ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ

1900

ΕΙΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΝ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΕΑ ΔΙΟΡΘΩΤΙΚΑ

Dionysii Halicarnasei Opuscula. Ediderunt Hermannus Usener et Ludovicus Radermacher. Volumen prius. Lipsiae, in aedibus B. G. Teubneri. MDCCCXCIX (1899).

Διονυσίου Ἁλικαρνασέως περὶ τῶν ἀρχαίων ῥητόρων. Λυσίας Συρακούσιος πατρόθεν, 522-3 (σ. 47, στίχ. 17-21):

«Ὥστε ἄξιον τὸν μὲν πρὸς ἀλλήλους πόλεμον καταθέσθαι, τῇ δ' αὐτῇ γνώμῃ χρωμένους τῆς σωτηρίας ἀντέχεσθαι καὶ περὶ τῶν παρεληλυθότων αἰσχύνεσθαι, περὶ δὲ τῶν μελλόντων ἔσεσθαι δεδιέναι καὶ πρὸς τοὺς προγόνους μιμεῖσθαι, οἳ κλπ.».

Ἐν ὑποσημειώσει εἰς τὸν στίχον 21 ὁ ἐκδότης σημειοῦται· «21 om. Gv. |μιμεῖσθαι] exspectes ἁμιλλᾶσθαι aut φιλοτιμεῖσθαι».

Τὸ νοσοῦν χωρίον διορθωτέον οὕτως·

«Ὥστε ἄξιον τὸν μὲν πρὸς ἀλλήλους πόλεμον καταθέσθαι,— κτλ ,— περὶ δὲ τῶν μελλόντων ἔσεσθαι δεδιέναι καὶ καιρὸς τοὺς προγόνους μιμεῖσθαι, οἳ κλπ.».

Ἄξιον τὸν πόλεμον καταθέσθαι — καὶ καιρὸς τοὺς προγόνους μιμεῖσθαι. Ἄξιον καὶ καιρὸς ἰσοδύναμα καὶ ἀντίστοιχα.

Καὶ ἡ μὲν τοῦ **καιρὸς** εἰς **πρὸς** διαστροφὴ ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ ἀντιγραφέως εὐνόητος, τὸ δὲ νόημα ὅλον συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς διορθώσεως· καὶ τὰ μικρὸν κατωτέρω ἐπαγόμενα (524-5, σελ. 48, στίχ. 9-10): «οὐ τοίνυν ὁ ἐπιὼν καιρὸς τοῦ παρόντος βελτίων» ἐπικυροῦσι τὴν εἰκασίαν.

525 (σ. 48, στίχ. 14):

«Τίς γὰρ οὐκ ἂν . . . .εν ὁρῶν ἐν τῷ πρὸς ἀλλήλους πολέμῳ μεγάλους αὐτοὺς γεγενημένους;».

Ἀναγνωστέον νομίζω· «τίς γὰρ οὐκ ἂν ⟨εἶξει⟩εν ὁρῶν κλπ.»

Ὁ ῥήτωρ συμβουλεύει νὰ μὴ ἀναμείνωσιν οἱ Ἕλληνες ἕως οὗ ἀμφοτέρων τῶν ἐχθρῶν αἱ δυνάμεις ἔλθωσιν ἐπ' αὐτούς, ἀλλ', ἐν ὅσῳ ἔτι δυνατόν ἐστι, νὰ κωλύσωσι τὴν ὕβριν αὐτῶν. Διότι τίς δὲν ἤθελεν ὑποχωρήσει, τίς δὲν ἤθελεν ἐνδώσει βλέπων αὐτοὺς μεγάλους γεγενημένους ἐν ᾧ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἀλληλομαχοῦμεν;

Ἰσοκράτης Ἀθηναῖος, 536-7 (σ. 56, στ. 2-4):

«καὶ τῆς Ἀθηναίων πόλεως εἰκόνα ποιήσας τὴν ἑαυτοῦ σχολὴν κατὰ τὰς ἀποικίας τῶν λόγων».

Ἄνευ ἐννοίας. Ἴσως γραπτέον «κατὰ τὰς ἀσκήσεις τῶν λόγων». Τοῦ λογοποιοῦ Ἰσοκράτους ἡ σχολή, πεφυρμένην παραλαβόντος «τὴν ἄσκησιν τῶν λόγων» καὶ τοὺς κρατίστους τῶν Ἀθήνησί τε καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλλάδι νέων παιδεύσαντος, «ὧν οἱ μὲν ἐν τοῖς δικανικοῖς ἐγένοντο ἄριστοι λόγοις, οἱ δ' ἐν τῷ πολιτεύεσθαι καὶ τὰ κοινὰ πράττειν διήνεγκαν, ἄλλοι δὲ τὰς κοινὰς Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων πράξεις ἀνέγραψαν» (σ. 55, στίχ. 10-11, 17-21, σ. 56, στ. 1-2), ἀπετέλει βεβαίως κατὰ τὰς ἀσκήσεις τῶν λόγων εἰκόνα τῆς ἐξόχως τοὺς λόγους ἀσκησάσης πόλεως.

547 (σ. 64, στ. 7-9):

«τοὺς δὲ συμμάχους ....τε καὶ εὐεργεσίαις πειρᾶσθαι κατέχειν, ἀλλὰ μὴ ταῖς ἀνάγκαις μηδὲ ταῖς βίαις».

Ὑποσημείωσις: «7 ... εὐνοίᾳ τε Wolfius: γε libri quid desit, non constat».

Εἰκάζω ὅτι ἔκειτο· «τοὺς δὲ συμμάχους ⟨πειθοῖ⟩τε καὶ εὐεργεσίαις», ἐρείδων τὴν εἰκασίαν ἐπὶ τῆς ἀντιθέσεως «ἀλλὰ μὴ ταῖς ἀνάγκαις μηδὲ ταῖς βίαις» καὶ ἀνατρέχων εἰς τὸ ἐν σ. 62, στίχοις 8-9 (545): «τῷ θεραπεύειν προήγοντο τὰς πόλεις καὶ τῷ πείθειν ταῖς εὐεργεσίαις μᾶλλον ἢ τῷ βιάζεσθαι τοῖς ὅπλοις κατεῖχον».

561 (74, στ. 5-6):

«τῷ γὰρ μὴ ἐν καιρῷ γίνεσθαι μηδὲ ἐν ὥρᾳ .... προσίστασθαί φημι ταῖς ἀκοαῖς».

Ὑποσημείωσις· «5 μηδ' ἐν BP (?) | lacunam significavi».

Το κενὸν κακῶς ὑπονοεῖται· γραπτέον δὲ «μηδὲ ἐν ὥρᾳ» ἁπλῶς, τῇ ὥρᾳ δηλ. τῇ εὐθέτῳ. A temps, à propos, à son heure.

«Τῷ γὰρ μὴ ἐν καιρῷ γίνεσθαι μηδὲ ἐν ὥρᾳ, προσίστασθαί φημι (Ἰσοκράτη) ταῖς ἀκοαῖς». Οὕτω τὸ κείμενον ὡς παρεδόθη.

Ἀλλ' ἴσως μᾶλλον διορθωτέον ὧδε· «Τὸ γὰρ 'μὴ ἐν καιρῷ γίνεσθαι μηδὲ ἐν ὥρᾳ' προσίστασθαί φημι ταῖς ἀκοαῖς». Ὁ Διονύσιος παρέχεται ἐνταῦθα παράδειγμα τοῦ πλεονασμοῦ ὃν μέμφεται τῷ ῥήτορι. Ὁ τοιοῦτος πλεονασμὸς προσίσταται ταῖς ἀκοαῖς. «Ἐν γοῦν τῷ πανηγυρικῷ τῷ περιβοήτῳ λόγῳ πολύς ἐστιν ἐν τοῖς τοιούτοις». Ἐνταῦθα ἔρχονται καὶ παραδείγματα ἀντιθέσεων, παρισώσεων, παρομοιώσεων.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Δημοσθένης εἶπε· «μηδένα καιρὸν μηδὲ ὥραν παραλείπων» (Ὀλ. Β' 24).

573 (σ. 82, στ. 9). Γραπτέον:
ἀλλὰ ⟨πρὸς⟩ πάντας ἀνθρώπους.

576 (σ. 85, στ. 14):
«ὁ πρόγονος». Ἐνταῦθά τε καὶ ἐν 620 (σ. 117, στ. 19) τονιστέον «προγονός», ὡς ἡ συνήθεια· Πολυδεύκους, Γ' 26: «ὁ δ' ἐκ τοῦ προτέρου γάμου γεννηθεὶς προγονός, ὥσπερ εἰ καὶ γυναῖκά τις ἀγάγοιτο ἔχουσαν υἱὸν ἢ θυγατέρα ἐκ προτέρου γάμου, καὶ τούτῳ προγονὸς ὁ παῖς τε καὶ ἡ παῖς ... Τοὔνομα μέντοι ὁ προγονὸς ἔστι μὲν καὶ παρὰ Δεινάρχῳ, ὀνομάζεται δὲ καὶ παρὰ Στράττιδι ἡ προγονός· καὶ παρ' Ὑπερείδῃ «ἐξέδωκε τὴν προγονὸν τὴν αὑτοῦ» ἐν τῷ πρὸς Ἀπελλαῖον «περὶ θησαυροῦ». Ἡ συνήθεια καλῶς λέγει καὶ προγονή, ὅπερ ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις.

Ἰσαῖος Ἀθηναῖος, 589 (σ. 94, στ. 11):

«ταῖς ἐπιγραφαῖς ⟨οὐχ⟩ οὕτως ἀκριβῶς ἐχούσαις».
Νομίζω ὅτι ἀρχικῶς ἐγράφη· «οὐχ ὡς ἀκριβῶς ἐχούσαις», ἀντιγραφικὸν δὲ πταῖσμα τὸ οὕτως ἀντὶ τοῦ οὐχ ὡς.

603 (σ. 105, στ. 5-7):
«Ὁ δὲ Ἰσαῖος ἐν ἀμφισβητήσει χωρίου τοῦ ὑπὸ τῶν

δημοτῶν κατεσχημένου οἷς τὸ χωρίον ὑπέκειτο κλπ.».
Γραπτέον: χωρίου του = τινός.

Περὶ τῆς Δημοσθένους λέξεως, 1008 (σ. 167, στ. 5-7):
«τὸ δ' ἐκ παντὸς ἡδύνειν τὰς ἀκοὰς εὐφώνων τε καὶ μαλακῶν ὀνομάτων ἐκλογῇ κλπ.».
Ὑποσημείωσις: «7 μαλακῶν Sadaeus: ἐκλεκτῶν | ἐκλογὴ Pv.».
Ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ χειρογράφῳ ἐκλεκτῶν, γραπτέον «εὐλήπτων ἢ εὐλέκτων ὀνομάτων ἐκλογῇ».

1021 (σ. 176, στ. 11-12):
«εἴτε τῶν πρὸς τὰ δικαστήρια καὶ τὰς ἐκκλησίας γεγραμμένων ἢ τῶν ......».
Ὑποσημείωσις· «12 hiatum notavit Sylburgius».
Συμπληρωτέον· «συμβουλευτικῶν».

1027 (σ. 180, στ. 12-13):
«ὡς δὲ αὐτός φησιν, Ἀρχίνῳ καὶ Δίωνι ......».
Εἰς τὸ κενὸν ὁ Kiessling, κατὰ τὴν ὑποσημείωσιν, εἰσάγει τὰς λέξεις «ἀγωνιζόμενος» ἢ «διαμιλλώμενος».
Γραπτέον ἴσως· «ἀκολουθῶν».

1074 (σ. 213, στ. 21, σ. 214, στ. 1-2):
«Εἰ δέ τῳ δοκεῖ μαρτυρίων ἔτι δεῖν τῷ λόγῳ, παρελθὼν τοὺς ποιητὰς ἐκ τῆς Θουκυδίδου λέξεως ταυτὶ .....».
Ἐν ὑποσημειώσει· «2 .... hiatum Reiskius sensit».
Συμπληρωτέον νομίζω οὕτω· «ταυτὶ ⟨λαβέτω⟩».

1107 (σ. 237, στ. 10-11):
«ταχεῖάν τε πάνυ τὴν γνῶσιν λήψεται καὶ οὐκ ἐπι... σεται ταῖς ὁμοιότησι».
Μὴ «οὐκ ἐπι⟨σκοτισθή⟩σεται»;
Τὰς ἄλλας εἰκασίας βλέπε ἐν τῇ ὑποσημειώσει 11.

1119 (σ. 245, στ. 17-22):
«εἶτ' εἰ καὶ φησὶν οὐκ ἔχειν ἐρεῖν ταῦθ' ὥσπερ δεινὰ

καὶ πέρα δεινῶν, ὅμως ὀδύρεται πόλεων κατάλογον καὶ τελείαν ἀναίρεσιν διέξεισιν, ὡς οὐδ' ἴχνος ἔτι λοιπὸν ἐχουσῶν τῆς παλαιᾶς οἰκήσεως».

Ἴδε ἐν Revue des Études Grecques, (XII (1899), σ. 316-7) τὰς ἐπὶ τοῦ χωρίου τούτου παρατηρήσεις τοῦ Ἑρρίκου Weil προτεινοντος μετὰ προσθήκης μετάθεσιν λέξεων τοιάνδε· «εἰ καί φησιν οὐκ ἐρεῖν ὅμως ὀδύρεται ταῦθ' ὥσπερ δεινὰ καὶ πέρα δεινῶν, ⟨ἐν ᾧ⟩ πόλεων κατά λογον καὶ τελείαν ἀναίρεσιν διέξεισιν, ὡς κ.τ.έ.».

Ἀντὶ τούτων ὑποβάλλομεν· «εἶτ' εἰ καί φησιν οὐ θέλειν εἰπεῖν (ὁ ῥήτωρ εἶπεν ἐῶ, παραλείπω, δὲν θέλω νὰ εἴπω) ταῦθ' ὥσπερ δεινὰ καὶ πέρα δεινῶν, ὅμως ὀδύρεταί ⟨τε καὶ⟩ πόλεων κατάλογον ... διέξεισιν» ἢ «ὀδύρεται πόλεων κατάλογον ... διεξιών».

1122 (σ. 274, στ. 14-17):

«ἐκεῖνο ἔτι νὴ Δία τοῖς εἰρημένοις προσαποδόντας, ὅτι πάσας ἔχουσα τὰς ἀρετὰς ἡ Δημοσθένους λέξις λείπεται εὐτραπελίας, ἣν οἱ πολλοὶ καλοῦσι χάριν».

Τὸ νόημα ἀπαιτεῖ παρεμβολὴν ἀρνητικοῦ μορίου· «ἡ Δημοσθένους λέξις ⟨οὐ⟩ λείπεται εὐτραπελίας, ἣν οἱ πολλοὶ καλοῦσι χάριν». Διὰ τοῦτο ἐτέθη ἀνωτέρω τὸ θαυμαστικὸν «νὴ Δία». Πάσας ἔχουσα τὰς ἀρετὰς ἡ Δημοσθένους λέξις, ἐμμέλειαν, εὐρυθμίαν, ἐξαλλαγάς, σχηματισμούς, ὑπόκρισιν, οὐδὲ χάριτος λείπεται, νὴ Δία· «πλεῖστον γὰρ αὐτῆς μετέχει μέρος» (στ. 17). Ἐνταῦθα ὀρθότατα ὁ ἐκδότης σημειοῦται κενόν· διότι ὁ Διονύσιος παρατιθέμενος τὸ ὁμηρικόν·

Οὐ γάρ πως ἅμα πάντα θεοὶ δόσαν ἀνθρώποις,

ἐξαίρεσιν εἰς τὸν κανόνα φέρει τὸν Δημοσθένη, οὗ οἱ λόγοι ἐνεῖχον πολὺ τὸ εὔχαρι, τὸ ἀστεῖον· «οὐδὲν γάρ, ὧν ἑτέροις τισὶν ἔδωκεν ἀγαθῶν ὁ δαίμων, ἐκείνῳ ἐφθόνησεν» (στ. 20-22). Τὰ δὲ περὶ ἀηδίας καὶ φορτικότητος ἦσαν συκοφαντίαι τοῦ Αἰσχίνου ῥαδίας ἔχουσαι τὰς ἀπολογίας (στ. 23 καὶ σελ. 248, στ. 1-3).

Καὶ πῶς ἄλλως δυνατὸν νὰ ἔχῃ τὸ χωρίον ὅτε ἐν μὲν 975 (σελ. 144, στ.7-10) ὁ Ἀλικαρνασεὺς λέγει· «ἐγὼ μὲν ⟨δὴ⟩ τοιαύτην τινὰ

δόξαν ὑπὲρ τῆς Δημοσθένους λέξεως ἔχω καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦτον ἀποδίδωμι αὐτῷ τὸν ἐξ ἁπάσης μικτὸν ἰδέας»· ἐν δὲ 994 (σ. 156, στ. 8-10) ἀναγινώσκομεν· «ἡδονῆς δὲ ἄρα καὶ πειθοῦς καὶ χαρίτων καιροῦ τε καὶ τῆς ἄλλης ἁπάσης τῆς τοῖς λυσιακοῖς ἐπανθούσης ἀρετῆς, οὐχὶ πολλὴ μοῖρα; οὐκ ἔνεστ' ἄλλως εἰπεῖν»·— καὶ μικρὸν κατωτέρω (994, σ. 157, στ. 16-18) «φυσική τις ἐπιτρέχει τοῖς Λυσίου λόγοις εὐστομία καὶ χάρις, ὥσπερ ἔφην καὶ πρότερον, ᾗ προὔχει πλὴν Δημοσθένους τῶν ἄλλων ῥητόρων»·— καὶ ἐν 995 (σ. 158, στ. 1-3): «παρὰ δὲ τῷ Δημοσθένει πολὺς μὲν ὁ τόνος, αὐτάρκης δ' ἡ χάρις, ὥστε κἂν ταύτῃ τῷ διαρκεῖ καὶ μετρίῳ νικᾶν, κἂν ἐκείνῳ τῷ παντὶ προέχειν»·— ἐν δὲ 1059 (σ. 203, στ. 13-15) ἀντιπαραβαλὼν ἤδη τὸν Δημοσθένη πρός τε τοὺς ἄλλους ῥήτορας καὶ τὸν μελίρρυτον φιλόσοφον, τὸν Πλάτωνα, ἀναγνωρίζει μὲν τὰς λέξεις ἐκείνων λόγου ἀξίας, «οὐ μὴν ἀνεπιλήπτους γε τελέως οὐδ', ὥσπερ ἐκείνη (ἡ Δημοσθένους), πάσας τὰς ἀρετὰς ἐχούσας»· — κατωτέρω δὲ πάλιν (724, σ. 260, στ. 14-15) ἀνακηρύσσει τὸν περὶ τῶν ἀτελειῶν δημοσθένειον λόγον «χαριέστατον ἁπάντων τῶν λόγων καὶ γραφικώτατον»;

1127 (σ. 251, στ. 17-18):

«ὥσπερ καὶ τῇ τμητικῇ [καὶ τῇ] βραχυλογίᾳ».

Ὑποσημείωσις· «18 ... | καὶ τῇ ex praecedentibus repetitum seclusi».

Ἴδε καὶ ὅσα ὁ Weil ἐν Revue des Études Grecques, XII (1899) σ. 318.

Ἀναγνωστέον· «ὥσπερ καὶ τῷ τμητικῷ καὶ τῇ βραχυλογίᾳ».

Διονύσιος Ἀμμαίῳ τῷ φιλοσόφῳ, 724 (σ. 260, στ. 7-9):

«ἄρχοντος δὲ Τιμοκράτους εἷς ἔτος ἦν ἐμβεβηκὼς ἑπτακαιδέκατον ** δημοσίους δὲ λόγους ἤρξατο γράφειν ἐπὶ Καλλιστράτου κλπ.».

Ὑποσημείωσις· «8 hiatum Weilius notavit».

Εἰς τὸ κενὸν φαίνονταί μοι ἐμβλητέα τάδε· «καὶ ἔγραφε λόγους ἰδιωτικούς».

Περὶ Δεινάρχου, 633 (σ. 299, στ. 12):

«καὶ πλῆθος λόγων εἶπεν οὐδενὶ τῶν . . . σύμφωνον».

Ἴσως· «οὐδενὶ τῶν ⟨παραδεδομένων ἡμῖν⟩ σύμφωνον».

639 (σ. 303, στ. 17-19):

«Ὥσθ' ὅσους εὑρίσκομεν πρεσβυτέρους τούτου τοῦ ἄρχοντος [τοὺς φερομένους εἰς αὐτὸν λόγους] εἴ τις γνησίους θήσεται κλπ.».

Ἐν ὑποσημειώσει· «18 τοὺς φερομένους εἰς αὐτὸν λόγους seclusi»·

Τὸ κείμενον διατηρητέον ἀκέραιον, τρεπομένων μόνον κατὰ πτῶσιν τῶν ἄνω λέξεων οὕτω·

«Ὥσθ' ὅσους εὑρίσκομεν πρεσβυτέρους τούτου τοῦ ἄρχοντος τῶν φερομένων εἰς αὐτὸν λόγων εἴ τις γνησίους θήσεται κλπ.».

656 (σ. 313, στ. 12-13):

«Δηλοῦται δ' ἔκ τε αὐτῆς ⟨τῆς⟩ ἀρχῆς τοῦ λόγου καὶ [τὰ] τῶν ἑξῆς».

Ὑποσημείωσις· «13 τὰ secl. Sylburgius».

Γραπτέον «καὶ ἐκ τῶν ἑξῆς».

658 (σ. 315, στ. 1-2):

«Διαδικασία Εὐδανέμων πρὸς Κήρυκας ὑπὲρ τοῦ κανῶς».

Τὸ τελικὸν ὡς ἐκ τοῦ ἑπομένου οὐδαμῶς.

Γραπτέον· «ὑπὲρ τοῦ κανοῦ». Ἴδε Ἀριστοτέλους Ἀθην. Πολιτ. LVII: «διαδικάζει δὲ καὶ τοῖς γένεσι καὶ τοῖς ἱερεῦσι τὰς ἀμφισβητήσεις τὰς ὑπὲρ τῶν γερῶν ἁπάσας οὗτος (ὁ βασιλεύς)». — Οὐλπ. κ. Τιμοκρ. «Διαδικασία δέ ἐστι ὄνομα δίκης περὶ χρημάτων ἢ καὶ κτημάτων».— Οὕτως ἀνωτέρω (657 ἐν σ. 314 στ. 4-5); «Διαδικασία . . . περὶ τῆς μυρρίνης καὶ τῆς μίλακος».

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 30 Σεπτεμβρίου 1899.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ -υη ΕΝ ΤΗ͂Ι ΑΤΤΙΚΗ͂Ι ΔΙΑΛΕΚΤΩ͂Ι

Ὁμολογεῖται ὅτι ὅπως τὸ ι, ε, ρ, οὕτω καὶ τὸ υ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τὸ ἀμέσως ἀκολουθοῦν αὐτῷ η-ᾱ, καὶ δὴ ὅτι τὸ καρύα, οἰσύα, ναυαγός, φλύαρος ἔχει ὁμοίως τῷ αἰτία, ἀνία, ἐάσω, φωλεὰ κλπ. Μόνος ὁ Fr. Blass, ἐφ' ὅσον ἐπίσταμαι, ἐδίδαξεν ἐν Ἑλλην. Γραμμ. Α' 382 ὅτι «μετὰ τὸ υ φωνητικῶς ὁμαλὸν εἶναι τὸ η οὐχὶ τὸ ᾱ, εἰ καὶ ὁ Ἡρῳδιανὸς πολλὰς λέξεις ἐν Α' 302 κέξ. ἀναγράφει περατουμένας εἰς -υᾱ· ἀλλ' ὀξύην, λέγει, κεῖται ἐν Ἡρακλείδαις Εὐριπίδου 727, σιπύη ἐν Πλούτῳ Ἀριστοφάνους 807 καὶ Ἱππεῦσι 1296». Ἐν ὑποσημειώσει δὲ παραπέμπει εἰς Φρύνιχον Lobeck 301, εἰς Εὔπολ. Ἀποσπ. 302, Kock, ἐπιφέρει δ' ὅτι παρ' Ἀριστοτέλει Α' 515, b 8 ἀναγινώσκεται ἰγνύα, ἰγνὺν δὲ καὶ ὡς διάφορος γραφὴ ἰγνύη ἐν 404, α, 8, καὶ ὅτι τὸ υ, ἐκφωνούμενον ὡς ü, ᾐσθάνοντο οἱ λαλοῦντες συγγενὲς τῷ ι, ἐντεῦθεν οὗτοί τε οἱ τύποι καὶ οἱ κατωτέρω μνημονευόμενοι εὔφυᾶ κτλ.

Ἀλλὰ τῇ βραχύτατα καί πως ἀντιφατικῶς (1) ἐκτεθείσῃ γνώμῃ ταύτῃ οὐδεὶς ἠκολούθησε, διὸ καὶ ὁ Brugmann ἐν Συνόψει[2] Α' 162 καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Γραμματικῇ ἐκδ. 3 σελ. 32, καὶ ὁ Hoffmann ἐν Ἑλλ. Διαλ. Γ' 342 ἐπιμένουσι διδάσκοντες κατὰ τὸν συνήθη τρόπον, ὅτι τὸ -υᾱ ὅπως τὸ -ιᾱ καὶ εᾱ -ρᾱ εἶναι τὸ φωνητικῶς ὁμαλὸν ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ. Καὶ ὅμως ἡ δοξασία τοῦ Blass εἶναι ἀληθής, χρῄζει δὲ μόνον ἄλλης ἐκτενοῦς καὶ σαφοῦς ἀποδείξεως.

Καὶ δὴ κατὰ πρῶτον φρονῶ ὅτι εὐκολώτατα δύναται ν' ἀποδειχθῇ, ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται νὰ ὑπολαμβάνηται ἡ δύναμις τοῦ υ ἐπὶ τὸν ἀκόλουθον φθόγγον η-ᾱ κατὰ πάντα ἴση καὶ ὁμοία τῇ τοῦ ι.

(1) Ἀφοῦ πρῶτον ἐν τῷ κειμένῳ ἀφοριστικῶς ἐλέχθη ὅτι υη εἶναι τὸ φωνητικῶς ὁμαλόν, ζητεῖται ἔπειτα ἐν τῇ σημειώσει διὰ τῆς προφορᾶς τοῦ υ ὡς ü ἡ ἑρμηνεία τοῦ υᾱ ἀντὶ υη.

Τοῦτο συνορᾷ ἕκαστος ἀποβλέψας εἰς τὰ φωνήεντα τὰ ἀκολουθοῦντα τοῦτο μὲν ταῖς διφθόγγοις αυ, ευ, τοῦτο δὲ ταῖς διφθόγγοις αι, ει, οι· πρβλ. σκευή, χλεύη, αὔη, Πλάτωνος Νόμοις 761 c (πρβλ. Cobet ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ Κ. Κόντου σελ. 190), Ἀγαύη Εὐρ. Βακχ. 229, καὶ Φαίαξ, ὡραία, τελεία, λεία, ποία, οἴαξ κλπ.

Ἀλλὰ πρὸς ἀκριβεστέραν τούτων ἐξέτασιν ἀνάγκη συλλογῆς καὶ ταξινομήσεως τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος φαινομένων, ἐπειδὴ πρόδηλον, ὅτι τὰ παρ' Ἡρωδιανῷ παραδείγματα, ὡς δυνάμενα ν' ἀνήκωσι μεταγενεστέροις χρόνοις, οὐδὲν περὶ τοῦ δοκίμου τύπου αὐτῶν ἀληθὲς καὶ ἀναντίλεκτον διδάσκουσι. Πρὸς δὲ τούτοις ἐπειδὴ τὸ σύμπλεγμα υη εὑρίσκεται καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις τῶν λέξεων θέσεσι καὶ ἐν τῷ τέλει, τῇ καταλήξει, δῆλον, ὅτι τὸ σύμπλεγμα υη τὸ ἐκτὸς τῶν καταλήξεων εὑρισκόμενον κατὰ μεθοδολογικὴν ἀνάγκην εἶναι ἀξιοπιστότερον τοῦ ποικίλοις ἀναλογικοῖς ἐξομαλισμοῖς ὑποκειμένου υη τοῦ ἐν ταῖς καταλήξεσιν, καὶ δὴ ὅτε ἐπιβάλλεται ἡ χωρὶς ἐξέτασις τοῦ τελικοῦ -υη ἀπὸ τοῦ ἐν ἄλλαις χώραις. Περὶ τούτου πείθεταί τις εὐθὺς ὡς μάθῃ, ὅτι τὸ μὲν ἐν τέλει λέξεως -υη ἐκβάλλεται ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις ὑπὸ τοῦ -υᾱ, τὸ δ' ἐν ἄλλαις χώραις, ἤτοι τὸ ἐν ἀρχῇ καὶ μέσῳ τῶν λέξεων οὐχί· πρβλ. ἐγγυῆσαι ἐγγυήσασθαι ἐγγυητὴς ἐγγυητὴ κττ. διὰ πάντων τῶν αἰώνων μετὰ τοῦ -υη· θυηλή, ξυήλη (ὁ μεταγενέστερος καὶ νεώτερος τύπος ξυάλη δύναται νὰ εἶναι μεταπτωτικῶς διάφορος τοῦ ξυήλη καὶ δὴ νὰ ἔχῃ τὸ α βραχύ, ὅπως ὁ Lobeck ἐν Pathol. 111 εἰκάζει (πρβλ. ἀγκάλη, δαμάλη, παιπάλη, πετάλη, Μυρτάλη, κροκάλη, μασχάλη, σκυτάλη, Ἑκάλη κττ.)· δύναται δ' ὅμως νὰ εἶναι καὶ διαλεκτικὸς εἰσχωρήσας ἔκ τινος διαλέκτου εἰς τὴν Κοινήν, ὅπως καὶ ἄλλοι, οἷον διχαλὸν-διχάλι, μαρυκῶμαι-μαρουκιοῦμαι, μάκων-μάκω, πιάζω-πιάνω κλπ., περὶ ὧν ἰδὲ Einleit. σελ. 99)· συῆλαι, ὑηνός, ὑηνία, συηνία, ὑηνέω, Φλυήσιος, Φλυῆσι, Φλυῆθεν· πρβλ. ἔτι τὰ σύνθετα πολυήκοος Πλατ., πολυήχητος Εὐριπ., ταχυήρει Αἰσχυλ., βαρυήκοοι καὶ ὀξυήκοοι Πολυδ., ὀσφυὴξ ἐν λεξ. περὶ πνευμ. (τοῦτο δ' ὅμως δυνατὸν νὰ εἶναι ἐξ Ἴωνος συγγραφέως εἰλημμένον καὶ δὴ νὰ μὴ ἀποδεικνύῃ τι). Κατὰ ταῦτα λεκτέον ὅτι καὶ τὸ Μυήσ(σ)ιοι ἐν Συλλ. Ἀττ. Ἐπιγρ. Α' 229 τοῦ 452 π. Χ. ἐκφέρεται μετὰ τοῦ -υη οὐχὶ διὰ τὴν Ἰακὴν αὐτοῦ

καταγωγήν, ἀλλὰ διότι καὶ ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ ὁμοίως ὤφειλε νὰ ἐκφωνῆται.

Ἐλάχιστα δὲ φαίνονται ἀντιβαίνοντα τῷ φθογγικῷ τούτῳ νόμῳ, ἤτοι φλύᾱρος καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ παράγωγα, ἔτι τὸ Καρυᾶτις παρθένος, ἑορτὴ καρυᾱτίζω, ναυᾱγὸς καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ. Ἀλλ' ἄν τις ἐνθυμηθῇ τὰ παρ' Ἀθηναίῳ 621 f «ἐκαλοῦντο δὲ οἱ μετιόντες τὴν τοιαύτην παιδιὰν παρὰ τοῖς Λάκωσι δικηλισταί, ὡς ἄν τις σκευοποιοὺς εἴποι καὶ μιμητάς· τοῦ δὲ εἴδους τῶν δικηλιστῶν πολλαὶ κατὰ τόπους εἰσὶ προσηγορίαι. Σικυώνιοι μὲν γὰρ φαλλοφόρους αὐτοὺς καλοῦσιν, ἄλλοι δὲ αὐτοκαβδάλους, οἱ δὲ **φλύακας** ὡς Ἰταλοί . . .», καὶ πρὸς τούτοις ὅτι καὶ ἡ λέξις κόβᾱλος καὶ ἀρετᾱλόγος, ὁμοίως τῶν τοιούτων ἀνθρώπων δηλωτικαί, εἰ καὶ ἦσαν διαλεκτικαί, διὸ καὶ μετὰ ᾱ ἀντὶ η, εἰσεχώρησαν μετὰ τῶν παριστανομένων ἐννοιῶν εἰς τὴν Ἀττικὴν (πρβλ. Thumb, ἐν Περιοδικῷ Kuhn ΛϚ' 196), τότε δὲν θὰ διστάσῃ νά μοι ὁμολογήσῃ ὅτι ἡ λέξις φλύακες ἠδύνατο νὰ γένηται αἰτία τῆς ἐμφανίσεως τοῦ υᾱ ἐν τῷ φλύαρος φλυαρεῖν φλυαρία κλπ. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἡ ἀναλογία τοῦ συνωνύμου φλήνᾰφος φληναφεῖν φληναφία μετὰ τοῦ ᾰ ἐν τῇ παραληγούσῃ ἠδύνατο νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τὸ φλύαρος. Ὁ δὲ περὶ τοῦ Καρυᾶτις καὶ καρυατίζω λόγος εἶναι πολὺ εὐκολώτερος, γνωστοῦ ὄντος ὅτι ἀπὸ Καρυῶν τῶν ἐν τοῖς μεθορίοις Ἀρκαδίας καὶ Λακωνικῆς τὴν ἀρχὴν ἔσχεν ἐν χρόνοις ἱστορικοῖς καὶ ὅτι διὰ τὸ ἀρχιτεκτονικὸν γνωστὸν σχῆμα κατέστη τὸ Καρυᾶτις μετὰ τοῦ τύπου τούτου εὔχρηστον πανταχοῦ. Ἔτι εὐκολωτέρα εἰς ἑρμηνείαν εἶναι ἡ ἄλλη ἐξαίρεσις ναυαγὸς ναυάγιον ναυαγία ναυαγῶ κλπ. Ἐπειδὴ κατὰ τὰ εἰρημένα ἀνωτ. σελ. 11 κατόπιν τῶν διφθόγγων αυ, ευ οὐχὶ ᾱ ἀλλ' η ἐξεφώνουν οἱ Ἀθηναῖοι· πρβλ. αὔη, Ἀγαύη, εὐήλιος, εὐήκοος, εὐήμερος, εὐήνεμος, εὐηνορία, εὐήρης, εὐήγορος, εὐηχής, εὐήροτος, σκευή, χλεύη κτλ. Δῆλον ἄρα ὅτι τὸ ναυᾱγὸς δὲν ἔχει ὁμαλῶς ὡς πρὸς τὴν φωνητικήν, ἤτοι δὲν προῆλθε κατὰ φωνητικὸν νόμον ἐκ τοῦ ναυηγός. Ἀνάγκη ἄρα νὰ πεισθῶμεν τῷ Hoffmann, ὅστις παρατηρήσας τὴν ἀνωμαλίαν ταύτην ἐν Ἑλλ. Διαλ. Γ' 354 εἶπεν ὅτι «τὸ παλαιότερον ναυηγὸς μετετράπη εἰς ναυᾱγὸς τοῦτο μὲν πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ὁμοηχίας πρὸς τὸ συχνὸν -ηγὸς = ἄγων (στρατηγός, φορτηγὸς κττ.), τοῦτο δὲ

πρὸς αἰσθητοτέραν δήλωσιν τῆς συναφείας αὐτοῦ πρὸς τὸ ἄγνυμι ἐάγην». Ἐπειδὴ δηλονότι τὸ ᾱ ἐξεφωνεῖτο ἐν τῷ ἔᾱγα ἐάγην, οὐδὲν εὐκολώτερον ἢ κατὰ τὸ ναῦς κατεᾱγυῖα νὰ λεχθῇ παρετυμολογικῶς καὶ ναυᾱγός, ναυᾱγέω κλπ.

Κατὰ ταῦτα δυνάμεθα νὰ διατεινώμεθα ὅτι ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ καθ' ἃ καὶ ἐν τῇ Κοινῇ ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν μέσῳ λέξεως φθογγικῶς ὁμαλὸν εἶναι τὸ υη, οὐχὶ δὲ τὸ υᾱ.

Τὸ δ' ἐν τέλει λέξεως -υη φαίνεται οὐχ οὕτως ἁπλοῦν· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδεὶς ὑπάρχει ἡμῖν γνωστὸς λόγος, δι' ὃν τὸ -υη ἄλλως ἐν τῇ ληγούσῃ καὶ ἄλλως ἐν ταῖς λοιπαῖς τῶν λέξεων χώραις ἔμελλε νὰ ἐκφέρηται, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ τὰ ιᾱ, εᾱ, ρᾱ ὁμοίως ἐν πάσῃ χώρᾳ διατίθενται (πρβλ. κρατὴρ καὶ ὥρα, ἀνιάσω καὶ ἀνία, ἐάσω καὶ γενεά), διὰ ταῦτα ἀνάγκη ἤδη ἐκ τῶν προτέρων τὸ σύμπλεγμα -υη νὰ ὑπολαμβάνωμεν καὶ ἐν τῷ τέλει τῶν λέξεων ὡς τὸ φωνητικῶς ὁμαλόν. Τὸ ἐκ τῶν προτέρων δ' ἐπιβαλλόμενον τοῦτο συμπέρασμα βεβαιοῦται καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων, ἤτοι πιστοῦται καὶ ὑπὸ τῶν παραδειγμάτων, ἐπειδὴ ἁπαξάπαντα τὰ ἀπαντῶντα ἐν τοῖς δοκίμοις συγγραφεῦσι λήγουσιν εἰς -υη, οὐδὲν δὲ εἰς -υᾱ. Εἴδομεν ἀνωτέρω σελ. 10 ὅτι ὁ Blass παρέθηκε σιπύην καὶ ὀξύην· ἀλλ' ἀφύη ἀναγινώσκεται παρ' Ἀριστοφ. Ἀποσπ. 506 καὶ παρ' Ἀθηναίῳ 586, b ὁμοίως 325 b «καὶ τὸν θαλάττιον γόνον, ὃν ἡμεῖς μὲν ἀφύην καὶ ἀφρύην ὀνομάζομεν, οἱ δὲ ἀφρόν»· ἀφύην δὲ καὶ ἀφύαν ἐν Βεκκ. Ἀνεκδ. 472, ἔνθα διαρρήδην λέγεται ὅτι ὁ ἑνικὸς σπανιώτατος ἦν· ἐγγύη εἶναι πασίγνωστον· Λιβύη κεῖται παρὰ Θουκυδ. πολλάκις· Λιβυρνικῆς μίμημα μανδύης χιτὼν Αἰσχυλ. Ἀποσπ. 353· ματτύη παρ' Ἀθηναίῳ 141 d καὶ 663-4 ἐκ δοκίμων συγγραφέων εἰλημμένον· Μοτύη παρὰ Θουκυδ. Ϛ' 2· νορύη παρ' Ἡρῳδ. Α' 306, 29· ὀφρύη παρ' Εὐριπ. Ἡρακλειδ. 394· Πακτύη, Πισύη καὶ Πιτύη παρὰ Στράβωνι καὶ Στεφ. Βυζ.· σμινύη παρ' Ἀριστοφ., Ξενοφ., Πλάτωνι· Φλυὴ δῆμος Ἀττικὸς τῆς Κεκρωπίδος φυλῆς, Ἡρῳδ. Α' 306, 27· φύη παρ' Ἀριστοτέλει, Ἀθηναίων Πολιτ. ΙΔ' 25.

Τοὺς τύπους τούτους ἀδυνατῶ ἐγὼ παντάπασιν νὰ ὑπολάβω μετὰ τῶν ὁμοτέχνων Ἰωνικούς, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὰ εἰρημένα οὐδὲν ἀληθῶς εὕρηται ἐν τοῖς δοκίμοις συγγραφεῦσι περατούμενον εἰς -υᾱ· πάντα δ' ὅσα μέχρι τοῦδε προηνέχθησαν, ταῦτα ἢ ἀνήκουσι μεταγε-

νεστέροις χρόνοις ἢ εἶναι ἐπιδεκτικὰ ἄλλης, οὐχὶ φωνητικῆς, ἑρμηνείας. Οἷον ὁ τύπος κωδύα ἀναγινώσκεται ἐν Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς (Συλλ. Ἀττ. Ἐπιγρ. Β´ 701 (344 π. χ.), 706 Α, b), ἀλλ' ἐπειδὴ πλὴν τοῦ τύπου τούτου εὕρηται καὶ ἕτερος διὰ τοῦ ει, κώδεια (παρ' Ὁμήρῳ), δῆλον ὅτι τὸ κώδυα ἦν πρότερον *κώδυια (πρβλ. Εἰλείθυα, Ὠρείθυα, μῦα, γεγονῦα κλπ. ἀντὶ παλαιοτέρων εἰς -υια) καὶ εἶχε πρὸς τὸ κώδεια ὅπως τὸ γεγονυῖα πρὸς τὸ γεγονεῖα, Εἰλείθυια πρὸς τὸ Εἰλείθεια κλπ. Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τοῦ ψυῖαι καὶ ψεῖαι (ὅθεν ψῖαι) καὶ ψοῖαι-ψόαι-ψόα, μετὰ τοῦ ᾱ διὰ τὸ προηγούμενον ι παρὰ τὸ χλόη, βοή, πνοὴ κλπ.

Οἱ δὲ τύποι καρύα, οἰσύα, σικύα, οἱ συνήθως ἐν ταῖς γραμματικαῖς ἡμῶν ἀναγραφόμενοι καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ Ἡρῳδιανοῦ ἐν Α´ 302-3 μνημονευόμενοι ἀφύα, ἰγνύα, ἰξύα, μελανδρύα, σικύα, σιπύα καὶ ὅσοι ἄλλοι ἀλλαχοῦ μετὰ τοῦ α ἐκφέρονται δὲν ἀναγινώσκονται ἐν τοῖς δοκίμοις συγγραφεῦσιν· ἐμνημονεύθησαν ἀνωτέρω ἀντὶ τούτων οἱ τύποι ἀφύη, ὀξύη καὶ σιπύη ὡς γνήσιοι Ἀττικοί· δελφύα παρὰ τὸ δελφὺς μνημονεύεται ὑπὸ Γρηγορ. τοῦ Κορίνθου ὡς Δωρικόν· ἰγνύα ἀναγινώσκεται, ὅπως ὁ Blass ἀνωτέρω παρετήρησεν (ἰδὲ καὶ Κ. Κόντον ἐν Σωκράτους τόμ. Β´ σελ. 140-1), παρ' Ἀριστοτέλει, ἀλλ' ἰγνύη καὶ ἰγνύα παρ' Ἡσυχίῳ, καὶ φαίνεται πιθανὸν ὅτι τὸ μὲν ἰγνύη εἶναι ὁ δόκιμος, τὸ δὲ ἰγνύα ὁ μεταγενέστερος τύπος· τὸ ἰξύα ἀγνοῶ ὅλως ἂν κεῖται παρά τινι συγγραφεῖ, ὁμοίως καὶ ὁ ἑνικὸς μελανδρύα, διότι μόνος ὁ πληθ. μελανδρύαι κεῖται παρ' Ἀθηναίῳ 315 d· ἰχθύα ἀναγινώσκεται πρῶτον παρ' Ἀθηναίῳ ἐκ διορθώσεως Κόντου ἐν Ἀθηναίῳ τόμ. Ϛ´ 430, ἀντὶ τοῦ ἀναρμόστου ἰχθύν· τοῦ δὲ καρύα μόνος ὁ πληθ. ἀριθμὸς ἀνεγνώσθη μέχρι τοῦδε ἐν τοῖς δοκίμοις, Θουκυδ. Ε´ 15 ἐς Καρύας, Σοφοκλ. Ἀποσπ. καρύαι μελίαι τε (παρ' Ἀθηναίῳ 52, 6)· ὁ ἑνικὸς οἰσύα κεῖται μόνον ἐν Βεκκ. Ἀνεκδ. 57, ἔνθ' ἀπορρίπτεται, ὁ δὲ πληθ. οἰσύαι παρὰ Πολυδεύκει Ϛ´ 176· ὀρύα ἀναφέρει ὁ Ἀθήναιος 94 f καὶ 366, b ἐκ τοῦ Ἐπιχάρμου, εἶναι ἄρα Δώριον καὶ οὐδὲν ὑπὲρ τοῦ Ἀττικοῦ τύπου μαρτυρεῖ, τὸν δ' ἕτερον τὸν Ἀττικὸν πάντως τύπον ὀρύη ἀναγράφει Ἡρῳδιανὸς Α´ 306, 29· σικύαν ἀναφέρει Ἀθήναιος 68, f ἐκ τοῦ Σπευσίππου, ἀλλ' ἀπορεῖται ἂν ἐν τῷ γνησίῳ τύπῳ· πρόσθες ὅτι καὶ ὁ Σπεύσιππος ἦν μεταγενέστερος· τριττύα

παρὰ τὸ τριττῦς ἀπαντᾷ ὁμοίως ἐν τοῖς μεταγενεστέροις, ἀπὸ Φιλήμονος κέξ.· φυὰ ἐν ἐπιγραφῇ Λεβαδείας γεγραμμένῃ ἐν τῇ Κοινῇ Ῥωμαϊκῶν ἀλλ' οὐχὶ καὶ χριστιανικῶν χρόνων παρὰ Dittenberger Sylloge 353, 40· περὶ τοῦ ψόα ἐλέχθησαν τὰ δέοντα. Σημειωτέον δ' ὅμως ὅτι φέρεται καὶ ὁ τύπος ψύη παρ' Ἡρῳδιανῷ Α' 306 γράφοντι ψύη ἢ ψύα, ἤτοι ἑρμηνεύοντι τὸν μετὰ τοῦ η ἐκφερόμενον τύπον διὰ τοῦ ἐκφερομένου μετὰ τοῦ α, ὅπως καὶ ἐν ἄλλοις ὁ παλαιότερος ἑρμηνεύεται διὰ τοῦ νεωτέρου καὶ γνωστοτέρου. Πάντα ἄρα τὰ Ἀττικὰ κατέληγον εἰς -υη, οὐχὶ δ' εἰς -υᾱ, μόνον δὲ ἐν τῇ Κοινῇ ἀπαντῶσι καὶ τύποι περατούμενοι ἀληθῶς εἰς -υᾱ.

Ὅπως δὲ τὰ θηλ. οὕτω καὶ τὰ ἀρσ. ἐν μὲν τοῖς δοκίμοις χρόνοις λήγουσιν εἰς -ύης, πρβλ. γύης Εὐριπ. Ἡρακλ. 839, Ὕης Ζεὺς καὶ Ὕης Ἄττης, οὐδὲν δὲ εἰς -ύᾱς· ἀπὸ δὲ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἑξῆς καὶ εἰς -ύᾱς· ὅσα δὲ παρ' Ἀττικοῖς συγγραφεῦσιν εὑρίσκονται εἰς -ύᾱς περατούμενα, εἶναι διαλεκτικὰ ἢ ξένα. Οὕτως ἐλέχθη Ἀρύας ποταμὸς παρ' Ἐρατοσθένει, Βιθύας ἔθνος Θρᾴκης, βύας ἀπὸ Ἀριστοτέλους κέξ., Ἰχθύας Μεγαρεύς, Μαρσύας, Μιλύας «ὁ ἀπελεύθερος ὁ ἡμέτερος», Δημοσθένους κατ' Ἀφόβου Α' 819, ἔτι ἔθνος οἱ πρότερον Σόλυμοι, Μινύας ἔθνος Θεσσαλίας, Ὀθρύας, Σατύας κύριον παρ' Ἡγησίππῳ, Φλεγύας καὶ Φλεγύης Ἡρῳδ. Α' 53, 4.

Μόνον συνῃρημένοι τινὲς τύποι εἰς -υᾶ (ἐκ τοῦ -υέα) θὰ ἤλεγχον ἀληθῶς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ υ ἐπὶ τὸ ἑξῆς ᾱ, ἂν ἡ φωνητικὴ ἑρμηνεία αὐτῶν μὴ προσέκρουε μεγάλαις καὶ ἀνυπερβλήτοις δυσκολίαις, μηδ' ἦσαν ἐπιδεκτικοὶ ἄλλης τινός. Ἀλλὰ πρῶτον τὸ θύεα συναιρεῖται εἰς θύη, πρβλ. Αἰσχυλ. Εὐμεν. 835 θύη πρὸ παίδων . . . ἔχουσα, καὶ Εὐπολ. Ἀποσπ. 108, 2 θύη πέττειν κέλευε, θυηπόλῳ Αἰσχ. Περσ. 202, θυηπολεῖ Ἀγαμεμν. 262 καὶ Εὐρ. Τρῳ. 330, θυηφάγος Ἀγαμεμν. 608, θυηχοῦ Συλλ. Ἀττ. Ἐπιγρ. Α' 322α (τοῦ 409 π. Χ.), θυηχόου αὐτ. Γ' 244 (αὐτοκρατορικῶν χρόνων), θυηκόοι· ἱερεῖς, Ἡσυχ.· ἀλλὰ τὸ χρέεα-χρέᾱ (Ἀριστοφ. Νεφ. 443), ἐνδεέα-εᾶ.

Ἔπειτα παρατηρεῖται ὅτι ἐν μὲν ταῖς Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς ἓν καὶ μόνον εὕρηται παράδειγμα, Εὐφυᾶ, Συλλ. Ἀττ. Ἐπιγρ. Β' 794 d, 54 (τοῦ 356 π. Χ.), ὄνομα νηός· ἐν δὲ τοῖς συγγραφεῦσιν ἐλάχιστα, οἷον ὑπερφυᾶ Ἀριστοφ. Ἱππ. 141, καὶ εὐφυᾶ Ξενοφ.

Ἀπομν. Α΄ 6, 13. Ἄλλα τινὰ εἰσήχθησαν εἰς τὰ κείμενα τῶν συγγραφέων ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν, Ἀττικώτερα ταῦτα ὅπως καὶ τὰ ὑγιᾶ, τὸν ὑγιᾶ, τὸν εὐκλεᾶ τὰ εὐκλεᾶ κττ. ὑπολαμβανόντων· πρβλ. Ἀριστοφ. Θεσμοφορ. 868 χορείας εὐφυᾶ στῆσαι βάσιν (Brunk.) ἀντὶ εὐφυῆ τῶν ἀντιγράφων, Εὐριπ. Ἴων. 1480 τὸν ἐλαοφυᾶ πάγον (Herwerden) ἀντὶ ἐλα(ι)οφυῆ κττ.

Ἀλλ' ὅμως, καίπερ τοσοῦτον εὐάριθμα, τυγχάνουσι πάντοτε μνείας ἐν ταῖς γραμματικαῖς καὶ ὑπολαμβάνονται πολυάριθμα, ἐπειδὴ παρατάσσονται τοῖς εἰς -εέα -εᾶ καὶ -ιέα -ιᾶ (ἐνδεᾶ, εὐκλεᾶ, ὑγιᾶ), καθ' ἃ καὶ ἐπλάσθησαν ἀληθῶς· φρονῶ δηλαδὴ ὅτι, ἐπειδὴ τὰ εἰς -εὴς -ιὴς συνέπιπτον ἐν πολλαῖς πτώσεσι τοῖς εἰς -υὴς (τοῦ ὑγιοῦς τῷ ὑγιεῖ τῶν ὑγιῶν τοῖς ὑγιέσι, τοῦ εὐκλεοῦς τῷ εὐκλεεῖ τῶν εὐκλεῶν τοῖς εὐκλεέσι = τοῦ εὐφυοῦς τῷ εὐφυεῖ τῶν εὐφυῶν τοῖς εὐφυέσι), διὰ ταῦτα προέβη ἡ ἀναλογικὴ ἐξομοίωσις τούτων ἔτι περαιτέρω, καὶ δὴ ἐλέχθη καὶ εὐφυᾶ αὐτοφυᾶ ὑπερφυᾶ μεγαλοφυᾶ κττ. κατὰ τὸ εὐκλεᾶ ἀκλεᾶ, ἐνδεᾶ ἀδεᾶ, ὑγιᾶ κλπ.· πρβλ. τὰ ἄστεα - ἄστη κατὰ τὸ τείχεα - τείχη (ἐνῷ ἄστεως κατὰ τὸ πόλεως οὐχὶ ἄστους) καὶ τὰ μεταγενέστερα τὰ ἡμίση, ἡμίσους κατὰ τὰ ἐλλιπῆ τοῦ ἐλλιποῦς κτλ.

Δυνατὸν ἡ δοθεῖσα αὕτη ἑρμηνεία νὰ ἐκβληθῇ ὑπ' ἄλλης ἁρμοδιωτέρας· πάντως δ' ὅμως ἀνάγκη ἀπαραίτητος ἵνα κατ' ἀναλογίαν ἑρμηνευθῶσι ταῦτα, οὐχὶ δ' ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ κατὰ φωνητικόν τινα νόμον. Τοῦτο θά μοι ὁμολογήσῃ, ἐλπίζω, ἕκαστος, ἂν μόνον ἐνθυμηθῇ τάδε: πρῶτον ὅτι οὐδεὶς ἐννοεῖ διατί τὸ μὲν θύεα ὤφειλε νὰ συναιρεθῇ φωνητικῶς εἰς θύη, τὸ δὲ εὐφυέα εἰς εὐφυᾶ· καὶ δεύτερον ὅτι λήγοντος τοῦ Ε΄ αἰῶνος π.Χ. τὸ η τὸ ἐκ τοῦ ᾱ προελθὸν εἶχε καταστῇ ὁμοιότατον τῷ παναρχαίῳ μακρῷ ē ἤτοι τῷ η (πρβλ. Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΑ΄ σελ. 393)(1)· τρίτον ὅτι πολὺ πρὸ τοῦ χρόνου τούτου οἱ εἰς -υέα -εέα -ιέα παλαιότεροι τύποι συνῃρέθησαν εἰς -υῆ, -εᾶ, -ιᾶ, ὥστε περὶ τὰ τέλη τῆς Ε΄ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Δ΄ παρίστατο διὰ τοῦ Η εἷς καὶ ὁ αὐτὸς φθόγγος ἐν τῷ εὐφυΗ, μεγαλοφυΗ κττ. καὶ ἐν τῷ εἴΗν, θείΗν, ἰΗ, ἰΗκοπος, ὀτιΗ,

(1) Καὶ ὁ Πλάτων ἐν Κρατύλῳ 418 d λέγων ὅτι «καίτοι τινὲς οἴονται, ὡς δὴ ἡ ἡμέρα ἥμερα ποιεῖ, διὰ ταῦτα ὠνομάσθαι αὐτὴν οὕτως» ἐμφαίνει ὅτι οὐδεμίαν διαφορὰν τῶν δύο Η (ἁμέρα - hēμερος) ᾐσθάνετο.

ἵΗμι, παρίΗμι, ἀφίΗμι, εὐφυΗς, κακοφυΗς, ναννοφυΗς, μεγαλοφυΗς, ἐκύΗσα, κεκύΗκα, κύΗσις, κύΗμα, μεμυΗμένος, ἐρρύΗν, ἐρρύΗκα ῥυΗσομαι, Ὕῆς, ὙΗττὸς κλπ. ἔτι δὲ καὶ ἐν τῷ φΗμΗ, τιμΗ, ΛιβύΗ, ἐγγύΗ, σιπύΗ, ἐγγυΗτής, ἐγγυΗσασθαι κλπ. Λοιπὸν πῶς ἔμελλε μετὰ τὴν συναίρεσιν τῶν τύπων τούτων καὶ μετὰ τὴν ταύτισιν τῶν διαφόρων τούτων Η τὸ υ νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ μόνα τὰ Η τὰ ἐκ τοῦ ᾱ προελθόντα, οὐδ' ἐπὶ πάντα ταῦτα (πρβλ. ἐγγύη, Λιβύη, ἐγγυῆσαι, ἐγγυητὴς κλπ.), οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ τὸ ἀρχαῖον Η; Ἡ ἑρμηνεία αὕτη τότε μόνον θὰ ἠδύνατο νὰ γένηται πιθανή, ἂν ἀπεδείκνυτο πρότερον ὅτι ἐσῴζετο ἔτι ἐν τῇ Ἀττικῇ κατὰ τὴν Δ' π.Χ. ἑκατονταετηρίδα ἡ ἀρχαία διαφορὰ τῶν δύο Η, οἵα λ.χ. ἐν Κέῳ, Νάξῳ καὶ Ἀμοργῷ, ἢ ὅτι τοὐλάχιστον τὸ Η τὸ ἐκ τῆς συναιρέσεως τοῦ εα προελθὸν ἐν τῷ ἐγρηγόρεα -ρη, τὰ γένεα - γένη, τὸν εὐγενέα - εὐγενῆ, τὰ εὐφυέα - εὐφυῆ κτλ. διεστέλλετο ἔτι τότε ἐν τῇ ἐκφωνήσει καὶ τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ ἐκ τοῦ ᾱ προκύψαντος Η. Ἀλλὰ τοῦτο μετὰ τὰ ῥηθέντα ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΑ' σελ. 393-4 εἶναι παντάπασιν ἀδύνατον νὰ τολμήσῃ τις. Καὶ τέλος ἂν μὴ τὸ ο καὶ τὸ α, καὶ ἔτι μᾶλλον ἂν μηδ' αὐτὸ τὸ ι ἠδυνήθησαν μετὰ τὴν σύμπτωσιν ταύτην τῶν διαφόρων πρότερον Η νὰ τρέψωσι τὸ Η εἰς ᾱ, πρβλ. Δανάη, Πασιφάη, ἡλιοκαῆ, αὐτοδαῆ, ὀγδόη, βοή, βοήσομαι, βοηθός, Μινώη Μινωῆται, χλόη, ἵημι, φαίην κτλ., πῶς θὰ ἠδύνατο τοῦτο τὸ υ; Καὶ σημειωτέον ὅτι οὐδαμῶς εἶναι ἡμῖν γνωστὸν πόσον τὸ Υ εἶχεν ἀπομακρυνθῆ τότε ἀπὸ τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ δυνάμεως καὶ προσεγγίσει τῷ ü ἢ τῷ i. Ἀποβλέπων δ' ὅμως τις εἰς φαινόμενα οἷον ἀθρόα, δικρόα, ἀκροάσομαι ἀκρόαμα ἀκροατὴς κτλ., ἐν οἷς τὸ ρ ὑπὸ τοῦ μεταξὺ ο οὐκ ἐκωλύθη νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τὸ μετ' αὐτὰ α-η, καὶ εἰς φαινόμενα οἷον ἀφρύη, ὀφρύη, νορύη, ὀρύη, ἐν οἷς τὸ ρ ἐκωλύθη ὑπὸ τοῦ μεταξὺ Υ, δύναται μετὰ πολλῆς πιθανότητος νὰ συναγάγῃ τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ Υ ἦν τότε κλειστότερον τοῦ Ο.

Καὶ τοῖς τυφλοῖς ἄρα δῆλον ὅτι δὲν πρόκειται φωνητικὴ τροπὴ τοῦ -υη εἰς -υᾱ οὔτε ἐν τῷ εὐφυᾶ ὑπερφυᾶ οὔτε ἐν τῷ σιπύα ἀφύα κλπ., ἀλλ' ἀνάγκη ἄλλης ἢ μᾶλλον ἄλλων ἑρμηνειῶν.

Καὶ δὴ περὶ μὲν τῶν εὐαρίθμων εἰς -υᾶ ἐπιθετικῶν τύπων εἶπον ἀνωτέρω τὴν γνώμην μου, ὁμοίως καὶ περὶ τοῦ κωδύα, ψόα· ὑπο-

λείπονται ἄρα μόνα τὰ λοιπὰ εἰς -ύᾱ πρωτόκλιτα οὐσιαστικὰ εἰς ἑρμηνείαν. Λοιπὸν καὶ περὶ τούτων ἀποφαινόμενος διατείνομαι ἀδιστάκτως ὅτι οὐχὶ φωνητικῶς ἀλλ' ἀναλογικῶς ἀνεπτύχθησαν ἐκ τῶν ἀποδεδειγμένως παλαιοτέρων εἰς -ύη. Καὶ ἄλλα μὲν τούτων, οἷον τὸ ὀξύη ἐγένετο ὀξύα-ὀξέα (πρβλ. Βεκκ. Ἀνεκδ. 55, 32 ὀξύη τὸ δένδρον ἀλλ' οὐκ ὀξέα, καὶ ὀξύϊνον) κατὰ τἆλλα δένδρων καὶ φυτῶν ὀνόματα εἰς -έα, μηλέα, μορέα, πτελέα κλπ. (πρβλ. ὅσα διέλαβον περὶ τούτων ἐν Περιοδικῷ Krumbacher Β' 235 κέξ.). Ἄλλα ἠκολούθησαν τοῖς ἀρχαιόθεν εἰς -υῖα -ῦα λήγουσιν. Εἶναι δηλ. γνωστόν, ὅτι τὰ λήγοντα πρότερον εἰς -υια ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος π Χ. συγχωνευθέντων τῶν φωνηέντων υι εἰς ἓν μόνον ῡ ἐπερατοῦντο εἰς -υα, Ὠρείθυα, Εἰλείθυα, μῦα, ἀγυά, πεπλευκῦα κλπ. Καὶ τότε φύσει ὁ πληθ. τούτων ἔληγεν εἰς -υαι -υῶν -υαις -υας, ὅπως καὶ ὁ τῶν εἰς -υη· ἐντεῦθεν ἤρξατο ὁ ἐξομαλισμὸς πάντων τούτων εἰς -υα- υας.

Πρόσθες τούτοις ὅτι τοπωνυμίαι τινές, οὐχὶ Ἀττικαί, ἐξεφέροντο ἤτοι κατὰ διπλοῦν τύπον, τὸν ἐπιχώριον καὶ τὸν Ἀττικόν, ἢ κατὰ μόνον τὸν ἐπιχώριον· πρβλ. Ἡρῳδιαν. Α' 307, 7 Μαντύη πόλις Ῥωμαίων ἢ καὶ Μαντύα, 303 Μινύα πόλις Θεσσαλίας, Κρύα πόλις Λυκίας, Καπύα πόλις Ἰταλίας, Φλεγύα πόλις Βοιωτίας, Σιγγύα πόλις Παμφυλίας, Ταμπύα πόλις τῆς Ἠπείρου, Καρύα κλπ. κλπ., διὰ πάντων δὲ τούτων ὑπεβοηθεῖτο ὁ περαιτέρω ἐξομαλισμὸς εἰς -υα -ύας -ύᾳ -υαν.

Κατὰ ταῦτα, φρονῶ, ἀποδείκνυται ὅτι εἶναι κάλλιστα δυνατὸν νὰ ἑρμηνευθῶσι τὰ εἰς -υᾱ λήγοντα οὐσιαστικὰ κατ' ἀναλογίαν, καὶ δὴ ὅτι εἶναι πληρέστατα ἀποδεδειγμένον, ὅτι τὸ -υη ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ οὔτε ἐν τῇ ἀρχῇ οὔτε ἐν τῷ μέσῳ οὔτε ἐν τῷ τέλει τῶν λέξεων ἐτράπη φωνητικῶς εἰς -υᾱ, καὶ ὅτι καθόλου ἐπίδρασις τοῦ υ ἐπὶ τὸ ἀκόλουθον η οὐδέποτε ὑπῆρξεν.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΚΡΙΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ
ΕΙΣ ΤΑ ΤΕΣΣΑΡΑ ΠΡΩΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ
ΤΟΥ ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ

Βιβλ. Α΄, κεφ. 9, 22(1).

«φαίνεται γὰρ ναυσί τε πλείσταις αὐτὸς ἀφικόμενος καὶ Ἀρκάσι προσπαρασχών, ὡς Ὅμηρος τοῦτο δεδήλωκεν, εἴ τῳ ἱκανὸς τεκμηριῶσαι».

Ὁ Hude πρὸ τοῦ *τῳ* εἰκάζει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ἡ πρόθεσις *ἐν*· καθ' ἡμᾶς γραπτέον ἀντὶ τοῦ· *τῳ* ⟨*τοι*⟩: εἴ τοι ἱκανὸς τεκμηριῶσαι. Εὕρηται δὲ παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ ὡς ἑξῆς συντεταγμένον τὸ *τεκμηριοῦν*: «τοσαῦτα μὲν Ὅμηρος ἐτεκμηρίωσεν ὅτι ἦν καὶ τὸ πάλαι μεγάλη ξύνοδος» Γ΄,104, 5· «τεκμηριοῖ δὲ μάλιστα Ὅμηρος» Α΄3,2.

Κεφ. 22, 14.

«ἀλλ' οἷς τε αὐτὸς παρῆν καὶ παρὰ τῶν ἄλλων ὅσον δυνατὸν ἀκριβείᾳ περὶ ἑκάστου ἐπεξελθών».

Μετὰ τὸ καὶ ὁ Ullrich ᾔκασε *τά*· καθ' ἡμᾶς ἐξέπεσε τό· ⟨*ἃ*⟩· (καὶ ἃ παρὰ τῶν ἄλλων (ἐπυνθανόμην)).

Κεφ. 25, 4-7.

«καὶ πέμψαντες ἐς Δελφοὺς τὸν θεὸν ἐπηρώτων, εἰ παραδοῖεν Κορινθίοις τὴν πόλιν ὡς οἰκισταῖς καὶ τιμωρίαν τινὰ πειρῷντ' ἀπ' αὐτῶν ποιεῖσθαι. ὁ δ' αὐτοῖς ἀνεῖλε παραδοῦναι καὶ ἡγεμόνας ποιεῖσθαι».

Ἀντὶ τοῦ πρώτου ποιεῖσθαι ἄλλοτ' ἐνομίσαμεν ὅτι πρέπει νὰ ανα-

(1) Αἱ παραπομπαὶ γίνονται κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ G. Hude.

γνωσθῇ *εὑρίσκεσθαι*· νῦν δὲ ὑπολαμβάνομεν, ὅτι πρέπει ἀντὶ τούτου νὰ γραφῇ μᾶλλον ⟨πορίζεσθαι⟩· πρβλ. Θουκ. Ζ', 83 «πᾶσι δὲ ἀνεπίφθονον τὴν προσήκουσαν σωτηρίαν ἐκπορίζεσθαι», Πολυβ. 2, 47 «τὸ μὴ δι' ἑτέρων σφίσι πορίζεσθαι τὴν σωτηρίαν».

Κεφ. 26, 1.

«δέει τῶν Κερκυραίων μὴ κωλύωνται ὑπ' αὐτῶν περαιούμενοι».

Περιγραπτέον τὸ ὑπ' αὐτῶν.

Αὐτόθι στιχ. 10-11.

«οἱ δὲ Ἐπιδάμνιοι οὐδὲν αὐτῶν ὑπήκουσαν, † ἀλλὰ στρατεύουσιν ἐπ' αὐτοὺς οἱ Κερκυραῖοι».

Ἀναγνωστέον καθ' ἡμᾶς οὑτωσί:

οἱ δὲ Ἐπιδάμνιοι ⟨ἐπειδὴ⟩ οὐδὲν αὐτῶν ὑπήκουσαν, [ἀλλὰ] στρατεύουσιν κτλ.

Κεφ. 29, 1.

«Κερκυραίοις ἐναντία πολεμήσοντες»

Περιγραπτέον τὸ Κερκυραίοις.

Κεφ. 55, 4-7.

«οἱ δὲ Κορίνθιοι ἀποπλέοντες ἐπ' οἴκου Ἀνακτόριον — εἷλον ἀπάτῃ — καὶ καταστήσαντες ἐν αὐτῷ Κορινθίους οἰκήτορας ἀνεχώρησαν ἐπ' οἴκου».

Τὸ μετὰ τὸ ἀνεχώρησαν ἐπ' οἴκου περιγραπτέον ὡς παρέλκον.

Κεφ. 68, 8-11.

«νῦν δὲ τί δεῖ μακρηγορεῖν, ὧν τοὺς μὲν δεδουλωμένους ὁρᾶτε, τοῖς δ' ἐπιβουλεύοντας αὐτοὺς — καὶ ἐκ πολλοῦ προπαρεσκευασμένους, εἴποτε πολεμήσονται».

Τὸ δεδουλωμένους, ὅπερ ὑπὸ πάντων σχεδὸν τῶν ἑρμηνευτῶν παθητικῆς διαθέσεως ἐκλαμβάνεται εἶναι διαθέσεως μέσης. Ὥστε ὑποκείμενον τοῦ δεδουλωμένους εἶναι τὸ *αὐτούς*, τὸ δὲ *τοὺς μὲν* εἶναι ἀντικείμενον. Ἐν μέσῃ δὲ διαθέσει εὕρηται καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ παρακειμένου *δεδουλῶσθαι* παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ· πρβλ. Ζ΄, 82 «οὓς ξυγγενεῖς φασιν ὄντας ἡμᾶς Συρακόσιοι δεδουλῶσθαι».

Κεφ. 69, 1.

«οἵ γε δρῶντες βεβουλευμένοι πρὸς οὐ διεγνωκότας ἤδη καὶ οὐ μέλλοντες ἐπέρχονται».

Στίζοντες κάτω τελείαν μετὰ τὸ ἀμυνούμεθα, ἀντὶ τοῦ οἵ γε, ὅπερ εἶναι εἰκασία τοῦ Classen εἰκάζομεν, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ⟨*οὗτοι*⟩ γάρ. Πάντες δὲ οἱ κώδικες ἀντὶ τοῦ οἵ γε ἔχουσιν *οἱ γάρ*.

Αὐτόθι στιχ. 13.

«καὶ ἀντὶ τοῦ ἐπελθεῖν αὐτοὶ ἀμύνεσθαι βούλεσθε μᾶλλον ἐπιόντας».

Μὴ ἀντὶ τοῦ *αὐτοὶ* ἀναγνωστέον ⟨*αὐτοῖς*⟩;

Κεφ. 74, 19.

«οὐδὲν ἂν ἔδει ἔτι ⟨πρὸς⟩ ὑμᾶς μὴ ἔχοντας ναῦς ἱκανὰς ναυμαχεῖν».

Ὁ Hude, ὑπολαμβάνων ὅτι ὑποκείμενον τοῦ *ναυμαχεῖν* εἶναι *τὸν Μῆδον*. προσέθηκε τὴν πρόθεσιν *πρὸς* πρὸ τοῦ *ὑμᾶς*. Ἀλλ' ἡ σχέσις τῶν προτάσεων, ἐξ ὧν ἡ ὑπόθεσις σύγκειται, πρὸς τὴν τῆς ἀποδόσεως, πείθει, νομίζομεν, ὅτι ἡ μὲν πρόθεσις *πρὸς* εἶναι περιττή, τὸ δὲ *ὑμᾶς* τρεπτέον μᾶλλον εἰς ⟨*ἡμᾶς*⟩ (= τούς τε Ἀθηναίους καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους), ὡς ὑποκείμενον τοῦ *ναυμαχεῖν*. Ἔχει δὲ τὸ χωρίον μετὰ τῆς ὑποθέσεως οὕτως:

«Εἰ δὲ προσεχωρήσαμεν πρότερον τῷ Μήδῳ δείσαντες, ὥσπερ καὶ ἄλλοι, περὶ τῇ χώρᾳ, ἢ μὴ ἐτολμήσαμεν ὕστερον ἐσβῆναι ἐς τὰς ναῦς

ὡς διεφθαρμένοι, οὐδὲν ἂν ἔδει ἔτι *ἡμᾶς μὴ* ἔχοντας ναῦς ἱκανὰς ναυμαχεῖν».

Πρβλ. κεφ. 73, 16 «ἀδυνάτων ἂν ὄντων πρὸς ναῦς πολλὰς ἀλλήλοις ἐπιβοηθεῖν».

Κεφ. 81, 14.

«τάχ' ἂν ⟨δέ⟩ τις θαρσοίη ὅτι τοῖς ὅπλοις αὐτῶν καὶ τῷ πλήθει ὑπερφέρομεν».

Ἀντὶ τοῦ ⟨δέ⟩, ὅπερ εἶναι προσθήκη τοῦ Kr., ἡμεῖς εἰκάζομεν μετὰ τὸ *τάχ'* μᾶλλον τὸ ⟨*οὖν*⟩: τάχ' οὖν ἄν τις.

Κεφ. 85, 5.

«παρασκευάζεσθε δὲ τὸν πόλεμον ἅμα».

Γραπτέον: παρασκευάζεσθε δ' ⟨*ἐς*⟩ τὸν πόλεμον ἅμα· πρβλ. Β', 13, 19 «παρασκευάζεσθαί τε ἐς τὸν πόλεμον».

Κεφ. 100, 4.

«ὡς οἰκιοῦντες τὰς τότε καλουμένας Ἐννέα ὁδούς, νῦν δὲ Ἀμφίπολιν, τῶν μὲν Ἐννέα ὁδῶν αὐτῶν ἐκράτησαν, ἃς εἶχον Ἠδωνοί».

Ἀντὶ τοῦ *αὐτῶν*, ὅπερ εἶναι διόρθωσις τοῦ Hude, οἱ κώδικες ἔχουσιν *αὐτοί*. Ἡμεῖς ὡς ἑξῆς τὸ χωρίον διορθοῦμεν:

«ὡς οἰκιοῦντες τὰς τότε καλουμένας Ἐννέα ὁδούς, νῦν δὲ Ἀμφίπολιν, ⟨*τούτων*⟩ μὲν [Ἐννέα ὁδῶν] αὐτοὶ ἐκράτησαν, ἃς εἶχον Ἠδωνοί», ὀβελιζομένων τῶν Ἐννέα ὁδῶν.

Κεφ. 109, 17.

«τάς τε ναῦς ἐπὶ τοῦ ξηροῦ ἐποίησε καὶ τῆς νήσου τὰ πολλὰ ἠπείρου».

Ἀναγνωστέον μᾶλλον ⟨ἠπείρωσε⟩ ἢ ἠπείρου.

Κεφ. 112, 24.
«καὶ Ἑλληνικοῦ μὲν πολέμου ἔσχον οἱ Ἀθηναῖοι».

Διορθοῦμεν ὡς ἑξῆς:
«καὶ Ἑλληνικοῦ μὲν πολέμου ⟨*οὐ μετέσχον*⟩ οἱ Ἀθηναῖοι».

Κεφ. 123, 22.
«σπονδάς τε οὐ λύσετε πρότεροι, ἅς γε καὶ ὁ θεὸς κελεύων πολεμεῖν νομίζει παραβεβάσθαι, ἠδικημέναις δὲ μᾶλλον βοηθήσετε».

Ἀντὶ τοῦ *ἠδικημέναις* ἀναγνωστέον: ⟨ἠδικημένοις⟩.

Κεφ. 126, 15.
«(ἔστι γὰρ καὶ Ἀθηναίοις Διάσια, ἃ καλεῖται Διὸς ἑορτὴ Μειλιχίου μεγίστη, ἔξω τῆς πόλεως, ἐν ᾗ πανδημεὶ θύουσι πολλὰ οὐχ ἱερεῖα)».

Ἀντὶ τοῦ: *ἔξω τῆς πόλεως μὴ* ἀναγνωστέον ⟨*ἔσω*⟩ *τῆς πόλεως* (= ἀκροπόλεως); διότι κατὰ τὸν Παυσανίαν ὁ τοῦ ὑπάτου Διὸς βωμὸς πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ Ἐρεχθείου ἵδρυτο· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι προσκαθεζόμενοι ἐπολιόρκουν τὸν Κύλωνα, ὃς «δοκῶν ὀρθῶς γιγνώσκειν ἐπεχείρησε τῷ ἔργῳ» Θουκ. Α΄, 126, 18-20. Παυσ. Α΄, κεφ. 26.

Κεφ. 132, 1.
«τὸ μὲν οὖν ἐλεγεῖον οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐξεκόλαψαν εὐθὺς τότε ἀπὸ τοῦ τρίποδος τοῦτο».

Διαγραπτέον τὸ *τοῦτο* ὡς περιττόν, ἢ ἀντ' αὐτοῦ παραδεκτέον τὴν γραφὴν *τούτου*.

Αὐτόθι στίχ. 3-4.
«τοῦ μέντοι Παυσανίου ἀδίκημα καὶ τότ' ἐδόκει εἶναι».

Τὴν καλῶς καθ' ἡμᾶς ἔχουσαν τῶν κωδίκων γραφὴν *τοῦτο* εἰς *τότ'* ἔτρεψεν ὁ Struve καὶ ἀπεδέξαντο ἄλλοι τε καὶ ὁ Hude. Ἡμεῖς δ'

ἀναγινώσκομεν: *καὶ τοῦτο*, ὡς ἔχουσιν οἱ κώδικες· «καὶ τοῦτο μέντοι (τὸ ἐπιγράψασθαι δηλονότι ἰδίᾳ τὸ ἐλεγεῖον) ἀδίκημα τοῦ Παυσανίου ἐδόκει εἶναι».

Κεφ. 137, 4.

«(ὥσπερ καὶ ἔχων [αὐτὸν] ἐκαθέζετο, καὶ μέγιστον ἦν ἱκέτευμα τοῦτο)».

Ὁ Krüger περιέγραψε τὸ *ἔχων αὐτόν*, ἕτεροι δὲ μόνον τὸ *αὐτόν*. Ἡμεῖς ὑπολαμβάνομεν, ὅτι πρέπει ἀντὶ τοῦ: *καὶ ἔχων* νὰ γραφῇ ⟨*κατέχων*⟩ αὐτόν. Ὁ Θεμιστοκλῆς δηλονότι ἐκαθέζετο ὡσπερεὶ κατεῖχεν αὐτὸν (τὸν Ἀδμήτου υἱὸν) καὶ τοῦτο, τὸ ἐπὶ τὴν ἑστίαν μετὰ τοῦ υἱοῦ καθέζεσθαι, ἦν μέγιστον ἱκέτευμα, ἢ κατὰ τὸν Πλούταρχον «ταύτην μεγίστην καὶ μόνην σχεδὸν ἀναντίρρητον ἡγουμένων ἱκεσίαν τῶν Μολοσσῶν, ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς ὑπέθηκεν ἑαυτὸν ἱκέτης τοῦ Ἀδμήτου καταστὰς ἴδιόν τινα καὶ παρηλλαγμένον τρόπον· ἔχων γὰρ αὐτοῦ τὸν υἱόν, ὄντα παῖδα, πρὸς τὴν ἑστίαν προσέπεσεν». Πλουτ. ἐν βίῳ Θεμιστ. 24.

Κεφ. 142, 19.

«πλέον γὰρ ὅμως ἡμεῖς ἔχομεν τοῦ κατὰ γῆν ἐκ τοῦ ναυτικοῦ ἐμπειρίας ἢ ἐκεῖνοι ἐκ τοῦ κατ' ἤπειρον ἐς τὰ ναυτικά».

Τὸ χωρίον τοῦτο, ὅπερ ἄλλοι ἄλλως διορθοῦσι καὶ συντάττουσιν, ὡς ἑξῆς διορθούμενον ὁμαλῶς καὶ εὐλήπτως κατά τε τὴν σύνταξιν καὶ τὸν νοῦν ἔχει καθ' ἡμᾶς:

«πλέον γὰρ [ὅμως] ἡμεῖς ἔχομεν τοῦ κατὰ γῆν ἐκ ⟨τῆς⟩ τοῦ ναυτικοῦ ἐμπειρίας ἢ ἐκεῖνοι ἐκ ⟨τῆς⟩ κατ' ἤπειρον ἐς τὰ ναυτικά»· πρβλ. Β' 3, 18.

Κεφ. 143, 5.

«εἴ τε καὶ κινήσαντες τῶν Ὀλυμπίασιν ἢ Δελφοῖς χρημάτων».

Ὑποπτεύομεν, ὅτι μετὰ τὸ *τε* ἐξερρύη τὸ ⟨*τι*⟩.

Κεφ. 144, 14.

«νῦν δὲ τούτοις ἀποκρινάμενοι ἀποπέμψωμεν, Μεγαρέας μὲν ὅτι ἐάσομεν ἀγορᾷ καὶ λιμέσι χρῆσθαι, ἢν καὶ Λακεδαιμόνιοι ξενηλασίας μὴ ποιῶσι μήτε ἡμῶν μήτε τῶν ἡμετέρων ξυμμάχων (οὔτε γὰρ ἐκεῖνο κωλύει [ἐν] ταῖς σπονδαῖς, οὔτε τόδε)».

Ἐν πᾶσι τοῖς ἀντιγράφοις εὕρηται πρὸ τοῦ *σπονδαῖς* ἡ πρόθεσις *ἐν*. Μόνον δὲ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασεύς, τοῦ χωρίου τούτου μνημονεύων, γράφει χωρὶς τῆς *ἐν*· ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ὁ Cobet ἤκασε ἀντὶ τῶν: *ἐκεῖνο κωλύει [ἐν] ταῖς σπονδαῖς* τά: *ἐκεῖνό πω λύει τὰς σπονδάς*· ὁ δὲ Rauchenstein *κωλύεται ταῖς σπονδαῖς*· καθ' ἡμᾶς δὲ ἢ ἀναγνωστέον ἀντὶ τοῦ *κωλύει* ⟨*κωλύμη*⟩ ταῖς σπονδαῖς, ἤ, τὸ πιθανώτατον, ἐξέπεσε μετὰ τὸ κωλύει τὸ ῥῆμα ⟨*ἐμμένειν*⟩· οὔτε γὰρ ἐκεῖνο κωλύει ἐμμένειν ταῖς σπονδαῖς ἤ, *ἐν ταῖς σπονδαῖς*· πρβλ. Δ', 138, 19· «σπείσασθαι δὲ αὐτίκα μάλα τὰς πρεσβείας ἐν τῷ δήμῳ τὰς παρούσας ἦ μὴν ἐμμενεῖν *ἐν* ταῖς σπονδαῖς τὸν ἐνιαυτόν». Ε', 18, 9 «ἐμμενῶ ταῖς ξυνθήκαις καὶ ταῖς σπονδαῖς ταῖς δε δικαίως καὶ ἀδόλως».

Βιβλ. Β'. Κεφ. 3, 11.

«ἁμάξας τε ἄνευ τῶν ὑποζυγίων ἐς τὰς ὁδοὺς καθίστασαν».

Νομίζομεν, ὅτι τὸ *ἄνευ τῶν ὑποζυγίων* εἶναι παρέμβλημα καὶ περιγραπτέον ὡς περιττόν· διότι εἶναι ἀφ' ἑαυτοῦ δῆλον, ὅτι τὰς ἁμάξας δὲν ἦτο δυνατὸν ἐν τοιαύτῃ περιστάσει μετὰ τῶν ὑποζυγίων εἰς τὰς ὁδοὺς νὰ καταστήσωσιν, ἀλλ' ἁπλῶς αὐτὰς καθίστασαν ἄνευ τῶν ὑποζυγίων.

Κεφ. 9, 11.

«Δωριῆς Καρσὶ πρόσοικοι».

Ἀναγνωστέον: Δωριῆς ⟨*οἱ*⟩ Καρσὶ πρόσοικοι.

Κεφ. 11, 20.

«χρὴ δὲ αἰεὶ ἐν τῇ πολεμίᾳ τῇ μὲν γνώμῃ θαρσαλέους στρατεύειν, τῷ δ' ἔργῳ δεδιότας παρεσκευάσθαι».

Οὐδαμοῦ, ὡς παρακατιόντες θὰ ἴδωμεν (κεφ. 57), εὕρηται παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ τὸ *στρατεύειν τῇ ἐν* συντεταγμένον· διὸ ἀντὶ τοῦ *ἐν τῇ πολεμίᾳ*, ἀναγνωστέον ⟨*ἐπὶ τὴν πολεμίαν*⟩, ἐκτὸς ἂν συνεπτυγμένον νοηθῇ τὸ χωρίον: στρατεύοντας δηλονότι ἐπὶ τὴν πολεμίαν θαρσαλέους ἐν αὐτῇ χρὴ εἶναι.

Αὐτόθι, 1-3.

«πάνυ ἐλπίζειν διὰ μάχης ἰέναι αὐτούς, εἰ μὴ καὶ νῦν ὥρμηνται ἐν ᾧ οὔπω πάρεσμεν, ἀλλ' ὅταν ἐν τῇ γῇ ὁρῶσιν ἡμᾶς δῃοῦντάς τε καὶ τἀκείνων φθείροντας».

Ἢ ἀντὶ τοῦ *δῃοῦντας* γραπτέον ⟨*ὄντας*⟩ τε, ἢ ὡς ἑξῆς ἀναγνωστέον: «δῃοῦντάς τε τἀκείνων καὶ φθείροντας»· πρβλ. Β', 12, 16 «εἴ τι ἄρα μᾶλλον ἐνδοῖεν οἱ Ἀθηναῖοι ὁρῶντες σφᾶς ἤδη ἐν τῇ ὁδῷ ὄντας». Β' 23, 3 «ὄντων δ' αὐτῶν ἐν τῇ γῇ».

Αὐτόθι, στιχ. 6.

«Ἀθηναίους δὲ καὶ πλέον τι τῶν ἄλλων εἰκὸς τοῦτο δρᾶσαι».

Ἀντὶ τοῦ *τι* ἀναγνωστέον ⟨*ἔτι*⟩· καὶ πλέον ἔτι.

Κεφ. 12, 1-2.

«Ἔγνω ὁ Ἀρχίδαμος ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι οὐδέν πως ἐνδώσουσιν».

Ὁ Hude ἔγραψεν *οὐδέν πως* ἀντὶ τῆς φερομένης γραφῆς οὐδέν *πω*. Ἡμεῖς δ' ἄλλοτε ἀντὶ τοῦ οὐδέν *πω* ᾐκάσαμεν *οὐδενί ποτ'*. Νῦν δὲ ἀντὶ τούτου προτείνομεν μᾶλλον τό: *οὐδὲν* ⟨*ὅπως*⟩ ἐνδώσουσιν = οὐδαμῶς ἐνδώσουσιν.

Κεφ. 13, 10.

«μὴ πολλάκις ἢ αὐτὸς ἰδίᾳ βουλόμενος χαρίζεσθαι τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ παραλίπῃ καὶ μὴ δῃώσῃ».

Μὴ πειθόμενοι εἰς ἃ περὶ τῆς χρήσεως τοῦ *πολλάκις* οἱ ἑρμηνευταὶ λέγουσιν, ὑποπτεύομεν ὅτι μετὰ τὸ *μὴ* ἐξέπεσε τὸ ⟨*οἷον*⟩· «μὴ οἷον πολλάκις» (ἐποίησεν ἢ ἐγένετο).

Αὐτόθι, 10.

«ἀπέφαινε δ' ἔχον τὸ ἄγαλμα τεσσαράκοντα τάλαντα σταθμὸν χρυσίου ἀπέφθου καὶ περιαιρετὸν εἶναι ἅπαν».

Ἀντὶ τοῦ *εἶναι* γραπτέον ⟨*ὄν*⟩· «περιαιρετὸν ὂν ἅπαν».

Κεφ. 16, 14-16.

«τῇ δ' οὖν ἐπὶ πολὺ κατὰ τὴν χώραν αὐτονόμῳ οἰκήσει [μετεῖχον] οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ἐπειδὴ ξυνῳκίσθησαν, διὰ τὸ ἔθος ἐν τοῖς ἀγροῖς ὅμως — γενόμενοί τε καὶ οἰκήσαντες, οὐ ῥᾳδίως πανοικησίᾳ τὰς ἀναστάσεις ἐποιοῦντο».

Ἀντὶ τῆς φερομένης γραφῆς *τῇ τε οὖν* ὁ Kr. ἔγραψε *τῇ δ' οὖν*· πάντες δὲ σχεδὸν οἱ ἑρμηνευταὶ δὲν ἀποδέχονται τὸ *μετεῖχον*, ὅπερ πρῶτος περιέγραψεν ὁ Driessen· καὶ ἡμεῖς δ' ἄλλοτε οὐκ ὀρθῶς ἀντὶ τοῦ *μετεῖχον* ἠκάσαμεν *ἐχρήσαντο*· νῦν δὲ τήν τε γραφὴν «*τῇ τε οὖν*» καὶ τὸ «*μετεῖχον*» τηροῦντες, ὑποπτεύομεν ὅτι πρέπει ὡς ἑξῆς νὰ ἀναγνωσθῇ τὸ χωρίον:

τῇ τε οὖν — αὐτονόμῳ οἰκήσει, ⟨*ἧς*⟩ μετεῖχον οἱ Ἀθηναῖοι κτλ. Διά τε οὖν τὴν ἐπὶ πολὺ κατὰ τὴν χώραν αὐτόνομον οἴκησιν, ἧς μετεῖχον οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ἐπειδὴ ξυνωκίσθησαν κτλ.

Κεφ. 27, 2.

«καὶ τὴν Αἴγιναν ἀσφαλέστερον ἐφαίνετο τῇ Πελοποννήσῳ ἐπικειμένην αὐτῶν πέμψαντας ἐποίκους ἔχειν».

Μετὰ τὸ ἀσφαλέστερον προσθετέος ὁ ⟨*ἄν*⟩, ἀναγκαῖος ὤν. Καὶ

Διονύσιος δὲ ὁ Ἁλικαρνασεύς, μνημονεύων τοῦ χωρίου τούτου, ἔχει τὸν *ἂν* μετὰ τὸ *ἀσφαλέστερον*.

Κεφ. 29, 7-8.

«βουλόμενοι σφίσι τὰ ἐπὶ Θράκης χωρία καὶ Περδίκκαν ξυνεξελεῖν αὐτόν».

Τινὲς τῶν τοῦ Θουκυδίδου ἐξηγητῶν κατὰ ζεῦγμα τὸ χωρίον ἑρμηνεύουσιν· βουλόμενοι αὐτὸν ξυνεξελεῖν (ἢ κατ' ἄλλην γραφὴν ξυνελεῖν) τὰ ἐπὶ Θράκης χωρία καὶ Περδίκκαν χειρώσασθαι. Ἡμεῖς δὲ ἐκ τῶν εὐθὺς κατωτέρω κρίνοντες δὲν ἀποδεχόμεθα τὴν τοιαύτην ἑρμηνείαν, ἀλλ' ὑποπτεύοντες, ὅτι τὸ χωρίον τεταραγμένον ἡμῖν παραδέδοται, ἀποκατεστήσαμεν οὕτω συμπληροῦντες:

«βουλόμενοι σφίσι τὰ ἐπὶ Θράκης χωρία ξυνεξελεῖν αὐτὸν καὶ Περδίκκαν ⟨*ξυμβιβάσαι*⟩ ἢ ⟨διαλλάξαι⟩».

Πρβλ. Κεφ. 29, 13 «ξυνεβίβασε δὲ καὶ τὸν Περδίκκαν τοῖς Ἀθηναίοις»· καὶ Β', 95, 19 «ὅτε γὰρ Περδίκκας αὐτῷ ὑποσχόμενος εἰ Ἀθηναίοις τε διαλλάξειεν ἑαυτὸν κατ' ἀρχὰς τῷ πολέμῳ πιεζόμενον».

Κεφ. 37, 8.

«ἀνεπαχθῶς δὲ τὰ ἴδια προσομιλοῦντες τὰ δημόσια διὰ δέος μάλιστα οὐ παρανομοῦμεν».

Οὕτως ἆρά γε ὁ Θουκυδίδης ἔγραψεν, ἢ οὕτως:

«ἀνεπαχθῶς δ' ⟨*ἐς*⟩ τὰ ἴδια προσομιλοῦντες ⟨*ἐς*⟩ τὰ δημόσια διὰ δέος μάλιστα οὐ παρανομοῦμεν»;

Κεφ. 39, 12.

«καὶ ἔν τε τούτοις τὴν πόλιν ἀξίαν εἶναι θαυμάζεσθαι καὶ ἔτι ἐν ἄλλοις».

Πρὸ τοῦ *εἶναι* ὁ μὲν *οἶμαι*, ὁ δὲ *νομίζω* εἰκάζει. Καθ' ἡμᾶς ἀντὶ τοῦ *ἀξίαν εἶναι*, ἀναγνωστέον: ⟨ἄξιόν ἐστιν ἢ ἁπλῶς ἄξιον⟩.

Κεφ. 43, 14.

«κάλλιστον δὲ ἔρανον αὐτῇ προϊέμενοι».

Ἀναγνωστέον:

«κάλλιστον δ' ἔρανον ⟨*αὐτοὺς*⟩ προϊέμενοι· δικαιολογοῦσι δὲ τὴν μεταβολὴν ταύτην τοῦ *αὐτῇ* εἰς *αὐτοὺς* τὰ εὐθὺς ἐπιφερόμενα: «*κοινῇ* γὰρ *τὰ σώματα* διδόντες ἰδίᾳ τὸν ἀγήρων ἔπαινον ἐλάμβανον».

Κεφ. 44, 9.

«χαλεπὸν μὲν οὖν οἶδα πείθειν ὄν, ὧν καὶ πολλάκις ἕξετε ὑπομνήματα ἐν ἄλλων εὐτυχίαις».

Ὅτι τὸ *πείθειν* ἐνταῦθα δὲν ἁρμόζει, καὶ ἄλλοι τοῦτο παρετήρησαν καὶ τὰ μετ' αὐτὸ δ' ἐπίσης ἐπιφερόμενα μαρτυροῦσιν· διὸ ἄλλοι ἄλλα ἀντ' αὐτοῦ ᾔκασαν· καθ' ἡμᾶς δὲ γραπτέον ἀντ' αὐτοῦ τὸ ⟨*ἀπενθεῖν*⟩ ἢ τὸ ⟨*μὴ πενθεῖν*⟩· οὕτως:

«χαλεπὸν μὲν οὖν οἶδ' ⟨*ἀπενθεῖν*⟩ ἤ, οἶδα ⟨μὴ πενθεῖν⟩ ὄν, ὧν κτλ.

Κεφ. 49, 9.

«καὶ τῷ μὲν ἔξωθεν ἁπτομένῳ ⟨τὸ⟩ σῶμα οὔτ' ἄγαν θερμὸν ἦν οὔτε χλωρόν».

Ἡ προσθήκη τοῦ ἄρθρου *τὸ* (τὸ σῶμα) εἶναι τοῦ Hude· ἡμεῖς δὲ οὕτως ἀναγινώσκομεν:

«καὶ ⟨*τὸ*⟩ μὲν ἔξωθεν ἁπτομένῳ σῶμα οὔτ' ἄγαν θερμὸν ἦν οὔτε χλωρόν». Καὶ τὸ μὲν σῶμα, εἴτις ἔξωθεν ἥπτετο, οὔτ' ἄγαν κτλ.

Ἐν πολλοῖς δὲ τῶν κωδίκων εὕρηται καὶ ἡ γραφὴ *τὸ μὲν* ἀντὶ τῆς: τῷ *μέν*.

Αὐτόθι, στιχ. 18 καὶ ἑφεξ.

«καὶ τὸ σῶμα, ὅσον περ χρόνον καὶ ἡ νόσος ἀκμάζοι, οὐκ ἐμαραίνετο, ἀλλ' ἀντεῖχε παρὰ δόξαν τῇ ταλαιπωρίᾳ, ὥστε ἢ διεφθείροντο οἱ πλεῖστοι ἐναταῖοι καὶ ἑβδομαῖοι ὑπὸ τοῦ ἐντὸς καύματος, ἔτι ἔχοντές τι δυνάμεως, ἢ εἰ διαφύγοιεν, ἐπικατιόντος τοῦ νοσήματος ἐς τὴν κοιλίαν καὶ ἑλκώσεώς τε αὐτῇ ἰσχυρᾶς ἐγγιγνομένης καὶ διαρροίας ἅμα ἀκράτου ἐπιπιπτούσης οἱ πολλοὶ ὕστερον διὰ τὴν ἀσθένειαν διεφθείροντο (ἢ κατ' ἄλλην γραφὴν ἀπεφθείροντο)».

Ἀντὶ τοῦ: «*οἱ πολλοὶ* ὕστερον διὰ τὴν ἀσθένειαν διεφθείροντο» ἀναγνωστέον: ⟨*οὐ πολὺ*⟩ ἢ ⟨*οὐ πολλῷ*⟩ ὕστερον διὰ τὴν ἀσθένειαν διεφθείροντο.

Πολλὴν δὲ χρῆσιν ποιεῖται ὁ ἱστορικὸς τῆς φράσεως «οὐ πολὺ ὕστερον» καὶ «οὐ πολλῷ ὕστερον».

Κεφ. 52, 5 καὶ ἑφεξ.

«νόμοι τε πάντες ξυνεταράχθησαν, οἷς ἐχρῶντο πρότερον περὶ τὰς ταφάς, ἔθαπτον δὲ ὡς ἕκαστος ἐδύνατο· καὶ πολλοὶ ἐς ἀναισχύντους † θήκας ἐτράποντο σπάνει τῶν ἐπιτηδείων διὰ τὸ συχνοὺς ἤδη προτεθνάναι σφίσιν».

Ἀντὶ τοῦ *θήκας* ὁ μὲν ἤκασε *ταφάς*, ὁ δὲ *τέχνας*, ὁ δὲ *μηχανάς*· ἡμεῖς δὲ εἰκάζομεν ⟨*ἰδέας*⟩, ἐκ τῆς ἐπιφερομένης αἰτιολογίας κρίνοντες· «ἐπὶ πυρὰς γὰρ ἀλλοτρίας φθάσαντες τοὺς νήσαντας οἱ μὲν ἐπιθέντες τὸν ἑαυτῶν νεκρὸν ὑφῆπτον, οἱ δὲ καιομένου ἄλλου ἐπιβαλόντες ἄνωθεν ὃν φέροιεν ἀπῇσαν».

Κεφ. 57, 18.

«ὅσον δὲ χρόνον οἵ τε Πελοποννήσιοι ἦσαν ἐν τῇ γῇ τῇ Ἀθηναίων καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐστράτευσαν ἐπὶ τῶν νεῶν, ἡ νόσος ἔν τε τῇ στρατιᾷ τοὺς Ἀθηναίους ἔφθειρε καὶ ἐν τῇ πόλει».

Οὐδαμοῦ οὔτε παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ, οὔτε παρ' ἄλλῳ, ὅσον ἡμεῖς γινώσκομεν, εὕρηται ἡ φράσις *στρατεύειν ἐπὶ τῶν νεῶν*· παρὰ τῷ ἱστορικῷ ὡς ἑξῆς τὸ στρατεύειν συντεταγμένον εὕρηται, ἵνα ὀλίγων ἐκ τῶν πολλῶν μνημονεύσωμεν χωρίων· «μεθ' ἁπάντων δὲ ἐς τὴν γῆν ἡμῶν στρατεύουσιν» Β', 71, 16· πρβλ. καὶ Β', 66, 20· «ἀπέσχοντο μὴ ἐπὶ τὴν ἑκατέρων γῆν στρατεῦσαι» Β', 39, 27· «τριάκοντα ναυσὶ στρατεύουσιν ἐπὶ τὰς Αἰόλου νήσους» Γ', 88, 10· Γ', 18, 6· «Ἀθηναῖοι ἐς τὴν Κορινθίαν ἐστράτευσαν ναυσὶν ὀγδοήκοντα» Δ', 42, 22· πρβλ. Δ', 53, 27-29· Δ', 25, 9-10· «*ἔχων* τὸν στρατὸν *ἐπὶ τῶν νεῶν* — ἀπόβασιν ἐποιήσατο ἐς τὴν Σικυωνίαν» Δ', 101, 22.

Κατὰ ταῦτα καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ ἀντὶ τοῦ *ἐστράτευον ἐπὶ τῶν νεῶν* ἀναγνωστέον *ἐστράτευον ἐπὶ ⟨τὴν ἐκείνων⟩*· πρβλ. Α', 143 16 «ἤν τε ἐπὶ τὴν χώραν ἡμῶν πεζῇ ἴωσιν, ἡμεῖς ἐπὶ τὴν ἐκείνων πλευσούμεθα» καὶ Β'. 23, 3 «ὄντων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ γῇ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν τὰς ἑκατὸν ναῦς περὶ Πελοπόννησον».

Κεφ. 61, 11.

«ὅμως δὲ πόλιν μεγάλην οἰκοῦντας καὶ ἐν ἤθεσιν ἀντιπάλοις αὐτῇ τεθραμμένους χρεὼν καὶ ξυμφοραῖς ταῖς μεγίσταις ἐθέλειν ὑφίστασθαι καὶ τὴν ἀξίωσιν μὴ ἀφανίζειν».

Ἡ δοτικὴ *«καὶ ξυμφοραῖς ταῖς μεγίσταις»* συναπτέα μετὰ τοῦ *«τεθραμμένους»* οὕτως: «ἐν ἤθεσιν ἀντιπάλοις αὐτῇ καὶ (ἐν) ξυμφοραῖς ταῖς μεγίσταις τεθραμμένους»· πρβλ. Β', 44, 5 «ἐν πολυτρόποις γὰρ ξυμφοραῖς ἐπίστανται τραφέντες». Μετὰ δὲ τὸ *«ἐθέλειν»* ὑποπτεύομεν, ὅτι ἐξέπεσαν αἱ λέξεις ⟨*ταύτας τ'*⟩· «ταύτας τ' ἐθέλειν ὑφίστασθαι καὶ τὴν ἀξίωσιν μὴ ἀφανίζειν». Ἴσως δὲ καὶ τὸ ⟨*χρεὼν*⟩ μετενεκτέον μετὰ τὸ *«μεγίσταις»*, ὥσπερ φέρεται καὶ παρὰ τῷ Διονυσίῳ, μνημονεύοντι τοῦ χωρίου: «ὅμως δὲ πόλιν μεγάλην οἰκοῦντας καὶ ἐν ἤθεσιν ἀντιπάλοις αὐτῇ τεθραμμένους χρεὼν καὶ τὰς ξυμφορὰς ἐθέλειν ὑφίστασθαι». Δῆλον δ' ἐκ τούτου, ὅτι καὶ ὁ Διονύσιος αἰτιατικῇ τὸ *ὑφίστασθαι* συντάσσει οὐχὶ δοτικῇ (τὰς ξυμφορὰς ἐθέλειν ὑφίστασθαι). Καὶ παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ δὲ τὸ *ὑφίστασθαι* πανταχοῦ αἰτιατικῇ οὐχὶ δοτικῇ εὕρηται συντεταγμένον· ἄπορον δὲ ἡμῖν εἶναι, διὰ τί ὁ Hude ἐν βιβλ. Δ', 127, 17 ἔτρεψε τὴν αἰτιατικὴν *«ἐπικειμένους ὑφίστατο»* εἰς δοτικὴν ἐπικειμένοις ὑφίστατο.

Κεφ. 65, 10.

«σφαλέντες δ' ἐν Σικελίᾳ ἄλλῃ τε παρασκευῇ».

Ἀναγνωστέον ⟨*τῇ τε*⟩ ἄλλῃ παρασκευῇ.

Κεφ. 77, 4-7.

«καὶ ἐγένετο φλὸξ τοσαύτη ὅσην οὐδείς πω ἔς γε ἐκεῖνον τὸν χρόνον χειροποίητον εἶδε· ἤδη γὰρ ἐν ὄρεσιν ὕλη

τριφθεῖσα ὑπ' ἀνέμων πρὸς αὑτὴν ἀπὸ ταὐτομάτου πῦρ καὶ φλόγα ἄπαυστον ἀνῆκεν».

'Αντὶ τῆς παραδεδομένης γραφῆς *ἀπ' αὐτοῦ* ὁ Herw. ἤκασε τὴν γραφὴν *ἄπαυστον*, ταύτην δὲ ἀποδεξάμενος ὁ Hude κατεχώρισε καὶ ἐν τῷ ἐδάφει· Ὅτι δὲ ἡ γραφὴ *ἀπ' αὐτοῦ*, ἣν ὁ Pop. ἑρμηνεύει διὰ τοῦ: «ἀπὸ τοῦ τρίβεσθαι, τῷ τρίβεσθαι», δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα, εἶναι καταφανὲς τῷ ὀρθῶς ἑρμηνεύοντι τὴν διάνοιαν τοῦ ὅλου χωρίου. Ὀρθῶς ἄρα διεῖδεν ὁ Herw. ὅτι αὕτη εἶναι ἐφθαρμένη καὶ ἀντ' αὐτῆς λίαν εὐφυῶς ἤκασεν *ἄπαυστον*. Ἀλλὰ ζητεῖται, εἶναι ἆρα αὕτη ἡ μᾶλλον προσήκουσα, ἢ λανθάνει τις ἑτέρα συμφωνοτέρα πρὸς τὴν τοῦ ἱστορικοῦ παρομοίωσιν τῆς τῶν Πλαταιῶν ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων πυρπολήσεως πρὸς τὴν ἐν ὄρεσιν αὐτόματον τῆς ὕλης ἀνάφλεξιν; Νομίζομεν ὅτι ἀναλάμπει ὁ νοῦς τοῦ ὅλου χωρίου καὶ ἀναφαίνεται τὸ φοβερὸν καὶ τὸ μεγαλεῖον ἅμα τοῦ πυρὸς καὶ τῆς φλογός, ὅπερ «ἐλαχίστου ἐδέησε τοὺς Πλαταιᾶς τἆλλα διαφυγόντας διαφθεῖραι», ἂν τὴν γραφὴν ΑΠΑΥΤΟΥ ἀντικαταστήσωμεν διὰ τῆς γραφῆς ΑΠΛΑΤΟΝ = ἀπροσπέλαστον. Ὅτι δὲ οὕτως ὁ ἱστορικὸς ἔγραψε, δῆλον γίνεται ἐξ ὧν αὐτὸς εὐθὺς παρακατιὼν γράφει: «τοῦτο δὲ μέγα τε ἦν καὶ τοὺς Πλαταιᾶς τἆλλα διαφυγόντας ἐλαχίστου ἐδέησε διαφθεῖραι· ἐντὸς γὰρ πολλοῦ χωρίου τῆς πόλεως *οὐκ ἦν πελάσαι*».

Κεφ. 80, 17.

«ἐλπίδας δὲ εἶναι καὶ Ναύπακτον λαβεῖν».

Ἀναγνωστέον: ἐλπίδας δὲ εἶναι ⟨*κἂν*⟩ Ναύπακτον λαβεῖν».

Κεφ. 87, 1.

«ἡ μὲν γενομένη ναυμαχία — οὐχὶ δικαίαν ἔχει τέκμαρσιν τὸ ἐκφοβῆσαι».

Ἀντὶ τοῦ *τὸ ἐκφοβῆσαι* ἡμεῖς θὰ προειλόμεθα τὴν γραφὴν ⟨*ὥστ'*⟩ ἐκφοβῆσαι.

Αὐτόθι, στιχ. 9-10.

«νομίσαι δὲ ταῖς μὲν τύχαις ἐνδέχεσθαι σφάλλεσθαι τοὺς

ἀνθρώπους, ταῖς δὲ γνώμαις τοὺς αὐτοὺς αἰεὶ ὀρθοὺς εἶναι».

Ὑποπτεύομεν, ὅτι ἀντὶ τοῦ ΑΙΕΙ (ΑΕΙ) πρέπει νὰ γραφῇ ⟨ΔΕΙΝ⟩· τοὺς αὐτοὺς (δίκαιον νομίσαι) δεῖν ὀρθοὺς εἶναι.

Κεφ. 88, 15.

«τότε δὲ πρὸς τὴν παροῦσαν ὄψιν ὁρῶν αὐτοὺς ἀθυμοῦντας ἐβούλετο ὑπόμνησιν ποιήσασθαι τοῦ θαρσεῖν καὶ ξυγκαλέσας τοὺς Ἀθηναίους ἔλεγε τοιάδε».

Ἀνάγνωθι: καὶ ξυγκαλέσας ἔλεγε τοιάδε, περιγραφομένου τοῦ: τοὺς Ἀθηναίους.

Κεφ. 89, 6-8.

«πολὺ δὲ ὑμεῖς ἐκείνοις πλείω φόβον παρέχετε καὶ πιστότερον κατά τε τὸ προνενικηκέναι καὶ ὅτι οὐκ ἂν ἡγοῦνται μὴ μέλλοντάς τι ἄξιον τοῦ παρὰ πολὺ πράξειν ἀνθίστασθαι ὑμᾶς».

Τὰς λέξεις: *τοῦ παρὰ πολὺ* περιέγραψεν ὁ Stahl, ὁ δὲ Badham ἀντ' αὐτῶν ᾔκασε *τοῦ παραβόλου*, ὁ δὲ Steup. *τοῦ παραλόγου*, ἄλλοι δὲ ἄλλως διορθοῦσιν. Ἡμεῖς ἀντὶ τοῦ: *τοῦ* ἀναγινώσκομεν ⟨*τούτου*⟩, τοῦτ' ἔστι *τοῦ προνενικηκέναι*· «μὴ μέλλοντάς τι ἄξιον τούτου παρὰ πολὺ πράξειν» κτλ. πρβλ. κεφ. 89, 2 «ἀμύνεσθαί τε τούςδε *ἀξίως τῶν προειργασμένων*».

Αὐτόθι, στιχ. 10-11.

«ἃ λογιζόμενοι οὗτοι τῷ οὐκ εἰκότι πλέον πεφόβηνται ἢ τῇ κατὰ λόγον παρασκευῇ».

Οὐχὶ «*τῇ κατὰ λόγον*», ἀλλὰ *τῇ* ⟨*παρὰ*⟩ *λόγον* ἀναγνωστέον.

Κεφ. 93, 17.

«καὶ (φρούριον ** ἐπ' αὐτοῦ ἦν)».

Ἄνευ τῆς παρενθέσεως τὸ χωρίον ἀναγινώσκοντες, γράφομεν οὕτως: «καὶ φρούριον ⟨*ἐπειδὴ*⟩ αὐτοῦ ἦν».

Βιβλ. Γ'. Κεφ. 6, 21.

«οἳ πολὺ θᾶσσον παρῆσαν ὁρῶντες οὐδὲν ἰσχυρὸν ἀπὸ τῶν Λεσβίων».

Μετὰ τὸ *ἰσχυρὸν* γραπτέον ⟨ὄν⟩· οὐδὲν ἰσχυρὸν ὄν.

Κεφ. 11, 1-4.

«χαλεπώτερον εἰκότως ἔμελλον οἴσειν καὶ πρὸς τὸ πλέον ἤδη εἶκον τοῦ ἡμετέρου ἤδη μόνου ἀντισουμένου, ἄλλως τε καὶ ὅσῳ δυνατώτεροι αὐτοὶ αὐτῶν ἐγίγνοντο καὶ ἡμεῖς ἐρημότεροι».

Ὑποπτεύομεν, ὅτι τὸ *ἄλλως τε* δὲν ἔχει ἐνταῦθα τὴν προσήκουσαν χώραν, ἀλλὰ μετὰ τὸ *οἴσειν* οὕτως:

«χαλεπώτερον εἰκότως ἔμελλον οἴσειν ἄλλως τε καὶ πρὸς τὸ πλέον ἤδη εἶκον τοῦ ἡμετέρου ἤδη μόνου ἀντισουμένου, καὶ ὅσῳ δυνατώτεροι κτλ.

Κεφ. 31, στιχ. 15-20.

«εἰ οὖν προσπέσοιμεν ἄφνω τε καὶ νυκτός, ἐλπίζω μετὰ τῶν ἔνδον, εἴ τις ἄρα ἡμῖν ἐστιν ὑπόλοιπος εὔνους, καταληφθῆναι ἂν τὰ πράγματα. καὶ μὴ ἀποκνήσωμεν τὸν κίνδυνον, νομίσαντες οὐκ ἄλλο τι εἶναι τὸ καινὸν τοῦ πολέμου ἢ τὸ τοιοῦτον· ὃ εἴ τις στρατηγὸς ἔν τε αὐτῷ φυλάσσοιτο καὶ τοῖς πολεμίοις ἐνορῶν ἐπιχειροίη, πλεῖστ' ἂν ὀρθοῖτο».

Ἀντὶ τοῦ: *ἐνορῶν*, ὅπερ εἶναι ἡμῖν ἀδιανόητον, ἀναγνωστέον ἢ τὸ ⟨*ἐν ὥρᾳ*⟩, ἢ τὸ μᾶλλον παρὰ Θουκυδίδῃ ἐν χρήσει ⟨ΕΝΚΑΙΡΩΙ⟩.

Περὶ δὲ τῆς παρὰ Θουκυδίδῃ χρήσεως τῆς φράσεως *ἐν καιρῷ* πρβλ. Α', 121, 20 «καταθησόμεθα αὐτὸν (τὸν πόλεμον) ἐν καιρῷ»·

«αὐτὰ δὲ ταῦτα, εἰ μὴ ἐν καιρῷ τύχοιεν ἑκάτεροι πράσσοντες, αἱ παραινέσεις τῶν ξυναλλαγῶν ὠφέλιμοι» Δ', 59, 16.

«ὡς δὲ οὔτε ἐν καιρῷ σπεύδετε — ταῦτα διδάξω»· Ζ', 9. καὶ ἀλλαχοῦ.

Κεφ. 32, 15 καὶ ἑφξ.

«καὶ ἐλπίδα οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην εἶχον μή ποτε Ἀθηναίων τῆς θαλάσσης κρατούντων ναῦς Πελοποννησίων ἐς Ἰωνίαν παραβαλεῖν».

Οἱ μὲν τῶν ἑρμηνευτῶν ἐκλαμβάνουσι τὸ *παραβαλεῖν* ἀμετάβατον, ὑποκείμενον ἔχον τὸ ναῦς, οἱ δὲ μεταβατικόν, τὸ δὲ *ναῦς* ἀντικείμενον (ἴδ. λεξικὸν Passow. ἐν τῇ λέξει *παραβάλλειν*).

Ἡμεῖς, ὡς ἀμετάβατον λαμβάνοντες τὸ *παραβαλεῖν*, τὸ δὲ *ναῦς* ὑποκείμενον αὐτοῦ, διορθοῦμεν ὡς ἑξῆς: «καὶ ἐλπίδα οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην εἶχον μή ποτ' ⟨*ἂν*⟩ Ἀθηναίων τῆς θαλάσσης κρατούντων ναῦς Πελοποννησίων ἐς Ἰωνίαν ⟨*παραβάλοι*⟩»· πρβλ. Β', 93, 10 «οὔτε προσδοκία οὐδεμία μὴ ἄν ποτε οἱ πολέμιοι ἐξαπιναίως οὕτως ἐπιπλεύσειαν».

Κεφ. 37, 7 καὶ ἑφξ.

«οὐ σκοποῦντες ὅτι τυραννίδα ἔχετε τὴν ἀρχὴν καὶ πρὸς ἐπιβουλεύοντας αὐτοὺς καὶ ἄκοντας ἀρχομένους ⟨οἳ⟩ οὐκ ἐξ ὧν ἂν χαρίζησθε βλαπτόμενοι αὐτοὶ ἀκροῶνται ὑμῶν».

Ἡ γραφὴ ⟨οἳ⟩ (οἳ οὐκ ἐξ ὧν), ἣν ὁ Hude παρεδέξατο, μόνον ἐν ὀλίγοις τῶν χειρογράφων καὶ οὐχὶ τοῖς λόγου ἀξίοις φέρεται· διὸ αὕτη ὑπὸ τῶν πλείστων παραλείπεται. Ἡμεῖς ὑπολαμβάνοντες, ὅτι τὰ: «οὐκ ἐξ ὧν ἂν χαρίζησθε — ἀκροῶνται ὑμῶν» εἶναι λόγος συμπερασματικὸς τῶν ἡγουμένων, στίζομεν κάτω τελείαν μετὰ τὸ *ἀρχομένους*, μετὰ δὲ τὸ *οὐκ* γράφομεν ⟨*ουν*⟩· «οὔκουν ἐξ ὧν ἂν χαρίζησθε βλαπτόμενοι αὐτοὶ ἀκροῶνται ὑμῶν».

Κεφ. 39, 13.

«καίτοι δεινότερόν ἐστιν ἢ εἰ καθ' αὑτοὺς δύναμιν κτώμενοι ἀντεπολέμησαν».

Ἀντὶ τοῦ *καίτοι* γραπτέον καθ' ἡμᾶς καὶ ⟨*τοῦτο*⟩.

Αὐτόθι στιχ. 4-5.

«πάντες γὰρ ὑμῖν γε ὁμοίως ἐπέθεντο, οἷς γ' ἐξῆν ὡς ἡμᾶς τραπομένοις νῦν πάλιν ἐν τῇ πόλει εἶναι».

Ἀντὶ τοῦ *πάλιν* ἡμεῖς εἰκάζομεν ⟨*πᾶσιν*⟩, ὁ δὲ Herw. *πάντα*.

Κεφ. 44, 22 καὶ ἑφεξ.

«ἤν τε γὰρ ἀποφήνω πάνυ ἀδικοῦντας αὐτούς, οὐ διὰ τοῦτο καὶ ἀποκτεῖναι κελεύσω, εἰ μὴ ξυμφέρον, ἤν τε καὶ ἔχοντάς τι ξυγγνώμης ἐᾶν, εἰ τῇ πόλει μὴ ἀγαθὸν φαίνοιτο».

Ἀντὶ τῆς γραφῆς *ἐᾶν* πάντα τὰ ἀντίγραφα ἔχουσιν *εἶεν*, πρῶτος δὲ ὁ Lindau ἔτρεψε τὸ *εἶεν* εἰς *ἐᾶν*. Ἄλλοι δὲ ἀντὶ τοῦ *ἐᾶν* ᾔκασαν ὁ μὲν *ἐλεεῖν*, ὁ δὲ *ἀνεῖναι*, ἕτεροι δέ, ἐν οἷς ποτε καὶ ἡμεῖς, ἄλλα, ἅπερ περιττὸν ἐνταῦθα νὰ ἐπαναλάβωμεν. Πάντες δέ, ὅσοι ἢ τὸ *ἐᾶν*, ἢ τὸ *ἐλεεῖν* καὶ *ἀνεῖναι* ἀποδέχονται, ἐξαρτῶσι ταῦτα, ἐπαναλαμβάνοντες τό: *οὐ διὰ τοῦτο κελεύσω ἐᾶν* (*ἐλεεῖν, ἀνεῖναι*), εἰ τῇ πόλει μὴ ἀγαθὸν φαίνοιτο. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀποδεχόμενοι τὴν γραφὴν τῶν κωδίκων *εἶεν* καὶ οὗτοι ἐξηγοῦνται: «εἴησαν μὴ ἄξιοι συγγνώμης».

Ἡμεῖς δὲ ὀρθότερον καὶ ἀκριβέστερον ἀνασκοποῦντες τὸ χωρίον, πειθόμεθα, ὅτι καλῶς μὲν κεῖται ἡ τῶν κωδίκων γραφὴ *εἶεν*, καθὼς ἡμεῖς ταύτην παρακατιόντες θὰ ἑρμηνεύσωμεν, πᾶσαι δὲ αἱ γενόμεναι διορθώσεις οὐ μόνον περιτταί, ἀλλὰ καὶ ἄντικρυς ἀντικείμεναι πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Διοδότου τυγχάνουσιν οὖσαι· μόνον δὲ μικρά τις καθ' ἡμᾶς μεταβολὴ πρέπει νὰ γένηται, νὰ ὀβελισθῇ δηλονότι μόνον τὸ πρὸ τοῦ *ἀγαθὸν μή*· διότι τούτου περιγραφομένου ἄριστα ὁ νοῦς τοῦ χωρίου εὐοδοῦται.

Ὅπως δὲ τοῦτο καταδειχθῇ καὶ πειστικώτεροι τοῖς ἄλλοις γενώμεθα, ἀναγκαῖον κρίνομεν διὰ βραχέων αὐτοὺς τοὺς λόγους τοῦ Διοδότου νὰ παραθῶμεν, δι' οὓς οὗτος πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Κλέωνος ἐναντιοῦται, δικαιολογούμενος, ὅτι, τοῦ ἀγῶνος ὄντος οὐ περὶ τῆς τῶν Μυτιληναίων *ἀδικίας*, ἀλλὰ περὶ τῆς τῶν Ἀθηναίων *εὐβουλίας*, τὸ *συμφέρον* τῆς πόλεως ὑπαγορεύει καὶ ἀδικοῦντας τοὺς Μυτιληναίους νὰ μὴ ἀποκτείνωσι, καὶ συγγνώμονες πρὸς τῶν Ἀθηναίων πρέπει νὰ

γένωνται, ἂν ἀποδειχθῇ, ὅτι ἔπραξάν τι, ὅπερ ἄξιον εἶναι συγγνώμης· διότι τοῦτο φαίνεται ὅτι *ἀγαθὸν* τῇ πόλει εἶναι. Διότι καὶ ἂν ἀποφήνω, λέγει ὁ Διόδοτος, ὅτι αὐτοὶ πάνυ ἀδικοῦσι, διὰ τοῦτο δὲν θὰ κελεύσω καὶ νὰ ἀποκτείνωμεν αὐτούς, ἂν μὴ συμφέρον ᾖ τῇ πόλει, καὶ ἂν ἅμα ἀποφήνω, ὅτι αὐτοὶ ἔχουσί τι καὶ συγγνωστόν, θὰ εὐχηθῶ νὰ τύχωσι παρὰ τῆς πόλεως συγγνώμης, ἂν ἡ συγγνώμη εἶναι τῇ πόλει ἀγαθόν· ἤν τε (ἀποφήνω) καὶ ἔχοντάς τι ξυγγνώμης, εἶεν = ἤν τε ἀποφήνω ὅτι καὶ ἔχουσί τι ξυγγνωμονικόν, εἶεν ξυγγνωμονικοί). Διότι «οὐκ ἀξιῶ ὑμᾶς τῷ εὐπρεπεῖ τοῦ ἐκείνου (τοῦ Κλέωνος) λόγου τὸ χρήσιμον τοῦ ἐμοῦ ἀπώσασθαι»· διότι «ἡμεῖς οὐ δικαζόμεθα πρὸς αὐτοὺς (τοὺς Μυτιληναίους), ὥστε τῶν δικαίων δεῖν, ἀλλὰ βουλευόμεθα περὶ αὐτῶν, ὅπως *χρησίμως* ἕξουσιν» (κεφ. 44)· «καὶ τοῦτο πολλῷ ξυμφορώτερον ἡγοῦμαι ἐς τὴν κάθεξιν τῆς ἀρχῆς, ἑκόντας ἡμᾶς ἀδικηθῆναι ἢ δικαίως οὓς μὴ δεῖ διαφθεῖραι· καὶ τὸ Κλέωνος τὸ αὐτὸ δίκαιον καὶ ξυμφέρον τῆς τιμωρίας οὐχ εὑρίσκεται ἐν αὐτῷ δυνατὸν ὂν ἅμα γίγνεσθαι» (κεφ. 47)· καὶ «χρὴ τοὺς ἐλευθέρους οὐκ ἀφισταμένους σφόδρα κολάζειν, ἀλλὰ πρὶν ἀποστῆναι σφόδρα φυλάσσειν καὶ προκαταλαμβάνειν, ὅπως μηδ' ἐς ἐπίνοιαν τούτου ἴωσιν, κρατήσαντάς τε ὅτι ἐπ' ἐλάχιστον τὴν αἰτίαν ἐπιφέρειν», «οὔκουν χρὴ οὔτε τοῦ θανάτου τῇ ζημίᾳ ὡς ἐχεγγύῳ πιστεύσαντας χεῖρον βουλεύσασθαι, οὔτε ἀνέλπιστον καταστῆσαι τοῖς ἀποστᾶσιν ὡς οὐκ ἔσται μεταγνῶναι καὶ ὅτι ἐν βραχυτάτῳ τὴν ἁμαρτίαν καταλῦσαι» (κεφ. 46).

Κατὰ ταῦτα ἄρα ὁ Διόδοτος δὲν ἐδύνατο νὰ εἴπῃ: «οὐ διὰ τοῦτο κελεύσω αὐτοὺς *ἐᾶν*, (ἢ κατ' ἄλλους *ἐλεεῖν*, *ἀνεῖναι*), εἰ τῇ πόλει *μὴ* ἀγαθὸν φαίνοιτο»· οὐδὲ *εἶεν μὴ ξυγγνωμονικοί*, καθὼς ἕτεροι τὸ *εἶεν* ἑρμηνεύουσιν· διότι εἰ τοῦτο ἔλεγεν, οὐδὲν ἄλλο θὰ ἐποίει, ἢ αὐτὸ τοῦτο, οὗπερ ὁ Κλέων ἐμμανῶς ὠρέγετο. Ἐπειδὴ δὲ ὁ μὲν θάνατος ἁπάντων τῶν Μυτιληναίων εἶναι *ἀσυμφορώτατος* τῇ πόλει, ἡ δὲ *συγγνώμη* πάντοτε μέν, μάλιστα δὲ ἐν τῇ νῦν προκειμένῃ περιπτώσει *εἶναι ἀγαθὸν* τῇ πόλει καὶ πρὸς τοῦ ἀξιώματος αὐτῆς, ὁ Διόδοτος ἐπιθυμεῖ καὶ εὔχεται συγγνώμης οἱ Μυτιληναῖοι νὰ τύχωσι. Βιαιότατοι δὲ μόνον καὶ ὠμοὶ πολιτευόμενοι, οἷος ὁ Κλέων καὶ οἱ περὶ αὐτόν, κατὰ τῆς συγγνώμης κηρύσσονται καὶ ὑπὲρ τοῦ θανάτου τῶν Μυτιληναίων ἁπαξαπάντων συνηγοροῦσιν, οἵτινες διὰ τῆς βίας καὶ ἰσχύος μόνον τῶν ὑπηκόων καὶ ἀκόντων νὰ ἄρχωσιν ἐθέλουσι, τοῦ

τε *ἀληθοῦς συμφέροντος* τῇ πόλει οὐδένα λόγον ποιούμενοι καὶ *τὴν συγγνώμην* ἐν μηδεμιᾷ μοίρᾳ τιθέμενοι.

Κεφ. 45, 26 καὶ ἑξ.

«καὶ ἡ τύχη ἐπ' αὐτοῖς οὐδὲν ἔλασσον ξυμβάλλεται ἐς τὸ ἐπαίρειν· ἀδοκήτως γὰρ ἔστιν ὅτε παρισταμένη καὶ ἐκ τῶν ὑποδεεστέρων κινδυνεύειν τινὰ προάγει καὶ οὐχ ἧσσον τὰς πόλεις, ὅσῳ περὶ τῶν μεγίστων τε, ἐλευθερίας ἢ ἄλλων ἀρχῆς, καὶ μετὰ πάντων ἕκαστος ἀλογίστως ἐπὶ πλέον τι αὐτὸν ἐδόξασεν.

Τὸ μετὰ τὸ: *μεγίστων τε* ἔν τισι τῶν ἀντιγράφων παραλείπεται· ἀντὶ δὲ τοῦ *αὐτὸν ἐδόξασεν* τὰ ἀντίγραφα ἔχουσιν *αὐτῶν ἐδόξασεν*, ἀντὶ δὲ τούτου ὁ Spratt ᾔκασεν *αὑτοῦ ἐδόξασεν*. Ἡμεῖς δὲ ὑποπτεύομεν, ὅτι ἀντὶ μὲν τοῦ *τε* πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ ⟨*ἐστίν*⟩, μετὰ δὲ τό: *ἢ ἄλλων ἀρχῆς* νὰ στιχθῇ ἄνω τελεία, ἀντὶ δὲ τοῦ *ἐπὶ πλέον τι* νὰ γραφῇ *ἐπὶ πλέον* ⟨*ἔτι*⟩ καὶ νὰ τηρηθῇ ἡ τῶν κωδίκων γραφὴ «*αὐτῶν* ἐδόξασεν». Κατὰ ταῦτα τὸ ὅλον χωρίον ἔχει ὡς ἑξῆς: «καὶ ἡ τύχη ἐπ' αὐτοῖς οὐδὲν ἔλασσον ξυμβάλλεται ἐς τὸ ἐπαίρειν· ἀδοκήτως γὰρ ἔστιν ὅτε παρισταμένη - - - ὅσῳ περὶ τῶν μεγίστων ἐστίν, ἐλευθερίας ἢ ἄλλων ἀρχῆς· καὶ μετὰ πάντων ἕκαστος ἀλογίστως ἐπὶ πλέον *ἔτι* αὐτῶν ἐδόξασεν».

Κεφ. 50, 12-14.

«Τοὺς δ' ἄλλους ἄνδρας, οὓς ὁ Πάχης ἀπέπεμψεν ὡς αἰτιωτάτους ὄντας τῆς ἀποστάσεως Κλέωνος γνώμῃ διέφθειραν Ἀθηναῖοι (ἦσαν δὲ ὀλίγῳ πλείους χιλίων)».

Ἐν τῷ 35ῳ κεφαλαίῳ τοῦ Γ' βιβλίου ὁ ἱστορικὸς οὐδεμίαν ποιούμενος μνείαν περὶ τοῦ πόσους ὡρισμένως τὸν ἀριθμὸν εἰς Ἀθήνας ὁ Πάχης τῶν Μυτιληναίων ἀπέπεμψεν, ἐξ ὧν *μόνον τὸν Σάλαιθον* εὐθὺς ἀπέκτειναν, λέγει ἁπλῶς ταῦτα: «ὁ δὲ Πάχης ἀφικόμενος ἐς τὴν Μυτιλήνην - - καὶ Σάλαιθον λαβὼν ἐν τῇ πόλει τὸν Λακεδαιμόνιον κεκρυμμένον ἀποπέμπει ἐς τὰς Ἀθήνας καὶ τοὺς ἐκ τῆς Τενέδου Μυτιληναίων ἄνδρας ἅμα οὓς κατέθετο καὶ *εἴ τις ἄλλος αὐτῷ αἴτιος ἐδό-*

κει εἶναι τῆς ἀποστάσεως—ἀφικομένων δὲ τῶν ἀνδρῶν καὶ τοῦ Σαλαίθου οἱ Ἀθηναῖοι τὸν μὲν Σάλαιθον εὐθὺς ἀπέκτειναν—περὶ δὲ τῶν ἀνδρῶν γνώμας ἐποιοῦντο, καὶ ὑπὸ ὀργῆς ἔδοξεν αὐτοῖς οὐ τοὺς παρόντας μόνον ἀποκτεῖναι, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἅπαντας Μυτιληναίους ὅσοι ἡβῶσι, παῖδας δὲ καὶ γυναῖκας ἀνδραποδίσαι — καὶ τῇ ὑστεραίᾳ *μετάνοιά τις εὐθὺς ἦν αὐτοῖς καὶ ἀναλογισμὸς ὠμὸν τὸ βούλευμα καὶ μέγα ἐγνῶσθαι* πόλιν ὅλην διαφθεῖραι μᾶλλον ἢ *οὐ τοὺς αἰτίους*».

Μετὰ ταῦτα ἐρωτᾶται οἱ εἰς Ἀθήνας ὑπὸ τοῦ Πάχητος ἀποπεμφθέντες τῶν Μυτιληναίων, οὓς ὡς αἰτιωτάτους ὄντας τῆς ἀποστάσεως οἱ Ἀθηναῖοι Κλέωνος γνώμῃ διέφθειραν, ἦσαν ἄρα *ὀλίγῳ πλείους χιλίων*, καθὼς ἐν τῷ ἀνωτέρω χωρίῳ μνημονεύονται; Ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος οὕτως ἄρα ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις ἦν διεφθαρμένος καὶ ἀποτεθηριωμένος, ὥστε *ὀλίγῳ πλείους χιλίων* νὰ ἀποκτείνῃ, ἐν ᾧ διαρρήδην ὁ αὐτὸς ἱστορικὸς ἀναγράφει, ὡς εἴδομεν, ὅτι «καὶ τῇ ὑστεραίᾳ μετάνοιά τις εὐθὺς ἦν αὐτοῖς καὶ ἀναλογισμὸς ὠμὸν τὸ βούλευμα καὶ μέγα ἐγνῶσθαι πόλιν ὅλην διαφθεῖραι μᾶλλον ἢ οὐ τοὺς αἰτίους;». Ἦ εἶναί ποτε δυνατὸν καὶ εὔκολον οἱ *ὡς αἰτιώτατοι ὄντες τῆς ἀποστάσεως*, οὓς οἱ Ἀθηναῖοι διαφθείρουσι, νὰ ἦναι ὀλίγῳ πλείους χιλίων; Διὰ ταῦτα ἡμεῖς, οὐ δυνάμενοι οὐδ' ἐθέλοντες νὰ ἀποδεχθῶμεν ὅτι τοσοῦτος ἦν ὁ ἀριθμὸς τῶν διαφθαρέντων, ὑποπτεύομεν ὅτι ἡ γραφή: *ἦσαν δὲ ὀλίγῳ πλείους χιλίων* ἢ δὲν εἶναι τοῦ Θουκυδίδου, ἀλλὰ παρέμβλημα ἀλλότριον αὐτοῦ, ἢ συμπληρωτέον τὸ χωρίον ὡς ἑξῆς, ἂν ἀρθῇ μὲν ἡ παρένθεσις, στιχθῇ δὲ κάτω τελεία μετὰ τὸ Ἀθηναῖοι, ἦσαν δέ, ⟨*οἷς τοῦτο ἔδοξεν*⟩, ὀλίγῳ πλείους χιλίων· ὥστε (ἂν ἡ εἰκασία ἡμῶν εἶναι ὀρθὴ) ὀλίγῳ μὲν πλείους χιλίων ἦσαν *οἱ Ἀθηναῖοι, οἷς ἔδοξε* τοὺς αἰτιωτάτους τῆς ἀποστάσεως διαφθεῖραι, οἱ δὲ αἰτιώτατοι τῆς ἀποστάσεως ὁπόσοι τὸν ἀριθμὸν ἦσαν, παρέλιπεν ὁ ἱστορικὸς νὰ σημειώσῃ, ὡς οὐκ ἄξιον λόγου. Σημειωτέον δέ, ὅτι καὶ ὁ H. Schuetz, διστάζων νὰ ἀποδεχθῇ τὴν γραφὴν *ὀλίγῳ πλείους χιλίων*, ἤκασεν ἀντὶ ταύτης ὀλίγῳ πλείους τριάκοντα.

Κεφ. 52, 27.

«Οἱ δ' ἔλεγον αἰτησάμενοι μακρότερα εἰπεῖν».

Καὶ ἄλλοτε ἐγνωρίσαμεν, ἐν τῇ Ἀθηνᾷ δημοσιεύσαντες, τὴν εἰκα-

κασίαν ἡμῶν, καὶ νῦν ἐν αὐτῇ ἐμμένομεν, ὅτι ἀντὶ τοῦ: *οἱ δ' ἔλεγον αἰτησάμενοι* πρέπει νὰ γραφῇ οἱ ⟨*δὲ λόγον*⟩ αἰτησάμενοι, αἰρομένου τοῦ πρὸ τοῦ *ἐπελθόντες* (στιχ. 2) συνδέσμου *καί*· πρβλ. Θουκ. Γ', 51, 11. 60, 9. 61, 11.

Κεφ. 56, 28.

«Εἰ γὰρ τῷ αὐτίκα χρησίμῳ ὑμῶν τε καὶ ἐκείνων [πολεμίῳ] τὸ δίκαιον λήψεσθε, τοῦ μὲν ὀρθοῦ φανεῖσθε οὐκ ἀληθεῖς κριταὶ ὄντες, τὸ δὲ ξυμφέρον μᾶλλον θεραπεύοντες».

Ἀναγνωστέον ἀντὶ τοῦ *ὑμῶν* ⟨*ἡμῶν*⟩, ἀντὶ δὲ τοῦ *πολεμίῳ*, ὅπερ ὁ Hude περιγράφει, ⟨*πολεμίων*⟩. Ἡ δὲ σύνταξις αὕτη:

Εἰ γὰρ λήψεσθε τὸ δίκαιον ἡμῶν τε καὶ ἐκείνων πολεμίων (ἡμῖν τε καὶ ὑμῖν) τῷ αὐτίκα χρησίμῳ κτλ. Διότι ἂν θὰ δικάσετε ἡμᾶς τε καὶ ἐκείνους πολεμίους ὄντας ἡμῖν τε καὶ ὑμῖν, μέτρον ἔχοντες τὸ αὐτίκα χρήσιμον, κτλ.

Κεφ. 59, στίχ. 9-10.

«φείσασθαι δὲ καὶ ἐπικλασθῆναι τῇ γνώμῃ οἴκτῳ σώφρονι † λαβόντας».

Τὸ *οἴκτῳ σώφρονι † λαβόντας* ἄλλοι ἄλλως πειρῶνται νὰ ἑρμηνεύσωσιν. Ἡμεῖς δέ, οὐ πειθόμενοι εἰς τὴν ἑρμηνείαν αὐτῶν, ἀλλ' ἐφθαρμένον τὸ χωρίον ὑποπτεύοντες, νομίζομεν, ὅτι θεραπεύομέν πως αὐτὸ καὶ τὴν προσήκουσαν διάνοιαν ἀποδίδομεν, διορθοῦντες ὡς ἑξῆς:

«φείσασθαι δὲ καὶ ἐπικλασθῆναι τῇ γνώμῃ ⟨*οἶκτον σώφρονα λαβόντας*, ἢ *ἴσχοντας*⟩. τί δὲ οἱ Πλαταιεῖς νοοῦσι, ταῦτα λέγοντες, τοῦτο εὔδηλον γίνεται ἐκ τῶν εὐθὺς ἐπιφερομένων: «μὴ ὧν πεισόμεθα μόνον δεινότητα κατανοοῦντας, ἀλλ' οἷοί τε ἂν ὄντες πάθοιμεν κτλ.».

Αὐτόθι στίχ. 13 καὶ ἐφξ.

«ἡμεῖς τε, ὡς πρέπον ἡμῖν καὶ ὡς ἡ χρεία προάγει, αἰτούμεθα ὑμᾶς, θεοὺς τοὺς ὁμοβωμίους καὶ κοινοὺς τῶν Ἑλλήνων ἐπιβοώμενοι, πεῖσαι τάδε».

Τὸ *πεῖσαι* οὐχὶ ἐκ τοῦ *αἰτούμεθα*, ἀλλ' ἐκ τοῦ *ἐπιβοώμενοι* ἐξαρ-

τᾶται, ἔχον ὑποκείμενον τὸ *θεοὺς* οὐχὶ δὲ τὸ *ἡμεῖς*. Κατὰ ταῦτα δὲν εἶναι ἀνάγκη τὸ *πεῖσαι* νὰ τραπῇ εἰς *πεισθῆναι*. Τὸ δὲ *ἐπιβοᾶσθαι* συντάσσεται καὶ ἀπαρεμφάτῳ· πρβλ. Θουκ. Η΄, 92 «καὶ Θουκυδίδου τοῦ Φαρσαλίου τοῦ προξένου τῆς πόλεως παρόντος καὶ προθύμως ἐμποδών τε ἑκάστοις γιγνομένου καὶ ἐπιβοωμένου μὴ ἐφεδρευόντων ἔτι τῶν πολεμίων ἀπολέσαι τὴν πατρίδα».

Κεφ. 62, 2.

«ὅπερ δέ ἐστι νόμοις μὲν καὶ τῷ † σωφρονεστάτῳ ἐναντιώτατον».

Ἀντὶ τοῦ: σωφρονεστάτῳ ἡμεῖς εἰκάζομεν: «καὶ ⟨*τοῖς σώφροσι πᾶσιν*⟩.

Κεφ. 63, 15.

«τίνες ἂν οὖν ὑμῶν δικαιότερον πᾶσι τοῖς Ἕλλησι μισοῖντο».

Ἴσως μετὰ τὸ *δικαιότερον* ἐξέπεσεν ἡ πρόθεσις ⟨*ἐν*⟩, ἢ ἡ ⟨*παρά*⟩. Ἡ ἁπλῆ δοτική, ὅπως νῦν κεῖται, *πᾶσι τοῖς Ἕλλησι* εἶναι τὸ ποιητικὸν αἴτιον τοῦ *μισοῖντο*. Ἀλλαχοῦ δὲ παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ τὸ ποιητικὸν αἴτιον τοῦ *μισεῖσθαι* εἶναι ἐξενηνεγμένον οὐχὶ δι' ἁπλῆς δοτικῆς, ἀλλὰ διὰ τῆς *ὑπὸ* προθ. καὶ γενικῆς· «ξυνηνέχθη γὰρ αὐτοῖς, κατὰ τὸν ἐπὶ τὴν Μίλητον τῶν Ἀθηναίων ἐπίπλουν ὡς οὐκ ἠθέλησαν ἀνταναγαγόντες ναυμαχῆσαι, πολλῷ ἐς τὴν μισθοδοσίαν τὸν Τισσαφέρνην ἀρρωστότερον γενόμενον καὶ ἐς τὸ *μισεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν* πρότερον ἔτι τούτων διὰ τὸν Ἀλκιβιάδην ἐπιδεδωκέναι». Θουκ. Η΄, 83.

Κεφ. 65, 5.

«ἐβούλοντο τούς τε ὑμῶν χείρους μηκέτι μᾶλλον † γενέσθαι, τούς τε ἀμείνους τὰ ἄξια ἔχειν».

Ὅτι τὸ «*μηκέτι μᾶλλον γενέσθαι*» εἶναι ἀδιανόητον, δῆλον· ἡ δὲ τοῦ σχολιαστοῦ παρατήρησις, ὅτι τὸ συγκριτικὸν *μᾶλλον* ἀναφέρεται εἰς τὸ νοούμενον *χείρους* (μᾶλλον χείρους), εἰς ἡμᾶς τοὐλάχιστον δὲν

φαίνεται πειστική· διὸ ἀντὶ τοῦ *μᾶλλον* γενέσθαι εἰκάζομεν ⟨ΑΛΛΗΛΩΝ *περιγενέσθαι*⟩· πρβλ. Θουκ. Γ', 82, 8 «παντὶ δὲ τρόπῳ ἀγωνιζόμενοι ἀλλήλων περιγενέσθαι ἐτόλμησάν τε τὰ δεινότατα»· Γ', 83, 23 «καὶ οἱ φαυλότεροι γνώμην ὡς τὰ πλείω περιεγίγνοντο».

Οὕτω τοῦ χωρίου διορθουμένου ἥ τε διάνοια καὶ ἡ σύνταξις αὐτοῦ εἶναι εὔληπτος καὶ ὁμαλή· ἄνδρες δηλονότι οἱ πρῶτοι καὶ χρήμασι καὶ γένει ἐβούλοντο οἵ τε χείρους ἐξ ὑμῶν (= οἱ φαυλότεροι γνώμην) τοῦ λοιποῦ ἀλλήλων νὰ μὴ ἐπικρατήσωσιν, οἵ τε ἀμείνους τὴν πρέπουσαν καὶ ἀξίαν αὐτοῖς νὰ ἔχωσι θέσιν.

Ὁ δὲ Spratt ἀντὶ τοῦ *μᾶλλον γενέσθαι* ἤκασε *μεγαλύνεσθαι.*

Κεφ. 68, 16.

«ὕστερον δὲ καθελόντες αὐτὴν ἐς ἔδαφος πᾶσαν ἐκ τῶν θεμελίων ᾠκοδόμησαν πρὸς τῷ Ἡραίῳ καταγώγιον διακοσίων ποδῶν».

Πάντες σχεδὸν οἱ ἑρμηνευταί, οὓς ἡμεῖς γιγνώσκομεν, συνάπτουσι τό: *ἐκ τῶν θεμελίων* μετὰ τῶν: *καθελόντες ἐς ἔδαφος*· καθ' ἡμᾶς συναπτέον μᾶλλον μετὰ τοῦ *ᾠκοδόμησαν*· (ἐς ἔδαφος αὐτὴν πᾶσαν καθελόντες ᾠκοδόμησαν ἐκ τῶν θεμελίων καταγώγιον κτλ.).

Κεφ. 76, 8.

«αἱ ἐκ τῆς Κυλλήνης Πελοποννησίων νῆες, μετὰ τὸν ἐκ τῆς Ἰωνίας πλοῦν ἔφορμοι οὖσαι παραγίγνονται τρεῖς καὶ πεντήκοντα».

Τὸ προκείμενον χωρίον διορθοῦμεν ἡμεῖς καὶ ἀναγινώσκομεν οὑτωσί: αἱ Πελοποννησίων νῆες μετὰ τὸν ἐκ τῆς Ἰωνίας πλοῦν ἐκ τῆς Κυλλήνης ⟨*ἀφορμήσασαι*⟩ παραγίγνονται κτλ. πρβλ. Θουκ. Δ', 78, 2. Ξενοφ. Ἑλλ. 7, 5, 7.

Αὐτόθι, στιχ. 12.

«ὁρμισάμενοι δὲ ἐς Σύβοτα—ἐπέπλεον τῇ Κερκύρᾳ».

Ἀντὶ τοῦ ἀρσενικοῦ γένους *ὁρμισάμενοι* εὕρηται ἀλλαχοῦ τὸ θη-

λυκὸν ὁρμισάμεναι αἱ νῆες· «ἅμα γὰρ καὶ ἀπὸ τῆς Λᾶς αἱ νῆες ἤδη περιπεπλευκυῖαι καὶ ὁρμισάμεναι ἐς τὴν Ἐπίδαυρον τὴν Αἴγιναν καταδεδραμήκεσαν» Θουκ. Η΄, 92. καὶ ἀλλαχοῦ.

Κεφ. 81, 14.

«τὴν μὲν αἰτίαν ἐπιφέροντες † τοῖς τὸν δῆμον καταλύουσιν».

Ἀναγνωστέον: «τὴν [μὲν] αἰτίαν ἐπιφέροντες ⟨*αὐτοῖς ὡς*⟩ τὸν δῆμον καταλύουσιν».

Κεφ. 82, 3.

«ἀσφάλεια δὲ τοῦ ἐπιβουλεύσασθαι ἀποτροπῆς πρόφασις εὔλογος».

Τὸ χωρίον τοῦτο, ὅπερ ἔκπαλαι οὕτω φέρεται καὶ πολλὰς τοῖς ἑρμηνευταῖς τὰς δυσχερείας περὶ τὴν ἐξήγησιν παρέχει, ἡμεῖς ἀναγινώσκομεν καὶ διορθοῦμεν ὡς ἑξῆς: «ἀσφαλείᾳ δὲ ⟨*τὸ* ΕΤΙ *βουλεύσασθαι*⟩ πρόφασις εὔλογος».

Τὸ δ᾽ ἔτι βουλεύσασθαι δι᾽ ἀσφάλειαν τοῦτο ἀποτροπῆς πρόφασις εὔλογος (ἦν, ἢ ἐνομίσθη). ταῦτα δ᾽ εἶναι ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἡγούμενα: «τὸ δ᾽ ἐμπλήκτως ὀξὺ ἀνδρὸς μοίρᾳ προσετέθη, ἀσφαλείᾳ δὲ τὸ ἔτι βουλεύσασθαι κτλ.».

Κεφ. 98, 11.

«τοσοῦτοι μὲν τὸ πλῆθος καὶ ἡλικία ἡ πρώτη οὗτοι βέλτιστοι δὴ ἄνδρες ἐν τῷ πολέμῳ τῷδε ἐκ τῆς Ἀθηναίων πόλεως διεφθάρησαν»

Πρώτη ἔγραψεν ὁ Hude ἀντὶ τῆς τῶν κωδίκων γραφῆς: *αὐτή* (καὶ ἡλικία ἡ αὐτή). Καθ᾽ ἡμᾶς γραπτέον: «καὶ ⟨*ἡλικίᾳ τῇ αὐτῇ*⟩.

Αὐτόθι στιχ. 14.

«τοὺς δὲ νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀνελόμενοι παρὰ τῶν Αἰτωλῶν».

Περιγραπτέον τὸ *παρὰ τῶν Αἰτωλῶν* ὡς παρέλκον. Σημειωτέον δέ, ὅτι οὐδαμοῦ ἄλλοθι παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ εὕρηται: *ἀναιρεῖσθαι* τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους *παρά τινος*, ἀλλ' ἁπλῶς: *ἀναιρεῖσθαι τοὺς νεκρούς*, ἤ: *τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους* ἀναιρεῖσθαι.

Κεφ. 104, 7.

«τὰ δὲ περὶ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ πλεῖστα κατελύθη»

Ἀντὶ τοῦ: *καὶ τὰ πλεῖστα* γραπτέον: ⟨*κατὰ*⟩ τὰ πλεῖστα.

Κεφ. 111, 25 καὶ ἑφξ.

«προκεχωρηκότες δὲ ἤδη ἄπωθεν τῆς Ὄλπης θᾶσσον ἀπεχώρουν. οἱ δ' Ἀμπρακιῶται καὶ οἱ ἄλλοι ὅσοι μὴ ἐτύγχανον τούτοις † ἀθρόοι ξυνεξελθόντες ὡς ἔγνωσαν ἀπιόντας, ὥρμησαν καὶ αὐτοὶ καὶ ἔθεον δρόμῳ, ἐπικαταλαβεῖν βουλόμενοι».

Ἀντὶ τοῦ *μὴ ἐτύγχανον* πάντες οἱ κώδικες ἔχουσι *μὲν ἐτύγχανον*, ἀντὶ δὲ τοῦ *τούτοις οὕτως*. Καὶ τὸ μὲν *μὴ* ἀντὶ τοῦ *μὲν* ἔγραψεν ὁ Hude, τὸ δὲ *οὕτως* εἰς *τούτοις* ἔτρεψεν ὁ Herw.

Ἡμεῖς δὲ διορθοῦμεν οὕτως: ἀντὶ τοῦ *μὲν* ἀναγινώσκομεν ⟨*μένοντες*⟩, ἀντὶ δὲ τοῦ *οὕτω* ⟨*τούτους*⟩, ἀντὶ δὲ τοῦ *ἀθρόοι* ⟨*ὄρθριοι*⟩.

«Οἱ δ' Ἀμπρακιῶται καὶ οἱ ἄλλοι, ὅσοι ⟨*μένοντες*⟩ ἐτύγχανον ⟨*τούτους*⟩, ⟨*ὄρθριοι*⟩ ξυνεξελθόντες, ὡς ἔγνωσαν ἀπιόντας, ὥρμησαν καὶ αὐτοὶ κτλ.».

Περὶ τοῦ *μένειν* αἰτιατικῇ συντασσομένου πρβλ. Θουκ. Δ', 124, 13 «δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας ἐπέσχον, τοὺς Ἰλλυριοὺς μένοντες».

Βιβλ. Δ'. Κεφ. 8, 1 καὶ ἑφξ.

«τὴν δὲ νῆσον ταύτην φοβούμενοι μὴ ἐξ αὐτῆς τὸν πόλεμον σφίσι ποιῶνται ὁπλίτας διεβίβασαν ἐς αὐτὴν καὶ παρὰ τὴν ἤπειρον ἄλλους ἔταξαν».

Ἀναγνωστέον καθ' ἡμᾶς ὡς ἑξῆς:

⟨ἐς δὲ⟩ τὴν νῆσον ταύτην, φοβούμενοι μὴ ἐξ αὐτῆς τὸν πόλεμον σφίσι ποιῶνται, ὁπλίτας διεβίβασαν [*ἐς αὐτὴν*] κτλ.

Κεφ. 11, 21 καὶ ἑφξ.

«τριηράρχων γὰρ καὶ ὁρῶν τοῦ χωρίου χαλεποῦ ὄντος τοὺς τριηράρχους καὶ κυβερνήτας, εἴ που καὶ δοκοίη δυνατὸν εἶναι σχεῖν, ἀποκνοῦντας καὶ φυλασσομένους τῶν νεῶν μὴ ξυντρίψωσιν, ἐβόα λέγων ὡς οὐκ εἰκὸς εἴη ξύλων φειδομένους τοὺς πολεμίους ἐν τῇ χώρᾳ περιιδεῖν τεῖχος πεποιημένους».

Τὴν γενικὴν *τῶν νεῶν* (φυλασσομένους τῶν νεῶν) οἱ μέν, καθὼς καὶ ὁ ἀρχαῖος σχολιαστής, ἐξαρτῶσιν ἐκ τοῦ νοουμένου *τινὰς* ὡς γενικὴν τοῦ ὅλου, οἱ δὲ ἐκλαμβάνουσιν αὐτὴν ὡς γενικὴν τῆς αἰτίας εἰς τὸ *φυλασσομένους*, ἕτεροι δὲ ἐξαρτῶσιν ἐκ τοῦ *ξυντρίψωσιν*· ὁ δὲ Madvig ἤκασεν ἀντὶ τοῦ *μὴ ξυντρίψωσιν*, *ξύντριψιν*.

Ἡμεῖς δέ, εἰς οὐδὲν τούτων πειθόμενοι, ὑποπτεύομεν, ὅτι ἀντὶ τῶν: *φυλασσομένους τῶν νεῶν μὴ ξυντρίψωσι* πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ ⟨*φειδομένους*⟩ τῶν νεῶν, τὸ δὲ *φυλασσομένους μὴ ξυντρίψωσι* ὑπολαμβάνομεν, ὅτι εἶναι ἑρμήνευμα τοῦ *φειδομένους τῶν νεῶν* παρεισαχθὲν καὶ ἐν τῷ ἐδάφει. Ὅτι δὲ *φειδομένους* ἀντὶ τοῦ *φυλασσομένους* πρέπει καθ' ἡμᾶς νὰ γραφῇ, δῆλον ἐξ ὧν αὐτὸς ὁ Βρασίδας λέγει: «ἐβόα λέγων ὡς οὐκ εἰκὸς εἴη *ξύλων φειδομένους*».

Παρατηρητέον δέ, ὅτι παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ οὐδαμοῦ εὕρηται τὸ ῥῆμα *ξυντρίβειν*, ἀντ' αὐτοῦ δὲ μόνον τὸ *καταγνύναι*· «δύο νεῶν ἀνειλκυσμένων τὴν ἑτέραν κατεαξεν» Γ', 89, 7-8. «ἀλλὰ τάς τε σφετέρας ναῦς βιαζομένους τὴν ἀπόβασιν καταγνύναι ἐκέλευε». Δ', 11, 25-26.

Κεφ. 13, 24 καὶ ἑφξ.

«ὡς δὲ εἶδον τήν τε ἤπειρον ὁπλιτῶν περίπλεων τήν τε νῆσον, ἔν τε τῷ λιμένι μενούσας τὰς ναῦς καὶ οὐκ ἐκπλεούσας».

Οἱ κώδικες ἔχουσιν *οὔσας* ἀντὶ τοῦ *μενούσας*, ὅπερ εἶναι διόρθωσις τοῦ Rutterf. Ἡμεῖς θὰ προειλόμεθα ἀντὶ τοῦ *οὔσας* ⟨*ὁρμούσας*⟩, συνηθέστατον παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ περὶ τῶν νεῶν λεγόμενον· πρβλ. Β', 90. 91. Η', 25. 31. Θ', 51. 79· 91. 107. καὶ ἀλλαχοῦ.

Κεφ. 17, 8-10.

«τοὺς δὲ λόγους μακροτέρους οὐ παρὰ τὸ εἰωθὸς μηκυνοῦμεν, ἀλλ' ἐπιχώριον ὂν ἡμῖν οὗ μὲν βραχεῖς ἀρκῶσι μὴ πολλοῖς χρῆσθαι, πλείοσι δὲ ἐν ᾧ ἂν καιρὸς ᾖ».

Οὐδενὸς λόγου ὑπαγορεύοντος τὴν αἰτιατικὴν ἀπόλυτον *ἐπιχώριον ὄν*, περιγράφομεν τὸ *ὄν*, νοουμένου τοῦ *ἐστιν* (ἐπιχώριον ἐστιν)· ἔχουσι δὲ πρὸς ἀλλήλας αἱ προτάσεις ὡς ἑξῆς:

τοὺς δὲ λόγους μηκυνοῦμεν μακροτέρους οὐ παρὰ τὸ εἰωθός, ἀλλ' ἐπιχώριόν (ἐστιν) ἡμῖν οὗ μὲν βραχεῖς ἀρκῶσι μὴ πολλοῖς χρῆσθαι, πλείοσι δὲ (χρῆσθαι) ἐν ᾧ ἂν καιρὸς ᾖ.

Κεφ. 18 στιχ. 29.

«σωφρόνων δὲ ἀνδρῶν οἵτινες τἀγαθὰ ἐς ἀναμφίβολον ἀσφαλῶς ἔθεντο (καὶ ταῖς ξυμφοραῖς οἱ αὐτοὶ εὐξυνετώτερον ἂν προσφέροιντο)».

'Αντὶ τῆς τῶν κωδίκων γραφῆς *ἐς ἀμφίβολον* ὁ Hude οὐχὶ ὀρθῶς καθ' ἡμᾶς ἔγραψεν *ἐς ἀναμφίβολον*· διότι τὰ ἀγαθὰ κατὰ τοὺς τῶν Λακεδαιμονίων πρέσβεις δὲν εἶναι ἀναμφίβολα καὶ βέβαια· διότι τὸ τῆς τύχης δὲν εἶναι πάντοτε μετὰ τῶν τἀγαθὰ ἐχόντων. «ὥστε οὐκ εἰκός, (λέγουσιν ἐν τοῖς ἀνωτέρω οἱ πρέσβεις στιχ. 27) οὐκ εἰκὸς ὑμᾶς διὰ τὴν παροῦσαν νῦν ῥώμην πόλεώς τε καὶ τῶν προσγεγενημένων καὶ τὸ τῆς τύχης αἰεὶ μεθ' *ὑμῶν ἔσεσθαι*»· «οἷς δὲ πλεῖσται μεταβολαὶ ἐπ' ἀμφότερα ξυμβέβηκε, δίκαιοί εἰσι καὶ *ἀπιστότατοι εἶναι ταῖς εὐπραγίαις*». κεφ. 17, 18· ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἑπομένων μόνη ἡ τῶν κωδίκων γραφὴ *ἐς ἀμφίβολον* φαίνεται, ὅτι εἶναι ὀρθή.

Αὐτόθι, 2-4.

«τόν τε πόλεμον νομίσωσι μὴ καθ' ὅσον ἄν τις αὐτοῦ μέρος βούληται μεταχειρίζειν, † τούτῳ ξυνεῖναι, ἀλλ' ὡς ἂν αἱ τύχαι αὐτῶν ἡγήσωνται».

'Αντὶ τοῦ *τούτῳ ξυνεῖναι* ὁ μὲν Herw. ἤκασεν *οὕτως ἐξεῖναι*, ὁ δὲ Hude *τοῦτο ἰσχὺν εἶναι*. 'Αναγνωστέον δὲ καθ' ἡμᾶς οὕτως: ⟨*τοσοῦτο*⟩ ξυνεῖναι.

Συντακτέον δὲ ὡς ἑξῆς:

τόν τε πόλεμον νομίσωσι μὴ τοσοῦτο ξυνεῖναι (αὐτῷ), καθ' ὅσον ἄν τις αὐτοῦ μέρος βούληται μεταχειρίζειν κτλ.

Περὶ τοῦ *ξυνεῖναι* πρβλ. Θουκ. Δ', 83, 20 «ἀδικήσειν τε εἰ αὐτοῦ τρέφοντος τὸ ἥμισυ τοῦ στρατοῦ ξυνέσται Ἀρραβαίῳ»· περὶ δὲ τῆς ἐννοίας πρβλ. Α', 78, 3. 84, 15. 140, 12. Δ', 64, 11.

Κεφ. 20, 12.

«ἤν τε γνῶτε, Λακεδαιμονίοις ἔξεστιν ὑμῖν φίλους γενέσθαι βεβαίως, αὐτῶν τε προκαλεσαμένων χαρισαμένοις τε μᾶλλον ἢ βιασαμένων».

Ἀντὶ τῆς γραφῆς *βιασαμένων*, ἣν μόνον δύο ἀντίγραφα ἔχουσιν, ἐν τοῖς πλείστοις φέρεται *βιασαμένοις*· ἀντὶ δὲ ταύτης, ἥτις εἶναι, ὡς εὐθὺς θὰ ἴδωμεν, καθ' ἡμᾶς καὶ ἡ ὀρθοτέρα, ὁ Hude ἐκείνην προείλετο, μάρτυρα ἐπαγόμενος τὸν σχολιαστήν, ὅστις ἐξηγεῖται τὸ *βιασαμένων* κατὰ διάθεσιν παθητικήν: «ἔξεστιν ὑμῖν Λακεδαιμονίοις φίλους γενέσθαι, χάριν δοῦσι μᾶλλον ἤ περ βιασθεῖσιν ὑπ' αὐτῶν».

Τὸ χωρίον καθ' ἡμᾶς πλῆρες εἶναι, ἂν ὡς ἑξῆς ἀναγνωσθῇ καὶ στιχθῇ.

«ἤν τε ⟨ξυγ⟩γνῶτε Λακεδαιμονίοις, ἔξεστιν ὑμῖν φίλους γενέσθαι βεβαίως αὐτῶν τε προκαλεσαμένων χαρισαμένοις τε μᾶλλον ἢ βιασαμένοις».

Ὅτι δὲ ἀντὶ τοῦ ἁπλοῦ *γνῶτε* ἀναγνωστέον *ξυγγνῶτε*, πρόδηλον ἐκ τῶν εὐθὺς κατωτέρω: «καὶ ἐν τούτῳ τὰ ἐνόντα ἀγαθὰ σκοπεῖτε ὅσα εἰκὸς εἶναι· *ἡμῶν γὰρ καὶ ὑμῶν ταὐτὰ λεγόντων* τό γε ἄλλο Ἑλληνικὸν ἴστε ὑποδεέστερον ὂν τὰ μέγιστα τιμήσει». *ταὐτὰ* δὲ λέγουσι μάλιστα οἱ ὁμοφρονοῦντες, ἤτοι οἱ συγγιγνώσκοντες.

Σημειωτέον δὲ ὅτι μόνος ὁ Kr., καθ' ὅσον ἡμεῖς γινώσκομεν, διεῖδεν ὅτι τὸ ἁπλοῦν *γνῶτε* ἐνταῦθα δὲν ἁρμόζει καὶ ᾔκασεν ἀντ' αὐτοῦ *ἐνδῶτε*. Ἄλλοι δὲ κρινόντων ὁποτέρα τῶν εἰκασιῶν εἶναι αἱρετωτέρα ἡ ἡμετέρα, ἢ ἡ τοῦ Kr.

Περὶ δὲ τοῦ *ξυγγιγνώσκειν* καὶ *ξυνδιαγιγνώσκειν* πρβλ. Θουκ. Β', 60, 10 «καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς οἳ ξυνέγνωτε δι' αἰτίας ἔχετε» Β', 64, 12 «μήτε ἐμὲ δι' ὀργῆς ἔχετε, ᾧ καὶ αὐτοὶ ξυνδιέγνωτε πολεμεῖν» Η', 73 «οἱ δὲ ξυνεγίγνωσκον μὲν καὶ αὐτοὶ οὐχ ἧσσον ταῦτα ἐκείνου» Θ', 24 «ξυνέγνωσαν τὴν ἁμαρτίαν».

Κεφ. 22, 9.

«οἵτινες τῷ μὲν πλήθει οὐδὲν ἐθέλουσιν εἰπεῖν».

Ἀναγνωστέον:

«οἵτινες ⟨ἐν⟩ μὲν τῷ πλήθει οὐδὲν ἐθέλουσιν εἰπεῖν»· πρβλ. αὐτόθι στιχ. 11 «ὁρῶντες δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι οὔτε σφίσιν οἷόν τε ὂν *ἐν πλήθει* εἰπεῖν».

Αὐτόθι στιχ. 14 καὶ ἑφξ.

«εἰπόντες καὶ οὐ τυχόντες, οὔτε τοὺς Ἀθηναίους ἐπὶ μετρίοις ποιήσοντας ἃ προὐκαλοῦντο, ἀνεχώρησαν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν»

περιγραπτέον τὸ *ἐκ τῶν Ἀθηνῶν* (ἀνεχώρησαν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν).

Κεφ. 34, 17-18.

«εἶχόν τε οὐδὲν σφίσιν αὐτοῖς χρήσασθαι ἀποκεκλῃμένοι μὲν τῇ † ὄψει τοῦ προορᾶν, ὑπὸ δὲ τῆς μείζονος βοῆς τῶν πολεμίων τὰ ἐν αὐτοῖς παραγγελλόμενα οὐκ ἐσακούοντες».

Τῶν ἑρμηνευτῶν ἄλλοι μὲν ἐξηγοῦνται τά: «*ἀποκεκλῃμένοι τῇ ὄψει τοῦ προορᾶν*»: ἐπειδὴ ἀφῃρέθη ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν πᾶσα ἡ δύναμις τοῦ προορᾶν· ἄλλοι δέ, εἰς τὴν τοιαύτην ἐξήγησιν μὴ ἀρεσκόμενοι, νομίζουσιν, ὅτι ἡ λέξις *τῇ ὄψει* ἐτέθη χάριν ἀντιθέσεως πρὸς τὸ *οὐκ ἐσακούοντες*· ἄλλοι δὲ πάλιν εἰκάζουσιν ἀντὶ τοῦ *ὄψει*: *κόνει*, ἤ, *ῥίψει*.

Ἡμεῖς δὲ ὑπολαμβάνομεν, ὅτι ἀντὶ τοῦ *τῇ ὄψει* πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ ⟨*τοῖς ψιλοῖς*⟩· διότι ὑπὸ τῶν ψιλῶν ἀποκεκλῃμένοι ἦσαν τοῦ προορᾶν οἱ Λακεδαιμόνιοι, καθὼς ἔκ τε τῶν ἡγουμένων καὶ τῶν ἑπομένων τοῦτο καταφαίνεται: «ὡς δὲ ἐνέδοσαν, ἐνταῦθα ἤδη πολλῷ ἔτι πλέονι βοῇ τεθαρσηκότες *οἱ ψιλοὶ* ἐπέκειντο». κεφ. 35, 24-25. «καταφρονήσαντες καὶ ἐμβοήσαντες ἀθρόοι ὥρμησαν ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔβαλλον — ὡς ἕκαστός τι πρόχειρον εἶχεν· γενομένης δὲ τῆς βοῆς ἅμα τῇ ἐπιδρομῇ ἔκπληξίς τε ἐνέπεσεν ἀνθρώποις ἀήθεσι τοιαύτης μάχης».

Κεφ. 44, 17-19.

«τοῖς δ' ἡμίσεσι τῶν Κορινθίων, οἳ ἐν τῇ Κεγχρειᾷ ἐκάθηντο φύλακες, μὴ ἐπὶ τὸν Κρομμυῶνα πλεύσωσι, τούτοις οὐ κατάδηλος ἡ μάχη ἦν ὑπὸ τοῦ ὄρους τοῦ Ὀνείου».

Τό: *τούτοις* (τούτοις οὐ κατάδηλος) περιαιρετέον· (*τοῖς δ' ἡμίσεσι* τῶν Κορινθίων — *τούτοις* οὐ κατάδηλος). Διότι δὲν εἶναι ἐνταῦθα ἀναγκαία ἡ θέσις τῆς δεικτικῆς ἀντωνυμίας.

Κεφ. 52, 21 καὶ ἑφξ.

«καὶ κρατυνάμενοι αὐτὴν (ναῦς τε γὰρ εὐπορία ἦν ποιεῖσθαι, αὐτόθεν ξύλων ὑπαρχόντων καὶ τῆς Ἴδης ἐπικειμένης, καὶ τὰ ἄλλα σκεύη) ῥᾳδίως ἀπ' αὐτῆς ὁρμώμενοι τήν τε Λέσβον ἐγγὺς οὖσαν κακώσειν καὶ τὰ ἐν τῇ ἠπείρῳ Αἰολικὰ πολίσματα χειρώσεσθαι· καὶ οἱ μὲν ταῦτα παρασκευάζεσθαι ἔμελλον».

Ἀντὶ τοῦ: *τὰ ἄλλα σκεύη*, ὅπερ εἶναι διόρθωσις τοῦ Rutherf., τὰ ἀντίγραφα ἔχουσι *τῇ ἄλλῃ σκευῇ*, τινὰ δὲ *τῇ ἄλλῃ* παρασκευῇ· τὸ δὲ τῶν κωδίκων ἀπαρέμφατον τοῦ ἀορίστου *χειρώσασθαι* εἰς τοῦ μέλλοντος *χειρώσεσθαι* ἔτρεψεν ὀρθῶς ὁ Madvig.

Ἡμεῖς τὸ ὅλον χωρίον ἀναγινώσκομεν, καθὼς καὶ ἄλλοτε ᾐκάσαμεν ἐν τῇ Ἀθηνᾷ, ὡς ἑξῆς, μικρόν τι μόνον μεταβαλόντες τὴν ἡμετέραν εἰκασίαν:

«καὶ κρατυνάμενοι αὐτὴν ⟨*ναυσί τε*⟩ (εὐπορία ⟨γὰρ⟩ ἦν ποιεῖσθαι αὐτόθεν ξύλων ὑπαρχόντων καὶ τῆς Ἴδης ἐπικειμένης) ⟨καὶ τῇ ἄλλῃ σκευῇ ἢ παρασκευῇ⟩, ῥᾳδίως ἀπ' αὐτῆς ὁρμώμενοι τήν τε Λέσβον ἐγγὺς οὖσαν κακώσειν καὶ τὰ ἐν τῇ ἠπείρῳ Αἰολικὰ πολίσματα χειρώσεσθαι ⟨ἔμελλον⟩· καὶ οἱ μὲν ταῦτα ⟨παρεσκευάζοντο⟩.

Κεφ. 65, 10 καὶ ἑφξ.

«οὕτω τῇ γε παρούσῃ εὐτυχίᾳ † χρώμενοι ἠξίουν σφίσι μηδὲν ἐναντιοῦσθαι».

Ἀντὶ τοῦ *χρώμενοι*, ὅπερ ὁ Kr. περιγράφει, ὁ μὲν Madvig ᾐκα-

σεν *ἐρρωμένοι*, ὁ δὲ Hude *καυχώμενοι*. Ἡμεῖς εἰκάζομεν ⟨*ἐπαιρόμενοι*⟩, συνηθέστατον παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ· «τῇ κατὰ πόλεμον εὐτυχίᾳ ἐπαίρεσθαι» Α΄, 120, 10· «κέρδει ἐπαιρόμενοι» Γ΄, 38, 9· «θράσει ἀπίστῳ ἐπαιρόμενος» Α΄, 120, 14-15· «ἐλπίδι ἐπαιρόμενοι» Γ΄, 45, 8· πρβλ. Δ΄, 18, 5-6 καὶ ἀλλαχοῦ.

Κεφ. 67, 7-8.

«ἐν ὀρύγματι ἐκαθέζοντο, ὅθεν ἐπλίνθευον τὰ τείχη καὶ ἀπεῖχεν οὐ πολύ».

Ἀναγνωστέον καθ' ἡμᾶς οὕτως:

«ἐν ὀρύγματι ἐκαθέζοντο, ὅθεν ἐπλίνθευον καὶ τὰ τείχη ἀπεῖχεν οὐ πολύ».

Κατὰ ταῦτα δῆλον, ὅτι τό: *τὰ τείχη* δὲν εἶναι ἀντικείμενον τοῦ *ἐπλίνθευον*, καθὼς κεῖται νῦν (ἐπλίνθευον τὰ τείχη), ἀλλ' ὑποκείμενον τοῦ *ἀπεῖχεν*· ὡς ἀντικείμενον δὲ τοῦ *ἐπλίνθευον* νοητέον τὴν *γῆν* ἢ *χοῦν*· πρβλ. Ἡροδ. Α΄, 179 «δεῖ δή με πρὸς τούτοισι ἔτι φράσαι· ἵνα τε ἐκ τῆς τάφρου ἡ γῆ ἀναισιμώθη, καὶ τὸ τεῖχος ὅν τινα τρόπον εἴργαστο· ὀρύσσοντες ἅμα τὴν τάφρον ἐπλίνθευον τὴν γῆν ἐκ τοῦ ὀρύγματος ἐκφερομένην»· πρβλ. Θουκ. Β΄, 78, 16.

Κεφ. 69, 19.

«σίτου τε ἀπορίᾳ (ἐφ' ἡμέραν γὰρ ἐκ τῆς ἄνω πόλεως ἐχρῶντο».

Μὴ ἀντὶ τοῦ *ἐφ' ἡμέραν* ἀναγνωστέον: ⟨*ἐφημερίῳ*⟩;

Κεφ. 72, 13-15.

«οὐ μέντοι ἔν γε τῷ παντὶ ἔργῳ βεβαίως οὐδέτεροι † τελευτήσαντες ἀπεκρίθησαν, ἀλλ' οἱ μὲν Βοιωτοὶ πρὸς τοὺς ἑαυτῶν, οἱ δὲ ἐπὶ τὴν Νίσαιαν».

Τὸ χωρίον ἄλλοι ἄλλως διορθοῦσιν. Οὕτως ὁ μὲν Rutherf. ἤκασεν: «οὐ⟨δὲν⟩ μέντοι . . . ἐτελεύτησαν, ἀλλ' ἀπεκρίθησαν»· ὁ δὲ Stahl «οὐ⟨δὲν⟩ οὐδέτεροι», ἕτερος δὲ «βεβαίῳ οὐδέτεροι τέλει εὐ-

τυχήσαντες» (Madv.), ὁ δὲ Kr. «οὐδέτεροι τέλος κρατήσαντες».
Ἡμεῖς θεραπεύομέν πως ὡς ἑξῆς τὸ χωρίον ἀναγινώσκοντες: «οὐ μέντοι ἔν γε τῷ παντὶ ἔργῳ βεβαίως οὐδέτεροι ⟨*πλέον σχεῖν ἠξίωσαν*⟩, ἀλλ' ἀπεκρίθησαν κτλ.».
πρβλ. 72, 9 «ἐν ᾗ ἀξιοῦσιν ἑκάτεροι οὐχ ἥσσους γενέσθαι». καὶ Θουκ. Α', 105, 6· καὶ Ξενοφ. Ἑλλ. 7, 5, 26.

Κεφ. 80, 26 καὶ ἑφξ.

«ἐπεὶ καὶ τόδε ἔπραξαν φοβούμενοι αὐτῶν τὴν † νεότητα καὶ τὸ πλῆθος».

Ἀντὶ τοῦ: *νεότητα*, ἄλλοι ἄλλα ἤκασαν, ἡμεῖς δέ: «τήν ⟨*τε ἄνοιαν*⟩ καὶ τὸ πλῆθος»· πρβλ. Θουκ. Ζ', 17, 89.

Κεφ. 87, 4-5.

«καὶ οὐκ ἀδικεῖν ἔτι νομιῶ, προσεῖναι δέ τί μοι καὶ κατα δύο ἀνάγκας τὸ εὔλογον».

Ἀντὶ τοῦ *κατὰ δύο* ἀναγινώσκομεν κατὰ ⟨*τὰς*⟩ δύο· διότι ῥητῶς δηλοῦνται αἱ δύο ἀνάγκαι 1) «τῶν μὲν Λακεδαιμονίων, ὅπως μὴ τῷ ὑμετέρῳ εὔνῳ — βλάπτωνται»· 2) «οἱ δὲ Ἕλληνες ἵνα μὴ κωλύωνται ὑφ' ὑμῶν δουλείας ἀπαλλαγῆναι».

Κεφ. 92, 3 καὶ ἑφξ.

«εἰώθασί τε οἱ ἰσχύος που θράσει τοῖς πέλας, ὥσπερ Ἀθηναῖοι νῦν, ἐπιόντες τὸν μὲν ἡσυχάζοντα καὶ ἐν τῇ ἑαυτοῦ μόνον ἀμυνόμενον ἀδεέστερον ἐπιστρατεύειν, τὸν δὲ ἔξω ὅρων προαπαντῶντα καί, ἢν καιρὸς ᾖ, πολέμου ἄρχοντα ἧσσον ἑτοίμως † κατέχειν».

Ἀντὶ τοῦ *κατέχειν* ὑποπτεύομεν ⟨*ἐπίσχειν* = κωλύειν⟩.

Αὐτόθι στιχ. 18-20.

«νυνὶ δ' εἴτῳ καὶ ἀσφαλέστερον ἔδοξεν εἶναι, μεταγνώτω».

Ἀντὶ τοῦ ΕΔΟΞΕΝΕΙΝΑΙ ἀναγνωστέον: ΕΔΟΞΕΜΗ ΙΕΝΑΙ (ἔδοξε μὴ ἰέναι).

Τὴν γραφὴν ταύτην ὑπαγορεύουσι τά τε ἡγούμενα καὶ τὰ ἑπόμενα· «χρῆν μέν — μηδ' ἐς ἐπίνοιάν τινα ἡμῶν ἐλθεῖν τῶν ἀρχόντων ὡς οὐκ εἰκὸς Ἀθηναίοις διὰ μάχης ἐλθεῖν» (στιχ. 13-15)· νῦν δὲ μεταγνώτω εἴ τῳ καὶ ἀσφαλέστερον ἔδοξε μὴ ἰέναι· οὐ γὰρ τὸ προμηθὲς οἷς ἂν ἄλλος ἐπίῃ, περὶ τῆς σφετέρας ὁμοίως ἐνδέχεται λογισμόν.. (στιχ. 18-20)· πρβλ. κεφ. 91, 11 «ἔπειθε τοὺς Βοιωτοὺς ἰέναι ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους» καὶ 93, 19 «τοιαῦτα ὁ Παγώνδας τοῖς Βοιωτοῖς παραινέσας ἔπεισεν ἰέναι ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους».

Ὁ Kr. ἀντὶ τοῦ *ἔδοξε εἶναι* ἤκασε ἔδοξε μεῖναι. οἱ δὲ ἀποδεχόμενοι τὴν φερομένην γραφὴν *ἔδοξεν εἶναι* νοοῦσιν ἐκ τῶν ἡγουμένων ὡς ὑποκείμενον *τὸ μὴ διὰ μάχης Ἀθηναίοις ἐλθεῖν* (στιχ. 15).

Κεφ. 93, 5 καὶ ἑξ.

«καὶ ἔθεντο τὰ ὅπλα ὥσπερ ἔμελλον».

Μετὰ τὸ *ἔμελλον* ὁ Cobet ἤκασε *ξυνιέναι*· ἡμεῖς ἀντὶ τοῦ *ὥσπερ ἔμελλον* ὑπολαμβάνομεν ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ⟨*ὡς ἐς μάχην*⟩, ὅπερ κατ' ἔννοιαν εἶναι ἴσον τῷ *ὥσπερ ἔμελλον ξυνιέναι*.

Πρβλ. Θουκ. Γ', 107, 25 «ἐτάσσοντο ἀμφότεροι ὡς ἐς μάχην». Δ', 93, 23 «ἔτασσέ τε καὶ παρεσκευάζετο ὡς ἐς μάχην».

Κεφ. 117, 16-18.

«καὶ γενομένης ἀνοκωχῆς κακῶν καὶ ταλαιπωρίας μᾶλλον ἐπιθυμήσειν αὐτοὺς πειρασαμένους ξυναλλαγῆναί τε».

Ἀντὶ τοῦ *αὐτοὺς* ὁ Hude εἰκάζει *αὐτοῦ*· ἡμεῖς δὲ ⟨*αὐτῶν*, ἢ *αὐτῆς*⟩· πειρασαμένους αὐτῶν = τῶν κακῶν καὶ ταλαιπωρίας.

Κεφ. 117, 21 καὶ ἑξ.

«καὶ ἔμελλον ἐπὶ μεῖζον χωρήσαντος αὐτοῦ καὶ ἀντίπαλα καταστήσαντος τῶν μὲν στέρεσθαι, τοῖς δ' ἐκ τοῦ ἴσου ἀμυνόμενοι κινδυνεύειν † καὶ κρατήσειν».

Τὸ εἰρημένον χωρίον πολλὰ παρέσχε καὶ παρέχει, ὡς γνωστὸν τοῖς περὶ τὸν Θουκυδίδην ἀσχολουμένοις, πράγματα περί τε τὴν ὀρθὴν κατανόησιν αὐτοῦ καὶ περὶ τὴν σύνταξιν· καὶ οἱ μὲν τῶν ἑρμηνευτῶν οὕτως, οἱ δὲ ἐκείνως διορθοῦσι καὶ εἰκάζουσιν, ὧν τὰς γνώμας μακρὸν ἤθελεν εἶσθαι ἐνταῦθα νὰ καταχωρίσωμεν, καὶ οἱ μὲν ἀναφέρουσι τὴν δοτικὴν *τοῖς δ'* εἰς τὸ *ἐκ τοῦ ἴσου* ὡς δοτικὴν συντακτικήν, οἱ δὲ εἰς τὸ *ἀμυνόμενοι* ὡς δοτικὴν ὀργανικήν.

Ἡμεῖς νομίζοντες, ὅτι ἐκποδὼν ποιούμεθα τὰς δυσχερείας καὶ πλήρη καὶ σαφῆ ἀποδίδομεν τὴν διάνοιαν τοῦ χωρίου, εἰκάζομεν ὅτι ἀντὶ τοῦ *τοῖς δ'* (τοῖς δ' ἐκ τοῦ ἴσου) πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ ⟨*τῶν δ'*⟩· τῶν δ', ἐκ τοῦ ἴσου ἀμυνόμενοι, κινδυνεύειν καὶ κρατήσειν.

Καὶ ἔμελλον (οἱ Λακεδαιμόνιοι), ἐπὶ μεῖζον χωρήσαντος αὐτοῦ (τοῦ Βρασίδου) καὶ ἀντίπαλα καταστήσαντος, τούτων μὲν νὰ στέρωνται, τούτων δὲ, ἐκ τοῦ ἴσου ἀμυνόμενοι, νὰ κινδυνεύωσιν, ὅτι καὶ θὰ κρατήσωσιν.

Κεφ. 118, 18.

«καθ' ὅτι [ἂν] εἶσιν ἡ πρεσβεία περὶ τῆς καταλύσεως τοῦ πολέμου».

Ἀντὶ τοῦ *εἶσιν*, ὅπερ εἶναι διόρθωσις τοῦ σεβαστοῦ μοι διδασκάλου Kirchhoff, περιγράψαντος καὶ τὸν *ἂν* (ἂν εἶσιν), ἔν τισι τῶν κωδίκων φέρεται ἡ γραφὴ *εἰσίῃ*, *ἐσίῃ*, ἐσίῃι.

Ἡμεῖς τηροῦντες τὸν *ἂν* εἰκάζομεν ⟨*ἐσηγήσηται*⟩· *ἂν ἐσηγήσηται*.

Ἔγραφον ἐν Ἀθήναις μηνὶ Σεπτεμβρίῳ 1899

Ι. ΑΡΓΥΡΙΑΔΗΣ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΡΩΜΑΪΚΑ

ΚΗ΄.

Εν Ρώμῃ ἐπὶ τῆς ἐλευθέρας πολιτείας τέσσαρες ὑπῆρχον, ὡς γνωστόν, ἐκκλησίαι, δύο μὲν τοῦ ὅλου δήμου, δύο δὲ μέρους μόνον τούτου, ἤτοι ἡ μὲν τῶν πατρικίων, ἡ δὲ τῆς πληθύος. Τῶν τοῦ ὅλου δήμου ἐκκλησιῶν ἡ μὲν ἐψηφοφόρει κατὰ λόχους, ὧν ἕκαστος περιελάμβανε πολίτας τῆς αὐτῆς κατά τε τίμημα καὶ ἡλικίαν κατηγορίας, ἡ δὲ ἑτέρα κατὰ φυλάς, ὧν ἑκάστη περιελάμβανεν ἀναμείκτους οἱουδήποτε τιμήματος καὶ οἱασδήποτε ἡλικίας πολίτας. Ἡ μὲν προτέρα τούτων τῶν ἐκκλησιῶν ἐκαλεῖτο κατὰ ταῦτα comitia centuriata (λοχῖτις ἐκκλησία)· ἡ δὲ ἑτέρα comitia populi tributa (φυλετικὴ τοῦ δήμου ἐκκλησία). Ὁ διορισμὸς populi διακρίνει ταῦτα τὰ comitia tributa ἑτέρας ἐκκλησίας ὡσαύτως φυλετικῆς, ἀλλὰ μόνον τὴν πληθὺν περιλαμβανούσης, ἥτις εἶναι ἡ καλουμένη comitia plebis tributa

Ἡ λοχῖτις ἐκκλησία, ἧς ἡ κατάστασις ἀναφέρεται εἰς Σέρουιον Τύλλιον, δὲν διετήρησεν εἰς ἀεὶ ὅπερ εἶχεν ἐν ἀρχῇ σχῆμα, ἀλλ᾽ ἤδη ἐπὶ τοῦ 6ου Λιβυκοῦ πολέμου, καθ᾽ ἃ σαφῶς μαρτυρεῖται, ἦτο μετεσχηματισμένη. Ἀλλ᾽ ὁ μετασχηματισμὸς οὗτος δὲν μετέβαλε, καθ᾽ ἃ ρητῶς μαρτυροῦσιν οἱ παλαιοί, τὸν ἀρχῆθεν τῆς ἐκκλησίας ταύτης χαρακτῆρα, ὅςπερ ἦν ἡ κατὰ τιμήματα καὶ ἡλικίας διάκρισις τῶν ψηφοφορούντων πολιτῶν. Οὕτως ὁ Κικέρων εἰς τὴν μετεσχηματισμένην ταύτην σύνταξιν τῆς λοχίτιδος ἐκκλησίας ἀποβλέπων λέγει (1) discriptus enim populus *censu*, ordinibus, aetatibus plus adhibet ad suffragium consilii quam fuse in tribus convocatus. Quo verius in *causa nostra* (τ.ἐ. προκειμένου περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Κλωδίου διὰ ψηφίσματος τῆς φυλετικῆς τῆς πληθύος ἐκκλησίας

(1) Legg. III 44.

ἐπαχθείσης τῷ Κικέρωνι φυγῆς) . . . Cotta dicebat nihil omnino actum esse de nobis; praeter enim quam . . . . . ., praeter ea *neque tributa capitis* comitia *rata* esse posse κτέ., ἐξ ὧν συνάγεται ὅτι τὰ ἐπὶ Κικέρωνος centuriata comitia ἐθεωροῦντο ὁμοίως τῇ ἐν οἷς χρόνοις ἐκυρώθη ἡ XIIδελτος ὑφεστώσῃ λοχίτιδι ἐκκλησίᾳ εὔτακτα καὶ ὡς τοιαῦτα ἀντετίθεντο πάσῃ φυλετικῇ ἐκκλησίᾳ. Ὁ δὲ Διονύσιος (1) τὴν μετεσχηματισμένην λοχῖτιν ἐκκλησίαν τῆς παλαιοτέρας διακρίνων λέγει: «μεταβέβληκεν ἐπὶ τὸ δημοτικώτερον **οὐ τῶν λόχων καταλυθέντων**, ἀλλὰ τῆς κλήσεως αὐτῶν οὐκέτι τὴν ἀρχαίαν ἀκρίβειαν φυλαττούσης. Καὶ ὁ Λίουιος δὲ (2) τὸ παλαιότερον σχῆμα τῆς λοχίτιδος ἐκκλησίας δηλῶν λέγει **hunc** ordinem, καίτοι κατωτέρω τὸ ἐπὶ τῶν ἑαυτοῦ χρόνων σχῆμα πρὸς τὸ παλαιότερον ἀντιτάττων καλεῖ αὐτὸ ὡσαύτως *hunc* ordinem.

Ταῦτα πάντα δεικνύουσιν ὅτι κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν παλαιῶν τὸ νεώτερον σχῆμα τῆς λοχίτιδος ἐκκλησίας δὲν διέφερε κατ' οὐσίαν πολύ τι τοῦ παλαιοτέρου.

Τούτων οὕτως ἐχόντων δὲν βλέπομεν τίνα λόγον εἶχεν ὁ Σύλλας ὅπως ἀποκαταστήσῃ ἐκ τῆς ἀρχαιολογίας ἀνασκάψας τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο σχῆμα τῆς λοχίτιδος ἐκκλησίας, ὁπότε μάλιστα οὐδὲν θὰ συνετέλει ἡ ἀποκατάστασις αὕτη εἰς περιορισμὸν τῆς δημαγωγίας, ἣν παντὶ τρόπῳ διὰ τῆς νομοθεσίας ἐζήτησε νὰ χαλινώσῃ ὁ Σύλλας. Διότι ἐν τοῖς τούτου χρόνοις παρὰ τὴν λοχῖτιν ἐκκλησίαν ὑπῆρχεν ἤδη, καθ' ἃ προείρηται, καὶ ἑτέρα ἐκκλησία τοῦ ὅλου δήμου, τὰ comitia populi tributa, ἡ φυλέτις τοῦ δήμου ἐκκλησία, ἐν ᾗ ἠδύναντο οἱ δημαγωγοῦντες τῶν ἀρχόντων πολλῷ εὐκολώτερον ἢ ἐν τῇ μετεσχηματισμένῃ λοχίτιδι ἐκκλησίᾳ νὰ κυρώσωσιν οὕς τινας ἤθελον νόμους. Οὐδὲν ἄρα θὰ ὠφέλει ἡ εἰς τὸ ἀρχαῖον σχῆμα τῆς λοχίτιδος ἐκκλησίας ἀποκατάστασις, ἐπειδὴ ταύτης ἀρχὴν οὐδεμία ἢ ἐλαχίστη ἐγίνετο τότε ἐν τῇ νομοθεσίᾳ χρῆσις.

Ἀλλὰ ποῦ στηρίζονται οἱ νεώτεροι ἰσχυριζόμενοι ὅτι ὁ Σύλλας τὸ νεώτερον σχῆμα τῆς λοχίτιδος ἐκκλησίας καταλύσας ἀποκατέστησε τὸ παλαιόν; Ἐπὶ τοῦδε τοῦ χωρίου τοῦ Ἀππιανοῦ (3), καθ' ὃ τῷ

(1) Ῥ. Ἀρχ. Δ. XXI.
(2) I, 42.
(3) Ἐμφ. Α, 59.

88 π.Χ. ἐπανελθόντες εἰς Ῥώμην οἱ ἐντεῦθεν πρότερον ἐκπεσόντες ὕπατοι Σύλλας καὶ Πομπήιος «τὸν δῆμον ἐς ἐκκλησίαν συναγαγόντες ἐσηγοῦντό τε μηδὲν ἔτι ἀπροβούλευτον ἐς τὸν δῆμον (=ad plebem) (1) ἐσφέρεσθαι .... καὶ τὰς χειροτονίας μὴ κατὰ φυλάς, ἀλλὰ κατὰ λόχους, ὡς Τύλλιος βασιλεὺς ἔταξε γίγνεσθαι, νομίσαντες διὰ δυοῖν τοῖνδε οὔτε νόμον οὐδένα πρὸ τῆς βουλῆς εἰς τὸ πλῆθος ἐσφερόμενον, οὔτε τὰς χειροτονίας ἐν τοῖς πένησι καὶ θρασυτάτοις ἀντὶ τῶν ἐν περιουσίᾳ καὶ εὐβουλίᾳ γενομένας δώσειν ἔτι στάσεων ἀφορμάς».

Ταῦτα δηλοῦσι κατὰ τοὺς νεωτέρους ὅτι ὁ Σύλλας κατέλυσε τὸ τότε ὑφεστὼς σχῆμα τῆς λοχίτιδος ἐκκλησίας, ἐπανήγαγε δὲ τὸ παλαιότερον τὸ τοῦ Σερουίου Τυλλίου. Ἀλλὰ πῶς τοῦτο λέγων ὁ Ἀππιανὸς παριστᾷ τὰς χειροτονίας ὡς γινομένας ἐν τῷ νεωτέρῳ συστήματι κατὰ φυλὰς καὶ οὐχὶ κατὰ λόχους, καίτοι, καθ' ἃ ἤδη δέδεικται, καὶ ἐν τούτῳ τῷ συστήματι κατὰ λόχους ἐχειροτόνουν οἱ ἐκκλησιάζοντες; Πῶς δὲ λέγει ὅτι ἐν τούτῳ τῷ συστήματι αἱ χειροτονίαι ἦσαν ἐν τοῖς πένησι καὶ θρασυτάτοις ἐναντιούμενος ἁπάσῃ τῇ ἄλλῃ παραδόσει, καθ' ἣν καὶ κατὰ τὸ νεώτερον σύστημα οἱ εὐπορώτεροι καὶ σωφρονέστεροι ἐκράτουν ἐν τῇ λοχίτιδι ἐκκλησίᾳ; (2)

Κατὰ ταῦτα ἄλλο τι νοεῖ ταῦτα λέγων, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ Ἀππιανός, πάντως ὅμως ὁ συγγραφεύς, ὅθεν ὁ Ἀππιανὸς τὰ ἑαυτοῦ παρέλαβε. Ὅτι δηλ. ὁ Σύλλας κατήργησε τὸ *comitia populi tributa*, ταύτην δηλ. τὴν ἐκκλησίαν, ἐν ᾗ τότε ἅπαντα σχεδὸν ὁ δῆμος ἐνομοθέτει, ἐν ᾗ ἑκάστου φυλέτου, ἤτοι ἑκάστου πολίτου, ἡ ψῆφος ἴσην εἶχε δύναμιν, διὸ καὶ ὡς εἰκὸς οἱ θρασύτατοι καὶ ἀπορώτατοι, πλείονες ὄντες καὶ ὑπὸ τῶν δημαγωγῶν συνιστάμενοι ἐκράτουν ἐν αὐτῇ. Ταύτης τῆς ἐκκλησίας καταλύσας τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν ὁ Σύλλας ἐνομοθέτησεν εἰς τὸ ἑξῆς ὅπως πάντες οἱ τοῦ δήμου νόμοι κυρῶνται comitiis centuriatis, τοῦτο δὲ ἁπλῶς νοεῖ ὁ Ἀππιανὸς λέγων «τὰς χειροτονίας γίγνεσθαι κατὰ λόχους, ὡς Τύλλιος βασιλεὺς ἔταξε»,

(1) Πρβλ. μικρὸν κατωτέρω ἐς τὸ πλῆθος.

(2) Πρὸς τοῖς ἀνωτέρω ἀναγραφεῖσι χωρίοις πρβλ. καὶ τοῦ in Senatu Κικερωνείου ἢ Ψευδοκικερωνείου λόγου §§ 27. 28 καὶ ἰδίᾳ τὴν φράσιν: me comitiis centuriatis, quae maxime maiores comitia iusta dici haberique voluerunt, arcessivit in patriam.

ἔνθα διὰ τοῦ «ὡς . . . ἔταξε» δηλοῦται ἁπλῶς ἡ λοχῖτις ἐκκλησία, οὐχὶ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ τῆς ἐκκλησίας ταύτης σχῆμα. Εἶναι δὲ ἡ ἑρμηνεία αὕτη τοῦ χωρίου ἡ φυσικωτάτη καὶ τῷ ἀπροκαταλήπτως ἐπεξερχομένῳ αὐτὸ προχειροτάτη.

ΚΘ΄.

Γνωστὸν εἶναι παντὶ ὅτι οἱ Ρωμαῖοι πολῖται ἦσαν ἀνέκαθεν εἰς δύο συστήματα διακεκριμένοι τοὺς πατρικίους καὶ τὴν καλουμένην πληθὺν (plebem). Καὶ πατρίκιοι μὲν ἦσαν οἱ πρῶτοι τῆς Ρώμης πολῖται οἱ μετὰ τοῦ Ρωμύλου θείᾳ ἐπινεύσει τὴν πόλιν οἰκήσαντες, καὶ οἱ ἐκ τούτων καταγόμενοι, ἔτι δὲ οἱ ἑκάστοτε εἰς τὸ τῶν πατρικίων σύστημα ὑπ' αὐτῶν τούτων κοινῇ ψήφῳ ἐγκριθέντες (cooptati) καὶ οἱ τούτων ἀπόγονοι. Τὴν δὲ λεγομένην πληθὺν ἀπετέλουν οἱ λοιποὶ πολῖται οἱ διὰ τῆς τῷ Σερουΐῳ Τυλλίῳ ἀποδιδομένης πολιτικῆς τῶν Ρωμαίων συντάξεως εἰς τὴν πολιτείαν παρελθόντες. Περὶ τῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ θέσεως τῶν τοιούτων πολιτῶν ἀνάγκη νὰ γίνῃ τανῦν ἀκριβέστερος λόγος, διότι οὔτε τὰ ὑπὸ τῶν παλαιῶν περὶ τούτου ἱστορημένα, οὔτε αἱ τῶν νεωτέρων τῇ τῶν παλαιῶν παραδόσει καθ' ὅλου εἰπεῖν συνᾴδουσαι γνῶμαι φαίνεται ὅτι εὐστοχοῦσι τῆς τῶν πραγμάτων ἀληθείας.

Τρία ἦσαν, ὡς γνωστόν, τὰ συστατικὰ τῆς ἐν Ρώμῃ πολιτείας, τὸ conubium, τὸ commercium καὶ τὸ suffragium. Ζητεῖται λοιπὸν ἂν πάντων τούτων ἐξ ἴσου τοῖς ἄλλοις πολίταις ἡ πληθὺς ἀπέλαυε.

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὸ conubium εἶναι ὑπὸ τῶν παλαιῶν παραδεδομένον ὅτι ἡ δευτέρα δεκανδρία ἀπηγόρευσε τὰς τῶν πατρικίων πρὸς τοὺς ἐκ τῆς πληθύος ἐπιγαμίας. Ἐντεῦθεν συνάγουσιν οἱ νεώτεροι ὅτι τοῦτο ἀνέκαθεν οὕτως εἶχεν, ἡ δὲ δευτέρα δεκανδρία οὐδὲν ἄλλο ἐποίησεν ἢ διετύπωσεν εἰς γραπτὴν διάταξιν ἀνέκαθεν καθεστῶτα θεσμόν, ὥςπερ καὶ ἐν ἄλλαις τῆς δωδεκαδέλτου διατάξεσι συνέβη. Κατὰ ταῦτα ἡ πληθὺς μέχρι τοῦ 445 π.Χ., ὅτε ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος διάταξις κατηργήθη, ἦτο ἐστερημένη τῆς πρὸς τοὺς πατρικίους ἐπιγαμίας. Ἀλλ' ὁπωσδήποτ' ἂν ἔχῃ τὸ περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ νόμου τούτου, βέβαιον ἡμεῖς θεωροῦμεν, καθ' ἃ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ τῆς Ἀθηνᾶς (1)

(1) Τόμ. Α΄, 567.

ἐδείξαμεν, ὅτι δὲν ἀπηγορεύθη δι' αὐτοῦ ἡ πρὸς τοὺς πατρικίους ἅπαντας τῶν ἐκ τῆς πληθύος ἐπιγαμία, ἀλλὰ μόνον ἡ πρὸς τοὺς patres, τουτέστι τοὺς πατρικίους συγκλητικούς. Ὁ νόμος δηλ. οὗτος τῆς δωδεκαδέλτου δὲν ἐσκόπει νὰ περιορίσῃ ὡς πρὸς τὴν ἐπιγαμίαν τὴν ἐν τῇ πολιτείᾳ ἰσοτιμίαν τῶν ἐκ τῆς πληθύος, ἀλλ' ἐζήτησε νὰ διατηρήσῃ ἀκήρατον τὴν καθαρότητα τοῦ αἵματος τῶν πατρικίων συγκλητικῶν, ἅτε ἐπιτετραμμένων ἐν τῇ πολιτείᾳ τοιαῦτα ἔργα, ἅτινα μόνον ἀκραιφνεῖς πατρίκιοι ἠδύναντο νὰ ἐπιτελέσωσιν, οἷοι δὲν ἠδύναντο ἔτι νὰ εἶναι οἱ τὸ ἑαυτῶν γένος διὰ κηδεστίας ἀναμείξαντες βεβήλοις ἀνθρώποις, οἷοι ἦσαν κατὰ τὴν τῶν πατρικίων ἀντίληψιν πάντες οἱ μὴ πατρίκιοι. Κατὰ ταῦτα ὁ τῆς δευτέρας δεκανδρίας νόμος περιώρισε μόνον τὴν περὶ τὸ συνάπτειν κηδεστίας ἐλευθερίαν τῶν πατρικίων συγκλητικῶν, δὲν ἀφεῖλε δ' ὅμως τοὺς πληβηίους τὸ τῆς ἐπιγαμίας δίκαιον.

Τὸ δὲ commercium, τ.ἔ. τὸ τῆς νομίμου συναλλαγῆς δίκαιον, μόνος, ὅσον γινώσκομεν, ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἐπ' ἐσχάτων ἐκδοθέντος βιβλίου, οὗ ἡ ἐπιγραφὴ «Die römische Massenherrschaft» I. Schwarcz ἰσχυρίσατο ὅτι δὲν εἶχον οἱ plebei (1). Ἀλλ' ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος ἄρδην ἀναιρεῖται, ἐάν τις ἐνθυμηθῇ, ὅπερ καὶ ὁ εἰρημένος συγγραφεὺς ἀποδέχεται, ὅτι οἱ ἐκ τῆς πληθύος συνῆπτον πρὸς τοὺς πατρικίους κατὰ τοὺς τύπους τοῦ αὐστηροτάτου Ρωμαϊκοῦ δικαίου δανειστικὰ συμβόλαια, ὧν τὰ νομικὰ ἐπακολουθήματα βαρύτατα ὄντα ὑφίσταντο οὗτοι οὐδαμῶς ἀμφισβητοῦντες τὸ ἔνδικον αὐτῶν, μόνον δὲ τὸ ἄτεγκτον καὶ ἀνεπιεικὲς τῶν πατρικίων δανειστῶν αἰτιώμενοι. Πῶς ἠδύναντο τοιαῦτα συμβόλαια νὰ διατηρῶσιν ἀναμφισβήτητον τὸ ἑαυτῶν κῦρος, ἂν, ὅτε συνήπτοντο, ὁ ἕτερος τῶν συμβαλλόντων μὴ εἶχε τὸ commercium;

Ὑπολείπεται τὸ τρίτον καὶ μέγιστον τῶν πολιτικῶν τοῦ Ρωμαίου πολίτου δικαίων τὸ suffragium. Πῶς εἶχον ὡς πρὸς τοῦτο οἱ plebei;

Περὶ τούτου σύμφωνος εἶναι ἥ τε τῶν παλαιῶν καὶ ἡ τῶν νεωτέρων γνώμη ὅτι οἱ plebei μέχρι τινὸς εἶχον ἐνεργητικῶς μόνον, ἵνα νεωτερικώτερον δηλώσωμεν τὸ πρᾶγμα, οὐχὶ καὶ παθητικῶς τὸ suffragium, τ.ἔ. ὅτι καθίστασαν μὲν τοὺς ἄρχοντας τῆς πόλεως διὰ τῆς ἑαυτῶν ψήφου, ὥςπερ καὶ οἱ ἄλλοι πολῖται, ἀλλὰ δὲν καθίσταντο

(1) Σελ. 61.

αὐτοὶ ἄρχοντες. Ἀλλ' ὁ δικαιούμενος νὰ μετέχῃ τῆς καθιστάσης ἀρχήν τινα ἐκκλησίας δὲν δύναται κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον νὰ ἀποκλεισθῇ τῆς ἀρχῆς ταύτης, ἂν ἔχῃ ἄλλως τὴν πρὸς τὸ ἄρχειν αὐτὴν νόμιμον ἐπιτηδειότητα. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ δημόσιον τῶν Ρωμαίων δίκαιον οἱ πρὸς τὸ τοῦ συγκλητικοῦ ἀξίωμα ἐπιτήδειοι ἦσαν καὶ πρὸς τὸ ἄρχειν τὰς κυρίως ἀρχὰς ἐπιτήδειοι, εἶναι δὲ ρητῶς μεμαρτυρημένον ὅτι οἱ plebei μετεῖχον τῆς συγκλήτου, οὐδεὶς νομικὸς λόγος ὑπῆρχεν ἀποκλείων τῶν μεγίστων ἀρχῶν τοὺς ἐκ τῆς πληθύος. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Λικίνιος νόμος, δι' οὗ οἱ ἐκ τῆς πληθύος εἰς τὴν ὑπατείαν παρῆλθον, δὲν ἐπιτρέπει ὅπως τὴν ὑπατείαν λαμβάνωσι καὶ plebei, ἀλλ' ἐπιτάττει, ὅπως πάντως ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων λαμβάνηται ἐκ τῆς πληθύος (1), ὅπερ δεικνύει ὅτι οὐδὲ τέως οὐδὲν τῶν νομίμων ἐκώλυε νὰ λαμβάνωνται καὶ ἐκ τῆς πληθύος οἱ ὕπατοι, ἀλλ' οἱ τὰ ὑπατικὰ ἀρχαιρέσια διοικοῦντες ἄρχοντες πατρίκιοι ὄντες προέτεινον ἀεὶ τῷ ἀρχαιρεσιάζοντι δήμῳ πρὸς τὸ ὑπατικὸν ἀξίωμα πατρικίους, τοιούτους δὲ κατ' ἀνάγκην ὁ δῆμος ᾑρεῖτο ἅτε οὐδὲν ἄλλο δικαιούμενος ἢ νὰ ἐγκρίνῃ ἢ ἀποδοκιμάσῃ τοὺς ὑπὸ τοῦ διοικοῦντος τὰ ἀρχαιρέσια ἄρχοντος προτεινομένους. Καὶ ἂν ὑπῆρχε δ' ἐν τοῖς τότε χρόνοις ἡ ὕστερον οὖσα τῷ δήμῳ περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀρχόντων ἐλευθερία, πάλιν πατρίκιοι θὰ καθίσταντο πάντοτε ὕπατοι, διότι ἐν τοῖς τότε χρόνοις οἱ πατρίκιοι ἐπεκράτουν ἐν τῇ λοχίτιδι ἐκκλησίᾳ. Ἦτο λοιπὸν πᾶσ' ἀνάγκη, ἵνα καταστῇ ἔργῳ δυνατὴ ἡ εἰς τὸ ὑπατικὸν ἀξίωμα πάροδος τῶν ἐκ τῆς πληθύος, νὰ ἐπιταχθῇ διὰ νόμου, ὅπως ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων πάντως ἐκ τῆς πληθύος λαμβάνηται.

Κατὰ ταῦτα πάντα λόγον ἔχομεν, ἵνα ὑπολάβωμεν ὅτι οἱ plebei ἀπὸ τῆς εἰς τὴν Ρωμαίων πολιτείαν ἐγκρίσεως αὐτῶν ἦσαν τύπῳ καὶ

(1) Liv. VI, 35: consulumque utique alter ex plebe crearetur. Ὅτι διὰ τῆς φράσεως ταύτης δὲν ἐπιτρέπεται, ἀλλ' ἐπιβάλλεται ἡ τοῦ ἑτέρου τῶν ὑπάτων ἐκ τῆς πληθύος αἵρεσις δεικνύει ἡ ὁμοίως ἔχουσα διάταξις τοῦ περὶ τιμητῶν Ποπλιλίου νόμου τοῦ 339 π. Χ. (Liv. VIII, 12): ut alter utique ex plebe (cum eo ut utrumque plebeium fieri liceret) censor crearetur, ἔνθα τὸ ἐν παρενθέσει κείμενον cum eo ut . . liceret ἀντιτίθεται πρὸς τὰ ἐκτὸς κείμενα, ἐν οἷς δὲν ἐπιτρέπεται, ἀλλ' ἐπιβάλλεταί τι, ἔτι δὲ καὶ ὁ τοῦ 342 π. Χ. νόμος, δι' οὗ ἐπιτρέπεται, ἀλλὰ δὲν ἐπιβάλλεται ἡ ἐκ πληβηίων ἀμφοτέρων τῶν ὑπάτων κατάστασις, ἔχων ὧδε· utique (=et uti) **liceret** ambos plebeios consules creari, οὐχὶ utique ambo consules plebei crearentur. (Liv. VII, 41).

νόμῳ τέλειοι πολῖται, οὐδέποτε δ' ὑπῆρξαν, ὡς σήμερον πιστεύεται, ἡμιπολῖται (Halbbürger).

Ταύτην τὴν περὶ τῆς πρὸ τοῦ 366 π. Χ. ἐν τῇ πολιτείᾳ θέσεως τῆς Ρωμαϊκῆς πληθύος γνώμην θὰ εὕρῃ τις πάνυ πιθανήν, ἂν πρὸς τοῖς ἤδη εἰρημένοις ἐνθυμηθῇ καὶ τάδε.

Α^ον. Ἡ τιμητεία ἦτο ἐν Ρώμῃ ἀρχὴ ἴση κατὰ τὴν ἐν τῇ πολιτικῇ ἱεραρχίᾳ θέσιν τῇ ὑπατείᾳ. Ταύτης ἠξιώθησαν τῷ 352 π. Χ. οἱ ἐκ τῆς πληθύος ἄνευ ἰδίου νόμου ἐπιτρέποντος αὐτοῖς τοῦτο. Διότι ὁ Λικίνιος νόμος ὁ τὴν ἑτέραν τῶν ὑπατικῶν θέσεων τοῖς ἐκ τῆς πληθύος παραδιδοὺς δὲν ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς περιλαμβάνων καὶ τὴν τιμητείαν, διότι αὕτη, ὅτε ὁ νόμος οὗτος ἐκυρώθη, ἦτο ἤδη ἐκ πολλοῦ ὅλως ἀνεξάρτητος τῆς ὑπατείας ἀρχή. Λοιπὸν τὴν τιμητείαν ἐδικαιοῦντο οἱ ἐκ τῆς πληθύος ἀνέκαθεν ἄνευ ἰδίου νόμου τοῦτο ἐπιτρέποντος νὰ ἄρχωσι. Φαίνεται δ' ὅμως ὅτι ἡ πρὸς ταύτην τὴν ἀρχὴν πρόσοδος διὰ τὴν τῶν πατρικίων ἀντίστασιν καθίστατο τοῖς ἐκ τῆς πληθύος δυσχερής, διὸ καὶ τῷ 339 π.Χ. ἐνομοθετήθη ut alter *utique* ex plebe censor crearetur (1), δι' οὗ νόμου δὲν ἐπετράπη τοῖς ἐκ τῆς πληθύος τὸ τιμητεύειν, διότι τούτου, ὡς εἴδομεν, ἦσαν ἤδη πρότερον ἠξιωμένοι, ἀλλ' ἐξησφαλίσθη αὐτοῖς ἡ χρῆσις τοῦ ὑπάρχοντος δικαιώματος. Τοῦτ' αὐτὸ λοιπὸν καὶ περὶ τὴν ἰσότιμον τῇ τιμητείᾳ ὑπατείαν συνέβη. Καὶ ταύτην δῆλα δὴ ἐδικαιοῦντο ἀνέκαθεν νὰ λαμβάνωσιν οἱ ἐκ τῆς πληθύος, ἀλλὰ τοῦ δικαιώματος τούτου ἐκωλύοντο ὑπὸ τῶν πατρικίων νὰ ποιήσωνται χρῆσιν, ἕως διὰ τοῦ Λικινίου νόμου ἠσφαλίσθη αὐτοῖς ἡ τῆς ἑτέρας τῶν ὑπατικῶν θέσεων κατάληψις.

Β^ον. Οἱ ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις καλούμενοι cives sine suffragio, τ.ἔ. οἱ πολῖται τῶν Ἰταλικῶν ἐκείνων πόλεων, αἵτινες καταπολεμηθεῖσαι ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἀπέβαλον τὴν αὐτονομίαν, ἦσαν κατὰ τὴν νῦν κρατοῦσαν καὶ καθ' ἑαυτὴν πιθανωτάτην δόξαν ὁμοιότατοι κατὰ τὴν ἐν τῇ Ρωμαίων πολιτείᾳ θέσιν πρὸς τὴν Ρωμαϊκὴν πληθύν, ὡς εἶχεν αὕτη πρὸ τῆς τῷ Σερουΐῳ Τυλλίῳ ἀποδιδομένης πολιτικῆς συντάξεως. Ὥςπερ λοιπὸν οἱ cives sine suffragio ὕστερον εἰς τελείους πολίτας ἀμέσως προήχθησαν, οὐδὲν δὲ οὐδ' ἀμυδρότατον ὑπάρχει τεκμήριον, ὅτι οἱ τοιοῦτοι πολῖται κατ' ἀρχὰς μὲν τῆς ψήφου, βρα-

(1) Liv. VIII, 12.

δύτερον δὲ καὶ τῶν ἀρχῶν μετέλαβον, οὕτω καὶ ἡ πληθὺς εὐθὺς ὡς διὰ τῆς Σερουιείου πολιτικῆς τῶν Ρωμαίων συντάξεως μετέλαβε τῆς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ψήφου, ἰσώθη καὶ κατὰ τἆλλα πολιτικὰ δίκαια τοῖς παλαιοτέροις πολίταις τοῖς πατρικίοις, οὐδ' ὑπῆρξεν, ὡς πιστεύεται, χρονικὴ περίοδος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐλευθέρας πολιτείας μέχρι τοῦ Λικινίου νόμου ἐκτεινομένη, καθ' ἣν οἱ plebei, καίπερ τῆς χειροτονούσης τὰς ἀρχὰς ἐκκλησίας μετέχοντες, ἦσαν ὅμως δικαίῳ τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν ἀποκεκλεισμένοι.

Ὅτι δὲ πρῶτον τῷ 342 π. Χ. (1) ἐπετράπη τὸ ἐκ τῆς πληθύος λαμβάνεσθαι ἀμφοτέρους τοὺς ὑπάτους, τοῦτο δὲν ἀποδεικνύει ὅτι πρὸ τῶν Λικινίων νόμων οἱ ἐκ τῆς πληθύος ἦσαν ἀμφοτέρων τῶν ὑπατικῶν θέσεων ἀποκεκλεισμένοι, ἀλλὰ μόνον ὅτι ἡ ἑτέρα τούτων ἀνῆκε μόνοις τοῖς πατρικίοις, ὥςπερ ἀπὸ τοῦ Λικινίου νόμου ἡ ἑτέρα τούτων ἦτο μόνων τῶν ἐκ τῆς πληθύος ἰδία. Ὥςπερ δὲ ὁ περιορισμὸς οὗτος τοῦ Λικινίου νόμου κατ' οὐδὲν ἐμείωσε τὴν ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀξίωσιν τῶν πατρικίων, οὕτως οὐδ' ὁ ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦ 342 π.Χ. καταλυθεὶς περιορισμὸς ἠλάττου τὴν κατὰ τύπον ἀνέκαθεν ὑπάρχουσαν τοῖς ἐκ τῆς πληθύος πολίταις πρὸς τοὺς πατρικίους ἰσοτιμίαν.

Λ'

Περὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου γενομένου ὁρισμοῦ τοῦ τῶν Συγκλητικῶν τιμήματος λέγει ὁ Κάσσιος Δίων (2) τάδε:

«τάς τε ἀρχὰς ἅπασι τοῖς δέκα μυριάδων οὐσίαν ἔχουσιν . . . . .
«ἐπαγγέλλειν ἐπέτρεψε. Τοσοῦτον γὰρ τὸ βουλευτικὸν τίμημα τὴν
«πρώτην εἶναι ἔταξεν· ἔπειτα καὶ ἐς πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας
«αὐτὸ προήγαγε».

Τούτοις συμφωνοῦσι καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως ἀλλαχοῦ (3) λεγόμενα, ὅτι «τὸ μὲν πρῶτον δέκα μυριάδων τὸ τίμημα αὐτοῖς (= «τοῖς βουλευταῖς) ὥριστο διὰ τὸ συχνοὺς τῶν πατρῴων ὑπὸ «τῶν πολέμων ἐστερῆσθαι, προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου καὶ τῶν ἀν-«θρώπων περιουσίας κτωμένων ἐς πέντε καὶ εἴκοσι προήχθη».

(1) Ἰδὲ σελ. 59 σημ. 1.
(2) ΝΔ', 17.
(3) ΝΔ', 26.

Πρὸς ταύτην τὴν τοῦ Δίωνος μαρτυρίαν δὲν συμφωνεῖ ὁ Σουητώνιος, καθ' ὃν (1) ὁ Αὔγουστος senatorum censum ampliavit ac pro *octingentorum milium* summa *duodecies sestertio* taxavit. Πότερος τούτων ἀληθεύει; Ἐπειδὴ ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις, καθ' ἃ ὁ Marquardt ἔδειξε (2), τὸ τοῦ συγκλητικοῦ τίμημα ἦτο ἑκατοντάκις μυρίων σηστερτίων ἤτοι κε΄ μυριάδων δραχμῶν, πάντως ὡς πρὸς τὸ δεύτερον τῶν ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ταχθέντων τιμημάτων ἀληθεύει ὁ Δίων, ἐντεῦθεν δὲ ἐπιτρέπεται νὰ εἰκάσωμεν ὅτι καὶ ὡς πρὸς τὸ πρότερον τῶν τιμημάτων πιθανώτερος εἶναι ὁ Δίων λέγων αὐτὸ δεκακισμυριόδραχμον τ.ἔ. τεσσαράκοντα μυριάδων σηστερτίων ἢ ὁ Σουητώνιος, καθ' ὃν τοῦτο ἦτο ὀγδοηκοντάκις μυρίων. Αὕτη δὲ ἡ εἰκασία γίνεται ἔτι πιθανωτέρα, ἂν ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ὁ Αὔγουστος ἐν τῇ μετακοσμήσει τῆς πολιτείας ἄσμενος, ἔνθα τοῦτο ἦτο δυνατὸν καὶ συμφέρον, ἀποκαθίστη παλαιοτέρους θεσμοὺς τότε καταλελυμένους. Οὕτω καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν συγκλητικῶν, ὅςτις τότε ἦτο μέγας, βουλόμενος νὰ περιωρίσῃ ἀνέδραμεν εἰς τοὺς πρὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος χρόνους, ἐν οἷς οἱ συγκλητικοὶ μέχρι μὲν τοῦ Σύλλα ἦσαν 300, ὕστερον δὲ 600, ἀδυνατῶν δὲ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸν πρότερον ἀριθμὸν ἀποκατέστησε τὸν δεύτερον. Καὶ περὶ τοῦ τιμήματος ἄρα τῶν συγκλητικῶν προκειμένου πιθανώτατον εἶναι ὅτι οὐδὲν ἐκαινοτόμησεν ὁ Αὔγουστος, ἀλλὰ καθεστῶτα ἤδη τιμήματα παρέλαβε. Καθεστὼς δὲ ἦτο τὸ τῶν 40 μυριάδων σηστερτίων ἢ δέκα μυριάδων δραχμῶν τότε μὲν ἐπὶ τῆς ἱππάδος τάξεως, ἐν δὲ τοῖς τῶν Λιβυκῶν πολέμων χρόνοις καὶ ἐπὶ τῶν συγκλητικῶν (3). Πιθανώτατον ἄρα εἶναι ὅτι καὶ τὸ ἕτερον τῶν ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ταχθέντων τιμημάτων τὸ τῶν κε΄ μυριάδων δραχμῶν ἦτο ὡσαύτως καθεστὼς καὶ δὴ ἐπὶ τῶν συγκλητικῶν καὶ ὅτι ὁ Αὔγουστος εὑρὼν ὄντας ἐν τῇ συγκλήτῳ πλείστους οὐδὲ τὸ ἔλαττον τῶν εἰρημένων τιμημάτων ἔχοντας, τὸ τῶν 10 μυριάδων δραχμῶν, κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν τότε ὑπάρχουσαν ἔτι οἰκονομικὴν κρίσιν ἀποβλέπων ἐξέβαλε τῆς συγκλήτου τούτους μόνους, ὕστερον δὲ τῆς κοινῆς

(1) Div. Aug. 41.

(2) Τὴν περὶ τούτου διάληψιν τοῦ Marquardt εὑρίσκεις προχείρως παρὰ τῷ Mommsen RStr. (I³, 498 σημ. 2).

(3) Liv. XXIV, 11 μετὰ τοὺς ὑπὲρ τὰς 10κις μυρίας δραχμὰς (=deciens aeris) τετιμημένους μνημονεύονται εὐθὺς οὐδενὸς ἄλλου τιμήματος μεσολαβοῦντος οἱ συγκλητικοί.

εὐημερίας ἀποκατασταθείσης ἐπανήγαγε τὸ μεῖζον τῶν προειρημένων συγκλητικῶν τιμημάτων τὸ ἐν τοῖς πρὸ τοῦ Καίσαρος χρόνοις ἤδη καθεστώς, τὸ τῶν 25 μυριάδων δραχμῶν, καὶ τοῦτο κατέστησεν ἀπαραίτητον ὅρον τῆς εἰς τοὺς συγκλητικοὺς ἐγγραφῆς.

Ἐκ τῶν εἰρημένων συνάγεται τοῦτο μὲν ὅτι τὰ παρὰ Δίωνι περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ὁρισμῶν τοῦ συγκλητικοῦ τιμήματος εἶναι πιθανώτερα τῶν ὑπὸ τοῦ Σουητωνίου περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος λεγομένων, τοῦτο δὲ ὅτι τὸ τῶν συγκλητικῶν τίμημα ἦτο ἤδη πρὸ τῶν τοῦ Αὐγούστου χρόνων νόμῳ ὡρισμένον.

ΛΑ′

Οἱ τέσσαρες οἱ εἰς τὴν Καμπανίαν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων πεμπόμενοι (1) δικαιοδόται οἱ IV viri Capuam Cumas καθίσταντο κατὰ τὴν τοῦ Φήστου μαρτυρίαν ὑπὸ τοῦ δήμου ἐναντίως ἢ οἱ εἰς ἄλλας πόλεις πεμπόμενοι δικαιοδόται, οὓς καθίστη αὐτὸς ὁ κατὰ πόλιν στρατηγός. Ζητεῖται νῦν ἂν ἡ διάκρισις αὕτη ὑπῆρχεν ἀνέκαθεν, τ.ἔ. ἀπὸ τοῦ 318 π.Χ., ὅτε τὸ πρῶτον κατέστησαν οἱ προειρημένοι τέσσαρες δικαιοδόται, ἢ πολλῷ ὕστερον. Ἡμεῖς δεχόμεθα τὸ πρότερον, διότι καὶ πιθανώτερον φαίνεται ὅτι ἡ ἐξαίρεσις αὕτη ὑπῆρχεν ἐξ ἀρχῆς, καὶ αἱ τῶν παλαιῶν μαρτυρίαι ἁρμόζουσι μᾶλλον τῇ ἐκδοχῇ ταύτῃ. Οὕτως ὁ μὲν Λιούιος λέγει (IX, 20, 5: Eo anno (318 π.Χ.) primum praefecti **creari** coepti sunt, ἔνθα τὸ creari **κυρίως** λέγεται περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ δήμου χειροτονουμένων (2), ὁ δὲ Φῆστος σ. 233 διακρίνων τοὺς εἰς Καμπανίαν πεμπομένους δικαιοδότας ὡς χειροτονητοὺς τῶν ἄλλων τῶν ὑπὸ τοῦ πραίτωρος αὐτοῦ καθισταμένων οὐδαμῶς δηλοῖ ὅτι τὸ πάλαι καὶ ἐκεῖνοι καθίσταντο ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πραίτωρος, ἀλλὰ παριστᾷ τὴν διάκρισιν ὡς ἀεὶ ὑπάρχουσαν, ὅπερ δὲν θὰ ἐποίει, ἂν μετὰ τὸ 124 π.Χ. εἶχεν ἀναφανῇ ἡ διάκρισις αὕτη (3). Ὅτι δὲ οἱ IV viri οὗτοι ἐν τοῖς τῶν ἀρχόντων καταλόγοις τοῦ 124

(1) Δ. Κάσσιος ΝΔ′, 26.

(2) Ὅτι ἐν τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ πρέπει νὰ νοηθῇ τὸ *creati sunt* πειθόμεθα, ἐὰν ἐνθυμηθῶμεν ὅτι μόνων τούτων τῶν δικαιοδοτῶν μνημονεύει ὁ Λιούιος τὴν πρώτην κατάστασιν, οὐχὶ δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν εἰς τὰς ἄλλας praefecturas πεμπομένων, πάντως διότι οὗτοι μόνοι ἦσαν χειροτονητοὶ καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἄρχοντες, οἱ δὲ ἄλλοι ἁπλῶς ὑπουργοὶ ἄρχοντος.

(3) Τοῦτο ἰσχυρίζεται ὁ Mommsen ἐν RStr. I³, σελ. 609.

π.Χ. (1) δὲν μνημονεύονται, οὐδὲν θαυμαστόν. Διότι οὐδὲ οἱ X viri stlitibus iudicandis, οἵτινες τῷ 139 π.Χ. ἦσαν ἤδη ἄρχοντες, μνημονεύονται ἐν τοῖς καταλόγοις τούτοις (2).

Σ. Βασης

Προσθήκη

Εἰς Ἀθηνᾶς Τόμ. Θ', σελ. 470.

Ἐν σελ. 470 τοῦ Θ' τόμου τῆς Ἀθηνᾶς ἐγράφομεν ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιοτέραν παράδοσιν ἐν Ρώμῃ κατ' ἀρχὰς μὲν κατεστάθησαν 2 δήμαρχοι, τῷ δὲ 449 π.Χ. τ.ἔ. ἅμα τῆς δημαρχίας ἀποκατασταθείσης ἐγένοντο δέκα. Δὲν ἐδήλωσαμεν δ' ὅμως πόθεν συνηγάγομεν ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιοτέραν παράδοσιν ἡ εἰς δέκα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δημάρχων αὔξησις ἀνάγεται εἰς τὸ 449 π.Χ. Τὴν παράλειψιν ταύτην ἀναπληροῦντες λέγομεν ὅτι τοῦτο ἐξάγεται ἐξ ὧν ὁ Κικέρων ἐν τῷ pro Cornelio πρώτῳ αὐτοῦ λόγῳ (3) μνημονεύσας τὴν ἐν ἀρχῇ κατάστασιν 2 δημάρχων ἐφεξῆς λέγει ὅτι ἅμα ἀποκατασταθείσης τῆς δεκανδρίας: *decem* tribunos plebis . . . creaverunt, ὅπερ ὑποδηλοῖ ὅτι τέως δὲν ἦσαν δέκα οἱ δήμαρχοι. Δὲν ἀγνοοῦμεν δὲ ὅτι κατὰ τὴν παρὰ Λιουΐῳ παράδοσιν (4) οἱ δήμαρχοι ἦσαν ἤδη ἀπὸ τοῦ 457 δέκα, ἧς ὅμως αὐξήσεως ἐν τῷ τότε χρόνῳ οὐδεὶς ὑπάρχει πιθανὸς λόγος. Τοὐναντίον εὐλογωτάτη εἶναι ἡ αὔξησις αὕτη, ἂν γένηται δεκτόν, ὅπερ ἅπαντες οἱ παλαιοὶ μαρτυροῦσιν, ὅτι ἡ δημαρχία ἀποκατεστάθη ὑφεστώσης ἔτι τῆς δεκανδρίας ὑπὸ τῶν ἐπὶ τῇ ταύτης καταλύσει στασιασάντων πληβηίων. Διότι τούτου τεθέντος τί πιθανώτερον ἢ ὅτι ἡ στασιάσασα πληθύς, ὡς πάλαι ποτὲ πρὸς τοὺς δύο ὑπάτους δύο ἀντέταξε προστάτας ἑαυτῆς, οὕτω καὶ νῦν πρὸς τοὺς δέκα μεγίστους ἄρχοντας δέκα ἀντέταξε tribunos plebis; Σ. Β.

---

(1) Ἰδὲ τούτους παρὰ Mommsen Str. I³, 561 κ.ἑ.

(2) Τοῦτο δεικνύει ἡ ἐν τῇ τοῦ H. Dessau ἐκλογῇ Λατινικῶν ἐπιγραφῶν 6η ἐπιγραφή, ἔνθα μνημονεύονται αἱ ἀρχαί, ἃς ἦρξεν ὁ Cn. Cornalius Cn. f. Scipio Hispanus. Ἂν ἡ δεκανδρία stl. iud. μὴ ἦτο τότε **ἀρχή,** τ.ἔ. παρὰ τοῦ δήμου δεδομένη δὲν θὰ ἐμνημονεύετο ἐν τῷ καταλόγῳ. Καὶ ἄλλως δὲ βέβαιον ὅτι ἡ δεκανδρία αὕτη ἀπὸ τοῦ 449 π.Χ. ἀνῆκεν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ τῶν Ρ. δήμου, καθ' ἃ ἐδείξαμεν ἐν Ἀθηνᾶς Τόμῳ Α', σελ. 235 ἑ.

(3) Παρ' Ἀσκωνίῳ σελ. 77 τῆς Ὀρελλείου ἐκδόσεως

(4) III, 30, 5.

ΚΥΡΙΑΣ ΘΕΑΣ ΜΑΣ ΑΝΙΚΗΤΟΥ.

ΕΠΗΚΟΟΥ ΝΑΟΣ ΕΝ ΕΔΕΣΣΗι ΤΗι ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗι (ΒΟΔΕΝΟΙΣ) ΚΑΙ 14 ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ

(μετὰ τριῶν πινάκων).

Μηνὶ Αὐγούστῳ 1898 ἔτους ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδιδομένη ἐφημερὶς Ταχυδρόμος (1) ἤγγειλεν ἐκ Θεσσαλονίκης ὅτι «χωρικοὶ ἐκ Βοδενῶν ἀνεκάλυψαν πρό τινων ἡμερῶν περὶ τὴν πόλιν ταύτην ἐγγὺς τῇ μονῇ τοῦ προφήτου Ἠλιοὺ πολλοῦ λόγου ἄξια ἐρείπια. Ἐκ τῶν ἐνιαχοῦ δὲ ἐπιγραφῶν εἰκάζεται μετὰ πολλῆς πιθανότητος ὅτι ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἔκειτο ἡ παλαιὰ Ἔδεσσα. Ἐν ἄλλῃ ἐκεῖ που παρακειμένῃ θέσει τῆς κοιλάδος τῶν Βοδενῶν χωρικοὶ σκάπτοντες λαχανοκήπους εὗρον λίθον ὀρθογώνιον ἐνεπίγραφον ὡς καὶ στήλας διαφόρους μαρτυρούσας τὴν ὕπαρξιν τάφων. Ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς φέρεται πολλάκις τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως Φιλίππου καὶ τὸ τῆς πόλεως Ἐδέσσης. Ἕτερος λίθος τοῦ αὐτοῦ σχήματος ὑπὸ χωρικῶν ὡσαύτως ἀνακαλυφθεὶς φέρει τὰ γράμματα Β.Φ. ἤτοι βασιλεὺς Φίλιππος. Εἰκάζεται δὲ ὅτι ἐκεῖ ἔκειτο ὁ τάφος αὐτοῦ».

Τὴν περί τε ἄλλων τάφων καὶ περὶ τάφου τοῦ βασιλέως Φιλίππου εἰκασίαν ἤλεγξα ψευδῆ τῇ 7 Ἰανουαρίου 1899 ἐν τῇ τῆς Σμύρνης ἐφημερίδι Ἁρμονίᾳ μικροῖς γράμμασιν (2) ἐκδοὺς ἐν αὐτῇ, ἐν τῷ φύλλῳ 4174 τῆς 13 Ἰανουαρίου τὰ ἐπιγράμματα (9 τότε ὄντα· νῦν 1 = Ἁρμονίας 1, 2 = 2, 4 καὶ 5 = 3, 6 = 4, 7 = 5, 8 = 7, 9 = 8, 10 = 9 καὶ 14 = 6) κατ' ἀντίγραφα ἃ «ἐν Θεσσαλονίκῃ

(1) Δὲν εὑρίσκω νῦν τὸν ἀριθμὸν τοῦ φύλλου τῆς ἐφημερίδος.

(2) Ἡ ἐν πολιτικαῖς ἐφημερίσιν ἔκδοσις ἐπιγραμμάτων ἔχει καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ κακά· κακὰ μὲν καθόσον καὶ τυπογραφικαὶ δυσκολίαι ἐπιπροσθοῦσι τῇ ἀκριβεῖ ἐκδόσει ποικίλαι καὶ σφάλματα τυπογραφικὰ παρεισφροῦσιν, ὡς εἰκός, πολλά· καλὰ δὲ καθόσον ταχέως γινώσκονται τὰ εὑρήματα. Πάντως δὲ ἡ ἐν ἐφημερίσι πρόχειρος διὰ τῶν λεγομένων μικρῶν χαρακτήρων δημοσίευσις εἶναι προτιμοτέρα τῆς διὰ τῶν κεφαλαίων.

κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος [τὸ τοῦ 1898] διατρίβοντί μοι προθύμως ἔδωκεν ὁ φιλόμουσος υἱὸς τοῦ τέως ἐκεῖ νομάρχου [Ῥιζᾶ πασιᾶ] Ἰσμὲτ βέης».

Τὰ τότε (ἐκ Μυτιλήνης) γεγραμμένα μοι κατέδειξαν ὅτι α΄) τὰ ἐπιγράμματα πάντα πλὴν τοῦ 10 (=Ἁρμονίας 9) ἀναφέρονται εἰς ἀπελευθερώσεις οἰκογενῶν δούλων, ὧν εἷς Φίλιππος παιδαρίδιον (5=3)(1), γενομένας μάλιστα ὑπὸ γυναικῶν ὧν μία Αὐρηλία Λύκα ἢ Λύκου Ἐδεσσαίου (6=4) (2)· καὶ β΄) τὰ ἐνεπίγραφα μάρμαρα ἦσαν ἐν ναῷ τῆς θεᾶς Μᾶς. Ἐμνημόνευσα δὲ τότε καὶ ὅτι ὅμοιον τῆς Μακεδονίας ἐπίγραμμα ἐγινώσκετο τέως ἓν μόνον καὶ δὴ πάλιν Ἐδέσσης, ἐκδεδομένον ὑπὸ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ προξένου τῆς Γερμανίας καὶ φίλου μοι ἀνδρὸς λογιωτάτου I. Mordtmann ἐν ταῖς Ἀττικαῖς Mittheilungen ἔτους 1893, ἐν σελίδι 415 τόδε· «Αὐτρωνία Γαία ἐχαρίσατο Μητρὶ θεῶν ἱερατευούσης Αὐρηλίας Λουκιανῆς κοράσιον ὀνόματι Νείκην ἐξ ἰδίας παιδίσκης ἴδιον οἰκογενές. Ἔτους ΕΠΤ» (385-148=237 Χριστοῦ).

Πρώτη ἐκ τῆς Ἁρμονίας μετέκδοσις τῶν ἀξιολόγων ἐπιγραμμάτων ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Κοντολέοντος ἐν τῇ Revue des études grecques, τόμ. XI (1899) σελ. 169-173 (ἐν τῷ τεύχει τῶν μηνῶν Μαρτίου καὶ Ἀπριλίου) τάδε προοιμιασαμένου· «les inscriptions suivantes, *provenant de Thessalonique*, ont été publiées par — Pierre Papageorgiou, dans l' Ἁρμονία de Smyrne — d'après *ses copies*»· παράδοξα δὲ ἀληθῶς εἶναι ταῦτα ὡς καὶ ἐνόησαν ἤδη οἱ ἀναγνῶσται καὶ κάλλιον θὰ ἐννοήσωσιν ἐν τοῖς ἐφεξῆς ῥηθησομένοις.

Ἐν τῇ Revue τὰ ἐπιγράμματα 1(=1), 2(=2) καὶ 8(=7), ἐν τῇ Ἁρμονίᾳ κατὰ μίαν στήλην ἐκδεδομένα, μετεξεδόθησαν κατὰ δύο στήλας, ἐπιγρ. 1 στίχ. 1-12 καὶ 13-24 (pag. 169), ἐπιγρ. 2 στίχ. 1-13 καὶ 14-25 (pag. 170) καὶ ἐπιγρ. 8 στ. 1-9 καὶ 10-17 (pag. 172). Τυπογραφικὰ δὲ σφάλματα τῆς Revue γενόμενα κατὰ

(1) Τὸ παιδαρίδιον τοῦτο (οὐχὶ δὲ τὸ τοῦ Γραφικοῦ καὶ τῆς Χρήστης, 9=8, ὡς κατὰ λάθος ἔγραψα ἐν τῇ Ἁρμονίᾳ) τοῦ 247 ἔτους Χριστοῦ ἐξελήφθη ὡς βασιλεὺς Φίλιππος.

(2) Ἅπαξ μόνον μνημονεύεται οὐχὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως ἀλλὰ τὸ ἐθνικὸν Ἐδεσσαῖος.

τὴν μετέκδοσιν εἶναι τάδε· 1 (=1) στ. 22 μου (p. 169) ἀντὶ τοῦ μοι, 10 (=9) στ. 2 Στρατὴ (p. 172) ἀντὶ τοῦ Στρατῷ καὶ 10 στ. 5 ΟΝΚΕ (p. 172) ἀντὶ τοῦ ονηε=ΟΝΗΕ. Τῆς Ἁρμονίας δ' αὐτῆς σφάλμα, κοινὸν (ὡς εἰκὸς) καὶ τῇ Revue, εἶναι ἐπιγρ. 2 (=2) στ. 17-18 ἔδωκα ἀντὶ τοῦ ἔδωκεν.

Ἐν τῇ Revue παρετέθησάν τινες τῶν ἐμῶν παρατηρήσεων, ἄλλας δὲ παρατηρήσεις, περὶ ὧν ἔσται μοι ὁ λόγος ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ, προσέθηκαν ὁ Κοντολέων καὶ ὁ Θεόδωρος Reinach.

Δευτέρα ἐκ τῆς Ἁρμονίας μετατύπωσις τῶν ἐπιγραμμάτων μετὰ πάντων τῶν ἐμῶν σχολίων ἐγένετο ἐν τῇ Berliner philolog. Wochenschrift ἔτους 1899 ἐν ταῖς στήλαις (Spalten) 634-638, ἐν τῷ φύλλῳ 20 τῆς 20 Μαΐου ὑπὸ τῷ τίτλῳ Inschriften von *Thessalonike*, ἀληθῶς παραδόξῳ καθόσον ἐν τῇ Ἁρμονίᾳ καὶ ἀνέγραψα κατ' αὐτὰς τὰς λέξεις τὴν περὶ τῆς ἐν Βοδενοῖς εὑρέσεως τῶν μνημείων ἀγγελίαν τοῦ Ταχυδρόμου τὴν ἐκ Θεσσαλονίκης, ἣν ἄνω κατεχώρισα, καὶ ἔγραψα ὅτι τὰ ἀντίγραφα ἔδωκέ μοι ὁ Ἰσμὲτ βέης ἐν Θεσσαλονίκῃ διατρίβοντι. Ταῦτα δὲ ἀνεδημοσιεύθησαν μὲν ἐν ὑποσημειώματι τῆς Woch. (Sp. 634 καὶ 635), παρερμηνευθέντα δὲ ἔδωκαν ἀφορμὴν καὶ πρὸς τὸν τίτλον Inschriften von *Thessalonike* καὶ πρὸς τὸ προοίμιον τόδε· «in der — Ἁρμονία veröffentlicht Papageorgiu folgende *Inschriften*, *welche* er 1898 bei einem Aufenthalte in Saloniki fand.». Ἄλλως δέ, ἐν τοῖς παραληφθεῖσι σχολίοις (Sp. 637) κεῖνται τάδε· «τὸ δὲ ὄνομα Γραφικὸς [9=8] ἅπαξ εὑρέθη ἐν Μακεδονίᾳ καὶ δὴ πάλιν ἐν τῇ Ἐδέσσῃ» καὶ «ὅμοιον τῆς Μακεδονίας ἐπίγραμμα ἐγινώσκετο μέχρι τοῦδε ἓν καὶ μόνον καὶ δὴ πάλιν Ἐδέσσης» καὶ «κατὰ ταῦτα ἐν τῷ ναῷ τῆς Μᾶς ἔκειντο μακραὶ στῆλαι ἐφ' ὧν οἱ Ἐδεσσαῖοι συνείθιζον» καὶ «ἔγνωμεν ἄρα ἀναγραφὴν τῶν κατὰ τὸν ἐν Ἐδέσσῃ ναὸν τῆς Μᾶς». Πῶς δὲ ταῦτα παρεξηγήσατο καὶ ὁ Κοντολέων, Ἕλλην αὐτός, ἀπορῶ.

Καὶ ἐν τῇ Woch. τὰ ἐπιγράμματα 1 καὶ 2, ἐν τῇ Ἁρμονίᾳ κατὰ μίαν στήλην ἐκδεδομένα, μετετυπώθησαν (Sp. 635) κατὰ δύο στήλας, ἐπιγρ. 1 στ. 1-12 καὶ 13-24 καὶ ἐπιγρ. 2 στ. 1-12 καὶ 13-26 (ἐν τῇ Ἁρμονίᾳ ὀρθῶς 25). Τυπογραφικὰ δὲ τῆς Woch. σφάλματα εἶναι τάδε· Sp. 635 Zeilen 5-6 ἀνεικήτῳ (ἐπιγρ. 2

στ. 4-5)· πρὸ τῆς Zeile 15 παρελείφθη ὁ στίχος 2 (........) τοῦ ἐπιγράμματος 4 (=ἐπιγρ. 3 στ. 1)· Sp. 636 Z. 47 «ἐν νῷ ἔχοντα ὁ ἀνέθηκα (ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ 'Αρμονίᾳ ὀρθοῦ ἀνέθηκε)· παραλείπω δέ τινα ἄλλα καὶ σπουδαιότητος ἄμοιρα καὶ ἀφ' ἑαυτῶν δῆλα ὄντα. Τῆς 'Αρμονίας δ' αὐτῆς τυπογραφικὰ σφάλματα, κοινὰ (ὡς εἰκὸς) καὶ τῇ Woch., εἶναι τάδε· ἐπιγρ. 2 (=2) στ. 17-18 ἔδωκα (Sp. 635) ἀντὶ τοῦ ἔδωκεν καὶ τὸ ἐν τῷ σχολίῳ «τὰ ἐπιγράμματα 1 καὶ 2 κεῖνται—, τὰ δὲ 2, 3, 4, 5 καὶ 6» (Sp. 636) ἀντὶ τοῦ «τὰ ἐπιγράμματα 1 καὶ 2 κεῖνται—, τὰ δὲ 3, 4, 5 καὶ 6».

Γράφοντί μοι τὴν διατριβὴν τήνδε εὐγενῶς ἀνακοινοῦται ἐξ 'Αθηνῶν ὁ κ. P. Wolters ὅτι τὰ ἐπιγράμματα ἐξεδόθησαν καὶ ἐν τῷ Κροατιστὶ συντασσομένῳ περιοδικῷ συγγράμματι τῆς πόλεως Agram τῷ καλουμένῳ Vjesnik hrvatskoga arch. drustva («Journal des Alterthumsvereins») 1898 σελ. 131 ὑπὸ τοῦ Brunsmid. Δυστυχῶς οὔτε ὁ Wolters οὔτε ἐγὼ ἐπιστάμεθα τὴν Κροατικὴν γλῶσσαν, ὥστε καὶ ἀγνοοῦμεν ἂν ὁ λόγιος Κροάτης ἐξέδωκε τὰ ἐπιγράμματα κατ' ἴδια αὐτοῦ ἢ κατ' ἄλλων ἀντίγραφα καὶ δὲν ἐννοοῦμεν τὰς ἄλλας τοῦ ἐκδότου παρατηρήσεις. 'Αρκοῦμαι ἄρα μνημονεύων ἐν τοῖς ἐφεξῆς τὰς διαφορὰς τῆς Κροατικῆς ἐκδόσεως δυστυχῶς οὐ καλῶς γενομένης· προοιμιαζόμενος δὲ λέγω ὅτι ὁ Brunsmid ἐξέδωκε μόνα τὰ ἐπιγράμματα 2 (=2) ἐν στίχοις 16 (ἀντὶ τῶν 25) κατ' αὐθαίρετον τῶν γραμμάτων διάταξιν, τοῦ 3 ἐκ τῶν 10 στίχων μόνον τὸν 1 (τὸ ὄνομα Θεολόγη), τὸ 1 (=1) ἐν στίχοις 23 ἀντὶ τῶν 24 αὐθαιρέτως, τοῦ 8 (=7) μόνους τοὺς στίχους 1-13, τὸ 9 (=8) ἐν στίχοις 9 ἀντὶ τῶν 8 καὶ τοῦ 10 (=9) μόνους τοὺς στίχους 1-4 ἐν στίχοις 3· δὲν ἐξέδωκε δὲ τὰ ἐπιγράμματα 4-7 (=3-5) καὶ 14 (=6) καὶ τὰ καὶ ὑπ' ἐμοῦ πρῶτον νῦν ἐκδιδόμενα 11-13. Δυστυχῶς δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἡ ἔκδοσις δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένη ποικίλων σφαλμάτων ἐν τῷ Κειμένῳ, ἔν τε τοῖς κεφαλαίοις γράμμασι καὶ ἐν τῇ μεταγραφῇ αὐτῶν.

'Εγὼ δὲ εἰς Θεσσαλονίκην μηνὶ Αὐγούστῳ 1899 ἀρχομένῳ πάλιν ἐλθὼν ἅμα μὲν πιστοτέροις τῶν ἐκδεδομένων ἐπιγραμμάτων ἀντιγράφοις ἐνέτυχον ἅμα δὲ καὶ ἀνεκδότων (3, 11-13) ἀντίγραφα ἔλαβον παρὰ τοῦ φίλου Κ. 'Ασλάνογλου. 'Ακριβέστερα δὲ περί τε τοῦ τόπου καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ κτίσματος καὶ τῶν μαρμάρων καὶ περὶ τῆς εὑρέσεως αὐτῶν μαθὼν ἱκανὴν ἔλαβον ἀφορμὴν πρὸς τὴν διατριβὴν τήνδε. Χά-

ριτας δ' ὁμολογῶ τῷ 'Ασλάνογλου ὃς καὶ τὸν ἑρμηνευτικὸν πίνακα Ι προθύμως μοι ἐξεπόνησεν αἰτησαμένῳ.

Ἡ δ' ἐμφάνισις τῶν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐν τῇ φιλοξένῳ γῇ κεκρυμμένων μνημείων ὧδε ἦν· θέρει τοῦ 1898 χωρικός, κτήτωρ μέρους τῶν κήπων Θ, σκάπτων προσέκοψε τῷ μαρμάρῳ Α καὶ τῷ παρακειμένῳ τοίχῳ Δ· θησαυρὸν δὲ τάχα ἐλπίσας ἀνέσκαψε μὲν τὸ μάρμαρον, ἐκωλύθη δ' ἔπειτα ὑπὸ τῆς πολιτικῆς τῶν Βοδενῶν ἀρχῆς. Ὁ τότε νομάρχης Θεσσαλονίκης Ῥιζᾶ πασιᾶς ἅμα μαθὼν τὰ πράγματα προθύμως ἀπέστειλεν εἰς Βοδενὰ ἀρχιτέκτονα ὃς καὶ ἐξέσκαψε τό τε μάρμαρον Β καὶ τὸ (ἔπειτα πάλιν καταχωσθὲν) Γ. Τὰ δ' ἐπιγράμματα τῶν μαρμάρων Α καὶ Β (καὶ τὸ τοῦ τοίχου Δ) προθύμως ἀντέγραψε καὶ δὴ οὐ κακῶς ὁ διευθυντὴς τῆς σχολῆς Βοδενῶν Νάντσης πρὸς οὗ τὰ ἀντίγραφα, πεμφθέντα τῷ φίλῳ Ἰσμὲτ βέῃ (1), ἐγένοντο τὰ παλαιὰ ἐμά. Τρίτος ἀδείᾳ τῆς ἀρχῆς ἀνέσκαψε μηνὶ Σεπτεμβρίῳ 1898 (τῇ 19 αὐτοῦ ἡμέρᾳ καὶ ταῖς ταύτῃ ἐφεξῆς) τὸ μάρμαρον Γ καὶ ἀντέγραψε καὶ τῶν τριῶν μαρμάρων τὰ ἐπιγράμματα καὶ τοῦ τοίχου Δ τὸ μονόγραμμα ὁ 'Ασλάνογλου, πάντα καὶ πιστότερον καὶ πληρέστερον.

Οὐδεὶς εἶναι ὅστις ἐπισκεψάμενος τὰ Βοδενὰ (2) δὲν ἐθαύμασεν ἅμα μὲν τὴν θέσιν τῆς πόλεως, περιόπτου ἱδρυμένης ἐπὶ ὑψηλοῦ καὶ ἀποκρήμνου λόφου, ἅμα δὲ τὸ ἔξοχον τῆς φύσεως κάλλος. Ἀπὸ τοῦ λόφου, ἐν ᾧ κατὰ τὸ ἀνατολικὸν μέρος (τὴν συνοικίαν Βαρούσιον = τῷ ἄστυ) κεῖται καὶ ὁ μητροπολιτικὸς ναός, καταρράκται (εἷς ὁ Ζ) διασχίζουσιν ὅλον δάσος ὀπωροφόρων δένδρων καὶ ἐκτεταμένους κήπους, τόπον (Θ) κοινῶς μὲν Λόγγον, Τουρκιστὶ δὲ Οὐτσιουρούμ (= τῷ 'ς τὰ πεταχτὰ) καλούμενον. Οἱ καταρράκται, ὧν τὰ ὕδατα κατὰ τὴν κοινὴν γνώμην (3) πηγάζουσιν ἐκ τῆς νοτιοδυτικῶς τοῖς Βοδενοῖς καὶ ὑψηλότερον αὐτῶν κειμένης λίμνης 'Οστρόβου (κατά τινας

(1) Τοῦ βέη ἡ προθυμία καὶ ἐν ἄλλοις τῆς Μακεδονίας ἐπιγράμμασιν ἐγένετό μοι ἐπίκουρος καὶ εὐχαριστῶ αὐτῷ καὶ δημοσίᾳ.

(2) Καὶ ἀνασκευῆς ἀνάξιον εἶναι ὅτι ἡ παλαιὰ Ἔδεσσα δὲν ἔκειτο ἐπὶ τοῦ λόφου.

(3) Κεδρηνὸς ἐκδ. Βενετίας σελ. 551· «φρούριον δὲ τὰ Βοδηνὰ ἐπὶ πέτρας ἀποτόμου κείμενον, δι' ἧς καταρρεῖ τὸ τῆς λίμνης τοῦ 'Οστροβοῦ ὕδωρ ὑπὸ γῆς κάτωθεν ῥέον ἀφανῶς κἀκεῖσε πάλιν ὑποδυόμενον». Περὶ τῆς καρτερᾶς θέσεως, τῆς ἀπό τε τῆς τοῦ τόπου φύσεως καὶ ἀπὸ τῆς τῶν τειχῶν κατασκευῆς, τῶν Βοδενῶν γράφει ὁ Καντακουζηνὸς Ι 54 καὶ IV 19.

τοῦ lacus Begorrites τοῦ Λιβίου 42 c. 53), συνεκβάλλουσιν ὀλίγον ἄνωθεν τῆς μονῆς τῆς ἁγίας Τριάδος εἰς ποταμὸν ἐν τόπῳ κοινῶς Πόλιτο καλουμένῳ.

Ἐν ταῖς κάτω ὑπωρείαις τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ λόφου καὶ ἄνωθεν τοῦ Πόλιτο κεῖται ὁ ἐκσκαφεὶς κυκλοειδὴς λάκκος, βάθους 2 $^1/_2$ μέτρων καὶ διαμέτρου 3, οὗ ἐντὸς εὑρέθησαν τὰ μάρμαρα. Τοῦ λάκκου, εἰς ὃν ἀφικνεῖταί τις διὰ πλαγίας στενῆς ὁδοῦ (Η), τὴν δυτικὴν καὶ τὴν βορείαν πλευρὰν σχηματίζουσι βράχοι (Ε) καὶ σταλακτῖται, τὴν ἀνατολικὴν χώματα καὶ τὴν νοτίαν θεμέλιος τοῖχος (Δ), ὕψους 0,40 καὶ μήκους 0,80, συγκείμενος ἐκ πωρίνων λίθων καὶ φέρων τὰ γράμματα τὰ ἐν ἀριθμῷ 14, τὰ ὄντα ὕψους 0,28 καὶ πλάτους 0,25. Τὸ πάχος τοῦ τοίχου δὲν διεκρίθη.

Τὰ ἐν τοῖς πίναξι II καὶ III ἐπιγράμματα μεταγράφω ἐν τοῖς ἐφεξῆς παρατιθέμενος καὶ τὰς διαφορὰς τῶν ἀντιγράφων Νάντση καὶ Ἀσλάνογλου καὶ τὰς τοῦ Brunsmid. Νάντσ.=Νάντσης· Ἁρμ.= Ἁρμονία· Κοντ =Κοντολέων· *Rein.*=Reinach· Ἀσλ.=Ἀσλάνογλου· *Br.*=Brunsmid. Τὰ ⟨ ⟩ δηλοῦσι γράμματα παραλελειμμένα δῆλα δὴ ὑπὸ τοῦ χαράκτου καὶ κατ' ἀνάγκην συμπληρωτέα· τὰ [ ] ἤτοι ἠφανισμένα καὶ ἠκρωτηριασμένα ἢ παντελῶς ἀπολόμενα γράμματα· τὰ [[ ]] γράμματα ἐκβλητέα· τὰ . . . ἀριθμὸν ὑποτιθεμένων γραμμάτων. Λέγω δ' ὅτι κατὰ τὴν ἀσπαστὴν τῶν νῦν περὶ τὰ ἐπιγράμματα ἀσχολουμένων συνήθειαν σφάλματα ὀρθογραφικὰ καὶ τὰ τούτοις ὅμοια καταλείπω ἀδιόρθωτα.

A

1.

Ἔτους Β[ΟΤ]
μηνὸς Δ[ύστ]-
ρου Γ. Γλε-
οπάτρα ἡ Π-
οπρωνίου [θεᾷ]
Μᾷ ἀνικήτ[ῳ]
κατ' εὐχὴν
δοῦλον ὀν[ό]-

2.

Ἀγαθῆι
τύχηι.
Θεᾷ Μᾷ
ἀνεική-
τῳ ἐπη-
κόῳ Αἰλί-
α Ἑλένη
χαρίζε-

ματι Κάσα[ν]-
δρον ἐχαρ[ι]-
σόμην ἔχο[ύ]-
σα τριῶν
τέκνων δί-
κην ἐφ' ὅσον
τε ζώω ἀπὸ
ἑαυτο⟨ῦ⟩ με τρα-
φῆνε. [Ἐ]στη-
λογράφησα
⟨τ⟩ο⟨ῦ⟩τον καὶ τὴν
ὠνὴν ἀνέθη-
και τῆς ζοῆς
χρόνον μοι
εἶνα προσμέ-
νῃ.

ται δοῦ-
λον ἴδιο⟨ν⟩
ὀνόματι
Ἀντίπα-
τρον οὗ
δούλου
καὶ τὴν
καταγρα-
φὴν ἔδω-
κεν τῇ
θε[ῷ] ἐν
τῷ ΑΠΤ
ἔτει Πε-
ρειτίου
ΓΙ.
Εὐτυ-
χῶς.

3 (κατὰ στήλην).

Θεολόγη
ἐδώρησ[[α]]ε
καὶ κατέγρα-
ψεν θεᾷ [Μ]ᾷ
ἀνεικ[ή]-
τῳ θρε-
πτὸν ἑαυ-

τῆς Θεόδο-
τον δ[οῦ]-
σα κα[ὶ τὴν]
[καταγραφὴν?]
[τῇ θεᾷ]
(κ.τ.λ..)

4.

[. . . . .]
[. . . . .]
[. . . . .]
[. . . . .]
[. . .] οἰ[κογενὲς? ἐκ παι]
[δίσ]κ[ης αὐτ. . .]
(αὐτοῦ, αὐτῆς, αὐτῶν).

5.

[Ἀγ]αθῇ[ι] τ[ύχηι. Θεᾷ]
[Μ]ᾷ ἀνεικήτ[ῳ Κλ]-
[αύδ]ιος καὶ Τινε[ία ἡ]
[γυ]νὴ αὐτοῦ δω[ροῦ]-
[μ]ε χρηματισ⟨θ⟩ὲν [παι]-
[δ]αρείδ[ι]ον Φίλιπ[πον]
ἐν τῷ ΕϘΤ ἔτε[ι]
[μ]ηνὶ Δείῳ. Εὐτυχῶ[ς].

6 (κατὰ στήλην)

Ἀγαθῇ τύχ[ῃ].
Θεᾷ Μᾷ ἀνεική-
τῳ ἐπηκόῳ [Αὐ]-
ρηλία Λύκα ἡ Λ[ύ]-
κου Ἐδεσσαί[ου]
δωροῦμε δ[οῦ]-
λόν μου Κοπρ[ύ]-
λον τὸν γεν[νη]-
θέντα ἐκ παι[δίσκης]
μου Ἀμμίας. Ὅ[ς δ' ἂν]
ἐπιλάβητε δώ[σει]
τῷ ταμείῳ τῷ [ἱε]-
ρωτάτῳ δηνάρια ,Β[Φ].
Ἔτους ΓΥ [Ἀ]-
πελλαίου Λ.
Εὐτυχῶς.

7.

[Θεᾷ] Μᾷ Κλ. Αὐρ[η]λ[.. (Αὐρήλιος ἢ Αὐρηλία).

Β

8 (κατὰ στήλην.

Ἔτους
ΒΟΤ Δαι-
σίου ΗΙ.
Τιβ. Κλ.
Πρόκλος
ἐχαρισά-
μην τῇ
κυρίᾳ θεῷ
Μᾷ ἀνεική-
τ[ῳ] παιδί-
σκην ὀνό-
ματι Μαρ-
κίαν ἥτις
τῆς ζωῆς
μου χρό-
νον προσ-
με[νεῖ] εε
[.] πλ[εῖον? ἢ]

9.

Ἀγαθῇ τύχῃ.
Φάβιος Γραφικὸς καὶ Ἰουλία Χρή-
στη ἡ γυνὴ αὐτοῦ κατὰ χρηματι-
σμὸν [θ]εᾶς Μᾶς ἀνεικήτου δωροῦν-
ται παιδαρείδιον ὀνόματι Ζώσι-
μον τὸ γεννηθὲν ἐκ παιδίσκης αὐ-
τῶν Θεσσαλονείκης ἐν τῷ ΑϘΤ
ἔτει [Α]ἰδοναίου ΒΑ. Εὐτυχῶς.

10.

Ἔτους ΑϘΤ μηνὸς
Δίου. Στρατ[[τ]]ὼ δούλη
θεᾶς ἀνικήτου Μᾶς
καταγράφω ἀμπέλων
[πλ]έθρα δύο πλεῖον ἢ ἔ-
[φ' ὅσ]ον τότ[ε] μακρῷ
[. . . . . σα? . .]

Γ

11 (κατὰ στήλην).

[. . . . .] ἐ[μοί].
[Μετὰ] δὲ τὴν
τελευτήν
μου εἶναι
αὐτὴν τῆς
θεοῦ καὶ
τὰ ἔγγονα
αὐτῆς. Καὶ
τὴν ὠνὴν
τῆς παιδί-
σκης ἀπε-
θέμην τῇ
θεῷ, ἔγρα-
ψα δὲ τῇ
ἐμαυτοῦ
χειρί. Ὃς
ἂν δὲ τῆς
παιδίσκ-
ης ἐνλά-
βητε δώ-
σει εἰς τὸ
ταμεῖον
δηνάρια ͵ΒΨΝ.

12.

Ἀγαθῇ τύχῃ.
Φλ. Κλ. Στρατὼ
ἐδωρησάμην θεᾷ Μᾷ
ἀνεικήτῳ κοράσιον ὀνό-
ματι Παρμενίαν ἐφ' ᾧ ἔχω
αὐτὴν [εἰς] χρῆσιν εἰς τὸν
τῆς ζωῆς μου χρό-
[νον]. Ἔτους ΓΙΥ Α-
[ὶδο]ναίου.

13.

[Ἀγαθῇ] τ[ύχῃ]?

14.

ΒΟΡ, 172-148=24 Χριστοῦ.

Σχόλια.

Α 1-3 γεγραμμένα κεῖνται τὰ ἐπιγράμματα ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς τῷ ὁρῶντι πλαγίας πλευρᾶς (ὕψους 2,10 καὶ πλάτους 0,29) τοῦ μαρμάρου (Ἁρμ. «τὰ ἐπιγράμματα 1 καὶ 2 κεῖνται ἐπὶ μακρᾶς μαρμαρίνης στήλης ἐν τῷ προσώπῳ· μετὰ τὸ 2 φέρεται καὶ δεκάστιχον τρίτον ἐπίγραμμα οὗ τὰ γράμματα εἶναι δυσξύμβλητα»· τὸ τρίτον ἐπίγραμμα εἶναι τὸ νῦν τὸ πρῶτον ἐκδιδόμενον 3).

Ἐπιγρ. 1 στ. 1 Β[ΟΤ], 372-148 = 224 Χριστοῦ, Ἁρμ., Β. Νάντσ., Β.. (Β. τ. 3. 2) *Br*.. Ἐμπεδοῖ νῦν τὴν περὶ τοῦ Ο γράμματος εἰκασίαν μου Ἀσλ..

Στ. 2 Δ[ύστ]- Ἁρμ., *Br*., Δ... Νάντσ., *Br*..

Στ. 3-5 Γλε[ο- | πάτρα ἡ Π[ο]- | πρωνίου [θεᾷ] Ἁρμ., ΓΛΕ.| ΠΑΤΡΑΗΠ. |ΠΡΩΝΙΟΥ Νάντσ., ΛΕ.|ΠΑΤΡΑΗΠ (μόνον) = Λ(ουκία) Ε[ὐ]- | πάτρα ἡ Π[οπλίου] (ἄνευ τοῦ θεᾷ) Br. κακῶς. Οὐ καλὸν δὲ καὶ τὸ (Κ)λεοπάτρα (Κοντ.) εἰς ὅ, κοινὸν ὄν, μετεβλήθη τὸ ἰδιωματικὸν Γλεοπάτρα (τὸ ἀντίθετον παρ' Ἡσυχίῳ «ἀρκόν· σχολήν, Μακεδόνες» (ἀργὸν Voss)· Γ. Χατζιδάκης ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. ΙΑ΄ (1899) σελ. 147). Ἀμφιβάλλω δὲ καὶ ὅτι ὀρθῶς Rein. ἀντὶ τοῦ πρωτοφανοῦς Ποπρωνίου ὀνόματος ᾔκασε τὰ ὀνόματα Ποπωνίου, Κοπωνίου καὶ Πετρωνίου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ μετὰ τὸ Ε γράμμα τοῦ ὀνόματος Γλεοπάτρα τόπος ἐν τῷ μαρμάρῳ εἶναι (πιθανῶς ἔκπαλαι) κενός, τάχα τὸ ἐν τῇ ἐγγλυφῇ μεταξὺ τῶν στίχων 4 καὶ 5 κείμενον γράμμα Ο εἶναι κοινὸν τοῖς ὀνόμασι Γλε(ο)πάτρα καὶ Π(ο)πρωνίου.

Στ. 6 ἀνικήτ[ῳ] Ἁρμ. *Br*., ΑΝΙΚΗΤ. Νάντσ., *Br*..

Στ. 8 ΔΘΥΛΟΝ *Br*..

Στ. 9 ΚΑΣΑΙ Νάντσ., Κάσα[ν]- Ἁρμ., ΚΑΣΑ *Br*..

Στ. 10-11 ἐχα[ρι]- | σόμην ἔχο[υ]- Ἁρμ., ΕΧΑΗ. | ΣΟΜΗΝΕΧΟ Νάντσ., ΕΧΑΙ | ΣΟΜΗΝΕΧΟ., ἐχα[ρι]- |σ(ά)μην ἔχο[υ]- *Br*.. Τὸ ἐχαρισάμην ἔγραψε καὶ Κοντ. ἴσως ἄνευ ἀνάγκης.

Στ. 13 ΔΙ Νάντσ., Ἀσλ. Δ. *Br*..

Στ. 15 ζώω (sic) Κοντ., ζωῷ (!) *Br*.. Ἁρμ.· «τὰ Γλεοπάτρα, ἐχαρισόμην καὶ ζώω τάχα μὲν εἶναι τοῦ ἀντιγράψαντος τάχα

δὲ καὶ τοῦ γράψαντος σφάλματα, εἰ καὶ τὸ ζώω ἀντὶ τοῦ ζῶ γινώσκω ὅτι κεῖται καὶ ἐν ἄλλοις δυσὶν ἐπιγράμμασι Μακεδονίας ὧν τὸ ἕτερον ἔχω ἔτι ἀνέκδοτον»· δῆλον ὅτι πάντα ταῦτα οὕτως ἠθέλησεν αὐτὸς ὁ χαράκτης νὰ γράψῃ. Πόσα ἄλλα, καὶ ἐσφαλμένα, θὰ διδάξωσιν ἡμᾶς τὰ ἐπιγράμματα!

Στ. 16-17 εαυτομετρα | φηνε [ἐ]στη- | λογράφησα Ἀρμ., ΕΑΥΤΟΜΕΤΡΑ|ΦΗΝΕCCΤΗ|ΛΟΓΡΑΦΗCΑ Νάντσ., ΕΑΥΤΟΥΕΤΡΑ|ΦΗΝΕCCΤΗ|ΛΟΓΡΑΦΗCΑ, ἑαυτοῦ ἐτράφην, ἐσστηλογράφησα *Br.* (ἄνευ ἐννοίας τινός), ΤΡΑΦΗΝΕCΤΗΛΟΓΡΑΦΗCΑ Ἀσλ. (κατὰ πιθανὴν παραδρομὴν τοῦ δευτέρου C=Є). Ἀποκατέστησε τὰς λέξεις Κοντ. (εἰ καὶ τὸ ἑαυτοῦ δὲν συμφωνεῖ τῷ Γλεοπάτρα) παρατηρήσας καὶ τάδε «la femme romaine ingénue, mère — ou censée mère — de trois enfants, était affranchie de la tutelle légitime en vertu des lois caducaires (Gaius, I, 194; III, 44); si notre Cléopatre n'avait pas possédé le *jus trium liberorum*, l'assistance d'un tuteur lui aurait été nécessaire pour cette consécration».

Στ. 19 οτον Ἀρμ., ΟΤΟΝ καὶ Νάντσ. καὶ Ἀσλ., ὁτὸν *Br.*, αὐτὸν? Κοντ.. Ἀρμ.· «ἴσως ἔκειτο τὸ τοῦτον» ὃ καὶ ἐδεξάμην νῦν.

Στ. 20-21 Ἀρμ.· «τὸ ἀνέθηκαι σφάλμα (ἀντὶ τοῦ ἀνέθηκα) πιθανῶς εἶναι τοῦ γράψαντος (ἐν νῷ ἔχοντος τὸ ἀνέθηκε)· εὗρον δὲ αὐτὸ ἐγὼ καὶ ἐν ἑτέρῳ ἀνεκδότῳ ἐπιγράμματι». Οὐδὲν δηλοῦσι τὰ «ἀνέθη καὶ» *Br.*.

Στ. 23-24 εἶνα⟨ι⟩ *Br.*, ΠΡΟCΜC|ΝΗ, προσμ[ο]νὴ *Br.*, ἄμφω ἄνευ ἐννοίας.

Ἐπιγρ. 2 στ. 5 ΕΠΗ Νάντσ., CΤΗ, [ἐπ]η *Br.*. Ἄξιον παρατηρήσεως τὸ σύμπλεγμα τῶν γραμμάτων Π καὶ Η ἀντὶ τοῦ ΤΗ· ὁ χαράκτης, εἰκάζω, διώρθωσε τὸ σφάλμα ΓΗ μεταβαλὼν αὐτὸ χάριν συμμετρίας, ὅπως καὶ ἐν ἄλλοις ἐπιγράμμασιν εἶδον ὅμοια παραδείγματα, εἰς τὸ ΓΗ.

Ἄξιον παρατηρήσεως τὸ σύμπλεγμα τῶν γραμμάτων Π καὶ Η.

Στ. 6-7 ΛΑΙΛ|Α, Λ(ουκία) Αἰλ[ί]α *Br.*.

Στ. 9-10 ΛΟΥΛΟΝ *Br.*

Στ. 10 ΙΔΙΟΝ Νάντσ.

Στ. 12-14 ΑΝΤΙΠΑ|ΤΡΟΥ ΝΟΥ ΔΟΥΝΟΥ, Ἀντίπατρο[ν]. Ὅ[ν] δοῦ[λ]ο[ν] *Br*.

Στ. 17 ΦΗΜ *Br*.

Στ. 19 θεῷ [ἐ]ν Ἁρμ., ΘΕΟΘΕ. Νάντσ.· Ἁρμ. «κεῖται μὲν ἐν τῷ ἀντιγράφῳ τὸ ΘΕΟΘΕ., ἀλλὰ νομίζω ὅτι δύο γράμματα, τὰ ΟΘ ἀντεγράφησαν ἀντὶ τοῦ ἑνὸς ΟΟ γράμματος (=Ω)»· τῷ Νάντσῃ συμφωνεῖ Ἀσλ., ὥστε τὸ σφάλμα εἶναι τοῦ γράψαντος· ΘΕΩΕΜΤΩ *Br*..

Στ. 20 τὸ ἔτος 381-148=233.

Στ. 21-22 Πε|ρειτίου Ἁρμ., ΠΕ|ΡΕΙΠΟΥ Νάντσ. Ἁρμ.· «κακῶς δῆλα δὴ ἀνεγνωσμένα ἀντὶ τῶν ΠΕΡΕΙΤΙΟΥ (*Br*.) γραμμάτων (ΤΙ=Π)»· ὀρθῶς νῦν Ἀσλ..

Ἐπιγρ. 3 στ. 1 τὸ Θεολόγη γυναικὸς ὄνομα πρῶτον νῦν, ἐὰν μὴ σφάλλωμαι, μανθάνομεν.

Στ. 2 ὁ λιθοξόος ἐπανορθούμενος τὸ σφάλμα ἐδώρησα ἔγραψεν ἁπλῶς μετὰ τὸ α γράμμα τὸ ε (ἐδώρησε). Παρατηρήσεως δ' ἄξιον καὶ τὸ ποιητικώτερον δωρῶ ῥῆμα.

Στ. 4 ἴσως ὁ χαράκτης ἔγραψεν, ἴσως ὁ ἀντιγραφεὺς ἀντέγραψε τὰ ΙΑ ἀντὶ τοῦ ΛΑ παραλιπὼν τὸ πρῶτον τῶν μέσων σκελῶν τοῦ γράμματος Μ· ἀποκατέστησα τὸ δῆλον Μᾶ.

Στ. 8-9 τὸ Θεόδοτος ὄνομα ἅπαξ ἔτι εὑρέθη ἐν Μακεδονίᾳ, Corp. 1957 g.

Α 4-7 κεῖνται ἐπὶ τοῦ προσώπου (ὕψους 2,10 καὶ πλάτους 0,60) τοῦ μαρμάρου (Ἁρμ.· «ἐν τῇ πλαγίᾳ πλευρᾷ»·) ὃ πρόσωπον πέριξ εἶναι ἀπολελεπισμένον.

Ἐπιγρ. 4 στ. 1-4, τρεῖς μόνον στίχους Νάντσ..

Στ. 5-6 τὰς ἀναπληρώσεις ἐποιησάμην νῦν.

Στ. 6 μόνον τὸ Κ γράμμα Νάντσ.. Ὁ οἰκογενὴς δοῦλος (ἀκόλουθος Πλάτων ἐν Μένωνι, 82 b), verna, εἶναι ὁ τοῦ Σοφοκλέους ἐν Οἰδίποδος Τυράννου στίχῳ 756 οἰκεὺς καὶ στίχῳ 1123 «δοῦλος οὐκ ὠνητὸς ἀλλ' οἴκοι τραφείς».

Ἐπιγρ. 5 στ. 1-8 ὡς μέρος τοῦ ἐπιγράμματος 4 Νάντσ., Ἁρμ..

Στ. 1 αθη... ⟨θεᾷ⟩ Ἁρμ., ΑΘΗ..Ι|.. Νάντσ.· τὴν δήλην ἀναπλήρωσιν ποιοῦμαι νῦν. Μετὰ τὰ αθη γράμματα ὁ χαράκτης ἀφῆκεν ὀλίγον τόπον διὰ τὴν κακὴν τοῦ μαρμάρου κατάστασιν· παράβαλε τὰ ἐν στ. 2 καὶ 3

Στ. 2-4 [Μ]ᾳ ἀνεική[τῳ].|ιοσκαπινε|νη Ἁρμ., ΑΑΝΕ ΙΚΗΙ|.ΙΟCΚ ΑΠΙΝΕ|ΝΗ Νάντσ.. Ἀποκαθίστημι νῦν τὰ λοιπὰ ἀμήχανα γράμματα, ὅπως ὠνόμασα αὐτὰ ἐν τῇ Ἁρμονίᾳ, τάδε προεισηγησαμένου τοῦ Rein.· «semble cacher deux noms propres: ..]ιος κα[ὶ] ΤΙΝΕ [..γυ]νὴ αὐτοῦ?» κατ' ἐπιγρ. 9 (=8) στ. 2 «καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ». Ὁ Νάντσης ἐξέλαβε τὰ δύο γράμματα ΤΙ ὡς ἕν, Π· ἔγραψα ἄρα συμφώνως τῷ ἀντιγράφῳ Ἀσλ. (τὸ ὄνομα Κλαύδιος καὶ) τὸ ὄνομα Τινεία· Τινηία Corp. 6201, Τινέιος καὶ Τινήιος ἀλλαχοῦ.

Στ. 4 αὐτοῦ] Ἁρμ.· «καθ' ἕτερον ἀντίγραφον κεῖται ἐπὶ τοῦ λίθου τὸ ΑΥΤΟΝ».

Στ. 4-5 δω[ροῦ]|[μ]ε Ἁρμ.. Ἀνέμενέ τις ἤτοι τὸ δωροῦνται (ἐπιγρ. 9 στ. 4-5) ἢ τὸ δωρούμεθα ῥῆμα.

Στ. 5-6 χρηματισ⟨θ⟩ὲν [παι]-|[δ]αρείδ[ι]ον Φίλιπ[πον] Ἁρμ., ΧΡΗΜΑΤΙΕΝ|ΑΡΕΙΔ ΟΝΦΙΛΙΠΙΝ Νάντσ.· Ἁρμ.· «τὸ ἀντίγραφον [Νάντση] ἔχει τὰ γράμματα ΧΡΗΜΑΤΙΕΝ, τὸ δ' ἕτερον [καὶ τὸ τοῦ Ἀσλάνογλου] τὰ ΧΡΗΜΑΤΙCΕΝ· ἀνέγνων ἐγὼ τὴν χρηματισ⟨θ⟩ὲν λέξιν.».

Στ. 7 ἐν [τῷ] ΕΠ[Τ] ἔτε[ι] Ἁρμ., ΕΝ ΝΕΠΕΤΕ. Νάντσ.· Ἁρμ.· «τὸ ἀντίγραφον [Νάντση] φέρει τὰ ΕΠΕΤΕ. ἀνθ' ὧν ἀνέγνων τὰ επτ' ἔτει εἰκάσας ὅτι τὰ γράμματα Τ καὶ Ε (τὰ πρῶτα) εἶναι συμπεπλεγμένα ἀλλήλοις· τὸ ἔτος ἄρα εἶναι 385—148=237»· τὸ ἀντίγραφον Ἀσλ. διδάσκει νῦν ἡμᾶς τὰ ΕϤΤ (ἀντὶ τῶν ΕΠ), δῆλον οὖν τὸ ἔτος 395—148=247. Τὸ ◇ τῆς λέξεως τὸ ἀντὶ τοῦ ◇ (ἐπιγρ. 9 στ. 7 καὶ ἐπιγρ. 10 στ. 2) ἴσως εἶναι τοῦ χαράκτου σφάλμα, ἴσως δὲ καὶ ἀποτετριμμένον τὸ ἀκέραιον γράμμα.

Στ. 8 [μ]ηνὶ Δε[ί]ῳ. Εὐτυχ[ῶ]ς Ἁρμ., ΛΗΝΙΔΕΙШΕΥΤΥΧШ Νάντσ..

Ἐπιγρ. 6 στ. 3-5 ἐπηκόῳ [Αὐ]-|ρη[λ.] [Κ]λ. Λύκα ἡ Λ[ύ]-|κο[υ] Ἁρμ., ΕΠΗΚΟШ..|ΡΗ/ ΚΛΛΥΚΑΗΛ|ΚΟΥ Νάντσ.· τὸ

ἀντίγραφον Ἀσλ. διδάσκει νῦν ἡμᾶς ὅτι ἡ λέξις [Κ]λ. (= τῷ Κλαυδίᾳ) ἦτο περιττή.

Στ. 6-7 δ[οῦ]|λόν μου Ἁρμ..

Στ. 7-8 Κοπρ[ύ]-|λον Ἁρμ., ΚΟΠΡ.|ΛΟΝ Νάντσ.

Στ. 8-9 γεν[νη]-|θέντα ἐκ παι[δίσκης] Ἁρμ., ΠΑΙ/ Νάντσ..

Στ. 10 Ὅ[ς δ' ἂν] Ἁρμ., Ο μόνον Νάντσ.· Ἁρμ.· «ἐν τῷ τέλει μετὰ τὸ γράμμα Ο οὐδὲν κεῖται ἐν τῷ ἀντιγράφῳ [Νάντση], ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ δεδηλωμένα εἶναι τεσσάρων γραμμάτων σημεῖα»· ἀντὶ τοῦ [δ' ἂν] δυνατὸν εἶναι καὶ τὸ [ἂν δ'] κατ' ἐπιγρ. 11 στ. 16-17 «Ὃς ἂν δέ». Ἁρμ.· «ἄξιος παρατηρήσεως εἶναι ὁ ἀπειλητικὸς τύπος «ὃς δ' ἂν ἐπιλάβηται» (ἐννόει τὸ τοῦ δούλου), συντεταγμένος κατὰ τὸν γνωστὸν ἐναντίον τῶν τυμβωρύχων τύπον ἐν ἐπιγράμμασι σαρκοφάγων 'ὃς δὲ ἂν τολμήσῃ ἀνοῖξαι'»· ἐν ἐπιγρ. 11 στ. 16 καὶ τοῦ τούτῳ ἑξῆς τὸ ὅμοιον ῥῆμα ἐνλάβηται ἔχει τὸ ἀντικείμενον «ὃς ἂν δὲ τῆς παιδίσκης ἐνλάβητε».

Στ. 11-13 ἀνεπλήρωσα ἐν τῇ Ἁρμονίᾳ· ΤΩ|ΡШιΛШ Νάντσ..

Στ. 13 μόνον ,Β Ἁρμ. κατὰ τὸ ἀντίγραφον Νάντση.

Στ. 14 τὸ ἔτος ΓΥ 403 — 148 = 255.

Ἐπίγραμμα 7 Μακα Αὐρ[η]λ[ίας] Ἁρμ., ΜΑΚΑ ΑΥΡ/ Νάντσ.· Ἁρμ.· «αἰνιγματώδη, ἀντ' αὐτῶν δὲ κεῖνται ἴσως ἄλλα τινά· '[θεᾷ] Μᾳ Κλ. Αὐρηλία'». Τὸ ἀντίγραφον Ἀσλ. οὐδὲν ἔχει ἀποκρουσθέντος εἶτα ἐνταῦθά τε καὶ ἐν στίχοις 14-17 τοῦ ἐπιγράμματος 6 τοῦ μαρμάρου δεξιᾷ (ὅρα πίνακα II) καὶ ἀπολομένου τοῦ τεμαχίου. Ἀντέγραψε δὲ τὰ ἀπολόμενα γράμματα Ἀσλ. ἐκ τοῦ ἐν τῇ Σχολῇ Βοδενῶν κειμένου ἀντιγράφου ἐν ᾧ ἀντὶ τῶν ΚΑ κεῖνται τὰ ὑπ' ἐμοῦ εἰκασθέντα ΚΛ.

Β 8 κεῖται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλαγίας πλευρᾶς (ὕψους 0,70 καὶ πλάτους 0,30) τοῦ μαρμάρου (Ἁρμ.· «ἐπὶ μικροτέρας στήλης ἐν τῷ προσώπῳ»).

Στ. 2 τὸ ἔτος 372 — 148 = 224. — Δα[ι]-|σίου Ἁρμ., ΔΑ | ΣΙΟΥ Νάντσ., ΔΑΙ|CΙΟΥ *Br.*.

Στ. 3 Η (= 8) μόνον, ἀντὶ τῶν ΗΙ, *Br.*.

Στ. 9-10 [ἀ]νεική-|τ[ῳ] Ἁρμ., ΑΝΕΙΚΗ|ΤL Νάντσ., ΑΝЄΙΚΗ|ΤШ *Br.*.

Στ. 14-18 λείπουσι *Br*.

Στ. 16-17 προσ-|με[νεῖ] ἐ[μοὶ] Ἀρμ., ΠΡΟΣ|ΜΕ..Ε Νάντσ.. Δὲν ἐννοῶ νῦν τὰ τοῦ Ἀσλ. ὑφ' οὗ προσετέθη καὶ στίχος 18 λείπων ἐν τῷ ἀντιγράφῳ Νάντση, συνεπλήρωσα δὲ διστάζων τὰ πλεῖον ἢ κατ' ἐπιγρ. 10 στ. 5.

Ἐπίγρ. 9 καὶ 10 κεῖνται ἐπὶ τοῦ προσώπου (ὕψους 0,70 καὶ πλάτους 0,58) τοῦ μαρμάρου (Ἀρμ.· «ἐν τῇ πλαγίᾳ πλευρᾷ»).

Ἐπιγρ. 9 στ. 2 Ἀρμ.· «τὸ ὄνομα Γραφικὸς ἅπαξ εὑρέθη ἐν Μακεδονίᾳ καὶ δὴ πάλιν ἐν τῇ Ἐδέσσῃ· Corp. 1998 (= Kaibel Epigr. Gr. 516)».

Στ. 4 [θ]εᾶς Ἀρμ., ΟΕΑΣ *Br*., ἀνεικήτο[υ] Ἀρμ., ΑΝΕΙΚΗΤΟ Νάντσ..

Στ. 6 ΤΟΓΕ | ΝΝΗΟΣ ΝΕΚ *Br*..

Στ. 7 ΘΕΣΣΑΛΟΝΕΚΗΣ κατὰ πιθανὴν παραδρομὴν Ἀσλ. Τὸ ἔτος 391 — 148 = 243.

Στ. 8 [Αὐ]δοναίου Ἀρμ., ΛΙΔΟΝΑΙΟΥ Νάντσ., Ἀσλ καὶ *Br*. ([Αὐ]δ[υ]ναίου)· Ἀρμ.· «ἐν τῷ ἀντιγράφῳ κεῖται τὸ ΛΙΔΟΝΑΙΟΥ (Αἰδοναίου) κατὰ σφάλμα πιθανῶς τοῦ ἀντιγράψαντος, εἰ καὶ τὸ Αἰδοναίου κείμενον εὑρίσκω ἐν τοῦ Delacoulonche τῷ ἀριθμῷ 19· ὁ λεξικογράφος Pape ἀνέγραψεν ἐκφορὰς καὶ γραφὰς τοῦ ὀνόματος τοῦ μηνὸς τάσδε· Αὐδο(ω)ναῖος, Αὐδονέος, Αὐδη(υ)ναῖος καὶ Αὐτνέος»· ἐφύλαξα νῦν τὸ Αἰδοναίου. — Δὲν ἐννοῶ τί ποτε καὶ βούλονται δύο τοῦ μηνὸς ἡμέραι Β καὶ Α· μόνον τὸ Β Νάντσ.

Ἐπιγρ. 10 στ. 1 τὸ ἔτος 391 — 148 = 243.

Στ. 2 Στρ[α]τὼ Ἀρμ., ΣΤΡΤΤΟ Νάντσ., Στραττὼ *Br*.· ὀρθῶς κεῖται τὸ ὄνομα ἐν ἐπιγρ. 12 στίχῳ 2.

Στ. 4 ΑΜΠΕΛΟΝ, ἄμπελον *Br*..

Στ. 5-7 λείπουσι *Br*..

Στ. 5 [πλ]έθρα Ἀρμ., ΛΕΘΡΑ Νάντσ..

Στ. 5-6 πλεονηε-|...οντοτ.μακρω Ἀρμ., ΠΛΕΙΟΝΗΕ|..ΟΝΤΟΤ.ΜΑΚΡΩ Νάντσ., «πλεῖον = et davantage?» Κοντ..

Στ. 7 λείπει Νάντσ..

Γ 11 - 13 κεῖται ἐπὶ τοῦ προσώπου (ὕψους 1,10, πλάτους 0,40 καὶ πάχους 0,30) τοῦ μαρμάρου.

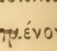
Ἐπιγρ. 11 στ. 1 τὰ ἀμέσως πρὸ τοῦ στίχου κείμενα πάντως ἦσαν τοιάδε· «ἥτις τῆς ζωῆς μου χρόνον προσμενεῖ» (ἐπιγρ. 8 στ. 13 - 17) ἢ «ἵνα τῆς ζωῆς χρόνον μοι προσμένῃ» (ἐπιγρ. 1 στ. 21 - 24).

Στ. 5 τὸ ὄνομα Παρμενία πρῶτον νῦν γινώσκεται ἐν Μακεδονίᾳ, ἀγνοεῖ δ' αὐτὸ καὶ ὁ Pape.

Ἐπίγρ. 12 στ. 6 δὲν ἐννοῶ τί ποτε καὶ βούλεται τὸ πρὸ τῆς λέξεως τὸν κείμενον σημεῖον Χ.

Στ. 8 τὸ ἔτος 413 — 148 = 265.

Δ 14 ἔγραψα ἐν τῇ Ἁρμονίᾳ τάδε· «τὰ δύο γράμματα, εὐμεγέθη καὶ κοσμηματικώτερον πεποιημένα, εἶναι συνδεδεμένα ὧδε· τῷ δευτέρῳ ἐν τῷ μέσῳ που καὶ ἀριστερᾷ τῷ ὁρῶντι προσκεκολλημένον εἶναι ἡμικύκλιον, γραμμὴ δὲ εὐθεῖα συνάπτει τὰ δύο γράμματα ἀρχομένη ἐκ τοῦ σημείου ἐν ᾧ ἐφάπτονται ἀλλήλων τὰ δύο ἡμικύκλια τοῦ γράμματος Β καὶ τελευτῶσα, διασχίζουσα τὸ νῦν δὴ εἰρημένον ἡμικύκλιον τοῦ Ρ, εἰς τὸ δεύτερον τοῦτο γράμμα. Εἶναι τὸ διαθρυληθὲν σύμπλεγμα τῶν γραμμάτων Β. Φ. τῶν καὶ ἑρμηνευθέντων «βασιλεὺς Φίλιππος»!· πιθανῶς δὲ πρόκειται ἡμῖν ἄλλου ἐπιγράμματος τὸ ἔτος».

Τὸ σύμπλεγμα δὲν κεῖται «ἐν τῇ πλαγίᾳ πλευρᾷ» (Ἁρμ.) τοῦ μαρμάρου Α οὐδ' ἐπ' ἄλλου τινὸς μαρμάρου οὐδὲ ἔχει τὸ σχῆμα (Νάντσ.), ὃ κατ' ἀνάγκην περιέγραψα ἐν τῇ Ἁρμονίᾳ, ἀλλὰ γέγραπται ἐν τῷ τοίχῳ Δ, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κατωτάτου, πρώτου τῶν νῦν φαινομένων αὐτοῦ στοίχων, οὐδαμῶς δὲ νῦν ἀμφιβάλλω ὅτι τὰ ἐν τοῖς θεμελίοις τοῦ κτίσματος ἐγγεγλυμμένα ταῦτα γράμματα εἶναι τὰ ΒΟΡ (1) διδάσκοντα ἡμᾶς τὸ ἔτος 172 — 148 = 24 Χριστοῦ. Ἀπορῶ δὲ πῶς ἐν τῇ Revue ἐξεδόθη τὸ Β — Φ (2) μετὰ τῆς παρα-

(1) Κατὰ τὸ ἀντίγραφον τοῦ Νάντση ΒΘΡ, ἀνερμήνευτα.

(2) Οὐδεὶς οὔτε ἔγραψεν οὔτε περιέγραψε τὰ γράμματα ταῦτα.

τηρήσεως· «peut-être Β(ασιλεὺς) Φ(ίλιππος)? Ou une date terminant une inscription?».

Τὴν σπουδαιότητα, ἣν τὰ ἐπιγράμματα τῆς Ἐδέσσης ἔχουσι λόγῳ τῆς καθόλου ἱστορίας τῆς ἐν Μακεδονίᾳ δουλείας, αὐξάνουσι κατ' ἐμὲ τρία τινὰ πράγματα, τάδε· α') τὸ σύμπλεγμα (ἐν οὗ τῷ τέλει γέγλυπται τελεία στιγμὴ) τὸ δηλοῦν τὸν χρόνον τοῦ κτίσματος· ἐγὼ τοὐλάχιστον ἀγνοῶ ἕτερον ἐν Μακεδονίᾳ κτίσμα ἐφ' οὗ τῶν θεμελίων γέγραπται τὸ ἔτος τῆς οἰκοδομῆς· διότι εἴτε ἡ ἀρχή, ἡ ἐπιτετραμμένη τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ τῆς Μᾶς, ἐκέλευσε τὴν χάραξιν τῶν γραμμάτων εἴτε αὐτοὶ οἱ ἐργάται ἔγλυψαν ἀφ' ἑαυτῶν τὰ γράμματα (1), μέχρι τῆς ἀποδείξεως ἄλλης τινὸς ἑρμηνείας τῶν συνδεδεμένων γραμμάτων καὶ πιθανῆς καὶ δυνατῆς (2) (περὶ τοῦ βασιλέως Φιλίππου οὐδεὶς λόγος δύναται νῦν νὰ γίνηται, λυποῦμαι δ' ὅτι ὁ παλαιὸς μῦθος, ὃν ἐπαρκῶς καὶ ἐν τῇ Ἁρμονίᾳ ἤλεγξα, ἐπανελήφθη ἐν τῇ ἀξιολόγῳ Revue) ἐγὼ καὶ νῦν ἔχω ἣν γνώμην πάλαι εἶχον, ὅτι ἔτος πρόκειται ἡμῖν· οἱ μεγάλοι καὶ ὀγκώδεις θεμέλιοι λίθοι, ὧν εἷς ἔχει τὸ σύμπλεγμα, φέρουσι κατὰ τὰς ἁπλᾶς προσαρμογὰς αὐτῶν ἐντομὰς (πίν. I).—β') ἡ μνεία τῆς θεᾶς Μᾶς ἧς ἡ λατρεία σχεδὸν ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ Ἑλληνικῷ τόπῳ κατεδείχθη μέχρι τῆς σήμερον, ἄξιον δὲ παραθέσεως εἶναι ὅλον τοῦ σοφοῦ Reinach τὸ τελευταῖον (p. 172-173) σημείωμα· «la déesse Mâ, d'origine cappadocienne, était assimilée par les anciens à Bellone, plus rarement à Artémis, Séléné ou *Cybèle*. En épigraphie, d'après Drexler (art. *Ma* dans le *Lexicon* de Roscher), elle n'était encore représentée que par une inscription de Galata, CIG. 2039: Ἀγαθῆι Τύχηι. Θεᾷ Μᾷ Τιβ. Κλ. Χαιρήμων καὶ Τιβ. Κλ. Αὐρηλιανὸς Ἀρχέλαος χαριστήριον. Il est probable que son culte a été transporté en Thrace et en Macédoine par des esclaves d'origine pontique et cappadocienne, parmi lesquels apparaît souvent le nom propre Μάης, dérivé de Μᾶ. On connaissait déjà un Macédonien de ce nom (Ptolémée, *Geogr.* I, 11, 7). Les

(1) Παραδείγματα τοῦ πράγματος ἐν Μακεδονίᾳ γινώσκω μόνον ἐν Χριστιανικοῖς κτίσμασιν.

(2) Πολλοὶ φίλοι, ὧν τιμῶ τὴν ἐπιστήμην καὶ ἠρώτησα αὐτοὺς τὴν γνώμην, ἀπεκρίναντό μοι ὅτι δὲν κατώρθωσαν ἑρμηνείαν τινά.

consécrations à la désse Mâ, attestées par nos inscriptions, et dont la plupart émanent de femmes, équivalent à de véritables affranchissements, comme les consécrations analogues du cap Ténare, de Chéronée, etc.,».

Ἐν τοῖς ἐπιγράμμασι τῆς Ἐδέσσης βλέπομεν τὴν Μᾶν οὐχὶ παρεικαζομένην ἄλλῃ τινὶ θεᾷ ἀλλ' ἐκλαμβανομένην ὡς αὐτὴν τὴν «Μητέρα πάντων τε θεῶν πάντων τ' ἀνθρώπων» (Ὁμηρικοῦ Ὕμνου εἰς Μητέρα θεῶν στ. 1), τὴν «Μεγάλην Μητέρα» τοῦ Παυσανίου (Γ' 12, 9 καὶ Η' 37, 2), τὴν «Matrem Magnam». Τὸ λεγόμενόν μοι ἀποδείκνυσιν ὃ ὑπὸ τοῦ Mordtmann πρὸ ἓξ ἐτῶν ἐκδεδομένον ἐπίγραμμα τῶν Βοδενῶν ἐμνημόνευσα καὶ ἐν τῇ Ἁρμονίᾳ καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς διατριβῆς τῆσδε· γράφει δ' ὁ Mordtmann (σελ. 415-416) τάδε· «auf einer Säule im Vorhofe der Kirche zur Ἁγία Τριὰς in Vodena. a) auf dem oberen vorspringenden Rande: — b) auf der Hohlkehle — c) auf der Säule darunter»· δυστυχῶς τὸ μέρος a εἶναι ἱκανῶς ἐφθαρμένον πλὴν τῶν εἰς τὸν χρόνον ἀναφερομένων λέξεων· «[Ἔτου]ς ΓΜC Σεβαστο[ῦ τ]οῦ καὶ ΘΝΤ μην[ὸς...», δῆλον οὖν 243 (=32) τοῦ καὶ 359 (—148)=211· τὸ δὲ μέρος b καλῶς σῳζόμενον εἶναι δυσερμήνευτον κατὰ μίαν λέξιν «τὰ] ὑποπείκεα καὶ τὰς στοὰς τῇ θεῷ»· ἀλλ' ὁπωσδήποτ' ἂν ἑρμηνευθῇ ἡ λέξις (1), σπουδαῖον εἶναι τόδε, ὅτι ἡ στήλη εὑρέθη καὶ κεῖται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς ἁγίας Τριάδος ἧς ἐγγύτατα, ὡς ἀρχόμενος εἶπον, κεῖται ὁ τόπος ἔνθα εὑρέθησαν τὰ μάρμαρα· ἡ θεὸς ἄρα εἶναι οὐδεμία ἄλλη ἢ ἡ Μᾶ καὶ ἡ Μήτηρ ἧς Μητρὸς μνεία γίνεται ἐν τῷ μέρει c· «Αὐτρωνία Γαία ἐχαρί|σατο Μητρὶ θεῶν | ἱερατευούσης Αὐρη-|λίας Λουκιανῆς κορά|σιον ὀνόματι Νείκην | ἐξ ἰδίας παιδίσκης ἴδι|ον

(1) Πάντως ὁ χαράκτης ἐνόει τὸ ὑπεποίκεια (=τῷ ὑπεποίκια)· ὁ Pape τῆς λέξεως ἐποίκια μνημονεύει δύο σημασίας, kleines Gebäude, Hütte καὶ Landhäuser, γράφει δὲ καὶ τὸ «bei Strab. XI, 499, neben πόλις, einzelne Gehöfte»· ὁ Κοραῆς (Στράβ. Δ' σελ. 238) ἐσημειώσατο· «σημαίνει — τὰς κώμας ἢ μᾶλλον τὰς κωμῶν ἐλάττους οἰκήσεις ἃς ἡ συνήθεια χωρία (villages) καλεῖ, πρώτων ἐπὶ ταύτης τῆς σημασίας χρησαμένων τῶν Ἑβδομήκοντα (Παραλειπομ. Α, κζ', 25) «ἐν ταῖς κώμαις καὶ ἐν τοῖς ἐποικίοις καὶ ἐν τοῖς πύργοις» ἔνθα σημείωσαι καὶ τοὺς Πύργους, οὕτω καλούσης μέχρι δεῦρο καὶ τῆς συνηθείας — τὰς ἐν τοῖς ἀγροῖς κατοικίας τῶν εὐδαιμόνων»· ἐν τῷ ἐπιγράμματι δὲ ἂν ἡ πρόθεσις ὑπὸ μὴ ἀπώλεσε πᾶσαν δύναμιν, ἡ λέξις ὑπεποίκια πιθανῶς οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ ἢ παρακείμενα εὐτελέστερά πως οἰκήματα, μικροὺς ἐξοχικοὺς πύργους.

οἰκογενές. Ἔτους ΕΠΤ», 385—148=237.—γ΄) δὲ τόδε, ὅτι ἅμα μὲν τὰ μάρμαρα, ἐφ' ὧν κεῖνται τὰ ἐπιγράμματα, δὲν εἶναι στῆλαι οὐδὲ πλάκες (Ἀρμ. Νάντσ.) ἀλλ', ὡς νῦν σαφῶς μηνύει ὅ τε ὅλος ῥυθμὸς αὐτῶν καὶ αἱ ἐγγλυφαὶ καὶ τὰ ἐγκοιλώματα, ἐπιστύλια (ἴσως δὲ καὶ ὑπέρθυρα) ἅμα δὲ ὅτι πρῶτον νῦν ἀναμφισβητήτως ἀποδείκνυται ἐξ ἐπιγράμματος ὅτι τὸ μᾶ ἐδήλου καὶ τὸ μήτηρ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ.

Ἐπισκοπήσωμεν νῦν ἃ ἐξ ἐπιγραμμάτων ἐδιδάχθημεν ἔτη·

α΄) Ἐπίγρ. 14, ἔτος 24·
β΄) Ἐπίγρ. Mordt. a, ἔτος 211·
γ΄) Ἐπίγρ. 1, ἔτος 224·
δ΄) Ἐπίγρ. 8, ἔτος 224·
ε΄) Ἐπίγρ. 2, ἔτος 233·
ϛ΄) Ἐπίγρ. Mordtm. b, ἔτος 237·
ζ΄) Ἐπίγρ. 9, ἔτος 243·
η΄) Ἐπίγρ. 10, ἔτος 243·
θ΄) Ἐπίγρ. 5, ἔτος 247·
ι΄) Ἐπίγρ. 6, ἔτος 255·
ια΄) Ἐπίγρ. 12, ἔτος 265.

Τὸ ἔτος 24 εἶναι τοῦ ἀρχαίου κτίσματος τὸ ἔτος, εἰς τὸ κτίσμα δ' ἐκεῖνο ἀνῆκον ἐξ ἀρχῆς, ὡς εἰκάζω, καὶ τὰ τρία μάρμαρα Α, Β καὶ Γ· διότι πῶς ἄλλως ἑρμηνεύεται ἡ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ εὕρεσις τοσούτων καὶ τηλικούτων μαρμάρων ὅμοια φερόντων ἐπιγράμματα; ἢ εἶναι πιθανὸν ὅτι οἱ μεγάλοι καὶ ὀγκώδεις λίθοι μετεκομίσθησαν ἄλλοθέν ποθεν, ἐξ ἄλλου κτίσματος, εἰς τὸν τόπον τῆς Μᾶς ὑπὸ τῶν Ἐδεσσαίων χάριν τῶν ἀναγραφῶν αὐτῶν; τίς δ' ἀμφιβάλλει ὅτι κρείττων τις τοῦ μέρους τούτου τοῦ Λόγγου τῶν Βοδενῶν ἀνασκαφὴ θὰ ἀγάγῃ εἰς τὸ φῶς καὶ ἄλλα, πλείονα δ' ἴσως ὅμοια μάρμαρα; Καταρρυέντος δέ, ὡς εἰκάζω, τοῦ παλαιοῦ λαμπροῦ ναοῦ τῆς Μᾶς, ᾠκοδόμησέ τις ἔτει 211 (β΄) «τὰ ὑποποίκια καὶ τὰς στοὰς τῇ θεῷ» ὑφ' αἷς οἱ Ἐδεσσαῖοι διετέλουν καὶ κατὰ τὸν τρίτον μετὰ Χριστὸν γεννηθέντα αἰῶνα καὶ λατρεύοντες τὴν Μᾶν (1) καὶ ἐπὶ τῶν παλαιῶν τοῦ ναοῦ

(1) Καὶ νῦν πολλαχοῦ τῆς Μακεδονίας ὑπάρχουσιν ἱεροὶ τόποι ἐν οἷς πάλαι μὲν ἱδρυμένοι ἦσαν λαμπροὶ Χριστιανικοὶ ναοὶ νῦν δ' ἐν τοῖς ἐρειπίοις αὐτῶν λατρεύουσιν οἱ Χριστιανοὶ τὸν Θεὸν κατὰ τεταγμένας ἡμέρας.

μαρμάρων χαράττοντες τὰς ἀναγραφάς (1), ἀπαραλλάκτως ὅπως καὶ νῦν ἔτι πολλοὶ συνεθίζουσι μνήμης χάριν νὰ γράφωσι τά τε ὀνόματα καὶ ἱστορίδια τοῦ βίου αὐτῶν ἐπὶ τῶν τοίχων ναῶν καὶ ἄλλων οἰκοδομημάτων. Οὐδαμῶς δὲ παράδοξον εἶναι ὅτι πρὸς τὰς ἀναγραφὰς αὐτῶν οἱ Ἐδεσσαῖοι πρόχειρα εἶχον τὰ μάρμαρα τοῦ παλαιοῦ ναοῦ, ἀφοῦ καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς ἐπισήμου πως στήλης, ἣν πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ ἔργου αὐτοῦ (αὐτῆς) ἵδρυσεν ἔτει 211 (β') ὁ (ἡ) ἄγνωστος τῆς Ἐδέσσης πλούσιος ἀνὴρ (πλουσία γυνὴ) (Mordtm. a), 26 ἔτεσιν ὕστερον (ς') ἡ Αὐτρωνία ἀνέγραψε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Νείκης (Mordtm. b).

Καθόσον δύναταί τις νῦν νὰ κρίνῃ, αἱ παλαιόταται ἀναγραφαὶ ἐγένοντο ἐπὶ τῶν μαρμάρων Α καὶ Β (γ' καὶ δ'), ἔτους 224, καὶ δὴ ἐν ταῖς ἐγγεγλυμμέναις (ἐν τῷ παλαιῷ ναῷ ὁραταῖς) πλευραῖς αὐτῶν· ἡ ἀναγραφὴ ἀναλαμβάνεται ἐν τῇ ἐγγεγλυμμένῃ πλευρᾷ τοῦ μαρμάρου Α (ἐπίγρ. 2), ἔτους 233 (ε'), ἐν τῇ σχεδὸν ἀκατεργάστῳ (ἐν τῷ παλαιῷ ναῷ ἀφανεῖ) πλευρᾷ τοῦ μαρμάρου Β (ἐπίγρ. 9 καὶ 10), ἔτους 243 (ζ' καὶ η'), καὶ ἐν τῇ μᾶλλον ἀκατεργάστῳ καὶ ἐφθαρμένῃ πλευρᾷ τοῦ μαρμάρου Α (ἐπίγρ. 5 καὶ 6), ἔτους 247 (θ') καὶ ἔτους 255 (ι')· ἐν τέλει ἐχρησίμευσεν εἰς τὸ ἔργον τὸ μάρμαρον Γ καὶ δὴ ἡ ἐγγεγλυμμένη αὐτοῦ πλευρὰ (ἐπίγρ. 12), ἔτους 265 (ια'). Δὲν θέλω δὲ νὰ παραλίπω καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν μαρμάρων οὐδεμία παρετηρήθη προσκεκολλημένη ὕλη· μόνον τὸ κάτω μέρος τοῦ μαρμάρου Γ ἔφερε λεπτόν τι ἐπικόλλημα ἐξ οὗ καὶ ἐξετρίβησάν πως τὰ ἐν στίχοις 3-9 τοῦ ἐπιγράμματος 12 γράμματα.

Ἀρχαίων συγγραφέων χωρία, ἐν οἷς φέρεται τὸ μᾶ = τῷ μήτηρ, ἐγὼ ἐκ πτωχῆς βιβλιοθήκης ὁρμώμενος εὗρον τρία μόνα καὶ ἐν πᾶσι τούτοις κεῖται τὸ μᾶ κατὰ τὴν κλητικὴν πτῶσιν καὶ ἄνευ τοῦ ὦ. Αἰσχύλου Ἱκετίδων στ. 890 καὶ 899

μᾶ Γᾶ, μᾶ Γᾶ

ἃ ὁ ἀρχαῖος σχολιαστὴς (Dindorf σελ. 164, 13 καὶ Wecklein σελ.

(1) Πολλὰ γινώσκω ἐν Μακεδονίᾳ μάρμαρα ἃ ἀνήκοντα πάλαι εἰς κτίσμα τι ὡς ἀρχιτεκτονικὰ μέρη ἐχρησίμευσαν ἔπειτα πρὸς διάφορα ἐπιγράμματα (ἐκδεδομένα τε καὶ ἀνέκδοτα). Ἀλλὰ περὶ τούτων ἄλλοτε.

243) ἐξηγεῖται «ὦ μῆτερ Γῆ»· Θεοκρίτου Εἰδύλλιον XV (Συρακόσιαι) καὶ στ. 89

μᾶ, πόθεν ὤνθρωπος;

Ἀλλὰ περὶ τοῦ μᾶ τοῦ Θεοκρίτου ὁ σχολιαστὴς (Meineke σελ. 306) γράφει· «Συρακόσιον τὸ μᾶ ἐπὶ ἀγανακτήσεως λεγόμενον». Ἐξηγεῖται δ' ὁ Goettling (Allgemeine Lehre vom Accent σελ. 126) τὸ μᾶ ὡς «hypocoristisches Wort für μήτηρ aus μαῖα durch Auswerfen des Iota entstanden», ἄλλοι δὲ καθ' ἁπλῆν γραμμάτων ἀποκοπὴν ὥσπερ τὸ πᾶς (=τῷ πατὴρ), Ἀρκάδιος p. 125, 14, τὸ βᾶ (=τῷ βασιλεῦ) καὶ κύριά τινα ὀνόματα περὶ ὧν διέλαβεν ὁ Lobeck, Paralipom. gramm. Gr. σελ. 78. Ἀνέγραψε δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος τὸ «ἄππας· ὁ τροφεὺς» καὶ τὸ Μέγα Ἐτυμολογικὸν p. 167, 33 τὸ «ἄττα·—εἴρηται παρὰ τὸ ἀππὰ κατὰ Μακεδόνας (κατὰ τὸν κώδικα V «εἴρηται παρὰ τὸ παππὰ ὃ δηλοῖ κατὰ Μακεδόνας τὸν πατέρα»)».

Οὐδένα ποιούμενος νῦν λόγον περὶ τοῦ παρὰ Πλουτάρχῳ ἐν τῷ περὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς Ε, p. 386 d χωρίου τοῦ Σώφρονος «ἅμα τέκνων θην δευομένα», ἐν ᾧ χωρίῳ τὸ ἅμα μεταγράφουσιν ἄλλοι ὁμᾷ, ἄλλοι ἁ μάτηρ καὶ ἄλλοι ἁ μᾶ, ἀρκοῦμαι παρατηρῶν ὅτι ἐν τῇ λαλουμένῃ γλώσσῃ χρῆσις γίνεται τοῦ μᾶ κατὰ δύο τρόπους, καθόλου ἐν τῇ ἀρχῇ λόγου πρὸς δήλωσιν ἀγανακτήσεως καὶ χάριν διακοπῆς τε τοῦ ἀντιλέγοντος καὶ ἐμφάσεως τοῦ λεγομένου καὶ εἰδικώτερον κατὰ τόπους τινὰς μόνον ἀντὶ τοῦ μῆτερ καὶ συνήθως μετὰ προτασσομένου τινὸς μορίου (ἆ μᾶ, ὦ μᾶ, βρὴ μᾶ κατὰ τὰ ἆ Γιάννη, ὦ Γιάννη, βρὲ Γιάννη).

Ἐν τῇ Ἁρμονίᾳ ἔγραψα καὶ τάδε· «κατὰ ταῦτα ἐν τῷ ναῷ τῆς Μᾶς ἔκειντο μακραὶ στῆλαι ἐφ' ὧν οἱ Ἐδεσσαῖοι συνείθιζον νὰ ἀναγράφωσι κατὰ χρονικὴν τάξιν τὰ κατὰ τοὺς ἐλευθέρους κηρυττομένους δούλους.—Τὸ ἐπίγραμμα 9 εἰ καὶ διάφορον ἔχει τὴν ὑπόθεσιν (περὶ ἧς γράφω ἐν ἀρ. 216 τῆς μετ' ὀλίγον χρόνον ἐκδοθησομένης Συλλογῆς μου) πάλιν εἶναι συγγενὲς πρὸς τὰ λοιπὰ ἐπιγράμματα, ὑπὸ δούλης ἐν τῷ ναῷ τῆς αὐτῆς θεᾶς γεγραμμένον. Ἔγνωμεν ἄρα ἀναγραφὴν τῶν κατὰ τὸν ἐν Ἐδέσσῃ ναὸν τῆς Μᾶς, δῆλον οὖν τὰ Πρακτικὰ αὐτοῦ ὅπως σήμερον λέγομεν τὴν λέξιν ταύτην».

Ἐν τοῖς ἐπιγράμμασι βλέπομεν δούλους (6 ἄρρενας καὶ 4 θήλεις)

ἐλευθερουμένους 5 μὲν φέροντας κατ' ἐξοχὴν Μακεδονικὰ ὀνόματα, Κάσανδρος(1), Ἀντίπατρος(2), Φίλιππος(5), Κοπρύλος(6)(1) καὶ Παρμενία (12), 3 δὲ καθόλου Ἑλληνικά, Νείκη (Mordtm. c), Θεόδοτος (3) καὶ Ζώσιμος (9), 2 δὲ Ῥωμαϊκά, Ἀμμία (6) καὶ Μαρκία (8). Τῶν δεσποτῶν τῶν ἐλευθερούντων 6 μὲν εἶναι γυναῖκες (1, 2, 3, 6, 12 καὶ Mordtm. c), 1 δὲ ἀνὴρ (8) καὶ 2 ζεύγη ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς (5 καὶ 9).

Διάφορον ἔχει τὴν ὑπόθεσιν τὸ ἐπίγραμμα 10 (=Ἀρμ. 11)· μεγάλως ἠδίκησεν ἡμᾶς ἡ τύχη παραδοῦσα ἡμῖν ἠκρωτηριασμένον τὸν λίθον καὶ ἀποκεκρουσμένον ἀκριβῶς τοὺς τελευταίους πολυτίμους στίχους· ἡ Στρατὼ ἀποκαλεῖ ἑαυτὴν δούλην τῆς Μᾶς, πιθανώτατα δούλην ποτὲ οὖσαν καὶ ἔπειτα δεδωρημένην τῇ θεᾷ, καταγράφει δὲ ἀμπέλων πλέθρα δύο........ Πρὸς τί; Ἐγινώσκομεν μέχρι τοῦδε ἐλευθέρους Μακεδόνας ὁρίζοντας ἐν ταῖς διαθήκαις αὐτῶν τοῖς κληρονόμοις ἢ Βακχικοῖς θιάσοις τὰς λεγομένας escas rosales ἢ τὰ rosalia κατ' ἐπιγράμματα τῶν Φιλίππων ἐκδεδομένα ὑπὸ τοῦ Heuzey (ἀρ. 86 «Do *heredibus meis* denarios sexaginta ut ex usuris eius adaiant *Rosalibus*»· καὶ 87 «denarios—ex quorum reditu annuo *Rosalibus* ad monimentum eorum *vescentur*» οἱ τοῦ Διονύσου θίασοι, 90 «donavit *thiasis Bacchi* denarios.... ex quorum reditu ad monimentum.... *Rosalibus vesc(antur*, quod si non) fecerint....*dabunt heredibus*»). Ἑλληνιστὶ συντεταγμένον ἐπίγραμμα τοιαύτης ὑποθέσεως εὑρέθη ἐν Μακεδονίᾳ ἓν καὶ μόνον, Duchesne(2) Θεσσαλονίκης ἀρ. 44, καὶ ἀτελῶς ἐκδεδο-

(1) Ἔταξα καὶ τὸ Κοπρύλος ἐν τοῖς Μακεδονικοῖς ὀνόμασι καθόσον εὑρέθη μόνον ἐν Μακεδονίᾳ καὶ δὴ ἐν ἐπιγράμματι Σερρῶν (ἔτους 39), ἐκδεδομένῳ ὑπ' ἐμοῦ, Berl. phil. Woch. 1891 στήλ. 770-771, στ. 19 «Κοπρύλλος Ζωπύρου». Ὁ Γ. Χατζιδάκης ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. ΙΑ' (1899) σελ. 148 παρέθηκε τὸ Κοπρία ὄνομα γυναικὸς (καὶ δὴ δμωᾶς) ἐκ τοῦ (Σμυρναϊκοῦ «infimae aetatis») ἐπιγράμματος 313 τοῦ Kaibel· «Οὔνομα μὲν Μακέταις ἐπιχώριον· οὕνεκα μεμφθῇ | μηδὲ ἐνί· Κοπρίαν μ' ὠνόμασαν γενέται· | οὐ γὰρ ἄτειμος ἔην παρὰ δεσπόταις ἀλλά μ' ἔθρεψαν | αὐτοὶ καὶ κοῖτον χερσὶν ἐμαῖς κομιεῖν | δῶκαν τιμήεντα» κ.τ.λ. πρὸς ἀπόδειξιν τῆς Μακεδονικῆς χρήσεως τοῦ ὀνόματος. Καθόσον ἐγὼ γινώσκω, ἐν Μακεδονικῷ ἐπιγράμματι εὑρέθη τὸ Κοπρία ἅπαξ, ἐν τῷ τοῦ χωρίου Ἀιβάτι (τῆς παλαιᾶς Λητῆς) Duchesne ἀρ. 133 καὶ σελ. 100-101, ἔτους 179. Ὅρα καὶ προσθήκην.

(2) Ὅρα καὶ τὰ τοῦ Germain ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ Omont, Rev. Arch. XXIV (1894) σελ. 209, ὃν διέφυγεν ὅτι τὸ ἐπιγρ. Germ.=τῷ ἐπιγρ. Duch.

μένον (σελ. 34) καὶ ἔν τισι κακῶς ἀνεγνωσμένον (σελ. 35) ὡς διὰ μακρῶν ἀπέδειξα ἐν τῇ τῆς Τεργέστης ἐφημερίδι Νέᾳ Ἡμέρᾳ τῆς 30 Ἰουλίου 1899, ἐν τῷ φύλλῳ 1287. Ἡ ἐμὴ ἔκδοσις καὶ ἀνάγνωσις ἔχει ὧδε·

a

Εὐφρο[σύνη]... Διοσκο. (1)
ἀδελφῇ....ισι (?). Ἔτους.
τοῦ κ[αὶ].. μνήμης [χάριν].

b (κατὰ στήλην)

Ἱέρεια θύσα
εὐεία Πρινο-
φόρου κατα-
λίπω εἰς μνί-
ας χάριν αἰω-
νίας ἀνπέλων
πλέθρα δύω
σὺν τὲς τάφροις
ὅπως ἀποφ-
[έρω]νται αἱμοὶ
[............]
[............]
[............]

c (κατὰ στήλην)

καὶ οἱ μύστε
μικρὸς μέ-
γας ἕκαστος
στέφανον ῥό-
δινον· ὁ δὲ μὴ ἐ-
νένκας μὴ μετε-
χέτω μου τῆς
δωρεᾶς. Αἰὰν
δὲ μὴ ποιήσω-
σιν, εἶνε λυτὰ (αὐτά?)
τοῦ Δροιοφό-
ρων θειάσου ἐ-
[πὶ τ]οῖς αὐτοῖς.

Ἀπέδειξα δὲ ὅτι ἐκ τῶν λέξεων θύσα, εὐεία, Πρινοφόρου καὶ τοῦ Δροιοφόρων θειάσου δῆλον γίνεται ὅτι τὸ ἐπίγραμμα ἀναφέρεται εἰς τὴν διαθήκην ἱερείας Βακχικῶν θιάσων (Στράβων ι' 468 «Διονύσου — Βάκχαι Λῆναί τε καὶ Θυῖαι», Σοφοκλῆς ἐν Ἀντιγόνης στίχῳ 1150 Θυίαισιν (Boeckh ἀντὶ τοῦ θυιάσιν), Αἰσχύλος ἐν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας στ. 498 καὶ Ἡσύχιος Θυιάς, Ἡσύχιος Θυ-

(1) Κατὰ λάθος κεῖται ἐν τῇ ἐφημερίδι τὸ «...Αιοσιο.».

στάδες, Λυκόφρων ἐν Ἀλεξάνδρας στ. 106 Θύσαισιν (Parisinus 345 θύστησιν), Ἡσύχιος θύστα καὶ θυσῶν, Nauck Euripidis fragm. 586 Θύσαν (οἱ κώδικες οὐ σάν), Εὐριπίδης ἐν Βακχῶν στ. 238 «τελετὰς προτείνων εὐΐους νεάνισιν», Εὐριπίδης ἐν Κύκλωπος στ. 63 «χοροὶ | Βάκχαι τε θυρσοφόροι» καὶ ἐν Βακχῶν στ. 557 «θυρσοφορεῖς|θιάσους, ὦ Διόνυσ'», Πίνδαρος ἐν Ὀλυμπιονικῶν β' στίχῳ 30 «παῖς ὁ κισσοφόρος» καὶ Στράβων ι' 468 «δενδροφορίαι τε καὶ χορεῖαι καὶ τελεταὶ κοιναὶ τῶν θεῶν εἰσι τούτων», τοῦ Διονύσου, τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἑκάτης) ὧν θιάσων καὶ ἐμάθομεν δύο ὀνόματα, Δρυοφόρους καὶ Πρινοφόρους.

Ὅπως τῆς Θεσσαλονίκης ἡ ἱέρεια τοῦ Βάκχου οὕτω καὶ τῆς Ἐδέσσης ἡ δούλη τῆς Μᾶς μνημονεύει ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτῆς «ἀμπέλων πλέθρα δύο», ἐκείνη μὲν καταλείπουσα αὕτη δὲ καταγράφουσα αὐτά· ἐὰν μὴ πάνυ ἀστοχῶ τοῦ ἀληθοῦς, ἐκείνη μὲν κατέλειπε τὸν ἀμπελῶνα καὶ τὴν πρόσοδον τοῦ ἀμπελῶνος χάριν τῆς πρὸς μνήμην αὐτῆς ἐτησίου θοίνης αὕτη δὲ κατέγραφε χάριν τῆς θεᾶς Μᾶς καὶ τῆς λατρείας τῆς θεᾶς (ἐπιγρ. 2 στ. 15-19 «καὶ τὴν καταγραφὴν ἔδωκεν τῇ θεῷ», ἐπιγρ. 3 στ. 3-4 «καὶ κατέγραψεν θεᾷ», ἐπιγρ. 11 στ. 13-16 «ἔγραψα δὲ τῇ ἐμαυτοῦ χειρί»). Ὅτι τὰ τῆς λατρείας ἐτέλουν ἱέρειαι, τοῦτο ἐδίδαξεν ἡμᾶς τὸ ἐπίγραμμα Mordtm. c «ἱερατευούσης Αὐρηλίας Λουκιανῆς».

Ταῦτα ἔν γε τῷ παρόντι περὶ τῶν Ἐδεσσαίων εἰς τὴν θεὰν Μᾶν ἐπιγραμμάτων ἃ καὶ τρία νέα κύρια ὀνόματα ἐδίδαξαν ἡμᾶς, τὰ Θεολόγη (3), Παρμενία (12) καὶ Ποπρώνιος (1). Ἐλπίσω ὅτι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἡ θεὰ Τύχη τῆς Μᾶς ἐπικουρούσης θὰ φανῇ εὐμενὴς τῇ ἱστορίᾳ τῆς Μακεδονίας.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ, τῇ 14 Σεπτεμβρίου 1899.

ΠΕΤΡΟΣ Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΟΚΤΩ ΕΝΕΠΙΓΡΑΦΑ ΑΝΑΓΛΥΦΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Πρὸ πέντε μηνῶν ὁ φίλος μου Κ. Ἀσλάνογλου ἀντέγραψεν ἐν τῇ οἰκίᾳ Ὀθωμανοῦ παλαιοπώλου τὰ ἐπιγράμματα ὀκτὼ ἀναγλύφων μαρμάρων πιθανῶς εὑρεθέντων ἐν τοῖς ἔξω τοῦ ἀνατολικοῦ τείχους, πλησίον τοῦ νεκροταφείου τῆς Εὐαγγελιστρίας, λατομίοις τῆς Ἑταιρείας τῆς κατασκευαζομένης νέας προκυμαίας τῆς πόλεως Εἶδον ἐγὼ τὰ μὲν ἀντίγραφα πρὸ ἓξ ἑβδομάδων, αὐτὰ δὲ τὰ μνημεῖα πρὸ ἑβδομάδος ἐκτεθειμένα πρὸς πώλησιν ἐν τῇ ἀποθήκῃ τοῦ παλαιοπώλου. Τὰ ἐπιγράμματα κεῖνται ἐν ταῖς βάσεσι τῶν πλακῶν ὧν τὰ πρόσωπα κεκοσμημένα εἶναι διὰ διαφόρων εἰκόνων.

1.

Ὕψους 027, μήκους 030 καὶ πάχους 006. Πωγωνοφόρος ἀνὴρ ἀνακεκλιμένος ἐν κομψῇ κλίνῃ καὶ ἀναπαύων μὲν τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐπὶ τῆς κοιλίας φέρων δ' ἐν τῇ ἑτέρᾳ κυαθίσκον. Ἡ τέχνη οὐκ εὐτελής.

ΜΟΣΧΕΙΝ	Μοσχειν
ΠΑΤΡΑΩ	Πατράῳ
ΛΝΛΡΙΜΝΗΜΗΣΧΑΡΙΝ	[ἀνδ]ρὶ μνήμης χάριν.

Κολοβὰ εἶναι τὰ τρία πρῶτα γράμματα τοῦ 3 στίχου ἐξ ἀποκρούσεως τοῦ μαρμάρου. Τὸ Μοσχειν ὄνομα κεῖται ἤτοι ἀντὶ τοῦ Μοσχεῖνα ἤ, ὃ καὶ πιθανώτερον, ἀντὶ τοῦ Μόσχειν (ἴσου τῷ Μόσχειον, Μόσχιον) ὀνόματος. Τὸ δὲ Πατρᾶος, ἄγνωστον τῷ Pape, φέρεται ἐπὶ νομισμάτων.

2.

Ὕψους 039, πλάτους 037 καὶ πάχους 006. Ἑστῶσα γυνὴ κεκαλυμμένη τὴν κεφαλήν.

ΚΟΙΝΤΟϹΦΑΒΙΟϹΕΥΦΡΟϹΥΝΟϹ
ΚΑΜΕΡΙΑΤΡΙΒȣΛΛΗΤΗΚΥΡΙΑΚΑΙ
ΑΔΕΛΦΗ ΜΝΗΜΗϹ ΧΑΡΙΝ

Κόιντος Φάβιος Εὐφρόσυνος
Καμερίᾳ Τριβούλλῃ τῇ κυρίᾳ καὶ
ἀδελφῇ μνήμης χάριν.

Πρωτοφανὲς ἔμοιγε τὸ ὄνομα Τριβούλλη (παρὰ τὸ tribulis?). «Où les noms propres grecs vont-ils se nicher?» ἐρωτᾷ δικαίως ὁ Θεόδωρος Reinach, *Revue des études grecques* 1899 σελ. 175.

3.

Ὕψους 060, πλάτους 030 καὶ πάχους 006 (μετὰ ἀετώματος). Νεᾶνις ἑστῶσα.

ΜΕΣΤΡΙΑΜΑΝΤΩ	Μεστρία Μαντὼ
ΑΦΡΟΔΕΙΣΙΑΤΗΙΔΙΑ	Ἀφροδεισίᾳ τῇ ἰδίᾳ
❧ΘΡΕΠΤΗ❧	θρεπτῇ
ΜΝΗΜΗΣΧΑΡΙΝ❧	μνήμης χάριν.
❧	

Περὶ τοῦ Μαντὼ ὀνόματος (παρὰ τὸ Manta, Μάντα) κατὰ Μακεδονικὰ ἐπιγράμματα ἄλλοτε.

4.

Ὕψους 050, πλάτους 024 καὶ πάχους 006. Νεᾶνις ἑστῶσα.

ΚΑϹϹΙΑΕΙϹΙΑϹ	Κασσία Εἰσιὰς
ΚΟΠΡΙΑΤΗΘΡΕΠ	Κοπρίᾳ τῇ θρεπ-
ΤΗΜΝΗΜΗϹ	τῇ μνήμης
ΧΑΡΙΝ	χάριν.

5.

Ὕψους 023, πλάτους 022 καὶ πάχους 005. Δύο χεῖρες ὧν αἱ παλάμαι ἐστραμμέναι πρὸς τὸν ὁρῶντα. Ἡ εἰκών, περὶ ἧς ἄλλοτε, συνηθεστάτη ἐν μνημείοις τῆς Θεσσαλονίκης.

ΕΛΠΙϹΔΙΟΝΥϹΙѠ	Ἐλπὶς Διονυσίῳ
ΤѠΑΝΔΡΙΜΝΗ	τῷ ἀνδρὶ μνή-
ΜΗϹΧΑΡΙΝ	μης χάριν.

6.

Ὕψους 062, πλάτους 031 καὶ πάχους 010. Παῖς ἑστώς. Ἡ πλὰξ εἶναι τεθραυσμένη εἰς πέντε τεμάχια.

ΝΟΥΜΗΝΙΟϹ	Νουμήνιος
ΚΑΙΚΑϹϹΙΑΝΟΥΜΕ	καὶ Κασσία Νουμε-
ΡΙѠΤѠΙΔΙѠΤΕΚΝѠ	ρίῳ τῷ ἰδίῳ τέκνῳ
ΜΝΗΜΗϹΧΑΡΙΝ	μνήμης χάριν.

7.

Ὕψους 028, πλάτους 032 καὶ πάχους 009. Ἡ πλὰξ εἶναι ἀποκεκρουσμένη ἀνωμάλως τὸ ἄνω ἥμισυ μέρος· ἐπὶ τοῦ κάτω σῳζομένου ἑτέρου μέρους εἰκονισμένον εἶναι τὸ κάτω ἥμισυ μέρος νεάνιδος πρὸς ἣν (ἐκ δεξιῶν τῷ ὁρῶντι) ἀναβλέπει ὠρθωμένος κύων.

ΚΑΙΙΟΥΛΙΣΙΟΥΛΙΑΤΗΙΔΕΙ	καὶ Ἰουλὶς Ἰουλίᾳ τῇ ἰδεί⟨ᾳ⟩
ΘΥΓΑΤΡΕΙΜΝΗΜΗΣ	θυγατρεὶ μνήμης
ΧΑΡΙΝ	χάριν.

Δῆλον ὅτι ἐπὶ τῆς ἀπολομένης ἄνω ᾤας τῆς πλακὸς ἔκειτο τοῦ ἐπιγράμματος ὁ στίχος 1 ὁ φέρων τοῦ πατρὸς τῆς Ἰουλίας τὸ ὄνομα. Ὁ χαράκτης παρέλιπεν ἐν τῷ στίχῳ 2 τὸ γράμμα α τῆς λέξεως ἰδεία.

8.

Ὕψους 026, μήκους 037 καὶ πάχους 005. Ἡ πλάξ, ἀποκεκρουσμένη πανταχόθεν, ἔχει ἐπὶ τῆς ἄνω ἀριστερᾶς τῷ ὁρῶντι γωνίας δύο χεῖρας (ὅρα ἀρ. 5).

ΗΚΑΜΕΡΙΑ	[........]ἡ Καμερία
ΙΙΤΗΚΥΡΙΑ	[..........ῃ] τῇ κυρίᾳ
	[...................].

Δῆλον ὅτι ἀπώλετο καὶ ὅλος στίχος τοῦ ἐπιγράμματος, ὁ 3.

Συμπεπλεγμένα ἀλλήλοις εἶναι τὰ γράμματα τάδε: ἐπιγρ. 1 ΜΝΗΜΗΣ· 2 ΟΣ (τρίς), ΜΕ, ΤΡ, ΤΗΚ καὶ ΜΝΗΜΗΣ, ἐν δὲ τῷ ὀνόματι Εὐφρόσυνος τὸ Υ (μικρότερον) γέγλυπται ἐντὸς τοῦ Ϲ (μείζονος)· 3 ΜΝΗ· 8 ΜΕ καὶ ΤΗΚ.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ, τῇ 20 Σεπτεμβρίου 1899

ΠΕΤΡΟΣ Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Προσθήκη

Τὸ Κοπρία ὄνομα γυναικὸς κεῖται καὶ ἐν τῷ ἐπιγράμματι τοῦ ἀναγλύφου 4. Τὸ Κοπρίας ἀνδρὸς ὄνομα εὗρον ἐν ἐπιγράμματι ἀναγλύφου (ὕψ. 0,60, πλ. 0,30 καὶ πάχ. 0,08) νέου ἑστῶτος ὃ σήμερον εἶδον ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Τζὲμς Ῥάζη·

ΚΟΠΡΙΑΠΟΛΥ	Κοπρία Πολυ-
ΝΕΙΚΗΣΧΑΙΡΕ	νείκης χαῖρε.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 20 Νοεμβρίου 1899

Π. Ν. Π.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑΙ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ (1)

Ἀφοῦ παρ' ἐλπίδα κατήντησα εἰς φιλολογικὸν ἀγῶνα πρὸς συνάδελφον, τὸν κ. Γρ. Βερναρδάκιν, δὲν νομίζω προσῆκον νὰ διεξαγάγω αὐτὸν ἐν πολιτικῇ ἐφημερίδι ἐνώπιον τῶν πολλῶν οὐκ εἰδότων, ἀλλ' ἐν ἐπιστημονικῷ περιοδικῷ πρὸ τῶν ὀλίγων ἐπαϊόντων, ἐπειδὴ φρονῶ, ὅτι περὶ τῆς ψήφου καὶ γνώμης μόνων τούτων ὀφείλει νὰ φροντίζῃ ὁ ἐπιστήμων.

Καὶ εἶχον μὲν ἀληθῶς δηλώσει ὅτι δὲν θὰ ἐπανηρχόμην ἐπὶ τὸ ζήτημα περὶ οὗ προέκειτο τότε, ἀλλὰ νῦν, ἐπειδὴ ὁ κ. Β. μετέβαλε τὸ ζήτημα εἰς πολὺ γενικώτερον καὶ ζητεῖ νὰ μ' ἐξελέγξῃ πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως, καὶ ἐπειδὴ ἡ δήλωσίς μου ἐκείνη γενομένη διὰ τὴν σμικρότητα καὶ ἀσημότητα τοῦ ζητήματος παρενοήθη, ὡς φαίνεται, ἐκληφθεῖσα ὡς φυγομαχία («δὲν εἶμαι, λέγει ὁ κ. Β., ἐκ τῶν φευγόντων προκαταρκτικῶς τὴν μάχην, ὡς αὐτός»), ἐπειδὴ πρὸ πάντων βλέπω τὸν κ. Β. ἀντιδιαστέλλοντα τὴν γλωσσολογίαν τῆς φιλολογίας, ὅπερ μεγάλης βλάβης τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τοῖς σπουδάζουσι νεανίσκοις δύναται ν' ἀποβῇ πρόξενον, ἂν μείνῃ ἀνεξέλεγκτον, διὰ ταῦτα δὲν νομίζω περιττὸν νὰ ἐξακολουθήσω τὸν ἀγῶνα, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ νῦν δὲν πρόκειται περὶ ἑνός τινος φαινομένου, ἀλλ' αὐτόχρημα περὶ ἀρχῆς καὶ μεθόδου ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τῆς γλώσσης.

Εἶναι δ' ἀναγκαῖον νὰ συζητῶνται καὶ διαλευκαίνωνται μάλιστα πάντων τὰ γενικὰ ταῦτα μεθοδολογικὰ ζητήματα, ἐπειδή, ἂν μὴ ἐπ' αὐτὰ διαχυθῇ ἄπλετον φῶς, οὐδέποτε θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἴδωμεν ὀρθοῖς ὄμμασι τὰ ἐπὶ μέρους.

(1) Ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἀστεροσκοπείου κ. Δ. Αἰγινήτης ἠρώτησέ με δι' ἐπιστολῆς του περί τινος λέξεως καὶ ἐγὼ ἀπέστειλα πρὸς αὐτὸν ἐπιστολήν, ἣν ἐκεῖνος ἐδημοσίευσεν. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἐπέκρινεν ἀνωνύμως ὁ συνάδελφος καθηγητὴς κ. Γρ. Βερναρδάκις, ἐγὼ δ', ἀγνοῶν τίς ὁ ἐπικρίνας, ἀπήντησα ἐλέγχων τοὺς ἐν τῇ ἐπικρίσει ἐκείνῃ προφερομένους λόγους. Εἰς τὸν ἔλεγχόν μου τοῦτον ἀπήντησεν ὁ κ. Β. πάλιν ἀνωνύμως, ἐγνώσθη δ' ὅμως ὅτι αὐτὸς ἦν ὁ γράψας. Ἡ ἀπάντησις αὕτη τοῦ κ. Γρ. Βερναρδάκι παρέσχεν αἰτίαν εἰς τὰς φιλολογικὰς συζητήσεις ταύτας.

Ἀλλὰ τὸν ἀγῶνα τοῦτον κατέστησέ μοι δυσχερῆ καὶ ἄχαριν ὁ κ. Β., ἐπειδὴ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἀνέμειξε προσωπικὰ πάθη γράφων περὶ ἐμοῦ φράσεις οἷον· «Ὁ κ. Χατζιδάκις συνειθισμένος νὰ κακουργῇ ἐν λόγοις... μηχανᾶται...» (1) «Τὸν κ. Χ. ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ παρακολουθήσωμεν καὶ πρὶν εἰσέλθῃ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ ἀφοῦ εἰσῆλθεν(2). Πρὶν εἰσέλθῃ, εἷρπε καὶ ἐσύρετο κατὰ γῆς ὡς χαμαιλέων ἐνώπιον πάντων» (3) κττ.

Ἄνθρωποι, οἵτινες ἐξηλέγχθησαν ὑπ' ἐμοῦ πρότερον σφαλλόμενοι, δὲν τολμῶσι μὲν νῦν νὰ ἀντεπεξέλθωσι φανερῶς εἰς ἐπιστημονικὸν ἀγῶνα, πειρῶνται δὲ νὰ ἐκχέωσι τὴν χολὴν αὐτῶν εἰς προφορικῶς κοινολογουμένας φλυαρίας ἐν τοῖς καφεψείοις καὶ ταῖς ἀγυιαῖς· ὁ δὲ κ. συνάδελφος ἁρπάζει ταῦτα πάντα ὡς ἐπιστημονικὰς αὐταποδείκτους ἀληθείας καὶ ἐκσφενδονίζει κατ' ἐμοῦ (4).

Ἀλλ' ἐγὼ τοῦτο μὲν ἐπιστάμενος ὅτι εἰς τὰς προσωπικὰς ὕβρεις καὶ εἰς ἔλεγχον τοῦ ἤθους καταφεύγουσιν ὅσοι δὲν δύνανται νὰ ἐλέγξωσι τὰς γνώμας καὶ δοξασίας, καθ' ὃν τρόπον οἱ κακοὶ ζωγράφοι εἰς τὰ πολυτελῆ πλαίσια τῶν εἰκόνων καὶ οἱ ἀδόκιμοι δραματικοὶ ποιηταὶ εἰς τὰς πλουσίας σκηνογραφίας, τοῦτο δὲ φρονῶν ὅτι τοῖς ἐπιστήμοσι καὶ φιλίστορσιν ἀναγνώσταις μου, καθὼς καὶ ἐμοί, ἥκιστα μὲν διαφέρει τὸ ἦθος τούτου ἢ ἐκείνου, μάλιστα δὲ αἱ γνῶμαι καὶ ἡ ἀλήθεια, διὰ ταῦτα δὲν θέλω ἀκολουθήσει τῷ κ. Β. εἰς τὴν πολεμικὴν ταύτην, ἀλλὰ θέλω φροντίσει ν' ἀντιτάττω γνώμην πρὸς γνώμην καὶ δεικνύω

(1) Πολὺ περίεργον πρᾶγμά μοι φαίνεται, θὰ φανῇ δὲ πάντως τοιοῦτο καὶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας μου, πῶς αὕτη ἡ κακή μου συνήθεια τοῦ κακουργεῖν ἐν λόγοις διέλαθε πάντας ἀνεξαιρέτως ἐπὶ εἴκοσιν ὅλα ἔτη καὶ δὲν ἀπεκαλύφθη πρότερον, ὥστε νὰ μὴ πιστεύωσιν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἄνευ τινὸς δισταγμοῦ τοῖς λόγοις μου οἵ τε Ἕλληνες καὶ λοιποὶ λόγιοι καὶ συνεργάται. Φαίνεται ὅτι νῦν ὁ κ. Β. ἀνέλαβε νὰ διανοίξῃ αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμούς, ἐφ' ᾧ καὶ θὰ ὁμολογήσωσι μὲν αὐτῷ χάριν, ἂν δυνηθῇ τοῦτο, θ' ἀποκαλέσωσι δ' ὅμως αὐτὸν τῷ προσήκοντι ὀνόματι, ἂν ἐξελεγχθῇ συκοφαντῶν καὶ διαβάλλων ἄνδρα τοσοῦτον ὑπ' αὐτῶν ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ τιμώμενον.

(2) Πῶς τοῦτο; Ὁ κ. Β. δὲν διέτριβεν ἐν Ἀθήναις.

(3) Ταῦτα βεβαίως ἀληθεύουσι περὶ ἄλλου τινὸς λεγόμενα, οὐχὶ δὲ περὶ ἐμοῦ, ὅστις ζῶ ἐν Ἀθήναις μακρὰ (ὑπὲρ τὰ 30) ἔτη καὶ εἶμαι, νομίζω, ἀρκούντως γνωστός, ὥστε νὰ δύνωμαι θαρρούντως νὰ λέγω τὸν στίχον τοῦ μεσαιωνικοῦ ἡμῶν ποιητοῦ

«μωρέ, καὶ σὲν ἠξεύρουν σε κ' ἐμὲν κατέχουσίν με»

Πουλλολόγ. 230.

(4) Δυστυχῶς εἴμεθα οἱ Ἕλληνες τοσοῦτον εὐάριθμοι καὶ εὐτυχῶς ἀρκούντως ἀγχίνοι ὥστε οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ἀμαθὴς ἢ πονηρὸς ἠδυνήθη νὰ διαλάθῃ ἐπὶ μακρὸν χρόνον.

κατὰ δύναμιν τά τε γενικά, μεθοδολογικά, καὶ μερικὰ σφάλματα αὐτοῦ. Οὕτω δὲ καὶ ἡ ἀλήθεια, ὁ πρῶτος καὶ ἔσχατος σκοπὸς τοῦ ἐπιστήμονος, ἄσπιλος θέλει διαλάμψει καὶ ἡ πρὸς τὸν συνάδελφον συζήτησις ἔσται μοι δυνατή.

Ἐγὼ εἶπα ἐν τῇ ἐπιστολῇ μου ὅτι τὰ εἰς -ιδεὺς ἐδήλουν νεογνά, οἷον ἀετιδεύς, λεοντιδεύς, λαγιδεὺς κτλ., ὁ δὲ κ. Β. πειρώμενος νὰ μ' ἐλέγξῃ ἀπεφήνατο ὅτι «τοῦτο οὐδόλως εἶνε ἀκριβὲς», καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς διισχυρίσεως αὐτοῦ καὶ ἔλεγχον ἐμοῦ προσήνεγκε παραδείγματα λήγοντα εἰς -ᾱδεὺς ἢ -εὺς (Μαιαδεύς, Ἐργαδεύς, Στοιχαδεύς, Ναυτεύς, Ἀλαλκομενεὺς) ἢ γενικὰς ἀντὶ ὀνομαστικῶν, Σιμωνίδευς, Αἰακίδευς. Ἠναγκάσθην, ὡς εἰκός, ν' ἀντιπαρατηρήσω ὅτι τὰ παραδείγματα ταῦτα εἶναι πλημμελῆ, ἀφοῦ ἐγὼ περὶ τῆς χρήσεως μόνων τῶν εἰς -ιδεὺς καὶ -δης ληγόντων εἶπα ὅ,τι εἶπα· ὁ δὲ κ. Β. ἀπαντῶν γράφει τάδε: «Ἐγὼ δὲν περιωρίσθην εἰς ἓν παράδειγμα, ἀλλ' ἐμνημόνευσα πολλά τινα παραδείγματα συνοπτικῶς, οὐ μόνον τὰ αὐτὰ ἀκριβῶς ἀλλὰ καὶ ἀνάλογα κατὰ τὸ ὑπόδειγμα πάντων τῶν μέχρι τοῦδε περὶ τοῦ εἴδους τούτου τῶν ὑποκοριστικῶν πραγματευθέντων (Κοραῆ, Lobeck, Göttling, Curtius κλπ.), τ.ἔ. καὶ εἰς -ιδεὺς λήγοντα καὶ εἰς -αδεὺς καὶ εἰς -εύς..... Ὑπάρχει τις διαφορὰ **ἐν τῇ χρήσει** μεταξὺ τῶν καταλήξεων τούτων; Ἄς τὴν διδάξῃ ὁ κ. Χ.». Ὥστε δὲν ἦτο ἀβλέπτημα ἡ παράθεσις τῶν ἀνομοίων παραδειγμάτων, ὅπως ἐγὼ ὑπέλαβον! Ἀλλὰ τότε εἶναι σοφιστεία παντάπασιν ἀναξία ἐπιστήμονος. Ὑπόθες ὅτι τις διετείνετο, ὅτι οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τῆς Καλύμνης λαλοῦσιν Ἑλληνιστί, καὶ ὅτι ἄλλος ἐλέγχων δῆθεν διισχυρίζετο ὅτι λαλοῦσι καὶ Τουρκιστί, καὶ εἰς ἀπόδειξιν τούτου ἔφερε παραδείγματα τοὺς ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Ἀσίας κατοικοῦντας Ἕλληνας καὶ ἅμα προσετίθει ὅτι, καθ' ἃ ὁ Kiepert, ὁ Reclu καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι γεωγράφοι καὶ ἱστορικοί, οὕτω καὶ αὐτὸς διαλαμβάνει γενικῶς περὶ πάντων τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλλήνων.

Ὁ κ. Β διισχυρίζεται ὅτι διέλαβε περὶ πάντων τούτων ὁμοῦ, ὅπως ἔπραξαν καὶ πάντες οἱ πρὸ αὐτοῦ, διότι ἐρωτᾷ: «Εἶνε δυνατὸν νὰ χωρισθῶσι ταῦτα (δηλ. τὰ εἰς -ιδεὺς -δοῦς -αδεὺς -εὺς); Ὅστις ἀναφέρει τὸ υἱδοῦς, θυγατριδοῦς, ἀδελφιδοῦς, δύναται νὰ παραλείψῃ τὸ ἀνεψιαδοῦς καὶ τηθαλλαδοῦς κτλ.; Εἶνε σχε-

δὸν αἱ αὐταὶ καταλήξεις καὶ ἡ αὐτὴ σημασία. Πάντα λοιπὸν πρέπει νὰ συνεξετασθῶσιν». Εἰς ταῦτα παρατηρῶ πρῶτον ὅτι, ὅστις πραγματεύεται γλωσσολογικῶς περὶ τῆς ἐτυμολογικῆς σχέσεως τῶν καταλήξεων -δης -ιδεὺς -δοῦς, ὀφείλει νὰ συνεξετάσῃ πάντα ὁμοῦ καὶ ἄλλα ἔτι (1)· ὅστις δ' ὅμως, ὅπως ἐγὼ ἔπραξα, περὶ μόνης τῆς χρήσεως καὶ σημασίας ἐνίων τούτων, λ.χ. τῶν εἰς -ιδεὺς καὶ -δης ληγόντων, διαλαμβάνει, οὐδεμίαν ἀνάγκην ἔχει νὰ συνάψῃ πάντα, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ ἡ σημασία καὶ χρῆσις αὐτῶν ἀρχαιόθεν οὕτω διεσχίσθη καὶ ἀνεπτύχθη, ὥστε ἔπειτα τελείως ἀσύγχυτα καὶ διακεκριμένα ἀλλήλων ἦσαν, διὸ καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς στοιχειωδεστάταις γραμματικαῖς εἶναι τὰ κατ' αὐτὰς σαφῶς καθωρισμένα. Τούτου αἴσθησιν ἔχει καὶ ὁ κ. Β., διὸ λέγει μὲν ὅτι ἐν πᾶσι (τοῖς εἰς -ιδευς -δοῦς -αδευς -ευς) εἶναι σχεδὸν αἱ αὐταὶ καταλήξεις καὶ ἡ αὐτὴ σημασία, ἀλλ' ὅμως ἔπειτα παραδόξως ἐκ μόνης τῆς τάξεως τῶν εἰς -δοῦς φέρει παραδείγματα, ἐπειδὴ ἐνόει καλῶς, ὡς φαίνεται, ὅτι ἐκ τῆς ἁπλῆς ἀντιπαραθέσεως ἄλλων ὀνομάτων εἰς -ιδευς -δης -ευς (οἷον Αἰακίδης Πηλεὺς) θὰ ἐγίνετο καταφανὴς ἡ ἀτοπία τῆς δισχυρίσεως αὐτοῦ.

Δεύτερον ὅτι δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι πάντες οἱ εἰρημένοι ἄνδρες ἐπραγματεύθησαν ὁμοῦ περὶ πάντων τῶν τύπων τῶν ληγόντων εἰς -ιδεὺς -δοῦς, -δης καὶ -εὺς καὶ ὅτι ὠνόμασαν τούτους συγγενεῖς. Μόνος ὁ Göttling (τῷ 1835) ἐπίστευεν ὅτι οἱ τύποι εἰς -δης -ιδεὺς καὶ -δοῦς (οὐχὶ δὲ καὶ οἱ εἰς -εὺς) εἶναι συγγενεῖς, «εἶναι, ὡς λέγει, διάφοροι τύποι τῶν αὐτῶν ἐννοιῶν». Ἀλλὰ τὸ ἁμάρτημα τοῦ

(1) Λέγων καὶ ἄλλα ἔτι ἐννοῶ τὰ ὑποκοριστικὰ εἰς -ὶς -ίδος καὶ -ίδιον (θυρὶς -ίδος, μαχαιρὶς -ίδος, γλωσσὶς -ίδος, βοίδιον, ἱππίδιον, καπρίδιον, λαγῴδιον, υἵδιον), ἐπειδὴ μᾶλλον μετὰ τούτων ἢ μετὰ τῶν εἰς -δης πατρωνυμικῶν συνάπτονται κατ' ἐμὴν γνώμην τὰ εἰς -ιδεὺς καὶ -δεος -δοῦς ὑποκοριστικά. Τοῦτο δὲ μανθάνει ἕκαστος ἐνθυμηθεὶς ὅτι ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς μὲν χρόνοις, ὅτε ἤκμαζεν ὁ σχηματισμὸς τῶν εἰς -δης πατρωνυμικῶν, ἠγνοοῦντο οἱ ὑποκοριστικοὶ σχηματισμοὶ εἰς -ιδεὺς -δεος -δοῦς, ἐν δὲ τοῖς μετέπειτα ἱστορικοῖς, ὅτε τὰ μὲν πατρωνυμικὰ εἰς -δης, ὡς τοιαῦτα, ἐξέλιπον, (ἡ χρῆσις αὐτῶν ὡς κυρίων ὀνομάτων, Θουκυδίδης Μιλτιάδης Λεωνίδας Πελοπίδας Ἐπαμεινώνδας καὶ ὡς δηλωτικῶν συστήματος ἀνθρώπων, οἷον Ὁμηρίδαι, ἑρμοκοπίδαι κλπ δὲν συνετέλει εἰς σύνδεσιν τῆς καταλήξεως ταύτης πρὸς τὰ εἰς -ιδεὺς καὶ -δοῦς), τὰ δὲ ὑποκοριστικὰ εἰς -ὶς -ίδος -ίδιον ἐπέδωκαν, τότε ἀναφαίνονται τὰ ὑποκοριστικὰ εἰς -ιδεὺς -δοῦς. Καὶ οἱ χρόνοι ἄρα καὶ ἡ ὑποκοριστικὴ σημασία πάντων τούτων εἰς -ιδεὺς -δοῦς, -ὶς -ίδος -ίδιον πείθει περὶ τῆς στενῆς αὐτῶν σχέσεως.

ἀνδρὸς ἔχον τὴν αἰτίαν αὐτοῦ ἐν τῇ πλημμελεῖ ἐκδοχῇ τῶν τύπων τῆς ἀρχαίας Ἀττικῆς ὀνομ. πληθ. οἱ ἀλεκτοριδῆς, οἱ λαγιδῆς κλπ. ὡς ὀνομαστικῶν ἑν. ὁ ἀλεκτοριδῆς ὁ λαγιδῆς - ὁ ἀλεκτορίδης λαγίδης, ἐξηλέγχθη πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τοῦ August Nauck καὶ Cobet· πρβλ. August Nauck, Aristoph. Byz. Fr. (1848) σελ. 113-4, ἔνθα ἀναγινώσκονται τάδε: Deinde notatu digna sunt diminutiva illa in -ιδεὺς terminata. Cujus generis exempla Ælianus haec habet: λεοντιδεύς, πιθηκιδεύς, λυκιδεύς, ἀλωπεκιδεύς, ἀλεκτοριδεύς, χηνιδεύς, χηναλωπεκιδεύς, quibus accedit ex Eustathio πορδαλιδεύς. Plura quoram notitiam ipsi deberi suspiceris nostro grammatico, affert Eustathius Il. p. 753 f.: ὥσπερ χηνιδεῖς λέγονται καὶ περδικιδεῖς καὶ κορωνιδεῖς καὶ ἱερακιδεῖς καὶ περιστεριδεῖς οἱ χηνῶν καὶ περδίκων καὶ τῶν ἑξῆς γόνοι, οὕτω καὶ χελιδονιδεῖς οἱ τῶν χελιδόνων, ubi solum χελιδονιδεὺς dubito an suopte ingenio finxerit ille quem Eustathius describit grammaticus. Idem Aristophanis opes quamvis mendis inquinatas praebet Od. p. 1821, 34; ὅτι δὲ ὁ λαγὼς οὐ μόνον καὶ πτὼξ καὶ δασύπους λέγεται κοινῶς, ἀλλὰ καὶ ταχίνας εὕρηται παρὰ Λακεδαιμονίοις ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ, οἱ παλαιοὶ γράφουσι, παρ' οἷς καὶ ὡς οἷον πατρωνυμικὸν ὁ λαγιδῆς ὡς καὶ πελαργιδῆς ὁ τοῦ πελαργοῦ γόνος καὶ λυκιδῆς ὁ τοῦ λύκου· οὕτω δὲ καὶ ἀλεκτοριδῆς φασι καὶ χηνιδῆς καὶ περδικιδῆς καὶ ἄλλα. *Qui locus monstrat originem creberrimae illius corruptionis, qua terminatio* -ιδεὺς *primum in* -ιδῆς, *mox in* -ίδης *detorta est.* Quod vitium tot exemplis (1) quasi corroboratum est ut patronymicam terminationem -ίδης peculiari regula commendarit Philem. Lex. p. 70. *Quae doctrina nonnullos fefellit, ut* -ιδης *et* -ιδεὺς *perinde haherent* (cf. Göttling de Acc. L. Gr. p. 169), vel ancipiti haerent judicio (cf. Jacobs in Ælian. II, p. 278 sq)». Πρβλ. καὶ Cobet ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ Κόντου σελ. 286-7. Ταύτην ἄρα τὴν πεπλανημένην καὶ ἀπὸ πολλοῦ χρόνου (ἀπὸ τοῦ 1848) ἐξεληλεγμένην γνώμην τοῦ

(1) Huc pertinet Suid. T. I, p. 101 ἀλεκτορίδης ὁ τοῦ ἀλέκτορος. T. II p. 408 λαγίδης ὁ τοῦ λαγωοῦ. Adde Athen. IX, p. 373 b. ἀλεκτρυόνας καὶ ἀλεκτορίδας (l. ἀλεκτοριδεῖς cum Lobeckio in Phryn. p. 229) τοὺς ἄρρενας. Denique Joann. Sic. Walz VI p. 229, 27: πίθηκοι πιθηκίδας (l. πιθηκιδεῖς) κατὰ τὴν παροιμίαν.

Göttling περὶ τῆς ταὐτότητος τῆς χρήσεως τῶν εἰς -ιδεύς, τῶν εἰς -δης καὶ τῶν εἰς -δοῦς προφέρεται ἡμῖν ὁ κ. Β. καὶ διὰ ταύτης θέλει νὰ μ' ἐλέγξῃ!

Μετὰ τὸν Nauck καὶ Cobet διαστέλλουσι ταῦτα σήμερον πάντες καὶ δὴ καὶ ὁ Κούρτιος. Ὁ κ. Β. διατείνεται τοὐναντίον λέγων «Ἐν τῇ δ' ἐκδόσει τοῦ Ἐτυμολογικοῦ τοῦ Κουρτίου σελ. 629 καὶ 630 ἐν τῇ αὐτῇ σειρᾷ τοῦ λόγου εὐθὺς μετὰ τὰ ὀνόματα τῶν ζῴων τὰ εἰς -ιδεὺς λήγοντα, παρατίθενται πάντα σχεδὸν τὰ εἰς -ιδεὺς (-αδεὺς -ευς) ὑποκοριστικά, ὅσα καὶ ἐγὼ ἀνέφερα (1)». Ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἶναι ἀνάληθες, ἐπειδὴ ἀλλαχοῦ τοῦ βιβλίου τούτου (σελ. 569-70) διέλαβε περὶ τῶν εἰς -εὺς ὁ Κούρτιος, καὶ ἀλλαχοῦ (σελ. 629-30) περὶ τῶν εἰς -ιδεύς, καὶ ἀλλαχοῦ (σελ. 618) περὶ τοῦ «συγγενικοῦ τύπου» τῶν εἰς -δοῦς, καὶ διαρρήδην εἶπεν (ἐν σελ. 569-70) ὅτι τὰ εἰς -εὺς οὐδεμίαν ἐτυμολογικὴν συγγένειαν ἔχουσι πρὸς τὰ ἔχοντα τὸ δ, -δης-ιδεύς. (Κατόπιν παραδέχεται σύμφυρσιν τῶν εἰς -ίδης καὶ τῶν εἰς -εὺς ἐξ ὧν παρῆγε τὰ εἰς -ιδεύς, ἀλλὰ διὰ τούτου οὐδεμίαν ὡμολόγει ἐτυμολογικὴν τῶν συμφυρομένων συγγένειαν, ἐπειδὴ καὶ τὰ παντάπασιν ἀλλότρια ἐτυμολογικῶς συμφύρονται· πρβλ. εὑρέ-**θη-κα,** ἐρχ-**όντ-ησαν** κτλ. καὶ Ἀθηνᾶς τόμ. Η' σελ. 131 κέξ).

Τρίτον ὅτι δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ Κούρτιος, Göttling, Lobeck, Κοραῆς εἶπέ ποτε, ὅτι τὰ εἰς -εὺς εἶναι ὑποκοριστικά. Οὐδεὶς δ' ἀνθρώπων θὰ πιστεύσῃ ποτὲ τῷ κ. Β. ὅτι τὸ βασιλεύς, Ἀχιλλεύς, Πηλεύς, Ὀδυσσεύς, ἱππεύς, ἡνιοχεύς, ἁλιεύς, γραμματεὺς

(1) Ἡ δισχύρισις τοῦ κ. Β. «ὑπὸ τοῦ Κουρτίου παρατίθενται πάντα σχεδὸν τὰ εἰς -ιδεὺς (-αδεὺς -εὺς) ὑποκοριστικά, ὅσα καὶ ἐγὼ ἀνέφερα» ἀναμιμνήσκει με τὸν καθηγητὴν ἐκεῖνον, ὅστις ἀφοῦ πρῶτον ἡρμήνευε τὰ χωρία τοῦ Θουκυδίδου ὅπως ἐν ταῖς σημειώσεσιν ἐδίδασκεν ὁ Krüger, ἔπειτα ρίπτων ἓν βλέμμα ἐπ' αὐτάς, ἔλεγε «συμφωνεῖ δέ μου τῇ γνώμῃ καὶ Krüger!». Τὸ χωρίον τοῦ Κουρτίου παρατίθεται ὑπ' ἐμοῦ ὀλίγον κατωτέρω, ἔνθα δηλοῦται ὅτι πάντα τὰ παραδείγματα τοῦ κ. Β. εἶναι εἰλημμένα ἐκ τοῦ Κουρτίου, πλὴν ἑνός, τοῦ Ἀλαλκομενεύς, ὃ ἀτόπως τεθὲν ἀποσύρει νῦν, λέγων ὅτι ὡς ἐπίθετον τοῦ Διὸς προσετέθη παραβολῆς χάριν πρὸς τὸ ἐπίσης ἐπίθετον τοῦ Διὸς «Στοιχαδεύς»· ἀλλὰ τότε διατί νὰ προστεθῇ καθόλου; ἦτο ἀνάγκη νὰ μάθωμεν ὅτι τοιαῦτα ἐπίθετα εἶχεν ὁ Ζεύς; ἢ διατί πάλιν μόνον τοῦτο; Ἀλλ' ἔστω, πιστεύσωμεν. Ἀρκεῖ ὅτι ὁ κ. Β. ἐπείσθη ὅτι διὰ τοῦ παραδείγματος αὐτοῦ δὲν ἀναιρεῖται τὸ λεχθὲν περὶ τῆς χρήσεως τῶν εἰς -ιδεύς, ὅπως πρότερον ἐδίδασκεν.

κττ. εἶναι ὑποκοριστικά. Ἀστειότατος βεβαίως θὰ φανῇ πᾶσιν ὁ ὑποκοριστικῶς ἐκφραζόμενος Ζεὺς Στοιχαδεύς, ὁ Ζεὺς Πολιεύς, ὁ Ζεὺς Ἀλαλκομενεύς, ὁ Ζεὺς Λαβρανδεὺς κτλ. Ὁ κ. Β. περιέπεσεν εἰς τὸ ἁμάρτημα τοῦτο, ἐπειδὴ ἐσπευσμένως, ὡς φαίνεται, παρέλαβε παρὰ τοῦ Γ. Κουρτίου (Ἐτυμολ. σελ. 629-30) ἄλλα τε παραδείγματα καὶ τὸ πρὸς ἄλλον σκοπὸν αὐτόθι ἀναγραφόμενον Ναυτεύς. Ἰδοὺ τί γράφει ὁ Κούρτιος:

«Ἡ συγγένεια τῶν λέξεων τῶν δηλουσῶν τὰ νεογνὰ τῶν ζῴων καὶ ληγουσῶν εἰς **-δευ** (ὀνομ. εἰς -δεὺς) πρὸς τὰ πατρωνυμικὰ εἰς **-δης** καὶ τὰ συγγενικοῦ τύπου εἰς **-δεος** **-δοῦς** εἶναι πολλαχῶς ἀνεγνωρισμένη...... πρὸς τὰ πατρωνυμικὰ εἰς **-δας** (δης) ἔχει ὁ σχηματισμὸς τῶν εἰς **-ιδευς** ὅπως τὸ κύριον ὄνομα **Ναυτ-εὺς** πρὸς τὸ **ναύτ-ης**, καὶ ὅπως οἱ σπανιώτεροι σχηματισμοὶ Σιμωνιδεὺς Αἰακιδεὺς (Göttling, περὶ τόνων σελ. 169) πρὸς τοὺς εὐχρηστοτέρους Σιμωνίδης, Αἰακίδης. Ἀξιοπαρατήρητον εἶναι καὶ τὸ **ἐχ**ιεὺς (1) παρὰ τὸ **ἔχις** (Νικάνδρου Θηριακοῖς 133). Ἐπι τὸ κωμικώτερον ἐπλάσθη κατὰ τὴν ἀναλογίαν ταύτην καὶ τὸ ἐρωτιδεύς. Τὸ υἱιδεὺς δ' ὅμως εἶναι ταὐτόσημον τῷ υἱιδοῦς. Βαυκιδεὺς κεῖται ἐν τῇ Συλλογῇ Ἑλλ. Ἐπιγρ. Α' 106. Μαιαδεῦ παρ' Ἱππώνακτι ὡς προσφώνησις τοῦ Ἑρμοῦ δυνατὸν νὰ εἶναι ἐπίτηδες κατὰ τὰ ὀνόματα τῶν ζῴων ἐσχηματισμένος τύπος, ὅστις καλῶς ἁρμόζει τῷ λίαν ἀνειμένῳ χαρακτῆρι τοῦ ἀποσπάσματος. Ἀμφότεροι οἱ σχηματισμοὶ συμφύρονται ἀλλήλοις καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τῆς ἀρχαίας Ἀττικῆς φυλῆς Ἀργαδῆς (ἑν. ὀνομ. Ἀργαδεύς), ἧς ὁ ἐπώνυμος ἐκαλεῖτο Ἀργάδης (Ἡροδότου Ε 66). Θὰ ἠδύνατό τις καὶ ἐν τούτῳ νὰ ὑποπτεύσῃ πατρωνυμικὸν τύπον, ἤτοι ὄνομά τι δρῶντος οἷον ἀργὸς (πρβλ. συν-εργός), ἐξ οὗ ἔπειτα θὰ ὠνομάσθησαν οἱ Ἀργαδεῖς ὡς υἱοὶ τῶν ἐργατῶν, τῶν τὴν γῆν ἐργαζομένων, ὅπως οἱ Παμβωτάδαι ὡς υἱοὶ συμπάντων τῶν ποιμένων. Ἀλλ' ὅμως πιθανώτερον βεβαίως εἶναι νὰ ἐκλάβωμεν τὸ Ἀργαδῆς ὡς ὄνομα δρῶντος ἀπὸ τοῦ ῥήματος ἐργάζομαι, ἐν ᾧ τὸ **δ** ὅπως ἐν τῷ **κομιδῇ** κεῖται ἀντὶ τοῦ

(1) Τοῦτο διωρθώθη πρὸ πολλοῦ εἰς ἐχιδεύς.

j(1). Καὶ ὁμοίως πιθανῶς ἐκληπτέον καὶ τὸ Ζεὺς Στοιχαδεὺς (παρὰ τὸ Στοιχεὺς) τῶν Σικυωνίων (Lobeck, Προλεγομ. 351), ὅστις οὕτως ὠνομάσθη, διότι «κατὰ φυλὰς ἑαυτοὺς ἔταξαν καὶ ἠρίθμησαν» ἀπὸ τοῦ ῥήματος στοιχάζειν».

Τοὺς λόγους ἄρα τούτους τοῦ Κουρτίου, παρενόησεν ὁ κ. Β., διὸ παρέθηκε παραλόγως μετὰ πάντων τῶν ἄλλων ὁμοῦ καὶ τὸ Ναυτεὺς ὡς παράδειγμα τῶν εἰς -ιδεὺς ὀνομάτων, ἐνῷ ὁ Κούρτιος διαρρήδην εἶπεν ὅτι οἷον λόγον ἔχει τὸ Ναυτ-εὺς πρὸς τὸ ναύτ-ης, τὸν αὐτὸν ἔχουσι καὶ τὰ εἰς -ιδεὺς πρὸς τὰ εἰς -δης (-δας), ἤτοι ἐν ἀμφοτέροις ἀντὶ τοῦ -ης ἀντικαθίσταται τὸ -ευς, (της -τευς -ιδης -ιδευς).

Τέταρτον ὅτι βεβαίως ποιεῖται λόγον καὶ ὁ Κούρτιος καὶ ὁ Lobeck καὶ ὁ Κοραῆς καὶ ὁ L. Meyer καὶ ἄλλοι περὶ τῶν εἰς -δης, -ιδεύς, δεος (=δοῦς) ὀνομάτων, Αἰακίδης, ἀετιδεύς, ἀδελφιδοῦς, καὶ ὀνομάζουσιν αὐτὰ συγγενεῖς σχηματισμούς, ἀλλὰ ταῦτα διδάσκουσιν οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι ἀποβλέποντες εἰς μόνην τὴν ἐτυμολογικὴν γένεσιν τῶν καταλήξεων τούτων, οὐχὶ δὲ εἰς τὴν χρῆσιν αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐγὼ οὐδὲν εἶπον περὶ τῆς ἐτυμολογίας αὐτῶν ἀλλ' ἁπλῶς καὶ μόνον περὶ τῆς σημασίας καὶ χρήσεως τῶν εἰς -ιδεὺς καὶ -δης, ὁ κ. Β. περιέπεσε πάλιν προδήλως εἰς ἑτεροζήτησιν ἐπιχειρῶν νὰ διδάξῃ τὴν κοινὴν καταγωγήν, περὶ ἧς δὲν προέκειτο, διέπραξε δ' ὅμως σύναμα καὶ δεινὸν σφάλμα ἀποφηνάμενος ὅτι οὐδεμία ἐν τῇ χρήσει τούτων ἔτι δὲ καὶ τῶν εἰς -εὺς (διὰ τὸ Ναυτεὺς) ὑπάρχει διαφορά.

Συγχύσας δ' οὕτω τὰ ἀσύγχυτα, τὴν ἐτυμολογικὴν ἀρχὴν πρὸς τὴν σημασίαν καὶ χρῆσιν τῶν καταλήξεων τούτων, προβαίνει μετὰ θάρρους καὶ προκαλεῖταί με ν' ἀποδείξω, ἂν ὑπάρχῃ τις διαφορὰ ἐν τῇ χρήσει μεταξὺ τῶν καταλήξεων τούτων (2). Πάντες οἱ προειρημένοι ἄνδρες καὶ πᾶσαι αἱ Γραμματικαὶ καὶ αὐταὶ αἱ στοιχειώδεις διδακτικαὶ διδάσκουσιν ὅτι τὰ εἰς -εὺς (οἷον γραφ-εὺς Χαλκιδ-εὺς Πει-

(1) Ὅτι τὸ j ἠδύνατο νὰ τρέπηται ἄλλοτε εἰς δ, ἄλλοτε ν' ἀποβάλληται ὅλως (κομιδὴ ἀλλὰ φορέω ἀπὸ τοῦ *κομι-jη, *φορεjω), τοῦτο ἐπιστεύετο πρὸ 25 ἐτῶν, ἀλλὰ νῦν οὐχί.

(2) Χαριζόμενος τῷ κ. Β. παραπέμπω αὐτὸν εἰς τὴν παλαιοτάτην Γραμματικὴν τοῦ Γενναδίου, (Ἔκδ. Παπασλιώτου 1857), ἥν, πιστεύω, θὰ ἐδιδάχθη, καὶ εἰς ἣν θὰ εὕρῃ ἐν § 552 τὰ περὶ τῶν εἰς -εύς, ἐν δὲ 578 τὰ περὶ τῶν εἰς -δης καὶ ἐν 582 τὰ περὶ τῶν εἰς -ιδεὺς πάντα σημασιολογικῶς διακεκριμένα. Τί ἄλλο θέλει;

ραι-εὺς) διαφέρουσι τῶν εἰς -δης (Ἱπποτάδης, Νεστορίδης, Βασιλείδης, Περιλείδης, Λητοΐδης), καὶ τῶν εἰς -ιδοῦς (θυγατριδοῦς υἱιδοῦς) καὶ τῶν εἰς -ιδεὺς (λεοντιδεὺς λαγιδεύς). Δὲν εἶπον ἄρα ἐγὼ καινόν τι, ἵνα μοι ἐπιβάλληται τὸ καθῆκον τῆς ἀποδείξεως, καινὸν καὶ ἀσύνηθες εἶπεν ὁ κ. Β. ἀποφηνάμενος ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ χρήσει τούτων διαφορά τις καὶ προκαλούμενος ἐμὲ ν' ἀποδείξω αὐτὴν ἂν ὑπάρχῃ. Αὐτὸς ἄρα ἔχει τὸ καθῆκον ν' ἀποδείξῃ τὸν δισχυρισμὸν αὐτοῦ ἀληθῆ, ἂν δύνηται.

Κατόπιν τούτων γράφει «ὁ κ. Χ. συνειθισμένος νὰ κακουργῇ ἐν λόγοις καὶ ἐπιθυμῶν νὰ παρεκτρέψῃ τὸ ζήτημα καὶ μεταβάλῃ ἀπὸ φιλολογικοῦ εἰς γλωσσολογικόν (1), ἵνα δυνηθῇ εὐκολώτερον νὰ θολώσῃ τὰ νερὰ καὶ ξεφύγῃ, ἰδοὺ τί μηχανᾶται... τὴν μὲν ἐξέτασιν τῶν εἰς -αδεὺς (-εὺς) ληγόντων παραλείπει, περιορίζεται δὲ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν εἰς -ιδεύς...» Ἀλλ' εἶναι πρόδηλον ὅτι, ἂν ἐποίουν αὐτὸ τοῦτο ὅπερ ἔπραξεν ὁ κ. Β., ἂν δηλ. διετεινόμην ὅτι ταῦτα πάντα εἶναι ἐτυμολογικῶς συγγενῆ καὶ παρέπεμπον εἰς γλωσσολογικὰ βιβλία πρὸς ἀπόδειξιν τούτου, θὰ ἠδύνατο ὀρθῶς καὶ δικαίως νὰ λεχθῇ ὅτι μετέβαλλον τὸ ζήτημα ἀπὸ φιλολογικοῦ εἰς γλωσσολογικόν· νῦν δ' ἔπραξα ἀκριβῶς τοὐναντίον, ἤτοι ἀπέφυγον πᾶσαν παντὸς ἄλλου ἀνάμειξιν καὶ περιωρίσθην εἰς τὰ εἰς -ιδευς -δης, περὶ ὧν προέκειτο, καὶ περὶ τῆς σημασίας μόνων τούτων εἶπα ὅ,τι εἶπα. Τοῦτο δ' εἶναι εἴπερ τι καὶ ἄλλο, νομίζω, φιλολογικὸν καὶ οὐχὶ γλωσσολογικόν. Καὶ ὅμως ὁ κ. Β. ἀφοῦ αὐτὸς ἀνέμειξεν τὰ εἰς -ιδεὺς πρὸς τὰ εἰς -αδεὺς -δοῦς καὶ -εύς,

(1) Δὲν ἠξεύρω, ὁμολογῶ παρρησίᾳ, ποίαν τινὰ φαντάζεται ὁ κ. Β. τὴν γλωσσικὴν καὶ ἀντιτάσσει αὐτὴν πρὸς τὴν φιλολογίαν. Ἐγὼ λυποῦμαι ὅτι συνάδελφος καθηγητὴς φαίνεται σήμερον θέλων νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰς εὐτυχῶς καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πατρίδι τῆς Γλωσσικῆς ἀπὸ πολλοῦ ἐκλιπούσας διαιρέσεις καὶ ἀντιθέσεις τῶν γλωσσολόγων καὶ φιλολόγων, (πρβλ. ὅσα περὶ τούτου διέλαβον κατ' ἔκτασιν ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Ζ' σελ. 178 κἑξ. καὶ ἰδίως 184 κἑξ.). Τὸ ὑποκείμενον τῆς ἐρεύνης εἶναι κοινὸν τοῖς τε φιλολόγοις καὶ γλωσσολόγοις, ἡ γλῶσσα, τὴν δὲ κατανομὴν τῆς ἐργασίας ἐπιβάλλει οὐχὶ ἡ φύσις ἀλλὰ τὸ μέγεθος τοῦ ἐρευνωμένου· ἀλλ' ὅπως ἡ ἀρχαιολογία οὕτω καὶ ἡ γλωσσολογία εἶναι ἁπλούστατα κλάδος τῆς φιλολογικῆς ἐπιστήμης, ὁ δὲ διασπῶν τὰ ἀδιάσπαστα ἁμαρτάνει καὶ βλάπτει τὴν ἐπιστήμην. Ἐγὼ δὲν ἔχω ἀξιώσεις ν' ἀντιτάσσωμαι τοῖς φιλολόγοις ὡς εἰσηγητὴς νέας, ὅλως ἀνεξαρτήτου ἐπιστήμης, εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀρκοῦμαι δ' ἐν τῇ κατὰ δύναμιν καλλιεργίᾳ ἑνὸς κλάδου αὐτῆς καὶ ἐν τῇ ὀνομασίᾳ τοῦ φιλολόγου.

ἔπειτα μέμφεται ἐμέ, ὅτι ζητῶ νὰ τρέψω τὸ ζήτημα εἰς γλωσσολογικόν! Καὶ διὰ τοιούτων συλλογισμῶν καὶ ἐπιχειρημάτων ἀποδεικνύει ὅτι ἐγὼ κακουργῶ ἐν λόγοις, ὅτι μηχανῶμαι κλπ.!

Ἐγώ, τούτου ἕνεκα δὲν διέλαβον ἐν τῇ Ἀπαντήσει μου περὶ τῶν εἰς -αδεὺς καὶ περὶ τῶν εἰς -εύς, ἐπειδὴ οὐδ' ἐν τῇ πρὸς τὸν κ. Αἰγινήτην ἐπιστολῇ μου εἶχον κἂν μνημονεύσει αὐτῶν. Ἐγὼ περὶ μόνων τῶν εἰς -δης -ιδεὺς εἶχον εἰπεῖ ὅ,τι εἶπα· ὁ δὲ κ. Β. ἀνέμειξε τἀλλότρια, ἵνα διὰ τούτων δῆθέν με ἐλέγξῃ ὡς σφαλλόμενον. Εἶναι δ' ὅμως καὶ τυφλῷ δῆλον, ὅτι ἐπειδὴ ὁ κ. Β. κατέφυγεν εἰς τὸ τέχνασμα ἢ σφάλμα τοῦτο, δὲν ἦτο λόγος ν' ἀκολουθήσω καὶ ἐγὼ αὐτῷ καὶ νὰ διαλάβω ἐν τῇ Ἀπαντήσει μου περὶ ὧν οὐδεμίαν εἶχον κάμει μνείαν ἐν τῇ Ἐπιστολῇ μου.

Μετὰ ταῦτα γράφει ὁ κ. Β. τάδε: «Τὸ Αἰακιδεὺς λέγει καὶ Σιμωνιδεὺς εἶναι μεταπλαστικῶς ἐσχηματισμέναι γενικαί, ὄχι ὀνομαστικαί. Ἀλλ' ἀντὶ ν' ἀποδείξῃ τοῦτο ἀνατρέχων εἰς τὰς ἀρχαίας πηγάς, ἐν αἷς ἡ λέξις, καὶ ἀποδεικνύων διὰ τῆς παραθέσεως καὶ ἐξετάσεως τῶν σχετικῶν χωρίων, ὅτι τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος ὀνόματα εἶναι γενικαί, ἐπιτηδεύει ἄλλο τι (1). Γλωσσολογικῷ τῷ τρόπῳ παραπέμπει εἰς δύο γλωσσολογικῶν βιβλίων τὰς νεωτάτας ἐκδόσεις (2) ὧν αὐτὸς μόνος εἶναι ὁ κλειδοκράτωρ (3), καὶ οὕτως ἀπαλλάττεται τοῦ ὀχληροῦ τούτου ζητήματος. Ἀλλὰ τίς δὲν γνωρίζει, κ. Χ., ὅτι τὰς τοιαύτας μεταπλάστους ἢ ἑτεροκλίτους γενικὰς σχεδὸν πᾶσαι αἱ νεώτεραι γραμματικαὶ ἀναφέρουσιν; Ἀλλὰ τὸ καθῆκον ὅμως παντὸς ἐπιστήμονος, ὅστις γράφων δημοσίᾳ ζητεῖ ὄχι τὴν ἐπίδειξιν οὐδὲ τὸν κορεσμὸν τῶν παθῶν, ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν, ἦτο πρῶτον νὰ ἐξετάσῃ αὐτὸς τὰ ἀρχαῖα χωρία, ἐν οἷς αἱ λέξεις, νὰ πείσῃ αὐτὸς ἑαυτὸν πρῶτον καὶ ἔπειτα τοὺς ἀναγνώστας, ὕστερον δέ, ἂν θέλῃ, ὡς ἐκ περισσοῦ, νὰ καταφύγῃ καὶ εἰς νεωτέρας μαρτυ-

(1) Ὡς φαίνεται, ὁ κ. Β. θεωρεῖ με ἀλάθητον, διὸ καὶ ὅταν κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ σφάλλωμαι, δὲν ἀπονέμει τοῦτο εἰς συλλογιστικὸν σφάλμα ἀλλ' εἰς ἠθικόν!

(2) Φαίνεται ὅτι κατὰ τὸν κ. Β. εἶναι ἀξιόμεμπτος ὁ ἔχων τὰς νεωτάτας ἐκδόσεις τῶν βιβλίων τῆς ἐπιστήμης αὐτοῦ.

(3) Τίνα σημασίαν ἔχει ἡ φράσις αὐτή; πῶς λέγεται ὅτι μόνος ἐγὼ ἔχω τὰ βιβλία ταῦτα;

ρίας(1). Ἀλλ' ἐνταῦθα πολὺ φοβοῦμαι ὅτι ὁ κ. Χ. ἔπραξεν ὡς ἔπραξεν ἀκριβῶς, διότι ἐκλαμβάνει τοὺς ἀναγνώστας ὡς Ἀβδηρίτας καὶ θέλει νὰ τοὺς ἀπατήσῃ προχείρως διὰ δύο μαρτυριῶν, δι' ὧν ὑποδηλοῖ (δὲν λέγει καθαρά, ἵνα ἐκφεύγῃ κατόπιν) ὅτι καὶ οἱ εἰς οὓς παραπέμπει ἐξέλαβον τὸ Αἰακιδεὺς Σιμωνιδεὺς ὡρισμένως ὡς γενικάς!! Ἰδοὺ ἐγὼ σοὶ δεικνύω τὴν ὁδὸν σύντομα δι' ἑνὸς παραδείγματος. Τὸ Αἰακιδεὺς ἀναφέρει τὸ Μέγα Ἐτυμολογικόν: Ἁλιεύς... ὡς Αἰακίδης Αἰακιδεὺς καὶ ναύτης ναυτιδεύς· οὕτω Φίλων (ἀλλ. ναυτεύς· οὕτω Φιλόξενος). Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνουσι καὶ τὰ Anecd. Gr. Ox. Τόμ. Δ' σελ. 5.17. ... τὸ χωρίον ἢ μᾶλλον τὰ χωρία εἶνε τοιαῦτα ὥστε τὸ Αἰακιδεὺς εἶνε ἀδύνατον νὰ εἶνε γενική. Αἱ ἄλλαι μετάπλαστοι γενικαὶ ἃς ἀναφέρουσιν αἱ γραμματικαὶ τῶν νεωτέρων πᾶσαι εἶνε εἰλημμέναι ἐκ χωρίων, ἐν οἷς καθαρὰ φαίνεται ἡ γενικὴ πτῶσις. Ἀλλὰ δέν σοι ἀρέσκει τὸ παράδειγμα τοῦτο· πάρε (sic) τὰ ἄλλα καὶ ἐξέτασέ τα (2). Τί ὀχυροῦσαι ὄπισθεν παραπομπῶν, αἵτινες ἄνευ τῶν χωρίων οὐδεμίαν ἔχουσι σημασίαν; ...»

Εἰς ταῦτα παρατηρῶ πρῶτον ὅτι ἀτόπως καὶ ἀδίκως ὁ κ. Β. μεταχειρίζεται, ὅπως μεταχειρίζεται τὴν φράσιν γλωσσολογικῷ τῷ τρόπῳ, ὑβρίζων οὕτως ἄνδρας κλείσαντας τὴν ἐπιστήμην τῆς γλώσσης καὶ πλεῖστον συντελέσαντας εἰς διαλεύκανσιν αὐτῆς ταύτης τῆς Ἑλληνικῆς, ἣν διδάσκει. Ἐγὼ τοὐλάχιστον ἀγνοῶ πότε καὶ ποῦ ἐξήλεγξεν ὁ κ. Β. ἄνδρας οἷος ὁ πατὴρ τῆς γλωσσικῆς Fr. Bopp, Aug. Pott, Γ. Κούρτιος, Th. Benfey, L. Meyer, August Schleicher, Joh. Schmidt, August Fick, B. Delbrück, K. Brugmann, G. Meyer, M. Müller, Fr. Müller, Ascoli, Michel Bréal, Victor Henry, Ferd. de Saussure, A. Thumb, Fr. Bechtel, R. Meister, Otto Hoffmann, Wilh. Schulze, Paul Kretschmer κλπ. κλπ. ὥστε νὰ δικαιῶται σήμερον νὰ ποιῆται τοιαύτην χρῆσιν τοῦ

(1) Ὕστερον, ἀφοῦ πείσῃ ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἀναγνώστας, νὰ καταφύγῃ εἰς νεωτέρας μαρτυρίας; πρὸς τί; βεβαίως τότε χάριν ἐπιδείξεως.

(2) Θαυμάσιον μὲν εἶναι τὸ παροξύτονον πάρε, θαυμασιωτέρα δ' ὅμως ἔτι ἡ τέχνη, δι' ἧς ὁ κ. συνάδελφος προτείνει μοι νὰ πράξω ὑπὲρ αὐτοῦ ὅ,τι αὐτὸς δὲν ἠδυνήθη, ἤτοι νὰ ἐξετάσω καὶ προσαγάγω ὑπὲρ αὐτοῦ παραδείγματα!

γλωσσολογικός. Οὐδ' ἐγώ, ὁ μαθητὴς καὶ θαυμαστὴς ἐκείνων, ἠτίμασα, φρονῶ, τὴν ἐπιστήμην ταύτην ἐν Ἑλλάδι ἢ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ, ἢ παρέσχον ἀφορμὴν εἰς τοιούτους ψόγους κατὰ μαθήματος ἀνακαινίσαντος τὴν ἐπιστήμην τῆς γλώσσης, καὶ ψόγους προφερομένους οὐχὶ ὑπὸ τοῦ τυχόντος, ὑπὸ ἰδιώτου τινός, ἀλλ' ὑπὸ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου! Λοιπὸν τίνα λόγον ἔχει ἡ καταδρομὴ καὶ ὕβρις αὕτη; Καὶ ὅμως σημειωτέον ὅτι ὁ ταῦτα προφέρων ἐπιφέρει «ὅστις γράφων δημοσίᾳ ζητεῖ ὄχι τὴν ἐπίδειξιν **οὐδὲ τὸν κορεσμὸν τῶν παθῶν**» (ὅπως δηλ. ἐγὼ ποιῶ)!

Ἔπειτα παρατηρῶ ὅτι ἡ κατ' ἐμοῦ μομφή, ὅτι δὲν προσήγαγον ἀρχαίας πηγὰς εἰς πίστωσιν τῶν πρωτοκλίτων γενικῶν εἰς -εος -ευς -ους, ὅτι ἠθέλησα ν' ἀπατήσω τοὺς ἀναγνώστας μου διὰ τῆς παραπομπῆς εἰς δύο βιβλία κλπ., δὲν συμβιβάζεται λογικῶς πρὸς τὴν διισχύρισιν αὐτοῦ τοῦ κ. Β. ὅτι διὰ τῆς παραπομπῆς εἰς τὰς γραμματικὰς ἐκείνας ἐσκόπουν τὴν ἐπίδειξιν, ὅτι πᾶσαι σχεδὸν αἱ νεώτεραι γραμματικαὶ ἀναφέρουσι τοὺς μεταπλάστους τούτους τῆς γενικῆς τύπους καὶ ὅτι ἐν τοῖς χωρίοις τοῖς παρατεθειμένοις ἐν ταῖς γραμματικαῖς ἡ γενικὴ πτῶσις φαίνεται καθαρά. Διότι προκειμένου περὶ τύπων κοινῶν καὶ συνήθων, ἐν ταῖς πλείσταις γραμματικαῖς ἀναγεγραμμένων, οὐδεμία εἶναι ἀνάγκη παραπομπῆς εἰς ἀρχαίας πηγάς. Ὑπόθες ὅτι γίνεται λόγος (καὶ ταῦτα ἐν πολιτικῇ ἐφημερίδι!) περὶ τῶν ἀσυναλείπτων τύπων, τοῦ γένεος, τοῦ Δημοσθένεος, δοκέω ἢ περὶ τῶν μεταπλάστων γενικῶν τοῦ Σωκράτου, τοῦ Ἀντιφάνου, ἢ τῶν ἑτεροκλίτων αἰτιατικῶν τὴν ἐλπίδαν, τὸν ἄνδραν κλπ., ἐπειδὴ ταῦτα εἶναι σήμερον πασίγνωστα καὶ ἀναγινώσκονται ἐν πάσῃ ἐπιστημονικῇ γραμματικῇ, ἡ παράθεσις ἀρχαίων πηγῶν, (ἐὰν ὁ γράφων μὴ ἔχῃ ὑπόθεσιν τὴν ἐξέτασιν αὐτῶν τούτων τῶν τύπων ἀλλ' ἄλλο τι), οὐδένα ἄλλον λόγον ἢ τὴν ἐπίδειξιν δύναται νὰ ἔχῃ. Τοῦτο δὲν ἔπραξα ἐγώ, ἀλλ' ὅμως κατηγοροῦμαι ἐπὶ ἐπιδείξει! Ὁμοίως δ' ἔχει καὶ ὅταν πρόκειται περὶ φαινομένου οὔτε ὅλως πασιγνώστου καὶ κοινοῦ, οὔτε πάλιν ἀγνώστου καὶ καινοφανοῦς καὶ χρῄζοντος μαρτυριῶν εἰς πίστωσιν, ὁποῖοι εἶναι οἱ τύποι οὗτοι τῶν πρωτοκλίτων γενικῶν εἰς -εος -ευς -ους ἀντὶ -ου ἢ -α ἢ -εω (Βασιλείδα-Βασιλείδευς, Καλλίου Καλλίους, Ἀριστείδεω - Ἀριστείδεος Ἀριστείδευς). Διότι δὲν εἶναι ἀληθές, ὅπερ λέγει ὁ κ. Β., ὅτι ὅπως

πάντες ἐπίστανται, «τὰς τοιαύτας μεταπλάστους ἢ ἑτεροκλίτους γενικὰς σχεδὸν πᾶσαι αἱ νεώτεραι γραμματικαὶ ἀναφέρουσιν», ἐπειδὴ κατ' ἀλήθειαν οὐ μόνον αἱ διδακτικαὶ γραμματικαί, ἡμέτεραι καὶ ἀλλόγλωσσοι, οἷον ἡ τοῦ Ph. Buttmann, ἡ τοῦ Matthiae, ἡ τοῦ Krüger, ἡ τοῦ Koch κλπ. ἀγνοοῦσι τὸν τύπον τοῦτον (εἰς -εος -ευς καὶ -ους) τῆς γεν. τῶν πρωτοκλίτων ὀνομάτων, ἀλλ' οὐδ' αὐταὶ αἱ ἐπιστημονικαὶ πᾶσαι, λ. χ. οὐχὶ ἡ τοῦ D. Pezzi, οὐχὶ ἡ τοῦ Victor Henry, οὐχὶ ἡ τοῦ Α. Γιάνναρι, οὐδ' αὐτὴ ἡ ἐκτενεστάτη τοῦ Kühner-Blass (πρβλ. Α' σελ. 375, 379, 386-7, 434 κέξ.). Μόναι δ' αἱ γλωσσολογικαὶ τοῦ G. Meyer καὶ K. Brugmann, καὶ τὰ εἰδικὰ περὶ τῶν διαλέκτων βιβλία τοῦ Hoffmann καὶ Smyth μνημονεύουσιν αὐτῶν.

Προκειμένου ἄρα περὶ τύπου ἀναντιλέκτου καὶ ἐν ἐπιστημονικαῖς γραμματικαῖς ἀναγινωσκομένου, οὐδεμίαν ἀνάγκην εἶχον ἐγὼ νὰ προσαγάγω τεκμήρια αὐτοῦ ἐξ ἀρχαίων πηγῶν ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ ἔγραφον συντόμως καὶ ἐν πολιτικῇ ἐφημερίδι, ἀλλ' ἠδυνάμην κάλλιστα ν' ἀρκεσθῶ τῇ ἁπλῇ παραπομπῇ εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ ἐκεῖνα βιβλία. Ἂν ἔπραττον τοὐναντίον, θά με κατηγόρει πάλιν καὶ τότε ὁ κ. Β. ἐπὶ ἐπιδείξει, καὶ θὰ εἶχε μεῖζον ἢ νῦν δίκαιον. Νῦν δὲ τοῦτο μὲν κατηγορῶν ἐμοῦ ὅτι δὲν κατέφυγον εἰς τὰς ἀρχαίας πηγὰς ἀλλὰ περιωρίσθην ἐν δυσὶ παραπομπαῖς (ἐνῷ, ὡς φαίνεται, κατ' αὐτὸν τὸ πρᾶγμα ἐδεῖτο ἀποδείξεως ἐξ αὐτῶν τῶν ἀρχαίων πηγῶν) καὶ ἅμα πάλιν τοὐναντίον τούτου ὅτι ζητῶ ἐπίδειξιν διὰ τὰς δύο ἐκείνας παραπομπάς, τοῦτο δὲ διατεινόμενος ὅτι πρόκειται περὶ πράγματος κοινοῦ ἅτε ἀναγινωσκομένου «ἐν πάσαις σχεδὸν ταῖς νεωτέραις γραμματικαῖς», ὀφθαλμοφανῶς ἁμαρτάνει. Ἡ μομφὴ ἄρα, ὅτι «ὀχυροῦμαι ὄπισθεν παραπομπῶν, αἵτινες ἄνευ τῶν χωρίων οὐδεμίαν σημασίαν δύνανται νὰ ἔχωσιν», εἶναι ἄδικος καὶ ἄτοπος, ἐπειδὴ μέγας ἀριθμὸς παραδειγμάτων μετὰ παραπομπῶν εἰς ἐπιγραφὰς Ἰωνικάς, Δωρικὰς καὶ Ἀττικὰς ἀναγινώσκονται ἐν τῇ Γραμματικῇ τοῦ G. Meyer, εἰς ἣν παρέπεμψα, ὅπερ καὶ αὐτὸς ὁ κ. Β. ἀναγκάζεται ἔπειτα νὰ ὁμολογήσῃ λέγων ὅτι αἱ μετάπλαστοι γενικαί, ἃς ἀναφέρουσιν αἱ γραμματικαὶ τῶν νεωτέρων πᾶσαι εἶναι εἰλημμέναι ἐκ χωρίων, ἐν οἷς καθαρὰ φαίνεται ἡ γενικὴ πτῶσις.

Ἀλλ' ἐπ' ἴσης εἶναι ἄδικος ἡ μομφή, ὅτι ἤθελον νὰ ἐξαπατήσω τοὺς

ἀναγνώστας μου διὰ δύο μαρτυριῶν δι' ὧν ὑπεδήλουν ὅτι καὶ οἱ συγγραφεῖς τῶν βιβλίων ἐκείνων ἐξέλαβον τὸ Αἰακίδευς Σιμωνίδευς ὡς γενικάς. Ἐπειδὴ ἀφοῦ ὁ τύπος τῆς γενικῆς εἰς -εος -ευς (καὶ -ους) τῶν πρωτοκλίτων εἶναι ἀναντίλεκτος, ἠδυνάμην βεβαίως ἐγὼ νὰ εἴπω ὅτι καὶ τὸ Αἰακίδευς, Σιμωνίδευς εἶναι γενικῆς πτώσεως εἴτε ἔκειντο εἴτε μὴ ἐν ταῖς γραμματικαῖς ταύταις. Μήπως αἱ γραμματικαὶ αὗται ἀναγράφουσι στατιστικῶς πάντα τὰ ὑπάρχοντα παραδείγματα; Πασίγνωστον εἶναι ὅτι αὗται καθολικῶς τὸν τύπον μόνον ἀναγράφουσι καὶ πιστοῦσι διά τινων παραδειγμάτων, φροντίζουσαι ὥστε διὰ τούτων νὰ ἐμφαίνηται καὶ ὁ χρόνος καὶ ἡ τοπικὴ ἔκτασις τοῦ φαινομένου. Ὅταν ἄρα ἡμεῖς εὑρίσκωμεν παράδειγμα ὅμοιον πρὸς τύπον τινὰ γνωστόν, (οἷον ἐν τῷ προκειμένῳ πρὸς τὸν τύπον τῶν γεν. εἰς -εος -ευς) καὶ μὴ δυνάμενον εὐκόλως νὰ ἑρμηνευθῇ ἄλλως, καταλέγομεν αὐτὸ εἰς ὃν ἐμάθομεν τύπον. Οὕτω λ. χ. τὸν τύπον Ἀπελλέος (Ἀπολλωνίδης Ἀπελλέος) (Περγάμῳ) καὶ Μίθρεος (Σμύρνῃ) ἡρμήνευσα ἐγὼ ὡς γενικὰς μεταπλάστους, οὐδὲ ἀμφέβαλλον περὶ τούτου διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ Γραμματικὴ τοῦ G. Meyer ἢ ἄλλη τις δὲν ἀναγράφει τούτους. Ὁμοίως τὸν τύπον Φιλίστευς (ἐξ ὀνομαστικῆς Φιλίστας) ἐκ Κῶ (Collitz Συλλ. Διαλ. Ἐπιγρ. 3719), τὸν τύπον Ἀσκληπιάδευς (αὐτ. 3549, 105), Ἀριστείδευς (τρὶς) (αὐτ. 3549, 405, 406, 407), Πεισίνευς, (αὐτ. 3549. 347), ἐκ Κνίδου, τὸν τύπον Ἀνταγοράδευς (Bechtel, Ἰωνικ. ἐπιγρ. 76), Ἡγητορίδευς (77), Ἀμφικλείδευς, αὐτ. Πυθαγόρευς (81), Θεοτιμίδευς (81), Φρασιηρίδευς (82), Θρασωνίδευς (82), Ἀγλαΐδεος, αὐτ. ἐκ Θάσου, Ἡρακλείδευς ἐκ Κέω (49) κλπ. κλπ. οὐδ' ἐφρόντισα τὸ παράπαν, ἂν οὗτοι ὑπὸ τοῦ ἀτυχοῦς φίλου μου Meyer εἶχον ἀναγραφῇ ἐν τῇ Γραμματικῇ αὐτοῦ ἢ μή. Πρέπει δὲ νὰ ὁμολογήσῃ ἕκαστος ὅτι πρωτοφανὴς ὅλως εἶναι ἡ ἀπαίτησις τοῦ κ. Β. νὰ μὴ θεωρῶμεν τύπον τινὰ τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον, ἂν μὴ αἱ Γραμματικαὶ κατέταξαν αὐτόν, ἄλλως κινδυνεύομεν ν' ἀποκληθῶμεν ὑπ' αὐτοῦ ἀπατεῶνες!

Ἀλλ' ὁ κ. Β. διατείνεται ὅτι παρέθηκε χωρίον, ἐν ᾧ, ὡς λέγει, σαφέστατα τὸ Αἰακιδευς εἶναι ὀνομαστική, καὶ δὴ κακῶς ἐξέλαβον ἐγὼ αὐτὸ ὡς γενικήν. Ἐπαγγέλλεται μάλιστα μετά τινος αὐταρεσκείας νά μοι δείξῃ τὴν ὁδόν, «Ἰδοὺ ἐγώ σοι δεικνύω τὴν ὁδὸν

σύντομα δι' ἑνὸς παραδείγματος». Μεγάλως ἐπεθύμουν καὶ ἀπὸ καρδίας θὰ ηὐχόμην νὰ μὴ εἶχε γράψει ταῦτα ὁ κ. Β. καὶ δὴ νὰ μὴ ἠνάγκαζε καὶ ἐμὲ νὰ δηλώσω ὅ,τι νῦν ἀμυνόμενος ὀφείλω νὰ πράξω· ἤτοι ὁ κ. Β. φθείρας δὲν παρέθηκε τὸ χωρίον ὅπως ἔχει, οὕτω δ' ἐστέρησε τὸν ἀναγνώστην τῆς ὀρθῆς αὐτοῦ καταλήψεως. Τὸ χωρίον ἔχει ἀκριβῶς ὧδε: «Ἁλιεὺς παρὰ τὴν ἁλὸς γενικὴν ἁλιὸς (γρ. ἅλιος) ἁλιεύς, ὡς Αἰακίδης Αἰακιδεὺς καὶ ναύτης ναυτιεύς. Οὕτω Φίλων» κάτωθι δὲ σημειοῦται ὁ ἐκδότης «Φιλόξενος *Va.*».

Ὁ κ. Β. τὰς μὲν λέξεις παρὰ τὴν ἁλὸς γενικὴν ἁλιὸς ἁλιεὺς τὰς μεταξὺ τοῦ Ἁλιεὺς καὶ ὡς Αἰακίδης παρέλιπε γράψας ἀποσιωπητικά, τὸ δὲ ναυτιεὺς μετέβαλε διὰ τῆς προσθήκης τοῦ δ, εἰς ναυτιδεύς· τὸ ἐκ τούτου δὲ προσγενόμενον κακὸν ἐννοεῖ ἕκαστος ἐνθυμηθεὶς ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοὶ εἶχον ἀσχοληθῆ πλεῖστον περὶ τὸν σχηματισμὸν τῶν ὀνομάτων ἀπ' ἀλλήλων· ἐντεῦθεν παρετήρησαν τὴν ἀνωμαλίαν ὅτι πολλάκις τὰ εἰς -εὺς ἐλλείπουσι τοῦ πρωτοτύπου ἢ περιττεύουσι κατὰ μίαν συλλαβήν. Πρβλ. Ἡρωδιανοῦ Β' 889, 32 «ἔστιν οὖν τὸ μὲν ἀγυιεὺς ἀπὸ τοῦ ἀγυιά, ὡς Τρύφων φησὶν ἐν παρωνύμοις «πᾶν εἰς α θηλυκὸν ἰσοσύλλαβον ἔχει τῇ εὐθείᾳ καὶ τῇ γενικῇ τὸ παρώνυμον Μοψοπία Μοψοπιεύς, Ἐρέτρια Ἐρετριεύς, Φωκαιεὺς Θεσπιεύς»· καὶ 890, 23 Αἰλία· παρὰ μίαν συλλαβὴν εὑρίσκεται τὰ τοιαῦτα, τῆς Ἀντιοχείας τὸ Ἀντιοχεύς· ἀλλ' οὐκ' ἀπὸ τούτων γίνεται τὰ εἰς -ευς ἀρσενικὰ ἀλλ' ἀπὸ τῶν εἰς ος· ἀπὸ γὰρ τοῦ Ἀντίοχος Ἀντιοχεὺς καὶ τοῦ Σέλευκος Σελευκεύς, ὡς Ἅβρων ἐν τῷ περὶ παρωνύμων· αὐτ. 36 Ἁλαί . . . ὁ δημότης ἄνευ τοῦ ι Ἁλαεύς Τρύφων δ' ἐν παρωνύμοις Ἁλαῖος τρισυλλάβως καὶ Ἁλαιαῖος τετρασυλλάβως, ἀπὸ δὲ τοῦ Ἁλαῖος λέγεται Ἁλαιεὺς ὡς Ληναῖος Ληναιεύς . . ., 891, 25 Ἀμφιτροπὴ δῆμος, ὁ δημότης Ἀμφιτροπαιεύς· δοκεῖ δὲ τὸ Ἀμφιτροπαιεὺς ἐξ ἄλλου εἶναι, τοῦ Ἀμφιτροπαῖος τὰ γὰρ εἰς -ευς ἀπὸ τῶν εἰς -η θηλυκῶν ἰσοσυλλαβεῖ τοῖς πρωτοτύποις, Σινώπη Σινωπεύς· 892, 19 Βωμοὶ λόφοι Αἰτωλίας· οἱ κατοικοῦντες Βωμιῆς, Θουκυδίδης τρίτῃ (κεφ. 96) «Βωμιῆς καὶ Καλλιῆς ἐπεβοήθησαν»· ἀλλ' ἔστιν ἀπὸ τοῦ Βώμιος ὡς ἀπὸ τοῦ Χήσιος Χησιεύς· αὐτ. 31 Γερηνία πόλις Μεσσηνίας· ἐκ τῆς εὐθείας τῆς ἡ Γέρηνος τὸ Γερηνεύς, ὡς Ἅλος Ἁλεὺς καὶ ἐξ αὐτοῦ Γερήνιος· αὐτ. 35 Γορ-

δίειον πόλις τῆς Φρυγίας· τὸ ἐθνικὸν Γορδιεὺς ὡς Κοτιάειον Κοτιαεὺς Δορυλάειον Δορυλαεύς· ἐχρῆν δ' ἰσοσύλλαβον· ἀλλὰ τὰ παρὰ τοῖς Φρυξὶ σημειώδη. 893, 19 Ἐρύθεια νῆσος ὁ νησιώτης Ἐρυθεὺς ὡς Μαντινεύς· Ἑστίαια πόλις Εὐβοίας· τὸ ἐθνικὸν Ἑστιαιεύς· λέγεται καὶ τρισυλλάβως. 895, 11 Σχοῖνος . . . καὶ Σχοινεὺς ποταμός· Τρύφων ἐν τῷ περὶ παρωνύμων ὧδέ φησι: τὰ εἰς -εὺς λήγοντα παρώνυμα οὐδέποτε τῆς γενικῆς τοῦ πρωτοτύπου μιᾷ πλεονάζει· ὁ γοῦν Φωκαεὺς οὐ παρὰ τὸν Φῶκον γέγονε, παρὰ μέντοι τὴν Φώκαιαν, καὶ ὁ Ἑλλοπιεὺς παρὰ τὴν Ἑλλοπίαν οὐ παρὰ τὸν Ἕλλοπα» κτλ. κτλ.

Καὶ λοιπόν, καθ' ἃ τὸ μεταξὺ τοῦ ἁλὸς καὶ ἁλιεὺς παρεμβαλλόμενον ἅλιος (καὶ τὸ ἐν τέλει παράδειγμα ναύτης ναυτιεὺς) κάλλιστα δεικνύει, τὴν ἀνώμαλον ἐμφάνισιν τοῦ ἰῶτα ἐν τῷ ἁλιεὺς ἀπὸ τοῦ ἁλὸς ἤθελε νὰ ἑρμηνεύσῃ ὁ Γραμματικός. Τὸ παράδειγμα ἄρα «ὡς Αἰακίδης Αἰακιδεὺς» εἶναι ἀλλότριον αὐτοῦ, καὶ τοῦτο κατανοεῖ ἕκαστος ἅμα παρατηρήσας ὅτι ἀτόπως λίαν φέρεται τοῦτο ὡς ὅμοιον δῆθεν πρὸς τὸ ἁλὸς ἅλιος ἁλιεύς. Διότι οἱ Γραμματικοὶ ἑρμηνεύοντες τύπον τινὰ ἢ τόνον κλπ. ἐπιφέρουσιν ὅμοια καὶ γνωστά, οὐχὶ ἀνόμοια καὶ ἄγνωστα. πρβλ. κεκλήγοντες ὡς ἀρήγοντες Ἡρωδ. Β' 81, 6, ταρφειάς: Ἀρίσταρχος ὀξύνει ὡς πυκνάς, ὁ δὲ Θρᾷξ Διονύσιος ὁμοίως προεφέρετο τῷ ταχείας. Σαρπήδοντος· τρίτη ἀπὸ τέλους ἡ ὀξεῖα ὡς Χαλκώδοντος· νεήκεσιν ὡς εὐμήκεσι, ἑεδνωταὶ ὡς χρυσωταί, Φθίων ὡς Χίων, τέλσος ὡς χέρσος, Ὀρθαῖος ὡς Ἀλκαῖος κλπ. κλπ. Κατὰ ταῦτα θὰ ἦτο ἐσχάτως μωρὸς ὁ Γραμματικὸς ἐκεῖνος γράφων ἁλὸς ἅλιος ἁλιεὺς ὡς Αἰακίδης Αἰακιδεύς, ναύτης ναυτιεύς, ἐνῷ ἠδύνατο κάλλιστα νὰ γράψῃ ἄλλα παραδείγματα ἀληθῶς ὅμοια ὥστε νὰ καταρτίσῃ κανόνα τινὰ ἤτοι ἀναλογίαν καὶ ἀντιστοιχίαν, ὅπερ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐνομίζετο ἑρμηνεία, οἷον ἁλὸς ἅλιος ἁλιεὺς ὡς ἄσπαλος ἀσπάλιος ἀσπαλιεύς, λόγος λόγιος λογιεύς, τέρμα τέρμιος τερμιεύς, Βωμοὶ Βώμιος Βωμιεὺς κττ. οὐχὶ δ' ἁλὸς ἅλιος ἁλιεὺς ὡς Αἰακίδης Αἰακιδεύς. (Τὴν πλημμέλειαν τοῦ χωρίου εἴκασε καὶ ὁ κριτικώτατος Nauck, εἰπὼν haud immune erroris credo κλπ. ἰδὲ κατωτέρω σελ. 111 σημ. 1).

Ἔπειτα καὶ τόδε ἐξεταστέον: παράγεται ἆρά γε ἐκ τοῦ Αἰακί-

δης τὸ Αἰακιδεὺς ὅπως ἐκ τοῦ ἅλιος τὸ ἁλιεύς; προφανῶς οὐχί. Διότι ἐκ τοῦ ἅλιος (=θαλάσσιος) παράγεται κάλλιστα τὸ ἁλι-εὺς ἀντὶ τοῦ -ος τιθεμένου τοῦ -ευς εἰς δήλωσιν τοῦ ἔχοντος ἐπάγγελμα ὡρισμένον τὸν θαλάσσιον βίον, τοῦ θαλασσινοῦ (πρβλ. πανδόκος (οἶκος) ἀλλὰ πανδοκεὺς (ὁ ξενοδόχος)), τοῦ περὶ τὰ ἅλια ἀσχολουμένου, ταῦτα θηρεύοντος κττ. Ἀλλὰ τοιοῦτό τι δὲν συμβαίνει εἰς τὸ Αἰακίδης Αἰακιδεύς, ἅτινα εἶναι δύο διάφοροι τύποι μετὰ τῆς αὐτῆς σημασίας, (τοῦτο τοὐλάχιστον φαίνεται φρονῶν καὶ ὁ κ. Β., ἀφοῦ φέρει τὸ Αἰακιδεὺς ὡς παράδειγμα οὐχὶ νεογνῶν, ληγόντων δ' ὅμως εἰς -ιδεύς). Καὶ οὕτως ἄρα καταδείκνυται ἡ ἀστοχία τοῦ ἑρμηνεύοντος δῆθεν καὶ διασαφοῦντος παραδείγματος Αἰακίδης-Αἰακιδεὺς παρὰ τὸ ἁλὸς-ἅλιος-ἁλιεύς (1).

Ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἐλέγχεται ἡ πλημμέλεια τοῦ χωρίου. Ὁ κ. Β. φρονεῖ ὅτι ἦν δυνατὸν νὰ λεχθῇ Αἰακιδεὺς παρὰ τὸ Αἰακίδης πρὸς δήλωσιν εἴτε αὐτοῦ τούτου τοῦ Αἰακίδου (ὅπως τὸ Μαιαδεὺς ἐλέχθη παρὰ τὸ Μαιάδης) εἴτε καὶ τοῦ μικροῦ Αἰακίδου (ὅπερ καθ' ἃ εἴδομεν, δὲν λέγει ὁ κ. Β.). Ἐγὼ δ' ἀποφαίνομαι ὅτι τοῦτο ἦν ἀδύνατον· ἀλλ' ἵνα τις προσηκόντως τοῦτο νοήσῃ, ἔχει ἀνάγκην τῆς γλωσσολογίας, αὕτη δέ, ἐπειδὴ ὁ κ. Β. οὕτως ὕβρισεν αὐτήν, ἐπεκαλέσατο, ὡς φαίνεται, τὴν Νέμεσιν, καὶ ἡ θεὸς τάχιστα εἰσακούσασα τῆς ἀδικουμένης τὴν δέησιν ἐτιμώρησε τὸν ὑβριστήν, στερήσασα αὐτὸν τῆς δυνάμεως τοῦ ἐννοῆσαί τι τῶν ὅσα ἡ γλωσσικὴ ἀπὸ μακρῶν ἐτῶν δαψιλῶς παρέχει τοῖς μεμυημένοις καὶ λειτουργοῖς αὐτῆς. Ἐλέχθη δηλονότι ὑπ' ἄλλων, ἐπανελήφθη δ' εὐτυχῶς καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Β., ὅτι πέπαικται τὸ κλεπτιδῆς καὶ Χαιριδῆς ὑπὸ τῶν κωμικῶν Ἀριστοφάνους καὶ Φερεκράτους, ἐπειδὴ κατάληξις εὐχρηστοῦσα κυρίως ἐπὶ νεογνῶν τῶν ζῴων μόνον σκωπτικῶς ἢ πρὸς γέλωτα ἠδύνατο, τοὐλάχιστον κατ' ἀρχάς, νὰ λεχθῇ ἐπὶ ἀνθρώπων. Ἀκριβῶς δ' ἡ κωμικὴ αὕτη χρῆσις τῶν εἰς -ιδεύς, Χαιριδεύς, κλεπτιδεύς, πείθει ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὀνομασθῶσιν Αἰακιδεῖς οὔτε οἱ ἥρωες

(1) Εἶναι ἄξιον σημειώσεως ὅτι ὁ κ. Β. ὁ φιλοτιμούμενος νὰ διαστέλλῃ ἀκριβῶς τὰ ἔργα τῶν φιλολόγων καὶ γλωσσολόγων λέγων ὅτι «οἱ γλωσσολόγοι ἐξετάζουσι τὰς καταλήξεις, ἀλλὰ καὶ οἱ φιλόλογοι ὀφείλουσι νὰ ἐξετάζωσι τὰ χωρία», σπεύδων νὰ μ' ἐλέγξῃ δὲν ἐνόησε τὴν λώβην τὴν ἐνυπάρχουσαν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ἀλλ' ἀταλαιπώρως παραλαμβάνει αὐτό.

καὶ ἡμίθεοι Αἰακίδαι οὔτε οἱ ἐκ τούτων καταγόμενοι βασιλεῖς τῆς Ἠπείρου, διότι καὶ ἐν τούτῳ θὰ ἐνέκειτο ἡ κωμικὴ ἔννοια ἡ ἐν τῷ Χαιριδῆς, κλεπτιδῆς. Ὁ κ. Β. ἔσπευσε νὰ παραβάλλῃ τὸ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ναυτόπουλλο, κλεφτόπουλλο καὶ τὸ ἀρχαῖον ἐρωτιδεὺς καὶ νὰ συναγάγῃ τὸ συμπέρασμα ὅτι «ἐκ τούτων φαίνεται ὅτι ἐν τούτοις ἡ νεωτέρα γλῶσσα διεφύλαξε (1) τὴν αὐτὴν ἀντίληψιν». Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ ἐσφάλη. Διότι ἡ κατάληξις -ιδεὺς εἶχε, καθ' ἃ καὶ ἐν τῇ Ἀπαντήσει μου εἶπον, σφόδρα περιωρισμένην σημασίαν, λεγομένη κυρίως ἐπὶ νεογνῶν καὶ μάλιστα ζῴων· πρβλ. Kühner-Blass B' σελ. 280 «-ιδεύς, σχεδὸν μόνον ἐπὶ τῶν νεογνῶν τῶν ζῴων εὔχρηστος, οἷον λαγ-ιδεὺς ἀπὸ τοῦ λαγώς, ἀετ-ιδεὺς ἀπὸ τοῦ ἀετός, ἀλλ' ὅμως καὶ υἱϊδεὺς (ἐκ τοῦ υἱ-ιδεὺς) ὁ ἔγγονος· πρβλ. -ίδης -ιδοῦς κατωτέρω». καὶ Schwabe. De deminutivis gr. 70 -ιδεὺς, terminatio haec proprie deminuentibus attribui non potest· *fere senper enim ad animalium, quae vox primitiva indicat, pullos significandos adhibetur* .... ἀηδονιδεύς, ἀλωπεκιδεύς, ἐρωτιδεύς (2) . . . περδικιδεύς, υἱϊδεὺς υἱδεύς, χελιδονιδεὺς κλπ.»

(1) Ἡ φράσις τοῦ κ. Β. «ἡ νέα ἡμῶν γλῶσσα διεφύλαξεν ἐν τούτοις τὴν αὐτὴν ἀντίληψιν» ἐλέγχει δεινὴν ἀπειρίαν καὶ τῆς ἱστορίας τῆς γλώσσης ἡμῶν καὶ τῶν νόμων τῆς γλώσσης καθόλου. Διότι α) αἱ ἀρχαῖαι καταλήξεις -δης -ιδεὺς -δοῦς ἐξέλιπον ἐκ τῆς ζώσης γλώσσης τοῦ λαοῦ πολὺ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς μεσαιωνικῆς καταλήξεως -πουλλος. Δὲν ἐξέβαλεν ἄρα αὐτὰς κατὰ μικρὸν οὐδ' ἀνέλαβε τὰς χρήσεις αὐτῶν, ἀλλ' ἀνεπτύχθησαν νέαι, ὅλως ἀνεξάρτητοι χρήσεις ταύτης. β) Ἡ γλῶσσα δὲν εἶναι ὄν τι αἰσθανόμενον, ἀντιλαμβανόμενον καὶ διασῴζον παραστάσεις ἢ ἀντιλήψεις. Ταῦτα πράττει μόνον ὁ λαλῶν ἄνθρωπος. Τὰ ζητήματα ταῦτα ἐκαθαρίσθησαν ἀπὸ πολλοῦ χρόνου, διὸ τοιαῦται ἐκφράσεις προσωποποιοῦσαι τὴν γλῶσσαν καὶ ἀπονέμουσαι αὐτῇ δυνάμεις, κλίσεις, ἀποστροφὰς κλπ. ἐξεβλήθησαν ὅλως ἐκ τῆς ἐπιστημονικῆς γλώσσης καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν θεωρεῖται σήμερον κοινῶς καὶ εἶναι ἀληθῶς σφάλμα.

(2) Ὁ Schwabe καταλέγει καὶ τὸ ἐρωτιδεὺς ἐν τοῖς νεογνοῖς τῶν ζῴων, καὶ ἀληθῶς δὲν σφάλλεται, ἐπειδὴ ἡ δημιουργία τῆς λέξεως εἰς τοιαύτην ἔννοιαν ὀφείλεται· τοῦτο μανθάνει ἕκαστος ἀναγνοὺς τὸ Ἀνακρεόντειον ποίημα, ἐν ᾧ κατὰ πρῶτον φέρεται ἡ λέξις: «Σὺ μὲν φίλη χελιδόν, ἐτησίη μολοῦσα θέρει πλέκεις καλιήν· χειμῶνι δ' εἶς ἄφαντος... Ἔρως δ' ἀεὶ πλέκει μευ ἐν καρδίῃ καλιήν. Πόθος δ' ὁ μὲν πτεροῦται, ὁ δ' ᾠόν ἐστιν ἀκμήν, ὁ δ' ἡμίλεπτος ἤδη, βοὴ δὲ γίγνετ' αἰεὶ κεχηνότων νεοσσῶν. Ἐρωτιδεῖς δὲ μικροὺς οἱ μείζονες τρέφουσιν, οἱ δὲ τραφέντες εὐθὺς πάλιν κύουσιν ἄλλους....» Ἡ ὅλη ἄρα εἰκὼν εἶναι πτηνά, ᾠά, καλιά, πτερά, νεοσσοὶ κεχηνότες κτλ. καὶ δὴ καὶ ἐρωτιδεῖς. Ὅτι μετέπειτα ἡ λέξις εἰσεχώρησε καὶ εἰς ἄλλας χρήσεις οὐδὲν πρὸς τὸ πρᾶγμα. Τοῦτο εἶναι ἡ τύχη παμπόλλων λέξεων καὶ καταλήξεων.

Ὁμοίως διδάσκει ὁ Nauck ἔνθα ἀνωτ. σελ. 114. Verissime solum -ιδεὺς in aninantium diminutivis concedunt praeter alios Struv. et Tafel. in Thes. Paris. I p. 1423 sq. Accendant qui pluribus de hac terminatione egerunt Valck. in Theocr. Adon. p. 401 sq. et Huschk. Anal. crit. p. 101 sq. *Nec dubium quin* -ιδεὺς *et proprie et si accurate aestimaris unice in pullorum nominibus locum habeat: manifesto eodem et* υἱδεὺς *accedit* (de quo Buttmann Sprachlehre II p. 443 not. 2) et facetum illud Χαιριδῆς βομβαύλιοι Ar. Ach. 866, cui simile Hipponacteum Μαιαδεῦ (1): adde ἐρωτιδεῖς Ps. Anacr. 33,13. Contra -ίδης praeter frequentissimum illum usum quo de patronymicis dicitur, eam vim habet, ut certae cujusdam sectae participes vel ejusdem moris et indoles homines (Leute einer gewiven Sippschaft) plerumque non sine reprehensione quadam denotet (2). Ceterum de nominibus in -ιδεὺς mutilam nunc esse Aeliani disputationem ostendit Suid.: Ἀετιδεῖς οἱ τῶν ἀετῶν παῖδες, Αἰλιανός, et πελαργιδεῖς, πελαργῶν παῖδες, Αἰλιανός. Utramque glossan certum puto referendam esse cum Gaisf. ad locum supra exhibitum· atque uti πελαργιδεῖς memoratos fuisse ab Aristophane jam ex Eust. p. 1821 tenemus, similiter ἀετιδέων mentionem eidem vindicamus.

Ἀλλ' ἐνῷ ἡ κατάληξις -ιδεὺς ἔχει πάντοτε σημασίαν οὕτω κυριολεκτουμένην καὶ περιωρισμένην, διὸ καὶ ὡς εἴδομεν, λεγομένη ἐπὶ ἀνθρώπων εἶχε κωμικήν τινα χροιὰν (Χαιριδῆς κλεπτιδῆς) (3), ἡ

(1) Cujus loco quod Papius substituit Μαιάδης, eo omnis lepor orationis evertitur. Nec melius Nicomach. ap. Phot. Bibl. p. 144, a, 11, *qui nullam inter* Μαιαδεὺς *et* Μαιάδης *norat differentiam. Quae cum maxima sit*, haud immune credo erroris quod Philo vel Philoxenus ap. Etym. M. 63, 15 tradit, pro Αἰακίδης item usurpari Αἰακιδεύς. Ex abusu linquae fluxit πενθεριδεὺς (πενθεροῦ filius) C. I. 4079.

(2) Cf. Lobeck in Soph. Ai. 883 p. 389 sqq. Meinek. Com. IV p. 625. Nostra in causa ut differentiam utriusque terminationis perspicias, uti licet Menandreo βοΐδης (fr. inc. 437) quo homo ridetur hebetis et stupidi ingenii: βοϊδεὺς si extaret, idem esset quod βοΐδιον.

(3) Περὶ τοῦ μεταγενεστέρου πενθεριδεὺς εἴδομεν πῶς ἔκρινεν ὁ Nauck· πάντως δ' ὀφείλεται ἀμαθεῖ τινι ἀρχαιομανεῖ, ἐπειδὴ ἐν τῇ λαλουμένῃ γλώσσῃ τότε τὰ εἰς -ιδεὺς λήγοντα ἠγνοοῦντο.

ἡμετέρα -πουλλος, ὁμοία τῇ ἀρχαίᾳ -δης, οὔτε περιωρισμένην οὔτε κωμικὴν ἔχει σημασίαν, διὰ τοῦτο δὲ λέγεται καὶ ἐπὶ ἀψύχων εἰς δήλωσιν τοῦ μικροῦ καὶ ἐπὶ προσώπων εἰς δήλωσιν ὑποκορισμοῦ, θωπείας· πρβλ. ἐμποτόπουλλον, ψαλιδόπουλλον παρὰ Προδρόμῳ, πινακόπουλλον, πιθόπουλλον, καρυδόπουλλον, κττ., ἔπειτα Παππαδόπουλλος, Νικολόπουλλος, βασιλόπουλλος, τὸ βασιλόπουλλο, βασιλοπούλλα, τὸ ναυτόπουλλο κλπ. κλπ. Παντάπασιν ἄρα διάφορος εἶναι ἡ χρῆσις καὶ ἡ σημασία τῶν καταλήξεων τούτων, ὁ κ. δὲ Β. ἀμελῶν τῆς γλωσσολογίας καὶ ὑβρίζων αὐτὴν ἐσφάλη ἀπαράβλητα παραβαλὼν καὶ εἰς πλημμελῆ ἐλθὼν συμπεράσματα (1). Αἰτία δὲ τούτου οὐδεμία ἄλλη προφανῶς εἶναι ἢ ἡ Νεμεσις τῆς γλωσσολογίας, ἢ μᾶλλον εἶναι αὐτὸς ὁ κ. Β. ὅστις παρὰ πάντα λόγον διέστειλε τὰ καθήκοντα τῶν γλωσσολόγων ἀποδοὺς αὐτοῖς τὴν περὶ τὰς καταλήξεις ἐνασχόλησιν, αὐτὸς δὲ ὡς φιλόλογος περιορισθεὶς ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν χωρίων, ἣν εἴδομεν πῶς κατορθοῖ! Ἔστω καὶ τοῦτο μάθημα τοῖς χωρίζουσι τὰ φύσει ἡνωμένα καὶ καθιστῶσι τὸ ἔργον καὶ τῆς γλωσσολογίας καὶ τῆς ὅλης φιλολογίας διὰ τοῦ χωρισμοῦ τούτου ἐπικίνδυνον ἢ μᾶλλον ἀδύνατον (2).

Ἔτι χεῖρον εἶναι ἡ παράδοσις τοῦ χωρίου ἐν τοῖς Παρισίνοις Ἀνεκδότοις Κραμήρου ἢ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ. Διότι τοῦ αὐτοῦ

(1) Τὸ υἱδεύς, ὅπερ καὶ μόνον κατὰ τὸν κ. Β. θὰ ἤρκει ν' ἀναιρέσῃ τὸ κῦρος τῶν λεχθέντων ὑπὸ τοσοῦτον ἄλλων ἐρευνητῶν καὶ ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι τὰ εἰς -ιδεὺς ἀείποτε σημαίνουσι νεογνά, ἡρμηνεύθη, ὅπως εἴδομεν ἀνωτ. σελ. 111 ὑπό τε Bultmann καὶ Nauck ὡς σημαῖνον ὁμοίως τὸ μικρὸν τέκνον τοῦ υἱοῦ. Ἀλλ' ὅμως ἐάν τις ἐνθυμηθῇ ὅτι εὔκολος πάντοτε ἦν ἡ διαφθορὰ τῆς καταλήξεως -ΟΙ εἰς -ΕΙΣ (υἱδΟΙ εἰς υἱδΕΙΣ), (γνωστοῦ ὄντος ὅτι αἱ καταλήξεις συντετμημένως πολλάκις γραφόμεναι οὐχὶ σπανίως ἐν τοῖς ἀντιγράφοις (ἐν οἷς μόνοις εὑρέθη ὁ τύπος) συνεχέοντο), ἢ καὶ ὅτι κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ πρωτοτύπου υἱοὶ=υἱεῖς ἦν δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ καὶ εἰς τὸ παράγωγον ὁμοία τις ἀναλογία ὥστε νὰ γραφῇ υἱιδεῖς παρὰ τὸ υἱιδοῖ, τότε πείθεται ὅτι τὸ ἓν τοῦτο παράδειγμα, οὕτως ἔχον, δὲν δύναται νὰ ὑποληφθῇ ὅτι αἴρει τὸ κῦρος οὕτω γενικοῦ καὶ ὡμολογημένου κανόνος.

(2) Σημειωθήτω δὲ καὶ ἡ ἀντίφασις τοῦ κ. Β. ἅμα μὲν ἀποχωρίζοντος τὰ ἔργα τῶν γλωσσολόγων ἀπὸ τῶν φιλολόγων καὶ ἀπονέμων ἐκείνοις μὲν τὴν περὶ τὰς καταλήξεις, τούτοις δὲ τὴν περὶ τὰ χωρία ἀσχολίαν, ἅμα δὲ ἐπιχειροῦντος νὰ ποιῆται λόγον περὶ τῶν καταλήξεων -ιδευς -δης -αδευς -δους -ευς καὶ τῆς ἡμετέρας -πουλλος, καὶ συνάγοντος συμπεράσματα ὅτι «ἐκ τούτων φαίνεται ὅτι ἐν τούτοις ἡ νέα ἡμῶν γλῶσσα διεφύλαξεν τὴν αὐτὴν ἀντίληψιν!». Καὶ σημειωτέον ὅτι αἱ ἀντιφάσεις αὗται δὲν γίνονται ἐν μεγάλῳ βιβλίῳ, ὅτε δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ καὶ λήθη τις, ἀλλ' ἐν μικρῷ ἄρθρῳ!

συγγραφέως καὶ οὐκ ἄλλου εἶναι καὶ τὸ ἀπόσπασμα τὸ ὑπὸ τοῦ Κραμήρου ἐν τοῖς Ἀνεκδότοις δημοσιευθέν· ὥστε τὰ δύο ἀποτελοῦσιν ἓν μόνον χωρίον ἢ μᾶλλον ἓν παράδειγμα, οὐχὶ δύο χωρία, ὅπως διδάσκει ὁ κ. Β. Ἰδοὺ τί γράφει ὁ ἐκδότης: «unum fragmentum deprehendi in bibliotheca Parisiensi, quod ad Etymologicon Magnum referendum esse mihi potius visum est, licet in quibusdam non parun discrepet ab editis libris, Codicibusque, qui adhuc innotuerint» Τὸ ἀντίγραφον ἐξ οὗ ἐξεδόθη τὸ Μέγα Ἐτυμολογικὸν εἶναι τοῦ ΙΔ', τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ Κραμήρου εὑρεθὲν καὶ δημοσιευθὲν τοῦ ΙΕ' λήγοντος, καὶ εἶναι σφόδρα διεσκευασμένον.

Ἰδοὺ δὲ τί ἀναγινώσκεται ἐν αὐτῷ: «ἁλιεύς, ὥσπερ ἀπὸ τοῦ Αἰακίδης γίνεται Αἰακιδεὺς καὶ ἀπὸ τοῦ ναύτης ναυτεύς, οὕτω καὶ ἀπὸ τοῦ ἁλιὴς ἁλιεύς». Ὁ μεταγραφεὺς φαίνεται ἄνθρωπος λόγιος καὶ δὴ συνειδὼς τὴν ἀτοπίαν τοῦ παραδείγματος Αἰακίδης Αἰακιδεὺς κειμένου μεταξὺ τοῦ ἁλὸς ἅλιος ἁλιεὺς καὶ τοῦ ναύτης ναυτιεύς· ἐντεῦθεν κατὰ τὸ ἔθος τῶν λογιωτέρων μεταγραφέων τὸ μὲν ναύτης-ναυτιεὺς μετέβαλεν εἰς τὸ ναύτης-ναυτεύς (1), τὸ δὲ ἁλὸς ἅλιος-ἁλιεὺς εἰς τὸ ἁλιὴς ἁλιεύς· οὕτω δ' ἐπήνεγκε μὲν οὗτος ἀληθῶς ὁμοιότητά τινα εἰς τὰ παραδείγματα, ἀλλ' αὕτη ἦν ψευδής, ἐπειδὴ τὸ ὑποτιθέμενον ἁλιὴς δὲν ὑπάρχει.

Ὁ κ. Β. δὲν ἠθέλησε νὰ παραθέσῃ καὶ τὸ χωρίον τοῦτο τῶν Ἀνεκδότων, ἠρκέσθη δὲ τῷ ἀνακριβεῖ δισχυρισμῷ ὅτι «τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνουσι καὶ τὰ Anecd. Gr. Ox. (γρ. Par.) τόμ. Δ' σελ. 5, 17» ἐνῷ κατ' ἀλήθειαν πολλοῦ γε καὶ δεῖ νὰ εἶναι τὰ αὐτά.

Τώρα τί ἀληθῶς ἔγραψεν ὁ Γραμματικὸς ἀντὶ τοῦ πλημμελοῦς παραδείγματος Αἰακίδης Αἰακιδεὺς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξευρεθῇ μετὰ βεβαιότητος. Βεβαιότατα δ' ὅμως οὐχὶ Αἰακίδης Αἰακιδεύς (Ἴσως δύναται νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι καθ' ὃν τρόπον εἴδομεν ἀνωτέρω συγκεχυμένας ὑπὸ τῶν Βυζαντίνων γραμματικῶν τὰς καταλήξεις -ιδῆς (ἀετιδῆς) καὶ -ιδὴς -ίδης, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ὁ ἀμαθὴς συνονθυλευτὴς τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ εὑρὼν που τὴν ἀγνω-

(1) Τὸ ναυτιεὺς τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ δὲν εὑρέθη ἀλλαχοῦ, τοὐλάχιστον ἐφ' ὅσον ἐγὼ γινώσκω· ἀλλὰ καὶ τὸ ναυτιδεύς, εἰς ὃ μετέβαλεν αὐτὸ ὁ κ. Β., οὔτε ἐγὼ εὗρόν που, οὔτε αὐτὸς ὁ κατασκευάσας αὐτὸ διὰ τῆς προσθήκης τοῦ δ ἐπίστωσε διὰ παραπομπῆς τινος.

στον αὐτῷ γενικὴν Αἰακίδευς ἐξέλαβεν αὐτὴν ὡς ὀνομαστικὴν εἰς -ιδεύς. Ἀλλ' εἴτε οὕτως εἴτε ἄλλως ὁπωσδήποτε ἔχει τοῦτο, τὸ βέβαιον καὶ ἀναντίλεκτον εἶναι ὅτι τὸ χωρίον τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ εἶναι ἐφθαρμένον καὶ ἀσυνάρτητον, τοῦτο δ' αἰσθανόμενος καὶ ὁ Dindorf καὶ ὁ Pape-Benseler δὲν παρέλαβον τὸν τύπον τοῦτον Αἰακιδεὺς ἐν τοῖς λεξικοῖς αὐτῶν).

Εἶναι δὲ ἰδιαιτέρας σημειώσεως ἄξιον καὶ τόδε, ὅτι ὁ κ. Β. ὁ τοσαῦτα κατ' ἐμοῦ εἰπὼν — καὶ τοῦτο ἀδίκως ὡς ἀπεδείχθη — ὅτι δὲν ἀνατρέχω εἰς τὰς ἀρχαίας πηγάς, ὅτι «ὅτι ὀχυροῦμαι ὄπισθεν παραπομπῶν, αἵτινες ἄνευ τῶν χωρίων, οὐδεμίαν σημασίαν δύνανται νὰ ἔχωσιν» (ὡσεὶ μὴ ἀνεγινώσκοντο ἐν οἷς παρέπεμψα βιβλίοις πλεῖσται παραπομπαί), ἐξέλαβε καὶ παρέθηκεν ἡμῖν ὡς ἀρχαίαν πηγὴν οὐχὶ κείμενον δοκίμου ἢ καὶ ἀδοκίμου ποιητοῦ ἢ συγγραφέως, οὐχὶ χωρίον Γραμματικοῦ τινὸς ἐκκρίτου τῶν Ἀλεξανδρεωτικῶν ἢ καὶ Ρωμαϊκῶν χρόνων, ἀλλὰ παράδειγμα ἐκ λεξικοῦ, τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ, ὃ κατὰ τοὺς Βυζαντιακοὺς χρόνους συνεγράφη ὑπό τινος σφόδρα ἀκρίτου συλλογέως καὶ ἐν ᾧ οὐ μόνον ἡ παραπομπὴ εἰς Φίλωνα ἢ Φιλόξενον οὐδὲν βεβαίως μαρτυρεῖ περὶ τῆς πιστῆς παραδόσεως τοῦ τύπου Αἰακιδεύς, ἀλλὰ καὶ τὰ παραδείγματα ἀναντιλέκτως πλημμελῶς καὶ ἀνοήτως ἔχουσιν.

Ἔπειτα καὶ τόδε λεκτέον: γενικῆς μὲν πρωτοκλίτων ὀνομάτων εἰς -εος, -ευς, -ους, ἀντὶ -α, -εω, -ου ηὑρέθησαν πολλὰ παραδείγματα καὶ ταῦτα ἐν ἐπιγραφαῖς καὶ δὴ ἀναμφήριστα, παράλληλοι δὲ τῶν εἰς -ίδης πατρωνυμικῶν τύποι εἰς -ιδεὺς (καὶ ἂν ἤθελον ὑποτεθῇ ἀληθεῖς οἱ τύποι Σιμωνιδεὺς Αἰακιδεὺς) ἐν μὲν ταῖς ἐπιγραφαῖς οὐδὲ εἷς, ἐν δὲ τοῖς βιβλίοις μόνοι οἱ μνημονευθέντες οὗτοι δύο Αἰακιδεὺς Σιμωνιδεύς. Καὶ ὅμως περὶ τύπων οὕτω σπανίων προκειμένου, ὁ κ. Β., ὁ ἐπαγγελλόμενος μετὰ στόμφου νά μοι δείξῃ τὴν ὁδόν, ἠρκέσθη εἰς ἓν μόνον παράδειγμα (1) τοῦ Αἰακιδεύς, τοῦ δὲ Σιμωνιδεὺς οὐδὲ ἓν εὗρεν, προέτεινε δὲ εἰς ἐμέ, καθ' ἃ εἴδομεν, νὰ εὕρω

(1) Διατί δὲ εἰς ἓν μόνον παράδειγμα; μήπως διότι τούτου μόνου τὴν παραπομπὴν εἰς τὸ Μέγα Ἐτυμολογικὸν σελ. 63 ἔχει ὁ Göttling (ἔνθα ἀνωτ. σελ. 169), εἰς ὃν παραπέμπει καὶ ὁ Κούρτιος; Διατί δὲν παρετέθη καὶ ἄλλη τις παραπομπὴ τούτου τε καὶ τοῦ Σιμωνιδεύς; ἢ διότι οὐδ' ὁ Göttling πιστοῖ τὸ Σιμωνιδεὺς διὰ παραπομπῆς τινος, ἀρκεῖται δ' ἁπλῶς λέγων ὅτι ηὑρέθη; Τὸ πρᾶγμα βεβαίως ὤφειλεν νὰ εἶναι διὰ τὸν κ. Β. ἄξιον μείζονος ἐπιστάσεως.

καὶ ἀποδείξω αὐτό! Καὶ ὅμως πρόδηλον ὅτι μεθοδολογικὴ καὶ ἠθικὴ ἀνάγκη ἐπέβαλλε τῷ κ. Β. νὰ ζητήσῃ ν' ἀποδείξῃ διὰ πολλῶν καὶ ἀναντιλέκτων παραδειγμάτων οὕτω σπάνιον τύπον οὐχὶ δὲ δι' ἑνὸς μόνου καὶ τούτου ἀλλοτρίου καὶ κακῶς ἔχοντος.

Ἔπειτα ὁ κ. Β. παρατάσσει, ὡς εἴδομεν, τὸ -αδεὺς ὡς κατάληξιν ἴσην πρὸς τὴν -δης -ιδεὺς -δοῦς. Ἀλλ' ὁ Κούρτιος ὀρθῶς εἶπεν ὅτι πολὺ πιθανώτερον εἶναι τὸ Ἀργαδεὺς ν' ἀναγάγωμεν εἰς τὸ ἐργάζομαι (ἐργαδ-jομαι) καὶ τὸ Στοιχαδεὺς εἰς τὸ στοιχάζειν (στοιχαδ-jειν), πρβλ. καὶ στοιχὰς -άδος. Ἐν τούτοις δηλ. ὁ Κούρτιος παρεδέχετο κατάληξιν ἁπλῶς -εὺς καὶ οὐδὲν πλέον. Καὶ ὀρθῶς, ἐπειδὴ πάντα ὅσα λήγουσιν εἰς -αδεὺς ἔχουσι τὸ αδ θεματικόν, οὐχὶ καταληκτικόν· πρβλ. Lobeck, Προλεγομ. σελ. 351, ἔνθα λέγεται «A nominibus in -ας gentiliciis Ἐχιναδεύς, Θυνιαδεύς, Ἀρκαδεύς, Τρωαδεὺς a Stephano nominata ut a Χαλκὶς Χαλκιδεύς, Καρὶς Καριδεύς, Πίσις Πισιδεύς»· αὐτόθι ἀναγράφει ὁ Lobeck καὶ σκιαδεὺς (ἰχθὺς) ἀπὸ τοῦ σκιὰς σκιάδος.

Ὁ παραδεχόμενος δὲ κατάληξιν -αδεύς, ὀφείλει νὰ ὁμολογήσῃ καὶ ἄλλην -ανδεὺς (Καρυανδεὺς Αηψιμανδεὺς Λαβρανδεὺς κτλ. ἀπὸ Καρύανδα, Αηψίμανδος, Λάβρανδα), καὶ ἄλλην -υνδεὺς Καλυνδεὺς ἀπὸ τοῦ Κάλυνδα κτλ. κτλ., ἐνῷ ἐν τῷ -ιδεὺς εἶναι τὸ ι τῆς καταλήξεως ἴδιον, ἀετ-ιδεύς, χην-ιδεύς, ἀλωπεκ-ιδεύς, κλπ. Ἀλλὰ κατάληξιν -αδεὺς οὔτε ὁ Ἡρῳδιανὸς οὔτε ὁ L. Meyer, οὔτε ὁ Γ. Κούρτιος, οὔτε ὁ L. Schwabe, οὔτε ὁ Kühner-Blass, οὔτε ὁ Brugmann οὔτε ἄλλος τις, ἐφ' ὅσον ἐγὼ τοὐλάχιστον ἠξεύρω, πλὴν τοῦ κ. Β., ἔθηκε μέχρι τοῦδε· οὐδ' ἦν λόγος τις πρὸς τοῦτο, ἀφοῦ αἱ μὲν τάξεις τῶν ληγόντων εἰς -ιδεὺς καὶ -δοῦς -δης ἔχουσιν ἑκάστη ἰδιαιτέραν σημασίαν, τὰ ὀλίγα δὲ εἰς -αδεὺς περατούμενα οὐδὲν διάφορον τῶν εἰς -εὺς σημαίνουσιν. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τούτοις τὸ -αδ τούτων εἶναι, ὡς εἴπομεν, ἀείποτε θεματικόν, ἤτοι ἐπειδὴ τὰ ὀλίγα εἰς -αδεὺς λήγοντα δὲν ἐλήφθησαν ὡς πρότυπα εἰς δημιουργίαν ἄλλων εἰς -αδεὺς κατὰ κατάχρησιν, οὐδεὶς λόγος, ἵνα νέα κατάληξις -αδεὺς τεθῇ καὶ μάλιστα παράλληλος ταῖς -δης -ιδεὺς -δοῦς -εύς. Πάντων δὲ τούτων τῶν ἀτοπημάτων αἴτιος εἶναι ὁ μακαρίτης Κούρτιος ὁ παραθεὶς (πρὸς ἄλλον σκοπὸν καὶ μετ' ἄλλης ἑρμηνείας ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω σελ. 99) καὶ

τὸ Ναυτεὺς καὶ τὸ Ἀργαδεύς, Στοιχαδεύς, Μαιαδεύς· ἐπειδὴ ταῦτα κατεσπευσμένως ἀντιγράφων ὁ κ. Β. περιεπλάκη τηλικαύταις δυσκολίαις, ἀφ' ὧν ἐπίστευσεν ὅτι ἀπαλλάσσεται, ἂν προσθῇ νέαν κατάληξιν -αδεύς, ἤτοι ἂν πολλαπλασιάσῃ τὸ κακόν. Οὕτως ὁ κ. Β. πρῶτον μὲν ἐξεχώρησε τὸ δικαίωμα τῆς ἐρεύνης τούτων τοῖς γλωσσολόγοις, αὐτὸς ἀρκεσθεὶς τοῖς χωρίοις, ἔπειτα δέ, μετὰ τὴν ἐκχώρησιν ταύτην, ἐπιλαθόμενος, ὡς φαίνεται, ὧν εἶπεν, ἔρχεται πάλιν καὶ διαλαμβάνει περὶ ὑποκοριστικῶν καταλήξεων -ιδεὺς καὶ -αδεὺς κττ. καὶ τὸ πάντων δεινότατον -ευς(!) ὡς συνεχομένων, καὶ διατείνεται ὅτι οὐδεμία ἐν αὐταῖς ὑπάρχει διαφορά!

Ἐπειδὴ ἐγὼ εἶπον ὅτι τὸ Αἰακιδευς, Σιμωνιδευς δὲν εἶναι ὀνομαστικαὶ ἀλλὰ γενικαί, ὁ κ. Β. ἀπαντῶν γράφει «ἔστω, ὑποθέσωμον πρὸς στιγμὴν ὅτι εἶνε γενικαί, ὡς ἐπιθυμεῖ ὁ κ. Χ.· τότε καὶ τὸ Μαιαδεὺς ἔχον ἀντιπαρακείμενον τὸ Μαιάδης πρέπει νὰ εἶνε γενική». Ὄχι, καθόλου δὲν πρέπει, οὐδ' ἐπιβάλλεται, οὐδ' εἶπον ἐγὼ τοῦτο, ἀφοῦ μόνον τὸ Αἰακίδευς καὶ Σιμωνίδευς ὠνόμασα. Ἐπιβάλλεται ἄλλο τι νὰ ὑποτεθῇ ἤ, ὅπως ὁ Nauck καὶ Κούρτιος εἶπον, νὰ ἐκλάβωμεν αὐτὸ ὡς θωπευτικὸν κατὰ τὰ ὀνόματα τῶν νεογνῶν τῶν ζῴων ἐσχηματισμένον, ἢ μᾶλλον νὰ παραγάγωμεν ἐκ τοῦ τύπου Μαιὰς Μαιάδος, ὅθεν Μαιαδεύς, ὅπως Ἐχινὰς Ἐχινάδος Ἐχιναδεὺς (ἰδὲ ἀνωτ. 115), ὅτε θὰ εἶναι παράλληλος τύπος τοῦ Μαιάδης τοῦ ἀπὸ τοῦ Μαῖα σχηματισθέντος.

Ἐλέγχων τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Β. προταθὲν λεοντώνυμοι (ἀστέρες) εἶπα ὅτι ἀρκεῖ νὰ λεχθῇ κατ' αὐτῶν ὅτι οὐδὲν εἰς -ωνυμος ἐγένετο οὐσιαστικὸν προσηγορικόν· ὁ δὲ κ. Β. θέλων νὰ μ' ἐλέγξῃ προφέρεται ἢ ἐπίθετα, οἷον ἐπώνυμος (ἥρως ἢ ἄρχων), ἀνώνυμος κττ. ἢ κύρια ὀνόματα Ἱερώνυμος, Ἀριστώνυμος, Κλεώνυμος κττ. πρὸς δὲ καὶ δύο ὀνόματα καλλιώνυμος (ἰχθὺς) καὶ εὐώνυμος (δένδρον). Καὶ περὶ μὲν τῶν ἐπιθέτων καὶ τῶν κυρίων ὀνομάτων εἶναι πρόδηλον ὅτι ταῦτα παρέθηκεν ὁ κ. Β. κατὰ παράβασιν τῶν νόμων τῆς λογικῆς περιπίπτων καὶ πάλιν εἰς ἑτεροζήτησιν, ἐπειδὴ ἐγὼ ῥητῶς εἶπα προσηγορικά. Διότι δὲν λέγομεν προσηγορικὰ τὰ ἐπίθετα ἐκεῖνα, ἅτινα κατὰ παράλειψιν ὡρισμένου οὐσιαστικοῦ τίθενται πολλάκις καθ' ἑαυτά, λ.χ. ὦφλε χιλίας, τῇ ἑτέρᾳ ληπτόν, δεξιὰς ἔδωκαν καὶ ἔλαβον, μεῖζον θάτερον ποιεῖν, τὸν δ' ἔμπροσθεν χρόνον ἐκ τῆς νικώσης

ἔπραττον πάντα οἱ στρατηγοὶ κττ. Οὕτως οὐδ' ὁ ἐπώνυμος (ἥρως, ἄρχων), οὐδ' ὁ ἀνώνυμος (συγγραφεὺς ἤ τι τοιοῦτον ἑκάστοτε) εἶναι, ὅπως λέγει ὁ κ. Β., οὐσιαστικὰ προσηγορικά· περὶ δὲ τῶν δύο ὀνομάτων καλλιώνυμος (ἰχθὺς) καὶ εὐώνυμος (δένδρον) ἔχει δίκαιον ὁ κ. Β. καὶ ὁμολογῶ ὅτι με διέλαθον. Ἀλλ' ὅμως δὲν ἔχει δίκαιον νομίζων ὅτι ταῦτα συντελοῦσιν εἰς σύστασιν τῶν λεοντωνύμων αὐτοῦ. Ὅλως τοὐναντίον βοῶσι κατ' αὐτῶν. Διότι καλλιώνυμος ἰχθὺς ὠνομάσθη ὁ ἄλλως λεγόμενος πρότερον κάλλιχθυς, ἤτοι ὁ ἔχων ἤδη πρότερον καλὸν ὄνομα· ὁ ἰχθὺς ἄρα ὁ ἔχων πρότερον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ κάλλους (κάλλιχθυς) ὀρθῶς ἐκλήθη ἔπειτα καλλιώνυμος ἀκριβῶς ὅπως ὁ πρότερον κληθεὶς ὑπὸ τοῦ ὄχλου Καβαλλῖνος ὠνομάσθη ἔπειτα ὑπὸ τῶν ἀρχαϊζόντων συγγραφέων Κοπρώνυμος ὡς ἀπὸ τῆς κόπρου ἔχων ἤδη τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ὅμοιόν τι βεβαίως συνέβη καὶ εἰς τὸ εὐώνυμος ἤτοι καὶ τοῦτο εἶναι δεύτερον ὄνομα, οὐχὶ τὸ πρῶτον δοθέν. Καὶ τώρα ἐρωτᾶται: ἔχουσιν ἤδη καὶ οἱ διᾴττοντες ἀστέρες οὗτοι, περὶ ὧν ἦν ἡμῖν ὁ λόγος, τὸ ἑαυτῶν ὄνομα ἐκ τοῦ λέοντος, ὀνομάζονται λέοντες ἢ λεοντίδαι ἢ λεοντίσκοι ἢ ὅπως θέλει τις, ἵνα νῦν ὀνομασθῶσι καὶ λεοντώνυμοι, ἤτοι ὠνομασμένοι ἀπὸ τοῦ λέοντος, φέροντες τὸ ὄνομα τοῦ λέοντος;

Θέλων νὰ δείξω ὅτι τὰ εἰς -δης ἐλαμβάνοντο καθολικώτερον, ὥστε ἐδήλουν καὶ ἄλλας σχέσεις, οὐχὶ πάντοτε μόνην τὴν τῆς καταγωγῆς, ὅτι διὰ τοῦτο ἐλέγοντο καὶ ἐπὶ ἀψύχων (1), παρέθηκά τινα παραδείγματα οἷον Περγαμίδης ὁ ἐκ Περγάμου, Ὠγενίδαι οἱ ὅμοιοι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τῷ θεῷ Ὠγένῳ, Γυγάδας ὁ χρυσὸς καὶ ἄργυρος ὁ ὑπὸ τοῦ Γύγου ἐν Δελφοῖς ἀνατεθείς. Καιάδας τὸ γνωστὸν ἐν τῇ Λακωνικῇ βάραθρον, Ὀρχαλίδης λόφος παρὰ τὴν Ἁλίαρτον ἐκ τοῦ *ὄρχαλος-ὄρχος (Lobeck, Προλεγ. 98, 39). Ὁ δὲ κ. Β. ὁ κατηγορῶν ἐμοῦ, ὅτι κακουργῶ ἐν λόγοις, ὅτι μηχανῶμαι, ὅτι παρα-

(1) Ἀκριβῶς διὰ τὴν γενικωτέραν αὐτῶν σημασίαν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ εἰς -ιδεὺς (ἃ ἀεὶ ἐπὶ ἐμψύχων καὶ μάλιστα νεογνῶν ἐλέγοντο) εἶπον ἐγὼ ὅτι ἁρμόζει νὰ ὀνομασθῶσι λεοντίδαι οἱ ἄψυχοι καὶ οὐχὶ διὰ τῆς γεννήσεως καὶ καταγωγῆς πρὸς τὸν λέοντα συνδεόμενοι διᾴττοντες ἀστέρες· ἐπειδὴ διὰ τοῦ λεοντιδεῖς θὰ παριστῶντο ὡς νεογνὰ τοῦ λέοντος, σκύμνοι ἢ λεονταρόπουλλα, ὃ ἀνάρμοστον διὰ τὴν ἰσχυρὰν προσωποποίησιν. Ὁ δὲ κ. Β. διατείνεται ὅτι προτιμότερον τοῦ λεοντίδαι εἶναι τὸ λεοντιδεῖς «ὡς ὑποσημαῖνον καὶ ὑποδεικνύον κάλλιον τὸν λέοντα», δηλ. ὡς ἔχον ἀκριβῶς τὸ ἐλάττωμα ὅπερ ἤθελον ἐγὼ ν' ἀποφύγω!

λείπω (τὴν ἀνάμειξιν τῶν ἀλλοτρίων) παραδόξως τὸ μὲν Γυγάδας (χρυσὸς καὶ ἄργυρος) καὶ τὸ Ὀρχαλίδης (λόφος) παρασιωπᾷ· περὶ δὲ τοῦ Καιάδα λέγει, ὅτι « εἶνε ἄλλης κατηγορίας καὶ ὅλως ἀκατάλληλον ». Ἀλλὰ τίνος κατηγορίας καὶ διατί εἶναι ἀκατάλληλον νὰ παραβληθῇ πρὸς τὰ ἄλλα εἰς -δας (-δης) ὀνόματα, δὲν ἠθέλησε νὰ εἴπῃ ἡμῖν, ἠρκέσθη δὲ εἰς τὸν ἀφορισμὸν τοῦτον, ὅστις βεβαίως δὲν εἶναι ἀπόδειξις. Ἀλλ' εἶναι πασίγνωστον ὅτι τὸ Καιάδας συνάπτεται πρὸς τὸ παρ' Ἡσυχίῳ καίατα· ορύγματα, ἢ τὰ ὑπὸ σεισμῶν καταρραγέντα χωρία (πρὸς ὃ συνάπτεται καὶ τὸ παρ' Ὁμ. κητώεσσα ἀντὶ καιϝατόεσσα), καὶ ὅτι τὸ καίατα τοῦτο ταυτίζεται τῷ Ἰνδ. kevata-s = ὄρυγμα, (πρβλ. Ἰνδ. chyati = σχίζειν καὶ Ζενδ. skyaiti = τέμνειν, χωρίζειν)· ὅτι ἀφαιρουμένης τῆς τοῦ πληθυντικοῦ καταλήξεως -τα ὑπολείπεται ἀκριβῶς τὸ θέμα τοῦ Καιά-δας, πρβλ. τὰ καίϝα-τα : Καιϝά-δας, Γύγα-ς : Γυγά-δας, Ἱππότα-ς : Ἱπποτά-δας (1). Ὁμοίως ἠξεύρομεν ἡμεῖς οἱ καταδεδικασμένοι ὑπὸ τοῦ κ. Β. ν' ἀσχολώμεθα περὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν καταλήξεων, ὅτι ἡ κατάληξις -εὺς καὶ -της, δι' ὧν κυρίως σχηματίζονται τὰ τῶν δρώντων προσώπων δηλωτικὰ ὀνόματα, εὕρηνται συχνότατα καὶ ἐν ὀνόμασι ποταμῶν, λιμνῶν, ὀρέων, πόλεων καὶ καθόλου τοπωνυμιῶν· πρβλ. Σμαραγδίτης (ὄρος), Λευκάτας, Χελωνάτας, Ὀφέλτας, Ἀκρίτας, Καρνεάτας, Κιθαριστὴς (λιμήν), Καφηρεύς, Κερκετεύς, Ἐνιπεύς, Πειραιεὺς κτλ. κτλ. Διὰ ταῦτα δὲν δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν τὸν ἀπόκρυφον λόγον, δι' ὃν τὸ Καιά-δας (ὅπως οὐδὲ τὸ Ὀρχαλ-ί-δης, Γυγά-δας κττ.) εἶναι ἄλλης κατηγορίας, ὅπως λέγει ὁ κ. Β.

(1) Πόσον γενικαὶ σχέσεις ἐσημαίνοντο διὰ τῆς καταλήξεως ταύτης ἐννοεῖ τις ἐνθυμηθεὶς ὅτι ὁ Ἀριστοφάνης (Ἀχαρν. 619) ἔπλασεν ὄνομα Μαριλάδης ἀπὸ τοῦ μαρίλη (= τέφρα ἀνθράκων), ἵνα ὀνομάσῃ οὕτως Ἀχαρνέα τινὰ τῶν τὴν ἀνθρακείαν μετερχομένων. Λιγυστιάδης δ' ὠνομάσθη ὁ Μίμνερμος ὑπὸ Σόλωνος ὡς λιγὺς ἀοιδός. Καθ' ἃ δὲ σημειοῦται Lobeck ἐν Αἴαντος στ. 879, Βοαγίδης ἐκλήθη ὁ Ἡρακλῆς ὑπὸ τοῦ Λυκόφρονος ὅτι τὰς βοῦς τοῦ Γηρυόνου ἤγαγεν. Αὐτόθι κεῖνται καὶ ἄλλα εἰς -δης οὐχὶ τὴν γένεσιν καὶ καταγωγὴν ἐμφαίνοντα, οἷον ἑρμοκοπίδαι, σταφυλοκοπίδης, ἀρχογλυπτάδης, παραιβάδας, προσαγωγίδαι, κοιρανίδαι, εὐπατρίδαι κττ. πρβλ. καὶ τὰ περὶ τοῦ βοΐδης καὶ βοϊδεὺς λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Nauck ἀνωτ. σελ. 111. Ἡ ὀνομασία ἄρα λεοντίδαι ἦν κατὰ πάντα σύμφωνος πρὸς τὴν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις χρῆσιν τῆς καταλήξεως ταύτης - δης, τοὐναντίον δὲ ἡ ὀνομασία λεοντιδεὺς παντάπασιν ἀλλοτρία τῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις χρήσεως τῆς καταλήξεως -ιδεύς.

Ἡ ἀλήθεια, ἡ καθαρὰ ἀλήθεια εἶναι ὅτι οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει, ἀλλ' ὁ κ. Β. ὅπως διὰ τῆς χρυσῆς καὶ χρησίμου νῦν αὐτῷ σιγῆς ἠθέλησε ν' ἀνασκευάσῃ τὸ Γυγάδας καὶ Ὀρχαλίδης, οὕτω διὰ τοῦ ἀφορισμοῦ τούτου ἠθέλησε νὰ ἐκτοπίσῃ τὸ ὀχληρὸν Καιάδας, ἵνα δύνηται ἔπειτα νά μ' ἐλέγχῃ διατεινόμενος ὅτι πάντα τὰ εἰς -δης ἐσήμαινον τὸ πάλαι ἔμψυχα, ἐσφάλην δ' ἐγὼ σχηματίσας ὄνομα ἀψύχων εἰς -δης!

Μετὰ ταῦτα γράφει «ὀλίγον ἔλειψε νὰ λησμονήσω ἕτερον δεῖγμα τῆς φιλαληθείας τοῦ κ. Χ., ὅτι τὸ ὄνομα τῆς φυλῆς **Λεοντίδος** ἐν μὲν τῇ πρώτῃ διατριβῇ ἐπανειλημμένως γράφει διὰ τοῦ **ο**, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ διὰ τοῦ **ω**». Ταῦτα δὲν ἔχουσιν ὅπως λέγει ὁ κ. Β., ἀλλ' ὡς ἀκολούθως: Ἐν τῇ πρὸς τὸν κ. Αἰγινήτην ἐπιστολῇ μου παρέθηκα χωρίον τοῦ Ἡρωδιανοῦ αὐτολεξεί, ἐν ᾧ τὸ ὄνομα φέρεται διὰ τοῦ ο· δὲν ἠθέλησα δ' ἐγὼ νὰ διορθώσω τὸν τεχνικόν, ἐπειδὴ ἠξεύρω ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ αὕτη ἡ γραφὴ ἦν συνήθης καὶ δὴ πιθανῶς οὕτως ἔγραψεν ὁ ἀνὴρ (πρβλ. Herwerden, Lap. Test. 28). Ὅτε δ' ἔπειτα ἔγραψα ἐν τῷ ἐμῷ λόγῳ τὸν τύπον τοῦτον, ἔγραψα κατὰ τὸν δόκιμον τρόπον διὰ τοῦ ω. Αὕτη εἶναι ἡ καθαρὰ ἀλήθεια, ὅπως ἕκαστος ἀναγινώσκων τὰ ἐμὰ βλέπει(1).

«Ὁ περίφημος κανὼν τοῦ κ. Χ., διατείνεται ὁ κ. Β., ἔχει καὶ ἄλλα σφάλματα, οἷον ὅτι δὲν σημαίνεται ἀείποτε τὸ νεογνὸν οὐδ' ἐπὶ τῶν ζῴων (πρβλ. λαγιδεὺς καὶ τὴν σημ. τοῦ Κοραῆ εἰς Ἰσοκράτη Β΄ τόμ. σελ. 317». Κατὰ τἀνωτέρω (σελ. 110-1) λεχθέντα ὁ κανὼν δὲν εἶναι δυστυχῶς ἐμός, ἐπειδὴ πολλοὶ ἄλλοι πρὸ ἐμοῦ εἶπον αὐτόν. Ὁ δὲ κ. Β. ἐν μὲν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ πραγματείᾳ ἐπεχείρει ν' ἀνασκευάσῃ αὐτὸν διὰ τοῦ Ναυτεύς, Ἀλαλκομενεύς, Ἐργαδεύς, Στοιχαδεὺς κλπ., νῦν δὲ συνειδὼς ὅτι διὰ τοιούτων παραδειγμάτων δὲν αἴρεται τὸ κῦρος αὐτοῦ φέρει τὸ λαγιδεύς. Ἀλλὰ περὶ τοῦ λαγιδεὺς διέλαβεν θαυμασίως, ὡς ἔθος αὐτῷ, ὁ σεβαστὸς καὶ προσφιλὴς διδάσκαλος ἐμοῦ Κ. Σ. Κόντος ἐν Παρνασσῷ τόμ. Α΄ σελ. 660, ἀποδείξας ὅτι κύνικλοι ὠνομάσθησαν οὗτοι τὸ

(1) Ἀπὸ τοῦ ἐπωνύμου ἥρωος Λέως δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ σχηματισθῇ τύπος μετὰ τοῦ ντ, Λεωντὶς καὶ Λεωντίδαι· φαίνεται ἄρα ὅτι συνεξέδραμεν τῷ Ἱπποθωντὶς Ἱπποθωντίδαι. Ἐπειδὴ δ' ὅμως τότε ἕνεκα τοῦ ντ τούτου ταχέως παρητυμολογήθη πρὸς τὸ Λέων Λέοντος, ἤρξατο ἀπ' αὐτῶν τῶν δοκίμων χρόνων νὰ γράφηται καὶ ἐκφωνῆται διὰ τοῦ ο· πρβλ. Λεοντὶς ἐν Συλλ. Ἀττ. Ἐπιγρ. Β΄ 835, 62 (τοῦ 320/317 π.Χ.), καὶ ἄλλα πολλὰ παρὰ Herwerden ἔνθα ἀνωτ.

πρῶτον, ὅτε ἐκ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ἐγνώσθησαν, διὰ ξένης λέξεως ὑπὸ τοῦ Πολυβίου, ὅτι δ' ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ἡ λέξις ἐξηλληνίσθη εἰς τὸ λαγιδεύς, ἐπειδή, καθ' ἃ λέγει ὁ Αἰλιανὸς ἐν τῷ περὶ Ζῴων ΙΓ' 15, «πέφυκε δὲ καὶ **λαγὼς** ἕτερος **μικρὸς** τὴν φύσιν, οὐδὲ αὔξεταί ποτε, κόνικλος ὄνομα αὐτῷ» (παρὰ Κόντῳ ἔνθα ἀνωτ.), δηλαδὴ προκειμένου νὰ ὀνομασθῇ ὁ μικρὸς οὗτος λαγώς, ὡς ἐχαρακτηρίσθη, ἐλήφθη ἡ πρότερον ἤδη ἐν τῇ γλώσσῃ ὑπάρχουσα λέξις λαγιδεὺς ἡ σημαίνουσα τὸ νεογνὸν καὶ δὴ τὸν μικρὸν λαγών. Καὶ νῦν ἐρωτῶ, δύναταί τις νὰ ψέξῃ τὸ λαγιδεὺς ἐπὶ τοῦ κονίκλου καὶ νὰ παραστήσῃ αὐτὸ ὡς ἐξαίρεσιν τοῦ κανόνος ὅτι τὰ εἰς -ιδεὺς σημαίνουσι νεογνά; Προδήλως οὐχί, ἐπειδὴ πᾶσα γλῶσσα βρίθει τοιούτων χρήσεων, ἀλλ' οὐδεὶς ἀληθὴς ἐπιστήμων συνάγει ἐκ τούτων συμπεράσματα ἀναιρετικὰ τῶν νόμων τῆς δημιουργίας τῶν λέξεων, ὅπως καὶ οὐδεὶς δικαιοῦται νὰ ποιῆται νῦν χρῆσιν ἀρχαίων γλωσσικῶν στοιχείων, οἷον καταλήξεων, χρόνων, ἀριθμῶν κττ. ξένην καὶ ἄγνωστον τοῖς ἀρχαίοις. Βεβαίως ἡ κατάληξις -ιδεὺς ἠδύνατο. ἂν ἐπὶ μακρὸν ἐσῴζετο ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ἕλλησι, νὰ μεταβληθῇ ὡς πρὸς τὴν σημασίαν καὶ δὴ νὰ λεχθῇ καὶ ἐπὶ μικρῶν ἐμψύχων καθόλου ἢ καὶ ἐπὶ ἀψύχων ἔτι, ὅπως λ.χ. ἡ -δης -πουλλος, ἢ καὶ νὰ ἀποβάλῃ ὅλως τὴν ὑποκοριστικὴν αὐτῆς σημασίαν, ὅπως λ.χ. ἡ ὑποκοριστικὴ -ιον κλπ. Ἀλλ' ἀφοῦ καθ' ἅπαντα τὸν χρόνον τῆς χρήσεως αὐτῆς δὲν παρέστησε τοιαύτας ἐννοίας, δὲν δικαιούμεθα ἡμεῖς σήμερον νὰ παραλάβωμεν αὐτὴν ἐπὶ σημασίας ἀγνώστου τοῖς ἀρχαίοις, λ.χ. ἐπὶ ἀψύχων, οὐχὶ νεογνῶν κλπ.

Συγκεφαλαιῶν τὰ λεχθέντα ἀναγράφω ἐν συντόμῳ πρῶτον τὰς ἀντιφάσεις: Πρῶτον λέγεται ὑπὸ τοῦ κ. Β. ὅτι οἱ γλωσσολόγοι ἀσχολοῦνται περὶ τὰς καταλήξεις, οἱ δὲ φιλόλογοι ὀφείλουσι νὰ ἐξετάζωσι τὰ χωρία· καὶ μετὰ τοῦτο γίνεται ὑπ' αὐτοῦ μακρὸς λόγος περὶ τῶν καταλήξεων -δης -ιδεὺς -δοῦς -εὺς ὡς ἴσων κατὰ τὴν χρῆσιν, τίθεται δὲ καὶ νέα κατάληξις ἡ -αδεύς, καὶ αὕτη ἄνευ τινὸς λόγου, ἐπειδὴ οὐδεμίαν ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχουσι τὰ εἰς αὐτὴν λήγοντα. Πρῶτον λέγονται τὰ διὰ τῶν καταλήξεων τούτων σχηματιζόμενα ὑποκοριστικά, ἔπειτα φέρεται τὸ Αἰακιδεὺς Σιμωνιδεὺς οὐχὶ ὡς τύποι δηλωτικοὶ τοῦ μικροῦ Αἰακίδου Σιμωνίδου ἀλλ' ὡς σημαίνοντες αὐτὸ τοῦτο ὃ καὶ τὸ Αἰακίδης Σιμωνίδης. Τί ὀχυροῦσαι, λέγεται

πρὸς ἐμέ, ὄπισθεν παραπομπῶν αἵτινες ἄνευ τῶν χωρίων οὐδεμίαν δύνανται νὰ ἔχωσι σημασίαν; ἔπειτα παρατίθεται ἓν μόνον παράδειγμα ἐκ λεξικοῦ ἄνευ παραπομπῆς ἐξασφαλιζούσης τὴν πίστιν αὐτοῦ, καὶ τοῦτο ἐφθαρμένον· καὶ σημειωτέον ὅτι ὁ μὲν τύπος τῆς γενικῆς τῶν πρωτοκλίτων εἰς -εος -ευς -ους ἦν ἀπὸ πολλοῦ ἐξ ἐπιγραφῶν μεμαρτυρημένος, ὁ δὲ παράλληλος τῶν εἰς -ίδης τύπος, ὁ εἰς -ιδεύς, οὐ μόνον ἐν ἐπιγραφαῖς οὐκ ἀναγινώσκεται, ἀλλὰ καὶ ἀμφίβολος σφόδρα ἢ μᾶλλον ἀνύπαρκτος εἶναι.

Ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ κατορθοῖ ἅμα μὲν νὰ κρύπτῃ τὸ ὄνομά του (1), ἅμα δὲ νὰ διατείνηται ὅτι «δὲν εἶναι ἐκ τῶν περιβαλλομένων λεοντῆν οὐδὲ τῶν ἀποσκοπούντων ὅτι ἡ λεοντῆ δὲν δύναται νὰ καλύψῃ τὰ ὦτά των». Κατὰ ταῦτα ἄρα ἐγὼ ὁ οὐδαμῶς κρυπτόμενος φέρω λεοντῆν καὶ ἐγὼ ὁ φανερῶς ἀγωνιζόμενος συλλογίζομαι ὅτι ἡ λεοντῆ, ἣν οὐδέποτε εἶχον, ἐπειδὴ οὐδέποτε ἐν τῷ ἐμῷ βίῳ ἔγραψα ἀνωνύμως, καλύπτει τὰ ὦτά μου (2)!

Ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ ἅμα μὲν κατηγοροῦμαι, ἀτόπως ὡς ἐδείχθη, ὅτι κακουργῶ ἐν λόγοις καὶ ταῦτα κατ᾽ ἔθος, ὅτι μηχανῶμαι, ὅτι μετατρέπω τὸ ζήτημα ἀπὸ φιλολογικοῦ εἰς γλωσσολογικόν, ἵνα διαφύγω κτλ., ἅμα δὲ ἀναμίγνυνται πράγματα γλωσσολογικώτατα, ὅτι δηλ. αἱ καταλήξεις -ιδευς -δους -ευς εἶναι συγγενεῖς.

Ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ κατορθοῦται ἅμα μὲν νὰ ψέγωμαι ὅτι δὲν ἀνατρέχω εἰς τὰς ἀρχαίας πηγὰς ἀλλ᾽ ἀρκοῦμαι παραπέμπων εἰς δύο γραμματικάς, ἅμα δὲ νὰ λέγηται ὅτι τὸ πρᾶγμα περὶ οὗ προέκειτο φέρεται ἐν πάσαις σχεδὸν ταῖς νεωτέραις γραμματικαῖς! καὶ σύναμα

(1) «Τὸ ὄνομά μου, λέγει ὁ κ. Β., δὲν ἀποκαλύπτω, οὐχὶ ἐκ φόβου πρὸς αὐτὸν (ἄπαγε!) ἀλλὰ σεβόμενος τὸ Πανεπιστήμιον, οὗτινος εἶνε καθηγητής». Ἀλλὰ τίς λογικὴ σχέσις ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ ὀνόματος τοῦ Α καὶ τῆς θέσεως τοῦ Β; Γράφει τις, ὑπόθες, κατὰ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἀθηνῶν ὅ,τι ἂν θέλῃ, καὶ ἔπειτα διατείνεται ὅτι σεβόμενος τὴν Ἐκκλησίαν, ἧς προΐσταται ὁ Μητροπολίτης, δὲν ἀποκαλύπτει τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἂν ἐλέγετο ὅτι ὁ κ. Β. δὲν ἀπεκάλυπτε τὸ ὄνομά του σεβόμενος τὸ Πανεπιστήμιον, οὗτινος αὐτὸς εἶναι καθηγητής, δὲν θὰ ἦτο μὲν κολακευτικὸν δι᾽ αὐτόν, ἀλλὰ θὰ ἦτο τοὐλάχιστον λογικόν. Ἀλλ᾽ ὅπως ἔγραψεν, ὁμολογητέον ὅτι ἀλλόκοτος λίαν εἶναι ἡ δισχύρισις αὕτη.

(2) Ἂν ὁ κ. συνάδελφος διὰ τῆς ἥκιστα βεβαίως συναδελφικῆς ταύτης φράσεως ἐσήμαινεν, ὅτι σκοπὸν εἶχε ν᾽ ἀποκαλύψῃ τὴν ἐμὴν ἀμάθειαν, καθὼς δι᾽ ἄλλης φράσεως ἐπεδίωξε νὰ φέρῃ εἰς φῶς τὴν κακήν μου συνήθειαν τοῦ κακουργεῖν ἐν λόγοις, τοῦ μηχανᾶσθαι κλπ., φρονῶ, ὅτι ἕνεκά γε τοιούτων ἐλέγχων ἐπιτρέπεταί μοι νὰ θαρρῶ τοῖς δικάσουσιν ἐπιστήμοσιν.

ὅτι παραπέμπων εἰς τὰς γραμματικὰς ἐκείνας ζητῶ τὴν ἐπίδειξιν καὶ τὸν κορεσμὸν τῶν παθῶν!

Ἐν τῷ αὐτῷ ἄρθρῳ ἅμα μὲν παριστῶνται οἱ γλωσσολόγοι πάντες ὡς ἀγύρται καὶ ἀπατεῶνές τινες, τοῦ γλωσσολογικῶς ἐκλαμβανομένου ὡς ἴσου τῷ ἀπατηλῶς, καὶ ζητεῖται ὁ ἔλεγχος οὐχὶ τῶν γνωμῶν μου, ἔνθα πάντες δυνάμεθα ὡς ἄνθρωποι νὰ σφαλλώμεθα, ἀλλὰ τοῦ ἤθους μου, ἐν ᾧ πάντες ὀφείλομεν νὰ ὦμεν ἀδιάπτωτοι καὶ ἀκέραιοι, ἅμα δὲ γίνεται λόγος περὶ κορεσμοῦ τῶν παθῶν, ὡς ἐμὸν δῆθεν ἔργον, καὶ ὅτι ὕβρισα αὐτόν, ἐνῷ ἐγὼ οὔτε ἄλλον τινὰ οὔτε τὸν κ. Β. ὕβρισά ποτε, οὐδ' ἠδυνάμην νὰ πράξω τοῦτο, ἀφοῦ ἠγνόουν αὐτὸν γράφοντα ἀνωνύμως, καὶ δὴ δὲν εἶχον πρὸ ἐμοῦ ἄνθρωπον νὰ ἐπαινέσω ἢ νὰ ὑβρίσω ἀλλ' ἁπλῶς γνώμας ἐκθέτους (1), ἃς ἐχαρακτήρισα προσηκόντως, ὅπως ἡ παροῦσα συζήτησις σαφῶς δεικνύει.

Ἐν τῷ αὐτῷ ἄρθρῳ ἅμα μὲν κατηγοροῦμαι ὅτι παραλείπω ὅσα ὤφειλον κατὰ τὸν κ. Β. νὰ παραλάβω, κατ' ἀλήθειαν δὲ νὰ μὴ ἀνα-

(1) Εἰς τὰ ἔκθετα οὔτε οἱ νόμοι τῆς πολιτείας παρέχουσι δικαιώματα καὶ τιμὰς γένους οὔτε ἡ κοινωνία τιμὰς καὶ διακρίσεις ὅπως εἰς τὰ τέκνα τὰ ἐκ γνωστῶν γονέων. Ταὐτὸν δὲ συμβαίνει καὶ ταῖς γνώμαις ταῖς ἄνευ προστάτου καὶ κηδεμόνος εἰς τὸ μέσον ῥιπτομέναις. Αὗται κρίνονται δικαιότερον ἀλλ' ἅμα καὶ αὐστηρότερον τῶν ἄλλων. Οὕτως ἔπραξα καὶ ἐγὼ ὅτε ἔκρινα καὶ ἐχαρακτήρισα τὰς γνώμας τοῦ κ. Β. Ἂν δὲ θελήσῃ νὰ γράφῃ καὶ δημοσιεύῃ τοῦ λοιποῦ ἐνυπογράφως, ἔστω βέβαιος, ὅτι ἐγὼ σεβόμενος τὸν ἄνθρωπον καὶ μάλιστα τὸν συνάδελφον θὰ φέρωμαι πρὸς τὰς γνώμας αὐτοῦ μετὰ τοῦ σεβασμοῦ τοῦ προσήκοντος εἰς πεποιθήσεις παντὸς ἀνθρώπου, οὐχὶ ὡς πρὸς ἐκθέτους καὶ ἐρήμους, ἃς πάντοτε θὰ ὀνομάζω τῷ προσήκοντι ὀνόματι. Πρόσθες ὅτι, ὅτε ἀνεγίνωσκον τὰ ἐσχάτως ἄτοπα ἐκεῖνα, δὲν ἠδυνάμην ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νά ὑποπτεύσω, ὅτι ὁ ἀντιλέγων μοι ἦν καθηγητὴς καὶ συνάδελφος, φιλόλογος ὡς ἔλεγεν, ἀλλ' ὁρμώμενος ἀπὸ τῆς ποιότητος τῶν λόγων αὐτοῦ εἴκασα ὅτι εἶχον πρὸ ἐμοῦ τινὰ ψευδῶς ἀντιποιούμενον τοῦ ἐντίμου ὀνόματος τοῦ φιλολόγου. Διά τοῦτο καὶ πικρότερον τὸ βέλος ἐπὶ ταῦτα ἀφῆκα, λυποῦμαι δ' ὅτι ἔβαλον ἐν ἀγνοίᾳ μου συνάδελφον· ἀλλ' αἰτία εἶναι πάλιν αὐτός, ὅστις δὲν ἔκρινεν ἀνάξιον ἑαυτοῦ νὰ γράφῃ ἀνωνύμως κατὰ συναδέλφου του καὶ τούτου ἀρχαιοτέρου. Τὸ ἐπίθετον δ' ὅμως Ἀβδηρῖται δὲν ἀπηυθύνετο κυρίως πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς τοὺς ἀνωνύμους καὶ νωνύμνους ἐκείνους ἐπικριτάς, τοὺς ἐπὶ δύο ὅλας ἑβδομάδας πληροῦντας τὰς Ἀττικὰς ἐφημερίδας ἀνοήτων, ἵνα μή τι ἄλλο εἴπω, ἐπικρίσεων τῆς προταθείσης λέξεως. Καὶ εἶχον, νομίζω, πληρέστατα δίκαιον νὰ ὀνομάσω τοῦτο Ἀβδηριτισμόν, ἐνθυμούμενος ὅτι πᾶσα μὲν ἡ Ἑλλὰς εἶναι γεωγραφικῶς, ἀρχαιολογικῶς καὶ γλωσσικῶς σχεδὸν ἄγνωστος ἡμῖν χώρα, οἱ δὲ ὀφείλοντες νὰ πράξωσί τι πρὸς τοῦτο ἐπιλαβόμενοι ἀφορμῆς τινος ἐξηκολούθουν ἐπὶ ἑβδομάδας γράφοντες περὶ πράγματος σχεδὸν ἀναξίου λόγου. Ἢ τί ἄλλο ἔπραττον, παρακαλῶ, οἱ ἀρχαῖοι ἐκεῖνοι Ἀβδηρῖται; καὶ δὲν ἐμφαίνει αὐτὸ τοῦτο μεγάλην στείρωσιν ἐφευρετικοῦ νοῦ;

μείζω, καὶ ἐξαίρεται ἡ «φιλαλήθειά» μου, ἅμα δὲ παραλείπονται τὰ παραδείγματα Γυγάδας, Καιάδας, ἵνα ψεχθῶ, ὡς πλημμελῶς πλάσας τὸ Λεοντίδαι ἐπὶ ἀψύχων, καὶ ἅμα παραποιεῖται τὸ τοῦ Μεγ. Ἐτυμολ. χωρίον διὰ παρασιωπήσεως καὶ παρεμβολῆς! κττ. κττ.

Τὰς ἑτεροζητήσεις καὶ τοὺς ἀλλοκότους, ἵνα μή τι ἄλλο εἴπω, δισχυρισμούς: Εἰς τὴν διδασκαλίαν μου, ὅτι τὰ εἰς -ιδεὺς ἐδήλουν νεογνά, ἀντετάχθησαν ὡς ἐξαιρέσεις παραδείγματα οἷον Ναυτ-εύς, Ἐργαδ-εύς, Στοιχαδ-εὺς κλπ. Εἰς δὲ τὴν παρατήρησίν μου ὅτι ταῦτα δὲν λήγουσιν εἰς -ιδεὺς καὶ κακῶς φέρονται ὡς ἐξαιρέσεις, δίδοται ἡ ἀπάντησις ὅτι διέλαβε γενικώτερον περὶ πάντων ὁμοῦ ὅπως ἔπραξαν (ὃ οὐκ ἀληθὲς) καὶ οἱ παλαιότεροι γλωσσοδῖφαι καὶ οὕτω προκειμένου περὶ τῆς χρήσεως ἀναμιγνύεται ἡ ζήτησις τοῦ ἐτύμου.

Τὰ εἰς -δης, ἔλεγον ἐγώ, ἐλαμβάνοντο γενικώτερον λεγόμενα καὶ ἐπὶ ἀψύχων, παρέθηκα δὲ καὶ παραδείγματά τινα τῆς χρήσεως ταύτης. Ἀλλὰ τῶν παραδειγμάτων τούτων τὰ μὲν ἄλλα παρασιωπῶνται, τὸ δὲ Καιάδας καταδικάζεται ἄκριτον ὡς ἄλλης κατηγορίας καὶ ἀκατάλληλον.

«Δὲν ὑπάρχει διαφορὰ ἐν τῇ χρήσει τῶν καταλήξεων -ιδεὺς -εὺς -δοῦς· εἰ δὲ μή, ἄς τὴν διδάξῃ ὁ κ. Χ.». Καὶ ταῦτα λέγονται δημοσίᾳ ἐν Ἑλλάδι, ἐν ᾗ πᾶσαι αἱ γραμματικαὶ καὶ αὐταὶ αἱ στοιχειώδεις διδακτικαὶ διαστέλλουσι τὰ κατ' αὐτάς. Καὶ ἀντιστρόφως: «τίς ἀγνοεῖ ὅτι πᾶσαι σχεδὸν αἱ νεώτεραι γραμματικαὶ ἀναφέρουσι τὰς ἑτεροκλίτους γενικὰς τῶν πρωτοκλίτων ὀνομάτων εἰς -εος -ευς;»· ἐνῷ κατ' ἀλήθειαν δύο μόναι Γερμανικαὶ γραμματικαὶ ποιοῦνται λόγον περὶ αὐτῶν. «Ὁ κ. Χ. ἐξαπατᾷ τοὺς ἀναγνώστας του διότι προκειμένου περὶ τοῦ τύπου Αἰακιδευς, Σιμωνιδευς παραπέμπει εἰς τὰς γραμματικὰς τοῦ Brugmann καὶ G. Meyer, ὑποδεικνύων ὅτι οὗτοι ἔκειντο ἐν αὐταῖς», λέγει ὁ κ. Β. Ὡσεὶ μὴ ἠδυνάμεθα νὰ παραπέμψωμεν εἰς γραμματικήν τινα προκειμένου περὶ τύπου τινος ὁμοίου τοῖς ἐν αὐτῇ κειμένοις, ἂν μὴ καὶ ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος κεῖται ἀναγεγραμμένος αὐτόθι, ἄλλως κινδυνεύομεν νὰ κατηγορηθῶμεν ἀπατεῶνες.

«Συνειθισμένος ὁ κ. Χ. νὰ κακουργῇ ἐν λόγοις . . μηχανᾶται . . . ἐπιτηδεύει . . .» καὶ ἡ ἁμαρτία μου ἦν ὅτι δὲν ἀνέ-

μειξα τἀλλότρια, ἀλλὰ περιωρίσθην ἐν τῷ ἐξ ἀρχῆς θέματι, τῷ καθορισμῷ τῆς σημασίας τῶν εἰς -ιδεὺς -δης.

Ἂν ὑποτεθῇ, διατείνεται ὁ κ. Β., ὅτι τὸ Αἰακίδευς, Σιμωνίδευς, ἅτινα ἐγὼ ὠνόμασα, εἶναι γενικαί, τότε πρέπει νὰ εἶναι γενικὴ καὶ τὸ Μαιαδεύς, ὅπερ ἐγὼ δὲν ὠνόμασα. Ἀλλὰ τότε διὰ τί νὰ μὴ ὑποθέσῃ ὁ κ. Β. γενικὴν καὶ Χαλκιδεύς, Ἀχιλλεύς, Πηλεὺς κτλ., ἵνα οὕτως σαφέστερον ἐξελέγξῃ με;

Σφόδρα λυποῦμαι ὅτι ἠναγκάσθην νὰ γράψω ταῦτα καὶ ἐλέγξω συνάδελφον καθηγητήν· ἀλλ' ἔχω τὴν παρηγορίαν ὅτι ἐγὼ δὲν προεκάλεσα, ἀλλὰ παντάπασιν ἄνευ λόγου τινὸς προεκλήθην, δὲν ὥρμησα ἐγώ, καὶ μάλιστα ἀνωνύμως, ἐπ' αὐτόν, ἀλλ' οὗτος ἐπανειλημμένως, ἀναιτίως καὶ ἀνωνύμως ἐπ' ἐμέ. Ἐγὼ οὔτε πρότερον οὔτε ἀφοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ἔγραψά τι κατ' αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἐπεθύμουν νὰ διάγω καὶ πρὸς αὐτόν, ὅπως καὶ πρὸς πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς ἄλλους συναδέλφους, ἂν μὴ ἐν οἰκειότητι, ὅπερ ἀτυχῶς οὐχὶ πάντοτε δυνατόν, ἀλλὰ τοὐλάχιστον ἐν ἡσυχίᾳ, ἵν' ἀπὸ κοινοῦ, κατὰ δύναμιν ἕκαστος, ἐκτελῶμεν τὸ ἀνατεθὲν ἡμῖν ὑπὸ τῆς πολιτείας μέγα ἔργον, τὴν μόρφωσιν τῶν νέων καὶ τὴν καλλιεργίαν τῆς ἐπιστήμης. Ὅτε δ' ὅμως ὁ κ. Β. παρερμηνεύσας τὸν ἐμὸν εἰρηναῖον τρόπον καὶ ἀφορμὴν λαβὼν ἐξ ἀσημάντου τινὸς ἰδιωτικῆς ἐπιστολῆς μου ἤρξατο νὰ δημοσιεύῃ κατ' ἐμοῦ καὶ ταῦτα ἀνωνύμως ὁποῖα ἀνωτέρω ἐξετέθησαν, ὅτε μετ' ἐκπλήξεως παρετήρησα ὅτι αὐταὶ αὗται αἱ σχέσεις τῶν φιλολογικῶν μαθημάτων ἐταράσσοντο καὶ ἡ μεταξὺ αὐτῶν ἁρμονία ἐκινδύνευε διὰ τῶν λεχθέντων ὑπὸ τοῦ κ. Β., ἐνόμισα ὅτι ὤφειλον νὰ μὴ σιγήσω, ἀλλά, εἰ καὶ ἄκων, νὰ ἐλέγξω αὐτόν. Θὰ χαρῶ δὲ σφόδρα, ἂν ἐνταῦθα λήξῃ ὁ ἄχαρις οὗτος ἀγών.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΚΡΙΤΙΚΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΥΣΕΝΗΡΟΥ ΚΑΙ ΡΑΔΕΡΜΑΧΗΡΟΥ ΕΚΔΟΣΙΝ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΕΩΣ

(ΤΟΜΟΣ Α')

Ὁ πρῶτος τόμος ἐκδοθεὶς τῷ ἔτει τούτῳ παρὰ Τεουβνήρῳ ἐν Λειψίᾳ (1) περιλαμβάνει τὸ περὶ τῶν ἀρχαίων ῥητόρων (2) καὶ τὴν πρὸς Ἀμμαῖον ἐπιστολὴν καὶ ἀποσπάσματα καὶ περὶ Δεινάρχου καὶ περὶ Θουκυδίδου καὶ περὶ τῶν Θουκυδίδου ἰδιωμάτων. Προλέγονται δὲ πρῶτον ὑπὸ Οὐσενήρου ἱκανὰ καὶ πολλῆς σπουδῆς ἄξια περί τε τῶν ἀπογράφων καὶ τῶν παλαιοτέρων ἐκδόσεων καὶ τῶν κριτικῶν περὶ τὸ πρᾶγμα μελετῶν ἀρχαιοτέρων καὶ συγχρόνων ἀνδρῶν καὶ ἔτι περὶ τῆς τοῦ Ῥαδερμαχήρου συνεργίας. Ὑπὸ δὲ τὸ κείμενον ἐν ἑκάστῃ σελίδι τάσσονται πρῶτον μὲν αἱ μαρτυρίαι, ἐὰν τυχὸν ὑπάρχουσιν, ἔπειτα τὰ περὶ τῶν παντοίων ἢ ἡμαρτημένων γραφῶν καὶ τῶν κυριωτάτων ἐπανορθώσεων ἢ εἰκασιῶν καὶ τῶν τοιούτων τῶν εἰς τὴν κριτικὴν ἔκδοσιν τοῦ κειμένου βλεπόντων μετὰ πολλῆς καὶ ἐπαινετῆς ἀκριβείας λεγόμενα.

Καὶ πολλὰ μὲν πλημμελῶς ἔχοντα ἢ νομιζόμενα τοιαῦτα χωρία ἐπανορθοῦνται, πολλὰ δὲ καὶ τὰ δυσίατα καταλείπονται. Τούτων λοιπὸν τινὰ μὲν ἡμεῖς ἐπειράθημεν νὰ θεραπεύσωμεν, τινῶν δὲ τὴν παρὰ λόγον ἢ πλημμελῆ ἐπανόρθωσιν νὰ βασανίσωμεν καὶ νὰ ἐλέγξωμεν, ἀμφότερα ὁμοίως ἀνυστικὰ καὶ χρήσιμα νομίζοντες εἰς παρασκευὴν καλῆς καὶ εὐδοκίμου κριτικῆς παντὸς συγγραφέως ἐκδόσεως.

(1) Dionysii Halicarnasei opuscula ediderund Hermannus Usener et Ludovicus Radermacher. volumen prius. Lipsiae. in aedibus B. C. Teubneri. MDCCCXCIX.

(2) Συνεστηκὸς ἐκ προοιμίου καὶ τῶν περὶ Λυσίου καὶ Ἰσοκράτους καὶ Ἰσαίου καὶ Δημοσθένους.

Καὶ δὴ χωροῦμεν ἐφεξῆς ὧδε ἐπὶ τὸ τοιοῦτον ἡμῶν αὐτῶν ἔργον μέχρι τῆς 252ας σελίδος τοῦ τόμου τούτου ἤδη ἐξικνούμενον.

4, 13.

ἡ μὲν Ἀττικὴ μοῦσα καὶ ἀρχαία καὶ αὐτόχθων ἄτιμον εἰλήφει σχῆμα - -, ἡ δὲ ἔκ τινων βαράθρων τῆς Ἀσίας ἐχθὲς καὶ πρώην ἀφικομένη, Μυσὴ ἢ Φρυγία τις ἢ Καρικόν τι κακὸν [ἢ βάρβαρον] Ἑλληνίδας ἠξίου διοικεῖν πόλεις ἀπελάσασα τῶν κοινῶν τὴν ἑτέραν, ἡ ἀμαθὴς τὴν φιλόσοφον καὶ ἡ μαινομένη τὴν σώφρονα

Ὁ Δοβραῖος ὠβέλισε τὸ ἢ βάρβαρον ἀηδῶς ἀργοῦν ἢ περιττεῦον τοῦ ἐκδότου δοκιμάζοντος. Ἀλλ᾽ ἐὰν προσεῖχον ἱκανῶς τὸν νοῦν τοῖς εὐθὺς ἐχομένοις, θὰ παρετήρουν ὅτι διὰ μικρᾶς μεταβολῆς θὰ ἀπηλλάττοντο τῆς ἀνάγκης τῆς ἀποτομῆς, διότι ὀλίγον προϊὼν ἀναγινώσκων τις τὰ ἐναντία ἀλλήλοις ἡ ἀμαθὴς τὴν φιλόσοφον, ἡ μαινομένη τὴν σώφρονα ἄγεται εἰς τὴν πιθανωτάτην εἰκασίαν, ὅτι καὶ ἐκεῖ ὅμοιόν τι ἦν γεγραμμένον, ἡ βάρβαρος Ἑλληνίδας ἠξίου διοικεῖν πόλεις.

5, 1.

(Ὁ καθ᾽ ἡμᾶς χρόνος) ἀπέδωκε τῇ μὲν ἀρχαίᾳ καὶ σώφρονι ῥητορικῇ τὴν δικαίαν τιμήν, ἣν καὶ πρότερον εἶχε καλῶς, ἀπολαβεῖν, τῇ δὲ νέᾳ καὶ ἀνοήτῳ παύσασθαι δόξαν οὐ προσήκουσαν καρπουμένῃ.

Τῶν χειρογράφων ὑποστιζόντων μετὰ τὸ εἶχε καὶ τὸ καλῶς τῷ ἀπολαβεῖν ἀποδιδόντων, ὁ Ῥεῖσκος ἀπέδωκεν αὐτὸ τῷ εἶχεν ὑποστίξας μετὰ τὸ καλῶς, ἀπεδέξατο δὲ ὁ ἐκδότης. Μὴ ἀναγνοὺς δέ που διὰ τί οὕτω ταῦτα μετέβαλον, εἰκάζω ὅτι ἢ ἐνόμισαν ἀναγκαῖον λογικῶς νὰ ὁρισθῇ τὸ ἣν καὶ πρότερον εἶχε διὰ τοῦ καλῶς, ἢ ὑπέλαβον ἀφόρητον πλεονασμὸν μετὰ τὸ δικαίαν (τιμὴν) τὴν προσθήκην τοῦ καλῶς. Ἀλλὰ διέλαθεν αὐτοὺς θαυμαστῶς ὅτι εὐθὺς μετὰ ταῦτα λέγεται ὡς ἀντίστοιχον τοῦ ἣν καὶ πρότερον εἶχον τὸ οὐ προσήκουσαν ἄνευ τινὸς διορισμοῦ, ἐξ οὗ δύναταί τις νὰ μάθῃ σαφῶς ὅτι

κάλλιστ' ἔχει νὰ λεχθῇ καὶ τὸ ἣν πρότερον εἶχον ἀδιόριστον, καὶ οὕτως ἐν νῷ αὐτὸ εἶχεν ὁ συγγράψας. Οὐδὲ πλεονάζει ἢ περιττολογεῖται τὸ καλῶς παρὰ τὸ δικαίαν ὄν· διότι τοῦτο μὲν προφανῶς ἀπεδόθη τῇ τιμῇ διὰ τὸ εἶναι ἀρχαίαν καὶ σώφρονα τὴν ῥητορικήν, τὸ δὲ καλῶς (=ὀρθῶς καὶ δικαίως) τῷ ἀπολαβεῖν, διότι καὶ πρότερον εἶχεν αὐτήν. Ἔπειτα δέ, ἐὰν τὸ καλῶς ἐλέγετο πρὸς τὸ ἣν καὶ πρότερον εἶχεν, ἐμφάσεως χάριν εὐλογώτατα θὰ προετάττετο, οὕτως «ἣν καλῶς καὶ πρότερον εἶχε»· πρβλ. 12 «αἷς δι' ἀμαθίαν βραδεῖά ἐστιν ἡ τῶν καλῶν μάθησις». 22 «κατ' ἀρετὴν καὶ ἀπὸ τοῦ κρατίστου τὰ κοινὰ διοικοῦντες». Ὥστε κατὰ πάντα λόγον εὑρίσκομεν ὀρθὴν οὖσαν τὴν τῶν χειρογράφων στίξιν, ἄλογον δὲ τὴν μετάθεσιν αὐτῆς.

αὐτ. 23.

Αἰτία δ' οἶμαι καὶ ἀρχὴ τῆς τοσαύτης μεταβολῆς ἐγένετο ἡ πάντων κρατοῦσα Ῥώμη - - καὶ ταύτης δὲ αὐτῆς οἱ δυναστεύοντες.

Ὁ ἐκδότης τὸ τῶν ἀπογράφων τε μετέβαλε δὲ διὰ τὴν ἄτοπον φαινομένην αὐτῷ συμπλοκὴν καί . . τέ, εἰκάζων τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ τέ τοῦ Μ (Ἀμβροσιακοῦ ἀπογράφου). Ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἡ συμπλοκὴ αὕτη, καθ' ἣν τὸ μὲν καί εἶναι ἐπιδοτικόν, τὸ δὲ τέ συμπλεκτικὸν γνωστὸν ὑπάρχει ὅτι οὐχὶ σπανίως εὑρίσκεται, καὶ παρὰ Θουκυδίδῃ οὖσα ὑπὸ πολλῶν δοκιμάζεται· πρβλ. δὲ καὶ 27, 3. Ὅτι δὲ ὁ Διονύσιος χαίρει χρώμενος τῷ τέ κατὰ τὸν Θουκυδίδειον τρόπον δηλοῖ καὶ τὸ (ἐν σ. 6, 4) «πολλοὶ δὲ λόγοι πολιτικοὶ χαρίεντες ἐκφέρονται φιλόσοφοί τε συντάξεις οὐ μὰ Δία εὐκαταφρόνητοι ἄλλαι τε πολλαὶ καὶ καλαὶ πραγματεῖαι προεληλύθασι», (9, 7) «τίνας ἀρετὰς εἰσενήνεκται τίνι τε κρείττων ἐστί», (15, 7) «Ἀποδίδωμί τε οὖν αὐτῷ καὶ τὴν εὐπρεπεστάτην ἀρετήν», (αὐτ. 10) «Τριῶν τε ὄντων, ἐν οἷς καὶ περὶ ἃ τὴν ἀρετὴν εἶναι τοιαύτην συμβέβηκε»· πρβλ. καὶ 17, 2. 5. 22, 5. 23, 12. 28, 14. Ἔπειτα ἐν τούτῳ δὲν φαίνεται εὔλογος ἡ τῆς ἀντιθέσεως χρῆσις, ἥτις ἤθελεν εἶναι δόκιμος ἐν ἐπιδόσει ἐπὶ τὸ ἔλαττον, ὅπερ οὐδαμοῦ βλέπει τις ἐνταῦθα· διότι πᾶς αἰσθάνεται ὅτι οὐδόλως ἐλαττῶν ὁ συγγραφεὺς τὴν πρὸς τὴν μεταβολὴν ταύτην δύναμιν τῆς Ῥώμης προστίθησιν ἐπὶ τὸ μεῖζον καὶ τὴν τῶν δυναστευόν-

των. Ἔνδεια δὲ προσοχῆς ἀπογραφέως πρὸς τὴν ἔγκλισιν τοῦ τόνου τοῦ τέ σμικρὰν δύναμιν ἔχει εἰς τὸ πεῖσαι περὶ ὀρθότητος γραφῆς. Διὸ κάλλιστα, νομίζομεν, ἔχει τὸ τῶν χειρογράφων τε.

8, 9.

- - καὶ διετέλεσεν αὐτόθι πολιτευόμενος (Λυσίας δηλ.) ἐν εὐπορίᾳ πολλῇ καὶ ⟨παιδευόμενος παρὰ Τεισίᾳ καὶ Νικίᾳ⟩ μέχρι τῆς συμφορᾶς τῆς κατασχούσης Ἀθηναίους ἐν Σικελίᾳ.

Τοῦ ἐκδότου ὑπάρχει ἡ τοῦ δι' ἐξάλειψιν κενοῦ πλήρωσις κατὰ τὸ τοῦ Ψευδοπλουτάρχου περὶ Λυσίου (835 d) «κἀκεῖ (ἐν Θουρίοις δηλ.) διέμεινε παιδευόμενος παρὰ Τεισίᾳ καὶ Νικίᾳ τοῖς Συρακοσίοις, κτησάμενός τ' οἰκίαν καὶ κλήρου λαχὼν ἐπολιτεύσατο ἕως Κλεοκρίτου», ὧν τὰ πλεῖστα παρελήφθησαν ἐκ τῶν τοῦ Διονυσίου λέγων. Ἀλλ' ἐὰν ἐξετάσῃ τις ἀκριβῶς τὸ ἔμβλημα τοῦτο, εὑρίσκει ἱκανῶς ἀτόπως ἔχον. Διότι πρῶτον μὲν τὸ παρὰ πάντα λόγον πρότερον ὕστερον τοῦ πολιτευόμενος καὶ παιδευόμενος καθίστησιν ἀδύνατον τὴν ἐνθάδ' ἐμβολήν· ἕτερον δὲ μᾶλλον θαυμαστὸν ὑπάρχει καὶ ἄτοπον ἐν τῷ νοήματι, ὅτι διετέλεσε παιδευόμενος ἐπὶ τοσοῦτον πλῆθος ἐτῶν, ὅσον εὑρίσκεται ὂν τὸ τῶν πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου δώδεκα καὶ τὰ εἴκοσι τούτου μέχρι τῆς ἐν Σικελίᾳ συμφορᾶς τῶν Ἀθηναίων, ὅ ἐστιν ἔτη τριάκοντα καὶ δύο μέχρι ἡλικίας ἐτῶν τεσσαράκοντα πέντε, ἐπειδὴ πέντε καὶ δέκα ἔτη γεγονὼς εἰς Θουρίους ᾤχετο πλέων κατ' αὐτὸν τὸν Διονύσιον αὐτόθι ἱστοροῦντα. Διὰ πάντα ταῦτα ὑπολαμβάνομεν ἄτοπον τὴν ἐγγραφὴν ταύτην. Καὶ τὸ νὰ λεχθῇ δὲ Τεισίᾳ ἁπλῶς καὶ Νικίᾳ ἄνευ διορισμοῦ τινος, ὡς ἐκεῖ Συρακοσίοις, φαίνεται ἄλογον. Τί δ' ἐλέγετο ἐνταῦθα δυσείκαστον μὲν ὑπάρχει, μᾶλλον δ' εὔλογος λόγος ἤθελεν εἶναι ὁ περὶ τοῦ εἴδους τῆς πολιτείας καὶ τῆς πρὸς αὐτὴν ἀναφορᾶς αὐτοῦ. Διότι εὐθὺς μετὰ ταῦτα λέγεται περὶ στάσεως τοῦ δήμου καὶ φυγῆς αὐτοῦ ὡς ἀττικίζοντος.

9, 4.

Τῶν μὲν ἔμπροσθεν γενομένων ῥητόρων ἢ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἀκμασάντων ἠφάνισε τὰς δόξας, τῶν δ' ἐπιγι-

νομένων οὔτε πολλοῖς κατέλιπεν ὑπερβολὴν οὔτ' ἐν ἁπάσαις ταῖς ἰδέαις τῶν λόγων.

Τέσσαρα ἀπόγραφα δόκιμα πλὴν τοῦ Φλωρεντιακοῦ σημειούμενα διὰ τῶν M P B G, καὶ ἡ Ἀλδικὴ ἔκδοσις ἔχουσιν ἐπιγενομένων, ὅπερ κάλλιστα ἁρμόττεται πρὸς οὓς χρόνους ὁ Διονύσιος ἔγραφε. Θαυμάζει δέ τις ὅ,τι παθὼν ἢ μαθὼν προέκρινεν ὁ ἐκδότης τὸ ἐπιγινομένων, ἀτοπώτατ' ἐχούσης τῆς ἐννοίας τῆς διαρκείας, τούτων οἳ ἐπεγίνοντο, καὶ πασῶν τῶν ἄλλων περὶ αὐτὴν μετοχῶν κατὰ συντελικὸν ἀόριστον ἐκφερομένων. Βεβαιοῖ δὲ τὸ ὀρθὸν καὶ τὸ ὀλίγον μετὰ ταῦτα λεγόμενον (8) «τῶν μεθ' ἑαυτὸν ἀκμασάντων».

αὐτ. 5.

Τῶν δ' ἐπιγενομένων οὔτε πολλοῖς τισι κατέλιπεν ὑπερβολὴν οὔτ' ἐν ἁπάσαις ταῖς ἰδέαις τῶν λόγων... καὶ μὰ Δί' οὔ τί γε τοῖς φαυλοτάτοις.

Τὸ κενὸν πληροῖ ὁ ἐκδότης διὰ τοῦ «ἀλλ' ἔν τισι καὶ πρωτεύει». Ἡμεῖς πιθανώτερον εἰκάζομεν «ἀλλ' ἔν τισι καὶ οὐδεμίαν», ῥῆσιν ὁμολογουμένως πολὺ συχνὴν καὶ πυκνὴν ἐν τῷ Ἕλληνι λόγῳ· πρβλ. καὶ (8) «οὐδεὶς τῶν μεταγενεστέρων αὐτὸν ὑπερεβάλετο».

10, 5.

ἣν πολλοὶ μὲν ἐζήλωσαν τῶν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἀκμασάντων.

Κατὰ τὸ αὐτὸν χρόνον ἔχει τὸ Λαυρεντιακὸν ἀπόγραφον· διὸ ἴσως γραπτέον κατὰ τὸ αὐτὸ χρόνου.

11, 3.

Ἥψατο δὲ καὶ τῶν Ἀθήνησι ῥητόρων ἡ ποιητική τε καὶ τροπικὴ φράσις, ὡς μὲν Τίμαιός φησι, Γοργίου ἄρξαντος, ἡνίκ' Ἀθήναζε πρεσβεύων κατεπλήξατο τοὺς ἀκούοντας τῇ δημηγορίᾳ, ὡς δὲ τἀληθὲς ἔχει, τὸ καὶ παλαιότερον ἀεί τι θαυμαζομένη. Θουκυδίδης γοῦν ὁ δαιμονιώτατος τῶν

συγγραφέων έν τε τῷ ἐπιταφίῳ καὶ ταῖς δημηγορίαις ποιητικῇ κατασκευῇ χρησάμενος ἐν πολλοῖς ἐξήλλαξε τὴν ἑρμηνείαν.

Ἡ γραφὴ ἔχει τετραχῶς, τὸ καὶ παλαιότερον, ὃ καὶ παλ., ὃ παλ., ὁ παλ. Ὁ δ' ἐκδότης προκρίνει τὴν τὸ καὶ παλαιότερον· καίτοι οὕτως ἤθελεν ἀναφέρεσθαι εἰς τὸ ὡς δὲ τἀληθες παρὰ πᾶσαν ἔννοιαν. Ἵνα δὲ προέλθῃ ὑγιὲς νόημα, ἀνάγκη ὑπάρχει ἢ νὰ γραφῇ καὶ τὸ παλαιότερον, ὥσπερ λέγεται καὶ τὸ πρότερον, ἢ νὰ μετατεθῇ διὰ τὰς τρεῖς τελευταίας μορφὰς τῆς γραφῆς καὶ διὰ τὸ ἀεί, ἀρκοῦν πρὸ τὸ θαυμαζομένη, μετὰ τὸ γοῦν ἢ μετὰ τὸ συγγραφέων ἐν μορφῇ ὁ καὶ παλαιότερος (τῆς ἐμφανείας τοῦ Γοργίου δηλ.). Οὕτω μόνον, νομίζω, συνάγεται ὀρθὸν νόημα.

αὐτ. 20.

καὶ ἔστι ποιητὴς κράτιστος λόγων (ὁ Λυσίας δηλ.), λελυμένης ἐκ τοῦ μέτρου λέξεως ἰδίαν τινὰ λόγων εὑρηκὼς ἁρμονίαν.

Ὁ ἐκδότης ἀποδέχεται δόξαν τοῦ Μαρκλάνδου, καθ' ἣν ὡς περιττὸν καὶ ταυτολογία ὀβελίζεται τὸ λόγων. Ἐνομίσθη προφανῶς ταὐτὸν πρὸς τὸ λέξεως οὐχὶ ὀρθῶς· διότι τὸ λόγος πᾶς γινώσκει ὅτι διαφέρει τῆς λέξεως σημαινούσης τρόπον λόγου ἢ τὸ ὕστερον λεχθὲν ὕφος, οὐδ' ἦτο δυνατὸν νὰ λεχθῇ ὀλίγον ἔμπροσθεν ποιητὴς κράτιστος λέξεως ἀντὶ λόγων. Ἐτέθη δ' ἐνταῦθα τὸ λόγων πρὸς διάκρισιν τῆς ἁρμονίας ταύτης ἀπὸ τῆς τῶν μελῶν καὶ τῆς μουσικῆς. Τοὐναντίον δὲ κάλλιστα ἤθελεν εἴπει «ποιήσεως ἰδίαν τινὰ μελῶν εὑρηκὼς ἁρμονίαν», ἐν ᾧ τὸ μὲν ποιήσεως ἐναντίον τῆς λελυμένης ἐκ τοῦ μέτρου λέξεως ὑπάρχει, τὸ δὲ μελῶν τοῦ λόγων. Διὸ ἡμεῖς τὸ λόγων οὐχὶ μόνον περιττὸν δὲν νομίζομεν οὐδ' ὀβελιστέον, ἀλλὰ ἀναγκαιότατον.

12, 1.

ἣ (ἁρμονίᾳ δηλ.) τὰ ὀνόματα κοσμεῖ (ὁ Λυσίας δηλ.) καὶ ἡδύνει μηδὲν ἔχοντα τὸ ὀγκῶδες καὶ φορτικόν.

Ὁ ἐκδότης εἰκάζει ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ «ἥ - - ἔχουσα», νομίζων ἴσως ἄτοπον τὸ ἔχειν τὰ ὀνόματα τὸ ὀγκῶδες καὶ φορτικόν· ἀλλ' ἐν ᾧ τοῦτο οὐδαμῶς θαυμαστὸν ὑπάρχει, τῆς Γοργιείου λέξεως ἐν τοῖς ὀνόμασιν ἐχούσης τὸ ὀγκῶδες καὶ τὸ φορτικόν, ἄτοπον φαίνεται νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ ἁρμονία κοσμεῖ καὶ ἡδύνει τὰ ὀνόματα, ἀλλ' οὐχὶ ὁ Λυσίας τῇ ἁρμονίᾳ. Διὸ οὐδένα λόγον ἔχει πᾶσα τῶν ἐνταῦθα λεγομένων μεταβολή.

αὐτ. 24.

Καὶ μὴν τό γε βραχέως ἐκφέρειν τὰ νοήματα μετὰ τοῦ σαφῶς, χαλεποῦ πράγματος ὄντος φύσει τοῦ συναγαγεῖν ἄμφω ταῦτα καὶ κεράσαι μετρίως, ᾗ μάλιστα οὐδενὸς ἧττον τῶν ἄλλων ἀποδείκνυται Λυσίας.

Τὸ ᾗ μάλιστα ἄπορον ὂν ἑρμηνεύει ὁ ἐκδότης quam maxime, διορίζον δῆλα δὴ τὸ ἧττον. Πᾶς δὲ ὁρᾷ ὅτι οὐδὲν διαπράττεται εἰς ἀπαλλαγὴν τῆς ἀμηχανίας· διότι πῶς νοητέον ὅτι μάλιστα ἧττον οὐδενὸς τῶν ἄλλων; Μᾶλλον δ' εὔλογος φαίνεται ἡ τοῦ Μαρκλάνδου ἐπανορθωτικὴ εἰκασία ἢ μάλιστα ἢ οὐδενὸς ἧττον τῶν ἄλλων. Ἀλλὰ καὶ κατὰ ταύτην ταυτολογία γίνεται· διότι τοῦ μάλιστα τῶν ἄλλων μὴ λεγομένου, νοητέον πάντως μάλιστα (πάντων). Ἀλλὰ τὸ μάλιστα πάντων καὶ τὸ οὐδενὸς ἧττον τῶν ἄλλων φανερῶς ἰσοδυναμοῦσι ταυτολογικὰς ῥήσεις ἀποτελοῦντα.

Ἡμεῖς μόνον ἄκεσμα τοῦ κακοῦ νομίζομεν ἢ νὰ συνταχθῇ τῷ μετρίως τὸ ᾗ μάλιστα ἰσοδυνάμως τῷ ᾗ μετριώτατα μετὰ τὸ μάλιστα τῆς ὑποστιγμῆς μεταφερομένης, ἢ νὰ ὑποληφθῇ τὸ ἢ μάλιστα ὑστέρα γραφὴ ἐκ παραγραφῆς ἑρμηνευτοῦ ἰσοδύναμον τῷ οὐδενὸς ἧττον ῥῆσιν παραγράψαντος.

13, 4.

ὅς γε (ὁ Λυσίας δηλ.) οὐδὲν τοῖς διὰ χειρὸς ἔχουσι τὸν ἄνδρα οὔτε ἀκαιρολογίας οὔτε ἀσαφείας δόξειεν ἂν λαβεῖν.

Τὸ ἀκαιρολογίας κατ' εἰκασίαν τοῦ Ταϋλόρου ἐγράφη, τῆς γραφῆς οὔσης ἀκυρολογίας. Θαυμάζει δέ τις διὰ τί ὁ μὲν Ταΰλορος

εἰσηγήσατο, ὁ δ' ἐκδότης ἀπεδέξατο τὴν μεταβολήν· διότι τὸν νοῦν τις προσσχὼν βλέπει ὅτι ἐν μὲν τῷ ἡγουμένῳ κεφαλαίῳ, τῷ τρίτῳ λόγος γίνεται περὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ Λυσίου τῆς διὰ τῶν κυρίων ὀνομάτων ἐκφερούσης τὰ νοούμενα, ἐν δὲ τῷδε, τῷ τετάρτῳ περὶ σαφηνείας. Τἀναντία δὲ τούτων διαφανῶς ἡ ἀκυρολογία καὶ ἀσάφεια ὑπάρχουσιν, οὐχὶ δὲ ἡ ἀκαιρολογία καὶ ἀσάφεια, οὐδενὸς μέχρι τοῦδε λόγου γενομένου περὶ καιροῦ, ὅ ἐστι τὸ προσῆκον ἢ πρέπον.

14, 14.

ταύτην (τὴν στρογγύλην λέξιν δηλ.) ὀλίγοι μὲν ἐμιμήσαντο, Δημοσθένης δὲ καὶ ὑπερεβάλετο πλὴν οὐχ οὕτως γε λευκῶς οὐδ' ἀφελῶς ὥσπερ Λυσίας χρησάμενος αὐτῇ, ἀλλὰ περιέργως καὶ πικρῶς.

Ἀντὶ τοῦ γὲ λευκῶς, εἰκασίας τοῦ ἐκδότου τῶν χειρογράφων τὰ μὲν πολλὰ καὶ πλείονος ἄξια εἶχον τελευκῶς, ἓν δὲ ἥττονος ἄξιον εὐτελῶς. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα λευκὸν ἐγὼ μὲν δὲν εὗρον τοῦ Διονυσίου που χαρακτηρίζον λέξιν, ὡς παρ' ἄλλοις ὑστέροις, καὶ σημαῖνον τὸν σαφῆ. Τὸν δὲ ἀφελῆ συζευγνύει ὡς ὅρον λέξεως συχνότατα περὶ Λυσίου μάλιστα ὁ κριτικὸς ἢ μετὰ τοῦ λείου, οἷον ἐν 35, 25 τὸ λεῖον τῆς ἑρμηνείας καὶ τὸ ἀφελὲς τῆς κατασκευῆς, ἢ μετὰ τοῦ φυσικοῦ, οἷον 100, 5 φυσικῶς πῶς εἴρηται καὶ ἀφελῶς, ἢ μετὰ τοῦ λιτοῦ, οἷον 130, 6 ἡ δὲ ἑτέρα λέξις ἡ λιτὴ καὶ ἀφελής, ἢ μετὰ τοῦ ἰσχνοῦ, οἷον 136, 15 ὅταν μὲν οὖν τὴν ἰσχνὴν καὶ ἀφελῆ καὶ ἀποίητον ἐπιτηδεύῃ φράσιν (περὶ Πλάτωνος), καὶ ἔτι αὐτόθι 18 μετὰ τοῦ ἁπλοῦ, οἷον (15, 22) «καὶ συντίθησί γε αὐτὴν ἀφελῶς πάνυ καὶ ἁπλῶς». Ἀλλαχοῦ δ' εὕρηται συνάγων τὸν λιτὸν καὶ ἰσχνὸν καὶ ἀπέριττον, οἷον ἐν 204, 13 τῶν δὲ τὴν λιτὴν καὶ ἰσχνὴν καὶ ἀπέριττον ἐπιτηδευόντων φράσιν, ἔνθα τὸ ἀπέριττον φαίνεται ὂν ἰσοδύναμον τῷ ἀφελεῖ. Γνωστὸν δὲ ὑπάρχει ὅτι κατὰ τοὺς τεχνικοὺς τὸ μὲν ἀφελὲς καὶ λιτὸν καὶ ἀπέριττον λεκτικὸν ἐνομίζετο ἡδύ, τὸ δὲ περιττὸν καὶ περίεργον καὶ κατάτεχνον πικρόν. Λοιπὸν ἐπειδὴ τὸ λευκῶς δὲν εὑρίσκεται εὔχρηστον παρὰ Διονυσίῳ, τὸ δὲ ἐναντίον ζεῦγος περιέργως καὶ πικρῶς οὐδαμῶς μηνύει ὡς ἐναντίον τὸ λευκῶς, ὅ ἐστι τὸ σαφῶς, ὅπερ ἤθελε μη-

νύει τὸ σκοτεινὸν ἢ τὸ ἀσαφές, διὰ τοῦτο ἡμεῖς εἰκάζομεν ὅτι ἐνταῦθα ἀρχικὴ γραφὴ ἦν λιτῶς· παραγραφὴ δ' ἑρμηνευτοῦ εὐτελῶς (διότι ὁ Ἡσύχιος ἔχει λιτός, ψιλός, ἀφελής, εὐτελής) ἐγένετο γραφὴ ἀντὶ τοῦ λιτῶς, πρὸς ὃ ἡρμόσθη τὸ οὕτω γενόμενον οὕτως, κατὰ μετάθεσιν δὲ συλλαβῶν ἐν ἀντιγραφῇ καὶ ἐμβολὴν τοῦ κ (τίς οἶδέ πως;) ἐκ τοῦ εὐτελῶς προέκυψε τὸ τελευκῶς.

15, 7.

Ἀποδίδωμί τε οὖν αὐτῷ καὶ τὴν εὐπρεπεστάτην ἀρετήν.

Ὁ Κρυγῆρος ἀντικαθιστᾷ δ' οὖν παρὰ τὴν γνωστὴν χρῆσιν τῆς συμπλοκῆς ταύτης. Ἴσως γραπτέον «ἀποδίδωμ' ἔτι οὖν»· πρβλ. 18, 1 «μίαν δὲ ἔτι ἀρετὴν τοῦ ῥήτορος ἀποδείξομαι».

17, 3.

Οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον δικαστῇ καὶ ἐκκλησιαστῇ καὶ πανηγυρίζοντι διαλεγόμενος ὄχλῳ.

Θαυμαστὸν ὅτι ὁ ἐκδότης προκρίνει μετὰ τῶν ἐλαττόνων χειρογράφων τὸ δικαστῇ καὶ ἐκκλησιαστῇ τοῦ τῶν πλειόνων δικαστῇ τε καὶ ἐκκλησιαστῇ· καίτοι τὸ μὲν τέ-καί-καί σύνηθες ὑπάρχει, ὑπερμαχεῖ δὲ λαμπρῶς τοῦ ἐνταῦθα τέ-καί τὸ τὸν αὐτὸν τρόπον. Πρβλ. καὶ 18, 12 «παντὶ ὁμοίως ἰδιώτῃ τε καὶ τεχνίτῃ φανερόν», 22, 1 «ἡ αὐτὴ γὰρ προαίρεσίς τε καὶ δύναμις» καὶ περὶ τριῶν δὲ 26, 21 «τό τε δικαστικὸν καὶ τὸ συμβουλευτικὸν καὶ τὸ καλούμενον ἐπιδεικτικὸν ἢ πανηγυρικὸν» καὶ 31, 1. 32, 4.

18, 1.

μίαν δὲ ἔτι ἀρετὴν τοῦ ῥήτορος ἀποδείξομαι, κρίνας καλλίστην τε καὶ κυριωτάτην καὶ μόνην αὐτὴν μάλιστα τῶν ἄλλων τὸν Λυσίου χαρακτῆρα δυναμένην βεβαιῶσαι.

Ἀντὶ τοῦ κυριωτάτην, εἰκασίας τοῦ Μαρκλάνδου ἡ γραφὴ ἦν κοινοτάτην. Τοῦτο φανὲν ἄπορον τὴν ἔννοιαν μετεβλήθη. Ἀλλὰ πρῶτον τὸ κυριωτάτην ἔχον ἔννοιαν οὐχὶ τελείαν, ἀλλὰ πρός τι

δεῖται διορισμοῦ, ὅστις ἐνταῦθα οὐδαμοῦ φαίνεται. Ἐὰν δὲ λέγῃ ὅπερ καὶ τὸ «μόνην αὐτὴν μάλιστα τῶν ἄλλων τὸν Λυσίου χαρακτῆρα δυναμένην βεβαιῶσαι» ἀφόρητος ταυτολογία γίνεται. Ἡμῖν δὲ οὐδαμῶς ἄπορον τὸν νοῦν τὸ κοινοτάτην παρέστη· διότι συνήψαμεν αὐτὸ μετὰ τοῦ ὀλίγον κατωτέρω λεγομένου τοῦδε· «Τίς δ' ἐστὶν ἥδε ἡ ἀρετή; ἡ [τις] πᾶσιν ἐπανθοῦσα τοῖς ὀνόμασι κἀπ' ἴσης χάρις». Ταύτην δὲ τὴν ἐπὶ πάντων τῶν ὀνομάτων τῆς Λυσιακῆς λέξεως καὶ ἐπίσης οὖσαν ἀρετὴν ἡμεῖς κοινοτάτην τοῦ λόγου τοῦ Λυσίου νομίζομεν, οὐχὶ δὲ κοινοτάτην τῶν ῥητόρων, ὡς ὑπολαβόντες ὁ Μαρκλάνδος καὶ ὁ ἐκδότης ἄνευ ἀνάγκης τὴν γραφὴν μετέβαλον.

Ἀντὶ δὲ τοῦ τῶν χειρογράφων τὴν ὁ ἐκδότης ἔγραψεν αὐτήν. Ἀλλ' οὕτως οὐδαμῶς μὲν παύεται ἡ σύγκρουσις τῶν ἐννοιῶν τοῦ μόνην καὶ τοῦ μάλιστα τῶν ἄλλων, τὸ δὲ αὐτὴν οἴκοθεν νοεῖται ἐξ ἀρχῆς τοῦ λόγου εὐθὺς μετὰ τὸ κρίνας, προστιθέμενον δὲ οὐδαμῶς τὴν σκολιὰν χρῆσιν μόνην τὴν - - δυναμένην θεραπεύει διὰ τῆς μόνην αὐτὴν - - - δυναμένην. Θαυμαστὸν δὲ ὅτι ἀπεδοκίμασε τὴν ὁμολογουμένως ὀρθὴν τοῦ Μαρκλάνδου γνώμην, καθ' ἣν γραφομένου ἢ τὴν ἀντὶ τοῦ τὴν αἴρεται λαμπρῶς ἡ λογικὴ ἐναντιότης τοῦ μόνην καὶ τοῦ μάλιστα τῶν ἄλλων.

19, 11.

ᾗ πάντας ὑπερέχει τοὺς λοιποὺς ῥήτορας.

Τὸ λοιποὺς ἔχει μόνον ἓν χειρόγραφον, τὸ Λαυρεντιακὸν (F [1]). Φαίνεται δὲ διαδήλως προσθήκη ἑρμηνευτοῦ τινὸς ἄνευ ἀνάγκης γενομένη· διότι κάλλιστα ἤθελεν εἴπει καὶ «ᾗ πάντων κράτιστος τῶν ῥητόρων ἐστὶ» χωρὶς τοῦ λοιπῶν ἢ τοῦ δοκιμωτέρου ἄλλων. Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ χειρογράφῳ μόνῳ (F [1]) ὀλίγον κατωτέρω (17) εὑρίσκεται ὁμοίως τὸ ὡς «ἐπὶ ταύτην καταφεύγω τὴν ἀρετὴν ὡς ἐπὶ ψῆφον ἐσχάτην», προστεθὲν προφανῶς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἑρμηνευτοῦ. Διότι, ὡς πᾶς γινώσκει, ἄριστα ὁ λόγος ἔχει καὶ τοῦ ὡς τούτου στερούμενος.

20, 17.

Οὗτος μόνος ὁ λόγος ὁ καὶ τοῖς ὀνόμασιν ἡρμηνεῦσθαι δοκῶν ἰσχυρῶς καὶ τοῖς ἐνθυμήμασιν εὑρῆσθαι περιττῶς.

Τὸ εὑρῆσθαι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Δοβραίου ἀντὶ τοῦ εἰρῆσθαι. Ἡμῖν φαίνεται ἄτοπος ἡ ῥῆσις «ὁ λόγος εὑρίσκεται ἐνθυμήμασι περιττῶς», ὡς εἰ ἐλέγετο «ἐνθυμήματα ἢ πίστεις εὑρίσκονται»· ἡ δὲ γραφὴ σαφὲς καὶ καλὸν νόημα παρέχεται· αὐτὸς δὲ ὁ συγγραφεὺς εἶπεν (31, 2) «τὰς πίστεις εὑρεῖν τε καὶ ἐξειπεῖν δύναται Λυσίας».

αὐτ. 23.

Εἰ γὰρ ὀγδοηκονταετῆ γενόμενον θήσει τις τελευτῆσαι Λυσίαν ἐπὶ Νίκωνος ἢ ἐπὶ Νικάνδρου ἄρχοντος, ἑπτὰ ἔτεσιν ὅλοις ἂν εἴη προτεροῦσα τῆς γραφῆς τοῦ ψηφίσματος ἡ τελευτὴ τοῦ ῥήτορος. Μετὰ γὰρ Κλεισθένην ἄρχοντα - - Ἰσοκράτης ἰδιώτης γίνεται καὶ τὸ περὶ τῆς εἰκόνος ἦν τότ' ἔτεσιν ἑπτὰ πρότερον τετελευτηκότος τῆς γραφῆς Λυσίου.

Ὁ μὲν Δεσρουσσὼ (Desrousseaux) ἀντὶ τοῦ τὸ περὶ τῆς εἰκόνος εἰκάζει τὰ περὶ τῆς εἰκόνος, ὁ δ' ἐκδότης ἐνταῦθα μὲν ὑποπτεύει ἔλλειψίν τινα, τὸ δὲ γραφῆς νομίζει ὀβελιστέον, παρεμβληθὲν ἐκ τοῦ ὀλίγον ἔμπροσθεν γραφῆς τοῦ ψηφίσματος. Ἡμεῖς ἀποδεχόμενοι τὸ κατὰ τὸν ἐκδότην διάλειμμα πληροῦμεν αὐτὸ διὰ τοῦ ψήφισμα, ἀναγινώσκοντες τὸ περὶ τῆς εἰκόνος ψήφισμα ἦν. Οὕτω δὲ καὶ τὸ γραφῆς ἔχει καλῶς, ἀναφερόμενον εἰς τὸ ἄρτι εἰρημένον ψήφισμα, καὶ οὐδεμία ἄρα ἀνάγκη ἀθετήσεως αὐτοῦ ὑπάρχει.

22, 13.

ἣν οὐδ' ὑπερεβάλετο τῶν ἐπεγινομένων οὐδεὶς οὔτ' εἰς ἄκρον ἐμιμήσατο.

Διὰ τί ἐγκρίνεται ἡ κατὰ πάντα λόγον ἄτοπος γραφὴ ἐπεγινομένων ἀντὶ τῆς μόνης ὀρθῆς ἐπιγενομένων, ἣν ἔχουσι δύο ἀπόγραφα καὶ ἡ Ἀλδικὴ ἔκδοσις;

23, 19.

Ἐν γοῦν τοῖς περὶ λέξεως γραφεῖσι τῶν τε ἄλλων καταμέμφεται (ὁ Θεόφραστος) τῶν περὶ τὰς ἀντιθέσεις καὶ πα-

ρισώσεις καὶ παρομοιώσεις -- διεσπουδακότων καὶ δὴ καὶ τὸν Λυσίαν ἐν τούτοις κατηρίθμηκε τὸν ὑπὲρ Νικίου τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἀθηναίων λόγον -- ὡς ὑπὸ τούτου γεγραμμένον τοῦ ῥήτορος παρατιθείς.

Ἀντὶ τοῦ κατηρίθμηκε τὰ ἀπόγραφα εἶχον καταριθμεῖ, καί, κάλλιστον νόημα παρεχόμενα, τοῦ καὶ ἐπιδοτικοῦ λαμβανομένου, τοῦ δὲ καταριθμεῖ συμφωνοῦντος κατὰ χρόνον πρεπωδέστατα πρὸς τὸ καταμέμφεται. Θαυμάζει τις ἄρα πόθεν ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπανορθώσεως, ἥτις καὶ παλαιογραφικῶς δυσχερὴς καταφανῶς ὑπάρχει.

24, 17.

ταῦτα γὰρ εἰ μὲν τῷ ὄντι Λυσίας ἔγραψε,δικαίως ἂν ἐπιτιμήσεως ἀξιοῖτο χαριεντιζόμενος ἐν οὐ χαρίεντι καιρῷ· εἰ δ' ἑτέρου τινός ἐστιν ὁ λόγος, ὥσπερ ἐστίν, ὁ κατηγορῶν ἃ μὴ προσῆκε τοῦ ἀνδρὸς μεμπτότερος.

Τῶν χειρογράφων ἓν μὲν εἶχεν ἀξιοῦτο (G), τὰ δ' ἄλλα ἀξιοῦται, ὁ δ' ἐκδότης προέκρινε τὴν τῆς Ἀλδείας ἐκδόσεως γραφὴν ἀξιοῖτο· καίτοι ἡ ἐπικράτησις τοῦ ου ἐν τοῖς χειρογράφοις ἄγει εἰς τὴν κανονικὴν μορφὴν τοῦ ὑποθετικοῦ λόγου τοῦ ἀδυνάτου, τὴν διὰ τοῦ ἠξιοῦτο. Διὸ θαυμασμοῦ ἄξιον φαίνεται ὅτι εὐθὺς δὲν προετιμήθη ἡ γραφὴ αὕτη.

27, 3.

Κἀν τούτοις δὲ αὐτοῖς ἀμείνων ἐστὶ τὰ μικρὰ καὶ παράδοξα καὶ ἄπορα εἰπεῖν καλῶς ἢ τὰ σεμνὰ καὶ μεγάλα καὶ εὔπορα δυνατῶς.

Μόνον τὸ Γελφερβωτικὸν χειρόγραφον (G) ἔχει δέ, οὗτινος τὰς διαφόρους γραφὰς ὡς τὰ πολλὰ περὶ οὐδενὸς ποιεῖται ὁ ἐκδότης, ὑπολαμβάνων αὐτὰς οὐχὶ πολὺ ἀλόγως γραμματικοῦ ἐπανορθώσεις· τὰ δὲ ἄλλα πάντα ἔχουσι τέ, ἓν δέ, τὸ (P) Παλατίνειον δέ τέ ὀβελίζον τὸ δέ. Ὅτι ἔχομεν καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἐν 5, 23, τὴν ἐλλογωτάτην συμπλοκὴν καὶ-τέ φανερὸν ὑπάρχει· καὶ ἐνταῦθα δὲ ἔχει κάλλιστα δι' οὓς ἐκεῖ εἴπομεν λόγους, τοῦ μὲν καί ἐπιδοτικοῦ, τοῦ δὲ τέ συμπλεκτικοῦ λαμβανομένου.

28, 1.

τότε μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ ἰδίου ἐπαίνου λέγων αὐτὸς ἄρχεται, τότε δὲ ἀπὸ τῆς διαβολῆς τοῦ ἀντιδίκου.

Τὸ αὐτὸς ἐγράφη κατ' ἐπανόρθωσιν τοῦ Μαρκλάνδου, τῶν χειρογράφων ἐχόντων, τῶν μὲν πλείστων αὐτό, ἑνὸς δὲ αὐτῷ. Ἀλλὰ πᾶς ὁρᾷ ὅτι τὸ αὐτὸς ἀτόπως ἔχει· διότι ἀπὸ τίνος ἡ διάκρισις καὶ ἡ διαστολὴ γίνεται; μὴ ἐλέχθη τι πρότερον περὶ ἀντιδίκου; Ἀλλ' οὔτε τὸ αὐτῷ τοῦ ἑνὸς οὔτε τὸ αὐτὸ τῶν πολλῶν χειρογράφων ἔχει εὔλογον νόημα, σημαῖνον τὸ προοίμιον ὡς τὸ ἀντικείμενον τοῦ λέγων. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι τὸ αὐτῷ εἶναι αὐτοῦ, καὶ ἐὰν μετατεθῇ μετὰ τὸ ἰδίου ὡς αὐτοῦ ἔχομεν σαφὲς καὶ κάλλιστον νόημα, ἀπὸ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἐπαίνου, ὥσπερ ὀλίγον κατωτέρω λέγεται (4) τὰς αἰτίας πρῶτον ἀπολύεται τὰς **καθ' αὑτοῦ.**

29, 17.

ἐν δὲ τῷ διηγεῖσθαι τὰ πράγματα -- ἀναμφιλόγως ἡγοῦμαι κράτιστον αὐτὸν εἶναι πάντων ῥητόρων, ὅρον τε καὶ κανόνα τῆς ἰδέας ταύτης αὐτὸν ἀποφαίνομαι. Οἴομαι δὲ καὶ τὰς τέχνας τῶν λόγων -- οὐκ ἐξ ἄλλων τινῶν μᾶλλον ἢ τῶν ὑπὸ Λυσίου γραφεισῶν εἰληφέναι τὰ παραγγέλματα.

Πρῶτον μὲν εὐλογώτατον ὑπάρχει ὅτι ἐξέπεσε τὸ τῶν ἐν τῷ πάντων ῥητόρων γενομένῳ ἐκ τοῦ πάντων τῶν ῥητόρων. Ἔπειτα ἐν τῷ Οἴομαι δὲ τὸ δὲ ἐγράφη ἀντὶ τοῦ τέ κατὰ δόξαν τοῦ Συλβούργου. Καίτοι γνωστὸν ὑπάρχει ὅτι κατὰ Θουκυδίδειον τρόπον κατάχρησιν ποιεῖται ὁ συγγραφεὺς τῆς διὰ τοῦ τέ συνδέσεως. Περὶ τούτου εἴπομεν ἱκανὰ καὶ πιθανὰ ἐν 5, 23 καὶ 27, 3. Πρβλ. δὲ καὶ τὸ ἐνταῦθα (19) «ἡγοῦμαι -- ὅρον τε καὶ κανόνα -- ἀποφαίνομαι», καὶ τὸ ἐν 26, 8 «ἀλλ' ἔστιν ἀπέριττός τις ἐλευθέριός τε καὶ ἀπόνηρος οἰκονομῆσαι τὰ εὑρεθέντα», καὶ κατωτέρω (30, 3) «ἡδεῖαί τέ εἰσιν», καὶ (14) «πᾶσί τε καὶ παντὸς μάλιστα τοῦτο παρεκελευσάμην ἀσκεῖν».

30, 19.

πᾶσί τε καὶ παντὸς μάλιστα τοῦτο παρεκελευσάμην

ἀσκεῖν τὸ μέρος ἐν τοῖς Λυσίου παραδείγμασι ποιουμένους τὰς γυμνασίας.

Θαυμαστὸν ὅτι ὁ ἐκδότης ἐφύλαξε τὸν παντάπασιν ἐν τοῖς τοιούτοις ἀσυνήθη τῷ συγγραφεῖ ἱστορικὸν ἀόριστον παρεκελευσάμην. Καίτοι ἓν χειρόγραφον, τὸ G ἔχει εὐκτικὴν παρακελευσαίμην, πιθανώτατα δ᾽ ὁ Κρυγῆρος προσέθηκε τὸ ἄν. Τὴν δὲ πτῶσιν τοῦ ἂν δηλοῖ σαφέστατα καὶ τὸ εὐθὺς κατωτέρω ὅμοιον αὐτοῦ πάθος (17) «κράτιστα γὰρ ⟨ἂν⟩ ἀποδείξαιτο ταύτην τὴν ἰδέαν ὁ μάλιστα τοῦτον τὸν ἄνδρα μιμησάμενος».

31, 7.

Καὶ τὰς ἐκ τῶν ἠθῶν γε πίστεις ἀξιολόγως πάνυ κατασκευάζειν ἔμοιγε δοκεῖ.

Ἐπειδὴ ὀλίγον ἔμπροσθεν (1), αἱ πίστεις διῃρέθησαν τριχῇ, τὰς εἴς τε τὸ πρᾶγμα καὶ τὸ πάθος καὶ τὸ ἦθος, ἐγένετο δὲ λόγος περὶ τῶν ἐκ τοῦ πράγματος (3) διὰ τοῦ μὲν, «τὰ μὲν ἐκ τοῦ πράγματος οὐδενὸς χείρων εὑρεῖν» εὔλογον φαίνεται ἐνταῦθα λόγου ὄντος ἤδη περὶ τοῦ δευτέρου εἴδους τῶν πίστεων, τῶν ἐκ τῶν ἠθῶν νὰ λεχθῇ δέ, καὶ οὐχὶ γέ, ὅπερ ἤθελεν ἐμφαίνει τὰς ἐκ τῶν ἠθῶν πίστεις πρὸς τὰ ἄρτι εἰρημένα σημεῖα καὶ τεκμήρια ἀνοικείως (ἀκριβέστατος κριτὴς τά τε σημεῖα διελεῖν - - καὶ εἰς τεκμηρίων δόξαν ἀγαγεῖν δυνατώτατος), οὐχὶ δὲ πρὸς τὸ πόρρω ὄν, τὰ μὲν ἐκ τοῦ πράγματος. Ὁ δὲ καὶ φανερὸν ὑπάρχει ὅτι εἶναι ἐπιδοτικός. Καὶ τὸ τρίτον δὲ μέρος τῶν πίστεων, τὸ ἐκ τῶν παθῶν διὰ τοῦ δὲ εἰσάγει κατωτέρω (21) λέγων «περὶ δὲ τὰ πάθη μαλακώτερός ἐστι». Ὁμοιότατον δὲ ὑπάρχει τὸ ἐν 32, 1 «Καὶ ἐν τοῖς ἐπιλόγοις δὲ τὸ μὲν ἀνακεφαλαιωτικὸν . . χαριέντως ἀπαριθμεῖ».

36, 12.

Καλέσας δὲ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἀδελφιδῆν οὖσαν καὶ τὸν ἐκείνης μὲν πατέρα αὐτοῦ δὲ κηδεστὴν καὶ ἀδελφὸν [ὁμοπάτριον] πάππον δὲ τῶν παιδίων καὶ θεῖον. ἡγούμενος διὰ ταύτας τὰς ἀναγκαιότητας οὐδενὶ μᾶλλον προσήκειν

δικαίῳ περὶ τοὺς αὑτοῦ παῖδας γενέσθαι διαθήκην αὐτῷ δίδωσι.

Τὸ Λαυρεντιακὸν χειρόγραφον μετὰ τὸ γυναῖκα ἔχει διάλειμμα μικρόν, ὅπερ ἡμεῖς κάλλιστα νομίζομεν ὅτι πληροῦται ἐγγραφῇ τοῦ καί.

Τὸ δὲ ὁμοπάτριον ἀποβάλλει ὁ ἐκδότης πειθόμενος τῷ Ἑρουερδῆνι. Ἀλλ' ἀμφότεροι ἀργὸν αὐτὸ καὶ περιττὸν ὑπέλαβον ὀλίγον προσχόντες τὸν νοῦν τοῖς ἐγγὺς καὶ τοῖς περὶ αὐτοῦ λεγομένοις· διότι ὁ πᾶς ἐνταῦθα λόγος θέλει νὰ ἐπιδείξῃ τὸ τῆς συγγενείας μέγεθος· γνωστὸν δὲ ὑπάρχει πᾶσιν ὅσον μείζων συγγένεια ἡ ὁμοπάτριος τῆς ὁμομητρίου ἀδελφότητος. Ἐκ τούτων γίνεται δῆλον ὅτι ὀρθότατα ἔχει ἡ γραφή, ὁμοία οὖσα καὶ ἐν τοῖς Λυσίου χειρογράφοις.

39, 13.

Ἀπέφηνε δ' αὐτὸν ἑκατὸν μνᾶς κεκομισμένον ἐγγείῳ ἐπὶ τόκῳ δεδανεισμένας καὶ ἑτέρας δισχιλίας δραχμάς.

Ἡ γραφὴ ἦν ἐγγείους οὐδὲν ἄτοπον ἔχουσα· διότι, ὡς πολλάκις λέγεται ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ ναυτικὰ τάλαντα (36, 19 καὶ 39, 8), ναυτικὰ χρήματα (37, 8), οὕτως ὀρθότατα δύναται νὰ λεχθῇ καὶ μναῖ ἔγγειοι. Ἡ δ' ἄνευ τινὸς ἀνάγκης τοῦ Ναβήρου ἐπανόρθωσις ἐγγείῳ ἐπὶ τόκῳ, ἣν ὁ ἐκδότης οὐδὲν ὀκνῶν ἀπεδέξατο, ἔχει καὶ τὸ ἄτοπον τῆς ἀσυνήθους τῷ Διονυσίῳ ἐπενθέσεως τῆς προθέσεως. Τὸ δ' ἐπὶ τόκῳ προσετέθη τῷ δεδανεισμένας οὐχὶ ἄνευ τινὸς λόγου, οὐδ' ἀργὸν φαίνεται ἄνευ τοῦ ἐγγείῳ, ἀλλ' ἐλέχθη πρὸς διάκρισιν τῶν ἑκατὸν μνῶν ἐπὶ τόκῳ δεδανεισμένων ἀπὸ τῶν ἑτέρων δισχιλίων δραχμῶν.

40, 8.

Καὶ ἐπὶ τοιούτοις ἔργοις οὔτε τοὺς θεοὺς φοβεῖ οὔτε ἐμὲ τὴν συνειδυῖαν αἰσχύνῃ οὔτε τοῦ ἀδελφοῦ μέμνησαι.

Τὰ μὲν χειρόγραφα ἔχουσι τὴν σὴν θυγατέρα τὴν συνειδυῖαν, ὁ δ' ἐκδότης νομίσας περιττῶς πλεοναστικὸν τὸ τὴν σὴν θυγατέρα ἀπέβαλε, κακῶς νοήσας ὅτι μάλιστ' ἀναγκαῖον τοῦτο ὑπάρχει· διότι

ἡ συγγενικὴ κοινωνία πλεῖστον δύναται εἰς τὴν γέννησιν αἰσχύνης, καὶ ἔμελλεν ἄρα νὰ ὑπομνησθῇ αὐτὴν ὑπὸ τῆς θυγατρὸς ὁ πατήρ, καὶ μετ' ἐμφάσεως μάλιστα περὶ τὴν δήλωσιν τῆς κτήσεως διὰ τοῦ τὴν σήν, δυναμένου ἄλλως, ὡς γνωστόν, καὶ νὰ παραλείπηται. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ τὸ τοῦ ἀδελφοῦ ἐλέχθη. Τὴν γνώμην δὲ βεβαίαν καθίστησι καὶ τὸ εὐθὺς κατωτέρω λεγόμενον «πάντας ἡμᾶς περὶ ἐλάττονος ποιεῖ χρημάτων». Διὸ ἀναμφιβόλως ὀρθὴ δεικνύεται οὖσα ἡ γραφή. Προσθήκη δ' ἑρμηνευτοῦ πιθανῶς εἶναι τὸ τὴν συνειδυῖαν, ὅπερ καὶ δὲν ἀνεγινώσκετο πρὸ τοῦ Ῥείσκου.

41, 8.

Ὑπὲρ ἀμφοτέρων ποιεῖται τὸν λόγον τὰς [δὲ] δαπάνας οὐχ ἃς ἀπέφηνε γενέσθαι λέγων καὶ περὶ τῶν ἀμφιβόλων τὰς πίστεις ἀποδιδούς.

Ἐκβάλλεται ἁπλῶς τὸ τῆς γραφῆς δέ· καίτοι ἓν μὲν χειρόγραφον (G) ἔχει τὸ εὐλογώτατον τέ ἀντὶ τοῦ δέ, δοκιμάζει δ' αὐτὸ δικαιότατ' ὁ Σύλβουργος. Τίς δ' εὐθὺς ἀναγινώσκων δὲν συνεπαινεῖ;

42, 8.

Εἰς ὑποδήματα δὲ καὶ εἰς γναφεῖον ⟨καὶ εἰς⟩ ἱμάτια καὶ εἰς κουρέως κατὰ μῆνα οὐκ ἦν αὐτῷ οὐδὲ κατ' ἐνιαυτὸν γεγραμμένα, συλλήβδην δὲ παντὸς τοῦ χρόνου πλεῖον ἢ τάλαντον ἀργυρίου.

Τὰ καὶ εἰς προσέθηκεν ὁ Φρωβεργῆρος ἀπόν, ὁ δὲ Βεκκῆρος ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτια ἔπεισέ τινας ὅτι ὀρθῶς ἐποίησεν. Ἀλλ' ὅτι τὸ ἱμάτια ἀναγκαῖον ὑπάρχει πᾶς τις καθορᾷ· διότι ἡ εἰς ταῦτα δαπάνη ἀδύνατον ἦν νὰ παραλειφθῇ ἐν τῷ λογισμῷ. Ἡμεῖς δὲ νομίζομεν ὅτι τὸ ἱμάτια δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ οἰκείᾳ λογικῶς χώρᾳ, καὶ μετατεθὲν σὺν τῷ καὶ μόνῳ μετὰ τὸ ὑποδήματα δὲ ἔχει κάλλιστα, καὶ οὕτω τὴν γραφὴν μεταβάλλομεν.

Ἀντὶ τῆς γραφῆς εἰς κουρέως μετὰ τὴν Ἀλδικὴν ἔκδοσιν κοινῶς ἀνεγινώσκετο εἰς κουρεῖον· ὅπερ ὤφειλε καὶ ὁ ἐκδότης νὰ προκρίνῃ· διότι πάντες γινώσκομεν ὅτι ἡ ῥῆσις εἰς κουρέως ἑλληνιστὶ

μόνον περὶ κινήσεως ὄντος τοῦ λόγου δόκιμος ὑπάρχει, οὐχὶ δὲ περὶ τέλους ἢ σκοποῦ, περὶ οὗ ἐνταῦθα πρόκειται. Τίς δ' ἀγνοεῖ τὸ ἐς πατρὸς ἀνωγέτω ἀπονέεσθαι (β, 195) καὶ τἆλλα τὰ παρ' Ὁμήρῳ ὅμοια πλεῖστα ὄντα; Ἔτι δὲ τὸ πέμπειν, φοιτᾶν εἰς διδασκάλου, χωρεῖν εἰς ἑαυτῶν (Ἀρ. Λ. 1070), ἴτω εἰς ἐμοῦ (1211), ἐπειδὰν εἰσέλθω εἰς ἐμαυτοῦ (Πλ. Ἱππ. Μ. 304 d) καὶ τἆλλα τὰ ὅμοια πλεῖστα ὄντα; Ὥστε ἀδύνατον ὑπάρχει ἄλλο τι νὰ λεχθῇ ἐνταῦθα ἢ εἰς κουρεῖον.

αὐτ. 16.

εἰς τοίνυν τὰς ἄλλας ἑορτὰς καὶ θυσίας ἐλογίσατο αὐτοῖς πλέον ἢ τετρακισχιλίας δραχμάς - - ἕτερά τε παμπληθῆ, ἃ πρὸς τὸ κεφάλαιον συνελογίζετο· ὥσπερ διὰ τοῦτο ἐπίτροπος τῶν παίδων καταλειφθείς.

Ῥαθυμίᾳ τινὶ ἴσως ἐστίχθη μετὰ τὸ συνελογίζετο μέση στιγμὴ ἀντὶ ὑποστιγμῆς ἢ κόμματος· διότι προφανῶς ἡ μετοχὴ καταλειφθεὶς ἀπὸ τοῦ συνελογίζετο κρέμαται.

45, 15.

Βούλεται μὲν γὰρ (ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς) ὑψηλότερος εἶναι καὶ μεγαλοπρεπέστερος· οὐ διεγείρει δὲ τὸν ἀκροατὴν ὥσπερ Ἰσοκράτης [ἢ Δημοσθένης].

Ὁ ἐκδότης ἀποβάλλει τὸ Δημοσθένης διότι κατὰ τὸν Διονύσιον ὁ Δημοσθένης δὲν ἔγραψεν ἐπιδεικτικοὺς λόγους. Καὶ ὅμως ὁ αὐτὸς Διονύσιος παραβάλλει τὸν Μενέξενον, τὸν ἐπιδεικτικὸν λόγον τοῦ Πλάτωνος πρὸς λέξιν τοῦ Δημοσθένους (Δημοσθ. 31) ἐκ τοῦ ὑπὲρ Κτησιφῶντος λόγου, ὃν λέγει ἐγκώμιον τῆς πόλεως. Ἐκ δὲ τούτου φανερὸν γίνεται ὅτι κατὰ Διονύσιον δὲν συνέγραψεν μὲν ἐπίτηδες ἐπιδεικτικοὺς λόγους, ἀλλ' ἔχει λόγους ὧν ἡ λέξις εἶνε ἐπιδεικτική, καθ' ἣν δύναται καὶ πρὸς Ἰσοκράτην καὶ Πλάτωνα (πρβλ. καὶ 32) καὶ δὴ καὶ Λυσίαν νὰ παραβληθῇ. Ὥστε οὐδένα λόγον ἀποχρῶντα εὑρίσκομεν νὰ ἐγκρίνωμεν τὴν ἀποβολὴν τοῦ ἢ Δημοσθένης.

46, 16.

Ἀγῶνα μὲν σωμάτων ἐποίησε, φιλοτιμίαν ⟨δὲ⟩ πλούτῳ, γνώμης δ' ἐπίδειξιν.

Τῶν δύο γραφῶν πλούτῳ καὶ πλούτου ὁ ἐκδότης προυτίμησε τὴν πλούτῳ. Ἀλλ' οὔτε πρὸς τὸ ἐποίησε ἡ δοτικὴ εὐδοκιμοῦσα φαίνεται οὔτε πρὸς τὸ φιλοτιμίαν, καὶ αἱ ἄλλαι δὲ γενικαὶ σωμάτων καὶ γνώμης ὁμοίαν πτῶσιν πείθουσι καὶ ἐνταῦθα νὰ προκρίνωμεν. Ἄλλως δ' ἔχει προφανῶς τὸ φιλοτιμίαν γυμνασιαρχίαις (Πλουτ. Νικ. 3), δωρεαῖς (Εὐμ. 4), ἔνθα ἡ δοτικὴ σημαίνει πρᾶξιν δι' ἧς ἢ ἐν ᾗ δήλη ἡ φιλοτιμία γίνεται.

αὐτ. 24.

Ἡγοῦμαι γὰρ ταῦτα ἔργα μὲν εἶναι σοφιστῶν λίαν ἀχρήστων - -, ἀνδρὸς δὲ ἀγαθοῦ καὶ πολίτου πολλοῦ ἀξίου περὶ τῶν μεγίστων συμβουλεύειν.

Ὁ Οὐσενῆρος ἀντὶ τοῦ πολλοῦ εἴκασε πόλεως. Ἀλλ' οὐδὲν μὲν φαίνεται νοσοῦν τὸ πολλοῦ· διότι τὸ πολλοῦ ἀξίου φανερῶς ὑπάρχει ἐναντίον τοῦ εὐθὺς προειρημένου λίαν ἀχρήστων. Τὸ δὲ πόλεως ἀξίου οὐδὲν ἄξιον λόγου νόημα ἔχει· διότι καὶ σμικραὶ καὶ φαῦλαι πόλεις δυνατὸν νὰ ὑπάρχωσι.

47, 10.

φιλονικεῖν μὲν ἔστι εὖ πραττόντων, γνῶναι δὲ τὰ βέλτιστ' ἀγωνιώντων.

Ἡ γραφὴ ἦν βέλτιστα τῶν αὐτῶν οὐδὲν νόημα ἔχουσα. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀγωνιώντων τοῦ ἐκδότου οὐδὲν μᾶλλον διδάσκει· διότι τῶν ἐν ἀγῶνι καὶ κινδύνῳ ὄντων ὑπάρχει τὸ ὁμονοεῖν καὶ προνοεῖσθαι καὶ ἐπιμελεῖσθαι, ἀλλ' οὐχὶ τὸ τὰ βέλτιστα γιγνώσκειν, ὅπερ ὑπάρχει τῶν εὖ φρονούντων. Τοῦτο δὲ ἡμεῖς νομίζομεν ἀρχαίαν γραφήν· διότι καὶ πρὸς τὸ εὖ πραττόντων ἐν καιρῷ λέγεται, τοῦ λόγου ὄντος ἐπιδεικτικοῦ, ὧν οἰκεῖα τὰ πάρισα καὶ ὁμοιοτέλευτα. Τῶν εὖ νοούντων εἶχεν εἰκάσας ὁ Σαῦππός ποτε, ἀλλ' ἡμῖν εὐδοκιμώτερον καὶ συνηθέστερον τὸ εὖ φρονούντων φαίνεται.

49, 14.

ὅτε ἐνομίζομεν - - τὰςγεγενημένας συμφορὰς ἱκανὰ μνημεῖα τῇ πόλει καταλελεῖφθαι, ὥστε μηδ ἂν τοὺς ἐπιγινομένους ἑτέρας πολιτείας ἐπιθυμεῖν.

Θαυμαστὸν ὅτι ὁ ἐκδότης ἔγραψεν ἐνταῦθα ἐπιγινομένους ἀντὶ τοῦ ἀναμφισβητήτως ὀρθοῦ ἐπιγενομένους.

51, 16.

ἡγοῦμαι γάρ, ἐὰν μὲν πείσω, ἀμφοτέροις εἶναι κοινὸν ⟨τὸν⟩ κίνδυνον.

Ἀντὶ τοῦ ἐὰν μὲν πείσω, εἰκασίας τοῦ Οὐσενήρου ἡ γραφὴ ἦν ἐὰν μὲν πείθω συνώνυμος πάντῃ τῇ πρώτῃ ῥῆσις. Ἀλλ' οὐδετέρωθεν πoριζόμεθα νόημα ὑγιαῖνον. Διὸ ὁ μὲν Οὐσενῆρος νομίζει ὅτι διάλειμμά τι ὑπάρχει ἐν τῇ γραφῇ μετὰ τὸ κίνδυνον, ὁ δὲ Κάρολος Σεῖβος ἐπανορθοῖ γράφων μὴ πειθώμεθα (Λακεδαιμονίοις δηλ.) Ἡμεῖς δὲ τὸ μὲν πείθω μετατίθεμεν πείθωμεν καὶ ἀναγινώσκομεν πολεμῶμεν· διότι μόνον τοῦτο ἐκ τοῦ εὐθὺς εἰρημένου «πολὺ κάλλιον μαχομένους ἀποθνήσκειν» λογικῶς συνάγεται, καὶ ὁ ἐκ τοῦ πολέμου κίνδυνος μόνος δυνατὸν νὰ νοηθῇ κοινὸς Ἀθηναίοις καὶ Λακεδαιμονίοις.

52, 3.

Οὐ καλὸς αὐτοῖς ὁ κίνδυνος δοκεῖ εἶναι, ἐὰν μὲν νικήσωσι, τούτους ⟨οὐδὲ⟩ καταδουλώσασθαι γ', ἐὰν δὲ ἡττηθῶσι, σφᾶς αὐτοὺς τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν ἀποστερῆσαι.

Τὸ οὐδὲ ἐνέγραψεν ὁ Οὐσενῆρος, οὐ τοῦ Ῥείσκου πάλαι ἐμβαλόντος, τῶν χειρογράφων οὐδέτερον ἐχόντων. Καὶ τίς μὲν ὁ λόγος τῆς τροπῆς τοῦ οὐ εἰς οὐδὲ ἐγὼ μὲν δὲν βλέπω. Πρὸς τί ἆρά γε τὸ ἐπιδοτικὸν οὐδέ; Τίς ἡ ἀνάγκη τῆς μειώσεως ἢ ἐλαττώσεως ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ καταδουλώσασθαι; Καὶ ἡ μὲν ἀπόφασις ἐνταῦθα ἀναγκαία λογικῶς ὑπάρχει, ἀλλ' ἡ σύνταξις ἡ ὀρθὴ ἀξιοῖ νὰ γραφῇ μὴ ἀντὶ τοῦ οὐ, ἐπειδὴ ἐκεῖνο τίθεται μετ' ἀπαρεμφάτου ἠρτημένου ἐκ τοῦ κίνδυνος.

60, 5.

ὃ μὲν ἐν τοῖς μικροῖς ἐστι σοφώτερος, ὃ δ' ἐν τοῖς μεγάλοις περιττότερος, τάχα μὲν γὰρ καὶ τῇ φύσει μεγαλόφρων τις ὤν, εἰ δὲ μή, τῇ γε προαιρέσει πάντως τὸ σεμνὸν καὶ θαυμαστὸν διώκων.

Τὸ γὰρ μεταβάλλει ὁ μὲν Οὐσενῆρος εἰς ἄρα· καίτοι τοῦτο δὲν εὑρίσκεται συνημμένον μετὰ τοῦ τάχα ἢ ἴσως. Ὁ δὲ Κρυγῆρος γράφει ἂν ἀντὶ τοῦ γὰρ συχνάκις μετὰ τοῦ τάχα συμπλεκόμενον Ἡμεῖς δ' ἀναγινώσκομεν γ' ἄν.

64, 4.

Ἐν γὰρ δὴ τούτῳ πείθει τοὺς Ἀθηναίους - - τῶν μὲν μικρῶν πόλεων ὥσπερανεὶ κτημάτων φείδεσθαι τοὺς δὲ συμμάχους . . . . τε καὶ εὐεργεσίαις πειρᾶσθαι κατέχειν, ἀλλὰ μὴ ἀνάγκαις καὶ βίαις.

Ὁ Οὐόλφος πληροῖ τὸ κενὸν γράφων εὐνοίᾳ· ἀλλὰ δὲν πείθει τὸν ἐκδότην ἀποροῦντα περὶ τοῦ ἐγγραπτέου. Ἡμεῖς δὲ ἐμβάλλομεν ἐπιμελείαις, συνώνυμον τῷ εὐεργεσίαις, ὥσπερ συνώνυμα ὑπάρχουσι τὰ ἀντίθετα ἀνάγκαις καὶ βίαις. Ἐλέχθη δὲ τοῦτο ὑπὸ Ἰσοκράτους ἐν τῷ Περὶ Εἰρήνης (9) περὶ τῶν ἀρχομένων «ταῖς αὐτῶν ἐπιμελείαις». Τὸ δὲ εὔνοια τοὐναντίον περὶ τῆς ἐκ τῶν συμμάχων πρὸς τοὺς Ἀθηναίους (78) «τῆς εὐνοίας τῆς παρὰ τῶν συμμάχων» καὶ (140) «τοιαύτης εὐνοίας ἡμῖν παρὰ τῶν συμμάχων ὑπαρχούσης».

65, 9.

Ἀξιῶν μεταθέσθαι μὲν τὴν τότε καθεστῶσαν δημοκρατίαν - - ἀνασώσασθαι δὲ τὴν ὑπὸ Σόλωνός τε καὶ Κλεισθένους κατασταθεῖσαν πολιτείαν.

Ὁ ἐκδότης εἰκάζει ὅτι κατ' ἀρχὰς ἦν γεγραμμένον ἀνανεώσασθαι ἀντὶ τοῦ ἀνασώσασθαι. Ἀλλ' ἐκεῖνο λέγεται κυρίως περὶ φιλίας καὶ εἰρήνης καὶ συμμαχίας καὶ ὅρκων καὶ τῶν τοιούτων, οὐχὶ δὲ περὶ πολιτείας. Ἡμεῖς δὲ νομίζομεν ὅτι ἐν ἀρχῇ ἐγράφη

ἀναστήσασθαι, κάλλιστα δυνάμενον νὰ λεχθῇ, ὥσπερ καὶ ἐλέχθη (18) τὴν - - κατασταθεῖσαν πολιτείαν.

76, 15.

Ὁ μὲν συμβουλευτικὸς λόγος ἔστω ἐν ᾧ παρακαλεῖ τοὺς Ἀθηναίους διαλύσασθαι μὲν τὸν συμμαχικὸν κληθέντα πόλεμον - -, παύσασθαι δὲ - - τῆς κατὰ γῆν καὶ θάλατταν ἐπιθυμοῦντας ἀρχῆς· διδάσκων ὡς ἔστιν οὐ μόνον κρείσσων ἡ δικαιοσύνη τῆς ἀδικίας ἀλλὰ καὶ ὠφελιμωτέρα.

Ἐνταῦθα φανερὸν ὑπάρχει ὅτι ἁμαρτάνει ὁ ἐκδότης στίζων μετὰ τὸ ἀρχῆς διὰ μέσης στιγμῆς, καὶ οὐχὶ δι' ὑποστιγμῆς ἢ κόμματος.

97, 2.

Ἐμοὶ γοῦν οἱ μὲν Ἰσαίου τε καὶ Δημοσθένους λόγοι, κἂν περὶ ἀληθεῖς καὶ δικαίας συνταχθῶσιν ὑποθέσεις, ὕποπτοι δοκοῦσιν εἶναι.

Ἡ γραφὴ ἦν καὶ περὶ ἀληθείας καὶ δικαίας συντάξεως αἱ ὑποθέσεις, ὁ δ' ἐκδότης ἀπεδέξατο τὴν τοῦ Βλάσσου ἐπανόρθωσιν, τοῦ Ρείσκου πάλαι εἰκάσαντος τὸ καὶ περὶ ἀληθεῖς - - συνταχθέντες ὑποθέσεις πορρωτέρω πως ὂν παλαιογραφικῶς. Ἡμῖν δὲ φαίνεται μὲν ἄτοπον καὶ ἀδύνατον νὰ λεχθῇ κἂν συνταχθῶσι περὶ λόγων συντεταγμένων ἤδη, εὐλογώτερον δ' ὅτι ἐλέχθη κἂν περὶ ἀληθεῖς καὶ δικαίας συντάξεις ὦσιν ἐγγυτέρω ὂν παλαιογραφικῶς, τὸ δ' αἱ ὑποθέσεις ἐγράφη σχόλιον τοῦ σπανίου τὴν τοιαύτην χρῆσιν συντάξεις.

97, 5.

Οἱ δὲ Ἰσοκράτους καὶ Λυσίου (λόγοι) παντὸς μάλιστα δίκαιοί τε καὶ ἀληθεῖς, κἂν μὴ τοιαῦτα τὰ πράγματα ἐν αὐτοῖς.

Ἓν μὲν δόκιμον χειρόγραφον προστίθησι τὸ τὰ ἀπὸν ἀπὸ τῶν ἄλλων, πρὸ δὲ τοῦ πράγματα ἔν τινι μὲν χειρογράφῳ ὁρᾶται κενὸν χωρίον ὡς 11 γραμμάτων, ἐν ἄλλῳ δὲ ὡς 10. Καὶ ὁ μὲν Κρυγῆρος

νομίζει ἐγγραπτέον τὸ ἦ, ἡμεῖς δὲ τὸ τυγχάνῃ ὄντα, ῥῆσιν 11 γραμμάτων. Εὔλογον δ' ὑπάρχει ὅτι παρεωράθη αὕτη τῆς ὄψεως τοῦ ἀντιγραφέως πηδησάσης ἀπὸ τοῦ τα τοῦ τοιαῦτα εἰς τὸ ἄρθρον τά.

98, 12.

Ἀνθ' ὧν ἐγὼ σωθεὶς ἐχρώμην τε αὐτῷ ἔτι μᾶλλον καὶ κατασκευαζομένῳ τὴν τράπεζαν εἰσευπόρησα ἀργυρίου.

Ποικίλως ἔχει ἡ περὶ τὸ εἰσευπόρησα γραφή· διότι γράφεται καὶ πρὸς εἰς εὐπόρησα καὶ πρὸς εἰσευπόρησα καὶ πρὸς εὐπορίαν καὶ προσεισευπόρισα καὶ προσεισευπόρησα. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι τὸ νόημα ἄγει ἀναγκαίως εἰς ἀρχαίαν γραφὴν προσεισεπόρισα ἀργύριον· διότι ὁ ἀπολογούμενος ὑπὲρ τοῦ Εὐμάθους ἀστὸς ἐπιθυμῶν νὰ δηλώσῃ τὸ αἴτιον τῆς ὑπὲρ τούτου φροντίδος λέγει ὅσα ἀγαθὰ ἔπαθε παρὰ τοῦ Εὐμάθους, ὧν ἀποδιδοὺς χάριν καὶ ἔτι μᾶλλον αὐτῷ ἐχρῆτο τραπεζίτῃ καὶ κατασκευαζομένῳ τὴν τράπεζαν προσεισεπόρισεν ἀργύριον, βοηθῶν δῆλα δὴ αὐτῷ. Διότι τὸ μὲν εἰσευπορεῖν τινί τι, οἷον χρήματα φαίνεται οὖσα ῥῆσις τοῦ ὑστέρου Ἑλληνισμοῦ (Διόδ. 16, 40), τὸ δ' εἰσευπορεῖν τινος, οἷον ἀργυρίου τῶν ἅπαξ λεγομένων ῥήσεων ὑπάρχει καὶ ἄπορος. Ἐὰν δ' αὕτη ἔχει τὸ νόημα τοῦ εὐπορεῖν τινος, ποία τις ἡ δύναμις καὶ χρῆσις ἐνταῦθα τῆς εἰς; Πῶς δέ, ὅτε ὁ Εὐμάθης κατεσκευάζετο τὴν τράπεζαν, ὁ ὑπεραπολογούμενος ηὐπόρησεν ἀργυρίου; Τίς δ' αὕτη ἡ χάριτος ἀπόδοσις; Τὸ δὲ προσευπορίζειν ἐγκαιρότατα φαίνεται λεγόμενον, σημαῖνον τὸ πορίζειν εἰς τὴν τράπεζαν τῷ Εὐμάθει ἀργύριον πρὸς τῷ ὑπ' αὐτοῦ κατακειμένῳ. Φθαρείσης δὲ τὸ πρῶτον τῆς γραφῆς εἰς προσεισευπόρησα εὐχερῶς ἐτράπη εὐλόγως καὶ τὸ ἀργύριον εἰς ἀργυρίου.

100, 8.

Καὶ τὸ ἐπιλεγόμενον ἔτι μᾶλλον ἀκατάσκευον φαίνεται εἶναι καί, ὡς ἂν ἰδιώτης τις εἰπεῖν δύναιτο, [τὸ] εἰρημένον· «ἵνα μηδεὶς ὑμῶν θαυμάσῃ κτἑ.».

Τὸ μετὰ τὸ δύναιτο τό, ἀτόπως διαφανῶς ἔχον, ὁ μὲν ἐκδότης

ἀποβάλλει, ἡμεῖς δὲ μετατίθεμεν μετὰ τὸ εἰρημένον εἰς τὴν ἑπομένην ῥῆσιν ἀναφέροντες· οὐχὶ δ' ἀσύνηθες τῷ Διονυσίῳ τὸ τοιοῦτον, οἷον ἐν 103, 9 τὸ γὰρ «οὐχ ἱκανόν, ὦ ἄνδρες δικασταί, τοῖς ἐπιτρόποις κτλ. καὶ αὐτ. 14 τὸ [γὰρ] «ἐβουλόμην μέν, ὦ ἄνδρες δικασταί, μὴ λίαν οὕτως Ἀγνόθεον πρὸς χρήματα ἔχειν αἰσχρῶς κτλ,» καὶ ἐν 18 τὸ «ἐγὼ γάρ, ὦ ἄνδρες δικασταί, καταλειφθεὶς ἐπίτροπος κτλ.».

101, 23.

Ἐβουλόμην μέν, ὦ ἄνδρες δικασταί, μὴ λίαν οὕτως Ἀγνόθεον πρὸς χρήματ' ἔχειν αἰσχρῶς ὥστε τοῖς ἀλλοτρίοις ἐπιβουλεύειν - -, ἀλλ' ὄντα . . . κύριον τῆς πατρῴας οὐσίας - - - ταύτης ἐπιμελεῖσθαι, τῶν δ' ἐμῶν μὴ ἐπιθυμεῖν· ἵνα βελτίων τε ἐδόκει πᾶσιν εἶναι - - - καὶ - - - χρησιμώτερον πολίτην παρεῖχεν ἑαυτόν.

Θαυμαστὴ καὶ παρὰ πάντα λόγον ὑπάρχει ἡ διὰ μέσης στιγμῆς στίξις ἡ μετὰ τὸ ἐπιθυμεῖν ἀντὶ τῆς ὁμολογουμένως ὀρθῶς ἐχούσης ὑποστιγμῆς. Ὁμοίως δ' ἀτόπως ἔχει ἡ στίξις ἐν 103, 9 «τὸ γάρ· οὐχ ἱκανὸν κτλ.» καὶ «τὸ γάρ· ἐβουλόμην κτλ.» ἐν 14.

102, 4.

ἀλλ' ὄντα γε οὖν ἀδελφιδοῦν ἐμὸν κτλ.

Τὸ οὖν οὐδένα τόπον οὐδὲ καιρὸν ἐνταῦθα ἔχει, ἴσως ἐκ τοῦ ουν τοῦ ἀδελφιδοῦν παραγραφέν· δῆλον δὲ καὶ ἐκ τριῶν χειρογράφων παραλιπόντων αὐτό. Ὁμοίως ἄτοπον ὑπάρχει καὶ τὸ (15) οὖν τοῦ ὡς ἂν οὖν δυνώμεθα, οὐδαμοῦ τοῦ Ἰσαίου ἐν τῇ πυκνῇ παρ' αὐτῷ ῥήσει ὡς ἂν δύνωμαι προστιθέντος τὸ οὖν· διὸ ἐλλόγως μὲν ὁ Βεκκῆρος ἐξέβαλεν αὐτό, ἀλόγως δὲ ὁ ἐκδότης σῴζει.

αὐτ. 11.

Προκρίνει τὴν ἑταιρίαν ὁμολογουμένως μορφὴν ἀδόκιμον τῆς ἠκριβωμένης δοκίμου ἑταίρειας. Καίτοι ὀλίγον μετὰ ταῦτα (20) προτιμᾷ τὴν ἐπιτροπείαν τῆς ἐπιτροπίας.

103, 12.

Τὸ δ' Ἰσαίου πεποιῆσθαι ῥητορικῶς καὶ κεκαλολογῆσθαι σεμνότερον ἅπαντες ἂν φήσειαν, τὸ γάρ· «ἐβουλόμην μέν, ὦ ἄνδρες δικασταί, μὴ λίαν οὕτως Ἁγνόθεον πρὸς χρήματα ἔχειν αἰσχρῶς».

Περὶ μὲν τῆς ἀτόπου μετὰ τὸ γὰρ στίξεως εἴπομεν ἤδη ἐν 101, 23. Ὅτι δὲ τὸ γὰρ ἀποβλητέον ὑπάρχει πᾶς τις ὁρᾷ· θαυμαστὸν δ' ὅτι ὁ ἐκδότης ἀνοβέλιστον κατέλιπεν αὐτὸ καίπερ ἀπὸ τριῶν χειρογράφων ἀπόν.

104, 2.

Ἑνὸς δ' ἔτι μνησθήσομαι γένους, ἐξ οὗ μάλιστα ἡ διαφορὰ τῶν ἀνδρῶν ἔσται καταφανής. Ὑποτίθεται δὲ ἑκάτερος ἰδιώτην ἄνδρα καὶ ἀπράγμονα καὶ νέον κτλ.

Φανερῶς τὸ ὑποτίθεται δὲ ἑκάτερος κτλ. ὑπάρχει διασάφησις τοῦ ἑνὸς γένους, ὥστε ἀνοίκειον παντάπασι τῇ ῥήσει φαίνεται τὸ δέ, εὐλογώτατα δ' ἀντ' αὐτοῦ δὴ ὁ Κρυγῆρος ᾔκασεν, θαυμαστῶς δὲ καὶ παραλόγως ὁ ἐκδότης τὸ ἀναγκαῖον ἐνταῦθα δὴ ἀπεδοκίμασε σώσας τὸ δέ.

αὐτ. 16.

Δίκαιος δὲ εἶ μηδὲν παραλιπεῖν, ἀλλ' εἰπεῖν ἅπαντα --, ἵνα ἀκούσαντες -- βουλευσώμεθα περὶ ὧν σὺ λέγεις· ἐάν πως φανερὸν γένηται, πότερον ἀδίκως τῶν ἐμῶν ἐφίεσαι ἢ δικαίως τὰ σεαυτοῦ ζητεῖς κομίσασθαι.

Ὡς πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ οὕτω καὶ ἐνταῦθα γίνεται πλημμελὴς χρῆσις τῆς μετὰ τὸ λέγεις μέσης στιγμῆς· διότι φανερῶς ἐναντιοῦται αὐτῇ τὸ νόημα.

105, 5.

Ὁ δὲ Ἰσαῖος ἐν ἀμφισβητήσει χωρίου τοῦ ὑπὸ τὸν δημοτῶν κατεσχημένου κτλ.

Ἀντὶ τοῦ τοῦ ὀρθὸν προφανῶς ὑπάρχει τὸ του.

106, 11.

Ἐπὶ διαιτητὰς ἠξίουν ⟨τοὺς⟩ κοινοὺς ἐλθεῖν φίλους.

Ὁ ἐκδότης προσθεὶς τὸ τοὺς ἠλλοίωσε τὸ νόημα ἢ ὡς ὁ συγγραφεὺς ἠθέλησε νὰ εἴπῃ γράψας κοινοὺς φίλους. Εἶπε δὲ σαφέστερον ἐν 104, 12 «ἀξιῶ μὴ εὕρεμα ἡγεῖσθαι τὴν ἡλικίαν τὴν ἐμήν, ἀλλὰ παραλαβόντα τοὺς ἐμοὺς φίλους καὶ τοὺς σαυτοῦ διηγήσασθαι περὶ τοῦ χρέους», ἐξ οὗ γίνεται δῆλον ὅτι ἐν νῷ εἶχε πάντας ἑκατέρου τοὺς φίλους· τὸ δὲ τοὺς κοινοὺς φίλους τοῦ ἐκδότου νοεῖ προφανῶς μόνον ὀλίγους τινάς, ὅσοι συμβῇ νὰ ὑπάρχωσι κοινοί.

108, 10.

Ἐχρῆν δὲ αὐτόν - - - (18) ταῦτα μαρτυρούμενον σκέψασθαι τὰ ψηφίσματα, τὸ πλῆθος τῶν εἰσφορῶν, τὰ εἰσενηνεγμένα, τοὺς λαβόντας, καὶ εἰ μὲν εὔτε . . ., τῷ λόγῳ πιστεύειν, εἰ δὲ μή, νῦν παρασχέσθαι μάρτυρας, εἴ τι ψεῦδος ἦν ὧν ἐλογισάμην αὐτοῖς.

Ἔν τινι τῶν χειρογράφων ὑπάρχει κενὸν χωρίον 9 ἢ 7 γραμμάτων· εἶδον δ' αὐτὸ τινὲς μὲν τῶν ἀναγνόντων μετὰ τὸ τε, ὁ δὲ Ῥεῖσκος μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ εὔ. Καὶ ἐκεῖνο μὲν ἐπλήρωσεν ὁ μέν τις γράψας εὖ τε καὶ καλῶς εἶχε, ἄλλος δὲ εὖ τε καὶ δικαίως εἶχε, τοῦτο δὲ Κάρολος μὲν ὁ Σεῖβος γράψας εὖ εἶχε τότε, ἡμεῖς δὲ εὖ ἦν αὐτῷ τότε. Ὀρθὰ δὲ φαίνεται ὅτι δοξάζει ὁ Σεῖβος λέγων ὅτι τὸ τότε χρήσιμον διὰ τὸ ἑπόμενον νῦν ὑπάρχει, ἡμεῖς δὲ ὁμοίως ἀναγκαῖον τὸ αὐτῷ νομίζομεν, τὸ κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ (τοῦ ἀντιδίκου) σημαῖνον.

114, 9.

Τοῦ Λυσίου μὲν δή τις ἀναγινώσκων τὰς διηγήσεις οὐδὲν ἂν ὑπολάβοι λέγεσθαι κατὰ τέχνην - - - αὐτὸ τοῦτο ἀγνοῶν τῆς τέχνης, ὅτι τὸ μιμήσασθαι τὴν φύσιν αὐτῆς μέγιστον ἔργον ἦν.

Ἡ γραφὴ ἦν - - ὅτι τῆς τέχνης, τὸ μιμήσασθαι κτλ. Μετετέθη δὲ τὸ τέχνης διὰ τὴν ταυτότητα πρὸς τὸ αὐτῆς.

Ἀλλ' ἐὰν τὸ αὐτῆς εἶχεν οὕτως, ἡ προσήκουσα αὐτοῦ χώρα θὰ ἦν μετὰ τὸ μέγιστον, οὐδὲ θὰ ἐλέγετο μάλιστα κατὰ τὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ λόγου συνήθειαν, ἀλλὰ θὰ παρελείπετο ὡς εὐχερῶς ἐκ τῆς τέχνης νοούμενον. Ἔπειτα δὲ τὸ ὅτι μέγιστον ἔργον τῆς τέχνης ἐστὶ τὸ μιμήσασθαι τὴν φύσιν οὔτε μέρος τῆς τέχνης ὑπάρχει οὔτε ἔργον τι αὐτῆς, ὥστε νὰ λεχθῇ λογικῶς ὀρθὸν αὐτὸ τοῦτο τῆς τέχνης. Διὸ ἡμεῖς μεταβάλλομεν τὸ αὐτῆς εἰς αὐτὴν ἀποδιδόντες εὐλογώτερον εἰς τὴν φύσιν, καθ' ἃ καὶ εὐθὺς μετὰ ταῦτα (14) καὶ πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ αὐτοφυῶς ἐλέχθη, καταλείποντες δὲ τὸ τῆς τέχνης κατὰ χώραν τὴν ἐν τῇ γραφῇ. Καὶ ἀναγκαῖον δὲ τὸ αὐτὴν μετὰ τὸ φύσιν ὑπάρχει, μετ' ἐμφάσεως διακρῖνον τὴν φύσιν ἀπὸ τῆς τέχνης.

116, 21.

Ὥστε τόν τε πατέρα ἡμῶν οὐκ εἰκός ἐστιν, ὦ ἄνδρες δικασταί, μηδὲν ὠφελούμενον οὕτως ἀδίκῳ πράγματι ἐπιχειρῆσαι. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐμέ γε οὐδεὶς ἀνθρώπων οὕτως ἂν ἄφρονα ὑπολάβοι.

Ὁ ἐκδότης ἀποδοκιμάζει ὡς πλημμελῆ τοῦ Βεκκήρου τὴν εἰς γε τοῦ τε ἐπανόρθωσιν παρὰ πάντα λόγον προφανῶς· διότι εὑρίσκεται μὲν οὐχὶ σπανίως ζεῦγος συμπλεκτικὸν τέ - δέ, ἀλλὰ πλησίον ὅμως ἀλλήλων ὄντων τῶν δύο συμπλεκομένων μελῶν καὶ ἐν τῇ αὐτῇ προτάσει· τὸ δὲ ἀλλὰ μὴν πολὺ μακρὰν ἀπέχει ὥστε νὰ ἀποτελεσθῇ ζεῦγος τέ-ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ δευτέρου ὄντος ἀλλὰ μήν, οὐχὶ δέ. Ὑπὲρ δὲ τῆς ὀρθότητος τοῦ γὲ συνηγορεῖ ἔτι καὶ τὸ ἀντίστοιχον ἐμέ γε.

117, 4.

Καὶ γὰρ οὐδ' ἀμφισβητῆσαί μοι ἐξουσία γένοιτ' ἂν ὕστερον ὡς οὐκ ἔστιν ἀδελφὸς οὗτος. Ἐμοῦ γὰρ οὐδεὶς ἂν ὑμῶν τὴν φωνὴν ἀνάσχοιτ' ἂν ἀκούων κτλ.

Ἡ γραφὴ ἦν «-- ἀδελφὸς οὗτος ἐμοῦ. Οὐδεὶς γὰρ ἂν κτλ.». Μετέβαλε δὲ ταύτην ὁ ἐκδότης διὰ τὸ τὴν φωνήν, δεόμενον κτητικοῦ τινος. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἐμοῦ ἀναγκαῖον ὑπάρχει φανερῶς τῷ ἀδελφὸς, καὶ ἀνάγκη ἄρα νὰ μείνῃ κατὰ χώραν, τὸ δὲ οὐδεὶς, ἡ

μάλιστ' ἐμφαντικὴ τῆς προτάσεως ἔννοια πρέπει νὰ προταχθῇ ἀναμφιλόγως. Ἔπειτα δὲ τρίτον τι τολμηρὸν διὰ τῆς ἐπανορθώσεως ταύτης γίνεται, ἡ τοῦ γὰρ μετάθεσις. Ὥστε ὀρθοτέρα πολλῷ φαίνεται οὖσα ἡ τοῦ Σαύππου εἰκασία καθ' ἣν μετὰ τὸ τὴν ἐξέπεσεν ἐμὴν (φωνήν).

119, 18.

Ὥστε, ὦ ἄνδρες δικασταί, δικαίως ἂν καὶ τοὺς ἡμετέρους ὅρκους πιστοτέρους νομίζοιτε ἢ τοὺς τούτων λόγους.

Μετὰ τὸ ἂν ὁ ἐκδότης νομίζει ὅτι ἐξέπεσέ τι διὰ τὸ ἑπόμενον καί. Ἡμεῖς δὲ πληροῦμεν τὸ κενὸν ἐγγράφοντες τὸ ἡμᾶς. Ἴσως δ' ἐγγραπτέον ἔτι μεταξὺ τοῦ ἢ καὶ τοῦ τοὺς τὸ τούτους καί. Δηλοῦσι δὲ τὰ εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἐναντίως λεγόμενα «(20) ἡμεῖς μὲν γάρ - - οὗτοι δὲ κτλ.» καὶ «(120, 3) ἡμεῖς μέν - - οὗτοι δὲ κτλ.».

132, 13.

Ἡ μὲν οὖν Θρασυμάχου λέξις, εἰ δὴ πηγή τις ἦν ὄντος τῆς μεσότητος, αὐτὴν τὴν προαίρεσιν ἔοικεν ἔχειν σπουδῆς ἀξίαν.

Φανερὸν ὑπάρχει ὅτι τὸ αὐτὴν οὐδαμῶς μετέχει τοῦ ὀρθοῦ· διότι σημαίνει καταφανῶς τὸ ἀκριβῶς, ὅπερ ἀνοικειότατον τοῦ νοήματος φαίνεται ὄν. Διὸ ἡμεῖς ἐπανορθοῦμεν γράφοντες ταύτην ἀντὶ τοῦ αὐτὴν ἢ προστιθέντες τὸ ταύτην μετὰ τὸ αὐτήν.

αὐτ. 16.

κέκραται γὰρ εὖ πως καὶ αὐτὸ τὸ χρήσιμον εἴληφεν ἑκατέρας· δυνάμει δὲ ὡς οὐκ ἴσῃ ⟨τῇ⟩ βουλήσει κέχρηται, παράδειγμα ἐξ ἑνὸς τῶν δημηγορικῶν λόγων τόδε.

Δι' ἐπανορθώσεως τοῦ Σαύππου μετεβλήθη πολὺ ἡ γραφή, ἔχουσα « - - ἑκατέρας δυνάμεως· ὡς οὐκ ἴση κτλ.». Ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι τοιοῦτον ὑπερβατὸν δυνάμει δὲ ὡς ἀντὶ τοῦ ὡς δὲ δυνάμει ἀδύνατον ἦν ὁ Διονύσιος νὰ γράψῃ. Μᾶλλον δὲ τούτου ἀνεκτὴ φαίνεται οὖσα ἡ γραφή, νοουμένου μετὰ τὸ ἴσῃ τοῦ αὐτῇ ἐκ τοῦ ἄρτι εἰρημένου δυνάμεως.

133, 3.

Ἐπειδὴ δ' εἰς τοιοῦτον ἡμᾶς ἀνέθετο χρόνον ὁ δαίμων ὥστε . . . . . τῆς πόλεως ἀκούειν, τὰς δὲ συμφορὰς . . . . αὐτοὺς καὶ τούτων τὰ μέγιστα μὴ θεῶν ἔργα εἶναι μηδὲ τῆς τύχης, ἀλλὰ τῶν ἐπιμεληθέντων, ἀνάγκη λέγειν.

Ἀπὸ μὲν τοῦ ὥστε μέχρι τοῦ πόλεως ὑπάρχει κενὸν χωρίον ἔν τινι μὲν τῶν χειρογράφων 20 γραμμάτων, ἐν ἄλλῳ δὲ 15 καὶ ἐν ἄλλῳ 16, ὅπερ ὁδηγοῦντος τοῦ νοήματος πληροῦμεν ἐγγράφοντες τὰ μὲν ἀγαθὰ πράγματα (εὐπραξίας Βλάσσος), τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ συμφορὰς μέχρι τοῦ αὐτοὺς ὑπάρχον κενὸν 14 ἢ 13 γραμμάτων πληροῦμεν διὰ τοῦ καὶ τὰ κακὰ ὁρᾶν (ὁρᾶν Βλάσσος). Ὑπάρχει δὲ τὸ μὲν πράγματα φίλον τῷ Θρασυμάχῳ ὄνομα, δὶς ἐφεξῆς ἐν τοῖς πρόσθεν πρὸ ὀλίγου λεχθὲν (132, 20. 133, 1), τὴν δὲ συμπλοκὴν ἀγαθὰ πράγματα μετὰ τῆς αὐτῆς καὶ ἐνταῦθα δυνάμεως εἶπε καὶ ὁ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους γενόμενος Θουκυδίδης (3, 82), ἀγαθὰ δὲ μόνον δὶς ἐνταῦθα ὀλίγον κατωτέρω ἐλέχθη (16. 17). Τὸ δὲ καὶ τούτων τὰ μέγιστα (6) μηνύει ὅτι πρὸς τῷ συμφοραῖς ἦν οὐδέτερόν τι, τὰ κακὰ ἐναντίον τοῦ ἀγαθὰ πράγματα, ὡς ἐναντίον τοῦ ἀκούειν ὑπάρχει τὸ ὁρᾶν. Πρβλ. δὲ καὶ τὸ τοῖς κακοῖς κατωτέρω ὁμοίως λεχθέν. Τὸ δὲ αὐτοὺς φαίνεται ὂν οἰκεῖον τοῦ ὁρᾶν, ἐνισχῦον τὴν δύναμιν αὐτοῦ πρὸς τὸ ἀκούειν, ὥσπερ καὶ κατωτέρω (134, 13) λέγεται «ὁπόσα δ' αὐτοὶ ἐπεῖδον οἱ πρεσβύτεροι».

αὐτ. 11.

Ἅλις μὲν γὰρ ἡμῖν ὁ παρελθὼν χρόνος καὶ ἀντὶ μὲν εἰρήνης ἐν πολέμῳ γενέσθαι καὶ κινδύνῳ, εἰς τόνδε τὸν χρόνον τὴν μὲν παρελθοῦσαν ἡμέραν ἀγαπῶσι, τὴν δ' ἐπιοῦσαν δεδιόσι.

Ἀντὶ τοῦ κινδύνῳ ἡ γραφὴ ἦν διὰ κινδύνων. Θαυμαστὸν δὲ διὰ τί τὸ μάλιστα προσῆκον τῷ νοήματι διὰ κινδύνων μετέβαλεν ἐν κινδύνῳ ὁ ἐκδότης, ἐλαττῶν τὴν αὔξησιν καὶ τὴν δείνωσιν τοῦ λόγου ἣν ὁ ῥήτωρ φαίνεται διώκων. Ἡμεῖς δὲ νομίζομεν ἔτι ὅτι πολὺ εὐλογώτερον καὶ συμφωνότερον τῷ λόγῳ ὑπάρχει νὰ ἀπο-

δοθῇ τὸ εἰς τόνδε χρόνον τῷ ἐν πολέμῳ γενέσθαι καὶ διὰ κινδύνων· διὸ μετατίθεμεν τὴν ὑποστιγμὴν μετὰ τὸ χρόνον.

αὐτ. 19.

Τί δῆτα μέλλοι τις ἂν γεγωνίσκειν [εἰπεῖν], ὅτῳ γε... λυπεῖσθαι ἐπὶ τοῖς παροῦσι καὶ νομίζειν ἔχειν τι τοιοῦτον, ὡς μηδὲν ἔτι τοιοῦτον ἔσται.

Ἡ γραφὴ ἦν γιγνώσκειν εἰπεῖν, ἣν ὁ ἐκδότης μετέβαλεν εἰς γεγωνίσκειν ἀποβαλὼν τὸ εἰπεῖν ὡς σχόλιον, ὁ δὲ Ῥεῖσκος εἰς γιγνώσκειν ἢ εἰπεῖν, ὁ δὲ Βλάσσος εἰς γιγνώσκων εἰπεῖν. Ἀλλὰ τὸ γεγωνίσκειν καὶ σπάνιον εὑρίσκεται καί, ὡς πάντες γιγνώσκουσι, δὲν ἔχει τὴν αὐτὴν τῷ λέγειν ἢ εἰπεῖν δύναμιν, ἀλλὰ διάφορον, ἀνοίκειον παντάπασιν τῷ νοήματι. Εὐλογωτέρα δὲ ἡ τοῦ Βλάσσου δόξα φαίνεται. Διότι ἐν τοιαύτῃ δυνάμει καὶ χρήσει ἀρνητικῶς καὶ ἐν περιφράσει ἡ ἔννοια τοῦ γιγνώσκειν δὶς ἐνταῦθα ὀλίγον κατωτέρω ἐκφέρεται (134, 4) «ἅπερ ἀνάγκη τοὺς ἄνευ γνώμης φιλονικοῦντας πάσχειν» καὶ (αὐτ. 12) «ὁπόσα μὲν οὖν ἐπέκεινα τῆς ἡμετέρας γνώμης ἐστίν».

Τὸ δὲ μετὰ τὸ ὅτῳ γε κενὸν κατὰ τὸν ἐκδότην χωρίον ὑπὸ τοῦ Βλάσσου μετατίθεται μετὰ τὸ παροῦσι· πληροῦται δὲ κατ' εἰκασίαν ὑπὸ μὲν τοῦ ἐκδότου διὰ τοῦ προσήκει μᾶλλον, ὑπὸ δὲ τοῦ Βλάσσου διὰ τοῦ ὑπάρχει. Πῶς δὲ πορίζεται νόημά τι ὑγιὲς εἰκάζων τοῦτο ὁ ἐκδότης ἐγὼ μὲν δὲν βλέπω. Τίς ὁ β' ὅρος τῆς συγκρίσεως; τῶν ἄλλων ἢ γεγωνίσκειν; Κατ' ἀμφότερα φαίνεται ἄπορον καὶ ἀμήχανον τὸ νόημα. Ἔπειτα τῷ προσήκει ἀποδοτέον προφανῶς οὐχὶ μόνον τὸ λυπεῖσθαι ἀλλὰ καὶ τὸ νομίζειν ἔχειν, ἐξ οὗ κατὰ τοσοῦτον μάλιστα ἄτοπον συνάγεται νόημα καθ' ὅσον ἥκιστα προσήκει τῷ δημηγοροῦντι τούτῳ μᾶλλον τῶν ἄλλων νὰ νομίζῃ ὅτι ἔχει τι τοιοῦτον ὡς μηδὲν ἔτι τοιοῦτον ἔσται· διότι δὲν καταλέγεται εἰς τοὺς πρεσβυτέρους, ἀλλ' εἰς τοὺς νεωτέρους, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἐν ἀρχῇ λεγομένων (133, 1) «ἡνίκα σιωπᾶν ἀπέχρη τοῖς νεωτέροις». Ἡμεῖς εἰκάζομεν ὅτι μετὰ τὸ γε ἐξέπεσέ τι οἷον τὸ συμβαίνει, μᾶλλον τῇ ὅλῃ διανοίᾳ προσῆκον ἢ τὸ τοῦ Βλάσσου ὑπάρχει, σημαῖνον τὸ ἔχειν λόγους, ἀφορμὰς ἢ αἰτίας νὰ λυπῆται καὶ νὰ νομίζῃ κτλ.

134, 11.

Ὁπόσα μὲν οὖν ἐπέκεινα τῆς ἡμετέρας γνώμης ἐστί, † ἀκούειν ἀνάγκη λέγειν τῶν παλαιοτέρων, ὁπόσα δ' αὐτοὶ ἐπεῖδον οἱ πρεσβύτεροι, ταῦτα παρὰ τῶν εἰδότων πυνθάνεσθαι.

Τὸ νοσοῦν χωρίον θεραπεύεται ὑπὸ μὲν Ῥείσκου μεταγράφοντος ἀκούειν ἀνάγκη λεγόντων τῶν παλαιοτέρων, ὑπὸ δὲ τοῦ Βλάσσου ἀκούοντας ἀνάγκη λέγειν τῶν παλαιοτέρων, ὑπὸ δὲ τοῦ ἐκδότου ἀκοὴν ἀνάγκη λέγειν τῶν παλαιοτέρων. Ἡμεῖς, νομίζομεν, εὐλογώτερον ἐπανορθοῦμεν γράφοντες ἀκούειν ἀνάγκη λόγων τῶν παλαιοτέρων.

αὐτ. 18.

⟨ἡ δὲ Ἰσο⟩κράτους λέξις, ὃς μέγιστον ὄνομα ἐν τοῖς Ἕλλησιν ⟨ἐκτήσατο ἐπὶ σοφίᾳ⟩, ἀγῶνα μὲν οὔτ' ἴδιον οὔτε δημόσιον οὐδένα ⟨πώποτε τἀνδρὸς ἀγω⟩νισαμένου γραφὰς δὲ συνταξαμένου πολλὰς καὶ καλὰς εἰς ἅπασαν ἰδέαν λόγων, ὅντινα χαρακτῆρα ἔχειν ἐφαίνετό μοι διὰ πλειόνων μὲν ἐδήλωσα πρότερον.

Τὸ ἐν τῷ 18 στίχῳ διάλειμμα ἐπλήρωσεν ὁ Σύλβουργος. Ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὰ χειρόγραφα ἐλλείπουσι πλείονα γράμματα, ἡμεῖς προστίθεμεν καὶ τὸ δὴ μετὰ τὸ δέ· ἐλέχθη δὲ ἐν μὲν 132, 13 ἡ μὲν οὖν Θρασυμάχου λέξις, ἐν δὲ 136, 11 ἡ δὲ δὴ Πλατωνικὴ διάλεκτος.

Τὸ δὲ «ὃς μέγιστον - - - ⟨ἐκτήσατο ἐπὶ σοφίᾳ⟩» ὑπολαμβάνομεν σχόλιον, ὡς ἀργὸν παντάπασι καὶ ἀχρεῖον πρὸς τὰ λεγόμενα, παραγραφὲν κατὰ τὸ ἐν 54, 13 «τῶν τότε μέγιστον ὄνομα ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἐχόντων ἐπὶ σοφίᾳ» καὶ τὸ ἐν 55, 2 «πρωτεῦσαι παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐπὶ σοφίᾳ». Οὐδεὶς δὲ τοιοῦτος παρέλκων χαρακτηρισμὸς ἐγένετο οὔτε τοῦ Θρασυμάχου ἐν 132, 13 τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῆς λέξεως αὐτοῦ, οὔτε τοῦ Πλάτωνος ἐν 136, 11. Ἐκβαλλομένου δὲ τοῦ σχολίου τούτου ἁπλούστερον καὶ ὁμαλώτερον ἀναφέρονται αἱ μετοχαὶ ἀγωνισαμένου καὶ συνταξαμένου εἰς τὸ Ἰσοκράτους

αὐτό, καὶ οὐδεμία ἀνάγκη ὑπάρχει νὰ ἐπαναληφθῇ διὰ τοῦ παρέλκοντος τἀνδρός, ὅπερ ὁ ἐκδότης ἔγραψε κατ' εἰκασίαν.

Ἐν μέσῳ δὲ τοῦ οὐδένα καὶ τοῦ νισαμένου κατὰ τὸ μάλιστ' εὐδοκιμοῦν χειρόγραφον ὑπάρχει κενὸν 16 ἢ 18 γραμμάτων, ὅπερ ὁ ἐκδότης πληροῖ διὰ τοῦ πώποτε τἀνδρὸς ἄγω. Ἀλλὰ τὸ μὲν πώποτε δὲν δύναται νὰ λεχθῇ ἐνταῦθα καθ' Ἑλληνικὴν χρῆσιν, σημαῖνον τὸ (οὐδένα) ποτὲ μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Διονυσίου (!). Τὸ δὲ τἀνδρὸς εἴπομεν ὅτι παρέλκει καὶ ἀτόπως πλεονάζει προλεχθέντος ἤδη τοῦ Ἰσοκράτους. Ἡμεῖς εἰκάζομεν ὅτι ἐξέπεσεν τό, ὡς αὐτὸς γράφει, ἄγω. Ὑπάρχει δ' ἀναγκαῖον τὸ νόημα τοῦτο πρὸς τὴν δεῖξιν τῆς ἀληθείας τῶν λεγομένων. Εἶπε δὲ τοιοῦτόν τι πρὸς τὸ αὐτὸ τέλος καὶ ἐν 55, 3 «καθάπερ αὐτὸς εἴρηκεν» καὶ αὐτ. 9 «ταῦτα γὰρ ἐν τῷ Παναθηναϊκῷ λόγῳ περὶ αὐτοῦ γράφει». Οὐδὲν δὲ ἄτοπον ἔχει ἡ παρέμπτωσις αὕτη τοῦ ὡς αὐτὸς γράφει ἐν λόγῳ ἀτελεῖ· διότι οὐδ' ἄηθη τὰ τοιαῦτα παρὰ Διονυσίῳ, οἷον (137, 7) «ὅταν δὲ εἰς τὴν περιττολογίαν καὶ τὸ καλλιεπεῖν, ὃ πολλάκις εἴωθε ποιεῖν, ἄμετρον ὁρμὴν λάβῃ». Οὐδὲ τὸ οὐδέποτε φαίνεται εὔλογον ὅτι ἐγράφη ἀντὶ τοῦ πώποτε· διότι εἰς ὑπερβολὴν οὕτως ἐπιτείνεται ἡ ἄρνησις (οὔτε-οὔτε-οὐδένα-οὐδέποτε) τοῦ πράγματος οὐδαμῶς εἰς τοῦτο ἀναγκάζοντος.

137, 17.

Πολλὴ μὲν ἐν τοῖς ἐπιθέτοις, ἄκαιρος δ' ἐν ταῖς μετωνυμίαις, σκληρὰ ⟨δέ καὶ⟩ οὐ σῴζουσα τὴν ἀναλογίαν ἐν ταῖς ⟨μεταφοραῖς⟩.

Πρὸ τοῦ σκληρὰ ὑπάρχει κενὸν χωρίον κατὰ τὸ δοκιμώτατον χειρόγραφον γραμμάτων 5. Νομίζομεν ὅτι ἐξέπεσεν ἡ μετοχὴ οὖσα, ἀναγκαία μὲν πρὸς τὸ πολλὴ καὶ ἄκαιρος καὶ σκληρά, ἀντίστοιχος δὲ πρὸς τὸ οὐ σῴζουσα.

138, 1.

Ἀλληγορίας τε περιβάλλεται πολλὰς (ἡ Πλατωνικὴ διάλεκτος) ⟨καὶ μακράς⟩, οὔτε μέτρον ἐχούσας οὔτε καιρόν.

Ἐν τῷ εὐδοκιμωτάτῳ ἀπογράφῳ τὸ κενὸν τοῦ καὶ μακρὰς με-

τρεῖται γράμμασι 19. Καὶ τὸ μὲν νόημα κατὰ πάντα λόγον τοιοῦτον ὑπάρχει, οἷον ὁ ἐκδότης εἰκάζει τὸν ἐν τέλει τῆς Πολιτείας τοῦ Πλάτωνος μῦθον Ἠρὸς τοῦ Ἀρμενίου ἐν νῷ τοῦ Διονυσίου ἔχοντος· ἵνα δὲ πληρωθῇ ἀκριβῶς τὸ κενόν, ἡμεῖς καὶ πόρρω ἀποτεινούσας ἐγγράφομεν πυκνοῦ ὄντος τοῦ ἀποτείνειν παρὰ Διονυσίῳ.

141, 2.

Ἐπιλαμβάνεται τῆς ἀκαιρίας τῆς αὐτὸς αὑτοῦ (ὁ Πλάτων) καί φησι.

Ὁ ἐκδότης ὑποσημειοῦται «τῆς αὐτὸς αὐτοῦ sanum est», τοῦ εὐδοκιμωτάτου ἀπογράφου ἔχοντος αὑτοῦ. Προφανῶς ὁ ἐκδότης ἁμαρτάνει προκρίνας τὸ αὐτοῦ. Οὐδενὸς δὲ μακροῦ λόγου χρείαν τὸ πρᾶγμα ἔχει πρὸς δεῖξιν τοῦ ὀρθοῦ.

Αὐτ. 5.

«Τὰ νῦν γὰρ ⟨οὐκέ⟩τι πόρρω διθυράμβων τινῶν φθέγγομαι» ⟨τάδ' οὐχ ὑ⟩π' ἄλλων, ἀλλὰ τοῖς αὑτῶν λόγοις ἁλισκόμεσθα ⟨κατὰ τὴν τραγῳδί⟩αν, δαιμονιώτατε Πλάτων, διθυράμβων ψόφους καὶ λήρους ἠγαπηκότες.

Τὸ κενὸν χωρίον τοῦ ⟨ταδ' οὐχ ὑ⟩ ἐπλήρωσεν ὁ Πόρσων ἐν τῷ εὐδοκιμωτάτῳ ἀπογράφῳ 9 γράμματα διέχον. Ἡμεῖς καὶ ἀκριβέστερον πρὸς τὸ διάστημα καὶ μᾶλλον κατὰ τὴν χρῆσιν τῶν δεικτικῶν ἀντωνυμιῶν ἐγγράφομεν ⟨ταῦτα οὐχ ὑ⟩.

Αὐτ. 17.

«Πολλαὶ μὲν οὖν καὶ μακάριαι θέαι τε καὶ ἔξοδοι ἐντὸς οὐρανοῦ, ἃς θεῶν γένος εὐδαιμόνων ἐπιστρέφεται, πράττων ἕκαστος δι' αὑτοῦ τὰ αὑτῶν».

Τὰ Πλάτωνος ἀπόγραφα ἔχουσιν «ἕκαστος, αὑτῶν τὰ αὑτοῦ» πολὺ εὐλογώτερον. Ἐὰν δὲ μέλλῃ τις νὰ ἀκολουθήσῃ τοῖς Διονυσίου ἀπογράφοις, ὡς ὁ ἐκδότης ποιεῖ, ὀφείλει κατὰ γραμματικὴν ἀνάγκην ἀντὶ τοῦ τὰ αὑτῶν νὰ γράψῃ τὰ αὐτῶν.

119, 9.

Τοιαῦτα μὲν δή τινά ἐστιν ἃ παρὰ τὸν ὑψηλὸν -- χαρακτῆρα -- ὁ Δημοσθένης κατεσκεύασεν· ἃ δὲ παρὰ τὸν ἰσχνόν τε καὶ καθαρὸν καὶ ζηλωτόν . . . ⟨ὃς⟩ ἀπὸ τοῦ διαλάμψαντος ἐν αὐτῷ Λυσιακὸς δἂν εἰκότως λέγοιτο, τοιαῦτα.

Τὸ μὲν μετὰ τὸ ζηλωτὸν κενὸν πληροῦμεν ἐγγράφοντες τοῖς δικανικοὺς γράφουσι λόγους.

Τὸ δὲ δὴ τοῦ κατὰ τὸν ἐκδότην δἂν (δ' ἂν κατὰ τἀπόγραφα) δὲν φαίνεται εὐαρμοστοῦν τὴν διάνοιαν τῷ εἰκότως. Ἔπρεπε τὸ ἕτερον νὰ λεχθῇ, οὐχὶ δ' ἀμφότερα. Διὸ πολὺ εὐλογότερον ποιοῦσιν ὁ Μαρτῖνος καὶ ὁ Κρυγῆρος ἀποβάλλοντες τὸ δ' τοῦ δ' ἄν.

152, 7.

Αὕτη μὲν ἡ Λυσίου διήγησις ἐκ τοῦ κατὰ Τίσιδος λόγου. Ἣν δὲ νῦν μέλλω λέγειν Δημοσθένους ἐκ τοῦ κατὰ Κόνωνος, ἧς τὴν πραγματικὴν ὁμοιότητα ἐάσαντες . . . τὴν ἐν τῇ λέξει σκοπῶμεν.

Ἐν τῷ δοκιμωτάτῳ ἀντιγράφῳ τὸ διάλειμμα ὑπάρχει γραμμάτων 12. Εἰκάζομεν ὅτι ἐξέπεσεν οἷον τὸ «ἔξω οὖσαν τοῦ λόγου».

αὐτ. 14.

Ἡ γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἔχθρα καὶ τὰ προσκρούματα ἐκεῖθεν ἡμῖν συνέβη· ἑξῆς δ' ἀκούσεσθε.

Τὰ τοῦ Δημοσθένους ἀπόγραφα ἔχουσιν ἐξ ὧν ἀντὶ τοῦ ἑξῆς τῶν τοῦ Διονυσίου, ἅτινα ἔχουσιν ἀκούσασθαι ἀντὶ τοῦ ἀκούσεσθε. Ὀρθὴ ὁμολογουμένως ὑπάρχει ἡ κατὰ τὰ Δημοσθένει ἀπόγραφα γραφή. Ἣν δ' ὑποσημειοῦται ἐπανορθωτικὴν εἰκασίαν ὁ ἐκδότης, «ἐξ ἧς δ' ἀκούσεσθ' αἰτίας» καταφανῶς ἔχει πλημμελῶς· διότι ἀδύνατον ὑπάρχει νὰ λεχθῇ οὕτως ὑπερβατικῶς τὸ «ἐξ ἧς δ' αἰτίας, ἀκούσεσθε».

154, 3.

Ἀλλ' ἐκεῖν' ἁπλῶς ἐγνώκειν τὸ λοιπὸν καὶ εὐλαβεῖσθαι φυλάττεσθαι μὴ πλησιάζειν ὡς τοὺς τοιούτους.

Ἓν χειρόγραφον ἔχει ὡς τοιούτους, ἐξ οὗ ὁ ἐκδότης εἰκάζει ὅτι ἡ γραφὴ ἦν ὡς οὖσι τοιούτοις. Τὰ Δημοσθένεια χειρόγραφα ἔχουσι τοῖς τοιούτοις, τὸ μόνον ὀρθόν. Ἴσως δὲ τὸ ὡς ἀπογραφεύς τις παριδὼν παρέλαβεν ἐκ τοῦ τέλους τοῦ ἐν τῷ ἀνωτέρῳ στίχῳ ἁπλῶς· τοῦτο δ' ἐγένετο αἴτιον πρὸς μεταβολὴν τοῦ τοῖς τοιούτοις εἰς τὸ τοὺς τοιούτους τῶν πολλῶν χειρογράφων καὶ εἰς τοιούτους τὸ τοῦ ἑνός.

158, 13.

Ὥστε περὶ μὲν τοῦ χαρακτῆρος . . . . τοῦ ῥητορικοῦ γένους τοῦ μεταξὺ τῶν ἄκρων ἑκατέρου - - πολλὰ μὲν ἄν τις ἐκ τῶν κατὰ Φιλίππου δημηγοριῶν, πολλὰ δ' ἐκ τῶν ⟨ἄλλων⟩ δημοσίων λόγων παραδείγματα λάβοι.

Τὸ μετὰ τὸ χαρακτῆρος διάλειμμα 8 γραμμάτων ὂν κατὰ τὸ δόκιμον ἀντίγραφον πληροῖ ὁ ἐκδότης ἐγγράφων τὸ τούτου ἅλις. Ἡμεῖς δ' ἐγγράφομεν τὸ ταῦθ' ἱκανὰ ἢ τὸ ταῦτ' ἀρκεῖ (251,7)· διότι ἐνταῦθα λήγει ὁ περὶ τοῦ χαρακτῆρος καθόλου λόγος καὶ ἄρχονται τὰ παραδείγματα.

Τὸ δὲ πρὸ τοῦ δημοσίων λόγων προστεθὲν ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ἄλλων δὲν φαίνεται ἀναγκαῖον, ἐάν τις ὑπολάβῃ τὸ δημοσίων λόγων ἐναντίον οὐχὶ μόνον τῶν δημηγοριῶν ἀλλὰ καὶ τῶν ἰδιωτικῶν λόγων, σημαῖνον τοὺς δικανικοὺς δημοσίους λόγους, καθάπερ καὶ διαιρεῖ ὁ Διονύσιος τοὺς λόγους τῶν ῥητόρων. Δύναται δέ τις κάλλιστα νὰ ἴδῃ τοῦτο ἐν τῷ περὶ Δεινάρχου (σ. 311), ἔνθα δημόσιοι λόγοι λέγονται οἱ δικανικοὶ δημόσιοι καὶ (σ. 317) ἰδιωτικοὶ οἱ δικανικοὶ ἰδιωτικοί. Τὴν ἀλήθειαν δὲ τούτου βεβαιοῖ καὶ τὸ ἐνταῦθα (158, 20) λεγόμενον «πλεῖστα δὲ κάλλιστα ἐκ τῆς ὑπὲρ Κτησιφῶντος ἀπολογίας», ἥτις δικανικὸς δημόσιος λόγος ὑπάρχει, καὶ τὰ εὐθὺς μετὰ ταῦτα (σ. 159) φερόμενα παραδείγματα ἐκ δικανικῶν δημοσίων λόγων ὄντα, ἐκ τοῦ περὶ παραπρεσβείας καὶ τοῦ πρὸς Λεπτίνην καὶ τοῦ κατ' Ἀριστοκράτους.

160, 15.

Τοῦτον ἔγωγε τὸν χαρακτῆρα . . . . εἴ τις μὴ μάλιστα ἀποδέχοιτο τὸν αἰτίαν - -, τοῦτ' ἂν εἴποιμι πρὸς αὐτόν.

Μετὰ τὸν χαρακτῆρα ὑπάρχει διάλειμμα 16 γραμμάτων εἰς ὃ ἐγγράφομεν τὸ τέλειον νομίζω καί κρίνοντες αὐτὸ μάλιστα προσῆκον τῷ νοήματι· διότι ἐν 161 24 παραπλήσια λέγονται περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐν εἴδει ἐπιλόγου, «διὰ ταῦτα ἐγὼ τὴν οὕτως κατεσκευασμένην λέξιν μετριωτάτην εἶναι τῶν ἄλλων νενόμικα».

171, 8.

Ἀλλ' εὖ τοῖς σχήμασιν ἔχει πρὸς ἀγῶνας πολλοῖς οὖσι καὶ ποικίλοις καὶ διὰ τούτων παθαίνει τοὺς ἀκούοντας; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ.

Ἡ γραφὴ ἦν «ἐν τοῖς σχήμασιν ἔχει τοὺς ἀγῶνας», ὑγιὲς καὶ καλὸν νόημα παρέχουσα, τὸ «ἐν τοῖς σχήμασι (δηλ. τοῖς παρίσοις καὶ ψυχροῖς ἀντιθέτοις 13) ἔχει τὸ εναγώνιον»; Οὐδεμιᾶς δ' ἀνάγκης παρούσης πρὸς ἐπανόρθωσιν, ὁ ἐκδότης μετέβαλε τὸ μὲν ἐν εἰς εὖ, ἐπιλαθόμενος τῆς συνήθους ἐν τῷ Ἕλληνι λόγῳ χρήσεως αὐτοῦ, καθ' ἣν ἐχόμενον τοῦ ῥήματος εἰς τὸν λόγον τάττεται, εὖ ἔχει, τολμηρῶς δ' ἔτρεψε τὸ τοὺς εἰς πρός.

175, 20.

Ταύτην τὴν διάλεξιν τίς οὐκ ἂν ὁμολογήσειε καὶ κατὰ τἄλλα μὲν πάντα διαφέρειν τῆς Ἰσοκράτους; καὶ γὰρ εὐγενέστερον ἐκείνης καὶ μεγαλοπρεπέστερον ἡρμήνευσε τὰ πράγματα καὶ . . . περιείληφεν ὀνόμασιν συγκεκρότηταί τε καὶ συνέσπασται - -.

Εἰς τὸ ἐν μέσῳ τοῦ καὶ καὶ περιείληφε κενὸν νομίζει ὁ ἐκδότης ὅτι πρέπει νὰ ἐγγραφῇ περιεργοτέροις. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα περιεργότερον ἔχει ἐναντίον τὸ φυσικὸν καὶ ἁπλοῦν καὶ ἰσχνόν, ἰδιώματα τῆς Λυσιακῆς λέξεως, οὐχὶ δὲ τῆς τοῦ Ἰσοκράτους. Ἔλλειψις δὲ περὶ τὰ ὀνόματα τῆς λέξεως τούτου πολλαχοῦ ἐν τοῖς πρόσθεν λέγεται ἡ περὶ τὴν συντομίαν (57, 1. 58, 13. 166, 8. 167, 19. 168, 11), ὥστε ἐνταῦθα ἡ ἐναντία ταύτης ἀρετὴ ἀνάγκη λογικὴ ὑπάρχει νὰ λεχθῇ, τὸ συντομωτέροις ἢ τὸ ἥττοσι. Μᾶλλον δὲ πιστὸν τοῦτο γίνεται, ὅταν τις ἴδῃ ὅτι πρόσθεν μὲν (ἐν σ. 166, 10) δευτέρα ἔλλει-

ψις τῆς Ἰσοκράτους λέξεως ἡ περὶ τὴν συστροφὴνκαὶ τὴν συγκρότησιν, ἐνταῦθα δὲ (176, 1) δευτέρα τῆς Δημοσθενείου λέξεως ἀρετὴ ὅτι συγκεκρότηταί τε καὶ συνέσπασται.

176, 10.

Ὅταν μὲν τινα τῶν Ἰσοκράτους ἀναγινώσκω λόγον εἴτε πρὸς δικαστήρια καὶ τὰς ἐκκλησίας γεγραμμένων ἢ τῶν . . ., ἐν ἤθει σπουδαῖος γίνομαι.

Μετὰ τὸ ἢ τῶν νομίζομεν ὅτι ἐξέπεσε τὸ πρὸς πανηγύρεις· πρβλ. 57, 11 «τὰς μὲν ἐπιδείξεις τὰς ἐν ταῖς πανηγύρεσιν καὶ τὴν ἐκ χειρὸς θεωρίαν φέρουσιν αὐτοῦ οἱ λόγοι, τοὺς δὲ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ δικαστηρίοις ἀγῶνας οὐχ ὑπομένουσι».

αὐτ. 24.

Εἴτε ὀσμαῖς ἐκεῖνοί γε . . . εἴτε ἤχοις εἴτε τῶν δαιμόνων πνεύματι αὐτῶν κινούμενοι τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας ἐκεῖνοι λαμβάνουσι φαντασίας.

Ὁ ἐκδότης ἔγραψεν αὐτῶν ἀντὶ τῆς γραφῆς αὐτῷ, ἐπιλαθόμενος τῆς συνήθους τοῦ αὐτὸς ὡς ὁριστικοῦ ἐν τῷ λόγῳ τάξεως, καθ᾽ ἣν ἔπρεπε νὰ λεχθῇ αὐτῶν τῶν δαιμόνων ἢ τῶν δαιμόνων αὐτῶν, ἀλλ᾽ οὐχὶ τῶν δαιμόνων πνεύματι αὐτῶν. Διὸ πιθανωτέρα ἡ τοῦ Σαδαίου γνώμη ὑπάρχει, ὅτι ἀντὶ τοῦ τῶν δαιμόνων γραπτέον ἦν τῷ δαιμόνων, σῳζομένης τῆς γραφῆς αὐτῷ. Ἡμεῖς δὲ εὐλογωτάτην ἐπανόρθωσιν νομίζομεν τὴν προσθήκην τοῦ τῷ πρὸ τοῦ τῶν δαιμόνων, εὐχερῶς ἐκπίπτοντος διὰ τὴν τῷ ἑπομένῳ ὁμοιογραφίαν. Ἀναγκαῖον δὲ ὑπάρχει τὸ τῶν· διότι περὶ γνωστῶν δαιμόνων λόγος γίνεται, τῶν ἐν τοῖς μητρῴοις καὶ τοῖς κορυβαντικοῖς λατρευομένων

177, 21.

εἰ δὴ τὸ διὰ τοσούτων ⟨ἐτῶν⟩ ἐγκαταμισγόμενον τοῖς βυβλίοις πνεῦμα τοσαύτην ἰσχὺν ἔχει καὶ οὕτως ἀγωγόν ἐστι τῶν ἀνθρώπων, ἦ που τότε ὑπερφυές τι καὶ δεινὸν χρῆμα ἦν ἐπὶ τῶν ἐκείνου λόγων.

Ἀντὶ τοῦ ἀγωγόν ἐστι τῶν ἀνθρώπων τοῦ ἐκδότου ἡ γραφὴ ἦν ἄγον ἐπὶ τῶν αὐτῶν, ἡ δὲ ἀνάγνωσις τοῦ Συλβούργου ἄγων ἐπὶ τῶν αὐτῶν. Ἀλλ' ὅτι τὸ ἐπὶ τῶν ἀναγκαίως ὀρθὸν ὑπάρχει, δηλοῖ τὸ ἀντίστοιχον ἐπὶ τῶν ἐκείνου λόγων. Διὸ ἡμεῖς δοκιμάζοντες τὸ ἀγωγὸν καὶ ἀποδιδόντες αὐτὸ τῷ ἰσχύν, ἀντὶ τοῦ αὐτῶν γράφομεν ἀναγνώσεων, ἐναντίον νοῦν ἔχον τῶν ἐκείνου λόγων. Ἄνθρωποι δὲ παρῆσαν ἀκροώμενοι ὁμοίως καὶ ἐν τοῖς λόγοις ἐκείνου καὶ ἐν ταῖς ἀναγνώσεσιν.

180, 9.

Κράτιστος δὲ πάντων τῶν πολιτικῶν λόγων ὁ Μενέξενος, ἐν ᾧ τὸν ἐπιτάφιον διεξέρχεται λόγον, ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, Θουκυδίδην παραμιμούμενος, ὡς δ' αὐτός φησιν, Ἀρχίνῳ ἢ Δίωνι . . . . . τοῦτον δὲ παραλήψομαι τὸν λόγον.

Τὸ διάλειμμα ὁ μὲν ἐκδότης 6 γραμμάτων ὂν σημειοῦται, ὁ δὲ Κισελῖγγος πληροῖ διὰ τοῦ ἀγωνιζόμενος ἢ διαμιλλώμενος, ἡμεῖς δὲ πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν γραμμάτων ἁρμοττόμενοι τὸ ἐρίζων εἰς αὐτὸ ἐγγραπτέον νομίζομεν.

182, 7.

πρὸς γὰρ τῷ μηδὲν ἔχειν σπουδῆς ἄξιον ⟨μήτε κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν ὀνομάτων⟩ μήτε κατὰ τὴν σύνθεσιν προσδιαφθείρει καὶ τὴν πρὸ αὐτοῦ περίοδον, λυμαίνεται γοῦν τήν τε συμμετρίαν αὐτῆς καὶ τὴν εὐφωνίαν.

Φανερῶς μετὰ τὸ περίοδον μέση στιγμὴ στικτέα ὑπάρχει, ἀλλ' οὐχὶ ὑποστιγμή.

183, 4.

Τὸ καὶ χρὴ πάλιν ⟨ἐνταῦθα⟩ κείμενον ἐπὶ τελευτῆς τίνος ἕνεκα παρείληπται καὶ διὰ τί; πότερα σαφεστέραν ποιῆσαι τὴν λέξιν;

Ἀντὶ τοῦ ποιῆσαι ὁ Οὐσενῆρος ᾔκασε ποιήσει, οὐδαμῶς πείθων πῶς ὁ μέλλων ἀποκρίνεται εἰς ἐρώτησιν περὶ τελικοῦ αἰτίου,

ἐπὶ γεγραμμένου ἤδη μάλιστα τοῦ καὶ χρή, καὶ οὐχὶ μέλλοντος νὰ γραφῇ; Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι μετὰ τὸ πότερα ἐξέπεσε τοῦ ἀναφερόμενον εἰς τὸ ποιῆσαι καὶ κρεμάμενον ἐκ τοῦ ἄνωθεν παραλαμβανομένου ἕνεκα.

184, 7.

Αὐτίκα γε οὖν τοῖς προειρημένοις ἐπιτιθεὶς διάνοιάν τινα οὔτε περιττὴν οὔτε θαυμαστὴν -- συνιδὼν οὐθὲν οὔτε σοφὸν οὔτε περιττὸν τὴν γνώμην ἔχουσαν, ὅπερ οἶμαι λοιπὸν ἦν, ⟨τῷ κάλλει⟩ τῆς ἑρμηνείας αὐτὴν ἡδύνειν βούλεται.

Τὸ 4 γραμμάτων διάλειμμα ἐπλήρωσεν ὁ Σαδαῖος προσγράψας τῷ κάλλει Ἀλλ' ὁ Διονύσιος κρίνων τὴν ἑρμηνείαν τῆς διανοίας ταύτης εὑρίσκει οὐχὶ καλήν· κατωτέρω δὲ (18) λέγει διὰ τοῦ λήρου τούτου κοσμεῖ τὴν φράσιν. Ὅθεν ἡμεῖς ἐγγράφομεν κόσμῳ εἰς τὸ κενὸν χωρίον ἀντὶ τοῦ τῷ κάλλει τοῦ Σαδαίου.

186, 3.

Καὶ οὐ τοῖς σχήμασιν ἐπιτιμῶ· φέρει γάρ ποτε καὶ ταῦτα τοῖς λόγοις ὥραν. Οὐ χάρ⟨ιν οὐ ψέγω⟩ οὐδ' αὐτὴν τὴν ἐπιτήδευσιν αὐτῶν καὶ τὴν ἀκαιρίαν ⟨μόνην μέμφο⟩μαι καὶ μάλιστα ὅταν ὑπὸ τοιούτου γίνηται ἀνδρός, ᾧ κανόνι ὀρθοεπείας χρήσασθαι ἀξιοῦμεν.

Ἡ γραφὴ ἦν οὐ χαρ μετὰ διαλείμματος 7 μὲν ἢ 9 γραμμάτων μεταξὺ τοῦ χαρ καὶ οὐδ, 14 δὲ ἢ 16 μεταξὺ τοῦ ἀκαιρίαν καὶ μαι. Ἡ ἐπανόρθωσις καὶ ἡ τῶν κενῶν πλήρωσις ἡ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου γενομένη δὲν φαίνεται ἡμῖν ὑγιῶς ἔχουσα κατὰ πολλά, κατὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ οὐ χαρ εἰς οὗ χάριν σημαῖνον ἵνα δὲ γίνηται τοῦτο, ἄκαιρον νόημα πρὸς τὸ οὐ ψέγω οὐδὲ μέμφομαι, ἔπειτα κατὰ τὴν φορτικὴν ἐπανάληψιν τῆς ἐννοίας τοῦ κατηγορεῖν διὰ τοῦ ψέγειν καὶ τοῦ μέμφεσθαι, ὀλίγον πρότερον ἔτι λεχθέντος τοῦ ἐπιτιμᾶν, καὶ κατὰ τὴν ἀπουσίαν ἀντικειμένου τοῦ ψέγω καὶ κατὰ τὴν σύναψιν διὰ τοῦ καὶ τοῦ ἐπιτήδευσιν καὶ ἀκαιρίαν, ἐναντίων προφανῶς ὄντων. Διὸ ἡμεῖς πρὸς θεραπείαν τῶν ἐλλείψεων τούτων καὶ πρὸς πλήρωσιν τελείαν τοῦ δευτέρου διαλείμματος γράφομεν ὧδε

«οὐκ ἄρ⟨α ταῦτα⟩ οὐδ' αὐτὴν τὴν ἐπιτήδευσιν αὐτῶν, ἀλλὰ τὴν ἀκαιρίαν ⟨μόνην ἐγὼ μέμφομαι⟩».

187, 7.

'Αλλ' ἐάσας τὸ περὶ τούτου ἀκριβολογεῖν ἐπ' ἐκεῖνα τ' ἐλεύσομαι καί μοι - - εἰρήσεται ὅτι παχύτητος καὶ ἀδυνασίας ἔδοξεν εἶναι μηνύματ' αὐτά.

Θαυμαστὸν ὅτι ὁ ἐκδότης, τῶν ἀπογράφων ἐχόντων μήνυμα ταῦτα ἢ μήνυτα ταῦτα, ἔγραψε τὸ γραμματικῶς ἄτοπον μηνύματ' αὐτὰ ἀντὶ τοῦ φανερῶς ὀρθοῦ μηνύματα ταῦτα, τοῦ Ῥείσκου ἀναγνόντος μηνύματα τὰ τοιαῦτα.

187, 12.

«Ἐπὶ τούτοις τὴν τῶν ἔργων πρᾶξιν ἐπιδείξομεν, ὡς καλὴν καὶ ἀξίαν τούτων ἀπεφήναντο». Ἔργων πρᾶξιν ἀποφηναμένους οὐκ οἶδα εἴ τις ἂν ἠξίωσεν εἰπεῖν κτέ.

Ἡ γραφὴ ἦν κατὰ πάντα τὰ ἀπόγραφα ἀποφηναμένην, ὁ δὲ ἐκδότης μετέβαλεν ἀποφηναμένους. 'Αλλ' οὐδὲν κωλύει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ Διονύσιος, ὡς πολλὰ ἄλλα, οὕτω καὶ τοῦτο μετεχειρίσθη καὶ παθητικῶς παρὰ τὴν 'Αττικὴν χρῆσιν καὶ συνήθειαν.

193, 14.

οὔτε κάλλος σώματος οὔτ' ἰσχὺς δειλῷ καὶ κακῷ συνοικοῦντα πρέποντα φαίνεται, ἀλλ' ἀπρεπῆ καὶ ἐπιφανεστέραν ἔχοντα τὴν δειλίαν.

Τὸ «ἐπιφανεστέραν ἔχοντα τὴν δειλίαν» σαφῶς ἄτοπον τὴν διάνοιαν ἀδύνατον ἦν ὁ Διονύσιος νὰ γράψῃ· διὸ ὁ ἐκδότης ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσῃ τοῖς Πλατωνείοις ἀπογράφοις καὶ νὰ μεταβάλῃ «ἐπιφανέστερον ποιεῖ τὸν ἔχοντα τὴν δειλίαν» τὸ μόνον λογικῶς ὀρθόν.

201, 1.

ὅσῳ διαλλάττει πολεμιστήρια μὲν ὅπλα πομπευτηρίων, ἀληθιναὶ δὲ ὄψεις εἰδώλων.

Ἐν τῷ δοκιμωτάτῳ ἀπογράφῳ (Μ) πρὸ τοῦ ὄψεις ὑπάρχει κενὸν χωρίον 5 γραμμάτων, ὅπερ πληροῦμεν ἐγγράφοντες ὄντων.

Αὐτ. 14.

ὅσῳ κρείττων ἐστὶν ἡ Δημοσθένους λέξις τῆς Πλατωνικῆς οὐ μόνον κατὰ τὸ ἀληθινὸν καὶ πρὸς ἀγῶνας ἐπιτήδειον (τοῦτο γὰρ ὡς πρὸς εἰδότας ὁμοίως ἅπαντας οὐδὲ λόγου δεῖν οἶμαι) ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ τροπικόν.

Τῆς γραφῆς οὔσης διττῆς τοῦτο μὲν καὶ τοῦτο μὲν γὰρ ὁ ἐκδότης ἔγραψε τοῦτο γάρ οὐδένα λόγον ἔχων νὰ μὴ προσλάβῃ τὸ μὲν κοινὸν ὑπάρχον· διότι πᾶσι γνωστὸν ὑπάρχει, ὅτι πολλάκις λέγεται τὸ μὲν ἄνευ ἐναντίου δέ· πρβλ. καὶ 206, 11 «Οὗτος μὲν δὴ τῆς ἄλλης δεινότητος - - ἔστιν ἃ διακνίζει».

202, 1.

Ἐπειδὴ δὲ παρελθεῖν ἡμῖν οὐκ ἐνῆν Πλάτωνα, ᾧ τὰ πρωτεῖά τινες ἀπονέμουσι, κατατρῖψαι δὲ τὸν λόγον περὶ μίαν ταύτην ⟨τὴν⟩ θεωρίαν ἐπιλελησμένου τῆς ὑποθέσεως ἦν, τῇδέ μοι περιγεγράφθω.

Τὴν κατὰ Κρυγῆρον μεταβολὴν τοῦ χρόνον τῶν ἀπογράφων εἰς λόγον ἀπεδέξατο παρὰ πάντα λόγον ὁ ἐκδότης· διότι καὶ τὸ κατατρίβειν ἐπὶ χρόνου συνήθως λέγεται καὶ ἐκ τῶν ὀλίγον ἔμπροσθεν (σ. 201, 21) εἰρημένων «εἴπερ περιέσται μοι χρόνος» δῆλον καὶ σαφὲς γίνεται ὅτι καὶ ἐνταῦθα χρόνον ἔγραψεν ὁ συγγραφεύς.

Τὸ δὲ ἐπιλελησμένου τοῦ Ἀμβροσιακοῦ ἀπογράφου, ὅπερ ὁ ἐκδότης ἐνέκρινε παρά τε τὴν τῶν ἄλλων χειρογράφων γραφήν, ἐπιλελησμένον, καὶ παρὰ τὴν σύνταξιν ἡμεῖς μεταβάλλομεν ἐπιλελησμένους, ἀναφέροντες αὐτὸ εἰς τὸ ἡμῶν κατὰ τὸ πᾶσι γνωστὸν συντακτικὸν ἰδίωμα.

203, 15.

Καὶ γὰρ ἥ τε Ἰσοκράτους καὶ Πλάτωνος καίτοι θαυμα-

σιωτάτων ἀνδρῶν μνήμη καὶ σύγκρισις οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος ἐγίγνετό μοι.

Ἀντὶ τοῦ καίτοι, εἰκασίας τοῦ Κισελίγγου, ἡ γραφὴ ἦν καὶ τῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἡμῖν φαίνεται ἄλογον καὶ ἄτοπον τὸ καίτοι πρὸς τὸ ὅλον νόημα, προτιμῶμεν νὰ ὀβελίσωμεν τὸν καί· πρβλ. δὲ 223, 9 «Πλάτων ὁ θαυμάσιος».

αὐτ. 23.

Ὀλίγα τούτοις ἔτι προσθεὶς περὶ τῆς λέξεως, ἐπὶ τὸ καταλειπόμενον . . . θεωρίας μέρος μεταβήσομαι.

Τὸ διάλειμμα 10 σχεδὸν γραμμάτων ὃν ὁ Οὐσενῆρος πληροῖ ἐγγράφων τὸ προκειμένης. Ἴσως ἀκριβέστερον ἔχει πρὸς τὸ κενὸν τὸ παρούσης ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ πυκνὰ παρὰ Διονυσίῳ ὁ προκείμενος σημαίνει τὸ τέλος, τὸν σκοπὸν (223, 8).

204, 2.

Ὑπομνήσω δὲ πρῶτον μέν, ἃ τοῖς ἄλλοις πλάσμασιν ἔφην . . . . ἰδίας ἀρετὰς συμβεβηκέναι τοῖς Δημοσθένους.

Τὸ κενὸν φαίνεται ὡς δώδεκα γραμμάτων. Ἐγγράφομεν δὲ εἰς αὐτὸ τὸ παρακολουθοῦντα ἢ ἀκολουθοῦντα ὁδηγούμενοι ὑπὸ τῶν ὀλίγον κατωτέρω (205, 2) λεγομένων «ταῦτα μὲν οὖν χωρὶς ἑκάστῳ τῶν τριῶν πλασμάτων παρακολουθεῖν ἔφην» καὶ (αὐτ. 5) «πεφυκότα μὲν καὶ τοῖς ἄλλοις παρακολουθεῖν πλάσμασι» καὶ (αὐτ. 8) «τὰς κοινῇ παρακολουθούσας πᾶσι τοῖς πλάσμασιν ἀρετάς».

205, 2.

Ταῦτα μὲν οὖν χωρὶς ἑκάστῳ τῶν τριῶν πλασμάτων παρακολουθεῖν ἔφην καὶ ἐκ τούτων ἠξίουν τὴν Δημοσθένους δύναμιν . . . πεφυκότα μὲν καὶ τοῖς ἄλλοις παρακολουθεῖν πλάσμασι, κρατίστην δὲ ὄψιν ἔχοντα καὶ εὐπρεπεστάτην ἐν τούτοις τοῖς χωρίοις.

Πολλοὶ μάτην κατὰ τὸν ἐκδότην ἐπειράθησαν νὰ εὕρωσι τὰ μετὰ

τὸ δύναμιν ἐλλείποντα. Ἡμεῖς δὲ μετὰ μὲν τὸ δύναμιν ἐγγράφομεν τὸ κατεσκευάσθαι (ἢ συγκεῖσθαι ἢ εἶναι), πρὸ δὲ τοῦ πεφυκότα τὸ ἐν ἰδίοις δ' ἕκαστα ζητεῖν (ἢ ἐξετάζειν) χωρίοις. Εἰκάζομεν δ' ὅτι οὕτως ἔχει τὸ τελευταῖον ἐκ τοῦ ὀλίγον κατωτέρω λεγομένου (10) «καθ' ὃ μάλιστα χωρίον ἑκάστη τῶν ἀρετῶν ὄψιν τε ἡδίστην καὶ χρῆσιν ὠφελιμωτάτην, κατὰ τοῦτο τάττειν αὐτὴν ἀξιῶ» καὶ (15) «ὡς οὐκ ἀλλαχοῦ οὐδαμοῦ δέον ἐξετάζεσθαι τὰς ἀρετὰς ταύτας».

206, 19.

Περὶ δὲ τῆς συνθέσεως τῶν ὀνομάτων οὐδὲν οὔτε μεῖζον . . . ἢ καταγέλωτα φέρων.

Ὡς ἐλλεῖπον ὁ Σύλβουργος νομίζει τὸ οὔτε ἔλαττον, ὁ δ' ἐκδότης προστίθησι καὶ τὸ ἁλίσκεται, ἡμεῖς δὲ ἀντὶ τοῦ ἁλίσκεται γράφοντες εὑρίσκεται ἢ φαίνεται (πρβλ. 207, 2 μαρτυρῶν - - κατάδηλός ἐστι καὶ ζηλῶν) προστίθεμεν ἔτι τὸ ψέγων ἀναγκαῖον ὂν ἄλλως τε καὶ ὡς ἐναντιούμενον τῷ καταγέλωτα φέρων.

208, 12.

πάντες, ὅσοι σπουδαίας ἐβουλήθησαν ἐξενεγκεῖν γραφάς, οὐ μόνον ἐζήτησαν ὀνομάσαι τὰ νοήματα καλῶς, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ⟨τὰ ὀνόματα⟩ εὐκόσμῳ συνθέσει περιλαβεῖν.

Τὸ ἀπὸν ὀνόματα προστεθὲν ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ἀναγκάζει με εἰς τήνδε τὴν ἐπανόρθωσιν, «οὐ μόνον ἐζήτησαν ὀνόμασι τὰ νοήματα καλοῖς, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ εὐκόσμῳ συνθέσει περιλαβεῖν».

210, 11.

ὀνόμασι χρῆσθαι φιλεῖ μεγάλοις καὶ μακροσυλλάβοις † καὶ ταῖς ἕδραις αὐτῶν εἶναι πλουσίως πάνυ βεβηκυίαις.

Ὁ Σύλβουργος ἐπανορθῶν γράφει τὰς ἕδρας — βεβηκυίας, ὁ δὲ Οὐσενῆρος προστίθησιν τὸ ὥστε πρὸ τοῦ καὶ διὰ τὸ εἶναι, ἀδύ-

νατον ὂν νὰ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ φιλεῖ· ἡμεῖς δ' ἐγγράφομεν οἵοις (ἢ ζητεῖ ἢ βούλεται), οὕτω «μακροσυλλάβοις καὶ ⟨οἵοις (ἢ ζητεῖ ἢ βούλεται) ἐν⟩ ταῖς ἕδραις αὐτῶν εἶναι πλατέως (κατ' ἐπανόρθωσιν τοῦ Συλβούργου) πάνυ βεβηκυίαις». Ὅτι ὑποκείμενον τοῦ εἶναι πρέπει νὰ ληφθῇ τὰ ὀνόματα δηλοῖ χωρίον ὅμοιον ἐν τῷ Περὶ Συνθέσεως Ὀνομάτων (23) «ἡ (γλαφυρὰ) σύνθεσις οὐ ζητεῖ καθ' ἕκαστον ὄνομα ἐκ περιφανείας ὁρᾶσθαι, οὐδὲ ἐν ἕδρᾳ πάντα βεβηκέναι πλατείᾳ», ἐν ᾧ καὶ ἡ ἓν εὕρηται καὶ τὸ ζητεῖ καὶ τὸ πλατεῖα.

αὐτ. 20.

«πῶς ἄν τις γένοιτο χρόνος ὅς † μεταθῇ ὀνόματα ἀπ' ἀλλήλων διεστάναι κατὰ τὰς τῶν φωνηέντων συμβολάς;»

Κατὰ Σύλβουργον ὀρθῶς ἤθελεν ἔχει γραφόμενον «οἷός τε συναφῇ ὀνόματα ἀπ' ἀλλήλων διιστάναι», κατὰ δὲ τὸν ἐκδότην «ὅς αἴτιος εἴη κτλ.», καθ' ἡμᾶς δὲ «ὅς ⟨ὢν⟩ μεταξὺ ποιοίη κτλ.» Βεβαιοῖ δὲ τὸ εἰκὸς τῆς ἡμετέρας γνώμης τὸ εὐθὺς κατωτέρω λεγόμενον (23) «ὁ διὰ μέσου τῶν φωνηέντων χρόνος». Πολλάκις δὲ περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἐν τῷ Περὶ Συνθέσεως Ὀνομάτων λέγεται ὁ μεταξὺ χρόνος, οἷον (22) «ἡ (αὐστηρὰ) ἁρμονία διέστηκε πάνυ αἰσθητὸν τὸν μεταξὺ χρόνον λαβοῦσα» καὶ (23) «ὁ μεταξὺ τῶν ὀνομάτων χρόνος».

211, 8

Ἐνταῦθα πάλιν ἡ τῶν ἀφώνων τε καὶ ἡμιφώνων γραμμάτων δύναμις αἰτία, ὁπότ' ἂν τὰ λήγοντα τῶν ἡγουμένων μορίων ᾖ γράμματα . . . τοῖς ἡγουμένοις [ὡς] μηδὲν τῶν ἐπιφερομένων μήτε συναλείφεσθαι μήτε συγχεῖσθαι φύσιν ἔχῃ».

Ἴσως ὧδε δύναται νὰ πληρωθῇ τὸ κενὸν καὶ νὰ ἐπανορθωθῇ τὸ κακῶς ἔχον τοῦ χωρίου «- - - ὁπότ' ἂν τὰ λήγοντα τῶν ἡγουμένων μορίων ᾖ γράμματα ⟨τραχέα καὶ ἀντίτυπα (ἢ δυσέκφορα) ὧν ἂν⟩ τοῖς ἡγουμένοις [ὡς] μηδὲν τῶν ἐπιφερομένων μήτε συναλείφεσθαι μήτε συγχεῖσθαι φύσιν ἔχῃ».

Τὸ μὲν τραχέα καὶ τὸ ἀντίτυπα συχνὰ ὀνόματα παρὰ Διονυσίῳ περὶ τῶν τοιούτων ἀφώνων καὶ ἡμιφώνων ὑπάρχουσι. Παράβαλλε πρὸς πολλοῖς ἄλλοις τὸ (216, 2) «ἵνα μὴ συναπτόμεναι πρὸς ἀλλήλας αἱ καταλήγουσαί τε εἰς τραχὺ γράμμα (λέξεις δηλ.) καὶ αἱ τὴν ἀρχὴν ἀπό τινος τοιούτου λαμβάνουσαι» καὶ (Περὶ Συνθ. § 22) «ἡμιφώνων τε καὶ ἀφώνων ἀντιτύπων καὶ πικρῶν καὶ δυσεκφόρων παραβολὰς» καὶ (αὐτ. 23) «τραχείαις δὲ συλλαβαῖς καὶ ἀντιτύποις ἀπέχθεται (γρ. ἐπάχθεται)».

Περὶ δὲ τῆς ἄλλης ἐπανορθώσεως παράβαλλε τὸ (225, 13) «τὰ ἡμίφωνα καὶ 〈ἄφωνα〉 παραπίπτοντα ἀλλήλοις τὰ φύσιν οὐκ ἔχοντα συναλείφεσθαι».

213, 2.

Εἰ δέ ποτε ἀκολουθήσειε τοῖς ἀνεπιτηδεύτοις κώλοις ἢ περιόδοις ἢ βάσεσιν εὔρυθμος, τὸ συμβὰν ἐκ τῆς αὐτομάτου τύχης οὐκ ἀπωθεῖται.

Ἀντὶ τοῦ εὔρυθμος τοῦ ἐκδότου ἡ γραφὴ ἦν εὐρύθμοις, ὁ δὲ Οὐσενῆρος γράφει ἢ περίοδος ἢ βάσις εὔρυθμος, ὁ δὲ Ῥεῖσκος εὔρυθμον. Τῶν ἐπανορθώσεων τούτων ἡ εὔρυθμος παρέχει νόημα ἀσαφές· διότι ποτέρα παρακολουθεῖ εὔρυθμος, ἡ ἁρμονία ἢ περίοδός τις καὶ βάσις; Ἔτι δὲ μᾶλλον συγχεῖται τὸ ἐκ τοῦ εὔρυθμον νόημα, τῆς τοῦ Οὐσενήρου θεραπείας τολμηρᾶς οὔσης καταφανῶς. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι αἴρομεν μὲν τὴν ἀσάφειαν προσγράφοντες τῷ εὔρυθμος τὸ τίς, ἐξηγοῦμεν δ' εὐχερῶς οὕτω τὴν φθορὰν τῆς γραφῆς εἰς εὐρύθμους.

αὐτ. 21.

Εἰ δέ τῳ δοκεῖ μαρτυρίων ἔτι δεῖν τῷ λόγῳ, παρελθὼν τοὺς ποιητὰς ἐκ τῆς Θουκυδίδου λέξεως ταυτὶ . . . . . .

Τὸ χάσμα γνωσθὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ Ῥείσκου πληροῦμεν διὰ τοῦ παρεξόμεθα, συνήθους ὄντος τῷ Διονυσίῳ ἐν τοῖς τοιούτοις τοῦ μέλλοντος χρόνου· πρβλ. 223, 5. 10.

215, 13.

Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἐνδέχεται πᾶσαν σημαίνουσαν σῶμα ἢ πρᾶγμα λέξιν ἐξ εὐφώνων συγκεῖσθαι γραμμάτων καὶ μαλακῶν, ἀλλ' ἐνίοτε συγκεῖσθαι τὰς αὐτὰς καὶ κακῶς ἐνδέχεται κτέ.

Τὸ τὰς αὐτὰς ἐπανορθῶν τολμηρῶς ὁ Οὐσενῆρος γράφει τινάς. Ἡμεῖς δὲ ἀντικαθιστῶμεν τοιαύτας ἢ τὰς τοιαύτας, ὅ ἐστι λέξεις σημαίνουσαι σῶμα ἢ πρᾶγμα.

221, 9.

«Ἐγὼ δ', ἐπεὶ παρέλαβον τὸν θρόνον τοῦτον, ἐφρόντιζον ὅπως μὴ λείψομαι τῶν πρότερον γενομένων ἐν τῇ τιμῇ τῇδε».

Τὰ τοῦ Ἡροδότου ἀπόγραφα ἀντὶ τοῦ τοῦτον ἔχουσι τοῦτο, στίζοντα μετὰ τὸ θρόνον, ὅπερ προτιμητέον· διότι ἐκεῖνο μὲν ὑπάρχει ἀργὸν καὶ περιττόν, τοῦτο δὲ λίαν χρήσιμον ἐμφαντικῶς προτασσόμενον.

αὐτ. 20.

«ὁρᾶτε μὲν δὴ καὶ Δαρεῖον προθυμούμενον στρατεύεσθαι ἐπὶ τοὺς ἄνδρας τούτους, ἀλλ' ὁ μὲν τετελεύτηκε».

Κατὰ τὰ Ἡροδότεια ἀντίγραφα ἡ γραφὴ ἦν ὡρᾶτε εὐλογώτατα. Ἄπιστον δ' ὅλως ὑπάρχει ὅτι ὁ Διονύσιος ἔγραψέ ποτε τὸ παραλογώτατον χρονικῶς ὁρᾶτε ἀντὶ τοῦ ἑωρᾶτε.

αὐτ. 23.

«Ἐγὼ δ' ὑπέρ τ' ἐκείνου καὶ τῶν ἄλλων Περσῶν οὐ πρότερον παύσομαι, πρὶν ἕλω καὶ πυρώσω τὰς Ἀθήνας. Οἵ γε ἐμέ τε καὶ πατέρα τὸν ἐμὸν ὑπῆρξαν ἄδικα ποιοῦντες».

Ἡ σχέσις τῆς ἀναφορικῆς προτάσεως πρὸς τὴν ἡγουμένην ὑπάρχει τοσοῦτον στενὴ αἰτιολογικῶς, ὥστε φαίνεται ἄτοπον λογικῶς νὰ χω-

ρισθῇ διὰ τελείας στιγμῆς· μόνον δ' ἡ ὑποστιγμὴ ἔχει χώραν ὀρθὴν ἐνταῦθα.

223, 12.

Τάς τε διαφορὰς τῶν ἁρμονιῶν καὶ τοὺς χαρακτῆρας αὐτῶν -- διῆλθον, ἵν', ἐπειδὰν ἀποφαίνωμαι γνώμην ὅτι τὴν μέσην καὶ μικτὴν ἁρμονίαν ἐπετήδευσεν ὁ Δημοσθένης μηδεὶς ὑποτυγχάνῃ μοι λέγων «αἱ γὰρ ἄκραι τίνες εἰσὶν ἁρμονίαι; -- οὐδὲν γὰρ δὴ τῶν .... ἄκρων.»

Εἰς τὸ μεταξὺ τοῦ τῶν καὶ τοῦ ἄκρων κενὸν παρεγγράφομεν 〈μέσων γινώσκεται ἀγνώτων ὄντων τῶν〉.

224, 7.

Εἰ δὲ κἀνταῦθα δόξει τι δεῖν [ἡ πίστις] ἀποδείξεως, ὅντινα βούλεται τῶν λόγων αὐτοῦ προχειρισάμενος -- σκοπείτω τῶν λεγομένων ἕκαστον.

Τὸ τί ἡμῖν φαίνεται ἀργὸν καὶ ἀχρεῖον· διὸ ἀντικαθιστῶμεν τὸ διαφανῶς ἀναγκαῖον τινὶ πολὺ μὲν πόρρω ὄντος τοῦ προειρημένου τίς (4), περὶ ἀλλοίου δὲ πράγματος ἐνταῦθα ὄντος τοῦ λόγου.

225, 5.

τὰ μὲν ἄλλα ὀνόματα πάντα εὐφώνως τε σύγκειται καὶ τὰ ἡδέως τῷ συνεχεῖς σφόδρα καὶ μαλακὰς αὐτῶν εἶναι τὰς ἁρμονίας.

Ἀντὶ τοῦ συνεχεῖς ἡ γραφὴ ἦν συγκεῖσθαι φανερῶς ἄτοπος, προελθοῦσα ἐκ συγχύσεως παρὰ τοῦ εἰρημένου σύγκειται. Ἡμεῖς δὲ συχνότερον ὄνομα παρὰ Διονυσίῳ εὑρίσκοντες περὶ τῶν τοιούτων τὸ συναφής, προτιμῶμεν τὸ συναφεῖς ἀντὶ τοῦ συνεχεῖς. Πρβλ. καὶ κατωτέρω (12) «διίστησι τὸ συναφές».

αὐτ. 7.

Ὀλίγα δ' ἐστὶ παντάπασιν ἃ διίστησι τὰς ἁρμονίας καὶ τραχείας φαίνεσθαι ποιεῖ αὐτάς, ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιόδῳ κατὰ δύο τύπους καὶ φωνήεντα συγκρουόμενα κτέ.

Κατὰ τὸν ἐκδότην ὀρθῶς ἤθελεν ἔχει «. . . ποιεῖ αὐτίκα ἐν μέν...». Ἡμεῖς νομίζομεν ἀνοίκειον ἐνταῦθα τὸ αὐτίκα· διότι τὰ μετὰ ταῦτα καταλεγόμενα βλέπει τις ὄντα οὐχὶ παραδείγματα τῶν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως παρατηρουμένων τραχυτήτων καὶ διαστάσεων τῆς ἁρμονίας, ἀλλὰ πάσας τὰς παρατηρηθείσας ὑπ' αὐτοῦ τοιαύτας.

226, 1.

Τῶν δὲ συμφωνουμένων δυσὶν ἢ τρισὶν χωρίοις τὴν λειότητα μὴ φυλάττουσαι σὺν τοῖς παρακειμένοις εὑρεθήσονται (αἱ περίοδοι δηλ.).

Τὸ συμφωνουμένων ἐγράφη κατ' ἐπανόρθωσιν τοῦ Σαδαίου γραφῆς ἐφθαρμένης, τῆς συντυπαιμό μόνοις ἢ συντυπαιμένοις. Θαυμάζει δέ τις πῶς ἐν τούτῳ ηὗρε παλαιογραφικῶς ὁ Σαδαῖος τὸ συμφωνουμένων (=συμφώνων). Πιθανώτερον ἡ ἐφθαρμένη γραφὴ ὑγιὴς ἦν συναπτομένων. Τὸ δὲ μόνοις εὐλόγως προσήκει τῷ δυσὶν ἢ τρισὶν χωρίοις, οὗ ἀνάγκη νὰ προταχθῇ ἡ ἐν. Τὸ δὲ φυλάττουσαι ἄγει εἰς θηλυκὸν ὑποκείμενον, οἷον συμβολαὶ ἢ συμπλοκαί. Τὸ δὲ τῶν δὲ ἀποδοτέον ἀναντιρρήτως πράγματι ἐναντίῳ τῷ εἰρημένῳ (225, 23) τὰ φωνήεντα μέν, ὑπάρχει δὲ τοῦτο τὸ ἡμιφώνων καὶ ἀφώνων μυριόλεκτον ὄν. Ὥστε ὧδέ πως γραπτέον φαίνεται. «Τῶν δὲ συναπτομένων ⟨ἡμιφώνων καὶ ἀφώνων συμβολαὶ ἐν⟩ μόνοις δυσὶν ἢ τρισὶν χωρίοις τὴν λειότητα μὴ φυλάττουσαι σὺν τοῖς παρακειμένοις εὑρεθήσονται». Πρβλ. 17 «ἀφώνων δὲ καὶ ἡμιφώνων συμβολαῖς».

227, 4.

Καὶ γὰρ κατὰ κόμματα πολλὰ εἴρηται τῷ ἀνδρί, καὶ τὰ

.... πλεῖστά γε οὕτως κατεσκεύασται, καὶ ἐν περιόδοις οὐκ ὀλίγα.

Τὸ διάλειμμα ἐμήνυσεν μὲν ὁ Ῥεῖσκος, ἴσως δὲ πληρωτέον διὰ τοῦ ἐν ταῖς διηγήσεσι.

232, 3.

Δεύτερον κεφάλαιον ἦν ἐπιδεῖξαι τίσι θεωρήμασι χρώμενος καὶ διὰ ποίας ἀσκήσεως προελθὼν τὸ κράτιστον μέρος ἔλαβε τῆς .... ἁρμονίας.

Εἰς τὸ 10 ἢ 12 γραμμάτων διάλειμμα ὁ Σαδαῖος παρεγγράφει μικτῆς καὶ μέσης. Ἀλλ' ἡ μικτὴ ἢ μέση οὐδεμία ἰδία ἁρμονία ὑπάρχει, ἀλλὰ τὸ μὲν αὐτῆς προσήκει τῇ αὐστηρᾷ, τὸ δὲ τῇ γλαφυρᾷ· ὥστε ποῖόν τι ἤθελεν εἶναι τὸ κράτιστον αὐτῆς μέρος; Διὸ παρεμβλητέον φαίνεται εἰς τὸ κενὸν τὸ αὐστηρᾶς καὶ γλαφυρᾶς. Βεβαιοῖ δὲ τὴν γνώμην καὶ τὸ εὐθὺς μετὰ ταῦτα λεγόμενον (12) «ταῦτα δὴ συνιδὼν καὶ τῆς μὲν αὐστηρᾶς τὸ καλὸν ὑπολαβὼν εἶναι τέλος, τῆς δὲ γλαφυρᾶς τὸ ἡδὺ ἐζήτει τίνα τὰ ποιητικὰ τοῦ κάλλους ἐστὶ καὶ τίνα τῆς ἡδονῆς». Ταῦτα δὲ (τὰ ποιητικὰ δηλ.) σαφῶς τὸ κράτιστον μέρος ἑκατέρας τῆς ἁρμονίας ὑπάρχουσι.

αὐτ. 4.

Δυεῖν ὄντων τελῶν περὶ πᾶν ἔργον, ὡς εἰπεῖν, ὧν τε φύσις δημιουργὸς καὶ ὧν αἱ τέχναι μητέρες, τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἡδονῆς, εἶδεν, ὅτι κἂν τοῖς λόγοις τοῖς τε ἐμμέτροις καὶ τοῖς ἔξω τοῦ μέτρου κατασκευαζομένοις ..... ἔμελλεν ἀποχρώντως ἀμφοτέρων τούτων.

Ὁ ἐκδότης πληροῖ τὸ σημαινόμενον κενὸν διὰ τοῦ οὐδεὶς λόγος ἀξιόλογος ἐγένετο. Ἀλλὰ τὸ μὲν λόγος μετὰ τοῦ ἐν τοῖς λόγοις νόημα ἄτοπον παρέχεται, ἡ δὲ πρότασις ἐλλιπὴς κατὰ τὸ ἂν ὑπάρχει ἐμφανῶς. Ἡμεῖς ἐγγράφομεν «οὐδὲν ἂν τέλειον ἐγίνετο εἰ μή».

Εἰς δὲ τὴν τοῦ τελείου ἔννοιαν ἄγει καὶ τὸ εὐθὺς ἐπιλεγόμενον (9) «χωρισθὲν γὰρ ἑκάτερον αὐτῶν θατέρου πρὸς τῷ μὴ τέλειον εἶναι καὶ τὴν ἰδίαν ἀρετὴν ἀμαυροτέραν ἴσχει».

233, 19

Φέρε γάρ, εἴ τις ᾠδαῖς ἢ κρούμασιν ὀργάνων τὸ κάλλιστον ἐντείνας μέλος ῥυθμοῦ μηδένα ποιοῖτο λόγον, ἔσθ' ὅπως ἄν τις ἀνάσχοιτο τῆς τοιαύτης μουσικῆς;

Ἡ γραφὴ ἦν ποιῆσαι ἀντὶ τοῦ ποιοῖτο, ἐπανορθώματος τοῦ Κρυγήρου ὅπερ οὐχὶ πολὺ εὐλόγως ὁ ἐκδότης τοῦ ποιήσαιτο προύκρινεν εἰκασίας τοῦ Σαδαίου· διότι καὶ παλαιογραφικῶς μᾶλλον ἡ τοῦ Σαδαίου δόξα εὐδοκιμοῦσα φαίνεται καὶ ἐκ τῶν ὁμοίων τὴν χρῆσιν κατωτέρω ῥημάτων κατὰ συντελικὸν χρόνον πάντων σχεδὸν ὄντων, τοῦ ἀνάσχοιτο (21) καὶ τοῦ προνοηθείη (23) καὶ τοῦ διαφθεῖραι (234, 2) καὶ τοῦ στοχάσαιτο (3), πλὴν τοῦ μένοι (233, 23) καὶ τοῦ φαίνοιτο (234, 4), διὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν φύσιν ἢ χρῆσιν ἐξαιρουμένων.

αὐτ. 23.

εἰ τούτων μὲν ἀμφοτέρων προνοηθείη μετρίως, μένοι δ' ἐπὶ τῆς αὐτῆς μελῳδίας καὶ τῶν αὐτῶν ῥυθμῶν --, ἆρ' οὐχ ὅλον ἂν διαφθείροι τὸ ἀγαθόν;

Τὸ διαφθείροι ἐγράφη ἀντὶ τοῦ διαφθείρῃ κατ' ἐπανόρθωσιν τοῦ Συλβούργου. Ἀλλὰ δοκιμώτερον ἡμῖν φαίνεται τὸ διαφθεῖραι κατὰ συντελικὸν χρόνον, καὶ τῆς φύσεως τῆς πράξεως τοῦτο ἀπαιτούσης ἐν τῷ πράγματι τούτῳ καὶ τῶν ῥημάτων τῶν ἄλλων ἀποδόσεων τοῦ λόγου τούτου ἐν τοιούτῳ χρόνῳ ἐκπεφρασμένων (233, 21 καὶ 234, 5) ἀνάσχοιτο καὶ ἔσται.

236, 2.

ἢ οἰκειοτέραν τὴν ἐκ παιδὸς ἐπιφερόμενος εὐμουσίαν -- ἐπιλαβόντα τὸ χρονίζειν ἐν τοῖς κοινοῖς καὶ γνωρίμοις τὸν λόγον οὐ συκοφαντήσει; -- οἴομαι μὲν οὖν ὡς καὶ δόξαν

ἐπιεικῆ περὶ τῶν ἄλλων ἔχω, ἀρξάμενος ἀπὸ σοῦ, φίλτατε Ἀμμαῖε, καὶ ἐκ τῆς εὐμουσίας τῆς σῆς λαμβάνων.

Ἡ γραφὴ ἣν λαμβάνω, ἣν ἄνευ ἀνάγκης παρά τε τὸ νόημα καὶ τὴν σύνταξιν ὁ ἐκδότης μετέβαλε· διότι ἄτοπον ὑπάρχει νὰ συναφθῇ τὸ λαμβάνων τῷ ἀρξάμενος, σαφῶς παρὰ τὸ ἔχω ταττόμενον.

237, 8.

Ἐὰν δὲ πάντα συνθῇ τὰ συμβεβηκότα τῇ μορφῇ ἢ τὰ πλεῖστα καὶ κυριώτατα, ταχεῖάν τε πάνυ τὴν γνῶσιν λήψεται καὶ οὐκ ἐπί...σεται ταῖς ὁμοιότησι.

Ἀναγινώσκεται καὶ ἔτι . . . σεται. Ὁ ἐκδότης πληροῖ τὸ τῶν 3 γραμμάτων κενὸν γράφων ἐπισπάσεται ἢ ἐπανορθοῖ διὰ τοῦ παρακρούσεται. Ἡμεῖς δὲ κατὰ τὴν δευτέραν γραφὴν ἀναγινώσκομεν οὐκ ἔτι πλανήσεται· διότι πρόκειται περὶ ἀκριβοῦς γνώσεως μορφῆς ἀνθρώπων τῆς διὰ πολλῶν συμβόλων ἢ πλάνης τῆς δι' ἑνός.

237, 17.

Οὐ γὰρ δὴ πλάσται μὲν - - οὐκ ἂν ἔχοιεν εἰπεῖν βεβαίως [τῇ φήμῃ παραλαβόντες] ὅτι τουτὶ μὲν Πολυκλείτου τὸ ἔργον, τουτὶ δὲ Φειδίου, τουτὶ δὲ Ἀλκαμένους - -. Λόγων δὲ ἆρα τινὲς ἀκριβῶς ἐξ ὀλίγων παραγγελμάτων - - εἴσονται φύσιν;

Ἓν ἀπόγραφον ἔχει ἄρα συλλογιστικόν, ὅπερ καταφανῶς ἐγκαιρότατον ὂν ἐνταῦθα κατὰ τὸ νόημα ἔπρεπε νὰ προτιμηθῇ τοῦ ἀπορηματικοῦ ἆρα.

240, 7.

- - - ὥσθ', ὅτε γράφοι τοὺς λόγους (ὁ Δημοσθένης δηλ.), ἄνω καὶ κάτω στρέφειν τὰ μόρια τῆς λέξεως καὶ τὰ ἐκ τούτων συντιθέμενα κῶλα,

Ἐν ἑνὶ τῶν ἀπογράφων ἀναγινώσκεται συνθεμένα μετὰ σημείου ὑπὲρ τὸ συν. Οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν ἤθελεν εἶναι ἐὰν τοῦτο ὑπάρχει

λείψανον τῆς ὀρθῆς κατὰ τὴν ὅλην διάνοιαν γραφῆς συντεθειμένα. Διότι τὸ λεγόμενον ἐνταῦθα δὲν φαίνεται γενικόν τι, ὅτι τὰ κῶλα συντίθεται ἐκ τῶν μορίων τῆς λέξεως, ἀλλὰ μερικόν, ὅτι τὰ ἐκ τούτων συντεθειμένα κῶλα τῆς ἑαυτοῦ λέξεως ὁ Δημοσθένης ἄνω καὶ κάτω στρέφει.

241, 10,

οὐκ ἂν θαυμάσειεν εἰ φροντίς ἐγένετο Δημοσθένει [ἔτι] μελῶν καὶ ῥυθμῶν καὶ σχημάτων, καὶ τῶν ἄλλων πάντων, οἷς ἡδεῖα καὶ καλὴ γίνεται σύνθεσις.

Δὲν βλέπει τις διὰ τί ἐδοκίμασεν ὁ ἐκδότης δόξαν τοῦ Ῥείσκου, καθ' ἣν ὀβελιστέον ὑπάρχει τὸ ἔτι· διότι κάλλιστα ἔχει τοῦτο πρὸς τὸ ὅλον νόημα, ἅτε τοῦ Δημοσθένους φροντίσαντος, ὡς πάντες γινώσκουσιν, καὶ περὶ ἄλλων ἀρετῶν τῆς λέξεως, οὐχὶ μόνον περὶ μελῶν καὶ ῥυθμῶν καὶ σχημάτων τῶν περὶ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ καλὸν τὸ ἐν τῷ λόγῳ.

245, 11.

«ἃς ἁπάσας οὕτως ὠμῶς ἀνῄρηκεν, ὥστε μήδ', εἰ πώποτε ᾠκίσθησαν, ῥᾴδιον ἦν προσελθόντας εἰπεῖν».

Ἀδύνατον ὁ Διονύσιος νὰ γράφῃ ὥστε μηδ' - - ἦν, σχεδὸν σολοικισμόν· ὥστε ὁ ἐκδότης ὤφειλε νὰ γράψῃ ἀντὶ τούτου φανερῶς πλημμελοῦς τὸ τῶν Δημοσθενείων ἀπογράφων εἶναι, ὡς πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ αὐτός τε καὶ ἄλλοι ἐποίησαν ἐκ τῶν ἀπογράφων τῶν μνημονευομένων συγγραφέων τὸ ὀρθὸν παραλαβόντες.

246, 23.

οὐκ αὐτὰ βοᾷ καὶ διδάσκει, πῶς αὐτὰ δεῖ λέγεσθαι, μόνον οὐ φωνὴν ἀφιέντα· «ἐνταῦθα ἀστεῖον ἦχον, ταῦτα ἐσπευσμένως εἰπέ, ταῦτ' ἀναβεβλημένως, δευρὶ δ' ἀπόλιπε τὸ συνεχές, ἐνταυθοῖ σύναψον τὰ ἑξῆς κτλ.».

Ἓν μὲν τῶν ἀπογράφων ἔχει εἶχον ἀντὶ τοῦ ἦχον, ὁ δὲ Χαμμῆρος γράφει παρέντεινον τὸν ἦχον καὶ ἄλλοι ἄλλα, ὡς λέγει ὁ ἐκδότης, ἡμεῖς δὲ ἄνες τὸν ἦχον.

247. 11.

Πόλλ' ἄν τις εἰς τοῦτο τὸ μέρος εἰπεῖν ἔχοι, τοῦ δὲ συντάγματος ἱκανὸν εἰληφότος ἤδη μῆκος αὐτοῦ που καταπαῦσαι χρὴ τὸν λόγον.

Ἡ γραφὴ ἦν πολλά τις - - ἔχει οὐδὲν ἄτοπον ἔχουσα, ῥῆσις δὲ ἀντὶ τοῦ πολλὰ εἰπεῖν - - ἔχω οὖσα. Θαυμαστὸν δὲ διὰ τί προετιμήθη τῆς γραφῆς ἡ ἄνευ ἀνάγκης τοῦ Ῥείσκου ἐπανόρθωσις, ἥπερ συνηθεστέρα μὲν μορφὴ λόγου ὑπάρχει, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀναγκαία ἐνταῦθα.

αὐτ. 18.

Οὐ γάρ πως ἅμα πάντα θεοὶ δόσαν ἀνθρώποισιν, ὡς καὶ τοὺς ἀστεϊσμοὺς † ἅμα ἐν τοῖς Δημοσθένους λόγοις.

Ἀντὶ τοῦ ἅμα ἐν ὁ Οὐσενῆρος γράφει ἀναίνονται. Ἡμεῖς δὲ συμπληροῦμεν ταῦτα ὧδε· «ὡς καὶ τοὺς ἀστεϊσμοὺς ἅμα ⟨πάσαις ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς οὐκ ἂν εὕροις⟩ ἐν τοῖς Δημοσθένους λόγοις». Ὅτι δὲ τοιαῦτα πιθανὰ ὑπάρχουσι, δηλοῖ ἡ ἑπομένη πρότασις αἰτιολογοῦσα τὸ πάσαις ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς, «οὐδὲν γάρ, ὧν ἑτέροις τισὶν ἔδωκεν ἀγαθῶν ὁ δαίμων, ἐκείνῳ ἐφθόνησεν».

251, 21.

- - τὰς αἰτίας οὐκ ἐξητακότες, δι' ἃς εἰώθει πλεονάζειν ἐνίοτε ἐν τοῖς ὀνόμασιν.

Ἡ γραφὴ ἦν ἐν τοῖς αὐτοῖς ὑγιὲς καὶ ὀρθὸν νόημα παρέχουσα· διότι ἐνταῦθα (11-14) λέγεται περὶ τοῦ δι' ἰσοδυνάμων ὀνομάτων πλεονασμοῦ, οἷον πράττειν καὶ ποιεῖν, εἰδὼς καὶ γιγνώσκων, κόρη καὶ παῖς. Τούτων οὕτως ἐχόντων θαυμάζει τις διὰ τί ὁ ἐκδότης μετέβαλε τὴν γραφήν, προσθεὶς μάλιστα τὸ ἐνίοτε οὐχὶ μόνον ἀργὸν ὂν ἀλλὰ καὶ ἐναντίον πως τῷ εἰώθει.

Ἀθήνησι τῷ Σεπτεμβρίῳ μηνὶ τοῦ 1899.

ΜΙΛΤ. ΠΑΝΤΑΖΗΣ

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣΙΤΗΡΙΟΣ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΥΜΝΑΣΙΑΚΗΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΝ

Ἀξιότιμος ὁμήγυρι,
Φίλτατοι ὁμιληταί,

Ἀνερχόμενος σήμερον τὸ πρῶτον εἰς τὴν ὑψίστην ταύτην τοῦ ἔθνους ἡμῶν διδασκαλικὴν ἕδραν, καθῆκον ἱερὸν νομίζω καὶ ἐσωτερικὴν ἀνάγκην συναισθάνομαι καὶ δημοσίᾳ ἐνθένδε νὰ διατρανώσω τὰς θερμὰς εὐχαριστίας μου πρὸς πάντας τοὺς εὐδοκήσαντας ν' ἀναγάγωσί με εἰς τὴν σεμνὴν ταύτην ἕδραν, ἤτοι πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν σεπτὸν ἡμῶν Ἄνακτα, πρὸς τὸν ἐξοχώτατον ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργὸν καὶ πρὸς τὴν γεραρὰν τῶν Φιλοσόφων Σχολὴν ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἡμῶν Πανεπιστημίῳ. Καὶ ταύτῃ μὲν τὴν προσήκουσαν λέγω χάριν ὅτι με τὰ μάλιστα τιμήσασα ἐνέκρινε μέλος αὐτῆς, τῷ δ' ἐπὶ τῆς Παιδείας Ὑπουργῷ κ. Ἀ. Εὐταξίᾳ, ὅτι ἐν τῷ θερμῷ αὐτοῦ καὶ ὑπὲρ τῆς γυμνασιακῆς παιδείας διαφέροντι τὴν γνώμην τῆς σεβαστῆς τῶν Φιλοσόφων Σχολῆς, ἣν αὐτὸς προεκάλεσεν, καὶ ἐπεδοκίμασεν εὐθύς· τῷ δὲ σεπτῷ ἡμῶν Ἄνακτι ταπεινῶς τὴν προσήκουσαν ἀπονέμω εὐχαριστίαν, ὅτι τὴν κατὰ γνώμην τῆς σεβαστῆς τῶν Φιλοσόφων Σχολῆς γενομένην αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἐξοχωτάτου ἐπὶ τῆς Παιδείας Ὑπουργοῦ πρότασιν περὶ ἐμοῦ ηὐδόκησε νὰ περιβάλῃ διὰ τοῦ ὑψηλοῦ Αὐτοῦ κύρους.

Τὸ περιεχόμενον δὲ τῆς προτάσεως ταύτης τῆς εἰς ἐμὲ ἀναφερομένης εἶνε τόδε, ἀνατίθεταί μοι κατ' αὐτὴν ἡ ἀπὸ τῆς πανεπιστημιακῆς ἕδρας διδασκαλία τῆς γυμνασιακῆς παιδαγωγικῆς. Ἴσως νῦν τινες, ἀκούσαντες τὸ ἐπιδιοριστικὸν ἐπίθετον γυμνασιακῆς καὶ τοῦτο ἐν νῷ ἔχοντες, θὰ νομίσωσιν ὅτι τὸ μάθημα τοῦτο στενὸν κομιδῇ εἶνε, πάντως στενώτερον ἢ ὥστε ἰδία ἕδρα νὰ ἱδρυθῇ δι' αὐτὸ καὶ ἴδιος νὰ διορισθῇ καθηγητής. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω σήμερον, ὅτε ὅλως ἄλλως ἢ πρὸ ὀλίγων ἔτι ἐτῶν ἔχουσι τὰ τῆς γυμνασι-

ακῆς παιδαγωγικῆς. Αὕτη, ὡς ἐμφανίζεται ἡμῖν ἐν τοῖς πρώτοις εἰς αὐτὴν ἀναφερομένοις συγγράμμασι, π.χ. ἐν τοῖς Consiliis scholasticis τοῦ περιωνύμου φιλολόγου Wolf, ἐν τῇ Gymnasialpädagogik τοῦ Nägelsbach, Roth, Hirzel (Vogt, Das Universitässeminar, σ. 46.) καὶ ἄλλων τινῶν, δὲν ἦτο οὐσιωδῶς ἄλλο τι ἢ ἁπλῆ συναγωγὴ ἀτομικῶν ἐμπειριῶν καὶ ὑποκειμενικῶν ὅλως σκέψεων τοῦ συγγραφέως ἑκάστου τῶν βιβλίων τούτων ἄνευ τινὸς αὐτῶν δικαιολογήσεως διὰ γενικῶν παιδαγωγικῶν ἀρχῶν καὶ θεμελιώσεως ἐκείνων ἐπὶ τοιούτων ἀρχῶν. Τὰ ἐν τοῖς πρώτοις δῆλα δὴ τούτοις συγγράμμασι τῆς γυμνασιακῆς παιδαγωγικῆς περιεχόμενα διδάγματα δὲν παρήγοντο κατά τινα ἀναγκαίαν ἐσωτερικὴν ἀκολουθίαν ἐκ γενικῶν παιδαγωγικῶν ἀρχῶν, οἵας περιέχει καὶ παρέχει ἡμῖν ἡ γενικὴ ἢ φιλοσοφικὴ ἢ θεωρητικὴ ἄλλως καλουμένη παιδαγωγική, οὐδ' ἐπεχειρεῖτο δικαιολόγησίς τις ἐκείνων τῶν διδαγμάτων διὰ τῶν ἀρχῶν τούτων. Οὕτω τότε ἐχόντων τῶν κατὰ τὴν γυμνασιακὴν παιδαγωγικήν, εἰς πολὺ ὀλίγην ἢ μᾶλλον εἰς οὐδεμίαν αὕτη εὑρίσκετο σχέσιν πρὸς τὴν γενικὴν παιδαγωγικήν, διὸ καὶ ἦτο δυνατὸν τότε ἐκείνη νὰ κατανοῆται ἄνευ τινὸς γνώσεως ταύτης, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἦτο δυνατὸν νὰ διδάσκηται καὶ ἐδιδάσκετο ἐν τοῖς παλαιοτέροις ἐκείνοις χρόνοις ἡ γυμνασιακὴ παιδαγωγικὴ ἄνευ προηγουμένης διδασκαλίας τῆς γενικῆς παιδαγωγικῆς.

Τὰ λεχθέντα περὶ τῆς σχέσεως τῆς παλαιοτέρας γυμνασιακῆς παιδαγωγικῆς πρὸς τὴν γενικὴν ἢ θεωρητικὴν παιδαγωγικὴν ἰσχὺν ἔχουσι καὶ περὶ τῆς σχέσεως τῆς αὐτῆς τῶν αὐτῶν χρόνων πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς παιδαγωγικῆς· ἢ ὀλίγη τις ἢ οὐδεμία ὑφίστατο σχέσις μεταξὺ ἀμφοτέρων οὐδ' ἐχρησιμοποιοῦντο διδάγματα ἐκ τῆς δευτέρας ὑπὲρ τῆς πρώτης. Τούτων οὕτως ἐχόντων, οἱ ἐν παλαιοτέροις τῶν νῦν χρόνοις διδάσκοντες τὴν γυμνασιακὴν παιδαγωγικὴν δὲν συνησθάνοντο ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἀνάγκην νὰ διδάσκωσιν ἅμα καὶ ἱστορίαν τῆς παιδαγωγικῆς.

Τοιαύτη λοιπὸν ἐν συντόμῳ ἦτο ἡ γυμνασιακὴ παιδαγωγικὴ τῶν παλαιοτέρων χρόνων, καί, ἐφ' ὅσον τοιαύτη ἦτο, ἀληθῶς δὲν ἤξιζε νὰ ἔχῃ ἰδίαν ἕδραν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ἴδιον καθηγητήν· καὶ ὄντως δὲν εἶχε τότε καὶ ἐν ἄλλοις μᾶλλον ἡμῶν προηγμένοις λαοῖς. Ἐν οἷς τῶν λαῶν τούτων Πανεπιστημίοις ἡ γυμνασιακὴ παιδαγω

γική τότε ἐδιδάσκετο καὶ ὁσάκις ἐδιδάσκετο, ἡ ταύτης διδασκαλία ἐγίνετο ἐν παρέργῳ ὑπὸ καθηγητῶν κύριον ἔργον ἐχόντων τὴν διδασκαλίαν ἄλλων μαθημάτων, μάλιστα δὲ ὑπὸ φιλολόγων διὰ τὴν ἐν τοῖς γυμνασίοις κατὰ τοὺς χρόνους περὶ ὧν νῦν λέγομεν ἐπικράτησιν τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν καὶ τῶν Λατινικῶν. Τὴν σήμερον δ' ὅμως, μάλιστα ἀπὸ τοῦ 1880, κατόπιν τῶν ἐργασιῶν καὶ τοῦ W. Schrader, ἀλλὰ μάλιστα τοῦ H. Schiller, O Frick, W. Fries, W. Münch, R. Menge, P. Dettweiler, G. Richter καὶ ἄλλων παμπόλλων ἐργατῶν τῆς νῦν γυμνασιακῆς παιδαγωγικῆς, αὕτη ὅλως ἀλλοίαν ἔλαβε τροπὴν καὶ μορφήν, ἀπέβη δ' ἀληθῶς ἐπιστήμη. Οὐδὲν δίδαγμα αὕτη τὴν σήμερον προφέρερεται χωρὶς νὰ ἐπιχειρῇ τοῦτο νὰ δικαιολογῇ διὰ τῶν διδαγμάτων τῆς γενικῆς παιδαγωγικῆς καὶ ἐπὶ τούτων νὰ θεμελιοῖ, ἤτοι ἐκ τούτων νὰ παράγῃ κατά τινα λογικὴν καὶ ἀναγκαίαν ἀκολουθίαν. Πᾶν ζήτημα τῆς γυμνασιακῆς παιδαγωγικῆς, ὅσον μερικὸν καὶ εἰδικὸν καὶ ἂν εἶνε, τὴν σήμερον λύεται μόνον ἀναγόμενον εἰς γενικὰς καὶ θεμελειώδεις τῆς καθόλου παιδαγωγικῆς ἀρχάς. Οὕτως ἐν τῷ ἔργῳ αὐτῆς χωροῦσα ἡ νῦν γυμνασιακὴ παιδαγωγικὴ δύναται ὀρθῶς νὰ ὀνομασθῇ ἐπιστημονική, καθόσον οὕτως οὐδὲν αὐτῇ αὐθαίρετον προσπέφυκε, ἐρειδομένῃ ἐπὶ ψυχολογικῆς βάσεως, οἵαν, ὡς εὐθὺς ἐροῦμεν, παρέχει ἡ γενικὴ παιδαγωγική. (Rein, Lehrproben etc., τεῦχ. 22, σελ. 13). Ἄρρηκτος λοιπὸν τὴν σήμερον ὑπάρχει σχέσις μεταξὺ τῆς γυμνασιακῆς καὶ τῆς γενικῆς παιδαγωγικῆς, διὸ καὶ ἐκείνη νοητὴ δὲν εἶνε ἄνευ προτέρας κατανοήσεως καὶ γνώσεως ταύτης, δὲν εἶνε δ' ἅμα δυνατὸν καὶ νὰ προάγῃ τις ἐκείνην ἄνευ βαθείας γνώσεως ταύτης. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ τῆς γυμνασιακῆς παιδαγωγικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἀντιπρόσωπος πρέπει ὅλως καὶ βαθέως γνώστης νὰ εἶνε τῆς γενικῆς παιδαγωγικῆς, εἰς ταύτην δὲ πρότερον νὰ εἰσάγῃ τοὺς ὁμιλητὰς αὐτοῦ, πρὶν ἢ ἐπιχειρήσῃ ἐκείνην αὐτοὺς νὰ διδάξῃ, ἂν μέλλῃ νοητὸς νὰ εἶνε αὐτοῖς καὶ ὠφέλιμος.

Καὶ πρὸς τὴν ἱστορίαν δὲ τῆς παιδαγωγικῆς πολλαπλῶς τὴν σήμερον συνδέεται ἡ γυμνασιακὴ παιδαγωγική· διὸ καὶ ὑπὸ τῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἀντιπροσώπων ταύτης ἐκείνη ἀναγκαῖον κρίνεται νὰ διδάσκηται καὶ ὄντως διδάσκεται. Ἀλλ' ὄπισθεν τῆς σήμερον γενικῆς παιδαγωγικῆς, ὡς αὕτη διεμορφώθη καὶ διαμορφοῦται ἀπὸ τοῦ Ἑρ-

ϐάρτου μάλιστα, κρύπτονται δύο φιλοσοφικαὶ μαθήσεις, ἄνευ τῆς βαθείας γνώσεως τῶν ὁποίων ἀδύνατόν τις νὰ κατανοῇ, πολλῷ δὲ μᾶλλον νὰ διδάσκῃ ἀπὸ Πανεπιστικιαῆς ἕδρας ἐκείνην· εἶνε δ' αὗται ἡ ψυχολογία καὶ ἠθική. Τούτων μὲν ἡ τελευταία εἶνε ἀπολύτως ἀναγκαία διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν σκοπῶν τῆς ἀγωγῆς, ἡ δὲ πρώτη, γνωρίζουσα ἡμῖν τοὺς νόμους καθ' οὓς τελεῖται ὁ τοῦ ἀνθρώπου ψυχικὸς βίος, εἶνε ἀπολύτως ἀναγκαία πρὸς τὴν ἐξεύρεσιν τῶν καταλλήλων μέσων, δι' ὧν δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν παρὰ τοῖς παιδευομένοις τοὺς ἅπαξ τῇ βοηθείᾳ τῆς ἠθικῆς καθορισθέντας σκοποὺς τῆς ἀγωγῆς καθόλου· μόνον ὅταν τὰ μέσα ταύτης εἶνε σύμφωνα τοῖς νόμοις τοῦ ψυχικοῦ ϐίου τοῦ ἀνθρώπου, εἶνε δυνατὸν νὰ ἐπιδράσωμεν ἀποτελεσματικῶς ἐπὶ τῆς ψυχῆς τῶν παιδευομένων καὶ νὰ κατευθύνωμεν τὸν ψυχικὸν βίον αὐτῶν πρὸς τοὺς ἅπαξ καθορισθέντας σκοποὺς τῆς ἀγωγῆς καθόλου. Ὡς ἡ φυσικὴ καὶ χημεία, λέγει ὁ W. Rein, (ἔ. ἀ. σελ. 6) ζητοῦσι νὰ εἰσδύσωσιν εἰς τοὺς νόμους τῆς φύσεως, ἵνα διὰ τῆς γνώσεως καὶ χρησιμοποιήσεως τούτων προαγάγωσι τὴν τοῦ ἀνθρώπου εὐδαιμονίαν καὶ πολιτισμόν, οὕτως ἡ παιδαγωγικὴ καὶ διδακτικὴ ζητοῦσι νὰ διασαφήσωσιν ἑαυταῖς τοὺς νόμους τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἵνα ἐκ τῆς γνώσεως τούτων πορίσωσιν ἑαυταῖς τὰ μέσα τὰ κατάλληλα πρὸς τὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν παιδικῶν ψυχῶν καὶ τὴν τούτων κατεύθυνσιν εἰς τοὺς ἅπαξ ὁρισθέντας σκοποὺς τῆς ἀγωγῆς.

Πρέπει δ' ἅμα νὰ ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ τόδε· ἡ τῶν νῦν χρόνων παιδαγωγικὴ ἀπαλλαγεῖσα, εἰ καὶ ἐν τῇ πράξει οὔπω ὅλως, τῆς πρὸ ὀλίγων ἔτι ἐνιαυτῶν κρατούσης μονομεροῦς θεραπείας καὶ καλλιεργίας τοῦ πνεύματος, ἔστρεψε τὴν προσοχὴν αὐτῆς καὶ εἰς τὴν θεραπείαν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ σώματος· πρῶτον διότι συνεῖδε τὰ κακὰ ἐπακολουθήματα τῆς μονομεροῦς ἐκείνης θεραπείας τοῦ πνεύματος, δεύτερον δὲ διότι ἡ νεωτέρα, φυσιολογικὴ καλουμένη, ψυχολογία σαφέστερον καί, οὕτως εἰπεῖν, ἁπτότερον κατέδειξε τὴν μεταξὺ ψυχῆς καὶ σώματος ὑφισταμένην ἀμοιϐαίαν σχέσιν καὶ ἐπενέργειαν, ἀληθὲς οὕτω καὶ θεωρητικῶς ἀποδείξασα τὸ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων λεγόμενον, ἐκ τῆς πείρας δὲ καὶ παρατηρήσεως ὑπ' αὐτῶν ἐξαχθέν, «νοῦς ὑγιὴς ἐν σώματι ὑγιεῖ». Τοιαύτην τροπὴν ἐν τοῖς νεωτάτοις χρόνοις λαϐοῦσα ἡ παιδαγωγικὴ ἐξετάζει παραλλήλως τῇ ψυχικῇ ἀγωγῇ καὶ τὴν σωματικὴν ἀγωγήν· ἀλλ' ἡ περὶ ταύτης θεωρία προϋποθέτει γνώσεις τῆς

σωματολογίας τοῦ ἀνθρώπου, καθ' ὃν τρόπον ἡ περὶ τῆς ψυχικῆς ἀγωγῆς θεωρία γνώσεις τῆς ψυχολογίας· διὸ καὶ ἐκείνων ἱκανῶς κύριος πρέπει νὰ εἶνε ὁ τὴν γυμνασιακὴν παιδαγωγικὴν μέλλων νὰ διδάσκῃ μάλιστα ἀπὸ πανεπιστημιακῆς ἕδρας καὶ ἐν τῇ νῦν αὐτῆς μορφῇ καὶ ἐκτάσει.

Κατὰ ταῦτα ὁ ἐν Πανεπιστημίῳ εἰδικὸς καθηγητὴς τῆς γυμνασιακῆς παιδαγωγικῆς ἀνάγκη νὰ διδάσκῃ πρῶτον ἱστορίαν τῆς παιδαγωγικῆς, εἶτα γενικὴν παιδαγωγικήν, ἤτοι γενικὴν διδακτικήν, θεωρίαν τῆς κυρίως ἀγωγῆς ἤτοι παιδαγωγικὴν ἐν στενωτέρᾳ τῆς λέξεως σημασίᾳ, θεωρίαν τῆς σωματικῆς ἀγωγῆς, ἐν τέλει δὲ εἰδικὴν διδακτικὴν ἢ μεθοδικὴν τῶν ἐν τοῖς γυμνασίοις διδασκομένων μαθημάτων καὶ παιδαγωγικὴν τῶν ἐν αὐτοῖς παιδευομένων. Τὰ δύο δὲ ταῦτα τελευταῖα κεφάλαια τῆς παιδαγωγικῆς μετ' ἀρκετῶν ἄλλων, π. χ. περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῶν εἰδῶν τῶν γυμνασίων, περὶ τῆς καθόλου ὀργανώσεως αὐτῶν, περὶ τῆς ἀνάγκης καὶ τοῦ σκοποῦ σχολῶν στοιχουσῶν τῇ μέσῃ ἢ ἀστικῇ καλουμένῃ τάξει, καθὼς καὶ περὶ τῆς καθόλου ὀργανώσεως τούτων, ἀποτελοῦσι τὴν κυρίως γυμνασιακὴν παιδαγωγικὴν ἢ τὴν γυμνασιακὴν παιδαγωγικὴν ἐν στενωτέρᾳ τῆς λέξεως σημασίᾳ. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τέλει πᾶν τὸ οἰκοδόμημα τῆς νῦν παιδαγωγικῆς θεμελιοῦται ἐπὶ τῆς ψυχολογίας, καλὸν εἶνε νὰ διδάσκῃ ὁ αὐτὸς τῆς γυμνασιακῆς παιδαγωγικῆς καθηγητὴς καὶ παιδαγωγικὴν ψυχολογίαν.

Τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα εἶνε τὰ μαθήματα, ἅτινα πρέπει νὰ γνωρίζῃ μόνον ἢ νὰ γνωρίζῃ, ἅμα δὲ καὶ νὰ διδάσκῃ ὁ ἐν Πανεπιστημίῳ εἰδικὸς καθηγητὴς τῆς νῦν γυμνασιακῆς παιδαγωγικῆς. Ἀλλ' ἡ τῶν τοσούτων καὶ τοιούτων μαθημάτων ὑπ' αὐτοῦ γνῶσις μόνον ἢ καὶ διδασκαλία δὲν ἐξαντλεῖ τὴν ὅλην ἀναγκαίαν αὐτοῦ δρᾶσιν· ἐν πρώτοις ἡ παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη, ἀποχωριζομένη τῆς παιδαγωγικῆς πράξεως, διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ περιπέσῃ εἰς νεφελώδη ἰδεολογίαν, ὡς λέγει ὁ Perthes[1], ἢ εἰς θεωρητικὴν μονομέρειαν, ὡς λέγει ὁ Νέστωρ τῆς ἐν Γερμανίᾳ γυμνασιακῆς παιδαγωγικῆς W. Schrader[2]· διὰ τοῦτο δ' εἰς διαρκῆ σχέσιν πρὸς τὴν παιδαγωγικὴν πρᾶξιν, τὴν λυδίαν λίθον πάσης παιδαγωγικῆς θεωρίας, πρέπει νὰ εὑρίσκηται καὶ ὁ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἐκπρόσωπος τῆς γυμνασιακῆς παιδαγωγικῆς καὶ ἄλλως καὶ αὐτὸς διδάσκων ἔστω καὶ ὀλίγας ὥρας

ἐν γυμνασίῳ ἢ μάλιστα ἐν ἑλληνικῷ σχολείῳ, διότι τὴν περὶ τὸ διδάσκειν δεξιότητα δύναταί τις νὰ διασώζῃ, μόνον ἂν διατελῇ ἐπαρκῶς αὐτὸς διδάσκων· ταύτης δὲ τῆς δεξιότητος δεῖται καὶ διὰ τὸ εὐθὺς μνημονευθησόμενον ἔργον αὐτοῦ. Ὁ αὐτὸς δῆλα δὴ καθηγητὴς πρέπει τοὺς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἀκροατὰς αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν παιδαγωγικὴν καὶ διδακτικὴν πρᾶξιν νὰ εἰσάγῃ καὶ καθοδηγῇ εἰς αὐτήν· τοῦτο δὲ τὸ ἔργον αὐτοῦ προδήλως νέα καθήκοντα ἐπιβάλλει αὐτῷ, ὧν ἓν καὶ τὸ νὰ διδάσκῃ αὐτὸς ὑποδειγματικῶς ἐνώπιον τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ.

Τοσαύτης, κύριοι, τῆς σήμερον οὔσης τῆς ἐκτάσεως τῆς γυμνασιακῆς παιδαγωγικῆς, τοσούτων δὲ καὶ τοιούτων τῶν ἔργων τοῦ ταύτης ἀντιπροσώπου ἐν Πανεπιστημίῳ, πρόδηλον ὅτι luxus καὶ διὰ τὸ ἡμέτερον Πανεπιστήμιον δὲν εἶνε ὁ καθορισμὸς ἰδίας ἕδρας δι' αὐτήν, ἴδιον ἐχούσης καθηγητήν. Διὰ ταῦτα δὲ πάντα ὀρθῶς καὶ τὸ Σ. ἐπὶ τῆς Παιδείας Ὑπουργεῖον ἐζήτησε τὴν πλήρωσιν τῆς ἕδρας τοῦ μαθήματος τῆς γυμνασιακῆς παιδαγωγικῆς, καθ' ὃν εἶχε σκοπόν, τὴν παιδαγωγικὴν δῆλα δὴ μόρφωσιν πάντων τῶν ἐν τῇ γυμνασιακῇ παιδείᾳ διδασκόντων οἱαδήποτε τῶν ἐν αὐτῇ διδασκομένων ἐπιστημονικῶν μαθημάτων, ἀρχαίων ἢ νεωτέρων γλωσσῶν, θρησκευτικῶν, μαθηματικῶν, φυσικῶν, ἱστορίας, γεωγραφίας καὶ φιλοσοφικῶν.

Ἀλλά, κύριοι, περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς παιδαγωγικῆς ταύτης μορφώσεως τῶν λειτουργῶν τῆς γυμνασιακῆς παιδείας θαυμασταὶ γνῶμαι, ἢ μᾶλλον αὐτὸ τοῦτο ἀπίστευτοι προλήψεις, ἐπεκράτουν τέως ἐν αὐτῇ τῇ Γερμανίᾳ, τῇ κατ' ἐξοχὴν χώρᾳ τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης, καὶ δὴ παρ' ἀνδράσιν ὑπέροχον ἐν τῇ καθ' ὅλου ἐπιστήμῃ κατέχουσι θέσιν, οἳ δὴ καὶ ἠρνοῦντο ὅλως τὴν ἀνάγκην ταύτην. Τοιαῦται γνῶμαι τὴν σήμερον, εἶνε ἀληθές, δὲν ἐπικρατοῦσι πλέον, ἀλλ' ὅμως δὲν ἐλλείπουσιν οἱ ταύτας λέγοντες, εἰ καὶ δὲν τολμῶσιν αὐτὰς νὰ ὑπερασπίζωσι μετὰ τοῦ προτέρου θάρρους καὶ τῆς προτέρας πεποιθήσεως. Ὁπωσδήποτε τέλεον ἐκ τῆς συνειδήσεως πάντων τῶν συγχρόνων ἡμῖν καὶ ἐθελόντων νὰ λέγωσί τι περὶ γυμνασιακῆς παιδείας, ὅπως λέγει που ὁ W. Rein, δὲν ἐξηλείφθησαν αἱ προλήψεις ἐκεῖναι. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς οὗτος ἐν ἔτει 1890 συνῃσθάνθη τὴν ἀνάγκην δριμύτατα τὸ ἀνυπόστατον αὐτῶν νὰ ἀποδείξῃ[3]· καὶ ὁ W. Fries δ' ἀρχόμενος ἐσχάτως, ἐν ἔτει 1898, τῶν παραδόσεων αὐτοῦ περὶ γυμνασικῆς παιδαγωγικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ἅλλης, δὲν ἐνόμισε περιττὸν νὰ

διαλάβῃ καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς παιδαγωγικῆς μορφώσεως τῶν λειτουργῶν τῆς γυμνασιακῆς παιδείας[4]. Ἂν νῦν καὶ ἐγὼ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἐπ' ὀλίγον τὴν προσοχὴν ὑμῶν θὰ ἀπασχολήσω, φρονῶ ὅτι πολὺ ὀλιγώτερον ἐγὼ θὰ θεωρηθῶ ἀπροσδιόνυσόν τι τοῖς νῦν χρόνοις καὶ περιττὸν πράξας. Τοῦτο δὲ πρῶτον, διότι τοῦ θέματος παρ' ἡμῖν οὔπω ἐγένετο ἀνάπτυξις ἐν τῇ προσηκούσῃ διεξοδικότητι, εἶτα δὲ διότι καὶ παρ' ἡμῖν ἴσως ὑπάρχουσί τινες ἀρνούμενοι τὴν ἀνάγκην περὶ ἧς νῦν λέγομεν, πάντως δ' ἄλλοι οἱ οὐχὶ ἐξ ἐσωτερικῆς σαφοῦς πεποιθήσεως ταύτην ἀναγνωρίζοντες, ἀλλὰ ψιλῇ πείρᾳ καί, ὡς εἰπεῖν, ψιλῷ συναισθήματι, καὶ δὴ οὐχὶ ἀτόπως, ἀφοῦ παρ' ἡμῖν τι διεξοδικῶς πως περὶ τοῦ πράγματος δὲν ἐγράφη οὐδ' ἐλέχθη· τρίτον δέ, ἵνα ὑμεῖς, φίλοι ὁμιληταί, ὠφεληθῆτε χάριν τῆς μαθητιώσης νεολαίας τοῦ ἔθνους ἡμῶν καὶ ἐκ τοῦ ἐμοῦ μαθήματος, ἀνάγκη αὐτὸ νὰ παρακολουθῆτε ἐξ ἐσωτερικῆς πεποιθήσεως περὶ τοῦ λυσιτελοῦς αὐτοῦ και οὐχὶ ἔκ τινος ἐξωτερικῆς ὑποχρεώσεως. Ἡ πεποίθησις ἐκείνη θὰ ἐγγεννᾶται μὲν ἐν ὑμῖν ἀεὶ μείζων, προϊούσης τῆς διδασκαλίας αὐτῆς, πάντως δ' ὅμως εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς γένεσιν οὐχὶ ὀλίγον θὰ συντελέσῃ εὐρεῖά πως ἀνάπτυξις τοῦ ὑπ' ἐμοῦ ἐκλεχθέντος θέματος τῆς πρώτης μου πανεπιστημιακῆς ὁμιλίας· εἰς ταύτην δὲ τὴν ἀνάπτυξιν, ἱκανὰ ἤδη προοιμιασάμενος, καὶ χωρῶ εὐθύς, εὔελπις ὅτι εὔνων καὶ συγγνωμονικῶν θὰ τύχω ὑμῶν πάντων, κύριοι, ἀκροατῶν.

Οἱ ἀρνούμενοι τὴν ἀνάγκην τῆς παιδαγωγικῆς μορφώσεως τῶν ἐν τῇ γυμνασιακῇ παιδείᾳ διδασκόντων συνήθως καὶ πρώτιστα λέγουσιν ὅτι οὗτοι, ἅτε ἐπιστημονικὴν κεκτημένοι μόρφωσιν, κέκτηνται ἅμα διὰ ταύτην τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν δεξιότητα νὰ ἐξευρίσκωσιν ἰδίᾳ δυνάμει, ἄνευ τινὸς ὑπ' ἄλλου καθοδηγήσεως καὶ διδαχῆς, τὴν ὀρθὴν ὁδὸν τῆς αὐτῶν διδασκαλίας ἐν τῇ γυμνασιακῇ παιδείᾳ. Τὸ τοιοῦτον ὀρθὸν θὰ ἦτο, ἂν ἡ τῆς Ἀκαδημαϊκῆς διδασκαλίας μέθοδος ἠδύνατο νὰ εἶνε ὁμοία τῇ μεθόδῳ τῇ ἀναγκαίᾳ ἐν τοῖς κατωτέροις τοῦ Πανεπιστημίου σχολείοις· ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε δυνατόν. Ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ὡς γνωστόν, πρόκειται περὶ τῆς διδασκαλίας νέων ἀνεπτυγμένων ἤδη τὸν νοῦν διά τε τὴν ἡλικίαν καὶ διὰ τὴν προηγησαμένην αὐτῶν γενικὴν μόρφωσιν. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ δύνανται οὗτοι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εὐχερῶς νὰ τελῶσι πᾶσαν νοητικὴν λειτουργίαν ἐπὶ πάσης αὐτοῖς προσαγομένης πνευματικῆς, οὕτως

εἰπεῖν, τροφῆς, ἀρκεῖ μόνον ἡ προσαγωγὴ τοῦ ὑλικοῦ τούτου νὰ γίνηται ἄνευ ἁλμάτων ἢ πρωθυστέρων, ἐν τῇ προσηκούσῃ δῆλα δὴ συστηματικῇ διατάξει καὶ συνοχῇ. Σκοπεῖ δ' ἡ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδασκαλία, ὡς γνωστὸν ὡσαύτως, νὰ μεταδίδῃ μὲν τοῖς εἰς αὐτὸ φοιτῶσι τὰς γνώσεις τὰς ἀναγκαίας καὶ πρὸς τὴν εἶτα ἐν τῷ βίῳ χρησιμοποίησιν τῆς ἐπιστήμης, κυρίως δὲ νὰ εἰσάγῃ αὐτοὺς εἰς τὴν μέθοδον τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, ἵνα οὕτω διὰ τῆς ἐξοικειώσεως πρὸς ταύτην, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς μεταδόσεως τοῦ ἀναγκαίου ὑλικοῦ παρέχῃ τοῖς βουλομένοις καὶ δυναμένοις καὶ τὴν ἱκανότητα περαιτέρω νὰ προάγωσι τὴν ἐπιστήμην, ἧς θεράποντας τάττουσιν ἑαυτοὺς οἱ ἀκροαταὶ τῆς πανεπιστημιακῆς διδασκαλίας. Οὕτω τὴν φύσιν ἐχόντων τούτων, τοιούτων δὲ ὄντων τῶν σκοπῶν τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδασκαλίας, ἡ μέθοδος ταύτης οὔτε ἀναγκαῖον οὔτε δυνατὸν ἄλλη τις νὰ εἶνε ἢ ἡ συστηματικὴ καλουμένη, ἥτις ὑπ' οὐδενὸς ἄλλου καθορίζεται ἢ ὑπὸ τῆς φύσεως αὐτοῦ τοῦ ἀντικειμένου τῆς διδασκαλίας. Ἡ ἐπιστήμη ἐν οὐδενὶ ἀλλοτρίῳ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς κειμένῳ δύναται νὰ ζητῇ τοὺς νόμους αὐτῆς, ἀλλὰ μόνον ἐν ἑαυτῇ καὶ ταῖς ἀνάγκαις αὐτῆς, διότι μόνον οὕτω δύναται νὰ προάγηται καὶ ἐπιτελῇ τοὺς σκοποὺς αὐτῆς, τόν τε ἰδεώδη, τὴν ἀνακάλυψιν νέων ἀληθειῶν, καὶ τὸν πρακτικόν. τὴν προαγωγὴν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου[5]· διότι πᾶσα ἐπιστήμη, καὶ ἡ τὰ μάλιστα χάριν αὐτῆς θεραπευομένη, διατρέχει, ὡς γνωστόν, τὸν κίνδυνον νὰ θεωρηθῇ ὥς τις ἀνωφελὴς παιδιά, ἢ μᾶλλον, (ἐπιτραπήτω μοι ἡ λέξις) μικροπαιδιὰ ἄνευ ἐφαρμογῆς ἐπὶ τὸν ἀνθρώπινον βίον καὶ διαρκοῦς πρὸς αὐτὸν ἀναφορᾶς.

Ἄλλως δ' ὅμως ἔχουσι καὶ ἀνάγκη νὰ ἔχωσι τὰ τῆς διδασκαλίας ἐν τοῖς γυμνασίοις. Ἐν τούτοις πρόκειται περὶ τῆς διδασκαλίας νέων καὶ παίδων οὔπω ἀνεπτυγμένων καὶ ὡρίμων τὸν νοῦν, ἀνασκήτων δ' ἔτι εἰς τὴν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον εὐχερῆ καὶ ἐπιτυχῆ τέλεσιν πάσης νοητικῆς ἐργασίας ἐπὶ πάσης ὕλης. Οἱ μαθηταὶ δῆλα δὴ τῶν γυμνασίων οὔπω δεξιοὶ εἶνε οἱασδήποτε γνώσεις, καὶ κατὰ τὴν συστηματικὴν διάταξιν αὐτοῖς προσφερομένας, νὰ εἰσδέχωνται, βαθέως νοοῦντες αὐτὰς καὶ σχετικῶς διαρκῶς κύριοι αὐτῶν γινόμενοι. Πρὸς τοῦτο ἐλλείπουσιν ἔτι αὐτοῖς αἱ ἀναγκαῖαι συνθῆκαι· πρῶτον ἐλλείπουσιν αἱ στοιχειωδέσταται ἐκεῖναι γνώσεις, ἅς, ἀποτελούσας τὴν βάσιν παντὸς κλάδου τοῦ ἐπιστητοῦ, παρέχει ἡ γυμνασιακὴ παιδεία, ἥτις

καὶ διὰ τοῦτο γενικὴ παιδεία καλεῖται, καὶ προπαιδεία εἶνε διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν σπουδὴν ἀπὸ τῆς ὑλικῆς ταύτης, οὕτως εἰπεῖν, ἀπόψεως. Δεύτερον δὲ ἐλλείπει τοῖς μαθηταῖς ἐκείνη ἡ καθολου τοῦ νοῦ ἀνάπτυξις καὶ ἰσχύς, ἥτις, προσγινομένη τῇ διανοίᾳ τῶν ἐν τοῖς γυμνασίοις σπουδαζόντων διὰ τῆς προσηκούσης μάλιστα ἐνασχολήσεως μὲ τὰς προμνημονευθείσας στοιχειώδεις γνώσεις, καθιστᾷ αὐτὴν δεξιὰν νὰ τελῇ τὰς ἰδιαζούσας αὐτῇ λειτουργίας καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κλάδων τοῦ ἐπιστητοῦ, ἄνευ διαρκοῦς καὶ ἀμέσου ὑπ' ἄλλου καθοδηγήσεως. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει ἡ γυμνασιακὴ παιδεία ὀρθῶς δύναται νὰ κληθῇ προπαιδεία διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν σπουδὴν καὶ ἀπὸ εἰδολογικῆς ἀπόψεως.

Κατὰ ταῦτα οὐσιώδης καὶ μεγαλη διαφορὰ κατὰ τὴν νοητικὴν μόρφωσιν καὶ δεξιότητα ἀπό τε ὑλικῆς καὶ εἰδολογικῆς ἀπόψεως ὑφίσταται μεταξὺ μαθητῶν καὶ φοιτητῶν, διαφορά, ἥτις τοσούτῳ μείζων ἀποβαίνει, ὅσῳ κατωτέρα εἶνε ἡ τάξις, εἰς ἣν οἱ μαθηταὶ ἀνήκουσι, καὶ μικροτέρα ἡ ἡλικία, ἣν ἔχουσι. Ἡ διαφορὰ αὕτη δὲν εἶνε δυνατὸν ἢ ἀναγκαῖον ἐπακολούθημα νὰ ἔχῃ τὴν κατὰ τὴν διδασκαλίαν διαφορὰν τοῦ τρόπου ταύτης, ἤτοι τῆς μεθόδου καθόλου. Ἡ μέθοδος κατὰ ταῦτα τῆς ἀκαδημαϊκῆς διδασκαλίας δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε ὁμοία τῇ μεθόδῳ τῆς γυμνασιακῆς διδασκαλίας, οὐδὲ δύναται ἐκείνη, ἡ ἀκαδημαϊκὴ μέθοδος, ἁπλῶς οὕτω νὰ μετενεχθῇ εἰς τὰ γυμνάσια· διὸ δὴ καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ μόρφωσις, ἤτοι ἡ πρόσκτησις τῶν ἀναγκαίων ἐπιστημονικῶν γνώσεων καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου, δὲν ἐξασφαλίζει τοῖς ἐν τοῖς γυμνασίοις διδάσκουσι τὴν ὑπ' αὐτῶν ἰδίᾳ δυνάμει ἐξεύρεσιν τῆς ὀρθῆς καὶ ἁρμοδίας τοῖς μαθηταῖς ὁδοῦ τῆς εἰς αὐτοὺς μεταδόσεως καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν προσκτήσεως σαφῶν καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν διαρκῶν τῶν ἀναγκαίων γνώσεων. Ἡ μέθοδος τῆς ἐν τῇ γυμνασιακῇ παιδείᾳ διδασκαλίας δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ καθορίζηται ὑπὸ μόνου τοῦ ἀντικειμένου τῆς διδασκαλίας, ὡς τοῦτο γίνεται ἐν τῇ ἀκαδημαϊκῇ διδασκαλίᾳ διὰ τοὺς προμνημονευθέντας λόγους. Ἐν τῷ καθορισμῷ τῆς μεθόδου τῆς γυμνασιακῆς διδασκαλίας διὰ τὴν ἄνω ἐκτεθεῖσαν ἐλαττωματικήν, οὕτως εἰπεῖν, ἔτι κατάστασιν τοῦ νοῦ τῶν ἐν τοῖς γυμνασίοις διδασκομένων πρέπει, προκειμένου μὲν περὶ τῶν γενικῶν διδακτικῶν ἀρχῶν, νὰ λαμβάνηται πρὸ ὀφθαλμῶν μόνον τὸ ὑποκείμενον τῆς διδασκαλίας, οἱ μαθηταί, προκειμένου

δὲ περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν γενικῶν τούτων διδακτικῶν ἀρχῶν εἰς ἕκαστον τῶν διδασκομένων μαθημάτων, πρέπει ἅμα νὰ λαμβάνηται πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ ἡ φύσις τούτων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ μόνον αὕτη [6]. Ἤτοι μόνον ἢ ἰδίᾳ αἱ πνευματικαὶ ἀνάγκαι τῶν παιδευομένων ἐν τοῖς γυμνασίοις, αὗται πρέπει νὰ καθορίζωσι τὴν ἐκλογὴν τῆς διδακτέας ὕλης, τὴν ἀκολουθίαν τῆς ἤδη ἐκλεχθείσης καὶ τὸν τρόπον τῆς μεταδόσεως, ἤτοι τὴν μέθοδον καθόλου. Αὕτη πρέπει κατὰ ταῦτα μόνον ἢ ἰδίᾳ νὰ κανονίζηται ὑπὸ τῶν νόμων, οἵτινες διέπουσι τὸν ψυχικὸν βίον τῶν μαθητῶν, τὴν μέθοδον δὲ ταύτην καὶ γνωρίζει ἡμῖν μόνον ἡ παιδαγωγική. Ταύτης κατ' ἀκολουθίαν ἡ γνῶσις εἶνε τοῖς ἐν τοῖς γυμνασίοις διδάσκουσιν ἀναγκαῖον συμπλήρωμα τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτῶν μορφώσεως, καὶ ἐφ' ὅσον πρόκειται μόνον περὶ τῆς ὑπὸ τῶν μαθητῶν κατὰ τὸ δυνατὸν διαρκοῦς προσκτήσεως σαφῶν καὶ θετικῶν γνώσεων καὶ δεξιοτήτων, ἣν κυρίως καὶ εἴχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν κατὰ τὴν μέχρι τοῦδε ζήτησιν ἡμῶν. Ὁ ἐπιχειρῶν ἄνευ τῆς γνώσεως τῆς παιδαγωγικῆς, λέγει ὁ Rein [7], μόνον δ' ἐκ τῆς φύσεως τῶν διδασκομένων ἀντικειμένων ὁρμώμενος ν' ἀναπτύξῃ τὴν μέθοδον τῆς τούτων διδασκαλίας διαπράττει τὸ ὀλέθριον σφάλμα τοῦ παρορᾶν τὰς γενικὰς βάσεις τῆς ψυχικῆς λειτουργίας τοῦ μανθάνειν, ἤτοι τὰς ψυχολογικὰς συνθήκας, ὑφ' ἃς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀώρου ἔτι ἀνθρώπου λειτουργεῖ ἀποτελεσματικῶς.

Ἀλλ' ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν γυμνασίων δὲν πρόκειται μόνον περὶ τῆς ὑπὸ τῶν μαθητῶν προσκτήσεως γνώσεων καὶ δεξιοτήτων. Εἶνε βεβαίως αὕτη σπουδαία καὶ εἷς τῶν σκοπῶν τῆς ὅλης ἀγωγῆς ἐπιβάλλει ἡμῖν νὰ φροντίζωμεν κατὰ τὴν διδασκαλίαν, ἵνα οἱ μαθηταὶ κτῶνται ἐπαρκεῖς καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν παραμονίμους γνώσεις καὶ δεξιότητας· ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε καὶ ὁ ὕψιστος σκοπὸς τῆς γυμνασιακῆς διδασκαλίας, ὡς τοῦτο συμβαίνει ἐν τῇ ἀκαδημαϊκῇ διδασκαλίᾳ. Ἐν ταύτῃ ἡ πρόσκτησις τοῦ ἀναγκαίου ὑλικοῦ καὶ ἡ προσοικείωσις τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου εἶνε ἰσότιμοι ἀλλήλοις σκοποὶ καὶ οἱ μόνοι σκοποί, δὲν λαμβάνεται δὲ πρὸ ὀφθαλμῶν, ἂν δι' αὐτῆς ὁ ἄνθρωπος κρείττων γίνεται ἠθικῶς ἢ οὔ. Ἐν τῇ γυμνασιακῇ δ' ὅμως διδασκαλίᾳ ὑπεράνω τῆς ψιλῆς προσκτήσεως τῶν γνώσεων καὶ δεξιοτήτων ἵσταται ἡ καθόλου τοῦ νοῦ ἐνίσχυσις, ἰδίᾳ δ' ἡ μόρφωσις τοῦ θυμικοῦ, ἡ σύμφωνος τῷ ὑψίστῳ, τῷ ἠθικῷ, σκοπῷ τῆς ἀγωγῆς, ὁ ἐξευ-

γενισμὸς δῆλα δὴ τῶν συναισθημάτων καὶ ἡ τῆς βουλήσεως κατεύθυνσις εἰς τὸ ἀγαθόν. Ταῦτα δὲ καὶ πρέπει ἐν τῇ γυμνασιακῇ διδασκαλίᾳ καὶ διὰ ταύτης σκοπίμως καὶ κατὰ προδιαγεγραμμένον σχέδιον νὰ ἐπιδιώκωνται. Διὰ ταῦτα δ' αὕτη εἶνε καὶ πρέπει νὰ εἶνε ἡ καλουμένη παιδαγωγοῦσα διδασκαλία. Νῦν ἡ παιδαγωγικὴ αὕτη δύναμις ἐνυπάρχει ἐν τῇ διδασκομένῃ ὕλῃ αὐτῇ καὶ δύναται ν' ἀσκήσῃ ῥοπήν τινα ἐπὶ τῆς ψυχῆς τῶν παιδευομένων, ὁπωσδήποτε καὶ ἂν προσάγηται αὐτῇ ἡ ὕλη τῆς διδασκαλίας· π. χ. ἡ ἱστορικὴ ὕλη ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ θυμικοῦ τῶν παιδευομένων, ἐξεγείρουσα ὁπωσδήποτε ἠθικὰ συναισθήματα καὶ ἠθικὰς τάσεις διὰ τοῦ ἠθικοῦ αὐτῆς περιεχομένου ἤτοι διὰ τῆς ἐν αὐτῇ ἐνούσης ἠθικῆς δυνάμεως, ὁπωσδήποτε καὶ ἂν προσάγηται τοῖς παιδευομένοις ἡ ἱστορικὴ ὕλη. Τοῦτο τοὐλάχιστον διδάσκει ἡμᾶς, εἰ μή τι ἄλλο, ἡ καθ' ἑκάστην πεῖρα καὶ τῶν ἡμετέρων γυμνασίων. Πᾶσαν δ' ὅμως τὴν δυνατὴν ῥοπὴν ἐπὶ τῶν παιδευομένων δὲν δύναται ν' ἀσκήσῃ ἡ ἐν τῇ διδασκομένῃ ὕλῃ ἐνοῦσα δύναμις, ἂν μὴ χρησιμοποιῆται αὕτη σκοπίμως καὶ κατὰ σχέδιον προδιαγεγραμμένον. Οὕτω τοὐλάχιστον ἔχουσι τὰ πράγματα ἐν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ ἐνεργείᾳ· ἐν πάσῃ δῆλα δὴ τοιαύτῃ τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα δὲν προσδοκᾶται ἅπαν ἐκ τῆς δυνάμεως καθ' ἑαυτήν, ἀλλ' ἐκ τοῦ σκοπίμου εἴδους τῆς ἐφαρμογῆς καὶ χρησιμοποιήσεως αὐτῆς· διὸ θαυμαστὸν ἤθελεν εἶνε, ἂν τὰ πράγματα ἄλλως εἶχον μόνον ἐν τῇ παιδαγωγούσῃ διδασκαλίᾳ [8].

Καὶ ἐν ταύτῃ λοιπὸν παρίσταται ἀνάγκη ἡ ἐν τῇ ὕλῃ αὐτῆς ἐνοικοῦσα μορφωτικὴ δύναμις σκοπίμως καὶ ὀρθῶς νὰ χρησιμοποιῆται, ἵνα ἔχωμεν πάντα τὰ δυνατὰ αἴσια ἐξ αὐτῆς ἀποτελέσματα. Ἀλλὰ τοῦτο δυνατόν, ἂν τὴν ὕλην τῆς διδασκαλίας, ἐν ᾗ ἡ δύναμις ἐνοικεῖ, ὀρθῶς χειριζώμεθα Κατὰ ταῦτα ἡ ὕλη τῆς ἐν τοῖς γυμνασίοις διδασκαλίας, ἵνα ὅλην τὴν παιδαγωγικὴν δύναμιν αὐτῆς ἀναπτύσσῃ, πρέπει νὰ προσάγηται τοῖς παιδευομένοις κατὰ μέθοδον σύμφωνον τῷ καθόλου διανοητικῷ καὶ τῷ ἠθικῷ σκοπῷ τῆς παιδαγωγούσης διδασκαλίας. Τοιαύτη δ' ἡ μέθοδος ἔσται, ἂν κανονίζηται κατὰ ψυχολογικὰς καὶ ἠθικὰς ἀπόψεις, οὐχὶ δὲ κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς διδασκομένης ὕλης αὐτῆς, ἤτοι ἄλλως τῆς ἐπιστήμης Τοιοῦτό τι ἐνταῦθα εἶνε ὅλως ἄτοπον, ἀφοῦ ὁ σκοπὸς τῆς ἐν τοῖς γυμνασίοις, περὶ ὧν νῦν λέγομεν, διδασκαλίας κεῖται ὅλως ἐκτὸς τῆς ὕλης ταύτης, ἐπειδὴ δὲν

πρόκειται περὶ ἀνακαλύψεως νέων ἐν ταύτῃ ἀληθειῶν, κεῖται δὲ μόνον ἐν τῷ ὑποκειμένῳ αὐτῷ τῆς διδασκαλίας. Τούτου τὸν νοῦν πρόκειται νὰ ἐνισχύσωμεν καὶ τὸ ἦθος νὰ διαμορφώσωμεν διὰ τῆς διδασκαλίας ἢ μᾶλλον τῆς δυνάμεως τῆς μορφωτικῆς τῆς ἐνούσης ἐν τῷ ὑλικῷ ταύτης, ὁπότε προδήλως αὕτη πρέπει νὰ συμμορφῶται πρὸς τοὺς νόμους τοὺς διέποντας τὰς νοητικὰς λειτουργίας, τὰ συναισθήματα καὶ τὴν βούλησιν τοῦ ὑποκειμένου τῆς διδασκαλίας. Ἀλλὰ τοὺς νόμους τούτους οὐδεμία τῶν σχολικῶν ἐπιστημῶν οὔτε ἡ φιλολογία, οὔτε τὰ μαθηματικὰ οὔτε τὰ φυσικὰ γνωρίζουσιν ἡμῖν· τούτους γνωρίζει ἡμῖν ἡ ψυχολογία, τὴν δὲ χρησιμοποίησιν καὶ ἐφαρμογὴν αὐτῶν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἡ παιδαγωγική. Κατὰ ταῦτα καὶ ἀπὸ τοῦ ὑψηλοτέρου τούτου, τοῦ παιδαγωγικοῦ σκοποῦ, τῆς ἐν τοῖς γυμνασίοις διδασκαλίας ἡ ἐπιστημονικὴ μόρφωσις δὲν ἐξασφαλίζει τοῖς ἐν αὐτοῖς διδάσκουσι τὴν ὀρθὴν καὶ σκόπιμον ἐκείνης μέθοδον, ἀλλ' ἀνάγκη πρὸς τοῦτο ἰδίων γνώσεων, παιδαγωγικῶν κατὰ τὰ ἄρτι εἰρημένα.

Ἀλλ' ἐν τοῖς γυμνασίοις, περὶ τῶν διδασκάλων τῶν ὁποίων ἐνταῦθα ἡμῖν πρόκειται, εἰ καὶ ἡ διδασκαλία εἶνε τὸ κύριον καὶ ἐπικρατοῦν μέσον τῆς διαπεδαγωγήσεως τῶν ἐν αὐτοῖς παιδευομένων, δὲν εἶνε ὅμως καὶ τὸ μόνον. Οἱ ἐν τοῖς γυμνασίοις διδάσκοντες δυνάμεθα καὶ πρέπει, ἢ μᾶλλον ἠναγκασμένοι εἴμεθα, ν' ἀσκῶμεν ῥοπὴν ἐπὶ τὸ συναισθητικὸν καὶ τὴν βούλησιν τῶν ἐν αὐτοῖς παιδευομένων καὶ ἀμέσως καὶ οὐχὶ μόνον ἐμμέσως διὰ τῆς διδασκαλίας, π. χ. διὰ τοῦ ἰδίου ἡμῶν παραδείγματος, ἐν ἀνάγκῃ διὰ τῶν ποινῶν, καὶ καθόλου διὰ τῶν μέσων τῆς κυρίως ἀγωγῆς, ἢ ἄλλως τῆς ἀγωγῆς ἐν στενωτέρᾳ τῆς λέξεως σημασίᾳ. Ἀλλ' ἵνα τις τὰ μέσα ταῦτα μεταχειρίζηται σκοπίμως καὶ λυσιτελῶς, πρόδηλον, ὅτι ἀναγκαῖον σαφῶς νὰ γινώσκῃ τὴν φύσιν ἑκάστου αὐτῶν καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τὸ θυμικὸν τῶν παιδευομένων, τὰς περιστάσεις καθ' ἃς ἐπιτρέπεται ἢ καὶ ἐπιβάλλεται ἡ χρῆσις αὐτῶν, ἅμα δὲ τὸν τρόπον ταύτης· πρόδηλον δ' ἅμα ὅτι καὶ τοιαύτας γνώσεις οὔτε ἡ φιλολογία τῷ φιλολόγῳ, οὔτε τὰ μαθηματικὰ τῷ μαθηματικῷ, οὔτε αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι τῷ φυσικῷ παρέχουσιν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκ τῆς σπουδῆς τῶν ἐπιστημῶν προσγιγνομένη καθόλου τοῦ νοῦ μόρφωσις καὶ ἀνάπτυξις δὲν δύναται ν' ἀναπληρώσῃ τὰς γνώσεις ἐκείνας καὶ νὰ κατα-

στήσῃ τοὺς ταύτην κεκτημένους δεξιοὺς εἰς τὸ ὀρθῶς παιδαγωγεῖν τοὺς ἐν τοῖς γυμνασίοις διδασκομένους καὶ διὰ τῶν μέσων τῆς κυρίως ἀγωγῆς. Αὕτη ἀποτελεῖ σφαῖραν ἐνεργείας ὅλως διάφορον καὶ ὅλως ἄσχετον τῇ ἐπιστήμῃ τῇ θεραπευομένῃ ὑφ' ἑκάστου τῶν ἐν τοῖς γυμνασίοις διδασκόντων πρὸς τὴν ἐν ἐν αὐτοῖς διδασκαλίαν· δὲν ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἐπιστημῶν τούτων καὶ τῆς κυρίως ἀγωγῆς οὐδ' ἡ σχέσις ἡ ὑφισταμένη μεταξὺ τῆς διδακτικῆς ἐνεργείας τῶν μνημονευθέντων διδασκάλων καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν θεραπευομένων ἐπιστημῶν. Αὗται ἐκείνῃ, τῇ διδακτικῇ δῆλα δὴ ἐνεργείᾳ, κατὰ ταῦτα τοὐλάχιστον σχετίζονται, πρῶτον ὅτι τὸ ὑλικόν, οὕτως εἰπεῖν, αὐτῆς ἀποτελοῦσι καὶ δεύτερον ὅτι εἶνε καὶ αὗται εἷς τῶν παραγόντων τῶν διαμορφούντων τὴν μέθοδον τῆς διδασκαλίας ἑκάστου τῶν μαθημάτων. Ὥστε, ἂν κατὰ τὰ πρότερον εἰρημένα ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ ἐκ ταύτης καθόλου τοῦ νοῦ μόρφωσις δὲν ἐξασφαλίζωσι τὴν ὀρθὴν ὁδὸν τοῦ διδάσκειν ἐν τοῖς γυμνασίοις, πολλῷ ὀλιγώτερον δύνανται νὰ ἐξασφαλίζωσι τὴν ὀρθὴν ὁδὸν τῆς κυρίως ἀγωγῆς, σφαίρας ἐνεργείας ὅλως ἀσχέτου τῇ εἰδικῇ ἑκάστου τῶν διδασκάλων ἐπιστήμῃ, ὡς ἄρτι ἐλέχθη καὶ πρόδηλον ἀφ' ἑαυτοῦ εἶνε [9].

Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων ἐν τῇ παιδαγωγούσῃ διδασκαλίᾳ καὶ τῇ κυρίως ἀγωγῇ πρέπει ὁ παιδαγωγὸς καὶ διδάσκαλος νὰ γνωρίζωσι σαφῶς τί θέλουσι παιδαγωγοῦντες καὶ διδάσκοντες. Ἄνευ σαφοῦς γνώσεως τοῦ σκοποῦ ἐνεργείας τινὸς δὲν δύναταί τις νὰ προσδοκᾷ ἄξια λόγου τὰ ἀποτελέσματα ταύτης. Ἔπειτα δὲ ὁ παιδαγωγὸς ἅμα καὶ διδάσκαλος πρέπει νὰ εἶνε πεπεισμένος περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν σκοπῶν οὓς ἐπιδιώκει διὰ τῆς παιδαγωγικῆς αὐτοῦ καὶ διδακτικῆς ἐνεργείας· ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ αὐτῷ, πρέπει πεπεισμένος ὡσαύτως νὰ εἶνε καὶ περὶ τοῦ δυνατοῦ τῶν σκοπῶν ἐκείνων, ὅτι δῆλα δὴ δύναται νὰ ἀσκήσῃ ῥοπὴν ἐπὶ τὴν πνευματικὴν διαμόρφωσιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ παιδευομένων. Μόνον, ὅταν ἡ πεποίθησις περὶ ἀμφοτέρων τῶν μνημονευθέντων ζητημάτων ἑδραιωθῇ ἐν τῷ παιδαγωγῷ ἅμα καὶ διδασκάλῳ διὰ τῆς προσηκούσης διεξοδικῆς καὶ σαφοῦς ἀποδείξεως αὐτῶν, μόνον τότε ὑπάρχει ἐλπὶς ὁ παιδαγωγὸς ἅμα καὶ διδάσκαλος ν' ἀρχίζῃ καὶ συνεχίζῃ τὸ δυσχερὲς αὐτοῦ ἔργον μετὰ θάῤῥους καὶ καθόλου μετὰ τῆς προσηκούσης ψυχικῆς διαθέσεως, ἐξ ἧς ἐν μέρει τοὐλάχιστον ἐξαρτᾶται ἡ ἐπιτυχία αὐτοῦ. Νῦν ἐρωτῶμεν δύναται ἡ φιλολογία,

τὰ μαθηματικά, αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι νὰ διασαφήσωσι τὸν σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς, τὸ ὀρθὸν καὶ δυνατὸν τούτου; Ἡ ἀπόκρισις εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο δὲν δύναται ἢ προδήλως ἀρνητικὴ νὰ εἶνε, ὁπότε ἀλλαχοῦ ζητητέον τὴν ἀπολύτως ἀναγκαίαν διασάφησιν τῶν θεμελιωδῶν ἐκείνων ζητημάτων τῆς ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας. Ἡ μόνη ἐπιστήμη, ἥτις περὶ ταῦτα καταγίνεται, εἶνε ἡ ἐπιστημονικὴ ἢ ἄλλως φιλοσοφικῶς τεθεμελιωμένη γενικὴ παιδαγωγική· διό, πρὶν ἢ ὁ ἀρχάριος παιδαγωγὸς ἅμα καὶ διδάσκαλος εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ, ἀνάγκη καὶ ἀπὸ τῆς τελευταίας ταύτης ἀπόψεως νὰ εἰσέλθῃ πρότερον εἰς τὴν παιδαγωγικὴν ἐπιστήμην, ἵνα προσκτήσηται σαφῆ ἐπίγνωσιν σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς ἀπόλυτον τὴν ἀξίαν ἔχοντος, συγχρόνως δὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι καὶ δύναται ὁ σκοπὸς ἐκεῖνος νὰ πραγματωθῇ ἐν τοῖς παιδευομένοις ὑπ' αὐτοῦ.

Ἐδείχθη λοιπόν, ἂν δὲν ἀπατώμεθα, διὰ τῶν μέχρι τοῦδε ἀναπτυχθέντων ὅτι ὅλως ἀσύστατος εἶνε ἡ γνώμη ἐκείνων, οἵτινες ἀρνοῦνται τὴν ἀνάγκην παιδαγωγικῆς μορφώσεως τῶν ἐν τοῖς γυμνασίοις διδασκόντων, ἐρειδόμενοι ἐπὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ αὐτῶν καταρτισμοῦ καὶ τῆς μορφωτικῆς δυνάμεως, ἥτις ὁμολογουμένως ἐνοικεῖ ἐν αὐτῇ τῇ διδακτέᾳ ὕλῃ.

Ἀλλὰ ταῦτα δὲν εἶνε ὁ μόνος ὑπ' αὐτῶν κατὰ τῆς μνημονευθείσης ἀνάγκης προβαλλόμενος λόγος· πρὸς τούτοις λέγουσι καὶ τάδε· πρῶτον ὅτι τὸ πᾶν ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ παιδαγωγοῦ καὶ διδασκάλου ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς προσωπικότητος αὐτοῦ, εἶτα δ' ὅτι ἡ παιδαγωγικὴ καθοδήγησις καὶ μόρφωσις καταπιέζει καὶ δεσμεύει τὴν προσωπικότητα, διὸ δὴ καὶ πρέπει αὐτῇ ἐλεύθερον ν' ἀφεθῇ τὸ στάδιον, ὅτε ἕκαστος διδάσκαλος πρέπει, καθὰ οἱ αὐτοὶ λέγουσι, νὰ πλάττῃ ἑαυτῷ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ μέθοδον [10]. Ὅτι ἡ προσωπικότης καὶ ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ παιδαγωγοῦ καὶ διδασκάλου πολλὴν ἔχει τὴν σπουδαιότητα, τοῦτο δὲν δύναταί τις ν' ἀρνηθῇ, καθόσον καὶ ἐν πάσῃ ἄλλῃ σφαίρᾳ ἀνθρωπίνης ἐνεργείας οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα· τὴν ἔλλειψιν πάσης φυσικῆς πρός τι ἔργον δεξιότητος καὶ προδιαθέσεως οὐδεμία διδαχή, οὐδεμία καθοδήγησις δύναται νὰ ἄρῃ, διὸ δὲν εἶνε δυνατὸν ἢ οὕτω νὰ ἔχῃ τὸ πρᾶγμα καὶ ὡς πρὸς τὸ παιδαγωγικὸν καὶ διδασκαλικὸν ἔργον· τὸν φύσει πρὸς τοῦτο ὅλως ἀδέξιον οὐδεμία παιδαγωγικὴ μόρφωσις, ὅσον σοβαρὰ καὶ σκόπιμος καὶ ἂν εἶνε, δύναται νὰ καταστήσῃ

δεξιὸν πρὸς τοῦτο, πολλῷ δ' ἧττον ἀριστοτέχνην ἐν αὐτῷ[11]. Διὰ τοῦτο αἱρετώτερον ἤθελεν εἶνε, ἢ μᾶλλον ἀναγκαῖον, φύσεις ὅλως ἀδέξιοι πρὸς τὸ ἔργον, περὶ οὗ νῦν λέγομεν, ὅσον τὸ δυνατὸν ἐνωρίτερον ν' ἀπομακρύνωνται τούτου, ἵνα μὴ ἐν τούτῳ παραμένοντες καὶ τὴν ἀνθρωπότητα βλάπτωσι (διότι περὶ τούτου πρόκειται), καὶ αὐτοὶ δυστυχεῖς διαρκῶς ὦσι· διότι τὸ διδασκαλικὸν ἔργον, ἂν μή τις δύνηται αὐτὸ ὁπωσδήποτε δεξιῶς νὰ χειρίζηται, οὐδέποτε παρέχει ἐσωτερικὴν εὐχαρίστησιν καὶ ἱκανοποίησιν, ἀλλὰ γίνεται ἀφορμὴ διαρκοῦς δυσαρεσκείας καὶ ἐσωτερικῆς ταραχῆς, καὶ αὐτὸ τοῦτο βασανιστήριον ἀποβαίνει, καθόσον οὐδέποτε ὁ ἀδέξιος διδάσκαλος δύναται νὰ εἶνε εὐχαριστημένος ἐπὶ τῷ ἑαυτοῦ ἔργῳ καὶ τοῖς ἀποτελέσμασι τούτου, εἴτε περὶ τῆς διδασκαλίας πρόκειται, εἴτε περὶ τῆς κυρίως ἀγωγῆς.

'Αλλ' ἂς ἐπανέλθωμεν ὅθεν μικρὸν ἐξέβημεν· ἂν κατὰ τὰ ῥηθέντα ἄρτι ἡ προσωπικότης καὶ ἐν τῷ παιδαγωγικῷ ἔργῳ πολὺ σημαίνῃ, τὸ πᾶν δ' ὅμως δὲν εἶνε, ὡς λέγουσιν οἱ ἀρνούμενοι τὴν ἀνάγκην τῆς παιδαγωγικῆς μορφώσεως τῶν ἐν τοῖς γυμνασίοις διδασκάλων. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι καὶ ἐν τῷ ἔργῳ ἡμῶν ὁ ἀληθὴς καὶ ἔξοχος ἀριστοτέχνης γεννᾶται, δὲν γίνεται κατὰ τὸ poeta non fit, sed nascitur εἶνε ὡσαύτως ἀληθὲς ὅτι οὗτοι, οἱ ὀρθῶς δυνάμενοι νὰ κληθῶσι «εὐνοίᾳ ἰδιαζούσῃ τοῦ Θεοῦ διδάσκαλοι» βεβαίως ἄνευ πολλῆς σκέψεως σαφῶς βλέπουσι καὶ ἀσφαλῶς βαίνουσι τὴν ὀρθὴν ὁδόν, ἣν ἄλλοι ἴσως ἐπὶ πολὺ μὲν ζητοῦσιν, καὶ εὑρόντες δὲ μετὰ πολλῆς σκέψεως καὶ δυσχερείας παρακολουθοῦσι· διὰ τοῦτο δὲ τοῖς φύσει διδασκάλοις τὸ ἀγαθόν, αἴσιον, τοῦ ἔργου αὐτῶν ἀποτέλεσμα, ὅπερ πολλοὶ τῶν ὁμοτέχνων αὐτῶν μετὰ πολλοῦ κόπου καὶ πολλάκις μάτην ἐπιδιώκουσι, οἱονεὶ ἀφ' ἑαυτοῦ ἔρχεται[12]. 'Αλλ' ἐν πρώτοις αἱ τοιαῦται φύσεις εἶνέ τι σπάνιον· πολὺ συχνότερον ἀπαντᾷ τις τὴν ἀντίθετον περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁ διδάσκαλος ἐκ μεθοδικῆς ἀγνοίας, οὐχὶ δὲ ἐκ τελείας φυσικῆς ἀδεξιότητος, οὔτε τὴν ὕλην τῆς διδασκαλίας νὰ διαμορφώσῃ, οὔτε τοὺς μαθητὰς νὰ προσελκύσῃ δύναται, ὥστε ἐπὶ τέλους καταβιβάζεται μετὰ μάταιον ἀγῶνα εἰς τὴν ἀδιαφορίαν ἐκείνην, μεθ' ἧς, ὡς λέγει ὁ Wittstein, τὸ φορτηγὸν τελεῖ τὸ καθ' ἡμέραν ἔργον αὐτοῦ[13]. Ἔπειτα καὶ αἱ χρησταὶ φύσεις παιδείας ἀντιλαμβανόμεναι ἔτι βελτίους γίνονται κατὰ Πλάτωνα· τὴν ὀρθότητα δὲ τοῦ περιεχομένου τῆς πλατωνικῆς ταύτης ῥήσεως οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ, ἂν μὴ ἅμα ἀρνῆται

τὸ δυνατὸν πάσης ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον ἔξωθεν ἐπιδράσεως καὶ ἅμα τὸ δυνατὸν τῆς κατευθύνσεως αὐτοῦ πρός τινα ὡρισμένον σκοπὸν διὰ τῆς ἐπιδράσεως ἐκείνης. Τοῦτο δ' ὅμως οὐχ οὕτως ἔχει, διὸ καὶ ἡ πλατωνικὴ ἐκείνη ῥῆσις, γενικὴν ἰσχὺν ἔχουσα, ἀληθεύει καὶ ἐπὶ τῶν ἐχόντων φύσει ἔξοχον δεξιότητα πρὸς τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου καὶ παιδαγωγοῦ. Περὶ τούτων δὲ πρέπει τρίτον καὶ τόδε πρὸ ὀφθαλμῶν νὰ ἔχωμεν, ὅτι ὡς ἀρχάριοι καὶ αὐτοὶ κατὰ W. Fries[14] δὲν εἶνε ἀπηλλαγμένοι σφαλμάτων καὶ πλανῶν, ἂν μὴ στηρίζωνται ἐπὶ τῆς προσηκούσης θεωρίας, ἐνῷ, τούτου γενομένου, βεβαιότερον καὶ ἀσφαλέστερον δύνανται νὰ ἄρχωνται τοῦ σοβαροῦ αὐτῶν καὶ δυσχεροῦς ἔργου καὶ ν' ἀποφεύγωσι τὰς πλάνας ἐκείνας καὶ τὰ σφάλματα. Οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα καὶ ἐπὶ παντὸς ἄλλου ἀληθοῦς ἀριστοτέχνου· ἡ φυσικὴ προδιάθεσις μόνη δὲν ἀναδεικνύει αὐτόν· σπουδή, παρατήρησις, ἀπομίμησις, ἄσκησις πρέπει νὰ προστεθῶσιν, ἵνα μορφωθῇ ἀριστοτέχνης ἐν ὅλῃ τῇ σημασίᾳ τῆς λέξεως[15]. Ἤδη ὁ Ἀριστοτέλης εἶπεν ὅτι φύσις, μάθησις, ἄσκησις, πρέπει νὰ συνέλθωσιν ἐπὶ τὸ αὐτό, ἵνα τι γενναῖον ἐν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ ἐνεργείᾳ παραχθῇ· ὁ δὲ Κυντιλιανὸς ἀπεφήνατο περὶ τῶν ῥητόρων ὅτι consummatus orator nisi ex utroque, δῆλα δὴ natura et doctrina, fieri non potest. Ἐξαίρεσις δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ συμβαίνῃ ἐπὶ τῆς τὰ μάλιστα ἰδεώδους καὶ τῆς δυσχερεστάτης τῶν τεχνῶν, τῆς τέχνης τοῦ παιδαγωγεῖν ἤτοι τῆς τέχνης τοῦ τὸν ἀμόρφωτον ἄνθρωπον διαμορφοῦν καὶ μεταπλάττειν, μάλιστα οὕτως, ὥστε κατὰ τὸ δυνατὸν τῷ ἀνθρώπῳ ν' ἀποβῇ ἠθικὸν ἀριστοτέχνημα, διότι ἠθικὸς εἶνε ὁ ὕψιστος σκοπὸς τῆς ὅλης ἀγωγῆς. Ἐν τέλει δὲ περὶ τῶν αὐτῶν, τῶν φύσει ἐκτάκτως δεξιῶν εἰς τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου καὶ παιδαγωγοῦ, ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ ὅτι διατρέχουσι κατὰ Fries[16] τὸν κίνδυνον βαθμιαίως νὰ περιπέσωσιν εἴς τινα οὐδαμῶς εὐχάριστον μονομέρειαν, ἂν ἀμελήσωσιν εἰς τὰς ψυχολογικὰς βάσεις τῆς παιδαγωγικῆς τέχνης καὶ εἰς τὰ σπουδαιότατα μέσα τῆς διδακτικῆς τεχνικῆς νὰ μυῶνται. Τοῦτο μὴ πράττοντες οἱ διδάσκαλοι περὶ ὧν νῦν λέγομεν, μένουσιν ἐν τῷ ζητήματι τῆς ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας αὐτοδίδακτοι, παντὶ δ' αὐτοδιδάκτῳ ἐν παντὶ τμήματι τοῦ ἐπιστητοῦ, ὅσον μεγάλη καὶ ἂν εἶνε ἡ εὐφυία αὐτοῦ, παρομαρτοῦσιν ἀεὶ μονομέρειαι, αἵτινες ἀεὶ κακόν, ἅμα δὲ δεινὰ χάσματα[17].

Ἂν κατὰ πάντα ταῦτα ἐπὶ τῶν φύσει δεξιωτάτων πρὸς τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου καὶ παιδαγωγοῦ ἡ προσωπικότης αὐτὴ μόνη δὲν ἀρκῇ, ἀλλ' ἀνάγκη παρίσταται καὶ παιδαγωγικῆς μορφώσεως αὐτῶν, πολλῷ μᾶλλον τοιαύτη ἀνάγκη ὑφίσταται ἐπὶ τῶν φύσει μέσως ἐχόντων πρὸς τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου, δῆλα δὴ ἐπὶ τῶν φύσει οὔτε ὅλως ἀδεξίων, οὔτε δεξιωτάτων πρὸς αὐτό. Οὗτοι, στερούμενοι πάσης παιδαγωγικῆς μορφώσεως, μὴ δυνάμενοι δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν τὸ ὀρθὸν καὶ δὴ ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον νὰ εὑρίσκωσιν οἱονεὶ ἐνστίκτως, ὡς τοῦτο συμβαίνει ἐπὶ τῶν ἐκτάκτως δεξιῶν, θὰ ἀσκῶσι τὸ ἔργον αὐτῶν ἐρειδόμενοι ἐπὶ ἀναμνήσεων τοῦ ἰδίου αὐτῶν σχολικοῦ βίου ἢ ἐπὶ στιγμιαίων ἐμπνεύσεων. Αἱ πρῶται κατὰ μέγα μέρος μάλιστα ἐφαρμοζόμεναι ὑπὸ συνθήκας οὐσιωδῶς μεταβεβλημένας, εἶνε λίαν ἀμφιβόλου ἀξίας, εἶτα δὲ στεροῦνται τῆς ἀναγκαίας συνοχῆς καὶ ἐκτήθησαν ἄνευ τῆς ὀρθῆς κρίσεως[18]. Δὲν εἶνε δὲ δυνατὸν διὰ τὸν παρεμπίπτοντα χρόνον σαφῶς πᾶσαι αἱ ἀναμνήσεις αὗται νὰ διασῴζωνται ἐν τῇ μνήμῃ· ὥστε καὶ ἂν τινες αὐτῶν εἶνε ἄξιαι ἀπομιμήσεως, ἅτε ἀξίαν τινὰ κεκτημέναι, ἡ ἀπομίμησις αὐτῶν, ἀσαφῶς διασῳζωμένων ἐν τῇ μνήμῃ, ἔσται ἀτελής· διὸ καὶ ἐν τῇ πράξει αὗται ἐφαρμοζόμεναι ἧττω τῆς ἀρχικῆς θὰ ἔχωσι τὴν ἀξίαν διὰ τὴν ἀτελῆ ἀπομίμησιν καὶ δὲν δύναται τὴν προσήκουσαν ν' ἀποτελῶσι βάσιν τῆς παιδαγωγικῆς καὶ διδακτικῆς ἐνεργείας. Αἱ δὲ τῆς στιγμῆς ἐμπνεύσεις φύσεων οὐχὶ ἔκτακτον εὐφυΐαν ἐχουσῶν (διότι περὶ τούτων νῦν ἡμῖν πρόκειται), προδήλως προϊὸν τῆς τύχης οὖσαι, ἐλαχίστην διὰ τοῦτο δύνανται νὰ ἔχωσι τὴν ἀξίαν καὶ ἥκιστα δύνανται καὶ αὗται νὰ χρησιμεύωσιν ὡς βάσις τῆς διδακτικῆς καὶ παιδαγωγικῆς ἐνεργείας[19]. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἀτοπώτατον καὶ παραλογώτατον εἶνε, ἐν ᾧ διὰ τῆς ἀγωγῆς ζητοῦμεν τὸν παῖδα νὰ μὴ ἀφήσωμεν ἕρμαιον τῆς τύχης, ἐν τῇ ἐκλογῇ καὶ τῷ χειρισμῷ τῶν μέσων ταύτης ἡμεῖς ἡμᾶς αὐτοὺς νὰ ἐπαφίωμεν ὅλως τῇ τύχῃ, καὶ ταῦτα προκειμένου περὶ τοῦ τιμιωτάτου μετὰ τὴν πατρίδα, τῆς νεολαίας, τῆς χρυσῆς ταύτης, ὡς εἴθισται νὰ λέγηται, ἐλπίδος τῆς πατρίδος, τοῦ μέλλοντος ταύτης ἕρκους, ἵνα ὁμηρικὴν λέξιν εἴπω. Γίνεται τοῦτο ἀλλαχοῦ καὶ ἐν τῇ μάλιστα χειρωνακτικῇ καὶ ἀνελευθέρῳ τέχνῃ;

Δέονται κατὰ ταῦτα καὶ αἱ μέσως ἔχουσαι πρὸς τὸ ἔργον περὶ οὗ νῦν λέγομεν φύσεις εἰδικῆς μορφώσεως διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν· ἤτοι

ἡ προσωπικότης καὶ τούτων τῶν τοιαύτην φύσιν ἐχόντων διδασκάλων μόνη δὲν ἐξαρκεῖ πρὸς τοῦτο, ἀλλ' ἀνάγκη ἀρωγὸς αὐτῇ νὰ προσέλθῃ ἡ γνῶσις τῆς μεθόδου τῆς τε κυρίως ἀγωγῆς καὶ τῆς διδασκαλίας· καὶ δὴ κατὰ τὰ περὶ αὐτῶν εἰρημένα πολλῷ μείζων ἡ ἀνάγκη αὕτη εἶνε ἐπὶ τῶν μέσων φύσεων ἢ ἐπὶ τῶν ἐξόχως δεξιῶν πρὸς τὸ ἔργον ἡμῶν. Καθόλου λοιπὸν ἡ προσωπικότης καὶ ἐν τῷ ἔργῳ ἡμῶν δὲν εἶνε τὸ πᾶν, οὐδὲ τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἐξ αὐτῆς, ἀλλ' ἵνα τι κατορθώσῃ, ἀνάγκη νὰ προσκτήσηται αὕτη καὶ μεθοδικὴν ἢ παιδαγωγικὴν μόρφωσιν. Ὅτι ταῦτα λέγοντες, ἤτοι ἀξίαν ἀποδιδόντες τῇ μεθόδῳ, δὲν ἐννοοῦμεν νὰ ὑποτιμήσωμεν τὴν ἀξίαν τῆς προσωπικότητος, τοῦτο δῆλον, νομίζομεν, εἶνε ἤδη ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ὑφ' ἡμῶν εἰρημένων. Τοῦ ἀτόπου, τῆς ὑποτιμήσεως τῆς ἀξίας τῆς προσωπικότητος καὶ τῆς μονομεροῦς ὑπερτιμήσεως τῆς μεθόδου, καθ' ἣν τὸ πᾶν ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης ἐξαρτᾶται, προφυλάττει ἡμᾶς τὸ γεγονὸς ὅτι καὶ ἡ ἀρίστη καὶ τελειοτάτη μέθοδος εἰς χεῖρας ἀδεξίου προσωπικότητος περιπεσοῦσα οὐδὲν τῶν παρ' αὐτῆς προσδοκωμένων ἀποτελεσμάτων δύναται νὰ ἔχῃ, ἀλλ' εὐκολώτατα ἐκφυλίζεται εἰς στρεβλὴν καὶ ἀποτρόπαιον εἰκόνα ταύτης, ὡς λέγει ὁ Rein[20]. Ἔπειτα δὲ καὶ ἡ ἱστορία τῆς παιδαγωγικῆς παρέχει ἡμῖν ἀποτρεπτικὸν παράδειγμα ἀπὸ τοιαύτης μονομεροῦς ὑπερτιμήσεως τῆς μεθόδου, τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Pestalozzi, οἵτινες τῷ ἀτοπήματι περὶ οὗ νῦν λέγομεν ὑπέπεσον. Τὸ ὀρθὸν λοιπὸν καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει κεῖται οὐχὶ εἰς τὰ δύο ἄκρα, ἡ προσωπικότης ἢ μέθοδος, ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ, καὶ μέθοδος καὶ προσωπικότης. Ἀμφότερα πρέπει ἐπὶ τὸ αὐτὸ νὰ συνέρχωνται, ἵνα ἔχωμεν τὰ ποθούμενα ἀποτελέσματα· ἔνθα τοῦτο δὲν γίνεται, πάντοτε θὰ ἐμφανίζηται μέγα χάσμα καὶ πολὺ θὰ παρατηρῆται τὸ πλημμελῶς ἔχον, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Rein[21].

Οὐχὶ ὀρθῆς διὰ τῶν ἄρτι εἰρημένων δειχθείσης τῆς γνώμης ὅτι τὸ πᾶν ἐν τῷ παιδαγωγικῷ ἔργῳ εἶνε ἡ προσωπικότης, ἐρχόμεθα νῦν εἰς ἄλλην γνώμην τῶν ἀρνουμένων τὴν ἀνάγκην παιδαγωγικῆς μορφώσεως τῶν λειτουργῶν τῆς γυμνασιακῆς παιδείας, καθ' ἣν πᾶσα τοιαύτη μόρφωσις αὐτῶν καταπιέζει καὶ δεσμεύει τὴν προσωπικότητα. Ἐμμέσως τὸ ταύτης ἀνάληθες ἐδείχθη, ἀποδειχθέντος ὅτι τὸ πᾶν ἐν τῷ ἔργῳ ἡμῶν δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς προσωπικότητος, ἀλλ' ἅμα καὶ ἐκ τῆς μεθόδου. Ἀλλ' οὐδέν, φρονοῦμεν, κωλύει καὶ ἀμέσως ἡ δευτέρα αὕτη γνώμη ἀναλήθης νὰ δειχθῇ. Ἔν τε τῇ κυρίως ἀγωγῇ καὶ διδα-

σκαλίᾳ πρόκειται περὶ τούτου κυρίως καὶ πρώτιστα, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, ὁ διδάσκαλος καὶ παιδαγωγὸς τὸ πνεῦμα τοῦ μαθητοῦ νὰ μορφώσῃ καθ᾽ ὡρισμένον σκοπόν, ἐπενεργῶν ἐπ᾽ αὐτοῦ ἀμέσως ἢ καὶ ἐμμέσως τῇ βοηθείᾳ ὡρισμένης διδακτέας ὕλης, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ σῶμα· νῦν προκειμένου περὶ τῆς ἐπὶ τοῦτο ἐπιδράσεως πρὸς ἀνάπτυξιν αὐτοῦ, ἀναμφισβήτητον εἶνε ὅτι, ἵνα αὕτη κατορθωθῇ, ἀναγκαία ἀπολύτως ἡ γνῶσις τῶν νόμων, καθ᾽ οὓς τελοῦνται αἱ σωματικαὶ λειτουργίαι. Οὕτω δ᾽ ἔχει καὶ πανταχοῦ ἀλλαχοῦ τὸ πρᾶγμα· ἔνθα ὁ ἄνθρωπος θέλει νὰ πορίσῃ ἑαυτῷ ἀποτελέσματά τινα καὶ νὰ δημιουργήσῃ τι, ἐν τῇ πρὸς τοιοῦτόν τινα σκοπὸν πράξει ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐξαρτᾷ τὸ εἶδος ἢ τὸν τρόπον ταύτης ἐξ ἑαυτοῦ, ἀλλ᾽ ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, ἐφ᾽ ὧν ἐργάζεται, καὶ ἐκ τοῦ σκοποῦ, ὃν ἐπιδιώκει· ἄλλως οὐδὲν κατορθοῖ, ἤ, ἂν ἔκτακτος εὐφυία εἶνε, οὐδὲν μέγα κατορθοῖ ἢ δὲν φθάνει εἰς τὴν τελειότητα, εἰς ἣν ἡ φύσις ἔχει προορίσῃ αὐτόν[22]. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἄλλως δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἔχῃ τὸ πρᾶγμα καὶ περὶ τῆς ψυχῆς προκειμένου· ἀνάγκη δῆλα δὴ ὁ μέλλων νὰ ἐπιδράσῃ ἐπ᾽ αὐτὴν ἀνυσίμως νὰ γνωρίζῃ τὰς συνθήκας, ὑφ᾽ ἃς φύσει τελεῖται ἡ διαμόρφωσις τοῦ νεανικοῦ πνεύματος ἤτοι τοὺς σταθεροὺς τρόπους, τοὺς νόμους, καθ᾽ οὓς αὐτὸ λειτουργεῖ, πρὸς τούτους δὲ καὶ νὰ ῥυθμίζῃ τὸν τρόπον τῆς ἀμέσου ἢ ἐμμέσου αὐτοῦ ἐπιδράσεως ἐπὶ τοῦ νεανικοῦ πνεύματος, ἂν θέλῃ τι νὰ κατορθώσῃ, νὰ ἐπιτύχῃ δῆλα δὴ τοὺς σκοποὺς τῆς ἀγωγῆς. Τὸν τρόπον τοῦτον τῆς παιδαγωγικῆς καὶ διδακτικῆς ἐνεργείας, τὸν σύμφωνον τῇ φύσει τοῦ ὑποκειμένου αὐτοῦ, καὶ καλοῦμεν μέθοδον. Ὅταν τοιαύτη εἶνε ἡ ἀληθὴς μέθοδος τῆς ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας, μόνον δὲ δι᾽ αὐτῆς δυνάμεθά τι νὰ κατορθώσωμεν, ἐρωτᾶται πῶς δύναταί τις ὀρθῶς νὰ λέγῃ ὅτι ταύτην ἀκολουθῶν δεσμεύεται καὶ καταπιέζεται ὑπ᾽ αὐτῆς. Ἂν τοῦτο οὕτως ἔχῃ ἐπὶ τῆς παιδαγωγικῆς τέχνης, κατ᾽ ἐξαίρεσιν αὐτῇ μόνῃ τοῦτο θὰ συμβαίνῃ· καθόσον ἐπὶ πάσης ἄλλης τέχνης καὶ ἐπιστήμης γνωρίζομεν ὅτι ὑπάρχουσι ὡρισμένοι κανόνες, οὓς ἀνάγκη ν᾽ ἀκολουθῇ ὁ ἑκάστην τούτων ἀσκῶν, ἂν μέλλῃ ὀρθῶς αὐτὴν ν᾽ ἀσκῇ καὶ νὰ μὴ ἐκτρέπηται εἰς ἐσφαλμένας ὁδοὺς καὶ ἀτραπούς[23]· διὸ δὴ καὶ ἀκολουθεῖ αὐτοὺς ἐκεῖ ὁ ἀληθὴς ἀριστοτέχνης, ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ δὲν λέγεται πανταχοῦ ἀλλαχοῦ ὅτι ἡ προσωπικότης αὐτοῦ διὰ τῶν κανόνων αὐτῶν δουλικῶς δεσμεύεται καὶ

καταπιέζεται, οὐδ᾽ ἀληθῶς αἰσθάνεται αὕτη ἑαυτὴν διὰ τοῦτο στενοχωρουμένην· τοὐναντίον ἡ προσωπικότης τοῦ ἀριστοτέχρου πανταχοῦ ἀλλαχοῦ τοὺς κανόνας ἐκείνους ἀκολουθοῦσα ἀληθῶς ἐλευθέρα γίνεται, ἅτε κατανικῶσα δι᾽ αὐτῶν τὰ ἐλαττωματικῶς ἐν αὐτῇ ἔχοντα καὶ οὕτω καθαιρομένη καὶ ἐνισχυομένη[24]. Ἀπόδειξιν τούτου πρόδηλον παρέχει ἡμῖν καὶ ἡ ἐξῆς πεῖρα· ἂν καὶ αἱ ἀρχαὶ καὶ οἱ κανόνες πρὸς οὓς πάντες οἱ ὁμότεχνοι ῥυθμίζουσιν ἑαυτοὺς εἶνε οἱ αὐτοί, ὅμως οὗτοι οὐδαμῶς ἀποβαίνουσιν ἐν τῇ ἐνασκήσει τῆς τέχνης ὅλως οἱ αὐτοί. Τοῦτο δηλοῖ ὅτι ἡ τήρησις τῶν γενικῶν νόμων καὶ κανόνων αὕτη τὸ πρῶτον διανοίγει τῇ ἀτομικῇ εὐφυΐᾳ τὴν ὁδόν, ὥστε νὰ δυνηθῇ αὕτη ἀκωλύτως ν᾽ ἀναπτύξῃ ἑαυτήν[25]. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ σφαίρᾳ τοῦ ἠθικῶς πράττειν δὲν ἔχει οὕτω τὸ πρᾶγμα; ἡ ἀληθὴς ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου καὶ ἐνταῦθα δὲν συνίσταται εἰς τὸ ν᾽ ἀκολουθῇ τις αὐστηρῶς καὶ ἀπαρεγκλίτως τοὺς ἠθικοὺς νόμους;

Ἔπειτα δὲ πρέπει καὶ τόδε νὰ ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι ἡ παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη ἐν τῇ γενικότητι αὐτῆς δὲν δύναται τῷ παιδαγωγῷ καὶ διδασκάλῳ καὶ νὰ παρέχῃ πάσας τὰς μερικότητας, πάσας τὰς ἀτομικὰς περιστάσεις, πάντα τὰ ἀτομικὰ μέτρα καὶ τὰς σκέψεις, δι᾽ ὧν οὗτος δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ. Οἱ παιδαγωγικοὶ δῆλα δὴ καὶ διδακτικοὶ κανόνες καὶ οἱ μᾶλλον εἰδικοὶ οὐδέποτε δύνανται νὰ κατέλθωσιν εἰς πάσας τὰς ἐν τῇ πράξει ἐμφανιζομένας περιπτώσεις καὶ νὰ ἐξαντλήσωσιν αὐτάς, καθόσον οὐδέποτε αὗται ὅλως αἱ αὐταὶ ἐμφανίζονται, καὶ δὴ ἕνεκα τῆς διαφόρου ἀτομικότητος τῶν διδασκομένων καὶ παιδαγωγουμένων. Ἐνταῦθα λοιπόν, ἐν τῷ τρόπῳ δῆλα δὴ καθ᾽ ὃν ἕκαστος παιδαγωγὸς καὶ διδάσκαλος προσοικειοῦται τὰς παιδαγωγικὰς καὶ διδακτικὰς ἀρχάς, ἐν τῷ τρόπῳ καθ᾽ ὃν αὐτὰς χρησιμοποιεῖ ἐν τῇ πράξει καὶ κινεῖται ἐντὸς τῶν εὐρέων, ὡς ἐλέχθη, ὁρίων αὐτῶν, ἐνταῦθα, λέγομεν, ἡ ἀτομικότης τοῦ διδασκάλου ἔχει ἱκανὴν ἐλευθερίαν κινήσεως, ὥστε νὰ ἐκφαίνηται ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ ἐκτάσει· καὶ τῷ ὄντι ἐκφαίνεται, καθόσον παρατηρεῖται ἐν τῇ πραγματικότητι ὅτι ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας ἑκάστου διδασκάλου, καὶ ὅταν οὗτοι μορφωθέντες παιδαγωγικῶς τοὺς αὐτοὺς ἀκολουθῶσι παιδαγωγικοὺς καὶ διδακτικοὺς κανόνας, προσλαμβάνει ἰδιάζοντα χαρακτῆρα, οἷος οὗτος καθορίζεται ὑπὸ τῆς ἀτομικῆς εὐφυΐας, τῆς ἰδιαζούσης κλίσεως καὶ τοῦ ἰδιάζοντος χαρακτῆρος ἑκάστου διδασκάλου.

Τούτου δὲ τοῦ πράγματος, τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἀτομικότητος ἑκάστου διδασκάλου ἐν τῇ πράξει, καὶ ἀνάγκη εἶνε, διότι, ὡς λέγει, ὁ Rein, πᾶς τις ἔχει τὸν ἰδιάζοντα αὐτῷ τρόπον ἐνεργείας, ὅν δὲν δύναται νὰ καταλίπῃ, χωρὶς ν' ἀπολέσῃ τὴν εὐκαμψίαν καὶ εὐκολίαν αὐτοῦ. Ὁ τοῦτο πράττων προσλαμβάνει τι τὸ ἐξεζητημένον· τὸ δὲ ἐξεζητημένον οὐδέποτέ τις ἐπιτρέπει[26]. Πέραν δ' ὅμως τῶν ἄρτι σημανθέντων εὐρέων ὁρίων δὲν ἐπιτρέπεται καὶ τῷ παιδαγωγῷ αὐθαιρέτως νὰ ἐξέρχηται, ὡς δὲν ἐπιτρέπεται καὶ παντὶ ἄλλῳ ἐπιστήμονι νὰ ἐξέρχηται γενικῶν κανόνων, οἵτινες ἐν τῇ παρόδῳ τῶν χρόνων ἐπεκράτησαν καὶ ἐδέσποσαν, ἅτε ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς τοῦ πράγματος προκύψαντες καὶ διὰ τοῦτο ἀληθεῖς ὄντες[27].

Δὲν δεσμεύεται λοιπὸν κατὰ ταῦτα, οὐδὲ δουλικῶς πιέζεται ἡ προσωπικότης τοῦ διδασκάλου καὶ παιδαγωγοῦ ὑπὸ τῆς ἀληθοῦς μεθόδου· τοὐναντίον τοῦτο γίνεται, ὅταν ἡ μέθοδος μὴ παρῇ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οἱ πολλοί, οἱ μὴ ἐξόχως εὐφυεῖς πρὸς τὸ ἔργον ἡμῶν, ἀκολουθοῦσιν ἐν τῇ ἐνασκήσει αὐτοῦ μάλιστα τὴν παράδοσιν, τὰς σχολικὰς δῆλα δὴ αὐτῶν ἀναμνήσεις. Καὶ ὁποία μέν τις ἡ ἀξία αὐτῶν εἴπομεν ἀνωτέρω· νῦν τοῦτο ῥητέον, ὅτι οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτάς, ἤτοι τὴν παράδοσιν, τυφλῶς αὐτὴν ἀκολουθοῦσι, ἀντὶ ἀνεξαρτήτως νὰ σκέπτωνται καὶ δοκιμάζωσιν αὐτήν. Τοῦτο δέ, διότι ἐλλείπει αὐτοῖς τὸ προσῆκον ὁρμητήριον καὶ ὄργανον τῆς τοιαύτης ἐξετάσεως καὶ δοκιμασίας, ἡ παιδαγωγικὴ γνῶσις καὶ θεωρία. Ἀλλὰ τυφλῶς οὕτως ἀκολουθοῦντες οὗτοι, περὶ ὧν νῦν ὁ λόγος, τὴν παράδοσιν, προδήλως κατ' ἔθος μᾶλλον, ἢ ἐξ ἐσωτερικῆς πεποιθήσεως ἀκολουθοῦσιν αὐτήν· ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει πρόδηλον ὡσαύτως ὅτι δὲν εἶνε δυνατὸν ἢ νὰ ἐλλείπῃ ἐκ τῆς ὅλης ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας τὸ πνεῦμα τὸ ζωογονοῦν καὶ ζωὴν ἐμπνέον, ὅτε ἐκεῖνοι προσλαμβάνουσί τι ἀνελεύθερον καὶ μηχανικόν, ὁ δὲ διδάσκαλος νῦν ἀληθῶς γίνεται δοῦλος, καὶ δὴ τῆς παραδόσεως, ἧς τὴν ἀξίαν ἀνωτέρω κατεδείξαμεν. Οὐχὶ ἄλλως ἔχουσι τὰ πράγματα καὶ ἐπὶ τῶν ἐμπνεύσεων τῆς στιγμῆς, ἃς πρὸς τῇ παραδόσει ἀκολουθοῦσιν ἐν τῇ παιδαγωγικῇ καὶ διδακτικῇ αὐτῶν δράσει οἱ μέσως μὲν πρὸς ταύτην ἔχοντες, οὐχὶ δὲ παιδαγωγικῶς μορφωθέντες. Ἐπειδὴ αὗται τῆς στιγμῆς καὶ διὰ τοῦτο τῆς τύχης προϊὸν εἶνε, στεροῦνταί τινος καὶ αὗται ἐσωτερικῆς δικαιολογήσεως, διὸ καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτὰς ἀκολουθοῦσι καὶ ταύ-

τας, ὡς καὶ τὴν παράδοσιν, ἄνευ τινὸς ἐσωτερικῆς πεποιθήσεως· Ἐλέχθη δ' ἄρτι πῶς ἔχει ὁ διδάσκαλος ἀπέναντι τοιούτου τρόπου διδασκαλίας καὶ ἀγωγῆς, ὅλως δουλικοῦ καὶ ἀνελευθέρου.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ἐνταῦθα καὶ ἐκ τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων περὶ τῆς φύσεως καὶ ἀξίας τῆς ἀληθοῦς μεθόδου καὶ τῆς φύσεως καὶ ἀξίας τῆς παραδόσεως καὶ τῶν τῆς στιγμῆς ἐμπνεύσεων ὀρθῶς δύναταί τις νὰ συναγάγῃ, ὅτι, καὶ ἂν πρὸς στιγμὴν ἀποδεξώμεθα, ὅτι καὶ ἡ ἀληθὴς μέθοδος δεσμεύει τὴν προσωπικότητα, αἱρετώτερον εἶνε ὑπὸ ταύτης τις νὰ δεσμεύηται ἢ ὑπὸ τῆς παραδόσεως καὶ τῶν τῆς στιγμῆς ἐμπνεύσεων. Ἀμφότεραι αὗται ἢ οὐδεμίαν ἢ ὀλίγην ἔχουσι τὴν ἀξίαν καὶ διὰ τοὺς ἀνωτέρω μνημονευθέντας λόγους, ἀλλὰ καὶ διότι δὲν δύνανται νὰ περιλάβωσιν ἅπαν τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας ἐν τῇ συνοχῇ τῶν διαφόρων αὐτοῦ μερῶν πρὸς ἄλληλα, ἀλλά τινων μόνον ἅπτονται μερῶν αὐτῆς καὶ δὴ τῶν ἀναφερομένων μᾶλλον εἰς ἐξωτερικά τινα τῆς ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας. Ἐκείνη, ἡ ἀληθὴς μέθοδος, πιστῶς ἀκολουθοῦσα τοὺς νόμους τοῦ ψυχικοῦ βίου τῶν παιδευομένων καὶ διὰ τοῦτο πιστῶς ἀναπαριστῶσα τὸ ἑνιαῖον αὐτοῦ, ἐμφανίζει ἡμῖν τὸ ὅλον ἔργον τῆς διδασκαλίας καὶ ἀγωγῆς, καὶ δὴ ὡς τι ἑνιαῖον ὅλον, ἤτοι ἄλλως πάντα τὰ διάφορα αὐτοῦ μέρη καὶ δὴ ἐν τῇ ἐσωτερικῇ αὐτῶν πρὸς ἄλληλα συνοχῇ. Τοῦτο προδήλως καθιστᾷ δυνατὴν τὴν βαθυτέραν καὶ σαφεστέραν ἀντίληψιν τοῦ ὅλου ἔργου τῆς ἀγωγῆς καθόλου καὶ τῆς σεμνότητος αὐτοῦ, ἔτι δὲ τῆς ῥοπῆς, ἣν δύναται ἡ ἀγωγὴ ν' ἀσκήσῃ ἐπὶ τῶν παιδευομένων. Διὰ ταῦτα δὲ ὁ κατὰ τὴν ἀληθῆ μέθοδον ἀσκῶν τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας δὲν δύναται ἢ ἐλλόγως τοῦτο ν' ἀσκῇ, (τοῦτο δὲ καὶ τὸ μόνον ἄξιον παντὸς ἐπιστήμονονος), εἶτα δὲ μετὰ μείζονος θάρρους καὶ ζωηρότητος, καὶ τούτων δεδικαιολογημένων, οὐχὶ δ' ἀλόγων, ἅτε ἐρειδομένων ἐπὶ τῆς βαθείας ἀντιλήψεως τοῦ δυνατοῦ τοῦ ἔργου του καὶ τοῦ ὀρθοῦ τῶν σκοπῶν του· τρίτον δὲ δὲν δύναται ἢ τὸ ἔργον αὐτοῦ νὰ ἀσκῇ καὶ μετὰ μείζονος ἱερότητος καὶ πίστεως, ἅτε βαθέως συνορῶν τὸ σεμνὸν καὶ ὑψηλὸν αὐτοῦ. Μετὰ πάντα ταῦτα, φρονοῦμεν, ὀρθῶς ἄρτι ἐλέχθη ὅτι, καὶ ἂν ἀποδεξώμεθα ὡς ἀληθὲς τὸ ὅτι δεσμεύει ἡ ἀληθὴς μέθοδος, αἱρετώτερον πάντως εἶνε νὰ δεσμεύηταί τις ὑπὸ ταύτης ἢ ὑπὸ ἄφρονος δεσπότου, τῆς παραδόσεως· τοῦτο δ' ἀργαλέον.

Ὅτε ἡ ἀληθὴς μέθοδος εἶνε οἵα ἐλέχθη ἀνωτέρω, τότε, ἐπειδὴ οἱ

νόμοι τοῦ ψυχικοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων εἶνε σταθεροὶ καὶ οἱ αὐτοὶ ἐν παντὶ ἀνθρώπῳ, ἡ μέθοδος αὕτη, ἡ ἀληθής, τῆς τούτων ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας δὲν εἶνε δυνατὸν ἢ μία νὰ εἶνε δι' ἑκάστην τῆς ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας περίπτωσιν. Εἶνε δ' αὕτη ἡ προσπεφυκυῖα τοῖς νόμοις, οἵτινες διέπουσι τὸν ψυχικὸν βίον. Ἐν τῇ τελειότητι αὐτῆς νοουμένη ἡ μέθοδος αὕτη εἶνέ τι ἰδεῶδες, τοιαύτη δὲ καὶ θὰ παραμείνῃ πάντοτε. Ὅ,τι ταύτης ἡμεῖς νῦν ἔχομεν εἶνε βαθμὶς ἀναπτύξεως, ἥτις, ὡς πᾶν ἀνθρώπινον κατασκεύασμα, ἐπιδέχεται βελτίωσιν καὶ δεῖται τοιαύτης. Αὕτη ἀπεικονίζει τὸ παρὸν σημεῖον τῶν ψυχολογικῶν ἡμῶν γνώσεων. Ὅσῳ μείζονας προόδους ἡ ψυχολογία κάμνει, τοσούτῳ τελειοτέρα ἡ τῆς διδασκαλίας καὶ ἀγωγῆς μέθοδος ἀποβαίνει, διότι δὲν εἶνε αὕτη ἢ ἐφηρμοσμένη ψυχολογία[28]. Τοιαύτης λοιπὸν καὶ μιᾶς οὔσης τῆς ἀληθοῦς μεθόδου ἐν ἑκάστῃ τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς διδασκαλίας περιπτώσει, δῆλον ὅτι ἐν φοβερᾷ πλάνῃ εὑρίσκονται οἱ ἀρνούμενοι τὴν ἀνάγκην παιδαγωγικῆς μορφώσεως τῶν λειτουργῶν τῆς γυμνασιακῆς παιδείας, λέγοντες ὅτι ἕκαστος διδάσκαλος πρέπει ἑαυτῷ νὰ πλάττῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ μέθοδον, ὅτε τοσαῦται μέθοδοι, ὅσοι καὶ διδάσκαλοι, ἐνῷ ἡ ἀληθὴς μία μόνον εἶνε καὶ ὅλως ἀνεξάρτητος τοῦ προσώπου τοῦ ταύτην χειριζομένου. Ὅπερ δύναται καὶ πρέπει νὰ πλάττῃ ἑαυτῷ ὁ διδάσκαλος εἶνε μόνον ὁ τρόπος τοῦ χειρισμοῦ τῆς ἀληθοῦς ἐν ἑκάστῃ περιπτώσει μιᾶς μεθόδου κατὰ τ' ἀνωτέρω λεχθέντα.

Τοιαύτης ἐν τέλει οὔσης τῆς ἀληθοῦς μεθόδου, ἐσφαλμένη εἶνε καὶ ἡ ἄλλη δοξασία τῶν μὴ ἀναγνωριζόντων τὴν ἀνάγκην παιδαγωγικῆς μορφώσεως τῶν διδασκάλων τῶν ἡγεμόνων τάξεων τοῦ ἔθνους· κατὰ ταύτην οὗτοι οἱ τελευταῖοι ἀφ' ἑαυτῶν εὑρίσκουσι τὴν ὀρθὴν ὁδὸν τοῦ διδάσκειν καὶ παιδαγωγεῖν ὁδηγούμενοι μόνον ὑπὸ τοῦ κοινοῦ νοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐν πρώτοις παράδοξον ἡμῶν προσπίπτει ὅτι μόνην τὴν δυσχερεστάτην τῶν τεχνῶν ἔργον τοῦ κοινοῦ νοῦ μόνου θεωροῦσιν, ἐνῷ ἔκπαλαι ἐπὶ οὐδεμιᾶς ἄλλης τέχνης τοῦτο ἱκανὸν ἐνομίζετο, ἀλλ' ἀναγκαῖον ἐκρίνετο, εἰ μή τι πλέον, ψιλὴ τοὐλάχιστον πρακτικὴ καθοδήγησις ὑπὸ εὖ εἰδότων ἑκάστης τέχνης καὶ ἀπομίμησις ὑπὸ τῶν ἀρχαρίων τῆς ἐργασίας ἐκείνων· σήμερον μάλιστα, ὡς γνωστόν, οὐδὲ ταῦτα ἀρκετὰ θεωροῦνται ἐπὶ πλείστων χειρωνακτικῶς ὅλως καὶ μηχανικῶς πρότερον ἀσκουμένων τεχνῶν, ἀλλὰ τούτοις προσετέθη καί τις ἱκανὴ ἐπιστη-

μοσύνη ἢ ἄλλως θεωρία. Ταῦτα νῦν πάντα περιττὰ κρίνονται μόνον διὰ τὴν τέχνην τῆς ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας καὶ ταύτην μόνον ἀφίνουσιν εἰς τὴν ἀχαλίνωτον αὐθαιρεσίαν καὶ τὰς ὑποκειμενικὰς ὅλως ἀξιώσεις ἑκάστου τῶν διδασκάλων· καὶ τοῦτο δὲ προκειμένου περὶ σφαίρας ἐν ᾗ ἕκαστος αὐτῶν δὲν εἶνε ἢ ἁπλῶς μέλος ἑνὸς ὅλου. Δὲν εἶνε ταῦτα οὐ μόνον παράδοξα, ἀλλὰ καὶ ὅλως ἀσύμφωνα ταῖς ἀπαιτήσεσιν τῶν νῦν χρόνων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν, οἵτινες πανταχοῦ ἐζήτησαν καὶ ζητοῦσι νὰ ὑποκαταστήσωσι καὶ ἐν πολλοῖς ὑποκατέστησαν τὴν ἄλογον τριβὴν διὰ τῆς ἐλλόγου δράσεως, προσθέντες τὴν ἐπιστημοσύνην; Καὶ ὅμως ἡ τέχνη τῆς ἀγωγῆς καὶ νῦν ἔτι ὑπό τινων κρίνεται οὐχὶ δεομένη οὐδὲ πρακτικῆς τινος τοὐλάχιστον καθοδηγήσεως, οἵας πάντοτε ἔτυχον πᾶσαι αἱ ἄλλαι τέχναι. Εἶνε ἀληθῶς παράδοξον ὅτι οὐχὶ ὅλως σπανίως ἐνοικεῖ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ διανοίᾳ παρὰ τὴν ἔξοχον ἐπιστημοσύνην καὶ ἔξοχος ὡσαύτως μονομέρεια, ἵνα μή τι πλέον εἴπωμεν. Ἔξοχοι ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἄνδρες ἀπεφήναντο τὴν γνώμην περὶ ἧς νῦν λέγομεν, ἐξόχως δ' αὐτὴ ἐσφαλμένη εἶνε. Εἰς τὴν ἀπόδειξιν δὲ τούτου καὶ παρέχομεν εὐθὺς τὴν τελευταίαν, βραχεῖαν, συμβολήν.

Ἡ ἀληθὴς μέθοδος, καθ' ἃ ἀνωτέρω πολλάκις ἐλέχθη, ἐρείδεται ἐπὶ τῆς γνώσεως τῶν νόμων τοῦ ψυχικοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου· ἀλλ' ἡ γνῶσις αὕτη οὐχὶ φύσει, οὐδὲ μόνη παριγίνεται τοῖς πολλοῖς, προϋποθέτει σπουδὴν σοβαρῶς γενομένην τῶν νόμων τοῦ ψυχικοῦ βίου, ἅμα δὲ καὶ τῶν ἐφαρμογῶν τούτων ἐν τῇ ἀγωγῇ καὶ διδασκαλίᾳ· καθόσον ἡ χρησιμοποίησις γνώσεων καὶ σαφῶς κτηθεισῶν οὐχὶ μόνη καὶ αὕτη, οὐδὲ φύσει παραγίνεται ἡμῖν τοῖς πολλοῖς καὶ κοινοῖς τῶν θνητῶν. Περὶ τῶν σπανίων, ἐξόχων, πνευμάτων διὰ τὸ ἔργον ἡμῶν εἴπομεν ἀνωτέρω ἐν τίνι μέτρῳ ἀφ' ἑαυτῶν τὸ ὀρθὸν ἐν τῷ τρόπῳ τῆς ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας εὑρίσκουσι.

Ἅλις, κύριοι, τῶν ἐσωτερικῶν λόγων, οἵτινες καθ' ἡμᾶς ἀναπόδραστον παριστῶσι τὴν ἀνάγκην παιδαγωγικῆς μορφώσεως καὶ τῶν λειτουργῶν τῆς γυμνασιακῆς παιδείας· τούτοις ἠδυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν καὶ ἐξωτερικοὺς λόγους, ἱστορικοὺς δῆλα δὴ καὶ τῆς καθ' ἡμέραν πείρας τῶν γυμνασιακῶν πραγμάτων παρ' ἡμῖν τε καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλ' οὕτως εἰς μῆκος πλέον τοῦ δέοντος θὰ παρετείνετο ἡ παροῦσα ὁμιλία μου· θὰ ὑπερέβαινεν αὕτη τὰ ὅρια τοῦ κατ' ἔθος προσμεμε-

τρημένου μοι χρόνου· θὰ ὑπερέβαινε δὲ ὡσαύτως καὶ τὰ ὅρια τῆς ὑμετέρας ὑπομονῆς, ἣν εὐμενῶς πάνυ μέχρι τοῦ νῦν παρέσχετέ μοι· (ἐπὶ τούτῳ δὲ καὶ λέγω ἅπασιν ὑμῖν, κύριοι, τὴν προσήκουσαν χάριν). Διὰ ταῦτα, νῦν βραχέα ἔτι ὡς ἐν ἐπιλόγῳ προσθείς, παύσομαι τοῦ λέγειν.

Ὅτι ἡ παρ' ἡμῖν γυμνασιακὴ παιδεία παρὰ τὸν νῦν κρείττω πως ἐπιστημονικὸν καταρτισμὸν τῆς μείζονος μερίδος τῶν λειτουργῶν αὐτῆς ἀστοχεῖ τῶν σκοπῶν αὐτῆς καὶ ὑστερεῖ τῶν ἀπαιτήσεων, ἃς ἔχουσι καὶ παρὰ τῆς γυμνασιακῆς παιδείας αἱ μᾶλλον πολύπλοκοι σχέσεις τοῦ καθ' ἡμᾶς πολιτισμοῦ, τοῦτο κοινῇ σήμερον ἀνομολογεῖται ὑπὸ πάντων τῶν ὁπωσδήποτε σχέσιν ἐχόντων πρὸς τὴν παρ' ἡμῖν βαθμῖδα τῆς γενικῆς παιδείας, περὶ ἧς νῦν λέγομεν. Τὸ ἐλαττωματικὸν τοῦτο τῆς παρ' ἡμῖν γυμνασιακῆς παιδείας ὀφείλεται μὲν ὁπωσδήποτε καὶ εἰς τὸ πεπαλαιωμένον τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτῆς, κυρίως δ' ὅμως καὶ κοινῇ ὑπὸ πάντων ἀποδίδεται εἰς τὴν ἐπέμβασιν τῆς μικροπολιτικῆς καὶ εἰς τὰ τῆς παιδείας, ἔτι δ' εἰς τὴν ἔλλειψιν ἀγαθῆς μεθόδου τῆς διδασκαλίας καὶ ἀγωγῆς. Τοῦ τελευταίου τούτου, τῆς ἐλλείψως ὀρθῆς μεθόδου, ἀψευδὲς μαρτύριον πρὸς τῇ ἐμῇ πείρᾳ ἔχω τὰς ἐκθέσεις τῶν ἀξιοτίμων συναδέλφων, τῶν ἀποσταλέντων κατὰ τὰ τελευταῖα τέσσαρα ἔτη ὡς ἐπιθεωρητῶν τῶν γυμνασίων τοῦ Κράτους ἡμῶν. Τὴν ἔλλειψιν ταύτην οὗτοι ὁμολογοῦντες, ἀνομολογοῦσι τὴν ἔλλειψιν ἐπαρκοῦς παιδαγωγικῆς μορφώσεως τῶν λειτουργῶν τῆς γυμνασιακῆς παιδείας καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὴν ἀνάγκην τοιαύτης.

Ταύτην δὲ τὴν ἀνάγκην ἐν τοῖς μετὰ τὸν τελευταῖον ἀτυχῆ πόλεμον χρόνοις τελείως ἀνεγνώρισε καὶ ἡ ἀνωτάτη τῆς παρ' ἡμῖν παιδείας διοίκησις· διὸ καὶ ἐντὸς τῶν καθεστώτων νόμων καὶ τῶν ὁρίων τοῦ νῦν δυνατοῦ ἐπεχείρησε παιδαγωγικωτέραν νὰ καταστήσῃ τοὐλάχιστον τὴν ἐν τοῖς γυμνασίοις διδασκαλίαν· πρὸς τοῦτο ἐδημοσίευσε νέα λεπτομερέστερα προγράμματα καὶ ἐπισήμους ὁδηγίας περὶ κρείττονος διδασκαλίας τῶν δύο κυριωτάτων μαθημάτων, τῶν θρησκευτικῶν καὶ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν, συνεκάλεσε δὲ τοὺς λειτουργοὺς τῆς γυμνασιακῆς παιδείας παρ' ἡμῖν κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος πρός τινα θεωρητικὴν παιδαγωγικὴν διδασκαλίαν. Ἀλλ' αὕτη μέν, ὡς εἰκός, ἀτελὴς ὑπῆρξε, τὰ δὲ προγράμματα καὶ αἱ ὁδηγίαι ὅσον καλὰ καὶ ἂν εἶνε, δὲν εἶνε τὸ κυριώτερον πρὸς προαγωγὴν τῆς παι-

δείας· τὸ κυριώτερον εἶνε οἱ μέλλοντες νὰ δώσωσι ζωὴν εἰς τὰ προγράμματα καὶ τὰς ὁδηγίας καὶ νὰ ἐφαρμόσωσιν αὐτά, οἱ διδάσκαλοι. Ἄνευ διδασκάλων τυχόντων ἐπαρκοῦς καὶ ἀπὸ παιδαγωγικῆς ἀπόψεως προπαιδείας πρὸς νέας ἀξιώσεις τοῦ ἔργου αὐτῶν καὶ πρὸς ἐφαρμογὴν νέων μεθόδων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καὶ ἀγωγῇ, πᾶσα ἄλλη ἀναμόρφωσις τῶν σχολείων εἶνε μηδέν. Τὸ τοιαύτῃ τινὶ ἐπιχειρεῖν, χωρὶς πρότερον νὰ γένηται φροντὶς περὶ ἐπαρκοῦς καταρτισμοῦ τῶν διδασκάλων ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, τοῦτο εἶνε ὅμοιον τῷ ἐπιχειρεῖν οἰκοδομῆσαι ἀπὸ τῆς στέγης, ὡς λέγει ὁ Fries.

Διὰ ταῦτα πανταχοῦ ἀλλαχοῦ τὴν σήμερον παρατηρεῖται πυρετώδης, δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ἐργασία πρὸς κρείττω καταρτισμὸν τῶν λειτουργικῶν τῆς γυμνασιακῆς παιδείας ἀπὸ παιδαγωγικῆς ἀπόψεως, καθότι ἀπὸ ἐπιστημονικῆς οὗτοι ἐκεῖ ἐστοίχουν καὶ στοιχοῦσι ταῖς ἀπαιτήσεσι τῶν ἑκάστοτε χρόνων. Διὰ τὰ αὐτὰ δὲ ὀρθῶς καὶ τὸ ἡμέτερον ἐπὶ τῆς Παιδείας Σ. Ὑπουργεῖον προέβη πρὸ πάσης ἄλλης τῶν γυμνασίων ἀναμορφώσεως εἰς τὴν πλήρωσιν τῆς ἀνάγκης περὶ ἧς ὑφ' ἡμῶν ἐγένετο σήμερον λόγος. Τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ξένοι παιδαγωγικοὶ ἡμᾶς συνεβούλευσαν [29].

Ἂν νῦν ἐγὼ ἐκλήθην τῇ εὐμενεῖ ψήφῳ τῶν νῦν ἀξιοτίμων συναδέλφων νὰ χρησιμεύσω ὄργανον πρὸς πλήρωσιν τῆς ἀνάγκης ταύτης, τοῦτο μεγίστην θεωρῶ εὐτυχίαν ἐμοῦ· ἀφ' ἑτέρου δ' ὅμως βαθύτατα συναισθάνομαι τὸ μέγεθος τοῦ νέου μου τούτου ἔργου καὶ παραβάλλων αὐτὸ πρὸς τὰς ἐμὰς δυνάμεις οὐχὶ ὅλως ἀντιρρόπους ἐκείνῳ ταύτας εὑρίσκω, ἀλλὰ ἥττονάς πως αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁπωσδήποτε καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, περὶ τούτου, ἂν δῆλα δὴ θὰ ἐπαρκέσω ἢ μὴ ὅλως εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ νέου ἔργου καὶ τὰς προσδοκίας τῶν ἐκλεξάντων με πρὸς τοῦτο, περὶ τούτου ἄλλοι θὰ κρίνωσιν, ὁ δ' ἐπιὼν χρόνος θὰ δείξῃ αὐτό.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν δύναμαι δημοσίᾳ νὰ ὑπόσχωμαι καὶ ὑπισχνοῦμαι εἶνε τόδε· οὐδενὸς φειδόμενος κόπου θὰ προσπαθήσω πάσῃ δυνάμει νὰ ἐπαρκέσω κατὰ τὸ ἐνόν μοι εἰς τὰς ἀπαιτήσεις ἐκείνας καὶ τὰς προσδοκίας. Ἀλλὰ τὸ πᾶν δὲν ἐξαρτᾶται ἐξ ἐμοῦ, οὐσιώδης παράγων πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν ἰδιαιτέρα ἱδρύθη ἕδρα τῆς γυμνασιακῆς παιδαγωγικῆς, εἶσθε ὑμεῖς, φίλτατοι ὁμιληταί· ἐκ τῆς προθύμου συνεργασίας ὑμῶν ἐξ ἴσου, εἰ μὴ πλέον, ἐξαρτᾶται,

ἐπαναλαμβάνω, ἡ ἐπιτυχία τοῦ νέου θεσμοῦ. Περὶ τῆς τιοαύτης δ' ὑμῶν συνεργασίας καὶ ἐκ τῶν προτέρων εἶμαι τέλεον πεπεισμένος, ἅτε καὶ ἐξ ἰδίας μακρᾶς διδασκαλικῆς πείρας συνειδὼς τὸ φιλόπατρι καὶ φιλότιμον τῆς Ἑλληνίδος νεολαίας, μάλιστα δὲ τῆς εὐγενεστέρας ταύτης μερίδος, τῆς γυμνασιακῆς νεολαίας, ἐξ ἧς δὴ καὶ ὑμεῖς προέρχεσθε καὶ εἰς τὴς διαμορφωσιν τῆς ὁποίας ἐτάξατε ὑμᾶς αὐτούς.

Ἀλλ' ἵνα μὴ παρερμηνευθῶ, φίλτατοι ὁμιληταί, ὑφ' ὑμῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀξιοτίμων κυρίων τῶν παρόντων νῦν ἐνθάδε, ἀνάγκη τάδε νὰ προσθέσω· διὰ πάντα μέλλοντα νὰ δράσῃ ἐν γυμνασίοις, καθιδρύμασιν προπαιδεύουσι δι' ἐπιστημονικὴν σπουδήν, ἡ πρώτη ἀπαίτησις εἶνε ἡ ἐπιστημονικὴ αὐτοῦ μόρφωσις. Πρέπει δ' αὕτη βαθεῖα καὶ ἀκριβὴς νὰ εἶνε, διότι, ἵνα κατὰ Schrader [30] εἴπω, τοιαύτη ἐπιστημονικὴ μόρφωσις οὐ μόνον ἀποτελεῖ τὴν ἀναγκαίαν βάσιν τῆς εἶτα διδακτικῆς δράσεως, ἀλλὰ καὶ ἔνθουν τὸν διδάσκαλον καθιστᾷ καὶ εἶνε ἡ ἀνεξάντλητος πηγὴ τῆς ἀκμῆς ἐκείνης καὶ ζωηρότητος τοῦ πνεύματος, ἧς δεῖται τὸ διδασκαλικὸν ἔργον ὑπὲρ πᾶν ἄλλο. Ἔπειτα δὲ δὲν πρέπει νὰ λησμονῆτε (γνωρίζετε τοῦτο καὶ αὐτοὶ ἐκ τοῦ ἰδίου ὑμῶν μαθητικοῦ βίου), ὅτι ἡ νεολαία ἔχει λίαν ὀξυδερκὲς βλέμμα διὰ πᾶν ἐλαττωματικῶς ἔχον ἐν τοῖς αὐτῆς διδασκάλοις, πολλῷ δὲ μᾶλλον διὰ τὴν ἀμάθειαν ἢ ἡμιμάθειαν αὐτῶν. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει οὐδείς ποτε διδάσκαλος δύναται νὰ προσκτήσηται τὸ σέβας καὶ τὴν πεποίθησιν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἑαυτόν, ὅτε δὴ καὶ ἀδύνατον αὐτῷ ὅλως εἶνε νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν μόρφωσιν χαρακτῆρος παρὰ τοῖς παιδευομένοις ὑπ' αὐτοῦ. Δὲν δύναται δ' ἅμα ὁ διδάσκαλος ὁ ἀτελῆ ἔχων τὸν ἐπιστημονικὸν καταρτισμὸν καὶ νὰ ἐθίσῃ τοὺς διδασκομένους ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἀκρίβειαν καὶ βαθύτητα τῶν γνώσεων, ὃ εἶνε καὶ εἷς τῶν κυρίων σκοπῶν τῶν γυμνασίων, καθιδρυμάτων προπαιδευόντων, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν, δι' ἐπιστημονικὴν σπουδήν. Ἀλλ' ἂν κατὰ ταῦτα ὁ ἐπιστημονικὸς καταρτισμὸς εἶνε ὁ πρώτιστος καὶ ἀναγκαῖος ὅρος ἐπιτυχοῦς διδακτικῆς καὶ παιδαγωγικῆς δράσεως ἐν τοῖς γυμνασίοις, δὲν εἶνε ὅμως καὶ ὁ μόνος, ὡς ἐπειράθημεν νὰ δείξωμεν σήμερον διὰ παντὸς τοῦ κυρίου μέρους τοῦ παρόντος ἡμῶν λόγου, ἀλλ' ἀνάγκη καὶ ἐπαρκοῦς παιδαγωγικῆς μορφώσεως, θεωρητικῆς ἅμα καὶ πρακτικῆς. Ὅταν καὶ αὕτη προστεθῇ ἐκείνῳ, τῷ ἐπαρκεῖ ἐπιστημονικῷ καταρτισμῷ ὑμῶν τῶν μελλόντων λειτουργῶν τῆς παρ' ἡμῖν γυμνασιακῆς παιδείας, τότε ἀναμφιβόλως αὕτη θὰ προαχθῇ καὶ θὰ ἀνέλθῃ

εἰς τὸ νῦν προσῆκον ὕψος. Τότε δ' ἅμα ὑμεῖς μὲν θὰ ἔχητε τὴν ἄρρητον ἐσωτερικὴν εὐχαρίστησιν ὅτι εἴσθε οἱ κύριοι παράγοντες τῆς ἀνυψώσεως ταύτης τῆς γυμνασιακῆς ἡμῶν παιδείας, πάντες δέ, Θεοῦ θέλοντος, θὰ ἐπίδωμεν τόδε, ἡ φιλτάτη ἡμῶν πατρίς, ἡ κοιτὶς τοῦ παλαιοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἡ πρώτη καὶ ἀκμαιοτάτη ρίζα καὶ πλουσιωτάτη πηγὴ τοῦ νῦν πολιτισμοῦ, νὰ συμβάλληται καὶ αὕτη πλέον ἢ νῦν εἰς τὴν προαγωγὴν αὐτοῦ πρὸς ἠθικήν, ἐθνικὴν καὶ ὑλικὴν αὐτῆς εὐημερίαν. **Εἴθε!!**

Δ. Κ. ΖΑΓΓΟΓΙΑΝΝΗΣ

Ἐρρήθη ἐν Ἀθήναις τῇ 9ῃ Ὀκτωβρίου 1899.

[1] Zeitschrift für das Gymnasialwesen, 1883, σελ. 25.
[2] Lehrproben, τεῦχ. 56, σελ. 3.
[3] Ἐν Lehrproben, τεύχ. 22, σελ. 1 κἑξ.
[4] Πρβλ. Lehrproben, τεῦχ. 56, σελ. 1-16
[5] H. Schiller, Über die pädagogische Vorbildung etc., 1877, σελ. 18.
[6] H. Schiller, αὐτόθι, σελ. 29.
[7] Lehrproben, τεῦχ. 22, σελ. 12, 13.
[8] F. Zange, Gymnasialseminare, σελ. 4.
[9] Πρβλ. Zange, αὐτόθι, σελ. 12.
[10] W. Fries ἐν Lehrproben, τεύχ. 56, σελ. 1-2.
[11] W. Fries, Die Vorbildung der Lehrer für das Lehramt, σελ. 108.
[12] Fries, ἔ. ἀ.
[13] Rein, ἐν Lehrproben, τεύχ. 22, σελ. 3-4. Alexi, Zur Reform der höheren Schulen, σελ. 45.
[14] Vorbildung, σελ. 108, Lehrproben, 56, 2. πρβλ. καὶ Rein, ἐν Lehrproben, τεύχ. 16, σελ. 7.
[15] Fries ἐν Lehrproben, τεύχ. 56, σελ. 2, Zange, ἔ. ἀ. σελ. 41.
[16] Lehrproben, τεῦχ. 56, σελ. 2.
[17] Willmann, Didaktik, II, σελ. 444.
[18] W. Fries, Vorbildung, σελ. 109.
[19] Fries, Lehrproben, τεῦχ. 56, σελ. 3.
[20] Ἐν Lehrproben, τεύχ. 22, σελ. 8/9.
[21] Αὐτόθι, σελ. 8-9.
[22] Zange, ἔ. ἀ. σελ. 51-2.
[23] Schiller, Vorbildung, σελ. 28.
[24] Zange, ἔ. ἀ. σελ. 6.
[25] Zange, ἔ. ἀ· σελ. 52.
[26] Fries, Lehrproben, 56, σελ. 3-4.
[27] Schiller, Vorbildung σελ. 27-8.
[28] Zange, ἔ. ἀ. σελ. 52, Rein, Lehrproben, 22, σελ. 12.
[29] Menge, Lehrproben, τεῦχ. 55, σελ. 110-114.
[30] Lehrproben, τεῦχ. 52, σελ. 11.

ΔΥΟ ΛΕΞΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΛΕΞΕΩΣ

Μεσαρέας

Ὁ φίλος καὶ μαθητής μου κ. Σῖμος Μενάρδος, ἑταῖρος καὶ συνεργάτης τῆς Ἀθηνᾶς, εὐηρεστήθη πρὸ πολλοῦ νά μοι καταστήσῃ γνωστὸν ὅτι καὶ ἐν παλαιοτέροις περὶ Κύπρου διαλαμβάνουσι βιβλίοις ηὑρέθη ὁ τύπος Μεσαρέα. Οὕτω πρῶτον ἐν Ἀγγλικῷ βιβλίῳ The History of the war of Cyprus, written originally in Latin, with a new Map of the Island, London, Printed by I. Sawlin . . . 1687. Ἐν τῷ προτασσομένῳ χάρτῃ τῆς νήσου ἀναγινώσκεται Mesarea καὶ ἐν τῷ κειμένῳ ὁμοίως, λ. χ. σελ. 6 Mesarea. Ἔπειτα παρὰ Mas-Latrie, Γ′ 528 Messarea, ἐν δὲ Β′ 110 la contrada della Messaria. Ὀρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὅτι ἡ φράσις la contrada della Messaria (καὶ ὁ ager Messarensis τοῦ Λατινικοῦ πρωτοτύπου, ἐξ οὗ μετέφρασεν ὁ Ἄγγλος) δὲν ἔχει ὑγιῶς, ἂν τὸ Μεσαρέα ἐδήλου φέουδον, ἐπειδὴ καὶ τὸ ager ἢ contrada καὶ τὸ Μεσαρέα θὰ ἐσήμαινον σχεδὸν τὸ αὐτό· θὰ ἦν ὡσεὶ ἐλέγετο ἡ κάμαρη τοῦ δωματίου μου ἢ ὁ οἶκος τοῦ σπιτιοῦ μου. Τοὐναντίον δὲ νοοῦνται κάλλιστα, ἂν τὸ Μεσαρέα ἐδήλου φυσικήν, οὐχὶ νομικὴν σχέσιν. Τὰ δύο *ss* τοῦ παρὰ Mas-Latrie, Me*ss*area, Me*ss*aria ἔχουσι τὴν αἰτίαν αὐτῶν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ γράφοντος, ὅπως ἀποφύγῃ τὴν προφορὰν τοῦ σ ὡς z. Τὸ δὲ -ria τοῦ τελευταίου φαίνεται κανονισθὲν κατὰ τὰ πολλὰ Ἰταλικὰ εἰς -ia. Οὕτως ἔχομεν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Κύπρου μεμαρτυρημένον τύπον εἰς -ρεα.

Ἔτι πολυτιμοτέραν, ἅτε ἀμεσωτέραν καὶ ἀσφαλεστέραν, ἀπόδειξιν τῆς ἐκ τοῦ μέσος μεσάρις παραγωγῆς τοῦ μεσαρέα, οὐχὶ δὲ ἐκ τοῦ Ἰταλ. massara massaria, παρέχει ἡμῖν ἡ νῆσος Ἄνδρος. Ἐνταῦθα δηλονότι παρατηρεῖται ὅτι μεταξὺ δύο μεγάλων κεκλιμένων πλευρῶν κεῖται ἐπιμήκης τις χώρα ὀνομαζομένη νῦν μὲν Μεσαρεά, πρότερον δὲ Μέση, καθ᾿ ἃ εἶπέ μοι ὁ φίλος κ. Δ. Π. Πασχάλης, ἔμπει-

ρος ὑπὲρ πάντ' ἄλλον τῆς γεωγραφίας καὶ ἱστορίας τῆς νήσου ταύτης. Ἀπὸ τῆς βορείου ἄρα κατωφερείας, ἔνθα εὑρίσκονται αἱ πλούσιαι κῶμαι Ὑψηλοῦ, Λάμυρα, Στραπουριές, Μένιτες, Πιτροφός, ὠνομάσθησαν κατὰ πρῶτον αἱ ἐπὶ τῆς ἀπέναντι μεσημβρινῆς κατωφερείας, ἐν ᾗ καὶ ἡ μονὴ τῆς Παναχράντου, κείμεναι μικραὶ κῶμαι **Πέρα Χωριά,** ἡ δ' ἐν μέσῳ χώρα ὀρθῶς ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτῆς **Μέση** καὶ ἔπειτα **Μεσαρεά.** Οὐδεμία ἄρα οὐδ' αὐτῷ τῷ Θωμᾷ ἐπιτρέπεται ἀμφιβολία περὶ τῆς ἀληθείας τῆς ἐκ τοῦ μέσος μεσάρις παραγωγῆς τοῦ μεσαρέα (1) Γ. Ν. Χ.

ΤΟΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Παρετηρήθη ὑπὸ παλαιῶν καὶ πολλῶν νεωτέρων, ὅτι τὰ εἰς -η ἢ -ᾰ λήγοντα θηλυκά, ἀφῃρημένην ἔννοιαν ἢ πάθος ἐμφαίνοντα, ἂν ἐν τῇ παραληγούσῃ ἔχωσιν ο (ω, οι, ου) ἐναλλασσόμενον μετὰ τοῦ ε (η, ει, ευ, α), ὀξύνονται καὶ ἁπλᾶ καὶ συντιθέμενα, (πρβλ. Ἡρῳδιανοῦ Α'. 304-5), Lobeck, Rhematicon 253 κ. ἑξ. Wheeler, Nominalaccent σελ. 69, Hirt, Accent σελ. 249 κ. ἑξ). Κατ' αὐτὰ τονίζεται ὁμαλῶς τὸ ἀγορά, ἀγωγή, ἀκοή, ἀκωκή, ἀλοιφή, ἀμοιβή, ἀμοιϜά, ἀμολγή, ἀοιδή, ἀρωγή, βοή, βολή, βορά, βουλή, βροχή, γονή, δοκὴ καὶ δοχή, δομή, δορά, ἐδωδή, ἐρωή, ζωή, Θορά, θορή, θωή, ἰωγή, ἰωή, ἰωκή, κλοπή, κονή, κοπή, κουρά, κτονή, λογή, λοιβή, μενοινή, μοιχή, μολπή, μομφή, μονή, νομή, ὀδμή, ὀκωχή, ὁλκή, ἐν-οπή, ὀπή, ὀπωπή, ὀργή, ὀροφή, οὐλή, οὐρά, ὀχή, πλοκή, πνοή, ποθή, *πολὴ-ἐμ-πολή, πομπή, πορδή, ποτή, ῥοή, ῥοπή, ῥωγή, σιωπή, σκοπή, σπορά, σπουδή, στοά, στοιβή, στολή, στοναχή, στοργή, στροφή, *τολὴ ἀνα-ἐπι-ἐν-τολή, τομή, τονή, τροφή, τροχή, φθογγή, φθορά, φονή, φορά,

(1) Καὶ ἐν Κρήτῃ, παρὰ τὴν Ῥέθυμναν, κεῖται κώμη καλουμένη Μέση, ἀλλ' ἀτυχῶς δὲν εἶδον τὴν χώραν καὶ δὲν δύναμαι νὰ εἴπω, ἂν ὅπως ἐν Ἄνδρῳ οὕτω καὶ αὐτόθι ἀπὸ τῆς φύσεως ἐλήφθη ἡ ὀνομασία τῆς κώμης ταύτης.

φωνή, φορβή, χοή, χολή, χορδή, ὠνή, ὠπή περι-ἐν-εἰσ-ωπή.

Ἀνωμάλως δὲ τὸ ἀμόργη (ἀμέργω), ζόη, λόγχη (λαγχάνω), μόρα (μείρομαι), ὄλπα· ἡ ἐλπίς, σόβη (σέβομαι), φθόη (φθεί-σω), φόβη (φέβομαι), χλόη, χρόμη (χρέμω). Περὶ τούτων παρατηρῶ ὅτι τὸ λόγχη ὡς ἀφῃρημένον τοῦ λαγχάνω ηὑρέθη μόνον ἐν τῷ λεξικῷ Ἡσυχίου καὶ ἐν τῷ Μεγ. Ἐτυμολογικῷ, ἐντεῦθεν δῆλον ὅτι οὐδὲν βέβαιον περὶ τοῦ τόνου παρεδόθη ἡμῖν. Οὐδεὶς δύναται νὰ πείσῃ ἡμᾶς ὅτι δὲν ἐτονίζετο ἐν τῷ ἀληθεῖ λόγῳ ἐπὶ τῆς ληγούσης, λογχή, διὰ σύγχυσιν δὲ πρὸς τὸ συγκεκριμένον λόγχη (lancea) ἐτονίσθη πλημμελῶς ὑπὸ τῶν λεξικογράφων ἢ τῶν ἀντιγραφέων. Ὁμοίως τῷ λόγχη εἶναι ἡμῖν τὸ χρόμη καὶ ὄλπα (1) ἐκ μόνου τοῦ Ἡσυχίου γνωστά, καὶ δεῖ οὐδὲν ἀσφαλὲς περὶ τοῦ τόνου αὐτῶν δύναται νὰ λεχθῇ. Τὸ δὲ φθόη, φόβη, μόρα, χλόη ἀνεβίβασαν τὸν τόνον κατὰ τὰ συνώνυμα φθίσις, κόμη, χαίτη, μοῖρα, πόα. Ὁμοίως τῷ φόβη ἐτονίσθη καὶ τὸ σόβη. Τὸ Ἰωνικὸν ζόη (καὶ Αἰολ. παρὰ Θεοκρ. ζοΐα) ἐγένετο ἐκ τοῦ ἐπιθέτου ζοὸς (ἀντὶ ζωὸς) ὅπως ἐκ τοῦ θερμὸς θέρμη, κακὸς κάκη, ὀρφνὸς ὄρφνη, ἐχθρὸς ἔχθρα κτλ. Περὶ τοῦ ἀμόργη τέλος δὲν δύναμαι νὰ εἴπω ἂν διὰ τὴν συγκεκριμένην αὐτοῦ σημασίαν (πρβλ. καὶ νῦν ἔτι ἀμούργα) ἢ μᾶλλον διὰ τὸ συνώνυμον ὑποστάθμη (ἡ τρυγία) ἐτονίσθη ἐπὶ τῆς παραληγούσης.

Ἄλλα δέ τινα οἷον ἀγκοίνη, αἰώρα, ἀπαιόλη (ἡ ἀπάτη), ἀσβόλη (ἄσβολος), κοία (ἡ σφῦρα), θερσόλη, κόμη, ὀπώρα, ποίμνη, πόα, πτοία, ῥόα (Ἀττ.), τριβόλη (τρίβολος), χνόη (αἱ χοινικίδες τῶν ἁρμάτων), χρόα (Ἀττ.), χώρα, ψώρα, ᾠα (ἡ μηλωτή), ὤρα, ὥρα, κτλ. δὲν ἐναλλάσσουσι τὸ τῆς παραληγούσης ο (ω οι) μετὰ τοῦ ε (η ει), διὸ οὐδ' ὁμοιάζουσι τοῖς ἀνωτέρω.

Γ. Ν. Χ.

---

(1) Ὅταν τις παρατηρήσῃ, ὅτι ὁ Ἡσυχ. πλείονας γλώσσας ἀνέμειξε γράψας «ὄλπα ἡ ἐλπίς, καὶ χόνδρου τις ἕψησις· λήκυθος, ἔδεσμά τι ἢ ὄλβος», τότε πείθεται ὅτι οὐδὲν βέβαιον περὶ τοῦ τόνου τῆς λέξεως ὄλπα ἐπὶ τοῦ ἐλπίδος.

MISCELLANEA CRITICA

I. Cicero

(Continuantur ex Vol. X pag. 469).

de Orat. I § 67: sin de iure civili (*intell.* dicendum sit), tecum *communicabit*, te hominem prudentissimum . . . . dicendi arte superabit.

Illud asyndeton (*communicabit*, *superabit*) prorsus h. l. incommodum. Quare mihi sic rescribendum videtur: *tecum* **cum** *communica***r***it*, *te* etc. Ut hic *communicarit* pro eo quod traditum est *communicabit*, sic II § 154 pro eo quod editur: « maior vir habendus est, quom . . . cogno**v**it » dubium non est quin reponendum sit *cognorit*.

§ 75: **Quae** cum ego praetor Rhodum venissem et cum illo . . . Apollonio ea, quae . . . acceperam, contulissem, inrisit ille . . . philosophiam atque contempsit.

Unde pendet illud *quae*? Nempe ex aëre. Tu vero rescribe: *quod cum* etc. Illud *quod cum* sic accipiendum est, quomodo Cael. § 79: **quod cum** *huius vobis adulescentiam proposueritis*, *constituitote etc*. In his particula **quod** eadem vi ponitur, qua in illis *quod si*, *quod nisi*, *quod ubi*, ceterisque id genus, quorum exempla Lexica dabunt.

§ 221: ut ii, qui audiant, aut illum ineptum *aut* Graeculum putent aut . . . admirentur etc.

Ineptus et *Graeculus* ex Romanorum sententia idem valebant. Cf. quae de hac re satis fuse disputantur l. II §§ 17. 18. Quare non *aut* particula, sed *ac* hae voces iungendae erant, quod etiam propterca faciendum erat ne durior evaderet oratio, cum eadem particula *aut* et primaria enuntiati membra (*putent*, *admirentur*) et secundaria (*ineptum*, *Graeculum*) necterentur.

Σπ. Βασης

ΣΥΜΒΟΛΗ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΑΦΟΡΙΚΗΝ ΓΕΩΜΕΤΡΙΑΝ
ΤΩΝ **n** ΔΙΑΣΤΑΣΕΩΝ

Περὶ τῶν κινητικῶν ἐξισώσεων τῶν γραμμῶν, τῶν ἐπιφανειῶν καὶ γενικῶς τῶν πολλαπλοτήτων τῆς k διαστάσεως ἐν τῷ χώρῳ τῶν **n** διαστάσεων

Ὁ ἄνθρωπος ἕρπει ἐπὶ δύο μόνον διαστάσεων: τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς· τὰ πτηνὰ δεσπόζουσι καὶ τοῦ ὕψους· ἀλλὰ τὸ *πνεῦμα* τοῦ ἀνθρώπου ἵπταται ἐν τῷ χώρῳ τῶν ἀπείρων διαστάσεων. N. I. X.

---

1. Ὁ καθηγητὴς κ. Thomas Craig ἐθεώρησεν ἐσχάτως (*) τὰς κινήσεις ἐν τῷ χώρῳ τῶν 4 διαστάσεων καὶ ἐγενίκευσεν οὕτως τὴν θεωρίαν τοῦ κ. Darboux (Surfaces, T. I, σ. 1-73, II, σ. 347-401). Ἐν τῇ παρούσῃ πραγματείᾳ θὰ ἐξετάσωμεν τὸ αὐτὸ ζήτημα ἐν τῇ γενικωτάτῃ περιπτώσει τῶν n διαστάσεων.

2. Ἐν τῷ συνήθει χώρῳ τῶν 3 διαστάσεων, αἱ καμπύλαι καὶ αἱ ἐπιφάνειαι ἀντιστοιχοῦσιν εἰς τὰς μονοπαραμέτρους ἢ διπαραμέτρους κινήσεις, ἀντιστοίχως. Οὐδεμία σχέσις συνδέει τὰ κινητικὰ στοιχεῖα τῶν καμπύλων· ἀλλὰ τὰ τῶν ἐπιφανειῶν *10* κινητικὰ στοιχεῖα (p, q, r, p', q', r', ξ, η, ξ', η', τὰ λοιπὰ 2, ζ καὶ ζ', εἶναι $= 0$) συνδέονται δι' ἓξ ἐξισώσεων, αἵτινες εἶναι αἱ θεμελιώδεις κινητικαὶ ἐξισώσεις τῶν ἐπιφανειῶν. Συμφωνεῖ δὲ τὸ ἐξαγόμενον τοῦτο πρὸς τὴν ἀναλυτικὴν θεωρίαν τῶν ἐπιφανειῶν, ἥτις δίδει 3 θεμελιώδεις ἐξισώσεις μεταξὺ τῶν 6 μεγεθῶν τοῦ Gauss (E, F, G,

(*) American Journal of Mathematics, Vol. XX, 1898.

D, D', D'')(*), διότι αἱ 3 αὗται ἐξισώσεις εἶναι ἰσοδύναμοι ταῖς 6 κινητικαῖς, ὅταν ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν αἱ τὰ κινητικὰ καὶ τὰ τοῦ Gauss στοιχεῖα συνδέουσαι σχέσεις (**).

3. Ἐν τῇ γενικῇ περιπτώσει τοῦ χώρου τῶν n διαστάσεων (τοῦ γραμμικοῦ) n — 1 εἴδη κινήσεων εἶναι δυνατά: αἱ μονοπαράμετροι, αἱ διπαράμετροι, κτλ., αἱ (n — 1) παράμετροι. (Αἱ n — παράμετροι γράφουσιν ἅπαντα τὸν χῶρον, δὲν θεωροῦμεν λοιπὸν αὐτάς). Εἰς τὰς πρώτας ἀντιστοιχοῦσιν αἱ καμπύλαι τοῦ χώρου τούτου, εἰς τὰς δευτέρας αἱ ἐπιφάνειαι τοῦ αὐτοῦ χώρου, εἰς τὰς τριπαραμέτρους οἱ καμπύλοι χῶροι τῶν τριῶν διαστάσεων ἢ τριδιάστατοι πολλαπλότητες, καὶ γενικῶς εἰς τὰς k — παραμέτρους αἱ τῶν k διαστάσεων πολλαπλότητες (Variétés(***), Gebilde ἢ Mannigfaltigkeiten, Manifoldnesses). Μεταξὺ τῶν στοιχείων τῶν κινητικῶν τῶν μὲν καμπύλων τούτων οὐδεμία σχέσις ὑφίσταται, μεταξὺ δ' ὅμως πασῶν τῶν ἄλλων κατηγοριῶν τῶν πολλαπλοτήτων ὑπάρχουσι πολλαὶ θεμελιώδεις σχέσεις, ἃς παρακατιόντες θὰ εὕρωμεν.

---

4. Ἔστω ἐν τῷ χώρῳ τῶν n διαστάσεων $0X_1X_2\ldots X_n$ σύστημά τι ἀκινήτων ἀξόνων καὶ $0x_1x_2\ldots x_n$ ἕτερον σύστημα ἀξόνων κινητῶν τούτων, ἀμφότερα δὲ ὀρθογώνια.

Αἱ n ἐξισώσεις

$$x_1 = 0,\ x_2 = 0,\ \ldots,\ x_n = 0,$$

χωρὶς ἑκάστη, ὁρίζουσιν ἐν τῷ κινουμένῳ συστήματι n συντεταγμένους γραμμικοὺς χώρους τῆς n — 1 διαστάσεως. Ἐπίσης τὰ

$\frac{n(n-1)}{2}$ συστήματα ἐξισώσεων

(*) Journal für reine u. angewandte Mathematik, B. 88, σ. 69 (1880)· ἢ Darboux, Surfaces, T. III, σ. 247-8.

(**) Darboux, Surfaces, T. II, σ. 376 καὶ 379.

(***) Ὅρος π. χ. τοῦ κ. H. Poincaré ἐν τῇ διατριβῇ αὐτοῦ «Sur les propriétés du potentiel et sur les fonctions abéliennes» (Acta Mathematica, T. 22, 1899) σελ. 104, 142 κτλ.).

$$\left.\begin{array}{lllll} x_1=0,\ x_2=0\cdot & x_1=0,\ x_3=0\cdot & \ldots\cdot & x_1=0,\ x_n=0\cdot \\ & x_2=0,\ x_3=0\cdot & \ldots\cdot & x_2=0,\ x_n=0\cdot \\ & \cdot\ \cdot\ \cdot & \cdot\ \cdot\ \cdot & \cdot\ \cdot\ \cdot \\ & & \cdot\ \cdot\ \cdot & \cdot\ \cdot\ \cdot \\ & & & x_{n-1}=0,\ x_n=0, \end{array}\right\}$$

χωρὶς ἕκαστον, ὁρίζουσι $\frac{n(n-1)}{2}$ συντεταγμένους χώρους τῆς $n-2$ διαστάσεως, καὶ γενικῶς εὑρίσκομεν οὕτω $\frac{n(n-1)\ldots(n-k+1)}{k!}$ συντεταγμένους χώρους τῆς $n-k$ διαστάσεως. Διὰ δὲ $k=n-1$ ἔχομεν προφανῶς τοὺς n ἄξονας. Πάντων δ' ὅμως τῶν πολυέδρων, ἅτινα οἱ διαφόρων διαστάσεων οὗτοι χῶροι σχηματίζουσιν, σπουδαιότατον, μετὰ τὸ τῶν ἀξόνων, εἶναι τὸ ὑπὸ τῶν χώρων τῆς $n-2$ διαστάσεως σχηματιζόμενον $\frac{n(n-1)}{2}$ —εδρον· διότι τοῦτο, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἀντιστοιχεῖ τῷ τῶν ἀξόνων ἐν τῷ τριδιαστάτῳ χώρῳ, ὡς πρὸς τὰς περιστροφάς· διὰ τοῦτο ἐν τοῖς ἑπομένοις καλοῦμεν αὐτὸ τὸ κινητὸν πολύεδρον, par excellence.

5. Ἔστω νῦν τὸ διάγραμμα τῶν συνημιτόνων τῶν δύο συστημάτων τῶν ἀξόνων πρὸς ἀλλήλους τὸ ἀκόλουθον

(1)

	x_1	x_2	...	x_{n-1}	x_n
X_1	α_1	α_2	...	α_{n-1}	α_n
X_2	β_1	β_2	...	β_{n-1}	β_n
..	.	.	.	.	.
..	.	.	.	.	.
X_{n-1}	μ_1	μ_2	...	μ_{n-1}	μ_n
X_n	ν_1	ν_2	...	ν_{n-1}	ν_n

Ἡ ὁρίζουσα τῶν συνημιτόνων τούτων εἶναι ὀρθογώνιος, ἔχομεν λοιπὸν τὰς σχέσεις

$$\left.\begin{array}{llll}
\sum_{i=1}^{n} \alpha_i^2=1, \quad \sum_{i=1}^{n} \beta_i^2=1, & \sum_{i=1}^{n} \gamma_i^2=1, & \ldots, & \sum_{i=1}^{n} \nu_i^2=1, \\
\qquad \sum_{i=1}^{n} \alpha_i\beta_i=0, & \sum_{i=1}^{n} \alpha_i\gamma_i=0, & \ldots, & \sum_{i=1}^{n} \alpha_i\nu_i=0, \\
& \sum_{i=1}^{n} \beta_i\gamma_i=0, & \ldots, & \sum_{i=1}^{n} \beta_i\nu_i=0, \\
& & \cdot\ \cdot\ \cdot & \cdot\ \cdot\ \cdot \\
& & & \sum_{i=1}^{n} \mu_i\nu_i=0,
\end{array}\right\} \quad (2)$$

ἢ τὸ ἰσοδύναμον σύστημα

$$\left.\begin{array}{lllll}
\sum \alpha_1^2=1, & \sum \alpha_2^2=1, & \sum \alpha_3^2=1, & \ldots, & \sum \alpha_n^2=1, \\
& \sum \alpha_1\alpha_2=0, & \sum \alpha_1\alpha_3=0, & \ldots, & \sum \alpha_1\alpha_n=0, \\
& & \sum \alpha_2\alpha_3=0, & \ldots, & \sum \alpha_2\alpha_n=0, \\
& & & \cdot\ \cdot\ \cdot & \cdot\ \cdot\ \cdot \\
& & & & \sum \alpha_{n-1}\alpha_n=0,
\end{array}\right\} \quad (2')$$

ἔνθα τὰ Σ ἀναφέρονται εἰς πάντα τὰ τὸν αὐτὸν δείκτην ἔχοντα συνημίτονα α, β, ..., ν.

6. Τῆς γενικῆς κινήσεως συνισταμένης ἐκ περιστροφῆς καὶ μεταβάσεως, θεωροῦμεν πρῶτον τὴν περίπτωσιν τῆς περιστροφῆς, ὑποθέτοντες τὴν ἀρχὴν τῶν κινητῶν ἀξόνων σταθερὰν καὶ συμπίπτουσαν τῇ τῶν ἀκινήτων. Θὰ εἶναι τότε (*)

$$V_{x_i}=\alpha_i\ V_{X_1}+\beta_i\ V_{X_2}+\ldots+\nu_i\ V_{X_n}+\frac{dx_i}{dt},$$
$$(i=1, 2, \ldots n)$$

(*) Πρβλ. Appell, Mécanique. V. 1, σ. 62-3.

ἢ καὶ

$$Vxi = \alpha_i \sum_{j=1}^{n} x_j \frac{d\alpha j}{dt} + \beta_i \sum_{j=1}^{n} x_j \frac{d\beta j}{dt} + \ldots + \nu_i \sum_{j=1}^{n} x_j \frac{d\nu j}{dt} + \frac{dx_i}{dt},$$

τουτέστι

$$(3)\quad Vxi = x_1 \sum \alpha_i \frac{d\alpha_1}{dt} + x_2 \sum \alpha_i \frac{d\alpha_2}{dt} + \ldots + x_n \sum \alpha_i \frac{d\alpha_n}{dt} + \frac{dx_i}{dt},$$

τῶν τελευταίων $\sum$ ἐκτεινομένων ἐπὶ ὅλα τὰ ὁμόδεικτα $\alpha, \beta, \ldots, \nu$ καὶ Vx_i δηλούντων τὰς ἐπὶ τοὺς κινητοὺς ἄξονας προβολὰς τῆς ἀπολύτου ταχύτητος σημείου τινὸς x_i.

Ἐὰν νῦν θέσωμεν, διὰ τὴν συντομίαν,

$$\left.\begin{array}{llll}
\sum \alpha_2 \frac{d\alpha_1}{dt} = p_{12}, & \sum \alpha_3 \frac{d\alpha_1}{dt} = p_{13}, & \ldots, & \sum \alpha_n \frac{d\alpha_1}{dt} = p_1 n, \\
& \sum \alpha_3 \frac{d\alpha_2}{dt} = p_{23}, & \ldots, & \sum \alpha_n \frac{d\alpha_2}{dt} = p_2 n, \\
& & & \sum \alpha_n \frac{d\alpha_{n-1}}{dt} = p_{n-1,n},
\end{array}\right\} (4)$$

αἱ ἐξισώσεις (3) γίνονται

$$\left\{\begin{array}{l}
Vx_1 = \frac{dx_1}{dt} \qquad - x_2 p_{12} - x_3 p_{13} - \ldots \ldots - x_n p_1 n \\
Vx_2 = \frac{dx_2}{dt} + x_1 p_{12} \qquad - x_3 p_{23} - \ldots \ldots - x_n p_2 n \\
Vx_3 = \frac{dx_3}{dt} + x_1 p_{13} + x_2 p_{23} \qquad - x_4 p_{34} \ldots \ldots - x_n p_3 n \\
\ldots \ldots \ldots \ldots \ldots \ldots \ldots \ldots \\
Vx_{n-1} = \frac{dx_{n-1}}{dt} + x_1 p_{1,n-1} + x_2 p_{2n-1} + \ldots + x_{n-2} p_{n-2n-1} - x_n p_{n-1,n} \\
Vx_n = \frac{dx_n}{dt} + x_1 p_1 n + x_2 p_2 n + \ldots \ldots + x_{n-1} p_{n-1n}.
\end{array}\right.$$

7. Εἶναι νῦν εὔκολον νὰ εὕρωμεν τὰς διαφορικὰς ἐξισώσεις, ἃς τὰ συνημίτονα πληροῦσιν: ἀρκεῖ νὰ θεωρήσωμεν ἐπὶ τῶν ἀκινήτων ἀξόνων τὰ σημεῖα τὰ ἔχοντα συντεταγμένας 1, 0, 0 ..., 0· 0, 1, 0, ..., 0· κτλ. 0, 0, ..., 0, 1 (πρὸς τούτους) (*)· εὑρίσκομεν οὕτω τὰς ἑπομένας n^2 ἐξισώσεις

$$(6)\quad \left\{\begin{aligned}
\frac{d\alpha_1}{dt} &= \sum_{\lambda=2}^{n} \alpha_\lambda p_{1\lambda} \\
\frac{d\alpha_2}{dt} &= \sum_{\lambda=3}^{n} \alpha_\lambda p_{2\lambda} - \alpha_1 p_{12} \\
\frac{d\alpha_3}{dt} &= \sum_{\lambda=4}^{n} \alpha_\lambda p_{3\lambda} - \sum_{\tau=1}^{2} \alpha_\tau p_{\tau 3} \\
&\cdots\cdots\cdots \\
\frac{d\alpha_i}{dt} &= \sum_{\lambda=i+1}^{n} \alpha_\lambda p_{i\lambda} - \sum_{\tau=1}^{i-1} \alpha_\tau p_{\tau i} \\
&\cdots\cdots\cdots \\
\frac{d\alpha_n}{dt} &= \qquad\qquad - \sum_{\tau=1}^{n-1} \alpha_\tau p_{\tau n}
\end{aligned}\right.$$

καὶ $n-1$ ἕτερα ὅμοια συστήματα διὰ τὰ ἕτερα συνημίτονα β, γ, .., ν. Αἱ $\frac{n(n-1)}{2}$ ποσότητες p, ἃς ἀνωτέρω εἰσηγάγομεν, εἶναι καὶ ἐνταῦθα, ὡς καὶ ἐν τῷ χώρῳ τῶν τριῶν καὶ τῶν τεσσάρων διαστάσεων, αἱ συνιστῶσαι τῆς περιστροφῆς κατὰ τὰς ἕδρας τοῦ ἀνωτέρω ὁρισθέντος κινητοῦ πολυέδρου. Εἶναι εὔκολον νὰ δειχθῇ τοῦτο, ἀλλ' ἐπειδὴ

(*) Darboux, Sourfaces, T. 1, p. 4.

ἡ ἀπόδειξις εἶναι ἐντελῶς ἀνάλογος τῆς διὰ τὸν χῶρον τῶν 4 διαστάσεων, ἣν ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Cole (*) καὶ δὲν χρησιμεύει ἄλλως τε εἰς τὰ ἑπόμενα, παραλείπομεν αὐτὴν πρὸς συντομίαν.

8. Προχωροῦντες νῦν, ὡς ὁ κ. Darboux (**) καὶ ὁ κ. Craig, δυνάμεθα ἀμέσως νὰ δείξωμεν, ὅτι τὸ σύστημα τῶν n διαφορικῶν ἐξισώσεων τῆς πρώτης τάξεως, ἅς τὰ n συνημίτονα α_i, β_i, ..., ν_i, ὀφείλουσι κατὰ σειρὰν νὰ πληρῶσι,

$$(7) \quad \frac{dA_i}{dt} = \sum_{\lambda=i+1}^{n} A_\lambda p_{i\lambda} - \sum_{\tau=1}^{i-1} A_\tau p_{\tau i}, \quad (i = 1, 2, 3, \ldots, n)$$

ἔχει πάντοτε μίαν καὶ μόνον μίαν λύσιν, ὅταν αἱ ἀρχικαὶ τιμαὶ τῶν συνημιτόνων ἔχωσι δοθῇ. Ἐὰν περαιτέρω A_i καὶ A'_i εἶναι δύο συστήματα λύσεων τῶν (7), αἱ ποσότητες

$$\sum_{i=1}^{n} A_i^2, \qquad \sum_{i=1}^{n} A_i A'_i, \qquad \sum_{i=1}^{n} A'^2_i$$

θὰ εἶναι σταθεραί· δεδομένων δὲ n — 1 συστημάτων λύσεων τῆς (7): $A_i^{(1)}$, $A_i^{(2)}$, ..., $A_i^{(n-1)}$, τὸ γενικὸν ὁλοκλήρωμα θὰ δοθῇ ὑπὸ τῶν ἐξισώσεων

$$\sum_{i=1}^{n} A_i^2 = \sigma\tau\alpha\theta., \quad \sum_{i=1}^{n} A_i A_i^{(1)} = \sigma\tau\alpha\theta., \quad \sum_{i=1}^{n} A_i A_i^{(2)} = \sigma\tau\alpha\theta.,$$

$$\ldots \sum_{i=1}^{n} A_i A_i^{(n-1)} = \sigma\tau\alpha\theta., \ \ldots,$$

ἢ καὶ ὑπὸ τῶν ἑξῆς προφανῶς ἰσοδυνάμων, καὶ ἁπασῶν γραμμικῶν εἰς A_i (μέθοδος τοῦ κ. Cosserat, ἣν ἀναφέρει ὁ κ. Craig).

(*) American Journal of Matematics, V. XII, σ. 191 καὶ ἑπ. (1890).
(**) Darboux, Surfaces, I, σ. 6-7, 21.

$$\sum_{i=1}^{n} A_i A_i^{(1)} = \sigma\tau\alpha\theta., \quad \sum_{i=1}^{n} A_i A_i^{(2)} = \sigma\tau\alpha\theta., \ldots, \quad \sum_{i=1}^{n} A_i A_i^{(n-1)} = \sigma\tau\alpha\theta.,$$

$$\begin{vmatrix} A_1 & A_2 & \ldots & A_n \\ A_1^{(1)} & A_2^{(1)} & \ldots & A_n^{(1)} \\ A_1^{(2)} & A_2^{(2)} & \ldots & A_n^{(2)} \\ \cdot & \cdot & \cdot\;\cdot\;\cdot & \cdot \\ A_1^{(n-1)} & A_2^{(n-1)} & \ldots & A_n^{(n-1)} \end{vmatrix} = \sigma\tau\alpha\theta.$$

(ὅτι ἡ ὁρίζουσα αὕτη εἶναι σταθερά, πληρουμένων τῶν ἐξισώσεων τῆς προηγουμένης σελίδος, ἕπεται ἀμέσως ἐκ τούτου, ὅτι τὸ τετράγωνόν της εἶνε τότε σταθερόν). Ἐπίσης δεικνύεται, ὅτι αἱ ἄπειροι λύσεις τοῦ συστήματος (7) εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ κίνησις ἀναφερομένη μόνον εἰς διαφόρους σταθεροὺς ἄξονας, κτλ. κτλ.

9. Ἐπειδὴ τὰ A συνδέονται διὰ τῆς σχέσεως

$$\sum_{i=1}^{n} A_i^2 = \sigma\tau\alpha\theta.$$

ἢ καὶ (διὰ καταλλήλου διαιρέσεως ἁπάντων διά τινος σταθεροῦ παράγοντος)

$$\sum_{i=1}^{n} A_i^2 = 1,$$

δυνάμεθα νὰ ἐκφράσωμεν αὐτὰ διὰ μόνον $n-1$ μεταβλητῶν. Πρὸς τοῦτο δυνάμεθα π. χ. νὰ θέσωμεν μετὰ τοῦ κ. Craig

$$A_1 = \frac{2\Lambda_1}{k^2+1}, \quad A_2 = \frac{2\Lambda_2}{k^2+1}, \ \ldots, \ A_{n-1} = \frac{2\Lambda_{n-1}}{k^2+1}, \quad A_n = \frac{k^2-1}{k^2+1},$$

$$\left(k^2 = \sum_{i=1}^{n-1} \Lambda_i^2 \right)$$

ἢ μετὰ τοῦ κ. J. Eiesland (*)

$$A_1 = \frac{\Lambda_1}{\sqrt{k^2+1}}, \quad A_2 = \frac{\Lambda_2}{\sqrt{k^2+1}}, \ldots, A_{n-1} = \frac{\Lambda_{n-1}}{\sqrt{k^2+1}}, \quad A_n = \frac{1}{\sqrt{k^2+1}}$$

$$\left(k^2 = \sum_{i=1}^{n-1} \Lambda_i^2 \right)$$

καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει εὑρίσκομεν τὸ σύστημα

$$(8) \left\{ \begin{aligned} \frac{d\Lambda_1}{dt} &= \sum_{\lambda=2}^{n-1} \Lambda_\lambda p_{1\lambda} + \frac{k^2-1}{2} p_{1n} - \Lambda_1 \sum_{\tau=1}^{n-1} \Lambda_\tau p_{\tau n} \\ \frac{d\Lambda_2}{dt} &= \sum_{\lambda=3}^{n-1} \Lambda_\lambda p_{2\lambda} + \frac{k^2-1}{2} p_{2n} - \Lambda_2 \sum_{\tau=1}^{n-1} \Lambda_\tau p_{\tau n} - \Lambda_1 p_{12} \\ \frac{d\Lambda_3}{dt} &= \sum_{\lambda=4}^{n-1} \Lambda_\lambda p_{3\lambda} + \frac{k^2-1}{2} p_{3n} - \Lambda_3 \sum_{\tau=1}^{n-1} \Lambda_\tau p_{\tau n} - \sum_{\tau=1}^{2} \Lambda_\tau p_{\tau 3} \\ & \ldots \ldots \ldots \ldots \ldots \ldots \\ \frac{d\Lambda_{n-3}}{dt} &= \sum_{\lambda=n-2}^{n-1} \Lambda_\lambda p_{n-3\lambda} + \frac{k^2-1}{2} p_{n-3n} - \Lambda_{n-3} \sum_{\tau=1}^{n-1} \Lambda_\tau p_{\tau n} - \sum_{\tau=1}^{n-4} \Lambda_\tau p_{\tau n-3} \\ \frac{d\Lambda_{n-2}}{dt} &= \Lambda_{n-1} p_{n-2n-1} + \frac{k^2-1}{2} p_{n-2n} - \Lambda_{n-2} \sum_{\tau=1}^{n-1} \Lambda_\tau p_{\tau n} - \sum_{\tau=1}^{n-3} \Lambda_\tau p_{\tau n-2} \\ \frac{d\Lambda_{n-1}}{dt} &= \frac{k^2-1}{2} p_{n-1n} - \Lambda_{n-1} \sum_{\tau=1}^{n-1} \Lambda_\tau p_{\tau n} - \sum_{\tau=1}^{n-2} \Lambda_\tau p_{\tau n-1}, \end{aligned} \right.$$

(*) American Journal of Mathematics, V. XX, σ. 245 καὶ ἑπ. (1898).

ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ τὸ ἁπλούστερόν πως σύστημα

$$
(8') \left\{
\begin{aligned}
\frac{d\Lambda_1}{dt} &= \sum_{\lambda=2}^{n-1} \Lambda_\lambda p_{1\lambda} + p_{1n} + \Lambda_1 \sum_{\tau=1}^{n-1} \Lambda_\tau p_{\tau n} \\
\frac{d\Lambda_2}{dt} &= \sum_{\lambda=3}^{n-1} \Lambda_\lambda p_{2\lambda} + p_{2n} + \Lambda_2 \sum_{\tau=1}^{n-1} \Lambda_\tau p_{\tau n} - \Lambda_1 p_{12} \\
&\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots \\
\frac{d\Lambda_{n-2}}{dt} &= \Lambda_{n-1} p_{n-2\,n-1} + p_{n-2\,n} + \Lambda_{n-2} \sum_{\tau=1}^{n-1} \Lambda_\tau p_{\tau n} - \sum_{\tau=1}^{n-3} \Lambda_\tau p_{\tau\, n-2} \\
\frac{d\Lambda_{n-1}}{dt} &= p_{n-1\,n} + \Lambda_{n-1} \sum_{\tau=1}^{n-1} \Lambda_\tau p_{\tau n} - \sum_{\tau=1}^{n-2} \Lambda_\tau p_{\tau\, n-1},
\end{aligned}
\right.
$$

ἤτοι ἐν πάσῃ περιπτώσει σύστημα περιέχον μίαν ἄγνωστον καὶ μίαν ἐξίσωσιν ὀλιγώτερον ἢ τὸ (7).

Ἑκάτερον δὲ τῶν ἀνωτέρω συστημάτων (ἢ καὶ πᾶν ἄλλο ὁμοίως εὑρισκόμενον) δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀντιστοιχοῦν ἐνταῦθα τῇ ἐξισώσει τοῦ Riccati ἐν τῷ χώρῳ τῶν 3 διαστάσεων(*), ἡ δὲ σπουδὴ αὐτοῦ εἶναι ἀνάλογος τῆς διὰ τὸν χῶρον τῶν 4 διαστάσεων γενομένης ἤδη ὑπὸ τοῦ κ. Eiesland ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ ἐργασίᾳ. Ἴσως ἄλλοτε ἀσχοληθῶμεν ἰδιαιτέρως περὶ τοῦτο.

10. Ἐφαρμογὴ τῶν προηγουμένων τύπων εἶναι ἡ περίπτωσις τῆς κινήσεως τοῦ πρωτεύοντος πολυέδρου καμπύλης ἐν τῷ n— διαστάτῳ χώρῳ· n—1 ἐκ τῶν περιστροφῶν p εἶναι τότε ἴσαι ταῖς *n—1* καμπυλότησι τῆς καμπύλης, αἱ δὲ λοιπαὶ πᾶσαι εἶναι ἴσαι τῷ μηδενὶ (βλ. περὶ τούτου, Ernesto Cesaro; Geometria Intrinseca, 1896, Napoli, σ. 226 καὶ ἑπ.).

(*) Darboux, Surfaces, I, σελ. 22 καὶ ἑπόμ.

11. Ἐὰν νῦν ὑποθέσωμεν καὶ τὴν ἀρχὴν τῶν κινητῶν ἀξόνων κινουμένην, ἀρκεῖ ὡς γνωστόν, νὰ εἰσαχθῶσιν αἱ συνιστῶσαι πρὸς τοὺς κινητοὺς ἄξονας $\xi_1, \ldots, \xi_n$, τῆς ταχύτητος τῆς ἀρχῆς ταύτης· τότε δὲ θὰ ἔχωμεν προσέτι τὰς n ἐξισώσεις

$$\frac{dX_1^{(0)}}{dt} = \sum_{i=1}^{n} \alpha_i \xi_i, \quad \frac{dX_2^{(0)}}{dt} = \sum_{i=1}^{n} \beta_i \xi_i, \quad \ldots, \quad \frac{dX_n^{(0)}}{dt} = \sum_{i=1}^{n} \nu_i \xi_i, \quad (9)$$

$X_i^{(0)}$ δηλούντων τὰς συντεταγμένας τῆς ἀρχῆς ταύτης πρὸς τοὺς $0X_1$ $X_2 \ldots X_n$ ἄξονας. Τοῦ συστήματος (9) ἡ ὁλοκλήρωσις ἀπαιτεῖ μόνον τετραγωνισμούς, ὅταν τὰ συνημίτονα ἔχωσιν ἤδη εὑρεθῇ ἐκ τῶν (7), διότι τὰ ξ_i ὑποτίθενται δεδομέναι συναρτήσεις τοῦ χρόνου t.

12. Ἀντὶ τῶν ἐξισώσεων (7) μεταξὺ τῶν συνημιτόνων τῶν ἀξόνων καὶ τῶν περιστροφῶν, δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν ἓν ἄλλο σύστημα $\frac{n(n-1)}{2}$ ἐξισώσεων, συνδεουσῶν τὰ συνημίτονα P τῶν ἑδρῶν τοῦ κινητοῦ πολυέδρου καὶ τὰς περιστροφάς· ἀλλ' ἡ ὁλοκλήρωσις τοῦ συστήματος τούτου ἀνάγεται πάντοτε (ἴδε τὴν ἐργασίαν τοῦ κ. Craig) εἰς τὴν τοῦ (7)· καὶ αἱ σχέσεις δέ, ἃς αἱ ἐξισώσεις αὗται δίδουσι μεταξὺ τῶν A καὶ τῶν περιστροφῶν (διότι τὰ P εἶναι ὡρισμέναι συναρτήσεις τῶν A), εἶναι συνέπειαι τῶν (7)· διὰ τοῦτο παραλείπομεν αὐτὰς πρὸς συντομίαν.

---

13. Ἔλθωμεν νῦν ἐπὶ τὰς διπαραμέτρους κινήσεις. Ἐὰν p δηλῶσι τὰς περιστροφάς, ὅταν τὸ u μόνον μεταβάλληται, p′ δὲ τὰς περιστροφάς, ὅταν μόνον τὸ v μεταβάλληται, ἔχομεν ἀμέσως τὰς ἐξισώσεις

$$\left(\frac{\partial^2 \alpha_i}{\partial u \partial v} =\right) \sum_{\lambda=i+1}^{n} \alpha_\lambda \frac{\partial p_{i\lambda}}{\partial v} + \sum_{\lambda=i+1}^{n} p_{i\lambda} \frac{\partial \alpha_\lambda}{\partial v} - \sum_{\tau=1}^{i-1} \alpha_\tau \frac{\partial p_{\tau i}}{\partial v} - \sum_{\tau=1}^{i-1} p_{\tau i} \frac{\partial \alpha_\tau}{\partial v} =$$

$$= \sum_{\lambda=i+1}^{n} \alpha_\lambda \frac{\partial p'_{i\lambda}}{\partial u} + \sum_{\lambda=i+1}^{n} p'_{i\lambda} \frac{\partial \alpha_\lambda}{\partial u} - \sum_{\tau=1}^{i-1} \alpha_\tau \frac{\partial p'_{\tau i}}{\partial u} - \sum_{\tau=1}^{i-1} p'_{\tau i} \frac{\partial \alpha_\tau}{\partial u} \left(= \frac{\partial^2 \alpha_i}{\partial v \partial u}\right),$$

ἢ καί, δυνάμει τῶν ἐξισώσεων (6),

$$\left.\begin{aligned}
&\sum_{\lambda=i+1}^{n}\alpha_{\lambda}\left(\frac{\partial p_{i\lambda}}{\partial v}-\frac{\partial p'_{i\lambda}}{\partial u}\right)-\sum_{\tau=1}^{i-1}\alpha_{\tau}\left(\frac{\partial p_{\tau i}}{\partial v}-\frac{\partial p'_{\tau i}}{\partial u}\right)=\\
&\quad=\sum_{\lambda=i+1}^{n}p'_{i\lambda}\left(\sum_{l=\lambda+1}^{n}\alpha_l p_{\lambda l}-\sum_{t=1}^{\lambda-1}\alpha_t p_{t\lambda}\right)-\\
&\quad-\sum_{\tau=1}^{i-1}p'_{\tau i}\left(\sum_{l=\tau+1}^{n}\alpha_l p_{\tau l}-\sum_{t=1}^{\tau-1}\alpha_t p_{t\tau}\right)-\\
&\quad-\sum_{\lambda=i+1}^{n}p_{i\lambda}\left(\sum_{l=\lambda+1}^{n}\alpha_l p'_{\lambda l}-\sum_{t=1}^{\lambda-1}\alpha_t p'_{t\lambda}\right)+\\
&\quad+\sum_{\tau=1}^{i-1}p_{\tau i}\left(\sum_{l=\tau+1}^{n}\alpha_l p'_{\tau l}-\sum_{t=1}^{\tau-1}\alpha_t p'_{t\tau}\right),
\end{aligned}\right\}\quad(10)$$

ἔνθα $i=1, 2, 3, \ldots, n$.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ἔχομεν τὰς αὐτὰς ἐξισώσεις καὶ διὰ τὰ ἕτερα συνημίτονα β, γ, ..., ν, δυνάμεθα νὰ πολλαπλασιάσωμεν τὰς πρώτας ἐπὶ α_1, τὰς δευτέρας ἐπὶ β_1, κτλ. καὶ νὰ προσθέσωμεν· ἢ τὰς πρώτας ἐπὶ α_2, τὰς δευτέρας ἐπὶ β_2 κτλ. καὶ νὰ προσθέσωμεν καὶ οὕτω καθεξῆς· ἤ, ὅπερ τὸ αὐτό, νὰ ἐξισώσωμεν τοὺς συντελεστὰς τοῦ α_1 ἐν τοῖς (10), ἔπειτα τοὺς τοῦ α_2 κτλ. Εὑρίσκομεν οὕτω τὰς ἑπομένας $\frac{n(n-1)}{2}$ θεμελιώδεις κινητικὰς ἐξισώσεις (συνδεούσας τὰ p καὶ p′) τῆς διπαραμέτρου κινήσεως

$$\frac{\partial p_{1i}}{\partial v} - \frac{\partial p'_{1i}}{\partial u} = \sum_{\lambda=i+1}^{n} \left(p'_{i\lambda} p_{1\lambda} - p_{i\lambda} p'_{1\lambda} \right) - \sum_{\tau=1}^{i-1} \left(p'_{\tau i} p_{1\tau} - p_{\tau i} p'_{1\tau} \right)$$

$$(i=2, 3, \ldots, n)$$

$$\frac{\partial p_{23}}{\partial v} - \frac{\partial p'_{23}}{\partial u} = \sum_{\lambda=4}^{n} \left(p'_{3\lambda} p_{2\lambda} - p_{3\lambda} p'_{2\lambda} \right) + p'_{13} p_{12} - p_{13} p'_{12}$$

$$\frac{\partial p_{2i}}{\partial v} - \frac{\partial p'_{2i}}{\partial u} = \sum_{\lambda=i+1}^{n} \left(p'_{i\lambda} p_{2\lambda} - p_{i\lambda} p'_{2\lambda} \right) + p'_{1i} p_{12} - p_{1i} p'_{12} -$$

$$(i=4, 5, \ldots, n)$$

$$- \sum_{\tau=3}^{i-1} \left(p'_{\tau i} p_{2\tau} - p_{\tau i} p'_{2\tau} \right)$$

1)

$$\frac{\partial p_{34}}{\partial v} - \frac{\partial p'_{34}}{\partial u} = \sum_{\lambda=5}^{n} \left(p'_{4\lambda} p_{3\lambda} - p_{4\lambda} p'_{3\lambda} \right) + \sum_{\tau=1}^{2} \left(p'_{\tau 4} p_{\tau 3} - p_{\tau 4} p'_{\tau 3} \right)$$

$$\frac{\partial p_{3i}}{\partial v} - \frac{\partial p'_{3i}}{\partial u} = \sum_{\lambda=i+1}^{n} \left(p'_{i\lambda} p_{3\lambda} - p_{i\lambda} p'_{3\lambda} \right) + \sum_{\tau=1}^{2} \left(p'_{\tau i} p_{\tau 3} - p_{\tau i} p'_{\tau 3} \right) -$$

$$(i=5, 6, \ldots, n)$$

$$- \sum_{\tau=4}^{i-1} \left(p'_{\tau i} p_{3\tau} - p_{\tau i} p'_{3\tau} \right)$$

. . . .

. . . .

καὶ

$$\frac{\partial X_1^{(0)}}{\partial v} = \sum_{i=1}^{n} \alpha_i \xi'_i, \quad \frac{\partial X_2^{(0)}}{\partial v} = \sum_{i=1}^{n} \beta_i \xi'_i, \quad \ldots, \quad \frac{\partial X_n^{(0)}}{\partial v} = \sum_{i=1}^{n} \nu_i \xi'_i,$$

X_i οὐσῶν τῶν συντεταγμένων τῆς ἀρχῆς πρὸς τοὺς ἀκινήτους ἄξονας καὶ ξ_i, ξ'_i τῶν συνιστωσῶν τῆς ταχύτητος τῆς αὐτῆς ἀρχῆς κατὰ τοὺς κινητοὺς ἄξονας, ὅταν u μόνον ἢ v μόνον (ἀντιστοίχως) μεταβάλληται.

Ποιοῦντες νῦν τ' αὐτὰ, ὡς καὶ περὶ τῶν συνημιτόνων, εὑρίσκομεν προσέτι τὰς ἑπομένας n ἐξισώσεις, συνδεούσας τὰ p, p' καὶ ξ, ξ'

$$\frac{\partial \xi_k}{\partial v} = \frac{\partial \xi'_k}{\partial u} \sum_{i=1}^{k-1} \left(\xi'_i p_{ik} - \xi_i p'_{ik}\right) - \sum_{i=k+1}^{n} \left(\xi'_i p_{ki} - \xi_i p'_{ki}\right) \qquad (12)$$

$$(k = 1, 2, 3, \ldots, n)$$

18. Ἔχομεν ἐπίσης καὶ τὰς ἐξισώσεις (11), ὥστε

Ἐν τῇ γενικῇ διπαραμέτρῳ κινήσει ὑπάρχουσιν $\frac{n(n+1)}{2}$ θεμελιώδεις ἐξισώσεις κινητικαί, τουτέστιν $\frac{n(n-1)}{2}$ μεταξὺ τῶν περιστροφῶν μόνων καὶ n μεταξὺ τῶν περιστροφῶν καὶ τῶν μεταβάσεων.

19. Ἀντιστρόφως, ὅταν τὰ ξ καὶ p πληρῶσι τὰ δύο συστήματα τῶν ἐξισώσεων (11) καὶ (12), ὑπάρχει πάντοτε μία, καὶ μόνη μία, γενικὴ διπαράμετρος κίνησις, ἔχουσα ταῦτα ὡς περιστροφὰς καὶ μεταβάσεις· συλλογισμός: ὁ αὐτὸς τῷ τοῦ κ. Darboux (Surfaces, T. I. σ. 67).

---

20. Θεωρήσωμεν νῦν γενικῶς τὴν γενικὴν k-παράμετρον κίνησιν. Πρόδηλον εἶναι, ὅτι θὰ ἔχωμεν $\frac{k(k-1)}{2}$ σειρὰς θεμελιωδῶν ἐξισώ-

σεων, σχηματιζομένων ὁμοίως ταῖς (11), διότι δυνάμεθα νὰ συνδυάσωμεν τὰς k μεταβλητὰς $u_1, u_2, \ldots, u_k$, ἀφ' ὧν ἡ κίνησις ἐξαρτᾶται, κατὰ $\frac{k(k-1)}{2}$ τρόπους ἀνὰ δύο. Ἐπίσης θὰ ἔχωμεν καὶ $\frac{k(k-1)}{2}$ σειρὰς ἐξισώσεων, σχηματιζομένων ὡς αἱ (12), ὥστε

Ἡ γενικὴ k— παράμετρος κίνησις ἔχει $\frac{k(k-1)\, n(n+1)}{4}$ θεμελιώδεις κινητικὰς ἐξισώσεις.

Τὰς ἐξισώσεις ταύτας δὲν ἀναγράφομεν ἐνταῦθα λεπτομερῶς, διότι θ' ἀπήτουν σελίδας πολλάς, παρατηροῦμεν δ' ὅμως, ὅτι αἱ μὲν τοῦ α' εἴδους εὑρίσκονται ἐκ τῶν (11), ἄν, ἀντὶ τῶν p καὶ p', τεθῶσι κατὰ σειρὰν τὰ $p^{(1)}$, $p^{(2)} \cdot p^{(1)}$, $p^{(3)} \cdot \ldots \cdot p^{(k-1)}$, $p^{(k)}$ (τοῦ δείκτου τούτου δηλοῦντος τὴν ἀπὸ τῆς ὁμοδείκτου μόνον μεταβλητῆς u ἐξαρτωμένην περιστροφήν), αἱ δὲ τοῦ β' εἴδους καθ' ὅμοιον τρόπον ἀκριβῶς ἐκ τῶν (12).

21. Ὅτι αἱ ἐξισώσεις αὗται εἶναι αἱ μόναι μεταξὺ τῶν p (ἢ τῶν p καὶ ξ) ὑπάρχουσαι, εἶναι προφανές· αἱ μεταξὺ τῶν P καὶ p (ἢ τῶν P, p καὶ ξ) ὑπάρχουσαι, ὡς ἤδη ἐλέχθη, οὐδεμίαν νέαν σχέσιν δίδουσιν.

22. Αἱ προβολαί, κατὰ τοὺς κινουμένους ἄξονας, τῆς ἀπολύτου ταχύτητος σημείου τινὸς M (ἤτοι τοῦ στοιχείου τῆς καμπύλης) εἶναι προφανῶς

$$(13)\quad \begin{cases} \dfrac{dx_1}{dt} + \sum\limits_{i=1}^{k} \xi_1^{(i)} \dfrac{du_i}{dt} - x_2 \sum\limits_{i=1}^{k} p_{12}^{(i)} \dfrac{du_i}{dt} - x_3 \sum\limits_{i=1}^{k} p_{13}^{(i)} \dfrac{du_i}{dt} - \ldots - x_n \sum\limits_{i=1}^{k} p_{1n}^{(i)} \dfrac{du_i}{dt} \\[2ex] \dfrac{dx_2}{dt} + \sum\limits_{i=1}^{k} \xi_2^{(i)} \dfrac{du_i}{dt} + x_1 \sum\limits_{i=1}^{k} p_{12}^{(i)} \dfrac{du_i}{dt} - x_3 \sum\limits_{i=1}^{k} p_{23}^{(i)} \dfrac{du_i}{dt} - \ldots - x_n \sum\limits_{i=1}^{k} p_{2n}^{(i)} \dfrac{du_i}{dt} \\[2ex] \cdot\ \cdot\ \cdot\ \cdot\ \cdot\ \cdot\ \cdot\ \cdot\ \cdot\ \cdot\ \cdot\ \cdot\ \cdot\ \cdot\ \cdot\ \cdot\ \cdot\ \cdot\ \cdot\ \cdot \end{cases}$$

$$\frac{dx_n}{dt}+\sum_{i=1}^{k}\xi_n^{(i)}\frac{du_i}{dt}+x_1\sum_{i=1}^{k}p_{1n}^{(i)}\frac{du_i}{dt}+x_2\sum_{i=1}^{k}p_{2n}^{(i)}\frac{du_i}{dt}+\ldots+x_{n-1}\sum_{i=1}^{k}p_{n-1n}^{(i)}\frac{du_i}{dt},$$

ἔνθα τὰ $u_1, u_2, \ldots, u_k$ ὑποτίθενται αὐθαίρετοι συναρτήσεις ἄλλης τινὸς μεταβλητῆς t (τοῦ χρόνου ἐπὶ παραδείγματι).

---

23. Θεωρήσωμεν νῦν τὰς πολλαπλότητας ἐν τῷ χώρῳ τῶν n διαστάσεων. Κατὰ τὰ προηγουμένως εὑρεθέντα ἑκάστη τούτων ἔχει $\frac{k(k-1)\,n(n+1)}{4}$ θεμελιώδεις κινητικὰς ἐξισώσεις μεταξὺ τῶν περιστροφῶν καὶ τῶν μεταβάσεων τοῦ κορυφὴν τὸ σημεῖον M αὐτῆς ἔχοντος πολυέδρου $Mx_1 \ldots x_n$. Ἐὰν νῦν σ σχέσεις ὑπάρχωσι μεταξὺ τῶν k μεταβλητῶν $u_1, u_2, \ldots, u_k$, $k-\sigma$ ἐκ τούτων μόνον εἶναι ἀνεξάρτητοι καὶ ἐπιστρέφομεν οὕτως εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς $(k-\sigma)$ -παραμέτρου κινήσεως. Ὑποθέτομεν ἄρα πάντα τὰ u ἀνεξάρτητα. Δεδομένης τῆς πολλαπλότητος τῆς τάξεως k, θεωρήσωμεν τὸ πολύεδρον τῶν ἀξόνων $0x_1x_2 \ldots x_n$ ἐν τῇ ἀκολούθῳ θέσει: ἡ μὲν ἀρχὴ ο νὰ κεῖται ἐπὶ τοῦ σημείου M τῆς πολλαπλότητος, οἱ δὲ ἄξονες $x_1, x_2, \ldots, x_k$ ἐπὶ τῆς ἐφαπτομένης γραμμικῆς πολλαπλότητος (*) καὶ τέλος οἱ ἄξονες $x_{k+1}, \ldots, x_n$ ἐπὶ τῆς καθέτου γραμμικῆς πολλαπλότητος τῆς $(n-k)$ης τάξεως. Θὰ εἶναι τότε

$$\xi_\sigma^{(1)}=\xi_\sigma^{(2)}=\ldots=\xi_\sigma^{(k)}=0,\ (\sigma=k+1,\ k+2,\ \ldots,\ n)$$

καὶ τὸ στοιχεῖον τῆς γραμμῆς τῆς κειμένης ἐπὶ τῆς k- διαστάτου πολλαπλότητος θὰ εἶναι

$$ds^2 = $$
$$=(\xi_1^{(1)}du_1+\xi_1^{(2)}du_2+\ldots+\xi_1^{(k)}du_k)^2+(\xi_2^{(1)}du_1+\xi_2^{(2)}du_2+\xi_2^{(k)}du_k)^2$$
$$+\ldots+(\xi_k^{(1)}du_1+\xi_k^{(2)}du_2+\ldots+\xi_k^{(k)}du_k)^2.$$

(τῶν u ὄντων ἐπὶ τῆς γραμμῆς ἁπάντων συναρτήσεων μιᾶς μεταβλητῆς t) Αἱ δὲ θεμελιώδεις κινητικαὶ ἐξισώσεις τῆς πολλαπλότητος ὑφίστανται ἑπομένως προφανῆ ἁπλοποίησιν, ἣν συντομίας χάριν παραλείπομεν. Δυνάμεθα νῦν νὰ θέσωμεν

(*) Πρβλ. Del Pezzo (Acc. di Napoli 1886).

$$\sum_{\sigma=1}^{k} \xi_{\sigma}^{(1)^2} = E_{11}, \quad \sum_{\sigma=1}^{k} \xi_{\sigma}^{(2)^2} = E_{22}, \quad \ldots\ldots, \quad \sum_{\sigma=1}^{k} \xi_{\sigma}^{(k)^2} = E_{kk},$$

$$\sum_{\sigma=1}^{k} \xi_{\sigma}^{(1)} \xi_{\sigma}^{(2)} = F_{12}, \quad \sum_{\sigma=1}^{k} \xi_{\sigma}^{(2)} \xi_{\sigma}^{(3)} = F_{23}, \quad \ldots, \quad \sum_{\sigma=1}^{k} \xi_{\sigma}^{(k-1)} \xi_{\sigma}^{(k)} = F_{k-1,k}$$

$$\sum_{\sigma=1}^{k} \xi_{\sigma}^{(1)} \xi_{\sigma}^{(3)} = F_{13}, \quad \sum_{\sigma=1}^{k} \xi_{\sigma}^{(2)} \xi_{\sigma}^{(4)} = F_{24}, \quad \ldots, \quad \sum_{\sigma=1}^{k} \xi_{\sigma}^{(k-2)} \xi_{\sigma}^{(k)} = F_{k-2,k}$$

. . . .

$$\sum_{\sigma=1}^{k} \xi_{\sigma}^{(1)} \xi_{\sigma}^{(k)} = F_{1k}.$$

τότε δ' ἕπεται

$$(15) \qquad \begin{aligned} ds^2 = {} & E_{11}\, du_1^2 + \ldots + E_{kk}\, du_k^2 + \\ & + 2F_{12}\, du_1\, du_2 + \ldots 2F_{k-1,k}\, du_{k-1}\, du_k \end{aligned}$$

καὶ προσέτι

$$\begin{vmatrix} E_{11} & F_{12} & F_{13} & \ldots & F_{1k} \\ F_{12} & E_{22} & F_{23} & \ldots & F_{2k} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ F_{1k-1} & F_{2k-1} & \ldots & E_{k-1k-1} & F_{k-1k} \\ F_{1k} & F_{2k} & \ldots & F_{k-1k} & E_{kk} \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} \xi_1^{(1)} & \xi_2^{(1)} & \ldots & \xi_k^{(1)} \\ \xi_1^{(2)} & \xi_2^{(2)} & \ldots & \xi_k^{(2)} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \xi_1^{(k)} & \xi_2^{(k)} & \ldots & \xi_k^{(k)} \end{vmatrix}^2 = \Delta^2.$$

24. Ὅταν τὰ E καὶ F εἶναι δεδομένα (ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν ἐξισώσεων τῆς πολλαπλότητος), αἱ ἐξισώσεις (14) χρησιμεύουσιν εἰς τὸν ὁρισμὸν τῶν ξ, καθ' ὅσον τοῦτο εἶναι δυνατόν. Διὰ τὸν τέλειον

ὁρισμὸν τῶν ξ, εἶναι φυσικῶς ἀνάγκη νὰ ὁρισθῇ πληρέστερον ἡ θέσις τῶν k ἀξόνων ἐπὶ τῆς ἐφαπτομένης πολλαπλότητος, ἤτοι νὰ δοθῶσι $\frac{k(k-1)}{2}$ σχέσεις ἔτι μεταξὺ τῶν ξ, αἵτινες μετὰ τῶν $\frac{k(k+1)}{2}$ ἐξισώσεων (14) θὰ ὁρίσωσι τελείως τὰ k^2 ξ· δυνάμεθα π.χ. νὰ λάβωμεν ὡς ἄξονας τὰς ἐφαπτομένας τῶν καθέτων (ἐπὶ τῆς δοθείσης πολλαπλότητος) καμπύλων ἐπὶ τὰς πολλαπλότητας καμπυλότητος α΄ τάξεως τῆς δοθείσης πολλαπλότητος(*) Νῦν θὰ εὕρωμεν καὶ τὰ

(*) Αἱ ἐξισώσεις

$$u_1 = \text{σταθ.},\ u_2 = \text{σταθ.},\ \ldots,\ u_k = \text{σταθ.}$$

ὁρίζουσιν ἐπὶ τῆς δοθείσης πολλαπλότητος k, (k — 1) — διαστάτους πολλαπλότητας. Ἀποδεικνύεται δ' εὐκόλως, ὅτι διέρχονται δι' ἑκάστου σημ. M τῆς πολλαπτότητος k τοιαῦται πολλαπλότητες, ἐντελῶς ὡρισμέναι μεταξὺ τῶν ἀπείρων συστημάτων τοιούτων, κάθετοι ἐπ' ἀλλήλας ἀνὰ δύο (τουτέστιν ἔχουσαι πρὸς ὀρθὰς τεμνομένας τὰς ἐπ' αὐτὰς ἐν τῇ δοθείσῃ πολλαπλότητι καθέτους γραμμάς), αἵτινες εἶναι αἱ πολλαπλότητες καμπυλότητος τῆς δοθείσης πολλαπλότητος, τουτέστιν ἀντιστοιχοῦσι ταῖς γραμμαῖς καμπυλότητος τῶν ἐπιφανειῶν ἐν τῷ κοινῷ τριδιαστάτῳ χώρῳ καὶ δύνανται νὰ ὁρισθῶσιν ἀναλόγως πρὸς ἐκείνας, ἤτοι οὕτως: αἱ ἐκ τῶν σημείων ἑκάστης αὐτῶν ἀγόμεναι κάθετοι ἐπὶ τὴν δοθεῖσαν γραμμικαὶ πολλαπλότητες τῆς n — k διαστάσεως ἐφάπτονται πᾶσαι πολλαπλότητός τινος τῆς k — 1 διαστάσεως (τουτέστιν ἀποτελοῦσι πολλαπλότητα τῆς n — 1 διαστάσεως ἀναπτυκτὴν ἐν τῷ γραμμικῷ χώρῳ τῶν n — 1 διαστάσεων).

Τὰς ἀνωτέρω πολλαπλότητας καμπυλότητος δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν τῆς πρώτης τάξεως, διὰ τὸν ἑπόμενον λόγον. Αἱ τομαὶ αὐτῶν ἀνὰ 2, ἤτοι αἱ πολλαπλότητες αἱ ὑπὸ τῶν συστημάτων

$$\begin{array}{l} u_1 = \text{σταθ.},\ u_2 = \text{σταθ.}\cdot\ u_1 = \text{σταθ.},\ u_3 = \text{σταθ.}\cdot\ \ldots\cdot\ u_1 = \text{σταθ.},\ u_k = \text{σταθ.}\cdot \\ \qquad\qquad u_2 = \text{σταθ.},\ u_3 = \text{σταθ.}\cdot\ \ldots\cdot\ u_2 = \text{σταθ.},\ u_k = \text{σταθ.}\cdot \\ \qquad\qquad\ldots\ldots\ldots\ldots \\ \qquad\qquad\qquad\qquad u_{k-1} = \text{σταθ.},\ u_k = \text{σταθ.} \end{array}$$

ὁριζόμεναι, εἶναι καὶ αὗται πολλαπλότητες καμπυλότητος (τῆς k — 2 διαστάσεως)· ὄντως αἱ κάθετοι ἐπὶ τὴν δοθεῖσαν γραμμικαὶ πολλαπλότητες τῆς n — k διαστάσεως, αἱ ἐξ ἑκάστης τούτων ἀγόμεναι, ἐφάπτονται προφανῶς δύο πολλαπλοτήτων τῆς k — 1 διαστάσεως, (τῶν εἰς ἑκατέραν τῶν πολλαπλοτήτων καμπυλότητος τῆς πρώτης τάξεως ἀντιστοιχουσῶν), κατὰ δύο πολλαπλότητας τῆς k — 2 διαστάσεως. Δυνάμεθα ἄρα νὰ καλέσωμεν ταύτας πολλαπλότητας καμπυλότητος τῆς δευτέρας τάξεως. Καὶ γενικῶς εὑρίσκομεν οὕτω $\frac{k(k-1)\ldots(k-l+1)}{l!}$ πολλαπλότητας καμπυλότητος τῆς k — l διαστάσεως καὶ τῆς l τάξεως. Τέλος δὲ ὑπάρχουσι k γραμμικαὶ καμπυλότητος τῆς *k—1* τάξεως (αἱ κάθετοι κατὰ ἑκάστην αὐτῶν πολλαπλότητες ἐφάπτονται k — 1 πολλαπλοτήτων τῆς k — 1 διαστάσ. κατὰ k — 1 καμπύλας). Ὅτι δὲ αἱ ἐφαπτόμεναι τῶν γραμμῶν καμπυλότητος εἶναι καὶ αἱ ἐφαπτόμεναι τῶν καμπύλων τῶν ἐν τῇ δοθείσῃ πολλαπλότητι καθέτων ἐπὶ τὰς

συνημίτονα καὶ τὰς περιστροφὰς συναρτήσει τῶν E, F, καθ' ὅσον τοῦτο δυνατόν.

πολλαπλότητας καμπυλότητος τῆς α' τάξεως, εἶναι προφανές. Προφανῶς ἡ διάστασις καὶ ἡ τάξις ἑκάστου εἴδους πολλαπλοτήτων καμπυλότητος ἔχουσιν ἄθροισμα σταθερὸν καὶ ἴσον τῷ k. Παρατηρητέον δέ, ὅτι δυνατόν, αἱ κάθετοι τῆς πολλαπλότητος, αἱ ἔκ τινος πολλαπλότητος καμπυλότητος τῆς k — 2 διαστάσεως ἀγόμεναι, νὰ ἐφάπτωνται τῶν δύο πολλαπλοτήτων τῆς k — 1 διαστάσεως κατὰ τὴν πραγματικὴν τομὴν αὐτῶν, καὶ μόνην, (ἐνῷ ἐν γένει αὗται δὲν τέμνουσιν ἀλλήλας εἰς τὰ σημεῖα τῆς ἀφῆς πρὸς τὰς κοινὰς καθέτους)· αἱ πολλαπλότητες αὗται καμπυλότητος εἶναι ἐξαιρετικαὶ πολλαπλότητες τῆς δοθείσης (ἂν ὑπάρχωσι)· τότε ἐφάπτονται μόνον τῆς τομῆς, ἤγουν μιᾶς πολλαπλότητος τῆς k — 2 διαστάσεως. Δύναται δὲ τὸ τοιοῦτο καὶ ἐπανειλημμένως νὰ συμβῇ. ὥστε π. χ. αἱ γραμμαὶ καμπυλότητος νὰ ἀντιστοιχῶσιν εἰς καθέτους πολλαπλότητας ἐφαπτομένας μιᾶς μόνον καμπύλης, ἤγουν τῆς κοινῆς τομῆς k — 1 ἐκ τῶν πολλαπλοτήτων τῆς k — 1 διαστάσεως. (Π. χ. ἐν ταῖς ἐπιφανείαις τοῦ τριδιαστάτου χώρου ἡ κάθετος ἐφάπτεται δύο καμπύλων (δύο ἐνειλιγμένων τῶν γραμμῶν καμπυλότητος) κατὰ δύο σημεῖα, ἐν γένει διάφορα ἀλλήλων· μόνον ἐν τοῖς σφαιρικοῖς σημείοις τῆς ἐπιφανείας συμπίπτουσιν, ὡς γνωστόν, ταῦτα).

Ἐν τῇ περιπτώσει k = n — 1, αἱ κάθετοι πολλαπλότητες εἶναι αἱ ἐπὶ τὴν πολλαπλότητα κάθετοι εὐθεῖαι, ἐφάπτονται δέ, κατὰ ἑκάστην τῶν πολλαπλοτήτων καμπυλότητος τῆς πρώτης τάξεως, μιᾶς πολλαπλότητος τῆς n — 2 διαστάσεως, ἤτοι ἀποτελοῦσι πολλαπλότητα τῆς n — 1 διαστάσεως ἀναπτυκτὴν ἐν τῷ γραμμικῷ χώρῳ τῆς n — 1 διαστάσεως. Αἱ n — 1 γραμμαὶ καμπυλότητος τῆς πολλαπλότητος τῆς n — 1 διαστάσεως (ἀντιστοιχοῦσαι εἰς τὰς ἀνὰ n — 2 τομὰς τῶν πολλαπλοτήτων καμπυλότητος τῆς α' τάξεως) ἀντιστοιχοῦσιν εἰς καθέτους ἐφαπτομένας (ἐξ ἑκάστης γραμμῆς καμπυλότητος) n — 2 πολλαπλοτήτων τῆς πρώτης διαστάσεως, ἤτοι καμπύλων· τέλος δὲ ἡ ἐκ τῆς τομῆς καὶ τῶν n — 1 πολλαπλοτήτων καμπυλότητος τῆς α' τάξεως, ἤτοι τοῦ σημείου τῆς δοθείσης πολλαπλότητος ἀγομένη κάθετος ἐφάπτεται n — 1 πολλαπλοτήτων τῆς n — 2 διαστάσεως κατὰ n — 1 σημεῖα. Ταῦτα εἶναι τὰ πρωτεύοντα κέντρα καμπυλότητος καὶ αἱ ἀπὸ τοῦ σημείου M τῆς δοθείσης πολλαπλότητος ἀποστάσεις αὐτῶν αἱ πρωτεύουσαι ἀκτῖνες καμπυλότητος· ὁλικὴ δὲ καμπυλότης τῆς πολλαπλότητος εἶναι τὸ γινόμενον $\frac{1}{R_1 R_2 \ldots R_{n-1}}$ καὶ μέση τὸ ἄθροισμα $\frac{1}{R_1}+\frac{1}{R_2}+\ldots\frac{1}{R_{n-1}}$.

Ὅτι δὲ αἱ ἀκτῖνες αὗται εἶναι αἱ ἀκτῖνες καμπυλότητος τῶν πρωτευουσῶν τομῶν τῆς πολλαπλότητος, τουτέστι τῶν καμπύλων, αἵτινες εἶναι τομαὶ τῆς πολλαπλότητος ὑπὸ τῶν n — 1 καθέτων ἐπιπέδων τῶν διὰ τῆς καθέτου καὶ μιᾶς τῶν ἐφαπτομένων τῶν γραμμῶν καμπυλότητος διερχομένων, ἀποδεικνύεται, ὡς τὸ ἀντίστοιχον θεώρημα τῶν κοινῶν ἐπιφανειῶν. Δυνατὸν δὲ προφανῶς ἐκ τῶν n — 1 κέντρων καμπυλότητος, δύο, τρία, ἢ καὶ πλείονα νὰ συμπίπτωσι· τὰ σημεῖα, εἰς ἃ συμβαίνει τοῦτο, εἶναι ἀτελῆ σφαιρικὰ σημεῖα τῆς πολλαπλότητος· διότι ἐκεῖ ἡ πολλαπλότης δύναται νὰ ἐξομοιωθῇ πρὸς ἰσοδιάστατον πολλαπλότητα ἔχουσαν δύο, τρεῖς, ... ἀκτῖνας καμπυλότητος σταθερὰς καὶ ἴσας, ἣν δυνάμεθα νὰ καλῶμεν ἀτελῆ σφαῖραν πρώτης, δευτέρας κτλ. τάξεως. Ὅταν δὲ πάντα τὰ κέντρα συμπίπτωσιν, ἡ πολλαπλότης ἔχει ἐκεῖ ἐγγυτάτην ἰσοδιάστατον πολλαπλότητα μετὰ ἴσων καὶ σταθερῶν πασῶν τῶν ἀκτίνων, ἢ τελείαν σφαῖραν.

25. Τὰ μὲν πρῶτα nk συνημίτονα εὑρίσκομεν καὶ ἐνταῦθα καθ' ὃν τρόπον καὶ ὁ κ. Darboux: ἔχομεν τὰς nk γραμμικὰς ἐξισώσεις

$$(16)\begin{cases}\sum_{\sigma=1}^{k}\xi_{\sigma}^{(1)}\alpha_{\sigma}=\dfrac{\partial x_1}{\partial u_1}, & \sum_{\sigma=1}^{k}\xi_{\sigma}^{(1)}\beta_{\sigma}=\dfrac{\partial x_2}{\partial u_1}, \quad \ldots \quad \sum_{\sigma=1}^{k}\xi_{\sigma}^{(1)}\nu_{\sigma}=\dfrac{\partial x_n}{\partial u_1},\\ \sum_{\sigma=1}^{k}\xi_{\sigma}^{(2)}\alpha_{\sigma}=\dfrac{\partial x_1}{\partial u_2}, & \sum_{\sigma=1}^{k}\xi_{\sigma}^{(2)}\beta_{\sigma}=\dfrac{\partial x_2}{\partial u_2}, \quad \ldots \quad \sum_{\sigma=1}^{k}\xi_{\sigma}^{(2)}\nu_{\sigma}=\dfrac{\partial x_n}{\partial u_2},\\ \cdots & \cdots \\ \sum_{\sigma=1}^{k}\xi_{\sigma}^{(k)}\alpha_{\sigma}=\dfrac{\partial x_1}{\partial u_k}, & \sum_{\sigma=1}^{k}\xi_{\sigma}^{(k)}\beta_{\sigma}=\dfrac{\partial x_2}{\partial u_k}, \quad \ldots \quad \sum_{\sigma=1}^{k}\xi_{\sigma}^{(k)}\nu_{\sigma}=\dfrac{\partial x_n}{\partial u_k},\end{cases}$$

ἐξ ὧν λυομένων προκύπτει

$$(17)\begin{cases}\alpha_1=\dfrac{1}{\Delta}\begin{vmatrix}\dfrac{\partial x_1}{\partial u_\tau} & \xi_2^{(\tau)} & \xi_3^{(\tau)} & \ldots & \xi_k^{(\tau)}\end{vmatrix}, \ \alpha_2=\dfrac{1}{\Delta}\begin{vmatrix}\xi_1^{(\tau)} & \dfrac{\partial x_1}{\partial u_\tau} & \xi_3^{(\tau)} & \ldots & \xi_k^{(\tau)}\end{vmatrix}, \ldots\\ \qquad \ldots, \ \alpha_k=\dfrac{1}{\Delta}\begin{vmatrix}\xi_1^{(\tau)} & \xi_2^{(\tau)} & \ldots & \xi_{k-1}^{(\tau)} & \dfrac{\partial x_1}{\partial u_\tau}\end{vmatrix},\\ \cdots\cdots\cdots\cdots\\ \nu_1=\dfrac{1}{\Delta}\begin{vmatrix}\dfrac{\partial x_n}{\partial u_\tau} & \xi_2^{(\tau)} & \xi_3^{(\tau)} & \ldots & \xi_k^{(\tau)}\end{vmatrix}, \ \nu_2=\dfrac{1}{\Delta}\begin{vmatrix}\xi_1^{(\tau)} & \dfrac{\partial x_n}{\partial u_\tau} & \xi_3^{(\tau)} & \ldots & \xi_k^{(\tau)}\end{vmatrix}, \ldots\\ \qquad \ldots, \ \nu_k=\dfrac{1}{\Delta}\begin{vmatrix}\xi_1^{(\tau)} & \xi_2^{(\tau)} & \ldots & \xi_{k-1}^{(\tau)} & \dfrac{\partial x_n}{\partial u_\tau}\end{vmatrix},\end{cases}$$

Δ οὔσης τῆς ὁριζούσης τοῦ συστήματος (16) καὶ τοῦ τ διατρέχοντος τὰς τιμὰς 1, 2, ..., k ἐν ταῖς ὁριζούσαις.

26. Μένουσι πρὸς εὕρεσιν n(n—k) εἰσέτι συνημίτονα· ἐπειδὴ δὲ

ταῦτα συνδέονται διὰ $\frac{(n-k)(n-k+1)}{2}$ σχέσεων τῆς μορφῆς (2′), $\frac{(n-k)(n+k-1)}{2}$ ἐκ τούτων μένουσιν ἀνεξάρτητα· καὶ πράγματι, ἐν τῇ παρούσῃ γενικῇ περιπτώσει, ἡ θέσις τοῦ πολυέδρου τῶν ἀξόνων ἐπὶ τῆς πολλαπλότητος δὲν εἶναι ἔτι ἐντελῶς ὡρισμένη. Ὑπεθέσαμεν ὡρισμένην τὴν θέσιν τῶν k πρώτων ἀξόνων ἐπὶ τῆς ἐφαπτομένης πολλαπλότητος, ἀλλ᾽ οἱ ἕτεροι $n-k$ ἄξονες οἱ ἐν τῇ καθέτῳ πολλαπλότητι δὲν ἔχουσιν ἔτι ὁρισθῇ τὴν θέσιν. Μόνον ἐν τῇ μερικῇ περιπτώσει $k=n-1$, δῆλα δὴ τῆς πολλαπλότητος τῆς $n-1$ διαστάσεως, εἶναι ἡ κάθετος πολλαπλότης ἡ εὐθεῖα γραμμὴ καὶ τὰ συνημίτονα α_n, β_n, ..., ν_n εἶναι ἐντελῶς ὡρισμένα. Ἐν τῇ γενικῇ περιπτώσει τῆς k- διαστάτου πολλαπλότητος, ὁ ἁπλούστατος τρόπος τοῦ ὁρίσαι τοὺς ἄξονας τοὺς ἐν τῇ καθέτῳ πολλαπλότητι εἶναι ὁ ἑξῆς. Ὑπάρχει γραμμική τις $(n-1)$ -διάστατος πολλαπλότης (ἢ χῶρος) ἐγγυτάτη τῇ δεδομένῃ πολλαπλότητι· ἐν τῷ ἐγγυτάτῳ τούτῳ χώρῳ ὑπάρχει πάλιν ἄλλος τις γραμμικὸς χῶρος τῆς $n-2$ διαστάσεως ἐγγύτατος τῇ δοθείσῃ πολλαπλότητι, καὶ οὕτω καθεξῆς, ὑπάρχει τέλος k- διάστατός τις γραμμικὸς χῶρος, κείμενος ἐν ὅλοις τοῖς προηγουμένοις ἐγγυτάτοις τῶν $k+1$, ..., $n-1$ διαστάσεων χώροις, ἐγγύτατος τῇ δοθείσῃ πολλαπλότητι. Λαμβάνομεν λοιπὸν τὸν ἄξονα x_n κάθετον ἐπὶ τὸν ἐγγύτατον $(n-1)$ -διάστατον χῶρον, ἐν δὲ τῷ χώρῳ τούτῳ τὸν ἄξονα x_{n-1} κάθετον ἐπὶ τὸν ἐγγύτατον $(n-2)$ -διάστατον χῶρον κτλ., τέλος ἐν τῷ ἐγγυτάτῳ χώρῳ τῆς $k+1$ διαστάσεως λαμβάνομεν τὸν ἄξονα x_{k+1} κάθετον ἐπὶ τὸν ἐγγύτατον $k-$διάστατον χῶρον(*).

(*) Παράδειγμα διὰ $k<n-1$ ἔστω τὸ τῶν καμπύλων ἐν τῷ χώρῳ τῶν 3 διαστάσεων: ἡ κάθετος πολλαπλότης εἶναι ἐνταῦθα τὸ κάθετον ἐπίπεδον καὶ τὰ συνημίτονα εἶναι μόνον τότε ἐντελῶς ὡρισμένα, ὅταν ὁρίσωμεν τὴν θέσιν τῶν ἀξόνων y καὶ z ἐν τῷ ἐπιπέδῳ τούτῳ, π. χ. ὅταν οὗτοι συμπίπτωσιν ἀντιστοίχως τῇ πρώτῃ καὶ τῇ ὀρθίᾳ καθέτῳ (ἡ δευτέρα εἶναι ἡ κάθετος ἐπὶ τὴν ἐγγυτάτην πολλαπλότητα 2ας διαστάσεως, ἤγουν τὸ ἐγγύτατον ἐπίπεδον, ἡ δὲ πρώτη εἶνε ἡ ἐν τῷ ἐγγυτάτῳ ἐπιπέδῳ κάθετος ἐπὶ τὴν ἐγγυτάτην πολλαπλότητα τῆς 1ης διαστάσεως ἤγουν τὴν ἐφαπτομένην, συμφώνως τοῖς ἀνωτέρω). Ἕτερον παράδειγμα τούτου εἶναι αἱ ἐπιφάνειαι τοῦ χώρου τῶν 4 διαστάσεων κτλ. Παράδειγμα δὲ διὰ $k=n-1$, ἔστωσαν αἱ ἐπιφάνειαι τοῦ τριδιαστάτου καὶ αἱ ὑπερεπιφάνειαι (hypersurfaces) τοῦ τετραδιαστάτου χώρου

27. Ὑποθέτοντες οὕτως ἢ ἄλλως ὡρισμένους τοὺς ἄξονας, καὶ ἄρα καὶ τὰ συνημίτονα, εὑρίσκομεν τὰς περιστροφάς, ὡς ἀκολούθως. Ἔχομεν

$$\sum_{\alpha,x} \alpha_{k+1}\, d\left(\frac{\partial x_1}{\partial u_1}\right) = \alpha_{k+1} \sum_{\sigma=1}^{k} \xi_\sigma^{(1)}\, d\alpha_\sigma + \beta_{k+1} \sum_{\sigma=1}^{k} \xi_\sigma^{(1)}\, d\beta_\sigma + \ldots + \nu_{k+1} \sum_{\sigma=1}^{k} \xi_\sigma^{(1)}\, d\nu_\sigma,$$

ἤτοι

$$\sum_{\alpha,x} \alpha_{k+1}\, d\left(\frac{\partial x_1}{\partial u_1}\right) = \xi_1^{(1)} \sum \alpha_{k+1}\, d\alpha_1 + \xi_2^{(1)} \sum \alpha_{k+1}\, d\alpha_2 + \ldots + \xi_k^{(1)} \sum \alpha_{k+1}\, d\alpha_k,$$

τουτέστι

$$\sum_{\alpha,x} \alpha_{k+1}\, d\left(\frac{\partial x_1}{\partial u_1}\right) = \xi_1^{(1)}\, \Pi_{1,k+1} + \ldots + \xi_k^{(1)}\, \Pi_{k,k+1},$$

ἔνθα

$$\Pi_{1,k+1} = p^{(1)}_{1\,k+1}\, du_1 + p^{(2)}_{1,k+1}\, du_2 + \ldots + p^{(k)}_{1\,k+1}\, du_k,$$

καὶ τὰ λοιπὰ Π ἀναλόγως.

Ἐπειδὴ δὲ ἔχομεν καὶ τὰς ἑπομένας k—1 ἐξισώσεις

$$\left\{\begin{array}{l} \sum_{\alpha,x} \alpha_{k+1}\, d\left(\frac{\partial x_1}{\partial u_2}\right) = \xi_1^{(2)}\, \Pi_{1,k\ 1} + \xi_2^{(2)}\, \Pi_{2,k+1} + \ldots + \xi_k^{(2)}\, \Pi_{k,k+1} \\ \ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots \\ \sum_{\alpha,x} \alpha_{k+1}\, d\left(\frac{\partial x_1}{\partial u_k}\right) = \xi_1^{(k)}\, \Pi_{1,k+1} + \xi_2^{(k)}\, \Pi_{2,k+1} + \ldots + \xi_k^{(k)}\, \Pi_{k,k+1}, \end{array}\right.$$

ἕπεται

$$(18)\quad \left\{ \begin{aligned} \Pi_{1,k+1} &= \frac{1}{\Delta} \begin{vmatrix} \sum\limits_{\alpha,x} \alpha_{k+1}\, d\left(\frac{\partial x_1}{\partial u_1}\right) & \xi_2^{(1)} & \dots & \xi_k^{(1)} \\ \sum\limits_{\alpha,x} \alpha_{k+1}\, d\left(\frac{\partial x_1}{\partial u_2}\right) & \xi_2^{(2)} & \dots & \xi_k^{(2)} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \sum\limits_{\alpha,x} \alpha_{k+1}\, d\left(\frac{\partial x_1}{\partial u_k}\right) & \xi_2^{(k)} & \dots & \xi_k^{(k)} \end{vmatrix}, \text{ κτλ.} \\ \Pi_{k,k+1} &= \frac{1}{\Delta} \begin{vmatrix} \xi_1^{(1)} & \dots & \xi_{k-1}^{(1)} & \sum\limits_{\alpha,x} \alpha_{k+1}\, d\left(\frac{\partial x_1}{\partial u_1}\right) \\ \xi_1^{(2)} & \dots & \xi_{k-1}^{(2)} & \sum\limits_{\alpha,x} \alpha_{k+1}\, d\left(\frac{\partial x_1}{\partial u_2}\right) \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \xi_1^{(k)} & \dots & \xi_{k-1}^{(k)} & \sum\limits_{\alpha,x} \alpha_{k+1}\, d\left(\frac{\partial x_1}{\partial u_k}\right) \end{vmatrix} \end{aligned} \right.$$

Πρὸς εὕρεσιν νῦν τῶν $p_{1,k+1}^{(1)}$, $p_{1,k+1}^{(2)}$, . . ., $p_{1,k+1}^{(k)}$, κτλ. $p_{k,k+1}^{(1)}$, $p_{k,k+1}^{(2)}$, . . ., $p_{k,k+1}^{(k)}$, ἀρκεῖ ἐν ταῖς προηγουμέναις ἐξισώσεσι νὰ ἐξισωθῶσιν οἱ συντελεσταὶ τῶν du_1, du_2, . . ., du_k ἑκατέρωθεν, ὅθεν

$$(18')\quad \left\{ p_{1,k+1}^{(1)} = \frac{1}{\Delta} \begin{vmatrix} \sum \alpha_{k+1} \frac{\partial^2 x_1}{\partial u_1^2} & \xi_2^{(1)} & \dots & \xi_k^{(1)} \\ \sum \alpha_{k+1} \frac{\partial^2 x_2}{\partial u_1\, \partial u_2} & \xi_2^{(2)} & \dots & \xi_k^{(2)} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \sum \alpha_{k+1} \frac{\partial^2 x_1}{\partial u_1 \partial u_k} & \xi_2^{(k)} & \dots & \xi_k^{(k)} \end{vmatrix}, \right.$$

. . . .

$$p_{1,k+1}^{(k)} = \frac{1}{\Delta} \begin{vmatrix} \sum \alpha_{k+1} \frac{\partial^2 x_1}{\partial u_1 \partial u_k} & \xi_2^{(1)} & \dots & \xi_k^{(1)} \\ \sum \alpha_{k+1} \frac{\partial^2 x_1}{\partial u_2 \partial u_k} & \xi_2^{(2)} & \dots & \xi_k^{(2)} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \sum \alpha_{k+1} \frac{\partial^2 x_1}{\partial u_k^2} & \xi_2^{(k)} & \dots & \xi_k^{(k)} \end{vmatrix} \quad (18')$$

καὶ ἀναλόγως διὰ τὰ λοιπὰ p. Ἐξεφράσαμεν οὕτω τὰ p ταῦτα διὰ τῶν ξ, τῶν δευτέρων παραγώγων τῶν συντεταγμένων καὶ μόνον τῶν $\alpha_{k+1}, \dots, \nu_{k+1}$ (οὐχὶ καὶ τῶν $\alpha_1, \alpha_2, \dots, \alpha_k, \dots, \nu_1, \dots, \nu_k$, ἅτινα περιέχουσιν αἱ ἐκφράσεις τῶν (4).

Καὶ τὰ

$$p_{1k+2}^{(1)}, \dots, p_{1k+2}^{(k)}; \; p_{2k+2}^{(1)}, \dots, p_{2k+2}^{(k)}; \text{ κτλ. } p_{k,k+2}^{(1)}, \dots, p_{kk+2}^{(k)}.$$

κτλ. κτλ. κτλ.

$$p_{1n}^{(1)}, \dots, p_{1n}^{(k)}. \; p_{2n}^{(1)}, \dots, p_{2n}^{(k)}. \text{ κτλ. } p_{kn}^{(1)}, \dots, p_{kn}^{(k)}$$

εὑρίσκονται προφανῶς ἐκ τῶν ἀναλόγων ἐξισώσεων διὰ τὰς παραστάσεις

$$\begin{cases} \sum \alpha_{k+2} \, d\left(\frac{\partial x_1}{\partial u_1}\right), & \dots, & \sum \alpha_{k+2} \, d\left(\frac{\partial x_1}{\partial u_k}\right), \\ \cdot & \cdot & \cdot \\ \sum \alpha_n \, d\left(\frac{\partial x_1}{\partial u_1}\right), & \dots, & \sum \alpha_n \, d\left(\frac{\partial x_1}{\partial u_k}\right), \end{cases}$$

καὶ αἱ ἐκφράσεις των εἶναι ἀνάλογοι ταῖς (18′) μετὰ α_{k+2}, α_{k+3}. . . ., α_n ἀντὶ α_{k+1}. Δυνάμεθα δὲ καὶ ἄλλως νὰ εὕρωμεν τὰ p ταῦτα ὄντως, ἂν ἐν ταῖς ἐκφράσεσιν αὐτῶν

$$p_{1k+1}^{(1)} = \sum \alpha_{k+1} \frac{\partial a_1}{\partial u_1} \quad \text{κτλ.}$$

τεθῶσιν αἱ τιμαὶ τῶν $\frac{\partial a_1}{\partial u_1}$, κτλ. ἐκ τῶν (17), εὑρίσκονται τὰ p ἐκπεφρασμένα διὰ τῶν αὐτῶν ποσοτήτων $\frac{\partial^2 x_k}{\partial u_j \partial u_i}$ καὶ τῶν ξ, α_{k+1} κτλ.· ὅτι δὲ αἱ οὕτως εὑρισκόμεναι ἐκφράσεις συμπίπτουσι ταῖς (18′) κτλ., ἀποδεικνύεται ἁπλούστατα κατὰ τὰς γνωστὰς ἰδιότητας τῆς διαφορίσεως καὶ τῆς προσθέσεως τῶν ὁριζουσῶν.

28. Ἔχομεν περαιτέρω

$$p_{k+1k+2}^{(1)} = \sum \alpha_{k+2} \frac{\partial \alpha_{k+1}}{\partial u_1}, \; p_{k+1k+2}^{(2)} = \sum \alpha_{k+2} \frac{\partial \alpha_{k+1}}{\partial u_2}, \ldots, \; p_{k+1k+2}^{(k)} = \sum \alpha_{k+2} \frac{\partial \alpha_{k+1}}{\partial u_k},$$

$$p_{k+1k+3}^{(i)} = \sum \alpha_{k+3} \frac{\partial \alpha_{k+1}}{\partial u_i}, \; p_{k+1k+4}^{(i)} = \sum \alpha_{k+4} \frac{\partial \alpha_{k+1}}{\partial u_i}, \ldots, \; p_{k+1n}^{(i)} = \sum \alpha_n \frac{\partial \alpha_{k+1}}{\partial u_i}$$

$$p_{k+2k+3}^{(i)} = \sum \alpha_{k+3} \frac{\partial \alpha_{k+2}}{\partial u_i}, \; p_{k+2k+4}^{(i)} = \sum \alpha_{k+4} \frac{\partial \alpha_{k+2}}{\partial u_i}, \ldots, \; p_{k+2n}^{(i)} = \sum \alpha_n \frac{\partial \alpha_{k+2}}{\partial n_i}$$

. . . .

. . . .

. . . .

$$p_{n-1n}^{(i)} = \sum \alpha_n \frac{\partial \alpha_{n-1}}{\partial u_i}.$$

$(i = 1, 2, \ldots, k)$

Αἱ δὲ περιστροφαὶ αὗται ἀδύνατον νὰ ἐκφρασθῶσι διὰ τῶν ξ κτλ. καὶ μιᾶς μόνον σειρᾶς ὁμοδείκτων συνημιτόνων.

29. Ἵνα τέλος εὕρωμεν καὶ τὰς ὑπολοίπους περιστροφάς, μεταχειριζόμεθα τοὺς τύπους

$$\sum_{x}\frac{\partial x_1}{\partial u_2}\frac{\partial}{\partial u_1}\left(\frac{\partial x_1}{\partial u_1}\right)=\sum_{\sigma=1}^{k}\xi_{\sigma}^{(2)}\alpha_{\sigma}\left(\sum_{\sigma=1}^{k}\xi_{\sigma}^{(1)}\frac{\partial \alpha_{\sigma}}{\partial u_1}+\sum_{\sigma=1}^{k}\alpha_{\sigma}\frac{\partial \xi_{\sigma}^{(1)}}{\partial u_1}\right)+\ldots+$$

$$+\sum_{\sigma=1}^{k}\xi_{\sigma}^{(2)}\nu_{\sigma}\left(\sum_{\sigma=1}^{k}\xi_{\sigma}^{(1)}\frac{\partial \nu_{\sigma}}{\partial u_1}+\sum_{\sigma=1}^{k}\alpha_{\sigma}\frac{\partial \xi_{\sigma}^{(1)}}{\partial u_1}\right)=$$

$$=-\xi_1^{(2)}\xi_2^{(1)}p_{12}^{(1)}-\xi_1^{(2)}\xi_3^{(1)}p_{13}^{(1)'}-\ldots-\xi_1^{(2)}\xi_k^{(1)}p_{1k}^{(1)}+$$

$$+\xi_2^{(2)}\xi_1^{(1)}p_{12}^{(1)}-\xi_2^{(2)}\xi_3^{(1)}p_{23}^{(1)'}-\ldots-\xi_2^{(2)}\xi_k^{(1)}p_{2k}^{(1)}+$$

$$+\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots+$$

$$+\xi_k^{(2)}\xi_1^{(1)}p_{1k}^{(1)}+\xi_k^{(2)}\xi_2^{(1)}p_{2k}^{(1)}+\ldots+\xi_k^{(2)}\xi_{k-1}^{(1)}p_{k-1k}^{(1)}+\ldots=$$

$$=p_{12}^{(1)}\left(\xi_2^{(2)}\xi_1^{(1)}-\xi_1^{(2)}\xi_2^{(1)}\right)+p_{13}^{(1)}\left(\xi_3^{(2)}\xi_1^{(1)}-\xi_1^{(2)}\xi_3^{(1)}\right)+\ldots+$$

$$+p_{k-1k}^{(1)}\left(\xi_k^{(2)}\xi_{k-1}^{(1)}-\xi_{k-1}^{(2)}\xi_k^{(1)}\right)+\sum_{i=1}^{k}\xi_i^{(2)}\frac{\partial \xi_i^{(1)}}{\partial u_1}$$

καὶ τοὺς ἀναλόγους διὰ τὰς παραστάσεις

$$\sum_{x}\frac{\partial x_1}{\partial u_3}\frac{\partial}{\partial u_1}\left(\frac{\partial x_1}{\partial u_1}\right),\quad\ldots\ldots\ldots,\quad\sum_{x}\frac{\partial x_1}{\partial u_k}\frac{\partial}{\partial u_1}\left(\frac{\partial x_1}{\partial u_1}\right),$$

$$\sum_{x}\frac{\partial x_1}{\partial u_3}\frac{\partial}{\partial u_1}\left(\frac{\partial x_1}{\partial u_2}\right),\quad\sum\frac{\partial x_1}{\partial u_4}\frac{\partial}{\partial u_1}\left(\frac{\partial x_1}{\partial u_2}\right),\ \ldots,\ \sum_{x}\frac{\partial x_1}{\partial u_k}\frac{\partial}{\partial u_1}\left(\frac{\partial x_1}{\partial u_2}\right),$$

$$\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots$$

$$\sum_{x}\frac{\partial x_1}{\partial u_k}\frac{\partial}{\partial u_1}\left(\frac{\partial x_1}{\partial u_{k-1}}\right),$$

ἔχομεν δ' οὕτω $\frac{k(k-1)}{2}$ γραμμικὰς ἐξισώσεις διὰ τὰς $\frac{k(k-1)}{2}$ ζητουμένας περιστροφὰς

$$p_{12}^{(1)},\ \ldots,\ p_{1k}^{(1)},\ \ldots,\ p_{k-1k}^{(1)}.$$

Λαμβάνοντες δὲ τὰς ἀνωτέρω ἐκφράσεις διαδοχικῶς μετὰ τῶν συμβόλων $\frac{\partial}{\partial u_2}, \frac{\partial}{\partial u_3} \ldots \frac{\partial}{\partial u_k}$, εὑρίσκομεν προφανῶς καὶ τὰς λοιπὰς περιστροφὰς

$$p_{12}^{(2)},\ \ldots,\ p_{k-1k}^{(2)}\ \text{κτλ.}\ p_{12}^{(k)},\ \ldots,\ p_{k-1k}^{(k)}.$$

Ἔχομεν π. χ. (Ω δηλοῦντος τὴν ὁρίζουσαν τοῦ θεωρουμένου συστήματος)

$$p_{12}^{(1)} = \frac{1}{\Omega}\begin{vmatrix}
\sum \frac{\partial x_1}{\partial u_2}\frac{\partial^2 x_1}{\partial u_1^2} - \sum_{i=1}^{k} \xi_i^{(2)} \frac{\partial \xi_i^{(1)}}{\partial u_1}, & \ldots \\
\sum \frac{\partial x_1}{\partial u_3}\frac{\partial^2 x_1}{\partial u_1^2} - \sum_{i=1}^{k} \xi_i^{(3)} \frac{\partial \xi_i^{(1)}}{\partial u_1}, & \ldots \\
\ldots & \ldots \\
\sum \frac{\partial x_1}{\partial u_k}\frac{\partial^2 x_1}{\partial u_1^2} - \sum_{i=1}^{k} \xi_i^{(k)} \frac{\partial \xi_i^{(1)}}{\partial u_1}, & \ldots \\
\sum \frac{\partial x_1}{\partial u_3}\frac{\partial^2 x_1}{\partial u_2 \partial u_1} - \sum_{i=1}^{k} \xi_i^{(3)} \frac{\partial \xi_i^{(2)}}{\partial u_1}, & \ldots \\
\sum \frac{\partial x_1}{\partial u_4}\frac{\partial^2 x}{\partial u_2 \partial u_1} - \sum_{i=1}^{k} \xi_i^{(4)} \frac{\partial \xi_i^{(2)}}{\partial u_1}, & \ldots \\
\ldots & \ldots \\
\sum \frac{\partial x_1}{\partial u_k}\frac{\partial^2 x}{\partial u_2 \partial u_1} - \sum_{i=1}^{k} \xi_i^{(k)} \frac{\partial \xi_i^{(2)}}{\partial u_1}, & \ldots \\
\ldots & \ldots \\
\sum \frac{\partial x_1}{\partial u_k}\frac{\partial^2 x_1}{\partial u_{k-1} \partial u_1} - \sum_{i=1}^{k} \xi_i^{(k)} \frac{\partial \xi_i^{(k-1)}}{\partial u_1}, & \ldots
\end{vmatrix}$$

καὶ μετά τινας μετασχηματισμοὺς ἐν τῇ α′ στήλῃ

$$(20) \qquad p^{(1)}_{12} = \frac{1}{\Omega} \times$$

$$\left|\begin{array}{ll}
-\frac{1}{2}\frac{\partial E_{11}}{\partial u_2} + \sum_{i=1}^{k} \xi^{(1)}_i \frac{\partial \xi^{(2)}_i}{\partial u_1} & \xi^{(2)}_3 \xi^{(1)}_1 - \xi^{(2)}_1 \xi^{(1)}_3 \ \ldots \ \xi^{(2)}_k \xi^{(1)}_{k-1} - \xi^{(2)}_{k-1} \xi^{(} \\
-\frac{1}{2}\frac{\partial E_{11}}{\partial u_3} + \sum_{i=1}^{k} \xi^{(1)}_i \frac{\partial \xi^{(3)}_i}{\partial u_1} & \xi^{(3)}_3 \xi^{(1)}_1 - \xi^{(3)}_1 \xi^{(1)}_3 \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \\
\cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot & \cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \\
-\frac{1}{2}\frac{\partial E_{11}}{\partial u_k} + \sum_{i=1}^{k} \xi^{(1)}_i \frac{\partial \xi^{(k)}_i}{\partial u_1} & \xi^{(k)}_3 \xi^{(1)}_1 - \xi^{(k)}_1 \xi^{(1)}_3 \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \\
\frac{1}{2}\left(\frac{\partial F_{23}}{\partial u_1} - \frac{\partial F_{12}}{\partial u_3} + \frac{\partial F_{13}}{\partial u_2}\right) - \sum_{i=1}^{k} \xi^{(3)}_i \frac{\partial \xi^{(2)}_i}{\partial u_1}, & \xi^{(3)}_3 \xi^{(2)}_1 - \xi^{(3)}_1 \xi^{(2)}_3 \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \\
\frac{1}{2}\left(\frac{\partial F_{24}}{\partial u_1} - \frac{\partial F_{12}}{\partial u_4} + \frac{\partial F_{14}}{\partial u_2}\right) - \sum_{i=1}^{k} \xi^{(4)}_i \frac{\partial \xi^{(2)}_i}{\partial u_1}, & \xi^{(4)}_3 \xi^{(2)}_1 - \xi^{(4)}_1 \xi^{(2)}_3 \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \\
\cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot & \cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \\
\frac{1}{2}\left(\frac{\partial F_{2k}}{\partial u_1} - \frac{\partial F_{12}}{\partial u_k} + \frac{\partial F_{1k}}{\partial u_2}\right) - \sum_{i=1}^{k} \xi^{(k)}_i \frac{\partial \xi^{(2)}_i}{\partial u_1}, & \xi^{(k)}_3 \xi^{(2)}_1 - \xi^{(k)}_1 \xi^{(2)}_3 \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \\
\cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot & \cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \\
\frac{1}{2}\left(\frac{\partial F_{k-1,k}}{\partial u_1} - \frac{\partial F_{1,k-1}}{\partial u_k} + \frac{\partial F_{1,k}}{\partial u_{k-1}}\right) - \sum_{i=1}^{k} \xi^{(k)}_i \frac{\partial \xi^{(k-1)}_i}{\partial u_1}, & \xi^{(k)}_3 \xi^{(k-1)}_1 - \xi^{(k)}_1 \xi^{(k-1)}_3 \quad \cdot \quad \cdot
\end{array}\right.$$

τὸ $p^{(1)}_{12}$ (καὶ ἑπομένως καὶ τὰ $p^{(1)}_{13}, \ \ldots, \ p^{(1)}_{k-1\,k}$) δύναται ἄρα νὰ ἐκφρασθῇ διὰ μόνων τῶν ξ, E καὶ F, ἀναλόγως πρὸς τὴν περίπτωσιν τῶν ἐπιφανειῶν ἐν τῷ τριδιαστάτῳ χώρῳ. Καὶ αἱ ἄλλαι δὲ περιστροφαὶ

$$p^{(\theta)}_{12}, \ \ldots, \ p^{(\theta)}_{1k}, \ \ldots, \ p^{(\theta)}_{k-1k}$$

$$(\theta = 2, \ \ldots, \ k)$$

διὰ τῶν αὐτῶν προφανῶς ποσοτήτων ἐκφράζονται· οὕτως ἔχομεν περαιτέρω

$$(21) \qquad p_{12}^{(2)} = \frac{1}{\Omega} \times$$

$$\left|\begin{array}{ll}
\frac{1}{2}\frac{\partial E_{22}}{\partial u_1} - \sum_{i=1}^{k} \xi_i^{(2)} \frac{\partial \xi_i^{(1)}}{\partial u_2} & \xi_3^{(2)}\xi_1^{(1)} - \xi_1^{(2)}\xi_3^{(1)} \,\ldots\, \xi_k^{(2)}\xi_{k-1}^{(1)} - \xi_{k-1}^{(2)}\xi_k^{(1)} \\
\frac{1}{2}\left(\frac{\partial F_{23}}{\partial u_1} - \frac{\partial F_{12}}{\partial u_3} + \frac{\partial F_{13}}{\partial u_2}\right) - \sum_{i=1}^{k} \xi_i^{(3)} \frac{\partial \xi_i^{(1)}}{\partial u_2} & \xi_3^{(3)}\xi_1^{(1)} - \xi_1^{(3)}\xi_3^{(1)} \;.\;.\;.\;.\;. \\
\frac{1}{2}\left(\frac{\partial F_{24}}{\partial u_1} - \frac{\partial F_{12}}{\partial u_4} + \frac{\partial F_{14}}{\partial u_2}\right) - \sum_{i=1}^{k} \xi_i^{(4)} \frac{\partial \xi_i^{(1)}}{\partial u_2} & \xi_3^{(4)}\xi_1^{(1)} - \xi_1^{(4)}\xi_3^{(1)} \;.\;.\;.\;.\;. \\
.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;. & .\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;. \\
\frac{1}{2}\left(\frac{\partial F_{2k}}{\partial u_1} - \frac{\partial F_{12}}{\partial u_k} + \frac{\partial F_{1k}}{\partial u_2}\right) - \sum_{i=1}^{k} \xi_i^{(k)} \frac{\partial \xi_i^{(1)}}{\partial u_2} & \xi_3^{(k)}\xi_1^{(1)} - \xi_1^{(k)}\xi_3^{(1)} \;.\;.\;.\;.\;. \\
-\frac{1}{2}\frac{\partial E_{22}}{\partial u_3} + \sum_{i=1}^{k} \xi_i^{(2)} \frac{\partial \xi_i^{(3)}}{\partial u_2} & \xi_3^{(3)}\xi_1^{(2)} - \xi_1^{(3)}\xi_3^{(2)} \;.\;.\;.\;.\;. \\
-\frac{1}{2}\frac{\partial E_{22}}{\partial u_4} + \sum_{i=1}^{k} \xi_i^{(2)} \frac{\partial \xi_i^{(4)}}{\partial u_2} & \xi_3^{(4)}\xi_1^{(2)} - \xi_1^{(4)}\xi_3^{(2)} \;.\;.\;.\;.\;. \\
.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;. & .\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;. \\
-\frac{1}{2}\frac{\partial E_{22}}{\partial u_k} + \sum_{i=1}^{k} \xi_i^{(2)} \frac{\partial \xi_i^{(k)}}{\partial u_2} & \xi_3^{(k)}\xi_1^{(2)} - \xi_1^{(k)}\xi_3^{(2)} \;.\;.\;.\;.\;. \\
\frac{1}{2}\left(\frac{\partial F_{34}}{\partial u_2} - \frac{\partial F_{23}}{\partial u_4} + \frac{\partial F_{24}}{\partial u_3}\right) - \sum_{i=1}^{k} \xi_i^{(4)} \frac{\partial \xi_i^{(3)}}{\partial u_2} & \xi_3^{(4)}\xi_1^{(3)} - \xi_1^{(4)}\xi_3^{(3)} \;.\;.\;.\;.\;. \\
.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;. & .\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;.\;. \\
\frac{1}{2}\left(\frac{\partial F_{k-1,k}}{\partial u_2} - \frac{\partial F_{2,k-1}}{\partial u_k} - \frac{\partial F_{2,k}}{\partial u_{k-1}}\right) - \sum_{i=1}^{k} \xi_i^{(k)} \frac{\partial \xi_i^{(k-1)}}{\partial u_2}, & \xi_3^{(k)}\xi_1^{(k-1)} - \xi_3^{(k)}\xi_1^{(k-1)} \;.\;.\;.\;.
\end{array}\right|$$

κτλ. κτλ. κτλ.

30. Ἂν ὡς παραμετρικαὶ πολλαπλότητες ($u_1 =$ σταθ., $u_2 =$ σταθ., ..., $u_k =$ σταθ.) τῆς δοθείσης πολλαπλότητος ληφθῶσιν αἱ τῆς $k-1$ διαστάσεως πολλαπλότητες καμπυλότητος αὐτῆς, οἱ τύποι γίνονται πως βραχύτεροι· ἀλλὰ παραλείπομεν τοῦτο καὶ ἐξετάζομεν τὴν περίπτωσιν $k = n-1$, ἤτοι τῶν πολλαπλοτήτων, αἵτινες ἐν τῷ παρόντι γενικῷ χώρῳ ἀντιστοιχοῦσιν ἀκριβῶς ταῖς ἐπιφανείαις τοῦ χώρου τῶν τριῶν διαστάσεων.

31. Ἔχομεν καὶ πάλιν

$$(22)\left\{\begin{array}{l}
\sum\limits_{\sigma=1}^{n-1}\xi^{(1)}_{\sigma}\alpha_{\sigma}=\dfrac{\partial x_1}{\partial u_1},\quad \sum\limits_{\sigma=1}^{n-1}\xi^{(1)}_{\sigma}\beta_{\sigma}=\dfrac{\partial x_2}{\partial u_1},\ \ldots,\ \sum\limits_{\sigma=1}^{n-1}\xi^{(1)}_{\sigma}\nu_{\sigma}=\dfrac{\partial x_n}{\partial u_1},\\
\cdot\quad\cdot\quad\cdot\quad\cdot\quad\cdot\quad\cdot\quad\cdot\quad\cdot\quad\cdot\quad\cdot\quad\cdot\quad\cdot\\
\sum\limits_{\sigma=1}^{n-1}\xi^{(n-1)}_{\sigma}\alpha_{\sigma}=\dfrac{\partial x_1}{\partial u_{n-1}},\quad \sum\limits_{\sigma=1}^{n-1}\xi^{(n-1)}_{\sigma}\beta_{\sigma}=\dfrac{\partial x_2}{\partial u_{n-1}},\ \ldots,\ \sum\limits_{\sigma=1}^{n-1}\xi^{(n-1)}_{\sigma}\nu_{\sigma}\dfrac{\partial x_n}{\partial u_{n-1}},
\end{array}\right.$$

ὅθεν καὶ πάλιν

$$(23)\left\{\begin{array}{l}
\alpha_1=\dfrac{1}{D}\left|\dfrac{\partial x_1}{\partial u_\tau},\xi^{(\tau)}_2\ \ldots\ \xi^{(\tau)}_{n-1}\right|,\ \ldots,\ \alpha_{n-1}=\dfrac{1}{D}\left|\xi^{(\tau)}_1,\xi^{(\tau)}_2\ .\ .\ \xi^{(\tau)}_{n-2}\ \dfrac{\partial x_1}{\partial u_\tau}\right|,\\
\cdot\quad\cdot\quad\cdot\quad\cdot\quad\cdot\quad\cdot\quad\cdot\quad\cdot\quad\cdot\quad\cdot\quad\cdot\quad\cdot\quad (\tau=1,\ldots,\\
\nu_1=\dfrac{1}{D}\left|\dfrac{\partial x_n}{\partial u_\tau},\xi^{(\tau)}_2\ \ldots\ \xi^{(\tau)}_{n-1}\right|,\ \ldots,\ \nu_{n-1}=\dfrac{1}{D}\left|\xi^{(\tau)}_1,\xi^{(\tau)}_2\ \ldots\ \xi^{(\tau)}_{n-2}\ \dfrac{\partial x_n}{\partial u_\tau}\right|.
\end{array}\right.$$

32. Τὰ ἕτερα συνημίτονα α_n, β_n, ..., ν_n (ἅτινα, ὡς προηγουγουμένως ἐλέχθη, εἶναι νῦν ἐντελῶς ὡρισμένα) δίδονται ὑπὸ τῆς γνωστῆς ἰδιότητος τῶν ὀρθογωνίων ὁριζουσῶν, καθ' ἣν ἕκαστον στοιχεῖον αὐτῶν ἰσοῦται τῷ ἀλγεβρικῷ αὐτοῦ συμπληρώματι πολλαπλασιασθέντι ἐπὶ ± 1 (τὴν ὁρίζουσαν αὐτήν), ἤτοι

$$\alpha_n = \pm \begin{vmatrix} \beta_1 & \dots & \beta_{n-1} \\ \cdot & \cdot & \cdot \\ \nu_1 & \dots & \nu_{n-1} \end{vmatrix}, \quad \dots, \quad \nu_n = \pm \begin{vmatrix} \alpha_1 & \dots & \alpha_{n-1} \\ \cdot & \cdot & \cdot \\ \mu_1 & \dots & \mu_{n-1} \end{vmatrix}.$$

Εἶναι ἄρα
$$\alpha_n = \frac{\pm 1}{D^{n-1}} \times$$

$$\begin{vmatrix} \begin{vmatrix} \frac{\partial x_2}{\partial u_\tau} \xi_2^{(\tau)} \dots \xi_{n-1}^{(\tau)} \end{vmatrix} & \begin{vmatrix} \xi_1^{(\tau)} \frac{\partial x_2}{\partial u_\tau} \xi_3^{(\tau)} \dots \xi_{n-1}^{(\tau)} \end{vmatrix} & \dots & \begin{vmatrix} \xi_1^{(\tau)} \dots \xi_{n-2}^{(\tau)} \frac{\partial x_2}{\partial u_\tau} \end{vmatrix} \\ \begin{vmatrix} \frac{\partial x_3}{\partial u_\tau} \xi_2^{(\tau)} \dots \xi_{n-1}^{(\tau)} \end{vmatrix} & \begin{vmatrix} \xi_1^{(\tau)} \frac{\partial x_3}{\partial u_\tau} \xi_3^{(\tau)} \dots \xi_{n-1}^{(\tau)} \end{vmatrix} & \dots & \begin{vmatrix} \xi_1^{(\tau)} \dots \xi_{n-2}^{(\tau)} \frac{\partial x_3}{\partial u_\tau} \end{vmatrix} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \begin{vmatrix} \frac{\partial x_{n-1}}{\partial u_\tau} \xi_2^{(\tau)} \dots \xi_{n-1}^{(\tau)} \end{vmatrix} & \begin{vmatrix} \xi_1^{(\tau)} \frac{\partial x_{n-1}}{\partial u_\tau} \xi_3^{(\tau)} \dots \xi_{n-1}^{(\tau)} \end{vmatrix} & \dots & \begin{vmatrix} \xi_1^{(\tau)} \dots \xi_{n-2}^{(\tau)} \frac{\partial x_{n-1}}{\partial u_\tau} \end{vmatrix} \\ \begin{vmatrix} \frac{\partial x_n}{\partial u_\tau} \xi_2^{(\tau)} \dots \xi_{n-1}^{(\tau)} \end{vmatrix} & \begin{vmatrix} \xi_1^{(\tau)} \frac{\partial x_n}{\partial u_\tau} \xi_3^{(\tau)} \dots \xi_{n-1}^{(\tau)} \end{vmatrix} & \dots & \begin{vmatrix} \xi_1^{(\tau)} \dots \xi_{n-2}^{(\tau)} \frac{\partial x_n}{\partial u_\tau} \end{vmatrix} \end{vmatrix},$$

ἀλλ' ἡ σύνθετος αὕτη ὁρίζουσα εἶναι ἁπλῶς ἴση τῷ γινομένῳ (*)

$$D^{n-2} \frac{d(x_2, x_3, \dots x_n)}{d(u_1, u_2, \dots, u_{n-1})}.$$

ἔχομεν ἄρα (24)

$$\alpha_n = \frac{\pm 1}{D} \frac{d(x_2, \dots, x_n)}{d(u_1, u_2, \dots, u_{n-1})}, \quad \beta_n = \frac{\pm 1}{D} \frac{d(x_1, x_3, \dots, x_n)}{d(u_1, u_2, \dots, u_{n-1})}, \dots$$

$$\dots, \nu_n = (-1)^{n-1} \frac{\pm 1}{D} \frac{d(x_1, \dots, x_{n-1})}{d(u_1, u_2, \dots, u_{n-1})}.$$

(*) Τὸ θεώρημα τοῦτο, μὴ παρατηρηθὲν μέχρι τοῦδε, ὅσον ἡμῖν γνωστόν, εἶναι σχεδὸν προφανές.

33. Μένει εἰσέτι ἡ εὕρεσις τῶν περιστροφῶν ξ, E, F. Ἔχομεν πρὸς τοῦτο ἐκ τῶν (22)

$$\sum_{\alpha,x} \alpha_n \, d \frac{\partial x_1}{\partial u_1} = \alpha_n \left(\sum_{\sigma=1}^{n-1} \xi_\sigma^{(1)} \, d\gamma_\sigma + \sum_{\sigma=1}^{n-1} \alpha_\sigma \, d\xi_\sigma^{(1)} \right) +$$

$$+ \beta_n \left(\sum_{\sigma=1}^{n-1} \xi_\sigma^{(1)} \, d\beta_\sigma + \sum_{\sigma=1}^{n-1} \beta_\sigma \, d\xi_\sigma^{(1)} \right) +$$

$$+ \ldots + \nu_n \left(\sum_{\sigma=1}^{n-1} \xi_\sigma^{(1)} \, d\nu_\sigma + \sum_{\sigma=1}^{n-1} \nu_\sigma \, d\xi_\sigma^{(1)} \right),$$

ἢ καὶ

$$\frac{1}{D} \begin{vmatrix} \sum\limits_{i=1}^{n-1} \frac{\partial^2 x_1}{\partial u_1 \partial u_i} du_i & \sum\limits_{\sigma=1}^{n-1} \frac{\partial^2 x_2}{\partial u_1 \partial u_i} du_i & \ldots & \sum\limits_{\sigma=1}^{n-1} \frac{\partial^2 x_n}{\partial u_1 \partial u_i} du_i \\ \frac{\partial x_1}{\partial u_1} & \frac{\partial x_2}{\partial u_1} & \ldots & \frac{\partial x_n}{\partial x_1} \\ \frac{\partial x_1}{\partial u_2} & \frac{\partial x_2}{\partial u_2} & \ldots & \frac{\partial x_n}{\partial u_2} \\ \ldots & \ldots & \ldots & \ldots \\ \frac{\partial x_1}{\partial u_{n-1}} & \frac{\partial x_2}{\partial u_{n-1}} & & \frac{\partial x_n}{\partial u_{n-1}} \end{vmatrix} =$$

$$= \xi_1^{(1)} \, \Pi_{1n} + \xi_2^{(1)} \, \Pi_{2n} + \ldots + \xi_{n-1}^{(1)} \, \Pi_{n-1,n},$$

ἔνθα

$$\Pi_{in} = p_{in}^{(1)} \, du_1 + p_{in}^{(2)} \, du_2 + \ldots + p_{in}^{(n-1)} \, du_{n-1} \cdot$$

καὶ προσέτι $n-2$ ἄλλας ἐξισώσεις μὲ τὰ ∂u_2, $\xi^{(2)}$ ∂u_3, $\xi^{(3)}$, κτλ. ∂u_{n-1}, $\xi^{(n-1)}$ Λύοντες δὲ πάσας, εὑρίσκομεν

$$\Pi_{1,n} = \frac{1}{D^2} \times \begin{vmatrix} \overline{D}_1 & \xi_2^{(1)} & \dots & \xi_{n-1}^{(1)} \\ \overline{D}_2 & \xi_2^{(2)} & \dots & \xi_{n-1}^{(2)} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \overline{D}_{n-1} & \xi_2^{(n-1)} & \dots & \xi_{n-1}^{(n-1)} \end{vmatrix}, \dots, \Pi_{n-1,n} = \frac{1}{D^2} \begin{vmatrix} \xi_1^{(1)} & \dots & \xi_{n-2}^{(1)} & \overline{D}_1 \\ \xi_1^{(2)} & \dots & \xi_{n-2}^{(2)} & \overline{D}_2 \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \xi_1^{(n-1)} & \dots & \xi_{n-2}^{(n-1)} & \overline{D}_{n-1} \end{vmatrix}.$$

καὶ ἑπομένως (25)

$$p_{1n}^{(1)} = \frac{1}{D^2} \times \begin{vmatrix} D_{11} & \xi_2^{(1)} & \dots & \xi_{n-1}^{(1)} \\ D_{21} & \xi_2^{(2)} & \dots & \xi_{n-1}^{(2)} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ D_{n-1,1} & \xi_2^{(n-1)} & \dots & \xi_{n-1}^{(n-1)} \end{vmatrix}, \dots, p_{1n}^{(n-1)} = \frac{1}{D^2} \begin{vmatrix} D_{1,n-1} & \xi_2^{(1)} & \dots & \xi_{n-1}^{(1)} \\ D_{2,n-1} & \xi_2^{(2)} & \dots & \xi_{n-1}^{(2)} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ D_{n-1,n-1} & \xi_2^{(n-1)} & \dots & \xi_{n-1}^{(n-1)} \end{vmatrix},$$

. . . .

$$p_{n-1n}^{(1)} = \frac{1}{D^2} \times \begin{vmatrix} \xi_1^{(1)} & \xi_2^{(1)} & \dots & \xi_{n-2}^{(1)} & D_{11} \\ \xi_1^{(2)} & \xi_2^{(2)} & \dots & \xi_{u-2}^{(2)} & D_{21} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \xi_1^{(n-1)} & \xi_2^{(n-1)} & \dots & \xi_{n-2}^{(n-1)} & D_{n-11} \end{vmatrix} \dots p_{n-1,n}^{(n-1)} = \frac{1}{D^2} \begin{vmatrix} \xi_1^{(1)} & \xi_2^{(1)} & \dots & \xi_{n-2}^{(1)} & D_{1,n-1} \\ \xi_1^{(2)} & \xi_2^{(2)} & \dots & \xi_{n-2}^{(2)} & D_{2,n-1} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \xi_1^{(n-1)} & \xi_2^{(n-1)} & \dots & \xi_{n-2}^{(n-1)} & D_{n-1,n-1} \end{vmatrix},$$

ἔνθα

$$D_{ik} = \begin{vmatrix} \frac{\partial^2 x_1}{\partial u_i \, \partial u_k}, & \cdots & \frac{\partial^2 x_n}{\partial u_i \, \partial u_k} \\ \frac{\partial x_1}{\partial u_1} & \cdots & \frac{\partial x_n}{\partial u_1} \\ \cdot & \cdots & \cdot \\ \frac{\partial x_1}{\partial u_{n-1}} & \cdots & \frac{\partial x_n}{\partial u_{n-1}} \end{vmatrix} .$$

34. Ἔχομεν προσέτι

$$\sum_x \frac{\partial x_1}{\partial u_2} \, d \, \frac{\partial x_1}{\partial u_1} = \sum_{\sigma=1}^{n-1} \xi_\sigma^{(2)} \alpha_\sigma \left(\sum_{\sigma=1}^{n-1} \xi_\sigma^{(1)} \, d\alpha_\sigma + \sum_{\sigma=1}^{n-1} \alpha_\sigma \, d\xi_\sigma^{(1)} \right) + \ldots$$

$$\ldots + \sum_{\sigma=1}^{n-1} \xi_\sigma^{(2)} \nu_\sigma \left(\sum_{\sigma=1}^{n-1} \xi_\sigma^{(1)} \, d\nu_\sigma + \sum_{\sigma=1}^{n-1} \nu_\sigma \, d\xi_\sigma^{(1)} \right),$$

ἢ καὶ

$$\left(\frac{\partial F_{12}}{\partial u_1} - \frac{1}{2} \frac{\partial E_{11}}{\partial u_2} \right) du_1 + \frac{1}{2} \frac{\partial E_{22}}{\partial u_1} du_2 + \frac{1}{2} \left(\frac{\partial F_{23}}{\partial u_1} - \frac{\partial F_{13}}{\partial u_2} + \frac{\partial F_{12}}{\partial u_3} \right) du_3 +$$

$$+ \frac{1}{2} \left(\frac{\partial F_{24}}{\partial u_1} - \frac{\partial F_{14}}{\partial u_2} + \frac{\partial F_{12}}{\partial u_4} \right) du_4 + \ldots + \frac{1}{2} \left(\frac{\partial F_{2,n-1}}{\partial u_1} - \frac{\partial F_{1,n-1}}{\partial u_2} + \frac{\partial F_{12}}{\partial u_{n-1}} \right) du_{n-1} =$$

$$= \xi_1^{(2)} \, d\xi_1^{(1)} + \xi_2^{(2)} \, d\xi_2^{(1)} + \ldots + \xi_{n-1}^{(2)} \, d\xi_{n-1}^{(1)} +$$

$$+ \xi_1^{(2)} \left(- \xi_2^{(1)} \, \Pi_{12} - \xi_3^{(1)} \, \Pi_{13} - \ldots - \xi_{n-1}^{(1)} \, \Pi_{1,n-1} \right) +$$

$$+ \xi_2^{(2)} \left(+ \xi_1^{(1)} \, \Pi_{12} - \xi_3^{(1)} \, \Pi_{23} - \ldots - \xi_{n-1}^{(1)} \, \Pi_{2,n-1} \right) +$$

$$+ \quad . \quad . \quad .. \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad + $$

$$+ \xi^{(2)}_{n-1} \left(\xi^{(1)}_1 \; \Pi_{1,n-1} + \xi^{(1)}_2 \; \Pi_{2,n-1} + \ldots + \xi^{(1)}_{n-2} \; \Pi_{n-2,n-1} \right) =$$

$$= \sum_{i=1}^{n-1} \xi^{(2)}_i \; d\xi^{(1)}_i + \Pi_{12} \left(\xi^{(2)}_2 \; \xi^{(1)}_1 - \xi^{(2)}_1 \; \xi^{(1)}_2 \right) + \Pi_{13} \left(\xi^{(2)}_3 \; \xi^{(1)}_1 - \xi^{(2)}_1 \; \xi^{(1)}_3 \right) + \ldots$$

$$\ldots + \Pi_{n-2,n-1} \left(\xi^{(2)}_{n-1} \; \xi^{(1)}_{n-2} - \xi^{(2)}_{n-2} \; \xi^{(1)}_{n-1} \right).$$

Σχηματίζοντες δὲ καὶ τὰς ἀναλόγους ἐξισώσεις διὰ τὰς παραστάσεις

$$\begin{array}{lll}
\sum\limits_x \dfrac{\partial x_1}{\partial u_3} \, d \, \dfrac{\partial x_1}{\partial u_1} & \ldots\ldots, & \sum\limits_x \dfrac{\partial x_1}{\partial u_{n-1}} \, d \, \dfrac{\partial x_1}{\partial u_1}, \\
\sum\limits_x \dfrac{\partial x_1}{\partial u_3} \, d \, \dfrac{\partial x_1}{\partial u_2} & \ldots\ldots, & \sum\limits_x \dfrac{\partial x_1}{\partial u_{n-1}} \, d \, \dfrac{\partial x_1}{\partial u_2}, \\
 & \ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots & \\
 & & \sum\limits_x \dfrac{\partial x_1}{\partial u_{n-1}} \, d \, \dfrac{\partial x_1}{\partial u_{n-2}}
\end{array}$$

καὶ λύοντες τὰς $\dfrac{(n-1)(n-2)}{2}$ ταύτας ἐξισώσεις πρὸς τὰς περιστροφάς, εὑρίσκομεν τὰ Π, ἑπομένως καὶ τὰ $p^{(i)}_{12}$, ..., $p^{(i)}_{1n}$, $p^{(i)}_{23}$, ..., $p^{(i)}_{n-2,n-1}$. Π. χ. εἶναι

$$(26) \qquad p_{12}^{(1)} = \frac{1}{\Omega} \times$$

$$-\frac{1}{2}\frac{\partial E_{11}}{\partial u_2} + \sum_{i=1}^{n-1} \xi_i^{(1)} \frac{\partial \xi_i^{(2)}}{\partial u_1} \qquad \xi_3^{(2)}\ \xi_1^{(1)} - \xi_1^{(2)}\ \xi_3^{(1)} \ldots$$

$$-\frac{1}{2}\frac{\partial E_{11}}{\partial u_3} + \sum_{i=1}^{n-1} \xi_i^{(1)} \frac{\partial \xi_i^{(3)}}{\partial u_1} \qquad \xi_3^{(3)}\ \xi_1^{(1)} - \xi_1^{(3)}\ \xi_3^{(1)} \ldots$$

. . . .

$$-\frac{1}{2}\frac{\partial E_{11}}{\partial u_{n-1}} + \sum_{i=1}^{n-1} \xi_i^{(1)} \frac{\partial \xi_i^{(n-1)}}{\partial u_1} \qquad \xi_3^{(n-1)}\ \xi_1^{(1)} - \xi_1^{(n-1)}\ \xi_3^{(3)} \ldots$$

$$\frac{1}{2}\left(\frac{\partial F_{23}}{\partial u_1} - \frac{\partial F_{12}}{\partial u_3} + \frac{\partial F_{13}}{\partial u_2}\right) - \sum_{i=1}^{n-1} \xi_i^{(3)} \frac{\partial \xi_1^{(2)}}{\partial u_1} \qquad \xi_3^{(3)}\ \xi_1^{(2)} - \xi_1^{(3)}\ \xi_3^{(2)} \ldots$$

. . . .

. . . .

$$\frac{1}{2}\left(\frac{\partial F_{n-2,n-1}}{\partial u_1} - \frac{\partial F_{1n-2}}{\partial u_{n-1}} + \frac{\partial F_{1n-1}}{\partial u_{n-2}}\right) - \sum_{i=1}^{n-1} \xi_i^{(n-1)} \frac{\partial \xi_i^{(n-2)}}{\partial u_1} \quad \xi_3^{(n-1)}\ \xi_1^{(n-2)} - \xi_1^{(n-1)}\ \xi_3^{(n-2)} \ldots$$

κτλ, κτλ. κτλ.

$$p^{(n-1)}_{12} = \frac{1}{\Omega} \times$$

$$\frac{1}{2}\left(\frac{\partial F_{2,n-1}}{\partial u_1} + \frac{\partial F_{12}}{\partial u_{n-1}} - \frac{\partial F_{1n-1}}{\partial u_2}\right) - \sum_{i=1}^{n-1} \xi^{(2)}_i \frac{\partial \xi^{(1)}_i}{\partial u_{n-1}} \qquad \xi^{(2)}_3 \ \xi^{(1)}_1 - \xi^{(2)}_1 \ \xi^{(1)}_3 \ldots$$

$$\frac{1}{2}\left(\frac{\partial F_{3,n-1}}{\partial u_1} + \frac{\partial F_{13}}{\partial u_{n-1}} - \frac{\partial F_{1n-1}}{\partial u_3}\right) - \sum_{i=1}^{n-1} \xi^{(3)}_i \frac{\partial \xi^{(1)}_i}{\partial u_{n-1}} \qquad \xi^{(3)}_3 \ \xi^{(1)}_1 - \xi^{(3)}_1 \ \xi^{(1)}_3 \ldots$$

. . . .

$$\frac{1}{2}\frac{\partial E_{n-1n-1}}{\partial u_1} - \sum_{i=1}^{n-1} \xi^{(n-1)}_i \frac{\partial \xi^{(1)}_i}{\partial u_{n-1}} \qquad \xi^{(n-1)}_3 \ \xi^{(1)}_1 - \xi^{(n-1)}_1 \ \xi^{(1)}_3 \ldots$$

$$\frac{1}{2}\left(\frac{\partial F_{3,n-1}}{\partial u_2} + \frac{\partial F_{23}}{\partial u_{n-1}} - \frac{\partial F_{2,n-1}}{\partial u_3}\right) - \sum_{i=1}^{n-1} \xi^{(3)}_i \frac{\partial \xi^{(2)}_i}{\partial u_{n-1}} \qquad \xi^{(3)}_3 \ \xi^{(2)}_1 - \xi^{(3)}_1 \ \xi^{(2)}_3 \ldots$$

. . . .

$$\frac{1}{2}\frac{\partial E_{n-1n-1}}{\partial u_2} - \sum_{i=1}^{n-1} \xi^{(n-1)}_i \frac{\partial \xi^{(2)}_i}{\partial u_{n-1}} \qquad \xi^{(n-1)}_3 \ \xi^{(2)}_1 - \xi^{(n-1)}_1 \ \xi^{(2)}_3 \ldots$$

. . . .

$$\frac{1}{2}\frac{\partial E_{n-1n-1}}{\partial u_{n-2}} - \sum_{i=1}^{n-1} \xi^{(n-1)}_i \frac{\partial \xi^{(n-2)}_i}{\partial u_{n-1}} \qquad \xi^{(n-1)}_3 \ \xi^{(n-2)}_1 - \xi^{(n-1)}_1 \ \xi^{(n-2)}_3 \ldots$$

35. Θεωρήσωμεν τέλος καὶ τὴν περίστασιν, καθ' ἣν αἱ παραμετρικαὶ πολλαπλότητες $u_1 =$ σταθ., $u_2 =$ σταθ., ..., $u_{n-1} =$ σταθ. εἶναι αἱ πολλαπλότητες καμπυλότητος τῆς $n-2$ διαστάσεως τῆς δοθείσης.

Εἶναι τότε

$$\left.\begin{aligned} D_{12} = D_{13} = \ldots = D_{1,n-1} &= \\ = D_{23} = \ldots = D_{2,n-1} &= \\ = \ldots\ldots\ldots &= \\ = D_{n-2,n-1} &= 0 \end{aligned}\right\} \quad (27)$$

καὶ

$$\left.\begin{aligned} F_{12} = F_{13} = \ldots = F_{1n-1} &= \\ = F_{23} = \ldots = F_{2,n-1} &= \\ = \ldots\ldots\ldots &= \\ = F_{n-2,n-1} &= 0 \cdot \end{aligned}\right\} \quad (27)$$

καὶ ἑπομένως

$$\left.\begin{aligned} \xi_2^{(1)} = \xi_3^{(1)} = \ldots = \xi_{n-1}^{(1)} &= \\ = \xi_1^{(2)} = \xi_3^{(2)} = \ldots = \xi_{n-1}^{(2)} &= \\ \ldots\ldots\ldots\ldots\ldots & \\ = \xi_1^{(n-1)} = \xi_2^{(n-1)} = \ldots = \xi_{n-2}^{(n-1)} &= 0 \end{aligned}\right\} \quad (28)$$

καὶ $\xi_1^{(1)} = \sqrt{E_{11}}, \quad \xi_2^{(2)} = \sqrt{E_{22}}, \quad \ldots \quad \xi_{n-1}^{(n-1)} = \sqrt{E_{n-1n-1}} \cdot$

36. Ἔχομεν προσέτι ἐκ τῶν (25)

$$\left.\begin{aligned} p_{1n}^{(2)} = p_{1n}^{(3)} = \ldots = p_{1n}^{(n-1)} &= 0 \\ p_{2n}^{(1)} = p_{2n}^{(3)} = \ldots = p_{n2}^{(n-1)} &= 0, \\ \ldots\ldots\ldots\ldots\ldots & \\ p_{n-1n}^{(1)} = p_{n-1n}^{(2)} = \ldots = p_{n-1n}^{(n-2)} &= 0 \end{aligned}\right\} \quad (29)$$

37. Αἱ ἄλλαι περιστροφαὶ τῆς κατηγορίας ταύτης δίδονται ὑπὸ τῶν τύπων (25), οἵτινες νῦν γίνονται

$$
(30)\quad \left\{
\begin{aligned}
p_{1n}^{(1)} &= D_{11}\ \xi_2^{(2)}\ \xi_3^{(3)}\ \ldots\ \xi_{n-1}^{(n-1)} \cdot \frac{1}{\Delta^2} = \frac{D_{11}}{\Delta\sqrt{E_{11}}} \\
p_{2n}^{(2)} &= D_{22}\ \xi_1^{(1)}\ \xi_3^{(3)}\ \ldots\ \xi_{n-1}^{(n-1)} \cdot \frac{1}{\Delta^2} = \frac{D_{22}}{\Delta\sqrt{E_{22}}} \\
&\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots \\
p_{n-1n}^{(n-1)} &= D_{n-1n-1}\ \xi_1^{(1)}\ \xi_2^{(2)}\ \ldots\ \xi_{n-2}^{(n-2)} \cdot \frac{1}{\Delta^2} = \frac{D_{n-1n-1}}{\Delta\sqrt{E_{n-1n-1}}}.
\end{aligned}
\right.
$$

38. Τέλος ἔχομεν ἐκ τῶν τύπων (26)

$$
(31)\quad \left\{
\begin{aligned}
p_{12}^{(1)} &= -\frac{1}{\xi_2^{(2)}}\frac{\partial \xi_1^{(1)}}{\partial u_2} = -\frac{1}{2\sqrt{E_{11}E_{22}}} \cdot \frac{\partial E_{11}}{\partial u_2} \\
p_{13}^{(1)} &= -\frac{1}{\xi_3^{(3)}}\frac{\partial \xi_1^{(1)}}{\partial u_3} = -\frac{1}{2\sqrt{E_{11}E_{43}}} \cdot \frac{\partial E_{11}}{\partial u_3} \\
&\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots \\
p_{1n-1}^{(1)} &= \frac{1}{\xi_{n-1}^{(n-1)}}\frac{\partial \xi_1^{(1)}}{\partial u_{n-1}} = -\frac{1}{2\sqrt{E_{11}E_{n-1n-1}}} \cdot \frac{\partial E_{11}}{\partial u_{n-1}} \\
p_{23}^{(1)} &= 0 \\
p_{24}^{(1)} &= 0 \\
&\ldots\ldots \\
p_{2,n-1}^{(1)} &= 0 \\
&\ldots\ldots \\
p_{n-2,n-1}^{(1)} &= 0
\end{aligned}
\right.
$$

$$p_{12}^{(2)} = + \frac{1}{\xi_1^{(1)}} \frac{\partial \xi_1^{(2)}}{\partial u_1} = + \frac{1}{2\sqrt{E_{11}E_{22}}} \frac{\partial E_{22}}{\partial u_1}$$

$$p_{13}^{(2)} = 0$$

. . . .

$$p_{1n-1}^{(2)} = 0$$

$$p_{23}^{(2)} = - \frac{1}{\xi_3^{(3)}} \frac{\partial \xi_2^{(2)}}{\partial u_3} = - \frac{1}{2\sqrt{E_{22}E_{33}}} \frac{\partial E_{22}}{\partial u_3}$$

(32)

$$p_{24}^{(2)} = - \frac{1}{\xi_4^{(4)}} \frac{\partial \xi_2^{(2)}}{\partial u_4} = - \frac{1}{2\sqrt{E_{22}E_{44}}} \frac{\partial E_{22}}{\partial u_4}$$

. . . .

$$p_{2,n-1}^{(2)} = - \frac{1}{\xi_{n-1}^{(n-1)}} \frac{\partial \xi_2^{(2)}}{\partial u_{n-1}} = - \frac{1}{2\sqrt{E_{22}E_{n-1n-1}}} \frac{\partial E_{22}}{\partial u_{n-1}}$$

$$p_{34}^{(2)} = 0$$

. . . .

$$p_{n-2n-1}^{(2)} = 0$$

$$p_{12}^{(3)} = 0$$

$$p_{13}^{(3)} = + \frac{1}{\xi_1^{(1)}} \frac{\partial \xi_3^{(3)}}{\partial u_1} = + \frac{1}{2\sqrt{E_{11}E_{33}}} \frac{\partial E_{33}}{\partial u_1}$$

$$p_{14}^{(3)} = 0$$

$$\cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot$$

$$p_{1n-1}^{(3)} = 0$$

$$p_{23}^{(3)} = + \frac{1}{\xi_2^{(2)}} \frac{\partial \xi_3^{(3)}}{\partial u_2} = + \frac{1}{2\sqrt{E_{22}E_{33}}} \frac{\partial E_{33}}{\partial u_2}$$

$$p_{24}^{(3)} = 0$$

$$\cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot$$

(33)

$$p_{2,n-1}^{(3)} = 0$$

$$p_{34}^{(3)} = - \frac{1}{\xi_4^{(4)}} \frac{\partial \xi_3^{(3)}}{\partial u_4} = - \frac{1}{2\sqrt{E_{33}E_{44}}} \frac{\partial E_{33}}{\partial u_4}$$

$$p_{35}^{(3)} = - \frac{1}{\xi_5^{(5)}} \frac{\partial \xi_3^{(3)}}{\partial u_5} = - \frac{1}{2\sqrt{E_{33}E_{55}}} \frac{\partial E_{33}}{\partial u_5}$$

$$\cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot$$

$$p_{3,n-1}^{(3)} = - \frac{1}{\xi_{n-1}^{(n-1)}} \frac{\partial \xi_3^{(3)}}{\partial u_{n-1}} = - \frac{1}{2\sqrt{E_{33}E_{n-1n-1}}} \frac{\partial E_{33}}{\partial u_{n-1}}$$

$$p_{45}^{(3)} = 0$$

$$\cdot \quad \cdot \quad \cdot \quad \cdot$$

$$p_{n-2,n-1}^{(3)} = 0$$

(34)

. . . .

. . . .

. . . .

$$p^{(n-1)}_{12} = 0$$

$$p^{(n-1)}_{13} = 0$$

. . . . . .

$$p^{(n-1)}_{1n-2} = 0$$

$$p^{(n-1)}_{1n-1} = +\frac{1}{\xi^{(1)}_1}\frac{\partial \xi^{(n-1)}_{n-1}}{\partial u_1} = +\frac{1}{2\sqrt{E_{11}E_{n-1n-1}}}\frac{\partial E_{n-1n-1}}{\partial u_1}$$

$$p^{(n-1)}_{23} = 0$$

. . . . .

$$p^{(n-1)}_{2,n-2} = 0$$

(35) $$p^{(n-1)}_{2,n-1} = +\frac{1}{\xi^{(2)}_2}\frac{\partial \xi^{(n-1)}_{n-1}}{\partial u_2} = +\frac{1}{2\sqrt{E_{22}E_{n-1n-1}}}\cdot\frac{\partial E_{n-1n-1}}{\partial u_2}$$

$$p^{(n-1)}_{34} = 0$$

. . . . . .

$$p^{(n-1)}_{3,n-2} = 0$$

$$p^{(n-1)}_{3,n-1} = +\frac{1}{\xi^{(3)}_3}\frac{\partial \xi^{(n-1)}_{n-i}}{\partial u_3} = +\frac{1}{2\sqrt{E_{32}E_{n-1n-1}}}\frac{\partial E_{n-1n-1}}{\partial u_3}$$

. . . .

. . . .

$$p^{(n-1)}_{n-2,n-1} = +\frac{1}{\xi^{(n-2)}_{n-2}}\frac{\partial \xi^{(n-1)}_{n-1}}{\partial u_{n-2}} = +\frac{1}{2\sqrt{E_{n-2,n-2}E_{n-1,n-1}}}\frac{\partial E_{n-1n-1}}{\partial u_{n-2}}.$$

Ἐκ τῶν προηγουμένων τύπων (29-35) συνάγομεν, ὅτι νῦν πάντα μὲν τὰ καὶ τοὺς τρεῖς δείκτας διαφόρους ἔχοντα p εἶναι ἴσα τῷ μηδενί, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ τὰ ἔχοντα δύο δείκτας ἴσους εἶναι διάφορα τοῦ 0 (*).

39. Εἶναι πρόδηλον, ὅτι ἐπὶ τῶν προηγουμένων τύπων στηριζόμενοι δυνάμεθα νὰ ἐπαναλάβωμεν ὁλόκληρον τὴν κινητικὴν θεωρίαν τῶν ἐπιφανειῶν τοῦ κ. Darboux διὰ τὴν πολλαπλότητα τῆς $n-1$ διαστάσεως. Δυνάμεθα ἐπίσης νὰ εὕρωμεν καὶ τὰς ἀναλυτικὰς θεμελιώδεις ἐξισώσεις τῆς πολλαπλότητος ταύτης (ἢ καὶ τῶν ἄλλων) μεταξὺ τῶν E, τῶν F, τῶν Δ καὶ τῶν παραγώγων των· ἀρκεῖ ἐν ταῖς θεμελιώδεσι κινητικαῖς ἐξισώσεσιν (11) καὶ (12) καὶ ταῖς ἀναλόγοις αὐτῶν νὰ τεθῶσιν αἱ τιμαὶ τῶν περιστροφῶν καὶ τῶν μεταβάσεων διὰ τῶν E, F, Δ, κτλ. κτλ. Διὰ τῶν τελευταίων τύπων εὑρίσκομεν ἐπίσης εὐκολώτατα τὴν ἔκφρασιν τῆς ὁλικῆς καμπυλότητος τῆς πολλαπλότητος κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦ Kronecker $\left(=\frac{1}{R_1 R_2 \ldots R_{n-1}}\right)$, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Göttingen, κατ' Αὔγουστον 1899

N. I. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ Δ. Φ.
Μέλος τῆς «Deutsche Mathematiker Vereinigung»
καὶ τῆς «Göttinger Mathematische Gesellschaft».

(*) Ἐν τῇ διατριβῇ τοῦ κ. Craig κατὰ παραδρομὴν ἐν τῷ τύπῳ (66) τῆς σελίδος 155 ὡς συντελεσταὶ τῶν ἀγκυλῶν ἐγράφησαν τὰ ξ'', ξ, ξ' ἀντὶ τῶν ζ'', ζ, ζ' καὶ ἑπομένως καὶ οἱ τύποι τῆς σελίδος 156 εἶναι ἐσφαλμένοι καὶ πρέπει νὰ γραφῶσιν οὕτω (τῶν p_{13}, p'_{13}, p''_{13} δηλούντων τὰ p τοῦ κ. Craig, ἤγουν τ' ἀντίθετα τῶν ἡμετέρων).

$$p''_{12}=0, \qquad p'_{12}=+\frac{1}{2\sqrt{E_{11}E_{22}}}\frac{\partial E_{22}}{\partial t}, \qquad p_{12}=-\frac{1}{2\sqrt{E_{11}E_{22}}}\frac{\partial E_{11}}{\partial u},$$

$$p_{13}=+\frac{1}{2\sqrt{E_{33}E_{11}}}\frac{\partial E_{11}}{\partial v}, \qquad p'_{13}=0, \qquad p''_{13}=-\frac{1}{2\sqrt{E_{33}E_{11}}}\frac{\partial E_{33}}{\partial t},$$

$$p''_{23}=+\frac{1}{2\sqrt{E_{22}E_{33}}}\frac{\partial E_{33}}{\partial u}, \qquad p'_{23}=+\frac{1}{2\sqrt{E_{22}E_{33}}}\frac{\partial E_{22}}{\partial v}, \qquad p_{23}=0,$$

ΠΕΡΙ ΤΙΝΟΣ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΣ
ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΤΟΥ TAYLOR

Ἐκ τῶν ἀποδείξεων τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου τύπου τῆς ἀναλύσεως, τῶν ἐπὶ τοῦ θεωρήματος τοῦ Rolle στηριζομένων, ἡ ἑξῆς φαίνεταί μοι ἁπλουστέρα, διότι αἱ δι' αὐτὴν ἀπαιτούμεναι διαφορίσεις εἶνε εὐκολώταται· δὲν παρετηρήθη δὲ αὕτη μέχρι τοῦδε ὑπ' οὐδενός, ὅσον ἐμοὶ γνωστόν.

Θεωρήσωμεν κατὰ πρῶτον τὴν διαφορὰν

$$\sigma(x+\varepsilon)-\sigma(x)-\varepsilon\sigma'(x)$$

τῆς αὐξήσεως τῆς συναρτήσεως $\sigma(x)$ ἀπὸ τοῦ διαφορικοῦ αὐτῆς· τὴν διαφορὰν ταύτην παριστῶμεν διὰ τοῦ Γ· ἤτοι θέτομεν

$$\sigma(x+\varepsilon)-\sigma(x)-\varepsilon\sigma'(x)-\Gamma=0, \qquad (1)$$

ἐὰν ἐν τῷ πρώτῳ μέλει τῆς ἰσότητος ταύτης ἀντικαταστήσωμεν μεταβλητήν τινα ω ἀντὶ τῆς αὐξήσεως ε, καὶ πολλαπλασιάσωμεν τὸν ἀριθμὸν Γ ἐπὶ $\left(\frac{\omega}{\varepsilon}\right)^2$, σχηματίζομεν τὴν ἑπομένην συνάρτησιν τοῦ ω

$$\sigma(x+\omega)-\sigma(x)-\omega\sigma'(x)-\Gamma\frac{\omega^2}{\varepsilon^2} \qquad (2)$$

ἥτις ἐκ κατασκευῆς μηδενίζεται διὰ $\omega=0$ καὶ $\omega=\varepsilon$· ἡ παράγωγος ἄρα αὐτῆς, ἤτοι ἡ συνάρτησις

$$\sigma'(x+\omega)-\sigma'(x)-2\Gamma\frac{\omega}{\varepsilon^2}$$

θὰ μηδενίζηται διὰ τιμήν τινα ε_1 τοῦ ω $(0<\varepsilon_1<\varepsilon)$· ἐπειδὴ δὲ ἡ αὐτὴ παράγωγος μηδενίζεται καὶ διὰ $\omega=0$, θὰ μηδενίζηται καὶ ἡ παράγωγος αὐτῆς

$$\sigma''(x+\omega)-2\Gamma\frac{1}{\varepsilon^2} \qquad (3)$$

διά τινα τιμὴν ε_2 μεταξὺ 0 καὶ ε_1 κειμένην, ἤτοι θὰ εἶνε

$$\Gamma = \frac{\varepsilon^2}{2} \cdot \sigma''(x+\varepsilon_2)$$

καὶ ἐπομένως ἡ ἰσότης (1) γίνεται

$$\sigma(x+\varepsilon) - \sigma(x) = \frac{\varepsilon}{1}\sigma'(x) + \frac{\varepsilon^2}{1.2}\sigma''(x+\varepsilon_2)$$

Θεωρήσωμεν νῦν γενικῶς τὴν διαφορὰν

$$\sigma(x+\varepsilon) - \sigma(x) - \frac{\varepsilon}{1}\sigma'(x) - \frac{\varepsilon^2}{1.2}\sigma''(x) - \frac{\varepsilon^3}{1.2.3}\sigma'''(x) - \dots$$
$$\dots - \frac{\varepsilon^\nu}{1\,2\,3\dots\nu}\sigma^\nu(x).$$

καὶ παραστήσωμεν αὐτὴν διὰ τοῦ Γ, ἤτοι θέσωμεν

$$\sigma(x+\varepsilon) - \sigma(x) - \frac{\varepsilon}{1}\sigma'(x) - \frac{\varepsilon^2}{1.2}\sigma''(x) - \frac{\varepsilon^3}{1\,2.3}\sigma'''(x) - \dots$$
$$\dots - \frac{\varepsilon^\nu}{1\,2\,3\,..\nu}\sigma^\nu(x) - \Gamma = 0 \qquad (4)$$

ἐὰν καὶ πάλιν ἀντικαταστήσωμεν ἀντὶ τῆς αὐξήσεως ε μεταβλητήν τινα ω καὶ πολλαπλασιάσωμεν τὸν ἀριθμὸν Γ ἐπὶ $\left(\frac{\omega}{\varepsilon}\right)^{\nu+1}$, σχηματίζομεν τὴν ἑξῆς συνάρτησιν τῆς μεταβλητῆς ω (5)

$$\sigma(x+\omega) - \sigma(x) - \frac{\omega}{1}\sigma'(x) - \frac{\omega^2}{1.2}\sigma''(x) - \dots - \frac{\omega^\nu}{1.2.3\dots\nu}\sigma^\nu(x) - \Gamma\frac{\omega^{\nu+1}}{\varepsilon^{\nu+1}}$$

ἧς τινος αἱ διαδοχικαὶ παράγωγοι μέχρι τῆς τάξεως ν + 1 εἶνε

$$\sigma'(x+\omega) - \sigma'(x) - \frac{\omega}{1}\sigma''(x) - \frac{\omega^2}{1.2}\sigma'''(x) - \dots - (\nu+1)\omega^\nu\frac{\Gamma}{\varepsilon^{\nu+1}}$$

$$\sigma''(x+\omega)-\sigma''(x)-\frac{\omega}{1}\sigma'''(x)-\ldots \qquad -(\nu+1)\nu\omega^{\nu-1}\frac{\Gamma}{\varepsilon^{\nu+1}}$$

$$\sigma'''(x+\omega)-\sigma'''(x)-\frac{\omega}{1}\sigma''''(x)-\ldots \qquad -(\nu+1)\nu(\nu-1)\omega^{\nu-2}\frac{\Gamma}{\varepsilon^{\nu+1}}$$

. . . .

$$\sigma^{\nu}(x+\omega)-\sigma^{\nu}(x)-2.3.4\ldots\nu(\nu+1)\omega\frac{\Gamma}{\varepsilon^{\nu+1}}$$

$$\sigma^{\nu+1}(x+\omega)-\sigma^{\nu+1}(x)-1.2.3.4\ldots\nu(\nu+1)\frac{\Gamma}{\varepsilon^{\nu+1}}$$

πᾶσαι αὗται αἱ παράγωγοι, πλὴν τῆς τελευταίας (τῆς τάξεως $\nu+1$), μηδενίζονται διὰ $\omega=0$· ἐπειδὴ δὲ ἡ συνάρτησις (5) μηδενίζεται διὰ τὰς δύο τιμὰς τοῦ ω $\omega=0$ καὶ $\omega=\varepsilon$, ἡ πρώτη αὐτῆς παράγωγος θὰ μηδενίζηται διά τινα τιμὴν ε_1,

$$0<\varepsilon_1<\varepsilon,$$

ἀλλὰ μηδενίζεται καὶ διὰ $\omega=0$, ἄρα ἡ παράγωγος αὐτῆς (τουτέστιν ἡ δευτέρα παράγωγος τῆς συναρτήσεως (5)) θὰ μηδενίζηται διά τινα τιμὴν ε_2 $\quad 0<\varepsilon_2<\varepsilon_1$

καὶ ἐπειδὴ ἡ αὐτὴ δευτέρα παράγωγος μηδενίζεται καὶ διὰ $\omega=0$. θὰ μηδενίζηται καὶ ἡ τρίτη παράγωγος διὰ τιμήν τινα ε_3

$$0<\varepsilon_3<\varepsilon_2$$

καὶ οὕτω καθεξῆς· ἐπομένως ἡ τελευταία παράγωγος (τῆς τάξεως $\nu+1$) θὰ μηδενίζηται διὰ τιμήν τινα $\varepsilon_{\nu+1}$ $\quad 0<\varepsilon_{\nu+1}<\varepsilon_\nu\ldots<\varepsilon$

ὥστε θὰ εἶνε
$$\Gamma=\frac{\varepsilon^{\nu+1}}{1.2\,3\ldots\nu(\nu+1)}\sigma^{\nu+1}(x+\varepsilon_{\nu+1})\cdot$$

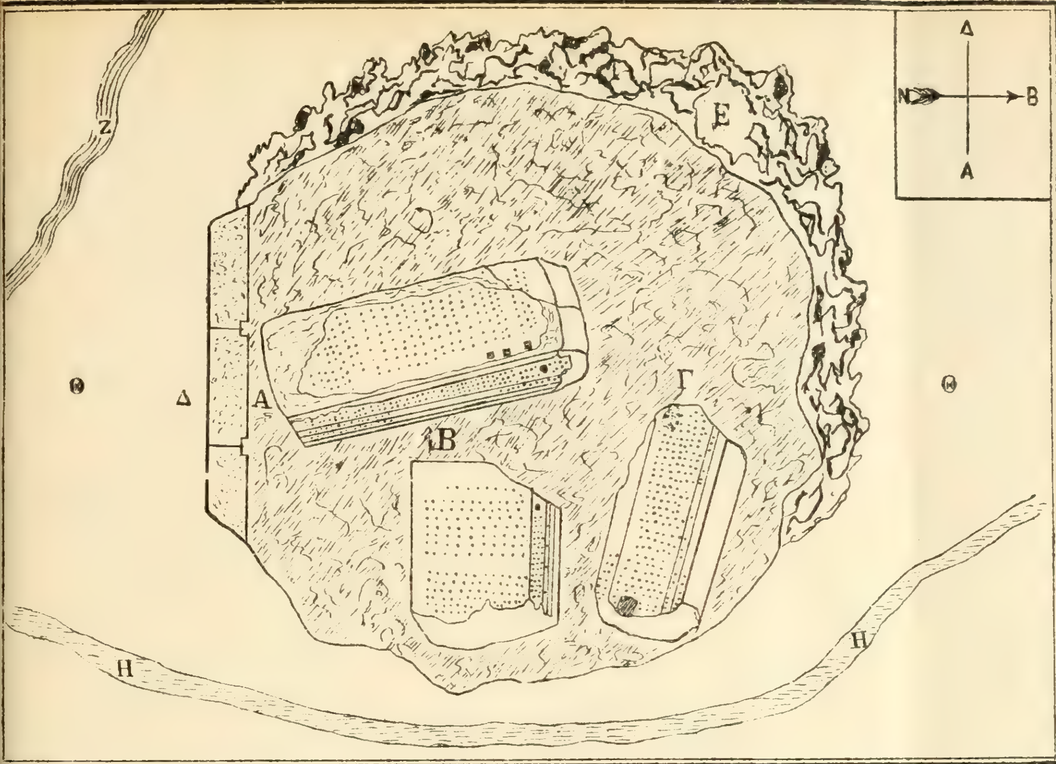
ὅθεν ἡ ἰσότης (4) γίνεται $\quad \sigma(x+\varepsilon)-\sigma(x)=$

$$\frac{\varepsilon}{1}\sigma'(x)+\frac{\varepsilon^2}{1.2}\sigma''(x)+\frac{\varepsilon^3}{1\,2\,3}\sigma'''(x)+\ldots+\frac{\varepsilon^\nu}{1\,2\,3\ldots\nu}\sigma^\nu(x)+$$

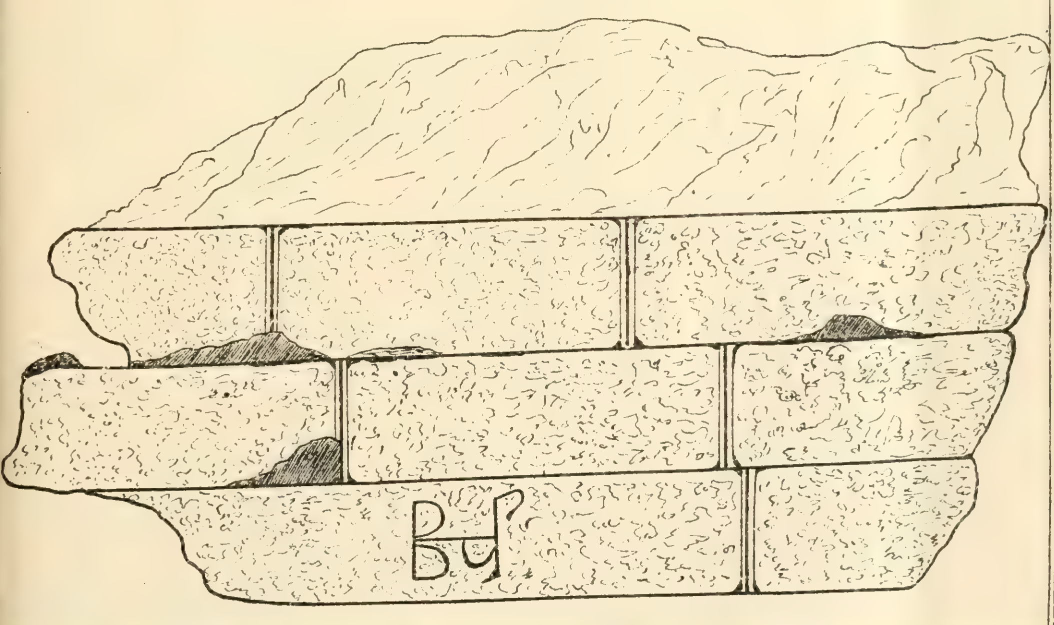
$$+\frac{\varepsilon^{\nu+1}}{1\,2\,3\ldots(\nu+1)}\sigma^{\nu+1}(x+\rho)$$

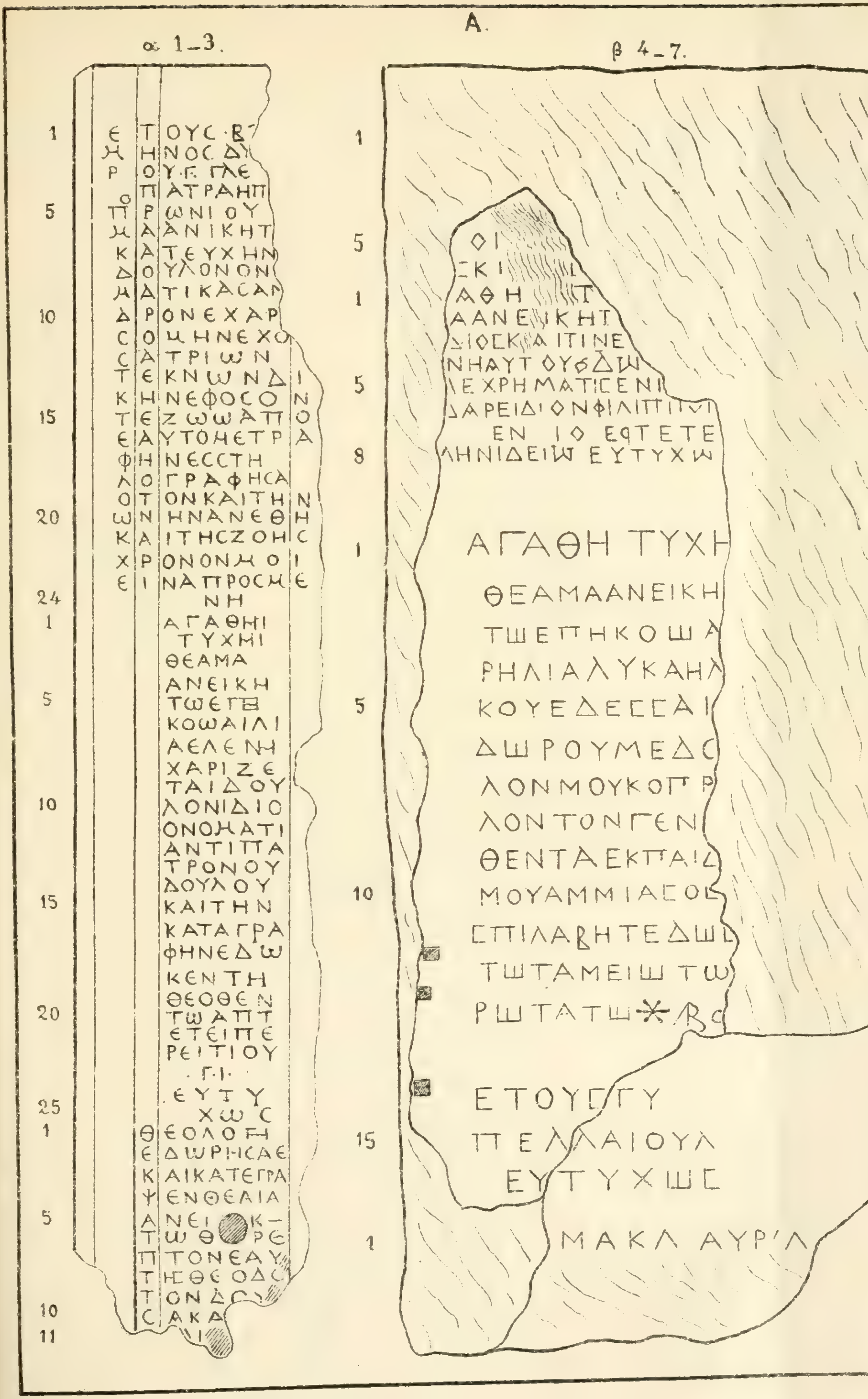
$$0<\rho<\varepsilon.$$

Ι. Ν. Χατζιδακις

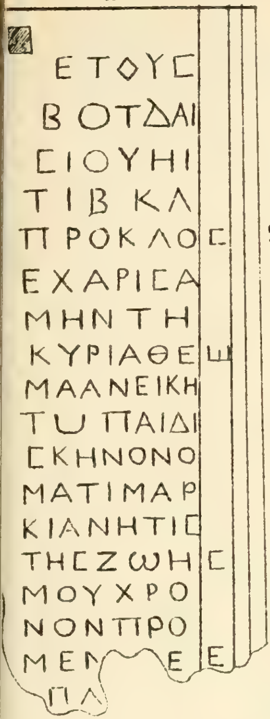

Δ 14.

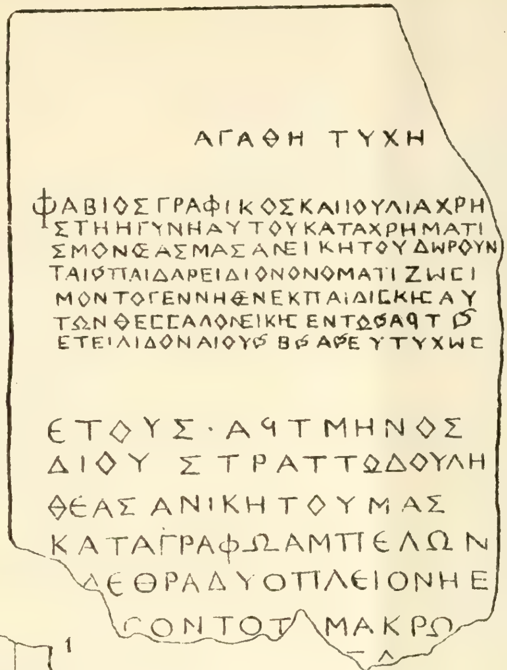

A.
α 1–3.
β 4–7.
ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ
ΘΕΑΜΑΑΝΕΙΚΗ
ΤШΕΠΗΚΟШΑ
ΡΗΛΙΑΛΥΚΑΗΛ
ΚΟΥΕΔΕϹϹΑΙ
ΔШΡΟΥΜΕΔϹ
ΛΟΝΜΟΥΚΟΠΡ
ΛΟΝΤΟΝΓΕΝ
ΘΕΝΤΑΕΚΠΑΙΔ
ΜΟΥΑΜΜΙΑϹΟϹ
ϹΠΙΛΑΒΗΤΕΔШ
ΤШΤΑΜΕΙШ ΤΩ
ΡШΤΑΤШ
ΕΤΟΥϹΓΓΥ
ΠΕΛΛΑΙΟΥΛ
ΕΥΤΥΧШϹ
ΜΑΚΛ ΑΥΡΛ

α 8.

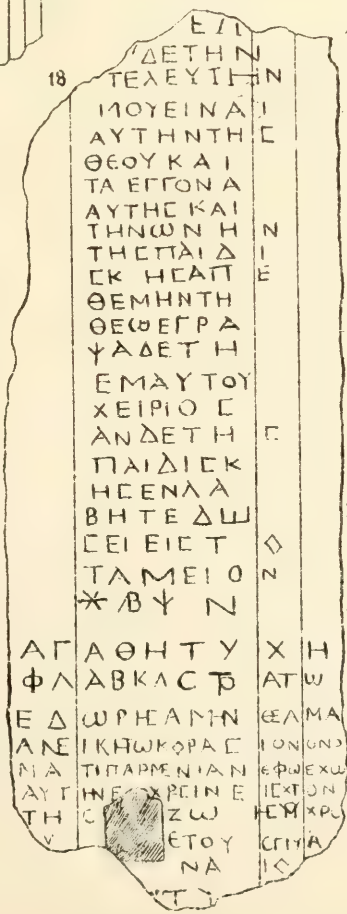

B.

β 9–10

Γ 11–13

Η ΜΗΧΑΝΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ

ΤΗΣ ΖΩΗΣ*

Φίλοι Ὁμιληταί,

Ὅτε πρὸ 7 ἐτῶν ἡ Ἰατρικὴ Σχολὴ ἐπιθυμοῦσα τὴν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Λ. Παπᾶ Ἰωάννου ἐπιτευχθεῖσαν ἐν τῷ Ἀνατομείῳ πρόοδον νὰ ἴδῃ προβιβαζομένην προὔτεινέ με Καθηγητὴν τῆς Ἀνατομικῆς Ὑφηγητὴν τότε ὄντα τῆς Φυσιολογίας τῆς στενώτατα συναπτομένης πρὸς τὴν Ἀνατομικήν, ὥστε οὐ πρὸ πολλοῦ χρόνου ἐν Γερμανίᾳ Ἀνατομικὴ καὶ Φυσιολογία ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Καθηγητοῦ ἐδιδάσκοντο, ὅτε, λέγω, πρὸ 7 ἐτῶν κατεστάθην Καθηγητὴς τῆς Ἀνατομικῆς, ἐκήρυττον ἀπὸ τῆς ἕδρας ταύτης ὅτι, «δημοσίᾳ ὑπισχνοῦμαι, ὅτι οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ὀλιγωρῶν τῆς προσφιλοῦς μοι Φυσιολογίας εἰς πάντα θὰ ὑποζεύξω ἐμαυτὸν μόχθον καὶ κόπον, ὅπως καὶ τὸ Ἀνατομεῖον μετὰ τῆς ἐν αὐτῷ θεωρητικῆς τε καὶ πρακτικῆς διδασκαλίας τῆς

* Λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ Ἀνατομείῳ τῇ 30 Σεπτεμβρίου 1899 ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῶν μαθημάτων τῆς Πειραματικῆς Φυσιολογίας.

Ἀνατομικῆς κατὰ τὴν νῦν αὐτῆς πρόοδον ὡς οἷόν τε ἀνύσιμα ἀποβῶσι τοῖς φοιτηταῖς».

Ταῦτα ἔλεγον ἀπὸ τῆς ἕδρας ταύτης πρὸ 7 ἐτῶν, ἔπραξα δὲ τὰ ἑξῆς:

Τὴν μὲν θεωρητικὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀνατομικῆς προσεπάθησα νὰ καταστήσω ὡς οἷόν τε ἐπιστημονικήν. Πρὸς τοῦτο εἰσήγαγον τὸ πρῶτον παρ' ἡμῖν τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐμβρυολογίας ὡς μαθήματος αὐτοτελοῦς καὶ κατήρτισα πλήρη ἐμβρυολογικὴν συλλογὴν χρησιμωτάτην εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐμβρυολογίας, ἐφ' ἧς καθάπερ καὶ ἐπὶ τῆς συγκριτικῆς ἀνατομικῆς θεμελιοῦται ἡ ἐπιστημονικὴ Ἀνατομική, ἥτις δὲν ἀρκεῖται τῇ περιγραφῇ τῶν τοῦ ἡμετέρου σώματος μορίων ἀλλὰ καὶ ἑρμηνεύει τὰς διαθέσεις αὐτῶν. Τὴν ἐπιστημονικὴν ταύτην Ἀνατομικὴν μετὰ τῆς Ἐμβρυολογίας ἐδίδαξα ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη ἀπὸ τῆς ἕδρας ταύτης.

Περὶ δὲ τῆς πρακτικῆς διδασκαλίας τῆς Ἀνατομικῆς ἐφρόντισα, ἵνα αὕτη ὡς οἷόν τε ἀνύσιμος ἀποβῇ τοῖς φοιτηταῖς. Οὐδ' αὐτῆς τῆς ὑγείας μου φεισθεὶς ἐμόχθησα πολλὰς ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ἐν τῷ Ἀνατομείῳ διατρίβων ὥρας καὶ κατὰ παντοίων παλαιῶν προσκομμάτων νὰ διαρρυθμίσω κανονικῶς τὰ τῶν ἀσκήσεων καὶ νὰ αὐξήσω τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰς τὸ Ἀνατομεῖον εἰσαγομένων πτωμάτων, ὥστε ἐπαρκῶς νὰ ἀσκῶνται οἱ φοιτηταί. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ηὔξησεν ἐπὶ τοσοῦτον ὁ ἀριθμὸς τῶν πτωμάτων, ὥστε ἠσκοῦντο ἐν τῷ Ἀνατομείῳ πάντες οἱ ἐγγραφόμενοι ὑπὲρ τοὺς πεντακοσίους φοιτηταὶ καὶ δὴ οἱ μὲν πρωτοετεῖς μόνον ἐν τῇ Μυολογίᾳ καὶ ἐν τῇ Συνδεσμολογίᾳ οἱ δὲ προκεχωρηκότες ἐν πᾶσι τοῖς ὀργανικοῖς συστήμασι.

Πᾶν ὅ,τι ἦτο κατορθωτὸν ἐν τῷ ἡμετέρῳ Ἀνατομείῳ, ὡς αὐτὸ εἶνε κατεσκευασμένον, καὶ πᾶν ὅ,τι ἐν αὐτῷ

ἔχρῃζε βελτιώσεως δὲν παρέλειψα νὰ ἐκτελέσω ἢ νὰ καταστήσω γνωστὸν εἰς τὰς προϊσταμένας ἀρχάς (1).

Ἀλλὰ καὶ τῆς καλλιεργίας τῆς Ἐπιστήμης δὲν ἠμελήσαμεν. Κατὰ τὸ βραχὺ τοῦτο διάστημα πολλαὶ ἐδημοσιεύθησαν ἐκ τοῦ Ἀνατομείου ὑπ' ἐμοῦ διευθυνομένου διατριβαί, ἐξ ὧν μνημονεύω τὴν περὶ τῶν Αἱματοβλαστῶν τοῦ ἐπίπλου, ἥτις κατεχωρίσθη ἐν τῷ περιοδικῷ Anatomischer Anzeiger καὶ ἧς τὰ σπουδαῖα ἀποτελέσματα ἐπεκυρώθησαν πληρέστατα ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῆς παθολογικῆς Ἀνατομικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Marburg κ. Marchand.

Οὕτω μετὰ τοῦ προκατόχου μου τοῦ ἀειμνήστου φίλου μου Λουκᾶ Παπαϊωάννου βαλόμενος ἀσφαλῆ καὶ βέβαια βάθρα ἐπιστημονικῆς ἐν τῷ Ἀνατομείῳ δράσεως εὔχομαι ἡ ἐν αὐτῷ διδασκαλία τῆς Ἀνατομικῆς, ἥτις μετὰ τῆς Φυσιολογίας ἀποτελεῖ τὴν κρηπῖδα τῶν Ἰατρικῶν Ἐπιστημῶν, νὰ ἐξακολουθήσῃ οὖσα ἐπιστημονικὴ δῆλα δὴ θεμελιουμένη ἐπὶ τῆς Ἐμβρυολογίας καὶ τῆς συγκριτικῆς Ἀνατομικῆς νὰ ἑρμηνεύῃ τὰς τοιάσδε ἢ τοιάσδε διαθέσεις τῶν τὸ ἡμέτερον σῶμα συνιστώντων ὀργάνων, καθ' ἃς ἀρχὰς ἐξέθηκα ἐν τῷ ἐναρκτηρίῳ λόγῳ μου «Περὶ τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἀνατομικῆς τοῦ ἐνεστῶτος καὶ τοῦ μέλλοντος», ἃς ἀπαρεγκλίτως ἐτήρησα ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Ἀνατομικῆς.

Καὶ νῦν κατασταθεὶς καθηγητὴς τῆς Φυσιολογίας προτάσει τῆς Σχολῆς ἐπιλαμβάνομαι τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐπιστήμης περὶ ἣν διατρίβων ὑποκάρδιον ἐπιτελῶ πόθον καὶ ἧς τῆς θεραπείας δὲν ἠμέλησα καὶ ὅτε διετέλουν καθηγητὴς τῆς Ἀνατομικῆς.

Τὸ ὑποκείμενον τοῦ εἰσιτηρίου λόγου μου εἶνε ἡ Μηχανικὴ Θεωρία τῆς ζωῆς.

Μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος τὰ ὀργανικὰ ὄντα ἤτοι τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῷα, ἐν οἷς ὑπάρχει ἡ ζωή, ὑπελαμβάνοντο διεπόμενα ὑπὸ ἰδίων καὶ οὐχὶ ὑπὸ τῶν φυσικῶν καὶ χημικῶν δυνάμεων τῶν ἰσχυουσῶν ἐν τῇ ἀνοργάνῳ φύσει. Ἡ ἐνόργανος φύσις ἐφρόνουν, ὅτι διαστέλλεται τῆς ἀνοργάνου τῷ ὅτι ἐμφανίζει διάφορα φαινόμενα καὶ ἀλλοιώσεις, αἵτινες δὲν δύνανται νὰ ἀναχθῶσιν εἰς φυσικοὺς καὶ χημικοὺς νόμους, ὑποδηλοῦσι δὲ ὅτι ἐν αὐτοῖς λανθάνει τι δραστικὸν καὶ ἰδιοφυὲς ὑπομόχλιον, ἐξ οὗ ἐξήρτηται ἡ ζῳογόνος ἐνέργεια. Ἡ λεπτὴ κατασκευὴ τῶν ὀργανικῶν ὄντων ἦτο τέλεον ἄγνωστος. Ἡ ἐν αὐτοῖς ὡς τὰ πολλὰ παρατηρουμένη σκοπιμότης τοιαύτην ἐνεποίει αἴσθησιν, ὥστε ἐδόξαζον, ὅτι ταῦτα ἐπλάσθησαν οὐχὶ κατὰ μηχανικοὺς νόμους ἀλλ' ὑπὸ δυνάμεως ὑπερτέρας. Ὡς δὲ ἐπὶ τοῦ μεσαίωνος ἐπεκράτει ἡ δόξα, καθ' ἣν ἡ Γῆ εἶνε τοῦ σύμπαντος τὸ ἀκίνητον κέντρον, περὶ ὃ στρέφονται ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη καὶ οἱ ἀστέρες, οὕτω καὶ μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος ἐδόξαζον, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, τὸ ἀνώτατον τῶν ὀργανικῶν ὄντων, εἶνε τὸ κέντρον τοῦ κόσμου καὶ ὁ σκοπὸς τῆς δημιουργίας, οὗ χάριν πάντα τὰ ἄλλα ἐπλάσθησαν!

Οἵα καὶ ἡλίκη πραγμάτων μεταβολὴ ἐν τῷ αἰῶνι, ὅστις εἰσέρχεται ὅσον οὔπω εἰς τὸ ἀπέραντον τοῦ χρόνου χάος! Ἐν αὐτῷ ἀντικατασταθείσης τῆς δογματικῆς ὑπὸ τῆς ἐπακτικῆς μεθόδου αἱ Φυσικαὶ Ἐπιστῆμαι ἐποίησαν γιγαντείας προόδους, ἀνέτρεψαν πρόῤῥιζα τὰς περὶ τοῦ κόσμου πλημμελεῖς δόξας παρῳχημένων χρόνων καὶ συνετέλεσαν εἰς τὸν πολιτισμὸν τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, διότι τὸ ὄργανον τοῦ πολιτισμοῦ εἶνε αἱ Φυσικαὶ Ἐπιστῆμαι καὶ ἡ ἱστορία αὐτῶν ἡ κατ' ἐξοχὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ Φυσιολογία καταλεγομένη καὶ αὐτὴ εἰς τὰς Φυσικὰς Ἐπιστήμας καὶ οὖσα μάλιστα κατὰ τὸν du Bois-Reymond «die Königin der Naturwissenschaften» ἤτοι «ἡ Βασίλισσα τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν» ἀποβαλοῦσα τὰς μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς καθ' ἡμᾶς ἑκατονταετηρίδος ἐπικρατούσας πλημμελεῖς περὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν ὀργανικῶν ὄντων θεωρίας ἐτράπη τὴν ὀρθὴν ὁδὸν δῆλα δὴ τὴν διὰ τῆς Φυσικῆς καὶ τῆς Χημείας ἤτοι τῆς Μηχανικῆς ἑρμηνείαν τῶν ἐνεργειῶν τῶν ὀργανικῶν ὄντων. Ἐπὶ τῶν Ἐπιστημῶν τούτων θεμελιουμένη ἡ Ἐπιστήμη τῆς ζωῆς καὶ τῷ πειράματι χρωμένη πολλὰ καὶ μεγάλα ἐπετέλεσεν ἐν τῷ λήξαντι αἰῶνι.

Ἡ ζωή, ἧς ἡ ἑρμηνεία εἶνε τὸ ὑποκείμενον τῆς Φυσιολογίας δὲν ὑπῆρχεν ἐσαεὶ ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου ἀλλ' ἐνεφανίσθη ἐν ἐποχῇ τινι τῆς διαπλάσεως αὐτοῦ, τῆς πρώτης ὀργανικῆς ὕλης, ἐν ᾗ ὑπῆρχε ζωή, διαπλασθείσης ἐκ τῆς ἀνοργάνου ὕλης τῆς Γῆς. Τὰ ὀργανικὰ ὄντα ἀποτελοῦνται ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων, ἐξ ὧν καὶ τὰ ἀνόργανα. Οὐδὲν ἴδιον στοιχεῖον, ὅπερ μόνον ἐπ' αὐτῶν ἀπαντᾷ, ὑπάρχει ἐν αὐτοῖς. Ἐπὶ τῶν ὀργανικῶν ὅμως ὄντων στοιχεῖά τινα ἀποτελοῦσιν ἐπιπλόκους ἑνώσεις ὡς κατ' ἐξοχὴν τὰς λευκωματώδεις, αἵτινες μόνον ἐπὶ τῶν

ὀργανικῶν ὄντων ἀπαντῶσι. Διὰ τῶν ἑνώσεων τούτων ἀποτελουμένων ἐκ χημικῶν στοιχείων καθάπερ καὶ τὰ ἀνόργανα διαστέλλονται τὰ ὀργανικὰ τῶν ἀνοργάνων σωμάτων. Μεταξὺ ὅμως τῶν λευκωματωδῶν οὐσιῶν καὶ τῶν ἐπιπλόκων ἀνοργάνων σωμάτων δὲν ὑπάρχει μείζων διαφορὰ τῆς μεταξὺ τῶν ἀνοργάνων σωμάτων πρὸς ἄλληλα ὑπαρχούσης. Ὡς δὲ διὰ τὰ ἀνόργανα π. χ. τὸ ὕδωρ παραδεχόμεθα, ὅτι ἐγένοντο ἐν ἐποχῇ τινι τῆς διαπλάσεως τοῦ ἡμετέρου πλανήτου, ὅτε ὑπῆρχον πρόσφοροι πρὸς γένεσιν αὐτῶν ὅροι, οὕτω καὶ αἱ λευκωματώδεις οὐσίαι, ἐξ ὧν κυρίως σύγκεινται τὰ ὀργανικὰ ὄντα, ἐνεφανίσθησαν ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου, ὅτε ὑπῆρξαν πρόσφοροι τῆς γενέσεως αὐτῶν οἱ ὅροι.

Ἡ Χημεία τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἐρειδομένη ἐπὶ πολλῶν γεγονότων καὶ ἰδίως ἐπὶ τοῦ περιοδικοῦ συστήματος τοῦ Lothar Meyer καὶ Mendelejeff(2), καθ' ὃ αἱ ἰδιότητες τῶν σωμάτων ἐξήρτηνται ἐκ τοῦ ἀτομικοῦ αὐτῶν βάρους, προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι τὰ τέως ὑπολαμβανόμενα ἁπλᾶ στοιχεῖα ἔχουσι τὴν ἱστορικὴν αὐτῶν ἐξέλιξιν ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου, οὕτως ὥστε τὰ χημικὰ στοιχεῖα, ὧν τὸ ἀτομικὸν βάρος εἶνε μέγα, ἐγεννήθησαν διὰ συμπυκνώσεως τῶν ἀτόμων στοιχείων, ὧν τὸ ἀτομικὸν βάρος εἶνε σμικρότερον καὶ τέλος πάντα ἐκ τοῦ τὸ ἐλάχιστον ἀτομικὸν βάρος ἔχοντος στοιχείου, ὅπερ κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Prout(3) εἶνε τὸ ὑδρογόνον. Ἡ δὲ Γεωλογία διδάσκει, ὅτι ὑπάρχουσιν ὀρυκτά, ἅτινα ἐσχηματίσθησαν διὰ χημικῆς ἐνεργείας ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου. Ἀφ' οὗ τὰ χημικὰ στοιχεῖα καὶ τὰ ὀρυκτὰ ὑπόκεινται τῷ νόμῳ τῆς ἐξελίξεως, διατὶ νὰ μὴ παραδεχθῶμεν τὸν νόμον τοῦτον ἰσχύοντα καὶ ἐπὶ τῆς ὀργανικῆς ὕλης καί, ἀφ' οὗ διὰ τὴν γένεσιν τῶν στοιχείων καὶ τῶν ὀρυκτῶν δὲν παραδέχονται

ἄλλους νόμους ἢ τοὺς χημικούς, διατὶ νὰ μὴ παραδεχθῶμεν χημικοὺς νόμους καὶ διὰ τὴν γένεσιν τῶν λευκωματωδῶν οὐσιῶν, αἵτινες καθάπερ καὶ τὰ ὀρυκτὰ ἀποτελοῦνται ἐκ στοιχείων καὶ δὴ ἐξ ἄνθρακος, ὑδρογόνου, ὀξυγόνου καὶ ἀζώτου;

Περὶ δὲ τοῦ τρόπου τῆς γενέσεως τῶν λευκωματωδῶν οὐσιῶν ὁ Pflüger, εἷς τῶν ἐπιφανεστάτων Φυσιολόγων ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις φρονεῖ τὰ ἑξῆς(4): Ἐξετάζοντες, λέγει ὁ Pflüger, τὰ ἀζωτοῦχα προϊόντα τῆς ἀναλύσεως τοῦ ζῶντος λευκώματος παρατηροῦμεν, ὅτι ῥίζα ἐν αὐτοῖς εἶνε τὸ CN καὶ ὅτι τὸ οὐσιωδέστατον τῶν ἀζωτούχων προϊόντων, ἡ οὐρία, γεννᾶται, ὡς ὁ Wöhler ἐν ἔτει 1828 ἀπέδειξεν, τεχνητῶς ἐξ ἑνώσεων τοῦ CN διὰ μεταθέσεως τῶν ἀτόμων αὐτῶν. Ἡ ὀργανικὴ δὲ Χημεία διδάσκει, ὅτι τὸ CN καὶ αἱ ἑνώσεις αὐτοῦ γεννῶνται τῇ ἐπιδράσει μεγάλης θερμότητος. Ὡσαύτως μεγάλη θερμότης ἀπαιτεῖται καὶ διὰ τὴν γένεσιν τῶν λοιπῶν οὐσιωδῶν συστατικῶν τοῦ λευκώματος. Ἐκ τούτων συνάγεται, ὅτι τὰ συστατικὰ τοῦ λευκώματος ἤρξαντο γεννώμενα καθ' ἣν χρόνου ἐποχὴν μεγάλη ὑπῆρχε θερμότης ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου «Man sieht, λέγει ὁ Pflüger, wie ganz ausserordentlich und merkwürdig uns alle Thatsachen der Chemie auf das Feuer hinweisen, als die Kraft, welche die Constituenten des Eiweisses durch Synthese erzeugt hat. Das Leben entstammt also dem Feuer und ist in seinen Grundbedingungen angelegt zu einer Zeit wo die Erde noch ein glühender Feuerball war» ἤτοι «ἡ Χημεία ἀποδεικνύει τὸ πῦρ ὡς τὴν δύναμιν, ἥτις παρήγαγε διὰ συνθέσεως τὰ τὸ λεύκωμα συνιστῶντα. Ἡ ζωὴ ἐκπηγάζει ἐκ τοῦ πυρὸς καὶ ἡ καταβολὴ αὐτῆς ἐγένετο καθ' ἣν χρόνου ἐποχὴν ἡ γῆ ἦτο διάπυρος μάζα».

Αἱ ῥίζαι τῆς ζώσης ὕλης ἐξικνοῦνται μέχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἡ Γῆ ἦτο ἐν διαπύρῳ καταστάσει καὶ καθ' ἣν ὡς ἐκ τῆς μεγάλης θερμότητος ἐσχηματίσθησαν τὸ CN καὶ αἱ ἑνώσεις αὐτοῦ, αἵτινες, ὅταν βραδύτερον ψυχθείσης τῆς Γῆς ἐγένετο τὸ ὕδωρ, ἔδρασαν μετ' αὐτοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ διαλελυμένων ἁλάτων καὶ ἀερίων καὶ παρήγαγον τὰς ζώσας λευκωματώδεις οὐσίας, ἐξ ὧν κατ' ἐξοχὴν σύγκειται ἡ ζῶσα ὕλη καὶ εἰς ὧν τὴν σύστασιν καὶ τὸν τρόπον τῆς γενέσεως ὀφείλεται ἡ εὐχερῶς γινομένη ἀποσύνθεσις αὐτῆς(5).

Τὸ πρῶτον λεύκωμα ἦτο κατὰ τὸν Pflüger ζῶσα ὕλη ἔχουσα τὴν ἰδιότητα νὰ ἕλκῃ μετὰ μεγίστης δυνάμεως ὅμοια αὐτῇ μόρια δῆλα δὴ νὰ αὐξάνηται διὰ πολυμερείας. Ἐντεῦθεν ἑρμηνεύεται τὸ γεγονὸς καθ' ὃ τὸ βάρος τοῦ μορίου τοῦ λευκώματος δὲν εἶνε σταθερόν, διότι ἀεὶ τοῦτο αὐξάνεται καὶ ἀεὶ ἀποσχίζεται εἶνε δὲ παραβαλλόμενον πρὸς τὰ συνήθη χημικὰ μόρια τοσοῦτον μέγα, ὅσον εἶνε ὁ ἥλιος παραβαλλόμενος πρὸς μικρὸν μετεωρίτην λίθον.

Ἅπαν τὸ νῦν ζῶν λεύκωμα ἐκπηγάζει κατὰ τὸν Pflüger ἐκ τοῦ πρώτου ἐκείνου λευκώματος, οὗτινος ἡ καταβολὴ ἐγένετο καθ' ἣν χρόνου ἐποχὴν ἡ Γῆ ἦτο ἐν διαπύρῳ καταστάσει. Ἕνεκα τούτου οὐδόλως εἶνε πιθανόν, ὅτι ἐν τῷ παρόντι ὑπάρχει αὐτόματος γένεσις, ἡ συγκριτικὴ δὲ Βιολογία διδάσκει, ὅτι πάντα τὰ ὀργανικὰ ὄντα ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἔχουσι τὸ γένος καταγωγῆς, ἥτις εἶνε ἡ ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου ἐν ἐποχῇ τινι τῆς διαπλάσεως αὐτοῦ ἐκ τῆς ἀνοργάνου ὕλης παραχθεῖσα ζῶσα ὕλη.

Ἡ πρώτη ζῶσα ὕλη, ἥτις ἐσχηματίσθη ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου ἦτο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁμοιόμορφος καὶ ὁμοειδής. Μετάπλασις αὐτῆς εἰς πυρῆνα καὶ πρωτό-

πλασμα δὲν ὑπῆρχε. Βραδύτερον ἐνεφανίσθη ἡ μετάπλασις, ἧς ἀπότοκοι ἐγένοντο οἱ πρῶτοι μονοκύτταροι ὀργανισμοί. Σχηματισθείσης τῆς πρώτης ζώσης ὕλης ἐκ τῆς ἀνοργάνου καὶ μεταπλασθείσης αὐτῆς εἰς τοὺς πρώτους στοιχειωδεστάτους ὀργανισμοὺς ἐτέθη ἔρεισμα ἀσφαλές, διότι ἡ γένεσις τῶν λοιπῶν ὀργανικῶν ὄντων ἑρμηνεύεται διὰ τῆς Δαρβινείου θεωρίας ([6]), ἥτις διδάσκει, ὅτι πάντες οἱ ὑπάρχοντες ἢ ὑπάρξαντες ὀργανισμοὶ παρήχθησαν ἐξ ἑνὸς ἢ ὀλίγων στοιχειωδεστάτων ὀργανισμῶν γεννηθέντων ἐκ τῆς πρώτης ἐκείνης ἁπλουστάτης ζώσης ὕλης τῆς ἐκ τῆς ἀνοργάνου διαπλασθείσης κατὰ νόμους χημικοὺς καὶ φυσικοὺς ἤτοι μηχανικοὺς καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν πάντες οἱ ὀργανισμοὶ ἔχουσι συγγένειαν γενεαλογικὴν πρὸς ἀλλήλους. Ἐπὶ τῆς Παλαιοντολογίας, τῆς συγκριτικῆς Ἀνατομικῆς καὶ τῆς Ὀντογονίας ἐρειδομένη ἡ Φυλογονιολογία ἡ περὶ τῶν διαφόρων φυλῶν τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῴων πραγματευομένη διδάσκει ἡμᾶς περὶ τῆς καταγωγῆς καὶ γενεαλογίας τῶν διαφόρων φυτῶν καὶ ζῴων ἀπὸ τῶν κατωτάτων μονοκυττάρων ὀργανισμῶν διὰ τῶν κρυπτογάμων καὶ τῶν μονοκοτηληδόνων μέχρι τῶν ἀνωτάτων φυτῶν ἢ διὰ τῶν κοιλεντέρων καὶ τῶν σκωλήκων μέχρι τῶν ἀνθρωπόδων καὶ τῶν σπονδυλωτῶν καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ᾧ ἔστω πρὸς παραμυθίαν, ἐὰν ἐνοχλῆται ἐκ τῆς γειτονίας τοῦ πιθήκου, ὅτι εἶνε τὸ ἀνώτατον τῶν ἀνωτάτων ὀργανικῶν ὄντων, οὗ κατὰ τὸν Σοφοκλέα οὐδὲν δεινότερον πέλει, «Cela peut bien suffire à son ambition et à sa gloire, λέγει ὁ περίφημος ἀνθρωπολόγος Broca.

Ἡ δὲ ἐν τῇ ὀργανικῇ φύσει παρατηρουμένη σκοπιμότης ([7]), ἥτις μέχρι μεσοῦντος τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος ἠνάγκαζε τοὺς φυσιοδίφας νὰ παραδέχωνται οὐχὶ μηχανικοὺς νόμους ἀλλ' ἰδίας δυνάμεις διεπούσας τὰ ὀργανικὰ ὄντα

ἑρμηνεύεται ἐκ τῆς προσαρμογῆς αὐτῶν εἰς τοὺς ὅρους τῆς ζωῆς. Ἐπειδὴ ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν οὗτος ἦτο ἐν διαπύρῳ καταστάσει μέχρι σήμερον πολλαὶ συνέβησαν μεταβολαὶ καὶ ἐπειδὴ τοπικαὶ μεταβολαὶ συνεπάγονται ἀλλοιώσεις τῶν τοῦ ἐκτὸς κόσμου ὅρων τῆς ζωῆς, ἐκεῖνοι μόνον οἱ ὀργανισμοὶ παραμένουσιν ἐν τῇ ζωῇ, οἵτινες προσαρμόζονται πρὸς τοὺς ἀλλοιωθέντας τοῦ ἐκτὸς κόσμου ὅρους τῆς ζωῆς. Πάντα τὰ ἄτομα εἴδους τινὸς δὲν εἶνε ὅμοια ἀλλήλοις ἀλλ' ἐμφανίζουσι παραλλαγὰς ἀποτόκους τῆς δράσεως παντοίων φυσικῶν δυνάμεων ἔν τε τῇ ἐμβρυϊκῇ καὶ τῇ μετὰ τόκον ζωῇ. Μεταβολῆς δέ τινος συμβαινούσης ἐκεῖνα παραμένουσιν ἐν τῇ ζωῇ, ἅτινα ἐμφανίζουσι ποραλλαγάς, δι' ὧν προσαρμόζονται πρὸς τοὺς νέους ὅρους τῆς ζωῆς. Τῶν σωματικῶν δὲ τούτων ἰδιοτήτων δι' ὧν νικῶσιν ἐν τῷ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνι μεταβιβαζομένων ἐπὶ τοὺς ἐκγόνους ὀργανισμοὺς καὶ κατὰ βραχὺ ἀναπτυσσομένων γεννῶνται νέοι ὀργανισμοί, τὰ δὲ ἄτομα, ὧν τὰ ὄργανα δὲν ἐμφανίζουσι παραλλαγὰς χρησίμους ἐν τῷ ἀγῶνι καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν προσαρμόζονται πρὸς τοὺς τοῦ ἐκτὸς κόσμου ὅρους τῆς ζωῆς, ἐξαφανίζονται.

Ἡ σκοπιμότης ἄρα τῶν ὀργανικῶν ὄντων δὲν ἐγένετο ἐκ προβουλεύσεως ὑπὸ δυνάμεως ὑπερτέρας ἀλλ' ὑπόκειται τοῖς νόμοις τῆς φύσεως ἀπότοκος οὖσα τῆς ἐν τῷ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνι προσαρμογῆς τῶν ὀργανικῶν ὄντων πρὸς τὰ τοῦ ἐκτὸς κόσμου δρῶντα αἴτια. Ἡ τελεολογικὴ θεωρία καθ' ἣν ἡ διάπλασις γίνεται ἀπὸ τῶν ἀτελεστέρων εἰς τὰ τελειότερα καὶ καθ' ἣν προϋποτίθεται, ὅτι ὑπάρχει ἐν τῇ φύσει τελικὸς σκοπὸς πρὸς ὃν τείνει ἡ διάπλασις ἐλέγχεται πλημμελής. Ἡ ὀργανικὴ ὕλη ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῆς ἐμφανίσεως μέχρι σήμερον διεπλάσθη κατὰ

τοὺς νόμους ἔνθεν μὲν τῆς προσαρμογῆς πρὸς τὰ τοῦ ἐκτὸς κόσμου δρῶντα αἴτια ἔνθεν δὲ τῆς κληρονομίας ἀπὸ τῶν ἁπλουστάτων εἰς τοὺς ἐπιπλοκωτάτους ὀργανισμούς, οἷοι δὴ εἶνε τὰ ἀνώτατα φυτὰ καὶ ζῷα. Καὶ οἱ ἁπλούστατοι ὅμως ὀργανισμοὶ εἶνε τέλειοι. Ὁ δὲ τὰ τῆς φύσεως ἐμβριθῶς μελετῶν καὶ τὰς μεγίστας ἐν αὐτῇ μεταβολὰς ἐπισκοπῶν πείθεται, ὅτι τελικὸς σκοπὸς ἐν τῇ φύσει δὲν ὑπάρχει ἀλλὰ μόνον ἀτελεύτητοι μεταβολαί. «Τὰ πάντα ῥεῖ» ἐν αὐτῇ λέγει ὁ Ἡράκλειτος.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων συνάγεται, ὅτι ἡ ζῶσα ὕλη εἶνε μέρος τῆς ὕλης τῆς Γῆς. Ἐφ' ὅσον αὕτη ἦτο διάπυρος μάζα, ζῶσα ὕλη δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἀλλὰ μόνον συστατικά τινα αὐτῆς ὡς τὸ CN, ἅτινα παριστῶσιν ἑνώσεις συντελουμένας, ὅταν μεγάλη ὑπάρχῃ θερμότης. Ἡ ἐξ αὐτῶν γένεσις τῆς ζώσης ὕλης εἶνε καθάπερ καὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ ὕδατος ἀναγκαῖον ἀποτέλεσμα τῆς διαπλάσεως τῆς Γῆς ἤτοι τῆς προϊούσης ψύξεως αὐτῆς, ὅτε αἱ κατὰ τὴν διάπυρον κατάστασιν τῆς Γῆς σχηματισθεῖσαι ἑνώσεις τοῦ CN ἔδρασαν μετὰ τοῦ ὕδατος καὶ τῶν ἐν αὐτῷ διαλελυμένων ἀερίων τε καὶ ἁλάτων καὶ ἀπετέλεσαν τὰς ζώσας λευκωματώδεις οὐσίας. Ἡ ἀπὸ τῶν ἁπλουστάτων εἰς τοὺς ἐπιπλοκωτάτους ὀργανισμοὺς διάπλασις τῆς ζώσης ὕλης ἐρείδεται τοῦτο μὲν ἐπὶ τῆς προσαρμογῆς τῶν ὀργάνων πρὸς τὰ ἐκτὸς δρῶντα αἴτια, τοῦτο δὲ ἐπὶ τῆς κληρονομίας, καθ' ἣν ὁ ὀργανισμὸς μεταδίδωσι τοῖς ἐκγόνοις αὐτοῦ τοὺς αὐτοὺς ἢ ὁμοίους περὶ τὴν κατασκευὴν τῶν ὀργάνων χαρακτῆρας. Ἤτε προσαρμογὴ καὶ ἡ κληρονομία εἶνε ἀπότοκοι τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης ἐκείνη μὲν τῆς ζώσης ὕλης καὶ τοῦ περιβάλλοντος αὐτήν, αὕτη δὲ τῆς μεταβιβάσεως τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης τῶν γονέων ἐπὶ τὰ τέκνα διὰ τοῦ ἐν τῇ γονιμοποιή-

σει τελουμένου συμφυρμοῦ τῆς γεννητικῆς οὐσίας τοῦ ἄρρενος μετὰ τῆς γεννητικῆς οὐσίας τοῦ θήλεος. Ἡ ἀνταλλαγὴ δὲ τῆς ὕλης δι' ἧς διαστέλλονται οἱ ζῶντες ὀργανισμοὶ τῶν νεκρῶν καὶ τῶν ἀνοργάνων σωμάτων ἀποτελεῖται ἐκ φυσικῶν καὶ χημικῶν ἐνεργειῶν μεταξὺ ζώσης ὕλης καὶ τοῦ ἐκτὸς αὐτῆς κόσμου. Ἄρα καὶ ἡ διάπλασις τῶν ὀργανικῶν ὄντων ἀπὸ τῶν ἁπλουστάτων εἰς τοὺς ἐπιπλοκωτάτους εἶνε ἀπότοκος τῆς δράσεως φυσικῶν καὶ χημικῶν νόμων.

Ὡς δὲ ἡ γένεσις τῆς ζώσης ὕλης ἐκ τῆς ἀνοργάνου καὶ ἡ διάπλασις αὐτῆς ἀπὸ τῶν ἁπλουστάτων εἰς τοὺς ἐπιπλοκωτάτους ὀργανισμοὺς εἶνε ἀπότοκος τῆς διαπλάσεως τῆς Γῆς καὶ τῶν σὺν αὐτῇ μεταβαλλομένων ὅρων τῆς ζωῆς οὕτω καὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς καθόλου ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου ἔσται τὸ ἀποτέλεσμα τῆς διαπλάσεως αὐτοῦ, διότι ἐλεύσεται ἡμέρα, καθ' ἣν ἡ Γῆ θὰ περιστρέφηται ὡς ψυχρὰ σφαῖρα περὶ τὸν Ἥλιον, ὡς νῦν ἡ Σελήνη περὶ τὴν Γῆν. Ἐν τῇ μετὰ ἑκατομμύρια αἰώνων ἐλευσομένῃ ταύτῃ ἐποχῇ τῆς διαπλάσεως τοῦ ἡμετέρου πλανήτου ζωὴ ἐπ' αὐτοῦ δὲν θὰ ὑπάρχῃ καὶ ἀντὶ φωτός, ὅπερ, ὡς λίαν εὐστόχως λέγει ὁ du Bois-Reymond (8), ἐγένετο, ὅτε ἤνοιξεν ὁ πρῶτος ὀφθαλμός, θὰ εἶνε σκότος, διότι θὰ κλείσῃ καὶ ὁ τελευταῖος ὀφθαλμός!

Πνεῦμα ὡς τὸ τοῦ βαθυνουστάτου Schopenhauer τοῦ τῆς ἀπαισιοδοξίας μεγαλοφώνου καὶ μεγαλοτέχνου κήρυκος ἔχον τὰ τελευταῖα ταῦτα πρὸ ὀφθαλμῶν θὰ ἀνεφώνει τὸ τοῦ Μεφιστοφελοῦς ἐν τῷ Faust τοῦ Göthe.

alles, was entsteht
ist werth dass es zu Grunde geht;
drum besser wär's, dass nichts entstünde

Ἐν τοῖς πρόσθεν εἴδομεν τίνι τρόπῳ πιθανῶς ἐγένετο ἐκ τῆς ἀνοργάνου ὕλης ἡ ζῶσα ὕλη καὶ πῶς διεπλάσθη εἶτα κατὰ μηχανικοὺς νόμους ἠρέμα καὶ κατὰ βραχὺ ἐν μακραῖς γεωλογικαῖς περιόδοις ἀπὸ τῶν ἁπλουστάτων εἰς τοὺς ἐπιπλοκωτάτους ὀργανισμούς, οἷοι δὴ εἶνε τὰ ἀνώτατα φυτὰ καὶ ζῷα. Μεταβῶμεν νῦν ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐνεργειῶν τῶν ὀργανικῶν ὄντων. Περὶ αὐτῶν ἐπεκράτουν μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς καθ' ἡμᾶς ἑκατονταετηρίδος πλημμελεῖς γνῶμαι. Ἐν τῇ Φυσιολογίᾳ ἐδέσποζεν ἔτι ὁ περίφημος ζωτικισμός, ὅστις ἀνέφερεν εἰς μίαν τινὰ ζωτικὴν καὶ ζῳογόνον ἀρχὴν πάσας τὰς ζωϊκὰς ἐνεργείας, ἀπέκρουε δὲ τὴν διὰ τῆς Φυσικῆς καὶ τῆς Χημείας ἑρμηνείαν αὐτῶν. Ὡς ὅμως ἐν τοῖς πρόσθεν εἴρηται, ἡ ζῶσα ὕλη εἶνε μέρος τῆς ὕλης τῆς Γῆς ἀποτελουμένη ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων, ἐξ ὧν καὶ ἡ ἀνόργανος ὕλη, κατ' ἀκολουθίαν οἱ αὐτοὶ νόμοι ἰσχύουσιν ἐπί τε τῆς ἀνοργάνου καὶ τῆς ὀργανικῆς ὕλης. Πᾶν σῶμα εἴτε ζῶν εἴτε μὴ ὑπόκειται τοῖς νόμοις τῶν σωμάτων, περὶ ὧν πραγματεύονται αἱ γενικαὶ φυσικαὶ Ἐπιστῆμαι ἤτοι ἡ Φυσικὴ καὶ ἡ Χημεία. Ἐν τῇ Φυσιολογίᾳ ἄρα τῇ περὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν ὀργανικῶν ὄντων πραγματευομένῃ δὲν ὑπάρχουσι πρὸς ἑρμηνείαν αὐτῶν ἄλλοι νόμοι πλὴν τῶν ἐν τῇ ἀνοργάνῳ φύσει ἰσχυόντων, περὶ ὧν διαλαμβάνουσι ἡ Φυσικὴ καὶ ἡ Χημεία.

Καὶ ὄντως αἱ πρόοδοι τῆς Φυσικῆς καὶ τῆς Χημείας καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἐπιστημῶν τούτων εἰς τὴν Φυσιολογίαν συνετέλεσαν εἰς ἐπίῤῥωσιν τῆς ἐκτεθείσης γνώμης. Ἡ παρατήρησις καὶ τὸ πείραμα ἀπέδειξαν, ὅτι πανταχοῦ τοῦ ὀργανισμοῦ ἰσχύουσι φυσικοὶ νόμοι, δι' ὧν ἑρμηνεύονται αἱ ἐνέργειαι τῶν ὀργανικῶν ὄντων. Αἱ κινήσεις φέρ' εἰπεῖν τοῦ σκελετοῦ τελοῦνται κατὰ νόμους μηχανικούς. Ἡ κυκλοφορία τοῦ αἵματος γίνεται κατὰ τοὺς νόμους τῆς ὑδρο-

δυναμικῆς. Ἡ ἀναπνοὴ ἐρείδεται ἐπὶ τῶν νόμων τῆς ἀεροδυναμικῆς. Τὰ αἰσθητήρια ὄργανα εἶνε κατεσκευασμένα καθάπερ καὶ τὰ φυσικὰ ὄργανα, ὁ ὀφθαλμὸς π. χ. εἶνε κατεσκευασμένος κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ σκοτεινοῦ θαλάμου, οὕτως ὥστε κατὰ τοὺς νόμους τῆς διαθλάσεως σχηματίζονται ἐπὶ τῆς ἔσωθεν ἐπιφανείας τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς ἀνεστραμμένα εἰκόνια τῶν ἐκτὸς ἡμῶν ἀντικειμένων. Ἡ πέψις γίνεται κατὰ χημικοὺς νόμους, τῶν ὑπὸ τῶν ἀδενικῶν κυττάρων τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος ἐκκρινομένων ὑγρῶν δρώντων ἐπὶ τὰς τροφὰς καὶ ἀλλοιούντων αὐτὰς εἰς οὐσίας ἀπομυζητάς. Τὰς ἀλλοιώσεις, ἃς πάσχουσιν αἱ τροφαί, δυνάμεθα καὶ ἐκτὸς τοῦ ὀργανισμοῦ νὰ ἐκτελέσωμεν. Ἡ ζωϊκὴ θερμότης καὶ ὁ ζωϊκὸς ἠλεκτρισμὸς εἶνε ἀπότοκοι τῆς ἐν τοῖς ἱστοῖς τελουμένης χημικῆς ἐνεργείας. Ἐν τῷ ὀργανισμῷ ἰσχύει ὁ νόμος τοῦ ἀνωλέθρου τῆς δυνάμεως. Ὡς οὐδὲν ἴδιον χημικὸν στοιχεῖον ὑπάρχει ἐν τῷ ὀργανισμῷ οὕτω καὶ οὐδεμία ἰδία δύναμις ὑπάρχει ἢ γεννᾶται ἐν αὐτῷ. Τὰ πειράματα τοῦ Rubner ([9]) ἀπέδειξαν, ὅτι, ἐὰν πᾶσαν τὴν χημικὴν ἐνέργειαν τῆς τροφῆς ἀναγάγωμεν εἰς θερμότητα, εὑρίσκομεν τόσας μονάδας θερμότητος, ὅσας παράγει τὸ ζῷον, ἐὰν ὡσαύτως πάσας τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ ἀναγάγωμεν εἰς θερμότητα.

Πᾶσαι αἱ λειτουργίαι τοῦ ὀργανισμοῦ ἐκπηγάζουσιν ἐκ τῆς χημικῆς ἐνεργείας, ἥτις γεννᾶται ἐν τοῖς φυτοῖς τῇ ἐπιδράσει τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἐπὶ τὰ χλωροφύλλην ἐμπεριέχοντα φυτικὰ κύτταρα. Τὰ ζῷα προσλαμβάνουσι τὴν χημικὴν ἐνέργειαν ἐκ τῶν φυτῶν. Ἀεὶ εἰς τὰ βιογόνα μόρια τοῦ λευκώματος τῶν ζῴων εἰσάγεται λανθάνουσα δύναμις διὰ τῶν τροφῶν καὶ τοῦ ὀξυγόνου καὶ ἀεὶ αὕτη μεταβάλλεται εἰς ζῶσαν δύναμιν. Τούτων ἀπότοκοι εἶνε αἱ

λειτουργίαι τοῦ ὀργανισμοῦ. Οὐδεμία νέα δύναμις γεννᾶται ἐν αὐτῷ. Ὅση εἰσάγεται τόση καὶ ἐξάγεται.

Ἀλλὰ πρὸς τὰ εἰρημένα θὰ ἀντείπῃ τις ἴσως, ὅτι μόνον τὰς ἁδρὰς φυσικὰς καὶ χημικὰς ἐνεργείας τοῦ ὀργανισμοῦ γινώσκομεν, ὅτι δὲ τὰς θεμελιώδεις λειτουργίας αὐτοῦ τέλεον ἀγνοοῦμεν ἢ τοὐλάχιστον μέχρι τοῦδε δὲν κατωρθώθη φυσικῶς καὶ χημικῶς νὰ ἑρμηνεύσωμεν αὐτάς. Γινώσκομεν φέρ' εἰπεῖν, ὅτι ἡ ἀναπνοὴ τελεῖται διὰ τῆς ῥυθμικῶς γινομένης συστολῆς τῶν μυῶν. Τὰ ἐν τῷ μυῒ ὅμως ἐν τῇ συστολῇ αὐτοῦ τελούμενα οὔπω διελευκάνθησαν· ἐὰν ἐν αὐτῷ ἡ χημικὴ ἐνέργεια μεταβαίνῃ ἀπ' εὐθείας εἰς μηχανικὴν ἐνέργειαν ἢ καθάπερ ἐν τῇ ἀτμομηχανῇ πρῶτον εἰς θερμότητα καὶ εἶτα εἰς μηχανικὴν ἐνέργειαν ἀγνοοῦμεν. Ἡ κυκλοφορία τοῦ αἵματος εἶνε ἀπότοκος τῆς διαφορᾶς τῆς πιέσεως ἐν τῷ ἀγγειακῷ συστήματι, ἣν γεννᾷ ἡ ῥυθμικὴ ἐνέργεια τῆς καρδίας. Τοῦτο εἶνε φαινόμενον μηχανικὸν καὶ ἐντελῶς τὰ κατ' αὐτὸ γινώσκομεν. Πῶς ὅμως τελεῖται ἡ ῥυθμικὴ συστολὴ τῆς καρδίας οὔπω διηκριβώθη. Ἕκαστον ζῷον καθάπερ καὶ ὁ ἄνθρωπος παρίστησιν ἐν τῇ καταβολῇ αὐτοῦ ἓν κύτταρον, τὸ ᾠάριον, ὅπερ εἶτα πάσχον πολλὰς ἀλλοιώσεις διαπλάσσεται εἰς τέλειον ὀργανισμόν. Ὅσα ἑκατομμύρια φυτῶν καὶ ζῴων ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῆς Γῆς, τόσα εἴδη ᾠαρίων ὀφείλουσι νὰ ὑπάρχωσι. Εἰ καὶ διὰ τῶν τελειοτάτων ὀργάνων δὲν ἀνευρίσκομεν διαφορὰς ἐν τοῖς ᾠαρίοις πολλῶν ζῴων, οὐχ' ἧττον ἀναντιῤῥήτως ὑπάρχουσι διαφοραί, ὅσον ἀφορᾷ τὴν λεπτὴν αὐτῶν κατασκευὴν καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς τελουμένην ἀνταλλαγὴν τῆς ὕλης, διότι ἐξ ἑκάστου εἴδους ᾠαρίου διαπλάσσεται ἀείποτε ὀργανισμὸς τοῦ αὐτοῦ εἴδους. Κατ'

ἀκολουθίαν ἐν τῷ φαρίῳ ὑπάρχουσι τὰ αἴτια τὰ παράγοντα ἀείποτε ὡρισμένον εἶδος ζῴου. Ἀλλὰ καὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ εἴδους τὰ ἄτομα δὲν εἶνε ὅμοια ἀλλήλοις. Ἐντεῦθεν ἀκολουθεῖ ὅτι ἐν τοῖς φαρίοις αὐτῶν ὑπάρχουσι διαφοραί. Ὁποία ὅμως εἶνε ἡ λεπτὴ κατασκευὴ τῶν φαρίων καὶ ἡ χημικὴ σύστασις αὐτῶν; Ὁποία εἶνε ἡ μηχανικὴ τῶν οὐσιῶν ἐκείνων τοῦ φαρίου καὶ τοῦ σπερματοζῳαρίου, δι' ὧν συμφυρομένων κατὰ τὴν γονιμοποίησιν μεταβιβάζονται αἱ ἰδιότητες τῶν γεννητόρων ἐπὶ τὰ τέκνα; Περὶ τούτων οὐδὲν γινώσκομεν. Ἡ πέψις εἶνε λειτουργία, καθ' ἣν αἱ τροφαὶ τῇ δράσει τῶν ἐκκριμάτων τῶν ἀδένων πάσχουσιν ἀλλοιώσεις, δι' ὧν καθίστανται οὐσίαι ἀπομυζηταί. Διατί ὅμως ἄλλος ἀδὴν ἄλλο ἐκκρίνει ἔκκριμα; Διατὶ φέρ' εἰπεῖν οἱ σιελογόνοι ἀδένες ἐκκρίνουσι πτυαλίνην, οἱ τοῦ στομάχου πεψίνην, εἰ καὶ τὸ περικλύζον ἀμφοτέρους αἷμα εἶνε τὸ αὐτό; Διατί ἐν τῇ ἐν ταῖς λάχναις τελουμένῃ ἀπομυζήσει τὰ κύτταρα αὐτῶν προσλαμβάνουσι τὰς σταγόνας τοῦ λίπους, τὰ δὲ μετ' αὐτοῦ πρὸς πειραματικὸν σκοπὸν εἰς τὸν πεπτικὸν σωλῆνα εἰσαγόμενα κοκκία π. χ. χρωστικῶν οὐσιῶν οὐχί; Πόθεν ἑρμηνεύεται ἡ ἐκλεκτικὴ αὕτη δύναμις τῶν κυττάρων, ἥτις φαίνεται τελουμένη ἐνίοτε παρὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους τῆς διαπηδήσεως;

Ταῦτα καὶ πολλὰ ἄλλα δύναταί τις νὰ ἀντείπῃ πρὸς τοὺς θιασώτας τῆς μηχανικῆς θεωρίας τῆς ζωῆς.

Ἀλλ' ἐκ τοῦ ὅτι δὲν δυνάμεθα ἐν τῷ παρόντι νὰ ἑρμηνεύσωμεν μηχανικῶς ζωϊκὰ φαινόμενα ὡς ἐκεῖνα, περὶ ὧν ἐν τοῖς πρόσθεν ἐγένετο λόγος, δὲν ἀκολουθεῖ, ὅτι ταῦτα δὲν τελοῦνται μηχανικῶς. Δὲν εἶνε ὀρθὸν ἐκ τοῦ ὅτι π. χ. τὰ κύτταρα τῶν λαχνῶν ἐκλέγουσι τὰς σταγόνας τοῦ λίπους ἀπωθοῦσι δὲ ξένα κοκκία νὰ συναγάγωμεν, ὅτι ἐν τοῖς κυττάροις τῶν λαχνῶν ὑπάρχουσιν ἴδιαι δυνάμεις. Δέον

νὰ ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι ἐν τοῖς κυττάροις τελοῦνται φαινόμενα διαπηδήσεως καὶ χημικαὶ ἐξεργασίαι, αἵτινες ἐπιδρῶσιν ἀλλήλαις καὶ ὧν τῆς δράσεως ὁ μηχανισμὸς εἶνε ἄγνωστος (10). Παντὶ γνωστὸν τυγχάνει, ὅτι ῥίπτοντες εἰς τεχνητὴν ἀτμοσφαῖραν ἀποτελουμένην ἐξ ὀξυγόνου, ἀζώτου καὶ ὑδρογόνου κάλιον παρατηροῦμεν, ὅτι τοῦτο μόνον τὸ ὀξυγόνον ἐκλέγει μεθ' οὗ ἑνοῦται, τὰ δὲ λοιπὰ ἀέρια ἀπωθεῖ. Τίς χημικὸς ἐκ τούτου ἤθελε συναγάγει, ὅτι τὸ κάλιον ἐνεργεῖ σκοπίμως; Δὲν εἶνε πρὸς τοῦτο ἀνάλογον τὸ μνημονευθὲν φαινόμενον, καθ' ὃ τὰ κύτταρα τῶν λαχνῶν ἐκλέγουσι τὰς σταγόνας τοῦ λίπους καὶ ἀπωθοῦσι τὰ μετ' αὐτοῦ μεμιγμένα ξένα κοκκία, τὸ φαινόμενον καθ' ὃ τὰ ἀδενικὰ κύτταρα ἄλλα ἄλλας προσλαμβάνουσιν οὐσίας ἐκ τοῦ αἵματος, ἐξ ὧν γεννῶνται τὰ διάφορα ἐκκρίματα; Ἕκαστον κύτταρον ἔχει ἰδίαν χημικὴν σύστασιν καὶ ἰδίαν ἀνταλλαγὴν τῆς ὕλης. Ἕνεκα τούτου προσλαμβάνει ἐκ τοῦ περιβάλλοντος αὐτὸ οὐσίας ἀναλόγως πρὸς τὴν χημικὴν αὐτοῦ σύστασιν, ὡς κρύσταλλον ἐν διαλύσει ἐμπεριεχούσῃ πολλὰ ἅλατα μόνον τὰ ὅμοια αὐτῷ ἅλατα προσλαμβάνει καὶ αὐξάνεται.

Ὅ,τι εἶνε ὕλη ὑπόκειται τοῖς νόμοις τῆς ὕλης καὶ τὰ ἐν τῷ παρόντι ἄγνωστα θὰ ἑρμηνευθῶσιν ἐν τῷ μέλλοντι μηχανικῶς.

Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἓν ὄργανον καὶ δὴ τὸ εὐγενέστατον πάντων τῶν τοῦ ἡμετέρου σώματος ὀργάνων, οὗ περὶ μηχανικῆς ἑρμηνείας τῶν λειτουργιῶν οὐδεὶς δύναται νὰ γίνηται τό γε νῦν ἔχον λόγος. Τὸ ὄργανον τοῦτο εἶνε ὁ ἐγκέφαλος, ἐν ᾧ τελοῦνται αἱ ψυχικαὶ λειτουργίαι, αἵτινες ὡσαύτως εἶνε φαινόμενα τῆς ζωῆς διαφέροντα ἄλλων τοῦ

νευρικοῦ συστήματος φαινομένων τῷ ὅτι ταῦτα συνοδεύονται ὑπὸ τῆς συνειδήσεως. Οἱ Φυσιολόγοι προσπαθοῦσι νὰ ἀνακαλύψωσι τὰς λειτουργίας τὰς ὑπὸ τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ ἐγκεφάλου ἐπιτελουμένας. Τίς ὅμως ἡ σχέσις τῶν ψυχικῶν ἐνεργειῶν πρὸς τὰς ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ τελουμένας ὑλικὰς ἐξεργασίας τέλεον ἀγνοοῦμεν. Ἀναντίῤῥητον ὅμως εἶνε, ὅτι πρὸς τὰς ὑλικὰς ἐξεργασίας βαίνουσι παραλλήλως αἱ ψυχικαὶ ἀναποσπάστως καὶ ἀδιαχωρίστως συναπτόμεναι πρὸς ἐκείνας.

Ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις σπουδαῖαι ἐγένοντο ἔρευναι ὅσον ἀφορᾷ τῶν λεπτὴν κατασκευὴν τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Κατ' αὐτὰς τὸ νευρικὸν σύστημα ἀποτελεῖται ἐκ νευρικῶν μονάδων, νευράδων καλουμένων, ὧν ἑκάστη σύγκειται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ κυττάρου καὶ ἐκ τῶν ἀποφυάδων δῆλα δὴ τῶν δενδριτῶν καὶ τοῦ νευρίτου. Αἱ νευράδες συνείρονται οὕτως, ὥστε ἕκαστος νευρίτης μετὰ τῶν τελικῶν αὐτοῦ κλωνίων ἐφάπτεται τῶν πρωτοπλασματικῶν ἀποφυάδων ἄλλης νευράδος καὶ ταύτης ὁ νευρίτης συνάπτεται πρὸς ἑτέραν καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐκ τοιούτων νευράδων ἀποτελεῖται ὁ κύριος ἱστὸς τοῦ ἐγκεφάλου, ὃν πρὸς εὐχερῆ ἐπισκόπησιν τῶν μερῶν αὐτοῦ διαιροῦμεν εἰς τὰ ἡμισφαίρια καὶ εἰς τὰ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ ὑπάρχοντα μέρη, ἐν οἷς καταλέγονται ὁ προμήκης μυελὸς μετὰ τῆς γεφύρας, ἡ παρεγκεφαλίς, τὸ τετράδυμον καὶ μέρος τῶν ἐγκεφαλικῶν γαγγλίων. Τὰ τελευταῖα ταῦτα μέρη ὑπηρετοῦσι κατωτέροις σκοποῖς, ἡ φλοιώδης ὅμως οὐσία τοῦ ἐγκεφάλου, ὡς ὑπὸ πάντων τῶν Φυσιολόγων ὁμολογεῖται, εἶνε ἡ ἕδρα τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν. Οἱ παλαιότεροι Φυσιολόγοι τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος ἐγίνωσκον μέν, ὅτι ὁ φλοιὸς τῶν ἡμισφαιρίων τοῦ ἐγκεφάλου εἶνε τὸ ὄργανον τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς βουλήσεως, ἀλλ' ἐνό-

μιζον, ὅτι πάντα τὰ μέρη τοῦ φλοιοῦ τοῦ ἐγκεφάλου τὴν αὐτὴν ἐπιτελοῦσιν ἐνέργειαν. Διὰ τῶν πειραμάτων ὅμως τοῦ Fritsch καὶ τοῦ Hitzig, Munk καὶ Ἄλλων καὶ διὰ τῆς ἱστορίας τῆς διαπλάσεως τοῦ ἐγκεφάλου διδασκούσης, ὅτι ἄλλαι ἶνες τοῦ ἐγκεφάλου εἰς ἄλλην ἐποχὴν περιβάλλονται ὑπὸ τῆς μυελίνης, ἀπεδείχθη, ὅτι ὁ φλοιὸς τοῦ ἐγκεφάλου δὲν ἐπιτελεῖ πανταχοῦ τὴν αὐτὴν λειτουργίαν, ὡς ἐδόξαζον ὁ Flourens καὶ οἱ σύγχρονοι αὐτῷ.

Τῆς θεωρίας τῆς ἐνεδράσεως πρόδρομος ὑπῆρξεν ὁ Gall. Πρὸ αὐτοῦ ἐπεκράτει ἡ γνώμη τοῦ Καρτεσίου περὶ τῆς ἕδρας τῆς ψυχῆς, ἣν ὁ περίφημος ἀνατομικὸς Sömmering προσεπάθησε νὰ στηρίξῃ ἐπὶ ἀνατομικῶν γεγονότων. Ἐπειδή, ἔλεγεν ὁ Sömmering, τὰ νεῦρα αἰσθητικά τε καὶ κινητικὰ ἀπολήγουσιν ἢ ἐξορμῶνται ἐκ τοῦ τοιχώματος τῶν κοιλιῶν τῶν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ὑπαρχουσῶν καὶ ἐπειδὴ τὸ ἐν αὐταῖς ὑπάρχον ὑγρὸν συνάπτει πρὸς ἄλληλα εἰς ἓν ἑνιαῖον τὰ εἰς διάφορα μέρη τοῦ τοιχώματος τῶν κοιλιῶν ἀπολήγοντα ἢ ἐκ διαφόρων μερῶν αὐτοῦ ἐξορμώμενα νεῦρα, ἄρα τοῦτο εἶνε ἡ ἕδρα τῆς ψυχῆς. Πρὸς ταῦτα ἀντεπεξῆλθεν ὁ Gall δοξάζων, ὅτι ὁ φλοιὸς τοῦ ἐγκεφάλου εἶνε ἡ ἕδρα τῶν ψυχικῶν ἐνεργειῶν. Ἡ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ὅμως χρόνοις θεωρία τῆς ἐνεδράσεως διαφέρει τῆς παλαιᾶς τοῦ Gall, καθ' ἣν ὁ χαρακτήρ, αἱ διάφοροι σωματικαὶ ἰδιότητες, τὰ πάθη ἐνεδράζονται ἄλλα ἐν ἄλλαις ἕλιξι τοῦ ἐγκεφάλου, ἐν τοῖς 18 ὀργάνοις τοῦ Gall. Οὐδεὶς Φυσιολόγος παραδέχεται σήμερον τὰς ἰδέας τοῦ Gall. Ἡ θεωρία τῆς ἐνεδράσεως τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων διδιδάσκει, ὅτι ἐπὶ τῆς φλοιώδους οὐσίας τοῦ ἐγκεφάλου ὑπάρχουσιν ὡρισμένα μέρη, ἐν οἷς ἐνεδράζονται ἔνθεν μὲν ἡ κατὰ βούλησιν κινητικότης ἔνθεν δὲ ἡ μετὰ συνειδήσεως αἴσθησις τῶν τοῦ ἐκτὸς κόσμου ἐρεθισμάτων. Τὰ περὶ ὧν

πρόκειται ὁ λόγος μέρη τῆς φλοιώδους οὐσίας τοῦ ἐγκεφάλου καλοῦνται κέντρα, τὰ μὲν κινητικά, τὰ δὲ αἰσθητικά. Μόνον ὅμως τὸ ἓν τριτημόριον περίπου τῆς φλοιώδους οὐσίας τοῦ ἐγκεφάλου καταλαμβάνεται ὑπὸ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος κέντρων, ἐξ ὧν ἐκπορεύονται αἱ ἐκ τῆς ψυχῆς διεγειρόμεναι κινητικαὶ ἶνες καὶ εἰς ἃ φέρονται αἱ ἐκ τῶν αἰσθητικῶν καὶ τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων ἐξορμώμεναι ἶνες, τὰ λοιπὰ δύο τριτημόρια τοῦ φλοιοῦ τοῦ ἐγκεφάλου ἔχουσι σπουδαιοτέραν σημασίαν, διότι ἐν αὐτοῖς ὑπάρχουσι τὰ πνευματικὰ κέντρα ἤτοι μέρη τῆς φλοιώδους οὐσίας τοῦ ἐγκεφάλου ἐκ γαγγλιακῶν κυττάρων ἀποτελούμενα, ἐν οἷς ὑπάρχουσιν ἴχνη τῶν παραστάσεων τῶν ἐκτὸς ἡμῶν ἀντικειμένων. Ὅτι τὰ ἴχνη ταῦτα ἔχουσιν ὑλικὴν ὑπόστασιν συνάγεται ἐκ τοῦ ὅτι χημικαὶ οὐσίαι ὡς π. χ. τὸ οἰνόπνευμα καταστρέφουσι ταῦτα προσκαίρως ἢ διαρκῶς ([11]).

Τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος κέντρα συνάπτονται πρὸς τὰ αἰσθητικὰ κέντρα καὶ πρὸς ἄλληλα διὰ τῶν συνδετικῶν ἰνῶν, δι' ὧν αἱ διάφοροι παραστάσεις, ὧν τὰ ἴχνη ὑπάρχουσιν ἐν διαφόροις κέντροις, συνδέονται καὶ ἀπεργάζονται τὸ ἑνιαῖον τῶν πνευματικῶν λειτουργιῶν. Ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου τὰ προκείμενα κέντρα καὶ αἱ συνδέουσαι αὐτὰ ἶνες εἶνε πολλῷ μᾶλλον ἀνεπτυγμέναι ἢ ἐπὶ τῶν ἀνωτάτων ζῴων καὶ δὴ ἐπὶ τῶν ἀνθρωποειδῶν πιθήκων. Ἐκ τούτων πρὸ πάντων ἐκπηγάζει ἡ πνευματικὴ ὑπεροχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ πνευματικὰ κέντρα ἀναπτύσσονται βραδύτερον τῶν αἰσθητικῶν κέντρων, ἐν οἷς γεννῶνται τὰ αἰσθήματα τῶν ἐκτὸς ἡμῶν ἀντικειμένων, ὡσαύτως καὶ τῶν συνδετικῶν ἰνῶν ἡ διάπλασις πρὸ πάντων ἡ μυέλωσις αὐτῶν τελεῖται βραδύτερον ([12]). Τῶν πνευματικῶν κέντρων καὶ τῶν συνδετικῶν ἰνῶν καταστρεφομένων ἐπιγίνεται ἀπώλεια τῆς μνήμης.

Αἱ διάφοροι ὁρμαὶ αἱ ἐν τοῖς ὑπὸ τὸν φλοιὸν τοῦ ἐγκεφάλου ὑπάρχουσι κέντροις ἐνεδραζόμεναι διεγείρουσι τὰ πνευματικὰ κέντρα καὶ ἀναλόγως πρὸς τὴν μηχανικὴν κατασκευὴν τῶν προκειμένων κέντρων καὶ πρὸς τὰς ἐν αὐτοῖς παραστάσεις, ἃς παιδεία καὶ μόρφωσις ἢ ἀπαιδευσία καὶ βαρβαρότης εἰσήγαγον εἰς αὐτά, ὑπερισχύει τῶν παθῶν ἡ ἠθικὴ καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος ἢ τὰ πάθη τῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Ἡ φρενολογία διδάσκει, ὅτι ἀλλοιουμένων τῶν περὶ ὧν πρόκειται ὁ λόγος κέντρων, ὡς συμβαίνει ἐν τῇ προϊούσῃ παραλύσει τῶν φρενοβλαβῶν, ἐπιγίνεται καταφανὴς διανοητικὴ διαταραχή, ἐξασθένωσις τοῦ πνεύματος, σύγχυσις, παραλήρημα. Ἀλλὰ καὶ ἧττον καταφανεῖς ψυχικαὶ διαταραχαὶ ἐπιγίνονται εἰς ἀλλοιώσεις τῶν πνευματικῶν κέντρων. Ἡ καλουμένη ἠθικὴ φρενοβλάβεια καθ' ἣν παρατηρεῖται μεγάλη αὔξησις τῶν ὁρμῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς γενετησίου ἔλλειψις δὲ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης καὶ τῶν κοινωνικῶν ὁρμῶν, ἔτι δὲ αἱ καλούμεναι μεταβολαὶ τοῦ χαρακτῆρος, αἵτινες ἐμφανίζονται ἐπὶ πολλῶν ἀνθρώπων, εἶνε ἀπότοκοι ἀλλοιώσεων τῶν πνευματικῶν κέντρων.

Μὴ ἐπιθυμῶν νὰ μηκύνω τὸν λόγον περὶ τῶν προκειμένων κέντρων, ἀρκοῦμαι τοῖς εἰρημένοις, δι' ὧν τρανώτατα ἀποδεικνύεται, ὅτι παραλλήλως πρὸς τὰς πνευματικὰς λειτουργίας τελοῦνται κινήσεις τῶν μορίων ὡρισμένων χωρῶν τοῦ ἐγκεφάλου. Ὁποῖαι ὅμως εἶνε αἱ κινήσεις αὗται, τίνες οἱ μαθηματικοὶ αὐτῶν τύποι καὶ πῶς ἐκ τῶν κινήσεων τούτων γεννῶνται ψυχικὰ φαινόμενα τέλεον ἀγνοοῦμεν.

Ἡ μὲν δυϊστικὴ θεωρία παραδέχεται ψυχὴν καὶ ὕλην ὡς δύο διαφόρους οὐσίας, αἵτινες ἐπιδρῶσιν ἀλλήλαις. Ἡ Φυσιολογία ὅμως ἐξετάζουσα πάσας τὰς ὑλικὰς ἐξεργασίας,

ὅσαι ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὰς ψυχικὰς ἐνεργείας παραδέχεται ὅτι μεταξὺ τῶν ὑλικῶν ἐξεργασιῶν τῶν τελουμένων κατὰ τὴν αἴσθησιν, παράστασιν καὶ βούλησιν δὲν ὑπάρχει κενόν τι, ὅπερ δέον νὰ πληρωθῇ ὑπὸ ὑπερτέρας δυνάμεως, τῆς ἀΰλου ψυχῆς. Τοὐναντίον ἡ Φυσιολογία παραδέχεται, ὅτι ἐν πάσαις ταύταις ταῖς ἐνεργείαις τοῦ ἐγκεφάλου ὑπάρχει ὑλικὴ συνέχεια, ἥτις οὐδαμοῦ διακόπτεται, διότι ἡ βούλησις ἡμῶν καίτοι φαίνεται ἔχουσα αὐθυπαρξίαν, εἶνε ἀείποτε τὸ ἀποτέλεσμα παρόντων αἰσθημάτων ἢ παραστάσεων ἀποτόκων παλαιῶν ἐρεθισμῶν τοῦ ἐγκεφάλου. Αὐθύπαρκτος καὶ ἐλευθέρα βούλησις ἐπὶ τοῦ σώας ἔχοντος τὰς φρένας ἀνθρώπου δὲν ὑπάρχει.

Ἡ δὲ ἑνιστικὴ θεωρία τοῦ κόσμου, ἤτοι ἡ θεωρία, ἥτις ἐκ μιᾶς ἀρχῆς πάντα τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως πειρᾶται νὰ ἑρμηνεύσῃ, δὲν χωρίζει καθάπερ ἡ δυϊστικὴ θεωρία τὴν φύσιν ἀπὸ τοῦ πνεύματος, τὴν ὕλην ἀπὸ τῆς δυνάμεως, τὴν ἀνόργανον ἀπὸ τῆς ὀργανικῆς φύσεως. Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος θεωρία ὑπολαμβάνει τὴν φύσιν σύμπασαν ἑνότητα ἀποτελοῦσαν, ἐν ᾗ μόνον δρῶντα αἴτια καὶ ἀποτελέσματα αὐτῶν ὑπάρχουσι. Κατὰ τὴν ἑνιστικὴν θεωρίαν πᾶν ἄτομον εἶνε πεπροικισμένον ὑπὸ βουλήσεως, αἰσθήσεως καὶ συνειδήσεως. Ἀλλὰ περὶ τῶν πραγμάτων τούτων, λέγει ὁ du Bois-Reymond ([13]), ἐφ' ὅσον ἀγνοοῦμεν τὴν οὐσίαν ὕλης καὶ δυνάμεως καὶ τὴν μεταξὺ αὐτῶν σχέσιν, δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν σαφῆ γνώμην καὶ κατ' ἀκολουθίαν τό γε νῦν ἔχον δὲν δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν πῶς σκέπτεται ἡ ὕλη καὶ τί εἶνε συνείδησις.

Ἡ ζῶσα ὅμως ὕλη, ἥτις, ὡς εἴρηται, εἶνε μέρος τῆς ὕλης τῆς γῆς, δὲν χωρίζεται κατὰ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος θεωρίαν ἀπὸ τῆς ἀνοργάνου φύσεως. Οἱ μηχανικοὶ νόμοι

οἱ δεσπόζοντες τῆς ἀνοργάνου φύσεως ἰσχύουσι καὶ ἐπὶ τῆς ὀργανικῆς, ἐν ᾗ ὑπάρχει ἡ ζωή.

Τὰ ἐν τῷ λήξαντι ἤδη αἰῶνι πολλὰ καὶ μεγάλα ἐν τῇ Φυσιολογίᾳ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν γενικῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν πρὸς ἑρμηνείαν τῶν ἐνεργειῶν τῶν ὀργανικῶν ὄντων ἐπιτευχθέντα ἐπιῤῥωνύουσι τὴν γνώμην περὶ μηχανικῆς ἑρμηνείας τῶν μήπω ἑρμηνευθέντων φαινομένων τῆς ζωῆς. Ἐν τῷ νέῳ αἰῶνι ἡ ἔρευνα τῶν τῆς φύσεως φαινομένων, ἧς μετέχουσι πάντες οἱ πεπολιτισμένοι λαοί, εἰς τὰς θεμελιώδεις αἰτίας αὐτῶν εἰσδύουσα ἔσται ἐμβριθεστέρα καὶ καρποφορωτέρα. Τίς εἶδε πῶς θὰ ἔχωσι τὰ μεγάλα τῆς φύσεως προβλήματα λήγοντος τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος!

Φίλοι Ὁμιληταί,

Ἡ Φυσιολογία, ἅτε ἐμπεριέχουσα τὰ ὕψιστα τῶν προβλημάτων, ἅτινα ἀεὶ διαφέρουσι τῷ ἀνθρώπῳ, ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ du Bois-Reymond die Königin der Naturwissenschaften ἤτοι ἡ Βασίλισσα τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν. Ἀλλ' ὡς διδάσκουσα τὰς λειτουργίας τῆς Μηχανῆς, ἧς τὴν διαταραχθεῖσαν ἁρμονίαν προσπαθεῖ ὁ ἰατρὸς νὰ ἐπανορθώσῃ εἶνε ἡ κρηπὶς τῶν Ἰατρικῶν Ἐπιστημῶν. Αἱ ἐν τῇ Φυσιολογίᾳ πρόοδοι ἐπιδρῶσι μεγάλως ἐπὶ τὴν παθολογίαν καὶ καθόλου ἐπὶ τὰς Ἰατρικὰς Ἐπιστήμας. Ἡ διάγνωσις τῶν νόσων κατέστη τελειοτέρα διὰ τῆς ἐφαρμογῆς φυσιολογικῶν μεθόδων. Ἡ πειραματικὴ Παθολογία ἡ τὰ μάλιστα συντελέσασα εἰς τὴν κατανόησιν πολλῶν παθολογικῶν ἐξεργασιῶν ἐρείδεται ἐπὶ τῆς Φυσιολογίας. Ἡ ὑγιεινὴ εἶνε

κατὰ τὸ πλεῖστον αὐτῆς μέρος Φυσιολογία, ἐξ ἧς ἀπεσπάσθη.

Πλὴν τῆς γνώσεως τῶν τοῦ ὀργανισμοῦ λειτουργιῶν ἡ Φυσιολογία εἴπερ τις καὶ ἄλλη ἐπιστήμη παρέχει ὑμῖν καὶ τόδε τὸ οὐσιωδέστατον ὄφελος, ὅτι παιδεύει ἐπιστημονικῶς τὸν νοῦν ὑμῶν. Ἐν τῇ Φυσιολογίᾳ, λέγει ὁ du Bois-Reymond (14) μανθάνετε ζωϊκὰ φαινόμενα καὶ τὴν σχέσιν αὐτῶν πρὸς ἄλληλα, ἐὰν δῆλα δὴ τὸ ἕτερον εἶνε ἀπότοκον τοῦ ἄλλου. Ἐκ τῶν μερικῶν γεγονότων ἀνέρχεσθε εἰς γενικώτερα, τοὺς νόμους. Τέλος, τοῦθ' ὅπερ σπουδαιότατον, ἐν τῇ ἐπὶ τῆς ἐπακτικῆς μεθόδου ἐρειδομένῃ ταύτῃ ἐρεύνῃ, εἰς ἣν ἄγει ὑμᾶς ἡ ὄρεξις τοῦ εἰδέναι τὰς αἰτίας τῶν πραγμάτων, μανθάνετε νὰ ἐπέχητε, ὅταν ἡ ἑρμηνεία δὲν ἐρείδηται ἐπὶ γεγονότων. Μόνον ὁ ἰατρός, οὗ αἱ γνώσεις θεμελιοῦνται ἐπὶ τῆς Φυσιολογίας καὶ ὅστις ἔχει ἀσκηθῆ ἐν τῷ Φυσιολογείῳ, αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἀσφαλῆ παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς καὶ γινώσκει ἐν δυσχερέσι καὶ ἐκτὸς τῆς πεπατημένης ὁδοῦ περιστάσεσι τί τὸ πρακτέον.

Τὸ ὑποκείμενον ὅμως τῆς Φυσιολογίας εἶνε λίαν δυσνόητον, διότι ὁ ὀργανισμὸς τοῦ ἀνθρώπου, οὗ περὶ τῶν λειτουργιῶν ἰδίως πραγματεύεται ἡ Φυσιολογία, εἶνε ἐπιπλοκωτάτη Μηχανή, ἧς τὰ ἀπαρτίζοντα αὐτὴν μέρη ἐπιτελοῦσι λειτουργίας ποικίλως ἀλλήλαις ἐπιδρώσας. Ἐπὶ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος φέρ' εἰπεῖν ἐπιδρᾷ ἡ ἀναπνοή, ἐπ' ἀμφοτέρας τὸ νευρικὸν σύστημα, ὅπερ ὡσαύτως ἐξήρτηται ἐξ ἐκείνων. Ἕνεκα τούτου ἡ διδασκαλία τῆς Φυσιολογίας εἶνε ἡ δυσχερεστάτη πασῶν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν (15). Ἐπιδείξεις ὅμως καὶ πειράματα ἐκτελούμενα ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Φυσιολογίας οὐ μόνον συντελοῦσιν εἰς τὴν κατανόησιν τῶν λειτουργιῶν τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἀλλὰ καὶ ἐθίζουσιν ὑμᾶς ἐκεῖνα μόνον νὰ ὑπο-

λαμβάνητε ὡς βέβαια, ἅτινα ἡ παρατήρησις καὶ τὸ πείραμα ἀποδεικνύουσιν ἀληθῆ.

Πρὸς ἐκτέλεσιν τούτων ἐν πᾶσι τοῖς Πανεπιστημίοις τῆς Εὐρώπης ὑπάρχουσι τελειότατα Φυσιολογεῖα μετ' ἀμφιθεάτρων, ἐν οἷς διδάσκεται ἡ Φυσιολογία μετ' ἐπιδείξεων, πειραμάτων καὶ παντός, ὅ,τι συμβάλλεται εἰς τὴν κατανόησιν τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

Οὕτω δέον νὰ γίνῃ καὶ παρ' ἡμῖν. Τοῦτο ὅμως ἐξήρτηται ἔνθεν μὲν ἐκ τοῦ διδάσκοντος ἔνθεν δὲ ἐκ τῶν προϊσταμένων ἀρχῶν, αἵτινες δέον νὰ φροντίσωσι περὶ τῶν ἐλλείψεων τοῦ Φυσιολογείου (16) ἰδίως δὲ περὶ τοῦ ἀμφιθεάτρου, διότι δὲν εἶνε δυνατὸν εἰς πόῤῥω τοῦ Φυσιολογείου κείμενα ἀμφιθέατρα νὰ μεταφέρωνται τὰ λεπτότατα καὶ τιμιώτατα φυσιολογικὰ ὄργανα καὶ τὰ διὰ τὰ πειράματα ἀπαιτούμενα ζῷα οὐδὲ νὰ ἐκτελῶνται ὑπὸ τοιούτοις ὅροις ὡς δεῖ τὰ φυσιολογικὰ πειράματα, ἅτινα εἶνε τὰ ἐπιπλοκώτατα πειράματα πασῶν τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν.

Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὰς προϊσταμένας ἀρχὰς πιστεύω, ὅτι θὰ ἐπιτελέσωσι τὸ ἑαυτῶν καθῆκον. Τὸ Πανεπιστήμιον προσῆλθεν ἀείποτε ἀρωγὸν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς διδασκαλίας. Ὁ δὲ νῦν ὑπουργὸς τῆς Παιδείας κηρύξας ἀνὰ πᾶσαν Ἑλλάδα καὶ μέσον Ἄργος, ὅτι εἶνε, ἵνα τῇ φράσει αὐτοῦ χρήσωμαι, «οὐτοπία νὰ διδάσκηται ἡ Φυσιολογία ἄνευ πειραμάτων» θὰ φροντίσῃ καὶ ἐν ἔργοις νὰ παράσχῃ ἡμῖν τὰ μέσα, ἵνα ἐκτελῶνται τὰ φυσιολογικὰ πειράματα, ὥστε νὰ μὴ ἔχητε μετὰ τὴν ἐκ τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου ἀποφοίτησιν ἀτελεῖς τὰς γνώσεις ὑμῶν περὶ τῶν λειτουργιῶν τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ὁμοιάζοντες πρὸς τὸν ἀγύρτην ἐκεῖνον ὡρολογοποιόν, ὅστις ἐπαγγέλλεται τὴν ἐπανόρθωσιν τῆς διαταραχθείσης Μηχανῆς τοῦ ὡρολογίου, ἐν ᾧ δὲν γινώσκει πῶς λειτουργεῖ ἡ Μηχανή.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ ἐμὲ τὸν διδάσκοντα δημοσίᾳ, φίλτατοι ὁμιληταί, ὑπισχνοῦμαι, ὅτι θὰ προσπαθήσω, ὅση μοι δύναμις καὶ σπουδή, ὅπως καὶ παρ' ἡμῖν ἡ Φυσιολογία καλλιεργῆται καὶ διδάσκηται ὡς ἐν τοῖς πρωτεύουσι Πανεπιστημίοις τῆς Εὐρώπης. Ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε δὲ δράσεώς μου γινώσκετε, ὅτι ἀείποτε ἐτήρησα τὸν λόγον μου καὶ ἀείποτε ἐπεδίωξα τὴν πρόοδον θελξίφρονα αἰσθανόμενος κουφισμὸν ν' ἀποβῶ ὠφέλιμος ὑμῖν καὶ χρήσιμος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπιστήμην.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

(¹) Ἴδε λογοδοσίαν Χρηστομάνου. Ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω, ὅτι αἱ προϊστάμεναι ἀρχαὶ τοῦ Πανεπιστημίου πάνυ προθύμως ἐξετέλουν τὰς αἰτήσεις μου. Οὕτως ἐπὶ τῆς πρυτανείας τοῦ μακαρίτου Παύλου Ἰωάννου ἐγένετο ἡ μετατροπὴ δύο μικρῶν δωματίων εἰς αἴθουσαν χρησιμεύουσαν εἰς μικροσκοπικὰς ἐπιδείξεις καὶ ἀσκήσεις, συνετάχθη καὶ ἐτυπώθη ὁ κανονισμὸς καθ' ὃν γίνονται αἱ ἀσκήσεις, συνετάχθησαν κατ' ἐντολήν μου ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ Ἀνατομείου κ. Μελισσηνοῦ καὶ τοῦ βοηθοῦ κ. Π. Ἀλεξάνδρου καὶ ἐτυπώθησαν πίνακες τῶν ἐκφύσεων καὶ καταφύσεων τῶν μυῶν καὶ τῶν νεύρων αὐτῶν, οἵτινες εἶνε χρησιμώτατοι τοῖς ἀσκουμένοις φοιτηταῖς. Ἐπὶ τῆς πρυτανείας τοῦ κ. Ι. Χατζιδάκι ἐγένετο τὸ νῦν ὑπάρχον μηχάνημα πρὸς μεταφορὰν τῶν πτωμάτων ἐκ τοῦ προπαρασκευαστηρίου τοῦ ἐν τῷ ὑπογείῳ ὑπάρχοντος εἰς τὸ ἀμφιθέατρον, ἐν ᾧ πρότερον ἐγίνετο ἡ μεταφορὰ τῶν πτωμάτων διὰ τῆς αὐλῆς τοῦ Ἀνατομείου ἐπὶ κραββάτου ὑπὸ τῶν κλητήρων τοῦ Ἀνατομείου, ἡ ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ ὑπάρχουσα ἕδρα μετὰ ἡμικυκλικῶν σιδηρῶν ῥάβδων ἐφ' ὧν κυλινδεῖται διὰ τροχιλιῶν ἡ τὸ πτῶμα φέρουσα μικρὰ τράπεζα, ἥτις περιστρέφεται καθ' ὅλας τὰς φοράς. Ἐπὶ τῆς πρυτανείας τοῦ κ. Χρηστομάνου

ἐγένετο τὸ προπαρασκευαστήριον καὶ ἡ ἐπιδιόρθωσις τῶν ἀνατομικῶν τραπεζῶν καὶ τῶν αἰθουσῶν, ἐν αἷς τελοῦνται αἱ ἀσκήσεις. Ἐπὶ τῆς πρυτανείας τοῦ κ. Ἀργυροπούλου ἀπεφασίσθη ἐμοῦ εἰσηγησαμένου νὰ γίνῃ ἡ ἐπιδιόρθωσις τῶν ὑπονόμων καὶ ἡ ἐγκατάστασις τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς ἐν τῷ Ἀνατομείῳ.

(2) Ἰδὲ Gustav Wendt: Die Entwicklung der Elemente. 1891.

(3) Ἰδὲ W. Preyer: Die organischen Elemente und ihre Stellung im System 1891. Τοῦ αὐτοῦ: Das genetische System der Elemente. In Naturwissensch. Wochenschrift Bd. VI, Nº 52 1891 und Bd.VII, Nº 1,2,3 1892.

(4) Pflüger: Über die physiologische Verbrennung in den lebendigen Organismen. In Pflüger's Archiv. Bd. 10, 1875. Ἰδὲ ἐπ' ἴσης O. Loew: The energy of living protoplasm. 1896, Ludwig Zehnder: Die Entstehung des Lebens aus mechanischen Grundlagen entwickelt. 1899.

(5) Ἡ μεγάλη πρὸς ἀποσύνθεσιν ῥοπὴ τῆς ζώσης ὕλης ὀφείλεται κατὰ τὸν Pflüger πρῶτον μὲν εἰς τὸ ὀξυγόνον, ὅπερ διὰ τῆς ἀναπνοῆς εἰσάγεται εἰς τὸ μόριον τοῦ λευκώματος καὶ ὅπερ διὰ μεταθέσεως τῶν ἀτόμων ἑνοῦται μετὰ τοῦ ἄνθρακος καὶ τοῦ ὑδρογόνου καὶ γεννᾷ ἀνθρακικὸν ὀξὺ καὶ ὕδωρ. Ὅτι δὲ ἡ ὀξείδωσις τοῦ ἄνθρακος δὲν γίνεται ἀπ' εὐθείας ἀλλ' εἰσάγεται πρῶτον ὀξυγόνον εἰς τὸ μόριον τοῦ λευκώματος καὶ εἶτα διὰ μεταθέσεως τῶν ἀτόμων τελεῖται ἡ ἕνωσις τοῦ ὀξυγόνου μετὰ τοῦ ἄνθρακος συνάγεται ἐκ τῶν πειραμάτων τοῦ Pflüger, καθ' ἃ βάτραχοι διατηροῦνται ἐν τῇ ζωῇ ἐπὶ μίαν ἡμέραν ἢ καὶ ἐπὶ πλείονα χρόνον ἐν ἀτμοσφαίρᾳ ἀποτελουμένῃ μόνον ἐξ ἀζώτου παράγοντες σύναμα καὶ ἀνθρακικὸν ὀξύ, διότι ἐν τοῖς μορίοις τοῦ λευκώματος προϋπάρχει τὸ ὀξυγόνον. Δεύτερον δὲ ἡ πρὸς ἀποσύνθεσιν ῥοπὴ τῆς ζώσης ὕλης ἑρμηνεύεται ἐκ τοῦ τρόπου τῆς γενέσεως ἐν τῷ ὀργανισμῷ τοῦ ζῶντος λευκώματος τοῦ ἔχοντος ὡς ῥίζαν τὸ CN ἐκ τοῦ μὴ ζῶντος λευκώματος οἷον εἶνε π. χ. τὸ λεύκωμα τοῦ ᾠοῦ, ὅπερ εἰσάγεται διὰ τῶν τροφῶν εἰς τὸν ὀργανισμὸν καὶ ὅπερ δὲν ἔχει ὡς ῥίζαν τὸ CN. Ὁ Pflüger φρονεῖ, ὅτι κατὰ τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος σχηματισμὸν τοῦ ζῶντος λευκώματος ἐκ τοῦ λευκώματος τῶν τροφῶν γίνεται τοιαύτη μεταβολή, ὥστε τὰ ἄτομα τοῦ ἀζώτου ἑνοῦνται μετὰ τῶν ἀτόμων τοῦ ἄνθρακος καὶ παράγουσι CN. Κατὰ τὴν ἕνωσιν δὲ ταύτην γίνεται μεγάλη ἀποῤῥόφησις θερμότητος. τοῦθ' ὅπερ συνάγομεν ἐκ τῆς μεγάλης ἐνεργείας τῆς ὑπαρχούσης ἐν τῷ CN. Ὅσῳ μείζων ὅμως ἡ ἐνέργεια τόσῳ μείζων εἶνε καὶ ἡ κίνησις τῶν ἀτόμων τοῦ CN καὶ τόσῳ εὐκολώτερον ἄρα ταῦτα εἰσέρχονται εἰς τὸ πεδίον ἐν ᾧ γίνονται αἱ κινήσεις τῶν ἀτόμων τοῦ ὀξυγόνου καὶ ἑνοῦνται

μετ' αὐτῶν. Τούτων τελουμένων ἐπιγίνεται ἀποσύνθεσις τοῦ μορίου τοῦ λευκώματος.

(6) Πᾶσαι αἱ ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις κατὰ τῆς Δαρβινείου θεωρίας ἐξενεχθεῖσαι ἀμφιβολίαι εἶνε ἀστήρικτοι. Κατ' ἀκολουθίαν οὐδεὶς τό γε νῦν ἔχον ὑπάρχει ἀποχρῶν λόγος νὰ ἀμφιβάλλωμεν περὶ τῆς ἀληθείας τῆς προκειμένης θεωρίας, ὑπὲρ ἧς πολλὰ συνηγοροῦσι γεγονότα.

(7) Οὐχὶ πάντα τὰ ἐν τῇ ὀργανικῇ φύσει εἶνε σκοπίμως διαπεπλασμένα. Περὶ τούτου μαρτυροῦσιν ἄλλα τε πολλὰ καὶ τὰ ὑποτυπώδη ὄργανα, ὧν ἔνια οὐ μόνον δὲν εἶνε σκόπιμα ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπικίνδυνα εἰς τὸν ὀργανισμόν, ὡς π. χ. ἡ σκωληκοειδὴς ἀπόφυσις. Ἀλλὰ μήπως καὶ ἐν τῇ ἀνοργάνῳ φύσει δὲν ὑπάρχει σκοπιμότης; «Und was die gerühmte Zweckmässigkeit der organischen Natur, λέγει ὁ du Bois-Reymond, beträfe, so dürfe man fragen, ob denn die unorganische Natur so unzweckmässig eingerichtet sei? Ist es nicht vortheilhaft, dass Dank einem System ausgleichender Berichtigungen, dem keine Correctionen an einer Oertlingschen Theilmaschine, kein Siemens'scher Differential-Regulator an Treue und Sicherheit gleichkommen, unser Weltenschiff keine Gefahr laüft in die Sonne zu stürzen, oder in seinem reissenden Fluge mit einem ähnlichen Segler zusammen zu stossen?» (Untersuchungen über thierische Electricität Bd. I, Vorrede p. XXVII).

(8) E. du Bois-Reymond, Kulturgeschichte und Naturwissenschaft 1878.

(9) Rubner, Die Quelle der thierischen Wärme. In Zeitschr. f. Biologie Bd. XII, 1894.

(10) Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου διέλαβον ὁ Bunge: Lehrbuch der physiologischen und pathologischen Chemie II Auflage. 1889, ὁ Heidenhain: Neue Versuche über die Aufsaugung im Dünndarm. In Pflüger's Archiv. 1894, κατ' αὐτῶν δὲ ὁ Hamburger: Über den Einflus des intraabdominalen Druckes auf die Resorption in der Bauchhöhle. Zeitschrift für Thiermedicin III s. 36.

(11) P. Flechsing, Gehirn und Seele. 1896.

(12) P. Flechsing, Die Localisation der geistigen Vorgänge. 1896.

(13) E. du Bois-Reymond: Über die Grenzen des Naturerkennens 1876. Τοῦ αὐτοῦ: Die Sieben Welträthsel. 1881.

(14) E. du Bois-Reymond: Der physiologische Unterricht sonst und jetzt. 1878.

(15) Ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ διατριβῇ ὁ ἀπαράμιλλος διδάσκαλος E. du Bois-Reymond λέγει «es giebt keine schwerer zu treibende und zu lehrende Naturwissenschaft als Physiologie».

([16]) Τὸ ἡμέτερον Φυσιολογεῖον, ἐπειδὴ τοὺς σχεδιαστὰς αὐτοῦ **οὐδόλως** ὡδήγησεν ἡ Ἐπιστήμη, ἔχει πολλὰς ἐλλείψεις, ὧν ἡ σπουδαιοτάτη εἶνε ἡ τοῦ ἀμφιθεάτρου. Ἐπειδὴ δὲ πλὴν τοῦ χώρου, ἔνθα κεῖται ἡ Νομικὴ Σχολή, οὐδεὶς ἄλλος ἐγγὺς τοῦ Φυσιολογείου ὑπάρχει πρὸς οἰκοδόμησιν τοῦ ἀμφιθεάτρου, δέον ἢ ἡ αἴθουσα τῆς Νομικῆς Σχολῆς νὰ μεταβληθῇ εἰς ἀμφιθέατρον τοῦ Φυσιολογείου ἢ νὰ οἰκοδομηθῇ νέον Φυσιολογεῖον μετὰ καταλλήλου ἀμφιθεάτρου, οὗ ἄνευ πειραματικὴ διδασκαλία τῆς Φυσιολογίας ὡς δεῖ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

εἰς -ις -ιν ἀντὶ -ιος -ιον

ΕΝ Τῌ ΜΕΤΑΓΕΝΕΣΤΕΡᾼ ΕΛΛΗΝΙΚῌ

Ὅτι οἱ τύποι οὗτοι εἰς -ις -ιν οὐχὶ διὰ φωνητικῆς ἀπωλείας τοῦ ο, τοῦ μετὰ τὸ ι, ἐγένοντο ἐκ τῶν παλαιοτέρων καὶ πληρεστέρων εἰς -ιος -ιον, ἐξῆρα μὲν πρὸ ἐτῶν ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ Kuhn Τόμ. ΛΑ' σελ. 110 καὶ ἐν τῇ Πεντηκονταετηρίδι τοῦ Πανεπιστημίου σελ. 200 κἑξ., ὡμολόγησαν δέ μοι πάντες σχεδὸν οἱ συνεργάται. Καὶ ἀληθῶς οὐδεὶς δύναται νὰ πείσῃ ἡμᾶς ὅτι φωνητικῶς τὸ μὲν ἥλιος, ἴονθος-jόθος, κοχλίος, κωβίος, ξιφίος, σκορπίος κττ., πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ ἐπίθετα, οἷον πλούσιος, ἄξιος, ἴδ̥ιος, ἄγρ̥ιος ῥιζιμαι̥ός, κρύος, ἐντόπιος κλπ. παρέμειναν ἀπαθῆ, τὸ δὲ δεξιόν, τὸ πλάγιον, τὸ Μακεδονήσι(ο)ν, τὸ πλωρήσιον-πλωρήσιν (1) (ἐν Ἀποκόπῳ 328), ὁ ἅγιος, ὁ κύριος (2), τὰ κύρια ὀνόματα εἰς

(1) Τὸ πλωρήσιον, ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ πρημνήσιον, ὅπερ καθ' ἃ ὁ φίλος κ. Γ. Παππαβασιλείου εἶπέ μοι, σῴζεται καὶ σήμερον ἔτι ἐν τοῖς περὶ τὸν Παγασητικὸν κόλπον τόποις λεγόμενον πρυμνήσι.

(2) Ἡ γνώμη ὅτι τὸ ἅγιος, κύριος ἀπέβαλον τὸ ο αὐτῶν γενόμενα ἅϊς, κύρις

-ιος, Δημήτριος, Ἐλευθέριος κττ. ἀπέβαλον τὸ ο τῆς ληγούσης (μάλιστα τὸ τονούμενον ο ἡ λέξις δεξιὸν - δεξὶ καθ' ὃ καὶ ζερβὶ ἀντὶ ζερβό)· ἢ ὅτι τῶν ὑποκοριστικῶν καὶ ἄλλων οὐσιαστικῶν εἰς -ιον ἢ -ίον τὰ πλεῖστα μὲν συνεστάλησαν φωνητικῶς εἰς -ι(ν), ἔνια δὲ οἷον ἀνώφιλιο, κατώφιλιο, ἐμπόριο, θεμέλιο, τοιχιό, χωριό, ψωλιὸ κττ. ἐσώθη· ἢ ὅτι πάλιν ἄλλα φωνητικῶς λέγονται κατὰ διπλοῦν τύπον, πρβλ. ἀνίψιο καὶ ἀνίψι, αὔριο καὶ αὔρι ἐν Ἰταλίᾳ καὶ παρὰ Σαχλήκῃ, Ἑρμην. 345, θεριὸ καὶ θερί, κτίριο καὶ κτίρι ἐν Λεξ. Βλάχου, κωλιό καὶ ἐν Βελβενδῷ κωλί, σάλιο καὶ σάλι, φορτιό καὶ φορτί ἐν Αἰτωλίᾳ καὶ Ἀκαρνανίᾳ, φύλλιο καὶ φύλλι, ψοφίμιο καὶ ψοφίμι κλπ.

Ἀποβαλὼν δὲ τότε τὴν κατὰ φωνητικοὺς νόμους ἀπώλειαν τοῦ ο καὶ ἑρμηνείαν τούτων ἐζήτησα νὰ ἑρμηνεύσω τὴν γένεσιν αὐτῶν διὰ ξενικῆς ἐπιδράσεως, εἰπὼν ὅτι κατὰ μίμησιν τῶν Λατ. κυρίων καὶ προσηγορικῶν εἰς *-ius* καὶ *-is*, εἰς *-arius* καὶ *-aris* (1) κττ. ἐγένοντο τὰ ἡμέτερα. Εἶπον δ' ὅτι ἀφοῦ ἡ κλητικὴ καὶ ἡ γενικὴ πάντων τῶν εἰς -ius -arius ἔληγεν εἰς -ī -arī, καὶ ἡ ὀνομαστικὴ καὶ αἰτιατικὴ τούτων ἐν Ἰταλίᾳ μετὰ διττοῦ τύπου ἐξεφέροντο -ius -ium καὶ -is -im, -arius -arium καὶ -aris -arim, οὐδὲν θαῦμα, ὅτι καὶ ἐν Ἑλλάδι ὁμοίως οὕτως ἐλέγοντο, τοσοῦτο μᾶλλον ὅσον ὁ μὲν εἰς -ιος -ιον τύπος ἦν πασίγνωστος ἐν Ἑλλάδι καὶ κατ' αὐτὸν πλεῖστα ἐκλίνοντο, ὁ δὲ εἰς -ις πολλῷ ἧσσον (λ. χ. εὔχαρις,

οὐχὶ διότι ἐγένοντο οὐσιαστικά, ὅπως ἐγὼ εἶχον εἰπεῖ, ἀλλὰ διότι προετάσσοντο τῶν εἰς -ις ληγόντων κυρίων ὀνομάτων, λ.χ. ὁ ἅϊς Δημήτρις, ὁ κύρις Ἐλευθέρις κττ., ἀναιρεῖται ὑπὸ τῶν ἐπιθέτων πλάγιος, δεξιός, ὧν τὸ οὐδέτερον γένος, τὸ πλάγιον, ἐπειδὴ ἐγένετο οὐσιαστικὸν δηλοῦν τὰς κατωφερεῖς, κεκλιμένας χώρας ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς πεδιάδας, ἢ ἑκάτερον μέρος τοῦ στήθους τὸ ὀνομαζόμενον πλευρόν, καὶ τὸ δεξὶ = ἡ δεξιὰ χείρ, διὰ τοῦτο ἔλαβον τὸν τύπον εἰς -ιν, τὸ πλάγιν, τὸ δεξίν. Τὰ παραδείγματα ταῦτα μετὰ τῶν ἄλλων ἀνέγραψα ἐν Περιοδικῷ Kuhn Τομ. ΛΛ' σελ. 110, ἀλλ' ὁ ἀντειπὼν παρέλιπεν αὐτὰ ἀμνημόνευτα εὐκολωτέραν, ὡς φαίνεται, κρίνας τὴν διὰ τῆς σιγῆς ἀναίρεσιν.

(1) Δέν με λανθάνει ὅτι τὸ μὲν ἐπίθημα -aris προελθὸν κατ' ἀφομοίωσιν ἐκ τοῦ -alis εἶναι ἀλλότριον γενετικῶς τοῦ -arius, ὃ ἐκ τοῦ *-asius*, καὶ ὅτι οὐδέποτε ἐναλλάσσεται πρὸς τὸ -alius (πρβλ. Prellwitz, Bezzenberger Beitr. Τομ. ΚΔ' σελ. 94). Ἀλλ' ἐπ' ἴσης ἐπίσταμαι, ὅτι, καθ' ὁ κ. Paucker ἐν Περιοδικῷ Kuhn τομ. ΚΖ' σελ. 113 κἑξ. ἐδίδαξεν, ταῦτα συνέπεσον πολλαχῶς ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν, ὥστε πολλάκις μὲν τὰ εἰς -arius ὑπελαμβάνοντο ὡς οὐσιαστικὰ ἀπέναντι τῶν εἰς -aris -alis ἐπιθέτων, πολλάκις δ' ὅμως καὶ οὐδαμῶς διέφερον ἀλλήλων.

εὔπολις κττ.). Διὰ ταῦτα, καθ' ἃ γράφει ὁ Eckinger (Die orthographie lateinischer Wörter in gr. Inschriften 132 κέξ.), ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰ Λατινικὰ δικατάληκτα ἐπίθετα τῆς τρίτης κλίσεως καὶ τὰ ὁμοίως ἐσχηματισμένα κύρια ὀνόματα μετεπλάττοντο μεταφερόμενα εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν κατὰ τὴν α' καὶ β' Ἑλληνικήν· πρβλ. ὀνόματα εἰς -aris, καλιγάριος, φαμελιάριος, πριμιπιλάριος, πουλικάριος, Λατιαρία, Σαικλάριος, Σκλουτάριος κττ., ἀλλὰ καὶ ἀκκουβιτάρις, πρειμιπειλάριν, σαικλάρεις αἰτ.πληθ. κττ. Εἰς alis, -elis -ilis -ulis. κοξάλιον (coxale), κουρούλλιος, ἀστίλιον, μείλιον, Ἀπρίλιος (δοτ. πληθ. Ἀπρειλίαις), Αὐγουστάλιος (καὶ Αὐγουστᾶλις), Γενεάλιος, Κερεάλιος καὶ (Κεριάλης Κερεᾶλις), Φιδήλιος, Λιβεράλιος (καὶ Λειβερᾶλις) Μαρτιάλιος (καὶ Μαρτιᾶλις, Μαρτιᾶλι δοτ. καὶ Μαρτιάλῃ, Μαρτιάλιον), Νατάλιος (καὶ Νατᾶλις), Κυρινάλιος, Τριουμφάλιος, Οὐειτάλιος Βειτάλιος (καὶ Οὐειτᾶλις, Βιτᾶλις καὶ -λης). Εἰς -ensis ἐπίθετα, ἀλγενησίας, καστρήσιος (ἀλλὰ καὶ καστρήσιος γεν. τοῦ καστρῆσις), ἀκομανταρήσιος, ρειπήσιος, Ἀγριππήσιοι, Αὐγουστήσιοι, Καμπήσιοι, Φρεντηνσία, Λυγδωνήσιος, Μαρτήσιοι, Μοτονήσιος κττ. (1). Εἰς -ber ὀνόματα μηνῶν, Σεπτέμβριος, Ὀκτώβριος, Νοέμβριος, Δεκέμβριος. Καὶ ἀπὸ τῆς ὀνομ. Juvenis εὑρέθη γεν. Ἰουβενίου.

Ἀφοῦ ἄρα τοσαῦτα Λατ. ὀνόματα μετὰ δύο τύπων εἰσήχθησαν καὶ ἐκλίνοντο (οὕτω διττῶς) ἐν τῇ Ἑλληνικῇ, καὶ γενικαὶ οἷον Ἰουβενίου, Κερεαλίου, Ἀπριλίου, Λιβεραλίου κττ. κττ. ἀπὸ ὀνομαστικῶν Ἰούβενις, Κερεᾶλις, κττ. ἐλέγοντο, οὐδὲν θαῦμα, ἔλεγον, ὅτι κατὰ ταῦτα καὶ Ἑλληνικῶν ὀνομάτων ἡ ὀνομαστικὴ καὶ αἰτιατικὴ ἐσχηματίσθη εἰς -ις -ιν παρὰ τὴν γεν. καὶ δοτ. εἰς -ίου -ίῳ, ἤτοι ἐλέχθη Εὐγενίου, Εὐγενίῳ - Εὐγένις Εὐγένιν, Ὀλυμπίου Ὀλυμπίῳ - Ὀλύμπις, Ὀλύμπιν, καὶ οὕτω καθεξῆς πάντα τὰ εἰς -ιος -αος καταλήγοντα πρότερον ἀρσενικὰ κύρια κατέληξαν κατὰ μικρὸν εἰς -ις -ας, Γρηγόρις, Δημήτρις, Νικόλας, κλπ.

(1) Καὶ σήμερον ἔτι πάντα τὰ εἰς -ησιος μετουσιαστικὰ καὶ ἄλλα ἐπίθετα ἐκφέρονται μετὰ τοῦ ο, χοιρήσιος καραβήσιος, ποταμήσιος κλπ. κλπ., μόνον δὲ τὸ οὐσιαστικὸν γενόμενον μακεδονήσι ἐκφέρεται ἄνευ αὐτοῦ (πρβλ. Περιοδικὸν Krumbacher Β' 224).

Πρὸς τούτοις, ἔλεγον, ἡ πληρεστέρα γενικὴ καὶ δοτ. τούτων εἰς -ίου -ίῳ, ὁμοιοτάτη οὖσα τῇ τῶν οὐδετέρων γενικῇ καὶ δοτικῇ εἰς -ίου -ίῳ, Φιληματίου Φιληματίῳ, Κιτίου Κιτίῳ κττ., ἐγένοντο αἰτία ὥστε νὰ καταρτισθῇ καὶ ὀνομαστικὴ καὶ αἰτιατικὴ τῶν οὐδετέρων τούτων βραχυτέρα εἰς -ιν ἀντὶ -ιον, ἤτοι νὰ συμπληρωθῇ ἡ ἀναλογία, Εὐγενίου Εὐγενίῳ : Φιληματίου Φιληματίῳ :: Εὐγένις Εὐγένιν : Φιλημάτιν Φιλημάτιν, Κίτιν, παιδίν, τυρίν κλπ. Ὅτι δὲ καὶ Λατινικὰ οὐδέτερα εἰς -ιν εἰσαχθέντα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσι κατὰ μικρὸν ὡς πρότυπα πρὸς τὸν βραχύτερον τοῦτον σχηματισμόν, πρόδηλον· πρβλ. ὀσπίτιν, ὀφφίκιν, ὀψίκιν, μεμόριν, παλουμβάριν, Αὐγουστᾶλιν, δηνᾶριν, σουψέλλιν, ταβέλιν, βησσᾶλιν, μίλλιν, κοξᾶλιν, ἀστῖλιν κλπ. κλπ.

Ὅτε δὲ τὰ πρωτόκλιτα γνήσια Ἑλληνικὰ ὀνόματα εἰς -ης ἠδύναντο νὰ σχηματίζωσι τὴν γενικὴν εἰς -η ὅπως καὶ τὰ εἰς -ας εἰς -α ἀντὶ -ου, καὶ τὸ -η τοῦτο φωνητικῶς συνέπεσε τῷ -ι, διὸ βραδύτερον ἐγράφετο ἐκ παραλλήλου ἀδιαφόρως Μαρτιᾶλις καί, ὅπως λάβῃ γνωστοτέραν ὄψιν, Μαρτιάλης, Κερεάλης, Βιτάλης, κουρούλης, ἐκουέστρης, Ἀνιήνσης, Ἀρνήνσης, Μερκουριάλης, Πρωβινκιάλης (πρβλ. Eckinger, ἔνθ. ἀνωτ. 49), τότε φυσικώτατον ἦτο καὶ ἡ γενικὴ τῶν εἰς -ις ἢ -ης ὀνομάτων τούτων ν᾿ ἀρχίσῃ νὰ σχηματίζεται οὐχὶ εἰς -εως, κατὰ τὸ ὄφεως, ἢ εἰς -ιος, διότι ἡ τοιαύτη κλίσις τότε ἀπηρχαιοῦτο, ἀλλ᾿ εἰς -ι ἢ -η, καὶ δὴ παρὰ τὸν παλαιὸν τύπον Εὐγενίου, Ὀλυμπίου ν᾿ ἀναφανῇ καὶ κατὰ μικρὸν ἐπικρατήσῃ ὁ τύπος τοῦ Εὐγένι, τοῦ Ὀλύμπι κλπ. Καὶ ἐν μὲν τοῖς ἀρσ. εἰς -ις ἢ -ης κατίσχυσε κατὰ μικρὸν ὅλως ὁ κατὰ τὰ τὰ ἡμέτερα πρωτόκλιτα εἰς -ης -η (-ας -α, -ους -ου, κλπ.) σχηματισμός, ἤτοι κατὰ τὸ ἀπηλιώτης ἀπηλιώτη ἀπηλιώτῃ ἀπηλιώτην ὦ ἀπηλιώτη, κλέπτης κλέπτη κλέπτῃ κλέπτην κλέπτη, ταμίας ταμία (ἀντὶ ταμίου), Ἰησοῦς Ἰησοῦ κλπ. ἐσχηματίσθη κατὰ μικρὸν καὶ κατίσχυσεν ὅλως τὸ σχῆμα ὁ Αὐρῆλις τοῦ Αὐρῆλι τῷ Αὐρῆλι τὸν Αὐρῆλιν Αὐρῆλι ἢ βραδύτερον ὁ Αὐρήλης τοῦ Αὐρήλη τῷ Αὐρήλῃ τὸν Αὐρήλην ὦ Αὐρήλη, ἐν δὲ τοῖς οὐδετέροις, ἐπειδὴ σχῆμα ἀρχαίων οὐδετέρων εἰς -ιν, γεν -ι, δὲν ὑπῆρχεν, καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀναλογία ἐπὶ ταῦτα

ἐμμέσως μόνον καὶ κατὰ μικρὸν ἐπεξετάθη, διὰ ταῦτα ἡ μὲν ὀνομαστικὴ καὶ αἰτ. εἰς -ιον τῶν πλείστων οὐδετέρων ἑλκυσθεῖσα ὑπὸ τῆς ὀνομαστικῆς καὶ αἰτ. τῶν ἀρσ. ἔληξεν εἰς -ιν, ἀλλ' ἡ γενικὴ καὶ δοτικὴ διέσωσαν τοὺς ἀρχαίους τύπους αὐτῶν εἰς -ιου -ιῳ καθ' ἃ καὶ ὁ πληθ. εἰς -ια, παρὰ τὴν γενικήν, δοτικὴν καὶ τὸν πληθυντικὸν εἰς -ιδες τῶν εἰς -ης ἀρσ., ἤτοι τοῦ περιβολάρη οἱ περιβολάριδες, οἱ τσαγγάριδες κττ. κατὰ τὸ ὄφιδες, Ἀπρίλιδες κττ. Πότε κατίσχυσεν ὁ τύπος τῆς γενικῆς καὶ δοτικῆς τῶν ἀρσ. εἰς -ι ἢ -η, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μάθωμεν διὰ τὴν ἐλλιπῆ παράδοσιν· ὁ Eckinger σελ. 137 ἀναφέρει δοτικὰς Φόρτι, Μαρτιάλι. Πάντως δ' ὅμως ἡ μεγάλη τάξις τῶν εἰς -ης -η (πρόφερε -is -i) πρωτοκλίτων γνησίων Ἑλληνικῶν εἵλκυσε ταῦτά ποτε, εἰ καὶ διὰ τὴν ἐλλιπῆ καὶ πλημμελῆ παράδοσιν τῆς γλώσσης δὲν εἶναι ἡμῖν δυνατὸν νὰ παρακολουθήσωμεν τῇ κατὰ μικρὸν ἐπιδόσει τοῦ ἐξομαλισμοῦ τούτων. Ταῦτα εἶπον.

Νῦν δ' ἐπανέρχομαι ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν τούτων, ἐπειδὴ φρονῶ, ὅτι, ἂν τὰ Λατινικὰ ταῦτα, περὶ ὧν ἐγένετο λόγος, ἐπεκούρησαν βραδύτερον τῷ σχηματισμῷ τούτῳ παρ' ἡμῖν εἰς τελείαν κατίσχυσιν, ἀλλ' ὅμως τὴν πρώτην γένεσιν ἔλαβεν, ἂν μὴ παντάπασι σφάλλωμαι, ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλληνικῇ καὶ κατ' ἀναλογίας γνησίας Ἑλληνικάς. Τοῦτο ἐπείσθην παρατηρήσας ὅτι ὀνόματα εἰς -ις -ιν εὑρίσκονται ἐν Ἑλλάδι, ἅτινα δὲν δύνανται νὰ ἑρμηνευθῶσι διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν Ῥωμαίων. Οὕτω λ.χ. ἀναγινώσκεται Σιδέκτας ἀντὶ Θεοδέκτας ἐν ἐπιγραφῇ Σπάρτης Collitz, 4440 καὶ 4441 τῆς α' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος καὶ Σὶν φέρων αὐτ. 4445, 55 ὁμοίως τῶν πρὸ Χριστοῦ χρόνων. Οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ νοήσῃ πῶς ἐπὶ τὸ Λακωνικώτατον τοῦτο ὄνομα ἔμελλε νὰ ἐπιδράσῃ ἡ Λατινικὴ γλῶσσα· ὁμοίως ἀναφαίνονται ἐν Αἰγύπτῳ τύποι τοιοῦτοι συγκεκομμένοι εἰς -ιν ἀντὶ -ιον, εἷς δὲ καὶ εἰς -ς ἀντὶ -ος πολὺ πρὸ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπικρατήσεως καὶ ἐπιδράσεως· πρβλ. Edwin Mayser, Grammatik der gr. Papyri σελ. 44, Πτολεμαῖς (165 π. Χ.), ἐγκοιμήτριν (163 π. Χ.), ἡμιόλιν (259 π Χ), ἀργύριν, Σαραπιῆν (Σαραπιεῖον) (τοῦ 165 π. Χ.), ἐκμαγῆν (= ἐκμαγεῖον) (163 π. Χ.), ἔλαν ἀντὶ ἔλαον = ἔλαιον (163 π. Χ.)· ἡμιωβέλιν δ' ἀνεγνώσθη ἐπὶ νομίσματος τοῦ Αἰγίου τοῦ 146—3 π. Χ.

Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα δὲν δύνανται νὰ ἑρμηνευθῶσιν οὔτε διὰ Ῥωμαϊ-

κῆς ἐπιδράσεως οὔτε διὰ φωνητικῆς ἐκπτώσεως τοῦ ο μετὰ τὸ ι, ἅτε οὔτε ἐν τῇ Λακωνικῇ οὔτε ἐν ἄλλῃ τινὶ Ἑλληνικῇ διαλέκτῳ τοῦ ιο συστελλομένου εἰς ι, διὰ τοῦτο φρονῶ ὅτι δύναται νὰ προταθῇ ἡ ἀκόλουθος τούτων ἑρμηνεία· τ. ἔ. εἶναι γνωστὸν πρῶτον ὅτι ἀρχαιόθεν παρὰ τὰ κύρια σύνθετα ὀνόματα ἐσχηματίζοντο ὑποκοριστικοὶ τύποι αὐτῶν εἰς -ιας -εας -ιος -ις, δεύτερον ὅτι τὸ ἔθος τοῦτο μετηνέχθη κατὰ μικρὸν καὶ ἐπὶ τὰ προσηγορικά, καὶ τρίτον ὅτι τὰ ἐπωνύμια πολλάκις ἐλάμβανον τὸν τύπον τοῦτον εἰς -ις, παρὰ τοὺς ἄλλους εἰς -ιας -εας -ιος κλπ. Ἀναγράφω παραδείγματα τῶν κατηγοριῶν τούτων.

Ἆγις -ίας -ίων Ἀγέλαος Ἀγησίλαος κλπ., Ἄθηνις -νίας -νίων -νων, Ἄλεξις -ίας -ξων, Ἄνανις -νιος, Ἄριστις -έας -ίων, Βάσιλις - τὸ Βασίλιον, Βάκχις -ιος, Βαῦκις -ων ος, Βοῦλις -ίας Βώλιος ίων, Γνάθις -ιος, Γόργις -ίας -ος -ων, Γρύλις -λος -λων -λίων, Δέξις -ίας -ιος, Ἕρμις -ίας, Ξεῦξις, -ιος, Κέρκις -ίων, Κῆπις -ίων, Κλέοβις Ὄροβις Πόλυβις παρὰ τὸ Καλλίβιος Πολύβιος -βος, Ὀρόβιος κλπ., Κόπρις -ίας, -ων. Κρῖθις -ίας, Λύκις -ιος, Λύσις -ίας -έας, Μῆνις -ιος, Μνᾶσις -έας, Μοῖρις -ιος -έας -ίας, Μόλπις -ος -ίων, Μόρμις -ίας, Μύρις -ων, (ὁ) Νέμεσις -ιος, Ξάνθις -ιος -ίας, Ξένις -νιος -νίας -νέας -νος, Πίμφις -ων, Σίλλις -ιος -εύς, Σῖμις -ος -ίας, Σκόλλις -ος, Σμῖλις -ων, Στρόμβις -ος, Στροῦθις -ος -ων, Στρόφις -ιος, Σῶτις -ιος, Τέλεσις -ίας, Τέλλις -ίας καὶ Τέλλος, Τίσις -ίας -έας, Τύννις -νος -νίας, Φάλις -ιος, Φᾶμις - Φήμιος, Φεῖδις -ιος -ίας, Φίλλις -ιος, Φίντις -ίας, Φόρμις -ων -ίων, Φρύνις -νος -νων -νᾶς -ιχος, Φύλλις -ιος, Χαῖρις -ίας -έας, Χαῖτις -τος, Χαῦνις -νιος, Χέρσις -ίας, Χρόμις -ίος. Ἔτι δὲ καὶ ὀνόματα προσηγορικὰ εἰς -ις ὑπὸ τοῦ A. Fick παρατεθέντα ἐν Κουρτίου Μελέταις Τομ. Θ' σελ. 176 κέξ., οἷον γάστρις παρὰ τὸ γαστρίμαργος, γύννις παρὰ τὸ γύνανδρος· δίφρις· ὁ ἑδραῖος καὶ καθήμενος ἀεί, οἷον ἀργὸς Ἡσυχ.· εὔνις παρὰ τὸ εὐνέτης σύνευνος· κόπις παρὰ τὸ λογοκόπος, δημοκόπος· πάλαμις· τεχνίτης Ἡσυχ. παρὰ τὸ εὐπάλαμος· πρέσβις παρὰ τὸ πρεσβευτής· σίνις παρὰ τὸ σινάμωρος· στόμις καὶ στομίας Στόμιος παρὰ τὸ στόμαργος· στρόφις Στροφίος παρὰ τὸ

πολύστροφος, Ἀγάστροφος· τρόφις παρὰ τὸ τρόφιμος-τροφός· τρόχις παρὰ τὸ τροχίλος-τροχος· ψεῦδις παρὰ τὸ φιλοψευδής.

Καθ' ὃν ἄρα τρόπον ταῦτα πάντα ὑποκοριζόμενα μὲν κατ' ἀρχάς, ἔπειτα δὲ καὶ ἄνευ τινὸς ὑποκοριστικῆς σημασίας, ἠδύναντο παρὰ τὰς ἄλλας καταλήξεις νὰ λάβωσι τὴν -ις, οὕτως ἠδύναντο καὶ τὸ Τιμόθεος-Τιμόσιος Φιλόσιος Μαντίσιος νὰ τραπῶσιν εἰς Τίμοσις Φίλοσις Μάντισις κττ. καὶ ἐντεῦθεν τὸ σι-ς νὰ τεθῇ καὶ ὡς α' συνθετικόν, οἷον Σιδέκτας, Σίδωρος, ὁ Σὶν φέρων (= ὁ θεοφόρος, Ζεὺς πατήρ, Jupiter, Μεγάλη Μήτηρ). Πάντως ὁ σχηματισμὸς τοῦ -σις ἀπὸ τοῦ -σιος (-θιὸς -θεὸς) εἶναι ἀδύνατον νὰ ἑρμηνευθῇ κατ' ἄλλον τρόπον ἢ διὰ τῆς ἀναλογίας ἤτοι διὰ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν παραλλήλων Τίμοσις, Φίλοσις παρὰ τὸ Τιμόσιος ὅπως Χαῖρις Φύλλις κττ. παρὰ τὸ Χαίριος, Φύλλιος. Ἀλλὰ καθ' ὃν τρόπον τὰ λήγοντα εἰς -σις ἀντὶ -σιος οὕτως ἠδύναντο καὶ ἄλλα πάμπολλα λήγοντα πρότερον εἰς -ιος νὰ ὑποκορισθῶσιν εἰς -ις, ἤτοι κατὰ τὸ Τίσιος, Λύσιος-Τίσις, Λύσις κττ. ἠδύνατο νὰ λεχθῇ καὶ ἐλέχθη καὶ Ἐλευθέριος-Ἐλευθέρις Ὀλύμπιος-Ὀλύμπις κλπ. κλπ. (1).

Πρὸ πάντων ἦν τοῦτο δυνατὸν καὶ αὐτὸ τοῦτο προσδόκιμον ἐν Αἰγύπτῳ, ἔνθα πρῶτον μὲν πάμπολλοι ἐκ πάντων τῶν Ἑλληνικῶν φύλων συνέδραμον Ἕλληνες ποικίλως ἐσχηματισμένα ὀνόματα φέροντες, καὶ ἔνθα παραβαλλόμενα τὰ διαλεκτικὰ Κλέοβις, Φίντις, Ἆγις, Νῖκις, Κλέοθθις, Κλέομμις, Πόλυβις, Ὄροβις κλπ. πρὸς τὰ πληρέστερα Κλεόβιος Πολύβιος, Ὀρόβιος κλπ. κλπ. ἠδύναντο εὐκολώτατα νὰ ὑποληφθῶσιν ὡς παράλληλα ἰσοδύναμα καὶ δὴ παρὰ πάντα ἄλλον πληρέστερον τύπον δυνατὰ καὶ ἐπιτετραμμένα. Δεύτερον δὲ πολλὰ Αἰγυπτιακὰ ὀνόματα ἔληγον εἰς -ις γεν. -ιος, ἔνια δὲ καὶ εἰς -ις καὶ -ιος γεν. -ιου, πρβλ. Grenfell and Hunt, Papyr. Oxyr. Α' σελ. 80-1 Πέσουρις γεν. Πεσούριος, 97 Θώνιος καὶ 98 Θῶνις Θωνίου, 97 Πέκυσις -σιος, 172-3 Ἄφυγχις -χίου, 123 Παχοῦμις -ιν, Πετόσειρις -ιος, 177 Ὄννωφρις -ριος 178.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι τῶν παλαιοτέρων ἡ γενικὴ ἐν ταῖς διαλέκτοις (πλὴν τῆς Ἰωνικῆς καὶ Ἀττικῆς) ἔληγον εἰς -ιος καὶ δὴ διέφερε

(1) Ὅτι ἡ ἀναλογία ἐν τούτοις μέγα συνεβάλετο μανθάνει τις ἐνθυμούμενος τὸ αὔρι ἀντὶ αὔριον ἐν Ἰταλίᾳ καὶ παρὰ Σαχλήκῃ κατὰ τὸ πρωὶ βράδυ.

τῶν μεταγενεστέρων τούτων, ἥτις καθ' ἃ φαίνεται, δὲν ἔληγεν οὕτω συνήθως· ἀλλὰ ῥητέον πρῶτον ὅτι καὶ οὕτως ἐσχηματίζετο ἡ γενικὴ τούτων, (πρβλ. τοῦ καστρήσιος παρ' Eckinger ἔνθα ἀνωτ. σελ. 133)· ἔπειτα ὅτι κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους τούτους χρόνους ἡ περιττοσύλλαβος κλίσις ἐκβαλλομένη ἀπὸ τῶν ἄλλων ὀνομάτων (ἡ ῥάχι τῆς ῥάχις, ἡ Σαλαμῖνα τῆς Σαλαμίνας κττ.) δὲν ἠδύνατο νὰ παραμένῃ ἐν τούτοις· ἐλέχθη ἄρα τότε ὁ Ξεῦξις τοῦ Ξεῦξι ὅπως ὁ παχὺς τοῦ παχύ, ὁ Μάρις τοῦ Μάρι κλπ.

Κατ' αὐτὰ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ τύπος οὗτος εἰς -ις ἀντὶ -ιος καὶ -ιν ἀντὶ -ιον ἀνεφάνη μὲν ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἐπέδωκε δὲ καὶ κατίσχυσε διὰ τῆς εἰσβολῆς πολυπληθῶν Λατινικῶν ὀνομάτων, δι' ὧν ὁ τύπος οὗτος κατέστη κοινὸς καὶ συνήθης ἐν Ἑλλάδι ὅπως καὶ ἐν Ἰταλίᾳ.

Εἶχον πρὸ πολλοῦ καταγράψει καὶ ἀνακοινώσει τἀνωτέρω εἰς τὴν ἑταιρείαν ἡμῶν (πρβλ. Ἀθηνᾶς Τομ. ΙΑ΄ σελ. 590), ὅτε ἀνέγνων δύο ἄλλας ἑρμηνείας τούτων. Ἐπειδὴ δὲ διαφωνῶ πρὸς αὐτὰς νομίζω ὅτι μοι ἐπιβάλλεται νὰ μὴ ἀντιπαρέλθω αὐτὰς ἐν σιγῇ, ἵνα μὴ οἱ ἀναγνόντες ἐκείνας καὶ βλέποντες νῦν τὰ ἐμὰ ἀπορῶσι περὶ τοῦ πρακτέου.

Ἐδιδάχθη πρῶτον ὅτι ἡ ἀποβολὴ τοῦ ο κατόπιν τοῦ ι ἐν τοῖς ὑποκοριστικοῖς εἰς -ιον ἐγένετο τὸ κατ' ἀρχὰς φωνητικῶς ἐν τοῖς παροξυτόνοις εἰς -ίον, ἐπειδὴ ἐλέχθη ὅτι κατὰ φωνητικὸν νόμον τὸ τονούμενον ι καταπίνει τὸ ἄτονον ο· ἐκ τούτων δὲ μετεδόθη ἡ κατάληξις αὕτη -ιν καὶ ἐπὶ τὰ παροξύτονα. Ἵνα δὲ ἡ ἑρμηνεία αὕτη λάβῃ τινὰ πιθανότητα, ὑπεστηρίχθη ὅτι, ἄν τις ἀριθμήσῃ ὅσα ἐν τῇ Einleitung σελ. 36 κἑξ. παρέθηκα παραδείγματα, μανθάνει ὅτι, τὰ παροξύτονα εἰς -ίον εἶναι πολλῷ πολυαριθμότερα τῶν προπαροξυτόνων εἰς -ιον. Ἀλλ' εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐγὼ προκειμένου ν' ἀποδείξω ὅτι, καθ' ἃ ἐδίδαξεν ὁ Ἡρῳδιανὸς Α΄ 356, 5 περὶ τῶν ἀρχαίων ὑποκοριστικῶν εἰπὼν ὅτι τὰ τριβράχεος ῥυθμοῦ ὑποκοριστικὰ εἰς -ιον προπαρωξύνοντο, τὰ δὲ δακτυλικοῦ παρωξύνοντο (κτένιον, πόδιον, ἀλλὰ χαρτίον, σταυρίον κλπ.), οὕτω λέγεται καὶ σήμερον τὸ βόλι τὸ πόδι τὸ κτένι κλπ. ἀλλὰ τὸ ἀρνί, τὸ βουνί, τὸ χαρτί, τὸ δαδί, τὸ κλειδί, τὸ παιδὶ κλπ., προκειμένου, λέγω, περὶ τούτου, ἐγὼ δὲν παρέλαβον εἰ μὴ μόνα τὰ τρισύλλαβα καὶ διὰ μόνου τοῦ

ἐπιθήματος -ιον σχηματισθέντα, οὐχὶ δὲ τὰ ὑπερτρισύλλαβα καὶ τὰ δι' ἄλλων ὑποκοριστικῶν καταλήξεων ἐσχηματισμένα· πρβλ. ὀμμάτιον, ὀψάριον, πετράδιον, χρυσάφιον, ζωύφιον κλπ. κλπ. Ταῦτα δ' εἶναι πολὺ πλείονα τῶν εἰς -ίον παροξυτόνων. Ἀπορεῖται ἄρα πῶς τὰ εὐαριθμότερα παροξύτονα ἔμελλον νὰ ἑλκύσωσι τὰ πολυαριθμότερα προπαροξύτονα εἰς -ιον. Πρόσθες τούτοις ὅτι ἡ τάξις τῶν εἰς ιος -ις ἀρσενικῶν κυρίων καὶ προσηγορικῶν οὐδεμιᾶς οὕτω τυγχάνουσιν ἑρμηνείας, εἰ καὶ εἶναι ἱστορικῶς βέβαιον καὶ ἀναντίλεκτον, ὅτι οὐχὶ βραδύτερον τῶν εἰς -ιν ἐμφανίζονται ἐν τῇ γλώσσῃ τὰ ἀρσενικὰ εἰς -ις ἀντὶ -ιος.

Ἔπειτα παρατηρεῖται ὅτι, ἄν τις ἐξαιρέσῃ ὀλίγα τινὰ παραδείγματα δυνάμενα νὰ ἑρμηνευθῶσιν ἄλλως, οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ, πλὴν ἐν τῇ ληγούσῃ τούτων τῶν τάξεων τῶν ὀνομάτων τὸ -ίο συστέλλεται φωνητικῶς εἰς -ί. Διατί λ.χ. τὸ κρύος, τὸ δύο, τὸ ἴονθος, ποῖος κωβίος κττ. δὲν ἔγεινε κρύς, δύ, ἴθος κττ. ἀλλὰ κρυjός, δ̮ό, κωβ̮ὸς jόθος ποιός; Καὶ ὅμως ἐν πᾶσι τούτοις ἐτονίζετο μὲν τὸ ι, ἦν δ' ἄτονον τὸ ο. Ὁμοίως ἐγένετο τὸ ἡδύοσμος δjόσμος οὐχὶ δύσμος, Δ̮ονυσάδες δὲ λέγονται νησῖδες παρὰ τὴν ἀνατολικὴν Κρήτην, οὐχὶ Δινυσάδες.

Ἔπειτα παρατηρεῖται ὅτι λέγομεν οὐ μόνον τ' ὁρίζετε (=τί ορίζετε;) ἀλλὰ καὶ τ' ἐλέγατε; τ' ἐκάμετε; τ' ἐφάγετε; τ' ἔχετε; τ' ἔρχεσαι νὰ κάνῃς; κττ., τοῦτ' ἐστιν ὅτι οὐ μόνον πρὸ τοῦ ἰσχυροτέρου ο ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ ἀσθενεστέρου ε, τονουμένου καὶ ἀτόνου, ἀποβάλλεται τὸ ί, τὸ ἀσθενέστατον πάντων τῶν φωνηέντων τῆς γλώσσης ἡμῶν. Δῆλον ἄρα ὅτι περὶ φωνητικῆς ἀπωλείας τοῦ ο μετὰ τὸ ι οὐδεὶς δύναται νὰ γίνηται λόγος.

Ἀλλ' ἄν τις ἰσχυρογνωμονέστερος ὢν ἤθελεν ἐπιμένει τῇ δοξασίᾳ ταύτῃ καὶ ἤθελεν ἐξακολουθεῖ διατεινόμενος ὅτι φωνητικῶς τὸ ίο ἐγένετο ί ἐν τοῖς εἰρημένοις ὑποκοριστικοῖς εἰς -ίον, πάλιν ἐρωτῶ διατί α) δὲν συνεστάλησαν ὁμοίως καὶ τὰ τόπου ἢ ὀργάνου δηλωτικὰ εἰς εῖ; πρβλ. μαγερειό, κρασοπουλειό, πλυσταρειό, μακελλειό, χειμαδειό, ἀλετριβιδειό, μυλωναρειό, ἀγγειὸ (μόνον ἐν Πόντῳ ἀγγεῖ), δοχειὸ κττ.; β) διατί λέγεται πάντοτε ἐναντίος ἐνάντιος ἀνάδ̮ος, κρύος κττ.; γ) διατί τὰ ἐθνικὰ εἰς -αῖος δὲν συνεστάλησαν εἰς -αῖς, πρβλ. Ἀθηναῖος, Κορωναῖος, Ὑδραῖος,

κττ.; Διότι εἶναι προφανὲς ὅτι καὶ τὸ μακρὸν ει τῶν τόπου καὶ ὀργάνου δηλωτικῶν καὶ τὸ αι εἴτε διφθογγικῶς ἔτι εἴτε ὡς ε̄ τότε ἐξεφωνεῖτο, πάλιν θὰ ἠδύναντο νὰ συντελέσωσιν εἰς τὸν ἐξαφανισμὸν τοῦ ἑξῆς ο καὶ τοῦτο πολὺ μᾶλλον ἢ τὸ βραχὺ ι.

Ἐκ πάντων τούτων δύναται μετὰ βεβαιότητος πλήρους νὰ συναχθῇ α) ὅτι οὐχὶ κατὰ φωνητικὴν τροπὴν ἀλλὰ κατ' ἀναλογίαν ἐγένετο ἡ συστολὴ αὕτη. β) ὅτι οὐδὲν ὁ τόνος τοῦ πρὸ τοῦ -ος -ον φωνήεντος ἢ διφθόγγου αι ἐδύνατο, ἐπειδὴ καὶ παροξύτονα καὶ προπαροξύτονα εἰς -ιον καὶ προπερισπώμενα εἰς -αῖος, καὶ πάμπολλα προπαροξύτονα εἰς -ιος -ιον, -αιος ἀπώλεσαν τὸ ο. γ) ὅτι ὅπως ὁ τόνος οὕτω καὶ ἡ προσῳδία τοῦ φωνήεντος ἢ τῆς διφθόγγου τῆς πρὸ τοῦ ο οὐδὲν δύναται ἐπὶ τὴν ἀπώλειαν ἢ σωτηρίαν τοῦ ο τούτου· πρβλ. τὸ γένει, τὸ ἀπώ(γ)ει (σχοινίον ἢ πνεῦμα), τὸ κατώ(γ)ει, τὸ ἀνώ(γ)ει, καὶ τὸ (ὀ)μμάτι, τὸ πόδι, τὸ κτένι, τὸ χαρτί. Μόνον ἐπὶ τὰ δηλωτικὰ τύπου ἢ ὀργάνου λήγοντα εἰς εῖον-ειό, καὶ ἐπὶ τὰ ἐπίθετα καὶ ἐπὶ τὰ ἐθνικά, δὲν φαίνεται ἐξαπλωθεῖσα ἡ ἀναλογία.

Ἕτερος γράφει τάδε ἐπὶ λέξει: «Καθ' ὃν τρόπον ἡ τῶν ἀρσ. ὀνομάτων κατάληξις -ας τῆς α' κλίσεως παρήγαγε πλῆθος συγκεκομμένων ὀνομάτων, κυρίων καὶ προσηγορικῶν, οὕτω καὶ ἡ τῶν ἀρσ. ὀνομάτων κατάληξις -ης παρήγαγε πολλὰ ἀνάλογα συγκεκομμένα ὀνόματα. Οὕτως ὁ ναύτης, πατριάρχης, σχολάρχης κλπ Ἀριστείδης, Ἀλκιβιάδης, Σωκράτης, Ἰωάννης, Ἀρσάκης, Ἄρης, Ἄιδης, Διομήδης, Πολυδεύκης, Διογένης, Δημοσθένης, Ἀριστοφάνης, Ἀριστοτέλης καὶ λοιπὰ ὅσα καταλήγουσιν εἰς -γένης, -μένης, -σθένης, -κράτης, -μήδης κλπ ἅτινα ἤδη εἶχον ταυτισθῆ τοῖς πρωτοκλίτοις, εἵλκυσαν κύρια ὀνόματα εἰς -ιος καὶ συνέτεμον αὐτὰ εἰς -ις, τοῦτ' ἔστιν εἰς τὴν συνήθη κατάληξιν -ης τῆς α' κλίσεως· τοῦτο συνέβη μάλιστα τοῖς προπαροξυτόνοις εἰς -ιος (-ειος), ἅτινα ὡς πολυσύλλαβα καὶ δύσχρηστα, ὑπέκειντο εὐκολώτερον τῇ συγκοπῇ. Κατὰ ταῦτα Ἀποδήμιος ἐγένετο πρῶτον Ἀποδῆμις καὶ ἔπειτα Ἀποδήμης (Συλλογῇ ἑλλην. ἐπιγρ. 9572), Λύκιος-Λύκις-Λύκης, Σωτήριος-Σωτῆρις-Σωτήρης, Εὐτύχιος-Εὐτύχις-Εὐτύχης, Δημήτριος-Δημῆτρις-Δημήτρης, Ἀντώνιος-Ἀντῶνις-Ἀντώνης, Πορφύριος-Πορφύ-

ρις-Πορφύρης, Διονύσιος-Διονύσις-Διονύσης, Βασίλειος-Βασίλεις-Βασίλης. Ούτω προσέτι Ἀπολλῶνις, Ἀρτέμις, Ἀφροδῖσις, Βάκχις, Γάϊς, Κοῦρτις, Λοῦκις, Λουκρῆτις, Μῆνις, Ὀλύμπις, Παρθένις κλπ. (πάντα ἐν τῷ πίνακι τῆς Συλ. Ἀττικῶν Ἐπιγραφῶν Τόμ. Γ΄), Φαρνάκης, Εὐσέβης (αὐτόθι), Αὐρῆλις, Βιτάλης (Συλ. Ἑλλην. Ἐπιγρ. 5700), Σειμάκης, Κουρτίκης, Σταυράκιος-Σταυράκις-Σταυράκης κλπ. κλπ. Ούτω καὶ προπαροξύτονα προσηγορικὰ εἰς -ιος (τῶν παροξυτόνων εἰς -ίος γενομένων ὀξυτόνων εἰς -ιός), οἷον κύριος-κύρις, καί, ἀπὸ τοῦ 300 Μ.Χ. καὶ ἑξῆς, κύρης (ἔπειτα ὡς τίτλος «Κύριε», ἐκφερόμενον προκλιτικῶς, συνεστάλη εἰς τὸ ἄκλιτον κῦρ.)· περδικάριος-περδικάρις-περδικάρης, Ἀπρίλιος-Ἀπρίλις-Ἀπρίλης, Μάρτιος-Μάρτις-Μάρτης, Μάϊος-Μάϊς-Μάης — καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ 300 μ. Χ. καὶ ἑξῆς παρωνύμια κοντοχέρης, χρυσοχέρης, κοντογένης, κοντομύτης, πλατυπόδης, λειχούδης, στραβομύτης κλπ. (Δημ. Μαυροφρύδου Δοκ. 424). Ὅτι πᾶσα ἡ ἐξέλιξις αὕτη δυνατὸν νὰ ἔχῃ λάβει τὴν πρώτην γένεσιν παρὰ τῶν οὐδ. εἰς -ι, θὰ ἴδωμεν εὐθὺς κατωτέρω.

Ὁμοία ἀναλογία ἐπέδρασε κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους καὶ Βυζαντιακοὺς χρόνους καὶ ἐπί τινα ὀνόματα εἰς -αιος, οἷον Ἀθήναιος-Ἀθήναις, (Παναθήναιος Φιλαθήναιος-θήναις) Εἰρήναιος -Εἰρήναις, Ἀρίσταιος-Ἀρίσταις, Ἑστίαιος-Ἑστίαις, Ἥραιος-Ἥραις, Λείναιος ἢ Λήναιος-ναις, Μούσαιος-Μούσαις Ἀλλ' ὅμως, ἐπειδὴ ὀνομαστικὴ εἰς -es (-ες αις) εἶναι ἀνώμαλος καὶ ἀλλοτρία τῆς Ἑλληνικῆς κλίσεως, διὰ τοῦτο δὲν κατέστη δημοτική. Ἡ ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ κατάληξις -ες οἷον καφές, κουτεντές, κόντες, εἶναι ὀθνεία καὶ οὐχὶ παλαιὰ (ἐν τῷ Χρον. τοῦ Μορέως, ὁ Ντζεφρὲς τοῦ Ντζεφρέ, ὁ Μαφρὲς 4455 κλπ.).

Ἀντὶ Εὐγένης, Διονύσης, Ἀντώνης λόγιοί τινες οἷον ὁ Σοφοκλῆς καὶ Μαυροφρύδης ἀκολουθοῦντες τῇ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς συνήθει γραφῇ τούτων γράφουσιν Εὐγένις, Διονύσις, Ἀντώνις (ἢ -ῶνις), κλπ., φρονοῦντες ὅτι ἡ κατάληξις -ιος συνεστάλη εἰς -ις δι' ἁπλῆς ἀποβολῆς τοῦ ο, φαινομένου ἀγνώστου ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Ἄλλοι, ὡς ὁ κ. Χατζιδάκις ἐνορῶσιν ἐν τοῖς συγκεκομμένοις τύποις τούτοις Ῥωμαϊκὴν ἐπίδρασιν καὶ διατείνονται, ὅτι Εὐγένις, Αὐ-

ρήλις, Ἀντώνις (οὕτω μετὰ ὀξείας ἐπὶ τῆς παραληγούσης) ἐσχηματίσθησαν κατὰ τὰ Λατινικὰ Eugenis, Aurelis, Antonis, Ἀλλὰ κατὰ πρῶτον, τοῦτο ἀκριβῶς δύναται νὰ ἀμφισβητηθῇ καὶ ἐρωτηθῇ, μήπως οἱ Λατινικοὶ οὗτοι τύποι ὀφείλονται Ἑλληνικῇ ἐπιδράσει, τοσοῦτο μᾶλλον καθ' ὅσον ταῦτα ἐμφανίζονται ἐξ ἴσου καὶ ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι, καὶ καθ' ὅσον τότε (κατὰ τὸν 1 μ. Χ. αἰῶνα) ἀνάλογα ὀνόματα εἰς -is δὲν ἀπαντῶσιν ἐν τῇ Λατινικῇ. Ἔπειτα θὰ ἦτο τοῦτο τὸ μόνον παράδειγμα Λατινικῆς ἐπιδράσεως ἐπὶ τὴν Ἑλληνικὴν κλίσιν (περὶ τῶν εἰς ᾶτος ἀλλαχοῦ), καὶ πρὸς τούτοις δὲν ἑρμηνεύει κατ' οὐδένα τρόπον τὸν ἀνάλογον σχηματισμὸν τῶν ὑποκοριστικῶν εἰς -ιν ἀντὶ -ιον (οἷον Ἐρῶτιν ἀντὶ Ἐρώτιον). Καὶ τέλος, καὶ ἂν ὁμολογήσωμεν ἄμεσον, ἀπ' εὐθείας, ἐπίδρασιν τῆς Λατινικῆς ἐπὶ τούτων, πάλιν ὀφείλομεν νὰ ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι ἡ Λατινικὴ κατάληξις -is ἐπέδωκεν ἐν Ἑλλάδι ἀκριβῶς τούτου ἕνεκα, ὅτι ἐξεφωνεῖτο ὁμοίως τῷ -ης, καταλήξει συνηθεστάτῃ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ. Ὁπωσδήποτε τὸ γλωσσικὸν τῶν Ἑλλήνων αἴσθημα ἐταύτισε τὴν κατάληξιν -ις μετὰ τοῦ -ης τῆς α' κλίσεως. Ἐντεῦθεν ἡ διὰ τοῦ η γραφή, Εὐγένης, Δημήτρης, Βασίλης, ἡ ἀπαντῶσα οὐ μόνον ἐν τοῖς Βυζαντιακοῖς καὶ μεσαιωνικοῖς χρόνοις ἀλλά καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς. οἷον ἀρσενάλης, Κερεάλης, Μαρτιάλης, Μερκουριάλης, Προβινκιάλης, Βιτάλης, κουρούλης, ἐκουέστρης, Ἀρήνσης κλπ. (Eckinger 49), ὀφειλει πάντως νὰ προτιμηθῇ. Τύποι οἷον Εὐγένις, Δημήτρις, Βασίλεις, μαυρογένεις (κοκκινογένεις κλπ.) μετὰ γενικῆς τοῦ Εὐγένι, Δημήτρι, Βασίλει, μαυρογένει, κοκκινογένει κλπ. εἶναι οὐ μόνον ἀλλόκοτοι ἀλλὰ καὶ ἀλλότριοι τοῦ πνεύματος τῆς Ἑλληνικῆς κλίσεως (alien to the genius of Greek inflexion), ἥτις ἀπ' αὐτῶν τῶν δοκίμων χρόνων ἤρξατο νὰ ἐμφαίνῃ διαρκῶς τάσιν πρὸς ἐξομαλισμὸν καὶ ἁπλοποίησιν, περιστέλλουσα τὴν ὀνοματικὴν κλίσιν εἰς τὸ ἁπλοῦν πρότυπον τῶν οὐσιαστικῶν εἰς -ας -ης καὶ -ος (πρβλ λαγός, προεστός, τοῦ λαγοῦ, τοῦ προεστοῦ, ἀντὶ ὁ λαγὼς τοῦ λαγώ, ὁ προεστὼς τοῦ προεστῶτος).

Ἡ εὐκολία ἡ πορισθεῖσα ἐκ τῆς συγκοπῆς τῶν κυρίων καὶ προσηγορικῶν ὀνομάτων ὡδήγησεν εὐκόλως ἐπὶ ἀνάλογον συγκοπὴν καὶ τῶν εἰς -ιον ὑποκοριστικῶν εἰς -ι', οἷον Καλλίστιον-Καλλίστιν,

Φιλημάτιον - Φιλημάτιν, Ἀρτέμιον - Ἀρτέμιν, Ἐρώτιον - Ἐρῶτιν, Χαρίτιον - Χαρίτιν, Χρυσίον - Χρυσίν, Ἡδύν, ἡμιοβέλιν (ἐπὶ νομίσματος τοῦ Αἰγίου 146 - 143 π. Χ.), μαρτύριν, στάδιν, ἀρσενίκιν κλπ. κλπ.

Ὁπωσδήποτε, παρατηροῦντες ὅτι ὅτε κατὰ πρῶτον ἐμφανίζονται τὰ συγκεκομμένα οὐδέτερα εἰς -ιν, τὸ τελικὸν ν εἶχε ταυτισθῆ μετὰ τοῦ εὐφωνικοῦ ἢ ἀναλογικοῦ ν (τοῦ ἀπαντῶντος ἐν τύποις οἷον ἦτον, ἱστορήθην, στόμαν, θέλημαν), δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι τὸν σχηματισμὸν τῆς τάξεως ταύτης τῶν ὑποκοριστικῶν οὐδετέρων εἰσηγήσατο ἡ ὕπαρξις ἀναλόγων γνωστῶν ὀνομάτων εἰς -ι, οἷον μέλι (ἀπόμελι, ἐλαιόμελι, μηλόμελι, ὀμφακόμελι. ὀξύμελι), ἄμμι, σίλλι, σάρι, κῖκι, κοῦκκι, στῖμι ἢ στίμμι, κιννάβαρι, πέπερι, σέσελι, ἄκαρι, τάγυρι, σίναπι, σάκχαρι κλπ. (πρβλ. ἔτι τὸ ἄστυ, νάπυ, μέθυ, μίσυ, κάχρυ, δάκρυ, ἥμισυ, ἐν οἷς τὸ υ καὶ τὸ ι ἦσαν ὅμοια ὡς πρὸς τὴν προφορὰν) καὶ τὸ πεῖ, φῖ, χῖ, μῦ, νῦ, ξῦ, ψῦ.

Λόγιοί τινες, (ὅπως λ. χ. ὁ Σοφοκλῆς ἐν τῷ Λεξικῷ σελ. 35) τονίζουσι τὰ συγκεκομμένα ταῦτα οὐσιαστικά, κύρια καὶ προσηγορικά, ὡσεὶ μὴ ἦσαν συγκεκομμένα, οἷον Σωτήρις ὅπως Σωτήριος, Ἀντώνις, Δημήτρις, κύρις, ταίρι (= ἑταίριον), ξείδι (= ὀξείδιον), ποτήρι, σκουλήκι, κλπ.· ἀλλὰ τοιοῦτος τονισμὸς εἶναι αὐθαίρετος καὶ ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ τονισμοῦ». Τοσαῦτα οὗτος.

Ἀλλ' ἐγὼ πρῶτον δὲν δύναμαι νὰ νοήσω πῶς ἦτο δυνατὸν τὰ τριτόκλιτα καὶ πρωτόκλιτα εἰς -ης -ους (ἢ -ου) -ει (ἢ -ῃ) -η (ἢ -ην) -ες (ἢ -ᾰ ἢ -η) νὰ ἐπιδράσωσιν ἐπὶ τὰ δευτερόκλιτα εἰς -ος -ου -ῳ -ον -ε, ἀφοῦ μίαν μόνην πτῶσιν, τὴν γενικήν, ἔχουσιν ὁμοίως περατουμένην· πρβλ. τοῦτο μὲν Αἰσχίνης - νου (καὶ -νους) -νῃ -νην -νη, Δημοσθένης -νους (καὶ -νου) -νει -νη (καὶ -νην) -νες, τοῦτο δὲ Ὀλύμπιος Ὀλυμπίου Ὀλυμπίῳ Ὀλύμπιον - Ὀλύμπιε. Διότι εἶναι γνωστὸν ὅτι ὅταν δύο τάξεις ὁμοιάζωσιν ὡς πρός τινα στοιχεῖα, δύναται ἡ ὁμοιότης αὕτη νὰ μεταδοθῇ περαιτέρω, καὶ οὕτω νὰ γένωνται ὅμοια καί τινα ἄλλα στοιχεῖα τῶν πρὶν ἀνομοίων ἢ καὶ πάντα· λ. χ. ἀφοῦ τὸ η τὸ ἐκ τοῦ ᾱ ἐγένετο ὅμοιον τῷ ἀρχαίῳ ē, η, καὶ δὴ τὸ -ης τοῦ Σωκράτης ὅμοιον τῷ

τοῦ Αἴσχίνης, τότε ἡ αιτ. Σωκράτη ἐκανονίσθη κατὰ τὸ Αἴσχίνην καὶ προσέλαβε τὸ ν, Σωκράτην. Ἡ ὁμοιότης δ' αὕτη ἀπὸ δύο πτώσεων ὁρμωμένη μετεδόθη ἔπειτα καὶ ἐπὶ τὴν γενικήν, διὸ ἐλέχθη τοῦ Σωκράτου ἢ τοῦ Αἰσχίνους. Τότε δὲ μόνον εἶναι δυνατὸν καὶ ἄνευ τινὸς κοινῆς ὁμοιότητος χαρακτὴρ πτώσεως ἢ κλίσεώς τινος νὰ μεταδοθῇ καὶ εἰς ἄλλην, ὅταν ὁ χαρακτὴρ μὲν οὗτος λάβῃ τηλικαύτην ἐπίδοσιν ὥστε νὰ νομισθῇ ὁ κατ' ἐξοχὴν τῆς πτώσεως ταύτης ἢ τῆς κλίσεως χαρακτήρ, οἱ δὲ τῶν λοιπῶν πτώσεων ἢ κλίσεων ἀπαρχαιωθῶσιν· οὕτω λ. χ. λέγομεν τοῦ πραμάτου, τὀνομάτου, τοῦ γονάτου κλπ., ἐπειδὴ τὸ -ου ἡμεῖς αἰσθανόμεθα ὡς τὴν κατ' ἐξοχὴν κατάληξιν τῆς ἑν. γεν. τῶν οὐδετέρων. Τοιοῦτό τι δ' ὅμως δὲν συνέβη ἐν τοῖς εἰς -ιος λήγουσιν, ἐπειδὴ καὶ τὰ εἰς -ης καὶ τὰ εἰς -ος ὀνόματα σῴζονται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ καλῶς καὶ μάλιστα τὰ εἰς -ος ἦσαν κατὰ πάντας τοὺς αἰῶνας καὶ εἶναι πλείονα τῶν εἰς -ης. Ἔπειτα, ἂν ἀληθῶς ἐπίδρασίς τις τούτων ἐγένετο, διατί μόνον ἐπὶ τὰ λήγοντα εἰς --ιος -ειος -αιος, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ τὰ λήγοντα ἁπλῶς εἰς -ος; Διατί ὅπως λέγεται ὅτι ἐσχηματίσθη Ὀλύμπις, Εὐγένις κατὰ τὸ Σωκράτης, Μεγασθένης, ναύτης, κλπ. δὲν ἐλέχθη καὶ Φιλοξένης, Κλεομάνδρης, Διοδώρης, Φιλεταίρης κλπ., κατὰ τὰ Ἰσοκράτης, Ἀλκιβιάδης, Ἀλκισθένης κλπ., καὶ ταῦτα βεβαίως ἦσαν ἱκανῶς πολυσύλλαβα καὶ δύσχρηστα.

Ἔπειτα ὀνόματα εἰς -es δὲν ὑπῆρχον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ, καὶ ὅμως ἐλέχθη Ἀθήναις, Πτολεμαῖς κλπ. Ἂν ἄρα τὸ Ἀπολλώνις, Δημήτρις κτλ. ἐπλάσθησαν κατὰ τὸ Πολυκράτης, ἀγρότης κλπ., κατὰ τίνα πρότυπα ἐδημιουργήθη τὸ Ἀθήναις, Πτολεμαῖς;

Ἔπειτα ἐρωτᾶται καὶ τόδε ἔτι: ὅτε τὰ ὀνόματα ταῦτα εἰς -ης ἤρξαντο νὰ λέγωνται ἐν Ἑλλάδι, ἐξεφωνεῖτο ἆρά γε τὸ η ὁμοίως τῷ ι; Διότι εἶναι πρόδηλον, ὅτι ἂν οἱ φθόγγοι οὗτοι διέφερον ἔτι ἀλλήλων, τὰ ὀνόματα τὰ λήγοντα εἰς -ης καὶ -ιος θὰ διέφερον ἀλλήλων οὐ μόνον πρὸ τῆς συγκοπῆς ἀλλὰ καὶ μετ' αὐτήν, καὶ μόνον βραδύτερον, ὅτε τὸ η ἐγένετο ὅμοιον τῷ ι, συνέπεσον. Καὶ ἀληθῶς εἶναι γνωστόν, ὅτι τὸ μὲν η συνέπεσε τῷ ι ἐν τῇ Ἀττικῇ περὶ τὰ μέσα τοῦ 2ου μ. Χ. αἰῶνος, ἐν Μικρᾷ δὲ Ἀσίᾳ πιθανῶς οὐδέποτε, τὰ δὲ ὀνόματα εἰς -ις -ιν ἀντὶ -ιος -ιον ἐμφανίζονται πολὺ πρότερον, πρβλ. Meisterhans[2] σελ. 15 καὶ ἀνωτέρω σελ. 289.

Αἱ τάξεις ἄρα τῶν εἰς -ης καὶ -ιος -ιον ὀνομάτων οὐ μόνον πρὸ τῆς συγκοπῆς ἀλλὰ καὶ μετ' αὐτὴν μακρὸν χρόνον οὖσαι παντελῶς διάφοροι ἀλλήλων κατὰ τὴν φωνητικὴν δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπιδράσωσιν ἐπ' ἀλλήλας.

Ἀλλὰ καὶ ἡ γνώμη ὅτι δυνατὸν τὰ Ἑλληνικὰ εἰς -ις νὰ ἔχωσιν ἐπιδράσει ἐπὶ τὰ Λατινικά, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐπ' ἴσης συχνὰ εἶναι καὶ ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐν Ἑλλάδι, δὲν εἶναι ὀρθή, ἐπειδή, ἀφ' ὅτου ὁ πολὺς Ritschl ἐδημοσίευσε τὴν πραγματείαν αὐτοῦ De declinatioue Latina quadam reconditiore, πάντες σήμερον ὁμολογοῦσιν ὅτι ἡ χρῆσις τοιούτων ὀνομάτων εἰς -is im ἀντὶ -ius -ium εἶναι καὶ ἐν τῇ Λατ. καὶ ἐν τῇ Ὀσκικῇ καὶ Ὀμβρικῇ γλώσσῃ ἀρχαιοτάτη· πρβλ. Benseler, Curtius Stud. Γ' 149 κέξ., Planta, Grammatik der Osk. Umbr. Dialecte B' 127 κέξ., Lindsay, Latin Language σ. 375.

Εἶναι δὲ παντὶ δῆλον, ὅτι ἐκ τῆς Λατιν. γλώσσης, ἐχούσης καὶ παμπόλλους τύπους εἰς -is -im, παραλλήλους τῶν εἰς -ius, -ium, καὶ γενικὴν καὶ κλητικὴν τούτων πάντων εἰς -i οὐχὶ εἰς -ie, ἠδύνατο νὰ εἰσελάσῃ ὁ τύπος οὗτος εἰς τὴν Ἑλληνικήν, οὐχὶ δὲ οὐδαμῶς ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς τῆς ἀγνοούσης σχεδὸν ὅλως τὸν τῦπον τοῦτον εἰς τὴν Λατινικήν. Πρόσθες ὅτι ἡ μὲν ἐπίδρασις τῆς Λατ. ἐννοεῖται διὰ τὴν κατάκτησιν καὶ τὸ μέγα πλῆθος τῶν πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος διατριβόντων Ῥωμαίων, στρατιωτῶν, διοικητῶν, ἐμπόρων, τοκιστῶν, περιηγητῶν κλπ. κλπ., ἡ δὲ ἐπίδρασις τῆς Ἑλληνικῆς ἐπὶ τὴν Λατ. καὶ ταῦτα ἐν χρόνοις παλαιοτέροις τῆς κατακτήσεως τῆς Ἑλλάδος καὶ δὴ τῆς πολλῆς ἐπικοινωνίας εἶναι ἀκατανόητος.

Ὅπως δὲ τὰ εἰς -ᾶτος, -άρις, -ούλλα, -έλλα, -οῦρα, κλπ. λήγοντα ὀνόματα μαρτυροῦσιν, μεγάλη ἐγένετο ἡ ἐπίδρασις τῆς Λατ. κλίσεως ἐπὶ τὴν Ἑλληνικήν, ὥστε οὐδὲν θαῦμα, ἂν καὶ εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ -is συνεβάλετο. Βεβαίως ἡ κατίσχυσις καὶ καθολίκευσις αὐτοῦ ὀφείλεται εἰς τὴν μετέπειτα ταύτισιν τούτου μετὰ τῶν πρωτοκλίτων εἰς ης, ἀλλ' ἡ ἐπίδοσις αὐτοῦ αὕτη οὐδὲν ἔχει κοινὸν πρὸς τὴν γένεσιν αὐτοῦ. Ἔπειτα εἴδομεν ὅτι καὶ τύποι εἰς -αις ἐσχηματίσθησαν, εἰ καὶ μήτε ἡ Λατ. μήτε ἡ Ἑλλ. εἶχε πρότυπα πρὸς τοῦτο. Οἱ πρῶτοι δὲ πλάσαντες τὰ εἰς -ις ταῦτα ὀνόματα γράφοντες αὐτὰ διὰ τοῦ ι οὐχὶ διὰ τοῦ η, μαρτυροῦσι μεγαλοφώνως ὅτι ἐν τῷ γλωσσικῷ αὐτῶν αἰσθήματι δὲν συνήπτοντο ταῦτα μετὰ τῶν εἰς

-ης πρωτοκλίτων, τοῦτο συνέβη κατόπιν, ὅτε ἡ προτέρα αὐτῶν σχέσις πρὸς τοὺς παλαιοτέρους τύπους εἰς -ιος, -ιον κλπ. ἐπεσκιάσθη, καὶ τὸ ι καὶ η κατέστησαν ἰσοδύναμα.

Οὐδ' ἡ αἰτιολογία τῆς γραφῆς τῶν τύπων τούτων διὰ τοῦ η, ὅτι εἶναι ἀλλόκοτοι καὶ ἀλλότριοι τοῦ πνεύματος τῆς Ἑλληνικῆς κλίσεως, φαίνεταί μοι σημαίνουσά τι. Ἡ ἀρχαία κλίσις ἔχει ὀνόματα εἰς -ις -ι εἰς -υς -υ εἰς -ης (ὄφις, πῆχυς, ποιητής, κλέπτης, ἴδρις ἴδρι, ἄστυ, δάκρυ), ἔχει ἀορίστους εἰς -ωσα καὶ -οσα (ὤμοσα) εἰς -εσα καὶ -αισα, εἰς -ησα καὶ -ισα καὶ -υσα καὶ -εισα κλπ. κλπ. Καὶ ὅμως οὐδεὶς προέτεινε τὴν ἁπλοποίησιν τῆς ὀρθογραφίας τούτων, ἣν τὸ ἔτυμον ἐπέβαλλεν. Ἀνέκαθεν ἄρα ἐπεκράτει ἐν τῇ Ἑλλ. κλίσει ποικιλία, καὶ ἡ μεταφορικὴ φράσις «ἀλλότριοι τοῦ πνεύματος τῆς Ἑλλ. κλίσεως» σημαίνουσα πάντως ὅτι ἄλλη ἀρχή, ἡ τῆς ἁπλότητος, ἐπικρατεῖ ἐν τῇ κλίσει τῆς Ἑλλ. γλώσσης, δὲν εἶναι ἀκριβής. Πρόσθες ὅτι τὴν ἑνότητα καὶ ἁπλοποίησιν τῆς κλίσεως δὲν διασπᾷ ἀληθῶς ἡ διάφορος συνῳδὰ τῷ ἐτύμῳ γραφὴ τῶν τύπων τούτων, αὕτη κεῖται ἐν τῇ ὁμοιότητι τῶν φθόγγων ὁπωσδήποτε γραφομένων. Ἂν δὲ ἐκρίθη συμφέρον, ἵνα πάντα τἆλλα τῶν λέξεων μέρη γράφωνται καὶ σήμερον καθ' ὃν τρόπον καὶ τὸ πάλαι, δίκαιον εἶναι νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ ἀρχὴ αὕτη καὶ ἐν ταῖς καταλήξεσιν, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ πλεῖσται γεννῶνται διὰ τῆς ἑνιαίας γραφῆς δυσκολίαι (1) (πρβλ. Ἀθηνᾶς Τομ. ΙΑ' σελ. 387-8), συγχύσεις τοῖς νεωτέροις καὶ ἀνακολουθίαι. Διότι καὶ αὐτοὶ οἱ γράφοντες ἡ πόλη τῆς πόλης, ὁ Ἀντώνης τοῦ Ἀντώνη, ὁ ὄφης τοῦ ὄφη, ὁ δρῆς τοῦ δρῆ κλπ., δὲν τολμῶσι νὰ γράφωσι καὶ ὁ γλυκὴς τοῦ γλυκῆ, ὁ βαρὴς τοῦ βαρῆ, ὁ δριμὴς τοῦ δριμῆ κτλ. Καὶ ὅμως καὶ ταῦτα εἶναι πρωτόκλιτα ὅπως καὶ ὁ νικητὴς τοῦ νικητῆ, ὁ δικαστὴς τοῦ δικαστῆ. Ὁμοίως γράφουσι τὸ δάκρυ, τὸ δίχτυ, εἰ καὶ ταῦτα κλίνονται ὁμοίως τῷ ψάρι, τῷ μάτι, τῷ καμάρι κλπ. Ἀφοῦ δὲ κοινῶς ὁμολογεῖται ὅτι ἡ παλαιοτέρα, ἡ διὰ τῶν ἐπιγραφῶν πεπιστωμένη

(1) Ἡλίκαι δυσκολίαι προσγίνονται καὶ αὗται ἄνευ τινὸς λόγου εἰς τὴν κατάληψιν τῆς γλώσσης ἡμῶν διὰ τῆς ἐξωτερικῆς ταύτης ἁπλοποιήσεως, ἀρκεῖ ἓν μόνον παράδειγμα, τόδε: τὸ «τραγογένης σπανός» παρηρμηνεύθη ὑπό τινος, σοφοῦ ἄλλως ἀνδρός, ὡσεὶ ἦν τραγογενὴς ἤτοι ὁ ὑπὸ τράγου γεγεννημένος. Ἂν ἦν γεγραμμένον κατὰ τὸ ἔτυμον τραγογένεις, οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι δὲν θὰ περιέπιπτεν εἰς τὸ ἁμάρτημα τοῦτο.

τούτων ὀρθογραφία εἶναι ἡ σύμφωνος πρὸς τὸ ἔτυμον αὐτῶν, οἷον ὁ Δημήτρις, ὁ κύρις, ὁ Βασίλεις κττ. καὶ ὅτι μόνον πολὺ βραδύτερον οἱ ἀμαθεῖς ἀποβλέποντες ἁπλῶς εἰς τὸν ἐξωτερικὸν τῆς κλίσεως τύπον, ἀδιαφοροῦντες δὲ περὶ τοῦ ἐτύμου ἐκανόνισαν αὐτὰ ὁμοιομόρφως, πρόδηλον ὅτι ἐπιβάλλεται ἡμῖν, ἀφοῦ πᾶσαν τὴν γλῶσσαν ἡμῶν καὶ αὐτὴν τὴν δημώδη κατὰ τὴν ὀρθογραφίαν τῶν παλαιῶν, τῶν διαστελλόντων ἐν τῇ ἐκφωνήσει τοὺς φθόγγους τούτους, κανονίζομεν, ν' ἀκολουθήσωμεν αὐτοῖς καὶ εἰς τοῦτο, οὐχὶ δὲ τοῖς μεσαιωνικοῖς, τοῖς συγχέουσι ταῦτα ἐν τῇ προφορᾷ. Ἤ τις ἡμῶν τολμᾷ σήμερον νὰ γράφῃ σπήτι κατὰ τὸν μεσαιωνικὸν τρόπον ἀντὶ σπίτι, ὅπως τὸ ἔτυμον ἀπαιτεῖ; Ἔπειτα καθ' ὃν τρόπον χάριν ἁπλοποιήσεως προτείνεται ἡ γραφὴ κοκκινογένης, τραγογένης, Ἀντώνης, κύρης κλπ., οὕτω μετὰ τοῦ αὐτοῦ δικαίου θὰ προτείνῃ ἄλλος νὰ γράφηται καὶ Βαρθολομὲς κατὰ τὸ καφές, καντηφές, ντενεκὲς κλπ., ἵνα καὶ εἰς ταῦτα ἐπέλθῃ ἑνιαῖον σύστημα.

Τὸ πλημμελὲς τῆς ἑρμηνείας ταύτης κατανοεῖ τις καὶ ἐντεῦθεν ὅτι ὑποτίθεται πρῶτον μὲν ὅτι τὰ οὐδέτερα εἰς -ι(ν) ἀντὶ -ιον ἔδωκαν τὴν πρώτην γένεσιν εἰς τὰ εἰς ἀρσ. εἰς -ις ἀντὶ -ιος «πᾶσα ἡ ἐξέλιξις αὕτη δυνατὸν νὰ ἔχῃ λάβει τὴν πρώτην γένεσιν παρὰ τῶν οὐδετέρων εἰς *ι*», ἔπειτα δὲ καὶ τοὐναντίον, ὅτι «ἡ εὐκολία ἡ πορισθεῖσα ἐκ τῆς συγκοπῆς τῶν κυρίων καὶ προσηγορικῶν ὀνομάτων ὡδήγησεν εὐκόλως ἐπὶ ἀνάλογον συγκοπὴν καὶ τῶν εἰς -ιον ὑποκοριστικῶν εἰς -ιν . . . .», ὅπερ προφανῶς ἀποτελεῖ φαῦλον κύκλον.

Καὶ τὰ περὶ τοῦ εὐφωνικοῦ λεγομένου νῦ καὶ τῆς παραβολῆς τῶν εἰς τοῦτο ληγόντων πρὸς τὰ εἰς -ι, οἷον πέπερι, σίναπι, κῖκι, σάκχαρι κττ. δέν μοι φαίνονται ἀποδεικτικά τινος. Τὸ τελικὸν ν ὁρμηθὲν ἀπὸ τύπων ἐν οἷς σαφῶς ἠκούετο οἷον ἔλεγεν, εἶπεν, ἔλεγον, ἔλεγαν, τίθησιν, φασίν, φησίν, τὸ καλόν, ἐλπίσιν, τὸν ταμίαν κττ. κττ. ἐξηπλώθη ἐν τοῖς μεταγενεστέροις καὶ Βυζαντιακοῖς χρόνοις καὶ ἐπὶ τύπους οἷον ἱστορήθην ἀντὶ ἱστορήθη, ἦτον, ἐλέγετον, τὸ πρᾶγμαν, τἄλλον, τὸ γάλαν κττ. κττ., ἀλλ' ἡ διάδοσις καὶ καθολίκευσις αὐτοῦ αὕτη δὲν ἐμφαίνει ὅτι ἐξεφωνεῖτο ἀσθενῶς ἢ ὅτι παρελείπετο τότε ἐν τῇ προφορᾷ, ὅπως νῦν γίνεται. Ἡ παραβολὴ ἄρα τῶν εἰς -ιον -ιν ληγόντων πρὸς τὸ σίναπι, πέπερι κλπ. ὧν καὶ ἡ γενικὴ κατὰ τὰ τριτόκλιτα ἐσχηματίζετο καὶ δὴ

ὅλως ἀλλοτρίως εἶχον πρὸς τὰ εἰς -ιον -ιου, δέν μοι φαίνεται καλῶς ἔχουσα. Οὐδὲ δύναμαι νὰ πιστεύσω ὅτι «τὸν σχηματισμὸν τῆς τάξεως ταύτης τῶν ὑποκοριστικῶν οὐδετέρων εἰσηγήσατο ἡ ὕπαρξις ἀναλόγων γνωστῶν ὀνομάτων εἰς -ι», ἐπειδὴ τοῦτο ἀντιβαίνει εἰς τὴν γλωσσικὴν ἀρχήν, καθ' ἣν τὰ πολλά, τὰ πολύχρηστα καὶ πασίγνωστα ἕλκουσι καὶ ἀφομοιοῦσιν ἀλλήλοις τὰ ὀλίγα καὶ ἀχρηστότερα καὶ ἀγνωστότερα, οὐχὶ τοὐναντίον. Τὰ πολυάριθμα ἄρα καὶ εὐχρηστότατα καὶ πασίγνωστα οὐδέτερα ὑποκοριστικὰ εἰς -ιον -ιν ἠδύναντο νὰ ἑλκύσωσι καὶ ἀληθῶς εἵλκυσαν καὶ ἀφομοίωσαν ἑαυτοῖς τὰ εἰς -ι, πρβλ. τὸ στίμιν, τὸ σινάπι τοῦ σιναπιοῦ, τὸ πιπέρι τοῦ πιπεριοῦ, οὐχὶ δὲ τὰ ὀλίγα, ξένα καὶ ἥκιστα γνωστὰ εἰς -ι νὰ ἐπιδράσωσιν ἐπὶ τὰ πολλὰ εἰς -ιον -ιν. Διὰ ταῦτα δὲν δύναμαι νὰ συμφωνήσω μετὰ τοῦ κυρίου συγγραφέως διδάσκοντος ἀλλαχοῦ ὅτι ὁμοίως τοῖς οὐδ. τὸ ἡδύν, τὸ γλυκύν, τὸ στίμιν κττ. προσέλαβον κατ' ἀναλογίαν τὸ ν καὶ τὸ μελίτιν, στάδιν, ἡμιωβέλιν, Ἀρτέμιν, Ἐρώτιν, Φιλημάτιν, χοιρίδιν, ἐπιστόλιν κλπ. κλπ., οὐ μόνον διότι εἶναι ἀκατανόητον εἰς ἐμέ, πῶς ἦτο δυνατὸν κατ' ἀναλογίαν τῶν ὀλίγων καὶ ξένων ὀνομάτων εἰς -ι νὰ ἐκπέσῃ ὁλόκληρος ἡ τελικὴ συλλαβὴ -ον τῶν πασιγνώστων καὶ ἀπειροπληθῶν οὐδετέρων εἰς -ιον, ἤτοι ἀπὸ τοῦ Κίτιον, Δυρράχιον, παιδίον νὰ γίνῃ Κίτι, Δυρράχι παιδί, καὶ ἔπειτα πάλιν Κίτιν, Δυρράχιν, παιδίν, ἀλλὰ καὶ διότι, ἂν ἀληθῶς οἱ ἄνευ τοῦ ν τύποι Κίτι, παιδὶ προηγοῦντο τῶν μετὰ τοῦ ν. Κίτιν, παιδίν, ἔδει κατ' ἀνάγκην ν' ἀναγινώσκωνται τοιοῦτοι γυμνοὶ ὡς εἰπεῖν τύποι συχνοὶ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς καὶ τοῖς παπύροις, οὐχὶ δὲ μόνον ὀλιγάριθμοι καὶ οὗτοι μόνον ἐν βαρβαρώτατα γεγραμμένοις παπύροις, ἐν οἷς καὶ ἄλλαι ποικίλαι διαστροφαὶ τῆς γλώσσης ἀπαντῶσιν.

Ἐπ' ἴσης φρονῶ ὅτι εἶναι παρὰ τὴν ἱστορίαν ἡ περίσπασις τοῦ Σωτῆρις, Ἀντῶνις, φρῦδι, ποτῆρι, φεῖδι κττ., διότι ὅτε οἱ τύποι οὗτοι εἰς -ις -ιν ἀνεπτύχθησαν ἐν τῇ Ἑλλάδι, σφόδρα ἀμφίβολον ἂν ἐξηκολούθει ἡ διάφορος ἐκφώνησις τῶν περισπωμένων συλλαβῶν ἀπὸ τῶν ὀξυνομένων, καὶ δὴ ἂν ταῦτα ἀληθῶς περιεσπάσθησαν. Βεβαίως, ἂν ἐν τοῖς δοκίμοις χρόνοις, ὅτε ἐλέγετο ἑστῶτος, δᾷδα, τοὖπος, τοὖργον κλπ. οὐχὶ ἑστώτος, δᾴδα, τοὔπος, τοὔργον κλπ. ἀνεφαίνοντο οἱ τύποι οὗτοι, πάντως θὰ ἐξεφέροντο μετὰ περισπω-

μένης καὶ ἡμεῖς ἀκολουθοῦντες ὡς πρὸς τὴν γραφὴν τῷ τονισμῷ τῶν ἀρχαίων, θὰ ἐγράφομεν ὁμοίως ἐκείνοις. Νῦν δ' ὅμως οἱ τύποι οὗτοι παρήχθησαν πολὺ βραδύτερον, ὅτε ἡ ἀρχαία διαφορὰ τῆς ὀξείας καὶ περισπωμένης ἐν τῇ προφορᾷ ἢ ἀσθενῶς ἢ καὶ οὐδαμῶς ἐδηλοῦτο, ἥκιστα δὲ πάντων ὅπου ἀρχαιόθεν δὲν ὑπῆρχεν, ἤτοι ἐν τύποις οἷον Σωτήρις Ἐρώτιν ποτήριν Χρύσιν κττ. Ἡ περίσπασις ἄρα τούτων ὑποβάλλει αὐτοῖς προφορὰν ἣν οὐδέποτε ἐπ' ἀληθείας ἔσχον καὶ δι' αὐτὸ εἶναι ἀπόβλητος.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Die Zunamen bei den byzantinischen Historikern und Chronisten (= Αἱ ἐπωνυμίαι παρὰ τοῖς Βυζαντιακοῖς Ἱστορικοῖς καὶ Χρονογράφοις) ὑπὸ *Heinrich Moritz, K. Gymnasiallehrer, I und II Theil, Programm des K. humanistischen Gymnasius in Landshut für das Schuljahr 1896/7 und 1897/98.*

Ὁ κ. συγγραφεὺς τῶν πραγματειῶν τούτων ἐζήτησε ν' ἀνεύρῃ τοὺς νόμους καὶ τὰς ἀρχάς, καθ' ἃς ἐσχηματίζοντο αἱ ἐπωνυμίαι ὑπὸ τῶν Βυζαντιακῶν Ἑλλήνων· καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ μέρει διαλαμβάνει πρῶτον περὶ τῆς μεγάλης σημασίας ἣν ἡ ἔρευνα καὶ γνῶσις τῶν κυρίων ὀνομάτων καὶ τῶν ἐπωνυμιῶν λαοῦ τινος ἔχει ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν αὐτοῦ, ἀναγράφει δὲ ὅσα πολλῆς προσοχῆς ἄξια περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐδίδαξεν ὁ Heintze εἰπὼν ὅτι: «Ὁ περιγράφων τὰς ἄλλας λέξεις τῆς γλώσσης καὶ ἐρευνῶν τοὺς νόμους τοῦ σχηματισμοῦ αὐτῶν δὲν δύναται νὰ παρίδῃ τὰ κύρια ὀνόματα, ἐπειδὴ καὶ ταῦτα εἶναι πολλῆς προσοχῆς ἄξια, καὶ ἐν τούτοις ὡσαύτως φαίνεται δρῶν τὸ πνεῦμα τοῦ ἔθνους. Ἐάν τις παρέλειπε ταῦτα ἀνεξέστατα, ἡ γνῶσις τῆς γλώσσης θὰ ἦτο σφόδρα ἐλλιπής, ἅτε με-

γάλου μέρους αὐτῆς μένοντος οὕτως ἀλευκάντου.... Ἀλλ' ἐν τῇ γλώσσῃ ἀντανακλᾶται τὸ πνεῦμα τοῦ ἔθνους καὶ πρώτιστα ἐν τοῖς κυρίοις ὀνόμασιν. Ἐν τούτοις κατέθηκαν οἱ πρῶτοι λαοὶ τὴν ὑπερηφανίαν καὶ τοὺς πόθους, τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας καὶ τὰς δεισιδαιμονίας αὐτῶν. Ἔπειτα καὶ ἡ περαιτέρω ἐξέλιξις τοῦ βίου ἔθνους τινός, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, τὰ καθεστῶτα καὶ αἱ περὶ τοῦ κόσμου γνῶμαι καὶ θεωρίαι αὐτοῦ καταλείπουσιν ἐν τούτοις ἴχνη οὕτω σαφῆ, ὥστε δυνάμεθα ν' ἀναγνώσωμεν μέγα μέρος τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ ἐν τοῖς οἰκογενειακοῖς τούτοις ὀνόμασιν. Ταῦτα ὁμοιάζουσι πρὸς τἀπολιθώματα τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, τὰ διασωθέντα ἐκ τῶν καταστροφῶν τῶν παλαιοτέρων αἰώνων, ἵνα μαρτυρῶσι περὶ τῶν ἄλλοτε ὑπαρχόντων».

Καὶ ἐν τοῖς Βυζαντιακοῖς ἄρα καὶ τοῖς νεωτέροις κυρίοις ὀνόμασι καὶ ἐπωνύμοις ἀντανακλᾶται κατ' ἀνάγκην ἡ ἱστορία καὶ τὸ πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ Ἰουστινιανοῦ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Οὕτως ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας ἑρμηνεύεται τὸ κατ' ἀρχὰς παράδοξον φαινόμενον, ὅτι πολλὰ τῶν ὀνομάτων τούτων εἶναι ἔκτοτε οὐχὶ Ἑλληνικῆς ἀλλὰ Σλαυικῆς, Ῥωμανικῆς, Ἀρμενικῆς, Τουρκικῆς ἔτι δὲ καὶ Γερμανικῆς ἀρχῆς.

Ἔπειτα ἔρχεται εἰς ἐπισκόπησιν τῶν πρώτων καὶ δευτέρων συνθετικῶν στοιχείων, ἐξ ὧν συνετίθεντο τὰ κύρια ὀνόματα κατὰ τοὺς ἀρχαίους καὶ κατὰ τοὺς Βυζαντιακοὺς χρόνους καὶ εὑρίσκει ὅτι ἐκ τῶν 600 περίπου πρώτων συνθετικῶν ὑπελείφθησαν μόνον περὶ τὰ 25 (!), ἡ αὐτὴ δ' ἀναλογία παρατηρεῖται καὶ ἐν τοῖς δευτέροις συνθετικοῖς· ὅτι τὰ τοῖς παλαιοῖς προσφιλέστατα καὶ λαμπρότατα στοιχεῖα τούτων ἢ ὅλως ἀπώλοντο ἢ ἐν ἐλαχίστοις ἴχνεσι διεσώθησαν, λ.χ. τὰ ἀρχόμενα ἀπὸ Ἀμφι-, Ἀναξι-, Ἀνδρο-, Ἀντι-, Ἀργι-, Ἀριστο-, Ἀρχε-, Δημο-, Δεξιο-, Διο-, Εὐρυ-, Ἐχε-, Θρασυ-, Ἱππο-, Κλεο-, Λαο-, Μενε-, Πολυ-, Προ-, Τηλε-, Τιμα-, Ὑπερ-, Φαινο- κλπ. ἢ τὰ λήγοντα εἰς -ιππος, -κλης, -κρατης, -λαος, -μαχος, -μενης, -νικος, -ξενος, -σθενης, -τιμος, -φιλος κλπ.

Ἀντ' αὐτῶν δέ, ὅπως καὶ ἀντὶ τῶν πατρωνυμικῶν εἰς -ιδης, -αδης κλπ. ἦλθον εἰς χρῆσιν ἢ σύνθετα μετὰ τοῦ -πουλλος ἢ ὀνόματα οὐσιαστικὰ καὶ ἐπίθετα, ἁπλᾶ ἢ σύνθετα μετ' ὀνοματικῆς τινος συνήθους καταλήξεως -ας -ᾶς -ατος -ιτης -ης -ος κλπ.

Διδακτικωτάτη δὲ ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν γλῶσσαν εἶναι καὶ ἡ παρατήρησις τοῦ κ. συγγρ. (σελ. 19), ὅτι σύμπασα ἡ Βυζαντιακὴ ὀνοματοθεσία αὕτη συνδέεται πολὺ στενότερον πρὸς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ὀνοματοθεσίαν ἢ πρὸς τὴν ἀρχαίαν (δῆλον ἄρα καὶ ἐντεῦθεν, ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ἀνάγονται πολὺ πέραν τοῦ 10 μ. Χ. αἰῶνος.), καὶ ὅτι ἡ παραβολὴ τῶν μεσαιωνικῶν πρὸς τὰ νεώτερα πολὺ φῶς ἐφ' ἑκάτερα θὰ ἐπέχεεν.

Ὁμοίως εἶναι ὀρθὴ ἡ παρατήρησις, ὅτι τὰ μεσαιωνικὰ ἐπώνυμα δὲν γίνονται δι' ὑποκορισμοῦ ἐκ τῶν συνθέτων, ὅπως τὸ πάλαι πολλοὶ ἁπλοῖ φαινόμενοι τῶν κυρίων ὀνομάτων τύποι, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐπίθετόν τι οἷον Τραυλός, Σγουρός, Καθαρός, Ἀργυρός, Κόκκινος κλπ., ἢ οὐσιαστικὸν ἁπλοῦν οἷον Παιδίον, Χοῖρος κλπ. ἠδύνατο ν' ἀποδοθῇ ὡς ἐπωνυμία ἀνθρώπῳ τινί, ὁμοίως δὲ καὶ σύνθετον, Καυσαλώνης, Ἀρτοκλίνης, Κοντομύτης καὶ ὑποκοριστικὸς τύπος, Νικηφορίτσις, Νικολίτσις κλπ.

Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ διαλαμβάνει ὁ κ. συγγρ. εἰδικώτερον περὶ τῆς ἐτυμολογικῆς γενέσεως τῶν ἐπωνυμιῶν τούτων. Ἀποβλέπων δὲ εἰς τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τοῦ ἔργου ἀπέκλεισεν ἀπὸ τῆς ἐρεύνης αὐτοῦ τὰς ἐκ ξένων στοιχείων σχηματισθείσας ἐπωνυμίας, διέστειλε δὲ χάριν τοῦ εὐσυνόπτου τὰς ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐχούσας τὴν γένεσιν εἰς διαφόρους τάξεις, ἤτοι

Α') εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐπωνυμιῶν, αἵτινες προῆλθον ἐκ κυρίων, βαπτιστικῶν, ὡς λέγεται, ὀνομάτων, μεταστάντων εἰς ἐπίθετα, εἰς ἐπωνυμίας· ταῦτα δὲ ἢ παραλαμβάνονται ἀμετάβλητα, οἷον Ἄγγελος καὶ Ἄγγελοι, Ἀντίοχος καὶ Ἀντίοχοι (τὸ γένος τῶν Ἀγγέλων, τῶν Ἀντιόχων), ἢ ὑποκεκορισμένα, Ἀγγελίτσις, Βασιλάκις, ἢ συντεθειμένα Μαυροθεόδωρος, Κοντοστέφανος κλπ.

Β') εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐπωνυμιῶν τῶν ἀναπτυχθεισῶν ἐκ συγκρίσεως τοῦ ἐπονομαζομένου πρός τι ἕτερον, ὃ δύναται νὰ εἶναι ἢ θρησκευτικὴ ἰδέα ἢ δεισιδαιμονία τις ἢ πρᾶγμα οἱονδήποτε, οἷον ζῶον, φυτόν, ἄψυχόν τι. πρβλ. Διαβολῖνος, Τρίψυχος, Πετεινάκις, Δελφινᾶς, Βαλσαμών, Κίνναμος, Τριφύλλιος, Οὐρανός, Δρόσος, Ἀνεμᾶς κλπ.

Γ') εἰς τὴν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰδικώτερον εἰς τὴν ἐνασχόλησιν ἢ τὸ ἐπιτήδευμα, τὴν κατάστασιν, τὸ

ἀξίωμα ἢ τὴν φήμην κλπ. αὐτῶν· πρβλ. Γραμματικός, Παλαιολόγος, Καλαφάτης, Προβατᾶς, Ἀροτρᾶς, Κτηματερός, Γυμνός, Δομέστικος, Δοῦκας, Στρατηγός, Εὐφημιανὸς κλπ.

Δ') εἰς τὴν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν καταγωγήν, ἅτινα εἶναι ἢ πατρωνυμικὰ ἢ ἐθνικά, Μανουηλίτης, Πατρικιώτης, Κυδωνίδης, Γαβριηλόπουλλος, Αἰτωλός, Κύπριος, Μεσοποταμίτης, Καλυβίτης, Εὐφρατᾶς κλπ.

Ε') εἰς τὴν τῶν ἀφορωσῶν εἰς σωματικὰς ἢ πνευματικὰς ἰδιότητας, πρβλ. Μακρύς, Κεφαλᾶς, Μαῦρος, Σπανός, Ἀγέλαστος, Νήφων, Νηστευτὴς κλπ.

Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι καὶ ἄλλη τούτων κατάταξις καὶ ἴσως ὀρθοτέρα δύναται νὰ ὁρισθῇ, καὶ ὅτι συνεξετασθέντων καὶ τῶν ἐκ τῶν ἄλλων πηγῶν τῆς μέσης Ἑλληνικῆς δυναμένων νὰ ληφθῶσιν ὀνομάτων καθὼς καὶ τῶν νέων Ἑλληνικῶν πληρέστερα καὶ τελειότερα θὰ εἶναι τὰ πορίσματα. Πρόδηλον δὲ πρὸς τούτοις εἶναι ὅτι ἡ ὑπαγωγὴ τοῦ ἀπείρου πλήθους τῶν Βυζαντιακῶν καὶ τῶν Νεοελληνικῶν ἐπωνυμιῶν ὑπὸ τὰς πέντε ταύτας τάξεις ἢ ὑπ' ἄλλας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τελῆται πάντοτε καὶ πανταχοῦ εὐκόλως καὶ ἄνευ ἀμφισβητήσεων, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ ἡ μεσαιωνικὴ καὶ ἡ νέα ἡμῶν γλῶσσα σφόδρα ὀλίγον μέχρι τοῦδε ἐμελετήθη, ὥστε καὶ γραμματικῶς καὶ ἐτυμολογικῶς καὶ λεξικολογικῶς ἡ διάγνωσις αὐτῆς εἶναι ἐσχάτως ἐλλιπής. Ὁπωσδήποτε ἀρχή τις ἐρεύνης ἐγένετο καὶ τὸ λοιπὸν εἶναι ἔργον μάλλιστα μὲν συλλογῆς καὶ ταξινομήσεως, ἐν μέρει δὲ καὶ διορθώσεως.

Συνειδὼς δ' ὁ κ. συγγραφεὺς τὸ μέγεθος τοῦ ἔργου καὶ δὴ ὅτι οὔτε αἱ φυσικαὶ οὔτε αἱ πνευματικαὶ δυνάμεις ἑνός τινος ἐξαρκοῦσιν, ἐπικαλεῖται εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τὴν συνεργασίαν τῶν δυναμένων νὰ μεταλάβωσι τοῦ ἔργου. Τῇ ἐπικλήσει ταύτῃ ἀκολουθῶν καὶ ἅμα ἐπιθυμῶν νὰ δώσω καὶ τοῖς παρ' ἡμῖν λογίοις ἀφορμὴν εἰς συμμετοχὴν καὶ συνέχειαν τοῦ ἔργου μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ἐπιχειρῶ νὰ ἐπανορθώσω ἔνια, περὶ ὧν φρονῶ ὅτι δύναμαι νὰ εἴπω τι οὐχ ὅλως ἄχρηστον.

Τὸ ἐν σελ. 12 Γλαβᾶς καὶ Γλαβᾶτος ἀνάγονται εἰς τὴν Σλαυ. λέξιν glava = κεφαλή, ὥστε Γλαβᾶς = Κεφαλᾶς. Τὸ αὐτόθι Ἐλαδικὸς γραπτέον Ἑλλαδικὸς καὶ ἐκληπτέον ὡς ἐθνικὸν τὸ κατ' ἀρχάς. Τὸ ἐν σελ. 13 Καλαφάτης εἶναι Ἀραβικόν. Τὸ ἐν σελ. 14

Μανιάκης συναπτέον οὐχὶ πρὸς τὸ manica ἀλλὰ πρὸς τὸ μανιάκης τὸ παρὰ Πολυβ. Β', 31,5 ἀπαντῶν καὶ σημαῖνον «χρυσοῦν ψέλλιον, ὃ ἐφόρουν περὶ τὰς χεῖρας καὶ τὸν τράχηλον οἱ Γαλάται» (ἰδὲ Prellwitz, Ἐτυμολ. Λεξ. σελ. 190). σελ. 14 τὸ Μουρῖνος καὶ Μουρίσκος δὲν δύνανται ν' ἀναχθῶσιν εἰς τὸ μαῦρος. Καὶ τὸ Μελέτιος δὲν ἀνάγεται εἰς τὸ μέλι μέλισσα ἀλλ' εἰς τὸ μελέτη, καὶ τὸ Μέλης εἰς τὸ μέλει (ἰδὲ Fick καὶ Bechtel Λεξ. Ἑλλην. Ὀνομ. 300). Ὁ Μελίας ἦν Ἀρμένιος καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ τοῦτο ἐξελληνισμὸς τοῦ Ἀρμενικοῦ. Σελ. 15 τὸ Πανουκωμήτης οὐχὶ πρὸς τὸ πᾶς ἀλλὰ πρὸς τὸ Πὰν Πανὸς σχετίζεται, ἔχον πρὸς τὸ Πανὸς-κώμη (Πανοκωμήτης) ὅπως τὸ Πανοπολίτης πρὸς τὸ Πανὸς πόλις. Τὸ ἐν σελ. 15 Παχώμιος εἶναι Αἰγύπτιον. Καὶ τὸ ἐν σελ. 16 Πηγάνις οὐχὶ πρὸς τὸ πηγὴ ἀλλὰ πρὸς τὸ φυτὸν πήγανον· πρβλ. Κυδώνις ἀπὸ τοῦ Κυδώνιον, Σινάπις ἀπὸ τοῦ Σινάπιον, Χαρούπις ἀπὸ τοῦ Χαρούπιον, Φαρμάκις, Περιστέρις, Περδίκις, Σκουλήκις κλπ. Τὸ Πωλάρις, ἂν μὴ εἶναι διεστραμμένον ὅπως τὸ ἀρχοντόπωλος, μωλάριον κλπ., πάντως ἀνακτέον εἰς τὸ πῶλος πωλάριον, οὐχὶ εἰς τὸ ποῦλλος pullus. Τὸ ἐν σελ. 23 «Καναβῷ» δὲν ἑρμηνεύεται διὰ τοῦ «ἀνδρὶ μειλιχίῳ τὸ εἶδος». Ἐν Κρήτῃ σῴζεται ἡ λέξις καναβὸς σημαίνουσα κατ' ἐξοχὴν ἀδηφάγον τι καὶ ἁρπακτικὸν ὄρνεον, ἔπειτα ἄνθρωπον ἀδηφάγον καὶ κατεσκληκότα. Ἡ λέξις ἀνάγεται εἰς τὸ ἀρχαῖον κάναβος, περὶ οὗ διαλαμβάνουσι τὰ λεξικά.

Ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει κρίνω παρατηρητέα τάδε.

Ἐν σελ. 17 ἀναγινώσκεται «Μυξιάρης (piscis species Du Cange, Gloss. graec.)». Ἀπὸ τοῦ παρὰ Δουκαγκίῳ μυξάριν (ἀδιάφορον ἂν τοῦτο σημαίνῃ ἰχθὺν ἢ σπέρμα) δὲν ἠδύνατο νὰ σχηματισθῇ τὸ ὄνομα μυξιάρις, ὅθεν Μυξιάρις. Ἡ ἀρχὴ τούτου πάντως κεῖται ἐν τῷ γνωστῷ μύξα, καὶ ἐδήλου κατ' ἀρχὰς ἐλάττωμά τι, πρβλ. Κυρτός, Ξηρός, Τραυλός, Σπανός, Καμπούρης, Στραβός, Κουτσός, Κουτσομύτης, Κουτσαύτης, Κουφὸς κλπ. Ἐπὶ τοῦτο δ' ἄγει καὶ ἡ παρατήρησις ὅτι διὰ τῆς καταλήξεως -ιάρης σχηματίζονται συνηθέστατα ὀνόματα ἐμφαίνοντα ἐλάττωμά τι, πρβλ. ἀναμαλλιάρις, ἐν Χίῳ ἀνεμαλλιάρης καὶ ἐν Λέσβῳ ἀλλεμανάρις κατὰ μετάθεσιν (πρβλ. μαλλόρρυπος, καὶ ἐν Κρήτῃ

μαρρόλλυπος = οἴσυπος) ἀρρωστιάρις, βερεμνιάρις, βλογιάρις, βρωμιάρις, γρινιάρις, κασσιδιάρις, κιτρινιάρις, κλαψιάρις, κοκκαλιάρις, κουρελιάρις, ξεκουτιάρις, ξερακιάρις, παραπονιάρις, σκουληκιάρις, σπυριάρις, τσιμπλιάρις, χτικιάρις, ψειριάρις, ψωριάρις κλπ. (1).

Σελ. 21 «Πλανούδης = πλανώδης, πλανητικός, ἐλέγχει πλάνητα βίον. Περὶ τῆς συχνῆς τροπῆς τοῦ ω εἰς ου ἰδὲ κλπ.», Δέν μοι φαίνεται πιθανὴ ἡ ὑποτιθεμένη τροπὴ τοῦ ω εἰς ου ἐν τούτῳ, ἴσως δ' οὐδὲ ἡ ἑρμηνεία τοῦ ὀνόματος. Κατ' ἐμὴν γνώμην τὸ Πλανούδις παράγεται ἐκ τοῦ οὐδ. τὸ πλανούδι ὃ πάλιν ἐκ τοῦ ὁ πλάνος = ὁ ἀπατεὼν ἢ ὁ κόλαξ. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ἡ κατάληξις -ούδι(ν) ὁρμηθεῖσα ἐξ ὀλίγων τινῶν ὀνομάτων, οἷον βοῦς βούδιον, ὀστοῦν ὀστούδιον, φλοῦς φλούδιον, χνοῦς χνούδιον κλπ. ἐπέδωκεν ἀπὸ τοῦ μέσου αἰῶνος καὶ νῦν εὐχρηστεῖ πλεῖστον ἐν τῇ βορείῳ Ἑλληνικῇ. πρβλ. Μελέτην ἐπὶ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ἢ βάσανον τοῦ ἐλέγχου τοῦ ψευδαττικισμοῦ σελ. 48 καὶ Προδρ. Ϛ΄ 296 τὸ κατούδιν, καὶ σήμερον ἐν Μακεδονίᾳ εἶναι πασίγνωστον τὸ κομματούδι, τὸ παιδούδι, τὸ πετρούδι κλπ.

Σελ. 25 «Γράψων — Γράφων, ὅτι οἱ μελλοντικοὶ τύποι τῆς ὁριστικῆς ἔλαβον σημασίαν ἐνεστῶτος». Δυσκόλως τοῦτο θὰ γίνῃ πιστευτόν. Ἂν εἴχομεν ὀνόματα σύνθετα ἀπὸ τοῦ γράψι- Γραψι-, θὰ ἐλέγομεν ὅτι ἐκ τούτων ἐσχηματίσθη καθ' ὑποκορισμὸν τὸ Γράψων, ὅπως παρ' ἀρχαίοις τὸ Ἀρκέσων, Κτήσων, Λύσων, Πείσων, Πράξων, Σώσων κλπ. Νῦν δ' εἰκάζω ὅτι ὁ Γράψων ὀφείλει τὴν γένεσιν αὐτοῦ εἰς αἰτίαν τινὰ παραπλησίαν τῷ Δώσων, ἐπωνύμῳ τοῦ Ἀντιγόνου «ὡς ἐπαγγελματικοῦ μέν, οὐ τελεσιουργοῦ δὲ τῶν ὑποσχέσεων».

Σελ. 27 Κουταλᾶς δύναται νὰ σχετίζηται πρὸς τὸ κουτάλα ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ὠμοπλάτη καὶ δὴ νὰ σημαίνῃ τὸν ἔχοντα μεγάλας ὠμοπλάτας, εὐρέας ὤμους τοῦ Ὁμήρου. Τὸ ὄνομα κουτάλα καὶ ὁ Κουταλᾶς λέγεται καὶ νοεῖται οὕτως ἐν Κρήτῃ σήμερον. Ὁμοίως

(1) Γράφω ταῦτα διὰ τοῦ ι οὐχὶ διὰ τοῦ η, ἐπειδὴ περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τούτων διὰ τῆς Λατ. καταλήξεως -aris οὐδεμία ἐπιτρέπεται ἀμφιβολία. Ὁμοίως γραπτέον καὶ καμίνι ματσούκι κλπ. οὐχὶ καμίνη ματσούκη κλπ. Αἱ τῶν ἀντιγράφων γραφαὶ οὐδεμίαν περὶ τούτων προκειμένου ἔχουσι σημασίαν.

φρονῶ ὅτι καὶ τὸ κοκκαλᾶς γραπτέον Κοκκαλᾶς καὶ παρακτέον ἐκ τοῦ κόκκαλα = ὀστᾶ, ὥστε νὰ σημαίνῃ τὸν ἔχοντα ὀλίγας μὲν σάρκας, ἐξωγκωμένα δὲ τὰ ὀστᾶ, τὸν κοκκαλιάριν ἄλλως λεγόμενον. Καὶ ὁ Χορτάκις παράγεται οὐκ ἐκ τοῦ χορτάζω ἀλλ' ἐκ τοῦ χόρτον (ὅτι καὶ τὸ χορτάζω ἐκ τοῦ αὐτοῦ χόρτον, οὐδὲν πρὸς τὸ πρᾶγμα). Καὶ τὸ Χοινὸς οὐχὶ ἐκ τοῦ χοιρινὸς - χοιρνὸς - χοινός, ἀλλὰ μᾶλλον γραπτέον Χινὸς καὶ παρακτέον ἐκ τοῦ -ἐχῖνος -ἐχινὸς (πρβλ. Ἐλαδᾶς - Λαδᾶς).

Σελ. 31 Ἀμφότεροι οἱ τύποι βροῦλον καὶ βοῦρλον σῴζονται καὶ σήμερον, ὁ μὲν βροῦλον ἐν Κρήτῃ, ὁ δὲ ἕτερος ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ.

Περὶ τοῦ Λαρδότυρος φρονῶ ὅτι δεν πρέπει νὰ συγκαταλεχθῇ τοῖς συνδετικοῖς (dvandva) συνθέτοις, ἀλλὰ τοῖς προσδιοριστικοῖς καὶ δὴ = παχὺς ὡς σύλλαρδος (1) τυρός· πρβλ ξεροτύρι, ξερότυρο, ἀσβεστότυρο κλπ.

Σελ 36 Καρυανῖται οὐχὶ ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τοῦ Καρύαι, ἀλλὰ πρῶτον ἀπὸ τοῦ Καρυανός, ὃ ἐκ τοῦ Καρύαι καρύαι· Ὁμοίως φρονῶ ὅτι τὸ Μουσιλάκις οὐκ ἐκ τοῦ μουσικός, μᾶλλον ἐκ τοῦ Ἀρμεν. Μωσελέ.

Σελ. 37 Τὸ Κηλήτης ἀνακτέον εἰς τὸ ἀρχαῖον κηλήτης τὸ ἐκ τοῦ κήλη κάλη παραγόμενον καὶ νοητέον ὡς δηλωτικὸν τοῦ παθόντος κήλην, ἐπειδὴ τὸ ἐκ τοῦ κηλέω παραγόμενον τονίζεται ὁμαλῶς ἐπὶ τῆς ληγούσης, κηλητής.

Σελ. 39 Τὸ ὄνομα Καραντινὸς οὐκ ἐκ τοῦ Καρανίτης, ἀλλ' ἐκ τοῦ Ἰταλ. quarantina.

Σελ. 43 Ἡ γραφὴ Κυδωνέα ἀντὶ Κυδωνία καὶ ἡ γραφὴ Κυπρέων (γρ. Κυπραίων) ἀντὶ Κυπρίων δὲν ἐλέγχουσι σύγχυσιν τοῦ ι καὶ ε, ἀλλὰ τὸ μὲν ἐσχηματίσθη εἰς -έα κατὰ τὸ ὅμοιον κυδωνέα, ὃ ἐκανονίσθη συμφώνως τοῖς ἄλλοις τῶν φυτῶν ὀνόμασι (πρβλ. Περιοδ. Krumbacher τόμ. Β' σελ. 235 κἑξ. καὶ Περιοδ. Kuhn τόμ. ΛΔ' σελ. 108 κἑξ.), τὸ δὲ Κυπραίων ἀντὶ Κυπρίων ἐσχηματίσθη κατὰ τὰ πολλὰ ἐθνικὰ εἰς -αῖος (παρ. Ἀθηνᾶς τόμ. Γ' σ. 252).

Σελ. 44 Τὸ χαιρετῶ καὶ καλοχαιρετῶ οὐκ ἐκ τοῦ χαιρετεύω,

(1) Ἡ λέξις συλλαρδὶ ἢ τσυλλαρδὶ σῴζεται ἐν Κρήτῃ σημαίνουσα τὴν ἐν Ἀθήναις πηκτήν (συν + λαρδὶ = lardum laridum).

ἐπειδὴ οὔτε χαιρετεύω ὑπάρχει οὔτε ἡ παραγωγὴ εἶναι δυνατή, ἀλλ' ἐκ τοῦ χαιρετίζω (ἰδὲ 'Αθηνᾶς τόμ. Α' σελ. 267 κἑξ.).

Σελ. 46 Τὸ παρ' ἡμῖν σύνηθες Μητσόπουλλος παράγεται οὐκ ἐκ τοῦ μιτσὸς-μικὸς ἀλλ' ἐκ τοῦ Μῆτσος, ὑποκοριστικοῦ τοῦ Δημήτριος.

Σελ. 48 τὸ Κομητᾶς Κομητόπουλλος οὐκ ἀπὸ τοῦ κομήτης, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ κόμης κόμητος comes comitis.

Σελ. 49 Μαυρόκωστας γραπτέον καὶ πρὸς τὸ Κώστας ὑποκοριστικὸν τοῦ Κωνσταντῖνος συναπτέον, οὐχὶ πρὸς τὸ κόστος.

Σελ. 51 'Αδράλεστος, οὐχὶ πρὸς τὸ ἀνδρ- ἀλλὰ πρὸς τὸ ἁδρὸς συναπτέον. καὶ πιθανῶς νοητέον οὐχ ὡς πρὸς τὴν δεδιχοτομημένην ῥῖνα, ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν ἁδρομερῆ κατασκευὴν τοῦ σώματος· ἁδράλεστος = χονδροκοπανισμένος, χονδραλεσμένος, χονδροκαμωμένος.

Σελ. 54 'Εξαβούλιος σημαίνει οὐχὶ τὸν ἑξάκις ἄβουλον, ἀλλὰ τὸν ἓξ βουλὰς ἔχοντα, καὶ δὴ πανοῦργον, πολύμητιν, ὡς τὸν ἀσταθῆ καὶ εὐμετάβλητον, πρβλ. Μάρτις πεντάγνωμος, ἄνθρωπος δίβουλος, δίγνωμος, διπρόσωπος. Τὸ δὲ ἑξα- ἐν συνθέσει εἶναι πασίγνωστον, πρβλ. ἑξάμηνον.

Σελ. 55 Φακρασῆς, ὀρθῶς ἡρμηνεύθη ὑπὸ τοῦ Δουκαγγίου διὰ τοῦ vino crapulatus, ὅπως δηλοῦται ἐκ τῆς παρὰ τῷ 'Ιλαρίωνι Προδρόμῳ χρήσεως τοῦ προσηγορικοῦ φακρασής· πρβλ. Δ' 326-7 «Καὶ φακρασήν με λέγουσι, κ' ἐγὼ οὐ μυρίζομαί το, καὶ μεθυστὴν τὸν ἐκ νεροῦ νῦν ὑδρωπικιασμένον». Συνετέθη ἄρα κατὰ τὸ γνωστὸν συντακτικὸν ζεῦγμα τὸ φάγε μετὰ τοῦ κρασί, καὶ ἐδήλου τὸν ἐσθίοντα καὶ ἅμα πίνοντα ἀλλὰ μᾶλλον πίνοντα, τὸν οἰνόφλυγα. 'Η δὲ συγκοπὴ τοῦ φάγε ἐν συνθέσει εἰς φα- οὐδεμίαν παρέχει δυσκολίαν, ἀφοῦ παρὰ τῷ Προδρόμῳ εὑρίσκομεν καὶ αὐτὸ τὸ φα καὶ ἄλλα, οἷον βόθα, κάτσε, ἄκου, νὰ τρώς, νὰ πάς, κροῦσιν, κροῦ, νὰ φάσιν, προσφὰν = προσφάγιον, στακούς, φελοῦν, πενῆντα κλπ. κλπ.

Θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον, ἄν τις τῶν νεωτέρων λαμβάνων πρὸ ὀφθαλμῶν τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους ἐξήταζε τὰς ἐπωνυμίας τῶν νεωτέρων 'Ελλήνων κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ κ. Moritz, ἵνα διδαχθῶμεν τίνες ἀρχαὶ μάλιστα ἐπικρατοῦσιν ἐν τῇ δημιουργίᾳ τῶν ὀνομάτων τούτων παρ' ἡμῖν. Οὐδεμία δ' ἀμφιβολία ὅτι μετὰ ταῦτα ἡ συνεξέ-

τασις τῶν τε μεσαιωνικῶν καὶ τῶν νέων ἐπωνυμιῶν πλεῖστα θὰ διελεύκαινε τῆς ἱστορίας τοῦ ἔθνους καὶ τῆς γλώσσης ἡμῶν. Θὰ ἀπέβαινε δ' ἡ ὠφέλεια πολὺ μείζων, ἄν τις παρελάμβανεν εἰς συνεξέτασιν καὶ τὰς τοπωνυμίας. Ἐπειδὴ εἶναι πασίγνωστον πόσον στενῶς συνδέονται τὰ ὀνόματα τῶν τόπων καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ πόσον συχνὰ τὰ ὀνόματα τῶν τόπων ἀποδίδονται τοῖς ἀνθρώποις καὶ τἀνάπαλιν, πρβλ. τὰ περὶ τοῦ Μυζηθρᾶς (Μυστρᾶς - Μυστριώτης) ἐκ τοῦ μυζηθρᾶς μυζήθρα εἰρημένα μοι ἐν Περιοδικῷ Πετρουπόλεως Τομ. Β'.

Ὡς παράδειγμα καινοφανοῦς φαινομένου ἀναφέρω ὅτι ἐν ᾧ ἐγεννήθην τόπῳ θέσις τις ὀνομάζεται ὁ Καπνικάρις, ὄνομα προελθὸν ἐκ τοῦ καπνικάρις, ὃ ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ καπνικὸν καὶ ἐδήλου τὸν συλλέγοντα τὸν φόρον ἐκεῖνον, ὅστις ὠνομάζετο καπνικόν. Τὸ θηλυκὸν τοῦ καπνικάρις εἶναι ἡ καπνικαρέα ὅθεν ἡ ἐν Ἀθήναις ἐκκλησία Καπνικαρέα· πρβλ. καβαλλάρις καβαλλαρέα, βρωμιάρις βρωμαρέα, περιβολάρις περιβολαρέα, ταβερνάρις ταβερναρέα κλπ. Γυνή τις ἄρα Καπνικάρι τινὸς καὶ δὴ Καπνικαρέα ἐπονομαζομένη ᾠκοδόμησεν ἢ ἀνῳκοδόμησε τὸν ναὸν τοῦτον. Οὗτος ὠνομάζετο τὸ πρῶτον πάντως κατὰ γενικήν, τῆς Καπνικαρέας, καὶ μόνον βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀνομαστικήν, ὅπως καὶ τὰ πλεῖστα ἀρσενικὰ τοπωνυμικὰ τὰ προελθόντα ἐξ ἀνδρωνυμικῶν.

Πλὴν τῶν τοπωνυμιῶν συνεξεταστέα καὶ τὰ παλαιότερα συμβολαιογραφικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ ἔγγραφα (νοταρικά, χρυσόβουλλα, δίπτυχα, βραβεῖα κλπ.), ἐπειδὴ καὶ ταῦτα οὐκ ὀλίγον φῶς διαχέουσιν ἐπὶ τὴν γνῶσιν τῆς γλώσσης καὶ ἱστορίας τῶν ἐπὶ μέρους οἰκογενειῶν, κοινοτήτων, τύπων κλπ.

Ὁμοίως ἀνάγκη νὰ ληφθῇ φροντίς, ὅπως πάντα τὰ ἐκ ξένων εἰσελάσαντα εἰς τὴν μεσαιωνικὴν καὶ νεωτέραν Ἑλληνικὴν χωρισθῶσι καὶ ἐξετασθῶσιν ἰδιαιτέρως· τοῦτο καθίσταται ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον καὶ δι' ἄλλα καὶ διὰ τὰς καταλήξεις αὐτῶν, ἵνα μὴ συμπαρατάσσωνται ὡς ὁμοίως ἐσχηματισμένα τὰ παντάπασιν ἀλλοτρίως ἔχοντα λ. χ. Λαζάνης, Καστελλᾶνος, Πογδάνος (γρ. Πόγδανος, ἐπειδὴ Σλαυικόν,) κλπ.

Εἰς τοιαύτην ἔρευναν ἔδωκεν ἤδη ὁ πολλῶν συγχαρητηρίων ἄξιος κ. Moritz τὴν πρώτην ὤθησιν, εἴθε δὲ καὶ ἄλλοι παρ' ἡμῖν ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτῷ. Γ. Ν. Χ.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΑ

ΕΙΣ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΦΑΙΔΩΝΑ

Ἐν σελ. 58 c.

ἀρχὴ δ᾽ ἐστὶ τῆς θεωρίας, ἐπειδὰν ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος στέψῃ τὴν πρύμναν τοῦ πλοίου· τοῦτο δ᾽ ἔτυχεν, ὥσπερ λέγω, τῇ προτεραίᾳ τῆς δίκης γεγονός. Διὰ ταῦτα καὶ ⟨ὁ⟩ πολὺς χρόνος ἐγένετο τῷ Σωκράτει ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ [ὁ μεταξὺ τῆς δίκης τε καὶ τοῦ θανάτου].

Ἔν τισι τῶν χειρογράφων πρὸ τῶν λέξεων πολὺς χρόνος ὑπάρχει τὸ ἄρθρον ὁ, ὅπερ καί τινες τῶν ἐκδοτῶν διατηροῦσιν. Καὶ ἡμεῖς φρονοῦμεν, ὅτι τὸ ἄρθρον ὁ πρέπει νὰ διατηρηθῇ, ἐπειδὴ δι᾽ αὐτοῦ ἔννοια προρρηθεῖσα «ἐθαυμάζομέν γε, ὅτι πάλαι γενομένης αὐτῆς πολλῷ ὕστερον φαίνεται ἀποθανὼν» ἐπαναλαμβανομένη ἐν ταῖς λέξεσιν ὁ πολὺς χρόνος παρίσταται ὡς ἤδη γνωστὴ καὶ ὡρισμένη. Τότε δ᾽ ὅμως πρέπει νὰ ἐκβληθῶσιν αἱ λέξεις ὁ μεταξὺ τῆς δίκης τε καὶ τοῦ θανάτου ὡς παρεμβληθὲν σχόλιον τοῦ ὁ πολὺς χρόνος, οὗ ἕνεκα ὑπὸ πλείστων ἐκδοτῶν τὸ ἐν τοῖς χειρογράφοις ὑπάρχον ἄρθρον ἐνομίσθη περιττόν.

Ἐν σελ. 62 a.

ἴσως μέντοι θαυμαστόν σοι φανεῖται, εἰ τοῦτο μόνον τῶν ἄλλων ἁπάντων ἁπλοῦν ἐστι καὶ οὐδέποτε τυγχάνει τῷ ἀνθρώπῳ, ὥσπερ καὶ τἆλλα ἔστιν ὅτε καὶ οἷς, βέλτιον τεθνάναι ἢ ζῆν· οἷς δὲ βέλτιον τεθνάναι, θαυμαστὸν ἴσως σοι φαίνεται, εἰ τούτοις τοῖς ἀνθρώποις μὴ ὅσιον ἑαυτοὺς εὖ ποιεῖν, ἀλλ᾽ ἄλλον δεῖ περιμένειν εὐεργέτην.

Τὸ χωρίον τοῦτο πολλὰ πράγματα παρέσχε τοῖς ἑρμηνευταῖς. Καὶ ὁ μὲν Σταλβώμιος, ᾧ ἀκολουθοῦσιν ὅ τε Σχάντζιος καὶ Κρόνος (Cron), φρονεῖ ὅτι διὰ τοῦ τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται τὸ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν οὐ θεμιτὸν εἶναι ἑαυτὸν ἀποκτινύναι, ὁ δὲ Ἑϊνδόρφιος νομίζει ὅτι

τὸ τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὰ ἑπόμενα ἔστιν ὅτε καὶ οἷς βέλτιον τεθνάναι ἢ ζῆν. Ὁ δὲ Ὑβερβέγιος νομίζει ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ βέλτιον ζῆν ἢ τεθνάναι καὶ ὅτι διὰ τοῦ τοῦτο δηλοῦται τὸ ζῆν καὶ οὐχὶ τὸ τεθνάναι.

Ὀρθότατα κατενόησε καὶ ἡρμήνευσε τὸ χωρίον τοῦτο ὁ Σιμπλίκιος ἐν τῷ εἰς Ἐπίκτητον ὑπομνήματι (σελ. 63) λέγων τάδε· «ὁ δέ γε Πλάτων καὶ ὁ Πλάτωνος Σωκράτης καὶ ἀγαθὸν αὐτὸν (τὸν θάνατον) εἶναι καὶ κρείττονα τῆς μετὰ τοῦ σώματος ζωῆς ἀποφαίνεται· οὐ τοῖς μέν, τοῖς δ' οὔ, ἀλλ' ἁπλῶς πᾶσι. Λέγει οὖν ἐν τῷ Φαίδωνι Σωκράτης «ἴσως μὲν θαυμαστόν σοι φαίνεται, εἰ τοῦτο μόνον τῶν ἄλλων ἁπλοῦν ἐστι καὶ οὐδέποτε τυγχάνει τῷ ἀνθρώπῳ, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ὁτὲ βέλτιον τεθνάναι ἢ ζῆν».

Τὴν ἑρμηνείαν ταύτην ἀπεδέξαντο ὁ Βονίτζιος καὶ τῶν ἡμετέρων ὁ κ. Μιστριώτης εὖ τε καὶ καλῶς ποιοῦντες. Καὶ ἡμεῖς δεχόμεθα ὅτι τοῦ χωρίου τούτου ὁ νοῦς οὐδεὶς ἄλλος δύναται νὰ εἶνε ἢ ὁ ὑπὸ τοῦ Σιμπλικίου παρεχόμενος, ἀλλὰ φρονοῦμεν ὅτι τὸ χωρίον, ὅπερ καὶ παρὰ Σιμπλικίῳ ἔτι μᾶλλον παρεφθαρμένον φέρεται, κατέστη δυσνόητον, τὸ μὲν ἐκ παρεμβλήματος, τὸ δὲ διότι ἐξέπεσον δύο γράμματα, ἅτινα καὶ τὴν σύνταξιν ἀνελλήνιστον, ὡς ὀρθῶς ὁ Βονίτζιος παρατηρεῖ, κατέστησαν.

Διορθωτέον λοιπὸν καὶ ἑρμηνευτέον τὸ χωρίον ὧδε· ἴσως μέντοι θαυμαστόν σοι φανεῖται, εἰ τοῦτο (τὸ τεθνάναι) μόνον τῶν ἄλλων ἁπάντων ἁπλοῦν (ἀεὶ τὸ αὐτό, ἀγαθὸν δηλονότι) ἐστι καὶ οὐδέποτε τυγχάνει τῷ ἀνθρώπῳ, ὥσπερ καὶ τἆλλα (=ὅμοιον τοῖς ἄλλοις), ἔστιν ὅτε καὶ οἷς (=ἔστιν οἷς) βέλτιον ⟨ὂν⟩ [τεθνάναι ἢ ζῆν].

Διὰ μὲν τῆς συμπληρώσεως τῆς ἐκπεσούσης διὰ τὸ ὁμοιοτέλευτον πρὸς τὸ βέλτιον μετοχῆς ὂν καὶ ἡ δοτικὴ τῷ ἀνθρώπῳ, ὅπου ἀνήκει, ἀποδίδοται καὶ τὸ ἀνελλήνιστον τῆς συντάξεως αἴρεται, κατὰ δὲ τὴν στίξιν, ἣν στίζομεν, αἱ λέξεις ἔστιν ὅτε καὶ οἷς βέλτιον ὂν κεῖνται ὡς παράθεσις, ὅπως σαφηνίσωσι τὴν ὁμοιωματικὴν πρότασιν ὥσπερ καὶ τἆλλα. Τὸ δὲ ἐκβαλλόμενον τεθνάναι ἢ ζῆν, ὅπερ ὡς σχόλιον τοῦ τοῦτο κατὰ πρῶτον παρασημειωθὲν εἶτα καὶ εἰς τὸ ἔδαφος παρενεβλήθη, νομίζομεν ὅτι προῆλθεν ἐκ τῶν ἑπομένων, οἷς δὲ βέλτιον τεθνάναι θαυμαστὸν ἴσως σοι φαίνεται.

Ἐν σελ. 63 b.

οἶμαι γὰρ ὑμᾶς λέγειν, ὅτι χρή με πρὸς ταῦτα ἀπολογήσασθαι ὥσπερ ἐν δικαστηρίῳ.

Ὁ Οὐόλφιος προτείνει νὰ ἀπαλειφθῇ ἡ φράσις πρὸς ταῦτα ἢ νὰ διορθωθῇ αὖθις πρὸς ὑμᾶς, ὡς κατωτέρω ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος λέγεται.

Νομίζομεν ὅτι τὸ χωρίον ἔχει κάλλιστα καὶ οὐδεμιᾶς διορθώσεως δεῖται, πρῶτον μὲν διότι τὸ ἀπολογεῖσθαι συντάσσεται μετὰ τῆς πρὸς καὶ αἰτιατικῆς πράγματος κατὰ τὸ ἀποκρίνεσθαι, οὗτινος καὶ ἐνέχει τὴν ἔννοιαν, εἶτα δέ, διότι εὕρηται συντεταγμένον δοτικῇ πράγματος, ἥτις συνηθέστατα ἀναλύεται εἰς αἰτιατικὴν μετὰ τῆς πρός, παρὰ Λυσίᾳ 2,65 (ἔργοις) καὶ παρὰ Πλουτάρχῳ Θεμ. 23 (ταῖς προτέραις κατηγορίαις) καὶ ἄλλοις. Περὶ δὲ τοῦ ἀποκρίνεσθαι πρός τι ἰδ. Πλ. Πρωτ. 338 d. καὶ Γοργ. 447 c.

Ἐν σελ. 63 ε.

ἀλλὰ σχεδὸν μέν τι ἤδη, ἔφη ὁ Κρίτων, ἀλλά μοι πράγματα παρέχει.

Τὸ χωρίον βραχυλογικῶς ἐξενηνεγμένον ὧδε πλῆρες ἂν ἦν· ἀλλ' οὐκ ἔδει με φράζειν σοι τοῦτο, ἔφη ὁ Κρίτων. ἤδη γὰρ ὃ ἔμελλες εἰπεῖν· ἀλλ' εἶπον, ὅτι μοι πράγματα παρέχει (ὁ μέλλων σοι δώσειν τὸ φάρμακον).

Ἐν σελ. 66. c.

καὶ γὰρ πολέμους καὶ στάσεις καὶ μάχας οὐδὲν ἄλλο παρέχει ἢ τὸ σῶμα καὶ αἱ τούτου ἐπιθυμίαι· διὰ γὰρ τὴν τῶν χρημάτων κτῆσιν πάντες οἱ πόλεμοι γίγνονται, τὰ δὲ χρήματα ἀναγκαζόμεθα κτᾶσθαι διὰ τὸ σῶμα δουλεύοντες τῇ τούτου θεραπείᾳ· καὶ ἐκ τούτου ἀσχολίαν ἄγομεν φιλοσοφίας πέρι διὰ πάντα ταῦτα.

Οὐχὶ ὀρθῶς τὸ ἐκ τούτου ἀναφέρουσί τινες μόνον εἰς τὴν λέξιν σῶμα. Τά τε προηγούμενα καὶ τὸ ἑπόμενον διὰ ταῦτα δηλοῦσιν ὅτι

διὰ τοῦ ἐκ τούτου νοητέον τὸ ἀναγκάζεσθαι δουλεύειν τῇ τοῦ σώματος θεραπείᾳ.

Ἐν σελ. 69 e.

εἰπόντος δὴ τοῦ Σωκράτους ταῦτα, ὑπολαβὼν ὁ Κέβης ἔφη· ὦ Σώκρατες, τὰ μὲν ἄλλα ἔμοιγε δοκεῖ καλῶς λέγεσθαι, τὰ δὲ περὶ τῆς ψυχῆς πολλὴν ἀπιστίαν παρέχει τοῖς ἀνθρώποις, μή, ἐπειδὰν ἀπαλλαγῇ τοῦ σώματος, οὐδαμοῦ ἔτι ᾖ, ἀλλ' ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διαφθείρηταί τε καὶ ἀπολλύηται, ᾗ ἂν ἄνθρωπος ἀποθνήσκῃ, ⟨ἢ⟩ εὐθὺς ἀπαλλαττομένη τοῦ σώματος καὶ ἐκβαίνουσα ὥσπερ πνεῦμα ἢ καπνὸς διασκεδασθεῖσα οἴχηται διαπτομένη καὶ οὐδὲν ἔτι οὐδαμοῦ ᾖ.

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὸ ἀσύνδετον τῶν λέξεων εὐθὺς ἀπαλλαττομένη—οὐδαμοῦ ἔτι ᾖ ἠνάγκασεν ἄλλους μὲν ἐκ τῶν ἑρμηνευτῶν νὰ ὑπολάβωσιν, ὅτι αὗται δὲν συνδέονται τοῖς ἡγουμένοις ὡς διασαφοῦσαι τὰς προτάσεις διαφθείρηταί τε καὶ ἀπολλύηται καὶ δηλοῦσαι τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἡ ψυχὴ ἀπόλλυται, ἄλλους δὲ νὰ συνάψωσι τὸ εὐθὺς ἀπαλλαττομένη μετὰ τῶν ἡγουμένων, ὅπερ δὲν εἶνε ὀρθόν, διότι, ὡς λέγει ὁ Σταλβώμιος, αἱ λέξεις εὐθὺς καὶ σώματος δὲν ἀνήκουσι μόνον τῷ ἀπαλλαττομένη ἀλλὰ καὶ τῷ ἐκβαίνουσα. Τινὲς δὲ νομίζουσι περιγραπτέας ὡς παρεμβλήτους τὰς λέξεις οἴχηται διαπτομένη καὶ οὐδὲν ἔτι οὐδαμοῦ ᾖ. Ἄλλος δέ τις, ἵνα ἐκλίπῃ τὸ ἀσύνδετον, προστίθησι μετὰ τὸ ἀποθνήσκῃ τὸν καί.

Κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν ὁ Κέβης, ἵνα πεισθῇ πᾶς τις, ὅτι ὑπάρχει μετὰ θάνατον ἡ ψυχή, προκαλεῖ τὸν Σωκράτη νὰ ἀποδείξῃ δύο τινά, πρῶτον ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν ἀπόλλυται ἅμα ἐξελθοῦσα τοῦ σώματος καὶ δεύτερον ὅτι ἅμα ἀπαλλαττομένη δὲν διασκεδάννυται ὡς πνεῦμα ἢ καπνὸς κατὰ τὴν τῶν πολλῶν δόξαν. Κατὰ ταῦτα αἱ λέξεις εὐθὺς ἀπαλλαττομένη τοῦ σώματος καὶ ἐκβαίνουσα ὥσπερ πνεῦμα ἢ καπνὸς διασκεδασθεῖσα οἴχηται διαπτομένη καὶ οὐδὲν ἔτι οὐδαμοῦ ᾖ δὲν σαφηνίζουσι τὰς λέξεις διαφθείρηταί τε καὶ ἀπολλύηται δηλοῦσαι τὸν τρόπον τῆς ἀπωλείας τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ ἐμφανίζουσι νέαν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ ἀπώλεια τῆς ψυχῆς ἀπαλλαγείσης τοῦ σώματος γίνεται μετὰ πάροδον χρόνου τινός, ἀφ' οὗ δηλονότι πρότερον διασκεδασθῇ ὡς πνεῦμα ἢ καπνός. Τούτου ἕνεκα νομίζομεν,

ὅτι μετὰ τὸ ἀποθνήσκῃ ἀνάγκη νὰ προστεθῇ ὁ διὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ τελευταίου γράμματος τῆς προηγουμένης λέξεως ἐκπεσὼν ἤ. Ἡ προσθήκη τοῦ ἢ οὐ μόνον τὸ ἀσύνδετον αἴρει, οὗ ἕνεκα τόσαι ἀμφιβολίαι ἐγεννήθησαν περὶ τοῦ νοῦ τοῦ χωρίου τούτου, ἀλλ' εὐοδοῖ καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Σιμμίου καὶ Κέβητος κατόπιν λεγόμενα. Ἀφ' οὗ δηλονότι ὁ Σωκράτης διὰ μὲν τῆς ἐκ τῶν ἐναντίων ἀποδείξεως ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ ψυχὴ μετὰ θάνατον ὑπάρχει, διότι αἱ ψυχαὶ τῶν ζώντων ἐκ τῶν τεθνεώτων γίνονται (κεφ. 15), διὰ δὲ τῆς ἀποδείξεως τῆς ἀναμνήσεως κατέδειξεν, ὅτι ἡ ψυχὴ προϋπῆρχε πρὶν ἐν ἀνθρώπου εἴδει γενέσθαι, ὅ τε Σιμμίας καὶ Κέβης εἰ καὶ ὡμολόγησαν καὶ ἀπεδέξαντο ταῦτα, λέγουσιν (ἐν κεφ. 23) ὅτι ὁ Σωκράτης τὸ ἥμισυ μόνον ἀπέδειξεν, οὗ δεῖ, ὅτι δηλ. πρὶν γενέσθαι ἡμᾶς ἦν ἡ ψυχή, καὶ ὅτι ἀνάγκη νὰ προσαποδείξῃ, ὅτι ἡ ψυχή ἐστι καὶ μετὰ θάνατον. Ἂν εἶνε ἀληθὴς ἡ γνώμη τῶν φρονούντων, ὅτι ἡ ἀπώλεια τῆς ψυχῆς ἅμα ἀποθανόντος τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁ ἀφανισμὸς αὐτῆς ὡς καπνοῦ ἢ πνεύματος εἶνε ἓν καὶ τὸ αὐτό, ἡμεῖς τοὐλάχιστον δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν, τίνος ἕνεκα ὁ Κέβης καὶ ὁ Σιμμίας λέγουσιν, ὅτι χρῄζει ἀποδείξεως ἔτι τὸ τῆς ὑπάρξεως μετὰ θάνατον τῆς ψυχῆς, διότι ἐνέστηκεν ἔτι τὸ τῶν πολλῶν ὅπως μὴ ἀποθνήσκοντος τοῦ ἀνθρώπου διασκεδαννύηται ἡ ψυχὴ καὶ αὐτῇ τοῦ εἶναι τοῦτο τέλος ᾖ. Ἴσως ἂν εἴποι τις, ὅτι ὁ Πλάτων αἰσθανόμενος, ὅτι αἱ ἀποδείξεις αὗται δὲν εἶνε ἐπαρκεῖς, παρέστησε τὸν Σιμμίαν καὶ Κέβητα λέγοντας ταῦτα, ἵνα κατόπιν ἐπαγάγῃ τὴν περὶ τοῦ ἀφθάρτου τῆς ψυχῆς ἀπόδειξιν. Ὅτι ἡ περὶ τοῦ ἀφθάρτου ἀπόδειξις εἶνε ἀναγκαία, ὁμολογοῦμεν, ὅτι δ' ὅμως οὕτως ἀτέχνως ὁ τεχνικώτατος περὶ τὴν τῶν διαλόγων κατασκευὴν καὶ πλοκὴν Πλάτων ἠθέλησε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἀπόδειξιν ταύτην, πολὺ ἀμφιβάλλομεν. Τούτου ἕνεκα προτιμῶμεν νὰ παραδεχθῶμεν τὴν τῶν πολλῶν γνώμην περὶ τῆς διασκεδάσεως τῆς ψυχῆς ὡς καπνοῦ ἢ πνεύματος οὐχὶ ὡς τὴν αὐτὴν ἔνστασιν πρὸς τὴν ἅμα τῇ τοῦ σώματος ἀπαλλαγῇ καταστροφὴν τῆς ψυχῆς ἀλλ' ὡς ἄλλην. Κατὰ ταύτην δὲ τὴν γνώμην ἡ ψυχὴ ὑπάρχει μὲν ἐπί τινα χρόνον μετὰ θάνατον, ἀλλὰ δὲν ἔχει ἀτομικὴν ὕπαρξιν, καὶ κατ' ἀκολουθίαν οὐδὲ φρόνησιν. Πρὸς ταύτην δὲ τὴν τῶν πολλῶν γνώμην φαίνεται οὐχὶ ἄσχετος ἡ γνώμη, ἣν ὁ Κέβης ἔχει περὶ τῆς ψυχῆς (κεφ. 37), ὅτι δηλ. ἡ ψυχὴ εἶνε μὲν ἰσχυρότερον καὶ πολυχρονιώτερον τοῦ

σώματος, ἀλλ' ὅτι ἐπὶ τέλους ἀποθνήσκει καὶ αὐτή, ἀφ' οὗ πολλὰ σώματα κατατρίψῃ.

Ἐν σελ. 82 c.

εἰς δέ γε θεῶν γένος μὴ φιλοσοφήσαντι καὶ παντελῶς καθαρῷ ἀπιόντι οὐ θέμις ἀφικνεῖσθαι ἀλλ' ἢ τῷ φιλομαθεῖ.

Ἂν μὴ παραδεχθῇ τις ὅτι αἱ λέξεις ἀλλ' ἢ τῷ φιλομαθεῖ εἶνε παρέμβλητον σχόλιον τῶν ἡγουμένων, πρέπει νὰ συνομολογήσῃ, ὅτι τὸ ἐκ τῆς διορθώσεως τῶν ἐν τοῖς χειρογράφοις γραφῶν ἄλλῳ ἢ τῷ καὶ οὐδ' ἄλλῳ ἤ, ἣν ὁ Ἰρσίγιος καὶ Σταλβώμιος ὑπολαμβάνουσιν ὅτι ἐγένετο ὑπὸ γραμματικοῦ τινος, προελθὸν ἀνακόλουθον δὲν φαίνεται ἔχον ὑγιῶς, εἰ καὶ εὐφυῶς αἰτιολογεῖται ὡς προελθὸν ἐκ δύο συντάξεων τῆς εἰς θεῶν γένος μὴ φιλοσοφήσαντι καὶ παντελῶς καθαρῷ ἀπιόντι οὐ θέμις ἀφικνεῖσθαι καὶ τῆς εἰς θεῶν γένος οὐ θέμις .... ἀφικνεῖσθαι ἀλλ' ἢ τῷ φιλομαθεῖ.

Καθ' ἡμᾶς, ἐπειδὴ οὐδὲν ἄλλο παράδειγμα ὅμοιον, ἔχον συνεπτυγμένην τὴν σύνταξιν δύο προτάσεων, γινώσκομεν, τὸ χωρίον ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ὧδε· εἰς δέ γε θεῶν γένος μὴ φιλοσοφήσαντι καὶ παντελῶς καθαρῷ ἀπιόντι οὐ θέμις ἀφικνεῖσθαι οὐδε⟨νὶ⟩ ἄλλῳ ⟨ἀλλ'⟩ ἢ τῷ φιλομαθεῖ. Ὅτι δὲ οὕτως ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐγράφη, μαρτυρεῖ ἡ φερομένη γραφὴ οὐδὲ ἄλλῳ ἤ, ἣν ἡμεῖς δὲν νομίζομεν διόρθωσιν γραμματικοῦ τινος, ἀλλὰ παραφθορὰν τῆς Πλατωνικῆς οὐδενὶ ἄλλῳ ἀλλ' ἤ. Ὅτι δὲ ὁ Πλάτων οὕτως ἐκφέρει τὸ ἀλλ' ἢ πρβ. κατ. ἐν σελ. 83 a πιστεύειν δὲ μηδενὶ ἄλλῳ ἀλλ' ἢ αὐτὴν αὐτῇ. 97 d. οὐδὲν ἄλλο σκοπεῖν προσήκειν ἀνθρώπῳ — ἀλλ' ἢ τὸ ἄριστον καὶ βέλτιστον.

Ἐν σελ. 84 c.

Σιγὴ οὖν ἐγένετο εἰπόντος ταῦτα τοῦ Σωκράτους ἐπὶ πολὺν χρόνον καὶ αὐτός τε πρὸς τῷ εἰρημένῳ λόγῳ ἦν [ὁ Σωκράτης] ὡς ἰδεῖν ἐφαίνετο καὶ ἡμῶν οἱ πλεῖστοι.

Ἐκβλητέον τὸ οὐδένα λόγον ὑπάρξεως ἔχον παρέμβλημα. Ὁμοίως ἐκβλητέον νομίζομεν καὶ τὸ ἐν 70 b.

οὔκουν γ' ἂν οἶμαι, ἦ δ' ὅς [ὁ Σωκράτης].

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10 Ὀκτωβρίου 1899.

Γ. Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΙΝΕΣ
ΕΙΣ ΤΑ ΠΡΟΠΕΡΤΙΟΥ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Die Elegien des Propertius
erklärt von Max Rothstein
Berlin, 1898.

Τέλος ἐπληρώθη ὁ πόθος, ὅν οἱ τῆς Ρωμαϊκῆς ποιήσεως φίλοι διακαῶς ἐπόθουν, ὅπως εὑρεθῇ καὶ τοῦ Προπερτίου ἐκδότης, ὅςτις χρησιμοποιῶν μὲν τὰς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις πολλὰς καὶ ποικίλας περί τε τὴν κριτικὴν καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ποιητοῦ γενομένας μελέτας, συμπληρῶν δὲ ἐξ ἰδίων τὰ ὑπολειφθέντα κενά, νὰ καταστήσῃ καὶ τοῖς πολλοῖς τῶν φιλολογούντων προςιτὰ τὰ τοῦ ποιητικωτάτου μέν, ἀλλὰ καὶ δυσχερεστάτου τῶν Ρωμαίων ἐλεγειοποιῶν ποιήματα. Τοῦτο κατώρθωσεν οὐχὶ πρὸ μακροῦ χρόνου ἀνὴρ λογιώτατος καὶ περὶ τὴν ρωμαϊκὴν ποίησιν ἐντριβέστατος ὁ Max Rothstein, οὗ ἡ ἀνωτέρω ἀναγραφομένη ἔκδοσις τοῦ Ρωμαίου ποιητοῦ δυναταί τις εἰπεῖν ὅτι κατέστησε τὰ τούτου ποιήματα τὰ τέως ἐλαχίστοις προςιτά, εἰ μὴ πάντεσσι, ἀλλὰ πλείστοις βατά, ἐφ' ᾧ καὶ μεγίστη χάρις ὀφείλεται αὐτῷ. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἔκδοσιν ταύτην, δι' ἧς τὰ πλεῖστα διεσαφήθησαν, ὑπολείπονταί τινα ἐν τοῖς ποιήμασι τούτοις, περὶ ὧν τὴν ἑρμηνείαν δύναται ἔτι νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιλογία. Διότι ὁ Προπέρτιος, ἂν καὶ τοῦτο μόνον ὁμολογῇ ὅτι πρότυπον καὶ ὑπόδειγμα τῆς ἑαυτοῦ ποιήσεως εἶχε Callimachi manes et Coi sacra Philetae, ὅμως ἀκριβέστερος θὰ ἦτο ἂν ἐδήλου ὅτι πρὸς τοῖς εἰρημένοις εἶχεν ὑπογραμμὸν καὶ τοὺς τοῦ Λοξίου Ἀπόλλωνος χρησμούς, πρὸς οὓς θαυμασίως ἁμιλλῶνται πολλὰ τῶν ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ χωρίων. Τούτων λοιπὸν τῶν ἀμφιλόγων τινὰ θὰ ἐπιχειρήσω ἐν τοῖς ἑξῆς νὰ ἑρμηνεύσω, τὰς δ' ἑρμηνείας ταύτας ὑποβάλλω εἰς τὴν ἐπιεικῆ κρίσιν τῶν τε ἄλλων φιλολόγων ἀναγνωστῶν καὶ μά-

λιστα αὐτοῦ τούτου τοῦ σοφωτάτου ἐκδότου, ὅν παρακαλῶ νὰ θεωρήσῃ τὰς παρατηρήσεις ταύτας ὡς πενιχρὰ διδασκάλια ἀποτινόμενα αὐτῷ ἀνθ' ὧν πολλῶν καὶ καλῶν μαθημάτων ἐκ τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ ἐπορισάμην.

I, 11, 17. 18

Non quia perspecta non es mihi cognita fama,
Sed quod in hac omnis parte timetur amor.

In hac parte νοητέον κατὰ τὸν ἐκδότην ἀντὶ τοῦ in hac rerum parte τ. ἔ. ἐν πράγμασιν ἀπτομένοις τῆς γυναικείας πίστεως. Ἀλλὰ πόθεν δυνατὸν ὁ ἀναγνώστης νὰ συναγάγῃ τὴν σημασίαν ταύτην τοῦ hac; Δὲν εἶνε ἁπλούστερον νὰ ληφθῇ τὸ in hac parte κυρίως τ. ἔ. ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ ἐν Βαΐαις? Εἰς τὴν ἐκδοχὴν ταύτην ἄγει καὶ ὁ 27ος στίχος: tu modo quam primum corruptas desere Baias; καὶ ὁ 29ος: litora quae fuerant *castis* inimica puellis, ὅθεν συνάγεται διὰ τί omnis Amor καὶ αὐτὸς ὁ μάλιστα πιστὸς ὑπόκειται εἰς ἀμφιβολίαν ἐν τούτοις τοῖς τόποις. Εἶπε δὲ ὁ Προπέρτιος in hac parte ἀντὶ τοῦ in hac regione καθ' ὃν τρόπον ὁ Καῖσαρ εἶπε B. G. V, 24, 7 quam (=legionem) in pacatissimam et quietissimam partem ducendam dederat, καὶ ὁ Ὁράτιος Ὠδ. III, 38. 39: qualibet exules in parte regnanto beati, 55 qua parte debacchentur ignes. Γνωσταὶ δ' εἶνε αἱ φράσεις partes Eoae (Hor. Ὠδ. I, 35, 30) Orientis (Cic. Mur. § 89).

I, 16, 11 ἑ.

Nec tamen illa suae revocatur parcere famae
turpior et saecli vivere luxuria.

Ὁ ἐκδότης ἑρμηνεύων ὀρθῶς τὸ revocatur parcere ὡς σημαῖνον *revocata* a luxuriosa vita *iubetur* parcere δέχεται ὅτι ἐκ τοῦ non reuocatur parcere συνάγεται ἔννοιά τις τοιαύτη, οἷον τὸ pergit contemnere famam, ᾧ συνάπτεται διὰ τοῦ et τὸ vivere turpior luxuria saecli (pergit). Ἀλλ' ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ὁμαλωτέρα καὶ διὰ τοῦτο πιθανωτέρα εἶνε ἥδε ἡ ἐκδοχή: nec revocatur

parcere famae et vivere luxuria saecli, qua nunc turpior est = Δεν πείθεται νὰ φείδηται τῆς ἑαυτῆς φήμης καὶ νὰ ζῇ κατὰ τὴν ἀκολασίαν τῆς παρούσης ἐποχῆς, ἣν αὕτη ὑπερηκόντισε. Κατὰ ταῦτα τὸ *turpior* κεῖται ἐνταῦθα προληπτικῶς, ἥπερ χρῆσις εἶναι ἥκιστ' ἀλλοτρία τοῦ Προπερτίου. Οὕτω III, 5, 3 κεῖται:

nec tamen *inviso* pectus mihi carpitur auro,

ἔνθα τὸ inviso εἶναι ἐπακολούθημα τοῦ nec pectus mihi etc. Διότι, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ τοῦ ποιητοῦ δὲν ποθεῖ τὸν χρυσόν, γίνεται οὗτος invisus αὐτῇ.

I, 17. 23

illa meum extremo clamasset pulvere nomen

Τὸ *pulvere* λαμβάνει ὁ ἐκδότης ἁπλῶς ἀντὶ τοῦ funere. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι ἀκριβέστερον ληπτέον αὐτὸ ἀντὶ τοῦ extremo funeris tempore, cum corpore iam cremato pulvis tantum restat. Τὸ δὲ *extremo* κείμενον πλεοναστικῶς ἀναπτύσσει ὑπάρχουσαν ἤδη ἐν τῷ οὐσιαστικῷ ἔννοιαν, ὡς εἰ ἔκειτο pulvere, quae extrema funeris pars est, καθ' ὃν τρόπον ἐν § 20 κεῖται ultimus lapis, τ. ἔ. lapis qui vitae humanae finis est. Πρβλ. τὰ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου εἰς I, 3, 46 καταλεγόμενα χωρία, ἐν οἷς καὶ τὸ προκείμενον μνημονεύεται.

II, 5, 16

Omne in amore malum, si *patiare* leve est.

Ἡ ὑποτακτικὴ κεῖται κατὰ τὸν ἐκδότην διότι ἡ ὑπόθεσις ἐνταῦθα εἶναι ἅμα καὶ προσταγή. Ἀλλ' ἡ ὑποτακτικὴ ἔχει ἐνταῦθα ἄλλον λόγον, τ. ἔ. ὅτι τὸ *si patiare* κεῖται ἀντὶ τοῦ si quis patiatur, γνωστὸν δὲ ὅτι τὴν ἀόριστον ἀντωνυμίαν ἀναπληροῖ ἐν τῇ Λατινικῇ γλώσσῃ ἐν πολλαῖς περιστάσεσιν ἡ ὑποτακτικὴ τοῦ β'. προσώπου.

Αὐτ. § 17 ἑ.

At tu per dominae Junonis dulcia iura
parce tuis animis, vita, nocere tibi.
Non solum taurus ferit uncis cornibus hostem
verum etiam instanti laesa repugnat ovis.

Nec tibi periuro scindam de corpore vestes

. . . .

rusticus haec aliquis tam turpia proelia quaerat

. . . .

scribam igitur, quod non umquam tua deleat aetas etc.

Μέχρι τοῦ 16ου στίχου ὁ ποιητὴς προτρέπει ἑαυτὸν νὰ ἀπολακτίσῃ τὸν ἀτυχῆ πρὸς τὴν Κυνθίαν ἔρωτα καὶ νὰ ἐγκαταλίπῃ αὐτὴν πεποιθὼς ὅτι ἡ στέρησις αὐτῆς δὲν θὰ εἶναι μέγα κακόν, ἂν καρτερικῶς φέρῃ αὐτήν. Ζητεῖται νῦν τί δηλοῦσι τὰ διὰ τοῦ *at* συνδέσμου εἰςαγόμενα καὶ ἀπὸ τοῦ 17ου στίχου λεγόμενα. Κατὰ τὸν ἐκδότην διὰ τοῦ *at* ὁ λέγων διακόπτει ἀποτόμως τὴν πρὸς ἑαυτὸν παραίνεσιν καὶ ἐναντίαν αἴφνης ὁδὸν τρεπόμενος καθικετεύει τὴν ἐρωμένην νὰ μὴ ἐμμένῃ ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν ἀπιστίᾳ ἀναγκάζουσα οὕτως αὐτὸν νὰ μισήσῃ αὐτήν. Ἀλλ' οὔτε ἐν τῷ βίῳ συνήθεις εἶναι παρὰ σωφρονοῦσιν ὁπωςδήποτε ἀνθρώποις τοιαῦται μεταπτώσεις οὐδεμιᾶς μεσολαβούσης νέας περιστάσεως ἱκανῆς νὰ δικαιολογήσῃ πως τὴν ἀπότομον μεταβολήν, οὔτε ἐν τῇ ποιήσει τοιαύτη διακοπὴ τοῦ λόγου καὶ εἰς πᾶν τοὐναντίον μετάπτωσις ἄνευ οὐδεμιᾶς ὑποδηλώσεως τοῦ συμβαίνοντος γινομένη δύναται νὰ εἶναι ἀνεκτή. Διὸ νομίζω ὅτι τὸ *at* δὲν εἰςάγει ἱκεσίαν, ἀλλ' ἀπειλήν, ἥτις δηλοῦται διὰ τοῦ *non solum* κ. ἑ., ἐν οἷς ζητητέον τὸ κύριον τῶν ἀπὸ τοῦ *at* κ. ἑ. λεγομένων νόημα. Αὕτη ἡ ἀπειλὴ εἶναι ἐπακολούθημα τῆς πρὸς ἑαυτὸν παραινέσεως τοῦ ποιητοῦ, ὅςτις μελετᾷ νὰ ἀποπτύσῃ μὲν τὸν πρὸς τὴν ἀναξίαν ἑαυτοῦ Κυνθίαν ἔρωτα, νὰ κολάσῃ δὲ δι' Ἀρχιλοχείων στίχων τὴν ἀκολασίαν αὐτῆς. Ἀλλὰ μέλλων ὁ ποιητὴς νὰ διατυπώσῃ τὴν δεινὴν ταύτην ἀπειλὴν καταλαμβάνεται ὑπὸ δισταγμοῦ καὶ ἀτολμίας, ὑφ' ἧς δὲν κατορθοῖ νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἀπειλουμένην τιμωρίαν ἀμέσως καὶ ἀποτόμως, ἀλλὰ προκατασκευάζει τὴν ἀπειλὴν πρῶτον μὲν προτάττων τελευταίαν προτροπήν, ὥς τι τελεσίγραφον, πρὸς τὴν ἐρωμένην:

parce tuis animis, vita, nocere tibi (στ. 18),

ἔνθα διὰ τοῦ nocere tibi ὑποδηλοῦται ἤδη ἡ τιμωρία, ἥτις ἔτι σα-

φέστερον καὶ οἱονεὶ κλιμακηδὸν ἐμφαίνεται διὰ τῶν ἑξῆς στίχων:

non solum κ. ἑ. (στ. 17-20),

ἔπειτα δὲ διὰ τῶν στίχων 21-26 μειῶν τὴν δύναμιν τῆς ἀπειλῆς διὰ τῆς παραβολῆς, ἣν ποιεῖται τῆς παρ' ἑαυτοῦ προςδοκωμένης τιμωρίας, ἥτις ἔσται μόνον ἠθική, πρὸς τὸν συνήθη τρόπον, καθ' ὃν οἱ πολλοὶ τῶν Ρωμαίων τραχεῖς ὄντες καὶ ἀπαίδευτοι προςεφέροντο πρὸς τὰς αὐτῶν ἐρωμένας ἀπιστούσας (21-24=25-26), μεθ' ὃ ἐκδηλοῦται τέλος δι' ὅσον οἷόν τε ἠπιωτάτων ἐκφράσεων (27-τέλ.) ἡ φοβερὰ τιμωρία, ἥτις ἔγκειται μάλιστα ἐν τῷ 28ῳ στίχῳ, καθ' ὃν θὰ διακηρύξῃ urbi et orbi ὅτι

Cynthia forma potens, Cynthia verba levis.

Τίς δὲν θὰ θαυμάσῃ ἐνταῦθα τὴν ὄντως ἔξοχον τέχνην, δι' ἧς ὁ ποιητὴς κατώρθωσε νὰ παραστήσῃ κατὰ τὴν φυσικὴν ἀλήθειαν τὴν ψυχολογικὴν κατάστασιν λεπτοῦ καὶ εὐαισθήτου ἐραστοῦ, οὗτινος τιτρώσκει μὲν βαθέως τὴν καρδίαν ἡ τῆς ἐρωμένης ἀπιστία, ἀλλὰ τὸ ἐκ τοῦ τραύματος ἄλγος καίπερ ὀξύτατον ὂν δὲν δύναται νὰ ἐξαλείψῃ ἀπὸ τῆς ψυχῆς τὴν πρὸς ἐκείνην τρυφερὰν ἀγάπην, ἥτις καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀπειλῇ, εἰς ἣν ἐξαναγκάζει αὐτὸν ἡ τῆς ἐρωμένης συμπεριφορά, περιφανῶς ἐκδηλοῦται. Οὕτως ἀντὶ τῆς μανικῆς ἀσυναρτησίας, ἣν εἰςάγει εἰς τὸ ποίημα ἡ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ἐγκεκριμένη ἑρμηνεία, ἀντικαθίσταται διὰ τῆς ἡμετέρας ἐκδοχῆς τεχνικώτατος νοημάτων καὶ συναισθημάτων εἱρμός. Κατὰ τὰ εἰρημένα τὸ *at* δὲν εἶναι ἐνταῦθα ἱκεσίας δηλωτικόν, ἀλλ' ὀργῆς καὶ ἀπειλῆς. Τοιαύτη εἶναι ἡ χρῆσις τοῦ *at* καὶ ἐν XVI, 13 ἔνθα προτρέψας τὴν Κυνθίαν νὰ ἐκδείρῃ τὸν ἀντεραστήν, ἐπιφέρει:

at tu nunc nostro, Venus, succurre dolori,
rumpat ut assiduis membra libidinibus κ. ἑ.

Ὡσαύτως III, 7, 37, ἔνθα προειπὼν mihi cum rivalibus arma semper erunt ἐπιφέρει μετ' οὐ πολλά:

at tibi qui nostro nexisti retia lecto
sit socer aeternum nec sine matre domus

Ἐν τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις χωρίοις ὁ *at* εἰσάγει τι οὐχὶ ἀντίθετον, ἀλλὰ σύμφωνον τοῖς εἰρημένοις. Ἔν τισι μάλιστα τῶν τοιούτων χωρίων ὁ *at* κεῖται οὐχὶ διαφόρως τοῦ itaque ἢ ἄλλου τινὸς συλλογιστικοῦ συνδέσμου, οἷον:

III, 71, ἔνθα τὰ περὶ τὸ Ἄκτιον κατορθώματα τοῦ Αὐγούστου ἐξάρας ὁ ποιητὴς ἐπιφέρει

at tu, sive petes portus, seu, navita, linques,
Caesaris in toto sis memor Ionio,

αὐτ. 15, 42 δείξας διὰ τοῦ μύθου τῆς Δίρκης τὰ ὀλέθρια ἐπακολουθήματα τῆς παραλόγου ζηλοτυπίας ἐπιφέρει ὡς πόρισμα τοῦ λόγου τούτου.

at tu non meritam parcas vexare Lycinnam.

Ὅλως δ' ὁμοιότατον τῷ προκειμένῳ χωρίῳ εἶναι τὸ ἐν III, 25, 5 ἑ.

flebo ego discedens, sed fletum iniuria vincet
. . . .
limina iam nostris valeant lacrimantia verbis
. . . .
at te celatis gravis aetas *urgeat* annis
et *veniat* formae ruga sinistra tuae,
vellere tum *cupias* albos a stirpe capillos
. . . .
exclusa inque vicem fastus *patiare* superbos
et quae fecisti facta *queraris* anus,

ἔνθα αἱ ὑποτακτικαὶ *urgeat*, *veniat*, *cupias*, *patiare*, *queraris* δυνητικαὶ οὖσαι ἰσοδυναμοῦσι μέλλοντι ὁριστικῆς, ὡς δεικνύουσι τὰ ἑξῆς:

has tibi *fatalis* cecinit mea pagina diras,
eventum formae disce *timere* tuae,

δὲν εἶναι ἄρα τὰ προειρημένα εὐχή, ἀλλ' ἀπειλὴ καὶ πρόρρησις (fatalis) μελλόντων δεινῶν.

II, 6, 16.

his Troiana vides funera principiis

Τῇ his προςυπακουστέον κατὰ τὸν ἐκδότην ἀπαρέμφατόν τι οἷον *orta esse* ἐκ τοῦ vides ἐξηρτημένον. Ἀλλὰ τοιαύτη παράλειψις εἶναι ἀδύνατος. Καθ' ἡμᾶς τὸ *vides* κεῖται ἀντὶ τοῦ *nosti*, *scis* κ. τ τ. Ὥστε ὁ νοῦς τοῦ χωρίου ἔχει ὧδε. Haec principia effecerunt ut Troiana funera *videremus* τ. ἔ. cognita haberemus. ἤτοι Haec principia pepererunt quae nunc *videmus* i. e. cognita habemus Troiana funera.

II, 6, 31.

a gemat in terris ista qui protulit arte
iurgia sub tacita condita laetitia

Tacita laetitia εἶναι κατὰ τὸν ἐκδότην ἡ ἀμοιβαία τῶν συζύγων ἐρωτικὴ ἀπόλαυσις, ὑφ' ἣν λανθάνει ἐπί τινα χρόνον ἡ ἔρις, ἕως τέλος ἐκρήγνυται. Ἀλλὰ τοιαύτη ἀντίθεσις (iurgia - laetitia) θὰ εἶχε κέντρον, ἂν ἡ ἐρωτικὴ τῶν συζύγων ἀπόλαυσις ἦτο ἡ αἰτία τῆς ἔριδος, ὅπερ οὐχ οὕτως ἔχει. Ζητητέον λοιπὸν ἀλλοίαν ἀντίθεσιν. Αὕτη δὲ ἔσται ἡ τῆς ἡδονῆς, μεθ' ἧς ἡ νεᾶνις θεᾶται τὰς ἀκολάστους ἐκείνας εἰκόνας (laetitia), ἐξ ἧς θέας εἰς ἀκολασίαν παραγομένη γίνεται ἄπιστος πρὸς τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα, ἐντεῦθεν δὲ προκύπτει ἔρις (iurgia), ἣν οὕτως ἐγέννησεν ἡ loetitia ἐκείνη, ἡ σιωπηλή, διότι ἐν σιωπῇ ἐθεᾶτο τὰς εἰκόνας εἰκείνας ἡ θεωμένη καὶ σιωπῇ ἐνετρύφα ταῖς ἀκολάστοις παραστάσεσι.

II. 8, 7.

Omnia vertuntur, certe vertuntur amores.

Αὕτη εἶναι κατὰ τὸν ἐκδότην ἔνστασις πρὸς τὴν τοῦ ποιητοῦ ἀγανάκτησιν, ἣν ὅμως ἀνασκευάζει ὁ ποιητὴς ἐν § 10 λέγων: munera quanta κ.ἑ. Ἀλλ' ἡμῖν φαίνεταί πως ψυχρὰ τοιαύτη ἐκδοχὴ ἐν οὕτω σφοδρῷ ποιήματι (οὗ πρβλ. μάλιστα τοὺς στιχ. 13 ἑ.). Διὸ τὸ omnia vertuntur κ. τ. ἑ. νοοῦμεν οὐχὶ ὡς ἔνστασιν πρὸς τὴν τοῦ ποιητοῦ βαρυθυμίαν, ἀλλ' ὡς ἰσχυροτέραν ἐκδήλωσιν τῆς βαρυθυμίας ταύτης. Ὁ ποιητὴς δηλ ἐν τῇ ἀγανακτήσει αὐτοῦ γενικεύει τὸ ἴδιον

πάθημα παριστὰς τὴν πρὸς ἑαυτὸν ἀπιστίαν τῆς ἐρωμένης ὥς τι σύμπτωμα τῆς καθ' ὅλου ἀσταθείας τῶν ἀνθρωπίνων, ἧς πλεῖστα τὰ ἐκ τῆς ἱστορίας μαρτύρια, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἄξιον νὰ προκαλέσῃ τὴν κοινὴν ἀγανάκτησιν (πρβλ. II, 16, 23 ἑ.). Ὡς ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ, οὕτω καὶ ἐν I, 12, 11 εἰπὼν non sum ego qui fueram γενικεύει ὕστερον τὸ πρᾶγμα ἐπιφέρων mutat via longa puellas, ᾧ ἐπακολουθεῖ *quantus* in exiguo tempore fugit amor, ὡς ἐνταῦθα το munera quanta dedi vel qualia carmina feci. Ὅτι ἡ ἡμετέρα ἐκδοχὴ εἶναι ἀληθεστέρα δεικνύει καὶ τὸ *certe* vertuntur amores, οὗ ἡ ἔννοια δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄλλη ἢ ἥδε· «ἐν τῷ ἔρωτι τοὐλάχιστον τοῦτο παρατηρεῖται», ἐξ οὗ συνάγεται κατ' ἀναλογίαν ὅτι πανταχοῦ ἡ ἀστάθεια ἐπικρατεῖ. Ἂν ταῦτα ἦσαν ἔνστασις, εὐλογώτερον θὰ ἦτο, ἂν ὁ συλλογισμὸς διετυποῦτο ὧδε: omnia uertuntur, *itaque etiam* amores vertuntur τ. ἐ. μὴ θαύμαζε ὅτι οἱ ἔρωτες μεταβάλλονται, ἐπειδὴ πάντα μεταβάλλονται, ὅςπερ συλλογισμὸς εἶναι ἄντικρυς ἀντίστροφος τῷ ὑπὸ τοῦ προκειμένου χωρίου δηλουμένῳ.

Ὡς ἐνταῦθα ὁ ποιητής, ἵνα δεινώσῃ τὸ ἴδιον πάθημα, γενικεύει αὐτό, οὕτως ἐν I, 8, 38 κ. ἑ. τὴν ἐπὶ τῷ ἰδίῳ κατορθώματι χαράν, διότι:

hanc ego non auro, non Indis flectere conchis,
sed potui blandi carminis obsequio,

ἐπαυξάνει συνάγων ἐκ τῶν εἰρημένων τὸ γενικὸν συμπέρασμα, ὅτι

sunt igitur Musae, neque amanti tardus Apollo.

Αὐτ. ϛ. 24.

qua sine Thebanam noluit ire domum.

Τὸν στίχον τοῦτον καταλείπει ἀνερμήνευτον ὁ ἐκδότης παρατηρῶν μόνον ὅτι δὲν δύναται νὰ εἶναι ἁπλῶς περίφρασις τοῦ sine qua noluit vivere. Καθ' ἡμᾶς ὁ νοῦς εἶναι: sine qua noluit Thebas redire. Οὕτω II, 10, 26 κεῖται: et domus intactae te tremit Arabiae ἀντὶ τοῦ et intacta te tremit Arabia.

Αὐτ. ς. 28.

quamvis *ista* mihi *mors* est inhonesta futura,
mors inhonesta quidem, tu moriere tamen.

Ista mors εἶναι κατὰ τὸν ἐκδότην ἡ τοῦ ποιητοῦ αὐτοκτονία. Ἀλλὰ τὸ *ista* κεῖται, ὡς γνωστόν, συνήθως ἐπὶ δευτέρου προσώπου. Ἔπειτα τίνα λόγον θὰ εἶχε τοιαύτη ἀντίθεσις, οἷα ἡ ἑξῆς: «quamvis *mea* mors sit inhonesta futura, *tu* tamen moriere». Τοὐναντίον κάλλιστα ἔχει ἡ ἑξῆς ἀντίθεσις· «quamvis *tua* mors sit mihi inhonesta futura, tamen *tu* moriere».

II, 9. 11. 12

et dominum lavit maerens captiva cruentum
propositum *flavis* in Simoenta *vadis*

Ἡ ἀφαιρετικὴ *flavis vadis* ἀνήκει κατὰ τὸν ἐκδότην εἰς τὸ Simoenta, ὅτε ληπτέα ἀντὶ τοῦ flavum. Ἀλλ' ἁπλούστερον εἶναι, νομίζω, νὰ συναφθῇ τῷ *lavit.*

Αὐτ. στ. 49.

Non ob regna magis diris cecidere sub armis
Thebani media non sine matre duces.

Ὁ ἐκδότης συντάττει ὧδε: non sub magis diris armis cecidere fratres Thebani quam ego et tu, si mihi tecum pugnare liceat. Κατὰ ταῦτα ἡ ἀδελφοκτονία τοῦ Ἐτεοκλέους καὶ τοῦ Πολυνείκους δὲν εἶναί τι magis dirum στυγερώτερον τῆς μονομαχίας τοῦ ποιητοῦ καὶ τοῦ ἀντεραστοῦ αὐτοῦ. Ἀλλὰ πῶς τοῦτο; Μήπως ὁ ποιητὴς καὶ ὁ ἀντεραστὴς αὐτοῦ ἦσαν ἀδελφοὶ ἢ τοὐλάχιστον συγγενεῖς; Συναπτέον ἄρα τὸ non magis τῷ cecidere, ὅτε τὸ ἑξῆς ἔσται: non magis cecidere Thebani duces quam ego non fugiam mortem subire morte tua τ. ἔ. ut illi non dubitarunt mortem ipsi oppetere, dum modo alter alterum occideret, sic ego quoque non dubitabo mori dum tu quoque moriaris. Dira arma

δὲν εἶναι, ὡς ὁ ἐκδότης ἐξηγεῖται, τὰ τοῦ ἀντιπάλου ὅπλα, ἀλλὰ τὰ ἀδελφικά, διὸ καὶ ἡ φράσις ἀνήκει μόνον εἰς τὸ πρότερον τῆς παραβολῆς μέρος, τὸ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς ἀναφερόμενον.

II, 15, 45

nec totiens *propriis* circum oppugnata *triumphis*
lassa foret crines solvere Roma suos.

Proprii triumphi εἰσὶ κατὰ τὸν ἐκδότην οἱ τεθριαμβευκότες ἤδη στρατηγοί, οἷον Μάριος, Σύλλας κ. ἄ., ὧν οἱ θρίαμβοι ὑπῆρξαν ἅμα καὶ τῆς Ρώμης αὐτῆς θρίαμβοι. Ἀλλ' ἐγὼ νομίζω ὅτι καὶ ἐνταῦθα, ὥςπερ καὶ ἐν II, 8, 28, ἡ τοῦ ἐκδότου ἑρμηνεία αἴρει τὸ ἐν τῇ ἀντιθέσει κέντρον, ὅπερ ἀποκαθίσταται, ἐὰν νοήσωμεν τὸ triumphis κυρίως, τ. ἔ. ἀντὶ τοῦ victoriis. Αἱ νῖκαι δηλ. αἱ ἐν τοῖς ἐμφυλίοις πολέμοις εἶναι νῖκαι Ρωμαίων στρατηγῶν, κατ' ἀκολουθίαν δὲ τούτου αὐτῆς ταύτης τῆς Ρώμης, ἀλλ' ἀποτέλεσμα τούτων τῶν νικῶν εἶναι oppugnatio αὐτῆς πάλιν ταύτης τῆς Ρώμης, διότι οἱ νικηταὶ ἐπέρχονται ἐπὶ τὴν Ρώμην ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων κατεχομένην. Οὕτω π.χ. αἱ τοῦ Σύλλου νῖκαι ἦσαν νῖκαι Ρωμαϊκαὶ θριάμβου ἄξιαι, θρίαμβοι ἄρα Ρωμαϊκοί. Ἀλλὰ τῶν νικῶν τούτων ἐπακολούθημα ἦτο ἡ ἐπ' αὐτὴν τὴν Ρώμην στρατεία τῶν νικησάντων αὐτὰς καὶ ἡ ταύτης διὰ μάχης ἅλωσις. Τοῖς Ρωμαϊκοῖς ἄρα τούτοις θριάμβοις oppugnata est αὐτὴ ἡ Ρώμη. Ἡ αὐτὴ ὑπόκειται ἔννοια καὶ τοῖσδε τοῖς τοῦ Ὁρατίου στίχοις (Ἐπῳδ. XVI, 1. 2):

Altera iam teritur bellis civilibus aetas
suis et ipsa Roma *viribus* ruit,

ἔνθα suis viribus = suis victoriis = suis triumphis. Πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Ὁρατίου ὀρθῶς μὲν παραβάλλουσιν οἱ ἑρμηνευταὶ τὸ νῦν ἡμῖν προκείμενον, οὐκ ὀρθῶς δὲ παραβάλλουσι καὶ ἕτερον τοῦ Προπερτίου χωρίον τὸ ἐν III, 13, 60:

frangitur ipsa suis Roma superba bonis,

οὗ ἡ ἔννοια ὅλως διάφορος, καθ' ἃ καὶ ὁ ἐκδότης διδάσκει ἐν τῇ εἰς τοῦτο τὸ χωρίον σημειώσει.

Αὐτ. στ. 54.

sic nobis qui nunc magnum spiramus amantes
forsitan includet crastina fata dies.

Ὁ ἐκδότης συνάπτει crastina fata λαμβάνων τὸ dies ἀντὶ τοῦ ἡ σήμερον ἡμέρα, τὸν δὲ μέλλοντα includet αἰτιολογῶν τῷ ὅτι τὰ ὑπὸ τῆς σήμερον ἡμέρας κρυπτόμενα fata θὰ ἀποκαλυφθῶσιν αὔριον. Ἀλλὰ τίς μὴ ὅλως ἄτοπος ὢν θὰ ἠδύνατο νὰ παραστήσῃ τὸ ὑπὸ τῆς σήμερον ἡμέρας ἐγκλειόμενον ὡς ἐγκλεισθησόμενον, διότι αὔριον ἀποκαλυφθήσεται; Συναπτέον ἄρα crastina dies, τὸ δὲ includet ληπτέον ἀντὶ τοῦ continebit.

Ἡ μεθ' ὁριστικῆς σύνταξις τοῦ *forsitan* δὲν εἶναι ἀλλοτρία τοῦ Προπερτίου, ὥςπερ οὐδ' ἡ τοῦ quamvis Οὕτω II, 9, 22 κεῖται: forsitan et de me verba fuere mala.

II, 16, 23.

Non quia septenas noctes seiuncta *cubaris*
candida tam foedo bracchia fusa viro,
non quia peccaris (testor te), sed quia *vulgo*
formosis levitas semper amica fuit.

Ταῦτα ὁ ἐκδότης παραβάλλει πρὸς τὸ ἐν I, 11, 17 κείμενον: Non quia perspecta non es mihi cognita fama, ὅπερ σημαίνει es tu quidem perspecta, sed tamen κτλ. Κατὰ ταῦτα καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ ὁ νοῦς θὰ ἦτο: Tu quidem neque cubasti septem noctes cum foedo viro, neque peccasti κ. ἑ. Ἀλλὰ τοιαύτη ἔκφρασις θὰ ἦτο ἄντικρυς εἰρωνεία, ὡς ἡ παρ' Ὁρατίῳ Epod. XVII, 46:

O nec paternis obsoleta sordibus,
nec in sepulcris pauperum prudens anus
nouendiales dissipare pulveres.

Ἀλλὰ τοιαύτη εἰρωνεία δὲν ἐγχωρεῖ ἐνταῦθα. Διὸ ληπτέον ταῦτα

ἄλλως τ.ἐ. Non propterea indignor, quia *tu* peccasti, sed quia *omnes* formosae leves sunt.

Καὶ ἐνταῦθα δηλ. ἐπαναλαμβάνεται ἡ εἰς II, 8, 7 ὑφ' ἡμῶν αναπτυχθεῖσα ἔννοια, ὅτι δηλ. ἡ τῆς τοῦ ποιητοῦ ἐρωμένης ἀπιστία εἶναι διὰ τοῦτο μάλιστα δεινή, διότι δὲν εἶναι ἀτομικὸν φαινόμενον, ἀλλὰ γενικῆς καταστάσεως τεκμήριον.

Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν ταύτην ἑρμηνεύεται ἁπλούστατα τὸ *testor te*, ὅ. ἐ. σὺ δύνασαι νὰ μαρτυρήσῃς πόσον ἐπιεικὴς εἰμὶ πρὸς τὰς σὰς ἁμαρτίας, ὥςτε οὐδὲ τώρα θὰ ἠγανάκτουν, ἂν σὲ μόνην εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ μὴ ἀπέβλεπον εἰς γενικώτερόν τι τὴν κοινὴν δηλ. ἁπασῶν τῶν εὐειδῶν γυναικῶν κουφότητα.

Αὐτ. στ. 37.

Cerne ducem, *modo* qui fremitu complevit inani
  Actia damnatis aequora militibus ;
hunc infamis amor versis dare terga carinis
  iussit κ. τ. ἑ.

Τὸ *modo* νοῶν ὁ ἐκδότης ὡς ἐν σχέσει πρὸς τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἐγράφη τὸ ποίημα, κείμενον αἰτιολογεῖ τάδε λέγων, ὅτι τὰ ἐν Ἀκτίῳ συμβάντα ἦσαν οὕτω μεγάλα, ὥτε ἡ μνήμη αὐτῶν διετηρεῖτο ἀκμαιοτάτη, ὡςεὶ ἦσαν ἄρτι γεγενημένα. Ἀλλ' ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι διὰ τοῦ *modo* ἀντιτίθεται ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἐγγιζούσης τῆς ἐν Ἀκτίῳ μάχης οἱ περὶ τὸν Ἀντώνιον ἐπλήρουν τὰ πάντα κενοῦ φρυάγματος (fremitu inani), πρὸς τὸν ὕστερον χρόνον, καθ' ὃν οὗτος αἰσχρῶς ἔφευγε. Διὰ τοῦ *modo* δηλοῦται ὅτι βραχὺ ὑπῆρξε τὸ μεταξὺ τοῦ κενοῦ φρυάγματος καὶ τῆς αἰσχρᾶς φυγῆς χρονικὸν διάλειμμα, ἐξ οὗ δύναταί τις νὰ συναγάγῃ ἡλίκην ἔχει δύναμιν ὁ infamis amor οὕτω ταχείας καὶ ἀποτόμους ἀπεργαζόμενος τὰς μεταβολάς.

Τὸ *modo* κεῖται ἄρα ἐνταῦθα καθ' ὃν τρόπον καὶ ἐν II, 34. 45:

iam tibi Iasónia nota est Medea carina
  et *modo* servato sola relicta viro.

τ. ἔ. quem paullo ante servaverat ;
καὶ I, 9, 4: et tibi nunc quaevis imperat empta *modo*.

II, 18, 35.

Ipse *tuus* semper tibi sit custodia *lectus*
nec nimis ornata fronte sedere velis

Lectus δηλοῖ κατὰ τὸν ἐκδότην ὅπερ παρὰ τοῖς Ἕλλησι τραγικοῖς τὸ λέχος, τ. ἔ. τὸν συζυγικὸν δεσμόν. Ἀλλὰ τὰ χωρία, ἅπερ πρὸς βεβαίωσιν τοῦ πράγματος παραβάλλει, ἀποτρέπουσιν ἡμᾶς τῆς τοιαύτης ἐκδοχῆς. Διότι ἐν τοῖς τοιούτοις χωρίοις ἡ κτητικὴ γενικὴ (Ulixis II, 6, 23) ἢ ἀντωνυμία (nostro III, 8, 47. IV, 8,27) κεῖται ἀντιθέτως ἢ ἐν τῷ προκειμένῳ, ἔνθα κατὰ τὰ χωρία ἐκεῖνα, ἂν ἡ ἔννοια ἦτο ἡ αὐτὴ, ἔδει νὰ ὑπάρχῃ meus, οὐχὶ tuus Διὸ ληπτέον τὸ lectus κυρίως καὶ ἑρμηνευτέον: ipse tuus lectus teneat te ne eum relinquere atque amatorem sequi velis. Πρβλ. I, 6, 32: non impune illa rogata venit καὶ II, 22, 43: aut, si es dura nega, sin es non dura venito πρὸς τὸ τοῦ Ἰουβεναλίου χωρίον, ὃ ὁ ἐκδότης παρατίθεται (III, 135): cum tibi vestiti facies scorti placet, haeres et dubitas alta Chionen *deducere sella*. Καὶ παρ' ἡμῖν λέγεται περὶ τοῦ μὴ ἀσμενίζοντος τῇ κατ' οἶκον διαίτῃ: «δὲν τὸν κρατεῖ τὸ σπίτι του» = sua domus eum non tenet.

II, 19. 31 ἑ.

quin ego in assidua motem tua nomina lingua,
absenti nemo ne nocuisse velit.

Absenti νοητέον κατὰ τὸν ἐκδότην περὶ τῆς Κυνθίας. Ἀλλ' ἡ περὶ ἧς πρόκειται βλάβη, τ. ἔ. ἡ παραπλάνησις τῆς Κυνθίας, ἦτο βλάβη τοῦ ποιητοῦ, οὐχὶ ἐκείνης. Νοητέον ἄρα *mihi*, εἰς ὃ ἄγει καὶ τὸ *absenti*, ὅπερ δὲν δύναται νὰ νοηθῇ ἄλλως ἢ ἐν σχέσει πρὸς τὸ ὑποκείμενον τοῦ ῥ. noceat. Τὸ δ' ὑπὸ τοῦ ἐκδότου παρατιθέμενον χωρίον τοῦ Τιβούλλου (I,8,23): quid queror heu misero carmen nocuisse, quid herbas? Forma nihil magicis utitur auxiliis. καὶ τὸ τοῦ Προπερτίου II, 1, 51: seu mihi sunt tangenda novercae pocula Phaedrae, pocula privigno non nocitura suo δὲν συνηγοροῦσι τῇ τοῦ ἐκδότου ἐκδοχῇ, διότι ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις πρόκειται περὶ

φαρμάκων ἅτινα θὰ πίῃ ὁ ἐρώμενος, ἐνταῦθα δὲ οὔτε περὶ φαρμάκων πρόκειται, οὔτε περὶ ἄλλων τοιούτων μαγγανειῶν, ἀλλὰ περὶ τῶν συνήθων τρόπων, δι' ὧν ἡλίσκοντο αἱ ἑταῖραι.

Ὅτι οὕτως ἐκληπτέον τὸ nocuisse δεικνύει καὶ τὸ ἐν III, 12, 23 κείμενον:

Postumus alter erit miranda coniuge Ulixes
Non **illi** longae tot nocuere morae,

ἐν ᾧ χωρίῳ τὸ non *illi* (τ. ἔ. *Ulixi*) longae tot nocuere morae ἰσοδυναμοῦν τῷ nemo illi tam diu absenti nocuit ἀντιστοιχεῖ τῷ νῦν ἡμῖν προκειμένῳ: absenti (*mihi*) nemo ne nocuisse velit.

II, 22, 4 ἑ.

O nimis exitio nata theatra meo!
sive aliquis molli diducit candida gestu
bracchia seu varios incinit ore modos;
interea nostri quaerunt sibi vulnus ocelli
candida non tecto pectore, si qua sedet eqs.

Interea ἑρμηνευτέον: *dum* pantomimis delector, *interdum* ad eos qui spectant vertuntur *ocelli* mei, visisque in eorum numero formosis mulieribus *vulnus* accipiunt. Κατὰ ταῦτα τὰ μὲν ἐν στ. 5. 6 ἀναφέρονται εἰς τὰς ἐπὶ τῆς σκηνῆς γυναῖκας, τὰ δὲ ἐν στ. 6. 7 εἰς τὰς θεωμένας. Ὁ δυστυχὴς ποιητής, ἐν ὅσῳ μὲν βλέπει εἰς τὴν σκηνήν, εἶναι τῶν σκηνικῶν καλλονῶν λεία, ὁσάκις δὲ στρέφει τὸ βλέμμα πρὸς τὸ θέατρον, τιτρώσκεται τὴν καρδίαν ὑπὸ τῶν θεωμένων γυναικῶν. Οὕτω, λέγει, οὐδέποτε ἡσυχάζω, διότι mi fortuna aliquid semper amare dedit.

II, 24, 41.

Credo ego non paucos *ista* periissse figura:
credo ego sed multos non habuisse fidem.
Parvo dilexit spatio Minoida Theseus κ. τ. ἑ.

Τὸ ista σημαίνει κατὰ τὸν ἐκδότην *tua*, οὗ τεθέντος ὁ νοῦς εἶναι:

«πιστεύω μὲν ὅτι πολλοὶ μέχρι τοῦδε ὑπῆρξαν ἐρασταί σου, ὦ Κυνθία, ἀλλὰ πιστεύω ἅμα ὅτι πολλοὶ τούτων ὑπῆρξαν ἄπιστοι. Τοῦτο διδάσκουσιν οἱ μυθολογούμενοι ἔρωτες, οἷον ὁ τοῦ Θησέως πρὸς τὴν Ἀριάδνην καὶ ἄλλοι». Ἀλλ' ἂν οἱ ἄχρι τοῦδε ἐρασταὶ τῆς Κυνθίας ὑπῆρξαν πιστοὶ ἢ ἄπιστοι, τοῦτο γινώσκει αὐτὴ ἐξ ἀμέσου ἀντιλήψεως οὐδ' ἔχει ἀνάγκην νὰ διδαχθῇ αὐτὸ διὰ μυθολογικῶν παραδειγμάτων. Τὰ μυθολογικὰ παραδείγματα εἰσὶ χρήσιμα τῷ περὶ τῶν μελλόντων ζητοῦντι νὰ μάθῃ, οὐχὶ τῷ περὶ τῶν ἤδη αὐτῷ συμβεβηκότων. Περὶ τῶν μελλόντων δὲ καὶ διδάσκει τὴν ἐρωμένην ὁ ποιητής, ὅτι δηλ., ἐὰν μὲν προκρίνῃ αὐτὸν παντὸς ἄλλου ἐραστοῦ, ἔσται εἰς ἀεὶ πιστότατος καὶ σταθερώτατος:

nil ego non patiar; numquam me iniuria mutat;

ἐὰν δὲ ἀποτριψαμένη αὐτὸν ζητήσῃ ἄλλους ἐραστὰς, πολλοὺς μὲν θὰ εὕρῃ τοὺς θαυμαστὰς τῆς ἑαυτῆς καλλονῆς, διότι πολλοὶ ἐγένοντο λεία τοιούτων καλλονῶν, οἵα ἡ τῆς Κυνθίας (credo ego non paucos *ista* periisse figura), ἀλλὰ οἱ θαυμασταὶ οὗτοι δὲν θὰ εἶναι σταθεροί, διότι πολλοὶ ἱστοροῦνται ὅτι ἐμμανῶς ἐρασθέντες γυναικός τινος ὕστερον ἐγκατέλιπον αὐτὴν (sed multos non habuisse fidem), οἷον ὁ Θησεύς, ὁ Δημοφῶν, ὁ Ἰάσων.

Κατὰ ταῦτα τὸ *ista* figura ἑρμηνευτέον tali figura, qualis tua est, οὐχὶ tua.

II, 34, 13.

tu mihi vel ferro pectus, vel perde veneno
. . . .
te socium vitae, te corporis esse licebit.

Socium corporis δηλοῖ κατὰ τὸν ἐκδότην μετὰ σκοπίμου ὑπερβολῆς τὴν στενωτάτην σωματικὴν συνύπαρξιν. Ἀλλὰ τοιαύτη ἑρμηνεία εἶναι ἀσαφεστέρα τοῦ κειμένου. Καθ' ἡμᾶς ἡ ἔννοια τοῦ socium corporis, ζητητέα ἐν τῷ 13ῳ στίχῳ

tu mihi vel ferro pectus, vel perde veneno.

Ἐπιτρέπων δῆλα δὴ ὁ ποιητὴς τῷ φίλῳ νὰ κακώσῃ ὁπωςδήποτε τὸ σῶμα αὐτοῦ, παρέχει αὐτῷ ἣν αὐτὸς ἔχει ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ σώματος ἐξουσίαν, καθιστᾷ ἄρα αὐτὸν συγκύριον τοῦ ἑαυτοῦ σώματος socium corporis sui. Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἔχει καὶ τὸ socium vitae.

II, 34, 31.

Tu satius *memorem* Musis imitere Philetam

Ὁ ἐκδότης ἐπιχειρεῖ νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸ χωρίον, ὡς εἶναι παραδεδομένον, ἀλλ' ἡ ἑρμηνεία αὐτοῦ ἐμοὶ τοὐλάχιστον εἶναι ἀκατανόητος. Ἀλλ' οὐδ' ἐγὼ εὑρίσκω πιθανήν τινα τοῦ χωρίου ἑρμηνείαν, διὸ καὶ συμφωνῶ τοῖς φρονοῦσιν ὅτι τὸ χωρίον εἶναι διεφθαρμένον, καίτοι οὐδεμίαν εὑρίσκω πιθανὴν τῶν προτεινομένων διορθώσεων, αἷς προςτίθημι καὶ ἐγὼ τὴν ἐμὴν παρὰ τὸ τοῦ Κυρίνου λόγιον οὑτωσὶ παρῳδούμενον.

In silvas non ligna feras insanius ac si
coniecturarum malis implere catervas.

Εἰκάζω δηλ. ὅτι ὁ ποιητὴς ἔγραψε

Tu satius *Mimnermum sive* imitere Philetam,

ὑπὸ δὲ τῶν ἀντιγραφέων τινὸς τὸ mimnermūsive παραναγνωσθὲν μετεγράφη ὧδε: memorēmusis. Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἐδήλωσεν ὁ ποιητὴς καὶ ἐν I, 9, 11 λέγων:

plus in amore valet Mimnermi versus Homero.

Κατὰ τὴν γραφὴν ταύτην ὁ στίχος στερεῖται κατὰ τὸν γ' πόδα τομῆς, ὥςπερ καὶ ἄλλοι παρὰ Προπερτίῳ στίχοι, οἷον κατωτέρω στ. 33. 39 I, 8, 25 9, 1 II, 3,1 6, 37 8, 3 14, 3 15, 19 51 18, 19 23, 3 III, 9, 1 14, 7 IV, 3, 3 7, 63.

II, 34, 46.

despicit *et* magnos recta puella deos

Magni di εἰσὶ κατὰ τὸν ἐκδότην «οἱ περὶ ὧν οἱ ἐπικοὶ ποιηταὶ διηγοῦνται καὶ δι' ὧν νομίζουσιν ὅτι δύνανται νεᾶνιν νὰ καταπλήξωσι».

Τούτων ἄρα τ.ἔ. τῶν ἐπικῶν ὑποθέσεων καὶ αὐτῶν τῶν ἐπικῶν ποιημάτων καταφρονεῖ ἡ recta puella. Ἀλλ' ἁπλούστερον καὶ ἅμα ἀληθέστερον νοεῖται γενικώτερον ἡ φράσις, ὥςπερ καὶ ἐν III, 11, 66: vix timeat salvo Caesare Roma Jovem (1) τ.ἔ. «νεᾶνιν καλήν τε μεγάλην τε οὐδὲν δύναται νὰ καταπλήξῃ οὐδὲ τὸ πάντων σεμνότατον καὶ μέγιστον». Τοῦτο δηλοῖ καὶ ὁ *et*, ὅστις κείμενος ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ *etiam* ἀντιτάττει τοὺς magnos deos πρὸς τὸν Ἀντίμαχον καὶ τὸν Ὅμηρον. Ἂν ἡ ἔννοια ἦτο οἵαν δέχεται ὁ ἐκδότης, ὁ et θὰ ἦτο ὅλως περιττός.

Αὐτ. στ. 91.

Et modo formosa quam multa Lycoride Gallus
mortuus inferna vulnera lavit aqua

Τὸ formosa Lycoride εἶναι κατὰ τὸν ἐκδότην ἀφαιρετικὴ τῆς ἰδιότητος προςδιοριστικὴ τοῦ vulnera, ἥπερ ἐκδοχὴ λίαν τραχεῖα. Καθ' ἡμᾶς συναπτέον τῇ ὅλῃ φράσει inferna vulnera lavit aqua ὡς ἀφαιρετικὴ τοῦ αἰτίου. Ὡς λέγεται perire (2), ardere, flagrare (3) saucium esse aliqua, οὕτω λέγεται: Gallus formosa Lycoride vulnera mortuus inferna lavit aqua ἀντὶ τοῦ Gallus f. Lycoride vulnera aceepit eaque modo mortuus lavit inferna aqua.

Αὐτ. ς. 93, 94.

Cynthia quin etiam versu laudata Properti
hos inter si me ponere fama volet.

Ἐνταῦθα λείπει τὸ ῥῆμα τῆς κυρίας προτάσεως. Κατὰ τὸν ἐκδό-

(1) Πρβλ. II, 13, 15, 16 quae si forte bonas ad pacem verterit aures
possum inimicitias tunc ego ferre Jovis.

(2) Πρβλ. I, 4, 12: Sunt maiora quibus, Basse, perire iuvat.
II, 9, 34: dicere quo pereas saepe in amore iuvat.
II, 3, 34: pulcrius *hac* fuerat Troia perire tibi (ἔνθα τὸ perire κυρίως κεῖται).
II, 15, 13: ipse Paris nuda fertur pepiisse Lacaena.
II, 24. 41: credo non paucos *ista* pesiisse *figura*.

(3) II, 3, 33: hac ego nunc mirer si flagret nostra inventus?
II, 30, 28: ut Semela est combustus.

την ἐκ τοῦ ἐν στ. 88 notior ὑπακουστέον nota erit. Ἀλλὰ τὶς τῶν ἀναγνωστῶν θὰ ἠδύνατο τοιοῦτό τι νὰ μαντεύσῃ; Καθ' ἡμᾶς ἐκ τοῦ τῆς ὑποθετικῆς προτάσεως ῥήματος ponere volet νοητέον ἐν τῇ κυρίᾳ ponet, ἵνα τὸ ἑξῆς ᾖ: Quin etiam Cynthia versu laudata Properti inter hos me ponet, si me fama inter hos ponere volet. Δύο τινὰ ἀπαιτοῦνται, ἵνα ἐγκριθῇ ὁ Προπέρτιος εἰς τὸν κανόνα τῶν ἐρωτικῶν ποιητῶν, ἐρωτικὴ ὑπόθεσις, οἵαν παρεῖχεν αὐτῷ ἡ Κυνθία, καὶ φήμη ἀγαθοῦ ποιητοῦ. Ἐὰν λοιπόν, λέγει ὁ Προπέρτιος, τύχω τῆς φήμης ταύτης, ἐπειδὴ ὑπόθεσις τῶν ποιημάτων μου εἶναι ἡ Κυνθία, αὕτη θά με καταλέξῃ εἰς τὴν χορείαν τῶν δοκίμων ἐρωτικῶν ποιητῶν.

III, 1, 3, 4.

primus ego ingredior puro de fonte sacerdos
Itala per Graios orgia ferre choros

Ὁ ἐκδότης συνάπτει λίαν τραχέως ferre Graios choros per Itala orgia. Ἀλλ' ἡμεῖς ὁμαλώτερον ἅμα καὶ σαφέστερον συντάσσομεν· Ferre Itala orgia (τ. ἔ. Italum carmen canere) per Graios choros (τ. ἔ. inter Graecos poetas). Ποιῶν ὁ Προπέρτιος κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς περὶ τὸν Καλλίμαχον καὶ Φιλητᾶν ποιητικῆς σχολῆς καταλέγεται εἰς τὴν χορείαν τῶν ποιητῶν τούτων, ὀργιάζει ἐν τοῖς ποιηταῖς τούτοις, ἀλλὰ τὰ ὄργια αὐτοῦ εἶναι Ἰταλικά, διότι Λατινιστί, ἤτοι Ἰταλιστὶ ᾄδει, καὶ ἐκ τοῦ ἐν Ῥώμῃ βίου λαμβάνει τῶν ἑαυτοῦ ποιημάτων τὰς ὑποθέσεις.

Αὐτ. στ. 37.

ne mea contempto lapis indicet ossa sepulcro.

Contempto sepulcro συναπτέον κατὰ τὸν ἐκδότην τῷ lapis, ὡς ἀλλαχοῦ κεῖται Serica variis textilibus (I, 14, 22). Ἀλλ' ἡμεῖς τῆς τραχείας ταύτης συντάξεως προτιμῶμεν ἑτέραν ἁπλουστέραν. λαμβάνομεν δηλ. τὸ sepulcro ἀφαιρετικὴν ὀργανικὴν τοῦ lapis indicet, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ περίφρασις τοῦ *indicentur*, Ὥστε τὸ ὅλον ἔσται: Ne mea ossa indicentur contempto sepulcro.

III, 5, 1.

Pacis amor deus est, pacem veneramur amantes;
sat mihi cum domina proelia dura mea.
Nec tamen inviso pectus mihi carpitur auro
nec bibit e gemma divite nostra sitis,
nec mihi mille jugis Campania pinguis aratur,
nec miser aera paro clade, Corinthe, tua.

Πάνυ ὀρθῶς ὁ ἐκδότης φρονεῖ ὅτι διὰ τοῦ Nec tamen κ.ἑ. δηλοῦται ἕτερον αἴτιον τοῦ ἀπολέμου χαρακτῆρος τοῦ ποιητοῦ, ἡ ἀφιλοχρηματία, ἧς πάλιν αἴτιον ἡ τοῦ βίου λιτότης. Κατὰ ταῦτα τὸ *tamen* ληπτέον ἀντὶ τοῦ praeterea ἢ ὡς ὁ ἐκδότης ἑρμηνεύει dabei. Ἡ χρῆσις αὕτη τοῦ *tamen* εἶναι μὲν νῦν ἱκανῶς γνωστή, δὲν κρίνομεν δ' ὅμως ὅλως περιττὸν νὰ καταλέξωμεν καὶ ἡμεῖς παραδείγματά τιν' αὐτῆς. Οὕτω παρ' αὐτῷ τῷ Προπερτίῳ III, 16, 11, κεῖται

Nec *tamen* est quisquam sacros qui laedat amantes,

ἔνθα διὰ τοῦ *tamen* ἐπιφέρεται ἕτερος λόγος πείθων τὸν ποιητὴν νὰ πορευθῇ νύκτωρ πρὸς τὴν ἐρωμένην, εἰς ὃ χωρίον ὁ ἐκδότης παρατίθεται δύο ὅμοια χωρία τὸ μὲν ἐκ τοῦ Κικέρωνος Cat. m. c.16 τὸ δὲ ἐκ τοῦ Ὀβιδίου ex Ponto IV, 2, 7 ἑ.

Παρ' Ὁρατίῳ Ἐπιστ. I, 14, 26:

nec vicina subest vinum praebere taberna,
qua possit tibi . . . .
. . . . . *et tamen* urgues
Iampridem non tacta ligonibus arva etc.

Αὐτ. 16, 3: . . . . , . Baias
Musa supervacuas Antonius *et tamen* illis
me facit invisum etc.

Παρὰ Κικέρωνι in Vatin. § 5:
Codicem legisse (*Cornelius*) dicebatur, defendebat testibus

conlegis suis non se recitandi causa legisse, sed recognoscendi. Constabat *tamen* Cornelium concilium illo die dimisisse, intercessioni paruisse, ἔνθα τὸ *tamen* δεικνύει ὅτι καὶ τῆς προειρημένης ἀπολογίας ἀποκρουσθείσης πάλιν ὁ Κορνήλιος οὐδὲν ἠδίκησεν, ἐπειδὴ ὑπείκων τῇ ἐνστάσει δὲν ἐπεψήφισε τὴν ἐκκλησίαν. Ὥςτε τὸ *tamen* = ἔπειτα.

Att. X, VI, 1: *Quocirca* hae sunt breves; et *tamen*, quia festinabam. τ. ἔ. quocirca et *praeterea* quia festinabam, hae sunt breves.

Αὐτ. XIII, 14, 1: Brinnii libertus . . . scripsit ad me velle, si mihi videtur, coheredes . . . ad me venire. Id ego plane nolo; hereditas tanti non est (πρῶτος λόγος); et *tamen* (δεύτερος λόγος) obire auctionis diem facile poterunt . . si me in Tusculano postridie Nonas mane convenerint . . . Quare nisi iam profecti sunt, retinebis homines.

Αὐτ. XV, 28: Atticae velim me ita excuses, ut omnem culpam in te transferas, et tamen (= *et praeterea*) confirmes me minime totum amorem eo mecum abstulisse.

Συμφωνοῦντες κατὰ τὰ εἰρημένα τῷ ἐκδότῃ ὡς πρὸς τὴν καθ' ὅλου ἐκδοχὴν τοῦ χωρίου τοῦτο μόνον τῆς ἐκείνου ἐξηγήσεως δὲν ἀποδεχόμεθα, ὅτι τοὺς μὲν στίχους 3 (Nec tamen . . . auro) καὶ 6 (nec miser eqs.) λαμβάνει ὡς δηλωτικοὺς τῆς ἀχρηματίας τοῦ ποιητοῦ, τοὺς δὲ στ. 4 (nec bibit eqs.) καὶ 5 (nec mihi ... aratur) ὡς τὴν λιτότητα αὐτοῦ δηλοῦντας. Τοιαύτη σύγχυσις δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑποτεθῇ ἐνταῦθα. Διότι δύνανται ἁπλούστερον ὁ μὲν 3ος καὶ 5ος στίχος νὰ νοηθῶσιν ὡς δηλοῦντες ὅτι ὁ ποιητὴς εἶναι ἀπηλλαγμένος φιλοχρηματίας, ἥτις ἐμφαίνεται ἐν τῇ συναθροίσει χρυσοῦ (3) καὶ τῇ κτήσει ἀγρῶν (5), οἱ δὲ ἑκατέρῳ τούτων τῶν στίχων ἐπακολουθοῦντες 4ος καὶ 6ος ὡς δηλοῦντες τὴν αἰτίαν τῆς ἀφιλοχρηματίας αὐτοῦ, τὸ ὅτι εἶναι ἀπηλλαγμένος τῆς τρυφῆς, ἥτις ὡσαύτως διττῶς ἐκδηλοῦται, ἐν τῇ πρὸς τοὺς πολυτίμους λίθους σπουδῇ (4) καὶ τῷ πρὸς τὰ ἔξοχα τεχνουργήματα ἔρωτι, οἷα ἦσαν τὰ Κορινθιακὰ ἀγγεῖα (6). Οὕτως ἑκατέρῳ τῶν δύο στίχων (3 καὶ 5), ἐν οἷς δηλοῦται δυσὶ διαφόροις τρόποις ἡ φιλοχρηματία, ἐπακολουθεῖ ἑκάτερος

III, 5, 1.

Pacis amor deus est, pacem veneramur amantes;
sat mihi cum domina proelia dura mea.
Nec tamen inviso pectus mihi carpitur auro
nec bibit e gemma divite nostra sitis,
nec mihi mille jugis Campania pinguis aratur,
nec miser aera paro clade, Corinthe, tua.

Πάνυ ὀρθῶς ὁ ἐκδότης φρονεῖ ὅτι διὰ τοῦ Nec tamen κ.ἑ. δηλοῦται ἕτερον αἴτιον τοῦ ἀπολέμου χαρακτῆρος τοῦ ποιητοῦ, ἡ ἀφιλοχρηματία, ἧς πάλιν αἴτιον ἡ τοῦ βίου λιτότης. Κατὰ ταῦτα τὸ *tamen* ληπτέον ἀντὶ τοῦ praeterea ἢ ὡς ὁ ἐκδότης ἑρμηνεύει dabei. Ἡ χρῆσις αὕτη τοῦ *tamen* εἶναι μὲν νῦν ἱκανῶς γνωστή, δὲν κρίνομεν δ' ὅμως ὅλως περιττὸν νὰ καταλέξωμεν καὶ ἡμεῖς παραδείγματά τιν' αὐτῆς. Οὕτω παρ' αὐτῷ τῷ Προπερτίῳ III, 16, 11, κεῖται

Nec *tamen* est quisquam sacros qui laedat amantes,

ἔνθα διὰ τοῦ *tamen* ἐπιφέρεται ἕτερος λόγος πείθων τὸν ποιητὴν νὰ πορευθῇ νύκτωρ πρὸς τὴν ἐρωμένην, εἰς ὃ χωρίον ὁ ἐκδότης παρατίθεται δύο ὅμοια χωρία τὸ μὲν ἐκ τοῦ Κικέρωνος Cat. m. c.16 τὸ δὲ ἐκ τοῦ Ὀβιδίου ex Ponto IV, 2, 7 ἑ.

Παρ' Ὁρατίῳ Ἐπιστ. I, 14, 26:

nec vicina subest vinum praebere taberna,
qua possit tibi . . . .
. . . . . *et tamen* urgues
Iampridem non tacta ligonibus arva etc.

Αὐτ. 16, 3: . . . . , . Baias
Musa supervacuas Antonius *et tamen* illis
me facit invisum etc.

Παρὰ Κικέρωνι in Vatin. § 5:
Codicem legisse (*Cornelius*) dicebatur, defendebat testibus

conlegis suis non se recitandi causa legisse,sed recognoscendi. Constabat *tamen* Cornelium concilium illo die dimisisse, intercessioni paruisse, ἔνθα τὸ *tamen* δεικνύει ὅτι καὶ τῆς προειρημένης ἀπολογίας ἀποκρουσθείσης πάλιν ὁ Κορνήλιος οὐδὲν ἠδίκησεν, ἐπειδὴ ὑπείκων τῇ ἐνστάσει δὲν ἐπεψήφισε τὴν ἐκκλησίαν. Ὥςτε τὸ *tamen* = ἔπειτα.

Att. X, VI, 1: *Quocirca* hae sunt breves; et *tamen*, quia festinabam. τ. ἔ. quocirca et *praeterea* quia festinabam, hae sunt breves.

Αὐτ. XIII, 14, 1: Brinnii libertus . . . scripsit ad me velle, si mihi videtur, coheredes . . . ad me venire. Id ego plane nolo; hereditas tanti non est (πρῶτος λόγος); et *tamen* (δεύτερος λόγος) obire auctionis diem facile poterunt . . si me in Tusculano postridie Nonas mane convenerint . . . Quare nisi iam profecti sunt, retinebis homines.

Αὐτ. XV, 28: Atticae velim me ita excuses,ut omnem culpam in te transferas, et tamen (= *et praeterea*) confirmes me minime totum amorem eo mecum abstulisse.

Συμφωνοῦντες κατὰ τὰ εἰρημένα τῷ ἐκδότῃ ὡς πρὸς τὴν καθ' ὅλου ἐκδοχὴν τοῦ χωρίου τοῦτο μόνον τῆς ἐκείνου ἐξηγήσεως δὲν ἀποδεχόμεθα, ὅτι τοὺς μὲν στίχους 3 (Nec tamen . . . auro) καὶ 6 (nec miser eqs.) λαμβάνει ὡς δηλωτικοὺς τῆς ἀχρηματίας τοῦ ποιητοῦ, τοὺς δὲ στ. 4 (nec bibit eqs.) καὶ 5 (nec mihi ... aratur) ὡς τὴν λιτότητα αὐτοῦ δηλοῦντας. Τοιαύτη σύγχυσις δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑποτεθῇ ἐνταῦθα. Διότι δύνανται ἁπλούστερον ὁ μὲν 3ος καὶ 5ος στίχος νὰ νοηθῶσιν ὡς δηλοῦντες ὅτι ὁ ποιητὴς εἶναι ἀπηλλαγμένος φιλοχρηματίας, ἥτις ἐμφαίνεται ἐν τῇ συναθροίσει χρυσοῦ (3) καὶ τῇ κτήσει ἀγρῶν (5), οἱ δὲ ἑκατέρῳ τούτων τῶν στίχων ἐπακολουθοῦντες 4ος καὶ 6ος ὡς δηλοῦντες τὴν αἰτίαν τῆς ἀφιλοχρηματίας αὐτοῦ, τὸ ὅτι εἶναι ἀπηλλαγμένος τῆς τρυφῆς, ἥτις ὡσαύτως διττῶς ἐκδηλοῦται, ἐν τῇ πρὸς τοὺς πολυτίμους λίθους σπουδῇ (4) καὶ τῷ πρὸς τὰ ἔξοχα τεχνουργήματα ἔρωτι, οἷα ἦσαν τὰ Κορινθιακὰ ἀγγεῖα (6). Οὕτως ἑκατέρῳ τῶν δύο στίχων (3 καὶ 5), ἐν οἷς δηλοῦται δυσὶ διαφόροις τρόποις ἡ φιλοχρηματία, ἐπακολουθεῖ ἑκάτερος

τῶν δύο στίχων (4. 6), ἐν οἷς διττῶς πάλιν δηλοῦται ἡ ταύτης αἰτία ἡ τρυφή.

III, 6, 40, 41.

Quod mihi si e tanto felix concordia bello
extiterit, per me, Lygdame, liber eris.

Τὸ *per me* δηλοῖ ὥςπερ καὶ ἀλλαχοῦ (1) mea opera τ.ἔ. δι' ἐμοῦ μεσιτεύοντος πρὸς τὴν σὴν δέσποιναν. Ὁ ἐκδότης λαμβάνει αὐτὸ ἀντὶ τοῦ per me licet. Ἀλλὰ τὸ per me licet οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ ὅτι ἐγὼ δὲν θὰ κωλύσω τὴν ἀπελευθέρωσίν σου, ἥτις ὑπόσχεσις οὐδεμίαν θὰ εἶχεν ἀξίαν.

III, 7, 7.

Nam dum te sequitur primo miser excidit aevo.

Πῶς τις θὰ συνάψῃ τὸ excidit τῷ aevo καὶ θὰ ἑρμηνεύσῃ τὸ ὅλον ὧδε: excidit prima vita τ.ἔ. initio vitae (2) excidit ea. Οὕτω ληπτέον καὶ τὸ ἐν II, 20 non ingenio quaesitum nomen ab aevo excidet τ. ἔ. excidet ab aevo. Ἐν οὐδετέρῳ τῶν χωρίων ἀνάγκη νὰ ληφθῇ τὸ excidere ἀπολύτως, ὡς ὁ ἐκδότης δέχεται.

Αὐτ. ϛ. 21 ἑ.

Sunt Agamemnonias testantia litora curas,
qua notat Argynni poena minantis aquae:
hoc iuvene amisso classem non solvit Atrides,
pro qua mactata est Iphigenia mora.

Ὁ νοῦς εἶναι: «ὑπάρχει ἀκτὴ μαρτυροῦσα τὰς ἐρωτικὰς τοῦ Ἀγαμέμνονος μερίμνας ἐκεῖ, ἔνθα σημαίνει ταύτας ἡ (ἐκ τῆς παραδόσεως γνωστὴ) τῆς ἀπλοίας ποινὴ ἡ ἕνεκα τοῦ Ἀργύννου. Τούτου δηλ. τοῦ νεανίου ἀπολομένου ἠδυνάτει νὰ ἀπάρῃ τὸν στόλον ὁ Ἀτρείδης, ἧς ἕνεκα τριβῆς ἐσφάγη ἡ Ἰφιγένεια».

Κατὰ ταῦτα ἡ ἄπλοια ἡ ἐκ χειμῶνος προερχομένη ἡ minans

(1) Οἷον II, 28, 44. Πρβλ. I, 8, 21 καὶ II, 6, 22, ἔνθα per me = propter me.
(2) Πρβλ. I, 6, 26 extremae reddere nequitiae.

aqua (πρβλ. τὸ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου μνημονευόμενον πλουτάρχειον χωρίον Ἠθικ. 220 D: καταψευδόμενος τῆς θαλάσσης καὶ τῶν κυμάτων) ἦτο poena ἐπιβληθεῖσα τῷ Ἀγαμέμνονι διὰ τὸν Ἄργυννον, ὅςτις διωκόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐρῶντος αὐτοῦ εἰσέδυ εἰς τὸν Κηφισὸν καὶ παρασυρθεὶς ὑπὸ τοῦ ρεύματος τούτου σφοδροτέρου ὄντος ἐπνίγη. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὀργισθὲν τὸ θεῖον ἐτάραξε τὴν θάλασσαν, ἧς ἕνεκα ταραχῆς (minantis aquae (1) ἀδυνατῶν ὁ Ἀγαμέμνων νὰ ἀποπλεύσῃ ἠναγκάσθη πρὸς ἱλασμὸν τῶν θεῶν νὰ θυσιάσῃ τὴν Ἰφιγένειαν(2).

Αὕτη καθ' ἡμᾶς ἡ διάνοια τοῦ χωρίου. Κατὰ δὲ τὸν ἐκδότην ἡ poena minantis aquae εἶναι ὁ κίνδυνος, ὃν ἐκινδύνευσεν ὁ Ἀγαμέμνων νὰ παρασυρθῇ καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ Κηφισοῦ. Παράδοξος τῇ ἀληθείᾳ ποινή, ἥτις οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ κίνδυνος. Τὰ δ' ἑξῆς (23. 24 hoc iuvene eqs.) ἑρμηνεύει ὁ ἐκδότης δεχόμενος ὅτι ὁ Προπέρτιος παριστᾷ τὴν ἐν Αὐλίδι ἄπλοιαν ὡς πλασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος ἵνα αἰτιολογήσῃ τὴν ἕνεκα τῆς διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ Ἀργύννου λύπης κατέχουσαν αὐτὸν ἀδράνειαν, καθ' ἃ καὶ ἐν τῷ προμνημονευθέντι πλουταρχείῳ χωρίῳ παραδέδοται, καὶ τὴν σφαγὴν τῆς Ἰφιγενείας ὡς γενομένην, ἵνα τὸ ψεῦδος τοῦτο ἔτι μᾶλλον πιστευθῇ. Ἀλλὰ τὸ μὲν παρὰ Πλουτάρχῳ λεγόμενον, ὅτι ἡ περιβόητος ἐκείνη ἄπλοια οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ πλάσμα τοῦ παρὰ φύσιν ἐρῶντος Ἀγαμέμνονος, ἁρμόζει μὲν τῷ τερατολόγῳ Γρύλλῳ τῷ διὰ δικανικῶν σοφισμάτων ζητοῦντι νὰ δείξῃ ὅτι οἱ χοῖροι εἶναι τελειότεροι τῶν ἀνθρώπων, οὐχὶ δ' ὅμως σοβαρῷ ποιητῇ, οἷος ὁ Προπέρτιος. Πολλῷ δ' ἧττον θὰ ἥρμοζε τῷ ποιητῇ νὰ πλάσῃ οὕτω τερατῶδες καὶ ἀποτρόπαιον μύθευμα, οἷον ὅτι ὁ Ἀγαμέμνων βαρέως φέρων τὸν θάνατον τοῦ Ἀργύννου καὶ διὰ τοῦτο ἀδρανῶν καὶ τὸν στόλον ἀργὸν κατέχων, ἵνα αἰτιολογήσῃ τὴν ἀδράνειαν ταύτην, ἔπλασεν ἄπλοιαν καὶ πρὸς ἐπικύρωσιν τοῦ πλάσματος ἔσφαξε τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα θαυμαστὸν ὅσον τὴν Μήδειαν αὐτὴν τῇ θηριωδίᾳ ὑπερακοντίσας. Καὶ ἄλλως δὲ εἶναι εὐλογώτερον τὸ minantis aquae νὰ νοηθῇ περὶ τῆς πασιγνώστου ἐκείνης ἀπλοίας, ἥτις παντὶ εἰς τὰς ἀκτὰς ταύτας καταίροντι ἐπήρχετο ἀναμιμνήσκουσα καὶ τὴν αἰτίαν ταύτης, ἥτις ἦτο ἡ ἐρωτικὴ τοῦ Ἀγαμέμνονος

(1) Πρβλ. I, 17, 6: aspice quam saevas increpat aura *minas*; nullane *placatae* veniet fortuna *procellae*?

(2) Πρβλ. IV, I, 111-112.

περιπέτεια καὶ ὁ ταύτῃ ἐπακολουθήσας θάνατος τοῦ Ἀργύννου. Ἂν δὲ τὸ minantis aquae νοηθῇ ὡς ὁ ἐκδότης νοεῖ, περὶ τῶν ὑδάτων τοῦ Κηφισοῦ τῶν κατὰ τὸν ἐκδότην ἀπειλησάντων τῷ Ἀγαμέμνονι, τότε ἡ ἐκ τούτου *nota* θὰ ἦτο ἀφανεστάτη, διότι οὐδεὶς βεβαίως ἐγίνωσκε τὴν λεπτομέρειαν ταύτην, ἥτις οὐδαμόθεν εἶναι ἡμῖν παραδεδομένη.

Αὐτ. στ. 72.

Ante fores dominae condar oportet iners.

Το *condar* ληπτέον ἁπλῶς ἀντὶ τοῦ moriar. Πρβλ. II, 14, 32: vestibulum iaceam mortuus ante tuum.

III. 9, 47.

te duce vel Jovis arma canam eqs.

Te duce σημαίνει simul atque tu mutatis ipse studiis tuo me exemplo ad mutandum scribendi genus impuleris Ὅταν σὺ μεταβαλὼν ὃν νῦν διάγεις σχεδὸν ἰδιώτην βίον θηρεύσῃς πολιτικὰ ἀξιώματα καὶ πολεμικοὺς θριάμβους, τότε καὶ ἐγὼ τὸ σὸν παράδειγμα μιμούμενος ἀντὶ τῆς ταπεινῆς ἐρωτικῆς ποιήσεως θὰ ἀσκήσω τὴν σεμνὴν καὶ ὑψηγόρον ἐποποιίαν.

III, 13, 30.

. . . nunc mixta referre
lilia virgineos lucida per calathos

Τὸ *per calathos* δηλοῖ παρὰ Προπερτίῳ ὅπερ ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου παρατιθεμένῳ χωρίῳ τοῦ Οὐεργιλίου (Βουκ. II, 45) τὸ calathis (lilia plenis ferant calathis). Εἶναι δὲ συνηθεστάτη τῷ ποιητῇ τούτῳ ἡ τῆς *per* χρῆσις ἀντὶ τῆς ὀργανικῆς δοτικῆς, ᾗ ἐπὶ πραγμάτων χρῶνται κανονικῶς οἱ Ρωμαῖοι, οἷον III, 1, 2:

per te (τ. ἔ. pecuniam) immaturum mortis adimus iter

Αὐτ. στ. 30:

ista per humanas mors venit acta manus

9, 26:

atque onerare tuam fixa per arma domum.

III, 15, 7 ἑ.

tertius haud multo minus est cum ducitur annus:
vix memini nobis verba coisse decem.

῾Ο ἐκδότης φρονεῖ ὅτι ὁ ποιητὴς ἤθελε νὰ εἴπῃ μόνον tertius annus est cum (=ex quo) vix verbum cum ea feci, ἀλλὰ σὺν τῷ tertius annus est ἐπέρχεται αὐτῷ ἡ παράστασις τῆς τὰ ἔτη καὶ τὰς τοῦ ἔτους ὥρας ἀγούσης ἡλιακῆς περιφορᾶς, ὁ δὲ ποιητὴς συνάπτει ἀμφότερα οὕτως ὥςτε ἡ γραμματικῶς αὐτοτελὴς κυρία ἔννοια ἀποβάλλει τὸ ἑαυτῆς περιεχόμενον (tertius annus est cum ducitur ἀντὶ τοῦ tertius annus est cum vix . . . feci), οὕτω δὲ οὐσιῶδες τῆς ἐννοίας μέρος κατ' ἀνάγκην ἐπιφέρεται ὡς αὐτοτελὴς πρότασις (τ. ἔ. τὸ vix . . . decem). Ἀλλ' ἡμεῖς ἁπλούστερον ἐκδεχόμεθα τὸ ἑξῆς ὧδε· tertius annus est cum *ita* ducitur annus, *ut* meminerim etc. Οὕτως ἡ μόνη ἀνωμαλία τῆς ἐκφράσεως εἶναι, ὅτι ἀντὶ τοῦ *ita ut meminerim* ἐλέχθη παρατακτικῶς *memini*, ἧς χρήσεως οὐδὲν συνηθέστερον, καὶ ὅτι τὸ *annus* ἐτέθη ἅπαξ δέον δίς.

Αὐτ. 31 ἑ.

Ac veluti magnos *cum* ponunt aequora motus,
Eurus *ubi* adverso desinit ire noto,
litore *si* tacito sonitus rarescit arenae,
sic cadit inflexo lapsa puella genu.

῾Ο ἐκδότης συνάπτει: veluti cum ponunt, τὸ δὲ ubi desinit καὶ τὸ rareseit θεωρεῖ ἀνάπτυξιν τῆς διὰ τοῦ cum ponunt δηλουμένης εἰκόνος, καὶ δὴ τὸ μὲν *ubi* κ. ἑ. ὡς αἰτιολογοῦν τὸ ponunt, τὸ δὲ si ὡς δηλοῦν τὸ ἐπακολούθημα τοῦ ponunt. Ἀλλὰ πῶς δύναται τὸ *si* νὰ δηλοῖ ἐπακολούθημα; Διὰ τοῦτο συντακτέον ὧδε: velut si rarescit sonitus arenae, cum ponunt aequora motus, ubi Eurus κ. ἑ., sic cadit κ. τ. λ. οὗ ἡ ἔννοια σαφής: sic cadit, veluti si cadit (rarescit) arenae sonitus,cum mare cessantibus ventis tranquillatur.

III, 17, 13.

quod si, Bacche, tuis per fervida tempora donis
accersitus erit somnus in ossa mea

Ὁ ἐκδότης συνάπτων donis per fervida tempora ἑρμηνεύει «τῶν σῶν δώρων διαπερώντων τοὺς κροτάφους μου καὶ διαφλεγόντων αὐτούς». Ἀλλὰ τοιαύτη σύνταξις εἶναι ἀπαράδεκτος ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ δυνατὸν πολλῷ ὁμαλώτερον νὰ συνταχθῇ τὸ χωρίον ὧδε· si somnus accersitus erit per tempora (mea) donis tuis fervida (facta). Θερμανθέντων τῷ οἴνῳ (tuis donis) τῶν κροτάφων εἰςέρχεται δι' αὐτῶν ὁ ὕπνος καὶ εἰςδύεται εἰς τὰ ὀστᾶ. Δυνατὸν ὡςαύτως καὶ κατὰ τόνδε τρόπον νὰ συντάξωμεν: si somnus *tuis donis* (= vino) *accersitus erit per tempora* (mea) eis fervefacta. Πρὸς τὸν 14ον στίχον παραβλητέος ὁ ἐν II, 33, 60, quem tetigit certus ad ossa deus, ἐξ ἧς συγκρίσεως φαίνεται ὅτι ὁ οἶνος ἐνεργῶν ὥςπερ ὁ Ἔρως εἶναι τὸ δραστηριώτατον κατὰ τούτου ἀντίδοτον.

III, 18, 29 ἑ.

hic olim ignaros luctus populavit Achiuos
Atridae magno cum stetît alter amor.

Κατὰ τὸν ἐκδότην ὁ luctus εἶναι ὁ λοιμός, ὅςτις ἐμμέσως ἐπήνεγκε τὴν ἧτταν τῶν Ἑλλήνων (populavit Achivos) αἴτιος γενόμενος τοῦ νὰ ἀποδοθῇ ἡ Χρυσηίς, ἧς τὴν ἀπώλειαν ἀναπληρῶν ὁ Ἀγαμέμνων ἀφεῖλε τὸν Ἀχιλλέα τὴν Βρισηίδα, οὗ ἕνεκα ὁ Ἀχιλλεὺς χολωθεὶς ἀπέστη τοῦ ἀγῶνος, οὕτω δὲ ὁ δεύτερος οὗτος ἔρως (ἡ Βρισηὶς) magno stetit τῷ Ἀγαμέμνονι. Τοιαύτη τῶν πραγμάτων παράστασις εἶναι κατὰ μὲν τὸν ἐκδότην λίαν ἐπιτετηδευμένη, καθ' ἡμᾶς δὲ ὅλως ἄτοπος καὶ ἀλλόκοτος. Ἀλλὰ τὶς ἡ ἀνάγκη νὰ νοήσωμεν οὕτω τὸ χωρίον, ὁπότε δυνατὸν νὰ νοηθῇ κατ' ἄλλον ἁπλούστατον ὅλως καὶ φυσικώτατον τρόπον, ὧδε· hic luctus, ἤτοι ὁ θάνατος, διέφθειρε πολλοὺς τῶν Ἀχαιῶν, ἀγνοοῦντας τὴν αἰτίαν, ὅτε ἐπενείματο τὸ στρατόπεδον ὁ λοιμὸς ἐκεῖνος ὁ ἐπελθὼν διὰ τὸν δεύτερον τοῦ Ἀγαμέμνονος μετὰ τὸν νόμιμον, τὸν πρὸς τὴν γαμετὴν

Κλυταιμήστραν, ἔρωτα, τὸν τῆς Χρυσηίδος, ἣν ἀδυνατῶν διὰ τὸν ἔρωτα τοῦτον νὰ ἀπολάβῃ ὁ πατὴρ προεκάλεσε διὰ τῶν αὐτοῦ ἀρῶν τὴν ὀργὴν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τὸν ἐκ ταύτης λοιμόν. Οὕτως ὁ ἔρως τῆς Χρυσηίδος magno stetit τῷ Ἀγαμέμνονι πολλοὺς τῶν αὐτοῦ ἀνδρῶν τῇ νόσῳ ἀπολέσαντι. Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν ταύτην ὁ λοιμὸς populavit Achivos ὡς πᾶς λοιμός, τ.ἔ. ἀμέσως, οὐχὶ δὲ ὡς ὁ ἐκδότης νοεῖ, ἐμμέσως, ἥπερ ἐκδοχὴ οὐδενὶ τῶν τοῦ ποιήματος ἀναγνωστῶν ἦτο δυνατὸν ἀφ᾽ ἑαυτῆς νὰ ἐπέλθῃ.

III, 19, 17.

Nam quid Medeae referam, quo tempore matris
iram natorum caede piavit amor?

Matris amor λαμβάνει ὁ ἐκδότης ἐπὶ τοῦ μητρικοῦ φίλτρου, ὅπερ, λέγει, ἐπὶ τοσοῦτον ἀπηρνήσατο ἑαυτό, ὥςτε ἡ μήτηρ ἔσφαξε τὰ ἑαυτῆς τέκνα προσφέρουσα αὐτὰ τρόπον τινὰ ἱλαστήριον θῦμα τῇ ἰδίᾳ ὀργῇ. Ἀλλ᾽ ἂν ὁ ποιητὴς τοιοῦτό τι ἤθελε νὰ νοήσωσιν οἱ ἀναγνῶσται, βεβαίως δὲν θὰ ἐδήλου αὐτὸ ὡς ἐδήλωσεν εἰπὼν matris amor piavit iram eius caede natorum, διότι πᾶς τις θὰ ἀνέφερε τὸν φόνον τῶν παίδων εἰς τὸν amorem αὐτόν, οὐχὶ εἰς τὸ ὅτι ἡ Μήδεια ἐπελάθετο αὐτοῦ, ἤ, ὡς ὁ ἐκδότης λέγει, ὅτι ὁ τῆς Μηδείας amor ἀπηρνήσατο ἑαυτόν. Κατὰ ταῦτα ἄλλο τι ἐνόει ὁ ποιητὴς λέγων *matris amor*, καὶ δὴ τὸν τῆς Μηδείας πρὸς τὸν Ἰάσονα ἔρωτα, οὗ ἕνεκα ὀργισθεῖσα διὰ τὴν τοῦ Ἰάσονος ἀπιστίαν ἀπέκτεινε τὰ ἑαυτῆς τέκνα. Οὕτως ὁ πρὸς τὸν Ἰάσονα ἔρως τῆς μητρὸς piavit τὴν ταύτης ἐπὶ τῇ ἐκείνου ἀπιστίᾳ ὀργὴν caede natorum. Piare iram σημαίνει ἐνταῦθα ὅ,τι καὶ τὸ Crassos clademque piate ἐν III, 4, 9.

(Ἀκολουθεῖ)

ΣΠΥΡ. ΒΑΣΗΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΟΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΣΥΝΘΕΤΩΝ

εἰς -ος ὀνομάτων.

Ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ τονισμοῦ τῶν συνθέτων εἰς -ος ὀνομάτων ἔλαβον ἐκ τῆς παρατηρήσεως, ὅτι τὰ μὲν βραχυπαράληκτα τούτων τονίζονται καθόλου εἰπεῖν ὁμαλῶς, καθ' οὓς κανόνας οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοὶ παρετήρησαν· πρβλ. Ἡρωδιανοῦ Α' 234, 29 κἑξ. «Τὰ παρὰ ῥῆμα συντιθέμενα παροξύνεται μὲν ὅτε ἐνέργειαν ὑπισχνεῖται, προπαροξύνεται δὲ ὅτε πάθος...». Καὶ «ὅσα πρόθεσιν ἔχει ἐν τῇ ἀρχῇ, προπαροξύνεται, περίβολος, Ὑπέρβολος, ἀμφίβολος, πρόβολος». (Α' 232, 1). Καὶ «ὅσα τὸ εὖ μόριον κατ' ἀρχὴν ἔχει, προπαροξύνεται, εὔτοκος, εὔτονος, εὔμολπος». Καὶ «ὅσα διὰ τοῦ ἀ στερητικοῦ μορίου συντίθεται, προπαροξύνεται, ἄτολμος, ἄτομος, ἄστοργος,».«Τὰ παρὰ τὸ δυς- καὶ ζα- μόρια προπαροξύνεται . . . ὅσα παρὰ ἐπίρρημα συντίθεται, προπαροξύνεται, ὀψίφυγος, ἀγχίμολος, ἀγχέμαχος . . . ὅσα παρὰ τὸ πάλιν καὶ ἄγαν καὶ αὐτὸ σύνθετα, προπαροξύνεται, παλίμβολος, ἀγάστονος, αὐτόμαχος . . . τὰ παρὰ τὸ εἰς -ις ἐπίρρημα ἀριθμοῦ συντεθειμένα προπαροξύνεται, δίφορος, τρίφορος, τρίπολος μεθ' ὧν καὶ τετράφορος». Α' 233 4. κττ.

Τὰ δὲ μακροπαράληκτα φαίνονται τελέως ἀνώμαλα· πρβλ. πρῶτον τὰ μετὰ προθέσεως ἢ μορίου σύνθετα, ἔξαρχος (ἀοιδοὺς θρήνων ἐξάρχους ἐν Ω 720), ἄναρχος (οὐδ' οἳ ἄναρχοι ἔσαν Β 703), ἐπίκουρος, παλίνορσος κττ., ἔπειτα ἐπημοιβός, ἐπαρωγός, ἐπῳδός (ἐνεργητικῶς = ὁ ἐπᾴδων, ἐπῳδὸς καὶ γόης, καὶ (παθητ.) ἐπῳδὸς στίχος, ἐπωδὸν ὄνομα = ἐπᾳδόμενον)· εὐεργὸς (ἐνεργ.) = ὁ καλῶς ἐργαζόμενος καὶ (παθ.) εὐεργὸς ὕελος = ἡ εὔκολος εἰς ἐπεξεργασίαν, εὐεργὸν ξύλον κττ. Ἔπειτα τὰ μετ' ἄλλης, κλιτῆς λέξεως, σύνθετα, οἷον κερουλκὸς (ἐνεργ.) ὁ τοῖς κέρασιν ἕλκων τὸ ἄροτρον (βοῦς), κερουλκοὶ (Τρῶες) οἱ τὸ κέρας, τὸ τόξον ἕλκοντες, οἱ τοξόται, καὶ (παθ.) κερουλκὰ τόξα τὰ ἀπὸ τῶν κερά-

των τῶν δύο ἄκρων ἑλκόμενα; τανυόμενα τόξα· ὀβριμοεργός, κακοεργὸς κττ., καὶ ταξίαρχος, κακόεργος -οῦργος, μελίγδουπος, ἵππαρχος, ἱερόσυλος, λιγυάοιδος, πολίπορθος κλπ. κλπ.

Παραδόξως ἄρα οὔτε ἡ φύσις τοῦ α΄ συνθετικοῦ (προθέσεως, μορίου ἢ πτωτικοῦ) οὔτε ἡ σημασία τοῦ ὅλου συνθέτου (ἐνεργητικὴ ἢ παθητικὴ) φαίνεται δυναμένη τι ὡς πρὸς τὴν θέσιν τοῦ τόνου ἐν τοῖς μακροκαταλήκτοις τούτοις. Συνήθως διδάσκεται τοὐναντίον. Οὕτω π.χ. ὁ Göttling ἐν τῷ περὶ τόνων σελ. 322 διατείνεται ὅτι ἐκεῖνα ὧν τὸ β΄ συνθετικὸν εἶναι ῥηματικὸν καὶ ἡ παραλήγουσα μακρά, προπαροξύνονται ἐπὶ παθητικῆς σημασίας. οἷον ἀνάγωγος, ἡμίεργος· συνεργὸς ὀξυτόνως, ὁ περὶ τὸ ἔργον συμπονῶν, σύνεργος δὲ προπαροξυτόνως ὁ τὸ αὐτὸ μετιὼν ἔργον, οἱονεὶ σύντεχνος». Ὅμοια διδάσκει καὶ ὁ ἡμέτερος Γ. Τσερέπης ἐν τῷ περὶ συνθέσεως 324, καὶ ὁ Zacher, Zur Gr. Nominalcomposition σελ. 36 ἀναγράφων τὸ ἀνάγωγος καὶ ἡμίεργος. Ὁ δὲ Wheeler ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ, Der gr. Nominalaccent σελ. 89 οὐδὲν παρατηρεῖ οὔτε περὶ τοῦ πρώτου συνθετικοῦ μέρους οὔτε περὶ τῆς ἐνεργητικῆς ἢ παθητικῆς σημασίας αὐτῶν, ἀναγράφει δὲ μόνον ὀξύτονά τινα παραδείγματα. Πρβλ. καὶ Ἡρῳδ. Α΄ 228, 29. Ὁ ἑπόμενος πίναξ παρίστησι συνοπτικῶς τὰ φαινόμενα.

Τονισμὸς τῶν συνθέτων εἰς **-ος**

A

Λήγοντα εἰς δάκτυλον ἢ τρίβραχυν
(. . . – ∪ ∪, . . . ∪ ∪ ∪)

1) Ὅσα ἄρχονται ἀπὸ προθέσεως ἢ μορίου προπαροξύνονται ἐπί τε ἐνεργείας καὶ πάθους.

2) Τῶν λοιπῶν α) ὅσα σημαίνουσι πάθος ἢ μεσότητα, προπαροξύνονται, β) ὅσα ἐνέργειαν, παροξύνονται (1).

B

Λήγοντα εἰς τροχαῖον ἤτοι μακροπαράληκτα (. . . – ∪)

1) Τῶν ἀπὸ προθέσεως ἢ μορίου ἀρχομένων ἐπί τε ἐνεργ. καὶ πάθους ἄλλα μὲν προπαροξύνονται, ἄλλα δὲ ὀξύνονται.

2) Τῶν ἀπὸ πτωτικοῦ ἀρχομένων, ὁμοίως ἐπί τε ἐνεργ. καὶ πάθους, ἄλλα μὲν ὀξύνονται, ἄλλα δὲ προπαροξύνονται, ἔνια δὲ καὶ φαίνονται διφορούμενα.

(1) Τοῦ 2, β ὑπάρχουσιν ἐξαιρέσεις τὰ εἰς -δαμος -οχος -παλος -πλοος -ρροος κττ. λήγοντα, περὶ ὧν ἰδὲ κατωτέρω.

Ἐν τῇ τάξει ἄρα Β ἡ σύγχυσις φαίνεται πλήρης καὶ τελεία. Εἶναι δὲ προφανὲς ὅτι ἵνα δυνηθῶμεν ν' ἀνεύρωμεν τὴν ἐν αὐτοῖς ἐνυπάρχουσαν πάντως τάξιν, ἀνάγκη πρώτιστα νὰ ζητήσωμεν νὰ μάθωμεν τίνα τούτων εἶναι τὰ ὁμαλὰ καὶ τίνα τὰ ἀνώμαλα. Θέλομεν δὲ τύχει τούτου, ἂν ἐπιθεωρήσωμεν τοὺς καθολικοὺς τῆς συνθέσεως τῶν εἰς -ος ὀνομάτων νόμους καὶ ζητήσωμεν τὸν λόγον ἑκάστου τούτων, καὶ τέλος ἐξετάσωμεν, ἂν εἶναι δυνατὸν τὰ παράχορδα φαινόμενα ταῦτα νὰ ὑπαχθῶσιν ὑπ' αὐτούς.

Τῆς συνθέσεως καθολικὸς καὶ κύριος χαρακτὴρ καὶ νόμος φαίνεται ὁ ἀναβιβασμὸς τοῦ τόνου (τό γε μὴν ἀναβιβάζειν τὸν τόνον ἴδιόν ἐστι συνθέσεως, διδάσκει Ἀπολλώνιος ἐν τῷ Περὶ συντάξεως). Ἂν ἄρα τονίζεται λιθόβολος, χοροίτυπος (λύρα), χειρόγραφον κττ., τὸ πρᾶγμα φαίνεται φύσιν ἔχον, ἀλλὰ διατί καρατόμος, ἑωσφόρος κλπ.; καὶ διατί κυνηγός, οὐραγός, λοχαγός, ναυαγός, αἱματολοιχός, βροτολοιγός, βουφορβὸς κττ.;

Τὴν ἀπόκρισιν εἰς τὰς ἀπορίας ταύτας παρέχει ἡ γλωσσικὴ ἐπιστήμη, ἥτις πρῶτον ἐξετάζουσα τὰ σύνθετα τῆς γλώσσης τῶν Ἰνδῶν εὑρίσκει ὅτι ἀρχαιόθεν τὰ ἀμετάβλητα λεγόμενα σύνθετα, ἤτοι ὅσα διὰ τῆς συνθέσεως δὲν μετέβαλον φύσιν, ἀλλ' οἷον μέρος λόγου, οὐσιαστικὸν ἢ ἐπίθετον, ἦν τὸ β' συνθετικόν, τοιοῦτον ἔμεινε καὶ τὸ ὅλον σύνθετον, ταῦτα δὲν ἀνεβίβαζον ἀληθῶς ἐν τῇ συνθέσει τὸν τόνον αὐτῶν, ἀλλ' ἐφύλαττον τὸν τοῦ β' συνθετικοῦ ἐπὶ τῆς τονουμένης αὐτοῦ συλλαβῆς, πρβλ rā'jan+putrá (βασιλεὺς+παῖς) = rājaputrá = βασιλόπαις, víç+páti, (οἴκου κύριος) = viçpáti = οἰκοδεσπότης κττ., ὁμαλῶς ἄρα ἔχει τὸ κυνηγός, ψυχοπομπός, βροτολοιγὸς κλπ.. Τοὐναντίον δὲ τὰ μεταβεβλημένα σύνθετα, ἤτοι ἐκεῖνα, ἃ διὰ τῆς συνθέσεως μετέβαλον φύσιν, ὥστε ἐνῷ τὸ β' συνθετικὸν ἦν οὐσιαστικόν, τὸ ὅλον σύνθετον ἀπέβη ἐπίθετον, ταῦτα ἀπέβαλον μὲν ὅλως τὸν τόνον τοῦ β' συνθετικοῦ, ἐφύλαττον δὲ ἀμετακίνητον τὸν τοῦ πρώτου, πρβλ. anyá+rūpá (ἄλλο+μορφὴ) anyárūpa = ἀλλόμορφος κττ.. Ὁμαλῶς ἄρα ἤτοι κατ' ἀρχαῖον τρόπον λέγεται κλυτὸ+πῶλος = κλυτόπωλος, βαθὺ+κόλπος βαθύκολπος, βαθύζωνος κτλ. (πρβλ. Leop. von Schröder ἐν Περιοδικῷ Kuhn Τόμ. ΚΔ' σελ. 104 κἑξ).

Δεύτερον ἐξετάζουσα τοὺς τονικοὺς νόμους τῆς Ἑλληνικῆς γλώσ-

σης εὑρίσκει ὅτι πλὴν τοῦ πασιγνώστου τῆς τρισυλλαβίας, δι' ὃν ἐδέησε πολλαὶ λέξεις καὶ δὴ καὶ μεταβλητὰ σύνθετα νὰ καταβιβάσωσι τὸν τόνον αὐτῶν ἀπό τινος τῶν ἀπωτάτω συλλαβῶν ἐπὶ τὴν προπαραλήγουσαν καὶ τονισθῶσιν ὁμοίως τοῖς ἀμεταβλήτοις ἐπὶ τοῦ β' συνθετικοῦ, πρβλ. οἰοχίτων ἀντὶ οἴοχιτων, δολιχοκέφαλος ἀντὶ δολιχόκεφαλος κττ., ἀνεπτύχθη, καθ' ἃ παρετήρησεν ὁ κ. Wheeler (1), ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ ἕτερος τονικὸς νόμος, καθ' ὃν λέξεις ὀξύτονοι τὸ πρότερον, ἂν κατέληγον εἰς δακτυλικὸν ῥυθμόν, ἀνεβίβασαν τὸν τόνον ἐπὶ τὴν παραλήγουσαν, ἤτοι τὸ σχῆμα –∪∪́ ἐτράπη εἰς τὸ σχῆμα –∪́∪.

Οὕτως ἀνεβιβάσθη ὁ τόνος τῶν μετοχῶν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου ἀπὸ τῆς ληγούσης, ἔνθα ἦν τὸ πάλαι, ἐπὶ τὴν παραλήγουσαν, ἐπειδὴ ἡ προπαραλήγουσα τούτων σχεδὸν πάντοτε εἶναι φύσει ἢ θέσει μακρά, δεδεγμένος, τετελεσμένος, εἰρημένος κλπ. Οὕτως ἐτονίσθησαν πάμπολλαι λέξεις, οἷον τὰ κύρια ὀνόματα εἰς -λος (Χοιρίλος, Λαμπρύλος), τὰ ἐπιρρήματα εἰς -κις, (πολλάκις ἑξάκις ἑπτάκις ὀκτάκις ἑκατοντάκις κλπ.), ὁμοίως πολλαὶ ἄλλαι λέξεις, οἷον ποικίλος, ἀτρέμα, ἠρέμα κλπ. Οὕτω δὲ τέλος καὶ ὅσα ἀπὸ κλιτῆς λέξεως ἀρχόμενα καὶ εἰς ὀξύτονον ἐνεργητικῆς σημασίας ῥηματικὸν εἰς -ός περατούμενα ἀμετάβλητα σύνθετα καὶ εἰς δάκτυλον λήγοντα τὸ πάλαι (τομὸς καρα + τομός, νομὸς βου + νομός, φορὸς τελεσ + φορὸς κττ., ὅπως καὶ λοιγός, πομπὸς (2) βροτολοιγός, ψυχοπομπὸς κλπ.) ἀνεβίβασαν τὸν τόνον αὐτῶν ἐπὶ τὴν παραλήγουσαν. Διὰ τοῦ νέου τονισμοῦ τούτου

(1) Der gr. Nominalaccent σελ. 60 κἑξ.

(2) Τοιαῦτα ῥηματικὰ ἐπίθετα ὀξύτονα εἰς -ός ὑπῆρχον ἐν τῇ παλαιᾷ Ἰαπετικῇ γλώσσῃ πολλά, ἐσώθησαν δὲ καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ οὐκ ὀλίγα, εἰ καί, ὅπως καὶ τοῖς ἄνευ τινὸς καταλήξεως ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς ῥίζης σχηματισθεῖσιν ὀνόμασι συνέβη, μᾶλλον ἐν τῇ συνθέσει, ἔνθα ἐτήρησαν καὶ τὴν ῥηματικὴν ἐνεργητικὴν αὐτῶν φύσιν, ἐσώθησαν ἢ ὡς ἁπλᾶ· (καὶ ἐν συνθέσει ἐγένετο ἐνίοτε ἐξίτηλος ἡ σημασία τῆς δράσεως τούτων, εἰ καὶ πολὺ σπανίως, πρβλ. εὔκολος, δύσκολος παρὰ τὸ βουκόλος, ἀντίπαλος παρὰ τὸ σακέσπαλος, βοηθὸς ἀντὶ βοηθόος παρὰ τὸ ἁπλοῦν θοός). Αἰτία τούτου εἶναι ὅτι ἄλλαι καταλήξεις, ἐκφραστικώτεραι τῆς -ος, ηὐνοήθησαν καὶ ἐπέδωκαν, οἷον ἡ -εύς, -τήρ, -τωρ, -της, ὑφ' ὧν κατὰ μικρὸν περιωρίσθη ἡ χρῆσις τῶν ἀρχαιόθεν εἰς -ὸς κληρονομηθέντων· τομὸς τομεύς, πομπὸς -εύς, φορὸς -φορεύς, πατροφόνος πατροφονεύς, ἡνίοχος ἡνιοχῆα κλπ.

τὰ εἰς δάκτυλον περατούμενα σύνθετα ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τῶν εἰς τροχαῖον καταληγόντων ναυαγός, στρατηγός, συφορβὸς κλπ.

Ὁ ἐπὶ τῆς ληγούσης ἄρα τονισμὸς τῶν ἀμεταβλήτων συνθέτων τῶν εἰς τροχαϊκὸν ληγόντων ρυθμόν, ναυᾱγός, ἱππαγωγός, κερουλκός, κλπ. εἶναι ἀρχαιότατος καὶ ἡμεῖς ἐκληρονομήσαμεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς μητρὸς Ἰαπετικῆς γλώσσης. Ὁ δ' ἐπὶ τῆς παραληγούσης τονισμὸς τῶν ἀπὸ κλιτοῦ ἀρχομένων καὶ εἰς δακτυλικὸν ῥυθμὸν καταληγόντων (βαλανηφάγος ἐλαφοκτόνος μιαιφόνος πυρφόρος κλπ.) εἶναι ὑστερογενής, μόνον Ἑλληνικός. Καθ' ὃν δὲ τρόπον διὰ τὰς πολλὰς μετοχὰς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τὰς περατουμένας εἰς δακτυλικὸν ῥυθμὸν –∪∪́, (ὅθεν ἔπειτα –∪́∪) ἐτονίσθησαν ἐπὶ τῆς παραληγούσης καὶ ὀλίγαι τινες καταλήγουσαι εἰς τρίβραχυν, ∪∪∪, δεδεμένος, κεκριμένος, λελυμένος, τεταμένος κλπ., ἐπειδὴ μετὰ τῆς σημασίας τοῦ παρακειμένου συνεδέθη κατὰ μικρὸν ἡ παροξυτονία, οὕτω καὶ διὰ τὰ πολλὰ εἰς δακτυλικὸν λήγοντα ῥυθμὸν ἀμετάβλητα παροξύτονα σύνθετα (βουκόλος, αἰπόλος, θαλαμηπόλος, γεωλόγος, γεωμόρος, ἑρμογλύφος, χοληβάφος, χοληδόχος, αἱματορρόφος, νευρορράφος κλπ.), ἐτονίσθησαν ἐπὶ τῆς συλλαβῆς ταύτης καί τινα εἰς τρίβραχυν περατούμενα, οἷον δημοβόρος, σκυτοτόμος, ἱπποκόμος κττ., ἐπειδὴ μετὰ τῆς σημασίας τῆς δράσεως ἢ τῆς ἐνεργείας συνεδέθη ὑστερογενῶς τὸ παροξύτονον.

Τὰ δὲ παθητικὴν ἔννοιαν ἐκφράζοντα καὶ προπαροξύτονα εἰς –́∪∪ ἢ ∪́∪∪ σύνθετα εἰς -ος, ἔχουσι β' συνθετικὸν οὐχὶ ὁποῖον τὰ ἐνεργητικά, ῥηματικὸν ἐνεργητικῆς σημασίας ὀξύτονον εἰς -ός, ἀλλὰ καθ' ἃ ὁ Wheeler ἔνθα ἀνωτ. ἐδίδαξεν ἄλλο, ἤτοι βαρύτονον ἀφῃρημένης ἢ παθητικῆς ἐννοίας οὐσιαστικὸν εἰς -ος ἢ ὀξύτονον θηλ. εἰς -ᾱ́ (-ή) ἢ καὶ οὐδ. εἰς -ον, τ. ἔ. οὐχὶ τὰ ἐνεργητικὴν σημασίαν ἔχοντα ἐπίθετα γονός, θορός, τροχός, τομός, τροπός, φορὸς κλπ., ἀλλὰ τὰ παθητικὰ ἢ ἀφῃρημένα οὐσιαστικὰ γόνος, τόμος, τρόχος, τρόπος, φόρος κλπ. ἢ τὰ εἰς -ᾱ́ (-ή) γονή, τομή, τροπή, φορά, σπορὰ κλπ. Ταῦτα ἄρα εἶναι ἀληθῶς μεταβλητὰ σύνθετα, ἐπειδὴ τὸ μὲν β' συνθετικὸν μέρος αὐτῶν ἦν πάλαι οὐσιαστικόν, τὰ δὲ σύνθετα ἐγένοντο κτητικὰ ἐπίθετα (bahuvrīhi), ἐμφαίνοντα ὅτι ἰδιότης τις μετά τινος προσδιορισμοῦ αὐτῆς ἀποδίδοται ὡς κατηγόρημα προσώπῳ τινὶ ἢ πράγματι δι' ἄλλης λέξεως ἐκ-

φραζομένῳ, ἤτοι ὅπως κλυτὸς πῶλος, ἀργυροῦν τόξον, ῥόδον δάκτυλος, αὐτὴ χθών, ὅθεν κλυτόπωλος (Ἅιδης), ἀργυρότοξος (Ἀπόλλων), ῥοδοδάκτυλος (Ἠώς), αὐτόχθων (ἀνὴρ) κλπ., οὕτω καὶ πρῶτος τόκος = πρωτότοκος, κάρα τόμος -καράτομος (ἡ Γοργώ), ἄλλος τύπος = ἀλλότυπος, πατρὸς φόνος ἢ φονὴ = πατρόφονος κλπ.. Καὶ ἐπειδὴ (κατὰ τὰ εἰρημένα ἀνωτέρω σελ. 346) ταῦτα ἀρχαιόθεν ἐτονίζοντο ἐφ' ἧς συλλαβῆς τὸ α' συνθετικὸν αὐτῶν μέρος, διὰ τοῦτο ταῦτα ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἐνεργητικὴν σημασίαν ἔχοντα, πρὸς τὰ ἀμετάβλητα, τονίζονται νῦν, ἐπελθόντος τοῦ τῆς τρισυλλαβίας νόμου, ἀνωτέρω τῆς παραληγούσης, ἤτοι κατεβίβασαν τὸν τόνον μόνον ὅσον ὁ τῆς τρισυλλαβίας νόμος ἐπέβαλεν αὐτοῖς· πρβλ. βόλος, λιθόβολος (ἀντὶ *λίθοβολος) = ὁ τῶν λίθων τὴν βολὴν λαβὼν καὶ δὴ ὁ λίθοις βληθείς, λιθοβόλος δὲ ἀπὸ τοῦ βολός, = λίθους βάλλων· γόνος πρωτόγονος = ἀντὶ *πρωτόγονος, ὁ τὸν πρῶτον γόνον ἢ τὴν πρώτην γονὴν ἔχων καὶ δὴ ὁ πρῶτος γεννηθείς (πρωτογόνων ἀρνῶν), πρωτογόνος δὲ ἀντὶ *πρωτογονὸς ἀπὸ τοῦ γονὸς ὁ πρῶτον γονὸς γενόμενος, ὁ πρῶτον γεννήσας· *γραφος, χειρόγραφος ὁ διὰ τῆς χειρὸς τὴν γραφὴν λαβών, ὁ διὰ τῆς χειρὸς γραφείς, καλλιγράφος δέ, ὀξυγράφος κλπ. ὁ καλῶς, ὀξέως κλπ. γράφων ἀπὸ τοῦ *γραφός· δρόμος, ἱππόδρομος ἀντὶ *ἵπποδρομος, ὁ τοῖς ἵπποις τόπον πρὸς δρόμον ἔχων, παρέχων, ἡμεροδρόμος δὲ ἀντὶ *ἡμεροδρομὸς ἀπὸ τοῦ *δρομός· *κτόνος, μητρόκτονος, μητροκτόνος· κτύπος, ἁλίκτυπος, μυδροκτύπος· λόχος, ναύλοχος (λιμήν, ὁ λόχον, τόπον εἰς διαμονήν, ταῖς ναυσὶ παρέχων «ἔνθα αἱ νῆες ἵστανται κατὰ λόχον, ἤτοι κατὰ τάξιν»), δειπνολόχος· μαχος ναύμαχον (ξυστόν, δόρυ, τρόπαιον), μονομάχος, ἱππομάχος· μόρος, γήμορον, γεωμόρος· νόμος, βούνομος (χώρα), βουνόμος ἀνήρ, ἀντὶ *βουνομός, μηλονόμος, ἀστυνόμος κλπ. ἀπὸ τοῦ νομός· πόρος, ναυσίπορος, εὐρύπορος, ποντοπόρος (ναῦς) ἀντὶ *ποντοπορὸς ἀπὸ τοῦ πορός· *προπος, θεόπροπον (ἔπος), θεοπρόπος ἀντὶ *θεοπροπός· στρόφος, χρυσόστροφος, νεόστροφος, οἰακοστρόφος· τόκος, πρωτότοκος, πρωτοτόκος (πρωτοτόκος κινυρή, οὐ πρὶν εἰδυῖα τόκοιο)· τόμος, καράτομος (Γοργὼ) χαρτότομον, ἀλλὰ καρατόμος (Περσεὺς) ἀπὸ τοῦ τομός)· *τροφος, θηριότροφος ὀρεσίτροφος ἀντὶ *θηρίοτροφος

*ὀρεσίτροφος, θηριοτρόφος ἀπὸ τοῦ τροφός· τύπος, χοροίτυπος (λύρα). σολοί-ζηλό- χαλκότυπος, χαλκοτύπος· φθόρος, πολύφθορον (δῶμα), ἀνδροφθόρος· φόρος, ὑδρόφορος ἀλλ' ὑδροφόρος ἀπὸ τοῦ φορός· φόνος, νεόφονος, ἀνδροφόνος κλπ. κλπ.

Περὶ δὲ τῶν συνθέτων δακτυλικοῦ ἢ τριβράχεος ῥυθμοῦ καὶ ἀπὸ προθέσεως ἢ μορίου τινὸς οἷον ἁ- (ἀθροιστ.), ἀ- (στερητ.), εὖ-, δυς-, δι- τρι- τετρα-, ἀει- ἀγχι- ἀγχε- παλαι- παλιν- ἀψι- ὀψι- ἀγαν- ὁμο- πολυ- αὐτο- παν- κλπ. ἀρχομένων ἐλέχθη ἤδη ἀνωτέρω σελ. 344-5 ὅτι ταῦτα πάντα τονίζονται ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης ἀδιαφόρως πρὸς τὴν ἐνεργητικὴν ἢ παθητικὴν αὐτῶν σημασίαν· πρβλ. κατήκοος, ἐπήκοος ὑπήκοος παρήκοος, ἄγονος (ἐπὶ ἐνεργ. καὶ ἐπὶ πάθους), εὔφορος, δίφορος, σύμφορος, μετήορος, παρήορος, ἀπήορος, τετρά᾽ορος (-τέτρωρος), αὐτόνομος, παλαίμαχος, ἀέναος, ἀγχέμαχος, σύμμαχος, πρόμαχος, ἐπίμαχος, ἄμαχος, ἀψίμαχος, ἀγάστονος, παλίλλογος (ἐνεργ. καὶ παθητ.), εὔλογος, ἄλογος, παράλογος, κλπ. (1).

Τὸ πολύλαλος, πολύγονος, πολύστονος -στροφος ἐτονίσθησαν ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης, ἐπειδὴ πάμπολλα ἀπὸ τοῦ πολυ- ἀρχόμενα σύνθετα εἶναι μεταβλητά, κτητικά, σημαίνοντα τὸν ἔχοντά τι καὶ δι' αὐτὸ κανονικῶς προπαροξύτονα, καὶ ἐπειδὴ τὸ πολυ- ἐν τούτοις σημαίνει πολλάκις ἐπίτασιν, οὐχὶ δὲ τὸ ἀντικείμενον τῆς ὑπὸ τοῦ β' συνθετικοῦ ἐκφραζομένης ῥηματικῆς ἐννοίας, ἤτοι ἐπειδὴ σχεδὸν ἐγένετο μόριον· πρβλ. πολύμυθος, πολύαινος, πολύολβος, πολύγονος, πολύγλωσσος, πολύγαμος, πολύδεσμος, πολύζηλος, πολύθεος, πολύκαρπος, πολύθρονος, πολύθυρος, πολυκέφαλος, πολύπειρος, πολύκλωνος, πολύκνισσος, πολύκωπος, πολύμητις, πολύμηλος, πολύμορφος, πολύμοχθος, πολύοδμος (ὀδμή), πολύνοστος (νόστος), πολύπυρος

(1) Ἐν πᾶσι τούτοις β' συνθετικὸν κεῖται, ὁσάκις ἡ σημασία εἶναι ἐνεργητικὴ τὸ ὀξύτονον ῥηματικὸν εἰς -ός, διὸ καὶ ἐνίοτε παρατηρεῖταί ἀντίθεσίς τις μεταξὺ τούτων καὶ τῶν μετὰ τοῦ παθητικοῦ ἢ ἀφηρημένου εἰς -᾽ος (ἡ -ή) συνθέτων· πρβλ. πολύτροπος, παλίντροπος, = ὁ πολλὰ τραπείς, ὁ πάλιν τρεπόμενος, καὶ ὁμότροπος ἢ ὁμοιότροπος ὁ ὅμοιον τρόπον ἢ ὁμοίους τρόπους ἔχων.

κττ. Ἐσχηματίσθη ἄρα οὕτω κατὰ μικρὸν τὸ αἴσθημα, ὅτι τὰ ἀπὸ τοῦ πολυ- ἀρχόμενα, καὶ ἂν ἦσαν προσδιοριστικά, ἀμετάβλητα σύνθετα, ὤφειλον νὰ τονίζωνται ὅσον ἐνδέχεται ἀπωτέρω τῆς ληγούσης καθ' ὃν τρόπον τὰ κτητικὰ σύνθετα. Διὰ τοῦτο μόνον ἐκεῖνα ἐν οἷς τὸ πολυ- ἐπεῖχεν ἀντικειμένου θέσιν, οὐχὶ δ' ἐπιτατικὴν εἶχεν ἔννοιαν, καὶ ἅμα τὸ β' συνθετικόν, συχνότατα ἐπὶ ἐνεργητικῆς σημασίας λεγόμενον ἐν συνθέσει παροξυτόνως, εἶχεν ἐμπεδωθῆ ἐν τῷ γλωσσικῷ αἰσθήματι τῶν λαλούντων οἷον πολυκτόνος πολυφάγος πολυβόρος πολυβόλος, διετήρησαν τὸν γνήσιον τονισμόν.

Τὰ περὶ τοῦ πολυ- ὡς πρώτου συνθετικοῦ λεχθέντα ἰσχύουσι καὶ περὶ τοῦ αὐτο-· καὶ τοῦτο διὰ τὴν αὐτοπαθῆ σημασίαν ἣν προσδίδει τοῖς μετ' αὐτοῦ συντεθειμένοις, καὶ ἐπειδὴ κατέστη σχεδὸν μόριον, ἀπαιτεῖ προπαροξυτονίαν, πρβλ. αὐτήκοος, αὐτόμολος, αὐτόνομος, αὐτόστολος, αὐτόστονος κλπ. Μόνον δ' ὅπου ἡ τοῦ β' συνθετικοῦ δρᾶσις πρόκειται νὰ δηλωθῇ σαφῶς, ἐκεῖ παροξύνεται, οἷον αὐτοκτόνος Εὐρ. Μηδ. 1254, αὐτοφόνος Αἰσχυλ. Ἑπτ. 835, καὶ Ἀγαμ. 1276, αὐτοτόκος Νονν.

Ὁμοίως ἰσχύουσι ταὐτὰ περὶ τοῦ παν-, πρβλ, πάμφορος Πλατ., πάνδοκος Πινδ., πάντρομος Αἰσχυλ. Ἑπτ., ἀλλὰ παμμάχος Ἀριστοφ., παμφάγος Ἀριστοτελ., παντρόφος κλπ.

Ὁμοίως τῷ πολυ- αὐτο- παν- σημαίνει καὶ τὸ ὠκυ- εὐρυπολλάκις ἐπιρρηματικὸν προσδιορισμὸν ἐν τῇ συνθέσει, ἐντεῦθεν προπαροξύνονται ἔνια τῶν ἀπὸ τούτων ἀρχομένων συνθέτων, πρβλ. ὠκύαλος, ὠκύρροος, ὠκύπορος ἀλλὰ καὶ ὠκυβόλος ὠκυμάχος (διὰ τὰ πολλὰ δραστικὰ εἰς -μάχος -βόλος καὶ δὴ παροξύτονα).

Ὅτι ὁ ἐπὶ τῆς προθέσεως ἢ μορίου τονισμὸς ἐν πᾶσι τοῖς ἀπὸ προθέσεως ἢ μορίου ἀρχομένοις εἶναι ἀρχαιότατος, μανθάνομεν οὐ μόνον ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν ὁμοίων συνθέτων ἐν τῇ Ἰνδικῇ γλώσσῃ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς παρατηρήσεως, ὅτι, ἂν ταῦτα ἦσαν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τὸ πάλαι ὀξύτονα, οὐδεὶς βλέπει, διατί δὲν ἔμελλε ν' ἀναβιβασθῇ καὶ τούτων ὁ τόνος ἐπὶ τὴν παραλήγουσαν, ἤτοι διατί δὲν ἐλέχθη συμφόρος, εὐφόρος, εὐγόνος, ἀγόνος, ὅπως καρποφόρος, ἑωσφόρος, τελεσφόρος, πρωτογόνος κλπ.

Λόγος δὲ τοῦ φαινομένου τούτου δὲν εἶναι ὅτι ταῦτα εἶναι σύνθετα ἀπὸ ὀνομάτων, ὅπως ὁ Ἡρῳδιανὸς πολλαχοῦ διδάσκει (πρβλ. Α'

Πρβλ. -ἄγος (ἄγνυμι), ναυᾱγός· ἀγὸς (ἄγω), κυνηγός, ἀρχηγός, φορτηγός, στρατηγός, ὀχετηγὸς κλπ.· ἀγωγός, νυμφ-ἱππ-μυσταγωγὸς καὶ προ-αγωγὸς συν-αγωγὸς ὑπ-ἐπαγωγός, παραγωγός, ἀλλὰ παράγωγος ὁ ἔκ τινος τὴν παραγωγὴν ἔχων, καὶ δὴ παραγόμενος, ἀποσυνάγωγος ὁ ἀπὸ τῆς συναγωγῆς γενόμενος, ἀποκλεισθείς, καὶ ἀσυνάγωγος ὁ ἀλλότριος τῆς συναγωγῆς, εὐσυνάγωγος (τόπος) = ὁ καλήν, εὔκολον συναγωγὴν παρέχων, εὐάγωγος ὁ καλὴν ἀγωγὴν ἔχων καὶ δὴ εὐπειθής, εὐκόλως ἀγόμενος, καὶ τοὐναντίον δυσάγωγος, ἀνάγωγος = ὁ κακήν, ὁ οὐδεμίαν ἀγωγὴν ἔχων κλπ.· ἀκουός, ἐπακουὸς (Ὁμ.), (μεταβληθέντος ἔπειτα τοῦ ῥυθμοῦ μετεβλήθη καὶ ὁ τόνος, κατήκοος, ἐπήκοος, ὑπήκοος, παρήκοος κλπ.)· ἀοιδὸς-ᾠδός, ἀντῳδός, ἀπῳδός, ἐπῳδὸς (ἀνὴρ) καὶ παθητ. ἐπῳδὸν (ὄνομα) καὶ ἐπῳδός (στίχος), παρῳδός, προσωδός, συνῳδός, ἀρνῳδός, κωμῳδός, τραγῳδός, καθ' ἃ καὶ φιλῳδός· ἄλγος-ποδαλγός, κεφαλαλγός, καθ' ἃ καὶ φεραλγός· ἀμοιβός, ἀλφιτ- ἀργυρ- χρυσ-ἀνταμοιβός, ἐπαμοιβὸς καὶ ἐπημοιβός· ἀμολγός, Ἱππημολγός· ἀσκος, φωνασκός· βοσκός, γηρο-χοιρο-χηνο-συοβοσκὸς κλπ., ἀλλὰ πολύβοσκος (γαῖα) Πινδ., = ἡ πολλὴν βοσκὴν παρέχουσα, ἡ πολλοὺς τρέφουσα γῆ, χιονόβοσκος (λειμών) (1)· ἔργος-ὄργος, γεωργός, ἐλεφαντουργός, ὀβριμο-εργὸς αἰσυλο-ὀλβιο- κλυτοεργός, ἐνεργὸς (ἐνεργ. καὶ παθητ.) συνεργός, ἀεργὸς κλπ., κατ' αὐτὰ καὶ ἀνυσιεργός, φιλεργός, ταλαεργός, ἀμβολιεργός, τελεσιουργὸς ἀντὶ ἀνυσίεργος κττ. (2). Κατὰ τὰ πολλὰ εἰς -ργὸς (ἐργάζομαι) ἐτονίσθη καὶ ἁλουργός, περια-

(1) Ἡ ὑπὸ τοῦ Abresch εἰσαχθεῖσα εἰς Αἰσχύλου Ἱκετ. 554 γραφὴ χιονοβόσκος εἶναι πλημμελής. Γνήσιος τονισμὸς εἶναι ἐπὶ τούτων τὸ ὀξύτονον, ὃ καὶ ἐπὶ πάθους ἐνίοτε μένει (κερουλκός, ἐπῳδὸς κλπ.), ἢ τὸ προπαροξύτονον, ὅτε ἄλλη σύνθεσις, οὐχὶ ἐκ ῥηματικῶν ὀξυτόνων εἰς -ός, πρόκειται (ἰδὲ κατωτέρω σελ. 357), καὶ δι' ἧς ἐξεφράζετο καὶ ἡ παθητικὴ σημασία (χιονόβοσκος, θεόπομπος), εἰ καὶ εἰς δήλωσιν τῆς παθητικῆς σημασίας ἐλαμβάνοντο συχνότερον τὰ ἀντίθετα τῶν εἰς -ός ῥηματικῶν ἐνεργητικῆς ἐννοίας, ἤτοι τὰ παθητικὰ ῥηματικὰ εἰς -τος, χιονόβλητος, θεόπεμπτος.

(2) Τὸ περίεργος, πάρεργος, σύνεργος κττ. ὑπάγονται εἰς τὸν γενικὸν κανόνα, καθ' ὃν «Τὰ εἰς -ος σύνθετα ἀπὸ τῶν εἰς -ον οὐδετέρων ἢ εἰς -ος ἢ α προπαροξύνονται, δῶρον βοτρυόδωρος, τόξον κλυτότοξος, ξίφος ἄξιφος, ὄνομα ἐπώνυμος διώνυμος» Ἡρῳδ. Α' 230, 18.

λουργὸς (ἅλς + ῥέζω) καὶ πελαργὸς καὶ ὀρειπελαργός· ἐψος (ἕψω), χυτρεψός, μυρεψός· κουρος (κείρω), ὑληκουρός, (τὸ ἄκουρος, περίκουρος, πρωτόκουρος, τρίκουρος ἐκ τοῦ κουρά)· *ληθος, ἐπίληθος· λοιγός, ἀθηρηλοιγός, βροτολοιγός· λοιχός, αἱματο- ματτυο- τραπεζολοιχός· μολγός, βουμολγός· ὁλκός, κερουλκὸς (ἀνήρ, κάλως) καὶ παθητ. κερουλκὰ (τόξα), ξιφουλκός, ἐμβρυουλκός, γαγγαμουλκὸς κλπ. · ὀπᾱδὸς ὀπηδός, συνοπᾱδὸς καὶ συνοπηδός· οὐρός, κηπουρός, οἰκουρός, νομηουρός, ὁδουρός, πυλουρός, τηλουρὸς (γῆ, πέδον) παθητ. ἡ μακρόθεν φυλαττομένη, ἡ μακρὰν καθόλου οὖσα γῆ ἢ χώρα· ὀρρος, -ἄψ-ορρος· ὀρσος-παλίν-ορσος· πηγός, ἁρματο-ναυπηγός· ποιος, ἱερο-λογο-νεωτερο-ἐποποιὸς κττ.· ἀλλ' αὐτόποιος· πομπός, ψυχοπομπός, βουπομπός, προπομπός, ἀλλὰ θεό-πομποι (τιμαὶ) (Πίνδ.)· *ταρπος, ἀταρπός· φορβός, συφορβός, βουφορβός, ἱπποφορβός· ωπος, ἀγριωπός, αἱματωπός, ἀμβλυωπός, ἀντωπός, εἰσωπός, ῥοδωπός, μελανωπός, σκυθρωπὸς κλπ., κατ' αὐτὰ καὶ τὸ χαροπός, ὑποχαροπὸς κλπ. (τὸ δὲ μέτωπον, πρόσωπον κττ. ἔχουσι τὸ ὄνομα -ωψ, ὃ καὶ ἐν τῷ κύκλωψ, κώνωψ κλπ.)· -ωρος, πυλαωρὸς-πυλωρός, θυρωρός, τιμωρός, θεωρός, φρυκτωρός, σκευωρὸς κλπ. (τὸ δὲ εὔωρος ἐκ τοῦ ὤρα = φροντίς, ὁ καλὴν καὶ δὴ μικρὰν ἔχων ὤραν, ὁ ἄφροντις, καὶ ὀλίγωρος ὁ ὀλίγην ἔχων ὤραν).

Τὰ σύνθετα ταῦτα ἐπισκοπῶν τις καὶ ἀντιπαραβάλλων πρὸς τὰ ἀπὸ προθέσεως ἢ μορίου ἀρχόμενα καὶ δὴ κατὰ τὰ εἰρημένα ἀνωμάλως ὀξυνόμενα μανθάνει ὅτι μόνον ἐν ἐκείνοις τοῖς μακροκαταλήκτοις συμβαίνει τὸ ὀξύτονον, εἰ καὶ ἄρχονται ἀπὸ προθέσεως ἢ μορίου, ὅσων τὸ β' συνθετικὸν συντιθέμενον καὶ μετὰ πτωτικοῦ ὀξύνεται κανονικῶς, ἐν ὅσοις δὲ τὸ β' τοῦτο συνθετικὸν εἴτε ἀπαρχαιωθὲν εἴτε δι' ἄλλον οἱονδήποτε λόγον δὲν συνετίθετο μετὰ πτωτικῶν ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις, ἐν τούτοις διετηρήθη τὸ προπαροξύτονον· πρβλ. παλίν-ορσος, ἐρί-γδουπος, ἐρί-μυκος, ἐπί-ουρος, ἐπίκουρος, ἐπίληθος, ἐρίηρος, ἄψορρος, ἄτερπος, ἀλλ' ἱππαγωγὸς μυστ- νυμφ- δημ- καὶ διὰ τοῦτο ἐπ- ὑπ- προ- συναγωγός· διὰ τὸ ἀργυραμοιβὸς χρυσ- ἀλφιτ- κττ. ἐτονίσθησαν καὶ τὰ Ὁμ. ἐξημοιβός, ἐπημοιβὸς καὶ τὸ Καλλιμάχειον ἀνταμοιβός. Διὰ

τὸ τραγῳδὸς, κωμῳδός, ποικιλωδὸς κττ. τὸ παρ' Εὐριπίδῃ ἐπῳδὸς καὶ τὰ λοιπὰ παρὰ τοῖς μετέπειτα συνῳδὸς προσῳδὸς παρῳδὸς ἀπῳδὸς ἀντῳδὸς κλπ., ἐν τέλει δὲ καὶ φιλῳδὸς ἀντὶ φίλῳδος, ῥαψῳδὸς ἀντὶ ῥάψῳδος. Τὸ εὐεργός, ἀεργός, ἐνεργός, αὐτουργός, ὑπουργός, συνεργὸς κατὰ τὸ κακοεργός, ἐτωσιεργός, δημιουργὸς καθ' ἃ καὶ φιλεργός, φυγεργός, ἀνυσιεργός, τελεσιουργός, ἀμβολιεργός, ταλαεργὸς κλπ.· προπομπὸς κατὰ τὸ ψυχοπομπός.

Κατὰ τὸ αἱματωπός, κελαινωπός, χαρωπός, νεωπός, ἀγριωπός, σκυθρωπὸς κλπ. ἐλέχθη καὶ εἰσωπός, εὐωπός, πολυωπὸς κλπ.

Τὸ ἐπαγωγὸς δὲ καὶ συνοπηδὸς ἐκανονίσθησαν κατὰ τὰ ἁπλᾶ ἀρωγός, ὀπαδός, ἤτοι ὁ τόνος τοῦ συνηθεστάτου ἁπλοῦ κατίσχυσε καὶ ἐπὶ τῶν σπανίων συνθέτων, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ ἡ σημασία διὰ τῆς προθέσεως δὲν μετεβάλλετο· τοῦτο παρετήρησαν ἤδη οἱ παλαιοὶ Γραμματικοὶ διδάξαντες ὅτι ἐν τῷ ἐπιβουκόλος καὶ ὑποδμὼς ὁ τόνος δὲν ἀνεβιβάσθη διὰ τὸ παρέλκειν τὴν πρόθεσιν. Τὸ ἀταρπὸς ἀτραπὸς κατὰ τὸ συνώνυμον ἀταρπιτός, ἁμαξιτὸς κλπ.

Ταῦτα ἄρα μόνον οὐχὶ φωνὴν ἀφιέντα διδάσκουσιν, ὅτι κατ' ἀναλογίαν τῶν ἀπὸ πτωτικοῦ ἀρχομένων καὶ δὴ ὁμαλῶς ὀξυνομένων ὠξύνθησαν καὶ ὅσα ἀπὸ προθέσεως ἢ μορίου ἀρχόμενα ἔμελλον νὰ προπαροξύνωνται ὁμαλῶς.

Ὅτι δ' ἀληθῶς κατ' ἀναλογίαν μετεβλήθη ὁ τόνος τούτων, μανθάνει τις καὶ ἐντεῦθεν, ὅτι καὶ ἐν ἐκείνοις ἔτι τοῖς συνθέτοις, ὧν τὸ α' συνθετικὸν ἦν ῥῆμα καὶ τὸ β' ἔληγεν εἰς μακροπαράληκτον ὄνομα εἰς -ός, παρατηρεῖται ἐνίοτε καταβιβασμὸς τοῦ τόνου παρὰ τὸν γενικώτατον κανόνα τῆς συνθέσεως τῶν ῥηματικῶν στοιχείων ὡς α' συνθετικῶν· πρβλ. φιλεργός, ἐθελουργός, ἀνυσιεργός, ἀμβολιεργός, τελεσιουργός, φιλῳδός, ῥαψῳδός.

Ὑπολείπεται τέλος ἡ κοινὴ ἐξαίρεσις τοῦ Α, 2, β καὶ τοῦ Β, 2, τ. ἔ. ἡ ἐξαίρεσις, καθ' ἣν πολλὰ σύνθετα λήγοντα τοῦτο μὲν εἰς δάκτυλον ἢ τρίβραχυν καὶ ὀφείλοντα νὰ παροξύνωνται, τοῦτο δὲ εἰς τροχαῖον καὶ ὀφείλοντα νὰ ὀξύνωνται, ἀλλ' ὅμως προπαροξύνονται. Ἡ ἐξαίρεσις αὕτη ἀμφοτέρων τῶν νόμων εἶναι ὁμοία ὡς πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα, φαίνεται ἄρα φυσικὸν καὶ προσδόκιμον μίαν καὶ μόνην νὰ ἔχῃ

αἰτίαν ἐν ἀμφοτέροις, ἢ τοὐλάχιστον, ἂν εὑρεθῇ μία καὶ ἡ αὐτὴ ἑρμηνεία διαλευκαίνουσα πάντα τὰ παράχορδα ταῦτα, κατ' ἀνάγκην αὕτη θὰ εἶναι πολὺ ἐκ τῶν προτέρων πιθανωτέρα πάσης ἄλλης.

Λοιπὸν περὶ τούτων ἀποφαίνομαι, ὅτι ταῦτα κατ' ἀλήθειαν δὲν εἶναι συντεθειμένα ἐκ ῥηματικῶν ὀξυτόνων εἰς -ός ἐπιθέτων ἐνεργητικὴν ἔννοιαν ἐχόντων, ἀλλ' ἐξ ἄλλων παντελῶς διαφόρων στοιχείων, ἤτοι ἐκ τῶν εἰς -ή (ά) θηλυκῶν ἢ εἰς -ος βαρυτόνων ἀρσενικῶν μετὰ παθητικῆς ἢ ἀφῃρημένης σημασίας, καὶ δὴ τὰ σύνθετα ταῦτα γενετικῶς δὲν εἶναι ἀμετάβλητα ἀλλὰ μεταβλητά, διὸ καὶ κανονικῶς τονίζονται κατὰ τὰ εἰρημένα ἀνωτέρω (σελ. 346) ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης, ναύαρχος, ἵππαρχος, ταξίαρχος κττ. εἶναι ὁ τὴν ἀρχὴν τῶν νεῶν, τῶν ἱππέων, τῆς τάξεως ἔχων. Ἀπορήσῃ δὲ μηδεὶς ἐπὶ τούτῳ ὅτι τὸ μὲν Ὁμ. ἔξαρχοι, ἄναρχοι ὑποτίθενται σύνθετα ἐκ τοῦ ἀρχός, τὸ δὲ ναύαρχος, ἵππαρχος, πολέμαρχος, ταξίαρχος, ληξίαρχος, κλπ. ἐκ τοῦ ἀρχή, διότι τὸ Ὁμ. ἀρχὸς ἀπηρχαιώθη ἐνωρὶς ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ἡγεμόνος, τοῦ ἄρχοντος, ὥστε ἠγνοεῖτο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ὅτε ἔπλαττον τὰ εἰς -αρχος σύνθετα αὐτῶν. κακόεργος - οῦργος εἶναι ὁ κακὰ ἔργα ἔχων καὶ δὴ ἐπιτελῶν (κατὰ τὸ κακοῦργος (χωρισθὲν κακ - οῦργος) ἐλέχθη καὶ τὸ συνώνυμον παν - οῦργος καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ῥαδιοῦργος ἀντὶ ῥᾳδιουργὸς καὶ χειροῦργος· φαίνεται δ' ὅτι καὶ φλαυρούργου ἐτονίσθη ὑπό τινων τὸ παρὰ Σοφ. Φιλ. 35 φλαυρουργοῦ), ἀξιόεργος = ὁ ἄξια ἑαυτοῦ ἔργα ἔχων, ὁ ἄξιος τοῦ ἔργου αὐτοῦ (πρβλ. ἀξιόνικος, ἀξιόζηλος).

Τὸ μελί - γδουπος (Πινδ.) ἢ ἐτονίσθη κατὰ τὸ Ὁμηρ. ἐρί - -γδουπος ἢ ἐνοεῖται ὡς κτητικὸν ὁ γλυκὺν ὡς μέλι γδοῦπον παρέχων.

ἀερόφοιτος ὁ ἐν τῷ ἀέρι, τῷ σκότῳ, τὸν φοῖτον ἔχων, ὁ ἐν τῷ ἀέρι πορευόμενος·

πρωτό - πλοος, ὁ τὸν πρῶτον πλοῦν ποιούμενος, ἁλίπλοα (τείχη) τὰ ἐπὶ τῆς ἁλὸς τὸν πλοῦν ποιούμενα, ὑπὸ τῆς θαλάσσης παρασυρόμενα·

πολίπορθος ὁ τῶν πόλεων τὴν *πορθὴν (= πόρθησιν) ἐκτελῶν (1)

(1) Τὸ ὑποτιθέμενον *πορθὴ δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἐξεβλήθη ἐκ τῆς χρήσεως ὑπὸ τοῦ πέρσις, πόρθησις, ἅλωσις κττ., ἅτε συμπῖπτον σχεδὸν τῷ ἐκ τοῦ πέρδεσθαι παραγομένῳ.

χιονόβοσκος (λειμὼν) ὁ τῇ χιόνι βοσκὴν παρέχων, ὁ ὑπὸ τῆς χιόνος νεμόμενος·

θεόπομποι (τιμαὶ) αἱ ὑπὸ τοῦ θεοῦ τὴν πομπὴν λαβοῦσαι, αἱ ὑπὸ τοῦ θεοῦ πεμφθεῖσαι·

ἄγρ-οικος ὁ ἐν τοῖς ἀγροῖς ἔχων τὸν οἶκον, ὁ ἐν τοῖς ἀγροῖς διαιτώμενος, πρβλ. ἄγρ-υπνος = ὁ ἐν τοῖς ἀγροῖς λαμβάνων τὸν ὕπνον, ὁ ἐν τοῖς ἀγροῖς κοιμώμενος (ὡς φύλαξ καὶ δὴ οὐχ ἱκανόν, ὅθεν = ἄυπνος), ἄγρ-αυλος ὁ ἐν τοῖς ἀγροῖς τὴν αὖλιν ἔχων καὶ δὴ διαμένων·

βαρβαρόφωνος = ὁ βάρβαρον, ἀγρίαν, τραχεῖαν, φωνὴν ἔχων, (πρβλ. βαρβαρόγλωσσος)·

ἵππαιχμος (λαὸς) ὁ ἐπὶ τοῦ ἵππου (καθήμενος) αἰχμὴν φέρων, ὁ ἱππεύς·

σκοτόδειπνος ὁ ἐν τῷ σκότει τὸ δεῖπνον λαμβάνων, ὁ ἐν τῷ σκότει δειπνῶν·

ζεί-δωρος, βοτρυόδωρος = ἡ ζειάς, βότρυς δῶρα παρέχουσα, ἡ ζειάς, βότρυς δωρουμένη (γῆ)·

γυναικό-ποινοι (πόλεμοι) = οἱ τὴν ποινὴν τῆς γυναικὸς ἐπιδιώκοντες πόλεμοι·

ψῆφος, ὁμόψηφος, σύμψηφος· φθόγγος, πρόσφθογγος καὶ καλαμόφθογγος λιγύφθογγος·

βουλὴ θερμόβουλον (σπλάγχνον) κττ.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι δὲν παρεδόθη ἡμῖν ἐκ τῶν ὑποτεθειμένων β΄ συνθετικῶν τὸ *δάμος, *πόρθος ἢ *πορθή, ἀλλὰ τοῦτο, νομίζω, μικρὰν ἢ μᾶλλον οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν, ἐπειδή, ὡς γνωστόν, πολλὰ μέρη τοῦ ἀρχαίου γλωσσικοῦ θησαυροῦ δὲν παρεδόθησαν ἡμῖν ἐν τοῖς διασωθεῖσι βιβλίοις, διὸ καὶ οὐκ ὀλίγα ὁσημέραι διὰ τῶν ἀνασκαφῶν καὶ τῶν παπύρων γνωρίζονται ἡμῖν· ὁμοίως εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡμεῖς ἐν τούτοις μᾶλλον ῥηματικὸν στοιχεῖον ἤτοι μᾶλλον ἐπίθετον ῥηματικὸν ὀξύτονον εἰς -ος ἢ ὄνομα οὐσιαστικὸν ἀφῃρημένον ἢ παθητικὸν αἰσθανόμεθα, λ. χ. ἱππόδαμος εἶναι ἐν τῷ ἡμετέρῳ γλωσσικῷ αἰσθήματι ὁ δαμάζων τοὺς ἵππους, καλλίρροος ὁ καλῶς ῥέων, ἵππαρχος ὁ τῶν ἱππέων ἄρχων, ἐρίμυκος ὁ ἰσχυρῶς μυκώμενος κττ., ἀλλὰ καὶ τοῦτο οὐδὲν ἀληθῶς ἀποδεικνύει περὶ τῆς ἀληθοῦς γενέσεως αὐτῶν· ἡμεῖς καὶ ἐν τῷ φιλόξενος καὶ τανύγλωσσος, τανύπτερος, τερψίθυ-

μος, εὐθύφρων, κερδαλεόφρων, εὔφρων, εὔνους, δελεάρπαξ, κατῶβλεψ, παραβλὼψ κττ. αἰσθανόμεθα ῥηματικὸν στοιχεῖον διὸ καὶ μισόξενος κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ φιλόξενος ἐλέχθη ἀληθῶς ἀπὸ τοῦ μισῶ ῥήματος· ἀλλ' ὅμως ὅτι ἐπ' ἀληθείας ἐν τούτοις κεῖται οὐχὶ ῥῆμα ἀλλ' ὄνομα, φίλο-ς, *τανύ-ς (= tenuis, 'Ινδ. tanú-s), τέρψι-ς, ἀπέδειξε περιφανῶς πρὸ πολλοῦ ὁ Osthoff ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ Das Verbum in der Nominalcomposition, καὶ σήμερον οὐδεὶς περὶ τούτου ἀμφιβάλλει (πρβλ. Brugmann, ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς ἐν Λιψίᾳ 'Ακαδημείας 1899 σελ. 196).

Ἡ ἑρμηνεία ἄρα αὕτη ἑρμηνεύει τὴν προπαροξυτονίαν ἐν ταὐτῷ καὶ ἐν τοῖς βραχυπαραλήκτοις (εἰς -οχος -πλοος -δαμος, -ροος -παλος) καὶ ἐν τοῖς μακροπαραλήκτοις (εἰς -αρχος -γδουπος -μυκος -ηρος -ληθος -πορθος -συλος -ορρος -αοιδος -ορσος -ουρος -φοιτος κττ.) παρὰ τὰ παροξύτονα βραχυπαράληκτα καὶ τὰ ὀξύτονα μακροπαράληκτα, διὸ δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀληθής.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

["Ασμενοι καταχωρίζομεν τὴν κάτωθι διατριβήν, ἣν ὁ κ. Σῖμος Μενάρδος, προσφιλὴς ἡμῖν πρὸ ἐτῶν μαθητὴς καὶ φίλτατος ἑταῖρος νῦν, ἐφιλοπόνησεν. Εἶναι λίαν εὐφρόσυνον ὅτι οἱ ἀδελφοὶ Κύπριοι ἤρξαντο νὰ ἐπιμελῶνται τῆς ἱστορίας τῆς προσφιλεστάτης πᾶσιν ἡμῖν νήσου καὶ μετ' ἀληθοῦς ἐπιστήμης νὰ ζητῶσι τὴν διαφώτισιν τοῦ παρελθόντος αὐτῆς. Ὡς ἀπαρχὴν τῶν γλωσσικῶν τούτων ἐρευνῶν χαιρετίζοντες τὴν γλωσσικὴν ταύτην πραγματείαν τοῦ ἀγαπητοῦ κ. Μενάρδου, ἐλπίζομεν ὅτι τάχιστα θέλουσιν ἐπεκταθῆ αἱ ἔρευναι αὐτοῦ τε καὶ ἄλλων πολλῶν νέων λογίων Κυπρίων καὶ ἐπὶ τὰς πολυτίμους ἀρχαιότητας τῆς ἑλληνικωτάτης νήσου. Γ. Ν. Χ.

ΓΑΛΛΙΚΑΙ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑΙ ΛΕΞΕΙΣ ΕΝ ΚΥΠΡΩ

Ὁ L. de Mas Latrie, ὅστις ἀνεδίφησε μετὰ περισσῆς φιλοπονίας τὰ γραπτὰ μνημεῖα τῆς τριακοσιετοῦς περίπου Γαλλικῆς τῆς Κύπρου τυραννίδος (1191 — 1489), ἐν τῷ προλόγῳ τῆς κυρίας ἱστορίας αὐτοῦ (Histoirc de l'île de Chypre sous le règne des princes de la maison de Lusignan. Paris MDCCCLXI, ἐν τόμῳ I σ. XI) ἀποφαίνεται ὅτι « Ὀλίγαι λέξεις, ἃς παρέλαβεν ἡ δημοτικὴ γλῶσσα, καί τινα μεγαλοπρεπῆ ἐρείπια θὰ ἦσαν ἡ μόνη ἀνάμνησις τῆς πολυχρονίου διαμονῆς τῶν Γάλλων ἐν τῇ Κύπρῳ, . . . ἂν μὴ συνυπελογίζομεν τὴν κοινὴν παράδοσιν, ἥτις ἐσώθη μέχρι τῶν ἐσωτάτων αὐτῆς κωμῶν περὶ φραγκικῆς τινος δεσποτείας, λόγῳ μὲν ἀλαζόνος, ἔργῳ δ' ὅμως ἐπιεικοῦς, — ἧς οἱ Κύπριοι μυχίως ὀνειροπολοῦσι τὴν ἐπάνοδον». Καὶ τοῦτο μὲν τὸ ἀκροτελεύτιον, ὅπερ ἐφανέρωσεν ἁπλῶς τὴν ὅλην τοῦ ἔργου ἐπιβολὴν ὡς ὁρμωμένου ἐκ τῶν πολιτικῶν σκοπῶν τοῦ γ' Ναπολέοντος, ἱκανῶς ἐπάταξεν ὁ Σάθας, (Μεσαιωνικῆς βιβλιοθήκης, τόμ. β' ἐν Βενετίᾳ (1873), σ. ριε' κέξ.)· ἀλήθεια δ' ὅμως εἶναι ὅτι τῆς μακρᾶς ἐκείνης ἡγεμονίας ἡ λάμψις δὲν ἔδυσεν ἔτι τελείως ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ. Καὶ νωθροὶ ἀγρόται διη-

γοῦνται ὅτι ἡ Κύπρος ἦτο ῥηᾶτον, ἤτοι «ῥηγᾶτον» κατὰ τὴν ἐπίσημον τότε λέξιν (Σάθα, Μεσ. βιβλ. τόμ. ϛ' (1877) Ἀσίζαις σ. 95, 19 . . . Πρβλ. καὶ τὴν ἀρχαΐζουσαν «Κυπρίαν διάταξιν» τοῦ 1260 (Παρισ. Κῶδιξ 1391) σ. 501, 2, 8), ἡ ῥήαινα κοσμεῖ ποικίλους μύθους (λ. χ. «ἡ βρύσι τῆς ῥήαινας, εἰς τὰ Βρέτσια, «τὸ νερὸν τῆς ῥήαινας» εἰς τὸ Κτῆμα, «τὸ σαράγιον τῆς ῥήαινας» εἰς τὴν Χεροϊδκιάν, ἀπέναντι τοῦ «κρεμμοῦ τοῦ Φράγκου»)· ἐκ δὲ τῶν σῳζομένων «μεγαλοπρεπῶν μνημείων» (εἰς τὴν Λευκωσίαν, τὴν Ἀμμόχωστον, τὸ Δελλαπαίσι, τὸν Ἅγ. Ἱλαρίωνα, τὴν Καντάραν, τὴν Ἀκαθθοῦν κτλ.) ἐθρυλήθη ὅτι μετὰ τῆς ἀσβέστου ἔζεον μόλυβδον οἱ Φράγκοι («ἐκαϊνατίζασιν μολύβιν» τουρκ. qaïnadirim), οὕτως ὥστε καὶ περὶ παλαιᾶς δεξαμενῆς προκειμένου λέγουσιν εἰς ἔπαινον «ἐν ποὺ τὸν καιρὸν τοῦ Φράγκου». Καὶ τὴν μὲν γλαφυρὰν ὄντως φραγκικὴν ἀρχιτεκτονικὴν ἱστόρησεν ἐσχάτως δαπάναις τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως ὁ Κ. C. Enlart (L'art gothique et la renaissance en Chypre Paris 1899, 2 περικαλλεῖς τόμ.), εἰς δὲ τῶν λεκτικῶν λειψάνων τὴν μελέτην ἐνέκυψε πρό τινων ἐτῶν ὁ Mondry Beaudouin, ἑταῖρος τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Σχολῆς, εἶτα δὲ καθηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Τολώσης (Étude du dialecte Chypriote moderne et médiévale, Paris 1884). Τὸ λεξιλόγιον ὅμως αὐτοῦ ὑπῆρξε λίαν ἰσχνόν· ὡς μόνας γαλλικὰς λέξεις σῳζομένας σήμερον ἐν Κύπρῳ καταλέγει (σ. 20) τὰς ἑξῆς τέσσαρας·

κουμανταρκά· mon d'une partie de l'île, fr. *commanderie*

περροῦνιν, grose pierre, fr. *perron*

μπρότζα, fourchette, fr. *broche* (γρ. πρότσα)

τζαέρα, chaise, v. fr. chaire (γρ. τσαέρα).

Καὶ ὅμως ὀνομάζει ταύτας (σ. 17) «γαλλικὸν στοιχεῖον τῆς κυπριακῆς λαλιᾶς» (élément français), καὶ τὸ δεύτερον τῶν τεσσάρων κατ' αὐτὸν ἀπαρτιζόντων αὐτὴν στοιχείων. Ἡ θεωρία αὕτη λίαν ξενίζει τὸν ἐνθυμούμενον, ὅτι ἡ Γαλλικὴ γλῶσσα, ἥτις ὑπ' οὐδενὸς νομίζεται βεβαίως ἑλληνομιγής, ἐδανείσθη κατὰ τὸν Larousse παρὰ τῆς ἑλληνικῆς πλέον ἢ χιλιαπλασίας τῶν τεσσάρων, (πρβ. τὸ γνωστὸν αὐτοῦ Jardin de racines grecques). Μετὰ τὴν μικρὰν ταύτην παρέκβασιν δοκιμάζομεν πληρεστέραν τινὰ τοῦ θέματος μελέτην, οὐχὶ βεβαίως ὅπως ἐξαντλήσωμεν αὐτὸ δι' ἐλλιπῶν ἐν Κύπρῳ βοηθημάτων,

ἀλλὰ μᾶλλον ὅπως παράσχωμεν ἀφορμὴν εἰς ἐγκυροτέρους λόγους. Ἤδη ὁ Gustav Meyer περιέλαβεν εἰς τὰ Neugriechische Studien IV (Die Romanischen Lenworte im Neugriechische ἐν τοῖς Πρακτ. τῆς Αὐτοκρ. Ἀκαδημείας Band CXXXII Vien 1895) ἱκανὰς φραγκικὰς λέξεις, ἐν παρόδῳ μνημονευθείσας ἐν τῇ «Φωνητικῇ τῶν σημερινῶν Κυπρίων (Ἀθηνᾶ, 1894, τόμ. ϛ' σ. 145 κέξ.). Ἀλλὰ πλὴν τῆς γλωσσικῆς ἀξίας ἐνέχουσι, νομίζομεν, αὗται καὶ ἱστορικόν τι διαφέρον εἴς τε τοὺς Γάλλους καὶ εἰς ἡμᾶς. Ὁ Victor Hugo τὴν γλῶσσαν τοῦ Κανάρη ἔλεγε:

«Langue d'Homère où Dante a jeté quelques mots, (Les chants du crepusc. VIII), ἀλλὰ πόσον θὰ ἐθαύμαζεν ἂν ἤκουεν ὅτι εἰς τὴν «γλῶσσαν ταύτην τοῦ Ὁμήρου» ἀφῆκε λέξεις τινὰς καὶ ὁ Villehardouin!

Εὐθὺς ὅμως ἐξ ἀρχῆς πρέπει νὰ χωρίσωμεν ὡς ξένας τοῦ προκειμένου ὅσαι γαλλικαὶ λέξεις παρεισήχθησαν εἰς τὴν Κύπρον κατόπιν τῆς Γαλλικῆς κυριαρχίας ἐκ τοῦ λοιποῦ ἑλληνικοῦ, εἰσάγονται δ' ἔτι καὶ σήμερον μετὰ τῶν γαλλικῶν τεχνουργημάτων ἀφ' οὗ χρόνου ἡ παρισιανὴ χάρις ἀκτινοβολεῖ μέχρι τῆς Ἀνατολῆς. Τοιαῦται λ. χ. εἶναι πουρὸν (bureau) μαντὸν (manteau) μεταλλιὸν (médaillon) φαρπαλλᾶς (falbala) πικκὲς (piqué) φρικασσὲ (fricassée) ἀντρετὲ (entre-deux) τάσιν (tasse) παρκόνιν (balcon). Ὅθεν ἀνάγκη νὰ διακωδωνίζωμεν ἑκάστην λέξιν, μήπως ὀνόματα νεώτερα ἀναγάγωμεν εἰς τοὺς φραγκικοὺς χρόνους καὶ τἀνάπαλιν. Ἀλλὰ τεκμήριον οὐχὶ μικρὸν εἶναι ὁ τόπος τῆς χρήσεως. Ἐνῷ τῷ ὄντι αἱ μὲν παλαιαὶ ἀκούονται κυρίως ἀνὰ τοὺς ἀγρούς, αἱ νεώτεραι ἐπιχωριάζουσι παρὰ τὰς πόλεις. Ἐπίσης δ' ὅμως μέγα τεκμήριον εἶν' ἡ προφορὰ τῶν παλαιῶν, φέρουσα σαφῆ τὸν μεσαιωνικὸν τύπον, ὅπως ἀκριβῶς θὰ ἴδωμεν ἀμέσως.

Μετὰ τοῦ 1. πρότσα (broche) καὶ τοῦ 2. τσαέρα (chaire) ὧν ἐμνήσθη ὁ Beaudouin, πρέπει νὰ συναριθμηθῶσιν αἱ ἑξῆς·

3. τσιμινιά, ἑστία, cheminée.
4. τσαΐνα, ἅλυσις, chaine.
5. τσάμπρα, θάλαμος, chambre.
6. τάτσα, κηλίς, tache.
7. κούτση, κοίτη, couche.

8. τσαντιλέριν, κηροπήγιον, chandelier.

9. τίτσιρος, γυμνός, dechiré.

Αἱ λέξεις αὗται κατελέχθησαν ὁμοῦ διὰ τὸν λόγον, ὅτι ἐνέχουσι τὸν φθόγγον ch, ὃν ἀποδίδουσι πᾶσαι διὰ τοῦ τσ. Ὅτι δὲ τοιαύτην ὀδοντικήν πως προφορὰν εἶχε τότε παρὰ Γάλλοις τὸ ch, ὁμοίαν ἴσως πρὸς τὴν τοῦ νῦν ἀγγλικοῦ *ch*, ὅπως ἐκφωνεῖται καὶ σήμερον ἐν Προβιγκίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, εἶναι καὶ ἄλλοθεν εἰς τοὺς γλωσσολογοῦντας γνωστὸν (πρβ. Meyer-Lübke, Grammatik der roman. Sprachen Α΄ § 409-410, (τὴν γνῶσιν καὶ τὴν παραπομπὴν ταύτην ὀφείλω εἰς τὸν σεβαστόν μου καθηγητὴν Κ. Χατζιδάκιν)· οὐχ ἧττον δὲ γίνεται φανερὸν ἐκ τῶν μεσαιωνικῶν κυπριακῶν κειμένων, ἅπερ ἐξέδωκεν ὁ Σάθας. Ἐν Ἀσίζαις 121, 15 τζαπίστριν, chapitre, κεφάλαιον, Μχ. 113, Τελαρῶτζε-De la Roche, 126 τ' Ἀντιότζε-Antioche, 128 Τζαμπανίας-Champagne κτλ., Βουστρ. 432 Τζαρλόττα-Charlotte.

Μηδεὶς δὲ θαυμάσῃ, ὅτι τότ' ἐγράφετο τζ ἀντὶ τσ, διότι ἐκεῖνο εὐχρηστεῖ καὶ ἐν τῇ Βυζαντίδι, ἔτι δὲ καὶ σήμερον πολλοί, εἴτε σῴζοντες τὴν παράδοσιν, εἴτ' ἐξ ἀμελείας συγχέουσι τοὺς φθόγγους τούτους, γράφοντες λ. χ. παπουτζῆς, κουτζούρευμα, τζαλαβουτῶ (Ῥοΐδου, Εἰδώλων σ. 218, 232, 259 κλ.). Οὐδὲ πρέπει νὰ νοηθῇ βεβαίως ὅτι τὸ ch προὐφέρετο τότε ὑπὸ τῶν Γάλλων ἀπαραλλάκτως ὅπως σήμερον ὑπὸ τῶν Κυπρίων τὸ τσ, ὅπερ σημειωτέον ὅτι εἶναι ἰσχυρότερον τοῦ ἐν Ἀθήναις, ἤτοι καθ' αὑτὸ ττσ (βλ. Ἀθηνᾶς Ϛ΄ 152).

Ἀλλ' ὅτι δὲν ἦτο τότε, ὁποῖον εἶναι σήμερον τὸ ch, γίνεται περιέργως φανερὸν ἐκ τῆς μικρᾶς ἱστορίας τῆς σημειωθείσης λέξεως τσιμινιά, ἥτις ἐτυμολογηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κ. Σακελλαρίου (Κυπριακῶν Β΄ ἐν Ἀθήναις, 1891, σ. 820) ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ, ἐπηνωρθώθη ὑπὸ τοῦ Meyer (σ. 93). Ἡ λέξις εὑρίσκεται καὶ παρὰ Μχ. 96 «ἦτον χειμῶνας καὶ εἰς τὴν τζημνίαν» (διὰ τὴν συγκοπὴν πρβλ. συκαμινιὰ-συκαμνιά, καὶ τὸ ἐν τῇ Ἀττικῇ κυκλαμινιὰ-κυκλαμνιά)· ἀλλ' ὁ ἐκδότης (σ. 633) ἑρμηνεύει «κάμινος», δύναται δὲ νὰ εἰκάσῃ τις ὅτι ἀνάγει καὶ τὸ ἔτυμον εἰς αὐτήν. Ὅτι δ' ὅμως αὕτη εἶναι τὸ cheminée, εἶναι προφανές· ἡ α΄ συλλαβὴ ἀφωμοιώθη πρὸς τὴν β΄, ὅπως καὶ εἰς τὸ γεναῖκα, τὸ τροπώννω (ὃ καὶ ἐν Ἐρωτοκρ. β΄), τὸ μαναστήριν, τὸ δικιμάζω κλπ., ἡ δὲ σημασία παρέμεινεν ἡ αὐτή,

διότι τσιμινιὰν καλοῦσιν οἱ χωρικοὶ τῆς Κύπρου τὰς κτιστὰς ἑστίας, ὅπου θερμαίνονται, φυλάξαντες τὴν λέξιν νισκιὰ (ν-έστjὰ) διὰ τὴν τοῦ μαγειρείου. Ἀλλὰ τὸ cheminée ἦτο πεπρωμένον νὰ ἐπανέλθῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν Κύπρον ὑπὸ ἄλλην σημασίαν, τὴν τοῦ πυράκμονος τῶν τουφεκίων. Ἐπειδὴ δ' ὅμως ἐν τῷ μεταξὺ μετεβλήθη οὐ μόνον ἡ γαλλική, ἀλλὰ καὶ ἡ κυπριακὴ προφορά, ἀποδίδεται δηλαδὴ τὸ νῦν Γαλλικὸν ch πιστῶς διὰ τοῦ οὐρανικοῦ χ, (χέριν, χαιρετῶ κλπ.), ἐγένετο δὲ συχνὴ ἐκ τῶν Τουρκικῶν ὀνομάτων (Ἐμεττέ, Ἀϊχέ, Ἐμινέ) ἡ εἰς -έ κατάληξις τῶν θηλυκῶν, ὁ πυράκμων λέγεται ἡ χεμινέ τῆς -νές καὶ ζῇ ὡς λέξις ὅλως ξένη τῆς διδύμου τσιμινιᾶς.

Τοῦ δὲ broche τὸ b κανονικῶς ἀπεδόθη διὰ τοῦ π. Ἐν Ἀθηνᾶς ϛ' 155 ἀπεδείχθη ὅτι πάντα τὰ b, d, g, φραγκικὰ ἢ τουρκικά, ἐξετράχυναν οἱ Κύπριοι εἰς π, τ, κ. Παραδόξως ὅμως ὁ Κ. Σακελλάριος ἀνάγει αὐτὸ εἰς τὸ Ἰταλ. forchetta (Β', 879). Ἐγέννησε δὲ ἡ λέξις καὶ ὑποκοριστικά, προτσοῦδα καὶ προτσοῦ = αἱ ἀργυραῖ περόναι τοῦ γλυκοῦ, ὅπως καὶ ἡ τσαέρα τὸ τσαροῦδα καὶ τσαεροῦ καὶ ἡ τσάμπρα τὸ τσαμπροῦ καὶ τὸ τσαμπρίν. Εὑρίσκεται δὲ πλειστάκις ἡ τσάμπρα παρὰ τοῖς χρονογράφοις· λχ. Μχ. 343 «ἐνέβην εἰς τὴν τσάμπραν τὴν στρωμένην, τὸ λεγόμενον τσάμπρε τὲ Παρίς», 356 «εἰς ταῖς τσάμπραις ταῖς ῥηγάτικαις», Βουστρ. 432 «εἰς τὴν τσάμπραν, ὅπου ἐκοίτετον ἡ ῥήγαινα», ἀλλ' ἀπὸ τῶν μεγαλοπρεπῶν ἐκείνων θαλάμων ἐξέπεσεν ἡ λέξις εἰς τὰ δωμάτια τῶν χανίων. Καὶ ὅμως ἀνὰ τὰ χωρία διὰ νὰ ὀνομασθῇ τὸ «σπίτιν» «τσάμπρα», πρέπει νὰ ἔχῃ τι τὸ ἐξαιρετικόν. Οὕτως οἱ λαξευτοὶ βράχοι τοῦ Ῥιζοκαρπάσου, ἀρχαῖοι τάφοι, καλοῦνται τσάμπρες (Σακελλ. Κυπρ. Α' 159), σῴζεται δὲ ἡ φράσις «τσάμπρα τῆς ῥήαινας» (Βουστρ. 539), καὶ ἡ παράδοσις, ὅτι «ἡ ῥήαινα εἶχεν ἑκατὸν μιὰ τσάμπρες καὶ μὲς τὴν μιάν, ποῦ ἒν ἄννοιεν, ἐν ὡς τὴν σήμερον ἡμέραν ὁ θησαυρός της». Ἐκόπη δὲ καὶ ὄνομα τσαμπρανάγυιωτος, ἤτοι ἀνατραφεὶς ἐντὸς αἰθουσῶν, σημαῖνον ὅ,τι καὶ τὸ ἀρκοντανάγυιωτος. Τὸ δὲ κούτσα λέγεται καὶ κούτση, αὕτη δὲ ἡ ποικιλία καθιστᾷ φανερὸν ὅτι ἑκασταχοῦ τῆς Κύπρου προσετέθη διάφορος ἑλληνικὴ κατάληξις εἰς τὴν ξένην λέξιν, (ἂν μὴ ὑποτεθῇ ὅτι τὸ κούτσα μετερρυθμίσθη κατὰ τὸ κοίτη εἰς κούτση) καὶ εὐχρηστεῖ μόνον ἐπὶ τῆς κοίτης τοῦ λαγοῦ, ἣν σκάπτει τὸ ζῷον ὑπὸ τοὺς σχίνους

ἢ τὰ κλήματα τῶν ἀμπέλων· ἡ δὲ μεταφορικὴ φράσις «ξέρω τὲς κούτσες σου» σημαίνει ὅ,τι καὶ «τὰ κατατόπια σου». Καὶ δὲν εἶναι μὲν παγκύπριος ἡ λέξις, διότι ἀνὰ τὴν Σολεὰν π. χ. λέγεται ἑλληνικῶς «ἡ μονὴ τοῦ λαοῦ», οὐδ' ἀπαντᾷ, νομίζομεν, ἐν τοῖς μεσαιωνικοῖς κειμένοις, γνωστὴ δ' ὅμως εἶναι τῶν Φράγκων ἡ ἐπιμέλεια, μεθ' ἧς ἀνέτρεφον τότε «σκυλλία λαγωνικὰ» (Μχ. 178) κομίζοντες αὐτὰ ἔξωθεν χάριν τῶν κυνηγίων.

Αἱ δὲ λέξεις τσαΐνα, chaine, καὶ τσαέρα, chaire, διεφύλαξαν τὴν τότε πανταχοῦ τῆς Γαλλίας διαλελυμένην ἔτι προφορὰν τῆς διφθόγγου ai. Πρβλ. Histoire de la formation de la langue française par J.-J. Ampère p. 391, ἔνθα ἐκ τοῦ πολυθρυλήτου Roman de Renart παρατίθενται τὸ haïne, aïde, traïtre, traïner· τὸ κωμικὸν τοῦτο ᾆσμα συνεπληρώθη περὶ τὰ τέλη τοῦ ιβ´ αἰῶνος, (Hist. de la Litter. franç. par G. Lanson, Paris 1895 σ. 92), ὅτε δηλ. κατελάμβανον τὴν Κύπρον οἱ Λουσινιανοί. Τὸ τσαέρα ἔχει ε ὅπως εἶχε καὶ τὸ «τουέριν», duaire. Μχ. 371 «τοῦ τουερίου της», Ἀσ. 120, 21 «δουέριν». Ἀλλ' ὁ Κ. Σακελλάριος (Β´ 880) ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ chaire, τὸ δὲ τσαΐνα ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ catena. Αἱ νῦν τσαέρες εἶναι χονδροειδεῖς καρέκλες, κατασκευαζόμεναι τὸ πλεῖστον εἰς τὴν Μαραθάσαν καὶ τὴν Λάπιθον, ἀλλὰ παρ' αὐτοῖς τοῖς χωρικοῖς θρυλοῦνται «γρουσὲς τσαέρες, ποῦ ἦταν εἰς τὴν Κύπρον πρὶν τοῦ καιροῦ τῆς καταδρομῆς». Πρβλ. Σακελλ. Β´ 53, Δημ. ᾀσμ. 12, 40.

«**χρυσῆν τσαέραν** τῆς διοῦν κ' ἔκατσεν πόμακρά των

Καὶ εἶναι μὲν ἡ τοιαύτη βυζαντιακὴ ὑπερβολὴ συνήθης στόμφος τῶν πλείστων δημοτικῶν λόγων ἡμῶν, (πρβ. Fauriel, Chants populaires .. A Paris 1824 σ. CXXXI), πάντως δ' ὅμως ὁ θρῦλος οὗτος ἔχει πυρῆνα τὴν ὕπαρξιν ἐπιχρύσων ἄλλοτε τσαερῶν. Τὸ δὲ τσαΐνα σήμερον εὐχρηστεῖ μόνον ἐπὶ τῶν ἁλύσεων τῶν κοσμημάτων, ἡ τσαΐνα τοῦ μεταλλιοῦ, τοῦ ῥολογιοῦ (πρβ. Γ. Λουκᾶ Λεξιλόγιον τῆς λαλουμένης γλώσσης τῶν Κυπρίων, ἐν Λεμησσῷ 1899 σ. 29), εἶπε δὲ καλῶς ὁ ποιητάρις (ἐν Δελτίῳ Ἱστ. Ἐθνολ. Ἑτ. Ε´, 334. Κυπρ. τρ. 234).

«Πού τὰ μαλλιά σου τάξαθθὰ δόμ μου κ' ἐμὲμ μιὰν ἶναν
«Γιὰ νὰ τὴν κάμω στὸλ λαιμὸν ὁλόχρυση **τσαΐναν**

Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ ἁλυσίδες αὗται κατεσκευάζοντο βεβαίως ἐκ δοκιμωτάτου χρυσοῦ, τὸ τσαΐνα λέγεται μεταφορικῶς ὅπου καὶ τὸ χρυσάφι: λάδισ σὰν τὴ τσαΐναν, οὐρανὸς τσαΐνα, καθαρός, κλ. Εὑρίσκεται δὲ ῥητῶς ἡ λέξις παρὰ Μαχαιρᾷ (σ. 157) «καὶ ἦρτεν εἰς τὸν πύργον τῆς Τζαίνας, τῆς ἁλύσου», ἐξ οὗ πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὅλως ἀσύστατον τὴν παρὰ Σάθᾳ (Μεσ. Βιβλ. VI νϐ') γραφὴν Τζαϊάνα, «Αὐλὴ τῆς Ἀλύσου ἢ Τζαϊάνας (Cour de la Chaîne)», ὡς ἐκαλεῖτο τὸ ναυτοδικεῖον. Ἀσ. 228, 22 «εἰς τὴν Τζαϊάναν, τουτέστιν εἰς τὸ κουμέρκιν» καὶ 238, 13.

Μετὰ τἀνωτέρω εὐχερῶς ἀνάγεται καὶ τὸ τάτσα (ἐξ οὗ τατσώννω = κηλιδῶ) εἰς τὸ tache, τὸ τσαντιλέριν εἰς τὸ chandelier (πρβλ. «πιλερία» Μχ. 218 = pilier) καὶ τὸ τίτσιρος, ἤτοι γυμνὸς εἰς τὸ dechiré, ῥακένδυτος κατ' ἐπέκτασιν ἐννοίας. Τὸ θηλυκὸν σχηματίζεται τιτσίρα, τὸ οὐδέτερον ὑποκοριστικῶς τιτσίριν, τὸ δὲ ῥῆμα τιτσιρώννω καὶ τιτσιρίζω, ἐνεργ., ὑπάρχει δὲ καὶ κτητικὸν ἐπίθετον τιτσιροζάμπης, γυμνόπους, συντεθειμένον ἑλληνικῶς ἐκ δύο γαλλικῶν λέξεων. Εἰς τὸ roche ἀνήχθη καὶ τὸ ῥότσα ὑπὸ τοῦ Κ. Σακελλαρίου Β' 879 καὶ ἐν Ἀθηνᾶς Ϛ' 152, ἔχομεν δ' ὅμως καὶ τὸ ἰταλικὸν rozza, σημαῖνον ὡς ἐπίθετον τοῦ pietra τὸ ἀκατέργαστος, τοῦτο δέ, ἤτοι λίθον ἄχρηστον εἰς τὴν οἰκοδομίαν, ἐννοεῖ καὶ τὸ κυπριακὸν ῥότσα. Ὁ Βουστρώνιος (σ. 451) λέγει «(Ἡ Κερινία) εἶναι οὔλη ῥότζα».

10. βολίκιν δοκός, volige.
11. κορτάκιν, τεταμένον, cordage.
13. βερκίν, δακτυλίδιον, verge.
13. λόντζα, στοά, loge.
14. ζαλατίνα, πηκτή, gelatine.
15. πεζούνιν, περιστέριον, pigeon.
16. φαρρᾶς, χόρτος, farreage.

Ἡ σειρὰ τῶν λέξεων τούτων, διδάσκει, νομίζομεν, περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ τε γαλλικοῦ g πρὸ τοῦ e καὶ τοῦ κυπριακοῦ κ πρὸ τοῦ ι. Τῷ ὄντι αἱ τρεῖς πρῶται λέξεις, ὅπου τὸ g ἀποδίδεται διὰ τοῦ κ, δεικνύουσιν ὅτι δὲν εἶχον ἔτι ἀποκλίνει ἐκεῖνο μὲν πρὸ τὸ j, τοῦτο δὲ πρὸς τὸ

tch. Διότι οἱ δύο φθόγγοι συνηντῶντο μόνον ἐπὶ τῆς προφορᾶς τοῦ νῦν γερμανικοῦ g, ἣν οἱ μὲν Κυπριοι παρέλαβον ὡς καθαρὸν κ, οἱ δὲ Γάλλοι βαθμηδὸν ἠλλοίωσαν (ὅπως οἱ Κρῆτες τὸ γ) εἰς j. Ὅτι δὲ πράγματι τὸ g(a) σκληρύνεται ὑπὸ τῶν Κυπρίων εἰς κ, ἀποδεικνύουσιν αἱ κατόπιν εἰσαχθεῖσαι τουρκικαὶ λέξεις, αἱ ἀρχόμεναι ἀπὸ τοῦ κβ΄ γράμματος τῆς ἀλφαβήτου, τοῦ λεγομένου κκέφ, ἐνίοτε δὲ προφερομένου ὡς περίπου τὸ γερμανικὸν g, ἀποδιδομένου δὲ τότε ὑπὸ τῶν Κυπρίων ὡς κ, κίρκινος (κατὰ τὸ Transliteration Report τῆς R. Asiatic Society 1896, μεταγραφόμενον kīrkīn), κεντικελένης (kendīkelen), κιουβέζιν (küvez), κιούλιν (kül), συναποδεικνύει δὲ καὶ ἡ σύγχρονος γαλλικὴ λέξις κιρλάντα (guirlande)· τὰ κ ταῦτα πρὸ τοῦ ε καὶ ι δὲν μετεβλήθησαν μέχρι σήμερον εἰς tch, ἀλλὰ τὸ τοῦ βολίκιν καὶ κορτάκιν συμμετεβλήθη μετὰ πάντων τῶν ἑλληνικῶν. Προφανῶς δ' ὅμως ἡ γαλλικὴ τοῦ g προφορὰ ἀπ' αὐτῆς τῆς Γαλλικῆς τῆς Κύπρου κατοχῆς γλυκαίνεται τείνουσα πρὸς τὸ j. Τῷ ὄντι ὁ Μαχαιρᾶς ἐν μὲν σ. 197 λέγει «ρὲ Οὒκ», ἐν δὲ 213 ρὲ Οὔγγε» καὶ ἐν 123 «ρὲ Οὔτζε» τὸν αὐτὸν ῥῆγα, Hugue. Ἐν σ. 118 ἔχομεν τὸν «σὶρ Ροτζὲρ» Roger, ἐν σ. 66 «πριβιλίζια» privilèges. Ὁμοίως ἐν Ἀσίζαις 108, 2 ἐντερελιτζιοῦν, de religion, 141, 28 «νὰ ὀπλεζιάζῃ τὰ ἀγαθά του», obliger, κτλ. Ἐπίσης ἐν λεξιλογίῳ τοῦ Σάθα σ. 618 φέρεται «μάντζε, μάτζε τὸ hommaggio (γράφε hommage), σ. 622 «παζάγιν-ζάντζιν, τὸ passage», σ. 609 «ζηντηλόμος, gentilhomme» κτλ. Ἔκτοτε σῴζονται λοιπὸν αἱ λέξεις λόντζα, ζαλατίνα καὶ πιζούνιν μηνύουσαι καὶ ἄλλο τι, ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἔτι ἐν Κύπρῳ προφορὰ μᾶλλον ἰσοδύναμος πρὸς τὸ g(e), ἐνῷ σήμερον ἀπαράλλακτα πρὸς τοῦτο προφέρεται τὸ ζι (λ. χ. μαζιά, προφ. γαλλ. magea καὶ βλ. Ἀθηνᾶς Ϛ΄ 161). Ταῦτα πάντα βεβαίως εἶναι φύσει δυστέκμαρτα, μόνον δὲ διὰ τοιούτων συγκρίσεων εἶναι δυνατὸν νὰ εἰκάσωμεν, ἢ μᾶλλον νὰ μαντεύσωμεν, τὴν προφορὰν στομάτων, ἤδη ἀπὸ πολλοῦ κλειστῶν καὶ νὰ ὁρίσωμεν ὁπωσδήποτε τὸν χρόνον, ὅτε συνέβησαν αἱ ἀνελλήνιστοι τῆς κυπρίας λαλιᾶς παραλλαγαί.

Ἐρχόμενοι νῦν ἐφ' ἑκάστην λέξιν, παρατηροῦμεν ὅτι τὸ βολίκιν, ἢ μᾶλλον τὸ volige ἐσήμαινε καὶ τὸ λεπτὸν σανίδιον τῶν ὀροφῶν, ἀλλ' ἐκλιπούσης τῆς πολυτελείας ταύτης, σημαίνει σήμερον τὰς δο-

κούς, τὰς ἀνεχούσας τὴν στέγην, βολικάρις δὲ λέγεται ὁ τοῖχος, ἐφ' οὗ στηρίζονται βολίκια. Ἡ λέξις εὑρισκομένη ἐν ταῖς Ἀσίζαις 109, 22, 26, 28, 30 «βάλλει τὸ βολίκιν του εἰς ἄλλον τοῖχον» καὶ παρὰ Μαχαιρᾷ 355 «βολίκιν καρφωμένον» συμπεριελήφθη ὑπὸ τοῦ Δουκαγγίου ἐν τῷ Γλωσσαρίῳ (Glossarium ad scriptores mediae et infimae Graecitatis, Lyon, 1688), παραλαμβάνεται δὲ πολλάκις ὑπὸ τοῦ ἀρχαΐζοντος Κυπριανοῦ (Ἱστορία Χρονολ. τῆς ν. Κύπρου... Ἐνετίησιν ἐν ἔτει 1788), ἐκληφθεῖσα δὲ τέλος, ὡς ἀκηράτως ἑλληνική, ἐτυμολογεῖται ὑπὸ τοῦ Κ. Σακελλαρίου (Β' λε') ἐκ τοῦ βάλλω. Τὸ κορτάκιν εὐχρηστεῖ σήμερον μόνον ἐπὶ τῆς κατάρας ποῦ νὰ σὲ δῶ κορτάκιν» ἤτοι ἐκτάδην, νεκρόν, ἐπλάσθη δὲ καὶ ῥῆμα κορτακιάζω, ὅπερ ἀποτόμως λέγεται ἀντὶ τοῦ πλαγιάζω, «ἄτε κορτάκιασε» (κακῶς παρὰ Σακελλ. Β', 604 «ἐκορδακίασα»)· ἡ ἐκ τῆς χορδῆς μεταφορὰ τῆς ἐννοίας τοῦ τεταμένου εἰς τὸν νεκρὸν εἶναι βεβαίως εὔκολος. Τὸ δὲ βερκὶν σημαίνει τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ δακτυλιδίου πλὴν τῆς σφενδόνης, οὕτω δ' ἑρμηνεύεται καὶ τὸ verge ἐν τῷ Dictionnaire τοῦ Noël et Chapsal, Paris, 1872 = anneau sans chaton. Ἡ ζαλατίνα μετέβαλε τὸ ε τῆς ά συλλαβῆς εἰς α, ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὸ λακάνη. Τὸ δὲ πεζούνιν, ὅπερ ἔτρεψε τὸ ι πιθανῶς κατὰ τὸ παίζω, φέρει τὸν γαλλικὸν τύπον τῆς προφορᾶς (Σακελλ. Β' 879), ὅπως τὸ ἐν Ἀθήναις πιτσούνι τὸν ἰταλικόν, (πρβλ. Γ. Γ. Παπαδοπούλου, Σχεδίασμα περὶ τῆς ἰταλικῆς ἐπιρροῆς ἐν Πανδώρᾳ τόμ. ΙΖ', σ. 245 φυλλάδ. 364, 15 Αὐγ. 1866). Οὕτω δὲ καλοῦνται νῦν ὑπὸ τῶν Κυπρίων πᾶσαι αἱ περιστεραί, λησμονηθείσης ἐντελῶς τῆς ἑλληνικῆς ὀνομασίας ἐν τῇ πατρίδι τῆς Ἀφροδίτης, διότι πιθανῶς ἐγένοντο προσφιλὲς ἔδεσμα τῶν Γάλλων ὡς ἡ ζαλατίνα. Τὸ δὲ φαρρᾶς ἐσχηματίσθη μετατραπέντος, ὡς φαίνεται, τοῦ τελικοῦ ζ εἰς ἑλληνικὴν κατάληξιν ς, ὁ φαρρὰς (farreage), τοῦ φαρρᾶ. Παρὰ Μαχαιρᾷ σ. 184 εὑρίσκεται «γίον τοὺς φαράσιδές του», ὁ δὲ Σάθας σ. 635 ἑρμηνεύει, «φαρράσσης (ἐκ τοῦ φάρας = ἀραβικὸς ἵππος, ἱπποκόμος) θαλαμηπόλος». Ὁ δὲ Κ. Σακελλάριος, ἐπὶ τὸ ἁπλούστερον, κατεχώρησε τὸ φαρρᾶς ἐν τῷ ἑλληνικῷ λεξιλογίῳ (σ. 840) μετὰ τῶν ἐξ αὐτοῦ φαρρέβκω καὶ φάρρεμαν. Ἕνεκα τούτων ἰδίως, ἡ λέξις παρέχει δυσχερείας, ἀλλὰ βέβαιον σχεδὸν ἀπομένει ὅτι εἶναι λατινογενής, ἀφοῦ ἔχομεν τὸ farrago. Ὁπωσδήποτε ἐκ

τῶν ἀνωτέρω σῳζομένων λέξεων συνάγεται σαφῶς ὅτι ἡ προφορὰ τοῦ g(e) ἤρξατο ἀποδιδομένη ὑπὸ τῶν Κυπρίων δι' ἑλληνικοῦ τινος φθόγγου (ν)τζ, ζ, ὅπερ φαίνεται μὲν καὶ ἐν τοῖς χρονογράφοις, ἀλλ' οὗτοι συγχέοντες τὸ τζ καὶ τὸ τσ, οὐδόλως διακρίνουσι τὰ γαλλικὰ *ch* καὶ *g(e)*. Οὐδεμία βεβαίως διάκρισις δύναται νὰ γίνῃ μεταξὺ g(e) καὶ j, ὅθεν ἄρχονται αἱ ἀκόλουθοι λέξεις·

17. ντζανίν, ἴκτερος, ἐκ τοῦ jaune.

18. ντζάρα, πίθος, jarre.

19. ζάμπα, κνήμη, jambe.

20. ζυμπούνιν, ἀμπέχωνον, jupon.

Ἐν διατάγματι τοῦ ἔτους 1468, Μαρτίου 25, παρὰ Mas Latrie, ὅπερ ἀνετυπώθη καὶ ὑπὸ τοῦ Κ. Σακελλαρίου (Β' 5), τὸ ὄνομα Janet μεταγράφεται «Ντζανέτος». Κατ' αὐτὸ ἠτυμολογήθη ἐν Ἀθηνᾶς Ϛ' 153 καὶ τὸ ντζανὶν ἐκ τοῦ jaune «ὡς κιτρινάδα». Ἀλλ' ὁ Meyer (σελ. 66), καίτοι δεχόμενος τὴν ἐτυμολογίαν μεταγράφει κακῶς «ντσανίν». Καὶ τὸ ντζάρα πρέπει ν' ἀποδοθῇ μᾶλλον εἰς τὸν Γαλλικὸν τύπον ἢ εἰς τὸν Ἰταλικὸν giara, ὃν ὁ Meyer (σ. 92) παράγει «aus dem Arabischen». Καὶ τὸ ζάμπα πρέπει ν' ἀναχθῇ εἰς τὸ jambe καὶ οὐχὶ εἰς τὸ gamba, ἐξ οὗ τὸ νῦν ἀττικὸν γάμπα, (πρβλ. Παπαδοπούλου ἔνθ' ἀνωτ. 224 καὶ Meyer, 21). Ἐπίσης τὸ ζυμπούνι τῶν Κυπρίων ὀφείλομεν ν' ἀποδώσωμεν εἰς τὸ γαλλικὸν jupon καὶ οὐχὶ εἰς τὸ ἰταλικὸν giubbone ἢ giupponne (ὡς ὁ Σάθας, σ. 609 «ζηπούνιν, τό, giupone), ἂν μὴ διὰ τοὺς φωνητικοὺς λόγους, ἀλλὰ διὰ τὸν ἀναντίλεκτον ἱστορικόν, ὅτι τὸ νῦν ἐξ ἀλατζᾶς γιλέκι τοῦτο τῶν χωρικῶν ἐφορεῖτο ἐν αὐτῇ τῇ Γαλλικῇ αὐλῇ τῆς Λευκωσίας. Παρὰ Βουστρωνίῳ σ. 429 «ὁ Ἀποστόλες ἔβγαλε τὴν κότταν του καὶ ἔμεινε μὲ τὸ ζηπούνιν καὶ θωρῶντά τον ὁ ῥήγας μὲ τὸ ζηπούνιν ἐπῆρεν μεγάλην χαράν, διότι εἶχεν ὄμορφον κορμίν». Ἐν ἄλλαις νήσοις λέγεται ὅλως διαφόρως (βλ. Meyer, 66.) «ντσιποῦνι, γιουποῦνι, τσιποῦνι» κλ., τὸ δὲ μ τοῦ κυπριακοῦ, προῆλθεν ἴσως ἐκ τῆς ῥινοφωνίας τῆς καταλήξεως -on ἥτις ἀποδίδεται διὰ τοῦ -ουν καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς πλὴν τοῦ ῥηθέντος πεζούνιν.

21. περρούνιν (βλ. ἀνωτ.) perron.

22. προβεντζιοῦ τὰ ἐπιτήδεια, provision.

23. καζιοῦ, περιστατικόν, occasion.

24. φουκοῦ, ὀπτανεῖον, fougon.

Τὸ -ούν ἐν μὲν τοῖς οὐδετέροις προσέλαβε τὴν κατάληξιν -ιν, ἐν δὲ τοῖς θηλυκοῖς ἀπέβαλλε τὸ ν, θεωρηθὲν ὡς κατάληξις τῆς αἰτιατικῆς. Ὁ Meyer (σ. 3) τοὺς παρομοίους εἰς -ου τύπους ἀνάγει εἰς τὸ γενοατικὸν ἰδίωμα. Ἀλλὰ παρὰ τοῖς χρονογράφοις εἶναι γενικὸς κανὼν τὸ -ουν· Μχ. 98, «Ταραγγοῦν» D'Arragon, 376 «σὲρ Σιμοὺν» Simon, Βουστρ. 441, ὀπενιοῦν» opinion, καὶ 414 «κούντης» (conte) κτλ. Τὸ ντζ τοῦ προβεντζιοῦ, προῆλθεν ἴσως ὅπως τὸ μ τοῦ ζυπούνιν, διότι παρὰ Βουστρ. 470 λέγεται «ὁ ρήγας ἐποῖκεν πολλὴν προβιζίουν». Τὸ δὲ πιστότερον, ἀλλὰ μόνον ἐν Μεσαρέᾳ, σωζόμενον καζιοῦ σημαίνει τὸ ἀπροσδόκητον, ἐπάθαμεν τὴν καζιοῦν. Ἐν κώμῃ τῆς Λεμησοῦ, ἐρωτηθείς τις, ἀπαγγέλλων τὸν περὶ συκοφαντουμένου στίχον

«Ὅπου γενῇ μιὰ καζιοῦ, ρίχνουμ μου την ἐμένα»

ὡμολόγησεν ὅτι δὲν ἐννοεῖ τίποτε. Τὸ ἓν ἀντὶ δύο κ οὐδὲν ἀποδεικνύει, διότι πιθανῶς οὐδέποτε ἀπήγγελλον δύο cc οἱ Γάλλοι· τοὐλάχιστον οἱ καλούμενοι precieux τοῦ ιζ' αἰῶνος καὶ ἔγραφον acomode λ. χ. ἀντὶ accommode. (Πρβ. G. Lanson ἔνθ' ἀνωτ. σ. 400). Φουκοῦ εἶναι ἡ ἐν Ἀθήναις λεγομένη φουβοῦ, ἣν ἀναφέρει ὁ Meyer ἐν λ. φόκος (σ. 97): Ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐλέγετο fougon καὶ ἦτο κυρίως μαγειρεῖον τῶν γαλερῶν. Τὸ δὲ περρούνιν σημαίνει οὐχὶ πάντα λίθον, ἀλλὰ τὸν ἐφ' οὗ πατοῦντες ἱππεύουσιν, ὅστις ἐκτίζετο συνήθως εἰς τὴν γωνίαν τῆς οἰκίας. Σακ. Β' 54, δημ. ᾀσμ. 12, 26.

«Εἰς τὸ περρούνιν τὸ ταυροῦν νὰ πὰ νὰ καλλικέψῃ.

Ὁμοιότατα καὶ παρὰ Μχ. 191 «ἦλθαν οἱ καβαλλάριδες καὶ ἀπέζευσαν εἰς τὸ περούνιν καὶ ἐνέβησαν τὴν σκάλαν». Παρὰ Βουστρ. 416 «ἐκατέβην ὁ Τζαμπερλᾶνος κάτω στὸ περρούνιν τῆς σκάλας καὶ ἐπροδέχτην τον». Ἡ λέξις εἶναι ἀξία λόγου καὶ διὰ τὰ δύο ρ· διότι ἐνῷ, καθὰ εἴπαμεν, οἱ Κύπριοι προφέρουσι πιστότατα τὰ διπλᾶ σύμφωνα, ἁπλοποιοῦσι πάντα τἀρχαῖα ἑλληνικὰ ρρ, προφέροντες ἄρωστος, θάρος, χειμάριν, νορὸς (ὀρρὸς), πυρόψα (πυρρὸν), καὶ τέλος ἀραώνα. Ἀπαγγέλλοντες ὅμως ἐξ ἄλλου διὰ διπλοῦ ρ τὰς

γαλλικὰς λέξεις φαρρᾶς, περρούνιν καὶ καρρούνιν (garrot, βλ. κατ.), τὰς ἰταλικὰς καρρέντα (carretta) καὶ καρρότσα (carrozza) καὶ τὰς τουρκικὰς χαρράμιν (hiram) καὶ Μουχαρρέμης (Muharem· οἱ Τοῦρκοι δὲν γράφουσιν, ἀλλὰ προφέρουσι, τοὐλάχιστον ἐν Κύπρῳ, δύο ρ ρ), δηλοῦσι, πιστεύομεν, ὅτι τὸ διπλοῦν ἑλληνικὸν ῥῶ προὐφέρετο διαφόρως τοῦ φραγκικοῦ καὶ τουρκικοῦ καὶ συμβάλλουσιν ἴσως εἰς τὴν μελέτην τῆς πολλαχῶς συζητηθείσης δασείας αὐτοῦ.

Αἱ δὲ δύο λέξεις

25. φλαγκίν, ἧπαρ, flanc

26. μίγκης, ἰσχνός, mince

διασαφοῦσι πάλιν, ὅτι διαφόρως προὐφέρετο τὸ nc(e) τοῦ ng(e), ἐνῷ οἱ χρονογράφοι τὸ prince λ. χ. μεταγράφουσι «πρίντζης» (Μχ. 102. Βουστρ. 414 κτλ.), ὅπως δῆλα δὴ καὶ τὰ προειρημένα. Τὴν ἀκριβῆ ὅμως προφορὰν τοῦ nc(e) εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐννοήσωμεν, ἐπειδὴ τὸ φλαγκὶν καὶ τὸ μίγκης προφέρονται ὁμοίως τῷ ἑλληνικῷ ἀνάγκη λ. χ., ὅπερ ἔχει τὴν προφορὰν τοῦ angelo τῶν Ἰταλῶν. Καὶ τὸ μὲν μίγκης σχηματίζει θηλ. μίγκισσα καὶ οὐδ. μίγκικον, «ἐν τέλεια μίγκικὸν μωρὸν κ' ἓν ἔχει ζωήν», παρελείφθη δὲ ὑπὸ τοῦ Κ. Σακελλαρίου· τὸ δὲ φλαγκὶν καταχωρισθὲν ἐν τῷ ἑλληνικῷ λεξιλογίῳ (σ. 843) ἐτυμολογεῖται ἐν τῇ Γραμματικῇ (Β' μζ') τολμηρῶς ἐκ τοῦ «πλεύμων»· ἐν Ἀθηνᾶς Ϛ' 153 ἐγράφη «ἐκ τοῦ γαλλ. flanc», ἀλλ' ὁ Meyer, ἴσως μὴ πεισθείς, σιωπᾷ τοῦτο, ἐτυμολογεῖ δ' ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ fianco (σ. 96). Παρατηροῦμεν δ' ὅμως ὅτι κατὰ τοὺς κυπριακοὺς κανόνας ὅπως τὸ fiore λέγεται φκιόρον καὶ τὸ fiocco φκιόγκος, θὰ ἐλέγετο καὶ τὸ fianco φκιάγκον ἢ φκιάγκος, οὐδαμῶς δὲ φλαγκίν. Ἡ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς μεταφορὰ τῆς σημασίας εἰς τὰ ὑπ' αὐτὴν ἐντόσθια πιθανῶς ἐγένετο ἐκ τῶν εἰς τὰ δεῖπνα παρατιθεμένων μερίδων τῶν πτηνῶν.

27. σέντε, δίοδος, sente.

28. δράππα, καταπακτή, trappe.

29. βότα, θόλος, voute.

30. χανάππιν, κύλιξ, hanap.

31. πάς, βῆμα, pas.

32. κουστούμιν, ἔθιμον, coutume

33. ποῦκλα, πόρπη, boucle.

Αἱ λέξεις αὗται οὐδεμίαν παρέχουσιν ἐτυμολογικὴν δυσχέρειαν οὐ μόνον ἕνεκα τῆς ἀκριβοῦς ἀποδόσεως τῶν γαλλικῶν φθόγγων, ἀλλὰ καὶ διότι κατὰ τύχην εὑρίσκονται πᾶσαι ἐν τοῖς μεσαιωνικοῖς κειμένοις. Ὁ Μαχαιρᾶς, διηγούμενος ζωηρῶς τὴν δολοφονίαν Πιέρου τοῦ α', λέγει (σ. 191) «Ἡ τάμου Τζιβὰ τὲ Σκαντελιέ, ἡ καύχα του, ὅπου ἐκοιμᾶτον μιτά του... (ἀκούσασα τῶν συνωμοτῶν) ἐσκουλλίστην... τὴν κότταν της καὶ ἐξέβην ἔξω εἰς τὴν λόντζαν καὶ ἐκατέβην εἰς τὸ σέντε· καὶ ἐκεῖ ἐκείθουνταν σέλλαις... καὶ ἐσφάλισαν τὴν δράππαν». Ἡ ἐκ τῆς τσάμπρας ἔξοδος εἰς τὴν λόντζαν καὶ ἡ διὰ τῆς δράππας ἀσφάλισις τοῦ σέντε, ὅπου κατέφυγεν ἡ πτοηθεῖσα ἑταίρα τοῦ ῥηγός, εἶναι καὶ σήμερον εὐνόητος ἐν Κύπρῳ, πρὸ πάντων ὑπὸ τῶν ἰδόντων παλαιὰ δωμάτια τῶν μοναστηρίων. Καὶ λόντζα μὲν ὀνομάζεται τὸ μέρος, οὗ ἡ ὀροφὴ εἶναι ἀψιδωτή, βαστάζεται δὲ πολλάκις ἑτέρωθεν ὑπὸ καμαρῶν· πρβ. Μχ. 218 «ἐπιάναν τὰ μαρμαρένα πιλερία (piliers) τοὺς ἡλιακοὺς τῆς λόντζας», εἰδικῶς δὲ οὕτως ἐκαλοῦντο τότε τὰ ἐν Ἀμμοχώστῳ πρακτορεῖα τῆς Γενούης καὶ τῆς Ἐνετίας. Τὸ δὲ σέντε εἶναι σανιδωτὸν ἀποτελοῦν χωριστὸν πάτωμα ὑπὲρ τὰ κατώγεια, ἢ ὑπὸ τὰ ἀνώγεια, μεθ' ὧν συγκοινωνεῖ διὰ στενῆς κλίμακος ξυλίνης, χρησιμεύει δὲ εἴτε ὡς ἀποθήκη, ὡς ἀνωτέρω τῶν σελλῶν, εἴτε ὡς πρόχειρον ὑπνωτήριον, εἴτε ὡς δίοδος εἰς ἄλλο διαμέρισμα, ἐξ οὗ ὠνομάσθη sente, τύπος, μείνας ἄκλιτος ἑλληνιστί, τὸ σέντε, τοῦ σέντε. Ἀλλ' ὁ μὲν Σάθας (σ. 629) ἐτυμολογεῖ «βυζ. σεντικὸν = ἱπποδρόμιον», ὁ δὲ Σακελλάριος (σ. 879) «ἐκ τοῦ λατιν. sedes = ἕδρα». Τὴν κλίμακα τοῦ σέντε κλείει δράππα, καταπακτή, ἢ ὡς λέγεται καὶ νῦν ἐν Κερκύρᾳ, καταρράκτης, (πρβλ. Ἰάκ. Πολυλᾶν ἐν Ἑστίᾳ 1890 Α' 280). Ἐν Ῥόδῳ, ὅπου ἐπίσης ἦρξαν ἱππόται Γάλλοι, λέγεται γράππα, ἀμφότεροι δὲ οἱ τύποι εὐχερῶς ἀνάγονται εἰς τὸ ἐντελῶς ταὐτόσημον trappe, (πρβ. τὸ ἐκ τοῦ ἄτρακτος κυπριακὸν ἀδράκτιν καὶ ἀγράκτιν), οὗ διέσωσαν ἀσφαλέστατα τὰ δύο π. Καὶ ὅμως ὁ Κ. Σακελλάριος, τάσσων τὴν λ. ἐν τῷ ἑλληνικῷ λεξιλογίῳ (σ. 531) ἑρμηνεύει «πιθανῶς ὡς κατάλληλος πρὸς δραπέτευσιν». Εὐτυχῶς ὁ Meyer δὲν ἐπείσθη (σ. 26). Ἐπίσης εἰκαία εἶναι καὶ ἡ ἐν σ. 856 ἐτυμολογία «χανάππιν, τό, εἶδος ξυλίνου κυπέλλου, οὕτω καὶ νῦν ἀραβ·», ἐνῷ χρήσιμος εἶναι καὶ σήμερον ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ

ἡ λ. hanap (μεταχειρίζονται αὐτὴν καὶ οἱ Ἄγγλοι) εἰς δήλωσιν τοιούτων μεσαιωνικῶν κυλίκων. Ἐν Κύπρῳ τὸ χανάππιν, ἄωτον ὄν, ἔχει πανόμοιον τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος πρὸς ἥμισυ κέλυφος ἰνδικοῦ κοκκοκαρύου, ὅπερ καὶ μεταχειρίζονται οἱ πενέστεροι, ἀλλ' εὐγενείας συστατικὸν εἶναι χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν χανάππιν· Πρβ. Δελτίον ἔνθ' ἀνωτ. Κυπρ. τρ. 355.

«Μ' ἕναχ χανάππιφ φαρφουρὶν μιὰ βρύσιν ἐξηντίλουν»

Τὸ παρὰ Βουστρωνίῳ (Σάθα σ. 531) «χανάπην» ὁ ἐκδότης ἑρμηνεύει (σ. 636) «ἐκκλησιαστικὸν σκεῦος». Τὸ ἀρκτικὸν χ ἐμφαίνει τὴν προφορὰν τοῦ h· πρβλ. τὸ ὄνομα de Roha, ὅπερ οἱ χρονογράφοι μεταγράφουσι «κούντη Τερουχᾶς» (Μχ. 166, 170 Βουστρ. 448, 534, 543), κακῶς δ' ὁ Κυπριανὸς (σ. 165) «κώμητα Ῥουχιᾶς». Τὰ δὲ δύο π προῆλθον ἐκ τούτου, ὅτι τὰ τελικὰ κ, π, τ οἱ Κύπριοι προφέρουσι καὶ σήμερον ὡς διπλᾶ· λ. χ. κονιάκχ, κλοὺππ (club), Ἀραράττ. Τὸ δὲ κουστούμιν καὶ τὸ πὰς ἀκούονται συνήθως ἐν ταῖς φράσεσιν «Ἐσήκωσεν ἕναν κουστούμιν» ἤτοι ἕξιν, «Μὲ τὸμ μαῦρομ μ' ἀναγυιώθηκα καὶ τὰ κουστούμια του ἔν τὰ ξέρω;» καὶ «Ἔκαμές με κ' ἔχασα τὸ πάς μου», ἤτοι, ὅπως λέγομεν ἐν Ἀθήναις, τὸν μπούσουλάν μου, εἶναι δὲ σαφῶς διάφορον τοῦ ἑλληνικοῦ «οὖλον τὸ πᾶς τοῦτον ἐνι». Ἦτο δὲ ἡ λέξις, κουστούμιν καθιερωμένη ἐν τῇ νομικῇ γλώσσῃ τῆς φραγκικῆς ἀρχῆς, διὸ ἐπαναλαμβάνεται πολλάκις ἐν ταῖς Ἀσίζαις, 134, 8 «ὥσπερ ἔνι ἕναν κουστούμιν», 142, 30 «καθὼς ἔνι κουστούμιν» (βλ. καὶ τὸν πρόλογον τοῦ Σάθα σ. ϞΖ') καὶ ὑπὸ τοῦ Μαχαιρᾶ σ. 183 «κατὰ τὰς παλαιὰς ἀσίζας, συνήθεια καὶ κουστουμία τοῦ αὐτοῦ ἐντίμου ῥηγάτου». Ἡ χρῆσις αὕτη καὶ τὸ ου τῆς α' συλλαβῆς πείθει πάντα ὅτι ἡ λέξις ἐκληροδοτήθη ἐν Κύπρῳ ἐκ τῆς γαλλικῆς καὶ οὐχὶ τοῦ costume, ὡς ἐτυμολογεῖ ὁ Σάθας ἐν Γλωσσήματι σ. 615. Τὸ πὰς καλῶς ἀνάγεται ἐν σ. 624 εἰς τὸ «pas, δίοδος». Ὅτι δὲ προὐφέρετο τότε τὸ τελικὸν s ἀποδεικνύει τὸ ἐν Ἀσ. 203, 13, πρῆς ὡρισμένον = pris καὶ Μχ. 119 ἀβὶς = avis, φαίνεται μάλιστα πιθανώτατον ὅτι ἀπέκλινε πρὸς τὸ ζ· πρβλ. «τοῦ παΐζίου» ἐν Ἀσ. 237, 8, ἤτοι pays, καὶ τὰ κατωτέρω κύρια ὀνόματα. Τὸ δὲ ποῦκλα σημαίνει κυρίως πόρπην τῶν ζωνῶν (τοιαῦται δὲ μεγάλαι ὡς αἱ ἱερατικαί, συνέσφιγγον ἄλλοτε τὰ

ρουκέθκια) καὶ εὑρίσκεται ἐν Ἀσ. 240, 18 «τὸ δικαίωμα τῶν πούκλων καὶ τῶν σέλλων». Τέλος ἡ βότα σημαίνει κτιστὸν θόλον· ὁ ποιητάρις θέλει

«Μιὰν ἐκλησιὰν ἐφτάτρουλλην ποὺ πάνω μὲ τὴ**ϐ βόταν**

καὶ παρὰ Μχ. 353 φέρεται «τὴν βόταν τοῦ ἀμιράλη». Ἀλλ' ὁ Κ. Σακελλάριος ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ ἰταλ. volta, Β' 876, ἐκεῖ δὲ παραπέμπει καὶ ὁ Meyer ἐν λ. «βόλτα» σ. 19. Ἀλλ' ἡ volta λεγομένη ἐν Κύπρῳ βόρτα, περιορίζεται μόνον ἐπὶ πλοιαρίου, ἡ βάρκα κάμνει βόρτες, πρᾶγμα πολὺ διάφορον τῆς οἰκοδομικῆς. Ὁ Meyer ἐπιφέρει καὶ «gen. *votta*. Wendung, Kuppel»· ἀλλ' ἂν εἶχεν οὕτω, τὰ δύο τ τ θὰ ἐσῴζοντο λαμπρά.

Αἱ δὲ ἀκόλουθοι λέξεις

34. σπλίγκα, καρφίς, épingle.
35. σκουάλλα, λοπάδιον, écuelle.
36. καπίν, μανδύας, cape.
37. ποττίνια, ὑποδήματα, bottines.
38. σερβέττα, χειρόμακτρον, serviette.
39. σιέττος, πατάνιον, assiette
40. ὀρνέρα, τροχιά, ornière.
41. ἀμάντα, συγγνώμην, amende.

δὲν εὑρίσκονται μέν, καθόσον ἠρευνήσαμεν, ἐν τοῖς μεσαιωνικοῖς κειμένοις, ἡ ταὐτότης ὅμως αὐτῶν εἶναι προφανής. Τὸ épingle καὶ τὸ écuelle εἶχον ἄλλοτε τὸ *s* ὡς προερχόμενα ἐκ τοῦ λατινικοῦ spiculum καὶ scuttella, ἐξ οὗ σῴζεται τὸ σκουτέλλιν. Τὰ δὲ ποττίνια μετέβαλον ποικίλα σχήματα, ἀλλὰ καὶ σήμερον ὀνομάζονται οὕτω τὰ ὑψηλὰ καὶ δι' ἐλαστικοῦ περιστελλόμενα, τὰ κομψότατα δηλονότι τῶν ὑποδημάτων. Καὶ οἱ ποδίνες ὅμως, τἀγροικότατα καὶ χονδρότατα, τὰ φέροντα κάτωθεν τόσα σιδηρᾶ καρφία, λεγόμενα ῥίζες, ὥστε νὰ τραγῳδῆται, ὡς γαμήλιον ἐγκώμιον

«καὶ φέρτε τες καὶ φέρτε τες τὲς ἐξηνταριζοῦσες»

καὶ οἱ ποδίνες πιθανῶς εἶναι μία ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον κατὰ τὸ πόδι μεταρρύθμισις τῶν κομψῶν bottines, ἃς ἐφόρουν αἱ Γαλλίδες ἀρχόντισσαι τῆς Κύπρου. Καπὶν καὶ ὑποκοριστικώτερον καπούδιν,

εἶναι μάλλινον ἐπανωφόριον τῶν γυναικῶν τῆς Πιτσιλιᾶς, κοντὸν καὶ κοντὰς ἔχων χειρῖδας, κοσμούμενον δὲ διὰ σειρητίων, ἐνῷ τὸ χονδρότερον ἀνδρικὸν λέγεται καπᾶς. Ἡ δὲ σερβιέττα ἐπιχωριάζει ἐν Καρπασίᾳ, ἀλλαχοῦ τῆς Κύπρου λεγομένη ζερβέττα ἢ ζαρβέττα. Ὁ σιέττος ἢ σιέττα εἶναι μαγειρικὸν σκεῦος ὅπερ ἐν Ἀθήναις λέγεται «ταψί», καίτοι δ' ἀποβαλὸν τὸ ἀρνητικὸν α, ὡς καὶ πολλὰ ἑλληνικά, προδήλως εἶναι τὸ assiette. Ἡ ὀρνέρα, τὸ ἴχνος τοῦ τροχοῦ (γερμ. geleise), περιορίζεται μόνον ἐν Μεσαρέᾳ, ὅπου ἡ χρῆσις τῶν ἁμαξῶν ἦτο δυνατή, ἀκούεται δὲ ὀρνέρα μὲν ἐν Πραστειῷ, ἀρνέρα δὲ ἐν Βατιλῇ, (πρβ. ὀρφανὸς-ἀρφανὸς κλ.). Τέλος τὸ ἀμάντα λέγεται μόνον ἐν τῇ φρ. «ἔχε ἀμάνταν», ἡσύχασε, παῦσαι φιλονικῶν.

Ἀλλ' ἡ βεβαιότης αὕτη δὲν ὑπάρχει καὶ περὶ ἄλλων λέξεων ἰδίως τῶν μὴ εὑρισκομένων ἐν τοῖς χρονογράφοις. Περὶ πολλῶν «οὐκ ἔχομεν ἀτρεκέως διακρῖναι» κατὰ τὴν Ἡροδότου φράσιν, ἂν εἶναι τῶν Γάλλων κληροδοτήματα ἢ τῶν Ἰταλῶν. Τὸ ἀΐτα λ. χ. λεγόμενον ἐν τῇ φράσει «ὁ γεῖτος ἐν ἀΐτα» ἤτοι ἐπικουρία, «κάμνει μου καλὴν ἀΐταν», δύναται νὰ εἶναι καὶ τὸ γαλλικὸν aide, ὅπερ εἴδομεν ἀναλελυμένον ἐν τῷ Roman de Renart, (ἀφοῦ μάλιστα ὁ Μχ. 103 γράφει «ἀγιτιάση» = βοηθήση) ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ Meyer σ. 7 «Altven. *aida*, Hilfe», καίτοι ἐκ τῆς ἰταλικῆς ἔχομεν τὸ ταυτόσημον ἀγιοῦτον, ajuto. Ὁμοίως τὸ καζάκκα, ὅπερ γινώσκουσιν οἱ ἀκούσαντες τὰ Ἑκατὸν λόγια (Σακελλ. Β' σ. 38 Δημ. ᾀσμ. 9, 55)

«Ἐξεκουμπκιάστην **κάζακκα** κ' ἐφάνην τὸ βυζίν της»

δύναται κάλλιστα νὰ εἶναι καὶ τὸ casaque καὶ τὸ casacca. Ἐπίσης τὸ κλάππα, σημαῖνον, ἰδίᾳ τὸ ὑποκοριστικὸν κλαππίν, μάνδαλον, δύναται νὰ εἶναι καὶ τὸ grappe καὶ τὸ grappa. Ὁ Μχ. 016 λέγει «τοὺς Τούρκους κλαππωμένους». Τὸ τάντζος λεγόμενον ἐν τῇ φρ. «κόρη τοῦ τάντζου» ἤτοι ὡραία γάμου» εἶνε τὸ danse ἢ τὸ danza; Τὸ σεντουρὶν ὁ Meyer σ. 92 φαίνεται καλῶς ἀνάγων εἰς ἑνετικὸν centurin, ἀλλὰ τὸ ῥουκέττιν (ὅπερ κακῶς γράφει ῥουκιέτιν σ. 78) εἶναι πράγματι τὸ rochetto; Τὸ πλατύτατον τοῦτο φουστάνι εἶναι κατακόκκινον (ἢ μᾶλλον ἦτο, διότι σήμερον ἐγκατελείφθη πλέον), δυνατὸν δὲ νὰ ὑπόκειται τὸ rouge. Ἐπίσης εἰς τὸ

ἰταλικὸν portanto ἀνάγει (σ. 73) τὸ πορτάντον, ὅπερ εὑρίσκεται καὶ παρὰ Βουστρωνίῳ 429 «ἕναν ἄλογον μαῦρον πόρταντον», ἤτοι διδαχθὲν νὰ μὴ κινῇ τὴν ῥάχιν περιπατοῦν καὶ νὰ μὴ κάμνῃ λιγγούρκα, ἀπότομα σκιρτήματα. Εἰς τὸ λιγγούριν ὑπόκειται τάχα τὸ rigueur; (Πρβ. Βουστρ. 535 ριμούριν, rumeur). Τὸ φαρκόνιν σήμερον συμφωνεῖ μᾶλλον πρὸς τὸν ἰταλικὸν τύπον falcone, ἡ λέξις ὅμως κεῖται ἤδη ἐν ταῖς Ἀσίζαις (σ. 200, 14), ὧν εἰδικὸν ἄρθρον, τὸ σμδ΄ προὐνόει «περὶ τῶν γερακιῶν . . . καὶ τῶν σάκρε . . ., τὰ οἱ μπαρούνιδες καὶ οἱ καβαλλάριοι . . . ἀναγιώνουν διὰ νὰ κυνηγοῦν καὶ χάνουντα πολλὰς φοράς».

Ἄλλαι λέξεις παρουσιάζουσιν ἄλλας δυσκολίας. Οὕτω λ. χ. τὸ ἐναντίον τοῦ πορτάντον βῆμα τῶν ἵππων λέγεται τρόκκος καὶ τὸ ῥῆμα τροκκῶ, αὐτὸ δηλ. τὸ trot ἢ τὸ trotto. Ἀλλὰ πῶς τὸ τ ἀπεδόθη διὰ κ; Ὁ Γ. Παπαδόπουλος (ἔνθ᾽ ἀν. σ. 266) παρατηρεῖ «τὸ t = κ. surtout, σουρτοῦκος· gilet, γιλέκι» (ἅπερ ἐν Κύπρῳ προφέρονται, σουρτοῦκος καὶ γελέκκιν), ἀλλ᾽ ἡ φωνητικὴ αὕτη ἑρμηνεία δὲν εἶν᾽ ἀρκετή. Ἐπίσης τὸ καρρούνιν, αἰχμηρὰ σχίζα (ἐκατασκίστην πάνω στὸ καρρούνιν), σημαίνει ἀκριβῶς ὅ,τι τὸ *garrot* = σκυτάλη, καὶ τὸ λιγκρὶν (ἕναλ λιγκρὶ χρυσάφι) ὅ,τι καὶ τὸ ling-ot (lingot d'or)· τὸ εὐῶδες καὶ τρωγόμενον φυτὸν τῆς Πιτσιλιᾶς τραχούριν εἶναι αὐτὸ τὸ contragon «qu'on met dans la salade», ἀλλ᾽ αἱ ἐτυμολογίαι αὗται χρῄζουσιν εὐρυτέρας διασαφήσεως ὑπὸ εἰδικῶν Ῥωμανοδιφῶν.

Καὶ περὶ τῶν ῥημάτων, ὅσα παρέλαβον ἐκ τῆς Δύσεως οἱ Κύπριοι, ἐγείρεται ἀμφιβολία ἂν εἶναι γαλλικὰ δάνεια ἢ ἰταλικά. Ταῦτα ἐν τοῖς μεσαιωνικοῖς κειμένοις εἶναι πάμπολλα, νῦν ὅμως σῴζονται μόνα, καθ᾽ ὅσον γινώσκομεν, τὰ ἑξῆς τέσσαρα, καὶ δὴ μόνον μεταξὺ τῶν ἀγροτῶν.

42. στιμιάζω, σέβομαι, estimer.
43. κουφερκιάζω, περιθάλπω, conforter.
44. κουλιάζω, διηθῶ, couler.
45. σπιάζω, ἀτενίζω, épier.

Καὶ τὸ μὲν στιμιάζω λέγεται συνήθως ἐπὶ καλοῦ, ὡς ἀγάπαμ μας κ᾽ ἐστίμιαζεν μας, ἐνῷ παρὰ Μχ. 180 φέρεται «στιμιάζει με, ὡς γίον πελλὸν» καὶ 183 «σᾶς ἐστίμιασεν ὡς γίον χωργιάταις». Τὸ δὲ

κουφερκιάζω διέσωσε καὶ τὴν σημασίαν τοῦ παραμυθῶ (conforter les affligés) ἐν τῷ στίχῳ.

«τὸν ἄνθρωπον τὸν σεβτάλῆν πάντα **κουφέρκιαζέ τον**»

ὡς παρὰ Μχ. 145 «ἐκουβερτίαζέν τους μὲ γλυκὰ λόγια» καὶ Βουστρ. 432 «ἐκουφερτιάζετον». Τὸ ρτj κανονικῶς ἐν τῇ διαλέκτῳ κατήντησε ρκι, ἀποβληθέντος τοῦ τ, ὡς λ. χ. εἰς τὸ κατάρκια (Ἀθηνᾶς Ϛ´ 164). Τέλος τὸ κουλιάζω καὶ τὸ σπιάζω, ἐκληφθέντα ὑπὸ τοῦ Κ. Σακελλαρίου ὡς ἑλληνικά, ἑρμηνεύονται ὀρθῶς ἐν τῷ Λεξιλογίῳ (Β´ 610) «κουλιάζω τὸ γάλαν, κουλίασμαν» (γρ. κούλιασμαν) καὶ (σ. 793) «σπειάζω»· παρατηρῶ μὲ προσηλωμένους ὀφθαλμούς· ἐσπείασά τον καλά». Ἀλλ' εἶναι τῷ ὄντι κληροδοτήματα τῶν Γάλλων τὰ εἰς -ιάζω κυπριακὰ ταῦτα ῥήματα ἢ μήπως εἶναι τῶν Βενετῶν; Ὁ Σάθας ἐν τῷ Γλωσσήματι τὰ πλεῖστα τῶν ῥημάτων, ὧν γέμουσιν οἱ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντες χρονογράφοι, ἀνάγει εἰς τὸ ἰταλικόν, λ. χ. σ. 597 «ἀβαντζιάζω, avanzare», 598 «ἀλλεγριάζομαι, allegrare», 615 «κοντεντιάζω, contentare», «κουφερμιάζω convertire» (γρ. conformer, χρίω), 619 «μερετιάζω, meritare», 629 «πρεζεντιάζω. presentare», 630 «σκουζιάζω, scusare». Αὐτὸς ὁ Γάλλος Κ. Beaudouin ἐν σ. 23 γράφει «σταβλιάζω, it. stabilire, σκουζηάζω it. scusare ... πρεζεντιάζω it. presentare». Τέλος ὁ Meyer, σ. 11 «ἀνουνσιάζω it. anunziare», 37 «κονφορτιάζω, it. confortare», 39 «κουλιάζω, it. colare», 74 πρεζεντιάζω it. presentare», Φοβούμεθα ὅμως ὅτι οἱ ἐλλογιμώτατοι οὗτοι ἄνδρες παρεῖδον τὰ ἑξῆς γεγονότα· α´) ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν ῥημάτων τούτων εὑρίσκονται ἤδη ἐν ταῖς Ἀσίζαις, ὧν τὸ ἑλληνικὸν κείμενον θεωρεῖται συνταχθὲν «περὶ τὴν ΙΓ´ ἑκατονταετηρίδα» (Σάθα, προλόγου σ. ϛη´), δηλ. πρὶν ἢ πατήσῃ ποὺς ἰταλικὸς ἐπὶ τῆς Κύπρου, β´) ὅτι αἱ ῥίζαι τινῶν εἶναι πολὺ ἐγγύτεραι πρὸς τὸν γαλλικὸν τύπον, λ. χ. τὸ κουλιάζω πρὸς τὸ coul-er ἢ πρὸς τὸ colare, τὸ σπιάζω πρὸς τὸ espier ἢ πρὸς τὸ speggiare, καὶ γ´ ὅτι ἡ κατάληξις -ιάζω εἶναι χαρακτηριστική· τὸ στιμιάζω λ. χ. ὑπὸ τῶν Κρητῶν, οἵτινες παρέλαβον αὐτὸ παρὰ τῶν Βενετῶν, λέγεται «στιμάρω» (Meyer 85) κανονικώτατα ἐκ τοῦ stimare· τὸ contentare λέγεται «κοντεντάρω» ἐν Σύρῳ (40), ἀλλ' ἐν Κύπρῳ ἐλέγετο κοντεντιάζω· αὐτοὶ οἱ Κύ-

πριοι λέγουσι τραττάρω τὸ trattare. Νομίζομεν λοιπὸν ὅτι τὸ -ιάζω προῆλθεν ἐκ τοῦ τελικοῦ s τῶν προσώπων τοῦ γαλλικοῦ ῥήματος, ἅπερ, ὡς εἴδομεν, προὐφέρετο τότε ὡς ζ. Ἐφόσον οἱ Κύπριοι ἤκουον κλινόμενον γαλλιστὶ presentez λ. χ., ἔλεγον, ὡς ἀνωτέρω, πρεζεντιάζω (πρβλ. διάταγμα τοῦ 1468, Μαρτίου 4, παρὰ Mas Latrie, τομ. Γ', μετατυπωθὲν παρὰ Σακελλ. Β' 4). Ἀλλ' ὅτε πλέον ἡ γαλλικὴ φωνὴ κατεζοφώθη ἐν τῇ γλωσσικῇ συνειδήσει τῶν Κυπρίων, ὁ προηγούμενος Κοσινίτζης Θεόκλητος ὁ Κύπριος ἔγραφεν ἀπὸ Ἰουλίου 1632 «πρεζενταριστῶ» (Τουρκοκρατουμένῃ Ἑλλάδι. Ἀθήνησι 1869 σ. 193). Οὗτος ὁ τύπος ἦτο ὁ ἀληθῶς ἰταλικός.

Παρατρέχοντες ἤδη λέξεις τινάς, εὐχρήστους ἐπὶ τῶν φραγκικῶν χρόνων ἐν Κύπρῳ, κειμένας δὲ παρὰ τοῖς χρονογράφοις καὶ σῳζομένας καὶ σήμερον, καίτοι μὴ γαλλικὰς τὴν καταγωγήν, ὡς λ. χ. τὸ κοινότατον χανούτιν, χανουτάρις ἤδη ἐν Ἀσ 242, 25 καὶ ἄλλας, πλασθείσας ἐκ ῥίζης γαλλικῆς, ὡς τὸ ἤδη παρὰ Μχ. 91, πιντώννω, ὅπου ὑπόκειται τὸ pinte, διότι λέγεται πιντώννω τὸ νερὸν γιὰ νὰ λουσθῶ», ἤτοι χέω καὶ ἄλλο θερμὸν ἢ ψυχρόν, ἔπειτα δὲ «ἐπίντωσα του τα κ' ἐγινῆκαν δέκα» καὶ τέλος «πιντώνω τὴν κλωστὴν» (Σακ. Β', 733), — τὸ πενιάζω, πενιάζω σε νὰ μὲν περάσῃς ποδά, ἤτοι σὲ καθιστῶ ὑπεύθυνον, ἂν τὸ κάμῃς, ὅπου ὑπόκειται τὸ peine, ποινή, ὅπερ ὑπὸ τῶν χρονογράφων μεταγράφεται παίνα, κακῶς ἑρμηνευόμενον ὑπὸ τοῦ Σάθα σ. 623 «ἔπαρσις»· πρβ. Μχ. 190, 219, 224 «εἶχαν πέναν χιλιάδες ρ'», σπεύδομεν νὰ προσθέσωμεν τὸ ἐν ἐν τῷ δημ. στίχῳ ἐπίρρημα τραβὲρς

«μ' ἕναμ μαχαίριμ μουττωτόν, **τραβὲρς** ἀκονισμένον»

ἤδη ἐν ταῖς Ἀσίζαις 430, 6 «τοῦ πλάτου, τὸ λέγεται τραβὲρς» καὶ τὸ ἀλατουρέ, λεγόμενον ὑπὸ τῶν Μεσαριτῶν, οὐ μόνον ἐπὶ συνεχοῦς ἱππασίας ἀλλὰ καὶ ἐπὶ συχνῆς ἐπαναλήψεως, ἔπκιασεν το ἀλατουρέ, ἤτοι προφανῶς à la durée.

Πασῶν ὅμως τῶν λέξεων, ἃς κατέλιπεν ἐν Κύπρῳ ἡ Λουσινιανὴ δυναστεία, μονιμώταται ὑπῆρξαν βαπτιστικά τινα ὀνόματα, ἄγνωστα σχεδὸν ἀλλαχοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ, — δηλ. Λοΐζος, Πκέρος, Ντζένιος, Στίνης, Ντορζῆς, Φραντζῆς, Τουμάζος, Ἀννέζα, Βαλεντοῦ κτλ.

Καὶ τὸ μὲν Λοΐζος σύνηθες πρὸ πάντων εἰς τὴν Μαραθάσαν λέγεται καὶ ὑποκοριστικῶς Λοϊζῆς καὶ μεγεθυντικῶς Λόιζος καὶ Λοϊζιᾶς, ἐγέννησε δὲ καὶ πολλῶν ἐπώνυμα Λοϊζίδης. Εἶναι δὲ τοῦτο τὸ Louis μεθ' ἑλληνικῆς καταλήξεως, ἤτοι τὸ Λοῆς τῶν χρονογράφων, ὅπερ οὗτοι γράφουσι δῆθεν ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον καὶ «Λογῆς»· παρὰ Βουστρωνίῳ (Σάθα σ. 442—49) ἐπαναλαμβάνεται «ρὲ Λοῆς» μετὰ τῆς ἐξ ἄλλου κώδικος ὑποσημειώσεως τοῦ ἐκδότου «Λογῆς». Ὁ Μαχαιρᾶς γράφει καὶ «μαγίου» ἀντὶ Μαΐου σ. 74 καὶ «ἀκουγὴν» ἀντὶ ἀκουὴν σ. 175 καὶ «λαγικοὶ» ἀντὶ λαϊκοὶ σ. 326 καὶ πολλὰ παρόμοια. Τὰς γραφὰς ταύτας ἔλαβε σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν ὁ Meyer ἐν τῇ ἰταλικῇ αὐτοῦ πραγματείᾳ «Il dialetto delle cronache di Cipro . . .» τῇ δημοσιευθείσῃ ἐν τῇ Rivista di Filologia t. IV, διαλαμβάνων δὲ περὶ τοῦ γ, παραβάλλει ταύτας ἀτόπως πρὸς τὸ «πγοιά, παρασκευγή, θγειοῦδες». Ἀλλ' ὅτι εἶναι μόνον ἁπλᾶ συμπληρώματα τῆς ἀμαθείας τῶν γραφόντων (πρβλ. καὶ τὰ τῶν λαλούντων, ἐν Ἀθηνᾷ Ϛ' 151), ἀρκεῖ ν' ἀποδείξῃ ὁ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Χριστοδούλου ἀπὸ Ὀκτωβρ. 1609 (Τουρκ. Ἑλλάδι σ. 192) πρωτονοτάριος, ὁ ὑπογραφόμενος κομψότερον «ΜιχαΓΙλης». Οὕτω καὶ ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν συνδραμόντων εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Κυπριανοῦ (σ. 404) ἦσαν «Ὁ κὺρ Λογιζῆς κρασούδι, ὁ κὺρ Λογιζῆς Πογιατζῆς» καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ἀποδεικνύοντες πόσον ἦτο συχνὸν τὸ ὄνομα. Μεταξὺ τῶν «Ἡρώων . . . ὅπου ἐβγήκασιν ἀπὸ τὸ νησὶν τῆς Κύπρου» καὶ οὓς ἀπηθανάτισεν ὁ Νεόφυτος Ῥοδινὸς ἦτο καὶ ὁ «Λουΐζιος Ροῦσος... ἀποθανὼν εἰς τὴν Καλαβρίαν 1642» (παρὰ Κυπριανῷ σ. 361).

Τὸ δὲ Πκέρος λέγεται καὶ μεθ' ἑλληνικοῦ ὑποκορισμοῦ Πκερῆς καὶ Πκεράκις καὶ μετὰ φραγκικοῦ Πκερέττος (πρβ. Λιονέττος, ὁ Λουσινιανὸς βασιλεὺς τῆς Ἀρμενίας Λέων, Κυπριανοῦ σ. 159), ὑπάρχει δὲ καὶ γνώριμος οἶκος Πιερίδης. Διετέλεσε δὲ συνηθέστατον τὸ ὄνομα ὡς διάφορον τοῦ Πέτρος. Πλὴν τῶν δύο ῥηγῶν «ρὲ Πιὲρ» καλουμένων, τοῦ α' (1358-1369), καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ β' (1369-1382), τοῦ δολοφονηθέντος, εὑρίσκομεν πλείστους ἄλλους παρὰ τοῖς χρονογράφοις· Μχ. 353, ὁ φρὰ Πιέρος, 381, σὶρ Πιὲρ Βερνιέτ, Βουστρ. 447 σὶρ Πιὲρ Πιλιστρῆν, 453 μισὲρ Πιὲρ Ἀποδοχάτορα, 543 τὸν μισὲρ Πιέρο Γούρκν. Παρατηρητέον δὲ ὅτι πάντες γράφονται δι' ἑνὸς ρ, ἐνῷ σήμερον τὸ ὄνομα Pierre γράφεται διὰ δύο

rr ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἠδύνατο δέ τις μετὰ τὰ λεχθέντα περὶ τοῦ φαρρᾶς, περρούνιν καὶ καρρούνιν νὰ περιμένῃ διπλῆν καὶ τοῦ ρ τούτου προφοράν. Ἀλλ' ἂν στραφῶμεν καὶ εἰς τὰ νομίσματα τῶν δύο ῥηθέντων βασιλέων, βλέπομεν ἐφ' ἁπάντων r ἁπλοῦν. PIERE ROI (Πρβ. Π. Λάμπρου, Ἀνέκδοτα νομίσματα τῶν Μεσαιωνικῶν βασιλέων τῆς Κύπρου, ἐν Ἀθήναις 1876 σ. 30). Συνυπῆρχε δὲ καὶ τότε τὸ ὄνομα Πέτρος, Βουστρ. 467, 537 κλ., ἀλλ' οὐδεὶς Πέτρος εἶναι σὲρ ἢ μισέρ, οὐδεὶς δὲ σὶρ λέγεται Πέτρος. Διὸ ὁ Κυπριανὸς (σ. 158), ὅστις μεταγράφει ἐξ ἰταλικῶν πηγῶν, καὶ οἱ μετ' αὐτὸν καλοῦντες Πέτρους τοὺς ῥῆγας, ἐθόλωσαν τὴν κυπριακὴν παράδοσιν. Διέστρεψαν ἐπίσης αὐτὴν ἀναγορεύοντες «βασιλεῖς» τοὺς Λουσινιανούς· διότι οὐδέποτε ὁ κυπριακὸς λαὸς ἔστερξε ν' ἀπονείμῃ βασιλικὴν εἰς τοὺς ἡγεμόνας αὐτοῦ ἐπωνυμίαν, φυλάττων ὡς ἱερὸν τὸ «βασιλεὺς» διὰ τοὺς ὁμοφύλους αὐτοκράτορας, λ. χ. ὁ Μαχαιρᾶς σ. 227, λέγει ἁπλῶς «ὥρισεν ὁ ῥήγας καὶ ἀνοῖξαν τὰ χαρτιὰ τοῦ βασιλέως» νομίζων ὅλως περιττὸν νὰ διασαφήσῃ «ὁ ῥήγας τῆς Κύπρου» καὶ τοῦ «βασιλέως τῆς Κωνσταντινούπολης», ἐν σ. 225 λέγει «ἔλαχεν ἡ βασίλισσα εἰς τὴν Κύπρον» καὶ μετέπειτα διηγεῖται «ἡ ὁποίγα ἦτο ἡ κυρὰ Μαργαρίτα Λουζουνία . . γυναῖκα τοῦ κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Κατακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως τοῦ Μορεός». Μόνον οἱ μνημονεύοντες τῶν περὶ τοῦ τίτλου τούτου ἐρίδων Θεοδώρου τοῦ Ἀγγέλου, καὶ Ἰωάννου Δούκα τοῦ Βατάτζη δύνανται νὰ κατανοήσωσιν ὁπόσην ἀφοσίωσιν εἰς τὸ κοινὸν τοῦ ἔθνους ἰδεῶδες ἐνέφαινεν ἡ σταθερὰ διάκρισις αὕτη τῶν Κυπρίων.

Μετὰ τῶν «ῥηγατικῶν» τούτων ὀνομάτων, ἅτινα διεδόθησαν ἐν Κύπρῳ, καθὼς τὸ Ὄθων, τὸ Ἀμαλία καὶ τὸ Ὄλγα ἐν Ἑλλάδι, τάσσεται καὶ τὸ σπανίζον ἤδη Ντζένιος. Οὕτω δὲ ὠνόμαζον οἱ Κύπριοι τὸν ἀπὸ τοῦ 1398-1432 ἄρξαντα ῥῆγά των Ἰανόν, γραφόμενον ἐπὶ τῶν νομισμάτων IANVS. PAR LA GRACE. DE. DIE. ROI (Λάμπρου, ἔνθ' ἀν. σ. 35). Ὁ Κυπριανὸς μεταγράφει (σ. 197) «Γιάννος» ἢ «Γιάνος». Ἀλλ' ὁ Μαχαιρᾶς (σ. 375 κέξ.) λέγει διαρκῶς αὐτὸν «ρὲ Τζενίους», σύγχρονον δ' εὐγενῆ (σ. 408) «ὁ Τζένιος τὶ Μουντολὴφ» καὶ παρὰ Βουστρ. 476 «ὁ Τζένιος». Μεταξὺ τῶν ἐν Λάρνακι συνδρομητῶν τοῦ Κυπριανοῦ (σ. 405) ἦτο «ὁ Χ''.

Τζένιος Νικολάου», ἐκεῖ δὲ ἀκούεται καὶ σήμερον τὸ ὄνομα, ἔτι δὲ εἰς τὸ Ἀναβαρκὸν τῆς Πάφου καὶ τὴν Βάσαν.

Ἐν Λάρνακι λέγεται καὶ τὸ Στίνης, προσπῖπτον κατ' ἀρχὰς παραδόξως. Ἀλλ' οἱ γινώσκοντες τὸν παρὰ Μαχαιρᾷ 202 «σὶρ Στιένην» εὐκόλως ἐνθυμοῦνται τὸ E(s)tienne.

Καὶ τὸ Φραντζῆς ἀκούεται σπανίως ἐν Λευκωσίᾳ, ἀλλὰ διακρίνεται τοῦ Φραντζέσκος. Παρὰ τῷ Βουστρωνίῳ σ. 448 ἀναφέρεται «ὁ μισὲρ Φραντζὲς τὲ Μουντολήφ», σ. 464, «τοῦ Φραντζῆ» καὶ πληρέστερον ἐν σ. 483 λέγει «Φραντζόζην» προδήλως τὸν François.

Τὸ δὲ Ντζορζῆς ἐλησμονήθη πλέον μεταξὺ τῶν πολιτῶν, ἀλλ' οὐχὶ ὀλίγοι χωρικοὶ οὕτως ἐβαπτίσθησαν. Εἰς τὸν Πύργον τῆς Λεμεσοῦ λέγεται ἁπλούστερον Ντορζῆς, (Ἀθηνᾶς ϛ' 151), ὁ δὲ Μαχαιρᾶς γράφει ποικίλως, σ. 392 «ὁ σὶρ Τζόρτζε», 400 «ὁ Τζόρτζες», 402 «τὸν Τζορτζοῦν», 232 «τὸν Τζορτζῆν», ὃν ἔπειτα λέγει «Τζόρτζους». Οὕτω δέ, φαίνεται, ὠνομάζοντο οἱ Δυτικοί, διότι ὁ χρονογράφος ἀναφέρει καὶ Γεωργίους· σ. 392 «μιὰ χριστιανὴ εἶχεν ἕναν υἱόν.. ὀνόματι Γεώργιον» καὶ 407 «τὸν Γεώργιον τὸν Κορόμηλου, τὸν μάγειρόν του».

Τὸ Τουμάζος ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὡς ἰταλικόν· ἀλλ' ἤδη ἐπὶ τῆς κατὰ τῆς Ἀλεξανδρείας προσβολῆς τοῦ 1365 ἐπιβαίνουσι τοῦ Κυπριακοῦ στόλου πλεῖστοι Τουμάς· Μχ. 126, «ὁ σὶρ Τουμᾶς Τιβερνῆ», 127 «ὁ σὶρ Τουμᾶς Ταντιότζε, 131 «ὁ σὶρ Τουμᾶς Ἄρα», 202 «ὁ σὶρ Τουμᾶς Τερρᾶς» καὶ ἄλλοι σέρ. Παρὰ Βουστρ. 518 μετὰ τοῦ κοντοσταύλη ἀπέρχεται «ὁ Τουμάζο Φικάρδος». Σήμερον ἀγρόται μόνον ὀνομάζονται Τουμάζοι καὶ Χακητουμάζοι.

Θηλυκὸν δὲ ὄνομα συνηθέστατον ἐσώθη τὸ Ἀννέζα, Ἀννεζοῦ. Εἶναι δὲ τοῦτο τὸ Agnès, ὡς ἐκαλεῖτο μία τῶν κορῶν τοῦ ῥηγὸς Ἀμαλρίχου καὶ τῆς Τζίβας. Κυπρ. 123 «ἀφῆκε τρεῖς θυγατέρας βοργονίαν, χελουβὴν καὶ Ἀγνέζαν». Ὁ Μαχαιρᾶς, 403 γράφει πιστότερον «τὸν υἱὸν τοῦ ῥηγός.. καὶ τὴν ἀδελφήν του τὴν Ἄνναν, καὶ τὴν κυρὰν τὴν Ἀννὲς τὴν ἀδελφήν του». Τὰ τελικὰ *s* τοῦ *Louis*, τοῦ *Thomas* καὶ τοῦ *Agnès*, προφερόμενα, καθὼς εἴδομεν, ὡς ζ, προσείλκυσαν τὰς ἑλληνικὰς καταλήξεις Λοΐζ-ος, Τουμάζ-ος, Ἀννέζ-α.

Σπάνια δὲ ὀνόματα εἶναι τὰ σύστοιχα, ἀρσενικὸν καὶ θηλυκόν, Βα-

λιαντῆς (ἐν Τρυπημένῳ) καὶ Βαλιαντίνα, Βαλεντοῦ (ἐν Λευκωσίᾳ), Βιολάντη (ἐν Λεμεσῷ) καὶ τέλος Παλεττοῦ (ἐν Πάφῳ καὶ Ῥιζοκαρπάσῳ). Ὀνομαστὴ ἐν τῇ Κυπριακῇ ἱστορίᾳ ἦτο ἡ σύζυγος τοῦ ῥηγὸς Πιέρου τοῦ β΄ Βαλιεντίνα ἢ Βαλιαντίνα «ἡ ποία, κατὰ τὸν Μαχαιρᾶν, (σ. 228) ἦτον περίτου πλουσία παρὰ οὔλαις ταῖς ῥήγαιναις», ἐλθοῦσα δὲ εἰς Κύπρον τῷ 1377 «ἔφερεν πολὺν πλοῦτον μετά της, χρυσίον καὶ ἀργύριον καὶ ῥοῦχα . . καὶ πολλοὺς φρονίμους ἄνδρας καὶ καλοπίχεραις ταμιτζέλλαις» (σ. 357).

Ἄλλο ζεῦγος ὀνομάτων εἶναι τὸ Βριώνης καὶ Βριώνα. Ἀμφότερα ἔχουσι τοὺς διαλεκτικοὺς καὶ ὑποκοριστικοὺς τύπους Ῥκωνὶς (Νατὰ) καὶ Βκωνίς, Ῥκωνοῦ καὶ Βκωνοῦ, πίπτοντος ἐκ τοῦ συμπλέγματος δρj ποῦ μὲν τοῦ β, ποῦ δὲ τοῦ ρ (λ.χ. αὔριον-ἄρκον καὶ ἄδκον). Ὑπάρχει δὲ καὶ Ἁγία Βριώνα, ἑορταζομένη τὴν Τρίτην τοῦ Πάσχα εἰς τὰ Μανδριὰ τῆς Πάφου. Περὶ τῆς Ἁγίας ταύτης, ἥτις δὲν ἀναφέρεται οὔτ' ἐν τῷ μεγάλῳ Συναξαριστῇ, οὔτ' ἐν τῷ in folio Καταλόγῳ τῶν Ἁγίων τοῦ Mas Latrie, θὰ διαλάβωμεν ἄλλοτε, πραγματευόμενοι περὶ τῶν ἁγίων τῆς Κύπρου. Ἐνταῦθα παρατηροῦμεν μόνον ὅτι ὁ Σακελλάριος (Κυπρ. Α΄ 107) ἀπατηθεὶς ἐκ τῆς προφορᾶς Ἁγιαδκώνα, μετεβάπτισεν αὐτὴν εἰς «ἁγίαν Αὐγώναν».

Κατόπιν τῶν κυρίων ὀνομάτων ἴσως ἔπρεπε νὰ διαλάβωμεν καὶ περὶ τῶν τοπωνυμιῶν, ἀλλὰ τὸ θέμα τοῦτο, ἕνεκα τοῦ μεγέθους τῆς Κύπρου, ἀπαιτεῖ χωριστὴν διατριβήν, εἶναι δὲ καὶ ὀλισθηρὸν ἐπὶ τοῦ παρόντος. Οἱ φωνητικοὶ κανόνες, οὓς ἐξητάσαμεν, δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς βάσεις τῶν τοιούτων ἐρευνῶν. Ἀλλὰ μόνον ἀφοῦ καταγραφῶσιν ἐπιμελῶς πᾶσαι, αἱ τοποθεσίαι θὰ δυνηθῶμεν νὰ συνδέσωμεν ἀσφαλῶς καὶ ἀγνωστότερα ἱστορικὰ ὀνόματα καὶ γεγονότα μετὰ τῶν κωμῶν καὶ τῶν κοιλάδων, ὅπου νῦν ὑπνώττει δυστυχῶς ἡ ἱστορία (1).

Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μόνων τῶν καταλεχθέντων τετριμμένων λεξειδίων

(1) ΣΗΜ. Ὁ γράφων ἐπιθυμεῖ νὰ ἐκφράσῃ ἀπὸ τοῦδε χάριτας πρὸς τὸν ἔντιμον Διοικητὴν Λάρνακος κ. C. Del. Cobham διὰ τὴν εὐμένειαν, μεθ' ἧς ἐπανειλημμένως εὐηρεστήθη νὰ γράψῃ πρὸς αὐτὸν πολλὰς εἰδήσεις καὶ παραπομπὰς περί τινων τοπωνυμιῶν, ἤτοι τῆς Μεσαρέας, τῆς Ποταμιᾶς, τοῦ Λατούρου, ἀντλῶν ἐκ πλουσίας βιβλιοθήκης καὶ πλουσιωτέρας γλωσσομαθείας. Εἰς τὸν κ. Cobham ἡ Κύπρος ὀφείλει πλὴν ἄλλων διατριβῶν τὴν ἀκριβεστάτην κυπριακὴν Βιβλιογραφίαν, ἣν παρέλαβε καὶ ὁ Κ. Σακελλάριος, καὶ τὰ Excerpta Cypria.

συνάγονται, νομίζομεν, ἱστορικαί τινες νύξεις. Καὶ αὐτὴ ἡ λήθη τῶν ῥημάτων δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἔχει ἕνα λόγον. Ἐνῷ τῷ ὄντι τὰ μὲν αἰσθήματα καὶ αἱ ἰδέαι τῶν ἱπποτῶν συναπέθανον μετὰ τοῦ φραγκικοῦ ῥηγάτου, πολλὰ ὀνόματα τῶν καινοφανῶν, ἰδίᾳ δὲ τῶν στιλπνῶν πραγμάτων, ἅπερ ἐπεδείκνυον οἱ Φράγκοι πομπωδῶς εἰς τοὺς κεχηναίους Ἀνατολίτας, ἐσώθησαν καὶ μετὰ τὴν βενετικὴν καὶ τουρκικὴν ἐπιδρομήν, διότι δὲν ἐπεσκιάσθησαν ὑπ' ἄλλων καινοτέρων, ἐπῆλθε δ' ἔκτοτε ῥαγδαία παρακμή. «Κλειὼ μαντοσύνης... Μοῦσα καὶ ἱστορίης» λέγει τὸ ἐπίγραμμα τῆς Ἀνθολογίας (Dübner, τόμ. Β', 9, 505), ἀλλὰ δὲν ἀπαιτεῖται καὶ μεγάλη μαντική, ὅπως ἐπὶ τῆς λ. περρούνιν οἱονεὶ διακρίνωμεν αὐτὰ τὰ ἴχνη τῶν ἱπποτῶν καὶ τῶν σεργεντῶν (Ἀσ. 72, 5) πατούντων ἐπὶ τοιούτων πετρῶν, ὅπως πηδήσωσιν ἐπὶ τοὺς μεγαλοσώμους αὐτῶν ἵππους, (πρβλ. Ἀντ. Μηλιαράκη, ἱστορίαν τῆς Νικαίας σ. 25). Ἐκείνων τὸ βῆμα ὑπομιμνήσκουσι τὸ πάς, ὁ τρόκκος καὶ τὸ πορτάντον, ὅπως τὴν τροφὴν αὐτῶν ὁ φαρρᾶς, ταῦτα δὲ μετὰ τοῦ φαρκόνιν, τοῦ κούτση, τοῦ ἀρνέρα, τοῦ καρρούνιν καὶ τοῦ ἀλατουρὲ ἐνθυμίζουσι τοὺς χρόνους, καθ' οὓς (Μχ. 178) «οὗλοι οἱ καβαλλάριδες ὁλικὰ καὶ μετὰ χαρᾶς ἐκλουθοῦσαν τοῦ ῥηγός, ὡς γίον ἡ τάξις τοὺς καβαλλάριδες καὶ νὰ περιδιαβάζουν εἰς τὰ κυνηγία». Ἡ τσάμπρα καὶ ἡ λόντζα, ἡ βότα καὶ τὸ βολίκιν, τὸ σέντε καὶ ἡ δράππα, ἡ τσιμινιὰ καὶ ἡ τσαέρα, λέξεις ἤδη πενιχραί, σχεδὸν εἰσάγουσιν εἰς τοὺς πολυτελεῖς θαλάμους τῶν πύργων καὶ τῶν αὐλῶν, ὅπου διῆγον αἱ φιλήδονοι καὶ φιλόδοξοι ῥήγαιναι καὶ αἱ «καῦκαι» τῶν Λουσινιανῶν. Μεταξὺ τῶν «ἀσημοχρυσάφων καὶ τῶν ῥούχων τῶν ταμιτζελλῶν» θὰ ὑπῆρχον τσαΐνες καὶ σπλίγκες καὶ ποῦκλες καὶ καζάκκες καὶ ζυμπούνια καὶ καπούδκια, πιθανῶς δὲ καὶ ῥουκέθκια, ἀναδεικνύοντα ταύτας ἀληθεῖς «κόρες τοῦ τάντζου». Τὸ δὲ τσαντιλέριν καὶ τὸ λιγκρίν, τὸ χανάππιν, ἡ πρότσα, ἡ σκουάλλα καὶ ὁ σιέττος, ἡ σερβέντα καὶ ἡ προβιντζιοῦ, τὸ πεζούνιν καὶ ἡ ζαλατίνα μονονουχὶ ἀναπλάττουσι τὰς «σικελικὰς τραπέζας» τῶν ἀρχόντων, ὅπου πλουσίως ἤστραπτεν ὁ ἄργυρος καὶ ὁ χρυσός. Τέλος τὸ τάτσα καὶ τὸ τίτσιρος καὶ τὸ μίγκης, σωθέντα ὑπὸ τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ, μηνύουσιν ἴσως πόσον ἀγερώχως ἐκαλεῖτο παρὰ τῶν λιπαρῶν ἐκείνων ξένων, οὓς οἱ πάλαι Μεγαρεῖς θὰ ἔλεγον «παχέας»

(Ἡροδότου Ζ´ 156) ὁ δῆμος ὁ δουλοπάροικος, ὁ ἰσχνός, ὁ ῥυπαρὸς καὶ ῥακένδυτος (Κυπριανοῦ σ. θ´). Καὶ νομίζει τις ἀληθῶς πάντα ταῦτα ὡσεὶ ζωντανὰ σχόλια τῆς μελαγχολικῆς ἐκείνης φράσεως τοῦ Μαχαιρᾶ (σ. 91) περὶ δύο νέων ἐν Κύπρῳ, ὅτι «θωρῶντα τοὺς ἐρχομένους ἀπὸ τὴν Δύσιν ὄμορφους καὶ καλούς, ἐνέβην ζήλα εἰς τὴν καρδίαν τους νὰ πάσιν πέρα ... καὶ νὰ γευτοῦν τὴν ξενητειάν, ἡ ποία εἶναι πολλὰ γλυκεῖα εἰς ἐκείνους, ὁποῦ δὲν τὴν ἐγευτῆσαν καὶ πολλὰ πικρὴ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ τὴν εἴδασιν».

Ἐν Κύπρῳ, 1899.

ΣΙΜΟΣ ΜΕΝΑΡΔΟΣ

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ ΕΙΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ

Παρὰ Δημοσθένει ἐν Ἐπιστολῇ Φιλίππου 5 κεῖται:

«Καλλίας τοίνυν ὁ παρ' ὑμῶν στρατηγὸς τὰς μὲν πόλεις τὰς ἐν τῷ Παγασίτῃ κόλπῳ κατοικουμένας ἔλαβεν ἁπάσας, ὑμῖν μὲν ἐνόρκους ἐμοὶ δὲ συμμαχίδας οὔσας, τοὺς δ' εἰς Μακεδονίαν πλέοντας ἐπώλει πάντας πολεμίους κρίνων· καὶ διὰ ταῦθ' ὑμεῖς ἐπῃνεῖτ' αὐτὸν ἐν τοῖς ψηφίσμασιν. ὥστε ἔγωγε ἀπορῶ τί ποτ' ἔσται καινότερον, ἐὰν ὁμολογήσητέ μοι πολεμεῖν· καὶ γὰρ ὅ τ ε φ α ν ε ρ ῶ ς δ ι ε φ ε ρ ό μ ε θ α λῃστὰς ἐξεπέμπετε καὶ τοὺς πλέοντας ὡς ἡμᾶς ἐπωλεῖτε, τοῖς ἐναντίοις ἐβοηθεῖτε, τὴν χώραν μου κακῶς ἐποιεῖτε».

Παντὶ ἐξετάζοντι τὴν ἔννοιαν τοῦ χωρίου δῆλον γίγνεται ὅτι ἐν τῇ φράσει «ὅτε φανερῶς διεφερόμεθα» παρελείφθη ἡ ἄρνησις «οὐ», ἀναγνωστέον δὲ «ὅτ' ο ὐ φανερῶς διεφερόμεθα».

ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ ΜΠΑΡΤ

ΚΡΙΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ ΔΡΑΜΑΤΙΚΟΥΣ

1.

Σοφ. Οἰδ. Τ. 1528-1530.

Ὥστε θνητὸν ὄντα κείνην τὴν τελευταίαν ἰδεῖν
ἡμέραν ἐπισκοποῦντα μηδέν' ὀλβίζειν, πρὶν ἂν
τέρμα τοῦ βίου περάσῃ μηδὲν ἀλγεινὸν παθών.

Ὅτι ἐν τῷ πρώτῳ τῶν στίχων τούτων ὑπάρχει φθορὰ εἶναι προφανές. Καὶ ὁ μὲν Stanley διώρθωσε τὸ ἰδεῖν εἰς ἔδει, ὁ δὲ Nauck πρότεινε τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ἰδεῖν διὰ τοῦ χρεὼν ἢ θέμις. Τὴν πρώτην τῶν διορθώσεων τούτων ὁ Wecklein εἰσήγαγεν εἰς τὸ κείμενον τῆς δευτέρας ἐκδόσεώς του. Ἀλλ' εἰς ἡμᾶς οὐδετέρα τῶν διορθώσεων τούτων φαίνεται ἐπιτυχής· ἡ μὲν τοῦ Nauck, διότι ἄνευ ἀνάγκης ἀπομακρύνεται πολὺ ἀπὸ τῆς παραδόσεως, ἡ δὲ ἑτέρα, διότι ὁ παρατατικὸς ἔδει εἶναι ἀναρμόδιος ἐπὶ γνωμῶν, αἵτινες ἐκφράζουσι τὸ δέον γενέσθαι εἰς ἀεί. Προτείνομεν δὲ τὴν ἑξῆς διόρθωσιν ἀπηλλαγμένην τῶν ῥηθέντων ἐλαττωμάτων·

Ὥστε θνητὸν ὄντα κείνην τὴν τελευταίαν σε δεῖ
ἡμέραν ἐπισκοποῦντα κτλ.

Ὅτι ἐπὶ γνωμῶν γίνεται πολλάκις χρῆσις τοῦ δευτέρου προσώπου εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστόν. Οἱ ἑξῆς στίχοι τοῦ Εὐριπίδου (Ἀνδρομ. 100-102),

χρὴ δ' οὔποτ' εἰπεῖν οὐδέν' ὄλβιον βροτῶν
πρὶν ἂν θανόντος τὴν τελευταίαν ἴδῃς
ὅπως περάσας ἡμέραν ἥξει κάτω,

εἶναι οἱονεὶ παράφρασις τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος στίχων τοῦ Σοφοκλέους. Τὸ αὐτὸ δὲ νόημα ἐκφράζουσι καὶ τὰ ἑξῆς χωρία·

Σοφοκλ. Τραχ. 2-3.

ὡς οὐκ ἂν αἰῶνα ἐκμάθοις βροτῶν, πρὶν ἂν
θάνῃ τις, οὔτ' εἰ χρηστὸς οὔτ' εἴ τῳ κακός.

Εὐριπ. Τρ. 509-510.

τῶν δ' εὐδαιμόνων
μηδένα νομίζετ' εὐτυχεῖν πρὶν ἂν θάνῃ.

2.

Σοφ. Οἰδ. Τ. 971-972.

Τὰ δ' οὖν παρόντα συλλαβὼν θεσπίσματα
κεῖται παρ' Ἅιδῃ Πόλυβος ἄξι' οὐδενός.

Ἡ λέξις παρόντα εἶναι ἐνταῦθα ἀνάρμοστος, διότι πρόκειται περὶ θεσπισμάτων οὐχὶ παρόντων, ἀλλὰ πολὺν χρόνον πρότερον ἐξενεχθέντων. Δι' ὃ ὁ μὲν F. G. Schmidt ἔτρεψε τὸ παρόντα εἰς γέροντα, ὁ δὲ Wecklein εἰς πάροιθεν, ὅπερ καὶ ἡμεῖς ἔχομεν εἰκάσει. Ἀλλ' ὁποτέραν τῶν λέξεων τούτων λάβωμεν, ὁ λόγος φαίνεται ἡμῖν χωλαίνων κατὰ τὴν σύνταξιν καὶ στερούμενος λογικοῦ συνδέσμου: δὲν ἐκφράζεται δηλαδὴ ὅτι τὰ θεσπίσματα εἶνε ἄξια οὐδενὸς ἐπειδὴ (ἢ ἐὰν) ὁ Πόλυβος κεῖται παρ' Ἅιδῃ συλλαβὼν ταῦτα. Τὸ ἐλάττωμα τοῦτο διορθοῦται ἐὰν γραφῇ·

τὰ δ' οὖν πάροιθ' εἰ συλλαβὼν θεσπίσματα
κεῖται παρ' Ἅιδῃ Πόλυβος ἄξι' οὐδενός.

3.

Σοφοκλ. Ἀντιγ. 353.

Καὶ φθέγμα καὶ ἀνεμόεν φρόνημα κτλ.

Ἐν τῷ περιοδικῷ Ἀθηνᾷ, τόμῳ Γ', σελ. 182 καὶ ἐφεξῆς ἐξηνέγκαμεν τὴν γνώμην ὅτι ἀνεμόεν φρόνημα δὲν δύναται νὰ δηλοῖ

ἄλλο τι ἢ τὸν λόγον, τὴν γλῶσσαν. καὶ ὅτι τὸ φθέγμα εἶνε γλώσσημα παρεισφθαρὲν εἰς τὸ κείμενον. Εἰς στήριξιν τῆς γνώμης ἡμῶν ἐκείνης καλὸν θεωροῦμεν νὰ προσθέσωμεν ἐνταῦθα καὶ τὰ ἑξῆς. Ἡ λέξις φθέγμα, ὡς καὶ ἡ λέξις φωνή, δηλοῖ ἦχον οὐ μόνον τὸν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τὸν ὑπὸ τῶν ἀλόγων ζῴων καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀψύχων ἐκφερόμενον. Οὕτω φθέγμα λέγεται καὶ ὁ ὑπὸ τῶν χορδῶν τῶν μουσικῶν ὀργάνων παραγόμενος ἦχος (Πλάτ. Νόμ. 812, D), καὶ ἐπὶ τοῦ ὑπὸ τῆς θύρας κοπτομένης παραγομένου ψόφου (Ἀριστοφ. Πλοῦτ. 1099) καὶ περὶ τῶν φωνῶν τῶν ὀρνίθων (Σοφ. Ἠλεκ. 18, Εὐριπ. Ἑλέν. 753, Ἀριστοφ. Ὄρν. 683). Φθέγγεσθαι λέγεται καὶ περὶ τοῦ ἵππου (Ἡροδ 3, 84-85), καὶ περὶ τοῦ ἀετοῦ (Ξενοφ. Ἀναβ. 6. 1), καὶ περὶ τοῦ ἀλεκτρυόνος (Ἀριστοφ. Ἐκκλ. 391), καὶ περὶ τῶν ἰχθύων (Ἀθήν. 8, 331). Ὅτι δὲ ἁπλῶς ἡ λέξις φθέγμα δὲν δύναται νὰ δηλοῖ τὸν ἀνθρώπινον λόγον δεικνύει καὶ ὁ στίχος 50 τῆς Ἰφιγενείας τῆς ἐν Ταύροις·

φθέγμα δ' ἀνθρώπου λαβεῖν.

Δὲν δυνάμεθα λοιπὸν νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ποιητής, οἷος ὁ Σοφοκλῆς, ὅστις διὰ τοσοῦτον ὡραίων ποιητικῶν περιφράσεων περιγράφει τὰς διαφόρους τοῦ ἀνθρώπου ἐπινοίας, περὶ τῆς μεγίστης πασῶν καὶ τῆς μάλιστα θαυμαστῆς, τοῦ λόγου, τῆς ὑψούσης αὐτὸν τόσον πολὺ ὑπεράνω τῶν λοιπῶν ζῴων, τοῦ κυρίου ὀργάνου τῆς ἀπαύστως προϊούσης αὐτοῦ διανοητικῆς ἀναπτύξεως, ἤθελε κάμει χρῆσιν μιᾶς μόνης λέξεως, καὶ ταύτης οὐ μόνον οὐδὲν τὸ ποιητικὸν ἐνεχούσης, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἄλογα ζῷα καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἄψυχα ὄντα ἀποδιδομένης.

Ἐν τέλει παρατηροῦμεν ὅτι ἀνάλογον ἔκφρασιν τῇ ἀνεμόεν φρόνημα ἔχομεν τὴν παρ' Αἰσχύλῳ (Χοηφ. 195) φωνὴν ἔμφρονα.

4.

Εὐριπίδου Ἰφιγ. Τ. 203-207.

Ἐξ ἀρχᾶς μοι δυσδαίμων
δαίμων τᾶς ματρὸς ζώνας
καὶ νυκτὸς κείνας· ἐξ ἀρχᾶς
λόχιαι στερραὶ παιδείαν
Μοῖραι συντείνουσι θεαί.

Ταῦτα λέγει ἡ Ἰφιγένεια ἐκτραγῳδοῦσα τὴν κακὴν τύχην της. Ἀποδίδει δὲ κατὰ τὸ ἀνωτέρω κείμενον τὰ ἑαυτῆς δυστυχήματα οὐχὶ εἰς ἴδιον δαίμονα, ἀλλ' εἰς τὸν δαίμονα τῆς ζώνης τῆς μητρός της καὶ ἐκείνης τῆς νυκτὸς (τίνος νυκτός;).

Ταῦτα εἰς ἡμᾶς φαίνονται ἄτοπα, καὶ διὰ τοῦτο ὑποπτεύομεν φθορὰν τοῦ κειμένου.

Ἂς ἴδωμεν κατὰ πρῶτον πῶς ἑρμηνεύουσι ταῦτα οἱ δεχόμενοι τὴν παράδοσιν, περιοριζόμενοι εἰς τοὺς νεωτάτους τῶν ἐκδοτῶν Wecklein καὶ Weil.

Ὁ πρῶτος τούτων ἐν ὑποσημειώσει λέγει·

«Das Geschick des Gürtels meiner Mutter, welchen in der Hochzeitsnacht der Vater löste».

Ὁ δὲ Weil·

«Depuis le commencement il a été fatal pour moi le génie qui présidait à l'hymen de ma mère, et à la nuit ou s'accomplit cet hymen; depuis le commencement les Parques qui présidaient à ma naissance (λόχιαι) m'astreignirent à une dure éducation etc.».

Ἀμφότεροι λοιπὸν οἱ ἐκδόται δέχονται τὸ κείμενον ὡς ὀρθῶς ἔχον, καὶ προσπαθοῦσι νὰ δώσωσιν ἑρμηνείαν τινὰ αὐτοῦ. Ἀλλ' αἱ ἑρμηνεῖαι αὗται εἶναι προφανῶς βεβιασμέναι. Ποῦ εὑρίσκεται ὅτι ζώνη μητρὸς σημαίνει τὸν γάμον αὐτῆς; πῶς δὲ νὺξ ἐκείνη δύναται νὰ εἶναι ἡ νὺξ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ γάμου;

Ἡμεῖς πιστεύομεν ὅτι τὸ χωρίον νοσεῖ· εὐτυχῶς δὲ διὰ μικρᾶς μεταβολῆς πᾶσα ἀνωμαλία ἐκλείπει καὶ ὁ νοῦς καθίσταται σαφὴς καὶ ὑγιής. Νομίζομεν δηλαδὴ ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ·

Ἐξ ἀρχᾶς μοι δυσδαίμων
δαίμων, ἐκ ματρὸς ζώνας
καὶ νυκτὸς κείνας, ἐξ ἇς
λόχιαι στερραὶ παιδείαν
Μοῖραι συντείνουσι θεαί.

Ἡ ἡμετέρα διόρθωσις συνίσταται εἰς τὴν ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ τοῦ τᾶς εἰς ἐκ, ἡ δὲ ἐν τῷ τρίτῳ στίχῳ μεταβολὴ τοῦ ἐξ ἀρχᾶς

είς ἐξ ἃς εἶχε προταθῆ ὑπὸ τοῦ Elmsley. Ἑρμηνεύομεν δὲ ὧδε·
« Ἐξ ἀρχῆς ὁ ἐμὸς δαίμων ἐστί μοι δυσμενής, ἐξ αὐτῆς τῆς ζώνης τῆς ἐμῆς μητρὸς (δηλαδὴ ἐξ οὗ ἤμην ἔμβρυον ἐν τῇ γαστρὶ αὐτῆς), καὶ ἐκ τῆς νυκτὸς ἐκείνης, ἐξ ἧς αἱ θεαὶ Μοῖραι ἀσκοῦσιν ἐπὶ τοῦ γεννηθέντος ἀνθρώπου τὴν ἄκαμπτον αὐτῶν κηδεμονίαν».

Τὴν ἀνωτέρω ἑρμηνείαν τῆς φράσεως ἐκ ματρὸς ζώνης στηρίζομεν ἐπὶ τῶν ἑξῆς χωρίων τῶν τραγικῶν.

πῶς γάρ σ' ἔθρεψεν ἐντός, ὦ μιαιφόνε,
ζώνης; (Αἰσχ. Εὐμεν. 607-608).

ἐξ οὗ τέκνων ἤνεγχ' ὑπὸ ζώνης βάρος.
(Χοηφ. 992).

Τοῦτον ποτ' ἔτεκον κἄφερον ζώνης ὕπο·
(Εὐριπ. Ἑκάβ. 762).

Ὁ Ἡσύχιος γράφει· «ζώνη ὁ ὑπὸ τὴν γαστέρα τόπος». Ὀρθῶς δὲ ὁ Musgrave λέγει· «τᾶς ματρὸς ζώνας vertendum: uteri matris», καὶ ὁ Heath «ab utero matris».

Ἀφοῦ λοιπὸν περὶ τῆς κυούσης γυναικὸς λέγεται ὅτι φέρει ὑπὸ ζώνης, τρέφει ἐντὸς ζώνης τὸ ἔμβρυον, τὸ ἐκ ματρὸς ζώνης δύναται νὰ σημαίνῃ «ἐξ οὗ χρόνου ἦν ἐντὸς ἢ ὑπὸ ζώνης», ὅπως τὸ ἐκ σπαργάνων σημαίνει ἐξ οὗ χρόνου τὸ παιδίον ἦν ἐν τοῖς σπαργάνοις.

Περὶ τοῦ προορισμοῦ ἀνθρώπου καὶ πρὸ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ παρ' Εὐριπίδῃ (Φοίν. 1595 καὶ ἐφεξῆς), ἀπαντῶμεν τάδε·

Ὦ Μοῖρ', ἀπ' ἀρχῆς ὥς μ' ἔφυσας ἄθλιον·
ὃν καὶ πρὶν εἰς φῶς μητρὸς ἐκ γονῆς ἐλθεῖν
ἄγονον Ἀπόλλων Λαΐῳ μ' ἐθέσπισε
φονέα γενέσθαι πατρός· ὢ τάλας ἐγώ.

Ὑποπτεύω δὲ ὅτι καὶ ἐνταῦθα ἀντὶ ἐκ γονῆς ὁ ποιητὴς ἔγραψεν ἐκ ζώνης. Διότι τὸ γεννᾶσθαι λέγεται ὑπὸ τῶν ποιητῶν ἔρχεσθαι εἰς φῶς ἐκ τοῦ σκότους τῆς νηδύος, ὡς μαρτυροῦσιν οἱ ἑξῆς τοῦ Αἰσχύλου στίχοι·

Οὐδ' ἐν σκότοισι νηδύος τεθραμμένη (Εὐμ. 665).
φυγόντα μητρόθεν σκότον ('Επτὰ 664).

'Ομοίως καὶ παρὰ Πινδάρῳ ('Ολυμπ. 6, 73-75).

Ἦλθεν δ' ὑπὸ σπλάγχνων ὑπ' ὠδῖνος τ' ἐρατᾶς
Ἴαμος
ἐς φάος αὐτίκα.

Καὶ ἡ Παλαιὰ καὶ ἡ Καινὴ διαθήκη περιέχουσι πλεῖστα παραδείγματα τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἀφ' οὗ χρόνου εὑρίσκεται ἐν τῇ γαστρὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Αἱ φράσεις ἀπὸ μητρός, ἐκ κοιλίας μητρός μου, ἐκ μήτρας, ἀπὸ μήτρας, ἀπὸ κοιλίας μητρός μου, ἐν κοιλίᾳ, πολλάκις ἐπαναλαμβάνονται (ἴδε Ψαλμ. 70, 7. 21, 11. 57, 3. Κριτ. 26, 17. 'Ιερεμ. 1, 5. 'Ησαίας 49, 1 καὶ 48, 8. Παῦλ. πρὸς Γαλ. 1, 15).

Τὴν δὲ τοῦ νυκτὸς κείνας καὶ ἐφεξῆς ἑρμηνείαν στηρίζομεν ἐπὶ τούτου ὅτι λόχιαι Μοῖραι εἶναι προφανῶς αἱ κατὰ τὴν γέννησιν παριστάμεναι.

Ὅτι δὲ αἱ Μοῖραι ἐπιστεύετο ὅτι παρίσταντο κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὅτι τότε ὥριζον τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶσιν εἰς αὐτόν, καὶ ὑπὸ τῶν ποιητῶν καὶ ὑπὸ μνημείων τῆς τέχνης μαρτυρεῖται. Οὕτω παρ' 'Ομήρῳ ('Ιλ. Ψ 127 καὶ 228) λέγεται·

ὕστερον αὖτε τὰ πείσεται ἅσσα οἱ Αἶσα
γεινομένῳ ἐπένησε λίνῳ, ὅτε μιν τέκε μήτηρ.

Καὶ Ω 209-210·

τῷ δ' ὥς ποθι Μοῖρα κραταιὴ
γεινομένῳ ἐπένησε λίνῳ, ὅτε μιν τέκον αὐτή.

Καὶ 'Οδυσ, η 196-197·

πείσεται ἅσσα οἱ αἶσα καὶ κλῶθές τε βαρεῖαι
γιγνομένῳ νήσαντο λίνῳ, ὅτε μιν τέκε μήτηρ.

Παρὰ Πινδάρῳ (Νέμ. 7, 1) λέγεται·

Ἐλείθυια, πάρεδρε Μοιρᾶν βαθυφρόνων,

καὶ Ὀλυμπ. 6, 71·

πραΰμητίν τ' Ἐλείθυιαν παρέστασέν τε Μοίρας.

Ἐπὶ τεμαχίου σαρκοφάγου εὑρισκομένης ἐν τῷ Museo Pio Clem. (4 tav. 34) παρίστανται ἀνάγλυπτοι ἐκ δεξιῶν μὲν ὁ Προμηθεὺς ὡς πλάστης τοῦ ἀνθρώπου, ἐν τῷ μέσῳ ὁ Ἑρμῆς φέρων τὴν ψυχὴν πρὸς αὐτόν, καὶ ἐξ ἀριστερῶν αἱ τρεῖς μοῖραι Κλωθώ, Λάχεσις καὶ Ἄτροπος. Ὁ νοῦς δὲ τῆς ὅλης παραστάσεως εἶναι ὅτι εὐθὺς ὡς ἡ ψυχὴ εἰσέλθῃ εἰς τὸ σῶμα τοῦ γεννωμένου βρέφους αἱ Μοῖραι ὁρίζουσι τὰ κατὰ τὸν βίον αὐτοῦ. Ὁ αὐτὸς δὲ νοῦς ὑπόκειται καὶ εἰς δύο ἄλλας παραστάσεις ἐπὶ δύο σαρκοφάγων, ὧν ἡ μὲν εὑρίσκεται ἐν Museo Cap. (4 tav. 24), ἡ δὲ παρὰ Müller-Wieseler (2. 281).

Καὶ παρ' ἡμῖν δὲ τοῖς νεωτέροις Ἕλλησι σῴζεται ἡ παράδοσις ὅτι κατὰ τὴν πρώτην νύκτα τῆς γεννήσεως ἀνθρώπου συνερχόμεναι αἱ Μοῖραι εἰς τὸν θάλαμον τῆς λεχοῦς ὁρίζουσι τὰ κατὰ τὸν βίον τοῦ γεννηθέντος, μοιραίνουσι τὸ παιδί. Διὰ τοῦτο δὲ παρατίθενται ὑπὸ τῶν ἁπλουστέρων παρὰ τῇ λεχοῖ ἐπὶ τραπέζης γλυκίσματα ἢ ἁπλῶς μέλι, ὅπως αἱ Μοῖραι γευσάμεναι γένωνται εὐμενεῖς.

5.

Εὐρ. Ἰφιγ. Ταυρ. 652-655.

Φεῦ φεῦ, διόλλυσαι
αἰαῖ αἰαῖ
πότερος ὁ μέλλων;

Καὶ οἱ στίχοι οὗτοι εἶναι ἐκ τῶν παρασχόντων πλεῖστα πράγματα εἰς τοὺς ἑρμηνευτὰς καὶ τοὺς κριτικούς. Ὁ Markland μετέβαλε τὸ διόλλυσαι εἰς διόλλυσθαι, ἐπιτυχῶς καθ' ἡμᾶς. Ἀλλ' ἡ ἑρμηνεία αὐτοῦ πόρρω ἀπέχει τοῦ πιθανοῦ. Ἑρμηνεύει δηλαδὴ ὁ Μ. τὸ χωρίον ὧδε·

«Uter ex his magis proprie perire dici potest? ille, qui

restat, jam jam occidendus, an ille, qui abit ab amico separandus? Sane nescio, utrum ex duobus magis defleam».

Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν λοιπὸν ταύτην ὁ χορὸς ἀμφιβάλλει οὐχὶ περὶ τοῦ ὁπότερος θὰ σφαγῇ καὶ ὁπότερος θὰ σωθῇ, ἀλλὰ περὶ τοῦ ὁπότερος εἶναι ὁ δυστυχέστερος, ὁπότερος ὁ μᾶλλον ἀπολλύμενος. Ἀλλὰ τοῦτο ἀντιφάσκει ἄντικρυς πρὸς τὰ ἐν τοῖς ἀμέσως προηγουμένοις στίχοις εἰρημένα, ἐν οἷς τὸν μὲν ἕτερον τῶν νεανιῶν κατωλοφύρετο ὁ χορὸς ὡς μέλλοντα νὰ σφαγῇ (643-645), τὸν δὲ ἐμακάρισεν ὡς μέλλοντα νὰ πατήσῃ τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδος του (647-649). Εἶναι δὲ καὶ ἐναντίον τῆς φύσεως τὸ πρᾶγμα· διότι ναὶ μὲν ὁ ἕτερος τῶν φίλων ἐν τῇ ἐξάψει τῆς λύπης αὐτοῦ ἴσως ἦτο δυνατὸν νὰ εἴπῃ τοιοῦτό τι· ἀλλ' ὁ χορὸς ξένος ὢν πρὸς αὐτοὺς εἶναι ποτὲ δυνατὸν νὰ θεωρῇ τὸ ἀποβάλλειν φίλον ἴσον καὶ δὴ χεῖρον τοῦ θνήσκειν οἰκτρὸν θάνατον; Ἡμεῖς πιστεύομεν ὅτι ὁ Χορὸς ἀμφιβάλλει μόνον περὶ τοῦ ὁπότερος τῶν φίλων θὰ σφαγῇ· διότι δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι δὲν διέκρινεν ἀπ' ἀλλήλων ἀλλὰ συνέχεε τοὺς δύο φίλους, οὓς πρὸ μικροῦ εἶδε κατὰ πρῶτον, τὸν καλούμενον Πυλάδην, καὶ τὸν ἕτερον, οὗ ἠγνοεῖτο τὸ ὄνομα. Δι' ὃ ἀποβλέπων ἐκ διαδοχῆς εἰς ἑκάτερον αὐτῶν λέγει·

ἔτι γὰρ ἀμφίβολα δίδυμα μέμονε φρὴν
σὲ πάρος ἢ σ' ἀναστενάξω γόοις.

Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ παρ' Εὐριπίδῃ ὁρῶμεν τὸν Χορὸν ἀμφιβάλλοντα ἐπὶ τίνα θὰ πέσῃ ἐπικείμενον κακόν. Οὕτως ἐν Φοινίσσαις 1288 ὁ Χορὸς λέγει·

δίδυμα τέκεα πότερος ἄρα πότερον αἱμάξει;

Καὶ ἐν στίχῳ 1295·

πότερον ἄρα νέκυν ὀλόμενον ἀχήσω;

Ἐν τῷ πνεύματι τῆς ἑρμηνείας τοῦ Markland ἐγένοντο διάφοροι διορθώσεις, αἵτινες πᾶσαι εἶναι ἀπορριπτέαι, ἐὰν ἡ ἑρμηνεία ἐκείνη δὲν εἶναι ὀρθή, ὡς ἡμεῖς πιστεύομεν· δι' ὃ καὶ περιττὸν θεωροῦμεν νὰ κάμωμεν μνείαν αὐτῶν. Φρονοῦμεν δὲ ὅτι μόνης τῆς τροπῆς τοῦ

διόλλυσαι εἰς διόλλυσθαι τὸ χωρίον καθίσταται ὑγιές· μόνον δὲ τὸ μέτρον δὲν εἶναι δοχμιακόν, ὅπερ τὸ συνηθέστατον ἐν τοῖς κομμοῖς, ὅπως ἐν τοῖς ἀμέσως ἑπομένοις στίχοις 655-656. Ἀλλ' ἐὰν εἰς τὴν θέσιν τοῦ διπλοῦ αἰαῖ, ὅπερ ἀληθῶς πλεονάζει, τεθῇ τὸ διπλοῦν φεῦ, ἀποτελεῖται ὁ δίμετρος δοχμιακός·

διόλλυσθαι, φεῦ φεῦ, πότερος ὁ μέλλων;

Οὕτω δὲ πάντες οἱ ἀπὸ τοῦ τοῦ 651 μέχρι τοῦ 656 στίχοι γίνονται δοχμιακοί.

Προσθετέον ὅτι τὸν στίχον 651 «ὦ σχέτλιαι πομπαὶ» θεωροῦμεν ὡς ἁρμόζοντα μᾶλλον εἰς τὸν Πυλάδην ἢ εἰς τὸν Χορόν.

6.

Αὐτόθι 670-671.

τὰ γάρ τοι βασιλέων παθήματα
ἴσκον πάντες, ὧν ἐπιστροφή τις ἦν.

Τὴν ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν ὧν οἱ μέν, ὡς Weil, ἀναφέρουσιν εἰς τὴν λέξιν πάντες, οἱ δέ, ὡς ὁ Heath καὶ ὁ Wecklein, εἰς τὴν λέξιν βασιλέων, διαφόρως ἑρμηνεύοντες τὴν λέξιν ἐπιστροφή. Κατὰ τὴν πρώτην τῶν ἑρμηνειῶν «ὧν ἐπιστροφή τις ἦν» σημαίνει «tous ceux qui ont eu quelque commerce avec les hommes, qui sont visités par les etrangers». Κατὰ τὴν ἑτέραν ἑρμηνείαν ἡ φράσις αὕτη σημαίνει «quornm aliqua erat consideratio». Κατὰ ταύτην οἱ βασιλεῖς διακρίνονται εἰς ἀξίους ἐπιστροφῆς (considerationis) καὶ εἰς ἀναξίους· ὅπερ δὲν φαίνεται ἡμῖν ὀρθόν· διότι πάντες οἱ βασιλεῖς ἦσαν ἄξιοι ἐπιστροφῆς, ἐν διαφόροις ἴσως βαθμοῖς. Τὴν ἑτέραν ἑρμηνείαν διστάζομεν νὰ δεχθῶμεν διότι ἡ Ἰφιγένεια εἶχεν ἐρωτήσει οὐχὶ μόνον περὶ βασιλέων ἀλλ' ἐν τοῖς πρώτοις καὶ περὶ τοῦ Κάλχαντος, ὅστις δὲν ἦτο βασιλεύς, ἀλλ' ἁπλῶς μάντις, εἴπερ δέ τις καὶ ἄλλος ἐπιστροφῆς ἄξιος. Τοιοῦτοι δὲ καίτοι μὴ βασιλεῖς ἦσαν ἐν τῷ ὑπὸ τὴν Ἴλιον Ἑλληνικῷ στρατεύματι πλὴν τοῦ Κάλχαντος καὶ ἄλλοι, οἷον Πάτροκλος, ὁ ἄριστος τὴν τοξικὴν Τεῦκρος, καὶ ὁ δεινότατος πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ πυγμαχίᾳ καὶ τὸν δούρειον κατασκευάσας ἵππον

Ἐπειός. Πασῶν τῶν ἐνστάσεων τούτων ἀπαλλασσόμεθα, ἐὰν γράψωμεν·

τὰ γάρ τοι βασιλέων παθήματα
ἴσκον πάντες, ὧν τ' ἐπιστροφή τις ἦν.

Ἑρμηνεύομεν δὲ ὧδε·

«Πάντες γὰρ ἴσκον τὰ παθήματα τῶν βασιλέων καὶ ὧν ἐπιστροφή τις ἦν (δηλαδὴ τῶν 4 ὁπωσδήποτε διακρινομένων».

8.

Φοίνισσαι 208-213.

Ἰόνιον κατὰ πόντον ἐλά-
τᾳ πλεύσασα περιρρύτων
ὑπὲρ ἀκαρπίστων πεδίων
Σικελίας Ζεφύρου πνοαῖς
ἱππεύσαντος ἐν οὐρανῷ
κάλλιστον κελάδημα.

Οἱ στίχοι οὗτοι εἶναι ἐκ τῶν παρασχόντων πλεῖστα πράγματα εἰς τοὺς ἑρμηνευτὰς καὶ τοὺς κριτικούς, καὶ δόντων ἀφορμὴν εἰς οὐκ ὀλίγα παραδοξολογήματα. Δὲν προτιθέμεθα δὲ ἐνταῦθα νὰ ἐξετάσωμεν καὶ νὰ κρίνωμεν πάσας τὰς γενομένας ἑρμηνείας καὶ εἰκασίας. Ἡμεῖς μετὰ τῶν πλείστων ἑρμηνευτῶν δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι ὁ ἐν τοῖς ἀνωτέρω στίχοις Ἰόνιος πόντος εἶναι ἡ μεταξὺ τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἀνατολικῶν τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας θάλασσα, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ παρ' Εὐριπίδῃ καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι ποιηταῖς τε καὶ πεζοῖς καλεῖται ἡ θάλασσα αὕτη· ὅτι τὸ πλοῖον, δι' οὗ αἱ Φοίνισσαι ἔπλευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔπλευσε Ζεφύρου πνοαῖς, καὶ οὐχὶ διὰ κωπηλασίας μόνης, ὥς τινες φρονοῦσι διὰ τὴν ἐναντιότητα τοῦ ἀνέμου τούτου τῷ ἐκ Τύρου εἰς Ἑλλάδα πλῷ. Ἐξηγούμεθα δὲ τὴν φαινομένην ταύτην δυσκολίαν δεχόμενοι ὅτι αἱ Φοίνισσαι παρθένοι ταῦτα λέγουσαι ἀνεφέροντο εἰς τὸ τελευταῖον τοῦ πλοῦ στάδιον, τὸ ἀπὸ τῶν νοτιοδυτικῶν παραλίων τῆς Πελοποννήσου μέχρι τοῦ μυχοῦ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ἔνθα ἀπεβιβάσθησαν, διότι τοῦ

πλοῦ τούτου ὡς προσφάτου διετήρουν ζωηρᾶς ἔτι ἐν τῇ φαντασίᾳ αὐτῶν τὰς ἐντυπώσεις. Ἄλλως δὲ εἶναι ἀπίθανον ἐν πλῷ τοσοῦτον μακρῷ νὰ πνέῃ ὁ αὐτὸς σταθερὸς ἄνεμος. Πιθανώτερον μὲν εἶναι ὅτι μέχρι τῶν νοτίων παραλίων τῆς Πελοποννήσου τὸ πλοῖον ἔπλευσε μὲ βορρᾶν, ὅστις εἶναι ὁ ἐπικρατῶν κατὰ τὸ Λιβυκὸν πέλαγος ἄνεμος ἐν ὥρᾳ θέρους, ὅτε πνέουσιν οἱ ἐτησίαι, ὧν ἡ φορὰ εἶναι βορειοανατολική, περαιτέρω δὲ τὸ πλοῖον εὗρε τὸν Ζέφυρον, ὅστις πάλιν τότε εἶναι ὁ ἐπικρατῶν κατὰ τὸ Ἰόνιον πέλαγος. Σημειωτέον δὲ καὶ τοῦτο ὅτι παρὰ τοῦ ποιητοῦ δὲν ἀπαιτεῖται τοσαύτη ἀκρίβεια, ὅπως μόνον ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τοῦ κυβερνήτου πλοίου δύναταί τις νὰ ἀνεύρῃ.

Ἐπίσης πιστεύομεν μετὰ τῶν ἀρχαίων σχολιαστῶν καὶ τοῦ Εὐσταθίου καὶ πολλῶν τῶν νεωτέρων ὅτι ἀκάρπιστα τῆς Σικελίας πεδία εἶναι τὸ Σικελικὸν πέλαγος, ὅπως ἡ θάλασσα καλεῖται ἀτρύγετος.

Ἡμεῖς προσκόπτομεν εἰς τοὺς δύο τελευταίους στίχους τῆς προκειμένης περικοπῆς καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν φράσιν Ζεφύρου ἱππεύσαντος. Περὶ τούτου οὐδενὸς οὐδεμίαν κριτικὴν παρατήρησιν γιγνώσκομεν· μόνος δὲ ὁ κύριος Δ. Βερναρδάκης ἐν ὑποσημειώσει τοῦ στίχου 212 τῆς ἐκδόσεώς του λέγει· «τὸ δὲ ἱππεύσαντος ἐπὶ ἀνέμων σύνηθες τοῖς ποιηταῖς». Δυστυχῶς ὅμως οὐδεμίαν τούτου φέρει μαρτυρίαν. Ἡμεῖς παρ' οὐδενὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ποιητῶν εὕρομεν ἄνεμον ἱππεύοντα· μόνον παρ' ἑνὶ τῶν Λατίνων ποιητῶν, τῷ Ὁρατίῳ, (4, 4, 44) ἀπαντᾷ τοιοῦτό τι, καὶ τοῦτο ὅμως κατὰ τὸ σχῆμα τὸ καλούμενον ζεῦγμα. Τὸ χωρίον εἶνε τόδε·

et pulcher fugatis
ille dies Latio tenebris
qui primus alma risit adorea
dirus per urbes Afer ut Italas
ceu flamma per taedas vel Eurus
per Siculas equitavit undas.

Τὰ ἐν τοῖς τρισὶ τελευταίοις στίχοις πεζὸς συγγραφεὺς θὰ ἔγραφεν οὕτω· «ut dirus Afer equitavit per urbes Italas ceu flamma per taedas vel Eurus per mare Siculum». Ὁ δὲ γερμανὸς Binder μεταφράζει ἐν στίχοις ὧδε·

als schrekensvoll durch Städte der Italer
der Afer fuhr, wie Gluth durch Kienholtz
oder durch Siculen Fluth der Ostwind.

Ὥστε τὸ ῥῆμα equitavit ἀναφέρεται κυρίως εἰς τὸν Ἀφρικανόν, τουτέστι τοὺς Καρχηδονίους. Ὅταν δύο ἢ περισσότερα ὑποκείμενα ἢ ἀντικείμενα ἀναφέρωνται εἰς ῥῆμα κοινόν, δύναται νὰ συμβῇ νὰ μὴ ἁρμόζωσι πάντα εἰς τοῦτο. Οὕτως ἐν Ἰλιάδι Α 531-533·

ἡ μὲν (Θέτις) ἔπειτα
εἰς ἅλα ἆλτο βαθεῖαν ἀπ' αἰγλήεντος Ὀλύμπου,
Ζεὺς δὲ ἑνὶ πρὸς δῶμα.

Τὸ ῥῆμα ἆλτο ἁρμόζει μόνον εἰς τὴν Θέτιν, διὰ δὲ τὸν Δία εἶναι ἀνάρμοστον, καὶ νοεῖται τὸ ῥῆμα ἔβη.

Ὁμοίως παρ' Αἰσχύλῳ (Προμ. δεσμ. 21-22) λέγεται·

ἵν' οὔτε φωνὴν οὔτε του μορφὴν βροτῶν
ὄψει κτλ.

Εἰς τὸ ῥῆμα ὄψει ἁρμόζει μόνον τὸ ἀντικείμενον μορφὴν οὐχὶ δὲ καὶ τὸ φωνήν. Τὸ πλῆρες θὰ ἦτο «οὔτε του βροτῶν φωνὴν ἀκούσει, οὔτε μορφὴν ὄψει».

Ὁμοίως δὲ ἐν ταῖς ποιητικαῖς παρομοιώσεσι τὸ ῥῆμα, εἰς ὃ ἀναφέρεται τὸ ἕτερον τῶν παρομοιουμένων, δὲν ἁρμόζει καὶ εἰς τὸ ἕτερον, δι' ὃ ἢ τίθεται ἢ νοεῖται ἕτερον ῥῆμα κατάλληλον. Οὕτως ἐν Ἰλ. Ψ 711-713 λέγεται περὶ τῶν παλαιόντων·

ἀγκὰς δ' ἀλλήλων λαβέτην χερσὶ στιβαρῇσιν
ὡς ὅτ' ἀμείβοντες, τούς τε κλυτὸς ἤραρε τέκτων
δώματος ὑψηλοῖο, βίας ἀνέμων ἀλεείνων.

Περὶ τῶν ἀμειβόντων δὲν δύναται βεβαίως νὰ λεχθῇ ὅτι λαμβάνουσιν ἀγκὰς ἀλλήλων.

Ὁμοίως παρὰ Σοφοκλεῖ (Οἰδ. Τ. 371·

τυφλὸς τά τ' ὦτα τόν τε νοῦν τά τ' ὄμματ' εἶ.

Εἶναι δὲ φανερὸν ὅτι μεμονωμένον δὲν θὰ ἐλέγετο τυφλὸς τὰ ὦτα. Φρονοῦμεν λοιπὸν ὅτι κατὰ τὸ σχῆμα τοῦτο, τὸ ὑπὸ τῶν γραμματικῶν ζεῦγμα καλούμενον, καὶ τὸ ῥῆμα equitavit παρ' Ὁρατίῳ ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν φλόγα καὶ εἰς τὸν Εὖρον. Πολὺ δὲ ἀμφιβάλλομεν ὅτι ὁ ποιητὴς ἤθελε κάμει χρῆσιν τοῦ ῥήματος τούτου, ἐὰν ἀπολύτως ἄνευ ζεύγματος ἤθελε νὰ ἐκφράσῃ τὴν ταχεῖαν καὶ καταστρεπτικὴν τῆς φλογὸς διάδοσιν, ἢ τὴν θυελλώδη τοῦ Ζεφύρου πνοήν.

Τὸ ἱππεύειν ἐπὶ ἀνέμων λεγόμενον θεωροῦμεν ἄτοπον, εἴτε κυριολεκτικῶς ἐκλάβωμεν τὴν λέξιν, εἴτε μεταφορικῶς, ὡς σημαίνουσαν ταχεῖαν κίνησιν.

Διότι ἡ τῶν ἀνέμων κίνησις θεωρεῖται ὁμοία τῇ τῶν πτηνῶν, δι' ὃ καὶ καλοῦνται ὑψιπέται (Πινδ. Πύθ, 3, 105), καὶ ὑπὸ τῆς τέχνης παρίστανται φέροντες πτέρυγας. Ἄνεμος λοιπὸν ἐπὶ κέλητος ἢ ἐφ' ἅρματος ὀχούμενος θὰ ἦτό τι τόσον γελοῖον, ὅσον καὶ ἀετὸς ἢ ἱέραξ ποιῶν τὰ αὐτά.

Ἀλλ' οὐδὲ ἵνα παραστήσῃ τὴν μεγάλην τοῦ ἀνέμου ταχύτητα δύναται ὁ ποιητὴς νὰ κάμῃ χρῆσιν τῆς λέξεως ἱππεύειν. Διότι ἵνα ἐξάρωσιν ἰδιότητά τινα οἱ ποιηταὶ παραβάλλουσι τὸ ταύτην ἔχον πρὸς τὸ κεκτημένον αὐτὴν εἰς τὸν ὕψιστον ἢ τοὐλάχιστον εἰς ὑψηλότερον βαθμόν. Οὕτως ἵνα ἐξάρωσι τὴν τόλμην ἀνδρὸς παραβάλλουσιν αὐτὴν πρὸς τὴν τοῦ λέοντος ἢ τοῦ κάπρου ἢ τῆς παρδάλεως, οὐδέποτε ὅμως ἵνα παραστήσωσι τὸ μένος ἑνὸς τῶν θηρίων τούτων παραβάλλουσιν αὐτὰ πρὸς ἄνδρα ἄλκιμον. Ἵνα ἐξαρθῇ ἡ τῶν ἵππων ταχύτης λέγεται περὶ αὐτῶν ὅτι πέτονται, γελοῖον ὅμως θὰ ἦτο νὰ λεχθῇ περὶ πτηνοῦ ὅτι τροχάζει ὡς ἵππος, πολλῷ δ' ἧττον περὶ ἀνέμου. Ὁ Ἀχιλλεὺς παραβάλλεται ὡς πρὸς τὴν ταχύτητα πρὸς ἵππον ἀθλοφόρον (Ἰλ. Χ, 22), οὐδέποτε ὅμως ἵνα παρασταθῇ ἡ μεγάλη ταχύτη- ἵππου παραβάλλεται οὗτος πρὸς ὠκύποδα ἄνδρα, ἀλλὰ πρὸς τὸ θεωρούμενον ταχύτατον τῶν ὄντων, τὸν ἄνεμον. Οὕτως οἱ ἵπποι λέγονται θείειν ἀνέμοισιν ὁμοῖοι (Ἰλ. Κ 435), ἀελλάδες (Σοφ. Οἰδ. Τ. 427), ἀελλοδρόμοι ἴσοι ῥιπῇ Βορέα (Βακχυλ. 5, 39 καὶ 46). Περὶ τῶν ἵππων τοῦ Ἀχιλλέως ἵνα δειχθῇ ἡ μεγάλη αὐτῶν ταχύτης λέγεται (Ἰλ. Π 149 καὶ 150) οὐ μόνον ὅτι ἅμα πνοιῇσι πετέ-

σθην, ἀλλ' ὅτι εἶναι γεννήματα τοῦ ἀνέμου Ζεφύρου καὶ τῆς Ἁρπυίας Ποδάργης, ἀμφοτέρων πτερωτῶν.

Ἀλλὰ καὶ ἀνδρῶν καὶ θεῶν ἵνα ἐξαρθῇ ἡ ταχύτης παραβάλλεται πρὸς τὴν τῶν ἀνέμων. Οὕτως ὁ Εὐριπίδης (Ἰφιγ. Α. 206-207) καλεῖ τὸν Ἀχιλλέα ἰσήνεμον ποδοῖν, καὶ ὁ Βακχυλίδης (6, 13) τὸν ἐν δρόμῳ νικήσαντα προσφωνεῖ ὦ ποδάνεμον τέκος. Ἡ τῶν θεῶν ἄγγελος Ἶρις καλεῖται ποδήνεμος (Ἰλ. Ω 95) καὶ ἀελλόπος (Ἰλ. Θ 409). Τὰ πέδιλα τοῦ Ἑρμοῦ ἔφερον αὐτὸν πετόμενον ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο (Ὀδυσ. ε 45-49), Καὶ ἐν γένει ὑπὸ πάντων τῶν ποιητῶν ἡ ταχύτης ἐξαίρεται διὰ τῆς παραβολῆς πρὸς τὴν τῶν ἀνέμων. Διὰ πάντα ταῦτα τὸ Ζεφύρου ἱππεύσαντος ἐθεωρήσαμεν ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ λεχθῇ ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου, ἀλλ' ὅτι προῆλθεν ἐκ φθορᾶς τοῦ κειμένου. Εἰκάζομεν δὲ ὅτι ὁ ποιητὴς ἔγραψε·

Ζεφύρου πνοαῖς
ἀπύσαντος ἐν οὐρανῷ
κάλλιστον κελάδημα.

Ὅτι τὸ ἠπύω ἢ δωριστὶ ἀπύω λέγεται καὶ περὶ τῶν ἀνέμων ἱκανῶς μαρτυροῦσιν οἱ ἑξῆς τοῦ Ὁμήρου στίχοι (Ἰλ. Ξ 398 καὶ 399)·

Οὔτε ἄνεμος τόσον τε ποτὶ δρυσὶν ὑψικόμισιν
ἠπύει, ὅστε μάλιστα βρέμεται χαλεπαίνων.

Τὸ ἀπύειν λέγεται καὶ ἐπὶ μουσικῶν ὀργάνων. Οὕτως ἐν Ὀδυσ. ρ 270-271.

ἐν δέ τε φόρμιγξ ἠπύει,

Παρὰ δὲ Πινδάρῳ (Ὀλυμ. 5, 19)·

Λυδίοις ἀπύειν ἐν αὐλοῖς.

Τὸ ἀπύειν πολλάκις συνοδεύεται καὶ ὑπὸ αἰτιατικῆς δηλούσης τὸ εἶδος τοῦ ἐκφερομένου ἤχου. Οὕτως Εὐριπ. Ἑκάβ, 154 καὶ 155.

Οἵ 'γὼ μελέα, νί ποτ' ἀπύσω;
ποίαν ἀχώ, ποῖον ὀδυρμόν;

Καὶ ἐν Ἱκέτ. 798-801.

Στεναγμοὺς ὦ ματέρες,
τῶν κατὰ χθονὸς νεκρῶν
ἀύσατ' ἀπύσατ' ἀντίφων' ἐμῶν
στεναγμάτων κλύουσαι.

Κατὰ τὸ ἀπύειν ἠχώ, ὀδυρμόν, στεναγμόν, δύναται νὰ λεχθῇ περὶ ἀνέμου ὅτι ἀπύει κελάδημα, καὶ δὴ περὶ τοῦ Ζεφύρου, ὅστις καλεῖται κελαδεινὸς (Ἰλ. Ψ 208) καὶ κελάδων (Ὀδυσ. Β, 421).

Κατὰ τὴν παραδεδομένην γραφὴν τὸ κάλλιστον κελάδημα μένει μετέωρον· δι' ὃ προυτάθησαν διάφοροι διορθώσεις. Ὁ Βαλκενάριος ἔγραψεν οὖν οὐρανῷ κτλ. ἤτοι ὁ ἐν οὐρανῷ. Ὁ δὲ Musgrave θεωρῶν τὸν Ζέφυρον ἄκρον ἐναντίον τῷ ἀπὸ Τύρου πλῷ, καὶ διὰ τοῦτο μὴ δυνάμενον νὰ κληθῇ κάλλιστον κελάδημα, μετέβαλε τοῦτο εἰς ἄλιστον κελάδημα, inoptatum stridorem, πλάττων τὴν ἀνύπαρκτον λέξιν ἄλιστον κατ' ἀναλογίαν τῶν λέξεων τρίλιστος καὶ πολύλιστος. Ὁ δὲ Κύριος Δ. Βερναρδάκης γράφει·

Ζεφύρου πνοαῖς
ἱππεύσαντος. Ἐν οὐρανῷ
κάλλιστον κελάδημα
πόλεως ἐκπροκριθεῖσ' ἐμᾶς
κ.τ.λ.

Ἡ δὲ ἑρμηνεία, ἣν δίδει εἶναι λίαν βεβιασμένη καὶ παράδοξος.

10

Κυκλωπ

Αὐτόθι 393—395.

Ὀβελοὺς τ' ἄκρους μὲν ἐγκεκαυμένους πυρὶ
ξεστοὺς δὲ δρεπάνῳ γ', ἀλλὰ παλιούρου κλάδῳ,
Αἰτναῖά τε σφαγεῖα πελέκεων γνάθους.

Περὶ τῶν στίχων τούτων ὁ Nauck ἐν ταῖς κριτικαῖς σημειώσεσι τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ λέγει ἁπλῶς «nondum emendati» οὐδεμίαν ἰδίαν εἰκασίαν ἐκφέρων, οὐδὲ διορθώσεως ἄλλου οὐδενὸς μνημονεύων. Ὁ Heath συμφύρει καὶ παραμορφοῖ τοὺς δύο τελευταίους τῶν στίχων τούτων γράφων·

ξεστοὺς δὲ δρεπάνῳ 'ὔκ, ἀλλὰ πελέκεων γνάθοις,
Αἰτναῖα γε σφαγεῖα, παλιούρου κλάδους.

Κατὰ δὲ τὴν διδομένην ὑπ' αὐτοῦ ἑρμηνείαν σφαγεῖα εἶναι αὐτοὶ οἱ ὀβελοί, οὗτοι δὲ ἐξέσθησαν οὐχὶ διὰ δρεπάνου, ἀλλὰ διὰ πελέκεως. Πόσον ἥ τε γενομένη διόρθωσις καὶ ἡ ἑρμηνεία εἶναι ἄτοπος, εἶναι φανερόν, καὶ ἔτι φανερώτερον θὰ γίνῃ ἐκ τῶν ῥηθησομένων.

Τὴν αἰτιατικὴν ὀβελοὺς ὁ Heath θεωρεῖ ἀντικείμενον τοῦ ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχῳ 392 ῥήματος ἐπέζεσεν, ἔνθ' οὐ κάλλιον θεωροῦμεν νὰ γραφῇ ἐπέστησεν. Ἀλλ' ἐπέζεσεν ἢ ἐπέστησε πυρὶ χάλκεον λέβητα καὶ ὀβελοὺς εἶναί τι ἄτοπον. Ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι ὁ στίχος 392 δὲν εὑρίσκεται ἐν τῇ προσηκούσῃ θέσει, πρέπει δὲ νὰ τεθῇ μετὰ τὸν στίχον 385 ἢ καὶ τὸν 395. Τούτου δὲ γενομένου ἡ λέξις ὀβελοὺς εἶναι ἀντικείμενον τοῦ ἐν στίχῳ 390 ῥήματος παρέθετο. Διορθοῦμεν δὲ τὸν στίχον 394, ἐν ᾧ μόνῳ καθ' ἡμᾶς ὑπάρχει μικρὰ φθορά, ὡς ἑξῆς·

ξεστοὺς δὲ δρεπάνῳ τἆλλα παλιούρου κλάδων,

Ἑρμηνεύομεν δὲ τὸ ὅλον χωρίον ὧδε·

(Ὁ κύκλωψ παρέθετο) ὀβελούς τε ἐκ κλάδων παλιούρου, ἐγκεκαυμένους μὲν πυρὶ κατὰ τὰ ἄκρα, ἐξεσμένους δὲ δρεπάνῳ κατὰ τὰ λοιπὰ αὐτῶν μέρη, ἔτι δὲ (παρέθετο) Αἰτναῖα σφαγεῖα (ξεστὰ) γνάθοις πελέκεων.

Ὁ παλίουρος, παλιοῦρι νῦν καλούμενον, εἶναι θάμνος, ὃν συχνὰ εἴδομεν περὶ τὰς Θερμοπύλας, οὗ οἱ κλάδοι ἕνεκα τῆς εὐθύτητος καὶ σκληρότητος δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ὀβελοί, ἀφοῦ ἀποξεσθῶσιν οἱ ἐκ τῶν κλάδων ἐκπεφυκότες ἀκανθώδεις κλῶνες. Ἡ τοιαύτη δὲ ἀπόξεσις γίνεται διὰ μαχαιρίου ἢ δρεπάνου, καὶ οὐχὶ διὰ πελέκεως.

Σφαγεῖα δὲ δὲν ἦσαν ὄργανα σφαγῆς, instrumenta mactandi, ὡς ἐφρόνει ὁ Reiske, οὔτε instrumenta sacrificalia omnis generis, κατὰ τὸν Heath, ἀλλὰ δοχεῖα, εἰς ἃ ἐδέχοντο τὸ αἷμα τῶν σφαζομένων ζῴων.

Ἐν περιγραφῇ θυσίας (Εὐριπ. Ἠλ. 800) λέγεται·

οἱ μὲν σφαγεῖον ἔφερον, οἱ δ' ἦρον κανᾶ.

Καὶ ἐκ τούτου μὲν τοῦ στίχου δὲν ὁρίζεται τὸ σφαγεῖον, ἀλλ' ἐν τοῖς ἑπομένοις στίχοις (810 καὶ ἑφ.) λέγεται·

ἐκ κανοῦ δ' ἑλὼν
Αἴγισθος ὀρθὴν σφαγίδα, μοσχείαν τρίχα
τεμὼν ἐφ' ἁγνὴ πῦρ ἔθηκε δεξιᾷ,
κἄσφαξε . . . μόσχον κτλ.

Ἐκ τούτου καταφαίνεται ὅτι ὄργανον τῆς σφαγῆς ἦτο ἡ σφαγὶς τιθεμένη ἐν κανῷ (ἴδε καὶ Ἰφιγ. Α. 1565-66), καὶ οὐχὶ τὸ σφαγεῖον.

Ἀλλ' οἱ στίχοι 754-756 τῶν Θεσμοφοριαζουσῶν τοῦ Ἀριστοφάνους οὐδεμίαν καταλείπουσιν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς σημασίας τοῦ σφαγείου.

Γυν. Α΄ Οἴμοι τέκνον, δός μοι σφαγεῖον, Μανία,
ἵν' οὖν τό γ' αἷμα τοῦ τέκνου τοὐμοῦ λάβω.
Μνη. Ὕπεχ' αὐτό, χαριοῦμαι γὰρ ἕν γε τοῦτό σοι,

Ὑπολείπεται ἡ ἀπορία διὰ τί τὰ σφαγεῖα καλοῦνται Αἰτναῖα. Τὴν λέξιν δὲν ὑποπτεύομεν ὡς προελθοῦσαν ἐκ φθορᾶς, ὡς ὁ Musgrave, ὅστις ἀπιθάνως ἔτρεψεν αὐτὴν εἰς δινωτά. Ἴσως τὰ σφαγεῖα ἐκλήθησαν Αἰτναῖα ὡς πεποιημένα ἐκ ξύλου δένδρων πεφυκότων ἐπὶ τῆς Αἴτνης, ὡς τὸ δόρυ τοῦ Ἀχιλλέως ἐκαλεῖτο Πηλιὰς μελία.

11.

Βάκχαι 1103-1104.

Τέλος δὲ δρυΐνους συγκεραυνοῦσαι κλάδους
ῥίζας ἀνεσπάρασσον ἀσιδήροις μοχλοῖς.

Ὁ Reisk προσπαθῶν νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸ παραδεδομένον τοῦτο κείμενον λέγει· «συγκεραυνοῦν videtur significare acutum facere». Ἀλλ' ἡ ἑρμηνεία αὕτη εἶναι ὅλως αὐθαίρετος καὶ ἀπαράδεκτος.

Ὁ Pierson εἴκασε συγκραδαίνουσαι ἢ συντριαινοῦσαι. Ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη τῶν λέξεων τούτων εἶναι ὅλως ἀνάρμοστος ἐνταῦθα, περὶ δὲ τῆς δευτέρας ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Musgrave ὅτι «τριαινοῦν est moliendo euertere, nec ullum adhuc exemplum novimus, ubi dicatur aliquis vectem ipsam, cujus auxilio utitur, τριαινοῦν. legendum ni fallor συγκρατύνουσαι».

Οὐδεμία τῶν ἀνωτέρω διορθώσεων εὐαρεστεῖ· δικαίως δὲ ὁ Nauck ἐν τῇ ἐκδόσει αὐτοῦ, οὐδεμιᾶς τούτων ποιεῖται μνείαν καὶ ἀρκεῖται λέγων· «συγκεραυνοῦσαι corruptum».

Ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι ἡ ἑτέρα τῶν εἰκασιῶν τοῦ Pierson συντριαινοῦσαι εἶναι μὲν ἐπιτυχής, ἀλλ' ἄνευ καὶ ἑτέρας μεταβολῆς εἶναι ἀνάρμοστος, ὡς καὶ ὁ Musgrave ἔδειξεν. Διὰ μικρᾶς ὅμως μεταβολῆς γίνεται παραδεκτή. Φρονοῦμεν δηλαδὴ ὅτι γραπτέον·

τέλος δὲ δρυΐνοις συντριαινοῦσαι κλάδοις
ῥίζας ἀνεσπάρασσον ἀσιδήροις μοχλοῖς.

Ἑρμηνεύομεν δὲ ὧδε·

Τέλος δὲ ἀναμοχλεύουσαι (αἱ Βάκχαι) δρυΐνοις κλάδοις, ἀσιδήροις μοχλοῖς, τὰς ῥίζας (τῆς ἐλάτης) ἀνέσπων (αὐτάς).

Ὅτι τριαινοῦν καὶ συντριαινοῦν σημαίνουσιν ἀναμοχλεύειν ἔχομεν μαρτύρια ἐξ αὐτοῦ τοῦ Εὐριπίδου. Οὕτως ἐν στίχοις 347 καὶ 348 τοῦ αὐτοῦ δράματος λέγεται·

Ἐλθὼν δὲ θάκους τοῦδ' ἵν' οἰωνοσκοπεῖ
μοχλοῖς τριαίνου κἀνάτρεψον ἔμπαλιν.

Καὶ Ἡρακλ. μαιν. 943-946.

λάζυσθαι χρεὼν
μοχλοὺς δικέλλας θ', ὡς τὰ Κυκλώπεια βάθρα
φοίνικι κανόνι καὶ τύκοις ἡρμοσμένα
στρεπτῷ σιδήρῳ συντριαινώσω πάλιν.

12.

Ὀρέστης 496-497.

Ἐπεὶ γὰρ ἐξέπνευσεν Ἀγαμέμνων βίον
πληγεὶς θυγατρὸς τῆς ἐμῆς ὑπὲρ κάρα.

Ὁ δεύτερος τῶν στίχων τούτων εἶναι προφανῶς ἐφθαρμένος, διότι τὸ πληγῆναι ὑπὲρ κάρα εἶναί τι φυσικῶς ἀδύνατον· δι' ὃ προὐτάθησαν διάφοροι διορθώσεις. Ὁ Brunk καὶ ὁ Hermann διορθοῦσιν ἢ μᾶλλον διασκευάζουσι τὸν δεύτερον τῶν ἀνωτέρω στίχων ὧδε.

κάρα θυγατρὸς τῆς ἐμῆς πληγεὶς ὕπο.

Ὁ δὲ Heimsoeth,

πληγεὶς γυναικός, τῆς ἐμῆς κόρης, πάρα.

Ὁ δὲ Kirchoff προτείνει,

πληγεὶς ἐμῆς θυγατρὸς ἐκ χειρὸς κάρα.

Αἱ διορθώσεις αὗται λίαν ἀπέχουσιν ἀπὸ τῆς παραδόσεως καὶ μάλιστα ἡ δευτέρα εἶναι ἀνελλήνιστος, διότι ἐν τῷ δοκίμῳ ἑλληνισμῷ δὲν λέγεται πλήττομαι παρά τινος. Εἶναι ὅμως δυνατὸν ἄνευ οὐδεμιᾶς τῶν λέξεων μεταθέσεως, μόνῃ τῇ μεταβολῇ ὀλίγων γραμμάτων, νὰ προέλθῃ στίχος, οὐ μόνον ὑγιής, ἀλλὰ καὶ ἐκφράζων τὸν λόγον, εἰς ὃν ἀπέδιδεν ἡ Κλυταιμνήστρα τὸν φόνον τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς. Εἰκάζομεν δηλαδὴ ὅτι ὁ ποιητὴς ἔγραψε·

πληγεὶς θυγατρὸς ἐξ ἐμῆς ὑπὲρ κόρης.

Ἡ Κλυταιμνήστρα καὶ παρ' Αἰσχύλῳ (Ἀγαμ. 1415 καὶ ἑφ.) καὶ παρὰ Σοφοκλεῖ (Ἠλέκ. 530 καὶ ἑφ.) καὶ παρ' Εὐριπίδῃ (Ἰφιγ. Α. 1183, Ἠλεκ. 1021 καὶ 1066 καὶ ἑφ.) δικαιολογουμένη διὰ τὸν φόνον τοῦ συζύγου αὐτῆς, λέγει ὅτι διέπραξε τὸν φόνον τοῦτον ὡς ποινὴν τῆς ἐν Αὐλίδι θυσίας τῆς θυγατρὸς αὐτῆς Ἰφιγενείας. Εἶναι δὲ φυ-

σικὸν ὅτι ὁ πατὴρ τῆς Κλυταιμνήστρας Τυνδάρεως ἀναφέρων τὴν στυγερὰν τῆς θυγατρός του πρᾶξιν ἵνα κολάσῃ πως τὸ μυσαρὸν αὐτῆς μνημονεύει καὶ τοῦ προκαλέσαντος ταύτην αἰσθήματος, τοῦ μητρικοῦ φίλτρου καὶ τῆς ἐκδικήσεως· ἀλλ' ἵνα μὴ φανῇ οὕτως ἐπιδοκιμάζων τὴν πρᾶξιν, προσθέτει·

αἴσχιστον ἔργον, οὐ γὰρ αἰνέσω ποτέ.

Τὴν προτεινομένην ὑφ' ἡμῶν διόρθωσιν στηρίζει ἡ ἐν στίχῳ 1067 τῆς Ἠλέκτρας τοῦ ἡμετέρου ποιητοῦ ὅλως ὁμοία φράσις·

σκῆψιν προτείνουσ' ὡς ὑπὲρ τέκνου πόσιν
ἔκτεινας.

13.

Ἱκέτιδες 476-478.

Σκέψαι δὲ καὶ μὴ τοῖς ἐμοῖς θυμούμενος
λόγοισιν, ὡς δὴ πόλιν ἐλευθέραν ἔχων,
σφριγῶντ' ἀμείψῃ μῦγον ἐκ βραχιόνων,

Ὁ Musgrave ἑρμηνεύει τὸ ἐκ βραχιόνων ex brachiis, ἤτοι ex virium fiducia. Ὁ δὲ Markland λέγει «κοινῶς ἑρμηνεύεται κακῶς, superbum redas responsum paucioribus prolatum», καθ' ἣν ἑρμηνείαν βραχιόνων θεωρεῖται τὸ συγκριτικὸν τοῦ βραχύς, δηλαδὴ ἴσον τῷ βραχυτέρων. Αὐτὸς δὲ δεχόμενος ὅτι βραχιόνων σημαίνει brachium, συνδέει τὴν λέξιν ταύτην πρὸς τὰ ἑπόμενα στίζων ὧδε·

σφριγῶντ' ἀμείψῃ μῦθον· ἐκ βραχιόνων
ἐλπὶς γάρ ἐστι κάκιστον, ἣ πολλὰς πόλεις κτλ.

Πόσον ἄτοποι εἶναι ἀμφότεροι αἱ ἀνωτέρω ἑρμηνεῖαι περιττὸν θεωροῦμεν νὰ καταδείξωμεν. Ἀλλ' εἰς τοιαῦτα καὶ ἔτι μείζονα ἄτοπα ἀναγκαίως περιπίπτουσιν οἱ ἄγαν τὴν παράδοσιν σεβόμενοι, καὶ πρὸς τὰς ἀναγκαίας καὶ εὐλόγους διορθώσεις ὀκνοῦντες.

Ὁ Hartung διώρθωσε τὸ ἐκ βραχιόνων εἰς ἐν βραχεῖ λόγῳ.

Βραχὺς δὲ λόγος εἶναι ὁ δι' ὀλίγων λέξεων ἐκφερόμενος. Ἀλλ' ὅταν πρόκειται νὰ ἐξενέγκῃ τις λόγον, ἐξ οὗ μεγάλα ἐξαρτῶνται, ἡ βραχύτης ἢ μακρότης αὐτοῦ οὐδεμίαν ἔχει σπουδαιότητα, μεγάλην ὅμως ἔχει σπουδαιότητα ἡ ἐν βραχεῖ ἢ μακρῷ χρόνῳ γινομένη σκέψις, ἐξ ἧς θὰ ὁρισθῇ τίς εἶναι ὁ μᾶλλον συμφέρων ἐν τῇ περιστάσει λόγος. Οὕτως ἐν τῷ Ἱππολύτῳ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ 1322-1324 ἡ Ἄρτεμις λέγει εἰς τὸν Θησέα·

οὐκ ἤλεγξας, οὐ χρόνῳ μακρῷ
σκέψιν παρέσχες, ἀλλὰ θᾶσσον ἢ σ' ἐχρῆν
ἀρὰς ἐφῆκας παιδὶ καὶ κατέκτανες.

Ὁμοίως καὶ ἐν Φοινίσσαις (453-454).

ἐπίσχες, οὔτι τὸ ταχὺ τὴν δίκην ἔχει·
βραδεῖς δὲ μῦθοι πλεῖστον ἀνύουσιν σοφοί.

Διὰ ταῦτα ἡμεῖς προτείνομεν τὴν διόρθωσιν·

σφριγῶντ' ἀμείψῃ μῦθον ἐν βραχεῖ χρόνῳ,

ἥτις καὶ ἐγγυτέρα τῇ παραδόσει εἶναι ἢ ἡ τοῦ Hartung.

14.

Αὐτόθι 594.

593. Καὶ τοῦτ' ἔχων ὄνειδος, ἀρθενὴς μὲν ὢν
- - - μηδὲν κοὐδένων κεκλήσομαι.

Ἡ συμπλήρωσις τοῦ δευτέρου τῶν στίχων τούτων, ἂν καὶ εὔκολος, παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς διορθώσεις πολὺ ἀπομακρυνομένας ἀπὸ τῆς παραδόσεως καὶ παραδόξους.

Οὕτως ὁ μὲν Reiske γράφει·

μηδὲν καὶ οὐδὲν μὴ ἀστὸς ὢν κεκλήσομαι.

Ὁ Heath·

μηδὲν προκόψω κοὐδὲν ὢν κεκλήσομαι.

Ὁ Tyrwitt·

μηδὲν καὶ οὐδὲν οὐδένων κεκλήσομαι.

Ὁ δὲ Hartung λέγων ὅτι ἐπλανήθησαν οἱ ὡς ἀνωτέρω διορθώσαντες, αὐτὸς προτείνει·

καὶ τοῦτ' ἔχων τοὔνειδος, ἀσθενὴς μένων
μηδέν τε κινῶν, οὐδὲν ὢν κεκλήσομαι.

Ὁ Scaliger·

τὸ μηδὲν ὢν κἀξ οὐδένων κεκλήσομαι.

Τέλος ὁ Fr. G. Schmidt γράφει·

ἐγὼ τὸ μηδὲν κοὐδένων κεκλήσομαι.

Ἡ ἀναπλήρωσις αὕτη πιθανωτέρα θὰ ἦτο ἐὰν ἀντὶ τοῦ ἐγὼ ἐγράφετο κἀγώ. Κομψοτέραν ὅμως ἡμεῖς θεωροῦμεν τὴν ἑξῆς·

καὐτὸς τὸ μηδὲν κοὐδένων κεκλήσομαι.

Ἡ ἑρμηνεία εἶναι αὕτη· «ἔχων τὸ ὄνειδος τοῦτο ὅτι εἰμὶ πατρὸς ἐπακτοῦ (οὐχὶ αὐτόχθονος) καὶ νοθογενής, ἐὰν μὲν δὲν ἔχω δύναμιν ἐν τῇ πολιτείᾳ, θὰ λέγεται περὶ ἐμοῦ ὅτι καὶ ἐγὼ αὐτὸς εἶμαι τὸ μηδέν, καὶ οἱ γονεῖς ἐμοῦ ἄσημοι.

15.

Αὐτόθι στίχ. 598-599.

Ὅσοι δὲ χρηστοὶ δυνάμενοί τ' εἶναι σοφοὶ
σιγῶσι κοὐ σπεύδουσιν εἰς τὰ πράγματα.

Ὅτι ἐν τῷ πρώτῳ τῶν στίχων τούτων ὑπάρχει φθορὰ εἶναι προφανές. Καὶ ὁ μὲν Reiske εἰκάζει «δυνάμενοί τ' εἰπεῖν σοφά». Ὁ δὲ Herwerden «δυνάμενοί τ' ὄντες σοφοί». Ὀρθῶς καθ' ἡμᾶς ὁ Her.

ἐκλαμβάνοι τὸ δυνάμενοι ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ δυνατοί, ἰσχύοντες ἐν τῇ πόλει. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ χρηστὸς καὶ δυνάμενος δὲν εἶναι πάντοτε καὶ σοφός, ἡμεῖς εἰκάζομεν ὅτι ὁ ποιητὴς ἔγραφε·

Ὅσοι δὲ χρηστοὶ δυνάμενοί τε καὶ σοφοί.

Τὸ δυνάμενοι ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ἰσχύοντες ἐν τῇ πόλει, εὑρίσκομεν ἐν στίχῳ 879 τοῦ Ὀρέστου·

ἔλεξε δὲ ὑπὸ τοῖς δυναμένοισιν ὧν ἀεὶ
δεχόμεθα κτλ.

Ἴδε καὶ Θουκυδ 6, 39 καὶ Λυσ. ἐπιτάφ. § 12.

16.

Αὐτόθι 602.

Τῶν δ' αὖ λογίων χρωμένων τε τῇ πόλει
εἰς ἀξίωμα βὰς κτλ.

Ὁ στίχος οὗτος εἶναι ἄμετρος, ἡ δὲ φθορὰ φαίνεται ἐγκειμένη ἐν τῇ λέξει λογίων, ἥτις οὐδαμοῦ παρὰ τοῖς τραγικοῖς ἀπαντᾷ.

Ὁ Reiske εἰκάζει·

τῶν δ' αὖ τε λογίων χρωμένων τε τῇ πόλει.

Ὁ Matthiae «τῶν δ' ἐν λόγῳ», καὶ ὁ Badham «τῶν δ' αὖ σοφῶν».

Ἡμεῖς εἰκάζομεν·

τῶν δ' αὖ λεγόντων χρωμένων τε τῇ πόλει.

Λέγοντες εἶναι οἱ συμβουλεύοντες τῇ πόλει τὰ δέοντα γενέσθαι, οἱ ῥήτορες, ὧν τὸ ἀξίωμα καὶ ἡ δύναμις ἐν δημοκρατουμένῃ πόλει εἶναι μεγάλη. Ἡ λέξις λέγοντες ἐν τῇ ἀνωτέρω σημασίᾳ ἀπαντᾷ συχνάκις, ἰδίᾳ παρὰ τοῖς ῥήτορσι· ἴδε Δημοσθ. κατὰ Φιλ. Γ', 121· Ὀλυνθ. Α' 17, Ὀλυνθ. Γ' 34 καὶ 35, κατὰ Φιλ. Α' 53. Ἀριστοφ. Εἰρήν. 635.

17.

Αὐτόθι 601.

οὐχ ἡσυχάζων ἐν πόλει φόβου πλέᾳ.

Δικαίως ὁ Nauck ἐν ταῖς κριτικαῖς αὐτοῦ σημειώσεσι παρατηρεῖ «φόβου suspectum». Ἡμεῖς εἰκάζομεν ὅτι ἀντὶ φόβου γραπτέον φθόνου. Διότι ἐν πάσῃ πολιτείᾳ καὶ μάλιστα τῇ δημοκρατικῇ οἱ ἐν τοῖς ἀξιώμασι φθονοῦνται ὑπὸ τοῦ πλήθους.

18.

Αὐτόθι 105-108.

καθαρὰς θήσομεν ὑγραῖς τε πέδον
ῥανίσιν νοτερόν, πτηνῶν τ' ἀγέλας
αἳ βλάπτουσιν σέμν' ἀναθήματα
τόξοισιν ἐμοῖς φυγάδας θήσομεν.

Περὶ τοῦ πρώτου καὶ τετάρτου τῶν στίχων τούτων ὁ Nauck σημειοῦται· «nondum emendati».

Καθ' ἡμᾶς οἱ στίχοι οὗτοι νοῦν μὲν παρέχουσιν ὑγιᾶ, μόνον δὲ μετρικῶς δὲν εἶναι ἀνεπίληπτοι, διότι ἐν ἀμφοτέροις ὑπάρχει δάκτυλος, ἐν μὲν τῷ 105 ἐν τῇ δευτέρᾳ χώρᾳ τῆς πρώτης διποδίας, ἐν δὲ τῷ 108 τῆς δευτέρας. Ἀλλ' εὐκόλως τὸ πλημμέλημα τοῦτο διορθοῦται καὶ οἱ στίχοι γίνονται ἄμεμπτοι καὶ μετρικῶς ἐὰν γράψωμεν·

θήσω καθαράς, ὑγρόν τε πέδον
. . . .
τόξοισιν ἐμοῖς φυγάδας θήσω.

Καὶ ὁ στίχος 107 δέ, τοῦ ὁποίου ἀμφότεροι οἱ πόδες τῆς δευτέρας διποδίας εἶναι δάκτυλοι, γίνεται μετρικῶς ἄμεμπτος ἐὰν γράψωμεν.

ἀναθήματα σέμν' αἳ βλάπτουσιν.

29.

Αὐτόθι 168-169.

αἱμάξεις, εἰ μὴ πείσει
τὰς καλλιφθόγγους ᾠδάς.

Αἱμάσσειν τὰς καλλιφθόγγους ᾠδὰς εἶναί τι ἄτοπον, ὥστε εἶναι ἀνάγκη διορθώσεως. Ὁ Kirchoff προτείνει τὴν διόρθωσιν αἱμάξω σ' εἰ μὴ παύσεις. Ὁ Nauck γράφει αἰάξεις, ὁ δὲ Wakefield οἰμώξεις. Τὸ ῥῆμα οἰμώζω εὑρίσκομεν καταλληλότερον, ὡς συνήθως λεγόμενον ἐπὶ ἀπειλῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ μέλλων τοῦ οἰμώζω εἶναι οἰμώξομαι, γραπτέον·

οἰμώξει γ', εἰ μὴ πείσει.

20.

Αὐτόθι 1234.

σταγόσι μιγνυμένας φόνῳ.

Τρεπτέον τὸ φόνῳ εἰς φόνου· διότι ἡ φυσικὴ σειρὰ τῶν λέξεων ἀπὸ στίχου 1232 μέχρι 1234 εἶναι καθ' ἡμᾶς ἥδε·

ἐκ σπονδᾶς βοτρύων Διονύσου μιγνυμένας
σταγόσι φόνου θοᾶς ἐχίδνης.

Φόνος δὲ ἐνταῦθα σημαίνει αἷμα.

Ὥστε ἡ ἑρμηνεία τῆς ἀνωτέρω περικοπῆς εἶναι· «ἐξ οἴνου μεμιγμένου σταγόσιν αἵματος ἐχίδνης».

Περὶ τῶν στίχων 1233 καὶ ἐφεξῆς ὁ Nauck σημειοῦται «nondum emendati».

21.

Αὐτόθι 572-575.

πολὺς ταραγμός ἔν τε τοῖς θείοις ἔνι
κἂν τοῖς βροτείοις· ἓν δὲ λυπεῖται μόνον
ὅτ' οὐκ ἄφρων ὢν μάντεων πεισθεὶς λόγοις
ὄλωλεν ὡς ὄλωλε τοῖσιν εἰδόσι.

Περὶ τῶν στίχων 573-575 ὁ Nauck ἁπλῶς λέγει ὅτι εἶναι ἐφθαρμένοι. Ὅσοι δὲ ἐπεχείρησαν διόρθωσιν προσέκοψαν κυρίως εἰς τὴν λέξιν λυπεῖται. Καὶ ὁ μὲν Musgrave εἴκασεν· «ἓν δὲ λείπεται πό-

νος» ὑπαρχούσης καὶ τῆς γραφῆς λείπεται· ὁ Hermann «ἓν δὲ λυπεῖσθαι μόνον»· ὁ Köchly «ἓν δὲ λυπηρὸν μόνον»· ὁ Heinsoeth «ἓν λελάμπρυνται μόνον»· ὁ Δ. Σεμιτέλος «ἓν δεδήλωται μόνον» ἢ «ἓν δ' ὁμολογεῖται μόνον». Ὁ Weil ὀρθῶς λέγει «Ces mots n'offrent pas de sons satisfaisant». Ἄλλοι δὲ ὡς ὁ Kirchoff καὶ ὁ Dindorf μετὰ τοῦ Monk εἰκάζουσιν ὅτι μετὰ τὸν στίχον 573 ἔχουσιν ἐκπέσει τινά. Μόνος ὁ Wecklein προσπαθεῖ νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸ χωρίον ὡς ἔχει. Ἀλλὰ ἥ τε παράδοσις καὶ αἱ προταθεῖσαι διορθώσεις ἔχουσι τὸ ἀσυγχώρητον ὅτι καταλείπουσιν ἄνευ ὑποκειμένου τὴν ἐν τοῖς ἑπομένοις στίχοις πρότασιν «οὐκ ἄφρων ὢν . . . ὄλωλε» κτλ.

Ὁ νοῦς τοῦ χωρίου εἶναι σαφής· θέλει δηλαδὴ ἐνταῦθα ὁ Ὀρέστης νὰ εἴπῃ περὶ ἑαυτοῦ ὅτι πεισθεὶς εἰς τὴν μαντείαν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐφόνευσε τὴν μητέρα του καὶ ὡς ἐκ τούτου περιῆλθεν εἰς ἣν νῦν εὑρίσκεται δεινὴν θέσιν. Θέλει ὅμως νὰ μὴ φανῇ εἰς τὴν Ἰφιγένειαν ὅτι λέγει ταῦτα περὶ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅτι συνέβησαν εἰς ἄλλον τινά. Καθ' ὅμοιον τρόπον ἐν στίχῳ 548 τοῦ αὐτοῦ δράματος ὁ Ὀρέστης λέγει·

τέθνηχ' ὁ τλήμων, πρὸς δ' ἀπώλεσέν τινα;

διὰ τοῦ τινὰ ἐννοῶν ἑαυτόν.

Ὁμοίως ἐν Ἴωνος στίχῳ 330 ἡ Κρέουσα λέγει·

πέπανθέ τις σῇ μητρὶ ταὔτ' ἄλλη γυνή.

ἡ δὲ ἄλλη τις αὕτη γυνὴ ἦτο αὐτὴ ἡ Κρέουσα.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν φρονοῦμεν ὅτι ὁ στίχος 573 δύναται νὰ διορθωθῇ ὧδε·

κἂν τοῖς βροτείοις· ἓν δέ τινα λυπεῖ μόνον.

Οὕτω τὰ πάντα ἔχουσι καλῶς· λέγει δηλαδὴ ὁ Ὀρφεύς· «ἓν δὲ λυπεῖ τινα (ἤτοι ἐμὲ) ὅτι καίτοι ὢν οὐκ ἄφρων, ὅμως πεισθεὶς τοῖς λόγοις τῶν μάντεων ἀπώλετο· ὁ δὲ τρόπος καθ' ὃν ἀπώλετο εἶναι γνωστὸς τοῖς εἰδόσι τὸ πρᾶγμα».

Πιθανῶς ἡ φθορὰ τοῦ κειμένου νὰ προῆλθεν οὕτω· ὁ ἀντιγραφεὺς

ἀντὶ τινα λυπεῖ ἔγραφε λυπεῖ τινα, ὅπερ ἔπειτα μετέπεσεν εἰς τὸ λυπεῖται, τοῦ μέτρου μὴ ἐπιτρέποντος δάκτυλον ἐν τῇ πέμπτῃ χώρα τοῦ ἰαμβικοῦ τριμέτρου.

22.

Αὐτόθι 782.

Τάχ' οὖν ἐρωτῶν σ' εἰς ἄπιστ' ἀφίξομαι.

Τὸν προφανῶς ἐφθαρμένον τοῦτον στίχον διαφόρως ἀπεπειράθησαν νὰ διορθώσωσιν. Ὁ Heimsocht εἴκασε· «τάχ' οὖν ἔροιτ' ἂν πῶς ἄπιστ' ἀπῳχόμην». Ὁ Weil «ταχ' οὖν ἐρωτῶν σ' εἰς ἄπιστ' ἀφίξεται». Ὁ δὲ Wecklein μεταθέτει τὸν στίχον μετὰ τὸν 809 καὶ διορθοῖ·

τάχ' οὖν ἐρωτῶ σ' εἰς ἄπιστ' ἀφίξομαι.

Ὁ δὲ Kichoff,

κλύων, ἐρωτῶν δ' (sive ὡς ἐρωτῶν σ') εἰς ἄπιστ' ἀφικόμην.

Οὐδεμία τῶν διορθώσεων τούτων εὐχρηστεῖ.

Καθ' ἡμᾶς ὁ νοῦς τοῦ ὑπ' ὄψιν στίχου εἶναι ὅδε. Ἡ Ἰφιγένεια εἰς τὸν ἄγνωστον ξένον, ὅστις ἦτο αὐτὸς ὁ ἀδελφός της Ὀρέστης, παραγγέλλει νὰ εἴπῃ εἰς τὸν ἐν Ἄργει ὑποτιθέμενον Ὀρέστην ὅτι ἡ ἀδελφή του εὑρίσκεται ζῶσα ἐν Ταύροις καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν νὰ τὴν μεταστήσῃ ἐκ τῆς βαρβάρου γῆς καὶ νὰ τὴν ἀπαλλάξῃ τῆς σφαγῆς τῶν ξένων. Ἀλλὰ φυσικὸν εἶναι νὰ ἐρωτήσῃ σὲ τὸν ἄγγελον ὁ Ὀρέστης κατὰ τίνα ἀπίστευτον τρόπον ἡ ἐν Αὐλίδι σφαγεῖσα σῴζεται ἤτοι εὑρίσκεται ζῶσα· τότε νὰ τῷ εἴπῃς ὅτι ἡ θεὰ Ἄρτεμις μὲ ἔσωσεν· ἀντιδοῦσα μου ἔλαφον. Κατὰ ταῦτα φρονοῦμεν ὅτι ὁ στίχος διορθωτέος ὧδε·

τάχ' οὖν ἔροιτ' ἂν πῶς ἄπιστα σῴζομαι.

Ὁμοίαν τῇ τάχ' οὖν ἔροιτ' ἂν φράσει εὑρίσκομεν ἐν στίχῳ 184 τῶν Ἱκετίδων τοῦ Εὐριπίδου·

τάχ' οὖν ἂν εἴποις κτλ·

τὸ δὲ ἄπιστ' ἀφίξομαι εὐκόλως δύναται νὰ προῆλθεν ἐκ τοῦ ἄπιστα σῴζομαι.

23.

Ἰφιγ. ἐν Αὐλίδι 452.

τὸ μὴ δακρῦσαι δ' αὖτις αἰδοῦμαι τέλος.

Τὸ ῥῆμα αἰδοῦμαι ἐνταῦθα οὐδόλως ἁρμόζει. Ὁ Dabraeus ἀντικαθιστᾷ αὐτὸ διὰ τοῦ ὑγιᾶ μὲν νοῦν παρέχοντος, ἀλλ' ἀπομακρυνομένου ἀπὸ τῆς παραδόσεως, οὐ σθένω. Ἡμεῖς προσφορωτέραν νομίζομεν τὴν λέξιν ἀδύνατος. Ἡ λέξις ἀδύνατος ἐν τῇ σημασίᾳ ταύτῃ ἀπαντᾷ παρ' Εὐριπίδῃ (Ἴδε Ἀνδρομ. 747, Ἰφιγ. Α 369, Ἡρακλ. μαιν. 56.

24.

Αὐτόθ. 684.

νοτὶς διώκει μ' ὀμμάτων ψαύσαντά σου.

Τὴν λέξιν διώκει θεωρεῖ ὁ Nauck ὕποπτον· ἡμεῖς δὲ θεωροῦμεν αὐτὴν ὅλως ἀκατάλληλον· εἰκάζομεν δὲ ὅτι ὁ ποιητὴς ἔγραψε·

νοτὶς διαίνει μ' ὄμματα ψαύσαντά σου.

25.

Αὐτόθ. 1174.

ὅταν θρόνους τῆς δ' εἰσίδω πάντας κενούς.

ὁ Nauck διορθοῖ·

ὅταν θρόνους μὲν τοὺς τὸ πάρος ἴδω κενούς.

Ἡμεῖς εὑρίσκομεν ὅτι μόνον τὸ πάντας παρέλκει καὶ νομίζομεν γραπτέον·

ὅταν θρόνους τῆς δ' εἰσίδω παιδὸς κενός.

26.

Αὐτόθι 1244.

αἴσθημά τοι
κἂν νηπίοις γε τῶν κακῶν ἐγγίγνεται.

τόν γε θεωροῦμεν ἐνταῦθα ἀνάρμοστον· ἴσως γραπτέον·

κἂν νηπίοισι τῶν κακῶν ἐγγίγνεται.

Αὐτόθι 1255—1256.

Ἐγὼ τά τ' οἰκτρὰ συνετός εἰμι καὶ τὰ μή,
φιλῶν ἐμαυτοῦ τέκνα· μαινοίμην γὰρ ἄν.

Ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν στίχων τούτων ἀντὶ φιλῶν νομίζομεν γραπτέον φιλῶ τ'· διότι ἡ πρὸς τὰ τέκνα ἀγάπη δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ εἶναι συνετὸν τά τε οἰκτρὰ τά τε μή· (τοῦτο ἔχει ἤδη προτείνει ὁ Markland).

27.

Αὐτόθι 1343—1344.

Οὐκ ἐν ἁβρότητι κεῖσαι πρὸς τὰ νῦν πεπτωκότα,
ἀλλὰ μίμν'· οὐ σεμνότητος ἔργον, ἢν δυνώμεθα.

Ὁ Nauck σημειοῦται· «ἢν δυνώμεθα verba corrupta». Δεχόμενοι καὶ ἡμεῖς ὅτι ὑπάρχει φθορὰ εἰκάζομεν ὅτι γραπτέον·

Ἀλλὰ μίμν'· οὐ σεμνότητος ἔργον, ἢν σῳζώμεθα.

Δηλονότι· «Ἡ θέσις σου εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἡ ἁβρότης ἂς τεθῇ κατὰ μέρος· μένε, ἂς παρίδωμεν τὴν σεμνότητα, ἐὰν οὕτω δυνάμεθα νὰ σωθῶμεν.

28

Εὐριπ. Φοίνισσαι 22.

Ἔσπειρεν ἡμῖν παῖδα, καὶ σπείρας βρέφος.

Ἐν πρώτοις σπείρειν βρέφος δὲν δύναται νὰ λεχθῇ, καὶ μάλιστα εὐθὺς μετὰ τὸ ἔσπειρε παῖδα, διὰ τοῦτο πιστεύομεν ὅτι ὑπάρχει ἐνταῦθα φθορά. Νομίζομεν δὲ ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ· «ἔσπειρεν ἡμῖν παῖδα, κἄπειτα βρέφος» τῆς λέξεως κἄπειτα οὐχὶ πολὺ ἀπομακρυνομένης τῆς παραδόσεως.

Ὡσαύτως νομίζομεν ὅτι ἐκ φθορᾶς προῆλθεν ἡ ἐν στίχῳ 25 ἀηδὴς ἐπανάληψις τῆς λέξεως βρέφος, καὶ εἰκάζομεν ὅτι ὁ στίχος οὗτος πρέπει νὰ γραφῇ ὧδε·

δίδωσι βουκόλοισιν ἐκθεῖναι φέρων.

29

Εἶθ' ἥλιος μὲν νύξ τε δουλεύει βροτοῖς,

Ὁ στίχος οὗτος φαίνεται ἡμῖν παρέμβλημα ἀφυοῦς τινος διασκευαστοῦ, διότι ἀντιβαίνει εἰς τὸ σκοπούμενον ὑπὸ τῆς λεγούσης Ἰοκάστης. Αὕτη δηλαδὴ προσπαθεῖ νὰ πείσῃ τοὺς δύο υἱούς της Ἐτεοκλέα καὶ Πολυνείκην νὰ ἀρκεσθῶσιν εἰς τὴν ἴσην διανομὴν τῆς ἀρχῆς, καὶ νὰ μὴ θέλωσι νὰ πλεονεκτῶσιν ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου. Πρὸς τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις φέρει τὸ παράδειγμα τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἡμέρας, αἵτινες ἐξ ἴσου διανέμονται τὸν χρόνον·

νυκτός τ' ἀφεγγὲς βλέφαρον ἡλίου τε φῶς
ἴσον βαδίζει τὸν ἐνιαύσιον κύκλον.
κοὐδέτερον αὐτῶν φθόνον ἔχει νικώμενον.

Μετὰ ταῦτα φυσικώτατα ἔρχεται ὁ στίχος 547 καὶ ἑφεξῆς·

σὺ δ' οὐκ ἀνέξει δώμασιν ἔχειν ἴσον
καὶ τῷ δ' ἀπονέμειν; κᾆτα ποῦ 'στιν ἡ δίκη;

Τίνα πρὸς ταῦτα σχέσιν ἔχει ὅτι ὁ ἥλιος καὶ ἡ νὺξ δουλεύει βροτοῖς (μόνον τοῖς βροτοῖς; διατί οὐχὶ καὶ τοῖς θεοῖς;) Κατὰ τὸν στίχον τοῦτον ἀφοῦ ὁ ἥλιος καὶ ἡ νύξ, θεῖα ὄντα, δουλεύουσι τοῖς βροτοῖς, διατί νὰ μὴ δουλεύῃ καὶ ὁ ἕτερος τῶν ἀδελφῶν τῷ ἑτέρῳ; Διὰ ταῦτα θεωροῦμεν τὸν στίχον τοῦτον ἀνάξιον τοῦ Εὐριπίδου, κατ' ἀκολουθίαν δὲ ἐξοβελιστέον.

Αὐτόθι 746 καὶ 747.

Ετ. θάρσει προκρίνας ἢ φρενῶν εὐβουλίᾳ;
Κρ. ἀμφότερον ἀπολειφθὲν γὰρ οὐδὲν θάτερον.

Περὶ τοῦ δευτέρου τῶν στίχων τούτων τούτων ὁ Nauck ὀρθῶς λέγει ὅτι εἶναι graviter corruptus. Προτείνει δὲ ἀντ' αὐτοῦ τὸν στίχον·

οὐδὲν γὰρ ἕτερον θατέρου λελειμμένον.

ὅστις εἶναι μὲν ἄμεμπτος, ἀλλὰ πλεῖστον ἀπέχει τῆς παραδόσεως. Ἴσως γραπτέον·

ἀμφοῖν· ἓν ἀπολειφθὲν γὰρ οὐδὲν θάτερον.

30.

Αὐτόθι 1304.

σχεδὸν τύχη πέλας φόνου.

Νομίζομεν ὅτι ἀντὶ φόνου γραπτέον φόνος· διότι ἡ ὀρθὴ ἑρμηνεία εἶναι ἥδε· «πλησίον εὑρίσκεται ἡ τύχη (τὸ πεπρωμένον), πλησίον εἶναι ὁ φόνος». Κατὰ τὴν παραδεδομένην γραφὴν ἡ ἑρμηνεία εἶναι· «ἐγγὺς εἶναι ἡ τύχη πλησίον τοῦ φόνου», ἣν ἑρμηνείαν θεωροῦμεν ἄτοπον.

31.

Αὐτόθι 1639-1638.

καὶ παρθενεύου τὴν ἰοῦσαν ἡμέραν
μένουσ', ἐν ᾗ σε λέκτρον Αἵμονος μένει.

Ὁ δεύτερος τῶν στίχων τούτων φαίνεται ἡμῖν οὐ καλῶς ἔχων. Ὁ Κρέων λέγει τῇ Ἀντιγόνῃ νὰ ἄγῃ βίον ἁρμόζοντα παρθένῳ περιμένουσα τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ θὰ γίνῃ ὁ μετὰ τοῦ Αἵμονος γάμος αὐτῆς. Ἀλλ' ὅταν ἔλθῃ ἡ ἡμέρα ἐκείνη, τὸ λέκτρον τοῦ Αἵμονος δὲν θὰ περιμένῃ πλέον τὴν Ἀντιγόνην, ἀλλὰ θὰ δεχθῇ αὐτήν· τὴν περιέμενε δὲ πάσας τὰς ἡμέρας τὰς προηγουμένας τῆς τοῦ γάμου. Τοῦ ἐλαττώματος τούτου ὡς καὶ τῆς ἀηδοῦς ἐπαναλήψεως τῆς λέξεως μένω ἀπαλλάσσεται ὁ στίχος ἐὰν γραφῇ ὧδε·

μένουσ' ἐν ᾗ λέκτρ' Αἵμονός σε δέξεται.

32.

Αὐτόθι 1691 καὶ 1692.

ΟΙΔ. αἰσχρὰ φυγὴ θυγατρὶ σὺν τυφλῷ πατρί.
ΑΝΤ. οὔ, σωφρονούσῃ γ', ἀλλὰ γενναία, πάτερ.

Ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν στίχων τούτων νομίζομεν ὅτι ἀντὶ σωφρονούσῃ γραπτέον σωφρονοῦσι. Ὁ Οἰδίπους λέγει εἰς τὴν Ἀντιγόνην ὅτι θὰ εἶναι ἀπρεπὲς εἰς αὐτὴν νὰ φύγῃ μετὰ τοῦ τυφλοῦ πατρός της. Ἡ δὲ Ἀντιγόνη ἀπαντᾷ ὅτι εἰς τοὺς φρονίμους τοὐλάχιστον θὰ θεωρηθῇ ἡ πρᾶξις αὕτη οὐχὶ αἰσχρά, ἀλλὰ γενναία, ὑπονοουμένου οὕτως ὅτι μόνον εἰς ἀνοήτους δύναται νὰ φανῇ ἀπρεπής. Κατὰ τὴν γραφὴν τῆς παραδόσεως λέγεται ὅτι ἡ πρᾶξις δὲν εἶναι αἰσχρά, ἐὰν σωφρονῇ ἡ θυγάτηρ. Ἀλλὰ περὶ τῆς σωφροσύνης τῆς παρθένου Ἀντιγόνης οὐδεμία ἀμφιβολία ἦτο δυνατὸν νὰ ἐγερθῇ.

33.

Εὐριπ. Ἱππόλ. 11.

Ἱππόλυτος ἁγνοῦ Πιτθέως παιδεύματα.

Ἐπειδὴ περιβόητος ἐπὶ ἁγνότητι ἐγένετο ὁ Ἱππόλυτος καὶ οὐχὶ ὁ Πιτθεύς, νομίζομεν ὅτι ὀρθότερον εἶναι νὰ γραφῇ:

Ἱππόλυτος, ἁγνὰ Πιτθέως παιδεύματα,

Ἴδε Πλουτάρχ. Θησεὺς 3. v. 15 κότραν Β. Δηλονότι «ὁ Ἱππόλυτος, ὅστις οὕτως ἐπαιδεύθη ὑπὸ τοῦ Πιτθέως ὥστε εἶναι ἁγνός.

34.

Αὐτόθι 493-497.

εἰ μὲν γὰρ ἦν σοι μὴ 'πὶ συμφοραῖς βίος
τοιαῖσδε, σώφρων δ' οὖσ' ἐτύγχανες γυνή,
οὐκ ἄν ποτ' εὐνῆς ἕνεχ' ἡδονῆς τε σῆς
προσῆγον ἄν σε δεῦρο· νῦν δ' ἀγὼν μέγας
σῶσαι βίον σόν, κοὐκ ἐπίφθονον τόδε.

Τὸν δεύτερον καὶ τρίτον τῶν στίχων τούτων ἀθετεῖ ὁ Nauck, τὸ δὲ προσῆγον τοῦ ἑπομένου τρέπει εἰς πῶς ἦγον. Ἡμεῖς δεχόμεθα μὲν φθοράν, διότι ἡ τροφὸς δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ εἰς τὴν Φαίδραν «εἰ σώφρων οὖσ' ἐτύγχανες γυνή», ἀφοῦ μέχρι ἐκείνου οὐδόλως εἶχε πταίσει τι περὶ τὴν σωφροσύνην, ἀλλὰ τῆς ἀθετήσεως προτιμοτέραν θεωροῦμεν τὴν διόρθωσιν. Διότι καὶ παρέγγραπτοι ἐὰν θεωρηθῶσιν οἱ στίχοι, ὁ παρεμβαλὼν δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ πράγματα παράλογα. Νομίζομεν δὲ ὅτι ἐπέρχεται διόρθωσις εὐαρεστοῦσα, ἐὰν ὁ στίχος 494 γραφῇ·

τοιαῖσδε, σώφρων μηδ' ἐτύγχανες γυνή,

Ἑρμηνεύομεν δὲ τὸ χωρίον ὧδε·

«Διότι ἐὰν μὲν δὲν περιέπιπτες εἰς τοιαύτας συμφορὰς (τὸν πρὸς τὸν Ἱππόλυτον ἔρωτα), δὲν ἦσο δὲ καὶ σώφρων γυνή, δὲν θὰ σὲ ἔφερον εἰς τὴν παροῦσαν θέσιν τῆς σῆς ἡδονῆς χάριν· τώρα δὲ ὑπάρχει ἀγὼν μέγας, πρόκειται νὰ σωθῇ ἡ ζωή σου, καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἐπίφθονον τοῦτο».

Διὰ τούτων ἡ τροφὸς θέλει νὰ δικαιολογήσῃ ἑαυτήν, ὥστε νὰ μὴ θεωρηθῇ ὡς κοινή τις προαγωγός. Ἐάν, λέγει, ἦσο λάγνος τις γυνή, δὲν θὰ ἔπραττον χάριν τῆς ἡδονῆς σου, ὅ,τι ἔπραξα· ἀλλὰ νῦν πρόκειται νὰ σώσω τὴν ζωὴν γυναικὸς σώφρονος μέχρι τοῦδε καὶ εἰς συμφορὰν περιπεσούσης.

35.

Αὐτόθι 661-663.

θεάσομαι δὲ σὺν πατρὸς μολὼν ποδὶ
πῶς νῦν προσόψει καὶ σὺ καὶ δέσποινα σή·
τῆς σῆς δὲ τόλμης εἴσομαι γεγευμένος.

Ὁ τελευταῖος τῶν στίχων τούτων δὲν δύναται νὰ ὑγιαίνῃ· διότι πρόκειται περὶ τῆς τόλμης οὐχὶ μόνον τῆς τροφοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς Φαίδρας.

Λέγει δηλαδὴ ὁ Ἱππόλυτος ὅτι εἶναι περίεργος νὰ ἴδῃ πῶς ἡ Φαίδρα καὶ ἡ τροφὸς θὰ δυνηθῶσι νὰ προσβλέψωσιν εἰς τὸν Θησέα, οὕτω δὲ θὰ κρίνῃ περὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς τόλμης ἀμφοτέρων, γεγευμένος ὢν

ἤδη τῆς τόλμης τῆς ἑτέρας αὐτῶν. Ἡ ὑγιὴς αὕτη ἔννοια ἀποδίδοται ἐὰν γράψωμεν·

βάθος δὲ τόλμης εἴσομαι γεγευμένος.

Ἀλλὰ δύναταί τις εὐλόγως νὰ εἴπῃ· πῶς ἐκ τοῦ τῆς σῆς δύναται νὰ προέλθῃ βάθος. Κατὰ τὸν ἡμέτερον ποιητὴν πολλὰ πολλῶν κυρεῖ. Μία τῶν δυνατῶν ὑποθέσεων εἶναι ὅτι τὸ βάθος ἐφθαρμένον ὂν ἀνεπληρώθη ὑπὸ διασκευαστοῦ τινος οὐχὶ εὐστόχως.

Τὴν λέξιν βάθος ἐν τοιαύτῃ σημασίᾳ εὑρίσκομεν οὐχ ἅπαξ παρὰ τῷ ἡμετέρῳ ποιητῇ. Οὕτως Ἑλ. 303 λέγεται·

εἰς γὰρ τοσοῦτον ἤλθομεν βάθος κακῶν.

36.

Ἱκέτιδες 547-548.

Σκαιόν γε τἀνάλωμα τῆς γλώσσης τόδε
φόβους πονηροὺς καὶ κενοὺς δεδοικέναι.

Περὶ τοῦ πρώτου τῶν στίχων τούτων ὁ Nauck σημειοῦται ἁπλῶς «graviter corruptus» οὐδεμίαν προτείνων διόρθωσιν. Ὅτι ὁ στίχος νοσεῖ οὐδεμία ἀμφιβολία· διότι τὸ «δεδοικέναι φόβους πονηροὺς καὶ κενοὺς» οὐδὲν πρὸς τὴν γλῶσσαν, ἀλλ' εἶναι ἁμάρτημα τῆς διανοίας. Διὰ τοῦτο νομίζομεν γραπτέον·

Σκαιόν γε τἀμπλάκημα τῆς γνώμης τόδε.

37.

Αὐτόθι 716 καὶ 717.

ὁμοῦ τραχήλους κἀπικείμενον κάρα
κυνέας θερίζων κἀποκαυλίζων ξύλῳ.

Ὁ νοῦς ἐνταῦθα εἶναι ὅτι ὁ Θησεὺς διὰ τοῦ ῥοπάλου του ἐθέριζε καὶ ἀπεκαύλιζε τραχήλους καὶ κεφαλὰς σὺν αὐταῖς ταῖς κυναῖς.

Τοῦ δευτέρου στίχου ἡ λέξις κυνέας, ἐὰν μὲν ληφθῇ ὡς αἰτιατική,

μένει ἀσύνδετος πρὸς τὰ λοιπά· ἐὰν δὲ ὡς γενική, προκύπτει ἡ ἀτοπία ὅτι τὸ κάρα ἐπίκειται τῆς κυνῆς «καὶ κάρα ἐπικείμενον κυνέας». Ὥστε κατ' οὐδένα τρόπον ἡ λέξις κυνέας προσαρμόζεται πρὸς τὰ λοιπά. Διόρθωσις ἐπέρχεται ἐὰν ἀντὶ τοῦ κυνέας γράψωμεν κυναῖς.

Ἑρμηνεύομεν δὲ ὧδε·

«Θερίζων κἀποκαυλίζων ξύλῳ τραχήλους κἀπικείμενον κάρα ὁμοῦ κυναῖς».

Ἡ ἀποκοπὴ τῆς κεφαλῆς καὶ πτῶσις ἐπὶ τοῦ ἐδάφους φερούσης ἔτι τὴν πήληκα εἶναι κατὰ τὰ Ὁμηρικά·

αὐχένα μέσον ἔλασσεν, ἀπήραξε δὲ χαμᾶζε
αὐτῇ σὺν πήληκι κάρη
('Ιλ. 14. 497-498).

ὁ δὲ φασγάνῳ αὐχένα θείνας
τῆλ' αὐτῇ πήληκι κάρη βάλε.
('Ιλ. 20. 481-482).

38.

Τρῳάδες 398 καὶ 409.

Πάρις τ' ἔγημε τὴν Διός· γήμας δὲ μὴ
σιγώμενον τὸ κῦδος εἶχεν ἐν δόμοις.

Οὕτω φέρουσι τοὺς στίχους τούτους πᾶσαι αἱ γνωσταί μοι ἐκδόσεις. Ἡμεῖς διττῶς προσκρούομεν εἰς τὸν δεύτερον τῶν στίχων τούτων. Ὁ νοῦς τοῦ ποιητοῦ ἐν τῷ λόγῳ τῆς Κασσάνδρας ἀρχομένου ἀπὸ στίχου 353 καὶ λήγοντος εἰς τὸν 405 εἶναι ὅτι μέγιστα μὲν κακὰ ἐγένοντο ἐκ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου εἰς τοὺς Τρῶας, ἀλλ' οὐκ ὀλίγα ἔπαθον καὶ θὰ πάθωσιν οἱ Ἀχαιοί, ἰδίᾳ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν Ἀγαμέμνων. Ἐγένετο δὲ ὁ πόλεμος καὶ αἰτία νὰ δοξασθῇ ὁ Ἕκτωρ, ὅστις ἐν εἰρήνῃ θὰ ἔμενεν ἄσημος. Ὁμοίως ὁ Πάρις ἔγημε τὴν Ἑλένην, τὴν θυγατέρα τοῦ Διός· ἐὰν δὲ ἐλάμβανε γυναῖκά τινα ἄλλην, οὐδεὶς θὰ ἐγίνετο λόγος περὶ τοῦ γάμου αὐτοῦ. Κατὰ ταῦτα νομίζομεν ὅτι ἀντὶ κῦδος γραπτέον κῆδος, Δηλαδὴ ἐὰν ὁ Πάρις δὲν ἐνυμφεύετο

τὴν Ἑλένην, θὰ εἶχε τὴν κηδεστίαν ἄσημον, καὶ οὐδεὶς περὶ αὐτῆς λόγος θὰ ἐγίνετο ἐκτός, εἰμὴ μόνον ἐν τῷ οἴκῳ. Καὶ ἄλλως δὲ ἡ λέξις κῦδος εἶναι ἀνάρμοστος. Διότι τί σημαίνη δόξα σιγωμένη; Ἡ δόξα ὑποθέτει τοῖς πᾶσι γνωστὰ τὰ ἔργα, δι' ὧν δοξάζεται ὁ διαπράττων αὐτά. Δόξα σιγωμένη, ἐν τῷ οἴκῳ περιοριζομένη, εἶναί τι ὀξύμωρον. Ἀποροῦμεν δὲ πῶς, ἐν ᾧ οἱ πλεῖστοι τῶν κωδίκων φέρουσι κῆδος (ὡς εἴδομεν, ἀφοῦ εἴχομεν γράψει τὰ ἀνωτέρω), ἐκδόται οἷος ὁ Nauck προτιμῶσι τὴν οὐδὲν ὑγιὲς νόημα παρέχουσαν γραφήν.

Ἀλλὰ καὶ δευτέραν πλημμέλειαν εὑρίσκομεν ἐν τῷ στίχῳ 399. Ἡ ἀπόδοσις τοῦ ὑποθετικοῦ λόγου, οἷος ὁ ἐν τοῖς προκειμένοις στίχοις, οὐδέποτε ἐκφέρεται ἄνευ τοῦ ἄν, καθ' ὅσον ἡμεῖς γνωρίζομεν. Διὰ ταῦτα φρονοῦμεν ὅτι γραπτέον ὧδε·

σιγώμενον τό κῆδος εἶχεν ἂν δόμοις.

39.

Ἑκάβη 481-483.

ἐγὼ δ' ἐν ξεί-
νᾳ χθονὶ δὴ κέκλημαι
δούλα, λιποῦσ' Ἀσίαν
Εὐρώπης θεράπαιναν
ἀλλάξασ', Ἅιδα θαλάμους.

Οἱ στίχοι οὗτοι εἶναι ἐκ τῶν παρασχόντων πλεῖστα πράγματα εἰς τοὺς ἑρμηνευτὰς καὶ τοὺς κριτικούς. Οἱ σχολιασταὶ ἀναγινώσκοντες θεράπαιναν, ὅπερ ὑπάρχει ἐν τοῖς πλείστοις ἀλλ' ἀσημοτέροις τῶν κωδίκων ἑρμηνεύουσι τοὺς μὲν δύο πρώτους στίχους ὧδε· «καταλιποῦσα δούλη τὴν Ἀσίαν τὴν θεράπαιναν τῆς Εὐρώπης». Περὶ δὲ τοῦ τελευταίου λέγουσι· «Ἀλλάξασ' Ἅιδα θαλάμους, ἀντὶ τοῦ ἀλλαξαμένη Ἀίδην τῶν θαλάμων τουτέστι τῶν οἴκων· . . . . τουτέστι παλλακὶς ἐγενόμην καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀπέθανον. Τοῦτο γὰρ ἔστι τὸ ἀλλάξασα Ἅιδα θαλάμους ἀντὶ τοῦ δοῦναι τὸ ἐμὸν λέχος τῷ σκυλεύσαντι καὶ βουληθέντι φονεῦσαί με». Τὴν ἑρμηνείαν ταύτην ἐδέχθησαν καί τινες τῶν νεωτέρων.

Ἡ ἑρμηνεία αὐτὴ εἶναι ἐσφαλμένη. Διότι εἶναι ἄτοπον νὰ κληθῇ

ἡ Ἀσία θεράπαινα τῆς Εὐρώπης, μόνον διότι οἱ Ἕλληνες κατέστρεψαν τὸ βασίλειον τῶν Φρυγῶν· ἦτο δὲ γνωστὸν καὶ τότε ὅτι ἡ Ἀσία ἦτο χώρα ἀπέραντος περιλαμβάνουσα πλεῖστα βασίλεια καὶ πλείστους λαούς, ἐφ' ὧν ἡ Ἑλλὰς οὐδεμίαν εἶχεν ἐπίδρασιν. Καὶ εἶχεν μὲν ἡ Ἑλλὰς κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἀποκρούσει τὴν εἰσβολὴν τῶν Περσῶν, ἀφοῦ ἐκινδύνευσε νὰ ὑποδουλωθῇ. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦτο θὰ ἦτο ἄτοπον νὰ λεχθῇ θεράπαινα τῆς Εὐρώπης ἡ Ἀσία, ἐν ᾧ ὁ μέγας βασιλεὺς ἄρχων εὐρυτάτου κράτους περιλαμάνοντος καὶ τὴν Αἴγυπτον δὲν ἔπαυσε νὰ ἀπειλῇ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ὀρθὴ γραφὴ εἶναι ἡ ἐν τοῖς ἀρίστοις τῶν χειρογράφων ὑπάρχουσα θεράπναν, ἥτις ἀναντιρρήτως σημαίνει τόπον διαμονῆς, ἐνδιαίτημα (ἴδε Τρῳάδ. 211 καὶ 1070, Ἰφιγ. Α. 1499, Βακχ. 1044, Ἡρακλ. μαιν, 370).

Τὴν ὀρθὴν ταύτην γραφὴν δέχονται πάντες οἱ νεώτεροι ἐκδόται· ἀλλὰ περὶ τῆς ἑρμηνείας τοῦ στίχου 483 «ἀλλάξασ' Ἀΐδα θαλάμους» πολλαὶ γνῶμαι πλεῖστον ἀλλήλων διαφέρουσαι ἐξηνέχθησαν. Τὴν τοῦ σχολιαστοῦ εἴδομεν ἀνωτέρω, ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν περιοριζόμεθα εἰς τὰς τῶν τελευταίων ἐκδοτῶν Weil καὶ Δ. Βερναρδάκη. Καὶ ὁ μὲν Weil φρονεῖ ὅτι Εὐρώπης θεράπναν εἶναι ἀντικείμενον τοῦ ἀλλάξασα, τὸ δὲ Ἀΐδα θαλάμους προσδιορισμὸς κατὰ παράθεσιν τοῦ Εὐρώπης θεράπναν· ἑρμηνεύων δὲ λέγει τάδε·

«Le Chœur dit qu'il est désormais esclave dans un pays etranger, ayant quitté l'Asie, l'ayant échangée contre (ἀλλάξασα, litteralement ayant eu en échange) le sejour de l'Europe, maison de Pluton (à ses yeux), c'est-à-dire sejour qui lui est aussi odieux que celui de l'enfer».

Πρὸς ταῦτα ὁ Δ. Βερναρδάκης λέγει· τὸ «Εὐρώπης θεράπναν ἀλλάξασα . .» δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σημαίνῃ: λαβοῦσα ὡς ἀντάλλαγμα τὸ ἐνδιαίτημα τῆς Εὐρώπης κτλ. (ayant eu en échange le sejour de l'Europe κτλ.), ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον, ἤτοι δοῦσα εἰς ἀντάλλαγμα, ἤ: «ἐκλιποῦσα τὸ ἐνδιαίτημα τῆς Εὐρώπης», ὅπερ προδήλως ἄτοπον.

Ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς γνώμης ταύτης τοῦ Βερναρδάκη, φρονοῦμεν δὲ ὅτι «ἀλλάξασα θεράπναν Εὐρώπης» δύναται νὰ σημαίνῃ· ἀλλάξασα θεράπναν καὶ νέαν λαβοῦσα τὴν

τῆς Εὐρώπης. Τοῦτο δὲ στηρίζομεν εἰς τὴν ἐν στίχῳ 117 τῶν Ὀρνίθων τοῦ Ἀριστοφάνους φράσιν· «ὀρνίθων μεταλλάξας φύσιν» ὅπερ ἀναντιρρήτως σημαίνει· ἀλλάξας φύσιν καὶ λαβὼν ἑτέραν τὴν τῶν ὀρνίθων, καὶ οὐχὶ ὡς ἑρμηνεύεται ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ Passow ἐν λέξει μεταλλάσσω «eintauschen, durch den Wechsel wieder bekommen». Ὁ Βερναρδάκης ἀποδοκιμάζων πάσας τὰς γενομένας ἑρμηνείας φθάνει εἰς τὸ ἑξῆς συμπέρασμα.

«Ἡ σύνταξις ἄρα καὶ ἔννοια τῆς ἡμετέρας ῥήσεως εἶναι αὕτη: Ἀσίαν λιποῦσα (ἀντ)αλλάξασα (τὴν ἐκεῖ ἐν Ἀσίᾳ=Τροίᾳ) θεράπναν (ἀντὶ τῆς Εὐρώπης) (=Ἑλλάδος, τοὺς ἐν Τροίᾳ) θαλάμους (ἀντὶ τοῦ ἐν Ἑλλάδι) Ἅδου, καὶ ἁπλούστερον ἀνταλλάξασα τὸ λαμπρὸν (ἐν Τροίᾳ) ἐνδιαίτημα πρὸς τὴν Ἑλλάδα, (τοὺς ἐκεῖ) θαλάμους πρὸς τὸν (ἐνταῦθα) Ἅδην.

Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην θεράπναν πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν Ἀσίαν, δηλαδὴ ἀλλάξασα τὴν θεράπναν τῆς Ἀσίας ἀντὶ τῆς Εὐρώπης, ὅπερ ἡ πλοκὴ τοῦ λόγου δὲν ἐπιτρέπει. Αὐθαιρέτως δὲ καὶ θαλάμους σημαίνει τοὺς ἐν Τροίᾳ τῶν αἰχμαλωτίδων, καὶ ἀπιθάνως ἡ Εὐρώπη παραβάλλεται πρὸς τὸν Ἅδην. Ἡμεῖς φρονοῦμεν σὺν τῷ Weil ὅτι Αἴδα θαλάμους σημαίνει ἐνταῦθα τὸν Ἅδην, ἃν ὁ ἡμέτερος ποιητὴς (Ἱκετ. 1022) καλεῖ καὶ Περσεφονείους θαλάμους, ὁ δὲ Σοφοκλῆς (Ἀντιγ 804) παγκοίτην θάλαμον. Μεταβάλλοντες δὲ ἐν τῇ προκειμένῃ περικοπῇ τὸ θαλάμους εἰς θαλάμων, γράφομεν αὐτὴν ὧδε·

ἐγὼ δ' ἐν ξεί-
νᾳ χθονὶ δὴ κέκλημαι
δούλα, λιποῦσ' Ἀσίαν,
Εὐρώπης θεράπναν
ἀλλάξασ' Αἴδα θαλάμων.

Ἑρμηνεύομεν δὲ ὡς ἑξῆς.

«Ἐγὼ δὲ εἶμαι προωρισμένη νὰ γίνω δούλη ἐν ξένῃ γῇ, καταλιποῦσα τὴν Ἀσίαν, τῆς Εὐρώπης τὴν κατοικίαν ἀλλάξασα ἀντὶ τῶν θαλάμων τοῦ Αἴδου (ἤτοι τῆς ἐν Ἅδῃ κατοικίας, δηλαδὴ τοῦ θανάτου)».

Ἀντήλλαξε δὲ τὴν ἐν Εὐρώπῃ κατοικίαν ἀντὶ τοῦ θανάτου, διότι κατὰ τὰς ἁλώσεις καὶ διαρπαγὰς καὶ κατασκαφὰς πόλεων καὶ τὸ πάλαι καὶ κατὰ χρόνους οὐ πολλῷ ἀφ' ἡμῶν ἀπέχοντας, καὶ νῦν ἔτι παρὰ τοῖς βαρβάροις λαοῖς. οἱ μαχηταὶ ἐν τῇ παραφορᾷ τῆς πολεμικῆς αὐτῶν μέθης καὶ παιδία καὶ γυναῖκας σφάζουσι· σῴζεται δὲ ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν ἐκ τῶν γυναικῶν αἱ νεώτεραι καὶ εὐειδέστεραι ἵνα χρησιμεύσωσιν ὡς δοῦλαι καὶ παλλακαί. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τῶν Ὁμηρικῶν ἤδη χρόνων δὲν ἔσφαζον τὰς γυναῖκας. ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀναλογισθῶμεν ὅτι αἱ ταῦτα λέγουσαι δὲν εἶναι Ἑλληνίδες ἀλλὰ βάρβαροι, παρ' οἷς τὸ σφάζειν ἀδιακρίτως πάντας τοὺς πολεμίους κατὰ τὴν πόρθησιν πόλεων ἦτό τι οὐχὶ ἀσύνηθες.

41.

Σοφ. Οἰδ. Τ. 239-140.

ὅστις γὰρ ἦν ἐκεῖνον ὁ κτανών, τάχ' ἂν
κἄμ' ἂν τοιαύτῃ χειρὶ τιμωρεῖν θέλοι.

Ὁ δεύτερος τῶν στίχων τούτων οὐδὲν ὑγιὲς νόημα παρέχει, καὶ ὅμως ἐκδόται τινὲς ὡς ὁ Wecklein οὐδεμίαν κάμνουσιν ἐπ' αὐτοῦ παρατήρησιν. Ὁ Bergk μετέβαλε τὸ τιμωρεῖν θέλοι εἰς τιμωροῦνθ' ἕλοι, καὶ τὴν εὔστοχον ταύτην διόρθωσιν εἰσήγαγεν εἰς τὸ κείμενον τῆς ἐκδόσεώς του ὁ Dindorf. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν διόρθωσιν ταύτην ὁ στίχος οὐδένα ὑγιᾶ παρέχει νοῦν. Καθ' ἡμᾶς ὁ Οἰδίπους θέλει νὰ εἴπῃ ὅτι «πρέπει νὰ ζητήσωμεν καὶ νὰ εὕρωμεν τὸν φονεύσαντα τὸν Λάϊον, διότι ὁ αὐτὸς δύναται καὶ ἐμὲ νὰ φονεύσῃ, ἐὰν δὲν τιμωρήσω αὐτόν».

Τὸ νόημα τοῦτο ἀποδίδει ὁ στίχος 140 ἐὰν γραφῇ ὧδε, μικρὸν ἀπὸ τοῦ τῆς παραδόσεως διαφέρει.

κἄμ' αὐτὸν ἂν μὴ χειρὶ τιμωροῦνθ' ἕλοι.

42.

Ἰφιγ. Τ. 291-294

Οἴμοι κτενεῖ με· ποῖ φύγω; παρῆν δ' ὁρᾶν
οὐ ταὐτὰ μορφῆς σχήματ', ἀλλ' ἠλλάσσετο

φθογγάς τε μόσχων καὶ κυνῶν ὑλάγματα
ἅς φάσ' Ἐρινῦς ἱέναι μιμήματα.

Ταῦτα φέρουσιν οἱ κώδικες, διαφέροντες μόνον κατὰ τὸ ἅς φάσ', ἀνθ' οὗ ὁ μὲν κῶδιξ C φέρει ἅς φᾶσ', ὁ δὲ C ἅς φάσ', μὲ διόρθωσιν παρὰ τῷ ἑτέρῳ τῶν Παρισιακῶν ἅ φασ', ὅπερ κατὰ τὸν Badham φαίνεται προελθὸν ἐκ τοῦ ἄφασκ'. Ἐγένοντο δὲ τῶν ἀνωτέρω στίχων διάφοροι διορθώσεις· ὁ Markland μετέβαλε τὸ ταὐτὰ εἰς ταῦτα, ὁ δὲ Nauck τὸ μιμήματα εἰς μυκήματα, προτείνων καὶ τὴν μεταβολὴν τοῦ «ἠλλάσσετο φθογγάς τε μόσχων καὶ κυνῶν ὑλάγματα» εἰς ἐπλάζετο φθογγαῖς τε μόσχων καὶ κυνῶν ὑλάγματι. Τανῦν δὲ φέρονται οἱ τρεῖς τελευταῖοι τῶν ἀνωτέρω στίχων ἐν ταῖς διαφόροις νεωτέραις ἐκδόσεσιν, εἰ μὴ τῇ τοῦ Nauck, ὧδε.

οὐ ταῦτα μορφῆς σχήματ', ἀλλ' ἠλλάσσετο
φθογγάς τε μόσχων καὶ κυνῶν ὑλάγματα
ἄφασκ' Ἐρινῦς ἱέναι μυκήματα.

Ἐν δὲ ταῖς ἐκδόσεσι τοῦ Weil καὶ τοῦ Wecklein ἡ μόνη διαφορὰ πρὸς ταῦτα εἶναι ὅτι ἀντὶ ἄφασκ', γράφουσιν ἀμφότεροι χἄ φασ'.

Ἃς ἴδωμεν νῦν πῶς ἑρμνεύουσι τοὺς ἀνωτέρω στίχους οἱ διορθώσαντες αὐτούς.

Ὁ μὲν Weil ἐν ὑποσημειώσει γράφει· «Le sens général de ce passage a été d'abord compris par Seidler. Le berger dit qu'on ne pouvait voir aucune des figures décrites par l'etranger; mais que celuici confondait les mugissements des génisses et aboiements des chiens avec les cris, qu'on prête aux Furies etc.».

Ὁ δὲ Wecklein ἑρμηνεύει ὧδε·

«Nicht diese Gestalten konnten wir sehen, sondern nur brüllende Rinder und bellende Hunde, und mussten schliessen dass dieses Brüllen in ihm die Darstellung von Erinyen erweckt habe, da diese auch brüllen sollen»,

Ἐν ταῖς διορθώσεσι καὶ ἑρμηνείαις ταύταις πολλὰς καὶ μεγάλας

εὑρίσκομεν πλημμελείας. Ἐν πρώτοις ταῦτα σχήματα δὲν λέγεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἀλλὰ ταῦτα τὰ σχήματα. Δεύτερον δὲν δύναται νὰ λεχθῇ παρῆν δ' ὁρᾶν οὐ ταῦτα τὰ σχήματα ἀντὶ οὐ παρῆν δ' ὁρᾶν, διότι ἡ πρώτη φράσις δὲν δύναται νὰ σημαίνῃ ἄλλο τι ἢ ἠδύνατό τις ὁρᾶν οὐ ταῦτα, (ἄλλα δέ)· δηλαδὴ τὸ ἀρνητικὸν μόριον δὲν δύναται νὰ ἀναφέρηται εἰς τὸ ὁρᾶν ἀλλ' εἰς τὸ ταῦτα. Καὶ ταῦτα μὲν γλωσσικά. Ἂς ἔλθωμεν νῦν εἰς τὰ πράγματα. Ἡ φράσις ταῦτα τὰ σχήματα οὐδεμίαν ἄλλην σημασίαν δύναται νὰ ἔχῃ ἢ τὰ σχήματα, περὶ ὧν ἐγένετο ἤδη λόγος, τὰ ἐν στίχοις 282 καὶ 283 περιγραφόμενα.

ἔστη κάρα τε διετίναξ' ἄνω κάτω
κἀνεστέναξεν ὠλένας τρέμων ἄκρας.

Ἀλλ', ἀφοῦ ὁ βουφορβὸς εἶδε καὶ περιέγραψε κινήματα τοῦ Ὀρέστου, δὲν ἦτο παράλογον νὰ εἴπῃ ὅτε δὲν ἠδύνατο νὰ ἴδῃ τὰ σχήματα ταῦτα; Τί δὲ ἐκώλυεν αὐτὸν νὰ ἴδῃ καὶ τὰ λοιπὰ σχήματα, τὰ ὁποῖα ἐξηκολούθησε ποιῶν ὁ μαινόμενος; μήπως οὗτος ἢ ὁ βουφορβὸς μετέβαλον θέσιν; ἀλλὰ περὶ τούτου οὐδεὶς γίνεται λόγος, οὐδὲ πιθανὸν εἶναι. Ἀλλ' ἂς προβῶμεν περαιτέρω. Οἱ αὐτοὶ ἑρμηνευταὶ δέχονται ὅτι φθογγὰς μόσχων καὶ κυνῶν ὑλάγματα εἶναι ἀντικείμενα τοῦ ἠλλάσσετο ἀλλὰ τί σημαίνει ἡ φράσις ἀλλάσσομαι καὶ φθογγὰς μόσχων καὶ κυνῶν ὑλάγματα; Ὅτι δὲν ἔχει καλῶς ἡ φράσις αὕτη μαρτυρεῖ καὶ ὁ Nauck, ὅστις ἐπρότεινε τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν μεταβολήν. Πλὴν δὲ τούτου ποῦ κεῖται ἡ διὰ τοῦ ἀλλὰ σημαινομένη ἀντίθεσις; Ἡ ἀντίθεσις θὰ εἶχεν ὀρθῶς, ἐὰν τὰ προηγούμενα ἀνεφέροντο εἰς ἀκουστά, οἷον ἐὰν ἐλέγετο· «οὐ ταῦτα μόνον ἀνεφώνει ὁ ξένος, ἀλλὰ μόσχων φθόγγους ἐξέφερε». Διὸ καὶ ὁ Musgrave ὑπώπτευσε μὴ ἀντὶ μορφμῆς γραπτέον φωνῆς. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ βεβιασμένη παράφρασις τοῦ Wecklein, «nicht diese Gestalten Konnten wir sehen, sondern nur brüllende Rinder and bellonde Hunde, etc», ἐξ ἧς κανονικῶς ἑρμηνευομένης ἐξάγεται ὅτι οἱ βουφορβοὶ ἔβλεπον βοῦς μυκωμένους καὶ κύνας ὑλακτοῦντας.

Ἐκ τούτων πάντων φαίνεται ὅτι ἡ γενομένη διόρθωσις τοῦ τῶν κωδίκων ταὐτὰ εἰς ταῦτα ἔτι μᾶλλον ἔφθειρε καὶ κατέστησεν ἀκατά-

ληπτον τὸ χωρίον, καὶ ὅτι πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐκ τῶν ἀστοχωτάτων. Ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι τὸ χωρίον δι' ἐλαχίστης μεταβολῆς δύναται νὰ παράσχῃ νοῦν ὑγιᾶ, οὐδεμίαν τῶν ἀνωτέρω ἀτελειῶν περιέχον, Γράφομεν δηλαδὴ οὕτω·

Οἴμοι κτενεῖ με· ποῖ φύγω; παρῆν δ' ὁρᾶν
οὐ ταὐτὰ μορφῆς σχήματα, ἀλλ' ἠλλάσσετο·
φθογγάς τε μόσχων καὶ κυνῶν ὑλάγματα,
ἅ φασ' Ἐρινῦς ἱέναι μιμ ο ύ μ ε ν ο ς.

Ἑρμηνεύομεν δὲ ὧδε.

«Οὐκ ἐτήρει δὲ τὰ αὐτὰ σχήματα (ὁ ξένος), ἀλλ' ἤλλασσεν αὐτά, ἐν ταὐτῷ μιμούμενος φθογγὰς μόσχων καὶ κυνῶν ὑλάγματα, οἷς ὁμοίως φθέγγεσθαί φασι τὰς Ἐρινῦς».

13.

Αὐτόθι 715-717.

Ἔσται τάφος σοι καὶ κασιγνήτης λέχος
οὐκ ἂν προδοίην, ὦ τάλας, ἐπεὶ σ' ἐγὼ
θανόντα μᾶλλον ἢ βλέπονθ' ἕξω φίλον

Τὸν τελευταῖον τῶν στίχων τούτων καίτοι ἄμεμπτον γλωσσικῶς καὶ μετρικῶς ὁ Nauck θεωρεῖ ἐφθαρμένον. Καὶ δικαίως· διότι ἡ ἐν αὐτῷ περιεχομένη ἔννοια εἶναι ἄτοπος. Διάφοροι δὲ ἀπόπειραι ἐγένοντο πρὸς διόρθωσιν τοῦ στίχου. Καὶ ὁ μὲν Vitelli προτείνει.

βλέπονθ' ὁμοίως καὶ θανόνθ' ἕξω φίλον,

ἀνθ' οὗ λέγει ὁ Weklein ὅτι θὰ ἐπροτίμα

θανόνθ' ὁμοίως καὶ βλέπονθ' ἕξω φίλον.

Ἡ διόρθωσις αὕτη λογικῶς ἄμεμπτος δυσκόλως δύναται νὰ γίνῃ δεκτή, διότι δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι τὸ μᾶλλον προῆλθεν ἐκ τοῦ ὁμοίως.

Ὁ δὲ Weil διορθοῖ καὶ εἰσάγει εἰς τὸ κείμενον τῆς ἐκδόσεώς του τὴν διόρθωσιν, ὧδε ἔχουσαν·

ἐπεὶ οὐ σ' ἐγὼ
βλέποντα μᾶλλον ἢ θανόνθ' ἔξω φίλοι.

Τὴν διόρθωσιν ταύτην καίτοι ἀγχίνουν δυσκολευόμεθα νὰ δεχθῶμεν, διότι ἀντὶ νὰ εἴπῃ τις «δὲν θὰ σὲ ἀγαπῶ ζῶντα μᾶλλον ἢ ἀποθανόντα» ὀρθότερον εἶναι νὰ εἴπῃ· «δὲν θὰ σὲ ἀγαπῶ ὀλιγώτερον ἀποθανόντα ἢ ζῶντα», ἤτοι

ἐπεὶ οὐκ ἐγὼ
ἧττον θανόντα σ' ἢ βλέπονθ' ἕξω φίλον.

Ἡμεῖς προτείνομεν ἄλλην διόρθωσιν, ἐν ᾗ καὶ ὁ προηγούμενος στίχος μένει ἀμετάβλητος, ὡς καὶ ἡ σειρὰ τῶν λέξεων, καὶ ἡ ἐπελθοῦσα φθορὰ πιθανωτέρα. Γράφομεν δηλαδὴ τὸν στίχον 717 ὧδε.

θανόντα μέλλω γ' ὡς βλέπονθ' ἕξειν φίλον.

Εὐκόλως τὸ μᾶλλον δύναται νὰ προέλθῃ ἐκ τοῦ μέλλω γ, μετὰ τὴν φθορὰν δὲ ἀναγκαίως ἔπρεπε τὸ ως νὰ τραπῇ εἰς η καὶ τὸ ἕξειν εἰς ἔξω.

44.

Αὐτόθι 209 - 220.

ἁ μναστευθεῖσ' ἐξ Ἑλλάνων,
ἅν πρωτόγονον θάλος ἐν θαλάμοις
Λήδας ἁ τλάμων κούρα
σφάγιον πατρίᾳ λώβᾳ
καὶ θῦμ' οὐκ εὐγάθητον
ἔτεκεν ἔτρεφεν εὐκταίαν,
ἱππείοις ἐν δίφροισιν
ψαμόθεν Αὐλίδος ἐπέβασαν
νύμφαιον, οἴμοι, δύσνυμφον

τῷ τὰς Νηρέως κούρας, αἶ αἶ.
Νῦν δ' ἀξείνου πόντου ξεῖνα
δυσχάρτως οἴκοι ναίω,
ἄγαμος, ἄτεκνος, ἄπολις ἄφιλος
κ. τ. λ.

Ὅτι οἱ ἀνωτέρω στίχοι νοσοῦσι πολλαχῶς εἶναι φανερόν. Ἡ κυριωτέρα δὲ τῶν μέχρι τοῦδε διορθώσεων εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Scaliger μετάθεσις τοῦ στίχου 208 μετὰ τὸν στίχον 220, ἣν δέχονται ὅτε Weklein, ὅστις μάλιστα εἰσάγει αὐτὴν εἰς τὴν ἔκδοσίν του, καὶ ὁ Weil, ὅστις ἐν στίχῳ 213 προσθέτει μετὰ τὴν λέξιν εὐκταίας τὴν ἀντωνυμίαν ἄν. Ὁ δὲ κύριος Ι. Πανταζίδης ἀφίνει μὲν τὸν στίχον 208 ἐν τῇ θέσει αὐτοῦ, ἀφαιρεῖ δὲ τὸν σύνδεσμον δὲ ἐκ τοῦ στίχου 218. Ἐν πάσαις ταῖς διορθώσεσι ταύταις ὡς μνηστευθεῖσα ἐξ Ἑλλήνων θεωρεῖται ἡ Ἰφιγένεια, ὅπερ δὲν φαίνεται ἡμῖν ὀρθόν. Οὕτω δύναται νὰ κληθῇ παρθένος, ἣν ἐζήτησαν εἰς γάμον πολλοὶ μνηστῆρες ἐκ διαφόρων τῆς Ἑλλάδος μερῶν. Οὕτω περὶ τῆς Ἑλένης λέγεται (Ἰφ. Α 51-52).

Ἑλένη τε· ταύτης οἱ τὰ πρῶτ' ὠλβισμένοι
μνηστῆρες ἦλθον Ἑλλάδος νεανίαι.

Περὶ δὲ τῆς Ἠλέκτρας λέγεται ἐν τῷ ὁμωνύμῳ δράματι στιχ. 21.

μνηστῆρες ᾔτουν Ἑλλάδος πρῶτοι χθονός.

Περὶ τῆς Ἰφιγενείας ὅμως οὐδὲν ὅμοιον οὐδαμοῦ ἀναφέρεται. Δὲν δύναται δὲ βεβαίως νὰ λεχθῇ περὶ αὐτῆς ὅτι ἐμνηστεύθη ἐξ Ἑλλήνων, διότι ἀπατήσαντες αὐτήν τε καὶ τὴν μητέρα της ὅτι δῆθεν ζητεῖ εἰς γάμον αὐτὴν ὁ Ἀχιλλεὺς ἤγαγον εἰς Αὐλίδα ἵνα θυσιάσωσιν αὐτήν. Ἀλλὰ τότε τίς εἶναι ἡ μνηστευθεῖσα ἐξ Ἑλλήνων; Εἰς εὕρεσιν τούτου μᾶς ἔδωκαν νῦξιν τὰ ἐν Ὀρέστῃ στίχ. 19-21.

γαμεῖ δ' ὁ μὲν τὴν θεοῖς στυγουμένην
Μενέλαος Ἑλένην, ὁ δὲ Κλυταιμνήστρας λέχος
ἐπίσημον εἰς Ἕλληνας Ἀγαμέμνων ἄναξ.

Νομίζομεν δὲ ὅτι λέχος ἐπίσημον εἰς Ἕλληνας, καὶ μνηστευθεῖσα ἐξ Ἑλλήνων εἶναι φράσεις τὴν αὐτὴν ἐκφράζουσαι ἔννοιαν. Πλὴν δὲ τούτου ἐν Ἰφιγ. Α 1149-1150 ἡ Κλυταιμνήστρα λέγει πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα·

ἔγημας ἄκουσάν με κἄλαβες βίᾳ
τὸν πρόσθεν ἄνδρα Τάνταλον κατακτανών.

Καὶ ἐκ τούτου δὲ συνάγομεν ὅτι ἡ Κλυταιμνήστρα ἦτο περιζήτητος νύμφη, ἀφοῦ καὶ νενυμφευμένη ἤδη ἀπήχθη διὰ τῆς βίας ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος. Διὰ ταῦτα φρονοῦμεν ὅτι μνηστευθεῖσα ἐξ Ἑλλήνων πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ Κλυταιμνήστρα, καὶ διὰ τοῦτο νὰ ἀντιμετατεθῶσιν οἱ στίχοι 208 καὶ 209· καὶ ὁ στίχος 213 νὰ τεθῇ μετὰ τὸν 210.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλαι τινὲς μικραὶ μεταβολαὶ πρέπει νὰ γίνωσιν, ἵνα καὶ γλωσσικῶς εὐοδῶται καὶ νοῦν ὑγιᾶ παρέχῃ τὸ χωρίον, ὡς ἑξῆς.

Ἂν πρωτόγονον θάλος ἐν θαλάμοις
ἁ μναστευθεῖσ' ἐξ Ἑλλάνων
Λήδας ἁ τλάμων κούρα
ἔτεκεν κἄτρεφεν, εὐκυαῖον
σάφγιον πατρῴα λώβα
καὶ θῦμ' οὐκ εὐγάθητον
ἱππαίοις ἐν δίφροισιν
ψαμάθων Αὐλίδος ἐπέβασιν
νύμφην οἴμοι δύσνυμφον
τῷ τᾶς Νηρῇδος κούρῳ.
Νῦν δ' ἀξείνου πόντου ξείνα
συγχάρτους οἴκους παίω κτλ.

Οὕτω δὲ καὶ ἡ σύνταξις τοῦ χωρίου γίνεται ὁμαλὴ καὶ ὁ νοῦς ὑγιὴς καὶ σαφέστατος· λέγει δηλαδὴ ἡ Ἰφιγένεια.

«Πατρῴα λώβα ἐπέβασε τῶν ψαμάθων Αὐλίδος ἐν ἱππείοις δίφροις, σφάγιον εὐκταῖον καὶ θῦμα οὐκ εὐγάθητον, νύμφην (δῆθεν) οἴμοι δύσνυμφον τῷ κούρῳ τῆς Νηρῇδος ἐμέ, ἣν πρωτόγονον θάλος (οὖσαν) ἐν

τοῖς ἑαυτῆς θαλάμοις ἔτεκε καὶ ἔθρεψεν ἡ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μνηστευθεῖσα τλήμων (μᾶλλον εὐδαίμων) κούρη τῆς Λύδας».

Αἱ γενόμεναι μεταβολαὶ πλὴν τῆς μεταθέσεως τῶν στίχων 209 καὶ 213 εἶναι αὗται.

α΄) τὰς δοτικὰς πατρῴᾳ λώβᾳ μετεβάλομεν εἰς ὀνομαστικάς, διότι ἄλλως δὲν ὑπάρχει ὑποκείμενον τῆς προτάσεως, καὶ διότι παντὸς τοῦ κακοῦ αἰτία ἦτο ἡ πατρῴα λώβα, ἤτοι ἡ ἄφρων τοῦ Ἀγαμέμνονος εἰς τὴν Ἄρτεμιν εὐχὴ νὰ θυσιάσῃ εἰς αὐτὴν τὸ κάλλιστον ὅπερ ἤθελε φέρει εἰς αὐτὸν ὁ ἐνιαυτός, ἐν ᾧ ἔτυχεν ἔπειτα νὰ γεννηθῇ ἡ Ἰφιγένεια (ἴδε στίχ. 20-24).

β΄) Τὴν λέξιν εὐκταίαν μετέβαλον εἰς εὐκταῖον, θεωρῶν ταύτην προσδιορισμὸν τοῦ σφάγιον. Ἦτο δὲ ἡ Ἰφιγένεια εὐκταῖον σφάγιον κατὰ τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν τοῦ Ἀγαμέμνονος εὐχήν. Περὶ θυσιῶν δὲ εὐκταίων ἴδε Σοφ. Τραχ. 239 καὶ 240.

γ΄) Ἐν στίχῳ 213, ἀμέτρῳ ὄντι, μετέβαλον τὸ ἔθρεψεν εἰς κἄθρεψεν, οὕτω δὲ ὁ στίχος ἀποβαίνει τελείως ἀναπαιστικὸς δίμετρος καταληκτικός.

Τέλος ἐν στίχῳ 217 ἐδέχθημεν τὴν διόρθωσιν τοῦ Köchly, καὶ ἐν στίχῳ 219 ἐγράψαμεν συγχόρτους ἀντὶ δυσχόρτους, συμφωνοῦντες τῷ Bergk.

45.

Αὐτόθι 224-228.

224 Καὶ Τιτάνων ποικίλλουσ' ἀλλ'
225 αἱμορράντων δυσφόμιγγα
226 ξείνων αἱμάσσουσ' ἄταν βωμοὺς
227 οἰκτρὰν τ' αἰαζόντων αὐδὰν
228 οἰκτρὸν τ' ἐκβαλλόντων δάκρυον.

Ἐν τῷ στίχῳ 226 ἀμέτρῳ ὄντι ὁ Mathiae καὶ μετ' αὐτὸν ὅτε Weklein καὶ ὁ Weil ἐξοβελίζουσι τὴν λέξιν βωμούς, ὧν ὁ πρῶτος προτείνει τὴν διόρθωσιν ξείνων ἁγνίζουσ' ἄταν: Ὁ Schmidt εἰκάζει αὐγάζουσ' ἄταν, ὁ δὲ Σεμιτέλος μεταβάλλει τὸ ἄταν εἰς ἀκτάν.

Ἀλλ' αἱμάσσειν αἱμόρραντον ἄταν εἶναι φράσις ἄτοπος· δι-

ότι αἱματηρὰ μὲν ἄτη εἶναι καταληπτόν τι, εἶναι δηλαδὴ ἄτη, ἧς τὰ ἀποτελέσματα αἱματηρά. ἀλλὰ τὸ αἱμάσσειν ἄταν μὲ ἐνεργητικὴν σημασίαν τοῦ ῥήματος εἶναί τι ἀκατάληπτον. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἐπίθετον δυσφόρμιγξ εἶναι ὅλως ἀπρόσφορον εἰς τὴν ἄτην, προσφορώτατον δὲ εἰς τὴν αὐδήν. Διὰ ταῦτα προτείνομεν τὴν ἑξῆς διόρθωσιν τῶν ἀνωτέρω στίχων.

224 καὶ Τιτάνων ποικίλλουσ', ἀλλ'
226 αἱμάσσουσα ξείνων βωμοὺς
225 αἱμορράντους, δυσφόρμιγγά τ'
227 οἰκτράν τ' αἰαζόντων αὐδὰν
228 οἰκτρὸν τ' ἐκβαλλόντων δάκρυον.

Δηλαδὴ ἀντὶ τῆς ὑπὸ τῶν ἄλλων διαγραφομένης λέξεως βωμούς, ἡμεῖς περιγράφομεν τὴν λέξιν ἄταν, ἀνταλλάσσομεν τὰς θέσεις τῶν στίχων 225 καὶ 226, καὶ τὴν λέξιν τῶν κωδίκων αἱμορράντων, ἥτις διωρθώθη εἰς αἱμόρραντον, διορθοῦμεν εἰς αἱμορράντους. Μετὰ τὰς μεταβολὰς ταύτας οἱ ἀνωτέρω στίχοι παρέχουσιν ὑγιᾶ καὶ σαφῆ νοῦν· ἑρμηνεύομεν δὲ τὸ χωρίον ὧδε.

«Οὐ ποικίλλουσα εἰκὼ Ἀτθίδος Παλλάδος καὶ Τιτάνων, ἀλλ' αἱμάσσουσα (διὰ νέων ἀεὶ θυσιῶν) τοὺς βωμοὺς τοὺς αἱμορράντους (ἐκ προτέρων θυσιῶν) ὑπὸ τῶν ξένων, οἵτινες ἐκβάλλουσι (θυόμενοι) αὐδὴν δυσφόρμιγγα καὶ οἰκτράν, ἔτι δὲ καὶ οἰκτρὰ δάκρυα».

46.

Εὐριπ. Ἑλένη 301-302.

σφαγαὶ δ' ἔχουσιν εὐγενές τι καὶ καλόν,
σμικρὸς δ' ὁ μικρὸς ἄρτ' ἀπαλλάξαι βίου.

Ὁ Musgrave ἑρμηνεύων τὸν δεύτερον τῶν στίχων τούτων λέγει: «Parvi momenti est tempus, nunc me ex vita discedere, i. e. quod nunc potius discedam, quam aliquot abhinc annis».

Ἡ ἑρμηνεία αὐτὴ εἶναι ἐσφαλμένη, διότι δὲν πρόκειται ἐνταῦθα ἂν νῦν ἢ ἐν ἄλλῳ χρόνῳ εἶναι ἐπικαιρότερον τὸ θανεῖν, ἀλλὰ ποῖον

εἶναι τὸ εὐγενέστατον καὶ ταχύτατον μέσον τῆς ἀπὸ τοῦ βίου ἀπαλλαγῆς.

Ὁ Reiske μετέβαλε τὸ ἄρτ' εἰς κάρτ'. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι αὐτοκτονῶν τις διὰ ξίφους ἀπαλλάσσεται τῆς ζωῆς ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ, δεύτερον δὲ τότε τὸ ἀπαλλάξαι μένει ἄνευ ἀντικειμένου. Διότι λέγεται μὲν μεταλλάσσειν βίου, ἀλλ' ὅταν λεχθῇ ἀπαλλάσσειν βίου δὲν δύναται νὰ παραλειφθῇ τὸ τίς ἀπαλλάσσεται.

Ὁ C. Keil ἔτρεψε τὸ ἄρτ' εἰς κρᾶτ', καὶ ὁ Nauck δεχόμενος τὴν διόρθωσιν ταύτην, εἰσήγαγεν αὐτὴν εἰς τὴν ἔκδοσίν του. Ἀλλ' ἡμεῖς θεωροῦμεν ἄτοπον τὴν φράσιν «ἀπαλλάσσω τὴν κεφαλὴν τῆς ζωῆς». Εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἐν τῇ κεφαλῇ κεῖται τὸ κέντρον τοῦ νευρικοῦ συστήματος, τὸ κυριώτατον ὄργανον τῆς ψυχῆς, ἀλλ' οὐδεὶς οὔτε τῶν ἀρχαίων οὔτε τῶν νεωτέρων εἶπε, καθ' ὅσον ἡμεῖς γνωρίζομεν, ὅτι ἡ ψυχὴ ἑδρεύει ἐν μόνῃ τῇ κεφαλῇ· ὅτι οἱ ἀρχαῖοι, περὶ ὧν ἐνταῦθα πρόκειται. ἐθεώρουν ὅτι ἡ ψυχὴ ἑδρεύει ἐν παντὶ τῷ σώματι, ἀρκοῦσιν αἱ ἑξῆς μαρτυρίαι.

Ἰλιάδ. Π. 606-607.

ὦκα δὲ θυμὸς
ᾤχετ' ἀπὸ μελέων.

Αὐτόθι Η 131.

θυμὸν ἀπὸ μελέων δοῦναι δόμοι Ἄϊδος εἴσω.

Αὐτόθι Μ, 386 καὶ Π 743, καὶ Ὀδυσ. γ 455.

λίπε δ' ὀστέα θυμός.

Αὐτόθι Π. 856 καὶ Χ 362.

ψυχὴ δ' ἐκ ῥεθέων πταμένη Ἄϊδός δε βεβήκει.

Υ. 800.

ὠκὸς δ' ἐκ μελέων θυμὸς πτάτο

λ. 201.

τηκεδόνι στυγερῇ μελέων ἐξείλετο θυμόν.

μ. 404.

λίπε δ' ὀστέα θυμός ἀγήνωρ.

Ὁμοίως παρὰ Πινδάρῳ (Νεμ. 1, 69 καὶ 70)

ἀγχομένας δὲ χρόνος
ψυχὰς ἀπέπνευσεν μελέων ἀκράτων.

Καὶ ἐν τοῖς φιλοσοφικοῖς δὲ συγγράμμασι λέγεται ὅτι θάνατος εἶναι ὁ χωρισμὸς τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος. «Οὐκοῦν τοῦτο γε θάνατος ὀνομάζεται, λύσις καὶ χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος» (Πλάτ. Φαίδ. 67, D). Ἀλλὰ τὰ μέλη καὶ τὰ ῥέθεα καλοῦνται καὶ ἄρθρα· (ἴδε Σοφ. Τρεχ. 769 καὶ 779, Φιλοκτ. 1202 καὶ 1207, Οἰδ. Τ. 1270. Εὐριπ. Βακχ. 1210, Ἡρακ. μαιν. 1395, Ἠλέκ. 842). Κατὰ ταῦτα νομίζομεν ὅτι ὁ στίχος γραπτέος ὧδε:

σμικρὸς δ' ὁ καιρὸς ἄρθρ' ἀπαλλάξαι βίου.

Προσθετέον ὅτι ὁ Wecklein ἀντὶ τοῦ ἄρθρα δέχεται σάρκα, καὶ τὴν διόρθωσιν ταύτην τόσον βεβαίαν θεωρεῖ, ὥστε διορθῶν τὸν στίχον 1016 τῶν Τραχινίων τοῦ Σοφοκλέους τρέπει τὸ ἐν αὐτῷ κρᾶτα εἰς σάρκα. Ἀλλ' ὅτι ἡ διόρθωσις αὕτη εἶναι ἐκ τῶν ἀτυχεστάτων θὰ δείξωμεν ἀμέσως κατωτέρω πραγματευομενοι τοὺς ῥηθέντας τῶν Τραχινίων στίχους.

Σημείωσις. Ἀφοῦ εἴχομεν γράψει τὰ ἀνωτέρω περὶ τοῦ προκειμένου στίχου τῆς Ἑλένης, εἴδομεν ἐν σημειώσει τῆς ἐκδόσεως Kirchoff ὅτι τὴν διόρθωσιν ἄρθρα ἔχει προτείνει καὶ ὁ Keil. Ἐθεωρήσαμεν δὲ καλὸν νὰ μὴ παραλίπωμεν τὴν δημοσίευσιν τῶν γραφέντων κυρίως ἵνα δείξωμεν ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Nauck προτιμηθεῖσα διόρθωσις κρᾶτα δὲν δύναται νὰ εἶναι ὀρθή.

47.

Σοφοκλ. Τραχ. 1015-1016.

οὐδ' ἀπαράξαι κρᾶτα βίου θέλει
μολὼν τοῦ στυγεροῦ; φεῦ φεῦ.

Ὅτι οἱ ἀνωτέρω στίχοι νοσοῦσιν εἶναι προφανές· διὸ δικαίως ἐγένοντο ἀπόπειραι πρὸς διόρθωσιν αὐτῶν Καὶ ὁ μὲν Wakefield τρέπει τὸ βίου εἰς βίᾳ, ὁ δὲ Wecklein τὸ κρᾶτα εἰς σάρκα. Ἀλλὰ τὸ μὲν βίᾳ παρέλκει, διότι ἡ τῆς κεφαλῆς ἀπάραξις ἀείποτε βίᾳ γίνεται, ἡ δὲ τοῦ Wecklein διόρθωσις εἶναι ἀτοπωτάτη. Τί δύναται νὰ σημαίνῃ ἀπαράσσω σάρκα βίου; ἀπαράσσω σημαίνει πλήττων ἀποκόπτω ἢ ῥίπτω χαμαί, ὡς ἀναντιρρήτως βεβαιοῦσι τὰ ἑξῆς χωρία.

Ὁμ. Ἰλ. Ξ, 497-498.

αὐχένα μέσον ἔλασσεν, ἀπήραξε δὲ χαμᾶζε
αὐτῇ σὺν πήληκι κάρη.

Ἡροδ. 5, 112.

Ὁ Κὰρ δρεπάνῳ πλήξας ἀπαράσσει τοῦ ἵππου τοὺς πόδας.

Θουκυδ. 7, 63.

τοὺς ἀπὸ τοῦ πολεμίου καταστρώματος
ὁπλίτας ἀπαράξητε.

Ταύτην τὴν σημασίαν ἔχοντος τοῦ ἀπαράσσειν, τί δύναται νὰ σημαίνῃ ἀπαράσσω σάρκα βίου εἶναι δι' ἡμᾶς τοὐλάχιστον πρᾶγμα ἀκατάληπτον. Ἐὰν ἀντὶ τοῦ ἀπαράσσω ἐγράφετο ἀπαλλάσσω, τὸ δὲ σάρκα ἐλαμβάνετο ἐν τῇ σημασίᾳ σῶμα, ἡ φράσις θὰ εἶχε νόημα, καίτοι δὲν πιστεύομεν ὅτι δύναται νὰ λεχθῇ ἀπαλλάσσω σάρκα βίου.

Ἡμεῖς προτείνομεν τὴν ἑξῆς διόρθωσιν, κατ' ὀλίγα μόνον γράμματα διαφέρουσαν τῶν παραδεδομένων, καὶ νοῦν ὑγιᾶ παρέχουσαν.

οὐδ' ἀπαράξας κρᾶτα βίον θέλει
συλᾶν τοῦ στυγεροῦ;

ἢ καί·

οὐδ' ἀπαράξαι κρᾶτα θέλει βίον
συλῶν τοῦ στυγεροῦ.

τ. ἔ. «οὐδὲ θέλει ἀπαράξας τὴν ἐμὴν κεφαλὴν νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν ζωὴν (ἐμοῦ) τοῦ ἀθλίου».

Ἡ τελευταία αὕτη διόρθωσις μόνον κατὰ τρία γράμματα διαφέρει τῆς παραδόσεως καὶ κατὰ τὴν ἀντιμετάθεσιν τῶν λέξεων βίον καὶ θέλει.

Ὅτι τὸ συλῶ σημαίνει ἐνίοτε ἁπλῶς ἀφαιρῶ μαρτυροῦσι τὰ ἐν στίχῳ 116 τοῦ Δ τῆς Ἰλιάδος· «αὐτὰρ ὁ σύλα πῶμα φαρέτρης, ἐκ δ' ἕλετ' ἰόν». ἐν δὲ τῷ Ἱππολύτῳ τοῦ Εὐριπίδου ἐν στίχῳ 799 ὁ Θησεὺς λέγει·

οἴμοι· τέκνων μοι μή τι συλᾶται βίος;

Ὅτι δὲ ὁ οἰμώζων δύναται νὰ καλῇ ἑαυτὸν στυγερὸν μαρτυρεῖ ὁ στίχος 1207 τῶν Ἀχαρνέων τοῦ Ἀριστοφάνους, ἔνθα ὁ Λάμαχος τετραυματισμένος καὶ ἀλγῶν λέγει·

στυγερὸς ἐγώ.

48.

Σοφ. Οἰδίπ. Κολ. 378-389.

Τὸ κοῖλον Ἄργος βὰς φυγὰς προσλαμβάνει
κῆδός τε καινὸν καὶ ξυνασπιστὰς φίλους,
ὡς αὐτίκ' Ἄργος ἢ τὸ Καδμείων πέδον
τιμῇ καθέξιον ἢ πρὸς οὐρανὸν βιβῶν.

Περὶ τῶν δύο τελευταίων στίχων λέγει· ὁ Dindorff «380 sq. desperati, propter sententiae absurditatem suspecti».

Βεβαίως δὲ ὑπάρχει ἐν αὐτοῖς φθορά, ἧς ἕνεκα πολὺ ἔχουσι τὸ ἄτοπον. Ἐν πρώτοις ἡ λέξις Ἄργος εἶναι ἐνταῦθα ἀνάρμοστος, καὶ ἀηδῶς ἐπαναλαμβάνεται, ὑπάρχουσα ἤδη ἐν τῷ στίχῳ 378, ἡ δὲ μετοχὴ καθέξων, ἥτις κεῖται ἐν τῷ κώδικι L, δεικνύει ὅτι ἀντὶ τοῦ Ἄργος θὰ ἔκειτο λέξις γένους ἀρσενικοῦ. Τὸ «πρὸς οὐρανὸν βιβῶν» φαίνεται ἡμῖν ἀτοπώτατον, καὶ θαυμάζομεν ὅτι εὑρέθησαν ἄνθρωποι προσπαθήσαντες νὰ δώσωσιν εἰς αὐτὸ ἑρμηνείαν τινά. Ὁ Weklein ἑρμηνεύει ὧδε· «Argos verde Theben entweder mit Siegesehre niederwerfen, oder in Flammen aufgehen lassen». Παραπέμπει δὲ εἰς τὸν στίχον 1298 τῶν Τρῳάδων τοῦ Εὐριπίδου, ἔνθα λέγεται

«πτέρυγι δὲ καπνὸς ὥς τις οὐρανίᾳ πεσοῦσα δορὶ καταφθίνει γᾶ». Ἀλλ' οὔτε ἑρμηνεύει τοὺς στίχους τούτους, ἐν οἷς ὑποπτεύομεν φθοράν, οὔτε δεικνύει τὴν μεταξὺ τούτων καὶ τῶν προκειμένων σχέσιν. Τὸ νὰ ὀνομασθῇ ἡ ἅλωσις καὶ πόρθησις πόλεως μεταβίβασις αὐτῆς εἰς τὸν οὐρανὸν φαίνεται ἡμῖν τερατῶδες. Σημειωτέον δὲ ὅτι τὸ ῥῆμα βιβάζω ἐνταῦθα μόνον ἁπαντῶν παρὰ Σοφοκλεῖ ἔχει σημασίαν ἄλλην πολὺ ταπεινήν.

Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι οἱ στίχοι 380 καὶ 381 δύνανται νὰ διορθωθῶσιν ὧδε.

Ὡς αὐτίκ' ἄρας ἢ τὸ Καδμείων πέδον
τιμῇ καθέξων, ἢ πρὸς οὖδας νιν βαλῶν.

Δηλονότι. «Ὁ Πολυνείκης προσλαμβάνει συνασπιστὰς φίλους, ἵνα εὐθὺς ἄρας (τῷ στρατῷ) ἢ κατάσχῃ τὸ πέδον τῶν Καδμείων (τὰς Θήβας) διὰ συμβάσεως ἕνεκα τῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιωμάτων του (τιμῇ), ἢ (τούτου μὴ γενομένου) κατεδαφίσῃ τὴν πόλιν».

Ὅτι τὸ σύνηθες «εἰς ἔδαφος καθαιρεῖν, κατασκάπτειν, καταβάλλειν», δύναται νὰ λεχθῇ καὶ «πρὸς οὖδας βάλλειν» μαρτυροῦσιν οἱ στίχοι 48, 49 καὶ 50 τῆς Ἰφιγ. ἐν Ταύροις.

φεύγειν δὲ κἄξω στᾶσα θριγκὸν εἰσιδεῖν
δόμων πίτνοντα, πᾶν δ' ἐρείψιμον στέγος
βεβλημένον πρὸς οὖδας ἐξ ἄκρων σταθμῶν.

Ἐπειδὴ δὴ ἐν τοῖς χειρογράφοις πολλάκις συγχέεται τὸ Δ μετὰ τοῦ Ρ εὐκόλως τὸ ΟΥΔΑCΝΙΝ ἠδυνήθη νὰ φθαρῇ εἰς ΟΥΡΑΝΟΝ.

49.

Ἀντιγόν. 29-30.

Ἐᾶν δ' ἄκλαυτον, ἄταφον, οἰωνοῖς γλυκὺν
θησαυρὸν εἰσορῶσι πρὸς χάριν βορᾶς.

Ἡ λέξις εἰσορῶσιν ἐφάνη εἰς πολλοὺς κριτικοὺς ὕποπτος· ὁ Nauck λέγει «Matt ist εἰσορῶσι, da die Raubvögel nicht mit dem Anechen der leichen sich begnügen». Νομίζει δὲ τὸν ὅλον στίχον

ἀθετητέον. Κριτικός τις παρὰ τῷ Burton ἐπρότεινε τὴν μεταβολὴν τοῦ εἰσορῶσιν εἰς εἰσορμῶσι, καὶ τὴν διόρθωσιν ταύτην παρεδέχθησαν τινές, ἐν οἷς καὶ ὁ Dindorff εἰσήγαγεν αὐτὴν εἰς τὸ κείμενον τῆς ἐκδόσεώς του. Εἰς ἡμᾶς ἡ διόρθωσις αὕτη φαίνεται ἔτι μᾶλλον φθείρουσα τὸ χωρίον. Ποῦ δύναται νὰ ἀποδοθῇ ἡ πρόθεσις; Εἰς τὸ εἰσορμῶσι; Πρὸς συντομίαν παραλείποντες τὰς διαφόρους γενομένας ἀποπείρας διορθώσεως, ἃς εὑρίσκει τις συνηγμένας ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Σεμιτέλου, προτείνομεν τὴν ἡμετέραν διόρθωσιν τοῦ εἰσορῶσι εἰς εἰσφοροῦσι. Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὰ σαρκοβόρα ὄρνεα οὐ μόνον ἐπὶ τόπου ἐσθίουσιν ἀπὸ τοῦ πτώματος, ἀλλ' ἀφοῦ κορεσθῶσι μεταφέρουσιν ἐκ τῶν ὑπολειφθέντων καὶ εἰς τὰς φωλεὰς αὐτῶν. Οὕτως ἐν στίχοις 1040 καὶ 1041 τοῦ αὐτοῦ δράματος λέγεται.

οὐδ' εἰ θέλουσιν οἱ Ζηνὸς αἰετοὶ βορὰν
θέρειν νιν ἁρπάζοντες εἰς Διὸς θρόνους.

Οὕτω δὲ ἐξηγεῖται καὶ ἡ χρῆσις τῆς λέξεως θησαυρός, εἰς ἣν προσκρούει ὁ Nauck λέγων· Die hier vorliegende Anwendung von θησαυρὸς ist höchst auffallend κτλ». Διότι θησαυρὸς σημαίνει πᾶν τὸ συναχθὲν καὶ πρὸς φύλαξιν κατατεθέν. Οὕτως ἐν Ἀριστ. Ὄρν. 599 κ. ἐφ.

τοὺς θησαυροὺς τ' αὐτοῖς δείξουσ', οὓς οἱ
πρότερον κατέθεντο τῶν ἀργυρίων.

Ἑρμηνεύομεν δὲ τὸ χωρίον ὧδε·

γλυκὺν οἰωνοῖς εἰσφοροῦσι (εἰς τὴν φωλεὰν) θησαυρὸν (ἐκ τοῦ σώματος) χάριν βορᾶς.

50.

Αὐτόθι 343.

κουφονέων τε φῦλον ὀρνίθων ἀμφιβαλὼν ἄγει.

Ταύτην τὴν γραφὴν ἔχουσι πάντα τὰ χειρόγραφα. Σχόλιον δέ τι ἐκ τῶν νεωτέρων ἑρμηνεύει «κούφων καὶ ταχέως φερομένων». Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ λέξις κουφονέων εἶναι παράδοξος καὶ ἀνεξήγητος ἐζήτησαν διόρθωσιν αὐτῆς. Ὁ Brunck πρῶτος διώρθωσεν εἰς κουφονόων,

53.

Ἀριστοφ. Σφῆκες 1214 - 1215.

Ἔπειτα ἐπαίνεσόν τι τῶν χαλκωμάτων,
ὀροφὴν θέασαι, κρεκάδι' αὐλῆς θαύμασον.

Περὶ τῆς λέξεως κρεκάδια οὐδὲν εἶναι παραδεδομένον ὑπὸ τῶν παλαιῶν, μόνον δὲ ἐν τοῖς Ἀριστοφ. Σχολίοις σελ. 163 34 λέγεται ὅτι «κρὲξ ὄρνεον παραπλήσιον γεράνῳ». Ὁ κράτιστος ἑλληνιστὴς Κόντος ἐν Ἀθηνᾶς τόμῳ ἐνάτῳ, ἐν σελίδι 86, μνημονεύων τὰς γενομένας τοῦ κρεκάδια ἑρμηνείας καὶ διορθώσεις καὶ πάσας ἀποδοκιμάζων συμπεραίνει ὅτι «ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν τὴν περὶ τῆς λέξεως κρεκάδια ἡμετέραν ἄγνοιαν».

Ἡμεῖς ἀνελογίσθημεν ὅτι σύνηθες κόσμημα τῶν αὐλῶν ἦσαν ψηφωταὶ παραστάσεις, οὐκ ὀλίγαι μέχρις ἡμῶν περισωθεῖσαι, καὶ ὅτι ἡ ψῆφος ἢ ψηφὶς λέγεται καὶ κροκάλη. Ἡ λέξις αὕτη εἶναι ἀληθὲς ὅτι σπανίως ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις· κατὰ πρῶτον εὑρίσκομεν αὐτὴν ἐν Εὐριπ. Ἰφιγ. Αὐλ. 210 - 211.

εἶδον (τὸν Ἀχιλλέα) αἰγιαλοῖσι
παρά τε κροκάλαις δρόμον ἔχοντα σὺν ὅπλοις.

Ἔπειτα ἐν Ἀνθολ. Παλ. 7, 479, ἐν ἐπιτυμβίῳ ἐπιγραφῇ, ἐν ᾗ ἐπιτύμβιος τοῦ Ἡρακλείτου λίθος λέγει· «αἰὼν μ' ἔτριψεν κροκάλαις ἶσον». Καὶ παρ' Ἡσυχίῳ δὲ κεῖται· «κρόκκαι· παραθαλάσσιοι ψῆφοι». Καὶ «κροκάλαι ψῆφοι, ἀκταί, ἄμμος». Ὑπάρχει δὲ καὶ κύριον ὄνομα Κροκάλη.

Ὑποκοριστικὸν τοῦ κροκάλη κατὰ κανόνας ἐσχηματισμένον εἶναι κροκάλιον. Εἰκάζομεν λοιπὸν ὅτι τὸ κρεκάδιον προῆλθεν ἐκ τοῦ κροκάλιον· ἡ φθορὰ δ' αὕτη εἶναι ἐκ τῶν συνήθως γενομένων, διὰ τῆς ἐναλλαγῆς τοῦ Λ λαὶ τοῦ Δ, καὶ τῆς τοῦ Ε καὶ τοῦ Ο. Κατὰ ταῦτα ἀναγινώσκομεν τὸν στίχον 1215 ὧδε·

ὀροφὴν θέασαι, κροκάλι' αὐλῆς θαύμασον.

54.

Αὐτ. Ἀχαρνῆς 254-256·

ὡς μακάριος
ὅστις σ' ὀπύσει, κἀκποιήσεται γαλᾶς
σοῦ μηδὲν ἧττον βδεῖν, ἐπειδὰν ὄρθρος ᾖ.

Ὅσα περὶ τῶν στίχων τούτων λέγουσι τὰ σχόλια τὰ εἰς Ἀριστοφάνη, εἶναι τὸ ἄκρον ἄωτον, τὸ μὴ περαιτέρω τῆς παρανοήσεως, εἰς ἣν περιπίπτουσι πολλάκις ἀφυεῖς καὶ ἄκριτοι ἑρμηνευταί.

Περὶ τοῦ στίχου 255 τὸ σχόλιον λέγει:

«γαλᾶς: Ἀντὶ τοῦ παῖδας δριμυτάτους, τοῦτο δὲ τὸ σχῆμα καλεῖται παρὰ προσδοκίαν· ἔδει γὰρ ἐκφάναι, ποιήσεται παῖδας νεανίας».

Περὶ δὲ τοῦ στίχου 256·

«Ἐπειδὰν ὄρθρος ᾖ: Παρόσον ἐν τῷ ἄρθρῳ δοκοῦσιν οἱ ἄνθρωποι συνεχῶς βδέειν, διὰ τὸ τὰς πέψεις τότε γίνεσθαι».

Ὡς ἀληθῶς θαυμάσια ταῦτα, διότι ὁ νοῦς τῶν στίχων τούτων εἶναι φανερὸς καὶ εἰς τὸν μικρὸν ἠμμένον τῆς Ἀριστοφανείου ποιήσεως. Λέγει δηλαδὴ ὁ πατὴρ εἰς τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα· μακάριος ὅστις γενήσεται ἀνὴρ σοῦ· ποιήσει δέ σε βδεῖν δριμύτερον γαλῆς (ἐν τῇ συνουσίᾳ ἕνεκα τῆς ἰσχυρᾶς θλίψεως) κατὰ τὸν ὄρθρον (ὅτε ὁ ἀνὴρ μᾶλλον ἀργᾷ εἰς συνουσίαν) Τοῦτο ἐκφράζει καὶ ἀλλαχοῦ ὁ Ἀριστοφάνης· οἷον ἐν Λυσιστρ. 964-966·

ποία δ' ὀσφύς, ποῖος δ' ὄρρος (ἀντίσχοι ἂν)
κατατεινόμενος
καὶ μὴ βινῶν τοὺς ὄρθρους.

Καὶ ἐν στίχῳ 1089.

ἤπου πρὸς ὄρθρον σπασμὸς ὑμᾶς λαμβάνει;

Νομίζομεν δ' ὅμως ὅτι ὑπάρχει μικρά τις φθορὰ ἐν τοῖς προκειμένοις στίχοις, ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν θὰ ἐλαμβάνομεν ἀφορμὴν νὰ γράψωμεν τὰ ἀνωτέρω. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἐνέργεια οὐ δύναται ποι-

53.

Ἀριστοφ. Σφῆκες 1214-1215.

Ἔπειτα ἐπαίνεσόν τι τῶν χαλκωμάτων,
ὀροφὴν θέασαι, κρεκάδι' αὐλῆς θαύμασον.

Περὶ τῆς λέξεως κρεκάδια οὐδὲν εἶναι παραδεδομένον ὑπὸ τῶν παλαιῶν, μόνον δὲ ἐν τοῖς Ἀριστοφ. Σχολίοις σελ. 163 34 λέγεται ὅτι «κρὲξ ὄρνεον παραπλήσιον γεράνῳ». Ὁ κράτιστος ἑλληνιστὴς Κόντος ἐν Ἀθηνᾶς τόμῳ ἐνάτῳ, ἐν σελίδι 86, μνημονεύων τὰς γενομένας τοῦ κρεκάδια ἑρμηνείας καὶ διορθώσεις καὶ πάσας ἀποδοκιμάζων συμπεραίνει ὅτι «ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν τὴν περὶ τῆς λέξεως κρεκάδια ἡμετέραν ἄγνοιαν».

Ἡμεῖς ἀνελογίσθημεν ὅτι σύνηθες κόσμημα τῶν αὐλῶν ἦσαν ψηφωταὶ παραστάσεις, οὐκ ὀλίγαι μέχρις ἡμῶν περισωθεῖσαι, καὶ ὅτι ἡ ψῆφος ἢ ψηφὶς λέγεται καὶ κροκάλη. Ἡ λέξις αὕτη εἶναι ἀληθὲς ὅτι σπανίως ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις· κατὰ πρῶτον εὑρίσκομεν αὐτὴν ἐν Εὐριπ. Ἰφιγ. Αὐλ. 210-211.

εἶδον (τὸν Ἀχιλλέα) αἰγιαλοῖσι
παρά τε κροκάλαις δρόμον ἔχοντα σὺν ὅπλοις.

Ἔπειτα ἐν Ἀνθολ. Παλ. 7, 479, ἐν ἐπιτυμβίῳ ἐπιγραφῇ, ἐν ᾗ ἐπιτύμβιος τοῦ Ἡρακλείτου λίθος λέγει· «αἰὼν μ' ἔτριψεν κροκάλαις ἶσον». Καὶ παρ' Ἡσυχίῳ δὲ κεῖται· «κρόκκαι· παραθαλάσσιοι ψῆφοι». Καὶ «κροκάλαι ψῆφοι, ἀκταί, ἄμμος». Ὑπάρχει δὲ καὶ κύριον ὄνομα Κροκάλη.

Ὑποκοριστικὸν τοῦ κροκάλη κατὰ κανόνας ἐσχηματισμένον εἶναι κροκάλιον. Εἰκάζομεν λοιπὸν ὅτι τὸ κρεκάδιον προῆλθεν ἐκ τοῦ κροκάλιον· ἡ φθορὰ δ' αὕτη εἶναι ἐκ τῶν συνήθως γενομένων, διὰ τῆς ἐναλλαγῆς τοῦ Λ λαὶ τοῦ Δ, καὶ τῆς τοῦ Ε καὶ τοῦ Ο. Κατὰ ταῦτα ἀναγινώσκομεν τὸν στίχον 1215 ὧδε·

ὀροφὴν θέασαι, κροκάλι' αὐλῆς θαύμασον.

54.

Αὐτ. Ἀχαρνῆς 254-256·

ὡς μακάριος
ὅστις σ' ὀπύσει, κἀκποιήσεται γαλᾶς
σοῦ μηδὲν ἧττον βδεῖν, ἐπειδὰν ὄρθρος ᾖ.

Ὅσα περὶ τῶν στίχων τούτων λέγουσι τὰ σχόλια τὰ εἰς Ἀριστοφάνη, εἶναι τὸ ἄκρον ἄωτον, τὸ μὴ περαιτέρω τῆς παρανοήσεως, εἰς ἣν περιπίπτουσι πολλάκις ἀφυεῖς καὶ ἄκριτοι ἑρμηνευταί.

Περὶ τοῦ στίχου 255 τὸ σχόλιον λέγει:

«γαλᾶς: Ἀντὶ τοῦ παῖδας δριμυτάτους, τοῦτο δὲ τὸ σχῆμα καλεῖται παρὰ προσδοκίαν· ἔδει γὰρ ἐκφάναι, ποιήσεται παῖδας νεανίας».

Περὶ δὲ τοῦ στίχου 256·

«Ἐπειδὰν ὄρθρος ᾖ: Παρόσον ἐν τῷ ἄρθρῳ δοκοῦσιν οἱ ἄνθρωποι συνεχῶς βδέειν, διὰ τὸ τὰς πέψεις τότε γίνεσθαι».

Ὡς ἀληθῶς θαυμάσια ταῦτα, διότι ὁ νοῦς τῶν στίχων τούτων εἶναι φανερὸς καὶ εἰς τὸν μικρὸν ἠμμένον τῆς Ἀριστοφανείου ποιήσεως. Λέγει δηλαδὴ ὁ πατὴρ εἰς τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα· μακάριος ὅστις γενήσεται ἀνήρ σοῦ· ποιήσει δέ σε βδεῖν δριμύτερον γαλῆς (ἐν τῇ συνουσίᾳ ἕνεκα τῆς ἰσχυρᾶς θλίψεως) κατὰ τὸν ὄρθρον (ὅτε ὁ ἀνὴρ μᾶλλον ἀργᾷ εἰς συνουσίαν) Τοῦτο ἐκφράζει καὶ ἀλλαχοῦ ὁ Ἀριστοφάνης· οἷον ἐν Λυσιστρ. 964-966·

ποία δ' ὀσφύς, ποῖος δ' ὄρρος (ἀντίσχοι ἄν)
κατατεινόμενος
καὶ μὴ βινῶν τοὺς ὄρθρους.

Καὶ ἐν στίχῳ 1089.

ἦπου πρὸς ὄρθρον σπασμὸς ὑμᾶς λαμβάνει;

Νομίζομεν δ' ὅμως ὅτι ὑπάρχει μικρά τις φθορὰ ἐν τοῖς προκειμένοις στίχοις, ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν θὰ ἐλαμβάνομεν ἀφορμὴν νὰ γράψωμεν τὰ ἀνωτέρω. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἐνέργεια οὐ δύναται ποι-

εἶν τὰς γαλᾶς μᾶλλον ἢ ἧττον βδεῖν, ἀλλὰ τὴν γυναῖκα· νομίζομεν γραπτέον γαλῆς ἀντὶ γαλᾶς, καὶ σὲ ἀντὶ σοῦ.

ὅς σ' ὀπύσει κάκ ποιήσεται γαλῆς
σὲ μηδὲν ἧττον βδεῖν, ἐπειδὰν ὄρθρος ᾖ.

55.

Εὐριπ. Κύκλ. 402-403.
ἐγκέφαλον ἐξέρρανε καὶ καθαρπάσας
λάβρῳ μαχαίρᾳ σάρκας ἐξώπτα πυρί.

Ἀντὶ τοῦ καθαρπάσας καταλληλοτέραν θεωροῦμεν τὴν λέξιν κατασπάσας. Τὸ ῥῆμα σπάω καὶ διασπάω τίθεται καὶ ἐπὶ σαρκῶν, ὡς τὸ σπαράσσω· οὕτως ἐν Σοφ. Ἀντιγ. 258.

σημεῖα δ' οὔτε θηρὸς οὔτε του κυνῶν
ἐλθόντος, οὐ σπάσαντος ἐξεφαίνετο.

Καὶ ἐν στίχῳ 1003.
καὶ σπῶντας ἐν χηλαῖς ἀλλήλους φοναῖς
ἔγνων.

Καὶ Εὐριπ. Ἰφ. Α 777-778.
λαιμοτόμους κεφαλὰς
σπάσας.

Ἀριστοφ. Βάτρ. 475-477.
τὼ νεφρὼ δέ σου
αὐτοῖσιν ἐντέροισιν ᾑματωμένω
διασπάσονται Γοργόνες Τιθράσιαι.

Καὶ ἐν Ἐκκλ. 1076.
διασπάσεσθέ με, ὦ κακῶς ἀπολούμεναι.

Καὶ Εὐριπ. Βάκχ. 338-339.
ὃν ὠμόσιτοι σκύλακες, ἃς ἐθρέψατο,
διεσπάσαντο.

Καὶ Ἑκάβ. 1125-1126.

σήμηνον, εἰπὲ ποῦ σθ' ἵν' ἁρπάσας χεροῖν
διασπάσωμαι καὶ καθαιμάξω χρόα.

Τοὐναντίον τὸ ἁρπάζω καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ σύνθετα οὐδέποτε ἀπαντῶσιν ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ σπαράσσειν, τέμνειν, ἀποκόπτειν καὶ τῶν τοιούτων.

56.

Εὐριπ. Ἰφιγ. Τ. 295 κ. ἐφ.

Ἡμεῖς δὲ συσταλέντες, ὡς θανούμενοι,
σιγῇ καθήμεθα.

Ταῦτα λέγει ὁ βουφορβὸς ἀμέσως μετὰ τὴν περιγραφὴν τῆς μανίας τοῦ ἑτέρου τῶν ξένων. Καθ' ἡμᾶς ὁ πρῶτος τῶν στίχων τούτων νοσεῖ βαρέως καὶ ἀποροῦμεν πῶς τινὲς μὲν τῶν κριτικῶν σιωπῶσιν ἐνταῦθα, ἄλλοι δὲ θεωροῦσιν αὐτὸν ὑγιῶς ἔχοντα καὶ ἑρμηνεύουσιν αὐτόν. Οὕτως ὁ Wecklein λέγει ἐν ὑποσημειώσει· «συσταλέντες ὡς θανούμενοι, Zusamengekauert mit dem Gefühle als sei unser Ende nahe» δηλαδὴ συνεσπειραμένοι καὶ πιστεύοντες ὅτι τὸ τέλος ἡμῶν ἐγγίζει. Ὁ δὲ Weil ὁμοίαν ἑρμηνείαν δίδει λέγων· A la vue d' un homme furieux qui s'élance de leur côté l' épée nue à la main, les bergers s'accroupissent d'abord et s'attendent à mourir, sans oser se defendre». Περὶ τῆς ἑρμηνείας ταύτης τοῦ Weil παρατηροῦμεν κατὰ πρῶτον ὅτι ὅτε οἱ βουφορβοὶ συνεστάλησαν δὲν εἶχεν εἰσέτι ξιφουλκήσει ὁ Ὀρέστης οὐδὲ ὁρμήσει κατ' αὐτῶν. Τὴν ἑρμηνείαν δὲ ταύτην συμφωνοῦσαν τῇ τοῦ Wecklein θεωροῦμεν οὐ μόνον ἀπίθανον, ἀλλ' ἐντελῶς ἄτοπον. Εἶνε ποτὲ πιθανὸν ὅτι ἄνδρες ταχεῖς, οἷοι οἱ βουκόλοι, πολυάριθμοι ἐπίτηδες ἐξελθόντες ἵνα συλλάβωσι τοὺς ξένους, ἁπλῶς καὶ μόνον διότι εἶδον ἕνα ἄνθρωπον ποιοῦντα κινήματα καὶ λέγοντα λόγους μανίαν ἐλέγχοντας θὰ ἐφοβοῦντο τόσον, ὥστε νὰ νομίζωσιν ὅτι ἦλθεν ἡ τελευταία αὐτῶν ὥρα; Ἀλλὰ καὶ ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι ἐφοβήθησαν σφόδρα, τί ἐκώλυεν αὐτοὺς νὰ φύγωσιν; Τότε μόνον ἐφοβήθησαν οἱ βουφορβοί, ὅτε ἀφοῦ προσέβαλον τοὺς ξένους, οὗτοι ἀμυνόμενοι ὥρμησαν κατ' αὐτῶν ξιφήρεις. Ἀλλὰ καὶ τότε πάλιν δὲν συνεστάλησαν ὡς θανού-

μενοι, ἀλλ' ὡς εἰκὸς ἐτράπησαν εἰς φυγὴν (φυγῇ λεπαίας ἐξεπίμπλημεν νάπας) ἐνῷ δ' ὅμως τινὲς αὐτῶν ἔφευγον, ἄλλοι ἔβαλλον λίθοις τοὺς ξένους, μέχρις οὗ ἀποκαμόντες οὗτοι καὶ ἀφοπλισθέντες διὰ τῆς πετροβολίας συνελήφθησαν. Διὰ ταῦτα ἡμεῖς ἀδιστάκτως πιστεύομεν ὅτι ὑπάρχει φθορὰ ἐν τῷ ὡς θανούμενοι. Ἤδη ἐν τῷ Λαυρεντιακῷ κώδικι εὑρίσκονται γεγραμμένα ὑπεράνω τοῦ ν τῆς λέξεως θανούμενοι τὰ δύο γράμματα μβ, τουτέστι διορθωτής τις μετέβαλε τὸ θανούμενοι εἰς θαμβούμενοι. Τὴν γραφὴν ταύτην οὐδεὶς ἐδέχθη καίτοι ἧττον ἄτοπον τῆς παραδεδομένης, καὶ ἡμεῖς δὲ εὑρίσκομεν αὐτὴν οὐχὶ εὔστοχον· δεικνύει ὅμως ὅτι ἔκπαλαι ὑπῆρξαν ἄνθρωποι μὴ εὑρίσκοντες ὑγιᾶ τὴν παράδοσιν. Ὁ δὲ F. N. Schmidt εἰκάζει ἐκφοβούμενοι ἀσυνδέτως πρὸς τὸ συσταλέντες.

Κατὰ τὰς ἀνωτέρω ἐκτεθείσας ἑρμηνείας οἱ βουφορβοὶ συνεστάλησαν ἐκ φόβου· ἡμεῖς φρονοῦμεν ἄλλως, ὅτι δηλαδὴ συσταλέντες σημαίνει λαβόντες τοιαύτας θέσεις, ὥστε νὰ μὴ φαινώμεθα εἰς τοὺς ξένους. Ὅμοιόν τι εὑρίσκομεν εἰς Ἀριστοφάνην (Ἀχαρν. 239 - 240).

> Οὗτος αὐτός ἐστιν ὃν ζητοῦμεν, ἀλλὰ δεῦρο πᾶς
> ἐκποδών· θύσων γὰρ ἀνήρ, ὡς ἔοικ' ἐξέρχεται.

Ὁ Χορὸς τῶν Ἀχαρνέων, ὅστις διώκει τὸν Δικαιόπολιν, ὅπως τιμωρήσῃ αὐτὸν σπεισάμενον πρὸς τοὺς Λάκωνας, ἀκούων αὐτοῦ λέγοντος. εὐφημεῖτε, εὐφημεῖτε εἰκάζει ἐκ τούτου ὅτι ἐκεῖνος θὰ τελέσῃ θυσίαν ἐπὶ ταῖς σπονδαῖς, καὶ ἵνα βεβαιωθῇ περὶ τούτου λέγει ὁ ἀρχηγὸς τοῦ χοροῦ· δεῦρο πᾶς ἐκποδών, ὅπερ ὁ σχολιαστὴς ἑρμηνεύει ὧδε. «Πρὸς ὀλίγον χρόνον ὑποστείλασθαι βούλονται, ἵνα μὴ προϊδόμενος ὁ σπονδοφόρος φύγῃ, ἀλλὰ δυνηθῶσιν αὐτὸν χειρώσασθαι. Τοιαῦται ἦσαν καὶ αἱ Ὀδυσσέως πρὸς Διομήδην παρακλήσεις (Ἰλ. Κ. 344)·

> ἀλλ' ἐῶμεν μιν πρῶτα παρεξελθεῖν πεδίοιο
> τυτθόν· ἔπειτα δὲ κ' αὐτοὶ ἐπαΐξαντες ἕλοιμεν).

Ὑπολείπεται νῦν νὰ ἴδωμεν πῶς τὸ ἐκ φθορᾶς προελθὸν ὡς θανούμενοι δύναται νὰ διορθωθῇ. Ὁμολογοῦμεν ὅτι τοῦτο εἶναι δυσ-

χερές· πασῶν δὲ τῶν εἰκασιῶν, ἃς ἠδυνήθημεν νὰ κάμωμεν, πιθανωτάτη καὶ μάλιστα τῇ παραδόσει προσεγγίζουσα ἐφάνη ἡμῖν ἥδε·

ἡμεῖς δὲ συσταλέντες οἱ θηρώμενοι

Πρὸς στήριξιν δὲ τοῦ θηρώμενοι φέρομεν τὰ ἑξῆς χωρία ἐκ τοῦ αὐτοῦ δράματος·

Στιχ. 279 καὶ 280.
Ἔδοξε δ' ἡμῶν εὖ λέγειν τοῖς πλείοσι,
θηρᾶν τε τῇ θεῷ σφάγια τἀπιχώρια.

Καὶ ἐν στίχῳ 1324.
διωγμόν, ὅστις τοὺς ξένους θηράσεται

Καὶ ἐν στίχῳ 1426.
σπεύδοντες ἄνδρας δυσσεβεῖς θηράσετε.

Ὁμολογοῦμεν ὅτι τὴν ἡμετέραν διόρθωσιν δὲν θεωροῦμεν ἀσφαλῆ· ἐνομίσαμεν ὅμως καλὸν νὰ γράψωμεν τὰ ἀνωτέρω κυρίως ἵνα ἀποδείξωμεν ὅτι ὑπάρχει φθορά, καὶ ὅτι αἱ μνημονευθεῖσαι ἑρμηνεῖαι δὲν δύνανται νὰ εἶναι ὀρθαί.

57

Ἀριστοφ. Σφηκ. 129 καὶ 130.
Ὁ δ' ὥσπερεὶ κολοιὸς αὑτῷ παττάλους
ἐνέκρουεν εἰς τὸν τοῖχον, εἶτ' ἐξήλλετο.

Ὁ πρῶτος τῶν στίχων τούτων δὲν φαίνεται ἡμῖν ὑγιῶς ἔχων· διότι ὁ κολοιὸς δὲν ἐγκρούει ἑαυτῷ παττάλους, ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι διὰ τὸν κολοιόν, ὡς ὁ σχολιαστὴς λέγει· «τοῖς γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ κολοιοῖς πηγνύουσι πάτταλον, ἵνα εἰς αὐτοὺς ἅλλοιντο» Διὰ ταῦτα νομίζομεν γραπτέον·

ὁ δ' ὥσπερ εἰς κολοιὸν αὑτῷ παττάλους.

Σημαίνει δὲ ἡ εἰς πρόθεσις ἐνταῦθα τὸν σκοπόν, δηλονότι ἵνα χρη-

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΤΙΚΑ

ΕΙΣ

ΙΣΑΙΟΝ

Ἐκδ. Carol. Scheibe, Λιψ. 1889.

(Συνέχεια)

Μετὰ τὰς εἰς τὸν περὶ τοῦ Κλεωνύμου κλήρου λόγον τοῦ Ἰσαίου Παρατηρήσεις (1) ἡμῶν, ἐν ᾧ δὲ παρασκευάζομεν καὶ ἃς σὺν Θεῷ μέλλομεν εἰς τοὺς ἐπιλοίπους λόγους τοῦ αὐτοῦ ῥήτορος ὧδε νὰ καταχωρίσωμεν, ἐκδίδομεν ἐν τῷ μεταξὺ τὰς παρούσας, ἀναφερομένας εἰς ἕν τι χωρίον ἁπλῶς τοῦ περὶ τοῦ Ἁγνίου κλήρου.

Πρὸ τούτου δ' ὅμως συγχωρηθήτω ἡμῖν μικρά τις παρέκβασις:

Ὁ κ. Γ. Α. Παπαβασιλείου ἐν τόμ. ΙΑ' (1899) σ. 563 τοῦδε τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος, διορθούμενος τὰ παρ' Ἰσαίῳ ἐν τῷ περὶ τοῦ Κλεωνύμου κλήρου § 10: «ὡς ὕστερον ἐσώθη ἔλεγεν» εἰς: «ὡς ὕστερον εἰώθει λέγειν», καὶ παρατιθέμενος τὰς ὑπὸ τοῦ Scheibe (ἔκδ. 1874) ἐν τῷ Προλόγῳ μνημονευομένας εἰκασίας τῶν πρὸ αὐτοῦ κριτικῶν, διδάσκει τάδε: «Ὅτι τὸ ἐσώθη ἔλεγεν νοσεῖ, καὶ ἄλλοι πολλοὶ παρετήρησαν καὶ ὁ τελευταῖος ἐκδότης τοῦ Ἰσαίου ὁμολογεῖ ὅτι graviter corruptum ὄν, εἰ καὶ πολὺ προσεπάθησε νὰ διορθώσῃ, εἰς οὐδὲν ἀσφαλὲς ἠδυνήθη νὰ καταλήξῃ συμπέρασμα, εἰκάζει δὲ ὅτι κτέ (ὡς παρὰ Scheibe). Ἡμεῖς οὐδεμίαν τῶν εἰκασιῶν τούτων ἀποδεχόμενοι ἅτε οὔτε τὸν προσήκοντα νοῦν παρεχουσῶν οὔτε παλαιογραφικῶς δυναμένων νὰ δικαιολογηθῶσι, διορθοῦμεν ἢ μᾶλλον ἀναγινώσκομεν ΕΙΩΘΕΙ ΛΕΓΕΙΝ ἀντὶ τοῦ ἐσώθη ἔλεγεν».

Εἰς ταῦτα ἀντιπαρατηροῦμεν τὰ ἑπόμενα:

(1) Ἴδ. Ἀθηνᾶς τόμ. Θ' σελ. 58 ἑπ. Προσέτι δὲ τόμ. Ι' σ. 96, ἔνθα τινὰ τῶν τυπογραφικῶν σφαλμάτων ἐπανορθούμεθα.

Τελευταῖος ὄντως ἐκδότης τοῦ Ἰσαίου εἶνε οὐχὶ ὁ Scheibe, ἀλλ' ὁ H. Buermann, ὅστις τέταρτος μετὰ τὸν H. Schenkl, τὸν λεγόμενον Κριψιανὸν κώδικα (A) κατὰ τὸ θέρος τοῦ ἔτους 1882 ἐπισκεψάμενος, τὸν ῥήτορα τοῦτον ἐξέδωκεν ἔτει 1883 ἐν Βερολίνῳ μετὰ πολλῶν καὶ καλῶν νεωτέρων παρατηρήσεων. Ὑποσημειοῦται δὲ καὶ οὗτος τάδε περὶ τοῦ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος ἐφθαρμένου χωρίου: «ἐσώθη. A: alii alia coniecerunt, ἠρωτήθη Jenicke, ft. ἐρωτηθεὶς, nisi cum Emperio delere mavis v v. ὡς . . . ἔλεγεν».

Ἡμεῖς ἐν ταῖς μνησθείσαις Παρατηρήσεσιν ἡμῶν ᾐκάσαμεν: ὡς ὕστερον **εὐθὺς** ἔλεγεν, τὴν εἰκασίαν δ' ἡμῶν ταύτην ἱκανῶς καὶ προσηκόντως, ὡς νομίζομεν, ἐδικαιολογήσαμεν, προσεπειπόντες ἅμα ὅτι τὸ ἡμαρτημένον ΕСѠΘΗ πιθανώτατα προύκυψεν ἐκ κακῆς ἀναγνώσεως τοῦ ΕΥΘΥC. Ἐδείξαμεν δὲ καὶ ἄλλοτε(1) τὸ ΥC πρὸς τὸ Η καὶ τὸ Ν συγχυθέν.

Σημειωτέον δὲ προσέτι ὅτι ἔν τινι τῶν κωδίκων (R, τῷ παρισίνῳ δῆλον ὅτι, τῷ ὑπὸ τοῦ Σχοιμαννοῦ ἀντιβληθέντι), εὑρέθη καὶ γραφὴ ΕСѠΦΘΗ, ἥτις ἐὰν μὴ βοηθῇ τῇ ἡμετέρᾳ εἰκασίᾳ, οὐδὲ μάχεται ὅμως αὐτῇ πλέον ἢ τὸ ΕСѠΘΗ αὐτό.

Καὶ κατωτέρω δὲ ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ § 11 ἀντὶ τῶν: ἀπεκρίνατο **πάντων τῶν** πολιτῶν ἐναντίον (τοῦ μὲν Δοβραίου ἀντὶ τοῦ πολιτῶν προτείναντος παρόντων, τοῦ δὲ Scheibe, φίλων) ἡμεῖς, τηροῦντες τὸ πολιτῶν, ᾐκάσαμεν: **πολλῶν** πολιτῶν ἐναντίον, σώζοντες οὕτω τὸν παλαιὸν καὶ ἔνδοξον ὁμότεχνον γελοίας ἅμα καὶ ψυχροτάτης ὑπερβολῆς, ἀνοήτως προστριβείσης αὐτῷ ὑπό τινος τῶν βιβλιογράφων. Τίς τῷ ὄντι δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὁ τεχνικώτατος τῶν δικηγόρων τῆς ἀρχαιότητος, ἐδύνατο οὕτω μειρακιωδῶς καὶ ἀπιθάνως, ἐν ἰδιωτικῇ δίκῃ, νὰ ἰσχυρίσηται ὅτι ὁ Δεινίας, καλέσας δῆθεν εἰς ἀγορὰν ἅπαντας τοὺς πολίτας, ὅπως προκατασκευάσῃ τὴν ἧς εἶχεν ἀνάγκην ἐκμαρτυρίαν, ἠρώτησε τὸν Κλεώνυμον εἴ τι τῷ πατρὶ ἢ τοῖς παισὶν ἐγκαλεῖ; Διότι, κατ' οὐσίαν, τοῦτο σημαίνουσι τὰ ἐν τῷ κειμένῳ: ἀπεκρίνατο **πάντων** τῶν πολιτῶν ἐναντίον. Δικαιολογοῦντες δὲ τότε καὶ νῦν τὴν εἰκασίαν ἡμῶν ταύτην λέγομεν ὅτι πιθανῶς τὸ μὲν πρὸ τῆς λ. πολιτῶν ἄρθρ. τῶν παρενεβλήθη ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως ἢ κατὰ παραδρομὴν ἐπανελήφθη ἕνεκα τῆς κακῶς ἀνα-

(1) Ὅρ. Ἀθηνᾶς τόμ. Ι' σ. 96, τόμ. ΙΑ' σ. 67.

γνωσθείσης. λ. πάντων, αὐτὴ δὲ ἡ λ. ΠΑΝΤΩΝ προύκυψεν ἐκ πλημμελοῦς ἀναγνώσεως τῆς λ. Π[Ο]Λ/[Λ]ΩΝ (: πολλῶν).

Ὁ κ. Παπαβασιλείου, ὡς εἴρηται, ἀντὶ τῶν: ἐσώθη ἔλεγεν ἤκασεν: εἰώθει λέγειν, ἡ δ' εἰκασία αὕτη πάνυ τις εὐπρόσωπος καὶ ἐπαγωγὸς οὖσα, λόγῳ ἀκριβῶς τῆς συμπτώσεως ὁμοιοσχήμων περίπου γραμμάτων (ΕΣΩΘΗ—ΕΙΩΘΕΙ) κινδυνεύει ἴσως νὰ νομισθῇ καὶ ἀληθής, ἐν ᾧ κατ' ἀλήθειαν οὐδαμῶς εἶνε τοιαύτη, μαχομένη ἄντικρυς πρὸς αὐτὰ τὰ συμφραζόμενα (§§ 10-16). Τί τῷ ὄντι πρόκειται ν' ἀποδειχθῇ; Ὅτι ὁ Κλεώνυμος, οὐχὶ οὐδαμῶς μετὰ πάροδον χρόνου τινός, ἀλλ' ἀμέσως, εὐθὺς ὡς ἐποιήσατο τὰς διαθήκας, ἔλεγεν ὅτι μίσει τοῦ ἐπιτρόπου Δεινίου παρέλιπε τοὺς ἀδελφιδοῦς κτλ. Τεκμήριον δὲ ἰσχυρότατον ὅτι τοῦτο ἦν τὸ ἀποδεικτέον, οὐδαμῶς δὲ τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Παπαβασιλείου εἰκαζόμενον: εἰώθει λέγειν, αὐτὰ τὰ ῥήματα τοῦ Ἰσαίου, ἀμέσως ἀκολουθοῦντα (§ 11): «καὶ **εὐθὺς** (μετὰ τὴν σύνταξιν τῆς διαθήκης, ὡς εἰκός) ἐρωτῶντος τοῦ Δεινίου **παραχρῆμα** εἴ τι ἡμῖν ἢ τῷ πατρὶ ἐγκαλεῖ τῷ ἡμετέρῳ, ἀπεκρίνατο πάντων τῶν (ἢ καθ' ἡμᾶς: πολλῶν) πολιτῶν ἐναντίον ὅτι οὐδὲν . . . καὶ ἐμαρτύρησεν ὡς ὀργιζόμενος ἐκείνῳ (: τῷ Δεινίᾳ) . . . ταῦτα διέθετο». Ἐκ τούτων παντὶ συμφανὲς γίγνεται ὅτι ὁ ἐπίτροπος, ὅστις ἄλλως καὶ πρὸς πατρὸς θεῖος τῶν ὀρφανῶν ἐτύγχανεν ὤν (§ 9), ὑπὲρ τῶν συμφερόντων αὐτῶν μεριμνῶν, προβλέπων δ' ἴσως καὶ προσεχὲς τὸ τέλος τοῦ Κλεωνύμου, οὗ ὅμως πρότερον ἐτελεύτησεν (§ 12), εὐθὺς ὡς τὰ κατὰ τὴν διαθήκην ἔγνω, παραχρῆμα ἐφρόντισεν ἵνα διὰ πολλῶν καὶ ἐπιτηδείων μαρτύρων (: πολιτῶν) διαφυλάξῃ ὡς ἐκμαρτυρίαν τοὐλάχιστον αὐτὴν τὴν ἄμεσον ὁμολογίαν («ἀπεκρίνατο)» ἢ μαρτυρίαν («ἐμαρτύρησεν») τοῦ διαθέτου. Κατ' ἀκολουθίαν, νομίζομεν, οὐδὲ ν' ἀμφιβαλλῃ τις εὐλόγως δύναται ὅτι καὶ οἱ κατωτέρω ἐν §§ 15-16 παρεχόμενοι μάρτυρες, πάντως ἐκ τῶν ἀκουσάντων τότε τὴν ὁμολογίαν τοῦ διαθέτου ὄντες, περὶ τούτου σὺν ἄλλοις ἔμελλον νὰ μαρτυρήσωσιν, οὐχὶ βεβαίως ὅτι ὁ Κλεώνυμος εἰώθει λέγειν, ἀλλὰ τοὐναντίον, ὅτι εὐθὺς παραχρῆμα μετὰ τὴν σύνταξιν τῆς διαθήκης, προκληθεὶς οὗτος ὑπὸ τοῦ Δεινίου, ἐνώπιον πολλῶν πολιτῶν, σαφῶς ὡμολόγησεν ὡς ὀργιζόμενος ἐκείνῳ ταῦτα διέθετο.

Τὸ δ' εὐθὺς παραχρῆμα νομίζομεν κάλλιστα ἔχον. Πρβλ. κα-

τωτέρω (§ 48) τό: οὐδὲ πώποτε ὕστερον ἀντιτιθέμενον τῷ: ὕστερον εὐθύς. Ὅρ. δὲ καὶ ἐν τῷ περὶ τοῦ Πύρρου κλήρου §§ 7 καὶ 48 τὸ παραχρῆμα εὐθὺς δὶς ἀντιστρόφως κείμενον.

Καὶ νῦν ἐπὶ τὸ προκείμενον.

Ἐν τῷ περὶ τοῦ Ἁγνίου κλήρου § 28 κεῖται: «Οὔτε γὰρ ἂν νόμον δείξειεν ὅς κωλύει τοῦτον ὑπὲρ τοῦ παιδὸς δίκην παρ' ἐμοῦ λαμβάνειν, (οὐ γάρ ἐστιν ἐναντιούμενος οὐδείς, ἀλλ' ὥσπερ καὶ γραφὰς κατ' ἐμοῦ δέδωκεν, οὕτω καὶ δίκας ἐμοὶ εἶναι καὶ τῷ παιδὶ πεποίηκεν (1), οὔτ' αὖ διὰ ταῦτα ἐκείνοις τοῖς **προσήκουσι τοῦ κλήρου** οὐκ ἐλάγχανον, ὡς ἐμοῦ μεταδώσειν ὁμολογήσαντος, ἀλλ' ὅτι οὐδ' ὁτιοῦν αὐτοῖς τούτων τῶν χρημάτων προσῆκεν».

Οὕτως ὁ Scheibe τὸ χωρίον τοῦτο ἐξέδωκεν, ὁμοιότατα δ' αὐτῷ καὶ πάντες οἱ ἄλλοι ἐκδόται, σὺν αὐτοῖς δὲ τελευταῖος καὶ ὁ Buermann, πλὴν ὅτι οὗτος ἀντὶ: τοῦ κλήρου γράφει: τὸν κλῆρον, κατ' αἰτιατικήν, τηρῶν τὴν ὑπὸ τῶν κωδίκων παραδεδομένην γραφήν, κινηθεῖσαν ὑπὸ πρώτου τοῦ Σκαλιγέρου, ᾧ καὶ ὁ Ῥείσκιος, καὶ ὁ Βεκκῆρος, καὶ ὁ Σχοιμαννός, τέλος δὲ καὶ ὁ Scheibe ἠκολούθησαν.

Ὁ δὲ Buermann εὐλόγως περὶ τῆς προηγουμένης μᾶλλον λ. προσήκουσι ἀμφιβάλλων, τάδ' ἐν σ. 133 ὑπεσημειώσατο: «ft. τοῖς ἥκουσι πρὸς τὸν κλῆρον».

Σημειωτέον δὲ προσέτι ὅτι οὐδενὶ συγχωρεῖται εὐλόγως ν' ἀμφιβάλλῃ ὅτι πράγματι ἐν τοῖς κώδιξι κεῖται: τοῖς προσήκουσι τὸν κλῆρον, διότι ὡς αὐτὸς ὁ σοφὸς Κενυών, ὃν πρὸ διετίας ἤδη τῇ ἀγαστῇ καὶ ἄκρᾳ φιλοφροσύνῃ καὶ καλοκἀγαθίᾳ τοῦ ἀνδρὸς χρώμενοι περὶ τούτου ἠρωτήσαμεν, εὐμενῶς ἡμῖν χαριζόμενος ἀντεπέστειλεν, «the Burney MS. 95 (ὁ ἄριστος δῆλον ὅτι τῶν κωδίκων Α, ὁ καὶ Κριψιανὸς ἐπικαλούμενος) has προσήκουσι τὸν κλῆρον, like other MSS».

Καθ' ἡμᾶς ἐν τῇ παραδεδομένῃ γραφῇ ἔνεστι μὲν σφάλμα τι, ὑπολανθάνει δέ τις ἑτέρα λέξις, ἥτις ὅμως ἵνα εἰς τὸ φανερὸν καταστῇ, καταδειχθῇ δὲ καὶ τὸ ὑπάρχον πταῖσμα, προσῆκον εἶνε, μᾶλλον δὲ ἀναγκαῖον, νὰ προταχθῶσι τὰ ἑπόμενα:

(1) Ταῦθ' ἡμεῖς παρενθέσει περιελάβομεν χάριν μείζονος σαφηνείας, τῶν ἐκδοτῶν στιζόντων δι' ὑποστιγμῶν.

Ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ λόγου φανερὸν γίγνεται, ὁ Ἁγνίας μέλλων ἐκπλεῖν, ἐποιήσατο μὲν θυγατέρα (1) αὐτοῦ τινα ἀδελφιδῆν (§ 8), ἐνέγραψε δ' ἐν ταῖς διαθήκαις, εἴ τι καὶ αὐτὴ πάθοι, τὸν κλῆρον ἔρχεσθαι ἐπὶ τὸν ὁμομήτριον αὐτοῦ ἀδελφὸν Γλαύκωνα, ὃν οὕτως ὑποκαθίστη (substitutio) τῇ θετῇ θυγατρὶ (§ 8). Οὕτω δὲ καὶ ἐγένετο. Τοῦ Γλαύκωνος δὲ κατὰ τὴν διαθήκην λαβόντος τὸν κλῆρον καὶ ἔχοντος, ἵνα τὰ ἐν τῷ μεταξὺ παραλίπωμεν, ἐγείρεται κατ' αὐτοῦ ἡ τοῦ Εὐβουλίδου θυγάτηρ Φυλομάχη, διεκδικοῦσα τὴν κληρονομίαν κατὰ γένος· νικήσασα δὲ ἀνακηρύσσεται κληρονόμος καὶ λαμβάνει αὕτη τὸν κλῆρον, ἐπελθούσης τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς (§ 9). Ταύτης δ' ὅμως τὴν κληρονομίαν ἐχούσης, ἐγείρονται νέοι ἀπαιτηταί, ἔνθεν μὲν αὐτὴ ἡ μήτηρ τοῦ Ἁγνίου, ἥτις ἄλλως ἦν καὶ δισεξαδέλφη τοῦ ἰδίου υἱοῦ, ἔνθεν δὲ ὁ Στρατίος, ὁ Στρατοκλῆς καὶ ὁ Θεόπομπος, δισεξάδελφοι καὶ οὗτοι πρὸς πατρὸς τοῦ ἀποβιώσαντος, πάντες κατὰ γένος αὖθις ἰσχυριζόμενοι ὅτι ἡ κληρονομία προσήκει μόνοις αὐτοῖς (§ 10). Πράγματι δέ, τελευτησάντων ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ Στρατίου καὶ τοῦ Στρατοκλέους, τοῦ δὲ Θεοπόμπου παραγαγόντος τοὺς δικαστάς, κατορθοῖ οὗτος τὴν μὲν μητέρα νὰ ἀποκλείσῃ ὑπ' ἀμφοτέρας τὰς ἰδιότητας αὐτῆς (εὐλόγως δ' ὡς φαίνεται, διότι ὡς μήτηρ μὲν ἐστερεῖτο κληρονομικοῦ δικαιώματος, ὡς δισεξαδέλφη δὲ ἀπεκλείετο ὑπὸ τῶν ἀρρένων), νὰ ἐπιδικασθῇ δ' αὐτῷ, ἐκβαλλομένης ἀδίκως τῆς Φυλομάχης, ὁ τοῦ Ἁγνίου κλῆρος, οὐδὲν «τῇ τὸν κλῆρον ἐχούσῃ» (τῇ Φυλομάχῃ δῆλα δὴ) ἰσχύσαντος τοῦ «προνενικηκέναι τοὺς κατὰ διαθήκην ἀμφισβητήσαντας» (§ 18).

Ἀλλ' ἰδοὺ νέος αὖθις ἀπαιτητὴς κατὰ τοῦ νῦν τὸν κλῆρον ἔχοντος Θεοπόμπου ἐγείρεται, ὁ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Στρατοκλέους υἱός, ἢ μᾶλλον τρίτος τις (2), πιθανώτατα συγγενὴς τούτου, ὅστις διεκδικῶν

(1) Τοιαῦτα παραδείγματα θυγατροποιΐας καὶ ἄλλα μνημονεύονται παρ' Ἰσαίῳ, ἐν κατωτέρω (§ § 41 καὶ 45), τὸ τοῦ Θεοφῶντος ποιησαμένου τινὰ ἀδελφιδῆν αὐτοῦ, καὶ ἕτερον ἐν τῷ περὶ τοῦ Ἀπολλοδώρου κλήρου § 9. Ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τῆς κυρίως Ἑλλάδος τοιαῦται ποιήσεις θυγατέρων ἀπαντῶσιν ἐν ἐπιγραφαῖς. Περὶ τούτων διέλαβε κάλλιστα ὁ Beauchet ἐν Hist. du D^t privé de la Rép. Athénienne τ. Β', σ. 42-45.

(2) Τρίτος, λέγομεν, οὐχὶ δ' ὡρισμένως τῶν ἐπιτρόπων τις τοῦ παιδός, ὡς κοινῶς διδάσκεται, διότι ἐκ τοῦ λόγου οὐδὲν φανερῶς τοιοῦτον συνάγεται· τοὐναντίον, ἐπίτροπος ὁμολογεῖται μόνος ὁ ἐναγόμενος Θεόπομπος, οὗ, ὡς αὐτὸς λέγει, ἐπιδιώκεται ἡ

ὑπὲρ τοῦ παιδὸς τὸ ἥμισυ τῆς κληρονομίας, διώκει ποινικῶς δι' εἰσαγγελίας (1) τὸν Θεόπομπον (§ 6), τόδε σὺν ἄλλοις ἰσχυριζόμενος, ὅτι ἐπειδὴ ὁ ἐναγόμενος, ὅτε κατὰ τῆς Φυλομάχης ἠγωνίζετο, ὑπέσχετο νὰ μεταδώσῃ τῷ παιδὶ τοῦ κλήρου τὸ ἡμικλήριον, ἐὰν ἤθελε νικήσῃ «τοὺς ἔχοντας αὐτὸν» (§ 24), διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν οἱ περὶ τὸν παῖδα ἀπέσχοντο τότε νὰ συνδιεκδικήσωσιν ἐξ ἀδιαθέτου μετὰ τοῦ Θεοπόμπου τὴν κληρονομίαν (§ 27), ἀντιδικοῦντες τοῦτο μὲν πρὸς τὴν Φυλομάχην, τὴν τὸν κλῆρον ἔχουσαν, τοῦτο δὲ καὶ πρὸς τὴν τοῦ Ἁγνίου μητέρα (§ 16) ἥτις, ὡς εἴρηται, ὡσαύτως ἠξίου κληρονομικὸν δικαίωμα, τὸ μὲν κατ' ἀρχὰς πρὸς τὴν Φυλομάχην ὡς δισεξαδέλφη τοῦ ἰδίου υἱοῦ, εἶτα δέ, ὅτε ὁ Θεόπομπος ἐν τῇ δίκῃ παρενέβη, ὡς μήτηρ τοῦ κληρονομουμένου (2)· διότι ἄλλως ἦν προ-

παῦσις (καθὰ ἄλλως καὶ παρὰ ῥωμαίοις, πρὸ τῶν κλασικῶν ἔτι νομοδιδασκάλων, διὰ τῆς tutoris suspecti accusatio, προοδοποιούσης τὴν tut. susp. remotio), ὑπὸ τοῦ τὴν γραφὴν γραψαμένου, ἐλπίζοντος οὕτω χρήματα λήψεσθαι καὶ αὐτὸν τῆς ἐπιτροπῆς ἀπαλλάξειν ἵν' ἀδεῶς διαφορήσῃ τὰ τοῦ παιδὸς (§ 31). Ἄλλως τὴν περὶ κακώσεως ὀρφανοῦ ποιν. δίκην, ἄν τε γραφήν, ἄν τε εἰσαγγελίαν αὐτὴν ὀνομάσωμεν, ἐδύνατο, ἀζημίως μάλιστα, νὰ ἐγείρῃ πᾶς ὁ βουλόμενος (Ἀριστ. Ἀθην. Πολ. Κεφ. 56. 6), πολλῷ δ' ἄρα μᾶλλον πᾶς τῶν ἐγγυτάτω γένους συγγενῶν· ἔπειτα δυνατὸν εἶνε ἐπίσης αὐτὸς ὁ ἀνήλικος, προκειμένου νὰ στραφῇ κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ ἐπιτρόπου Θεοπόμπου νὰ ἐπεγράψατο κύριον τὸν διώκοντα (εἶδος ἐπιτρόπου ad hoc), ὡς βραδύτερον ἔπραξε καὶ ὁ Εὐβουλίδου παῖς, προσκαλεσάμενος εἰς διαδικασίαν τοῦ αὐτοῦ κλήρου τὸν Μακάρτατον, αὐτὸν δῆλα δὴ τὸν τοῦ Θεοπόμπου υἱὸν (Δημοσθ. π. Μακάρτ. § 15). Ἀλλ' εὐρυτέρως περὶ τούτων ἄλλοτε.

(1) Περὶ τούτου ἤδη διελάβομεν ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΑ' σ. 110 ἑπ.

(2) Οὕτως ἑρμηνεύομεν τὰ ἐν § 17 «οἱ δ' ὑπὲρ τῆς Ἁγνίου μητρὸς γένει μὲν ἐμοὶ ταὐτὸ προσηκούσης — ἀδελφὴ γὰρ ἦν τοῦ Στρατίου — νόμῳ δὲ ἀποκλειομένης, ὃς κελεύει κρατεῖν τοὺς ἄρρενας, τοῦτο μὲν **εἴασαν,** οἰόμενοι δ' **ἐμοῦ πλεονεκτήσειν,** μητέρα εἶναι τοῦ τελευτήσαντος ἔγραψαν». Τῷ ὄντι, λέγων εἴασαν, κατ' ἀνάγκην ὑπονοεῖ ὅτι πρότερον διετάθησάν τι τοιοῦτον· τὸ δ' ἐπιφερόμενον: «οἰόμενοι δ' ἐμοῦ πλεονεκτήσειν, μητέρα εἶναι τοῦ τελευτήσαντος ἔγραψαν», οὐδὲν ἄλλο νομίζομεν, δύναται νὰ σημαίνῃ ἢ ὅτι, «ἐπειδὴ δ' ἐγὼ ἐν τῇ δίκῃ ἐκείνῃ παρενέβην καὶ ἦν βέβαιον ὅτι ὡς ἄρρην ἔμελλον νὰ ἐπικρατήσω αὐτῆς, ταὐτὸ ἐμοὶ προσηκούσης, τούτῳ τῷ λόγῳ οἱ ὑπὲρ τῆς Ἁγνίου μητρὸς τότε ἀγωνιζόμενοι, ἐάσαντες τὴν τῆς δισεξαδέλφης ἰδιότητα, προὔτειναν κατ' ἐμοῦ νέαν τοιαύτην, τὴν τῆς μητρός. Ὡς δ' ἡμῖν φαίνεται, δυνάμεθα προσέτι νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι ἡ τοῦ Ἁγνίου μήτηρ, κατὰ τῆς κατόχου τότε τοῦ κλήρου Φυλομάχης μέλλουσα ν' ἀγωνισθῇ, ἐνόμισεν ἴσως ἱκανὸν νὰ προβάληται μόνην τὴν τῆς δισεξαδέλφης ἰδιότητα (6ου βαθμοῦ), διότι ἡ Φυλομάχη αὐτή, ἂν τοὺς βαθμοὺς τῆς πρὸς τὸν Ἁγνίαν συγγενείας αὐτῆς ἀριθμήσωμεν ἀνερχόμενοι τὴν πρὸς τὸν πάππον αὐτῆς Φίλαγρον γραμμήν, ἦν οὐχὶ δισεξαδέλφη, ἀλλὰ θυγάτηρ δισεξαδέλφου, τοῦ Εὐ-

φανὲς ὅτι ὑπὸ τὴν πρώτην ἰδιότητα βεβαίως ἔμελλε ν' ἀποκλεισθῇ ὑπὸ τοῦ Θεοπόμπου, δισεξαδέλφου ὄντος καὶ τούτου, τοῦ δὲ νόμου κελεύοντος τοὺς ἄρρενας κρατεῖν.

Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ ὑπὲρ τοῦ παιδὸς ἀγωνιζόμενος, οὐχὶ εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχεν ἢ χάριν δεινώσεως ἁπλῶς, ἐν τῇ δικαιολογίᾳ ταύτῃ ἐξηγεῖται διατί τότε ἀπέστη ν' ἀντιδικήσῃ πρὸς τοὺς ἔχοντας τὸν κλῆρον (§ § 24, 27), ἀλλὰ διότι ὁ νόμος διαρρήδην ἐκέλευε «τὴν ἀμφισβήτησιν εἶναι τῷ **ἔχοντι,** καθότι ἐπεδικάσατο οὗ ἂν ἔχῃ τὰ χρήματα» (1), ὥσπερ ἄλλως καὶ κατὰ τὸ ῥωμ. δίκαιον, καθ' ὃ ἡ hereditatis petitio ἐγείρεται κατὰ τοῦ ὡς κληρονόμου (pro herede) κατέχοντος.

Ἀλλ' εἰς ταῦτα τί ἀπαντᾷ, ἢ μᾶλλον, τί ὑπό τε τῶν ἀντιγραφέων καὶ τῶν ἐκδοτῶν τοῦ Ἰσαίου παρίσταται ἀπαντῶν ὁ Θεόπομπος; — (§ 28): «οὔτ' αὖ διὰ ταῦτα ἐκείνοις τοῖς **προσήκουσι τὸν κλῆρον** οὐκ ἐλάγχανον, ὡς ἐμοῦ μεταδώσειν ὁμολογήσαντος, ἀλλ' ὅτι οὐδ' ὁτιοῦν αὐτοῖς τούτων τῶν χρημάτων προσῆκεν».

Τίς οὐκ εὐθὺς συνορᾷ ὅτι ὑπὸ τὸ προσήκουσι τοῦτο ἄλλο τι κρύπτεται, ὅτι δ' ὁ νοῦς τοῦ χωρίου ἐπιτακτικῶς, ὡς εἰπεῖν, ἀπαιτεῖ μετοχὴν αὐτὸ τοῦτο δηλοῦσαν: τοὺς πρὸ τοῦ Θεοπόμπου τὸν κλῆρον τοῦ Ἁγνίου ἔχοντας ἢ κατέχοντας; Διότι, ὡς ἤδη ἐγένετο φα-

βουλίδου (7ου βαθμοῦ). Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι τότε, ὡς ἐκ τοῦ πρὸς Μακάρτατον λόγου τοῦ Δημοσθένους σαφῶς ἀποδείκνυται, ἀπεκρύβη τέλεον, συμπραττούσης ἴσως καὶ τῆς μητρὸς τοῦ Ἁγνίου, ἴδιον καὶ ἀποκλειστικὸν διωκούσης συμφέρον, ἡ ὕπαρξις τῆς παλαιοτέρας Φυλομάχης, τῆς τοῦ Πολέμωνος πατρὸς τοῦ Ἁγνίου ἀδελφῆς, μάμμης δὲ Φυλομάχης τῆς νεωτέρας, ἥτις οὕτω κατ' ἀλήθειαν ἦν πλησιεστέρα κατὰ βαθμὸν τῷ Ἁγνίᾳ, θυγάτηρ οὖσα πρωτεξαδέλφου, καὶ κατ' ἀκολουθίαν 5ου βαθμοῦ συγγενής. Ἀλλὰ καὶ περὶ τούτων εὐρυτέρως ἄλλοτε. Τοῦτο δὲ μόνον νῦν παρασημειούμεθα ὅτι ὁ κ. Dareste διδάξας ἄλλοτε ἐν τόμ. Β' σελ. 23 τῆς ὑπ' αὐτοῦ φιλοπονηθείσης καλλίστης μεταφράσεως τῶν Δημοσθένους ἀστικῶν λόγων (Les plaidoyers Civils de Démosthène, Paris, 1875) ὅτι ἡ τοῦ Ἁγνίου μήτηρ παρέστη ἐν τῇ δίκῃ οὐχὶ ὡς συγγενὴς ἐκ πλαγίου, ἀλλ' ὡς μήτηρ, νῦν ἐν τῇ μεταφράσει τοῦ Ἰσαίου (σ. 198, σημ. 1), τῷ Σχοιμαννῷ πειθόμενος, ἀποκρούεται τὴν προτέραν δόξαν, ἰσχυριζόμενος τοὐναντίον. Καθ' ἡμᾶς διακριτέον ὡς ἀνωτέρω.

(1) Δημοσθ. π. Μακάρτ. § 16 (Νόμος). Πρβλ. αὐτ. § 7: «οὗτοι . . . προσεκαλέσαντο τὴν γυναῖκα (τὴν Φυλομ.) πρὸς τὸν ἄρχοντα εἰς διαδικασίαν τοῦ κλήρου τοῦ Ἁγνίου, φάσκοντες τὸν νόμον κελεύειν παρὰ τοῦ ἐπιδεδικασμένου καὶ ἔχοντος τὸν κλῆρον προσκαλεῖσθαι, ἐάν τις βούληται ἀμφισβητεῖν»· ἔτι § 15 κτλ.

νερόν, τὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Στρατοκλέους παράπονον ἅμα καὶ δικαιολογία ἰδίως ἦν, ὅτι ἕνεκα τῆς περὶ μεταδόσεως τοῦ ἡμικληρίου ψευδοῦς ὑποσχέσεως τοῦ Θεοπόμπου, ἀπέσχετο τότε νὰ συνεναγάγῃ τοὺς τὸν κλῆρον ἔχοντας (§ § 24, 35), δῆλα δὴ τὴν Φυλομάχην, ἥτις πρὸ τοῦ Θεοπόμπου ἔσχε τὸν κλῆρον τοὺς κατὰ διαθήκην ἀμφισβητοῦντας νικήσασα (§ 18).

Τόσῳ δὲ μᾶλλον ἔτι περὶ τούτου πειθόμεθα, ὅσῳ καὶ ὁ τελευταῖος μεταφράστης τοῦ Ἰσαίου(1) κ. R. Dareste, ἐκ τῶν διαπρεπεστάτων ἑρμηνευτῶν τοῦ ἀττικοῦ δικαίου τυγχάνων, ὅμως μεταφράζων ἐκ τῆς ὑπὸ Scheibe γενομένης τῷ 1860 ἐκδόσεως, ἐν ᾗ ὡσαύτως ἡ καθ' ἡμᾶς ἡμαρτημένη γραφή, ὧδέ πως ἠναγκάσθη νὰ ἐξενέγκῃ γαλλιστὶ τὸ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος χωρίον (§ 28): D'autre part, s'ils n'ont pas intenté d'action contre *les autres parents* qui *détenaient* la succession, ce n'est pas parce que je me serais engagé à leur faire une part de la succession, c'est parce qu'ils n'avaient aucun droit à la recueillir. Ὡς παντὶ δὲ φανερὸν ὁ γάλλος νομοδιδάσκαλος τοῦτο μὲν τὸ ἐσφαλμένον προσήκουσι μετέφρασε διὰ τῶν: [autres] parents, τοῦτο δ' ὅμως ὑπὸ τῶν συμφραζομένων καθόλου ἀναγκαζόμενος, προσέθετο ἔξωθεν τό: détenaient, ὀρθῶς βεβαιότατα, καθόσον ἄλλως ἄνευ ῥήματος ἀδύνατον ἦν νὰ συμπληρώσῃ τὴν φράσιν. Κατ' ἀκρίβειαν ὅμως, ἐὰν μὴ ἐν οἷς ἀνωτέρω ἐξέθεμεν ὅλως πλανώμεθα, ὧδέ πως μᾶλλον μεταφραστέον τὸ προκείμενον χωρίον: D'autre part, s'ils n'ont pas intenté d'action contre les *possesseurs précédents* de la succesion (ἢ καὶ ἄλλως: s'ils n'ont pas revendiqué la succession contre les possesseurs précédents) ce n'est pas etc.

Παρατηρητέον δὲ προσέτι ὅτι τὸ προσήκουσι τοῦτο, καὶ καθ' ἑαυτὸ ἐξεταζόμενον, παντελῶς ἀπροσδιόνυσον τυγχάνει ὄν, διότι ὁ Θεόπομπος ὧδε κατ' οὐδένα τρόπον, οὐδὲ καθ' ὑπόνοιαν ἁπλῶς, ἐδύνατο νὰ ὀνομάσῃ προσήκοντας τοὺς πρώην ἀντιδίκους αὐτοῦ, δῆλα δὴ τοὺς περὶ τὴν Φυλομάχην (ἢ ἀκριβέστερον τὴν Φυλομάχην αὐτήν, διότι προφανῶς περὶ ταύτης ὧδε ὁ λόγος), ἀφ' οὗ μάλιστα μικρὸν ἤδη ἀνωτέρω (§ 19) ἀνέδην ἐκαυχήσατο ὅτι ἐνίκησεν αὐτὰς

(1) Les plaidoyers d'Isée par R. Dareste, avec collaboration de B. Haussoullier, Paris, 1898. Ἔργον κάλλιστον μετὰ πολλῶν καὶ χρησίμων σημειώσεων.

(τὴν τοῦ Ἁγνίου μητέρα καὶ τὴν Φυλομάχην) «ἐπιδείξας **μηδὲν** Ἁγνίᾳ κατ' ἀγχιστείαν **προσηκούσας**».

Καὶ ἤδη, ὡς νομίζομεν, συμφανεστάτου γενομένου τοῦ σφάλματος, πῶς τοῦτο θεραπευτέον, ἢ μᾶλλον τί γραπτέον ἀντὶ τοῦ ἡμαρτημένου ΠΡΟϹΗΚΟΥϹΙ;

Ὁ νοῦς, ὡς εἴρηται, τοῦ χωρίου καὶ τὰ συμφραζόμενα, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ χρῆσις τοῦ ἀθηναίου νομοθέτου («τὴν ἀμφισβήτησιν εἶναι τῷ ἔχοντι»), πάντα ταῦτα σαφῶς δεικνύασιν, ὅτι ἐν τῇ λέξει ταύτῃ, μετὰ τὴν πρόθεσιν, κρύπτεται μετοχή τις τοῦ ῥ. ἔχω, πιθανῶς δὲ ἡ κατ' ἐνεστῶτα μετοχή, πολλάκις ἐν τῷ προκειμένῳ λόγῳ (1)· ἀπαντῶσα ἐν τῇ νομικῇ σημασίᾳ τοῦ κατέχω τὸν κλῆρον ἢ ὡς κληρονόμος νέμομαι (Πρβλ. § 12: «ἐμοῦ . . . κατὰ τοὺς νόμους ἔχοντος» τὸν κλῆρον· § 17: «ἡ τὸν κλῆρον ἔχουσα»· § 18: «τῇ τὸν κλῆρον ἐχούσῃ»· § 22: «εἰ νικήσαιμι τοὺς ἔχοντας» ἔπ. ἔτι §§ 24, 35, 37 καὶ ἀλλαχοῦ). Ἐπειδὴ δ' ὅμως οὐδὲν ἀνυπερβλήτως κωλύει ἵν' ἀντὶ τοῦ ἐνεστῶτος, ὃν πάντως προτιμῶμεν, παραδεξώμεθα καὶ τὴν κατὰ παρακείμενον μετοχήν, τούτων ἕνεκα ἀλλεπαλλήλως ἠκάσαμεν: ΠΡΟЄΧΟΥϹΙ (: προέχουσι), ΠΡΟЄϹΧΗΚΟϹΙ (: προε[σχ]ηκόσι), ΠΡΟΚΑΤЄΧΟΥϹΙ (: προ[κατ]έχουσι), ἢ καὶ ἀναλελυμένως ἔτι: τοῖς πρό[τερον] ἔχουσι τὸν κλῆρον, ἵν' ὁ νοῦς ᾖ: οὔτ' αὖ διὰ ταῦτα ἐκείνοις τοῖς πρὸ ἐμοῦ τὸν κλῆρον ἔχουσιν οὐκ ἐλάγχανον, ὡς ἐμοῦ μεταδώσειν ὁμολογήσαντος, ἀλλ' ὅτι οὐδ' ὁτιοῦν αὐτοῖς τούτων τῶν χρημάτων προσῆκεν.

Οὐδ' ἐπιχειροῦμεν δὲ ἵνα παλαιογραφικῶς τὰς ἀνωτέρω εἰκασίας ἡμῶν δικαιολογήσωμεν, τοῖς πᾶσι γνωστοῦ ὄντος, ὅτι αἱ μὲν προθέσεις ΠΡΟ καὶ ΠΡΟϹ μυριάκις ἐν τοῖς ἀντιγράφοις συγχέονται, τὰ δὲ Κ καὶ Χ, καίπερ σπανιώτερον, ὅμως καὶ ταῦτα ἔστιν ὅτε ἀπαντῶσιν ἀλλήλοις ἐνηλλαγμένα.

Ἀλλ' ἡ μετοχὴ προέχουσι, ἐν ᾗ σημασίᾳ ἀποκαθίσταμεν αὐτήν, ἔχει ὑγιῶς ἆρά γε; Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἀλλαχοῦ ἐν τῇ αὐτῇ ἐννοίᾳ;

Δυστυχῶς, ἡμεῖς τῆς χρήσεως ταύτης ἓν μόνον παράδειγμα εὕρομεν, καὶ τοῦτο οὐ παρὰ τῶν ῥητόρων τινί, ἀλλὰ παρ' Ἀριστοτέλει, ὅστις ἴσως ὑπὲρ τοῦ Ἰσαίου κλητευόμενος οὐ δύναται μετὰ πλήρους

(1) Ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ καὶ δὴ καὶ παρὰ τῷ Δημοσθ. ἐν τῷ π. Μακάρτ. §§ 7, 15, 16 καὶ ἀλλ:

κύρους καὶ ἀξιώματος νὰ μαρτυρήσῃ. Ἄλλως δὲ ἀπὸ τοῦδε γιγνώσκομεν ὅτι ἡ εἰκασία ἡμῶν αὕτη μετὰ πλείστης ἀπιστίας ὑπὸ τῶν φιλολόγων παίδων ἀκουσθήσεται, τοῦτο σαφῶς προδιδαξάντων ἡμᾶς τοῦ τε πολλοῦ Κενυῶνος καὶ τοῦ ἡμετέρου διαπρεποῦς κριτικοῦ Π. Ν. Παπαγεωργίου, οὓς προηγουμένως ἠρωτήσαμεν (1). Ἀλλ' ὅμως θὰ τολμήσωμεν νὰ δικαιολογήσωμεν αὐτήν:

Ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Ἠθικ. Νικομαχείοις Βιβλ. Θ' κεφ. α' εἰπὼν ὅτι κατ' ἀρχὴν κοινὸν μέτρον τῆς ἀξίας τῶν πραγμάτων εἶνε τὸ νόμισμα (2), πρὸς ὃ δὴ πάντα ἀναφέρεται καὶ τούτῳ μετρεῖται, εἶτα δ' ἐξετάζων, κατὰ τὰς τότε, ὡς εἰκός, κρατούσας νομικὰς δοξασίας, παρὰ τίνος προσῆκον εἶνε νὰ ὁρίζηται ἡ ἀξία τοῦ παρεχομένου πράγματος, ἂν ὑπὸ τοῦ προϊεμένου (τοῦ ἐκ τῶν συμβαλλομένων δῆλα δὴ πρώτου παρασχόντος τὴν ἑαυτοῦ παροχήν, καὶ δὴ λ.χ. ἐπὶ διδασκάλου, τὴν διδασκαλίαν, ἐπὶ δικηγόρου, τὴν δικηγορικὴν ὑπουργίαν) ἢ ὑπὸ τοῦ προλαβόντος (τοῦ λαβόντος τουτέστι πρότερον, πρὸ τοῦ δοῦναι τὴν ἀντιπαροχήν, τὴν ὑπὸ τοῦ πρώτου δοθεῖσαν παροχήν), καὶ διδάσκων ὅτι ὑπὸ τοῦ προλαβόντος, διότι «ὁ προϊέμενος ἔοικεν ἐπιτρέπειν ἐκείνῳ», μικρὸν κατωτέρω, εἰς τὸ αὐτὸ ζήτημα ἐπανερχόμενος καὶ νομικώτερον, ὡς εἰπεῖν, ἐξετάζων αὐτό, λέγει ὅτι ὅταν ἡ δόσις (=παροχὴ) γίγνεται «ἐπί τινι, μάλιστα μὲν ἴσως δεῖ τὴν ἀνταπόδοσιν (=ἀντιπαροχὴν) γίγνεσθαι ἀμφοῖν δοκοῦσαν κατ' ἀξίαν εἶναι· εἰ δὲ τοῦτο μὴ συμβαίνοι, οὐ μόνον ἀναγκαῖον εἶναι δόξειεν ἂν τὸν **προέχοντα** τάττειν, ἀλλὰ καὶ δίκαιον»· εἶτα δ' ἐπάγεται: «καὶ γὰρ ἐν τοῖς ὠνίοις οὕτω φαίνεται γιγνόμενον». Ἀλλ' εἶνε, νομίζομεν, παντὶ φανερὸν ὅτι ἐν τῷ χωρίῳ τῷδε αἱ με-

(1) Ὁ μὲν Κενυὼν τάδ' εὐμενῶς διδάσκει ἡμᾶς: «I thing the sense which you propose to give to προέχουσι (=πρότερον ἔχουσι) is very questionable. It is not, I suppose, impossible, but it is so improbable that one could not accept the conjecture with any confidence». Ὁ δὲ Παπαγεωργίου τάδε: «Ἡ εἰκασία ὑμῶν προέχουσι ἀντὶ τοῦ προσήκουσι εὐαρμοστεῖ πάντως πρὸς τὸν ἀληθῆ τοῦ χωρίου νοῦν· μόνον φοβοῦμαι καὶ ἐγὼ μὴ ἀναπόδεικτος εἶναι ἡ τοιαύτη τοῦ ῥήματος χρῆσις, τοὐλάχιστον ἐν τῇ μετοχῇ τοῦ ἐνεστῶτος λεγομένου χρόνου, ἢ διὰ τοῦ χρόνου ἔλαβεν ἄλλας τινὰς εἰδικωτέρας γνωστὰς σημασίας· ὅθεν προτείνω ὑμῖν τὸν παρακείμενον προεσχηκόσι, καὶ παλαιογραφικῶς ἐγγύτερον τῇ παραδεδομένῃ ἡμῖν γραφῇ ὄντα».

(2) Τὰ περὶ τούτου διεξοδικῶς καὶ κάλλιστα ὁρίζεται ὁ Ἀριστ. ἐν Πολιτ. Α', γ', § 11 ἐπ.

τοχαὶ προλαβὼν καὶ προέχων, αἷς ὁ Ἀριστοτέλης ἐχρήσατο οὐχὶ κατασκευάσας αὐτός, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐν χρήσει τότε νομικῆς γλώσσης παραλαβών, τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἔχουσιν, ἢ μᾶλλον ἡ δευτέρα ἐπεξηγεῖται τὴν πρώτην· διότι ὁ τὴν δόσιν ἤδη λαβών, βεβαίως καὶ ἐγένετο ἤδη κάτοχος αὐτῆς, και δὴ ἄρα, ὡς πρὸς τὸν ἕτερον τῶν συμβαλλομένων, τὸν μήπω τὴν ἀνταπόδοσιν λαβόντα, καὶ προέχει αὐτήν, ἔχει τουτέστι πρὸ ἐκείνου καὶ νέμεται. Κατ' ἀκολουθίαν προέχων ὧδε φανερῶς εἶνε ὁ ἤδη προδόσει λαβών, καὶ ἄρα, ἀντιδιασταλτικῶς πρὸς τὸν ἕτερον, προκατέχων.

Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ ἡμῖν χωρίῳ τοῦ Ἰσαίου περὶ ἀντιδιαστολῆς ὡσαύτως πρόκειται μεταξὺ τοῦ νῦν τὸν κλῆρον ἔχοντος Θεοπόμπου καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐχόντων αὐτόν· ἂν δ' οὕτως ἔχῃ τὸ πρᾶγμα (καὶ τοῦτο νομίζομεν συμφανέστατον ἐγένετο) διατί ὁ Ἰσαῖος δὲν ἐδύνατο, ὥσπερ μικρὸν μετ' αὐτὸν καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, νὰ χρήσηται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ προκατέχω τῇ κατ' ἐνεστῶτα μετοχῇ τοῦ ῥ. προέχω: προέχοντες-προέχουσι, τοῦτο δ' ἀκριβῶς ἵνα συμμορφωθῇ καὶ πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ νομοθέτου ἐν τοῖς νόμοις καθιερωμένην χρῆσιν, ὡσαύτως χρωμένου τῇ τοῦ ἐνεστῶτος μετοχῇ: ἔχων-ἔχοντι, ἵνα δηλώσῃ τὸν νῦν ὑφ' ἡμῶν καλούμενον κάτοχον;

Ἔπειτα, εἶνε πιθανὸν ἆρά γε ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ διειλημμένῳ χωρίῳ, περὶ κοινοῦ νομικοῦ θέματος πραγματευόμενος, ὃ μάλιστα ἐφαρμόζει ἐπὶ τῶν χυδαιοτάτων πραγμάτων, τῶν ὠνίων, λέγων: «καὶ γὰρ ἐν τοῖς ὠνίοις οὕτω φαίνεται γιγνόμενον», ἐχρήσατο αὐθαιρέτως τῇ μετοχῇ προέχων, καὶ δὴ παρὰ τὴν ἀναλογίαν, ἐν ᾗ σημασίᾳ κεῖται ἐν τοῖς Νικομαχείοις; Δὲν εἶνε δὲ πιθανώτερον ὅτι οἱ ἐν τοῖς δικαστηρίοις προέχοντα ἐπιθετικῶς ὠνόμαζον τὸν πρὸ τοῦ ἔχοντος κάτοχον πράγματός τινος καὶ δὴ καὶ τῆς κληρονομίας;

Ταῦθ' ἡμεῖς νομικῶς τῷ τε Ἰσαίῳ βοηθοῦντες καὶ τῇ ἡμετέρᾳ εἰκασίᾳ· τὸ δὲ περιφανῶς ἡμαρτημένον προσήκουσι, εἴθ' οὕτως εἴτ' ἄλλως θεραπευτέον, τοῦτο διδαξάτωσαν ἡμᾶς οἱ φιλόλογοι, οἷς καὶ προσήκει.

Ἐν Σμύρνῃ, τῇ 24/7 Ἰουλίου, 1900.

Π. Σ. ΦΩΤΙΑΔΗΣ.

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΠΑΡΘΕΝΙΟΝ

ΠΕΡΙ ΕΡΩΤΙΚΩΝ ΠΑΘΗΜΑΤΩΝ

("Εκδ. Sakolowski, 1896)

Σελ. 5, 1 Μάλιστα σοὶ δοκῶν ἁρμόττειν, Κορνήλιε Γάλλε, τὴν ἄθροισιν τῶν ἐρωτικῶν παθημάτων ἀναλεξάμενος ὡς ὅτι μάλιστα ἐν βραχυτάτοις ἀπέσταλκα. Τὰ γὰρ παρά τισι τῶν ποιητῶν κείμενα, τούτων μὴ αὐτοτελῶς λελεγμένων, κατανοήσεις ἐκ τῶνδε τὰ πλεῖστα, αὐτῷ τε σοὶ παρέσται εἰς ἔπη καὶ ἐλεγείας ἀνάγειν τὰ μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἁρμόδια.

Ποθῶ ἀντικείμενον τοῦ ἀναλεξάμενος καὶ ἀπέσταλκα, διότι, ἂν ὡς τοιοῦτον νοήσωμεν ἐκ τῶν ἀνωτέρω τὸ ταῦτα (τὰ ἐρωτικὰ παθήματα), τότε ἀνάγκη νὰ ὑποθέσωμεν τὸν Παρθένιον λέγοντα ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ, ὅτι πάντα τὰ ἐρωτικὰ παθήματα τὰ μνημονευόμενα παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις συγγραφεῦσιν ἀνελέξατο. Ἀλλὰ τοῦτο οὐχὶ ὀρθόν, διότι καὶ ἄλλα ἐρωτικὰ παθήματα ἐμνημονεύοντο παρὰ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἃ αὐτὸς μὲν Παρθένιος οὐκ ἀνελέξατο, ἄλλοι δὲ παρέλαβον ἐν ταῖς αὐτῶν συλλογαῖς, π.χ. ὁ Ἀντωνῖνος Λιβεράλις, ὁ Κόνων καὶ εἴ τις ἄλλος. Ἔπειτα δὲ περιττή, εἰ μή τι πλέον, φαίνεταί μοι ἡ λίαν ἰσχυρὰ καὶ παρὰ Παρθενίῳ μὴ ἀπαντῶσα ἐπίτασις τοῦ ὑπερθετικοῦ ἐν βραχυτάτοις διὰ τῶν λέξεων ὡς ὅτι μάλιστα (1). Τὸ ἐν βραχυτάτοις δῆλα δὴ δὲν δύναταί τι ἕτερον νὰ σημαίνῃ ἢ συντομώτατα (οἱονεὶ γὰρ ὑπομνηματίων τρόπον αὐτὰ συνελεξάμεθα, σελ. 5, 9). Ἀλλ' ἡ ἄγαν συντομία, ἡ

(1) Πρβλ. R. Mayer-G'schrey, Parthenius Nicaeensis quale in fabularum amatoriarum breviario dicendi genus secutus sit, σελ. 39, 1.

μὴ ὑπερβολὴν λείπουσα (διότι τοιαύτη αὕτη νοητέα, ἂν τηρήσωμεν τὸ ὡς ὅτι μάλιστα), οὐχὶ σύμφορος τῷ σκοπῷ τῆς ἀποστολῆς, ἵνα δῆλα δή, ἐκ τῶνδε ὁ Γάλλος κατανοήσας τὰ πλεῖστα, ἀνάγῃ εἰς ἔπη καὶ ἐλεγείας τὰ μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἁρμόδια· τοῦτο δέ, διότι ἡ καθ' ὑπερβολὴν βραχύτης, ὡς γνωστόν, παρακωλύει τὴν σαφῆ νόησιν τῶν οὕτω βραχέως ἐκτιθεμένων. Διὰ ταῦτα πάντα νομίζω ὅτι τὸ ὡς ὅτι μάλιστα δὲν ἔχει ὀρθῶς, γράφω δ' ἀντ' αὐτοῦ ὡς ὅτι πλεῖστα· οὕτω δ' ἔχομεν ἀντικείμενον τοῦ ἀναλεξάμενος, ὃ παρέχει νοῦν σύμφωνον τῷ περιεχομένῳ τῆς προκειμένης συλλογῆς, ἐν ᾗ πάντως δὲν περιλαμβάνονται πάντα τὰ ἐρωτικὰ παθήματα, τὰ μνημονευόμενα ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων τοῦ Παρθενίου συγγραφέων, ἐν ᾗ δ' ὅμως οὗτος προσεπάθησε νὰ περιλάβῃ ὅσῳ πλείω ἠδύνατο, ἵνα οὕτω μᾶλλον δύνηται ὁ Γάλλος νὰ ἀνάγῃ εἰς ἔπη καὶ ἐλεγείας τὰ μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἁρμόδια, ἅτε τῆς αἱρέσεως αὐτῷ οὔσης μεταξὺ πλειόνων.

Καὶ περαιτέρω δὲ τοῦ αὐτοῦ χωρίου προσκρούω διὰ τὴν σύνταξιν εἰς τὸ «τὰ . . . κείμενα», «τούτων μὴ λελεγμένων», ποθῶ δ' ἅμα καὶ τὸ ποιητικὸν αἴτιον τοῦ λελεγμένων· νομίζω ὅτι τῆς τραχύτητος ἐκείνης τῆς συντάξεως ἀπαλλάττομεν τὸ χωρίον, τὸ δὲ ποιητικὸν αἴτιον θὰ ἔχωμεν, ἂν ὧδε γράψωμεν, «τὰ γὰρ παρά τισι τῶν ποιητῶν κείμενα, τούτοις μὴ αὐτοτελῶς λελεγμένα, κατανοήσεις ἐκ τῶνδε τὰ πλεῖστα . . .». Καὶ περαιτέρω δὲ προσκρούω εἰς τὸ αὐτῷ καὶ τὸ ὀρθοτονούμενον σοί, διότι δὲν δύναμαι νὰ νοήσω πρὸς τίνα τὶ πράττοντα οὕτως ἰσχυρῶς ἀντιτίθεται ὁ Γάλλος μέλλων ἀνάγειν τὰ μάλιστα ἁρμόδια τῶν ἐρωτικῶν παθημάτων εἰς ἔπη καὶ ἐλεγείας. Διὰ ταῦτα ἀντὶ τοῦ «αὐτῷ τε σοὶ παρέσται» γράφω «οὕτω δέ σοι παρέσται», στίζω δὲ ἄνω στιγμῇ μετὰ τὸ πλεῖστα. Τοῦ «οὕτω» χρῆσις ὁμοία γίνεται καὶ ἀλλαχοῦ ὑπὸ τοῦ Παρθενίου, πρβλ. σελ. 14, 13, σελ. 34, 13, σελ. 36, 13. Ἐν τέλει σημειοῦμαι, ὅτι προτιμῶ, γραφομένου τοῦ χωρίου ὡς ἡμεῖς νομίζομεν, νὰ στίξω ἄνω μὲν στιγμῇ μετὰ τὸ ἀπέσταλκα, τελείᾳ δὲ στιγμῇ μετὰ τὸ «ἐκ τῶνδε τὰ πλεῖστα».

Σελ. 5, 15 Ἁρπασθείσης Ἰοῦς τῆς Ἀργείας ὑπὸ λῃστῶν ὁ πατὴρ αὐτῆς Ἴναχος μαστῆράς τε καὶ ἐρευνητὰς ἄλλους καθῆκεν, ἐν δὲ αὐτοῖς Λύρκον τὸν Φορωνέως.

Ἡ προσθήκη τοῦ τε μετὰ τὸ ἄλλους, ἣν προέτεινεν Schneider, ἀναγκαία, ὡς ὅ τε νοῦς τοῦ χωρίου ἀπαιτεῖ καὶ αὐτὸς ὁ Παρθένιος διδάσκει, γράφων ἐν σελ. 35, 7 «πολλάς τε ἄλλας γυναῖκας κατέσυραν, ἐν δὲ καὶ τὴν Ἀλωέως γυναῖκα Ἰφιμέδην». Ἐκ τοῦ τελευταίου μέρους τοῦ χωρίου τούτου δῆλον ἡμῖν γίνεται ὅτι καὶ ἐν τῷ χωρίῳ, περὶ οὗ νῦν ἡμῖν ὁ λόγος, πρέπει νὰ προστεθῇ ὁ σύνδσμ. καὶ μετὰ τὸ «ἐν δὲ αὐτοῖς»· ὁμοίως προστίθησι τὸν σύνδσμ. καὶ ὁ Παρθένιος καὶ ἐν ἑτέρῳ ὁμοίῳ χωρίῳ ἐν σελ. 16, 19 «ἐν δὲ αὐταῖς καὶ Ἡρίππη, γυνὴ Ξάνθου . . .».

Σελ. 6, 4. καὶ εἰς μὲν Ἄργος δεδοικὼς τὸν Ἴναχον οὐ μάλα τι κατῄει, ἀφικόμενος δὲ εἰς Καῦνον πρὸς Αἰβίαλον γαμεῖ αὐτοῦ τὴν θυγατέρα Εἰλεβίην.

Ἐν νῷ τις ἔχων τὴν συνήθη τοῦ μάλα μετὰ τοῦ οὐ χρῆσιν καὶ σημασίαν, πάντως θὰ νομίσῃ ὅτι ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ οὐχὶ ὀρθῶς τὸ μάλα κεῖται. Κατὰ τὴν συνήθη χρῆσιν (πρβλ. Πλάτ. Φαίδ. 57 Α «οὐ πάνυ τι») οὐδένα ἄλλον νοῦν τὸ «οὐ μάλα» δύναται νὰ ἔχῃ ἢ ὅτι οὐχὶ συχνά πως κατήρχετο. Ἀλλὰ τοιοῦτος νοῦς τοῦ χωρίου, περὶ οὗ νῦν ἡμῖν πρόκειται, εἶνε ὅλως ἀσύμφωνος τοῖς συμφραζομένοις. Καὶ παρὰ ταῦτα δ' ὅμως δὲν ἐπιτρέπεται ἡμῖν τὸ μάλα νὰ μεταβάλωμεν, διότι αὐτὸς ὁ Παρθένιος λέγει ἐν σελ. 11, 22 «κἀκ τούτου συνῆσαν οὐ μάλα τινὰ δεδοικότες», ἐν δὲ σελ. 49, 3 «ἀθροισαμένη δὲ κύνας πολλοὺς ἐθήρευεν οὐ μάλα τινὰ προσιεμένη». Διαφέρουσι δ' ὅμως ἄλλως τὰ δύο ταῦτα χωρία τοῦ ἡμετέρου καθ' ὅσον ἐν τούτῳ ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία τι δὲν δύναται νὰ συναφθῇ τῷ ῥήματι, ὡς ἐν ἐκείνοις, μετὰ τοῦ μάλα δὲ συναπτομένη οὐδένα νοῦν ἔχει· διὸ ὀρθῶς ὁ Sakolowski προσέκρουσε τῇ ἀντωνυμίᾳ τι. Ἡ διόρθωσις δ' ὅμως αὐτοῦ «οὐ μάλ' ἐπικατῄει» δὲν φαίνεται ἡμῖν ἡ προσήκουσα, διότι ἡ ἐπὶ οὐδένα νοῦν ἐνθάδε ἔχει· περὶ ἐπανόδου εἰς τὴν πατρίδα φυγάδος, οἷος ὁ Λύρκος εὐλόγως δύναται νὰ θεωρηθῇ, λέγεται μόνον τὸ κατέρχεσθαι. Διὰ ταῦτα ἡμεῖς εἰκάζομεν ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ «οὐ μάλ' ἔτι κατῄει». Ὁ χωρισμὸς τοῦ ἔτι ἀπὸ τοῦ οὐ, νομίζομεν, οὐδένα δυσαρεστήσει, ἂν ἐν νῷ ἔχῃ ὅτι πηγαῖς μὲν ἐχρήσατο ὁ Παρθένιος ποιηταῖς, ἐμιμήσατο δὲ τὸν Ἡρόδο-

τον, ὅς λέγει καὶ αὐτὸς οὐ(κ)—ἔτι. Πρβλ. Baumlein, Untersuchungen über griechische Partikeln, σελ. 119.

Σελ. 6, 14 Ὁ δὲ μάλα γεγηθὼς ἠπείγετο πρὸς τὴν γυναῖκα, πειθόμενος κατὰ νοῦν ἂν αὐτῷ χωρήσειν τὸ μαντεῖον.

Ὁ Cobet ἐνταῦθα καὶ ἐν σελ. 15, 13 ὀβελίζει τὸν συνδσμ. ἄν, ἑπόμενος τῷ ἀκραιφνεῖ ἀττικῷ λόγῳ· ἂν δ' ὅμως τις ἐν νῷ ἔχῃ, ὅτι πρόκειται περὶ συγγραφέως οὐχὶ γνησίως ἀττικίζοντος, ἅμα δὲ παρατηρήσῃ ὅτι ἐν ἀμφοτέροις τοῖς χωρίοις ἡ ἀπαρέμφατος τοῦ μέλλοντος μετὰ τοῦ ἂν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ αὐτοῦ ῥήματος πείθομαι, τότε εὐλόγως, νομίζω, δύναται νὰ ἀπόσχῃ πάσης μεταβολῆς τῶν χωρίων, ἀποδεχόμενος ἰδιάζουσαν τῷ Παρθενίῳ χρῆσιν, ἀλλ' οὐχὶ ὀρθήν. Πρβλ. καὶ R. Mayer-G'schrey, ἔ. ἀ. σελ. 48.

Σελ. 6, 18 μάλα φιλοφρόνως ἐκεῖνος αὐτὸν ὑποδεχόμενος εἰς πολὺν οἶνον προετρέψατο, καὶ ἐπειδὴ πολλῇ μέθῃ παρεῖτο, συγκατέκλινεν αὐτῷ Ἡμιθέαν τὴν θυγατέρα.

Διὰ τὸ προηγησάμενον «εἰς πολὺν οἶνον προετρέψατο» νομίζω ὅτι πρὸ τοῦ πολλῇ πρέπει νὰ προστεθῇ τὸ ἄρθρον τῇ, διότι ἡ πολλὴ μέθη ὑποδηλοῦται διὰ τοῦ «εἰς πολὺν οἶνον προετρέψατο».

Σελ. 7, 7 ὅπως ἔχῃ γνώρισμα, ὁπότ' [ἂν] ἀφοίκοιτο πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ εἰς Καῦνον.

Περιαιρετέος ὁ σύνδσμ. ἄν· πρβλ. σελ. 12, 6 «καὶ διεκελεύσατο τῷ μηνυτῇ, ὁπότε ἴδοι συνόντας, αὐτῷ δηλῶσαι».

Σελ. 7, 21 Ὀδυσσεὺς ἀλώμενος περὶ Σικελίαν καὶ τὴν Τυρρηνῶν καὶ τὴν Σικελῶν θάλασσαν ἀφίκετο πρὸς Αἴολον καὶ Μελιγουνίδα νῆσον, ὅς αὐτὸν κατὰ κλέος σοφίας τεθηπὼς ἐν πολλῇ φροντίδι εἶχεν· τὰ περὶ Τροίης ἅλωσιν καὶ ὃν τρόπον αὐτοῖς ἐσκεδάσθησαν αἱ νῆες κομιζομένοις

ἀπὸ τῆς Ἰλίου διεπυνθάνετο, ξενίζων τε αὐτὸν πολὺν χρόνον διῆγεν.

Οὕτω στίζεται καὶ γράφεται τὸ χωρίον παρὰ Sakolowski· ἀλλ' ἐν πρώτοις ἐν τῇ προτάσει «ὅς . . . εἶχεν» δὲν περιέχεται ἐπουσιώδης τις προσδιορισμὸς τοῦ Αἰόλου· εἶτα δέ, παρεμπιπτουσῶν τῶν λέξεων «καὶ Μελιγουνίδα νῆσον», τραχεῖά πως προσπίπτει ἡ ἀναφορὰ τοῦ ὅς, ἐκλαμβανομένου ὡς ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας, εἰς τὸ Αἴολον· διὰ ταῦτα, ἐκδεχόμενος τὸ ὅς ὡς δεικτικόν, στίζω πρὸ αὐτοῦ ἄνω στιγμῇ· πρβλ. σ. 15, 3, ἔνθα ὀρθῶς ὁ Sakolowski στίζει πρὸ τοῦ ὅς ἄνω στιγμῇ, ἐκδεχόμενος αὐτὸ ὡς δεικτικόν. Εἶτα ὀρθῶς ὅ τε Legrand καὶ ὁ Hercher προσκρούουσιν εἰς τὸ ἀσύνδετον τὰ περὶ Τροίας· ἀλλ' ἡμεῖς, στίζοντες τὰ προηγούμενα ὡς ἄρτι ἐλέχθη, ἀντὶ τῶν προτεινομένων ὑπ' αὐτῶν πρὸς ἄρσιν τοῦ ἀσυνδέτου προτιμῶμεν νὰ γράψωμεν «καὶ τὰ περὶ Τροίης», ἀφαιροῦμεν δὲ πᾶσαν στίξιν πρὸ τοῦ καί, καὶ στίζομεν ἄνω στιγμῇ πρὸ τοῦ ξενίζων· προτιμῶμεν δὲ ἀντὶ τοῦ μετ' αὐτὸ τε νὰ γράψωμεν δέ.

Σελ. 8, 10 Ἔνθα ⟨δὴ⟩ ὁ Αἴολος τὸν μὲν Ὀδυσσέα καίπερ οὐ παρόντα ἐκάκισεν, τὴν δὲ Πολυμήλην ἐν νῷ ἔσχεν τίσασθαι.

Μόνον ἐκάκισεν τὸν Ὀδυσσέα ὁ Αἴολος, ὅς τὴν Πολυμήλην ἐν νῷ ἔσχε τίσασθαι, καὶ δὴ βαρέως, ὡς δῆλον ἐκ τῶν ἑπομένων (ἔτυχεν-συνοικίσαι) γίνεται; Οἵα τις ποινὴ διὰ τὸν Ὀδυσσέα, ἐξαμαρτόντα περὶ Αἴολον (στίχ. 17), ἦτο τὸ κακισθῆναι ἐκεῖνον ὑπ' αὐτοῦ οὐ παρόντα, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ αἰσθόμενον τῆς τοῦ Αἰόλου κακίσεως; Διὰ ταῦτα γραπτέον, οἶμαι, ἐκάκωσεν. Γνωστὸν δὲ εἶνε οἷα κακὰ ὁ Ὀδυσσεὺς ἔπαθεν ἐκ τῶν ἀνέμων τοῦ Αἰόλου· ταῦτα, ὡς φαίνεται, ὁ Παρθένιος θεωρεῖ, ἀπομακρυνόμενος τοῦ Ὁμήρου, τιμωρίαν τοῦ Ὀδυσσέως ὑπὸ τοῦ Αἰόλου, διότι πρὸς αὐτὸν ἐκεῖνος κατὰ τὸν αὐτὸν Παρθένιον ἐξήμαρτεν.

Σελ. 9, 8. Καὶ Ὀδυσσεὺς [μὲν] διὰ τὸ μὴ ἐγκρατὴς φῦναι μηδὲ ἄλλως ἐπιεικής, αὐτόχειρ τοῦ παιδὸς ἐγένετο.

Ὁ σύνδεσμος μὲν καθ' ἡμᾶς γε κριτὰς νοθευτέος, διότι δὲν ἔχει τὸν εἰς ὃν νὰ ἀναφέρηται δέ.

Σελ. 10, 2 εἶχε γυναῖκα, καὶ αὐτῇ φιλοφρονούμενος μηδαμὰ ⟨ὑπέσχετο⟩ προλείψειν, ἐν περισσοτέρᾳ δὲ τιμῇ ἄξειν.

Τὸ χάσμα ἄλλος ἄλλως συμπληροῖ, πάντες δὲ οἱ συμπληρώσαντες ἐν τούτῳ συμφωνοῦσιν, ὅτι κατ' ἀόριστον χρόνον προσθέτουσι τὸ συμπληρῶσον τὸ χάσμα ῥῆμα. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε ὀρθόν, ὡς προδήλως δεικνύει ὁ παρατατικὸς ἔφασκεν, ὃν ὁ Παρθένιος μεταχειρίζεται περὶ τῆς Οἰνώνης. Ἐκ τούτου δῆλον γίνεται, ὅτι πολλάκις αὕτη ἔλεγεν ἃ ὁ Παρθένιος μνημονεύει ὡς λεγόμενα ὑπ' αὐτῆς· ἀλλ' οὐδαμῶς πιθανόν, οὐδὲ φυσικὸν εἶνε ταῦτα πολλάκις νὰ λέγῃ ἡ Οἰνώνη, χωρὶς εἰς τοῦτο ἑκάστοτε νὰ προκαλῆται ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τοὐναντίον τὸ φυσικὸν εἶνε ὅτι αὕτη ἔλεγεν ἑκάστοτε ἃ μνημονεύει ὁ Παρθένιος, οἱονεὶ ἀποκρινομένη εἰς λόγους φιλοφρονητικοὺς (φιλοφρονούμενος) τοῦ Ἀλεξάνδρου· τούτου δ' οὕτως ἔχοντος, πρόδηλον ὅτι καὶ ὁ Ἀλέξανδρος πολλάκις τοὺς φιλοφρονητικοὺς αὐτοῦ λόγους ἔλεγε. Τοιοῦτον νοῦν ἐν τῷ κειμένῳ θὰ ἔχωμεν, ἂν κατὰ παρατατικὸν γραφῇ τὸ ῥῆμα τὸ συμπληρῶσον τὸ χάσμα. Ὁποῖον νῦν ἀκριβῶς εἶνε τοῦτο μεταξὺ τῶν πολλῶν προτεινομένων, περὶ τούτου ἀσφαλῶς δὲν δύναταί τις νὰ ἀποφήνηται· πιθανώτερον δ' ὅμως, ἅτε ἰσχυρότερον καὶ συμφωνότερον τῇ ὅλῃ τῶν πραγμάτων θέσει, φαίνεται ἡμῖν τὸ τοῦ Cobet ὄμνυμι. Πιθανωτάτη δ' ἅμα εἶνε ἡ τοῦ παρατατικοῦ τοῦ ῥήματος τούτου ἔκπτωσις μετὰ τὸ φιλοφρονούμενος καὶ πρὸ τοῦ μηδαμὰ διὰ λόγους παλαιογραφικοὺς προδήλους, διὸ ἐνταῦθα πρέπει νὰ θέσωμεν αὐτόν.

Σελ. 10, 10 ἑκάστοτε δὲ ἐπιλεγομένης αὐτῆς ἐκεῖνος οὐκ εἴα μεμνῆσθαι.

Δυσαρεστεῖ με ἡ ἔλλειψις τοῦ ἀντικειμένου τοῦ ἐπιλεγομένης· διὸ προσθετέον, οἶμαι, τὸ ταῦτα μετὰ τὸ αὐτῆς· πρβλ· σελ. 10, στ. 4-10, ἔνθα οὐδὲν τῶν ῥημάτων στερεῖται τοῦ ἀντικειμένου αὐτοῦ, καίπερ εὐκόλως δυναμένου νὰ νοῆται, ἀλλὰ προστίθενται πάντα κατά τινα πλαγίαν πτῶσιν τῆς ἀντωνμ. αὐτός.

Σελ. 10, 20 ἡ δὲ αὐθαδέστερον ἀπεκρίνατο, ὡς χρὴ παρ' Ἑλένην αὐτὸν ἰέναι κἀκείνης δεῖσθαι, αὐτὴ δὲ μάλιστα ἠπείγετο, ἔνθα [δὴ] ἐπέπυστο κεῖσθαι αὐτόν.

Ἡ τῆς Οἰνώνης ἀπόκρισις («χρὴ παρ' Ἑλένην αὐτὸν ἰέναι κἀκείνης δεῖσθαι») καὶ τὸ πράγματι γενόμενον («μάλιστα ἠπείγετο») ὑπ' αὐτῆς ὅλως ἀντίθετα ἀλλήλοις· διὰ τοῦτο ποθῶ τὸν σύνδεσμον μὲν ἐν τῷ πρώτῳ μέλει τῆς ἀντιθέσεως, ἵνα ἡ ἰσχυρὰ τῶν πραγμάτων ἀντίθεσις καὶ γλωσσικῶς δηλῶται. Περαιτέρω τοῦ αὐτοῦ χωρίου προσκρούω εἰς τὸ αὐτή, διότι ἐν αὐτῷ δὲν πρόκειται περὶ ἀντιθέσεως δύο πράξεων δύο διαφόρων προσώπων, ἀλλὰ περὶ ἀντιθέσεως δύο πράξεων ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου. Διὰ ταῦτα νομίζω ὅτι πρέπει νὰ γράψωμεν «ἡ αὐτὴ δὲ»· οὕτως ὁ νοῦς τοῦ χωρίου ἔσται ὅδε, «Ἡ Οἰνώνη ἀπεκρίνατο μὲν ὅτι δὲν θὰ ἔλθῃ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, ἡ αὐτὴ δ' ὅμως ἀφ' ἑτέρου ἔσπευδε τὰ μάλιστα νὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτόν, ἔνθα ἔκειτο».

Σελ. 11, 13 Οὗτος κατὰ μῆνιν Ἀφροδίτης εἰς ἔρωτα ἀφικόμενος τῆς ἀδελφῆς, τέως μὲν ἐκαρτέρει, οἰόμενος ῥᾷστα ἀπαλλάξασθαι τῆς νόσου.

Ὁ Cornarius προέτεινε νὰ γραφῇ ἀπαλλάξεσθαι· ἡμεῖς δὲ νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ «ῥᾷστ' ἂν ἀπαλλάξασθαι». Ὅτι παλαιογραφικῶς ἠδύνατο εὐκολώτατα νὰ ἐκπέσῃ ἐνταῦθα ὁ σύνδμ. ἄν, πρόδηλον. Τὰ χωρία 6, 22 βουλόμενος-γενέσθαι, 32, 23 λέγει-ἀφικέσθαι καὶ 36, 1 ἀπέφυγεν-γενέσθαι, ἃ ἀναφέρει ὁ Mayer-G'schrey ὡς ἐνέχοντα ἀπαρέμφατον ἀορίστου ἀντὶ ἀπαρεμφάτου μέλλοντος, οὐδαμῶς ὅμοια τῷ νῦν ἡμῖν προκειμένῳ. Ἔπειτα δὲ καὶ ἐσφαλμένον τὸ λέγειν ὅτι ἐν ἐκείνοις ἡ ἀπαρέμφατος τοῦ ἀορίστου κεῖται ἀντὶ τῆς ἀπαρεμφάτου τοῦ μέλλοντος. Πρβλ. Kühner, II, σελ. 163-5, § 389, σημ. 8.

Σελ. 11, 20 Τῆς δὲ παραχρῆμα τὴν ἐπιθυμίαν φαμένης τελέσειν, ῥᾴων ἤδη γέγονεν.

Ὁ παρακείμενος, ἅτε τῆς πράξεως ἀνηκούσης εἰς τὸ παρελθόν,

οὐδένα χῶρον ἔχει ἐνθάδε, διὸ γραπτέον καθ' ὑπερσυντέλικον «ἐγεγόνει». Πρβλ. σελ. 27, 8 «καὶ ὁ μὲν παραχρῆμα ἐτεθνήκει».

Σελ. 12, 15 Δι' ἣν αἰτίαν ἀπολιπὼν τὴν οἰκίαν Θετταλοῖς ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσιν εἰς Κρήτην ἡγήσατο, κἀκεῖθεν ἐξελαθεὶς ὑπὸ τῶν προσοίκων εἰς τὴν Ἐφεσίαν ἀφίκετο.

Ὁ Hercher περὶ τοῦ ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσι γράφει «verba ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσι glossator, nisi fallor, ad δι' ἣν αἰτίαν adscripserat». Ἀλλὰ τὸ δι' ἣν αἰτίαν οὔτε καθ' ἑαυτὸ οὔτε ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὰ ἡγούμενα τοιοῦτον, ὥστε δεῖσθαι ἐξηγήσεως· διὰ ταῦτα κλίνω πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Sakolowski, ὅστις μεταθέτει τὸ ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσι μεταξὺ τοῦ κακεῖθεν καὶ ἐξελαθείς· νομίζω δ' ὅμως ἅμα ὅτι ἐξέπεσε τὸ αὐτοῖς πρὸ τοῦ συμβεβηκόσιν, ὥστε νὰ εἶναι «ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς συμβεβηκόσι», ὧν ἕνεκα δῆλα δὴ καὶ ἀπέλιπε τὴν οἰκίαν. Περαιτέρω τοῦ αὐτοῦ χωρίου προσκρούω εἰς τὴν ἔλλειψιν συνδέσμου συνδέοντος τὰς δύο προτάσεις «δι' ἣν αἰτίαν ἐγένετο» καὶ «κἀκεῖθεν . . . ἀφίκετο» καθόσον ὁ καὶ συναπτέος τῷ ἐκεῖθεν. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ νομίζω, ὅτι πρέπει νὰ προστεθῇ ὁ σύνδεσμος δὲ μετὰ τὸ κἀκεῖθεν.

Σελ. 13, 10 τὸν δὲ Σίθονα πρῶτον μὲν κελεύειν τοὺς ἀφικνουμένους μνηστῆρας πρὸς μάχην ἰέναι ⟨ἑαυτῷ, ἐφ' ᾧ τε, εἰ μέν τις νικῴη, ἀπιέναι⟩ τὴν κόρην ἔχοντα, εἰ δὲ ἥττων φανείη, τεθνάναι.

Ἥ τε τοῦ Cobet καὶ Meineke συμπλήρωσις ἀπιέναι δὲν φαίνεταί μοι ὀρθή, ἐν νῷ ἔχοντι τὰ λεγόμενα κατωτέρω ἐν σελ. 14, 1 καὶ ἐν ταῖς διηγήσεσι τοῦ Κόνωνος (X, σελ. 9, ἔκδ. Höfer). Ἀπορῶ δ' ὅμως ἄλλης κρείττονος συμπληρώσεως.

Σελ. 14, 4 δάκρυα δὲ πολλὰ ἐχεῖτο τῶν παρειῶν αὐτῆς, ἕως ὅτε ⟨ὁ⟩ τροφεὺς αὐτῆς πρεσβύτης ἀναπυνθανόμενος καὶ ἐπιγνοὺς τὸ πάθος τῇ μὲν θαρρεῖν παρεκελεύσατο.

Ὀρθῶς εἰς τὸ πρεσβύτης προσέκρουσαν ὅ τε Cornarius καὶ ὁ Hirschig· μὴ συμφωνοῦντες δ' ὅμως ταῖς εἰκασίαις αὐτῶν, ἡμεῖς τὸ πρεσβύτης γλώσσημα νομίζομεν· ἀναγινώσκοντος δῆλα δή τινος τὸ

χωρίον, ἐπῆλθεν αὐτῷ, ἐν νῷ ἔχοντι ὅτι περὶ παρθένου ὁ λόγος, ὅτι ὁ τροφεὺς αὐτῆς δὲν ἠδύνατο ἢ πρεσβύτης νὰ εἶνε· διό, οἱονεὶ διασαφῶν τὸ πρᾶγμα, προσέγραψε τὴν λέξιν πρεσβύτης, ἥτις εἶτα, καθ' ὃν τρόπον πάντες γινώσκομεν, ἀπετέλεσε μέρος τοῦ κειμένου.

Σελ. 14, 16 μάλα μεγάλην πυρὰν νήσας καὶ ἐπιθεὶς τὸν Δρύαντα ᾤετο συνπισφάξειν καὶ τὴν Παλλήνην.

Ὤφειλεν ὁ Sakolowski νὰ γράψῃ οἷός τε ἦν, διότι καὶ παλαιογραφικῶς ἡ γραφὴ αὕτη εἶνε ὡς μάλιστα δεδικαιολογημένη, ἐγγύτατα τῆς παραδόσεως ἐχομένη, καὶ κυροῦται ὑπὸ ἄλλων ὁμοίων χωρίων τοῦ Παρθενίου, σελ. 34, 10 «οἵα τε ἦν πείθειν», σελ. 15, 19 καὶ οἷός τε ἦν αὐτὸν βίᾳ ἄγεσθαι». Τὸ ἀφελεῖν τόν τε καὶ γράψαι, ὡς ὁ Hercher, οἷος ἦν, τοῦτο οὐχὶ ὀρθὸν φαίνεταί μοι, διότι καὶ ἐν τοῖς τρισὶ χωρίοις, ἐν οἷς χρῆται ὁ Παρθένιος τῇ φράσει, αὕτη φέρεται ἐν τῷ κώδικι μετὰ τοῦ τε. Ὅτι ὁ Παρθένιος ἠδύνατο νὰ συγχύσῃ τὰς φράσεις οἷόν τε εἶναι καὶ οἷον εἶναι, τοῦτο δὲν εἶνε ἡμῖν γε ἀπίθανον. Ἀντὶ τοῦ μέλλοντος συνεπισφάξειν, ὃς οὐδένα νοῦν ἔχει ἐνταῦθα, γραπτέον κατ' ἐνεστῶτα συνεπισφάζειν, ᾧ χρόνῳ ἡ φράσις οἷόν τ' εἶναι συντάσσεται παρὰ Παρθενίῳ καὶ ἐν τοῖς δυσὶν ἄλλοις αὐτοῦ χωρίοις, τοῖς ἄρτι μνημονευθεῖσι. Πρβλ. καὶ Mayer-G'schrey σελ. 15-16.

Σελ. 15, 6 περὶ δὲ γυμνάσια διατρίβοντι πολλὰ τῷ παιδὶ προσρυεὶς ἔφη τοσοῦτον αὐτοῦ πόθον ἔχειν, ὥστε πάντα πόνον ἀνατλῆναι.

Ὁ Hercher διαγράφει τὸ πολλὰ ὡς ἐκ διττογραφίας προελθόν. Μῶν γραπτέον «τὰ πολλά», ὃ νὰ συνδεθῇ τῷ διατρίβοντι; Περαιτέρω γραπτέον ἢ ἂν τλῆναι κατὰ Meineke ἢ, ὡς ἡμεῖς νομίζομεν, ἂν ἀνατλῆναι. Τὸν σύνδεσμον ἂν πάντως ἀπαιτεῖ τὸ ἑπόμενον ἀπαρέμφατον ἁμαρτήσεσθαι, κατὰ μέλλοντα ἐκφερόμενον.

Σελ. 16, 15 — ἀποσπασθέν τι μέρος τοῦ βαρβαρικοῦ διῆλθεν εἰς τὴν Μιλησίαν καὶ ἐξαπιναίως ἐπιδραμὸν ἀνεῖλεν τὰς γυναῖκας.

Ὅτι τὸ ἀνεῖλεν δὲν ἔχει χώραν ἐνταῦθα, ὀρθῶς συνεῖδεν ὁ Legrand· ὅ δ' ὅμως οὗτος γράφει εἷλεν, καὶ τοῦτο δὲν φαίνεταί μοι ὀρθῶς ἔχον· νομίζω ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ συνεῖλεν. Τὸ συναιρῶ ἐνταῦθα οὐχὶ ἄτοπον, πολλαὶ γὰρ ἦσαν αἱ γυναῖκες, πάσας δὲ ταύτας συναγαγὸν ἥρπασε τὸ ἀποσπασθὲν τοῦ βαρβαρικοῦ μέρος.

Σελ. 17, 11 ὁ δὲ ἠγάσθη τῆς ψυχῆς τὸν Ξάνθον καὶ αὐτίκα συνουσίαν ποιησάμενος τῶν μάλιστα προσηκόντων ἐξένιζεν αὐτόν.

Τὸ προσηκόντων ἐνθάδε ὁ Sakolowski ἐξηγεῖται διὰ τοῦ nobiles (Prolegomena, II, σελ. XIX)· ἀλλὰ τοιαύτην σημασίαν δὲν δύναταί ποτε νὰ ἔχῃ τὸ προσήκων, τοιαύτην δ' ὅμως ἔννοιαν ἀπαιτεῖ τὸ χωρίον. Μικρᾷ μεταβολῇ θὰ ἔχωμεν λέξιν ὀρθῶς σημαίνουσαν nobiles, ἂν δῆλα δὴ γράψωμεν προηκόντων. Πρβλ. Pape λεξικὸν ἐν λέξει προήκω.

Σελ. 17, 20 Ὡς δὲ εἰς κοῖτόν ποτε ἀπετράπετο.

Ἄπορόν μοι φαίνεται πῶς ἐνταῦθα καὶ ἐν σελ. 18, 9 «ὡς ἀφίκετο» ὁ Sacolowski δὲν ἀπεδέξατο τὴν διόρθωσιν τοῦ Hirschig ἀπετράποντο, ἀφίκοντο, ἥτις μόνη ἁρμόζει τοῖς χωρίοις.

Σελ. 18,4 τὸν ⟨μὲν⟩ γὰρ Ξάνθον παντάπασιν ἀποστυγεῖν.

Νομίζω ὅτι ὁ σύνδεσμ: μὲν πρέπει νὰ ἐκβληθῇ, διότι δὲν ἔχει τὸν εἰς ὃν νὰ ἀναφέρηται δέ.

Σελ. 19, 9 Ὁ δὲ Διόγνητος οὐδὲν ὑποτοπήσας τοιόνδε μάλα προθύμως ὤμοσεν Ἄρτεμιν, χαριεῖσθαι αὐτῇ, ὅ τι ἂν προαιρῆται.

Ὁ Hercher (Hermes τόμ. 12, σελ. 145) ὀβελίζει τὸ τοιόνδε, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει τι προηγούμενον εἰς ὃ νὰ ἀναφέρηται ἡ ἀντωνυμία. Τοῦτο εἶνε ἀληθές, δὲν εἶνε δ' ὅμως καὶ ἀποχρῶν λόγος ἵνα ὀβελισθῇ ἡ ἀντωνυμία. Ταύτην ἀπαιτοῦσι τὰ προηγούμενα «οὐκ ἔφη

πεισθήσεσθαι αὐτῷ, εἰ μὴ ὀμόσειεν ὑπηρετήσειν αὐτῇ ὅ τι ἂν βουληθῇ»· οἱ λόγοι δῆλα δὴ οὗτοι τῆς Πολυκρίτης δὲν ἦτο δυνατὸν ἢ νὰ κάμωσι τὸν Διόγνητον νὰ ὑποπτεύσῃ ὅτι μέγα τι θὰ ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ ὡς ὑπηρεσίαν ἢ τοὐλάχιστον ὅτι καθόλου θὰ ζητήσῃ τι. Τοιοῦτό τι δ' ὅμως δὲν θὰ λέγηται ἐν τῷ ὑπὸ ἐξέτασιν χωρίῳ, ἂν ἀφέλωμεν τὸ τοιόνδε· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ λέγηται ἐν αὐτῷ ὅτι οὐδὲν ὑπώπτευσεν ὁ Διόγνητος. Ὃ χωρίον φέρει ὁ Hercher σελ 27, 6-8, πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης αὐτοῦ, τοῦτο οὐδαμῶς ὅμοιον τῷ ὑπὸ ἐξέτασιν εἶνε· ἐν ἐκείνῳ τὰ πρότερον λεγόμενα (τοῦ μὲν ἔρωτος ἀπηλλάχθαι προσεποιήθη) εἶνε τοιαῦτα, ὥστε νὰ κάμωσι τὸν Ἀνθέα ὅλως νὰ μὴ ὑποπτεύῃ τι, ἐν ᾧ ἐν τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ ὅλως τοὐναντίον συμβαίνει, ὡς ἄρτι ἐλέχθη. Ὅπερ ὁ Διόγνητος δὲν ὑπώπτευσεν εἶνε τόδε, ὅτι δῆλα δὴ ὡς ὑπηρεσίαν παρ' αὐτοῦ θὰ ἐζήτει ἡ Πολυκρίτη τὴν προδοσίαν. Ὅτι τοῦτο οὕτως ἔχει, δῆλον γίνεται ἐξ ὧν λέγει προϊὼν ὁ Παρθένιος περὶ τοῦ Διογνήτου, «ὁ δὲ Διόγνητος ἀκούσας τοῦ λόγου ἐκτός τε ἐγένετο αὑτοῦ». Διὰ ταῦτα τὸ τοιόνδε πρέπει νὰ διατηρηθῇ, νὰ ζητηθῇ δ' ἅμα ποῦ ἀναφέρεται. Καθ' ἡμᾶς διὰ τοῦ τοιόνδε παραπέμπει ἡμᾶς ὁ Παρθένιος εἰς τὰ ἑπόμενα (στ. 15) «μιμνήσκεται περὶ προδοσίας τοῦ χωρίου», ὅτε τὸ τοιόνδε=«τοιόνδε οἷον εὐθὺς ἐρῶ». Ταῦτα ὁ Παρθένιος ἐν νῷ εἶχεν ἤδη γράφων τὸ «τοιόνδε», ὥστε οἱονεὶ κατά τινα πρόληψιν προεσήμανε διὰ τοῦ τοιόνδε τὰ εὐθὺς καὶ ἡμῖν δηλούμενα ὑπ' αὐτοῦ. Πρβλ. καὶ Mayer-G'schrey, ἔ.ἀ. σ.43 σημ.1.

Σελ. 20, 18 ἐσπίπτουσιν εἰς τὸ τεῖχος τῶν Μιλησίων, οἱ μέν τινες κατά τὴν ἀνεῳγμένην πυλίδα.

Οὕτως ἔχει ὁ κῶδιξ, ἀλλὰ τὸ ἄρθρον τὴν πρὸ τοῦ ἀνεῳγμένην πυλίδα δὲν ἔχει χῶρον, διὸ ἀφεῖλον αὐτὸ πολλοὶ ἐκδόται. Καθ' ἡμᾶς ὀρθότερον εἶνε νὰ γραφῇ «τινα» ἀντὶ τοῦ «τὴν».

Σελ. 21, 3 Καὶ αὐτὴν δημοσίᾳ θάπτουσιν ἐν τῷ πεδίῳ πάντα ἑκατὸν ἐναγίσαντες αὐτῇ.

Οὕτως μόνον γραφόμενον ὀρθῶς ἔχει τὸ χωρίον· ταῖς εἰκασίαις

τοῦ Legrand «πάντα ἐνιαυτὸν» ἢ «λυκάβαντα ἕκαστον» ἐναντιοῦται ἡ μετοχὴ ἐναγίσαντες κατ' ἀόριστον κειμένη, ἐν ᾧ αἱ εἰκασίαι τοῦ Legrand ἀπαιτοῦσιν ἐνεστῶτα, ὅς τὴν ἐπανάληψιν τῆς πράξεως νὰ δηλοῖ. Σημαίνεται δὲ διὰ τοῦ πάντα ἑκατὸν ὅτι ἀληθῆ τὸν ἀριθμὸν ἑκατόμβην θυμάτων διαφόρων προσήνεγκον αὐτῇ, διασωσάσῃ τὴν πατρίδα καὶ διὰ τοῦτο ἀξίᾳ οὔσῃ τοσαύτης θυσίας.

Σελ. 21, 5 φασὶ δέ τινες καὶ Διόγνητον ἐν τῷ αὐτῷ καῆναι, ἐν ᾧ καὶ ἡ παῖς, σπουδασάντων Ναξίων.

Περὶ τῆς παιδὸς ἄρτι ἐλέχθη «θάπτουσι», διὸ νομίζω ὅτι καὶ ἐνταῦθα πρέπει νὰ γραφῇ «ταφῆναι» ἀντὶ τοῦ «καῆναι».

Σελ. 22, 2 Αἱ δὲ τοῦ Κυανίππου κύνες ἐδίωκον μὲν ἔλαφον, οὖσαι δὲ οὐ πάνυ κτίλοι, ἅτε δὴ ἐκ πολλοῦ ἠγριωμέναι, ὡς ὠσφρήσαντο τῆς κόρης, ἐπηνέχθησαν αὐτῇ.

Ὡς νῦν γράφεται τὸ χωρίον νομίζω ὅτι οὐδὲν προστίθεται τῷ «οὖσαι δὲ οὐ πάνυ κτίλοι» διὰ τοῦ «ἅτε δὴ ἐκ πολλοῦ ἠγριωμέναι». Μὴ γραπτέον «ἅτε δὴ ἐκ πολλοῦ τοῦ θηρᾶν ἠγριωμέναι»; Ὅτι μὲν ὁ Κυάνιππος πολὺ ἐθήρα, τοῦτο δῆλον γίνεται ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ παρόντος διηγήματος· ὅτι δὲ ἐκ τοῦ πολλοῦ κυνηγίου οἱ κύνες ἀγριοῦνται, τοῦτο δὲν φαίνεταί μοί τι φύσιν οὐκ ἔχον.

Σελ. 24, 10 Φασὶ δέ τινες καὶ ἀπὸ τῶν δακρύων κρήνην ῥυῆναι ἰδίᾳ τὴν καλουμένην Βυβλίδα.

Τί ποτε τὸ ἰδίᾳ ἐνθάδε σημαίνει, ἡμεῖς τοὐλάχιστον δὲν νοοῦμεν· ἂν δ' ὅμως ἐν νῷ ἔχωμεν ἃ ὁ Ὀβίδιος (Μεταμορ. IX, 663) λέγει περὶ τῆς κρήνης «Byblis vertitur in fontem, qui nunc quoque vallibus illis nomen habet dominae, nigraque sub ilice manat, ἄν, λέγω, ταῦτα ἐν νῷ ἔχωμεν, δυνάμεθα, παλαιογραφικῶς ἐγγύτατα τῆς παραδόσεως μένοντες, νὰ εὕρωμεν τὴν κατάλληλον λέξιν τὴν κρυπτομένην ἐν τῷ ἰδίᾳ τοῦ κειμένου· εἶνε δ' αὕτη καθ' ἡμᾶς ἡ λέξις ἀΐδιον (= quae nunc quoque manat).

Σελ. 25, 17 τότε διὰ τῆς τροφοῦ κατεργασάμενος τὴν κόρην λαθραίως αὐτῇ συνῆλθεν.

Ἥ τε φύσις αὐτὴ τοῦ πράγματος καὶ τὰ ἑπόμενα (σελ. 26, 4) «ἀναφανδὸν αὐτῇ ἐμίσγετο» πείθουσί με ὅτι καὶ ἐνταῦθα πρέπει νὰ γράψωμεν κατὰ παρατατικὸν «συνῄει».

Σελ. 27, 1 ἡ Κλεόβοια κακῶς φερομένη ἐν νῷ εἶχε τίσασθαι αὐτόν, ἀνηλεῆ τε καὶ ὑπέραυχον ἀποκαλουμένη.

Ὁ Hercher νομίζει ὀρθῶς, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ φλεγομένη, ὃ καὶ παλαιογραφικῶς ἐγγὺς τῆς παραδόσεως· εἶνε καὶ συγχέονται δὲ πολλάκις ἀλλήλοις τὰ ῥήματα φλέγεσθαι καὶ φέρεσθαι (πρβλ. Schmidt, Beiträge zur Kritik der griechisch: Erotiker σελ. 1)· εἶτα δὲ καὶ λέγεται περὶ ἔρωτος τὸ ῥῆμα ὡς καὶ τὸ συνώνυμον καίεσθαι (πρβλ, στίχ. 10 καιομένη σφοδρῷ ἔρωτι). Τηρεῖ δ' ὅμως ὁ Hercher τὸ κακῶς ἀμετάβλητον, ἀλλὰ τίνα νοῦν ἔχει τὸ κακῶς φλεγομένη, ἡμεῖς τοὐλάχιστον δὲν νοοῦμεν· διὰ τοῦτο ἀντὶ τοῦ «κακῶς» νομιζω ὅτι πρέπει νὰ γράψωμεν «τῷ κακῷ». Νομίζω δὲ ὅτι ὀρθῶς ὁ σφοδρὸς μάλιστα ἔρως δύναται νὰ κληθῇ κακόν, ἀφ' οὗ λέγεται πάθημα καὶ νόσημα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Παρθενίου (σελ. 25, 16 καὶ 17). Τὸ τοῦ Schmidt διακαῶς νομίζω ὅτι πλέον τῆς παραδόσεως ἀπέχει ἢ ἡ ἡμετέρα γραφή.

Σελ. 29, 14 παρασκευασομένη δὲ † πυκνὰς ἐθήρευεν ἔστιν ὅτε καὶ ἐν τῇ Λακωνικῇ καὶ ἐπιφοιτῶσα εἰς τὰ λοιπὰ τῆς Πελοποννήσου ὄρη.

Ἐν σελ. 49, 3 λέγεται περὶ τῆς Ἀργανθώνης «ἀθροισαμένη δὲ κύνας πολλοὺς ἐθήρευεν», διὸ καὶ ἐνταῦθα γραπτέον «πολλοὺς κύνας». Ὃ ἐν τῷ κώδικι φέρεται «πυκνάς», τοῦτο ἡμεῖς νομίζομεν σύμπτυξιν κακὴν τῆς ταχυγραφικῆς παραστάσεως τοῦ πολὺς (πρβλ. Bast, Commantatio palaeographica σελ. 384) μετὰ τοῦ κύνας. Καὶ διὰ τὸν παλαιογραφικὸν δὲ τοῦτον λόγον νομίζομεν τὴν ἡμετέραν εἰκασίαν προτιμητέαν καὶ τῶν ἄλλων καὶ τῆς τοῦ Sakolowski. Τὸ ἔστιν ὅτε κείμενον ἔνθα νῦν κεῖται παρέχει νοῦν ἀντιμαχόμενον πᾶσι τοῖς συμφραζομένοις, διότι ταῦτα πᾶν τοὐναντίον σημαίνουσιν,

ὅτι δῆλα δὴ ἡ θήρα ἦτο τῇ τοῦ Ἀμύκλα θυγατρὶ ἡ συνήθης ἐνασχόλησις, πάντως δὲ οὐχί τι σπάνιον· ἀλλ' ὅμως τοῦτο τὸ τελευταῖον νῦν λέγεται, ἂν τὸ χωρίον μείνῃ ὡς νῦν ἔχει. Διὰ ταῦτα νομίζω ὅτι τὸ «ἔστιν ὅτε» πρέπει νὰ μετατεθῇ μετὰ τὸ καί, πρὸ τοῦ ἐπιφοιτῶσα· τοῦτο δ' ὅλως φύσιν ἔχον ἐστίν, τὸ ταύτην σπανίως θηρεύειν ἐκτὸς τῆς Λακωνικῆς, ἐν αὐτῇ οἰκοῦσαν.

Περαιτέρω τοῦ αὐτοῦ χωρίου «τὰ λοιπὰ τῆς Πελοποννήσου ὄρη» ἀντιτίθενται τῇ Λακωνικῇ, ἀλλὰ τοιαύτη ἀντίθεσις ἥκιστα λογικὴ εἶνε· διὰ τοῦτο νομίζω ὅτι τὸ ὄρη πρέπει νὰ περιαιρεθῇ ὡς γλώσσημα ἀπροσέκτου ἀναγνώστου, ὅστις ἴσως εἰς τοῦτο ἤχθη ἐν νῷ ἔχων ὅτι ἡ θήρα οὐχὶ σπανίως ἐπὶ τῶν ὀρέων γίνεται. Οὕτως ἔχομεν ὀρθὴν ἀντίθεσιν τῆς Λακωνικῆς πρὸς τὰ λοιπὰ τῆς Πελοποννήσου, ἧς μέρος ἡ Λακωνικὴ εἶνε.

Σελ. 31, 5 Κατοικτείρουσα δὲ τὴν συμφορὰν τῆς κόρης δεῖται τοῦ Περσέως, ὅπως συνεργὸς αὐτῇ γένηται.

Ὁ Legrand ἤκασε «ἡ δὲ κατοικτείρουσα», ἡμεῖς προτιμῶμεν νὰ γράψωμεν ἐγγύτερον τῆς παραδόσεως «κατοικτείρουσα δ' αὕτη τὴν συμφορὰν τῆς κόρης».

Σελ. 31 10 πάσῃ μηχανῇ [ἐπεὶ] τὸν Ἀκάμαντα εἰς Δάρδανον ἀφικέσθαι πείθει.

Ταῖς γενομέναις εἰκασίαις περὶ τοῦ χωρίου ἐπιτραπήτω μοι νὰ προσθέσω καὶ τὴν ἐμήν. Λέγει ὁ Παρθένιος ἐν σελ. 45, 26 «ταύτην ὑπελθὼν πάσῃ μηχανῇ πείθει αὐτῷ συμμιγῆναι»· κατὰ τοῦτο λοιπὸν τὸ χωρίον νομίζω ὅτι καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ πρέπει νὰ γραφῇ «πάσῃ μηχανῇ ὑπελθὼν τὸν Ἀκάμαντα εἰς Δάρδανον ἀφικέσθαι πείθει».

Σελ. 32, 14 Καὶ ἐπειδὴ νὺξ ἐπῆλθεν, εἰς ἣν ἐπετέτακτο τῷ παιδί, προεδήλωσεν αὐτῷ μήτε λύχνα φαίνειν ἐν τῷ θαλάμῳ.

Ὁ Hercher προσκρούει τῷ ἐπετέτακτο, διὸ καὶ εἰκάζει συνετέτακτο· ἀλλά, ὁπωσδήποτε καὶ ἂν γράψωμεν, δυσαρεστεῖ ἡμᾶς ἡ

ἔλλειψις ἀπαρεμφάτου ἐξαρτωμένου ἐκ τοῦ ἐπετέτακτο· ἄνευ τοῦ ἀπαρεμφάτου ὁ λόγος ἡμῖν γε ἀτελὴς προσπίπτει. Καὶ ὁ Παρθένιος δ' ἀνωτέρω ἔχει τοιοῦτον ἀπαρέμφατον, λέγων (σελ. 20, 15), «ἐν ᾗ προσετέτακτο πᾶσι παραγίγνεσθαι». Νομίζομεν δ' ὅτι ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ ἐξέπεσε τὸ ἀπαρέμφατον ἥκειν μετὰ τὸ ἥν, ὅθεν ἠδύνατο, νομίζομεν, εὐκόλως νὰ ἐκπέσῃ διὰ τὴν παλαιογραφικὴν ὁμοιότητα τοῦ ην καὶ ηκ. Ὁμοίαν τοῦ ἥκω σύνταξιν ἔχει ὁ Παρθένιος ἀνωτέρω σελ. 20, 6 «ὅπως εἰς ἐκείνην τὴν νύκτα ἥκωσιν».

Σελ. 35, 14 καὶ διὰ ταύτην τήν τε νῆσον ἐξημερῶσαι τότε θηρίων ἀνάπλεων οὖσαν.

Μῶν γραπτέον τέως ἀντὶ τοῦ τότε;

Σελ. 35, 17 τοῦ μέντοι Οἰνοπίωνος ἑκάστοτε ὑπερτιθεμένου τὸν γάμον διὰ τὸ ἀποστυγεῖν αὐτῷ γαμβρὸν τοιοῦτον γενέσθαι, ὑπὸ μέθης ἔκφρονα γενόμενον τὸν Ὠρίωνα κατάξαι τὸν θάλαμον.

Τὸ τοιοῦτον, ὡς νῦν γράφεται τὸ χωρίον, δὲν δύναται ἢ κακὴν νὰ ἔχῃ σημασίαν· ἐν τοῖς ἀνωτέρω δ' ὅμως δὲν μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Παρθενίου τι ἐλαττωματικὸν τοῦ Ὠρίωνος, εἰς ὃ νὰ ἀναφέρηται τὸ τοιοῦτον. Τοὐναντίον ἃ περὶ αὐτοῦ μνημονεύονται (ἐξημερῶσαι τὴν νῆσον καὶ ἕδνα πολλὰ διδόναι) εἶνε τοιαῦτα, ὥστε νὰ πείσωσι τὸν Οἰνοπίωνα ἐκδοῦναι τὴν αὐτοῦ θυγατέρα τῷ Ὠρίωνι· διὰ ταῦτα φρονῶ ὅτι ἀντὶ τοῦ «τοιοῦτον» ὃ δὲν ἔχει ἀνωτέρω τι, εἰς ὃ νὰ ἀναφέρηται, πρέπει νὰ γραφῇ «τοῦτον»· οὕτω δὲ καὶ μεταφράζεται ῥωμαϊστὶ τὸ χωρίον ἐν τῇ διδωτείῳ ἐκδόσει.

Σελ. 41, 18 ἐπειδὴ γὰρ Ἀχιλλεὺς ἐκ τῆς Λέσβου πολλὴν λείαν ἀποτεμόμενος ἤγαγεν, οὗτος ἐπαγομένων αὐτὸν τῶν ἐγχωρίων βοηθὸν συνίσταται αὐτῷ.

Φρονῶ ὅτι ἀντὶ τοῦ ἤγαγεν πρέπει νὰ γραφῇ ἦγεν, διότι πιθανὸν καὶ φυσικὸν εἶνε ὅτι ὁ Τράμβηλος τῷ Ἀχιλλεῖ συνεπλάκη ἐν ὁδῷ ἔτι ὄντι, οὐχὶ δὲ ἀφοῦ ὁ Ἀχιλλεὺς ἐπανῆλθεν ὅθεν ἐξώρμησεν εἰς τὴν λείαν.

Σελ. 41 23 ἐπεὶ δὲ ἔγνω παῖδα Τελαμῶνος ὄντα, πολλὰ κατοδυρόμενος ἐπὶ τῆς ἠιόνος μέγα χῶμα ἔχωσε.

Ὀρθῶς ὁ Meinekius προέτεινε κατοδυράμενος, ὡς δῆλον γίγνεται ἐξ ὁμοιοτάτων χωρίων τοῦ Παρθενίου, σελ. 11, 6, σελ. 32, 19· πρβλ. καὶ σελ. 43, 11. Ὅμοιον τοῦ κώδικος ἁμάρτημα ἐν 22, 11 διώρθωσεν ὁ Cobet.

Σελ. 43 11 ἰδοῦσα γὰρ αὐτὸν ἐρριμμένον περιεσχέθη

Ὀρθότατα ὁ Legrand ἤκασε περιεχύθη, πρβλ. Χαρίτωνα Ἀφροδιέα, σελ. 137, 20 (ἔκδ. Hercher).

Σελ. 44, 14 ταύτην δὲ ἐρασθεῖσαν τοῦ Ἡρακλέους κατακρύψαι τὰς βοῦς μὴ θέλειν τε ἀποδοῦναι, εἰ μὴ πρότερον αὐτῇ μιχθῆναι.

Ὤφειλεν ὁ Sakolowski τὴν τοῦ Hercher διόρθωσιν «μιχθείη» ἀποδέξασθαι εἰς τὸ κείμενον. Πρβλ. σελ. 37, 22, σελ. 19, 8, σελ. 36, 15.

Σελ. 45, 11 ὡς δὲ ἤδη ἐνεδίδου τὸ σῶμα διὰ μῆκος χρόνου, χῶσαι αὐτῇ μέγαν τάφον καὶ οὕτως μὴ ἀνιεμένου τοῦ πάθους ἐπικατασφάξαι αὐτόν.

Νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ στίξωμεν ἄνω στιγμῇ μετὰ τὸ τάφον, ἀντὶ δὲ τοῦ οὕτως νὰ γράψωμεν οὕτω δέ. Ὅτι τοῦ δὲ ἐνταῦθα ἀνάγκη, ᾔσθοντο ὅτε Hercher καὶ ὁ Schneider καὶ ὁ Jacobs, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν εἰκασιῶν αὐτῶν. Ἡ ἡμετέρα δ' ὅμως, ἂν μὴ ἀπατώμεθα, ἐγγύτερόν ἐστι τῆς παραδόσεως.

Σελ. 46, 10 Ἔνθα δὴ ὁ μὲν ἐτεθνήκει, οἱ δὲ Χάονες τιμῶντες τὸν βασιλέα κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον τείχη περιεβάλοντο καὶ τὴν πόλιν ἐκάλεσαν Κίχυρον.

Οὐχὶ ὀρθὸν, νομίζω, εἶνε τὸ λέγειν ὅτι τιμῆς ἕνεκα τοῦ βασιλέως

τὴν νεόκτιστον πόλιν ἐκάλεσαν τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ· ἄλλως τε δὲ ὁ μὲν βασιλεὺς οὐδὲν ἐν τῇ διηγήσει γενναῖον μνημονεύεται ὅτι ἔπραξε, τοὐναντίον δὲ ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως· διὰ τοῦτο νομίζω ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ «τιμῶντες τὸν βασιλέως».

Σελ. 46, 17 ἀποθανοῦσαν δὲ περὶ τὸν δρυμὸν τοῦτον ταφῆναι· διὸ καὶ τὴν γῆν Ἤπειρον ἀπὸ ταύτης ὀνομασθῆναι.

Διὰ τοῦ τὴν γῆν προδήλως νοεῖται ἡ χώρα ἡ προσκειμένη τῷ δρυμῷ, ἐν ᾧ ἐτάφη ἡ Ἤπειρος· ἀλλ' ὡς νῦν γράφεται τὸ χωρίον, νομίζω ὅτι τοιοῦτό τι δὲν λέγεται δι' αὐτοῦ· διὰ τοῦτο φρονῶ ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ «τὴν ταύτῃ γῆν».

Σελ. 47, 3 τὸν μὲν Φίλοττον ἐν κυνηγίᾳ διαφθαρῆναι, τὸν δὲ Ἀσσάονα τῆς θυγατρὸς πόθῳ σχόμενον αὐτὴν αὐτῷ γήμασθαι· μὴ ἐνδιδούσης δὲ τῆς Νιόβης τοὺς παῖδας αὐτῆς εἰς εὐωχίαν καλέσαντα καταπρῆσαι.

Ἂν μὴ ἀπατῶμαι, τὸ «γήμασθαι» δὲν συμφωνεῖ τῷ ἑπομένῳ μὴ ἐνδιδούσης· διὸ νομίζω ὅτι ἐξέπεσε μετὰ τὸ γήμασθαι τὸ ἀπαρέμφατον βούλεσθαι ἤ τι τοιοῦτον. Πρβλ. σελ. 18, 10 καὶ σελ. 49, 5 «θέλειν αὐτῷ συγκυνηγεῖν».

Σελ. 49, 13 Ὕστερον δὲ πολέμου γενομένου τοῖς Τρωσὶ μετῄεσαν αὐτὸν οἱ βασιλεῖς ἐπίκουρον.

Οὐχί τις ἄγνωστος ἐγένετο τοῖς Τρωσὶ πόλεμος, ὅτε τὸν Ῥῆσον μετῄεσαν, ἀλλ' ὁ τοῖς πᾶσι γνωστός, ὁ Τρωϊκὸς καλούμενος, διὸ γραπτέον «τοῦ πολέμου». Πρβλ. σελ. 48, 21 «πρὶν εἰς Τροίαν ἐπίκουρον ἐλθεῖν» καὶ σελ. 49, 18-21.

Σελ. 49, 17 Ῥῆσος δὲ μάλα κακιζόμενος ἐπὶ μονῇ οὐκ ἠνέσχετο.

Ἔπρεπε, νομίζομεν, ὁ Sakolowski νὰ γράψῃ κατὰ Cobet «ἐπὶ τῇ μονῇ»· πρβλ. ἀνωτέρω σελ. 49, 2 καὶ σελ. 8, 6.

Ἀθήνησι, μεσοῦντος Μαΐου 1900.

Δ. Κ. ΖΑΓΓΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Ι. Σαραντίδου Ἀρχελάου, Ἡ Σινασός, ἤτοι θέσις, ἱστορία καὶ διοικητικὴ κατάστασις, ἤθη, ἔθιμα καὶ γλῶσσα τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ κωμοπόλεως Σινασοῦ. Ἐν ἐπιμέτρῳ δὲ καὶ σύντομος περιγραφὴ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Καισαρείας καὶ Ἰκονίου Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων ὡς καὶ τῶν ἐν αὐταῖς σῳζομένων Ἑλληνικῶν διαλέκτων ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐν Σινασῷ λαλουμένην. Ἐν Ἀθήναις, τυπογραφεῖον Ι. Νικολαΐδου 1899, σελ. 287.

Ἡ μονογραφία αὕτη συνταχθεῖσα κατὰ τὰ ὑποδείγματα τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου σκοπεῖ νὰ παράσχῃ καθολικήν τινα εἰκόνα τῆς Σινασοῦ, διὸ ἐκτείνεται ἐπὶ τὴν γεωγραφίαν, τὴν ἱστορίαν, τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων, τὰς σχέσεις αὐτῶν πρὸς τοὺς συνοίκους καὶ περιοίκους Μωαμεθανούς, ἐπὶ τὰς ἐνασχολήσεις, τὴν ἐνδυμασίαν, τὰς διασκεδάσεις, τὴν μουσικήν, τοὺς χορούς, τὴν τροφήν, τὰς δεισιδαιμονίας, καὶ λοιπὰ ἤθη καὶ ἔθιμα αὐτῶν· ἔτι δὲ διαλαμβάνει περὶ τῶν δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν οἰκοδομημάτων, περὶ τῶν κατὰ καιροὺς εὐεργετῶν τῆς Ἑλληνικῆς ταύτης πολίχνης, περὶ τῶν σχολείων καὶ τῆς λειτουργίας αὐτῶν κλπ. κλπ. Μετὰ ταῦτα διαλαμβάνει περὶ τῶν ἐν Καππαδοκίᾳ καὶ Λυκαονίᾳ Ἑλληνοφώνων καὶ Τουρκοφώνων Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων, ὁρίζει τὸν ἀριθμόν, τὰ σχολεῖα καὶ τὸν βίον αὐτῶν κτλ. Αὐτόθεν μανθάνομεν ὅτι οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ Ταύρου καὶ Ἀντιταύρου, ἀλλὰ καὶ πέραν τοῦ Ἀντιταύρου ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ μέχρις Εὐφράτου ζῶσιν Ἕλληνες λαλοῦντες Ἑλληνιστί.

Ἀπὸ τῆς σελίδος 129 κέξ. ἄρχεται ὁ λόγος περὶ τῶν ἐν Καππαδοκίᾳ σῳζομένων Ἑλληνικῶν διαλέκτων ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐν Σινασῷ λαλουμένην, καὶ ἐν σελ. 140-1 ἀναγράφονται, ἀλλὰ λίαν βραχέως, χαρακτῆρές τινες τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ λαλουμένης, οἷον ἡ ἀπώλεια τοῦ ἀρσ. καὶ θηλ. ἄρθρου καὶ γένους, ἡ τροπὴ τοῦ θ καὶ δ εἰς τ, ἡ προφορὰ τοῦ *χε χι* καὶ τοῦ σ ὡς ch, τοῦ ζ ὡς τζ, ἡ ἰδιότροπος κλίσις τῶν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων, λ. χ. τὸ ἄτρωπο, τοῦ

ἀτρωπιοῦ, σὸ ἄτρωπο (= εἰς τὸν ἄνθρωπον, σὸ = εἰς τό), τὸ ναῖκα, τοῦ ναικιοῦ, σὰ ναῖκα, τὸ ναῖκα, ναῖκες, ναικεσιοῦ (= γυναικῶν), σὰ ναῖκες = εἰς τὰς γυναῖκας· ὀγῶ ὀγώνα, γεν. τὸ μόν, 'ς ἐμέ(να), ἐμένα, ἐμεῖς, γεν. τὰ μότουρα, 'ς ἐμᾶς· ἐσὺ γεν. τὸ σόν, 'ς ἐσέ, ἐσεῖς, τὰ σότουρ, 'ς ἐσᾶς. Κτητικαὶ ἀντωνυμίαι τὰ μόν, τὰ σόν, τὰ κειοῦν, τὰ μότουρ, τὰ σότουρ, τὰ κειναρειὸ καὶ τὰ τουτιαροῦ. Δεικτικαί, ἐτό, τούτουτ, 'ς ἐτό, ἐτό, ἐτιά, ἐττὰ καὶ ἐτσιά. Ἐρωτ. τσίς; Ῥῆμα παίνω (= πηγαίνω), παίνεις, παίν', παίνουμ', παίνειτ', παίνουν, παρτт. παίνισκα-ισκες-ισκε, -ισκαμ-ισκετ-ισκαν (1), μέλλ. νὰ ὑπάγω -ᾷς -γῃ· ἀόρ. πῆγα· παρκμ. καὶ ὑπερσ. πῆγα ἐτόν, πῆγες τον κττ. Παθητ. νίβουμαι, παρτт. νιβότομαι -τοσαι, νιβότον, νιβοτόμεστε, νιβότοστε, νιβόταν· ἀόρ. νίφτα, μέλλ. νὰ νιφτῶ, παρκμ. νίφτα ἦτον. Τὸ ὑπαρκτικὸν ῥῆμα κλίνεται ὧδε: ἔνμαι, ἔνσαι, ἔν, ἔνμεστε, ἔνστε, ἔν, παρτт. ἤτομε, ἤτοσε, ἤτονε, ἤτομεστε, ἤτοστε, ἦταν (2).

Ἐν τῇ Σινασῷ δ' ὅμως ἡ Ἑλληνικὴ λαλεῖται ἀλωβητοτέρα, ἐπειδὴ ἐν ταύτῃ σῴζεται τὸ δ καὶ θ, τὸ ζ προφέρεται ὡς ζ, τὸ υ ὡς *i*, μόνον τὸ σ πρὸ τοῦ *i* καὶ τὸ χ πρὸ τοῦ *e* καὶ *i* προφέρονται ὡς *ch*· ἔπειτα διασῴζει τὰ ἄρθρα ὁ, ἡ, τὸ καὶ διακρίνει τὰ γένη ὅπως καὶ ἡ συνήθης Ἑλληνική. Ἡ κλίσις εἶναι σχεδὸν ἡ κοινή, πλὴν ὅτι ἀντὶ τῆς ἑν. γεν. τοῦ θηλ. ἄρθρου τῆς λέγεται τοῦ, τοῦ κόρης, τοῦ θύρας καὶ ὅτι ἡ γεν. πληθ. τῶν πρωτοκλίτων καὶ δευτεροκλίτων σχηματίζεται εἰς -ιῶν, τῶν πολιτιῶν (= πολιτῶν), τῶν θυριῶν (= θυρῶν), τῶν ἀνθρωπιῶν (ἀλλ' ὅμως τὰ ὠβὰ τῶν ὠβῶν), τοῦ -ιων τούτου ὁρμηθέντος ἀπὸ τῆς γεν. πληθ. τῶν ὑποκοριστικῶν εἰς -ιον. Τὰ ἐπίθετα ἐπὶ ἀψύχων ἀρσ. καὶ θηλ. τίθενται κατ' οὐδέτ. γένος, τὸ καλὸ ὁ λόγος. Τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν ἰδιόρρυθμος

(1) Καὶ ἄλλας καταλήξεις ἔχει ὁ παρτт. τοῦ Καππαδοκικοῦ ῥήματος, οἷον -γκα ἐν Φαράσοις, πρβλ. χιτάγκα = ὥρμων, μουχτάγκα τοῦ μουχτάβω = ὠθῶ (ἀμπωχτεύω-ἀμπωχτός-ἀπωστός), πίνω πίγκα, καὶ -γα, οἷον λευίγα (Λευκῷ Ὄρει), λενόγα (λενῶ = βρέχω) καὶ -κα, λητεύω λητεῦκα (λητὸν εἰλητὸν) = δέω, καὶ -ινα λ. χ. τρανῶ (ἀναβλέπω) τρανίνα.

(2) Τὸ γ' ἑνικὸν πρόσωπον ἐλήφθη ὡς βάσις καὶ εἰς αὐτὸ προσετέθησαν αἱ προσωπικαὶ καταλήξεις, οἷον ἔν, ἔνμαι, ἔνσαι, ἔνμεστε, ἔνστε, ἦτο, ἤτο-με, ἤτο-σε, ἤτο-μεστε, ἤτο-στε.

εἶναι ἡ γεν. τὸ μόν, τὸ σόν, τὰ μέτερα, τὰ σέτερα, τῶν ἐκεινιῶν, τ. ἔ. εἶναι αἱ κτητικαί.

Ἐν τῷ ῥήματι παρατηρεῖται ὅτι ἡ κατάληξις -σκ ἀπὸ τοῦ παρατ. (ἐν ᾧ σχεδὸν πάντοτε λέγεται) μεταβαίνει πολλάκις καὶ ἐπὶ τὸν ἐνεστῶτα, διὸ φέρισκα-φερίσκω, πλύνισκα-πλυνίσκω, ψάλλισκα-ψαλλίσκω. Ὁ μέλλων σχηματίζεται καὶ διὰ τοῦ νὰ καὶ διὰ τοῦ θενὰ καὶ διὰ τοῦ γνωστοῦ θά· ὁ παθητ. ἀόρ. λήγει εἰς -α -ης, γράφα γράφης, χτίστα χτίστης, κατέβα κατέβης, κλπ., ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον εἰς -ην -ης -η(ν), χτυπήθην χτυπήθης χτυπήθην κλπ. Τοῦ ὑπαρκτικοῦ ῥήματος τὸ γ΄ ἑν. πρόσ. λέγεται ἔν, τὸ δὲ γ΄ πληθ. εἶν. Αὐτόθι σῴζεται καὶ τὸ κεῖμαι κεῖσαι κεῖται, κείμεθα κεῖστε κεῖνται, ἐκείμουν ἔκεισο ἔκειτο, ἐκείμεθα, ὁμοίως τὸ δάκνω ἔδακα κλπ.

Ἔπειτα φέρονται παραμύθια, παροιμίαι καὶ γλωσσάριον.

Ἐκ τῆς μελέτης τῶν μνημείων τούτων μανθάνει τις ὅτι οἱ Σινασεῖς λαλοῦσι γλῶσσαν σφόδρα ἀνάμεικτον ἐκ Καππαδοκικῶν καὶ κοινῶν στοιχείων· αἰτία δὲ τούτου εἶναι ὅτι ἀπὸ πολλοῦ μεταβαίνουσι τούτων παμπληθεῖς, σχεδὸν πᾶς ὁ ἄρρην πληθυσμός, εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς ἐμπορίαν καὶ ἄλλας ἐργασίας, ἔνθα ἐπὶ μακρὸν διαμένουσι καὶ μόνον μετὰ μακρὰν διαμονὴν καὶ μεθ' ἱκανῶν χρημάτων ἐπανέρχονται οἴκαδε. Πρὸς δὲ τούτοις φιλοτιμοῦνται ἀπὸ μακροῦ χρόνου νὰ συντηρῶσι σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων. Ἐντεῦθεν ἡ γλῶσσα αὐτῶν ὁσημέραι ἀποβάλλει τὸν ἰδιάζοντα αὐτῇ τύπον καὶ ἐξομοιοῦται τῇ κοινῇ Ἑλληνικῇ, ὁποία λαλεῖται ἐν Κωνσταντινουπόλει. Διὰ τοῦτο πολλάκις παρ' ἀλλήλαις ἀπαντῶσι λέξεις καὶ τύποι παντάπασιν ἀσυμβίβαστοι, λ. χ. τὰ 'τιὰ καὶ ταὐτιὰ κτλ.

Ἡ ἀνάμειξις αὕτη καθιστᾷ ἡμῖν τοῖς μακρὰν τὴν ἐξέτασιν τοῦ γλωσσικοῦ ὑλικοῦ ἱκανῶς δύσκολον, ἐπειδὴ δὲν δυνάμεθα ἑκάστοτε νὰ ὁρίζωμεν ἀκριβῶς τίνα τὰ ἰθαγενῆ καὶ τίνα τὰ ἐπείσακτα στοιχεῖα. Ἀλλ' ἡ δυσκολία αὕτη εἶναι καθόλου μικρὰ παραβαλλομένη πρὸς ἄλλας, αἵτινες ἐπιπροσθοῦσι τῇ ἐρεύνῃ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος διαλέκτων.

Εἶναι δηλονότι γνωστὸν ὅτι ἀπὸ τοῦ ἑνδεκάτου αἰῶνος μ. Χ. τὰ μεσογαιότερα τῆς Μ. Ἀσίας κατεκτήθησαν καὶ κατεκλύσθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὅτι ἔκτοτε ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἤρξατο νὰ περιορίζηται ἐν δυσβάτοις καὶ ἀπροσίτοις χώραις, ἐπίσημος δὲ γλῶσσα τῆς διοικήσεως,

τῶν δικαστηρίων, τοῦ στρατοῦ, τῆς συγκοινωνίας κτλ. κατέστη ἡ Τουρκική, ἡ δὲ Ἑλληνικὴ ἀποχωρισθεῖσα τῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ἀλλαχοῦ λαλουμένης Ἑλληνικῆς διεσχίσθη διὰ τῶν εἰσβαλόντων ἀλλογλώσσων κατακτητῶν καὶ λοιπῶν εἰς μικρὰς ἀπομεμονωμένας ὀάσεις. Οὕτω δὲ ἡ ἐξέλιξις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἔκτοτε ὑπῆρξεν οὐ μόνον ἀνεξάρτητος τῆς λοιπῆς Ἑλληνικῆς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀνεξάρτητος ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ ἢ καὶ κώμῃ ἀπὸ τῆς ἐγγὺς ἐν ἄλλῃ γειτονικῇ ἐπαρχίᾳ λαλουμένης. Ἐπειδὴ δὲ οὔτε σχολεῖα οὔτε βιβλία οὔτε πολιτεία καὶ διοίκησις οὔτε ἐθνικὸν αἴσθημα οὔτε ἄλλος τις συνεκτικὸς σύνδεσμος πλὴν τῆς θρησκείας (ἥτις ὅμως ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν ἐλάχιστα ἠδύνατο) συνέδεε τοὺς ἀμαθεῖς ἐκείνους πληθυσμοὺς πρὸς τὸ παρελθόν, πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὸ ἄλλο ἔθνος, δῆλον ὅτι μεγάλαι ἐπεγένοντο τῇ γλώσσῃ ἑκασταχοῦ μεταβολαί.

Ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλας αἰτίας αἱ μεταβολαὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν Ἀσίᾳ ὑπῆρξαν μεγάλαι καὶ παντελῶς διάφοροι τῶν ἐν τῇ γνωστῇ ἡμῖν γλώσσῃ. Ὁ κατακλυσμὸς τῶν πόλεων πολλαχοῦ δὲ καὶ τῶν ὑπαίθρων ὑπὸ τῶν ἐπηλύδων Τούρκων, Ἀρμενίων καὶ ἄλλων ἀλλογλώσσων λαῶν τῶν συνοικούντων καὶ συναναστρεφομένων καθ' ἑκάστην μετὰ τῶν Ἑλλήνων τούτων ἐπέδρασεν ἀναγκαίως ἐπὶ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ἀλλαχοῦ μᾶλλον καὶ ἀλλαχοῦ ἧττον, ὥστε οὐ μόνον λέξεις πολλὰς παρέλαβον καὶ γλωσσικὰ μείγματα οὕτω παρήγαγον, ἀλλὰ καὶ μαθόντες κατ' ἀνάγκην τὴν γλῶσσαν τῶν κρατούντων ἔδωκαν εἰς πολλὰς λέξεις τῆς ἰδίας αὐτῶν γλώσσης σημασίαν, σύνταξιν κτλ. ἀνάλογον πρὸς τὰς Τουρκικάς, ἔτι δὲ καὶ φθόγγους πολλοὺς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπέβαλον παραλαβόντες τοὺς συχνὰ ἀκουομένους Τουρκικούς.

Πρόσθες τούτοις ὅτι ἀγνοεῖται, ἂν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι πρὸ τῆς Τουρκικῆς κατακτήσεως ἐλάλουν τὴν Ἑλληνικὴν ἀκριβῶς ὅπως οἱ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἢ ἂν ἔσῳζον τῆς ἀρχαίας Καππαδοκικῆς αὐτῶν γλώσσης λέξεις, τύπους, φθόγγους κττ. Τοῦτο βεβαίως φαίνεται πιθανώτατον, ἀλλ' ἀτυχῶς ἀγνοουμένης ὅλως τῆς γνησίας Καππαδοκικῆς γλώσσης οὐδεὶς δύναται σήμερον εὐκόλως ν' ἀνεύρῃ καὶ καταδείξῃ τὰ ἀρχαῖα ταῦτα στοιχεῖα.

Καὶ οὐ μόνον ἀγνοεῖται ἡ ἀρχαία Καππαδοκική, ἀλλ' ἀμφισβητεῖται καὶ ἡ συγγένεια αὐτῆς πρὸς τὰς Ἰαπετικὰς καὶ Σημιτικὰς

γλώσσας, ἀποδείκνυται δ' ὅτι αὕτη μετὰ τῶν ἄλλων Μικρασιατικῶν γλωσσῶν, οἷον τῆς Λυκίας, Κιλικίας, Πισιδίας, Καρίας, Λυδίας κλπ. (πλὴν τῆς Φρυγίας) ἀπήρτιζεν ἰδίαν, Μικρασιατικὴν ἀπὸ τοῦ τόπου ὀνομασθεῖσαν ὁμοεθνίαν, μεθ' ὧν συνεδέετο καὶ ἡ γλῶσσα ἡ λαλουμένη ἐν τῇ χερσονήσῳ ἡμῶν καὶ ἐπὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πρὸ τῆς ἐλεύσεως τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἥτις αὐτόδηλον ὅτι ἦν οὐχὶ Ἑλληνική. Τὴν γνώμην ταύτην διὰ πολλῶν ὑπεστήριξε καὶ ἀπέδειξεν ὁ καθηγητὴς Paul Kretschmer ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ Einleitung in die Geschichte der Griechischen Sprache, ἀπεδέξαντο δὲ ἄλλοι τε καὶ ὁ πολὺς Fick ἐν τοῖς Beiträge τοῦ Bezzenberger Τόμ. ΚΔ' σελ. 300 κέξ., εὑρίσκει δὲ ὄντως πειστικὴν πᾶς ἀληθὴς ἐπιστήμων, ἐπειδὴ στηρίζεται οὐχὶ ἐπὶ θρησκευτικῶν δοξασιῶν, αἵτινες ἀπὸ τόπου εἰς τόπον εὐκολώτατα μεταφέρονται, οὐδ' ἐπὶ ἐτυμολογιῶν ἐν ῥίζαις περιοριζομένων καὶ δὴ ἀμφιβόλων, ἀλλ' ἐπὶ λέξεων ὅλων καὶ ἰδίως ἐπὶ καταλήξεων, ἐπὶ φθογγικῶν νόμων καὶ τοιούτων γλωσσικῶν στοιχείων, ἅτινα δυσκολώτερον ἢ αἱ λέξεις μεταφέρονται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον. Κατὰ ταῦτα, ἀφοῦ ἐν τῇ γνησίᾳ Καππαδοκικῇ ἔχομεν ν' ἀναζητῶμεν γλῶσσαν ἰδίου τύπου καὶ ἰδίας ἀρχῆς, οὐχὶ Ἰαπετικὴν ἢ Σημιτικήν, δῆλον ὅτι ἵνα λέξις τις δικαίως χαρακτηρισθῇ ὡς Καππαδοκική, ὡς ἀναγομένη δηλονότι εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην, Μικρασιατικὴν καὶ οὔτε Ἰαπετικὴν οὔτε Σημιτικὴν γλῶσσαν, ἀνάγκη νὰ μὴ συγγενεύῃ πρὸς οὐδεμίαν λέξιν τινὸς τῶν γλωσσῶν τούτων, ἀλλὰ νὰ διαφέρῃ πασῶν καὶ νὰ μὴ ἑρμηνεύηται ἐξ οὐδεμιᾶς. Τοῦτο συμβαίνει λ. χ. ὄντως εἴς τινα ἀριθμητικὰ συνήθη ἔν τινι παιδιᾷ, οἷον ἕνα, δίτζι, τρίτζι, κόνζι, πέγγι, λίγγιρ, τούτλι, μούτλι, θάνγια, δέκα ἐκ Μαλακοπῆς, καὶ ἕνα, δίτζι, τρίτζι, κόνκαρ, φέγκαρ, τσάγκαρ, τάτλι, μάτλι, λίγγερ, δάγκιαρ, δέκα ἐκ Φαράσων καὶ ἕνα μα, δύο μα, τρίκακα, σούσουρο, πλέγκα, κάγκα, τίγγιρ, μίγγιρ, τάλιαμ, δέκα ἐκ Σινασοῦ (1).

Εἶναι ἄρα ἀποδεδειγμένον ὅτι μέρη τινὰ τοῦ γλωσσικοῦ θησαυροῦ τῆς ὑπὸ τῶν Καππαδοκῶν λαλουμένης σήμερον γλώσσης ἀνάγονται

(1) Καθ' ἃ μανθάνω καὶ ἐν Χίῳ ἔλεγον πρὸ ἐτῶν πολλῶν παιδία κατά τινα παιδιὰν ὅμοιά τινα, οἷον ἕνα μου, δίβολο, σούσουλο, πέγκα, λέγκα, σούρδου, μούρδου, τάλια, δέκα καὶ τοῦ Παντελῆ (ἡ) γυναῖκα. Τοῦτο δὲ καθίστησι τὸ πρᾶγμα πολὺ δυσκολώτερον.

ἀληθῶς εἰς τὴν ἀρχαίαν Καππαδοκικήν, ἀλλὰ τὸ ζήτημα μόνον κατ' ἀρχὴν ἐλύθη οὕτως, ἐν δὲ τοῖς ἐπὶ μέρους μένει πάντοτε ὑπὲρ πᾶσαν ἔννοιαν δύσκολον, ἐπειδὴ ἀπαιτεῖται πλήρης γνῶσις τοῦ θησαυροῦ τῶν λέξεων τῶν διαλέκτων τούτων καὶ τῶν παρὰ ταύτας λαλουμένων ἄλλων γλωσσῶν, Τουρκικῆς, Ἀρμενιακῆς, Ἀραβικῆς, Περσικῆς, ἔτι δὲ ἐπιστημονικὴ ἐξακρίβωσις τῶν κλιτικῶν, συντακτικῶν, φθογγικῶν, σημασιολογικῶν νόμων τῆς τε καθόλου μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς καὶ ἰδιαιτέρως αὐτῶν τούτων τῶν διαλέκτων· ἐπειδὴ πλεῖστα τούτων στοιχεῖα ἀλλοιωθέντα φθογγικῶς, σημασιολογικῶς, συντακτικῶς, τυπικῶς κλπ. ἐμφανίζονται σήμερον ὅλως ξένα καὶ ἀνελλήνιστα, εἰ καὶ κατ' ἀλήθειαν εἶναι Ἑλληνικώτατα.

Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ὁμολογουμένως δυσκολώτατον, ἀλλ' ὅμως εἶναι καὶ ἀπαραίτητον καὶ (περὶ τούτου οὐδεμία ἐπιτρέπεται ἀμφιβολία, εἶμαι ἀδαμαντίνως πεπεισμένος, ὅτι ἐφ' ὅσον ἄνδρες εἰδήμονες τῶν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ λαλουμένων ξένων γλωσσῶν δὲν ἀναλάβωσι τὸ ἔργον καὶ φροντίσωσι νὰ συλλέξωσι φιλολογικῶς καὶ καθαρίσωσι καὶ ἑρμηνεύσωσιν ἐπιστημονικῶς τὸ ὑλικόν, οὐδὲν οὔτε περὶ τῆς ἀρχαίας Καππαδοκικῆς θὰ δυνηθῶμεν νὰ εἴπωμεν βέβαιον οὔτε εἰς ἑρμηνείαν τῶν Ἑλληνικῶν τούτων διαλέκτων, περὶ ὧν ὁ λόγος, θὰ προσαγάγωμεν γενναῖον. Διότι ἐγὼ τοὐλάχιστον ὁμολογῶ ὅτι δὲν βλέπω τίνα ὠφέλειαν δύναται νὰ λάβῃ ἐπιστήμων ἀναγνώστης ἐκ τῆς παραθέσεως ἀλλοτριωτάτων ῥιζῶν καὶ λέξεων εἰς ἑρμηνείαν δῆθεν τῶν ἀγνώστων Καππαδοκικῶν· λ. χ. ἐν σελ. 229 παραβάλλεται τὸ βρεχοῦμαι = καλῶ, βοῶ πρὸς τὸ Ἰνδ. bravami (γρ. bravīmi) = λέγω, πρὸς τὸ Ἑλλ. Ϝράτρα καὶ τέλος πρὸς τὸ βρυχάομαι, πρὸς ὃ ὅμως λέγεται ὅτι δὲν συγγενεύει. Ἀλλὰ τὸ μὲν bravīmi ἄρχεται ἀπὸ τοῦ *mr*, διὸ λέγεται ἐν Ἀβέστᾳ mrūiδi (= λέγε), τὸ δὲ Ϝράτρα, παλαιότερον Ϝρήτρα, συνάπτεται τῷ Λατ. verbum, εἶναι ἄρα ὅλως ἀλλότρια ἀλλήλων καὶ δὴ δὲν δύνανται νὰ συμβάλωνται εἰς διαλεύκανσιν τοῦ βρεχοῦμαι, ὃ κάλλιστα δύναται ν' ἀναχθῇ εἰς τὸ βρυχῶμαι, διότι ἡ σημασία τοῦ βρυχᾶσθαι ἠδύνατο εὐκόλως νὰ ἐξασθενωθῇ καὶ γενικευθῇ ὥστε νὰ λεχθῇ καὶ ἐπὶ ἀνθρώπου μέγα βοῶντος. Ὁμοίως ἐν σελ. 245 παραβάλλεται τὸ κολῶ = ἐλαύνω, διώκω ἅμα μὲν πρὸς τὸ Ἰνδ. kalayati = κινεῖν, ἐλαύνειν, Ἑλλ. κέλης, κέλεσθαι, Λατ. celer, ἅμα δὲ πρὸς τὸ Ἑλλ. βου-κόλος, αἰ-

πόλος, πέλω, νεω-κόρος κττ., ἃ παντελῶς ἀλλότρια, ἀναγόμενα εἰς τὸ Ἰνδ. car-ati κλπ. (1).

Διότι εἶναι προφανὲς ὅτι ἐὰν λέξις τις ἀνήκῃ ταύτῃ τῇ τάξει, δὲν δύναται ν' ἀνήκῃ καὶ τῇ ἑτέρᾳ. καὶ ἂν εἶναι Ἑλληνική, δὲν δύναται νὰ εἶναι καὶ Καππαδοκική, ἢ τἀνάπαλιν, οὐδ' ἂν εἶναι Ἑλληνική, εἶναι χρεία νὰ παραβάλληται πρὸς ῥίζας ἢ πρὸς Ἰνδικὰς ἢ Κελτικὰς ἢ Γερμανικὰς κλπ. λέξεις, ἐπειδὴ ἡ μὲν πρὸς τὰς ῥίζας παραβολὴ σφόδρα ἐπικίνδυνος καὶ ἀπόβλητος σήμερον, ἡ δὲ πρὸς λέξεις ἄλλων γλωσσῶν πλείστας ἐν τῷ χρόνῳ μεταβολὰς παθουσῶν προαπαιτεῖ πλήρη γνῶσιν τῆς ἱστορίας τῶν γλωσσῶν ἐκείνων, ἵνα παράσχῃ ὠφέλειαν καὶ μὴ πλάνας.

Ἀνάγκη ἄρα πρῶτον περισυλλογῆς καὶ ἑρμηνείας τῶν διαλέκτων τούτων ἐξ αὐτῆς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῶν παρ' αὐτὴν λαλουμένων γλωσσῶν, καὶ μόνον χάριν τοῦ ὑπολειφθέντος μέρους, βραχέος πάντως, δυνάμεθα ἔπειτα νὰ καταφύγωμεν καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν, ἄγνωστον Καππαδοκικήν, ὅτε ὅμως πάλιν ἀνάγκη ν' ἀποφεύγωμεν τὴν εἰς τὰς ῥίζας τῶν Ἰαπετικῶν γλωσσῶν καταφυγήν. Κατὰ ταῦτα αἱ δυσκολίαι τοῦ ἔργου εἶναι μέγισται. ἀλλὰ καὶ αἱ ὠφέλειαι αἱ ἐκ τῆς μελέτης τῶν διαλέκτων τούτων μέλλουσαι νὰ προέλθωσι σπουδαιόταται. Διότι ἡ συστηματικὴ ἐπίμονος μελέτη τῶν διαλέκτων τούτων καὶ καθ' ἑαυτὴν σφόδρα διδακτικὴ θὰ εἶναι καὶ ἐπὶ τὴν μεσαιωνικὴν ἡμῶν γλῶσσαν πλεῖστον φῶς θὰ διαχύσῃ.

Τοῦτο μανθάνει ἕκαστος ἐνθυμηθεὶς τὴν γενικὴν γλωσσικὴν ἀρχήν, καθ' ἣν ὅταν ἀπό τινος γλώσσης ἀποσπασθῶσι μέρη τινὰ αὐτῆς οὕτως ὥστε ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας μηδεμία ἐν αὐτοῖς νὰ ὑπάρχῃ ἐπικοινωνία, συμβαίνει, ὥστε τἀποσπασθέντα ἀπὸ τοῦ ὅλου στελέχους ἐν ἄλλοις μὲν νὰ νεωτερίσωσι μᾶλλον τοῦ ὑπολειφθέντος μέρους, ἐν ἄλ-

(1) Τὸ κολῶ λέγεται καὶ ἐν Κρήτῃ ἐπίσης ἐλλειπτικῶς ἐν μόνῳ τῷ ἐνεστῶτι καὶ παρατατικῷ κολῶ ἐκόλουν ἐκόλας ἐκόλα (= τύπτω, παίω), ἀόρ. ἐβάρηκα, μέλλων θὰ βαρῶ. Τὸ ῥῆμα τοῦτο συνῆψα ἄλλοτε πρὸς τὸ κολλάω, ἀλλὰ νῦν νομίζω προτιμοτέραν τὴν σύναψιν αὐτοῦ πρὸς τὸ κολάζω· διότι ἀπὸ τοῦ ἐκόλασα κολάσω ἠδύνατο νὰ σχηματισθῇ ἐνεστὼς κολῶ κολᾷς κολᾷ (= ἐγέλασα θὰ γελάσω - γελῶ γελᾷς γελᾷ) καὶ ἔπειτα, ἐπειδὴ τὸ κολάζω ἐκόλασα κολάσω. κολασμένος, κόλασις περιωρίσθη ἐν τῇ ἠθικῇ καὶ ἐκκλησιαστικῇ σημασίᾳ, μόνοι οἱ φωνητικῶς διάφοροι τούτου καταστάντες τύποι κολῶ -λᾷς, ἐκόλουν ἐκόλας, οἱ οὐκ ἀναμιμνήσκοντες τὴν ἐκκλησιαστικὴν σημασίαν, παρέμειναν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ χρήσει τοῦ τιμωρεῖν, τύπτειν, ἐν Καππαδοκίᾳ δὲ προσέλαβε καὶ τὴν τοῦ διώκειν.

λοις δὲ τἀνάπαλιν νὰ τηρήσωσι τἀρχαῖα πολὺ πιστότερον. Οὕτω λ.χ. ἡ ἀρχαία Κυπρία διάλεκτος διέσωσε τὸ ἐντὸς λέξεως F πολὺ πιστότερον τῆς τε ἄλλης Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Ἀρκαδικῆς διαλέκτου, ἀφ' ἧς ἀπεσπάσθη. Οἱ Ἴωνες τῆς Ἀσίας διετήρησαν τὰ ἀσυνάλειπτα πιστότερον τῶν Ἀθηναίων, ἀφ' ὧν ἐστάλησαν ἄποικοι, οἱ Ἰσλανδοὶ διεφύλαξαν πολὺ πιστότερον τοὺς πλείστους χαρακτῆρας τῆς βορείου Γερμανικῆς ἢ ἡ ὑπολειφθεῖσα Δανική, Νορβηγικὴ καὶ Σουηδικὴ (πρβλ. Γλωσσικῆς Whitney-Jolly τῆς ὑπ' ἐμοῦ ἐξελληνισθείσης σελ. 290). Κατὰ ταῦτα δυνάμεθα ἐκ τῶν προτέρων μετὰ μεγάλης πιθανότητος νὰ προσδοκῶμεν ὅτι πολλὰ τἀρχαιοπινῆ καὶ μεσαιωνικὰ στοιχεῖα θὰ διεφύλαξεν ἡμῖν ἡ δίκην Πομπηίας κατακεχωμένη Μικρασιατικὴ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἅτινα ὡς γεωλογικὸν στρῶμα παλαιοτέρων χρόνων θὰ παράσχωσιν ἡμῖν παλαιοτέραν εἰκόνα, οἵαν ἐνεφάνιζεν ἡ γλῶσσα ἡμῶν κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα. Καὶ εἶναι μὲν ἀναντίλεκτον ὅτι σήμερον ἡ προσδοκία αὕτη δὲν δύναται ν' ἀποδειχθῇ ἐν πάσῃ τῇ δυνατῇ ἐκτάσει, ἀλλ' ὅτι ὄντως ἀληθεύει, τούτου μάρτυρες ἔστωσαν τάδε: πρβλ. ἀδελφιδὴς = ἀδελφιδοῦς καὶ ἀνεψιὸς = ἐξάδελφος (τὰ αὐτὰ καὶ ἐν Κύπρῳ), ἀδρεύω = ἀρδεύω, αὐγάζει = ἐξημερώνει, βελάνι = μοχλὸς κλείων τὴν θύραν· βένετος, Γαυρᾶς, Μαγκαφᾶς ἄγουσιν ἡμᾶς εἰς τὸν μέσον αἰῶνα, σίτη δὲ = σίδη (πρβλ. Ἀθηναίου 650 F) καὶ παδάλι εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀρχαίους διαλεκτικούς· ἔπειτα δάκνω ἔδακα, καμπρὸς = καπυρός, κνώδαλον, κορτώνια = κροτώνια, κουρνὶ = κρουνίον κρουνός, κόχλος, λοφὶ = λόφιον λόφος, λοῦρος = αἴλουρος, μασκιέμαι = μασῶμαι, Μελάγγεια (τοῦτο καὶ ἐν Χίῳ) τοπωνυμία, ἀρνοῦχος = ῥινοῦχος, παρώτια (παρ' ἡμῖν ἐν Κρήτῃ παρούτια), σινιάζω = σήθω ἐκ τοῦ σινίον = κόσκινον, σκεύη, σκυρὸς = σκληρὸς ἀπὸ τοῦ ἰσχυρός, ὑπνώνω (= ὑπνόω), ταρίχια (τάριχος), τέμνος (= τέμενος) τὸ παρ' ἡμῖν τέμπλον τῆς ἐκκλησίας, τυπώνω (τὰ ψωμιὰ = πλάσσω), ὑλιστήρ(ιον) = διυλιστήριον, φλόρροια = φυλλόρροια, φρύγω, φυσγώνι = φυσκώνιον-φύσκων, χορὰ = χρόα, χρεία = ἐφόδια, τρόφιμα χρήσιμα εἰς τὰς ὁδοιπορίας κτλ.

Καὶ οὐ μόνον λεξιλογικῶς, ἀλλὰ καὶ γραμματικῶς καὶ κατ' ἄλλους πολλοὺς τρόπους δύναται νὰ καταστῇ διδακτικὴ ἡ ἐξέτασις τῶν διαλέκτων τούτων. Τὴν θωπευτικὴν ἔννοιαν τοῦ παρ' ἡμῖν καημένος

ἐκφράζουσιν ἐκεῖνοι διὰ τοῦ ἀγμάλωτος (=αἰχμάλωτος), ἅτε τῆς αἰχμαλωσίας ἐπὶ αἰῶνας πολλοὺς τοῦ συχνοτάτου δυστυχήματος παρ' αὐτοῖς ὄντος· ἀλυκοὶ λέγονται ὑπ' αὐτῶν οἱ παστοὶ ἰχθύες, ἐπειδὴ ζῶντες ἐν μεσογαίοις μόνον ἐπὶ τούτων μετεχειρίζοντο καὶ ἔβλεπον πολὺ ἅλας· χηριάζομαι ἀπὸ τοῦ χήρα, σημαῖνον πρῶτον ἐγκαταλείπομαι, ἔλαβε καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ἀδικοῦμαι, καὶ τοῦτο οὐδὲν θαυμαστὸν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ! πρβλ. καὶ σκυρὸς (ἰσχυρὸς) = σκληρός! χειμωνικὸν σημαίνει τὸ μαγειρεῖον, ὅτι ἐνταῦθα διὰ τὸ ψῦχος τὸν χειμῶνα διημερεύουσιν. Ἰδιαιτέρας δὲ προσοχῆς ἄξια εἶναι τῷ Γραμματικῷ αἱ ἀλλοιώσεις αἱ ἐμφανιζόμεναι ἐν τῷ ἐνεστῶτι, οἷον ἀνοίζω, κάφτω, ἀρέθω, πλάτω ἀντὶ πλάθω (οὐχὶ τὸ ἀρχαῖον πλάττω), καθερῶ ἀπὸ τοῦ μεταγενεστέρου καθερίζω κλπ. Ὁμοίως ἐν τῷ σχηματισμῷ τοῦ ἐνεστῶτος ἐκ τοῦ παρατατικοῦ ἢ ἀορίστου, οἷον ξανίσκω, φερίσκω, ψαλλίσκω κττ. ἐκ τοῦ ξάνισκα, φέρισκα, ψάλλισκα, καὶ ξάνω, σχάρω, φτάρω ἀπὸ τοῦ ἀορίστου ἔξανα, ἐσυχάρην, ἐφτάρην (φταρνίζομαι). Ὁμοίως ἡ ἀλλοίωσις τοῦ γένους ὁ στοιχειὸς (τῆς οἰκίας) (κατὰ τὸ ὁ δαίμων, ὁ ἄγγελος), τοῦ δ εἰς θ ἐν τῷ σόθι, ξόθι (=ἔσοδος, ἔξοδος) κατὰ παρετυμολογικὴν σύναψιν πρὸς τὸ ἔσωθεν, ἔξωθεν, τῆς καταλήξεως -μα εἰς -μο, ἐν τῷ ὕψωμο (=ὕψωμα) κατὰ τὸ σύψωμο καὶ τἆλλα σύνθετα εἰς -ψωμο. Ἡ χρῆσις τῆς καταλήξεως -τρα ἐν τῷ ζυμώτρα, ἁπλώτρα ἐφ' ἧς σημασίας ἡμεῖς τὸ -εα μεταχειριζόμεθα, ἁπλωσεά, ζυμωσεά = ὅσον ἅπαξ ἁπλώνεται, ζυμώνεται. Σημειῶδες καὶ τὸ χαρτιό, ἀνθ' οὗ ἡμεῖς λέγομεν χαρτί, καὶ ὃ παραβάλλεται τοῖς ἡμετέροις φορτιό, ἀγγειό, θεμέλιο, σάλιο, κωλιό, χωριὸ κλπ., ὁ τονισμὸς τοῦ χάμου, ὅμοιος τοῦ κάκου (πῆγε), ἀντὶ τοῦ χαμοῦ, κλπ. κλπ.

Καὶ ἄλλα πολλὰ θὰ δυνηθῇ ἐπιμελὴς ἐρευνητὴς χρησιμώτατα νὰ συλλέξῃ, ἀλλ' οὐχὶ πάντοτε ἄνευ μεγάλων κινδύνων. Ἀκριβῶς δὲ ἵνα δείξω τὸ μέγεθος τῶν κινδύνων καὶ δυσκολιῶν τῶν ἐπιπροσθουσῶν τῇ ἐρεύνῃ καὶ πείσω πάντας, ὅτι ἄνευ ἀκριβοῦς γνώσεως καὶ διατυπώσεως τῶν φθογγικῶν καὶ λοιπῶν νόμων ἑκάστης τῶν διαφόρων διαλέκτων καὶ ἰδιωμάτων τούτων οὐδὲν γενναῖον καὶ ἀληθῶς ἐπιστημονικὸν καὶ μόνιμον θὰ παραγάγωμεν, ἀναγράφω παραδείγματά τινα ἐλέγχοντα μὲν τὸ καταπληκτικὸν μέγεθος τῶν γενομένων φθογ-

γικῶν μεταβολῶν, ἐμφαίνοντα δ' ἅμα ὅτι μέγιστον κίνδυνον διατρέχει ὁ εἰς τὰ ταραχώδη πελάγη ταῦτα τολμῶν νὰ εἰσέλθῃ· λ. χ. ἀξινὰρ καὶ ἀξιμὰρ καὶ ἀστιμὰρ καὶ ἀστουμὰρ καὶ στιμὰρ καὶ ἀξιπὰρ καὶ τσιμὰρ λέγεται ἡ ἀξίνη ἐν τοῖς διαφόροις τόποις τῆς Καππαδοκίας. Τίνες τῶν φοβερῶν τούτων μεταβολῶν εἶναι καὶ ποῦ ἑκάστη φωνητικῶς ὁμαλὴ καὶ τίνες ἑρμηνευτέαι κατὰ παρετυμολογίαν ἢ κατὰ ξένων γλωσσῶν ἐπίδρασιν, ἄδηλον. Ὁμοίως λέγεται μιραπόλι, baραπούλι, πιρεπόλ, παραπούλια ἡ πρόπολις ἢ μίτυς τοῦ Ἀριστοτέλους. Εἶναι ἆρά γε αἱ μεταβολαὶ αὗται φωνητικῶς ὁμαλαὶ ἐν οἷς ἀπαντῶσιν ἰδιώμασιν ἢ ἔχουσι τὴν αἰτίαν αὐτῶν ἀλλαχοῦ καὶ ποῦ, ἄδηλον. Τὰ αὐτὰ λεκτέα καὶ περὶ τοῦ νοφαλός, ναφαλός, νεφὰλ καὶ ἀφός· περὶ τοῦ γιαρός, λιαρός, ἀρός (= ὑγιηρός)· περὶ τοῦ μορμὸρ καὶ μνημόρ, περὶ τοῦ μαϊτάρι (= μανιτάρι), περὶ τοῦ νιθέρι, χτὲρ καὶ τὲρ (= λιθάριον), περὶ τοῦ τουράδι, βαράδι τράτσα (= οὐράδιον) κλπ. κλπ.

Σημειωτέον δ' ὅτι οὐχὶ αἱ μεγάλαι φωνητικαὶ ἀλλοιώσεις καθιστῶσι τὰς ἐτυμολογίας ταύτας δυσκόλους καὶ παρακεκινδυνευμένας, ἀλλ' ἡ ἐλλιπὴς γνῶσις ἣν ἡμεῖς ἔχομεν τῶν νόμων αὐτῶν· διότι, ὅταν οὗτοι προσηκόντως γνωσθῶσι καὶ διατυπωθῶσι, καὶ αὗται αἱ ἀλλοκοτώταται κατὰ πρῶτον φαινόμεναι ἐτυμολογίαι καθίστανται βέβαιαι, καὶ τοὐναντίον τούτων ἀγνοουμένων πλεῖσται καίπερ πιθαναὶ δὲν ἔχουσι τὴν ἐπιθυμητὴν βεβαιότητα, καὶ μόνον ὡς εὐφυεῖς εἰκασίαι ὀφείλουσι νὰ ὑπολαμβάνωνται. Οὕτω λ. χ. τὸ λιθρίδι = ἐρυθρόδανον γράφω ἐγὼ λυθρίδι καὶ παράγω ἐκ τοῦ ἐρυθρίδιον-ἐρυθρόν· τὸ κεράθι συνάπτω τῷ ἀρχαίῳ κήρινθος ἐξ οὗ καὶ τὸ Κρητικὸν κέραθος, καὶ ἑρμηνεύω ὡς μετασχηματισθὲν κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ ἄνθος· τὸ κουπώνω = ἀναστρέφω τὰς παροψίδας συνάπτω τῷ ἀρχαίῳ κύπη κυπόω, ἐξ οὗ τὸ ἀνακυπόω ἐδήλου ὅ,τι νῦν τὸ κουπώνω· τὸ μανίζω = σήπομαι παράγω ἐκ τοῦ μανὸς = ἀραιός, καὶ δὴ μανίζω = ἀραιοῦμαι, διαλύομαι (ἐπὶ ὑφασμάτων), φθείρομαι, σήπομαι· το μαχανίζω (= ἀσθμαίνω) ὁμοίως ἐκ τοῦ μηχανάω, διότι ἀπὸ τῆς ἐννοίας τοῦ μηχανᾶσθαι, προσπαθεῖν, ἀγωνίζεσθαι προκύπτει εὐκόλως ἡ ἔννοια τοῦ κοπιᾶν, ἀσθμαίνειν· τὸ νεκιοῦμαι = φιλονικῶ συνάπτω οὐχὶ τῷ Ὁμ. νεικέω, ἀλλὰ τῷ φιλονικῶ καὶ τὴν μὲν ἀπώλειαν τοῦ φιλο- εὑρίσκομεν σχεδὸν πλήρη καὶ

ἐν τῷ φκάλι φκαλῶ = φιλοκάλιον φιλοκαλῶ, τὴν δὲ μέσην φωνὴν ἔχομεν καὶ ἐν τῷ συνερίζομαι ἀντὶ συνερίζω, κατὰ τὸ μάχομαι, συβάζομαι κλπ.· τὸ φοσῶν = ἡ κωνοειδὴς δεξαμενὴ τοῦ μύλου συνάπτω τῷ σιφώνιον, σιφώνι, δι' οὗ ἐν Κρήτῃ τὸ κατώτατον μέρος τῆς δεξαμενῆς ταύτης ὀνομάζεται (σιφούνι)· τὸ χασκελώνω ἑρμηνεύω ὡς σύμφυρσιν τοῦ χάσκω καὶ [δια]σκελώνω· τὸ τσαλίγον ὁμοίως ἐκ τοῦ ξάϊ (= ἐξάγιον) καὶ ὀλίγον, καὶ τὸ μαραμουδιάζω τῶν Φαρασεωτῶν ἐκ τοῦ μαραίνω ἐμάρανα καὶ μουδιάζω· τὸ λίσσα = ἅλμη γράφω λύσσα, διότι καὶ ἐν Κρήτῃ λέγεται περὶ ἁλμυροῦ λίαν ἐδέσματος ὅτι εἶναι λύσσα (τίνες ἰατρικαὶ ἢ ἄλλαι παρατηρήσεις καὶ θεωρίαι ἤγαγον εἰς τὴν ἐκδοχὴν ταύτην, οὐ τοῦ παρόντος)· τὸ τσιμουδῶ = μαδίζω ὑπολαμβάνω ὅτι λέγεται ἀντὶ τοῦ ξεμαδῶ = ἐκμαδίζω ἴσως καὶ τὸ τσηγῶ (= ἀμέλγω) ἀντὶ τοῦ ἐξ-ηγῶ = ἐξάγω, πρβλ. τσακοντῶ = οὐρῶ, ὅπερ ὁ κ. συγγρ. παράγει ἐκ τοῦ ἐξ-ακοντίζω· τὸ τρανῶ τράνσα συνάπτω ἐγὼ τῷ τρανὸς τρανίζω = ἐγείρω τοὺς ὀφθαλμούς, βλέπω, ἐν Κρήτῃ λέγεται ἀναντρανίζω = ἀναβλέπω.

Περὶ ἄλλων τινῶν ἔχω πρὸ πολλοῦ προτείνει ἄλλας ἐτυμολογίας, ἀλλ' ὁ κ. συγγρ. ἀγνοεῖ ταύτας, λ. χ. περὶ τοῦ ἀψὰ ἀψὸς ἀψὺς ἐν Ἀθηναίου Τόμ. Ι΄ σελ. 6, καὶ ἐν Περιοδικῷ Krumbacher Τόμ. Β΄ σελ. 253 σημ.· περὶ τοῦ βρακὶ ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ μου σελ. 38, περὶ τοῦ λαβώνω ἐν Ἀθηναίου Ι΄ σελ. 441-2, περὶ τοῦ λαθούρι Εἰσαγωγῆς σελ. 104, περὶ τοῦ μαλώνω ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Γ΄ 94, περὶ τοῦ μαρούκια Εἰσαγωγ. 99, περὶ τοῦ τραυῶ ταυρῶ (οὕτω Κύπριοι Φαρασεῶται, ταυρίντου δὲ οἱ Τσάκωνες) ἐν Ἀθηναίου Τόμ. Ι΄ σελ. 424, περὶ τοῦ πετσὶ (ἐκ τοῦ Ἰταλ. pezzo) ἐν Εἰσαγωγῆς σελ. 40 κλπ. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἀγνοεῖ ὁ κ. συγγραφεὺς ἅτε οὐκ ἐξ ἐπαγγέλματος φιλόλογος, ἀλλ' ἰατρός. Ἐντεῦθεν τὸ ἔργον αὐτοῦ μόνοις τοῖς ἐμπείροις τῆς ἱστορίας τῆς γλώσσης ἡμῶν ἔσται ἀληθῶς χρήσιμον, οἵτινες πολλὰ δύνανται ἐξ αὐτοῦ νὰ διδαχθῶσιν· ἀλλὰ τὸ μέγα τὸ ἐπιστημονικὸν ἔργον μένει πάντοτε ἔργον τοῦ μέλλοντος. Διὰ ταῦτα ἀφοῦ συγχαρῶμεν τῷ κ. συγγραφεῖ καὶ εὐχαριστήσωμεν ἐφ' οἷς παρέσχεν ἡμῖν, εὐχηθῶμεν, ἵν' ἄλλος ἐξακολουθήσῃ καὶ πραγματοποιήσῃ ἐπιστημονικῶς τὸν πόθον παντὸς ἀληθοῦς ἐρευνητοῦ καὶ φιλοπάτριδος.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Α. Γ. Καραγιαννίδου, Μελέτη περὶ τῆς Μαθηματικῆς ὡς θετικῆς καὶ μορφωτικῆς ἐπιστήμης ἢ Ἀναίρεσις τοῦ ὅλως ἀδικαιολογήτου καὶ αὐθαιρέτου μαθηματικοῦ ἐλέγχου, ἐν Ἀθήναις 1900.

Τὸ ἐκ 18 σελίδων φυλλάδιον τοῦτο διαιρεῖται εἰς δύο, εἰς τὸ «Προοίμιον» καὶ τὴν κυρίως «Μελέτην». Ἐν τῷ «Προοιμίῳ» ὁ κ. Κ. ὑβρίζει(1) τοὺς διδασκάλους αὐτοῦ, τοὺς καθηγητὰς δηλονότι τῆς Μαθηματικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, οἵτινες, ὡς αὐτὸς ὁμολογεῖ, συνέστησαν αὐτὸν μετὰ δύο ἄλλων (τῶν κκ. Μαλτέζου καὶ Τσουκαλᾶ) εἰς τὴν Σύγκλητον, ἵνα πέμψῃ αὐτοὺς εἰς τὴν Ἑσπερίαν πρὸς τελειοποίησιν, κατεδίκασαν ὅμως τὰς ἀτοπίας, ὅσας περὶ τῆς μὴ Εὐκλειδείου γεωμετρίας ἔγραψε καὶ εἰς ἃς ἀκόμη ἐπιμένει, καὶ δὲν ἔκριναν αὐτὸν ἄξιον νὰ προταθῇ ὡς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου. Δι' ὅλου δὲ τοῦ φυλλαδίου του συσσωρεύει ἀσυναρτήτως καὶ συγκεχυμένως πλῆθος κοινοτοπιῶν ἀσχέτων παντάπασι πρὸς τὸ θέμα. Ἡ σύγχυσις δὲ αὕτη γίνεται κατάδηλος καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ διφυοῦς τίτλου τοῦ τεύχους. Οὐδὲ θὰ ἐκρίνομεν αὐτὸ ἄξιον λόγου τινός, ἂν μὴ περιεῖχε καὶ ἰσχυρισμούς τινας παραδόξους καὶ ἀτοπωτάτους καὶ σφάλματα ἐπιστημονικὰ πασίδηλα.

Καὶ ὄντως, ἐν πρώτοις βεβαιοῖ (σελ. 16), ὅτι τὸ πρόβλημα τοῦ τετραγωνισμοῦ τοῦ κύκλου ἦτο λελυμένον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Πυθαγόρου. Ἰδοὺ ἐπὶ λέξει, τί λέγει: «Κατὰ δὲ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ μέσα περίπου τοῦ λήξαντος αἰῶνος ὑπῆρχε τοιαύτη τις φορὰ ἢ μᾶλλον παραφορὰ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ 5ου αἰτήματος τοῦ Εὐκλείδου, οἵαν παρατηρεῖ τις κατὰ καιροὺς καὶ

(1) Ἡ πρὸς τοὺς διδασκάλους αὐτοῦ ἀσέβεια φθάνει εἰς τοσοῦτον, ὥστε νὰ λέγῃ περὶ αὐτῶν πράγματα προφανῶς ἀναλήθη. Λέγει λ. χ. ἐν σελ. 8, ὅτι τῶν καθηγητῶν αὐτοῦ οὐδαμοῦ ὑπάρχουσιν ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ ἢ καθηγεσίᾳ εἰσιτήριοι λόγοι «οὔτε ὡς ἔπεα πτερόεντα οὔτε ὡς scripta», ἐνῷ τοὺς εἰσιτηρίους λόγους τοῦ καθηγητοῦ κ. Ι. Χατζιδάκι δύναται πᾶς τις νὰ εὕρῃ ἐν τῷ περιοδικῷ «Παρνασσῷ» (1885, σ. 7-20 καὶ 1884, σελ. 803-811). Ἐὰν διὰ τῆς διαγωγῆς του ταύτης ὁ κ. Κ. θέλει καὶ ἐμπράκτως νὰ δείξῃ «τὴν μορφωτικὴν δύναμιν τῆς Μαθηματικῆς», λαμπρὰν ὑπηρεσίαν παρέχει αὐτῇ!

πρὸς λύσιν **τοῦ λελυμένου (ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Πυθαγόρα ἀνεκάλυψε τὸ σύστημα τῶν ἀσυμμέτρων μεγεθῶν ἢ ἀριθμῶν) προβλήματος τοῦ τετραγωνισμοῦ τοῦ κύκλου».**

Πρὸς ταῦτα παρατηρητέον ἐν πρώτοις, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες μαθηματικοὶ οὐδεμίαν εἶχον ἔννοιαν τῶν ἀσυμμέτρων ἀριθμῶν, ἀλλὰ μόνον τὴν τῶν ἀσυμμέτρων πρὸς ἀλλήλας γραμμῶν (ἤ, γενικώτερον, γεωμετρικῶν μεγεθῶν)· ῥητῶς δὲ ὁ Εὐκλείδης (Βιβλ. Χ, πρότ. ζ') λέγει «τὰ ἀσύμμετρα μεγέθη πρὸς ἄλληλα λόγον οὐκ ἔχει, ὃν ἀριθμὸς πρὸς ἀριθμόν», ἡ σχέσις δῆλα δὴ δύο ἀσυμμέτρων μεγεθῶν δὲν δύναται κατ' αὐτὸν νὰ ἐκφρασθῇ δι' ἀριθμοῦ. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου οὔτε ὁ Πυθαγόρας οὔτε οὐδεὶς ἄλλος ἀρχαῖος Ἕλλην ἐγίνωσκεν, ὅτι ἡ περιφέρεια τοῦ κύκλου εἶναι ἀσύμμετρος πρὸς τὴν διάμετρον αὐτοῦ, ἤτοι ὅτι ὁ π εἶναι ἀσύμμετρος ἀριθμός. Τοῦτο ἀπεδείχθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Lambert (κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα, 1770)· μετ' αὐτὸν δὲ ἀπέδειξεν ὁ Legendre (1794), ὅτι καὶ ὁ π^2 εἶναι ἀσύμμετρος. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα οὐδαμῶς ἀρκοῦσιν, ἵνα δειχθῇ τὸ ἀδύνατον τοῦ τετραγωνισμοῦ τοῦ κύκλου, ἤτοι τῆς κατασκευῆς εὐθείας ἰσομήκους τῇ περιφερείᾳ διὰ τοῦ κανόνος καὶ τοῦ διαβήτου, διότι ὑπάρχουσιν ἄπειροι ἀσύμμετροι ἀριθμοί, ὧν τὰ τετράγωνα εἶναι ἐπίσης ἀσύμμετροι, καὶ οἵτινες ἐν τούτοις κατασκευάζονται διὰ τοῦ κανόνος καὶ τοῦ διαβήτου, π. χ. τὰ δύο τμήματα εὐθείας διαιρεθείσης μέσον καὶ ἄκρον λόγον εἶναι ἀσύμμετρα πρὸς ταύτην, καὶ τὰ τετράγωνα αὐτῶν ἐπίσης (ἔτι πλέον δὲ καὶ πᾶσα δύναμις), καὶ ὅμως ταῦτα κατασκευάζονται ἀμφότερα διὰ κανόνος καὶ διαβήτου, κτλ. Οἴκοθεν δ' ἐννοεῖται, ὅτι καὶ πᾶσαι αἱ ἀσύμμετροι γραμμαί, ὧν τὰ τετράγωνα σύμμετρα, κατασκευάζονται διὰ τῶν αὐτῶν ὀργάνων. Ἵνα δειχθῇ τὸ ἀδύνατον τῆς διὰ κανόνος καὶ διαβήτου κατασκευῆς τοῦ ἀναπτύγματος τῆς περιφερείας, ἦτο ἀνάγκη νὰ δειχθῇ, ὅτι ὁ π δὲν εἶναι ῥίζα οὔτε ἐξισώσεως τῆς μορφῆς

$$\alpha x^2 + \beta x + \gamma = 0,$$

(τῶν α, β, γ ὄντων συμμέτρων ἀριθμῶν), οὔτε ἄλλης οἱουδήποτε βαθμοῦ ἀλγεβρικῆς ἐξισώσεως (ἐχούσης συμμέτρους συντελεστάς), λυομένης διὰ τετραγωνικῶν ῥιζῶν· διότι ἄλλως θὰ κατεσκευάζετο ὁ π διὰ κανόνος καὶ διαβήτου. Τοῦτο δὲ μόνον ἐσχάτως (1882)

ἀπέδειξεν ἐπιπόνως ὁ γερμανὸς Μαθηματικὸς Lindemann· ἀπέδειξε μάλιστα, ἔτι γενικώτερον, ὅτι ὁ π οὐ μόνον δὲν εἶναι ῥίζα ἀλγεβρικῆς ἐξισώσεως ἐχούσης τὴν προειρημένην ἰδιότητα, ἀλλ' οὐδὲ ῥίζα οὐδεμιᾶς ἀλγεβρικῆς ἐξισώσεως ἐν γένει (μετὰ συμμέτρων συντελεστῶν), ἤτοι ὅτι ὁ π εἶναι ὑπερβατικὸς ἀριθμὸς (*transcendente* Zahl)· ἑπομένως ἀπέδειξε γενικώτερον, ὅτι ὁ τετραγωνισμὸς τοῦ κύκλου οὐ μόνον διὰ κανόνος καὶ διαβήτου (εὐθείας καὶ κύκλου) εἶναι ἀδύνατος, ἀλλὰ καὶ διὰ καμπύλων ἐν γένει ἀλγεβρικῶν οἱουδήποτε βαθμοῦ, καὶ μόνον διὰ καμπύλων ὑπερβατικῶν κατορθοῦται (οἷον διὰ τῆς κυκλοειδοῦς, τῆς ἕλικος τοῦ Ἀρχιμήδους κτλ.). Ἐκ τῶν προειρημένων ἄρα συνάγεται, ὅτι ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ κ. Κ., ὅτι τὸ ἀδύνατον τοῦ τετραγωνισμοῦ τοῦ κύκλου εἵπετο ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν ἀσυμμέτρων μεγεθῶν ὑπὸ τοῦ Πυθαγόρου, εἶναι ἄρδην ἐσφαλμένος καὶ δεικνύει μόνον, ὅτι, πλὴν ἄλλων, ὁ κ. Κ. συγχέει δύο ἐντελῶς διαφόρους ἀλλήλων ἐννοίας: τὴν τοῦ ἀσυμμέτρου καὶ τὴν τοῦ ὑπερβατικοῦ ἀριθμοῦ.

Ἔλθωμεν νῦν ἐπὶ ἄλλης κατηγορίας σφάλματα καὶ συγχύσεις καὶ ἀσαφείας.

Σελ. 3. «. . . , ὅπως ἐξενέγκωσι τὴν ἑαυτῶν γνώμην περὶ ἐκείνων τῶν μαθηματικῶν ἢ μή, οἵτινες ὡς οἱ περὶ τὸν τετραγωνισμὸν τοῦ κύκλου ἀσχολούμενοι καὶ ὡς ὑπὸ Μαινάδων ἐλαυνόμενοι ὡς μαινόμενοι ἐγένοντο ὀχληρότατοι εἰς τὸν μαθηματικὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον, ἐπιχειροῦντες ἀλόγως καὶ ἀσκόπως τὴν ἀπόδειξιν τοῦ περιφήμου αἰτήματος τοῦ Εὐκλείδου».

Ἐνόσῳ τὸ ἀπὸ τῶν λοιπῶν αἰτημάτων ἀνεξάρτητον τοῦ 5ου αἰτήματος, ὡς καὶ τὸ ἀδύνατον τοῦ τετραγωνισμοῦ τοῦ κύκλου, δὲν εἶχον δειχθῇ, λογικώτατα καὶ σκοπιμώτατα ἐπεχείρουν οἱ μαθηματικοὶ τὴν ἀπόδειξιν τῶν προτάσεων τούτων (ἤτοι τοῦ αἰτήματος καὶ τοῦ τετραγωνισμοῦ)· ἂν δ' ἐμαίνοντο οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, ἐμαίνοντο μανίαν θείαν, τὴν μανίαν τοῦ εἰδέναι, τὴν βάσιν καὶ τὸν τελικὸν σκοπὸν πάσης ἐπιστήμης. Οἱ πρὸς ἀπόδειξιν δὲ ἀγῶνες οὗτοι ἤγαγον ἴσα-ἴσα εἰς τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν ἀληθειῶν, τοῦ ἀνεξαρ-

τήτου δηλονότι τοῦ αἰτήματος ἐκείνου ἀπὸ τῶν λοιπῶν καὶ τοῦ ἀδυνάτου τοῦ τετραγωνισμοῦ τοῦ κύκλου.

Σελ. 4. «Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ σύγχρονοι ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ καλούμενοι (ἴσως χωρὶς νὰ θέλωσι) μὴ Εὐκλείδειοι...».

Τὴν εἰς εὐκλειδείους καὶ μὴ εὐκλειδείους διαίρεσιν πρῶτος ὁ κ. Κ. ποιεῖται. Νομίζει δέ, ἄρδην ἐσφαλμένως, ὅτι οἱ «μὴ Εὐκλείδειοι» ἀρνοῦνται τὴν ὕπαρξιν τῆς Εὐκλειδείου γεωμετρίας, ὡς ἐκ τῶν πολλαχοῦ, ἰδίᾳ δὲ ἐν σελ. 6 (ἀπὸ τοῦ «Ἐτόνισα κτλ.» (στίχ. 1) μέχρι τέλους τῆς παραγράφου), λεγομένων συνάγεται. Οἱ «μὴ Εὐκλείδειοι», τουτέστι πάντες σήμερον τοῦ κόσμου οἱ Μαθηματικοὶ (πλὴν εἰς τὰ δάκτυλα μετρουμένων καὶ ἀσημάντων ἐξαιρέσεων), ἰσχυρίζονται μόνον τοῦτο: ὅτι ἡ μὴ Εὐκλείδειος γεωμετρία εἶναι ἐπίσης λογικὴ καὶ ὑπαρκτὴ καὶ πρὸς ἑαυτὴν συνεπής, ὡς καὶ ἡ Εὐκλείδειος· ἡ δὲ Μαθηματικὴ ὀφείλει νὰ καλλιεργῇ ἀμφοτέρας. Τίς δὲ τούτων ἀληθεύει ἐν τῇ φύσει, τοῦτο εἶναι ἐντελῶς ἀδιάφορον πρὸς τὰ μαθηματικά, ἅτινα μόνον περὶ τὰ ἐν γένει λογικῶς ὑπαρκτὰ ἀσχολοῦνται, εἴτε ταῦτα ὑπάρχουσιν ἐν τῇ φύσει, εἴτε καὶ μή· ἀλλ' οὐδὲ δύνανται τὰ μαθηματικὰ (ὡς οὐδ' ἄλλος τις κλάδος τοῦ Ἐπιστητοῦ) νὰ μᾶς ἀποκαλύψωσι, τίς τῶν δύο γεωμετριῶν ἐν τῇ φύσει πράγματι ἀληθεύει. Ὁ μόνος δὲ λόγος, δι' ὃν μόνη ἡ Εὐκλείδειος Γεωμετρία ἐν τῇ μέσῃ ἐκπαιδεύσει διδάσκεται, εἶναι, ὅτι αὕτη εἶναι ἡ ἁπλουστέρα. Οὐδαμῶς δ' ὅμως εἶναι, νομίζομεν, ἀντιπαιδαγωγικόν, ὡς ὁ κ. Κ. ἰσχυρίζεται (σελ. 4), τὸ νὰ ὁμολογῆται εὐθὺς ἐν τοῖς στοιχείοις τὸ ἀνεξάρτητον τοῦ 5ου Εὐκλειδείου αἰτήματος ἀπὸ τῶν λοιπῶν· τοὐναντίον καλὸν εἶναι ἡ ἐπιστήμη νὰ μὴ παρουσιάζηται ὥς τι κεκρυσταλλωμένον καὶ θεόσδοτον τοῖς μαθηταῖς, ἀλλ' ὥς τι μετὰ λόγου γιγνόμενον, ἀπό τινων ἀρχῶν ἀναχωροῦν καὶ ἐπὶ τούτων, καὶ μόνον τούτων, λογικῶς οἰκοδομούμενον.

Ἀστεῖον δὲ εἶναι προσέτι καὶ τὸ ὅτι τῶν δύο ἐν σελ. 4-5 ἀναγραφομένων «ἐπαινετικῶν» κρίσεων περὶ τοῦ ἔργου τοῦ κ. Κ. «Die nicht-euklidische Geometrie», ἡ ἑτέρα οὐδὲν ἀπολύτως, οὔτ' εἰς ἔπαινον οὔτ' εἰς ψόγον, λέγει ὑποκειμενικῶς ἐκ μέρους τοῦ (ὑφηγητοῦ καὶ οὐχὶ καθηγητοῦ, ὡς ὁ κ. Κ. λέγει) μακαρίτου Hoppe. Ἔτι δ' ἀστειότερον εἶναι τὸ ἐν ἐν σελ. 15 λεγόμενον, ὅτι «ἡ ἔννοια τοῦ χώρου εἶναι ἡ μᾶλλον αἰσθητοτέρα, ὑποπίπτουσα εἰς

πάσας τὰς αἰσθήσεις». Δέν μας πληροφορεῖ ὁ κ. Κ., τίνα ἦχον, τίνα ὀσμήν, τί χρῶμα, τίνα γεῦσιν ἔχει ὁ χῶρος;

Σελ. 13. «Διαρρήδην δὲ δύναμαι νὰ εἴπω, ὅτι ἡ μόρφωσις καθαροῦ ἐπιστημονικοῦ νοῦ δὲν φιλοτεχνεῖται καὶ ἐπεξεργάζεται ἄνευ ἐγκυκλοπαιδικῆς καὶ ἰδίᾳ φιλοσοφικῆς καταρτίσεως τῶν περὶ τὰ Μαθηματικὰ ἰδίᾳ ἀσχολουμένων».

Ἥκιστα πάντων θὰ ἤθελον ἐγὼ βεβαίως νὰ ὑποτιμήσω τὴν μεγάλην ἀξίαν καὶ τὸ σήμερον ἀπαραίτητον τῶν ἐγκυκλοπαιδικῶν γνώσεων, καὶ δὴ ἐν εὐρείᾳ κλίμακι, ἅςτινας πρέπει τανῦν καὶ πᾶς μεμορφωμένου ἔχων ἀξιώσεις ἄνθρωπος καὶ πᾶς ἐπιστήμων πολλῷ πλέον νὰ κατέχῃ· ἀλλά, wohl verstanden, αἱ γνώσεις αὗται εἶναι ἀναγκαῖαι εἰς τὸν ἐπιστήμονα, καὶ ἰδιαίτατα εἰς τὸν Μαθηματικόν, ἁπλῶς μόνον διὰ τὸ εἶναι ἄνθρωπον, οὐχὶ δὲ καὶ διὰ τὸ εἶναι ἐπιστήμονα. Περὶ δὲ μαθηματικῶν ἰδίᾳ προκειμένου, εἶναι παρὰ πάντων ὡμολογημένον, ὅτι ἴσα-ἴσα ταῦτα εἶναι ἡ μόνη ἐπιστήμη ἡ μηδεμιᾶς τῶν λοιπῶν γνώσεων ἀνάγκην ἔχουσα. Εἶναι δὲ παντί, καὶ τῷ ἁπλῆν μόνον ἰδέαν ἔχοντι, τί καθόλου εἶναι μαθηματικά, δῆλον, ὅτι π. χ. ὁ Μαθηματικὸς οὐδεμίαν ἀνάγκην ἔχει, ὡς μαθηματικός, νὰ γινώσκῃ, ποῦ κεῖται τὸ Τρανσβάλ, ἢ πότε ἐγένετο ἡ ἐν Ἀκτίῳ ναυμαχία, ἢ πόσας συζυγίας ἔχει ἡ λατινικὴ γλῶσσα. Ὁ Νεύτων θὰ ἠδύνατο νὰ ἀνακαλύψῃ τὸν νόμον τῆς ἕλξεως καὶ τὴν Ἀνάλυσιν καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τὸ ὄνομα τῆς ἐφ' ἧς ἔζη νήσου.

Σελ. 12. Τὴν φράσιν τοῦ κ. Ferdinand Brunetière, τὴν τοῖς πᾶσι γνωστήν, «la banqueroute de la Science» ἑρμηνεύει ὅλως ἐσφαλμένως καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ ὁ κ. Κ. Ἡ «banqueroute de la Science» ἀναφέρεται εἰς τοῦτο, ὅτι ἡ Ἐπιστήμη, καταρρίψασα τὰς περὶ τῶν μεγάλων τοῦ Κόσμου προβλημάτων κρατούσας τέως πλάνας, δὲν ἠδυνήθη ἀφ' ἑτέρου οὐδὲν θετικὸν περὶ τούτων νὰ παράσχῃ ἡμῖν, οὐδὲν νὰ ἐξηγήσῃ τῶν Weltprobleme (ὅπερ ἀληθεύει μὲν βεβαίως, δὲν εἶναι δ' ὅμως καὶ σφάλμα τῆς ἐπιστήμης, ἀλλ' ἡμῶν αὐτῶν μᾶλλον, οἵτινες πρὸς στιγμὴν ἐζητήσαμεν παρ' αὐτῆς πλείονα τῶν ὅσα ἠδύνατο νὰ μᾶς παράσχῃ).

Πρὸς ὅσα δὲ ὁ κ. Κ. λέγει περὶ σκεπτικισμοῦ, ἐκκεντρικοῦ ἰδανισμοῦ, χαμαιζήλου ὑλισμοῦ καὶ γεωμετριῶν τῶν πλειόνων τῶν 3 δια-

στάσεων οὐδὲ πόρρωθεν ἔχει σχέσιν ἡ φράσις τοῦ Brunetière, ὑφ' ἣν ἔννοιαν αὕτη ὑπ' αὐτοῦ ἐξηνέχθη.

Ἔλθωμεν νῦν καὶ ἐπὶ τὴν γεωμετρίαν τῶν πλειόνων τῶν 3 διαστάσεων. Κατὰ τὸν κ. Κ. τοιαύτη γεωμετρία ὄχι μόνον δὲν ὑπάρχει, ὄχι μόνον δὲν εἶναι ἐρευνητέα, ὡς κλάδος καὶ αὕτη τοῦ Ἐπιστητοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ banqueroute de la Science πρέπει νὰ καταλεχθῇ· Ἐξαίρει δὲ ὁ κ. Κ. (σελ. 12), ὅτι, ἀφ' ὅτου παρετηρήθη ἐν τῇ Μαθηματικῇ ἡ τάσις «τῆς ἀναζητήσεως γεωμετρικῶν χώρων μετὰ πλειόνων τῶν τριῶν διαστάσεων, οὐδὲν γενναῖον δύναται νὰ ἐπιδείξῃ ἡ μαθηματικὴ Ἐπιστήμη» καὶ διαβεβαιοῖ ὅτι «ἁπλῆ ἐπισκόπησις τῆς συγχρόνου μαθηματικῆς ἱστορίας πείθει περὶ τούτου». Ὥστε αἱ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μαθηματικαὶ ἐργασίαι τῶν Poincaré, Klein, Lie, Picard, Darboux, Mittag-Leffler καὶ λοιπῶν ἐπισήμων μαθηματικῶν οὐδὲν γενναῖον συνεβάλοντο εἰς τὴν ἐπιστήμην! Ἔτι πλέον δὲ καὶ νοσεῖ ἡ Μαθηματικὴ σήμερον κατὰ τὸν κ. Κ. (σελ. 12) νόσον βαρεῖαν, ἀφ' ἧς τότε μόνον ἰαθήσεται (ὁ κ. Κ. μεγαλοκάρδως φερόμενος μᾶς δίδει δωρεὰν τὴν συνταγήν), ὅταν «τινές, ἔστω καὶ εὐάριθμοι, τῶν Μαθηματικῶν παύσωνται συγχέοντες τοὺς δύο κλάδους τῆς Μαθηματικῆς, Ἀριθμητικὴν καὶ Γεωμετρίαν», ἤτοι, ἄλλαις λέξεσιν, ὅταν ἡ μὴ Εὐκλείδειος Γεωμετρία καὶ ἡ Γεωμετρία τῶν πλειόνων τῶν 3 διαστάσεων ἀποσκορακισθῶσιν ἐκ τῶν μαθηματικῶν. Φέρει δὲ ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἄλλοθεν χωρία, ἵν' ἀποδείξῃ τοὺς ἰσχυρισμούς του. Εἰς ταῦτά τῳ ἀπαντῶμεν τὰ ἑπόμενα.

Ὅτι γεωμετρικὴν παράστασιν (Anschauung, représentation) χώρων τῶν n διαστάσεων ($n>3$) δὲν ἔχομεν οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' οὐδ' εἶναι, οὐδ' ἔσται ποτὲ δυνατὸν νὰ ἔχωμεν, τοῦτο εἶναι παντὶ προφανὲς καὶ γνωστότατον. Καὶ ὁ λόγος δὲ τούτου ἐπίσης εἶναι σαφής: ἡ παραστατικὴ δύναμις τοῦ ἀνθρώπου ἐσχηματίσθη ἐξ ἀφαιρέσεως ἐκ τῶν ἐπὶ μέρους· προκειμένου λοιπὸν περὶ τῆς εἰκόνος τοῦ χώρου, ἐπειδὴ αὕτη ἐσχηματίσθη ἐν ἡμῖν ἐξ ἀφαιρέσεως ἀπὸ τῶν περὶ ἡμᾶς σωμάτων, ἤτοι τῶν τεμαχίων τῆς τριδιαστάτου ὕλης, δὲν ἠδύνατο ἢ ὁμοία τις νὰ εἶναι πρὸς τὰ ἐπὶ μέρους ἤτοι νὰ εἶναι τριδιάστατος.

Ἐκ τοῦ ὅτι δ' ὅμως ὁ ἄνθρωπος ἀδυνατεῖ νὰ συλλάβῃ τὴν εἰκόνα

καὶ ἄλλου χώρου μετὰ πλειόνων τῶν τριῶν διαστάσεων, δὲν ἕπεται, ὅτι ἡ σπουδὴ τῶν χώρων τούτων, ἡ ἀναλυτική, εἶναι περιττή· πολλῷ δ' ἧττον ἕπεται, ὅτι εἶναι νόσος καὶ λύμη τῆς Μαθηματικῆς. Ὁ κλάδος οὗτος τῆς Μαθηματικῆς, ἔστω καὶ ὡς ἀναλυτικὸν κατασκεύασμα θεωρούμενος, εἶναι ἄξιος σπουδῆς, ὡς παρέχων μυρία, ἀναλυτικὰ ἔστω, ζητήματα· καὶ ἤδη ἱκανῶς ἔχει πλουτισθῆ ὑπὸ πολλῶν μαθηματικῶν (νοσούντων κατὰ τὸν κ. Κ.). Αὐτὸς λοιπὸν καθ' ἑαυτόν, ὡς κλάδος τοῦ Ἐπιστητοῦ, εἶναι ἐπίσης ἄξιος ἐρεύνης, ὡς καὶ πᾶς ἄλλος κλάδος τῆς Μαθηματικῆς, ἧς, ὡς καὶ πάσης ἀληθοῦς ἐπιστήμης, ἔμβλημα πρέπει νὰ εἶναι, καὶ εἶναι: « Ἡ ἀλήθεια χάριν αὐτῆς ταύτης τῆς ἀληθείας», οὐχὶ δὲ « Ἡ ἀλήθεια χάριν τῆς ὑλικῆς ἐφαρμογῆς».

Ἀλλὰ καὶ ἄλλως, καὶ ἀπὸ τῆς πρακτικῆς ἔτι ἀπόψεως, δὲν εἶναι περιττὴ ἡ σπουδὴ τῆς Γεωμετρίας ταύτης. Διότι ἐρευνῶντες τοὺς ἀνωτέρους αὐτῆς χώρους, εὑρίσκομεν, τίνες ἰδιότητες τοῦ ἡμετέρου χώρου εἶναι γενικαί, ἀληθεύουσαι καὶ δι' ἐκείνους, καὶ τίνες μόνον εἰδικαὶ τοῦ χώρου τούτου, τίνα θεωρήματα γενικεύονται, καὶ πῶς· ἐν γένει λοιπὸν βλέπομεν ἀφ' ὑψηλοτέρας οὕτως εἰπεῖν σκοπιᾶς τὸν ἡμέτερον χῶρον. Ἰδοὺ ἓν παράδειγμα ἐκ πολλῶν. Ἐν τῷ ἡμετέρῳ τριδιαστάτῳ χώρῳ γνωστόν, ὅτι αἱ μὲν γραμμαὶ κάμπτονται ἀπεριορίστως, αἱ ἐπιφάνειαι δ' ὅμως μόνον ὑπὸ ὅρον $\left(\frac{1}{RR'} = \right.$ ἀναλλοίωτον ἐν τῇ κάμψει)· εἶναι νῦν τὸ θεώρημα τοῦτο ἀνεξάρτητον τοῦ τριδιαστάτου τοῦ ἡμετέρου χώρου ἢ οὔ; τὴν ἀπάντησιν δίδει ἡμῖν τὸ θεώρημα τοῦ Beez (Zeitschrift für Mathematik und Physik, XX, XXI), καθ' ὃ μόνον ἐν τῷ χώρῳ τῶν 3 διαστάσεων δύναται πολλαπλότης 2 διαστάσεων (ἐπιφάνεια) νὰ κάμπτηται (ὑπὸ ὅρον), ἐν δὲ χώρῳ n διαστάσεων $(n > 3)$ αἱ πολλαπλότητες τῶν $n-1$ διαστάσεων (ὑπερεπιφάνειαι, Überflächen, Ipersuperficie) εἶναι ἄκαμπτοι ἐντελῶς καὶ δὲν δύνανται νὰ καμφθῶσιν, ἐκτὸς ἐὰν ἐξέλθωσι τοῦ χώρου τούτου τῶν n διαστάσεων εἰσερχόμεναι εἰς χώρους ἔτι πλειοτέρων διαστάσεων.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ κ. Κ. ἀρέσκεται εἰς αὐθεντίας, ὑπομιμνήσκομεν αὐτόν, ὅτι καὶ ἐν αὐτοῖς ἔτι τοῖς νεωτάτοις καὶ ἀρίστοις διδακτικοῖς συγγράμμασι τοῦ Cesàro (Geometria Intrinseca, 1896), τοῦ Bianchi (ἐν τῇ γερμανικῇ ὑπὸ Lukat ἐκδόσει (1899) τῆς Geometria

Differenziale) κλ.παρελήφθησαν ἤδη ἱκανὰ ἐκ τῆς n-διαστάτου γεωμετρίας ($n > 3$). Ἰδοὺ δὲ τέλος, τί αὐτὸς ὁ μέγας Poincaré περὶ τῆς γεωμετρίας ταύτης ἐπὶ λέξει λέγει.

«La Géométrie à n dimensions a un objet réel; personne n'en doute aujourd'hui. Les êtres de l'hyperespace sont susceptibles de définitions précises comme ceux de l'espace ordinaire, et si nous ne pouvons nous les représenter, nous pouvons les concevoir et les étudier. *Si donc, par exemple, la Mécanique à plus de trois dimensions doit être condamnée comme dépourvue de tout objet*, **il n'en est pas de même de l' Hypergéométrie.**

La Géométrie, en effet, n'a pas pour unique raison d'être la description immédiate des corps qui tombent sous nos sens : *elle est avant tout l'étude analytique d'un groupe; rien n'empêche, par conséquent, d'aborder d'autres groupes analogues et plus généraux.*

Mais pourquoi, dira-t-on, ne pas conserver le langage analytique et le remplacer par un langage géométrique, qui perd tous ses avantages dès que les sens ne peuvent plus intervenir. **C'est que ce langage nouveau est plus concis; c'est ensuite que l'analogie avec la Géométrie ordinaire peut créer des associations d'idées fécondes et suggérer des généralisations utiles».**
(Journal de l'École Polytechnique, IIe Série, 1er Cahier, 1895).

Ἐκ πάντων ἄρα τῶν προηγουμένων τοῦτο, νομίζομεν, τὸ τελικὸν συμπέρασμα συνάγεται, ὅτι ὁ κ. Κ., καίπερ πολλὴν τὴν περὶ τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων ἐνημερότητα ἐπιτηδεύων καὶ Ἀριστοτελικὰ καὶ Ὁμηρικὰ χωρία παρατάσσων, ὅμως ἐπελάθετο τοῦ σοφωτάτου ἐκείνου: «Ἢ λέγε τι σιγῆς κρεῖττον ἢ σιγὴν ἔχε».

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 2 Σεπτεμβρίου 1900.

Ν. Ι. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΑΛΛΑΙ ΔΥΟ ΑΠΟΔΕΙΞΕΙΣ

ΤΩΝ ΘΕΩΡΗΜΑΤΩΝ ΤΩΝ EULER ΚΑΙ MEUSNIER

---

1. Αἱ κύριαι μέθοδοι, δι' ὧν ἀποδεικνύονται συνήθως ἐν τοῖς διδακτικοῖς Συγγράμμασι τὰ δύο γνωστὰ θεωρήματα τῆς Θεωρίας τῶν Ἐπιφανειῶν τὰ ἐν ταῖς ἰσότησι

$$\rho' = \rho \, \sigma\upsilon\nu \, \theta, \qquad \frac{1}{\rho} = \frac{\sigma\upsilon\nu^2 \varphi}{\rho_1} + \frac{\eta\mu^2 \varphi}{\rho_2}$$

περιεχόμενα, εἶναι αἱ ἑπόμεναι.

a) Γεωμετρικὴ μέθοδος. Δεικνύεται πρῶτον τὸ θεώρημα τοῦ Euler τῇ βοηθείᾳ τῆς δεικτρίας τοῦ Dupin καὶ ἔπειτα δι' ἁπλῶν γεωμετρικῶν κατασκευῶν τὸ θεώρημα τοῦ Meusnier. (Βλ. π. χ. Ι. Ν. Χατζιδάκι. Διαφ. Λογ., σσ. 413-422, Sturm, Analyse, II, 9 ἔκδ., σ. 236 (διὰ τὸ α΄ θεώρημα) κτλ.).

b) Ἀναλυτικὴ μέθοδος. Ἀποδεικνύονται ἀμφότερα τὰ θεωρήματα διὰ τῆς ἐξισώσεως τῆς ἐπιφανείας (ἢ γενικώτερον τῶν ἐξισώσεων, ἂν ὁρίζηται ἡ ἐπιφάνεια διὰ δύο παραμέτρων u, v) καὶ τῶν πρὸς αὐτὴν συνδεομένων ποσοτήτων (Βλ. π. χ. Knoblauch, Flächen, σσ. 25, 35, 41-42, Bianchi, Geometria Differenziale, σσ. 100, 102, Sturm, Analyse, II, σσ. 227-231, κτλ.).

c) Κινητικὴ μέθοδος. Ἀποδεικνύονται τὰ θεωρήματα διὰ τῆς κινητικῆς θεωρίας τῶν καμπύλων καὶ τῶν ἐπιφανειῶν (Βλ. π. χ. Darboux, Surfaces, II, σσ. 354-5, 388, Cesàro, Geometria Intrinseca, σσ. 153, 158, κτλ.).

Ἐν ταῖς ἑπομέναις γραμμαῖς θὰ δώσωμεν ἀναλυτικὴν ἀπόδειξιν (§ 3) τῶν δύο θεωρημάτων, διάφορον τῶν ἐν τοῖς Συγγράμμασι, καὶ ἑτέραν ἀναλυτικὴν ἐπίσης ἀπόδειξιν (§ 2) τοῦ θεωρήματος τοῦ Meusnier (1), ἀπόδειξιν, ἧς οἱ συλλογισμοὶ ἐχρησίμευσαν ἤδη τῷ Gauss πρὸς δεῖξιν τοῦ θεωρήματος τοῦ Euler (Βλ. Diss. gener.

(1) Τὴν ἀπόδειξιν ταύτην ὑπέδειξεν ἡμῖν ὁ σεβαστὸς ἡμῶν καθηγητὴς κ. D. Hilbert.

c. superf. curvas, Werke, IV), ἐσχάτως δὲ τῷ κ. P. Stäkel πρὸς κομψὴν ἀπόδειξιν τοῦ ἀναλλοιώτου τῆς ὁλικῆς καμπυλότητος ἐν τῇ κάμψει τῶν ἐπιφανειῶν (Βλ. Journal für reine und angewandte Mathematik, T. 111).

2. Πρώτη ἀπόδειξις τοῦ θεωρήματος τοῦ Meusnier (διὰ τῆς μεθόδου τοῦ Gauss).

a) Τοῦ ἐφαπτομένου ἐπιπέδου ἐπιφανείας τινὸς εἰς τὸ M ληφθέντος ὡς ἐπιπέδου τῶν xy καὶ τοῦ M ὡς ἀρχῆς τῶν ὀρθογ. συντεταγμένων, ἡ ἐξίσωσις τῆς ἐπιφανείας εἶναι, ὡς γνωστόν, τῆς μορφῆς

$$(1) \qquad z = ax^2 + bxy + cy^2 + \ldots,$$

τῶν διὰ στιγμῶν σημειουμένων ὅρων ὄντων βαθμοῦ ἀνωτέρου τοῦ 2.

b) Τῆς ἐφαπτομένης καὶ τῆς πρώτης καθέτου καμπύλης τινὸς ἔν τινι σημείῳ M ληφθεισῶν ὡς ἀξόνων τῶν x καὶ τῶν z τῶν ὀρθογωνίων συντεταγμένων, αἱ ἐξισώσεις τῆς καμπύλης, ὡς ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν καμπύλων ἁπλούστατα δεικνύεται, εἶναι

$$(2) \qquad \begin{cases} y = B'x^3 + \ldots \\ z = B\ x^2 + \ldots, \end{cases}$$

(τῶν μὴ γεγραμμένων ὅρων ὄντων βαθμοῦ ἀνωτέρου), ἡ δὲ ἀκτὶς καμπυλότητος τῆς καμπύλης εἰς τὸ M εἶναι

$$\rho = \frac{1}{2B}.$$

Τὰς δύο προτάσεις ταύτας θεωροῦμεν ἐν τοῖς ἑπομένοις γνωστάς.

Θεωρήσωμεν νῦν καμπύλην τυχοῦσαν ἐπὶ τῆς θεωρουμένης ἐπιφανείας, ἧς ἡ ἐφαπτομένη ἔστω ὁ ἄξων τῶν x. Στρέφοντες τοὺς ἄξονας y καὶ z (οὓς ὑποθέτομεν ὁρισθέντας κατὰ τὰ ἐν (a)) περὶ τὸν ἄξονα x, ἕως ὅτου τὸ ἐπίπεδον xz συμπέσῃ τῷ ἐγγυτάτῳ ἐπιπέδῳ τῆς θεωρηθείσης καμπύλης, θὰ ἔχωμεν προφανῶς

$$x = x', \quad y = y'\,\text{συν}\theta - z'\,\text{ημ}\theta, \quad z = y'\,\text{ημ}\theta + z'\,\text{συν}\theta$$
$$(\theta = \text{γωνίᾳ } zMz')$$

καὶ ἐπομένως ἡ ἐξίσωσις (1) θὰ λάβῃ τὴν μορφὴν

$$(3) \quad y'\,\text{ημ}\theta + z'\,\text{συν}\theta = ax'^2 + bx'(y'\,\text{συν}\theta - z'\,\text{ημ}\theta) + \\ + c(y'\,\text{συν}\theta - z'\,\text{ημ}\theta)^2 + \ldots,$$

ἀλλ' ἡ καμπύλη θὰ ἔχῃ, κατὰ τὰ ἐν (b) λεχθέντα, πρὸς τοὺς νέους ἄξονας τὰς ἐξισώσεις

$$(4) \qquad \begin{cases} y'=B'x'^3+\dots \\ z'=B\,x'^2+\dots, \end{cases}$$

θὰ κεῖται δὲ καὶ πᾶσα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας· αἱ συναρτήσεις ἄρα y' καὶ z' τοῦ x' (4) θὰ πληρῶσι τὴν ἐξίσωσιν (3), ἤτοι θὰ εἶναι

$$(B'x'^3+\dots)\,\eta\mu\theta+(Bx'^2+\dots)\,\sigma\upsilon\nu\theta=$$
$$=ax'^2+bx'[(B'x'^3+\dots)\,\sigma\upsilon\nu\theta-(Bx'^2+\dots)\,\eta\mu\theta]+$$
$$+c[(B'x'^3+\dots)\,\sigma\upsilon\nu\theta-(Bx'^2+\dots)\,\eta\mu\theta]^2+\dots$$

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἰσότης αὕτη θ' ἀληθεύῃ διὰ πᾶν x, ἕπεται

$$B\,\sigma\upsilon\nu\,\theta=a,$$

ἡ δὲ ἰσότης αὕτη δεικνύει τὸ θεώρημα· διότι, ρ' καὶ ρ δηλούντων τὰς ἀκτῖνας καμπυλότητος εἰς τὸ M τῆς θεωρουμένης καμπύλης καὶ τῆς ἐφαπτομένης αὐτῆς καθέτου τομῆς τῆς ἐπιφανείας, θὰ εἶναι, (b),

$$B=\frac{1}{2\rho'},\quad a=\frac{1}{2\rho}$$

(τῶν ἐξισώσεων τῆς καθέτου τομῆς οὐσῶν προφανῶς $\begin{cases} z=ax^2+\dots \\ y=o \end{cases}$).

ὅθεν $\rho\,\sigma\upsilon\nu\theta=\rho'$ ὅ. ἔ. δ.

Ἡ μέθοδος αὕτη στηρίζεται, ὡς βλέπομεν, ἐπὶ τῆς ἰδιαιτέρας θέσεως τῶν συντεταγμένων ἀξόνων.

Ἐντελῶς ἀναλόγως ἀποδεικνύεται καὶ τὸ θεώρημα τοῦ Euler. (Βλ. Gauss, ἔνθ' ἀνωτέρω).

3. Δευτέρα ἀπόδειξις ἀμφοτέρων τῶν θεωρημάτων.

A) Τὰ συνημίτονα τῆς ἐφαπτομένης καὶ τῆς πρώτης καθέτου καμπύλης τινός, ὡς γνωστόν, εἶναι ἀντιστοίχως τὰ ἑξῆς:

$$\frac{dx}{ds},\ \frac{dy}{ds},\ \frac{dz}{ds}. \qquad \rho\frac{d^2x}{ds^2},\ \rho\frac{d^2y}{ds^2},\ \rho\frac{d^2z}{ds^2}.$$

Θεωρήσωμεν νῦν δύο τυχούσας καμπύλας ἐχούσας ἓν κοινὸν σημεῖον M καὶ τὴν ἐφαπτομένην κοινὴν ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ· θὰ ἔχωμεν τότε προφανῶς εἰς τὸ M

$$X=x,\ Y=y,\ Z=z\cdot\ \frac{dX}{dS}=\frac{dx}{ds},\ \frac{dY}{dS}=\frac{dy}{ds},\ \frac{dZ}{dS}=\frac{dz}{ds},$$

(X, Y, Z, x, y, z δηλούντων ἀντιστοίχως τὰς συντεταγμένας τῶν δύο καμπύλων συναρτήσει τῶν τόξων των).

Ὑποθέσωμεν νῦν, ὅτι αἱ δύο καμπύλαι κεῖνται ἐπὶ ἐπιφανείας τινὸς καὶ ὅτι προσέτι ἡ πρώτη κάθετος μιᾶς αὐτῶν, τῆς x, y, z π. χ., συμπίπτει τῇ καθέτῳ τῆς ἐπιφανείας. Ἐάν, χάριν ἁπλοποιήσεως, λάβωμεν τὴν κοινὴν ἐφαπτομένην ὡς ἄξονα τῶν x καὶ τὴν κάθετον τῆς ἐπιφανείας ὡς τῶν z, θὰ ἔχωμεν εἰς τὸ M

$$\left\{\begin{array}{lll} \frac{dX}{dS}=\frac{dx}{ds}=1, & \frac{dY}{dS}=\frac{dy}{ds}=0, & \frac{dZ}{dS}=\frac{dz}{ds}=0, \\ \rho\frac{d^2x}{ds^2}=0, & \rho\frac{d^2y}{ds^2}=0, & \rho\frac{d^2z}{ds^2}=1, \\ P\frac{d^2X}{dS^2}=0 & P\frac{d^2Y}{dS^2}=\eta\mu\theta. & P\frac{d^2Z}{dS^2}=\sigma\upsilon\nu\theta, \end{array}\right.$$

θ δηλοῦντος τὴν γωνίαν τῶν πρώτων καθέτων τῶν δύο καμπύλων. Ἀλλὰ νῦν θὰ εἶναι, $\varphi(\xi, \eta, \zeta)=0$ οὔσης τῆς ἐξισώσεως τῆς ἐπιφανείας, ἐφ' ἧς αἱ καμπύλαι,

$$\varphi(X, Y, Z)=0, \qquad \varphi(x, y, z)=0,$$

διὰ πάσας τὰς τιμὰς τῶν X, Y, Z, x, y, z, ὅθεν

$$\sum_X \frac{\partial\varphi}{\partial X}\frac{dX}{dS}=0, \qquad \sum_x \frac{\partial\varphi}{\partial x}\frac{dx}{ds}=0$$

καὶ (1) $\frac{\partial^2\varphi}{\partial X^2}\left(\frac{dX}{dS}\right)^2+\ldots+\frac{\partial\varphi}{\partial X}\frac{d^2X}{dS^2}+\frac{\partial\varphi}{\partial Y}\frac{d^2Y}{dS^2}+\frac{\partial\varphi}{\partial Z}\cdot\frac{d^2Z}{dS^2}=0\cdot$

ἀλλ' εἰς τὸ σημεῖον M εἶναι, ἕνεκα τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀξόνων,

$$\frac{\partial\varphi}{\partial X}=0, \ \frac{\partial\varphi}{\partial Y}=0, \ \frac{\partial\varphi}{\partial Z}=1,$$

διότι κατὰ μῆκος τῆς καμπύλης X, Y, Z

$$\varphi(\xi, \eta, \zeta)\equiv\varphi(X, Y, Z), \quad \frac{\partial\varphi}{\partial\xi}\equiv\frac{\partial\varphi}{\partial X}, \text{κτλ.}$$

ἐπειδὴ δ' εἶναι (εἰς τὸ M)=0 καὶ οἱ ὅροι οἱ διὰ στιγμῶν δηλωθέντες ἐν τῇ ἰσότητι (1), θὰ ἔχωμεν

$$\frac{\partial^2\varphi}{\partial X^2}+\frac{d^2Z}{dS^2}=0,\ \text{ἐπίσης δὲ προφανῶς καὶ}\ \frac{\partial^2\varphi}{\partial x^2}+\frac{d^2z}{ds^2}=0.$$

Εἶναι δ᾽ ὅμως εἰς τὸ σημεῖον M $\frac{\partial^2\varphi}{\partial x^2}=\frac{\partial^2\varphi}{\partial X^2}$ (διότι τῶν X, Y, Z καὶ x, y, z γινομένων ἐκεῖ ἴσων, πᾶσα συνάρτησις τῶν πρώτων θὰ εἶναι προφανῶς εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἴση τῇ αὐτῇ συναρτήσει τῶν δευτέρων), ὅθεν ἕπεται τέλος

$$\frac{d^2Z}{dS^2}=\frac{d^2z}{ds^2},\qquad \text{ἢ καὶ}\ \frac{\text{συνθ}}{P}=\frac{1}{\rho}\quad \text{ὅ. ἔ. δ.}$$

B) Ἔστωσαν δεδομέναι δύο ἐπίπεδοι καμπύλαι ἔχουσαι κοινόν τι σημεῖον M καὶ ὧν αἱ ἐφαπτόμεναι τέμνονται ἐκεῖ πρὸς ὀρθάς. Ἐὰν αἱ ἐφαπτόμεναι αὗται ληφθῶσιν ὡς ἄξονες τῶν x καὶ y τῶν ὀρθ. συντεταγμένων θὰ εἶναι εἰς τὸ M

$$X=x,\ Y=y,\ Z=z,\ \frac{dx}{ds}=1,\ \frac{dy}{ds}=0,\ \frac{dz}{ds}=0,$$

$$\frac{dX}{dS}=0,\ \frac{dY}{dS}=1,\ \frac{dZ}{dS}=0,$$

τῶν δὲ καμπύλων εὑρισκομένων ἐπὶ ἐπιφανείας τινός, θὰ ἔχωμεν

$$\Phi(X,Y,Z)=0,\qquad \Phi(x,y,z)=0,$$

$$\sum_X\frac{\partial\Phi}{\partial X}\frac{dX}{dS}=0,\qquad \sum_x\frac{\partial\Phi}{dx}\frac{dx}{ds}=0,$$

εἰς δὲ τὸ σημεῖον M, ὡς καὶ προηγουμένως,

$$\frac{\partial^2\Phi}{\partial Y^2}+\frac{d^2Z}{dS^2}=0,\qquad \frac{\partial^2\Phi}{\partial x^2}+\frac{d^2z}{ds^2}=0\cdot$$

ὅθεν, ἂν ὑποτεθῶσιν αἱ καμπύλαι κάθετοι τομαὶ (εἰς τὸ M) τῆς ἐφ᾽ ἧς κεῖνται ἐπιφανείας,

$$\frac{\partial^2\Phi}{\partial Y^2}=-\frac{1}{R'},\quad \frac{\partial^2\Phi}{\partial x^2}=-\frac{1}{R}.$$

Θεωρήσωμεν νῦν καὶ τρίτην τινὰ καμπύλην x′, y′, z′, κάθετον τομὴν καὶ ταύτην τῆς ἐπιφανείας εἰς τὸ M· θὰ εἶναι τότε ἐκεῖ

$$X=x=x',\ Y=y=y',\ Z=z=z',$$

$$\frac{dx'}{ds'}=\text{συν}\varphi,\quad \frac{dy'}{ds'}=\eta\mu\varphi,\quad \frac{dz'}{ds'}=0,$$

(φ=γωνία τῆς ἐφαπτομένης τῆς καμπύλης ταύτης πρὸς τὸν ἄξ. x),

$$\rho'\frac{d^2x'}{ds'^2}=0,\quad \rho\frac{d^2y'}{ds'^2}=0,\quad \rho\frac{d^2z'}{ds'^2}=1,$$

ἐπίσης δὲ καὶ

$$\sum_{x'}\frac{\partial\Phi}{\partial x'}\frac{dx'}{ds'}=0,\quad \frac{\partial^2\Phi}{\partial x'^2}\left(\frac{dx'}{ds'}\right)^2+\ldots+\sum_{x'}\frac{\partial\Phi}{\partial x'}\frac{d^2x'}{ds'^2}=0,$$

ἀλλ' ἡ τελευταία αὕτη ἰσότης γίνεται εἰς τὸ σημεῖον M

$$\frac{\partial^2\Phi}{\partial x'^2}\text{συν}^2\varphi+\frac{\partial^2\Phi}{\partial y'^2}\eta\mu^2\varphi+2\frac{\partial^2\Phi}{\partial x'\partial y'}\text{συν}\varphi\;\eta\mu\varphi+\frac{1}{\rho'}=0,$$

καὶ ἑπομένως

$$(1)\qquad \frac{1}{\rho'}=\frac{\text{συν}^2\varphi}{R}+\frac{\eta\mu^2\varphi}{R'}-2\frac{\partial^2\Phi}{\partial x'\partial y'}\text{συν}\varphi\;\eta\mu\varphi.$$

Ζητήσωμεν νῦν τὸ μέγιστον καὶ τὸ ἐλάχιστον τοῦ $\frac{1}{\rho'}$ θὰ εἶναι δι' αὐτὰ

$$\frac{\partial}{\partial\varphi}\left(\frac{1}{\rho'}\right)=0,\ \text{ἤτοι}\quad (R'\gtrless R)\quad \varepsilon\varphi\;2\varphi=\frac{2\dfrac{\partial^2\Phi}{\partial x'\partial y'}}{\dfrac{1}{R'}-\dfrac{1}{R}}.$$

ἐὰν ἄρα λάβωμεν ὡς ἄξονα τῶν x τὴν ἐφαπτομένην τῆς καθέτου τομῆς, ἧς ἡ καμπυλότης $\frac{1}{R}$ μέγιστον ἢ ἐλάχιστον $\left(=\frac{1}{R_1}\right)$, θὰ εἶναι

$$\varphi=0,\ \text{ὅθεν}\ \frac{\partial^2\Phi}{\partial x'\partial y'}=0,$$

ἡ δὲ σχέσις (1) θὰ γίνῃ

$$\frac{1}{\rho'}=\frac{\text{συν}^2\varphi}{R_1}+\frac{\eta\mu^2\varphi}{R_2},\quad \text{ὅ. ἔ. δ.}$$

('Εκ τοῦ τύπου τούτου, γραφομένου ὑπὸ τὴν μορφὴν

$$\frac{1}{\rho'}=\frac{1}{R_1}+\eta\mu^2\varphi\left(\frac{1}{R_2}-\frac{1}{R_1}\right),$$

ἕπεται ἀμέσως, ὅτι τοῦ R_1 ὄντος μεγίστου ἢ ἐλαχίστου, R_2 εἶναι ἀντιστοίχως ἐλάχιστον ἢ μέγιστον).

Ἐὰν $R = R'$, ἔχομεν ἐκ τῆς ἐξισώσεως (1), ζητοῦντες πάλιν τὸ μέγιστον ἢ τὸ ἐλάχιστον τοῦ $\frac{1}{\rho'}$, $\quad$ συν $2\varphi \frac{\partial^2 \Phi}{\partial x' \partial y'} = 0$,

ὅθεν $\frac{\partial^2 \Phi}{\partial x' \partial y'} = 0$, ἐὰν συν $2\varphi \gtrless 0$ (τὸ M εἶναι τότε σφαιρικὸν σημεῖον, ὡς δεικνύει ἡ ἐξίσωσις (1))· ἐὰν τοὐναντίον συν $2\varphi = 0, \varphi = \pm \frac{\pi}{4}$, ἕπεται, (1),

$$\frac{1}{R_1} = \frac{1}{R} - \frac{\partial^2 \Phi}{\partial x' \partial y'} \qquad \frac{1}{R_2} = \frac{1}{R} + \frac{\partial^2 \Phi}{\partial x' \partial y'}.$$

ὅθεν $\frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2} = \frac{2}{R}$, ὁ γνωστὸς τύπος, ὁ δὲ τύπος (1) γράφεται

τότε
$$\frac{1}{\rho'} = \frac{1}{R} - \frac{\partial^2 \Phi}{\partial x' \partial y'} \text{συνφ ημφ},$$

ἢ καὶ
$$\frac{1}{\rho'} = \frac{1}{R} + 2\left(\frac{1}{R_1} - \frac{1}{R}\right) \text{συνφ ημφ},$$

τύπος, ὅστις εἶναι ἁπλῆ συνέπεια τοῦ τοῦ Euler, διότι δύναται νὰ γραφῇ, ω δηλοῦντος τὴν γωνίαν τῆς καμπύλης, εἰς ἣν ἀνήκει τὸ $\frac{1}{\rho'}$, πρὸς τὴν καμπύλην τῆς πρωτευούσης ἀκτῖνος R_1,

$$\frac{1}{\rho'} = \frac{1}{R} + \left(\frac{1}{R_1} - \frac{1}{R}\right) (\text{συν}^2\omega - \text{ημ}^2\omega),$$

ἢ καὶ

$$\frac{1}{\rho'} = \frac{1}{2}\left(\frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2}\right) + \frac{1}{2}\left(\frac{1}{R_1} - \frac{1}{R_2}\right) (\text{συν}^2\omega - \text{ημ}^2\omega),$$

ἤτοι
$$\frac{1}{\rho'} = \frac{\text{συν}^2\omega}{R_1} + \frac{\text{ημ}^2\omega}{R_2}.$$

Ἔγραφον ἐν Βερολίνῳ, Ἀπριλίου λήγοντος 1900.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ι. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ
Δ. Φ., Μέλος τῆς «Deutsche Mathematiker Vereinigung».

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΙΣ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΟΣ

Ἐν τῇ πραγματείᾳ «Περί τινος ἰδιαιτέρας σχέσεως μεταξὺ δύο καμπύλων» («Ἀθηνᾶς», Τ. 11, σ. 573 καὶ ἐπ.) ἐγράφη πολλαχοῦ ἐκ παραδρομῆς 1 ἀντὶ $\frac{ds'}{ds}$· ἐκ τούτου εἰσὶ διορθωτέα τὰ ἑξῆς.

Σελ. 575, Στ. 11· μετὰ τὸ «δύναται δὲ ἡ γωνία ω νὰ ἐκφρασθῇ καὶ διὰ τῶν p′, r′, α» προστεθήτω «καὶ τοῦ $\frac{ds'}{ds}$».

Στ. 13· ἐν τῷ πρώτῳ τύπῳ γραφήτω $\frac{ds'}{ds}$ ἀντὶ 1 καὶ ἡ φράσις «V δηλούσης» κτλ. γραφήτω «V=1 δηλούσης» κτλ.

Ἐν τοῖς τύποις (5) γραφήτω πανταχοῦ $\frac{ds'}{ds}$ ἀντὶ 1 καὶ ἀπαλειφθήτω ὁ ἴσος τῇ 1 παρονομαστὴς

$$\sqrt{\left(\frac{ds'}{ds}+r'\alpha\right)^2+p'^2\alpha^2}$$

Μετ' αὐτοὺς δὲ προστεθήτω «Ἀλλ' οἱ τύποι οὗτοι εἶναι ἰσοδύναμοι τοῖς (4), ἂν ἀντὶ $\frac{ds'}{ds}$ ἐν αὐτοῖς τεθῇ τὸ ἴσον του $\sqrt{(1-r\alpha\sigma\upsilon\nu\theta)^2+\alpha^2p^2}$».

Σελ. 576, Στ. 7· ὁ πρῶτος τῶν τύπων γραφήτω μετὰ τοῦ $\frac{ds'}{ds}$ ἐν τῇ θέσει τῆς μονάδος 1, ὁ δὲ δεύτερος γραφήτω οὕτω:

$$-\left(\frac{ds'}{ds}+r'a\right)a\,\frac{dp'}{ds}+p'a\left(a\frac{dr'}{ds}+\frac{d^2s'}{ds^2}\right)$$

καὶ ὁ (7) οὕτω:

$$\left(\frac{ds'}{ds}+r'a\right)\frac{dp'}{ds}+p'\left(a\,\frac{dr'}{ds}+\frac{d^2s'}{ds^2}\right)=-\frac{\varepsilon\varphi\theta}{a}\left[r'\frac{ds'}{ds}+a(r'^2-p'^2)\right].$$

Σελ. 578. Ἐν τοῖς τύποις (14) καὶ (15) γραφήτω $\frac{ds'}{ds}$ ἔνθα 1, ἐν δὲ τοῖς (14) γραφήτω ἀντὶ V ἡ μονάς· ἔτι δὲ ἡ διαφορικὴ ἐξίσωσις στ. 3 ἀπὸ τέλους γραφήτω ὡς ἑξῆς:

$$\varepsilon\varphi\theta\left[r'-a\frac{ds'}{ds}\cdot\frac{dp'}{ds}+ap'\frac{d^2s'}{ds^2}\right]=ap'^2.$$

(Πρβλ. καὶ τὴν γαλλικὴν ἐπεξεργασίαν ἐν Darboux, Bulletin des Sciences Mathématiques, 1900, τεῦχ. Φεβρουαρίου).

Ἐν Βερολίνῳ κατ' Ἀπρίλιον 1900. N. I. X.

ΕΚΘΕΣΙΣ

τῶν ὑπὸ τοῦ Δ. Συμβουλίου ἀπὸ τοῦ 1898-1900 πεπραγμένων.

Φίλοι Ἑταῖροι.

Κατὰ τὴν λήξασαν Ϛ´ διετῆ περίοδον (1898-1900) τοῦ βίου τῆς Ἑταιρείας ἡμῶν τὸ μὲν τῇ 8 Φεβρουαρίου 1898 ὑπὸ τῶν ἑταίρων ἐκλεχθὲν Διοικητικὸν Συμβούλιον, ἀποτελούμενον ἐκ τῶν κ. Κ. Σ. Κόντου προέδρου, Δ. Τσιβανοπούλου καὶ Ἰωάννου Χάτζιδάκι ἀντιπροέδρων, Μαργαρίτου Εὐαγγελίδου γραμματέως, Σπυρίδωνος Βάση, Γεωργίου Χατζιδάκι, Ῥήγα Νικολαΐδου, Π. Καββαδίου, Γεωργίου Α. Παππαβασιλείου, Ἰωάννου Ἀργυριάδου, Δ. Αἰγινήτου καὶ Π. Π. Οἰκονόμου συμβούλων, — συνῆλθε δεκάκις εἰς συνεδρίαν ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς Ἑταιρείας, ἡ δ' Ἑταιρεία πέντε καὶ δεκάκις πρὸς ἀκρόασιν ἀνακοινώσεων.

Τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τὰς φροντίδας ἐφείλκυσαν δύο πρὸ πάντων ζητήματα, ἡ ἐξασφάλισις πόρων ἐπαρκῶν πρὸς τὰς ἐπειγούσας τῆς Ἑταιρείας ἀνάγκας καὶ ἡ εὕρεσις στέγης σταθερᾶς.

Καὶ περὶ μὲν τοῦ πρώτου μετὰ χαρᾶς παραδίδωσι τὸ Δ. Σ. εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν ἑταίρων τὴν πρᾶξιν τῆς σεβαστῆς τοῦ Πανεπιστημίου Συγκλήτου, ἀναγραψάσης ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ Πανεπιστημίου κατὰ τὰ δύο ταῦτα ἔτη χορηγίαν ὑπὲρ τοῦ περιοδικοῦ τῆς Ἑταιρείας ἡμῶν ἀνὰ 900 δραχμάς. Τὸ δὲ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἀντὶ τῆς τέως ἐκ 2,500 δραχμῶν συνδρομῆς αὐτοῦ πρὸς τὴν ἡμετέραν Ἑταιρείαν τῷ μὲν 1898 ἐχορήγησε χιλιας μόνον δραχμάς, τῷ δὲ 1899 δισχιλίας δραχμάς.

Εἰς δὲ τὸ ζήτημα τῆς στέγης τὸν λόγον μεταφέροντες ὀφείλομεν νὰ ἐκφράσωμεν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν, ἥτις εὐμενέστατα ἐπὶ τριετίαν (ἀπὸ τῆς 3 Μαρτίου 1896-2 Φεβρουαρίου 1899) ἐφιλοξένει ἡμᾶς. Ἀπὸ δὲ τῆς 7 Μαρτίου 1899 συνεδριάζει ἡ Ἑταιρεία ἡμῶν ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ τῆς Σιναίας Ἀκαδημείας τῇ εὐμενείᾳ τῆς τε συγκλήτου καὶ τοῦ σεβαστοῦ Ὑπουργείου.

Κατὰ τὴν διετῆ ταύτην περίοδον ἐνέκρινε τὸ Δ. Σ. καὶ ἀνέγραψε νέους τακτικοὺς ἑταίρους τῆς Ἑταιρείας 31.

Βασιλᾶς Βιτάλης
Ξεν. Λαμπρίδης
Γουλιέλμος Μπὰρτ
Λουΐζος Ἠλιοῦ
Παρασκευᾶς Νικολόπουλος
Σταῦρος Σαλλούστιος
Ματθαῖος Γουλανδρῆς
Β. Νούσκαλης
Ν. Χρυσαφίνης
Χριστόφορος Δρακοντίδης
Δ. Π. Πασχάλης
Μιχαὴλ Στεφανίδης
Κυριάκος Κοσμᾶς
Ἰωάνν. Κούσουλας
Ἰωάνν. Κατσουρὸς
Δημ. Γεωργακάκης
Ἰωάννης Περδικάρης
Ἀχιλλεὺς Ξυλινάκης
Ἰωάνν. Παναγιωτόπουλος
Θεόδ. Χρυσανθακόπουλος
Ξενοφῶν Χρυσανθακόπουλος
Νικόλαος Σπυρόπουλος
Κωνσταντῖνος Σοῦλος
Νικόλ. Βασικῦρος
Δ. Γ. Μοστρᾶτος
Δ. Γουδῆς
Εὐστάθ. Κωνσταντινίδης
Πέτρος Παππάζογλους
Γ. Ἀκύλας
Παῦλος Βαλάκης
Χρῖστος Δαγκλῆς

Ἐν δὲ ταῖς πεντεκαίδεκα συνεδρίαις τῶν Ἑταίρων ἐγένοντο ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις μία ὑπὸ τοῦ κ. Ῥήγα Νικολαΐδου, μία ὑπὸ τοῦ κ. Π. Καββαδίου, μία ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Αἰγινήτου, δύο ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Κρέμου, δύο ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωάννου Ἀργυριάδου, δύο ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωάννου Σβορώνου, τρεῖς ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Α. Παπαβασιλείου, ὀκτὼ ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκι, δέκα ὑπὸ τοῦ κ. Σπυρίδωνος Βάση.

Τὸ περιοδικὸν τῆς Ἑταιρείας διετέλεσε καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τακτικῶς ἐκδιδόμενον. Ἐξεδόθησαν δὲ ὁ δέκατος καὶ ἑνδέκατος τόμος.

Ἀντηλλάσσετο δὲ πρὸς τὰ

Mittheilungen des Kaiserlich Deutschen Archaeologischen Instituts.
Heidelberger Jahrbücher
Rivista Politica e letteraria.
Eranos.
Nachrichten der Königl. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen-Philolog. Hist Klasse 1899 Heft. 3 καὶ τὴν
Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα.

Δῶρα δ' ἔλαβεν ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Ἑταιρείας

1) Le cinquantenaire de l'école française d'Athènes, cêlébré à Athènes les 16, 17, 18 Avril 1899

2) Τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν ὑπὸ Π. Καββαδίου.

Ἡ Ἑταιρεία ἡμῶν ἐκλήθη νὰ μετάσχῃ τοῦ ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὸ 1899 συγκροτηθέντος διεθνοῦς συνεδρίου τῶν Ἀνατολιστῶν, τῶν πεντηκονταετηρίδων ἑορτῶν τῆς ἐνταῦθα Ἀρχαιολογικῆς τῶν Γάλλων Σχολῆς καὶ τῶν τῇ 7 καὶ 8 προσεχοῦς Μαρτίου τελουμένων διακοσιετηρίδων ἑορτῶν τῆς ἐν Βερολίνῳ Ἀκαδημείας τῶν Ἐπιστημῶν.

Τοῦ μὲν ἐν Ῥώμῃ διεθνοῦς συνεδρίου τῶν Ἀνατολιστῶν δὲν ἐδυνήθη νὰ μετάσχῃ ἡ Ἑταιρεία διὰ λόγους οἰκονομικούς, τῆς δὲ πεντηκονταετηρίδος τῆς ἐνταῦθα Ἀρχαιολογικῆς τῶν Γάλλων Σχολῆς μετέσχε διὰ τοῦ ἀντιπροσώπου αὐτῆς κ. Δ. Τσιβανοπούλου, τῶν δὲ διακοσιετηρίδων ἑορτῶν τῆς ἐν Βερολίνῳ Ἀκαδημείας τῶν Ἐπιστημῶν θὰ μετάσχῃ δι' ἀντιπροσώπου. Τοιοῦτον δ' ἐξελέξατο τὸν ἐν Βερολίνῳ πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος ἐξοχώτατον Κλέωνα Ῥαγκαβῆν.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

Πρὸς τὴν Ἐπιστημονικὴν Ἑταιρείαν.

Λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλωμεν τὸ πόρισμα τῆς ἐξελέγξεως τῆς διαχειρίσεως τοῦ ταμίου τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας διὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1899. Αἱ πρόσοδοι ἀνῆλθον εἰς δρ. 5,294 30, αἱ δὲ δαπάναι εἰς δραχμὰς 3,675.90, ὥστε προέκυψε περίσσευμα ἐκ δρ. 1,718 40.

Ἀναλυτικῶς αἱ πρόσοδοι προῆλθον:

1) Ἐκ συμβολῶν τοῦ 1899 . .	Δρ.	1,625.50	
2) Ἐκ συμβολ. παρελθόντων ἐτῶν	»	585.—	
3) Ἐκ πωλήσεως περιοδικοῦ . .	»	660.—	
4) Ἐκ τόκων	»	523.80	
5) Ἐκ συνδρομῆς Κυβερνήσεως .	»	2,000.—	Δρ. 5,394.30

Αἱ δὲ δαπάναι ἐγένοντο:

1) Εἰς ἐκτύπωσιν περιοδικοῦ . .	Δρ.	2,762.50	
2) Εἰς διεκπεραίωσιν περιοδικοῦ .	»	300.—	
3) Εἰς μισθὸν ὑπαλλήλου . . .	»	435.—	
4) Εἰς δικαίωμα εἰσπράκτορος .	»	106.50	
5) Εἰς δαπάνας γραφείου . . .	»	15.70	
6) Εἰς ἔκτακτα	»	16.20	
7) Εἰς ὑπηρέτην Ἀκαδημείας . .	»	20.—	
8) Εἰς χαρτόσημον	»	20.—	Δρ. 3,675.90

Οὕτως εἰς τὸ ἐκ δραχ. 14,221.55 περίσσευμα τοῦ ἔτους 1898 προσετέθη καὶ τὸ τοῦ ἔτους 1899 περίσσευμα ἐκ δρ. 1,718.40, ἀπετελέσθη δὲ ἐν ὅλῳ κεφάλαιον ἐκ δρ. 15,939.95 ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1899 χρηματικὴν περιουσίαν τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας. Τὸ κεφάλαιον δὲ τοῦτο συνίσταται:

1) Ἐκ 10 λαχειοφ. Ἐθν. Τρ. τῆς Ἑλλάδος ἀξίας	Δρ	6,175.—
2) Ἐκ 40 ὁμολογ. ἡνοποιημένου δανείου. . .	»	4,270.—
3) Ἐκ διατεθειμένων εἰς ἔντοκα δάνεια 5 %. .	»	2,800.—
4) Ἐκ μετρητῶν	»	2.694.95
Ἐν ὅλῳ.	Δρ.	15,939.95

Εὐχάριστον εἶνε ὅτι καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1899 ἡ περιουσία τῆς Ἑταιρείας ηὐξήθη οὐσιωδῶς. Τὸ μάλιστα δ' εὐχάριστον εἶνε, ὅτι ἡ αὔξησις δὲν προῆλθεν ἐξ ἐκτάκτου τινὸς πόρου, ἀλλ' ἐκ τῶν τακτικῶν κυρίως πηγῶν· οὕτως ἐκ συμβολῶν ἑταίρων εἰσεπράχθησαν δραχμαὶ 675.50 πλείονες ἢ κατὰ τὸ ἔτος 1898· ἐκ πωλήσεως περιοδικοῦ εἰσεπράχθησαν ἐπίσης δραχ. 295 πλείονες· ἐκ τόκων εἰσεπράχθησαν ἐπίσης δρ. 174.50 πλείονες. Τοῦτο μαρτυρεῖ ὅτι ἡ ἡμετέρα Ἑταιρεία βαίνει ἀσφαλῶς εἰς πρόοδον ὑλικήν, ἀνάλογον τῇ ὁσημέραι αὐξανομένῃ ἠθικῇ αὐτῆς περιωπῇ.

Ἐπὶ τούτοις κρίνομεν δίκαιον νὰ ἐξάρωμεν εὐφήμως τὴν ἐργασίαν τοῦ τε Ταμίου καὶ τῶν λοιπῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου ὡς καὶ τῆς Ἐπιτροπείας τοῦ περιοδικοῦ, ἁπάντων μετ' αὐταπαρνήσεως καὶ ζήλου θερμοῦ ἐργαζομένων εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 5 Φεβρουαρίου 1900

Ἡ Ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπεία

Η. ΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Προεδρεῖον

Πρόεδρος Κ. ΚΟΝΤΟΣ

Ἀντιπρόεδροι ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Γραμματεὺς ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

Σύμβουλοι

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ
ΡΗΓΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΑΣΗΣ
Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
Δ. ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ
ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΠΑΝΤΑΖΗΣ

Ἐπιμεληταὶ τοῦ περιοδικοῦ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ
ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΑΣΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Εὐεργέται τῆς Ἑταιρείας

† ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ Ι. ΝΕΓΡΟΠΟΝΤΟΥ

Δωρηταὶ τῆς Ἑταιρείας

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Σ. ΚΟΝΤΟΣ
ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΣΤΕΡΓΙΟΓΛΙΔΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
† ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1900

ΕΠΙΤΙΜΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

EDUARD ZELLER
JOHANNES SCHMIDT
A. KIRCHHOFF
S. NABER
H. VAN HERVERDEN
TH. MOMMSEN
IWAN VON MÜLLER
B. DELBRÜCK
WILH. WUNDT
MAX HEINZE
FRANZ SUSEMIHL
HERMANN DIELS
ADOLF MICHAELIS
SALOMON REINACH
OTTO BENNDORF
C. M. FRANCKEN
J. J. HARTMANN
BERNHARD SCHMIDT
WILH. CHRIST
G KAIBEL
N. WECKLEIN
VAN LEEUWEN
J. VAHLEN
FR. BLASS
DOM. COMPARETTI
R. KEKULE V. STRADONITZ
A. CONZE
GEORG TREU
G. PERROT
U. KOEHLER
R. DARESTE
HENRI WEIL
E CAILLEMER
P. FOUCART
R. C. JEBB
W. G. RUTHERFORT
WILLIAM GOODWIN
BASIL D. GILDERLEEVE
C. JORDAN
ÉMILE PICARD
U. VON WILAMOWITZ-MOELLENDORFF

ΣΥΝΕΔΡΟΙ ΚΑΙ ΤΑΚΤΙΚΟΙ

ΑΘΑΝΑΣΑΚΗΣ Γ. Ν., Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ ΔΗΜ., Καθηγ. τῆς Ἀστρονομίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ διευθ. τοῦ Ἀστεροσκοπείου.
ΑΚΥΛΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ καθηγητής.
ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι., Καθηγητὴς ἐν Ἀγρινίῳ.
ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Καθ. τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς.
ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ Δ., Καθηγητὴς ἐν Κερκύρᾳ.
ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ, Καθηγητής.
ΒΑΣΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ, Καθ. τῆς Λατ. φιλολογ. ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.
ΒΑΣΙΚΥΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Σέρραις.
ΒΑΛΑΚΗΣ ΠΑΥΛΟΣ
ΒΙΤΑΛΗΣ ΒΑΣΙΛΑΣ, Διδάκτ. Μαθ.
ΒΟΓΙΑΤΖΙΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Σχολάρχης ἐν Λαυρίῳ.
ΒΟΡΤΣΕΛΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Γ., τμηματάρχης τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως.
ΒΟΥΛΓΑΡΙΣ ΓΕΩΡΓ., Καθηγητής.
ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ ΕΜΜ.
ΒΟΛΩΝΑΚΙΣ Μ., καθηγητής.
ΓΑΖΕΠΗΣ ΓΕΩΡΓ., ὀφθαλμίατρος.
ΓΕΝΕΡΑΛΗΣ ΕΜΜ., Καθηγητής.
ΓΕΩΡΓΑΚΑΚΗΣ Δ.
ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΕΥΣΤΡ., Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.
ΓΙΔΟΠΟΥΛΟΣ Σ., Καθ. ἐν Σπάρτῃ.
ΓΟΥΔΗΣ Δ.
ΓΟΥΛΑΝΔΡΗΣ ΜΑΤΘΑΙΟΣ, Σχολάρχης ἐν Γαυρείῳ.
ΓΡΑΤΣΙΑΤΟΣ Γ., Καθ.
ΔΑΓΚΛΗΣ ΧΡ., Σχολάρχης.
ΔΕΛΛΙΟΣ Ι, Διευθυντὴς Λυκείου.
ΔΡΑΚΟΝΤΙΔΗΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ.
ΔΟΜΒΟΪΤΗΣ ΣΕΡΑΦΕΙΜ.
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΓΕΩΡ , Καθηγητής.
ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚ., Σχολάρχης.
ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ, Καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΖΑΓΓΟΓΙΑΝΝΗΣ Δ. Κ., Καθηγητὴς τῆς γυμνασιακῆς παιδαγωγικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΖΟΛΙΝΔΑΚΙΣ ΠΑΥΛΟΣ Μ., Καθηγητὴς ἐν Κρήτῃ.
ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ Π. Α., Γενικὸς ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ ὑφηγητ. τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ ΚΟΣΜΑΣ Π , Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΚΑΤΣΟΥΡΟΣ Ι., Σχολάρχ. ἐν Νάξῳ.
ΚΑΤΩΠΟΔΗΣ ΘΕΟΦΙΛΟΣ.
ΚΑΦΕΖΕΖΗΣ Σ.
ΚΑΨΑΛΗΣ ΓΕΡΑΣ., Σχολάρχης.
ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ Ι.
ΚΕΦΑΛΑΣ ΜΙΧΑΗΛ, Διευθυντὴς τῆς ἐν Σταυροδρομίῳ Ζωγραφείου σχολῆς.
ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ἀρχιμ., διευθυντὴς τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς.
ΚΟΙΚΙΛΙΔΗΣ ΚΛΕΟΠΑΣ, Καθ. τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ θεολογικῆς Σχολῆς.
ΚΟΚΑΛΗΣ Σ., Καθηγητής.
ΚΟΝΤΑΙΑΣ Π., Σχολάρχης.
ΚΟΝΤΑΡΑΚΙΣ Ι., Καθηγητὴς ἐν Ἡρακλείῳ.

ΚΟΝΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Σ., Καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΚΟΣΜΑΣ Κ., Σχολάρχης ἐν Πειραιεῖ.
ΚΟΥΖΟΣ Γ., Διευθυντὴς τῶν ἐν Κοντοσκαλίῳ Ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων.
ΚΟΥΣΗΣ ΕΛΕΥΘ. ΤΡΙΑΝΤ., Γυμνασιάρχης ἐν Ἄρτῃ.
ΚΟΥΣΟΥΛΑΣ Ι., Σχολ. ἐν Ἀθήναις.
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ ΕΥΣΤ. Καθηγητής.
ΛΑΒΔΑΣ ΚΩΝΣΤ., Σχολάρχης.
ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ ΞΕΝ., Καθηγητής.
ΛΑΜΨΑΣ ΔΗΜΗΤΡ., Σχολάρχης.
ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων
ΛΙΒΑΔΑΣ Μ., Ὑφηγ. τῆς πολιτικῆς δικονομίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.
ΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛ., Γραμ. τοῦ ὑπουργ. τῶν ἐσωτερικῶν, ὑφηγ. τοῦ Ρ. δικαίου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡ. Α., Διευθυντὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορ. Σχολῆς.
ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ ΗΛ., Καθηγητής.
ΛΥΡΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Πταισματοδίκης Ἐν Ἀθήναις.
ΛΩΡΕΝΤΖΑΤΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Καθηγητὴς ἐν Κεφαλληνίᾳ.
ΜΑΖΑΡΙΣ Γ.
ΜΑΝΔΑΛΟΣ Π.
ΜΑΤΣΑΣ Ι., Καθηγητὴς Χαλκίδος.
ΜΑΡΑΣ Χ., Γυμνασιάρχης.
ΜΕΝΑΡΔΟΣ ΣΙΜΟΣ, Δικηγόρος.
ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Θ., πρῴην Ἐπιθεωρητὴς τῶν δημ. Σχολείων Ἀττικῆς.
ΜΙΧΕΛΗΣ Γ., Δικηγόρος ἐν Χαλκίδι.
ΜΟΜΦΕΡΡΑΤΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, Δικηγόρος ἐν Ἀθήναις.
ΜΟΣΤΡΑΤΟΣ Δ., Διευθυντὴς τῆς Ἀβετείου Σχολῆς ἐν Καΐρῳ.
ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ., Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΜΠΑΞΕΒΑΝΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Σ., Καθηγητὴς ἐν Σύρῳ.
ΜΠΑΡΤ ΓΟΥΛ., ἐν Ἀθήναις.
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΡΗΓΑΣ, Καθ. τῆς ἀνατομ. ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.
ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Π. Σχολάρχης.
ΝΟΥΣΚΑΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Σχολάρχης Ἀταλάντης.
ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ Δ.
ΞΥΛΙΝΑΚΗΣ ΑΧΙΛΛΕΥΣ, Καθηγητὴς ἐν Χανίοις.
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς.
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΛΕΟΝΤΙΟΣ, Διδάκτωρ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.
ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, Καθηγητὴς τοῦ ἐν Σέρραις γυμνασίου.
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Π., πρῴην διευθυν. τοῦ διδασκαλείου Ἀθηνῶν.
ΠΑΪΖΗΣ Π., Γυμνασιάρχης ἐν Λευκάδι.
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝ., καθηγητής.
ΠΑΝΤΑΖΗΣ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ Ι., πρῴην γυμνασιάρχης, νῦν δὲ Ὑφηγ. τῆς Ἑλλ. φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.
ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ Κ., Ἐπιθεωρητὴς τῶν Σχολείων ἐν Κρήτῃ.
ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Ἀθήναις.
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΣ, πρῴην γυμνασιάρχης Μυτιλήνης.
ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ Ν.
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥΣ Π., Καθηγητής.
ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΑΘ., Σχολάρχης.
ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ Π., Πρόεδρος τοῦ μετοχικοῦ ταμείου.
ΠΑΠΑΠΑΥΛΟΥ ΛΕΩΝΙΔΑΣ, Καθηγητὴς ἐν Σέρραις.
ΠΑΣΧΑΛΗΣ ΔΗΜ., ἐν Ἄνδρῳ.
ΠΑΣΧΑΛΗΣ ΕΥΣΤ., Σχολάρχης ἐν Τεργέστῃ.
ΠΕΡΔΙΚΑΡΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Τμηματάρχης τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἐν Κρήτῃ.

ΠΙΖΑΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Καθηγητής ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.
ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ Γ. Μ., Σχολάρχης.
ΡΑΛΛΗΣ ΜΑΛΛΙΑΚΑΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΡΕΝΤΙΦΗΣ Ι., Σχολάρχης.
ΡΩΜΑΙΟΣ Κ., Σχολάρχης.
ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΣ Κ., Σχολάρχης ἐν Ἄστρει.
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ, Διευθυντὴς τοῦ ἐν Λαρίσῃ Διδασκαλείου.
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Καθ. τοῦ ἐν Βώλῳ Γυμνασίου.
ΣΑΛΛΟΥΣΤΙΟΣ Γ., Καθηγητής.
ΣΒΟΡΩΝΟΣ Ι., Διευθυντὴς τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου ἐν Ἀθήναις.
ΣΕΡΤΣΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Καθηγητὴς τοῦ Παγκυπρίου.
ΣΙΔΕΡΗΣ Π., Καθ. ἐν Σάμῳ.
ΣΚΙΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ, Ὑφηγητὴς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΣΚΟΥΦΟΣ Θ., Διδάκτωρ τῆς Φυσικῆς.
ΣΟΥΛΟΣ Σ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Σχολάρχης.
ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛ., Σχολάρχης ἐν Αἰγίῳ.
ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ Ι.
ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων.
ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ ΜΙΧ., Καθηγητὴς ἐν Μυτιλήνῃ.
ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων.
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΣ.
ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου.
ΤΣΙΡΙΓΩΤΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ Γ., Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΦΙΛΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Διδάκτωρ τῆς φιλολογίας.
ΦΟΥΝΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ, Διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Λυκείου.
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Π., Δικηγ. ἐν Σμύρνῃ.
ΧΑΪΝΑΣ Α., Δικηγόρος ἐν Χαλκίδι.
ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, πρώην Γυμνασιάρχης ἐν Ἀθήναις.
ΧΑΡΑΣΟΒΙΤΣ Γ.
ΧΑΡΔΑΒΕΛΛΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Καθηγητής.
ΧΑΤΖΗΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Καθηγητής.
ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν., Καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΧΟΥΡΜΟΥΖΗΣ ΚΛΕΑΝΘΗΣ, Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, Καθηγητής.
ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΞΕΝ., Καθηγητὴς ἐν Αἰγίῳ.
ΧΡΥΣΑΦΙΝΗΣ Ν.
ΧΡΙΣΤΙΔΗΣ Ι., Σχολάρχης ἐν Φεραῖς.
ΨΑΛΤΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Ἐπιθεωρητὴς ἐν Ἀμφίσσῃ.

Α' ΠΙΝΑΞ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΦΡΑΣΕΩΝ

Β' ΠΙΝΑΞ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΗΤΩΝ

α' Ἑλλήνων

β' Ρωμαίων

Γ' ΠΙΝΑΞ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1901

ΣΥΜΒΟΛΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΑΤΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

Η ΔΙΟΡΘΩΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ

ΕΙΣ

ΤΟ ΡΗΤΟΡΙΚΟΝ ΚΑΝΤΑΒΡΙΓΙΑΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΥΠΟ Ε. Ο. HOUTSMA
ΕΝ ΛΟΥΓΔΟΥΝΩΙ ΤΩΝ ΒΑΤΑΒΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΤΩΙ 1870

(Τὰ ἡγούμενα ὅρα ἐν τόμῳ ΙΑ΄ σελ. 1-116)

§ 17.

Ἔνδειξις φάσεως διαφέρει, ὅτι τῇ μὲν ἐνδείξει οὐ δύναται ἀντιλέγεσθαι, οἷον ἐνέδειξεν Ἀριστογείτονα Δημοσθένης ὅτι λέγει ὀφείλων τῷ δημοσίῳ, φάσκων οὐκ ὀφείλειν· **φάσις** δέ ἐστιν ὅταν τις φαίνῃ τῶν δημοσίων ἔχοντά τινα μὴ πριάμενον· λέγεται δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ὀρφανικῶν οἴκων· ὁπότε γὰρ μὴ ἐμίσθουν οἱ ἐπίτροποι τὸν οἶκον τῶν ἐπιτροπευομένων, ἔφαινεν αὐτὸν ὁ βουλόμενος πρὸς τὸν ἄρχοντα, ἵν' ἐκμισθωθῇ· ἔφαινε δὲ καὶ εἰ ἐλάττονος ἢ κατὰ τὴν ἀξίαν ἐμεμίσθωτο.

Οὕτως ὁ Houtsma· τὰ δ' ἐν τῷ χ΄/φῳ, ὡς παρὰ τῶν σημειώσεων καὶ ὑποσημειώσεων τοῦ ἰδίου διδασκόμεθα, ὧδ' ἔχουσιν:

Ἔνδειξις φάσεως διαφέρει· ὅτι τὴν μὲν ἔνδειξιν οὐ δύναται ἀντιλέγεσθαι· οἷον, ἀνέδειξεν Ἀριστογείτονα Δημοσθένης, ὅτι λέγει ὁ φάσκων οὐκ ὀφείλει· φάσις δέ ἐστιν κτλ. ἔφαινε δὲ καὶ εἰ ἐλάττονος ἢ κατὰ τὴν τάξιν ἐμεμίσθωτο.

Τῷ Δοβραίῳ δὲ ὁ Houtsma ἀκολουθῶν, παρεμβάλλει μὲν ἐν τῷ κειμένῳ μετὰ τὸ λέγει τὰς λλ: ὀφείλων τῷ δημοσίῳ (Δημ. κ. Ἀριστογ. Α΄ § 4), τὰ δὲ: ὁ φάσκων οὐκ ὀφείλει τρέπει εἰς:

φάσκων οὐκ ὀφείλειν. Τέλος δὲ ἐν μέρει μόνον ἐπιδοκιμάζων τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Δοβραίου προταθεῖσαν προσθήκην τῆς πρὸς προθέσεως πρὸ τῶν: τὴν μὲν ἔνδειξιν, ἀπαλειφομένου τοῦ μὲν, ἀντ' αὐτῶν γράφει: τῇ μὲν ἐνδείξει, δοξάζων ὅτι τοῦτο propius accedit ad textum. Ἀλλ' εἶνε φανερὸν ὅτι ὁ διαπρεπὴς ἐκεῖνος φιλόλογος, ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ διορθώσει, ἵν' ἀπαλείψῃ τὸν μὲν, ἰδίως εἰς τὴν ἔλλειψιν τοῦ δὲ μὴ ἀκολουθοῦντος ἀπέβλεψε· δὲν εἶνε δ' ἄλλως ἀπίθανον καὶ νὰ ἤκασεν ὅτι προῆλθεν ἐκ διττογραφίας, ἣν γνώμην καὶ ἡμεῖς ἔχομεν: τὴΝ [[ΜΕΝ]] ΕΝδειξιν.

Καθ' ὅσον δ' ὅμως εἰς τὰ λοιπὰ ἀφορᾷ, τὴν φράσιν τοῦ ἡμετέρου γραμματικοῦ: ὅτι τὴν ἔνδειξιν οὐ δύναται ἀντιλέγεσθαι ἡμεῖς εὑρίσκομεν ὀρθῶς (1) καὶ σαφῶς ἔχουσαν, τοῦ νοῦ ὄντος ὅτι ἡ ἔνδειξις κατὰ τοῦτο σὺν ἄλλοις διαφέρει τῆς φάσεως, ὅτι τὴν ἔνδειξιν οὐχ οἷόν τέ ἐστιν ἀποκρούσασθαι δι' ἀντιλογίας, δι' ἀρνήσεως τουτέστι τῶν τυπικῶν στοιχείων αὐτῆς, θεωρουμένων ὡς ὡμολογημένων ἢ ἀποδεδειγμένων. Ταῦτα δὲ προδήλως εἰσὶ σύμφωνα πρὸς τὰ παρὰ Πολυδεύκει ἐν Η. 47-49 φερόμενα: «κοινῶς δὲ φάσεις ἐκαλοῦντο πᾶσαι αἱ μηνύσεις τῶν λανθανόντων ἀδικημάτων . . . . Ἔνδειξις δὲ ἦν πρὸς τὸν ἄρχοντα ὁμολογουμένου ἀδικήματος μήνυσις, οὐ κρίσεως ἀλλὰ τιμωρίας δεομένου».

Περαιτέρω ἔτι χωρῶν ὁ ἐρανιστὴς πειρᾶται καὶ ν' ἀποδείξῃ ἣν διδάσκει διαφοράν· ὅθεν ἐπάγεται, κατὰ τὴν τοῦ Houtsma καὶ τοῦ Δοβραίου διόρθωσιν: «οἷον ἐνέδειξεν Ἀριστογείτονα Δημοσθένης ὅτι λέγει [ὀφείλων τῷ δημοσίῳ], φάσκων οὐκ ὀφείλειν». Ἀλλὰ τὴν διόρθωσιν ταύτην, ἡμεῖς τοὐλάχιστον, ἀδυνατοῦμεν νὰ ἐγκρίνωμεν· διότι, ἐὰν μὲν ὡς ὑποκείμενον τῆς προτάσεως: φάσκων οὐκ ὀφείλειν τὸν Δημοσθένην νοήσωμεν, ἡ ἔννοια ἔσται παντελῶς διάστροφος, ὅτι δῆλα δὴ αὐτὸς ὁ ἐνδεικνὺς τὸν Ἀριστογείτονα ὅτι λέγει ὀφείλων τῷ δημοσίῳ, αὐτὸς οὗτος φαίνεται φάσκων ὅτι ὁ ἐνδειχθεὶς οὐκ ὀφείλει, ψευδῶς ἄρα ἐνεδείχθη, ὅπερ ἄτοπον· ἐὰν δὲ πάλιν τὴν αὐτὴν πρότασιν ἐκλάβωμεν ὡς αἰτιολογικὴν εἰς τό: λέγει (: ὁ Ἀριστογείτων λέγει, διότι ὡς φάσκει, οὐκ ὀφείλει) ἡ κατασκευαζομένη ἔννοια οὐδὲν ἧττον ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς ἔσται πλημ-

(1) Πρβλ. Ξενοφ. Ἑλλην. Ϛ', 5. 37: «Ἀλλὰ ταῦτα μέν, ὦ ἄ. Ἀ., ἴσως ἀντιλέγεται».

μελής, διότι ὁ τὸν Ἀριστογείτονα ἐνδεικνὺς Δημοσθένης παρασταθήσεται ὡς ἐν αὐτῇ τῇ ἐνδείξει αἰτιολογήσας διατί ὁ ἐνδειχθεὶς ἠξίου ὅτι ἐξῆν αὐτῷ λέγειν, ὅπερ βεβαίως τὰ μάλιστα ἀπίθανον.

Διὰ ταῦτα, συμφωνότερον δ' ἴσως καὶ τῇ γραφῇ τοῦ κώδικος, ὧδέ πως νομίζομεν ὀρθότερον ν' ἀναγνωσθῇ ἡ περὶ ἧς ἡμῖν ὁ λόγος ἡμαρτημένη ῥῆσις: ὁ [δὲ] φάσκ[ει] ὡ[ς] οὐκ ὀφείλει. Οὕτω δὲ προκύπτει ἡ ἑξῆς ἔννοια, συμφωνοτάτη ἄλλως τοῖς κατ' Ἀριστογείτονος λόγοις, ὅτι οὗτος ὁμολογεῖ μὲν ἢ δὲν ἀρνεῖται ὅτι καὶ λέγει καὶ ἐγγέγραπται ὡς ὀφειλέτης τοῦ δημοσίου (1) (ἐπειδὴ ταῦτα, οὐ δύναται ἀντιλέγεσθαι), ἀλλὰ φάσκει ὡς οὐκ ὀφείλει. Τῷ ὄντι δέ, ὡς ἐκ τῶν διειλημμένων λόγων διδασκόμεθα, ὁ Ἀριστογείτων διὰ μὲν τὰ δύο χρέα φαίνεται ἰσχυρισάμενος ὅτι δὲν ὀφείλει, «ἐπειδὴ χρήστην ἀντέδωκε τῇ πόλει» (2), διὰ δὲ τὸ τρίτον ὅτι ἐγράψατο ἤδη βουλεύσεως τὸν Ἀρίστωνα, ὡς ἀδίκως αὐτὸν ἐγγεγραφότα, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὅτι οὐδὲ τοῦτο ὤφειλεν (3).

Ὅτι δ' ὁ ἡμέτερος γραμματικὸς ἐδυνήθη νὰ χρήσηται, ὡς ἠκάσαμεν, τῷ ἐνεστῶτι τῆς ὁριστ. ἐγκλ. τοῦ ῥ. φάσκω οὐδενί, νομίζομεν, φανήσεται παράδοξον, ἂν μάλιστα, παρὰ τὰ ὑπό τινων διδασκόμενα, ἀναμνησθῇ ὅτι καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἀττ. πεζολόγοις ἀπαν-

(1) Διότι, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἠκάσαμεν (τόμ. ΙΑ' σ. 16 ἐπ.), ἐπὶ ἐνδείξεως ὀφειλέτου τοῦ δημοσίου πολιτεύεσθαι ἐγχειροῦντος, ἵνα νομίμως χωρήσῃ αὕτη, ἀναγκαῖον ἦν τάδε τὰ δύο στοιχεῖα νὰ συντρέχωσι· 1) ἐγγραφὴ τοῦ καθ' οὗ ἡ ἔνδειξις ὡς ὀφειλέτου καὶ 2) πρᾶξίς τις αὐτοῦ ἀφ' ὧν οἱ ὀφειλέται ἐκ τῶν νόμων εἴργοντο.

(2) Ἐπ. Ὑπόθεσ. τοῦ κ. Ἀριστογείτ. λόγου (766 ἐπ.), ἔτι δὲ §§ 70-71. Πράγματι δέ, ὡς ὁ συγγραφεὺς τῆς Ὑποθέσεως λέγει, περὶ τῶν ἐνστάσεων τούτων πάνυ βραχὺς ὁ λόγος τῷ Δημοσθένει γέγονε, τοῦ Λυκούργου εἰδικώτερον πραγματευσαμένου τὸ νομικὸν ζήτημα, κατὰ πόσον ἡ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ὀφειλέτου ἀπογραφὴ χωρίου ἰδίου εἰς τὸ δημόσιον καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Εὐνόμου, ὠνησαμένου τὸ χωρίον, ἀναληφθεῖσα ὑποχρέωσις ἵν' ἐν δέκα ἔτεσιν ἐκτίσῃ τὸ σύμπαν, ἀπετέλει, ἵνα κατὰ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον εἴπωμεν, ἀνανέωσιν (novationem) καὶ εἰδικώτερον ἀντίδοσιν (delegationem), ὅτ' ἀπαλλασσομένου ἐντελῶς τοῦ πρώτου ὀφειλέτου καὶ ἀντικαθισταμένου ὑπὸ τοῦ νέου, ἡ παλαιὰ ἐνοχὴ ἐντελῶς ἐξηλείφετο, ἢ ἀντιφώνησιν ἀλλοτρίου χρέους (constitutum debiti alieni) ὅτε ἀμφότεροι, ὅ τε παλαιὸς ὀφειλέτης καὶ ὁ ἀντιφωνήσας, ἀπέμενον ἐξ ἴσου ὑπόχρεοι εἰς τὴν τοῦ χρέους ἀπότισιν. Διὸ ὁ συγγραφεὺς τῆς Ὑποθέσ. λέγει: «ζήτημα συνίσταται πότερον ὁ πριάμενος τὸ χωρίον ὀφείλει μόνον ἢ καὶ ὁ πρῶτος ὀφλών, ἄχρι ἂν ἐκτισθῇ τὸ χρέος». Ὡς εἰκὸς ὁ Λυκοῦργος ὑπεστήριζε τὸ δεύτερον».

(3) Κ. Ἀριστογείτ. § 71 ἐπ. Προέτεινε δῆλα δὴ τὴν ἐκ τῆς ἐκκρεμοδικίας ἀναβλητικὴν ἔνστασιν.

τῶσί τινα, εἰ καὶ σπάνια, παραδείγματα τῆς τοιαύτης χρήσεως (1),

Ἀντὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Δοβραίου παρεντιθεμένων λλ: ὀφείλων τῷ δημοσίῳ δυνάμεθα βέλτιον ἴσως νὰ εἰκάσωμεν: λέγει [οὐκ ἐξὸν αὐτῷ], ὅπερ γενικώτερον ὄν, περιλαμβάνει μὲν ὅτι ὁ Ἀριστογείτων καὶ ὤφειλε καὶ ἐγγεγραμμένος ἦν ἐν τῇ σανίδι τῇ παρὰ τῇ θεῷ κειμένῃ, κεῖται δ' ἄλλως καὶ ἐν τῇ Ὑποθέσει τοῦ κατ' Ἀριστογείτονος λόγου, ὃν πιθανώτατα εἶχεν ὑπ' ὄψει ὁ συντάκτης τῆς προκειμένης γλώσσης: «διόπερ αὐτὸν (τὸν Ἀριστογ.) οἱ περὶ Λυκοῦργον ἐνέδειξαν ὡς οὐκ ἐξὸν λέγοντα. οὐκ ἐξαληλιμμένου τοίνυν ἐξ ἀκροπόλεως Ἀριστογ., ἀλλ' ἔτι τοῦ ὀφλήματος ἐγγεγραμμένου, κτλ.» (2).

Παρ' Ἁρποκρατίωνι ἑρμηνεύεται ἡ λ. ἔνδειξις· ὥστε διὰ τοῦτον τὸν λόγον ὁ ἡμέτερος γραμματικός, συμπληρῶν οἴκοθεν ἢ ἄλλοθεν ὃ κατεῖχεν ἀντίγραφον τοῦ λεξικογράφου τούτου, προσέθετο ἁπλῶς κατὰ τί αὕτη τῆς φάσεως διέφερε, τοῦ Ἁρποκρατίωνος οὐδὲν περὶ τῆς διαφορᾶς ταύτης διαλαβόντος. Ὡς δὲ ἤδη παρετηρήσαμεν (3) καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ Κανταβριγ. λεξικοῦ αἱ προστιθέμεναι γλῶσσαι ὁρῶσιν εἰς τὴν δεῖξιν τῶν μεταξὺ νομικῶν ὅρων τοῦ ἀττ. δικαίου διαφορῶν. Ἐπειδὴ δὲ περὶ ἐνδείξεως ἡμῖν ὁ λόγος, ἀναβάλλοντες ἐς ἄλλοτε ἵν' εἰδικώτερον περὶ αὐτῆς διαλάβωμεν, καλὸν νομίζομεν νῦν ν' ἀναμνήσωμεν ὅτι νέαν περίπτωσιν σαφοῦς ἐφαρμογῆς αὐτῆς διδάσκει ἡμᾶς ὁ Ὑπερείδης ἐν τῷ κατ' Ἀθηνογένους λόγῳ (4) λέγων: «ἐν δὲ τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς Φίλιππον μικρὸν πρὸ τῆς μάχης ἀπέλιπε τὴν πόλιν, καὶ μεθ' ὑμῶν μὲν οὐ συνεστρατεύσατο εἰς Χαιρώνειαν, ἐξῴκησε δὲ εἰς Τροιζῆνα, παρὰ τὸν νόμον ὃς κελεύει ἔνδειξιν εἶναι καὶ ἀπαγωγὴν (5) τοῦ ἐξοικήσαντος ἐν τῷ πολέμῳ, ἐὰν πάλιν ἔλθῃ».

(1) Ὅρ. Will. Weitch τὸ κάλλιστον σύγγραμμα Greek Verbs, νέα ἔκδ. (1887) ἐν λ. φάσκω ἔνθα μετὰ τὰ παρατεθειμένα διάφορα παραδείγματα προστίθεται: «ταῦτα δ' ἀποδεικνύασιν ὅτι ὁ Ἐλμσλήϊος ἐσφάλλετο διδάσκων ὅτι presens non est in usu».

(2) Πρβλ. ἔτι κ. Ἀριστογ. Α' § 4: «ἥκετε μᾶλλον ἡμῶν τῶν κατηγόρων εἰδότες καὶ ὀφείλοντα τῷ δημοσίῳ τοῦτον καὶ ἐγγεγραμμένον ἐν ἀκροπόλει, οὐκ ἐξὸν αὐτῷ λέγειν»· § 38: «δύ' ἔτη βιάζεται λέγειν οὗτος οὐκ ἐξὸν αὐτῷ, ἀλλὰ λέγει γ' ὅμως», καὶ ἀλλαχοῦ.

(3) Ὅρ. ἀνωτέρω τόμ. ΙΑ' σ. 85 ἐν τέλει.

(4) Ἔκδ. Blass (γ') § 29 σ. 74. Εἰκάζει δ' ὁ σοφὸς ἐκδότης ὅτι ὁ Ὑπερείδης τὸν λόγον τοῦτον εἶπε μικρὸν μετὰ τὸ 330 π. Χ. (αὐτόθι σ. LV).

(5) Ὁ Πολυδεύκης ἐν Η. 49 περὶ τῆς μεταξὺ ἐνδείξεως καὶ ἀπαγωγῆς διαφορᾶς πραγματευόμενος, διδάσκει ὅτι ἡ μὲν ἔνδειξις «γίνεται περὶ τῶν οὐ παρόντων,

Ὥσπερ δὲ ὁ Ὑπερείδης, οὕτω καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ Κεφ. 29. 4, τὰ περὶ καταστάσεως τῆς πολιτείας ἐπὶ τῶν Τετρακοσίων ἱστορῶν, ἡνωμένως τήν τε ἔνδειξιν καὶ τὴν ἀπαγωγὴν ἀναφέρει: «ἔπειτα τὰς τῶν παρανόμων γραφὰς καὶ τὰς εἰσαγγελίας καὶ τὰς προσκλήσεις ἀνεῖλον, ὅπως ἂν οἱ ἐθέλοντες Ἀθηναίων συμβουλεύωσι περὶ τῶν προκειμένων· ἐὰν δέ τις τούτων χάριν ἢ ζημιοῖ ἢ προσκαλῆται ἢ εἰσάγῃ εἰς δικαστήριον, ἔνδειξιν αὐτοῦ εἶναι καὶ ἀπαγωγὴν πρὸς τοὺς στρατηγούς, τοὺς δὲ στρατηγοὺς παραδοῦναι τοῖς ἕνδεκα θανάτῳ ζημιῶσαι». (1)

Τὰ δὲ περὶ φάσεως προσέγραψεν ὁ ἡμέτερος ἐρανιστὴς ἐν τῷ μετωπίῳ τοῦ κώδικος τούτου (: Q. Dd. 4. 63) τοῦ Ἁρποκρατίωνος, πόθεν παραλαβών; Διότι εἶνε βέβαιον ὅτι οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ κώδικος τούτου, ἀλλὰ καὶ ἔκ τινων ἄλλων ἐκ τῶν κωδίκων τοῦ Ἁρποκρατίωνος λείπει πάντως ἡ λ. φάσις (2). Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀδυνατοῦμεν ν' ἀπαντήσωμεν, διότι τὰ περὶ φάσεως αὐταῖς μὲν λέξεσι φέρονται ἔν τισιν, ὡς εἴρηται, τῶν ἀντιγράφων τοῦ λεξικογράφου τούτου, σχεδὸν δ' ὁμοιότατα κεῖνται καὶ παρὰ Σουίδᾳ καὶ Φωτίῳ καὶ ἐν τῷ Μεγ. Ἐτυμολογικῷ, παρειλημμένα βεβαίως ἐκ τοῦ Ἁρποκρατίωνος· ὅπως δή ποτε ὅμως κλίνομεν μᾶλλον νὰ παραδεξώμεθα,

ἡ δὲ ἀπαγωγή, ὅταν τις ὃν ἔστιν ἐνδείξασθαι μὴ παρόντα, τοῦτον παρόντα ἐπ' αὐτοφώρῳ λαβὼν ἀπαγάγῃ». Φρονοῦμεν ὅτι ἡ ἑρμηνεία αὕτη ἥρμοζε καὶ ἐφηρμόζετο μόνον εἰς ἃς περιπτώσεις ὁ νόμος εἴτε ἡνωμένως εἴτε διαζευκτικῶς ἀπήγγελλε τὴν ἔνδειξιν καὶ τὴν ἀπαγωγὴν κατὰ τοῦ ἀδικήσαντος, ὅτε, κατὰ τὰς περιστάσεις, ἠκολουθεῖτο ἡ ἑτέρα τῶν ὁδῶν τούτων, δὲν δυνάμεθα δὲ νὰ παραδεξώμεθα, ὅτι ἐπὶ πάσης ἁπλῶς περιπτώσεως ἐνδείξεως ἐδύνατο νὰ γένηται χρῆσις καὶ τῆς ἀπαγωγῆς, ἄνευ εἰδικῆς διατάξεως τοῦ νόμου.

(1) Κατὰ τὴν λίαν προσφυᾶ παρατήρησιν τοῦ Σάνδυος (ἔνθ' ἀνωτέρω σελ. 119 ἐν σημ.) αἱ περιπτώσεις αὗται ἐκτάκτως ὑπήχθησαν εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῶν στρατηγῶν, ἁρμοδίων συνήθως ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς πράγμασι, διὰ τὸ κρίσιμον τῶν περιστάσεων, ὡς καὶ νῦν παρὰ τοῖς νεωτέροις ἔθνεσιν ἐν παρομοίαις ἀνάγκαις συμβαίνει, κηρυσσομένου τοῦ λεγομένου στρατιωτικοῦ νόμου. Ἄλλως, κατὰ τὸ κοινὸν δίκαιον, αἱ ἐνδείξεις ἀπηυθύνοντο εἰς τοὺς Θεσμοθέτας καὶ τοὺς Ἕνδεκα, οἵτινες εἰσῆγον αὐτὰς εἰς τὸ δικαστήριον (Ἀριστοτ. ἐν Ἀθην. Πολ. Κεφ. 52.1.— Δημοσθ. κ. Τιμοκράτ. § 24, 146.— Ἀνεκδ. Βεκκ. 250.11.— Ἐτυμ. Μ. 338, 39.— Σχολ. Ἀριστοφ. Σφῆκ. 1108).

(2) Ὁ Δινδόρφιος ἐν ἐκδ. Ἁρποκρ. τόμ. Α', σ. 299 τάδ' εἰς τὰ τῆς λ. φάσις ὑποσημειοῦται: «Haec om. A. P. Q (: ὁ ἡμέτερος κῶδιξ) Ald., habent B. C. F. G. et Epitome, et Epitome quidem hoc loco, ceteri libri infra post gl. Φιμοί».

ὅτι ταῦτα ἤντλησεν ἔκ τινος τῶν τελευταίων τούτων ἢ ἄλλου ἀγνώστου τινός, πλουτίζων ὃ πρὸς ἰδίαν χρῆσιν ἐκέκτητο ἀντίγραφον.

Ἀλλ' εἶνε πλείστης περιεργίας ἄξιον, οὐκ ἀνάξιον δὲ καὶ τῆς προσοχῆς τῶν ἑρμηνευτῶν τοῦ ἀττ. δικαίου, βουλομένων νὰ διευκρινήσωσι πότε ὡρισμένως ἐχώρει ἡ φάσις μισθώσεως οἴκου ὀρφανικοῦ, ὅτι ἐν τῇ τελευταίᾳ προτάσει τῆς κατὰ τὸ Κανταβριγ. λεξικὸν γλώσσης ταύτης, κεῖται, κατὰ τὸν κώδικα: ἔφαινε δὲ καὶ εἰ ἐλάττονος ἢ κατὰ τὴν τάξιν ἐμεμίσθωτο, ἐν ᾧ ἐν οἷς ἅπασι χ/φοις τοῦ Ἁρποκρατίωνος ἡ γλῶσσα αὕτη ἀναγιγνώσκεται, ὡσαύτως δὲ ἐν τῇ Ἐπιτομῇ τοῦ αὐτοῦ λεξικογράφου, καὶ παρὰ Φωτίῳ καὶ ἐν τῷ Μεγ. Ἐτυμολογικῷ, ἀντὶ τοῦ: κατὰ τὴν τάξιν κεῖται: κατὰ τὴν ἄδειαν (1), παρὰ μόνῳ δὲ τῷ Σουίδᾳ ἀπαντᾷ ἡ γραφή: κατὰ τὴν ἀξίαν, ἥτις καὶ φαίνεται ἐκνικήσασα, καταχωρισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Houtsma καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ λεξικῷ πρὸς διόρθωσιν τοῦ ἐν αὐτῷ: τάξιν.

Σημειωτέον δ' ὅμως ὅτι παρὰ Φωτίῳ ἐν λ. φάσις (2) φέρονται καὶ τάδε: «ἔτι δὲ καὶ οἱ τοὺς ἐπιτρόπους τῶν ὀρφανῶν αἰτιώμενοι παρὰ τοῖς ἄρχουσιν ὡς οὐ δεόντως μεμισθωκότας τὸν [τῶν] ὀρφαν[ῶ]ν (3) οἶκον προφαίνειν λέγονται».

Αὗται δ' εἰσί, πλὴν τινων ἄλλων (4) ἔτι ἀτελεστέρων, αἱ μόναι (5)

(1) Ὡς μαρτυρεῖ ὁ Δινδόρφιος (ἔνθ. ἀνωτ. σ. 299), ὅστις ὅμως ἐξεδέξατο τὴν κατὰ Σουίδαν γραφήν: κατὰ τὴν ἀξίαν.

(2) Ἔκδ. Ναβήρου σ. 257.

(3) Ἐνταῦθ' ὁ Νάβηρος (αὐτ. ἐν ὑποσημ.) ἀντὶ τῶν ἐν τῷ κώδ: τὸν ὀρφανὸν οἶκον ᾔκασεν ἐκ τοῦ Ἁρποκρατίωνος: τὸν ὀρφαν[ικ]ὸν οἶκον. Ἀλλ' ἡμῖν πιθανώτερον φαίνεται ὅτι ἡ γνησία γραφὴ εἶνε: τὸν τῶν ὀρφανῶν οἶκον, ὡς κεῖται ἐν Ἀνεκδ. Βεκκ. 313. 20: «Φαίνειν: εἶδος ἐγκλήματος κτλ. ὅταν δὲ μὴ ἐκμισθώσωσι τὸν τῶν ὀρφανῶν οἶκον οἱ ἐπίτροποι, ἰδιωτικόν ἐστι τὸ ἀδίκημα». Σημειωτέον δ' ὅτι ἡ αὐτὴ γλῶσσα ὁμοιότατα εὕρηται καὶ παρὰ τῷ Σουίδᾳ (ἐν λ. φάσις) πιθανῶς παραλαβόντι παρὰ τοῦ Φωτίου, πλὴν ὅτι ἐν αὐτῷ εἶνε γεγραμμένον: τὸν ὀρφανΩν οἶκον, ὅπερ νομίζομεν τελέως ὀρθὴν ἀποδείκνυσι τὴν εἰκασίαν ἡμῶν.

(4) Οὕτω παρὰ Πολυδεύκ. Η. 47: «φάσις δὲ ἦν τὸ φαίνειν τοὺς κτλ. ἢ περὶ τοὺς ὀρφανοὺς ἐξαμαρτάνοντας. Ἐφαίνοντο δὲ πρὸς τὸν ἄρχοντα». Ἀνέκδ. Βεκκ. σ. 315. 16: «Φάσις: μήνυσις πρὸς τοὺς ἄρχοντας κατὰ τῶν . . . ἢ κατὰ τῶν ἐπιτρόπων τῶν μὴ μεμισθωκότων τὰς οἰκίας τῶν ὀρφανῶν». Ζωναρ. (ἔκδ. Tittmann): «Φάσις . . . λέγεται δὲ [πρόσθ: καὶ] ἐπὶ τῶν ὀρφανῶν οἴκων τῶν ἐπιτροπευομένων· ἔφαινεν αὐτὸν ὁ βουλόμενος πρὸς τὸν ἄρχοντα». Ψελλ. (ἔκδ. Boissonnade): «Εἰ δέ τις τὸν . . . κακῶς ἐπιτετροπευκότα εἰσῆγεν εἰς δικαστήριον, ὁ τοιοῦτος φαίνειν ἐλέγετο».

(5) Παρὰ μόνῳ τῷ Δημοσθένει ἐκ τῶν παλαιῶν ἐν τῇ π. Ναυσιμ. καὶ Ξενοπείθ.

ἄχρις ἡμῶν περισωθεῖσαι εἰδήσεις περὶ φάσεως ἐπὶ μισθώσεως οἴκου ὀρφανικοῦ, πᾶσαι εἰλημμέναι ἐκ τῶν λεξικογράφων. Εἶνε δὲ λυπηρὸν ὅτι ὁ τοῦ Λυσίου λόγος Πρὸς τὴν φάσιν τοῦ ὀρφανικοῦ οἴκου, ὃν ὁ Ἁρποκρατίων (1) διαρρήδην ἐπικαλεῖται πρὸς ἀπόδειξιν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, ὅλως ἀπώλετο (2).

Καὶ ἤδη ἐρωτῶμεν, τίς τῶν διειλημμένων γραφῶν εἶνε ἡ ὑγιῶς ἔχουσα; Ἢ διατί τάχα προκριτέον τὴν παρὰ Σουίδᾳ γραφήν: «ἔφαινε δὲ καὶ εἰ ἐλάττονος ἢ κατὰ τὴν ΑΞΙΑΝ μεμίσθωτο», τῆς παρ' ἅπασι τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ Ἁρποκρατίωνος καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις λεξικογράφοις φερομένης: ἢ κατὰ τὴν ΑΔΕΙΑΝ; Τέλος δὲ διατί μᾶλλον ΑΞΙΑΝ ἢ ΤΑΞΙΝ γραπτέον, ὡς κεῖται ἐν τῷ ἡμετέρῳ κώδικι;

Νομίζομεν, ὑπὸ τοῦ Κανταβριγ. λεξικοῦ διδασκόμενοι μάλιστα, ὅτι ἡ γνησία γραφὴ εἶνε ἡ κειμένη ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ Ἁρποκρατίωνος, ὅτι δ' αὕτη πράγματι ἔχει ὑγιῶς. Ὁ δὲ νοῦς τῆς ὅλης γλώσσης εἶνε καθ' ἡμᾶς ὁ ἑξῆς, ὅτι κατὰ τὸ ἀττικὸν δίκαιον, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Λυσίας ἐν τῷ Πρὸς τὴν φάσιν τοῦ ὀρφαν. οἴκου, ἡ φάσις ἐχώρει καὶ ἐπὶ τῶν ὀρφ. οἴκων· ἐχώρει δὲ ἐν δυσὶ περιπτώσεσι: 1) ὁσάκις καὶ κυρίως οἱ ἐπίτροποι ὅλως ἠμέλουν νὰ ἐκμισθώσωσι τὸν οἶκον τῶν ἐπιτροπευομένων, ὅτε ὁ βουλόμενος ἔφαινεν αὐτὸν πρὸς τὸν ἄρχοντα ἵνα μισθωθῇ καὶ 2) ὁσάκις ἐμεμίσθωτο μὲν ὁ οἶκος, ἀλλ' ἀντὶ μισθώματος (merces, pensio) ἐλάττονος ἢ κατὰ τὴν ἄδειαν: τοῦ νόμου, ὡς εἰκός, ἢ τοῦ ἔθους. Ὅτι δὲ ὄντως τοιαύτη εἶνε ἡ ἔννοια τῆς φράσεως τοῦ Ἁρποκρατίωνος, λαμπρῶς μαρτυρεῖ ἡ ἀδίκως ἀθετουμένη γραφὴ τοῦ ἡμετέρου Κανταβριγ. λεξικοῦ, αὐτὸ τοῦτο τὸ νόημα τοῦ Ἁρποκρατίωνος ἐν παραφράσει ἐκφράζουσα: «ἔφαινε

παραγραφῇ § 23 εὑρίσκομεν σχετικόν τι χωρίον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἥκιστα σαφές, τόδε: «Οὐκ ἐμίσθωσαν ἡμῶν τὸν οἶκον, ἴσως ἐροῦσιν. Οὐ γὰρ ἐβούλεθ' ὁ θεῖος ὑμῶν Ξενοπείθης, ἀλλὰ φήναντος Νικίδου τοὺς δικαστὰς ἔπεισεν ἐᾶσαι αὐτὸν διοικεῖν».

(1) Ἐν λ. Φάσις.

(2) Μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἁρποκρατίωνος ἐν λ. ἀποτιμηταὶ κτλ. καὶ ἕτερος λόγος τοῦ Λυσίου «πρὸς Διογένην ὑπὲρ μισθώσεως οἴκου, εἰ γνήσιος». Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι οὗτος ὑποκείμενον εἶχε τὴν φάσιν μισθώσεως οἴκου ὀρφανικοῦ, ὅπερ ὅλως ἄδηλον, βεβαίως δὲν ἐχρησίμευσε τῷ Ἁρποκρατίωνι ὡς βάσις τοῦ περὶ φάσεως μισθ. ὀρφαν. οἴκου ὁρισμοῦ. Τοὐναντίον, ὁ Beauchet (ἔνθ. ἀνωτ. τόμ. Β΄ σ. 294) δοξάζει ὅτι καὶ οὗτος ὁ λόγος ἦν περὶ φάσεως.

δὲ καὶ εἰ ἐλάττονος ἢ κατὰ τὴν τάξιν (τοῦ νόμου (1) δῆλα δὴ ἢ τοῦ ἔθους) ἐμεμίσθωτο». Δὶς δ' ἤδη παρετηρήσαμεν (2), μέλλομεν δὲ προϊόντος τοῦ λόγου καὶ ἐφεξῆς νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ ἡμέτερος ἐρανιστής, ἢ ὁ παρ' οὗ οὗτος ἀντλεῖ, οὐ σπανίως ἀρέσκεται νὰ παραφράζῃ ἐπὶ τὸ ἰδιωτικώτερον τὰ δοκοῦντα αὐτῷ δύσληπτα ἢ λίαν ἀρχαιοπινῆ. Οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἔπραξεν, ἔνθα μάλιστα καὶ τὰ παρ' Ἁρποκρατίωνι: ὅτε γὰρ μὴ ἐκμισθώσαιεν οἱ ἐπίτροποι κτέ. εὔλογον ἔκρινεν ὡσαύτως νὰ μεταβάλῃ εἰς: ὁπότε γὰρ μὴ ἐμίσθουν οἱ ἐπίτροποι κτλ.

Ὥστε, ἂν μὴ ἐν πᾶσι τούτοις πλανώμεθα, οὐκ ἀπεικότως ἴσως δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι, κατὰ τὸ ἀττικὸν ἔθος ἢ νόμιμον, ἐπὶ μισθώσεως ὀρφανικῶν οὐσιῶν (3), ὑπῆρχεν ὡρισμένον κατώτατόν τι ὅριον μισθώματος, οὗ ἔλαττον ἡ μίσθωσις ἐδύνατο νὰ προσβληθῇ διὰ φάσεως.

Ὅσον δ' εἰς τὴν παρὰ Σουίδᾳ γραφὴν ἀφορᾷ, νομίζομεν ὅτι ἂν μὴ αὕτη προέκυψεν ἐκ παραναγνώσεως, πιθανώτατα οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἑτέρα τις παράφρασις, ἀλλὰ κατ' εἰκασίαν ἁπλῶς, ἧς πάντως δοκιμωτέραν νομίζομεν τὴν ἐν τῷ Κανταβριγιακῷ λεξικῷ.

Περὶ δὲ τοῦ ἑτέρου ὁρισμοῦ τοῦ Φωτίου, ὅτι καὶ τοὺς ἐπιτρόπους τῶν ὀρφανῶν ἔφαινον «ὡς οὐ δεόντως μεμισθωκότας . . . τὸν οἶκον», φρονοῦμεν ὅτι οὗτος ἀναφέρεται εἰς μόνην τὴν δευτέραν περίπτωσιν τῆς φάσεως μισθώσεως οἴκου. Ἐπειδὴ δὲ εἶνε γενικώτατος, ἄλλως δὲ καὶ μάχεταί πως πρὸς τὸν ὁρισμὸν τοῦ Ἁρποκρατίωνος, ὃν ὅμως ἐπίσης ὁ Φώτιος ἐξεδέξατο καὶ μόνον εἶχεν ὑπ' ὄψει, οὐδόλως εἶνε ἀπίθανον ὅτι οὕτως ἐπίτηδες συνετάχθη δι' ἀπορίαν τῆς ἀκριβοῦς ἐννοίας τῆς δυσνοήτου πράγματι φράσεως (: ἐλάττονος ἢ κατὰ τὴν ἄδειαν) τοῦ λεξικογράφου.

(1) Πρβλ. Πλάτ. Νόμ. 925 b: «κατὰ τὴν τάξιν τοῦ νόμου ἐπὶ τὸν κλῆρον πορευέσθω».

(2) Ὅρα ἀνωτ. τόμ. ΙΑ' σ. 70, 81.

(3) Διότι τοῦτο ἡ λέξις οἶκος ἐνταῦθα σημαίνει, τὴν πᾶσαν οὐσίαν. Ξενοφ. Οἰκον. Κεφ. Α', 5. Ϛ', 4. — Ἀμμών. ἐν λ: «οἶκος μὲν λέγεται ἡ πᾶσα οὐσία, οἰκία δὲ κτέ.». Ἀπαντᾷ δὲ πολλάκις ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ παρὰ τοῖς ῥήτορσι: Ἰσ. π. τ. Δικαιογ. κλ. § 14.— Δημοσθ. κ. Ἀφόβ. Α' § 15, κτλ. Κεῖται δὲ καὶ ἐν τῇ Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολ. Κεφ. 56. 7: «μισθοῖ δὲ (ὁ ἄρχων) καὶ τοὺς οἴκους τῶν ὀρφανῶν καὶ τῶν ἐπικλήρων», καὶ ἀλλαχοῦ.

Κατὰ ταῦτα, τηροῦντες τὴν ἐν τῷ κώδικι γραφήν: «ἐλάττονος ἢ κατὰ τὴν τάξιν», ὡς ὀρθῶς ἔχουσαν, ὧδε στίζομεν καὶ διορθούμεθα τὰ ἐν ἀρχῇ τῆς περὶ ἧς ἡμῖν ὁ λόγος γλώσσης:

Ἔνδειξις φάσεως διαφέρει, ὅτι τὴν ἔνδειξιν οὐ δύναται ἀντιλέγεσθαι· οἷον ἐνέδειξεν Ἀριστογείτονα Δημοσθένης ὅτι λέγει [οὐκ ἐξὸν αὐτῷ](1), ὁ [δὲ] φάσκ[ει] ὡ[ς] οὐκ ὀφείλει. **Φάσις** δέ ἐστιν κτέ.

---

§ 18.

Εἰς ἐμφανῶν κατάστασιν. ὁπότε ἔδει κλῆρον ἀμφισβητήσιμον εἰς τὸ ἐμφανὲς καταστῆσαι ἢ φώριόν τι τοῖς δικασταῖς, οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ δίκη· ἡ δὲ αὐτὴ καὶ **ἐφήγησις** λέγεται.

Παρ' Ἁρποκρατίωνι (ἐν λ.) ἡ δίκη εἰς ἐμφανῶν κατάστασιν στενότερον ἑρμηνεύεται, παραλείπεται δὲ πάντως παρ' αὐτῷ ἡ ἐξήγησις τοῦ νομικοῦ ὅρου ἐφήγησις· ὥσθ' ὁ ἡμέτερος γραμματικὸς καὶ αὖθις, ὡς ἔθος αὐτῷ, τἀνωτέρω πρὸς συμπλήρωσιν ἁπλῶς προσέγραψε, πλανηθεὶς μόνον ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῆς τελευταίας λ. ἥτις ἐν τῷ χ'/φῳ κεῖται κακῶς: ἀφήγησις. Ὡσαύτως δὲ πλημμελῶς καὶ ἐν Ἀνέκδ. Βεκκήρ. σ. 312, 31 φέρεται: ὑφήγησις ἀντὶ τοῦ ἐφήγησις, μόνου ὀρθοῦ ὄντος (2).

Ἡ δίκη εἰς ἐμφανῶν κατάστασιν, ἀνάλογος οὖσα πρὸς τὴν παρὰ ῥωμαίοις παραστατικὴν λεγομένην ἀγωγὴν (actionem ad ex·

(1) Ὁμολογοῦμεν ὅμως ὅτι οὐδὲν κατ' ἀνάγκην ἐπιβάλλει τὴν προσθήκην τῶν λέξεων τούτων ἢ ἄλλων, τοῦ χωρίου καλῶς νοουμένου καὶ ἄνευ αὐτῶν.

(2) Πρβλ. Ἀνέκδ. Βεκκήρ. σ. 187, 6. Φωτ., Σουΐδ. Ἐτυμ. Μ., Ζωναρ., Ψελλ. ἐν λ. ἐφήγησις. Ἔπ. ἔτι Πολυδεύκ. Η. 41 καὶ 50: «ἐφηγεῖσθαι δέ ἐστιν ὅταν τις κτλ.».— Δημοσθ. κ. Ἀνδροτ. § 26.— κ. Ἀριστογ. Β' § 9. Οὐκ ὀρθῶς ἄρα τὴν δίκην ταύτην ὁ Beauchet (αὐτόθ. τόμ. Γ' σ. 418 σημ. 1 καὶ σ. 714) ὀνομάζει ὑφήγησιν προφανῶς πλανηθεὶς ὑπὸ τῆς μνησθείσης ἐν Ἀνεκδ. Βεκκ. σ. 312, 31 λέξεως. Παρασημειωτέον δ' ὅτι οἱ ἀντιγραφεῖς καὶ τὸ ῥ. ἐφηγεῖσθαι πολλάκις πλανηθέντες εἰς τὸ ὑφηγεῖσθαι (Λεξ. Κανταβρ. ἐν λ. Πρόστιμον) καὶ ἀφηγεῖσθαι (Δημοσθ. κ. Ἀριστογ. Β' § 9) παρέφθειραν.

hibendum), ἣν ἐν γένει εἰπεῖν ἀγωγή τις τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου, σκοπὸν ἔχουσα ἵν' ἐξαναγκάσῃ τὸν καθ' οὗ ἀπηυθύνετο ὅπως παραστήσῃ ἢ ἐμφανίσῃ πρᾶγμά τι κινητὸν οἷον δή ποτε, (οἷον σκεύη, κτήνη, ἀνδράποδα κτλ.) ἐφ' οὗ ὁ ἐνάγων ἰσχυρίζετο ἔχειν ἴδιον δικαίωμα ἢ πρὸς οὗ τὴν ἐμφάνισιν διετείνετο ὅτι ἐκέκτητο ἴδιον νόμιμον συμφέρον (1).

Εἶνε δὲ σημειώσεως ἄξιον ὅτι τῆς ἀγωγῆς ταύτης ἐγίνετο χρῆσις οὐ μόνον ἐπὶ πραγμάτων κυρίως εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἐγγράφων ἁπλῶς, ὧν ἐζητεῖτο ἡ ἐμφάνισις. Οὕτω λ. χ. παρ' Ἰσαίῳ (2) ὁ Εὐκτήμων γράψας διαθήκην καὶ καταθέμενος ταύτην παρὰ Πυθοδώρῳ, εἶτα δὲ μεταγνούς, «εὐθὺς ἀπήτει τὸν Πυθόδωρον τὸ γραμματεῖον, καὶ προσεκαλέσατο (3) εἰς ἐμφανῶν κατάστασιν· καταστάντος δὲ ἐκείνου πρὸς τὸν ἄρχοντα, ἔλεγεν ὅτι βούλοιτ' ἀνελέσθαι τὴν διαθήκην». Ὡσαύτως παρὰ Δημοσθένει (4), ὁ Παρμένων ἀμφισβητήσεως γενομένης, προκαλεῖται τὸν Ἀριστοκλέα ἵν' ἐμφανίσῃ τὰς περὶ διαίτης συνθήκας (τὸ δὴ καθ' ἡμᾶς συνυποσχετικὸν λεγόμενον — compromissum), τὴν δὲ περίπτωσιν ταύτην εὐλόγως δυνάμεθα νὰ παραβάλλωμεν, ὡς ἄλλως ἤδη καὶ ὁ Beauchet παρετήρησε (5), πρὸς

(1) Βεκκ. Ἀνέκδ. σ. 246, 4: «Εἰς ἐμφ. κατάστασιν καὶ ἐξ ἐμφ. καταστάσεως: ὄνομα δίκης ἐστίν, ἣν ἐποιοῦντό τινες ἀπολέσαντές τι τῶν ἰδίων σκευῶν ἢ ἀνδραπόδων ἢ κτηνῶν ἤ τι τῶν οἰκείων (πρόσθ: καὶ) γνωρίσαντες ὅπερ ἀπώλεσαν παρά τινι. Διὰ ταύτης οὖν τῆς δίκης ἐπηνάγκαζον τὸν ἔχοντα ἐμφανῆ καταστῆσαι αὐτά τε τὰ σῦλα, καὶ παρὰ τίνος ὠνήσατο ταῦτα. Καὶ δῆλον ὅτι, εἰ μὲν (πρόσθ: τὸν) πρατῆρα ἐπεδείκνυεν ὁ ἄλλου τι ἔχων, πρὸς ἐκεῖνον ἐγίνετο τῷ ἀπολέσαντι ὁ λόγος, ὡς τὸ ἀλλότριον πωλήσαντα· εἰ δὲ μὴ ἀπεδείκνυε (γρ: ἐπεδείκνυε), πρὸς αὐτὸν τὸν ἔχοντα». (Πρβλ. Miller, Mélanges de litt. Grecq. σ. 103 ἑπ.). Πολυδεύκ. Η. 33. Παρὰ τοῖς ῥήτορσιν ἐλάχιστά τινα καὶ παρεκβατικῶς μόνον περὶ τῆς δίκης ταύτης ἀπαντῶσι: Δημοσθ. κ. Διονυσοδ. §§ 3, 38, 40, 45.— π. Κάλλιππ. § 10.— π. Νικόστρ. § 14.— π. Λάκριτ. § 38.— Αἰσχίν. κ. Τιμάρχ. § 99. — Ἰσαῖ. π. τ. Φιλοκτ. κλ. § 31. — Πρβλ. Ἀντιφ. π. τ. Ἡρώδ. Φόν. § 36.

(2) Ἰσαῖ. π. τ. Φιλοκτ. κλ. § 31.

(3) Οὕτω κατά τε τὸν Schömann, (ἐν Is. Orat σ. 337) ὑπεραμυνόμενον τῆς γραφῆς ταύτης, καὶ κατὰ τὸν Scheibe, ὡσαύτως δὲ καὶ κατὰ τὸν τελευταῖον ἐκδότην τοῦ Ἰσαίου H. Buermann (Berol. 1883), ἀκολουθοῦντας τοῖς χ/φοις. Τοὐναντίον ὁ Ῥείσκιος ἐξέδωκε: προεκαλέσατο, ἣν γραφὴν καὶ ὁ Βεκκῆρος ἐνέκρινε. Καθ' ἡμᾶς ὅμως τὸ πρᾶγμα δεῖτ' ἔτι μείζονος ἐπισκέψεως.

(4) Π. Ἀπατούρ. § 16-18.

(5) Αὐτόθ. τόμ. Γ' σ. 412.

τὴν κατὰ τὰς συγχρόνους νομοθεσίας διαδικασίαν περὶ ἐπιδείξεως ἐγγράφων (1).

Ἥρμοζε δὲ ἡ περὶ ἧς ἡμῖν ὁ λόγος ἀγωγὴ κατὰ παντὸς τρίτου ὅπως δή ποτε τἀλλότρια κατέχοντος, ἔστω καὶ κλοπιμαῖα, προκαλουμένου ἵνα καταστήσῃ ταῦτα ἐν φανερῷ, συνάμα δὲ δηλώσῃ παρὰ τίνος κτησάμενος νέμεται (2). Ἐπειδὴ δ' ὡς εἴρηται ἡ δίκη αὕτη ἦν καθαρῶς ἰδιωτική (3), ταύτην ἰδιῶται μόνοι καὶ ὑπὲρ τῶν ἰδίων (4) μόνον πραγμάτων ἐδύναντο νὰ ἐνασκήσωσι.

Τοὐναντίον, ἡ ἐφήγησις ὡς σαφῶς διδάσκει ὁ Πολυδεύκης (5), ἦν ἀγωγὴ τοῦ δημοσίου δικαίου, τουτέστι γραφή, ἣν «ἐξῆν τῷ βουλομένῳ γράφεσθαι». Καθὰ δὲ ἐξηγοῦνται τὰ κατ' αὐτὴν οἱ μνησθέντες γραμματικοί, «ἐφήγησίς ἐστι δίκη εἰσαγομένη ἐπὶ τοὺς ὑποδεξαμένους τὸν εἰργόμενον ὑπὸ τῶν νόμων ἐπιβαίνειν τῆς χώρας, οἷον φυγάδα ἢ ἀνδροφόνον, ἢ ὅταν τῶν δημοσίων τι κατέχειν δοκῇ τις κρύφα» (6).

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἄπορον ὅλως ἀποβαίνει πῶς ἡ δ. εἰς ἐμφανῶν κατάστασιν ἐδύνατο συγχρόνως καὶ ἐφήγησις νὰ λέγηται, ὡς πλημμελῶς διδάσκει τὸ ἡμέτερον Κανταβριγ. λεξικόν. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, νομίζομεν, ὅτι καὶ ὁ Houtsma σφάλλεται δοξάζων (7) ὅτι «recte enim δ. εἰς ἐμφ. κατάστασιν datur, ὅταν τῶν δημοσίων τι κατέχειν τις δοκῇ κρύφα»· διότι ἀκριβῶς περὶ δημοσίου πράγματος προκειμένου ἥρμοζεν οὐχὶ αὕτη, ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ ἴδια ἀφορῶσα πράγματα, ἀλλ' ἡ ἐφήγησις ἢ ἡ φάσις, χωροῦσα ἰδίως: «ὅταν τις ἀποφαίνῃ τῶν δημοσίων ἔχοντά τινα μὴ πριά-

(1) Ἑλλ. Πολ. Δικ. ἄρθρ. 429 ἐπ. Γαλλ. Πολ. Δικ. ἄρθρ. 188 ἐπ.

(2) Βεκκ. Ἀνέκδ. σ. 246, 4: «Διὰ ταύτης οὖν τῆς δίκης ἐπηνάγκαζον τὸν ἔχοντα ἐμφανῆ καταστῆσαι αὐτά τε τὰ σῦλα, καὶ παρὰ τίνος ὠνήσατο ταῦτα κτλ.».

(3) Πολυδεύκ. Η. 31 ἐπ.

(4) Βεκκ. Ἀνεκδ. σ. 246, 4: «Εἰς ἐμφ. κατάστασιν . . . ὄνομα δίκης ἐστίν, ἣν ἐποιοῦντό τινες ἀπολέσαντές τι τῶν ἰδίων σκευῶν κτλ.».

(5) Ἐν Η. 40-41, 50.

(6) Σουΐδ. ἐν λ. ἐφήγησις· ταῦτὰ δ' αὐτολεξεὶ σχεδὸν παρὰ τοῖς ἀνωτέρω σ. 11 σημ. 2 μνησθεῖσι γραμματικοῖς.

(7) Ἐν Σημειώσ. σ. 41.

μενον» (1) ἢ κατὰ τῶν «τῶν δημοσίων τι νενοσφισμένων» (2).

Συμφωνοῦμεν τῷ Beauchet διδάσκοντι (3) ὅτι ἡ δ. εἰς ἐμφανῶν κατάστασιν ἀείποτε καὶ ἐπὶ πάσης περιπτώσεως ἐλαγχάνετο πρὸς τὸν ἐπώνυμον ἄρχοντα, μόνον ἁρμόδιον ὄντα ἵν' ἀνακρίνῃ καὶ εἰσαγάγῃ αὐτὴν εἰς τὸ δικαστήριον. Πράγματι ὁ Ἁρποκρατίων οὐδεμίαν ποιεῖται διάκρισιν περιπτώσεων (4), ὁ δ' Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθην. Πολιτείᾳ Κεφ. 56. 6, ὡς παρὰ πάντων σχεδὸν τῶν κριτικῶν συμπληροῦται τὸ ἐφθαρμένον χωρίον τοῦτο (5), πρώτων ὑφηγησαμένων τῶν Kaibel καὶ Wilamowitz, ὡσαύτως ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως μνημονεύει τὴν περὶ ἧς ἡμῖν ὁ λόγος ἀγωγήν, μεταξὺ διαφόρων γραφῶν καὶ δικῶν.

Εἶνε δὲ σημειώσεως μάλιστα ἄξιον ὅτι, πλὴν τοῦ Ἁρποκρατίωνος, διαῤῥήδην ἐν λ. εἰς ἐμφ. κατάστασιν μνημονεύοντος τὸ ἀριστοτελικὸν σύγγραμμα καὶ ἕτερος γραμματικός (6), καίπερ μὴ ῥητῶς κατονομάζων αὐτὸ βεβαίως ὅμως, ὡς κρίνομεν, ἐκεῖθεν ἀντλῶν, ἐπίσης σαφῶς μαρτυρεῖ ὑπὲρ τῆς διειλημμένης συμπληρώσεως τοῦ λελωβημένου ἀριστοτελικοῦ χωρίου οὑτωσὶ λέγων: «Εἰς ἐμφ. κατάστασιν καὶ ἐξ ἐμφανῶν καταστάσεως: ὄνομα δίκης ἐστὶν ἣν ἐποιοῦντό τινες ἀπολέσαντές τι τῶν ἰδίων καὶ γνωρίσαντες· ἠνάγκαζον δὲ διὰ τῆς δίκης [ταύτης] τὸν ἔχοντα ἐμφανῆ καταστῆσαι τὰ σῦλα καὶ παρὰ τίνος ὠνήσατο ταῦτα. καὶ εἰ μὲν τὸν πωλήσαντα ἐδείκνυεν, ὁ ἀγὼν πρὸς ἐκεῖνον ἐγίνετο· εἰ δὲ μή, πρὸς αὐτὸν τὸν ἔχοντα. ἀπεφέροντο

(1) Ἁρποκρατ. ἐν λ. φάσις. Πρβλ. Φωτ., (ἔκδ. Ναβήρ. σ. 257, προσέτι ἔκδ. Ἑρμανν. μετὰ τὴν λ. φασί), Ἐτυμ. Μ., Σουΐδ., Ζωναρ., Ψελλ., ἐν λ. φάσις. Βεκκ. Ἀνέκδ. σ. 315, 16 ἐν λ. φάσις, σ. 313. 20 ἐν λ. φαίνειν. Λεξ. Κανταβρ. ἐν λ. Προβολή, περὶ ὧν αὖθις μέλλομεν νὰ εἴπωμεν κατωτέρω. Πρβλ. δὲ καὶ τὰ ἐν τῇ προηγουμένῃ § 17.

(2) Πολυδ. Η. 47.

(3) Αὐτόθ. Τόμ. Γ' σ. 413 ἐπ.

(4) Ἐν λ. Εἰς ἐμφ. κατάστασιν: «ὄνομα δίκης ἐστὶν ὑπὲρ τοῦ τὰ ἀμφισβητήσιμα εἶναι ἐν φανερῷ· Ἰσαῖος ἐν τῷ περὶ τοῦ Φιλοκτήμονος κλήρου· ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθην. πολιτείᾳ πρὸς τὸν ἄρχοντά φησι λαγχάνεσθαι ταύτην τὴν δίκην, τὸν δὲ ἀνακρίνοντα (γρ. ἀνακρίναντα, ὡς ὀρθῶς ἤδη ὁ Βεκκῆρος ᾔκασεν) εἰσάγειν εἰς τὸ δικαστήριον».

(5) Κεφ. 56. 6: «Γραφαὶ δ[ὲ καὶ δ]ίκαι λαγχάνονται πρὸς αὐτὸν (: τὸν ἄρχοντα), ἃς ἀνακρίνας εἰς [τὸ] δικαστήριον εἰσάγει κτλ. εἰς ἐπιτροπῆς διαδικασίαν, εἰς [ἐμφανῶν κατάστασ]ιν, κτλ.».

(6) Παρὰ Μιλλέρῳ ἐν Mélanges de Litt. grecq. σ. 103 ἐπ.

δὲ πρὸς τὸν ἄρχοντα [ἄλλαι τε δίκαι κ]αὶ γραφαὶ καὶ ἡ εἰς ἐμφανῶν κατάστασιν. ἐκλήθη δὲ οὕτως ἡ δίκη, διότι ὑπὲρ τοῦ ἐμφανίσαι τὰ σῦλα καὶ τὸν πωλήσαντα ἐγίνετο» (1).

---

§ 19.

Ἐπιδήμιος ἄρχων, ὁ δήμου τινὸς τῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ ἄρχων.

Οὕτω κατὰ τὴν τοῦ Houtsma ἔκδοσιν, τάδ' ἐν ταῖς Σημειώσεσι (σ. 50) παρατηροῦντος: «Dobraeus pro ἐπιδήμος scripsit ἐπιδήμιος, errorem vero grammatici, qui κατὰ δῆμον dicere debuerit, statuit. Meierus annotat: «ἐπιδήμιον quis Atticorum scriptorum ea potestate dixerit nescimus».

Ὀρθοτάτη ἡ τοῦ Μεϊέρου παρατήρησις· ἡμεῖς δὲ μεμνημένοι τοῦ Κοβητείου διδάγματος, ὅτι πολλάκις αἱ προθέσεις ΕΝ καὶ ΕΠΙ ὑπὸ τῶν ἀντιγραφέων γελοίως καὶ ἀνοήτως ἐναλλάσσονται (2), οὐδαμῶς διστάζομεν ἵν' ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κώδικι περιφανῶς ἡμαρτημένου: ΕΠΙδήμος μεταγράψωμεν: ΕΝδημος.

Ἐκαλοῦντο δὲ γενικώτερον, φαίνεται, ἔνδημοι ἄρχοντες οἱ τὰς ἐνδήμους ἀρχὰς ἄρχοντες, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ὑπερορίους, περὶ ὧν ποιεῖται λόγον ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 24.3:

(1) Οὕτω καθ' ἡμετέραν διόρθωσιν· παρὰ δὲ τῷ Μιλλέρῳ (ἔνθ' ἀνωτ.) ταῦθ' ὧδε κατὰ τὸ χ/φον ἔχουσιν: «Εἰς ἐμφ. κατάστασιν καὶ ἐξ ἀφανῶν καταστάσεως· ὄνομα δίκης ἐστὶν ἣν ἐποιοῦντό τινες ἀπολέσαντές τι τῶν ἰδίων καὶ γνωρίσαντες· ἠνάγκαζον δὲ διὰ τῆς δίκης τὸν ἔχοντα ἐμφανῆ καταστῆσαι τὰ σῦλα καὶ παρὰ τίνος ὠνήσαντο ταῦτα, καὶ εἰ μὲν τὸν πωλήσαντα πατέρα (ὁ Μίλλ. εἰκάζει: φανερὰ, ἀλλὰ μᾶλλον ἀναγνωστέα: πρατῆρα, ὡς κεῖται ἐν Ἀνεκδ. Βεκκήρ. σ. 246. 4. Ἐκβλητέον ὅμως τὴν λ. ὡς παρέμβλημα, ἀφ' οὗ εὐθὺς κατωτέρω τὸν πωλήσαντα αὖθις κεῖται οὐχὶ δὲ τὸν πρατῆρα.) ἐδείκνυεν, ὁ ἀγὼν πρὸς ἐκεῖνον ἐγένετο· εἰ δὲ μή, πρὸς αὐτὸν τὸν ἔχοντα ἀπεφέροντο καὶ πρὸς τὸν ἄρχοντα αἱ γραφαὶ καὶ τῆς ἐξ ἀφανῶν καταστάσεως· ἐκλήθη δὲ οὕτως ἡ δίκη διότι ὑπὲρ τοῦ ἐμφανίσαι τὰ σῦλα καὶ τὸν πωλήσαντα ἐγίνετο».

(2) Var. Lect. (ἔκδ. Β') σ. 280 ἐπ. Παραπλήσιον δὲ σφάλμα καὶ ἕτερον ἀπαντᾷ, κατωτέρω ἐν λ. κημός, ἔνθα κεῖται: «τὸ ἐπιτιθέμενον ἐπὶ τοῖς δικαστηρίοις ἐπὶ τῶν τῶν κάδων» ἀντὶ ἐν τοῖς δικαστηρίοις κτλ.».

«ἀρχαὶ δ' ἔνδημοι μὲν εἰς ἑπτακοσίους ἄνδρας, ὑπερόριοι δ' εἰς ἑπτακοσίους» (1). Κεῖται δὲ καὶ παρ' Αἰσχίνῃ ἐν τῷ κ. Τιμάρχου λόγῳ § 21 ἐν τῷ Νόμῳ: «Ἐάν τις Ἀθηναῖος ἑταιρήσῃ μὴ ἐξέστω αὐτῷ . . . μηδὲ ἀρχὴν ἀρχέτω μηδεμίαν, μήτε ἔνδημον μήτε ὑπερόριον». Καλὸν δὲ νομίζομεν νὰ παραγράψωμεν ὧδε καὶ τὰ ἐν Ἀνεκδ. Βεκκ. 237 οὐχὶ ὅλως ἄσχετα τῇ προκειμένῃ λέξει: «Δήμαρχος· ὁ τοῦ δήμου ἄρχων. Ἕκαστος δὲ τῶν κατὰ τὴν χώραν δήμων ἄρχοντα εἶχε τὸν προϊστάμενον αὐτοῦ».

Προσθῶμεν δὲ καὶ αὖθις ὅτι ὁ ἡμέτερος γραμματικὸς πρὸς συμπλήρωσιν τὴν γλῶσσαν ταύτην εἰς τὸν τοῦ Ἁρποκρατίωνος κώδικα προσέγραψεν, οὐδένα λόγον περὶ ἐνδήμων ἀρχῶν ἢ ἀρχόντων ποιουμένου.

---

§ 20.

Ἐπίσκημμα καὶ **ἐπίσκηψις**, ὅταν τις ἐπιλάβηται γραμμάτων ἢ μαρτυριῶν, ἐπιλάβηται δὲ μέχρις οὗ ταῦτα διακρίνας.

Περὶ τῆς γλώσσης ταύτης, πολλοῦ λόγου ἀξίας καθ' ἡμᾶς, ὁ ἡμέτερος ἐκδότης ταῦθ' ἁπλῶς παρατηρεῖ, ὅτι ὁ μὲν Δοβραῖος ἀντὶ τοῦ προφανῶς ἡμαρτημένου: διακρίνας προέτεινεν ἵνα γραφῇ: διακρίνωσι, ὅτι δὲ ὁ Μέϊερος τὴν λ. ἐπίσκημμα, οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ εὑρεθεῖσαν, τρέπει εἰς τὸ ῥ. ἐπισκήψασθαι.

Οὐδ' ἡμεῖς οὐδαμῶς πώποτε τῇ λ. ἐπίσκημμα ἐνετύχομεν, τούτῳ δὲ τῷ λόγῳ παρὰ μικρὸν ἐπήρχετο καὶ ἡμῖν ἵν' ἀντ' αὐτῆς εἰκάσωμεν τὸν μέσ. παρακείμ. ἐπ[έ]σκημμα[ι] (2), παρεμφερῆ μέν πως αὐτῇ

(1) Πρβλ. Ἀριστοτ. Πολιτ. βιβλ. Γ', κεφ. ιδ' (σ. 1285 b 14,: «οἱ μὲν οὖν ἐπὶ τῶν ἀρχαίων χρόνων καὶ τὰ κατὰ πόλιν καὶ τὰ ἔνδημα καὶ τὰ ὑπερόρια συνεχῶς ἦρχον». Κεῖται δὲ καὶ παρὰ Θουκυδ. V, 47: «Ὀμνύντων δὲ Ἀθήνησι μὲν ἡ βουλὴ καὶ αἱ ἔνδημοι ἀρχαί, ἐξορκούντων δὲ οἱ πρυτάνεις».

(2) Καίτοι ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ (: ἐπισκήπτειν τινὶ ψευδομαρτυριῶν) μόνη ἡ μετ. τοῦ παρακειμ: ἐπεσκημμένος ἀπαντᾷ δὶς μὲν παρ' Ἰσαίῳ π. τ. Πύῤῥ. κλήρ. §§ 12 καὶ 66, ἅπαξ δὲ παρὰ Δημοσθ. π. Ἀφοβ. § 57. Τὰ δὲ παρὰ Πολυδεύκ. Η. 33: «Ἰσαῖος δὲ καὶ τὸ ἐπὶ φόνῳ προειπεῖν·» εἰς Ἄρειον Πάγον αὐτῷ ἐπέσκημμαι» εἰς ἄλλην προδήλως ὁρῶσι περίπτωσιν.

κατὰ τὰ γράμματα ὄντα, διὰ τοῦτο δ' ἴσως καὶ τὸν ἀντιγραφέα πλανήσαντα. Μετὰ κρείττονα ὅμως ἐπίσκεψιν τοῦ πράγματος, ἀναγκαῖον πάντως ἐκρίναμεν ἵνα σεβασθῶμεν τὴν παρὰ τῷ ἡμετέρῳ γραμματικῷ λέξιν, ἄμεμπτον ἄλλως οὖσαν καθ' ἑαυτήν. Τῷ ὄντι, ὡς ἐκ τοῦ ἐνεπισκήπτομαι ἐσχηματίσθη ὄνομα ἐνεπίσκημμα (1), οὕτω κάλλιστα καὶ ἐκ τοῦ ἐπισκήπτομαι, ἁπλούστερον μάλιστα, ἐδύνατο νὰ παραχθῇ λ. ἐπίσκημμα, τὸ πρᾶγμα σημαίνουσα.

Ἐσήμαινε δέ, κατὰ τὸν ἡμέτερον ἐρανιστήν, ἡ λ. ἐπίσκημμα αὐτὸ δὴ τοῦτο ὃ καὶ ὁ νομικὸς ὅρος ἐπίσκηψις, οὗ ποιεῖται μνείαν ὁ Δημοσθένης (ἢ Ψ/Δημοσθ.) ἐν τῷ κ. Εὐεργ. κ. Μνησιβ. ψευδομαρτυριῶν § 51: «μάλιστά μου πιστεύσαντος τῇ τε ἐπισκήψει τῶν ψευδομαρτυριῶν καὶ τῷ μὴ ἐθέλειν αὐτὸν παραδοῦναι τὴν ἄνθρωπον, κτέ., προσελθὼν αὐτῷ ἐκέλευον ἐπὶ τὴν τράπεζαν ἀκολουθοῦντα κομίζεσθαι τὴν καταδίκην» (2). Ὥστε, ἂν μὴ πάντως περὶ λέξεως ἀχρήστου πρόκειται, δυνάμεθα οὐκ ἀπιθάνως, νομίζομεν, νὰ εἰκάσωμεν ὅτι, πρὸς τῷ συνήθει νομικῷ ὅρῳ ἐπίσκηψις, ἐγίγνετο ἔστιν ὅτε χρῆσις καὶ τοῦ σπανιωτέρου ἐπίσκημμα, τούτου ἴσως ἀποκρουομένου συνήθως ὑπὸ τῶν ῥητόρων ἵνα μὴ συμβαίνῃ σύγχυσις πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς λ. ἐνεπίσκημμα δηλουμένην ὅλως διάφορον εἰδικὴν ἀγωγήν, τὴν τὰ ἴδια ἀπαιτοῦσαν, ἐπὶ ἀπογραφῆς ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἐν περιπτώσει δημεύσεως.

Σημειωτέον δ' ὅτι οἱ ἀττικοὶ ῥήτορες, τῇ χρήσει βεβαίως τοῦ ἀθηναίου νομοθέτου ἀκολουθοῦντες, ἐπὶ μὲν τῆς δίκης ψευδομαρτυριῶν

(1) Πολυδεύκ. Η. 61: «Ἐνεπισκήψασθαι δ' ἦν ὁπότε τις ἐν τοῖς δημευθεῖσιν ἑαυτῷ τι ὀφείλεσθαι ἢ προσήκειν λέγοι· καὶ τὸ πρᾶγμα ἐνεπίσκημμα ἐκαλεῖτο». Ἁρποκρ. ἐν λ. ἐνεπίσκημμα καὶ ἐνεπισκήψασθαι. Μνημονεύει δ' οὗτος καὶ λόγον Δημοσθένους ἐπιγραφόμενον «πρὸς Κριτίαν περὶ τοῦ ἐνεπισκήμματος», οὗ ὅμως ἡ γνησιότης ἠμφεσβητεῖτο ὑπὸ Διον. τοῦ Ἁλικαρνασσέως. Πρβλ. ἔτι Σουΐδαν ἐν λ. Ἐτυμ. Μ. σ. 340. Βεκκήρ. Ἀνέκδ. σ. 250. 14 κτλ.

(2) Καὶ κατωτέρω αὐτόθ. § 72. Πρβλ. ἔτι Δημοσθ. κ. Στεφ. Β' § 7: «καὶ ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἐπισκήψεως τήν τε μαρτυρίαν καὶ ἐκμαρτυρίαν ἀγωνίζεσθαι ἅμα, ἵν' ἐὰν μὲν ἀναδέχηται ὁ ἐκμαρτυρήσας, ἐκεῖνος ὑπόδικος ᾖ τῶν ψευδομαρτυριῶν, ἐὰν δὲ μὴ ἀναδέχηται, οἱ μαρτυρήσαντες τὴν ἐκμαρτυρίαν». Πλάτ. Νόμ. βιβλ. ια' σ. 937 b καὶ τὸ εἰς τὴν λ. ἐπισκήψεις σχόλιον: «Ἐπίσκηψίς ἐστι δίκη κατὰ τῶν ψευδομαρτυρησάντων». Διδάσκει δὲ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Πολιτικ. βιβλ. Β', κεφ. θ': «Χαρώνδου δ' ἴδιον μὲν οὐθέν ἐστι πλὴν αἱ δίκαι τῶν ψευδομαρτύρων· πρῶτος γὰρ ἐποίησε τὴν ἐπίσκηψιν». Πολυδεύκ. Η. 33: «Ἐπίσκηψις δέ, εἴ τις τὴν διαμαρτυρίαν ὡς ψευδῆ αἰτιῷτο».

ἀείποτε χρῶνται τῷ μέσ. ῥ. ἐπισκήπτεσθαι (1), ἐπὶ δὲ διεκδικήσεως τῶν ἰδίων, ἐν περιπτώσει ἀπογραφῆς ἢ δημεύσεως, τῷ ὡσαύτως μέσ. ῥήμ. ἐνεπισκήπτεσθαι (2), ὧν ἀμφοτέρων ποιεῖται μνείαν ὁ Ἁρποκρατίων ἐν λλ: ἐπεσκήψατο καὶ ἐνεπίσκημμα-ἐνεπισκήψασθαι. Ἐπειδὴ δ' ὅμως οὗτος οὔτε τὰς λλ: ἐπίσκημμα-ἐπίσκηψις καταχωρίζει, οὔτε διδάσκει πότε κατὰ τὸν νόμον ἐχώρει ἡ κατὰ τῶν ψευδομαρτύρων ἐπίσκηψις, τούτῳ τῷ λόγῳ ὁ ἡμέτερος γραμματικὸς τὴν γλῶσσαν ταύτην προσέγραψε, συμπληρῶν ὅ πρὸς ἰδίαν χρῆσιν ἐκέκτητο ἀντίγραφον.

Τούτων προειρημένων, εὐθὺς λέγομεν ὅτι ἀντὶ τοῦ προφανῶς ἡμαρτημένου: διακρίνΑC προσῆκον εἶνε ν' ἀναγνῶμεν καθ' ὁριστικὴν ἔγκλισιν: μέχρις οὗ ταῦτα διακρίν[ετ]ΑΙ (3), τουτέστι μέχρις οὗ διαρκεῖ ἡ περὶ τούτων ἐπὶ δικαστηρίου διαδικασία καὶ συζήτησις· διότι, ὡς διδάσκει ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθην. Πολιτείᾳ (στ. 34, 30): ἐπειδὰν εἰρημένοι ὦσιν οἱ λόγοι, ἀγορεύσῃ δὲ καὶ ὁ κῆρυξ (στ. 35, 11): ἂν ἐπισκήπτωνται οἱ ἀντίδικοι ταῖς μαρτυρίαις, ἐὰν μηδεὶς τούτων ἐπισκήψηται αὐταῖς, ἄρξωνται δὲ καὶ οἱ δικασταὶ νὰ διαψηφίζωνται, οὐκέτι συγχωρεῖται ἐπίσκηψις· διότι, κατὰ τὸν νόμον, (στ. 35, 12): «οὐ γάρ ἐστιν ἐπισκήψασθαι, ὅταν ἄρξωνται διαψηφίζεσθαι».

Καὶ οὕτω διαλάμπει λαμπρῶς ἡ ἔννοια τῆς παρὰ τῷ ἡμετέρῳ γραμματικῷ ἀξιολόγου ὄντως γλώσσης ταύτης, διδάσκοντι ἡμᾶς οὐχὶ κυρίως τί ἐστιν ἐπίσκημμα καὶ ἐπίσκηψις, ἀλλὰ μέχρι τίνος ἀκριβῶς σημείου τῆς δίκης ἐδύνατό τις νὰ ἐπιλάβηται γραμμάτων ἢ μαρτυριῶν ὡς ψευδῶν· διὰ τοῦτο δὲ ἐμφαντικῶς ἐπαναλαμβάνων τὸ ῥῆμα,

(1) Ἰσ. π. τ. Δικαιογ. κλήρ. § 17: «ἐπισκηψαμένων δ' ἡμῶν ἡ μὲν λῆξις τοῦ κλήρου διεγράφη, ἡ δὲ τῶν ψευδομαρτυριῶν δίκη εἰσῄει». Αὐτόθ. π. τ. Πύῤῥ. κλήρ. § 11: «αὐτὰς τὰς μαρτυρίας ὑμῖν παρέξομαι . . . ὧν οὐδεμιᾷ ἐπισκήψασθαι ἠξίωσαν οὗτοι». Πρβλ. ὑπόθ. π. τ. Μενεκλ. κλήρ.— Δημοσθ. π. Ἀφοβ. § 7: «Μαρτυριῶν γὰρ πλέον ἢ πάνυ πολλῶν τῶν ἁπασῶν ἀναγνωσθεισῶν . . . οὐδ' ᾗ τινι τούτων τῶν ψευδομαρτυριῶν ἐπεσκήψατο». Πρβλ. αὐτ. § 41, καὶ κ. Εὐεργ. καὶ Μνησιβ. § 1.— Αἰσχίν. κ. Τιμάρχ. § 130.— Δειναρχ. κ. Δημοσθ. § 52.— Ὡσαύτως Πλάτ. ἐν Νόμ. βιβλ. ια' σ. 937 b. κτλ.

(2) Δημοσθ. π. Τιμόθ. § 45-47.

(3) Παραπλήσια δὲ σφάλματα πάνυ πολλὰ εὕρηνται ἐν τῷ κώδικι λ. χ: ἐν λ. Μὴ οὖσα δίκη, δύνοντΑC ἀντὶ δύνωντΑΙ, ἐν λ. λογισταὶ κ. συνήγοροι, ἀνακρίνοντΕC ἀντὶ ἀνακρίνοντΑΙ, ἐν λ. δίκη, γράφοντΟC ἀντὶ γράφοντΑΙ κτλ.

ἐπιφέρει: «ἐπιλάβηται δὲ μέχρις οὗ ταῦτα διακρίνεται» ἤ, ὡς ἀμελέστερον λέγει ὁ Πλάτων: πρὶν τὴν δίκην διακεκρίσθαι(1).

---

§ 21.

Ἐπιτίμιόν τι ἦν κατὰ τῶν σιωπησάντων τὴν γραφήν. Λυσίας ἐν τῷ κατὰ Ἀντιγένους ἀμβλώσεως· «σκέψασθε δὲ καὶ ὡς Ἀντιγένης πεποίηκεν οὑτοσί· γραψάμενος τὴν μητέρα ἡμῶν ἀξιοῖ λαβεῖν τὴν ἀδελφήν, καὶ ἀγωνίσασθαι μὲν ἵνα μὴ ἀποτίσῃ τὰς χιλίας δραχμάς, ἃς δεῖ ἀποτίνειν ἐάν τις μὴ ἐπεξέλθῃ γραψάμενος»· τὸ δ' αὐτό φησι καὶ Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ Θεοκρίνους.

Οὕτως ὁ Houtsma ἀκολούθως τῷ Δοβραίῳ καὶ τοῖς πρὸ αὐτοῦ κριτικοῖς· τὰ δ' ἐν ἀρχῇ ὧδ' ἔχουσι κατὰ τὸ χ΄/φον: Ἐπιτίμιον τὴν κατὰ τῶν σιωπησάντων γραφήν.

Καθ' ἡμᾶς ἁπλῆ μόνον μετάπτωσις τοῦ ἄρθρου τὴν ἀπὸ τοῦ προσήκοντος τόπου ἐγένετο, κατὰ δὲ τἆλλα ἔχει ἄριστα τὸ χωρίον· διὸ ὧδε μεταγράφομεν: Ἐπιτίμιον, κατὰ τῶν σιωπησάντων [τὴν] γραφήν. Ὡς δὲ ἤδη εἴδομεν, μέλλομεν δὲ καὶ ἐφεξῆς νὰ παρατηρήσωμεν, ὁ τρόπος οὗτος ἐκφράσεως εἶνε συνήθης(2) τῷ ἡμετέρῳ γραμματικῷ, συμπληροῦντι καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἔθος αὐτῷ, τὸν Ἁρποκρατίωνα, οὐδαμοῦ τὴν λ. ἐπιτίμιον ἑρμηνεύοντα·

Παρατηρητέον δ' ὅτι ἡ λ. ἐπιτίμιον οὐδαμῶς φαίνεται τῇ προκειμένῃ περιπτώσει εἰδικῶς προσήκουσα, ἐάν τις τουτέστι γραψά-

(1) Πλάτ. Νόμ. βιβλ. ια΄ σ. 937 b: «Ἐπισκήπτεσθαι δὲ τῶν ἀντιδίκων ἑκάτερον ὅλῃ τῇ μαρτυρίᾳ καὶ μέρει, ἐὰν τὰ ψευδῆ φῇ τινὰ μεμαρτυρηκέναι, πρὶν τὴν δίκην διακεκρίσθαι». Φέρεται δὲ αὐτόθ. βιβλ. θ΄, σ. 871 e καὶ τόδε τὸ σχόλιον εἰς τὴν λ. ἐπισκηπτόμενος, πολλαχῶς ἡμαρτημένον καὶ ἀνόητον: «Ἐπισκήπτεσθαί φασι μαρτυρίας ἢ γραμμάτων τὸ ποιήσασθαι διάλυσιν τοῦ ἐγκλήματος, τὴν μαρτυρίαν οὐ ἐπισκήπτονται. παραδιδόασι δὲ ταῦτα σημηνάμενοι μέχρι τοῦ χρόνου τῆς δίκης· κατὰ γὰρ τοῦτο χωρεῖ ἡ δίκη, καὶ τὸν τοῦτο ποιοῦντα ἐπισκηπτόμενον λέγουσι».

(2) Οὕτω λ. χ. ἐν λλ: «Ἀγραφίου δίκη, κατὰ τοῦ τὸν ὀφείλοντα κτλ.», (§ 1) «Ἀποστασίου δίκη, κατὰ τῶν ἀφισταμένων κτλ.», (§ 6) «Εἰσαγγελία, κατὰ καινῶν καὶ ἀγράφων ἀδικημάτων κτλ.», (§ 16) «Εὔθυναι, κρίσις κατὰ τῶν ἀρξάντων κτλ.».

μενός τινα μὴ ἐπεξέλθῃ, δι' οἷον δή ποτε λόγον ἢ καταχαριζόμενος τὴν σιγήν (1)· ἄλλως, ὡς αὐτὸς ὁ ἡμέτερος γραμματικὸς κατωτέρω διδάσκει (2), αὐτὸ τοῦτο καλεῖται καὶ πρόστιμον.

Παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἡ καθ' ἑν. ἀριθμὸν ἐκφορὰ τῆς λ. ἐπιτίμιον σπανίως ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ζημίας ἢ ποινῆς, παρὰ δὲ τοῖς ῥήτορσι συνήθως χρῆσις γίγνεται τοῦ πληθυντικοῦ: τὰ ἐπιτίμια ἐν τῇ σημασίᾳ ἀκριβῶς τῆς παρ' ἡμῖν καλουμένης ποινικῆς ῥήτρας (stipulatio poenae), τῆς ὑποσχέσεως τουτέστι τοῦ ὀφειλέτου πρὸς τὸν δανειστὴν ἵν', ἐὰν παραβῇ τὰ συμπεφωνημένα, καταβάλῃ αὐτῷ τι, συνήθως ὡρισμένον ποσὸν χρημάτων, λόγῳ προστίμου ἢ ποινῆς (3). Ἐν τῇ αὐτῇ δ' ἐννοίᾳ κεῖται καὶ ἐν τοῖς Ἡρακλεωτικοῖς πίναξιν, ὡσαύτως κατὰ πληθ. ἀριθμόν, στ. 127: τὰ ἐπιζάμια καὶ στ. 155: τὰ ἐπιζαμιώματα (4). Παρατηρήσωμεν δ' ὡς ἐκ περισσοῦ ὅτι καὶ παρ' Ἀριστοτέλει ἐν Ἀθην. Πολιτείᾳ Κεφ. 45. 1 νῦν ἀναγιγνώσκεται λ. ἐπιζημίωσις οὐδαμοῦ πρότερον εὑρεθεῖσα: «ὁ δὲ δῆμος . . . νόμον ἔθετο, ἄν τινας ἀδικεῖν ἡ βουλὴ καταγνῷ ἢ ζημιώσῃ, τὰς καταγνώσεις καὶ τὰς ἐπιζημιώσεις εἰσάγειν τοὺς θεσμοθέτας εἰς τὸ δικαστήριον».

Λόγος Λυσίου περὶ ἀμβλώσεως ἦν ἤδη ἡμῖν γνωστὸς ἐκ τοῦ Ἁρποκρατίωνος (5), παρασιωπῶντος τὸ ὄνομα τοῦ ἀντιδίκου, ὡς δὲ παρὰ τοῦ Κανταβριγ. λεξικοῦ διδασκόμεθα, περισώσαντος ἅμα ἡμῖν καὶ τὸ ἐν τῇ προκειμένῃ γλώσσῃ ἐξ αὐτοῦ καταχωριζόμενον χωρίον, ὁ λόγος οὗτος ἦν κατὰ Ἀντιγένους.

(1) Ὅρ. ἀνωτέρω § 5 ἐν λ. Ὑπωμοσία (: ἀπωμοσία): «καταχαρίσασθαι τὴν σιγήν». Πρβλ. Πολυδεύκ. Η. 143: «κατεχαρίσατο».

(2) Ἐν λ. Πρόστιμον. Πρβλ. Ἁρποκρατ. ἐν λ. Προστιμήματα. Πολυδεύκ. Η. 21-23, 149.

(3) Δημοσθ. π. Φορμ. § 26: «τούτῳ δὲ . . . καὶ τὰ ἐπιτίμια τὰ ἐκ τῆς συγγραφῆς ἀπέτινες».— κ. Διονυσοδ. § 10: «καταφρονήσαντες μὲν τῆς συγγραφῆς, ὦ ἄ. δ., καὶ τῶν ἐπιτιμίων ἃ συνεγράψαντο αὐτοὶ οὗτοι καθ' ἑαυτῶν». Αὐτ. § 44: «ἀλλὰ τοῖς ἐπιτιμίοις ζημιοῦτε τοῖς ἐκ τῆς συγγραφῆς». Πρβλ. αὐτ. §§ 20 καὶ 38.— π. Νικοστρ. § 10.

Ἐν ᾗ δὲ σημασίᾳ ἀπαντᾷ καὶ καθ' ἑν. ἀριθ. ὅρ. Λυκουργ. κ. Λεωκρ. § 4. Ἀντιφ. Τετραλ. Γ' α § 6. Δημοσθ. π. τ. στεφ. § 14: «εἰσὶ νόμοι περὶ πάντων καὶ τιμωρίαι καὶ ἀγῶνες καὶ κρίσεις πικρὰ καὶ μεγάλα ἔχουσαι τἀπιτίμια».

(4) Rec. Inscr. Jur. Gr., Sér. Ière, Fasc. II σ. 193 ἑπ. (ἢ C.I.G. 5774-5). Πρβλ. Πολυδεύκ. Η. 149.

(5) Ἐπιθ. λλ: Ἀμφιδρόμια, Θεμιστεύειν καὶ Ὑπόλογον, ὅθεν φαίνεται ὅτι ἠμφεσβητεῖτο τὸ γνήσιον τοῦ λόγου τούτου.

Ἐν τῷ Δημοσθενικῷ κατὰ Θεοκρίνου λόγῳ οὐδαμοῦ ἀπαντᾷ ἡ λ. ἐπιτίμιον, ἀνθ' ἧς φέρεται (1) ἡ ταύτῃ ταὐτόσημος ζημία. Ὥσθ' ὁ ἡμέτερος γραμματικὸς λέγων: «τὸ δ' αὐτό φησι καὶ Δημοσθένης κτλ.», ἁπλῶς νοεῖ ἵνα παράσχηται μάρτυρα καὶ τὸν Δημοσθένη ὅτι, ἐάν τις γραψάμενος μὴ ἐπεξίῃ, χιλίας ὀφείλει τῷ δημοσίῳ. Πράγματι δὲ ἱκανὰ σχετικὰ τούτοις χωρία ἀπαντῶσιν ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ (3), τοῦ εἰδικοῦ νόμου κειμένου ἐν τῷ κατὰ Μειδίου λόγῳ (§ 47) τοῦ αὐτοῦ ῥήτορος.

Μετατυπωτέον δ' ὡς τάχιστα καὶ τὸ εἰς τὸ τέλος τῆς γλώσσης ταύτης: ΘεοκρίνουC εἰς: Θεοκρίνου, τοῦ ὀνόματος τούτου κλινομένου κατὰ τὴν α' κλίσιν κατὰ τὸ Αἰσχίνης κτλ.

---

§ 22.

Ἐπώνυμος ἄρχων, ἐφ' οὗ ἡ πόλις χρηματίζει ἔχει δ' ἐπιμέλειαν χορηγοὺς καταστῆσαι εἰς Διονύσια καὶ Θαργήλια. Ἐπιμελεῖται δὲ καὶ τῶν εἰς Δῆλον καὶ ἀλλαχόσε πεμπομένων Ἀθήνηθεν θεωριῶν· λαγχάνονται δὲ πρὸς αὐτὸν καὶ γραφαί, καὶ δίκας εἰς τὸ δικαστήριον εἰσάγει.

Οὕτως ὁ Houtsma, ἀφ' ἑαυτοῦ μὲν ἐν τῷ α' στίχ. γράφων: ἐφ' οὗ, ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κώδ: ἀφ' οὗ, μετατυπῶν δὲ κατωτέρω καὶ τὸ τοῦ κώδ: χορῶν εἰς: θεωριῶν, κατὰ τὴν τοῦ Λουγεβιλίου διόρθωσιν, οὐδὲν ἧττον ἀδόκιμον οὖσαν.

Πολλάκις ἤδη παρετηρήσαμεν ὅτι ὁ ἡμέτερος ἐρανιστὴς ἀσμενίζει ἐνίοτε ἵνα τὰ παρὰ τοῖς παλαιοτέροις φερόμενα μετασχηματίζῃ εἰς τὰ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις συνηθέστερα ἢ κομψότερα νομιζόμενα, αὐτὸ δὲ τοῦτο φαίνεται ποιήσας καὶ ἐνταῦθα· ἀναγνοὺς δῆλα δὴ παρὰ Πολυδεύκει Η 89 περὶ τοῦ ἄρχοντος: «ἔστι δ' ἐπώνυμος οὗτος, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ὁ χρόνος ἀριθμεῖται», ἀντ' αὐτῶν παραφράζων ἔγραψεν: «Ἐπων. ἄρχων: ἀφ' οὗ ἡ πόλις χρηματίζει», ἀφ' οὗ τουτέστιν ἡ πόλις τὸν χρόνον ἀριθμεῖ. Πράγματι δὲ ἐν τῷ Βυζαντιακῷ

(1) Ὅρ. λ. χ. §§ 20, 47.
(2) Ὅρ. λ. χ. §§ 5-6, 8 κτλ.

ἑλληνισμῷ τὸ ρ. χρηματίζειν, πολλὰς ἤδη παραλλαγὰς ἐν τῇ σημασίᾳ παθόν, ἀπαντᾷ ἔστιν ὅτε καὶ ἐν τῇ τοῦ ἀριθμεῖν ἢ ἀριθμεῖσθαι. Οὕτω λ. χ. ἐν τῷ λεγομένῳ Χρον. Πασχαλίῳ (ἔκδ. Δινδορφ.) σ. 187 A φέρεται: «χρηματίζει οὖν τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας εἰς τιμὴν αὐτῆς ἔτος α΄ καὶ πρῶτον ἔτος τῆς πεντεκαιδεκαετηρίδος τῶν ἰνδίκτων ἀπὸ πρώτου ἔτους Γαΐου Ἰουλίου Καίσαρος»· μικρὸν δὲ κατωτέρω αὐτόθ. C: «Ἀπὸ πρώτου ἔτους Γαΐου Ἰουλίου Καίσαρος . . . Ἀντιοχεῖς τοὺς ἑαυτῶν χρόνους ἀριθμοῦσι, καὶ αἱ ἴνδικτοι δὲ χρηματίζειν ἤρξαντο ἀπὸ πρώτης καὶ αὐτῆς τοῦ γορπιαίου μηνός».

Ὥστε κατὰ ταῦτα προσῆκον εἶνε ἵν᾽ εὐθὺς ἀποκαταστήσωμεν τὴν τοῦ κώδικος γραφήν.

Εἶνε δὲ παντὶ φανερὸν ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τοῦ Ἄρχοντος, ἐπωνύμου παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ἐπικαλουμένου, ὡς ἐπωνύμου τοῦ ἐνιαυτοῦ, οὐχὶ δὲ δι᾽ ὃν λόγον παρὰ τοῖς παλαιοτέροις οὕτω προσωνομάζετο, ὡς ἐπώνυμος τῶν ἡλικιῶν (1).

Περὶ δὲ τοῦ ἐν τῷ χ΄/φῳ: χορῶν, καὶ τοῦτο, λέγομεν, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνάγκης μετετυπώθη εἰς: θεωριῶν καίπερ κάλλιστα ἔχον. Πρόκειται τῷ ὄντι περὶ τῶν ἐξ Ἀθηνῶν ἐκπεμπομένων ἑκάστοτε ἐπιμελείᾳ τοῦ ἄρχοντος (2) εἰς Δῆλον χορῶν, ὧν ποιεῖται μνείαν καὶ ὁ Ξενοφῶν ἐν Ἀπομνημ. βιβλ. Γ΄ κεφ. γ΄ § 12: «ἢ τόδε οὐκ ἐντεθύμησαι, ὡς ὅταν γε χορὸς εἷς ἐκ τῆσδε τῆς πόλεως γίγνηται, ὥσπερ ὁ εἰς Δῆλον πεμπόμενος κτλ.;» (3).

Τὰ δὲ πρὸς τὸ τέλος τῆς γλώσσης ταύτης μικρὸν ἐσφαλμένα: λαγχάνονται δὲ πρὸς αὐτὸν καὶ γραφαί, καὶ δίκας εἰς τὸ δικαστήριον εἰσάγει, ὧδ᾽ ἀσφαλῶς διορθωτέον κατὰ τὸ παρ᾽ Ἀριστοτέλει ἐν Ἀθην. Πολιτείᾳ παράλληλον χωρίον (4): λαγχάνονται δὲ

(1) Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 53. 4-7. Ἐπιθ. Γίλβερτ, Ἐγχ. ἀρχ. δημ. βίου Ἑλλ. μετάφρ. Ν. Γ. Πολίτου τόμ. Α΄ σ. 203 σημ. 4, 312.

(2) Ἀριστ. Ἀθην Πολιτ. Κεφ. 56. 3 ἐν τέλ: «καθίστησι δὲ (ὁ ἄρχων) καὶ εἰς Δῆλον χορηγούς, καὶ ἀρχιθέω[ρον τ]ῷ τριακοντορίῳ τῷ τοὺς ἠθέους ἄγοντι».

(3) Πρβλ. Λουκ. π. ὀρχήσ. § 16: «ἐν Δήλῳ δέ γε οὐδὲ αἱ θυσίαι ἄνευ ὀρχήσεως . . . παίδων χοροὶ συνελθόντες ὑπ᾽ αὐλῷ καὶ κιθάρᾳ οἱ μὲν ἐχόρευον, ὑπωρχοῦντο δὲ οἱ ἄριστοι προκριθέντες ἐξ αὐτῶν».

(4) Κεφ. 56. 6: «γραφαὶ δ[ὲ καὶ δ]ίκαι λαγχάνονται πρὸς αὐτόν, ἃς ἀνακρίνας εἰς [τὸ] δικαστήριον εἰσάγει». Τὸ πρὸ τῆς λ. δικαστήριον ἄρθρ. τὸ, ἀβέβαιον ὂν ἐν τῷ κώδικι, βεβαιοῦται, νομίζομεν, διὰ τῆς γλώσσης ταύτης τοῦ Κανταβρ. λεξικοῦ.

πρὸς αὐτὸν καὶ γραφαὶ καὶ δίκ[αι], ἃς εἰς τὸ δικαστήριον εἰσάγει.

Παρατηροῦμεν δὲ καὶ πάλιν ὅτι ἡ γλῶσσα αὕτη τοῦ ἡμετέρου ἐρανιστοῦ ἀποτελεῖ καλλίστην προσθήκην εἰς τὸν Ἁρποκρατίωνα ἄλλα, ἐπίσης δ' ὅμως ὀρθά, ἐν λλ: Ἐπώνυμοι καὶ Στρατεία ἐν τοῖς ἐπωνύμοις διδάσκοντα.

---

§ 23.

Εὔθυναι, κρίσις κατὰ τῶν ἀρξάντων ἢ πρεσβευσάντων ἤ τι τῶν τῆς πόλεως χειρισάντων ὅλως.

Ὁ ἐκδότης ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ χ'/φῳ: εὐθυνία, προδήλως ἡμαρτημένου, διωρθώσατο εὔθυναι, δοξάζων ὅτι κατὰ παραδρομήν τινα ἐγένετο γραμμάτων μετάθεσις, τοῦ αι εἰς ια.

Ἐν τοῖς εἰς Πλάτωνα Σχολίοις (Νόμ. βιβλ. ια' σ. 945 d εἰς τὴν λ. εὐθύνας) φέρεται σχόλιον καθ' ὅλα τῇ προκειμένῃ γλώσσῃ ὁμοιότατον, πλὴν τῶν ἐν ἀρχῇ, ἀνθ' ὧν κεῖται: «εὐθύνη ἐστὶ κρίσις κτέ.».

Καθ' ἡμᾶς ὁ ἡμέτερος γραμματικός, λογιώτερος πάντως τοῦ προμνησθέντος σχολιαστοῦ, ἀντὶ τοῦ ἀμφιβόλου τύπου εὐθύνη (1), ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ γνησίου καὶ δὴ μάλιστα καθ' ἑν. ἀριθμὸν: εὔθυνα, καθὰ ἄλλως καὶ ὁ Πολυδεύκης ἐν Η. 45: «εὔθυνα δὲ κατὰ τῶν ἀρξάντων ἢ πρεσβευσάντων . . . ἡ δ' εὔθυνα χρόνον εἶχεν ὡρισμένον, μεθ' ὃν οὐκέτ' ἐξῆν ἐγκαλεῖν», καὶ ὁ συντάκτης τοῦ Πατμιακοῦ λεγομένου λεξικοῦ σ. 142: «Εὔθυνα· ἣν εἰσῆγον οἱ λογισταὶ κατὰ τῶν δοξάντων μὴ ὀρθῶς ἄρξαι κτέ.». Τῆς καθ' ἑν. ἀριθμὸν δ' ἐκφορᾶς δὶς ἐποιήσατο χρῆσιν καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθην. Πολιτείᾳ Κεφ. 48. 4-5: «εὔθυναν ἐμβαλέσθαι . . . οἱ δὲ θεσμοθέται . . . πάλιν εἰσάγουσιν [ταύτην τὴν] εὔθυναν εἰς τὸ δικαστήριον».

(1) Τοῦ αὐτοῦ μεταγενεστέρου τύπου ἐποιήσατο χρῆσιν καὶ ὁ Σουΐδας ἐν λ: «Εὐθύνη, κυρίως ἣν εἰσάγουσιν οἱ λογισταὶ πρὸς τοὺς δόξαντας μὴ ὀρθῶς ἄρξαι τῆς πόλεως ἢ πρεσβεῦσαι κακῶς κτέ.». Ταὐτὰ ἐπὶ λέξει ἐν Ἀνεκδ. Βekk. σ. 245. 6 πλὴν ὅτι ἐν τῷ λήμματι κεῖται κατὰ πληθ. ἀριθμόν: εὐθύνας. Πρβλ. Φώτ. ἐν λ.

Καλὸν δὲ νομίζομεν ἵνα παραγράψωμεν ὧδε καὶ ἃ ὁ σοφὸς Διδάσκαλος κ. Κόντος εἰς τὸ ἀριστοτελικὸν τοῦτο χωρίον σημειοῦται ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Δ' σ. 133-4: «Ἐλέχθη δ' ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἐν τῇ Ῥητορικῇ βιβλ. Γ', ι', 7 «ἡ γὰρ εὔθυνα βλάβη τις δικαία ἐστιν». Πρβλ. καὶ ἐπιγρ. ἐν περιοδ. συγγράμμ. Ἀθηναίῳ τόμ. Γ', σ. 687. 17 «ἐξελεῖν τὴν εὔθυναν» (1). Περὶ τοῦ τύπου εὔθυνα καὶ τοῦ εὐθύνη ἐποιήσατο λόγον ὁ Βοιμέλιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δημοσθένους Δημηγοριῶν σ. 137-8. Ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. τόμ. Γ', σ. 2281».

Προσεγράφη δὲ καὶ αὕτη ἡ λέξις εἰς τὸν Ἁρποκρατίωνα πρὸς συμπλήρωσιν, παραλιπόντα ἵν' ἐν ἰδίᾳ γλώσσῃ μνημονεύσῃ καὶ ἑρμηνεύσῃ αὐτήν.

§ 24.

Ἱερὸς γάμος. οἱ γαμοῦντες ποιοῦσι τῷ Διὶ καὶ τῇ Ἥρᾳ ἱεροὺς γάμους.

Εἰς ταῦτα ὁ Μέϊερος σημειοῦται: «Nuptias facturos vel facientes ἱεροὺς γάμους Jovi Junonique celebrare solitos esse nemo quod sciam praeter hunc grammaticum tradidit. Photius (1) autem et Etym. M. (2) ab Atheniensibus agi dicunt festum diem Jovis et Junonis, qui ἱερὸς γάμος dicatur: hi igitur ea sollemnia non propria nuptias facientium sed communia fuisse volunt civitatis». Ὁ δὲ Houtsma προστίθησι: «Quid praeter diem festum Jovis et Junonis ab Atheniensibus actum significet ἱερὸς γάμος neque e nostro apparet, neque mea sententia ex iis quae Meinekius ad versiculum Anaxandridae:

εἰ γάρ τίς ἐστιν εὐπρεπής, ἱερὸν γάμον καλεῖτε

annotavit. Poet. Com. Graec. III. p. 178».

(1) (CIA, II. 578).

(2) Ἐν λ: «Ἱερὸν γάμον: Ἀθηναῖοι ἑορτὴν Διὸς ἄγουσι καὶ Ἥρας, ἱερὸν γάμον καλοῦντες».

(3) Ἐτυμ. Μ: «Ἱερὸν γάμον: Ἀθηναῖοι κτλ.» ὡς παρὰ Φωτίῳ. Κεῖται δὲ καὶ παρ' Ἡσυχίῳ ἐν λ: «Ἑορτὴ Διὸς καὶ Ἥρας».

Εἶνε γνωστὸν ὅτι ἐν Ἀθήναις καὶ πρὸ τοῦ γάμου καὶ μετ' αὐτὸν προσεφέροντο τοῖς γαμηλίοις θεοῖς, μάλιστα δὲ Διῒ τῷ τελείῳ καὶ Ἥρᾳ τῇ τελείᾳ (1), προστάταις τοῦ γάμου, θυσίαι προγάμια ἢ προτέλεια καλούμεναι (2).

Ἐκ τούτων προαγόμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι παρὰ τῷ ἡμετέρῳ γραμματικῷ περὶ τοιαύτης τινὸς θρησκευτικῆς τελετῆς πρόκειται, καθ' ἣν «οἱ γαμοῦντες», τουτέστιν οἱ μέλλοντες γαμεῖν ἢ μᾶλλον ἐν τῷ τελεῖν τοὺς γάμους αὐτῶν ὄντες, προσέφερον τῷ Διῒ καὶ τῇ Ἥρᾳ θυσίαν τινά, ἱερὸν γάμον καλουμένην, ὅτι κατ' αὐτὴν ἐξύμνουν τοὺς γάμους Ζηνὸς τῆς τ' εὐδαίμονος Ἥρας, τὰς εὐλογίας τῶν θεῶν τούτων ἐπὶ τὸν γάμον αὐτῶν ἐπικαλούμενοι (3).

Ἀλλ' ἐκ τῶν ἡγουμένων ὡσαύτως ἐγένετό πως φανερόν, νομίζομεν, ὅτι ἐν τῷ ΠΟΙΟΥCΙ ἑτέρα τις λέξις κρύπτεται, οὐ πάνυ δυσεύρετος οὖσα: οἱ γαμοῦντες οὐ ποιοῦσι, ἀλλὰ ΘΥΟΥCΙ γάμους τῷ Διῒ καὶ τῇ Ἥρᾳ. Ἐγένετο δὲ καὶ ἐνταῦθα αἰτία τοῦ πταίσματος ἡ λίαν συνήθης ἐν τῇ παλαιᾷ γραφῇ σύγχυσις τῶν γραμμάτων Θ καὶ Ο, ἅπερ ὁ ἀντιγραφεὺς ἅπαξ συγχέας εἶτα, ἵνα κατασκευάσῃ λέξιν τινά, προσέθετο μὲν ἐν ἀρχῇ τὸ Π, ἔτρεψε δὲ τὸ Υ εἰς Ι. Διὸ μεταγράφομεν: θύουσι (4).

(1) Πλουταρχ. Ῥωμ. Ζητήμ. κεφ. Β'.

(2) Ὅρ. λ. χ. Πολυδεύκ. Γ' 38. Ὡς δὲ διδάσκει τὸ Πατμ. λεξ. (Σακκελ.) σ. 11 τοιαύτη τις ἐπὶ μέλλοντι γάμῳ θυσία ἐκαλεῖτο **Γαμηλία**: «ἔνιοι δὲ τὴν θυσίαν οὕτω φασὶ λέγεσθαι τὴν ὑπὲρ τῶν μελλόντων γαμεῖν γινομένην (οὕτω κατὰ διόρθωσιν τοῦ σοφωτάτου Διδασκάλου κ. Κόντου ἐν Bull. Corr. Hellén. τόμ. Α' σ. 177, ἀντί: ἡνωμένην) τοῖς ἐν τῷ δήμῳ [θεοῖς]». Πρβλ. Ἐτυμ. Μ. σ. 220. 221. Βεκκ. Ἀνέκδ. σ. 228. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἄλλοτε· νῦν ἁπλῶς λέγομεν ὅτι ἡ εἰς τὸ τέλος προσθήκη [θεοῖς] φαίνεται ἡμῖν ἀμφίβολος.

(3) Πρβλ. Ἀριστοφ. Ὄρνιθ. στ. 1736 ἐπ:

Ὑμὴν ὦ, Ὑμέναι' ὦ.
ὁ δ' ἀμφιθαλὴς Ἔρως
χρυσόπτερος ἡνίας
εὔθυνε παλιντόνους,
Ζηνὸς πάροχος γάμων
τῆς τ' εὐδαίμονος Ἥρας.

(4) Εἰσὶ δὲ πάμπολλα τὰ ἐν τοῖς χ/φοις τοιαῦτα σφάλματα, ὧν τινα κατέστησαν περιβόητα, ὡς λ. χ. τὰ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Κοβήτου ἐπανορθωθέντα: ΟΥCιν — ΘΥΕιν (παρὰ Πλουτάρχ. ἐν Ἠθικ.), θυσιάσΟυσι — θυσίας ΘΥσει (παρὰ Λυσ. κ. Ἀνδοκίδ. § 4) καὶ ἄλλα.

Ὁ Ἁρποκρατίων οὐδὲν περὶ ἱεροῦ γάμου διέλαβε, τοῦτο δὲ δικαιολογεῖ καὶ τὴν προσθήκην τοῦ ἡμετέρου ἐρανιστοῦ.

---

§ 25.

Ἴσαι αἱ ψῆφοι αὐτῷ ἐγένοντο. . . δὲ ἴσαι ψῆφοι, ὡς Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων πολιτείᾳ· καὶ ἦσαν τοῦ μὲν διώκοντος αἱ τετρυπημέναι, τοῦ δὲ φεύγοντος αἱ πλήρεις· ὁποτέρῳ δ' ἂν πλείους γένωνται, οὗτος ἐνίκα· ὅτε δὲ ἴσαι, ὁ φεύγων ἀπέφευγεν, ὡς καὶ Θεοδέκτης ἐν τῇ Σωκράτους ἀπολογίᾳ.

Ὡς ἄλλαι τινὲς γλῶσσαι τοῦ Κανταβριγ. λεξικοῦ τοῦτο μὲν ὡς μαρτύρια περὶ τοῦ γνησίου τῆς ἀριστοτελικῆς Ἀθην. Πολιτείας, τοῦτο δὲ ὡς γνώμονες πρὸς συμπλήρωσιν ἐφθαρμένων χωρίων αὐτῆς ἐχρησίμευσαν, οὕτω καὶ ἡ παροῦσα, κατ' ἐπιτομὴν εἰλημμένη ἐκ τοῦ τόμ. Δ', στ. 34, 27 καὶ στ. 35, 32-35 τοῦ περιπύστου τούτου συγγράμματος.

Ἐν τῷ κώδικι τὰ ἐν ἀρχῇ τῆς γλώσσης ταύτης ὧδ' ἔχουσι: Ἴσαι αἱ ψῆφοι αὐτῶν: ἐγένοντο δὲ ἴσαι ψῆφοι, ὡς Ἀριστοτέλης κτέ. Δυστυχῶς δὲ οἱ ἐκδόται τῆς Ἀθην. Πολιτείας, καίτοι ἀπὸ μακροῦ ἤδη χρόνου ταῦτα ἐν μέρει μὲν ἀλλ' ἀσφαλῶς ὑπὸ τοῦ Μεϊέρου ἐπηνωρθώθησαν, ἐξακολουθοῦσιν ὅμως ἔτι καὶ νῦν ἐσφαλμένως ἐκ τοῦ κώδικος καταχωρίζοντες ἐν ταῖς ἄλλως σοφαῖς ἐκδόσεσιν αὐτῶν (1).

Κάλλιστα καὶ ἀγχινούστατα τῷ ὄντι ὁ Μέϊερος ᾔκασεν ὅτι τὰ ἐν ἀρχῇ ἀποτελοῦσι λῆμμα ἐκ τῶν τῶν Αἰσχίνου ἐν τῷ κατὰ Κτησιφῶντος λόγῳ § 252: «ἕτερος δ' ἰδιώτης (2) ἐκπλεύσας εἰς Ῥόδον, ὅτι τὸν φόβον ἀνάνδρως ἤνεγκε, πρῴην ποτὲ εἰσηγγέλθη καὶ **ἴσαι αὐτῷ αἱ ψῆφοι ἐγένοντο**· εἰ δέ μία μόνον μετέπεσεν, ὑπερώριστ' ἂν ἢ ἀπέθανεν». Εἰς τὸ αὐτὸ δὲ χω-

(1) Οὕτω λ. χ. ὁ Σάνδυς σ. 249, οἱ Kaibel καὶ Wilamowitz σ. 81 (ἔκδ. 3). Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι διαπρεπεῖς συγγραφεῖς, οἷον ὁ Γίλβερτ, Ἐγχ. ἀρχ. δημ. βίου Ἑλλ. ἐν μεταφρ. Ν. Γ. Πολίτου τόμ. Α' σ. 525 σημ. 2.

(2) Ὁ Λεωκράτης, οὗ κατηγόρησεν ὁ Λυκοῦργος.

ρίον διαῤῥήδην ἀναφέρονται καὶ αἱ παρ' Ἀρποκρατίωνι καὶ Φωτίῳ λλ: ἴσαι ψῆφοι· ὥστε οὐδεὶς ἔτι δύναται ν' ἀμφιβάλῃ εὐλόγως περὶ τοῦ ὀρθοῦ τῆς εἰκασίας τοῦ Μεϊέρου.

Οὐκ ὀρθῶς ὅμως οὗτος τὰς ἑπομένας ἐν τῷ χ'/φῳ λλ: δὲ ἴσαι ψῆφοι ὡς παρέλιπεν, ὡς περιττὰς δῆθεν οὔσας, ἀνθ' ὧν ὁ μὲν Δοβραῖος προύτεινεν ἵν' ἀναγνωσθῇ: δισσαὶ ψῆφοι, ὁ δὲ Σαούππιος (1): δισσαὶ αἱ ψῆφοι.

Εὐλόγως ὁ Houtsma ἀμφοτέρας τὰς διορθώσεις ταύτας ὡς ἀπιθάνους ἀποδοκιμάζει (2), καὶ ἡμεῖς δὲ ἀδυνατοῦμεν αὐτὰς νὰ ἐγκρίνωμεν, ἐκ τοῦ προηγουμένου **δὲ** μάλιστα εἰκάζοντες, ὅτι ἐνταῦθα ὑπάρχει χάσμα τι (3).

Διὸ ὧδε διορθούμεθα καὶ συμπληροῦμεν: **Ἴσαι αἱ ψῆφοι αὐτῷ ἐγένοντο:** [χαλκαῖ] δὲ ἦσ[αν] αἱ ψῆφοι, ὡς Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ, καὶ ἦσαν τοῦ μὲν διώκοντος κτλ.

Πράγματι ἐν τῇ Ἀριστοτέλους Ἀθην. Πολιτείᾳ τόμ. Δ', στ. 34, 27 αὐταῖς λέξεσι κεῖται: ψῆφοι δέ] εἰσι[ν χ]αλκαῖ, αὐλίσκον [ἔχουσαι ἐν τῷ μέσῳ, αἱ μ]ὲ[ν] ἡμίσειαι τετρυ[πημέναι, αἱ δὲ ἡμίσειαι πλ]ήρεις» (4)· οὐ πολὺ δὲ κατωτέρω στ. 35, 32-37 αὐτὰ σχεδὸν ταῦτα ἀναγιγνώσκονται, ἃ καὶ παρὰ τῷ ἡμετέρῳ γραμματικῷ: «καὶ ἀναγορεύει ὁ κῆρυξ τὸν [ἀριθ]μὸν τῶν ψήφων, τοῦ μὲν [δι]ώ[κον]τος τὰς τετρυπημένας, τοῦ δὲ φ[εύγο]ν[τος τ]ὰς πλήρεις· ὁποτέρῳ δ' ἂν πλείους γένω[νται, οὗ]τος νικᾷ, ἂν δὲ ἴσαι, ὁ φ[εύ]γων».

Οὕτω, νομίζομεν, ἐγένετο φανερὸν (ὅπερ ἄλλως καὶ πρότερον ἐκ τῆς ὅλης ὑφῆς τῆς γλώσσης ταύτης ἐδύνατο νὰ εἰκασθῇ) ὅτι τὰ τοῦ ἡμετέρου γραμματικοῦ: ὡς Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων πολιτείᾳ, οὐ μόνον εἰς τὰ ἐπιφερόμενα (: «καὶ ἦσαν . . . ὁ φεύγων)» ἀναφέρονται, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ πρὸ αὐτῶν, ὡς διορθούμεθα ταῦτα:

(1) Ἐν Orat. Att. Μέρ. 6' σ. 247.

(2) Ἐν Σημειώσ. σ. 55.

(3) Τοιαῦτα χάσματα ἱκανὰ ἤδη παρετηρήσαμεν ὡς λ. γ. ἐν §§ 4, 5, 13, 16, μέλλομεν δ' ἐφεξῆς καὶ ἄλλα νὰ ἐξελέγξωμεν.

(4) Παρασημειωτέον δ' ὅτι καὶ ἄλλοι γραμματικοὶ ὡσαύτως ἐπάναγκες ἔκριναν ἵνα σημειώσωνται ὅτι αἱ ψῆφοι ἦσαν χαλκαῖ. Πρβλ. Ἀρποκρ. καὶ Φώτιον ἐν λ. τετρυπημένη. Πολυδεύκ Η. 123 καὶ 17. Βεκκήρ. Ἀνέκδ. 307.

χαλκαῖ δὲ ἦσαν αἱ ψῆφοι, ὡσαύτως ἐκ τοῦ ἀριστοτελικοῦ συγγράμματος παρειλημμένα.

Συνέβη καὶ ἐνταῦθα τῷ ἡμετέρῳ ἐρανιστῇ ὃ πολλάκις ἄχρι τοῦδε ἐσημειωσάμεθα· εὑρὼν δῆλα δὴ ἀτελῆ πάνυ τὰ παρ' Ἁρποκρατίωνι ἐν λ. ἴσαι ψῆφοι περὶ ἰσοψηφίας γεγραμμένα, προσέγραψε πρὸς συμπλήρωσιν τὰ ἐν τῇ προκειμένῃ γλώσσῃ, εἴτε αὐτὸς ἀμέσως ἐκ τῆς Ἀθην. πολιτείας ἀντλήσας, εἴτε, ὃ καὶ πάντως ἡμῖν πιθανώτερον φαίνεται, παραλαβὼν ἔκ τινος παλαιοτέρου σχολιαστοῦ ἢ λεξικογράφου, αὐτὰ ἡμῖν τὰ ῥήματα τοῦ μεγάλου Σταγιρίτου ἐκ τῆς Ἀθηναίων πολιτείας ἐκγράψαντος.

Περὶ τοῦ ἐν τῷ ἀττικῷ δικαίῳ ἀρχαιοτάτου τούτου νομικοῦ κανόνος, ὅτι ἐν ἰσοψηφίᾳ ὑπὲρ τοῦ διωκομένου κρίνομεν, πρβλ. σὺν ἄλλοις: Ἀριστοτ. Προβλ. 39, 13 καὶ 15.—Ἀντιφ. π. τ. Ἡρῴδ. φόν. § 51.—Ἀριστοφ. Βάτραχ. στ. 685.— Αἰσχ. Εὐμεν. στ. 732 ἐπ.— Εὐριπιδ. Ἠλεκτρ. στ. 1257 ἐπ.— Πολυδεύκ. Η. 15.

Τῆς ὑπὸ Θεοδέκτου ἀπολογίας Σωκράτους μνείαν ποιεῖται καὶ ὁ Ἀριστοτελης ἐν Ῥητορ. βιβλ. Β', κεφ. 23 § 13 ἀποσπασμάτιόν τι ἐξ αὐτῆς παρατιθέμενος, εἶνε δὲ πιθανόν, ὡς ἤδη πρὸ ἡμῶν καὶ ἄλλοι ᾔκασαν, ὅτι καὶ τὰ μικρὸν κατωτέρω (αὐτόθ. § 18) ἀδεσπότως φερόμενα: «Μέλλετε δὲ κρίνειν οὐ περὶ Σωκράτους, ἀλλὰ περὶ ἐπιτηδεύματος, εἰ χρὴ φιλοσοφεῖν», εἰς τὸν αὐτὸν λόγον προσήκουσιν. Ἐγένετο δὲ Θεοδέκτης ὁ Φασηλίτης ἑταῖρος μὲν τοῦ Ἀριστοτέλους, μαθητὴς δὲ τοῦ Ἰσοκράτους, ἀποθανὼν περὶ τὸ 335 ἢ 334 π. Χ.

---

§ 26.

Κακηγορίας δίκη. ἐάν τις κακῶς εἴπῃ τινὰ τῶν κατοιχομένων, κἂν ὑπὸ τῶν ἐκείνου παίδων ἀκούσῃ κακῶς, πεντακοσίας καταδικασθεὶς ὦφλε τῷ δημοσίῳ, τριάκοντα δὲ τῷ ἰδιώτῃ. Ὑπερείδης δὲ ἐν τῷ κατὰ Δωροθέου χιλίαις μὲν ζημιοῦσθαι τοὺς τοὺς κατοιχομένους κακηγορήσαντάς φησι, πεντακοσίαις δὲ τοὺς τοὺς ζῶντας.

Ἐν τῷ δημοσθενικῷ π. Λεπτίνην λόγῳ § 104 κεῖται: «Καὶ μὴν

κἀκεῖνος τῶν καλῶς δοκούντων ἔχειν νόμων Σόλωνός ἐστι, μὴ λέγειν κακῶς τὸν τεθνεῶτα, μηδ' ἂν ὑπὸ τῶν ἐκείνου τις ἀκούῃ παίδων αὐτός».

Αὐτὰ δὲ περίπου τὰ ὑπογεγραμμένα ταῦτα, ὡς βλέπομεν, φέρονται καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ, μεταπεφρασμένα πως, κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ γραμματικοῦ, πλὴν ὅτι, εἰς τὴν τελευταίαν πρότασιν ἐπαναλαμβάνεται τὸ ἐπίῤῥ. κακῶς: «κἂν (1) ὑπὸ τῶν ἐκείνου παίδων ἀκούσῃ κακῶς», παραλειπόμενον ἐν τῷ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος χωρίῳ τοῦ ῥήτορος. Μή ποτε λοιπὸν καὶ παρὰ τούτῳ ἦν γεγραμμένον: «μηδ' ἂν ὑπὸ τῶν ἐκείνου τις ἀκούῃ παίδων κακῶς»; Εἶνε δὲ φανερὸν ὅτι ἡ παλαιὰ γραφή: ΠΑΙΔΩΝΑΥΤΟϹ — ΠΑΙΔΩΝ ΚΑΚΩϹ ἐδύνατο εὐκόλως νὰ πλανήσῃ τὸν ἀντιγραφέα. Ἄλλως δὲν ἀγνοοῦμεν ὅτι τὸ ἐπίῤῥ. κακῶς ἐδύνατο καὶ νὰ μὴ ἐπαναληφθῇ, ἀτ' ἐκ τῶν ἡγουμένων ὑπονοούμενον, ὡς λ. χ. ἐν τῷ κατὰ Λοχίτου λόγῳ τοῦ Ἰσοκράτους § 3: «Ὥστε καὶ περὶ τῆς κακηγορίας νόμον ἔθεσαν, ὃς κελεύει τοὺς λέγοντάς τι τῶν ἀποῤῥήτων πεντακοσίας δραχμὰς ὀφείλειν. καίτοι πηλίκας τινὰς χρὴ ποιεῖσθαι τὰς τιμωρίας ὑπὲρ τῶν ἔργῳ παθόντων κακῶς, ὅταν ὑπὲρ τῶν λόγῳ μόνον ἀκηκοότων οὕτως ὀργιζόμενοι φαίνησθε;». Παρατηροῦμεν δ' ὅμως καὶ τοὐναντίον συμβαῖνον ὡς λ. χ. παρ' Ὑπερείδει (2) ἐν τῷ κ. Φιλιππίδου λόγῳ § 3, ἔνθα τὸ ἐπίῤῥημα τοῦτο πολλάκις ἐπαναλαμβάνεται: «ὁ δῆμος ἀπεῖπεν μήτε λέγειν ἐξεῖναι μηδενὶ κακῶς Ἁρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα, μήτ' ᾆσαι ἐπὶ τὰ κακίονα. ἢ καὶ δεινόν ἐστιν, ὅτι τοὺς μὲν σοὺς προγόνους ὁ δῆμος οὐδὲ μεθυσθέντι ᾤετο δεῖν ἐξεῖναι κακῶς εἰπεῖν, σὺ δὲ νήφων τὸν δῆμον κακῶς λέγεις».

Τὸ εἰς τὸν Ὑπερείδην ἐκ τοῦ κ. Δωροθέου (3) λόγου ἀναφερόμενον

(1) Οὕτω κατὰ διόρθωσιν τοῦ Δοβραίου ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ χ/φῳ ἡμαρτημένου: καὶ.

(2) Blass ἔκδ. γ' σ. 57.

(3) Ὡσαύτως ὁ Πολυδεύκης ἐν Γ' 74 τὸν κ. Δωροθέου λόγον τῷ Ὑπερείδει ἀποδίδωσιν· ἐξ ὧν ὅμως ὁ Ἁρποκρατίων ἐν λ. Ἐπὶ κορρης διδάσκει, ἠμφεσβητεῖτο παρὰ τοῖς τότε, φαίνεται, ἂν ὄντως ἦν ἔργον τοῦ Ὑπερείδους ἢ τοῦ Φιλίνου, ἑτέρου ἀθηναίου ῥήτορος. Εδικάζετο δ' ὁ Δωρόθεος οὗτος οὐχὶ δ. κακηγορίας, ἀλλὰ γραφὴν ὕβρεως, ὡς τοὐλάχιστόν ἐστιν εἰκάσαι ἐξ οὗ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου ἀποσπασματίου ὁ Ἁρποκρατίων μνείαν αὐτόθι ποιεῖται. Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ πιθανῶς λόγῳ ὁ Ὑπερείδης καὶ τῷ ῥ. κακηγορῆσαι ἐχρήσατο (Πολυδεύκ. Η. 80), ὡς δὲ ὁ Σαούππιος ᾔκασε καὶ τὸ παρὰ Πολυδεύκ. Γ. 79 ἕτερον ἀποσπασμάτιον: «Ὑπερείδης δ' ἔφη «κρεμάσας ἐκ τοῦ κίονος ἐξέδειρεν, ὅθεν καὶ μωλώπων ἔτι νῦν τὸ δέρμα μεστὸν ἔχει»· καίτοι ἐπὶ τού-

ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ χωρίον ὧδ' ἔχει κατὰ τὸν κώδικα: «Ὑπερείδ. δὲ ἐν τῷ κατὰ Δωροθέου χιλίας μὲν ζημιοῦσθαι τοὺς κατηχομένους φησί, πεντακοσίας δὲ τοὺς ζῶντας». Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα προφανῶς ἐφθαρμένα εἰσίν, ὁ μὲν Houtsma ὡς ἀνωτέρω, τῷ Μεϊέρῳ ἀκολουθῶν, τὸ χωρίον ἰάσατο, ὁ δὲ Σαούππιος ἔτι ἁπλούστερον ἐθεράπευσε, δὶς προσθεὶς τὸν ἐάν: «Ὑπερείδ. κτλ. χιλίας μὲν ζημιοῦσθαι [ἐὰν] τοὺς κατοιχομένους, φησί, πεντακοσίας δὲ [ἐὰν] τοὺς ζῶντας.

Εἶνε φανερὸν ὅτι ἡ τοῦ Σαουππίου διόρθωσις πολλῷ καλλίων τυγχάνει οὖσα, πλὴν ἴσως ὅτι ἐτήρησε τὰς αἰτ: χιλίας — πεντακοσίας, ἀνθ' ὧν μετά τε τοῦ Μεϊέρου καὶ τοῦ Houtsma δοξάζομεν ὅτι μᾶλλον χρηστέον τῇ κατὰ δοτικὴν ἐκφορᾷ. Παρατηροῦμεν δ' ὅτι καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ ἡμετέρου κώδικος ἀπαντᾷ τὸ αὐτὸ σφάλμα· οἷον λ.χ. ἐν λ. ὀροσάγγης ἔνθα κακῶς κεῖται: «Νύμφις δὲ — λέγει παρὰ ΠέρσΑC τὴν μεγίστην ἔχειν προεδρίαν»· ὡσαύτως ἐν λ. ἀργίας δίκη: «ζημιοῦσθαι δραχμΑC ἑκατόν», καὶ εἴ που ἀλλαχοῦ.

Προσέτι δὲ παρατηρητέον ὅτι καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς προκειμένης γλώσσης κακῶς ἐν τῷ χ'/φῳ εἶνε γεγραμμένον: καΤηγορίας δ., κατὰ σύνηθες τῶν ἀντιγραφέων ἁμάρτημα, πολλάκις ἃ μὴ νοοῦσιν ἢ ἀγνοοῦσι μετασκευαζόντων κατὰ τὰ γνωστὰ ἢ κοινότερα.

Ἡ δ. κακηγορίας ἤ, σπανιώτερον, κακηγορίου (1), ἀναλογοῦσα ταῖς καθ' ἡμᾶς ἐγκλήσεσιν ἐπὶ συκοφαντίᾳ καὶ ἐξυβρίσει τῆς τιμῆς (2), ὑπὸ τοῦ ἀττικοῦ δικαίου ἐν ταῖς ἰδίαις δίκαις (3) κατετάσσετο, ἁρμόζουσα κατὰ τῶν κακολογούντων ἢ δυσφημούντων (4)

τοις οὐκ ἄν τις εἴποι τὸ δεῖραι», ἐκ τοῦ κ. Δωροθέου λόγου φαίνεται εἰλημμένον. Ἀλλ' ὀρθῶς ὁ Βλάσσιος παρατηρεῖ (ἐν Ὑπερείδ. ἐκδ. γ', σ. 128 ἐν ὑποσημ.) ὅτι: si ἔχει verum, ne probabile quidem est in oratione c. Dor., quam laesus ipse habuit, haec verba exstitisse.

(1) Δημοσθ. κ. Μειδ. § 93. Ὅρα δὲ ἃ περὶ τοῦ τύπου τούτου διδάσκει ὁ σοφὸς Διδάσκαλος κ. Κόντος ἐν Δελτίῳ 22 τοῦ τόμ. Α' (1884) τοῦ περιοδ. συγγράμματος Ἑβδομάδος.

(2) Ποιν. Νόμ. ἄρθρ. 335-6 (Ν. Ἐξυβρ. ἄρθρ. 28-29).

(3) Πολυδεύκ. Η. 31.

(4) Ὑπόδικος τουτέστι τῇ δίκῃ ταύτῃ ἐγίγνετο ὁ ῥήμασιν ἐξυβρίζων ἢ κακολογῶν τινα ἤ τι τῶν ἀπορρήτων («ἅπερ ἀπείρηται λέγειν εἰς ἀλλήλους») ἑτέρῳ πολίτῃ προσάπτων. Ὅρ. Ἁρποκρ. ἐν λ. ἀπόρρητα. Λυσίαν κ. Θεομν. Α' καὶ Β'. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ φεύγων ἐδύνατο ἔν τισι περιστάσεσιν, ἐπὶ κακουργημάτων μάλιστα, ἀποκρουό-

τοὺς πολίτας εἴτε ζῶντας εἴτε νεκρούς. Ἐδύνατο δὲ ν' ἀσκηθῇ ἐπὶ μὲν ζώντων, ὑπὸ τοῦ παθόντος αὐτοῦ ἢ τοῦ νομίμου αὐτοῦ ἀντιπροσώπου (ἐπὶ γυναικὸς λ. χ. ὑπὸ τοῦ κυρίου αὐτῆς), ἐπὶ δὲ τεθνηκότων ὑπὸ τοῦ πλησιεστάτου τῶν συγγενῶν τοῦ κακῶς ἀκούσαντος. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἐς ἄλλοτε πλείονα.

Ἀρχαιότατος δὲ τῶν περὶ κακηγορίας νόμων μνημονεύεται ὁ ὑπὸ Σόλωνος τεθείς, ὃν ἀναφέρει καὶ ὁ Πλούταρχος ἐν βίῳ Σόλ. § 21. Ἀλλὰ πιθανώτατον, μᾶλλον δὲ βέβαιον εἶνε, ὅτι διὰ μεταγενεστέρων νόμων μετεβλήθη ἡ περὶ τοῦ ἀδικήματος τούτου νομοθεσία, ηὐξήθη δὲ καὶ τὸ τίμημα.

Ὁ Ἑρμαννός (1), ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ κειμένου ἀριθμητικοῦ: «τριάκοντα» ᾔκασε: τριακοσίας· ἀλλ' οὐδὲν βιάζεται ἵνα ἐν τούτῳ μεταβάλωμεν τὴν γραφήν.

Ὁ Πλούταρχος, ἀναφέρων ὡς πρὸ μικροῦ εἴρηται τὸν περὶ κακηγορίας νόμον τοῦ Σόλωνος, ὁρίζει (2) τὸ τίμημα εἰς τρεῖς μὲν δραχμὰς τῷ ἰδιώτῃ, δύο δ' ἄλλας εἰς τὸ δημόσιον, ἐπαινεῖ δὲ καὶ τὸ εὐτελὲς τοῦ προστίμου: «δεῖ δὲ πρὸς τὸ δυνατὸν γράφεσθαι τὸν νόμον, εἰ βούλεται χρησίμως ὀλίγους ἀλλὰ μὴ πολλοὺς ἀχρήστως κολάζειν». Ὥστε ἀποκλείεται πᾶσα ὑπόνοια περὶ σφάλματος ἐν τοῖς ἀριθμοῖς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Λυσίου (3) καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰσοκράτους (4) ῥητῶς μαρτυρεῖται ὅτι ἡ ἕνεκα κακηγορίας κατὰ ζῶντος πολίτου ἐπιβαλλομένη ζημία τῷ ὑβριστῇ ἦν δραχμαὶ 500, αὐτὰ δὲ ταῦτα μαρτυρεῖ καὶ ὁ Ὑπερείδης, κατὰ τὸν ἡμέτερον γραμματικόν, ἀναγκαίως ἔχει νὰ παραδεξώμεθα ὅτι διὰ μεταγενεστέρων νόμων ηὐξήθη τὸ ἀρχῆθεν ὑπὸ τοῦ Σόλωνος ὁρισθὲν τίμημα ἐπὶ κακηγορίας κατά τε ζώντων καὶ τεθνεώτων, ὅτι δὲ τοῦτο πιθανῶς ἐγένετο καθ' ἣν σειρὰν διδάσκει τὸ Κανταβριγ. λεξικόν (5).

μενος τὴν ἐπὶ κακηγορίᾳ δίκην, νὰ προτείνῃ τὴν λεγομένην ἔνστασιν τῆς ἀληθείας (exceptio veritatis). Λυσ. κ Θεομν. Α' § 30. Πρβλ. Δίον. Χρυσοστ. ΙΕ', 237: «οὐκ οἶσθα, ἔφη, ὅτι κακηγορίας δίδωσιν ὁ νόμος γράψασθαι τοῦτον, ὃς ἂν βλασφημῇ τινα οὐκ ἔχων ἀποδεῖξαι περὶ ὧν λέγει σαφὲς οὐδέν;».

(1) De injur. actionibus, σ. 10.

(2) Ἐν β. Σόλ. § 21.

(3) Κ. Θεομν. Α' § 12.

(4) Κ. Λοχίτ. § 3.

(5) Ἐν τῷ κ. Μειδίου λόγῳ τοῦ Δημοσθένους δὶς λέγεται (§§ 89-90) ὅτι ἡ δ.

Ἐκ τῶν τελευταίων περὶ κακηγορίας ἀττ. νόμων θεωρητέον καὶ τὸν ἀνωτέρω παρατεθέντα ἐκ τοῦ κ. Φιλιππίδου λόγου τοῦ Ὑπερείδους (§ 3), τὸν ἀπαγορεύοντα κακῶς λέγειν εἴτ' ἐν λόγοις εἴτ' ἐν ᾄσμασι τὸν Ἁρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα, οἷς ἡ μὲν πόλις ἐξηκολούθει ἔτι ὡς ἥρωσι διὰ τοῦ πολεμάρχου ποιοῦσα τὰ νόμιμα ἐναγίσματα (1), οἱ πολῖται δ' ὅμως, ἀποβαλόντες τἀρχαῖα ἤθη, ἐπαύσαντο φαίνεται προσνέμοντες τὸν προσήκοντα σεβασμόν.

Παρ' Ἁρποκρατίωνι οὐδὲν περὶ δ. κακηγορίας ἀπαντᾷ· τούτου δ' ἕνεκα ὁ ἡμέτερος ἐρανιστὴς τὴν γλῶσσαν ταύτην προσέγραψεν ἐν τοῖς μετωπίοις τοῦ κώδικος.

---

§ 27.

Κήρυκες. ὡς Ἀνδροτίων ἐν πρώτῃ Ἀτθίδος, Κέκροπός (φασι) γενέσθαι τρεῖς θυγατέρας, Ἄγραυλον, Ἕρσην καὶ Πάνδροσον, ἀφ' ἧς ἐγένετο Κῆρυξ Ἑρμῇ συγγενομένης.

Οὕτως ὁ Houtsma, τἆλλα μὲν πάντα τοῦ χ'/φου τηρῶν, προστιθεὶς δὲ τὸ ἐν παρενθέσει φασί, εἰκάζων ὅτι ἐκεῖθεν ἐξέπεσε. Ὁ δὲ Μέϊερος τὸ μὲν ἐν ἀρχῇ: ὡς ἀπαλειπτέον ὅλως ἡγήσατο, αὐτὸ δὲ τοῦτο ὁ Ναύκιος μεταγραπτέον εἰς τὸ φησίν.

Καθ' ἡμᾶς τὸ ὡς, σύνηθες ὂν τῷ ἡμετέρῳ ἐρανιστῇ, προσῆκον εἶνε νὰ τηρηθῇ· ἐπειδὴ δ' ὅμως οὗτος ἀείποτε τὸ μόριον τοῦτο ἐπιτάσσει προτάσει τινὶ προηγουμένῃ (2), ἀναγκαίως ἔχει νὰ εἰκάσωμεν ὅτι πρὸ αὐτοῦ λέξις μία ἢ πλείονες ἐξέπεσον.

κακηγορίας ἣν ὁ ῥήτωρ λαχὼν τῷ Μειδίᾳ εἷλεν ἐρήμην ἦν χιλίων δραχμῶν ἢ μνῶν δέκα. Ἀλλ' ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις οὐδαμῶς πρόκειται περὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ νομίμου κατὰ τῶν κακηγόρων τιμήματος, ὄντος δραχμῶν 500, εἶνε δὲ πιθανόν, ὡς ἄλλως τε καὶ ἄλλοι ᾔκασαν, ὅτι ὁ Δημοσθένης ἐξητήσατο τὴν εἰς τὸ διπλοῦν καταδίκην τοῦ εναγομένου, διότι δύο ἦσαν οἱ παθόντες, μᾶλλον δὲ τρεῖς, αὐτός τε ἡ μήτηρ καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ, οὓς πάντας ἐκεῖνος ῥητὰ καὶ ἄρρητα κακὰ ἐξεῖπεν (§ 79). Εἶνε δὲ καὶ τοῦτο σημειώσεως ἄξιον ὅτι ὁ Δημοσθένης μικροῦ λόγου ἄξιον κρίνει τὸ ποσὸν τῶν 1000 δραχμῶν (§ 88): «τί οὖν ἔσθ' ὃ πέπονθεν; μεγάλην νὴ Δί' ὦφλε δίκην, καὶ τοσαύτην ὥστ' ἀποστερεῖσθαι τῶν ὄντων· ἀλλὰ χιλίων ἡ δίκη μόνον ἦν δραχμῶν».

(1) Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 58. 1.

(2) Ὅρ. λ. χ. ἐν λλ: Εἰς διαιτητῶν αἵρεσιν, Ἔκκλητον, Ἴσαι αἱ ψῆφοι αὐτῷ ἐγένοντο, Λύκος ἥρως, Νομοφύλακες, Ὀροσάγγης, Πρόστιμον.

Διὸ ὧδ' ἀναγιγνώσκομεν: **Κήρυκές** [φασιν], ὡς Ἀνδροτίων ἐν πρώτῃ Ἀτθίδος, Κέκροπος γενέσθαι κτλ.

Εἶνε παντὶ φανερὸν ὅτι ἐνταῦθα ὁ λόγος περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις περιφήμου γένους Κηρύκων τῶν πανάγνων, καταγομένων ἀπὸ Κήρυκος τοῦ Ἑρμοῦ καὶ Πανδρόσου τῆς Κέκροπος, ὧν εἷς ἑκάστοτε ὑπὸ τοῦ δήμου χειροτονούμενος ἐπεμελεῖτο τῶν μυστηρίων μετὰ τοῦ βασιλέως (1).

Ἠκάσαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς ὅτι τὸ ἐκπεσὸν εἶνε τὸ ῥ. φασὶν (αὐτοὶ δῆλα δὴ οἱ Κήρυκες τὴν ἑαυτῶν ὑμνοῦντες καταγωγήν, φασὶν ἢ λέγουσιν ὅτι κτέ.), διότι καὶ παρὰ Παυσανίᾳ (2) ταὐτὰ περίπου περὶ τῶν Κηρύκων ἀναγιγνώσκονται, πλὴν ὅτι οὗτος μὲν μητέρα τοῦ Κήρυκος λέγει τὴν Ἄγλαυρον, ἐν ᾧ καὶ ὁ Πολυδεύκης (3) καὶ ὁ τοῦ Αἰσχίνου Σχολιαστὴς (4) καὶ ὁ ἡμέτερος τέλος Πάνδροσον αὐτὴν ὀνομάζουσιν.

Ὁ δὲ Ἁρποκρατίων ποιεῖται μὲν λόγον περὶ τῶν Κηρύκων (5), ἀλλ' ἐνδεεστέρως λέγει τὰ περὶ τοῦ γένους αὐτῶν· ὥστε καὶ αὖθις περὶ προσθήκης πρόκειται.

---

§ 28.

Κλητῆρες καὶ **μάρτυρες** διαφέρουσιν· οἱ μὲν γὰρ μάρτυρες εἰσαγομένων τῶν δικῶν τῶν κατὰ τὸ πρᾶγμα γενομένων ἢ καταφαίνουσί τι ἢ τοὐναντίον· οἱ δὲ κλητῆρες, τοῦ δικαζομένου εἰς δίκην προσκαλουμένου πρὸς τὸν ἄρχοντα ἢ τὸν πολέμαρχον ἢ πρὸς ὅντιν' οὖν πάρεισι τῇ προσκλήσει, ἵν' ἀνάδυσις τῆς δίκης μηδεμία ᾖ τῷ προσκεκλημένῳ. κλητῆρες λέγονται οἵτινες παρὰ τῶν δικαστῶν ἀποστελλόμενοι προσκαλοῦσιν εἰς δικαστήριον τοὺς δικάζεσθαι μέλλοντας χρέους ἕνεκα ἢ ἄλλης ἧστινος οὖν αἰτίας.

(1) Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 57. 1. Πρβλ. CIA, II. 597.

(2) Βιβλ. Α' κεφ. 38 § 3: «Τελευτήσαντος δὲ Εὐμόλπου, Κῆρυξ νεώτερος λείπεται τῶν παίδων, ὃν αὐτοὶ Κήρυκες θυγατρὸς Κέκροπος Ἀγλαύρου καὶ Ἑρμοῦ παῖδα εἶναι λέγουσιν, ἀλλ' οὐκ Εὐμόλπου».

(3) Η. 103.

(4) Ι. 20.

(5) Ἐν λ. Κήρυκες.

Ταῦθ' ὁ Houtsma, ἄλλα μὲν οἴκοθεν, ἄλλα δὲ κατὰ τὸν Μέϊερον καὶ τὸν Δοβραῖον διορθούμενος.

Τὰ δ' ἐν τῷ κώδικι ὧδ' ἔχουσιν: Ἀντὶ τῶν κατὰ διόρθωσιν τοῦ Δοβραίου: εἰσαγομένων τῶν δικῶν τῶν κατὰ τὸ πρᾶγμα γενομένων. ἐν τῷ χ΄/φῳ κεῖται: εἰσαγομένων τῶν διωκομένων, τῶν κατὰ τὸ πρᾶγμα γινομένων. Ἔπειτα ἀντὶ τῶν: ἵν' ἀνάδυσις τῆς δίκης μηδεμία ᾖ τῷ προσκεκλημένῳ, ἐν τῷ κώδ. ἀναγιγνώσκεται: καὶ ἀνάδυσις οὐδεμία ἢ τοῦ προκεκλῆσθαι. Τέλος δὲ ἀντὶ τῶν: Κλητῆρες λέγονται — εἰς δικαστήριον, ἐν τῷ κώδ. φέρεται: Κλητῆρες γὰρ λέγονται. οἵτινες παρὰ τῶν δικαστῶν ἀποστελλόμενοι προκαλοῦσιν ἐν τοῖς δικαστηρίοις.

Ὅτι πάντα τὰ χωρία ταῦτα νοσοῦσιν εἶνε παντὶ φανερόν· νομίζομεν δ' ὅμως ὅτι καὶ ἄλλως, βέλτιον ἴσως, δύνανται νὰ ἰαθῶσι, σωζομένων ὅσον οἷόν τε πλειόνων γραμμάτων τοῦ κώδικος.

Οὕτως ἐν τῷ πρώτῳ ἀναγιγνώσκομεν: εἰσαγ. τ. δικῶν, [περὶ] τῶν κατὰ τὸ πρᾶγμα γενομένων, κτέ. Τουτέστιν οἱ μάρτυρες, εἰσαγομένων τῶν δικῶν, περὶ τῶν πραγματικῶν, ὡς νῦν λέγομεν, γεγονότων ἐξεταζόμενοι, ἢ βεβαιοῦσί τι τούτων ἢ τοὐναντίον.

Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ μικρὸν σφάλμα τοῦ ἀντιγραφέως πλανῆσαν τοὺς κριτικούς, τὰ πάντα ἀνέτρεψε καὶ ἀνεστάτωσε· εἶνε δὲ τοῦτο τὸ Η, οὗ ἕνεκα τὸ μὲν καὶ μετετράπη εἰς ἵνα, τὸ δὲ οὐδεμία εἰς μηδεμία ἵνα συμφωνήσῃ τῷ ἐσφαλμένῳ ᾖ. Ἐπειδὴ δὲ οὐδ' οὕτω τῷ Houtsma τὸ χωρίον ἤρεσεν (1), εἰς νέαν οὗτος προέβη μεταβολήν, μεταγράψας τά: ἀνάδυσις . . . τοῦ προκεκλῆσθαι εἰς: ἀνάδυσις [τῆς δίκης] , . . τ[ῷ] προσκεκλη[μένῳ].

Τὸ δ' ἀληθὲς πρόχειρον καὶ σχεδὸν εἰπεῖν πρόδηλον ἦν: καὶ ἀνάδυσις οὐδεμία ΗΝ (: ἦν) τοῦ προσκεκλῆσθαι (2) Ἐπειδὴ τουτέστι παρῆσαν μάρτυρες τῇ προσκλήσει, αὐτοὶ δῆλα δὴ οἱ κλητῆρες μαρτυροῦντες περὶ αὐτῆς, ἀδύνατον ἦν τῷ ἐναγομένῳ ν' ἀρνηθῇ τὸ

(1) Ἐν Σημειώσ. σ. 57: «Sin vero οἱ κλητῆρες de in jus vocatione dant testimonium, reus qui εἰς τὴν κυρίαν οὐκ ἀπαντᾷ ἐρήμην ὀφλισκάνει, unde apparet ἀνάδυσιν τοῦ προσκεκλῆσθαι hic non habere locum, sed ἀνάδυσιν τῆς δίκης».

(2) Τὰ ἐν τῷ κώδ. ἐσφαλμένα: προκαλουμένου καὶ προκεκλῆσθαι καὶ προκαλοῦσιν ἤδη ὁ Δοβραῖος ἐθεράπευσεν.

προσκεκλῆσθαι, ὅπως ἐκλίπῃ οὕτω τὴν δίκην ὡς δῆθεν οὖσαν ἀπρόσκλητον (1). Ἐκ τῆς διδασκαλίας δὲ ταύτης τοῦ ἡμετέρου γραμματικοῦ προαγόμενοι δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν καὶ τὸ συμπέρασμα τόδε, ὅτι πιθανῶς, κατὰ τὴν ἀττικὴν δικονομίαν, ἀποδεικνυμένης κατὰ τύπους τῆς προσκλήσεως, διὰ τῆς μαρτυρίας τοῦ κλητῆρος, ἐὰν κατὰ τὴν τεταγμένην δικάσιμον ἐνεφανίζετο ἐπὶ δικαστηρίου ὁ ἐναγόμενος, ἐστερεῖτο τοῦ δικαιώματος ν' ἀμφισβητήσῃ κατ' οὐσίαν αὐτήν, νὰ ἰσχυρίσηται δῆλα δὴ ὅτι ψεύδεται ὁ κλητὴρ μαρτυρῶν περὶ τῆς εἰς τὸ δικαστήριον κλήσεως. Ὤφειλεν ἄρα ἢ νὰ παραστῇ ἐν τῇ δίκῃ ἢ πάντως νὰ σιωπήσῃ, ἐπιφυλασσόμενος μὲν τὴν ἐρήμην ἀντιλαχεῖν, δυνάμενος δὲ καὶ τὸν ψευδοκλητῆρα διὰ τῆς γρ. ψευδοκλητείας νὰ καταδιώξῃ, λαγχανομένης πρὸς τοὺς θεσμοθέτας (2).

Περὶ δὲ τοῦ τρίτου χωρίου δοξάζομεν ὅτι ἐπάναγκες μὲν εἶνε τὸν γὰρ νὰ τηρήσωμεν, καὶ τἆλλα δὲ πάντα, πλὴν ἴσως τοῦ οἵτινες, ἀνθ' οὗ γραπτέον ὅτι· μεταθετέον δὲ πάντως καὶ τὸ ἄρθρον τοὺς ἐν τῷ προσήκοντι τόπῳ: Κλητῆρες γὰρ λέγονται ὅτι παρὰ τῶν δικαστῶν ἀποστελλόμενοι προσκαλοῦσι [τοὺς] ἐν τοῖς δικαστηρίοις δικάζεσθαι μέλλοντας χρέους ἕνεκα ἢ ἄλλης ἡστινοσοῦν αἰτίας.

Περὶ κλητήρων ποιεῖται λόγον ὁ Ἁρποκρατίων, εὐρυτέρως μάλιστα (3)· ἀλλ' ὁ ἡμέτερος ἰδὼν πιθανῶς τινας τῶν γραμματικῶν ἀμαθῶς πάνυ τοὺς μάρτυρας πρὸς τοὺς κλητῆρας συγχέαντας (4), τούτῳ τῷ λόγῳ τὴν γλῶσσαν ταύτην εἰς τὸν Ἁρποκρατίωνα προσέγραψε, πρὸς δεῖξιν τῆς μεταξὺ τούτων διαφορᾶς (5). Πρὸς μείζονα δ' ἔτι τῆς διαφορᾶς ταύτης διασάφησιν καὶ γραμματικῶς, ὥσπερ ἀλλαχοῦ (6), οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἐπεξηγήσατο διατί οἱ κλητῆρες οὕτω καλοῦνται.

(1) Ὅρ. ἀνωτέρω τόμ. ΙΑ' σ. 72 ἐπ.

(2) Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 59. 3.

(3) Ἐν λ. Κλητῆρες-κλητεύειν. Πρβλ. Βεκκ. Ἀνέκδ. σ. 268. 17. — Ἐτυμ. Μ., Ἡσύχ. ἐν λ. κλητήρ.

(4) Σουΐδ. ἐν λ: «Κλητὴρ λέγεται ὁ καλῶν εἰς τὸ δικαστήριον πάντας· σημαίνει δὲ ἡ λέξις καὶ τὸν μάρτυρα». — Σχολ. Ἀριστοφ. Σφήκ. 189 (πρβλ. 1408). Ὄρνιθ. 1422. Ἐπίσης ἐν Λεξ. Πατμ. (Σακκελ.) ἐν Bull. Corr. Hell. tome I (1887) σ. 15: «Κλητῆρα οὐδ' ὀντινοῦν ἐπιγραψάμενος] Κλητῆρες· οἱ μάρτυρες». Αὐτόθ. σ. 141: «Κλητῆρες] Μάρτυρες».

(5) Ὅπερ καὶ ἀλλαχοῦ πολλάκις ποιεῖ· ὅρ. ἀνωτ. Τόμ. ΙΑ' σ. 85 σημ. 3.

(6) Ἐν λ. Διαμαρτυρία· ὅρ. ἀνωτ. § 13.

ὅτι τουτέστι προσκαλοῦσι τοὺς ἐν τοῖς δικαστηρίοις δικάζεσθαι μέλλοντας. Αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ κατωτέρω ἐν λ. προσκαλεῖται αὖθις παρετήρησεν: «ὅθεν ἀπὸ τῆς προσκλήσεως κλητῆρες λέγονται οἱ τῶν δικαστῶν ὑπηρέται(1).

---

§ 29.

Κυβευτικὸς φιμός. πλέγμα ἦν οἰσύϊνον τροχοειδές, ὃ τιθέασιν ἐπ' ἄβακος ὑπὲρ τοῦ μὴ ἐκπίπτειν τοὺς ἀστραγάλους.

Οὕτως: οἰσύϊνον τροχοειδές, κατὰ καλλίστην διόρθωσιν τοῦ Ναυκίου, ἀντὶ τῶν ἐν τῷ χ'/φῳ: σύηνον τριχοειδές. Παραγράφει δ' ὁ ἐκδότης (2) καὶ τάδε ὑπὸ τοῦ πολλοῦ Ναυκίου γεγραμμένα: «facillimum fuerit οἰσύϊνον τροχοειδές, ac τροχοειδὲς jam Dobraeus voluit, sed probabilius videtur, quob Meier suasit, σχοίνινον κωνοειδές».

Ἀλλ' ἵνα ἡ γλῶσσα αὕτη ἔχῃ ὅλως ἀμέμπτως προσῆκον νομίζομεν νὰ προσθῶμεν τὸ ἄρθρον: ἐπὶ [τοῦ] ἄβακος, προδήλως ἀναγκαῖον ὄν· παρατηροῦμεν δ' ἄλλως ὅτι ἐν τῷ κώδικι οὐ σπανίως φωρᾶται ἐκπεσόν (3).

Νοητέον δὲ πλέγμα οἰσύϊνον τροχοειδές, πλέγμα τι ἐξ οἴσου ἢ οἰσύας πεποιημένον, πανταχόθεν ἐξ ἴσου ἀνοικτόν, τὸ δὲ σχῆμα κυκλικὸν ἢ στρογγύλον ἔχον, ὅπερ τιθέμενον ἐπὶ τοῦ ἄβακος, τουτέστιν ὡρισμένως ἐπὶ τοῦ ἄβακος τοῦ κυβευτικοῦ, παρεκώλυε τὴν ἐξ αὐτοῦ πτῶσιν τῶν ἀστραγάλων.

Ὁ Μέϊερος ἵν' εἰκάσῃ: σχοίνινον κωνοειδὲς προφανῶς παρήχθη τοῦτο μὲν ἐκ τῶν παρὰ τοῖς γραμματικοῖς περὶ τοῦ δικαστικοῦ κημοῦ φερομένων, ὅτι ἦν σχοίνινος, παρόμοιος χώνῃ (4), κωνοειδὴς ἄρα

(1) Πρβλ. ἔτι παρὰ τῷ αὐτῷ λ. Ἀπρόσκλητος δίκη.

(2) Ἐν Σημειώσ. σ. 59.

(3) Ὡς λ. χ. ἐν λλ: Ἀπρόσκλητος δ., Νομοφύλακες κτλ.

(4) Σχολ. Ἀριστοφ. Ἱππ. 1150: «Κημὸς ὁ ἐπὶ τοῦ καδίσκου, εἰς ὃν τὰς ψήφους καθίεσαν ἐν τοῖς δικαστηρίοις. Κρατῖνος δὲ αὐτὸν ἐν Νόμοις σχοίνινον ἠθμὸν καλεῖ·

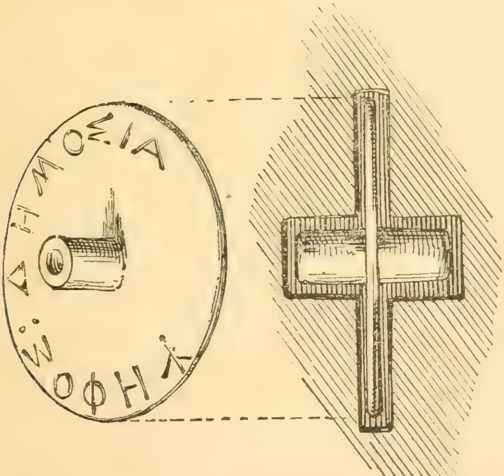
κατὰ Μέϊερον, τοῦτο δ' ἴσως καὶ ἐκ τῆς δόξης ὅτι ὁ φιμὸς τοῦ κημοῦ οὐδαμῶς διέφερεν.

Ἀλλ' ἀκριβῶς κατὰ τῆς διδασκαλίας ταύτης ὁ ἡμέτερος γραμματικὸς φαίνεται ἐπεξερχόμενος. Ἰδὼν παρ' Ἁρποκρατίωνι ἐν λ. φιμός: «φιμὸς δ' ἐστὶν ὁ καλούμενος κημός», ἴσως δὲ καὶ παρ' ἄλλοις λεξικογράφοις ταὐτὸ ἀναγνούς (1), ἵνα διευκρινήσῃ τὸ πρᾶγμα, ἔδωκε μὲν ἀνωτέρω τὸν τοῦ δικαστικοῦ κημοῦ ὁρισμόν (2), παραλει-

τοιοῦτος γὰρ ἐγίνετο καὶ ἦν παρόμοιος χώνῃ, ὡς καὶ Σοφοκλῆς ἐν Ἰνάχῳ». Πρβλ. Αὐτόθ. Σφῆκ. 99. Ταὐτὰ περίπου ἐν Βεκκ. Ἀνεκδ. 275. 25, Φωτ., Ἡσυχ. ἐν λ. κημός. Ὁ Πολυδεύκης ἐν Η. 16-17, 123 ποιεῖται μὲν μνείαν τοῦ κημοῦ, οὐδὲν ὅμως οὔτε περὶ τοῦ σχήματος αὐτοῦ διδάσκει, οὔτε περὶ τῆς ὕλης ἐξ ἧς ἦν κατεσκευασμένος.

(1) Σχολ. Αἰσχίν. Ι. 59: «φιμοὶ οἱ καλούμενοι κημοί».

(2) Ἐν λ. Κημός: «τὸ ἐπιτιθέμενον ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἐπὶ τῶν κάδων· ἦν δὲ τὸ παλαιὸν μὲν [σχοίνινος, παρόμοιος] χώνῃ, ὕστερον δ' ἐκ μολύβδου· δι' οὗ αἱ ψῆφοι καθίενται, ἵνα μὴ καθιέμεναι βλέπωνται· πάνυ γὰρ ὁ κημὸς μετέωρα εἶχε [πρόσθ: τὰ]

Ψῆφος τετρυπημένη.

χείλη ὥστ' ἐπισκοτεῖν». Οὐχὶ ἄρα ὡς ψευδῶς διδάσκει ὁ Σχολ. Ἀριστοφ. Σφῆκ. 99: «ἵνα μὴ (αἱ ψῆφοι) ὀλισθάνωσιν». Τὴν διδασκαλίαν δὲ ταύτην τοῦ ἡμετέρου ἐρανιστοῦ, ἐκ καλλίστων, ὡς εἴρηται, ἀντλοῦντος συνήθως πηγῶν, πάντως μὲν συμπληροῖ, ἐμμέσως δὲ καὶ κυροῖ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθην Πολιτείᾳ τόμ. Δ' στ. 35, 3 ἐπ. ουτωσὶ λέγων: «εἰσὶ δὲ ἀμ[φο]ρεῖς [δύο κεί]μενοι ἐν τῷ δικαστηρίῳ, ὁ μὲν χ[α]λκοῦς, [ὁ δὲ ξύ]λινος . . . ἔχω[ν] ὁ χαλ[κοῦς ἐ]πίθημα διερρινημένο[ν], ὥστ' αὐ[τ]ὴν [μόνη]ν χω-

φθέντα ὑπὸ τοῦ Ἁρποκρατίωνος, εἶτα δὲ τὴν προκειμένην γλῶσσαν προσέγραψεν, ἀκριβῶς ἵνα διδάξῃ ὁποῖός τις κατ' ἀλήθειαν ἦν ὁ κυβευτ. φιμός, καὶ δὴ ἄρα διάφορος τοῦ κημοῦ, ἑτέρου κυβευτικοῦ σκεύους.

Παρὰ τοῖς νεωτέροις, τοὺς γραμματικοὺς ἑρμηνεύουσι, μεγίστη

ρεῖν τὴν ψῆφον, ἵνα μὴ δύο [ὁ] αὐτὸς [ἐνβάλλ]ῃ . . . ὁ δὲ δικαστ[ὴς] λα[βὼν ἅμα] ἐκ τοῦ λυχνείου τὰς ψήφους, πιέζων τὸ λυ[χνεῖον] τῆς ψήφου καὶ οὐ δεικνύων [τ]οῖς ἀ[γωνιζο]μένοις οὔτε τὸ τετρυπημέ[ν]ον [οὔτε τ]ὸ πλῆρες, ἐνβάλλει κτέ.». Ἐκ τούτων πάντων διδασκόμεθα ὅτι τὸ παλαιὸν μὲν ὁ δικαστ. κημὸς ἦν σχοίνινος, ὅμοιος χοάνῃ, ὅτι δ' εἶτα ἐγένετο ἐκ μολύβδου καὶ κύριον σκοπὸν εἶχε ν' ἀποκρύπτῃ ἀπὸ τῶν ὀμμάτων τῶν ἀντιδίκων τὰς ψήφους τῶν δικαστῶν, κρύβδην ψηφιζομένων. Ἐπειδὴ δ' ὅμως, ὡς φαίνεται, παρετηρήθη ὅτι ἔστιν ὅτε καὶ τῶν δικαστῶν τινες, κακὴν χρῆσιν τοῦ κημοῦ ποιούμενοι, ἐκακούργουν περὶ τὰς ψήφους, δύο ἀντὶ μιᾶς ἐμβάλλοντες, τούτου ἕνεκα μετεβλήθη τὸ σύστημα, ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἀριστοτέλους, καθ' ὃν οὗτος διδάσκει τρόπον, καταργηθέντος δὲ τοῦ κημοῦ, ἐπενοήθη τὸ διερρινημένον ἐπίθημα, εἶδος ἐπιπώματος τοῦ ἀμφορέως, μίαν μόνην ὀπὴν διὰ ῥίνης ἐξειργασμένην ἔχον, ἴσην πρὸς τὴν διάμετρον τῆς ψήφου καὶ τὸ μῆκος τοῦ αὐλίσκου, πιθανῶς ἐν σχήματι: (ἰδὲ σελ. 37). Ἐκλιπόντος δὲ τοῦ πράγματος, εἰκὸς ἦν νὰ συνεκλίπῃ καὶ τὸ ὄνομα, τούτου δ' ἕνεκα βεβαίως ὁ Ἀριστοτέλης οὐδ' ἐμνήσθη τοῦ κημοῦ ἐν τῇ Ἀθην. Πολιτείᾳ ἅτε δὴ οὐκέτι ὄντος ἐν χρήσει.

Παρατηροῦμεν ὅμως ὅτι ἐν τῷ μικρὸν ἀνωτέρω καταχωρισθέντι ἀριστοτ. χωρίῳ, ἀντὶ τῶν: πιέζων τὸ λυ[χνεῖον] τῆς ψήφου, ὡς ἀνέγνω ὁ κριτικώτατος Blass τοῖς ἴχνεσι τοῦ κώδικος ἀκολουθῶν, οἱ Kaib.-Wil., τῷ ἡμετέρῳ Παπαγεωργίου πειθόμενοι (ὅρ. Ἀθηνᾶς, τόμ. Δ' σ. 617) ἐξέδωκαν: πιέζων τὸ[ν] αὐ[λίσκον] τῆς ψήφου. Ὁ σοφὸς Βλάσσιος δικαιολογῶν τὴν ἰδίαν ἀνάγνωσιν: λυχνεῖον, ἐπεξηγεῖται: «i. e. αὐλίσκου pars prominens sive perforata sive solida». Ἀλλ' οὐδ' οὕτω, νομίζομεν, τὸ πρᾶγμα ἐξηγεῖται ἀρκούντως, ὑπολείπεται δ' ἀσαφὲς πάντοτε τί ἦν τὸ λυχνεῖον, ἐξ οὗ λαμβάνει τὰς ψήφους ὁ δικαστής, ἤδη λαβὼν ταύτας μετὰ τὸ πέρας τῶν ἀγορεύσεων τῶν διαδίκων (στ. 34, 30 ἐπ.) καὶ ἄρα κρατῶν αὐτάς, πῶς δ' αὖθις αὐτὸ τοῦτο τὸ λυχνεῖον τῆς ψήφου πιέζει. Ἐντεῦθεν προαγόμεθα πιθανωτέραν νὰ νομίσωμεν τὴν εἰκασίαν τοῦ Παπαγεωργίου. Ἑρμηνεύοντες δὲ τὸ χωρίον τοῦτο εἰκάζομεν ὅτι τοιοῦτό τι συνέβαινεν: ὁ δικαστὴς λαβὼν ἤδη τὰς δύο χαλκᾶς ψήφους, τετρυπημένην καὶ πλήρη, ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν διαδίκων, (στ. 34, 30 ἐπ.) καὶ ἄρα κατέχων αὐτάς, προσερχόμενος ἵνα ψηφίσηται, πρὸς ματαίωσιν πάσης κακουργίας, ὤφειλεν αὖθις φανερῶς νὰ δείξῃ ὅτι δύο μόνον, αὐτὰς ταύτας, ἐξηκολούθει κρατῶν, πρὸς δὲ τοῦτο ἐτίθει τὰς ψήφους, ὡς φαίνεται, ἐπὶ σκεύους τινός, λυχνείου μεταφορικῶς καλουμένου, ὅτι ἐχρησίμευεν ἵν' αἱ ψῆφοι ἐπ' αὐτοῦ τιθέμεναι γίγνωνται φαναραὶ τοῖς πᾶσιν, ὥσπερ ὁ λύχνος ἐπὶ λυχνείου τοῦ γνωστοῦ. Εἶτα δὲ λαμβάνων ἐκεῖθεν τὰς ψήφους ὁ δικαστής, ἀμφοτέρας ἅμα, ἑκατέραν δι' ἑκατέρας τῶν χειρῶν, καὶ διὰ τῶν δύο δακτύλων ἑκατέρωθεν τὸν αὐλίσκον πιέζων, ὥστε ν' ἀποκρύπτηται τὸ μέρος ἐφ' οὗ τὸ τρύπημα, προσήρχετο καὶ ἐνέβαλλεν αὐτὰς εἰς τοὺς ἀμφορεῖς, τὴν μὲν εἰς τὸν χαλκοῦν, τὸν ἔχοντα τὸ διερρινημένον ἐπίθημα, τὴν δὲ εἰς τὸν ξύλινον.

ἐπικρατεῖ ἀσυμφωνία, τούτου μὲν φιμὸν λέγοντος τὸ τῶν βυζαντίνων ψηφόβολον (fritillus ἢ pyxis cornua, cornet à dés) (1) ἄλλου δ' οὕτω καλοῦντος τὸ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις πυργίον (2) (turricula ἢ pyrgus), ἄλλων δὲ τέλος ἄλλα διδασκόντων περὶ φιμοῦ καὶ κημοῦ (3).

Ὁ Πολυδεύκης ἐν Ζ. 203 καὶ Ι. 150 τὰ τοῦ κυβευτοῦ σκεύη κατονομάζων, καίπερ δὲ μὴ ἕκαστον τούτων εἰδικῶς περιγράφων, ὅμως φαίνεται διακρίνων τὸν κημὸν τοῦ φιμοῦ.

Τίς ἦν ἀρχῆθεν ὁ κυβευτικὸς φιμὸς ἐν τῇ προκειμένῃ γλώσσῃ διδάσκει σαφῶς ὁ ἡμέτερος γραμματικός. Περὶ δὲ τοῦ κυβευτ. κημοῦ εἰκάζομεν ὅτι οὕτω παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐκαλεῖτο, ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν δικαστικὸν κημὸν κατὰ τὸ κωνοειδὲς σχῆμα ὁμοιότητος, τὸ τῶν βυζαντίνων ψηφόβολον, ἐν ᾧ οἱ κυβευταὶ τοὺς κύβους ἐμβάλλοντες καὶ διασείοντες ἔβαλλον αὐτούς. Ἐχρῶντο δ' ὡς εἰκός, καθὰ καὶ οἱ νῦν, τῷ κημῷ ἵνα μηδεμία περὶ τὴν βολὴν τῶν κύβων ἐγχωρῇ κακουργία. Ὅτε δὲ μετὰ ταῦτα ἐξευρέθη τὸ καλούμενον πυργίον, ἕτερον σκεῦος κυβευτικόν, ἐπειδὴ τοῦτο ἦν crebris intus gradibus excisum (4), καὶ κατ' ἀκολουθίαν οἱ κῦβοι ῥιπτόμενοι ἐν αὐτῷ κατ' ἀνάγκην ἐν τῷ κατέρχεσθαι πολλάκις συνεστρέφοντο, κατέστη μὲν περιττὴ πλέον ἡ χρῆσις τοῦ κημοῦ (τοῦ ψηφοβόλου δῆλα δὴ) τούτου δὲ τὸ ὄνομα ἐδόθη εἰς τὸ πυργίον, συγχυθὲν αὖθις πρὸς τὸν φιμόν. Εἶνε δὲ παντὶ φανερὸν ὅτι μεταβληθέντων τῷ χρόνῳ τῶν ὅρων καὶ τῶν ὀργάνων τῆς κυβείας, ἑπόμενον ἦν νὰ συγχυθῶσιν ἅμα καὶ τὰ παλαιὰ ὀνόματα.

---

(1) Οὕτως οἱ Liddell-Scott ἐν λ. φιμὸς τοῦ Λεξικοῦ. Ἐν δὲ λ. ψηφόβολον, (ὅπερ, ὡς καὶ τὸν φιμόν, διὰ τῶν: a kind of cup, dice-box ἑρμηνεύουσι) παραπέμπουσιν εἰς τὴν λ. κημός, ἔνθ' ὅμως οὐδὲν περὶ κυβευτ. κημοῦ κεῖται. Πρβλ. αὐτόθ. λ. κηθίς.

(2) Σχολ. Αἰσχίν. Ι. 59: «φιμοὺς δὲ ἀλλαχοῦ μὲν σημαίνει εἰς οὓς ἐμβάλλονται αἱ ψῆφοι, ἐνταῦθα δὲ ἃ νῦν καλοῦσιν οἱ κυβευταὶ πυργία».

(3) Ὅρ. Βαλέσιον ἐν Δινδορφ. Ἁρποκρ. τόμ. Β' σ. 449.

(4) Ὅρ. προηγ. σημείωσιν.

§ 30.

Κυρία ἐκκλησία. Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ τῆς Ἀθηναίων νομοθεσίας (1) . . . . πλεῖστα ἐχρημάτιζεν ἢ μέγιστα τῶν κοινῶν· ἀλλ' ἐνῆν τὸν δεδεμένον φησίν· εἰκότως δ' ἄν τις αὐτῷ ἐπιτιμήσειεν· εἰ γὰρ ἄν ποτε κυρίας ἐκκλησίας τοὺς Ἀθηναίους νομίσαι ἐν (2) . . . . ἐμίσθουν (3) . . . . ἄμεινον οὖν Ἀριστοτέλης· τὰς γὰρ ἀρχὰς ἐν ταῖς κυρίαις ἐκκλησίαις φησὶν ἐπιχειροτονεῖσθαι, καὶ τὰς εἰσαγγελίας (τοὺς βουλομένους ποιεῖσθαι), καὶ τὰ ἄλλα τῶν ἀναγκαίων χρηματίζειν, καὶ περὶ σίτου, φυλακῆς τῆς χώρας, καὶ τὰς ἀπογραφὰς τῶν δημευομένων ἀναγιγνώσκειν, καὶ τὰς λήξεις τῶν κλήρων· ἐπὶ δὲ τῆς ἕκτης πρυτανείας πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ περὶ τῆς ὀστρακοφορίας προχειροτονίαν δίδοσθαι, εἰ δοκεῖ ἢ μή.

Τὰ ἀπὸ τῶν λλ: ἄμεινον οὖν Ἀριστοτέλης μέχρι τέλους τῆς γλώσσης ταύτης, τῇ Ἀθηναίων πολιτείᾳ (κεφ. 43. 4) προσήκοντα, συμμαρτυροῦσι μὲν λαμπρῶς ὑπὲρ τοῦ γνησίου τοῦ ἀριστοτελικοῦ συγγράμματος (4), δι' αὐτοῦ δὲ τούτου νῦν καὶ ἀσφαλῶς συμπληροῦνται, ἐν οἷς ἔτι δέονται ἐλαφρᾶς συμπληρώσεως.

Εἶνε λυπηρότατον ὅμως ὅτι τὰ ἐν ἀρχῇ οὕτως ἀτελῆ καὶ πλήρη χασμάτων ὁ ἡμέτερος γραμματικὸς κατέλιπεν, οὕτω δ' ἡμᾶς ἀπεστέρησε πολυτίμου εἰδήσεως περὶ τῶν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς Δημητρίου τοῦ

(1) Ἐν τῷ κώδ. ἕπεται χάσμα ἐκ 15 περίπου γραμμάτων.

(2. 3) Ἐν τῷ κώδ. ἕπονται δύο χάσματα ἐκ 10 περίπου γραμμάτων ἕκαστον.

(4) Ἐξελέγχεται δ' ἅμα ἡμαρτημένη ἡ δόξα ὅτι δῆθεν ἡ εὐτυχῶς ἡμῖν περισωθεῖσα Ἀθην. Πολιτεία εἶνε ἔργον οὐχὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀλλὰ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως. Τῷ ὄντι, ὥσπερ ὁ Ἁρποκρατίων ἐν λ. Παράστασις διαρρήδην ἀντιπαρατάσσει τὴν τοῦ σοφοῦ Σταγιρίτου γνώμην πρὸς τὴν τοῦ Φαληρέως, οὕτω καὶ ὁ ἡμέτερος, ὅστις μάλιστα καὶ ἐπιτιμᾷ αὐτῷ. Ἀλλὰ βεβαίως οὐδέτερος αὐτῶν ἐδύνατο οὕτως ἐξ ἀντιπαραθέσεως περὶ τῆς διδασκαλίας ἑκατέρου νὰ κρίνῃ, ἐὰν μὴ ἀμφοτέρων τὰ συγγράμματα, τήν τε ἀριστοτελικὴν Ἀθην. Πολιτείαν καὶ τὸ τοῦ Φαληρέως περὶ τῆς Ἀθηναίων (ἢ Ἀθήνησι) Νομοθεσίας εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν.

Φαληρέως (317-307 π. Χ.) ἤ, πολλῷ πιθανώτερον, μετ' αὐτήν, ἄχρις οὗ οὗτος τὸ περὶ τῆς Ἀθηναίων νομοθεσίας σύγγραμμα αὐτοῦ ἐξέδωκεν (1), ἔργων τοῦ δήμου ἐν κυρίᾳ ἐκκλησίᾳ συνερχομένου.

Διότι εἶνε πιθανώτατον ὅτι, ὥσπερ ὁ Ἀριστοτέλης, οὕτω καὶ ὁ Δημήτριος ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τούτῳ ἐπραγματεύετο περὶ τῆς συγχρόνου αὐτῷ καταστάσεως τῆς Ἀθήνησι νομοθεσίας, ὡς γνωστὸν δὲ μετὰ τὸ ἔτος 322 καταλυθείσης τὸ πρῶτον τῆς αὐτονομίας τῶν Ἀθηναίων, πολλὰς ἔκτοτε μεταβολὰς ὑπέστη ἡ πολιτεία, ἐξ ὧν ὡς εἰκὸς μετεβλήθη καὶ τὸ δημόσιον δίκαιον (2) Ἀλλ' ὁ ἡμέτερος γραμματικὸς οὐδὲν τούτων, φαίνεται, ἀναμνησθείς, ὑπολαβὼν δὲ τὸν Φαληρέα ἐξ ἀμαθίας ἢ ἐπιμέμπτου ὀλιγωρίας πρὸς τὸν Ἀριστοτέλη ἀντιφάσκοντα, ἐπιτιμᾷ αὐτῷ ὡς συγχέαντι τὰ πράγματα.

Ἀλλὰ τί ὑπὸ τὰ ἀτελῆ καὶ ἐφθαρμένα ταῦτα κρύπτεται;

Ὁ Δοβραῖος μόνον περὶ τῶν προφανῶς ἡμαρτημένων: τὸν δεδεμένον ἤκασε: τῶν δεδημευμένων, τὰ δ' ἄλλα κατέλιπεν ἀδιόρθωτα.

Ὁ δὲ Μέϊερος (3) τινὰ ἁπλῶς νὰ θεραπεύσῃ ἐπεχείρησεν, ἀπελπίσας ν' ἀποκαταστήσῃ ἐν τῷ συνόλῳ τά τε ῥήματα (;) Δημητρίου τοῦ Φαληρέως καὶ τὴν περὶ τούτων γνώμην τοῦ ἡμετέρου γραμματικοῦ. Οὕτω δὲ ἀντὶ μὲν τῶν ἐν τῷ χ'/φῳ: πλεῖστα ἐχρημ. ἢ μέγιστα ὀρθῶς ἀνέγνω: **καὶ** μέγιστα (4)· ἀντὶ δὲ τῶν: **εἰ** γὰρ ἄν ποτε — νομίσ**αι ἐν** ἤκασε: **τί** γὰρ ἄν ποτε — νομίσ**ειεν**. Τέλος δὲ τὸ πρῶτον ἐκ 15 περίπου γραμμάτων χάσμα διὰ τῶν: [φησίν· «ὁ μὲν γὰρ δῆμος] ἀναπληρῶν, ἀντὶ τῶν: τὸν δεδεμένον μετὰ βεβαιότητος ἤκασε: τόν τε δῆμον. Δυστυχῶς ἐκ πάντων τούτων οὐδὲν σαφὲς νὰ συναγάγῃ τις δύναται, τολμῶμεν δ' εἰπεῖν ὅτι διὰ

(1) Ὡς γνωστὸν ὁ Φαληρεύς, καταλυθείσης τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ τῷ 307 ὑπὸ Δημητρίου τοῦ Ἀντιγόνου, ἀπῆλθεν εἰς Μακεδονίαν, εἶτα δ' εἰς Αἴγυπτον, ἔνθα καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 283 π. Χ. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δὲ πιθανώτατα συνέγραψε καὶ τὸ περὶ τῆς Ἀθην. νομοθεσίας σύγγραμμα αὐτοῦ, 30 ἢ 40 ἴσως ἔτη μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἀριστοτελικῆς Ἀθην. Πολιτείας.

(2) Ὅρ. Γίλβερτ, Ἐγχ. ἀρχ. δημ. βίου Ἑλλ. μεταφρ. Ν. Γ. Πολίτου, τόμ. Α' σ. 196 ἑπ., 308 ἑπ.

(3) Παρὰ Μυλλήρῳ ἐν Fr. Hist. Graec. τόμ. 2 σ. 116.

(4) Πρβλ. Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 3. 6: «διῴκει δὲ τὰ πλεῖστα καὶ τὰ μέγιστα τῶν ἐν τῇ πόλει». Κεφ. 8. 4: «τὰ πλεῖστα καὶ τὰ μέγιστα τῶν πολιτικῶν διετήρει».

τῶν εἰκασιῶν τοῦ Μεϊέρου τὸ πρόβλημα ἔτι μᾶλλον δυσεπιλυτώτερον κατέστη.

Ὁ Μυλλῆρος (1) αὖθις τοιάδε τινὰ ἤκασεν ἀπὸ τοῦ πρώτου χάσματος μετὰ τὸ λῆμμα, ἀρχόμενος: [Κυρία ἐκκλησία, οὐκ ἐν ᾗ] πλεῖστα ἐχρημάτιζον ἢ μέγιστα τῶν κοινῶν, ἀλλ' ἐν ᾗ [τὰς] τῶν δημευομένων [ἀπογραφὰς ἀνεγίγνωσκον καὶ τὰ μισθώσιμα ἐμίσθουν]· εἰκότως δ' ἄν τις αὐτῷ ἐπιτιμήσειε· [τ]ί[ς] γὰρ ἄν ποτε κυρίας ἐκκλησίας [καλέσαι] τοὺς Ἀθηναίους [ἐν αἷς τὰ μισθώσιμα] ἐμίσθουν [καὶ * * *] Ἄμεινον οὖν νομίσειεν Ἀριστοτέλει [πείθεσθαι] κτέ.».

Ὁ Ναύκιος, τοὐναντίον, ἀπέσχετο οἵαν δή ποτε περὶ τοῦ χωρίου νὰ ἐξενέγκῃ εἰκασίαν, τάδ' ὑποσημειωσάμενος (2): Locus ita comparatus est ut sine novis subsidiis nihil possimus extundere. Δυστυχῶς δέ, ὅσον τοὐλάχιστον ἔγνωμεν, οὐδὲν ἔκτοτε νεώτερον ἐπικούρημα ἀνευρέθη.

Ὁ Houtsma δὲ τέλος, τῷ τελευταίῳ τούτῳ πειθόμενος, ἐξέδωκε καὶ οὗτος τὸ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος χωρίον ἄνευ οὐδεμιᾶς προσθήκης ἢ διορθώσεως, ὡς ἀκριβῶς ἐν τῷ κώδικι κεῖται, ἁπλῶς μόνον ἐξαλείψας τὸ ἄρθρον ἡ ἐν τῷ λήμματι (Κυρία [[ἡ]] ἐκκλησια), τὸ δὲ Ἀριστοτέλει τρέψας εἰς ὀνομαστικήν, ἀμφότερα πάνυ ὀρθῶς.

Δυστυχῶς οὐδ' ἡμεῖς, καίπερ πολλὰ μοχθήσαντες, οὐδὲν σχεδὸν ἐδυνήθημεν βέβαιον ὅλως ἢ ἀσφαλὲς νὰ ἀνεύρωμεν. Ὅμως δὲ θὰ τολμήσωμεν εἰκασίας τινὰς νὰ ἐξενέγκωμεν.

Ἐν πρώτοις παρατηροῦμεν ὅτι, ὡς ἐκ τῆς ὅλης ὑφῆς τῆς προκειμένης γλώσσης προκύπτει, ἐν τῷ πεπηρωμένῳ χωρίῳ πρόκειται περὶ τῶν κατὰ Δημήτριον τὸν Φαληρέα ἔργων τοῦ δήμου εἰς κυρίαν ἐκκλησίαν συνερχομένου, ἃ δ' ἔργα ὁ ἡμέτερος γραμματικός, συγκρίνων πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν τῇ Ἀθηναίων πολιτείᾳ (Κεφ. 43. 4) ἀναφερόμενα, εὑρίσκει οὐδενὸς ἢ ἐλαχίστου ἄξια, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιτιμᾷ τῷ Φαληρεῖ ὡς ψευδῆ δῆθεν ἢ ἀλλόκοτα διδάσκοντι. Εἴπομεν δ' ἀνωτέρω ὅτι ὁ γραμματικὸς ἐν τῇ κρίσει αὐτοῦ ταύτῃ φαίνεται πλανώμενος, μὴ λαβὼν ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ Δημήτριος ἐν τῷ διειλημμένῳ συγγράμματι αὐτοῦ πιθανώτατα ἐξετίθει τὴν ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ,

(1) Ἐν Fr. Hist. Graec. τόμ. 2 σ. 116.

(2) Παρὰ Houtsma ἐν Σημειώσ. σ. 59.

ὅτε δῆλα δὴ συνέγραφε, κατάστασιν τῆς Ἀθήνησι νομοθεσίας, 30 ἢ 40 ἔτη μετὰ τὸν τοῦ Ἀριστοτέλους θάνατον (322 π. Χ.), ὅτι δὲ κατ' ἀκολουθίαν, μετὰ τὰς ἐπελθούσας πολιτικὰς μεταβολάς, ἑπόμενον ἦν νὰ περιωρίσθησαν καὶ τὰ ἐν τῇ κυρίᾳ ἐκκλησίᾳ ἔργα τοῦ δήμου, κατὰ λόγον πάντως πρὸς τὴν τότε κατάστασιν καὶ τοὺς καθόλου νόμους τῆς πολιτείας.

Τίνα δ' ὅμως ἦσαν τὰ θέματα ταῦτα περὶ ὧν κατὰ τὸν Φαληρέα ὁ δῆμος ἐν κυρίᾳ ἐκκλησίᾳ ἐχρημάτιζεν; Ἀκριβῶς τοῦτο εἶνε τὸ ἀπορούμενον· ἐκ τοῦ ῥήματος ὅμως ἐμίσθουν, ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο τελευταίων χασμάτων κειμένου, οὐκ ἀπιθάνως, νομίζομεν, δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ὁ λόγος ἦν περὶ μισθώσεως.

Εἶτα δὲ λέγομεν, καίτοι τὸ μέρος τοῦτο εἶνε τὰ μάλιστα τεταραγμένον, ὅτι οὐδὲν συνηγορεῖ ἵν' εἰκάσωμεν ὅτι ἐν αὐτῷ ὁ ἡμέτερος ἐρανιστὴς κατεχώριζεν ἢ προυτίθετο νὰ καταχωρίσῃ αὐτὰ ταῦτα τὰ ῥήματα τοῦ Φαληρέως, ὡς ὁ Μέϊερος (1) ὑπετόπασε. Τοὐναντίον, ἐκ τῆς ὅλης ὑφῆς τοῦ λόγου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἀντιθέσεων, μᾶλλον ἐμφαίνεται ὅτι ἵν' ἐλέγξῃ ἁπλῶς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Φαληρέως συντόμως ἐξετίθει τὰ κατ' αὐτήν.

Τινὰ τῶν ἐν τῷ πρώτῳ χάσματι ἐλλειπόντων κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ Δοβραίου 15 περίπου γραμμάτων, δυνάμεθα πιθανῶς ν' ἀναπληρώσωμεν, εἰσὶ δὲ ταῦτα τὸ ῥῆμα λέγει ἢ φησί, οἷς ἀμφοτέροις ἐναλλὰξ ὁ γραμματικὸς ἐν παραπλησίαις περιστάσεσι χρῆται (2), καὶ τὸ ἄρθρον τὰ, ἀναγκαίως προσθετέον πρὸ τῆς λ: πλεῖστα.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὰς προφανῶς τεταραγμένας λέξεις: ΑΛΛ ЄΝΗΝΤΟΝΔЄΔЄΜЄΝΟΝΦΗϹΙΝ, ἐν ἀρχῇ μὲν ἀναγιγνώσκομεν: ἀλλ' ἐν ᾗ τὰ . . (ἐξηλέγξαμεν δ' ἀνωτέρω § 28 ἐν λ. Κλητῆρες καὶ μάρτυρες τὸ ἀντίθετον σφάλμα: οὐδεμία **ἢ** τοῦ προσκεκλῆσθαι ἀντὶ **ἦν**) ἐν δὲ τῇ λ. ΦΗϹΙΝ νομίζομεν ὅτι ὑπολανθάνει ἡ κατάληξις ΟΥϹΙΝ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τοῦ ῥήμ. ΜΙϹΘΟΥϹΙΝ, ὅπερ μικρὸν κατωτέρω εὑρίσκομεν (: ἐμίσθουν)

(1) Παρὰ Μυλλήρῳ ἐν F. H. G. τόμ. 2 σ. 116.

(2) Πρβλ. λ. χ. ἐν λλ: Ἀργίας δ. «Λυσίας ἐν τῷ κ. Ἀρίστωνός φησιν», Εἰσαγγελία: «Θεόφρ. δὲ ἐν τῷ τετάρτῳ περὶ νόμων φησί», Λογισταὶ καὶ Συνήγοροι: «Ἀριστ. ἐν Ἀθην. Πολιτείᾳ οὕτω λέγει», Μὴ οὖσα δίκη: «Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἐνίους λέγει», κτλ.

καὶ ὃ κατ' ἀκολουθίαν δυνάμεθα ἢ μᾶλλον ὀφείλομεν καὶ ἐν τοῖς ἡγουμένοις νὰ εἰκάσωμεν ὡς ὑπάρχον. Ἐπειδὴ δ' ἀνέγνωμεν: ἀλλ' ἐν ᾗ, ἀναγκαίως ἔχει ἀνάλογόν τι καὶ εἰς τὸ πρῶτον χάσμα νὰ εἰκάσωμεν, ὥσπερ καὶ ὁ Μυλλῆρος ἐποίησε, γράψας: οὐκ ἐν ᾗ, εἰς ὃ ἡ ἀντίθεσις ν' ἀναφέρηται.

Τέλος τὰ δύο τελευταῖα χάσματα, ἑκάτερον ἐκ 10 περίπου γραμμάτων, ἐν μέρει μόνον ἐπίσης τολμῶμεν νὰ συμπληρώσωμεν, τοῦτο δ' ἐκ τοῦ συνόλου τῆς γλώσσης εἰκάζοντες.

Τὴν δ' ὅλην γλῶσσαν ὧδέ πως συμπληροῦμεν καὶ ἀναγιγνώσκομεν, καὶ τὰ περὶ Ἀριστοτέλους δὲ διορθούμεθα, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ ἀντιστοίχου χωρίου (Κεφ. 43. 4) τῆς Ἀθην. Πολιτείας:

Κυρία Ἐκκλησία: Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ τῆς Ἀθηναίων νομοθεσίας [οὐκ αὐτὴν λέγει ἐν ᾗ τὰ] πλεῖστα ἐχρημάτιζ[ο]ν καὶ [τὰ] μέγιστα τῶν κοινῶν, ἀλλ' ἐν ᾗ τ[ὰ . . . . μισθ]οῦσιν (1). Εἰκότως δ' ἄν τις αὐτῷ ἐπιτιμήσειεν. Τί[ς] γὰρ ἄν ποτε κυρίας ἐκκλησίας τοὺς Ἀθηναίους νομίσ[ε]ιεν [καλέσαι ἐν αἷς] ἐμίσθουν [τὰ . . . .]; Ἄμεινον οὖν Ἀριστοτέλης· «τὰς γὰρ ἀρχὰς ἐν ταῖς κυρίαις ἐκκλησίαις φησὶν ἐπιχειροτονεῖσθαι, καὶ τὰς εἰσαγγελίας [τοὺς βουλομένους ποιεῖσθαι] καὶ τὰ ἄλλα τῶν ἀναγκαίων χρηματίζειν, καὶ περὶ σίτου [καὶ περὶ] φυλακῆς τῆς χώρας, καὶ τὰς ἀπογραφὰς τῶν δημευομένων ἀναγιγνώσκειν, καὶ τὰς λήξεις τῶν κλήρων· ἐπὶ δὲ τῆς ἕκτης πρυτανείας πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ περὶ τῆς ὀστρακοφορίας ἐπιχειροτονίαν δίδοσθαι, εἰ δοκεῖ [ποιεῖν] ἢ μή».

Ἀλλὰ τίνα ἦσαν τὰ εἰς μίσθωσιν ἐν κυρίᾳ ἐκκλησίᾳ διδόμενα; Δυστυχῶς ἐλλείψει εἰδήσεων εἶνε ἀδύνατον νὰ εἰκάσῃ τις ἀσφαλῶς, ἔτι δὲ μᾶλλον ν' ἀποδείξῃ τὸ βάσιμον τῆς ἑαυτοῦ εἰκασίας. Ἴσως ὅμως ἐν τοῖς ὑφ' ἡμῶν καταλελειμμένοις κενοῖς, ἔν τε τῷ πρώτῳ καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ, ἔκειτο ἡ λέξις δημόσια, ἥν πως πιθανὴν καθιστᾶσι

(1) Τῇ αὐτῇ ἐκφορᾷ (: ἐχρημάτιζον — μισθοῦσιν) καὶ ἀλλαχοῦ χρῆται λ.χ. ἐν λ. Λειτουργεῖν: «οἱ μὲν Ἀχαιοὶ τὸ πρυτανεῖον λήϊτον ἐκαλουν, Ἀθηναῖοι δὲ τὸ δημόσιον· διὸ τοὺς ἐπιδιδόντας ἢ ὑπηρετοῦντάς τι τῷ δημοσίῳ λειτουργεῖν λέγουσιν».

τὰ τοῦ κώδικος γράμματα (: ΤΟΝΔΕΔΕΜΕΝΟΝΦΗCΙΝ—ΤΑ ΔΗΜΟCΙΑΜΙCΘΟΥCΙΝ).

Ἐκ τῆς γλώσσης ὅμως ταύτης καὶ ἕτερον συνέστη ζήτημα, δόντος τὴν ἀφορμὴν τοῦ Μεϊέρου:

Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Κανταβριγ. λεξικοῦ, εἰς τὸ τέλος τῆς προκειμένης γλώσσης, σαφῶς ἀναγιγνώσκεται καὶ περὶ τῆς ὀστρακοφορίας **ἐπι**χειροτονίαν δίδοσθαι, ὃ πρῶτος ὁ Μέϊερος διορθούμενος ἔτρεψεν εἰς: **προ**χειροτονίαν, τοῦτο μὲν τῷ Φιλοχόρῳ στοιχῶν, οὗτινος ἀποσπασμάτιον διεφύλαξεν ἡμῖν τὸ Κανταβριγ. λεξικὸν ἐν λ. Ὀστρακισμοῦ τρόπος (1), τοῦτο δ' ἴσως καὶ τῷ Σχολιαστῇ Ἀριστοφ. Ἱππ. 855 ἀκολουθῶν, ὡσαύτως περὶ **προ**χειροτονίας λέγοντι (2). Τῷ Μεϊέρῳ δ' ἠκολούθησαν καὶ πάντες οἱ μετ' αὐτὸν κριτικοί, τελευταῖος δὲ καὶ ὁ ἡμέτερος ἐκδότης.

Ἀλλὰ παραδόξως ἡ ἐσφαλμένη νομισθεῖσα γραφὴ κυροῦται ὑπὸ τοῦ περιπύστου παπύρου τῆς ἀριστοτελικῆς Ἀθην. Πολιτείας (Κεφ. 43. 5) ἐν ᾧ σαφῶς ἀναγιγνώσκεται: «καὶ περὶ τῆς ὀστρακοφορίας **ἐπι**χειροτονίαν διδόασιν, εἰ δοκεῖ ποιεῖν ἢ μή».

Ἐκ τῶν ἐκδοτῶν τῆς Ἀθην. πολιτείας, ὅσον γνωστὸν ὑμῖν, μόνοι οἱ Kaibel καὶ Wilamowitz, τῇ διορθώσει τοῦ Μεϊέρου πειθόμενοι ἐξέδωκαν: προχειροτονίαν, πάντες δὲ οἱ ἄλλοι ἐτήρησαν τὴν τοῦ ἀριστοτελικοῦ κώδικος γραφήν, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ ὁ σοφὸς Βλάσσιος, ὅστις ὅμως ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσιν (ἔκδ. γ' σ. 70) νομίζει μὲν πιθανὴν τὴν ὑπὸ τῶν διειλημμένων ἐπιφανῶν κριτικῶν Καϊβελ καὶ Βιλαμοβιτζίου ἐπενεχθεῖσαν διόρθωσιν, ἅμα δὲ ἐπικαλεῖται ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τὰ μικρὸν κατωτέρω, ἐν τῷ αὐτῷ Κεφαλαίῳ (43. 6) φερόμενα: «χρηματίζουσιν δ' ἐνίοτε καὶ ἄνευ **προ**χειροτονίας».

Καθ' ἡμᾶς, ἐὰν συγχωρῆται πρὸς τηλικούτους ἄνδρας νὰ διαφωνήσωμεν, οὐδὲν βιάζεται ἵνα κινήσωμεν τὴν τῶν κωδίκων γραφήν, ἀφ' οὗ μάλιστα καὶ κατ' αὐτὴν σαφῶς, πάνυ σαφῶς μάλιστα ἐξηγεῖται τὸ πρᾶγμα. Τοῦ θεμελιώδους, ὡς εἰπεῖν, νόμου τῆς πολιτείας διαρρήδην καὶ ἐκ τῶν προτέρων κελεύοντος, ὅτι καθ' ἑκάστην ἕκτην πρυτανείαν, ἐν τῇ κυρίᾳ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, ἐδύναντο νὰ ὑποβάλλωνται προτάσεις

(1) «Φιλόχορος ἐκτίθεται τὸν ὀστρακισμὸν . . . γράφων οὕτω· «προυχειροτόνει μὲν ὁ δῆμος κτέ.».

(2) «Προεχειροτόνει ὁ δῆμος ὄστρακον εἰσφέρειν, κτέ.».

περὶ ὀστρακοφορίας, προτάσεις τουτέστι περὶ τοῦ εἰ δοκεῖ ἢ μὴ τῷ δήμῳ εἰσφέρειν τῷ ἔτει τούτῳ τὸ ὄστρακον καθ' ὡρισμένων προσώπων ὡς ὑπόπτων ὑποδεικνυομένων, οὐδεὶς πλέον λόγος ὑπῆρχε προχειροτονίας, τοῦ δήμου εἴτ' ἐπιχειροτονοῦντος εἴτ' ἀποχειροτονοῦντος τὴν περὶ ὀστρακοφορίας εἰδικὴν πρότασιν. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀριστοτέλης ἁπλῶς εἶπε: «καὶ περὶ τῆς ὀστρακοφορίας ἐπιχειροτονίαν διδόασιν, εἰ δοκεῖ ποιεῖν ἢ μή», αὐτοῖς ἴσως τοῖς ῥήμασι τοῦ νόμου χρησάμενος. Ἐπειδὴ δὲ ἐν περιπτώσει ἐπιχειροτονίας, ἀποδοχῆς δῆλα δὴ τῆς περὶ ὀστρακοφορίας προτάσεως, ἡ ἐν κυρίᾳ ἐκκλησίᾳ τυπικὴ αὕτη ἀπόφασις οὐδὲν ἕτερον εἶχεν ἀποτέλεσμα ἢ τὴν σύγκλησιν ἑτέρας ἐκκλησίας, ἀλλὰ πλήρους, εἰς ἣν ἀπέκειτο κατ' οὐσίαν ν' ἀποφασίσῃ δι' ὀστρακοφορίας ἐὰν κρίνῃ ἢ μὴ ὀστρακιστέον τὸν προβληθέντα ἢ ὑποδειχθέντα ὡς ὕποπτον, οὕτω δὲ ἡ πρώτη ἐκείνη ἀπόφασις ἀπετέλει, ὡς εἰπεῖν, πρόκριμά τι περὶ τοῦ ὀστρακισμοῦ, τούτῳ τῷ λόγῳ, φαίνεται, ὁ Φιλόχορος εἴτε ἀγνοῶν τὴν ἀρχαίαν νομικὴν κυριολεξίαν, εἴτε καὶ βουλόμενος ἐπὶ τὸ ἰδιωτικώτερον νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸ πρᾶγμα, ἐχρήσατο τῷ ῥήματι προχειροτονεῖν· τῷ Φιλοχόρῳ δ' ἀνεξετάστως ἠκολούθησε καὶ ὁ τοῦ Ἀριστοφάνους Σχολιαστὴς (Ἱππ. 855), παρ' ἐκείνου σχεδὸν ἐπὶ λέξει λαβών. Ἄλλως τὰ ὑπὸ τοῦ Ἁρποκρατίωνος ἐν λ. Προχειροτονία (1) διδασκόμενα ἀρκούντως, νομίζομεν, καὶ ταῦτα συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῆς τηρήσεως τῆς παραδεδομένης γραφῆς ἔν τε τῇ Ἀθην. Πολιτείᾳ καὶ ἐν τῷ Κανταβριγ. Λεξικῷ.

Ἁπλῆ τῆς προκειμένης γλώσσης ἀντιβολὴ πρὸς τὰ παρ' Ἁρποκρατίωνι ἐν λ. Κυρία ἐκκλησία διαλαμβανόμενα σαφῶς αὖθις δείκνυσιν ὅτι ὁ ἡμέτερος ἐρανιστὴς καὶ ταύτην πρὸς συμπλήρωσιν προσέγραψεν εἰς τὸν κώδικα, τοῦ μνησθέντος λεξικογράφου οὐδὲν μὲν περὶ τῆς διδασκαλίας Δημητρίου τοῦ Φαληρέως διαλαβόντος, τὰ δὲ παρ' Ἀριστοτέλει πολλῷ ἐνδεεστέρως διδάσκοντος.

---

(1) Ἐν λ: «Ἔοικεν Ἀθήνησι τοιοῦτό τι γίγνεσθαι· ὁπόταν τῆς βουλῆς προβουλευσάσης εἰσφέρηται εἰς τὸν δῆμον ἡ γνώμη, πρότερον γίγνεται χειροτονία ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, πότερον δοκεῖ περὶ τῶν προβουλευθέντων σκέψασθαι τὸν δῆμον ἢ ἀρκεῖ τὸ προβούλευμα. Ταῦτα δ' ὑποσημαίνεται ἐν τῇ Λυσίου πρὸς τὴν Μιξιδήμου γραφήν». Πρβλ. Φώτ., Σουΐδ. ἐν λ. Προχειροτονία.

§ 31.

Λογισταὶ καὶ **Συνήγοροι.** Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων πολιτείᾳ οὕτω λέγει· λογιστὰς δὲ αἱροῦνται δέκα, παρ' οἷς διαλογίζονται πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ τά τε λήμματα καὶ τὰς γεγενημένας δαπάνας· καὶ ἄλλους δέκα συνηγόρους, οἵτινες συνανακρίνουσι τούτοις· καὶ οἱ τὰς εὐθύνας διδόντες παρὰ τούτοις ἀνακρίνονται πρῶτον, εἶτα ἐφίενται εἰς τὸ δικαστήριον εἰς ἕνα καὶ πεντακοσίους.

Οὕτως ὁ Houtsma, ἀντὶ τῶν ἐν τῷ κώδ: λογισταὶ δὲ . . . καὶ ἄλλοις δέκα συνηγόροις . . . ἀνακρίνοντες . . . εἰς ἕνα καὶ φα', ἐν ἀρχῇ μὲν ἀκολούθως τῷ Δοβραίῳ ἀναγνόντι λογιστάς, ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς τῷ Ναυκίῳ (1) διορθωσαμένῳ: ἄλλους δέκα συνηγόρους. Καὶ ἐν τέλει δὲ ὁ Δοβραῖος (2) ἀντί: ἕνα καὶ πεντακοσίους οὐκ ὀρθῶς ᾔκασε: χιλίους πεντακοσίους, ὁ δὲ Γρασχόφιος: ,αφα' (1501), ἀμφότεροι πλανηθέντες ἐκ τῆς ἐν τῷ κώδικι πλημμελοῦς γραφῆς.

Ὁ δὲ Μέϊερος, ἀνὴρ ἄλλως τε καὶ ὀξύνους πάνυ καὶ τοῦ ἀττικοῦ δικαίου ἐντριβέστατος, μετεπείσθη μὲν τέλεον ὅτι οἱ λογισταὶ ἦσαν αἱρετοὶ καὶ οὐχὶ κληρωτοὶ (παραπεισθεὶς ὡς εἰκὸς καὶ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου γραμματικοῦ, ἰσχυριζομένου ὅτι παρατίθησιν αὐτὰ ταῦτα τὰ ῥήματα τοῦ Ἀριστοτέλους) τὸ δὲ περὶ συνηγόρων χωρίον ὡς ἐφθαρμένον ἐκλαβών, ὧδέ πως συμπληρωτέον ἐνόμισε: δαπάναις· καὶ [τούτοις ἐβοήθουν] ἄλλοι [τε καὶ δὴ καὶ οἱ] δέκα συνήγοροι, οἵτινες συνανακρίνουσι τούτοις [τοὺς ὑπευθύνους]· καὶ [γὰρ] οἱ τὰς εὐθύνας διδόντες παρὰ τούτοις ἀνακρίνονται πρῶτον κτλ. Ἀλλ' εἶνε διδακτικώτατον ν' ἀναγνῷ τις ὁλόκληρον τὴν περὶ τῆς γλώσσης ταύτης μακρὰν σημείωσιν τοῦ Μεϊέρου (3) ἵν' εἰδῇ πόσον πολλάκις πλανῶνται καὶ αὐτοὶ οἱ δοκιμώτατοι τῶν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ δικαίου ἑρμηνευτῶν, τὰ καθ' ἕκαστα αὐ-

(1) Παρὰ Houtsma, ἐν Σημειώσ. σ. 60.
(2) Παρὰ τῷ αὐτῷ αὐτόθι.
(3) Ὅρ. ταύτην παρὰ Μυλλ. ἐν Fr. Hist. Gr. τόμ. 2 σ. 123.

τοῦ ἑρμηνεύοντες, εἴτ' ἐλλείψει τῶν προσηκουσῶν γνησίων πηγῶν, εἴτε καὶ παραπειθόμενοι ὑπὸ τῶν γραμματικῶν, πολλαχῶς τὰ νομικὰ πράγματα ταραττόντων δι' ἀπειρίαν.

Καὶ ταῦτα μὲν πρὸ τῆς ἀνευρέσεως τῆς Ἀθην. Πολιτείας. Νῦν δ' ἐγένετο φανερὸν ὅτι ἡ ἡμετέρα γλῶσσα προσήκει εἰς τὰ ἐν ἀρχῇ τοῦ κεφ. 54 τοῦ ἀριστοτελικοῦ συγγράμματος, ἃ καὶ παραλλήλως καταχωρίζομεν:

Κανταβρ. Λεξικὸν	Ἀθην. Πολιτεία
Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ οὕτω λέγει· λογιστὰς δὲ **αἱροῦνται** δέκα, παρ' οἷς διαλογίζονται πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ τά τε λήμματα καὶ τὰς γεγενημένας δαπάνας· καὶ ἄλλους δέκα συνηγόρους, οἵτινες συνανακρίνουσι τούτοις· καὶ οἱ τὰς εὐθύνας διδόντες παρὰ τούτοις ἀνακρίνονται πρῶτον, εἶτα ἐφίενται εἰς τὸ δικαστήριον εἰς ἕνα καὶ πεντακοσίους.	54. **Κληροῦσι** δὲ καὶ τάσδε τὰς ἀρχάς· ὁδοποιοὺς πέντε . . . καὶ λογιστὰς δέκα καὶ συνηγόρους τούτοις δέκα, πρὸς οὓς ἅπαντας ἀνάγκη τοὺς τὰς ἀρχὰς ἄρξ[αντ]ας λόγον ἀπενεγκεῖν. οὗτοι γάρ εἰσι⟨ν οἱ⟩ μόνοι τοῖς ὑπευθύνοις λογιζόμενοι, καὶ τὰς εὐθύνας εἰς τὸ δικαστήριον εἰσάγοντες.

Πάντες οἱ νεώτεροι κριτικοί, ἀντὶ τοῦ περιφανῶς ἡμαρτημένου αἱροῦνται, τῷ Ἀριστοτέλει πειθόμενοι, διωρθώσαντο κληροῦνται, κατ' οὐσίαν βεβαίως ὀρθότατα, ἀφ' οὗ οὐδεμία πλέον ἀμφιβολία νὰ ὑπάρξῃ δύναται ὅτι οἵ τε δέκα λογισταὶ τῆς ἐγκυκλίου διοικήσεως καὶ οἱ τούτοις δέκα συνήγοροι ἦσαν ἀρχαὶ κληρωταί(1). Ἐπειδὴ δ' ὅμως, παρὰ τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ ἡμετέρου γραμματικοῦ ὅτι δῆθεν παραγράφει αὐτὸ τοῦτο ἀποσπασμάτιον τῆς Ἀθην. Πολιτείας, οὐδα-

(1) Πρβλ. Βεκκ. Ἀνέκδ. σ. 276. 17: «Λογισταί: ἄρχοντές εἰσί κληρωτοί, δέκα τὸν ἀριθμόν, ἐφ' ὧν πάντες οἱ ἄρξαντες ἀρχὴν ἡντινοῦν λόγον ἀπέφερον τῶν διῳκημένων». (Ἐτυμ. Μ. 569. 31 ἔνθα ταὐτὰ περίπου). Αὐτόθ. σ. 301. 4: «Συνήγοροι: ἄρχοντες ἦσαν κληρωτοί, οἳ τοῖς λογισταῖς ἐβοήθουν πρὸς τὰς εὐθύνας τῶν ἀρξάντων τινὰ ἀρχήν». Σχολ. Ἀριστοφ. Σφῆκ. 691. 19: «Κληρωτοὺς δὲ γενομένους δέκα συνηγόρους Ἀριστοτέλης φησίν». Τὰ παρὰ Πολυδεύκ. Η. 99 προφανῶς ὁρῶσιν εἰς τοὺς ἑτέρους λογιστάς, τοὺς τῆς Βουλῆς, ὡς ἤδη ἐδείξαμεν ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΑ' σ. 365, σημ. (2) καὶ σ. 368, σημ. (4).

μοῦ αὐτῆς εὑρέθη τοῦτο κατὰ λέξιν κατακεχωρισμένον, ὁ μὲν Κενυὼν ἐθεώρησεν ὡς ὅλως διάφορον (differing wholly) τοῦ ἀνωτέρω παρατεθέντος γνησίου ἀριστοτελικοῦ χωρίου (54. 2), ὁ δὲ Λίψιος ὑπετόπασεν ὅτι κατὰ πλάνην ἐγένετο πρὸ αὐτοῦ μνεία τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀριστοτέλους, τέλος δὲ οἱ Kaibel καὶ Wilamowitz κατέταξαν ἐν τοῖς νόθοις ἀποσπασματίοις καὶ ὡς τοιοῦτον ὑπ' ἀρ. 6 κατεχώρισαν ἐν τῇ ὑπ' αὐτῶν γενομένῃ ἐκδόσει. Μόνος ὁ Σάνδυς (1) (ἴσως ὅμως και ἄλλοι οὓς ὑπ' ὄψει δὲν ἔχομεν) τὰ ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ ἐχαρακτήρισεν ὡς ἀμελῆ τινα παράφρασιν τοῦ ὄντως ἀριστοτ. χωρίου.

Καθ' ἡμᾶς, τοὐναντίον, εἶνε τελεία παράφρασις ἐπὶ σκοπῷ ἑρμηνείας πλατύτερον γενομένη, ἐν ᾗ δὲ τὸ μόνον κυρίως παρέλκον εἶνε ἡ ἐν τέλει προσθήκη: εἰς ἕνα καὶ πεντακοσίους, τίς οἶδε πόθεν ἢ παρὰ τίνος ληφθεῖσα, ἀλλὰ βεβαίως καὶ αὕτη πρὸς εὐρυτέραν ἑρμηνείαν προσγραφεῖσα ὑπ' ἀγνώστου παλαιοτέρου γραμματικοῦ, παρ' οὗ ὁ ἡμέτερος ἀνυπονόητος ὅλως παρέλαβε νομίσας ὅτι ἐκγράφει αὐτὰ ταῦτα τὰ ῥήματα τοῦ μεγάλου συγγραφέως τῆς Πολιτείας. Τοῦτο δ' ἔτι φανερώτερον γενήσεται ἐν τοῖς ἑξῆς.

Εἴπομεν προλογίζοντες (2) ὅτι ὁ τοῦ Κανταβριγ. λεξικοῦ συγγραφεὺς δὲν φαίνεται ἀμέσως ἀντλήσας ἀπὸ τῶν παλαιῶν συγγραφέων ὧν παρατίθησι τὰ χωρία ἢ ὧν ἀναφέρει τὰς γνώμας, ἐπανειλημμένως δ' ἄχρι τοῦδε παρετηρήσαμεν (3) ὅτι ἔστιν ὅτε ἀντὶ τῶν δοκίμων ὅρων ἢ λέξεων ἁπλῶς, χρῆται ταῖς παραφράσεσιν αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ προσέτι τὰς ἑαυτοῦ λέξεις φωρᾶται ἀπανθίσας ἐκ παντοίων ἀναμὶξ ῥητορικῶν λέξεων, τούτῳ τῷ λόγῳ συνήθως ἀποκαλοῦμεν αὐτὸν ἐρανιστήν. Πάντα ταῦτα τελέως κυροῦνται, νομίζομεν, καὶ ὑπὸ τῆς προκειμένης περὶ λογιστῶν καὶ συνηγόρων γλώσσης: ἐντυχὼν οὗτος ἔν τινι τῶν παλαιοτέρων ῥητορ. λεξικῶν, ἴσως ἐν τῷ τοῦ Κλαυδίου Κασίλωνος (4), τῇ περὶ λογιστῶν καὶ συνηγόρων διδασκαλίᾳ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐκτεθειμένῃ κατὰ παράφρασιν καὶ ἑρμηνευτικῶς, οὐκ ὀρθῶς δ' ὑπολαβὼν ὅτι ὑπὸ τὰς ὄψεις εἶχεν αὐτὰ ταῦτα τὰ ῥήματα τοῦ Σταγιρίτου, οἴκοθεν προσέθετο τὰ ἀτυχῆ ἐκεῖνα: οὕτω λέγει,

(1) Ἔνθ. ἀνωτ. σ. 193.
(2) Ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΑ' σ. 5 ἑπ.
(3) Ὅρ. αὐτόθ. λ. χ. σελ. 81.
(4) Αὐτόθ. σ. 4, 99 καὶ 100 σημ. (2).

ὑφ' ὧν καὶ ὁ Μέϊερος ἐξηπατήθη καὶ πάντες ἐφεξῆς ν' ἀπατῶνται ἔμελλον, ἐὰν μὴ πολλῇ ἀγαθῇ τύχῃ αὐτὸ τὸ ἀριστοτελικὸν σύγγραμμα ἀνευρίσκετο.

Ὑπολείπεται ὅμως νὰ διασαφηθῇ πότερον, ὁ παλαιότερος παραφράστης ἢ ὁ ἡμέτερος ἐρανιστὴς ἔγραψε τὸ ἡμαρτημένον: αἱροῦνται. Καθ' ἡμᾶς ἀπιθανώτατον εἰ μὴ ἀδύνατον σχεδὸν φαίνεται, ὅτι εἰς τηλικαύτην πλημμέλειαν ὁ πρῶτος ὑπέπεσεν, ἔχων μάλιστα πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἑρμηνευόμενον ἀριστοτελικὸν χωρίον, βεβαίως δὲ καὶ τὰ συμφραζόμενα (Κεφ. 42 καὶ ἐφεξῆς μέχρι τέλους τοῦ τόμ. Γ'), ἐν οἷς πᾶσι μυριάκις, ὡς εἰπεῖν, ἀπαντᾷ τὸ ῥῆμα κληροῦν-κληροῦσθαι, κατά τε ἑνικὸν καὶ πληθυντικὸν ἀριθμὸν (κληροῦται, κληροῦνται, κληροῖ, κληροῦσι), καὶ κατὰ περίφρασιν (κλήρῳ καθιστᾶσιν(1) Κεφ. 52. 1), καὶ κατὰ μετοχὴν κεκληρωμένοι κατὰ φυλὰς Κεφ. 48) σαφῶς δὲ διακρίνονται οἱ ἄρχοντες εἰς κληρωτοὺς καὶ χειροτονητούς, ὁριζομένου ὅτι «ἅπαντες . . δοκιμασθέντες ἄρχουσιν» (Κεφ. 55. 2) (2) διαρρήδην δὲ μετὰ τὸν κατάλογον τῶν διαφόρων ἀρχῶν, ἐν οἷς καὶ οἱ λογισταὶ καὶ οἱ συνήγοροι, ἐπαναλαμβάνεται (Κεφ. 55. 1): «αὗται μὲν οὖν αἱ ἀρχαὶ κληρωταί τε καὶ κύριαι τῶν εἰρημένων πράξεών εἰσιν». Ἔπειτα αὐτὴ ἡ παράφρασις μηνύει ἄνδρα ἔμπειρον τοῦ Ἕλληνος λόγου, δὸς δ' εἰπεῖν καὶ τῶν νομικῶν πραγμάτων ἐπιστήμονα, εἶνε δὲ καθ' ἡμᾶς πιθανώτερον ὅτι οὐδὲ κληροῦνται ἔγραψεν, ἀλλὰ κληροῦσιν ἁπλῶς, ὡς κεῖται μὲν ἐν τῷ ἀριστοτελικῷ χωρίῳ, ὑπεμφαίνουσι δὲ καὶ αἱ κακῶς ἐν τῷ χ/φῳ κείμεναι δοτικαί: καὶ ἄλλοις δέκα συνηγόροις, ἃς ὀρθῶς ὁ Houtsma εἰς αἰτιατικὰς μετέγραψεν.

Ἀκολούθως τούτοις εἰκάζομεν ὅτι ὁ ἡμέτερος ἐρανιστὴς δυοῖν θάτερον ἔπαθεν, ἢ κακῶς παρὰ τῷ παραφράστῃ ἀντὶ ΚΛΗΡΟΥCΙΝ-ΑΙΡΟΥCΙΝ ἀναγνούς, τὸ δεύτερον τοῦτο εἰς αἱροῦνται αὐτὸς διωρθώσατο, ἢ τὸ ῥῆμα ὅλως ἐλλεῖπον εὑρών, ἅτε δὴ (καθὰ καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ ἀριστοτελικῷ χωρίῳ, τῷ γνησίῳ δῆλα δὴ) ἐν τοῖς ἡγου-

(1) Τῇ αὐτῇ δὲ κατὰ περίφρασιν ἐκφορᾷ: τὰς ἀρχὰς αἱρέσει ἢ κλήρῳ καθιστάναι, πολλάκις ὁ Ἀριστοτέλης χρῆται καὶ ἐν Πολιτικ. βιβλ. Δ', κεφ. ιδ' καὶ ιγ'. τὰ περὶ τὴν κατάστασιν ἐν γένει τῶν ἀρχῶν πραγματευόμενος.

(2) Πρβλ. Αἰσχίν. κ. Κτησιφ. § 15.

μένοις κείμενον, οἴκοθεν διὰ τοῦ αἱροῦνται ἀνεπληρώσατο, ἴσως μάλιστα καὶ δοξάζων ὅτι οἵ τε λογισταὶ καὶ οἱ συνήγοροι ἦσαν ἄρχοντες αἱρετοί. Διότι, μηδὲ τοῦτο φανῇ τινι παράδοξον, ἐν τῷ ἐσχάτως παρηκμακότι ἑλληνισμῷ, ὑπῆρχον μὲν οἱ διδάσκοντες ὅτι οἱ λογισταὶ αἱρέσει καθίσταντο (1), ὑπῆρχον δὲ φαίνεται καὶ οἱ δοξάζοντες ὅτι παρ' Ἀθηναίοις αἱ πλεῖσται τῶν ἀρχῶν ἦσαν οὐχὶ κληρωταὶ ἀλλὰ χειροτονηταί· τοιοῦτό τι τοὐλάχιστον συνάγεται ἐκ τοῦ ἐν τῷ Πατμιακῷ λεξικῷ σ. 14 σχολίου: «Κληρωτὴ ἀρχή: Ἡ κλήρῳ διδομένη, παρόσον χειροτονηταὶ ἦσαν [αἱ] (2) ἀρχαί».

Ὡς ἤδη παρετηρήσαμεν (3) ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἀριστοτέλους δύο ὑπῆρχον ὁμώνυμοι ἀρχαὶ λογιστῶν, ἀμφότεραι κληρωταί, ἡ τῶν τῆς Βουλῆς, ἀρχὴ καθαρῶς διοικητική, ἀναλογοῦσά πως, εἰ καὶ πάνυ πόρρωθεν, τῷ παρ' ἡμῖν Γενικῷ Λογιστηρίῳ, καὶ ἡ τῶν τῆς Ἐγκυκλ. Διοικήσεως, ἀρχὴ δημοσία ὠργανωμένη δικαστικῶς, ὡσαύτως πόρρωθεν ἔν τισιν ἀντιστοιχοῦσα τῷ ἡμετέρῳ Ἐλεγκτικῷ Συνεδρίῳ (4). Περὶ ἀμφοτέρων δὲ τῶν συναρχιῶν τούτων, ἐπίσης δὲ καὶ περὶ Εὐθύνων ἱκανῶς ἤδη διελάβομεν ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΑ' σ. 361-377, ἑρμηνεύοντες τὰ παρ' Ἀριστοτέλει ἐν Ἀθην. Πολιτείᾳ σχετικὰ χωρία (Κεφ. 48, 3-5. 54, 2) καὶ δεικνύντες τὰς μεταξὺ τῶν ἀρχῶν τούτων κυριωτάτας διαφοράς.

Ἐδείχθη ἤδη ἐκ τῆς πρὸς τὴν προκειμένην γλῶσσαν ἀντιβολῆς τοῦ ἀντιστοίχου χωρίου τῆς Ἀθην. Πολιτείας, ὅτι τὰ περὶ ἀνακρίσεως ὑπὸ τῶν Λογιστῶν τῆς ἐγκ. διοικήσεως καὶ περὶ συνανακρίσεως

(1) Σχολ. Αἰσχίν. III. 15: «ἄρχοντες ἦσαν δέκα ᾑρημένοι καλούμενοι λογισταί, οἷς λόγον οἱ ὑπεύθυνοι τῶν διαχειρισθέντων ἐδίδοσαν· καὶ ἐδίκαζον αὐτοὶ τὰς εὐθύνας». Ἄλλως οὐδ' αὐτὸς ὁ Πολυδεύκης φαίνεται διαφυγὼν παρόμοιον πταῖσμα ἐν οἷς ἀκαταλήπτοις περὶ εὐθύνων διδάσκει ἐν Η. 100, οὑτωσὶ λέγων: «οἱ δ' εὔθυνοι, ὥσπερ οἱ πάρεδροι, τοῖς ἐννέα ἄρχουσι προσαιροῦνται. οὗτοι δ' εἰσπράσσουσι καὶ τοὺς ἔχοντας».

(2) Οὕτω κατὰ διόρθωσιν τοῦ μακαρίτου Σακκελίωνος.

(3) Ἀνωτέρ. § 3 ἐν λ. Ἀλογίου δίκη.

(4) Ὁ Dareste, ἐν ἑτέρῳ καλλίστῳ αὐτοῦ συγγράμματι ἐπιγραφομένῳ La Science du Droit en Grèce (Paris, 1893) σ. 182 τὰ τῶν Λογιστῶν (auditeurs des comptes) τῆς Βουλῆς ἔργα νομίζει ἀναλογοῦντα πρὸς τὰ τῆς παρὰ γάλλοις καλουμένης comptabilité administrative, τὰ δὲ τῶν Εὐθύνων πρὸς τὰ τῆς compt. contentieuse. Περὶ δὲ τῶν τῆς Ἐγκ. διοικήσεως Λογιστῶν οὐδένα θεσμὸν ἀνάλογον παρὰ γάλλοις εὑρίσκων, ἁπλῶς παρατηρεῖ (σ. 185) ὅτι πρέπει νὰ φυλαττώμεθα νὰ συγχέωμεν αὐτοὺς πρὸς τοὺς Λογιστὰς τῆς Βουλῆς.

ὑπό τε τούτων καὶ τῶν Συνηγόρων, ἐλλείποντα ἐκ τοῦ ἀριστοτελικοῦ βιβλίου, προσετέθησαν ἔξωθεν χάριν ἑρμηνείας ἢ πρὸς κρείττονα διασάφησιν τοῦ κειμένου. Τὴν ἑρμηνείαν δὲ ταύτην καλλίστην νομίζομεν, ὅπως δή ποτε κἂν τὸ ῥ. ἀνακρίνειν ἐκλάβωμεν, εἴτε ἐν τῇ κοινῇ αὐτοῦ ἐννοίᾳ, τοῦ ἐξετάζειν ἁπλῶς τὰς πράξεις καὶ τοὺς λογισμοὺς τῶν ὑπευθύνων, εἴτε καὶ μάλιστα ἐν τῇ εἰδικωτέρᾳ καὶ νομικῇ σημασίᾳ τῆς κατὰ τὸ ἀττικὸν δίκαιον ἀνακρίσεως, περιλαμβανούσης πάσας τὰς πράξεις τῆς διαδικασίας, μέχρι τῆς εἰσαγωγῆς τῆς δίκης ἐνώπιον τοῦ ἁρμοδίου δικαστηρίου (1)· διότι οἱ τῆς εγκ. διοικήσεως Λογισταί, εἰδικὴν ἀσκοῦντες ἐπὶ τῶν ὑπευθύνων ἁρμοδιότητα, εἶχον ἡγεμονίαν δικαστηρίου, αὐτοὶ μόνοι καὶ αὐτεπαγγέλτως, ὡς νῦν λέγομεν, μετὰ προηγουμένην δ' ἀνάκρισιν, τὰς εὐθύνας εἰς τὸ δικαστήριον εἰσάγοντες (2).

Διδάσκει δ' ὅμως περὶ τῶν Συνηγόρων ὁ ἡμέτερος γραμματικὸς ὅτι οὗτοι «συνανακρίνουσι τούτοις» (τοῖς Λογισταῖς δῆλα δή), ὅτι δὲ «οἱ τὰς εὐθύνας διδόντες παρὰ τούτοις (τοῖς τε Λογισταῖς καὶ τοῖς Συνηγόροις τουτέστιν) ἀνακρίνονται πρῶτον». Εἰσὶν ἆρά γε ἀκριβέστατα ταῦτα, κατὰ πλήρη νομικὴν ἀκρίβειαν εἰρημένα, ἢ αὐθαίρετα γραμματικοῦ αὐτοσχεδιάσματα, ἀλλότρια τοῦ παραφραζομένου ἀριστοτελικοῦ χωρίου; Ἐν ἄλλοις λόγοις, οἱ Συνήγοροι οὗτοι ἤσκουν ὄντως ἔργα ἀνακριτικά, ταῦτα δ' ἀεὶ καὶ ἐν πᾶσιν ἐν συνεργίᾳ μετὰ τῶν Λογιστῶν, ὡς φαίνεται διδάσκον τὸ Κανταβρ. λεξικόν, ἢ διακεκριμένως καὶ μόνον ὁσάκις τῶν ὑπευθύνων τις ὑπὸ τῶν Λογιστῶν ἐφωρᾶτο γενόμενος ἔνοχός τινος τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένων ἀδικημάτων οἷον κλοπῆς, δώρων ἢ ἀδικίου; (3).

(1) Ἁρποκρ. ἐν λ. ἀνάκρισις

(2) Ἀλλὰ ταῦτα ὡς πρὸς τὰς ὁριστικὰς μόνον εὐθύνας, τὰς εἰς τὸ τέλος ἑκάστου ἐνιαυτοῦ διδομένας, κατὰ τὴν ἔξοδον τῶν ἀρχῶν· διότι, ὡς αὖθις ὁ Ἀριστοτέλης διδάσκει (Κεφ. 48, 4), τὰς ὑπὸ ἰδιωτῶν (κατ' ἔγκλησιν) ἐμβαλλομένας εὐθύνας, τὰς τοῖς Εὐθύνοις ἐγχειριζομένας, εἰσάγουσιν οὐχὶ οἱ περὶ ὧν νῦν ἡμῖν ὁ λόγος Λογισταί, ἀλλὰ τὰς μὲν εἰς τὰ ἴδια ἀφορώσας οἱ δικασταὶ οἱ κατὰ δήμους, τὰς δὲ εἰς τὰ δημόσια οἱ θεσμοθέται. Εἰδικώτερον περὶ τούτων διελάβομεν ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΑ' σ.361 ἐπ.

(3) Τὸ δεύτερον τοῦτο διδάσκει ὁ Gilbert ἐν Ἐγχ. Ἀρχαιολ. (μετάφρ. Ν. Γ. Πολίτου) τόμ. Α' σ. 281: «Ἂν δ' ἐξήλεγχόν τινα (οἱ Λογισταὶ) κατὰ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ κλέψαντα δημόσια χρήματα ἢ λαβόντα δῶρα ἢ ἀδικήσαντα τὸν δῆμον, ἀφοῦ πρῶτον, ὡς φαίνεται, καὶ οἱ 10 συνήγοροι προανακρίναντες συνωμολόγουν ὅτι ὀρθῶς κατηγοροῦσιν οἱ λογισταί, εἰσῆγον οὗτοι κτλ.». Ἡ διάκρισις αὕτη οὐδαμόθεν ἐξάγεται, οὐδὲ

Πᾶς ὅστις μετ' ἐπιστασίας παρατηρήσει τὸ ἀντίστοιχον χωρίον τῆς Ἀθην. Πολιτείας, εὐθέως πεισθήσεται ὅτι ὁ παραφράστης ἠκολούθησε πιστότατα τῷ ἀριστοτελικῷ χωρίῳ, ἴσως πέρα τοῦ δέοντος συνεπτυγμένῳ, καὶ διὰ τοῦτο δυναμένῳ νὰ παράσχῃ πράγματα τοῖς ἑρμηνευταῖς: «κληροῦσι δὲ . . . καὶ λογιστὰς δέκα καὶ συνηγόρους τούτοις δέκα, πρὸς **οὓς ἅπαντας** ἀνάγκη τοὺς τὰς ἀρχὰς ἄρξαντας λόγον ἀπενεγκεῖν. **οὗτοι** γάρ εἰσιν οἱ **μόνοι** τοῖς ὑπευθύνοις λογιζόμενοι, καὶ τὰς εὐθύνας εἰς τὸ δικαστήριον εἰσάγοντες κτέ.». Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης οὐδὲν ἄλλο περαιτέρω διδάσκει οὔτε περὶ τῶν Συνηγόρων οὔτε περὶ τῶν ἔργων αὐτῶν.

Ὡς ἐν τῇ παραφράσει βλέπομεν, τὸ ἅπαντας, καίπερ ἀμέσως τῷ οὓς ἀκολουθοῦν καὶ εἰκότως δυνάμενον πρὸς αὐτὸ ν' ἀναφέρηται (: πρὸς οὓς ἅπαντας), ὅμως ὁ γραμματικὸς ὀρθῶς ποιῶν, ἀνήνεγκεν εἰς τὰ ἑπόμενα: τοὺς τὰς ἀρχὰς ἄρξαντας, οὕτω δὲ παρέφρασε: «παρ' οἷς (: λογισταῖς) διαλογίζονται πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ κτέ.». Τὸ δὲ οὓς αὐτό, εἴς τε τοὺς Λογιστὰς καὶ τοὺς Συνηγόρους συγχρόνως ἀναφερόμενον, ὁ παραφράστης ὅμως, ἵνα διασαφήσῃ τὰ πράγματα, κεχωρισμένως ἡρμήνευσε, τοῦτο μὲν καὶ πρώτιστα εἰπὼν ὅτι πρὸς τοὺς Λογιστὰς πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ διαλογίζονται — εὐλόγως δὲ διότι οὗτοι κυρίως εἰσὶν ἡ εὐθύνουσα ἀρχὴ — τοῦτο δ' ἀμέσως προστιθείς, ἵνα καταδείξῃ τὴν συνεργίαν ἢ τὸ σύγχρονον τῆς ἐνεργείας τούτων καὶ τῶν Συνηγόρων, ὅτι τοῖς Λογισταῖς τούτοις οἱ δέκα Συνήγοροι συνανακρίνουσι (1) τοὺς τὰς ἀρχὰς ἄρξαντας. Τέλος δὲ τὸ οὗτοι, τοῦ αὐτοῦ ἀριστοτελικοῦ χωρίου, ὡσαύτως δυνάμενον καὶ πρὸς τοὺς Συνηγόρους νὰ νοηθῇ, ἐξήνεγκε μὲν διὰ τῆς αὐτῆς ἀντωνυμίας (: τούτοις), διὰ τῆς συντακτικῆς ὅμως τοῦ λόγου πλοκῆς πράγματι πρὸς τοὺς Λογιστὰς μόνον ἀνήνεγκεν: « καὶ οἱ τὰς εὐθύνας διδόντες παρὰ τούτοις (τοῖς Λογισταῖς δῆλα δή, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς εὐθὺς παρα-

νομίζομεν ὀρθὸν νὰ παραδεξώμεθα ὅτι ἡ καταδικαστικὴ γνώμη τῶν Λογιστῶν ἤρτητο δῆθεν ἐκ τῆς μεταγενεστέρας ἀνακρίσεως καὶ συγκαταθέσεως τῶν Συνηγόρων.

(1) Πρβλ. Βεκκ. Ἀνέκδ. σ. 301: «Συνήγοροι ἄρχοντες ἦσαν κληρωτοί, οἳ τοῖς Λογισταῖς **ἐβοήθουν** πρὸς τὰς εὐθύνας τῶν ἀρξάντων τινὰ ἀρχήν». Τὸ κάλλιστον μαρτύριον τοῦτο φαίνεται διαλαθὸν ἄχρι τοῦδε τοὺς ἐκδότας τῆς Ἀριστοτελ. Ἀθην. Πολιτείας.

χρῆμα ἡγουμένης προτάσεως : ' καὶ ἄλλους δέκα συνηγόρους, οἵτινες συνανακρίνουσι τούτοις') ἀνακρίνονται πρῶτον, εἶτα ἐφίενται εἰς τὸ δικαστήριον». Ἀλλὰ διατί ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ φράσει παρέλιπε τὸ σημαντικώτατον ἐκεῖνο παρ' Ἀριστοτέλει: μόνοι; Κατ' οὐσίαν, νομίζομεν, οὐδεμία ἐγένετο παράλειψις, ἁπλῆ δὲ μόνον ἀντικατάστασις τῆς λέξεως ταύτης διὰ τοῦ: πρῶτον, τοῦ γραμματικοῦ ἐπίσης ἐμφαντικῶς, εἰ καὶ δι' ἄλλων λέξεων, δηλώσαντος τὸ νόημα τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅτι τουτέστιν οὐχί τις ἄλλος τῶν ἀρχόντων (οἷον λ.χ. οἱ κατὰ δήμους δικασταὶ ἢ οἱ θεσμοθέται ἐπὶ τῶν ἐν Κεφ. 48, 3-5 μνημονευομένων εὐθυνῶν), ἀλλ' οἱ περὶ ὧν νῦν ἡμῖν ὁ λόγος Λογισταί, ἀφ' οὗ πρῶτον ἀνακρίνωσι τοὺς ὑπευθύνους, εἶτα εἰσάγουσιν αὐτοὺς εἰς τὸ δικαστήριον.

Κατὰ ταῦτα, ἅπερ ἡμεῖς τοὐλάχιστον ὑπολαμβάνομεν ὡς ὀρθά, ἄλλως τε καὶ ἐν ἐλλείψει ἄλλοθεν ἄλλων πληρεστέρων εἰδήσεων, οἱ Συνήγοροι οὗτοι φαίνονται ὄντες εἶδός τι εἰδικῆς ταῖς ἐτησίαις εὐθύναις εἰσαγγελικῆς ἀρχῆς, ἥτις ἔργον εἶχε νὰ συνανακρίνῃ μὲν μετὰ τῶν Λογιστῶν πάντας τοὺς ὑπευθύνους, νὰ συμπαρίσταται δὲ κατὰ τὴν δόσιν ἐν γένει τῶν τε λόγων καὶ τῶν εὐθυνῶν, ἵν', ὡς εἰκός, διατελῇ ἐν πλήρει καὶ ἀμέσῳ γνώσει πασῶν τῶν λεπτομερειῶν τῶν ἐκ τοῦ ἐλέγχου, εἶτα δέ, εἰσαγομένων ὑπὸ τῶν Λογιστῶν τῶν εὐθυνῶν εἰς τὸ δικαστήριον, νὰ ὑποστηρίζῃ τὴν τυχὸν διατυπωθεῖσαν κατηγορίαν, συνηγοροῦσα τῇ πόλει τὰ δίκαια (1).

Παρ' Ἁρποκρατίωνι, ὃν ὡς πλειστάκις ἄχρι τοῦδε παρετηρήσαμεν, ἀνέλαβεν ἵνα διὰ προσγραφῶν ἐν τοῖς μετωπίοις συμπληρώσῃ ὁ ἡμέ-

(1) Ἀνάλογά τινα περὶ τῶν ἔργων τῶν Λογιστῶν καὶ Συνηγόρων τούτων διδάσκει τὸ ἐν CIA. II, 578 δημοτικὸν ψήφισμα τῶν Μυρρινουσίων: «ὀμνύναι δὲ τὸν ὅρκον καὶ τὸν λογιστὴν λογιεῖσθαι ἃ ἄν μοι δοκεῖ ἀνηλωκέναι, καὶ τοὺς συνηγόρους συνηγορήσειν τῷ δήμῳ τὰ δίκαια καὶ ψηφιεῖσθαι ἃ ἄν μοι δοκεῖ δικαιότατα εἶναι· τῷ δὲ εὐθύνῳ μὴ ἐξεῖναι ἐξελεῖν τὴν εὔθυναν, ἐὰν μὴ τοῖς πλέοσιν δόξει τῶν δέκα τῶν αἱρεθέντων διαψηφιζομένοις κρύβδην».

Οἱ τῆς ἐγκ. διοικήσεως Λογισταὶ καὶ Συνήγοροι βεβαίως ὤμνυον καὶ οὗτοι ἀνάλογόν τινα ὅρκον πρὸς τῷ λίθῳ τῷ ἐν τῇ ἀγορᾷ, καθ' ὃν χρόνον καὶ οἱ ἄλλοι ἄρχοντες, πρὸ τῆς εἰσόδου αὐτῶν εἰς τὴν ἀρχήν. Φαίνεται δ' ἡμῖν πιθανόν, κατ' ἀναλογίαν κρίνουσιν ἐκ τοῦ ἄνω ψηφίσματος, ὅτι καὶ οἱ Λογισταί, ἐπὶ παραπομπῆς τινος τῶν ὑπευθύνων εἰς τὸ δικαστήριον ἕνεκα ὡρισμένου ἀδικήματος, τὴν ἀπόφασιν αὐτῶν ταύτην ἀπεφαίνοντο κατὰ πλειονοψηφίαν· τοῦτ' αὐτὸ δ' εἰκάζομεν ὅτι ἐγίγνετο καὶ ἐπὶ ἐγκρίσεως τῶν δοθεισῶν εὐθυνῶν.

τερος, οὐδὲν περὶ τῶν Συνηγόρων τούτων τοῖς Λογισταῖς κεῖται· τὰ δὲ παρ' αὐτῷ ἐν λ. Συνήγοροι φερόμενα: «ἐοίκασι παρ' Ἀθηναίοις τινὲς χειροτονεῖσθαι συνήγοροι ἐπὶ τῷ συναγορεύειν», προφανῶς ὁρῶσιν εἰς τοὺς χειροτονητοὺς συνηγόρους, ὅλως διαφόρους ὄντας, εἰς οὓς δὲ καὶ μόνους πιθανῶς ἀναφέρονται καὶ τὰ ἐν ἀρχῇ τοῦ σχολίου εἰς Ἀριστοφ. Σφῆκ. στ. 691 περὶ μισθοῦ συνηγορικοῦ (1).

Πρὸς δόσιν τῶν ὁριστικῶν εὐθυνῶν τούτων ὑπῆρχε βεβαίως προθεσμία τις νόμιμος, ἧς ἐντὸς αἱ ἔναι ἀρχαὶ ταῖς νέαις ὑπεξιοῦσαι, ὤφειλον ἅπασαι λόγον ἀπενεγκεῖν πρὸς τοὺς Λογιστάς, ὅπως, μετὰ τὸν προσήκοντα ἔλεγχον καὶ τὴν πλήρωσιν τῶν ἀναγκαίων διατυπώσεων, κηρυχθῶσι νομίμως ἀπολύσιμοι (2).

Περὶ τῆς προθεσμίας ταύτης οὐδὲν λέγει ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθην. Πολιτείᾳ, καθόσον δὲ γιγνώσκομεν, οὐδ' ἄλλος τις τῶν παλαιῶν. Μόνος ὁ Ἁρποκρατίων ἐν λ. Λογισταὶ καὶ Λογιστήρια διδάσκει ὅτι οἱ Λογισταὶ «τὰς εὐθύνας τῶν διῳκημένων ἐκλογίζονται ἐν ἡμέραις τριάκοντα, ὅταν τὰς ἀρχὰς ἀποθῶνται οἱ ἄρχοντες», ἐξ οὗ ἕπεται ὅτι αὕτη ἦν κατὰ κανόνα τριακονθήμερος, τοὐλάχιστον διὰ τὰς κατ' ἐνιαυτὸν ἕκαστον ἐκλεγομένας ἀρχάς (3), ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ἐπιούσης τῆς λήξεως τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς ἀρχῆς, ὅτε αἱ νέαι ἀρχαὶ ταῖς παλαιαῖς διεδέχοντο (4).

Εἴπομεν ἤδη ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅτι παρελθούσης ἀπράκτου τῆς

(1) Σχολ. Ἀριστοφ. Σφ. 691: «ἐλάμβανον γὰρ οἱ ῥήτορες δραχμὴν ὅτε συνηγόρουν ὑπὲρ τῆς πόλεως ἢ ὑπὲρ ἄλλου τινός· ἐκ τούτου δὲ φαίνεται ὅτι μισθοφόρος ἦν ἡ ἀρχή». Εὐθὺς δ' ἀκολούθως ἕπεται: «κληρωτοὺς δὲ γενομένους δέκα συνηγόρους Ἀριστοτέλης φησίν», ἐξ οὗ δείκνυται ὅτι καὶ ὁ Σχολιαστὴς ἀντιδιέστειλε τούτους πρὸς ἐκείνους.

(2) Πατμ. λεξ. Σακελλ. σ. 150: «Ἀπολυσιμοι ἀρχαί· αἱ ἀπολυθεῖσαι καὶ μὴ οὖσαι ὑπεύθυνοι». Σημειωτέον ὅμως ὅτι, καθὰ ἄλλως καὶ ὁ Riemann ἤδη παρετήρησεν ἐν Bull. Corr. Hellén. τόμ. Α' σ. 189, τῆς λ. ἀπολύσιμος ἓν μόνον παράδειγμα φέρεται ἐν τοῖς λεξικοῖς τὸ παρ' Ἀντιφῶντι τετραλ. Γ', δ', § 9: «μηδὲν ἀπολύσιμον μᾶλλον ἢ καταλήψιμον . . . αὐτὸν ὄντα». Ἀλλ' ὅπως δή ποτε ἐνταῦθα βεβαίως ἔχει ἣν ἔννοιαν ἀπέδομεν αὐτῇ κατὰ πληθυντ. ἀριθμὸν ἐξενηνεγμένῃ, συνημμένῃ δὲ τῷ ἀρχαί.

(3) Διότι αἱ ἐκτάκτως ἐκλεγόμεναι ἀρχαί, ὅσαι μάλιστα καθίσταντο πρὸς ἔργα πρόσκαιρα, ἴσως ἐδίδοσαν λόγον καὶ εὐθύνας ἐνωρίτερον, εὐθὺς δῆλα δὴ μετὰ τὸ πέρας τῶν ἔργων αὐτῶν, ὑπαρχούσης ὡς εἰκὸς καὶ ταύταις προθεσμίας τινὸς πρὸς τοῦτο.

(4) Περὶ τοῦ χρόνου τῆς εἰσόδου τῶν νέων ἀρχῶν ὅρ. Γίλβερτ, αὐτόθ. (μετάφρ. Ν. Γ. Πολίτου) τόμ. Α' σ. 273 ἑπ.

τριακονθημέρου ταύτης προθεσμίας, ἐχώρει ἡ γρ. ἀλογίου (1) κατὰ τοῦ ἄρχοντος τοῦ μὴ δόντος λόγον τοῖς Λογισταῖς, συγχρόνως δ' ἐξηνέγκομεν τὴν εἰκασίαν ὅτι πιθανῶς ἡ γραφὴ αὕτη ἥρμοζεν εἰδικώτερον κατὰ μόνων τῶν ἐχόντων διαχείρισιν δημοσίων χρημάτων, παραλιπόντων δὲ νὰ διδῶσιν ἐμπροθέσμως τοὺς λογισμοὺς τῆς διαχειρίσεως αὐτῶν. Τοῦτο δ' εἰκάζομεν οὐ μόνον ἐκ τοῦ παρὰ τοῖς γραμματικοῖς ὁρισμοῦ τῆς γρ. ἀλογίου, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἐτύμου τῆς λέξεως, τέλος δὲ καὶ ἐκ τῆς συνήθους ἐν τοῖς δημοσίοις γράμμασι διακρίσεως τοῦ λόγου ἢ τῶν λόγων ἀπὸ τῶν εὐθυνῶν, ὡς διαφόρων ὅλως πραγμάτων. Ἐννοεῖται δ' ὅτι διαρκούσης ἔτι τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος προθεσμίας ἡ ἀλογίου ἦν ἀπαράδεκτος.

Ἀλλὰ παρὰ Πολυδεύκει ἐν Η. 45 εὑρίσκομεν καὶ ἕτερον ἀπαράδεκτον: «ἡ δ' εὔθυνα χρόνον εἶχεν ὡρισμένον, μεθ' ὃν οὐκέτ' ἐξῆν ἐγκαλεῖν». Τίς ὅμως ὁ χρόνος οὗτος; Δυστυχῶς ὁ Πολυδεύκης οὐδὲν περὶ τούτου λέγει, τὸ δ' ὅλον χωρίον εἶνε μὲν συγκεχυμένον καὶ ἀσαφές, ἄλλως δὲ φαίνεται καὶ νοσοῦν (2). Ὅπως δή ποτε ὅμως εἶνε καὶ οἴκοθεν πιθανὸν ὅτι ὁ ἀθηναῖος νομοθέτης, ἵνα προφυλάξῃ τοὺς ἄρχοντας κατὰ τῶν εἰς τὸ διηνεκὲς ἐγκλήσεων, ἔθηκέ τινα προθεσμίαν, ἧς παρελθούσης οὐδενὶ ἔτ' ἐξῆν ἐμβαλεῖν εὔθυναν καθ' οἵας δήποτε τῶν ἀρχῶν, μετὰ τὴν προσήκουσαν ὡς εἰκὸς δόσιν τῶν εὐθυνῶν. Ὅτι δ' ἔπειτα καὶ δι' ἄλλον ἔτι λόγον προσῆκον ἦν νὰ ὑπῆρχε τέρμα τι εἰς τὰς τῶν ἀρχόντων εὐθύνας, διότι διαρκουσῶν αὐτῶν, ἴσως δὲ καὶ τῆς πρὸς ἐμβολὴν εὐθύνης προθεσμίας, οἱ ἄρχοντες πολλαχῶς ἦσαν ὑπὸ τοῦ νόμου δεδεσμευμένοι, μὴ δυνάμενοι μήτε ἀποδημεῖν, μήτε τὰ ἑαυτῶν διαθέσθαι, μήτ' ἄλλα πολλά (3), ἵνα κατ' Αἰσχίνην εἴπωμεν.

Ταῦτα συνδυάζων τις πρὸς τὰ ἐν τῇ Ἀθην. Πολιτείᾳ Κεφ. 48. 4

(1) Ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΑ' σ. 46 ἐπ.

(2) Ἴσως δ' οὕτω θεραπευτέον· χρώμεθα δὲ τῇ τοῦ Βεκκήρου ἐκδόσει (1846): «Εὔθυνα δὲ κατὰ τῶν ἀρξάντων ἢ πρεσβευσάντων ἦν· [εἰ] μὲν περὶ χρημάτων, πρὸς τοὺς εὐθύνους καὶ τοὺς λογιστὰς (οἱ δ' ἦσαν δέκα), [εἰ] (ἀντὶ τοῦ: ἦν) δὲ περὶ ἀδικημάτων, πρὸς τοὺς δικαστάς. ἡ δ' εὔθυνα χρόνον εἶχεν ὡρισμένον, μεθ' ὃν οὐκέτ' ἐξῆν ἐγκαλεῖν. ἰδίως δὲ ἡ κατὰ τῶν πρεσβευτῶν γραφὴ παραπρεσβείας ἐλέγετο».

(3) Αἰσχ. κ. Κτησιφ. § 21 ἐπ. Δημοσθ. κ. Τιμοκρ. ἐν ὅρκῳ ἡλιαστῶν § 150. Πρβλ. Βεκκ. Ἀνέκδ. σ. 247. Γνωστότατον δ' εἶνε καὶ τὸ μὴ στεφανοῦν τὸν ὑπεύθυνον πρὶν ἂν λόγον καὶ εὐθύνας δῷ τῆς ἀρχῆς. Λίσχ. αὐτόθ. §§ 11-12. CIA. II, 114. 329.

κείμενα, ἐδύνατο ν' ἀποφήνηται τὴν γνώμην ὅτι ἦν ὁ Πολυδεύκης σιωπῇ προθεσμίαν, ταύτην ὁ Ἀριστοτέλης ὁρίζει εἰς ἡμέρας τρεῖς (1), ὅτι δ' αὕτη ἄρχεται ἀφ' ἧς ὁ ὑπεύθυνος ἔδωκε τὰς ὁριστικὰς ἢ ἐνιαυσίους εὐθύνας ἐν τῷ δικαστηρίῳ, ὑπὸ τῶν Λογιστῶν τῆς ἐγκ. διοικήσεως εἰσαχθείς, κατὰ τὰ ἐν Κεφ. 54. 2 εἰδικώτερον διδασκόμενα (2).

(1) Ὁ Wilcken ἀντὶ: γ̄ ἡμερῶν, ἀνέγνω: τ̄ ἡμερῶν, ὅπερ ὅμως οὐ φαίνεται πιθανόν. Τὸ Γ: τριῶν ἡμερῶν, δύναται νὰ ἔχῃ ὀρθῶς, ὡς ἄλλως κοινῶς ὑπολαμβάνεται· ἡ τριήμερος ὅμως προθεσμία αὕτη, ἡμῖν τοὐλάχιστον, φαίνεται λίαν σύντομος· τούτου δ' ἕνεκα καὶ ἐπειδὴ ἤδη τὸ αὐτὸ γράμμα ὑπὸ τοῦ W., ὡς εἴρηται, ἀνεγνώσθη Τ: 300 ἡμερῶν, ὅπερ πάντως μηνύει ἀσάφειάν τινα ἐν τῇ γραφῇ τοῦ παπύρου, ἐτολμήσαμεν νὰ παρακαλέσωμεν τὸν κ. Κενυῶνα ἵν' ἐξετάσῃ μὴ τυχὸν τὸ ἀληθὲς εἶνε Λ: 30 ἡμερῶν, ἀτελῶς πως γεγραμμένον ἴσως. Ὁ δὲ σοφὸς ἀνὴρ εὐμενέστατα ὡς πάντοτε τῇ ἡμετέρᾳ ἱκεσίᾳ ἐνδιδούς, ἐπανεξήτασε μὲν τὸν πάπυρον, ἀπήντησε δ' ἡμῖν ὅτι τὸ ὑφ' ἡμῶν εἰκαζόμενον Λ δὲν εὑρίσκει ἀδύνατον, καίπερ μὴ τελέως ἔχον τὸ ἐν τῷ παπύρῳ σύνηθες σχῆμα τοῦ γράμματος τούτου, ὅτι δ' ἐξακολουθεῖ μὲν κλίνων νὰ πιστεύῃ ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς προέθετο νὰ γράψῃ Γ, ὅτι δ' ὅμως ἐὰν τοῦτο μὴ ἀληθὲς ᾖ, τότε καὶ αὐτὸς ἤθελε προτιμήσει τὸ ὑφ' ἡμῶν προτεινόμενον Λ. Δυστυχῶς ἐξ ἄλλων πηγῶν οὐδεμίαν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἔχομεν ἐπικουρίαν, ἐν τῇ ἀμφιβολίᾳ δ' ὄντες, προσῆκον εἶνε νὰ δεχώμεθα τὴν ὑπὸ τοῦ σοφοῦ βρεταννοῦ γενομένην ἀνάγνωσιν, ἣν ἄλλως καὶ ὁ κριτικώτατος Βλάσσιος καὶ οἱ ἄλλοι ἐπιφανεῖς ἐκδόται ὡς ὀρθὴν ἐξεδέξαντο.

(2) Ὁ Γίλβερτ (ἔνθ' ἀνωτέρ. σ. 282), καίπερ ἐν τῷ κειμένῳ διδάσκων ὅτι ἡ πρὸς ἐμβολὴν εὐθύνης προθεσμία ἦν τριήμερος, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ἀποφάσεως τοῦ δικαστηρίου, ὅμως ἐν τῇ ὑπὸ τὴν αὐτὴν σ. 282 σημ. (1) προστίθησι: «Καὶ μετὰ ταῦτα δὲ ὁ βουλόμενος τῶν Ἀθηναίων εἶχεν ἐξουσίαν νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν ἀκρίβειαν τῶν λογαριασμῶν τοῦ δόντος τὰς εὐθύνας», πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τούτου ἐπικαλεῖται, Αἰσχ. κ. Κτησιφ. § 23. Δημοσθ. π. τ. στεφ. § 117 καὶ Βεκκ. Ἀνέκδ. σ. 245. 6. Ἂν ὁ ἀοίδιμος συγγραφεὺς διὰ τούτων ἐνόει ὅτι καὶ μετὰ τὴν πάροδον τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος τριημέρου προθεσμίας ἐδύνατο νὰ ἐμβληθῇ εὔθυνα, τοῦτο φαίνεται ἡμῖν ὅλως ἀπίθανον, ἅτε φανερῶς ὑπεναντίον πρὸς τὴν περὶ ἐμπροθέσμου διάταξιν τοῦ νομοθέτου. Ἄλλως δὲ ἐκ τῶν παρασημειουμένων πρὸς ἀπόδειξιν μαρτυρίων οὐδὲν τοιοῦτον συνάγεται. Ἴσως μάλιστα εἰς τὸ ἀντίθετον συμπέρασμα θὰ ἐδύνατό τις ἐκ τῶν χωρίων τούτων εὐλογώτερον νὰ καταλήξῃ, ἰσχυριζόμενος ὅτι, ἀκριβῶς διότι ἀμφότεροι οἱ ῥήτορες ἐπικαλοῦνται τὴν ἐνώπιον τῶν λογιστῶν διαδικασίαν, ὁ μὲν λέγων: «οὐκοῦν ἐχρῆν σε, ὦ Δημόσθενες, ἐᾶσαι τὸν τῶν λογιστῶν κήρυκα κηρῦξαι τὸ πάτριον καὶ ἔννομον κήρυγμα τοῦτο, τίς βούλεται κατηγορεῖν; **Ἔασον** ἀμφισβητῆσαί σοι τὸν βουλόμενον», ὁ δέ, διατί οὖν «ὅτε με εἰσῆγον οἱ λογισταί, οὐ κατηγόρεις», μετὰ τὴν ἀπαλλακτικὴν ψῆφον τῶν δικαστῶν, ἐὰν δὲ μηδεμία δήλωσις περὶ κατηγορίας ἐγίγνετο μετὰ τὸ κήρυγμα τοῦ κήρυκος τῶν λογιστῶν, παρήρχετο δὲ ἄπρακτος καὶ ἡ τριήμερος προθεσμία, οὐδεμία ἔτι συνεχωρεῖτο ἔγκλησις. Ἀνάλογον διάταξιν εὑρίσκομεν ἐν Ἀθην. Πολιτεία στ. 35. 11 ἐπ. περὶ κατηγορίας ἐπὶ ψευδομαρτυρίας, ὅτι μετὰ τὸ κήρυγμα: «ἂν ἐπισκήπτωνται οἱ ἀντίδικοι ταῖς μαρτυρίαις», ἂν οὗτοι ἐσιώπων, οἱ δὲ δικασταὶ ἤρχοντο διαψηφιζόμενοι, οὐκέτι ἦν ἐπισκήψασθαι.

Ἡ γνώμη αὕτη, ἥτις εἶνε καὶ ἡμετέρα εἰκασία, δύναταί ποτε ἴσως ν' ἀποδειχθῇ τελέως ὀρθή· τό γε νῦν ὅμως ἔχον καὶ ἄχρις οὗ συμπληρωθῇ ἀσφαλῶς τὸ ἐν Κεφ. 48. 4 τῆς Ἀθην. Πολιτείας λυπηρότατον χάσμα, θὰ ἐξακολουθήσωμεν ἀμφιβάλλοντες. Τῷ ὄντι μόνη ἡ ἀναντίλεκτος ἀνάγνωσις τῆς ἐξιτήλου γενομένης λέξεως: α.....αις ἐν τῷ διειλημμένῳ ἀριστοτελικῷ χωρίῳ (1) θὰ δείξῃ σαφῶς περὶ τίνων ὡρισμένως εὐθυνῶν ἐν αὐτῷ πρόκειται, ἂν περὶ τῶν ἐνιαυσίων ἢ ὁριστικῶν ἢ περὶ τῶν κατὰ τὴν πρυτανείαν ἑκάστην, ὡς ὑπωπτεύσαμεν ἄλλοτε (2).

---

§ 32.

Λύκος ἥρως· ἵδρυτο οὗτος ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ᾧ καὶ αὐτὸ τὸ δικαστικὸν ἔνεμον, ὡς Ἰσαῖος ἐν Τεμενικῷ. καὶ **Λύκου δεκὰς** καλεῖται, ὅτι περὶ τὸ ἀφίδρυμα αὐτοῦ κατὰ δέκα γενόμενοι οἱ δικασταὶ ἐδεκάζοντο.

Οὕτως ὁ Houtsina, ἀντὶ τῶν ἐν ἀρχῇ, κατὰ τὸν κώδικα, προδήλως ἡμαρτημένων: «Λύκος ἥρετο ἱδρύματος: οὗτος ἦν ἐν τοῖς δικαστηρίοις· ὦ καὶ αὐτὸ τὸ δικαστικὸν ἔνεμον κτέ.», ἀνθ' ὧν δ' αὖθις πολλῷ κάλλιον ὁ Δοβραῖος ᾔκασε, τούτῳ δ' ἑπόμενος καὶ ὁ Σαούπ-

(1) «Κληροῦσι δὲ καὶ εὐθύνους ἕνα τῆς φυλῆς ἑκάστης, καὶ παρέδρους β' ἑκάστῳ τῶν εὐθύνων, οἷς ἀναγκαῖόν ἐστι ταῖς α.....αις κατὰ τὸν ἐπώνυμον τὸν τῆς φυλῆς ἑκάστης καθῆσθαι κτέ.». Ἡμεῖς πολλὰ πολλάκις μοχθήσαντες οὐδὲν ἱκανῶς πιθανὸν ἐδυνήθημεν δυστυχῶς νὰ εἰκάσωμεν· «δεῖται δὲ τὸ πρᾶγμα, ὡς τελευταῖον ἔγραφεν ἡμῖν ὁ σοφώτατος Βλάσσιος, εὐμενῶς ἀπαντῶν εἰς ἡμέτερον ἐρώτημα, μεγάλης τινὸς εὐστοχίας ἢ (ὅπερ βέλτιον ἔτι) εὐτυχίας, ἢ τάχ' ἄν τινι παραπέσοι ἴσως μηδὲ ζητοῦντι, τοῖς δὲ ζητοῦσιν οὐκ ἐθέλει συμβῆναι». Μὴ τυχὸν ὅμως συμπληρωτέον: ταῖς ΑΙ[Νο-κω>]Καῖς (= ἀνοκωχαῖς) ἢ ταῖς ΑΙ[Ναδο>]Καῖς (= ἀναδοχαῖς), ὑπονοουμένου ὡς εἰκὸς ἔξωθεν: τῶν ἀρχῶν; Ὅρ. Σχολ. Σοφοκλ. Τραχιν. 826. Τοιαύτη δέ τις ἀνάγνωσις ἂν ἐγκριθῇ δύναται νομίζομεν νὰ ἑρμηνευθῇ ἀποχρώντως.

(2) Ὅρ. Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΑ' σ. 361 ἑπ.

πιος ἐξέδωκε (1): Λύκος ἥρως· ἱδρυμ[έν]ος οὗτος ἦν ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ᾧ καὶ αὐτ[ῷ] τὸ δικαστικὸν ἔνεμον κτέ.

Σημειοῦται δ' ὁ ἡμέτερος ἐκδότης καὶ τάδε (2): Immerito editores mihi videntur sollicitasse verba ᾧ καὶ αὐτὸ τὸ δικαστικὸν ἔνεμον· Nauckio enim suspectum videtur ᾧ, Dobraeus pro αὐτὸ legendum censet αὐτῷ.

Πράγματι τὸ ᾧ, ἐν ᾧ τόπῳ κεῖται, κακῶς συνάπτεται πρὸς τὰ ἡγούμενα, τὰ δ' εὐθὺς τούτῳ ἀκολουθοῦντα: καὶ αὐτὸ τὸ δικαστικὸν ἔνεμον, σαφῶς ἐπιδοτικὴν τὴν ἔννοιαν ἔχοντα, πιθανὸν νομίζομεν καθιστᾶσιν ὅτι πρὸ τοῦ ᾧ τούτου ἐξέπεσον λέξεις τινὲς καὶ δὴ ὡρισμένως αὗται: ἔθυον δ' αὐτῷ, ἀναγιγνωσκόμεναι παρὰ τῷ Σχολ. Ἀριστοφ. Σφηκ. 389: «Πρὸς τοῖς δικαστηρίοις Λύκος ἥρως ἵδρυτο· ἔθυον δὲ αὐτῷ καὶ ἀπένεμον δικαστικὸν μισθόν». Διὸ τὴν προκειμένην γλῶσσαν ὧδε συμπληροῦμεν καὶ διορθούμεθα:

Λύκος ἥρως: ἱδρυμ[έν]ος οὗτος ἦν ἐν τοῖς δικαστηρίοις. **ἔθυον δὲ αὐτῷ** καὶ αὐτὸ τὸ δικαστικὸν ἔνεμον, ὡς Ἰσαῖος ἐν Τεμενικῷ κτέ. Ὁ δὲ νοῦς ὅτι, ὡς μαρτυρεῖ Ἰσαῖος ἐν Τεμενικῷ (3), τῷ Λύκῳ ἥρωϊ, ἱδρυμένῳ ἐν τῷ τόπῳ τῶν δικαστηρίων, οὐ μόνον ἐναγίσματα ἐποίουν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἔτι τὸν δικαστικὸν μισθὸν ἀπένεμον. Καὶ κατωτέρω δὲ ἀντὶ τοῦ ὑπὸ Houtsma κατ' ἐπανόρθωσιν γεγραμμένου: γενόμενοι (κατὰ τὸν κώδ.: γενόμενοι) προσῆκον εἶνε νομίζομεν ν' ἀναγνῶμεν: γι[γ]νόμενοι. (Πρβλ. Ἐρατοσθ. παρ' Ἁρποκρ. ἐν λ: Δεκάζων).

Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ τὸ ἐν τέλει τῆς γλώσσης ταύτης: δικάζειν ὀρθῶς ὁ Δοβραῖος εἰς τὸ δεκάζειν διωρθώσατο, τὸ κατὰ τὸν ἀοίδιμον Κόβητον verbum calamitosum, πλειστάκις ἐν τοῖς ἀντιγράφοις διαφθαρὲν εἰς συνδεκάζειν, δικάζειν καὶ συνδικάζειν (4).

Ἐκ τῶν ἐνδόξων, πλὴν τοῦ Ἰσαίου, οὗ τὴν μαρτυρίαν ὡς ἀνωτέρω περιέσωσεν ἡμῖν τὸ Κανταβριγιακὸν λεξικόν, περὶ τοῦ ἥρωος Λύκου, ὡς προστάτου τῶν διωκομένων, δὶς ποιεῖται λόγον καὶ ὁ

(1) Ἐν Orat. Att. τόμ. Β' σ. 242.
(2) Ἐν Σημειώσ. σ. 62.
(3) Μαρτύριον ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου ἅπαξ μνημονεύει ὁ Ἁρποκρατίων ἐν λ. ἅμιπποι.
(4) Var. Lect. σ. 624. Πρβλ. σ. 580 ἐπ. 347.

Ἀριστοφάνης ἐν Σφηξ. 389 ἐπ. (1) καὶ 818 ἐπ. (2) Ἐκ δὲ τῶν μεταγενεστέρων περὶ τούτου ἐπίσης διέλαβεν ὁ Ἐρατοσθένης ἐν τοῖς περὶ τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας, οὑτωσὶ λέγων: «Λύκος ἐστὶν ἥρως πρὸς τοῖς ἐν Ἀθήναις δικαστηρίοις, τοῦ θηρίου μορφὴν ἔχων, πρὸς ὃν οἱ δωροδοκοῦντες κατὰ ι΄ γιγνόμενοι ἀνεστρέφοντο, ὅθεν εἴρηται Λύκου δεκάς» (3). Εἶτα δὲ ὁ Πολυδεύκης ἐν Η. 121: «τὸ ἐπὶ Λύκῳ (: δικαστήριον), ἀφ' οὗ καὶ ἡ Λύκου δεκάς· καὶ ἥρως δὲ ἵδρυτο αὐτόθι ἔχων τοῦ θηρίου τὴν μορφήν· πάλαι δ' ἐκεῖ συνῄεσαν οἱ συνδεκάζοντες τὰ δικαστήρια». Εἶνε δὲ φανερὸν ὅτι παρὰ τούτων ἤντλησαν ὅσα οἱ νεώτεροι γραμματικοὶ περὶ τοῦ ἥρωος Λύκου καὶ τῆς Λύκου δεκάδος καὶ τοῦ ἐτύμου τοῦ ῥ. δεκάζειν διδάσκουσιν (4).|

Εἶνε ζήτημα ἂν τὸ ἄγαλμα τοῦ ἥρωος Λύκου ἦν ἱδρυμένον ἐν ἑκάστῳ τῶν Ἀθήνησι δικαστηρίων, ἀναγκαῖον νομιζόμενον πρὸς τὴν προσήκουσαν διακόσμησιν αὐτῶν, τοιαύτη δ' εἶνε ἡ γνώμη τοῦ Γιλβερτ (5) καὶ ἄλλων τῶν πρὸ αὐτοῦ (6), ἢ ἂν τοῦτο ἁπλῶς ἵδρυτο ἐν τῇ ἀγορᾷ, «πλησίον τοῦ τόπου, ὅπου ἦσαν τὰ δικαστήρια»,

(1) Φιλ. Ὦ Λύκε δέσποτα, γείτων ἥρως· σὺ γὰρ οἷσπερ ἐγὼ κεχάρησαι, 389
τοῖς δακρύοισιν τῶν φευγόντων ἀεὶ καὶ τοῖς ὀλοφυρμοῖς·
ᾤκησας γοῦν ἐπίτηδες ἰὼν ἐνταῦθ', ἵνα ταῦτ' ἀκροῷο,
κἀβουλήθης μόνος ἡρώων παρὰ τὸν κλάοντα καθῆσθαι.
ἐλέησον καὶ σῶσον νυνὶ τὸν σαυτοῦ πλησιόχωρον.

(2) Φιλ. Ἓν ἔτι ποθῶ, τὰ δ' ἄλλ' ἀρέσκει μοι. Βδε. τοτί; 818
Φιλ. θήρῳον εἴ πως ἐκκομίσαις τὸ τοῦ Λύκου.
Βδε. Πάρεστι τουτί, καὐτὸς ἄναξ οὑτοσί.
Φιλ. ὦ δέσποθ' ἥρως, ὡς χαλεπὸς ἄρ' ἦσθ' ἰδεῖν.
Βδε. οἷόσπερ ἡμῖν φαίνεται Κλεώνυμος.
Φιλ. οὔκουν ἔχει γ' οὐδ' αὐτὸς ἥρως ὢν ὅπλα.

(3) Παρ' Ἁρποκρ. ἐν λ. Δεκάζων.

(4) Σχολ. Ἀριστοφ. Σφῆκ. 389 ἐπ. 819 ἐπ. Σχολ. Αἰσχίν. I. 87 (ἐκδ. Δινδορφ. σ. 25, 21). Φωτ., Ἡσύχ. Σουΐδ. ἐν λ. Λύκου δεκάς. Parœmiogr. Graec. (Gaisford) σ. 73 ἀρ. 616, σ. 130 ἀρ. 100, σ. 148 ἀρ. 320, σ. 155 ἀρ. 3 (Διογενιαν.), σ. 339 ἀρ. 2 (Ζηνοβ.). Πρβλ. Σουητίνου περὶ βλασφημιῶν παρὰ Miller, Mél. de Litt. Grecq. σ. 420: «Λύκου δεκάς· ὁ προδιδοὺς τὰς ὑποθέσεις συνήγορος· ὁ αὐτὸς καὶ λιθωμότης».

(5) Ἐγχ. Ἀρχαιολ. (μετάφρ. Ν. Γ. Πολίτου) τόμ. Α΄ σ. 510 καὶ σημ. 2.

(6) Potter, Archaeol. Gr. τόμ. Α΄ σ. 133 (ἔκδ. 1827).

ὡς διδάσκει παρ' ἡμῖν ὁ Καθηγητὴς κ. Ν. Γ. Πολίτης, δι' ἱκανῶν ἐπιχειρημάτων, τοῖς γραμματικοῖς ἰδίως πειθόμενος (1).

Πράγματι, ὡς ὀρθῶς σὺν ἄλλοις παρατηρεῖ ὁ κ. Πολίτης, κατὰ τοὺς μνησθέντας γραμματικοὺς πάντας, καὶ κατ' αὐτὸν ἔτι τὸν Ἐρατοσθένη παρ' Ἁρποκρατίωνι, τὸ τοῦ ἥρωος Λύκου ἄγαλμα ἦν ἱδρυμένον πρὸς ἢ παρὰ τοῖς δικαστηρίοις, κατ' ἀκολουθίαν ἐκτὸς αὐτῶν, ἐν ὡρισμένῳ παρ' αὐτοῖς τόπῳ. Ἀλλ' ὡς ἤδη μικρὸν ἀνωτέρω εἴδομεν, ὁ ἡμέτερος γραμματικὸς ἐξ εὐγενεστέρας πηγῆς ἀντλῶν, διδάσκει ὅτι τὸ τοῦ Λύκου ἄγαλμα ἦν ἱδρυμένον ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ἐν αὐτῷ δῆλον ὅτι τῷ χώρῳ ἐν ᾧ συνήδρευον τὰ ἡλιαστικὰ δικαστήρια, τὰ δ' ἐν Σφηξὶ 389 ἐπ. καὶ 818 ἀριστοφάνεια ῥήματα, καὶ καθ' ἑαυτὰ ἑρμηνευόμενα, οὐδαμῶς τούτοις ἀντίκεινται· τοὐναντίον μάλιστα, καθ' ἡμᾶς, καὶ ἰσχυρῶς συνηγοροῦσιν ὑπὲρ αὐτῶν. Τῷ ὄντι ὁ ποιητὴς παρίστησι τὸν ἥρωα ἄοπλον, (βεβαίως διότι ἐνομίζετο παρακαθήμενος ὡς δικαστής, ἀφ' οὗ καὶ τὸ δικαστικὸν ἐλάμβανε), προστάτην τῶν διωκομένων, εὐμενῶς ἀκούοντα τῶν ὀλοφυρμῶν αὐτῶν, ἐπίτηδες ἐλθόντα ἵνα ταῦτ' ἀκροῷτο, μόνον ἡρώων βουληθέντα παρὰ τὸν κλάοντα καθῆσθαι. Ὁ δὲ τοῦ φιληλιαστοῦ Φιλοκλέωνος ὕστατος πόθος ἵν', εἰ δυνατόν, πρὸς τελείαν διακόσμησιν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ κατ' οἶκον συνισταμένου δικαστηρίου, ἔχῃ καὶ τὸ τοῦ Λύκου ἡρῷον, ἔτι πιθανωτέραν, νομίζομεν, καθιστᾶσι τὴν ἡμετέραν γνώμην, ὅτι τὸ τοῦ ἥρωος ἄγαλμα ἦν ἱδρυμένον ἐν τοῖς δικαστηρίοις (2), ἐν ᾧ

(1) Αὐτόθ. ἐν μεταφρ. Ἐγχ. Ἀρχαιολ. Γίλβερτ σ. 510 ἐν σημ. 2: «[Ἂν ἦτο βεβαιωμένον ὅτι ἐν ἑκάστῳ δικαστηρίῳ ἢ πρὸ ἑκάστου ὑπῆρχεν ἱδρυμένον ἄγαλμα τοῦ Λύκου, οὐδεμία θὰ ἐπετρέπετο ἀμφιβολία ὅτι ἐν Ἀθήναις ἦσαν οἰκοδομήματα δικαστηρίων καὶ μάλιστα πολλὰ τὸν ἀριθμόν. Ἀλλ' ἔκ τε τῆς ἀνωτέρω παρατεθείσης μαρτυρίας τοῦ Ἐρατοσθένους παρ' Ἁρποκρ. καὶ ἐξ ἄλλων φαίνεται ὅτι τὸ ἄγαλμα τοῦ Λύκου ἦτο ἱδρυμένον πλησίον τοῦ τόπου, ὅπου ἦσαν τὰ δικαστήρια δηλ. ἐν τῇ ἀγορᾷ: «πρὸς τοῖς δικαστηρίοις» (Ζηνοβ. 402. Σχολ. Ἀριστοφ. Σφ. 389 τοῦ ῥαβεννατ. κώδ. Ἡσύχ. λ. ἡ Λύκου δεκάς). «πρὸς τῷ δικαστηρίῳ» (Φώτ., Σουΐδ. λ. ἡ Λύκου δεκάς. Ἀποστολ. 749) «παρὰ τοῖς δικαστηρίοις» (Φώτ. λ. Λύκου δεκάς [2]. Σουΐδ. λ. Λύκου δεκάς. Ἀποστ. 993]».

(2) Ὁ κ. Πολίτης καὶ κατωτέρω αὖθις (αὐτόθ. ἐν σημ. 2 σ. 511) διδάσκει ὅτι ἐν Ἀθήναις «δὲν ὑπῆρχον οἰκοδομήματα δικαστηρίων, ἀλλ' ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐν ὑπαίθρῳ ὡρίζετο ἑκάστοτε ὁ χῶρος, ἐν ᾧ ἕκαστον δικαστήριον θὰ ἐδίκαζε»· προστίθησι δ' ὅτι «ἀκατανόητα θὰ ἦσαν καὶ τὰ περὶ τοῦ περισχοινίσματος ἀπὸ 50 ποδῶν, ἂν ἐπρόκειτο περὶ οἰκοδομήματος· διότι ἤρκει νὰ δικάσῃ τὸ δικαστήριον κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, ὡς σήμερον δικάζουσί τινας τῶν δικῶν κτέ.». Ταῦτα δὲ παρατηρεῖ καὶ ἐν σημ. 1 σ.

τόπῳ δῆλα δὴ ἡ Ἡλιαία ἐδίκαζεν. Ἤδη, ἂν καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις τῶν Ἀθήνησι δικαστηρίων ὑπῆρχεν ἱδρυμένον τὸ τοῦ Λύκου ἄγαλμα, τοῦτο οὔτε μαρτυρεῖται οὔτε ἄλλοθέν ποθεν συνάγεται.

Διδάσκει τις τῶν γραμματικῶν (παρὰ τῷ Σχολ. Ἀριστοφ. Σφηκ. 389) ὅτι τὸ «Λύκου ἡρῷον πρὸς τῷ δικαστηρίῳ ἦν (γρ. ἐν), ᾧ ἐμέριζον, ὅτε δικαστήρια ἦν, τὸν παρὰ τοῖς λαχοῦσι τῶν Ἀθηναίων δικάζειν δικαστικὸν μισθόν, [γρ. τὸ] τριώβολον». Ἀλλὰ τὸ σχόλιον τοῦτο, κατὰ τὴν ὀρθὴν τοῦ Δινδορφίου παρατήρησιν (1), ἐγράφη ὑπὸ μετα-

503, περὶ τὸ τέλος, πάνυ εὐλόγως ὑπερμαχῶν τῆς παρ' Ἀριστοτέλει ἐν Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 63. 2 γραφῆς: «εἴσοδοι δέ εἰσιν εἰς **τὰ δικαστήρια** δέκα», ἀνθ' οὗ ὁ Σάνδυς, διστάζων ὅμως, ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσιν (οὐχὶ ἐν τῷ κειμένῳ) ἤκασε: κληρωτήρια, ᾗ δ' ἁπλῇ εἰκασίᾳ ὁ Γίλβερτ τελέως πειθόμενος, ἐδίδαξεν (αὐτόθ. σ. 502) ὅτι «ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἐγίνετο ἡ κλήρωσις τῶν δικαστῶν, καὶ ὅστις ἴσως ἦτο αὐτὸ τὸ δικαστήριον ἡ ἡλιαία, ἐλέγετο κληρωτήριον ἢ κληρωτήρια, ἐπειδὴ ἑκάστη φυλὴ εἶχεν ἴδια κληρωτήρια». Καὶ ὅμως ὁ Γίλβερτ, εἰ καὶ διαζευκτικῶς ἐκφραζόμενος (αὐτόθ. σ. 503 σημ. 1) ἔγνω τὴν ἀλήθειαν, ὅτι τουτέστιν ὁ Ἀριστοτέλης «δικαστήρια λέγων ἐννοεῖ τὴν Ἡλιαίαν, ὅπου ἐγίνετο ἡ κλήρωσις, καὶ ὅπου συνήγοντο τακτικῶς πολλὰ δικαστήρια, ἂν μὴ καὶ πάντα». Τῷ ὄντι, ἡμῖν τοὐλάχιστον, προκύπτει συμφανέστατον ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τοῦ Κεφ. 63 μέχρι τέλους τῆς νῦν εὐτυχῶς σωζομένης Ἀθην. Πολιτείας περὶ μόνης τῆς Ἡλιαίας πραγματεύεται (πρβλ. στηλ. 34. 25) ὅτι δὲ λέγων: «εἴσοδοι δέ εἰσιν εἰς τὰ δικαστήρια δέκα, μία τῇ φυλῇ ἑκάστῃ» σαφῶς νοεῖ τὸν τόπον ἐν ᾧ συνήδρευον τὰ ἡλιαστικὰ δικαστήρια, ὅστις δὲ τόπος, ὡς φαίνεται, τούτῳ κοινῶς τῷ ὀνόματι ἐσημαίνετο.

Ἡ γνώμη τοῦ κ. Πολίτου, ἀνδρὸς ἐκ τῶν ἐντριβεστάτων τῶν παρ' ἡμῖν περὶ τὰ τοιαῦτα, δυναμένου δὲ μετὰ κύρους περὶ αὐτῶν ν' ἀποφαίνηται, ὅτι «δὲν ὑπῆρχον οἰκοδομήματα δικαστηρίων», ἂν εἰς τὴν Ἡλιαίαν μόνην περιορισθῇ, δύναται νομίζομεν νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐντελῶς ἀσφαλής, ὑπό τινα ἔννοιαν τοὐλάχιστον, ὅτι δῆλα δὴ τὸ τῆς Ἡλιαίας δικαστήριον, ἀστέγαστον ὂν καὶ διὰ δρυφάκτων πεφραγμένον, ἐντὸς δὲ τῆς ἀγορᾶς κείμενον, κατὰ κυριολεξίαν ἀδύνατον εἶνε νὰ κληθῇ οἰκοδόμημα· οὕτω δέ, νομίζομεν, ἐκλείπουσιν ἢ μᾶλλον δικαιολογοῦνται καὶ αἱ μικρὸν ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαι περὶ τοῦ περισχοινίσματος εὔλογοι ἀντιρρήσεις (αὐτόθ. ἐν σημ. 2 σ. 511) τοῦ κ. Πολίτου· διότι, τοίχων περὶ τὸ δικαστήριον μὴ ὑπαρχόντων, ἀλλὰ μόνον δρυφάκτων (ἴσως ἐπὶ χθαμαλωτάτων τοιχίων ἱδρυμένων), τὸ περισχοίνισμα ἐδύνατο νὰ ᾖ ἀναγκαῖον κατὰ τὰς περιστάσεις. Βεβαίως ὅμως ὁ τόπος: «τὰ δικαστήρια», ἐν ᾧ σχεδὸν καθ' ἑκάστην συνήγετο ἡ Ἡλιαία, δὲν ἐδύνατο καὶ νὰ ᾖ ὅλως γυμνός, ὁ τυχὼν ἑκάστοτε, ἄνευ οἵας δήποτε μονίμου διακοσμήσεως, οἵαν ἀπαιτεῖ ἡ ὕπαρξις παντὸς δικαστηρίου, μάλιστα δὲ τοῦ πάντων γνωριμωτάτου, τῆς Ἡλιαίας, ὡς περιγράφει τὰ κατ' αὐτὴν ὁ Ἀριστοτέλης. Τῷ ὄντι εἶνε ἀδύνατον νὰ νοήσῃ τις γιγνόμενα πάνθ' ὅσα ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθην. Πολιτείᾳ περὶ κληρωτηρίων καὶ κιβωτίων καὶ βαλάνων καὶ βακτηριῶν κατὰ τὴν εἴσοδον ἑκάστην καὶ κανονίδων καὶ πλείστων ἄλλων διδάσκει, ἄνευ μονίμου τινὸς προδιακοσμήσεως, ἀφ' οὗ μάλιστα, ὡς εἴρηται, ἡ Ἡλιαία τακτικώτατα συνήγετο.

(1) Παρὰ Dübner ἐν Σχολ. Ἀριστοφ. (Adnot. in Schol.) σ. 453: Proximum

γενεστέρου τινὸς καὶ ἀμαθοῦς γραμματικοῦ, καὶ ἡμῖν δὲ φαίνεται ἐλαχίστης ἢ οὐδεμιᾶς προσοχῆς ἄξιον. Ἄλλως ὁ Ἀριστοτέλης διδάσκει σαφῶς ἐν Ἀθην. Πολιτείᾳ στήλ. 33. 16 ἑπ. (1) περὶ τῶν δικαστῶν ὅτι «διαστάντες ἕκαστοι κατ' ὀλίγους, [β' ἢ τρ]εῖς, ἵν[α] μὴ πολλο[ὶ] εἰς ταὐτὸ συνιέμεν[οι ἀλ]λήλοις ἐνοχλῶσιν» (2), (στήλ. 36. 7:) «ἀπολαμβάνουσιν τὸν μισθὸν **ἐν τῷ μέρει οὗ ἔλαχον ἕκαστοι**», οὐχὶ ἄρα ἐν τῷ τοῦ Λύκου ἡρῴῳ (3) ἢ παρ' αὐτό, ὅπερ πάντως θὰ ὠνόμαζεν ὁ Ἀριστοτέλης, ἀλλ' οὗ (στήλ. 33. 19: ἐν ἑκ[άσ]τῳ δι[κ]αστηρίῳ) ἑκάστοτε ἐλάγχανον ἕκαστοι.

Πόθεν ἡ ῥῆσις Λύκου δεκὰς κατ' ἀλήθειαν προύκυψεν, οὐδεὶς δύναται μετὰ βεβαιότητος νὰ εἴπῃ· εἰκάζοντες ὅμως νομίζομεν ὅτι τοιάνδε τινὰ δύναται νὰ ἔχῃ ἀρχήν, ἄλλως τε καὶ συμφώνως τοῖς ἐν τοῖς πρόσθεν παρατεθεῖσι μαρτυρίοις ἐκ τῶν Σφηκῶν τοῦ Ἀριστοφάνους, τῆς παρὰ τῷ ἡμετέρῳ γραμματικῷ μαρτυρίας τοῦ Ἰσαίου, καὶ τέλος τῆς τοῦ Ἐρατοσθένους παρὰ τῷ Ἁρποκρατίωνι. Ἐπειδὴ τουτέστιν ὁ ἥρως Λύκος ἐνομίζετο προστάτης τῶν διωκομένων, ἅμα δὲ ἐτιμᾶτο καὶ ὥς τις ἀεὶ δικαστής, διὸ καὶ τὸ δικαστικὸν ἐλάμβανεν, οὐδόλως παράδοξον, τοὐναντίον μάλιστα πιθανόν, ὅτι περὶ τὸν ἀνδριάντα αὐτοῦ οὐ μόνον οἱ φεύγοντες, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἡλιασταὶ συνηθροίζοντο ἑκάστοτε, ἀποτελοῦντες ὁμάδας, ἐν αἷς οἱ δικασταὶ μετὰ τῶν διαδίκων, ἴσως δὲ καὶ τῶν συνηγόρων αὐτῶν, συνέβαινεν ἔστιν ὅτε νὰ συναναμιγνύωνται. Τοῦτο δὲ βεβαίως ἦν ἱκανὸν ἵνα κι-

scholion (τὸ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος) manifestum est ab recenti imperitoque grammatico esse scriptum.

(1) Δυστυχῶς τὰ χωρία ταῦτα εἰσὶ τὰ μάλιστα ἐφθαρμένα, τὰ δὲ κενὰ οὔπω ἀσφαλῶς συνεπληρώθησαν.

(2) Τὰ κακὰ πιθανῶς τῆς συνώσεως ταύτης ὑπαινίσσεται καὶ διακωμῳδεῖ ὁ χαριέστατος Ἀριστοφάνης ἐν Σφηξ. 784 ἑπ. ἐν οἷς παρίστησι τὸν μανικώτατον Φιληλιαστὴν πυνθανόμενον:

Ἀλλ' ἐκεῖν' οὔπω λέγεις,
τὸν μισθὸν ὁπόθεν λήψομαι; ΒΔΕ. παρ' ἐμοῦ.
ΦΙΛ. καλῶς,
ὁτιὴ κατ' ἐμαυτὸν κοὐ μεθ' ἑτέρου λήψομαι.
αἴσχιστα γάρ τοί μ' εἰργάσατο Λυσίστρατος
ὁ σκωπτόλης. δραχμὴν μετ' ἐμοῦ πρώην λαβών,
ἐλθὼν διεκερματίζετο κτἑ.

(3) Τοῦτο ἐδίδαξε καὶ ὁ Potter ἐν Archaeol. Gr. τομ. Α' σ. 143, ὅστις ἄλλως καὶ περὶ τῶν δικαστικῶν βακτηριῶν («ῥάβδων») οὐκ ὀρθῶς ὑπεστήριξεν, ὅτι μετὰ τὸ δικάσαι ἐναπετίθεντο ἐν τῷ τοῦ Λύκου ἡρῴῳ.

νήσῃ τοὺς φιλοσκώμμονας καὶ φιλογέλωτας ἐκείνους Ἀθηναίους, ἀφ' οὗ μάλιστα τὸ δεκάζειν ἤρξατο (1), ὅπως πλάσσωσι τὴν ὄντως ἀστείαν ῥῆσιν Λύκου δεκάς, τοῦτο μὲν χαριέντως πρὸς τὸ ῥ. δεκάζειν παίζοντες, τοῦτο δ' ἅμα, διὰ τοῦ ἐκ τοῦ δέκα ἀριθμητικοῦ δεκάς, ἀβιάστως δηλοῦντες τοὺς περὶ τὸ Λύκου ἡρῷον ὁμίλους, ὑπόπτους ὡς εἰκὸς γενομένους. Ὥστε ἡ ῥῆσις Λύκου δεκάς, ἐὰν μὴ ἐν πᾶσι τούτοις πλανώμεθα, οὐ μόνον πρὸς τοὺς δεκάζοντας ἐλέγετο, ἀλλὰ καὶ μάλιστα πρὸς τοὺς δωροδοκοῦντας· ἴσως δέ ποτε ἐλέχθη καὶ πρὸς τὸν προδιδόντα τὰς ὑποθέσεις συνήγορον (Σουητ. περὶ βλασφ. ἐν Miller, Mél. Litt. Gr. σ. 420).

Πάντες, ὡς εἰπεῖν, οἱ γραμματικοὶ ἐναμίλλως διδάσκουσιν ὅτι τὸ δεκάζειν ἐκ τοῦ δέκα ἐγένετο, τοῦτο δ' αὖθις ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ ἡμέτερος ἐρανιστὴς ἐν λ. Δεκάζειν καὶ δεκάζεσθαι: «δεκάζειν δὲ παρόσον κατὰ δέκα συντασσόμενοι ἐμισθάρνουν». Ἡμεῖς, ὡς ἤδη εὐθὺς ἀνωτέρω ὑπεδείχθη, ἀδυνατοῦμεν εἰς τὴν παραγωγὴν ταύτην νὰ πιστεύσωμεν, δοξάζοντες ὅτι οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος γραμματικοὶ (2) ἐν τῷ διδάγματι αὐτῶν τούτῳ μᾶλλον παρήχθησαν ἐκ τῆς περὶ τῆς Λύκου δεκάδος παραδόσεως καὶ τῆς φαινομενικῆς σχέσεως τοῦ δέκα πρὸς τὸ δεκάζειν· ἄλλως δὲν ἀγνοοῦμεν ὅτι τὸ ῥῆμα τοῦτο μόλις παρὰ τῷ Λυσίᾳ πρώτῳ εὕρηται (3). Ἀλλ' ὅπως δή ποτε τοῖς φιλολόγοις ἀπόκειται ἵνα καὶ περὶ τούτου διδάξωσιν ἡμᾶς τἀληθῆ.

Παρ' Ἁρποκρατίωνι, ὡς εἴδομεν, γίγνεται λόγος περὶ τῆς Λύκου δεκάδος ἐν λ. Δεκάζων· ἀλλ' ὁ ἡμέτερος εὐλόγως ἄλλοθεν τὰ ἐν τοῖς μετωπίοις προσέγραψεν ἵνα διὰ τῆς μαρτυρίας τοῦ Ἰσαίου, πολυτίμου ἄλλως τε καὶ διὰ τὸ παλαιὸν αὐτῆς, καταστήσῃ τὸ πρᾶγμα ἔτι σαφέστερον.

Ἐν Σμύρνῃ, τῇ δ' Αὐγούστου, 1900

(Ἕπεται τὸ τέλος) Π. Σ. ΦΩΤΙΑΔΗΣ

---

(1) Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. κεφ. 27. 5: «Ἤρξατο δὲ μετὰ ταῦτα καὶ τὸ δεκάζειν, πρώτου καταδείξαντος Ἀνύτου (409 π. Χ) μετὰ τὴν ἐν Πύλῳ στρατηγίαν. κρινόμενος γὰρ ὑπό τινων διὰ τὸ ἀποβαλεῖν Πύλον, δεκάσας τὸ δικαστήριον ἀπέφυγεν». Διόδωρ. ΙΓ', 64. Πλουταρχ. Κοριολ. 14. Σχολ. Αἰσχ. Ι. 87. Βεκκ. Ἀνέκδ. σ. 211. 31. Ἦν δ' αὐτὸς ὁ διαβόητος Ἄνυτος, ὁ μετά τινα ἔτη κατηγορήσας τοῦ Σωκράτους, ἀνθρώπιον ἐσχάτως βδελυρὸν καὶ διαβολικώτατον.

(2) Πρὸς τοῖς ἀνωτέρω παρατεθεῖσι μαρτυρίοις, ὅρ. ἔτι Βεκκ. Ἀνεκδ. σ. 234. 33, 236. 3.

(3) Ὅρ. Γ. Δ. Ζηκίδου Λεξικ. ἀττ. ῥημ. σ. 93 ἐν λ. δεκάζω.

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΟΙΔΙΠΟΔΑ ΤΥΡΑΝΝΟΝ

---

2. Θοάζετε. Ὁ Schneidewin λέγει ὅτι τὸ θοάζειν ταὐτὸν ὂν τῷ θάσσειν διὰ μικράν τινα τῶν ἐννοιῶν συγγένειαν ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις ποιηταῖς· τρία μνημονεύονται χωρία, τὸ προκείμενον, τὸ τοῦ Ἐμπεδοκλέους (18) «σοφίης ἐπ' ἄκροισι θοάζειν» καὶ τὸ τοῦ Αἰσχύλου (Ἱκέτ. 595) «Ζεὺς ὑπ' ἀρχῆς οὔτινος θοάζων». Ὁ ἀρχαῖος σχολιαστὴς λέγει «θοάζετε ἀντὶ τοῦ θάσσετε», ὁ Ἡσύχιος «ἐθόαζεν, ἐκαθέζετο· θοάζει, κάθηται», ὁ Σουίδας «θοῶς προκάθησθε (γρ. προσκάθησθε)», ὁ σχολ. Ἀπολλ. τοῦ Ῥοδίου «ταχύνειν»· ἐν τῷ Μ. Ἐτυμ. (460, 11) ἀναγινώσκεται «θοάζετε ἀντὶ τοῦ προσκαθίζεσθε», παρὰ Πλουτάρχῳ «τῷ θοάζειν ἢ τὸ κινεῖσθαι σημαίνουσιν οἱ ποιηταὶ . . . ἢ τὸ καθέζεσθαι, ὡς Σοφοκλῆς». Ὁ Hermann καὶ ὁ Ellendt ἑρμηνεύουσι «σπεύδετε». Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ νεωτέρων ἑρμηνευτῶν ἐκδέχονται τὸ θοάζειν ὡς σημαῖνον καθῆσθαι, ἣ καὶ ἡ μόνη ἁρμόζουσα ἔννοια φαίνεται· ταύτῃ δὲ προσεγγίζει ἡ μετὰ συμπτύξεως ἐξαγομένη ἔννοια «μετὰ σπουδῆς κάθησθε», ᾗ ὁμοία καὶ ἡ τοῦ Σουίδα «θοῶς προσκάθησθε», ἣ βεβιασμένη φαίνεται· ἡ δικαιολογία διὰ τοῦ ὅτι ὑπάρχει μικρά τις συγγένεια τῶν ἐννοιῶν ἐν τῷ θοάζειν καὶ θάσσειν εἶνε ἐντελῶς ἀστήρικτος. Ὁ Hartung διορθοῖ: θοάσσετε, ὁ Nauck: προσθάσσετε· καθ' ἡμᾶς, ἂν εἶνε χρεία διορθώσεως, γραπτέον τὸ Ὁμηρικὸν θαάσσειν.

26. Ἀγέλαις βουνόμοις· σύνθεσις καθ' ὑπαλλαγὴν ἀντί: βοῶν ἀγέλαις νεμομέναις· ἰδ. καὶ στ. 161, 179, 199, 201, 242 καὶ 480.

32. Ἑζόμεσθ' ἐφέστιοι· ἐτέθη ἐνταῦθα κατὰ τὸ διὰ μέσου λεγόμενον σχῆμα· ἔπρεπεν ὁμαλῶς νὰ τεθῇ μετὰ τὸν 34 στίχον· τοιοῦτον σχῆμα καὶ ἐν στίχῳ 37 «ὑφ' ἡμῶν οὐδὲν ἐξειδὼς πλέον, οὐδ' ἐκδιδαχθείς» ἀντί: οὐδὲν ἐξειδὼς πλέον, οὐδ' ὑφ' ἡμῶν ἐκδιδαχθείς· τοιοῦτον διὰ μέσου σχῆμα καὶ ἐν Ἰλ. Ω, 368-9 «οὔτ' αὐτὸς νέος

ἐσσί, γέρων δέ τοι οὗτος ὀπηδεῖ, ἄνδρ' ἀπαμύνασθαι»· συναπτέον τὸ: ἀπαμύνασθαι τῷ: νέος ἐσσί, τὸ δέ: γέρων δέ τοι οὗτος ὀπηδεῖ διὰ μέσου.

37. Ὑφ' ἡμῶν οὐδὲν ἐξειδὼς πλέον· ἰδ. σημ. εἰς στ. 32.

84. Ξύμμετρος γὰρ ὡς κλύειν· ὁ σχολ. «οὐκ ἔστι, φησί, μακράν, ἀλλ' ἐγγὺς καὶ μέτρον ἔχων τοῦ ἀκούειν διὰ τὸ πλησίον γενέσθαι «ὑποκείμενον τοῦ κλύειν ἐκλαμβάνων τὸν Κρέοντα· οὕτω καὶ ὁ Wecklein «tam prope adest, ut audire nos possit». Ἀλλὰ πολὺ καταλληλότερον δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν ὑποκείμενον τοῦ κλύειν τὸ ἡμᾶς = εἰς κατάλληλον ἀπόστασιν, ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ ἀκούωμεν παρ' αὐτοῦ καὶ νὰ μάθωμεν τὰ χρησθέντα.

107. Τιμωρεῖν τινας· τό τινας εἰς τὸ σύναρθρον ὄνομα τοὺς αὐτοέντας ἀποδιδόμενον εἶνε ἀπροσδιόνυσον· ὅμοια χωρία καὶ τὸ ἐν Ἀντ. 252 καὶ ἐν Οἰδ. ἐ. Κολ. 289, περὶ ὧν ἔπιθι τὰς ἡμετέρας κριτικὰς καὶ ἑρμηνευτικὰς σημειώσεις ἐν περιοδικῷ Ἀθηνᾷ. Ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ ὀρθῶς ποιῶν ὁ Wecklein προτιμᾷ τὴν γραφὴν: τινα. Ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς ἠδύνατο νὰ ἐξενεχθῇ τὸ χωρίον οὕτω:

ΚΡ. τούτου θανόντος νῦν ἐπιστέλλει σαφῶς
τοὺς αὐτοέντας χειρὶ τιμωρεῖν·
ΟΙΔ. τίνας;
οἵδ' εἰσὶ ποῦ γῆς; ποῦ τόδ' εὑρεθήσεται;

114. Ὡς ἔφασκεν· ὁ Λάϊος δηλαδὴ εἶπε τοῦτο τῷ Κρέοντι· οὐδεμίαν τοῦτο ἔχει σημασίαν ἐν τῇ διεξαγωγῇ τοῦ δράματος, οὐδ' αἰτιολογεῖται ὁ ἐμπιστευτικὸς οὗτος τοῦ Λαΐου πρὸς τὸν Κρέοντα λόγος· καθ' ἡμᾶς γραπτέον: ὡς ἔφασκον (οἱ ἄνθρωποι), ὡς διεδίδετο τοιοῦτος λόγος ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ὃς καὶ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ Κρέοντος ἔφθασεν.

161. Κυκλόεντ' ἀγορᾶς θρόνον. ἀντί: κυκλοέσσης ἀγορᾶς θρόνον κατὰ σχῆμα ὑπαλλαγῆς· ὅμοιον καὶ τὸ ἐν Φιλοκτήτῃ 1123 «πολιῆς πόντου θινὸς» ἀντί: θινὸς πολιοῦ πόντου. Ἐκ τῶν τοῦ σχολιαστοῦ «Εὔκλεια Ἄρτεμις· οὕτω παρὰ Βοιωτοῖς τιμᾶται» ἤκασεν ὁ Wunder ὅτι ἔκειτο ἐνταῦθα Εὔκλεα ὡς ἐπώνυμον τῆς Ἀρτέμιδος ἀντὶ Εὔκλεια· ἀλλ' ἡ εἰκασία δὲν εἶνε ὀρθή· τὸ εὐκλέα ἀντὶ νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν Ἄρτεμιν ἀπεδόθη κατὰ σχῆμα ὑπαλλαγῆς εἰς τὸν θρόνον αὐτῆς.

165. Προτέρας ἄτας ὕπερ ὀρνυμένας πόλει· ὁ Nauck ἑρμηνεύει τὸ: ὕπερ πρὸς ἀποτροπήν, ὅπως καὶ τὸ ἐν στ. 187 «ὧν ὕπερ» pro quibus averruncandis· ἀλλὰ τὸ: ὧν δύναται νὰ ἀναφερθῇ οὐχὶ εἰς τὰ δεινά, ἀλλὰ τὰς ἀλόχους, τὰς μητέρας, τὴν πόλιν καὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει πάσχοντας καὶ τότε τὸ ὕπερ ἑρμηνεύεται pro, in gratiam alicujus, ὅπως καὶ ἑρμηνεύεται ὑπὸ Ellendt· ὁ Erfurdt ἑρμηνεύει: quod allinet, ὁ Hermann: pro, ὁ δὲ Ellendt: propter calamitatem λέγων: cum olim urgeret calamitas, ut eam averteretis, sicut olim adfuistis, ita nunc adeste· ὁ Musgravius καὶ ὁ Wunder ὑπερορνυμένας· ἀλλ' οὐδεμία τῶν ἑρμηνειῶν φαίνεται δυσχερειῶν ἀπηλλαγμένη· διορθοῦται δέ, νομίζω, τὸ χωρίον, ἐὰν ἀντὶ τοῦ: ὕπερ γραφῇ: ἄφαρ = ὀξέως.

172-3. Οὔτε τόκοισιν ἰηΐων καμάτων ἀνέχουσι γυναῖκες· ὁ σχολιαστὴς «αἵ τε γυναῖκες τῶν καμάτων ἐν τοῖς τόκοις οὐκ ἀνέχουσι, τουτέστιν οὐ περιγίνονται τῶν πόνων· τὸ δὲ ἀνέχουσιν, ἤτοι ἐλευθεροῦνται καὶ ἄνω ἔχουσιν ἑαυτάς, ἐκ μεταφορᾶς τῶν ἄνω νευόντων μόγις ἐν τῷ νήχεσθαι». Ὁ Wunder ἑρμηνεύει: neque pariunt mulieres, sed steriles manent· εἰκάζει φθορὰν τοῦ: ἀνέχουσι, τὸ δὲ: τόκοισιν ἐκλαμβάνει οὐχὶ ὡς δοτικὴν χρονικήν, ὅπως ὁ σχολιαστής, ἀλλ' ὀργανικήν. Ὁ Wecklein ἑρμηνεύει: nec feminae partus enituntur, sed doloribus pereunt oppressae· ἀλλὰ δὲν πρόκειται περὶ θανάτου τῶν γυναικῶν, αἳ ἐν στ. 182 παρίστανται ζῶσαι καὶ ἱκετικῶς σωτηρίαν ἐξαιτούμεναι «ἐν δ' ἄλοχοι . . . λυγρῶν πόνων ἱκετῆρες ἐπιστενάχουσιν», ἀλλὰ περὶ θανάτου τῶν ἑαυτῶν τέκνων, ὡς δηλοῦται ἐκ τοῦ στ. 179 «νηλέα δὲ γένεθλα πρὸς πέδῳ θαναταφόρα κεῖται ἀνοίκτως»· πρόκειται λοιπὸν περὶ τοκετῶν ἀγόνων. Ὁ Schneidewin: οὐδ' ἐπιλανθάνονται διὰ τῆς γεννήσεως αἱ γυναῖκες θρήνων ὀλοφυρτικῶν, ἢ ἄγονοι οὖσαι, ἢ κατὰ τὸν τοκετὸν ἀποθνήσκουσαι· τὸ δέ: οὐκ ἀνέχουσι καμάτων θεωρεῖ ταὐτόσημον τοῦ: οὐκ ἀνέχονται καμάτοις. Ὁ Heimsoeth διορθοῖ: ἰηίους καμάτους ἀνύτουσιν. Ὁ Wolf ἑρμηνεύει: οὐ μόνον νεκρὰ τίκτουσιν αἱ γυναῖκες, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ ἐν τῷ τοκετῷ ἀποθνήσκουσιν. Αἱ ἑρμηνεῖαι αὗταί εἰσιν ἅπασαι βεβιασμέναι. Καθ' ἡμᾶς τὸ: τόκοισιν ἐκληπτέον δοτικὴν τῆς συνοδείας (μετὰ τόκων, ἤτοι παίδων, γενέθλων, ὅπως λέγει ὁ ποιητὴς ἐν στ. 180), ἑρμηνευτέον δὲ τὸ ὅλον οὕτως: οὔτε

ἀνέχουσιν (ὑπεράνω ἵστανται, ἤτοι ἐλευθεροῦνται· ἡ μεταφορὰ ἐκ τῶν νηχομένων) τῶν θρηνητικῶν καμάτων (τῶν ὠδίνων) μετὰ τόκων, ἀλλ' ἐλευθεροῦνται ἄνευ τόκων, νεκρὰ τίκτουσαι.

196. Ἀπόξενον ὅρμον· σχῆμα ὀξύμωρον· ἀλλὰ βεβιασμένη ἡ παράθεσις: θρῄκιον κλύδωνα· διὰ τοῦτο ὁ L. Dindorf ἔγραψεν: ἄξενον ὅρμων, ἄνευ ξενίων ὅρμων κατὰ τὸ ἀψόφητος κωκυμάτων καὶ τὰ τοιαῦτα· τοιοῦτον καὶ τὸ «ὧν ἀνάριθμος» (στ. 179) ἀντί: ὧν ἀναρίθμων ὄντων.

198. Τέλει γὰρ ἔρχεται· ὁ Wecklein τὸ: τέλει ἀποδίδωσι διὰ τοῦ: exitu i. e. non aliam ob rem, quam quod finita est· τὸ δέ: ἐπ'-ἔρχεται (ἐπέρχεται) διὰ τοῦ: aggreditur (προσβάλλει)· ἀλλὰ ταῦτα καὶ βεβιασμένα καὶ ἀκατάληπτα. Ὁ Arndt εἰκάζει: ἀεὶ ἀντὶ τοῦ: τέλει· ὁ Hermann: τελεῖν, ὃ καὶ ὁ Wolf παραδεξάμενος ἑρμηνεύει: Ἄρης γὰρ ἔρχεται τελεῖν ἐπ' ἦμαρ (κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας) τοῦτο, ὃ ἂν νὺξ ἀφῇ που· ἐπιτυχὴς διόρθωσις.

204. Χρυσοστρόφων ἀπ' ἀγκυλᾶν· τὰ ῥιπτόμενα ἐκ τῆς νευρᾶς τοῦ στρεφομένου χρυσοκοσμήτου τόξου· τὸ χρυσοστρόφων εἰς τὸ τόξον ἀνῆκον ἀπεδόθη εἰς τὰς ἀγκύλας (τὴν νευρὰν) κατὰ σχῆμα ὑπαλλαγῆς.

206. Προσταθέντα. Οἱ ἑρμηνευταὶ δέχονται αὐτὸ ὡς ἀόριστον τοῦ προΐστασθαι ἀναπολοῦν τὸ προστατήριος· ἀλλ' ἡ ἔννοια αὕτη ἐμπεριέχεται εἰς τὸ παρακείμενον ἀρωγά· ὁ Wolf δέχεται ὡς ἀόριστον τοῦ προστείνομαι = πρὸ τοῖς ὑπὸ τοῦ Διὸς ῥιπτομένοις κεραυνοῖς καὶ τὰ σὰ βέλη, ἀλλ' ἡ ἑρμηνεία αὕτη δέν μοι φαίνεται ἐπιτυχής· ἑρμηνευτέον μᾶλλον: τὰ τεταμένα (τεντωμένα) πρὸς τὸν (ἐναντίον του) Ἄρη.

206. Πυρφόρους Ἀρτέμιδος αἴγλας· δὲν ἦσαν αἱ αἶγλαι πυρφόροι, ὡς προερχόμεναι ἐκ τοῦ πυρός, ἀλλ' ἡ Ἄρτεμις, ἡ φέρουσα τὸ πῦρ, ἐξ οὗ αἱ αἶγλαι· καὶ ἐνταῦθα τὸ πολλάκις μνημονευθὲν σχῆμα τῆς ὑπαλλαγῆς· ἴδ. στ. 26. Ἕτερα ὑπαλλαγῆς παραδείγματα 1) ἄνδρ' ἕν' οἰόζωνον (στ. 846) = ἄνδρα ἕνα μόνον ἐζωσμένον· ὁ σχολ. ἑρμηνεύει: οἰόζωνον, μονόζωνον, μόνον· ὁ Ἡσύχιος: οἰόζωνον, μονόστολον· ἀμφότεραι αἱ ἑρμηνεῖαι ἄστοχοι· μόνον διὰ τῆς καθ' ὑπαλλαγὴν συνθέσεως ἑρμηνεύεται σαφῶς ἡ λέξις. 2) Πυθόμαντιν ἑστίαν στ. 965)· δὲν ἐμάντευεν ἡ Πυθώ, ἀλλ' ἡ ἐν Πυθοῖ ἑστία· ἔπρεπε

λοιπὸν νὰ λέγηται: ἑστία μαντικὴ Πειθοῦς, ἤ: ἐν Πυθοῖ· ὅμοιον καὶ τὸ: Πυθόμαντιν λοξίαν (Αἰσχ. Χοηφ. 1026). 3) Κενῆς σκύμνον λεαίνης (Αἴ. 986) ἀντὶ: κενόν. 4) τοὐμὸν αἷμα-πατρὸς (Οἰδ. τ. 1400) ἀντὶ: τοὐμοῦ αἷμα-πατρός, ἀνθ' οὗ ὁ Wecklein εἰκάζει: ὅμαιμον αἷμ' αἴ. 5) ποδῶν ἂν ἄρθρα μαρτυρήσειαν τὰ σὰ (στ. 1032) ἀντὶ: τῶν σῶν. 6) ἡ τέκνων ὄψις—βλαστοῦσ' ὅπως ἔβλαστε (στ. 1375-6) ἀντὶ βλαστόντων. 7) τοὐμὸν ἐκπίνουσ' ἀεὶ ψυχῆς ἄκρατον αἷμα ('Ηλ. 785) ἀντὶ: τῆς ἐμῆς ψυχῆς. 8) τοὐμὸν φρενῶν ὄνειρον (στ. 1390) ἀντὶ: τῶν ἐμῶν φρενῶν ὄνειρον. Ἰδ. καὶ σ. 161, 191, 242 καὶ 480.

211. Οἰνῶπα· πρόσθες ἐνταῦθα τὰ ἐν σ. 5.

242. Τὸ Πυθικὸν θεοῦ μαντεῖον· ἀντὶ: τοῦ Πυθικοῦ (τοῦ ἐν Πυθοῖ) θεοῦ μαντεῖον· σχῆμα ὑπαλλαγῆς· ἰδ. στ. 206 καὶ 480.

248. Ἀκάρπως· ἀναφέρεται εἰς τὸ ἐν στ. 171 «οὔτε γὰρ ἔκγονα κλυτᾶς χθονὸς αὔξεται»· ἀλλ' ἡ λέξις ὅλως πενιχρὰν καὶ εὐτελῆ ἔννοιαν ἐκφέρει καὶ οὐδὲν παραπληρώματος διαφέρει· ὁ Nauck εἰκάζει: ἀπότμως· ἀλλὰ καὶ τοῦτο συνημμένον τῷ: κἀθέως λίαν ἀνάρμοστον· ἐνταῦθα θὰ ἥρμοζε μάλιστα ἡ λέξις παγκάκως, εἰ τὸ μέτρον ἐπέτρεπε· καταλληλοτέρα φαίνεται ἡ λέξις ἀτίμως, ὡς ἐν Ἠλέκτρᾳ στ. 1181 «ὦ σῶμ' ἀτίμως κἀθέως ἐφθαρμένον», ἢ ἡ: ἀνοίκτως, ἣ κεῖται ἐν στ. 8, ἀλλὰ καταλληλοτέρα φαίνεταί μοι ἡ λέξις ἀνοσίως· ἀνοσίως ἕνεκα τοῦ μιάσματος, τοῦ φόνου τοῦ Λαΐου· ἀθέως δὲ ἕνεκα τῆς ὑπὸ τῶν θεῶν διὰ τὸ μίασμα ἐγκαταλείψεως.

255. Κοινῶν τε παίδων κοίν' ἄν. Βεβιασμέναι ἅπασαι αἱ ἑρμηνεῖαι· τὸ: ἄῤῥητ' ἀῤῥήτων καὶ τὰ ὅμοια, πρὸς ἃ παραβάλλεται τὸ παρὸν χωρίον, ἔχει μόνον φαινομένην τινὰ ὁμοιότητα κατὰ τὴν ὀρθὴν τοῦ Nauck παρατήρησιν· τὸ χωρίον θὰ ἠδύνατο ἀβιάστως νὰ ἑρμηνευθῇ οὕτως: καὶ κοινῶν παίδων κοινότης ἤθελε παραχθῇ. Ὁ Nauck ἀντὶ τοῦ: κοίν' ἂν εἰκάζει: κύματ' = κυήματα. Ὁ Enger: κοινῶν τ' ἀπ' εὐνῶν κοίν' ἂν—ἦν τέκν' ἐκπεφυκότα· αὕτη ἡ διόρθωσις οὐχὶ ἄστοχος. Κατ' ἐμὲ γραπτέον: σπέρματ' ἀντὶ τοῦ: κοίν' ἄν· τὸ: κοίν' ἤ: κοίν' ἂν κείμενον ἐν τῇ ᾤᾳ ὡς ἑρμηνευτικὸν τοῦ σπέρματ' εἰσέρπυσεν ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἔδαφος.

211. Οἰνῶπα. Ὁ Ellendt ἑρμηνεύει: pampinis et uvis coronatum, ut quasi vitis speciem referat, ἤτοι κλήμασι καὶ σταφυλαῖς ἐστεμμένον, ὥστε νὰ παρουσιάζῃ οἱονεὶ ὄψιν ἀμπέλου· βεβια-

σμένα καὶ τετεχνημένα· ἁπλούστερον καὶ ὀρθότερον ὁ Wolf: rothwangig und von glänzender Hautfarbe = κοκκινομάγουλος καὶ μὲ χρῶμα τοῦ δέρματος στίλβον· τοιοῦτοι οἱ κρασοπατέρες.

290. Κωφά. Ὁ Σουίδας ἐν λ. κωφὸς ἑρμηνεύων τὸ χωρίον λέγει «ψυχρὰ καὶ οὐδὲν σαφὲς ἔχοντα, ψιθυριζόμενα»· τὸ ψυχρὰ ὅλως ἀνάρμοστον ὂν τῇ ἐννοίᾳ ἔπρεπε νὰ τραπῇ εἰς: ψιθυρά.

329. Τἄμ', ὡς ἂν εἴπω μή τά σ' ἐκφήνω κακά· αὕτη ἡ τῶν χειρογράφων γραφή, ἐξ ἧς ἵνα νοῦς τις ἐξαχθῇ, πρέπει νὰ γείνῃ στίξις τοιαύτη: τἄμ', ὡς ἂν εἴπω μή τά σ', ἐκφήνω, κακά, ἤτοι τὸ μὲν: ἐκφήνω ἀποδοτέον τῷ: τἄμ', τὸ δὲ: κακὰ τῷ: τά σ'· ἡ δ' ἔννοια: οὐδαμῶς θὰ φανερώσω τὰ ἐμὰ (διανοήματα, σκέψεις, ἀποκαλύψεις, μαντεύματα), διὰ νὰ μὴ εἴπω τὰ σὰ κακά· ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον τολμηρότατον ὑπερβατὸν τραγελαφικὸν καθίστησι τὸν λόγον. Ὁ Nauck διορθοῖ: ἄνωγας εἴπω, μή τά σ' ἐκφήνω κακά· ὁ C. Fr. Hermann: τὰ μάσσον' εἴπω, μὴ κτλ. ὁ Völcker: τἀμφώβολ' εἴπω, μὴ κτλ., ἀμφώβολα = αἱ διὰ σπλάγχνων μαντεῖαι· ὁ Wolf: τἄμ' ὄψαν' εἴπω, μὴ κτλ. ὄψανον = ὄψις, φωνή. Κατ' ἐμὲ γραπτέον: τἄμ' ἐξερῶ τά σ' ὡς ἂν εἴπω μὴ κακά.

337-38. Τὴν σὴν δ' ὁμοῦ ναίουσαν· = τὴν σὴν (ὀργὴν) μετὰ σοῦ συγκατοικοῦσαν· προσωποποιία παιδαριώδης· παιδαριωδεστέρα ἡ τοῦ Εὐσταθίου ἑρμηνεία, ὅτι ὑπὸ τό: σὴν (ὀργὴν) οἱ ἀκροαταὶ ὑπενόουν τὴν σύζυγον, τὴν καὶ μητέρα αὐτοῦ· τοιαῦτα αἰνιγματώδη καὶ μυστικιστικὰ ἄξια οὐχὶ τοῦ Σοφοκλέους, ἀλλὰ τῶν νεοπλατωνικῶν Ἀλεξανδρίνων καὶ τῶν μωροσόφων Βυζαντίνων· πάντως τὸ χωρίον νοσεῖ· διορθωτέον κατ' ἐμέ: τὴν σὴν δὲ σὺ (ἤ: δὲ δὴ) ἄνοιαν· δυσχέρειαν παρέχει τό: ἄνοιαν συνήθως λεγόμενον ἀνοίαν μετὰ μακροῦ τοῦ α· ἀλλὰ τὸ συνήθως γινόμενον δύναται νὰ ἔχῃ καὶ ἐξαιρέσεις· ἐν τοῖς στίχοις τούτοις προσκρούει τις καὶ εἰς τὸν πλεονασμὸν «ἐμὲ ψέγεις» καὶ «ὀργὴν ἐμέμψω τὴν ἐμὴν» (στ. 347).

350. Τῷ κηρύγματι, ᾧπερ προεῖπας, ἐμμένειν. Πόθεν ἐγίνωσκεν ὁ Τειρεσίας τὸ κήρυγμα οὐκ ἀκηκοώς; (236-240)· πάντως ἢ ἐκ τῶν δύο πομπῶν (στ. 288), περὶ οὗ οὐδεμίαν ποιεῖται μνείαν ὁ ποιητής, καὶ ἔπρεπε νὰ μνημονευθῇ, ἵνα μὴ ἡ οἰκονομία προσενέγκῃ τι βεβιασμένον· ἢ ἐκ τῆς μαντικῆς ἰδιότητος τοῦ Τειρεσίου, δι' ἣν ἐγίνωσκε καὶ τὰ μὴ δηλωθέντα αὐτῷ, ὡς ἔγνω καὶ τὸν φονέα τοῦ

Λαίου· πιθανώτερον φαίνεται τὸ δεύτερον· τῷ δὲ Nauck τὸ πρῶτον, ἐκ τοῦ 305 στίχου παραγομένῳ. Ἀντὶ τοῦ καθ᾽ ἕλξιν βεβιασμένου: ᾧπερ ἠδύνατο νὰ γραφῇ καί: ὅπερ Περὶ τῆς ἀνωμαλίας «ἐννέπω σε» (ἔνθα ὑπονοεῖται τὸ: σοι) ὡς ὄντι μιάστορι κατὰ τὸ σχῆμα τῆς διανοίας ἰδ. Nauck, Wolf καὶ Wunder.

368. Ἦ καὶ γεγηθὼς ταῦτ᾽ ἀεὶ λέξειν δοκεῖς; ἐν στ. 363 ἀντὶ τοῦ: γεγηθὼς εἶπε: χαίρων· «ἀλλ᾽ οὔτι χαίρων δίς γε πημονὰς ἐρεῖς». Ἀλλὰ ποῖα εἶνε τὰ «ταῦτ᾽»; Ἐγὼ νομίζω ὅτι ἀντὶ τοῦ «ταῦτ᾽» πρέπει νὰ γραφῇ «ταὔτ᾽», τὰ ἴδια, ἃ καὶ πρότερον εἶπας, δηλαδὴ ὅτι εἶμαι φονεὺς τοῦ Λαίου (στ. 353) «ὡς ὄντι τῆσδε γῆς ἀνοσίῳ μιάστορι» καὶ (στ. 362) «φονέα σέ φημι τἀνδρός, οὗ ζητεῖς κυρεῖν», ὅτι ὁμιλῶ τοῖς φιλτάτοις (στ. 366) «λεληθέναι σέ φημι σὺν τοῖς φιλτάτοις ὁμιλοῦντ᾽», ἔνθα διλογία ἐνυπάρχει, διότι ὁ μὲν Τειρεσίας ὑπενόει ὑπὸ τὸ φιλτάτοις» τὴν μητέρα τοῦ Οἰδίποδος Ἰοκάστην, ὁ δὲ Οἰδίπους τὴν σύζυγον τοῦ Λαίου Ἰοκάστην (τὴν φιλτάτην τῷ Λαίῳ)· ὁ Οἰδίπους το θεωρεῖ προσβλητικόν, διότι νομίζει ὅτι ὁ Τειρεσίας τον ὀνειδίζει ὡς φονεύσαντα τὸν Λάϊον καὶ ἁρπάσαντα τὴν φιλτάτην ἐκείνῳ Ἰοκάστην· οὐδαμῶς δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ Οἰδίπους ἐκδέχεται τοὺς λόγους τοῦ Τειρεσίου κατὰ τὴν αὐτὴν ἐκείνῳ ἔννοιαν· διότι ὁ Οἰδίπους ἀγνοεῖ εἰσέτι παντελῶς ὅτι εἶνε υἱὸς τοῦ Λαίου καὶ τῆς Ἰοκάστης. Ἡ ἔννοια λοιπὸν εἶνε αὕτη: νομίζεις ὅτι θά το χωνεύσῃς νὰ λέγῃς πάντοτε τὰ ἴδια, ἤτοι ὅτι ἐγώ εἶμι ὁ φονεὺς τοῦ Λαίου, ἀνόσιος μιάστωρ (στ. 351), ὁ φονεὺς τοῦ Λαΐου «φονέα σέ φημι τοῦδε τἀνδρὸς κτλ.» (στ. 362), ὁ φονεὺς τοῦ Λαίου ὁ ὁμιλῶν νῦν τῇ Ἰοκάστῃ, ἣ ἦν ἐκείνῳ ζῶντι φιλτάτη (στ. 366); αἴσχιστα δέ, διότι φονεύσας τὸν Λάϊον ἔλαβε τὴν γυναῖκά του. Καὶ ἐν στ. 1166 ὁ G. H. Schäfer ἔγραψε: ταὔτ᾽ ἀντί: ταῦτ᾽· καὶ ἐν Γοργίᾳ Πλάτωνος (472, A) ὁ Stablaum: ταὐτὰ ἀντὶ τοῦ κοινῶς φερομένου: ταῦτα.

425. Ἅ σ᾽ ἐξισώσει σοί τε καὶ τοῖς σοῖς τέκνοις· τὸ χωρίον παρέσχε πράγματα τοῖς ἑρμηνευταῖς· ὁ Nauck εἰκάζει: σῷ τοκεῖ καὶ τοῖς σοῖς τέκνοις ἀντί: σοί σε καὶ τοῖς σοῖς τέκνοις· ὁ Wolf ἔγραψεν: ἂν ἐξισώσειέν σε καὶ τοῖς σοῖς τέκνοις· διὰ τῶν διορθώσεων τούτων τὸ χωρίον ἐστρεβλώθη· καθ᾽ ἡμᾶς διορθώσεως οὐδεμία χρεία, ἑρμηνευτέον δ᾽ οὕτως: ἅ σ᾽ ἐξισώσει (ἴσον καταστήσουσι, καταδεί-

ξουσι τὴν ἀληθῆ φύσιν) σοί τε (τῷ νομιζομένῳ πατρὶ τῶν τέκνων, ὄντι δ' ἀληθῶς ἀδελφῷ) καὶ τοῖς σοῖς τέκνοις (τοῖς τέκνοις μὲν νομιζομένοις, οὖσι δ' ἀδελφοῖς)· τὸ ἐπίτηδες αἰνιγματῶδες καὶ σκοτεινὸν τῆς φράσεως, τὸ τὰ μάλιστα τῷ μαντευτικῷ τρόπῳ ἁρμόζον, προῆλθεν ἐκ τῆς προσθήκης τοῦ πλεονάζοντος: σοί τε, ὃ εἰ ἔλειπεν, ἡ ἔκφρασις θὰ καθίστατο σαφής· ἀλλὰ τοῦτο ἐπίτηδες ἀπέφυγεν ὁ μάντις ἐπιφυλαχθεὶς νὰ δηλώσῃ σαφῶς ἐν στ. 457 «φανήσεται δὲ παισὶ τοῖς αὐτοῦ ξυνὼν ἀδελφὸς αὐτὸς καὶ πατήρ»· καθ' ὅμοιον δὲ τρόπον καὶ τὸ ἐν στ. 415 ὡσαύτως αἰνιγματῶδες «καὶ λέληθας ἐχθρὸς ὢν τοῖς σοῖσιν αὐτοῦ νέρθε κἀπὶ γῆς ἄνω» ἐσαφήνισε διὰ τῶν ἐν στ. 458 λεγομένων «κἀξ ἧς ἔφυ γυναικὸς υἱὸς καὶ πόσις καὶ τοῦ πατρὸς ὁμόσπορός τε καὶ φονεύς».

452. Ξένος λόγῳ μέτοικος, εἶτα δ' ἐγγενής· παραλείπεται ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τὸ: νῦν μέν· ἴδ. καὶ στ. 695.

480. Τὰ μεσόμφαλα γᾶς μαντεῖα· ὑπαλλαγῆς σχῆμα ἀντὶ: τὰ μεσομφάλου γᾶς μαντεῖα· ἴδ. καὶ στ. 26, 161, 199, 201, 242. Παρατιθέμεθα ἐνταῦθα καὶ ἕτερα τοῦ σχήματος τούτου παραδείγματα 1) νεῖκος ἀνδρῶν ξύναιμον ἀντὶ: ἀνδρῶν ξυναίμων ('Αντ. 788)·—2) βαθεῖα κυλίκων τέρψις ἀντὶ: βαθειῶν κυλίκων τέρψις (Αἴ. 1179).—3) μέλανα στολμὸν πέπλων ἀντὶ: μελάνων στολμὸν πέπλον (Εὐρ. Ἄλκ. 217).—4) γηγενῆ μάχην δορὸς ἀντὶ: γηγενοῦς δορὸς μάχην (Κύκλ. 5).—5) λέκτρων ἁρπαγὰς Ἑλληνικὰς ἀντὶ: λέκτρων Ἑλληνικῶν ἁρπαγὰς ('Ιφ. ἐν Αὐλ. 1253).—6) ταυρόμορφον ὄμμα Κηφισοῦ πατρὸς ἀντὶ: ταυρομόρφου Κηφισοῦ πατρὸς ὄμμα (Ἴων. 1260).—7) θάσιον οἴνου σταμνίον ἀντὶ: θασίου οἴνου σταμνίον· ('Αριστοφ. Λυσ. 196)· 'Ιδ. Lob. ad Aj. 7. Seidler ad Eurip. Iph. Taur. 9.—8) παιδοκτόνον χεῖρα πατρὸς ἀντὶ: παιδοκτόνου πατρὸς χεῖρα· (Εὐρ. 'Ιφ. ἐν Ταύρ. 1082).—9) ὀξύχειρι σὺν κτύπῳ ἀντὶ: σὺν ὀξεῖ κτύπῳ χειρὸς (Αἰσχ. Χοηφ. 23).—10) εὐπατέρειαν· αὐλὰν ἀντὶ: εὐγενοῦς πατρὸς αὐλάν· (Εὐρ. 'Ιππ. 67).—11) μελάμπεπλος στολὴ ἀντὶ: στολὴ μέλανος πέπλου (Ἄλκ. 441).—12) ἀνδροφθόρου αἵματος λίπος ἀντὶ: λίπος αἵματος (λιπαρὸν αἷμα) ἀνδρὸς φθαρέντος (Σοφ. 'Αντ. 1009).—13) γόος κακόγαμβρος ἀντὶ: γόος περὶ κακοῦ γαμβροῦ (Εὐρ. 'Ρῆσ. 257).—14) ἑσμὸς ἀρσενοπληθὴς ἀντὶ: ἑσμὸς πληθύων ἀρσένων, ἤ: πολλῶν ἀρσένων (Αἰσχ.

Ἱκ. 30).—15) λευκοπήχεις κτύπους χεροῖν ἀντί: κτύπους χεροῖν λευκοπηχέοιν (Εὐρ. Φοίν. 1).—16) τρίπτυχοι θρῆνοι νεκρῶν ἀντί: θρῆνοι τριπτύχων νεκρῶν (αὐτ. 1635).—17) καλλίνικον στέφανον Ἰλίου ἀντί: καλὸν νίκης τῆς κατ' Ἰλίου στέφανον (Εὐρ. Ἰφ. ἐν Ταύρ. 12).—18) ἔχουσι χιτῶνας λιθοκολλήτους τῶν πολυτιμήτων ἀντί: χιτῶνας κεκολλημένους λίθοις πολυτιμήτοις (Καλλίξ. παρ' Ἀθην. σ. 200 b).—19) αἷμα καλλιπαρθένου δέρης ἀντί: αἷμα παρθένου καλὴν δέρην ἐχούσης (Εὐρ. Ἰφιγ. ἐν Αὐλ. 1550).—20) χρυσοδαιδάλτους στομίοις πώλους ἀντί: χρυσοδαιδάλτοις στομίοις πώλους (αὐτ. στ. 219).—21) τὰν γυναικεῖον ὄψιν ὀμμάτων ἀντί: τὰν γυναικείων ὀμμάτων ὄψιν· (αὐτ. 233).—22) ἐν μωνύχοις ἅρμασιν ἀντί: ἐν ἅρμασι μωνύχων πώλων (αὐτ. 250).—23) πόνων τιθηνοὺς τροφὰς ἀντί: πόνων τιθηνῶν τροφὰς (αὐτ. 1230).—24) Τροίας κλεινὸν βάθρον ἀντί: Τροίας κλεινῆς βάθρον (1263).—Ἰδ. λεξ. Σοφ. Ellendt ἐν λ. μεσόμφαλος, τ. B, σ. 84 καὶ ἑξ. ἐκδ. 1835. Ἰδ. καὶ στ. 750, 795-6, 846, 869, 963 καὶ 964, 997, 1375-6 καὶ 1400 καὶ 1487.

484-5. Δεινὰ . . . οὔτε δοκοῦντα, οὔτ' ἀποφάσκονθ'. Ὁ σχολ. «οὔτε πιστά, οὔτε ἄπιστα»· ἀλλὰ πῶς τὸ ἀποφάσκοντα μεταβατικὸν ὂν (ἀρνούμενα) δύναται νὰ ἔχῃ τὴν σημασίαν τοῦ ἄπιστα; τοῦτο θὰ ἦτο δυνατὸν μόνον, ἂν τὸ ἀποφάσκοντα ἀμεταβάτως λαμβανόμενον ἰσοῦτο τῷ ἀποφασκόμενα· κακῶς τὸ δοκοῦντα καὶ ἀποφάσκονθ' ἐκλαμβάνει ὁ Musgravius ἀρσενικά· ἀλλοκότως δ' ὁ Wolf τὸ ἀποφάσκονθ' ἀρσενικὸν ἐκλαμβάνων συνάπτει τῷ: ταράσσει ὡς ἀντικείμενον προσωπικόν· ὁ Blaydes εἰκάζει: οὔτ' ἀπαρέσκονθ' ἀντὶ τοῦ: οὔτ' ἀποφάσκονθ'. Καθ' ἡμᾶς γραπτέον: οὔτε δοκεῖν, οὔτ' ἀποφάσκειν· ἤτοι: δεινὰ ταράσσει (δεινοὺς ποιεῖ ταραγμοὺς ἐμοὶ) (ὥστε) οὔτε δοκεῖν (ταῦτα ἐμοὶ = πιστὰ εἶναι ἐμοὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα), οὔτε ἀποφάσκειν (ἐμὲ ταῦτα = ἀρνεῖσθαι ταῦτα, ἄπιστα εἶναί μοι ταῦτα).

505. Ἀλλ' οὔποτ' ἔγωγ' ἄν, πρὶν ἴδοιμ' ὀρθὸν ἔπος, μεμφομένων ἂν καταφαίην. Ὁ Nauck τὸ: ἔπος ἀποδίδων εἰς τὸ: μάντευμα ἑρμηνεύει: ἤθελον συμφωνεῖ μὲ τοὺς μεμφομέρους αὐτόν· ὁ Wolf στίζων: ἀλλ' οὔποτ' ἔγωγ' ἄν, πρὶν ἴδοιμ' ὀρθόν, ἔπος μεμφομένων ἂν καταφαίην δέχεται τὸ: ἔπος τῶν μεμφομένων ὡς ἀντικεί-

μενον τοῦ: καταφαίην. Ὁ Ellendt τὴν γενικὴν μεμφομένων ἀποδίδων ὡς ἀντικείμενον εἰς τὸ καταφαίην ἑρμηνεύει assentior· ἀλλ' ἡ τοιαύτη σύνταξις θὰ ἦτο ἀλλόκοτος· ἡ φράσις θὰ ἐδήλου κατηγορεῖν, ὅπως σχεδόν την ἑρμηνεύει ὁ Brunk ἡμαρτημένως διὰ τοῦ contradicere· ἔπρεπε νὰ εἶνε δοτικὴ τοῖς μεμφομένοις, ἵνα δηλωθῇ συμφωνία (assentiri). Ὁ σχολιαστὴς «ἐγὼ δὲ οὐκ ἄν ποτε ἐπαινέσαιμι τοὺς μεμφομένους τὸν βασιλέα, πρὶν ἴδοιμι σαφῆ τὰ ἔργα καὶ τὴν ἀπόβασιν». Ὁ Wunder δέχεται τὸ μεμφομένων γεν. ἀπόλυτον. Ὁ Wecklein εἰκάζει: ἔπος μεμφομένων νιν, καταφαίην ἀντὶ: ἔπος, μεμφομένων ἂν καταφαίην. Καθ' ἡμᾶς στικτέον: ἀλλ' οὔποτ' ἔγωγ' ἄν, πρὶν ἴδοιμ' ὀρθὸν ἔπος (ἀληθῆ ἔκβασιν τοῦ λόγου) μεμφομένων (τοῦ Τειρεσίου), ἂν καταφαίην. Τὸ καταφαίην ἀπωλύτως κείμενον ἔχει ὁμαλωτάτην σύνταξιν· ἂν δὲ δυσχερὴς φανῇ ἡ θέσις τοῦ δευτέρου ἂν ἐπαναλαμβάνοντος τὸν πρῶτον, δύναται ἀντ' αὐτοῦ καί: νιν νὰ γραφῇ, ὃ ἤκασεν ὁ Wecklein.

608. Χωρίς. Βεβιασμένη ἡ ἑρμηνεία αὐτοῦ· γραπτέον ἴσως ἀντ' αὐτοῦ: νῦν σύγ'.

612. Τὸν παρ' αὑτῷ βίοτον· καὶ τὸ ῥῆμα ἐκβαλεῖν καὶ τό: παρ' αὑτῷ ἀνάρμοστα ἀναφερόμενα πρὸς τό: βίοτος, ἑρμηνευόμενον διὰ τοῦ: ζωή· καὶ ἡ σύγκρισις δὲ τῆς στερήσεως χρηστοῦ φίλου πρὸς τὴν στέρησιν τῆς ζωῆς λίαν ὑπερβολική· ὁ Wolf ἑρμηνεύει τό: βίοτος διὰ τοῦ Lebensweise (ὁ τοῦ βίου τρόπος, ἡ δίαιτα)· τοῦτο μᾶλλον βεβιασμένον· φυσικὴ καὶ ἀβίαστος καθίσταται ἡ ἑρμηνεία, ἂν τό: βίοτος ἑρμηνευθῇ: οὐσία (περιουσία).

624. Οἷόν ἐστι τὸ φθονεῖν· ἑρμηνεύουσιν: οἷός ἐστιν ὁ ἐμὸς πρὸς σὲ φθόνος· δυσχέρεια ἐν τῇ λέξει: φθονεῖν, ἀνθ' ἧς εἰκάζω: φρονεῖν, ὑπὲρ οὗ συνηγορεῖ καὶ τὸ ἐν στ. 626 «οὐ γὰρ φρονοῦντά σ' εὖ βλέπω».

628-9. ΟΙΔ. Ἀρκτέον γ' ὅμως. ΚΡΕ. οὔτοι κακῶς γ' ἄρχοντος. Τὸ ἀρκτέον ἐκδεκτέον οὐχὶ παθητικῶς=(πρέπει νὰ ἄρχεσαι (νὰ ὑπακούῃς εἰς τὸν ἄρχοντα), Κρέων), ὅ τινες ποιοῦσι (Nauck, Wecklein), ἀλλ' ἐνεργητικῶς (ὃ καὶ ὁ Wolf), ἤτοι: πρέπει ὅμως νὰ ἄρχω (νὰ ἐξασκῶ τὴν βασιλικὴν δύναμίν μου, ὡς ἄρχων νὰ ἐπιβάλλω σοι τὴν βασιλικὴν διαταγήν μου)· ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ ταύτῃ ἡ ἑπομένη ἀπόλυτος γενική: ἄρχοντος δὲν εὐοδοῦται· ὁ Musgravius

ἔγραψεν: ἄρχοντας, ὃ καὶ ὁ Wolf παρεδέξατο· κατ' ἐμὲ γραπτέον: ἄρχοντά σ'.

640-1. Θἄτερον δυοῖν κακοῖν, ἢ γῆς ἀπῶσαι πατρίδος, ἢ κτεῖναι λαβών. Τό: θἄτερον ἀντὶ τοῦ ἀπροσδιονύσου: ἀποκρίνας ἐκ διορθώσεως τοῦ Dindorf· ἀλλ' ἀπροσδιόνυσον καὶ τό: λαβὼν συνημμένον τῷ: κτεῖναι· δὲν ἦτο δραπέτης, ἵνα λαβὼν (συλλαβὼν) κτείνῃ αὐτόν· στικτέον μετὰ τό: κτεῖναι διὰ κόμματος καὶ συναπτέον τό: λαβὼν ὑπερβατῶς τῷ: θἄτερον δυοῖν κακοῖν. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ὁ νοῦς τοῦ χωρίου δὲν φαίνεται ὑγιαίνων. Ὁ Wolf διὰ πολλοὺς καὶ δικαίους λόγους γράφει: δρᾶσαι δικαιοῖ, δείν', ἀπο[κρίνας κακοῖν, ἢ γῆς ἀπῶσαι πατρίδος, ἢ] κτεῖναι λαβών. Καὶ ὁ Wecklein διασκευὴν τῶν στίχων ὑποπτεύων συμπτύσσει τοὺς δύο στίχους εἰς ἕνα τοῦτον: δρᾶσαι δικαιοῖ, θάνατον ἐκκρίνας ἐμοί. Τὸ χωρίον καὶ μετὰ τὰς διορθώσεις ταύτας νοσοῦν ἔτι φαίνεταί μοι· ὅτι ὑπάρχει διασκευὴ οὐδεμία ἀμφιβολία· διότι τὰ ἐνταῦθα λεγόμενα ἀντιφάσκουσι πρὸς τὰ ἐν στ. 623 εἰρημένα, δι' ὧν ὁ Οἰδίπους παρίσταται θέλων νὰ θανατώσῃ αὐτόν, οὐχὶ δὲ νὰ ἐξορίσῃ· κατ' ἐμὲ συμπυκτέον τοὺς δύο στίχους εἰς ἕνα τοῦτον: δρᾶσαι δικαιοῖ δείν' ἐμέ, κρίνας κακόν.

674. Αἱ τοιαῦται φύσεις αὑταῖς εἰσιν ἄλγισται φέρειν. Το: φέρειν (ἑαυτὰς) ὡς αἰτιατικὴ τοῦ κατά τι φαίνεται πλεονάζον· προῆλθε δ' ἡ φράσις ἐκ συμπτύξεως τῶν δύο φράσεων 1) ἄλγισταί εἰσιν ἑαυταῖς καὶ 2) ἄλγισταί εἰσι φέρειν τὸ ἄλγος (προσωπικὴ σύνταξις) ἤ: δυσχερέστατόν ἐστι φέρειν αὐτὰς τὸ ἄλγος (ἀπρόσ. σύντ.)· μεταφραστέον: δυσκολώτατα αἱ τοιαῦται φύσεις ὑποφέρουσι τὸ ἄλγος.

685. Γᾶς προπονουμένας· ἡ πρόθεσις προ ἑρμηνεύεται ὡς ἐπιτείνουσα τό: πονουμένας· ἀλλ' ἡ ἑρμηνεία αὕτη δέν μοι φαίνεται ἀβίαστος· νομίζω ὅτι ἀντὶ τοῦ: προπονουμένας πρέπει νὰ γραφῇ: προπονουμένῳ, ἤτοι μοχθοῦντι καὶ ταλαιπωροῦντι πρὸ (ὑπὲρ) τῆς γῆς.

695-6. Ὅς τ' ἐμὰν φίλαν ἐν πόνοις — τανῦν τ'· τό: πάλαι ἀντίστοιχον τοῦ: τανῦν παραλείπεται ἐν τῷ πρώτῳ μέλει: ὅς (πάλαι) τ' ἐμὰν γᾶν φίλαν ἐν πόνοις . . . τανῦν τε κτλ. Ἰδ. καὶ στ. 452.

707. Ἀφεὶς σεαυτόν· ἑρμηνεύουσιν: ἀπαλλαγεὶς τῶν φροντίδων· ἡ ἔννοια αὕτη θὰ ἐξήγετο, νομίζω, εὐκολώτερον, ἂν ἀντὶ τοῦ: ἀφεὶς ἐγράφετο: ἀνείς. Τό: ὧν λέγεις πέρι ἀναφέρουσιν εἰς τό: ἀφεὶς σεαυτόν·

ἀλλ' ὀρθότερον ὁ Ellendt (ἐν λ. ἀφίημι) ἐξαρτᾷ ἐκ τοῦ: ἐπάκουσον.

709. Μαντικῆς ἔχον τέχνης· οἱ μὲν δέχονται τὸ ἁπλοῦν ἔχον ἀντὶ τοῦ συνθέτου μετέχον (ἴδ. Wunder)· οἱ δὲ τὸ τέχνης θεωροῦσι γενικὴν διαιρετικήν· οἱ δὲ γράφουσι: μέρος ἀντί: τέχνης· οἱ δέ: τυχὸν ἀντί: ἔχον· ἐγὼ νομίζω ὅτι μικρά τις μεταβολή, ἡ τροπὴ τῶν γενικῶν μαντικῆς — τέχνης εἰς αἰτιατικὰς μαντικὴν — τέχνην ἀπαλλάττει τὸ χωρίον πάσης δυσχερείας περὶ τὴν ἑρμηνείαν· τὴν διόρθωσιν ταύτην ἔμαθον ὅτι ἔχει καί τις Schmidt (ἔκδ. Μιστριώτου).

710. Σύντομα· ἀντὶ τῆς λέξεως ταύτης καταλληλοτέρα φαίνεταί μοι ἡ: σύντονα· οὕτω καὶ ἐν στ. 810 προὔτεινεν ὁ Dobrée: συντόνως ἀντί: συντόμως.

728. Ποίας μερίμνης τοὖθ' ὑποστραφεὶς λέγεις; Ὁ Blaydes διώρθωσε: τοῦτ' ἐπιστραφείς· καὶ τὸ ἐπιστρέφομαι καὶ τὸ ὑποστρέφομαι τὴν αὐτὴν ἔννοιαν τοῦ φροντίζειν ἔχουσι· καταλληλότερον δὲ φαίνεται τὸ ἐπιστρέφομαι ἐνταῦθα. Ὁ Schneidewin καὶ ὁ Wunder ἐξαρτῶσι τό: μερίμνης ἐκ τοῦ ἐπιστραφεὶς ἢ ὑποστραφεὶς οὕτω; ποίας μερίμνης ἐπιστραφεὶς λέγεις τοῦτο; ὁ δὲ Wolf ἐξαρτῶν τὴν γενικὴν μερίμνης ἐκ τοῦ λέγεις (περὶ τίνος μερίμνης λέγεις) συνάπτει τό: τοὖθ' τῷ: ὑποστραφείς· ὀρθοτέρα ἡ πρώτη ἑρμηνεία, καθ' ἣν τὸ μερίμνης πλεοναστικῶς κεῖται, ὡς ἐμπεριεχομένης τῆς ἐννοίας αὐτοῦ ἐν τῷ ὑποστραφείς, μεγαλοπρεπείας ἕνεκα· τοιαῦται πλεοναστικαὶ μεγαλοπρεπεῖς ἐκφράσεις ἐν τῷ προκειμένῳ δράματι καὶ αἱ ἑξῆς: «ἱκετεύομεν πρόστροποι» (στ. 41), «κοινῶν τε παίδων κοίν' ἂν ἦν ἐκπεφυκότα» (στ. 255), «ἐξισωτέον τὸ γοῦν ἴσ' ἀντιλέξαι» (στ. 408-9), «μακρὰν ἀπῳκεῖτο» (στ. 998)· τοιαύτη καὶ ἡ: «τὴν πανυστάτην ὁδὸν ἁπασῶν» (Τραχ. στ. 874).

741. Φράζε· τίνα δ' ἀκμὴν ἥβης ἔχων. Τὰ ἄτοπα τῆς ἑρμηνείας, ἣν παρέχει ἡ προκειμένη γραφή, ἰδὲ παρὰ Nauck, παρ' ᾧ καὶ τὰς ποικίλας διορθώσεις· ἀρίστη φαίνεται ἡ τοῦ Wolf διόρθωσις: φράζ' ἔτ'· ἦν δ' ἀκμὴν ἥβης ἔχων;

750. Βαιός· ἑρμηνεύεται ὀρθῶς: μετ' ὀλίγων ἀκολούθων· εἶνε καὶ ἐνταῦθα σχῆμα ὑπαλλαγῆς, δηλαδὴ τὸ εἰς τοὺς ἀκολούθους ἀνῆκον ἐπίθετον βαιὸς ἀπεδόθη εἰς τὸν Λάϊον· ἔπρεπε νὰ λέγηται: σὺν βαιοῖς ἤ: βαιοὺς ἔχων· πρβλ. λατιν. frequens cum famulis (Hor. car. 3, 1, 34). Ἴδ. καὶ στ. 480.

766. Πάρεστιν. Ὁ Σχολ. «νομίζω αὐτὸν παρεῖναι»· ἀλλὰ τοῦτο δὲν συνᾴδει πρὸς τὸ ἐν στ. 769 «ἵξεται»· ἴσως τὸ τοῦ σχολ.: νομίζω τρεπτέον εἰς: φροντίζω. Ὁ Nauck τό: πάρεστιν ἐκδέχεται ἴσον τῷ: δυνατόν ἐστιν, ὃ εὕρηται ἔν τινι Γλωσσαρίῳ, das lässt sich machen. Ὁ Wolf ἑρμηνεύει: es ist so gut, wie erfüllt (εἶνε ὡς ἐκπεπληρωμένον). Τὸ πάρεστι καθ' ἡμᾶς ἑρμηνευτέον κατά τινα ἐν τῇ διανοίᾳ πρόληψιν ὡς μέλλοντα παρέσται, δηλωτικὸν τῆς προθυμίας, μεθ' ἧς ἡ Ἰοκάστη θὰ φροντίσῃ περὶ τῆς ἀφίξεώς του = θὰ ἔλθῃ ἀμέσως, εἶνε φθασμένος, ἔφθασεν.

795-6. Κακῶν χρησμῶν ὀνείδη τῶν ἐμῶν. Διττῶς δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ τὸ χωρίον· 1) χρησμῶν (γεν. ἐξ ὑποκ. = τὰ ὑπὸ τῶν χρησμῶν ἐξαγγελλόμενα) ὀνείδη τῶν ἐμῶν κακῶν (γεν. ἐξ ἀντικ.)· 2) τό: κακῶν κατὰ σχῆμα ὑπαλλαγῆς συναπτέον τῷ: ὀνείδη, ἤτοι κακὰ ὀνείδη χρησμῶν τῶν ἐμῶν, τῶν χρησμῶν τῶν ἀναφερομένων εἰς ἐμέ, τῶν περὶ ἐμοῦ χρησμῶν· ἴδ. παρ. εἰς στ, 480.

819. Τάδ'. Τοῦτο θεωροῦσιν ὡς προεξαγγελτικὸν τοῦ: τάσδ' ἀράς· ὀρθότερον πρέπει νὰ δεχθῶμεν τό: τάδ' ὡς αἰτ. ἀνανταπόδοτον κατὰ σχῆμα ἀνακολουθίας, εἰκονίζον τὴν ταραχὴν καὶ σύγχυσιν τοῦ Οἰδίποδος· ἔμελλε νὰ εἴπῃ ὁμαλῶς: τάδ' ἐποίησεν οὐδεὶς ἄλλος ἢ ἐγώ, ὃς ἦν ὁ προστιθεὶς ἐμαυτῷ τάσδ' ἀράς· ἀλλ' ἡ ταραχὴ τῆς ψυχῆς συνταράξασα καὶ τὸν νοῦν ἐγέννησε τὸ ἀνακόλουθον.

841. Ἄνδρ' ἕν' οἰόζωνον. Τὸ οἰόζωνον συνετέθη καθ' ὑπαλλαγῆς σχῆμα· διότι τὸ μέν: οἶον ἀνήκει εἰς τό: ἕνα· τὸ δὲ δεύτερον μέρος: ζωνον (ἐζωσμένον, εὔζωνον) ἀνήκει εἰς τό: ἄνδρα· ἴδ. καὶ παρ. εἰς στ. 480· τοιαῦτα ὑπαλλαγῆς παραδείγματα καὶ ταῦτα· 1) δικρατεῖς Ἀτρεῖδαι = οἱ τὸ κράτος ἔχοντες (ἄρχοντες) δύο Ἀτρεῖδαι (Αἴ. 252)· 2) τοὺς δισσάρχας βασιλεῖς = τοὺς ἔχοντας τὴν ἀρχὴν δύο βασιλεῖς (αὐτ. 390)· — 3) τὸν ἑπτάλογχον στόλον = τὸν ὑπὸ ἑπτὰ λογχοφόρων ἀνδρῶν ὁδηγηθέντα (Οἰδ. ἐ. Κολ. 1305)· — 4) γέννα πεντηκοντάπαις θηλύσπορος = Δαναΐδες (Αἰσχ. Προμ. 855)· — 5) ἔτλη παρὰ κῦμα μονόζωστος κιθαρίζων Ὀδυσσεύς (Ἑρμησ. 2, 71. Ἴδ. σημ. Wolf ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ).

849. Τοῦτό γ' ἐκβαλεῖν πάλιν. Ὁ σχολ. «ἐκβαλεῖν»· ἀποκρύπτεσθαι, ἢ ἀποστρέψαι· τουτέστιν οὐ δύναται ἀρνεῖσθαι ὁ βουκόλος»· ὑπάρχει καὶ γλῶσσα «μεταβαλεῖν», ἀλλὰ πῶς τὸ ἐκβαλεῖν

δύναται νὰ ἔχῃ τοιαύτην σημασίαν, ὃ οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ σημαίνῃ ἢ ἐκβάλλειν ἐκ τοῦ στόματος (ἔπος, λόγον), φθέγγεσθαι; πάντως τὸ χωρίον εἶνε ἐφθαρμένον καὶ γραπτέον: τοῦτο μὴ 'κβαλεῖν πάλιν ἀντὶ τοῦ: τοῦτό γ' ἐκβαλεῖν πάλιν· ἤτοι δὲν δύναται νὰ μοὶ εἴπῃ τοῦτο, πάντως τὸ αὐτὸ ἐρεῖ.

862. Πρᾶξαι μ' ἂν ὧν οὐ σὺ φίλον· ἑρμηνεύουσι: πράξαιμ' ἂν ἐκείνων, ἃ οὐ σοὶ φίλον ἐστὶ πρᾶξαί με· ὁμαλώτερον θὰ καθίστατο τὸ χωρίον διορθούμενον οὕτω: πράξαιμι τῶν οὐ σοὶ φίλων, καὶ ὀρθότερον: τῶν οὔ σοι φίλων· τὸν τονισμόν: οὔ σοι ἔχουσι καὶ ὁ Wunder καὶ ὁ Wecklein· ὁ Heimsoeth: οὐδὲν γὰρ οὐ πράξαιμ' ἄν, εἴ τί σοι φίλον.

866. Ὑψίποδες· ὁ Nauck διὰ τὸ μέτρον προτείνει ἀντ' αὐτοῦ: ὑψιπετεῖς· ἄλλοι διορθοῦσι τὸν ἀντίστοιχον στίχον τῆς ἀντιστροφῆς γράφοντες: ἀκρότατον ἀντὶ: ἀκροτάταν· κρείττων ἡ τοῦ Nauck διόρθωσις οὐ μόνον διὰ τὸ μέτρον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἔννοιαν.

869. Θνατὰ φύσις ἀνέρων· ὑπαλλαγὴ ἀντὶ θνατῶν· ἀλλὰ τὸ μέτρον χωλαίνει· γραπτέον: θνατά γ' ἀνέρων φύσις ἤ: θνατῶν ἀνέρων φύσις· περὶ ὑπαλλαγῆς ἴδ. παρ. εἰς στ. 480 καὶ 486.

936. Τόδ' ἔπος, οὐξερῶ, ἥδοιο· ἀπῃτεῖτο δοτικὴ τῷ ἔπει, ἀλλ' ἑλκυσθὲν ὑπὸ τοῦ ἀναφορικοῦ: ὃ ἐξερῶ ἐτράπη εἰς αἰτιατικήν, ἣ ἀνανταπόδοτος μένουσα ἀποτελεῖ εἶδός τι ἀνακολουθίας· ἀλλὰ δύναται νὰ ἐκληφθῇ καὶ ὡς σύστοιχος αἰτιατική: ἥδοιο τὴν ἡδονὴν τὴν (ἐκ) τοῦ ἔπους.

964. Ἐγκρατής· ὑπονοεῖται τὸ: ἀρχῆς τυραννικῆς (τῆς βασιλείας) ἐκ τοῦ ἐν στ. 938 «τύραννον στήσουσι)· μεταφραστέον: κάτοχος (κύριος) τῆς βασιλείας.

963. Τῷ μακρῷ συμμετρούμενος χρόνῳ· ἑρμηνεύεται: ὑπολογιζόμενος κατὰ τὸν μακρὸν χρόνον, ὃν ἔζησεν· ἀλλὰ τὸ: συμμετρούμενος κατὰ σχῆμα ὑπαλλαγῆς ἀπεδόθη εἰς τὸν Οἰδίποδα ἀνῆκον εἰς τὰ ἔτη· ἔπρεπε λοιπὸν νὰ λεχθῇ: τῶν ἐτῶν αὐτοῦ συμμετρουμένων τῷ μακρῷ χρόνῳ ἤ: μετρουμένων σὺν τῷ μακρῷ χρόνῳ· ὅθεν μεταφραστέον: καὶ ἀκόμη μὲ τὸν μακρὸν χρόνον ἀριθμουμένων τῶν ἐτῶν τῆς ἡλικίας του, ἤ: μὲ τὸν μακρὸν χρόνον μετρουμένης τῆς ἡλικίας του.

964. Πυθόμαντιν ἑστίαν· σύνθεσις καθ' ὑπαλλαγὴν = τὴν ἐν

Πυθοῖ μαντεύουσαν ἑστίαν (τοῦ βωμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐφ' οὗ ἔπρεπε νὰ θύσωσι πρὸ τῆς μαντείας)· ἴδ. καὶ σημ. εἰς στ. 480.

971. Παρόντα· τοῦτο ὁ Schmidt ἔτρεψεν εἰς: γέροντα ἄνευ ἀνάγκης· τὸ: παρόντα = τὰ πρὸ ἡμῶν, τὰ προκείμενα, περὶ ὧν τοιοῦτος θόρυβος καὶ πάταγος.

987. Μέγας γ' ὀφθαλμὸς οἱ πατρὸς τάφοι· ὁ Nauck ἀκατάλληλον εὑρίσκων τὴν ἔννοιαν τοῦ ὀφθαλμὸς θέλει λέξιν κέρδος ἢ παραμυθίαν σημαίνουσαν. Ὁ Wolf εἰκάζει: τίς ὅρμος, γ' ἰατρός, κοινωνός, γ' οἰωνός. Ὁ Wunder ἑρμηνεύει: lux, i. e. solatium, levamen· ἀλλ' ὀρθότατα ἑρμηνεύει ὁ σχολ. «ὄψις καὶ τεκμήριον τοῦ μὴ τὰ κατὰ τὴν μητέρα ἀποβήσεσθαι ἡ πατρὸς τελευτή», ἤτοι ἀσφαλέστατον μέσον, δι' οὗ ἤθελέ τις κατίδει (μέγας ὀφθαλμός), τοῦ μὴ ὀκνεῖν διὰ τὰ κατὰ τὴν μητέρα ἐστὶν ὁ θάνατος τοῦ πατρός.

997. Ὧν οὕνεχ' ἡ Κόρινθος ἐξ ἐμοῦ πάλαι μακρὰν ἀπῳκεῖτο. Καὶ ἐνταῦθα σχῆμά τι ὑπαλλαγῆς, δι' ἧς ἀνεστράφη ἡ σύνταξις, ἀντί: ἐγὼ ἀπῴκουν τῆς Κορίνθου· ὅμοια καὶ τὰ ἑξῆς 1) ἐκείνῳ (τῷ Ἐτεοκλεῖ) δυσσεβῆ τιμᾷς χάριν . . ., εἴ σφε τιμᾷς ἐξ ἴσου τῷ δυσσεβεῖ (τῷ Πολυνείκει) ἀντί: τὸν δισσεβῆ ἐξ ἴσου αὐτῷ (Ἀντ. 5141· 2) δέδρακα τοὔργον, εἴπερ ἥδ' (ἡ Ἀντιγόνη) ὁμορροθεῖ ἀντί: εἴπερ τῇδ' ὁμορροθῶ· (αὐτ. 536)·— 3) ἡ παρ' ἐλπίδας χαρὰ ἔοικεν ἄλλῃ μῆκος οὐδὲ ἡδονῇ ἀντί: ἄλλη ἡδονὴ οὐδὲν ἔοικε τῇ παρ' ἐλπίδας χαρᾷ (αὐτ. 392)·— 4) ὡς κενῆς σκύμνων λεαίνης ἀντί: κενόν· (Αἰ. 986)·— 5) ὅτε γάμος ἀντιβολήσει ἐμέθεν ἀντί: ἐγὼ ἀντιβολήσω τοῦ γάμου (Ὁμ. Ὀδ. 18, 272). Ἰδὲ Wolf σημ. εἰς Οἰδ. ἐ. Κολ. στ. 997 καὶ σημ. ἡμετέρας εἰς στ. 480,

998. Εὐτυχῶς μέν. Ὁ Schneidewin λέγει: διότι ὁ Οἰδίπους ἀποδημήσας ἐκ Κορίνθου ἦρξεν ἐν Θήβαις· ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἀρχὴ δὲν ἦτο εὐτυχία δι' αὐτόν· διότι καὶ ἐν Κορίνθῳ μένων ἔμελλε τὴν ἀρχὴν νὰ κληρονομήσῃ· νομίζω ὅτι διὰ τοῦ εὐτυχῶς ὑποδηλοῖ ὅτι ἀποδημήσας ἀπέφυγε τὴν κατὰ τὸν χρησμὸν μετὰ τῆς νομιζομένης μητρὸς μίξιν καὶ τὸν τοῦ νομιζομένου πατρὸς φόνον.

1025. Σύ δ' ἐμπολήσας ἢ τεκών. Τὸ τεκὼν ὡς ἀκατάλληλος ὁ Bothe ἔτρεψεν εἰς τὸ ἀκαταλληλότερον: τυχών, στηριζόμενος εἰς τὸν στίχον 1039 «οὐδ' αὐτὸς τυχών»· τὸ χωρίον νοσεῖ, ἀλλ' ἡ νόσος ὑπάρχει οὐχὶ εἰς τὸ: τεκών, ἀλλ' εἰς τὸ: ἐμπολήσας· τί σημαίνει ἐμ-

πολήσας; τί ἄλλο ἢ ὅτι ἦτο ἰδικόν του τέκνον καὶ τὸ ἐπώλησεν, ἢ παρ' ἄλλου ἀγοράσας ἐπώλησεν; ἀλλ' ἐπώλουν οἱ τότε ἄνθρωποι τὰ ἑαυτῶν τέκνα; ἢ μετήρχοντο τὴν σωματεμπορίαν πλὴν τῆς τῶν δούλων; διὰ τοῦτο νομίζω ὅτι τὸ ἐμπολήσας πρέπει νὰ διορθωθῇ καὶ ὁ στίχος νὰ γραφῇ: σὺ δέ που κυρήσας ἢ τεκών μ' αὐτῷ δίδως;

1031. Τί δ' ἄλγος ἴσχοντ' ἐν κακοῖς. Ἔν τισι χειρογράφοις κεῖται: ἐν καιροῖς ἀντὶ: ἐν κακοῖς, ὅπερ ὁ Wakefield ὕποπτον θεωρήσας ἔτρεψεν εἰς: νάπαισι· ὁ Schneidewin: ἐν σκάφαισι· ὁ Eichholz: ἀγκάλαις με· ὁ Wolf: ἀγκάλαισι· ὁ Wunder προτείνει: καλοῖς ἢ: ἐν καλῷ. Τῶν διορθώσεων τούτων οὐδεμία ἐστὶν ἐπαρκής· διορθωτέον μᾶλλον: τί δ' ἄλγος ἴσχοντ', ἢ κακόν με λαμβάνεις; Περὶ τῆς συγχύσεως τοῦ η καὶ ἐν ἰδ. Γρηγ. Κορ. Schäfer σ. 716. 762, περὶ δὲ τοῦ ν καὶ ις αὐτόθι σελ. 105, 429, 726. Καὶ ἄλγος μὲν ἐννοεῖ ἀλγεινόν τι, οἷον πεῖναν, δίψαν, πόνον τινὰ ἐξ ἀσθενείας, ἐξ ὧν αὐτὸν ἔσωσε, κακὸν δὲ δυστύχημά τι ἢ κίνδυνον, οἷον ἔκθεσιν καὶ ἐγκατάλειψιν ὑπὸ τῶν γονέων, ἐρημίαν, κίνδυνον καταβροχθίσεως ὑπ' ἀγρίων θηρίων κτλ., ἐξ ὧν κακῶν πάλιν ἔσωσεν αὐτόν. Ἀλλὰ καὶ ἄνευ διορθώσεως δύναται εὐχερῶς νὰ ἑρμηνευθῇ τὸ χωρίον = τί δ' ἄλγος ἐν κακοῖς ἴσχοντά με λαμβάνεις; τὸ δέ: τί καθ' ὑπαλλαγῆς σχῆμα ἀναφερόμενον εἰς τό: κακοῖς παρέχει τὴν ἔννοιαν: ἐν τίσι δὲ κακοῖς ἄλγος ἔχοντα = ἐν τίσι δὲ κακοῖς (εὑρισκόμενον καὶ) ἀλγοῦντα;

1037. Πρὸς μητρός. Ὅλως ἀνάρμοστος ὡς οὐδὲν σημαίνουσα εἶνε ἡ ἐρώτησις αὕτη τοῦ Οἰδίποδος εἴτε εἰς τό: ὠνομάσθην, εἴτε εἰς τὸ διατόρους (ἔσχον) ποδῶν ἀκμὰς ἀποδοθῇ τό: πρὸς μητρὸς ἢ πατρός. Ὁ Heimsoeth προτείνει: τοὐδ' ἐῤῥίφην, ἀντὶ τοῦ: ὦ πρὸς θεῶν· ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐρωτήσεως ταύτης ὁ Οἰδίπους οὐδαμῶς ἀπαλλάττεται τῆς κενολογίας καὶ μικρολογίας· διορθωτέον οὕτω: περὶ μητρός· περὶ συγχύσεως τῆς πρὸς καὶ περὶ ἰδ. Γρηγ. Κορ. Schäfer σ. 838. Ὁ Οἰδίπους μαθὼν ὅτι ἐν τῷ Κιθαιρῶνι εὑρέθη, μαθὼν ὅτι ἐξετέθη διατρυπηθεὶς τοὺς πόδας, πληροφορηθεὶς ἔτι ὅτι ὁ ἐκδοὺς αὐτὸν τῷ Κορινθίῳ ποιμένι ἦν τις τῶν Λαΐου ὑποπτεύει, μὴ πατήρ του εἶνε ὁ Λάϊος καὶ μήτηρ ἡ Ἰοκάστη, καὶ διὰ τοῦτο μετ' ἀγωνίας (ὦ πρὸς θεῶν) ζητεῖ νά τῳ εἴπῃ ὁ ἄγγελος περὶ τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρός του ὅ,τι γνωρίζει (περὶ πατρὸς ἢ μητρὸς φράσον). Ἐν τῷ τέλει

τοῦ στίχου στικτέον διὰ τελείας στιγμῆς, οὐχὶ δὲ δι' ἐρωτηματικοῦ σημείου.

1054. Νοεῖς ἐκεῖνον, ὅντιν' ἀρτίως. Τὸ χωρίον δυσχερὲς εἰς ἑρμηνείαν· πρέπει νὰ ἐννοηθῇ ἔξωθεν τὸ: ὄντα· τὸ δὲ: ὅντιν' ἀρτίως κτλ. νὰ ἀποδοθῇ ὡς κατηγορούμενον εἰς τὸ ἐκεῖνον· ἀλλὰ τὸ: ὄντα δυσχερῶς ἀναπληροῦται ἐνταῦθα· γραπτέον νομίζω: νοεῖς ἐκεῖνον ὄνθ', ὃν ἀρτίως κτλ. Τὸ: νοεῖς ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ = κατανοεῖς, ἰδεάζεσαι.

1062. Θάρσει· σὺ μὲν γὰρ οὐδ' ἂν εἰ 'κ τρίτης ἐγώ. Ὁ Hermann διορθοῖ: σὺ μὲν γὰρ οὐδ' ἐὰν τρίτης ἐγώ· (ἴδ. Viger. σελ. 831, ἐδ. 507)· ὁ Ellendt: οὐδέ γ' εἰ τρίτης (Lex. Sophocl. τ. Α', σελ. 118 ἐν λ. ἄν, 2)· τὴν τοῦ Hermann διόρθωσιν ἀσπάζεται καὶ ὁ Nauck· ὁ Tournier διορθοῖ: οὐδ' ἐὰν τρίτης ἀπὸ (ἔκδ. Schneidew. Anhang)· ὁ Wolf: οὐδ' ἐὰν τρίτης ἐγὼ 'κ· ὁ Hermann καὶ ὁ Ellendt παραλείπουσι τὸ: εἰ ἀναγκαῖον ὄν· ὁ Tournier ἀντὶ τοῦ: ἐγὼ γράφων: ἀπὸ παραλύει τὴν ἐκ τῆς ἀντιθέσεως (σὺ — ἐγὼ) δύναμιν· ἀσπαστοτέρα ἡ τοῦ Wolf διόρθωσις· ἀλλὰ νομίζω ὅτι δύναται νὰ διορθωθῇ τὸ χωρίον οὕτω: Θάρσει· σὺ μὲν γὰρ οὐδέ γ' εἰ 'κ τρίτης, ἔνθα ἀντὶ τοῦ: έ γ' ἐγράφη ὑπ' ἀμβλυωποῦντος ἀντιγραφέως ἄν· ἰδὲ περὶ τοῦ χωρίου τούτου καὶ περὶ τῶν χωρίων τῶν ἐχόντων τὸν εἰ σύνδεσμον μεθ' ὑποτακτικῆς Lex. Soph. Ellendt τ. Α', σελ. 492, ἐν λ. εἰ 6· ὁ Wolf ἑρμηνεύει: καὶ ἐὰν μέχρι τρίτου γένους κατάγωμαι· ὁ Schneidewin: καὶ ἐὰν ἡ μήτηρ, ἡ μάμμη καὶ ἡ προμάμμη τριπλῶς δοῦλοι φανῶσιν· οὕτω καὶ ὁ Wunder. Τὸ: τρίτης ἐτέθη πρὸς ἐπίτασιν τοῦ τρίδουλος, ἐξ οὗ καὶ ἐλήφθη διὰ τὴν παρήχησιν, καὶ οὗ ἡ ἔννοια προσλαμβάνεται καὶ ἐν τῷ: τρίτης, ὡσεὶ ἔλεγε: τριδούλου μητρὸς τρίδουλος, κατὰ τὸ: τρισμάκαρες καὶ τετράκις (Ὁμ. Ὀδ. 5, 306).

1114. Ἄλλως τε τοὺς ἄγοντας ὥσπερ οἰκέτας. Τὸ: ὥσπερ ὁ Schneidewin ἑρμηνεύει: ungefähr (περίπου), ὃ ὀρθῶς ἀποδοκιμάζων ὁ Nauck εἰκάζει: ὄντας ἀντὶ τοῦ ἀκαταλλήλου: ὥσπερ, ὃ πολλῷ κρείττων τοῦ ὑπὸ τοῦ Wolf προτεινομένου: ὧδ' ὡς· διότι καὶ τὸ ὡς, καθὼς καὶ τὸ ὥσπερ παρέλκει. Οὐχὶ ἀξία ἀποδοχῆς ἡ ὑπὸ τοῦ Nauck τροπὴ τοῦ παραδεδομένου: ἄλλως τε εἰς: δμωάς τε, ὃ μετὰ τοῦ: οἰκέτας φαίνεται πλεοναστικόν. Ἐγὼ νομίζω ὅτι ἀντὶ τοῦ:

τοὺς ἄγοντας πρέπει νὰ γραφῇ: τούσδε τοὺς ἄγοντας, τὸ δὲ παρέμβλημα: ὥσπερ νὰ ὀβελισθῇ· τὸ τούσδε πλησίον τοῦ τοὺς κείμενον καὶ πολλὴν ἔχον τὴν ὁμοιότητα πρὸς αὐτὸ παρελείφθη ὑπό τινος ἀντιγραφέως, ἕτερος δὲ θέλων νὰ πληρώσῃ τὸ κεχηνὸς τοῦ ῥυθμοῦ προσέθηκε τὸ παρέλκον ὥσπερ.

1118. Ὡς νομεὺς ἀνήρ. Δὲν εὐαρμοστεῖ ἡ τοῦ: ὡς ἔννοια διὰ τί οἱ νομεῖς ἦσαν πίστεως ἐλαχίστης; ὀρθῶς ὁ Herwerden ἔγραψεν: ὢν ἀντί: ὡς.

1128. Τὸν ἄνδρα τόνδ' οὖν οἶσθα τῇδέ που μαθών· συναπτέον τῷ ἐν στ. 1130 «ἢ ξυναλλάξας τί πω»· διεκόπη ἡ συνέχεια διὰ τοῦ παρεμπεσόντος 1129 στίχου, δι' οὗ ὁ θεράπων τεταραγμένος, μὴ περιμείνας τὴν συμπλήρωσιν τοῦ λόγου ἀποκρίνεται μόνον πρὸς τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἐρωτήσεως: τὸν ἄνδρα τόνδ' οὖν οἶσθα; Ὁ Wolf ἑρμηνεύει τὸ: μαθὼν = ἀκούσας, πληροφορηθείς τι περὶ αὐτοῦ· ὁ σχολιαστὴς ἑρμηνεύει «ἐκεῖ που ἰδών», ὃ καὶ τὸ τὰ μάλιστα εὐαρμοστοῦν· ἀλλ' ἐκ τῆς παραδεδομένης γραφῆς τοιαύτη ἔννοια δὲν ἐξάγεται· τὸ μαθὼν δὲν δύναται νὰ σημαίνῃ ἰδών· φαίνεται ὅτι ὁ σχολιαστὴς ἄλλο τι ἀνεγίνωσκε· διορθωτέον ἴσως: οἶσθά που τῇδ' εἰσιδών;

1130. Ἢ ξυναλλάξας τί που: Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι: πω, ἐξ ὧν ἄλλοι ἔγραψαν: πως· ἀλλὰ τό: τι μετὰ τοῦ: πως ἀνάρμοστον· ἀλλὰ καὶ τὸ: που (= κἄπου) εἶνε ἀηδὴς ἐπανάληψις τοῦ ἐν 1128 στ. που. Γλωσσάριόν τι ἑρμηνεύει: συντυχὼν (ὁμιλήσας, λόγους ἀνταλλάξας) κατά τι· ἀλλὰ πῶς ἐκδεκτέον τό: κατά τι; Τὸ χωρίον φαίνεταί μοι βεβλαμμένον καὶ ἴσως πρέπει νὰ διορθωθῇ οὕτως: ἢ ξυναλλαγῇ τινι = διά τινος ὁμιλίας, ἀνταλλαγῆς λόγων.

1134. Τὸν Κιθαιρῶνος τόπον, ὁ μὲν διπλοῖσι ποιμνίοις, ἐγὼ δ' ἐνί, ἐπλησίαζον τῷδε τἀνδρί. Τὸ χωρίον πράγματα παρέσχε τοῖς ἑρμηνευταῖς. Ὁ Wunder καὶ ὁ Wecklein συνάπτουσι τῷ: ἐπλησίαζον τήν τε δοτικήν: τἀνδρὶ καὶ τὴν αἰτιατικήν: τόπον ὡς τοπικὴν = εἰς τόπον, ὃ δυσχερέστατον. Ὁ Heimsoeth τό: ὁ μὲν τρέπει εἰς: νέμων, ὁ δὲ Brunk τό: ἐπλησίαζον εἰς: ἐπλησίαζεν· κατὰ ταῦτα ὁ Wecklein ἑρμηνεύει: τὸν Κιθαιρῶνος τόπον νέμων διπλοῖσι ποιμνίοις, ἐγὼ δ' ἐνί, ἐπλησίαζεν τῷδε ἀνδρὶ (= ἐμοί)· ὁ αὐτὸς φρονεῖ ὅτι μετὰ τὸν 1135 στίχον ἐξέπεσε στίχος τις τοιοῦτος: ἐπιστατοῦντ' ἐνέμομεν, ἔνθα δὴ φίλως. Ὁ Blaydes: ἐν Κιθαιρῶνος νά-

παις ἀντὶ: τὸν Κιθαιρῶνος τόπον. Ὁ Wolf ἑρμηνεύει: ὁ μὲν διπλοῖς ποιμνίοις ἐπλησίαζε τὸν Κιθαιρῶνος τόπον, ἐγὼ δ' ἑνὶ ποιμνίῳ ἐπλησίαζον τῷδε τἀνδρί. Ὁ αὐτὸς προτείνει: ὅτι, ἦμος κατεῖχεν . . . ἐνί. Καθ' ἡμᾶς τὸ χωρίον ἑρμηνεύεται εὐχερῶς, ἂν ἀντὶ τοῦ: τὸν . . . τόπον γράψωμεν: ἐν . . . τόποις = ἐν Κιθαιρῶνος τόποις ὁ μὲν διπλοῖσι ποιμνίοις (ἐπλησίαζεν ἐμοί, ἐκ τοῦ ἑπομένου ἐπλησίαζον παραλαμβανόμενον), ἐγὼ δ' ἑνὶ ἐπλησίαζον τῷδε τἀνδρί. Τὸ μετὰ τὸ: ἑνὶ κόμμα ἐξαλειπτέον, τὸ δὲ: τῷδε τἀνδρὶ = οὐχὶ ἐμοί, ἀλλὰ τῷ δακτυλοδεικτουμένῳ θεράποντι· οὕτως αἴρονται ἅπασαι αἱ τοῦ χωρίου δυσχέρειαι.

1139. Τἀμά τ' εἰς ἔπαυλ' ἐγώ. Ὁ Wolf ἐν τῷ ἑπομένῳ στίχῳ ἀναπληροῖ τὸ: τὰ ἑαυτοῦ εἰς τὸ: οὗτος ἐκ τοῦ: τἀμὰ ἐννοῶν ἔξωθεν, ὡς φαίνεται, τὴν λέξιν ποίμνια, ἤ τι τοιοῦτον· ὥστε κατ' αὐτὸν: ἐγώ τε ἤλαυνον τἀμὰ (ποίμνια) εἰς ἔπαυλα (τίνα; τίνος;) εἰς τὰ Λαΐου σταθμά· βεβιασμένη καὶ ἐξεζητημένη ἡ ἑρμηνεία· φυσικωτάτη ἡ: ἐγώ τε ἤλαυνον (ἐτραυοῦσα ἐπήγαινα) εἰς τὰ ἐμὰ ἔπαυλα, οὗτός τε εἰς τὰ Λαΐου σταθμὰ (ταὐτὸν τῷ ἔπαυλα = στάναις).

1177. Ἀφῆκας γραπτέον ἴσως: ἐφῆκας = παρέδωκας, tradidisti.

1184. Φύς τ' ἀφ' ὧν οὐ χρῆν. Ὁ Wolf λέγει: ὑπὸ μητρός, ἣ ἦν ἤδη σύζυγος αὐτοῦ· ἀλλ' οὐχὶ ὀρθῶς· τοῦτο δηλοῦται ἐφεξῆς διὰ τῶν λέξεων «ξὺν οἷς τ' οὐ χρῆν ὁμιλῶν»· ἐνταῦθα δηλοῦται ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ, οἳ ἐγέννησαν αὐτὸν παρὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Ἀπόλλωνος· οὐκ ἐχρῆν με παρὰ τούτων γεννηθῆναι, τοῦ θεοῦ ἀπαγορεύσαντος τοῦτο.

1215. Τεκνοῦντα καὶ τεκνούμενον· ταῦτα γραμματικῶς ἀναφέρονται εἰς τὸ: γάμον κατὰ σχῆμα ὑπαλλαγῆς, ἀλλὰ λογικῶς εἰς τὸ ἐλλεῖπον: Οἰδίπου· ὁμαλῶς θὰ ἔλεγε: γάμον ἄγαμον (Οἰδίπου) τεκνοῦντος καὶ τεκνουμένου, γάμον Οἰδίπου μετὰ γυναικός, ἐξ ἧς ἐτέκνου καὶ ἐτεκνοῦτο· οὕτω δὲ διὰ τῆς ὑπαλλαγῆς καὶ παραλείψεως συνεπυκνώθη μὲν ὁ λόγος μέχρι στρυφνότητος, καὶ ποιᾶς τινος ἀσαφείας,, ἐκτήσατο δὲ δύναμιν καὶ ὄγκον. Τοιοῦτον καὶ τὸ «τά γ' ἔργα μου πεπονθότ' ἐστὶ μᾶλλον ἢ δεδρακότα (στ. 267). Τὸ ἁπλοῦν δικάζει ἀντὶ τοῦ συνθέτου καταδικάζει· καὶ ἄλλα τοιαῦτα παρὰ Σοφοκλεῖ, ὧν ἓν καὶ τὸ «μαντικῆς ἔχον τέχνης» ἀντὶ μετέχον (στ. 707)· ἀλλ' ἰδ. καὶ σημ. αὐτόθι.

1223. Τῆσδ' ἀεὶ τιμώμενοι. Τὸ ἀεὶ οὐδὲν ἕτερον δύναται νὰ σημαίνῃ ἐνταῦθα ἢ συνεχῶς, ἀδιαλείπτως, ἀδιακόπως· ἀλλ' ἡ ἔννοια αὕτη δὲν εἶνε κατάλληλος καὶ τὸ ἀεὶ φαίνεται παρέλκον· κρεῖττον, εἰ ἐγράφετο: τῆσδέ γ' ἐκτιμώμενοι ἢ: τῆσδ' ὑπερτιμώμενοι ἀντί: τῆσδ' ἀεὶ τιμώμενοι· ἀμφότερα πλεοναστικῶς διὰ τῶν προθέσεων ἐκ καὶ ὑπὲρ ἐπιτείνουσι τὴν σημασίαν τοῦ: μέγιστα· οὕτω καὶ ἐν Ἠλ. (στ. 64) «ἐκτετίμηνται πλέον» καὶ ἐν Ἀντ. (στ. 284) «ὑπερτιμῶντες ὡς εὐεργέτην».

1227-8. Ὅσα κεύθει, τὰ δ' αὐτίκα. Τὸ ἀναφορικὸν ὅσα μετ' αἰτιολογικῆς ἐννοίας = διότι τοσαῦτα κεύθει· τὸ δὲ: τὰ δὲ (= τινὰ δὲ) ἀναφέρεται εἰς τὸ ὑπονοούμενον: καὶ τὰ μὲν (τινὰ μὲν) κεύθει.

1241. Ἀμφιδεξίοις ἀκμαῖς. Ὁ σχολιαστὴς «ἀμφοῖν χεροῖν». ὁ Ellendt τὴν σημασίαν ταύτην (ἀκμὴ = χεὶρ) ἐξάγει ἐκ τῆς ἐν τῇ ἀκμῇ ὑπαρχούσης σημασίας τοῦ ἄκρου (extremitas)· ἀλλὰ τὸ ἄκρον τοῦτο = κορυφή, δύναμις, οὐχὶ ἄκρον (μέλος) τοῦ σώματος· ὀρθότερον ὁ Passow ὑπονοῶν τὸ: ὀνύχων ἑρμηνεύει: μὲ τὰ ἄκρα τῶν ὀνύχων· ἀλλὰ τὴν κόμην σπῶσιν οὐχὶ τοῖς ὄνυξιν, ἀλλὰ τῇ ἀκμῇ (δυνάμει) τῶν χειρῶν διὰ τῶν δακτύλων. Ἄλλως πρέπει νὰ ἑρμηνευθῇ τὸ χωρίον· τὸ ἔξωθεν ὑπονοούμενον πρέπει νὰ εἶνε οὐχὶ: ὀνύχων, ἀλλά: χειρῶν (ἀμφιδεξίοις ἀκμαῖς χειρῶν), οὗ ἡ ἔννοια ὑπολανθάνει ἐν τῷ: ἀμφιδεξίοις· τὸ δὲ: ἀμφιδεξίοις καθ' ὑπαλλαγῆς σχῆμα ἀναφερόμενον ἢ εἰς τὸ: Ἰοκάστη, ἀμφιδέξιος, ἤτοι ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας (ὡς δεξιὰν μεταχειριζομένη, ἤτοι ἀμφιδέξιος ταῖς ἀκμαῖς τῶν χειρῶν, ἢ εἰς τὸ: χειρῶν, ἤτοι ἀμφιδεξίων οὐσῶν (αὐτῇ) ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν· ἐν ἀμφοτέραις δὲ ταῖς φράσεσιν ἐμπεριέχεται ἡ ἔννοια: μὲ ὅλην τὴν δύναμιν καὶ τῶν δύο χειρῶν.

1261-2. Ἐκ δὲ πυθμένων ἔκλινε κοῖλα κλῇθρα. Ὁ σχολιαστὴς «ἀνέτρεψε τὰς θύρας καὶ κατέβαλεν ἐκ τῶν πυθμένων. Ὁ Wecklein τὸ πυθμένων ἑρμηνεύει διὰ τοῦ cardines (στρόφιγγες, γίγγλυμοι, Τουρκ. ῥεζέδες), τὸ δὲ κλῇθρα διὰ τοῦ postes (παραστάδες, φλοιαί), παραβάλλων τὸ τοῦ Θεοκρίτου (24, 15) «ὦρσεν ἐπὶ πλατὺν οὐδόν, ὅθι σταθμὰ κοῖλα θυράων» (αἱ παραστάδες)· διὰ τοῦ κοῖλα ὑποδηλοῦνται τὸ κοῖλον μέρος (ὁ θηλυκὸς ῥεζὲς) τῆς φλιᾶς, ὅπου εἰσήρχετο τὸ ἀντίστοιχον ἐξέχον μέρος ἐν τῇ θύρᾳ (ὁ ἀρσενικὸς ῥεζές)· ὅθεν πυθμένα ἐννοητέον οὐχὶ ὅλην τὴν φλιάν, ἀλλὰ τὸ κοῖλον

αὐτῆς μέρος ἄνω καὶ κάτω. Ὁ Schneidewin τὸ μὲν κλῇθρα ἑρμηνεύει ὡσαύτως ὡς φλιὰν καὶ ὡς κεκλεισμένην θύραν, τὸ δὲ κοῖλα ὡς προληπτικὸν κατηγορούμενον = ἐξέβαλον ἐκ τῆς φλιᾶς τὴν θύραν καὶ ὤθησαν αὐτὴν πρὸς τὰ ὀπίσω, ἣ νῦν ἐγένετο κοίλη. Ὁ Wolf τὸ κλῇθρα ἑρμηνεύει κυριολεκτικῶς (κλειδωνιὰν) ἐκ δύο μερῶν συγκειμένην καὶ διὰ τὰ δύο φύλλα τῆς θύρας· τὸ δὲ κοῖλα θεωρεὶ κοσμητικὸν ἐπίθετον, ἔχοντος τοῦ κλείθρου κοιλότητα καὶ διὰ τὴν κλεῖδα καὶ διὰ τὸν μάνδαλον· ἀλλὰ τίς ἡ διὰ τὸν μάνδαλον κοιλότης ἐν τῷ κλείθρῳ; τοῦτο εἶνε ἀκατάληπτον· ἀλλὰ καὶ τίς ἡ σχέσις τοῦ κλείθρου πρὸς τοὺς πυθμένας; παράδοξον εἶνε τὸ ὅτι ἐκ τῶν πυθμένων ἔκλινε τὰ κλεῖθρα· αὕτη ἡ ἑρμηνεία ὅλως βεβιασμένη· καὶ ἡ τοῦ Schneidewin οὐχὶ λίαν ὁμαλή· μόνη ἡ τοῦ Wecklein ὀρθή· δυσκολία ἔγκειται μόνον ἐν τῷ κλῇθρα, οὗ οὐδεμία σημειοῦται ἐν τοῖς λεξικοῖς σημασία τοῦ παραστὰς ἢ φλιά· φαίνεται ὅτι κατά τινα συνεκδοχὴν τὸ κλῇθρα ἐδήλου καὶ τὴν θύραν καὶ τὰς παραστάδας.

1273-4. Οὓς μὲν οὐκ ἔδει ὀψοίαθ', οὓς δ' ἔχρῃζεν οὐ γνωσοίατο· οὓς οὐκ ἔδει (τοὺς παῖδας), οὓς ἔχρῃζε (τοὺς γονέας)· ἐν τῷ: ἔδει ἐννοητέον τὸ: ἰδεῖν ἐκ τοῦ: ὀψοίαθ', ἐν δὲ τῷ: ἔχρῃζεν τὸ: γνῶναι ἐκ τοῦ: γνωσοίατο. Ὁ Nauck λέγει ὅτι τὸ: ἐν σκότῳ ὀψοίαθ' λέγεται μετὰ πικρᾶς εἰρωνείας· ἀλλὰ μᾶλλον ἐννοητέον ἐν τῷ: ὀψοίαθ' τὸ: οὐκ, εἴτ' ἐκ τοῦ ἐν 1281 στ. «οὐκ ὄψοιντό νιν», εἴτ' ἐκ τοῦ πλησιεστέρου «οὐ γνωσοίατο»· ὑποκείμευον τοῦ ὀψοίαθ' τὸ: οὓς οὐκ ἔδει, τοῦ δὲ: γνωσοίατο τὸ: οὓς ἔχρῃζεν· ἀντικείμενον δὲ τοῦ τε: γνωσοίατο καὶ τοῦ: ὀψοίαθ' τὸ: νιν, ὃ καὶ τοῦ ὄψοιντο (στ. 1271), ἔχοντος ὑποκείμενον τὸ: κύκλοι ἐκ τοῦ: «ἄρθρα κύκλων» (στ. 1280). Ὁ Schneidewin καὶ τοῦ: ὀψοίαθ' καὶ τοῦ: γνωσοίατο ὑποκείμενον δέχεται τὸ: ὀφθαλμοί.

1292. Ῥώμης καὶ προηγητοῦ· σχῆμα ἓν διὰ δυοῖν ἀντὶ: ῥωμαλέου προηγητοῦ· οὐχὶ παιδὸς ἀσθενοῦς, ἢ κόρης ἀσθενεστέρας, ἀλλ' ἀνδρὸς ῥωμαλέου ὑπερασπίσοντος καὶ προφυλάξοντος καὶ ἐπαρκέσοντος εἰς τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ.

1293. Τὸ γὰρ νόσημα μεῖζον ἢ φέρειν· διττῶς δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ τὸ χωρίον· 1) τὸ νόσημα (ἡ τύφλωσις) μεῖζον ἢ ὥστε φέρειν αὐτὸ αὐτὸν μόνον· αἰτιολογεῖ δὲ τότε τὸ προσεχὲς «προηγητοῦ δεῖται»· 2) τὸ νόσημα, ἠθικῶς ὁ φόνος τοῦ πατρός, τὸ ἄγος τοῦ

πατρὸς καὶ τὸ ἐπικατάρατον αὐτὸν δι' αὐτὸ εἶνε) μεῖζον ἢ ὥστε φέρειν (ἀνέχεσθαι) τινὰ αὐτὸν (τὸν ἐναγῆ Οἰδίποδα), ὁπότε αἰτιολογεῖ τὸ ἀπωτέρω «ὡς ἐκ χθονὸς ῥίψων ἑαυτόν, ὡς οὐ μενῶν δόμοις, πρὸς ὧν τὴν πραγμάτωσιν προηγητοῦ δεῖται· κρείττων ἡ δευτέρα ἐκδοχή.

1320. Διπλᾶ θροεῖν κακά. Τὸ καταλληλότατον: θροεῖν ἐκ διορθώσεως τοῦ Nauck ἀντί: φορεῖν· τό: διπλᾶ κακὰ ὁ αὐτὸς ἑρμηνεύει: σωματικὰς ἀλγηδόνας καὶ μεταμέλειαν κατὰ τὸν 1313 στ. «κέντρων τε τῶνδ' οἴστρημα καὶ μνήμη κακῶν»· καθ' ἡμᾶς διπλᾶ κακὰ ἐννοητέα α') ἃ ἔπραξε (φόνον πατρός, σύζευξιν μητρός, γέννησιν τέκνων ἀδελφῶν, καὶ β') ἃ ἔπαθεν ἕνεκα τούτων (τύφλωσιν ὀφθαλμῶν).

1349-50. Ὄλοιθ' ὅστις ἦν ὃς ἀγρίας πέδας
νομάδος ἐπιποδίας ἔλαβέ μ' ἀπό τε φόνου.

Οἱ στίχοι οὗτοι ἀσύμφωνοι πρὸς τοὺς ἀντιστοίχους τῆς β' στροφῆς ὡς πρὸς τὸ μέτρον φαίνονται διεσκευασμένοι· ὁ Nauck εἰκάζει:

ὄλοιθ' ὅστις ἦν, ὄλοιτ' ἀγρίας (ἤ: ἀγρότας),
ὃς ἀπὸ πέδας μ' ἀπό τε φόνου·

ἡμεῖς εἰκάζομεν:

ὄλοιθ' ὅστις ἐκ πέδας ἀγρίας
νομάδ' ἔλαβέν μ' ἀπό τε φόνου.

1375-6. Τέκνων ὄψις βλαστοῦσα· ὑπαλλαγὴ ἀντί: βλαστόντων· ὅμοιον καὶ τὸ παρ' Ἀππιανῷ (πόλ. ἐμμ. 4, 89) «ἥδοντο ἐπὶ τῇ ὄψει τοῦ πλήθους ἰσχυροτάτῃ σφίσι φανείσῃ» ἀντί: ἰσχυροτάτου φανέντος· ἰδ. καὶ σημ. εἰς στ. 480.

1377. Οὐ δῆτα τοῖς γ' ἐμοῖσιν ὀφθαλμοῖς ποτε.· ἀντὶ τοῦ ἀκαταλλήλου: ποτὲ ὁ Wecklein εἰκάζει: ἔτι· γραπτέον καθ' ἡμᾶς: οὐ δῆτα τοῖς ἐμοῖσιν ὀφθαλμοῖσί γε.

1383. Καὶ γένους τοῦ Λαΐου· τό: γένους τοῦ Λαΐου ἐκλαμβάνουσιν ὡς γενικὴν κατηγορηματικὴν = καὶ τοῦ Λαΐου ἐγγενῆ φανέντα· ἀλλὰ πλὴν τοῦ βεβιασμένου τῆς συντάξεως νοῦν οὐδένα ὑγιᾶ παρέχει ἡ ἐκδοχὴ αὕτη· πῶς συνάπτονται διὰ τοῦ: καὶ αἱ ἔννοιαι: ἐφάνη ἐκ θεῶν ἄναγνος καί: ἐφάνη γεννηθεὶς ἐκ Λαΐου; ὁ Herwerden γράφει: καὶ γένους ἀλάστορα· ἀλλὰ κατ' ἐμὲ ἡ δυσχέρεια τῆς ἑρμηνείας ἔγκειται πᾶσα ἐν τῷ: καί, οὗ τρεπομένου εἰς: ἐκ (ἐκ γένους τοῦ Λαΐου), αἴρεται. Περὶ συγχύσεως τῶν δύο τούτων λεξειδίων ἰδ. Γρηγ. Κορινθ. Shäfer σελ. 746. 815.

1385. Ὀρθοῖς ὄμμασι· τοῖς ἄνω ἠρμένοις ὀφθαλμοῖς κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ: κάτω νενευκόσιν, ἤτοι μὲ ὀλάνοικτα ἢ ὀρθάνοικτα μάτια κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ: κατεβασμένα, χαμηλωμένα μάτια, οἷα τῶν αἰδουμένων.

1400. Τοὐμὸν αἷμα πατρός· ὑπαλλαγή, ἀντὶ: τοὐμοῦ πατρός· ἰδ. σημ. εἰς στ. 480.

1406. Πατέρας, ἀδελφούς, παῖδας· ὁ παῖς τῆς Ἰοκάστης ἦν πατὴρ καὶ ἀδελφὸς τῶν ἑαυτοῦ τέκνων.

1407. Νύμφας, γυναῖκας, μητέρας· ἡ γυνὴ ἦν μήτηρ αὐτοῦ, ἡ μήτηρ μεμνηστευμένη αὐτῷ.

1424. Ἀλλ' ὧν ἐπαιτεῖς· σόλοικος ἡ μετὰ γενικῆς σύνταξις τοῦ: ἐπαιτεῖς· τὸ: ὧν μόνον εἰς τὸ: εἰς δέον ἀναφερόμενον εὐοδοῦται (ἐν καταλλήλῳ στιγμῇ ἐκείνων (δι' ἐκεῖνα), ἃ ἐπαιτεῖς)· ἀλλὰ βεβιασμένη ἡ σύνταξις· ὁ Wolf ἀντ' αὐτοῦ γράφει: ἅτιν'· καθ' ἡμᾶς γραπτέον: ὡς (ὅπως, καθὼς) ἀντὶ: ὧν. Ὁ Wolf τὸ ἅτιν' ἐπαιτεῖς ἐξαρτᾷ ἐκ τοῦ: πράσσειν καὶ βουλεύειν.

1431. Ὡς ὀνειδιῶν τι τῶν πάρος κακῶν· ὁ Nauck τὸ: κακῶν ἀκατάλληλον θεωρεῖ ἐνταῦθα ὡς ὀνειδισμὸν ἐμπεριέχον καὶ διορθοῖ τὸ: τῶν πάρος κακῶν τρέπων εἰς: τῶν πεπραγμένων ἢ: τῶν πάρος λόγων κατὰ Enger· ἀληθῶς θὰ ἦτο ἀκατάλληλος ὀνειδισμός, ἀνάρμοστος πρὸς τὴν ἐπιδεικνυομένην γενναιοφροσύνην καὶ τὸ ἀμνησίκακον τοῦ Κρέοντος, ἂν διὰ τοῦ: τῶν πάρος κακῶν ὑπεδηλοῦτο ἡ πατροφονία καὶ ὁ μετὰ τῆς μητρὸς μιαρὸς γάμος· ἀλλὰ τὰ πάρος κακὰ εἶνε αἱ κατὰ τοῦ Κρέοντος ὑπόνοιαι καὶ ὕβρεις καὶ ἀπειλαὶ τοῦ Οἰδίποδος (στ. 532-678), ὁπότε ἔχει κάλλιστα τὸ: κακῶν· περιττὴ δὲ καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Enger διόρθωσις αὐτοῦ διὰ τοῦ: λόγων, ὃ οὐδὲν πλέον, μᾶλλον δ' ἔλαττον τοῦ: κακῶν ἐκφράζει.

1435. Τοῦ χρείας· τὸ: τοῦ θηλυκοῦ γένους· τὸ ἀφηρημ. τίνος χρείας ἀντὶ τοῦ συγκεκριμένου: τίνος πράγματος, οὗ χρῄζεις (ἀναγκαιοῦντός σοι). Ὁ Wolf ἑρμηνεύων: λιπαρεῖς με τυχεῖν χρείας τοῦ, δηλαδὴ τίνος πράγματος, ἐξαρτᾷ τὸ: χρείας ἐκ τοῦ: τοῦ, οὐδετέρου γένους ἐκδεχόμενος αὐτό· ὁμαλωτέρα ἡ ἡμετέρα ἑρμηνεία.

1437. Μηδενὸς προσήγορος. Ὁ Wecklein καὶ ὁ Wolf ἐκδέχονται τὸ: μηδενὸς ὡς γενικὴν τοῦ τιμήματος κατὰ τὸ: χρημάτων ὠνητή, αἵματος ὠνία κτλ., ἀλλ' ὀρθότερον ἐκδεκτέον αὐτὴν ὡς γενι-

κὴν ἐξ ὑποκειμένου (ἔνθα μηδεὶς προσαγορεύσει με, ὑπὸ μηδενὸς προσαγορευθήσομαι)· τὸ δὲ: μηδεὶς διὰ τὴν ἐν τῷ ἀναφορικῷ: ὅπου ὑπολανθάνουσαν τελικὴν ἔννοιαν (ῥῖψόν μέ που, ἵνα ἐκεῖ ὑπὸ μηδενὸς προσαγορευθῶ).

1446, Καὶ σοί γ' ἐπισκήπτω. Ὁ Wolf ἑρμηνεύει: καὶ εἰς σὲ ἀκόμη πλὴν τῆς περιμενομένης ἀποφάσεως τοῦ θεοῦ· ἔτρεψε δὲ καὶ τὸ: ἐπισκήπτω εἰς μέλλοντα: ἐπισκήψω καὶ τὸ: τε εἰς: τι. Ὁ Schneidewin: εἰς σὲ μόνον· ἀμφότεραι αἱ ἑρμηνεῖαι ἀνεπαρκεῖς· διότι λίαν ἀπότομος γίνεται ἡ μετάβασις ἀπὸ τῆς τοῦ θεοῦ ἀποφάσεως εἰς τὰς τῷ Κρέοντι διδομένας ἐντολάς· ὁ Wunder εὐλόγως προσκρούων εἰς τὸ ἀπότομον τῆς μεταβάσεως ὑποθέτει ὅτι στίχοι τινὲς ἐξέπεσον· ἀλλ' αἴρονται, νομίζω, πᾶσαι αἱ δυσχέρειαι, ἂν ἀντὶ τοῦ: καὶ γραφῇ: νῦν, οὗ ἐκτριβέντος, ἑρμηνευτής τις συνεπλήρωσε τὸν στίχον διὰ τοῦ: καί· ὁ δὲ νοῦς: τοῦ μὲν θεοῦ περιμένομεν τὴν ἀπόφασιν, νῦν δέ σοί γε (σοὶ τῷ μόνῳ ἁρμοδίῳ) ἐπισκήπτω. Ἡ σύναψις ἐνεστῶτος: ἐπισκήπτω καὶ μέλλοντος: προστρέψομαι οὐδὲν ἔχει τὸ δυσχερές.

1453. Κύριον· κῦρος ἔχοντα κατὰ τὴν τοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως ἐπιθυμίαν, ἐκ τοῦ χρησμοῦ προελθοῦσαν· ὅθεν = ἔγκυρον, προσήκοντα.

1454. Οἵ μ' ἀπωλλύτην· ἄριστα διώρθωσεν ὁ Tournier τρέψας τὸ: οἳ εἰς: οἷς· τὸ ἀπωλλύτην παρατατικὸς προσπαθείας = ἐβούλοντο ἀπολλύναι.

1457. Θνῄσκων· ὁ Hermann: cum in eo eram, ut perirem. Γλωσσάριόν τι: εἰ ἔθνησκον· ὁ Schneidewin: im Begriff zu sterben = μέλλων ἀποθανεῖσθαι· ἀναλυομένου τοῦ: θνῄσκων εἰς παρατατικὸν προσπαθείας, ὅτε ἔθνῃσκον, ἐξάγεται ἡ ἔννοια: ὅτε ἤμην προωρισμένος εἰς θάνατον.

1464. Ἄνευ τοῦδ' ἀνδρός, ἀλλ' ὅσων ἐγώ. Τὸ χωρίον παρέσχε πράγματα καὶ διαφοροτρόπως διωρθώθη· ὁ Nauck εἰκάζει: αἶν οὔποθ' ἡμῶν χωρὶς ἐπλήσθη βορᾶς τράπεζα, δεχόμενος συνώνυμα τό: χωρὶς ἡμῶν καί: ἄνευ τοῦδ' ἀνδρός· τὸ δέ: αἶν δοτικῆς πτώσεως (ἠθικὴ δοτική)· ὁ F. W. Schmidt ἀντί: βορᾶς εἰκάζει: πάρος· ὁ Wolf μετὰ τοῦ Arndt: αἶν οὔποτ' ἄλλη χωρὶς ἐστάθη βορᾶς δεχόμενος τό: αἶν ὡσαύτως δοτικῆς πτώσεως, τὸ δέ: χωρὶς ἑρμηνευτικὸν τοῦ: ἄνευ τοῦδ' ἀνδρός. Εἰσὶν οἱ ἐκδεχόμενοι καὶ τό: αἶν γενικῆς πτώσεως καὶ συνάπτοντες μετὰ τοῦ: χωρίς, ἀλλ' ἡμαρτημένως. Καθ'

ἡμᾶς γραπτέον: ἄνευθε τοῦδ' ἀνδρός, ἀλλ' ὧν ἐγώ· τὸ: ἄνευθε καί; χωρὶς πλεοναστικῶς, ὡς ταὐτόσημα, πρὸς μείζονα ἔμφασιν = οὐδέποτε ἤμην χωρισμένος, μακρὰν αὐτῶν, ὅτε παρετίθετο ἡ τράπεζα τῶν φαγητῶν· τὸ: βορᾶς γενικὴ τοῦ περιεχομένου, ὡς πλοῖα σίτου κτλ. Εἶνε δὲ τὸ: ἄνευθε ἀποτέλεσμα τοῦ: χωρίς.

1472. Κλύω δακρυῤῥοοῦντοιν. Τὸ δακρυῤῥοεῖν δὲν ἀκούεται, ἀλλ' οἱ θρῆνοι καὶ οἱ ἀναστεναγμοί, οἳ συνώδευον τὴν ῥοὴν τῶν δακρύων καὶ οἳ συνεπτυγμένως δηλοῦνται μετὰ τῶν δακρύων καὶ τοῦ δακρυῤῥοεῖν· παρατηρητέα καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ἀρσενικοῦ: τοῖν φίλοιν δακρυρροούντοιν ἐπὶ θηλυκοῦ, ὃ οὐ σπάνιον ἐπὶ δυϊκοῦ παρ' Ἀττικοῖς.

1478. Σὲ τῆσδε τῆς ὁδοῦ ἄμεινον ἢ 'μὲ φρουρήσας τύχοι. Ὁ Nauck μετὰ τοῦ Hartung εἰκάζει: κἀντὶ τῆσδε τῆς ὁδοῦ σ' ἄμεινον· ἀλλὰ τὸ χωρίον ἔχει κάλλιστα καὶ οὐδεμιᾶς μεταβολῆς χρεία· διότι τὸ: ἄμεινον φρουρήσας τύχοι = τύχοι εὐδαιμονέστερον φυλάξας· τὸ δὲ εὐδαίμων καὶ τὰ τοιαῦτα συντάσσονται γενικῇ τοῦ αἰτίου «εὐδαίμων ὁ ἀνὴρ ἐφαίνετο καὶ τοῦ τρόπου τῶν λόγων» (Πλάτ. Φαίδ. 58). Ὁ Wecklein οὐχὶ ὀρθῶς ἐκλαμβάνει αὐτὴν γενικὴν τοῦ τιμήματος.

1487. Τὰ λοιπὰ τοῦ πικροῦ βίου· δὲν ἦτο ὁ βίος αὐτῶν πικρὸς ἀπ' ἀρχῆς, ὥστε νὰ ὑπάρχωσι «τὰ λοιπὰ (ἡ συνέχεια) τοῦ πικροῦ βίου», ἀλλ' ἐντεῦθεν ἄρχονται τὰ πικρά· τὸ σχῆμα ὑπαλλαγὴ ἀντί: τὰ λοιπὰ πικρὰ τοῦ βίου· ἴδ. σημ. εἰς στ. 480.

1494-5. Ἃ τοῖς ἐμοῖς | γονεῦσιν ἔσται σφῷν θ' ὁμοῦ δηλήματα. Ὁ Wolf ἔτρεψε τὸ: ἔσται εἰς: ἔστη· ὁ Wecklein ἑρμηνεύει κατ' Erfurdt: quae meis parentibus (Λαΐῳ καὶ Ἰοκάστῃ) simulque vestris (Οἰδίποδι καὶ Ἰοκάστῃ) noxae erunt· παραδεχόμενος δὲ τὸ χωρίον ἀνιάτως νοσοῦν ἀρκεῖται μόνον εἰς τὴν τροπὴν τοῦ: δηλήματα εἰς: δηλήμονα. Θεραπεία οὐδεμία· οὐδὲ τό: γαμβροῖσιν ἤ: γόνοισιν τοῦ Nauck ἀντὶ γονεῦσι θεραπεύει τὸ χωρίον· ἀλλ' οὐδὲ τὸ τοῦ Schneidewin: τοῖσδε τοῖς γονεῦσι ἀντὶ τοῦ: τοῖς ἐμοῖς γονεῦσι ἐπαρκεῖ· οὐδὲ τὸ τοῦ Heimsoeth: ἃ 'κ τῆς ἴσης γονεῦσι παρέχει ἐπικουρίαν τινά, εἰ καὶ τῶν ἄλλων διορθώσεων αὕτη φαίνεταί πως ἐπιτυχεστέρα· καθ' ἡμᾶς διορθωτέον: ἃ τλήμοσιν (ἀντὶ τοῦ: ἃ τοῖς ἐμοῖς) γονεῦσίν ἐστι (ἀντί: ἔσται) σφῷν θ' ὁμοῦ δηλήματα = ἃ προσβλητικὰ (ὡς βλαπτικὰ ὀνείδη) εἶνε καὶ διὰ τοὺς γο-

νεῖς σας καὶ συγχρόνως δι' ὑμᾶς (κληρονομούσας τὰ ὀνείδη ἐκείνων)· τὸ σφῶν οὐχὶ γενικῆς πτώσεως, ἀλλὰ δοτικῆς.

1498-9. Κἀκ τῶν ἴσων ἐκτήσαθ' ἡμᾶς ὧνπερ αὐτὸς ἐξέφυ, Ὁ Nauck ὑποβολιμαῖον θεωρῶν τὸ: τῶν ἴσων ὀβελίζει, μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ τὰ ἐν 1497 στίχῳ: τὴν τεκοῦσαν ἤροσεν· εἰκάζει δέ: τὸν πατέρα πατὴρ | ὑμῶν ἔπεφν', ὅθεν περ αὐτὸς ἐσπάρη | κἀκτήσαθ' ὑμᾶς ὅθενπερ αὐτὸς ἐξέφυ. Διορθωτέον καθ' ἡμᾶς ἄνευ πολλῆς μεταβολῆς: κἀκ τῶνδ' (τῆς τεκούσης) ἴσως (=ὁμοίως) ἐκτήσαθ' ὑμᾶς, ὥσπερ αὐτὸς ἐξέφυ, ἀντὶ τοῦ: τῶνδ' θὰ ἠδύνατο νὰ γραφῇ καί: τῆσδ'· ἀλλὰ καὶ ἐν στ. 1358-9 «οὐδὲ νυμφίος βροτοῖς ἐκλήθην ὧν ἔφυν ἄπο», ἔνθα τὸ πληθυντικὸν ὧν κεῖται ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ ἧς (Ἰοκάστης). Ἀπαριθμεῖ δ' ἐνταῦθα ὁ Οἰδίπους τρία ἀνόσια α') τὸν φόνον τοῦ πατρὸς «τὸν πατέρα πατὴρ ὑμῶν ἔπεφνεν»· β') τὴν μετὰ τῆς μητρὸς σύζευξιν «τὴν τεκοῦσαν ἤροσεν, ὅθενπερ αὐτὸς ἐσπάρη καὶ γ') τὴν γέννησιν τέκνων ἐκ τῆς ἑαυτοῦ μητρὸς «κἀκ τῶνδ' ἴσως ἐκτήσαθ' ὑμᾶς, ὥσπερ αὐτὸς ἐξέφυ»· διὰ τῆς κολοβώσεως τοῦ Nauck τὰ ἀνόσια περιορίζονται εἰς δύο, ἤτοι μνημονεύεται μόνον ὁ φόνος τοῦ πατρὸς καὶ ἡ γέννησις τέκνων ἀνοσίως· ἀλλὰ καὶ ἐν στ. 1400-6 τρία ἀπαριθμεῖ κακά, ἃ καὶ ἐνταῦθα.

1505. Μή σφε παρίδῃς. Τὸ παρίδῃς ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ μέτρον· ὁ Blaydes εἰκάζει: μή σφε μὴ προδῷς· ἄλλος: μή σφε, φίλε, προδῷς· ὁ Daves: περιίδῃς ἀντὶ τοῦ: παρίδῃς· ὁ Erfurdt: μή σφ' ἀτιμάσῃς· ὁ Porson: μὴ παρά σφ' ἴδῃς· διορθωτέον καθ' ἡμᾶς σχεδὸν ἄνευ μεταβολῆς: μὴ μή σφε παρίδῃς· ὁ ἀντιγραφεὺς εὐκόλως ἠδύνατο ἐκ τῶν δύο ἀλληπαλλήλων μὴ τὸ ἕτερον νὰ παραλίπῃ· ἔχει δ' ἡ ἐπανάληψις τοῦ μὴ πολὺ τὸ ἐκφραστικὸν τῆς ἀγωνίας τοῦ Οἰδίποδος.

1510. Σῇ ψαύσας χερί· συμπληρωτέον: τῆς ἐμῆς χειρός.

1512. Νῦν δὲ τοῦτ' εὔχεσθέ μοι· ἄτοπον νὰ εὔχωνται τὰ τέκνα καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν· αὐτὸς ἔπρεπε νὰ εὐχηθῇ· θὰ περιέμενέ τις: νῦν δὲ τοῦτο εὔχομαι, δι' ἐμὲ μὲν νὰ ζῶ ὅπου ὁ καιρὸς ἐπιτρέπει, δι' ὑμᾶς δὲ νὰ εὕρητε τύχην καλλιτέραν τῆς τοῦ πατρός· ἀλλ' ἡ ἔννοια αὕτη δὲν δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἐκ τοῦ πάντως βεβλαμμένου κειμένου· ὁ Nauck μετὰ τοῦ Blaydes εἰκάζει: νῦν δὲ τοῦτ' ἐπεύχομαι, ἤ: νῦν δὲ τοῦθ' ἓν εὔχομαι· γραπτέον ἴσως: νῦν δὲ

τοῦτ' εὐκτόν γ' ἐμοί· οὕτω δὲ γίνεται καὶ ἡ ἀναγκαία ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ: ἐμοὶ καί: ὑμᾶς, ἤτοι ἐμοὶ (μὲν) οὐ καιρὸς ἐᾷ ζῆν, ὑμᾶς δὲ κυρῆσαι· ἀνωμάλως τὸ: δὲ κεῖται μετὰ τό: τοῦ βίου, ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ κῆται μετὰ τὸ: ὑμᾶς.

1528. Ἰδεῖν· σόλοικον τὸ: ἰδεῖν· ὁ Stanley ἔδει εἰκάζει ἀντ' αὐτοῦ· ὁ Nauck χρεὼν ἤ: Θέμις· θὰ ἠδύνατό τις καὶ: δέον νὰ εἰκάσῃ· ἀλλ' ἴσως γραπτέον: δέοι κατὰ παράλειψιν τοῦ δυνητικοῦ ἄν.

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΟΙΔΙΠΟΔΑ ΤΥΡΑΝΝΟΝ

("Εκδ. Wunder).

Στ. 433. Οἵων εἶ γονέων δείκνυσι· ταῦτα λέγει ὁ σχολιαστὴς ἑρμηνεύων τὸ τοῦ Σοφοκλέους «φύσει σε»· ἀλλὰ διὰ τὴν παράλειψιν τοῦ ἀντικειμένου: σε καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ μέλλοντος: φύσει δι' ἐνεστῶτος: δείκνυσι καταφανὲς γίνεται ὅτι τὸ χωρίον εἶνε βεβλαμμένον· διορθωτέον: οἵων εἶ γονέων δείξει σε.

Στ. 435. Οὔκουν σὺ ταῦτ' ἄριστος· ὥσπερ εἰρωνευόμενός φησιν: αἴνιγμά ἐστι· σὺ θᾶττον νοήσεις ὅτι καὶ τὸ τῆς Σφιγγὸς αἴνιγμα πρῶτος ἐξεῦρες· ὃ δέχεται εἰς ἔπαινον. Ταῦτα ὅπως ἔχουσίν εἰσι τεταραγμένα καὶ ἀδιανόητα· γραπτέον οὕτως: οὔκουν σὺ ταῦτ' ἄριστος εὑρίσκειν ἔφυς; (ἀντὶ τοῦ: ὥσπερ)· ὁ δὲ δέχεται εἰς ἔπαινον, τὸ αἴνιγμά ἐστι· σὺ θᾶττον νοήσεις, ὅτι καὶ τὸ τῆς Σφιγγὸς αἴνιγμα πρῶτος ἐξεῦρες.

Στ. 458. Οἷον ὁ μὴ λαθών· γραπτέον: ὅς οὐ μὴ λάθῃ.

Στ. 488. Αὐτὸς τὸν ἐμαυτοῦ. Ὀβελιστέον τὸ παρέλκον: τόν, ἐκ τῆς προηγουμένης συλλαβῆς: τος παρεισφρῆσαν.

Στ. 910. Τύραννον τὸν Οἰδίποδα αἱρεῖσθαι. Ὁ ἄγγελος τὴν ἐκλογὴν ἀναφέρει οὐχὶ ὡς νῦν γινομένην, ἀλλ' ὡς τετελεσμένην «τύρανον στήσουσιν» = ἐξέλεξαν αὐτὸν καὶ θὰ τὸν κάμουν· γραπτέον λοιπόν: ᾑρῆσθαι ἀντί: αἱρεῖσθαι

Ἐν Πάτραις τῇ 31 Αὐγούστου 1900

ΕΛΕΥΘ. ΤΡΙΑΝΤ. ΚΟΥΣΗΣ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΡΩΜΑΪΚΑ

ΛΒ'.

(Patria potestas).

Περὶ τῆς ἐξουσίας, ἣν εἶχεν ἐν Ῥώμῃ ὁ πατὴρ τοῦ κολάζειν μέχρι θανάτου τὰ ἴδια τέκνα μαρτυροῦσιν ἄλλοι τε παλαιοὶ συγγραφεῖς καὶ διεξοδικώτατα πάντων Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασεὺς τάδε λέγων (1).

«Ὁ δὲ τῶν Ρωμαίων νομοθέτης ἅπασαν ὡς εἰπεῖν ἔδωκεν ἐξουσίαν πατρὶ καθ' υἱοῦ καὶ παρὰ πάντα τὸν τοῦ βίου χρόνον, ἐάν τε εἴργειν, ἐάν τε μαστιγοῦν, ἐάν τε δέσμιον ἐπὶ τῶν κατ' ἀγροὺς ἔργων κατέχειν, ἐάν τε ἀποκτιννύναι προαιρῆται . . . Κατὰ τοῦτον . . . . τὸν νόμον ἄνδρες ἐπιφανεῖς . . . . . . ἀπήχθησαν ὑπὸ τῶν πατέρων, ἣν ἂν ἐκείνοις φανῇ τιμωρίαν ὑφέξοντες· οὓς ἀπαγομένους διὰ τῆς ἀγορᾶς οὐδεὶς τῶν παρόντων ἐξελέσθαι δυνατὸς ἦν οὔτε ὕπατος, οὔτε δήμαρχος . . . ἐῶ γὰρ λέγειν ὅσους ἀπέκτειναν οἱ πατέρες κτέ.».

«Τὴν ἐξουσίαν ταύτην ὁ μὲν Διονύσιος ἀναφέρει εἰς νόμον τοῦ Ῥωμύλου, ἀλλ' εἶναι φανερὸν ὅτι καὶ τοῦτο καὶ πάντα τἆλλα τὰ ὑφ' ἑκάστου τῶν βασιλέων δῆθεν νομοθετηθέντα οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ παμπάλαια νόμιμα, ἅτινα ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐγίνωσκεν «ἐξ ὅτου 'φάνη», ἡ ἀρχὴ αὐτῶν ἀπεδίδοτο τοῖς βασιλεῦσι, περὶ ὧν οὐδὲν μὲν σαφὲς ἠδύνατο νὰ λεχθῇ, πᾶσα δ' εἰκασία ἦτο διὰ τοῦτο ἐξ ἴσου πιθανή (2).

Καὶ περὶ τούτου μὲν ταῦτα, ζητεῖται δὲ νῦν τίς ἡ νομικὴ βάσις καὶ πηγὴ τῆς παραδόξου ὡς ἀληθῶς ταύτης ἐξουσίας. Κατὰ τὴν συνήθη ἐκδοχὴν ἡ ἐξουσία αὕτη εἶναι πόρισμα τῆς ἐπὶ τῶν ἐκγόνων κυριότητος τοῦ πατρός, ἧς ἕνεκα, ὡς ἠδύνατο ὁ πατὴρ νὰ καταχρήσηται τῷ τοῦ δούλου σώματι, οὕτως ἠδύνατο καὶ τῷ τοῦ υἱοῦ, διότι ἡ ἐπὶ τοῦ ἐκγόνου πατρικὴ ἐξουσία οὐδὲν διέφερε τῆς ἐπὶ

(1) ΡΑ' 13, 26.

(2) Τῆς ἐξουσίας ταύτης παραδείγματα ἄλλα τε πολλὰ μνημονεύονται καὶ τάδε· τὸ περὶ Σπ. Κασσίου παρὰ Val. Max. V, 8, 2 (πρβ. Διον. Η,79. Liv. II 41), τὸ περὶ Α. Φολουίου (Sall. Cat. 39, Δ. Κ. 37, 31. V. M. V, 8, 5).

τῶν δούλων. Ἀλλὰ παρὰ νεωτέροις νομικοῖς ἀπαντᾷ σήμερον ἑτέρα τις γνώμη, καθ' ἣν ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐξουσία εἶναι δικαστική τις ἐξουσία ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν ποινικὴ δικαιοδοσία (1).

Τοῦτο περὶ τῶν παλαιοτάτων χρόνων λεγόμενον, καθ' οὓς οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἦσαν εἰς μίαν πολιτείαν συντεταγμένοι, ἀλλ' ἐπολιτεύοντο κατὰ γένη ὅλως ἀνεξάρτητα ἀλλήλων, εἶναι πάνυ πιθανόν. Διότι ἐν τοῖς τότε χρόνοις οἱ γεννῆται ἑκάστου γένους ἑνὶ μόνῳ ἦσαν ὑποκείμενοι, τῷ γενάρχῃ (gentis principi), ὅστις κατὰ ταῦτα τῆς τε ἄλλης ἁπάσης ἐξουσίας κύριος ἦτο καὶ δὴ καὶ τῆς δικαιοδοσίας. Τοιαύτην δ' ἔχων ἐξουσίαν ἠδύνατο νὰ κολάζῃ τοὺς ὑπεξουσίους πᾶσαν κόλασιν καὶ πωλῶν αὐτοὺς καὶ ἐκδιδοὺς ἄλλοις ἀνθρώποις καὶ ἀποκτείνων, καθάπερ ὕστερον οἱ τῆς Ρωμαίων πολιτείας ἄρχοντες ἠδύναντο ἅπαντα ταῦτα ἐν ὡρισμέναις περιστάσεσι νὰ ἐπιτελῶσι. Τοῦτο συνάγεται καὶ ἐξ ὧν ἐν τοῖς ἑξῆς θὰ δείξωμεν ὅτι ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις πολλάκις ἡ πολιτεία ἐπέτρεψε τῷ ἐξουσιαστῇ νὰ ἐπιγνῷ αὐτὸς περὶ ὧν ἐνεκαλεῖτο ὁ τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ ὑποκείμενος, ὅπερ δὲν θὰ ἐγίνετο, ἂν μὴ τὸ πάλαι αὐτὸς ὁ ἐξουσιαστὴς εἶχε τὴν δικαιοδοσίαν ταύτην. Ἀφ' οὗ δὲ τὰ ῥωμαϊκὰ γένη συνετάχθησαν εἰς μίαν πολιτείαν, τὴν μὲν ποινικὴν τῶν γεναρχῶν δικαιοδοσίαν μετέλαβον κατ' ἀνάγκην οἱ τῆς πολιτείας ἄρχοντες, τὴν ἐξουσίαν δ' ὅμως τοῦ κολάζειν κατὰ προαίρεσιν τοὺς ὑπεξουσίους διετήρησαν οἱ προειρημένοι γενάρχαι, καθ' ἃ εἴθιστο τοῖς Ρωμαίοις νὰ μὴ κινῶσιν ἄνευ ἀνάγκης τὰ ἀνέκαθεν καθεστῶτα καὶ μάλιστα τὰ τὸν οἶκον καὶ τὴν συγγένειαν συνέχοντα καὶ τὴν τοῦ πατρικοῦ ἀξιώματος ἱερότητα ἐμφανίζοντα καὶ τὸ πρὸς αὐτὴν σέβας τῶν ἐκγόνων διασῴζοντα. Ἀλλ' ἡ οὕτω καταλειφθεῖσα τῷ τοῦ γένους ἢ τοῦ οἴκου ἄρχοντι, τῷ patri familias, ἐξουσία δὲν ἐθεωρεῖτο ἔτι ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων πολιτείᾳ δικαιοδοσία, σφόδρα δὲ ἀπατῶνται οἱ ἀπολύτως ἰσχυριζόμενοι ὅτι ἐν τῇ Ῥωμαίων πολιτείᾳ ὁ πατὴρ ἦτο δικαστὴς τῶν αὐτοῦ ἐκγόνων. Διότι ἂν ἡ πατρικὴ ἐξουσία τοῦ κολάζειν τοὺς ἐκγόνους ἦτο καὶ ἐν οἷς χρόνοις οἱ Ρωμαῖοι ἦσαν πολιτικῶς συντεταγμένοι δικαιοδοσία, τότε δὲν νοεῖται διὰ τί αἱ ἐκ τῆς δικαιοδοσίας ταύτης πηγάζουσαι

(1) Ταύτην εὑρίσκει τις ἐκτεθειμένην ἐν τῇ περὶ πατρικῆς ἐξουσίας πραγματείᾳ τοῦ λογίου ὑφηγητοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου Κου Καλλισπέρη («Ἡ πατρικὴ ἐξουσία παρὰ Ρωμαίοις» Ἀθήνησι 1893).

διαγνώσεις οὐδὲν ἔχουσιν ἐν τῇ πολιτείᾳ κῦρος πλὴν ἂν ὁ πατὴρ κατὰ συγκατάθεσιν τοῦ δήμου διαγινώσκῃ. Οὕτω παρὰ Κικέρωνι (1) λέγεται ὅτι Sp. Cassium de occupando regno molientem . . . quaestor accusavit eumque , . . cum pater in ea culpa esse comperisse se dixisset, cedente populo morte mactavit, ἥπερ συγκατάθεσις τοῦ δήμου δὲν θὰ ἦτο ἀναγκαία, ἂν ἡ patria potestas καθίστῃ τὸν πατέρα ipso iure δικαστὴν τοῦ υἱοῦ. Τοῦτ' αὐτὸ δεικνύει καὶ ὅπερ ὁ Οὐαλέριος Μάξιμος (2) διηγεῖται ὅτι ὁ Τ. Μάνλιος Τορνουᾶτος παρεκάλεσέ ποτε τὴν Σύγκλητον, πρὸς ἣν ἦτο κατηγγελμένος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὡς τὴν Μακεδονίαν κακώσας, νὰ ἐπιτρέψῃ αὐτῷ τὴν κρίσιν, ἥπερ παράκλησις θὰ ἦτο περιττή, ἂν ἡ πατρικὴ ἐξουσία μηδὲν ἄλλο ἦτο ἢ δικαστικὴ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ ἐξουσία. Καὶ τὰ περὶ τοῦ πατρὸς τοῦ ἀδελφοκτόνου Ὁρατίου ὑπὸ τοῦ Λιουίου (I, 26) λεγόμενα, ὅτι ἔλεγε πρὸς τὸν δῆμον se filiam iure caesam iudicare, ni ita esset, patrio iure in filium animadversurum, δεικνύουσιν ὅτι ἠδύνατο μέν, ἂν ἤθελε, νὰ θανατώσῃ τὸν υἱὸν ματαιῶν οὕτω τὴν δίκην, δὲν ἠδύνατο δ' ὅμως καὶ ν' ἀπαλλάξῃ αὐτὸν πάσης ποινῆς δικάζων αὐτὸς καὶ ἀπολύων. Διὸ καὶ ἀντὶ δικαστοῦ γίνεται συνήγορος τοῦ υἱοῦ ἐπὶ τοῦ δήμου (3).

Ταῦτα τέλος συνάγονται καὶ ἐξ ὧν ὁ Κικέρων περὶ τοῦ πατρὸς τοῦ ἐπιβοήτου Οὐέρρου λέγει, ὅτι ἐκεῖνος κατέβαλε πᾶσαν σπουδὴν καὶ ἐνέργειαν, ὅπως ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀπαλλαγῇ τῆς προσηκούσης τοῖς αὐτοῦ ἀνομήμασιν ποινῆς, πολλαχῶς καὶ πολυτρόπως θεραπεύων

(1) R. p. II, 60.

(2) V, 8, 3.

(3) Τοῦτο τὸ περὶ Ὁρατίου διήγημα παραδόξως μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ κ. Καλλισπέρη εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἀντιθέτου γνώμης, διότι, λέγει, «ἐὰν τὸ δικαίωμα τοῦ οἰκογενειάρχου ἦτο ἰδιοκτησία, ὁ βασιλεὺς θὰ ἔσπευδε βέβαια νὰ τὸ σεβασθῇ, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς κελεύει τὴν πρὸς τὸν λαὸν ἔφεσιν». Τοῦτο θὰ εἶχεν ὀρθῶς, ἂν ὁ πατὴρ κατεδίκαζε τὸν υἱόν, ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπήλλαττεν αὐτὸν ἀφαιρῶν οὕτω τὸν πατέρα τὸ δίκαιον τοῦ κολάζειν κατὰ βούλησιν τὸν υἱόν. Ἀλλ' ὁ πατὴρ ἀπήλλαττεν αὐτόν, ὥστε ὁ βασιλεὺς εἰσάγων αὐτὸν εἰς δίκην δὲν ἠσέβει εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ υἱοῦ κυριότητα τοῦ πατρός, ὡς δὲν ἠσέβει ὁ δοῦλον ἀδικήσαντα κολάζων ἄρχων εἰς τὴν ἐπὶ τούτου κυριότητα τοῦ δεσπότου. Τοὐναντίον ἂν ἡ τοῦ πατρὸς ἐξουσία ἦτο δικαιοδοσία, ὁ βασιλεὺς εἰσάγων εἰς δίκην τὸν υἱὸν ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἤδη δεδικασμένον καὶ ἀπηλλαγμένον θὰ ἠκύρου τὴν γενομένην δικαστικὴν διάγνωσιν. Τοιαύτη δ' ὅμως ἀκύρωσις οὐδένα θὰ εἶχε λόγον, ἀφ' οὗ ὁ βασιλεὺς καταδικάσας τὸν Ὁράτιον ἐπέτρεψεν ὕστερον αὐτῷ τὴν εἰς τὸν δῆμον πρόκλησιν, ὑφ' οὗ προσεδοκᾶτο ὅτι θὰ ἀπολυθῇ, ὅπερ καὶ ἐγένετο.

πάντας τοὺς ὁπωςδήποτε δυναμένους νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ. Τοῦτο δὲν θὰ ἦτο ἠναγκασμένος νὰ ποιῇ, ἂν ἡ πατρικὴ αὐτοῦ ἐξουσία ἦτο δικαιοδοσία, διότι ταύτῃ χρώμενος ἠδύνατο αὐτὸς νὰ δικάσῃ καὶ ἀπολύσῃ τὸν υἱόν, ταύτην δὲ τὴν διάγνωσιν ὤφειλον αἱ πολιτικαὶ ἀρχαὶ ὥς τι δεδικασμένον (rem iudicatam) νὰ σεβασθῶσι καὶ νὰ μὴ ἐνοχλήσωσιν ἔτι τὸν Οὐέρρην.

Ὁμοίως τῇ πατρικῇ ἐξουσίᾳ ἔχει καὶ ἡ συζυγικὴ τοῦ ἀνδρὸς ἐξουσία, ἡ καλουμένη manus. Καὶ αὕτη δηλ. δὲν εἶναι καθ' ἑαυτὴν δικαιοδοσία, ἀλλὰ μόνον συγκαταθέσει τῆς δημοσίας δικαστικῆς ἐξουσίας γίνεται τοιαύτη. Τοιαύτης δὲ παραχωρήσεως ὑπάρχουσι παλαιὰ παραδείγματα, οἷον τὸ παρὰ Τακίτῳ (1) περὶ τῆς Πομπωνίας Γραικίας λεγόμενον ὅτι superstitionis externae rea mariti iudicio *permissa*, isque prisco instituto, propinquis coram de capite famaque coniugis cognovit, et insontem *nuntiavit*, ἔνθα σημειώσεως ἄξιον καὶ τὸ nuntiavit, ἀνθ' οὗ, ἂν ὁ ἀνὴρ ἦτο ipso iure δικαστὴς τῆς γυναικὸς θὰ ἔκειτο iudicavit ἢ pronuntiavit.

Ὅτι δ' ἐν τοῖς περὶ ὧν ἡμῖν νῦν ὁ λόγος χρόνοις ἡ τοῦ ὑπεξουσίου κόλασις δὲν ἐθεωρεῖτο δικαστικὴ πρᾶξις ἀλλ' αὐθαιρεσία, δηλοῦται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι τοῦτο μὲν τὰ ἤθη, τοῦτο δὲ καὶ οἱ νόμοι πολυτρόπως περιώρισαν καὶ κατ' ὀλίγον σχεδὸν ἠφάνισαν τὴν πατρικὴν ταύτην ἐξουσίαν.

ΛΓ'.

Γνωστὸν εἶναι ὅτι τῷ 63 π. Χ. ὁ Λεύκιος Σέργιος Κατιλίνας ἐξαναγκασθεὶς ὑπὸ τοῦ τότε ὑπάτου Κικέρωνος νὰ ἐξέλθῃ τῆς Ρώμης καὶ ἀναλάβῃ φανερὸν πρὸς τὴν τῶν Ρωμαίων πόλιν πόλεμον κατέλιπεν ἐν αὐτῇ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ τινας, ἄνδρας εἰς τοὺς ἐπιφανεστάτους οἴκους ἀνήκοντας, ἵνα αὐτοῦ ἔξωθεν ἐπερχομένου διὰ φόνων καὶ ἐμπρησμῶν συνταράξωσι τὴν πόλιν καὶ καταστήσωσιν αὐτὴν εὐάλωτον. Τούτους ἐπιτηρῶν ἀδιαλείπτως ὁ Κικέρων κατώρθωσε νὰ φωράσῃ αὐτοὺς οὐ μόνον συμπράττοντας τῷ Κατιλίνᾳ φανερῶς ἤδη πολεμοῦντι, ἀλλὰ καὶ προτρέποντας τὸ Γαλατικὸν ἔθνος τῶν Ἀλλο-

(1) Ann. XIII, 32.

βρόγων νὰ συμμαχήσῃ αὐτοῖς ἀποστέλλον εἰς Ἰταλίαν ἱππικόν. Τὰς πράξεις ταύτας, αἵτινες ἀπετέλουν ἐσχάτης προδοσίας ἀδίκημα, ὁμολογήσαντες οἱ προειρημένοι, ἐκρίθησαν διὰ συγκλητικοῦ δόγματος ἄξιοι θανάτου τὸ δόγμα δὲ τοῦτο ἐπιτελῶν ὁ Κικέρων ἐθανάτωσεν αὐτούς.

Τὴν πρᾶξιν ταύτην κρίνων ἐν τῷ νεωτάτῳ αὐτοῦ συγγράμματι τῷ περὶ τοῦ ποινικοῦ τῶν Ρωμαίων δικαίου (1) ὁ πολὺς Mommsen ἠθικῶς μὲν χαρακτηρίζει ὡς ἀπάνθρωπον, πολιτικῶς δὲ ὡς πολιτικὸν σφᾶλμα, νομικῶς δὲ ὡς ἄδικον.

Τοιούτου ἀνδρὸς τὰς γνώμας δὲν εἶναι βεβαίως παντὸς νὰ ἐξελέγξῃ. Διὸ καὶ ἡμεῖς δὲν θὰ ἐπιχειρήσωμεν νὰ ἀνασκευάσωμεν αὐτάς. Ἁπλῶς δὲ μόνον τῆς ἀληθείας χάριν παρατηροῦμεν ὅτι οἱ κράτιστοι τῶν ἀρχαίων Ρωμαίων οἵ τε φίλα φρονοῦντες τῷ Κικέρωνι καὶ οἱ ἀντιπολιτευόμενοι αὐτῷ ἐναντίαν τῷ Mommsen ἀπεφήναντο περὶ τούτου γνώμην.

Καὶ δὴ πρῶτον μὲν ὁ Κ. Λουτάτιος Κάτλος, ἀνὴρ συνετώτατος, πρὸς ὃν ὁ Κικέρων πρότερον ἰσχυρῶς ἀντεπολιτεύθη συνηγορῶν τῷ Μανιλιείῳ νόμῳ, προσηγόρευσεν αὐτὸν ἐν τῇ Συγκλήτῳ ἐπὶ τῇ καταλύσει τῆς τοῦ Κατιλίνου συνωμοσίας patrem patriae, ἥπερ προσηγορία δὲν ἦτο τότε, ὡς ἐγένετο ὕστερον ἐπὶ τῶν Αὐτοκρατόρων, τετριμμένη φράσις (2). Ἔπειτα δὲ ὁ δῆμος ὁ τῶν Ρωμαίων τῇ τελευταίᾳ τῆς ὑπατείας τοῦ Κικέρωνος ἡμέρᾳ, ὅτε οὗτος ἀποτιθέμενος ἐνώπιον τοῦ δήμου τῆν ὑπατείαν ὤμοσεν ὅτι ἔσωσε τὴν πολιτείαν, ἐπανέλαβεν ὁμοφώνως τὸν τοῦ Κικέρωνος ὅρκον (3). Ταῦτα βεβαίως δεικνύουσιν ὅτι κατὰ τὴν ἀντίληψιν ἁπάντων τῶν ἐν Ρώμῃ χρηστῶν καὶ φιλονόμων πολιτῶν ἡ τῷ Κικέρωνι πολιτεία οὔτε ἀπάνθρωπος οὔτε πολιτικῶς ἄστοχος ὑπῆρξε.

Ὅτι δὲ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος τοῦ Κικέρωνος πρᾶξις καὶ νομικῶς θεωρουμένη ἐκρίνετο ὑπὸ τῶν παλαιῶν Ρωμαίων ἄμεμπτος δεικνύουσι τὰ ἑξῆς.

Ὁ Κικέρων θανατώσας τοὺς προειρημένους ἄνδρας ἐχρήσατο ἐξουσίᾳ δεδομένῃ αὐτῷ διὰ τοῦ ἐσχάτου καλουμένου Συγκλητικοῦ δόγματος.

(1) Th. Mommsen Röm. Strafrecht Leipzig 1899.
(2) Cicer. in Pis. § 6.
(3) Cicer. αὐτ. § 7.

Ὅτι τοιοῦτον δόγμα ἐκυρώθη τότε ἐν τῇ Συγκλήτῳ μαρτυροῦσιν ὅτε Κικέρων αὐτὸς (in Cat. I § 4: Habemus enim huiusmodi Sctum . . . quo ex scto confestim te interfectum esse, Catilina, convenit; πρβ. ἀνωτέρω decrevit quondam senatus ut L. Opimius cos. videret ne quid r. p. detrimenti caperet) καὶ ὁ Σαλλούστιος Cat. 29: itaque quod *plerumque* in atroci negotio solet, senatus decrevit, darent operam consules ne quid r. p. detrimenti caperet. Ὅτι δὲ διὰ τοῦ δόγματος τούτου παρείχετο τοιαύτη ἐξουσία τοῖς ἄρχουσιν, ἐξουσία τοῦ κολάζειν πολίτας τὰς ἐσχάτας κολάσεις, μαρτυρεῖ πάλιν ὅ τε Κικέρων καὶ ὁ Σαλλούστιος. (Κικέρ. ἔ. ἄ. Sall. ἔ. ἀ. ἐ: ea potestas per senatum *more Romano* magistratui maxima permittitur exercitum parare, bellum gerere, coercere omnibus modis socios atque sivis, domi militiaeque imperium atque iudicium summum habere; aliter sine populi iussu nullius earum rcrum consuli ius est.

Ὑπολείπεται ἄρα νὰ ἐξετασθῇ ἂν κατὰ τὴν τῶν παλαιῶν Ρωμαίων νομικὴν συνείδησιν, ἐδικαιοῦτο ἡ Σύγκλητος νὰ δογματίζῃ τοιαῦτα δόγματα. Τοῦτο λοιπὸν τὸ δικαίωμα οἱ μὲν ἑκάστοτε δημαγωγοὶ τοῦ γράμματος ἀντεχόμενοι δὲν ἀνεγνώριζον, διὸ καὶ οἱ τῇ ἐκ τούτου τοῦ δόγματος πηγαζούσῃ μεγίστῃ ποινικῇ ἐξουσίᾳ χρησάμενοι ἄρχοντες ἐπικρατησάντων ὕστερον τῶν δημαγωγῶν ἐγένοντο ὑπόδικοι. Ἀλλ' οἱ σωφρονέστεροι τῶν πολιτῶν, οὐ μόνον οἱ ἀριστοκρατικὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ καὶ οἱ τῇ ἀριστοκρατίᾳ καὶ τῇ Συγκλήτῳ ἀντιπολιτευόμενοι ἀνεγνώρισαν ἀείποτε κατ' ἀρχὴν τοῦτο τῆς Συγκλήτου τὸ δικαίωμα. Οὕτως ὁ μὲν Σαλλούστιος καίπερ εἰς τὴν ἀντίθετον τῇ Συγκλήτῳ στάσιν ἀνήκων τοιαύτην ποιεῖται τοῦ δόγματος τούτου μνείαν, ἐξ ἧς συνάγεται ὅτι θεωρεῖ αὐτὸ νομιμώτατον. Ὁ δὲ Καῖσαρ μνημονεύων τοιοῦτον Συγκλητικὸν δόγμα, οὗ σκοπὸς ἦτο ἡ κόλασις τῶν φίλα φρονούντων αὐτῷ δημάρχων, οἵτινες διὰ τοῦτο καὶ ἔφυγον ἐκ τῆς πόλεως, δὲν ἀρνεῖται ὅτι ἡ Σύγκλητος ἐδικαιοῦτο νὰ δογματίζῃ τοιοῦτον δόγμα, (B. c. 8: decurritur ad extremum illud atque ultimum Sctum, quo nisi paene in ipso urbis incendio . . . nunquam ante descensum est. Τὸ extremum illud οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ ἢ το ἔσχατον ὅριον τῆς ὑπαρ-

χούσης τῆς Συγκλήτου ἐξουσίας οὐχὶ τὴν ταύτης ὑπέρβασιν). Μόνην δὲ τὴν κατάχρησιν τοιαύτης ἐξουσίας ἀποδοκιμάζει φρονῶν ὅτι μόνον ἐν ἐσχάτῳ κινδύνῳ τῶν καθεστώτων πραγμάτων εὔλογος εἶνε ἡ χρῆσις τοιαύτης ἐξουσίας οἷον ἐπὶ τῶν Γραγχείων καὶ τῶν τοῦ Σατορνίνου στάσεων (B. c. I, 7: Quotiescumque sit decretum, darent operam magistratus ne quid r. p. dertimenti caperet, qua voce et quo Scto populus ad arma sit vocatus, factum in perniciosis legibus, in vi tribunicia, in secessione populi . . , quarum rerum illo tempore nihil factum ne cogitatum quidem) οὐχὶ δὲ καὶ ἐν τῇ περιστάσει, περὶ ἧς ποιεῖται λόγον. Κατὰ ταῦτα ὁ Καῖσαρ καὶ ἔνθα συνέφερεν αὐτῷ νὰ χαρακτηρίσῃ ἄντικρυς ἄνομον τὴν τοιαύτην τῆς Συγκλήτου ἐξουσίαν, ὅμως ὑπείκων τῇ κοινῇ τῶν πολιτῶν συνειδήσει οὐ μόνον δέχεται αὐτὴν κατ' ἀρχήν, ἀλλὰ καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῆς ἐπὶ πολλῶν περιστάσεων, αἷς ὁμοία ἦτο καὶ ἡ τῆς τοῦ Κατιλίνου συνωμοσίας, δικαίαν καὶ εὔλογον κρίνει.

ΛΔ'.

Ἐν σελ. 110 τοῦ Η' τόμου τῆς «Ἀθηνᾶς» ἐπεχείρησα νὰ δείξω ὅτι δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ὀρθῶς ἡ γνώμη τῶν φρονούντων ὅτι ἡ ἐν Ρώμῃ δημαρχία ἐξ οὗ κατελέχθη εἰς τὰς τῆς πόλεως ἀρχὰς ἐτάχθη πρώτη ἐν τῇ τῶν ἀρχῶν τούτων κλίμακι. Τοῖς ἐπιχειρήμασι δι' ὧν τότε ἀντέκρουσα τὴν γνώμην ταύτην προστεθήτω νῦν καὶ τόδε.

Ὁ Κικέρων ἔν τινι τῶν αὐτοῦ ἐπιστολῶν (1) διηγεῖται ὅτι τῷ 43 π. Χ. συγκαλέσας τὴν Σύγκλητον ὁ τοὺς ὑπάτους ἀπόντας ἀναπληρῶν κατὰ πόλιν στρατηγός, ἵνα αὕτη ἀκούσῃ ἐπιστολῆς τινος, ἀναγνωσθείσης τῆς ἐπιστολῆς ὤκνει νὰ προκαλέσῃ συγκλητικὸν δόγμα εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀναφερόμενον, καίτοι ἡ Σύγκλητος ὁμοθυμαδὸν ἀπῄτει τοῦτο καὶ σφόδρα ἠγανάκτει ἐπὶ τῇ δυστροπίᾳ ταύτῃ τοῦ στρατηγοῦ, cum ei magnum *con-*

(1) Fam. X, 16, 1: Nihil . . . opportunius accidere vidi quam tuas, Plance, litteras. Traditae enim frequenti senatu Cornuto (στρατηγῷ κατὰ πόλιν πρβλ. epist. 12, 3) . . . recitatae sunt non sine magnis quidem clamoribus... Flagitare senatus institit Cornutum ut referret statim de tuis litteris. Ille *se considerare velle.* Cum ei magnum convicium fieret cuncto a senatu *V tribuni plebi rettulerunt.*

vicium fieret a cuncto senatu. Τότε ἀναστάντες 5 δήμαρχοι ἠρώτησαν αὐτοὶ τὴν Σύγκλητον περὶ τοῦ προκειμένου καὶ ἐκύρωσαν τὸ περὶ τούτου δόγμα.

Ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι ὁ δήμαρχος ἐν Συγκλήτῳ συνηγμένῃ ὑπὸ στρατηγοῦ, ἧς ἄρα οὗτος προήδρευε, ἠδύνατο νὰ ἐρωτήσῃ τὴν Σύγκλητον καὶ νὰ προκαλέσῃ συγκλητικὸν δόγμα περὶ πραγμάτων, περὶ ὧν ὁ προεδρεύων δὲν ἐνέκρινε νὰ γένηται λόγος. Λοιπὸν ὁ δήμαρχος ἦν ὑπέρτερος τῶν στρατηγῶν ἄρχων.

Ἀλλὰ παρὰ Καίσαρι B. C. I. 1. (1) περὶ τῆς ὑπὸ τῶν ὑπάτων τοῦ 49 π. Χ. συγκληθείσης τὸ πρῶτον Συγκλήτου λέγεται ὅτι ἐν ταύτῃ ἀνεγνώσθη μὲν ἡ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἐκ Γαλατίας πεμφθεῖσα ἐπιστολή, ἀλλ' οἱ ὕπατοι καίπερ τῶν δημάρχων σφόδρα τοῦτο ἀπαιτούτων δὲν ἠθέλησαν νὰ ἐρωτήσωσι περὶ τῶν ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ αἰτημάτων τοῦ Καίσαρος τὴν Σύγκλητον καὶ νὰ προκαλέσωσι περὶ τούτων συγκλητικὸν δόγμα· οὕτω δὲ τοιοῦτον δόγμα δὲν κατωρθώθη νὰ κυρωθῇ. Ζητεῖται νῦν διατί οἱ δήμαρχοι δὲν ἠρώτησαν αὐτοὶ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τὴν Σύγκλητον, ὡς ἐποίησαν ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ περιστάσει; Τοῦ ζητήματος τούτου οὐδεμία ἄλλη λύσις εἶναι δυνατὴ ἤ, ἐὰν γένηται δεκτὸν ὅτι τῶν ὑπάτων προεδρευόντων τῆς Συγκλήτου ἠδυνάτουν οἱ δήμαρχοι νὰ ἐρωτήσωσι ταύτην περί τινος πράγματος, περὶ οὗ τινος οἱ προεδρεύοντες ὕπατοι δὲν ἤθελον νὰ κυρωθῇ συγκλητικὸν δόγμα. Οἱ δήμαρχοι ἄρα δὲν ἦσαν ὑπέρτεροι τῶν ὑπάτων ἄρχοντες.

Μηδεὶς δὲ ἀντείπῃ ὅτι ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος μνημονευομένῃ περιστάσει διὰ φόβον ἴσως τῶν ἐν τῇ πόλει κρατούντων ἐχθρῶν τοῦ Καίσαρος οἱ δήμαρχοι δὲν ἠρώτησαν αὐτοὶ περὶ ὧν δὲν ἤθελον οἱ ὕπατοι τὴν Σύγκλητον. Διότι πῶς δὲν ἐκώλυσεν αὐτοὺς τοιοῦτος φόβος νὰ ἐνστῶσι τῷ ὑπὸ τῶν ὑπάτων τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ κυρωθέντι συγκλητικῷ δόγματι (2); Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ Συγκλήτῳ οἱ πλεῖστοι δὲν ἦσαν διατεθειμένοι νὰ συμφωνήσωσι τοῖς περὶ τὸν Πομπήιον τὰ ἔσχατα συμβουλεύουσι.

(1) Litteris a C. Caesare consulibus redditis aegre ab is impetratum est *summa contentione tribunorum plebis* ut in senatu recitarentur; *ut vero ex litteris at senatem referretur impetrari non potuit.*

(2) Caes. b. c. I, 2 § 7.

Ὡσαύτως δὲν ἀντίκειται πρὸς τὰ εἰρημένα τὸ ὅτι ἔν τινι τῆς Συγκλήτου συνεδρίᾳ, ἧς προήδρευον οἱ ὕπατοι, ἐρωτηθείσης τῆς Συγκλήτου πρῶτον μὲν ὑπὸ τῶν ὑπάτων, ὕστερον δὲ ὑπὸ δημάρχου καὶ μετὰ τὰς ἐρωτήσεις ταύτας μελλούσης ἤδη τῆς Συγκλήτου νὰ ἀποφήνηται διὰ διαστάσεως γνώμην περὶ ἑκατέρας τῶν ἐρωτήσεων ὁ δήμαρχος ἠξίου νὰ προταχθῇ ἡ περὶ τῆς ἑαυτοῦ ἐρωτήσεως διάστασις. Διότι τοῦτο ἠξίου ὁ δήμαρχος οὐχὶ τῷ τῆς ἀρχῆς δικαιώματι, διότι ἂν οὕτως εἶχε τὸ πρᾶγμα τοιαύτη ἀξίωσις δὲν θὰ ἐκρίνετο ὑπὸ πάντων nova τ. ἔ. πρὸς τὰ καθεστῶτα νόμιμα ἀντικειμένη (1). Οὐχὶ λοιπὸν διὰ τοῦτο, ἠξίου ὁ δήμαρχος ὅπερ ἠξίου, ἀλλὰ διότι ἴσως ἐθεώρει εὐλογώτερον νὰ προταχθῇ ὁ περὶ τῆς ἑαυτοῦ ἐρωτήσεως διαψηφισμός, ἅτε μᾶλλον συγκεκριμένης καὶ διὰ τοῦτο ἀποκλειούσης τὴν τῶν ὑπάτων, ἂν ἡ πρὸς αὐτὴν ἀπόκρισις τῆς Συγκλήτου ἦτο καταφατική. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ λύσις τοῦ ζητήματος ἀπέκειτο τοῖς ὑπάτοις ἐξ ὧν λέγεται ὅτι οὗτοι *neque concedebant*, neque *repugnabout*; ἔνθα τὸ *concedere* θὰ ἦτο ὅλως ἀνάρμοστον, ἂν μὴ τούτοις ἀπέκειτο ἡ τοῦ αἰτουμένου συγχώρησις. Τὸ ὅτι δὲ δὲν ἀπέκρουσαν ἄντικρυς τὴν παράνομον ταύτην κατὰ τοὺς πολλοὺς τῶν συγκλητικῶν ἀξίωσιν οἱ ὕπατοι αἰτίαν εἶχε τὸ ὅτι, καθ' ἃ ἐφεξῆς λέγεται, diem consumi volebant: id quod est factum.

(1) Ὅτι ταύτην ἔχει τὴν δύναμιν ἐνταῦθα τὸ nova καὶ οὐχὶ ἁπλῶς τὴν τοῦ ἀήθους δηλοῖ καὶ τὸ ὅτι ἡ προσηγορία αὕτη ἀντιτίθεται ὥς τι μεῖζον τῷ iniqua (erat enim **et** *iniqua* **et** *nova* = non solum *iniqua*, sed etiam *nova*), δι' ἧς λέξεως δηλοῦται τὸ μὴ τυπικῶς παράνομον, ἀλλ' ἠθικῶς ἄδικον, ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι τὸ *nova* δηλοῖ τὸ τυπικῶς παράνομον. Ἔκειτο δὲ τὸ ἠθικῶς ἄδικον (iniqua) τῆς προτάσεως ταύτης ἐν τῷ ὅτι, ἂν οἱ συγκλητικοὶ ἠρωτῶντο πρὸ πάσης ἄλλης ἐρωτήσεως ἂν ἐπιτρέπωσι τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἀποστολὴν τῷ Πομπηίῳ, θὰ ἠναγκάζοντο καὶ ἄκοντες νὰ ἀποκρίνωνται καταφατικῶς, ὅπερ θὰ ἀπέφευγον ἂν προετάσσετο ἡ γενικὴ τῶν ὑπάτων ἐρώτησις, ἣν θὰ ἀπεκρίνοντο προτείνοντες πάντα ἄλλον ἢ τὸν Πομπήιον.

Σ. ΒΑΣΗΣ.

CORRIGENDUM IN «THESAURO LINGUAE LATINAE»

Quod vol. I. p. 74² v. 12 (ab imo) inter locos Ciceronianos, quibus particula *abhinc* cum accusativo posita invenitur, etiam Verr. **2**, § 34. **3** § 25 afferuntur, id ita corrigendum est ut rescribatur **1** § 34 **2** § 25.

Σ. ΒΑΣΗΣ.

MISCELLANEA CRITICA

I. Cicero

(Continuantur ex Vol. XII pag. 208).

De Oratore 1 § 5. «Quod ego eruditissimorum hominum artibus eloquentiam contineri statuam, tu autem illam ab elegantia doctinae segregandam putes et in quodam ingeni atque exercitationis genere ponendam».

Eruditissimorum hominum artes nihil aliud sunt quam *rhetorum* praecepta, quibus eloquentiam contineri ne credamus omni opera his tribus libris efficere Cicero studet. Velut II § 99: «riserit aliquis fortasse hoc praeceptum; est enim .... magisque monitoris non fatui quam *eruditi magistri*». Ib. 133: «illud videndum est, in quo summus est error istorum *magistrorum*, ad quos liberos nostros mittimus, ... ut videatis, quale sit genus hoc eorum, qui sibi *eruditi* videntur. § 138: «Haec ego non eo consilio disputo, ut homines *eruditos* redarguam; ..... qui in genere definiendo istas causas discribunt in personis et temporibus positas esse» (Hi sunt rhetores). § 196: «bonus ego videlicet atque *eruditus* magister» Cf. etiam eiusdem libri § 10: «nec vero te ... *rhetoricis* quibusdam libris ... insequor ut *erudiam*». Quare hoc loco se *eruditissimorum* hominum artibus eloquentiam contineri putare nullo modo dicere potuit. Neque vero id vocabulum in bonis codicibus invenitur. Nam M. i. e. mutili antiquiores, ut Friedrichs horum librorum optimus editor tradit, *prudentissimorum* habent, eiusdemque scripturae in Lag. 32 a correctore erasae manifesta apparent vestigia. V. meum libellum, qui inscribitur «Codicis Ciceroniani a Lagomarsinio n° 32 designati nova collatio». Quae scriptura verissima quin sit nemo dubitabit qui tota hac scriptione nihil aliud agi meminerit, nisi ut ostendatur neminem esse posse per-

fectum oratorem, nisi sit *omnium rerum magnarum atque artium scientiam consecutus* (I § 20), eandemque hanc scientiam aliis locis *prudentiam* appellari. Sic § 165 Mucius omnibus fere doctrinis enumeratis his verbis pergit: « hanc enim ego omnem *scientiam* et copiam rerum in tua *prudentia* sciebam inesse; in oratoris vero instrumento tam lautam suppellectilem nunquam videram». Cf. etiam § 85, ubi cum dictum sit «esse quandam *prudentiam*, quae versareturin perspiciendis rationibus constituendarum . . . rerum publicarum» haec subsecuntur: « omnis partes eius *prudentiae* petendas esse a philosophia». Sic etiam *prudentia* et *doctrina* iunguntur III § 122: « nostrast inquam omnis ista *prudentiae doctrinaeque* possessio». *Prudenter* dicere unum esse oratoris officiorum ponitur § 64: «is orator erit . . hoc . . nomine dignus, qui quaecumquae res inciderit, quae sit dictione explicanda, *prudenter* et composite et ornate et memoriter dixerit cum quadam actionis etiam dignitate», Quid sit his atque huiusmodi locis *prudentia*, optime definitnr ad Herenn. l. III § 3: «dicitur item *prudentia* scientia cuiusdam artificii et rerum multarum memoria et usus complurinm negotiorum». Haec autem *prudentia* a Cicerone et opponitur et praeponitur *eruditioni*, II § 131: « Nam si tu mihi quamvis *eruditum* hominem adduxeris, quamvis acrem et acutum in cogitando, quamvis ad pronuntiandum expeditum, *si erit idem in consuetudine civitatis, in exemplis, in institutis, in moribus ac voluntatibus civium suorum hospes*, non multum ei loci proderunt illi, ex quibus argumenta promuntur» quibus ex verbis luce clarius fit eo quoque loco, quo de agitur, non *eruditissimorum* sed *prudentissimorum* hominum *artes* oratori percipiendas censere Ciceronem. Nam quod *prudentissimis* hominibus *artes* tribuuntur nemini mirum videbitur, qui meminerit etiam Divin. II § 13: *artem atque prudentiam* componi.

Σ. Βασης.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Α΄.

Α. Γ. Καραγιαννίδου, Ἀνωτέρα Ἄλγεβρα. Εἰσαγωγὴ καὶ Μέρος Πρῶτον. Ἐν Ἀθήναις, 1900.

Ὁ κ. Καραγιαννίδης ἐπεχείρησε νὰ πληρώσῃ κενὸν ἀπὸ πολλοῦ αἰσθητὸν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μαθηματικῇ φιλολογίᾳ διὰ τῆς συγγραφῆς Ἀνωτέρας Ἀλγέβρας, «ἵνα» ὡς ἐν τῷ Προλόγῳ αὐτοῦ λέγει «καταστήσῃ εὐχερεστέραν τὴν περὶ τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας ἀσχολίαν».

Ἡ ἔκδοσις Ἀνωτέρας Ἀλγέβρας πολυτίμους ἀληθῶς θὰ παρεῖχε παρ' ἡμῖν ὑπηρεσίας, καὶ ἰδίως τοῖς σπουδάζουσι φοιτηταῖς, διότι πλὴν τῶν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Σοφιανοῦ ἐν ἔτει 1860 ἐκδοθέντων «Μαθημάτων Ἀλγέβρας», ἅτινα ὅμως σήμερον φυσικῷ τῷ λόγῳ εἶναι ἀπηρχαιωμένα, καὶ τῆς «Εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Ἀνωτέραν Ἄλγεβραν» τοῦ πατρός μου, ἥτις ὅμως κυρίως μόνον τὰ συστήματα τῶν ἀριθμῶν ἐκτενῶς πραγματεύεται, οὐδὲν ἄλλο ὑπάρχει παρ' ἡμῖν βιβλίον Ἀνωτέρας Ἀλγέβρας, τῇ σημερινῇ καταστάσει τῆς Ἐπιστήμης προσηρμοσμένον.

Ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ ἀνάγνωσις τοῦ βιβλίου τούτου ἔπεισέ με, ὅτι ὁ κ. Καραγιαννίδης ἐντελῶς ἀπαράσκευος ἐπεχείρησε νὰ συγγράψῃ καὶ ὅτι τὸ βιβλίον αὐτοῦ τοῦτο πᾶν ἄλλο ἢ χρήσιμον τοῖς σπουδάζουσι καὶ τοῖς ἐν γένει ἀναγινώσκουσιν ἔσται. Διότι καὶ τὴν διάταξιν ἔχει ἐν πολλοῖς πλημμελῆ καὶ πλεῖστα μέρη ἀσαφῆ καὶ συγκεχυμένα καί, τὸ δὴ χείριστον, καὶ σφάλματα ἐπιστημονικὰ καὶ πολλὰ καὶ μεγάλα περιέχει, σφάλματα τοιαῦτα, ἅτινα ἐν πάσῃ ἄλλῃ χώρᾳ, θὰ καθίστων αὐτὸ κατώτερον πάσης κρίσεως. Ἐκ τῶν πολλῶν, ὅσα πρόχειρος ἀνάγνωσις τοῦ βιβλίου κατέδειξέ μοι, ἀναγράφω ἐνταῦθά τινα μόνον, τὰ οὐσιωδέστερα.

---

1. Ἐν σελ. 167 θέλων νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ ἀριθμὸς e εἶναι ὅριον τῆς δυνάμεως $\left(1+\frac{1}{\mu}\right)^{\mu}$, ὅταν τὸ μ αὐξάνηται ἐπ' ἄπειρον, λέγει τὰ ἑξῆς:

«ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ. Ὁ ἀριθμὸς e δύναται νὰ ὁρισθῇ καὶ ὡς ὅριον τοῦ διωνύμου $\left(1+\frac{1}{\mu}\right)^{\mu}$ τοῦ μ αὐξανομένου ἐπ' ἄπειρον. Διότι ὁ $(\rho+1)^{ος}$ ὅρος τοῦ ἀναπτύγματος γράφεται καὶ ὡς ἑξῆς·

$$\frac{1}{1.2\ldots\rho}\left(1-\frac{1}{\mu}\right)\left(1-\frac{2}{\mu}\right)\ldots\left(1-\frac{\rho-1}{\mu}\right),\ (\rho\leqq\mu)$$

εἶναι δὲ προφανῶς θετικός, αὐξάνεται ἀπαύστως μετὰ τοῦ μ, τοῦ ρ ἔχοντος σταθερὰν καὶ ὡρισμένην τιμήν, καὶ μένει πάντοτε ἐλάσσων τοῦ $\frac{1}{1.2\ldots\rho}$. διότι πάντες οἱ λοιποὶ παράγοντες εἶναι ἐλάσσονες τῆς μονάδος 1. Ἀφ' ἑτέρου δὲ

$$\left(1+\frac{1}{\mu}\right)^{\mu}<1+1+\frac{1}{1.2}+\ldots+\frac{1}{1.2\ldots\mu}<$$
$$<2+\frac{1}{2}+\frac{1}{2^2}+\ldots\frac{1}{2^{\mu-1}}<3$$

Ἐπειδὴ ἄρα τὸ θεωρούμενον ἀνάπτυγμα αὐξανόμενον πάντοτε μετὰ τοῦ μ μένει ἔλασσον τοῦ 3, ἔχει προδήλως ὅριον τὸ e».

Τοῦτο εἶναι καθαρὸς παραλογισμός· ἐκ τοῦ ὅτι ποσότης τις αὐξάνεται καὶ μένει πάντοτε μικροτέρα τοῦ 3, οὐδαμῶς ἕπεται, ὅτι ὀφείλει νὰ ἔχῃ ὅριον τὸν ἀριθμὸν e· δύναται κάλλιστα νὰ ἔχῃ ὡς ὅριον ἄλλον ἀριθμόν, μικρότερον τοῦ 3, ἢ καὶ αὐτὸν τὸν 3.

2. Ἐν σελ. 157 ἡ ἀπόδειξις, ἣν φέρει, τῆς προτάσεως, ὅτι ἡ ἁρμονικὴ σειρὰ

$$1+\frac{1}{2}+\frac{1}{3}+\ldots+\frac{1}{\nu}+\ldots$$

ἀποκλίνει, εἶναι ὅλως ἐσφαλμένη.

Καὶ ὄντως, ἐκ τῆς σειρᾶς

$$(1)\quad \frac{1}{1^{\alpha}}+\frac{1}{2^{\alpha}}+\ldots+\frac{1}{\nu^{\alpha}}+\ldots$$

παράγει ἄλλην σειρὰν ἔχουσαν ὅρους μεγαλυτέρους, τὴν ἑξῆς

$$(2)\quad \frac{1}{1^{\alpha}}+\left(\frac{1}{2^{\alpha}}+\frac{1}{2^{\alpha}}\right)+\left(\frac{1}{4^{\alpha}}+\frac{1}{4^{\alpha}}+\frac{1}{4^{\alpha}}+\frac{1}{4^{\alpha}}\right)+\ldots\ldots$$

ἤτοι τὴν

$$(2) \qquad \frac{1}{1^{\alpha}}+\frac{1}{2^{\alpha-1}}+\frac{1}{4^{\alpha-1}}+\cdots\cdots$$

ἔπειτα δὲ λέγει, ὅτι, ἐπειδὴ ἡ νέα αὕτη σειρὰ (2) ἀποκλίνει, ὅταν ὁ ἐκθέτης α εἶναι $\leqq 1$, ἀποκλίνει καὶ ἡ ἁρμονικὴ σειρά, εἰς ἣν τρέπεται ἡ σειρὰ (1), ὅταν $\alpha=1$.

Ὁ συλλογισμὸς οὗτος εἶναι ἐσφαλμένος, διότι ἡ σειρὰ (1) ἔχει ὅρους μικροτέρους ἢ ἡ σειρὰ (2), ἑπομένως καὶ ἡ ἁρμονικὴ σειρὰ ἔχει ὅρους μικροτέρους ἢ ἡ σειρὰ (2), ὅταν ἐν αὐτῇ ὑποτεθῇ $\alpha=1$· ἐκ δὲ τῆς ἀποκλίσεως σειρᾶς τινος οὐδαμῶς δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν τὴν ἀπόκλισιν ἄλλης σειρᾶς ἐχούσης ὅρους μικροτέρους.

Σημειωτέον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι λησμονεῖ ἐνταῦθα νὰ ἐξαγάγῃ ἴσαἴσα τὸ μόνον ὀρθὸν συμπέρασμα, δῆλα δὴ τοῦτο, ὅτι, ὅταν $\alpha>1$, ἐπειδὴ ἡ σειρὰ (2) συγκλίνει, θὰ συγκλίνῃ ἀναγκαίως καὶ ἡ σειρὰ (1), ὡς ἔχουσα ὅρους μικροτέρους.

3. Ἐν σελίδι 226 θέλων νὰ εὕρῃ τὴν παράγωγον πεπλεγμένης συναρτήσεως λέγει τὰ ἑξῆς ἀμίμητα: «Συνάρτησίς τις y τοῦ x ὁριζομένη ὑπὸ τῆς ἰσότητος $\phi(x,y)=0$, καλεῖται, ὡς ἐρρήθη, πεπλεγμένη, ὅταν **δὲν δύναται** νὰ τεθῇ ὑπὸ τὴν μορφὴν $y=\sigma(x)$, καθ' ἣν καλεῖται λελυμένη. Ἐὰν ἡ συνάρτησις y ἡ ὁριζομένη ὑπὸ τῆς ἰσότητος $\phi(x,y)=0$ ἦναι διαφορίσιμος ἔν τινι διαστήματι, ἡ παράγωγος αὐτῆς **θεωρουμένης ὡς συναρτήσεως τοῦ x καὶ y** λαμβάνεται ὡς ἀνωτέρω καὶ εἶναι

$$\varphi'_x+\varphi'_y\, y'.$$

Ἐπειδὴ δὲ ἡ συνάρτησις $\phi(x,y)$ εἶναι πάντοτε μηδὲν ἐν τῷ θεωρουμένῳ διαστήματι, ἔπεται, ὅτι καὶ ἡ παράγωγος αὐτῆς εἶναι μηδὲν ἐν τῷ αὐτῷ διαστήματι, ἤτοι

$$\varphi'_x+\varphi'_y\, y'=0.$$

Ὅθεν $$y'=\frac{-\varphi'_x}{\varphi'_y}$$

τουτέστιν ἡ παράγωγος πεπλεγμένης διαφορισίμου συναρτήσεως $\varphi(x,y)=0$, ἰσοῦται κλάσματι ληφθέντι μετὰ τοῦ ἀρνητικοῦ σημείου —, οὗτινος ἀριθμητὴς μὲν ἡ πρὸς τὴν ἀνεξάρτητον μεταβλητὴν x μερικὴ παράγωγος **τῆς συναρ-**

τήσεως, παρονομαστὴς δὲ ἡ πρὸς τὴν y μερικὴ παράγωγος ταύτης».

Καὶ πρῶτον μὲν δὲν εἶναι ἀληθές, ὅτι πεπλεγμένη λέγεται ἡ συνάρτησις y, ἡ ὑπὸ τῆς ἰσότητος $\varphi(x, y)=0$ ὁριζομένη, ὅταν δὲν ΔΥΝΑΤΑΙ νὰ τεθῇ ὑπὸ τὴν μορφὴν $y=\sigma(x)$. Πάντοτε, ὁσάκις ἡ y ὁρίζεται ὑπὸ τῆς μὴ λελυμένης ἐξισώσεως $\varphi(x,y)=0$, ὀνομάζεται πεπλεγμένη συνάρτησις τοῦ x, εἴτε δύναται ἡ ἐξίσωσις $\varphi(x, y)=0$ νὰ λυθῇ πρὸς y, εἴτε καὶ μή, ἀρκεῖ νὰ μὴ ἔχῃ δοθῇ **ἤδη** λελυμένη.

Ἀλλὰ τὸ ἀστειότερον εἶναι, ὅτι, ὡς βλέπει τις ἀμέσως, ὁ Σ. ἐνταῦθα συγχέει παντελῶς τὴν πεπλεγμένην συνάρτησιν y πρὸς τὴν συνάρτησιν $\varphi(x, y)$ τῶν x, y, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον μέλος τῆς ἐξισώσεως, ἐξ ἧς ὁρίζεται ἡ y, καὶ λέγει, ὅτι **ἡ συνάρτησις y**, ἐὰν εἶναι διαφορίσιμος ἔν τινι διαστήματι, **θεωρουμένη ὡς συνάρτησις τῶν x καὶ y ἔχει παράγωγον τὴν**

$$\varphi'_x + \varphi'_y\, y' \ (!!!)$$

Τὸ αὐτὸ δὲ τερατῶδες σφάλμα ἐπαναλαμβάνει ἐν τῷ κανόνι λέγων, ὅτι $-\frac{\varphi'_x}{\varphi'_y}$ δηλοῖ τὴν παράγωγον «τῆς πεπλεγμένης συναρτήσεως $\phi(x, y)=0$» καὶ ὅτι ἀριθμητὴς τῆς παραγώγου τῆς πεπλεγμένης συναρτήσεως εἶναι ἡ πρὸς τὴν ἀνεξάρτητον μεταβλητὴν x μερικὴ παράγωγος τῆς συναρτήσεως (!!!).

4. Ἐν σελ. 155 διαλαμβάνων περὶ τῶν σειρῶν, ὧν ὁ λόγος ἔχει ὅριον τὴν μονάδα, λέγει τὰ ἑξῆς:

«Ἐὰν δὲ $\lambda=1$, ἡ σειρὰ δύναται νὰ ἦναι ἢ συγκλίνουσα ἢ ἀποκλίνουσα. Ἀλλ' ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ἐὰν $\Sigma\alpha_\nu$ καὶ $\Sigma\beta_\nu$ ἦναι δύο σειραί, ὧν οἱ ὅροι ἔχουσι πάντες τὸ αὐτὸ σημεῖον (τὸ + π.χ.) καὶ ὧν ἡ πρώτη συγκλίνει καὶ ἐὰν ἀπό τινος τιμῆς ν_0 τοῦ ν ἔχωμεν πάντοτε $\frac{\beta_{\nu+1}}{\beta_\nu} \leqq \frac{\alpha_{\nu+1}}{\alpha_\nu}$, ἡ σειρὰ $\Sigma\beta_\nu$ συγκλίνει ὡσαύτως. Διότι, ἐπειδὴ

$$\beta_{\nu+1} \leqq \frac{\beta_\nu}{\alpha_\nu}\,\alpha_{\nu+1},\ \beta_{\nu+2} \leqq \frac{\beta_{\nu+1}}{\alpha_{\nu+1}}\,\alpha_{\nu+2},\ldots$$

ἡ σειρὰ $\Sigma\beta_\nu$ ἔχει πάντας τοὺς ὅρους αὐτῆς ἀπὸ τῆς τιμῆς ν_0 τοῦ ν καὶ ἐφ' ἑξῆς ἴσους ἢ ἐλάσσονας τῶν ὁμοταγῶν

ὅρων τῆς συγκλινούσης σειρᾶς

$$\frac{\beta_\nu}{\alpha_\nu}\alpha_{\nu+1}+\frac{\beta_\nu}{\alpha_\nu}\alpha_{\nu+2}+\ldots+\frac{\beta_\nu}{\alpha_\nu}\alpha_{\nu+\rho}+\ldots$$

τοὐναντίον δὲ ἡ σειρὰ $\Sigma\beta_\nu$ ἀποκλίνει, ἐὰν ἀπό τινος τιμῆς ν_0 τοῦ ν ἔχωμεν πάντοτε

$$\frac{\beta_{\nu+1}}{\beta_\nu}\geqq\frac{\alpha_{\nu+1}}{\alpha_\nu}».$$

Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι ἄρδην ἐσφαλμένον· ἐκ τοῦ ὅτι δῆλα δὴ ὁ λόγος σειρᾶς τινος (ὡς τῆς $\Sigma\beta_\nu$) εἶναι πάντοτε μείζων τοῦ λόγου ἄλλης σειρᾶς, συγκλινούσης καὶ ἧς ὁ λόγος ἔχει ὅριον τὴν μονάδα (ὡς τῆς $\Sigma\alpha_\nu$), οὐδαμῶς δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἡ σειρὰ $\Sigma\beta_\nu$ ἀποκλίνει. Ἰδοὺ δὲ καὶ παράδειγμα: ἀμφότεραι αἱ σειραὶ $\Sigma\frac{1}{\nu^2}$ καὶ $\Sigma\frac{1}{\nu^3}$ συγκλίνουσιν, ὅριον δὲ τοῦ λόγου ἀμφοτέρων εἶναι ἡ μονὰς καὶ ὅμως ὁ λόγος τῆς πρώτης εἶναι πάντοτε μείζων τοῦ λόγου τῆς δευτέρας. Ἔπρεπεν ἄρα κατὰ τὸν κ. Κ. ἡ σειρὰ $\Sigma\frac{1}{\nu^2}$ νὰ εἶναι ἀποκλίνουσα!

5. Ἐν σελ. 152, ἀφοῦ ἀνέφερεν, ὅτι ἡ σειρὰ $1-1+\frac{1}{2}-\frac{1}{2}+\cdots$ ἔχει δύο διάφορα ἀθροίσματα τῶν ὅρων της, ἐὰν οἱ ὅροι ληφθῶσι κατὰ δύο διαφόρους τρόπους, προσθέτει τὰ ἑξῆς:

«Ἐκ τούτων ἕπεται, ὅτι, ὅταν σειρά τις ἦναι σχετικῶς συγκλίνουσα, εἶναι δυνατὸν οἱ ὅροι αὐτῆς νὰ γράφωνται κατὰ τοιαύτην τάξιν, ὥστε νὰ συγκλίνῃ πρὸς ὅριον αὐθαιρέτως δεδομένον». Ἐκ τοῦ παραδείγματος μιᾶς σειρᾶς, ἐχούσης δύο διαφόρους τιμάς, οὐδαμῶς ἕπεται, ὅτι, ὅταν σειρά τις εἶναι σχετικῶς συγκλίνουσα, δύναται νὰ ἔχῃ ἄθροισμα τῶν ὅρων της ἀριθμὸν αὐθαιρέτως δεδομένον. Τὸ τοιοῦτο δεῖται ἀποδείξεως. (Εἰσ. Ἀν. Ἀλγ. Ι. Ν. Χατζιδάκι, ἔκδ. Β', σελ. 58).

6. Ἐν τῇ αὐτῇ σελ. 152 ἀναφέρων τὰς γενικὰς προτάσεις περὶ τῶν σειρῶν λέγει, ὅτι ἐν πάσῃ συγκλινούσῃ σειρᾷ τὸ ἄθροισμα ὁσωνδήποτε ὅρων ἀπὸ τοῦ νυοστοῦ καὶ ἐφεξῆς, ἤτοι τὸ $\alpha_\nu+\alpha_{\nu+1}+\cdots+\alpha_{\nu+\rho-1}+\ldots$, τοῦ ρ σημαίνοντος οἱονδήποτε ἀκέραιον

ἀριθμόν, τείνει πρὸς τὸ 0, ὅταν ὁ ν αὐξάνῃ ὑπὲρ πάντα ἀριθμόν. Τοῦτο τῷ ὄντι εἶναι ἀληθές, ἀλλὰ τὸ ἀντίστροφον δὲν ἀληθεύει: ἐὰν δῆλα δὴ ἔν τινι σειρᾷ τὸ ῥηθὲν ἄθροισμα (τοῦ ρ ἔχοντος τὴν τυχοῦσαν ἀκεραίαν τιμὴν) τείνῃ πρὸς τὸ 0, ὅταν ν αὐξάνηται ἐπ' ἄπειρον, οὐδαμῶς ἐκ τούτου ἕπεται, ὅτι ἡ σειρὰ θὰ εἶναι συγκλίνουσα. 'Αλλ' ὁ Σ. φαίνεται ἀγνοῶν τοῦτο, διότι ἐν ταῖς ἀποδείξεσι τῶν θεωρημάτων 2ου καὶ 3ου τῆς ἐπομένης σελίδος 153 στηρίζει τὴν ἀπόδειξιν τῆς συγκλίσεως τῆς σειρᾶς εἰς τὸ ψευδὲς τοῦτο γνώρισμα· ἰδοὺ τί λέγει: «Ἐν τῇ σειρᾷ (α) ἡ διαφορὰ $A_{\nu+\rho}-A_\nu$ ἔχει τιμὴν ἐλάσσονα, ἢ τὸ πλεῖστον ἴσην πρὸς τὴν τῆς ἀντιστοίχου $B_{\nu+\rho}-B_\nu$ ἐν τῇ (β). Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ (β) ἡ διαφορὰ αὕτη ἔχει ἐξ ὑποθέσεως ὅριον τὸ μηδέν, τοῦ ν αὐξανομένου ἐπ' ἄπειρον, τὸ αὐτὸ συμβαίνει κατὰ μείζονα λόγον καὶ ἐν τῇ σειρᾷ (α), **ἥτες ἄρα συγκλένει**».

7. Ἐν σελ. 31 ἀναγράφων «γενικὰς προτάσεις **περὶ** τῆς θεωρίας τῶν ὁρίων» (γράφε **ἐκ** τῆς θεωρίας) λέγει, ὅτι, «ἐάν τι πλῆθος ποσοτήτων $\alpha_1, \alpha_2, \ldots, \alpha_\nu$ τείνῃ πρὸς ὅριόν τι, ἡ διαφορὰ $\alpha_{\nu+\rho}-\alpha_\nu$ ἔχῃ ὅριον τὸ 0, ὁπόταν ν αὐξάνηται ἐπ' ἄπειρον, τοῦ ρ ὄντος αὐθαιρέτου ἀριθμοῦ»· καὶ τοῦτο μὲν ἔχει καλῶς, ἀλλ' ἔπειτα προσθέτει: «Καὶ ἀντιστρόφως, ἐὰν ἡ διαφορὰ $\alpha_{\nu+\rho}-\alpha_\nu$ ἔχῃ ὅριον τὸ μηδέν, ὁπόταν ν αὐξάνηται ἐπ' ἄπειρον, τοῦ ρ ὄντος αὐθαιρέτου, ἡ ποσότης α_ν τείνει πρὸς ὡρισμένον ὅριον, τὸ α».

Τοῦτο εἶνε παντάπασιν ἐσφαλμένον καὶ ἰδοὺ παράδειγμα: ἔστω $\alpha_\nu = \eta\mu\,(l\nu)$, τότε $\alpha_{\nu+\rho}=\eta\mu\,[l(\nu+\rho)]$, ὅθεν $\alpha_{\nu+\rho}-\alpha_\nu =$

$$=\eta\mu[l(\nu+\rho)]-\eta\mu[l\nu]=2\eta\mu\left[l\sqrt{\frac{\nu+\rho}{\nu}}\right]\sigma\upsilon\nu\left[l\sqrt{\nu(\nu+\rho)}\right]\cdot$$

ἐκ τούτου βλέπομεν, ὅτι ἡ διαφορὰ $\alpha_{\nu+\rho}-\alpha_\nu$, τοῦ ρ ὄντος αὐθαιρέτου ἀριθμοῦ, τείνει πάντοτε πρὸς τὸ 0, ὅταν ν αὐξάνῃ εἰς ἄπειρον, καὶ ὅμως αἱ ποσότητες α_ν πρὸς οὐδὲν τείνουσιν ὅριον. Ὁμοίως καὶ αἱ ποσότητες $\alpha_\nu=\eta\mu^2(l\nu)$ πρὸς οὐδὲν τείνουσιν ὅριον καὶ ὅμως εἶναι $o\rho(\alpha_{\nu+\rho}-\alpha_\nu)=0$, ὅταν, τοῦ ρ ὄντος αὐθαιρέτου, τὸ ν αὐξάνῃ ὑπὲρ πάντα ἀριθμόν.

8. Ἐν σελ. 164 πραγματευόμενος περὶ τοῦ γινομένου δύο σειρῶν λέγει τὰ ἑξῆς.

«Ἐὰν δὲ $\Sigma\alpha_\nu$ καὶ $\Sigma\beta_\nu$ ἦναι ἀπολύτως (ἀμφότεραι ἢ ἡ ἑτέρα ἁπλῶς συγκλίνουσα) συγκλίνουσαι, καὶ ἡ σειρὰ $\Sigma\alpha_\lambda\beta_\mu$ ἡ προκύπτουσα διὰ πολλαπλασιασμοῦ ἀνὰ δύο τῶν ὅρων τούτων εἰλημμένων καθ' οἱανδήποτε τάξιν εἶναι συγκλίνουσα ἔχουσα ἄθροισμα ΑΒ».

Ἀναγινώσκων τις ταῦτα ἄγεται νὰ πιστεύσῃ, ὅτι πάντοτε ἡ ἐκ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ προκύπτουσα σειρὰ θὰ ἔχῃ τὸ αὐτὸ ἄθροισμα, ὅπερ δὲν εἶναι ἀληθές, ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ ἑτέρα τῶν σειρῶν κατὰ τὴν διάφορον τάξιν τῶν ὅρων της δίδει διάφορον ἄθροισμα. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπόδειξίς του εἶναι ἐντελῶς συγκεχυμένη· οὐδεὶς ἐννοεῖ τί εἶναι τὸ A'_ν, οὐδὲ λέγει τι περὶ αὐτοῦ, οὐδὲ τίνες εἶναι οἱ ἀκέραιοι ἀριθμοὶ λ, μ, λ', μ'.

9. Ἐν σελ. 142 λέγει περὶ τοῦ μετασχηματισμοῦ τῆς παραστάσεως $\sqrt{\alpha \pm \sqrt{\beta}}$ (ὅπου α καὶ β εἶναι σύμμετροι ἀριθμοὶ καὶ ὁ β οὐχὶ τέλειον τετράγωνον), ὅτι «δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν δύο ἀριθμοὺς **συμμέτρους** x καὶ y τοιούτους ὥστε

$$\sqrt{\alpha + \varepsilon_1 \sqrt{\beta}} = \varepsilon_2 \sqrt{x} + \varepsilon_3 \sqrt{y} \quad (\varepsilon_1^2 = \varepsilon_2^2 = \varepsilon_3^2 = 1).$$

Ὑποτεθείσθω τὸ πρόβλημα λελυμένον· εὑρίσκομεν ἐκ τῆς προηγουμένης ἰσότητος

$$\alpha + \varepsilon_1 \sqrt{\beta} = x + y + 2\varepsilon_2\varepsilon_3 \sqrt{xy}$$

Ὅθεν $\alpha = x + y$ καὶ $2\varepsilon_2\varepsilon_3 \sqrt{xy} = \varepsilon_1 \sqrt{\beta}$. Αἱ δύο ἰσότητες αὗται ὁρίζουσι καὶ τὸ x καὶ τὸ y». Ἀλλὰ τοῦτο οὐδαμῶς εἶναι ἀληθές, ὡς πᾶς τις εὐκόλως βλέπει, διότι αἱ δύο ἐξισώσεις, δι' ὧν εὑρίσκονται τὰ x καὶ τὰ y, ἔχουσιν ἡ μὲν τὸ ἄθροισμα, ἡ δὲ τὸ γινόμενον τῶν ἀγνώστων, ἑπομένως ἡ λύσις αὐτῶν ἄγει εἰς ἐξίσωσιν δευτέρου βαθμοῦ, ἥτις ἐν γένει θὰ ἔχῃ ῥίζας x καὶ y ἀσυμμέτρους (τότε δὲ μόνον, ὡς γνωστόν, ἔχει ῥίζας συμμέτρους, ὅταν ἡ παράστασις

$$\alpha^2 - \beta$$

εἶναι τέλειον τετράγωνον).

10. Ἐν σελ. 32 ἡ ἀπόδειξις τῆς προτάσεως 2) εἶναι ἐντελῶς συγκεχυμένη· λέγει περὶ τῆς διαφορᾶς $\alpha_{\nu+\rho} - \alpha_\nu$ ὅτι «ἢ τείνει πρὸς τὸ 0 ἢ δύναται νὰ ὑπερβῇ ἀριθμόν τινα σ διὰ τιμὴν τοῦ ρ ἀρκούντως μεγάλην». Ἔπειτα δὲ γράφει: «Τοῦ σ ἄρα καθισταμένου μείζονος τοῦ Α διὰ τιμὴν τοῦ ρ ἀρκούντως με-

γάλην, καὶ ἡ διαφορὰ $α_{ν+ρ}-α_ν$ καθίσταται μείζων τοῦ Α, ὅπερ κατὰ τῆς ὑποθέσεως». Ταῦτα εἶναι ἐντελῶς ἀκατανόητα. Ἐκ τοῦ ὅτι ἡ διαφορὰ $α_{ν+ρ}-α_ν$ θὰ ὑπερβαίνῃ τὸν ἀριθμὸν σ οὐδαμῶς ἕπεται, ὅτι θὰ εἶναι ὁ σ μείζων τοῦ Α· ἀπ' ἐναντίας, ἐπειδὴ πᾶσαι αἱ ποσότητες $α_ν$ εἶναι μικρότεραι τοῦ Α, ἡ διαφορὰ $α_{ν+ρ}-α_ν$ δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὸν Α καὶ ὁ ἀριθμὸς σ ἐπίσης, ὡς μικρότερος τῆς διαφορᾶς $α_{ν+ρ}-α_ν$, δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὸν Α.

11. Ἐν σελ. 225, ἐνῷ ἀποδεικνύει τὸ περὶ τῶν ὁμογενῶν συναρτήσεων θεώρημα τοῦ Euler μόνον διὰ τὰς **ἀκεραίας** ὁμογενεῖς συναρτήσεις, νομίζει, ὅτι ἀπέδειξεν αὐτὸ γενικῶς διὰ **πάσας** τὰς ὁμογενεῖς συναρτήσεις καὶ λέγει: «Ὥστε **πᾶσα** ὁμογενὴς συνάρτησις ἐπὶ τὸν βαθμὸν αὐτῆς πολλαπλασιαζομένη ἰσοῦται τῷ ἀθροίσματι τῶν μερικῶν αὐτῆς παραγώγων, ἑκάστης τούτων πολλαπλασιασθείσης ἐπὶ τὴν μεταβλητήν, πρὸς ἣν λαμβάνεται (*Euler*)».

12. Ἐν σελ. 228 προκειμένου περὶ τῆς παραγώγου συναρτήσεως μιγάδος μεταβλητῆς λέγει, ὅτι, ἂν ἡ συνάρτησις σ(z) τῆς μιγαδικῆς μεταβλητῆς $z(=x+yi)$ ἀναλυθῇ εἰς τὸ πραγματικὸν αὐτῆς μέρος καὶ εἰς τὸ φανταστικόν, ἤτοι ἂν τεθῇ $σ(z)=φ(x,y)+if(x,y)$, αἱ δύο συναρτήσεις φ καὶ f πρέπει νὰ πληρῶσι συνθήκας τινάς, ἵνα ὁ λόγος $\frac{\Delta u}{\Delta z}$ τείνῃ πρὸς ὅριον ἐντελῶς ὡρισμένον καὶ πεπερασμένον καὶ ἀνεξάρτητον ἀπὸ τοῦ ὁρίου τοῦ λόγου $\frac{\Delta y}{\Delta x}$, καὶ εὑρίσκει μάλιστα τὰς συνθήκας ταύτας. Ἀλλὰ δὲν παρατηρεῖ, ὅτι, ὅταν αἱ συναρτήσεις φ και f εἶναι τὰ δύο μέρη συναρτήσεως οἱασδήποτε σ(z) (διαφορισίμου πρὸς z), ὡς αὐτὸς ὑποθέτει, αἱ συνθῆκαι αὗται πληροῦνται **πάντοτε ἀφ' ἑαυτῶν.** Αἱ συνθῆκαι αὗται εἶναι **τότε μόνον ἀναγκαῖαι,** ὅταν αἱ συναρτήσεις φ καὶ f ληφθῶσι **τυχαίως** καὶ ἐκφράζουσιν ἴσα-ἴσα, οτι τοτε τὸ ἄθροισμα $φ(x,y)+if(x,y)$ εἶναι μία συνάρτησις σ(z) τῆς μιγαδικῆς μεταβλητῆς $z=x+iy$. Ἀλλ' ἐνταῦθα αἱ φ καὶ f, ὡς αὐτὸς οὗτος ῥητῶς σημειοῖ, προκύπτουσιν ἐκ μιᾶς συναρτήσεως τῆς μιγαδικῆς μεταβλητῆς z, ὥστε πάντα ὅσα λέγει ἐν τῇ σελίδι ταύτῃ καὶ τῇ ἑπομένῃ περὶ τῶν εἰρημένων συνθηκῶν εἶναι πάντη ἄσχετα πρὸς τὸ θέμα, καὶ ἀποδεικνύουσι μόνον τοῦτο, ὅτι ἀνέγνω

μὲν ταῦτα ὁ κ. Κ. ἐν τοῖς Συγγράμμασιν, ἀλλὰ δὲν ἐνόησε, ποῦ ἐφαρμόζονται.

13. Ἐν σελ 233 λέγει περὶ τοῦ τύπου τοῦ Taylor τὰ ἑξῆς: «Ὁ τύπος οὗτος εἶναι θεμελιώδης ἐν τῇ Ἀναλύσει καὶ λαμβάνει ἁπλουστέραν μορφήν, ἐὰν τεθῇ $\sigma(x)=y$ καὶ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ε εἶναι ἡ αὔξησις τοῦ x, αἱ δὲ παραστάσεις $\varepsilon\sigma'(x)$, $\varepsilon^2\sigma''(x)$, ... τὰ διαδοχικὰ διαφορικὰ τοῦ y καὶ $\sigma(x+\varepsilon)-$ $-\sigma(x)=\Delta y$, ὅτε ἔχομεν

$$3)\quad \Delta y = dy + \frac{d^2y}{1.2} + \frac{d^3y}{1.2.3} + \ldots + \frac{d^{\nu-1}y}{1.2..(\nu-1)} + Y_\nu \text{ ».}$$

Ἀλλὰ τί εἶναι τὰ d^2z, d^3z, ... οὐδαμοῦ ὥρισε, πρώτην φορὰν ἐνταῦθά τα μνημονεύει, τί σημαίνουσιν ὅμως οὔτ' ἐνταῦθα οὔτε προηγουμένως ἐξηγεῖ.

14. Ἐν σελ. 48 λέγει, ὅτι «ὅταν ἡ βάσις τῶν λογαρίθμων εἶναι μικροτέρα τῆς μονάδος 1, ὁ $l\infty$ εἶναι 0» (!!!).

15. Ἐν σελ. 46 ἐνῷ δὲν ἔχει ὁρίσῃ τὴν σημασίαν δυνάμεων μὲ ἐκθέτην ἀσύμμετρον, ζητεῖ ν' ἀποδείξῃ τὴν πρότασιν, ὅτι ἡ ἐξίσωσις $\alpha^x=\beta$ ἔχει μίαν λύσιν σύμμετρον ἢ **ἀσύμμετρον.**

16. Ἐν σελ. 42 θέλων ν' ἀποδείξῃ τὴν πρότασιν «Αὐξανομένης τῆς θετικῆς βάσεως δυνάμεώς τινος θετικῆς, καὶ ἡ δύναμις αὐξάνεται» λέγει τὰ ἑξῆς: «Διότι ἐν γινομένῳ πολλῶν παραγόντων θετικῶν, αὐξανομένων τῶν παραγόντων καὶ τὸ γινόμενον αὐτῶν αὐξάνεται». Ἀλλ' ἡ ἀπόδειξις αὕτη οὐδαμῶς ἰσχύει, ὅταν ὁ ἐκθέτης εἶναι θετικὸς μέν, ἀλλ' οὐχὶ ἀκέραιος ἀριθμὸς (ὡς λ. χ. $\alpha^{\frac{1}{2}}$ κτλ.).

17. Ἐν σελ. 39 ἀφοῦ, διὰ τῆς ἰδιότητος τῶν δυνάμεων $\alpha^\mu\cdot\alpha^\nu=$ $=\alpha^{\mu+\nu}$, εὗρε τοὺς ὁρισμοὺς τῶν δυνάμεων, αἵτινες ἔχουσιν ἐκθέτας κλασματικούς, θετικοὺς ἢ ἀρνητικούς, δὲν ἀποδεικνύει, ὅτι καὶ αἱ λοιπαὶ ἰδιότητες, αἱ ἰσχύουσαι ἐπὶ ἀκεραίων ἐκθετῶν, ἰσχύουσι καὶ διὰ πάσας ἐν γένει τὰς δυνάμεις, ἐνῷ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη ν' ἀποδειχθῇ, διότι οὐδαμῶς εἶναι φανερὸν ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι, ἂν ἀληθεύῃ ἡ πρώτη ἰδιότης, θ' ἀληθεύωσιν ἀναγκαίως καὶ αἱ λοιπαί. (Ἴδε Στοιχ. Ἀλγ. Ι. Ν. Χατζιδάκι, σελ. 131). Καὶ ὅμως τῶν ἰδιοτήτων τούτων ἀναποδείκτων ποιεῖται χρῆσιν.

18. Ἐν σελ. 196 ἀναφέρει ὡς παράδειγμα ἀθροίσματος ἀπειρο-

στῶν τὸ ἐμβαδὸν τοῦ κύκλου θεωρούμενον ὡς κοινὸν ὅριον τῶν ἐγγεγραμμένων καὶ περιγεγραμμένων περὶ αὐτὸν πολυγώνων. Τὰ πολύγωνα ὅμως δὲν εἶναι ἀπειροστά, ὥστε τί εἶδους παράδειγμα εἶναι τοῦτο;

19. Ἐν σελ. 182 ζητεῖ ν' ἀποδείξῃ τὴν ἑξῆς πρότασιν: «Συνάρτησίς τις $z=\varphi(x, y)$ συνεχὴς ἔν τινι περιοχῇ T δι' ἓν τοὐλάχιστον σύστημα τιμῶν (x, y) περιεχόμενον ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ καθίσταται ἢ μέγιστον M ἢ ἐλάχιστον N».

Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς προτάσεως ταύτης νοεῖ τὰς συντεταγμένας x καὶ y ὡς συνεχεῖς συναρτήσεις μιᾶς μεταβλητῆς t, ὅτε ἀνάγεται ἡ συνάρτησις τῶν δύο μεταβλητῶν εἰς συνάρτησιν μιᾶς μόνης, τῆς t, ἥτις ἔχει τὸ μέγιστον M καὶ τὸ ἐλάχιστον N. Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο δύναται νὰ γίνῃ κατ' ἀπείρους τρόπους, συνάγεται, ὅτι θὰ ὑπάρχῃ δι' ἕκαστον τρόπον ἓν μέγιστον καὶ ἓν ἐλάχιστον. Τοῦτο γίνεται σαφέστερον, ἐὰν παραστήσωμεν γεωμετρικῶς τὰς μεταβλητὰς ὡς συντεταγμένας σημείου τινός· διότι, ὅταν x καὶ y μεταβάλλωνται ἐξαρτώμενα ἐκ μιᾶς μεταβλητῆς t, αἱ τιμαί, ἃς λαμβάνει ἡ συνάρτησις $\varphi(x,y)$, ἀντιστοιχοῦσιν εἰς τὰ σημεῖα μιᾶς γραμμῆς καὶ τὸ μέγιστον M καὶ τὸ ἐλάχιστον N τῆς συναρτήσεως εἶναι μόνον ἐπὶ τῆς γραμμῆς ταύτης, καὶ οὐχὶ ἀπολύτως, δῆλα δὴ οὐχὶ τὸ ἀπόλυτον μέγιστον ἢ ἐλάχιστον τῆς συναρτήσεως ἐν τῇ περιοχῇ T.

20. Ἐν σελ. 183 λέγει τὰ ἑξῆς: «Ἐντεῦθεν δ' ἕπεται, ὅτι, ἐὰν συνεχής τις συνάρτησις δύο μεταβλητῶν ᾖναι ὡρισμένη ἔν τινι περιοχῇ T διά τι σύστημα σημείων, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἀόριστος ἐν ἐλαχίστῃ περιοχῇ τῆς T, εἶναι ὡρισμένη διὰ πᾶν σύστημα (x, y) ἐν τῇ περιοχῇ T».

Τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές· ἄπειροι συναρτήσεις συνεχεῖς δύο μεταβλητῶν x καὶ y δύνανται νὰ ἔχωσι τὰς αὐτὰς τιμὰς ἔν τινι τόπῳ καὶ ὅμως νὰ διαφέρωσιν ἐν ἄλλῳ τόπῳ· ἰδοὺ δὲ καὶ παράδειγμα: αἱ συναρτήσεις

$\varphi(x, y)$ καὶ

$$\varphi(x, y)+\overset{A}{(x-\alpha)}\,\overset{B}{(x-\beta)}\,\overset{\Gamma}{(y-\gamma)}\,\overset{\Delta}{(y-\delta)}\left\{\int_0^\infty \eta\mu\,\lambda\omega\sigma\upsilon\nu\,\omega\frac{d\omega}{\omega}+\right.$$

$$\left.+\int_0^\infty \eta\mu\,\rho\omega\sigma\upsilon\nu\,\omega\frac{d\omega}{\omega}\right\}\sigma(x, y),$$

ἔνθα

$$\left.\begin{array}{r}\lambda = 1 + \dfrac{(x-\alpha)(x-\beta)}{(\beta-\alpha)^2} \\ \text{καὶ} \quad \rho = 1 + \dfrac{(y-\gamma)(y-\delta)}{(\delta-\gamma)^2}\end{array}\right\}$$

καὶ Α, Β, Γ, Δ θετικοὶ καὶ ἀκέραιοι ἀριθμοί, καὶ $\sigma(x,y)$ ἡ τυχοῦσα ἀκεραία συνάρτησις τῶν x, y, πᾶσαι, λέγω, αἱ συναρτήσεις αὗται καὶ συνεχεῖς εἶναι καὶ ἔχουσι τὰς αὐτὰς τιμὰς ἐντὸς τοῦ ὀρθογωνίου $x=\alpha$, $x=\beta$, $y=\gamma$, $y=\delta$, ἀλλ' ἐκτὸς αὐτοῦ εἶναι διάφοροι ἀλλήλων.

Ὁ κ. Κ. προφανῶς συγχέει ἐνταῦθα τὰς συναρτήσεις μιᾶς μιγαδικῆς μεταβλητῆς, ἤτοι τὰς συναρτήσεις τοῦ συμπλέγματος $x+yi$ πρὸς τὰς τυχούσας συναρτήσεις τῶν δύο μεταβλητῶν x καὶ y, περὶ ὧν ἐνταῦθα ὁ λόγος. Τὸ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενον μόνον περὶ τῶν πρώτων, ἤτοι περὶ τῶν συναρτήσεων $\sigma(x+yi)$, ἀληθεύει.

21. Ἐν σελ. 206 εὑρίσκει τὴν παράγωγον συναρτήσεως ἄλλης συναρτήσεως, ὡς ἑξῆς· διαφορίζων τὴν συνάρτησιν $y=\sigma(u)$ πρὸς τὴν μεταβλητὴν u εὑρίσκει

$$\frac{dy}{du}=\sigma'(u) \qquad (1)\cdot$$

διαφορίζων δὲ ἔπειτα καὶ τὴν συνάρτησιν $u=\varphi(x)$ πρὸς τὴν μεταβλητὴν x εὑρίσκει

$$\frac{du}{dx}=\varphi'(x) \qquad (2)\cdot$$

ἔπειτα δὲ θεωρεῖ τὸ du εἰς τὰς ἐξισώσεις (1) καὶ (2) ὡς τὸ αὐτὸ καὶ ἀντικαθιστᾷ τὴν τιμήν του ἐκ τῆς δευτέρας εἰς τὴν πρώτην καὶ εὑρίσκει

$$\frac{du}{dx}=\sigma'(u)\varphi'(x).$$

Ἀλλὰ τὸ du ἐν τῇ πρώτῃ ἐξισώσει καὶ τὸ du ἐν τῇ δευτέρᾳ εἶναι πάντῃ διάφορα, διότι ἐν μὲν τῇ πρώτῃ τὸ du εἶναι ἡ αὔξησις τοῦ u, ὅταν θεωρῆται ὡς ἀνεξάρτητος μεταβλητή, καὶ ἡ y ἢ ἡ $\sigma(u)$ ὡς συνάρτησις αὐτοῦ· ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ τὸ διαφορικὸν du τοῦ u δὲν εἶναι ὁλόκληρος ἡ αὔξησις τοῦ u, ἀλλὰ μόνον

τὸ πρωτεῦον μέρος αὐτῆς, τὸ ἀνάλογον πρὸς τὸ dx. **Ἴσα-ἴσα δὲ περὶ τούτου πρόκειται,** νὰ δειχθῇ, ὅτι ὁ τύπος (1) μένει κατὰ τὴν μορφὴν ὁ αὐτός, καὶ ὅταν παύσῃ τὸ u νὰ εἶναι ἀνεξάρτητος μεταβλητή. Ὥστε ὁ κ. Κ. ἐν τῇ ἀποδείξει ταύτῃ παραδέχεται ὡς ἀληθὲς αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀποδεικτέον, ἤτοι ποιεῖ φαῦλον κύκλον.

22. Ἐν σελ. 162 λέγει, ὅτι, ὅταν σειρά τις εἶναι συγκλίνουσα, δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν τιμήν τινα ν′ τοῦ ν τοιαύτην, ὥστε τὸ ἄθροισμα ὁσωνδήποτε ὅρων αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ν′ καὶ ἐφεξῆς νὰ εἶναι μικρότερον τοῦ δοθέντος ἀριθμοῦ ε. Τοῦτο ὅμως οὐδαμοῦ ἀπέδειξεν, εἶναι δὲ θεώρημα χρῇζον ἀποδείξεως (Ἴδε Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Ἀνωτ. Ἄλγεβραν Ι. Ν. Χατζιδάκι, σελ. 45).

23. Ἐν σελ. 223 πρὶν ἀποδείξῃ, ὅτι αἱ μερικαὶ παράγωγοι συναρτήσεως ἐξαρτωμένης ἀπὸ πολλῶν (μ) μεταβλητῶν δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τῆς τάξεως τῆς διαφορίσεως, λέγει, ὅτι «ἐν γένει ὁ ἀριθμὸς τῶν διαφόρων μερικῶν παραγώγων τῆς τάξεως ν εἶναι ἴσος τῷ ἀριθμῷ τῶν συνδυασμῶν μετ' ἐπαναλήψεως μ γραμμάτων ἀνὰ ν».

24. Ἐν σελ. 30 λέγει, ὅτι «ὁ ὄγκος τῆς σφαίρας εἶναι τὸ ὅριον, πρὸς ὃ τείνει ὁ ὄγκος πολυέδρου ἐγγεγραμμένου, οὗτινος ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑδρῶν αὐξάνεται ὑπὲρ πάντα ἀριθμόν». Τοῦτο δὲν εἶναι ὀρθόν· διότι ἐνδέχεται ἕδραι τινὲς νὰ μένωσιν ἀμετάβλητοι, ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν ἐπιλοίπων ἑδρῶν ν' αὐξάνῃ ὑπὲρ πάντα ἀριθμόν. Τὸ αὐτὸ δὲ σφάλμα ποιεῖ καὶ ἐν σελίδι 196, προκειμένου περὶ τοῦ κύκλου.

25. Ἐν σελ. 26 λέγει: «Ἐφαρμόζοντες τὰ εἰρημένα ἐπὶ τοῦ γινομένου i. i βλέπομεν, ὅτι ἡ φανταστικὴ μονὰς i παρίσταται ὑπὸ τοῦ τμήματος ΟΜ ἔχοντος μῆκος ἴσον τῇ μονάδι 1 καὶ κειμένου ἐπὶ τοῦ ἄξονος ΥΥ′ καθέτου ἐπὶ τὸν ἄξονα ΧΧ′». Ὁ μέχρις ἐδῶ μόνον ἀναγινώσκων θὰ νομίσῃ φυσικά, ὅτι ἡ παράστασις τοῦ i διὰ τοῦ ΟΜ ἕπεται ὡς ἐφαρμογὴ τῶν εἰρημένων περὶ γινομένου. Ἀλλ' ἐκ τῆς ἐπομένης περιόδου ἐννοεῖ τις, ὅτι ὁ κ. Κ. θέλει νὰ εὕρῃ ἐνταῦθα τὴν γεωμετρικὴν σημασίαν τοῦ i. i δυνάμει τῶν προηγουμένως περὶ τοῦ γινομένου μιγάδων ἀριθμῶν λεχθέντων. Ἔστω τοῦτο ἓν ἐκ πολλῶν παρά-

δειγμα τῆς ἐσχάτης ἀσαφείας καὶ συγχύσεως, ἣν ἐν πλείστοις ἔχει· ὤφειλεν οὕτω νὰ ἐκφρασθῇ: «Ἐφαρμόζοντες τὰ εἰρημένα ἐπὶ τοῦ γινομένου i. i, βλέπομεν, ὅτι, ΕΠΕΙΔΗ ἡ φανταστικὴ μονὰς i παρίσταται ὑπὸ τοῦ τμήματος ΟΜ κτλ., τὸ γινόμενον i.i θὰ εὑρεθῇ, ἂν τὸ τμῆμα τοῦτο ΟΜ στραφῇ δεξιὰν στροφὴν περὶ τὸ σημεῖον Ο κατὰ ὀρθὴν γωνίαν».

26. Ἐν σελ. 13 καλεῖ τοὺς ἀρνητικοὺς ἀριθμοὺς ἀντιθέτους (!), συγχέων οὕτω δύο ἐννοίας πάντῃ διαφόρους· καὶ οἱ θετικοὶ ἀριθμοὶ εἶναι ἀντίθετοι τῶν ἀρνητικῶν, ὡς οἱ ἀρνητικοὶ τῶν θετικῶν· εἶναι δῆλα δὴ ἡ ἔννοια «ἀντίθετοι ἀριθμοὶ» σχετικὴ ἔννοια καὶ οὐχὶ ἀπόλυτος· καὶ τοῦτο παραδέχεται καὶ αὐτὸς οὗτος ἐν σελ. 14 λέγων: «Πᾶς ἀρνητικὸς ἀριθμὸς α′ εἶναι γινόμενον **τοῦ ἀντιθέτου αὐτῷ θετικοῦ ἀριθμοῦ** α ἐπὶ τὴν ἀρνητικὴν μονάδα 1′».

27. Ἐν τῇ αὐτῇ σελ. 13 λέγει: «Τουτέστιν **ἐν τῷ συστήματι τῶν ἀρνητικῶν ἀριθμῶν** ἡ μὲν πρόσθεσις ἑτεροειδῶν ἀριθμῶν, θετικῶν καὶ ἀρνητικῶν ἀνάγεται εἰς ἀφαίρεσιν, κτλ.».

Ἀλλὰ ποῦ, πρὸς Θεοῦ, θὰ εὑρεθῶσιν **οἱ ἑτεροειδεῖς** ἀριθμοὶ ἐν τῷ συστήματι **τῶν ἀρνητικῶν** ἀριθμῶν;

28. Ἐν σελ. 17 δίδει τὸν ὁρισμὸν τῶν ἀσυμμέτρων ἀριθμῶν κατὰ τὸν Weierstrass, ἔπειτα ὅμως, μὴ ἀρκούμενος εἰς τοῦτον, λέγει: «Ὅτι δὲ τοιοῦτοι ἀριθμοὶ ὑπάρχουσι, δεικνύεται καὶ ὡς ἕπεται: Θεωρήσωμεν δύο πλήθη ἄπειρα συμμέτρων ἀριθμῶν

$$(\alpha) \quad \alpha_1, \alpha_2, \ldots, \alpha_\nu, \ldots$$

$$(\beta) \quad \beta_1, \beta_2, \ldots, \beta_\nu, \ldots$$

τοιούτων, ὥστε

$$\alpha_1 < \alpha_2 < \ldots < \alpha_\nu < \ldots$$

$$\beta_1 > \beta_2 > \ldots > \beta_\nu > \ldots »$$

κτλ. μέχρι τέλους τῆς παραγράφου.

Ἀλλὰ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον οὐδόλως ἀποδεικνύεται ἡ ὕπαρξις ἀσυμμέτρων ἀριθμῶν· διότι θεωρεῖ δύο σειρὰς ἀριθμῶν α_ν καὶ β_ν, ὧν ἡ μὲν πρώτη προβαίνει αὐξανομένη, ἡ δὲ δευτέρα ἐλαττουμένη, καὶ τοιαύτας, ὥστε ἡ διαφορὰ δύο ὁμοταγῶν ἀριθμῶν

β_ν — α_ν νὰ καταντᾷ μικροτέρα παντὸς ἀριθμοῦ· ἔπειτα δὲ λέγει: «Ὑπὸ τὰς δύο ταύτας συνθήκας αἱ σειραὶ (α) καὶ (β) ὁρίζουσιν ἐντελῶς ἀριθμόν τινα λ περιεχόμενον μεταξὺ α_ν καὶ β_ν, ὅσον μέγας καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὁ ἀριθμὸς ν. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος λ ἢ δύναται νὰ παρασταθῇ ὑπὸ ἀριθμοῦ συμμέτρου ἢ δὲν δύναται καὶ τότε καλεῖται ἀσύμμετρος». Ἀλλὰ τί μας ἀναγκάζει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ὁ ἀριθμός, ὃν ὁρίζουσιν αἱ σειραί, δὲν εἶναι πάντοτε σύμμετρος; Οὐδὲν τούτου παράδειγμα ἔφερεν. Ὅσα λοιπὸν λέγει, δὲν ἀποδεικνύουσι τὴν ὕπαρξιν ἀσυμμέτρων ἀριθμῶν, ἀλλὰ χρησιμεύουσι μόνον πρὸς ὁρισμὸν γενικώτερον τοῦ ἀριθμοῦ, περιλαμβάνοντα τούς τε συμμέτρους καὶ τοὺς ἀσυμμέτρους ἀριθμούς, ὃν ὁρισμὸν ἔδωκεν ὁ G. Kantor. Ὁ δὲ κ. Κ., μὴ ἐννοήσας αὐτόν, τὸν νομίζει ἀπόδειξιν τῆς ὑπάρξεως τῶν ἀσυμμέτρων ἀριθμῶν.

29. Ἐν σελ. 7 ἀναφέρει ὡς θεμελιώδεις ἰδιότητας τῆς προσθέσεως τὴν ἀδιαφορίαν περὶ τὴν τάξιν τῶν προσθετέων, ἣν καλεῖ ἀντιμετάθεσιν, καὶ μετ' αὐτὴν καὶ τὰς ἄλλας, αἵτινες ὅμως δὲν εἶναι θεμελιώδεις, ἀλλὰ τοὐναντίον παράγωγοι τῆς πρώτης.

30. Ἐν δὲ σελ. 9 λέγει (ἐδ. 16): «Εὐκόλως βλέπει τις ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων, ὅτι αἱ γενικαὶ ἰδιότητες τῶν τεσσάρων πράξεων εὑρίσκονται πᾶσαι ἐκ τῆς ἀλληλουχίας (;) τῶν πράξεων καὶ τῶν νόμων τῆς ἰσότητος, τῆς ἀντιμεταθέσεως, τοῦ διαλυτικοῦ καὶ τοῦ ἐπιμεριστικοῦ».

Ἀλλ' ἀφοῦ ἀντιμετάθεσιν καλεῖ τὴν ἀδιαφορίαν ὡς πρὸς τὴν τάξιν τῶν προσθετέων ἢ παραγόντων (ἤτοι τὴν ἰσοζυγίαν, βλ. Εἰσ. Ἀν. Ἀλγ. Ι. Ν. Χατζιδάκι, σελ. 10), ἡ διαλυτικὴ ἰδιότης εἶναι ἐντελῶς πλέον περιττή, διότι δὲν εἶναι πλέον ἀρχική· ἐπειδὴ πᾶσαι αἱ γενικαὶ ἰδιότητες τῶν 4 πράξεων πηγάζουσιν ἐκ τῆς ἰσοζυγίας καὶ τῆς ἐπιμεριστικῆς ἰδιότητος. Τὸ ὀρθὸν ὅμως εἶναι, ὅτι ἡ διαλυτικὴ ἰδιότης καὶ ἡ ἐπὶ δύο μόνον προσθετέων ἢ παραγόντων ἀντιμετάθεσις ($\alpha+\beta=\beta+\alpha$, $\alpha\beta=\beta\alpha$) εἶναι δύο διάφοροι ἀλλήλων γενικαὶ ἰδιότητες καὶ τούτων συνέπεια ἀναγκαία εἶναι ἡ ἰσοζυγία (Ἴδε Εἰσ. Ἀν. Ἀλγέβρας Ι. Ν. Χατζιδάκι σελ. 10).

31. Ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι 9 δίδει τρεῖς ὁρισμοὺς τῆς διαιρέσεως

λέγων: «Διαίρεσις εἶναι ἡ ἀντίστροφος τοῦ πολλαπλασιασμοῦ πρᾶξις ἢ σύντομος ἀφαίρεσις. Ἐν τῇ διαιρέσει δίδονται δύο ἀριθμοὶ α (διαιρετέος) καὶ β (διαιρέτης) καὶ εὑρίσκεται τρίτος ἀριθμὸς γ (πηλίκον), ὅστις δηλοῖ ποσάκις ὁ β περιέχεται ἐν τῷ α ($\alpha > \beta$).»

Ἔπρεπε ν' ἀρκεσθῇ εἰς τὸν πρῶτον μόνον ὁρισμόν, καθ' ὃν ἡ διαίρεσις εἶναι πρᾶξις ἀντίστροφος τοῦ πολλαπλασιασμοῦ, ὡς ὥρισε καὶ τὴν ἀφαίρεσιν ὡς πρᾶξιν ἀντίστροφον τῆς προσθέσεως. Ἐκτὸς δὲ τούτου, ὅταν τις τοῦ αὐτοῦ πράγματος δίδει πολλοὺς ὁρισμούς, εἶναι ἀνάγκη ν' ἀποδείξῃ, ὅτι συμβιβάζονται πρὸς ἀλλήλους οὗτοι.

32. Ἐν σελ. 12 λέγει: «Ἡ δὲ διὰ τοῦ 0 διαίρεσις ἀδύνατος. Διότι πᾶς ἀριθμὸς ἐπὶ 0 πολλαπλασιαζόμενος παρέχει γινόμενον 0. Οὐχ ἧττον τὸ πηλίκον τῆς τοιαύτης διαιρέσεως παρίσταται κατὰ συνθήκην διὰ τοῦ συμβόλου ∞· ἤτοι $\frac{\alpha}{0} = \infty$. Εἶναι δὲ τὸ ∞ σύμβολον τοῦ ἀπείρου».

Ἀφοῦ ἡ διαίρεσις εἶναι ἀδύνατος, πῶς δίδει πηλίκον; (! ! !)

33. Ἐν σελ. 172 ὁ ὁρισμὸς τῶν ἀλγεβρικῶν συναρτήσεων εἶναι ἐσφαλμένος, διότι δίδεται ὡς ἑξῆς: «Συνάρτησίς τις καλεῖται ἀλγεβρικὴ ὅταν ἡ ἰσότης, δι' ἧς συνδέεται πρὸς τὴν ἀνεξάρτητον μεταβλητήν, μηδεμίαν ἄλλην περιέχει πρᾶξιν ἐπὶ τῶν μεταβλητῶν τούτων ἢ ἁπλῶς τὰς στοιχειώδεις πράξεις πρόσθεσιν, ἀφαίρεσιν, πολλαπλασιασμόν, διαίρεσιν καὶ δυνάμεις ὧν οἱ ἐκθέται σταθεροὶ ἀριθμοὶ ἐν πεπερασμένῳ πλήθει».

Κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦτον λοιπὸν καὶ αἱ συναρτήσεις

$$y = x,^{\sqrt{2}} \quad y = x,^{\sqrt{10}} \quad y = x,^{\pi} \text{ κτλ.}$$

εἶναι ἀλγεβρικαί!

34. Καὶ ὡς πρὸς τὴν διάταξιν δὲ τῆς ὕλης ἐν πολλοῖς ἠστόχησεν ὁ Συγγραφεύς· οὕτω π. χ. πραγματευόμενος τὰ περὶ παραγώγων ἐχώρισε τὴν εὕρεσιν τῶν παραγώγων τῶν πεπλεγμένων καὶ τῶν συνθέτων συναρτήσεων ἀπὸ τῆς εὑρέσεως τῶν παραγώγων τῶν λοιπῶν συναρτήσεων, παρεμβαλὼν ἐν τῷ μεταξὺ γενικὰς ἰδιότητας τῆς παρα-

γώγου καὶ τὸ περὶ παραγώγων συναρτήσεων πολλῶν μεταβλητῶν· ἐπίσης ἐν σελ. 190, εἰς τὸ τέλος τοῦ Κεφαλαίου «Γενικαὶ προτάσεις περὶ τῶν συνεχῶν σοναρτήσεων», διαλαμβάνει περὶ τοῦ ὁρισμοῦ τῶν λογαρίθμων ὡς ὅρων ἀριθμητικῆς προσόδου, ἐνῷ ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ (σελ. 47) ἐπίσης διαλαμβάνει περὶ τῶν λογαρίθμων θεωρουμένων ὡς ἐκθετῶν, κτλ. κτλ.

Ἠδυνάμην καὶ ἄλλα πολλὰ παραδείγματα ἀσαφείας καὶ συγχύσεως καὶ σφαλμάτων τοῦ βιβλίου νὰ καταλέξω, ἀλλὰ φείδομαι τοῦ χρόνου νομίζων, ὅτι ταῦτα ἐπαρκοῦσι πληρέστατα εἰς τὸ ν' ἀποδείξωσιν **ἀληθῆ, ἣν ἐν ἀρχῇ περὶ αὐτοῦ ἐξέφερον γνώμην.**

Β'.

Α. Γ. Καραγιαννίδου, Μελέτη περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς Μηχανικῆς ὡς ἐπιστήμης θεωρητικῆς καὶ ἐφηρμοσμένης μετὰ παραρτήματος. Ἐν Ἀθήναις, 1900, σελ. 10.

Ἐκ τοῦ τίτλου τοῦ φυλλαδίου ὤφειλέ τις νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι πρόκειται περὶ μονογραφίας περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς Μηχανικῆς νέον τι περιεχούσης, ἤ, τοὐλάχιστον, τὰ ἤδη γνωστὰ καλῶς καὶ ἐπιστημονικῶς συναρμολογούσης καὶ ἐκθετούσης. Πόσον ὅμως θὰ ἠπατᾶτο τοῦτο προσδοκῶν! Ἡ δῆθεν αὕτη «Μελέτη» εἶναι ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους ἄθροισμα κοινοτοπιῶν, συγχύσεων μεγάλων καὶ σφαλμάτων **περὶ αὐτὰς τὰς βάσεις τῆς ἐπιστήμης,** ὡς εὐθὺς ἐν τοῖς ἑπομένοις ἀποδεικνύεται.

1. Ἐν σελ. 5 λέγει, ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ἀδρανείας παράγεται ἐκ δύο ὑποθέσεων, δηλ. πρῶτον, ὅτι ἡ μᾶζα τῶν σωμάτων ὑπόκειται τῇ δρώσῃ δυνάμει καὶ δεύτερον, ὅτι ἡ διαρκῶς δρῶσα δύναμις ἀνάγεται εἰς συνεχῆ σειρὰν ἀκαριαίων ὤσεων, κτλ. Ἀλλ' εἶναι παντὶ προφανές, ὅτι ἡ ἰδιότης τῆς ἀδρανείας, ἣν ἐν τῇ θεωρ. Μηχανικῇ παραδεχόμεθα, εἶναι ἐντελῶς ἄσχετος πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐνεργείας τῶν δυνάμεων (εἴτε συνεχῆ εἴτε ἐξ ἀκαριαίων ὤσεων συνιστάμενον).

2. Ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀδρανείας φρονεῖ, (σελ. 6), ὅτι πηγάζει ἡ πρότασις τῆς συνθέσεως τῶν δυνάμεων, ἐνῷ πασίγνωστον εἶναι,

ὅτι αὕτη πηγάζει ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀνεξαρτήτου τῶν ἐνεργειῶν τῶν δυνάμεων ἀπ' ἀλλήλων.

3. Ἐπίσης λέγει (σελ. 6), ὅτι ἐκ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς τῆς ἀδρανείας πηγάζει «ἡ ἀναγωγὴ τῆς ἰσορροπίας δυνάμεων εἰς τὴν ἰσότητα τῶν δυνατῶν αὐτῶν ῥοπῶν καὶ συνεπῶς ἡ τροπὴ τῆς Στατικῆς εἰς Δυναμικήν, ἤτοι ἡ τροπὴ τῶν ἰσορροπουσῶν δυνάμεων εἰς δυνατὰς ταχύτητας».

Ταῦτα πάντα εἰσὶ πάντῃ ἐσφαλμένα. Ἡ ἀναγωγὴ τῆς ἰσορροπίας τῶν δυνάμεων εἰς τὴν ἰσότητα τῶν δυνατῶν αὐτῶν ῥοπῶν στηρίζεται ἐπὶ τῶν προτάσεων περὶ τῆς συνθέσεως τῶν δυνάμεων καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀδρανείας.

4. Κατὰ τὸν Συγγραφέα καὶ τὸ ἀνεξάρτητον τῶν ἐνεργειῶν τῶν δυνάμεων ἀπ' ἀλλήλων, ὡς καὶ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεων, πηγάζουσι καὶ ταῦτα ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀδρανείας. Ὅτι ταῦτα δὲν εἶναι ὀρθά, ἐννοεῖ πᾶς τις, καὶ τὰ πρῶτα μόνον μαθήματα τῆς Μηχανικῆς ἂν ἐδιδάχθη.

5. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς δράσεως καὶ τῆς ἀντιδράσεως λέγει ὁ Σ., ὅτι δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι καὶ τοῦτο ἐκ τῆς ἰδίας ἀρχῆς τῆς ἀδρανείας πηγάζει, ἐνῷ αἱ δύο αὗται ἀρχαὶ εἶναι παντελῶς ἄσχετοι πρὸς ἀλλήλας.

6. Ἔρχεται μετὰ ταῦτα εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν κυριωτέρων θεωρημάτων τῆς Θεωρητικῆς Μηχανικῆς, περιοριζόμενος εἰς μόνην τὴν ἐκφώνησιν αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ ταύτην, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀναγράφων ἐσφαλμένως· ὡς λ. χ. τὴν ἀρχὴν τῆς διατηρήσεως τῶν ἐπιφανειῶν, διότι λέγει: «ἐὰν αἱ κινήσεις περί τι σημεῖον στρεφομένου συστήματος προβάλλωνται ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον, τὸ ἄθροισμα τῶν γινομένων τῶν μαζῶν ἐπὶ τὰς ταχύτητας αὐτῶν καὶ τὰς ἀποστάσεις ἀπὸ τοῦ σημείου σταθερὰ ποσότης» ὅπερ οὐδόλως ἀληθεύει. Ἐν τέλει δὲ τῆς σελίδος 7 λέγει τὰ ἑξῆς περίεργα: «Ὡς **μέτρον** δὲ τῆς **ἀρχῆς** ταύτης θεωρεῖται τὸ ἄθροισμα κτλ.» (!)

7. Συγχέει ἐπίσης ἐν σελ. 8 τὴν ἀρχὴν τῶν δυνατῶν ταχυτήτων πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ *D'Alembert*, **παντελῶς, ὡς γνωστόν, ἀλλήλων διαφόρους.** Ἰδοὺ τί λέγει «Τὴν ἀρχὴν

δὲ ταύτην (τοῦ *D'Alembert*) ὁ *Lagrange* τὴν τῶν δυνατῶν ταχυτήτων καλέσας διετύπωσεν ὧδε», κτλ.

8. Ἐν τῇ αὐτῇ σελ. λέγει προσέτι, ὅτι «ἡ ὑπὸ τοῦ *Poinsot* εἰσαχθεῖσα ἔννοια ἡ ἀρχὴ (!) τοῦ ζεύγους δυνάμεων» συνεπλήρωσε τὴν ἀρχὴν τῶν δυνατῶν ἔργων, ὅπερ ἐντελῶς ἐσφαλμένον, καὶ ὅτι, κατὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην τοῦ ζεύγους δυνάμεων «πᾶσαι ἐν γένει αἱ δυνάμεις ἀνάγονται εἰς μίαν καὶ μόνην διεύθυνσιν». Πῶς πᾶσαι αἱ δυνάμεις ἀνάγονται εἰς μίαν μόνην διεύθυνσιν (;) εἶναι παντὶ ἀκατανόητον, ἀφοῦ πασίγνωστον εἶναι, ὅτι αἱ ἐπὶ συστήματος ἐνεργοῦσαι δυνάμεις δὲν ἀνάγονται ἐν γένει εἰς μίαν μόνην.

9. Περὶ τὸ τέλος τῆς θαυμασίας ταύτης μελέτης ἀναφέρονται, ἄγνωστον διὰ τί, προτάσεις τῆς Μηχανικῆς, πασίγνωστοι καὶ αὐτοῖς τοῖς μαθηταῖς τῶν γυμνασίων, καὶ αἵτινες καὶ ἄλλως παρέλκουσι, περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς Μηχανικῆς προκειμένου, οἷον, ὅτι τροχιὰ καλεῖται ἡ γραμμή, ἣν διαγράφει σημεῖον κινούμενον, ὅτι ἡ τροχιὰ εἶναι εὐθύγραμμος ἢ καμπυλόγραμμος, δίδεται ὁ ὁρισμὸς τῆς ὁμαλῆς κινήσεως καὶ τῆς ταχύτητος, ἑνὶ λόγῳ, τῶν ἐν τοῖς Γυμνασίοις ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Φυσικῆς διδασκομένων **τὰ πρῶτα στοιχεῖα.**

10. Καί, ἵνα μὴ διαψευσθῇ τὸ «La fin couronne l'œuvre», ἔρχεται ἐπίλογος ἐντελῶς ἄσχετος πρὸς τὸ ἐπιστημονικὸν θέμα, ὅπερ τόσον ἐπιτυχῶς ὡς εἴδομεν ἐπραγματεύθη, ἐν ᾧ ἀποφαίνεται, ὅτι τὰ μεγάλα μηχανικὰ ἔργα καὶ αἱ ἐφευρέσεις, ἃς **ὁ ἄνθρωπος** διὰ τῆς Μηχανικῆς ἐπετέλεσεν, ἐξυμνοῦσι καὶ δοξάζουσι «τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν πρόνοιαν τοῦ **τὰ πάντα ἐν σοφίᾳ ποιήσαντος, τοῦ Δημιουργοῦ» (!)** (1).

(1) Τὴν «Μελέτην» ταύτην συνοδεύει καὶ «Παράρτημα», ὅπερ, οὐδεμίαν ἐσωτερικὴν σχέσιν ἔχον πρὸς αὐτήν, εἶναι ἁπλῶς λίβελλος κατ' ἐμοῦ μετὰ ψευδῶν καὶ συκοφαντιῶν, ἅτινα ἀλλαχοῦ («Ἄστεως» φύλλ. 19ης Ὀκτ. 1900) ἐξήλεγξα· ἐπειδὴ ὅμως καὶ ἄλλα ψεύδη ἐπιστημονικὰ περιέχει, ἀναφέρω ἐνταῦθα ἓν τούτων, τὸ κυριώτερον. Λέγει (σελ. 14), ὅτι «ὁ συγγραφεὺς (ἐγὼ δῆλα δὴ) πειρᾶται νὰ γενικεύσῃ γνωστοὺς τύπους τοῦ *Darboux* διατυπουμένους ἄλλως ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ *Schell* καὶ συνεπῶς οὐδεμίαν οὐδαμῶς φέρει τὴν σφραγῖδα τῆς αὐτοτελείας καὶ πρωτοτυπίας καὶ

Γ΄.

Α. Γ. Καραγιαννίδου, Μηχανικῆς Πρόβλημα. Ἐν Ἀθήναις, 1900, σελ. 2.

1. Διὰ τοῦ προβλήματος τούτου ἠθέλησεν ὁ κ. Κ. μόνον νὰ δείξῃ, ὅτι γινώσκει ἐλλειπτικὰς συναρτήσεις, διότι τὸ πρόβλημα, ὅπερ πραγματεύεται, εἶναι ἁπλούστατον, **καὶ εὑρίσκεται ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν Προβλημάτων τῆς Μηχανικῆς τοῦ Père Jullien**

ἡ ἐν λόγῳ αὕτη ἐργασία οὖσα ἁπλῆ ἀπόρροια τῆς τοῦ *Darboux* καὶ τοῦ *Schell*». Εἰς ταῦτα ἔχω ν' ἀπαντήσω, ὅτι ὁ κ. Κ. ἢ οὐδόλως ἀνέγνω τὴν ἐμὴν ἐργασίαν ἢ οὐδόλως ἐνόησεν· ἐπειδὴ ἐγὼ εὑρίσκω τύπους οὐδαμῶς περιεχομένους ἐν τοῖς τοῦ Schell, ἀλλ' ὧν πάντες οἱ ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ *Schell* εἶναι μερικαὶ περιπτώσεις, ὅπερ οὐδαμῶς εἶχε παρατηρηθῇ προηγουμένως, ἀλλ' εὑρίσκοντο οὗτοι ἑκάστοτε ἄλλως, ἐνῷ ἐπανήρχοντο τρεῖς οἱ αὐτοὶ περίπου· ἰδοὺ δέ, τί περὶ τούτου μοι ἔγραψεν αὐτὸς οὗτος ὁ κ. *Schell*:

Hochgeehrter Herr Doctor!

Für die gütige Übersendung Ihrer sehr werthvollen Abhandlung über die Beziehungen zweier Curven zu einander, die Sie mir im Original und in der französischen Bearbeitung mittheilen, sage ich Ihnen meinen verbindlichsten Dank. Ich werde dieselbe sehr sorgfältig studiren und deren Inhalt in einer eventuellen weiteren Auflage meiner «Theorie der Curven doppelter Krümmung» genau angeben. Mit ausgezeichneter Hochachtung

Ihr ergebenster

Prof. Dr W. Schell.

Karlsruhe 13. VIII. 1899.

Ἤτοι ἑλληνιστί:

Ἀξιότιμε κ. διδάκτορ,

Διὰ τὴν εὐμενῆ ἀποστολὴν τῆς λίαν πολυτίμου ἐργασίας ὑμῶν περὶ τῶν σχέσεων δύο καμπύλων πρὸς ἀλλήλας, ἣν ἐν τῷ πρωτοτύπῳ καὶ ἐν τῇ γαλλικῇ ἐπεξεργασίᾳ μοι ἀνακοινοῦτε, σᾶς ἐκφράζω τὰς θερμοτάτας μου εὐχαριστίας. Θὰ την μελετήσω λίαν ἐπισταμένως καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς θὰ περιλάβω ἀκριβῶς ἐν ἐνδεχομένῃ νέᾳ ἐκδόσει τῆς ἐμῆς «Θεωρίας τῶν καμπύλων διπλῆς καμπυλότητος».

Μετ' ἐξαιρέτου ὑπολήψεως

Ἐν Καρλσρούῃ, 13, VIII, 1899.

Ὑμέτερος

(Ὑπογρ.) Καθ. Δρ W. Schell.

(Problèmes de Méc. Rat., I, p. 319). Ὁ Jullien μάλιστα λύει τοῦτο ὀρθότερον, διότι ἐξουδετεροῖ τὸ βάρος τοῦ ὑλ. μορίου, ὑποθέτων τὴν κίνησιν ἐπὶ ἐπιπέδου ὁριζοντίου ἐντελῶς λείου, ἐνῷ ὁ κ. Κ., ἂν καὶ παραδέχεται τὸ μόριον **ὑλικόν**, ἐν τούτοις οὐδὲν λέγει περὶ τοῦ βάρους του. Οὐ μόνον δὲ τοῦ προβλήματος τούτου ἡ λύσις, ἀλλὰ καὶ τοῦ γενικωτέρου προβλήματος, ἐν ᾧ ἡ κεντρικὴ δύναμις εἶναι τυχοῦσα συνάρτησις τῆς ἀποστάσεως, εἶναι ἁπλουστάτη καὶ ἀνάγεται εἰς τετραγωνισμούς, **καὶ ἀναφέρεται δὲ ἐν πλείστοις Συγγράμμασι περὶ Μηχανικῆς** (βλ. π. χ. Despeyrous, Mécanique Rationnelle, I, 319· Appell, Mécanique Rationnelle, I, 357· κτλ.).

Δυστυχῶς ὅμως, ὡς συνήθως, καὶ ἐνταῦθα ὁ κ. Κ. περιέπεσεν εἰς σφάλματα.

2. Ἐν πρώτοις λέγει, ὅτι ἡ καμπύλη (γράφε: ἡ τροχιὰ τοῦ κινητοῦ) περιέχεται μεταξὺ τῶν παραλλήλων (εὐθειῶν) m_1 καὶ m_2. Τοῦτο εἶναι ἐσφαλμένον: ἡ τροχιὰ δὲν περιέχεται μεταξὺ δύο παραλλήλων εὐθειῶν, ἀλλὰ μεταξὺ δύο περιφερειῶν ὁμοκέντρων, ἐχουσῶν ἀκτῖνας m_1 καὶ m_2.

3. Ἐν τῇ δευτέρᾳ σελίδι (στίχ. 3) τῆς διατριβῆς ταύτης, ἀφοῦ ἔθεσε τὴν ἐξίσωσιν $m=\varphi(u)$, λέγει ὀλίγον κατωτέρω (στ. 7): «Ἔστω νῦν u_1 ῥίζα τις τῆς ἐξισώσεως $\varphi(u)-m=0$». Ἀλλ' ἀφοῦ ἐτέθη $m=\varphi(u)$, πᾶσα τιμὴ τοῦ u εἶναι ῥίζα τῆς ἐξισώσεως ταύτης, διότι διὰ ταύτης ὁρίζεται τὸ m ὡς συνάρτησις τοῦ u.

Ἐκ τῶν ἑπομένων βλέπει τις, ὅτι ἡ τιμὴ u_1 καθιστᾷ τὴν παράστασιν

$$\sqrt{\alpha^2m^2-\lambda^2m^2(\mu-m)^2-\beta^2}$$

ἴσην τῷ βi, ἑπομένως ἡ πρὸς τὸ u_1 ἀντιστοιχοῦσα τιμὴ τοῦ m δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄλλη ἢ ἡ τιμὴ $m=0$ ἢ $m=\mu\pm\frac{\alpha}{\lambda}$. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ εἴπῃ, ὅτι τὸ u_1 εἶναι ῥίζα τῆς ἐξισώσεως $\varphi(u)=0$ ἢ τῆς ἐξισώσεως $\varphi(u)=\mu\pm\frac{\alpha}{\lambda}$. Ἑπομένως ἡ ἐξίσωσις

$$m-\varphi(u)=\gamma\frac{H(u-u_1)\,H(u-u_1')}{H(u-\alpha)\;H(u-\beta)}$$

δὲν εἶναι ὀρθή.

4. Ἐπίσης δὲ δὲν εἶναι ὀρθὴ καὶ ἡ ἑπομένη ταύτη ἐξίσωσις

$$m+\varphi(u)=\delta\frac{H(u-u_2)\,H(u-u_2')}{H(u-\alpha)\,H(u-\beta)},$$

ἐν ᾗ ἄλλως οὐδαμῶς ἐξηγεῖ, τί δηλοῦσι τὰ u_2, u_2'.

5. Τέλος παρατηρητέον, ὅτι δὲν ἤγαγε κἂν εἰς πέρας τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος διὰ τῶν ἐλλειπτικῶν συναρτήσεων, διότι μένουσιν ἀκόμη νὰ προσδιορισθῶσι διὰ τῶν σταθερῶν τοῦ προβλήματος α, β, λ, μ οἱ συντελεσταὶ γ καὶ δ, οὓς ἀφίνει ἀπροσδιορίστους· ἐπίσης δὲ δὲν ὥρισε καὶ τὰς ῥητὰς συναρτήσεις R_1 καὶ R_2, ἃς ἀναφέρει ἐν τῷ τελευταίῳ τύπῳ, ὡς ἀπῄτει ἡ πλήρης τοῦ προβλήματος διὰ τῶν ἐλλειπτικῶν συναρτήσεων λύσις (*).

Δ΄.

Ὁ κ. Α. Γ. Καραγιαννίδης ἐδημοσίευσε πρὸ μικροῦ νέον φυλλάδιον περιέχον «Ἔλεγχον» τοῦ Διαφορικοῦ Λογισμοῦ τοῦ πατρός μου. Τὸ ἀσύστατον καὶ γελοῖον τῶν παρατηρήσεών του ἐπὶ τοῦ ῥηθέντος βιβλίου θέλω καταδείξῃ ἐνταῦθα δι' ὀλίγων.

1. Ἐν πρώτοις κατακρίνει τὸν ἐν τῷ βιβλίῳ ὁρισμὸν τῆς σειρᾶς λέγων: «Ὁ ὁρισμὸς τῆς σειρᾶς ἀνακριβής, διότι ὑπάρχουσι καὶ σειραί, ὧν οἱ ὅροι διαδέχονται ἀλλήλους οὐχὶ ὑπό «τινα

(*) Τὸ δισέλιδον τοῦτο «Πρόβλημα» συνοδεύει, κατὰ τὸ εἰωθὸς τῷ κ. Κ., καὶ «Παράρτημα», τετρασέλιδον τοῦτο, ἐν ᾧ, ἀσχέτῳ πάντῃ πρὸς τὸ πρόβλημα, μεταξὺ ἄλλων μυρίων παραδοξολογιῶν, ἀναφέρει ὁ κ. Κ. καὶ τοῦτο, περὶ τοῦ προβλήματος τοῦ τετραγωνισμοῦ τοῦ κύκλου, ὅτι ὁμιλῶν περὶ αὐτοῦ καὶ ψέγων ὡς μαινομένους τοὺς τὴν λύσιν αὐτοῦ ἐπιζητοῦντας, ἐνόει «τὴν κατὰ προσέγγισιν λύσιν αὐτοῦ ἐν τῷ συστήματι τῶν ἀσυμμέτρων ἀριθμῶν». Ἀλλὰ πρῶτον μὲν οἱ «μαινόμενοι» οὗτοι δὲν ἐζήτουν κατὰ προσέγγισιν λύσιν, ἀλλὰ τὴν ἀκριβῆ διὰ τοῦ κανόνος καὶ τοῦ διαβήτου, οἷαι εἶναι καὶ αἱ ἄλλαι γεωμετρικαὶ κατασκευαί· ἔπειτα δέ, ἂν πρόκειται περὶ μόνον κατὰ προσέγγισιν λύσεως, τί χρειάζονται οἱ ἀσύμμετροι ἀριθμοὶ καὶ ὁ κατὰ τὸν κ. Κ. εὑρὼν αὐτοὺς Πυθαγόρας; Κατὰ προσέγγισιν, ὅσον θέλωμεν ὀλίγον διαφέρουσαν τῆς ἀκριβείας, λύεται τὸ πρόβλημα καὶ διὰ τῶν συμμέτρων μόνον ἀριθμῶν καὶ λύσεις τοιαύτας ἀπείρους, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἀκριβεῖς, ἐγίνωσκον ἤδη πάντες οἱ πρὸ τοῦ Πυθαγόρου ἀκμάσαντες λαοί, οἱ Σῖναι, οἱ Ἰνδοί, οἱ Αἰγύπτιοι κλ. (βλ. M. Cantor, Geschichte der Mathematik, I, σελ. 57, ἔνθ' ἀναφέρεται, ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι εἶχον ἤδη εὕρῃ $\pi=3{,}1604$, κτλ.). Πολλὴν δὲ χάριν θὰ ἐγνώριζον τῷ κ. Κ., ἂν ηὐδόκει νά μοι σημειώσῃ καὶ τὰς σελίδας τῶν Hankel καὶ Cantor, εἰς οὓς παραπέμπει.

νόμον »». Ὁ ἐν τῷ βιβλίῳ ὑπάρχων ὁρισμὸς τῆς σειρᾶς εἶναι ὁ ἑξῆς: « Σειρὰ λέγεται πλῆθος ἄπειρον ἀριθμῶν εἴς τινα νόμον ὑποκείμενον », τοιοῦτον δέ που ὁρισμὸν δίδουσι πάντες οἱ Συγγραφεῖς καὶ δὴ καὶ αὐτὸς ὁ κ. Κ.! Τῷ ὄντι, ἐν σελ. 150 τῆς Ἀλγέβρας αὐτοῦ λέγει: « Σειρὰ καλεῖται πλῆθος ἄπειρον σταθερῶν ἢ μεταβλητῶν ἀριθμῶν διαδεχομένων ἀλλήλους κατά τινα ἐν γένει ὡρισμένον καὶ γνωστὸν νόμον ». Ἀριθμοὶ εἰς οὐδένα νόμον ὑποκείμενοι καὶ ὅλως τυχαῖοι πῶς νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἀποτελοῦσι σειράν, ἀφοῦ μας εἶναι ἄγνωστοι οἱ ὅροι αὐτῆς;

2. Λέγει, ὅτι ἡ σειρὰ

$$1-\frac{1}{2}+\frac{1}{3}-\frac{1}{4}+\ldots.$$

φέρεται ἐν τῷ βιβλίῳ « ἀποκλίνουσα, ἄρδην ἐσφαλμένως ». Ἀληθῶς φέρεται ἀποκλίνουσα, ἀλλ' οὐχὶ ἐσφαλμένως. Ἐκ τῶν σειρῶν, ὧν οἱ ὅροι εἶναι ἑτεροειδεῖς ἀριθμοί, ὀνομάζει ὁ πατήρ μου συγκλινούσας μόνον ἐκείνας, ἐν αἷς οἱ ἀριθμοὶ ἑκάστου εἴδους χωριστὰ (θετικοί, ἀρνητικοί, θετικοὶ φανταστικοί, ἀρνητικοὶ φανταστικοὶ) ἀποτελοῦσι σειρὰν συγκλίνουσαν. Τοῦτο λέγει καὶ ἐν σελ. 8, ἐδ. 20, προκειμένου περὶ τῶν σειρῶν, αἵτινες σύγκεινται ἐξ ἀριθμῶν ἀντιθέτων· ἰδοὺ αὐτολεξεὶ τὸ κείμενον: « Σειρὰ ἔχουσα ὅρους θετικοὺς καὶ ἀρνητικοὺς εἶναι συγκλίνουσα, μόνον, ἐὰν οἱ θετικοὶ ὅροι αὐτῆς χωρὶς λαμβανόμενοι συνιστῶσι σειρὰν συγκλίνουσαν καὶ οἱ ἀρνητικοὶ ἐπίσης ». Τὸ αὐτὸ δὲ ἐπαναλαμβάνει καὶ ἐν σελ. 10, ἔνθα ὁ λόγος περὶ σειρῶν ἐξ οἱωνδήποτε ἀριθμῶν ἀποτελουμένων. Ἐν τῷ ἐδ. 24 λέγει ῥητῶς: « Σειρὰ ἔχουσα ὅρους οἱουςδήποτε ἀριθμοὺς εἶναι συγκλίνουσα, μόνον ἂν οἱ ὅροι ἑκάστου εἴδους συνιστῶσι σειρὰν συγκλίνουσαν ». Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ πάσης παρεξηγήσεως διὰ τὸν νεωτερισμὸν τοῦτον ἀναγράφει τοῦτο καὶ ἐν τῷ Προλόγῳ του καὶ δικαιολογεῖ, διά τί μόνον ταύτας δέχεται συγκλινούσας, ἐνῷ ἄλλοι δέχονται συγκλινούσας καὶ τὰς « ἡμισυγκλινούσας » σειρὰς (ἐκείνας δηλαδή, αἵτινες δίδουσι διαφόρους ἀριθμοὺς κατὰ τὴν διάφορον τάξιν τῶν ὅρων των καὶ δίδουσι μάλιστα οἱονδήποτε θέλωμεν ἀριθμόν, ἐὰν καταλλήλως ταχθῶσιν οἱ ὅροι των). Ἰδοὺ τί λέγει ἐκεῖ: « Ὡς πρὸς τὴν μέθοδον, καθ' ἣν πραγματεύομαι τὰ διά-

φορα ζητήματα, κρίνω καλὸν νὰ παρατηρήσω, ὅτι ἐν πολλοῖς ἐνεωτέρισα· οὕτω λ. χ. ἐν τοῖς περὶ σειρῶν δέχομαι ὡς συγκλινούσας σειρὰς ἐκείνας μόνον, ἐν αἷς ἡ τάξις τῶν ὅρων δὲν ἔχει ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ἀθροίσματος· καὶ τοῦτο, διότι μόνον εἰς τὰς τοιαύτας σειρὰς ἐφαρμόζεται ὁ ἀλγεβρικὸς λογισμός». Ταῦτα πάντα βεβαίως ἀνέγνω ὁ κ. Κ., διότι τὸ βιβλίον εἶχεν ἀνὰ χεῖρας 11 ἤδη ἔτη καὶ κατὰ τὸ σύστημα τοῦ βιβλίου τούτου ἐδιδάχθη τὸν διαφορικὸν λογισμόν, ἀλλ' ἤθελε καὶ καλὰ νὰ ἐπικρίνῃ, ἔστω καὶ κακῆς πίστεως ἄνθρωπος ἀποδεικνύμενος. Τὸ δὲ θεώρημα τῶν μέτρων (σελ. 10, ἐδ. 25) (καθ' ὅ, ὅταν σειρά τις συγκλίνῃ, καὶ ἡ σειρὰ τῶν μέτρων τῶν ὅρων της συγκλίνει καὶ ἀντιστρόφως) ἀληθεύει πάντοτε ἐπὶ τῶν σειρῶν, ἃς δέχεται συγκλινούσας ὁ πατήρ μου. Ἐφαρμόζων δ' αὐτὸ ὁ κ. Κ. ἐπὶ τῆς σειρᾶς $1 - \frac{1}{2} + \frac{1}{3} - \ldots$ καταδεικνύεται σοφιστευόμενος· διότι ἡ σειρὰ αὕτη δὲν εἶναι συγκλίνουσα κατὰ τὸν τοῦ πατρός μου ὁρισμὸν τῶν συγκλινουσῶν σειρῶν, διότι οὔτε οἱ θετικοὶ ὅροι αὐτῆς ἀποτελοῦσι σειρὰν συγκλίνουσαν οὔτε οἱ ἀρνητικοὶ καὶ δύναται ἡ σειρὰ αὕτη νὰ δώσῃ ὡς ἄθροισμα πάντα ἀριθμὸν θετικὸν ἢ ἀρνητικόν, ἐὰν καταλλήλως ταχθῶσιν οἱ ὅροι της.

3. Περὶ τῆς εὑρέσεως τῶν σειρῶν, δι' ὧν ἐκφράζονται αἱ κυκλικαὶ συναρτήσεις ημx καὶ συνx, λέγει ὁ κ. Κ. τὰ ἑξῆς: «Τὴν ἐξίσωσιν $1 = \phi(x)^2 + \sigma(x)^2$ ἢ $1 = y^2 + z^2$ ἀληθεύει πλῆθος ἄπειρον τιμῶν τοῦ y καὶ z, ἐν αἷς καὶ y = συνx, z = ημx. Ὥστε ἡ φερομένη ἀπόδειξις ὅλως αὐθαιρέτως γιγνομένη στερεῖται ἐπιστημονικῆς αὐστηρᾶς ἀφετηρίας ἐμπρεπούσης διδακτικῷ βιβλίῳ». Ἀλλ' ὅταν τὸ ἄθροισμα τῶν τετραγώνων δύο ἀριθμῶν εἶναι ἴσον τῇ μονάδι 1, τί φυσικώτερον καὶ τί τῷ σπουδαστῇ συνηθέστερον καὶ προχειρότερον, ἢ νὰ τεθῇ ὁ εἷς συνημίτονον, ὁ δ' ἕτερος ἡμίτονον γωνίας τινός; Εἶνε δὲ πασίδηλον, ὅτι, οἱοιδήποτε καὶ ἂν εἶναι οἱ ἀριθμοί, ἀρκεῖ τὸ εἰρημένον ἄθροισμα νὰ εἶναι ἴσον τῇ μονάδι, ὑπάρχει πάντοτε τοιαύτη γωνία. Ὥστε ἡ εἰσαγωγὴ τῆς γωνίας ω ἐν τῇ θεωρίᾳ ἐκείνῃ εἶναι φυσικωτάτη καὶ ἡ ἀπόδειξις ἴσα-ἴσα ἔχει ἀφετηρίαν κατάλληλον διὰ διδακτικὸν βιβλίον. Μήπως δὲ δὲν γίνεται τοῦτο, καὶ ὅταν τὸν μιγάδα ἀριθμὸν

$a+bi$ θέτομεν ὑπὸ τὴν μορφὴν ρ $(\sigma\upsilon\nu\varphi + i\eta\mu\varphi)$; Πάντοτε, ὅταν τὰ τετράγωνα δύο ἀριθμῶν μεταβλητῶν ἔχωσιν ἄθροισμα ἴσον τῇ 1, καὶ θέλωμεν νὰ ἐκφράσωμεν αὐτοὺς διὰ μόνον ἑνὸς μεταβλητοῦ ἀριθμοῦ t, πάντοτε παριστάνομεν τὸν μὲν ὡς συνημίτονον, τὸν δὲ ὡς ἡμίτονον τῆς νέας μεταβλητῆς t.

4. Προβαίνων ὁ κ. Κ. λέγει: «Σ. 30-31. Νεωτερίζων ὁ συγγραφεύς, ὡς ἀποφαίνεται, ἄρχεται οὐχὶ φυσικῶς, ἱστορικῶς, ὁμαλῶς καὶ μεθοδικῶς ἀπὸ τῆς θεωρίας τῶν παραγώγων τῶν συναρτήσεων, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ διαφορικοῦ αὐτῶν. Οὕτω δὲ πράττων σφάλλεται ἀτυχῶς τῆς ἀληθείας περιπίπτων τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις ἅτε γράφων $\varepsilon^2 < \frac{2x\varepsilon + \varepsilon^2}{1000000}$. Τὸ τοιοῦτον οὐ μόνον οὐδαμῶς συμβάλλεται εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ νοούμενα, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκπληκτικὰς ἄγει ἀτοπίας· διότι ἡ ἀνισότης αὕτη περιέχουσα τὴν μεταβλητὴν x διὰ $x=\varepsilon$, π. χ. γίγνεται $1 < \frac{3}{1000000}$! Ὅμοια παρατηρητέα καὶ ἐν Σελ. 34. Ὡς βλέπει τις πλὴν ἄλλων οὐδεμία ἐδόθη προσοχὴ καὶ ταῖς τιμαῖς τοῦ x καὶ ἐντεῦθεν μυρία ἄτοπα καταπροδίδοντα ἀτυχῶς οὐ σμικρὰν ἐπιπολαιότητα».

Τὴν γελοίαν ταύτην παρατήρησιν πιστεύω, ὅτι ἔγραψεν ὁ κ. Κ. ἐν ὥρᾳ ἀκαταλλήλῳ πρὸς ἐπιστημονικὴν σκέψιν. Διότι, ὡς πᾶς ὑγιὴς ἄνθρωπος βλέπει, ἐν τῷ βιβλίῳ κεῖνται ταῦτα: «Ἀλλ' ἂν καὶ δὲν εἶνε ἡ ὅλη αὔξησις ἀνάλογος πρὸς τὸ ε, ἓν ὅμως μέρος αὐτῆς, τὸ $2x\varepsilon$, εἶναι ἀνάλογον· καὶ τὸ μέρος τοῦτο εἶναι τὸ κύριον μέρος τῆς αὐξήσεως· διότι τὸ ἄλλο, τουτέστι τὸ ε^2, ὅταν ἡ αὔξησις τοῦ x ληφθῇ ἱκανῶς μικρά, γίνεται μικρότερον παντὸς τοῦ δοθέντος μέρους τῆς αὐξήσεως· ἵνα λόγου χάριν γίνῃ τὸ ε^2 μικρότερον τοῦ ἑνὸς ἑκατομμυριοστοῦ τῆς ὅλης αὐξήσεως, ἤτοι ἵνα γίνῃ

$$\varepsilon^2 < \frac{2x\varepsilon + \varepsilon^2}{1000000} \text{ ἢ } 999999\varepsilon^2 < 2x\varepsilon,$$

ἀρκεῖ νὰ ληφθῇ $\varepsilon < \frac{2x}{999999}$

καὶ γενικῶς, ἵνα γίνῃ

$$\varepsilon^2 < \frac{2x\varepsilon+\varepsilon^2}{\mu},$$ ὁσονδήποτε μέγας ἀριθμὸς καὶ ἂν εἶνε ὁ μ, ἀρκεῖ νὰ ληφθῇ $\varepsilon < \frac{2x}{\mu-1}$ ». Δὲν λέγει λοιπὸν τὸ βιβλίον, ὡς πᾶς καλῆς πίστεως ἄνθρωπος ἀμέσως διακρίνει, ὅτι ἡ ἀνισότης

$$\varepsilon^2 < \frac{2x\varepsilon+\varepsilon^2}{1000000}$$

ἰσχύει διὰ πᾶσαν τιμὴν τῆς x καὶ διὰ πᾶσαν τιμὴν τοῦ ε, ἀλλ' ἀπεναντίας ῥητῶς λέγει, ὅτι, **διὰ νὰ ἀληθεύῃ αὕτη,** ἀρκεῖ νὰ ληφθῇ ἡ αὔξησις ε μικροτέρα τοῦ $\frac{2x}{999\,999}$. Ἀλλ' ὁ Κ. θέλει ν'ἀληθεύῃ ἡ ἰδία ἀνισότης, καὶ ὅταν ἡ αὔξησις ε εἶναι ἴση τῇ x (καὶ θέτει ἐν αὐτῇ ε=x)· ἀλλὰ τοῦτο δὲν γίνεται, διότι, ὡς ἐδείχθη, διὰ νὰ ἀληθεύῃ ἡ ἀνισότης, πρέπει ἡ αὔξησις ε νὰ εἶνε μικροτέρα τοῦ $\frac{2x}{999\,999}$ καὶ ἐπομένως μικροτέρα καὶ τοῦ x καὶ οὐχὶ ἴση. Ὡς πρὸς δὲ τὴν τιμὴν τοῦ x, αὕτη εἶναι ἀδιάφορος (ἀρκεῖ νὰ μὴ εἶνε=0). Ἐὰν ληφθῇ ἡ αὔξησίς του (ἤτοι τὸ ε) μικροτέρα τοῦ διπλασίου του διῃρημένου διὰ 999 999, θὰ εἶναι πάντοτε τὸ τετράγωνον τοῦ ε μικρότερον τοῦ ἑνὸς ἑκατομμυριοστοῦ τῆς αὐξήσεως τοῦ x^2.

5. Καὶ ἄλλη ὅλως ἀβάσιμος παρατήρησις τοῦ κ. Κ. εἶναι ἡ ἑξῆς: «Σελ. 195. Ἀμίμητος ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι πολυώνυμον βαθμοῦ ν ἔχει ν+1 ῥίζας, καταπροδίδων στοιχειώδη ἄγνοιαν τῶν ἀλγεβρικῶν ἐξισώσεων!». Τοιοῦτος ἰσχυρισμὸς οὐδαμοῦ τοῦ βιβλίου ὑπάρχει· ἐν τῇ εἰρημένῃ σελ. 195ῃ εὑρίσκεται γεγραμμένον, ὅτι ἡ συνάρτησις

$$\sigma(x+\omega)-\sigma(x)-\omega A_1-\omega^2 A_2-\ldots-\omega^\nu A_\nu \ (1),$$

ἔνθα σ(x) εἶναι **τυχοῦσα** συνάρτησις, μηδενίζεται διὰ ν+1 τιμὰς τοῦ ω. Οὐδὲ εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ποτὲ ἡ συνάρτησις αὕτη (1) πολυώνυμον ν βαθμοῦ· διότι, καὶ ἐὰν ληφθῇ ἡ σ(x) πολυώνυμον ν βαθμοῦ, ἢ κατωτέρου, ἡ συνάρτησις (1) γίνεται 0 ἐκ ταὐτότητος, διότι οἱ συντελεσταὶ A_1, A_2, ..., A_ν ὡρίσθησαν τοιουτοτρόπως, ὥστε ἡ παράστασις (1) νὰ μηδενίζηται διὰ τὰς ν+1 τιμὰς τοῦ ω

$$0,\ \varepsilon_1,\ \varepsilon_2,\ \ldots,\ \varepsilon_\nu\ ,$$

οἱαδήποτε καὶ ἂν εἶνε ἡ συνάρτησις σ(x)· ἀλλ' ἡ ἀπόδειξις τοῦ θεωρήματος, περὶ οὗ ἐκεῖ πρόκειται, οὐδόλως μεταβάλλεται ἐκ τούτου. Ὅμοιον συμβαίνει, καὶ ὅταν θέλωμεν νὰ προσδιορίσωμεν τὴν τιμὴν Κ τοῦ πηλίκου

$$\frac{σ(β) - σ(α)}{β - α} = K\cdot$$

πάντες οἱ συγγραφεῖς (καὶ αὐτὸς ὁ κ. Κ.) κατασκευάζουσι τὴν συνάρτησιν

(2) $$σ(x) - σ(α) - Kx + Kα$$

καὶ ἔπειτα λέγουσιν, ὅτι αὕτη μηδενίζεται διὰ δύο τιμὰς τῆς x, τὰς α καὶ β. Οἴκοθεν ὅμως ἐννοεῖται, ὅτι, ἂν σ(x) εἶναι πρώτου βαθμοῦ ἢ σταθερά, ἡ συνάρτησις (2) θὰ μηδενίζηται ἐκ ταὐτότητος. Ἀλλ' ἡ ἀπόδειξις κατ' οὐδὲν μεταβάλλεται. Οὐδεὶς ὅμως ἔψεξε τοὺς συγγραφεῖς «διὰ στοιχειώδη ἄγνοιαν τῶν ἀλγεβρικῶν ἐξισώσεων», οὐδεὶς εἶπεν, ὅτι δισχυρίζονται, ὅτι πολυώνυμον πρώτου βαθμοῦ ἔχει δύο ῥίζας. Καὶ ὁ κ. Κ. ἐν σελ. 216η τῆς Ἀλγέβρας αὐτοῦ τὴν αὐτὴν ἀπόδειξιν φέρει καὶ λέγει, ὅτι ἡ συνάρτησις

$$σ(x) - σ(α) - A(x - α)$$

μηδενίζεται διὰ δύο τιμὰς τῆς x, α καὶ β· ὥστε πρέπει καὶ ἑαυτὸν νὰ ψέξῃ «διὰ στοιχειώδη ἄγνοιαν τῶν ἀλγεβρικῶν ἐξισώσεων», διότι κατὰ τὴν λογικὴν αὐτοῦ, τοῦτο εἶναι ἰσχυρισμός, ὅτι πολυώνυμον πρώτου βαθμοῦ ἔχει δύο ῥίζας.

6. Εἰς τὰς λοιπὰς παρατηρήσεις τοῦ κ. Κ. θ' ἀπαντήσω τότε μόνον, ὅταν διατυπωθῶσιν ὡρισμένως καὶ ὀνομαστὶ καὶ οὐχὶ δι' ἀορίστων καὶ συγκεκαλυμμένων φράσεων.

Ὁ κ. Κ. ἐν τῷ Προοιμίῳ αὐτοῦ λέγει, ὅτι «σέβεται καὶ τιμᾷ καὶ εὐγνωμονεῖ καὶ ἀγαπᾷ τοὺς ἑαυτοῦ διδασκάλους, περισσότερον ὅμως, λέγει, ἀγαπᾷ τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν»· φρονῶ ὅμως, καὶ μετ' ἐμοῦ θὰ συμφωνήσῃ πᾶς ἀμερόληπτος ἄνθρωπος, ὅτι ἐξ ἴσου σέβεται καὶ τιμᾷ καὶ ἀγαπᾷ καὶ τὴν ἀλήθειαν καὶ τοὺς ἑαυτοῦ διδασκάλους. Τοῦτο γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τῶν προηγουμένων καὶ ἐξ ὧν ἐδημοσίευσα ἐν τῷ «Ἄστει» τῆς 19 Ὀκτωβρίου 1900.

Ἐν Ἀθήναις, Νοεμβρίου λήγοντος 1900.

Ν. Ι. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

γενόμεναι ἐν τῷ διεθνεῖ συνεδρίῳ τῆς συγκριτικῆς γραμματολογίας τῷ συγκροτηθέντι ἐν Παρισίοις κατὰ τὴν Παγκόσμιον Ἔκθεσιν.

(Ὁ λόγος οὗτος ἀπηγγέλθη ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Πανεπιστημίου)

Φιλόμουσος ὁμήγυρις

Ἐν τῇ νεότητι τοῦ κόσμου, καθ' ἣν τὸ ἑλληνικὸν γένος κατεῖχε τὰ σκῆπτρα τοῦ πολιτισμοῦ, παρὰ ταῖς ὄχθαις τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ ὑπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ Κρονίου οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι ἐτέλουν Πανελληνίους ἀγῶνας, εἰς οὓς συνέρρεον πολλοὶ μὲν ἀγωνισταί, πλεῖσται δὲ μυριάδες θεατῶν ἐκ τῶν ἀπειραρίθμων ἑλληνίδων πόλεων. Τότε ἐκεῖνοι μὲν ἐπεδείκνυον τὰς τοῦ σώματος ἀρετάς, οὗτοι δ' ἐτίμων τοὺς νικητὰς διὰ τῶν μεγαλοπρεπῶν ᾀσμάτων Δωρίου ἁρμονίας τοῦ αἰθεροβάμονος τῆς Βοιωτίας ἀετοῦ. Ἐν τῷ χρυσῷ ἐκείνῳ αἰῶνι καὶ αὐτοὶ οἱ θεοὶ τὸ νέκταρ καὶ τὴν ἀμβροσίαν τοῦ Ὀλύμπου καταλείποντες ἤρχοντο, ἵνα μετάσχωσι τῆς εὐθυμίας τῶν θνητῶν. Τὴν χαρὰν ἐκείνων μέχρι τοῦδε δύναταί τις νὰ ἴδῃ ἐπὶ τοῦ μαρμάρου, ἐφ' οὗ ἐνεκόλαψε ταύτην ἡ θεοποιὸς τοῦ Πραξιτέλους σμίλη. Διότι οἱ θεοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, οὗ τὴν εὐθυμίαν μόνον ὁ ἑλληνικὸς οὐρανὸς ὑπερβάλλει, δὲν ἦσαν σκαιοὶ καὶ ἀποτρόπαιοι, ὡς ἄλλων λαῶν, ἀλλ' ἀνθρωποφυεῖς, ὡς δὴ καὶ οἱ ἄνθρωποι ἦσαν θεοειδεῖς. Ἀλλ' ὁ χρυσοῦς ἐκεῖνος αἰὼν παρῆλθε, διότι οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι τὴν εὐγενῆ ἅμιλλαν εἰς φθόνον ἐξαμβλώσαντες καὶ ὑπὸ δημαγωγῶν καὶ πολεμοποιῶν ἐπ' ἀλλήλους τραπέντες συνερράγησαν εἰς πόλεμον, ἐξ ὧν ἀμύθητοι συμφοραὶ εἰς τὸ ἑλληνικὸν γένος ἐπῆλθον.

Οὕτω τὰ μὲν ἔργα τῶν ἡμετέρων προγόνων διαμένουσιν ὡς αἰώνιοι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους διδάσκαλοι, ἀλλ' ἄλλοι λαοὶ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις κατέλαβον τὰ σκῆπτρα τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἐν οἷς καὶ τὸ μέγα Γαλλικὸν ἔθνος, μεθ' οὗ ἡ πατρὶς ἡμῶν διὰ πολλῶν

ἄλλων δεσμῶν συνδέεται καὶ δὴ διὰ τῆς εὐγνωμοσύνης. Ἡ Γαλλία κατὰ τόδε τὸ ἔτος τὰς πύλας παγκοσμίου ἐκθέσεως ἀνοίξασα ἐκάλεσε πάντας τοὺς λαούς, ἵνα παρὰ ταῖς ὄχθαις τοῦ Σηκουάνα ἀγωνισθῶσιν, ὡς ἄλλοτε οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἠγωνίζοντο παρὰ ταῖς τοῦ Ἀλφειοῦ. Ἐνταῦθα εἶχε συσσωρευθῇ πᾶν ὅ,τι ἐξαίρετον ὑπάρχει, καὶ δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐγένετο ἀληθὴς τοῦ κόσμου ἐπιτομή. Ὁ αἰών, ὃν διερχόμεθα εἶναι ὑλικός, καὶ ἡ ὕλη βοηθουμένη ὑπὸ τοῦ ἀτμοῦ καὶ τοῦ ἠλέκτρου ἐπέδειξε τὰ θαύματα αὐτῆς. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οἱ στρατιῶται τῶν ἰδεῶν καὶ οἱ λογάδες πασῶν τῶν ἐπιστημῶν, λευκοί τε καὶ μέλανες, συνέρρευσαν ἐκ πασῶν τῶν χωρῶν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ φιλοξένου Γαλλικοῦ ἔθνους, ὅπως παντοῖα καὶ ἀπειροπληθῆ ζητήματα ἐξετάσωσιν. Ὁμολογῶ δὲ πολλὰς τὰς χάριτας τοῖς σοφοῖς ἀνδράσιν, οἵτινες ἐκάλεσαν καὶ ἐμέ, ἵνα μετάσχω τοῦ διεθνοῦς συνεδρίου τῆς συγκριτικῆς γραμματολογίας. Κληθεὶς δὲ καθῆκον ἐθεώρησα καὶ πρὸς ἐμαυτὸν καὶ πρὸς τὴν ἐμαυτοῦ πατρίδα, ἵνα μὴ δειχθῶ ἀπρόθυμος εἰς ἀγῶνα, οὗ πάντες οἱ λαοὶ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἠγωνίσαντο. Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ τῶν λογίων ἐδήλωσάν μοι τὴν ἐπιθυμίαν, ἵνα ἀκούσωσι τὰς ἐμὰς ἀνακοινώσεις, καὶ ἐπειδὴ αὗται δὲν στεροῦνται, ὡς πέποιθα, ἐνδιαφέροντος, προβαίνω ἐπὶ τὸ ἔργον, ἀφ' οὗ προτάξω ὀλίγα ἀναγκαῖα πρὸς κατάληψιν.

Ἐν τῇδε τῇ πόλει, ἐν ᾗ οἰκοῦμεν, ἐγεννήθη τὸ δράμα καὶ ἀπὸ Θέσπιδος μέχρι Ποσειδίππου ἤκμασαν ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα δραματικοὶ ποιηταὶ ποιήσαντες τρισχίλια τριακόσια καὶ πεντήκοντα δράματα κατά τινα μέτριον ὑπολογισμόν. Ἀμφιβάλλω, ἂν τὸ ὅλον ἀνθρώπινον γένος παρήγαγε τοσαῦτα δραματικὰ προϊόντα, ὅσα παρήχθησαν ὑπὸ τὸν ἱερὸν τῆς Ἀκροπόλεως βράχον, ἅπερ εἶναι πρωτότυπα καὶ ἐν οἷς ἄπειρος πληθὺς ἰδεῶν συμπυκνοῦται καὶ κοχλάζει διάπυρος πρὸς τὸ καλὸν ἀγάπη. Ἐν τοῖς δραματικοῖς τούτοις ποιηταῖς τρεῖς διετύπωσαν ἴδιον ἦθος· ὁ μὲν Αἰσχύλος εἶναι στρατιώτης, ὁ δὲ Σοφοκλῆς διπλωμάτης καὶ ὁ Εὐριπίδης φιλόσοφος ἅμα καὶ σοφιστής. Χάριν τῶν γινωσκόντων ἀκριβέστερον τοὺς πολιτικοὺς χαρακτῆρας παραβάλλω τὸν μὲν Αἰσχύλον πρὸς τὸν Μιλτιάδην, τὸν δὲ Σοφοκλεα πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Ξανθίππου καὶ τὸν κομψοπρεπῆ Εὐριπίδην πρὸς τὸν ὁμότροπον Ἀλκιβιάδην. Κατ' ἐξοχὴν ὁ Αἰσχύλος διακρίνεται κατὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν, τὸ ἰδεῶδες καὶ τὸ σθένος τῶν χαρακτή-

ρων, ἅπερ ποιοῦσιν ἀπότομον ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ταπεινὸν καὶ τὸ ἀσθενὲς τῶν τοῦ Εὐριπίδου. Ἀλλὰ πρὸς τὴν ἡμετέραν ὑπόθεσιν εἶναι ἱκανὸν νὰ παραβάλωμεν τὸ ἦθος μόνον τοῦ Αἰσχύλου πρὸς τὸ τοῦ Σοφοκλέους. Ὁ μὲν Μαραθωνομάχος τραγικὸς εἰκονίζει τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, ὡς ὁ Ἡρόδοτος ἐν τῇ ἱστοριογραφίᾳ, ὁ δὲ Σοφοκλῆς εἰσέρχεται εἰς τὰ μυχιαίτατα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὡς ὁ ἱστορικὸς Θουκυδίδης ἀποκαλύπτει τὰ ἤθη τῶν λαῶν. Δὲν ἐπειρᾶτο ὁ ποιητὴς τοῦ Προμηθέως, ὅπως τέρψῃ τοὺς θεατὰς αὐτοῦ ψυχολογικῶς, ἀλλ' ἤθελε νὰ καταπλήξῃ τὴν ὄψιν αὐτῶν. Ἐπὶ τούτῳ φέρει πρὸ αὐτῶν τὸν Καύκασον, ποιεῖται μνείαν τῶν τηλεγραφικῶν πυρσῶν καὶ διακοσμεῖ τὴν σκηνὴν διὰ γραφῶν καὶ μηχανῶν, διὰ βωμῶν καὶ τάφων, διὰ σαλπίγγων, εἰδώλων καὶ τῶν τοιούτων. Τοὐναντίον ὁ Σοφοκλῆς, ἄριστος ψυχολόγος ὤν, γινώσκει τοὺς παλμοὺς τῆς καρδίας καὶ τὰς κινήσεις τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν, ἡ δὲ ἠθογραφικὴ αὐτοῦ δεινότης καταφαίνεται ἐν τῇ ἀντιθέσει τῶν χαρακτήρων, ὡς τῆς Ἀντιγόνης καὶ τῆς Ἰσμήνης. Καὶ ὡς πρὸς τὴν ἄλλην δραματικὴν τέχνην, μεγάλη ὑπάρχει ἡ διαφορὰ παρὰ τοῖς τραγικοῖς τούτοις. Παρὰ μὲν τῷ Αἰσχύλῳ αἱ σκηναὶ μόνον ἐξωτερικῶς συρράπτονται καὶ ἡ λύσις τῆς πλοκῆς τοῦ μύθου δὲν παρασκευάζεται ἱκανῶς, παρὰ δὲ τῷ Σοφοκλεῖ τὰ μέρη οὕτω μετ' ἀλλήλων ἐμπλέκονται καὶ τὰ αἴτια τοῖς ἀποτελέσμασιν οὕτως ἀρρήκτως συνδέονται, ὥστε ὁ ὅλος μῦθος ἀποτελεῖ ὀργανικὸν ὅλον.

Δὲν ἐμμένω, ὅπως καταδείξω μείζονας διαφοράς, διότι πολλαὶ τούτων εἶναι γνωσταὶ τοῖς πᾶσι. Ζητοῦνται δ' ὅμως αἱ βαθμῖδες τῆς κλίμακος, δι' ὧν ὁ Σοφοκλῆς κατῆλθεν ἐκ τῆς αἰθεροβάμονος τοῦ Αἰσχύλου φαντασίας εἰς τὴν ἀπαράμιλλον αὐτοῦ τέχνην. Ἀλλ' οἱ φιλόλογοι οἰκτείρουσι τὸν πανδαμάτορα χρόνον, ὅτι οὗτος τὰς ἀρχαιοτέρας τοῦ Σοφοκλέους τραγῳδίας συναρπάσας κατέστησε σκοτεινὴν τὴν πορείαν τῆς ἱστορίας τοῦ δράματος. Ἡμεῖς πεποίθαμεν, ὅτι αἱ βαθμῖδες δὲν ἀπώλοντο, ἀλλὰ παραγνωρίζονται. Δύο λοιπὸν τῶν ἡμετέρων ἀνακοινώσεων ἔχουσιν ὑπόθεσιν αὐτὸ τοῦτο, ὅτι αἱ Τραχίνιαι καὶ ὁ Αἴας τοῦ Σοφοκλέους δὲν ἀνήκουσι τῷ τελευταίῳ σταδίῳ τοῦ τραγικοῦ, ἀλλὰ τῷ πρώτῳ καὶ ἄρα δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἀσφαλῶς περὶ τῆς πορείας τῆς δραματικῆς τέχνης. Τὸ θέμα, ὡς ἕκαστος κατανοεῖ, εἶναι σπουδαιότατον.

Κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην αἱ Τραχίνιαι ἐδιδάχθησαν τῷ 428, ὅτε ἔθνησκεν ὁ Περικλῆς. Ἡμεῖς ὅμως ἀναβιβάζομεν τὴν διδασκαλίαν τῆς τραγῳδίας εἰς τὸ 449, δηλ. εἰς τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος. Διὰ τῆς μεταθέσεως δὲ τῆς τραγῳδίας ἐξηγοῦμεν πάσας τὰς ἐλλείψεις, δι' ἃς συχνάκις οἱ κριτικοὶ περιπίπτουσιν εἰς ἀπορίας καὶ ἐξάγομεν ἄλλο πολυτιμότερον κέρδος, περὶ οὗ προσεχῶς ἔσται λόγος. Νομίζω, ὅτι ἡ ὑπόθεσις τῆς τραγῳδίας εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστή, δηλαδὴ ὁ Ἡρακλῆς ἐκπορθήσας τὴν πόλιν τοῦ Εὐρύτου χάριν τῆς καλῆς Ἰόλης ἔπεμψε ταύτην τῇ συζύγῳ αὐτοῦ ὡς αἰχμαλωτίδα, ἀλλ' αὕτη μαθοῦσα παρὰ τοῦ Λίχου τὴν ἀλήθειαν ἀποστέλλει αὐτῷ χιτῶνα βεβαμμένον διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Κενταύρου Νέσσου, ὅπερ ὑπελάμβανεν ὡς φίλτρον. Τοῦτο ὅμως ἦτο δηλητήριον, ὅπερ κατέφαγε τὰς σάρκας καὶ ἐρρόφησε τὸ αἷμα τοῦ ἡμιθέου. Τοῦτο μαθοῦσα ἡ Δηϊάνειρα αὐτοκτονεῖ καὶ μετ' ὀλίγον ὁ Ἡρακλῆς ἄγεται εἰς Τραχῖνα οἰκτρός. Ἀφ' οὗ δὲ παρεκάλεσε τὸν υἱὸν Ὕλλον, ἵνα λάβῃ σύζυγον τὴν Ἰόλην, ἐμμένει ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ, ἵνα καῇ ἐπὶ τῆς Ἴδης, ὅπερ καὶ γίνεται.

Τὰ ὅρια τοῦ λόγου μου δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ ἀναπτύξω ἀκριβέστερον τὴν ὑπόθεσιν, οὐδὲ νὰ καταδείξω πάσας τὰς ἀτελείας τῆς τραγῳδίας. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐπιτομῆς τοῦ λόγου δύναται νὰ γνωσθῇ ἡ θεωρία μου. Πρῶτον ὁ μῦθος τοῦ Ἡρακλέους δὲν εἶναι ὑπόθεσις δραματική, ἀλλ' ἐπική. Πῶς λοιπὸν ἦτο δυνατὸν ὁ ποιητὴς τῆς Ἀντιγόνης νὰ λάβῃ ὕλην δυσκατέργαστον; Εἰς τὸ ἁμάρτημα τοῦτο μόνον ἀρχαιότεροι ποιηταὶ ἠδύναντο νὰ ὑποπέσωσιν (Ἀριστοτέλ. Περὶ ποιη. XIII). Δεύτερον ἡ τραγῳδία ὀνομάζεται ἐκ τοῦ χοροῦ, ὡς παρὰ Φρυνίχῳ καὶ τῷ Αἰσχύλῳ. Γίνεται μὲν καὶ παρ' Εὐριπίδῃ, παρὰ τῷ τραγικῷ ὅμως τούτῳ δὲν εἶναι πρόοδος, ἀλλὰ κατάπτωσις τῆς δραματικῆς τέχνης. Τρίτον τὸ δρᾶμα ἔχει Πρόλογον, ὡς τοῦτο γίνεται ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις δράμασι. Τέταρτον ὁ μῦθος εἶναι ἁπλοῦς, ὡς παρ' Αἰσχύλῳ, καὶ οὐχὶ ὡς ἐν ταῖς ἄλλαις τραγῳδίαις τοῦ Σοφοκλέους. Καὶ Πέμπτον ἡ ἠθοποιία δὲν περιέχει τὴν τέχνην, ἣν θαυμάζομεν ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ, τῇ Ἠλέκτρᾳ καὶ τῷ Φιλοκτήτῃ.

Ἡ δ' ἀτέλεια προβαίνει ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε δὲν γινώσκομεν, τίς εἶναι ὁ ἥρως τοῦ δράματος, ἡ Δηϊάνειρα ἢ ὁ Ἡρακλῆς. Τοῦτο ἠνάγκασε τὸν Hartung νὰ εἴπῃ, ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη κυρίου προσώπου ἐν τῇ τραγῳδίᾳ, διότι καὶ ὁ Ἀριστοφάνης δὲν μνημονεύει τοιούτου

καὶ διότι τὰ $^2/_3$ τῶν ἑλληνικῶν τραγῳδιῶν στεροῦνται κυρίου προσώπου. Καθ' ἡμᾶς τὰ ὑπὸ τοῦ διαπρεποῦς ἑρμηνευτοῦ εἰρημένα οὐδόλως εἶναι ὀρθά. Διότι ὁ Ἀριστοτέλης καὶ περὶ τετραλογίας δὲν ποιεῖται λόγον, ἀλλ' οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ ταύτην. Ἡμεῖς δὲν γινώσκομεν πολλὰς τραγῳδίας στερουμένας ἥρωος, ἂν δέ που ὑπάρχῃ, τοῦτο εἶναι ἀτέλεια τῆς τέχνης.

Ἀλλ' ἐνῷ λοιπὸν πάντες οἱ φιλόλογοι τιθέμενοι τὴν τραγῳδίαν εἰς τὸ τελευταῖον στάδιον τοῦ τραγικοῦ δὲν δύνανται νὰ ἐξηγήσωσι τὴν ἐν τῷ δράματι ὕπαρξιν τῶν ἀτελειῶν, ἡμεῖς ἀναβιβάζοντες εἰς τὸ πρῶτον ἐξηγοῦμεν ταύτας ἁπλούστατα λέγοντες, ὅτι ὁ τραγικὸς δὲν εἶχεν ἔτι μορφώσει τὴν τέχνην αὑτοῦ, οἵα καταφαίνεται ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ, τῇ Ἠλέκτρᾳ, τῷ Οἰδίποδι τυράννῳ καὶ ἐν ἄλλοις δράμασιν. Ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐμὴν θεωρίαν ἀντίκεινται οἱ πολυθρύλητοι δύο στίχοι τῆς τραγῳδίας·

Ὦ τλῆμον Ἑλλάς, πένθος οἷον εἰσορῶ
Ἕξουσαν, ἀνδρὸς τοῦδε γ' εἰ σφαλήσεσται.
(Τραχιν. 1112)

Καθ' ἡμᾶς ὁ Σοφοκλῆς δὲν ποιεῖ ὑπαινιγμὸν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ξανθίππου, ἀλλ' εἰς τὸν Κίμωνα, καὶ ἄρα ἡ ποίησις τῆς τραγῳδίας πρέπει νὰ τεθῇ τῷ 449, ὅτε ὁ υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου ἔθανε. Πρῶτον· διότι τὸν στρατηγὸν τὸν καθήραντα τὴν ἑλληνικὴν Ἀσίαν ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἠδύνατο ἡ Ἑλλὰς νὰ πενθήσῃ καὶ οὐχὶ τὸν Περικλέα τὸν περιπλέξαντα τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐμφυλίους σπαραγμούς. Δεύτερον· ὡς ὁ Ἡρακλῆς ἐκάθηρε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῶν θηρίων (Τραχιν. 1010), οὕτως ὁ Κίμων ἀπὸ τῶν βαρβάρων. Τρίτον· ὡς τῷ Ἡρακλεῖ εἶχε δοθῇ χρησμὸς περὶ τοῦ θανάτου (ἐν στίχ. 1165), οὕτω καὶ ὁ Κίμων εἶδε κατ' ὄναρ, ὅτι μέλλει νὰ ἀποθάνῃ, (Πλούταρχ. ἐν βίῳ Κίμων. 18). Τέταρτον· ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς τραγῳδίας ἡ Δειάνειρα ἀγωνιᾷ διὰ τὴν μακρὰν τοῦ συζύγου ἀπουσίαν, οὕτω καὶ ὁ Εὔπολις εἶπε περὶ τοῦ Κίμωνος·

Κακὸς μὲν οὐκ ἦν, φιλοπότης δὲ κἀμελής.
κἀνίοτ' ἂν ἀπεκοιμᾶτ' ἂν ἐν Λακεδαίμονι
κἂν Ἐλπινίκην τήνδε καταλιπὼν μόνην
(Πλούταρχ. ἐν βίῳ Κίμων. 15)

Πέμπτον· ὁ Περικλῆς οὐδεμίαν ὁμοιότητα ἔχει πρὸς τὸν Ἡρακλέα, ἀλλ' ὁ Κίμων· διότι καὶ ὁ Ἡρακλῆς καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου ἔχουσι Πελοποννησιακὸν χαρακτῆρα, ὡς ὁ Πλούταρχος ἤδη παρετήρησεν (ἐν κεφ. 4) «Στησίμβροτος δ' ὁ Θάσιος περὶ τὸν αὐτὸν ὁμοῦ τι χρόνον τῷ Κίμωνι γεγονώς φησιν αὐτὸν οὔτε μουσικὴν οὔτε ἄλλο τι μάθημα τῶν ἐλευθερίων καὶ τοῖς Ἕλλησιν ἐπιχωριαζόντων ἐκδιδαχθῆναι, δεινότητός τε καὶ στωμυλίας Ἀττικῆς ὅλως ἀπηλλάχθαι καὶ τῷ τρόπῳ πολὺ τὸ γενναῖον καὶ ἀληθὲς ἐνυπάρχειν, καὶ μᾶλλον εἶναι Πελοποννήσιον τὸ σχῆμα τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνδρός,

φαῦλον, ἄκομψον, τὰ μέγιστ' ἀγαθόν,

κατὰ τὸν Εὐριπίδειον Ἡρακλέα».

Ἕκτον· ὁ Σοφοκλῆς σκοπεῖ, ὅπως διὰ τῆσδε τῆς τραγῳδίας ἐξυμνήσῃ τὸν εὐεργέτην αὐτοῦ Κίμωνα, διότι ἐκήρυξε τοῦτον νικητὴν ἐν τῷ ἀγῶνι πρὸς τὸν Αἰσχύλον. Καὶ ἕβδομον· ὁ τραγικός, εἰκονίζων τὴν Δηϊάνειραν χρηστήν, σκοπεῖ, ὅπως ὑπερασπίσῃ τὸ ἦθος τῆς διαβαλλομένης Ἐλπινίκης τῆς ἀδελφῆς τοῦ εὐεργέτου. Διότι καθ' ἡμᾶς ὑπὸ τὴν ἡρωΐδα τοῦ δράματος λανθάνει ἡ ἀδελφὴ τοῦ Κίμωνος.

Καὶ οὐ μόνον αἱ Τραχίνιαι, ἀλλὰ καὶ ὁ Αἴας ἀνήκει τῇ πρώτῃ περιόδῳ τοῦ τραγικοῦ, διότι καθ' ἡμᾶς ἐποιήθη οὐχὶ κατὰ τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὡς νομίζουσι πάντες οἱ φιλόλογοι, ἀλλὰ κατὰ τῷ 468-458 π. Χ. Λέγομεν δὲ τοῦτο, διότι τῷ μὲν 468 π. Χ. τὸ πρῶτον ἠγωνίσατο ὁ Σοφοκλῆς, τῷ δὲ 458 ὁ Αἰσχύλος ἀπῆλθε τῶν Ἀθηνῶν, διὰ δὲ τῆς ἀποδημίας σβέννυται τὸ πνεῦμα τοῦ Μαραθωνομάχου τραγικοῦ καὶ ἀναλάμπει ἡ τοῦ Σοφοκλέους τέχνη, ἥτις δὲν ἀνευρίσκεται ἐν τῷ Αἴαντι. Ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ δὲν ὑπάρχει Σοφόκλειον, ἀλλ' Αἰσχύλειον ἦθος. Οἱ φιλόλογοι καταβιβάσαντες τὴν ποίησιν τῆς τραγῳδίας εἰς τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐπλανήθησαν ἐκ τῶν ἐρίδων, αἵτινες ἐγείρονται μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αἴαντος μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀλλ' ὁ λόγος οὗτος οὐδεμίαν σημασίαν δύναται νὰ ἔχῃ διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον, ὅτι αἱ ἀπαίσιαι ἐκεῖναι ἔριδες ἀνεφάνησαν ἤδη ἐπὶ τῶν Μηδικῶν. Τοὐναντίον ἡμεῖς ἔχομεν πολλοὺς ἅμα καὶ ἰσχυροὺς λόγους, ὅπως ἀναβιβάσωμεν τὴν ποίησιν τῆς τραγῳδίας εἰς τὸ πρῶτον τοῦ τραγικοῦ στάδιον

Διότι ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ τὸ ἦθος τοῦ Αἴαντος εἰκονίζεται μεγαλοπρεπές, ὡς εἶναι ὁ Αἰσχύλειος Προμηθεύς, ἀλλὰ πρὸς τὸν Σαλαμίνιον ἥρωα δὲν ὑπάρχει ἡ τεχνικωτάτη ἀντίθεσις, οἵαν εὑρίσκομεν ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ, ἐν τῇ Ἠλέκτρᾳ καὶ ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ. Δὲν δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ Τέκμησσα ἀντιτίθεται πρὸς τὸν μαινόμενον ἥρωα· διότι οὗτος πρόκειται ὡς μέγας ὄγκος, πρὸ τοῦ ὁποίου τὸ ἀσθενὲς τῆς γυναικὸς ἦθος ἐξαφανίζεται. Ἀντίθεσίς τις τοῦ Τεύκρου πρὸς τοὺς Ἀτρείδας πάντως ὑπάρχει, ἀλλ' αὕτη κεῖται ἐν δευτερεύουσι προσώποις καὶ αὕτη δὲν εἶναι τεχνική, ἀλλ' ἔγκειται τῇ ἀντιθέτῳ φύσει τοῦ Δωρικοῦ φύλου πρὸς τὸ Ἰωνικόν. Ἂν ὁ Σοφοκλῆς ἐποίει τήνδε τὴν τραγῳδίαν μετὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς τέχνης αὐτοῦ, ἐνταῦθα ἤθελεν ἐπιθέσει τὴν μεγίστην ἀντίθεσιν· διότι ὁ μὲν Ὀδυσσεὺς ἦτο πανοῦργος καὶ φλύαρος, ὁ δ' Αἴας ἁπλοῦς καὶ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀρχαίων εἶχε τὴν γλῶσσαν ἀργὴν καὶ τὴν χεῖρα ἐργάτιν. Ὡσαύτως ἡ πλοκὴ τοῦ μύθου δὲν εἶναι τεχνικῶς ἐξειργασμένη, ὡς ἐν τῷ Οἰδίποδι καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις δράμασι τοῦ αὐτοῦ τραγικοῦ. Ποῦ εἶναι ἡ πλοκὴ ἐκείνη τοῦ μύθου, καθ' ἣν ἔκ τινος σπέρματος διὰ φυσικῆς ἀναπτύξεως παράγεται ὁ ὅλος μῦθος ὥς τι ὀργανικὸν ὅλον, ἐν ᾧ ἑκάστη πρᾶξις ἀναγκαίως διαδέχεται τὴν ἑτέραν;

Ἀλλ' ἐνῷ ἡ τέχνη εἶναι ἀτελής, ὁ ποιητικὸς χρωματισμὸς εἶναι πλουσιώτατος, ὅπερ ὑποδεικνύει τὴν νεαρὰν τοῦ τραγικοῦ ἡλικίαν. Τότε ἐν τῷ θεάτρῳ ἦρχε τὸ ὑψιφερὲς τοῦ Αἰσχύλου πνεῦμα, ὅπερ ὤθει τὰς διανοίας κατὰ τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ, ὡς ὁ βορρᾶς συρίττων συνελαύνει τὰ ἠχηρὰ καὶ παφλάζοντα τοῦ πόντου κύματα. Τότε καὶ ὁ Σοφοκλῆς εἶχε τὸ νεαρὸν αὐτοῦ ἦθος εὔκαμπτον καὶ ὑγρὸν ὡς τὸ ὕδωρ, ὅπερ ὁτὲ μὲν ἐν τῷ πόντῳ συμπαίζει μετὰ τῶν δελφίνων, ὁτὲ δ' αἰωρεῖται ὡς πολύχρους καὶ χρυσαυγὴς νεφέλη, ἥτις μεστὴ ἠλεκτρισμοῦ καὶ κεραυνῶν διαπορεύεται τὰς ὑπερτέρας τοῦ ποιητικοῦ οὐρανοῦ στιβάδας, ὁτὲ δ' ὡς ῥαγδαία χάλαζα βάλλει τὰς κεφαλὰς καὶ ταράσσει τὰς διανοίας, ὁτὲ δ' ὡς λευκὴ χιὼν στέφει τὴν κορυφὴν τοῦ Παρνασοῦ καὶ θεᾶται τοὺς ἑλιγμοὺς δολιχοδρόμων ἀετῶν, ὁτὲ δ' ὡς κελαρύζων ῥύαξ ἁμιλλᾶται πρὸς τὰς ἀηδόνας καὶ ἄλλοτε εἰσδύσας εἰς πολύχροα ἄνθη ὡς ὀπὸς διασκεδάννυσι τὴν ζωὴν εἰς τοὺς τάπητας τῶν ποιητικῶν λειμώνων. Λοιπὸν ὁ Αἴας δὲν ἀνήκει εἰς τὴν γεροντικήν, ἀλλ' εἰς τὴν νεανικὴν τοῦ Σοφοκλέους ἡλικίαν.

Ὅτι δ' ἡ θεωρία μου εἶναι ἀκριβής, τεκμηριοῦται περιφανῶς ἐκ τούτου, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι τὸν Αἴαντα ὡς πρῶτον δρᾶμα ἐν τοῖς χειρογράφοις παρέδωκαν ἡμῖν. Ἀποροῦμεν δ', ὅτι ἄλλοι φιλόλογοι, οἵτινες ἀνεῦρον ἀρχαιοπρεπῆ τεκμήρια ἐν τῷ δράματι, δὲν κατέληξαν εἰς τὸ ἐμὸν συμπέρασμα. Ἐκ πάντων δὲ τῶν εἰρημένων ἐξάγομεν τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἐν τῷ δραματικῷ αὐτοῦ σταδίῳ ἠκολούθει τῷ διδασκάλῳ Αἰσχύλῳ, ὡς δὴ τὸ αὐτὸ ἔπραττεν ὁ Ἀριστοτέλης τὸ κατ' ἀρχὰς γράφων διαλόγους, ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ Πλάτων.

Ἡ τρίτη ἡμῶν ἀνακοίνωσις ἐσκόπει νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ Αἴας δὲν λήγει ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ ἥρωος τοῦ δράματος, ὡς μέγιστοι φιλόλογοι τοῦ ἄρτι λήξαντος αἰῶνος ἐνόμισαν, ἤτοι ὁ Lobeck, ὁ ἐμὸς διδάσκαλος Βοίκχιος, ὁ Hermann καὶ ὁ Bergk. Τὴν γνώμην ταύτην δὲν δέχονται ἄλλοι ἧττον διαπρεπεῖς φιλόλογοι. Καὶ ἡμεῖς ὅμως προσεθέμεθα δύο παρατηρήσεις. Μετὰ τὴν ἀποκοπὴν τοῦ μέρους, ἐνῷ ἐρίζουσιν οἱ Ἀτρεῖδαι πρὸς τὸν Τεῦκρον, τὸ ὑπολειπόμενον δὲν μένει δρᾶμα, ἀλλ' ἀπόσπασμα δράματος, διότι τοῦτο ἄρχεται ἐκ δυστυχίας, δηλ. ἐκ τῆς μανίας τοῦ Αἴαντος, καὶ καταλήγει πάλιν εἰς δυστυχίαν, δηλ. εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ. Γίνεται δὲ δρᾶμα, ἂν προστεθῇ τὸ τελευταῖον μέρος, ἐνῷ ὁ Ὀδυσσεὺς ὁμολογεῖ (ἐν στίχ. 1330), ὅτι ὁ Αἴας μετὰ τὸν Ἀχιλλέα εἶναι ὁ ἄριστος τῶν Ἀχαιῶν, δηλ. ὅτι εἶναι ἄξιος τῆς ἡφαιστοτεύκτου πανοπλίας τοῦ υἱοῦ τῆς Θέτιδος, δι' ἣν ἐμάνη ὁ Σαλαμίνιος ἥρως. Διὰ τῆς ὁμολογίας ταύτης ἀποκαθισταμένης τῆς τιμῆς τοῦ Αἴαντος ἡ τραγῳδία γίνεται πλήρης κατὰ τὸν κανόνα, ὃν ἔθηκεν ὁ Ἀριστοτέλης λαβὼν τοῦτον ἐξ αὐτοῦ τοῦ Σοφοκλέους. Ἔθανε μὲν ὁ ἥρως, ἀλλ' ὁ θάνατος δὲν εἶναι σπουδαῖον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἰδεώδει τραγῳδίᾳ, διότι ἡ τιμὴ εἶναι τὸ ἄφθαρτον τοῦ ἀνθρώπου μέρος. Καὶ ἡ Ἀντιγόνη θνήσκει, ἀλλ' ἡ ἀρχὴ αὐτῆς θριαμβεύει. Τὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αἴαντος ὁ Bergk λέγει ψυχρὰ καὶ ἀγοραῖα. Καθ' ἡμᾶς ὅμως ζωηρὰ συζήτησις δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῇ ψυχρά. Οἱ λόγοι εἶναι μὲν ἀγοραῖοι, ἀλλὰ τὰ λεγόμενα ἀνήκουσιν εἰς τὴν πρακτικὴν πολιτικήν, ἧς τὰ ζητήματα λαὸς δημοκρατικὸς οὕτω λύει. Δυνάμεθα δὲ νὰ προσθέσωμεν, ὅτι θεωρητικοὶ ἄνδρες, οἷος καὶ ὁ Σοφοκλῆς, ἐφ' ὅσον ὀχοῦνται ἐπὶ τοῦ ἅρματος τῆς θεωρίας, φαίνονται ὑψηλοὶ τὴν διάνοιαν, ὅταν ὅμως κατέλθωσιν ἐπὶ τοῦ χθαμα-

λοῦ τῆς πράξεως ἐδάφους, οἷον τὸ τῆς ἀγωνιστικῆς πολιτικῆς, πάσχουσιν ὅ,τι καὶ ὁ ἡμέτερος τραγικός.

Τετάρτην ἀνακοίνωσιν ἐν Σορβώννῃ ἐποίησα, ὅτι ἡ ἔρις τοῦ Αἴαντος πρὸς τὸν Ὀδυσσέα καὶ τοὺς Ἀτρείδας ὑπαινίσσεται τὴν φιλονεικίαν τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Πελοποννησίους περὶ τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Λιβάνιος παραβάλλων τὸν Αἴαντα πρὸς τὴν Μιλήτου ἅλωσιν τοῦ Φρυνίχου ὑποδεικνύει, ὅτι ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ περὶ μεγάλου τῆς πόλεως ζητήματος πρόκειται. Καὶ οἱ νεώτεροι ὁμολογοῦσιν, ὅτι ἡ αἴσθησις ἡ παραχθεῖσα ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ δράματος ἦτο μεγίστη, ἀλλὰ τὴν αἰτίαν εὑρίσκουσιν ἐν τούτῳ, ὅτι ὁ Αἴας ἦτο Ἀττικὸς ἥρως. Ἡμεῖς ὅμως ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι τοῦτο συνέβη, διότι ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ γίνεται ὑπαινιγμὸς εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἑλλήνων, ἥτις ἦτο φλέγον ζήτημα ἐν τοῖς χρόνοις, ἐν οἷς ἐθέσαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τὴν ποίησιν τῆς τραγῳδίας. Καὶ ἄλλοι φιλόλογοι ἀνευρίσκουσιν ἐν τῇ τραγῳδίᾳ ὑπαινιγμούς, ἀλλὰ νομίζουσιν, ὅτι ὁ ποιητὴς ὑπαινίσσεται τὸν Κλέωνα ἢ τὰς ἀντιζηλίας τοῦ Κίμωνος πρὸς τὸν Περικλέα, ὅπερ ἥκιστα πιθανὸν φαίνεται. Κατὰ τὸν μῦθον ἡ πανοπλία τοῦ Ἀχιλλέως ἔμελλε νὰ δοθῇ ὡς ἀριστεῖον τῷ σώσαντι τὸ σῶμα τούτου τοῦ ἥρωος ἢ τῷ μείζονας βλάβας τοῖς πολεμίοις ἐπενεγκόντι.

Ἐν τῇδε λοιπὸν τῇ τραγῳδίᾳ σωθὲν σῶμα οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡ σωθεῖσα Ἑλλὰς κατὰ τὰ Μηδικά, ἀριστεῖον δ' εἶναι ἡ ἡγεμονία τῶν Ἑλλήνων. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀριστεῖον ἔλαβεν ὁ Ὀδυσσεύς, ἐμάνη ὁ Αἴας. Ἐν τέλει ὅμως ὁ Λαερτιάδης ὁμολογεῖ (ἐν στίχ. 1339), ὅτι τοῦ ἀριστείου ἦτο ἄξιος ὁ Σαλαμίνιος ἥρως, διότι οὗτος ἦτο ὑπέρτερος πάντων τῶν Ἀχαιῶν μετὰ τὸν Ἀχιλλέα. Προδήλως ὁ μὲν Αἴας ἐκπροσωπεῖ τοὺς Ἀθηναίους, ὁ δ' Ὀδυσσεὺς τοὺς Πελοποννησίους καὶ διότι αὐτὸς ὁ ποιητὴς ὀνομάζει αὐτὸν Σισυφίδην, δηλ. Κορίνθιον (ἐν στίχ. 990) καὶ διότι οὗτος ἔχει ἦθος Πελοποννησιακὸν καὶ εἶναι συνδεδεμένος τοῖς Πελοποννησίοις Ἀτρείδαις. Λοιπὸν ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν Πελοποννησίων ἔλαβε τὸ ἀριστεῖον, ὡς οἱ Πελοποννήσιοι αὐτοὶ τὴν ἡγεμονίαν ἐν Σαλαμῖνι καί, ὡς ὁ Αἴας, ἤτοι ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν Ἀθηναίων, εἶχε δικαίας ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ ἀριστείου, οὕτως αὐτοὶ οὗτοι ἠξίουν νὰ ἦναι ἡγεμόνες τῶν Ἑλλήνων, διότι αὐτοὶ ἔσωσαν τὴν Ἑλλάδα ἐν Σαλαμῖνι, ὡς δὴ ὁ Αἴας τὸ σῶμα τοῦ

Ἀχιλλέως ἐν τῷ Τρωϊκῷ πεδίῳ. Καὶ πάλιν ὡς ἡ Σπάρτη δὲν ἐξωργίσθη διὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ἡγεμονίας, ἀλλὰ κατὰ τὸν Πλούταρχον καὶ ἔδειξε φρόνημα θαυμαστόν, οὕτως ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν Πελοποννησίων μετὰ γενναίου φρονήματος ἀναγνωρίζει, ὅτι τὸ ἀριστεῖον ἀνήκει τῷ Αἴαντι.

Ἂν δεχθῶμεν τὸν πολιτικὸν τοῦτον ὑπαινιγμόν, ἐπιχέονται πολλαὶ δεσμίδες ἠλεκτρικοῦ φωτὸς ἐπὶ τοῦδε τοῦ δράματος καὶ πολλὰ δυσεξήγητα αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ ἑρμηνεύσωμεν, ἐξ ὧν μνημονεύομεν μόνον τριῶν. Πρῶτον· ἐν τῇδε τῇ τραγῳδίᾳ ἐξαίρονται οἱ Σαλαμίνιοι ναῦται (ἐν στ. 20), ἐν ᾧ ὁ Ὅμηρος οὔτε ὀνομάζει οὔτε ἐξαίρει ναύτας, διότι κατὰ τὸν Θουκυδίδην (Α΄, 10) πάντες οἱ ἐπὶ Τροίαν στρατευσάμενοι ἦσαν αὐτερέται καὶ μάχιμοι. Οἱ Σαλαμίνιοι ναῦται παροτρύνουσι τὸν Αἴαντα, ὅπως καταλίπῃ τὴν ἀδράνειαν (ἐν στίχ. 194), ὡς οἱ Χῖοι, οἱ Σάμιοι καὶ οἱ Λέσβιοι παρώτρυνον τὸν Κίμωνα, ὅπως λάβῃ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος. Δεύτερον· οἱ Σαλαμίνιοι ναῦται ἀγανακτοῦσιν, ὅτι ἡ μὲν πατρὶς αὐτῶν περικλυζομένη ὑπὸ τῆς θαλάσσης εὐδαιμονεῖ, αὐτοὶ δὲ κατατρύχονται ἐν τοῖς λειμῶσι τῆς Ἴδης (ἐν στίχ. 596). Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ νῆες τῶν Ἀχαιῶν καθ' Ὅμηρον ἔκειντο παρὰ τῇ θαλάσσῃ, ἡ ἀδημονία μένει ἀνεξήγητος καὶ ἐξηγεῖται μόνον, διότι οἱ νησιῶται βαρέως ἔφερον τὴν ἡγεμονίαν τῆς χερσαίας Σπάρτης. Καὶ τρίτον· κατὰ τὸν Τεῦκρον (ἐν στίχ. 1100) ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Αἴας ἐξέπλευσεν εἰς Τροίαν ἀνεξάρτητος τῆς ἡγεμονίας τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὅπερ δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν παράδοσιν τοῦ Ὁμήρου, ἀλλ' ἐξηγεῖται ἐκ τούτου, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἀνεγνώρισαν τὴν ἡγεμονίαν τῶν Σπαρτιατῶν. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις τί ἄλλο σημαίνουσιν αἱ ἐν τέλει φιλονεικίαι τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων;

Ἐν τῇ πέμπτῃ ἀνακοινώσει τοῖς ἀλλοδαποῖς ἑρμηνευταῖς καὶ διορθωταῖς Ἑλλήνων συγγραφέων συνέστησα τὴν μελέτην τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς ἐποπτείας, ἥτις ἐν πολλοῖς διέμεινεν ἡ αὐτὴ παρ' ἡμῖν τοῖς νεωτέροις Ἕλλησι Διότι παρετήρησα, ὅτι οὐχὶ σπανίως οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς παρερμηνεύονται καὶ μάτην διορθοῦνται καὶ διαφθείρονται, ὡς ἄπειρα παραδείγματα τῶν ἐκδόσεών μου μαρτυροῦσι καὶ ἕκαστος δύναται ἰδίοις ὄμμασι νὰ ἴδῃ. Διότι ἡ βραχύτης τοῦ χρόνου δὲν ἐπιτρέπει, ἵνα διὰ πολλῶν παρα-

δειγμάτων κυρώσω τὴν ἐμὴν γνώμην. Φέρω ὅμως δύο χωρία ὡς παραδείγματα·

Ἔστιν δ' οἷον ἐγὼ γᾶς Ἀσίας οὐκ ἐπακούω
οὐδ' ἐν τᾷ μεγάλᾳ Δωρίδι νάσῳ Πέλοπος πώποτε βλαστόν
φύτευμ' ἀχείρωτον αὐτόποιον,
ἐγχέων φόβημα δαΐων,
ὃ τᾷδε θάλλει μέγιστα χώρᾳ
γλαυκᾶς παιδοτρόφου φύλλον ἐλαίας.
(Σοφοκλ. ἐν Οἰδ. ἐπὶ Κολ. 695).

Κατὰ τοὺς ἀλλοδαποὺς ἑρμηνευτὰς διὰ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Πελοποννήσου ὁ ποιητὴς δηλοῖ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν, δηλ. τὰς ἀνατολικὰς καὶ τὰς δυτικὰς χώρας. Ἀλλ' ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες προχείρως δυνάμεθα νὰ κατίδωμεν, ὅτι ἡ ἑρμηνεία δὲν εἶναι ὀρθή· διότι ὁ ποιητὴς ὀνομάζει δύο ὁμολογουμένως εὐφόρους χώρας, ἐν αἷς θάλλει ἡ ἐλαία, ὅπως δείξῃ, ὅτι καὶ ἐν αὐταῖς τὸ δένδρον τοῦτο δὲν εἶναι αὐτοφυές, ὡς ἐν τῇ Ἀττικῇ, ἣν ὁ ποιητὴς ὑμνεῖ. Καὶ ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἕλληνες ἐν ὁμοίᾳ περιστάσει ἔχομεν παραπλησίαν φράσιν· τοιοῦτο πορτοκάλι δὲν εὑρίσκεις οὐδ' εἰς τὰς Καλάμας ἢ εἰς τὴν Κρήτην. Ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ γίνεται καὶ δεύτερον ἁμάρτημα. Κατά τινας ἑρμηνευτὰς ἡ ἐλαία λέγεται παιδοτρόφος ἕνεκα τῆς χρήσεως τοῦ ἐλαίου ἐν τῇ παλαίστρᾳ, ὅπερ εἶναι ἥκιστα πιθανόν. Ἔπρεπε τοὐλάχιστον νὰ ἦναι κουροτρόφος. Ἄλλως ἄλλο εἶναι τὸ ἀλείφειν καὶ ἄλλο τὸ τρέφειν. Ἔτι ἀπιθανώτερον λέγει ὁ Bellermann, ὅτι ἡ ἐλαία λέγεται παιδοτρόφος, διότι πάντοτε νέους βλαστοὺς φύει. Φαίνεται ἡμῖν παράδοξον, ὅτι οἱ ἑρμηνευταὶ δὲν ἀκολουθοῦσι τῇ εὐθείᾳ, δηλ. ἡ ἐλαία παράγει καρπούς, ἐξ ὧν τρέφονται οἱ παῖδες. Ἴσως οἱ ἑρμηνευταὶ δὲν ἀπεῖδον εἰς τοῦτο, διότι ἐν Γερμανίᾳ ἡ ἐκ τῆς ἐλαίας τροφὴ εἶναι σχεδὸν ἄγνωστος.

Τὸ δεύτερον παράδειγμα λαμβάνω ἐκ τοῦ Αἴαντος τοῦ Σοφοκλέους, ἔνθα ὁ χορὸς μαθὼν παρὰ τῆς Τεκμήσσης, ὅτι ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ ἔκτεινε τὰ κτήνη τῶν Ἀχαιῶν, λέγει·

Ὥρα τιν' ἤδη τοι
κρᾶτα καλύμμασι κρυψάμενον

ποδοῖν κλοπὰν ἀρέσθαι,
ἢ θοὸν εἰρεσίας ζυγὸν ἑζόμενον
ποντοπόρῳ ναῒ μεθεῖναι.

(Ἐν στίχῳ 245).

Ἐνταῦθα ὑπὸ πολλῶν σοφῶν ἀνδρῶν δίδονται ἑρμηνεῖαι, αἵτινες ἀποτυγχάνουσιν. Ὁ Schneidewin παρετήρησεν, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐν μεγάλῃ λύπῃ ὄντες ἐκάλυπτον τὴν κεφαλήν, ὡς ὁ Σωκράτης ἐν Φαίδωνι (κεφ. 118). Τοῦτο προδήλως δὲν εἶναι ἀκριβές, διότι ὁ Σωκράτης, νομίζων, ὅτι ἡ ἕνωσις τῆς ψυχῆς μετὰ τοῦ σώματος εἶναι νόσος ἐκείνης, κατὰ τὸν θάνατον δὲν ἐλυπεῖτο, ὡς ὑπέλαβεν ὁ ἑρμηνευτής, ἀλλὰ λίαν ἔχαιρε.

Κατὰ δὲ τὸν Wecklein οἱ Σαλαμίνιοι ναῦται, ἐξ ὧν συνίσταται ὁ χορός, ἔμελλον νὰ καλύψωσι τὴν κεφαλήν, ὅπως μὴ παρατηρηθῶσιν. Ἡ ἑρμηνεία ὅμως αὕτη δὲν εἶναι πιθανή, διότι μόνον εἷς στρατιώτης καλυφθεὶς ἠδύνατο νὰ μείνῃ ἀπαρατήρητος οὐχὶ δὲ καὶ ὁλόκληρος στρατός. Καθ' ἡμᾶς δὲν δηλοῖ πραγματικὴν κάλυψιν, ἀλλὰ μόνον ἀπόγνωσιν, καθ' ἣν πορεύεταί τις ἄνευ ὡρισμένου σχεδίου, ἢ δύναται νὰ σημαίνῃ, ὅτι οἱ Σαλαμίνιοι μέλλουσι νὰ καλύψωσι τὸ πρόσωπον ἐξ αἰδοῦς.

Προβαίνω ἤδη εἰς τὸ ἕκτον ζήτημα, ὅπερ εἶναι τὸ τελευταῖον. Πειράματα εἶναι δυνατὸν νὰ γίνωνται καὶ ἐν τοῖς γράμμασιν, ὡς γίνονται καὶ ἐν ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμαις. Πρῶτος ὁ ἰατρὸς Ἱπποκράτης παρετήρησεν, ὅτι τὸ κλίμα ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ ἤθους τῶν λαῶν. Μετὰ τοῦτον δ' ὁ Ἀριστοτέλης (Πολιτ. VII, 6) ἐφιλοσόφησε περὶ τῶν λαῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης, καὶ τὸ μέγιστον μέρος τοῦ κλέους τοῦ Πολυβίου στηρίζεται ἐπὶ τούτου, ὅτι τοὺς χαρακτῆρας καὶ τὴν διανοητικὴν ποιότητα τῶν λαῶν παρῆγεν ἐκ τοῦ κλίματος. Παρετήρει ὅμως, ὅτι ἡ τέχνη δύναται νὰ ἀντιστῇ πρὸς τὴν φύσιν (Πολύβ. ἱστορ, IV, 21). Περὶ δὲ τῶν Ἀθηνῶν ὁ ἀπὸ σκηνῆς φιλόσοφος Εὐριπίδης, θέλων νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ δημιουργὸς τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως τῶν Ἀθηναίων εἶναι ἡ εὐκρασία τῶν ὡρῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ, διεμυθολόγησεν, ὅτι ἐν τῇ Ἀττικῇ ἡ ξανθὴ Ἁρμονία ἔτεκε τὰς ἐννέα Μούσας. Ἐνταῦθα κατὰ τὸν τραγικὸν ὁ ἀὴρ δὲν εἶναι παχύς, ἀλλὰ λεπτὸς ὡς ὁ αἰθὴρ (ἐν Μηδ. 804).

Ὡσαύτως ὁ Κικέρων (De fato) λέγει· «Athenis tenue cœlum ex quo acutiores etiam putantur Attici». Κατὰ ταῦτα ἡμεῖς λέγομεν, ὅτι τὰ γραμματολογικὰ προϊόντα τῶν λαῶν ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ φυσικά. Ὡς οἱ μὲν βόρειοι λαοὶ παράγουσι φυσικὰ προϊόντα μὴ ἔχοντα πολὺ ἄρωμα, τῶν δ' ἄγαν θερμῶν κλιμάτων τὰ προϊόντα ἔχουσι βαρεῖαν καὶ πνιγηρὰν τὴν ὀσμήν, οὕτως οὐχὶ πολὺ διάφορα εἶναι τὰ γράμματα ἐν τῇ φυσικῇ αὐτῶν μορφῇ. Λέγομεν τοῦτο, διότι πολλῶν βορείων λαῶν τὰ γράμματα ἠλλοιώθησαν κατὰ τὸν ἑλληνικὸν τρόπον. Τῆς δ' Ἑλλάδος καὶ τὰ φυσικὰ καὶ τὰ γραμματολογικὰ προϊόντα ἔχουσι τὸ μέσον. Τοῦτο δύναμαι νὰ κυρώσω δι' ἑνὸς παραδείγματος παραβάλλων τὸν Ὅμηρον πρὸς τὸν Νόννον. Ἐκεῖνος, ζήσας ἐν τῇ εὐκράτῳ Ἰωνίᾳ ἐποίησεν ἔπη, ἐν οἷς εἶναι συγκεκραμένον τὸ θερμὸν μετὰ τοῦ ψυχροῦ· θερμαίνεται μὲν ὁ ἀναγνώστης ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν μαχῶν τῶν Ἀχαιῶν πρὸς τοὺς Τρῶας, ἀλλὰ διὰ τῶν ἐπεισοδίων, ὡς διὰ ποντιάδων αὐρῶν, δροσίζεται. Τοὐναντίον ὁ Νόννος ζήσας ἐν Πανοπόλει τῆς Αἰγύπτου ἐποίησε τὰ Διονυσιακά, ἐν οἷς ὁ ἀναγνώστης οὔτε δι' ἐπεισοδίων, οὔτε δι' ἠπίων παύσεων δροσίζεται. Ἡ φαντασία τοῦ Αἰγυπτίου ποιητοῦ εἶναι ἀείποτε θερμή, ἡ δὲ θερμότης αὐτοῦ παράγει ἐξημβλωμένους καρπούς. Πρὸς κύρωσιν τοιούτων γραμματολογικῶν φαινομένων δύνανται νὰ γείνωσι καὶ πειράματα. Εἶναι δ' ἄξιον σημειώσεως, ὅτι τοιοῦτόν τι ἐποίησεν ὁ ἀμαθὴς μέν, εὐφυὴς δὲ δήμαρχος τῶν Κροκεῶν τῆς Λακεδαίμονος. Οὗτος ἔλεγέ μοι πρὸ μακροῦ χρόνου, ὅτι εἶχε δύο ἀγρούς, ἐξ ὧν ὁ μὲν ἔκειτο ἐν ἀγρίᾳ φύσει, ὁ δ' ἐν ἡμέρῳ. Ὅτε δ' οὗτος διῃτᾶτο ἐν τῷ πρώτῳ κτήματι, ἐβουλεύετο, ἵνα διαπράττῃ βιαίας καὶ ἀδίκους πράξεις, ὅτε δὲ ἐν τῇ ἡμέρῳ φύσει, ἐσχεδίαζε νὰ ἐκτελῇ εἰρηνικὰ ἔργα. Φοβηθεὶς ὅμως, μὴ αἱ σκέψεις αὗται εἶναι προσωπικαί, ἐκάλεσεν εἰς συμπόσιον πολλοὺς τῶν φίλων ἐν ἑκατέρῳ κτήματι, παρακαλέσας αὐτούς, ἵνα γράψωσι τὰς σκέψεις αὐτῶν καὶ σφραγίσωσι τὸ χειρόγραφον. Εἶτα τῶν χειρογράφων ἀποσφραγισθέντων, ἐδείχθη, ὅτι παρὰ πᾶσιν αἱ αὐταὶ σκέψεις ἐπῆλθον καὶ ὅτι ἡ διαφορὰ ἔκειτο μόνον ἐν ταῖς λέξεσιν.

Δύνανται λοιπὸν νὰ γείνωσι πειράματα καὶ ἐν τοῖς γράμμασι καὶ νὰ προκύψῃ ὠφέλεια, ἂν ποιηταὶ καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς θηρεύοντες τὸ κάλλος τοῦ λόγου ἔρχωνται εἰς Ἀθήνας καὶ ἐνταῦθα συγγράφω-

σιν. Ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἡ Ἀττικὴ ἔχει ἀτμόσφαιραν λεπτοτέραν καὶ διαυγεστέραν, ἢ οἵα ἦτο ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Εὐριπίδου. Διότι ἤδη ἡ χώρα ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις ἦτο δενδροφορωτάτη, εἶχεν ὕδατα πλείονα καὶ κατηρδεύετο, ὅσον ἐν τοῖς νῦν χρόνοις οὐδεμία χώρα καταρδεύεται, ὡς ἔλεγεν ἐξ ἕδρας ἐν Βερολίνῳ ὁ ἐμὸς διδάσκαλος Βοίκχιος. Ἡ Ἑλλὰς ἔχει δύο χώρας διακρινομένας κατὰ τὴν ξηρότητα τοῦ ἐδάφους καὶ τὴν διαύγειαν τοῦ οὐρανοῦ, τὴν Ἰωνίαν καὶ τὴν Ἀττικήν, καὶ αἱ δύο αὗται χῶραι παρήγαγον ποιητὰς διαπρέψαντας κατὰ τὸ κάλλος τοῦ λόγου, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ὅμηρος καὶ οἱ τραγικοί. Ἔχομεν δὲ τὴν γνώμην, ὅτι, ἂν συγγράψωσιν ἐν τῇ Ἀττικῇ μεγάλοι ἄλλων λαῶν ποιηταὶ καὶ τεχνῖται τοῦ λόγου, τὰ αὐτὰ αἴτια θέλουσι παραγάγει τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα. Λέγομεν ἄλλων λαῶν, διότι οἱ νεώτεροι Ἕλληνες πρέπει νὰ διέλθωσι τοὺς χρόνους, οὓς ἐπιβάλλουσιν οἱ νόμοι τῆς αναπτύξεως τῶν ἐθνῶν.

Ταῦτα, φιλόμουσος ὁμήγυρις, ἔλεγον ἐν Σορβώννῃ πρὸ τῶν σοφῶν τῆς Παγκοσμίου Ἐκθέσεως, καὶ κατέληξα εἰς τὸν δίκαιον τῆσδε τῆς χώρας ἔπαινον, ἥτις ἐδημιούργησε τοὺς μεγάλους ἄνδρας τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ πέποιθα, ὅτι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι θέλει παραγάγει. Ὡς ἄλλοτε ἐν τῇδε τῇ χώρᾳ ἡ γλῶσσα ἐξετυπώθη ἐν μεγαλοπρεπεστάτῃ μορφῇ, ὡς ἡ μουσικὴ ἤχησεν οὐρανίους φθόγγους, ὡς ἡ τέχνη ἀπεκαλύφθη ἐν ἰδεώδει μεγαλείῳ καὶ ἡ φιλοσοφία περιεβάλετο ἡγεμονικὴν πορφύραν, οὕτω καὶ ἐν τῷ μέλλοντι μέλλει νὰ ἀναδείξῃ ἄνδρας ἀξίους τοῦ παρελθόντος. Τῶν χρυσῶν τούτων ἐλπίδων παρέχω μάρτυρας ἀψευδεῖς καὶ φερεγγύους τὸν ἀστερόεντα καὶ σοφοποιὸν τῆς Ἑλλάδος οὐρανόν, τὰς αἰθερίους καὶ ψυχοτρόφους τῶν θαλασσῶν καὶ τῶν ὀρέων αὔρας καὶ τὸν ἀκένωτον τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων θησαυρόν, ἐξ οὗ ἀντλοῦντες οἱ ἐπίγονοι θέλουσιν ἐπαναγάγει τὸν ὑπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπιδιορθωθέντα ἑλληνικὸν πολιτισμὸν εἰς τὴν χώραν, ἐν ᾗ ἄλλοτε ἡ ξανθὴ Ἁρμονία ἔτεκε τὰς ἐννέα Μούσας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΙΣΤΡΙΩΤΗΣ.

ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΘΟΥ ΤΩΝ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΝΟΜΩΝ

ΕΚ ΤΟΥ Γ΄ ΒΙΒΛΙΟΥ

(ΚΑΙ ΕΠΑΝΟΡΘΩΤΙΚΑ ΕΙΣ ΑΥΤΟ)

Περὶ τοῦ τῶν Πλατωνείων Νόμων νόθου τετάρτη ἡμῖν ἥδε ἐστὶ πραγματεία, πρώτης μὲν καὶ δευτέρας περὶ τὸ Α΄ καὶ Β΄ οὔσης βιβλίον, σημεῖα καὶ πίστεις τοῦ νόθου ἐξ αὐτῶν ποριζομένοις καὶ συλλέγουσι, τρίτης δὲ πρὸς Ἄππελτόν τε καὶ Ῥιττῆρον τὰς τῶν λόγων ἡμῶν τούτων κρίσεις καὶ ἐλέγχους αὐτῶν βασανιζούσης καὶ ἀντελεγχούσης. Ἐκδέδονται δέ μοι αὗται καὶ εἰσιν, αἱ μὲν τῶν προτέρων τῆς «Ἀθηνᾶς» που τόμων (1), μία δὲ ἐν ἰδίῳ βιβλίῳ (2). Διώξαντες δ' ἐν ἐκείναις τὸν τοῦ λόγου σκοπὸν μάλιστα μὲν τὴν λέξιν σκοπούμενοι καὶ ἐξετάζοντες, ἔπειτα δὲ καὶ τὰ λεγόμενα, εἴτ' οὖν Πλατώνεια εἴτε ἀλλότρια τυγχάνει ὄντα, ἐν τῇ νῦν τῇδε ζητήσει ὁ λόγος ἡμῖν ἔσται περί τε αὐτῶν τούτων, ὡς ἐν τῷ Γ΄ ἔχει βιβλίῳ, καὶ ἔτι περὶ τῆς ῥητορικῆς τῆς λέξεως ἰδέας μόρια ὅλα λόγου πρὸς ἄλλα ὁμολογουμένως Πλατωνείων διαλόγων παραβάλλουσι καὶ τὴν διαφορὰν ἐπιδεικνῦσι, ἐξ ἧς ἄν τις μάλιστα πιστεύσειεν ἕτερον εἶναι τὸν τοὺς Νόμους συγγράψαντα καὶ ἐν ἑτέροις χρόνοις αὐτοὺς συντεθεικέναι.

Καὶ ταῦτα μὲν προὔργου ἡμῖν ἐν τῇ νῦν ἐγένετο διατριβῇ. Πάρεργον δ' ἐποιησάμεθα σπουδήν τινα θεραπείας καὶ ἐπανορθώσεις χωρίων τοῦ βιβλίου τούτου νοσεῖν τὴν γραφὴν ἢ διεφθάρθαι δοκούντων. Τὸν δὲ περὶ τούτων λόγον τοῦ διακρίνεσθαι χάριν ἀπὸ τοῦ κυρίου τοῦ περὶ τὸ νόθον παρενθέσεσιν ἐγγράψαι ἡμῖν ἔδοξεν. Λέγεται δὲ περὶ τούτων ἑκατέρων ἐφεξῆς ὧδε.

676 Β.

ΑΘ. Τό δέ γε (τὸ τοῦ χρόνου πλῆθος) ἀφ' οὗ πόλεις εἰσὶν ὡς ἄπλετόν τι καὶ ἀμήχανον ἂν εἴη; ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν τοῦτό γε.

(1) 8. σ. 177 κέ. 11, σ. 136 κέ.
(2) Ἡ περὶ τὸ Β΄ βιβλίον παρὰ Περρῇ, 1897.

Ἄπλετον μὲν ἐλέχθη κατὰ τὸ Οὐατικάνειον ἀπόγραφον, κατὰ δὲ τἆλλα ἄπειρον, ἑρμήνευμα ὡς εἰκὸς ὂν τοῦ ἀήθους ἀπλέτου. Ἐλέχθη δ' ἄπλετον ἀντὶ τοῦ ἄπειρον οὐ μόνον ἐνταῦθα ἀλλὰ καὶ ὀλίγα μετὰ ταῦτα διελθόντι (683 A) ἐν χρόνου τινὸς μήκεσιν **ἀπλέτοις.** Ταῦτα δ' ἀναγνόντι μοι εὐθὺς ὑπόνοι' ἐγένετο οὐκ ἂν Πλατώνειον τὸ ὄνομα εἶναι. Καὶ δὴ ζητοῦντί μοι καὶ μετιόντι οὐκ ἀλλοῖα τῆς δόξης ηὕρηται ταύτης. Ποιητικὸν γὰρ μάλιστα δοκεῖ εἶναι καὶ Ἡροδότειον τὸ ἄπλετος καὶ τοῦ ἀπ' Ἀριστοτέλους ἔπειτα λόγου. Εἴρηται μὲν γὰρ Ἐμπεδοκλεῖ (Κλημ. Στρ. 748, 27) περὶ αἰθέρος ὕψους καὶ Πινδάρῳ περὶ δόξης (Ἰσθ. 3, 29) καὶ Σοφοκλεῖ βάρος ἄπλετον εἰπόντι (Τραχ. 982) καὶ πλειστάκις περὶ πολλῶν καὶ παντοίων Ἡροδότῳ καὶ Ἀριστοτέλει οὐχ ἅπαξ· πολλοὶ δὲ τῶν ὑστέρων κατὰ μίμησιν ἔγραψαν. Τὸ δ' εἰπεῖν που Ξενοφῶντα ἄπλετον χιόνα (Ἀν. 4, 4, 11) οὐδὲν ἐναντίον πρὸς ὃ φαμέν ἐστι· μιμητὸς γὰρ δὴ οὗτος πολλαχῇ Ἡροδότου τυγχάνει ὤν, οὐ πάνυ τι τὴν λέξιν καθαρεύων. Σοφιστὴς δ', ὁ Πλάτωνος διάλογος ἀλλότριος εἶναί μοι δοκεῖ καὶ τῶν μετ' Ἀλέξανδρον γραφέντων ἐξ ὧν ἐν τῇ δευτέρᾳ μου ζητήσει που εἶπον (σ. 109), καὶ οὐκ ἂν ἄρα λογισαίμην Πλατώνειον τὴν ἐν αὐτῷ που πλοκὴν ὀνομάτων ἄπλετος μάχη τις (246 C), ἀλλὰ τῶν μετ' Ἀλέξανδρον Πλατωνικῶν τινος, καθάπερ καὶ τὰς προκειμένας τὰς τῶν Νόμων.

677 D.

ΑΘ. Ἆρ' ἴστ', ὦ Κλεινία, τὸν φίλον ὅτι παρέλιπες, τὸν ἀτεχνῶς χθὲς γενόμενον;

ΚΛ. Μῶν φράζεις Ἐπιμενίδην;

Οὐδένα δήπου τῶν περὶ τὸν Ἕλληνα λόγον σπουδαζόντων ἀνδρῶν τὸ φράζειν λανθάνει ὅτι ἴσα τῷ δεικνύναι τὸ πρῶτον δυνάμενον εἰς τὸ λόγῳ σημαίνειν τὰ ἐν νῷ ἀφανῆ κατέστη, καὶ ταύτῃ τῶν ἄλλων περὶ τὸ λέγειν ῥημάτων διαφέρει τε καὶ διακρίνεται. Ἐν δὲ τῇ ῥήσει ταύτῃ, τῇ Μῶν Ἐπιμενίδην φράζεις οὐδὲν ἀλλ' ἢ τὸ λέγεις Πλάτων ἂν εἴποι, μυριόλεκτον τοιοῦτον παρ' αὐτῷ εὑρισκόμενον καὶ ἐν τῷ ἄλλῳ Ἀττικῶν λόγῳ συνηθέστατον, ὡς πάντες ἴσασιν, ὄν,

καὶ οὐδὲν δεῖ μαρτυρίων εἰς δήλων τε καὶ ὁμολογουμένων δεῖξιν. Τὸ δὲ φράζειν τοῦτο, intelligere ὑπὸ Ἄστου ὀρθῶς ἡρμηνευμένον, ὁμοίως ὁ τῶν Νόμων συγγραφεὺς καὶ ἀλλαχοῦ αὐτῶν ἁλίσκεται εἰπών, ἔν τε τῷ ἕκτῳ βιβλίῳ (776 D) «ὃ δὴ παριὼν τῷ λόγῳ ἔτυχον εἰπών, καί σύ με εἰκότως τί ποτε φράζοιμι ἠρώτησας τόδε ἐστὶν» καὶ τοῦ δεκάτου που (895 E) «ΑΘ. Τούτῳ δὴ (τῷ δίχα διαιρουμένῳ) τῷ κατ' ἀριθμὸν ὄνομα μὲν ἄρτιον, λόγος δὲ ἀριθμὸς διαιρούμενος [εἰς] ἴσα δύο μέρη. ΚΛ. Ναί. ΑΘ. Τὸ τοιοῦτον φράζω. Μῶν οὖν οὐ ταὐτὸν ἑκατέρως προσαγορεύομεν --;». Ὅτι δὲ καὶ τῶν ἄλλων διαλόγων ἐν τῷ Πολιτικῷ μόνον τοιοῦτον ἐγράφη τὸ φράζειν, οἷον «ΞΕ. ἀκήκοας γάρ που καὶ ἀπομνημονεύεις ὃ φασι γενέσθαι τότε. ΝΕ. ΣΩ. Τὸ περὶ τῆς χρυσῆς ἀρνὸς ἴσως σημεῖον φράζεις (268 E)», τοῦτο οὐδὲν τὴν περὶ τῆς χρείας τοῦ φράζειν γνώμην ἡμῶν ταράττει οὐδὲ τὸ παράπαν κινεῖ, οὐκ ἀλόγως τὸν Πολιτικὸν σὺν τῷ Σοφιστῇ τῶν ἀμφισβητουμένων εἶναι διαλόγων ἡγουμένων, καθ' ἅπερ ἐν τῇ δευτέρᾳ περὶ ταῦτα πραγματείᾳ που (σ. 109) διεξήλθομεν. Ἐκ πολλῶν δὲ ἄλλων ἄλλοτ' ἀλλαχοῦ ἡμῖν εἰρημένων καὶ ἐκ τούτων ὁμοίως μὲν ἐν ταῖς τρισὶ τούτοις ἐχόντων διαλόγοις, διαφόρως δὲ ἢ ἐν ταῖς ὁμολογουμένοις Πλατωνείοις λόγοις οὐκ ἂν ἀπεικότως τῶν μετ' Ἀλέξανδρον Πλατωνικῶν ἔργ' αὐτοὺς τιθοίμεθα.

677 C.

ΚΛ. Μῶν φράζεις Ἐπιμενίδην;

ΑΘ. Ναὶ τοῦτον. Πολὺ γὰρ ὑπερεπήδησε τῷ μηχανήματι τοὺς ξύμπαντας.

Τὸ ὑπερπηδᾶν δῆλον ὅτι ἀντὶ τοῦ ὑπερβάλλεσθαι ἐνταῦθα ἐλέχθη, ποιητικωτέραν μὲν ἔχον τὴν μεταφοράν, οὐδενὶ δ' οὐδαμοῦ τοιοῦτον εἰρημένον, ἀλλ' ἢ τῷ θαυμαστῷ τούτῳ ἀνδρὶ τῷ περὶ τοὺς Νόμους πραγματευσαμένῳ, εὖ πως πρὸς τοιαῦτα πεφυκότι τολμήματά τε καὶ νεανιεύματα, οἷς οὐκ ἂν δήπου Πλάτων οὐδὲ νεώτερος ὢν ἂν ἐνεχείρησεν, μή τι γε δὴ γέρων, ἡλίκος ὢν τοὺς Νόμους λέγεται συγγράψαι. Πλάτων γοῦν πυκνὰ ἀντὶ τούτου εὑρίσκεται εἰπὼν ὑπερβάλλεσθαι ἢ ὑπερέχειν ἢ καὶ διαφέρειν. Δυσαρίθμητα δὲ τυγ-

χάνει ὄντα ἅ γε δὴ αὐτοῦ ἐν τοῖς δύο μόνον πρώτοις βιβλίοις εὑρόντες τοιαῦτα κατηγγείλαμεν.

667 Ε.

(ΑΘ Οὐκοῦν οὕτω δὴ λέγωμεν ἔχειν τότε, ὅτ' ἐγένετο ἡ φθορά, τὰ περὶ τοὺς ἀνθρώπους πράγματα, μυρίαν μέν τινα φοβερὰν ἐρημίαν, γῆς δ' ἀφθόνου πλῆθος πάμπολυ, ζῴων δὲ τῶν ἄλλων ἐρρόντων βουκόλι' ἄττα καὶ εἴ τί που αἰγῶν περιλειφθὲν ἐτύγχανε γένος, σπάνια καὶ ταῦτα νέμουσιν εἶναι ζῆν τότε κατ' ἀρχάς.

Ἀντὶ τοῦ λέγωμεν τῶν χειρογράφων τοῦ σὺν τῷ ὦ μεγάλῳ, Σάνζος λέγομεν σὺν τῷ ὅ μικρῷ γράφει, ἐν παραγραφῇ ἑνὸς μόνου εὑρὼν ἀπογράφου, ἀνοικείου δὴ ὄντος τοῦ λέγωμεν τὴν διάνοιαν τῷ λόγῳ. Ἡμεῖς δὲ ἐμμένοντες τῇ παραδόσει, οἰκεῖον αὐτὸ τῷ λόγῳ ποιεῖν δοκοῦμεν, ἐρωτηματικὸν αὐτὸν μεταβάλλοντες καὶ μόνον σημεῖον ἐρωτήσεως ἐν τῇ τελευτῇ τοῦ λόγου τιθέντες « ÷ - τότε κατ' ἀρχάς ; » Δηλοῦσι δὲ σαφῶς καὶ οἱ μετὰ ταῦτα τοῦ Ἀθηναίου λόγοι μέχρι τοῦ προελήλυθε πάντα (678 Β) πάντες ἐρωτήσεις ὄντες).

678 C.

Ἐκ γὰρ τῶν ὑψηλῶν εἰς τὰ πεδία καταβαίνειν οἶμαι πᾶσι φόβος ἔναυλος ἐγεγόνει.

Περὶ τῶν ἀπὸ κατακλυσμοῦ περισωθέντων ὁ λόγος, ὅτι ἄρτι γεγενημένου ἔναυλος αὐτοῖς ἦν ἔτι ὁ φόβος αὐτοῦ. Τὸ δ' ὄνομα ἔναυλος περὶ φωνῆς καὶ λόγου καὶ ἤχου λεγόμενον, μόνον ἐν τοῖς Νόμοις εἰς ἄλλα αἰσθητά, οἷον φόβον, μετενηνεγμένον εὑρίσκεται, σημαῖνον τὸ εὖ μνημονευόμενον ἅτε ἄρτι γεγενημένον, καὶ ἔτι παρ' ὑστέροις, Δίωνί τε τῷ Κασσίῳ καὶ Διονυσίῳ τῷ Ἁλικαρνασεῖ καὶ εἴ τισιν ἑτέροις. Δύναμιν δ' ἔναυλον Ἀριστοτέλης που εἶπε (προβλ. 21, 13) καὶ μνήμην Ἑρμογένης ὁ τεχνικὸς καὶ ἔναυλον ἦν ἔτι ὅτι τηνικαῦτα ὁ δῆμος κατελύθη Αἰσχίνης ἐν τῷ κατὰ Κτησιφῶντος (191), πάντες κατ' Ἀλέξανδρον ἢ μετ' Ἀλέξανδρον γράψαντες, εἰς ὃ χρόνου ἡμεῖς τὸν συγγραφέα τῶν Νόμων μετατίθεμεν. Κυρίως δὲ λεγόμενον Πλάτωνος ἐν Μενεξένῳ που εἴρηται τοὔνομα (285 Β), εἰ μὴ

ἀλλότριος ὁ διάλογος τυγχάνει ὤν, καὶ παρ' ἄλλοις οὐκ ὀλίγοις τῶν δοκίμων παλαιῶν μετιὼν ἂν εὕροις εἰρημένον.

678 C.

ΑΘ. Ἆρ' οὐχ ἄσμενοι μὲν ἑαυτοὺς ἑώρων δι' ὀλιγότητα, τὰ πορεῖα δέ, ὥστ' ἐπ' ἀλλήλους πορεύεσθαι, κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλατταν σὺν ταῖς τέχναις ὡς ἔπος εἰπεῖν πάντα σχεδὸν ἀπολώλει; ξυμμίσγειν οὖν ἀλλήλοις οὐκ ἦν οἶμαι σφόδρα δυνατόν.

Καὶ ἐνταῦθ' ἐπέσχομεν τὸ ὄνομ' ἀναγνόντες πορεῖον, ἄηθες τῷ Ἕλληνι λόγῳ ἡμῖν εἶναι δόξαν. Ἴσα γάρ τοι τῷ ὀχήματι δυνάμενον ἔγραψε μὲν ὁ τοὺς Νόμους συνθεὶς καὶ ὁ τὸν Τίμαιον (44 E) συγγράψας, κατὰ πάντα λόγον Πλατωνικός τις ὢν Πυθαγορίζων (Β. Ζήτησ. σ. 109). Τῶν δ' ἄλλων δοκίμων οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἡμῖν γε ηὕρηται εἰπών. Τῶν δ' ὑστέρων παρὰ Πολυβίῳ τε καὶ Διοδώρῳ καὶ Ἀριστείδῃ ζητῶν ἂν περιτύχοις καὶ παρ' ἄλλοις ἴσως κατὰ μίμησιν γράψασι. Κατὰ δ' οὖν ταῦτα ἀπὸ τῶν Ἀλεξάνδρου ἢ μετὰ τοῦτον χρόνων τοὔνομα ἔοικε φανῆναι.

(Τὸ δ' αὐτόθι που λεχθὲν σχεδὸν τὸ πάντα ὁριζόμενον, κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ ὡσαύτως ἔχον καθ' ἅπερ καὶ τὸ ὁμοίως πρὸς τὸ πάντα λεγόμενον ὡς ἔπος εἰπεῖν, καὶ οὕτω διαφανῶς αὐτῷ ταυτολογοῦν, σχόλιον ἀναμφισβήτητον παρενεγράφη, καὶ κατὰ πάντα λόγον ἀποβλητέον εἶναι δοκεῖ).

Τὸ δὲ ξυμμίσγειν τινὶ τὸ κοινωνεῖν ἢ ἐπιμειγνύναι βουλόμενον λέγειν, σπανιώτερον μὲν ὂν ἐν τῷ δοκίμῳ εὑρίσκεται λόγῳ, μνείας δ' οὐκ ἀνάξιον εἶναι δοκεῖ ὅτι μόνον ἐν Νόμοις καὶ ἐν ἀμφισβητουμένοις ἄλλοις τοῦ Πλάτωνος λόγοις ὡς γ' ἔμ' εἰδέναι ἔτυχε λεχθέν, ἔν τε τῷ Πολιτικῷ (258 A) καὶ ἐν τῷ Μενεξένῳ (249 E) πολλὴν τὴν ὑπόνοιαν ποιοῦν μὴ οὐ Πλατωνεία ἡ χρῆσίς ἐστιν αὕτη, ἄλλως τε καὶ τοῦ ὀνόματος ξυμμείξεως ἀντὶ τῆς κοινωνίας μόνον τῷ θαυμαστῷ ἡμῖν τούτῳ συγγραφεῖ εἰρημένου (217 α) καὶ ὕστερον Πλουτάρχῳ πολλάκις.

678 D.

(ΑΘ. Σίδηρος γὰρ καὶ χαλκὸς καὶ πάντα τὰ μεταλλεῖα συγκεχυμένα (τῷ κατακλυσμῷ) ἠφάνιστο.

Τὸ μεταλλεῖα δηλοῦν σαφῶς τὰ ἐκ τῶν μετάλλων λαμβανόμενα, ἀλλ' οὐ τὰ μέταλλα αὐτά, ὅπερ Σταλλβαῦμος βούλεται, μετάλλεια ὀρθότερον τονούμενον ἂν λέγοιτο. Οὐ γὰρ δὴ παρὰ τὸ μεταλλεύειν παρῆκται ὥστε τὸ ἐν ᾧ τις μεταλλεύει σημαίνειν, ἀλλὰ τὰ τῶν μετάλλων ἢ τὰ ἐκ τούτων ἐναργῶς λέγον ἐκ τοῦ μέταλλα δήπου τὴν γένεσιν ἂν ἔχοι).

Ἴδιον δὲ φαίνεται ὂν τοὔνομα τοῦ συγγραφέως τούτου, οὐδενὸς ἄλλου ὡς ἐμὲ γνῶναι εἰπόντος. Καὶ ὁ μεταλλεὺς δ' ὁμοίως ἔχει (678 D) καὶ τῶν ὑστέρων τισὶν εἰρημένος (Διοδ. 20, 94) καὶ ἔτι καὶ ἡ μεταλλεία (761 C, 842 Δ) καὶ ἐν τῷ Κριτίᾳ που γεγραμμένη (114 E), Πλατωνικοῦ τινος ὥς γ' ἐμὲ κρῖναι ὄντι διαλόγῳ, ἀλλ' οὐ Πλάτωνος (Β' Ζήτησ. 109) καὶ Δημητρίῳ τῷ Φαληρεῖ κατ' Ἀθήναιον (6, 233 E) καὶ Διοδώρῳ πολλάκις.

678 E.

ΑΘ. Καὶ τοίνυν στάσις ἅμα καὶ πόλεμος ἀπολώλει κατὰ τὸν τότε χρόνον πολλαχῇ.

Καὶ τὸ μάλιστ' εὐαισθήτως ἔχειν πρὸς τὸ ἐν τῷ λόγῳ ἀηδὲς καὶ ἄχαρι πάντες ἂν κατὰ Πλάτωνος εἴποιεν οἱ καὶ σμικρὰ αὐτοῦ γευσάμενοι φιλόλογοι ἄνδρες. Πῶς οὖν οὐκ ἂν μεγάλ' ἀδικοίη ὁ Πλάτωνα βιαζόμενος ἰδιώσασθαι λόγον, οὗπερ ἐν βραχεῖ τοσαύτη παλιλλογία τοῦ τότε οὖσα ἐλέγχεται, ὥστε μυρίαν ἀπειροκαλίαν τοῦ γράψαντος μηνύειν; Ἐλέχθη γὰρ ἐφεξῆς ἐν τῷ **τότε** χρόνῳ (677 C) καὶ εὐθὺς ἐχομένως ἔρρειν ταῦτα ἐν τῷ **τότε** χρόνῳ φήσομεν; καὶ ὀλίγῳ ὕστερον (Δ) διελάνθανεν ἄρα τοὺς **τότε** καὶ ἔτι οὕτω δὴ λέγομεν ἔχειν **τότε**; (E) καὶ αὐτόθι σπάνια νέμουσιν εἶναι ζῆν **τότε** καὶ τοὺς **τότε** ἀπείρους ὄντας (678 B) καὶ ἠφανισμένοι ἂν εἶεν ἐν τῷ **τότε** (E) καί, ὅθενπερ ὡρμήθημεν σκοπούμενοι, πόλεμος ἀπωλώλει κατὰ τὸν **τότε** χρόνον καὶ διέ-

ζων ἐν τῷ **τότε** χρόνῳ (679 Α) καὶ ὅ **τότε** ἐν ἐκείνοις παρῆν (Β).

679 Δ.

ΑΘ. - - ἦσαν τοιοῦτοι παντάπασιν, οἵους αὐτοὺς ἡμεῖς ἄρτι διεληλύθαμεν.

ΚΛ. Ἐμοὶ γοῦν δὴ καὶ τῷδε οὕτω ταῦτα ξυνδοκεῖ.

Καὶ ἐνταῦθ' ἄν τις θεάσαιτο ὃ δὴ καὶ ἄλλοτ' ἀλλαχοῦ ἠλέγξαμεν σκαιόν τε καὶ ἄτοπον ἐν τῇ τῶν Νόμων διαλεκτικῇ, τὸ τὸν Κλεινίαν αὐτόματον καὶ ἀντὶ Μεγίλλου λέγειν τε καὶ ἀποκρίνεθαι, ὅπερ οὐδαμοῦ ἂν ἀλλαχοῦ φωραθείη Πλάτων ἁμαρτών. Καὶ γάρ τοι καὶ ὑπὲρ Ἱπποκράτους νεανίσκου ὄντος ἐν τῷ Πρωταγόρᾳ ὁ Σωκράτης λέγει πρὸς τὸν σοφιστὴν ἐξουσίαν ποιήσαντος τούτου καὶ μακρὰ πρότερον διαλεχθέντος (310 Ε κέ.).

679 D.

(ΑΘ. Γενεαὶ διαβιοῦσαι πολλαὶ τοῦτον τὸν τρόπον τῶν πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ γεγονότων καὶ τῶν νῦν ἀτεχνότεροι μὲν καὶ ἀμαθέστεροι πρός τε τὰς ἄλλας μέλλουσιν εἶναι τέχνας καὶ πρὸς τὰς πολεμικὰς ὅσαι τε πεζαὶ καὶ ὅσαι κατὰ θάλατταν γίγνονται τὰ νῦν καὶ ὅσαι δὴ κατὰ πόλιν μόνον αὐτοῦ, δίκαι καὶ στάσεις λεγόμεναι.

Ἀκατανόητον μὲν δὴ τὸ λεγόμενον καθίσταται, ἐὰν κατὰ Σταλλβαῦμον· μετὰ τὸ μόνον ἡ ὑποστιγμὴ μετατεθῇ. Ἀλόγως δ' ἡμῖν Ῥιττῆρος δοκεῖ τὸ αὐτοῦ αὐτῶν μεταλλάττειν βούλεσθαι· τὸ γὰρ αὐτοῦ κάλλιστ' ἔχον φαίνεται ἁπλῶς τε καὶ ἀβιάστως σκοποῦντι καὶ λογιζομένῳ, τὸ κατὰ πόλιν ἐν πλεονασμῷ πάλιν λέγον, ἵνα τόνον τῷ τούτου νοήματι παράσχῃ καὶ ἰσχυρῶς τοῦ ὅσαι τε πεζαὶ καὶ ὅσαι κατὰ θάλατταν διακριθῇ, Εἰ δ' ἐλέχθη αὐτῶν ἀντὶ αὐτοῦ, μετὰ τὸ ὅσαι δὴ ἂν ἐτάχθη, ἀλλ' οὐ μετὰ τὸ μόνον οὐδαμῶς.

Οὐδ' ἡ Βοδάμου δ' εἰκασία, ἢ ὀνόματι ἀντὶ τοῦ μόνον αὐτοῦ γραπτέον ἂν εἴη, οὐδ' αὕτη μείζονα λόγον ἔχουσα φαίνεται, ἀχρείου παντάπασι πρὸς τὸ λεγόμενον τοῦ ὀνόματι ὄντος).

680 A.

ΑΘ. Ἆρ' οὖν ἐκεῖνοι μὲν οὔτε ἐδέοντο νομοθετῶν οὔτε πω ἐφίλει κατὰ τούτους τοὺς χρόνους γίγνεσθαι τὸ τοιοῦτον.

Τὸ κατὰ σύνεσιν λεγόμενον περὶ τὸν λόγον σχῆμα ἐν Νόμοις τολμηρότερον μὲν ἐσχηματισμένον, πολλῷ δὲ πυκνότερον ἢ κατὰ Πλάτωνα καὶ τοὺς ὁμολογουμένους αὐτοῦ διαλόγους εὑρίσκεται ὄν· αὐτίκα γὰρ τοιοῦτον ἂν ἴδοις ἐγγύς που ἐνταῦθα λεχθέν, **ὃ** τότε ἐν ἐκείνοις παρῆν, ὅ ἐστιν ἀχρύσους καὶ ἀναργύρους εἶναι (679 B) καὶ ἀτεχνότεροι καὶ ἀμαθέστεροι πρὸς τὸ γενεαὶ λεχθὲν (673 D) καὶ βασιλεῖαι τρεῖς --- **οἱ μὲν** -- **οἱ δὲ** (684 A) καὶ πλεῖστα ἄλλα τοιαῦτα (685 E, 692 D, 694 D, 696 C, 701 E, 707 A, 714 A, 715 A, 876 B, 933 E, 945 E, 950 A).

680 B.

ΑΘ. Δοκοῦσί μοι πάντες τὴν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ (τῷ εὐθὺς μετὰ κατακλυσμὸν) πολιτείαν δυναστείαν καλεῖν, -- λέγει δ' αὐτὴν που καὶ Ὅμηρος γεγονέναι περὶ τὴν τῶν Κυκλώπων οἴκησιν.

Ἡ δυναστεία τοὔνομα τὴν τῶν ὑστέρων πατριαρχίαν λεγομένην βουλόμενον τοῦ τοὺς Νόμους συνθέντος ἔοικεν εἶναι χρῆσίς τις μόνον, Πλάτων δ' ἄλλο ταύτην ἐν τοῖς ὄντως οἰκείοις αὐτοῦ διαλόγοις εὑρίσκεται εἰπών. Ἀρχὴ γάρ πρώτη τις ἂν εἴη καὶ δεσποτεία ἑνὸς ἢ πολλῶν κατὰ Πλάτωνα, οἷα ἐν Γοργίᾳ που εἴρηται αὐτῷ (492 B), ἱκανοὺς ἐκπορίσασθαι ἀρχήν τινα ἢ τυραννίδα ἢ **δυναστείαν** καὶ ἐν Θεαιτήτῳ (176 C) αἱ δὲ ἄλλαι δεινότητές τε δοκοῦσι καὶ σοφίαι ἐν μὲν ταῖς πολιτικαῖς **δυναστείαις** γιγνόμεναι φορτικαί, ἐν δὲ ταῖς τέχναις βάναυσοι καὶ τῆς Πολιτείας που (499 B) πρὶν ἂν τῶν νῦν ἐν **δυναστείαις** ἢ βασιλείαις ὄντων υἱέσιν ἢ αὐτοῖς ἔκ τινος θείας ἐπιπνοίας ἀληθινῆς σοφίας ἀληθινὸς ἔρως ἐμπέσῃ. Ἄλλοθι δέ που τῆς Πολιτείας (544 D) ἄλλο λέγει τὴν δυναστείαν εἰπών· καταλέξας

γὰρ πολιτειῶν πονηρῶν ἰδέας τέτταρας, τήν τε Κρητικὴν καὶ Λακωνικὴν καὶ τὴν ὀλιγαρχίαν καὶ τὴν δημοκρατίαν καὶ τὴν τυραννίδα, οὐδεμίαν ἑτέραν πολιτείαν φησὶν εἶναι, ἥτις ἐν εἴδει διαφανεῖ πως κεῖται· «**δυναστεῖαι** γάρ, φησίν, καὶ ὠνηταὶ βασιλεῖαι - - μεταξύ τι τούτων πού εἰσιν».

Ὀλιγαρχία δέ τίς ἐστιν καὶ ἡ ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς που (5, 4, 46) τοῦ Ξενοφῶντος δυναστεία λεγομένη. Ἀριστοτέλει δὲ ἐναντίον τι ἡ δυναστεία τῇ πολιτείᾳ (Πολιτ. 1272b - 10) λέγεται εἶναι τάδε που εἰπόντι «οὐ πολιτεία ἐστίν, ἀλλὰ δυναστεία»· παραβάλλοιμεν δ' ἂν τῷδε καὶ τὸ ὀλίγον ἔμπροσθεν (-2) «οὐ πολιτική, ἀλλὰ δυναστευτική» ταὐτὰ βουλόμενον λέγειν. Ὀλιγαρχίαν δὲ διαφθαρεῖσαν τὴν δυναστείαν εἶναι Ἀριστοτέλης φησὶν κατὰ Ῥιττῆρον οὐδὲν πλέον διδάσκοντα, ἀλλὰ λέγοντα μόνον.

680 D.

(ΑΘ. Μῶν οὖν οὐκ ἐκ τούτων τῶν κατὰ μίαν οἴκησιν καὶ κατὰ γένος διεσπαρμένων (τοιαῦται πολιτεῖαι γίγνονται)--;
ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.
ΑΘ. Μετὰ δὲ ταῦτά γε εἰς τὸ κοινὸν μείζους ποιοῦντες πόλεις πλείους συνέρχονται.

Τὸ πόλεις ἀτόπως δὴ πρὸς τὸ ἐνταῦθα λεγόμενον ἔχον, οὐδενός πω λόγου περὶ πόλεων ὄντος, Ναβῆρος (Obs. crit. σ. 16) ἐπαύλεις μετέβαλεν, ὅπερ πάνυ ἐλλόγως Σάνζος οὐκ ἐβουλήθη ἐγγράψαι οὔτε πρὸς τὸν ὅλον εὐδοκιμοῦν πως λόγον, τὴν ἐν ἀγροῖς οἴκησιν πρὸς τὴν ἄστει σημαῖνον, οὔτε τῶν δοκίμων οὐδενὶ ὁμοίως εἰρημένον, ἀλλὰ τῶν ὑστέρων Διοδώρῳ τε καὶ Πλουτάρχῳ καὶ Ἀθηναίῳ καὶ εἴ τινι ἑτέρῳ. Ἡμῖν δέ γε δοκεῖ παρέγγραπτον εἶναι τὸ πόλεις, ἑρμηνευτοῦ δή του οὐ πάνυ τι αἰσθομένου, ὡς ἐν τῷ μείζους ποιοῦντες πλείους συνέρχονται **οἰκήσεις** τοὔνομα ἀκούει, ἀπὸ τοῦ ἄρτι εἰρημένου κατὰ μίαν οἴκησιν ῥᾷστα νοούμενον, ᾧ καὶ ἐναντίον εἶναι τοῦτο δοκεῖ· δηλοῖ δὲ καὶ τὸ εὐθὺς μετ' ὀλίγον λεγόμενον (681 A) μίαν **μεγάλην** ἀποτελοῦντες καὶ ἔτι σαφέστερον τὸ ὀλίγῳ πορρωτέρω ἰόντι (αὐτ.), **τῶν οἰκήσεων** τούτων **μειζόνων** αὐξανομένων).

681 Α.

ΑΘ. -- περιβόλους τε αἱμασιώδεις τινὰς τειχῶν ἐρύματα τῶν θηρίων ἕνεκα ποιοῦνται.

Μικροῦ καὶ οὐδενὸς λόγου ἄξιον ἂν ἦν κατηγορεῖν τοῦ συγγραφέως ὅτι ἀήθεσι κέχρηται ὀνόμασιν, εἴ τι μέτρον ταῦτα ποιῶν εἶχεν. Ἀλλὰ μυρία μὲν αὐτοῦ τοιαῦτα ἄλλοτ' ἀλλαχοῦ καὶ ὀλίγον ὄπισθεν ἔτι τοῦ λόγου μεμήνυται ἡμῖν· τοῦ δ' ἐν τούτοις μέτρου τε καὶ ἀμετρίας οὐ φαύλου ὄντος φρονοῦντι κριτηρίου, εἴτε ἀλλότριος εἴτε μὴ λόγος συγγραφέως ἐστὶ πρὸς ἄλλους αὐτοῦ ὁμολογουμένους οἰκείους παραβαλλόμενός τε καὶ βασανιζόμενος, διὰ ταῦτ' οὐ πάρεργον ἡμῖν ἐγένετο καὶ τοῦτο, περὶ τῶν μόνον ἐν Νόμοις ὀνομάτων εἰρημένων τὸν προσήκοντα λόγον ποιεῖσθαι καὶ σκοπεῖν εἴτε ποιητικὰ μόνον καὶ τοῦ ὑστέρου λόγου ὄντα τυγχάνει εἴτε καὶ τῶν δοκίμων παλαιῶν ὀνοματικὴ οὐσία τε καὶ κτῆσις.

Καὶ δὴ καὶ τὰ νῦν τὸ μὲν αἱμασιώδης μόνον ἡμεῖς τὸν τοὺς Νόμους συνθέντα ηὕρομεν ποιήσαντα καὶ γράψαντα, τὴν δ' αἱμασιὰν πολλῶν ἄλλων εἰπόντων παλαιῶν τε καὶ ὑστέρων Πλάτων ἀγνοῶν φαίνεται· εἰκὸς δ' ἂν εἴη καὶ τὸ αἱμασιώδης. Τὸ δὲ ἔρυμα ποιητικὸν μὲν καὶ τοῦ ἀρχαίου Ἀττικοῦ λόγου καὶ Ἡροδότου καὶ Ξενοφῶντος ἄρα μιμουμένου οἰκεῖον ὄνομα εὑρίσκεται ὄν, τῶν δὲ νεωτέρων Ἀττικῶν ἀλλότριον εἶναι δοκεῖ. Ὁ δὲ τῶν Νόμων ἡμῖν συγγραφεὺς πρὸς ἄλλοις πολλοῖς θηρεύων ἔγραψε καὶ τοῦτο τὸ καινόν, φύσει τῶν τοιούτων ὀρεγόμενος.

681 Β.

ΑΘ. -- καὶ κατὰ τρόπον οὕτως ἑκάστους τὰς αὑτῶν ἀναιρέσεις εἰς τοὺς παῖδας ἀποτυπουμένους καὶ παίδων παῖδας, ὃ λέγομεν, ἥκειν ἔχοντας ἰδίους νόμους εἰς τὴν μείζονα συνοικίαν.

Ἀντὶ τοῦ ἀναιρέσεις ἀηθεστέρου δοκοῦντος εἶναι ὑπὸ μὲν τοῦ τῶν νεωτέρων κριτικῶν ἀεὶ αἱρέσεις γράφεται, ὑπὸ δὲ τοῦ ἂν αἱρέσεις καὶ ὑπ' ἄλλου αἱρέσεις. Δίκην μέντοι Σταλλβαῦμος πολλὴν ἔχει τὸ τῆς γραφῆς σῴζων ὄνομα, ἴδιον ὂν ἐν τοιαύτῃ δυνάμει

τοῦ τοὺς Νόμους γράψαντος ἀνδρὸς καὶ ἀλλαχοῦ ὅμοια καὶ παραπλήσια αὐτῷ χρησαμένου (847 B), Μισθῶν δὲ αὐτοῖς πέρι καὶ **τῶν ἀναιρέσεων** τῶν ἔργων -- μέχρι δραχμῶν πεντήκοντα ἀστυνόμοι δικαζόντων. Καὶ τοῦτ' ἄρα τοὔνομα, ἡ ἀναίρεσις ἀντὶ τοῦ αἵρεσις οὖσα τὴν ἰδίαν τοῦ γράψαντος φύσιν δηλοῖ καὶ οὐχ οἵαν τὴν Πλάτωνος, ὥστε καινὰ μὲν ὀνόματα χαίρειν τυποῦντα, καινῶς δὲ τοῖς ὑπάρχουσι χρώμενον.

681 C.

ΑΘ. Τὸ γοῦν μετὰ ταῦτα ἀναγκαῖον αἱρεῖσθαι τοὺς συνελθόντας τούτους κοινούς τινας ἑαυτῶν, οἳ δὴ -- αὐτοὶ μὲν νομοθέται κληθήσονται, τοὺς δὲ ἄρχοντας καταστήσαντες, ἀριστοκρατίαν τινὰ ἐκ τῶν δυναστειῶν ποιήσαντες ἢ καί τινα βασιλείαν ἐν ταύτῃ τῇ μεταβολῇ τῆς πολιτείας οἰκήσουσι.

Ἐναντίως ἐν τούτοις ἔχει δὴ ἡ σύνταξις τῇ τοῦ λόγου διανοίᾳ· διὰ μὲν γὰρ ἐκείνην οἱ νομοθέται εἰσὶν μόνοι οἳ ἐν ταύτῃ τῇ μεταβολῇ τῆς πολιτείας οἰκήσουσι, διὰ δὲ τὴν τοῦ λόγου διάνοιαν καὶ τὴν ὀρθότητα οἱ συνελθόντες. Ἀτοπίαν δὲ τοιαύτην, ὡς γ' ἐμὲ κρῖναι, οὐκ ἂν Πλάτων ποτ' ὦφλεν.

681 D.

(ΑΘ. Τρίτον τοίνυν εἴπωμεν ἔτι πολιτείας σχῆμα, ἐν ᾧ δὴ πάντα εἴδη καὶ παθήματα πολιτειῶν καὶ ἅμα πόλεων συμπίπτει γίγνεσθαι.

Ἐν τῇ πλοκῇ πάντα εἴδη πᾶς δήπου ἂν αἴσθοιτο ὅτι σαφῶς μετὰ τὸ πάντα τὸ τὰ ἐκπεπτωκὸς τυγχάνει).

682 A.

ΑΘ. -- θεῖον γὰρ οὖν δὴ καὶ τὸ ποιητικὸν [ἐνθεαστικὸν] ὂν γένος ὑμνῳδοῦν πολλῶν τῶν κατ' ἀλήθειαν γιγνομένων -- ἐφάπτεται.

Ἡ τῶν μορίων οὖν καὶ δὴ συμπλοκὴ διττὴ μὲν τυγχάνει οὖσα τὸ σχῆμα, οὖν δὴ ἢ δὴ οὖν λεγομένη, διττὴ δὲ τὴν χρείαν, συλλογιστικὴ ἢ βεβαιωτικὴ τοῦ ἀληθοῦς ἢ μὴ τῶν λεγομένων, καθάπερ ἡ ἐνταῦθα, μάλιστα μετὰ τὸ γὰρ ἐν τῷ λόγῳ τατττομένη.

Διεξιοῦσι δὲ ἐφ' ᾧ ἡμῖν ἡ ζήτησις τὸ τρίτον τοῦτο βιβλίον τῶν Νόμων ὑπερβάλλον πλήθει τὸ ζεῦγος τοῦτο συλλογιστικὸν ἔδοξεν εἰρῆσθαι. Ἐλθόντες δ' ἐπὶ λογισμοὺς ἐπορισάμεθ' ἄθροισμα τοῦ ἀριθμοῦ τῆς συμπλοκῆς τοιαύτης ἐν μὲν ταῖς ἓξ καὶ εἴκοσι τοῦ βιβλίου τούτου σελίσι (676-702) ἕξ, ἐν δ' ἰσαρίθμοις δύο μερῶν τῆς Πολιτείας σελίσιν (449-475, 595-621) ἀνὰ μίαν μόνον, τοῦ δὲ Θεαιτήτου δύο (183-209) καὶ τοῦ Πρωταγόρου (335-361) καὶ Γοργίου (471-497) μίαν. Ὅθεν ἄν τις σαφῶς τεκμαίροιτο ἕτερον εἶναι τὸν περὶ τοὺς Νόμους σπουδάσαντ' ἄνδρα ἢ τὸν περὶ τοὺς ἀναμφισβητήτους διαλόγους τοῦ Πλάτωνος. Ἀπίθανα δ' ἔμοιγε καὶ παντὶ ἁπλῶς λογιζομένῳ διδάσκουσιν οἱ τῷ χρόνῳ φάσκοντες οὕτω Πλάτωνα λέγοντα καὶ γράφοντα ἀλλοιωθῆναι.

Τὸ δ' ἐνταῦθα ὑμνῳδεῖν ἐπισκοπούμενοι τὸ ᾄδειν μὲν ἁπλῶς εὕρομεν βουλόμενον, ποιηταῖς δὲ μόνον εἰρημένον, Αἰσχύλῳ τε μάλιστα καὶ Εὐριπίδῃ, καὶ τῶν ὑστέρων τισί. Ἀλλὰ μὲν δὴ καὶ τὸν ὑμνῳδὸν καὶ τὴν ὑμνῳδίαν οὐκ ἄλλως ἔχοντ' ἂν εὕροις, Εὐριπίδεια μάλιστα καὶ τῶν ὑστέρων ἐν χρείᾳ ὀνόματα. Τοιαῦτα δὲ ὄντα ἔμελλε δὴ φίλα εἶναι τῷ καινοῖς καὶ ἀήθεσιν ὀνόμασι καλλωπίζεσθαι φιλοῦντι συγγραφεῖ ἡμῖν τούτῳ.

682 A.

ΑΘ. - - Τάχα γὰρ ἂν σημήνειέ τι τῆς ἡμετέρας περὶ βουλήσεως.

Οὐκ ἂν ὀκνοῖμεν τοῖς δυσαριθμήτοις ἐν τῇ τῶν Νόμων λέξει τολμήμασι καὶ τὴν μάλιστ' ἀήθη τῷ καταλογάδην λόγῳ προθέσεως ἐπένθεσιν προσθεῖναι καὶ μνείαν ποιήσασθαι· οὐ γὰρ σμικρόν μοι δοκεῖ καὶ τοῦτο συμβάλλεσθαι εἰς τὸ ἰδεῖν καὶ θεωρῆσαι τὸ ἐπὶ πᾶσιν ἰδίωμα τοῦτο τοῦ γράψαντος τὸ μάλιστ' αὐτὸν διακρῖνον τοῦ Πλάτωνος, ὅς γε δὴ ποιητικὰ μὲν πολλάκις εἰς ἐνάργειαν γραφικώτερον λέγει, ἀλλὰ κοινοῖς καὶ συνήθεσιν ὡς τὸ πολὺ ὀνόμασι καὶ καθαρᾷ τῇ λέξει καὶ

σαφῶς τὸ τοῦ λόγου εἰκονικὸν σημαίνων τῇ τοῦ οἷον ἢ ὥσπερ ἐμβολῇ καὶ τῶν ἄλλων τοιούτων παραβολικῶν.

682 C.

ΑΘ. Καὶ ἄλλαι γε οἶμαι πόλεις τότε κατῴκουν ἤδη πολλαὶ πληθυόντων τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ πόλιν κατοικεῖν ἀντὶ τοῦ ἐκτίσθαι ἢ ἱδρῦσθαι ἢ εἶναι μόνος τῶν πάντων ὁ τοὺς Νόμους γράψας εἶπεν, οὐ Πλάτωνος μόνον ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων Ἀττικῶν ἑαυτὸν διακρῖνον, ἀντὶ δὲ τοῦ πόλιν κεῖσθαι τὸ πόλιν κατοικεῖν ἢ οἰκεῖν τούτῳ τε (677 C, 682 C) καὶ Ξενοφῶντί που εἴρηται (Ἑλλ. 7, 1, 3. 5, 5.), κοινὸν δὲ δὴ τῶν Ἀττικῶν τυγχάνει ὂν ἀντὶ τοῦ ζῆν ἢ διάγειν λεγόμενον.

682 E.

ΑΘ. - - καὶ δὴ ταῦτά γε ἤδη πάνθ' ὑμεῖς, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τἀντεῦθεν μυθολογεῖτε καὶ διαπεραίνετε.
ΜΕ. Τί μήν;

Ἡ κλητικὴ ὦ Λακεδαιμόνιοι πρὸς ἕνα τὸν Μέγιλλον προσαγορευομένη, βακχικὴν καὶ διθυραμβώδη τινα τοῦ λόγου μηνύουσα ἕξιν, εἰκότως Βοίκχῳ ἀτόπως ἔδοξεν ἔχειν καὶ ἐπανορθοῦν ἐπεχείρησεν ἀντὶ τοῦ ὦ οἱ ἀναγιγνώσκων. Ἀλλὰ μάτην ἐφάνη πονήσας, τὸν ἄκαιρον ἐνθεασμὸν τοῦ συγγραφέως κολούων· καὶ γὰρ ἀλλαχοῦ που τῶν Νόμων πρὸς Μέγιλλον αὖθις τοῦ λόγου ὄντος ὅμοια καὶ παραπλήσια φθεγγόμενος εὑρίσκεται (696 A) Δίκαιον μήν, **ὦ Λακεδαιμόνιοι**, τοῦτό γε τῇ πόλει ὑμῶν ἀποδιδόναι, ἀλλότριον λόγου ἰδίωμα Πλάτωνος καταψευδόμενος.

682 E.

ΑΘ. Ὅθεν δὴ κατ' ἀρχὰς ἐξετραπόμεθα περὶ νόμων διαλεγόμενοι, περιπεσόντες μουσικῇ τε καὶ ταῖς μέθαις νῦν ἐπὶ τὰ αὐτὰ πάλιν ἀφίγμεθα, ὥσπερ κατὰ θεὸν καὶ ὁ λόγος ἡμῖν οἷον λαβὴν ἀποδίδωσιν.

Ὁ αὐτὸς μάταιος τοῦ συγγραφέως ἡμῖν ἀγὼν ἐλέγχεται ὢν ὁ πρὸς

σύνθεσιν καὶ συναγωγὴν τῶν χύδην καὶ εἰκῇ ἐν τῷ πρώτῳ καὶ δευτέρῳ βιβλίῳ αὐτῷ εἰρημενων, ὅνπερ πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ καταλαβόντες ἐν ταῖς προτέραις ἡμῶν πραγματείαις δηλῶσαι τοῖς ἐντευξομένοις ἐπειράθημεν.

Ὅσον δ' ἀνεπιτήδειός τε καὶ ἄτεχνος ὁ τῆς ὅλων μερῶν συνθέσεως τρόπος, ἐάν τις πρὸς τὸν ἐν τῇ Πολιτείᾳ ἐξετάσῃ, οἷος ὁ ἐν ἀρχῇ τοῦ δευτέρου βιβλίου, ἔνθα τῷ περὶ ὠφελείας ἢ βλάβης τῆς δικαιοσύνης λόγῳ ὁ περὶ τῆς δικαιοσύνης αὐτῆς ὡς ἀγαθοῦ συνάπτεται, ἄνευ τῶν ἀπ' αὐτῆς τοῖς ἀνθρώποις γιγνομένων καὶ ἀποβαινόντων, ζημίας τε καὶ κέρδους. Ταῦτα δ' ἐκεῖ διαπεραίνεται οὐκ ἀτέχνως, ὥσπερ ἐνταῦθα, αὐτοῦ εἰσηγουμένου τοῦ Σωκράτους, ἀλλὰ χαριέστατα Γλαύκωνος προσαναγκάζοντος.

Ὡς δ' ἀηδής τε καὶ ἄχαρις εἶναι δοκεῖ ἡ ἐνθάδε εἰς ἄλλα τοῦ λόγου μετάβασις παρὰ τὴν ἐν ἀρχῇ τοῦ πέμπτου βιβλίου τῆς Πολιτείας κρινομένη, τὴν ἀπὸ τοῦ περὶ ἀγαθῆς πόλεως καὶ πολιτείας λόγου εἰς τὸν περὶ γυναικῶν τε καὶ παίδων κοινωνίας, ἐν ᾗ Ἀδείμαντος μετὰ Πολεμάρχου οἷον ἀπορραθυμοῦντα Σωκράτη καὶ ὅλον εἶδος λόγου ἐκκλέπτειν βουλόμενον ἐπιχειρῆσαι αὐτῷ ἐπαναγκάζουσιν.

682 E.

(ΑΘ. -- ἥκει γὰρ (ὁ λόγος) ἐπὶ τὴν εἰς Λακεδαίμονα κατοίκισιν αὐτήν, ἣν ὑμεῖς ὀρθῶς ἔφατε κατῳκίσθαι καὶ Κρήτην ὡς ἀδελφοῖς νόμοις.

Ἥ τε διάνοια τοῦ λόγου καὶ τῆς συντάξεως τὸ σκολιὸν ἀποβάλλειν κελεύουσι τὴν ῥῆσιν καὶ Κρήτην ὡς ἀδελφοῖς νόμοις. Ὁ γὰρ δὴ λόγος εἰς τὴν Λακεδαίμονος μόνον οἴκισιν ἥκει περὶ τῆς Ἡρακλειδῶν καθόδου ὤν, ὅπερ μάλιστ' ἐναργῶς ἄν τις ἴδοι, ἐὰν τά τε αὐτόθι που νῦν δὲ τετάρτη τις ἡμῖν αὕτη πόλις σὺν τοῖς ἑξῆς ἀκούσῃ (683 A) καὶ τὸ μικρὸν προϊόντι γενώμεθα ταῖς διανοίαις ἐν τῷ τότε χρόνῳ σὺν τοῖς ἑξῆς (683 C), ἐν οἷς οὐδέν ἐστι περὶ Κρήτης λεγόμενον. Ἔτι δὲ παρέλκει μὲν τὴν σύνταξιν τὸ Κρήτην, βίᾳ δ' ὑπονοητέον μετὰ τὸ ἀδελφοῖς νόμοις τὸ κατῳκισμένην. Οὐδὲν δ' ἧττον σκολιὰ δοκεῖ εἶναι καὶ ἡ κατ' Ἄστον σύνταξις τῶν ὀνομάτων, ᾗ γε δὴ τὸ καὶ Κρήτην ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῖς ἂν κρέμαιτο. Ἐκ

δὴ τούτων πάντων τὰ ἀπὸ τοῦ καὶ Κρήτην μέχρι τοῦ νόμοις ἀγκύλαις ἐμβλητέα μοι δοκεῖ εἶναι).

683 A.

ΑΘ. -- Νῦν οὖν δὴ τοσόνδε πλεονεκτοῦμεν τῇ πλάνῃ τοῦ λόγου, διὰ πολιτειῶν τινων καὶ κατοικισμῶν διεξελθόντες.

Τὸ διὰ πολιτειῶν τινων καὶ κατοικισμῶν διεξελθόντες ποιητικώτερον ἔχον, λεχθὲν δ' ἀντὶ τῆς νήφοντος ἀνδρὸς συνήθους ῥήσεως πολιτείας τινὰς καὶ κατοικισμοὺς τῷ λόγῳ διεξελθόντας ὁμοῖον μὲν ὄντα ἑαυτῷ ἡμῖν τὸν συγγραφέα ἀποφαίνει, πλεῖστ' ἤδη τοιαῦτ' ἡμῖν ἐλεγχθέντα ἀκαίρως νεανιευόμενον καὶ παίζοντα, διαφορώτατον δὲ Πλάτωνος, οὗ γε δὴ τὸ λεγόμενον ποιητικὸν οὐκ ἐν τοῖς τοιούτοις ἐστὶν οὐδαμῶς, ἀλλ', ὅπερ λέγω, ἔν τε τῇ ἐπικῇ ἐναργείᾳ τῆς τῶν πραγμάτων λόγῳ ἐκφράσεως καὶ οἷον ζωγραφίας, καὶ ἐν τῇ κατὰ καιρὸν εἰκόνων χρήσει καὶ παραβολῶν, ὧν σπανιώτατ' ἄπεστι τὸ οἷον καὶ τὰ τοιαῦτα τὸ εἰκονικὸν τοῦ λόγου μηνύοντα.

683 D.

ΑΘ. -- τὸ δὲ δὴ μετὰ τοῦτο ἔδοξεν αὐτοῖς, ὥς γε λέγεται τὸ τοῦ μύθου, τριχῇ τὸ στράτευμα διανείμαντας τρεῖς πόλεις κατοικίζειν, Ἄργος, Μεσσήνην, Λακεδαίμονα.

Τὸ ἀσύνδετον σχῆμα τόδε ὁρῶν Ἄργος, Μεσσήνην, Λακεδαίμονα, μάλιστ' ἄν τις θαυμάσειε πρὸς ὅντινα ἐλέχθη καιρὸν καὶ ὅ,τι βουλόμενος ἔγραψεν ὁ γράψας. Οὔτε γὰρ τάχους ἢ σφοδρᾶς φορᾶς οὐδὲν ὁ λόγος οὗτος προσδεῖται, οἷον τὸ «εἴρηκα, ἀκηκόατε, ἔχετε, κρίνατε ('Αρ. 'Ρητ. 3), οὔτ' αὖ πόλλ' ἄττα ἐν αὐτῷ καταλέγεται καὶ ἄλλων ἐν νῷ λανθανόντων, ὥσπερ ἐν τῷ «ἐπιτήδεια πολλὰ εἶχον, ἄλευρα, οἶνον, κριθὰς (Ξ. 'Αν. 3, 4, 31). Ἔοικεν οὖν ῥητορικόν τι τοῦ λόγου εἶναι σχῆμα διὰ Δημοσθένη καὶ τοὺς κατ' αὐτὸν ῥήτορας κρατῆσαν καὶ ἀλόγως ἔπειτα πολλάκις λεγόμενον, καθάπερ ἐνταῦθα.

683 D.

ΑΘ. Καὶ βασιλεὺς μὲν Ἄργους Τήμενος ἐγίγνετο, Μεσσήνης δὲ Κρεσφόντης, Λακεδαίμονος δὲ Προκλῆς καὶ Εὐρυσθένης.

Ὡς περὶ Θεόγνιδος ('Αθην.τ.8,487) καὶ περὶ Ἐπιμενίδου ('Αθην.τ. 8, 210) οὕτω καὶ περὶ τοῦ πρώτου τῶν Λακεδαιμονίων βασιλέως ἰσχυρῶς τῷ παραδεδομένῳ λόγῳ ὁ θαυμαστὸς τῶν Νόμων συγγραφεὺς ἐναντιοῦται, Εὐρυσθένη καὶ Προκλέα εἶναι φάσκων, ἔπειτα δ' αὐτὸς αὑτῷ διαφωνῶν Ἀριστόδημον λέγων (192 B), ἥκισθ' οὕτω Πλάτων' ἑαυτὸν μηνύων, ὅς γε δὴ οὐδὲν τοιοῦτον πάσχων ἐλέγχεται. Οὐδὲν δὲ τῷ περὶ τούτου κοινῷ πάντων λόγῳ Θουκυδίδης διαμάχεται γράφων ἐν τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ (16) «Τοῖς ὁμοίοις χοροῖς καὶ θυσίαις καταγαγεῖν (Πλειστοάνακτα), ὥσπερ ὅτε τὸ πρῶτον Λακεδαίμονα κτίζοντες τοὺς βασιλέας καθίσταντο». Οὐ γὰρ ἀρχαιολογῶν ἀκριβολογεῖται ὁ συγγραφεὺς ταῦτα λέγων, ἀλλὰ προὔργου ποιῶν τὸ τοῖς ὁμοίοις χοροῖς καὶ θυσίαις καταγαγεῖν καὶ τούτῳ τὸν νοῦν προσέχων ἀμελέστερον τοὺς βασιλέας ἀντὶ τοῦ τὸν βασιλέα εἶπε κατὰ τοὺς ἐφ' ἑαυτοῦ χρόνους λέγων καὶ ἀναχρονίζων.

Ὁμοίως δὲ παρὰ πάντα παραδεδομένον λόγον λέγεται καὶ τὸ εὐθὺς μετὰ ταῦτα, ὡς «πάντες δὴ τούτοις (τοῖς πρώτοις βασιλεῦσιν) ὤμοσαν οἱ τότε (Πελοποννήσιοι) βοηθήσειν, ἐάν τις τὴν βασιλείαν αὐτῶν διαφθείρῃ».

Παριστορῶν δ' οὐδὲν ἧττον ἐλέγχεται ἔνθα (692 D) ἱκανὰ προϊὼν λέγει, ὡς δὴ ἐν τοῖς Μηδικοῖς Μεσσήνιοι Λακεδαιμονίοις πολεμοῦντες διεκώλυον ἐπαμῦναι τῇ Ἑλλάδι.

663 E.

ΑΘ. Βασιλεία δὲ καταλύεται, ὦ πρὸς Διός, ἢ καί τις ἀρχὴ πώποτε κατελύθη μῶν ὑπό τινων ἄλλων ἢ σφῶν αὐτῶν; ἢ νῦν δὴ μὲν ὀλίγον ἔμπροσθεν τούτοις περιτυχόντες τοῖς λόγοις οὕτω ταῦτ' ἐτίθεμεν, νῦν δ ἐπιλελήσμεθα.

Οὐδὲ πρὸς ἓν μὲν τῶν εἰρημένων Σουσεμῖλός τε καὶ Βροῦνσος (σ. 16) ταῦτα λέγεσθαί φασιν, Ῥιττῆρος δὲ εἴς τινας τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου βιβλίου λόγους βλέποντα σὺν ἱδρῶτι μὲν πολλῷ, ἧττον δ'εὐτυχῶς δεῖξαι ἀγωνίζεται (σ. 97) ἢ εἰς τὰ περὶ στάσεων τῶν ἐν Ἑλλάδι μετὰ τὴν ἐξ Ἰλίου τῶν Ἑλλήνων ἀναχώρησιν λεγόμενα (482 D). Τοιαῦται δ' ἀσαφεῖς καὶ ἀόριστοι πρὸς ἀλλαχοῦ εἰρημένα ἀναφοραὶ τῶν λεγομένων πολλαὶ Σουσεμίλῳ ηὑρημέναι καταγγέλλονται, αἷσπερ ἄλλαι τινὲς καὶ ὑπὸ Ῥιττήρου προστίθενται (σ. 98).

Τοιαύτην δὲ περὶ τὴν σύνθεσιν ταραχὴν καὶ ὅλως συγγραφικὴν πονηρίαν οὐδ' ἐν ἑνὶ τῶν ὁμολογουμένων Πλατωνείων ἂν εὕροις διαλόγων, οὐδ' ἂν καταγνοίη τις καὶ πρεσβυτικοῦ ἔτι τοῦ Πλάτωνος. Οὐδ' ἔστιν αἰτίαν τούτου εἰπεῖν ἀνεπιτήδειόν τε καὶ σκαιὰν συγγραφικῶν αὐτοῦ περιλειμμάτων συγκόλλησιν ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Ὀποντίου δὴ γεγενημένην,ὡς Βρούνσῳ δοκεῖ. Ἡ γὰρ σύγκρισις καὶ ταραχὴ καὶ ἀσάφεια πάθος ὂν ἀναμφισβήτητον τοῦ τῶν Νόμων διαλόγου οὐκ ἐν ὅλοις μέρεσιν ἐλέγχεται μόνον καὶ ἐν τῇ συνθέσει καὶ οἰκονομίᾳ ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον τοῦ λόγου καὶ τῆς λέξεως, ὡς πολλὰ ἤδη τοιαῦτα ἡμῖν γε παραδέδεικται.

683 E.

(ΑΘ. Οὐκοῦν νῦν δὴ μᾶλλον βεβαιωσόμεθα τὸ τοιοῦτον· περιτυχόντες γὰρ ἔργοις γενομένοις, ὡς ἔοικεν, ἐπὶ τὸν αὐτὸν λόγον ἐληλύθαμεν, ὥστε οὐ περὶ κενόν τι ζητήσομεν [τὸν αὐτὸν λόγον], ἀλλὰ περὶ γεγονός τι καὶ ἔχον ἀλήθειαν Γέγονε δὴ τάδε.

Ἡμῖν δοκιμώτερον ἂν πρός τε τὸν λόγον καὶ τὸ διανόημα δὲ ἀντὶ τοῦ δὴ γραφῆναι δοκεῖ. Οὐδὲν γὰρ ἀκολουθοῦν τοῖς εἰρημένοις οὐδ' ἐξ αὐτῶν συναγόμενον λέγεται, ἀλλὰ καινόν τι, εἰς ὅ ὁ λόγος μεταβαίνει, ἀπὸ τῆς πλείονος τῶν εἰρημένων βεβαιώσεως τῇ ἐπιδείξει ἀληθῶν καὶ γεγονότων γιγνομένης ἐπ' αὐτὰ τὰ ἔργα τε καὶ γεγονότα).

684 A-B.

ΑΘ --βασιλεῖαι τρεῖς βασιλευομέναις πόλεσι τριτταῖς ὤμοσαν ἀλλήλαις ἑκάτεραι -- βοηθήσειν --, βασιλῆς

τε βασιλεῦσιν ἀδικουμένοις καὶ δήμοις καὶ δῆμοι δήμοις καὶ βασιλεῦσιν ἀδικουμένοις

Πᾶς αἰσθάνεται ἐνταῦθα τὸν ἄχαρίν τε καὶ ψυχρὸν κατὰ Γοργίαν κόσμον τοῦ λόγου, ὅσος ἐν βραχεῖ τῷ συγγραφεῖ συμπεφόρηται, ἀναξιώτατα Πλάτωνι ἐν πᾶσι μέτρον ἔχοντι ὑποβεβλημένος.

684 C.

ΑΘ. Τό δέ γ' ἐστὶν ἀγαπητὸν πολλάκις εἰ καί τις μετὰ λύπης μὴ μεγάλης δύναιτο εὐεκτικὰ καὶ ὑγιᾶ σώματα ἀπεργάζεσθαι.

Τῶν ἀπ' Ἀριστοτέλους ἐν τῷ λόγῳ φανέντων ὀνομάτων ὁ εὐεκτικὸς ἔοικεν εἶναι, ἀλλ' οὐ πρότερον. Πολλὰ μὲν γὰρ αὐτὸν εἶπεν οὗτος, οὐδαμοῦ δ' ἄλλοθι τοῦ Ἀττικοῦ ἂν περιτύχοις λόγου ζητῶν, εἰ μή γε ἐνταῦθα. Τὸν δ' εὐέκτην τε καὶ εὔεκτον καὶ τὸ εὐεκτεῖν ὕστεροι μόνον Ἀττικισταὶ γεγραφότες τυγχάνουσιν, ἡ δ' εὐεκτία ὑπ' Ἀρχύτου κατὰ Στοβαῖον ἐρρήθη.

684 C.

(ΑΘ. Καὶ μὴν τοῦτό γε οἱ πολλοὶ προστάττουσι τοῖς νομοθέταις - - - ΜΕ. Τί μήν;

Ἅπαντα τὸν λόγον τοῦτον Σάνζος μὲν ὀβελίζει δοκοῦν Ζελλήρῳ, καὶ Σταλλβαύμῳ Ῥιττῆρος δὲ σῴζειν πειρᾶται τὴν αἰτίαν λέγειν αὐτὸν φάσκων τοῦ εὐθὺς προειρημένου λόγου, τοῦ ἀπειθεῖν δὴ τοῖς νόμοις τὰς πόλεις. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν οὐ τούτου τοῦτο μόνον αἴτιον, τὸ μὴ καθ' ἡδονὴν τοῖς πολλοῖς τοὺς νόμους κεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ἕτερα πολλά· δηλοῖ δὲ τὰ πορρωτέρω που τοῦ βιβλίου λεγόμενα (690 D-691 A), ὡς τὸ πλεονεκτεῖν τῶν νόμων τοὺς βασιλέας, ὑπερηφάνως διὰ τρυφὴν ζῶντας, τοῦτο μάλιστα πάντων στάσεών ἐστι πηγή, ἀλλ' οὐχ οἱ δῆμοι. Ἔπειτα ἐχρῆν εἰπεῖν ἀρχόμενον τοῦ λόγου τούτου καὶ γάρ, ἀλλ' οὐ καὶ μὴν ἐναντιότητα σὺν προσθήκῃ σημαῖνον, ἀκαίρως παντάπασι πρὸς τὸ διανόημα πᾶν.

Τί δ' ἄν τις εἴποι τὸν λόγον, τὸν πλημμελῆ τῶν πολλῶν ἀξίωσιν ἐπανορθοῦντα, «τὸ δέ γ' ἐστιν ἀγαπητὸν πολλάκις, εἰ καί τις

μετὰ λύπης μὴ μεγάλης δύναιτο εὐεκτικὰ καὶ ὑγιᾶ σώματα ἀπεργάζεσθαι» ὃς οὕτως ἀτελῶς ἔχων ἐν τῷ παραβολῇ μόνον λήγει; Μηνύει οὖν διαφανῶς ὁ πᾶς λόγος οὗτος ἄλλως τε καὶ ἐξ ὧν Σταλλβαῦμός τε καὶ Ζελλῆρος λέγουσι πάντως κακὸν καὶ ἄτεχνον συγγραφέα ἢ παρεγγραφέα).

685 Β.

(ΑΘ. Τίν' οὖν ἂν σκέψιν καλλίω ποιησαίμεθα περὶ νόμων ἢ τούτων, οἳ ταύτας διακεκοσμήκασιν; ἢ πόλεων περὶ τίνων εὐδοκιμωτέρων τε καὶ μειζόνων κατοικίσεων σκοποίμεθ' ἄν;

Τὸ ταύτας οὕτω τάξεως ἔχον ἐν τῷ λόγῳ μόνον οὐχὶ φωνὴν ἀφιὲν ὧδε κελεύει τὰ τοῦ λόγου μετατάξαι·

Τίν' οὖν ἂν σκέψιν καλλίω ποιησαίμεθα περὶ νόμων; ἢ πόλεων περὶ τίνων εὐδοκιμωτέρων τε καὶ μειζόνων κατοικίσεων σκοποίμεθ' ἂν ἢ τούτων οἳ ταύτας διακεκοσμήκασιν;

Οὐδαμῶς γὰρ ἂν ἄλλως ὁ λόγος οὗτος ἔχοι ὑγιῶς τε καὶ κατὰ καιρόν. Ἔστι δὲ τὸ ἢ τὸ πρὸ τοῦ τούτων οὐ τὸ συγκριτικὸν λεγόμενον, ἧπερ Σταλλβαύμῳ δοκεῖ, ἢ τὴν περὶ τούτων (τῶν νόμων) νοοῦντι, ἀλλὰ διαζευκτικόν, ὥσπερ τὸ ἢ τὸ πρὸ τοῦ πόλεων περὶ τίνων. Τὸ γὰρ δὴ τούτων οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ ἂν εἰς τὸ οἳ διακεκοσμήκασι βλέποι, οὗτοι δ' εἰσὶ πάντως οὐχ οἱ νόμοι, ἀλλ' οἱ τῶν τριῶν Δωρικῶν πόλεων οἰκισταὶ βασιλεῖς καὶ νομοθέται περὶ ὧν τὸ διακοσμεῖν λέγεται οὐκ ἐνταῦθα μόνον ἀλλὰ καὶ ὀλίγα τοῦ λόγου τούτου διελθόντι (685 Δ) «ἡ τοῦ στρατοπέδου κατασκευὴ -- ὑπὸ βασιλέων -- κατακεκοσμημένη» καὶ (686 Α) «ὑπὸ γένους δὲ ἑνὸς τῶν βασιλέων -- διακεκοσμημένους (τοὺς Δωριᾶς)» καὶ (687 Α) «εἰ κατὰ τρόπον ἠπιστήθησαν τάξαι τὸ στρατόπεδον (τὰς τρεῖς πόλεις) οἱ τότε διακοσμοῦντες». Καὶ Βάδαμος δὲ παραβολικὸν τὸ ἢ τοῦ ἢ τούτων ἡγησάμενος εἶναι ὑπὸ τοῦ διακεκοσμήκασι δοκεῖ ἀναγκασθῆναι τὴν ἥκιστα πιθανὴν μεταβολὴν τολμῆσαι, ἀντὶ τοῦ τίν' οὖν -- περὶ νόμων τὸ τίνων οὖν περὶ νομοθετῶν γράψαι. Ὅτι δ' οὐδὲν δεῖ τῷ λόγῳ τοῦ δευτέρου λεγομένου ὅρου τῆς συγκρίσεως πᾶς τις ὁρᾷ ἐνθυμούμενος μὲν ὡς ῥᾴδιον τὸ ἢ τούτων ἀκούειν, ἐνθυμούμενος δ' ὅτι

καὶ τῆς δευτέρας ἐνταῦθα συγκρίσεως ἄπεστιν οὗτος, εἰκότως· ἔμελλον γὰρ ἄμφω ἐν τῇ Μεγίλλου ἀποκρίσει λέγεσθαι, «οὐ ῥᾴδιον ἀντὶ τούτων ἑτέρας λέγειν»).

685 C.

ΑΘ. - - οἱ περὶ τὸ Ἴλιον οἰκοῦντες τότε πιστεύσαντες τῇ τῶν Ἀσσυρίων δυνάμει τῇ περὶ Νῖνον γενομένῃ, θρασυνόμενοι τὸν πόλεμον ἤγειραν τὸν ἐπὶ τὴν Τροίαν. Ἦν γὰρ ἔτι τὸ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης σχῆμα τὸ σῳζόμενον οὐ σμικρόν.

Τὸ ἐνταῦθα ῥηθὲν σχῆμά ἐστι μὲν ἡ λαμπρότης ἢ τὸ μέγεθος, ἔτυχον δ' αὐτὸ τοιοῦτον εἰπόντες τῶν Ἀττικῶν μὲν τραγικοί, Αἰσχύλος τε καὶ Σοφοκλῆς καὶ μάλιστ' Εὐριπίδης, καὶ ὁ Γοργιάζων ῥήτωρ, ἐγγὺς δὲ ποιητῶν τὸν λόγον ὢν Λικύμνιος (ἀπ. 3 Δ), τῶν δ' ἄλλων ὕστεροι Ἀττικισταί, τὸν συγγραφέα ἡμῖν τόνδε ἴσως μιμούμενοι, Ἀριστείδης τε καὶ Θεμίστιος καὶ Ἱμέριος καὶ Λιβάνιος καὶ ἄλλοι. Πλάτωνα δὲ ἄρα μόνον τῶν νηφόντων καὶ σωφρόνως γραφόντων Ἀττικῶν φήσομεν οὕτω κεχρῆσθαι τῷ ὀνόματι; Ἐγὼ μὲν οὐκ οἶμαι. Ἀλλὰ κατὰ καιρὸν μάλιστ' ἂν εἴη τὸ τοιοῦτον καὶ πρεπῶδες τῇ ἰδίᾳ τοῦ τοὺς Νόμους γράψαντος φύσει, καινὰ μὲν καὶ ἀήθη ὀνόματα ἀεὶ θηρῶντος, ποιητικὰς δὲ δυνάμεις καὶ χρείας τούτων διώκοντος καὶ ἐξευρίσκοντος, οἷ' ἂν μάλιστα πάθοιεν οἱ μετ' Ἀλέξανδρον συγγράφοντες, μᾶλλον φιλαναγνῶσται καὶ μιμητικοὶ καταστάντες.

685 C.

ΑΘ. - - καθάπερ νῦν τὸν μέγαν βασιλέα φοβούμεθα ἡμεῖς, καὶ τότε ἐκείνην τὴν συσταθεῖσαν σύνταξιν (τὴν Ἀσσυρίων) ἐδέδισαν οἱ τότε.

Τὴν σύνταξιν τὴν ἀρχὴν ἢ ἡγεμονίαν δυναμένην τὴν ἐκ πολλῶν συνεστῶσαν μορίων ἐν τάξει τινὶ συνηγμένων μόνον ἐν τοῖς Νόμοις ῥηθεῖσαν ἂν εὕροις ζητῶν, καὶ τῶν ὑστέρων Πλούταρχος εἶπε τὴν συμπολιτείαν λέγων ἐν βίῳ Κλεομένους (3) καὶ Ἀράτου (9), τῶν ἀρχαίων Ἀττικῶν περὶ στρατιᾶς μόνον τοιούτῳ χρησαμένων τῷ ὀνόματι, Ξενοφῶντος μάλιστα (Κύρ. Παιδ. 2, 4, 1. 8, 1, 14 καὶ

Ἑλλ. 5, 2, 38) καὶ Θουκυδίδου (6, 42) καὶ ἔτι καὶ Ἀριστοτέλους (Πολ. 4, 13).

685 Δ.

ΑΘ. -- Πρῶτον μὲν γὰρ τοὺς Ἡρακλείδας τῶν Πελοπιδῶν ἀμείνους ἡγοῦντο ἀρχόντων ἄρχοντας ἔχειν.

Θεῶ μοι τὰ ῥητορικὰ νεανιεύματα, τήν τε παρανομασίαν καὶ τὸ χιαστὸν καλούμενον σχῆμα, ὧν χάριν σκολιωτέρα ἡ τῶν ὀνομάτων τάξις καὶ σύνθεσις κατέστη. Ταῦτα δὲ ἀνάξια Πλάτωνος ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι, ὥσπερ καὶ τὰ ὀλίγον μετὰ ταῦτα (Ε) κενὴν ἀντίθεσιν ἀπεργαζόμενα καὶ πρὸς τὴν Ἐπιχάρμειον ἐκείνην (τόκα μὲν-τόκα δὲ) ἁμιλλωμένην «νενικηκέναι γὰρ τούτους, ἡττᾶσθαι δ' ὑπὸ τούτων ἐκείνους».

685 Ε.

(ΑΘ. Ἆρ' οὐχ οὕτως οἰόμεθα κατασκευάζεσθαι τοὺς τότε; ΜΕ. Πάνυ μὲν οὖν. ΑΘ. Οὐκοῦν καὶ τὸ βεβαίως οἴεσθαι ταῦθ' ἕξειν εἰκὸς αὐτοὺς -- ἅτε κεκοινωνηκότας-πολλῶν πόνων καὶ κινδύνων ἀλλήλους.

Ἥ τε χώρα τοῦ αὐτούς, πρὸ τοῦ οἴεσθαι ἢ μετ' αὐτὸ κεῖσθαι δέον, καὶ τὸ περιττὸν καὶ ἀργὸν αὐτοῦ ῥᾳστου νοῆσαι ἀπὸ τοῦ κεκοινωνηκότας ὄντος δηλοῦσι σαφῶς παρεγγεγραμμένον).

686 Β.

ΑΘ. Ταῦτα δὴ τὰ μεγάλα οὕτω προσδοκώμενα, διέπτετο, ὡς ἔοικε, τότε ταχὺ -- ἐπεὶ γενομένη γε ἡ τότε διάνοια καὶ ξυμφωνήσασα εἰς ἓν ἀνυπόστατον ἄν τινα δύναμιν ἔσχε κατὰ πόλεμον.

Τὸ μὲν διάνοια ἔχει δὴ ὥσπερ καὶ ὀλίγον ἔμπροσθεν (685 Ε) «ἆρ' οὐχ οὕτως οἰόμεθα καί τινι διανοίᾳ τοιαύτῃ κατασκευάζεσθαι τοὺς τότε», σημαῖνον ὃ διενοοῦντο ἔσεσθαι οἱ τότε, (αὐτ. Β) «τὴν κατασκευὴν ταύτην οὐ Πελοποννήσῳ μόνον ἔσεσθαι βοηθὸν ἱκανὴν -- ἀλλὰ καὶ τοῖς Ἕλλησι πᾶσι». Τό γε μὴν ξυμφωνήσασα ἥκιστα τῷ διάνοια προσῆκον φαίνεται, τὸ κατασκευὴ σαφῶς ποθοῦν (αὐτ. Β.

D.), ὅπερ οὔτε κατὰ τὸ σχῆμα ζεῦγμα οἷόν τε ἐνθυμηθῆναι οὔτε ποι ἐγγραπτὸν ἐπανορθώσει δοκεῖ εἶναι, ἀλλὰ τὸ σύνηθες ἡμῶν τοῦ συγγραφέως ἀσαφές τε καὶ ταραχῶδες εὐλογώτατα αἰτιατέον.

686 B.

ΑΘ. Πῶς οὖν καὶ πῇ διώλετο; ἆρ' οὐκ ἄξιον ἐπισκοπεῖν, τηλικοῦτον καὶ τοιοῦτον σύστημα ἥτις ποτὲ τύχη διέφθειρε;

Τὸ σύστημα ἐν τῷδε τῷ λόγῳ τὴν τῶν τριῶν πόλεων συμμαχίαν καὶ οἷον συμπολιτείαν βουλόμενον, Μεσσήνης τε καὶ Ἄργους καὶ Λακεδαίμονος ἐλέχθη μὲν ὑπὸ τοῦ γράψαντος τοὺς Νόμους, καθάπερ καὶ τὸ νῦν δὴ εἰρημένον σύνταξις, ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπ' Ἀττικιστῶν ὑστέρων, Πολυβίου τε μάλιστα καὶ Διοδώρου. Τῶν δ' Ἀττικῶν οὐδὲ παρ' ἑνὶ τοιοῦτον τοὔνομα ἡμεῖς γε εὕρομεν σκοπούμενοι. Μετ' Ἀλέξανδρον δὲ δοκεῖ ἡ τοιαύτη τούτου δύναμις εἰς τὸν Ἕλληνα λόγον εἰσελθεῖν καὶ ἐξ ἐκείνου αὐτῷ οὕτως οἱ γράψαντες κεχρῆσθαι.

686 D.

ΑΘ. Ὦ 'γαθέ, καὶ αὐτὸς ἐμαυτοῦ νῦν δὴ κατεγέλασα. Ἀποβλέψας γὰρ πρὸς τοῦτον τὸν στόλον, οὗ πέρι διαλεγόμεθα, ἔδοξέ μοι πάγκαλός τε εἶναι καὶ θαυμαστὸν κτῆμα παραπεσεῖν τοῖς Ἕλλησιν, ὅπερ εἶπον, εἴ τις ἄρα τότε καλῶς ἐχρήσατο.

Ὁ στόλος τοὔνομα δύναται μέν, ὡς πάντες ἴσασι, στρατιὰν ἐπὶ γιγνομένῳ πολέμῳ καὶ οὐ μέλλοντι, οἷον ὁ Περσικὸς στόλος (Πλ. Ν. 692 C), πολὺς στόλος (Ξενο. Ἀναβ. 2, 2, 12), ἐλθὼν παμπληθεῖ στόλῳ, σὺν πολλῷ στόλῳ (αὐτ. 3, 2, 11. Κ. Π. 3, 1, 19), στόλον ἀγείρων (Θουκ. 1, 9), νεῶν στόλον παρασκευάζεσθαι (αὐτ. 1, 31. Πρβλ. Ξεν. Ἑλλ. 3, 4, 1).

Ἐν δὲ τῷ λόγῳ τῷδε οὐδὲν μὲν περὶ πολέμου λέγεται, περὶ δὲ στρατιωτικῆς πολιτείας τῆς τῶν τριῶν Δωρικῶν πόλεων. Οὕτω δὲ τὸ ὄνομα λεχθὲν ἀκυρότερον δηλοῖ καὶ οὐκ ἄρα κατὰ Πλάτωνα ἔχον.

(Μετὰ δὲ τὸ θαυμαστὸν ἡ τοῦ λόγου ἰδέα, τὸ «εἴ τις ἄρα

αὐτῷ τότε καλῶς ἐχρήσατο» ἀναγκάζει δήπου τὸ ἂν αὐτῷ προσθεῖναι, ὧδε ἀναγιγνώσκοντα «θαυμαστὸν ⟨ἂν⟩ κτῆμα παραπεσεῖν». Ὡσαύτως γὰρ δὴ καὶ κατὰ ταὐτὰ ἔχον ἂν ἴδοις καὶ τὸ εὐθὺς μετὰ ταῦτα λεγόμενον (αὐτ. Ε) «εἴπερ ἐπίσταιτο ὁ κεκτημένος αὐτῷ χρῆσθαι τοιούτῳ τε ὄντι καὶ τηλικούτῳ, **θαυμαστ' ἂν** καὶ πολλὰ κατεργασάμενος εὐδαιμονοῖ»).

686 Ε.

ΜΕ. Οὐκοῦν εὖ καὶ ἐχόντως νοῦν σύ τε πάντα εἶπες καὶ ἐπῃνέσαμεν ἡμεῖς;

Ἀεὶ ἀήθεσί τισι καὶ καινοῖς ἐπιχειρεῖν τε καὶ ἅπτεσθαι ὁ τοὺς Νόμους ἡμῖν γράψας ἐθέλει, οἷα πρὸς ἄλλοις πολλοῖς καὶ ἡ συμπλοκὴ ἐχόντως νοῦν οὖσα εὑρίσκεται, ἡ ἀντὶ τῆς εἰθισμένης νοῦν ἐχόντως (παρ' Ἰσοκράτει πολλάκις) λεχθεῖσα. Ὁμοίως δὲ σχηματισθὲν τό τε λόγον ἐχόντως (Ἰσοκρ.) ἐρρήθη καὶ τὸ ποιητῶν ὂν καὶ ὑστέρων νουνεχής.

687 Α.

ΑΘ. Σκόπει δὴ ποῖ βλέπων ὁ τὸν ἔπαινον τοῦτον περὶ ἑκάστου τιθέμενος ὀρθῶς λέγει.

Τὸ τὸν ἔπαινον τίθεσθαι ἀντὶ τοῦ ἔπαινον ποιεῖσθαι ποιηταὶ μᾶλλον ἂν εἴποιεν καὶ τῶν ὑστέρων Ἀττικιστῶν Πολύβιός τε καὶ Πλούταρχος μάλιστα πολλὰ τοιαῦτα τῷ τίθεσθαι χρησάμενοι (Πολ. 1, 11, 7. 5, 4, 7. 8, 10. 7, 9, 1. Πλουτ. Ἀγησ. 27. Τιβ. Γρακ. 5. Νικ. 10), Πλάτων δ', ὡς ἐγὼ οἶδα, οὐδαμοῦ, τὰ τοῦ συγγραφέως τοῦδε ἐσπουδασμένα τε καὶ καινὰ καὶ ποιητικὰ μάλιστα φιλῶν εὐλαβεῖσθαί τε καὶ φεύγειν, εἰ δὲ μή, ἐλεγξάτω μοι πᾶς ἃ λέγω ὡς οὐκ ἀληθῆ, καὶ χάριν πολλὴν ἂν εἰδείην.

687 C.

ΑΘ. Φέρε δή, πάντων ἀνθρώπων ἐστὶ κοινὸν ἐπιθύμημα ἕν τι τὸ νῦν ὑπὸ τοῦ λόγου δηλούμενον, ὥς αὐτός φησιν [ὁ λόγος];

Τὸ ἐπιθύμημα ἡ ἐπιθυμία ὃν ἐλέχθη μὲν καὶ ἀλλαχοῦ που τῶν Νόμων (882 A) «πωμάτων τε ἅμα καὶ βρωμάτων **ἐπιθυμήματα**», ἐγράφη δὲ πολλάκις ἴσα δυνάμενον ὑπὸ Πλουτάρχου καὶ ἐν τοῖς Ἱπποκράτους λεγομένοις λόγοις οὐχ ἅπαξ αὐτῷ ἂν περιτύχοις τοιούτῳ, τῶν δ' ἀρχαίων κεχρημένος ἔστιν ὅτε φαίνεται Ξενοφῶν, ἀλλ' ἑτέρως, ἀντὶ τοῦ ἐπιθυμουμένου πράγματος εἰπών, κυριώτερον (Ἱερ. 1, 23, 4, 7). Τῶν σπανίων ἄρα καὶ καινῶν χρήσεων καὶ ὀνομάτων ὃν ἔμελλεν, ὡς εἰκός, φίλον εἶναι τῷ θαυμασίῳ ἡμῖν τούτῳ λόγων συνθέτῃ. (Τὸ λόγος παρέγγραπτον ἡμῖν δοκεῖ εἶναι).

687 C.

(ΑΘ. Οὐκοῦν ἐπείπερ βουλόμεθα πάντες τὰ τοιαῦτα ἀεὶ παῖδές τε ὄντες καὶ ἄνδρες πρεσβῦται, τοῦτ' αὐτὸ καὶ εὐχοίμεθ' ἂν ἀναγκαίως διὰ τέλους.

Διά τε τὸ ἀεὶ καὶ τὸ διὰ τέλους ἑλοίμην ἂν μᾶλλον τὴν ἑτέραν γραφὴν βίᾳ Σταλλβαύμου καὶ Σάνζου, ἄνδρες καὶ πρεσβῦται. Συνηγορεῖ δέ μου τῷ λόγῳ τό τε ὀλίγον ὕστερον λεχθὲν (D) «φίλος μὲν υἱὸς πατρὶ παῖς ὢν **ἀνδρί**», ἔνθ' οὐ πρεσβύτῃ ἀλλ' ἀνδρὶ λέγεται, καὶ τὸ μετὰ ταῦτα «καὶ ὅταν γε πατὴρ ὢν **γέρων**», ἰδίᾳ ἤδη καὶ χωρὶς περὶ πρεσβύτου λόγου γιγνομένου, καὶ ἔτι μᾶλλον τὸ πολὺ ὄπισθεν (696 A) «οὐ γὰρ μή ποτε γένηται παῖς καὶ **ἀνὴρ** καὶ **γέρων** ἐκ ταύτης τῆς τροφῆς διαφέρων πρὸς ἀρετήν»).

688 A.

ΑΘ. Καὶ δὴ καὶ πολιτικόν γε ἄνδρα νομοθέτην ὡς ἀεὶ δὴ πρὸς τοῦτο βλέποντα τιθέναι τὰς τάξεις τῶν νόμων αὐτός τε ἐμνήσθην καὶ ὑμᾶς ἐπαναμιμνήσκω κατ' ἀρχάς, εἰ μεμνήμεθα, τὰ λεχθέντα.

(Τοῦ Σάνζου παρέγγραπτον τὸ νομοθέτην ἡγουμένου καὶ ἐξαιροῦντος τοῦ λόγου, ἡμεῖς πρὸς τοῦ Ἄστου ἐσμὲν πρὸ τοῦ νομοθέτην ἐμβαλόντος τὸ καί· ξυμμαρτυρεῖ γὰρ τῷ λόγῳ ἡ αὐτὴ ἐν τοῖς ὄπισθεν (693 A) λεγομένη τῶν ὀνομάτων τούτων συμπλοκή, ἔχουσα

τὸ καί, «ταῦτ' ἔχομεν ἐπιτιμᾶν τοῖς τε πάλαι **πολιτικοῖς** λεγομένοις **καὶ νομοθέταις** καὶ τοῖς νῦν»).

Θεώρει δέ μοι τὴν ἄκαιρον τήνδε παρονομασίαν, ἐμνήσθην ἐπαναμιμνήσκω μεμνήμεθα, τὴν οὐδενὸς μὲν ἀναγκάζοντος κατεσκευασμένην, τῇ δὲ περὶ τὰ λεγόμενα σπουδῇ καὶ σεμνότητι ἐμφανῶς διαμαχομένην, ᾗ χάρις μὲν οὐδεμία πρόσκειται, ῥητορικὸν δὲ μειρακιώδη κόσμον τοῦ λόγου ἀπεργάζεται ἀλλότριον τῆς τε τῶν λεγομένων διανοίας καὶ τοῦ Πλάτωνος σπουδάζοντος.

Οὐκ ἂν ἀτιμάσαιμι δὲ οὐδὲ τὴν ὀνομάτων τινῶν ἐν τῷ λόγῳ τάξιν καταγγεῖλαι, ὡς κατὰ Θουκυδίδην μᾶλλον ἢ κατὰ Πλάτωνα ἔχει, ὃ ἂν μιμηταὶ τοῦ λόγου πάθοιεν ἐκείνου, ἥκιστα δ' ὁ ἰδίαν ἔχων λέξιν φιλόσοφος. Ἔστι δ' ὃ λέγω περί τε τὴν τοῦ κατ' ἀρχὰς χώραν, τῷ λεχθέντα μὲν προσήκοντος, κειμένου δὲ ὡς εἰ τοῦ ἐπαναμιμνήσκω εἴχετο, καὶ τὸ ὀλίγον μετὰ ταῦτα ὂν τολμηρὸν ὑπερβατόν, τὸ μὲν σφῷν ἦν παρακέλευσμα ἀντὶ τῆς κατὰ φύσιν ὀνομάτων συμπλοκῆς, τὸ μὲν σφῷν παρακέλευσμα ἦν, τέχνημα λόγου οἰκειότατον τῶν μετ' Ἀλέξανδρον ὄν. Οὐδὲν δὲ τούτου διαφέρει καὶ τὸ ἐπὶ τούτοις λεγόμενον (αὐτ. Β), τὴν τῆς ξυμπάσης ἡγεμόνα ἀρετῆς ἐν ᾧ τὸ ἡγεμόνα ἐμβληθὲν ἀτόπως τὰ οἰκείως ἔχοντα διέστησεν ὀνόματα.

688 Β.

ΑΘ -- δέοι δὲ δὴ πρὸς πᾶσαν μὲν (ἀρετὴν) βλέπειν (τιθέμενον τοὺς νόμους), μάλιστα δὲ πρὸς πρώτην τὴν τῆς ξυμπάσης ἡγεμόνα ἀρετῆς· φρόνησις δ' εἴη τοῦτο καὶ νοῦς καὶ δόξα μετ' ἔρωτός τε καὶ ἐπιθυμίας τούτοις ἑπομένης.

Πάντες οἱ περὶ Πλάτωνα καὶ ὁπωσδήποτε σπουδάσαντες ἄνδρες ἐπίστανται δήπου ὅτι ὅλῳ καὶ παντὶ κατὰ τοῦτον ἡ δόξα διαφέρει σοφίας τε καὶ ἐπιστήμης ἢ φρονήσεως καὶ νοῦ, τὸ ἐν μέσῳ ἀγνοίας καὶ γνώσεως δηλοῦσα. Κάλλιστα δ' ἂν ἴδοιμεν ὅ,τι τὴν δόξαν ἡγεῖται εἶναι Πλάτων, εἰ τῶν ἐν Πολιτείας βιβλίῳ πέμπτῳ (478 C) σκοπούμενοι διέλθοιμεν τάδε, Σωκράτους τε καὶ Γλαύκωνος διαλεγομένων, «Οὔτε ἄρα ἄγνοια οὔτε γνῶσις δόξα ἂν εἴη. Οὐκ ἔοικεν. Ἆρ' οὖν ἐκτὸς τούτων ἐστὶν ὑπερβαίνουσα ἢ γνῶσιν σαφηνείᾳ ἢ ἄγνοιαν ἀσαφείᾳ; Οὐδέτερα.

Ἀλλ' ἆρα, ἦν δ' ἐγώ, γνώσεως μέν σοι φαίνεται δόξα σκοτωδέστερον, ἀγνοίας δὲ φανότερον; Καὶ πολύ γε, ἔφη. Ἐντὸς δ' ἀμφοῖν κεῖται; Ναί. Μεταξὺ ἄρ' ἂν εἴη τούτων δόξα. Κομιδῇ μὲν οὖν». Οὐ μόνον δὲ δόξα ἕτερόν τι φρονήσεως ἢ ἐπιστήμης Πλάτωνι τυγχάνει ὂν ἀλλὰ καὶ ὀρθὴ ἔτι ἢ ἀληθὴς δόξα ἄλογος ὀρθὴ ἢ ἀληθὴς γνῶσις οὖσα. Ταῦτα δ' ἂν σαφῶς καταμάθοιμεν ἐξ ὧν ἐν Μένωνί που περὶ ὀρθῆς λέγεται δόξης (97,E), «αἱ δόξαι αἱ ἀληθεῖς, ὅσον μὲν ἂν χρόνον παραμένωσι, καλὸν τὸ χρῆμα καὶ πάντα ἀγαθὰ ἐργάζονται· πολὺν δὲ χρόνον οὐκ ἐθέλουσι παραμένειν, ἀλλὰ δραπετεύουσιν ἐκ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε οὐ πολλοῦ ἄξιαί εἰσιν, ἕως ἄν τις δήσῃ αἰτίας λογισμῷ - -. Ἐπειδὰν δὲ δεθῶσι πρῶτον μὲν ἐπιστῆμαι γίγνονται, ἔπειτα μόνιμοι· καὶ διὰ ταῦτα δὴ τιμιώτερον ἐπιστήμη ὀρθῆς δόξης ἐστί, καὶ διαφέρει δεσμῷ ἐπιστήμη ὀρθῆς δόξης». Ὅμοια δὲ καὶ παραπλήσι' ἂν ἀκούσαις Σωκράτους καὶ Θεαιτήτου περὶ ὀρθῆς δόξης λεγόντων (Θεαιτ. 201 C), ΣΩ. «Οὐκ ἄν, ὦ φίλε, εἴ γε ταὐτὸν ἦν δόξα τε ἀληθὴς καὶ ἐπιστήμη, ὀρθά ποτ' ἂν δικαστὴς ἄκρος ἐδόξασεν ἄνευ ἐπιστήμης· νῦν δὲ ἔοικεν ἄλλο τι ἑκάτερον εἶναι. ΘΕ. Ὅ γε ἐγώ, ὦ Σώκρατες, εἰπόντος του ἀκούσας ἐπελελήσμην, νῦν δὲ ἐννοῶ· ἔφη δὲ τὴν μετὰ λόγου ἀληθῆ δόξαν ἐπιστήμην εἶναι, τὴν δὲ ἄλογον ἐκτὸς ἐπιστήμης. - - ΣΩ. ἦ καλῶς λέγεις». (τοιαῦτα λέγεται καὶ ἐν 202 C κέ., 209 D, 210 A κέ.).

Ὁ δὲ τοὺς Νόμους γεγραφὼς εἰς ἓν ἄγων καὶ συγχέων φρόνησιν καὶ δόξαν καὶ ὀλίγον πορρωτέρω τοῦ λόγου (689 B) ταὐτὰ ποιῶν ἐπιστήμην τε καὶ δόξαν καὶ λόγον ἐλέγχει ἑαυτὸν πάντ' ἄλλον ὄντα μᾶλλον ἢ Πλάτωνα.

688 B.

ΑΘ. - - Ἥκει δὴ πάλιν ὁ λόγος εἰς ταὐτὸν καὶ ὁ λέγων ἐγὼ νῦν λέγω πάλιν ἅπερ τότε, εἰ μὲν βούλεσθε, ὡς παίζων, εἴθ', ὡς σπουδάζων, ὅτι δή φημι εὐχῇ χρῆσθαι σφαλερὸν εἶναι νοῦν μὴ κεκτημένῳ, ἀλλὰ τἀναντία ταῖς βουλήσεσίν οἱ γίγνεσθαι. Σπουδάζοντα δ' εἴ με τιθέναι βούλεσθε, τίθετε.

Θεασάσθω μοι πᾶς τις τὸ ἐν λόγοις ἄγαν φιλόπαισμον τοῦ συγγραφέως οὕτω πυκνὰ ἐν βραχεῖ καὶ ἀκαίρως συμφορήσαντος τὰ νεα-

νικὰ τοῦ λόγου καλλωπίσματα, οἷα ἡ τοῦ λάβδα παρήχησις ἡ ἐν τῷ πάλιν καὶ τῷ λόγος καὶ τῷ λέγων καὶ λέγω καὶ πάλιν, ὥστε ἀνοικείους συγγραφικὰς πονηρίας ἀναιτίῳ περιάψαι τῷ Πλάτωνι. (Ὅμοια δὲ καὶ ἐν 684 A. B. 685 D. 688 A).

(Τὸ ὁμολογουμένως ἀτόπως ἔχον εἴθ' εἰ δ' ὁ Βοῖκχος ποιήσας πάντας μὲν πείθει περὶ τοῦ ὀρθοῦ, μάτην δ' ἔμοιγε ἐπόνησε. Πᾶν γὰρ τὸ εἴθ' ὡς σπουδάζων παρεγγεγραμμένον δηλοῖ οὐ πάνυ τι εἰς τὸν λόγον εὐδοκίμου παρασημειωσαμένου τινὸς καὶ γράψαντος εἴθ' ἀντὶ εἰ δ', οὐκ ἰδόντος δ' ὅτι ὃ ἐνέβαλε τῷ λόγῳ ὡς ἀπὸν εὐθὺς μετὰ ταῦτα λέγεται «σπουδάζοντα δ' εἴ με τιθέναι βούλεσθε, τίθετε». Οὐκ ἔστι δὲ παίζοντος ἅμα καὶ σπουδάζοντος τὸ εἰπεῖν «ὅτι δὲ φημι εὐχῇ χρῆσθαι σφαλερὸν εἶναι νοῦν μὴ κεκτημένον, ἀλλὰ τἀναντία ταῖς βουλήσεσίν οἱ γίγνεσθαι», ἀλλὰ παίζοντος μόνον. Ἔστι δὲ τὸ παίζειν ἐν τῇ διαφόρῳ συνωνύμων ὀνομάτων χρείᾳ, τῆς τε εὐχῆς καὶ τῆς βουλήσεως, ἅπερ δοκοῦντα ὅμοια καὶ παραπλήσια εἶναι διαφέρει, ὅτι τὸ μὲν εἰς τὸ δοκοῦν εἶναι ὠφέλιμον, τὸ δὲ εἰς τὸ ὠφέλιμον βλέπει. Τοῦτο δ' ἔχει μαθὼν παρὰ Πλάτωνος ὁ γράψας Πλατωνικός τις ὢν καὶ τὰ ἐν Γοργίᾳ (466 B) περὶ διαφορᾶς τοῦ βούλομαι καὶ τοῦ δοκεῖ μοι ἀναγνούς, ὧν τῷ δοκεῖ μοι τὸ εὔχομαι οἴεται ἕπεσθαι. Καὶ Ῥιττῆρος δὲ τοῦτ' εἶδε (σ. 100)).

688 D.

(ΑΘ. Ταῦτ' οὖν ὡς οὕτω γέγονε περὶ τὰ τότε καὶ νῦν, εἴ που ⟨γίγνεται⟩, γίγνεται καὶ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον οὐκ ἄλλως συμβήσεται, ἐὰν βούλησθε, πειράσομαι ἰὼν κατὰ τὸν ἑξῆς λόγον ἀνευρίσκειν τε καὶ ὑμῖν δηλοῦν κατὰ δύναμιν ὡς οὖσι φίλοις.

Τὴν ῥῆσιν ὡς οὖσι φίλοις ἐξαιροῦμεν τοῦ λόγου ἄκαιρα καὶ ἄτοπα λέγουσαν. Ὁ γὰρ πᾶς ἐκ τῶν ἔμπροσθεν λόγος αὐτός, ἄν τις καλῶς ἐπισκοπῆται, εἰς τοῦτο φέρει, εἰς τὸ ἀνευρίσκειν ταῦτα καὶ δηλοῦν κατὰ δύναμιν, οὐχ ἡ Κλεινίου τε καὶ Μεγίλλου φιλία. Ἀμβλέος δέ τινος ἑρμηνευτοῦ κενὴ παραγραφὴ ἔοικεν ἡ ῥῆσις εἶναι).

688 D.

ΚΛ. — Προθύμως γὰρ τοῖς λεγομένοις ἐπακολουθήσομεν, ἐν οἷς ὅ γε ἐλευθέρως ἐπαινῶν καὶ μὴ μάλιστ' ἐστὶν καταφανής.

ΜΕ. Ἄριστ', ὦ Κλεινία, καὶ ποιῶμεν ἃ λέγεις.

ΚΛ. Ἔσται ταῦτ', ἂν θεὸς ἐθέλῃ. Λέγε μόνον.

Τοῦ Ἀθηναίου ἐπαγγειλαμένου Κλεινίαν τε καὶ Μέγιλλον διδάξειν ὡς τῇ μεγίστῃ ἀμαθίᾳ αἱ τρεῖς τῶν Δωριῶν πόλεις τε καὶ πολιτεῖαι διεφθάρησαν καὶ Κλεινίου προθύμως ἐπακολουθήσειν τοῖς λεγομένοις εἰπόντος, Μεγίλλου δὲ οὕτω ποιεῖν Κλεινίαν καὶ ἑαυτὸν κελεύσαντος, «ἔσται ταῦτα, **ἐὰν θεὸς ἐθέλῃ**», ἔφη ὁ Κλεινίας, ὃ ἐστι προθύμως ἐπακολουθήσομεν τοῖς λεγομένοις, ἐὰν θεὸς ἐθέλῃ.

Ταῦτα δὲ Κλεινίαν εἰπεῖν ὁ συγγραφεὺς ποιήσας σαφῶς γελοῖον ἐποίησεν. Ποῖόν τι γάρ τοι μέγα πέφυκεν ἔργον τὸ τοῖς λόγοις προθύμως ἐπακολουθεῖν ὥστε τῆς θεοῦ δεῖσθαι θελήσεως καὶ συνεργίας; Οὐ γὰρ δήπου μέλλει εἶναι οἷον τὸ Κλεινίαν αὐτοὺς ταῦτα διδάσκειν. Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἂν ἐθέλοιμεν δέξασθαι οὕτως ἄτοπα Πλάτωνα εἰπεῖν τε καὶ διαλεγομένοις ἀποδοῦναι.

688 E.

ΑΘ. Φαμὲν δὴ νῦν καθ' ὁδὸν ἰόντες τὴν λοιπὴν τοῦ λόγου τὴν μεγίστην ἀμαθίαν τότε ἐκείνην τὴν δύναμιν ἀπολέσαι.

Σωφρονοῦντος καὶ νήφοντος ἦν δήπου εἰπεῖν τε καὶ γράψαι τὸν λοιπὸν τοῦ λόγου διεξιόντες, ἀκαίρως δὲ βακχεύοντος καὶ διθυραμβικοῦ ἀνδρός, καθ' ὁδὸν ἰόντες τὴν λοιπὴν τοῦ λόγου καὶ ἄλλοθί που τῶν Νόμων (810 E) ὅμοια φθέγγεσθαι καὶ παραπλήσια, τὴν ὁδὸν τῆς νομοθεσίας πορεύεσθαι, ὅπερ οὐδέποτ' ἂν οὐδαμῶς ἐν γήρᾳ γε δὴ Πλάτων ἂν πάθοι.

689 A.

ΑΘ. Ταύτην τὴν διαφωνίαν λύπης τε καὶ ἡδονῆς πρὸς τὴν κατὰ λόγον δόξαν ἀμαθίαν φημὶ εἶναι τὴν ἐσχάτην.

Ὀξύμωρόν τι ἂν εἴη κατὰ Πλάτωνα ἡ κατὰ λόγον δόξα. Δόξαν γὰρ οὖν δὴ ἐκεῖνος τὴν ἄνευ λόγου γνῶσιν λέγει· πῶς ἂν οὖν μετὰ λόγου δόξ' ἂν εἴη τις; Ὅμοιον γάρ ἐστι ὥσπερ ἂν εἰ εἴποι «πρὸς τὴν κατὰ λόγον ἄνευ λόγου γνῶσιν». Δῆλος οὖν δεινὰ καταψευδόμενος Πλάτωνος ὁ ὑποβαλὼν τοὺς Νόμους. Μόνον δὲ τῇ ὀρθῇ ἢ ἀληθεῖ δόξῃ τὸ μετὰ λόγου ὁ Πλάτων εὑρίσκεται συνάπτων, οἷον ἐν Θεαιτήτῳ (201 C) «ἔφη τὴν **μετὰ λόγου ἀληθῆ δόξαν** ἐπιστήμην εἶναι» καὶ (202 C) «τίθεσαι ταύτῃ, **δόξαν ἀληθῆ μετὰ λόγου** ἐπιστήμην εἶναι;» καὶ (206 C) «λέγεται τὸ **μετὰ δόξης ἀληθοῦς λόγον** προσγενόμενον τὴν τελεωτάτην ἐπιστήμην γεγονέναι»· καὶ (208 A) **λόγον** γε ἔχων **μετὰ ὀρθῆς δόξης**» καὶ ἄλλοθι πολλαχοῦ.

689 B.

(ΑΘ. -- Ὅταν ἐπιστήμαις ἢ δόξαις ἢ λόγῳ ἐναντιῶται, τοῖς φύσει ἀρχικοῖς, ἡ ψυχή, τοῦτο ἄνοιαν προσαγορεύω, πόλεώς τε, ὅταν ἄρχουσι καὶ νόμοις μὴ πείθηται τὸ πλῆθος, ταὐτόν. καὶ δὴ καὶ ἑνὸς ἀνδρός, ὁπόταν καλοὶ ἐν τῇ ψυχῇ λόγοι μηδὲν ποιῶσι πλέον, ἀλλὰ δὴ τούτοις πᾶν τοὐναντίον.

Τὸ ἀπὸ τοῦ καὶ δὴ καὶ ἑνὸς ἀνδρὸς μέχρι τοῦ πᾶν τοὐναντίον, πᾶν τοῦτο ἀποβλητέον ἡμῖν τοῦ λόγου εἶναι δοκεῖ. Ὃ γὰρ βούλεται λέγειν, τοῦτ' εἴρηται ἤδη καὶ δὴ καὶ ὀρθότερον ἐν τῷ ὅταν οὖν ἐπιστήμαις ἢ δόξαις μέχρι τοῦ ψυχή, ἔνθα περὶ τοῦ ἐν ἑνὶ ἀνδρὶ ψυχικοῦ τούτου παθήματος ὁ λόγος καὶ φιλοσοφικώτερον ἅμα εἰρημένος, περὶ τῆς ἐπιστήμῃ καὶ λόγῳ τῆς ψυχῆς ἐναντιώσεως. Τῷ παθήματι δὲ τούτῳ προστίθεται τῷ τὲ συνεζευγμένον τὸ ἐν τῇ πόλει ὅμοιον πάθος, τὸ τῆς ἀπειθείας τοῦ πλήθους τοῖς ἄρχουσι καὶ νόμοις. Ταῦτα δ' οὕτω δὴ ἔχοντα ἑρμηνευτὴς οὐ συνιδὼν καὶ τῷ τὲ ἐκείνῳ ἀκολουθοῦν τὸ καὶ δεῖν ἀντιστοιχεῖν οἰόμενος ὅλον οἰκεῖον παρέγραψε λόγον τῷ καὶ δὴ καὶ συνδήσας, ἐν ᾧ διδασκαλικά τινα καὶ ἄκαιρα λέγεται, οἷον οἱ καλοὶ ἐν τῇ ψυχῇ λόγοι, ὅ ἐστι καλὰ διδάγματα ἢ καλαὶ γνώσεις, ἀλλ' οὐκ ἐπιστήμη ἢ λόγος, περὶ ἃ μάλιστα ὁ νῦν λόγος, καὶ τὸ ἀλλὰ δὴ τούτοις πᾶν τοὐναντίον ἅμα μὲν ἀργὸν

τὴν διάνοιαν ὄν, τελείου τοῦ λόγου μέχρι τοῦ μηδὲν ποιῶσι πλέον ὑπάρχοντος, ἅμα δὲ ἄτοπόν τε καὶ σκολιὸν σχολῇ τῇ Βαδάμου θεραπευόμενον δόξῃ, ᾗ ἂν τὸ ἀλλὰ δὴ ἀλλ' ᾖ μεταγραπτέον εἴη (σ. XXI). Πρῶτον μὲν γὰρ τὸ τούτοις θαυμαστῶς εἰς τὸ πλέον ποιεῖν ἓν ὂν βλέπειν ἀνάγκη, ἀλλ' οὐκ εἰς τὸ καλοὶ λόγοι· ἔπειτα τὸ πᾶν τοὐναντίον ποιῶσι δῆλον ὅτι τὸ μηδὲν ἀνύτωσιν ἂν εἴη ἐναντίον δὴ τῷ πλέον ποιῶσι ὑπάρχον. Δυσχερῶς δ' ἂν ὁ λόγος ἀπὸ ὑποκειμένου τοῦ καλοὶ λόγοι εἰς ὑποκείμενον πᾶν τοὐναντίον μεταβαίνοι, ὡς ἀναγκάζει Βάδαμος ἀλλ' ᾖ ἀντὶ τοῦ ἀλλὰ δὴ γράφων. Οὕτω γὰρ ἰσχυρῶς τὸ οἱ καλοὶ λόγοι προτέτακται ὥστε τοῦ παντὸς κρατεῖν λόγου καὶ ἄρα καὶ τοῦ πᾶν τοὐναντίον. Διὸ καὶ Σάνζος οὐκ ἐδοκίμασε τὴν γνώμην).

Τὸ ἐναντιοῦσθαι τὴν ψυχὴν τῇ φρονήσει ἄνοιαν ἐνταῦθα ὁ συγγραφεὺς προσαγορεύει. Ὀλίγον δ' ἔμπροσθεν (αὐτ. Α) σχεδόν τι ταὐτὰ λέγων τὴν τῆς λύπης καὶ ἡδονῆς διαφωνίαν πρὸς τὴν κατὰ λόγον δόξαν ἢ ἐπιστήμην ἀμαθίαν ἔτυχεν εἰπών. Πάντες δ' οἱ Πλάτωνος γευσάμενοι ἄνδρες ἐπίστανται ὅτι τὸ τῆς ψυχῆς τοῦτο πάθος ἀκολασίαν ἢ ἀκράτειαν ἢ ἀδικίαν ὠνόμασε Πλάτων, ἐναντίον τῇ σωφροσύνῃ ἢ τῇ δικαιοσύνῃ δοκοῦν εἶναι, οἷον τοῦ τετάρτου που τῆς Πολιτείας βιβλίου (443 C) «Τό δέ γε ἀληθὲς τοιοῦτο μέν τι ἦν, ὡς ἔοικεν, ἡ δικαιοσύνη, - - περὶ τὴν ἐντὸς ὡς ἀληθῶς (πρᾶξιν), περὶ ἑαυτὸν καὶ τὰ ἑαυτοῦ, μὴ ἐάσαντα τὰ ἀλλότρια πράττειν ἕκαστον ἐν αὐτῷ μηδὲ πολυπραγμονεῖν πρὸς ἄλληλα τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γένη, ἀλλὰ τῷ ὄντι τὰ οἰκεῖα εὖ θέμενον καὶ ἄρξαντα αὐτὸν αὐτοῦ καὶ κοσμήσαντα, - - ἕνα γενόμενον ἐκ πολλῶν, σώφρονα καὶ ἡρμοσμένον». Περὶ δὲ ἀδικίας τοιάδ' ἂν ὀλίγον μετὰ ταῦτ' ἀναγνοίης (444 Α) «Στάσιν τινὰ - - δεῖ αὐτὴν εἶναι - - καὶ ἐπανάστασιν μέρους τινὸς τῷ ὅλῳ τῆς ψυχῆς, ἵνα ἄρχῃ ἐν αὐτῇ οὐ προσῆκον, ἀλλὰ τοιούτου ὄντος φύσει, οἷον πρέπειν αὐτῷ δουλεύειν τῷ τοῦ ἀρχικοῦ γένους ὄντι». Καὶ μικρὸν πορρωτέρω (αὐτ. Δ) εἶπε «Οὐκοῦν αὖ τὸ δικαιοσύνην ἐμποιεῖν (ἐστι) τὰ ἐν τῇ ψυχῇ κατὰ φύσιν καθιστάναι κρατεῖν τε καὶ κρατεῖσθαι ὑπ' ἀλλήλων, τὸ δὲ ἀδικίαν παρὰ φύσιν ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι ἄλλο ὑπ' ἄλλου», καὶ ἀλλαχοῦ (442 C) «Σώφρονα (καλοῦμεν) οὐ τῇ φιλίᾳ καὶ ξυμφωνίᾳ τῇ αὐτῶν τούτων, ὅταν τό τε ἄρχον καὶ τὼ ἀρχομένω [τὸ λογιστικὸν] ὁμοδοξῶσι δεῖν ἄρχειν καὶ

μὴ στασιάζωσιν αὐτῷ; Σωφροσύνη γοῦν, ἦ δ' ὅς, οὐκ ἄλλο τί ἐστιν ἢ τοῦτο πόλεώς τε καὶ ἰδιώτου». Εἰπὼν δ' ἐν Πρωταγόρᾳ (357 E) ἀμαθίαν τὸ ἡδονῆς ἥττω εἶναι δηλοῖ μὲν τῶν σοφιστῶν ἀποπειρώμενος λέγων, Σωκρατικὰ δ' ἔτι δοξάζων, ἃ ἐν Πολιτείᾳ Πλατωνικῶς ἠλλοιωμένα φαίνεται. Ἴσως δ' εἰς ἐκεῖνα ὁ τῶν Νόμων συγγραφεὺς βλέπων ἔγραψε ταῦτα.

690 C.

ΑΘ. Καίτοι τοῦτό γε, ὦ Πίνδαρε, οὐκ ἂν παρὰ φύσιν ἔγωγε φαίην γίγνεσθαι, κατὰ φύσιν δὲ τὴν τοῦ νόμου ἑκόντων ἀρχὴν ἀλλ' οὐ βίαιον πεφυκυῖαν.

Θεάσαί μοι ὅσον τὸ Γοργιείως παίζειν ἐν λόγῳ ὁ συγγραφεὺς ἐνταῦθ' ἐπιτηδεύει, ἅμα μὲν τήν τε παρονομασίαν ἀηδῶς καὶ ψυχρῶς διώκων, τὴν ἐν τοῖς παρὰ φύσιν, κατὰ φύσιν, πεφυκυῖαν, ἅμα δὲ τὴν ἀντίθεσιν ἐφεξῆς γράφων οὐ παρὰ φύσιν, κατὰ φύσιν δὲ καὶ ἑκόντων, ἀλλ' οὐ βίαιον. Ταῦτα δὲ καταφανῶς ἧττον σεμνὰ καὶ λιτὰ ἢ ὥστε Πλάτωνα εἰπεῖν ποτε.

690 C.

ΑΘ. Θεοφιλῆ δέ γε καὶ εὐτυχῆ τινα λέγοντες ἑβδόμην ἀρχὴν εἰς κλῆρόν τινα προάγομεν καὶ λαχόντα μὲν ἄρχειν δυσκληροῦντα δὲ ἀπιόντα ἄρχεσθαι τὸ δικαιότατον εἶναί φαμεν.

Καὶ τὸ δυσκληρεῖν ἐναντίον ὂν τοῦ λαγχάνειν μόνος, ὡς ἐγὼ οἶδα, ὁ πλεῖστ' ὀνοματοθετεῖν τολμῶν ἡμῖν ἀνὴρ εἶπεν, ὁ τοὺς Νόμους συγγράψας. Οὐ μόνον δὲ Πλάτων ἀγνοῶν αὐτὸ φαίνεται, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων Ἀττικῶν οὐδεὶς γράψας ἔτυχεν, οὔτε τοῦτο οὔτε τὰ σύστοιχα αὐτῷ ὀνόματα, τόν τε δύσκληρον καὶ τὴν δυσκληρίαν καὶ τὸ δυσκλήρωμα, οὔτε τὰ ἀντίστοιχα εὐκληρεῖν τε καὶ εὔκληρον καὶ εὐκληρίαν καὶ εὐκλήρωμα ὑπ' ὀλίγῳ ἢ πολλῷ ὑστέρων λεχθέντα.

690 D.

«ΑΘ. Ὁρᾷς δή, φαῖμεν ἄν, ὦ νομοθέτα, πρός τινα παίζοντες τῶν ἐπὶ θέσιν νόμων ἰόντων ῥᾳδίως ὅσα ἐστὶ περὶ ἄρχοντας ἀξιώματα.

Ὅτι μὲν κατακέχρηται ἐν τῷ λόγῳ τῇ ἀποστροφῇ ὁ τῶν Νόμων συγγραφεὺς ἐν ἄλλῃ ἡμῶν περὶ ταῦτα πραγματείᾳ εἴρηται (Ἀθην. 8, 186).

Τὸ δὲ ἀξίωμα θαυμαστῶς πως φαίνεται λεχθὲν καὶ ἀήθως, ἐγγύς που τοῦ ἀξίωσις ἢ τοῦ ἄξιον ἢ δίκαιον ὄν. Εἶπε γὰρ ὁ γράψας ἀξίωμα τοῦ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι (690 A) καὶ γονέας ἐκγόνων ἄρχειν (ἀξίωμα) ὀρθὸν (αὐτ.) καὶ τρίτον -- νεωτέρους ἄρχεσθαι, ἔνθ' ἄξιον μᾶλλον ἂν ῥηθείη. Τοιοῦτον δέ μοι καὶ παραπλήσιον ζητοῦντι ηὕρηται τοῦτο τῶν μὲν ἀρχαίων παρὰ Σοφοκλεῖ μόνον ἐν Οἰδίποδι ἐπὶ Κολωνῷ ῥηθὲν (1450 καὶ 1459) βούλημα ὑπὸ τοῦ σχολιαστοῦ ἑρμηνευόμενον, τῶν δ' Ἀττικιστῶν παρὰ Πλουτάρχῳ πολλάκις οὕτως αὐτὸ γράψαντι (644 A, 922 A, 986 F, 992 B).

691 A.

(ΑΘ. Οὐκοῦν δῆλον ὡς πρῶτον τοῦτο οἱ τότε βασιλεῖς ἔσχον τὸ πλεονεκτεῖν τῶν τεθέντων νόμων καὶ ὃ λόγῳ τε καὶ ὅρκῳ ἐπῄνεσαν οὐ ξυνεφώνησαν αὐτοῖς, ἀλλ' ἡ διαφωνία, ὡς ἡμεῖς φαμέν, οὖσα ἀμαθία μεγίστη, δοκοῦσα δὲ σοφία, πάντ' ἐκεῖνα διὰ πλημμέλειαν καὶ ἀμουσίαν τὴν πικρὰν διέφθειρεν;

Τὸ πικρὰν ὀβελιστέον ἡμῖν εἶναι δοκεῖ. Οὐ γὰρ οὖν ἀμουσίας γένη ἂν εἴη πολλά, ὥστε διακρῖναι τὴν πικράν, εἶδος ἕτερον ἀηδὲς εἰδῶν ἑτέρων ἧττον ἀηδῶν ἢ ἡδέων).

691 B.

ΑΘ. Εἶεν· τί δη τὸν νομοθέτην ἔδει τότε τιθέντα εὐλαβηθῆναι τούτου περὶ τοῦ πάθους τῆς γενέσεως;

Ἄπειρος καὶ ἄγευστος Πλάτωνος τάχ' ἂν οἰηθείη αὐτὸν τὸ σκολιὸν ἐν λόγῳ ὑπερβατὸν τοῦτο γράψαι ἀντὶ τοῦ λείου λόγου περὶ τῆς γενέσεως τοῦ πάθους τούτου ἢ τοῦ ἐθιζομένου ὑπερβατικοῦ περὶ τῆς τοῦ πάθους τούτου γενέσεως. Ἴδοις δ' ἂν καὶ Ἄστον (10, σ. 640 B).

691 C.

ΑΘ. - - οὐκ ἔστ', ὦ φίλοι ἄνδρες, θνητῆς ψυχῆς φύσει, ἥτις ποτὲ δυνήσεται τὴν μεγίστην ἐν ἀνθρώποις ἀρχὴν φέρειν νέα καὶ ἀνυπεύθυνος, ὥστε μὴ τῆς μεγίστης νόσου ἀνοίας πληρωθεῖσα αὐτῆς τὴν διάνοιαν μῖσος ἔχειν πρὸς τῶν ἐγγύτατα φίλων.

Ποιητικὸν τὸ σχῆμα ἡ ἐναλλαγή, τὸ **θνητῆς** ψυχῆς φύσει ἀντὶ τοῦ θνητοῦ (ἀνδρὸς) ψυχῆς φύσει καὶ οἰκειότατον μὲν ἄρα τοῦ τῶν Νόμων συγγραφέως, ἀλλότριον δὲ δὴ Πλάτωνος εἶναι δοκοῦν.

Τὸν δ' ἀνυπεύθυνον πολλάκις ἐν τοῖς Νόμοις λεγόμενον καί που ἐν τοῖς Ὅροις (415 E) οὐδαμοῦ τῶν ὁμολογουμένων Πλατωνείων ἀναγνοίης ἂν λόγων, οὐχ ἅπαξ Ἀριστοφάνει εἰρημένον, ἔτι δὲ Ἀριστοτέλει καὶ Πλουτάρχῳ. Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ τὸν ἀνεύθυνον ἔγραψέ που, οὐδ' ἂν περιτύχοις αὐτῷ που μεταθέων.

(Τό τε διάνοιαν καὶ τὸ αὐτῆς ἀνδρὸς ἀμβλὺ ὁρῶντος οὐκ ἀναγκαία παραγραφή τις ὄντα ἐξαιρετέα εἶναι δοκεῖ, τῆς Βαδάμου ἐπανορθώσεως (σ. XXI) αὐτὴν δι' ἄνοιαν οὐ μόνον οὐδὲν πλέον ποιούσης ἀλλὰ καὶ ἄτοπα οὐκ ὀλίγ' ἐνεχούσης, τό τ' ἀηδῶς καὶ μηδαμῶς ἀναγκαίως περὶ τὴν ἄνοιαν τευτάζειν καὶ τὸ πάντῃ ἀχρεῖον δοκοῦν εἶναι αὐτήν, ἔτι δὲ τὴν προθέσεως ἐπένθεσιν καὶ ὅτι διὰ τὸ αὐτὴν ἄρθρου δὴ τὸ ἄνοιαν δεῖται).

692 E.

ΑΘ. Θεὸς εἴη ἄν κηδόμενος ὑμῶν τις ὃς τὰ μέλλοντα προορῶν, δίδυμον ὑμῖν φυτεύσας τὴν τῶν βασιλέων γένεσιν ἐκ μονογενοῦς εἰς τὸ μέτριον μᾶλλον συνέστειλε.

Καὶ ἐνταῦθ' ἡμῖν αὖθις προσπίπτει τὸ ἐνθεαστικὸν καὶ ποιητικὸν ἐν τῷ λόγῳ, ὅπερ πολλάκις πολλαχοῦ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν κατείπομεν τοῦ συγγραφέως, καὶ δὴ καὶ τὸ σχῆμα ἡ ἐναλλαγή. Ταῦτα δὲ καὶ τοιαῦτ' ἀναγιγνώσκων ὑπολάβοι ἄν τις καὶ Πρωταγόρου μᾶλλον ἀκολασταίνοντός του ἐν λόγοις ἀκούειν (Πλ. Πρωτ. 320 C κέ.), μή τί γε

δὴ Πλάτωνος. Ἴδοις δ' ἂν καὶ τὸ ὀλίγον ἔμπροσθεν (692 A) αὐθάδει ῥώμῃ καὶ ἃ Ζελλῆρος τοῦ ἀτόπου τούτου περὶ λόγον πάθους κατηγορεῖ (Stud. Plat. σ. 91).

692 B.

ΑΘ. -- ἐπεὶ ἐπί γε Τημένῳ καὶ Κρεσφόντῃ καὶ τοῖς τότε νομοθέταις, οἵτινες ἄρα ἦσαν νομοθετοῦντες, οὐδ' ἡ Ἀριστοδήμου μερὶς ἐσώθη ποτ' ἄν.

Ἡ μερὶς τοὔνομα ἀντὶ τοῦ μέρους ἢ τῆς μοίρας ἁπλῶς ἐνταῦθα μόνον καὶ ἐν τῷ Σοφιστῇ ἔτι (266 A) ἔμοιγε ηὑρέθη ῥηθεῖσα, ἀμφισβητησίμῳ γε δὴ λόγῳ τὴν γένεσιν (Β΄ Ζήτησ. 109), Πλάτωνος μοῖραν ἢ μέρος ἀεὶ φιλοῦντος λέγειν. Καὶ Εὐριπίδης δ' ἔτυχεν εἰπὼν ἐν Ἱκέτισι (238) περὶ πολιτῶν λέγων μοίρας, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς μοίρας, καθάπερ καὶ Δημοσθένης πολλὰ τῷ ὀνόματι χρησάμενος φαίνεται καὶ ἀλλοίαν αὐτοῦ χρείαν πολλὴν ποιησάμενος ποικίλῃ ἀξιώσει καὶ δυνάμει. Ἔγραψε δ' αὐτὸ τῶν μὲν ἀρχαίων καὶ Θεόφραστος ἔτι, τῶν δὲ ὑστέρων Πολύβιός τε καὶ Πλούταρχος καὶ Λουκιανὸς καὶ ἄλλοι. Κατὰ δὴ ταῦτ' ἀπὸ Δημοσθένους ἀρξάμενον μάλιστ' ἄν τις φῇ πολὺ γενέσθαι τοὔνομα ἐν τῷ λόγῳ τῷ καταλογάδην ἀντὶ τοῦ μέρος ἁπλῶς λεγόμενον εἰκότα δήπου ἂν λέγοι.

692 B.

ΑΘ. -- οὐ γὰρ ἱκανῶς ἦσαν νομοθεσίας ἔμπειροι· σχεδὸν γὰρ οὐκ ἄν ποτ' ᾠήθησαν ὅρκοις μετριάσαι ψυχὴν νέαν λαβοῦσαν ἀρχήν, ἐξ ἧς δυνατὸν τυραννίδα γενέσθαι.

Τὸ μετριάζειν τι τὸ μέτριον ποιεῖν τι ὂν μόνον ὁ τοῦ διαλόγου τούτου εἶπε συνθέτης ἐνταῦθά τε καί που ὀλίγα διελθόντι (αὐτ. C) καὶ ἔτι Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασεὺς (Ῥωμ. Ἀρχ. 13, 13) καὶ ἄλλοι ὕστεροι Ἀττικισταί, πάντων τῶν Ἀττικῶν μετριάζειν ἁπλῶς εἰπόντων, ἴσα τῷ μέτριον εἶναι ἢ μετρίως ἔχειν δυνάμενον καὶ δὴ καὶ Πλάτωνος ἐν Πολιτείᾳ (603 E), «Νῦν δέ γε τόδ' ἐπισκεψώμεθα, πότερον οὐδὲν ἀχθέσεται, ἢ τοῦτο μὲν ἀδύνατον, **μετριάσει** δέ πως πρὸς λύπην.

692 C.

ΑΘ. -- εἰ δ' ἦν τις προορῶν τότε ταῦτα καὶ δυνάμενος μετριάσαι τὰς ἀρχὰς καὶ μίαν ἐκ τριῶν ποιῆσαι, τά τε νοηθέντα ἂν καλὰ τότε πάντα ἀπέσωσε καὶ οὐκ ἄν ποτε ὁ Περσικὸς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα οὐδὲ ἄλλος οὐδεὶς στόλος ἂν ὥρμησε καταφρονήσας ὡς ὄντων ἡμῶν βραχέος ἀξίων.

Τὸ ὡς ὄντων ἡμῶν βραχέος ἀξίων πολλὰ νοσοῦν ἥκιστα Πλάτωνα τὸν γράψαντα μηνύει ὄντα, ἢ σύμπαν ἑαυτὸ παρέγγραπτον ὑπάρχον. Μάτην μὲν γὰρ Σταλλβαῦμος παραδείγμασιν οὐκ ἄτοπον οὐδ' ἀήθη τὴν τῶν ὀνομάτων διακόσμησιν δεικνύναι ἀγωνίζεται, ἀντὶ τῆς συνήθους ἡμῶν ὡς ὄντων βραχέος ἀξίων οὖσαν. Πάντα γὰρ ἃ παραφέρει μαρτύρια οὐχ ὑπὲρ τῆσδε τῆς ὀνοματικῆς ἐστι τάξεως, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ὡς βραχέος ἀξίων ἡμῶν. Ἔπειτα τὸ βραχέος ἀξίων ἀηθέστατον δοκεῖ εἶναι ἀντὶ τοῦ σμικροῦ ἢ ὀλίγου ἀξίων ὄν. Οὐδ' ἀτελὴς δ' ἄλλως ἢ ἐνδέων του ὁ λόγος ἂν εἴη παντὶ τῷ τοῦ Ἕλληνος λόγου ἐμπείρῳ ἐν τῷ καταφρονήσας λήγων, ἀλλὰ πυκνότερος ἅμα καὶ χαριέστερος ἐν ὑπονοίᾳ ἔχων τὸ αὐτῆς.

692 D.

ΑΘ. Αἰσχρῶς γοῦν ἠμύναντο αὐτοὺς (τοὺς Πέρσας), ὦ Κλεινία. Τὸ δ' αἰσχρὸν λέγω οὐχ ὡς οὐ νικῶντές γε οἱ τότε καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν καλὰς νενικήκασι μάχας.

Τῆς ῥητορικῆς μὲν λέξεως καὶ δὴ τῆς πανηγυρικῆς τὸ οὕτω περιττεύειν ἐν ὀνόμασιν, οἷον νικῶντες νενικήκασι, γνώριμον μὲν ἡμῖν τοῦ συγγραφέως τοῦδε ἰδίωμα, ἀλλότριον δὲ τοῦ σώφρονος διαλεκτικοῦ λόγου· ποιητικώτερον δὲ συνέζευκται τὸ καλὰς μάχας ἀντὶ τοῦ καλὰς νίκας κατὰ συχνὸν τοῦ τῶν Νόμων λόγου πάθος μυριάκις ἤδη ἡμῖν κατηγγελμένον.

693 B.

(ΑΘ. -- Μὴ θαυμάσωμεν δὲ εἰ πολλάκις προθέμενοι ἄττα εἰρήκαμεν ὅτι πρὸς ταῦτα δεῖ νομοθετεῖν βλέποντα τὸν

νομοθέτην, τὰ δὲ προτεθέντα. οὐ ταὐτὰ ἡμῖν φαίνεται ἑκάστοτε· ἀλλὰ ἀναλογίζεσθαι χρή, ὅταν πρὸς τὸ σωφρονεῖν φῶμεν δεῖν βλέπειν πρὸς φρόνησιν ἢ φιλίαν, ὡς ἔσθ' οὗτος ὁ σκοπὸς οὐχ ἕτερος, ἀλλ' ὁ αὐτός. καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ ἡμᾶς τοιαῦτα ἂν γίγνηται ῥήματα, μὴ διαταραττέτω.

Ἐν ἑνὶ μὲν τῶν ἀπογράφων μετὰ τὸ βλέπειν ἐμβέβληται τὸ ἢ ἑρμηνευτοῦ ἢ γραμματικοῦ σαφῶς ὄν, Βάδαμος δὲ ἐλεύθερον ἔγραψεν ἀντὶ τοῦ σωφρονεῖν, ἧττον εὐλαβῶς (σ. XXI), Σάνζος δὲ πᾶν τὸ πρὸς τὸ σωφρονεῖν οὐδὲν ὀκνῶν ἀποτέμνει, ἡμεῖς δὲ θαυμάζοντες ὅπως ποτ' ἂν αὐτὸ παρεγγραφείη, μᾶλλον τὸ πρὸς φρόνησιν σχόλιον εἶναι τοῦ πρὸς τὸ σωφρονεῖν ἡγούμενοι ὀβελίσαι ἂν ἐθέλοιμεν. Τὸ γὰρ σωφρονεῖν οἱόνπερ καὶ τὸ φρονεῖν πολλάκις εἶναι βούλεται· ἐπεὶ καὶ τῶν ὄπισθεν λεγομένων πολλαχοῦ καὶ ἡ σωφροσύνη ἔτι πολιτικὸς εἶναι λέγεται σκοπός, οἷον (696 Β) ΑΘ. «οὐ γὰρ δεῖ κατὰ πόλιν γε εἶναι τὰς τιμὰς ὑπερεχούσας, ὅτι τίς ἐστι πλούτῳ διαφέρων, ἐπεὶ οὐδ' ὅτι ταχὺς ἢ καλὸς ἢ ἰσχυρὸς ἄνευ τινὸς ἀρετῆς, οὐδ' ἀρετῆς ἧς ἂν σωφροσύνη ἀπῇ» καὶ «ΑΘ. Δίκασον -- εἴ σοι δέξαιο ἂν σύνοικον ἢ γείτονα εἶναί τινα σφόδρα μὲν ἀνδρεῖον μὴ σώφρονα δέ, ἀλλ' ἀκόλαστον. ΜΕ. Εὐφήμει» καὶ «ΑΘ. Ἀλλὰ μὴν τό γε δίκαιον οὐ φύεται χωρὶς τοῦ σωφρονεῖν. ΜΕ. Πῶς γὰρ ἄν;» Εἰ δ' ἐπισκοποῖο καὶ τὰ ἐχόμενα, καὶ ἄλλ' ἂν εὕροις τοιαῦτα (696 C - 697 B)).

Προσθῶμεν δὲ ταῖς μυρίαις ἤδη περὶ τὴν ὀνοματικὴν τάξιν ἐλεγχθείσαις ἀτοπίαις καὶ τὴν ἀφορήτῳ ὑπερβατῷ τοῦ ἡμᾶς μετάστασιν, ἀπὸ τοῦ διαταραττέτω εἰς τὸ ἂν γίγνηται μεθαλαμένου, ὥστε σκολιωτάτην μὲν τὴν τῶν ὀνομάτων πλοκὴν κατασκευάσαι, ἀσαφὲς δὲ μάλα τὸ λεγόμενον ποιῆσαι.

693 C.

(ΚΛ. Πειρασόμεθα ποιεῖν οὕτως ἐπανιόντες τοὺς λόγους· καὶ νῦν δὴ τὸ περὶ φιλίας τε καὶ φρονήσεως καὶ ἐλευθερίας πρὸς ὅ τι βουλόμενος ἔμελλες λέγειν δεῖν στοχάζεσθαι τὸν νομοθέτην, λέγε.

Δῆλον ὅτι δυοῖν θάτερον ἢ τὸ πρὸς ἢ τὸ βουλόμενος περιττόν ἐστιν ἐν τῷ λόγῳ καὶ ἀπόβλητον ἄρα. Καὶ Βάδαμος μὲν (σ. XXI) μᾶλλον τὸ βουλόμενος ὀβελίζειν βούλεται καὶ Σάνζον συμπείθει· ἡμεῖς δέ γε τὸ πρός, τοῦτο ἑρμηνείαν ἐκείνου μᾶλλον εἶναι νομίζοντες, συνηθεστέραν ῥῆσιν σὺν τῷ τί ἢ ὅ,τι πρὸς τέλους δήλωσιν ἐν τῷ ὑστέρῳ λόγῳ συναπεργαζόμενον, ἀρχαϊκῆς εἶναι τῆς τοῦ ὅ,τι βουλόμενον δοκούσης. Οὐ δύναμαι δὲ γνῶναι ὅπως ποθ' ἡ γνώμη Ῥιττήρου (σ. 102) τοῦ δεῖν ἀντὶ τοῦ βουλόμενος ἐξαίρεσις ἀπολύει τῆς ἐκ τοῦ πρὸς ὅ,τι βουλόμενος ἀπορίας καὶ οἷον συντακτικῆς πέδης, τὸ νόημα μόνον τοῦ λόγου σμικρόν τι μεταλλάττουσα)

693 D.

ΑΘ. Δεῖ δὴ οὖν καὶ ἀναγκαῖον μεταλαβεῖν ἀμφοῖν τούτοιν (μοναρχίας καὶ δημοκρατίας), εἴπερ ἐλευθερία τ' ἔσται καὶ φιλία μετὰ φρονήσεως· ὃ δὴ βούλεται ἡμῖν ὁ λόγος προστάσσειν, λέγων, ὡς οὐκ ἄν ποτε τούτων πόλις ἄμοιρος γενομένη πολιτευθῆναι δύναιτ' ἂν καλῶς.

Τὰ ἐνταῦθά τε καὶ ὀλίγον ἔμπροσθεν (693 B) περὶ ἀναγκαίων ὀρθῆς πολιτείας στοιχείων λεγόμενα, εἰ μὴ ἐναντία παντάπασιν, ἀλλὰ πολύ γε διάφορα φαίνεται ὄντα τῶν ἐν Πολιτείᾳ περὶ τοῦ αὐτοῦ εἰρημένων· ὁ μὲν γὰρ τοὺς Νόμους γεγραφὼς ἐλευθερίαν εἶναί φησι καὶ φιλίαν καὶ φρόνησιν, ὧν δεῖν τῇ μελλούσῃ εὖ πολιτεύσειν πόλει, Πλάτων δὲ πᾶσαν τὴν ἀρετὴν δεῖν ἐνεῖναι τῇ ὀρθῶς ᾠκισμένῃ πόλει, καὶ τελέως ἀγαθὴν ἄρα εἶναι, ὅ ἐστι φρόνιμόν τε καὶ ἀνδρείαν καὶ σώφρονα καὶ δικαίαν. Εἶπε γάρ που ἐν τῇ Πολιτείᾳ (427 E) «Οἶμαι ἡμῖν τὴν πόλιν, εἴπερ ὀρθῶς γε ᾤκισται, τελέως ἀγαθὴν εἶναι. Ἀνάγκη, ἔφη. Δῆλον δὴ ὅτι σοφή τ' ἐστὶ καὶ ἀνδρεία καὶ σώφρων καὶ δικαία». Ἐν δέκα δὲ ἐφεξῆς κεφαλαίοις τοῦ τετάρτου βιβλίου, ἀπὸ τοῦ ἕκτου μέχρι τοῦ ἕκτου καὶ δεκάτου (427 C-444 B), ἀκριβῶς τὰ περὶ τούτων διεξέρχεται λόγον ποιούμενος μακρὸν περὶ τῶν τεττάρων τούτων ὀρθῶς ᾠκισμένης πόλεως ἀρετῶν. Ἐν δὲ τοῖς Νόμοις ἔτι πρὸς τούτοις παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ τὴν Πλατώνειον διαλεκτικὴν ἔννοιαι ἑτερογενεῖς παρ' ἀλλήλας τάττονται, αἱ μὲν τὸ αἴτιον δηλοῦσαι, αἱ δὲ τὸ αἰτιατόν, ἡ μὲν φρόνησις ἀρετήν, ἡ

δ' ἐλευθερία καὶ ἡ φιλία τὰ ἐκ τῶν ἀρετῶν γιγνόμενα· ὅπου γὰρ φρόνησις καὶ ἀνδρεία καὶ σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη, ἐκεῖ καὶ τὰ τούτων ἔκγονα, φιλία τε καὶ ἐλευθερία, διαφανῶς ὑπάρχει.

693 E.

ΑΘ. Ἡ μὲν τοίνυν (ἡ τῶν Περσῶν πολιτεία) τὸ μοναρχικόν, ἡ δὲ (ἡ τῶν Ἀθηναίων) τὸ ἐλεύθερον ἀγαπήσασα μειζόνως ἢ ἔδει μόνον, οὐδετέρα τὰ μέτρια κέκτηται τούτων, αἱ δὲ ὑμέτεραι, ἥ τε Λακωνικὴ καὶ Κρητικὴ μᾶλλον (τὰ μέτρια κέκτηνται).

Ἐγγυτάτω τῆς ὀρθῆς πολιτείας ὁ τῶν Νόμων συγγραφεὺς τὴν Λακωνικὴν καὶ Κρητικήν φησιν εἶναι· ἐνταῦθά τε γὰρ τοῦ μετρίου μάλιστα τυχούσας ἄμφω ἐπαινεῖ καὶ ὀλίγον πρότερον τὴν Λακωνικὴν ἰδίᾳ (691 D-692 A) λέγων, ὅτι ἡ βασιλεία αὕτη ἐξ ὧν ἔδει σύμμεικτος γενομένη καὶ μέτρον ἔχουσα, σωθεῖσα αὐτὴ σωτηρίας τοῖς ἄλλοις γέγονεν αἰτία. Λέγει δὲ δὴ τὴν τῇ βασιλείᾳ τῆς τῶν γερόντων καὶ ἐφόρων ἀρχῆς μεῖξιν. Πλάτων δέ γε ἐν Πολιτείᾳ (543 E κέ.) τήν τε Κρητικὴν καὶ τὴν Λακωνικὴν εἰς τὰς κακὰς καὶ ἡμαρτημένας πολιτείας καταλέγει, ὑπὸ τῶν πολλῶν δὲ μόνον ἐπαινουμένας. Ἀναμνησθεὶς γὰρ Σωκράτης τῶν ἔμπροσθεν αὐτῷ εἰρημένων (445 C) «ἓν μὲν εἶδος ἀρετῆς, ἄπειρα δὲ τῆς κακίας, τέτταρα δ' ἐν αὐτοῖς, ὧν καὶ ἄξιον ἐπιμνησθῆναι, -- ὅσοι πολιτειῶν τρόποι εἰσὶν εἴδη ἔχοντες, τοσοῦτοι κινδυνεύουσι καὶ ψυχῆς τρόποι εἶναι, -- πέντε μὲν πολιτειῶν, πέντε δὲ ψυχῆς· -- εἷς μὲν οὗτος, ὃν ἡμεῖς διεληλύθαμεν πολιτείας ἂν εἴη τρόπος, ἐπονομασθείη δ' ἂν καὶ διχῇ· ἐγγενομένου μὲν γὰρ ἀνδρὸς ἑνὸς ἐν τοῖς ἄρχουσι διαφέροντος βασιλεία ἂν κληθείη, πλειόνων δὲ ἀριστοκρατία (449 A). Ἀγαθὴν μὲν τοίνυν τὴν τοιαύτην πόλιν τε καὶ πολιτείαν καὶ ὀρθὴν καλῶ --, κακὰς δὲ τὰς ἄλλας καὶ ἡμαρτημένας». Ἀναμνησθεὶς οὖν τούτων τὰ ἐχόμενα διεξέρχεται, τὰ περὶ τῶν ἡμαρτημένων πολιτειῶν τοιάδε λέγων (544 C) «Εἰσὶ γὰρ ἃς λέγω, αἵπερ καὶ ὀνόματα ἔχουσιν, ἥ τε ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐπαινουμένη, ἡ Κρητική τε καὶ Λακωνικὴ αὕτη· καὶ δευτέρα ἡ δευτέρως ἐπαινουμένη, καλουμένη δ' ὀλιγαρχία --·

ἥ τε ταύτῃ διάφορος καὶ ἐφεξῆς γιγνομένη δημοκρατία, καὶ ἡ γενναία δὴ τυραννίς».

Καλέσας δὲ τὴν ὀρθὴν πολιτείαν βασιλείαν ἢ ἀριστοκρατίαν καὶ παραβάλλων πρὸς ταύτην τε καὶ τὸν ἀγαθὸν καὶ δίκαιον ἄνδρα τὴν Λακωνικήν τε καὶ Κρητικὴν πολιτείαν, τιμοκρατίαν τινὰ εἶναί φησι, ἔχουσαν πρὸς τὴν ὀρθὴν πολιτείαν, ὥσπερ πρὸς τὸν ἀγαθὸν καὶ δίκαιον ἄνδρα ὁ φιλόνικός τε καὶ φιλότιμος (544 E κέ.). Περὶ δὲ τῆς πονηρίας ταύτης τε καὶ τοῦ τοιούτου ἀνδρὸς ἐν τῷ τετάρτῳ καὶ πέμπτῳ κεφαλαίῳ τοῦ ὀγδόου τῆς Πολιτείας βιβλίου μακρότερον λόγον πεποίηται.

694 A

ΑΘ. Πέρσαι γὰρ ὅτε μὲν τὸ μέσον μᾶλλον δουλείας τε καὶ ἐλευθερίας ἦγον ἐπὶ Κύρου, πρῶτον μὲν ἐλεύθεροι ἐγένοντο, ἔπειτα δὲ ἄλλων πολλῶν δεσπόται. Ἐλευθερίας ἄρχοντες μεταδιδόντες ἀρχομένοις καὶ ἐπὶ τὸ ἴσον ἄγοντες μᾶλλόν τε φίλοι ἦσαν στρατιῶται στρατηγοῖς καὶ προθύμους ἑαυτοὺς παρείχοντο.

Ἡ ἀπόλυτος ὀνομαστικὴ καλουμένη, πονηρία δή τις τοῦ λόγου ὑπάρχουσα, πυκνοτέρα μὲν ἐν τοῖς Νόμοις εὑρίσκεται, ἀλογωτέρα δὲ καὶ ἀτοπωτέρα δοκεῖ εἶναι ἢ ἐν ἄλλοις ὁμολογουμένοις Πλατωνείοις λόγοις· ἱκανὰ γάρ τοι Ἄστος τοιαῦτα τῆς τούτων λέξεως πάθη συνειλοχὼς τυγχάνει (III, 2, σ. 145, 739 D, 741 B, 953 A).

695 A.

ΑΘ. -- διεφθαρμένην δὲ παιδείαν ὑπὸ τῆς λεγομένης εὐδαιμονίας τὴν Μηδικὴν περιεῖδεν (ὁ Κῦρος) ὑπὸ γυναικῶν τε καὶ εὐνούχων παιδευθέντας αὐτοῦ τοὺς υἱεῖς, ὅθεν ἐγένοντο οἵους ἦν εἰκὸς αὐτοὺς γενέσθαι, τροφῇ ἀνεπιπλήκτῳ τραφέντας.

Τοῦ ἀνεπιπλήκτου δύ' ἄττα ἔχομεν κατηγορεῖν ἕτερον τὸν τοὺς Νόμους γεγραφοτα ἐλεγχοντα, τό τε πρῶτον σὺν τῇ ἀνεπιπληξίᾳ (B) ὀνοματοποιηθῆναι, καθάπερ καὶ ἄλλα πολλά, ἄλλων τε ὑστέρων καὶ Δίωνος Κασσίου κατὰ μίμησιν γραψάντων, καὶ τὸ σχῆμα τὸ

κατ' ἐναλλαγήν, τὸ τῇ τροφῇ ἀντὶ τοῦ τρεφομένου αὐτὸ ἀποδεδόσθαι, ἰδίωμα γνώριμον τοῦ τοῦ διαλόγου τούτου συνθέτου. Τούτῳ δ' ἂν παραπλήσιον προσθεῖμον καὶ τὸ σμικρὸν προϊόντι (αὐτ. C) «διείλετο (τὴν ἀρχὴν) ἑπτὰ μέρη τεμόμενος (Δαρεῖος), ὧν καὶ νῦν ἔτι σμικρὰ ὀνείρατα λέλειπται», οὗ τὸ ὀνείρατα τραγικώτερον ἀντὶ τῶν ἰχνῶν ἢ λειψάνων τυγχάνει εἰρημένον.

695 D.

(ΑΘ.- -Μετὰ δὲ Δαρεῖον ὁ τῇ βασιλικῇ καὶ τρυφώσῃ πάλιν παιδευθεὶς παιδείᾳ Ξέρξης, ὦ Δαρεῖε, εἰπεῖν ἐστι δικαιότατον ἴσως, ὃς τὸ Κύρου κακὸν οὐκ ἔμαθες, ἐθρέψω δὲ Ξέρξην ἐν τοῖς αὐτοῖς ἔθεσιν, ἐν οἷσπερ Κῦρος Καμβύσην, ὁ δὲ ἅτε τῶν αὐτῶν γενόμενος ἔκγονος παραπλήσια ἀπετέλεσε τοῖς Καμβύσου παθήμασι.

Τοῦ λόγου τοῦδε διὰ τὸ ἀνακόλουθον Ἑρμαννὸς μὲν τὸ ἀπὸ τοῦ ὦ Δαρεῖε μέχρι τοῦ Καμβύσην ἐκποδὼν ποιεῖται πᾶν, Σταλλβαῦμος δὲ παρενθέσεσιν ἐνείργνυσι, Βαδάμου δὲ διάλειμμα μετὰ τὸ Ξέρξης τοπάζοντος ἐν τῇ γραφῇ (σ. XXII) καὶ Σάνζου ἐπαινοῦντος, ἡμεῖς ἐμπιπλάναι ἐπιχειροῦμεν ⟨ὅμοια καὶ Καμβύσης ἔπαθεν ὥστε⟩ ἐγγράφοντες).

696 A.

ΑΘ. - - δίκαιον μήν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τοῦτό γε τῇ πόλει ὑμῶν ἀποδιδόναι, ὅτι πενίᾳ καὶ πλούτῳ καὶ ἰδιωτείᾳ διαφέρουσαν οὐδ' ἡντινοῦν τιμὴν καὶ τροφὴν νέμετε, ὥς μὴ τὸ κατ' ἀρχὰς ὑμῖν θεῖον παρὰ θεοῦ διεμαντεύσατό τινος.

Σκοπούμενός τις τὸ διαμαντεύεσθαί τι τοῦτο, ὅ,τι βούλεται λέγειν, σαφῶς μὲν ὁρᾷ οὐδὲν ἄλλο ὂν ἢ τὸ μαντευόμενόν τι ὁρίζειν τε καὶ τάττειν νόμιμον ἢ καθεστώς. Δηλοῖ δὲ τοῦτο οὕτως ἔχον ὀνοματοθέτημα τοῦ συγγραφέως ἡμῖν ὄν, ἄριστ', ὡς ἴσμεν, εἰς τοιαῦτα πεφυκότος. Εὕροις δ' ἂν αὐτὸ μεταθέων λεχθὲν καὶ τοῦ Σισύφου που (387 E, 390 B) τοῦ Ψευδοπλάτωνος ἴσα που τῷ μαντεύεσθαι δυνάμενον καὶ τῷ αὐτοσχεδιάζειν ἢ εἰκάζειν συνεζευγμένον καὶ

ἔτι ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασέως καὶ ὑπὸ Πλουτάρχου, ὡς τὸ εἰκός, μιμουμένων.

696 Β.

ΑΘ. - - οὐ γὰρ δὴ δεῖ κατὰ πόλιν γε εἶναι τὰς τιμὰς ὑπερεχούσας, ὅτι τίς ἐστι πλούτῳ διαφέρων, ἐπεὶ οὐδ' ὅτι ταχὺς ἢ καλὸς ἢ ἰσχυρὸς ἄνευ τινὸς ἀρετῆς, οὐδ' ἀρετῆς ἧς ἂν σωφροσύνη ἀπῇ.

Ἐντεῦθεν ὁ λόγος ὁρμῶν ἐπὶ τὴν ζήτησιν, εἰς τίνα δὴ δεῖ βλέποντα τὸν ἀγαθὸν νομοθέτην τὰς τιμάς τε καὶ ἀτιμίας κατὰ πόλιν νέμειν, περαίνει μέχρι τοῦ (697 C) τούτων δὲ ἂν ἐκτός τις βαίνῃ νομοθέτης ἢ πόλις - - οὔθ' ὅσιον οὔτε πολιτικὸν ἂν δρῴη πρᾶγμα. Ἐν τούτοις πολλὰ τὰ διαφέροντ' ἂν ἴδοι τις τῶν περὶ ἀρετῆς τοῦ φιλοσόφου δοξῶν. Τὴν μὲν γὰρ σωφροσύνην ἀναγκαίαν μὲν εἶναι εἰς τὴν ἐν ἀρετῇ τελέωσιν νομίζει, ἀλλ' ἐν προσθήκης μέρει, χωρίζων τῶν ἄλλων ἀρετῶν φαυλοτέραν οὖσαν, ἣν δημώδη ὄπισθέν που (709 E) προσαγορεύων καὶ τοῖς παιδίοις εὐθὺς καὶ τοῖς θηρίοις ξύμφυτον εἶναί φησι. Τὴν δὲ σοφίαν ἢ φρόνησιν οὐ ψιλὴν τοιαύτην εἶναι δοξάζει, ἀλλὰ καὶ τὴν σωφροσύνην ἐνέχειν τὴν κατὰ Πλάτωνα καὶ αὐτῇ συγκεκρᾶσθαι. Λέγει γάρ που ἐνταῦθα (696 C) «οὐδὲ μὴν ὅν γε σοφὸν ἡμεῖς νῦν δὴ προυθέμεθα, τὸν τὰς ἡδονὰς καὶ λύπας κεκτημένον συμφώνους τοῖς ὀρθοῖς λόγοις καὶ ἑπομένας». Τῶν δ' ἔμπροσθέν που (688 B) ἔτυχεν εἰπὼν «φρόνησις δ' εἴη τοῦτο καὶ νοῦς καὶ δόξα **μετ' ἔρωτός τε καὶ ἐπιθυμίας τούτοις ἑπομένης**». Ἡ δ' αὖ ἀμαθία ἐστὶ τῷ συγγραφεῖ ἡμῖν τῷδε οὐχ ἁπλῆ ἀμαθία, ἀλλὰ τῇ ἀκολασίᾳ τις συνοῦσα κακία· καί μοι ἀναγνώτω τις τάδε, ἵνα γνῷ, ἐὰν τἀληθῆ λέγω (689 A) «Τὴν δὲ διαφωνίαν λύπης καὶ ἡδονῆς πρὸς τὴν κατὰ λόγον δόξαν ἀμαθίαν φημὶ εἶναι τὴν ἐσχάτην» καὶ (αὐτ. B) «Ὅταν οὖν **ἐπιστήμαις** ἢ δόξαις ἢ **λόγῳ ἐναντιῶται** - - ἡ ψυχή, τοῦτο **ἄνοιαν** προσαγορεύω». Ὅμοια δ' ἔσκεπται ἡμῖν καὶ ἔμπροσθέν που (689 B).

Ἔπειτα ἐν μὲν Πολιτείᾳ (473 B - 490 D) καὶ τὰ τέτταρα τῆς ἀρετῆς μόρια ἐν μετρίῳ πρὸς ἄλληλα συγκεκραμένα λόγῳ ἀναγκαῖα εἰς ὀρθὴν πολιτείας νομίζεται κατάστασιν καὶ μάλιστα πάντων ἡ

σοφία, ἥπερ καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ ἀνάγκῃ συνέπονται· διὸ δὴ μόνον ἂν οἱ φιλόσοφοι τῶν πόλεων ἄρξωσιν ἢ οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσι γνησίως, τελείαν μὲν τὴν πολιτείαν, παῦλαν δὲ κακῶν ταῖς πόλεσι καὶ τῷ ἀνθρωπίνῳ ἔσεσθαι γένει. Ἐν δέ γε τοῖς Νόμοις πρῶτον μὲν καλῶς ᾠκίσθαι λέγονται πόλεις, ὥσπερ ὑπείπομεν (693 B), αἷς ἂν ἐλευθερία καὶ φιλία καὶ φρόνησις συνῇ, ἔπειτα πάλιν (697 B) πόλει τῇ μελλούσῃ εὐδαιμονήσειν, τιμητέας εἶναι πρώτας μὲν τὰς περὶ τὴν ψυχὴν ἀρετὰς σὺν τῇ σωφροσύνῃ (!), δεύτερον δὲ τὰς περὶ τὸ σῶμα καὶ τρίτον τὰ περὶ τὴν οὐσίαν ἀγαθά.

Ταῦτα δὲ δὴ οὔτε ἀλλήλοις ὁμολογούμενα ἐλέγχεται οὔτε τοῖς ἐν Πολιτείᾳ περὶ τῶν ὅρων ὀρθῆς πολιτείας λεγομένοις, ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον. Οὐδ' ἔστιν ὅπως ἄν τις οὐ φιλονικῶν, ἀλλὰ φιλαλήθης ἀνὴρ ἐπιχειρήσειε δεῖξαι ὅτι τοῦ αὐτοῦ ἀνδρός εἰσι δόξαι φύσει τῷ χρόνῳ καὶ ταῖς τοῦ βίου ἡλικίαις οὕτω κινηθεῖσαι καὶ τραπεῖσαι.

696 C.

ΑΘ. Ἔτι δὲ καὶ τόδε ἐπισκεψώμεθα τῶν ἐν ταῖς πόλεσι τιμήσεων ἕνεκα, ποῖαί τε ὀρθαὶ καὶ μὴ γίγνονται ἑκάστοτε.

Ἡ ἐνθάδε τε καὶ ἄλλοθί που τῶν Νόμων εἰρημένη τίμησις (728 E, 878 E) φράζει μὲν δὴ τὸ πολλοῦ ἢ ὀλίγου ποιεῖσθαί τινα πρὸς ἀρχὰς ἢ ἀξιώματα τὰ ἐν τῇ πόλει, ἴδιον δὲ τυγχάνει ὂν κατασκεύασμ' ὀνοματικὸν τοῦ τὸν διάλογον συνθέντος πολλά, ὥσπερ ἔφην, τοιαῦτα τολμῶντος καὶ καινοτομοῦντος. Τοῖς δ' Ἀττικοῖς μάλιστ' εἰρημένον τοὔνομα εὑρίσκεται ἐπὶ ζημίας τε καὶ τιμωρίας ὁρισμοῦ τοῦ ἐν δίκαις, οἷον τὴν τίμησιν ποιεῖσθαι καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα τοῖς ῥήτορσι μάλιστα συνήθη ὄντα. Ἀντιφῶντί τε (130, 24) καὶ Ἰσοκράτει (20, 6) καὶ Δημοσθένει (1252, 15) καὶ Αἰσχίνῃ (82, 16. Κτησ. 77) καὶ Δεινάρχῳ, περὶ οὗπερ πυκνοτέρῳ ἂν συντύχοις εἰρημένῳ τῷ τιμήματι (Πλατ. Ἀπολ. 39 B, Λυσ. 6, 23, Ἰσοκρ. 20, 19). Οἱ δὲ ὕστεροι ἀπὸ Ἀριστοτέλους ἀρξάμενοι (Πολιτ. 5, 8) καὶ περὶ οὐσίας πλήθους ὁρισμοῦ τὴν τίμησιν πολλάκις γεγραφότες εὑρίσκονται, Πολύβιός τε (6, 45, 4 κά.) καὶ Διόδωρος (18,18 κά.) καὶ Πλούταρχος (Καισ. 55) καὶ Δίων ὁ Κάσσιος (42, 51 κά.),

ἀνθ' οὗ δὴ τὸ τίμημα οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι εἶπον (Ξεν. Ἀπομν. 4, 6, 12. Πλατ. Πολ. 550 C, 551 C. Δημ. 27, 7).

697 C.

ΑΘ. Ταῦτα μὲν τοίνυν ἡμῖν ἐπὶ πλέον ἐποίησεν εἰπεῖν ἡ Περσῶν περὶ διάσκεψις τῆς πολιτείας.

Καὶ ἡ διάσκεψις ὄνομα μόνου τοῦ συγγραφέως ἡμῖν τούτου ὂν ἐλέγχεται καὶ τῶν ὑστέρων Ἀττικιστῶν, ἄλλων τε καὶ Πλουτάρχου καὶ Λουκιανοῦ. Εἴποις ἂν ὡς οὐδὲν τοῦτ' ἐστὶ πρὸς ὃ βούλομαι δεικνύναι· καὶ γὰρ τὸ διασκοπεῖν καὶ τὸ διασκοπεῖσθαι πολλάκις εἰπὼν Πλάτων καὶ τὴν διάσκεψιν ἂν εἴη γεγραφώς. Ἀλλ' οὐχ ὁμοίως ἔχει περί τε ῥημάτων καὶ συστοίχων τὸ ποιεῖν δηλούντων ὀνομάτων· ἐπεὶ πλεῖστά γε ῥήματα στερόμενα συστοίχων τοιούτων ὀνομάτων φαίνεται, οἷον παρὰ Πλάτωνι τό τε περισκοπεῖν καὶ τὸ ἀνασκοπεῖν ἀντ' ἐκείνων τὴν σκέψιν καὶ ἐπίσκεψιν πλεῖστ' εἰπόντι καὶ ἐνταῦθ' ἀντὶ τοῦ διάσκεψιν ἂν γράψαντι (Ἰδὲ τὴν Β' Ζήτησίν μου 657 D).

697 C.

(ΑΘ. Ἀνευρίσκομεν δὲ ἐπὶ ἐπὶ ἔτι χείρους αὐτοὺς (τοὺς Πέρσας) γεγονότας.

Κατὰ μὲν Στέφανον ἡ γραφὴ ἂν ἔχοι ἐπὶ * * * ἔτι ἢ ἔτι μόνον, κατὰ δ' Ἄστον ἐπὶ Ξέρξου ἔτι, κατὰ δὲ Σταλλβαῦμον ἐπὶ Καμβύσου καὶ Ξέρξου ἔτι, κατ' Ὀρέλλιον δὲ ἔπειτ' ἔτι καὶ κατ' ἄλλους ἄλλως. Θαυμαστὸν δ' ὅτι Σάνζος ἀπορούμενος ἔτι τὸ Ὀρελλίου ἐπανόρθωμα διαφανῶς ὀρθὸν ὂν ὀκνεῖ παραλαβεῖν. Πάντα γὰρ τὰ εὐθὺς μετὰ ταῦτα περὶ τῶν ἐπὶ τοῦ συγγραφέως Περσικῶν λέγεται πραγμάτων· ἐπεὶ λέγεται (D) «Τούτου δὲ (τοῦ φίλου καὶ τοῦ κοινοῦ) φθαρέντος, οὔθ' ἡ τῶν ἀρχόντων βουλὴ ὑπὲρ ἀρχομένων καὶ τοῦ δήμου **βουλεύεται**, ἀλλ' ἕνεκα τῆς αὐτῶν ἀρχῆς, ἄν τι καὶ σμικρὸν πλέον ἑκάστοτε **ἡγῶνται** ἔσεσθαι σφίσιν, - - ὅταν τε εἰς χρείαν τοῦ μάχεσθαι **ἀφικνῶνται**, οὐδὲν κοινὸν - - **ἀνευρίσκουσιν**». Καὶ πάντα δὲ τὰ ὕστερον ῥήματα κατ' ἐνεστῶτα χρόνον λεγόμενα, ἔκτηνται καὶ ἡγοῦνται καὶ ἀναγκά-

ζονται, τὰ κατὰ τὸν συγγραφέα ἐν Πέρσαις γιγνόμενα σημαίνει. Σαφέστατα δὲ δηλοῖ ὃ ὀλίγον προελθὼν λέγει (698 A) «ΑΘ. Τὰ μὲν δὴ περί γε Περσῶν, ὡς οὐκ ὀρθῶς **τὰ νῦν διοικεῖται** διὰ τὴν σφόδρα δουλείαν τε καὶ δεσποτείαν, τέλος ἐχέτω»).

697 D.

(Τούτου δὲ (τοῦ ἐν τῇ πόλει φίλου καὶ τοῦ κοινοῦ) φθαρέντος, (ἐν Πέρσαις) οὔθ' ἡ τῶν ἀρχόντων βουλὴ ὑπὲρ ἀρχομένων καὶ τοῦ δήμου βουλεύεται, ἀλλ' ἕνεκα τῆς αὐτῶν ἀρχῆς, ἄν τι καὶ σμικρὸν πλέον ἑκάστοτε ἡγῶνται ἔσεσθαι σφίσιν, ἀναστάτους μὲν πόλεις, ἀνάστατα δὲ ἔθνη φίλια πυρὶ καταφθείραντες ἐχθρῶς τε καὶ ἀνηλεήτως μισοῦντες· ὅταν τε εἰς χρείαν τοῦ μάχεσθαι περὶ αὐτῶν τοὺς δήμους ἀφικνῶνται, οὐδὲν κοινὸν ἐν αὐτοῖς αὖ - - ἀνευρίσκουσιν.

Ἄστος μὲν ἐμβάλλει τῷ λόγῳ μετὰ τὸ πόλεις τὸ ποιοῦσι· καίτοι διὰ ταὐτὰ καὶ μετὰ τὸ φιλία ἐμβαλεῖν ἐχρῆν. Σάνζος δὲ χάσμα τι τοῖς γραφομένοις μετὰ τὸ ἀρχῆς ἐνεῖναι νομίζει. Σταλλβαῦμος δ' οὐδὲν κινεῖ. Ἀλλὰ πῶς ἔχει τὸ οὔθ' ἡ βουλή; τί τὸ ἀνταποδιδόν; Ἐὰν ἐνθυμηθῶμεν ὅτι τὸ πάντα δυνάμενον ἐν Πέρσαις στοιχεῖον καὶ αἴτιον ἄρα τῶν τότε πραγμάτων πάντως ἦν ὁ βασιλεύς, οὐδὲν ὀκνητέον εἶναι ἡγούμεθα μετὰ τὸ βουλεύεται τὸ ⟨**οὔθ' ὁ βασιλεὺς ἄρχει**⟩ προσθεῖναι. Τὸ δ' ὅταν τε εἰς χρείαν τοῦ μάχεσθαι - - περὶ αὐτῶν τοὺς δήμους ἀφικνῶνται, τοῦτο ἀντιστοιχοῦν δῆλα δὴ τῷ ἄν τι καὶ σμικρὸν πλέον ἑκάστοτε ἡγῶνται ἔσεσθαι ἀναγκάζει εἰς μάλιστ' εὔλογον τοῦ ἄν τι τούτου εἰς **ἄν τε** μεταβολήν).

Ἐν δὲ τῷ λόγῳ τῷ ἀπὸ τοῦ ἀναστάτους μὲν πόλεις μέχρι τοῦ μισοῦντες ἐάν τινι ἀρκέσῃ, ὥσπερ Σάνζῳ, πάντ' ἔχειν ὥσπερ ἔχει, μηδὲ τὴν Οὔγου θρασεῖαν δέξηται ἀποτομὴν πάντων τῶν ἀπὸ τοῦ πυρὶ μέχρι τοῦ μισοῦντες, θαυμάσει πάντως τὴν ἀήθη τε καὶ ἄτοπον κατὰ πρόληψιν σύνταξιν, τὴν τοῦ καταφθείρειν τι ἀνάστατον, ὥσπερ τοῦ ἀνίστασθαι μόνον ἐκ τοῦ φθείρειν γιγνομένου, καθάπερ ἐν τῷ Φίλιππος ηὐξήθη μέγας ἐκ τοῦ αὔξεσθαι τὸ μέγας. Καὶ τοῦτο δ' ἥκιστα Πλάτωνος, ὥς γ' ἔμ' αἰσθέσθαι, ὄζει.

697 D.

Ὅταν τε εἰς χρείαν τοῦ μάχεσθαι περὶ αὐτῶν τοὺς δήμους ἀφικνῶνται οὐδὲν κοινὸν ἐν αὐτοῖς αὖ μετὰ προθυμίας τοῦ ἐθέλειν κινδυνεύειν καὶ μάχεσθαι ἀνευρίσκουσιν.

Τὸ μετὰ προθυμίας τοῦ ἐθέλειν κινδυνεύειν ἐμφανῶς μὲν ἀντὶ τοῦ λείου τοῦ μετὰ προθυμίας ἐθέλειν κινδυνεύειν ἐλέχθη. Τὸ δὲ τραχὺ καὶ σκολιὸν τοῦ ἄγαν τολμηροῦ ὑπερβατοῦ τούτου τε καὶ τοῦ ἄρτι εἰρημένου (αὐτ. C) «ἡ Περσῶν περὶ διάσκεψις τῆς πολιτείας» ἀντὶ τοῦ κατὰ φύσιν «ἡ περὶ τῆς Περσῶν πολιτείας διάσκεψις» καὶ τοῦ εὐθὺς μετὰ ταῦτα (698 A) «ἑκάστοτε τὰ λεγόμενα» ἀντὶ τοῦ «τὰ ἑκάστοτε λεγόμενα» οὐ δήπου Πλάτωνα τὸν συνθέντα μηνύει, ἀλλά τινα τῶν πολὺ ὑπὸ Δημοσθενείου ῥητορικῆς παθόντων ὑστέρων. Καὶ λέγω ταῦτ' οὐκ ἀγνοῶν ὅτι οὐδ' ὁ Πλάτων τῶν τοιούτων πάμπαν ἀπέσχετο· ἐπεὶ καὶ τοῦ Πρωταγόρου που (341 E) εἶπεν «εὐθὺς τὸ μετὰ τοῦτο ῥῆμα» καὶ ἄλλοθι. Ἀλλ' ἡ ἀμετρία καὶ ἡ τούτων κατάχρησις διακρίνει τοῦτον ἐκείνου.

698 A.

ΑΘ. Τὰ μὲν δὴ περί γε Περσῶν, ὡς οὐκ ὀρθῶς τὰ νῦν διοικεῖται διὰ τὴν σφόδρα δουλείαν τε καὶ δεσποτείαν, τέλος ἐχέτω.

Ἐπισκεψάμενος δι' ὅ,τι τὰ Περσῶν κακῶς διοικεῖται, αἴτιον ὂν ηὗρε τὴν σφόδρα δουλείαν τε καὶ δεσποτείαν, κριτοῦ ἱστορικοῦ ἔργον ἔχων, ὁ δὲ τὴν Πολιτείαν γράψας ἔργῳ φιλοσοφῶν, ζητῶν εὑρίσκει, ὅπως ποτὲ ἡ ὀρθὴ πολιτεία, ἡ ἀριστοκρατία φθειρομένη εἰς τὰς ἡμαρτημένας ἢ τὰ νοσήματα μεταβαίνει τῶν πόλεων, τήν τε τιμοκρατίαν ἢ τὴν Λακωνικὴν καὶ Κρητικὴν καὶ τὴν ὀλιγαρχίαν καὶ τὴν δημοκρατίαν καὶ τὴν τυραννίδα (544 A κέ.), πρὸς ἄλλα πεφυκὼς ἀνὴρ ὢν δηλῶν. Τὴν δὲ Λακωνικὴν ἡμαρτῆσθαι λέγοντος ἐκείνου καὶ νό-

σημα πόλεως εἶναι, οὗτος μᾶλλον τὰ μέτρια τοῦ μοναρχικοῦ καὶ ἐλευθέρου κεκτῆσθαι μετὰ τῆς Κρητικῆς φησι (Ἰδὲ τὰ ἔμπροσθεν 693 E).

698 B.

ΑΘ. - - Ἡμῖν γὰρ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ὅτε ἡ Περσῶν ἐπίθεσις τοῖς Ἕλλησιν, ἴσως δὲ σχεδὸν ἅπασι τοῖς τὴν Εὐρώπην οἰκοῦσιν ἐγένετο, πολιτεία τε ἦν παλαιὰ καὶ ἐκ τιμημάτων ἀρχαί τινες τεττάρων καὶ δεσπότις ἦν αἰδώς, δι' ἣν δουλεύοντες τοῖς τότε νόμοις ζῆν ἠθέλομεν.

Τὴν ἀπὸ τιμημάτων πολιτείαν, ἥνπερ ὁ συγγραφεὺς ἡμῖν οὗτος μάλιστ' ἐπαινεῖ, Πλάτων ἐν τῇ Πολιτείᾳ ὀλιγαρχίαν καλῶν (550 C κέ.) ψέγει νόσημα πόλεως οὖσαν, πολλὰ δ' ἁμαρτήματ' ἐνευρίσκων τοῦτο μέγιστον λέγει, ὡς ἥκιστα φιλίαν ἐν αὐτῇ ἡ πόλις ἔχειν δύναται, διὰ τὸ μὴ μίαν ἀνάγκῃ εἶναι τὴν τοιαύτην πόλιν, ἀλλὰ δύο, τὴν τὴν μὲν πενήτων, τὴν δὲ πλουσίων, οἰκοῦντας ἐν τῷ αὐτῷ, ἀεὶ ἀλλήλους ἐπιβουλεύοντας (551 C).

Τὸ δὲ δεσπότις, ἐνταῦθά τε λεχθὲν καὶ τῶν ἀμφισβητήτων που Τιμαίου καὶ Πολιτικοῦ, ποιητικὸν εἶναι ὄνομα δοκεῖ, Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου μάλιστα εἰπόντων καὶ Ἀττικιστῶν μιμουμένων. Ἀντὶ δὲ τούτου τὸ δέσποινα, κοινὸν ὂν πάντων ἀπὸ Ὁμήρου ἀρξάμενον, καὶ ἐν ὁμολογουμένοις Πλάτωνος λόγοις γεγραμμένον εὑρίσκεται, Γοργίᾳ τε καὶ Πολιτείᾳ.

698 C.

Σχεδὸν γὰρ δέκα ἔτεσι πρὸ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας ἀφίκετο Δᾶτις Περσικὸν στόλον ἄγων, πέμψαντος Δαρείου διαρρήδην ἐπί τε Ἀθηναίους καὶ Ἐρετριᾶς ἐξανδραποδισαμένους ἀγαγεῖν, θάνατον αὐτῷ προειπὼν μὴ πράξοντι ταῦτα.

Τοιοῦτον ἀνακόλουθον, οἷον τὸ πέμψαντος Δαρείου (Δαρεῖος) προειπών, βραχυτάτου γε δὴ λόγου διαγενομένου, τοῦ ἐξανδραποδισαμένους ἀγαγεῖν, οὐδαμοῦ ἂν ζητῶν καὶ ἰχνεύων Πλάτωνος ἂν εὕροις. Ἡ δὲ περὶ τὸν λόγον ἀτοπία καὶ πονηρία αὕτη ἰδία μόνον

τοῦ τοὺς Νόμους γράψαντος οὖσα ἐλέγχεται πρὸς ἀλλοίαις πολλαῖς, ἃς ἄλλοτ' ἀλλαχοῦ καταλέξαντες ἐτύχομεν.

Τὸ δὲ πέμπω τὸ ἀποστέλλω δὴ ἁπλῶς βουλόμενον, ἀπαρεμφάτῳ δὲ συντεταγμένον ἐν τῷ λόγῳ (πέμψαντος ἀγαγεῖν), ἀλλ' οὐ μετοχῇ τῇ τὸ τέλος δηλούσῃ, Ὁμήρου ἐστὶ γραμματικὸν ἰδίωμα (Ὀδ. Δ. 8 κἀ.), τοῦ δὲ ψιλοῦ λόγου ἀλλότριον εἶναι δοκεῖ. Ἄλλο γὰρ δὴ τυγχάνει ὂν τὸ πέμπω ποιεῖν τι τὸ ἴσα δυνάμενον τῷ πέμπω ἐροῦντα ἢ κελεύσοντα ποιεῖν τι, οἷον τὸ ἐν Ξενοφῶντος Ἑλληνικοῖς (3, 1, 7) «δοκοῦντος δ' αὐτοῦ (τοῦ Θίμβρωνος) οὐδὲν ποιεῖν, **πέμπουσιν** οἱ ἔφοροι ἀπολιπόντα Λάρισαν **στρατεύεσθαι** ἐπὶ Καρίαν».

698 D.

Ὁ δὴ λόγος (τὸ σαγηνεῦσαι πᾶσαν τὴν Ἐρετρικήν), εἴτ' ἀληθὴς εἴτε καὶ ὅπῃ ἀφίκετο, τούς τε ἄλλους Ἕλληνας καὶ δὴ καὶ Ἀθηναίους ἐξέπληττε, καὶ πρεσβευσαμένοις αὐτοῖς πανταχόσε βοηθεῖν οὐδεὶς ἤθελε πλήν γε Λακεδαιμονίων.

Πῶς ἂν ἐλελήθει Πλάτωνα ὅτι Πλαταιεῖς Ἀθηναίοις ἐβοήθησαν; Τί παθὼν ἂν καὶ ἐν τούτῳ παριστόρησεν, ὥσπερ καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς, εἴπερ αὐτὸς ἦν ὁ τοὺς Νόμους γεγραφώς; Οὐ φαῦλον δ' ἔστιν εἰς τὸ πιστὸν ποιῆσαι τοῦτο καὶ ὅπερ ἐχομένως γε δὴ λέγεται (αὐτ. Ε) «οὗτοι δὲ ὑπό τε τοῦ πρὸς Μεσσήνην ὄντος τότε πολέμου καὶ **εἰ δή τι διεκώλυεν ἄλλο αὐτούς, οὐ γὰρ ἴσμεν λεγόμενον** - - ». Πῶς οὐκ ἂν ἔγνω τὸ ὑπὸ Ἡροδότου λεχθὲν ἐκεῖνο διακώλυμα (6, 106), ὅτι «τοῖσι δὲ ἕαδε μὲν βοηθέειν Ἀθηναίοις, ἀδύνατα δέ σφι ἦν τὸ παραυτίκα ποιέειν ταῦτα οὐ βουλομένοισι λύειν τὸν νόμον· ἦν γὰρ ἱσταμένου τοῦ μηνὸς εἰνάτη, **εἰνάτῃ δὲ οὐκ ἐξελεύσεσθαι ἔφασαν μὴ οὐ πλήρεος ἐόντος τοῦ κύκλου.** Οὗτοι μέν νυν τὴν πανσέληνον ἔμενον».

698 E.

Μετὰ δὲ τοῦτο (τὸ ἐν Μαραθῶνι ἔργον) παρασκευαί τε μεγάλαι λεγόμεναι καὶ ἀπειλαὶ ἐφοίτων μυρίαι παρὰ βασιλέως.

Τὸ παρασκευαὶ μεγάλαι λεγόμεναι ἐφοίτων τολμηρότερον καὶ ἀηθέστερον ἐλέχθη, τοῖς καινοῖς ἀεὶ τοῦ τοὺς Νόμους συνθέντος ἡδομένου τε καὶ χαίροντος, φεύγοντος δ᾽, ὡς εἰκός, τὴν κοινὴν καὶ συνήθη ῥῆσιν, παρασκευῶν μεγάλων λόγοι ἐφοίτων. Οὐδὲν δ᾽ αὐτὸν ἐπιλύονται μὴ οὐχὶ τόλμαν ἐν τοιούτοις ὀφλισκάνειν λόγου τινὲς πλοκαί, οἷα ἡ μετὰ Κῦρον βασιλεύσαντα, ἢ εἰς ἥλιον καταδύντα, αἵπερ πρὸς χρείαν τακτὴν καὶ ὡρισμένην εἶδος πεπηγὸς καὶ ἔμπεδον λαβοῦσαι ἔχουσι.

699 A.

(Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πᾶν τοῦτο (τὰς Ξέρξου παρασκευὰς) ᾤοντο ἐπὶ σφᾶς αὐτοὺς παρασκευάζεσθαι διὰ τὸ Μαραθῶνι γενόμενον, καὶ - - ἡγήσαντο οὔτε κατὰ γῆν σφίσιν εἶναι σωτηρίαν οὔτε κατὰ θάλατταν· οὔτε γὰρ βοηθήσειν αὐτοῖς οὐδένα, (μεμνημένοι ὡς, οὐδ᾽ ὅτε τὸ πρότερον ἦλθον - -, σφίσι γε οὐδεὶς τότε ἐβοήθησεν οὐδ᾽ ἐκινδύνευσε ξυμμαχόμενος· ταὐτὸν δὴ προσεδόκων καὶ τότε γενήσεσθαι τό γε κατὰ γῆν), καὶ κατὰ θάλατταν δὴ πᾶσαν ἀπορίαν ἑώρων σωτηρίας.

Παρὰ λόγον μετέβαλε μὲν Βοῖκχος οὐδὲ γὰρ τὸ οὔτε γάρ, Σταλλβαῦμος δ᾽ ἀπεδέξατο· φανερὸν γάρ ἐστι τὸ τοῦ οὔτε ἀνταποδοτικὸν καὶ τὸ πρὸ τοῦ κατὰ θάλατταν. Οὐδὲν δὲ παρενθέσεως δεῖ οὔτε τῆς κατὰ Σταλλβαῦμον πρό τε τοῦ οὔτε γὰρ καὶ μετὰ τὸ οὐδένα, οὔτε τῆς κατὰ τὴν παράδοσιν πρό τε τοῦ μεμνημένοι καὶ μετὰ τὸ κατὰ γῆν. Τὸ γὰρ μεμνημένοι προσήκει δῆλα δὴ τῷ ἐκ τοῦ εἰρημένου ἡγήσαντο ἐν νῷ ὄντι ἡγοῦντο (βοηθήσειν), ὅπερ ἐν τῇ τῶν εἰρημένων κεφαλαιώσει τῇ ἀπὸ τοῦ ταὐτὸν δὴ μέχρι τοῦ κατὰ γῆν ὡς προσεδόκων λέγεται. Πρὸς δὲ τῆς κεφαλαιώσεως τὸ τελευταῖον, τὸ κατὰ γῆν, ἥρμοσται τὸ τοῦ οὔτε βοηθήσειν (ἡγοῦντο) ἀντίστροφον, τὸ καὶ κατὰ θάλατταν δὴ πᾶσαν ἀπορίαν ἑώρων σωτηρίας).

699 C.

(Ταῦτ᾽ οὖν αὐτοῖς πάντα φιλίαν ἀλλήλων ἐνεποίει ὁ φό-

βος ὁ τότε παρὼν ὅ τε [ἐκ τῶν νόμων τῶν] ἔμπροσθεν γεγονώς, ὃν δουλεύοντες τοῖς πρόσθεν νόμοις ἐκέκτηντο.

Ὀρθῶς μὲν δοκεῖ ὁ Βάδαμος τὸ ἐκ τῶν νόμων τῶν ἐξῶσαι τοῦ λόγου παρέγγραπτον (ad Phaidr. σ. XI). Ἕτερον δ' αὐτοῦ λείπεται νοσοῦν καὶ θεραπείας δεόμενον, τὸ τοῖς πρόσθεν νόμοις. Μετατίθεμεν δὴ ὧδε δι' ἀνάγκην ἐν τῷ διανοήματι οὖσαν, ὃν δουλεύοντες **πρόσθεν τοῖς νόμοις** ἐκέκτηντο· οὐ γὰρ οὖν δὴ νόμοι πρότεροι ὑστέρων διακρίνονται, ἀλλ' ὁ πρόσθεν φόβος, ὁ τῶν νόμων, τοῦ παρόντος, τοῦ τῶν Μήδων ἐπιόντων).

699 C.

(- - ὁ φόβος ὁ τότε παρὼν ὅ τε [ἐκ τῶν νόμων τῶν] ἔμπροσθεν γεγονώς, ὃν δουλεύοντες πρόσθεν τοῖς νόμοις ἐκέκτηντο, ἣν αἰδῶ πολλάκις ἐν τοῖς ἄνω λόγοις εἴπομεν, ᾗ καὶ δουλεύειν ἔφαμεν δεῖν τοὺς μέλλοντας ἀγαθοὺς ἔσεσθαι, ᾗ ὁ δειλὸς ἐλεύθερος καὶ ἄφοβος· ὃν εἰ τότε μὴ δέος ἔλαβεν οὐκ ἄν ποτε ξυνελθὼν ἠμύνατο.

Ἐπισκεψάμενοι τοὺς λεγομένους ἐνταῦθα ἄνω λόγους ἅπαξ ἡμεῖς αἰδῶ τὸν φόβον εἰρημένον ηὕρομεν καὶ οὐ πολλάκις «καὶ δεσπότις ἐνῆν τις αἰδώς, δι' ἣν δουλεύοντες τοῖς τότε νόμοις ζῆν ἠθέλομεν (698 B)». Διὸ ἀνάγκη πολλὴ ἢ ἀποβαλεῖν τοῦ λόγου τὸ πολλάκις ἢ συγγραφικὴν πονηρίαν τοῦ γράψαντος κατηγορῆσαι, ὅτι ἥκιστ' αὐτὸς ἑαυτῷ ἀκολουθεῖ ἐν τοῖς λόγοις, ὃ αὐτοῦ καὶ Σουσεμῦλος, ὥσπερ λέγομεν, ἔτυχεν ἐλέγξας (683 E). Τῶν δὲ πολλῶν ἐπανορθώσεων τῆς ῥήσεως ᾗ ὁ δειλὸς ἐλεύθερος καὶ ἄφοβος, ἃς ἂν παρὰ Σάνζῳ καὶ Ῥιττήρῳ ὁρῴης, οὐκ ὀλίγων γενομένων διὰ τὴν πλημμελῆ τῆς κοινῆς ἐκδόσεως γραφὴν ἧς ἀντὶ τῆς Σάνζου ὀρθῆς ἀναγνώσεως ᾗ, ἀξία μνείας εἶναι δοκεῖ ἡ τοῦ Ἑρμαννοῦ, ἡ ἀντὶ τοῦ δειλὸς γράφεται δῆμος, ἣν ὁ Σάνζος καὶ μετὰ τὴν ὀρθὴν ἀνάγνωσιν οὐδὲν δέον ἐδέξατο. Τοῦ γὰρ ᾗ δοτικῆς τοῦ κατά τι τῷ δειλὸς προσηκούσης, χαριέντως μὲν τοῦτο ἀντιτέτακται τῷ ἄφοβος, ἐπαναλαμβάνει δὲ κατὰ τὸν τευτάζειν εἰωθότα συγγραφέα τόνδε τὴν τοῦ ᾗ δουλεύειν διάνοιαν, ἐναντίως τούτῳ τοῦ ἐλεύθερος

κομψῶς λεγομένου. Οὐδὲν δ' ἄλογον οὐδ' ἄτοπον ἔχει τὸ μετὰ ταῦτα ὄν, τὸν τῇ αἰδοῖ δειλὸν λέγον, ὅ ἐστι τὸν τῇ αἰδοῖ δουλεύοντα, τοὺς τότε Ἀθηναίους δῆλον ὅτι. Δέος δὲ τὸ ἐνταῦθα λεγόμενόν ἐστι δήπουθεν τὸ Μηδικόν).

Θεασάσθω δέ μοι πᾶς ὅσον ἄλλως τὸ ἥκιστα Πλατώνειον ἄχαρι καὶ ἀηδές ἐστιν ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ τὸ ἐκ τῆς μονοειδοῦς συντάξεως, πρὸς ὃ δυσαισθήτως ἔχων ὁ γράψας πεντάκις ἐφεξῆς ἀναφορικῶς συνέδεσε τὸν λόγον «**ὃν** δουλεύοντες τοῖς πρόσθεν νόμοις ἐκέκτηντο» καὶ «**ἣν** αἰδῶ πολλάκις ἐν τοῖς ἄνω λόγοις εἴπομεν» καὶ «**ᾗ** καὶ δουλεύειν ἔφαμεν δεῖν τοὺς - - ἀγαθούς» καὶ «**ᾗ** ὁ δῆμος ἐλεύθερος καὶ ἄφοβος» καὶ «**ὃν** εἰ τότε μὴ δέος ἔλαβεν».

699 D.

(Οὐ γὰρ μύθων ἕνεκα διεξέρχομαι, οὗ λέγω δ' ἕνεκα· ὁρᾶτε γάρ· ἐπειδή τινα τρόπον ταὐτὸν ξυνεβεβήκει πάθος ὅπερ Πέρσαις - -, πῶς δὴ καὶ τί λέγωμεν τοὐντεῦθεν;

Σάνζος μὲν ἔγραψε «οὗ λέγω δ' ἕνεκα, ὁρᾶτε· ⟨οὐ⟩ γάρ; γνώμῃ Βαδάμου ἐμβαλὼν τὸ οὔ. Ὡς δ' Οὔγῳ δοκεῖ, τὸ τί ἐγγραπτέον ὧδε, τί γάρ; Ἡμᾶς δὲ τὸν νοῦν προσέχοντας τῇ τῶν ὀνομάτων τάξει αὐτὸς ὁ γράψας εἰς ὀρθὴν τοῦ λόγου ἄγει διαίρεσιν, τὴν τῆς κοινῆς ἐκδόσεως καὶ τοῦ Σταλλβαύμου. Τί γὰρ καὶ βουλόμενος ὁ συγγραφεὺς οὗ λέγω δ' ἕνεκα εἶπεν, ἀλλ' οὗ δ' ἕνεκα λέγω; Παντὶ δήπου δῆλον ὅτι ἀντιτάξαι τὸ λέγω τῷ μύθων, ἀμφότερα δὲ τῷ διεξέρχομαι ὑποτάξαι. Ὥστε οὔτε τῆς τοῦ οὔ ἢ τί παρεμβολῆς οὐδὲν δεῖ, οὔτε τῆς ἀτόπως ἐχούσης ἐρωτήσεως, μάτην ἀπόκρισιν ποθούσης).

699 E.

(Ἐπειδή τινα τρόπον ταὐτὸν ἡμῖν συνεβεβήκει πάθος ὅπερ Πέρσαις, ἐκείνοις μὲν ἐπὶ πᾶσαν δουλείαν ἄγουσι τὸν δῆμον, ἡμῖν δ' αὖ τοὐναντίον ἐπὶ πᾶσαν ἐλευθερίαν προτρέπουσι τὰ πλήθη, πῶς δὴ καὶ τί λέγωμεν τοὐντεῦθεν; οἱ προγεγονότες ἡμῖν ἔμπροσθεν λόγοι τρόπον τινὰ καλῶς εἰσιν εἰρημένοι.

Νοσεῖν ταῦθ' ὑπολαμβάνοντες πολλοὶ πολλαχῇ ἰᾶσθαι πειρῶνται. Καὶ Σνειδῆρος μὲν τοὐντεῦθεν, οἱ τυγχάνει γεγραφώς, πᾶν δὲ τὸ πῶς δὴ καὶ τί λέγωμεν τοὐντεῦθεν Ἄστος ὀβελίζει, ὅλον δὲ τὸ ἀπὸ τοῦ οἱ προγεγονότες μέχρι τοῦ εἰρημένοι Βαγνῆρος, οἱ δὴ δὲ ἔγραψε Σταλλβαῦμος. Ἡμεῖς δὲ εἰς τὸ ὑπὸ Σάνζου πρὸ τοῦ οἱ προγεγονότες σημειωθὲν λόγου διάλειμμα ἐμβλητέον εἶναι ἡγούμεθα τὸ ἐμοὶ μὲν δοκεῖν ἤ τι τοιοῦτον, πρὸς ὃ καλῶς ἔχειν δοκεῖ ἡ λέγεις εὖ ἀπόκρισις).

700 A.

ΜΕ. Πειρῶ δ' ἔτι σαφέστερον ἡμῖν σημῆναι τὸ νῦν λεγόμενον.

Ὁ τῶν ὄντως Πλατωνείων διαλόγων κεκοινωνηκὼς καὶ ἔμπειρος ἀνὴρ οὐκ ἀλόγως ἂν θαυμάσειεν ὅσον ἀτέχνως καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς ὁ διάλογος ἐνταῦθα διατίθεταί τε καὶ κατασκευάζεται, οὐδὲν σχεδὸν λέγοντος Μεγίλλου ἀλλ' ἢ «λέγ' ἔτι, εἴ τι ἄλλο περὶ τούτων εἰπεῖν ἔχεις», ἵνα δὴ διάλογος ὁ λόγος γένηται.

700 A.

Οὐκ ἦν, ὦ φίλοι, ἡμῖν ἐπὶ τῶν παλαιῶν νόμων ὁ δῆμός τινων κύριος, ἀλλὰ τρόπον τινὰ ἑκὼν ἐδούλευε τοῖς νόμοις.

Τὸ ἀκόμψως τε καὶ ἀηδῶς περὶ τὸ τρόπον τινὰ τευτάζειν οὐ πάνυ Πλατωνείως τρὶς αὔτ' ἐν βραχεῖ λόγου εἰπόντα «ἐπειδή **τινα τρόπον** ταὐτὸν ἡμῖν ξυνεβεβήκει πάθος» (699 E) καὶ «οἱ προγεγονότες ἡμῖν ἔμπροσθεν λόγοι **τρόπον τινὰ** καλῶς εἰσιν εἰρημένοι» (700 A), καὶ «**τρόπον τινὰ** ἑκὼν ἐδούλευε» ὑπόνοιάν μοι ἔτι παρέσχε καὶ ἄλλων ἀλλαχοῦ τοῦ βιβλίου τούτου ἐπιμνησθέντι τοιούτων κατακεχρῆσθαι τὸν γράψαντα τῇ τοῦ τίς σὺν ὀνόματι πλοκῇ, καὶ ἐπὶ ἀπογραφήν τινα τῆς χρείας ταύτης ἐποίησε τραπέσθαι πρὸς ἀναμφισβητήτους διαλόγους τὴν παράθεσιν ποιούμενον. Ἐλθὼν δ' ἐπὶ παραβολικὴν τοῦ πράγματος ζήτησιν καὶ λογισμῷ σκοπούμενος ἐν μὲν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ἅπαξ καὶ ἑξηκοντάκις εἰρημένον οὕτως εὗρον τὸ τίς, ἐν ἰσομήκεσι δὲ σχεδὸν χώραις τοῦ τε

ὀγδόου (543 κέ.) καὶ τοῦ δεκάτου (598 κέ.) τῆς Πολιτείας βιβλίου σχεδὸν τριακοντάκις, τοῦ δὲ Γοργίου τε (477 κέ.) καὶ τοῦ Θεαιτήτου (142 κέ.) εἰκοσάκις ἢ ὀλίγον τι πλέον. Ὧι δὴ καὶ πολλοῦ δέοντες οἱ Νόμοι ὁμοίως ἔχειν τούτοις ὀλίγον ἀλλήλων διαφέρουσιν ἕτερον ἐμφανῶς τὸν γονέα πᾶσιν ἀποφαίνουσιν.

700 Α.

(ΑΘ. Οὐκ ἦν, ὦ φίλε, ἡμῖν ἐπὶ τῶν παλαιῶν νόμων ὁ δῆμός τινων κύριος, ἀλλὰ τρόπον τινὰ ἑκὼν ἐδούλευε τοῖς νόμοις.

ΜΕ. Ποίοις δὴ λέγεις;

ΑΘ. Τοῖς περὶ τὴν μουσικὴν πρῶτον τὴν τότε.

Ἵνα ἔχῃ λόγον ἡ τοῦ Μεγίλλου ἐρώτησις ποίοις δὴ λέγεις; ἐχρῆν δήπου γεγράφθαι ἑκὼν ἐδούλευέ τισι νόμοις, κενῆς ὑπαρχούσης τῆς χώρας τοῦ τοῖς καὶ κατ' εἰκασίαν ἐμπλησθείσης. Εἰ γὰρ τὸ κατ' ἀρχὰς τοῖς νόμοις ἐγέγραπτο, δῆλον ὅτι περὶ πάντων ἂν τῶν παλαιῶν νόμων ὁ λόγος ἐγίγνετο, καὶ παρὰ πάντ' ἄρα λόγον καὶ ἄτοπος ἦν ἡ Μεγίλλου ἀπορία καὶ ἐρώτησις).

700 Α.

Τοῖς περὶ τὴν μουσικὴν πρῶτον τὴν τότε (νόμοις ἐδούλευεν ὁ δῆμος), ἵνα ἐξ ἀρχῆς διέλθωμεν τὴν τοῦ ἐλευθέρου λίαν ἐπίδοσιν βίου.

Τῆς εἰς ἀκόλαστον δημοκρατίαν μεταβάσεως τοῦ τῶν Ἀθηναίων δήμου ὁ συγγραφεὺς οὗτος μάλιστα πάντων τὴν ἐν μουσικῇ καινοτομίαν αἰτιᾶται, προὔργου ποιησάμενος καὶ ἀφορμὴν λαβὼν ὅπερ ἐν παρέργῳ που τῆς Πολιτείας Πλάτων ἔτυχεν εἰπὼν (424 C κέ.) «οὐ γὰρ κινοῦνται μουσικῆς τρόποι ἄνευ πολιτικῶν νόμων τῶν μεγίστων, ὥς φησι Δάμων καὶ ἐγὼ πείθομαι» καὶ εὐθὺς μετὰ ταῦτα (αὐτ. D) «ἡ γοῦν παρανομία κατὰ μικρὸν εἰσοικισαμένη ἠρέμα ὑπορρεῖ πρὸς τὰ ἤθη τε καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα· ἐκ δὲ τούτων εἰς τὰ πρὸς ἀλλήλους ξυμβόλαια μείζων ἐκβαίνει, ἐκ δὲ δὴ τῶν ξυμβολαίων ἔρχεται ἐπὶ τοὺς νόμους

καὶ πολιτείας σὺν πολλῇ ἀσελγείᾳ, ἕως ἂν τελευτῶσα πάντα ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ ἀνατρέψῃ (1). Πλάτων δὲ τὴν ἐκ τιμημάτων πολιτείαν, οἵα ἦν ἡ παλαιὰ τῶν Ἀθηναίων, ὀλιγαρχίαν καλῶν (Πολ. 500 C), τὴν ἐκ ταύτης εἰς δημοκρατίαν μετάβασιν ἄλλως καὶ δι' ἄλλο φησὶ γίγνεσθαι καὶ οὐ διὰ μουσικὰς καινοτομίας ὧδέ πως ἐν Πολιτείᾳ λέγων (555 B)· «Οὐκοῦν μεταβάλλει μὲν τρόπον τινὰ τοιόνδε ἐξ ὀλιγαρχίας εἰς δημοκρατίαν, **δι' ἀπληστίαν τοῦ προκειμένου ἀγαθοῦ, τοῦ ὡς πλουσιωτάτου δεῖν γενέσθαι;** Πῶς δή; ἅτε, οἶμαι, ἄρχοντες ἐν αὐτῇ οἱ ἄρχοντες διὰ τὸ πολλὰ κεκτῆσθαι οὐκ ἐθέλουσιν εἴργειν νόμῳ τῶν νέων ὅσοι ἂν ἀκόλαστοι γίγνωνται μὴ ἀναλίσκειν τὰ αὑτῶν, ἵνα ὠνούμενοι τὰ τῶν τοιούτων καὶ εἰσδανείζοντες ἔτι πλουσιώτεροι καὶ ἐντιμότεροι γίγνωνται». Ταῦτα δὲ ποιοῦντες καὶ ἀμελοῦντες τῆς τῶν νεωτέρων σωφροσύνης, πολλοὺς μὲν πένητας καὶ ἀτίμους παρασκευάζουσι, πολλοὺς δὲ τοὺς μισοῦντας καὶ τοῖς πλουσίοις τε καὶ ἄρχουσιν ἐπιβουλεύοντας, ἑαυτοὺς δὲ καὶ τοὺς παῖδας τρυφῶντας καὶ ἀπόνους πρός τε τὰ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς. Πρὸς δὴ τούτους τοιούτους ὄντας στασιάζουσιν ἰσχυρότεροι ἤδη γενόμενοι οἱ πένητες καὶ κρατήσαντες καὶ ἐκβαλόντες τοὺς πλουσίους ἄρχοντας, ἄρχουσιν ἤδη αὐτοί. Δημοκρατία δὲ γίγνεται καὶ διὰ φόβον, ὑπεξελθόντων τῶν ἑτέρων.

700 C.

Τὸ δὲ κῦρος τούτων (τῶν τῆς μουσικῆς εἰδῶν) γνῶναί τε καὶ ἅμα γνόντα δικάσαι ζημιοῦν τε αὖ τὸν μὴ πειθόμενον οὐ σύριγξ ἦν οὐδέ τινες ἄμουσοι βοαὶ πλήθους, καθάπερ τὰ νῦν.

Καὶ τὸ σύριγξ ἀντὶ τοῦ συριγμοῦ ἢ συρίγματος μόνος ὁ συγγραφεὺς ὅδε ἔμελλεν ἐρεῖν ὁ πλεῖστα τοιαῦτα νεανικὰ φθέγγεσθαι τολμήσας καὶ τραγικῶν πολλάκις ἐν τοιαύτῃ περιγιγνόμενος ἁμίλλῃ.

Οὐ πολὺ δέ τι τῇ τόλμῃ λειπόμενον φαίνεται καὶ ὃ ἔγραψεν εὐθὺς μετὰ τοῦτο (αὐτ. D) **ἄρχοντες** μὲν τῆς ἀμούσου παρανομίας ποιηταὶ **ἐγένοντο**, ἀντὶ τοῦ ἦρξαν τὸ ἄρχοντες ἐγένοντο

(1) Πρβλ. καὶ Zeller Stud. Plat. 103.

εἰπών, οὐδενὸς μὲν ἀτόπου τῇ περιφράσει ἄλλως προσόντος, τοῦ δ' ἄρχοντος τῷ τῆς χρείας ἐν λόγοις συχνῷ ὀνόματος δύναμιν λαβόντος, καὶ εἰς ἄλλην δὴ διάνοιαν καὶ βούλησιν τὸν ἀκούοντα ἄγοντος.

700 D.

Μετὰ δὲ ταῦτα - - ἄρχοντες μὲν τῆς ἀμούσου παρανομίας ποιηταὶ ἐγίγνοντο - -, αὐλῳδίας δὴ ταῖς κιθαρῳδίαις μιμούμενοι.

Οὐκ ἀνάξιον πρὸς ὃ βούλομαι εἶναί μοι δοκεῖ καὶ τὴν αὐλῳδίαν τῷ ἀπεράντῳ προσθεῖναι ἑσμῷ τῶν ὀνομάτων, ἅ γε δὴ τῷ τὸν λόγον τόνδε γεγραφότι μόνῳ καὶ ὑστέροις Ἀττικισταῖς τυγχάνει εἰρημένα· ἔγραψε γὰρ ἔτι τοῦτο καὶ Πλούταρχος. Τὸν δ' αὐλῳδόν τε καὶ αὐλῳδικόν, ἀγνοούμενα τοῖς Ἀττικοῖς ὀνόματα, ὡς ἀπὸ τοῦ σῳζομένου αὐτῶν λόγου εἰκάσαι, ἐν ἐπιγραφαῖς μόνον Βοιωτικαῖς μεταδιώκων ἂν λάβοις καὶ τῶν Ἀττικιζόντων παρ' Ἀθηναίῳ καὶ Πλουτάρχῳ καὶ ἄλλοις. Καὶ ἡ θεατροκρατία δὲ ἡ ἐν τοῖς κάτω που λόγοις (701 A) ὀνοματοθέτημα ἐλέγχεται ὂν τοῦ τοὺς Νόμους συνθέντος, θαυμασίαν τιν' ἁρμὴν ἐπὶ τὰ τοιαῦτα ὁρμῶντος καὶ ἰδίαν φύσιν ἔχοντος.

701 A.

Τὸ γὰρ τὴν τοῦ βελτίονος δόξαν μὴ φοβεῖσθαι διὰ θράσος τοῦτ' αὐτό ἐστι σχεδὸν ἡ πονηρὰ ἀναισχυντία, διὰ δὴ ἐλευθερίας λίαν ἀποτετολμημένης.

Τῷ γε ταῦτ' εἰπόντι γένη ἄττ' ἀναισχυντίας ἂν εἴη, οὐ τῷ πλείονι ἢ ἧττονι διαφέροντα, ἀλλ' ἰδίᾳ τινὶ φύσει, ὥστε τὴν μὲν εἶναι πονηράν, τὴν δὲ μὴ πονηράν, χρηστὴν ἄρα ἢ γοῦν ἣν ἄν τις ἀνάσχοιτο. Οὕτω δὲ σφόδρ' ἄτοπα καὶ θαυμαστὰ οὐκ ἄν ποτε φθέγξαιτο Πλάτων.

701 A.

Νῦν δὲ ἦρξε μὲν ἡμῖν ἐκ μουσικῆς ἡ πάντων εἰς πάντα σοφίας δόξα καὶ παρανομία, ξυνεφέσπετο δὲ ἐλευθερία. - - Ἐφεξῆς δὴ ταύτῃ τῇ ἐλευθερίᾳ ἡ τοῦ μὴ

ἐθέλειν τοῖς ἄρχουσι δουλεύειν γίγνοιτ' ἄν, καὶ ἑπομένη ταύτῃ φεύγειν πατρὸς καὶ μητρὸς καὶ πρεσβυτέρων δουλείαν καὶ νουθέτησιν, καὶ ἐγγὺς τοῦ τέλους οὖσι νόμων ζητεῖν μὴ ὑπηκόους εἶναι, πρὸς αὐτῷ δὲ ἤδη τῷ τέλει ὅρκων καὶ πίστεων καὶ τὸ παράπαν θεῶν μὴ φροντίζειν, τὴν λεγομένην παλαιὰν Τιτανικὴν φύσιν ἐπιδεικνῦσι καὶ μιμουμένοις.

Παντάπασιν ἄλλην ἀκολουθίαν τῶν ἐκ τῆς ἄγαν ἐλευθερίας κακῶν ὁ Πλάτων ἐν τῇ Πολιτείᾳ που ἐξηγούμενος λέγει (424 D), τήνδε· «ἡ γοῦν παρανομία αὕτη (ἐν τῇ μουσικῇ) - - κατὰ σμικρὸν εἰσοικισαμένη ὑπορρεῖ πρὸς τὰ ἤθη τε καὶ ἐπιτηδεύματα· ἐκ δὲ τούτων εἰς τὰ πρὸς ἀλλήλους συμβόλαια μείζων ἐκβαίνει· ἐκ δὲ δὴ τῶν συμβολαίων ἐπὶ τοὺς νόμους καὶ πολιτείας σὺν πολλῇ ἀσελγείᾳ, ἕως ἂν τελευτῶσα πάντα ἰδίᾳ καί δημοσίᾳ ἀνατρέψῃ». Ἐκεῖ μὲν γὰρ δὴ τὸ κακὸν χωρεῖν λέγεται ἀπὸ τῆς μουσικῆς ἐπὶ τὰ ἤθη τε καὶ ἐπιτηδεύματα καὶ ἐντεῦθεν εἰς τὰ πρὸς ἀλλήλους συμβόλαια καὶ τελευτῶν τῶν τε νόμων καὶ τῆς πολιτείας ἅπτεσθαι· ἐν δὲ τοῖς Νόμοις ἀρχὴν μὲν τῆς νόσου καὶ ὁ τούτους γράψας Πλάτωνα μιμούμενος τὴν ἐν μουσικῇ παρανομίαν ὑποτίθεται, ἕπεσθαι δὲ ταύτῃ τὴν πάντων εἰς πάντα δοκησισοφίαν καὶ ἀναισχυντίαν τε καὶ ἀκόλαστον ἐλευθερίαν, ἐφεξῆς δὲ τούτοις γίγνεσθαι τὸ ἄρχουσί τε καὶ γονεῦσι καὶ πρεσβυτέροις ἀπειθεῖν καὶ τέλος νόμων τε καὶ θεῶν τὸ παράπαν ἀμελεῖν.

Ἔπειτα ὁ Πλάτων ἐν Πολιτείᾳ (562 B) αἴτιον εἶναί φησι τοῦ τῆς δημοκρατίας ὀλέθρου οὐ τὴν ἐν τῇ μουσικῇ παρανομίαν, ἐν παρέργῳ περὶ αὐτοῦ λόγον πρόσθεν που ἐν ταύτῃ λόγον ποιησάμενος (424 D), ἀλλὰ τὴν τῆς ἐλευθερίας ἀπληστίαν καὶ τὴν τῶν ἄλλων ἀμέλειαν· λέγει γὰρ «Ἐάν, οἶμαι, δημοκρατουμένη πόλις ἐλευθερίας διψήσασα κακῶν οἰνοχόων προστατούντων τύχῃ καὶ πορρωτέρω τοῦ δέοντος ἀκράτου αὐτῆς μεθυσθῇ, τοὺς ἄρχοντας δή, ἂν μὴ πάνυ πρᾶοι ὦσι καὶ πολλὴν παρέχωσι τὴν ἐλευθερίαν, κολάζει ὡς μιαροὺς καὶ ὀλιγαρχικούς. Τοὺς δέ γε τῶν ἀρχόντων κατηκόους προπηλακίζει ὡς ἐθελοδούλους καὶ οὐδὲν ὄντας. Οὕτω δὲ προϊὼν

διεξέρχεται, ὅπως ἡ ἄκρατος ἐλευθερία πάντα ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ διαφθείρασα ἄγει τελευτῶσα εἰς τυραννίδα. Τῆς δ' ἄγαν ἐλευθερίας αἰτίαν εἶναι ἡγεῖται οὐ τὴν ἐν μουσικῇ παρανομίαν, καθάπερ ὁ τῶν Νόμων ἡμῖν συγγραφεύς, ἀλλὰ τῆς δημοκρατίας ἀγαθὸν τὴν ἐλευθερίαν προθεμένης, ὥσπερ τῆς ὀλιγαρχίας τὸν πλοῦτον, τὴν ἀπληστίαν ταύτης διαφθείρειν τὴν δημοκρατίαν, ὥσπερ τὴν τοῦ πλούτου ἀπληστίαν τὴν ὀλιγαρχίαν.

701 A.

Ἦρξε μὲν ἡ - - παρανομία, ξυνεφέσπετο δὲ ἡ ἐλευθερία.

Τὸ ἐνταῦθά που τοῦ λόγου ὃν ξυνεφέπομαι πρώτῳ μὲν τῶν λογογραφίαν ἀσκησάντων Ἡροδότῳ ἔοικεν εἰρῆσθαι, πλείστῳ δ' αὐτῷ Ξενοφῶν φαίνεται χρησάμενος, Ἡρόδοτον δήπου παραμιμούμενος. Πλάτων δὲ πυκνὰ μὲν τὸ ξυνέπεσθαι εὑρίσκεται εἰπών, τῶν δ' ἀμφισβητήτων διαλόγων ἔμοιγε (Β' Ζήτ. σ. 109) ἐν Νόμοις καὶ Κριτίᾳ καὶ Σοφιστῇ καὶ Τιμαίῳ τὸ ξυνεφέπεσθαι ἐγράφη οὐ Πλάτωνος δοκοῦν εἶναι τὸ ῥῆμα, τὸ σύνηθες αὐτῷ ξυνέπεσθαι ἂν εἰπόντος.

701 C.

- - χαλεπὸν αἰῶνα διάγοντας μὴ λῆξαί ποτε κακῶν.

Τὸ αἰὼν τὸν βίον δὴ λέγον ποιητικὸν φαίνεται ὂν καὶ φίλον ἄρα τῷ τῶν Νόμων συγγραφεῖ. (Ὅμηρος, Ἡσίοδος, Σιμωνίδης (ἐν Πλάτ. Πρωτ. 343), Εὐριπίδης)· καὶ οὐδὲν δήπου ἐστὶ πρὸς τοῦτο, ὅτι καὶ Ἡρόδοτος πόλλ' αὐτὸ εἶπε καὶ Ξενοφῶν μιμούμενος καὶ Πῶλος παρὰ Πλάτωνι (Γοργ. 448 C), Γοργιάζων καὶ ποιητικὸς ἄρα ὤν.

701 C.

Τίνος δὴ καὶ ταῦθ' ἡμῖν αὖ χάριν ἐλέχθη;

Κατάχρησιν τῶν ἐρωτήσεων τούτων ὁ τῶν Νόμων ποιεῖται συγγραφεύς, ὡς ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἔδειξεν Ἄστος πολλὰ συλλέξας τοιαῦτα. Αὗται δ' εἰσὶ δι' ὧν ἀπὸ τῶν τοῦ λόγου ἐκβολῶν εἰς τὸ προκείμενον ἐπανιέναι πειρᾶται, ἢ τὰ χύδην ἐν τῷ λόγῳ ἐρριμένα ἢ

ἄνω κάτω ὄντα εἰς ἕν τι εὔτακτον καὶ συναφὲς συνάγειν καὶ διακοσμεῖν. Πλάτων δ' ἄλλον τινὰ τρόπον ταῦτ' οἰκονομῶν εὑρίσκεται· οἷον ἐπὶ τῇ τοῦ πρώτου τῆς Πολιτείας βιβλίου τελευτῇ τάδε Σωκράτης πρὸς Θρασύμαχον περὶ τῆς ἐν τῇ ζητήσει τοῦ δικαίου πλάνης λέγει· «Οὐ μέντοι καλῶς γε εἱστίαμαι (λόγου) δι' ἐμαυτόν, ἀλλ' οὐ διὰ σέ· - - ἐγώ μοι δοκῶ - - πρὶν - - εὑρεῖν τὸ δίκαιον, ὅ,τι ποτ' ἐστίν, ἀφέμενος ἐκείνου ὁρμῆσαι ἐπὶ τὸ σκέψασθαι περὶ αὐτοῦ εἴτε κακία ἐστὶ καὶ ἀμαθία εἴτε σοφία καὶ ἀρετὴ - - ὥστε μοι νυνὶ γέγονεν ἐκ τοῦ διαλόγου μηδὲν εἰδέναι». Ἐν δὲ τῷ ἕκτῳ τοῦ τετάρτου βιβλίου κεφαλαίῳ ὧδε ἡ μετάβασις ἀπὸ τῆς οἰκίσεως τῆς πόλεως εἰς τὴν τῆς δικαιοσύνης ζήτησιν γίγνεται· «Ὠκισμένη μὲν τοίνυν ἤδη ἄν σοι εἴη ἡ πόλις. Τὸ δὲ δὴ μετὰ τοῦτο σκόπει ἐν αὐτῇ φῶς ποθεν πορισάμενος ἱκανὸν - -, ἐάν πως ἴδωμεν ποῦ ποτ' ἂν εἴη ἡ δικαιοσύνη καὶ ποῦ ἡ ἀδικία». Ἐν δὲ τῷ ἐνάτῳ τοῦ αὐτοῦ βιβλίου κεφαλαίῳ ὧδε ὁ λόγος ἀπὸ τῶν τριῶν εἰς τὴν τετάρτην ἀρετήν, τὴν δικαιοσύνην, μεταβαίνει (432 B)· «εἶεν, ἦν δ' ἐγώ· τὰ μὲν τρία ἡμῶν ἐν τῇ πόλει κατῶπται, ὥς γε οὑτωσὶ δόξαι· τὸ δὲ δὴ λοιπὸν εἶδος - - τί ποτ' ἂν εἴη; δῆλον γὰρ ὅτι τοῦτ' ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη». Ἐνταῦθα γίγνεται μὲν ἐρώτησις, περὶ σαφοῦς γε μέντοι καὶ ἐγνωσμένου τοῖς ἀκούουσιν, καὶ οὐχ ὥσπερ ἐν τοῖς Νόμοις, οὐκ εἰδότων τῶν τῷ Ἀθηναίῳ προσδιαλεγομένων καὶ ἀπορούντων, ὥς γε δὴ ἡ ἐν τῷδε τῷ χωρίῳ (D) Μεγίλλου ἐρώτησις τίνων; δηλοῖ. Οὐ λέγω δὲ ὅτι οὐδέποτ' οὐδαμοῦ Πλάτων τοιαύτας ἐρωτήσεις τῷ λόγῳ ἐμβαλὼν ἔτυχεν· ἐπεὶ ἐν Πρωταγόρᾳ που (343 B) ὅμοια τῷ Ἀθηναίῳ Σωκράτης ἐρωτῶν εὑρίσκεται «τοῦ δὴ ἕνεκα ταῦτα λέγω»; Ἀλλὰ πρῶτον μὲν Πρωταγόρᾳ Σωκράτης ἐκεῖ ἐρίζων τε καὶ ἁμιλλώμενος ῥητορικὰ σχήματα παίζων ἐν λόγῳ μακρῷ ἐπιτηδεύει, ὧν καὶ αἱ τοιαῦται ἐρωτήσεις αἱ εἰς τὸ προκείμενον μὲν ἀπὸ ἐκτροπῆς ἐν λόγῳ ἐπανάγουσαι, ἐγρηγορέναι δὲ τοὺς νυστάζοντας ποιοῦσαι· ἔπειθ' ἥκιστα ταύταις καταχρώμενος Πλάτων ἁλίσκεται, ὥσπερ ὁ τῶν Νόμων συγγραφεὺς ὑπὸ Ἄστου ἠλέγχθη.

Καίτοι οἱ Σωκράτει ἐν Πολιτείᾳ προσδιαλεγόμενοι οὐ μόνον εἰδότες ποιοῦνται ὑπὸ Πλάτωνος τὰ ἀποσαφήσεως ἢ προσοχῆς ἕνεκα μόνον ἐρωτώμενα ἀλλὰ καὶ ὑπομιμνήσκοντες Σωκράτει πολλάκις τὰ παρὰ τὸ

προτεθὲν λεγόμενα ἢ παραλειπόμενα ἢ καὶ ἐνδεέστερόν τι ἔχοντα, οἵους ἂν κατίδοις ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ Γλαύκωνά τε καὶ Ἀδείμαντον καὶ ἐν τῷ πέμπτῳ ἀρχομένῳ Πολέμαρχόν τε καὶ Ἀδείμαντον, πολλὴν τὴν δύναμιν συμβαλλομένους εἰς τὸ εὐδοκίμως προϊέναι τὸν διάλογον. Ἐν δὲ τῷ ἑνδεκάτῳ τοῦ τετάρτου βιβλίου κεφαλαίῳ (434 D) ἀπὸ τῆς ζητήσεως τῆς ἐν τῇ πόλει δικαιοσύνης ὁ λόγος εἰς τὴν τῆς ἐν ἑκάστῳ ἀνθρώπῳ ἰὼν τῇδέ πῃ ἔχει· «Νῦν δ' **ἐκτελέσωμεν τὴν σκέψιν, ἣν ᾠήθημεν,** εἰ ἐν μείζονί τινι τῶν ἐχόντων δικαιοσύνην πρότερον ἐκεῖνο ἐπιχειρήσαιμεν θεάσασθαι, ῥᾷον ἂν ἐν ἑνὶ ἀνθρώπῳ κατιδεῖν οἷόν ἐστι. Καὶ ἔδοξε δὴ ἡμῖν τοῦτο εἶναι πόλις - - **Ὃ οὖν ἐκεῖ ἐφάνη ἐπαναφέρωμεν εἰς τὸν ἕνα».**

701 D.

ΑΘ. Ταῦτα τοίνυν εἴρηται ἐκείνων ἕνεκα. ΜΕ. Τίνων; ΑΘ. Ἐλέξαμεν ὡς τὸν νομοθέτην δεῖ τριῶν στοχαζόμενον νομοθετεῖν.

Οὐδεὶς ὅστις οὐκ οἶδεν ὅτι κυρίως τὸ ἔλεξα λέγεται, ὅταν τὸ λεγόμενον μακρὸς ᾖ λόγος καὶ ὡς τὸ πολὺ ῥητορικός. Δηλοῦσι δὲ μάλιστα πάντων Θουκυδίδης τε καὶ Ξενοφῶν τοιούτῳ χρησάμενοι τῷ ἔλεξα, καὶ οὐδὲν δεῖ μαρτυρίων, ἵνα μή τις πρὸς εἰδότας μακρολογῇ ἀκαίρως. Ἐνταῦθα δέ γε δῆλον ὅτι τὸ εἴπομεν κύριον ἂν εἴη ἀντὶ τούτου, οὐδ' ηὕρομεν ἡμεῖς ζητοῦντες ἄλλοθί που Πλάτωνος ὅμοιον τὸ ἔλεξα, εἰ μὴ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ ἐμοὶ δοκοῦντι εἶναι Σοφιστῇ (217 E) «Τὸ δ' αὖ σοι μὴ χαρίζεσθαι καὶ τοῖσδε, ἄλλως τε καὶ σοῦ **λέξαντος** ὡς εἶπες ἄξενόν τι καταφαίνεταί μοι καὶ ἄγριον». Ἀντὶ δὲ τοῦ ἐρῶ καὶ εἶπον λίαν πυκνὰ τὸ λέξω τε καὶ ἔλεξα οἱ τραγικοὶ φαίνονται εἰπόντες, ἅμα μὲν καινὰ καὶ ἀήθη λέγειν βουλόμενοι, ἅμα δ' ἴσως μετρικαῖς πειθόμενοι ἀνάγκαις (Αἰσχ. Ἀγ. 857, Εὐρ. Ἱκετ. 625, Σο. Ἠλ. 534, Φιλ. 1173, 1382, Οἰ. Τ. 280, 735, Οἰ. ἐπὶ Κολ. 70. 88. 310. 561 καὶ ἀλλ. πολλ.).

701 E.

Τούτων τοινυν δύο εἴδη πολιτείας τήν τε δεσποτικωτάτην προελόμενοι καὶ τὴν ἐλευθερικωτάτην ἐπισκοποῦμεν νυνί.

Τὸ ἐλευθερικός καὶ ἄλλοθί που τῶν Νόμων λεχθὲν (919 E), **ἐλευθερικὸν** καὶ ἀνελεύθερον, ὀνοματοποίημα ἔοικεν εἶναι τοῦ δεινοῦ ὀνοματοθετεῖν τούτου συγγραφέως, ὡς πολλὰ πολλάκις αὐτοῦ ἐν τοῖς ἄνω λόγοις τοιαῦτα ἐδείχθη. Οὐδεὶς γοῦν ἄλλος τοῦτο φαίνεται γράψας ἢ οὗτός τε καὶ ὕστεροι Ἀττικισταὶ μόνον, παρ' αὐτοῦ ὡς τὸ εἰκὸς λαβόντες. Πλάτωνι δ' ἀρκοῦν δοκεῖ εἶναι τὸ ἐλεύθερος πολλ' αὔτ' εἰπόντι καὶ δὴ καὶ περὶ οὗ τὸ ἐλευθερικὸς ὁ τῶν Νόμων συνθέτης, ἐναντίον ταχθὲν τῷ ἐλεύθερος (919 E)· λέγεται γάρ που ἐν Γοργίᾳ «ἡγοῦμαι **ἐλεύθερόν** τινα εἶναι τοῦτον τὸν ἄνθρωπον, τὸν δὲ μὴ φιλοσοφοῦντα **ἀνελεύθερον** (485 C).

701 E.

Λαβόντες δὲ αὐτῶν (τῶν πολιτειῶν) ἑκατέρας μετριότητά τινα, τῶν μὲν τοῦ δεσπόζειν, τῶν δὲ τοῦ ἐλευθεριάσαι, κατείδομεν ὅτι τότε διαφερόντως ἐν αὐταῖς ἐγένετο εὐπραγία, ἐπὶ δὲ τὸ ἄκρον ἀγαγόντων ἑκατέρων - -, οὐ συνήνεγκεν οὔτε τοῖς οὔτε τοῖς.

Τὸ ἐλευθεριάζειν ἀπ' Ἀριστοτέλους ἔοικεν ἄρξασθαι εἶναι ἐν τῷ λόγῳ· ἐν τούτῳ γὰρ μόνῳ ἔτι τῶν παλαιῶν ἂν εὕροις ζητῶν (Πολιτ. 1314), τῶν δ' ὑστέρων πολλοῖς γεγραμμένον, Διονυσίῳ τε τῷ Ἁλικαρνασεῖ καὶ Πλουτάρχῳ καὶ Δίωνι τῷ Χρυσοστόμῳ καὶ Διογένει τῷ Λαερτίῳ καὶ Ἀλκίφρονι καὶ ἄλλοις.

(Ἄστος μὲν μεταγράφει λαβόντων δὲ αὐτῶν ἑκατέρων, Σταλλβαῦμος δὲ βιαιοτέραν εἶναι τὴν μεταβολὴν ἡγούμενος καὶ εἰς ἑτέραν ἔτι ἀναγκάζουσαν, τὴν τοῦ ἐν αὐταῖς εἰς ἐν αὐτοῖς, τῷ καθεστῶτι ἐμμένει, τὸ τῶν μὲν-τῶν δὲ τῷ αὐτῶν ἀποδιδούς, οὐδέν' ἐμοὶ δοκεῖν πείθων διά τε τὸ λογικῶς ἄτοπον τῆς τοιαύτης διαιρέσεως καὶ διὰ τὰ εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἀγαγόντων καὶ τοῖς, ἄρρεν γένος δηλοῦντα. Ὅτι δὲ καὶ τὸ Ἄστου ἐπανόρθωμα οὐδὲν κατορθοῖ δῆλον ἐκ τοῦ δὲ τοῦ μετὰ τὸ λαβόντες πρᾶξιν ἤτοι ἑτέραν ἢ ἐναντίαν τῆς τοῦ εὐθὺς ἡγουμένου προελόμενοι - - ἐπισκοποῦμεν συνάπτοντος, τὴν τοῦ λαβόντες - - κατείδομεν, οὐδεμιᾶς ἑτέρας ἢ ἐναντίας τῇ Ἄστου ἐπανορθώσει λαβόντων δὲ αὐτῶν ἑκα-

τέρων μετριότητα ἡγησαμένης. Τούτων οὖν ἕνεκα πάντων ἡ μόνη ὀρθὴ τοῦ ἀπόρου λύσις ἡμῖν δοκεῖ εἶναι τὸ τῶν μὲν καὶ τὸ τῶν δὲ κατὰ σύνεσιν εἰς τὸ ἑκατέρας ὑπολαβεῖν ἀναφέρεσθαι, τοὺς πολίτας ἢ τοὺς ἄνδρας ἢ τοὺς πολιτευομένους ἐν ἑκατέρᾳ σημαίνοντα. Καὶ τὰ εὐθὺς δὲ μετὰ ταῦτα ἀγαγόντων ἑκατέρων καὶ οὔτε τοῖς οὔτε τοῖς σαφῶς κατηγορεῖ ὁμοιότατ' ἔχοντα).

701 Ε.

('Επὶ δὲ ἄκρον ἀγαθὸν τῶν ἑκατέρων, τῶν μὲν (τῶν Περσῶν) δουλείας, τῶν δὲ (τῶν 'Αθηναίων) τοὐναντίον, οὐ συνήνεγκεν οὔτε τοῖς οὔτε τοῖς.

'Αντὶ τοῦ ἀγαθὸν τῶν παραγέγραπται ἐν τοῖς ἀπογράφοις ἀγαγόντων, ὃ οἱ μὲν ἄλλοι ἐκδόται δοκιμάσαντες παρέλαβον, Σάνζος δὲ ἐπανορθῶν ἄγαν ἰόντων μετέγραψε. Καίτοι ἔμοιγε δοκεῖν οὐδαμῶς ὑγιὲς διανόημ' ἂν γίγνοιτο τοῦ τε ἄγαν καὶ τοῦ ἐπὶ τὸ ἄκρον εἰς αὐτὸ συναγομένων. Ἱκανὸν γὰρ ἂν εἴη μόνον τὸ ἐπὶ τὸ ἄκρον ἰέναι ἢ ἄγειν πρὸς ὃ δὴ ὁ λόγος βούλεται).

Τὸ δὲ οὔτε τοῖς οὔτε τοῖς ἀμφιγνοεῖται εἰ ἄρα Πλάτων ἂν εἴποι, οὐδαμοῦ μὲν τῶν ὁμολογουμένων αὐτοῦ διαλόγων τοιαύτης λόγου πλοκῆς εἰρημένης, σπανιώτατα δ' ἄλλως ἐν τῷ καταλογάδην λόγῳ λεχθείσης, οἷον ἐν Ξενοφῶντός που 'Αθηναίων Πολιτείᾳ (2, 8. 12), «ἐξελέξαντο τοῦτο μὲν **ἐκ τῆς**, τοῦτο δὲ **ἐκ τῆς**», «Οὐδὲ τἆλλα δύο ἢ τρία μιᾷ πόλει, ἀλλὰ τὸ μὲν **τῇ**, τὸ δὲ **τῇ**». Τὸ γὰρ τῆς Πλάτωνος Πολιτείας που (546 C) δοκοῦν εἶναι τοιοῦτον «ἰσομήκη μὲν τῇ, προμήκη δὲ» κατ' ἐπανόρθωσιν ἐγράφη ἀντὶ τῆς γραφῆς «ἰσομήκη μέν, τῇ δὲ προμήκει» διὰ τὴν διττογραφίαν προμήκει καὶ προμήκη.

702 Α.

Τὸ Δωρικὸν ἐθεασάμεθα κατοικιζόμενον στρατόπεδον -- καὶ τοὺς πρώτους δὴ τοὺς περιλιπεῖς γενομένους ἐκ τῆς φθορᾶς.

Ὅ γε δὴ ὁ περιλιπὴς βούλεται λέγειν Πλάτων τῷ ὑπολοίπῳ ἢ λοιπῷ ἢ λειπομένῳ φιλεῖ φράζειν, ὥς γ' ἐμὲ ζητοῦντ' εὑρεῖν.

Τὸ δὲ περιλιπὴς ὁ τοὺς Νόμους γεγραφὼς μόνον εἶπε καὶ τῶν ὑστέρων πολλοί, Πολύβιός τε καὶ Δίων ὁ Κάσσιος καὶ Στράβων καὶ εἴ τις ἄλλος τοιοῦτος. Καὶ τὸν περιλειπόμενον δ' οὐκ ἐν ἀναμφισβητήτοις διαλόγοις ἂν εὕροις γεγραμμένον, ἀλλ' ἐν ἀλλοτρίοις ἔμοιγε δοκοῦσιν εἶναι, τῷ Πολιτικῷ τε καὶ τῷ Κριτίᾳ καὶ τῷ Τιμαίῳ καὶ δὴ καὶ τοῖς Νόμοις.

702 Α.

Καὶ μὴν αὐτῶν γ' ἕνεκα καὶ τὸ Δωρικὸν ἐθεασάμεθα κατοικιζόμενον στρατόπεδον - - -, ἔτι δὲ τοὺς ἔμπροσθεν τούτων γενομένους ἡμῖν λόγους περί τε μουσικῆς καὶ μέθης καὶ τὰ τούτων ἔτι πρότερα. Ταῦτα γὰρ πάντα εἴρηται τοῦ κατιδεῖν ἕνεκα πῶς ποτ' ἂν πόλις ἄριστα οἰκοίη καὶ ἰδίᾳ πῶς ἄν τις βέλτιστα τὸν αὑτοῦ βίον διαγάγοι.

Τούτοις οἷον δεσμοῖς τισι ἡμῖν ὁ συγγραφεὺς ἀγωνίζεται εἰς ἓν ὅλον σύνάγειν καὶ συνδεῖν τὰ διαρρέοντα καὶ λογικῶς δυσσύνακτα ἔν τε τῷ πρώτῳ καὶ τῷ δευτέρῳ καὶ τρίτῳ βιβλίῳ εἰρημένα, ἓν κατ' ἀρχὰς αὐτοῖς ὑποτιθέμενος τέλος (τοῦ κατιδεῖν ἕνεκα πῶς ποτ' ἂν πόλις ἄριστα οἰκοίη), καὶ ἔπειτα δεύτερον τούτῳ προστιθεὶς (καὶ **ἰδίᾳ** πῶς ἄν τις βέλτιστα **τὸν αὑτοῦ βίον** διαγάγοι), ὅμοιος ἀεὶ ἑαυτῷ ὤν. Τοιαῦτα γὰρ αὐτὸν πάσχοντα ἠλέγξαμεν, ὅτε τὴν παιδείαν ἐπειρᾶτο ὁρίζεσθαι, ἄλλοτ' ἄλλα λέγοντα (Ἀθην. τ. 8,215 Β' Ζητ. σ. 58).

Ἵνα δὲ καὶ ἄλλως δηλωθῇ ὅτι ἄλλος ἢ Πλάτων ὁ τοὺς Νόμους συνθεὶς τυγχάνει ὤν, ἐξετάσωμεν παρ' ἄλληλα ὅλα λόγου ἑκατέρου μέρη περὶ ὅμοι' ἄττα πράγματα ὄντα. Ὀψόμεθα δ' ὅτι τούτου ἡ λέξις ὅλῳ καὶ παντὶ τῆς ἐκείνου διαφέρει. Λάβωμεν δὴ τοῦ τρίτου τῶν Νόμων βιβλίου τὸν λόγον, ἐν ᾧ λέγεται μὲν ὥς τε ἂν εἶχε μετὰ κατακλυσμοὺς τὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ διὰ τί τοῖς ἐκ τούτων περιλελειμμένοις οὔτ' ἂν στάσις οὔτε πόλεμος ἐγίγνετο (677 κέ.), εἰκαστὰ δὲ πράγματα ἐκφράζεται, οἷά που τὰ ἐν Γοργίᾳ καὶ ἐν Πολιτείᾳ περὶ τῶν ἐν Ἅιδου ὑπὸ Σωκράτους λεγόμενα (Γοργ. 523 Α κέ. Πολ.

654 C κέ.), ἢ τὰ ἐν Πολιτείᾳ περὶ νεὼς καὶ ναυκλήρου καὶ κυβερνήτου ὡς εἰκόνος ἀκολάστου δημοκρατικῆς πολιτείας γεγραμμένα (480 B κέ).

Γοργ. 523 A κέ.

«Διενείμαντο τὴν ἀρχὴν ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ποσειδῶν καὶ ὁ Πλούτων, ἐπειδὴ παρὰ τοῦ πατρὸς παρέλαβον. Ἦν οὖν νόμος ὅδε περὶ ἀνθρώπων ἐπὶ Κρόνου καὶ ἀεὶ καὶ νῦν ἔτι ἐστὶν ἐν θεοῖς, τῶν ἀνθρώπων τὸν μὲν δικαίως τὸν βίον διελθόντα καὶ ὁσίως, ἐπειδὰν τελευτήσῃ, εἰς μακάρων νήσους ἀπιόντα οἰκεῖν ἐν πάσῃ εὐδαιμονίᾳ ἐκτὸς κακῶν, τὸν δὲ ἀδίκως καὶ ἀθέως εἰς τὸ τῆς τίσεως καὶ δίκης δεσμωτήριον, ὃ δὴ Τάρταρον καλοῦσιν, ἰέναι. Τούτων δὲ δικασταὶ ἐπὶ Κρόνου καὶ ἔτι νεωστὶ τοῦ Διὸς τὴν ἀρχὴν ἔχοντος ζῶντες ἦσαν ζώντων, ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ δικάζοντες ᾗ μέλλοιεν τελευτᾶν. Κακῶς οὖν αἱ δίκαι ἐκρίνοντο· ὅ τε οὖν Πλούτων καὶ οἱ ἐπιμεληταὶ ⟨οἱ⟩ ἐκ τῶν μακάρων νήσων ἰόντες ἔλεγον πρὸς τὸν Δία, ὅτι φοιτῷεν σφίσιν ἄνθρωποι ἑκατέρωσε ἀνάξιοι. Εἶπεν οὖν ὁ Ζεύς Ἀλλ'ἐγώ, ἔφη, παύσω τοῦτο γιγνόμενον».

Πῶς οὖν ἡμῖν ἔχει ὁ πρῶτος τοῦ ἐν Γοργίᾳ τούτου λόγου πρὸς τὸν πρῶτον οὗ εἴπομεν ἐν Νόμοις (677 E); Τοῦτον μὲν ὁρᾷ τις ἀφελῆ ὄντα καὶ λείως τε καὶ ὁμαλῶς καὶ ἀκωλύτως ῥέοντα, σχεδὸν δ' ἀνεπιτήδευτον τὴν τῶν ὀνομάτων τάξιν καὶ τῶν Λυσιείων διηγήσεων ἐγγύς, αὐτὰ δὲ ταῦτα συνήθη τε καὶ κοινὰ ἐκλελεγμένα, ὥστε σαφήνειαν θαυμαστήν τινα τὸ ὅλον ἔχειν. Λέληθε δὲ ἠρέμα πως ποικιλλομένη τε καὶ κοσμουμένη ἡ λέξις, ἅμα μὲν ἐναντίως τῷ ὁσίως τοῦ ἀθέως λεγομένου, καὶ οὐ τοῦ ἀνοσίως, τῷ δ' ἀπιόντα οἰκεῖν τοῦ ἰέναι ἀντιτιθεμένου, ἅμα δὲ προτάσεων ἀντὶ μετοχῶν τῷ λόγῳ συναφεῖ ἐμβαλλομένων, τῆς τε «ἐπειδὰν τελευτήσῃ» καὶ τῆς «ὃ δὴ Τάρταρον καλοῦσι», ὥστε τὸ ἐκ τῶν μετοχῶν μονοειδὲς τῆς λέξεως ἐκστῆναι καὶ φυγεῖν. Καὶ μέγεθος δέ τι τῶν λεγομένων ἐχόντων καὶ ῥητορικῆς δεομένων αὐξήσεως, δύο ὅμως μόνον πλεονασμοὶ ἔτυχον λεχθέντες, τό τε «ἐν πάσῃ εὐδαιμονίᾳ ἐκτὸς κακῶν» καὶ τὸ «τίσεώς τε καὶ δίκης».

Νομ. 677 Ε κέ.

«Οὐκοῦν οὕτω δὴ λέγομεν ἔχειν τότε, ὅτ' ἐγένετο ἡ φθορά, τὰ περὶ τοὺς ἀνθρώπους πράγματα, μυρίαν μέν τινα φοβερὰν ἐρημίαν, γῆς δ' ἀφθόνου πλῆθος πάμπολυ, ζῴων δὲ τῶν ἄλλων ἐρρόντων βουκόλι' ἄττα καὶ εἴ τί που αἰγῶν περιλειφθὲν ἐτύγχανε γένος, σπάνια καὶ ταῦτα νέμουσιν εἶναι ζῆν τότε κατ' ἀρχάς.

- -

(678 C) Ἆρ' οὐχ ἄσμενοι μὲν ἑαυτοὺς ἑώρων δι' ὀλιγότητα ἐν τοῖς περὶ ἐκεῖνον τὸν χρόνον, τὰ πορεῖα δέ, ὥστε ἐπ' ἀλλήλους τότε πορεύεσθαι κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλατταν σὺν ταῖς τέχναις ὡς ἔπος εἰπεῖν πάντα σχεδὸν ἀπωλώλει; Ξυμίσγειν οὖν ἀλλήλους οὐκ ἦν οἶμαι σφόδρα δυνατόν· σίδηρος γὰρ καὶ χαλκὸς καὶ πάντα τὰ μετάλλεια συγκεχυμένα ἠφάνιστο, ὥστε ἀπορία πᾶσα ἦν τοῦ ἀνακαθαίρεσθαι τὰ τοιαῦτα, δρυοτομίας τε εἶχον σπάνιν· εἰ γάρ που καὶ περιγεγονὸς ἦν ὄργανον ἐν ὄρεσι, ταῦτα μὲν ταχὺ κατατριβέντα ἠφάνιστο, ἄλλα δὲ οὐκ ἔμελλε γενήσεσθαι, πρὶν πάλιν ἡ τῶν μεταλλέων ἀφίκοιτο εἰς ἀνθρώπους τέχνη».

Ἡ δὲ πρώτη τοῦ ἐν τοῖς Νόμοις λόγου λέξις Πλατωνείου μὲν εὐροίας καὶ λειότητος ἐνδεεστέρα ἐστὶν ἐμπείρως τῶν τοῦ φιλοσόφου λόγων ἔχοντι καὶ μάλιστα ἡ μέχρι που τοῦ πράγματα, σκαιῶς μετὰ τὸ τότε τοῦ ὅτ' ἐγένετο ἡ φθορὰ παρεμπεσόντος καὶ πολὺ τό τε ἔχειν καὶ τὸ τὰ περὶ τοὺς ἀνθρώπους πράγματα ἀπ' ἀλλήλων διαστήσαντος· μετοχῆς δ' οὐδεμιᾶς ἡγουμένης, οὐδὲν ἄν τις τὴν ποικιλίας θήραν αἰτιάσαιτο τοῦ πάθους οὐδὲ τὸ εὐλαβεῖσθαι τὸ μονοειδές. Ἀντίτυπον δ' ἐστὶ καὶ σκληρὸν τὸ «τότ' ὅτ' ἐγένετο», ἄχαριν καὶ ἀηδῆ τῶν ἤχων τοτ οτε το ἔχον τὴν ἀκολουθίαν. Πάντων δὲ τούτων τῶν περὶ τὴν σύνθεσιν κακῶν ἀπαλλαγὴ ἂν ἐγένετο, εἰ ὧδέ πως ἔγραψεν ὁ γράψας «Οὐκοῦν οὕτω δὴ λέγομεν ἔχειν τὰ περὶ τοὺς ἀνθρώπους μετὰ τὴν φθοράν»; Τὰ δὲ μετὰ ταῦτα περιττῶς ἐξειργασμένα εὑρίσκεται καὶ ἥκιστα

κατὰ Πλατωνικὴν ἁπλότητά τε καὶ ἀφέλειαν, παντοίοις δὲ κόσμοις καὶ τεχνήμασι περὶ τὴν λέξιν ἐσκευασμένα, οἷα ἥ τε ἀντίθεσις μυρίαν μέν, γῆς δέ, ζῴων δὲ καὶ τὸ ποιητικῶς κοσμητικὸν φοβερὰν (ἐρημίαν) καὶ ἡ εἰς δείνωσιν ἄγουσα αὔξησις καὶ πλεονασμὸς (γῆς) ἀφθόνου πλῆθος πάμπολυ καὶ ἡ παρήχησις πλῆθος πάμπολυ πρὸς τῇ μικρῷ πρόσθεν (αὐτ. D) τὰ δ' ἄλλα ἄλλοις πάμπολλα καὶ τὸ Γοργιείως ποιητικὸν ἅμα καὶ ἀρχαϊκὸν (ζῴων δὲ τῶν ἄλλων) ἐρρόντων βουκόλι' (ἄττα). Δῆλα δ' ἐστὶν ἄγαν ἐζητημένα καὶ ἐσκεμμένα ἥ τε τῶν ὀνομάτων ἐν λόγῳ διακόσμησις καὶ τὸ κατὰ Θουκυδίδην ἢ Δημοσθένη πολυσχημάτιστον. Προτέτακται μὲν γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἀντιθέτων τοῦ προσηγορικοῦ τὰ ἐπίθετα λεγόμενα ὀνόματα, τοῦ ἐρημίαν τό τε μυρίαν καὶ τὸ φοβεράν, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἐπιτέτακται, τὸ ἀφθόνου καὶ τὸ πάμπολυ τῇ γῇ καὶ τῷ πλήθει. Βουκόλια δ' ἄττα εἰπὼν περὶ βοῶν τῶν μετὰ κατακλυσμὸν περιλειφθεισῶν, οὐχ ὅμοια καὶ περὶ ὁμοίων αἰγῶν εἰπεῖν ἐβουλήθη· πολλοῦ γε καὶ δεῖ· ἀλλὰ φανερῶς ποικίλλων παντάπασιν ἄλλως τὸν περὶ τούτου λόγον ἐσχημάτισεν, εἴ τί που αἰγῶν περιλειφθὲν ἐτύγχανε γένος ἀντ' ἐκείνου ἑλόμενος γράψαι.

Λαβόντες δ' ἐπισκεψώμεθα ἤδη καὶ παρεξετάσωμεν μακράς τινας λόγου περιόδους τῶν Νόμων παρ' ἄλλας τοιαύτας τοῦ τε Γοργίου καὶ τῆς Πολιτείας, ὅπως ἴδωμεν εἴτε τῳ ἐκεῖναι τούτων διαφέρουσιν εἴτε καὶ μή. Ἔστω δὴ οὖν ἡμῖν ἐκ Γοργίου μὲν τοῦ ὀγδοηκοστοῦ κεφαλαίου ὁ Σωκράτης πρὸς Καλλικλέα περὶ τῆς εἰς Ἅιδου τῶν ψυχῶν ἀφίξεως καὶ κρίσεως λέγει (524 D)·

«Ἐπειδὰν οὖν ἀφίκωνται παρὰ τὸν δικαστήν, οἱ μὲν ἐκ τῆς Ἀσίας παρὰ τὸν Ῥαδάμανθον, ὁ Ῥαδάμανθος ἐκείνους ἐπιστήσας θεᾶται ἑκάστου τὴν ψυχήν, οὐκ εἰδὼς ὅτου ἐστίν, ἀλλὰ πολλάκις τοῦ μεγάλου βασιλέως ἐπιλαβόμενος ἢ ἄλλου ὁτουοῦν βασιλέως ἢ δυνάστου κατεῖδεν οὐδὲν ὑγιὲς ὂν τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ διαμεμαστιγωμένην καὶ οὐλῶν μεστὴν ὑπὸ ἐπιορκιῶν καὶ ἀδικίας, ἃ ἑκάστη ἡ πρᾶξις αὐτοῦ ἐξωμόρξατο εἰς τὴν ψυχήν, καὶ πάντα σκολιὰ ὑπὸ ψεύδους καὶ ἀλαζονείας καὶ οὐδὲν εὐθὺ διὰ τὸ ἄνευ ἀληθείας τεθράφθαι· καὶ ὑπὸ ἐξουσίας καὶ τρυφῆς καὶ ὕβρεως καὶ ἀκρατίας τῶν πράξεων ἀσυμμετρίας τε καὶ αἰ-

σχρότητος γέμουσαν τὴν ψυχὴν εἶδεν· ἰδὼν δὲ ἀτίμως ταύτην ἀπέπεμψεν εὐθὺ τῆς φρουρᾶς, οἷ μέλλει ἐλθοῦσα ἀνατλῆναι τὰ προσήκοντα πάθη».

Ἐκ τῆς Πολιτείας δὲ λάβωμεν δύο τινὰς λόγου μοίρας, πρῶτον μὲν τοῦ ἕκτου βιβλίου, Σωκράτους τινὰ πρὸς Ἀδείμαντον λόγον (488 A), ἐν ᾧ ἡ πολιτεία πρὸς ναῦν εἰκάζεται

«Νόησον γὰρ τοιουτονὶ γενόμενον εἴτε πολλῶν νεῶν πέρι εἴτε μιᾶς· ναύκληρον μεγέθει καὶ ῥώμῃ ὑπὲρ τοὺς ἐν τῇ νηὶ πάντας, ὑπόκωφον δὲ καὶ ὁρῶντα ὡσαύτως βραχύ τι καὶ γιγνώσκοντα περὶ ναυτικῶν ἕτερα τοιαῦτα, τοὺς δὲ ναύτας στασιάζοντας πρὸς ἀλλήλους περὶ τῆς κυβερνήσεως, ἕκαστον οἰόμενον δεῖν κυβερνᾶν, μήτε μαθόντα πώποτε τὴν τέχνην μήτε ἔχοντα ἀποδεῖξαι διδάσκαλον ἑαυτοῦ μηδὲ χρόνον ἐν ᾧ ἐμάνθανε, πρὸς δὲ τούτοις φάσκοντας μηδὲ διδακτὸν εἶναι, ἀλλὰ καὶ τὸν λέγοντα ὡς διδακτὸν ἑτοίμους κατατέμνειν, αὐτοὺς δὲ αὐτῷ ἀεὶ τῷ ναυκλήρῳ περικεχύσθαι δεομένους καὶ πάντα ποιοῦντας, ὅπως ἂν σφίσι τὸ πηδάλιον ἐπιτρέψῃ, ἐνίοτε δ' ἂν μὴ πείθωσιν, ἀλλὰ ἄλλοι μᾶλλον, τοὺς μὲν ἄλλους ἢ ἀποκτείναντας ἢ ἐκβάλλοντας ἐκ τῆς νεώς, τὸν δὲ γενναῖον ναύκληρον μανδραγόρᾳ ἢ μέθῃ ἤ τινι ἄλλῳ ξυμποδίσαντας τῆς νεὼς ἄρχειν χρωμένους τοῖς ἐνοῦσι, καὶ πίνοντάς τε καὶ εὐωχουμένους πλεῖν ὡς τὸ εἰκὸς τοὺς τοιούτους, πρὸς δὲ τούτοις ἐπαινοῦντας, ναυτικὸν μὲν καλοῦντας καὶ κυβερνητικὸν καὶ ἐπιστάμενον τὰ κατὰ ναῦν, ὃς ἂν ξυλλαμβάνειν δεινὸς ᾖ, ὅπως ἄρξουσιν ἢ πείθοντες ἢ βιαζόμενοι τὸν ναύκληρον, τὸν δὲ μὴ τοιοῦτον ψέγοντας ὡς ἄχρηστον, τοῦ δὲ ἀληθινοῦ κυβερνήτου πέρι μηδ' ἐπαΐοντας, ὅτι ἀνάγκη αὐτῷ τὴν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι ἐνιαυτοῦ καὶ ὡρῶν καὶ οὐρανοῦ καὶ ἄστρων καὶ πνευμάτων καὶ πάντων τῶν τῇ τέχνῃ προσηκόντων, εἰ μέλλει τῷ ὄντι νεὼς ἀρχικὸς ἔσεσθαι, ὅπως δὲ κυβερνήσει ἐάν τέ τινες βούλωνται ἐάν τε μή, μήτε τέχνην τούτου μήτε μελέτην οἰομένους δυνατὴν εἶναι λαβεῖν ἅμα καὶ τὴν κυβερνητικήν».

δεύτερον δὲ τοῦ δεκάτου αὐτοῦ βιβλίου τῆς Ἠρὸς τοῦ Ἀρμενίου

διηγήσεως, περὶ ὧν εἶδε καὶ ἤκουσεν ἐν Ἅιδου τελευτήσας καὶ δωδεκαταῖος ἀναβιοὺς (614 D), τὸ ἀπὸ τοῦ ὁρᾶν δὴ καὶ ἑξῆς·

«(Ἐπειδὴ οὗ ἐκβῆναι τὴν ψυχὴν πορεύεσθαι μετὰ πολλῶν καὶ ἀφικνεῖσθαι σφᾶς εἰς τόπον τινὰ δαιμόνιον, ἐν ᾧ τῆς τε γῆς δύ' εἶναι χάσματα ἐχομένω ἀλλήλοιν καὶ τοῦ οὐρανοῦ αὖ ἐν τῷ ἄνω ἄλλα καταντικρύ· δικαστὰς δὲ μεταξὺ τούτων καθῆσθαι, οὓς, ἐπειδὴ διαδικάσειαν, τοὺς μὲν δικαίους κελεύειν πορεύεσθαι τὴν εἰς δεξιάν τε καὶ ἄνω διὰ τοῦ οὐρανοῦ --, τοὺς δὲ ἀδίκους τὴν εἰς ἀριστεράν τε καὶ κάτω --) ὁρᾶν δὴ ταύτῃ μὲν καθ' ἑκάτερον τὸ χάσμα τοῦ οὐρανοῦ τε καὶ τῆς γῆς ἀπιούσας τὰς ψυχάς, ἐπειδὴ αὐταῖς δικασθείη, κατὰ δὲ τὼ ἑτέρω ἐκ μὲν τοῦ ἀνιέναι ἐκ τῆς γῆς μεστὰς αὐχμοῦ τε καὶ κόνεως, ἐκ δὲ τοῦ ἑτέρου καταβαίνειν ἑτέρας ἐκ τοῦ οὐρονοῦ καθαράς· καὶ τὰς ἀεὶ ἀφικνουμένας ὥσπερ ἐκ πολλῆς πορείας φαίνεσθαι ἥκειν καὶ ἀσμένας εἰς τὸν λειμῶνα ἀπιούσας οἷον ἐν πανηγύρει κατασκηνᾶσθαι, καὶ ἀσπάζεσθαί τε ἀλλήλας ὅσαι γνώριμαι, καὶ πυνθάνεσθαι τάς τε ἐκ τῆς γῆς ἡκούσας παρὰ τῶν ἑτέρων τὰ ἐκεῖ καὶ τὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὰ παρ' ἐκείναις, διηγεῖσθαι δὲ ἀλλήλαις τὰς μὲν ὀδυρομένας τε καὶ κλαιούσας, ἀναμιμνησκομένας ὅσα τε καὶ οἷα πάθοιεν καὶ ἴδοιεν ἐν τῇ ὑπὸ γῆς πορείᾳ (εἶναι δὲ τὴν πορείαν χιλιέτη), τὰς δ' αὖ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εὐπαθείας διηγεῖσθαι καὶ θέας ἀμηχάνους τὸ κάλλος».

Τῶν δὲ Νόμων τῶν ἐνταῦθά που ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου λεγομένων παραλάβωμέν τινα, οἷον τὸ (679 D).

«Οὐκοῦν εἴπομεν ὅτι γενεαὶ διαβιοῦσαι πολλαὶ τοῦτον τὸν τρόπον τῶν πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ γεγονότων καὶ τῶν νῦν ἀτεχνότεροι μὲν καὶ ἀμαθέστεροι πρός τε τὰς ἄλλας μέλλουσιν εἶναι τέχνας καὶ πρὸς τὰς πολεμικάς, ὅσαι τε πεζαὶ καὶ ὅσαι κατὰ θάλατταν γίγνονται τὰ νῦν καὶ ὅσαι δὴ κατὰ πόλιν μόνον αὐτοῦ, δίκαι καὶ στάσεις λεγόμεναι, λόγοις ἔργοις τε μεμηχανημέναι πάσας μηχανὰς εἰς τὸ κακουργεῖν τε ἀλλήλους καὶ ἀδικεῖν, εὐηθέστεροι δὲ καὶ

ἀνδρειότεροι καὶ ἅμα σωφρονέστεροι καὶ ξύμπαντα δικαιότεροι; Τὸ δὲ τούτων αἴτιον ἤδη διεληλύθαμεν».

Καὶ τὸ ὀλίγον πορρωτέρω (681 A).

«Τῶν οἰκήσεων τούτων μειζόνων αὐξανομένων ἐκ τῶν ἐλαττόνων καὶ πρώτων ἑκάστην τῶν σμικρῶν παρεῖναι κατὰ γένος ἔχουσαν τόν τε πρεσβύτατον ἄρχοντα καὶ αὑτῆς ἔθη ἴδια διὰ τὸ χωρὶς ἀλλήλων οἰκεῖν, ἕτερα ἀφ' ἑτέρων ὄντων τῶν γεννητόρων τε καὶ θρεψάντων, ἃ εἰθίσθησαν περὶ θεούς τε καὶ ἑαυτοὺς κοσμιωτέρων μὲν κοσμιώτερα καὶ ἀνδρικῶν ἀνδρικώτερα· καὶ κατὰ τρόπον οὕτως ἑκάστους τὰς αὑτῶν αἱρέσεις εἰς τοὺς παῖδας ἀποτυπουμένους καὶ παίδων παῖδας, ὃ λέγομεν, ἥκειν ἔχοντας ἰδίους νόμους εἰς τὴν μείζονα ξυνοικίαν».

Καὶ πρῶτον μὲν εὐθὺς ἀναγιγνώσκων τις αἰσθάνεται ὁμοίως μὲν ἔχουσαν τὴν λέξιν τῆς τε μιᾶς ἐν Γοργίᾳ περιόδου καὶ τῶν ἐν τῇ Πολιτείᾳ δύο, διάφορον δὲ τῶν ἐν τοῖς Νόμοις οὖσαν. Ἐκεῖναι μὲν γὰρ ἐλαίου διαφανοῦς ῥεύματι λείῳ καὶ ἀψοφητὶ ῥέοντι ἐοίκασιν ἢ θαλάττῃ ἐν γαλήνῃ κατοπτροειδεῖ μικρὸν ἢ οὐδὲν κυμαινούσῃ. Ὁ γὰρ λόγος ἀπαθὴς ὢν σαφήνειαν διώκει μάλιστα τὴν δι' ἀφελείας καὶ ἁπλότητος.

Καὶ ἐν μὲν τῷ Γοργίᾳ ἐὰν ἐν δέκα μόνον τῆς περιόδου στίχοις ζητήσωμεν, ὅσαι τὸ τῶν στίχων πλῆθος αἱ τῶν Νόμων ὁρισθεῖσαι περίοδοί εἰσιν, οὐδὲν μὲν ὑπερβατὸν εὑρίσκομεν ἑνόν, τὴν δὲ φύσει προσοῦσαν τῷ λόγῳ τῶν ὀνομάτων τάξιν ἐλάχιστα ἐμφάσει ταραττομένην αἰσθανόμενα. Ἐπεὶ τὸ μὲν προλεχθῆναι τοῦ ἐπιστήσας τὸ ἐκείνων καὶ τοῦ ψυχὴν τὸ ἑτέραν οὐδ' ἔστιν ἀκριβῶς εἰπεῖν τοῦ συγγράψαντος ἴδιον ἐνταῦθα ἔργον, ἀλλὰ τῆς Ἑλληνίδος ἰδίωμα φωνῆς, ᾧ ὡς τὰ πολλὰ μὲν τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν αἱ πτώσεις αἱ πλάγιαι ἡγοῦνται τῶν ῥημάτων ἐν τῇ τῶν ὀνομάτων τάξει, θαμὰ δὲ ἡ κτητικὴ γενικὴ λεγομένη, ὅταν ἐν χώρᾳ ἐπιθετικῶν διορισμῶν ᾖ. Διὰ τόνον δὲ λόγου αὐτὸς ὁ Πλάτων ἐν τοῖς δέκα τούτοις στίχοις πρὸ τοῦ οἰκείου ῥήματος φαίνεται εἰπὼν τὸ βασιλέως μόνον, πρὸ τοῦ ἐπιλαβόμενος, καὶ τὸ ὑπὸ ἐξουσίας (καὶ τρυφῆς καὶ ὕβρεως καὶ ἀκρατίας), πρὸ τοῦ γέμουσαν, τὰ δ' ἄλλα πάντα κατὰ φύσιν καὶ σύνταξιν διακοσμήσας εὑρίσκεται.

Τοῦ δὲ περὶ ναυκλήρου τῆς Πολιτείας λόγου ἐν στίχοις ἰσοπληθέσιν οὐδενὶ μὲν ὑπερβατῷ ζητῶν ἂν συντύχοις· οὐκ ἂν εἴποις δὲ δι' ἔμφασιν τὸ διδακτὸν τετάχθαι πρὸ τοῦ εἶναι· ἠνάγκασε γάρ τοι τοῦτο τὸ μηδέ. Μία δὲ μόνον ὀνόματος μετάθεσις τοῦ τόνου ἕνεκα τοῦ λόγου οὖσα τυγχάνει, ἡ πρὸ τοῦ περικεχύσθαι τοῦ ναυκλήρου, πανταχοῦ ἀλλαχοῦ τοῦ κατὰ φύσιν τῶν ὀνομάτων κόσμου κρατοῦντος.

Καὶ ἐν τῷ Ἡρὸς δὲ τοῦ Ἀρμενίου μύθῳ ἀπὸ τοῦ ὁρᾶν δὴ εἰς στίχους δέκα ἐξετάζοντες ἐλάχιστα ῥητορικῶς τὸν κατὰ σύνταξιν τῶν ὀνομάτων κόσμον κινούμενον εὑρίσκομεν, καὶ δὴ μόνον ἐν τῷ ὥσπερ ἐκ πολλῆς πορείας καὶ τῷ ἀσμένας εἰς τὸν λειμῶνα.

Οὕτω δέ που τὴν λέξιν καὶ ὁμοίως ἑαυτῷ Πλάτων ἔχων ἀπὸ τοῦ ἐνενηκοστοῦ καὶ τριακοσιοστοῦ ἔτους, περὶ ὃ δοκεῖ τὸν Γοργίαν γεγραφέναι, εἰς τὸ ἑβδομηκοστὸν καὶ τριακοσιοστόν, τὸν τῆς συγγραφῆς τῆς Πολιτείας χρόνον εἶναι δοκοῦντα, πῶς ποτ' ἂν καὶ δέκα ἔτεσιν ὕστερον, εἰς ὃ φασι τοὺς Νόμους συγγεγράφθαι, οὕτως ἂν ἠλλοιώθη τὸν λόγον, ἀλλ' οὐχ ὥσπερ οὔτε Ἰσοκράτης οὔτε Σοφοκλῆς; Ἐπεὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ τούτοιν τοῖν τῶν Νόμων περιόδοιν (679 D), τῇ ἀπὸ τοῦ Οὐκοῦν εἴπομεν εὐθὺς δύο μὲν ὑπερβατὰ ἂν εὕροιμεν σκοπούμενοι, τό τε ἐν τῷ **γενεαὶ** διαβιοῦσαι **πολλαὶ** τοῦτον τὸν χρόνον καὶ τὸ ἐν τῷ **τὰς ἄλλας** μέλλουσιν εἶναι **τέχνας**, ἃ τῶν ἱκανῶς ὑστέρων τοῦ τῇ ῥητορικῇ τετριμμένου λόγου ὄντα τεχνήματα πέπηγε συνήθη καὶ πυκνὰ τῆς μετ' Ἀλέξανδρον λέξεως, πολὺ τῷ τρόπῳ τούτῳ τοῦ λόγου χαιρόντων τῶν γραφόντων. Ἔπειτα πολλή τε καὶ ἄμετρος ἡ ὑπὲρ τοῦ τόνου τοῦ λόγου ταραχὴ τῆς κατὰ φύσιν τῶν ὀνομάτων διακοσμήσεως. Προυτάχθη γὰρ τό τε πρὸ κατακλυσμοῦ τοῦ γεγονότων καὶ τοῦτο σὺν τῷ νῦν τοῦ ἀτεχνότεροι καὶ ἀμαθέστεροι καὶ ταῦτα τοῦ εἶναι καὶ ἔτι τὸ κατὰ θάλατταν τοῦ γίγνονται καὶ τὸ δίκαι καὶ στάσεις τοῦ λεγόμεναι καὶ τὸ λόγοις ἔργοις τε τοῦ μεμηχανημέναι καὶ τὸ τούτων τοῦ αἴτιον καὶ τοῦτο σὺν τῷ ἤδη τοῦ διεληλύθαμεν, ὀκτὼ μεταθέσεων ὀνομάτων γενομένων τῆς ἐν τῷ λόγῳ ἐμφάσεως χάριν πρὸς δύο ἢ τρεῖς τὰς ἐν ταῖς εἰρημέναις τοῦ τε Γοργίου καὶ τῆς Πολιτείας λόγου περιόδοις. Ἔτι δὲ τὸ σχῆμα ἡ ἀναφορά, ἡ ὅσαι τε - καὶ ὅσαι - καὶ ὅσαι δή, ἡμῖν προσπίπτει κόσμημα τοῦ λόγου

σαφῶς οὖσα. Σημεῖον δ' οὐ σμικρὸν ῥητορικῆς τῆς λέξεως κατασκευῆς καὶ τοῦ ὑστέρου δὴ λόγου τυγχάνει ὄν, καὶ ὅπερ μάλιστα Δημοσθένους ἐστὶν ἰδίωμα, αἱ συνωνύμων ὀνομάτων συζυγίαι, οἷον ἀτεχνότεροι καὶ ἀμαθέστεροι, κακουργεῖν καὶ ἀδικεῖν.

Ὁμοίως δὲ καὶ παραπλησίως καὶ ἡ ἑτέρα ὧν εἴπομεν τῶν Νόμων λέξεων ἡ ἀπὸ τοῦ τῶν οἰκήσεων τούτων ἀρχομένη εὑρίσκεται ἔχουσα. Ἐπεὶ προτέτακται μὲν ῥητορικοῦ τόννου ἕνεκα τοῦ τε αὐξανομένων τὸ μειζόνων καὶ τοῦ ἔχουσαν τὸ κατὰ γένος καὶ τοῦ οἰκεῖν τὸ χωρὶς ἀλλήλων καὶ τοῦ γεννητόρων καὶ θρεψάντων τὸ ἑτέρων ὄντων καὶ τὸ κοσμιωτέρων καὶ ἀνδρικῶν τοῦ κοσμιώτερα καὶ ἀνδρικώτερα καὶ τοῦ ἀποτυπομένους τό τε κατὰ τρόπον καὶ τὸ οὕτως καὶ τὸ ἀναιρέσεις καὶ τὸ εἰς τοὺς παῖδας καὶ τοῦ παῖδας τὸ παίδων. Θαυμαστὸν οὖν ὅσον ἡ τῶν ὀνομάτων κατὰ φύσιν τάξις οἷον πνεύματί τινι τῇ ῥητορικῇ ἐκινήθη δυνάμει καὶ διατετάρακται. Θεάσασθαι δὲ δεῖ ἔτι καὶ τὸν ἄλλον περὶ τὸν τόνον τοῦ λόγου ῥητορικὸν καλλωπισμόν, ὅσος συμβαίνει ἐπανθεῖν. Ῥητορικῆς μὲν γὰρ ἐκφράσεως χάριν πλεονάζει ὁ λόγος περὶ τὸ ἐκ τῶν ἐλαττόνων καὶ πρώτων ἐξὸν ἀμφότερα ἀπεῖναι οὐδ' ἐπὶ μιᾷ περὶ τὸ νόημα ἀτελείᾳ καὶ ἐλλείψει. Πολὺς δὲ καὶ ἄχαρις ὁ τῶν παρονομασιῶν καὶ παρηχήσεων πάρεστι κόσμος, οἷον ἕτερα ἀφ' ἑτέρων καὶ κοσμιωτέρων μὲν κοσμιώτερα καὶ ἀνδρικῶν ἀνδρικώτερα καὶ παίδων παῖδας καὶ πεντάκις ἐφεξῆς ἐπὶ τελευτῇ ὀνόματος παραφερομένου τοῦ ω, ἑτέρ**ω**ν ὄντ**ω**ν τ**ῶ**ν γεννητόρ**ω**ν καὶ θρεψάντ**ω**ν. Τούτοις δ' ἂν προσθείης οὐκ ὀλίγοις οὖσι τό τε σχῆμα τὸ χιαστὸν τὸ ἐν τοῖς ἕτερα ἀφ' ἑτέρων-κοσμιωτέρων κοσμιώτερα, καὶ τὴν Δημοσθένειον συνωνύμων ὀνομάτων συζυγίαν, τὴν γεννητόρων τε καὶ θρεψάντων. Ἐκ πάντων δὲ τούτων συλλογίσαιο ἂν ἡλίκη ἡ διαφορὰ τῆς τῶν Νόμων λέξεως καὶ τῆς τῶν ἀναμφισβητήτων Πλάτωνος διαλόγων ἡ περὶ τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν ὀνομάτων.

Ταῦτα δὲ δὴ πάντα ἀνδρός ἐστι περὶ ἐλάττονος τὴν σαφήνειαν τοῦ τόνου καὶ τοῦ κόσμου τοῦ ῥητορικοῦ ποιουμένου. Οὗτος δ' οὐδαμῶς ἂν εἴη Πλάτων, οὗ ἡ πᾶσα φύσις καὶ δύναμις ἐν τῇ σαφηνείᾳ οὖσα δηλοῖ τῇ Ὁμηρικῇ ἐναργείᾳ διαμιλλωμένη. Ταύτης γὰρ ἕνεκα πλεῖστα μὲν τῇ εἰρομένῃ χρῆται λέξει καὶ τοὺς ὑστάτους τῶν διαλόγων γρά-

φων, ὥσπερ καὶ τὴν Πολιτείαν, οὐδὲν παθὼν τὴν λέξιν ὑπὸ τῆς ῥητορικῆς ἐν ἀκμῇ τότε ἐν Ἀθήναις οὔσης. Οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα θεραπεύοι πρὸς ὃ πεφυκὼς καὶ ὁρμῶν ἅμα ἐτύγχανεν, πρὸς τὸ καθ' ἕκαστον διαιρεῖσθαι ἃ ἐνθυμηθείη καὶ εἰς τὰ ἔσχατα αὐτῶν κατιέναι διαλύων και ἐκφράζων καὶ οὐδὲν ἐλλείπων ἀκριβείας τε ἅμα καὶ περιφανείας. Ἐπεὶ σκεψάσθω μοι πᾶς ἀνὴρ φιλόλογος εἰ οἷόν τε ἦν λόγῳ μὴ εἰρομένῳ, ἀλλὰ ῥητορικῶς ἐσκευασμένῳ καὶ οἵῳ τῷ τῶν Νόμων λεχθῆναι ὥσπερ ἐλέχθη τὰ ἐν Πολιτείᾳ (488 Β) ἐκεῖνα τὰ ἐν εἰκόνος μοίρᾳ γεγραμμένα ἀπὸ τοῦ τοὺς δὲ ναύτας στασιάζοντας μέχρι τοῦ εὐωχουμένους πλεῖν ὡς τὸ εἰκὸς τοὺς τοιούτους.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ νοητῶν πραγμάτων τὴν σαφήνειαν ὁμοίως διώκων καὶ θηρῶν ὁμοίᾳ τῇ λέξει χρώμενος εὑρίσκεται ὁ Πλάτων, ἀλλ' οὐχ οἵᾳ ὁ τοὺς Νόμους συνθείς, καθάπερ ἐν Φαίδωνι περὶ τοῦ δεῖν θανατᾶν τοὺς εἰλικρινεῖς φιλοσόφους τὸν λόγον ποιούμενος (67 Ε).

«Εἰ γὰρ διαβέβληνται πανταχῇ τῷ σώματι, αὐτὴν δὲ καθ' αὑτὴν ἐπιθυμοῦσι τὴν ψυχὴν ἔχειν, τούτου δε γιγνομένου εἰ φοβοῖντο καὶ ἀγανακτοῖεν, οὐ πολλὴ ἂν ἀλογία εἴη εἰ μὴ ἄσμενοι ἐκεῖσε ἴοιεν, οἷ ἀφικομένοις ἐλπίς ἐστιν οὗ διὰ βίου ἤρων τυχεῖν· ἤρων δὲ φρονήσεως· ᾧ τε διαβέβληνται, τούτου ἀπηλλάχθαι ξυνόντος αὐτοῦ; ἢ ἀνθρωπίνων μὲν παιδικῶν καὶ γυναικῶν καὶ υἱέων ἀποθανόντων, πολλοὶ δὴ ἑκόντες ἠθέλησαν εἰς Ἅιδου ἐλθεῖν ὑπὸ ταύτης ἀγόμενοι τῆς ἐλπίδος τῆς ὄψεσθαί τε ἐκεῖ οὗ ἐπεθύμουν καὶ ξυνέσεσθαι· φρονήσεως δὲ ἄρα τις τῷ ὄντι ἐρῶν καὶ λαβὼν σφόδρα τὴν αὐτὴν ταύτην ἐλπίδα, μηδαμοῦ ἄλλοθι ἐντεύξεσθαι αὐτῇ ἀξίως λόγου ἢ ἐν Ἅιδου, ἀγανακτήσει τε ἀποθνήσκων καὶ οὐκ ἄσμενος εἶσιν αὐτόσε»;

Ἐὰν οὖν ἐπισκεψώμεθα καὶ θεωρήσωμεν τὸν λόγον τοῦτον τὸν ἐν Φαίδωνι, ὅμοιον ὄντα τῇ λέξει τῷ περὶ ναυκλήρου ἐν Πολιτείᾳ, πάσας τὰς ἐν αὐτῷ ῥητορικὰς περιόδους ἑπτακαίδεκα οὔσας ἐφεξῆς ὁρῶμεν τεθειμένας κατ' ἀκριβῆ λέξιν εἰρομένην, οὐδεμίαν δ' ὡς ἔπος εἰπεῖν συνεστραμμένην τε καὶ κυκλικήν. Ἐπεὶ τό τε ῥῆμα οὗ διὰ βίου ἤρων τὸ μετὰ τὸ ἐλπίς ἐστιν καὶ τὸ οὗ ἐπεθύμουν τὸ μετὰ τὸ ἐκεῖ οὔτε περίοδον οὔτε κῶλον ἐμβεβλημένον ἑτέρῳ ἀπεργάζεται, ἀλλὰ δῆλά ἐστι ἀντὶ ὀνομάτων ἐν τῷ λόγῳ κείμενα. Ἡ δὲ περὶ τὴν λέξιν

ἰδία αὕτη τοῦ φιλοσόφου σπουδὴ καὶ ἐπιτήδευσις ἐξ οὐδενὸς ἄλλου τελεῖται καὶ περαίνεται ἢ ὅτι ἀεὶ τὸ σαφὲς μετιέναι καὶ διώκειν βούλεται χαίρειν εἰπὼν πολλὰ τῷ τε ῥητορικῷ τῶν ὀνομάτων τόνῳ καὶ τοῖς ἀκαίροις καὶ ἀχάρισι τῆς λέξεως σχήμασι καὶ κόσμοις, ὧν ἔμπλεων ὄντα τὸν τῶν Νόμων αἰσθανόμεθα λόγον.

Ταῦτα τό γε νῦν εἶναι καὶ τὰ ἐκ τοῦ τρίτου τῶν Πλάτωνος Νόμων βιβλίου τεκμήρια, ὅτι ἀλλότριοι τυγχάνουσιν ὄντες, οὐδὲ Πλάτωνος. Ἔστι δὲ τούτων τὰ μέν τινα οἷα καὶ τὰ ἐκ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου βιβλίου, περὶ ὧν ἑκατέρων ἰδίᾳ τε ἐπραγματευσάμεθα καὶ πρὸς τοὺς μὴ δεξαμένους Ἄππελτόν τε καὶ Ῥιττῆρον ἀπελογησάμεθα, τὰ δὲ ἴδια τε καὶ διάφορα οὐ σμικρὰν ἴσως ἕξοντα ῥοπὴν εἰς τὸ κρῖναι τὸ τοῦ λόγου ἡμῖν τούτου βούλημα.

Ἐν Ἀθήναις κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1901.

ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ Ι. ΠΑΝΤΑΖΗΣ.

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΗΛΕΚΤΡΑΝ

Στ. 634. Πάγκαρπα· ἐπίπαν ὄσπρια ἔθυον τοῖς θεοῖς. Τὸ: ἐπίπαν δὲν κεῖται ἐνταῦθα καλῶς· δὲν ἔθυον καθόλου ὄσπρια, ἔθυον καὶ ἄλλα συνηθέστερον· ὅθεν γραπτέον: ἐπεὶ πάντα ὄσπρια ἔθυον τοῖς θεοῖς, ὅπερ συνᾴδει καὶ πρὸς τὴν ἑρμηνευομένην λέξιν τοῦ Σοφοκλέους: πάγκαρπα, ἤτοι πάντας καρπούς, πάντα ὄσπρια. Ἐνταῦθα παρατίθεται καὶ χωρίον τι τοῦ Ἡσυχίου: θύματα· σφάγια, ἀπαρχαί, ἱερεῖα, ὄργια· ὃ διορθωτέον: θύματα· σφάγια, ἱερεῖα. — Ἀπαρχαί· ὄσπρια.

Ε. Τ. ΚΟΥΣΗΣ

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ἐν προσφάτῳ τινὶ τόμῳ (ΙΒ' σελ. 383 κεξ.) τῆς Ἀθηνᾶς ὁ κ. Γ. Χατζιδάκις ἐπανερχόμενος εἰς τὰ τῆς δημώδους ὀρθογραφίας τῶν γραμματικῶν τύπων εἶναι (=ἐστὶν) ἢ εἶνε, θέλω γράψει ἢ γράψῃ, θέλω καὶ ἔχω εἰπεῖ ἢ εἰπῇ, θέλω (ἔχω) γραφῆ ἢ γραφῇ,— ἔτι δ' ὁ ὄφις ἢ ὄφης, ἡ πῆχυ ἢ πήχη, ἔχεται τῆς γνώμης ὅτι μόνη ὀρθὴ γραφή ἐστιν ἡ εἶναι, θέλω (ἔχω) γράψει, εἰπεῖ, θέλω (ἔχω) γραφῆ,— ἔτι δ' ὁ ὄφις, ἡ πῆχυ. Ταῦτα λέγων προστίθησιν ὅτι πρὸς τὸ πρῶτον μέρος τῆς διδασκαλίας ταύτης (εἶναι, θέλω γράψει γραφῆ) οὐδεμία ἀντίρρησις προηνέχθη.

Ἀνακινῶν ἐνταῦθα τὸ ὀρθογραφικὸν τοῦτο ζήτημα οὐδαμῶς ἐπινοῶ νὰ διαμφισβητήσω τὸ μέγα κῦρος ἀνδρὸς οὕτω πολυμαθοῦς καὶ βαθυγνώμονος, δὸς δ' εἰπεῖν καὶ μεγατίμου φίλου. Ἐπιθυμῶ μόνον νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπὶ ἀντιρρήσεως γενομένης οὐ μόνον πρὸς τὸ δεύτερον μέρος τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ (ὁ ὄφις, ἡ πῆχυ) ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ πρῶτον (εἶναι, θέλω ἢ ἔχω γράψει ἢ γραφῆ). Ἐν τῇ ἐν ἔτει 1897 Ἀγγλιστὶ ἐκδοθείσῃ ἐκτενεῖ γραμματικῇ μου (Ἱστορικὴ Γραμματικὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ τῶν ἀρχαίων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ἐν Λονδίνῳ 1897) ἀμφότεραι αἱ ἀνωτέρω γνῶμαι ἐξετάζονται, ἀμφότεραι δὲ κρίνονται ἧττον ὀρθαί, προτιμητέας νομιζομένης τῆς γραφῆς εἶνε, θέλω ἢ ἔχω γράψῃ, εἰπῇ, θέλω ἢ ἔχω γραφῇ, ἔτι δ' ὁ ὄφης, ἡ πήχη.

1. εἶνε ἢ εἶναι;

Καὶ περὶ μὲν τοῦ κοινολεκτουμένου τύπου εἶνε ἢ εἶναι, ταῦτα φέρονται ἐν σελ. 250 τῆς εἰρημένης Ἱστορικῆς Γραμματικῆς μου.

«Ἡ γραφὴ ἶνε ἡ ὑπό τινων λογίων προτεινομένη ὡς δῆθεν προερχομένη ἐξ ἀντιμεταθέσεως τῶν συλλαβῶν τοῦ ἀρχαίου ἔνι, στερεῖται πάσης ἱστορικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς βάσεως. Ἐπ' ἴσης ἀσύστατός ἐστιν ἡ γραφὴ εἶναι καίτοι κοινῇ ἀρέσκουσα (ἴσως διὰ τὴν σύμπτωσιν αὐτῆς πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἀπαρέμφατον εἶναι), τανῦν δὲ κυρουμένη ὑπὸ

τοῦ κ. Γ. Χατζιδάκι (Einleitung 207), ὅστις διατείνεται ὅτι τὸ ληκτικὸν -e (ἤγουν -αι) προῆλθεν ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν δύο ἄλλων καταλήξεων εἰμ-αι καὶ εἶσ-αι. Ἀλλ' εἶνε πασίγνωστον ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα οὐδεμίαν γινώσκει παθητικὴν ἢ μέσην κατάληξιν -αι, γινώσκει δὲ μόνον τὰς πλήρεις ἤτοι ἀπὸ συμφώνου ἀρχομένας καταλήξεις -Μαι -Σαι -Ται. Ἐὰν δ' αἱ καταλήξεις αὗται εἶχον ἀληθῶς ἐπίδρασῃ ἐπὶ τὸν μετασχηματισμὸν τοῦ ἔνι, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο *ἔται καὶ *εἶται, οὐχὶ δὲ ἔΝαι καὶ εἶΝαι. Πολλῷ ἄρα πιθανώτερον εἶνε ὅτι τοῦ εἶνe τὸ ληκτικὸν καὶ ἄτονον, κατ' ἀκολουθίαν δ' ἀσθενὲς -e ἐξωμοιώθη πρὸς τὸ προηγούμενον θεματικὸν καὶ ἔντονον ἔ-, [πρβ. τέσσερα], οὕτω δὲ παρήχθη ὁ μεσαίων τύπος ἔνε, ὁ καὶ νῦν ἔτι σῳζόμενος ἔν τισι διαλέκτοις οἷον Κρήτης, Κύπρου, Πόντου, Κάτω Ἰταλίας κλπ. (1). Ὡς πρὸς δὲ τὴν τροπὴν τῆς θεματικῆς συλλαβῆς ἔ-νε εἰς εἶ-νε, αὕτη προφανῶς προῆλθεν ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ (τονουμένου) εἰ- τῶν λοιπῶν προσώπων· εἶ-μαι, εἶ-σαι, εἴ-μεθα, εἶ-σθε». Πρβλ. καὶ τὰ παλαιότερα ἐνεστωτικὰ ἕστηκΕ, γέγονΕ, εἴωθΕ, πέποιθΕ, ἔγνωκΕ, κτλ.

Ἐνταῦθα συνηγορῶν τις ὑπὲρ τῆς γραφῆς εἶναι (ἀντὶ εἶνε = ἐστίν) ἠδύνατο νὰ ἀντισχυρισθῇ ὅτι καὶ ὁ παρ' ἡμῖν παρατατικὸς εἰς -α (οἷον ἔλυα, ἐδούλευα) ἐσχηματίσθη κατὰ τὸν σιγματικὸν ἢ πρῶτον λεγόμενον ἀόριστον εἰς -σα (οἷον ἔλυσα, ἐδούλευσα), καὶ ὅτι παρέλαβε μόνον τὸ τελικὸν -α, οὐχὶ δὲ πλήρη τὴν κατάληξιν σα. Τοιοῦτο ἐπιχείρημα θὰ ἦτο ἄστοχον, διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι κατὰ τοὺς νεωτέρους γλωσσολόγους (K. Brugmann Gr. Gram.[3] § 378), ὁ παρατατικὸς καὶ ὁ ἀόριστος ἀνέκαθεν συνεδέοντο στενῶς κατὰ τύπον, διέφερον δὲ μόνον συντακτικῶς (οἷον ἔφην ἔγραφον ἔγλυφον ἔγεμον - ἔστην ἔτραπον ἔφυγον ἐγενόμην), εἶνε γνωστὸν ὅτι ὁ λεγόμενος πρῶτος ἀόριστος οὔτε ἀρχαιότερος εἶνε τοῦ δευτέρου οὔτε ἔληγεν ἀρχῆθεν εἰς -σα (εἰ καὶ οὕτω διδάσκεται ἐν τῇ γραμματικῇ τοῦ σχολείου), ἀλλ' εἰς ἁπλοῦν -α (Brugmann[3] § 373 ἑπ.). Ὅπως δήποτε γνωστό-

(1) Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἑρμηνεύεται καὶ κατ' ἀναλογίαν τῶν ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος κοινολεκτουμένων ἤμουνΕ, ἤσουνΕ (οἷον Πουλλολ. 411), ἦτο-νΕ, ἦσανΕ ἢ ἤτανΕ, εἶπανΕ, θέλουνΕ, [θέλει-νΕ, φοβοῦμαι-νΕ], πατοῦμενΕ, ἤτοι ἔνι ἔν' ἔνΕ,— ἔνθα τό τε παραγωγικὸν καὶ παράσιτον -ε προσλαμβάνεται οἱονεὶ προστατευτικὸν τοῦ ληκτικοῦ -ν. Ὅρα ἐμῆς Γραμμ. App. III. 28-30.

τατον εἶνε ὅτι πολλῷ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ καθ' ἡμᾶς δημώδους παρατατικοῦ εἰς -α ἀμφότεροι οἱ ἀόριστοι εἶχον ἀφομοιωθέντες εἰς τὸν ἁπλοῦν τύπον -α (οὐχὶ -σα!), συμβαλόντος ἢ μᾶλλον ἡγησαμένου εἰς τὴν ἀφομοίωσιν ταύτην τοῦ συγγενεύοντος παρακειμένου -κ]α (ὅρα ἐμῆς Γραμμ. §§ 186-193), οἷον «ἔλυσ-α ἔτριψ-α ἔσφαξ-α ἔκριν-α ἔπλυν-α ἔσυρ-α ἔστειλ-α ἔδωκ-α ἔθηκ-α ἤνεγκ-α ἔπεσ-α εἶδ-α ἔπι-α ἔφερ-α εὗρ-α ἔφαγ-α» κλπ. κλπ., ἅτινα πάντα ἀνάγονται εἰς χρόνους ἀρχαίους καὶ προβυζαντιακούς. Ἐκ τούτου ἄρα τοῦ καθολικοῦ καὶ ὁμοιομόρφου ἀορίστου εἰς -α (οὐχὶ δὲ τοῦ εἰς -σα) ἐσχηματίσθη ὕστερον ὁ κοινολεκτούμενος παρατατικὸς εἰς -α οἷον ἤλπιζα ἔχριζα ἔλεγα κττ., προσλαβὼν πλήρη τὴν μόνιμον καὶ σταθερὰν κατάληξιν -α.

Ἐπαναλαμβάνω λοιπὸν καὶ αὖθις ὅτι ἀφοῦ ἡ γλῶσσα ἡμῶν γινώσκει μόνον τὰς καταλήξεις -μαι -σαι -ται, οὐχὶ δὲ καὶ -μαι,-σαι, -ναι, φρονῶ ὅτι ἡ γραφὴ εἶναι ἔχει ἧττον ὀρθῶς ἢ ἡ εἶνε.

2. Ὁ δρῦς, Βασίλεις, Παππαδάκις, ἡ πῆχυ, ἢ ὁ δρῆς, Βασίλης, Παππαδάκης, ἡ πήχη;

Ἀλλὰ καὶ τῶν ὀνοματικῶν τύπων τῆς δημώδους γλώσσης ἡ γραφὴ ὁ δρῦς, ὁ ὄφις, Παππαδάκις, Χατζιδάκις (εἰ μὴ Χατζηδάκις), Σταυράκις (1), ἡ πῆχυ, φαίνεταί μοι ἀλλοτρία τῆς καθ' ἡμᾶς δημώδους φωνῆς, τοῦτο δὲ ὡσαύτως ἐξετάζεται ἐν σελίσιν 122 καὶ 546 τῆς εἰρημένης γραμματικῆς μου. Δέν μοι φαίνεται πείθουσα ἡ διισχύρις ὅτι «τὸ κακὸν τοῦτο (τῆς γραφῆς ὁ δρῆς, ὄφης, Παππαδάκης, Σταυράκης, ἡ πήχη) καθίσταται ἔτι μεῖζον ἕνεκα τῆς ἐπισκιάσεως καὶ πολλάκις πλήρους ἐξαφανίσεως τοῦ ἐτύμου». Τὸ κακὸν τοῦτο δὲν εἶνε δεινότερον τῆς ἀλλοκότου γραφῆς ὁ Γληγόρις, Βασίλεις, μαυρογένεις, κοκκινογένεις, ὁ προεστῶς — τοῦ Γληγόρι, τοῦ Χατζιδάκι, τοῦ Γιάνναρι, τοῦ Βασίλει, τοῦ μαυρογένει, τοῦ κοκκινογένει, τοῦ προεστοῦ, ἥτις ἀναγκαίως θὰ συνεπήγετο καὶ τὴν ἔτι ἀλλοκοτωτέραν τὸ σαββάτῳ, ἡ τετράδι, ἅτινα ἀναμφηρίστως προέρχονται ἐκ τῆς ἀρχαίας ἐπιρρηματικῆς ἢ χρονικῆς δοτικῆς τῷ σαββάτῳ, τῇ τετράδι. Μὴ καὶ οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἔγραφον ὁ λαγός, ὀρφός, κάλος, ὑπόχρεος;

(1) Ἐκτὸς ἐὰν ὑπεραττικίζοντες κλίνωμεν αὐτὰ τριτοκλίτως, οἷον Παππαδάκεως, Χατζιδάκεως, Γιαννάρεως κατὰ τὰ παλαιότερα Λάσκαρις Λασκάρεως, Δάρδαρις Δαρδάρεως, Βούλγαρις Βουλγάρεως.

(πρβ. καὶ πόλεος φύσεος ὕβρεος παρὰ τοῖς δραματικοῖς). Οἱ διατεινόμενοι ὅτι ἐν τοῖς λαγὸς κάλος ὀρφὸς κττ. ἡ διὰ τοῦ ο γραφὴ προήρχετο ἐκ τῆς κατὰ τὴν ἐκφώνησιν διαφορᾶς τοῦ ο καὶ ω, καὶ τοῦτο ἐν μεταγενεστέροις μάλιστα χρόνοις, ἀπερείδονται οὐχὶ εἰς πράγματα, ἀλλ' εἰς Ἐρασμικὰς θεωρίας (πρβ. Kühner-Blass 407 καὶ 496). Ἀλλὰ ταύτας κἀγὼ ἐν ἄλλοις διὰ μακρῶν ἤλεγξα ἐσφαλμένας (§§ 28-29), οὐδ' ἔχονται πλέον αὐτῶν ἐρρωμένως οἱ σοβαρώτεροι καὶ κριτικώτεροι αὐτῶν τῶν Ἐρασμικῶν ἅτε ἀδυνατοῦντες νὰ ἑρμηνεύσωσι τοιαῦτα μαρτύρια ἐπιγραφῶν καὶ παπύρων οἷα τὰ τὸν (=τῶν) Σοκράτης, παραγγελλέτοσαν, ὀρθὸς (=ὀρθῶς), ὅπος, Λεωντίς, τὸ μνειμεῖων, τὸν ἔγγονων, Θεοδωσία, Διώνυσος, Ἀλκίμαχως, Μακεδώνος, διαδώχῳ, Γνόμη, ὁ μεταλαβόν, ἔχωντος, ἀπέδοκα, δομάτων, ψομὸν πολοῦσι, νεότερον, καὶ πάμπολλα ἄλλα, πάντα δὲ δοκίμων καὶ προρωμαϊκῶν χρόνων (Γραμμ. § 26, 7). Ἐπ' ἴσης ἀνίσχυρος φαίνεταί μοι ὁ τοῦ κ. Χ. λόγος ὅτι «καὶ οἱ μεταγενέστεροι Ἕλληνες παραλαβόντες παρὰ τῶν Ῥωμαίων οὐκ ὀλίγα ὀνόματα εἰς -is γράφουσιν αὐτὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ τοῦ -ι καὶ ὀλίγιστα μόνον διὰ τοῦ -η». Διότι ὁ μὲν τύπος -ις (οἷον κερεάλις, μαρτιάλις, ἀσηκρῆτις κλπ.) εἶνε ἁπλῆ μεταγραφὴ τοῦ Λατινικοῦ -is ὑπὸ λογίων Λατινομαθῶν καὶ ἐτυμολογούντων ἢ λατινιζόντων, ἐν ᾧ ὁ ἐξ ἴσου κοινὸς τύπος -ης (οἷον ἀρσηνάλης, κερεάλης, μαρτιάλης, προβηνκιάλης, βιτάλης, κουρούλης, ἐκουέστρης κλπ.) παρίσταται ἐν τῇ τῇ κοινῇ τῶν Ἑλλήνων συνειδήσει ὡς Ἑλληνοφανὴς ἤγουν ὡς ὁμαλὸς Ἑλληνικὸς τύπος τῆς πρώτης κλίσεως. Καὶ ἐνταῦθα δηλαδὴ ἔχομεν πλήρη κατάληξιν -ις (οὐχὶ -ς!) ἥτις παρελήφθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἅτε ταυτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ λαοῦ πρὸς τὴν τότε ὁμόφωνον κατάληξιν -ης τῆς πρώτης κλίσεως. Λέγω ὅτι τὸ -ης τότε ὡμοφώνει πρὸς τὸ Λατινικὸν -*is*, διότι, ἐπεκτείνας τὰς μελέτας μου πέραν τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Blass καὶ Meisterhans, ἐσχημάτισα τὴν σταθερὰν πεποίθησιν ὅτι οὐδὲν ἀλλ' ἢ πλήρης ὁμοφωνία τοῦ η καὶ ι ἑρμηνεύει τὰ πολυάριθμα τῶν τότε ἐπιγραφῶν καὶ παπύρων ὀρθογραφικὰ σφάλματα, οἷα τὰ Καμηρῆς καὶ Καμιρῆς, Ἀπίμαντος, τὴν ὕλιν, γεισηπόδισμα, ὁ Ἡρακλεώτις, Ἐπικρατὴς Σιδωνία, φιμί, ψίφισμα, Δημίτριος, Μένηπος, ἐπή (=ἐπί), Αὐριλία, δινάρια (καὶ δεινάρια), Ῥαβήριος, Καλουήσιος (Calvisius), Τηβέριος, Σαλή-

νιος, ἔθικεν, Διομίδης, τὸ Ἀρπαγάθι (=-θη), κλιρουχία, Ἀντιφῶν, Χαρήσιος, Ἀραβηκός—καὶ πάντα τὰ ἄλλα ὧν βρίθουσιν αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ οἱ πάπυροι τῶν τριῶν πρὸ Χριστοῦ αἰώνων, ἵνα παραλίπω τὰ μετὰ ταῦτα (Πρβ. Γραμμ. §§ 37-41). Οὐδεμία ἄλλη ἑρμηνεία ἐγχωρεῖ ἐνταῦθα ἢ ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα παρέλαβε καὶ Λατινικὰ ὀνόματα εἰς *-is* καὶ κατ' ἀναλογίαν παρεσχημάτισεν αὐτὰ εἰς -ης διὰ τὴν ὁμοφωνίαν τοῦ *-is* καὶ -ης (1). Ἄλλαις λέξεσιν ἂν μὴ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα διέσῳζε πρωτόκλιτα ὀνόματα εἰς -ης καὶ -η (οἷον ὁ ναύτης, τεχνίτης, δεσπότης, κριτής, Ἰάννης, πατριάρχης — ἡ τέχνη, ψυχή, μεγάλη, κεφαλή), ἀμφιβάλλω σφόδρα ἂν θὰ περιεσῴζοντο ἔτι καὶ τὰ ὀνόματα ὁ (δρis) δρῆς, (ὄφis) ὄφης, ἡ (χάρις) χάρη, (ῥάχις) ῥάχη, (ὄψις) ὄψη, (ὁ πῆχυς) ἡ πήχη. Ἀντ' αὐτῶν εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ δημώδης λαλιὰ θὰ εἶχεν ὑποκαταστήσῃ ἄλλον τινὰ τύπον ἢ ἐξεύρῃ ἄλλας λεξεις. Ἀλλὰ τὴν δύναμιν καὶ ἐπίδρασιν τῆς ἀναλογίας μαρτυρεῖ σαφέστατα αὐτὸ τὸ παράδειγμα τοῦ ὁ πῆχυς, ἡ πήχη. Διότι οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι τὸ ἀρσενικὸν ὁ πῆχυς μετήλλαξε γένος καὶ κλίσιν κατὰ τὸ παλάμη, σ]πιθαμή, ὀργυιὰ (ὅρα Γραμμ. § 249 ἑπ.).

3. Θέλω γράψει γραφῆ ἢ θέλω γράψῃ γραφῇ;

Τὸ ζήτημα τῆς ὀρθογραφίας «θέλω» ἢ ἔχω γράψει ἢ γράψῃ, θέλω (ἔχω) εἰπεῖ ἢ εἰπῇ, θέλω (ἔχω) γραφεῖ ἢ γραφῇ» εἶνε ἔτι σπουδαιότερον ἅτε ἀφορῶν εἰς τὴν βάσιν τοῦ καθ' ἡμᾶς σχηματισμοῦ τοῦ μέλλοντος καὶ παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελίκου, οὕτω δ' εἶνε ἀναπόσπαστον ἀπὸ τοῦ ζητήματος τῆς ἱστορίας τῆς ἀπαρεμφάτου. Ὁ κ. Χατζιδάκις ἑπόμενος τῇ ἀρχαιοτέρᾳ γνώμῃ φρονεῖ ὅτι ἐν τοῖς ἀνωτέρω περιφραστικοῖς χρόνοις οἱ ῥηματικοὶ τύποι (θελω ἢ ἔχω)

(1) Καθ' ἃ καὶ ἐν τῇ εἰρημένῃ γραμματικῇ μου ἑρμηνεύεται (§§ 298-303), τὰ ἀρχαῖα οὐδέτερα εἰς -ι, οἷον μέλι, κοῦκκι, στῖμι, κιννάβαρι, πέπερι, σίναπι κλπ., προσλαβόντα τὸ τότε εὐχρηστότατον τελικὸν -ν ἐγένοντο μέλιν, κοῦκκιν, στῖμιν κλπ., ταῦτα δὲ ἐφελκύσαντα τὰ ἄλλα οὐδέτερα εἰς -ιον (οἷον ἡμιωβέλιον, χαριστήριον, μαρτύριον, στάδιον), παρήγαγον τὸν συγκεκομμένον τύπον -ιν (ἡμιωβέλιν, χαριστῆριν μαρτύριν, στάδιν). Τούτου γενομένου ἐπηκολούθησαν κατ' ἀναλογίαν καὶ τὰ λοιπὰ δευτερόκλιτα ἀρσενικὰ εἰς -ιος καὶ οὕτω παρήχθη ὁ τύπος (-ιος) -ις, ὅστις τοσούτῳ μᾶλλον εὐπρόσδεκτος καὶ ἀρεστὸς ἦτο ὅσον ὡμοφώνει πρὸς τὸν συνήθη τῆς πρώτης κλίσεως τύπον εἰς -ης οἷον ναύτης, ἐργάτης, Ἰωάννης, κλπ.

γράψι εἰπῖ γραφῖ ἐκπροσωποῦσι λείψανα τῆς παλαιᾶς ἀπαρεμφάτου γράψειν εἰπεῖν γραφῆναι. Ἀλλ' ὡς γνωστὸν ὁ περιφραστικὸς οὗτος διὰ τοῦ γράψ*ι* καὶ γραφ*ῖ* σχηματισμὸς οὔτε παλαιὸς οὔτε γνήσιος δημώδης εἶνε. Λέγω οὔτε παλαιὸς οὔτε γνήσιος δημώδης καθ' ὅσον ὁ μὲν μέλλων τῆς Βυζαντιακῆς καὶ μεσαίωνος λαλιᾶς περιεφράζετο διὰ τοῦ ἁπλοῦ (ἵνα) νὰ καὶ τῆς ὑποτακτικῆς, ὁ δὲ παρακείμενος καὶ ὑπερσυντέλικος διὰ τοῦ ἔχω ἢ εἶχον (εἶχα) καὶ τῆς μετοχῆς γράψας ἢ γε]γραμμένον, οἷον ἔχω γράψας τὰ λόγια ἢ ἔχω γε]γραμμένα τὰ λόγια. Ὁ τύπος θέλω ἢ ἔχω γράψ*ι* ἢ γραφ*ῖ* ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον καθ' οὓς χρόνους ἡ ἀπαρέμφατος εἶχεν ἤδη ἀπὸ πολλοῦ ἐκλιποῦσα ἐκ τῆς κοινῆς λαλιᾶς, οὕτω δ' οἱ τύποι γράψ*ι* καὶ γραφ*ῖ* δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ προέρχωνται ἐκ τῶν γράψειν καὶ γραφῆναι, κατ' ἀποκοπὴν τοῦ -ν καὶ -ναι, καθ' ὅσον τοιαύτης ἀποκοπῆς παραδείματα ἡ γλῶσσα δὲν ἔχει. Τὰ ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος σποράδην ἀπαντῶντα παραδείγματα ἀπαρεμφατικῆς χρήσεως (οἷον ἡ ἔχω ἢ θέλω γράψειν ἢ γραφῆναι) ἀποδοτέα εἰς τὸν τοῦ ἀρχαΐζειν πατροπαράδοτον ζῆλον τῶν λογίων, οὐδαμῶς δ' ἀποδεικνύουσιν ἀπαρεμφατικὴν χρῆσιν ἐν τῇ ἀληθῶς δημώδει καὶ ἀπαιδεύτῳ λαλιᾷ. Ἐν πᾶσι τούτοις τοῖς τύποις (θέλω ἢ ἔχω) γράφιν γράψιν, φαγῖν γραφῖν τὸ τελικὸν -ν δὲν εἶνε ἀπαρεμφατικὸν ἀλλ' ἁπλῶς εὐφωνικὸν καὶ ληκτικὸν πάσης σχεδὸν λέξεως. Ὡς γνωστόν, ἀπὸ τῶν πρώτων Χριστιανικῶν χρόνων, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν μέσων καὶ νεωτέρων αἰώνων, παρατηρεῖται τὸ καὶ νῦν ἔτι σῳζόμενον παρὰ Κυπρίοις καὶ Ῥοδίοις καὶ Χίοις καὶ Ποντίοις καὶ ἄλλοις φαινόμενον καθ' ὃ πᾶσα σχεδὸν φωνηεντόληκτος λέξις προσελάμβανεν εὐφωνικὸν -ν, οἷον ἦΝ (200 300 μ.Χ.), παρεσχέθηΝ (=-θη), ἐγένετοΝ, ἦτοΝ, ἱστορήθηΝ ὁ ναός, κατέβηΝ (=-βη), ἐφόρειΝ (=-ρει), ηὐξήθηΝ (=-θη), ἐβαρήθηΝ (=-θη), ἔχειΝ (=-χει), πρᾶγμαΝ, μνῆμαΝ, μήτεΝ, ἔπειταΝ, ἔνεΝ καὶ εἶνεΝ, πότεΝ, μὴΝ θωρῇς, θέλει γενῇΝ, νὰ τὸ χεν πολεμᾷΝ καὶ νὰ 'χαν κάμνῃΝ, μὴ στραφῇΝ, φωτίζονταιΝ, μάχωνταιΝ, κυριεύονταιΝ κλπ. κλπ. Πάντα ταῦτα καὶ ἄλλα πάμπολλα κεχρονολογημένα παραδείγματα ἀναγόμενα εἰς τοὺς Βυζαντιακοὺς καὶ μεσαίωνας χρόνους εὑρίσκει ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ εἰρημένῃ Ἱστορικῇ Γραμματικῇ μου (σελ. 547-8 καὶ 568-580). Ὅτι δ' ἐν πᾶσι τούτοις οὐδεμία ἀπαρέμφατος ἐγκρύπτεται καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ τονισμοῦ τοιούτων

παραδειγμάτων οἷα τὰ θέλω ἢ ἔχω *λάβι* *μάθι* *τύχι*. ἐν οἷς ἡ ἀπαρέμφατος περιεσπᾶτο, ἤγουν λαβεῖν, μαθεῖν, τυχεῖν. Καὶ ναὶ μὲν λέγομεν ἔτι (θέλω ἢ ἔχω) εἰπί εὑρί ἰδί, ἀλλὰ τὰ τρία ταῦτα παραδείγματα οὐδὲν ἀνταποδεικνύουσιν ἅτε οὕτω σχηματιζόμενα ἐπὶ τὸ λογιώτερον ἀντὶ τῶν γνησίων δημωδῶν 'πί βρί ἴ]δί ἅτινα ὀφείλονται εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς προστακτικῆς εἰπέ εὑρέ ἰδέ.

4. Τὸ φαγεῖ ἢ τὸ φαγί; τὸ ἰδεῖ ἢ τὸ ἰδῇ;

Καθ' ὅλου εἰπεῖν ἡ καθ' ἡμᾶς κοινὴ καὶ ἀπαίδευτος λαλιὰ οὐδὲν ἴχνος σῴζει τῆς παλαιᾶς ἀπαρεμφάτου, καὶ δὴ οὔτε τῆς ῥηματικῆς (φιλῶ λέγειν) οὔτε τῆς ὀνοματικῆς (φιλῶ τὸ λέγειν). Τὰ ὀλίγα παραδείγματα ἅτινα προσάγονται ὡς γνήσια δῆθεν λείψανα τῆς ἀπαρεμφάτου, οἷον τὸ φαγεῖ, τὸ φιλεῖ, τὸ πρεπεῖ, τὸ ἔχει, τὸ ἰδεῖ, τὸ πιεῖ, τὸ φανῆ (-εῖ), τὸ λύσει καὶ τὸ δέσει εἶνε παντάπασιν ἀλλότρια τῆς ἀρχαίας ἀπαρεμφάτου. Διότι τὰ μὲν ἐξ αὐτῶν οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν ἢ οὐσιαστικὰ ὀνόματα, τὰ δὲ καθαρὰ καὶ γνήσια ῥήματα κεκρυσταλλωμένα καὶ ἄκλιτα. Λόγου χάριν τὸ φαγεῖ εἶνε αὐτὸ τὸ παλαιὸν φαγίον (οἷον Ἀποφθ. Πατέρων 408 Β ὅσα ἐποιήσατε φαγία· ἔτι δὲ Κύριλλ. Σκυθ. Β. Α. 283 C), οὗ καὶ προσφάγιον (κανονικῶς προπαροξυτονούμενον) εὕρηται ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ (Ἰω. 21, 5), ἔτι δ' ἐν παπύροις, οἷον Grenfell καὶ Hunt i. 77, 21 (3-4 ἑκατ. μ.Χ.). Γραπτέον ἄρα τὸ φαγί ἔτι δὲ τὸ φιλί, ἅτε ἀμφότερα οὐσιαστικὰ ὄντα καὶ κλινόμενα ὡς κοινὰ οὐσιαστικὰ οὐδέτερα, οἷον τοῦ φαγιοῦ τοῦ φιλιοῦ, τὰ φαγιὰ τὰ φιλιά. Ἐὰν ἦσαν ἀληθῶς ἀπαρεμφατικὰ (τὸ φαγεῖν καὶ τὸ φιλεῖν) δὲν θὰ ἐκλίνοντο.

Ἐν πᾶσι τοῖς λοιποῖς παραδείγμασι τὸ προτασσόμενον μόριον τὸ δὲν εἶνε ὁριστικὸν ἄρθρον ἀλλ' ἀναφορικὴ ἀντωνυμία ἢ ὑποτακτικὸν ἄρθρον = ὅ, τὸ καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συχνότατα οὕτως ἀπαντῶν. Κατ' ἀκολουθίαν τὸ ἔχει (ἢ τὰ ἔχει), τὸ ἰδεῖ, τὸ φανεῖ, τὸ λέγει, τὸ λύσει καὶ τὸ δέσει, οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν ἢ ἀναφορικαὶ προτάσεις ἀποκεκρυσταλλωμέναι εἰς οὐσιαστικοφανῆ ὀνόματα, ἤγουν τὸ ἔχει = (ἐκεῖνο) ὃ ἔχει, ὅπερ καὶ πληθυντικῶς λέγεται, ἤγουν τὰ ἔχει = ἃ ἔχει (1), τὸ ἰδεῖ ὅπερ γραπτέον τὸ ἰδῇ = ὃ ἂν ἴδῃ, (τὸ πιεῖ) πιῇ = ὃ ἂν πίῃ, τὸ φανῇ (κοινότερον ὅ,τι φανῇ) = ὃ ἂν φανῇ, τὸ

(1) Ἐρωφίλη σ. 126 (ἔκδ. Ἀθηνῶν 1898): γιατί τὰ ἔχει τὰ πολλὰ καὶ τὰ περίσσα πλούτη | δὲν εἶν' 'ς τσ' ἀνθρώπους πάντοτες.

λύση καὶ τὸ δέση=ὅ,τι ἂν λύσῃ καὶ δήσῃ, ὅθεν καὶ προσωπικῶς τὸ (=ὅ,τι) λύσω καὶ τὸ δέσω, τὸ λύσῃς καὶ τὸ δέσῃς κτλ.

5. θέλω γράψῃ κοιμηθῇ (οὐχὶ -ψει -θῆ).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω γίνεται δῆλον ὅτι ἐν τῇ περιφράσει «θέλω ἢ ἔχω γράψει», «θέλω ἢ ἔχω κοιμηθῇ» ἡ διὰ τοῦ -ει καὶ -ῆ γραφὴ εἶνε πλημμελὴς ἐπινοηθεῖσα ὑπὸ τῶν παλαιοτέρων γραμματικῶν οἵτινες παρεπλανήθησαν ἐκ τῆς πάλαι ἀπαρεμφατικῆς συντάξεως τῶν ῥημάτων θέλω καὶ ἔχω. Ἀλλ' ὁ μελετήσας τὸ ζήτημα ἱστορικῶς γινώσκει ὅτι ἡ πρὸ τοῦ μεσαίωνος λαλιὰ οὔτε τὸν μέλλοντα οὔτε τὸν παρακείμενον περιέφραζε καθ' ὃν καὶ ἡμεῖς τρόπον. Παρ' ἐκείνοις ἡ φράσις θέλω μαθεῖν ἀείποτ' ἐδήλου θέλω νὰ μάθω, πόθον ἔχω ἵνα μάθω, οὐδέποτε δὲ σχεδὸν ἐλέγετο ἐπὶ τῆς σημασίας ἁπλοῦ μέλλοντος οἷος ὁ νῦν θὰ μάθω. Τὰ στάδια ἅπερ διήνυσεν ὁ μέλλων ἀναπτύσσονται διὰ μακρῶν ἐν τῇ εἰρημένῃ Ἱστορικῇ Γραμματικῇ μου (ἐν σελ. 552-559), συνοψίζονται δ' ἐνταῦθα λαμβανομένου ὡς παραδείγματος τοῦ ῥήματος πάσχω.

Α' Ἀρχαϊκὴ περίοδος (μέχρι 500 π.Χ.): πείσομαι (ἀλλὰ καὶ πάθω οἷον μνήσομαι οὐδὲ λάθωμαι, Ὕμν. Ἀπόλλ. 1).

Β' Ἀττικὴ περίοδος (500-300 π.Χ.): πείσομαι (κοινῶς δὲ καὶ πάθω).

Γ' Μεταγενεστέρα περίοδος (300 π.Χ.-600 μ.Χ.), ἤγουν—

α' Ἑλληνίζουσα περίοδος (300-150 π.Χ.): πάθω καὶ πείσομαι.

β' Ἑλληνορωμαϊκὴ περίοδος (150 π.Χ.-600 μ.Χ.): πάθω, πάθω ἄν, ἵνα πάθω, ἔχω (ἐνίοτε μέλλω καὶ σπανίως θέλω) παθεῖν.

Δ' Νεοελληνικὴ περίοδος, ἤγουν—

α' Προμεσαιωνικὴ περίοδος (600-1000 μ.Χ.): ἵνα (νὰ) πάθω.

β' Μεσαιωνικὴ περίοδος (1000-1500 μ.Χ.): νὰ πάθω (θὲ νὰ πάθω, θέλω πάθῃ, θέλει πάθω).

γ' Νεωτέρα περίοδος (1500-1900 μ.Χ.): νὰ πάθω, θενὰ πάθω, θὰ πάθω, (νὰ πάθω θέλει, θέλει πάθω, θέλω πάθῃ).

Ὁ καθ' ἡμᾶς ἄρα μέλλων νὰ πάθω, νὰ πάθῃ θέλω ἢ νὰ πάθω θέλει, θενὰ πάθω, θὰ πάθω εἶνε ὁ γνήσιος δημώδης τύπος, ὁ δὲ

θέλω πάθη (γράψη, κοιμηθῇ κτλ.) εἶνε δημιούργημα τῶν γραμματικευομένων καὶ ὡς τοιοῦτον ἔτι ἀπόζει σοφολογιότητος.

5. ἔχω γράψει κοιμηθῆ ἢ ἔχω γράψῃ κοιμηθῇ;

Τὰ αὐτὰ περίπου ῥητέον καὶ περὶ τοῦ ἔτι νεωτέρου περιφραστικοῦ παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελίκου, ἤγουν τῶν τύπων **ἔχω** λύσει ἔχω κοιμηθῆ καὶ **εἶχον** λύσει εἶχον κοιμηθῆ, οἵτινες ἐσχηματίσθησαν ὑπὸ τῶν φιλολογούντων καθ' οὓς χρόνους οὐδὲν ἴχνος ἀπαρεμφάτου περιεσῴζετο πλέον ἐν τῇ ζώσῃ λαλιᾷ. Οἱ προγενέστεροι ἡμῶν λόγιοι οἱ οἰκείως μὲν πρὸς τὰς νεωτέρας ἀλλοφύλους (Λατινογενεῖς) γλώσσας ἔχοντες, ἀηδῶς δὲ φέροντες τοὺς κοινολεκτουμένους τύπους ἔχω ἢ εἶχα λυμένον (-ην, -ους, -ες, -α) καὶ εἶμαι λυμένος, ἅτε ἀδιπλασιάστους ὄντας καὶ ἀπροσφυεῖς πρὸς καλλιεπῆ λόγον, παρέλαβον ἐκ τῆς ζώσης λαλιᾶς τοὺς οἰκειοτάτους μὲν εἰς εὐφωνικὸν δὲ ἢ μᾶλλον παράσιτον -ν τότε λήγοντας τύπους τῆς ὑποτακτικῆς λύσῃν, γράψῃν, φάγῃν, πάθῃν, δράμῃν, εἴπῃν, κοιμηθῇν, στραφῇν, πατηθῇν κλπ. (ὅρα ἀνωτέρω σελ. 219), συνεδύασαν δ' αὐτοὺς πρός τε τοὺς ἀρχαιοτέρους ἔχω λύσας ἔχω λύσειν (-σαι) καὶ τοὺς νεωτέρους κοινολεκτουμένους ἔχω λυμένον καὶ οὕτω παρεσχημάτισαν νέον τύπον ἔχω λυσειν ἔχω λυθῇν· Ἄλλαις λέξεσιν ἐκ τῆς συνεπιδράσεως —

τῶν παλαιῶν τύπων:		καὶ τῶν ἔκτοτε κοινολεκτουμένων:
ἔχει λύσας, ἔχει λυθείς	καὶ	ἔχει νὰ λύσῃν, ἔχει νὰ λυθῇν
ἔχει λύσειν, ἔχει λυθῆναι	»	ἔχει λυμένον, εἶνε λυμένος

παρεσχηματίσθησαν οἱ τύποι ἔχει λύσιν ἔχει λυθίν οὓς ὡς εἰκὸς γραπτέον λύσῃν λυθῇν, τανῦν δὲ λύσῃ λυθῇ, κατὰ ταῦτα δὲ καὶ ἔχω γράψῃ φάγῃ πάθῃ δράμῃ εἴπῃ κοιμηθῇ στραφῇ πατηθῇ, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα.

Ὅτι δ' οἱ τύποι οὗτοι δὲν εἶνε ἀπαρεμφατικοὶ ἀλλ' ὑποτακτικοὶ γίνεται φανερὸν ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἱστορικῆς ἐξελίξεως μάλιστα δ' ἐκ τῶν ἑξῆς λόγων:

α') Ἡ ἀπαρέμφατος εἶχε παντάπασιν ἐκλιποῦσα πολλῷ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν περιφραστικῶν τούτων τύπων.

β') Ὁ παθητικὸς (καὶ μέσος) αὐτῶν τύπος εἶνε ἔχω λυθῇ κοι-

μηθῆ στραφῆ πατηθῆ, οὐδέποτε δὲ ἔχω λυθῆναι κοιμηθῆναι στραφῆναι πατηθῆναι.

γ΄) Ὁ τονισμὸς αὐτῶν ἀείποτε συμφωνεῖ πρὸς τὸν τῆς ὑποτακτικῆς, ὅπερ εἶνε ἀψευδὲς κριτήριον ἐν αἷς μάλιστα περιπτώσεσιν ἡ ἀπαρέμφατος καὶ ὑποτακτικὴ δὲν ὁμοτονοῦσιν ἀλλὰ τονίζονται ἐπὶ διαφόρου συλλαβῆς, οἷον λαβεῖν λάβῃ, παθεῖν πάθῃ, τυχεῖν τύχῃ, πεσεῖν πέσῃ κτλ. κτλ. Ὅτι δὲ καὶ τὰ τρία παραδείγματα ἔχω εἰ]πῇ ε]ὑρῇ ἰ]δῇ δὲν ἀποτελοῦσιν ἐξαίρεσιν ἅτε προερχόμενα ἐκ τῶν δημωδεστέρων τύπων ’πῇ ’βρῇ ’δῇ εἴδομεν ἤδη ἀνωτέρω (σελ. 220).

Μηνὶ Ἰανουαρίῳ 1900.

Α. Ν. ΓΙΑΝΝΑΡΗΣ.

Υ. Γ. **Εἶσθαι — Θέλω εἶσθαι (εἶσται), ἤθελά ’σται.**

Τὸ μοναδικὸν καὶ ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος ἀναφαινόμενον εἶσθαι ἢ εἶσται (οἷον θέλει εἶσται) δὲν εἶνε ἀπαρέμφατος, ὡς κοινῇ νομίζεται κἀγὼ δ’ αὐτὸς ἄλλοτε ἐνδοιάζων παρεδεχόμην (§ 985[2]). Νεώτεραι ἔρευναι καὶ παρατηρήσεις ἔπεισάν με ὅτι οὐδέποτε οὐδαμοῦ ὑπῆρξεν ἀπαρέμφατος εἶσθαι, ἀλλ’ ὅτι ὁ μονήρης καὶ ἀλλόκοτος οὗτος τύπος οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ σχολαστικὴ μεταγραφὴ τοῦ εἶσται, καὶ ὅτι τοῦτο πάλιν εἶνε αὐτὸ τὸ ἄλλοτε κοινότατον ἔσται (= ἔσεται) παραμεμορφωμένον. Ἄλλαις λέξεσι τὸ πάλαι μελλοντικὸν ἔσται ἔνθεν μὲν παρεσχηματίσθη εἰς εἶσται κατὰ τὰ εἶμαι εἶσαι εἶσθε (ἀκριβῶς καθ’ ὃν τρόπον καὶ τὸ ἔνε μετετράπη εἰς εἶνε), ἔνθεν δὲ ἀποβαλὸν τὴν μελλοντικὴν αὐτοῦ δύναμιν καὶ ἐκληφθὲν ὡς ἐνεστὼς (πρβ. Γραμμ. App. iv. 3 καὶ 10[6]), προσεπιδράσαντος ἴσως καὶ τοῦ ἐστί, προσέλαβε προτακτικὸν ἐπικούρημα τὸ θέλω καὶ ἔχω, οὕτω δ’ ἐπέζησεν ἀποκρυσταλλωθὲν ἐν τῇ φράσει θέλει εἶσται (οἱονεὶ θέλει *ἐστί). Ἀλλ’ εἶνε φανερὸν ὅτι τὸ εἶσται τοῦτο δὲν εἶνε ἀπαρέμφατος ἀλλὰ κεκρυσταλλωμένον τριτοπρόσωπον ῥῆμα, ὅπερ προσλαβὸν προτακτικὸν βοήθημα τὸ θέλω καὶ ἔχω ἀνεπλήρωσε τὸν πάλαι ἁπλοῦν μέλλοντα ἔσται (il sera), ἐν ᾧ ἀφ’ ἑτέρου τὸ μὲν ἤθελά ’σται ἐμφαίνει τὸν δυνητικὸν τύπον (ἦν ἄν, je serais), τὸ δὲ νά ’χά ’σται τὸν ὑποθετικὸν (εἰ ἦν, si j’étais). Καὶ ἐνταῦθα ἄρα ἔχομεν κεκρυσταλλωμένον τριτοπρόσωπον ἑνικὸν ἔσται ὅπως καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις τριτοπροσώποις ἑνικοῖς γράψῃ κοιμηθῇ σταθῇ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι τὰ τῆς νομιζομένης ἀπαρεμφάτου (γράψῃ, γραφῇ, σταθῇ. εἶσται, κττ.) προτασσόμενα μελλοντικὰ θέλω ἔχω καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια ἢ συνώνυμα (μέλλω ἐμπορῶ [εὐπορῶ], δύνομαι), δὲν προσλαμβάνονται ὡς ἀληθῆ ῥήματα οἷα τὰ «θέλω νά μου γράφῃς', ἔχω πολλὰ νά σου 'πῶ», ἀλλὰ ὡς προτακτικὰ βοηθήματα ὁτὲ μὲν ἐπιρρωνύοντα τὸ ἐξησθενωμένον νά, οἷον «θέ[λει] νὰ γράψῃ» καὶ «ἔχει νὰ (ἐξ οὗ τὸ παρὰ Κυπρίοις ἔ' νὰ) γράψῃ», ὁτὲ δὲ καταλαμβάνοντα τὴν θέσιν αὐτοῦ, οἷον (νὰ γράψῃ) «θέλει γράψῃ». Κατὰ ταῦτα ἐν τοῖς «θέλει γράψῃ» καὶ «θὲ νὰ γράψῃ» τὸ γράψῃ καὶ τὸ νὰ γράψῃ δὲν ἐξαρτῶνται συντακτικῶς ἐκ τοῦ θέλει ἢ θέ, ἀλλὰ τοὐναντίον τὸ θέλει καὶ θέ (ἔχει, ἔ) εἶνε προτακτικὰ βοηθήματα προσληφθέντα μεταγενεστέρως. Ἀφ' οὗ δὲ τὸ ἀρχαιότερον νὰ γράψῃ (il écrira) οὔτε μορφολογικῶς οὔτε συντακτικῶς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀπαρέμφατος, οὐδὲ τὸ μεταγενέστερον καὶ διάδοχον αὐτοῦ «θὲ νὰ (θέλει) γράψῃ» δύναται νὰ εἶνε ἀπαρέμφατος.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, δικαιοῦμαι, νομίζω, νὰ ἐμμένω τῇ γνώμῃ μου ὅτι ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἀμιγεῖ καὶ γνησίᾳ δημώδει γλώσσῃ οὐδὲν ἴχνος ἀπαρεμφάτου ἢ ἀπαρεμφατικῆς συντάξεως σῴζεται, οὔτε κατὰ τόπον οὔτε κατ' ἔννοιαν.

Α. Ν. Γ.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

(Ἐν διατριβῇ Π. Φωτιάδου τυπωθείσῃ ἐν τόμ. ΙΓ' σελ. 3 κἑξ.).

Σελ.	24	στίχ.	18	ἀντὶ (1)	γράφε :	(2)
»	24	»	19	» (2)	» :	(3)
»	25	»	3 ἀπὸ τέλους	ἀντὶ : ἐπανορθωσέντα	γράφε :	ἐπανορθωθέντα
»	48	»	8 »	» : ἄρχοντές εἰσί,	» :	ἄρχοντές εἰσι.
»	59	»	16 ἀπ' ἀρχῆς	» : **ἔθυον δὲ αὐτῷ**	γράφε	[**ἔθυον δὲ αὐτ**]ῷ
»	60	»	26 »	» : τὸτί	γράφε	τὸ τί
»	63	»	33 »	» : κοῦ	»	κού

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ Κ. Α. ΓΙΑΝΝΑΡΙΝ

Ἐπειδὴ ἐξ ἀρχῆς ἐδόθη μὲν τοῖς ἀνθρώποις τὸ πλανᾶσθαι ἀλλ' ἅμα καὶ τὸ διὰ τῆς πλάνης ἔρχεσθαι εἰς τὴν ἀλήθειαν, οὐδείς, ἂν μὴ εἶναι τετυφωμένος, δύναται νὰ φρονῇ, ὅτι κατέχει ἀεὶ ἐν τοῖς πολυπλόκοις ἐπιστημονικοῖς ζητήμασι τὴν καθαρὰν ἀλήθειαν. Αὕτη εἶναι καὶ ἐν τούτοις, ὅπως καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις κτῆμα μόνου τοῦ εἰπόντος «Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή» Ἰωάνν. ΙΔ΄ 6, ἡμεῖς δὲ οἱ χαμαὶ ἐρχόμενοι ἄνθρωποι στέργομεν κατ' ἀνάγκην μόνῳ τῷ τῆς ἀληθείας ἔρωτι. Διὰ ταῦτα ὅταν τις ὁρμώμενος ἀπὸ τοιούτου πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν ἀλήθειαν ἔρωτος, ὅπως ὁ φίλος καὶ συμπολίτης κ. Γιάνναρις, προβάλλῃ περί τινος διάφορον ἐμοῦ γνώμην, βασανίζω αὐτὴν κατὰ καθῆκον, καὶ ἀντιπαρεξετάζων πρὸς τὰ ἐμά, ἂν μὲν εὑρίσκω αὐτὴν ἀληθῆ, οὐ μόνον οὐκ ἄχθομαι ὡς ἐλεγχόμενος ἀλλὰ καὶ μάλα χαίρω μεταδιδασκόμενος· ἂν δ' ὅμως μὴ συμφωνῶ, καθῆκόν μου νομίζω νὰ λέγω παρρησίᾳ τοὺς περὶ τοῦ ζητήματος λόγους μου, ἵνα οὕτω καὶ οἱ ἀναγνῶσται ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν ὅλον τὸν ἀγῶνα κρίνωσιν ἐν ἐπιγνώσει καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια, ὁ πρῶτος καὶ ἔσχατος ἡμῶν σκοπός, προσηκόντως διαλάμπῃ. Τῶν ἰδεῶν τούτων ἐμφορούμενος ἔρχομαι εἰς ἐξέτασιν τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Γιάνναρι λεχθέντων.

1) **Εἶναι ἢ εἶνε;**

Ὅτι -μαι -σαι -ται εἶναι αἱ προσωπικαὶ καταλήξεις, ἀληθεύει πληρέστατα· προστίθημι μάλιστα ὅτι οἱ κατ' ἐξοχὴν χαρακτῆρες τῶν τριῶν προσώπων εἶναι τὰ σύμφωνα μ, σ, τ, πρβλ. βουλεi̯έΜαι, βουλεi̯έΣαι, βουλεi̯έΤαι, γελεi̯έΜαι, γελεi̯έΣαι, γελεi̯έΤαι κτλ., ἔτι δὲ -μου -σου -του, ἰδικό Μου, ἰδικό Σου, ἰδικό Του· δῆλον ἄρα ὅτι τῶν λίαν αἰσθητῶν ἡμῖν τούτων χαρακτήρων

μ, σ, τ, οὐδεὶς δύναται νὰ λείπῃ ἢ ἀπόληται, ἄλλως ἀπόλλυται ἅμα καὶ ἡ δήλωσις τοῦ προσώπου. Ἕνεκα τούτου ἐλέχθη ἀληθῶς τὸ πάλαι ἧται, ἧνται, (πρβλ. ἐπιγραφὴν Δελφῶν παρὰ Collitz 1799,6 καὶ ἄλλην Ἀνδανίας παρὰ Cauer[2] 47, 85).

Ἀλλὰ τούτων οὕτως ἐχόντων ἀπορεῖται, πῶς κατωρθώθη νὰ σχηματισθῇ τύπος τρίτου προσώπου τῆς μέσης φωνῆς ἄνευ τοῦ ἀπαραιτήτου τούτου χαρακτῆρος τ. Λόγοι βεβαίως καὶ λόγοι ἰσχυρότατοι θὰ εἶναι οἱ ἐπιβαλόντες τοιαύτην ἀπαραδειγμάτιστον ἐν τῇ γλώσσῃ ἡμῶν ἀνωμαλίαν. Οἱ δὲ λόγοι οὗτοι εἶναι ὅτι ἀπ' αὐτῶν τῶν δοκίμων χρόνων ἐλέγετο τὸ ἔνι ἀντὶ τοῦ ἔνεστι, ταῦτα δὲ οὐκ ἔνι, ἔνι τοῖς αὐτοῖς οἰκείων ἅμα καὶ πολιτικῶν ἐπιμέλεια κλπ., ἀπὸ δὲ τῶν μεταγενεστέρων καὶ ἑξῆς ἐξασθενῆσαν ἐλέγετο καὶ ἀντὶ τοῦ ἁπλοῦ ἐστί, οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος, οὐκ ἔνι Ἕλλην . . . πάντες ἓν ἐσμὲν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἐντεῦθεν κατεκράτησε κατὰ μικρὸν ὁ τύπος οὗτος ὥστε ἐξεβλήθη μὲν ὅλως ὁ τύπος ἐστί, ἐσχηματίζετο δὲ τὸ ῥῆμα ὧδε: εἰμί, εἶ, ἔνι, καὶ ἀπὸ τοῦ Δ´ μ. Χ. αἰῶνος εἶμαι (τὸ πρῶτον γνωστόν μοι παράδειγμα τοῦ 314 μ.Χ.), εἶσαι, ἔνι (ἀπὸ τοῦ μεταγενεστέρου παρατατ. ἤμην, ἤμεθα καὶ τοῦ ἀρχαίου μέλλ. ἔσομαι, πάντων μέσης φωνῆς). Ἐσώθη δὲ καὶ μετέπειτα ὁ τύπος οὗτος ἔνι, διότι ὢν τῶν πολυχρηστοτάτων στοιχείων τῆς γλώσσης, ἦν ἰσχυρότατα ἐντετυπωμένος ἐν τῷ γλωσσικῷ αἰσθήματι τῶν λαλούντων. Διότι κατὰ τὸν νομοθέτην τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης H. Paul, Principien der Sprachgeshichte[2] σελ, 170 «Αἱ πλεῖσται ἀνωμαλίαι ἐν τῇ διαθέσει τῶν ἐτυμολογικῶν συμπλεγμάτων . . . προέρχονται ἐκ τούτου, ὅτι σφόδρα διαφέρουσιν ἀλλήλων τὰ ἐπὶ μέρους συμπλέγματα ὡς πρὸς τὴν συχνὴν ἢ σπανίαν χρῆσιν καὶ δὴ ὡς πρὸς τὴν εὐκολίαν, μεθ' ἧς οἱ ἐπὶ μέρους τύποι μετὰ τῶν παραδεδομένων διαφορῶν αὐτῶν δύνανται ἀπὸ μνήμης νὰ ἀναπαράγωνται. Αἱ σπανιώταται λέξεις ὑπόκεινται ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὅροις τῷ ἐξομαλισμῷ εὐκολώτατα, αἱ δὲ συχνόταται δυσκολώτατα ἢ καὶ οὐδαμῶς». Κατὰ τὴν ἀρχὴν ἄρα ταύτην τῆς μεγίστης πρὸς τὸν ἐξομαλισμὸν ἀντιστάσεως τῶν συχνοτάτων γλωσσικῶν στοιχείων ἑρμηνεύεται ἀρκούντως πειστικῶς ἡ διατήρησις τοῦ ν ἀντὶ τοῦ τ ἐν τῷ προσώπῳ τούτῳ ἔνι.

Ἀλλὰ νῦν ἄλλη γεννᾶται ἀπορία περὶ τῶν ἀλλοιώσεων, ἃς ὁ τύπος οὗτος ὑπέστη ἐπὶ τῶν φωνηέντων τῆς τε ληγούσης καὶ τῆς παραληγού-

σης. Ἐγὼ εἶπον πρὸ πολλοῦ ὅτι κατ' ἀναλογίαν τῶν ἄλλων προσώπων τοῦ αὐτοῦ ῥήματος τῶν ἀρχομένων ἀπὸ τοῦ ει (εἶμαι εἶσαι) μετεσχηματίσθη ἡ παραλήγουσα τοῦ ἕ-νι εἰς ει-, καὶ κατ' ἀναλογίαν τῶν εἰς -αι περατουμένων προσώπων τῆς μέσης φωνῆς (κεῖμαι κεῖσαι κεῖται κεῖνται, λέγομαι λέγεσαι λέγεται λέγονται, εἶμαι εἶσαι κτλ.) ἐλέχθη καὶ ἕ-ναι. Τῶν ἀναλογικῶν τούτων ἐπιδράσεων τὴν μὲν ἐπὶ τῆς παραληγούσης ὁμολογεῖ καὶ ὁ κ. Γ., τὴν δὲ ἑτέραν, τὴν ἐπὶ τῆς ληγούσης, οὐχί. Καὶ ὅμως εἶναι, νομίζω, καὶ τυφλῷ τὸ λεγόμενον δῆλον, ὅτι ὅπως ἐπὶ τοῦ ει τῆς παραληγούσης ἐφηρμόσθη ἀναλογικὴ ἐξίσωσις, ὑλικὴ λεγομένη, ἅτε στηριζομένη ἐπὶ τοῦ ὑλικοῦ τ.ἔ. τῶν τύπων τοῦ ῥήματος εἶμαι, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ ΑΙ τῆς ληγούσης ἐφηρμόσθη ἀναλογικὴ ἐξίσωσις, τυπικὴ καλουμένη, ἅτε στηριζομένη ἐπὶ τῶν ἐνεστωτικῶν τύπων τῆς μέσης φωνῆς (πρβλ. Paul, ἔνθα ἀνωτ. σελ. 85). Οὐδεὶς δὲ βλέπει, διατί ὁ μὲν ἐπὶ τῆς παραληγούσης ἀναλογικὸς ἐξομαλισμὸς τοῦ ει κρίνεται ἀποδεκτός, ὁ δὲ ἐπὶ τῆς ληγούσης τοῦ αι οὐχί, ἀφοῦ ἀμφότεραι αἱ ἐξισώσεις, καὶ ἡ τυπικὴ καὶ ἡ ὑλική, εἶναι ἐπ' ἴσης συχναὶ καὶ ἀνεγνωρισμέναι ἐν τῇ ἐπιστήμῃ.

Ὁ κ. Γ. προτείνει ἀντὶ τῆς ἀναλογικῆς ἑρμηνείας τοῦ φωνήεντος τῆς ληγούσης ἄλλην λέγων, ὅτι ἐκ τοῦ ἔνι κατ' ἀφομοίωσιν τοῦ ἀτόνου ι πρὸς τὸ τονούμενον έ ἐγένετο ὁ νεώτερος τύπος ἔνε. Ἀλλ' ἐγὼ ἀρνοῦμαι τοῦτο διαρρήδην, ἐπειδή, ἐφ' ὅσον γινώσκω, ἡ ὑποτιθεμένη αὕτη ἀφομοίωσις τοῦ ι πρὸς ἄλλο φωνῆεν εἶναι παντάπασιν ἀλλοτρία τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀρχαίας, μέσης καὶ νεωτέρας.

Περὶ τῆς ἀφομοιώσεως τῶν φωνηέντων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ διέλαβε μετὰ τῆς ἰδιαζούσης αὐτῷ πολυμαθείας καὶ ὀξυνοίας πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὁ σεβαστός μου καθηγητὴς Joh. Schmidt ἐν Περιοδικῷ Kuhn τόμ. ΛΒ' σελ. 321 κἑξ. διδάξας ὅτι ἀφομοιοῦνται οὐχὶ πάντα τὰ φωνήεντα, ἀλλὰ μόνον ὡρισμένα τινὰ καὶ ἐπὶ ὡρισμένοις ὅροις· ἤτοι

α') ἐκ τοῦ ε+ο παράγεται ο+ο, Ἄπελλον - Ἄπολλον, Ὀφελωνίδης - Ὀφολωνίδης, Ἀλωπεκοννήσιοι - Ἀλωποκοννήσιοι, Πτολεμαῖος - Πτολομαῖος, Ἐρχομενὸς - Ὀρχομενὸς κλπ.

β') ἐκ τοῦ ε+ύ τὸ ο+ύ, Κερκύρας Κορκύρας Κορκυραῖοι, *ἐδύνη ὀδύνη κλπ.

γ΄) ἐκ τοῦ ε+α τὸ α+α, Μελαγκόμας - Μαλαγκόμας, Ἐκαδήμεια - Ἀκαδήμεια κλπ.

δ΄) ἐκ τοῦ α+ε τὸ ε+ε, μαλερὸν - μελερόν, ἀλεκτρυόνα-ἐλετρυγόνα, τραπέζας - τρεπέδδας κλπ.

ε΄) ἐκ τοῦ α+ο τὸ ο+ο, ἀρρωδέω - ὀρρωδέω, σαφὴς ἀλλὰ σοφός, ἀϜι-ετὸς - αἰϜετός, ἀλλ'αϜι-ωνὸς-αιϜωνὸς οἰωνὸς κλπ.

ϛ΄) ἐκ τοῦ α+υ τὸ ο+υ καὶ ἐκ τοῦ α+Ϝο τὸ ο+ο, στρογγύλος παρὰ τὸ στραγγάλη, κογχύλαι· κηκῖδες παρὰ τὸ καγκύλας· κηκῖδας, ὀρθὸς ἐκ τοῦ *ϜαρθϜός.

ζ΄) ἐκ τοῦ ο+α τὸ α+α, ὄναιρον - ὄναρ καὶ ἄναιρον-ἄναρ, ὀστακὸς (ὀστοῦν) καὶ ἀστακός, ὀσταφὶς καὶ ἀσταφίς.

η΄) ἐκ τοῦ ε+α τὸ ε+ε, ἀττέλαβος καὶ ἀττέλεβος, τέραμνος καὶ τέρεμνα, Ϝεκαδάμῳ - Ϝεκεδάμῳ.

θ΄) ἐκ τοῦ ω+α τὸ ω+ο, Ἑρμώνασσα καὶ Ἑρμώνοσσα.

Περὶ τῆς ἀφομοιώσεως δὲ τοῦ ἀτόνου ι ἑτέρῳ φωνήεντι, προηγουμένῳ ἢ ἑπομένῳ, τονουμένῳ ἢ ἀτόνῳ, οὔτε ὁ Schmidt οὔτε ἄλλος, ἐφ' ὅσον ἐπίσταμαι, ἐδίδαξέ τι, ἐπειδὴ οὐδὲ ἓν τούτου βέβαιον εὑρέθη παράδειγμα οὔτε ἐν τῇ ἀρχαίᾳ οὔτε ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν γλώσσῃ. Πρβλ. ἕνι, ἔτι, τὸ μέλι, ἔτσι, πέρσι, τὸ τέλι, μέλει, θέλει, φέρει, λέγει κλπ. Τὸ δὲ τέσσερα, ὅπερ παρέθηκεν ὁ κ. Γιάνναρις, εἶχεν ε+α οὐχὶ ε+ι, ὥστε δὲν εἶναι εὔστοχον. Ἡ κατ' ἀφομοίωσιν ἄρα ἑρμηνεία τοῦ ἕνε ἐκ τοῦ ἕνι ἐπ' οὐδενὸς γλωσσικοῦ τεκμηρίου στηρίζεται, ἤτοι ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἀντιβαίνει πρὸς τοὺς φθογγικοὺς νόμους τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἀπαράδεκτος(1).

Τοὐναντίον δὲ ὁ κατ' ἀναλογίαν ἐξομαλισμὸς ἔν τε τῇ ληγούσῃ καὶ τῇ παραληγούσῃ οὐ μόνον οὐδένα φωνητικὸν νόμον παραβαίνει, ἀλλὰ καὶ νοεῖται εὐκόλως, ἄν τις μόνον ἐνθυμηθῇ ὅτι οἱ τύποι τῶν προσώπων τούτων πολλάκις ἐν τῷ λόγῳ συνδέονται πρὸς ἀλλήλους, μάλιστα ἀντιθετικῶς, οἷον ἐγὼ εἶμαι, σὺ εἶσαι, ἐκεῖνος εἶναι (πολλὰς τοιαύτας ἀντιθέσεις βλέπει τις παρὰ Προδρόμῳ Β' 69 κέξ. καὶ Γ' 70 κέξ.) καὶ ὅτι τὰ συνεκφερόμενα μάλιστα πάντων ἐπιδρῶσιν

(1) Τὸ γεναῖκα, Ἕλλενας ἀντὶ γυναῖκα, Ἕλληνας δὲν ἐγένετο κατ' ἀφομοίωσιν, ἀλλὰ τὸ μὲν γεναῖκα κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ γεννῶ γέννα, πρβλ. καὶ γένομαι γενομένος ἀντὶ γίνομαι, τὸ δὲ Ἕλλενας ἔχει τὸ ε διὰ τὸ ὑγρὸν λ, ὅπως καὶ τὸ λεχνάρι, ἀλέτρι, λυθερνάρι κλπ. πρβλ. καὶ τὰ 'σταλλενικά.

ἐπ' ἄλληλα (πρβλ. J. Baunack ἐν Περιοδικῷ Kuhn τόμ. ΚΔ' σελ. 225).

Ἀλλὰ πλὴν τῆς κατ' ἀφομοίωσιν ἑρμηνείας παραδέχεται ὁ κ. Γ. καὶ τὸν κατ' ἀναλογίαν κανονισμὸν καὶ αὐτοῦ τοῦ τελικοῦ φθόγγου τοῦ ἔνι, οὐχὶ δ' ὅμως κατὰ τὰ λοιπὰ πρόσωπα τῆς μέσης φωνῆς τοῦ ἐνεστῶτος μεθ' ὧν στενῶς συνδέεται καὶ ἀπαρτίζει ἓν σύστημα, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἤμουνε, ἤτονε κττ. Ἀλλ' οὐδὲ τὴν γνώμην ταύτην εὑρίσκω ὀρθήν· πρῶτον ὅτι πολὺ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν τύπων τούτων μετὰ τοῦ ε, ἤμουνε, θέλουνε κττ. ἐλέχθη τὸ ἔναι-εἶναι, ὥστε διὰ τῆς ἑρμηνείας ταύτης παρίστανται προγενέστερα τὰ μεταγενέστερα· πρβλ. τὰ ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος Γλυκᾶ (παρὰ Legr.) στ. 147 οὐκ ἔναι πόνος, Προδρομ. Β' 105 νὰ εἶναι, Γ' 78 ἔναιν, 251, 314, 315, 368, 493, 512, 517 κλπ. ἔναι. Τύποι δὲ μετὰ τοῦ παρασίτου ε, ἤμουνε ἄρχονται, ἐφ' ὅσον γινώσκω, ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος (Πουλλολόγου). Δεύτερον ὅτι οἱ μετὰ τοῦ παρασίτου ε τύποι εἶχον ἐξ ἀρχῆς τὸ ν τελικόν, ἤμην-ἤμουν-ἤμουνε, ἦτον-ἤτονε, ἦσαν-ἤσανε κττ., τοὐναντίον δὲ τὸ ἔνι-ἔναι-εἶναι οὐχί. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι τοῦτο ἔχει μεγάλην σημασίαν· πρβλ. μόν=μόνο(ν) καὶ τὸ καλό, (πρβλ. Μεταφρ. Ἀναγν. Γεν. Γλωσσικῆς Whitney σελ. 195). Τρίτον ὅτι ἡ προσθήκη τοῦ παρασίτου τούτου ε οὐ πανελλήνιος, τὸ δὲ ἔναι εἶναι σχεδὸν πανταχοῦ γινώσκεται.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ἐγένετο, ἐλπίζω, δῆλον πᾶσιν ὅτι οὔτε ἡ φωνητικὴ κατ' ἀφομοίωσιν ἑρμηνεία τοῦ κ. Γιάνναρι (ἔνι-ἔνε), ὡς ἀντιβαίνουσα τοῖς φθογγικοῖς νόμοις, οὔτε ἡ κατ' ἀναλογίαν (ἔνΕ διὰ τὸ ἤμουνΕ), ὡς παριστῶσα τὰ πρῶτα ὕστερα καὶ τὰ ὕστερα πρῶτα, δύναται ν' ἀληθεύῃ· τοὐναντίον δὲ ἡ ἐμὴ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ αι τῶν προσώπων τῆς μέσης φωνῆς (ἔν-αι διὰ τὸ εἶμαι εἶσαι, κεῖμαι κεῖσαι κεῖται κεῖνται) πρὸς οὐδένα φωνητικὸν νόμον προσκρούει καὶ οὐδένα ἀναχρονισμὸν ἀπαιτεῖ, εἶναι ἄρα προτιμοτέρα τῶν τοῦ κ. Γ. Ὁμολογῶ ὅτι εἶναι ἑρμηνεία κατ' ἀναλογίαν, ἀλλὰ τὴν κατ' ἀναλογίαν ἑρμηνείαν παραδέχεται καὶ αὐτὸς ὁ κ. Γ. πρὸς ἑρμηνείαν τοῦ ει τῆς παραληγούσης, ὥστε κατ' ἀρχὴν οὐδὲν πλέον αὐτοῦ ἀπαιτῶ.

Τὸ ζήτημα ἄρα εἶναι, καθ' ἃ ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΒ' σελ. 383 ἐτέθη, νὰ ὁρισθῇ κατ' ἀρχήν, πῶς πρέπει νὰ γράφωνται αἱ λέξεις καὶ οἱ

τύποι, ὧν δι' ἀναλογίας, ὑλικῆς ἢ τυπικῆς, ἠλλοιώθησαν καὶ οἱ φθόγγοι, ἤτοι πῶς γραπτέα τὰ εἰς -ίτερος τὰ ἐκ τῶν εἰς -ὺς -ύτερος ὁρμηθέντα, ἐλαφρύτερος, χονδρύτερος, μακρύτερος κλπ, πῶς τὸ ἥσκιος (κατὰ τὸ ἥλιος) κττ. Ἐγὼ ἀπὸ τοῦ 1887 ἐν τῇ Πεντηκονταετηρίδι τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου εἶπον ὅτι ταῦτα κατ' ἀρχὴν πρέπει νὰ ὀρθογραφῶνται ὅπως τὰ πρότυπα καθ' ἃ ἡ ἀλλοίωσις ἐγένετο, ἵνα οὕτω δεικνύηται καὶ ἡ ὁδός, δι' ἧς ἐχώρησε τὸ μεταμορφοῦν πνεῦμα. Ἂν ἄρα ἡ κατ' ἀναλογίαν δημιουργία τινὸς ἐπιβάλληται, ὅπως τοῦ ἔνι-ἔναι-εἶναι, καὶ τὴν τεθεῖσαν ἀρχὴν παραδέχηταί τις, ὀφείλει ν' ἀποδέχηται καὶ τὰ ἐκ ταύτης πορίσματα. Ὁ κ. Γ. φαίνεται ἀσπαζόμενος αὐτὰ γράφων εἶ-νε διὰ τοῦ ει, ἀνάγκη ἄρα ν' ἀνομολογήσῃ αὐτὰ καὶ ὡς πρὸς τὸ ΑΙ καὶ νὰ γράφῃ εἶναι (1).

---

(1) Παράδοξον ἐφάνη μοι πῶς ὁ κ. Γιάνναρις ἔγραφεν «ὁ λεγόμενος πρῶτος ἀόριστος . . . οὔτε ἔληγεν ἀρχῆθεν εἰς -σα (εἰ καὶ οὕτω διδάσκεται ἐν τῇ γραμματικῇ τοῦ σχολείου), ἀλλ' εἰς ἁπλοῦν -α (Brugmann[3] § 376 ἑπομ.)». Παράδοξον, λέγω, τοῦτο, ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῆς γλωσσικῆς Fr. Bopp μέχρι σήμερον πάντες οἱ γλωσσικοὶ τὸ s παραδέχονται χαρακτῆρα τοῦ ἀορίστου τούτου (πρβλ. Bopp, Συγκριτ. Γραμμ.[3] τόμ. Β' σελ. 425 κέξ., Schleicher, Compendium (ἔκδ. 3 τοῦ 1870) σελ. 796 κέξ., 800 κέξ., καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Brugmann αὐτόθι περὶ ἐνσίγμου ἀορίστου διαλαμβάνει (sigmatische Aoriste). Τοῦτο ἀνέμνησέ με ἀνάλογόν τι, ὅπερ πρό τινος ἀνέγνων ἐν Περιοδικῷ Krumbacher τόμ. Θ' σελ. 663. Αὐτόθι ἀναγινώσκονται τάδε: «On sait, que la désinence -κα des parfaits anciens a pour point de départ l'analogie de deux ou trois aor. en -κα, et même du seul ἔδωκα, à y bien regarder (Brugmann, Gr. Gr.[3] p. 277; G. Meyer, Gr. Gr.[3] p. 603). Il est assez piquant de suivre ainsi à travers l'histoire de la langue grecque la vitalité de l'aoriste et de constater qu'une germination semblable est due à ces mêmes deux ou trois désinences en -κα, qui finissent peu à peu par envahir le passif (ἀγαπήθηκα) et le moyen (φοβήθηκα), après l'actif». Οὐ μόνον ἀμφότεραι αἱ παραπομπαὶ εἶναι πλημμελεῖς, ἀλλὰ καὶ τὰ πράγματα οἰκτρῶς παρανενοημένα. Διότι ἐν σ. 277 τῆς Γραμματικῆς τοῦ Brugmann[3] καὶ ἐν σ. 603 τῆς τοῦ G. Meyer[3] δὲν γίνεται λόγος περὶ τῆς γενέσεως τοῦ παρακειμένου εἰς -κα, ἀλλὰ περὶ τῶν ὀλίγων ἀορίστων εἰς -κα (ἔθηκα, ἔδωκα), (περὶ τοῦ παρακειμένου εἰς -κα διαλαμβάνουσιν οἱ εἰρημένοι συγγραφεῖς ἐν σελ. 326-7 (ὁ Brugmann) καὶ 639 (ὁ Meyer))· οὐδὲ διδάσκουσιν οὗτοι ὅπερ ὁ παραπέμπων εἰς αὐτοὺς διατείνεται, ὅτι δηλ. ἀπὸ δύο ἢ τριῶν ἀορίστων εἰς -κα προῆλθον οἱ παρακείμενοι εἰς -κα, διότι τοῦτο εἶναι ψευδές· ἀλλ' ὅπως ἤδη πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐδιδάχθη (ἐν Kuhn Περιοδικῷ τόμ. ΚΕ' σελ. 212 κέξ., τόμ. ΚΗ' σελ. 284 κέξ. καὶ ἀλλαχοῦ), ὁ νέος οὗτος τύπος τοῦ παρακειμένου ὡρμήθη ἔκ τινων ἀρχαίων παρακειμένων εἰς -κα, οἷον ἔοικα, δέδωκα, τέ-

2. Ὁ δρῦς, ὁ Βασίλεις, ὁ Παππαδάκις.

Ὁ κ. Γ. διδάσκει ὅτι τὸ κακὸν τὸ προσγινόμενον ἕνεκα τῆς ἐπισκιάσεως καὶ πολλάκις πλήρους ἐξαφανίσεως τοῦ ἐτύμου, δὲν εἶναι δεινότερον τῆς ἀλλοκότου γραφῆς, ὁ Γληγόρις, ὁ Βασίλεις, ὁ μαυρογένεις, ὁ προεστώς, τοῦ Γληγόρι κλπ., τοὐναντίον δ' ἐγὼ ἐχαρακτήρισα αὐτὸ ἐν Ἀθηνᾶς ΙΒ' 387 πολὺ δεινότερον. Θὰ εἴπητε, ὅτι εἶναι ζήτημα ἐκτιμήσεως, καὶ δὴ ἀερῶδες καὶ ἀσύλληπτόν τι. Ἀλλ' εἰς τοῦτο παρατηρῶ ὅτι ἐγὼ διεξοδικῶς ἀνέπτυξα ἐν τῇ Ἀθηνᾷ, ἔνθα ἀνωτ., τοὺς λόγους, δι' οὓς τὸ κακὸν τῆς τοιαύτης ὀρθογραφίας ἐφαίνετό μοι πολὺ δεινότερον, καὶ οἱ λόγοι ἐκεῖνοι δὲν ἀνῃρέθησαν. Ἐκεῖ ἔλεγον ὅτι «Ἡ κλίσις τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης δὲν διαστέλλεται καθ' ὁλοκληρίαν τῆς ἀρχαίας, ἀλλὰ τοὐναντίον συμπίπτει μετ' αὐτῆς ἐν πολλοῖς καὶ πλῆθος λέξεων καὶ πολλοὶ τύποι τῆς τρίτης κλίσεως εἰσελαύνουσιν ἐκ τῆς ἀρχαϊζούσης γραφομένης εἰς τὴν συνήθη λαλουμένην καὶ γίνονται ἀληθῶς καθωμιλημένοι . . . Οὕτω δ' ἔχοντος καθόλου παρ' ἡμῖν σήμερον τοῦ λόγου τῶν ἀστικῶν πληθυσμῶν αὐτόδηλον, ὅτι ὁ ἀκούων καὶ ἐπιθυμῶν νὰ γράψῃ τὰ ἀκουόμενα, θὰ εὑρίσκηται διηνεκῶς ἐν μεγάλῃ ἀπορίᾳ, ἂν πρέπῃ νὰ γράφῃ η ἢ υ ἢ ι κλπ., ἐπειδὴ ὀφείλει νὰ ἐξετάζῃ καὶ εὑρίσκῃ, πρᾶγμα πολλάκις ὅλως ἀδύνατον, ἂν κατὰ τὸν ἀρχαῖον ἢ κατὰ τὸν νεώτερον τρόπον ἔκλινεν ἢ ἤθελε νὰ κλίνῃ τὰς λέξεις ὁ λέγων, καὶ δὴ ὁ ὄφης τὸν ὄφην, ὁ δρῆς τὸν δρῆν, τὸν γλυκὴν, τὴν πόλην ἢ ὁ ὄφις τὸν ὄφιν, τὴν πόλιν, τὸν γλυκύν, τὴν Σάμων ἢ τὴν Σάμον κλπ. . . . Ἔπειτα ὑποτεθείσθω ὅτι εἰσάγεται ἡ διὰ τοῦ η πάντων γραφὴ τῶν κατὰ τὴν πρώτην κλίσιν κλινομένων, δὲν θὰ συμβῇ ὥστε πολλάκις νὰ γράφωνται ὑπὸ τῶν νέων μαθητῶν καὶ τὰ τῆς ἀρχαίας γλώσσης κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅπως ἔνιοι γράφουσι τὸ εἶνε καὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις θέμασιν; κττ.». Ἐφ' ὅσον δ' οἱ λόγοι οὗτοι δὲν ἀναιροῦνται διὰ τῶν πραγμάτων, θά μοι ἐπιτραπῇ νὰ ὑπολαμβάνω αὐτοὺς λίαν ἰσχυρούς.

θηκα, ὀλώλεκα κττ. Παρενόησεν ἄρα τὴν πασίγνωστον ἄλλως διδασκαλίαν αὐτῶν καὶ ἔπειτα ἐκ τῆς παρανοήσεως ταύτης συνήγαγε συμπεράσματα περὶ τῆς ζωτικότητος τοῦ ἀορίστου ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης!

Τρίτον παρατηρῶ ὅτι πασίδηλος πρόκειται ἡ ἀντίφασις, ἥτις προσγίνεται τῇ γλώσσῃ ἡμῶν διὰ τῆς ὀρθογραφίας ὁ Βασίλης, ὁ Μαυρογένης, ὁ Δημήτρης, ὁ δρῆς, ὁ ὄφης, ὁ πήχης κττ., καὶ ὁ γλυκὺς τοῦ γλυκῦ καὶ τὸ γένει τοῦ γενειοῦ τὰ γένεια, τὸ δάκρυ τοῦ δακρυοῦ τὰ δάκρυα, τἀμπέλι τἀμπελιοῦ τἀμπέλια κλπ. (πρβλ. Legr. Bibl. Gr.Vulg. Β΄ 31 τοῦ τραγογένη τὸ γένει)· Διότι οὐδεὶς βλέπει τὴν αἰτίαν, δι' ἣν τῶν ἐν τῇ νέᾳ ἡμῶν γλώσσῃ σῳζομένων τούτων ὀνοματικῶν τύπων τὰ μὲν ἐπίθετα εἰς -ὺς -ύ, καὶ τὰ οὐδ. εἰς -ει -υ -ι ὀφείλουσι νὰ γράφωνται κατὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν, τὰ δὲ οὐσιαστικὰ ἀρσ. καὶ θηλ. εἰς -εις -ης -υς -ις οὐχί, ἀλλ' ὁμοιοτρόπως εἰς -ης -η, ὁ δρῆς, ὁ πήχης, ὁ τραγογένης, ὁ Βασίλης, ὁ καψαλώνης, ἡ πόλη, ἡ πήχη, ἡ παράδη (ἀντὶ ἡ παράδει-σος), ἡ Κυβέρνηση κλπ. Λόγοι ἄρα οὐκ ἀναιρεθέντες καὶ ἀντιφάσεις οὕτω μεγάλαι κωλύουσι, νομίζω, μεγάλως νὰ πεισθῶμεν τῷ κ. Γ. γράφοντι ταῦτα διὰ τοῦ η.

Τῶν ἄλλων, ἅτινα ἀναγράφει ὁ κ. Γ., τὸ μὲν Σαββᾶτο καθ' ἃ καὶ τὸ ἀκρᾶτο (κρασὶ) ἡρμήνευσα ἐγὼ ἐν 'Αθηνᾶς τόμ. Α΄ σελ. 501 κατὰ τὰ εἰς -ᾶτος -ᾶτον. Τὸ δὲ Τετράδη προῆλθεν ἐκ συμφύρσεως τοῦ Τετάρτη (πρβλ. Δευτέρα, Τρίτη, Πέμπτη) καὶ τοῦ τετρὰς -άδος. 'Επειδὴ δὲ δὲν μετέβαλε τὸν τελικὸν φθόγγον, δύναται κατὰ τὴν β΄ ἀρχὴν ('Αθηνᾶς ΙΒ΄ 384) νὰ γράφηται διὰ τοῦ αὐτοῦ καὶ τὸ πάλαι γράμματος, ἤτοι Τετράδη.

Τὸ παρὰ δραματικοῖς πόλεος, φύσεος, ὕβρεος, ἡ Λεωντίς, ὁ λαγός; ὁ κάλος, ὁ ὀρφός, ὁ ὑπόχρεος κττ. ἐμφαίνουσι διάφορον προφοράν, οὐχὶ δὲ μόνον διάφορον ὀρθογραφίαν, ὅπως ἐν ἑπομένῃ πραγματείᾳ θέλει ἀποδειχθῇ, καὶ δὲν πρέπει νὰ παραβάλλωνται πρὸς τὰ ἡμέτερα, ἅτινα προφέρονται μὲν πάντα ὁμοίως, γράφονται δὲ διαφόρως, συνῳδὰ τῇ ἱστορικῇ ὀρθογραφίᾳ.

Οὐδ' ὅτι ὁ τύπος εἰς -ις, κερεάλις, μαρτιάλις κττ. εἶναι «ἁπλῆ μεταγραφὴ τοῦ Λατινικοῦ -is ὑπὸ λογίων λατινομαθῶν καὶ ἐτυμολογούντων ἢ λατινιζόντων», φαίνεταί μοι πιθανόν. Πρῶτον διότι πανταχοῦ τοῦ 'Ελληνικοῦ κόσμου εὑρίσκονται ταῦτα κατ' ἀρχὰς γεγραμμένα διὰ τοῦ ι· ἀνάγκη ἄρα νὰ ὑποτεθῇ ὅτι πανταχοῦ ἠπίσταντο οἱ Ἕλληνες, καὶ τοῦτο μάλιστα κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς 'Ρωμαϊκῆς ἀρχῆς, τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν καὶ ὀρθογραφίαν, ὅπερ παρὰ τὴν ἱστο-

ρίαν. Δεύτερον, διότι δὲν εἶναι, νομίζω, ἀκριβὲς ὅτι ὁ τύπος τούτων εἰς -ης (κερεάλης, ἀρσηνάλης κλπ.) ἦν ἐξ ἴσου κοινός, καὶ ὅτι παρίστατο ἐν τῇ κοινῇ τῶν Ἑλλήνων συνειδήσει ὡς ὁ ὁμαλὸς Ἑλληνικὸς τύπος τῆς πρώτης κλίσεως, καὶ ὅτι παρελήφθη τὸ -ης ἅτε ταυτισθὲν πρὸς τὴν τότε ὁμόφωνον κατάληξιν -ης τῆς πρώτης κλίσεως. Διότι τοῦτο μὲν καθ' ἃ ἐκ τοῦ Eckinger, Die Orthographie κλπ. σελ. 49, 133, 137 καὶ ἐκ τῶν συλλογῶν τοῦ Benseler ἐν Κουρτίου Μελέταις τόμ. Γ' σελ. 153 κἑξ., 169 κἑξ. βλέπει τις, οἱ εἰς -ης τύποι εἶναι πολὺ σπανιώτεροι τῶν εἰς -ις, τοῦτο δὲ ἐγὼ διαμφισβητῶν τὴν ταύτισιν τοῦ η καὶ ι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους δὲν δύναμαι νὰ ὁμολογήσω ὅτι παρίστατο τότε τοῖς Ἕλλησι τὸ -ης ὡς ὁ ὁμαλὸς τύπος τῆς α' κλίσεως. Ἔπειτα ἐκεῖνοι ἔγραφον καὶ τὰ γνήσια Ἑλληνικὰ ὀνόματα τὸ κατ' ἀρχὰς πάντα διὰ τοῦ ι, Ἐλευθέρις, Ὀλύμπις, σὶς κττ., καὶ εἰς τὴν γραφὴν τούτων δὲν ἠδύναντο προφανῶς νὰ ὁδηγηθῶσιν ὑπὸ ἄλλης τινὸς ὀρθογραφίας, Λατινικῆς ἢ Ἑλληνικῆς, ἀλλ' ἁπλῶς ὑπὸ τῆς προφορᾶς. Ὅπως δὲ τὰ Ἑλλ., οὕτως ἀνάγκη νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι καὶ τὰ Λατ. ἐγράφοντο κατ' ἀρχὰς διὰ τοῦ ι διὰ τὴν προφοράν, οὐχὶ δι' ἄλλον τινὰ λόγον. Ὅτε δ' ὅμως βραδύτερον ταυτισθέντος ὡς πρὸς τὴν προφορὰν τοῦ η καὶ ι (καὶ ει), πάντα τὰ λήγοντα εἰς -ις -ης -εις ἐξεφωνοῦντο ὁμοίως, τότε ἀληθῶς παρεστάθη ἐν τῷ γλωσσικῷ αἰσθήματι τῶν Ἑλλήνων τὸ -ης -η ὡς ὁ ὁμαλὸς τῶν πρωτοκλίτων ὀνομάτων τύπος, ἀλλὰ τοῦτο συνέβη πολὺ βραδύτερον τῆς γενέσεως τῶν εἰς -ις (ἀντὶ -ιος) ὀνομάτων καὶ ἐπειδὴ ἡμεῖς ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ ὀρθογραφικῷ ζητήματι ἀκολουθοῦμεν τοῖς μεσαιωνικοῖς τούτοις Ἕλλησιν, οὐδ' ἐν τούτῳ δυνάμεθα, ἂν θέλωμεν νὰ ὦμεν ἀκόλουθοι, νὰ πράξωμεν ὁμοίως αὐτοῖς (1).

Διὰ τῆς συμπτώσεως τῶν νέων τούτων ὀνομάτων εἰς -ις (ἀπὸ δὲ τοῦ Ι' αἰῶνος καὶ τῶν εἰς -υς) πρὸς τὰ πρωτόκλιτα εἰς -ης ἐπῆλθεν ἀληθῶς ἁπλοποίησις τῆς κλίσεως· ἀλλ' ὅτι θὰ ἐσῴζοντο τὰ εἰς -ις, καὶ ἂν τυχὸν κατὰ διάφορον ἤθελον ἐκφέρεσθαι προφοράν, ἀποδείκνυται ὑπὸ τῶν ὀνομάτων εἰς -οῦς -οῦ, -οῦ -οῦς καὶ *-és -é*,

(1) Λογιώτατός τις ἐπεχείρησεν ἐπ' ἐσχάτων μετὰ πολλοῦ πατάγου νά μ' ἐλέγξῃ γράφοντα ταῦτα συνῳδὰ τῷ ἐτύμῳ καὶ πρὸς τοῦτο παρέθηκέ τινα παραδείγματα ἐκ Βυζαντιακῶν συγγραφέων γεγραμμένα διὰ τοῦ η. Θαυμάσιος ἔλεγχος καὶ θαυμασιωτέρα τῶν πηγῶν χρῆσις!

-é -és, πρβλ. νοῦς νοῦ νοῦ(ν), παπποῦς παπποῦ, Βασιλοῦ Βασιλοῦς, Βαρθολομαῖς -μαῖ κττ. Διὰ τούτων ἐλέγχεται ὅτι ἐπ' ἀληθείας τὸ -ς μόνον ἐφαίνετο ἐκείνοις καὶ φαίνεται καὶ ἡμῖν σήμερον χαρακτὴρ τῆς ὀνομαστικῆς τῶν ἀρσ., ἡ δὲ ἔλλειψις αὐτοῦ χαρακτὴρ τῆς γενικῆς αὐτῶν, διὸ λέγομεν ὁ Θωμᾶ-ς τοῦ Θωμᾶ, ὁ κλέφτη-ς τοῦ κλέφτη, ὁ παπποῦ-ς τοῦ παπποῦ, ὁ Βαρθολομαῖ-ς τοῦ Βαρθολομαῖ, ὁ Μᾶρκο-ς τοῦ Μᾶρκο, ὁ παχὺ-ς τοῦ παχύ, ὁ ὄφι-ς τοῦ ὄφι κττ., τοὐναντίον δὲ τῶν θηλυκῶν ἡ μὲν ἔλλειψις τοῦ -ς ὑπολαμβάνεται χαρακτὴρ τῆς ὀνομαστικῆς, ἡ δὲ ἐμφάνισις αὐτοῦ τῆς γενικῆς, διὸ λέγομεν ἡ τιμὴ τῆς τιμῆ-ς, ἡ χαρὰ τῆς χαρᾶ-ς, ἡ Σάμο τῆς Σάμο-ς, ἡ πόλι τῆς πόλι-ς, ἡ πῆχυ τῆς πῆχυ-ς, ἡ βαλιδὲ τῆς βαλιδέ-ς, ἡ Βασιλοῦ τῆς Βασιλοῦ-ς κλπ.

Τὸ ἁπλοῦν δὲ τοῦτο -ς, κατάληξιν τῆς ὀνομαστικῆς τῶν πρωτοκλίτων ἀρσ., οὐχὶ δὲ τὸ -ης, ἔχομεν καὶ ἐν τοῖς ὀνόμασιν εἰς -άκις· διότι ἀπεδείχθη, φρονῶ, διὰ μαρτυρίων ἀναντιλέκτων ἐν Einleit. 185 ὅτι τὰ ὀνόματα ταῦτα πρότερον κατ' οὐδ. γένος λεγόμενα ἔληγον εἰς -ν, τὸ Γιαννάκιν, τὸ Φιλιππάκιν, τὸ Σταυράκιν, ὅτι δ' ἔπειτα δυνάμει τοῦ περιεχομένου αὐτῶν συνήφθησαν μετὰ τοῦ ἀρσ. ἄρθρου λεγόμενα ὁ Γιαννάκιν, ὁ Φιλιππάκιν, ὁ Σταυράκιν (πρβλ. τὸ Μαριὸ καὶ ἡ Μαριό, τὸ Ἀργυρὸ καὶ ἡ Ἀργυρό, τὸ Ἑλενιὸ καὶ ἡ Ἑλενιὸ κλπ.)· ἔπειτα διὰ τὴν ἀήθειαν τῆς συνδέσεως τοῦ ἄρθρου ὁ μετὰ τοῦ τελικοῦ -ν παρελείφθη τὸ ν τοῦτο καὶ ἐλέχθη ἁπλῶς ὁ Φιλιππάκι, ὁ Γιαννάκι, καὶ τέλος προστεθέντος τοῦ -ς, τοῦ χαρακτῆρος τῆς ὀνομαστικῆς τῶν ἀρσ., ἀπηρτίσθη ὁ Γιαννάκι-ς, ὁ Φιλιππάκι-ς, ὁ Σταυράκι-ς κλπ.

Οὐδ' ὅτι τὰ οὐδέτερα εἰς -ι παρέλαβον τὸ -ν (τὸ μέλιν, τὸ σίναπιν, τὸ πέπεριν κλπ.) καὶ οὕτως ἐπέδρασαν ἐπὶ τὰ εἰς -ιον μετατρέψαντα αὐτὰ εἰς -ιν, φαίνεταί μοι ἀληθές. Πρῶτον διότι ἔδει, νομίζω, πρῶτον ν' ἀποδειχθῇ ὅτι ὅτε τὰ εἰς -ιον ἤρξαντο νὰ τρέπωνται εἰς -ιν, τὰ εἰς -ι ταῦτα εἶχον προσλάβει τὸ ν, ὥστε ἐλέγετο τὸ μέλιν, τὸ στῖμιν, τὸ κοῦκκιν, τὸ πέππεριν κλπ. Δεύτερον διότι τὰ εἰς -ιν ταῦτα διέφερον καὶ κατὰ τὰς ἄλλας πτώσεις (ἢ ἦσαν ὅλως ἄκλιτα) τῶν εἰς -ιον (πρβλ. παιδίον παιδίου παιδίῳ κλπ. καὶ μέλι μέλιτος μέλιτι, κόμμι κόμμεως, πέπερι

πεπέριδος καὶ πεπέρεως, τὸ στῖμι, κιννάβαρι κλπ. Kühner-Blass Α' 440 σημ.). Οὐδεὶς ἄρα βλέπει πῶς τὰ οὕτω διάφορα ἀλλήλων ἐν πάσαις ταῖς πτώσεσιν ἠδύναντο νὰ ἐπιδράσωσιν ἐπ' ἄλληλα. Καὶ τρίτον διότι, ὅπως ἤδη καὶ ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΒ' σελ. 302 ἐξῆρα, κατὰ τὴν εἰρημένην ἄνωτ σ. 226 τοῦ Paul γλωσσικὴν ἀρχὴν (πρβλ. καὶ Principien[2] σελ. 163) εἶναι ἀδιανόητον, πῶς ἠδύναντο τὰ ὀλίγα καὶ σπάνια εἰς -ι οὐδέτερα, ἔστω καὶ ἀφοῦ προσλαβόντα τὸ -ν ἔληξαν εἰς -ιν, νὰ ἐφελκύσωσι τὰ χιλιοπλάσια εἰς -ιον. Τοῦτο ἀντιβαίνει πρὸς πᾶσαν πεῖραν καὶ εἶναι παντελῶς ἀπαράδεκτον.

---

3. **Θέλω γράφει γράψει γραφῆ.**

Πάνυ ὀρθῶς λέγει ὁ κ. Γιάνναρις, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης γραφῆς τῶν περιφραστικῶν τούτων τύπων τοῦ μέλλοντος, θέλω γράφει ἢ γράφῃ, θέλω γραφῆ ἢ γραφῇ κττ., συνάπτεται στενῶς μετὰ τοῦ ζητήματος τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀπαρεμφάτου κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ σχηματισμοῦ τῶν περιφραστικῶν τούτων τύπων. Οὐκ ὀρθῶς δ' ὅμως διατείνεται, ὅτι καθ' οὓς χρόνους τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται ὁ τύπος θέλω γράφει γράψει γραφῆ, ἡ ἀπαρέμφατος «εἶχεν ἤδη ἀπὸ πολλοῦ ἐκλιποῦσα ἐκ τῆς κοινῆς λαλιᾶς», ὥστε οἱ τύποι οὗτοι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προέρχωνται ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν γράψειν γραφῆναι κλπ. Ἐγὼ ἐφρόνουν ὅτι τὸ ζήτημα τῆς κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα χρήσεως τῆς ἀπαρεμφάτου ἦν ἤδη ὁριστικῶς λελυμένον καὶ ὅτι δὲν θὰ ἐγίνετο χρεία νὰ ἐπαναληφθῇ ἡ περὶ τούτου συζήτησις. Καλῶς δ' ἐπίσταται ὁ κ Γ., ὅτι καὶ ἐγὼ τὸ κατ' ἀρχὰς (ἐν ἔτει 1880, ἴδε Bezzenberger, Beiträge Ϛ' 328, Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρείας τόμ. Α', Ἡμερολογίου Ἀνατολῆς 1886-7) οὕτως ἐδόξαζον καὶ ὅτι ἐπανειλημμένως ὑπεστήριξα τὴν γνώμην ταύτην, ὅτι δηλ. καθ' οὓς χρόνους ὁ περιφραστικὸς οὗτος τοῦ μέλλοντος τύπος κατηρτίσθη, ἡ ἀπαρέμφατος ἦν ἀλλοτρία τῆς λαλουμένης Ἑλληνικῆς· ἀλλ' ὁμοίως ἐπίσταται καλῶς ὅτι δέκα ἔτη βραδύτερον, τῷ 1890, μετέβαλον γνώμην μεταδιδαχθεὶς τἀληθές. Ἔπεισέ με δὲ πρῶτον ἡ παρατήρησις, ὅτι καὶ ἐν βιβλίοις γεγραμμένοις ἐν γλώσσῃ καθόλου γνησίως δημοτικῇ, οἷον ἐν τῇ μεταφράσει τῆς Ἁγίας

Γραφῆς ἐκ τῆς Ἑβραϊκῆς εἰς τὴν δημωδεστάτην Ἑλληνικήν, τῇ ἐκδοθείσῃ τῷ 1547, κεῖνται προφανεῖς ἀπαρεμφατικοὶ τύποι· πρβλ. Ἀνακοίνωσίν μου τῆς 25 Νοεμβρίου 1890 ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Γ' σελ. 627, ἔνθα διαρρήδην ὡμολόγησα εἰπὼν «ἐσῴζετο ἄρα τότε ἔτι ἡ ἀπαρέμφατος, διὸ ἀναγινώσκεται, τοῦ χωρίσει, τοῦ φαγεῖ, τοῦ κάμει, τοῦ φυλάξει, τοῦ γεννήσει, τοῦ σκοτώσει, τοῦ δουλέψει, τοῦ δώσει, τοῦ συμπαθηθῆ, τοῦ πράξει, τὸ δένδρο καλὸ γιὰ φαγεῖ. Οὕτω τὸ παρ' ἡμῖν φαγεῖ εἶναι ἀποδεδειγμένως ἀπαρέμφατον, ἀφοῦ προσέλαβε τὴν συγκεκριμένην σημασίαν, ὅτε ἐσῴζετο ἔτι ἡ ἀπαρέμφατος». Διὰ ταῦτα δὲ τῷ 1892 ἐν Einleitung 142 διαρρήδην εἶπον, ὅτι ἡ ἑρμηνεία τοῦ ἀοιδίμου Κοραῆ, Morosi, Foy καὶ ἄλλων, καθ' ἣν ἐν τοῖς τύποις θέλω γράφει γράψει γραφῆ κεῖνται ἀπαρεμφατικὰ λείψανα, φαίνεταί μοι ἀληθής, οὐχὶ δὲ ἡ ἑτέρα, καθ' ἣν ταῦτα ἐξελαμβάνοντο ὑποτακτικῆς τύποι, ἣν καὶ ἐγὼ ἐπρέσβευον πρότερον (πρβλ. καὶ Ἀθηνᾶς Ε' σελ. 527).

Ἔπειτα συνέβη καί τι ἄλλο, ἡ μεγάλη ἔρις περὶ τὴν ἀξιοπιστίαν τῶν μεσαιωνικῶν κειμένων ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν ἐγένετο αἰτία, ἵνα ταῦτα μελετηθῶσιν ἐπιμελέστερον καὶ γνωσθῶσιν ἀκριβέστερον καὶ οἱ γενικοὶ χαρακτῆρες καὶ αἱ διαφοραὶ αὐτῶν. Ὅτε κατὰ πρῶτον πρὸ εἰκοσαετίας ἡψάμεθα τούτων, τὰ πάντα ἦσαν ἡμῖν μία Μύκονος, καὶ κείμενον τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀπεδίδομεν τῷ ἑνδεκάτῳ ἢ τἀνάπαλιν· σήμερον δὲν εἶναι ταῦτα δυνατὰ (πρβλ. τὰ εἰρημένα μοι ἐν Περιοδικῷ Krumbacher Γ' 587 κέξ.). Εἰς τὴν ἀκριβεστέραν δὲ διάγνωσιν τῶν ἀπαρεμφάτων τούτων συνεβάλετο μεγάλως καὶ ὁ καλὸς κἀγαθὸς Ὀλλανδὸς D. Hesseling διὰ τῆς διατριβῆς αὐτοῦ Essai historique sur l'infinitif grec, ἀποδείξας ὅτι ἐν τοῖς γλωσσικοῖς μνημείοις τοῖς ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος καὶ ἑξῆς χρονολογουμένοις δὲν ἀναγινώσκονται τὰ ἀπαρέμφατα συντεταγμένα μετὰ πάντων τῶν ῥημάτων μεθ' ὧν τὸ πάλαι συνήπτοντο, ἀλλὰ καθόλου εἰπεῖν μόνον μετά τινων ὀλίγων καὶ ὡρισμένων, οἷον τοῦ θέλω, ἔχω, ἐμπορῶ ἢ εὐπορῶ, δύναμαι, τολμῶ, μέλλω. Ἐντεῦθεν δὲ συνήγαγεν ὀρθῶς ὅτι μόνον παρὰ τὰ ῥήματα ταῦτα θὰ ἐσῴζετο ἔτι τότε ἡ χρῆσις τῆς ἀπαρεμφάτου ἐν τῇ κοινῇ λαλιᾷ· διότι, ὡς παρατηρεῖ, οὐδεὶς ἐννοεῖ, διατί μόνον μετὰ τῶν ῥημάτων τούτων ἔμελλον οἱ συγγραφεῖς ἐκεῖνοι, ἀρχαΐζοντες δῆθεν κατὰ τοῦτο, νὰ συνάπτωσι τὴν ἀπαρέμ-

φατον, μετὰ δὲ τῶν λοιπῶν ῥημάτων οὐχί. Ἐπέρρωσε δ' ἐξαισίως τὸ συμπέρασμα τοῦτο (σελ. 42) διὰ τῆς παρατηρήσεως ὅτι καὶ ἐν τῷ Πόντῳ ἡ ἀπαρέμφατος σήμερον λέγεται παρὰ μόνα ταῦτα τὰ ῥήματα παρ' ἃ εὑρίσκεται παρὰ τῷ Σπανέᾳ καὶ Προδρόμῳ, ἐν δὲ Ἰταλίᾳ εὐχρηστεῖ ὅπως ἐν τοῖς κειμένοις τοῦ ΙΕ' αἰῶνος εἶχεν, τ. ἔ. μετ' ὀλιγωτέρων ἔτι ῥημάτων, οἷον κάνω, σώννω (=δύναμαι), ἔχω, (ἀ)κούω, φο(β)οῦμαι, θέλω, σώννου πήρει, σώννου φάει, ὅλοι τέλομε ζήσει, σὄκαμε εὕρει, ἔκαμε βάλει κττ., πρβλ. Morosi, Studi 137 καὶ Einleit. σελ. 190.

Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ κοινῇ λαλιᾷ σῴζονται τύποι τινὲς τῆς ἀπαρεμφάτου ἐπὶ ὀνοματικῆς χρήσεως, οἷον τὸ φιλεῖ, τὸ φαγεῖ, τὸ ἰδεῖ κλπ. Τοῦτο ἀρνεῖται διαρρήδην ὁ κ. Γ. λέγων ὅτι «ἡ καθ' ἡμᾶς κοινὴ λαλιὰ οὐδὲν ἴχνος σῴζει τῆς παλαιᾶς ἀπαρεμφάτου καὶ δὴ οὔτε τῆς ῥηματικῆς (φιλῶ λέγειν) οὔτε τῆς ὀνομαστικῆς (φιλῶ τὸ λέγειν)», ἀλλ' ἂν μὴ ἀπατῶμαι, οὐκ ὀρθῶς. Ἐγὼ τοὐλάχιστον δὲν δύναμαι νὰ νοήσω, πῶς δύναται νὰ εἶναι ὄνομα τὸ φαγεῖ, τὸ φανῆ, (πρὸς τὸ φανῆ = καθ' ἃ φαίνεται), τὸ φιλεῖ, (τὸ σφαγῆ ἐν Θυσίᾳ Ἀβραὰμ στ. 836), τὸ ἰδεῖ καὶ ἅμα νὰ τονίζωνται ἐπὶ τῆς λήγουσης. Διότι, καθ' ἃ ἐν Einleitung σελ. 36 κέξ. ἀπεδείχθη, ὁ ὑπὸ τοῦ Ἡρωδιανοῦ παρατηρηθεὶς κανών, καθ' ὃν τὰ διὰ τῆς καταλήξεως -ιον γινόμενα καὶ τρισύλλαβα ὑποκοριστικά, ἂν μὲν εἶναι δακτυλικοῦ ῥυθμοῦ, τονίζονται ἐπὶ τῆς παραληγούσης, ἂν δὲ τριβράχεος, ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης (παιδ-ίον, βόλ-ιον, κτέν-ιον, πόδ-ιον κλπ.), ἰσχύει καὶ νῦν ἔτι. Καὶ ἐξαιροῦνται μὲν ἀληθῶς τινα, ἀλλὰ πρῶτον εὑρίσκεταί τις λόγος τούτων (λ, χ. τραγὶ κατὰ τὸ ἀρνί, πλακὶ κατὰ τὸ πετρὶ κττ.), ἔπειτα δέν μοι φαίνεται καθόλου εἰπεῖν μεθοδικὸν νὰ στηρίζωμεν τὰς ἑρμηνείας ἀγνώστων φαινομένων ἐπὶ τῶν ἐξαιρέσεων, ἤτοι ἐπὶ ἄλλων ἀγνώστων. Τὸ μεταγενέστερον προσφάγιον δὲν προϋποτίθησι τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἁπλοῦ *φάγιον, ἀνθ' οὗ μόνον ἀπὸ τοῦ ϛ' αἰῶνος ἀπαντᾷ τὸ παροξύτονον φαγία, ἀληθῶς φαγεῖ-α, ἤτοι τὸ φαγεῖν οὐσιαστικὸν γενόμενον καὶ διὰ τὴν κατάληξιν *-in* ἐκληφθὲν ὅμοιον τῷ τυρίν, ψωμὶν κττ. ἐκλίθη ὁμοίως τούτοις. (Τὸ σύνθετον ἀποφάγει(ον) ἀνεβίβασε κανονικῶς τὸν τόνον, πρβλ. Ἀθηνᾶς τόμ. Ι' σελ. 28). Ἡ κλίσις δὲ τοῦ ἀπαρεμφάτου, γενομένου οὐσιαστικοῦ, οὐδὲν ἔχει τὸ παράδοξον· πρβλ. Paul, Principien² 311

καὶ Γαλλ. les devoirs. Ἔπειτα τὸ φιλεῖ, ἂν μὴ εἶναι ἀπαρέμφατον, οὔτε ἐκ τοῦ φίλος οὔτε ἐκ τοῦ φιλία οὔτε ἐκ τοῦ φιλῶ δύναται νὰ νοηθῇ. Ὁμοίως ἀγνοῶ πόθεν θὰ παραγάγωμεν τὸ ἰδεῖ, ἂν μὴ ἐκ τοῦ ἀπαρεμφάτου. Ὅπως δὲ τὸ φαγεῖ, τὸ φιλεῖ ἐκληφθέντα διὰ τὴν τονιζομένην κατάληξιν -in ὀνόματα ἑν. ἀριθμοῦ, ἐσχημάτισαν γεν. τοῦ φαγειοῦ, τοῦ φιλειοῦ κατὰ τὸ τοῦ τυρ̯ιοῦ, τοῦ ψωμ̯ιοῦ καὶ πληθ. τὰ φιλει̯ά, τὰ φαγει̯ά, οὕτω καὶ τοὐναντίον τὸ ἔχει διὰ τὴν συνωνυμίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐξωτερικὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰ πλούτη, ἔχνη = ἔθνη, κέρδη κττ. ἐξελήφθη ὡς πληθ. ἀριθμοῦ καὶ ἐσχημάτισεν ἑν. τὸ ἔχος κατὰ τὸ βι̯ός, τὸ πλοῦτος, τὸ πλῆθος, τὸ κέρδος κλπ. (πρβλ. τὰ πάθη καὶ τὸ πάθη, τὰ κάλλη καὶ τὸ κάλλη, τὰ χείλη καὶ τὸ χείλη, τὰ ἄστρη καὶ τὸ ἄστρη ἐν Einleit. 43).

Ὁμοίως τούτοις κατ' ἀνάγκην εἶναι ἀπαρέμφατα καὶ τὸ λύσει, τὸ δέσει, τὸ ἰδεῖ, τὸ λάχει, τὸ φύγει Κρητ. Δραμ. σελ. 151, τὸ γαμ̯ήσει, τὸ ὑπλώσει (= ὑπνώσειν) ἐν Ἰταλίᾳ, κττ., ἐν οἷς ὁ κ. Γιάν. βλέπει ἀναφορικὴν χρῆσιν τοῦ ἄρθρου. Ἀλλ' ὅμως, ἄν τις παρατηρήσῃ ὅτι τὸ ἄρθρον ἐπὶ ἀναφορικῆς μὲν σημασίας συνάπτεται μετὰ τῶν ποικίλων ῥημάτων καὶ τοῦτο πολὺ ἐλευθερώτερον, οἷον τὸ δὲ θὲς νὰ γίνεται, θέλε το σᾶ γίνεται, τὰ χρωστεῖς πληρώνεις, τὰ κερνᾷς τὰ χάνεις, τὴν θάλασσαν τήν μ' ἔφερες Προδρ. Α' 58, τὸ φέρνει μι̯ὰ ὥρα, χίλι̯ες δὲν τὸ φέρνουν, τὴν ἀγαπῶ ἀγαποῦν πολλοί, τὴν θέλω θέλουν οὗλοι κττ., τοὐναντίον δὲ ἐπὶ ἀληθῶς ἀρθρικῆς σημασίας μετ' ὀλίγων μόνον τοιούτων ῥηματικῶν στοιχείων καὶ ἀεὶ ἐν ἑνὶ μόνῳ γένει, τὸ δὲ μέγιστον ὅτι ταῦτα δέχονται ἐπιθετικὸν προσδιορισμόν, καὶ κτητικὴν γενικήν, τὸ ἄσκημο ἰδεῖ του, τὸ πολὺ τὸ ἔχει του κττ., πείθεται ὅτι τὸ ἄρθρον ἐν τούτοις δὲν δύναται νὰ κεῖται ἀναφορικῶς.

Διέλαβον ἐκτενῶς περὶ τῶν ἀπαρεμφατικῶν τούτων τύπων, ἵνα γνωσθῇ ἡ ἀληθὴς αὐτῶν γένεσις, οὐχὶ δὲ καὶ ἵνα διὰ τούτων ἀποδειχθῇ ὅτι σήμερον ἢ καὶ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἐσῴζετο ἔτι ἡ ἀπαρέμφατος ὡς ζῶν τῆς γλώσσης στοιχεῖον, διότι κατ' ἀλήθειαν οὐδαμῶς τοῦτο δι' αὐτῶν ἀποδείκνυται. Εἶναι δηλονότι πρόδηλον ὅτι ἅπαξ ἀποσπασθέντα ταῦτα τοῦ συστήματος τῶν ῥηματικῶν τύπων καὶ προσελθόντα εἰς τὴν τάξιν τῶν πτωτικῶν, ἠδύναντο καὶ δύνανται νὰ

σῴζωνται αἰῶνας πολλοὺς καὶ μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς ἀπαρεμφάτου. Ἡ ἀπόδειξις τῆς χρήσεως ἐν τῇ συνήθει καὶ κοινῇ λαλιᾷ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα προσγίνεται ἐκ τῶν μεσαιωνικῶν κειμένων καὶ ἐκ τῆς συμφωνίας τούτων πρὸς τὰς διαλέκτους τοῦ Πόντου καὶ τῆς Ἰταλίας.

Τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἀπαρεμφάτου κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς καὶ νεωτέρους χρόνους ἐλέγχει, ὅπως ὁ κ. K. Foy ὀρθότατα παρετήρησε, καὶ ἡ χρῆσις τοῦ εἶσται, ὃ ὡς ἀλλότριον τῆς ἀρχαίας γλώσσης, δὲν ἠδύνατο νὰ λαμβάνηται ὑπὸ τῶν γραφόντων εἰς τὸν λόγον αὐτῶν ἐξ αὐτῆς· πρβλ. Χρον. Μορ. Προλ. 168 θέλει εἶσται καὶ 4831, Κύπρ. Ἄισματ. νθ' 8 θέλ' εἶσται, Καλλιμ. καὶ Χρυσ. 720 θλιμμένος θέλεις εἶσται, Πικατ. 256 σὰν νά 'χεν εἶσται, 511 θέλω 'σται πάντ' ἀθάνατος, Κρητ. Θεατρ. Σάθα σέλ. 138 θέλ' εἶσται, 167 νά 'χα 'σται, 168 νά 'χε εἶσται, 301 σὰν νά 'χα 'σται παιδί του, 302 νά 'θελά 'στ' ἀδέρφι τση, 327 θὲς εἶσται, 328 θέλω 'σται κττ. πρβ. καὶ Morosi, Studi 138 σῴζ' ἔσται, ἒ σῴζ(ω) ἔσται, καὶ Pellegrini, Bova 177.

Ὁ. κ. Γιάνν. διατείνεται ὅτι τὸ εἶσται εἶναι αὐτὸ τὸ ἄλλοτε κοινότατον ἔσται παραμεμορφωμένον, ἔνθεν μὲν κατὰ τὸ εἶμαι, εἶσαι εἶσθε (ὅπως καὶ τὸ -ἔνι ἔναι), ἔνθεν δὲ ἀποβαλὸν τὴν μελλοντικὴν αὐτοῦ δύναμιν καὶ ἐκληφθὲν ὡς ἐνεστὼς προσεπιδράσαντος ἴσως καὶ τοῦ ἐστί· ὅτι δὲ προσέλαβε προτακτικὸν ἐπικούρημα τὸ θέλω καὶ ἔχω καὶ οὕτως ἐπέζησεν ἀποκρυσταλλωθὲν ἐν τῇ φράσει θέλει εἶσται. Ἀλλ' οὐδὲ ταῦτα δύναμαι νὰ συμφωνήσω τῷ κ. Γ. Πρῶτον διότι ὁμολογοῦντες τοῦτο ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν καὶ ὅτι μέχρι τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος, ὅτε ἄρχεται νὰ ἀπαντᾷ ὁ τύπος εἶσται, ἐσῴζετο ὁ τύπος ἔσομαι ἔσται, καὶ ταῦτα, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς παραδέχεται ὅτι ἐν τῇ Ἑλληνορρωμαϊκῇ περιόδῳ (150 πρὸ Χριστοῦ - 600) δὲν ἦτο ὁ ἁπλοῦς μέλλων ἐν χρήσει, πολλῷ δ' ἧττον ἐν τῇ προμεσαιωνικῇ (600-1000). Δεύτερον διότι, ἀφοῦ καὶ αὐτὸ τὸ ἐστὶ ἐξεβλήθη, ὡς εἴδομεν, ὑπὸ τοῦ ἔνι, οὐδεὶς βλέπει πῶς θὰ ἐπεκούρει εἰς τὴν ἐξασθένησιν τῆς μελλοντικῆς δυνάμεως τοῦ ἔσται, ὥστε νὰ καταστῇ τοῦτο ἴσον τῷ ἐστί. Τρίτον ὅτι δὲν δύναμαι νὰ νοήσω πῶς τὸ ἔσται, γενόμενον εἶσται, θὰ ἠδύνατο νὰ προσλάβῃ προτακτικὸν ἐπικούρημα οὐ μόνον τὸ θέλω, ἔχω, ἀλλὰ καὶ τὸ ἤθελον, εἶχον, δύνομαι κλπ. Διότι τοιαῦτα προτακτικὰ βοηθή-

ματα ὀνομάζει ὁ κ. Γ. καὶ τὰ ῥήματα θέλω, ἔχω, μέλλω, ἐμπορῶ, δύνομαι, «ὁτὲ μὲν ἐπιρρωνύοντα τὸ ἐξησθενωμένον νὰ θέ[λει] νὰ γράψῃ, ἔχει νὰ γράψῃ, ὁτὲ δὲ καταλαμβάνοντα τὴν θέσιν αὐτοῦ, ὅθεν θέλει γράψῃ ἀντὶ νὰ γράψῃ». Ἀλλ' ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ συμφωνήσω τῷ κ. Γ. περὶ τούτων. Διότι εἶναι γνωστὸν ὅτι ὅπως ἀρχὴ τῆς κλίσεως εἶναι ἡ σύνθεσις, τ. ἔ. ὅπως τὰ πρῶτα κλιτά, τὰ πρότυπα τῆς κλίσεως, ἐγένοντο ἐκ τῶν συνθέτων, οὕτω καὶ τὰ πρῶτα σύνθετα, τὰ πρότυπα τῆς συνθέσεως, ἐγένοντο ἐκ τῆς συνεκφορᾶς, ἐκ τῆς συνδέσεως καὶ συχνῆς χρήσεως τῶν στοιχείων τοῦ λόγου. Οὕτως ἐκ τοῦ θέλει νὰ λέγῃ προῆλθε τὸ θὲ νὰ λέγῃ - θὰ λέγῃ, ἐκ τοῦ finire+habeo τὸ finir-ai κττ. Βεβαίως νῦν καταρτισθὲν τὸ θὰ οὕτω δηλωτικὸν τῆς μελλοντικῆς ἐννοίας δύναται νὰ προτάσσηται παντὸς ῥήματος ὡς προτακτικὸν ἐπικούρημα τῆς μελλοντικῆς σχέσεως, ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν ὡς σαφὴς δήλωσις αὐτῆς, λ. χ. θὰ λαλῇ, θὰ ἡγεμονεύῃ, θὰ γυμνασιαρχεύῃ κλπ. Ἀλλ' ὅτε τὸ πρῶτον συνέστησαν οἱ πρότυποι τοιοῦτοι μέλλοντες, καθ' οὓς ἐπλάσθησαν καὶ πλάττονται ἔτι οἱ ἄλλοι, τότε τὸ θέλει νὰ - θὲ νὰ δὲν ἦτο ἁπλοῦν ἐπικούρημα εἰς σαφεστέραν δήλωσιν, ἀλλὰ τὸ κύριον ῥῆμα, ἐξ οὗ ἐξηρτᾶτο ὁ διὰ τοῦ νὰ συνδεόμενος τῆς ὑποτ. τύπος, ἤτοι τότε πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς προτάσεως ἦσαν λέξεις σημαντικαὶ συντακτικῶς συνδεόμεναι, ἐξ ὧν ἡ συμπίλησις. Οὗτος εἶναι ὁ τρόπος τῆς γενέσεως τῶν πλείστων συνθέτων λέξεων καὶ τύπων ἐν τῇ γλώσσῃ. Ὀλίγα δὲ μόνον σύνθετα κατασκευάζονται διὰ συμφύρσεως, ἤτοι διὰ συνδυασμοῦ γλωσσικῶν στοιχείων ὁμοίας σημασίας πρὸς τὸν σκοπὸν σαφεστέρας, ἰσχυροτέρας ἐκφράσεως, λ. χ. ὑπὸ καὶ κάτω = ὑποκάτω, ἐπὶ καὶ ἄνω = ἐπάνω, πρὸ καὶ πάροιθεν = προπάροιθεν κλπ. Τὸ δεύτερον τοῦτο εἶδος τῆς συνθέσεως φαίνεται ὑποτιθεὶς ὁ κ. Γιάνν., ὅταν λέγῃ ὅτι τὸ θέλω, ἔχω προετάχθη τοῦ εἶσται καὶ τῶν λοιπῶν μελλοντικῶν τύπων, οἷον νὰ πάθῃ, νὰ γράφῃ κττ. ἐπιρρωνύον τὸ ἐξησθενωμένον νά, θέλει × νὰ γράφῃ = θέλει νὰ γράφῃ. Ἀλλ', ἂν μὴ σφάλλωμαι, οὐκ ὀρθῶς· διότι δὲν δύναται βεβαίως τὸ ῥῆμα θέλω καὶ ἔχω, ἃ παρ' ἡμῖν σῴζονται καὶ ἔχουσι τὴν ἰδίαν αὐτῶν σημασίαν, νὰ νομισθῶσιν ἰσοδύναμα πρὸς ἁπλοῦν γραμματικὸν τύπον, τὸν μέλλοντα, καὶ δὴ νὰ συνδεθῶσι μετ' αὐτοῦ εἰς ἐπίρρωσιν τῆς μελλοντικῆς σχέσεως, καθ' ὃν τρόπον τὸ ὑπὸ

συνεδέθη μετὰ τοῦ κάτω εἰς ἀπαρτισμὸν τοῦ ἰσχυροτέρου ὑποκάτω, ἢ τὸ πρὸ μετὰ τοῦ πάροιθεν εἰς σχηματισμὸν τοῦ προπάροιθεν κτλ. Ἀλλὰ καὶ ἄν τις ἤθελε παραχωρήσει τοῦτο τῷ κ. Γ., δὲν δύναται προδήλως νὰ ὑπολάβῃ ταὐτὸ καὶ περὶ τοῦ παρατατικοῦ εἶχα, ἤθελα, ἢ περὶ τῶν ἐνεστώτων σῴζω, δύνομαι, ἠμπορῶ, σώνω, κάνω ,κούω κλπ , ὅτι δηλαδὴ προετάχθησαν ὁμοίως τοῦ νὰ πάθῃ, πάθῃ, ὡς προτακτικὰ βοηθήματα τῆς ὑπὸ τῶν τύπων τούτων ἄνευ τῶν προτακτικῶν βοηθημάτων ἐκφραζομένης ἐννοίας, ἤτοι ἤθελα + πάθῃ, εἶχε + νὰ πάθῃ, σὄκαμε + εὕρει, ἔκαμε + βάλλει, σῴζω + εἶσται κλπ. Διότι εἶναι προφανὴς ἡ πλημμέλεια τῆς δισχυρίσεως ταύτης, ἀφοῦ τὸ ἤθελα πάθῃ δὲν σημαίνει ὅ,τι τὸ πάθῃ καὶ τὸ ἔσωζα εἶσται δὲν σημαίνει ὅ,τι τὸ εἶσται κλπ. κλπ. Τὴν δ' ἄλλην περίπτωσιν τῆς συνθέσεως τούτων, ὅτε δηλ. κατὰ τὴν γνώμην τοῦ κ. Γ. τὸ «προτακτικὸν ἐπικούρημα» θέλω, ἔχω καταλαμβάνει τὴν θέσιν τοῦ νὰ, οἷον θέλει $\times$ νὰ πάθῃ = θέλει πάθῃ, ταύτην ἀγνοῶ παντάπασιν, δὲν παρέθηκε δὲ ὁ κ. Γιάνν. παραδείγματα αὐτῆς. Ἐγὼ τοὐλάχιστον τῆς μὲν ἑτέρας συμφύρσεως, καθ' ἣν τὰ ὁμοίας σημασίας γλωσσικὰ στοιχεῖα συμφύρονται καὶ συντίθενται, ἔχω πολλὰ πρόχειρα (πρβλ. καὶ Ἀθηνᾶς τόμ. Η' σελ. 139 κἑξ.), ταύτης δὲ ἣν ὁ κ. Γ. εἰσάγει, καθ' ἣν τὸ ἕτερον καταλαμβάνει τὴν θέσιν τοῦ ἡμίσεος τοῦ ἄλλου, οὐδὲ ἓν οὔτε ἔχω οὔτε, ἐφ' ὅσον ἐνθυμοῦμαι, ἀνέγνων που. Εἶναι δὲ πρόδηλον ὅτι τοιαύτη ἑρμηνεία οὐδεμίαν δύναται νὰ ἀξιοῖ πιθανότητα.

Ἔπειτα ἐν τῷ ἐπάνω, ὑποκάτω κτλ. ἀναγκαζόμεθα νὰ ὁμολογήσωμεν τὴν κατὰ σύμφυρσιν στοιχείων ὁμοίας σημασίας σύνθεσιν, ἐπειδὴ πρότερον δὲν συνεδέοντο ταῦτα μετ' ἀλλήλων ἐν τῇ προτάσει· ἀλλὰ τὸ θέλω, ἔχω, δύναμαι, μέλλω κτλ. συνετάσσοντο ἀρχαιόθεν καὶ μάλιστα ἀπὸ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων καὶ ἑξῆς μυριάκις μετὰ τοῦ ἵνα καὶ ὑποτακτικῆς, θέλω ἵνα ὦσιν, ἔμελλον ἵνα ἐκβάλωσιν κλπ. Λοιπὸν διατί νὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν σύμφυρσιν, ἣν δὲν βλέπομεν, ἀλλ' ἁπλῶς ὑποτίθεμεν, οὐχὶ δὲ εἰς τὴν συντακτικὴν συνεκφορὰν τούτων, ἣν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχομεν ;

Προφανὲς δ' ὅτι ἂν οἱ τύποι ἔχω, θέλω, εἶχα, ἤθελα, τὰ ῥήματα μέλλω, δύναμαι, σῴζω κτλ. δὲν δύνανται, κατὰ τὰ εἰρημένα νὰ εἶναι ἁπλῶς προτακτικὰ ἐπικουρήματα, τότε κατ'

ἀνάγκην περὶ προτακτικῶν ἐπικουρημάτων οὐδεὶς εὔλογος δύναται νὰ γίνηται λόγος.

Τὰ ἀκολουθοῦντα ἄρα τοῖς ῥήμασι τούτοις γλωσσικὰ στοιχεῖα πάθῃ γράψῃ γράφῃ πάσχῃ κλπ. κατ' ἀνάγκην θὰ εἶναι ἐξηρτημένα ἐκ τῶν ῥημάτων τούτων, καὶ δὴ ἢ ἀπαρέμφατα, λέγει(ν), γράφει(ν), εἰπεῖ(ν), γράψει(ν) κλπ. ἢ ὑποτακτικῆς τύποι κατὰ παράλειψιν τοῦ νὰ, θέλει (νὰ) γράψῃ, θέλει (νὰ) εἴπῃ κλπ. Ἐγὼ ὑπεστήριζον ἄλλοτε τὸ β' (θέλω γράφῃ γράψῃ), πρῶτον μὲν διὰ τὰς φωνητικὰς καὶ τονικὰς ἀνωμαλίας τῶν στοιχείων τούτων (πρβλ. γράψει(ν) ἀντὶ γράψαι, μείνει(ν) ἀντὶ μεῖναι, εὑρεθῆ(ν) ἀντὶ εὑρεθῆναι, λάβει ἀντὶ λαβεῖν κτλ.), ἔπειτα διότι ὑπώπτευον ὅτι οἱ ἐν τοῖς μεσαιωνικοῖς γλωσσικοῖς μνημείοις ἀναγινωσκόμενοι ἀπαρεμφατικοὶ τύποι δὲν ἦσαν ἐκ τοῦ δημώδους λόγου ἀλλ' ἐκ τοῦ τῶν λογίων εἰλημμένοι. Ταὐτὰ φαίνεται φρονῶν σήμερον ἔτι ὁ κ. Γιάνν. Νομίζω δ' ὅτι θὰ δυνηθῶμεν νὰ εὕρωμεν τὴν ἀλήθειαν, ἐρωτῶντες ἂν ὁ περιφραστικὸς διὰ τοῦ θέλω μέλλων συνέστη καὶ ἀνεπτύχθη, ὅτε ἐσῴζετο ἔτι ἡ ἀπαρέμφατος, καὶ ἂν ἐξηκολούθησεν ἔκτοτε κατὰ πάντας τοὺς αἰῶνας μέχρι σήμερον εὔχρηστῶν ἐν τῷ γραπτῷ ἡμῶν λόγῳ. Τοῦτο δὲ εἶναι τὸ ζήτημα· διότι ἂν τυχὸν ἀπεδείκνυτο, ὅτι ἐσῴζετο μὲν ἡ ἀπαρέμφατος ἐν τῇ κοινῇ λαλιᾷ καὶ μέχρι τοῦ 17 αἰῶνος, ἀλλὰ μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων δὲν ἐγινώσκετο ὁ περιφραστικὸς οὗτος μέλλων (θέλω λέγειν-εἰπεῖν), ἢ ὅτι ὑπῆρχε μὲν τοιοῦτος τύπος πρότερον, ἐξέλιπε δ' ὕστερον ἐπί τινα χρόνον καὶ βραδύτερον ἀνέκυψεν αὖθις ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ, διακοπτομένης οὕτω τῆς παραδόσεως αὐτοῦ καὶ τῆς γραπτῆς γλώσσης ἡμῶν εἰς δύο στάδια, τότε πρόδηλον ὅτι οὐδὲν ἀληθῶς θ' ἀπεδείκνυτο ἐκ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀπαρεμφάτου μέχρι τοῦ 17 αἰῶνος, ἐπειδὴ ἡ ἐκ νέου ἐμφάνισις τοῦ περιφραστικοῦ τούτου τύπου θὰ ἠδύνατο κάλλιστα νὰ περιέχῃ τὴν ὑποτακτικὴν ἀντὶ τῆς ἀπαρεμφάτου τῆς πρώτης περιόδου. Τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν ἐξήτασεν ὁ κ. Γ., ἀλλ' ἁπλῶς διατείνεται ὅτι «ὡς γνωστὸν ὁ περιφραστικὸς οὗτος τύπος διὰ τοῦ γράφῃ γράψῃ οὔτε παλαιὸς οὔτε γνήσιος δημώδης εἶνε... καθ' ὅσον ὁ μέλλων τῆς Βυζαντιακῆς λαλιᾶς περιεφράζετο διὰ τοῦ ἁπλοῦ ἵνα καὶ τῆς ὑποτακτικῆς.... Ὁ τύπος θέλω γράψῃ ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον καθ' οὓς χρόνους ἡ ἀπαρέμφατος εἶχεν ἤδη ἀπὸ πολλοῦ ἐκλιποῦσα ἐκ τῆς κοινῆς λαλιᾶς». Ἀλλ' ἐγὼ δὲν πείθομαι ταῖς δισχυ-

ρίσεσι ταύταις ἐνθυμούμενος α) ὅτι καὶ κατὰ τὸν 11 αἰῶνα πλὴν τῆς ὑποτακτικῆς ἢ ἁπλῆς ἢ μετὰ τοῦ ἵνα-νὰ εὑρίσκεται καὶ τὸ θέλω μετ' ἀπαρεμφάτου ὡς περίφρασις τοῦ ἁπλοῦ μέλλοντος καὶ τὸ ἤθελον μετ' ἀπαρεμφάτου εἰς δήλωσιν τῶν ὑποθετικῶν καὶ λοιπῶν λόγων, καὶ ἔκτοτε ἀπὸ τοῦ Κεκαυμένου (πρὸ τοῦ 1080, πρβλ. Ἀθηνᾶς Η' 361), Σπανέα, Γλυκᾶ, Προδρόμου κλπ. διὰ πάντων τῶν αἰώνων μέχρι σήμερον ἄνευ τινὸς διακοπῆς ἀπαντῶσιν οἱ τύποι οὗτοι ἐν τῷ γραπτῷ ἡμῶν λόγῳ· β) ὅτι ἀκριβῆ καὶ σαφῆ ὅρια τῆς μεσαιωνικῆς καὶ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς οὔτε μέχρι σήμερον ἐξηυρέθησαν οὔτε κατόπιν θὰ ἐξευρεθῶσιν, ἐπειδὴ κατ' ἀλήθειαν δὲν ὑπάρχουσιν· γ) ὅτι ἅπαξ σχηματισθέντες οἱ τύποι οὗτοι θέλω γράψει, ἤθελον γράψει ἠδύναντο νὰ παραμένωσι, καὶ παρέμειναν ἀληθῶς, ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ καὶ ὅτε ἐκ τῆς συνήθους λαλουμένης γλώσσης ἐξέλιπε καθ' ὁλοκληρίαν ἡ ἀπαρέμφατος ὡς ζῶν στοιχεῖον τοῦ λόγου· δ) ὅτι, ἂν ἀπὸ τοῦ 11 αἰῶνος τὸ θέλω μετ' ἀπαρεμφάτου παρελαμβάνετο καὶ εἰς δήλωσιν τοῦ ἁπλοῦ μέλλοντος, οὐχὶ δὲ πάντοτε τῆς βουλήσεως, δῆλον ὅτι πολὺ πρότερον, ὅτε ἔτι ἀναντιλέκτως εὐχρήστει ἡ ἀπαρέμφατος, ἦν ἡ σύνδεσις αὕτη κατηρτισμένη καὶ διὰ τῆς πολλῆς χρήσεως ἐξησθενωμένη, ὥστε ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς ἐπιθυμίας τοῦ πρᾶξαί τι ἐν τῷ μέλλοντι ὑπελείφθη ἁπλῶς ἡ ἔννοια τοῦ μέλλοντος· πρβλ. Κεκαυμένου, Στρατηγ. σελ. 53, 15 εἴπερ οὖν θέλῃς ἐμπέσειν εἰς χεῖρας ἰατρῶν (ὅπου φανερῶς δὲν πρόκειται περὶ θελήσεως, ἐπιθυμίας) 76, 22 ἕως γὰρ τότε θέλεις εἶναι εὐγενὴς . . . ἕως ἂν . . . ἐστέ, 40, 9 εἰ μὲν ἀγωνίσῃ, καὶ τῶν ἀνθρώπων τὰς ῥόγας θέλεις ἀδικῆσαι καὶ ἔσχατον ἐμέσεις ἃ οὐκ ἀπήτησας. Σπανέα 101 ἔχεις δὲ καὶ συνείδησιν ὅπου σε θέλει ἐλέγχειν, Γλυκᾶ 299 ἐκεῖνο τό σε ἀπόκειται καὶ τό σε περιμένει, εἰς τὸ ἐκ παντὸς θέλει ἐλθεῖν. Προδρόμ. Α' 106 εἰ δὲ κομπώσειν ἤθελες καὶ λάβειν καὶ πλανήσειν, Γ' 514 τότε θέλω νά σε ἰδῶ τὸ πῶς τὸν θέλεις σύρειν. Ἅλωσ. Κωνσταντινουπόλ. 280 ἔδε μαντᾶτον θλιβερόν, ποῦ θέλει πά(ει) 'ς τὸν πάππαν. Κυπρ. Ἆσμ. λε' 1 δὲν θέλει τελειώσει, καὶ 3 θέλουν στεγνώσειν καὶ 7 θέλετε δεῖν. λϛ' 2 καὶ 4 θέλω δεῖν κτλ. πρβλ. Ἐρωφίλ. 300 θέλομε τὸ δεῖ, 302 ποῦ ἤθελεν ἔχει, τσ' ἤθελε φανῆ, 304 θέλετέ μ' ἀποθάνει, 135 θέλω κάμει,

139 ἤθελα μηνύσει, 145 θέλεις βρεῖ, 166 θέλει κακοφανῆ, 168 ἂν ἤθελες τὸ μάθει, 314 δὲ θέλεις βρεῖ κάνένα κλπ. κλπ. Καθόλου ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ καὶ τοῖς Κρητικοῖς Δράμασιν καὶ τοῖς ὑπὸ Wagner ἐκδοθεῖσι Μνημείοις τοῦ μέσου αἰῶνος ἀριθμοῦνται ἑκατοντάδες καὶ χιλιάδες τοιούτων τοῦ περιφραστικοῦ τούτου μέλλοντος (θέλω + ἀπαρεμφάτῳ) παραδειγμάτων, δι' ὧν ἀποδείκνυται καὶ ἡ κατὰ τὸν 17 ἔτι αἰῶνα χρῆσις τοῦ τύπου τούτου καὶ ἐν αὐτῷ τῷ δημώδει γραπτῷ λόγῳ. Ὅτι δ' ἔκτοτε μέχρι σήμερον ἐν πᾶσι σχεδὸν τοῖς βιβλίοις τοῖς συντεταγμένοις ἐν τῇ καθαρευούσῃ γλώσσῃ, ἤτοι τῇ ἐξακολουθούσῃ νὰ μεταχειρίζηται παλαιοτέρους τύπους, φέρονται οἱ περιφραστικοὶ οὗτοι μέλλοντες, εἶναι πασίγνωστον καὶ θά μοι ἐπιτραπῇ νὰ μὴ φέρω τούτων παραδείγματα. Κατὰ ταῦτα ὁ περιφραστικὸς τύπος θέλω γράφει(ν) γράψει(ν) καὶ γνησίως δημώδης ἦν καὶ καθ' οὓς χρόνους ἡ ἀπαρέμφατος ἦτο ἐν χρήσει, πολὺ πρὸ τοῦ ἑνδεκάτου αἰῶνος, ἐπλάσθη καὶ μέχρι σήμερον διετηρήθη καὶ δὴ καὶ ἡ ὀρθογραφία αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄλλη ἢ ἡ ὑπὸ τῆς ἱστορίας δικαιολογουμένη.

Ὑπολείπονται αἱ φωνητικαὶ δυσκολίαι· αὗται εἶναι ἀληθῶς μεγάλαι, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀνυπέρβλητοι· διότι εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι κατ' ἀποκοπὴν (δηλονότι φωνητικὴν) δὲν ἠδύνατο νὰ γένηται τὸ γραφῆν ἐκ τοῦ γραφῆναι· ἀλλ' οὐδ' εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ὁμολογήσωμεν τὴν κατὰ φωνητικόν τινα νόμον ἀποβολὴν τοῦ αι, ἀφοῦ αὕτη ἠδύνατο νὰ συντελεσθῇ καὶ κατ' ἀναλογίαν τῶν εἰς -in ληγόντων ἀπαρεμφάτων τοῦ ἐνεστῶτος καὶ β´ ἀορίστου, καθ' ἃ μετεσχηματίσθη καὶ τὸ -σαι τοῦ α´ ἀορίστου εἰς -σειν (1) καὶ τὸ -οῦν (δεκατοῦν) εἰς -οιν (δεκατοῖν)· πρβλ. «ἕξουσιν ἐνταφῆν» ἐκ Τράλλεων ἐν Papers τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀμερικανικῆς Σχολῆς Α´ XVII (πρβλ. ἡ παράδει ἐν Χίῳ ἀντὶ ἡ παράδεισο κατὰ τὸ ἡ κόλασι).

Καθ' ὃν τρόπον δηλονότι ἐδείχθη ἐν Einleit. 190, ἀπ' αὐτῶν τῶν μεταγενεστέρων χρόνων ἤρξαντο τὰ ποικιλοτρόπως πάλαι περατούμενα ἀπαρέμφατα ν' ἁπλοποιῶνται καὶ νὰ λήγωσιν ἁπλῶς εἰς ´-in, -i'n,

(1) Γνωστὸν εἶναι ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι εἶχον προβῇ οἱ Θεσσαλοὶ εἰς τὴν τροπὴν ταύτην, (εἰ καὶ παρ' αὐτοῖς ἐβοήθησε καὶ ἡ προφορὰ τοῦ αι εἰς ει), διὸ ἐλέχθη ὀνγράψειν μετὰ τοῦ ν.

ἤ -i'ne. Μετὰ μακρὸν δὲ σάλον ὡς πρὸς τὸν τόνον (πρβλ. Hesseling ἔνθα ἀνωτ. 27-8) ἐκανονίσθησαν οὕτως, ὥστε τὰ μὲν τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς (πλὴν τῶν συνῃρημένων, καὶ τῶν β' ἀορ. τῶν ἀφαίρεσιν τοῦ ἀρκτικοῦ φθόγγου παθόντων) ἐτονίσθησαν ἐπὶ τῆς παραληγούσης, τὰ δὲ τῆς παθητικῆς φωνῆς, τὰ συνῃρημένα καὶ οἱ β' ἀόριστοι (εἰ)πεῖν, (ἰ)δεῖν, (ε)ὑρεῖν ἐπὶ τῆς ληγούσης· πρβλ. θέλω γράφειν-ψειν λάβειν φάγειν μάθειν πάθειν ἀνάβην κατάβην (ἐντεῦθεν καὶ σήμερον ἔτι σάλος, θέλει ἀνέβη καὶ θέλει ἀνεβῆ, κατέβη καὶ κατεβῆ καὶ κατ' αὐτὰ θὰ κατέβῃ θὰ κατεβῇ, θ' ἀνέβῃ καὶ θ' ἀνεβῇ), καὶ θέλω ὁμιλεῖν, πατεῖν, γραφῆν, δεχθῆν, (εἰ)πεῖν, (ε)ὑρεῖν, (ἰ)δεῖν κττ. Ὅτι δ' ἀληθῶς κατ' ἀναλογίαν καὶ κατὰ μικρὸν ἐπεγένετο ὁ ἐξομαλισμὸς οὗτος, μανθάνει τις εὐκόλως παρατηρήσας α) ὅτι διαρκοῦντος ἔτι τοῦ σάλου, πρὸ τῆς τελείας κατισχύσεως καὶ καθολικεύσεως τοῦ -in τούτου, ἠδυνήθη καὶ τὸ -i'ne νὰ ἐπεκταθῇ μικρόν, διὸ καὶ ἐν τοῖς μεσαιωνικοῖς βιβλίοις ἀναγινώσκονται τύποι β' ἀορ. εἰς -i'ne, φαγεῖναι, μαθεῖναι, ἐλθεῖναι, ἐπαναγαγεῖναι (πρβλ. Einleit. 192) καὶ ἐν τῷ Πόντῳ τὸ -i'ne φαίνεται κατισχῦσαν, διὸ λέγεται εἰπεῖναι, καμεῖναι, μαθεῖναι, ἀποφαγεῖναι, παρὰ τὸ οὐσ. τὸ ἀποφάγειν κττ. β) ὅτι ὅπως τὸ ἀποφαγεῖναι ἀφομοιωθὲν φωνητικῶς καὶ τυπικῶς τοῖς μέσοις εἰς -ine ἀπαρεμφάτοις, οὕτω καὶ τὸ οὐσιαστικὸν γενόμενον τὸ φαγεῖν ἀποσπασθὲν ἀπὸ τοῦ συστήματος τῶν ἀπαρεμφάτων ἔσωσε τὸν ἀρχαῖον τόνον· γ) ὅτι τὰ Ἰταλιωτικὰ βάλει, κάμει, ἔρτει, εὕρει, πήρει (=ἐπᾶραι), δώσει, κρεμάει (=-μάσαι), *addn*μονήσει, στασῆ (=σταθῆναι), βρεσῆ (=εὑρεθῆναι) ἀννωριστῆ, ἀντροπιαστῆ κττ. εἶναι προδήλως ἀπαρέμφατα, ὅπως ἡ συντακτικὴ χρῆσις αὐτῶν μεγαλοφώνως βοᾷ, οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ χωρίσῃ φαινόμενα οὕτως ὅμοια ἀλλήλοις καὶ νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἄλλως ἐγένοντο καὶ ἔχουσι τὰ μεσαιωνικὰ καὶ ἄλλως τὰ Ἰταλιωτικά· δ) ὅτι πρὸ τῆς κατισχύσεως τοῦ νεωτέρου τόνου ἐν τοῖς εἰς -in ἀπαρεμφάτοις, λαχεῖν παθεῖν κλπ. -λάχειν, πάθειν ἀφῃρέθησαν τὸ φωνῆεν οἱ β' ἀόρςστοι ἰδεῖν, εἰπεῖν, εὑρεῖν, ἐντεῦθεν ὁ τόνος ἔμεινε κατ' ἀνάγκην ἐν τῇ ἀρχαίᾳ θέσει. Ὁ κ. Γ. διατείνεται ὅτι ὁ ἐπὶ τῆς ληγούσης τονισμὸς τούτων ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς προστακτικῆς εἰπέ, εὑρέ, ἰδέ. Ἀλλὰ διατί δὲν ἐτονίσθη καὶ θέλω θεσεῖ, θέλω δωσεῖ ἀπὸ

τοῦ θές, δός; Ἡ δ' ἔκπτωσις τοῦ τελικοῦ ν τούτων εἶναι ὁμαλωτάτη, πρβλ. τὸν καλό, τὸν ἄνθρωπον, τὸν ξερὸ κλπ.

Ὁμοίως φρονεῖ ὁ κ. Γ. ὅτι οὐκ ἐξέπεσεν ἀλλὰ προσετέθη εἰς τοὺς τύπους τούτους τὸ ν καὶ παραβάλλει τοὺς ἔχοντας τὸ ν ἀρχαιόθεν τύπους πρὸς τοὺς ἀπὸ τῶν μεταγενεστέρων καὶ Βυζαντιακῶν χρόνων λαβόντας αὐτό, οἷον ἐγένετον, ἦτον, ἱστορήθην, τὸ ἄλλον, τὸ πρᾶγμαν, ἔναιν, εἶναιν κττ. Ἀλλ' ἂν μὴ σφάλλωμαι, οὐκ ὀρθῶς· διότι ἡ προσθήκη τοῦ ν ἔν τισι τύποις καταχρηστικῶς δὲν δικαιοῖ ἡμᾶς νὰ πιστεύσωμεν ὅτι καὶ ὅπου ἀρχαιόθεν ἐν τέλει λέξεως ἐξεφωνεῖτο, εἶναι ὁμοίως εὐφωνικὴ προσθήκη καὶ οὐχὶ ἀρχαία κληρονομία, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ τὸ τελικὸν ν σῴζεται καὶ μέχρι σήμερον ἔτι ἐπί τινων νήσων ἐν ἀδιακόπῳ παραδόσει· πρόδηλον δ' εἶναι ὅτι ἀποδεκτῆς γενομένης τῆς ἐναντίας γνώμης ὀφείλει νὰ πιστευθῇ τὸ ἀπίστευτον ὅτι ἐν ταῖς νήσοις ταύταις ἀπώλετο καὶ πάλιν ἀνεβίω ἡ προφορὰ τοῦ τελικοῦ ν καὶ ταῦτα παρὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν γλωσσικῶν μνημείων. Κατὰ ταῦτα οὐδεὶς λόγος βιάζει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι τὸ ν ἐν τῷ τιμήν, χαράν, λόγον, ἄλογον, ἀμπέλιν, τυρίν, ἤμην ἤμουν, ἐλέγομουν, θέλει λέγειν, σύρειν, ἔχει δρακοντιάσειν,-φθάσειν κττ. δὲν εἶναι ἀρχαία κληρονομία, ἀλλὰ μεταγενεστέρα προσθήκη.

Ἂν τὰ μέχρι τοῦδε εἰρημένα εἶναι, ὅπως ἐγὼ πείθω ἐμαυτόν, ἀληθῆ, τότε καὶ τὸ μετὰ τοῦ ἔχω συναπτόμενον στοιχεῖον εἶναι ὁμοίως ἀπαρέμφατον, διότι οὐδεὶς δύναται νὰ πεισθῇ ὅτι τὸ θέλεις σύρειν, θέλει ἐλέγχειν κττ. περιέχουσιν ἀπαρεμφατικὰ στοιχεῖα, τὸ δὲ ἔχει δρακοντιάσειν - φθάσειν οὐχί· (πρβλ. τὴν ἀκόλουθον περὶ τούτου πραγματείαν).

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ
ΤΗΣ ΕΞΙΣΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΔΙΑΣ
ΕΝ ΤΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΗ

Ὅτι αἱ Ἰαπετικαὶ γλῶσσαι ἀπ' αὐτῶν τῶν γλωσσογονικῶν χρόνων εἶχον ἄλλας μὲν λέξεις καὶ τύπους μετὰ μακρῶν φωνηέντων ἢ διφθόγγων, ἄλλας δὲ λέξεις καὶ τύπους μετὰ βραχέων φωνηέντων, οἷον λέγω, μένω, φέρω, γόνος, τόκος καὶ ἀρήγω, λήγω, ῥήγνυμι, γόνων ἄρρηκτος κλπ., ἄγω, ἅζομαι καὶ τᾱ́κω φᾱμὶ κττ., ὁμολογοῦσι πάντες. Ὁμοίως εἶναι ἀνεπίδεκτον ἀμφιβολίας καὶ ὅτι τοῦτο μὲν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ διεστέλλοντο κατὰ τὴν προσῳδίαν τὰ μακρὰ τῶν βραχέων, τῶν λόγων καὶ τὸν λόγον, ὁ λέγων καὶ τὸ λέγον, ὁ ὦμος καὶ ὅμως, ὁ σῖτος, τιμὴ καὶ τινές, τίσις, ἡ δρῦς, μῦς καὶ ὕπνος, βραχὺς κλπ., τοῦτο δὲ ἐν τῇ νεωτέρᾳ οὐχί.

Ἐρωτᾶται νῦν πότε ἡ παλαιὰ αὕτη διαφορὰ τῆς προσῳδίας τῶν μακρῶν καὶ βραχέων ἐξέλιπεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ ὥστε ἐξισώθησαν τὰ μακρὰ τοῖς βραχέσιν. Περὶ τούτου πολλοὶ μέχρι τοῦδε ἀπεφήναντο γνώμην, ἀλλ', ἂν μὴ σφάλλωμαι, ἐπειδὴ ἐν παρέργῳ περὶ τοῦ πράγματος διέλαβον, καὶ δὴ δὲν ἔλαβον πρὸ ὀφθαλμῶν οὐδ' ἐξήτασαν πάντας τοὺς καταλλήλους μάρτυρας, διὰ ταῦτα δὲν συμφωνοῦσιν ἀλλήλοις.

Οὕτω λ. χ. ὁ μὲν κ. Γιάνναρις ἀφορμὴν λαμβάνων ἐκ τοῦ λαγός, κάλος, ὀρφός, ὑπόχρεος, πόλεος, ὕβρεος, φύσεος διδάσκει ὅτι «οἱ διατεινόμενοι ὅτι ἐν τοῖς λαγὸς κάλος ὀρφὸς κττ. ἡ διὰ τοῦ ο γραφὴ προήρχετο ἐκ τῆς κατὰ τὴν ἐκφώνησιν διαφορᾶς τοῦ ο καὶ ω, καὶ τοῦτο ἐν μεταγενεστέροις μάλιστα χρόνοις, ἀπερείδονται οὐχὶ εἰς πράγματα, ἀλλ' εἰς Ἐρασμικὰς θεωρίας (πρβ. Kühner-Blass 407 καὶ 496). Ἀλλὰ ταύτας κἀγὼ ἐν ἄλλοις διὰ μακρῶν ἤλεγξα ἐσφαλμένας (§§ 28-29), οὐδ' ἔχονται πλέον αὐτῶν ἐρρωμένως οἱ σοβαρώτεροι καὶ κριτικώτεροι αὐτῶν τῶν Ἐρασμικῶν

ἅτε ἀδυνατοῦντες νὰ ἑρμηνεύσωσι τοιαῦτα μαρτύρια ἐπιγραφῶν καὶ παπύρων οἷα τὰ τὸν, **Σοκράτης**, παραγγελλέτ**ο**σαν, ὀρθὸς (= ὥς), ὅπ**ο**ς, Λεωντίς, τὸ μνημεῖων, τὸν ἔγγονων, Θεοδωσία, Διώνυσος, Ἀλκίμαχως, Μακεδώνος, διαδώχῳ, Γνόμη, ὁ μεταλαβόν, ἔχωντος, ἀπέδωκα, δομάτων, ψομόν, πολοῦσι, νεότερον, καὶ πάμπολλα ἄλλα, πάντα δὲ δοκίμων καὶ προρρωμαϊκῶν χρόνων (Γραμμ. § 26, 7)».

Ὁ δὲ κ. Θεόδ. Παππαδημητρακόπουλλος ὁμολογεῖ μὲν ὅτι κατὰ τὴν β΄ μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα συνετελέσθη ἡ ὁλοσχερὴς ἐξίσωσις τῆς διαφόρου προσῳδίας τῶν μακρῶν καὶ βραχέων, ἀλλὰ διατείνεται ἅμα ὅτι ἀπ' αὐτῶν τῶν Ὁμηρικῶν καὶ Ἀττικῶν χρόνων ἠδύναντο τὰ μακρὰ φωνήετα καὶ αἱ δίφθογγοι νὰ συστέλλωνται ἐνιαχοῦ, οἷον Ἐνιῆνες, Ποσιδήιον, ἱππιοχάρμης, ἀϊκῶς, ἴκελος, ἀλλοϊδέα, εὐρύχορος, Ἀνάκιον, Νεοκλίδης, εὐηθία, Ποτειδεᾶται κτλ. ἀντὶ Αἰνιῆνες, Ποσειδήιον, ἱππειοχάρμης, ἀεικῶς, εἴκελος, ἀλλοειδέα, εὐρύχωρος, Ἀνάκειον, Νεοκλείδης, εὐήθεια, Ποτειδαιᾶται κλπ. Παραδέχεται δηλ. ὅτι χίλια ὅλα ἔτη πρὸ τῆς ὁλοσχεροῦς ἐξισώσεως τῶν μακρῶν καὶ βραχέων φθόγγων ἠδύναντο οὗτοι **ἐνίοτε**, ἄνευ λόγου τινὸς ἰδιαιτέρου, νὰ μεταβάλωσι φύσιν. Τοῦτο, ὡς εἰκός, δὲν δύναμαι ἐγὼ νὰ ὁμολογήσω αὐτῷ, προτιμῶ δὲ νὰ πειρῶμαι τῆς ἑρμηνείας τῶν φαινομένων τούτων κατ' ἀνεγνωρισμένας ἀρχὰς τῆς ἐπιστήμης, οἷον τὴν τῆς ἀναλογίας, τὴν τῆς παρετυμολογίας, τὴν τῆς μεταπτώσεως κλπ. Τὴν ἀπόπειραν ταύτην πρὸς ἑρμηνείαν κρίνω ἐγὼ προτιμοτέραν τῆς διισχυρίσεως, ὅτι ταῦτα ἄνευ τινὸς αἰτίας ἐβραχύνθησαν, ὅπερ ἀληθῶς εἰπεῖν οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἄρνησις καὶ ἐκ τῶν προτέρων ἀποβολὴ πάσης ἑρμηνείας. Ἐννοεῖται δ' ὅτι ἡ περὶ αὐτὰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐρεύνης διαφωνία ἡμῶν καθίστησιν ἀδύνατον ἐκ τῶν προτέρων πᾶσαν συνεννόησιν· ἀναγκαῖον ἄρα καὶ ἐν τούτοις νὰ ἐφαρμόσωμεν τὸ Σοφόκλειον « ὅτῳ δὲ μὴ ταῦτ' ἔστιν ἐν γνώμῃ φίλα, κεῖνός τε κεῖνα φρονείτω κἀγὼ τάδε ».

Ὁμοίως παρατηρεῖ ὁ κ. Dittenberger ὅτι τὸ ΕΙ ἀντὶ τοῦ βραχέος ῐ δὲν ἀπαντᾷ ἐν ταῖς Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς πρὸ τῆς δευτέρας μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος, Συλλ. Ἀττ. Ἐπιγρ. Γ΄ 53, ὅτι δὲ κατὰ τὴν β΄ καὶ γ΄ μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἀναγινώσκεται καὶ Πειραιέος, Παιανιέος, Πειρεεύς, Πεάνιος, Ἐλεούσιος, Πλατεαῖς, Εἰρη-

νέου, Μεμακτηριῶνα, ἡμαιρῶν κλπ. Καὶ ὁ κ. Thumb ἐν τῷ νεωτάτῳ βιβλίῳ αὐτοῦ Die griechische Sprache im Zeitalter des Hellenismus σελ. 143 διὰ βραχέων διαλαμβάνων περὶ τούτου καὶ παρατηρῶν ὅτι τοῦτο μὲν οἱ Ἀττικισταὶ διαστέλλουσιν ἐνίοτε τὴν προσῳδίαν τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου ἀπὸ τῆς συγχρόνου γλώσσης, τοῦτο δὲ ἄλλοι τότε ἐμέμφοντο ἐπὶ συγχύσει τῆς διαφόρου προσῳδίας τοὺς ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, συνάγει ὅτι ἡ ἐξίσωσις ἐγένετο βραδέως, ἐν χρόνοις ἱκανῶς προσεγγίζουσι τῇ μεσαιωνικῇ Ἑλληνικῇ.

Ὁ δὲ κ. Kretschmer ἐν τῷ Περιοδικῷ Kuhn Τομ. Λ΄ σελ. 597 διδάσκει ὅτι «ἡ σύμπτωσις τῶν μακρῶν καὶ βραχέων ἤρξατο (ἐν Αἰγύπτῳ) ἀπὸ τοῦ δευτέρου αἰῶνος π. Χ.» καὶ ἐν σελ. 599 «εἶναι γεγονός, ὅτι ἡ χυδαία προφορὰ κατὰ τὴν δευτέραν π. Χ ἑκατονταετηρίδα συνέχυσε τὰ μακρὰ τοῖς βραχέσιν». Καὶ ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ Die Entstehung der Koine σελ. 7-8 διδάσκει ὅτι «ἐν τοῖς πρὸ Χριστοῦ χρόνοις ἤρξατο ἡ ἐξαφάνισις τῆς διαφόρου προσῳδίας τῶν μακρῶν καὶ βραχέων».

Ὅπως ἕκαστος βλέπει, ἡ διαφωνία εἶναι μεγίστη, τοῦ μὲν μέχρι τῶν δοκίμων καὶ προρρωμαϊκῶν χρόνων ἀναβιβάζοντος τὴν ἐξίσωσιν, τοῦ δὲ μέχρι τῆς β΄ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἄλλων δὲ μέχρι τῆς β΄ μ. Χ. καὶ ἔτι κατωτέρω καταβιβαζόντων αὐτήν.

Ἐν τοῖς ἑξῆς θέλω προσπαθήσει πρῶτον μὲν νὰ κατατάξω τὰ φαινόμενα εἰς διαφόρους κατηγορίας καὶ διαστείλω τὰ ἀποδεικτικὰ τῶν οὐκ ἀποδεικτικῶν, ἔπειτα νὰ συναγάγω ἐκ τῆς συνεξετάσεως πάντων τῶν ἀληθῶς ἀποδεικτικῶν τὸ κατ' ἐμὴν γνώμην πιθανὸν συμπέρασμα.

Ἀποβολὴ τῶν οὐκ ἀποδεικτικῶν.

Πάντες, ἐλπίζω, θά μοι ὁμολογήσωσιν ὅτι δυνατὸν κατ' ἀρχὴν νὰ μὴ ἐλέγχῃ πᾶς περὶ τὴν προσῳδίαν σάλος σύγχυσιν τῶν μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων.

Οὕτω λ. χ. 1) ἡ μετρικὴ ἔκτασις βραχείας τινὸς συλλαβῆς, τ. ἔ. ἡ ἐλευθερία τῶν ποιητῶν συλλαβὴν βραχεῖαν νὰ παραλαμβάνωσιν ὡς μακρὰν ἐν ὡρισμέναις χώραις τοῦ στίχου ἢ ἐν λέξεσιν ὡρισμένου σχήματος ἢ ὡρισμένης κατηγορίας, ἡ ἐλευθερία, λέγω, αὕτη δὲν ἐμφαίνει ὅτι ἐν τῇ γλώσσῃ τότε τὰ μακρὰ καὶ

τὰ βραχέα συνεχέοντο ἀληθῶς καὶ ἐνηλλάσσοντο, πρβλ. οὐλομένη, εἰλάτινος, ἀθάνατος, ἀκάματος, Τειρεσίας, Πειρίθους, ὑπεροπλίῃσι, κλπ. κλπ. Διότι εἶναι ὁμολογούμενον ὅτι φωνήεντα μετρικῶς μόνον ἐκτεινόμενα, ἤτοι χάριν τοῦ μέτρου ὡς μακρὰ ὑπὸ τῶν ποιητῶν παραλαμβανόμενα δὲν ἐξετείνοντο καὶ ἐν τῷ συνήθει λόγῳ, διὸ οὐδὲ δίκαιον εἶναι νὰ παραβάλλωνται ὡς ἴσα καὶ ὅμοια τοῖς φωνήεσι τοῖς ἀληθῶς ἐν τῇ λαλουμένῃ γλώσσῃ μεταβαλοῦσι τὴν προσῳδίαν ἐν ταῖς μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίσιν, πρβλ. Wilh. Schulze Quaest. Epic. σελ. 137 κέξ. Τὸ ἄνισον καὶ δὴ πλημμελὲς τῶν παραβαλλομένων νοεῖ τις ἐνθυμηθεὶς ὅτι ἐκτείνουσι μὲν οἱ ποιηταὶ κατὰ νόμους, ὡς εἴπομεν, ὡρισμένους βραχέα φωνήεντα χάριν τοῦ μέτρου, δὲν βραχύνουσι δ' ἀληθῶς τὰ μακρά· πάντα δ' ὅσα ἀπὸ χρόνων παλαιῶν τοιαῦτα βραχύνσεως φέρονται παραδείγματα, ἑρμηνεύονται σήμερον ὑπὸ τῶν ἐρευνητῶν κατ' ἄλλας γλωσσικὰς ἀρχάς, οὐχὶ κατὰ φωνητικήν, αὐθαίρετον, βράχυνσιν. Ἡ παρὰ τοῖς ποιηταῖς ἄρα χρῆσις τῶν μακρῶν καὶ βραχέων εἶναι καθόλου ἀκριβεστάτη καὶ παντελῶς ἀσύγχυτος ὁποία καὶ ἡ τῶν ἐπιγραφῶν ὀρθογραφία. Τὴν σπουδαιότητα δὲ τῆς παρὰ ποιηταῖς ὁμαλῆς χρήσεως καὶ ἀκριβοῦς διαστολῆς τῶν μακρῶν καὶ τῶν βραχέων φωνηέντων καὶ τῆς σταθερᾶς ὀρθογραφίας τούτων ἐν ταῖς ἀρχαίαις ἐπιγραφαῖς, κατανοεῖ ὁ καὶ μικρὰν πεῖραν ἔχων τῶν κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους καὶ μάλιστα τοὺς Βυζαντιακοὺς χρόνους γεγραμμένων ποιημάτων καὶ ἐπιγραφῶν, ἔνθα ἐξισωθέντων ἀληθῶς τῶν μακρῶν καὶ βραχέων ἀναρίθμητα εἶναι τὰ σφάλματα καὶ ταῦτα οὐχὶ ἔν τισι λέξεσιν ἀλλ' ἐν πάσαις καὶ ἄνευ τινὸς περιορισμοῦ.

2) Ὁμοίως δὲν ἐμφαίνουσι σύγχυσιν ὅσα μακρὰ φωνήεντα καθ' ὡρισμένον νόμον πάλαι ἐβραχύνθησαν. Εἶναι λ. χ. γνωστὸν ὅτι μακρὸν φωνῆεν ἀρχαιόθεν εὑρισκόμενον πρὸ ἡμιφώνου καὶ συμφώνου ἐβραχύνθη ἐν τοῖς προϊστορικοῖς χρόνοις, διὰ τοῦτο ἐλέχθη ναῦς ἀντὶ *νᾶῦς, Ἰνδ. nāus, Ζεὺς ἀντὶ *Ζηὺς Ἰνδ. dyāus, μὲνς μείς, ἀλλὰ μηνός, ἔγνων ἀλλ' ἔγνον(τ), γνοῖμεν γνόντες, κλπ.

3) Ὁμοίως δὲν ἐμφαίνουσι σύγχυσιν τῆς προσῳδίας τὰ ἐξ ἀρχῆς μακρὰ ἀλλὰ πρὸ φωνήεντος βραχυνόμενα, οἷον λεϊστή, βέβλῆαι, δήιος αὐτῆί, τουτοῦί, δείλα(ι)ος. ἥρῶος, πλάγχθῆ ἐπεί, ἑστεώς, χρεώ, πο(ι)ῶ, κτλ.· πρβλ. καὶ μέ, ἕ, ἐπειδὲ πρὸ φω-

νήεντος, ἀλλὰ μή, ἤ, ἐπειδὴ πρὸ συμφώνου ἐν Κρητικαῖς ἐπιγραφαῖς, ὅπως ὁ Wilh. Schulze ἐν Kuhn Περιοδικῷ Τομ. ΛΓ' σελ. 136-7 παρετήρησεν. Ἐν τούτοις φαίνεται ὅτι ἐγίνετο ἔκθλιψίς τις τοῦ ἑτέρου χρόνου τοῦ μακροῦ φωνήεντος, ἤτοι μέ'(ε) ἔ'(ε), πλάγχθε'(ε) ἐπεὶ κλπ.

4) Ὁμοίως δὲν ἐμφαίνουσι σύγχυσιν τῆς προσῳδίας ὅσα σύνθετα διὰ τὸν διάφορον χρόνον τῆς συνθέσεως αὐτῶν συνετέθησαν κατ' ἄλλην ἀρχήν, πρβλ. στρατο-αγὸς-στρατᾱγὸς ἀλλ' ἱππο-αγωγὸς-ἱππᾰγωγός, ἐπήρατος ἀλλ' ἐπέραστος, ὑπηρέτης ἀλλ' αὐτερέτης, πρωτηρότης ἀλλ' ὀψαρότης, ἀνήριθμος ἀλλ' ἀνάριθμος, ἐπημοιβὸς ἐξημοιβὸς ἀλλ' ἀργυραμοιβὸς κλπ.

5) Ὁμοίως ὅσα διὰ τοὺς φωνητικοὺς νόμους τῶν ἐπὶ μέρους διαλέκτων κατέστησαν διάφορα· πρβλ. καλϜὸς ξένϜος ἴσϜος, μόνϜος τίνϜω, φθίνϜω φθάνϜω ἄνϜω κλπ. ἢ κᾱλὸς ξεῖνος ἶσος μοῦνος, τῑ'νω, φθῑνω, φθᾱ'νω ᾱ'νω παρ' Ὁμ., ἀλλὰ κᾰλός, ξένος, ἴσος, μόνος, τῐ'νω, φθῐ'νω, φθᾰ'νω, ᾰ'νω κλπ. παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς.

6) Ὁμοίως οὐδ' ὅσα κατὰ τοὺς φωνητικοὺς νόμους τῆς γλώσσης ποικίλα πρότερον καταστάντα ἐξωμαλύνθησαν ἔπειτα ἐν ταῖς ἐπὶ μέρους διαλέκτοις χωρὶς καὶ δὴ ἀλλαχοῦ ἄλλως· πρβλ. τὸ τὰνς, ἄλλανς, πρᾶξανς, ἕνς, τιθένς, τὸνς, ἄλλονς κλπ.· ὅθεν τοῦτο μὲν κατ' ἀντέκτασιν τὰς, ἄλλας, πράξας, εἷς, τιθεὶς (καὶ κατὰ τὴν ἄκραν Δωρίδα καὶ Αἰολίδα ἧς, τιθής), τοὺς, ἄλλους (καὶ Δωρ. καὶ Αἰολ. τὼς, ἄλλως), τοῦτο δὲ ἄνευ ἀντεκτάσεως τᾰς, ἄλλᾰς πρᾶξας, ἕς, τιθές, τὸς, ἄλλος κλπ. Ἔπειτα τὰ κατὰ μετάπτωσιν ποικιλθέντα τὸ πάλαι καὶ ἔπειτα ἐξωμαλυνθέντα, οἷον κάλως-κάλος,-λαγὼς-λαγός,-ὀρφὼς-ὀρφὸς κλπ.· πρβλ. Ἀθηναίου Θ' 400 «... ἐπεὶ τὸ καθ' ἡμᾶς ἐστι λαγός· ὥσπερ δὲ ναὸν λεγόντων ἡμῶν ἐκεῖνοί φασι νεὼν καὶ λαὸν λεών, οὕτω λαγὸν ὀνομαζόντων ἐκεῖνοι λαγὼν ἐροῦσι· τῇ δὲ τὸν λαγὸν αἰτιατικῇ ἀκόλουθός ἐστιν ἡ παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν Ἀμύκῳ σατυρικῷ πληθυντικὴ ὀνομαστικὴ «γέρανοι χελῶναι γλαῦκες ἰκτῖνοι λαγοί». Τῇ δὲ λαγὼν ἡ διὰ τοῦ ω παραπλησίως προσαγορευομένη λαγῷ παρ' Εὐπόλιδι ἐν Κόλαξιν . . . Οὕτω δ' ἐχρήσατο τῷ ὀνόματι καὶ Ἐπίχαρμος καὶ Ἡρόδοτος καὶ ὁ τοὺς Εἵλωτας ποιήσας. Εἶτά ἐστι τὸ μὲν Ἰακὸν λαγός, λαγὸν ταράξας

πῖθι τὸν θαλάσσιον, τὸ δὲ λαγὼς Ἀττικόν, λέγουσι δὲ καὶ Ἀττικοὶ λαγὸς ὡς ὁ Σοφοκλῆς κλπ.» Ὅπως δὲ τοῦτο οὕτω καὶ τὸ γέλως, ἔρως, κάλως φαίνονται ἀρχαιόθεν μεταπτωτικῶς ποικίλα· πρβλ. κάλος παρ' Ἡροδότῳ (Smyth § 478) καὶ κάλοι χαλκοῖ ἐν Ἀττ. ἐπιγρ. τοῦ 350 περίπου π. Χ. (πρβλ. Meisterhans[3] 128) ἔρον (ἴσως καὶ γέλον) παρ' Ὁμ. Οὐδεὶς δὲ γνήσιος γλωσσικὸς δύναται νὰ ἑρμηνεύσῃ σήμερον ταῦτά τε καὶ τὸ λαγὼς-λαγὸς διὰ φωνητικῆς συγχύσεως τῶν μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων, ἀλλ' ἀναγκαίως δι' ἐξομαλισμοῦ ἐν ταῖς διαλέκτοις ἢ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀττικῇ τῶν μεταπτωτικῶς διαφόρων γενομένων τύπων αὐτῶν, ὅπως ἤδη πρὸ πολλοῦ ὁ Solmsen ἐν Περιοδικῷ Kuhn Τομ. ΚΘ' σελ. 109 ἐξέθηκεν. Ὅτι δ' ἀληθῶς μετάπτωσις καὶ ἐξομαλισμὸς τῶν μεταπτωτικῶς διασπασθέντων τύπων πρόκειται, νοεῖ ἕκαστος, ἂν μόνον παρατηρήσῃ ὅτι τὸ ω τούτων οὐ μόνον πρὸς τὸ ο ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ α ἐναλλάσσεται, πρβλ. γελασ τός, ἐρα-τός, λαγα-ρὸς καλα-Ϝροψ-καλαῦροψ.

Ὁμοίως κριτέα τὰ κατὰ μετάθεσιν ποσότητος ἀλλοιωθέντα, οἷον χρῆος, ἵληος, πλῆος, κλπ., ἐξ ὧν κατ' ἀντιμεταχώρησιν μὲν ἐγένοντο τὰ Ἀττικὰ χρέως, ἵλεως, πλέως (ἀξιόχρηος-ἀξεόχρεως, ἔμπληος-ἔμπλεως κλ.), κατὰ βράχυνσιν δὲ τοῦ η ἢ ω τὰ διαλεκτικὰ ἵλεος, πλέος, χρέος, ἀξεόχρεος (πρβλ. Μοίριδ. χρέως Ἀττ., χρέος Ἑλλην. καὶ Solmsen ἐν Kuhn Περιοδ. ΚΘ' 351, καὶ ΛΒ' 516-7, Smyth Ionic σελ. 144 καὶ 385), ὅπως καὶ βασιλῆος Ὁμηρ. -λέως Ἀττικιστί, ἀλλὰ βασιλέος, οἰκέος, γραμματέος κττ. παρὰ τοῖς Ἴωσι καὶ τοῖς Δωριεῦσι (πρβλ. Brugmann, Ἑλλ. Γραμμ.[3] § 257, Α. 1). Ἐκ τῶν ἀρχαιόθεν κληρονομηθέντων ποικίλων τοῦ συγκριτικοῦ τύπου εἰς -ῑον καὶ -ῐον ὁ μὲν Ὅμηρος καὶ Πίνδαρος μετήνεγκον τὸ ῐ ἐπὶ πάντας, οἱ δὲ Ἀττικοὶ τὸ ῑ. Ὁμοίως ἐκ τῶν τύπων πολλῶν ῥημάτων εἰς -υω, ἐν οἷς ἀρχαιόθεν ἐποίκιλλεν ἡ προσῳδία κατὰ τοὺς χρόνους, -ῠω, ἀλλ' -ῡσω -ῡσα (ῑσχῠ'ω ῑσχῡ'σω ἴσχῡσα) οἱ Ἀττικοὶ ἐκαθολίκευσαν τὸ ῡ· πρβλ. W. Schulze, Quaest. Epicae σελ.

7) Οὐδ' ὅσα ἀποδείκνυνται ἐξ ἀρχῆς διάφορα τὸ ἔτυμον ἢ τὸν σχηματισμόν, πρέπει, ὡς εἰκός, νὰ ὑπολαμβάνωνται ὡς τεκμήρια τῆς συγχύσεως τῆς προσῳδίας. Οὕτω λ. χ. τὸ χῶρος χώρα χωρὶς

ἐμφαίνοντα καθόλου τὸ κενὸν συνάπτονται μεταπτωτικῶς πρὸς τὸ χήρα χῆρος χηρόω χῆτις κτλ., τὸ δὲ χορός, εὐρύ-χορος συναπτόμενον τῷ χόρ-τος (ἐν χόρ-τῳ αὐλῆς), hortus, Γοτθ. Gards = αὐλή, Λιθ. gãrdas = σηκός, μάνδρα, κλπ. ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ περιέχειν καὶ δὴ εἶναι διάφοροι ἐξ ἀρχῆς λέξεις καὶ μόνον ἐν τῇ ἱστορικῇ πορείᾳ τῆς ἐξελίξεως τῶν σημασιῶν αὐτῶν προσήγγισαν ἀλλήλοις.

Ἐν τῷ πλήμμῡρα (ἐκ τοῦ *πλημμυρια πλημμυρρα πλήμμυρα) ὅπως ἐν τῷ σφῦρα πεῖρα κτλ ἐκ τοῦ σφυρια, περια κτλ. εἶναι τὸ ῡ διὰ τὴν ἀντέκτασιν ὁμαλῶς μακρόν, ἐν δὲ τῷ πλημμυρ-ὶς πλημμυρίδος οὐδεμιᾶς ἀντεκτάσεως γενομένης βραχύ. Τὰ τῶν δραματικῶν πόλεος φύσεος ὕβρεος, τὸ τοῦ Ὁμήρου ἄστεος, τὸ τοῦ Ἡροδότου πήχεος, τὸ ἐπιγραφικὸν διαδόσεος κτλ. οὐχὶ κατὰ βράχυνσιν τοῦ ω προῆλθον, ἀλλ' εἶναι διάφοροι σχηματισμοὶ (τὸ μὲν ἐκ τοῦ Ὁμ. πόληος, τὸ δὲ ἐκ τοῦ *πόλε(ι)-ος ὅθεν καὶ *πόλε(ι)-ες), ὅπως ἐδίδαξεν πρῶτος ὁ Joh. Schmidt ἐν Kuhn Περιοδ. Τομ. ΚΖ' σελ. 296 κέξ., πρβλ. καὶ Brugmann Ἑλλ. Γραμμ.[3] σελ. § 257 καὶ G. Meyer, Ἑλλ. Γραμμ.[3] § 340-1.

Ὅτι δ' ὄντως δὲν πρόκειται ἐν τούτοις βράχυνσις τοῦ φωνήεντος, νοεῖ τις ἐνθυμηθεὶς ὅτι ἡ γεν. τῶν εἰς -εὺς γεν. -έως ληγόντων οὐδέποτε συστέλλεται εἰς -έος ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ, ὁμοίως οὐδὲ τὰ ἐπιρρήματα εἰς -ως, οὐδὲ τὰ Ἀττικόκλιτα εἰς -ως, οὐδὲ τὰ ῥήματα εἰς -ω κλπ. καὶ καθόλου εἰπεῖν ἡ χρῆσις τῶν ποιητῶν καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ διακεκριμένην παρέχουσαι τὴν ὀρθογραφίαν τῶν μετὰ τοῦ ω καὶ τῶν μετὰ τοῦ ο γραφομένων τύπων καὶ λέξεων διδάσκουσιν ὅτι ἡ περιωρισμένη ἐν τοῖς ὀλίγοις τούτοις ἐναλλογὴ τῶν ω καὶ ο δὲν δύναται νὰ ὀφείληται τῇ φωνητικῇ τούτων συγχύσει, ἀλλὰ τῇ διαφόρῳ γενέσει.

Τὸ πεφύκασι λελόγχασι τοῦ Ὁμήρου, τὸ παρ' Ἡσυχίου ἐθώκατι, καὶ τὸ ἐπιγραφ. ἱερητεύκατι κτλ. ἔχουσι τὴν κατάληξιν -ατι = nti (μετὰ φωνήεντος n̥), ἥτις φαίνεται καὶ ἐν τοῖς Ἰνδ. dadhati, dadati, κλπ. καὶ δὴ εἶναι λείψανα ἀρχαίας διαφορᾶς, οὐχὶ τεκμήρια νέας συγχύσεως τῆς προσῳδίας.

Τὰ ἐπιρρήματα εἰς -εὶ, ἀσπονδεὶ κλπ. εἶναι τοπικαὶ φωνηεντολήκτων, τὰ δὲ εἰς -ῐ ἀκονιτὶ κλπ. συμφωνολήκτων ὀνομάτων, πρβλ.

θνητὸς καὶ ἡμιθνὴς-θνῆτος, κμητὸς πολύκμητος καὶ ἀκμής, δμητὸς ἄδμητος καὶ ἀδμής, πλανήτης καὶ πλάνης, γυμνήτης καὶ γυμνής, φύλακος καὶ φύλαξ, μάρτυρος καὶ μάρτυς κλπ. Ἔπειτα δὲ διὰ τὴν ὁμοίαν σημασίαν συνέπεσον.

8) Οὐδ' ὅσα κατά τινα ἀναλογίαν ἢ παρετυμολογίαν μετέβαλον τὴν προσῳδίαν αὐτῶν, δύνανται ὀρθῶς καὶ δικαίως νὰ θεωρῶνται τεκμήρια τῆς συγχύσεως περὶ ἧς ὁ λόγος. Οὕτω λ. χ. κατ' ἀναλογίαν μετεβλήθη ἡ προσῳδία ἐν ταῖς καταλήξεσι πολλῶν εἰς -εια -ῐα, -ειον -ῐον, -ειδης -ῐδης κλπ. ληγόντων, καθ' ἃ ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Θ' 468 κέξ. καὶ Τομ. Ι' 186 κέξ. καὶ ΙΑ' 355 κέξ. διὰ πολλῶν διέλαβον· οὐδὲ ταῦτα ἄρα ἐμφαίνουσιν ἀληθῶς σύγχυσιν τῆς προσῳδίας τοῦ ει καὶ ῐ. Ὁμοίως κατ' ἀναλογίαν ἐβραχύνθη τὸ ὄρνῑς εἰς ὄρνῐς, ἤτοι κατὰ τὰ πολλὰ εἰς -ῐς βραχυκατάληκτα ἐλέχθη καὶ ὄρνῐς ἀντὶ ὄρνῑς. Τὸ Κρονίονος παρὰ τὸ Κρονίωνος εἶναι ἀρχαιότερος τύπος, ὁ δὲ μετὰ τοῦ ω νεώτερος ἐξομαλυνθείς· πρβλ. τὰ παλαιὰ Ἰάσονος Ἀμυθάονος κτλ. παρὰ τὰ νεώτερα Εὐφορίωνος Πλάτωνος κλπ. Τὸ ἐκ τοῦ ἐπωνύμου ἥρωος Λέω σχηματισθὲν ὄνομα τῆς φυλῆς Λεωντὶς (κατὰ τὸ Ἱπποθωντὶς) παρητυμολογήθη ἐνωρὶς πρὸς τὸ Λέων Λέοντος, διὸ ἐλέχθη Λεοντὶς καὶ Λεοντίδαι ἀντὶ Λεωντὶς καὶ Λεωντίδαι· πρβλ. Ἀθηνᾶς Τομ. ΙΒ' σελ. 119 σημ. Ἀλλ' εἶναι πρόδηλον, ὅτι διὰ τῆς παρετυμολογικῆς ταύτης τροπῆς τοῦ ω εἰς ο δὲν δηλοῦται σύγχυσις τῆς προσῳδίας αὐτῶν. Ὡσαύτως εἶχε τὸ μὲν ἵεμαι ἐκ τοῦ Fῑέμαι τὸ ῑ μακρόν, τὸ δὲ ἵημι ἐκ τοῦ si-sē-mi τὸ ι τοῦ διπλασιασμοῦ βραχύ· ἀλλ' ἀφοῦ συνεδέθησαν σημασιολογικῶς εἰς ἓν σύστημα, ὁ χρόνος τοῦ ῑ̔εμαι μετεβιβάσθη καὶ ἐπὶ τὸ ἵημι, ὅθεν παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς συνήθως ῑ̔ημι.

9) Οὐδ' ὅσα δύνανται νὰ ἐκληφθῶσιν ἁπλῶς ὀρθογραφικὰ σφάλματα, δύνανται, ὡς εἰκός, νὰ παραλαμβάνωνται ὡς τεκμήρια τῆς ἐναλλασσομένης προσῳδίας. Οὕτω π.χ. τὰ ἐκ τῶν ἀγγείων Δίφιλως, Διώνυσος, Ἀλκίμαχως καλῶς, Μελιεὺς καλῶς, Περσώφατ(τ)α, Κυμοδώκε, Οἰνώμαος, Κάνθαρως κλπ., ὀφείλονται, ὅπως ὁ κ. Kretschmer ἐν Ἐπιγρ. Ἀγγείων σελ. 106 ἐδίδαξεν, εἰς τοῦτο, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου καὶ δὴ τῆς μεταβάσεως ἀπὸ τῆς ἀρχαίας χρήσεως τοῦ Ο καὶ ἀντὶ τοῦ ο καὶ ἀντὶ τοῦ ω καὶ ἀντὶ τοῦ (νόθου) ου εἰς τὴν νεωτέραν, ἐγίνοντο

ἐνίοτε σφάλματά τινα ὑπὸ τῶν ἀπειροτέρων ἔτι γραφέων. Αὐτόθι παρέθηκεν ὁ κ. Kretschmer καὶ Θήτις, Ἄρηος, Μηλίττη ἀντὶ Θέτις, Ἄρεως, Μελίττη· ἰσοτηλής, Λήσβιος, Φιλοξήνη καὶ Λευκολοφίδω ἀντὶ ἰσοτελής, Λέσβιος, Φιλοξένη, Λευκολοφίδου, δι' ὧν σαφῶς δηλοῦται ὅτι καὶ τὸ Η ἀντὶ τοῦ ε ἐγράφετο κατὰ τοὺς μεταβατικοὺς ἐκείνους χρόνους καὶ τὸ ω ἀντὶ τοῦ ου. Ἀλλ' εἶναι πρόδηλον ὅτι οὐδὲν ἐκ τῶν ὀρθογραφικῶν τούτων παροραμάτων δύναται νὰ συναχθῇ ἀληθὲς περὶ προφορᾶς πόρισμα.

10) Ὁμοίως δὲν ἐμφαίνουσι κατ' ἐμὲ σύγχυσιν τῆς προσῳδίας ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ πάντα ὅσα ἐκ τῶν παπύρων μάλιστα παραλαμβάνονται συνήθως τεκμήρια τῆς συγχύσεως ταύτης. Διότι εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι τὰ ἐκ τῶν παπύρων παραδείγματα ταῦτα δὲν ἑρμηνεύονται κατά τινα τῶν προηγουμένων ἀρχῶν καὶ δὴ εἶναι ἀληθῶς ἀποδεικτικὰ μεταβολῆς τῆς προφορᾶς καὶ συγχύσεως τῶν μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων, ἀλλ' ἐρωτᾶται, ἂν ἡ σύγχυσις αὕτη συνέβη καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ, ἐν τῇ ἐθνικῇ ὡς εἰπεῖν γλώσσῃ, ἢ μόνον μακρὰν τῆς Ἑλλάδος, ἐν τῇ γλώσσῃ ἣν μάλιστα πάντων οἱ πολυάριθμοι ἀλλόγλωσσοι, μανθάνοντες ὅπως ἠδύναντο, πολλαχῶς διέφθειρον. Τοῦτο δὲν ἐξετάζεται συνήθως, παρατάσσονται δὲ ὡς ἰσοδύναμα τὰ Ἀττικὰ φαινόμενα πρὸς τὰ Αἰγυπτιακά, ἀλλ', ἐλπίζω, θά μοι ὁμολογήσῃ ἐκ τῶν προτέρων ἕκαστος ὅτι ἠδύναντο πολλὰ νὰ ἔχωσι διαστρέψει καὶ διαφθείρει ἐν τῷ ἐξωτερικῷ οἱ βάρβαροι καὶ οἱ μετ' αὐτῶν συζῶντες ὀλιγαριθμότεροι πάντοτε Ἕλληνες, ὧν οὐδεμίαν γνῶσιν εἶχον οἱ ἐν τῇ Ἑλλάδι ὑπολειπόμενοι. Καὶ τὸ ἐκ τῶν προτέρων ὁμολογηθὲν τοῦτο ἀποδείκνυται ἀληθὲς ἐκ τῶν ὑστέρων, πρῶτον μὲν ὅτι πολλαὶ ὑπ' ἐκείνων γενόμεναι διαστροφαὶ οὐδέποτε συνέβησαν ἐν τῇ Ἑλλάδι, πρβλ. Einleitung σελ. 15 καὶ 17, καὶ Götting. Gelehrt. Anzeig. 1899 σελ. 508-510, δεύτερον δὲ ὅτι πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ καὶ δὴ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον βαρβάρους ἢ ἐκβαρβαρωθέντας τούτους μάρτυρας ἀντιτάσσονται ἄλλοι γνήσιοι Ἕλληνες, διαρρήδην καὶ μεγαλοφώνως βοῶντες ὅτι καὶ μέχρι τοῦ δευτέρου μ. Χ. αἰῶνος συμπεριλαμβανομένου (ἴσως καὶ μέχρι τοῦ τρίτου) διεστέλλοντο τὰ μακρὰ φωνήεντα τῶν βραχέων. Νῦν ἄρα πρόκειται ν' ἀκούσωμεν τῶν μαρτύρων τούτων καὶ ἐξετάσωμεν τὴν ἀξιοπιστίαν αὐτῶν.

Κατὰ πρῶτον ἔρχεται Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς διδάσκων διαρρήδην ἐν 19 σελ. 162 κέξ. (ἔκδ. Schäffer) ὅτι «τῶν φωνηέντων κράτιστα μέν ἐστι καὶ φωνὴν ἡδίστην ἀποτελεῖ τά τε μακρὰ καὶ τῶν διχρόνων ὅσα μηκύνεται κατὰ τὴν ἐκφοράν, ὅτι πολὺν ἠχεῖται χρόνον καὶ τοῦ πνεύματος οὐ κατακόπτει τὸν τόνον· χείρω δὲ τὰ βραχέως λεγόμενα, ὅτι μικρόφωνά τε ἐστι καὶ σπαδονίζει τὸν ἦχον. Αὐτῶν δὲ τῶν μακρῶν εὐφωνότατον τὸ α ὅταν ἐκτείνηται· λέγεται γὰρ ἀνοιγομένου τοῦ στόματος ἐπὶ πλεῖστον καὶ τοῦ πνεύματος ἄνω φερομένου πρὸς τὸν οὐρανόν· δεύτερον δὲ τὸ η, ὅτι κάτω περὶ τὴν βάσιν τῆς γλώσσης ἐρείδει τὸν ἦχον ἀκόλουθον, ἀλλ' οὐκ ἄνω καὶ μετρίως ἀνοιγομένου· τρίτον τὸ ω, στρογγύλλεταί τε γὰρ ἐν αὐτῷ τὸ στόμα καὶ περιστέλλει τὰ χείλη, τήν τε πληγὴν τὸ πνεῦμα περὶ τὸ ἀκροστόμιον ποιεῖται. Ἔστι δ' ἧττον τούτου τὸ υ· περὶ γὰρ αὐτὰ τὰ χείλη συστολῆς γενομένης ἀξιολόγου πνίγεται καὶ στενὸς ἐκπίπτει ὁ ἦχος· ἔσχατον δὲ πάντων τὸ ι, περὶ τοὺς ὀδόντας γὰρ ἡ κρότησις τοῦ πνεύματος γίνεται μικρὸν ἀνοιγομένου τοῦ στόματος καὶ οὐκ ἐπιλαμπρυνόντων τῶν χειλέων τὸν ἦχον. Τῶν δὲ βραχέων οὐδέτερον μὲν εὔηχον, ἧττον δὲ δυσηχὲς τὸ ο, διίστησι γὰρ τὸ στόμα κρεῖττον θατέρου, τὴν δὲ πληγὴν λαμβάνει περὶ τὴν ἀρτηρίαν μᾶλλον».

Καὶ ἀλλαχοῦ (σελ. 178 κέξ.) διαλαμβάνει ὁ Διονύσιος περὶ μακρῶν καὶ βραχειῶν συλλαβῶν, ὧν καὶ διαιρέσεις καὶ ὑποδιαιρέσεις εὑρίσκει λέγων «Μήκους δὲ καὶ βραχύτητος συλλαβῶν οὐ μία φύσις ἀλλὰ καὶ μακρότεραί τινές εἰσι τῶν μακρῶν καὶ βραχύτεραι τῶν βραχειῶν . . . Αἰτία δὲ ἥτις ἐστὶ τοῦ μήτε τὰς μακρὰς ἐκβαίνειν τὴν ἑαυτῶν φύσιν, μέχρι γραμμάτων ἑπτὰ μηκυνομένας, μήτε τὰς βραχείας εἰς ἓν ἀπὸ πολλῶν γραμμάτων συστελλομένας ἐκπίπτειν τῆς βραχύτητος, ἀλλὰ κἀκείνας ἐν διπλασίῳ λόγῳ θεωρεῖσθαι τῶν βραχειῶν καὶ ταύτας ἐν ἡμίσει τῶν μακρῶν, οὐκ ἀναγκαῖον ἐν τῷ παρόντι σκοπεῖν. Ἀρκεῖ γὰρ ὅσον εἰς τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν ἥρμοττεν εἰρῆσθαι, ὅτι διαλλάττει καὶ βραχεῖα συλλαβὴ βραχείας καὶ μακρὰ μακρᾶς καὶ οὔτε τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν (οὔτε ἐν λόγοις ψιλοῖς οὔτε ἐν ποιήμασι . . .) πᾶσα βραχεῖα καὶ πᾶσα μακρά».

Ὁ Διονύσιος προδήλως ἐνταῦθα διαλαμβάνει περὶ προφορᾶς συγχρόνου καὶ οἰκείας αὐτῷ· τοῦτο κατανοεῖ ἕκαστος παρατηρήσας πῶς περὶ τούτων διαλαμβάνουσιν οἱ Βυζαντιακοὶ γραμματικοί, οἷον ὁ Σχο-

λιαστὴς Διονυσίου τοῦ Θρᾳκὸς ἐν Βεκκήρου Ἀνεκδότοις σελ. 797 κἑξ. «μακρά εἰσι δύο, η καὶ ω· μακρὰ δὲ λέγεται ταῦτα ὡς **παρὰ τοῖς παλαιοῖς** ἐν διπλασίονι χρόνῳ τῶν βραχέων ἐκφωνούμενα. **Δεῖ** δὲ τὸ η μὲν ἐκφωνοῦντα μηκύνειν τὸ στόμα ὡς ἐπὶ τὰ ὦτα ἑκατέρωθεν, τὸ δὲ ω ἐκφωνοῦντα μηκύνειν τὰ χείλη ὡς ἐπὶ τὴν ῥῖνα καὶ τὸν πώγωνα. Διὸ καὶ ἐνομοθετήθη μακρὰ εἶναι ὡς μηκύνοντα τὴν ἐπιφάνειαν τῶν φωνητικῶν ὀργάνων ὑπὲρ τὰ ἄλλα φωνήεντα. Βραχέα δύο, ε καὶ ο· δηλονότι **οἱ παλαιοὶ ταῦτα** παρατρέχοντες **ἐφθέγγοντο** καὶ οὐ τοσαύτην ὥραν ὅσην ἐπὶ τοῦ η καὶ τοῦ **ω ἐποίουν** ἐν τῷ ἐκφωνεῖν, ἀλλὰ τὸ ἥμισυ μέρος».

Ὅπως ἕκαστος βλέπει, ὁ Σχολιαστὴς ποιεῖται λόγον περὶ τῆς προφορᾶς τῶν παλαιῶν, καὶ δίδωσιν ὁδηγίας περὶ τοῦ πῶς δεῖ νὰ σχηματίζῃ τὸ στόμα ὁ μέλλων νὰ ἐκφωνήσῃ τὸ η καὶ τὸ ω, ὧν οὐδὲν ποιεῖ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεύς, πάντως τούτου ἕνεκα, ὅτι δὲν ὑπῆρχε τότε ἀνάγκη τοιούτων ὁδηγιῶν· διότι καὶ αὐτὸς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐξεφώνουν ἔτι τὰ μακρὰ καὶ τὰ βραχέα φωνήεντα διαφόρως, καὶ ᾐσθάνοντο ὅτι μεταξὺ τῆς ὑπ' αὐτῶν προφορᾶς τούτων καὶ τῆς οὕτω παρατηρουμένης χρήσεως τῶν ἀρχαιοτέρων δὲν ὑπῆρχε διαφωνία, ὅπως ᾐσθάνετο ὁ Σχολιαστής, λέγων ὅτι οἱ παλαιοὶ ἐξεφώνουν οὕτω καὶ δεῖ μηκύνειν κλπ.

Δὲν δύναται δέ τις νὰ ζητήσῃ νὰ ἐξασθενώσῃ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἁλικαρνασσέως διατεινόμενος ὅτι ὡς ῥητοροδιδάσκαλος ἑρμηνεύων τὰ τῶν παλαιῶν καὶ θέλων νὰ δεικνύῃ τὰς ἀρετὰς τοῦ παρ' ἐκείνοις σχηματισμοῦ τοῦ λόγου ἔβλεπε πολλάκις καὶ τὰ οὐκ ὄντα, ἤτοι ἀνέλυε καὶ ἐδίδασκε καὶ ὅσα δὲν ᾐσθάνετο· διότι τοῦτο εἶναι παντάπασιν ἀπίθανον, ἀφοῦ ὁ ἀνὴρ εἶχε μαθητάς, πρὸς οὓς βεβαίως δὲν ἠδύνατο καὶ ἂν ἤθελε, νὰ λέγῃ καὶ γράφῃ ἀναλήθη καὶ φανταστικά.

Ὅμοια τῷ Διονυσίῳ διδάσκει καὶ ὁ ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου ἀκμάσας Ἑρμογένης ὁ ἐκ Ταρσοῦ λέγων (ἐν τῷ περὶ Ἰδεῶν Α' 291) ὅτι «Λέξις δὲ σεμνὴ πᾶσα μὲν ἡ πλατεῖα καὶ διογκοῦσα τὸ στόμα κατὰ τὴν προφοράν, ὥστε οἷον στομφάζειν, καὶ ὅπερ ἐπιτηδεύουσί τινες, τοῦτο ἀναγκάζεσθαι ποιεῖν τῇ φύσει τῶν λέξεων αὐτῶν. Τοιαῦται δὲ καὶ ἄλλαι μέν τινες ἐξαιρέτως δὲ αἱ τῷ α καὶ τῷ ω πλείστῳ χρώμεναι, ὥς που καὶ ὁ Πλάτων τὴν οἰωνιστικὴν ᾠωνιστικὴν φασιν ὀνομάσαι τινὰς ἀποσεμνύνοντας τὸ ω. Καὶ περὶ τοῦ α λέγοιτ' ἄν τι τοιοῦ-

τον... Μάλιστα δὲ τὰ στοιχεῖα ταῦτα, τὸ ω καὶ τὸ α διαίρει τε καὶ διογκοῖ τὸν λόγον, εἰ καὶ κατὰ τὰς τελευταίας εἴη συλλαβὰς τῶν λέξεων. Δεύτεραι δὲ σεμνότητος λέξεις αἱ διὰ τοῦ ο κατὰ μόνας ⟨ἢ⟩ εἰς μακρόν τι καταλήγουσαι . . . ». Καὶ οὗτος λαλεῖ περὶ διαφόρου σχηματισμοῦ τοῦ στόματος κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦτο μὲν τοῦ α καὶ ω, τοῦτο δὲ τοῦ ο, καὶ λέγει ὅτι αἱ τὸ α καὶ ω ἔχουσαι λέξεις εἶναι σεμνότεραι τῶν ἐχουσῶν τὸ ο, δῆλον ἄρα ὅτι διέστελλεν αὐτὰ ἐν τῇ προφορᾷ.

Ἀλλὰ πλὴν τῶν ῥητοροδιδασκάλων τούτων ἔχομεν εὐτυχῶς μαρτυρίαν καὶ βιογράφου, τοῦ Φιλοστράτου, ὅστις ἐν Βίοις Σοφιστῶν Β΄ 13 ποιεῖται μνείαν περὶ σοφιστοῦ τινος Παυσανίου μαθητοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, ὡς συγχέοντος ἐν τῇ προφορᾷ τὰ μακρὰ καὶ βραχέα φωνήεντα. «Ὁ δὲ Παυσανίας ἐπαιδεύθη μὲν ὑπὸ Ἡρώδου καὶ τῶν τοῦ Κλεψυδρίου εἷς ἐγένετο, οὓς ἐκάλουν οἱ πολλοὶ διψῶντας, ἐς πολλὰ δὲ ἀναφέρων τῶν Ἡρώδου πλεονεκτημάτων καὶ μάλιστα τὸ αὐτοσχεδιάζειν ἀπήγγελλε ταῦτα παχείᾳ τῇ γλώττῃ καὶ ὡς Καππαδόκαις ξύνηθες, ξυγκρούων μὲν τὰ σύμφωνα τῶν στοιχείων, συστέλλων δὲ τὰ μηκυνόμενα καὶ μηκύνων τὰ βραχέα, ὅθεν ἐκάλουν αὐτὸν **οἱ πολλοὶ** μάγειρον πολυτελῆ ὄψα πονήρως ἀρτύοντα». Οἱ Βίοι οὗτοι συνετάχθησαν μικρὸν μετὰ τὸ 230, ὁ δὲ Παυσανίας μαθητὴς Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ γενόμενος κατ' ἀνάγκην θὰ ἤκμασε κατὰ τὸν β΄ μ. Χ. αἰῶνα (τῷ 143 ἐγένετο ὁ Ἡρώδης ὕπατος)· καὶ ἂν ἄρα ὑποτεθῇ ὅτι ὁ Φιλόστρατος παρέλαβε μὲν ἐκ παλαιοτέρας πηγῆς τὴν περὶ τῆς συγχύσεως τῶν φωνηέντων ὑπὸ τοῦ Παυσανίου εἴδησιν ταύτην, δὲν ἦτο δ' ἐπ' αὐτοῦ αἰσθητὴ ἡ διαφορὰ αὐτῶν, πάλιν ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὅτε ὁ Παυσανίας συνέχεεν αὐτά, ᾐσθάνοντο οἱ πολλοί, ἤτοι οἱ ἀκροώμενοι αὐτοῦ ἐπιδεικνυμένου πολυάριθμοι Ἕλληνες, τὴν σύγχυσιν ταύτην· τοῦτο δὲ σημαίνει προδήλως ὅτι ἐκεῖνοι, δηλ. τὸ ἔθνος ὅλον, διέστελλον ἔτι αὐτὰ ἐν τῇ ἐκφωνήσει.

Ὁμοίως διδάσκουσιν οἱ Γραμματικοὶ καὶ Ἀττικισταὶ πολλάκις περὶ διαφόρου προσῳδίας ἐνίων λέξεων τὸ πάλαι καὶ ἐν τοῖς ἑαυτῶν χρόνοις· πρβλ. Ἡρῳδιανοῦ Β΄ 120, 7 «κατὰ συστολὴν τὸ κρέᾰ ἀνεγνώσθη, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ συνηθείᾳ», δηλονότι κατὰ τὰ πολλὰ οὐδ. εἰς -ᾰ, ἐλέχθη καὶ κρέᾱ. Καὶ Μοίριδος ξυρὸν μακρῶς Ἀττικοί, βρα-

χέως Ἕλληνες, βότρυς μακρῶς Ἀττικοί, βραχέως Ἕλληνες, πάπυρος μακρῶς Ἀττικοί, βραχέως Ἕλληνες, τριπλᾶ, τετραπλᾶ περισπωμένως καὶ μακρῶς Ἀττικοί, βραχέως Ἕλληνες· καὶ τἀνάπαλιν ὕδαρὲς βραχέως Ἀττικοί, μακρῶς Ἕλληνες, (τὸ ᾰ τῆς ἑν. καὶ πληθ. αἰτ. τῶν εἰς -εὺς οἷον τὸν βασιλέᾰ, τοὺς βασιλέᾰς, ὅπερ εὑρίσκεται ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις καὶ ἐνίοτε ἐν τοῖς δοκίμοις (πρβλ. Blass § 128, σημ. 2), δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ κατ' ἀναλογίαν τῶν καταλήξεων -ᾰ καὶ -ᾰς τῆς γ' κλίσεως, διὸ δὲν καταλέγω τοὺς τύπους τούτους ἐν τοῖς ποικίλλουσι τὴν προσῳδίαν). Εἶναι ἀληθὲς ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν ἀκριβῶς τοὺς χρόνους τῶν Ἑλλήνων τούτων, οἵτινες ὕδαρὲς μακρῶς καὶ πάπυρος βραχέως κλπ. ἔλεγον, ἀλλὰ τοσοῦτον δυνάμεθα πάντοτε ἐκ τούτων νὰ συναγάγωμεν ὅτι ἐπὶ Ἡρῳδιανοῦ ἐσῴζετο ἔτι ἡ διάφορος ποσότης.

Ἐπειδὴ ἡ Τσακωνικὴ διάλεκτος ἐν αἷς λέξεσιν ἡ Λακωνικὴ εἶχεν ω παρέχει ου, οἷον οὖρα, γροῦσσα, στροῦμα, ὁράου κλπ., ἐν αἷς δ' ἡ Λακωνικὴ ο, ὁμοίως ο, οἷον τόπο, κορφά, ἀφορμά, βροντά, ἀμοσκὰ (=μοσχάλα), ὄνε κλπ. (πρβλ. τὰ εἰρημένα μοι περὶ τούτων ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ Kuhn Τομ. ΛΔ' σελ. 87 κέξ.), ἀνάγκη ἀμείλικτος ἐπιβάλλει ἡμῖν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ τροπὴ αὕτη τοῦ ω εἰς ου ἐγένετο πρὸ τῆς ἐξισώσεως τῶν μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων. Νῦν δ' ἔχομεν ἐπιγραφὴν τῶν χρόνων τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου, ἐν ᾗ πολλαὶ λέξεις μετὰ τοῦ ω ἀναγινώσκονται, πατρονόμω, τῶ Σεβαστῶ, ἀγορανόμω, Βωρθέα, ὠτῶ κλπ. κλπ., δῆλον ἄρα ὅτι κατὰ τὸν β' μ.Χ. αἰῶνα, ὅτε ἐσῴζετο τὸ ω ἄτρεπτον, ἐσῴζετο ἐν τῇ Λακωνικῇ διαλέκτῳ καὶ ἡ διάφορος προσῳδία τούτου ἀπὸ τοῦ ο.

Ἀλλὰ νῦν γεννᾶται ἡ ἀπορία, πῶς συμβιβάζονται αἱ μαρτυρίαι τοῦτο μὲν τῶν Γραμματικῶν καὶ ῥητοροδιδασκάλων τούτων, τῶν μαρτυρούντων ὅτι καὶ μέχρι τοῦ 200 μ. Χ. διεκρίνοντο τὰ μακρὰ τῶν βραχέων καὶ ὅτι τῆς διαφορᾶς ταύτης αἴσθησιν ἐλάμβανον οἱ πολλοί, τοῦτο δὲ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν παπύρων, τῶν μαρτυρούντων ὅτι ἀπὸ τοῦ β' αἰῶνος π. Χ. ἤρξατο ἡ σύγχυσις τῆς προσῳδίας; Ἡ ἀπορία ἐπὶ τῇ μεγάλῃ, κατὰ τοσούτους αἰῶνας, διαφορᾷ τῶν μαρτύρων τούτων λύεται κατ' ἐμὴν γνώμην ὡς ἀκολούθως.

Πρῶτον, πολλά, τὰ χρονικῶς προγενέστερα, παραδείγματα τῆς συγχύσεως ταύτης εὑρισκόμενα μακρὰν τῆς Ἑλλάδος δύνανται καὶ ὀφεί-

λουσι νὰ ἐκληφθῶσι διαφθοραὶ ἀλλογλώσσων, καὶ δὴ ὅτι οὐδὲν περὶ τῆς γνησίας Ἑλληνικῆς μαρτυροῦσιν ἀληθὲς καὶ γνήσιον.

Δεύτερον, οὔτε ἐν πάσαις ταῖς χώραις ἐν αἷς ἐλαλεῖτο ἡ Ἑλληνική, μετεβάλλοντο ὁμοίως καὶ συγχρόνως οἱ φθόγγοι τῆς γλώσσης κατὰ τὸ ποιὸν καὶ τὸ ποσόν, ἀλλ' ἀλλαχοῦ πρότερον καὶ ἀλλαχοῦ ὕστερον, οὔτε αἱ μεταβολαὶ ἐκεῖναι ἐτελέσθησαν ἐν ἑνί τινι χρόνῳ ἀλλ' ἐτελοῦντο ἐπὶ μήκιστον κατὰ μικρὸν καὶ ἀνεπαισθήτως. Ὅπως ἄρα τὰ ἀρχαῖα διαλεκτικὰ στοιχεῖα πολλαχοῦ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐσῴζοντο ἐπὶ μακρὸν κατὰ τὴν μαρτυρίαν ἀρχαίων, οὕτω βεβαίως θὰ ἐσῴζετο καὶ ἡ κατὰ τόπους προφορά, αὕτη μάλιστα πολλῷ μᾶλλον τῶν λέξεων καὶ τύπων, καὶ δή, ὡς φαίνεται, καὶ ἡ διάφορος προσῳδία. Ὁσονδήποτε ἀόριστος καὶ ἂν εἶναι ἡ μαρτυρία τοῦ Στράβωνος Ζ΄ 13 περὶ τῶν Πελοποννησίων «σχεδὸν δ' ἔτι καὶ νῦν κατὰ πόλεις ἄλλοι ἄλλως διαλέγονται, δοκοῦσι δὲ δωρίζειν ἅπαντες διὰ τὴν συμβᾶσαν ἐπικράτειαν», πάντως ἡ ἐντύπωσις ἣν ἐνεποίουν αὐτῷ τοῦ δωρισμοῦ ἐλέγχει ὅτι διάφορον προφορὰν καὶ δὴ πιθανῶς καὶ προσῳδίαν ἥτις μέρος οὐσιῶδες τῆς προφορᾶς, εἶχον. Σαφεστέρα, εἰ καὶ ἴσως ὑπερβολικωτέρα, φαίνεται ἡ μαρτυρία τοῦ Παυσανίου (ἐπὶ τῶν Ἀντωνίνων) Δ΄ 27 καθ' ἣν οἱ Μεσσήνιοι «καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι τὸ ἀκριβὲς (τῆς Δωρίδος διαλέκτου) Πελοποννησίων μάλιστα ἐφύλασσον». Ὅμοια δὲ μαρτυρεῖ περὶ τῶν Ῥοδίων ὁ Σουητώνιος ἐν Βίῳ Τιβερίου 56.

Τὴν ἀλήθειαν δὲ τῶν μαρτυριῶν τούτων ἐπικυροῖ ἡ ὕπαρξις τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου, ἥτις, οὖσα συνέχεια τῆς ἀρχαίας Λακωνικῆς, βεβαίως καὶ τότε ἔτι καλῶς ἐσῴζετο καὶ ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις ἀπομονωθεῖσα διεφυλάχθη ἡμῖν. Κατὰ ταῦτα ἄρα δυνάμεθα μετὰ πάσης βεβαιότητος νὰ διατεινώμεθα ὅτι, ἐπειδὴ τῶν ἀρχαίων διαλέκτων πολλὰ λείψανα πολλαχοῦ κατὰ τὴν δευτέραν μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα μεμαρτυρημένως ἐσῴζοντο, δὲν θὰ εἶχε κατισχύσει μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων μία προφορά, ἀλλὰ θὰ ἐπεκράτει μεγάλη ποικιλία, ἤτοι θὰ ἐξεφωνοῦντο ἐν ταύτῃ μὲν τῇ χώρᾳ οἱ φθόγγοι νεωτερικώτερον, πιθανῶς οἱ μακροὶ ταχύτερον, μᾶλλον συνεσταλμένως, ἐν ἐκείνῃ δὲ ἀρχαιοτροπώτερον, βραδύτερον, μᾶλλον ἐκτεταμένως. Ὅτι δὲ ὁ νεωτερισμὸς οὗτος θὰ ἀνεπτύχθη καὶ θὰ ἐπέδωκε πρῶτον ἐν ταῖς ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος χώραις, ἔνθα μεγάλη ἀνάμειξις τῶν φυλῶν ἐγένετο καὶ ἔνθα οἱ ἄνθρωποι ἀποσπασθέντες τῶν ἐν τῇ πατρίδι ἀρχαίων συνη-

θειῶν καὶ ἐλεύθεροι αὐτῶν ἐπάλαιον τὸν ἀγῶνα τοῦ βίου μακρὰν τῶν οἰκείων καὶ τῆς πατρίδος, μεθ' ὧν φύσει πάντες ἐπὶ τὸ συντηρητικώτερον συνδέονται, τοῦτο φαίνεταί μοι πρόδηλον.

Ἔπειτα ἡ διαφορὰ τῶν μακρῶν καὶ βραχέων, ἡ συνήθως ὁριζομένη ὡς 2 : 1, δὲν εἶναι πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἴση, ἀλλὰ δυνατὸν καὶ νὰ αὐξάνηται καὶ νὰ ἐλαττῶται. Ὑποτιθεμένου δὲ ὅτι τὸ πάλαι κατὰ τοὺς δοκίμους χρόνους ἦν ἡ σχέσις αὕτη 2 : 1, δυνάμεθα νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι ἀπὸ τοῦ ϐ' αἰῶνος π.Χ. κέξ. ἤρξατο πολλαχοῦ νὰ ἐλαττῶται καὶ ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐλαττώσεως τῶν μακρῶν καὶ δὴ τῆς ἐξισώσεως τῶν μακρῶν καὶ βραχέων πολλοὶ τῶν γραφόντων, ἐν αἷς μάλιστα χώραις πρῶτον ἀνέκυψε τὸ φαινόμενον τοῦτο, παρημέλουν τῆς μικρᾶς διαφορᾶς, παρίστων δ' ἁδρομερῶς τοὺς φθόγγους ὅπως λ. χ. καὶ ἀντὶ δύο ὁμοίων συμφώνων (λλ, μμ κλπ.) ἔγραφον πολλάκις μόνον τὸ ἕτερον (πρϐλ. Meisterhans[3] σελ. 95), καίτοι ἐξεφώνουν ὁπωσδήποτε ἀμφότερα, τοὐναντίον δ' ἄλλοι προσεκτικώτεροι καὶ μάλιστα ἐν αἷς χώραις ἡ ἐξίσωσις τῶν μακρῶν καὶ βραχέων καθυστέρει, παρίστων ἀκριϐῶς οὓς σαφῶς ἐξεφώνουν καὶ ἤκουον διαφόρους φθόγγους, μακροὺς καὶ βραχεῖς, μέχρις οὗ κατὰ μικρὸν καὶ παρ' αὐτοῖς ἐπέδωκεν ἐπὶ τοσοῦτον ἡ νέα προφορὰ ὥστε οὐδεμία τούτων ἦν αἰσθητὴ διαφορά.

Ἡ κατὰ τόπους ἄρα ἄνισος ἀνάπτυξις τοῦ φαινομένου καὶ ἡ φύσις αὐτοῦ βαθμηδὸν μόνον καὶ ἀνεπαισθήτως μεταϐαλλομένου ἑρμηνεύουσι τὴν ἐμφάνισιν μὲν τῆς συγχύσεως τῶν μακρῶν καὶ βραχέων ἀπὸ τῶν Ἀλεξανδρεωτικῶν χρόνων, τὴν διάσωσιν δὲ πάλιν τῆς διαφόρου ἐκφωνήσεως αὐτῶν ἀποδεδειγμένως μέχρι τοῦ 200 μ. Χ., ἴσως δὲ καὶ μικρὸν κατωτέρω, ἐκείνης μὲν μάλιστα ἐν τοῖς μακρὰν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐν τοῖς ἰδιώταις, ταύτης δὲ ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι, ἐν τῇ ἐπισήμῳ, τῇ ἐθνικῇ, ὡς εἰπεῖν, γλώσσῃ.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΕΧΩ ΓΡΑΨΑΙ — ΓΡΑΦΗΝΑΙ ΕΧΩ ΓΡΑΨΕΙ — ΓΡΑΦΗ

Ὅτι τὸ β΄ στοιχεῖον τῶν τύπων τούτων εἶναι τὸ αὐτὸ ὃ καὶ ἐν τῷ θέλω γράφει γράψει γραφῆ, φαίνεται πιθανὸν καὶ ὁμολογοῦσι σήμερον πάντες· εἶναι δὲ κατά τινας μὲν τρίτον πρόσωπον ὑποτακτικῆς κατὰ παράλειψιν τοῦ νά, κατ' ἄλλους δέ, οἷς καὶ ἐγὼ συμφωνῶ, ἀπαρέμφατον (ἰδὲ ἀνωτ. σ. 235κέξ.). Ἀλλ' ἔστω ὁπότερονδήποτε· τὸ ζήτημα νῦν εἶναι νὰ δειχθῇ πῶς ἐγένετο δυνατὸν ὥστε τὰ στοιχεῖα ταῦτα νὰ συναφθῶσι καὶ ἀπαρτίσωσι παρακείμενον καὶ ὑπερσυντέλικον, ἤτοι πῶς ἐκ τοῦ ἔχει, εἶχεν εἰπεῖν (ἢ νὰ εἴπη) ἦλθον οἱ πρὸ ἡμῶν ἐπὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ εἴρηκεν, εἰρήκειν, ἐκ τῆς δυνητικῆς δηλ. ἐγκλίσεως εἰς τὸν ἀπόλυτον βεβαιότητα ἐκφράζοντα χρόνον.

Ὅτι πολλαχῶς αἱ διὰ τῶν ἐγκλίσεων καὶ αἱ διὰ τῶν χρόνων ἐκφραζόμεναι ἔννοιαι ἐναλλάσσονται, εἶναι γνωστόν, πρβλ. Brugmann, Grundriss B΄ 883 καὶ 1091 κεξ. 1279 κεξ., B. Delbrück, Συγκριτ. Συντάξ. B΄ 242 καὶ 365 κεξ.· πρβλ. ἔτι φράσεις οἷον θά το ξέρῃ, ἀλλὰ δὲν θέλει νὰ τὸ πῇ· θὰ τό 'χῃ ἀκουσμένο, ἀλλὰ κάνει τὸν ἀνήξευρο· μετ' αὐτὰ τὰ ψόματα θὲς ἔχεις κομπωμένη (τὴν Ἐρωφίλην, πραξ. Δ΄ στ. 692) κττ., Θυσία Ἀβραὰμ 121 βαρὺ μαντᾶτο καὶ πικρὸν θὲς νά 'χῃς γροικημένα. Αἱ φράσεις αὗται δὲν ἀναφέρονται προφανῶς εἰς τὸ μέλλον, εἰ καὶ κατὰ τὸν τύπον τοῦ μέλλοντος ἐκφράζονται, ἀλλὰ παριστῶσιν ἔννοιαν ἣν ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ θὰ ἐξέφερε δι' ἐγκλίσεως. Ὁμοίως παρελαμβάνετο κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα πολλάκις ἡ ὑποτακτικὴ ἁπλῆ (ἢ καὶ μετὰ τοῦ νά) εἰς δήλωσιν τοῦ μέλλοντος· πρβλ. Ἡσυχ. τευξόμεθα· τύχωμεν, πείσονται· πάθωσιν, ἐλεύσομαι· ἐπανέλθω, ἔδονται· φάγωσιν, ἔδονται τὰς σάρκας· τὰ μέλη φάγωσιν, ἐρῶ· λέξω, εἴπω, λέγω· πρβλ. καὶ Κεκαυμένου, Στρατηγικοῦ σελ. 36, 25 φάγωσιν, 36, 26 ἔλθῃ, εὑρεθῇς, 36, 31 ἐνθυμηθῇς, 37,22 εἴπῃ, 41, 22 εἴπωσι, εἴπῃ, 42, 18 ἀναδράμῃ καὶ σὺ μενεῖς, 53, 14 λάβῃ, 58, 19 ἐπιπέσωσι καὶ θανατώσουσί σε, 60 καὶ οὐ σφόδρα καταπέσῃς κλπ. Ἀλλ' ἐν πᾶσι τούτοις διαφαίνεται εὐκόλως ἡ ἐξέ-

λιξις καὶ μετάβασις ἀπὸ τῆς μιᾶς χρήσεως εἰς τὴν ἄλλην, ἐπειδὴ ἀμφότεροι οἱ τύποι καὶ ὁ τῆς ὑποτακτικῆς καὶ ὁ τοῦ μέλλοντος ἀναφέρονται εἰς τὸ μέλλον· πρβλ. καὶ τὰ Ὁμ. οὐδὲ ἴδωμαι, καί ποτέ τις εἴπῃσι, ὥς ἐρέει κλπ. Εὐρ. Ἴωνι 958 εἴπωμεν ἢ σιγῶμεν ἢ τί δράσομεν; Ἐν τοῖς ἡμετέροις θὰ τὸ ξέρῃ, θὰ τό 'χῃ ἀκουσμένο κττ. δύναται νὰ νοηθῇ ὅτι ὁ μελλοντικὸς τύπος οὕτως ἐξησθένησεν ὥστε μόνον τὸ ἀβέβαιον ἢ τὸ πιθανὸν αὐτοῦ ὑπελείφθη, ὅπερ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ λέγοντος ἐκφράζεται διὰ τοῦ τύπου τούτου, ἢ ὅτι ὁ λέγων ἐκφράζεται συντομώτερόν πως ἀντὶ νὰ εἴπῃ: θὰ ἀποδειχθῇ ὅτι τὸ ξέρει, ὅτι τὸ ἔχει ἀκούσει. Ἀλλὰ μεταξὺ τοῦ δυνητικοῦ ἔχω εἰπεῖν, εὑρεῖν καὶ τοῦ βεβαιοτάτου ἔχω εἴπει ἢ εἰπεῖ, εὕρει ἢ εὑρεῖ, φάγει, οὐδὲν φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως κοινὸν σημεῖον, ταῦτα φαίνονται ὅλως ἀντίθετα.

Περὶ τούτου διέλαβεν ἐπ' ἐσχάτων ὁ ἐν Βιέννῃ καθηγητὴς W. Meyer-Lübke ἐν Ὑπομνήμασιν εἰς Πόρτιον σ. 192 εἰπὼν «Ὑπολείπεται εἰς ἑρμηνείαν ἡ ἔννοια τῆς συντάξεως τοῦ παρατατ. εἶχα μετ' ἀπαρεμφ. Σήμερον λέγεται καὶ ὁ ἐνεστὼς ἔχω μετ' ἀπαρεμφ., ἔχω γράψει. Ἐπειδὴ οὔτε ἐν τῇ Γραμμ. τοῦ Πορτίου οὔτε ἐν τῇ τοῦ Σοφιανοῦ, οὔτε ἐν τοῖς μεσαιων. κειμένοις ἀπαντᾷ ἡ σύναψις τοῦ ἐνεστ. ἔχω μετ' ἀπαρεμφ., γίνεται δῆλον ὅτι τὸ ἔχω γράψει εἶναι νεώτερον ἐσχηματισμένον κατὰ τὸ ἔχω γραμμένο. Ὁ κ. Χατζιδάκις πιστοῖ ὅτι κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα τὸ ἔχω γράψει καὶ θέλω γράψει πολλάκις συνωνυμοῦσι καὶ τοῦτο εἶναι ἀληθές, ἀλλ' ἀνάγκη ἡ διαβεβαίωσις αὕτη νὰ ὁρισθῇ ἀκριβέστερον παρατηρουμένου ὅτι τὸ εἶχα γράψει τελεῖ ὅλως τὰ τοῦ ὑπερσυντελίκου· οὕτω τὸ ἐν Βελθάνδρῳ 431 νὰ μὴ εἶχα σὲ γνωρίσει θὰ μετεφράζετο εἰς τὴν Λατινικὴν διὰ τοῦ ne cognovissem, τὸ δὲ νὰ μὴ ἤθελα γνωρίσει διὰ τοῦ nollem cognoscere. Δὲν δύναταί τις ἄρα νὰ παραβάλῃ τὸ εἶχα γράψῃ πρὸς τὸ *j'écrir-ais*. Ἐν τῇ Λατ. τὸ habebam scribere σημαίνει j'avais à écrire, ἐν δὲ τῇ Ἑλληνικῇ τὸ εἶχα γράψει σημαίνει j'ai possède j'ai *l'écrire*, *l'action d'écrire*, καὶ τὸ εἶχα γραφθῆ je possède ce qui résulte de l'action d'écrire». Ἀλλὰ τῆς ἑρμηνείας ταύτης τοσοῦτον μόνον εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ παρακείμενος ἔχω γράψει εἶναι νεώτερος τοῦ ὑπερσυντ. εἶχα γράψει. Ἀλὰ πῶς τὸ εἶχον γράψει-εἶχα γράψει κατήντησεν εἰς τὴν ἐν-

νοιαν τοῦ ὑπερσυντελίκου ἐγγεγράφειν, εἶχα γραμμένον, δὲν διασαφεῖται. Παραλείπω ἂν θὰ ἦν δυνατὸν τοιαύτη τοῦ ἀπαρεμφάτου ἀνάλυσις καθ' οὓς χρόνους ἐσχηματίσθησαν οἱ τύποι οὗτοι. Μένει ἄρα ἄλυτον πάντοτε τὸ πρόβλημα, πῶς ἔγκλισις ἐτράπη εἰς χρόνον, καὶ ταῦτα ἔγκλισις δυνητικὴ εἰς χρόνον ὡρισμένον.

Ἄλλοι, οἷον ὁ κ. Α. Γιάνναρις διδάσκουσιν ὅτι ὁ τύπος οὗτος δὲν εἶναι γνήσιος δημώδης, ἀλλὰ πλάσμα τῶν νεωτέρων λογίων (ἰδὲ ἀνωτ. σ. 222) ἀταλαιπώρως ἀποσπασάντων τὸ β΄ στοιχεῖον τοῦ μελλοντικοῦ τύπου θέλω γράψει, θέλω γραφῆ καὶ συναψάντων αὐτὸ ἀναλογικῶς μετὰ τοῦ ἔχω, ἤτοι ἐσχηματίσθη τὸ σχῆμα θέλω γράψει καὶ ἔχω γράψει ἀντὶ θέλω γράψει καὶ ἔχω γραμμένον. Ἀλλ' ἡ δοξασία αὕτη ἐλέγχεται πλημμελής, πρῶτον διότι ἐν τοῖς μέχρι τοῦ 17 αἰῶνος γεγραμμένοις βιβλίοις ἀναγινώσκεται μόνη ἡ σύναψις τοῦ παρατατικοῦ εἶχα μετ' ἀπαρεμφάτου, καὶ τοῦτο οὐχὶ ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ὑπερσυντελίκου, ἀλλ' ἁπλῶς τοῦ παρῳχημένου, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ τοῦ ἐνεστῶτος ἔχω μετ' ἀπαρεμφάτου εἰς δήλωσιν τοῦ παρακειμένου. Οὐδεὶς δὲ βλέπει τίνος ἕνεκα οἱ λόγιοι οἱ πλάσαντες δῆθεν τὸ εἶχα γράψει κατὰ τὸ ἤθελα γράψει, δὲν ἔπλασαν ἅμα καὶ τὸ ἔχω γράψει κατὰ τὸ ἀντίστοιχον θέλω γράψει, καὶ διατί ἐλάμβανον ἐπὶ μακροὺς χρόνους τὸ εἶχα γράψει ἐπὶ τοῦ παρῳχημένου καθόλου, οὐχὶ δὲ ἐπὶ τοῦ ὑπερσυντελίκου μόνον, ἂν ἀληθῶς τὸ εἶχα γράψει εἶχε σχηματισθῆ ἐπὶ τοῦ εἶχα γραμμένον. Ἔπειτα παρατηρεῖται καὶ τόδε ὅτι τὸ μὲν θέλω συνάπτεται μετ' ἀπαρεμφ. ἀορ. καὶ ἐνεστῶτος, τὸ δ' ἔχω μετὰ μόνου ἀπαρεμφάτου ἀορίστου. Καὶ πάλιν οὐδεὶς βλέπει τὴν αἰτίαν, δι' ἥν, ἂν κατὰ μίμησιν τῆς συντάξεως τοῦ θέλω τρώγει, θέλω φάγει ἐπλάττετο ὑπὸ τῶν λογίων ἡ σύνταξις τοῦ ἔχω φάγει, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῇ καὶ ἔχω γράφει, ἔχω τρώγει, ἀλλὰ μόνον ἔχω γράψει, φάγει. Τοὐναντίον δ' ὑποτιθεμένου ὅτι δὲν εἶναι πλάσμα τῶν λογίων ἀλλὰ φυσικὴ ἐξέλιξις τῆς ἀρχαίας τοῦ ἔχω μετ' ἀπαρεμφάτου συντάξεως, τότε ἡ περιωρισμένη χρῆσις τοῦ ἔχω μετ' ἀπαρεμφ. ἀορίστου χρόνου ἔχει κάλλιστα, ἀφοῦ εἶναι γνωστὸν ὅτι καὶ τὸ πάλαι μάλιστα μετ' ἀπαρεμφάτου χρόνου ἀορ. συνήπτετο τὸ ἔχω.

Ἔπειτα παρατηρεῖται καὶ τόδε, ὃ καὶ σπουδαιότατον, ὅτι ὁ τύπος εἶχον μετ' ἀπαρεμφάτου ἀπαντᾷ πολλάκις ἐν βιβλίοις σχεδὸν ὅλως

ἀπηλλαγμένοις σχολειακῆς ἐπιδράσεως, οἷον ἐν τοῖς Κρητικοῖς Δράμασιν, ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ κλπ.· πρὸς δέ, ὃ ἔτι σπουδαιότερον, ὅτι καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς δημωδεστάτῃ Ἑλληνικῇ λέγεται πολλάκις. Οὕτω λ. χ. λέγουσιν οἱ Μακεδόνες σ' ἔχω ἰδεῖ τώρα (Μπουντώνα Ἀρχείων Συλλογ. Κοραῆ σ. 65) τοὺν ἔχεις δjεῖ αὐτόνι; τοὺν εἶδα! τοὺν ἔχ(ει)ς ρίξ(ει) αὐτὸν χθὲς 'ς τοὺν λάκκου; τοὺν ἔρριξα! Ὁμοίως εὐχρηστεῖ ὁ τύπος ἐν Ἠπείρῳ, πρβλ. Συλλ. Ἀραανδτ. σελ. 88 πόσα κακά 'χεις κάμει, 151 τὰ πέλαγα καὶ τὰ νησιὰ ὅλα τά 'χω γυρίσει, 271 τοὺς ἔφαγε, τοὺς ἔσωσε, κἀνεὶς δὲν ἔχει μείνει... τί μάννα σ' ἔχει κάμει, 345 δὲν ἔχω πάθει, 346 τὴν ἔχουν ντύσει, 361 ὅλα μου τά 'χουν τάξει, 336 μοῦ εἶπαν πῶς ἀρρώστησες καὶ φλόγα μὄχει πέσει, 359 'ς τὸ μνῆμα μ' ἔχει φέρει, 360 καὶ γιὰ δαῦτο σοῦ 'χω δώσει, 366 μὄχουν πάρει τὰ μυαλὰ κτλ. κλπ.

Βεβαιωθείσης δ' οὕτω τῆς γνησίας δημώδους φύσεως τοῦ ἔχω εὑρεῖ, φάγει, γράψει, γραφῆ, εὑρεθῆ κττ., ἐπιβάλλεται ἡμῖν ν' ἀποδείξωμεν διὰ τίνος ὁδοῦ ἔβη ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἐγκλίσεως δύναμιν ἔχοντος ἔχω εἰπεῖν=εἴποιμι ἄν, εἰς τὸν χρόνου δηλωτικὸν τύπον ἔχω εἰπεῖ=εἴρηκα, ἤτοι διὰ τίνος ὁδοῦ τὸ πνεῦμα τὸ μεταρρυθμίζον τὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῶν ἠδυνήθη νὰ χωρήσῃ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς τύπου εἰς τὸν ἕτερον. Τὴν ὁδὸν ταύτην θέλομεν μάθει, ἂν προσηκόντως ἐπιστήσωμεν τὸν νοῦν πρὸ πάντων ἐπὶ τὰ γλωσσικὰ μνημεῖα τῶν παλαιοτέρων αἰώνων, ἐν οἷς φαίνεται ἡ χρῆσις αὕτη ἐκκολαπτομένη πρῶτον καὶ ἐπίδοσιν κατὰ μικρὸν λαμβάνουσα. Ἐξετάζοντες δηλαδὴ ταῦτα καὶ προσέχοντες εἰς τὴν προτέραν τῶν τύπων τούτων χρῆσιν παρατηροῦμεν ὅτι αὕτη δὲν εἶναι οὕτως ἁπλῆ ὅπως ἐν τῷ γραπτῷ ἡμῶν λόγῳ νῦν ἀπαντᾷ, ἀλλὰ τοὐναντίον σφόδρα ποικίλη. Οὕτω βλέπομεν ὅτι κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα τὸ ἔχω μετ' ἀπαρεμφάτου ἐσήμαινε τὸ μέλλον ὅπως καὶ τὸ θέλω μετ' ἀπαρεμφάτου, ὁ δὲ τοῦ παρακειμένου τύπος ἔχω γράψει εἶναι, καθ' ἃ παρετήρησε καὶ ὁ κ. Wilh. Meyer-Lübke, πολὺ νεώτερος τοῦ ὑπερσυντελίκου εἶχα γράψει· ὅτι ἐπὶ μακρόν, μέχρι τοῦ 16 αἰῶνος ὁ τύπος εἶχα μετ' ἀπαρεμφάτου παρελαμβάνετο εἰς περίφρασιν τῶν δυνητικῶν, εὐκτικῶν, ἀοριστολογικῶν λόγων, ἤτοι ἐτέλει τὰ τῶν ἐγκλίσεων, καὶ μόνον ἀπὸ τοῦ αἰῶνος τούτου ἄρχεται πρῶτον νὰ τελῇ καὶ τὰ τῶν

χρόνων· ὅτι τὸ εἶχα μετ' ἀπαρεμφάτου τότε ἦν τύπος οὐχὶ κυρίως τοῦ ὑπερσυντ., ἀλλὰ καὶ τοῦ παρακειμ. καὶ τοῦ ἀορ., ἤτοι ὅπως τὸ εἶχα οὕτω καὶ ἡ μετ'αὐτοῦ περίφρασις ἀνεφέρετο καθόλου εἰς τὸ παρελθόν, καὶ μόνον βραδύτερον κατὰ μικρὸν ἐκανονίσθησαν, ὡς νῦν ἔχουσιν, ὅπως ἐκ τῶν ἑξῆς παραδειγμάτων καταφαίνεται· πρβλ. Θεοφάνους, Χρονογρ. (ἐκδ. de Boor) σ. 127, 23 ἢ Ἴλλος ἔχει εἶναι εἰς τὸ παλάτιον ἢ ἐγώ, 270, 10 μετὰ πολλῆς αἰσχύνης ἔχει ὁ Χαγάνος ὑποστρέψαι εἰς τὴν . . . χώραν, 326,3 καὶ πάντας ὑμᾶς προαναβιβάσαι ἔχω καὶ συγκροτῆσαι . . . λαλῆσαι ἔχω τὸν στρατὸν καὶ μοχθῆσαι . . . οὐδὲ ἐμοὶ ἔχει ὁ βασιλεὺς πιστεῦσαι. 349, 22 δεῖξαί σοι ἔχω τὸ τίς εἰμι, 381,12 ταύτην ῥῖψον καὶ γενέσθαι σοι ἔχει ἡ βασιλεία κραταιὰ καὶ πολυχρόνιος . . . μὴ σπουδάσῃς, γενέσθαι ἔχει, 472,13 εἰ μὴ ποιήσετε . . . μηνῦσαι ἔχω τῷ βασιλεῖ. Κεκαυμ. Στρατηγ. 40, 9 ἔνθα συνάπτονται πρὸς ἄλληλα ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ τὸ θέλω μετ'ἀπαρεμφάτου, ὁ ἁπλοῦς μέλλων καὶ τὸ ἔχω μετ' ἀπαρεμφάτου «θέλεις ἀδικῆσαι . . . ἐμέσεις . . ἔχεις φυρᾶσαι». Διότι τὸ σκοπούμενον καὶ τὸ δυνατὸν ἐν τῷ μέλλοντι δύνανται κατὰ μικρὸν οὕτω ν' ἀποτριβῶσι τὸν ἰδιάζοντα ἑκατέρῳ χρωματισμὸν καὶ ἐξασθενήσωσιν, ὥστε ἐκ τούτων νὰ ὑπολειφθῇ ἁπλῶς ἡ ἔννοια τοῦ μέλλοντος. Κατ' αὐτὰ ἐλέχθη, Ψευδοκαλλισθ. Ἱστ. Ἀλ. Γ' 17, ταχὺ ἀπολέσθαι ἔχεις ὑπὸ τῶν ἰδίων . . . καὶ ἀνακομισθῆναι οὐκ ἔχεις πρὸς Ὀλυμπιάδα . . . ἀλλ' ἐν Βαβυλῶνι ἔχεις ἀπολέσθαι. Γλυκᾶ 347 «Μὴ συκοφάντην πτοηθῇς, ἂν ἔχῃ δρακοντιάσειν, ἂν ἔχῃ τὸ κοντάριν του φθάσειν εἰς τὸ Δυρράχιν» ἡ ἔννοια «οὐχὶ καὶ ἂν ἔχῃ δρακοντιάσει-φθάσει (διότι οὔτε φυσικῶς εἶναι ταῦτα δυνατὰ οὔτε ὁ παρακ. ἔχω φθάσει κλπ. ἦν τότε τετελεσμένος ὅπως νῦν), ἀλλὰ καὶ ἂν μέλλῃ νὰ γένηται δράκων, καὶ νὰ φθάσῃ τὸ δόρυ αὐτοῦ μέχρι Δυρραχίου. 358 «ἂν ἔχῃ ὡς ὄρος ἀναβῆν, ὡς κέδρος ἀνυψῶσαι, χαλάσειν ἔχει ὀψέ ποτε, κατακλιθῆν καὶ πέσειν» καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἔννοια, «καὶ ἂν μέλλῃ ποτὲ ν' ἀνέλθῃ εἰς ὑψηλὰ ἀξιώματα καὶ ὡς ὄρος καὶ ὡς κέδρος ν'ἀνυψωθῇ, μέλλει ἡμέραν τινὰ νὰ χαλαρωθῇ ἡ βάσις αὐτοῦ, νὰ κλίνῃ καὶ καταπέσῃ». 368 τὰ βόλια γυρισθῆν ἔχουν=οἱ κύβοι μέλλουσι νὰ μεταβληθῶσιν. Βελθ. Χρυσ. 922 εἰ ἴσως ταῦτα ἂν εἴπῃς, ἔχεις καλῶς ποιῆσαι=θέλεις

καλῶς ποιήσει. Βελισσ. Γεωργ. 557 εἰ οὕτως ποίσεις, βασιλεύς, ἐξαλαφρώσειν ἔχεις = θέλεις ἐξαλαφρώσει. Χρον. Μορ. Προλογ. 8 ἀπῆλθε νὰ ἔχῃ προσκυνήσει = ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ προσκυνῆσαι, ἵνα προσκυνήσῃ· 63-4· βουλὴν ἐπῆρε δολερὴν τὸ πῶς νὰ ἔχουν μείνει = μέλλουσι νὰ μείνωσι· 107-8 οὐδὲν τὸ ἐπαραδέχθη εἰς τὴν κεφαλήν του νὰ τοῦ τὸ ἔχουν βάλει· 238 καὶ ἐλπίζουν εἰς τὰ φρόνα του νὰ μὴ τοὺς ἔχῃ λείψει = ὅτι δὲν θέλει λείψει· 316-7 καὶ ὑπόσχεσιν τοῦ ἔποικαν νὰ ἔχουσι πληρώσει = ὅτι θέλουσι πληρώσει κττ. Καὶ ἡ ἀνάλυσις τοῦ ἀπαρεμφάτου διὰ τοῦ νὰ + ὑποτ. εὕρηται πολλάκις συνημμένη μετὰ τοῦ ἐνεστῶτος ἔχω ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ μέλλοντος· πρβλ. Ἐρωτοκρ. σελ. 50 ἡ παιδωμή μου ἔχει νὰ πάψῃ γλήγορα, γιατ' ἔχω νὰ γνωρίσω, 71 τοῦτο 'χει νὰ μαθητευθῇ, 82 κακομοιριὲς τὸ σπίτι σας ἔχει πολλὲς νὰ πάθῃ, 84 τὸ γιατρικὸ ὁπόχει νά με γιάνῃ, 140 κ' ἔχει νὰ κουρασθῇ πολλὰ νὰ βαραναστενάξῃ, κ' εἶχε μεγάλες κονταρὲς καὶ φοβερὲς νὰ πάρῃ, 173 στέκε 'ς τὴ σέλλα δυνατὸς κ' ἔχεις νὰ παραδείρῃς, 176 πάντα 'λπιζε κ' ἐθάρρει, πῶς τὸν ἀνθὸ ὁ Ῥωτόκριτος ἔχει νὰ τόνε πάρῃ, 198 βασίλισσά 'χεις νὰ γενῇς, ῥήγισσα ν' ἀποθάνῃς, 217 γιὰ νὰ μὴ ζῶ νά σε θωρῶ, πῶς ἔχεις ν'ἀποδώσῃς, λόγιασε τοῦτ' ἄ(ν) γροικηθῇ, πόσα 'χει νὰ μᾶς φέρῃ, 261 γιὰ κεῖνο ποῦ 'χει νὰ γενῇ, γι' αὕτως δειλιῶ περίσσα, 313 κι' ἀποφασίσαν ὅλοι τως πῶς ἔχει ν' ἀποθάνῃ. Ὁμοίως λέγομεν καὶ σήμερον ἔτι ἔχεις ἀκόμη νὰ δράμῃς, ἔχεις νὰ πάθῃς, ἐν οἷς τὸ ἔχεις σημαίνει ὑπολείπεταί σοι, μέλλει σοι νὰ πάθῃς, θέλεις πάθει.

Ἀλλὰ πολλῷ συχνότερον εὑρίσκεται ὁ παρατατικὸς εἶχα μετ' ἀπαρεμφάτου ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας ἐφ' ἧς καὶ ὁ παρατατικὸς ἤθελον, ἤτοι ἐν ὑποθετικαῖς, εὐκτικαῖς, ἀοριστολογικαῖς κττ. προτάσεσιν, τελῶν τὰ τῶν ἐγκλίσεων τούτων, πολλάκις δὲ καὶ ἐκ παραλλήλου ἐλέγοντο ἐν τῇ χρήσει ταύτῃ τὸ ἤθελον καὶ τὸ εἶχον· πρβλ. Βελθανδρ. καὶ Χρυσ. 431-2 τὸν κόσμον τὸν ἐγνώρισα νὰ μὴ εἶχα γνωρίσει, καὶ εἰς τὸ Ἐρωτόκαστρον ποσῶς νὰ μὴ εἶχα σέβη, 844 εἴθε νὰ μὴ εἶχά σε ἰδεῖ, νὰ μὴ εἶχά σε γνωρίσει = εἴθε νὰ μή σε ἔβλεπον, νὰ μή σε ἐγνώριζον. Ἅλωσ. Κων/πολ. 41 γράψειν εἶχα κα

πλεώτερον=ἤθελον γράψει, 49 νά 'χεν ἀστράψειν οὐρανός, νά 'χε καῆ ἡ ὥρα, 65-6 νά τό 'χεν θέλειν ὁ Θεός, . . . καὶ νά 'χες εἶσται εἰς τὸν Μορεὰν αὐθέντης καὶ δεσπότης, 94 νά 'χεν ἀστράψειν οὐρανός, νά 'χεν καγῆν ἡ ὥρα, 107 νά 'χε χαθῆν ὁ ἥλιος, τἄστρη καὶ τὸ φεγγάρι, 114=117 νά 'χεν ἀστράψειν οὐρανός, νά 'χε καγῆν ἡ ὥρα . . . ἥλιος, σελήνη μηδαμοῦ νὰ μὴ εἶχαν ἀνατείλειν καὶ τέτοια μέρα μελανὴ νὰ μὴ εἶχεν ξημερώσει, 730 ὦ Θεέ, νά τό 'χαν πολεμᾶν καὶ οἱ Ῥωμαῖοι οὕτως, καὶ νά 'χαν κάμνειν αἵματα καὶ κρίσες τοῦ θανάτου, 821 ὦ βασιλεῦ, καὶ νά 'χες ζῆν καὶ μὴ εἶχες ἀποθάνειν. Θαν. Ῥόδου 156 τί τὸ λοιπὸν ἐγίνετο σἂν εἴχασιν ἀλλάξειν τὲς φορεσιές, τὲς στολισιές, μὲ ἐρωτίας τάξιν; τοῦτο δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ καὶ διὰ τοῦ ὅτε ἢ ὁσάκις ἤθελον ἀλλάξει ἢ καὶ ὅτε εἶχον ἀλλάξει καὶ δὴ ἔπειτα ἐφαίνοντο καλαί, 181-2 λέγω, ἂν ἔτυχε κανεὶς νὰ τὰ καλοσκοπήσῃ τἀργόχειρα τὰ κάμνασιν, πολλὰ νά 'χεν φουμήσει=πολὺ ἤθελεν ἐπαινέσει αὐτά, 440 κάλλιο νὰ μὴ εἶχαν βλογηθῆν, νὰ μὴ εἶχαν βάλειν κλῆμα, 454 καλὸν σαρμούνιν ἄρχισες καὶ νά 'χες τὸ τελειώσει. Ἐρωτοκρ. σελ. 8 ὅπου 'χε δεῖ τὰ λούλουδα, 191 τό '**θελες** κλάψει . . . τό '**χες** σκοντάψει . . . τὸ '**χες** ζητήξει, 299 ἀπὸ τὴν πρώτ(η) ὅ,τ' ἤλεγα, ἂς τό '**θελες** θυμᾶσαι καὶ τὲς βουλές μου τὲς καλὲς ἂς **εἶχες** ἀφουκρᾶσαι, 234 ἄ(ν) σ' εἶχε δείρει μιὰ καὶ δυό, πάλι ἤθελέ σ' ἀφήσει 283, μαγάρι, θυγατέρα μου, μὴν **εἶχα** προφητέψει καὶ τὸ κακὸν εἰς τὴν ἀρχὴν νὰ τό '**θελες** γιατρέψει. Κρητ. Δραμ. σελ. 176 ἂν ἤθελά 'χει . . . σᾶς εἶχα δώσει, 449 μὰ πόσον εἶχά 'σται λωλός, ἂν ἤθελα γροικήσει κλπ. Θυσ. Ἀβραὰμ 305 νά 'θελα πάρει τὸ παιδί, καὶ σἂν εἶχα μακρύνει, ἂς ἤθελε ξελιγωθῆ» ἐν τούτῳ τὸ εἶχα μακρύνει δύναται ὄντως νὰ ἑρμηνευθῇ διὰ τοῦ ὅτε θὰ εἶχα ἀπομακρυνθῆ, ἀλλὰ καὶ ἁπλῶς διὰ τοῦ ὅτε ἤθελον ἀπομακρυνθῆ. Κυπρ. Ἄσμ. ιγ' 11 νά 'χές με ἀφήσειν=εἴθε με ἄφινες. Γεωργιλ. 45 γράψειν εἶχα καὶ πλεώτερα νὰ πῶ διὰ τὸν φθόνον, ἀμμὴ σκολάζω…, Γεροντ. Κόρη 115 καὶ τίς τὸν ἐπροξένησε ποῦ νά 'χε φὰ φαρμάκι; Συναξαρ. Γάδ. 336 ἂν τό 'χες δεῖν, κὺρ σύντεκνε.

Πικατορ. 256 σὰν νά 'χεν εἶσται τάχατες. Βελισσ. 202 ἂν εἶχαν ἔχει κάτεργα, . . . στραφεῖν ἤθελαν ἄπρακτοι, 354 ἂν τό 'χεν μάθει πρότερον, ἂν τό 'χεν ἐγροικήσει, τὴν βασιλείαν τῶν Ῥωμαιῶν κληρονομήσειν εἶχεν. Ῥηματ. Κόρης καὶ Νέου (Legrand, Bibl. Gr. Vul. 51 κέξ.) 49 ἄ(ν) σοῦ 'χα θέλει κάκητα. Λιμπώνα (τῷ 1671) στ. 14 σὰν νά 'χεν ἀνασπάσει, 147 ἂν εἶχες φθάσει . . . ἤθελες θαυμάσει, 315-7 νά '**θελε** ῥίξει ὁ οὐρανὸς . . . ὁ ἥλιος νά '**χε** θαμπωθῆ καὶ λειώσει τὸ φεγγάρι καὶ τῆς ἡμέρας τἄσπρο φῶς ἡ νύκτα νά '**χε** πάρει, 403-4 καὶ ποιὸ σκληρόκαρδο κορμὶ τότε δὲν **εἶχε** κλαύσει, ποιὰ μάτια ἀπὸ τὰ δάκρυα **ἤθελαν** ποτὲ παύσει (εἶχε κλαύσει=ἤθελαν παύσει). 407 νὰ **εἶχέ** σε καύσει κεραυνός, νὰ **εἶχέ** σε πιάσει ζάλη . . . ἢ νὰ **ἤθελέ** σε καταπιεῖ ἡ γῆ . . . μικρὴν νά σ' εἶχε θάψει καὶ τὴν καρδιάν σου ὁ Λίμπωνας τώρα δὲν εἶχε κάψει (οὐχ ὑπερσυντ. ἀλλὰ=δὲν ἤθελε καύσει), 423-4 ποιὸν νά '**χε** πιάσει καὶ ὁ ἀγᾶς; ποιὸν νὰ **ἤθελε** φονεύσει, ἢ ποῖον ἀπὸ τοὺς φονεῖς 'ς τὴν Πόλιν νά '**χεν** πέψει κλπ. κλπ.

Παρὰ τὴν σύνδεσιν δὲ καὶ χρῆσιν ταύτην τοῦ ἐξησθενωμένου τούτου εἶχα μετ' ἀπαρεμφάτου εἰς σχηματισμὸν ἐγκλίσεων, ὅπως τὸ ἤθελεν, καὶ τοῦ ἔχω ὁμοίως τῷ θέλω εἰς σχηματισμὸν χρόνου, τοῦ μέλλοντος, ὑπῆρχεν ἐν χρήσει ἐξ ἀρχαίων χρόνων τὸ ἔχω, εἶχον μετὰ τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σχηματίζοντα χρόνους, ἤτοι τὸν ἐνεργητικὸν παρακείμενον καὶ ὑπερσυντέλικον, ἔχω γραμμένον, εἶχα γραμμένον, ἐν οἷς ὁ χρόνος ἐδηλοῦτο διὰ τοῦ ἔχω, εἶχον. Πρὸς δὲ τούτοις κατὰ τὰς συνδέσεις τοῦ εἶχον μετ' ἀπαρεμφάτου εἰς ἔκφρασιν χρονικῶν, ὑποθετικῶν κλπ. λόγων, συνέβαινε πολλάκις, ὥστε τὸ διὰ τῆς περιφράσεως ταύτης ἐκφραζόμενον ν' ἀναφέρηται εἰς τὸ προπαρελθὸν καὶ νὰ εἶναι δυνατὴ παρεκδοχή τις αὐτοῦ ὡς ὑπερσυντελίκου, ὅπως ἀνωτέρω εἴδομεν ὅτι ἐποίησε καὶ ὁ κ. Meyer-Lübke ἐκλαβὼν τὸ νὰ μὴ εἶχά σε γνωρίσει ὡς ὑπερσυντέλικον, ἐνῷ κάλλιστα ἑρμηνεύεται διὰ τοῦ νὰ μὴ ἤθελά σε γνωρίσει καὶ οὕτως ὀφείλει νὰ ἐκληφθῇ.

Ἐντεῦθεν ἤρξατο τὸ εἶχα γράψει νὰ λέγηται καὶ ἄνευ τινὸς μορίου, ἐν κυρίᾳ προτάσει καὶ ἐν παντὶ λόγῳ, οὐχὶ δὲ μόνον ἐν προτάσεσιν

εὐχῆς, ὑποθέσεως κλπ. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς ἔκφρασιν μὲν τῶν δυνητικῶν, ὑποθετικῶν, εὐκτικῶν, ἀοριστολογικῶν κττ. λόγων ὑπῆρχεν ἡ περίφρασις τοῦ ἤθελον μετ' ἀπαρεμφάτου, πρὸς ἔκφρασιν δὲ τοῦ ὑπερσυντελίκου μόνον ἡ περίφρασις τοῦ εἶχον μετὰ τῆς μακροσκελοῦς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, οἱ γράφοντες ἤρξαντο νὰ μεταχειρίζωνται τὴν περίφρασιν τοῦ εἶχα μετ' ἀπαρεμφάτου ἐπὶ μόνης τῆς ἐννοίας τοῦ ὑπερσυντελίκου· οὕτω λ. χ. ποιεῖ ὁ Σκουφᾶς ἐν τῇ Ῥητορικῇ αὐτοῦ τυπωθείσῃ ἐν Ἑνετίᾳ 1671 λέγων σελ. 3 τὸν εἶχε χαρίσῃ (ὑπερσ.), εἶχε φανῇ, 7 εἶχε πρότερον ὁμιλήσῃ, 34 ἀκόμη δὲν εἶχεν εἰσέβῃ εἰς τὴν πόλιν, 38 ἀκόμη δὲν εἶχε φύγῃ τὸ πνεῦμα, 47 εἶχε δέσῃ τὴν γλῶσσαν, 47 εἶχεν ἁρπάσῃ, 51 εἶχε φέρῃ (παρὰ τὸ ἔχει γυρισμένα) κλπ. Καὶ τὴν χρῆσιν ταύτην ἐξακολουθεῦμεν καὶ σήμερον ἔτι γράφοντες ἐν τῇ γλώσσῃ, ἀποφεύγοντες μὲν τὴν τοῦ εἶχα χρῆσιν ἐν τοῖς ὑποθετικοῖς, εὐκτικοῖς κττ. λόγοις, προτιμῶντες δὲ τὸ θὰ ἢ τὸ ἤθελον, οἷον ἂν ἤθελε τὸ ἠξεύρεις, ἤθελε τὸ εἰπεῖ· ἄν ἤθελε πληρώσει, δὲν θὰ ἐφυλακίζετο· θὰ τὸ ἐμάνθανεν ἐγκαίρως, ἐὰν ἔγραφες προχθὲς κλπ. κλπ. Ἀλλ' ἐν τῇ λαλουμένῃ λέγομεν ἔτι κατὰ τὸν ἀρχαιότερον τρόπον, ἂν εἶχεν ἔχει, θά 'χε πλερώσει· ἂν εἶχε πάει 'ς τὸ ψάρι, θά (εἶ)χεν πιάσει κλπ. Πρὸς δὲ παρατηρεῖται ὅτι καθὰ εἶπον ἀνωτ. σελ. 264 ἐπὶ μακρὸν μὲν παρελαμβάνοντο οἱ τύποι οὗτοι πρὸς δήλωσιν καθόλου τῆς σχέσεως τοῦ παρελθόντος, ἅτε τοῦ εἶχα καθολικῶς εἰς τὸ παρελθὸν ἀναφερομένου, κατὰ μικρὸν δὲ μόνον ἐκανονίσθησαν κατὰ τὸ ἔχω, εἶχα γραμμένον, ὥστε σήμερον τὸ μὲν εἶχα γράψει νὰ σημαίνῃ τὴν τοῦ ὑπερσυντελίκου σχέσιν, τὸ δὲ ἔχω γράψει τὴν τοῦ παρακειμένου.

Πρβλ. Ἐρωτοκρ σελ. 8 καὶ μὲ καιρὸ σὲ δυὸ κορμιὰ ὁ πόθος εἶχε μείνει καὶ κάμωμα πολλ' ἀκριβὸν ἔτοιους καιροὺς ἐγίνη, τὸ εἶχε μείνει = ἔμεινε, 189 θυμοῦ ὄντεν ἀναδάκρυωσες, τρομάρα σ' εἶχε φθάσει, ὄντε τἀλόγου τὸν λαιμὸν ἀγκαλιαστό 'χε πιάσει (= τρόμος σε κατέλαβεν, ὅτε ἔπιασε τὸν λαιμόν). Κρητ. Δραμ. σελ. 6 ἐγὼ καὶ τὸ σκληρότατο Ζῆνον εἶχα στολίσει κ' ἤκαμα αὐτοκράτορα 'ς Ἀνατολὴ καὶ Δύσι (τὸ εἶχα στολίσει = ἐστόλισα, ὅπως ἔπειτα ἤκαμα)· 39 τοσό 'καμες Πελάγιε ὅπου ἄλλοι τό 'χαν πλέξει, καὶ μόνος μὲ

τὰ χέρια σου ἐσὺ τό 'χες ξεπλέξει (τὸ 'χαν πλέξει δύναται κάλλιστα νὰ ἐκληφθῇ ὡς ὑπερσ., ἀλλὰ τὸ 'χες ξεπλέξει εἶναι ἀόριστος ἢ παρακείμενος)· 45 Αὐτὸ τὸ δένδρο τό 'μορφο 'νοῦς τύραννου τὸ χέρι, 'ς τέτοια . . . κατάστασι, δοῦκά μου, εἶχε τὸ φέρει (= ἔφερε ἢ ἔχει φέρει)· 54 τοῦ μέγα Αὐγούστου 'Αρμάκιος ἐλόγιασε νὰ δώση τὸν θάνατον μὲ στρατηγοὺς δέκα ποῦ 'χε πλερώσει (ἐν τούτῳ δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ καὶ ὡς ὑπερσ. ἀλλ' οὐδεμία ἀνάγκη)· 56 πῶς δὲ θυμᾶσαι ἀπ' τὸ θρονὶ ποῦ σέ 'χασι ξορίσει καὶ μοναχὸ 'ς τοὺς ἔρημους τόπους εἶχά σ' ἀφήσει· 106 γιὰ νὰ δοξέψω σήμερο μιὰ νεὰ ποῦ 'χε ἀγαπήσει (= ἔχει ἀγαπήσει ἢ ἠγάπησε, ἀγαπᾷ) τοῦτον ἀπόρχεται· 108 καὶ δακτυλίδι, ὡς μού 'χε 'πεῖ = εἶπεν, εἴρηκεν· 140 χωστὰ 'ς τὸ σπίτι μου ἤμπαινε κι' ἀπόκεις μ' εἶχε βάλει καὶ μάρτυρα 'ς τοὺς γάμους του (δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ καὶ ὡς ὑπερσυντ.)· 143 ὁ βασιλεάς μου, ξεύρετε, τὸ πῶς εἶχε πέψει μεσῖτες γιὰ τὴν Ἕλενα, ὅπου 'χε σιργουλέψει ὁ Πάρις σου κι' ἐπῆρεν την (τὸ εἶχε πέψει = πέπομφε, οὐχὶ ἐπεπόμφει)· 148 σύμβουλε, σφαίνεις, κάτεχε, εἰς ὅ,τ' εἶχες 'μιλήσει (= ἔχεις ὁμιλήσει ἢ ὡμίλησας)· 152 ὁπού 'τρεχα, ὡς τσ' εἶχα 'πεῖ, κάτω συναφορμιάς σου (τὸ εἶχα εἰπεῖ τοῦτο δύναται νὰ ἐννοηθῇ καὶ ὡς ὑπερσυντ.)· 158 μηδὲ καὶ μὲ τὸ Χρύσιππο σφάλμα ποτὲ εἶχε κάμει (= ἔχει κάμει)· 213 καθὼς ἀπό 'να φρόνιμο βοσκὸ εἶχα γροικήσει (= ἤκουσα)· 331 ποῦ ἡ περασμένη μου ζωὴ ποτὲ δέ μου εἶχε δώσει (= ἔδωκε)· 272 τἀποταχινὰ λόγια ποῦ σοῦ 'χα ἀκούσει = ὅπου ἤκουσα ἢ ἔχω ἀκούσει· 351 πόσους πολέμους καὶ μαλιὲς μὲ τὸν Πέρσο 'χα κάμει! = ἔκαμα, ἔχω κάμει οὐχὶ εἶχα κάμει· 386 γιατί ἀποδεκεῖ, ὡς θωρῶ, σᾶς εἶχε πέψει (= ἔχει πέμψει ἢ ἔπεμψεν)· 400 μὲ τὸν Πανάρετο χωστὰ νὰ παντρευτοῦν εἶχε κάμει (= ἔκαμε, ἔχει κάμει, οὐχὶ ὑπερσυντ.)· 434 τοῦτο μᾶς ἔφερεν ἐδῶ, τοῦτο μᾶς εἶχε κάμει (= ἔκαμε, ἔχει κάμει)· 452 τὸ τέλος τοῦ Πανάρετου τάχά 'χασι γροικήσει; = ἔχουσιν ἀκούσει· 453 ἐπῆγα κι' ηὗρηκά τονε κ' ἔκαμα νὰ γροικήση . . . πῶς τοῦ 'χα συμπαθήσει (δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ ὡς ὑπερσ. ἀλλὰ καὶ ὡς ἀόρ.). Λιμπων. 47 προστάτης καὶ συμβοηθὸς σὰν κεῖνον ποῦ εἶχε

χάσει (=ὃν ἀπώλεσεν ἢ ἀπολώλεκεν)· 65 ὡς εἶχές με προστάξει = ὡς προσέταξας· 98 καθὼς καὶ τοῦ Ἡροδότου τὴν εἴχετε χαρίσει, 'ς τὴν κατοικιά του μοναχὰς πῶς εἶχε σᾶς ξενίσει (οὗτοι καὶ μάλιστα τὸ εἶχε ξενίσει δύνανται κάλλιστα νὰ εἶναι γνήσιοι ὑπερσυντ.)· 187 ἐγώ, ὅταν ἔσωσε, χαρὰν μεγάλην εἶχα κάμει γνωρίζοντας πῶς βοηθὸς καὶ πάλιν εἶχε δράμει (τὸ εἶχα κάμει οὐχ ὑπερσ. ἀλλὰ μᾶλλον ἀορ.)· 245 διατὶ ἦτον φρονιμώτατος καὶ στερεὸς 'ς τὴν πρᾶξι, μ' ὅλο ποῦ τὸν πεντηκοστὸν χρόνον δὲν εἶχε φθάξει (δύναται νὰ εἶναι γνήσιος ὑπερσυντ.)· 277 ὁ εὐνοῦχος ὡσὰν φρόνιμος εἶχεν ἀποφασίσει καὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ παράστεκαν τὸν εἴχασι γροικήσει (ἀορ.)· 325 μὲ τὴν ψυχήν, μὲ τὴν καρδιὰν ἀπόφασι εἶχε κάμει (δύναται νὰ εἶναι ὑπερσυντ.)· 370 ἀπὸ τὸ παλάτι τοῦ καδῆ, ποῦ τότες εἶχε ἀνέβη (δύναται νὰ εἶναι ὑπερσ.).

Ἐκ τῆς ἐξελίξεως ταύτης νοεῖται, διατί πρότερον εὑρίσκεται ὁ τύπος εἶχα εἰπεῖ καὶ οὗτος ἐπὶ διαφόρου σημασίας, καὶ βραδύτερον ὁ τοῦ παρακειμένου ἔχω εἰπεῖ. Ὁμοίως ἑρμηνεύεται διατὶ λέγεται ἔχω γράψει, γραφῆ ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἔχω γράφει, ἐπειδὴ κατὰ τὰ εἰρημένα ἀνωτέρω σελ. 264 πρὸ πάντων μετ' ἀπαρεμφάτου ἀορίστου χρόνου συνετάσσετο ἀρχαιόθεν τὸ ἔχω, εἶχον. Ὁμοίως νοεῖται διατί συνάπτομεν τὸ ἔχω οὐ μόνον μετ' ἐνεργητικῶν μεταβατικῶν ῥηματικῶν τύπων, ἤτοι λέγομεν οὐ μόνον ἔχω κάμει, ἔχω δείξει, ἔχω φάγει κττ., ὅπως καὶ ἔχω καμωμένο-δειγμένο-φαγωμένο κττ. ἀλλὰ καὶ μετ' ἀμεταβάτων ἢ παθητικῶν, οἷον ἔχω ἐρθεῖ, πάει, φτάσει, πέσει, πάθει, ἀποθάνει· διατί λέγομεν εἶμαι ἐρθωμένος, φτασμένος, παγαιμένος κλπ., οὐχὶ δὲ καὶ ἔχω ἐρθωμένο, φτασμένο, παγαιμένο (ἐκτὸς ἐὰν τὰ ῥήματα ταῦτα λαμβάνονται μεταβατικῶς τὸν ἔχω φτασμένον, τὸν ἔχουν παγαιμένον εἰς τὴν φυλακὴν κττ.), ἐπειδὴ ἀρχαιόθεν τὸ ἔχω ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ δύνασθαι συνήπτετο μετὰ παντοίων ῥημάτων, ἔχω εἰπεῖν, δεῖξαι, ἀποκρίνασθαι κττ. καὶ ἔχω ἐλθεῖν, ἰέναι κλπ.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΥΖΗΤΗΣΕΩΝ

ΜΕΡΟΣ Β΄

Πρὸς τὰ ἐν ταῖς «Φιλολογικαῖς συζητήσεσιν» ('Αθηνᾶς τόμ. ΙΒ΄ σελ. 93 κέξ.) εἰρημένα ἐνόμισεν ὁ κ. Βερναρδάκις καλὸν ν' ἀπαντήσῃ. Λυποῦμαι σφόδρα ὅτι δὲν ἠθέλησε νὰ κρατήσῃ τὴν συζήτησιν ἐν ᾗ θέσει εἶχον ἐγὼ ἀναβιβάσει αὐτήν, ἀλλὰ πάλιν κατεβίβασεν ἀναμείξας προσωπικὰς ὕβρεις, εἰρωνείας κττ., πάντα ἀλλότρια καὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος περὶ οὗ πρόκειται, καὶ τοῦ ἀξιώματος ὃ ἀμφότεροι ἔχομεν. Διὰ τὴν ἀνάμειξιν τῶν ἀτόπων τούτων (ἐν ἑκάστῃ σχεδὸν σελίδι ἀποκαλοῦμαι ψευδολόγος, συκοφάντης, αὐθάδης, ὅτι κακουργῶ ἐν λόγοις κττ.) ἐδίσταζον ἐπὶ πολύ, ἂν μοι ἐπετρέπετο νὰ λάβω καθόλου ὑπ' ὄψιν τοιοῦτον δημοσίευμα. 'Αλλ' ἔπειτα ἐνθυμηθεὶς ὅτι τὸ Κοινὸν παρ' ἡμῖν δὲν ἀντιλαμβάνεται εὐκόλως οἴκοθεν τῶν ζητημάτων τούτων, ἀπεφάσισα παρὰ πᾶσαν τὴν ἀνίαν, ἣν πρὸς τοῦτο αἰσθάνομαι, τὸν μὲν ἐπιστημονικὸν ἀγῶνα νὰ ἐπαναλάβω, περὶ δὲ τῶν κατ' ἐμοῦ ὕβρεων νὰ μὴ φροντίσω τὸ παράπαν, καλῶς ἐμαυτῷ συνειδώς, ὅτι οὐδὲν οὐδέποτε ἔπραξα ἄξιον ὕβρεως, «ἔφυν γὰρ οὐδὲν ἐκ τέχνης πράσσειν κακῆς»· μόνα δὲ τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ κ. Β. νὰ λάβω πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ ὑποβάλλω ὑπὸ ἐξέτασιν καὶ κρίσιν, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ τούτων καὶ μόνων τούτων ἡ ποιότης διαφέρει τοῖς ἀναγνώσταις τῆς 'Αθηνᾶς καὶ ἐμοί.

'Αρχόμενος τῆς ἀπαντήσεως νομίζει ἀναγκαῖον νὰ παραστήσῃ ἑαυτὸν ὑβριζόμενον ὑπ' ἐμοῦ, ἵνα, ὡς φαίνεται, ἐφελκύσηται τὸν ἔλεον τῶν ἀναγνωστῶν αὐτοῦ, παρατίθησι δὲ καὶ φράσεις τινὰς ἐμοῦ πρὸς τοῦτο. 'Αλλὰ ταῦτα δὲν ἔχουσιν οὕτως· διότι ἐγὼ ἐλέγχων μὲν τὸν κ. Β. ἐν τῇ 'Αθηνᾷ, τομ. ΙΒ΄ σελ. 93 κέξ., οὐδεμίαν ὕβριν ἢ βαρεῖαν κἂν φράσιν ἐξήνεγκον, ὅπως πᾶς τις ἀναγνοὺς τὰ ἐκεῖ εἰρημένα δύναται νὰ πεισθῇ· οὐδ' αὐτὸς ὁ κ. Β. παρέθηκεν ἐξ αὐτῶν τι. 'Εξελέγχων δὲ τὸν ἐν τῇ 'Εφημερίδι παραλογιζόμενον ἀνώνυμον καὶ ἄγνωστον, ἐποιησάμην χρῆσιν τραχυτέρας πως γλώσσης, ὅπως

ἤδη ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. ΙΒ΄ σελ. 122 σημ. ὡμολόγησα· ἀλλὰ ταῦτα λεχθέντα πρὸς ἀνώνυμον καὶ ἄγνωστον δὲν ἀνήκουσι τῷ κ. Β. καὶ ἀδίκως οἰκειοποιεῖται αὐτά.

Ἔπειτα ἐπιστάμενος, ὡς φαίνεται, ὅτι ἀρίστη ἄμυνα εἶναι ἡ ἐπίθεσις, ἀντὶ ν' ἀπολογηθῇ ἐφ' οἷς ἥμαρτεν, ἐπιχειρεῖ νὰ κατηγορῇ καὶ ἐλέγχῃ. Ποῖα δέ τινα εἶναι τὰ ὑπ' αὐτοῦ προφερόμενα ταῦτα, θέλει, ἐλπίζω, περιφανῶς ἀποδειχθῇ ἐκ τῶν ἀκολούθων·

Ἐπειδὴ ὁ κ. Β. ἔγραψε πέρυσιν ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Παρνασοῦ σελ. 74 περὶ τοῦ πολλοῦ Ulrich von Wilamowitz-Möllendorf ὅτι «οὐδεμία ἐκ τῶν δαψιλῶς προχεομένων διορθώσεων αὐτοῦ εἶνε ὀρθή», καὶ «τοῦτο παρατηρῶ ὄχι διὰ τοὺς εἰδότας τὸν ἄνδρα καὶ τὴν περὶ τὴν γλῶσσαν ἐμπειρίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ τοὺς μὴ εἰδότας», καὶ «τῶν παραδιορθωμάτων τὸ πλῆθος εἶνε ἄμετρον» κλπ., διὰ ταῦτα θέλων νὰ δείξω ὅτι ἀδίκως καθάπτεται καὶ διασύρει οὕτως ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἐπιστήμονα ἔξοχον, ἔλαβον καὶ ἤλεγξα παράδειγμά τι, ὅπερ διώρθωσε μὲν εὐφυῶς ὁ κ. Wilamowitz, δὲν ἐνόησε δὲ ὁ κ. Β.(1). Πρόκειται περὶ τοῦ Σχολίου εἰς Ἰλιάδος Ν 703 «καὶ Πτολεμαῖος γὰρ εἰς τὸ τῆς Ἀρσινόης χιλιάροτρον τέμενος μέλανας ἀνῆκε βοῦς». Ἐν τούτῳ ὁ κ. Wilam. μετέβαλε τὸ χιλιάροτρον εἰς χιλιάρουρον, ὁ δὲ κ. Β. ἀποδοκιμάζων τὴν μεταβολὴν γράφει «Ταῦτα ἡμεῖς μὲν οἱ Ἕλληνες πάντες ἐννοοῦμεν «χιλίων ζευγαριῶν χωράφι», ἴσως δὲ «καὶ (sic) οἱ Φράγκοι ἔχουν δίκαιον νὰ μὴ ἐννοῶσιν αὐτά. «Ἀλλ' οὐδεὶς ὅμως προέβη καὶ εἰς διόρθωσιν πλὴν τοῦ « *Wilamowitz* γράψαντος «χιλιάρουρον τέμενος», ὡς εἰ ἡ

(1) Ὁ κ. Β. διατείνεται ὅτι πολλὰ μὲν αὐτὸς ἤλεγξε τὸν Wilamowitz, ἓν δὲ μόνον τούτων ἐγὼ ἀπέδειξα ἀτόπως ἐλεγχθέν. Ἀλλ' ἂν μὴ σφάλλωμαι, ἀπεδείχθη ὁμοίως ὅτι καὶ ἡ εἰκασία τοῦ Wilamowitz αἷμα ἀφιᾶσιν εἶναι κρείττων τῆς τοῦ κ. Β. αἷμ' ἀφαιροῦσι, καὶ τὸ δεῖ τινος (ἀντὶ δεῖ τινα) τοῦ W. εἶναι ὀρθόν, τὸ δὲ δεῖπνα τοῦ Β. ἄτοπον. Ἀλλ' ἔστω, ἵνα μὴ παραπονῆται, ἐλέγξωμεν καὶ ἄλλο. Ἐν σελ. 78 τῆς Ἐπετηρίδος γράφει· «Ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Μαινομένου Ἡρακλέους τόμ. Α΄ σελ. 139 ἔγραψε Νεμεονίκων καὶ Νεμεονίκοις ὁ μέλλων ἐκδότης τοῦ Πινδάρου». Ὡς φαίνεται, διέλαθε τὸν κ. Β. ὅτι τὰ ἐκ τοῦ νίκη νικᾶν σύνθετα δύνανται νὰ καταλήγωσι καὶ εἰς -νικος, πρβλ. Ὀλυμπιόνικος καὶ Ὀλυμπιονίκης, Πυθιόνικος καὶ Πυθιονίκης, Ἐτεόνικος, ἀξιόνικος, καλλίνικος κλπ. κλπ. Ἀλλ' ἡ ἄγνοια αὕτη δὲν ἐκώλυσεν αὐτὸν νὰ ψέγῃ καὶ κατειρωνεύηται τοῦ εἰδότος τοῦτο Wilamowitz.

ἄρουρα ἦτο μέτρον τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀγρῶν». Ἐγὼ διὰ παραπομπῆς εἰς Ἡρόδοτον Β' 168 καὶ εἰς Αἰγυπτιακοὺς παπύρους (Grenfell and Hunt, The Oxyr. Pap. Α' σελ. 103) ἀπέδειξα, ὅπερ ἠγνόει ὁ κ. Β., ὅτι δηλ. ἡ ἄρουρα ἦν ἀληθῶς μέτρον τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀγρῶν ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἡροδότου μέχρι τοῦ δ' τοὐλάχιστον μ. Χ. αἰῶνος· ὅτι δ' ὁ κ. Β., ἂν ἐσκέπτετο, ὅπως ὤφειλε, μεθοδικῶς, ἔδει δι' ὃν λόγον ἀπέκρουσε τὴν εἰκασίαν τοῦ κ. Wilamowitz χιλιάρουρον, ν' ἀπορρίψῃ καὶ τὸ χιλιάροτρον, διότι τὸ ἄροτρον βεβαίως δὲν ἦτο μέτρον τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀγρῶν· ὅτι ἡ ἑρμηνεία ἣν δίδωσι τῷ τέμενος χιλιάροτρον «χιλίων ζευγαριῶν χωράφι» οὐχ ἁρμόζει φιλολόγῳ, διότι ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ὀφθαλμοφανῶς τὸ ἄροτρον καὶ ἄλλο τὸ ζευγάρι, διὸ καὶ ἡμεῖς τὸ μὲν ζευγάρι μεταχειριζόμεθα ὡς μέτρον τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀγρῶν, τὸ δὲ ἄροτρον-ἀλέτρι οὐχί. Καὶ τέλος ὅτι χιλιάρουρος μὲν ἄρουρα εἶναι νοητή, ἅτε 2916 περίπου στρέμματα περιέχουσα, ἀλλὰ χωράφι χιλίων ζευγαριῶν ἤτοι εἷς ἀγρός, ὃν δύνανται νὰ καλλιεργήσωσι χίλια ζεύγη βοῶν ἐν ἑνὶ ἔτει, εἶναί τι τερατῶδες, περιλαμβάνει ἐπαρχίας ὅλας.

Πάντα ταῦτα εἶναι τοσοῦτον προφανῆ, ὥστε οὐδεμιᾶς ἀντιλογίας φαίνονται ἐπιδεκτικά. Καὶ ὅμως ὁ κ. Β. ἠδυνήθη νὰ γράψῃ τέσσαρας σχεδὸν σελίδας 33-36 ἀγωνιζόμενος ν' ἀποδείξῃ ὅτι δὲν ἐσφάλη αὐτὸς ἀλλ' ἐγώ. Καὶ λοιπὸν σελ. 35 διατείνεται ὅτι «ἡ ἄρουρα «καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦτο σπανία λέξις καὶ μάλιστα ὡς «μέτρον ἐκτάσεως· διὰ τοῦτο δὲ εἶπον ὅτι ἐν τῷ προκει«μένῳ χωρίῳ ἡ ἄρουρα δὲν δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὡς μέτρον «ἐκτάσεως. Ἀφ' ἑτέρου τὰ σχόλια ταῦτα εἶνε κατὰ τὸ πλεῖ«στον πολὺ μεταγενεστέρων χρόνων, καθ' οὓς ἀναντιρρή«τως ἡ ἄρουρα οὐδαμοῦ ἦτο μέτρον ἐκτάσεως». Ἑλικτὰ κοὐδὲν ὑγιές. Διότι ἡ ἄρουρα ἦν ἀποδεδειγμένως ἐπὶ χίλια τοὐλάχιστον ἔτη μέτρον τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀγρῶν, καὶ μάλιστα ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τὸ σχόλιον διαλαμβάνον περὶ τεμένους τῆς Ἀρσινόης καὶ περὶ Πτολεμαίου ἀνάγεται προφανῶς εἰς τοὺς Ἀλεξανδρεωτικοὺς χρόνους. Λοιπὸν πῶς δύναται νὰ λέγηται ὅτι ἀναντιρρήτως ἡ ἄρουρα δὲν ἦτο μέτρον κλπ., ὅτε τὸ σχόλιον ἐγράφη; Ἢ πῶς δύναται ν' ἀποδείξῃ ὁ κ. Β., ὅτι δὲν κατάγεται ἐκ τῶν χρόνων Ἀριστοφάνους τοῦ

Βυζαντίου, Ἀριστάρχου ἢ Διδύμου ἢ καὶ Ἀπολλωνίου τοῦ Δυσκόλου, ὅτε ἀποδεδειγμένως ἐσῴζετο ἡ λέξις; Αὕτη ἦν κατὰ τὸν Villoison Ἀλεξανδρεωτική, καὶ ἀληθῶς ἐν Αἰγύπτῳ μάλιστα εὑρίσκεται ἐν χρήσει. Οὕτω πλὴν τῶν παπύρων οὓς ὠνόμασα κεῖται ἡ λέξις σημαίνουσα μέτρον γῆς καὶ ἐν τῇ ἐπισημοτάτῃ διγλώσσῳ (Αἰγυπτιαστὶ καὶ Ἑλληνιστὶ) ἐπιγραφῇ τῆς Βολβιτίνης (Rosette)· πρβλ. Συλλ. Ἑλλ. Ἐπιγρ. 4697 στ. 31 κέξ. «ἀπέλυσεν δὲ (Πτολεμαῖος ὁ Ἐπιφανὴς) τὰ ἱερὰ καὶ τῆς [ἀποτεταγ]μένης ἀρτάβης τῇ ἀρούρᾳ τῆς ἱερᾶς γῆς, καὶ τῆς ἀμπελίτιδος ὁμοί[ως] τὸ κεράμιον τῇ ἀρούρᾳ». Σημειοῦται δ' ὁ Boeckh αὐτόθι «ἀρτάβην mensuram esse solidorum, κεράμιον liquidorum constat. Ἄρουρα autem jugerum esse centum cubitorum Aegyptiorum (vide Herod. II 168. conf. Journal des Sav. 1828 p. 486)»· πρβλ. καὶ Παύλου Καλλιγᾶ, Μελετῶν καὶ Λόγων σελ. 207, ἔνθα τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ φορολογίας γράφει τάδε: «Ἀνέκαθεν ἐν τούτοις ὑπῆρχε φορολογικὴ ἀπογραφὴ τῶν κτημάτων ἐμφαίνουσα τὰ μέτρα αὐτῶν κατὰ κατηγορίας γῆς σιτοφόρου, ἀμπελίτιδος ψιλῆς ἢ παραδείσου, καὶ ὡρίζετο τὸ βαρῦνον ἕκαστον κτῆμα τέλεσμα, ἀρτάβης, σίτου καθ' ὑπόθεσιν ἀνὰ ἑκάστην ἄρουραν ἢ κεραμίου οἴνου».

Καθ' ἃ δὲ φαίνεται ἐκ τοῦ Ἰωσήπου κατὰ Ἀπίωνος Α' 22 (σελ. 204 ἔκδ. Bekker) καὶ περὶ τῆς Ἰουδαίας προκειμένου μετεχειρίσατο αὐτὴν Ἑκαταῖος ὁ Ἀβδηρίτης «τριακοσίας γὰρ μυριάδας ἀρουρῶν σχεδὸν τῆς ἀρίστης καὶ καρποφορωτάτης χώρας νέμονται». Τῆς λέξεως ταύτης ὡς μέτρου ποιεῖται μνείαν καὶ ὁ Σουίδας, ὁ Sturz ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ De Dialecto Macedonica et Alexandrica σελ. 97-8, ὁ Villoison, ὁ Budaeus καὶ ἄλλοι, ἀλλ' ὁ κ. Β. ἀγνοῶν πάντα ταῦτα ἔχει τὸ θάρρος νὰ γράφῃ πρότερον μὲν ἐν τῇ Ἐπετηρίδι «ὡς εἰ ἡ ἄρουρα ἦτο μέτρον τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀγρῶν», νῦν δὲ «ἡ ἄρουρα καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦτο σπανία λέξις (οὐδαμῶς ἦν σπανία) καὶ μάλιστα ὡς μέτρον ἐκτάσεως· διὰ τοῦτο δὲ εἶπον ὅτι ἐν τῷ προειρημένῳ χωρίῳ ἡ ἄρουρα δὲν δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὡς μέτρον ἐκτάσεως». Ἐρωτῶ πάντα τὴν ἀλήθειαν σεβόμενον, εἶναι ταῦτα ταὐτά; καὶ δὲν ἐξελέγχεται πασιδήλως ὁ κ. Β. διαστροφεὺς τῶν ἰδίων λόγων καὶ κακῆς πίστεως συζητητής;

Διατείνεται πρὸς τούτοις ὅτι «Ἡ λέξις ἄρουρα καὶ δὴ ὡς «μέτρον ἐκτάσεως, οὐδαμοῦ εὕρηται σύνθετος μὲ ἀριθμη-«τικόν, εἶνε λέξις ἀνύπαρκτος, ἐπομένως ἀδιανόητος». Φοβερὸς ὁ πόλεμος κατὰ τῆς πτωχῆς ἀρούρας καὶ ἔξοχον μεθοδικὸν κατόρθωμα τοῦτο τοῦ κ. Β.! Δὲν εὑρέθη, λέγει, ἡ λέξις σύνθετος μετ' ἄλλου ἀριθμητικοῦ, εἶναι ἀνύπαρκτος (δηλ. δὲν παρεδόθη ἡμῖν μέχρι σήμερον, τοῦτο βεβαίως σημαίνει τὸ ἀνύπαρκτος, ἂν σημαίνῃ τι) καὶ δὴ ἀδιανόητος! Κατὰ ταῦτα ἄρα πᾶν ὅ,τι μέχρι τοῦδε δὲν εὑρέθη, εἶναι ἀδιανόητον, καὶ δὴ ὅσαι τοῦ λοιποῦ θὰ ἀνευρίσκωνται ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς καὶ παπύροις νέαι λέξεις καὶ νέα καθόλου πράγματα, θὰ εἶναι ἀδιανόητα, ἅτε ἀνύπαρκτα πρότερον! φοβερὸς ἀφορισμὸς ἀλλὰ καὶ φοβερώτεραι ἀπερισκεψίαι! Ἔπειτα παρατηρῶ, ὅτι ἡ λέξις εὑρέθη καὶ ἐν ἄλλῃ συνθέσει, ἀγνοεῖ δὲ τοῦτο ὁ κ. Β., διότι ἐν Αἰγυπτ. Παπύρ. ἀνεγνώσθη καὶ μυριάρουροι (1), δι' οὗ πιθανῶς δηλοῦνται οἱ μεγαλοκτηματίαι, οἱ ἔχοντες μυρίας ἀρούρας. Καὶ νῦν τί θ' ἀντείπῃ ὁ κ. Β;

Πάσῃ δυνάμει ἀγωνίζεται ν' ἀποβάλῃ τὴν μομφὴν ὅτι ἑρμηνεύων δῆθεν τὸ χιλιάροτρον τέμενος διὰ τοῦ χιλίων ζευγαριῶν χωράφι κατεσκεύασεν ἀταλαιπώρως τερατώδη ἀγρόν· διὸ διισχυρίζεται ὅτι, ὅταν λέγωμεν «δύο, τριῶν, χιλίων ζευγαριῶν χωράφι», «δὲν ἐννοοῦμεν ὅτι τὸ χωράφι τοῦτο λέγεται οὕτω, διότι «καλλιεργεῖται ὑπὸ δύο (τριῶν, χιλίων) ζευγῶν βοῶν ἐπὶ «ἓν ἔτος· τοιοῦτον χωράφι θὰ ἦτο παμμέγιστον· ἀλλ' ἐν-«νοοῦμεν τὸ χωράφι ὅπερ καλλιεργεῖται ὑπὸ δύο, τριῶν, «χιλίων ζευγῶν βοῶν ἐπὶ μίαν ἡμέραν». Προσέθηκε δὲ ὅτι οὕτως ἐννοῶ αὐτὸ καὶ ἐγώ, ἀλλὰ διαστρέφω «ἐκ προθέσεως ἐπὶ «συκοφαντίᾳ παριστῶν «τὸ χιλίων ζευγαριῶν χωράφι» ὡς «σημαῖνον χώραν, ἣν ζευγαρίζουν χίλια ζεύγη βοῶν ἐπὶ «ἓν ἔτος, τ. ἔ. χώραν ἴσην μὲ ὁλοκλήρους ἐπαρχίας». Ἀλλὰ πόση ἀλήθεια κεῖται ἐν ταῖς διισχυρίσεσι ταύταις, νοεῖ τις παρατηρήσας πῶς ἐκφράζεται περὶ τούτων. Ἐν σελ. 33 γράφει «Οὕτω τὸ

(1) Ἂν παραπέμψω εἰς τοὺς παπύρους, ὁ κ. Β. θά με ψέξῃ καὶ πάλιν ὅτι «παραπέμπω εἰς βιβλία, ἃ ἀμφιβάλλει ἄν τις ἄλλος Ἕλλην ἔχει» (ὡσεὶ ἐγὼ ἤμην αἴτιος τούτου καὶ ὡσεὶ τοῦτο ἦν ψόγος ἐμοῦ), διὸ παραπέμπω εἰς περιοδικὸν προσιτὸν παντὶ φιλολόγῳ, λέγω τὸ Litterarisches Centralblatt 1901 σελ. 69-70.

«ἐννοοῦμεν ἡμεῖς καὶ πάντες οἱ μεταχειριζόμενοι τοιαύτην «φράσιν». Ἀλλὰ μικρὸν κατωτέρω «Ἐγὼ τοὐλάχιστον ἐξετά- «σας πολλοὺς περὶ τῆς σημασίας τῆς φράσεως ἐπληροφο- «ρήθην ὅτι σημαίνει συνήθως ὅ,τι ἔγραψα ἀνωτέρω, ἐξαι- «ρετικῶς δὲ δύναται νὰ σημαίνῃ τὴν ἐπὶ ἓν ἔτος ἄροσιν. «Ἀλλὰ τοῦτο ἐνιαχοῦ μόνον καὶ κατ᾽ ἐξαίρεσιν». Καὶ πάλιν σελ. 34 «Ἐν ᾧ ὅλος ὁ κόσμος, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι λέγοντες «χωράφι πέντε ζευγαριῶν ἢ πέντε ζευγαριές, ἢ ὅπου δου- «λεύουν πέντε ἀλέτρια, ἐννοοῦν ὅτι τὸ χωράφι εἶνε πέντε «ἡμερομίσθια, πέντε ἡμεροκάματα . . .». Ὥστε ἐν ἀρχῇ μὲν καὶ ἐν τέλει ποιεῖται χρῆσιν τοῦ πάντες οἱ μεταχειριζόμενοι τὴν φράσιν ταύτην . . . καὶ ὅλος ὁ κόσμος, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. . ., μεταξὺ δὲ τούτων παρεμβάλλει καὶ τῆς ἀληθείας μόριον λέγων ὅτι συνήθως μὲν σημαίνει ὅ,τι ἔγραψεν, ἐξαιρετικῶς δὲ μόνον καὶ ἐνιαχοῦ μόνον καὶ κατ᾽ ἐξαίρεσιν κλπ. Ὡς καλὰ καὶ συνᾴδοντα ἀλλήλοις ταῦτα!

Ἡ δ᾽ ἀλήθεια, ὅπως ἐγὼ ἐν Κρήτῃ πρὸ πολλῶν ἐτῶν καλῶς ἔμαθον, ἔχει ὧδε: Ὅταν ὁ γεωργὸς ἔχῃ ἓν ζεῦγος βοῶν, δύο, τρία κλπ. ζεύγη, λέγεται ὅτι ἔχει ἢ λαλεῖ μοναχικόν του ζευγάρι, ἔχει ἢ λαλεῖ δύο, τρία ζευγάρια κλπ., συνυπονοεῖται δ᾽ ὅτι ἔχει καὶ τοσούτους ἀγροὺς ὥστε γεωργεῖ αὐτοὺς διὰ τοῦ ἑνός, διὰ τῶν δύο, τῶν τριῶν κλπ. τούτων ζευγῶν (διότι συνήθως δὲν ἐργάζονται παρ᾽ ἡμῖν οἱ γεωργοὶ ἐπὶ ξένων ἀγρῶν, ἀλλ᾽ ἔχουσι τοσαῦτα ζεύγη ὅσα ἀπαιτοῦνται εἰς καλλιεργίαν τῶν ἰδίων ἀγρῶν) ἐντὸς ἑνὸς ἔτους, ἢ ἀληθέστερον εἰπεῖν κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ἀρότου, διότι τὸ θέρος παρ᾽ ἡμῖν δι᾽ ὑπερβάλλουσαν ξηρασίαν ἡ γῆ δὲν ἀροῦται. Ἐὰν δ᾽ ὅμως πρόκειται νὰ δηλωθῇ ἀπ᾽ εὐθείας, οὐχὶ διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ζευγῶν, ἡ ἔκτασις τῶν ἀγρῶν τινος, τότε λέγεται ὅτι ἔχει χωράφια (οὐχὶ χωράφι) γιὰ ἕνα, γιὰ δύο, γιὰ τρία κλπ. ζευγάρια ἢ συντομώτερον ἔχει ἑνὸς ζευγαριοῦ χωράφια, δύο τριῶν κλπ. ζευγαριῶν χωράφια (οὐχὶ χωράφι, διότι τοσοῦτος ἀγρὸς εἶναι πρᾶγμα ἀδύνατον καὶ πρὸς τούτοις τὰ χωράφια ταῦτα δυνατὸν νὰ μὴ ἀπαρτίζωσιν ἓν ὅλον συνεχές, ἀλλὰ νὰ κεῖνται ἀλλαχοῦ ἄλλα), ἤτοι ἔχει τοσούτους ἀγροὺς ὥστε νὰ καλλιεργῇ αὐτοὺς δι᾽ ἑνὸς ζευγαρίου, διὰ δύο, τριῶν ζευγαρίων ἐν ἑνὶ ἔτει, ἢ ἀληθέστερον κατὰ τὸν χρόνον

τοῦ ἀρότου. Οὕτω λ.χ. λέγεται πουλειέται τοῦ δεῖνα τὸ πρᾶμα καὶ ἔχει 1000 ῥίζες ἐλαιές, τόπο γιὰ 200 πρόβατα καὶ τριῶν ζευγαριῶν χωράφια.

Προκειμένου περὶ κώμης ἢ μεγάλων κτημάτων, μετοχίων παρ' ἡμῖν λεγομένων, λέγεται μόνον ἡ πρώτη φράσις, ἤτοι αὐτὸ τὸ χωριό, αὐτὸ τὸ μετόχι ἔχει 30 ζευγάρια, ὅπερ κυρίως μὲν καὶ κατὰ πρῶτον σημαίνει τὸν ἀριθμὸν τῶν ζευγῶν, συνεκδοχικῶς δὲ καὶ ὅτι τοσούτους ἀγροὺς καλλιεργεῖ καὶ δὴ καὶ ἔχει. Αἱ φράσεις ἄρα ἔχει ἕνα ζευγάρι, δύο ζευγάρια, τρία ζευγάρια καὶ ἔχει χωράφια γιὰ ἕνα, δύο, τρία κλπ, ζευγάρια καὶ ἔχει ἑνὸς ζευγαριοῦ χωράφια, δύο, τριῶν ζευγαριῶν χωράφια κλπ. σημαίνουσι τὸ αὐτὸ (1).

Ὅπερ δ' ἐκ παίδων ἐπίσταμαι ἐκ Κρήτης, μαρτυροῦσι καὶ ἄλλοι ὅτι γίνεται καὶ ἀλλαχοῦ. Προτάσσω τὰς γραπτὰς μαρτυρίας.

Καὶ λοιπὸν παρελθέτω πρῶτος μάρτυς ὁ Λεξικογράφος Σκαρλᾶτος Βυζάντιος, ὃς ἐν σελ. 168 τῆς τρίτης ἐκδόσεως (1874) τοῦ Λεξικοῦ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς διαλέκτου ἐν λέξει ζευγάρι διδάσκει «ζευγάρι . . . (συνκδχ.) τὸ διάστημα τῆς γῆς, ὅσο 'μποροῦν νὰ ὀργώσουν **τὸν χρόνον** ἕνα ζευγάρι βῴδια, καὶ ἐπομ. εἶδος μέτρου γῆς διαφέρον κατὰ τὰ μέρη καὶ τὴν καλὴν ἢ κακὴν ποιότητα τοῦ χώματος».

Δεύτερος ὁ Ἄγγελος Βλάχος, γράφων ἐν τῷ Ἑλληνογαλλικῷ λεξικῷ ἐν λέξει ζευγάρι, συνεκδχ. charruage, charrue, αὐτὸ τὸ κτῆμα εἶναι δέκα ζευγάρια»· ἐν δὲ τῷ Γαλλοελληνικῷ λεξικῷ Σχινᾶ καὶ Λεβαδέως ἑρμηνεύεται ἡ λέξις charruage . . . διάστημα ἀρούμενον ὑφ' ἑνὸς ζεύγους βοῶν εἰς ἓν ἔτος» καὶ ἐν τῷ τοῦ Κ. Βαρβάτη «charrue . . . διάστημα γῆς ὅσον κατ' ἔτος ἀροτριᾶται ὑφ' ἑνὸς ἀρότρου». Τρίτος ὁ τὰ ἀγροτικὰ ταῦτα ζητήματα ἱστορικῶς καὶ νομικῶς ἐμβριθέστατα ἐξετάσας Παῦλος Καλλιγᾶς γράφων ἐν Μελέταις καὶ Λόγοις σελ. 291 «. . . σήμερον λέγομεν ζευ-

(1) Παρ' ἡμῖν ἐν Κρήτῃ ἡ γεωργία εἶναι ἀτελῶς ἀνεπτυγμένη καὶ δὴ αἱ σχέσεις αὐτῆς ἁπλαῖ· ἀλλαχοῦ δὲ λ. χ. ἐν Μακεδονίᾳ, Θεσσαλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ καλλιεργοῦσι πολλὰ προϊόντα, οἷον βάμβακα, βρίζαν, σήσαμον, διὸ γεωργοῦσι καὶ τὴν ἄνοιξιν, ἔπειτα ἀροῦσι τὸν ἀγρὸν δὶς καὶ τρὶς (νειάματα, δευτέρωμα, τρίτωμα) καὶ ἔχουσι πλείονας τῶν δύο βοῶν, ὥστε ἀνὰ δύο ὥρας λύουσι πρὸς ἀναψυχὴν τὸν ἕτερον καὶ ζευγνύουσιν ἄλλον ἀκμῆτα καὶ πάλιν τὸν ἕτερον καὶ οὕτω καθεξῆς.

γάριον ἤτοι ἔκτασιν γῆς ὅσην ζεῦγος βοῶν δύναται ἐν τῷ ἔτει νὰ ἀροτριάσῃ. Τοιαύτην εὑρίσκομεν παρ' Ὀθωμανοῖς τὴν χρῆσιν τοῦ ζευγαρίου (τζιφτ), παραλλάσσοντος κατὰ τὴν ποιότητα τῆς γῆς. Ἡ μὴ ἀρόσιμος ὅση καὶ ἂν εἶναι, συμπεριλαμβάνεται μὴ συνυπολογιζομένη, οἷον δάση, ὀρεινὴ ἐπιφάνεια, γῆ τραχεῖα. Ὅταν ὅμως ἡ γῆ τοῦ ζευγαρίου εἶναι ἀρόσιμος ὡς ἐν πεδινῇ χώρᾳ, ἡ ἔκτασις τοῦ ζευγαρίου εἶναι μεταξὺ 100 καὶ 200 στρεμμάτων κατὰ τὴν ποιότητα τῆς γῆς· τὸ ἄθροισμα πολλῶν ζευγαρίων εἶναι τὸ λεγόμενον **τζιφτλίκ**. Ὁ τρόπος οὗτος καταμετρήσεως εἶναι παραφθορά, ἣν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα οἱ Ὀθωμανοὶ παρέλαβον παρὰ τῶν Βυζαντίων καὶ τὰ τζιφτλίκια εἶναι ἐπὶ τέλους αἱ λεγόμεναι παρ' αὐτῶν **στασίαι**. Μόνον τεκμήριον δύναταί τις νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τούτου, ὅτι ἡ ἀκριβὴς καταμέτρησις ἔπαυσεν, ἐπηρκοῦντο δὲ ὡς ἔγγιστα εἰς τὸν προσδιορισμὸν ἐκτάσεως κατὰ τὸ ἐπιδεκτικὸν ἀρόσεως ὑπὸ ζεύγους βοῶν ἐντὸς ἔτους».

Ὁμοίως ἀναγινώσκεται ἐν χρυσοβούλλῳ λόγῳ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου Κομνηνοῦ ἔτους 1106 «τὰ μέντοι ἓξ ζευγάρια τὴν δωρηθεῖσαν αὐτοῖς (δηλ. τοῖς μοναχοῖς) γῆν τῶν πεντακοσίων μοδίων ἐργαζόμενα ἔσονται» παρὰ L. Petit des Augustins de l'Assomption, Le Monastère de Notre-Dame de Pitié en Macèdoine, Sofia 1900 σελ. 29.

Ἐν τῷ Ἀρχείῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας εὑρίσκεται ἔγγραφον πιθανῶς τοῦ ἔτους 1763, ἐν ᾧ ἀναγινώσκεται ὅτι ὁ Παναγιώτης Μπενάκις καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Λιμπεράκις ἐν Καλάμαις ἠγόρασαν παρὰ τῆς Ἀϊσὲ χανοὺμ καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς Φατιμὲ χανοὺμ «τὸ χωρίον Ἀζιζαγὰ 30 σχεδὸν ζευγαρίων» καὶ «τὸ χωρίον Κουρτζαούση 9 ζευγαρίων» καὶ «τὸ χωρίον Βεϊζαγὰ ὀκτὼ» κλπ. (Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἐγνώρισέ μοι ὁ πέρυσι μελετήσας τὰ τοῦ Ἀρχείου ἀγαπητός μοι κ. Παντελῆς Κοντογιάννης καθηγητὴς ἐν Χίῳ). Καὶ ἐν τούτῳ τὸ χωρίον 30, 8, 9 ζευγαρίων δὲν δύναται νὰ σημαίνῃ ἀγροὺς ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ὑπὸ ἐννέα ζευγῶν καλλιεργουμένους, διότι τοῦτο δὲν δύναται νὰ εἶναι χωρίον, ἀλλ' ὑπὸ ἐννέα ζευγῶν ἐν ἑνὶ ἔτει.

Οὕτω καὶ σήμερον ἐν Μακεδονίᾳ, Θεσσαλίᾳ, Ἠπείρῳ, Στερεᾷ Ἑλλάδι, Εὐβοίᾳ, Αἰγίνῃ καὶ ἀλλαχοῦ λέγοντες ζευγάρι, ζευγάρια ἢ ζευγάρια χωράφια ἢ χωράφια τόσων ζευγαριῶν ἐννοοῦσιν ἀγρούς, συνήθως οὐ συνεχεῖς, ἐν ἑνὶ ἔτει, ἢ μᾶλλον κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ἀρότου δι' ἑνός, δύο, τριῶν κλπ ζευγῶν βοῶν καλλιεργουμένους· τοῦτο ἔμαθον παρὰ τοῦ φίλου καθηγητοῦ Δ. Ζαγγογιάννη (περὶ τῶν ἐν Λαμίᾳ), τοῦ φίλου γυμνασιάρχου Γ. Παππαβασιλείου καὶ τοῦ ἀγαπητοῦ Ἀποστόλου Ἀλεξανδρῆ ἑλληνοδιδασκάλου καὶ φοιτητοῦ τινος (περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ), παρὰ τοῦ ὑφηγητοῦ κ. Μιλτ. Πανταζῆ (περὶ τῶν ἐν Ἠπείρῳ), παρὰ τοῦ φιλτάτου μοι διδασκάλου κ. Κ. Κόντου καὶ τοῦ διδάκτορος τῆς φιλολογίας Γιαννούτσου περὶ τῶν ἐν Λεβαδείᾳ καὶ Ἀμφίσσῃ, παρὰ τοῦ συσπουδαστοῦ καὶ φίλου κ. Πέτρου Ν. Παππαγεωργίου (περὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ), παρὰ τοῦ κ. Ἀν. Σακελλαρίου περὶ τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ (1) κλπ. κλπ.

Καὶ νῦν παρακαλῶ πάντα φίλον τῆς ἀληθείας ν' ἀναμετρήσῃ κατὰ νοῦν τίνα ἀξίαν εἶχεν ἡ ἐπὶ στατιστικῆς, ὡς φαίνεται, στηριζομένη μαρτυρία τοῦ κ. Β. λέγοντος ἐπὶ λέξει πάντες οἱ μεταχειριζό-

(1) «Εἰς τὰ τσιφλίκια λέγοντες ζευγάρι ἀκριβῶς ἐννοοῦσιν, ὅσον ἓν ζεῦγος βοῶν δύναται νὰ καλλιεργήσῃ ἐντὸς ἔτους», καὶ «τὸ τοιοῦτο ζευγάρι ἀπαιτεῖ 80-100 στρέμματα ἀγρῶν. Τοιαῦτα ζευγάρια ἐννοοῦσιν ἐνταῦθα λέγοντες, ὅτι τὸ δεῖνα τσιφλίκι ἔχει τόσα ζευγάρια». Ἀν. Σακελλάριος. Καὶ «χωράφια μιανοῦ ζευγαριοῦ σημαίνει ἐν Αἰγίνῃ τοὺς ἐν ἑνὶ ἔτει ὑφ' ἑνὸς ζεύγους καλλιεργουμένους ἀγρούς». Π. Ἠρειώτης.

Καὶ ἐν Κύπρῳ καὶ ἐν Πελοποννήσῳ τὸ ζευγάρι λαμβάνεται ὡς μέτρον ἐκτάσεως τῶν ἀγρῶν. Οὕτω γράφει μοι παλαιός μου μαθητὴς ὁ κ. Δ. Σάρρος ἐκ Λάρνακος «Τὴν φράσιν 'νοῦ ζευκαρκοῦ χωράφκια, δκιό, τριῶν . . . ζευκαρκῶν χωράφκια ἤκουσα ἐν Κύπρῳ (Πάφῳ, Μαραθάσᾳ, Πιτσιλιᾷ)· σημαίνεται δὲ διὰ ταύτης ἡ ἔκτασις τῶν ἀγρῶν τῶν καλλιεργουμένων ἐν ἑνὶ ἔτει — κατὰ τὸν χρόνον τῆς σπορᾶς — ὑπὸ ἑνὸς ζεύγους βοῶν, δύο, τριῶν κτλ. ζευγῶν». Ὁμοίως ὁ κ. Ἀπόστολος Ἀρβανιτόπουλλος «ἑνοῦ ζευγαριοῦ χωράφια ἐν Ἀρκαδίᾳ εἶναι ὅσον ἓν ζεῦγος δύναται νὰ καλλιεργήσῃ κατὰ τὸν χρόνον τῆς σπορᾶς, περίπου 80-85 στρέμματα γῆς· ἀναλόγως δὲ δύο, τριῶν . . . ζευγαριῶν χωράφια κλπ.». Σημειωτέον δὲ καὶ τόδε ὅτι, ἐπειδὴ οἱ γεωργοὶ δὲν καλλιεργοῦσι κατ' ἔτος πάντας τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν, ἀλλὰ μετὰ καλλιεργίαν δύο ἢ τριῶν ἐτῶν ἀφίνουσιν ἐνίους αὐτῶν ἐπὶ ἓν ἢ δύο ἔτη ἀκαλλιεργήτους, ἵν' ἀναπαυθῶσιν (ἀναπάματα ἐν Κύμῃ), διὰ τοῦτο ἡ φράσις ἑνὸς ζευγαριοῦ χωράφια, ἕνα ζευγάρι κλπ. κατ' ἀλήθειαν δηλοῖ πλείονας ἀγροὺς τῶν ἐν ἑνὶ ἔτει καλλιεργουμένων. Τοῦτο βεβαίως οὐδὲν πρὸς τὸ ἡμέτερον ζήτημα, ἀλλὰ χάριν τῆς ἀκριβείας.

μενοι τὴν φράσιν, καὶ ὅλος ὁ κόσμος, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καὶ ἐγὼ . . . ἐξετάσας **πολλοὺς** περὶ τῆς σημασίας τῆς φράσεως ἐπληροφορήθην ὅτι σημαίνει συνήθως ὅ,τι ἔγραψα ἀνωτέρω, ἐξαιρετικῶς δὲ» κλπ. καὶ πόσον ἠλήθευε γράφων περὶ ἐμοῦ, ὅτι οὕτως ἐννοῶ καὶ ἐγὼ αὐτό, «ἀλλὰ **διαστρέφει** τὸ πρᾶγμα ἐκ προθέσεως **ἐπὶ συκοφαντίᾳ** παριστάνων τὸ «χιλίων ζευγαριῶν χωράφι» ὡς σημαῖνον χώραν, ἣν ζευγαρίζουν χίλια ζεύγη βοῶν ἐπὶ ἓν ἔτος, τ. ἔ. χώραν ἴσην μὲ ὁλοκλήρους ἐπαρχίας . . .» σελ. 33 (1).

Καὶ παρατηρήσατε πόσον ὁ μὲν τρόπος οὗτος τῶν παρ' ἡμῖν ἀγροτῶν τοῦ προσδιορίζειν τὰς ἐκτάσεις τῶν ἀγρῶν εἶναι ἁπλοῦς καὶ φυσικός, ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ κ. Β. ὑποστηριζόμενος χαλεπὸς καὶ ἀπίθανος. Οἱ ἀγρόται δὲν δύνανται νὰ γινώσκωσι πόσους ἀγροὺς ἔχει ἕκαστος, τούτου δ' ἕνεκα (ἂν μὴ βλέπωσιν αὐτὸν ἐργαζόμενον ἐν ξένοις ἀγροῖς) ἀρκοῦνται νὰ παρατηρήσωσι καὶ ἐξάρωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀροτήρων αὐτοῦ βοῶν· οὐδὲν δὲ τούτου φυσικώτερον καὶ ἁπλούστερον. Κατὰ δὲ τὸν κ. Β. τὸ τέμενος χιλιάροτρον σημαίνει «χιλίων ζευγαριῶν χωράφι» ἤτοι μέτρον τοῦ ἀγροῦ λαμβάνονται τὰ χίλια ζεύγη, καὶ ὅσην γῆν ταῦτα καλλιεργοῦσιν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τοσαύτη εἶναι τὸ χιλιάροτρον τέμενος. Ἀλλ' ἐλήφθησάν ποτε χίλια ζεύγη ἀροτήρων βοῶν ὡς μέτρον τῆς τῶν ἀγρῶν ἐκτάσεως; Καὶ λαμβάνονταί ποτε καθόλου χίλια ζεύγη ὁμοῦ, ἵνα ἐξ ὁλοκλήρου ἀρόσωσιν ἀγρόν τινα ἐπὶ μίαν ἡμέραν καὶ οὕτω καταμετρηθῇ ἡ ἔκτασις αὐτοῦ; Καὶ τί θὰ ἀρῶσι τότε τὰς ἄλλας ἡμέρας; Ἔπειτα παρ' ἡμῖν μὲν καὶ παρὰ τοῖς μεσαιωνικοῖς Ἕλλησιν ἠδύνατο νὰ ἐπικρατήσῃ ὁ ἀτελὴς οὗτος τρόπος τῆς καταμετρήσεως τῶν ἀγρῶν, ὅπως ἀνωτέρω σελ. 280 ὁ μακαρίτης Καλλιγᾶς ἐδίδαξεν· ἀλλ' ἐν Αἰγύπτῳ ἔνθα οἱ ἀγροὶ ἀνέκαθεν ἀκριβέστατα διὰ τῆς γεωμετρίας κατεμετροῦντο καὶ ἔνθα ἡ γῆ ἦν οὕτως εὔφορος καὶ πολύτιμος, ἦν τοῦτο δυνατόν; Βλέπετε εἰς ἡλίκας ἀτοπίας ἤγαγε τὸν κ. Β. πρῶτον μὲν ἡ ἑρμηνεία τοῦ χιλιά-

(1) Λυποῦμαι σφόδρα ἐλέγχων ταῦτα, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἄχθομαι ὅτι ὁ κ. Β. ἐτόλμησε νὰ γράφῃ περὶ ἐμοῦ ὅτι ἐγὼ παρέστησά τι παρὰ τὰς πεποιθήσεις μου. Εἰς τοιαύτην αἰσχρὰν πρᾶξιν οὐδέποτε ἐγὼ ὑπέπεσον, ὤφειλε δὲ ὁ κ. Β. πρὶν φανερῶς ἐξελεγχθῇ ἁμάρτημα ἐμοῦ τοιοῦτον, νὰ μὴ προφέρῃ μοι τὴν κατηγορίαν ταύτην, ἣν ἐγὼ ὑπολαμβάνω μεγίστην ὕβριν δι' ἐπιστήμονα.

ροτρον διὰ τοῦ χιλίων ζευγαριῶν χωράφι, ἔπειτα δὲ ἡ ἐπιμονὴ αὐτοῦ νὰ στηρίζῃ τὰ ἀστήρικτα καὶ δικαιολογῇ δι' ἀνακριβειῶν τἀδικαιολόγητα;

Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ κ. Β. γράφων ἐν τῷ παρατεθέντι τρίτῳ χωρίῳ «χωράφι πέντε ζευγαριῶν ἢ πέντε ζευγαριές, ἢ ὅπου «δουλεύουν πέντε ἀλέτρια» δῆλος γίνεται συγχέων πράγματα, ἅτινα ἐν Κρήτῃ καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ (ὡς φαίνεται δ' ὅμως οὐχὶ καὶ πανταχοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου, λ. χ. οὐχὶ ἐν Λέσβῳ), εἶναι ἐντελῶς ἀλλήλων διάφορα· διότι ἑνός, δύο, . . . πέντε, ἕξ . . . ζευγαριῶν χωράφια εἴδομεν τί ἀπὸ τοῦ μέσου αἰῶνος μέχρι σήμερον σημαίνει· χωράφι δὲ μιᾶς ζευγαρέας (ἐν Αἰγίνῃ καὶ Λεύκτροις τῆς Λακωνικῆς (πρβλ. Περιοδ. Krumb. Β' σ. 273)—ζευγαρξᾶς ἢ ζεὔξᾶς ἢ ζευγξᾶς, ἢ πέντε ζευγαρξὲς (οὕτω μετὰ τοῦ ξ γραπτέον) σημαίνει τὸν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ὑπὸ ἑνὸς ζεύγους, ὑπὸ δύο, τριῶν . . . πέντε ζευγῶν καλλιεργούμενον ἀγρὸν (πρβλ. ἀλεσξά, φουχτξά, ἀγκαλξά, κλπ. ἐν Περιοδικῷ Krumbacher ἔνθα ἀνωτ.). Οὕτω παρ' ἡμῖν οἱ γεωργοὶ ἀείποτε διαστέλλουσιν, οὕτω δ' ἔγραψα ἐγὼ καὶ πρὸ ἐτῶν ἐν 'Αθηνᾶς Τομ. Ϛ' σελ. 37.

'Εν σελ. 5 γράφει «Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει πολλαχοῦ, ἀλλαχοῦ μὲν παραδεχόμενος αὐτά, ἀλλαχοῦ δὲ ἀποκρούων· οἷον σελ. 95 γράφει περὶ ἐμοῦ «προήνεγκε παραδείγματα λήγοντα εἰς **-αδεὺς** ἢ **-εύς**», ἀλλ' ἐν σελ. 115 ἀποκρούει τὴν κατάληξιν **-αδεύς**, ὡς εἰ ἐγὼ ἐδημιούργησα ἰδίαν τοιαύτην κατάληξιν . . . καὶ δὲν εἶπον ὅ,τι καὶ αὐτὸς πρὸς σαφεστέραν παράστασιν τοῦ πράγματος: Τὰ λήγοντα εἰς **-αδεύς**». Οὐχί. Ὁ κ. Β. ἔπλασεν ἰδίαν τοιαύτην κατάληξιν, ὅπως ἐλέγχουσιν αἱ λέξεις αὐτοῦ, ἃς παρέλιπε νὰ παραθῇ, αἵδε: «ὑπάρχει τις διαφορὰ ἐν τῇ χρήσει μεταξὺ τῶν **καταλήξεων** τούτων»; Καὶ τὸ μὲν -ιδεὺς -δης -δοῦς -εὺς εἶναι καταλήξεις, διότι τὰ εἰς ταύτας λήγοντα ἔχουσι σημασίαν ἰδίαν (πρβλ. ἀετιδεὺς Ἱπποτάδης ἀδελφιδοῦς χαλκεύς), τὸ δὲ -αδεύς, τὸ μετ' ἐκείνων ὑπὸ τοῦ κ. Β. συγκαταλεγόμενον δὲν εἶναι κατάληξις, διότι ὅσα ὀνόματα λήγουσιν εἰς αὐτό, δὲν ἔχουσιν ἰδίαν σημασίαν, πρβλ. Ἐχινὰς -άδος Ἐχιναδεύς, Τρῳὰς -άδος Τρῳαδεύς. Ἀρκάδ-ος Ἀρκαδεύς, Θυνιάδ-ος Θυνιαδεύς, Μαιάδ-ος Μαια-

δεύς, σκιὰς -άδος σκιαδεύς, στοιχὰς -άδος Στοιχαδεύς, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἀπέβαλον ἐγὼ αὐτό. Ἄλλως θὰ ἠδύνατό τις νὰ διαλαμβάνῃ καὶ περὶ καταλήξεως -ωνεύς, Ἀϊδ-ωνεύς, καὶ περὶ καταλήξεως -ανδεύς, Λαβρ-ανδεύς, καὶ περὶ -υνδεύς, Καλ-υνδεύς, καὶ οὕτω καθεξῆς ἐπ' ἄπειρον.

Ποίας καὶ πόσας ὕβρεις ἐξετόξευσε κατ' ἐμοῦ, ὑπεδηλώθη ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. ΙΒ' σελ. 94-5. Καὶ ὅμως ἐν σελ. 5 σημ. γράφει πάλιν: «Τοῦτο εἶνε τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ψευδολογίας (ὅτι δηλ. ὁ κ. Β. καταφεύγει εἰς προσωπικὰς ὕβρεις)· διότι παρακαλῶ καὶ προκαλῶ τὸν κ. Χ. ν' ἀποδείξῃ ὅσα ἰσχυρίζεται ἀνωτέρω δι' ἐπιδείξεως τῶν σχετικῶν χωρίων». Ἀπαιτεῖ δηλ. νὰ ἐπαναλάβω αὐτὰς καὶ μάλιστα ἐπιδεικτικῶς, ἀφοῦ διαλαμβάνει περὶ ἐπιδείξεως. Ὁ βουλόμενος ἂς ἀναγνώσῃ τὰ ἐν τῇ ῥηθείσῃ σελίδι τῆς Ἀθηνᾶς κείμενα (1).

Κατηγορήθη ὅτι προκειμένου περὶ τῆς σημασίας τῶν εἰς -ιδεὺς πλημμελῶς παρεμβάλλει ὀνόματα εἰς -εὺς -δοῦς κλπ., ὅτι δὲ τοῦτο ἐποίησε, διότι ἀταλαιπώρως ἀντέγραψε ταῦτα ἐκ τοῦ Κουρτίου καὶ ὅτι ἁπλῶς καὶ μόνον πρὸς συγκάλυψιν τοῦ ἁμαρτήματος διατείνεται ἔπειτα ὅτι τούτου ἕνεκα διέλαβε περὶ πάντων ὁμοῦ, ἐπειδὴ καὶ ἄλλοι οὕτως ἐποίησαν· ἐλέχθη πρὸς αὐτὸν ἔπειτα ὅτι ἐκεῖνοι μὲν περὶ τῆς γενέσεως αὐτῶν διαλαμβάνοντες ἠδύναντο καὶ ὤφειλον νὰ πραγματευθῶσι περὶ τούτων ὁμοῦ, ὁ δὲ κ. Β. προκειμένου περὶ τῆς σημασίας μόνων τῶν εἰς -ιδεὺς ὑποκοριστικῶν, οὐδένα λόγον εἶχε πρὸς τοῦτο· ὅτι δὲ μεῖζον ἐποίησε τὸ κακὸν ἔπειτα διατεινόμενος ὅτι δὲν ὑπάρχει διαφορά τις ἐν τῇ χρήσει μεταξὺ τῶν καταλήξεων τούτων κτλ. Πρὸς ταῦτα νῦν οὐδὲν λέγει (καὶ τί νὰ εἴπῃ;), τολμᾷ δὲ ἀντὶ ἀμύνης νὰ ἐπιτιθῆται διισχυριζόμενος ὅτι διέστρεψα τὸ χωρίον αὐτοῦ! Ἡ δὲ περίφημος διαστροφὴ συνίσταται ἐν τούτῳ, ὅτι δὲν παρέθηκα αὐτὸ ὁλόκληρον, ἀλλὰ συνοπτικῶς τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ ὁ κ. Βερν. ἔγραψεν «ἐμνημόνευσα πολλὰ . . κατὰ τὸ ὑπόδειγμα πάντων τῶν μέχρι τοῦδε περὶ τοῦ εἴδους τούτου **τῶν ὑποκοριστικῶν** πραγματευθέντων, τ. ἔ. καὶ εἰς

(1) Βλέπων τίνων φράσεων ποιεῖται χρῆσιν ὁ κ. Β., καθ' ὃν χρόνον διαμαρτύρεται ὅτι δὲν ὕβρισεν, ἀναμιμνήσκεταί τις ἄκων τοῦ γνωστοῦ ἐκείνου ἀνεκδότου, καθ' ὃ ἄλλοτέ τις διατεινόμενος ὅτι εἶναι ἀβρόφρων, ἐξέφερεν ἅμα καὶ τὰς αἰσχίστας ὕβρεις.

-ιδεὺς λήγοντα καὶ εἰς **-αδεὺς** καὶ εἰς **-εύς** . . Ὑπάρχει τις διαφορὰ ἐν **τῇ χρήσει μεταξὺ τῶν καταλήξεων** τούτων;», ἐγὼ εἶπον ὅτι τὰ εἰς -εὺς οὐδέποτε εἶχον ὑποκοριστικὴν σημασίαν καὶ ὅτι οὐδεὶς θὰ πιστεύσῃ ποτὲ ὅτι τὸ βασιλεύς, Ἀχιλλεὺς κττ. εἶναι ὑποκοριστικά. Εἰς ταῦτα ἀπαντᾷ νῦν ὧδε:

«Ταῦτα ἀναγινώσκων ἠναγκάσθην νὰ ἐπαναγνώσω πολλάκις ὅσα ἔγραψα, ἵνα ἐννοήσω πόθεν καὶ πῶς πορίζεται τὸ συμπέρασμα ὁ κ Χ. ὅτι εἶπον ὅτι πάντα τὰ εἰς -εὺς ὀνόματα εἶνε ὑποκοριστικά Ἀλλ' οὐδὲν ἠδυνήθην ν' ἀνακαλύψω. Φαντάζομαι δὲ πόσον θὰ ἐκοπίασεν ὁ χρηστότατος συνάδελφος εἰς προπαρασκευὴν τοιαύτης ἀνακαλύψεως. Ἐγὼ καὶ ἐνταῦθα καὶ προηγουμένως καὶ κατόπιν ἀναφέρων τὴν κατάληξιν **-εύς**, ἀναφέρω αὐτὴν μόνον εἰς τὰ εἰς **-εὺς** ὀνόματα ὅσα ἐμνημόνευσα ῥητῶς. Ὅθεν καὶ ἐν τῷ παρατεθειμένῳ χωρίῳ ἔγραψα «τὰ εἰς -δεὺς-αδεὺς-εύς)» (sic) τ. ἔ. ἔθηκα ἐκτὸς μὲν παρενθέσεως τὰ εἰς -ιδεύς, περὶ ὧν κυρίως πρόκειται, ἐπειδὴ ὅμως ἀνέφερα καὶ ὀνόματα εἰς -αδεὺς (Μαιαδεὺς) καὶ εἰς -εὺς (ναυτεὺς) λήγοντα, ταῦτα ἔθηκα ἐντὸς παρενθέσεως. Τί σαφέστερον τούτου; Τίς θὰ δυνηθῇ ποτε νὰ φαντασθῇ ὅτι λέγων «ὅτι ἐμνημόνευσα πολλά τινα παραδείγματα καὶ εἰς -ιδεὺς λήγοντα καὶ εἰς -αδεὺς καὶ εἰς -εὺς» ἢ ὅτι λέγων ὅτι ἐν τῷ Ἐτυμολογικῷ τοῦ Κουρτίου «παρατίθενται πάντα σχεδὸν τὰ εἰς -ιδεὺς (-αδεὺς -εύς) ὑποκοριστικά, ὅσα καὶ ἐγὼ ἀνέφερα», ἐννοῶ ὅτι πάντα τὰ εἰς -εὺς λήγοντα εἶνε ὑποκοριστικά; Τίς ἄλλος ἢ ὁ θέλων νὰ διαστρέφῃ τοὺς λόγους τοῦ ἄλλου καὶ νὰ κακουργῇ ἐν λόγοις; Τίς ἄλλος ἢ ὁ ἐκλαμβάνων τοὺς ἀναγνώστας ὡς Ἀβδηρίτας καὶ ἀνικάνους νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι τὰ ὑποκοριστικὰ ταῦτα εἶνε μεμετρημένα καὶ ὀλίγιστα, ἀναφέρονται δὲ ὑπό τε τοῦ Κουρτίου καὶ ὑπ' ἐμοῦ, καὶ ἐπομένως δὲν χωρεῖ παρεξήγησις; Τοιαύτη μέθοδος ἀποδείξεως δὲν δεικνύει καθαρὰ ὅτι ὁ μεταχειριζόμενος αὐτὴν κ. Χ. δὲν ἔχει σπουδαῖόν τι νὰ εἴπῃ, ἀλλὰ προσπαθεῖ νὰ ὠφεληθῇ ἀσυγγνώστως ἐκ τῆς διαστροφῆς τῶν λόγων τοῦ ἀντιπάλου»;

Ξυνῆκαθ' ὃ λέγει; Δὲν εἶναι τοῦτο τὸ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου λεγόμενον τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιάοιτο; Ἀφέντες τὰς ὕβρεις καὶ εἰρωνείας ἅτε οὐδὲν ἀποδεικνυούσας θὰ εὕρητε τὸ πρᾶγμα ἔχον ὧδε: Προέκειτο περὶ τῆς σημασίας τῶν διὰ τῆς καταλήξεως -ιδεὺς σχηματιζομένων, καὶ ἀναμιγνύει ἀτόπως ὀνόματα εἰς -εὺς -δοῦς -αδεύς, καὶ ἔπειτα προκαλεῖταί με νὰ δείξω, ἂν ὑπάρχῃ τις διαφορὰ ἐν τῇ **χρήσει** μεταξὺ **τῶν καταλήξεων τούτων.** Τούτου δὲ γενομένου ὀργίζεται νῦν λέγων ὅτι ἐγὼ δὲν ἀπέδωκα ὑποκοριστικὴν ἔννοιαν μόνοις τοῖς ὑπ' αὐτοῦ μνημονευθεῖσιν Ναυτεύς, (Ζεὺς) Ἀλαλκομενεύς, Στοιχαδεύς, Ἀργαδεύς, Μαιαδεύς, ἀλλ' ὑπέλαβον ὅτι διελάμβανε καθόλου περὶ τῆς σημασίας τῆς καταλήξεως -εύς. Ἀλλ' εἶναι λογικὴ ἡ ἀπαίτησις αὕτη; Ἠδυνάμην ἐγὼ βλέπων τὸν κ. Β. διαλαμβάνοντα περὶ ὑποκοριστικῶν καὶ διδάσκοντα, ὅτι δὲν ὑπάρχει διαφορὰ ἐν τῇ χρήσει τῶν καταλήξεων **-ιδεὺς -δοῦς -δης -εύς,** νὰ ἑρμηνεύσω ἢ μᾶλλον νὰ παρερμηνεύσω, ὅπως αὐτὸς νῦν ποιεῖ, τοὺς λόγους αὐτοῦ; Πάντες ἡμεῖς διαλαμβάνοντες περὶ τῆς σημασίας τῶν διὰ καταλήξεών τινων σχηματιζομένων ὀνομάτων ἀναγράφομεν ὀλίγα τινὰ παραδείγματα, ἐννοοῦμεν δ' ὅτι πάντα τὰ διὰ τούτων σχηματιζόμενα ἔχουσι ταύτην τὴν σημασίαν ἣν εἴπομεν, ἐκτὸς ἂν ῥητῶς ἐξαιρέσωμέν τινα. Οὕτω λ. χ. λέγομεν ὅτι τὰ εἰς -άκιον -άφιον -άριον κλπ. εἶναι ὑποκοριστικά, οἷον δελφάκιον, συάκιον, χρυσάφιον, θειάφιον, ἱππάριον· ἀλλ' ὁμοίως ὑποκοριστικὰ εἶναι καὶ τὰ παραλειφθέντα, οἷον μυάκιον, σπινθηράκιον, χωράφιον, ὀνάριον κλπ. Οὕτω διδάσκουσι πᾶσαι αἱ γραμματικαὶ καὶ οὕτω σκεπτόμεθα πάντες. Ἂν λ. χ. ὁ κ. Β. διελάμβανε πρῶτον περὶ ὀνομάτων τοῦ δρῶντος δηλωτικῶν καὶ ἔπειτα μνημονεύων τῶν καταλήξεων -εὺς -της -τηρ -τωρ ἐξῆρε μὲν ὅτι δὲν ὑπάρχει διαφορά τις ἐν τῇ χρήσει τούτων, ἀνέγραφε δὲ ὀνόματά τινα, οἷον χαλκεύς, νομεύς, ποιητής, λωβητήρ, μήστωρ, ῥήτωρ, δὲν θὰ ἐνόει καὶ αὐτὸς καὶ πάντες οἱ ἀναγνῶσται αὐτοῦ, ὅτι πλὴν τῶν ἀναγραφομένων καὶ τἆλλα, ὅσα ἔχουσι τὰς καταλήξεις ταύτας, εἶναι ὁμοίως τοῦ δρῶντος δηλωτικά; Πῶς ἄρα ἠδυνάμην ἐγὼ νὰ πράξω ὅ,τι φαίνεται νῦν ἀπαιτῶν ὁ κ. Β., ἀφοῦ ῥητῶς ἀναγράφει τὰς καταλήξεις ταύτας -εύς -ιδεύς -δοῦς κλπ. καὶ διαρρήδην λέγει ὅτι δὲν ὑπάρχει διαφορὰ ἐν τῇ χρήσει τούτων; Καὶ ὅμως

βλέπετε πόσον δεινολογεῖται καὶ πόσα μου κατηγορεῖ, διότι ἐνόησα ὀρθῶς τοὺς λόγους αὐτοῦ, δὲν ἀπέδωκα δ' αὐτοῖς ἣν ἔννοιαν αὐτὸς νῦν παρὰ πάντα λόγον καὶ παρὰ πᾶσαν συνήθειαν σοφιζόμενος ὑποβάλλει αὐτοῖς, ὑπολαμβάνων τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ πολλῷ χείρονας τῶν Ἀβδηριτῶν ἐκείνων! Ἔπειτα, ἐρωτῶ, εἶναι ἀληθῶς ὑποκοριστικὸν τὸ παρ' Ὁμ. ὄνομα τοῦ Φαίακος Ναυτεὺς (Ὀδ. Θ 112 Ναυτεύς τε Πρωρεύς τε, Θόων Ἀναβησίνεώς τε) καὶ τὰ ἐπίθετα τοῦ Διὸς Ἀλαλκομενεύς, Στοιχαδεύς καὶ τὸ Ἀργαδεύς, ἅτινα ἀναγράφει ὁ κ. Β.; Καὶ δὲν εἶναι ταῦτα πάντα ὑπεκφυγαί, ἵνα μή τι ἄλλο εἴπω; Ὁ κ. Β. διατείνεται ἐν σελ. 7 ὅτι «πάντα ταῦτα (δηλ. τὸ Ἀργαδεύς, Στοιχαδεύς, Μαιαδεύς, Ναυτεύς, Ἀλαλκομενεὺς) **τὰ ὑποκοριστικὰ** ὡς τοιαῦτα ἐκλαμβάνονται ὑπὸ πάντων». Θὰ ὡμολόγουν πολλὰς αὐτῷ χάριτας, ἂν ἀπεδείκνυε τοῦτο.

Ἀποδειχθέντος ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. ΙΒ' σελ. 98 κέξ. τοῦ ἀνυποστάτου τῆς δισχυρίσεως αὐτοῦ, ὅτι τούτου ἕνεκα διέλαβε περὶ τῶν εἰς -εὺς -ιδεὺς κλπ., διότι καὶ ἄλλοι ὁμοῦ περὶ αὐτῶν ἔγραψαν, διατείνεται ἐν σελ. 11 κέξ. ὅτι ὑπέβαλον αὐτῷ διατυπώσας φράσεις καὶ ἐννοίας ἃς δὲν εἶπεν ἀκριβῶς ὡς ἐγὼ λέγω. Ἵνα δ' ἀποδείξῃ τὴν διαστροφήν μου ταύτην παρατίθησι πάλιν μόνον μέρος τῶν λόγων αὐτοῦ «κατὰ τὸ ὑπόδειγμα πάντων τῶν μέχρι τοῦδε περὶ τοῦ εἴδους τούτου τῶν ὑποκοριστικῶν πραγματευθέντων (Κοραῆ, Lobeck, Göttling, Curtius κλπ.), τ.ἔ. καὶ εἰς -ιδεὺς λήγοντα καὶ εἰς -αδεὺς καὶ εἰς εύς», παρέλιπε δὲ πάλιν αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ ἐγκλήματος τόδε: «ἐν τῇ δ' ἐκδόσει τοῦ Ἐτυμολογικοῦ «τοῦ Κουρτίου σελ. 629-30 ἐν τῇ αὐτῇ σειρᾷ τοῦ λόγου «**εὐθὺς** μετὰ τὰ ὀνόματα τῶν ζῴων τὰ εἰς -ιδεὺς λήγοντα «παρατίθενται πάντα σχεδὸν τὰ εἰς -ιδεὺς (-αδεὺς -εὺς) «ὑποκοριστικὰ ὅσα καὶ ἐγὼ ἀνέφερα. **Τὸ αὐτὸ ἔπραξε** καὶ «ὁ Lobeck πολλαχοῦ, τὸ αὐτὸ ὁ ἡμέτερος Κοραῆς. Εἶνε δυ«νατὸν νὰ χωρισθῶσι ταῦτα; Ὅστις ἀναφέρει τὸ υἱιδοῦς, «θυγατριδοῦς, ἀδελφιδοῦς, δύναται νὰ παραλείψῃ τὸ ἀνε«ψιαδοῦς, τηθαλλαδοῦς κλπ.; εἶνε σχεδὸν αἱ αὐταὶ κατα«λήξεις καὶ ἡ αὐτὴ σημασία. Πάντα λοιπὸν πρέπει νὰ «συνεξετασθῶσιν». Ὅπως ἕκαστος βλέπει ἐξελεγχθεὶς ὅτι αταλαιπώρως παρέλαβε παρὰ τοῦ Κουρτίου καὶ ἀτόπως ἀνέμειξε τάλ-

λότρια τοῦ προκειμένου, ἀπήντα ἀνακριβῶς ὅτι κατὰ τὸ ὑπόδειγμα πάντων κλπ. ἔπραξε, καὶ τοῦτο ὀρθῶς ἐπειδή, διετείνετο, ταῦτα εἶναι φύσει ἀχώριστα· ἐλεγχθεὶς δὲ ἐπὶ τῇ νέᾳ ἀνακριβείᾳ διατείνεται ὅτι ἐγὼ διέστρεψα τοὺς λόγους αὐτοῦ γράψας ὅτι, πάντες οἱ εἰρημένοι ἄνδρες ἐπραγματεύθησαν ὁμοῦ περὶ πάντων τῶν τύπων τῶν ληγόντων κλπ. Τοῦτο εἶναι ἀληθῶς τὸ μοχθεῖν ἀνηνύστῳ ἐπὶ ἔργῳ.

Κατηγορήθη ὅτι παραλιπὼν ὀλίγας λέξεις τοῦ χωρίου τοῦ Μ. Ἐτ. καὶ γράψας ναυτιδεὺς ἀντὶ ναυτιεὺς διέφθειρε τὸν νοῦν τοῦ χωρίου. Ἀπαντᾷ ὅτι παρέλιπε λέξεις ἀχρήστους πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ. (πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ αἱ λέξεις ἐκεῖναι ἦσαν βεβαίως ἄχρηστοι καὶ ἐπιβλαβεῖς μάλιστα, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πρὸς κατανόησιν τοῦ χωρίου), ὅτι αὗται εἶναι ἀκατάληπτοι καὶ εἰς ἄλλους καὶ εἰς ἐμέ, ὅτι ἦν δικαίωμα αὐτοῦ νὰ παραλίπῃ ταύτας, καὶ ὅτι τὸ ναυτιδεὺς ἀντὶ ναυτιεὺς ἦν τυπογραφικὸν παρόραμα. Καὶ τὸ μὲν ναυτιεὺς ἀντὶ ναυτιδεὺς ἔστω, ἀλλ' ἂν αἱ παραλειφθεῖσαι λέξεις ἐκεῖναι ἦσαν χρήσιμοι καὶ ἀναγκαῖαι εἰς ἀληθῆ κατανόησιν τοῦ χωρίου, καὶ ἂν ἐγὼ ἐνόησα αὐτὸ ἢ μή, περὶ τούτου θὰ ἔχῃ πεισθῆ ὁ διελθὼν τὰ εἰρημένα μοι ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. ΙΒ΄ σελ. 107 κέξ. Ὅτι δὲ οἰκονομίαν χώρου ἐπεδίωξεν ὁ κ. Β. παραλιπὼν τὰς εὐαρίθμους ἐκείνας λέξεις, οὐδεὶς θέλει πεισθῆ αὐτῷ, ἀλλὰ πάντες θέλουσι θεωρήσει καὶ τοῦτο τῶν συνήθων ὑπεκφυγῶν. Οὕτω δ' ἀπολογηθεὶς λαμβάνει πάλιν τὴν προσφιλῆ αὐτῷ ἐπιθετικὴν στάσιν καὶ γράφει σελ. 9 «προκειμένου δὲ περὶ τῆς «φθορᾶς τοῦ χωρίου ὁ φθείρων αὐτὸ εἶνε ὁ κ. Χ., ὅστις τὸ «μὲν ἁλιὸς μετέβαλεν αὐθαιρέτως εἰς ἅλιος, ἐν ᾧ προφα- «νῶς ἐπλάσθη ἡ διάμεσος αὕτη λέξις ὑπὸ τοῦ γραμματι- «κοῦ, ἵνα ἔχῃ σχέσιν ἔνθεν μὲν πρὸς τὴν γενικὴν ἁλός, «ἔνθεν δὲ πρὸς τὸ ἁλιεύς, τὸ δ' ἐπιφερόμενον «ὡς Αἰακίδης «Αἰακιδεὺς» πέμπει ἐς κόρακας καὶ ἐξαφανίζει ὡς ἀσύμ- «φορον αὐτῷ». Καὶ ἐν τούτῳ πάλιν ἀναίτιον αἰτιᾶται· διότι τὸ μὲν Αἰακίδης Αἰακιδεὺς δὲν ἐξαφανίζω παρασιωπῶν αὐτό, ὅπως ὁ κ. Β. ποιεῖ, ἀλλὰ κριτικῶς ἀποδεικνύω τὴν ἀτοπίαν αὐτοῦ, ἣν καὶ ὁ πολὺς Nauck ὑπετόπασεν. Τὸ δ' ἁλιὸς δὲν μεταβάλλω αὐθαιρέτως, ἀλλὰ διὰ μετακινήσεως τοῦ τόνου, ὅπερ ὡς γνωστὸν ἐφ' ἡμῖν κεῖται, διώρθωσα καὶ ἀποκατέστησα ἀντὶ λέξεως ἀγνώστου καὶ ἀνυπάρκτου ἄλλην γνωστὴν καὶ ὑπάρχουσαν. Ὁ κ. Β. διατείνεται ὅτι

«προφανῶς (!) αὕτη ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ γραμματικοῦ, ἵνα κλπ.», ἀλλὰ διατί νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἔπλασε καὶ δὲν ἐγνώριζεν αὐτὴν ὁ γραμματικός; καὶ πόθεν ἔμαθεν ὁ κ. Β. ὅτι ἐκεῖνος ἦν τοσοῦτον ἀμαθής, ὥστε ἠγνόει τὴν πασίγνωστον λέξιν ἅλιος, ἔπλασε δὲ πλάσμα τὸ ἁλιός; Ταῦτα πάντα γράφει προφανῶς ὁ κ. Β. δι' οὐδὲν ἄλλο ἤ, ἵνα δύνηται νὰ λέγῃ καὶ φαίνηται τοῖς πολλοῖς ὅτι ἔγραψεν!

Εἴδομεν ὅτι τὸ ναυτιδεύς ἀντὶ ναυτιεύς κηρύττει τυπογραφικὸν παρόραμα, οὗτινος βεβαίως δὲν εἶμαι ἐγὼ αἴτιος, ἀλλ' ὁ κ. Β., ὅστις ὅμως καὶ πάλιν ἐπιτιθέμενος κατ' ἐμοῦ καὶ ὑβρίζων διατείνεται ὅτι ἀφοῦ δὲν ἐνόησα αὐτὸ κακουργῶ ἐν λόγοις «Ἂν τοῦτο δὲν εἶνε τὸ κακουργεῖν ἐν λόγοις, τί ἄλλο θὰ εἶνε;» σελ. 11!

Ὁ κ. Β. διατείνεται ὅτι ἐγὼ ἠδυνάμην νὰ νοήσω ὅτι τὸ ναυτιδεὺς ἦν τυπογραφικὸν παρόραμα, ἐπειδὴ ἀλλαχοῦ εἶχε γράψει ναυτιεύς. Ἀλλ' ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι δὲν ἠδυνάμην, διότι ὁ κ. Βερν. γράφων «τὸ ναυτιεύς πρέπει νὰ μεταγραφῇ εἰς ναυτιδεύς» ἠνάγκαζέ με νὰ ὑπολάβω ὅτι ὅπερ ἐν τούτοις εἰκαστικῶς ἔλεγεν, ἀποκαθίστη ὡς βέβαιον ἀναγράφων τὸ χωρίον τοῦ Μ. Ἐτυμολογικοῦ καὶ οὕτως ἔφθειρεν αὐτό. Καὶ ὅμως τὸ ναυτιεύς ἔχει ὁμοίως τῷ ἀσπαλιεύς καὶ ἁλιεύς καὶ πιθανῶς ἐπλάσθη κατ' αὐτά, ὥστε οὐ μετακινητέον.

Ἀπεδείχθη διὰ πολλῶν ἐν Φιλολ. Συζητήσεσι σελ. 109 κἑξ. ὅτι τὸ Αἰακιδευς, Σιμωνιδευς, ἂν ἐκληφθῶσιν ὀνομαστικαὶ εἰς -ιδεύς, δὲν δύνανται νὰ παράγωνται ἐκ τοῦ Αἰακίδης, Σιμωνίδης, καθ' ὃν τρόπον ἀπὸ τοῦ ἁλὸς ἅλιος τὸ ἁλιεύς, καὶ ὅτι οὐδ' ἡ ἔννοια εὐοδοῦται, τῶν Αἰακιδεύς, Σιμωνιδεὺς καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κ. Β. ὡς ἰσοδυνάμων τῷ Αἰακίδης, Σιμωνίδης ἐκλαμβανομένων. Ἀπαντᾷ ὅτι ταῦτα δὲν δύνανται νὰ ὦσι μετάπλαστοι γενικαί, ὅπως ἐγὼ εἶπον, πρωτοκλίτων ὀνομάτων, διότι «ἐν ᾧ αἱ γενικαὶ αὗται πάντως «ἔχουσι τὸν τόνον ἐπὶ τῆς παραληγούσης, τοὐναντίον οἱ «περὶ ὧν ὁ λόγος τύποι Αἰακιδεύς, Σιμωνιδεύς παραδί-«δονται ὑπὸ πάντων ὡς ἔχοντες τὸν τόνον ἐπὶ τῆς ληγού-«σης. Ἀλλὰ καὶ τὰ χωρία, ἐν οἷς παραδίδονται, εἶνε τοι-«αῦτα ὥστε ἀποκλείεται ἡ ἐκδοχὴ αὐτῶν ὡς γενικῶν. Αὕτη «εἶνε ἡ κυρία δυσκολία . . .». Ἀστεία βεβαίως θὰ φανῇ παντὶ φιλολόγῳ ἡ διὰ τοῦ τονισμοῦ ἀπόδειξις αὕτη τῶν τύπων τούτων!

Ἀλλ' οὐχ ἧττον ἀστεία εἶναι καὶ ἡ δισχύρισις ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ ἀποδεδειγμένως διεφθαρμένου ἐκείνου χωρίου ἀπαιτεῖ ὀνομαστικήν! Βεβαίως οὐδεὶς ἠρνήθη ὅτι οὕτως, ὡς ὀνομαστική, κεῖται ἐν τῷ Μεγ. Ἐτυμ. τὸ Αἰακιδεύς, (διότι τὸ ἕτερον Σιμωνιδεύς, ὃ παρέλαβε παρὰ τοῦ Göttling ὁ κ. Β., δὲν ἠδυνήθη νὰ πιστώσῃ διὰ χωρίου τινὸς ἔστω καὶ λεξικογράφου, εἰ καὶ προεκλήθη· μόνη ἄρα πηγὴ αὐτοῦ ἦν ὁ Κούρτιος-Göttling ὁ ἔχων τὴν παραπομπὴν εἰς τὸ Μεγ. Ἐτυμ.). Ἀλλ' ἀφοῦ καὶ ὁ Nauck ὑπώπτευσε τὸ χωρίον, καὶ ἀφοῦ οὔτε ὁ Dindorf ἐν τῷ Θησαυρῷ οὔτε ὁ Benseler ἐν τῷ Λεξικῷ τῶν Κυρίων ὀνομάτων οὔτε ὁ Fick ἐν τῷ αὐτοῦ παρέλαβον τὸ Αἰακιδεύς, ἀποδείκνυται δ' ὅτι δὲν συνᾴδει πρὸς τὰ συμφραζόμενα, ἅτινα ἐσκόπει νὰ διαλευκάνῃ ὡς δῆθεν γνωστὸν καὶ ὅμοιον, ἐν ἑνὶ λόγῳ ἀφοῦ ἀπεδείχθη ὅτι δὲν ἔχει ἔννοιαν καθόλου τὸ Αἰακίδης Αἰακιδεύς, ὅτι δὲ πιθανὸν ἄλλο τι ἔγραψεν ὁ Γραμματικός, τότε τίνα νοῦν ἔχει ἡ δισχύρισις ὅτι τὸ τοιοῦτον χωρίον ἀπαιτεῖ ὀνομαστικήν;

Εἶπον ἐν σ. 111 σημ. 3 ὅτι, ἐπειδὴ τὸ πενθεριδεὺς ἐπλάσθη ἐν χρόνοις μεταγενεστέροις, ὅτε ἡ κατάληξις -ιδεὺς καὶ τὰ μετ' αὐτῆς σχηματιζόμενα δὲν ἦσαν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς πολλοῖς, ἐν τῇ ζώσῃ γλώσσῃ τοῦ ἔθνους, διὰ ταῦτα οὐδὲν ἡ πλημμελὴς αὐτῆς χρῆσις δύναται νὰ μαρτυρήσῃ περὶ τῆς σημασίας αὐτῆς· ὁ δὲ ἀπαντᾷ «ὑπάρ«χει καὶ ἄλλο παράδειγμα, τὸ πενθεριδεύς, ὅπερ ἐπικυ«ροῦται ἐξ ἐπιγραφῆς. Δύναται ὁ κ. Χ. νὰ τὸ χαρακτηρίσῃ «ὡς προελθὸν ἐκ καταχρήσεως ὡς ὁ Nauck, νὰ τὸ ἀναθε«ματίσῃ καὶ ὅ,τι ἄλλο θέλει, ἀλλὰ νὰ τὸ καταδικάσῃ εἰς «ἀνυπαρξίαν δὲν δύναται οὔτε διὰ σχημάτων οὔτε δι' ἀνα«θεμάτων . . .». Ταῦτα εἶναι ἑτεροζητησία, διότι δὲν πρόκειται περὶ καταδίκης εἰς ἀνυπαρξίαν καὶ εἰς ἀνάθεμα, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀξίας αὐτοῦ ὡς μάρτυρος προκειμένου νὰ ὁρισθῇ ἡ χρῆσις καὶ σημασία τῶν εἰς -ιδεύς. Ἂν τυχόν τις σήμερον, ὅτε ἡ κατάληξις αὕτη εἶναι ἀλλοτρία τῆς λαλουμένης γλώσσης, ὅπως ἦν καὶ ὅτε ἐγράφη τὸ πενθεριδεύς, πλάσῃ τοιαῦτα ὀνόματα ἐπὶ ἐννοίας ὅλως διαφόρου τῶν ἀρχαίων, ἐπὶ μεγεθυντικῆς ἢ ἐπὶ ἀψύχων κττ., θὰ συνεξετασθῶσι τὰ πλάσματα αὐτοῦ ταῦτα προκειμένου περὶ τῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις χρήσεως τῆς καταλήξεως ταύτης;

Διετείνετο ὅτι οἱ ἀστέρες ἐκεῖνοι, ὅθεν ὡρμήθη ἡ συζήτησις, δὲν

δύνανται νὰ κληθῶσι λεοντίδαι, ὅπως εἶχον εἰπεῖ ἐγώ, διὰ τὸν λόγον ὅτι τὰ εἰς -δης ἐλέγοντο ἀεὶ ἐπὶ προσώπων. Ἀπέδειξα ὅτι δὲν εἶναι ὀρθὴ ἡ διισχύρισις αὕτη, ἐπειδὴ τὸ Γυγάδας καὶ Καιάδας καὶ Ὀρχαλίδης (λόφος), λέξεις περὶ ὧν οὐδεὶς οὐδεμίαν ἐξέφρασέ ποτε ἀμφιβολίαν τινά, ἐλέχθησαν ἐπὶ ἀψύχων (πρβλ. καὶ ἡμερίδης (οἶνος) Πλουτ. Ἠθικ. 663 d καὶ ἡσυχίδας (δόμος) παρὰ Συνεσίῳ, ἀμφότερα ἐπὶ ἀψύχων). Πρὸς δὲ ὅτι πολλὰ εἰς -δης δὲν παρήγοντο ἀπὸ προσώπων δηλωτικῶν τοῦ ἀμέσου γεννήτορος ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλων ἀπωτέρω, καὶ ἀπὸ τόπου, οἷον Περγαμίδης ὁ ἐκ Περγάμου καταγόμενος, Ὠγενίδαι οἱ ὅμοιοι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τῷ θεῷ Ὠγένῳ, Δαιδαλίδαι δῆμος τῆς Κεκροπίδος φυλῆς κλπ.· ὅτι δὲ πολλάκις οὐδ' ἐδήλουν καθόλου πατρωνυμικόν τι οἷον Λιγυστιάδης ὁ λιγὺς ἀοιδὸς Μίμνερμος, ἑρμοκοπίδαι, βουαγίδης κλπ. κλπ., ἐντεῦθεν συνεπέραινον ὅτι τὸ λεοντίδαι λεγόμενον ἐπὶ τῶν ἀστέρων καὶ παραγόμενον ἀπὸ τοῦ ἀστερισμοῦ Λέοντος δὲν ἐλέγετο παρὰ τὴν χρῆσιν τῶν ἀρχαίων. Ἀπαντᾷ, «χαριζόμενος τῷ κ. Χ. ἐξετάζω πάντα ταῦτα τὰ παραδείγματα, εἰ καὶ τὸ Γυγάδας καὶ Καιάδας ἠδυνάμην ν' ἀπορρίψω ὡς λήγοντα, ἀκριβῶς εἰπεῖν, ὄχι εἰς -δης ἀλλ' εἰς -δας. Περγαμίδης εἶναι βεβαίως ὁ ἄνθρωπος ὁ ἐκ Περγάμου, λοιπὸν λέγεται περὶ ἐμψύχου καὶ λογικοῦ ὄντος. Ὠγενίδαι εἶνε κατὰ τὸν κ. Χ. «οἱ ὅμοιοι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τῷ θεῷ Ὠγένῳ». Καὶ τοῦτο λοιπὸν ἐπὶ ἐμψύχου. Γυγάδας χρυσὸς ἢ ἄργυρος λέγεται ὁ ὑπὸ τοῦ Γύγου ἐν Δελφοῖς ἀνατεθείς, ὁ ἔχων τὴν ἀρχὴν ἐκ τοῦ γνωστοῦ Γύγου. Ἑπομένως καὶ ἐνταῦθα ὑποδηλοῦται τὸ ἔμψυχον καὶ λογικὸν Γύγης. Ὑπολείπονται τὸ Ὀρχαλίδης (λόφος) καὶ τὸ Καιάδας, ἅτινα, ἐπειδὴ εἶνε ἄγνωστος ἡ ἀκριβὴς σημασία αὐτῶν, εἶνε ἀκατάλληλα εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ κ. Χ., τὸ δὲ Καιάδας λήγει ὄχι εἰς -δης ἀλλ' εἰς -δας. Ὁ *Lobeck* παράγει τὸ Ὀρχαλίδης παρὰ τὸ ἄγνωστον ὄρχαλος. Τοῦτο δέ, ὡς ἐκ τῶν προηγουμένων, δύναται νὰ ἔχῃ ὀρθότητά τινα, μόνον ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ λόφος οὗτος ἀνῆκεν ἢ εἶχε σχέσιν πρός τινα καλούμενον Ὄρχαλον. Πρὸς δὲ τὸ Καιάδας παραβάλλων ὁ κ. Χ. Ζενδικὰς καὶ Ἰνδικὰς λέξεις ματαιοπονεῖ ἢ

προσπαθεῖ νὰ παραπείσῃ τοὺς ἀπείρους τῶν ἀναγνωστῶν. διότι αἱ λέξεις αὗται δηλοῦσι μόνον τὴν σημασίαν τῆς ῥίζης ὄχι δὲ καὶ τὴν τῆς καταλήξεως, περὶ ἧς καὶ πρόκειται. Ἀφ' οὗ δὲ σύμπαντα τὰ ἄλλα, τὰ ἀπειράριθμα εἰς -δης (δας) λήγοντα, σημαίνουσιν ἢ ἀναφέρονται εἰς ἔμψυχα καὶ λογικὰ ὄντα, κατὰ σιδηρᾶν ἀνάγκην καὶ ταῦτα θ' ἀναφέρωνται εἰς ἔμψυχόν τι ὁμοίας σημασίας πρὸς τὰς παρατεθειμένας λέξεις».

Τίς δὲν βλέπει τὸ μέγα βάρος τῶν ἐπιχειρημάτων; Βέβαια τὰ εἰς -δας διαφέρουσι τῶν εἰς -δης καὶ δὴ ἄλλος ὁ Λεωνίδας τῶν Θερμοπυλῶν καὶ ἄλλος ὁ Λεωνίδης τοῦ Ἡροδότου! Καὶ τὸ Γυγάδας λέγεται μὲν ἐπὶ ἀψύχου, ἀλλὰ παράγεται ἀπὸ ἐμψύχου, ὁμοίως τὸ Ὀρχαλίδης θὰ παράγηται ἀπὸ ἐμψύχου, θὰ ἔχῃ σχέσιν πρός τινα καλούμενον Ὄρχαλον! τὸ δὲ Καιάδας — τοῦτο εἶναι ἄγνωστον καὶ... Εἶναι ταῦτα ἐπιχειρήματα λογίου ἢ μᾶλλον παιδίου; Ἐλέχθη, ἐρωτῶ ἐγὼ πάντα σωφρονοῦντα, τὸ Καιάδας, Γυγάδας, Ὀρχαλίδης, ἡμερίδης (ὅ κεῖται καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ κ. Β.), ἡσυχίδας ἐπὶ ἀψύχων ἢ οὐχί; Τί πρὸς ἡμᾶς πόθεν παράγονται; Οὕτως ὀφείλει νὰ ἐξετάσῃ πᾶς φιλόλογος, οὐχὶ δὲ ν' ἀναμιγνύῃ τὰ τῆς παραγωγῆς καὶ τῶν ἀπωτέρω ἀγνωστοτέρων σχέσεων. Καὶ σημειωτέον ὅτι ὁ κ. Β. πρῶτον μὲν τοῦτο ἠρνήθη, ὅτι οὐδέποτε λέγονται ἐπὶ ἀψύχων, νῦν δὲ κατηγορεῖ μου ὅτι ζητῶ νὰ τρέψω τὸ ζήτημα ἀπὸ φιλολογικοῦ εἰς γλωσσολογικόν!

Διδακτικὰ δὲ καὶ μεθοδικὰ σφόδρα εἶναι καὶ ὅσα γράφει περὶ τοῦ Καιάδας. Τοῦτο, λέγει, εἶναι ἄγνωστον, καὶ αἱ παραβαλλόμεναι λέξεις, καίατα, Ἰνδ. kēvata-s κλπ. διαφωτίζουσι μόνον τὴν σημασίαν τῆς ῥίζης, οὐχὶ καὶ τῆς καταλήξεως. Ἀλλ' εἶναι ἀναγκαῖον νὰ διαφωτίζηται ἑκάστοτε καὶ ἡ κατάληξις διὰ τῶν παραβαλλομένων λέξεων καὶ δὲν ἀρκεῖ ἡ τῆς ῥίζης διαφώτισις; Καὶ δὲν δυνάμεθα ἡμεῖς σήμερον ἐπιστάμενοι τὴν ἔννοιαν τῆς ῥίζης νὰ ὁρίσωμεν τὴν σημασίαν τῶν διὰ γνωστῶν καταλήξεων σχηματιζομένων λέξεων; Ἆρά γε ἔχει ὁ κ. Β. συνείδησιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ σολοικισμοῦ, τοῦ νέου τούτου ἐπιστημονικοῦ ἁμαρτήματος, εἰς ὃ περιέπεσεν;

Ἐγὼ εἶπον ὅτι ὁ κ. Β. δὲν παρέθηκε χωρίον συγγραφέως ἢ Γραμματικοῦ ἀλλὰ παράδειγμα ἐκ λεξικοῦ, τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ,

ὃ κατὰ τοὺς Βυζαντιακοὺς χρόνους συνετάχθη ὑπό τινος σφόδρα ἀκρίτου συλλογέως. Ἀπαντᾷ: «Ταῦτα καὶ μόνα ἀρκοῦσιν «ἵνα ἀποδείξωσιν ὅτι ὁ γράφων ταῦτα δὲν εἶνε φιλόλο- «γος. Ὁ *Nauck* δύναται νὰ διδάξῃ αὐτὸν πόσα χωρία «ἐγκρίτων ποιητῶν καὶ συγγραφέων καὶ πόσα γραμμα- «τικὰ διδάγματα ἄξια λόγου ἐγκρύπτει διὰ τοὺς φιλο- «λόγους τὸ Μέγα Ἐτυμολογικόν, τὸ οἷον ἀπὸ τρίποδος «περιφρονούμενον ὑπὸ τοῦ κ. Χ.». Θὰ εἶναι ἀναντιλέκτως μεγάλη βλασφημία ἡ φράσις μου ἐκείνη, ἀφοῦ ἕνεκα αὐτῆς καταδικάζομαι ὑπὸ τοῦ κ. Β. ὡς οὐ φιλόλογος. Ἐννοεῖ δ' ἕκαστος πόσον μ' ἐλύπησεν ἡ φοβερὰ ἀπόφασις αὕτη γνωσθεῖσα μετὰ μόχθους τοσούτων ἐτῶν καὶ ἐν τῇ νῦν καθεστηκυίᾳ ἡλικίᾳ. Ἀλλὰ παρηγορήθην ταχέως ἐνθυμηθεὶς ὅτι μετ' ἐμοῦ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν θὰ ἐκβληθῶσιν ἐκ τῆς ἐντίμου χορείας τῶν φιλολόγων καὶ ἄνδρες οὓς ἐγὼ τιμῶ (δὲν λέγω ὅτι καὶ θαυμάζω, ἵνα μὴ ὁ κ. Β. κατηγορήσῃ μου πάλιν ὅτι κολακεύω αὐτούς, ὅπως ἔψεξέ με ὀνομάσας **κόλακα** τῶν γλωσσικῶν, ὧν εἶπον ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. ΙΒ' σ. 103-4 ὅτι εἶμαι μαθητὴς καὶ θαυμαστής. Καὶ σημειωτέον ὅτι τούτων ἄλλοι μὲν ἐτελεύτησαν πρὸ πολλοῦ, ἄλλους δὲ οὐδέποτε εἶδον! ἀλλ' ὁ κ. Β. εἶναι πάντοτε φιλοκατήγορος). Λέγω τὸν ἀοίδιμον Κοραῆν, τὸν Δοναλδσῶνα, τὸν Christ καὶ ἄλλους. Διότι ὁ μὲν Κοραῆς ἔγραψε τάδε: «Εἰς τὸ Μέγα Ἐτυμολογικὸν ἐφυλάχθησαν ἀρχαιότητος ἀξιόλογα λείψανα ὄχι ὀλίγα· ἀλλὰ μεμιγμένα ἀκρίτως μὲ τόσα δυστυχῆ σημειώματα, ὥστε δὲν λανθάνεται, ὅστις ἤθελε τὸ παρομοιάσει μὲ **κόπρον** κρύπτουσαν μαργαρίτας». Καὶ τὴν γνώμην ταύτην παρατίθησιν ὁ Ἀσώπιος ἐν σελ. 368 τῆς Ἱστορίας τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων ἀποδεχόμενος προδήλως αὐτήν. Ὁ δὲ Δοναλδσὼν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας τῇ μεταπεφρασμένῃ ὑπὸ Βαλέττα τόμ. Β' σελ. 450 λέγει «ἐστὶ κυκεὼν ἐκλογῶν καὶ ἀποσπασμάτων, ἠρανισμένων ἐκ τῶν ἀρίστων γραμματικῶν, ἀντιγεγραμμένων δὲ δουλικῶς καὶ διατεταγμένων ἐν ἀλφαβητικῇ τάξει»· πρβλ. καὶ Christ, Litteraturgeschichte σελ. 701. Οὐδὲν ἄρα καινὸν καὶ βλάσφημον εἶπον ἐγώ, ἀλλ' ὁ κ. Β. φιλόψογος ὡς πάντοτε ψέγει με ἀδίκως, δὲν ἐννοεῖ δ' ὅτι ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ἀκρισία συλ-

λογέως καὶ ἄλλο διάσωσις ἀρχαίων μαρτυριῶν (κόπρος κρύπτουσα μαργαρίτας κατὰ τὸν Κοραῆν).

Παρετήρησα πρὸς αὐτὸν ὅτι μεταχειριζόμενος τὴν φράσιν γλωσσολογικῷ τῷ τρόπῳ ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ἀπατηλῶς ὕβριζε καὶ ἠδίκει τοὺς γλωσσολόγους, οὐδὲν κακὸν αὐτὸν ποιήσαντας· ὁ δὲ πρῶτον μὲν μεταχειρίζεται αὐτὴν πάλιν δίς, σελ. 14 καὶ σελ. 15 ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας (εἶναι, ὡς φαίνεται, τελείως ἀδιόρθωτος), ἔπειτα δὲ ἐν σελ. 22 διατείνεται τάδε: «ἡ φράσις ἐλέχθη «ὑπ' ἐμοῦ κατ' ἀνάγκην παρατηροῦντος τὴν ὑπ' αὐτοῦ «γινομένην κατάχρησιν, ἐφαρμόζεται δὲ εἰς αὐτὸν καὶ «μόνον . . . Διὰ ταύτης ἠθέλησα νὰ δηλώσω ὅτι παρα«πέμπει, ὡς ποιοῦσιν οἱ γλωσσολόγοι, εἰς δύο γλωσσο«λογικῶν βιβλίων τὰς νεωτάτας ἐκδόσεις, ἅς ἀμφιβάλλω «ἂν ἄλλος τις τῶν ἐν Ἑλλάδι πλὴν αὐτοῦ ἔχει (τοῦτο εἶναι «μέγα ἁμάρτημα ἐμοῦ, ὡς φαίνεται!). Ἀλλ' ἡ προφανὴς πρό«θεσις αὐτοῦ οὕτω παραπέμποντος ἦτο νὰ παραπείσῃ «τοὺς ἀναγνώστας, ὅτι οἱ γλωσσολόγοι, εἰς οὓς παραπέμ«πει, λέγουσι δῆθεν ὅ,τι καὶ αὐτός. Τοιοῦτον δέ τι οὐδα«μῶς ἐπιτηδεύουσιν ἄλλοι γλωσσολόγοι. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν «ὀχυροῦται ὄπισθεν τῆς γλωσσολογίας, ἵνα ἀποπλανήσῃ «τοὺς ἀναγνώστας, μεταχειριζόμενος τὴν γλωσσολογίαν «ὡς παρακάλυμμα τῆς πονηρᾶς του προθέσεως. Αὕτη εἶνε «ἡ ἐξήγησις, εἰς ἣν πιστεύω ὅτι καὶ οἴκοθεν θὰ κατέληξεν «ὁ νοήμων ἀναγνώστης». Πάλιν ζητεῖ νὰ διαφύγῃ καὶ ὀφείλων ν' ἀπολογηθῇ ἢ ζητήσῃ συγγνώμην, ἀναίτιον αἰτιᾶται. Ὑποτεθείσθω ὅτι συζητῶν τις πρὸς ἰατρὸν λέγει ὅτι οὗτος κατεργάζεταί τι ἰατρικῷ τῷ τρόπῳ ἀντὶ τοῦ ἀπατηλῷ, θὰ δύνηται ἔπειτα νὰ δικαιολογῆται ὅτι τοῦτο ἐφαρμόζεται εἰς μόνον τοῦτον πρὸς ὃν συζητεῖ; Ἔπειτα ἀφοῦ ἐγὼ παρέπεμψα εἰς γλωσσολογικὰ βιβλία, ὅπως ποιοῦσιν οἱ γλωσσολόγοι, πῶς δύναται ν' ἀναφέρηται καὶ ἐφαρμόζηται εἰς μόνον ἐμέ; Πόθεν δὲ ὁ κ. Β. ἐνόησε τὴν προφανῆ, ὡς λέγει, πρόθεσίν μου ν' ἀπατήσω, καὶ ἣν θὰ ἐνόησεν, ὡς διατείνεται, καὶ ὁ νοήμων ἀναγνώστης; ἐκ τούτου ὅτι παρέπεμψα εἰς βιβλία διαλαμβάνοντα περὶ τῆς μεταπλάστου γενικῆς πρωτοκλίτων ὀνομάτων οἵας ἐγὼ ὑπολαμβάνω τοὺς τύπους Αἰακίδευς Σιμωνίδευς! Τοῦτο ὠνομάσθη

ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ φιλτάτου μοι διδασκάλου Κόντου μέθοδος τῶν οὐκ ὄντων εὑρετική.

Ἐξελεγχθεὶς ὅτι εἰς πολλὰς περιπίπτει ἀντιφάσεις καὶ παραλογισμοὺς δὲν ζητεῖ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν ἐσφάλη, ἀλλ' ἀγωνίζεται νὰ ἐλέγξῃ ἐμὲ σφαλλόμενον καὶ ἀντιφάσκοντα. Καὶ εὑρίσκει ὄντως καὶ παρατίθησιν ἐκ τῆς μεταφράσεως, ἣν ἐφιλοπόνησα τῆς Γενικῆς Γλωσσικῆς τοῦ Whitney-Jolly, ἔνια τυπογραφικὰ παροράματα, περὶ ὧν θά μοι ἐπιτραπῇ νὰ μὴ διαλάβω. (Φαίνεται ὅτι δὲν ἐννοεῖ ἡλίκη διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ ἀβλεπτήματος ἢ καὶ σφάλματος ἀληθοῦς ἐξ ἀνθρωπίνης μετεωρίας προελθόντος (1) καὶ σφάλματος ἐν αὐτῇ τῇ ἐπιβολῇ τοῦ ἔργου, ὅταν δηλ. αὐτὴ αὕτη ἡ ὑπόθεσις ἡ διὰ μακρῶν ὑποστηριζομένη εἶναι ἀσύστατος καὶ πλημμελής, ὅπερ παρατηρεῖται ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ κ. Β. διδασκομένοις, καθὼς καὶ μεταξὺ σφάλματος ἀνθρωπίνου καὶ ἰσχυρογνώμονος ἐπιμονῆς ἐν τῇ πλάνῃ καὶ ἀφοῦ αὕτη περιφανῶς ἐξελεγχθῇ, ὅπερ ὁμοίως ἀποδείκνυται ὅτι συμβαίνει τῷ κ. Β.).

Περὶ τῶν ἀντιφάσεων δ' ὅμως παρατηρῶ, ὅτι δὲν εἶναι ἀληθεῖς. Διότι ἐδίδασκον μὲν ὄντως ἐγὼ τῷ 1884, ὅτι ἡ γλωσσικὴ ἐπιστήμη ἔχει σκοπὸν ἔν τισι διάφορον τοῦ τῆς φιλολογίας, ἀλλὰ τότε οὕτως ἐφρόνουν πάντες. Ὅτε δ' ὅμως ἐξεδόθη τὸ ἔργον τοῦ Brugmann, Zum heutigen Stand κλπ. 1885, τὸ τοῦ Paul, Principien κλπ. 1886, τὸ τοῦ Gabelenz, Die Sprachwissenschaft (1891), τὸ Grundriss κλπ. τοῦ Paul καὶ τὸ τοῦ Gröber, τότε ἐγὼ μετεδιδάχθην τἀληθές. Ταῦτα ἠδύνατο καὶ ὁ κ. Β. νὰ μάθῃ ἂν μὴ ἄλλοθεν, τοὐλάχιστον ἐξ ὧν ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Ζ΄ σελ. 150 κἑξ. ἐξέθηκα. Νῦν δ' ἀγνοῶν τὰ συμβαίνοντα ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἀποκαλεῖ ἐξωμοσίας καὶ παλιμβου-

(1) Παραδείγματα τοιαύτης μετεωρίας ἠδυνάμην ν' ἀναγράψω οὐχὶ ὀλίγα ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς διατριβῆς τοῦ κ. Β., μνημονεύω δύο μόνον: ἐν σελ. 29 καταλέγων ὅσα ἐν τῇ Γλωσσικῇ Whitney εὗρε σφάλματα, γράφει ὡς σφάλμα καὶ τὸ «πολλαὶ τῶν συντακτικῶν πλοκῶν εἶναι ... σαφΕΙΣ καὶ καταληπτΟΙ», καίτοι ὁμολογουμένως τὸ σαφεῖς ἔχει κάλλιστα. Ὁμοίως γράφει ἐν σελ. 33-34 «ὅταν οἱ ἀροτῆρες βόες εἶνε τοῦ ἰδιοκτήτου, διημερεύοντες δὲ ἐν τῷ κτήματι αὐτοῦ ὀργῶσι τὴν γῆν καθ' ὅλον τὸ ἔτος». Τὸ ὀργῶσι βεβαίως εἶναι τύπος τοῦ ὀργᾶν ὅπερ, ὡς γνωστὸν ἔχει ἄλλην σημασίαν, οὐχὶ τὴν τοῦ ἀροῦν, διότι ὀργόω εἶναι ἄγνωστον ἐν τῇ ἀρχ. Ἑλληνικῇ· ἐν τῇ νεωτέρᾳ λέγεται ὀργώνω, ἀλλὰ τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ τρέψωμεν εἰς ἀρχαῖον δῆθεν τύπον ὀργῶ ὀργοῖς ὀργοῖ κλπ., διότι μετὰ τοῦ αὐτοῦ δικαίου θὰ κλίνωμεν τότε καὶ ἐμβαλῶ ἐμβαλοῖς ἐμβαλοῖ (=ἐμβαλώνεις - ἐμβαλώνει) καὶ φουσκοῖς φουσκοῖ καὶ σκαλοῖς σκαλοῖ κτλ. κτλ. ἀντὶ φουσκώνεις, σκαλώνεις κττ.

λίας (sic) ὅ,τι πᾶς νοῦν καὶ φιλοτιμίαν ἔχων ὀνομάζει πρόοδον. Ὅτε ἐσπούδαζον ἐν Γερμανίᾳ, ἦλθεν ἐκεῖσε πρεσβύτης καθηγητὴς ἐπὶ πολλὰ ἔτη διδάξας παρ' ἡμῖν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ταῖς προόδοις τῆς ἐπιστήμης παρακολουθήσας. Ἐπειδὴ δὲ ἐφοίτα εἰς παραδόσεις τινάς, ἠρωτήθη ποτέ, πῶς εὕρισκε τὰ διδασκόμενα, ὁ δὲ ἀπήντησεν: «Οὗτοι ἐδῶ, παιδί μου, ἔχασαν τὰ νερά των». Ἐκεῖνος βεβαίως οὐδέποτε μετέβαλεν ἑκὼν τι ὧν εἶχέ ποτε μάθει καὶ ἐδίδασκε, καὶ θὰ εἶναι ἴσως ὡς πρὸς τὴν ἀκολουθίαν τὸ ἰδανικὸν τοῦ κ. Β. Ἀλλ' ἐγὼ προτιμῶ ν' ἀγοράζω τὰς νεωτάτας ἐκδόσεις τῶν βιβλίων τοῦ μαθήματός μου, νὰ μελετῶ καὶ παρακολουθῶ τῇ ἀναπτύξει τῆς ἐπιστήμης (φιλοτιμούμενος νὰ δεικνύω τοῖς ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ συνεργάταις ὅτι καὶ παρ' ἡμῖν ζῇ ὁπωσδήποτε ἡ ἐπιστήμη) καὶ νὰ μεταδιδάσκωμαι, ἔστω καὶ ἂν ὁ κ. Β. κατηγορῇ μου ἐξωμοσίας καὶ παλιμβολίας!

Διαρρήδην ἐν αὐτῇ τῇ πρώτῃ σελίδι τοῦ προλόγου τῆς μεταφράσεως τῆς Γλωσσικῆς εἶπον ὅτι τὸ βιβλίον ἐκεῖνο μετεφράσθη εἰς τὴν Γερμανικὴν τῷ 1874, ὅτι βραδύτερον ἡ γλωσσικὴ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐπὶ τῆς ψυχολογίας μάλιστα ἐρειδομένη κατέστη ἀληθῶς πολὺ ἐμβριθεστέρα καὶ ἡρμήνευσε τὰ γλωσσικὰ φαινόμενα ἐξ αὐτῶν τῶν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου συμβαινόντων, ἀλλ' ἀκριβῶς δι' αὐτὸ προσέλαβεν ἐσωτερικὸν καὶ δὴ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἀπροσπέλαστον τοῖς ἀμυήτοις χαρακτῆρα· προκειμένου ἄρα νὰ δοθῇ τῷ Ἑλληνικῷ Κοινῷ βιβλίον τι περὶ τῶν γλωσσικῶν ἀρχῶν δέν μοι ἐφάνη σύμφορον νὰ ἐκλέξω τὸ τοῦ Paul ἢ τὸ τοῦ Steinthal, ἀλλὰ τὸ τοῦ Whitney κτλ. Καὶ ὅμως ταῦτα πάντα παραβλέπει ὁ κ. Β., ἵνα δυνηθῇ νά με ἐλέγξῃ ὅτι ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ἀφῆκα τοῦ συγγραφέως φράσεις τινάς, ἐν αἷς ἡ γλῶσσα παρίσταται ὡς πρόσωπον. Δὲν ἐννοεῖ δὲ ὅτι πολλὰ πρὸ 27 ἐτῶν ἐπιτρεπόμενα ἀπαγορεύονται σήμερον.

Προκειμένου μὲν περὶ τοῦ Γυγάδας τοῦ ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ ἀψύχου λεχθέντος καὶ περὶ τοῦ Καιάδας καὶ Ὀρχαλίδης ἐπὶ ἀψύχων μόνον ἐν χρήσει κατὰ τὴν παράδοσιν, φαίνεται ὑπερκριτικός, ὥστε παραβιάζων τὴν περὶ τούτων ῥητὴν καὶ ἀναντίλεκτον παράδοσιν ἀπαιτεῖ ἵνα «ἀφοῦ σύμπαντα τὰ ἀπειράριθμα εἰς -δης (-δας) λή-
«γοντα σημαίνουσιν ἢ ἀναφέρονται εἰς ἔμψυχα καὶ λογικὰ
«ὄντα, κατὰ σιδηρᾶν ἀνάγκην καὶ ταῦτα θ' ἀναφέρωνται
«εἰς ἔμψυχόν τι ὁμοίας σημασίας πρὸς τὰς παρατεθειμένας

«λέξεις». Προκειμένου δὲ περὶ τοῦ μονήρους καὶ κακῶς παραδοθέντος Αἰακιδεὺς (διότι τὸ Σιμωνιδεὺς παρὰ μόνῳ τῷ Göttling ἀμαρτύρως κείμενον οὐδὲν σημαίνει, ἴσως εἶναι μνημονικὸν σφάλμα ἐκείνου) μεταβάλλονται οἱ ὅροι, ὥστε, εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο ὄνομα εἰς -ιδεὺς παράγεται ἐξ ἄλλου εἰς -ίδης (ὅπως περὶ τοῦ Αἰακίδης-Αἰακιδεὺς παραδέχεται), εἰ καὶ τὸ χωρίον τοῦ Μεγ. Ἐτυμολογικοῦ ἐφθαρμένον ἐξηλέγχθη, ἔχεται αὐτοῦ· εἶναι τοῦτο λογικὴ καὶ μέθοδος; Καὶ ὅμως ἡ γεν. Αἰακίδευς εἶναι ὁμοιοτάτη τῇ γεν. Φοινικίδευς, Θρασωνίδευς, Ἡγητορίδευς, Θεοτιμίδευς, Διοσκορίδευς, Φιλεωνίδεος, Ζεφυρίδεος κλπ. κλπ.

Ὁμοίως ἔχεται ἀπρὶξ τοῦ μονήρους υἱιδεῖς παραδεχόμενος πάλιν ἐξαίρεσιν τῆς ἀπὸ πολλοῦ καὶ ὑπὸ πολλῶν γενομένης παρατηρήσεως ὅτι ἡ κατάληξις -ιδεὺς μόνον ἐπὶ τῶν νεογνῶν τῶν ἀλόγων ζῴων παρελαμβάνετο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων. Ὁ κ. Β. ἀγνοῶν, ὡς φαίνεται, τοῦτο ἀπονέμει ἐμοὶ τὴν παρατήρησιν ταύτην καὶ ὀνομάζει αὐτὴν ψευδοκάνονα ἐμόν. Ἀλλ', ὡς εἶπον ἤδη, ἀτυχῶς δὲν διετύπωσα ἐγὼ αὐτὸν πρῶτος, ὥστε οὔτε ἀνήκει εἰς ἐμὲ ἡ τιμὴ αὕτη οὔτε ἀντιποιοῦμαι αὐτῆς· εἰς ἐμὲ ἀνήκει μόνον ὅτι ἀποβλέπων εἰς τὴν ἀνεξαίρετον παρ' ἀρχαίοις τῆς καταλήξεως -ιδεὺς χρῆσιν ταύτην (τὸ ἐρωτιδεὺς καὶ λαγιδεὺς ἅτινα ὁ κ. Β. ἐνόμιζεν ἐξαιρέσεις ἡρμηνεύθησαν προσηκόντως ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. ΙΒ' σ. 100 σημ. 2 καὶ 119-20 καί, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς σιγῆς αὐτοῦ, ἐπείσθη καὶ οὗτος), ὑπώπτευσα τὴν γραφὴν υἱιδεῖς, εἰπὼν ὅτι, ἐπειδὴ τοῦτο δὲν παρεδόθη ἡμῖν ἐπιγραφικῶς, ἀλλ' ἐν ἀντιγράφοις, ἐν οἷς αἱ διάφοροι καταλήξεις συντετμημένως συνήθως γραφόμεναι πολλαχῶς ἐνηλλάσσοντο, δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι καὶ ἐν τούτῳ ὑπόκειται τοιαύτη τις ἐναλλαγὴ καὶ δὴ ὅτι τὸ ὁμαλὸν υἱιδοῖ (τοῦ υἱιδοῦς) ἀνεγνώσθη πλημμελῶς υἱιδεῖς (τοῦ υἱιδεύς). Τοῦτο ἀποκρούει ὁ κ. Β. διατεινόμενος, ὅτι «αἱ καταλήξεις -οι καὶ -εις δὲν συγχέονται παλαιογραφικῶς». Ἂν τοῦτο ἔγραφεν ἄλλος τις, θὰ ὑπελάμβανον αὐτὸν οὕτως ἄπειρον τῶν ἐν τοῖς ἀντιγράφοις πλημμελειῶν, ὥστε πιστεύει ὅτι μόνον τὰ παλαιογραφικῶς συγχεόμενα ἐναλλάσσονται ἐν αὐτοῖς, ἀγνοεῖ δ' ὅτι καὶ ἄλλαι πλεῖσται αἰτίαι τῆς ἐναλλαγῆς αὐτῶν ὑπάρχουσιν, ὧν μία καὶ ἡ συντετμημένη γραφὴ τῶν καταλήξεων, ὅπως ἐγὼ ᾔκασα περὶ τοῦ υἱιδεῖς ἀντὶ υἱιδοῖ. Ἀλλὰ πῶς ν' ἀποδώσω τὴν ἄγνοιαν ταύτην τῷ κ. Β., καγ-

χωμένῳ ἀκριβῶς ἐπὶ γνώσει τῶν ἀντιγράφων; Λοιπὸν διατί γράφει ταῦτα; Ἐγὼ καλῶς ἐπίσταμαι, ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ὑπ' αὐτοῦ γενομένῃ ἐκδόσει τοῦ Πλουτάρχου πάμπολλα κεῖνται χωρία, ἐν οἷς φαίνεται προδήλως, ὅτι αἱ διαφορώταται καταλήξεις ἐναλλάσσονται, οἷον τὸ δάκρυον - δάκρυα, μέγιστον - μεγίστης, συνεχεῖς αὐτοῖς - συγχέασ' αὐτούς, πάντων - παντός, κλισίης - κλισίῃ, κατορθοῦται - κατορθοῦνται, Βάτωνι - Βάτῳ, τὴν ἐπιθυμίαν - τῇ ἐπιθυμίᾳ, ἀκαρὲς - ἀκαρῆ, εἴπῃς - εἴπῃ, τὶς - τινός, αὐτοὺς - αὐτοί, σατράπαις - σατραπείαις, ἕτερον οὐδὲν - ἑτέρου οὐδενός, κλπ. Οὐδεὶς δὲ βεβαίως ποτὲ εἶπεν ὅτι πᾶσαι αὗται παλαιογραφικῶς, ἀλλὰ διὰ τὸ συντετμημένως γράφεσθαι συνεχύθησαν.

Ταῦτα πάντα ἄρα ἐπίσταται ὁ κ. Β., ἀλλ' ὅμως γράφει ἄλλ' ἀντ' ἄλλων, ἵνα φαίνηται μὲν ὅτι ἀποκρούει τὰ ὑπ' ἐμοῦ λεχθέντα, σώσῃ δὲ ἀνωμαλίαν μεγίστην, παραβαίνων οὕτως ἐμφανῶς ἣν ἐν τῇ αὐτῇ πραγματείᾳ ἔθηκεν ἀρχὴν «ἀφοῦ σύμπαντα τὰ ἀπειράριθμα εἰς -δης (εἰς -ιδεὺς προστίθημι ἐγὼ) λήγοντα σημαίνουσιν ἢ ἀναφέρονται εἰς ἔμψυχα καὶ λογικὰ ὄντα (εἰς νεογνὰ ἀλόγων, προστίθημι ἐγὼ προκειμένου περὶ τῶν εἰς -ιδεύς), κατὰ σιδηρᾶν ἀνάγκην καὶ ταῦτα (τὸ υἱιδεῖς θὰ εἴπω ἐγὼ) θ' ἀναφέρωνται εἴς ἔμψυχόν τι (εἰς νεογνὸν ἀλόγων ζῴων, θὰ εἴπω ἐγὼ) ὁμοίας σημασίας πρὸς τὰς παρατεθείσας λέξεις».

Ὁμοίως προτιμᾷ μᾶλλον τὴν μονήρη καὶ ἀνώμαλον παραγωγὴν τοῦ Μαιαδεὺς ἐκ τοῦ Μαῖα καὶ νὰ διατείνηται ἀνακριβῶς τοῦτο μὲν ὅτι «τὸ Μαιὰς δὲν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ Μαῖα» (1), τοῦτο δὲ ὅτι «ὡς ἡ ἔννοια ἀπαιτεῖ, τὸ Μαιαδεὺς παράγεται ἐκ τοῦ Μαῖα οὐχὶ ἐκ τοῦ Μαιάς», προτιμᾷ, λέγω, τὴν ἀνωμαλίαν καὶ τὰς ἀνακριβείας ταύτας τοῦ, καθ' ἃ ἐγὼ ἔδειξα, ὁμαλωτάτου σχηματισμοῦ τοῦ μὲν Μαιάδης ἐκ τοῦ Μαῖα, τοῦ δὲ Μαιαδεὺς ἐκ τοῦ Μαιὰς Μαιάδος, ὅπως ἀνωτέρω σελ. 283 πολλὰ εἰς -αδεὺς ἀπὸ ἄλλων εἰς -ὰς -άδος εἴδομεν ἐσχηματισμένα. Εἶναι ταῦτα μέθοδος ἢ μᾶλλον

(1) Πολλὰς θὰ ὡμολόγουν χάριτας τῷ κ. Β., ἂν εὐηρεστεῖτο νὰ διδάξῃ ἐμὲ καὶ πάντας τοὺς φιλολόγους τὴν σημασιολογικὴν διαφορὰν τοῦ Μαῖα καὶ Μαιάς. Ἐγὼ τοὐλάχιστον ἐνθυμούμενος ὅτι ὁ Ἑρμῆς λέγεται ἀδιαφόρως Μαιάδος υἱὸς καὶ Μαίας υἱὸς (πρβλ. Ὕμν. εἰς Ἑρμῆν 1, Διὸς καὶ Μαιάδος υἱός, ὁμοίως 408, 430, 439, 498 κλπ. καὶ 89 καὶ 550 Μαίης ἐρικυδέος υἱὲ) δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω τὴν ὕπαρξιν τῆς διαφορᾶς τούτων, ἣν διατείνεται ὅτι βλέπει ὁ κ. Β.

ἡ μεγίστη ἀμεθοδία καὶ ἡ παντελῶς ἀνεπιστήμων ἰσχυρογνωμοσύνη;

Παράδοξον ἐφάνη μοι καὶ τόδε, ὅτι ὁ κ. Β. ὁ τοσοῦτον ἐπιμελῶς ἐξακριβώσας τὰ κατὰ τὴν νεωτέραν ἡμῶν γλῶσσαν, ὅπως ἡ διδασκαλία αὐτοῦ περὶ τοῦ «χωράφι χιλίων ζευγαριῶν» ἔδειξε, διδάσκει ἐν σελ. 28 ὅτι «Ὁ ἀόριστος τοῦ ἀπαντέχω εἶνε «ἀπάντεξα», **εὐχρηστότατος**». Περὶ τοῦ ῥήματος ἀπαντέχω ἀπάντεχα διέλαβε καὶ ὁ Κοραῆς ἐν Ἀτ. Β' 52-4 παραγαγὼν ἔκ τινος ἐπιρρ. ἄπαντα (κατὰ τὸ ἄνατα, κάταντα, πάραντα) + ἔχω, καὶ ὁ Ἀσώπιος ἐκ τοῦ ἀπαν-δέχω, ὡς ἐνεργητικοῦ τοῦ ἀρχαίου δέχομαι, καὶ ἐγὼ ἐν Παρνασῷ ἐκ τοῦ ὑπ-ἀντ-ἔχω καὶ ἑρμηνεύσας διὰ τοῦ «ὑπομένων τι ἀντέχω», ὅθεν «ὑπομένω, καρτερῶ, ἐλπίζω», διὸ καὶ ἀπαντοχὴ (= ἐλπίς, προσδοκία), ὅπως κατοχή, ἐξοχή κλπ. Ἀλλ' οὐδείς ποτε, ἐφ' ὅσον ἐγὼ ἐπίσταμαι, ἐμνημόνευσε καὶ τοῦ εὐχρηστοτάτου κατὰ τὸν κ. Β. ἀορίστου ἀπάντεξα τοῦ ἀπαντέχω, καθὼς οὐδὲ ἄφεξα ἢ ἄπεξα τοῦ ἀπέχω, οὔτε ὁ Κοραῆς οὔτε ὁ Ἀσώπιος οὔτε ὁ Σκ. Βυζάντιος οὔτε ὁ Πόρτιος οὐδὲ ἐγὼ ἤκουσά ποτε αὐτόν. Βεβαίως εὔχρηστότατος δὲν δύναται νὰ εἶναι.

Εἴδομεν ἀνωτέρω ἐν σελ. 274 τίνας συστάσεις ἐποιεῖτο πέρυσι πρὸς τοὺς Ἕλληνας τοῦ περικλεοῦς Wilamowitz, καὶ ὅμως ἐν σελ. 32 γράφει «Ὁ πρὸς τὸν *Wilamowitz* ἀγὼν σχεδὸν εἶχε λήξει»· δηλ. ὁ ἀνὴρ μὲν ἐκεῖνος ἐξελέγξας ἐπανειλημμένως τὸν κ. Β. καὶ τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ operam mercenariam ἀποκαλέσας καὶ ἀποδείξας ἐπαύσατο οὐ θέλων νὰ κατατρίβῃ τὸν χρόνον αὐτοῦ ἐς ἀεὶ ἐλέγχων καὶ καταδεικνύων τὰ τοῦ κ. Β. παντοῖα σφάλματα· οὐδ' εἶχεν ἐκεῖνος ἀνάγκην τούτου, ἐπειδὴ ἐκεῖ τὸ Κοινὸν ἐννοεῖ τὰ τοιαῦτα ζητήματα. Ὁ δὲ κ. Βερν., εἰ καὶ ὡς αὐτὸς λέγει, ὁ ἀγὼν εἶχε σχεδὸν λήξει, κατηγόρει αὐτοῦ τοιαῦτα!

Παρετήρησα ἐν Ἀθηνᾶς ΙΒ' σ. 111-12 πρὸς τὸν κ. Β. ὅτι ἀτόπως παραβάλλει τὴν ἀρχαίαν κατάληξιν -ιδεύς πρὸς τὴν νεωτέραν -πουλλος, διότι τὸ -πουλλος οὔτε περιωρισμένην οὔτε κωμικὴν ἔχει σημασίαν, ὅπως τὸ -ιδεύς, διὰ τοῦτο δὲ λέγεται καὶ ἐπὶ ἀψύχων εἰς δήλωσιν τοῦ μικροῦ καὶ ἐπὶ προσώπων εἰς δήλωσιν ὑποκορισμοῦ, θωπείας, παιδόπουλλο, βασιλόπουλλο, ψαλιδόπουλο κλπ., εἰς ἃ δὲν παρελαμβάνετο τὸ -ιδεύς. Ἀπαντᾷ ἐν σελ. 23 ὅτι «καὶ τὰ ἡμέτερα εἰς -πουλλος ἔχουσι κωμικὴν ἔννοιαν,

«ὅταν ἡ ὅλη ἔννοια εἶνε κωμική· πρβλ. τὸ γνωστὸν δίστιχον
«Ἡμεῖς τὰ Κρητικόπουλλα εἴμαστε παλληκάρια.
«καὶ σὰν ἀκούσωμε καβγᾶ τρυπώνομε 'ς τὰ ἀμπάρια».

Ἀλλ' ὦ ἄνθρωπε, διὰ τούτου δὲν δηλοῦται κωμικὸν ἀλλ' ὕβρις, οὐδὲ κεῖται ἐν τῷ Κρητικόπουλλα, διότι καὶ τὸ ἐθνικὸν οἱ Κρητικοὶ ἂν περιείχετο ἐν αὐτῷ, πάλιν ἡ αὐτὴ ὕβρις θὰ ἐδηλοῦτο, ἐπειδὴ αὕτη κεῖται ἐν τῇ ἀντιθέσει τοῦ διισχυρισμοῦ ἐπὶ ἀνδρείᾳ (παλληκαρισμοῦ) καὶ τῆς ἐν ὥρᾳ κινδύνου καταφυγῆς εἰς τὰς ἀποθήκας. Εἶναι δὲ καθαρὰ ὕβρις, διότι ἀπεδείχθη δι' ἔργων μυρίων ψευδὴς ἡ κατηγορία αὕτη. Καὶ ὅμως οὔτε ταύτης ἀπέστη οὔτε ἔκρινεν ἀλλότριον τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ὕβριν ταύτην, ἀλλὰ φέρων δῆθεν παράδειγμα τῆς ἀνυπάρκτου ταύτης χρήσεως ὑβρίζει πλαγίως καὶ ἀναιτίως ἐμέ, δὲν αἰσθάνεται δὲ ὅτι οὕτως ὑβρίζει τὸ ἀγλάϊσμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πᾶσαν τὴν Κρήτην!

Ἐπεθύμουν νὰ προχωρήσω, ἀλλ' ὁμολογῶ ὅτι δὲν δύναμαι νὰ κατανικήσω τὴν καταλαβοῦσάν με ἀνίαν. Καὶ τίς γνήσιος ἐπιστήμων ἢ τίς καθόλου τίμιος ἄνθρωπος δὲν διατίθεται ἀνιαρῶς καὶ ἀηδῶς βλέπων ἄνθρωπον, ὃς παρὰ τῆς πολιτείας ἐπετράπη τὴν μόρφωσιν τῶν νεωτέρων, νὰ ἐπιτιθῆται καὶ ὑβρίζῃ πρῶτον μὲν ἐν πολιτικαῖς ἐφημερίσιν ἀνωνύμως, ἔπειτα δὲ διὰ λιβέλλου συνάδελφον αὐτοῦ, καὶ τοῦτον ἀρχαιότερον, νὰ σοφιστεύῃ καὶ διαστρέφῃ τὰ πράγματα καὶ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους λόγους, νὰ περιπίπτῃ ἀπὸ σφάλματος εἰς σφάλμα, ἀπὸ ὑπεκφυγῆς εἰς ὑπεκφυγὴν καὶ ἀπὸ ἀντιφάσεως εἰς ἀντίφασιν καὶ ἔπειτα νὰ ἐμμένῃ ἐν πᾶσι τούτοις μετ' ἰσχυρογνωμοσύνης κακῶς ἀνατεθραμμένου παιδίου;

Διὰ ταῦτα καταστρέφων τὸν λόγον εὔχομαι, ἵνα ταχέως μορφωθῇ καὶ παρ' ἡμῖν Κοινόν, ὅπερ νὰ δεικνύῃ ὀλιγωτέραν ἀδιαφορίαν πρὸς τοὺς λογίους καὶ τοὺς ἀγῶνας αὐτῶν, καὶ παρακολουθῇ αὐτοῖς καὶ κρῖνον ἀκριβῶς καὶ δικαίως ἀπονέμῃ μὲν τὸ δίκαιον τῷ ὀρθὰ λέγοντι τῶν ἀγωνιζομένων, ἐπιβάλλῃ δὲ δι' ἐπιτακτικῆς φωνῆς σιγὴν τοῖς ἀπαυθαδιζομένοις καὶ ἀσχημονοῦσι καὶ οὕτω ταπεινοῦσι τοὺς ἐπιστημονικοὺς ἀγῶνας. Διότι τότε μόνον ὑπάρχει ἐλπὶς νὰ σχηματισθῇ καὶ ἀναπτυχθῇ καὶ παρ' ἡμῖν ἀληθὴς ἐπιστημονικὸς βίος καὶ ἀληθὴς ἐπιστήμη. Σήμερον οὐδὲν βλάπτει παρ' ἡμῖν τοσοῦτον τὴν ἐπιστήμην ὅσον ἡ ἀδιαφορία καὶ τὸ ἀταλαίπωρον τοῦ Κοινοῦ, παρέχοντα πλήρη

ἄδειαν τοῖς ἀμαθεστέροις καὶ δὴ θρασυτέροις νὰ γράφωσιν ὅ,τι κεν ἐπ' ἀκαιρίμαν ἔλθῃ γλῶσσαν, ν' ἀκοσμῶσι καὶ ὑβρίζωσιν ἐν τῷ σεμνῷ τῆς ἐπιστήμης ναῷ, βέβαιοι ὄντες ἐκ τῶν προτέρων ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀναγνωστῶν αὐτῶν θέλει λάβει τὸν κόπον ν' ἀντιπαραξετάσῃ, ὅπως κατὰ δίκαιον λόγον ὀφείλει, τὰ λεγόμενα ὑφ' ἑκατέρου καὶ οὕτως ἐξεύρῃ πότερος ἔχει δίκαιον, ἀλλ' ὅτι πάντες θέλουσιν ἀρκεσθῆ νὰ διέλθωσιν ἐσπευσμένως ὅσα ἔχουσι πρὸ ὀφθαλμῶν, προσέχοντες μάλιστα εἰς τὰ σκώμματα καὶ τὰς ὕβρεις, οὐχὶ δὲ εἰς τὰ ἐπιχειρήματα τῶν γραφόντων, καὶ ἐν τέλει τοῦτο καὶ μόνον ἀποκομίζοντες ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ὅτι ἀμφότεροι ἔγραψαν! Ἂς ἐλπίσωμεν, ὅτι καὶ παρ' ἡμῖν θὰ βελτιωθῶσι ταχέως τὰ τῆς ἐπιστήμης, καὶ ὅτι ἂν μὴ ἡμεῖς οἱ ἐν καθεστηκυίᾳ ἡλικίᾳ ἐπίδωμεν τὰς χρυσᾶς ἐκείνας ἡμέρας, τοὐλάχιστον οἱ μεθ' ἡμᾶς θέλουσιν εὐτυχήσει νὰ ἴδωσιν αὐτάς. Γένοιτο.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Σελὶς	143	στίχος	10	γραπτέον	Ἐδιώξαμεν ἀντὶ Διώξαντες
»	143	»	13	»	ἐν δὲ τῇ ἀντὶ ἐν τῇ
»	143	»	20	»	ἐπανορθώσεως ἀντὶ ἐπανορθώσεις
»	144	»	15	»	μιμητὴς ἀντὶ μιμητὸς
»	144	»	32	»	Ἀττικῷ ἀντὶ Ἀττικῶν
»	149	»	29	»	Βαδάμου ἀντὶ Βοδάμου
»	155	»	8	»	διακρίνων ἀντὶ διακρῖνον
»	158	»	9	»	(692 Β) ἀντὶ (192 Β)
»	188	»	16	»	ἀλλήλοις ἀντὶ ἀλλήλους
»	201	»	8	»	ἀνελεύθερος ἀντὶ ἐλεύθερος
»	211	»	23	»	παρεφερόμενον τὸ ἀντὶ παραφερομένου τοῦ

Μ. ΠΑΝΤΑΖΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ

§ 1.

Ὅτι τὸ *gn* δὲν ἐκτείνει τὸ προηγούμενον φωνῆεν

Ὁ παλαιὸς γραμματικὸς Πρισκιανὸς διδάσκει ὅτι «τὰ εἰς *gnus* λήγοντα ὀνόματα μακρὰν ἔχουσι τὴν παραλήγουσαν» (1). Ἐντεῦθεν ὁρμώμενοί τινες τῶν νεωτέρων γραμματικῶν ἀπεφήναντο ὅτι τὰ γράμματα *gn* ἔχουσι τὴν αὐτήν, ἣν ὁμολογουμένως ἔχουσι τὰ γράμματα *ns*, δύναμιν τοῦ ἐκτείνειν τὸ πρὸ αὐτῶν φωνῆεν (2). Ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη δὲν ἐγένετο ὑφ' ἁπάντων ἀποδεκτή, ἀλλ' εἰσὶ μὲν οἱ ὅλως ἀποδοκιμάζοντες αὐτήν (3), εἰσὶ δὲ καὶ οἱ περιορίζοντες αὐτὴν καὶ φρονοῦντες ὅτι μόνα τὰ τονούμενα φωνήεντα πρὸ τοῦ *gn* κείμενα ἐκτείνονται (4). Ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια εἶναι μία, μία μονη τῶν γνωμῶν τούτων δύναται νὰ ἀληθεύῃ. Δὲν εἶναι δὲ ἀνάξιον νὰ ἐξετασθῇ τίς τῶν γνωμῶν τούτων εἶναι ἡ ἀληθής· καὶ δὴ ἐξεταστέα πρώτη ἡ τῶν διδασκόντων ὅτι «πᾶν φωνῆεν πρὸ τοῦ *gn* ἐκτείνεται». Ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης οὐδὲν ἄλλο παραφέρεται τεκμήριον ἢ τὸ προειρημένον τοῦ Πρισκιανοῦ χωρίον, ὅςτις ὅμως πρῶτον μὲν οὐχὶ παντὶ *gn*, ἀλλὰ μόνῃ τῇ παραγωγικῇ καταλήξει *gnus* ἀποδίδωσι τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος δύναμιν, ἔπειτα δὲ δὲν εἶναι βέβαιον ὅτι τοιαῦτα διδάσκων ἠκολούθησε κοινῇ τινι γραμματικῇ παραδόσει καὶ δὲν συνήγαγε τὸν

(1) Prisc. II, 64 H: «*gnus* quoque vel *gua* vel *gnum* terminantia longam habent syllabam, ut *regnum, stagnum, benignus, malignus, abiegnus, privignus, Pelignus*».

(2) Οὕτως ὁ Marx ἐν τῷ βιβλίῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ: Hülfsbüchlein für die Aussprache der lateinischen Vocale in positionslangen Sylben.

(3) Οἷον Giles-Hertel: Vergleichende Grammatik der Klassischen Sprachen. Leipzig 1896.

(4) Οἷον Riemann-Goelzer. Grammaire comparée du Grec et du Latin. Paris 1901.

κανόνα τοῦτον δι' ἐπαγωγῆς ἐξ ὧν παρατίθεται παραδειγμάτων (1). Τὸ χωρίον ἄρα τοῦτο ἥκιστα ἀρκεῖ, ἵνα καταστήσῃ βεβαίαν τὴν νῦν ἐξεταζομένην γνώμην, καθ' ἧς ὑπάρχει ἰσχυρότατον τεκμήριον τὸ ὅτι Λατινικὰ ὀνόματα, ἐν οἷς ὑπάρχει φωνῆεν πρὸ τοῦ *gn* κείμενον, μεταγράφονται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ οὕτως ὥστε τὸ φωνῆεν ἐκεῖνο ἐμφανίζεται βραχύ. Τοιοῦτον εἶναι τὸ ὄνομα Egnatius, ὅπερ Ἑλληνιστὶ ἐν μὲν τοῖς παλαιοτέροις χρόνοις μεταγράφεται Ἐγνάτιος, ἐν δὲ τοῖς μεταγενεστέροις ἐνίοτε καὶ Ἰγνάτιος, οὐδέποτε δ' ὅμως **Ἠ**γνάτιος. Κατὰ ταῦτα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀληθεύῃ τὸ λεγόμενον ὅτι πᾶν φωνῆεν πρὸ τοῦ *gn* ἐκτείνεται.

Ἐξεταστέα νῦν ἡ γνώμη τῶν φρονούντων ὅτι τὰ τονούμενα φωνήεντα ἐκτείνονται ἑπομένου *gn*. Καὶ κατὰ ταύτης τῆς γνώμης ὑπάρχουσιν ἱκανὰ τεκμήρια. Καὶ δὴ πρῶτον ἐν παλαιοτάταις ἐπιγραφαῖς, ἐν αἷς τὸ ī διὰ τοῦ EI δηλοῦται, εὕρηται τονούμενον i πρὸ τοῦ *gn* οὐχὶ διὰ τοῦ EI, ἀλλὰ διὰ τοῦ I δεδηλωμένον (2). Ἔπειτα ἐν Ἑλληνικῇ ἐπιγραφῇ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων (3), ἐν ᾗ τὰ Ῥωμαϊκὰ ὀνόματα οὕτω μεταγράφονται, ὥστε νὰ δηλῶται σαφέστατα ἡ τῶν φωνηέντων μακρότης (4), τὸ κύριον ὄνομα Cognitus μεταγράφεται Κόγνιτος, οὐχὶ Κώγνιτος ὡς Κωνσταντῖνος κ.τ.τ.

Τοῖς τεκμηρίοις τούτοις προσθετέον καὶ τόδε. Ἐν τῇ τῶν νῦν Ἰταλῶν γλώσσῃ, ἥτις εἶναι τῆς Λατινικῆς γνησιωτάτη θυγάτηρ, τὸ τονούμενον βραχὺ *i* τῆς Λατινικῆς μεταπίπτει εἰς *e*, οἷον bibo-bevo;

(1) Ὅτι τοιαύτη αὐθαιρεσία δὲν εἶναι ἀλλοτρία τοῦ Πρισκιανοῦ δύναταί τις νὰ πιστεύσῃ σκοπῶν τὰ ὑπ' αὐτοῦ καταλεγόμενα παραδείγματα, ἐν οἷς εἰσι καί τινα, ἔνθα τὸ *gnum* δὲν εἶναι παραγωγικὴ κατάληξις, οἷον *regnum*, ἅπερ ἄρα πάντως δὲν ἦσαν παραδεδομένα.

(2) Οὕτως ἐν C. I. L. I, 33. VI, 1288 (Dessau ILS 4) κεῖται μὲν Qu*ei*, gesist*ei*, *sei*, fact*eis*, ἀλλὰ ins**i**gne; ἐν C.I.L. I, 107. XIV, 3584 (Dessau ἔ.ἀ.19) γέγραπται T*ei*burtes, ut*ei*, d*ei*xsistis, vob*eis*, qu*ei*, ei*eis*, senatu*ei*, ἀλλὰ d**i**gnos. Ἐν I, 541. VI 331 (Dessau 20) εὕρηται μὲν redi*ei*t, ἀλλὰ s**i**gnu. Ἐν XI, 365 (Dessau 84) ἀπαντᾷ μὲν celeberrim*eis*, v*ieis*, munit*eis*, ἀλλὰ des**i**gnat(o). Δὲν ἀγνοῶ ὅτι ἐν τοῖς τοιούτοις δὲν τηρεῖται πάντοτε ἡ προσήκουσα ἀκρίβεια, ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ ὠνόμασα ἁπλῶς τεκμήριον τὸ προειρημένον, οὐχὶ μαρτύριον, οὐδὲ ἀπόδειξιν.

(3) Ἰδὲ «Μουσ. καὶ Βιβλιοθ. τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς» Περίοδ. α'. Ἐν Σμύρνῃ 1875 σελ. 94 (ἀρ. 75).

(4) Οὕτω γράφεται Ἀτείλιος, Ἀκείλιος = At**i**lius, Aqu**i**lius.

cithara-cetra; fides-fede; minus-meno; mittere-mettere; nivem-neve; pilus-pelo; pirum-pero; siccus-secco; sinus-seno; viduus-vedovo· τὸ δὲ μακρὸν μένει ἀμετάβλητον. Ἐν ταύτῃ λοιπὸν τῇ γλώσσῃ ἐμφανίζεται πολλάκις πρὸ τοῦ *gn* τὸ *e*, ἔνθα ἐν τῇ Λατινικῇ ἔκειτο τονούμενον *i*, οἷον dignus-degno, lignum-legno, pignus-pegno, signum-segno. Τοῦτο ἄρα τὸ *i* ἦτο βραχύ (1). Τὸ φαινόμενον τοῦτο ζητοῦσι μὲν οἱ τῶν νῦν ἐλεγχομένων γνωμῶν προστάται νὰ ἑρμηνεύσωσιν ἄλλως, ἀλλ' αἱ ἑρμηνεῖαι αὗται θὰ ἦσαν εὔλογοι, ἂν αἱ προειρημέναι γνῶμαι ἐστηρίζοντο ἐπὶ ἀσφαλεστάτων μαρτυρίων. Τοιούτων δ' ὅμως οὐδαμῶς ὑπαρχόντων, τοὐναντίον δὲ ἰσχυρῶν ὄντων κατὰ τῶν γνωμῶν τούτων τεκμηρίων οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει, ἵνα ἄλλως ἑρμηνεύσωμεν τὴν προειρημένην τοῦ *i* μεταβολήν, ἀλλ' ἀνάγκη νὰ ἐμμείνωμεν τῇ προχειροτάτῃ καὶ ἁπλουστάτῃ τοῦ φαινομένου τούτου ἐξηγήσει, καθ' ἣν τὸ ĭ τοῦτο βραχὺ ὂν μετεβλήθη, καθάπερ καὶ ἄλλως τὸ ĭ μεταβάλλεται, εἰς e.

Κατὰ ταῦτα οὔτε οἱ φρονοῦντες ὅτι πᾶν φωνῆεν πρὸ τοῦ *gn* ἐν τῇ Λατινικῇ ἐξετείνετο, οὔτε οἱ περὶ τῶν τονουμένων μόνον φωνηέντων τοῦτο δεχόμενοι ἀληθεύουσιν, ἀλλ' οἱ πᾶσαν ἐκτατικὴν τοῦ *gn* δύναμιν ὅλως ἀπαρνούμενοι.

Σ. ΒΑΣΗΣ

CORRIGENDUM
IN «THESAURO LINGUAE LATINAE»

Vol. I pag. 79 I v. 9: qui locus affertur ex Cicer. Verr. IV § 52 («*cum huiusce iudicii discrimen ab opinione sua non abhorreret*»), non est illic, sed **III** § 52.

Σ. Β.

---

(1) Οὕτω θεωρεῖ τὸ *i* τοῦτο καὶ ὁ Gröber ἐν τῇ ἐν τῷ τοῦ Wölfflin «Archiv für Lat. Lexikographie κτλ.» καταχωρισθείσῃ πραγματείᾳ τῇ ἐπιγραφομένῃ «Vulgärlateinische Substrate Romanischer Wörter» καίτοι ῥητῶς μνημονεύων ὅτι παρὰ Marx τὸ *i* τοῦτο δηλοῦται μακρόν. (Ἰδὲ Arch. II σελ. 102, 5 κ. ἑ.).

Ο ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΚΑΪΑΦΑ ΕΝ ΚΡΗΤῌ

Πρὸ δεκαοκτὼ ἐτῶν κατασκευαζομένης τῆς δημοσίας ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς Ἀρχάνες καὶ Πεδιάδα ἀπὸ τῆς πύλης τοῦ Ἡρακλείου τῆς νῦν μὲν ὀνομαζομένης Καινούργιας Πόρτας, ἐπὶ δὲ τῶν Ἑνετῶν Πύλης τοῦ Ἰησοῦ (Porta di Gesu), κατηδαφίσθη κτίσμα τι παλαιὸν παρὰ τὰ ἐρείπια τῆς Κνωσοῦ κείμενον γνωστὸν ὑπὸ τὸ παράδοξον ὄνομα «τοῦ Καγιάφα τὸ μνῆμα». Ἔκειτο ἐπὶ χθαμαλοῦ γηλόφου παρὰ τὴν εἴσοδον αὐτήν, ὡς φαίνεται, τῆς Κνωσοῦ ἐν δεξιᾷ τῷ ἐρχομένῳ ἐκ τοῦ Ἡρακλείου, ὄπισθεν τοῦ πανδοχείου τοῦ Χαρχαλίδη.

Οἱ ἀποφασίσαντες καὶ ἐκτελέσαντες τὴν καταστροφὴν τοῦ μνημείου ἠκολούθησαν τὸ ἐπὶ μακρὰν σειρὰν αἰώνων ἐπαναλαμβανόμενον παράδειγμα ἐκείνων, οἳ ἀπὸ τῆς κτίσεως τοῦ Χάνδακος κατὰ τὸν 9 αἰῶνα καὶ ἑξῆς ἐχρησιμοποίησαν ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον τὰ ἀρχαῖα οἰκοδομήματα καὶ τὰ σῳζόμενα ἐρείπια τῆς πρωτευούσης ποτὲ Κρητικῆς πόλεως μεταχειριζόμενοι αὐτὰ ἀντὶ λατομείων πρὸς ἐξωραϊσμὸν τῆς διαδόχου. Πρὸ ὀλίγων ἔτι ἐτῶν οἰκοδομουμένου τοῦ μεγάλου τουρκικοῦ στρατῶνος ἐντὸς τοῦ Ἡρακλείου τὸ τελευταῖον ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν ἀπομένον οἰκοδόμημα τῆς Κνωσοῦ ἐχρησίμευσεν ἄφθονον πρὸς τοῦτο ὑλικόν (1). Ὁ ἐπισκεπτόμενος σήμερον τὸ Ἡράκλειον μὲ τὰ γιγάντια αὐτοῦ τείχη καὶ τὰ μεγάλα τουρκικὰ τεμένη δὲν εἶναι δύσκολον νὰ εἰκάσῃ πόθεν προῆλθε κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ κολοσσιαῖον ὑλικὸν καὶ εὐκόλως ἀναγνωρίζει εἰ μή τι ἄλλο τοὐλάχιστον τοὺς μονολίθους κίονας καὶ τὰ λοιπὰ μάρμαρα, ἅτινα ἐκόσμουν ἐπὶ Ἑνετῶν τοὺς μεγάλους ναοὺς μεταβεβλημένους σήμερον εἰς τζαμία.

(1) Μίαν μόνην πλάκα ἐπιμήκη φέρουσαν ἐπιγραφὴν Ἑλληνικῶν χρόνων γραπτὴν ἐρυθρῷ χρώματι κατώρθωσε νὰ διασώσῃ καὶ διαφυλάξῃ ὁ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ Συλλόγου Πρόεδρος καὶ ἐμὸς φίλος συνάδελφος Ἰωσὴφ Χατζιδάκις· περιέχει δὲ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη τεμάχιον νόμου περὶ βλάβης τετραπόδων καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ Museo Italiano.

Ὅτε δὲ προέκειτο νὰ κατεδαφισθῇ τὸ ἀλλόκοτον μνημεῖον ἀπετέλει ὄγκον σχεδὸν ἄμορφον διερρωγότα· πολλὴ δ' ἐχρειάζετο προσοχὴ ἵν' ἀντιληφθῇ τις ὅτι ἄλλοτε εἶχε σχῆμα παραλληλεπιπέδου. Αἱ διαστάσεις αὐτοῦ αἱ ληφθεῖσαι τότε πρὸς ὑπολογισμὸν τῶν κυβικῶν μέτρων τοῦ ὑλικοῦ, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ παράσχῃ διὰ τὴν ἐπίστρωσιν τῆς ὁδοῦ, ἦσαν κατὰ τὰς σημειώσεις ἅς μοι ἔδωκεν ὁ μηχανικὸς πρὸ 4 ἐτῶν αὗται· μῆκος μέτρα 4.20, πλάτος 3 καὶ ὕψος 2.50. Δὲν ἐσῴζετο ὅμως καὶ πλήρης ὁ ὄγκος τοῦ ὀρθογωνίου κτίσματος πανταχόθεν· ἀπὸ τοῦ μέσου περίπου τῆς ἄνω ἐπιφανείας εἶχε σκαφῇ εἰς ἐποχὴν ἄγνωστον μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς μιᾶς τῶν μακρῶν πλευρῶν καὶ εἰς ἱκανὸν βάθος ὄρυγμα ἀκανόνιστον, ἴσως δοκιμαστικὸν τοῦ μνημείου, χωρὶς ὅμως νὰ προχωρῇ μέχρι τῆς βάσεως τοῦ κτίσματος.

Ἡ τοιχοδομία αὐτοῦ ἦτο ἡ συνηθεστάτη κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους, ἡ ἀποτελουμένη διὰ μικρῶν λίθων καὶ χαλίκων ἐκτισμένων δι' ἀφθόνου ἀμμοκονίας ὥστε ν' ἀποτελῆται ὄγκος συμπαγὴς καὶ ἀδιάσπαστος· κατὰ τοῦτο οὐδὲν διέφερε τῶν ἄλλων λειψάνων τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς τῶν σῳζομένων καὶ σήμερον ἔτι ἐν τῇ Κνωσῷ εἴς τινα μέρη. Ὁ Ἄγγλος περιηγητὴς Pococke ὅστις εἶδε τὸ μνημεῖον κατὰ τὰ μέσα τοῦ 18 αἰῶνος ἀναφέρει ἐν τῇ κατωτέρω δημοσιευομένῃ περιγραφῇ αὐτοῦ, ὅτι ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν (διότι τότε ἐντὸς τοῦ συμπαγοῦς ὄγκου ἐσῴζοντο καὶ τοῖχοι ἄνωθεν αὐτοῦ) ἦτο ἐπενδεδυμένον ὀπταῖς πλίνθοις· καθ' ἣν ἐποχὴν ὅμως προέκειτο νὰ διαλυθῇ, οὐδὲν ἴχνος πλίνθων ὑπῆρχεν, ὥστε μὴ δυνάμενοι νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ αὐτόπτης Ἄγγλος περιηγητὴς ἠπατᾶτο, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, ἢ ὅτι μόνον οἱ ἄνωθεν τοῦ ὄγκου τοῖχοι εἶχον τὰς πλίνθους καὶ κατ' ἀκολουθίαν συνεξηφανίσθησαν μετὰ τῶν τοίχων, ἢ ὅτι ὁλόκληρον ἐκαλύπτετο ὑπὸ πλίνθων ἀλλ' αὗται ἀφῃρέθησαν εἰς μεταγενεστέραν τοῦ Pococke ἐποχήν, τότε δὲ ἐξηγεῖται καὶ τὸ ἀκανόνιστόν πως σχῆμα τοῦ μνημείου προελθὸν ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν πλίνθων καὶ τῆς ἕνεκα τῆς ἐργασίας ταύτης καταστροφῆς τῶν ὁμαλῶν ἐπιφανειῶν.

Κατὰ τὴν κατεδάφισιν παρευρίσκοντο πολλοὶ ἄνθρωποι καὶ ὅμως δὲν εἶναι σήμερον δυνατὸν νὰ ἐξακριβωθῇ ἀναμφισβητήτως ἂν εὑρέθη καὶ τί εὑρέθη ἐντὸς τοῦ μνημείου. Κατὰ πρῶτον μὲν λόγον ὁ μηχανικὸς κ. Μ. Ὡρολογᾶς πολλάκις ὑπ' ἐμοῦ ἐρωτηθεὶς διεβεβαίου ἀδι-

στάκτως ὅτι οὐδέν, ἀπολύτως οὐδὲν εὑρέθη, οὐδὲ ἦτο δυνατὸν νὰ εὑρεθῇ, ἀφ' οὗ κατὰ τὴν γνώμην του τὸ κτίσμα αὐτὸ οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ ἐναπομεῖναν λείψανον κρηπιδώματος μεγάλου τινὸς οἰκοδομήματος ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς εὑρισκόμενον ἄλλοτε ὑπὸ τὴν γῆν, ἀφ' οὗ ὅμως διὰ τὸ ἐπικλινὲς τοῦ ἐδάφους αἱ βροχαὶ παρέσυραν τὰ πέριξ χώματα ἔμεινεν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας. Πλὴν τοῦ μηχανικοῦ καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν ἐργατῶν τῶν ἐργασθέντων κατὰ τὴν διάλυσιν τοῦ μνημείου ἀνενδοιάστως ἀποφαίνονται ὅτι οὐδὲν εὑρέθη οὔτε ἐντὸς τοῦ κτίσματος οὔτε ὑπ' αὐτό. Καὶ ὅμως ἄλλοι βεβαιοῦσι τὰ ἀντίθετα καὶ μάλιστα ὁ τότε ταγματάρχης τῆς χωροφυλακῆς Χ. Κωνστ. Ἰωαννίδης, ὅστις πολλάκις μοι διηγήθη ὅτι ἀφ' οὗ κατεδαφίζοντες ἔφθασαν μέχρι τοῦ φυσικοῦ λευκοῦ ἀργιλλώδους ἐδάφους, τοῦ ἄσπρουγα, ὡς καλεῖται ἐν Κρήτῃ, εὗρον σκελετὸν ἀνθρώπου, κατεστραμμένον ὅμως ὑπὸ τοῦ χρόνου, καὶ ὅτι κληθεὶς εἶδεν αὐτὸν ἰδίοις ὄμμασιν, οὔτε τάφον ὅμως οὔτε τίποτε ἄλλο εἶδεν. Μεταξὺ τῶν ἀντιφατικῶν τούτων πληροφοριῶν ἀποβαίνει ἀδύνατος ἡ ἐξακρίβωσις τῆς ἀληθείας· βεβαίως ὁ μηχανικὸς εἶχε λόγον ν' ἀποκρύψῃ τὸ πρᾶγμα, διότι ἐνθέρμως ὑποστηρίξας τὴν κατεδάφισιν τοῦ μνημείου ἐγένετο αὐτουργὸς βανδαλισμοῦ, ὡς ἐνόμιζε καὶ ὁ ἴδιος, ἂν ὡμολόγει ὅτι εὑρέθη σκελετὸς ἀνθρώπου ἢ ἄλλο τι ἐξ οὗ θὰ ἐνισχύετο ἡ δημώδης δοξασία ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ πραγματικὸς τοῦ Καϊάφα τάφος· ἀλλὰ πάλιν καὶ οἱ διισχυριζόμενοι ὅτι εἶδον τὸν κατεστραμμένον σκελετὸν (τινὲς μάλιστα μόνον ἴχνη αὐτοῦ μαρτυροῦσιν ὅτι εἶδον) δὲν ἦτο ἀδύνατον νὰ πλανηθῶσι καὶ νὰ πιστεύσωσιν ἐξ ἀσημάντου τινὸς σημείου ἐν τῇ ἑδραίᾳ αὐτῶν πεποιθήσει περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ τάφου τοῦ Καϊάφα καὶ τῶν ἄλλων συναφῶν παραδόσεων, ὅτι εἶδον πράγματα ἃ δὲν εἶδον. Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ ἡ ἀλήθεια, βεβαίως ὁ διισχυρισμὸς τοῦ μηχανικοῦ, ὅτι τὸ ἐν λόγῳ κτίριον ἦτο ἁπλοῦν κρηπίδωμα, μὴ συμφωνῶν πρὸς τὴν περιγραφὴν τοῦ Pococke ἰδόντος αὐτὸ εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἐσῴζετο καλύτερον, δὲν εἶναι παραδεκτός.

Ὅτι ὁ Καϊάφας ἦλθεν εἰς Κρήτην καὶ ἐνταῦθα ἀποθανὼν ἐτάφη εὑρίσκομεν κατὰ πρῶτον ἐν παραρτήματι τοῦ ἀποκρύφου Εὐαγγελίου τοῦ Νικοδήμου ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ «Τὰ πεπραγμένα τῷ Πιλάτῳ» Acta Pilati. Τὸ χωρίον τοῦτο ὡς ἐσημειώσατο ἡμῖν

αὐτὸ διὰ τοῦ καθηγητοῦ Π. Ζολινδάκι ὁ τοῦ Πανεπιστημίου καθηγητὴς Π. Καρολίδης ἔχει οὕτω·

«Λαβὼν δὲ ὁ κούρσωρ τόν τε Πιλᾶτον . . . καὶ Καϊάφαν δεσμίους αὐτοὺς ἦγεν εἰς Ῥώμην. Ἔτυχε δὲ τούτους ἐν νήσῳ τινὶ Κρήτῃ ὀνομαζομένῃ, τὸν Καϊάφαν δυστήνως καὶ βιαίως τὸν βίον ἀπορρῆξαι. Καὶ λαβόντων δὲ τοῦτον ἵνα κατακαύσωσιν, οὐδὲ τὸ σύνολον ἡ γῆ τοῦτον ὑπεδέξατο, ἀλλ' ἔξω τοῦτον ἐπέρριπτεν. Ἰδὸν δὲ τὸ πλῆθος εἶπεν, Αἴρετε λίθους εἰκαίαις χερσὶν ἐπ' αὐτὸν ἔϐαλον καὶ οὕτω κατέχωσαν».

Πῶς προῆλθεν ἡ παράδοσις αὕτη περὶ τοῦ ταξειδίου τοῦ Πιλάτου καὶ τοῦ Καϊάφα εἰς Ῥώμην καὶ τοῦ θανάτου τοῦ τελευταίου ἐν Κρήτῃ, δὲν δυνάμεθα ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν πηγῶν νὰ ἐξελέγξωμεν· ἐπίσης καὶ ὁ χρόνος καθ' ὃν ἐκυκλοφόρησεν ἡ ἀπόκρυφος αὕτη εἴδησις εἶναι δυσδιόριστος· διότι ἀφ' οὗ τόσαι διαφωνίαι ὑπάρχουσι περὶ τῆς ἐποχῆς τῶν ἀποκρύφων ἐν γένει συγγραμμάτων, πολὺ περισσότερον ἀνάγκη ν' ἀμφιϐάλλωμεν περὶ τῆς ἀνωτέρω εἰδήσεως τῆς εὑρισκομένης ἐν παραρτήματι ἀποκρύφου Εὐαγγελίου. Ἓν μόνον δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὡς λίαν πιθανὸν ὅτι ἡ παράδοσις αὕτη ἐγεννήθη καὶ ἐπιστεύθη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἐν Κνωσῷ ἤτοι ἀπὸ τοῦ τρίτου αἰῶνος καὶ ἑξῆς μέχρι τῆς καταστροφῆς τῆς πόλεως τῆς γενομένης εἴτε ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ σεισμοῦ τοῦ ἐπὶ Οὐαλεντινιανοῦ καὶ Οὐάλεντος, δι' οὗ κατεχώσθησαν κατά τινα μαρτυρίαν ἑκατὸν πόλεις τῆς Κρήτης, ἐγένετο αὕτη εἴτε καὶ ὑστερώτερον, πάντως δὲ πρὸ τῆς ἐπιδρομῆς καὶ κατακτήσεως τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν τῷ 823, ὅτε ἐκτίσθη μὲν ὁ Χάνδαξ ὑπ' αὐτῶν, οὐδεὶς δὲ λόγος γίνεται περὶ Κνωσοῦ, ἐν ᾧ περὶ τῆς Γορτύνης καὶ τῆς πολιορκίας καὶ ἁλώσεως αὐτῆς καὶ τοῦ θανάτου τοῦ μητροπολίτου Κυρίλλου ἔχομεν πολλὰς εἰδήσεις.

Πρὸς τούτοις γεννᾶται τὸ ἑξῆς ζήτημα· οἱ Χριστιανοὶ τῆς Κνωσοῦ ἔμαθον πρῶτον ἐκ τῶν ἀποκρύφων συγγραμμάτων τὴν εἴδησιν ταύτην καὶ ἐφρόντισαν νὰ εὕρωσι τὸν τάφον τοῦ δυσσεϐοῦς Ἰουδαίου ἀρχιερέως, ἢ τοὐναντίον ἡ παράδοσις αὕτη ἐπεχωρίαζεν ἤδη ἐν Κνωσῷ καὶ ἐντεῦθεν παρέλαϐεν αὐτὴν καὶ τὴν διέπλασεν ὁ συντάκτης τοῦ ἀποκρύφου συγγράμματος. Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ἀπίθανον καὶ κατὰ τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλον τρόπον. Παρὰ τοῖς Κνωσίοις καὶ ἐν γένει παρὰ

τοῖς Κρησὶν ὑπῆρχεν ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἡ τάσις αὕτη νὰ δεικνύωσι τοῖς ἐπισκεπτομένοις τὴν νῆσον αὐτῶν ξένοις τοὺς τάφους ἐπισήμων προσώπων πρὸ πολλοῦ ἐκλιπόντων. Οὕτως καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα ἐδεικνύετο τάφος τοῦ Διὸς εἰς τὸ παρὰ τὴν Κνωσὸν βουνόν· οὕτως ἀναφέρει Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ὅτι ἐν Κνωσῷ ἐδεικνύετο τάφος τοῦ Ἰδομενέως καὶ τοῦ Μηριόνου μετ' ἐπιγράμματος (Διοδ. Σικελ. V. 79) «τὸν τάφον αὐτοῦ ἐν τῇ Κνωσῷ δεικνύουσιν ἐπιγραφὴν ἔχοντα τοιάνδε

Κνωσίου Ἰδομενῆος ὅρα τάφον· αὐτὰρ ἐγώ τοι
πλησίον ἵδρυμαι Μηριόνης ὁ Μόλου».

Ὁμοίως ἐδεικνύετο τάφος τοῦ Λυκούργου παρὰ τὴν Κρητικὴν Πέργαμον ὡς ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος ἐν βίῳ Λυκούργου περὶ τὸ τέλος «καὶ τάφον Ἀριστόξενος αὐτοῦ (Λυκούργου) δείκνυσθαί φησιν ὑπὸ Κρητῶν τῆς Περγαμίας περὶ τὴν ξενικὴν ὁδόν». Πάντα ταῦτα λαμβάνοντες ὑπ' ὄψει δυνάμεθα ἀναλόγως νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ Κνώσιοι Χριστιανοὶ ἤδη γενόμενοι ἀλλὰ μὴ διαφέροντες κατὰ τὸ εὐφάνταστον τῶν ἐθνικῶν προγόνων ἔπλασαν τίς οἶδε πόθεν ὁρμηθέντες τὴν παράδοσιν περὶ τοῦ τάφου τοῦ Καϊάφα καὶ εἰς τοὺς ἐρχομένους εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν Χριστιανοὺς ἐπισκέπτας δὲν ἐδείκνυον πλέον τάφον Διός, Ἰδομενέως κτλ., προσώπων δηλ. διὰ τὰ ὁποῖα δὲν εἶχον πολὺ διαφέρον οἱ Χριστιανοὶ ἐπισκέπται, ἀλλὰ τάφον Καϊάφα, περὶ τοῦτον δὲ κατὰ μικρὸν ἐπεκλώσθη ὁλόκληρος ἡ ἱστορία, ἧς τὴν ἀπήχησιν ἔχομεν τοῦτο μὲν ἐν τῷ μνημονευθέντι ἀνωτέρω ἀποσπάσματι τοῦ ἀποκρύφου εὐαγγελίου, τοῦτο δὲ ἐν τῇ μέχρι σήμερον σωζομένῃ λαϊκῇ δοξασίᾳ. Ἡ δοξασία δ' αὕτη ὡς μέχρι σήμερον καὶ λέγεται καὶ πιστεύεται εἶναι ὅτι ὁ Καϊάφας ἀσθενήσας καὶ ἀποθανὼν ἐδῶ ἐτάφη· ἀλλὰ διὰ τὴν ἀσέβειαν αὐτοῦ καὶ τὴν κατὰ τοῦ Χριστοῦ κακουργίαν ἡ γῆ δὲν ἐδέχθη τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀλλὰ τὸ ἐξέρριπτε καὶ καθ' ἑκάστην πρωίαν τὸ εὕρισκον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ἐκβεβλημένον «τὸν ἀνεξέρνα ἡ γῆς ἄλυωτο καὶ μαῦρο σὰν τὸ Κάϊ», καὶ ὅτι ἔγινεν ἀνάγκη ὅλος ὁ λαὸς νὰ συναθροισθῇ καὶ μὲ ἀρὰς καὶ βλασφημίας νὰ ῥίπτωσι λίθους ἐπ' αὐτοῦ καὶ τον καταχώσωσιν.

Ἡ παράδοσις, ὡς εἴπομεν, μὴ ἐκλιποῦσα καὶ μετὰ τὸν ἀφανισμὸν

τῆς Κνωσοῦ ἐκυκλεῖτο ἐπὶ τόσους αἰῶνας σωζομένη καὶ μέχρι σήμερον. Πρῶτος, ἐφ' ὅσον ἡμεῖς γνωρίζομεν ἐκ τῶν νεωτέρων περιηγητῶν ὁ ἐκ Φλωρεντίας Λατῖνος ἀρχιεπίσκοπος Χριστόφορος Βονδελμόντιος περιελθὼν τὴν Κρήτην κατὰ τὸ 1415-1416 ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἐν τῇ Κνωσῷ τάφου τοῦ Καϊάφα. Τοῦ περιηγητοῦ τούτου διεσώθησαν δύο σύντομοι περιγραφαὶ τῆς Κρήτης Λατινιστὶ γεγραμμέναι δημοσιευθεῖσαι κατὰ πρῶτον ἐν τῇ Creta Sacra τοῦ Ἐνετοῦ Φλαμινίου Κορνηλίου. Ἐν τῇ πρώτῃ τῶν περιγραφῶν τούτων (Creta Sacra vol. I. p. 10) φέρονται

«Cum vero ab ea (urbe Candaco) disceditur versus Austrum per suaves colles ad maximam olim civitatem et antiquissimam Philopolim(1) hodie Macriticho devenitur in qua pavimentum Mosaicum cum multis figuris adhuc extat, et etiam sepulcrum Caiphae ut dicitur».

Τὰ αὐτὰ περίπου μὲ μικρὰς περὶ τὴν φράσιν διαφορὰς ἐπαναλαμβάνονται καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῦ Βονδελμοντίου περιγραφῇ (Creta Sacra vol. I. p. 96) «Damus deinde ad Austrum per vicum pedibus viam donec per humiles colles maximam antiquorum civitatem olim Philopolim hodie Macriticho intramus, quam juxta flumen atque viridaria manat, ibique forte Musaicum pavimentum immaculatum omnium figurarum sub magnis maceribus(2) reperio, atque ad dexteram sepulcrum Cayfe, ut dicitur procuramus».

(1) Μοὶ φαίνεται παράδοξον ποῦ εὗρε τὸ ἀνύπαρκτον αὐτὸ ὄνομα Κρητικῆς πόλεως ὁ Βονδελμόντιος· πολὺ ἐρευνήσας δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐξακριβώσω τὴν πηγήν του· ἴσως ἠπατήθη ὑπό τινος τῶν Νεωτερικῶν (Neoterici) γεωγράφων, ὡς τοὺς ὀνομάζει ὁ Κορνήλιος. Ἀλλὰ τοιαῦτα χονδροειδῆ σφάλματα περὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὰς θέσεις τῶν ἀρχαίων Κρητικῶν πόλεων ἔχει καὶ πλεῖστα ἄλλα ὁ Βονδελμόντιος, οὐχὶ βεβαίως πλάσματα τῆς ἰδίας φαντασίας ἀλλ' ἀποτελέσματα παρανοήσεων, ἐσφαλμένων ἀναγνώσεων λελανθασμένων ὁδηγῶν καὶ κακῶν ἐπὶ τόπου πληροφοριῶν. Ἀρκεῖ μεταξὺ τῶν πολλῶν νὰ ἀναφέρωμεν ὀλίγα· οὕτως ἐν ᾧ ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς Κνωσοῦ τοποθετεῖ τὴν τερατώδη Φιλόπολιν, τὴν Κνωσὸν συγχέει μετὰ τῆς Γόρτυνος, ταυτίζει τὴν Ἀνώπολιν μὲ τὴν Πολυρρηνίαν, τὸ Ἐνετικὸν Ριζόκαστρον (Belveder) μὲ τὴν Ὑρτάκιναν (Artacina), ἀναφέρει πόλεις τῆς Κρήτης Molopiexopolis (ἀντὶ τῆς Ἰστρῶνος), Olopixopolis-Serapolis καὶ Sercopolis, Coso, Chitina, Succeta (Ἁγ. Γαλήνης) κτλ., πολλὰ δὲ ἐνετικὰ καστέλλια θεωρεῖ ἀρχαίας πόλεις ὡς τὸ Bonifatium, τὸ Castellum novum (Καινούργιο καστέλλι), τὴν Pediada κτλ.

(2) Ἴσως τὸ μουσειωτὸν δάπεδον τὸ ὁποῖον καὶ εἰς τὰς δύο περιγραφὰς ἀναφέρει ὁ

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Βονδελμόντιος· ὁ δὲ Κορνήλιος ὑπομνηματίζων τὸ χωρίον τοῦτο ἐν τῷ μνημονευθέντι συγγράμματί του λέγει (Creta sacra I. p. 38)· «Ἐν τῇ μεγίστῃ ἄλλοτε καὶ ἀρχαιοτάτῃ πόλει τῇ Φιλοπόλει νῦν καλουμένῃ Μακρυτοίχῳ ἀναφέρει ὁ Βονδελμόντιος κατὰ τὴν τῶν Κρητῶν παράδοσιν ὅτι ὑπῆρχε τάφος τοῦ Καϊάφα. Ἐν τῷ χρονικῷ δὲ ὃ περὶ τῶν κρητικῶν πραγμάτων συνηρμολόγησεν ὁ Ἀνδρέας Κορνήλιος ὁ τοῦ Ἰακώβου εὐγενὴς Ἑνετὸς ἐν τῇ ἐν Κρήτῃ ἀποικίᾳ ἀναφέρει ὅτι ὁ Καϊάφας ὁ ὕπατος τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερεὺς ἐτάφη οὐχὶ μακρὰν τοῦ τόπου ὅπου κατόπιν ἐκτίσθη ὁ Χάνδαξ καὶ ὅτι ὁ χῶρος αὐτὸς ἐπεκλήθη ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐνταῦθα ταφέντος παρανομωτάτου ποντίφικος χωρίον τοῦ Καϊάφα. Ἀναφέρω δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Χρονικοῦ ἵνα παρὰ τοῖς λογίοις ἀναγνώσταις ἀξιωθῇ τῆς προσηκούσης πίστεως».

Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο τοῦ χρονικοῦ τοῦ Κορνηλίου (Κορνάρου) ἔχει οὕτω κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ.

«Κατὰ τὸ 23 ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Τιβερίου καὶ τὸ τέταρτον ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ μεταβαίνοντες εἰς Ρώμην ὁ Πιλᾶτος πρόεδρος τῆς Ἰουδαίας καὶ ὁ Ἰωσὴφ ὁ λεγόμενος Καϊάφας (Caifasso) ἀρχιερεύς, ἀφ' οὗ ἐστερήθησαν τὰ ἀξιώματα αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Οὐιτελλίου γενικοῦ διοικητοῦ τῆς Συρίας καὶ προσεκαλοῦντο ὑπὸ τοῦ Τιβερίου ἵνα δώσωσιν εὐθύνας τῆς ἀρχῆς αὐτῶν, ἔφθασαν πλέοντες εἰς Κρήτην, ὁ δὲ Καϊάφας νοσήσας ἐτελεύτησε καὶ ἐτάφη ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων εἰς τόπον κείμενον πλησίον τοῦ μέρους ὅπου εἶναι σήμερον ἡ πόλις τοῦ Χάνδακος ἀπέχοντα τῆς θαλάσσης περὶ τὰ τρία μίλια, ὁ δὲ τόπος οὗτος σῴζει τὸ ὄνομα χωρίον τοῦ Καϊάφα (Casal Cagiafa). Τὸ πρᾶγμα διατηρεῖται ἀκόμη ἐν τῇ μνήμῃ τῶν Ἑβραίων τοῦ Χάνδακος καὶ διὰ τῆς παραδόσεως ἔφθασεν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ὁ Καϊφᾶς λέγεται Καϊάφας ὡς φέρεται καὶ ἐν τοῖς Ἑλληνιστὶ γεγραμμένοις Εὐαγγελίοις· ὁ δὲ Πιλᾶτος ἀνεχώρησεν εἰς Ρώμην διὰ τοῦ αὐτοῦ πλοίου».

Βονδελμόντιος εἶναι αὐτὸ τὸ ἴδιον τὸ ὁποῖον πρό τινων ἐτῶν ἀνέσκαψεν ὁ ἀκάματος τῆς Κρήτης ἐρευνητὴς Φρειδερῖκος Halbherr οὐχὶ μακρὰν τοῦ τάφου τοῦ Καϊάφα ἄνω τῆς σημερινῆς ὁδοῦ κατὰ τὸ ῥωμ. ἀμφιθέατρον, ἐκάλυψε δὲ πάλιν ἵνα τὸ προφυφυλάξῃ ἀπὸ καταστροφῆς. Τὸ μουσείωμα τοῦτο κατὰ τὸν κ. Halbherr εἶναι λαμπρὸν καὶ διατηρεῖται θαυμασίως.

Παρὰ τῷ Ἐνετῷ ἄρα χρονογράφῳ Ἀνδρέᾳ Κορνάρῳ, οὗ τὸ χειρόγραφον Χρονικὸν πολλάκις ἀναφέρει ὁ Κορνήλιος καὶ πολλὰς εἰδήσεις ἔχει ἀρυσθῆ ἐξ αὐτοῦ, σῴζεται ἀκέραιος ὁ περὶ τοῦ πλοῦ καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Καϊάφα λόγος ὅπως περίπου καὶ ἐν τῷ παραρτήματι τοῦ ἀποκρύφου Εὐαγγελίου μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ μὲν Ἐνετὸς χρονογράφος λέγει ὅτι ἀπέθανε νοσήσας, ἐν ᾧ τὸ ἀπόκρυφον σύγγραμμα ἀναφέρει ὅτι ἀπέρρηξε τὸν βίον βιαίως. Πόθεν ὁ χρονογράφος ἠρύσθη τὴν παράδοσιν; δὲν φαίνεται πολὺ πιθανὸν ὅτι αὐτὸς εἶχε γνῶσιν τῶν ἀποκρύφων συγγραμμάτων, μᾶλλον δὲ πιστευτὸν ὅτι παρ' ἄλλου χρονογράφου παρέλαβεν αὐτὴν ἢ καὶ ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ στόματος τοῦ λαοῦ προσθεὶς μόνον τὴν χρονολογίαν.

Καὶ παρὰ τῷ Βονδελμοντίῳ καὶ τῷ Ἀνδρέᾳ Κορνάρῳ γίνεται λόγος περὶ κώμης φερούσης τὸ ὄνομα Καγιάφα (Casal Cagiafa). Ὅτι τοιοῦτον χωρίον ὑπῆρχε πλησίον τῶν ἐρειπίων τῆς Κνωσοῦ ἀποδείκνυται ἐκ τῶν κατωτέρω ἀληθέστατον. Ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν κατάλογον τῶν χωρίων τῆς Κρήτης κατ' ἐπαρχίας (Castella) ὃν ἀντέγραψεν ἐκ τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης ὁ ἐμὸς φίλος G. Gerola διατρίβων ἐν Κρήτῃ ἀπὸ ἑνὸς καὶ πλέον ἔτους πρὸς μελέτην τῶν Ἐνετικῶν μνημείων ὡς ἀπεσταλμένος τῆς Ἐνετικῆς Ἀκαδημείας· ὁ κατάλογος εὑρίσκεται ἐν τῷ χειρογράφῳ κώδικι Ital. VII. 1683 φέροντι τίτλον «Francesco Basilicata Relatione di tutto il regno di Candia 1630» ὃν ἔγραψεν ὁ Basilicata πρὸς ἑρμηνείαν τοῦ ἄλλου αὐτοῦ ἐξαιρέτου ἔργου τοῦ Ἄτλαντος τῆς Κρήτης, οὗ ἓν μὲν ἀντίτυπον κατέχει τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου δωρηθὲν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου Paton, ἕτερον δὲ ὑπάρχει ἐν τῷ Μουσείῳ Correr τῆς Ἐνετίας. Καὶ ὁ κατάλογος τοῦ Basilicata καὶ ὁ δημοσιευθεὶς τῷ 1696 ὑπὸ τοῦ Coronelli ἐν τῷ Isolario Veneto ἔχουσι πάλιν ἀντιγραφῆ ἐκ παλαιοτέρου καὶ ἀκριβεστέρου καταλόγου μὴ εὑρισκομένου σήμερον. Καὶ εἰς τοὺς δύο τούτους καταλόγους ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τεμένους (Castel Temene) εὑρίσκονται τὰ χωρία Brussa, Cajaffa, Macriticho, Marathitis apano, Marathitis cato, Armabella κτλ. Τὰ χωρία ταῦτα εὑρισκόμενα πλησίον τοῦ Χάνδακος κατεστράφησαν κατὰ τὴν μακρὰν πολιορκίαν τούτου ὑπὸ τῶν Τούρκων κατεσκηνωμένων περὶ τὰ μέρη ταῦτα, καὶ ἔκτοτε ἐξέλιπον τὰ πλεῖστα ἀλλὰ διετηρήθησαν καὶ μέχρι σήμερον τὰ ὀνόματα· μόνον ὁ Μακρυτοῖχος

εἶναι σήμερον μικρὰ κώμη ἀριθμοῦσα περὶ τὰς 25 οἰκογενείας, ὁ δὲ Μαραθίτης καὶ ἡ Προῦσα εἶναι μετόχια κατοικούμενα ἀπὸ ὀλίγας ψυχάς.

Ἀρχαιότεραι ὅμως καὶ τῶν καταλόγων τούτων εἶναι δύο ἄλλαι μαρτυρίαι ἅς μοι ἀνεκοίνωσεν ὁ αὐτὸς G. Gerola εὑρὼν αὐτὰς εἰς τὸ Archivio del Duca di Candia (mappa V.) τῷ φυλασσομένῳ ἐν τῷ archivio di stato di Venezia ἐν κώδικι ἐπιγραφομένῳ Catasticum ecclesiarum et monasteriorum communis καὶ εἰς τὴν Bibliotheca Marciana Lat. IX. 179. Κατὰ τὴν μίαν ἐκ τούτων ὁ Λατῖνος ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης Ἰωάννης Κουερίνης (Giovanni Quirini) ἀνεκίνησε ζήτημα περὶ τῶν κτημάτων τῆς ἀρχιεπισκοπῆς του, ἐκ τούτου δὲ λαβὼν ἀφορμὴν ὁ δοὺξ Κρήτης Μαρῖνος Φαλιέρης διέταξεν ἀνάκρισιν κατὰ τὸ 1248, ἐξ ἧς κατεδείχθη ὅτι κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν ἡ ἀρχιεπισκοπὴ ἐκέκτητο χωρία τινὰ μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ τὸ χωρίον Καγιάφα, τὰ ὁποῖα τὸ κοινὸν τῆς Ἑνετίας αὐθαιρέτως ἐσφετερίσθη. Ἡ ἄλλη μαρτυρία εἶναι ὅτι κατὰ διαταγὴν τοῦ Δόγη τῆς Ἑνετίας ὁ τῆς Κρήτης Δοὺξ Giustiniano Giustinian κατὰ τὸ 1320 κατήρτισε κατάλογον τῶν ἐκκλησιῶν τῶν εὑρισκομένων εἰς τὰ περίχωρα τοῦ Χάνδακος· ἐν τούτῳ ἀναφέρεται ὅτι τὸ χωρίον Καγιάφα εἶχε τρεῖς ἐκκλησίας δύο παλαιὰς τὴν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ καὶ μίαν νεωτέραν τὴν S. Maria, τὰς πληροφορίας δὲ περὶ τῶν ἐκκλησιῶν τούτων παρέσχεν ὁ Γεώργιος Χανδακίτης κάτοικος τῆς κώμης Καγιάφα.

Ἐκ τῶν ἀναμφισβητήτων τούτων μαρτυριῶν ἀποδεικνύεται ὅτι χωρίον Καγιάφα παρὰ τὸν Μακρυτοῖχον ὄχι μόνον ἀπ' ἀρχῆς τῆς Ἑνετοκρατίας ὑπῆρχεν, ἀλλὰ καὶ σχεδὸν βέβαιον ὅτι ὑφίστατο ἤδη καὶ ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς, ὡς ἄλλως τε καὶ τὰ πλεῖστα ἄλλα τῶν χωρίων τῆς νήσου.

Πολὺν χρόνον μετὰ τὸν Βονδελμόντιον καὶ τὸν Κορνάρον ὁ Ἄγγλος περιηγητὴς τῆς Ἀνατολῆς Ριχάρδος Pococke περιηγηθεὶς τὴν Κρήτην τῷ 1743 τὰ ἑξῆς λέγει περὶ τοῦ μνημείου (1) κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ.

« Ἐνταῦθα (ἐν Κνωσῷ) εὑρίσκονται μικρά τινα λείψανα τῶν τειχῶν

(1) Pococke Description of the East and some other Countries, vol. II, part. I. B. IV. pag. 256.

καὶ μάλιστα πρὸς βορρᾶν — ἓν δὲ τέταρτον τοῦ μιλίου πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως ὑπάρχει οἰκοδόμημα παρὰ τὴν ὁδὸν τοῦ ὁποίου τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι 10 τετραγωνικῶν ποδῶν· οἱ τοῖχοι ἔχουσι πάχος 6 ποδῶν καὶ εἶναι κεκαλυμμένοι δι' ὀπτῶν πλίνθων ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν· φαίνεται ὅτι εἶναι ἀρχαῖός τις τάφος· ὁ λαὸς λέγει ὅτι εἶναι ὁ τάφος τοῦ Καϊάφα καὶ ἡ μάλιστα μετριόφρων διήγησις περὶ αὐτοῦ εἶναι, ὅτι προσωρμίσθη εἰς τὸν τόπον τοῦτον ὅπου ἀπέθανε καὶ ἐτάφη, καὶ ὅτι εὑρόντες τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς τὸ ἔθαψαν ἐκ νέου καὶ τοῦτο συνέβη ἑπτάκις, τελευταῖον δὲ ἔκτισαν τὸ βαρὺ αὐτὸ κτίσμα τὸ ὁποῖον κατὰ τοὺς λόγους των ἠμπόδισε τὴν ἐκ νέου ἀνάρριψιν· εἰς ταῦτα προσθέτουσι καὶ ἄλλα τινὰ περιστατικὰ ἐξ ἴσου γελοῖα· ἀνέφερα τὰ ἀνωτέρω μόνον διὰ νὰ δείξω ὅτι ὁ λαὸς τῆς Κρήτης ἔχει καὶ νῦν ὡς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἐθνικῶν μεγάλην κλίσιν τοῦ πνεύματος εἰς τὸ ἐξευρίσκειν καὶ διαδίδειν μύθους».

Ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις εἶναι ἀξιοσημείωτον τὸ περὶ τοῦ μνήματος χωρίον τοῦ Pococke· πρῶτον μὲν διότι ὁρίζει καὶ τὴν θέσιν ἐν ᾗ εὑρίσκετο τὸ μνημεῖον, ἐκ τούτου δὲ οὐδεμία μένει ἀμφιβολία περὶ τῆς ταυτότητος αὐτοῦ πρὸς τὸ κατεδαφισθέν, ἔπειτα διότι ἀναφέρει πιστότατα καὶ ἀκριβέστατα τὴν λαϊκὴν παράδοσιν, καὶ πρὸς τούτοις παρέχει καὶ ἀκριβῆ ὁπωσοῦν περιγραφὴν τοῦ μνημείου, ἐξ ἧς φαίνεται ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του διετηρεῖτο ἀκεραιότερον, ἦτο δηλ. κτίσμα βαρὺ τετράγωνον, εἶχε τοίχους πάχους 6 ποδῶν ἐπενδεδυμένους ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν δι' ὀπτῶν πλίνθων καὶ κούφωμα δέκα τετραγωνικῶν ποδῶν.

Τελευταῖος ὁ Ἄγγλος περιηγητὴς Pashley εὑρισκόμενος ἐν Κρήτῃ κατὰ τὸ 1834 ἀναφέρει τὴν Χριστιανικὴν παράδοσιν περὶ τοῦ μνήματος τοῦ Καϊάφα καὶ μνημονεύει καὶ τὰ σχετικὰ χωρία τῶν πρὸ αὐτοῦ περιηγητῶν (1).

Αὗται εἶναι αἱ εἰδήσεις καὶ αἱ μαρτυρίαι ἃς ἠδυνήθην νὰ συναγάγω περὶ τοῦ μνημείου τούτου. Ἂς ἔλθωμεν νῦν καὶ εἰς τὰ ἐκ τούτων συναγόμενα συμπεράσματα.

Εἶναι ἐν πρώτοις βεβαιότατον ὅτι τὸ κτίσμα ἦτο ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς· ὁ τρόπος τῆς οἰκοδομίας καὶ ὁ τόπος οὐδεμίαν περὶ τούτου καταλείπουσιν ἀμφιβολίαν. Εἶναι πρὸς τούτοις βέβαιον ὅτι αὐτὸ τὸ ὁποῖον

(1) Pashley, Travels in Crete vol. I. p. 206.

εἶδον ὁ Βονδελμόντιος, ὁ Κορνάρος καὶ περιέγραψεν ὁ Pococke εἶναι τὸ ἴδιον τὸ ὁποῖον κατέστρεψαν πρὸ 18 ἐτῶν· ἡ λαϊκὴ παράδοσις ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν μεταδιδομένη διεφύλαξε μετὰ τῆς διηγήσεως καὶ τὴν ταυτότητα τοῦ κτίσματος.

Μετὰ τὰ βέβαια ταῦτα ἔρχονται αἱ ἀμφιβολίαι· ἦτο τὸ κτίσμα τάφος; Τὰ χωρία τῶν περιηγητῶν καὶ αἱ μαρτυρίαι τῶν ἐργασθέντων κατὰ τὴν κατεδάφισιν δὲν πείθουσιν ἐπαρκῶς περὶ τούτου. Ὁ μὲν Buondelmonti καὶ ἂν εἶδε τὸ μνῆμα, δὲν ἔκρινεν ἄξιον νά το περιγράψῃ, εἰς ἐποχὴν μάλιστα (1415) καθ' ἣν ἐξ ἅπαντος θὰ διετηρεῖτο καλύτερον καὶ εὐχερέστερος θὰ ἦτο ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτοῦ. Ἐπίσης καὶ ὁ Κορνάρος. Μόνος ὁ Pococke μετὰ 330 ἔτη δίδει τοιαύτην περιγραφὴν ὥστε νὰ καθίσταται πιθανὴ ἡ περὶ τάφου γνώμη καὶ ὁ ἴδιος δὲ μὴ παραδεχόμενος αὐτὸ ὡς τάφον τοῦ Καϊάφα θεωρεῖ πιθανὸν ὅτι ἦτό ποτε τάφος παλαιὸς (ἴδε ἀνωτέρω τὴν περιγραφήν). Ἴσως ἐνισχύει ὀλίγον τὴν ἰδέαν ταύτην καὶ ὅτι τὸ κτίσμα εὑρίσκετο ἐκτὸς τῆς πόλεως πλησίον τῆς σημερινῆς καὶ ἴσως καὶ τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ, καὶ ὅτι οὐχὶ πολὺ μακρὰν αὐτοῦ ἄνω τοῦ σημερινοῦ Τεκὲ τοῦ Χανιαλῆ κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ὁδοῦ εὑρέθησαν τάφοι ῥωμαϊκοὶ ἐξ ἑνὸς τῶν ὁποίων προέρχεται καὶ ἡ μικρὰ χρυσῆ Νίκη, ἣν κατέχει τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου. Τέλος οἱ ἐργασθέντες κατὰ τὴν κατεδάφισιν τοῦ μνημείου δὲν συμφωνοῦσιν ἂν εὑρέθη ἢ δὲν εὑρέθη σκελετός. Ὥστε ἂν ἦτο τάφος ἢ μή, μένει ἄλυτον.

Ἀλλὰ καὶ ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι ἦτο τάφος, εἶναι δυνατὸν σπουδαίως νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι ἦτο τάφος τοῦ Καϊάφα; Ἐπὶ τούτου ἀδιστάκτως ἀποφαίνομαι ἀρνητικῶς. Ἡ πρώτη πηγὴ (ἂν θεωρηθῇ πηγὴ ἡ τοῦ ἀποκρύφου Εὐαγγελίου) εἶναι τόσον ὕποπτος καὶ θολερὰ ὥστε μοι φαίνεται πρᾶγμα ἐντελῶς παράλογον νὰ ἀντλήσῃ τις ἐξ αὐτῆς ἱστορικὸν συμπέρασμα. Ἔπειτα κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι εἰς Κρήτην εἶχε λάβει τοιαύτην διάδοσιν ὁ Χριστιανισμὸς καὶ εἶχεν ἀναπτυχθῇ τὸ Χριστιανικὸν αἴσθημα ὥστε νὰ παρατηρηθῇ ἢ ἔστω καὶ νὰ πλασθῇ τοιοῦτόν τι; ἀπολύτως ἀδύνατον. Τοὐναντίον θεωρῶ σχεδὸν βέβαιον ὅτι τὸ πρᾶγμα ἐπλάσθη, διεδόθη καὶ ἐπιστεύθη πολὺ ὕστερον, κατὰ τὸν 3 ἢ 4 αἰῶνα, ὅτε θὰ ὑπῆρχον οἱ ὅροι πρὸς γένεσιν τοῦ μύθου, ἤτοι πολυάριθμος Χριστιανικὴ κοινότης καὶ ἀνεπτυγμένον

θρησκευτικὸν Χριστιανικὸν αἴσθημα ἐν Κνωσῷ ἱκανὸν πρὸς διάπλασιν τοιούτων παραδόσεων, ὁποία ἡ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Καϊάφα, καὶ πολλαὶ ἄλλαι τὰς ὁποίας εὑρίσκομεν ἐν τοῖς ἀποκρύφοις συγγράμμασιν.

Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ ὅμως τὸ πρᾶγμα καὶ ὅπως καὶ ὅπου καὶ ἂν ἐπλάσθη, ἡ παράδοσις φαίνεται ἀρχαιοτάτη. Ὡς εἶπον καὶ προηγουμένως σχεδὸν βέβαιον θεωρῶ ὅτι ἀνάγεται εἰς τοὺς Χριστιανικοὺς χρόνους τῆς Κνωσοῦ τοὺς πρὸ τῆς ἐρημώσεως τῆς πόλεως ταύτης.

Καὶ ἠφανίσθη μὲν τὸ ἄμορφον κτίσμα, ἀλλὰ τὸ ὄνομα διατηρεῖται ἀκόμη καὶ τοῦ «Καγιάφα τὸ μνῆμα» θὰ παρέλθωσιν ἴσως αἰῶνες διὰ νὰ λησμονηθῇ. Ὁσάκις ἀκούσω τὴν τοπωνυμίαν ταύτην καὶ σήμερον κοινολογουμένην τὴν τόσον ἐμφαντικὴν τῆς πείσμονος συντηρητικότητος τοῦ πνεύματος καὶ τῶν ἰδεῶν τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ αὐτομάτως ἀναμιμνήσκομαι τῆς ἄλλης ὁμοίας περὶ τοῦ τάφου τοῦ Διὸς οὐχὶ μακρὰν τοῦ μέρους τούτου, ἥτις ἔδωκε τὴν φήμην καὶ ἴσως καὶ τὸ σημερινὸν ὄνομα Γιοῦκτα εἰς τὸν πλησίον τῆς Κνωσοῦ βουνόν. Τίς ἀγνοεῖ τὴν παράδοσιν ταύτην τὴν ὁποίαν μετὰ τόσης ἐπιμονῆς καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα ἐπανελάμβανον οἱ Κρῆτες πρὸς τοὺς ξένους παρὰ πᾶσαν τὴν ἀγανάκτησιν τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ἀποκρουόντων δι' ἥκιστα κολακευτικῶν διὰ τοὺς ἀρχαίους Κρῆτας λόγων τὴν παράδοσιν τὴν ἥκιστα θεοσεβῆ, τὴν στεροῦσαν τὴν ἀθανασίαν καὶ τὴν θεότητα τὸν ὕψιστον τῶν ἀθανάτων τὸν πατέρα ἀνδρῶν τε θεῶν τε, καὶ ἧς ἀγανακτήσεως πικρόχολος ἑρμηνεὺς πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐγένετο ὁ ποιητὴς Καλλίμαχος διὰ τοῦ ἑξῆς διστίχου:

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται· καὶ γὰρ τάφον, ὦ ἄνα, σεῖο
Κρῆτες ἐτεκτήναντο· σὺ δ' οὐ θάνες, ἐσσὶ γὰρ αἰεί.

Ἐν Χανίοις μηνὶ Δεκεμβρίῳ 1900

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΤΙΓΜΙΑΙΟΥ ΑΞΟΝΟΣ
ΤΟΥ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΟΣ ΤΡΙΕΔΡΟΥ ΚΑΜΠΥΛΗΣ

1. Τὸ πρωτεῦον τρίεδρον καμπύλης, τὸ ἐκ τῆς ἐφαπτομένης (Mx), τῆς πρώτης (My) καὶ τῆς ὀρθίας αὐτῆς καθέτου (Mz) ἀποτελούμενον, μεταβαίνει, ὡς γνωστόν, ἀπὸ τῆς τυχούσης αὐτοῦ θέσεως, ἔνθα κορυφή του τὸ σημεῖον M τῆς καμπύλης, εἰς τὴν ἀμέσως ἑπομένην, ἔνθα κορυφή του τὸ M', διὰ στροφῆς καὶ ὀλισθήσεως περὶ τὸν στιγμιαῖον ἄξονα περιστροφῆς καὶ ὀλισθήσεως (axe central)· καὶ συνημίτονα μὲν ποιεῖ οὗτος πρὸς τοὺς ἄξονας xyz τοῦ πρωτεύοντος τριέδρου (T) τὰ

$$\frac{p}{\sqrt{p^2+r^2}}, \quad 0, \quad \frac{r}{\sqrt{p^2+r^2}},$$

ἐξισώσεις δὲ ἔχει πρὸς τοὺς αὐτοὺς ἄξονας (εὑρισκομένας ἀμέσως, διὰ $\xi=1$, $\eta=\zeta=q=0$, ἐκ τῶν γενικῶν πρὸς τοὺς κινουμένους ἄξονας ἐξισώσεων τοῦ στιγμιαίου ἄξονος ἐν τῇ τυχούσῃ μονοπαραμέτρῳ κινήσει (βλ. π. χ. Darboux, Surfaces, I, p. 8), τὰς ἑξῆς·

$$(p^2+r^2)y=r, \quad rx-pz=0$$

(p, r δηλοῦσιν, ὡς συνήθως, τὰς δύο καμπυλότητας τῆς καμπύλης: $p=-\frac{1}{\tau}$, $r=\frac{1}{\rho}\Big)$.

Ὁ στιγμιαῖος ἄξων ἐν τῇ τυχούσῃ θέσει (M) τοῦ τριέδρου τέμνει τὸν ἄξονα τῶν y (τὴν πρώτην κάθετον) εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ M ἴσην πρὸς $\frac{r}{p^2+r^2}$ καὶ εἶναι παράλληλος τῷ ἐπιπέδῳ xz (διότι $q=0$).

2. Θεωρήσωμεν νῦν τὸν στιγμιαῖον ἄξονα ἐν τῇ μετὰ τοῦ τριέδρου κινήσει του· αἱ διάφοροι ἐν τῷ χώρῳ θέσεις αὐτοῦ (ἤτοι αἱ πρὸς παρατηρητὴν μὴ μετὰ τοῦ τριέδρου παρασυρόμενον) ἀποτελοῦσιν ἐπιφάνειαν εὐθειογενῆ (Σ)· ἐὰν δὲ θεωρήσωμεν καὶ τὰς θέσεις αὐτοῦ σχετικῶς πρὸς παρατηρητὴν μετὰ τοῦ τριέδρου παρασυρόμενον, αὗται ἀποτελοῦσιν ἑτέραν ἐπιφάνειαν εὐθειογενῆ (σ), ἥτις ἐν πάσῃ στιγμῇ ἐφάπτεται τῆς πρώτης κατὰ μῆκος μιᾶς γενετείρας· καὶ ἡ κίνησις τοῦ πρωτεύοντος τριέδρου δύναται νὰ παραχθῇ διὰ περιστροφῆς καὶ

ὀλισθήσεως τῆς ἐπιφανείας (σ) ἐπὶ τῆς (Σ) περὶ μίαν γενέτειραν, τὴν ἑκάστοτε κοινήν, καὶ κατὰ μῆκος αὐτῆς.

Ταῦτα πάντα εἶναι γνωστὰ ἐκ τῆς Κινητικῆς. Ἀποδεικνύεται δ' εὐκόλως, ὅτι ἡ ἐπιφάνεια (Σ) τέμνει τὴν ἐπιφάνειαν (K) τῶν πρώτων καθέτων τῆς ἀρχικῆς καμπύλης κατὰ καμπύλην τινὰ L, ἥτις εἶναι κοινὴ γραμμὴ συσφίγξεως (ligne de striction) ἀμφοτέρων τῶν ἐπιφανειῶν (Σ) καὶ (K) (βλ. Schell, Theorie der Curven doppelter Krümmung,[2] S. 139-140).

3. Ζητήσωμεν νῦν τὴν λύσιν τῶν ἑξῆς δύο προβλημάτων. 1) Πότε αἱ ἐν τῷ χώρῳ θέσεις τοῦ στιγμιαίου ἄξονος εἶναι ἐφαπτόμεναι καμπύλης τινός, (ἤτοι ἀποτελοῦσιν ἀναπτυκτὴν ἐπιφάνειαν) καὶ 2) Πότε αἱ αὐταὶ θέσεις τοῦ στιγμιαίου ἄξονος εἶναι ὄρθιαι κάθετοι καμπύλης τινός.

A'

4. Τὸ πρῶτον πρόβλημα εὑρίσκεται ἤδη λελυμένον ἐν τῷ προμνημονευθέντι βιβλίῳ τοῦ *Schell* (S. 139-140).

Ἐκεῖ εὑρίσκεται, ὅτι ἡ παράμετρος τῆς ἐπιφανείας τῶν στιγμιαίων ἀξόνων κατὰ μῆκος τῆς γενετείρας ω εἶναι

$$p_1 = \frac{du}{dH} = \frac{d\left(\frac{R^2}{\rho}\right)}{d\left[\text{τοξεφ}\left(\frac{\tau}{\rho}\right)\right]},$$

ἔνθα ρ καὶ τ αἱ δύο ἀκτῖνες τῆς καμπύλης καὶ

$$R = \frac{\rho\tau}{\sqrt{\rho^2+\tau^2}}.$$

Ἔπειτα δὲ προστίθεται, ὅτι, ἵνα ἡ εὐθειογενὴς αὕτη ἐπιφάνεια καταντήσῃ ἀναπτυκτή, ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἢ $du=0$, ἢ $dH=0$ (κυλινδρικὴ ἐπιφάνεια). Καὶ ἡ μὲν πρώτη περίπτωσις δίδει $\frac{R^2}{\rho}=$ σταθ., ἢ

$$\frac{\rho\tau^2}{\rho^2+\tau^2} = \text{σταθ.},$$

ἤτοι τὰς καμπύλας τοῦ *Mannheim* (1), ὧν αἱ πρῶται κάθετοι

(1) Βλ. Comptes Rendus, Novembre 1877, ἢ Principes et développements

εἶναι ὄρθιαι κάθετοι ἑτέρας καμπύλης· ἐνταῦθα δὲ ἡ δευτέρα αὕτη καμπύλη εἶναι ἡ γραμμὴ συσφίγξεως L τῆς ἐπιφανείας τῶν πρώτων καθέτων τῆς ἀρχικῆς καμπύλης, καὶ ταύτης τῆς L ἐφάπτονται οἱ στιγμιαῖοι ἄξονες. (Ὅτι δὲ καὶ ἀντιστρόφως, πᾶσα καμπύλη τοῦ Mannheim ἔχει τὴν προκειμένην ἰδιότητα, εἶναι προφανές). Ἡ δὲ δευτέρα περίπτωσις δίδει

$$\text{τοξεφ}\left(\frac{\tau}{\rho}\right)=\text{σταθ.},\quad \text{ἤτοι}\ \frac{\tau}{\rho}=\text{σταθ.},$$

τουτέστι γενικὰς ἕλικας· οἱ στιγμιαῖοι ἄξονες ἀποτελοῦσι τότε κυλινδρικὴν ἐπιφάνειαν.

Ἂν δὲ εἶναι συγχρόνως $du=dH=0$, τότε οἱ στιγμιαῖοι ἄξονες συμπίπτουσιν εἰς μίαν καὶ μόνην εὐθεῖαν· καὶ ἡ μὲν καμπύλη γίνεται κοινὴ (κυκλικὴ) ἕλιξ, ἡ δ' ἐπιφάνεια τῶν πρώτων καθέτων της κοινὸν ἑλικοειδὲς (hélicoïde gauche à plan directeur). Προσθετέον εἰς ταῦτα, ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει ἡ ἀναπτυκτὴ ἐπιφάνεια τῶν στιγμιαίων ἀξόνων δὲν εἶναι τυχοῦσα· διότι ὁ λαιμὸς αὐτῆς ἔχει καμπυλότητας συνδεομένας διὰ διαφορικῆς τινος σχέσεως (βλ. «Ἀθηνᾶς» Τόμ. ΙΑ΄, σελ. 573).

Ἐν τῷ «Δελτίῳ τοῦ Φυσιογνωστικοῦ Τμήματος τοῦ Παρνασσοῦ» (Τόμ. Α΄, τεῦχος 4, Ἰανουάριος) ἀπέδειξε τὰ αὐτὰ ἐξαγόμενα διὰ τῆς κινητικῆς θεωρίας τῶν καμπύλων ὁ κ. Α. Ζούκης.

5. Σημειωτέον δέ, ὅτι τὸ ἀνωτέρω ἐξαγόμενον δεικνύεται ἁπλούστερον πολύ, οὕτως· αἱ δύο ἐπιφάνειαι (Σ) καὶ (σ) θὰ εἶναι ἢ ἀμφότεραι ἀναπτυκταί, ἢ οὐδεμία τούτων. Ἀλλ' ἡ (σ) εἶναι κωνοειδές· ἵνα δὲ γίνῃ τὸ κωνοειδὲς ἀναπτυκτὴ ἐπιφάνεια, ἀνάγκη ἢ νὰ εἶναι ἡ διεύθυνσις τῆς εὐθείας γενετείρας του σταθερὰ $\left(\frac{r}{p}=\text{σταθ.}\right)$, ἢ νὰ τέμνῃ αὐτὴ τὴν ὁδηγὸν εὐθεῖαν (ἄξονα τῶν y) εἰς τὸ αὐτὸ σταθερὸν σημεῖον, ὅτε $\frac{r}{p^2+r^2}=\text{σταθ.}$ Ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τῆς (Σ) δυνάμεθα νὰ δείξωμεν τοῦτο καὶ ὡς ἑξῆς. Ἀφοῦ τῆς ἐπιφανείας (Σ) τῶν στιγμιαίων ἀξόνων γραμμὴ συσφίγξεως L εἶναι ἡ γραμμὴ συσφίγξεως τῆς ἐπιφανείας (Κ) τῶν πρώτων καθέτων, ἡ L θὰ γίνῃ κατ' ἀνάγ-

de géométrie cinématique, par Mannheim, p. 536, ἔτι δὲ Interm. des Mathém., 1899, p. 104-107.

κην λαιμὸς τῆς (Σ), ὅταν ἡ (Σ) καταντήσῃ ἀναπτυκτή· θὰ εἶναι ἄρα τότε ἡ ἐφαπτομένη τῆς L κάθετος ἐπὶ τὴν πρώτην κάθετον y τῆς ἀρχικῆς καμπύλης C, ἐφ' ἣν εἶναι κάθετος καὶ ἡ ἐφαπτομένη τῆς C· ἀλλ' ὅταν τοῦτο συμβαίνῃ, ἀνάγκη, ὡς γνωστόν, ἡ ἀπόστασις MM' (ἐπὶ τοῦ ἄξονος y) τῶν ἀντιστοίχων σημείων τῶν δύο καμπύλων νὰ εἶναι σταθερά· ἤτοι νὰ εἶναι

$$\frac{r}{p^2+r^2}=\text{σταθ.},$$

ὅπερ δίδει τὴν πρώτην περίπτωσιν (1)· ἂν δὲ οἱ στιγμιαῖοι ἄξονες εἶναι παράλληλοι ἀλλήλοις, ἤτοι ἂν ἡ διεύθυνσις τοῦ στιγμιαίου ἄξονος ἐν τῷ χώρῳ εἶναι σταθερά, θὰ εἶναι καὶ ἡ πρὸς τοὺς κινουμένους ἄξονας διεύθυνσις αὐτοῦ σταθερά, κατὰ γνωστὸν θεώρημα τῆς Κινητικῆς (2), ἤτοι θὰ εἶναι (θ = γων. ἐφαπτ. x καὶ στιγμ. ἄξ.)

$$\theta=\text{σταθ.},\ \text{ἢ καὶ}\ \frac{r}{p}=\text{σταθ.},$$

ἔχομεν δ' οὕτω τὴν δευτέραν περίπτωσιν.

(1) Πρβλ. καὶ Cesàro, Interm. des Mathém., 1899, p. 153-154.

(2) Διότι, ἂν

$$\frac{p}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}},\quad \frac{q}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}},\quad \frac{r}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}$$

εἶναι τὰ συνημίτονα τοῦ στιγμ. ἄξονος πρὸς τοὺς κινουμένους ἄξονας ἐν τῇ τυχούσῃ κινήσει καὶ α, α', α''· β, β', β''· γ, γ', γ'' κατὰ σειρὰν τὰ συνημίτονα ἑκάστου τῶν κινουμένων ἀξόνων πρὸς τοὺς ἀκινήτους X, Y, Z, θὰ εἶναι

$$\frac{\alpha p+\beta q+\gamma r}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}=\text{σταθ.},\quad \frac{\alpha' p+\beta' q+\gamma' r}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}=\text{σταθ.},\quad \frac{\alpha'' p+\beta'' q+\gamma'' r}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}=\text{σταθ.}\cdot$$

ὅθεν καὶ

$$\alpha\, d\left(\frac{p}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}\right)+\ldots+\frac{p d\alpha+q d\beta+r d\gamma}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}=0,$$

καὶ ὁμοίως διὰ τὰ τονούμενα γράμματα. Ἐκ τῶν τριῶν δὲ τούτων ἰσοτήτων, πολλαπλασιαζομένων ἐπὶ α, α', α'' κατὰ σειρὰν καὶ προστιθεμένων, προκύπτει

$$d\left(\frac{p}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}\right)+\frac{q}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}\sum\alpha d\beta+\frac{r}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}\sum\alpha d\gamma=0,$$

καὶ ἐπειδὴ $\Sigma\alpha d\beta=r dt$, $\Sigma\alpha d\gamma=-q dt$, ἕπεται

$d\left(\frac{p}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}\right)=0$, ἤτοι $\frac{p}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}=$ σταθ.· ὁμοίως δὲ δεικνύεται καὶ

$\frac{q}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}=$ σταθ., $\frac{r}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}=$ σταθ. Ἡ ἀντίστροφος πρότασις ἀληθεύει ἐπίσης· διότι ἔστωσαν

Ἑτέραν προσέτι ἀπόδειξιν τῶν αὐτῶν θὰ δώσωμεν ἐν τοῖς ἑπομένοις.

Β'.

6. Οἱ στιγμιαῖοι ἄξονες (ἐν τῷ χώρῳ) οὐδέποτε εἶναι ὄρθιαι κάθετοι ἑτέρας καμπύλης, εἰμὴ ἂν εἶναι ἡ μὲν ἀρχικὴ καμπύλη ἕλιξ γενικὴ (ἤ, ἐν μερικῇ περιπτώσει, ἐπίπεδος καμπύλη), ἡ δὲ ἑτέρα καμπύλη ἐπίπεδος.

Ἀπόδειξις. Κατὰ γνωστὸν θεώρημα τοῦ Bonnet (βλ. π. χ. Bianchi, Geometria Differenziale, p. 211) ἐὰν γραμμή τις ἐπὶ εὐθειογενοῦς ἐπιφανείας ἔχῃ τῶν τριῶν ἑπομένων ἰδιοτήτων τὰς δύο, θὰ ἔχῃ καὶ τὴν τρίτην, 1) νὰ εἶναι ἡ γραμμὴ συσφίγξεως τῆς ἐπιφανείας, 2) νὰ εἶναι γεωδαιτικὴ γραμμὴ αὐτῆς, 3) νὰ τέμνῃ πάσας τὰς γενετείρας ὑπὸ σταθερὰν γωνίαν.

Ἔστωσαν νῦν οἱ στιγμιαῖοι ἄξονες (ἐν τῷ χώρῳ) ὄρθιαι κάθετοι ἑτέρας καμπύλης C'· τότε θὰ ἔχῃ αὕτη δύο τῶν ἄνω ἰδιοτήτων ὡς πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν (Σ) τῶν στιγμιαίων ἀξόνων· 1) εἶναι προφανῶς γεωδαιτικὴ γραμμὴ τῆς (Σ), 2) τέμνει πάσας τὰς γενετείρας ὑπὸ σταθερὰν (ὀρθὴν) γωνίαν. Ἂν ἄρα ἡ ἐπιφάνεια (Σ) δὲν εἶναι κυλινδρική, ἡ γραμμὴ αὕτη C' ἀνάγκη, κατὰ τὸ θεώρημα τοῦ Bonnet, νὰ συμπίπτῃ τῇ γραμμῇ συσφίγξεως L τῆς (Σ), ἤτοι καὶ τῇ γραμμῇ

$$\frac{p}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}=\text{σταθ.},\quad \frac{q}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}=\text{σταθ.},\quad \frac{r}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}=\text{σταθ.}\cdot$$

τότε θὰ εἶναι
$$\frac{d}{dt}\left[\frac{\alpha p+\beta q+\gamma r}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}\right]=$$

$$=\alpha\frac{d}{dt}\left(\frac{p}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}\right)+\beta\frac{d}{dt}\left(\frac{q}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}\right)+\gamma\frac{d}{dt}\left(\frac{r}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}\right)+$$

$$+\frac{p\dfrac{d\alpha}{dt}+q\dfrac{d\beta}{dt}+r\dfrac{d\gamma}{dt}}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}=\frac{p\dfrac{d\alpha}{dt}+q\dfrac{d\beta}{dt}+r\dfrac{d\gamma}{dt}}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}=$$

$$=\frac{1}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}\left[p(q\gamma-r\beta)+q(r\alpha-p\gamma)+r(p\beta-q\alpha)\right]=0,$$

ὅθεν $\dfrac{\alpha p+\beta q+\gamma r}{\sqrt{p^2+q^2+r^2}}=\text{σταθ.}$, ὁμοίως δὲ καὶ διὰ τὰ λοιπὰ συνημίτονα. Ὃ. ἔ. δ.

συσφίγξεως τῆς ἐπιφανείας (K) τῶν πρώτων καθέτων τῆς C. Ἀλλ' αἱ δύο ἐπιφάνειαι, ἡ τῶν πρώτων καθέτων (K) καὶ ἡ τῶν στιγμιαίων ἀξόνων (Σ) ἐφάπτονται ἀλλήλων κατὰ μῆκος τῆς L (Schell, αὐτ.)· εἶναι ἄρα ἡ L γεωδαιτικὴ γραμμὴ καὶ τῆς ἐπιφανείας (K), τουτέστιν αἱ πρῶται κάθετοι τῆς L συμπίπτουσι ταῖς καθέτοις τῆς (K), αἱ ὄρθιαι ἄρα κάθετοι τῆς L, ἤτοι οἱ στιγμιαῖοι ἄξονες τῆς C, κεῖνται ἐπὶ τοῦ ἐφαπτομένου ἐπιπέδου τῆς (K) καὶ ἐπειδὴ εἶναι κάθετοι ἐπὶ τὰς πρώτας καθέτους τῆς C, αἱ πρῶται αὗται κάθετοι τῆς C θὰ εἶναι αἱ ἐφαπτόμεναι τῆς L. Ἀλλ' ἵνα αἱ πρῶται κάθετοι καμπύλης ἀποτελῶσιν ἀναπτυκτὴν ἐπιφάνειαν, ἀνάγκη ἡ καμπύλη νὰ εἶναι ἐπίπεδος. Εἶναι ἑπομένως τότε ἡ ἀρχικὴ καμπύλη ἐπίπεδος καὶ ἡ ἐπιφάνεια τῶν στιγμιαίων ἀξόνων ἀναγκαίως κυλινδρική· καὶ οἱ στιγμιαῖοι ἄξονες εἶναι παράλληλοι ταῖς ὀρθίαις καθέτοις τῆς C ($p=0$) καὶ ὄρθιαι κάθετοι τῆς ἐνειλιγμένης τῆς C (1), συγχρόνως ὅμως καὶ πάσης ἄλλης καθέτου τομῆς τῆς κυλινδρικῆς ἐπιφανείας των (ἴσης τῇ ἐνειλιγμένῃ).

Ἐὰν δὲ ἡ ἐπιφάνεια τῶν στιγμιαίων ἀξόνων ὑποτεθῇ ἀρχῆθεν κυλινδρική, ἡ καμπύλη C εἶναι γενικὴ ἕλιξ (κατὰ τὴν περίπτωσιν Α') καὶ οἱ στιγμιαῖοι ἄξονες εἶναι ὄρθιαι κάθετοι τῶν καθέτων τομῶν τῆς κυλινδρικῆς ἐπιφανείας των. Ἀλλ' ἡ γραμμὴ συσφίγξεως L τῆς ἐπιφανείας (K) τῶν πρώτων καθέτων τῆς ἕλικος δὲν ἔχει τώρα καὶ αὐτὴ τοὺς στιγμιαίους ἄξονας ὡς ὀρθίας καθέτους (2).

Ἡ περίπτωσις αὕτη τῆς ἕλικος περιέχει προφανῶς τὴν πρώτην τῶν ἐπιπέδων καμπύλων C· ἀρκεῖ ἐν τῇ ἐξισώσει $\frac{p}{r}=$ σταθ. νὰ ὑποτεθῇ ἡ σταθερὰ ἴση τῷ 0. Τότε δὲ ἡ ἐνειλιγμένη τῆς C (ἡ γραμμὴ συσφίγξεως τῆς ἐπιφανείας (K) τῶν πρώτων καθέτων της) καταντᾷ κάθετος τομὴ τῆς κυλινδρικῆς ἐπιφανείας τῶν στιγμιαίων ἀξόνων.

Ἑτέραν ἀπόδειξιν τῆς προκειμένης προτάσεως θὰ δώσωμεν ἐν τῇ ἑπομένῃ παραγράφῳ.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ. Αἱ πρὸς τὸν μετὰ τοῦ τριέδρου κινούμενον παρατη-

(1) Διότι τέμνουσι τὴν κάθετον τῆς C εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ M : $\frac{r}{p^2+r^2}$, ἤτοι νῦν $\frac{1}{r}=\rho$.

(2) Ἡ L εἶναι γραμμὴ συσφίγξεως καὶ τῆς κυλινδρικῆς ἐπιφανείας τῶν στιγμιαίων ἀξόνων· διότι πᾶσα καμπύλη ἐπὶ κυλινδρικῆς ἐπιφανείας δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς γραμμὴ συσφίγξεως αὐτῆς.

ρητὴν θέσεις τοῦ στιγμιαίου ἄξονος εἶναι πάντοτε ὄρθιαι κάθετοι καμπύλης, τῆς εὐθείας ἀκμῆς τοῦ κωνοειδοῦς, διότι εἶναι κάθετοι ἐπ' αὐτήν. Ἐν δὲ τῇ περιπτώσει τῆς γενικῆς ἕλικος καὶ τῶν καμπύλων τοῦ Mannheim, τὸ κωνοειδὲς εἶναι ἐπίπεδον· καὶ ἐν μὲν ταῖς ἕλιξιν οἱ παράλληλοι στιγμ. ἄξονες εἶναι κάθετοι ὄρθιαι πάσης ἐπ' αὐτοὺς καθέτου εὐθείας, ἐν δὲ ταῖς καμπύλαις τοῦ Mannheim οἱ εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον συντρέχοντες ἄξονες οὐδεμιᾶς γραμμῆς εἶναι ὄρθιαι κάθετοι.

Γ'.

7. Ἔστω M τυχὸν σημεῖον τῆς καμπύλης C, M_1 τὸ ἐπὶ τοῦ ἄξονος y σημεῖον τοῦ στιγμιαίου ἄξονος καὶ M' τὸ τυχὸν σημεῖον αὐτοῦ. Συντεταγμέναι τοῦ M' πρὸς τοὺς ἄξονας xyz εἶναι, ἂν τεθῇ $M_1M' = \alpha$, αἱ ἑξῆς

$$x = \alpha \frac{p}{\sqrt{p^2 + r^2}}, \quad y = \frac{r}{p^2 + r^2}, \quad z = \alpha \frac{r}{\sqrt{p^2 + r^2}},$$

αἱ δὲ προβολαὶ τῆς ἀπολύτου ταχύτητος τοῦ M' (ἐν τῇ ἐν τῷ χώρῳ κινήσει τοῦ στιγμιαίου ἄξονος) ἐπὶ τοὺς ἄξονας xyz θὰ εἶναι ἐπομένως (Darb. Surf., I, p. 8)

$$(1) \quad \begin{cases} V_x = 1 - \dfrac{r^2}{p^2 + r^2} + \dfrac{d}{ds}\left(\dfrac{\alpha p}{\sqrt{p^2 + r^2}}\right), \\ V_y = \dfrac{d}{ds}\left(\dfrac{r}{p^2 + r^2}\right), \\ V_z = \dfrac{pr}{p^2 + r^2} + \dfrac{d}{ds}\left(\dfrac{\alpha r}{\sqrt{p^2 + r^2}}\right). \end{cases}$$

8. 1) Ἐὰν νῦν θέλωμεν κατὰ πρῶτον νὰ ἐφάπτωνται οἱ στιγμ. ἄξονες τῆς καμπύλης M', πρέπει καὶ ἀρκεῖ νὰ εἶναι

$$V_y = 0, \quad \text{ἤτοι} \quad \frac{r}{p^2 + r^2} = \text{σταθ.} \quad (2)$$

καὶ

$$\frac{V_x}{p} = \frac{V_z}{r},$$

ἤτοι

$$\left[1 - \frac{r^2}{p^2 + r^2} + \frac{d}{ds}\left(\frac{\alpha p}{\sqrt{p^2 + r^2}}\right)\right] r = p\left[\frac{pr}{p^2 + r^2} + \frac{d}{ds}\left(\frac{\alpha r}{\sqrt{p^2 + r^2}}\right)\right],$$

τουτέστι, μετὰ τὰς πράξεις,

$$r\alpha \frac{d}{ds}\left(\frac{p}{\sqrt{p^2 + r^2}}\right) = p\alpha \frac{d}{ds}\left(\frac{r}{\sqrt{p^2 + r^2}}\right),$$

ἢ καὶ $$\alpha d\left(\frac{p}{r}\right)=0\cdot$$

καί, ἵνα μὴ $\frac{p}{r}=$ σταθ., ὅτε ἡ καμπύλη C εἶναι κοινὴ κυκλικὴ ἕλιξ (διότι αἱ ἐξισώσεις (2) καὶ $\frac{p}{r}=$ σταθ., διδουσι p$=$σταθ., r$=$σταθ.), καὶ τὸ α μένει ἀόριστον (ὅπερ ἐξαγόμενον συμφωνεῖ πρὸς τὸ ἐν τῇ § 4 εὑρεθέν, ἡ δὲ M′ τότε εἶναι αὐτὸς ὁ στιγμιαῖος ἄξων προφανῶς), ἤτοι ἵνα ἡ καμπύλη μόνον διὰ τῆς ἐξισώσεως $\frac{r}{p^2+r^2}=$ σταθ. περιορίζηται, ἀνάγκη νὰ εἶναι $\alpha=0$, ἤτοι νὰ συμπίπτωσι τὰ σημεῖα M_1 καὶ M′. Ἐπανευρίσκομεν δηλ. ἀκριβῶς τὰ προηγούμενα. Ἡ περίπτωσις δὲ τῆς γενικῆς ἕλικος προκύπτει, ὡς ἐν τῇ § 5, ἢ καὶ ἂν λάβωμεν δύο σταθερὰ σημεῖα M′ καὶ M″ ἐπὶ τοῦ ἄξονος καὶ ἐκφράσωμεν, ὅτι αἱ ταχύτητές των εἶναι ἴσαι.

9. 2) Ἐὰν νῦν θέλωμεν οἱ στιγμιαῖοι ἄξονες νὰ εἶναι αἱ ὄρθιαι κάθετοι τῆς καμπύλης M′, θὰ ἔχωμεν ἐν πρώτοις τὴν συνθήκην

$$pV_x+qV_y+rV_z=0,$$

(ἥτις ἐκφράζει, ὅτι οἱ στιγμιαῖοι ἄξονες εἶνε κάθετοι ἐπὶ τὴν καμπύλην), ἤτοι

$$p+p\frac{d}{ds}\left(\frac{\alpha p}{\sqrt{p^2+r^2}}\right)+r\frac{d}{ds}\left(\frac{\alpha r}{\sqrt{p^2+r^2}}\right)=0,$$

ἢ καὶ $$p+\frac{d\alpha}{ds}\sqrt{p^2+r^2}=0,$$

τουτέστι $$\frac{d\alpha}{ds}=\frac{-p}{\sqrt{p^2+r^2}}\cdot$$

Ἐκ τῆς σχέσεως ταύτης συνάγομεν ἐν πρώτοις, ὅτι διὰ τὰς ἐπιπέδους καμπύλας $\left(\frac{p}{\sqrt{p^2+r^2}}=0\right.$, ἤτοι $\left.p=0\right)$, καὶ μόνον διὰ ταύτας, συμβαίνει νὰ εἶναι σταθερὰ ἡ ἀπὸ τῆς γραμμῆς συσφίγξεως τῶν καθέτων ἑκάστης ἀπόστασις πάσης καμπύλης ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας (Σ) τῶν στιγμιαίων ἀξόνων κειμένης καὶ καθέτου ἐπὶ τοὺς στιγμιαίους ἄξονας. Εἶναι δὲ τότε οἱ στιγμιαῖοι ἄξονες ἀναγκαίως ὄρθιαι κάθετοι τῆς καμπύλης (πρβλ. § 6).

Ἔστω νῦν $d\alpha \gtrless 0$ καὶ θεωρήσωμεν τὰ δύο τρίεδρα xyz τῆς καμπύλης M καὶ x′y′z′ τῆς M′· τὸ πρῶτον τούτων θὰ γίνῃ, ἐν τῇ τυχούσῃ θέσει του, παράλληλον τῷ δευτέρῳ, ἐν τῇ ἀντιστοίχῳ αὐτοῦ θέσει, ἐὰν πρῶτον μὲν στραφῇ περὶ τὸν ἄξονα y, κατὰ τὴν γωνίαν $\theta \left(\varepsilon\varphi\theta = \frac{r}{p}\right)$, μέχρις ὅτου ὁ ἄξων x γίνῃ παράλληλος τῷ στιγμιαίῳ ἄξονι Σ (z′), ἔπειτα δὲ στραφῇ περὶ τὴν ἐφαπτομένην x κατά τινα γωνίαν ω, μέχρις ὅτου καὶ οἱ λοιποὶ ἄξονες y, z γίνωσι κατὰ σειρὰν παράλληλοι τοῖς x′, y′.

Ἐὰν λοιπὸν φαντασθῶμεν ἐνδιάμεσόν τι τρίεδρον $x_1y_1z_1$ προκύπτον μετὰ τὴν πρώτην τῶν ἄνω στροφῶν, θὰ ἔχωμεν ἀφ' ἑνὸς μὲν

$$\begin{cases} q_1 = q + \dfrac{d\theta}{ds} = \dfrac{d\theta}{ds} = \dfrac{d}{ds}\left(\tau o\xi\varepsilon\varphi\, \dfrac{r}{p}\right), \\ p_1 = p\sigma\upsilon\nu\theta + r\eta\mu\theta = \sqrt{p^2 + r^2} \\ r_1 = -p\eta\mu\theta + r\sigma\upsilon\nu\theta = 0\cdot \end{cases}$$

ἀφ' ἑτέρου δὲ (μετὰ τὴν δευτέραν στροφήν, ὅτε θὰ προκύψῃ τρίεδρόν τι $x_2y_2z_2$ $(p_2q_2r_2)$ παράλληλον τῷ z′x′y′):

$$\begin{cases} p_2 = p_1 + \dfrac{d\omega}{ds}, \\ q_2 = q_1\sigma\upsilon\nu\omega + r_1\eta\mu\omega = q_1\sigma\upsilon\nu\omega, \\ r_2 = -q_1\eta\mu\omega + r_1\sigma\upsilon\nu\omega = -q_1\eta\mu\omega\cdot \end{cases}$$

ἐπειδὴ δὲ τέλος $p_2 = r'$, $q_2 = p'$, $r_2 = q'$, ἕπεται

$$\begin{cases} r' = \sqrt{p^2 + r^2} + \dfrac{d\omega}{ds}, \\ p' = \dfrac{d}{ds}\left[\tau o\xi\varepsilon\varphi\left(\dfrac{r}{p}\right)\right]\cdot \sigma\upsilon\nu\omega, \\ q' = \dfrac{-d}{ds}\left[\tau o\xi\varepsilon\varphi\left(\dfrac{r}{p}\right)\right]\eta\mu\omega\cdot \end{cases}$$

ἀλλὰ $q' = 0$, ὅθεν

ἢ $\eta\mu\omega = 0$, ἢ $\tau o\xi\varepsilon\varphi\left(\frac{r}{p}\right) = \sigma\tau\alpha\theta.$·

ἡ δευτέρα περίπτωσις δίδει ὡς καμπύλας C τὰς ἕλικας, καὶ ὡς C′ ἐπιπέδους καμπύλας· ἡ δὲ πρώτη δίδει $\omega = 0$, ἤτοι ὅτι ὁ ἄξων x′

εἶναι παράλληλος τῷ ἄξονι y· ἀλλὰ τότε αἱ σχέσεις (1) δίδουσι

$$V_x = V_z = 0,$$

ἤτοι

$$(3)\quad \begin{cases} 1 - \dfrac{r^2}{p^2+r^2} + \alpha \dfrac{d}{ds}\left(\dfrac{p}{\sqrt{p^2+r^2}}\right) + \dfrac{p}{\sqrt{p^2+r^2}}\dfrac{d\alpha}{ds} = 0, \\ \dfrac{pr}{p^2+r^2} + \alpha \dfrac{d}{ds}\left(\dfrac{r}{\sqrt{p^2+r^2}}\right) + \dfrac{r}{\sqrt{p^2+r^2}}\dfrac{d\alpha}{ds} = 0\cdot \end{cases}$$

ἐὰν δὲ πολλαπλασιάσωμεν τὴν πρώτην ἐξίσωσιν ἐπὶ p καὶ τὴν δευτέραν ἐπὶ r καὶ προσθέσωμεν, προκύπτει

$$(4)\qquad p + \sqrt{p^2+r^2}\,\frac{d\alpha}{ds} = 0,$$

(ἣν σχέσιν ἤδη εὕρομεν)·

καὶ ἂν τὴν τιμὴν ταύτην τοῦ $\frac{d\alpha}{ds}$ θέσωμεν ἐν τῇ πρώτῃ καὶ τῇ δευτέρᾳ τῶν (3), προκύπτει

$$(5)\qquad d\left(\frac{p}{\sqrt{p^2+r^2}}\right) = 0, \qquad d\left(\frac{r}{\sqrt{p^2+r^2}}\right) = 0,$$

ἤτοι πάλιν αἱ γενικαὶ ἕλικες (διότι $\frac{p}{\sqrt{p^2+r^2}}$ = σταθ. δίδει $\frac{r}{p}$=σταθ).

Καὶ ἐν τῇ πρώτῃ δὲ περιπτώσει $\left(\frac{r}{p} = \text{σταθ.}\right)$ πάλιν ἕπεται $\omega = 0$, διότι αἱ ἐξισώσεις (4) καὶ (5) δίδουσι πάλιν $V_x = V_z = 0$.

Ἡ ἀκτὶς καμπυλότητος τῆς ἐπιπέδου καμπύλης C′ εἶναι τότε

$$\frac{1}{\rho'} = \frac{r'}{V} = \frac{r'}{V_y} = \frac{\sqrt{p^2+r^2}}{\dfrac{d}{ds}\left(\dfrac{r}{p^2+r^2}\right)}, \text{ ἤτοι } \rho' = \frac{R^2}{\rho}\left(2\frac{dR}{ds} - \frac{R}{\rho}\frac{d\rho}{ds}\right),$$

ἔνθα R δηλοῖ τὴν ἀκτῖνα ὁλικῆς καμπυλότητος τῆς καμπύλης C $\left(\frac{1}{R^2} = p^2 + r^2\right)$. Ἐὰν δὲ ἡ ἕλιξ καταντήσῃ ἐπίπεδος καμπύλη, ἕπεται $\rho' = \rho\frac{d\rho}{ds} \equiv \frac{d\rho}{d\varphi}$, ὁ γνωστὸς τύπος.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 1 Μαρτίου 1901

N. I. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΟΤΙΜΩΝ ΥΔΑΤΩΝ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΡΧΑΙΟΙΣ ΥΠΟ ΦΥΣΙΚΗΝ ΚΑΙ ΧΗΜΙΚΗΝ ΕΠΟΨΙΝ (*)

Α'

Τὸ ὕδωρ.

Τὰς διηνεκῶς ἐν τῇ Φύσει συμβαινούσας μεταβολὰς τῆς μοριακῆς τοῦ ὕδατος συστάσεως ἐθεώρει, ὡς εἰκός, ἡ ἀρχαία Ἐπιστήμη ὡς φαινόμενα τῆς δι' ἀλλήλων εἰς ἄλληλα γενέσεως (1) τῶν στοιχείων. Ἐντεῦθεν οἱ μὲν ἔλεγον τὸ ὕδωρ ὡς τῆς συγκρίσεως τοῦ ἀέρος ἄμεσον προϊόν (2), οἱ δὲ ἀπὸ Ἀριστοτέλους παρατηροῦντες ὅτι «παύεται τὰ ὕδατα γινομένης ὁμίχλης» ταύτην ἐθεώρουν ἀέρα ἐξ ὕδατος καὶ τὸν ἀέρα οἷον ἀτμίδα (3). Ἐν γένει δὲ ἡ τοῦ ἀέρος καὶ ὕδατος καὶ πυρὸς σύγκρισις ἐθεωρεῖτο φθορὰ αὐτῶν εἰς ὕδωρ καὶ γῆν καὶ ἀέρα, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ τούτων διάκρισις (4). Τὰ φιλοσοφήματα δὲ

(*) Ἐκ τῶν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ὀρυκτολογίαν μελετῶν ἡμῶν. Αἱ πηγαὶ σαφῶς δηλοῦνται ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσιν. Εἴχομεν δὲ καὶ ἐνταῦθα ὑπ' ὄψιν μόνα τὰ στερεότυπα ἀρχαῖα κείμενα, πλὴν τοῦ περὶ ὑδάτων τοῦ Ἱπποκράτους, οὗτινος ἔτυχεν ἡμῖν ἡ τοῦ Κοραῆ ἔκδοσις, καὶ τῆς τοῦ Πλινίου γαλλικῆς ἐκδόσεως τοῦ Littré.

(1) Πλάτων. Τίμ. 54 C. Ἴδ. καὶ Λευκανὸν ἐν Fr. Philos. graec. ἔκδ. Mullach Παρισίων, I. σελ. 393, 396. Πρβλ. Χρύσιππον (Πλουτάρχ. Ἐναντ. Στωϊκ. 41).

(2) Ἀριστοτ. (ἔκδ. μεγ. Bekkeri, Berolini 1831) Μετεωρλ. Α. 13. Πλάτ. Τίμ. (ἔκδ. Hermanni) 49 C, 57 B. Θεόφρ. (ἔκδ. Wimmer) π. Αἰσθ. XV 85, XVI 90. Πλουταρχ. (ἔκδ. Bernardakis) Ἀρέσκ. φιλοσοφ. 111. Δ. π. πρωτ. ψυχρ. 9. 948 E. Εἰς τοῦτο ἦγε βεβαίως καὶ ἡ στενὴ ὑδάτων καὶ ἀνέμων σχέσις (Θεόφρ. π. ἀνέμ 7,35). Κατὰ τὸν Ἐμπεδοκλῆν καὶ Δημόκριτον τὸ ὕδωρ ἐκκρίνεται ἐκ τοῦ ἀέρος ἐνυπάρχον (Ἀριστοτ. π. Οὐραν. Γ. 7. σελ. 305).

(3) Ἀριστοτ. π. γεν. καὶ φθορ. Β, 3. σελ. 330 (4). Θεόφρ. π. Αἰσθ. XVI 90. Ὁ Ἐμπεδοκλῆς (Πλουτάρχ. Ἀρέσ. φιλοσοφ. II. ϛ.) παρεδέχετο ὅτι ὁ ἀὴρ ἐθυμιάθη ἐκ τοῦ πρώτου ὕδατος. Ἴδε καὶ Ἡράκλειτον (Πλουτάρ. αὐτόθι I. 3. 877 C κλπ.).

(4) Πλουταρχ. πρωτ. ψυχρ. 14. 951 A, E. Δελφ. 18. Fr. IX. Ἴδ. καὶ Ἀριστοτ. Φυσ. ἀκρ. Δ. 5. σελ. 213, Δ. 9. σελ. 216 ἑξ. Θ. 4. σελ. 255. Μετεωρ. Α. 9. σελ.

ταῦτα ἀναγκαίως ἦγον τοῦτο μὲν εἰς τὴν καθιέρωσιν ἑνὸς καὶ μόνου στοιχείου, ἄλλου παρ' ἄλλοις, ὡς πρώτης ἀρχῆς τοῦ σύμπαντος, τοῦτο δὲ εἰς διαφόρους περὶ τῆς πρώτης συστάσεως τῆς ὕλης ὑποθέσεις, εἴτε τοὺς ἀριθμοὺς καὶ τὰ σχήματα τῶν Πυθαγορείων, τὰ ἄτομα τοῦ Λευκίππου καὶ Δημοκρίτου, τὰ τοῦ Ἀναξαγόρου χρήματα (ὁμοιομερῆ), τὰ ἐπίπεδα (τρίγωνα) τοῦ Πλάτωνος, καὶ ἐν γένει εἰς τὸ «ἓν τὸ πᾶν καὶ πάντα ἐξ ἑνός» (1), καὶ ἄρα εἰς τὴν τῆς γενέσεως καὶ φθορᾶς ταὐτότητα πρὸς τὴν μεταβολὴν καὶ ἀλλοίωσιν (2).

Ὡς πρώτην ἀρχήν, «ἐξ ἧς πάντα καὶ εἰς ἣν πάντα ἀναλύεται» (3) παρεδέξατο τὸ ὕδωρ πρῶτος ὁ Θαλῆς (4). Πᾶσα δ' ἐν γένει ἡ τῶν ἀρχαίων φιλοσοφία ἐθεώρει τὸ ὕδωρ ἢ μᾶλλον τὸ ὑγρόν, ὡς καὶ τὸ τοῦ Θάλητος ὕδωρ ἐνόει ὁ Ἴων φιλόσοφος Ἵππων, ὡς ἀπαραίτητον παράγοντα παντὸς ἐν τῇ φύσει (5), δύο θεωρουμένων τῶν ἀρχῶν πάντων τῶν μικτῶν σωμάτων, τοῦ ξηροῦ (γῆς) καὶ τοῦ ὑγροῦ (ὕδατος), ὅπερ εὐόριστον αὐτὸ ὂν διαμορφοῖ τὴν ξηρὰν ἀρχὴν (6),

346. Π. φυτῶν (ἔκδ. Apelt) 824 α. Πλουτάρ. Βίος Ὁμ. Β. 109 κλπ. Ἐντεῦθεν αἱ φράσεις: ὕδωρ ἐξ ἀέρος καὶ ὕδωρ ἐξ ἀτμίδος (ἴδ. Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 9. σελ. 316) φαίνονται σχεδὸν ταυτιζόμεναι (πρβλ. Ἀριστοτ. Φυσ. ἀκρ. Δ. 9. σελ. 217, Προβλήμ. ΚϚ. 27). Ἀλλ' αὐτὸς ὁ Νεύτων, ὡς γνωστόν, ἐθεώρει τὰ νέφη μικρὸν τοῦ ἀέρος διαφέροντα.

(1) Τὴν ἀρχὴν ταύτην (=τῆς κινήσεως) καθιεροῖ ἤδη ἡ νεωτέρα Ἐπιστήμη, ἀλλὰ μετὰ μακρὰν ὁδὸν καὶ ἐπὶ ἀπωτέρου σημείου. Ἴδ. ἐμὴν Ὀρυκτολ. τοῦ Θεοφράστου σελ. 43. Ἴδ. ὁμοίως Ditte, Elements et corps simples, ἐν τῇ Revue Scientifique 11 Dec. 1897, nº 24. Henri Moissan, Le fluor et ses composés, Steincheil 1900 (ἐν τῷ προλόγῳ), F. Fittica, La transformation du phosphore en arsenic ἐν τῇ Revue Scientifique 30 Juin. 1900, nº 26 καὶ ἐν τῇ Chemiker Zeitung 4 Ἰουλ. 1900, nº 53.

(2) Ἀριστοτ. π. γεν. φθορ. Α. 1. ἑξ. Πλουταρ. πρωτ. ψυχρ. 10. Τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐπανέλαβε τὸ 1778 ὁ Lavoisier διὰ τὸν ἀνόργανον κόσμον (Ἴδ. ἐμὴν διατριβὴν «Ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἀνοργάνου κόσμου, ἐν τῇ Φύσει, 29 Μαΐου, 1894, τ. Ε. ἀρθ. 6 καὶ 7.), καὶ ἄλλοι τε καὶ ὁ Δαρβῖνος διὰ τὸν ὀργανικόν. Πρβλ. τὴν τοῦ E. Zeller πραγματείαν περὶ τῶν ἑλλήνων προδρόμων τοῦ Δαρβίνου, μεταφρ. Μ. Εὐαγγελίδου. Ἡμέτεραί τινες σημειώσεις περὶ τῆς δημιουργίας τῶν ὄντων (Φύσει 1892, ἀρθ. 28 καὶ 29) ἐγράφησαν ἐν ἀγνοίᾳ τῆς τοῦ Zeller περισπουδάστου πραγματείας.

(3) Πλουτ. ἀρέσκ. φιλοσοφ. Ι. Γ, Β. Fr. VIII.

(4) Κατὰ τὸν Πλούταρχ. (Βίος Ὁμ. Β. 93). «Πρῶτος Ὅμηρος τοῦθ' ὑπέλαβεν εἰπὼν Ὠκεανὸς δ' ὥσπερ γένεσις κτλ.».

(5) Ἱπποκράτους (ἔκδ. Kühn, Λειψ. 1825-1827) π. ἱερ. νόσ. τ. ΙΙ. σελ. 339.

(6) Ἀριστοτ. Μετεωρλγ. Β. 4. σελ. 360, Δ. 4. Προβλήμ. ΚΑ. 22. Πλίν. ΙΙ. 66. Πλούταρχ. πρωτ. ψυχρ. 16. 952 Β.

διὸ καὶ τὸ ὕδωρ ἐλέγετο κολλητικὸν καὶ σχετικόν, «τῇ ὑγρότητι συνέχον καὶ πῆττον», φιλότητα δ' ἐκάλει τὸ ὑγρὸν ὁ Ἐμπεδοκλῆς (1). Ὁμοίως, κατὰ τοὺς ἀπὸ Πλάτωνος ἰδίως φιλοσόφους, πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ φαινόμενα εἶναι ἀποτελέσματα δύο ἀναθυμιάσεων, τῆς ξηρᾶς ἢ καπνώδους ἀπὸ τῆς γῆς ἀπορρεούσης, καὶ τῆς νοτερᾶς ἢ ἀτμώδους ἀπὸ τῆς ὑγρᾶς ἀναθυμιωμένης φύσεως (2), ἧς προϊόντα οὐ μόνον τὰ ὑδατώδη μετέωρα πάντα καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ μεταλλευόμενα (3) (μέταλλα), ἀλλά, κατά τινας τῶν φιλοσόφων (4), οἵ τε ἀστέρες καὶ τὰ ἄλλα τοῦ οὐρανοῦ φαινόμενα. Τῆς ὑγρᾶς δ' ἀναθυμιάσεως ἀποτελέσματα εἶναι κατ' Ἀριστοτέλην καὶ οἱ σεισμοί, ὀφειλόμενοι εἰς αὐτὸ ἀμέσως τὸ ὕδωρ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους Θαλῆν καὶ Ἀναξίμανδρον καὶ Ἀναξιμένην καὶ Δημόκριτον (5). Διὰ τοῦ γενικοῦ δὲ ὅρου ὑγροῦ (6) ἐνόουν οἱ ἀρχαῖοι καὶ τοὺς διαφόρους χυμούς (7), ὧν ἰδίως οἱ μηδεμίαν ἢ βραχεῖαν ἔχοντες ὑπόστασιν (ὡς οἶνος, ὀρρὸς) ἀναφέρονται παρὰ Πλάτωνι (8) καὶ Ἀριστοτέλει (9) ὡς εἴδη ὑδάτων (καθὼς γῆς εἴδη οἱ λίθοι (10), καθόσον τὰ μὲν τῶν χυμῶν τούτων πάθη «διά τινα σύμμιξιν τοῦ ὕδατός ἐστιν, καὶ οἷον ἄν τι ᾖ τὸ συμμιχθέν, τοιοῦτον ποιεῖ τὸν χυμόν, διὸ καὶ οἶνος καὶ πάντες οἱ χυμοὶ ὅσοι ἂν ἀτμίσαντες πάλιν εἰς ὑγρὸν συστῶσιν, ὕδωρ γίνε-

(1) Πλουτ. πρ. ψυχρ. 16. 952 Β. Ἴδ. καὶ Fr. Philos. Graec. I. σελ. 8, στ. 275, καὶ αὐτόθι σελ. 58-59.

(2) Ἀριστοτ. Μετερ. Α. 4. σελ. 341, Β. 4. ἑξ. Θεόφρ. π. Λίθ. 50, 56. Fr. 33. Καπνώδης διότι καπνὸς = γεῶδες, ξηρόν, θερμόν (Θεόφρ. π. Αἰσθ. 30, 39. π. πυρ. 3).

(3) Ἀριστοτ. Μετερ. Γ. 6. σελ. 378, Δ. 8. σελ. 384. Πλάτ. Τίμ. 49 C, 58C-61C. Διόδωρ. Σικελιώτ. II. 52. Πρβλ. Ἀριστοτ. π. φυτ. Β ἑξ. Πλουτ. πρ. ψυχρ. 19. Συμποσ. VI. Ε. Στράβωνος (ἔκδ. Meineke) Δ. 182. Ἀναξαγόραν ἐν Fr. Phil. Graec. I. σελ. 250 (9) καὶ ἐμὴν Ὀρυκτολ. Θεοφρ. σελ. 56 ἑξ.—Ὑπερβολὴ ψύξεως τοῦ ὑγροῦ = πῆξις, ἥτις τελευτᾷ εἰς πίλησιν καὶ λίθωσιν (πρβλ. πάγον = βράχον, καὶ τὸν κρύσταλλον λίθον). Ἴδ. καὶ σελ. 1.

(4) Πλουτ. ἀρ. φιλοσ. I. Γ, II. Β, Γ. κλπ.

(5) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 8, π. φυτ. Β. 822β ἑξ. Πλουτ. ἐκλελ. χρηστήρ. 44—Ὁμοίως καθ' Ὅμηρον (Πλουτ. Βίος ὁμ. Β. 107-108).

(6) Πρβλ. Πλουτ. Συμποσ. VI. Θ. 1.

(7) Χυμοὺς ἢ χυλοὺς Ἴδ. Γαλην. (ἔκδ. μεγ. Βασιλείας) π. ἁπλ. φαρμάκ. σελ. 15 (50), καὶ ἐν λεξικοῖς τὴν διαφοράν.

(8) Τίμ. 60 Α. Πλουτ. αἴτ. φυσ. Ε. Θεόφρ. Αἰσθ. XV. 84.

(9) Μετεωρλ. Δ 5. σ. 382 (14). Πρβλ. Ἱπποκρ. (π. Διαίτης) τ. I. σ. 653-654.

(10) Ἴδ. διάκρισιν μετάλλων καὶ λίθων ἐν ἐμῇ Ὀρυκτολ. Θεοφρ. σελ. 50 ἑξ.

ται» (1). Αὐτὰ δὲ τὰ φυτὰ γεννᾷ τὸ ὕδωρ σηπόμενον καὶ μῖξιν λαμβάνον πρὸς τὴν γῆν (2), καὶ οὐδεμία γίνεται μεταβολὴ ἄνευ ὑγροῦ. Ὁ Ὠκεανὸς ἐθεωρεῖτο ὁ τῶν πάντων πατήρ· «Ὠκεανός, ὥσπερ γένεσις πάντεσσι τέτυκται» κατὰ τὸν ποιητήν (3), καὶ κατὰ τὸν Ἡράκλειτον «ἐν τῇ θαλάσσῃ (πρὸ τῆς γῆς γενομένῃ) τὰ σπέρματα τοῦ κόσμου» (4).

Τὸ ὕδωρ (ὡς στοιχεῖον) (5) ἐλέγετο λευκόν (6), ἤτοι τὸ ὕδωρ, πολλῶν ἐπ' αὐτοῦ προσπιπτουσῶν τῶν αὐγῶν (7) ποιεῖ σαφεστέραν τὴν ἔμφασιν (8), διὸ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης (9) λέγει μὲν τὸν ἀέρα καὶ τὸ ὕδωρ καθ' ἑαυτὰ τῇ φύσει λευκά, ἀλλὰ καὶ τὴν τέφραν (γῆν) λευκήν. Ἐντεῦθεν τὸ λευκὸν δηλοῖ ἐν γένει τὸ φωτεινόν, τὸ λαμπρόν (10), ὡς λαμπρὰ ἐλέγετο ἥ τε χιὼν καὶ ἡ χάλαζα καὶ ὁ κρύσταλλος (11), καὶ ὡς τὸ ἀθόλωτον ὕδωρ ἐκαλεῖτο λαμπρόν (12),

(1) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 7. σελ. 384 (5). Ἀπόσταξις τοῦ οἴνου, οὗ τὸ απόσταγμα θεωρεῖ ὁ Ἀριστοτέλης ὕδωρ.

(2) Θεόφρ. Ἱστορ. φυτ. Γ. 1. 6, Γ. 6. Αἰτ. φυτ. VI. 6. Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 822, 825α ἑξ. Πρβλ. Πλουτρχ. Συμπ. VIII. I. 3. Ἀλλὰ καὶ ζῷα κατ' Ἀριστοτέλην παράγονται ἐκ τοῦ ὕδατος (Μετεωρλ. Δ. 1. Ἱστ. ζῴων. Ζ. 15, 16. Πρβλ. Διόδ. Σικελ. I. 10. Πλουτ. Συμπ. V. Γ. 1, V. I. 4.). Ἴδε τοιαύτην τινὰ τῶν νεωτέρων ἰδέαν ἐν Revue Scientif. 1 Ἰαν. 1900 σελ. 9.

(3) Ὁμ. Ὀδ. I. 372, Ἰλ. Ξ. 246. Πρβλ. Ὀρφικὰ ἐν Fr. Philos. Graec. I. σελ. 176. Διόδ. Σικελ. I. 12.

(4) Fr. Phil. Graec. I. σελ. 318 στ. 27. Ἴδ. ἐμὴν Διατριβὴν Τὸ ὕδωρ ὡς γεωλ. παργ. κλπ. σελ. 7.

(5) Πῶς οἱ ἀρχαῖοι ἐνόουν τὰ στοιχεῖα ἀνεπτύξαμεν ἄλλοτε (Ὀρυκτλ. Θεοφράστου σελ. 41).

(6) Ἱπποκρ. π. ὑδάτ. κλπ. (ἔκδ. Κοραῆ Παρισίων) III. XXXVI κλπ. Ὁμ. Ἰλ. Ψ. 282. Πρβλ. ὕδωρ ἀργυροῦν (Ἐμπεδοκλῆς, Fr. Phil. Graec. I. σελ. 353) καὶ ἀργυροδίνης καὶ «λευκότητα ἐν ἀργύρῳ» (Πλουτρ. Στωϊκ. Ἐναντ. 43).

(7) Ἀριστοτ. π. χρωμ. (ἔκδ. Prantl) 791α Πρβλ. Θεόφρ. Αἰσθ. XIV.

(8) Ἀριστοτ. Προβλμ. Κ Γ. 9.

(9) Π. χρωμ. 791α. Πρβλ. τὸ τοῦ Θεοφρ. «λευκονότους· αἴθριοι γὰρ» (Ἀνεμ. 11).

(10) «Τὸ μάλιστα δυνάμενον τὰς ὄψεις κινεῖν» Ἀριστοτ. π. Ἀκουστ. σελ. 801 (23). Ἐννοεῖται δ' ὅτι τὸ λευκὸν διαφέρει κυρίως τοῦ λαμπροῦ (Πρβλ. τὸ τοῦ Ἀριστοτ. Θαυμ. Ἀκ. 62: «χαλκὸν λαμπρότατον καὶ λευκότατον») ἢ τοῦ στίλβοντος προκύπτοντος ἐκ συνεχείας φωτὸς καὶ πυκνότητος ὡς εἶναι τὸ χρυσοειδὲς (= ἡλιῶδες καὶ ξανθὸν) διὸ καὶ οἱ τῶν περιστερῶν τράχηλοι καὶ τῶν ὑδάτων οἱ σταλαγμοὶ φαίνονται χρυσοειδεῖς τοῦ φωτὸς ἀνακλωμένου (Ἀριστοτ. π. χρωμ. 793α).

(11) Πλουτρχ. Πρ. ψυχρ. 13. 950 C.

(12) Ἱπποκρ. π. Ὑδ. κλπ. III. XL. κλ.

οὕτω τὸ πῦρ (στοιχεῖον) ἐθεωρεῖτο λευκόν (1), διὸ ὁ μὲν Ἐμπεδοκλῆς παρὰ Πλουτάρχῳ (2) ἀντιτάσσει τῷ λαμπρῷ τὸ δνοφερὸν ἤτοι τὸ μέλαν, ὁ δὲ Ἱπποκράτης (3) τὸ ἄχρουν (μὴ λευκὸν) ἤτοι τὸ θολὸν καὶ ἀκάθαρτον (ὕδωρ). Ἀλλὰ κατὰ τὸν Δημόκριτον (4) «λευκὸν μὲν οὖν εἶναι τὸ λεῖον· ὃ γὰρ ἂν μὴ τραχύ, μηδ' ἐπισκιάζῃ μηδὲ δυσδίοδόν τι, τοιοῦτον πᾶν λαμπρὸν εἶναι. Δεῖ δὲ καὶ εὐθύτροπα (5) καὶ διαυγῆ τὰ λαμπρὰ εἶναι». Ἐντεῦθεν τοῦ λευκοῦ τοῦ ὕδατος διεκρίνοντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων κυρίως δύο καταστάσεις. Ἐὰν ἡ ὄψις διέρχηται (6) διὰ τοῦ ὕδατος (διὰ τῶν πόρων αὐτοῦ (7), ἤτοι δ' αὐτοῦ φαίνεται τὸ φῶς (8), ἐὰν ἄρα τὸ ὕδωρ εἶναι εὐδιοπτότερον (9), ἤτοι διειδές (10), ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δὲν ἔχει χρῶμα (11) ἤτοι φαίνεται ἀεροειδὲς τῷ χρώματι (12), καθόσον τὸ διαφανὲς φαίνεται λευκόν (13), καὶ τοιοῦτον ἐλέγετο τὸ ὕδωρ ὅταν σφόδρα ἀραιόν (14), ἤτοι ἐν λεπταῖς στοι-

(1) «Τὸ πῦρ λαμπρὸν ὂν καὶ λευκόν» (Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Γ. 4. σελ. 374), πρβλ. Πλουτρχ. Συμπ. VIII. Θ. 3. Κατὰ τὸν Ἐμπεδοκλῆν (Θεόφρ. Αἰσθ. 7, 59) «Τὸ μὲν λευκὸν τοῦ πυρός». Ὁ Ἥλιος καλεῖται ὑπὸ τοῦ Ἐμπεδοκλέους κατὰ μὲν τὸν Πλούταρχον λαμπρός, κατὰ δὲ τὸν Ἀριστοτέλην λευκὸς (Ἴδ. Fr. Phil. Graec I. σελ. 35). Κατὰ τὸν Θεόφραστον (π. πυρ. 50) τῆς φλογὸς τὸ μέσον λευκότατον. Ἐν γένει τὰ στοιχεῖα εἶναι ἁπλῶν χρωμάτων.

(2) Π. πρωτ. ψυχρ. 13, Fr. Phil. Graec. I. στ. 122-124. Πλουτ. πρωτ. ψυχρ. 9. Πρβλ. Δημόκριτον (Fr. Phil. Graec. στ. 122-123) καὶ Χρύσιππον (Πλουτάρχ. Στωϊκ. Ἐναντ. 43).

(3) Π. ὑδ. κλ. III. XXVIII.

(4) Παρὰ Θεοφρ. Αἰσθ. 73, 76. Fr. Phil. Graec. I. σελ. 363.

(5) Πρβλ. κατωτ. σελ. 6 σημ. 5.

(6) Ἴδ. Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 6, 9.

(7) Θεόφρ. Αἰσθ. III. 17.

(8) Ἀριστοτ. π. χρωμ. 793α, 30.

(9) Ἀριστ. Προβλμ. ΚΓ. 8, 9.

(10) Θεόφρ. Αἰτ. Φυτ. VI. 19. 2. Πρβλ. Εὐσταθίου Παρεκβολ. (ἔκδ. Müller Παρισίων) σελ. 391.

(11) Ἀριστοτ. Πρβλμ. ΚΓ. 9. Ἤτοι διαφανὲς εἰς τὸ διαθλώμενον φῶς, ἄρα ἄχρουν κατὰ τὴν νῦν Φυσικήν.

(12) Ἀριστοτ. π. χρωμ. 794α.

(13) Ἀριστ. Προβλήμ. ΚΓ. 23.

(14) Ἀριστ. π. χρωμ. 794α.— Λευκὸν νᾶμα (Εὐριπ. Ἡρ. 573). Πρλ. τὸ τοῦ Ἱπποκράτους (π. φυσ. I. σελ. 585) «διὰ λεπτῶν ὑμένων καθαρὸς ἐὼν ὁ ἀὴρ διαφαίνεται» διὸ ὅ,τε ἀφρὸς (Πλουτ. Συμπ. VI. Ϛ. 2. Ἀριστοτ. Προβλμ. ΚΑ. 1. Συμπ. Πλουτ. VI. Θ. 2) καὶ ὁ πάγος (Πλουτ. Συμπ. VI. Ϛ. 2) καὶ ἡ χιὼν (Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 825α, Προβλμ. ΙϚ. 1) φαίνονται λευκά.

βάσι διαφανέσιν. Πυκνοῦ δ' ὄντος τοῦ ὕδατος, μὴ ἀκριβῶς τότε διαφαινομένου (1), ἀλλὰ μᾶλλον τῆς ὄψεως ἀνακλωμένης πρὸς τὸν ἀέρα, ἐπιφαίνεταί τις ἀχλὺς (2) καὶ τὸ ὕδωρ φαίνεται λευκότερον, ἤτοι λευκὸν κατ' ἐπιφάνειαν (3) ὡς ἐπὶ τῶν ποταμῶν (4) καὶ δὴ ἐπὶ τῶν λιμνῶν (5) καὶ τῆς γαληνιζούσης θαλάσσης (6) ἐγγὺς ὁρωμένης. ὅτε καὶ μόνον (7) τὸ ὕδωρ λεῖον (8)· «ἐπιπυκνωθεὶς δὲ (ὁ ἀήρ), καθάπερ καὶ τὸ ὕδωρ, πάντων λευκότατόν ἐστι» (9). Ἐντεῦθεν δ' ὁ Κλέαρχος παρ' Ἀθηναίῳ (10) καλεῖ τὸ ὕδωρ λευκὸν ὥσπερ τὸ γάλα (11). Ἀλλ' ὕδωρ λευκὸν ἐλέγετο καὶ τὸ γεῶδες (12), ἤτοι τὸ λευκὰς οὐσίας ἐν αἰωρήσει περιέχον, ὅτε καὶ παρωμοιάζετο ἰδίως τῷ γάλακτι. Οὕτω ἡ παρὰ τὸ Γύθειον κρήνη ἐκαλεῖτο διὰ τὴν χρόαν τοῦ ὕδατος Γαλακώ (13), τὸ δ' ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Λιβηθρίου ὄρους τῆς Κορωνείας ὕδωρ ἦτο κατὰ τὸν Παυσα-

(1) Ἐν γένει δ' ὅμως τό τε λευκὸν (=ἄχρουν) καὶ τὸ λευκὸν (=λευκὸν) εἶναι διαφανέστερον τοῦ μέλανος ἧττον διαφαινομένου (Πρβλ. Ἀριστοτ. Προβλημ. ΚΓ. 23,41).

(2) Τοῦτο πάσχει κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην καὶ ἡ ὕαλος (π. χρωμ. 794α).

(3) Ἀριστοτ. Προβλμ. ΚΓ. 6. Ἤτοι λευκὸν εἰς τὸ ἀνακλώμενον φῶς, ὄντως ἄρα λευκὸν κατὰ τὴν νεωτέραν Φυσικήν. Τὸ μᾶλλον ἀμιγὲς καὶ λεῖον καὶ ἅμα πυκνὸν (Ἀριστοτ. Πρβλμ. ΚΓ. 8) ἐλέγετο τελείως ἐσοπτρικόν, ὡς τὸ ἔλαιον ἀνταναχλῶν τελείως τὸ φῶς, καίτοι ἧττον τοῦ ὕδατος εὐδίοπτον (Ἀριστ. Προβλμ. ΚΓ. 9. Πλουτ. Συμποσ. VI. Θ. 2 καὶ V. Ζ. 5). Ἴδ. καὶ Θεόφρ. Αἰσθ. 36: «ἡ ἐν ὕδατι ἀνάκλασις», καὶ Πλουτάρχ. π. τ. προσώπ. Σελήν. 23 937A.

(4) Διὸ οἱ γραφεῖς ἔγραφον τοὺς μὲν ποταμοὺς ὠχρούς. τὴν δὲ θάλασσαν κυανῆν.

(5) Ἀριστοτ. Προβλμ. ΚΓ. 6. Ἐντεῦθεν δ' ἐλέγετο τὸ πότιμον ἐν γένει ὕδωρ λευκότερον (=ὡς καὶ νῦν λέγεται τὸ λευκόν), ἐν ᾧ τὸ θαλάσσιον εὐδιοπτότερον (=τὸ νῦν διαφανέστερον) ὡς μείζονα ἔχον τὰ διάκενα (ὡς παχὺ) ἢ ὡς καθαρώτερον (Προβλμ. ΚΓ. 8, 38). Εὐδιοπτότερον δ' ἐλέγετο τὸ ἔχον εὐθυωρίας πόρων πλείστας καὶ μεγίστας, δι' ὧν ἡ ὄψις διορᾷ τὸ φῶς κατ' εὐθεῖαν φερόμενον μόνον. Τὰ σώματα δὲ ἐν οἷς ἐπαλλάττουσιν οἱ πόροι, εἶναι ἀδιαφανῆ (Ἴδ. Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΙΑ. 58, ΚΓ. 8, ΚΕ. 9). Ἡ τοῦ διαφανοῦς αὕτη θεωρία εἶναι καθ' ἡμᾶς εὐφυεστάτη.

(6) Ἀριστοτ. Πρβλμ. ΚΓ. 41. Πρβλ. Ὁμ. Ὀδ. Κ. 94: Λευκὴ γαλήνη. Διόδ. Σικελ. III. 46: «θάλατταν λευκὴν τὴν χρόαν». Ἡ θάλασσα τοῦ Πόντου λευκοτέρα τοῦ Αἰγαίου (Ἀριστοτ. Προβλμ. ΚΓ. 6).

(7) Διότι ἐν γένει τὸ ὕδωρ δὲν εἶναι λεῖον (Ἀριστοτ. Προβλμ. ΚΓ. 6).

(8) Ἴδ. Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Γ. 4. σελ. 373, καὶ ἀνωτ. σελ. 331 σημ. 4.

(9) Ἀριστοτ. π. χρωμ. 794α.

(10) Β. 43 f.

(11) Πρβλ. τὸ δημῶδες: γαλανὰ νερά.

(12) Ἀριστοτ. Προβλμ. ΚΓ. 8.

(13) Παυσανίας (ἔκδ. Schubart) III. XXIV. 7.

νίαν ὅμοιον γάλακτι (1). Ἐὰν δ' ὅμως, ἕνεκα πλήθους, ἔχῃ τὸ ὕδωρ βάθος καὶ δὲν διέρχηται ἡ ὄψις τελείως, ἤτοι τὸ φῶς δὲν διαδύνῃ (2), ἀλλ' ἀποκάμνῃ βαδίζον (3), τὰ μεταξὺ μόρια τοῦ φωτὸς φαίνονται μέλανα, καὶ τὸ ὕδωρ ἧττον διαφαινόμενον (4), κυανοῦν καὶ μέλαν, ὡς ἡ θάλασσα πόρρωθεν ὁρωμένη (5) ζοφώδης· ἢ ἐὰν τραχυνθῇ ἡ τοῦ ὕδατος ἐπιφάνεια, τότε ὀλίγων τῶν αὐγῶν προσπιπτουσῶν καὶ διασπωμένου τοῦ φωτός, ἀνακλῶνται ἀραιαὶ αἱ ἀκτῖνες καὶ τὸ σκιερὸν φαίνεται μέλαν, ὡς ἐν θαλάσσῃ φρικιώσῃ (6), διὸ καὶ ὁ Ὅμηρος (7) τό τε ἄφθονον ὕδωρ καὶ τὸ κῦμα καὶ τὴν φρῖκα καλεῖ μέλανα καὶ δνοφερά. Τὸ μέλαν δὲ τοῦτο χρῶμα εἶναι κυρίως εἰπεῖν τὸ κυανοῦν ἢ τὸ βαθὺ κυανοῦν, ὅπερ δὴ χρῶμα λέγει ἡ νεωτέρα Ἐπιστήμη ὡς ἰδιάζον τῷ ὕδατι (8). Ὅτι δὲ τὸ κυανοῦν, καὶ δὴ τὸ βαθύ, λίαν πλησιάζει τῷ μέλανι, μάλιστα πρὸς τὸ λευκὸν παραβαλλόμενον, μαρτυρεῖ καὶ ἡ νῦν ὑφ' ἡμῶν ἀντίληψις. Καὶ οἱ ἀρχαῖοι δέ, καὶ ἡμεῖς σήμερον, τὰ σκοτεινότερα χρώματα ἐν παραβολῇ πρὸς τὰ ἀνοικτότερα (λαμπρότερα) καλοῦμεν μέλανα, καὶ τοὐναντίον τὰ ἀνοικτότερα ἐν παραβολῇ πρὸς τὰ μέλανα λέγομεν λευκά (9). Λευκὸν δὲ ἢ μέλαν τὸ ὕδωρ ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν

(1) IX. XXXIV. 4. Ἐκ φαιῶν βεβαίως ἀσβεστολίθων ἢ λευκῆς γῆς· τοιοῦτον ὕδωρ εἶναι π. χ. τὸ τῆς πηγῆς τῆς Ἱεραπόλεως ἐν Μ. Ἀσίᾳ.

(2) Ἀριστοτ. π. χρωμ. 791α.— Πρβλ. Πλουτ. Αἴτ. φυσ. XXXIX: Cur aqua in summa parte alba, in fundo vero nigra spectatur?

(3) Ἀριστοτ. Προβλμ. ΚΓ. 6.= σβύνεται ἐντὸς τοῦ ὕδατος τὸ φῶς.

(4) Προβλμ. ΚΓ. 41.

(5) Ἴδ. Θεόφρ. π. πυρ. XIII. 75. Ἀριστοτ. π. χρωμ. 794α. Πλουτ. Συμπ. VIII. Γ. Ὡς καὶ ὁ ἀήρ. Ἴδ. καὶ ἀνωτ. σελ. 331 σημ. 14.

(6) Ἀριστοτ. π. χρωμ. 791α. Προβλμ. ΚΓ. 23, 41, ΚϚ. 37.

(7) Ἰλ. Ι. 15 κλπ. Ἴδ. καὶ Ὀδ. Ν. 409.

(8) Ἐπιβεβαιωθὲν ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐρευνῶν τοῦ Spring (Ἴδ. Revue Scientif. nº 25, 1899. p. 699). Αἱ ἐν αὐτῷ ὅμως αἰωρούμεναι λεπτόταται οὐσίαι, τὸ τοῦ οὐρανοῦ χρῶμα, τὸ τοῦ πυθμένος κτλ. καθιστῶσιν αὐτὸ ἐρυθρόν, πράσινον, χρυσίζον, φαιόν, μελανόχρουν, λευκόν. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην ἡ θάλασσα φαίνεται πορφυροειδὴς ἢ ἁλουργής, διότι, μετεωριζομένων τῶν κυμάτων, κατὰ τὸν κλισμὸν ταύτης ἀσθενεῖς προσβάλλουσιν αἱ τοῦ ἡλίου αὐγαί· ἐν γένει δὲ τὸ ὕδωρ διὰ τὴν λευκότητα καὶ τὰς προσπιπτούσας αὐγάς, ἄλλοτε ἄλλας κεραννυμένας, ποιεῖ διαφόρους τὰς χρόας, ἀλλὰ τὸ τῆς θαλάσσης χρῶμα καὶ ἐκ τοῦ ἀέρος (Ἴδε Ἀριστοτ. π. χρωμ. 792α, 6., 793β, 794α, Προβλήμ. ΚΓ. 6) ἀφ' οὗ «ἐκ τριῶν εἶναι τὰς χρόας ἁπάσας μεμιγμένας, τοῦ φωτός, καὶ δι' ὧν φαίνεται τὸ φῶς, οἷον τοῦ τε ὕδατος καὶ τοῦ ἀέρος, καὶ τρίτου τῶν ὑποκειμένων χρωμάτων».

(9) Ἴδ. ἐμὴν Ὀρ. Θεοφρ. σελ. 36.

ἀρχαίων αἴτιον τῆς μελανίας (1), καὶ τὸ λευκότατον δὲ ἔριον ἢ ἱμάτιον ἐάν τις ἐμβάλῃ εἰς ὕδωρ, ἀναφαίνεται μέλαν καὶ διαμένει τοιοῦτον μέχρις ἂν ὑπὸ θερμότητος ἐξικμασθῇ τὸ ὑγρὸν ἢ ἐκπιεσθῇ, τῆς δὲ γῆς ὕδατι ῥαινομένης, οἱ καταλαμβανόμενοι ταῖς σταγόσι τόποι διαμελαίνουσιν (2).

Αὐτὸ τὸ στοιχεῖον ὕδωρ, τ. ἔ. ἡ πάντων τῶν ὑδάτων ῥίζα (3), ἐλέγετο ἐκ τῶν ἀμίκτων χυλῶν (4), ἤτοι τῶν μὴ καταμεριζομένων ὡς τὸ ὄξος καὶ τὸ γάλα, γεύσεως δὲ γλυκερᾶς, ἐκφραζομένου οὕτω τοῦ ἀχύμου (5), ἤτοι τοῦ ἀτρόφου καὶ ἀποίου πρὸς τὴν γεῦσιν (6) τοῦ ὕδατος. Ἐπειδὴ δὲ πάντα τὰ στοιχεῖα ἄοσμα, διότι «τά τε ξηρὰ αὐτῶν καὶ τὰ ὑγρὰ ἄχυμα, ἐὰν μή τι μιγνύμενον ποιῇ» (7), καὶ τὸ ὕδωρ ἄρα ἄοσμον, ἐνῷ ἡ θάλασσα, χυμὸν ἔχουσα καὶ ξηρότητα, κέκτηται ὀσμήν (8). Τὸ ὕδωρ εἶναι λεπτομερὲς (9) καὶ ψαθυρόν, ἤτοι εὐκόλως εἰς σταγόνας διασπώμενον ἢ εὐδιάχυτον (10), διόπερ καὶ «χαλεπώτερον φυλάξαι ἐν τῇ χειρὶ ὕδωρ ἢ ἔλαιον» (11), καὶ μαλάσσει (12) μὲν τὸ ὕδωρ, δὲν εἶναι δ᾽ ὅμως καὶ αὐτὸ μαλακόν· «οὐ γὰρ ὑπείκει τῇ θλίψει τὸ ἐπίπεδον εἰς βάθος, ἀλλ᾽ ἀντιπεριίσταται» (13), ἢ μᾶλλον «ὑπείκει μὲν ἀλλ᾽ οὐ κατὰ μέρος ἀλλ᾽ ἀντιμεθίσταται» (14), παντὸς μαλακτοῦ μετέχοντος καὶ γῆς. Ἐν-

(1) Ἀριστοτ. Προβλμ. ΚΓ. 4. Πρβλ. Πλάτ. Τίμ. 60 D. Θεόφρ. π. πυρ. 39: «Οὐδὲν μέλαν ἄνευ ὑγρότητος», π. Αἰσθ. 7 «Τὸ μέλαν ὕδατος» (κατ᾽ Ἐμπεδοκλῆν).

(2) Πλουτρχ. π.τ. πρωτ. ψυχρ. 13. Καὶ νῦν λέγομεν τὸ χῶμα μαυρίζον δι᾽ ὕδατος.

(3) Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 424α.

(4) Θεοφρ. π. ὀσμῶν XIV. 65.

(5) Θεοφρ. Αἴτ. φυτ. VI. 19. 2. Πλίν. 15. 32. Πρβλ. Ἀριστοτ. π. Αἰσθητ. 4. σελ. 441. Οἷαν. δηλ. ἔχει γεῦσιν τὸ ὡς δυνατὸν κοῦφον καὶ γλυκὺ ὕδωρ (οὐχὶ τὸ νῦν τελείως καθαρόν).

(6) Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. σελ. 49 (45), ὡς καὶ τἆλλα στοιχεῖα.

(7) Θεόφρ. Αἰτ. φυτ. VI. 19. 2· πρβλ. π. Ὀσμ. I. 1. Καὶ ἡ τοῦ ὀμβρίου ὕδατος πονηρὰ ὀσμὴ ἐθεωρεῖτο ἐκ μίξεως.

(8) Ἀριστοτ. Αἰσθ. κ. Αἰσθητ. 5. σελ. 443· μετέχουσα καπνώδους ἀναθυμιάσεως.

(9) Θεόφρ. Αἰτ. φυτ. VI. 19. 2. Ἀριστοτ. Προβλήμ. Γ. 14, 18. ΚΑ. 16.

(10) Πλουτ. πρ. ψυχρ. 11. 949 Β.

(11) Ἀριστοτ. αἰσθητ. 4. σελ. 441. Προβλμ. ΚΑ. 6.

(12) Πλουτάρχ. πρ. ψυχρ. 19. 954Α, Συμποσ. VI. Γ. 2. Θεόφρ. π. πυρ. V. 41.

(13) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 4. σελ. 382 (14).

(14) Ἀριστοτ. Μετεωρ. Δ. 9. σελ. 386 (24). Πρβλ. Πλουτ. π. Ε. τοῦ ἐν Δελφ. 18, 392 Β: «Ἡ σφοδρὰ περίδραξις ὕδατος τῷ πιέζειν εἰς ταὐτὸ καὶ συνάγειν διαρρέον ἀπόλλυσι τὸ περιλαμβανόμενον».

τεῦθεν δὲ τὸ ὕδωρ ἐλέγετο καὶ ἄθλαστον καὶ ἄνελκτον καὶ ἀνήλατον καὶ ἄτμητον, ὑπό τινων δὲ καὶ ἀπαγὲς καὶ ἀσύστατον (1), εἰσερχόμενον δὲ τὸ ὕδωρ διὰ τῶν πόρων τῶν σωμάτων διαιρεῖ καὶ τήκει ὅσα ἀπουσίᾳ τοῦ ὑγροῦ πήγνυνται, ἤτοι τὰ τηκτὰ ὑγρῷ (διαλυτά), πᾶν δὲ σῶμα, ἔχον τοὺς πόρους μείζους τῶν ὄγκων τοῦ ὕδατος, ὡς ὁ βάμβαξ, εἶναι ὕδατι τεγκτὸν (ὕδωρ ἐπακτόν) (2). Τὸ κοινὸν ὕδωρ ψοφεῖ ῥέον ἕνεκα τῆς τραχύτητος τοῦ ἐν αὐτῷ γεώδους (3)· αἱ δ'αὐτοῦ σταγόνες στρογγυλλοῦνται εἰς σφαίρας μικρὰς καὶ ἡ τοῦ ὕδατος, πληροῦντος ἀγγεῖον, ἐπιφάνεια εἶναι σφαιρική. αὐξάνεται δ' ἡ σφαιρικότης ἐὰν ῥίψωμεν ἐν τῷ ὕδατι μικρόν τι βάρος (4), ἐκχεῖται δ' ὅμως ἐὰν καὶ μικρὰν ὕδατος ποσότητα προσθέσωμεν (5).

Τὸ ὕδωρ εἶναι φύσει ὑγρὸν καὶ ψυχρόν (6), διὸ καὶ τὸ μᾶλλον καθ' αὑτὸ ὕδωρ, ἤτοι τὸ ἀκριβῶς καὶ εἰλικρινῶς πάσης ἑτέρας οὐσίας ἄμικτον (7), εἶναι καὶ ὑγρότερον (8) καὶ ψυχρότερον (9), ὁ δ' Ἐμπεδοκλῆς καὶ ὁ Στράτων ἀπέδιδον τὸ πρώτως ψυχρὸν τῷ ὕδατι (10). Καὶ ὅσα δὲ ὕδατος καὶ ταῦτα ψυχρά (11), ἐκτὸς ἐὰν ἔχωσιν ἀλλοτρίαν θερμότητα ὡς τὸ ζέον ὕδωρ καὶ τὸ διὰ τῆς τέφρας ἠθημένον (τ. ἔ. διὰ γῆς φύσει θερμῆς) (12). Ἐντεῦθεν δὲ ὅταν ἁπτώμεθα ἱματίων ἢ ἐρίων ψυχρῶν αἰσθανόμεθα ταῦτα ὡσεὶ ὑγρὰ «διὰ τὸ κοινὴν ἀμφοτέροις οὐσίαν ὑπάρχειν» (13). Διὰ τὴν ἄγαν δὲ ταύτην τοῦ ὕδατος ψυχρότητα, τὰ λεπτὰ τῶν ἔργων βάπτονται οὐχ ὕδατι, ἀλλ' ἐλαίῳ (14). Πᾶν δ' ὅ,τι ὑγρὸν ἢ ὕδατος εἶδος ἢ ἔχει ὕδωρ εἴτε

(1) Ὀφειλομένης τῆς πήξεως αὐτοῦ τῷ ἀέρι (Πλουτ. πρ. ψυχρ. 11. 949 B).
(2) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 9.
(3) Πλουτ. Συμπ. VI. Θ. 2.
(4) Ὡσεὶ 20 δηναρίων = 77, 14 γραμμ.
(5) Πλίν. 2. 65.
(6) Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 825[6]. Ἱπποκρ. (π. Διαίτ.) I. σελ. 631. Πλουτ. Συμπ. VIII. Ε. Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 7 (21), 14 (4). κλπ.
(7) Γαλην. π. ἁπλ. φ. Α. σελ. 6 (28).
(8) Ἐν ᾧ τὸ ἁλμυρὸν ξηραντικόν.
(9) Ἀριστοτ. Προβλμ. Κ. 29. Γαλην. ἁπλ. φ. Α. σελ. 6 (53) καὶ σελ. 7 (8).
(10) Πλουτ. πρ. ψυχρ. 9.
(11) «Καὶ πάντα τὰ ὑγρότερα ψυχρότερά ἐστι τὴν φύσιν» (Ἀριστοτ. Προβλμ. Γ. 6) ἐν ᾧ τὰ ξηρότερα θερμότερα (Προβλημ. ΚΓ. 7).
(12) Ἀριστοτ. Μετεωρ. Δ. 11. σελ. 389. Ἴδ. κατωτ. περὶ θερμοῦ τῶν ὑδάτων.
(13) Πλουτ. πρ. ψυχρ. 16. 952 Α. Πρβλ. Θεοφρ. π. ἀνέμ. 23.
(14) Πλουτ. πρ. ψυχρ. 13. 950 C.

ἐπακτὸν εἴτε συμφυές (1), ταῦτα, ἀπερχομένου τοῦ ὕδατος, ξηραίνονται ἢ θερμῷ ξηρῷ (ἐὰν τὸ ὑγρὸν μετέχῃ καὶ γῆς, =ἐξατμίζεται) ἢ ψυχρῷ (=πήγνυται), καὶ ἅμα παχύνεται. Μόνον δὲ τῶν ὑγρῶν τὸ καθ' ἑαυτὸ ὕδωρ δὲν παχύνεται, ἤτοι ἀτμιζόμενον δὲν πυκνοῦται (2). Ἀλλ' οὐδὲ θυμιᾶται τὸ ὕδωρ θερμαινόμενον, ἀλλὰ ζέει (3) καὶ ἀτμίζει (4), ἤτοι ἐφέλκεται ἡ θερμότης τὴν ὑγρότητα αὐτοῦ καὶ ταύτην εἰς ἀτμίδα μεταστρέφει (5)· «διατμιζομένου δὲ καὶ πνευματουμένου τοῦ ὑγροῦ ῥήγνυνται τὰ περιέχοντα τοὺς ὄγκους ἀγγεῖα διὰ τὴν στενοχωρίαν» (6), διότι τὸ λεπτομερέστερον ἐν πλείονι τόπῳ γίγνεται (7). Ὁ δ' ἐξ οἱουδήποτε ὕδατος ἀήρ, ἤτοι αἱ ἀτμίδες, ἐν κλειστῷ χώρῳ, ὡς ἐν βαλανείῳ, «ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην προχωρεῖ ἄνω, διότι τὸ θερμὸν κοῦφον καὶ κινητικὸν καὶ ἀνωφερές (8). Ὅταν γοῦν προχωρήσωσι πολλαὶ καὶ περιττεύσῃ ἡ ἀτμίς (9), καταπιέζεται ὁ ὄροφος, κἀντεῦθεν συνάγεται καὶ συμπήγνυται καὶ ἐπιστρέφει καὶ κάτω στάζει τὸ ὕδωρ τὸ γλυκύ» (10). Διαθερμαίνει δ' ἡ ἀτμὶς τὰ σώματα καὶ πολλῶν τῶν βρωτῶν ἑψήνονται ἐγκατακλειομένου καὶ περιπωματιζομένου καὶ περιπλαττομένου τοῦ ἀτμοῦ (11). Ζέον τὸ ὕδωρ δὲν ἐκπαφλάζει ὡς τὰ ἔχοντα σῶμα ὑγρά (12), καὶ διαρκούσης τῆς ζέσεως ὁ τοῦ ἀγγείου πυθμὴν δὲν ἀποπίπτει καιόμενος, διότι τὸ θερμὸν σβέννυται ὑπὸ τοῦ ὕδατος (13), θερμότερος δὲ

(1) «Λέγω δ' ἐπακτὸν μὲν οἷον ἐν ἐρίῳ, σύμφυτον δ' οἷον ἐν γάλακτι» Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 5. σελ. 382 (11).

(2) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 6, 7, 8, ἑξ.

(3) Πρβλ. καὶ Πλάτ. Τίμ 66. Β.

(4) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 9. σελ 387 (7).

(5) Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 825β, 826α. Προβλήμ. ΚΑ. 21.

(6) Ἀριστοτ. π. Οὐραν. Γ. 7. σελ. 305. Θεόφρ. π. Πυρ. ΙΙ. 17.

(7) Πρώτη παρατήρησις τῆς τοῦ ἀτμοῦ δυνάμεως. Πρβλ. Θεόφρ. π. πυρ. 69.

(8) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΙΒ. 4, ΙΓ. 5. Πρβλ. Ἀναξαγόραν ἐν Fr. Philos. Graec. 8, Ι. σελ. 249.

(9) Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 822 (16).

(10) Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 822β, 824β. Παράδειγμα κεκορεσμένου διαστήματος καὶ ἀποστάξεως. Πρβλ. Πλουτ. Συμποσ. VIII. Θ. 3, Π. πρ. ψυχρ. 1.

(11) Θεόφρ. π. πυρ. 43 (=θέρμανσις δ' ἀτμοῦ)· πρβλ. Σενέκαν Quest. Natur. (ἔκδ. Haase) III. XXIV.

(12) Ἀριστοτ. Προβλμ. ΚΔ. 9.

(13) Μεταβολὴ τοῦ θερμοῦ εἰς λανθάνον κατὰ τὴν νῦν Φυσικήν.

εἶναι ὁ πυθμὴν ἕως ἂν ᾖ ψυχρὸν τὸ ὕδωρ (1). Ὑπερζεῖ δὲ (=πολλὰς καὶ μεγάλας ἀναβάλλει πομφόλυγας) τὸ ὕδωρ μᾶλλον τοῦ θέρους ἢ τοῦ χειμῶνος, διότι ὑπὸ τοῦ ψύχους θλιβόμεναι αἱ πομφόλυγες γίνονται ἐλάττους τόν τε ὄγκον καὶ τὸ πλῆθος, εἰ καὶ ὁμοίως τὸ ὕδωρ θερμαίνεται (2). Ὡς μαχομένου δὲ φύσει τοῦ ψυχροῦ πρὸς τὸ θερμόν (3), καὶ τὸ ἐσχάτως ζέον (4) ὕδωρ, εἰ καὶ θερμότερον κατὰ τὴν ἀφὴν τῆς φλογός (5), δὲν καίεται, εἶναι δ' ὅμως τῆς καύσεως συντελεστικόν, διότι ἄνευ ὑγρότητος οὐδὲν καυστὸν (6) καὶ ἄνευ ὑγρότητος ἢ ἀναθυμιάσεώς τινος οὐκ ἔστι θερμότης (7), καὶ αὐτὴ δὲ ἡ φλὸξ εἶναι ἡ ἐξαερουμένη ὑγρότης πυρουμένη (8). Διὸ καὶ ἡ ἐντὸς θερμότης τῆς κονίας τῆς γύψου καὶ τοῦ νίτρου ἐκφαίνεται δι' ὕδατος (9), καὶ τὸ ἔλαττον ὕδωρ ἐπὶ τὴν φλόγα ῥιπτόμενον αὐξάνει ταύτην (10). Ἄλλως τε δὲ ἡ τῶν ἁπλῶν φύσις μικτή τις καὶ ἐνυπάρχουσα ἀλλήλοις· «ὥσπερ γὰρ οὐδὲ τὸ πῦρ ἄνευ ἀέρος ἢ ὑγροῦ τινος καὶ γεώδους εἶναι δυνατόν, οὕτως οὐδὲ τὸ ὑγρὸν ἄνευ πυρός, οὐδὲ τὴν γῆν ἄνευ ὑγροῦ» (11). Ψυχόμενον δὲ τὸ ὕδωρ πήγνυται, ὁ

(1) Ἀριστοτ. Προβλμ. ΚΔ. 5, 8.

(2) Ἀριστοτ. Προβλμ. ΚΔ. 6. Θεόφρ. π. πυρ. II. 16 (διότι ἐν γένει κατὰ τὸν Θεόφραστον τὸ θερμὸν συνάγεται ἔσω ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ αὐξανόμενον οὕτω). Ἀδιόρατός τις ἐξάρτησις τοῦ βρασμοῦ ἀπὸ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως.

(3) Πλουτ. πρ. ψυχρ. 15, 16. Ἐν γένει αἱ ἀρχαὶ ἐναντίαι (Ἀριστοτ. Φυσ. ἀκρ. Α. 5. σελ. 189), τὸ δὲ ὑγρὸν μόνον (ὡς τὸ ζέον ὕδωρ) ἢ μᾶλλον τὸ ὑγρὸν ψυχρόν, ἢ τὸ ψυχρὸν μόνον (ὡς ὁ ἀὴρ) εἶναι φυσικὴ ἐναντίωσις τοῦ ξηροῦ καὶ θερμοῦ (Ἀριστοτ. Φυσ. ἀκρ. Δ. 9. σελ. 217. Προβλήμ. Η. 11, 18. Θεόφρ. π. πυρ. 111. 20 ἑξ.).

(4) Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. σελ. 7 (24). Πρβλ. ἀνωτ. τὸ ὑπερζεῖν.

(5) Θεόφρ. π. πυρ. 40. Ἀριστοτ. π. ζῴων μορ. Β. 2. σελ. 648.

(6) Θεόφρ. π. πυρ. II. 10.

(7) Θεόφρ. π. πυρ. 42, 43, 65. Πλουτ. Συμποσ. VI. 1. π. τ. πρ. ψυχρ. 21. Ἀριστοτ. Πρβλμ. Γ. 5. π. φυτ. Β. 825α, Μετεωρλ. Β. 2. σελ. 355. Πρβλ. Πλουτ. Ἶσιδ. 51, Ἀρέσκ. φιλοσ. II. Κ.

(8) Θεόφρ. πυρ. 3, 4. Ἴδ. καὶ Γαλην. ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 9 (18): «Ἀὴρ μὲν γὰρ ἐκπυρωθείς, φλόξ ἐστι». Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (Μετεωρλ. Α. 4. σελ. 341, Β. 2. σελ. 355) φλὸξ = πνεύματος ξηροῦ ζέσις. Κατὰ Πλούταρχον (π. τ. ἐμφ. προσωπ. Σελην. 21. 934 Β) «αἱ φλόγες ἀραιᾶς εἰσιν ἔξαψις καὶ ῥεύματα τροφῆς καὶ ὕλης».

(9) Θεόφρ. πυρ. 65-67. Γνωστὸν ὅτι αἱ οὐσίαι αὗται δι' ὕδατος θερμαίνονται.

(10) Θεόφρ. πυρ. 67. Νοεῖ τοὺς χαλκεῖς καὶ σιδηρουργοὺς βρέχοντας τὴν πυράν.

(11) Θεόφρ. πυρ. 8. Πλάτ. Τιμ. 49 C, 56 D. Ἴδ. καὶ Fr. Phil. Graec. t. II. σελ. 41 (§ 5).— Διακριτέα ἡ μεθ' ὑγρότητος θερμότης, οἵα ἡ τοῦ ζέοντος ὕδατος, χρήσιμος εἰς τὰς διαλύσεις καὶ ἀχρεία εἰς τὰς τήξεις ἀντιτιθεμένη τῇ ξηρᾷ

δ' οὕτω προκύπτων ἐξ οἱουδήποτε ὕδατος κρύσταλλος, γλυκὺς ὢν καὶ κουφότερος, ἐπιπλέει τοῦ ἄλλου ὕδατος (1). Ῥήγνυται δ' ἀγγεῖον πλῆρες ὕδατος πηγνυμένου ἢ βιαζομένου τῇ ψυχρότητι τοῦ ὕδατος (2) ἢ διὰ τῆς δυνάμεως τῆς ὑγρότητος τῆς ἐξατμισθείσης ὑπὸ τοῦ ἔσω ἐκ τοῦ κρύους συναχθέντος θερμοῦ (3) Ἀποπνέει δ' ἐκ τοῦ πάγου πνεῦμα λεπτότατον, ὅπερ διὰ τῶν πόρων τῶν ἀγγείων ἀδήλως ἀπερχόμενον ἀπολείπει νοτίδα λεπτὴν καὶ κρυσταλλοειδῆ (4).

Τὸ ὕδωρ τέλος εἶναι τοῖς ἀνθρώποις τρόφιμον (5) καὶ ὄχημα τῆς τροφῆς ἐκάλει τὸ ὑγρὸν ὁ Ἐρασίστρατος (6)· χωρὶς δὲ ὕδατος οὔτε καλόν τις ἐνόμισε ζῆν οὔτε δυνατόν (7), ἄνευ δ' αὐτοῦ «οὐκ ἔναλον, οὐδὲ χερσαῖον, οὐδ' αἰθέριον» ζῷον (8)· καὶ ἐκθειάζουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸ ὕδωρ «ὡς κοινὸν καὶ διῆκον ταῖς χρείαις» (9) καὶ ἄριστον ἐκάλεσεν αὐτὸ ὁ Πίνδαρος (10), αἴσιμον δὲ ὁ Ἐμπεδοκλῆς (11).

θερμότητι χρησίμῳ εἰς τὰ τηκτά, ἅτινα εἶναι φύσει ὕδατος (Θεόφρ. πυρ. 42, 45 π. Λίθων 10, π. ἱδρώτ. 30. Πρβλ. ὁρισμὸν πυρὸς ἐν Πυρ. 7).

(1) Θεοφρ. Fr. 159. Πλίν. 31, 21. Ὁ Ἀριστοτέλης προστίθησιν ὅτι τοῦτο πάσχουσι καὶ τἆλλα ὑγρὰ πλὴν μέλιτος, ὅπερ ἅπαν πηγνύμενον τὸν ἴσον ἔχει ὄγκον (π. Θαυμασ. ἀκουσμ. 19).

(2) Πλουτ. π. πρ. ψυχρ. 16. 952 A. Οὕτως ὁ πάγος συνέτριβε πλοῖα (αὐτόθι 12. 949 E).

(3) Ἀριστοτ. Fr. VI. 212, 264. Θεόφρ. π. πυρ. 17. Πλουτ. ἔνθ' ἀνωτ. Διόδ. Σικελ. III. 33. Ἐταύτιζον δηλονότι τὸ φαινόμενον τοῦτο πρὸς τὴν δι' ἀτμοῦ διάρρηξιν.—Ὡς γνωστὸν αἱ ῥήξεις αὗται ὀφείλονται εἰς τὴν τοῦ πάγου διαστολήν.

(4) Πλουτ. Συμπ. VI. E, VI. Ϛ. 2, VI. H. 6. Εἶναι τὸ φαινόμενον τῆς ἐπικαθημένης δρόσου ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν τοιχωμάτων τῶν περιεχόντων πάγον ἀγγείων.

(5) Ἀθήν. B· 46e. Ἀριστοτ. Προβλήμ. A. 13, πρβλ. καὶ I. 59. Ἴδ. καὶ Ξενοφ. Ἀπομνημον. IV. III. 6.

(6) Πλουτ. Συμπ. VI. Γ. 2.

(7) Πλουτ. Πότερ. ὕδ. ἢ πῦρ κλ. 2.

(8) Πλουτ. ἔνθ' ἀνωτ. 3. Πρβλ. καὶ Ἀριστοτ. Προβλήμ. IB. 3.

(9) Πλουτ. Συμπ. V. I. 3. Γαλην. ἁπλ. φ. A. σελ. 6 (7).

(10) Ὀλύμπ. I. 2.

(11) Fr. Philos. Graec. I. σελ. 11 (στ. 357).

Β'

Τὰ ὕδατα.

Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, τῆς γῆς μενούσης φερομένου δὲ τοῦ ἡλίου (1), ἐκ τοῦ περὶ τὴν γῆν ὑγροῦ — τῆς θαλάσσης, τῶν ὑδάτων τῶν λιμνῶν καὶ ποταμῶν καὶ κρηνῶν καὶ φρεάτων, καὶ ἐξ ἀπάντων ἐν ὅσοις ὑγρὸν (2) — ἀτμιδουμένου (πνευματουμένου) (3) τῇ νοτερᾷ ἀναθυμιάσει, φέρεται πρὸς τὰ ἄνω, ἑλκόμενον ὑπὸ τοῦ ἡλίου (4) (ἤτοι τοῦ θερμοῦ) (5), τὸ λεπτότατον (6) καὶ γλυκύτατον, ἀποτελοῦν τὴν ἀτμίδα, ἥτις ἐν τῇ ἄνω χώρᾳ πλείων γενομένη (7), καὶ ἀπολιπούσης τῆς θερμότητος (8), συνίσταται ψυχομένη καὶ γίνεται ὕδωρ φερόμενον πάλιν πρὸς τὴν γῆν (9). Ἡ τῆς ἀτμίδος δ' αὕτη συμπύκνωσις εἶναι τὸ νέφος (10), κουφότατον ὑπὸ τοῦ ἡλίου γλυκαινόμενον, καὶ ἡ ὁμίχλη ἀραιοτέρα καὶ θολωτέρα τοῦ νέφους καὶ ἄγονος ὕδατος (11). Τὸ νέφος ἐκπιεζόμενον παρέχει ὄμβρον, ὅστις κατὰ μικρὰ μὲν φερόμενος ἀποτελεῖ ψεκάδας (12), κατὰ μείζω δὲ ὑετόν (13). Τὰ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δὲ ῥυτὰ ταῦτα ὕδατα πυκνούμενα

(1) Μετεωρλ. Β. 4. σελ. 359. Ἴδ. καὶ Θεόφρ. π. Ἀνέμ. 41.

(2) Ἱπποκρ. π. Ὑδ. κλ. III. XLIV. π. Ἱερ. νόσ. II. σελ. 339. π. Φύσ. παιδ. I. σελ. 409. Ἀριστοτ. Προβλήμ. Α. 21.

(3) Θεόφρ. π. Ἀνέμ. 40.

(4) Γεωπονικὰ (ἔκδ. Niclas) II. Ϛ. 4.

(5) Ἴδ. ἀνωτέρω σελ. 10 σημ. 6. Πρβλ. καὶ σελ. 11 σημ. 9. — Εἰδικῶς ὅμως ἐφέλκυσις = ἡ δύναμις, ἥτις ἐκ τῆς γῆς ἐφέλκεται τὸ ὑγρὸν διὰ τῆς θερμότητος εἰς τὰ τῶν φυτῶν ἄκρα διὰ μέσου τῶν μερῶν αὐτῶν ὄντων ἀραιῶν (Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 822b. Σήμερον τὴν ἐφέλκυσιν ἀντικαθίστησιν ἡ διαπίδυσις).

(6) Ὅσῳ ἡ ἀτμὶς λεπτοτέρα τόσῳ πορρωτέρω τῆς γῆς ἀνέρχεται. Ἴδ. Ἀριστοτ. π. φυτ. 824a,b.

(7) Θεόφρ. π. ἀνέμ. 15. Πρβλ. ἀνωτ. σελ. 10 σημ. 10.

(8) Ἴδ. καὶ Θεόφρ. π. ἀνέμ. 24.

(9) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 9, Β. 2. Πρβλ. Ἱπποκρ. π. Ὑδ. κλ. III. XLVIII.

(10) Ἱπποκρ. π. Ὑδ. III. XLVII, XLVIII: «Τὰ δὲ νέφεά ἐστιν ὕδωρ ξυνεχὲς ἐν ἀέρι», π. φύσ. παιδ. σελ. 409. Γαλην. π. φιλοσ. ἱστ. σελ. 432 (40) Πλάτ. Τίμ. 49c.

(11) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 9. σελ. 346, π. Κόσμ. 4.

(12) Ῥανίδας μικρὰς (Πλουτ. Ἀρεσκ. φιλοσοφ. III. Ε.) καὶ ψεκάδια (Θεόφρ. Ἀνεμ. 24).

(13) Πρβλ. Θεοφρ. ἀνεμ. 4 ἑξ.

ἀποτελοῦσι τὰ πακτά (1), καὶ ἡ μὲν τοῦ νέφους σύμπηξις πρὸ τῆς εἰς ὕδωρ μεταβολῆς ἀπεργάζεται τὴν χιόνα, οὖσαν μικρῶν καὶ πυκνῶν πομφολύγων ἄθροισμα (2), καὶ ἥτις ἀθρόα καταφερομένη ὠνόμασται νιφετός, οὗ συστραφέντος καὶ πιληθέντος γίνεται χάλαζα. Ἐξ αἰθρίας δὲ (ἀντιθέτου ὁμίχλης) (3) τὸ ὑγρὸν κατὰ σύστασιν λεπτὸν φερόμενον ἀποτελεῖ τὴν δρόσον (= ἄρα ἐκ μὴ μετεωρισθείσης ἀτμίδος, ἀνάλογος ὑετῷ)· ἀθρόον δὲ τὸ ὕδωρ ἐξ αἰθρίας πεπηγὸς καλεῖται κρύσταλλος. Ἡ πάχνη εἶναι ἀτμὶς μὴ μετεωρισθεῖσα πεπηγυῖα (= ἀνάλογος χιόνι) ἢ δρόσος παγεῖσα, καὶ ἡ δροσοπάχνη ἡμιπαγὴς δρόσος (4). Ἡ τοῦ ὕδατος δὲ αὕτη μεταβολὴ πρῶτον εἰς ἀτμίδα καὶ τῆς ἀτμίδος εἶτα ἡ εἰς ὕδωρ συμπύκνωσις παρίστησι ποταμὸν κύκλῳ ῥέοντα, ἤτοι πλησιάζοντος τοῦ ἡλίου, ἄνω (= ἀτμίς), ἀφισταμένου δέ, κάτω (= ὕδωρ) (5).

Γίνεται δ' ἡ τῆς ἀτμίδος συμπύκνωσις οὐ μόνον ἐν τῷ ἀέρι, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πυκνῶν καὶ ψυχρῶν τῆς γῆς τόπων, οἷοί εἰσι τὰ ὄρη (6) καὶ ἐν γένει τὰ ὑψηλὰ μέρη, ἐφ' ὧν ὠθεῖται καὶ πιλοῦται ὁ ἀήρ (7), καὶ ἅτινα «οἷον σπόγγος ἐπικρεμάμενος, κατὰ μικρὰ μέν, πολλαχῇ δὲ διαπιδῶσι καὶ συλλείβουσι τὸ ὕδωρ καὶ στέγουσιν αὐτό» (8). Ἐν γένει δὲ κατὰ τὸν Ἱπποκράτην «Ἀπὸ τῶν ἑψομένων ὑδάτων ὁ ἀτμὸς

(1) Πλατ. π. Ψυχ. Κόσμ. 99 C.

(2) Πλουτ. Συμπ. III. Β. Ἴδ. καὶ Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 825 b.

(3) Πρβλ. Πλατ. Τίμ. 58 D: «Ἀέρος τὸ μὲν εὐαγέστατον, ἐπίκλην αἰθὴρ καλούμενος· ὁ δὲ θολερώτατος ὁμίχλη τε καὶ σκότος» (πρβλ. σελ. 1).

(4) Πρβλ. Πλουτ. Συμπ. VIII. Θ. 3.

(5) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 9, 10. Π. Κόσμ. 4. Πλουτ. ἀρέσ. φιλοσοφ. III. Δ. (ἴδ. ἐμὴν Διατριβὴν Τὸ ὕδωρ ὡς γεωλ. παράγ. σελ. 9). Περὶ ὑδατίνων μετεώρων ἴδ. καὶ Θεόφρ. Fr. V καὶ VI. Πλάτ. Τίμ. 59 Ε. Πλίν. 2. 61, 62.

(6) Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 823a.—Ὑπάρχουσι δὲ ὄρη «εἰς καθαρὸν ἀέρα καὶ ἄμοιρον ὑγρότητος ἐξικνούμενα τοῖς ἄκροις» (Πλουτ. πρ. ψυχρ. 14. 950 Β) καὶ ταῦτα εἶναι τὰ ὑψηλότατα ὡς ἡ Κηλλήνη καὶ ὁ Μακεδονικὸς Ὄλυμπος (Πλουτ. Fr. XXXIV. 150). Γνωστὸν νῦν τυγχάνει ὅτι ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν κορυφῶν, ἐν ἀραιοτέρῳ εὑρισκομένων ἀέρι, ἡ ἐξάτμισις εἶναι ταχυτέρα).

(7) Ἀριστοτ. Fr. (ἔκδ. Rose) VI. 247. Πρβλ. σελ. 1 ἑξ.

(8) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 13. σελ. 350 ἑξ. 14. σελ. 352 (5), π. φυτ. Β. 822 b (20), 824b, Προβλήμ. ΚΤ. 7, Fr. VI. 246, 247, 248. Παυσαν. VIII. VII. 1. Στράβ. Β. 98 (3), ΙΕ. 691 (17). Πλάτων Κρίτων (ἔκδ. Wohlrab) 118d. Διόδ. Σικελ. I. 41, II. 37. Θεόφρ. π. Ἀνέμ. 5, π. Σημ. Ὑδ. 3 καὶ 51. Διὸ ἐν Αἰγύπτῳ οὐχ ὕει διὰ τὸ μὴ ἔχειν ὅπου προσκαθίζηται τὰ νέφη (Θεόφρ. Ἀνεμ. 61). Ἴδ. καὶ Ἀρριανοῦ Ἰνδικὴ VI. 6.

ἐπανιών, ἣν ἔχῃ στερέωμα πρὸς ὅ,τι χρὴ προσπίπτειν, παχύνεται καὶ πυκνοῦται καὶ σταγόνες ἀποπίπτουσιν ἀπὸ τῶν σωμάτων, οἷσιν ἂν ὁ ἀτμὸς προσπίπτῃ» (1). Οὕτω δὴ καὶ οἱ ποταμοὶ ῥέουσιν ἐκ τῶν μεγίστων ὀρέων καὶ αἱ κρῆναι αἱ πλεῖσται γειτνιῶσι τόποις περιβαλλομένοις ὑπὸ ὑψηλῶν ὀρέων μὲ πλείονας κορυφάς (2), ἤτοι ἀπαντῶσιν ἐν ταῖς κοιλάσι καὶ παρὰ τοὺς πρόποδας ὀρέων (3), καὶ ὕλη αὐτῶν εἶναι οἱ ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν ὑετοὶ (4) ἢ χιόνες (5). Αὐτὰ ἄρα τὰ ὑψηλὰ μέρη εἶναι καὶ αὐτῶν τῶν ἄνευ ποταμῶν καὶ ὀρέων πεδίων ξηρότερα (6) καὶ αἱ τῶν ὀρέων ἀκρώρειαι τῶν ὑπωρειῶν. Ὑδρυλότερα δὲ ἐλέγοντο τὰ πρὸς θάλασσαν ἐστραμμένα μέρη τῶν ὀρέων (7), συνήθως δὲ τὰ ἀρκτικὰ αὐτῶν, καὶ ξηρότερα τὰ πρὸς μεσημβρίαν (8), ἀλλ' ἐν τοῖς ὄρεσι τῆς Ὑρκανίας καὶ ἐπὶ τῶν Λευκῶν ὀρέων τῆς Κρήτης βρέχει ἐπὶ τῶν νοτίων μερῶν, ὁ δὲ Ὄλυμπος, ἡ Ὄσσα, ὁ Παρνασσὸς καὶ αἱ Ἄλπεις νοτίζονται καὶ βρέχονται πανταχόθεν (9). Συμπύκνωσιν δὲ τῶν ἀτμίδων καὶ στάσιν τῷ ὕδατι ἐπιφέρουσι καὶ τὰ δασέα καὶ κατάδενδρα καὶ καλλιεργούμενα μέρη, ἅτινα εἶναι καθυγρότερα τῶν ψιλῶν καὶ σκληρῶν, ἐφ' ὧν ὑπάρχει σπάνις ὑδάτων (10), διὸ καὶ ἡ ἐν Κρήτῃ πόλις Ἀρκαδία χερσωθεῖσά ποτε ἐστηρήθη ὑδάτων, ἅτινα καὶ πάλιν ἀνέφυσαν γεωργηθείσης τῆς γῆς (11), ὁ δὲ Σενέκας θεωρεῖ ἀπίθανον τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου ἀναφερόμενον ὅτι ὁ Αἷμος ὢν ποτε ἐνδεὴς ὑδάτων ἀπέκτησεν ἔπειτα κοπέντων τῶν ἀπορροφώντων τὸ ὕδωρ δασῶν (12). Τρεφομένων δ' ἀφ' ἑτέρου ὑπὸ τοῦ ὕδατος τῶν

(1) Ἱπποκρ. t. I. σελ. 578. Πρβλ. σελ. 10 σημ. 11.

(2) Γεωπον. II. Ε. 1-4, Ϛ' 6.

(3) Πλίν. 31. 26. Ἴδ. καὶ Πλουτ. Κάμιλλον 3.

(4) Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 822 b.

(5) Στράβ. ΙΕ. 691 (17). Ἴδ. καὶ Διόδ. Σικελ. I. 38, 39. Πλουτ. Ἀρ. φιλοσ. IV. A.

(6) Γεωπον. II. Ϛ. 5, 7. Ἱπποκρ. (π. Διαίτ.) I. σελ. 667. Καὶ ὄντως τὰ ὄρη δὲν ἔχουσι στάσιν τῷ ὕδατι, διότι ἐὰν μὲν ἐκ διαπερατοῦ πετρώματος (ἀσβεστολίθου), τὸ ὕδωρ διηθεῖται, ἐὰν δ' ἐκ στεγανοῦ (σχιστολίθου) αἱ πηγαὶ σπάνιαι καὶ μὴ παραμόνιμοι.

(7) Θεόφρ. π. Σημ. ὑδ. 3.

(8) Γεωπον. II. Ϛ'.

(9) Πλίν. 31. 26.

(10) Γεωπον. II. Ϛ. 1. Πλίν. 31. 30. Σενέκ. Quaest. Natur. III. 11. Ὡς αἱ ἔρημοι τῆς Αἰθιοπίας (Σενέκ. III. 6), τὸ οροπέδιον τῶν Λυκαόνων, ἔνθα τὰ φρέατα πάντα βαθύτατα, ὡς ἐν Σαότροις, ὅπου ἐπιπράσκετο τὸ ὕδωρ (Στράβ. ΙΒ, 568, 1)· ἴδ. καὶ πηγὴν τῆς ἄκρας τοῦ Κώρυκος παρὰ Στράβωνι ΙΔ. 671 (5).

(11) Σενέκ. Q. N. III 11.

(12) Ἔνθ. ἀνωτ. Πλίν. 31. 30.

φυτῶν, τούτων ἡ παρουσία ἔν τινι τόπῳ ἐθεωρεῖτο σημεῖον δηλωτικὸν ὕδατος (1), βαθυτάτου μὲν καὶ διαρκοῦς ἐὰν τὰ φυτὰ βρίθοντα καὶ χλωρά, ἀδυνάτου δὲ καὶ μὴ παραμονίμου ἐὰν μεμαραμμένα (2). Ἀλλὰ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (3) τὸ ὕδωρ δύναται νὰ ᾖ καὶ τῶν ὑπογείων ἀτμίδων σύγκρισις, ὁ δὲ Πλάτων ἐν τῷ Φαίδωνι (4) λέγει πᾶν ὕδωρ ἐκρέον ἐκ τοῦ Ταρτάρου, ἤτοι ἐκ τοῦ περὶ τὸ μέσον τῆς γῆς πλήθους ὕδατος, εἰς ὃ καὶ πάλιν συρρέει τὸ ἀναχθὲν ὕδωρ, κατ' ἄλλους δὲ τὰ ἐν τῇ γῇ γλυκέα ὕδατα εἶναι τὸ θαλάσσιον ὕδωρ (παντὸς ὕδατος ἀρχή), διηθούμενον διὰ τῶν τῆς γῆς πόρων καὶ γλυκαινόμενον (5).

Τὰ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν γῆν πίπτοντα (6) ὕδατα καλοῦνται οὐράνια (7), ὄμβρια (8), ὑέτια (9), τὰ ἐκ Διὸς (10) ἢ ἐκ Θεοῦ (11), κατ' ἀντίθεσιν τῶν ἐν γένει ναματιαίων (12) ἤτοι τῶν ἐκ τῆς γῆς (13), τῶν ὅσα γῆς (14) ἢ τῶν ἀπὸ γῆς ῥεόντων (15) καὶ γηγενῶν (16) ἢ ἐπιγείων (17), καὶ φέρουσιν ἀναλόγως τῆς μετεωρολογικῆς αὐτῶν προελεύσεως ἢ τῆς ἐν τῇ γεωργίᾳ χρηστότητος αὐτῶν διαφόρους ἐπω-

(1) Πρβλ. καὶ Σενέκ. Q. N. III. 6.

(2) Γεωπον. II. Δ. 1-2, Ε. 4-6, ς. 23-26.

(3) Μετεωρλ. Α. 13, σελ. 349 (20 ἑξ.). Ὁμοία εἶναι ἡ τοῦ Otto Volger θεωρία, καθ' ἣν τὰ ὕδατα τῆς γῆς εἶναι προϊόντα τῆς ἐν τῷ ψυχρῷ ἐδάφει ψύξεως τοῦ κατεισδύοντος ἀτμοσφαιρ. ἀέρος. Εἶναι δ' ἀληθὲς ὅτι ποσότητές τινες ὑδάτων καὶ δὴ μεταλλικῶν προέρχονται ἐκ τῶν ἐκ τοῦ κεντρικοῦ τῆς γῆς πυρὸς ἐκλυομένων ὑδρατμῶν.

(4) 111 D ἑξ. Ἴδ. καὶ Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 2. σελ. 356. Σενέκ. Q.N. III. 4.

(5) Σενέκ. Q. N. III. 5. Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 2. σελ. 354.

(6) Ἱπποκρ. (π. φύσ. παιδ.) I σελ. 407.

(7) Θεόφρ. Ἱστορ. φυτ. Δ. VII. 8. Αἰτ. φυτ. Β. V. 5 κλπ. Ἱπποκρ. π. ὕδ. κλ. V. LXXIV. Ξενοφ. Ἀναβ. 4. 2. 2. Ἀριστοτ. Ἱστορ. ζῴων Ζ. 15 σελ. 569.

(8) Ἱππ. π. ὑδ. VI. CXXI. Θεόφρ. Αἰτ. φυτ. Β. VI. 3.

(9) Ὁμ. Ἰλ. II. 385. Τὰ ὑόμενα (Ἀριστοτ. Μετεωρ. Α. 13 κτλ.).

(10) Πλάτ. Κρίτ. 111 D, 118 Ε. Νόμοι VIII. 844. Στραβ. ΙΕ. 693 (20). Θεόφρ. Αἰτ. φυτ. Β. VI. 1 κλπ. Ἀπὸ Διὸς ὄμβρος (Διοδ. Σικελ. IV. 3). Ὄμβριος Ζεὺς (Πλουτ. τῶν ἑπτ. σοφ. Συμπ. 158 Ε).

(11) Παυσαν. VIII, VII. 1.

(12) Θεόφρ. Ἱστορ. Φυτ. IV. 2. 9, VIII. 7. 3. Αἰτ. Φυτ. II. 5. 5 κλπ.

(13) Ἱπποκρ. π. Ὑδ. V. XXIV.

(14) Πλάτ. Κρίτ. 118 Ε.

(15) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 38. Γεωπον. XV. Β. 3.

(16) Πλουτ. π. τ. ἐμφ. πρ. Σεληv. 25. 939 C. Γηγενῆ κατ' ἀντίθεσιν τῶν ἀμέσων ὀμβρίων.

(17) Θεόφρ. Αἰτ. φυτ. Β. V. 1.

νυμίας. Οὕτω, τὰ νότου πνέοντος ὄμβρια ὕδατα καλοῦνται νότια, τὰ ἐκ βορρᾶ βόρεια. Ὁμοίως ὕδατα ἐαρινά, χειμερινά, θερινά, μετοπωρινά, νυκτερινά. Τὰ ἐν καιρῷ πίπτοντα ὡραῖα καὶ εὔκαιρα ἢ καίρια, τοὐναντίον δὲ ἀώρια ἢ παράκαιρα ἢ πάρωρα (1). Τὰ μετὰ βροντῶν καὶ ἀστραπῶν ἀστραπαῖα καὶ κεραύνια (2). Τὰ δὲ τοῦ φθινοπώρου ὕδατα ἐλέγοντο καὶ πρῶτα (3).

Τὸ ὑόμενον ὕδωρ (ἄφθονον τοῦ χειμῶνος) καταποθὲν ἐκ τῶν ὑψηλῶν, διαδίδοται πᾶν εἰς τὴν γῆν (4) καὶ ἀθροίζεται ὑπὸ ταύτην (5) εἰς ὑποδοχὰς στεγούσας καὶ διαταμιευομένας αὐτό (6). Τοιαύτην δὲ γῆν στέγουσαν (μὴ διιεῖσαν τὸ ὑγρὸν) (7) ὀνομάζει ὁ Πλάτων (8) τὴν κεραμίδα ὡς ἔχουσαν φύσιν λιπαρὰν καὶ πυκνήν (9), ὁ δὲ Ἀριστοτέλης (10) καλεῖ ὑδάτων τόπους γενικῶς τοὺς σκληροὺς καὶ πυκνούς. Ἀλλ' ἡ κεραμῖτις γῆ κατ' ἐπιφάνειαν ἀπαντῶσα καὶ τὸ ἀργιλλῶδες ἔδαφος ἐθεωροῦντο ἄνυδρα (11). Τοιαύτη δ' ἐλέγετο καὶ ἡ ἔχουσα ψηφῖδας καὶ κισσήρεις καὶ ἄμμον γῆ τῶν πεδίων, ὑδρηλοτέρας πως οὔσης τῆς λεπτῆς ἄμμου καὶ τῆς carbunculus καλουμένης (12). Γῆ ὅμως μέλαινα καὶ λιπαρά, ἔχουσα ἰδίως τὰς πέτρας μελαίνας καὶ πυροειδεῖς καὶ μὴ κατὰ ἰόνθους, ἀλλ' ἐχούσας τι πορῶδες (13) καὶ ψηφιδώδεις διαφύσεις (οὐχὶ ἀνατεταραγμένας ἐν τῇ γῇ ἀλλὰ κατὰ

(1) Θεόφρ. Fr. VI. 14, 25. Αἰτ. φυτ. Β. VI. 1. Θεόφρ. Fr. VI. 48. Πλουτρχ. αἰτ. φυσ. Δ, καὶ Fr. XXVII. Θεόφρ. Fr. VI. 24. Στράβ. ΙΕ. 693 (20). Ἀριστοτ. Προβλήμ. Α. 19. Θεόφρ. Fr. CLXXVI. Ἀθήν. Β. 63. Θεόφρ. Αἰτ. φυτ. Β. VI. 1. Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 4. σελ. 360. Ἱπποκρ. π. Ὑδ. IV. LVIII. Θεόφρ. Ἱστορ. φυτ. VIII. 7 6., 6. 6. Αἰτ. φυτ. Β. 2. 1 - 2. Ἱπποκρ. π. Ὑδ. IV. LVIII. Θεοφρ. Αἰτ. φυτ. Β. 2. 2, Δ. 13. 4.

(2) Πλουτ. Αἴτ. φυσ. Δ. Συμποσ. IV. Β. 2.

(3) Θεφρ. Ἱστ. φυτ. VI. 8. 3. Αἰτ. φυτ. Ι. 10, 5, 2. 4. 10 (=πρωτοβρόχιμα).

(4) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 4. σελ. 360.

(5) Ἀριστοτ. Μετεωρ. Α. 13. σελ. 349 (4).

(6) Πλάτ. Κρίτων 111 D.

(7) Πλουτ. π. τ. μ. δ. δανείζ. 1. 827 Ε.

(8) Κρίτων 111. D. Ἴδ. καὶ Νόμ. VIII. 844.

(6) Πλουτ. π. τ. μὴ δ. δανείζ. 1. 827 Ε.

(10) Π. φυτ. Β· 823a.

(11) Γεωπον. II. Ε. 2. Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 14. σελ. 352 (10). Πλίν. 31. 28.

(12) Πλίν. 17. 3, 4.

(13) Γνωστὸν ὅτι ἔδαφος ἀργιλλῶδες ἢ ἄνευ ῥωγμῶν καὶ πόρων εἶναι ἄνυδρον ἢ ἐλάχιστα ἔνυδρον. Φρέατα ἀβαθῆ 5 - 6 μέτρων ἐπὶ γνευσίου ἢ ἄλλων πυκνῶν πετρωμάτων μόλις ἔχουσι ποσότητά τινα ὕδατος.

πλάτος ἐμπεφυκυίας) εἶναι ἔνυδρος, κατέχουσα καὶ καταπίνουσα τὸν ὑετόν (1), καὶ τὰ ὕδατα αὐτῆς μονιμώτερα μετὰ πολλῶν λιβάδων· οὕτω κατὰ τὸν Ἔφορον (2) ἡ Αἴγυπτος οὖσα ποταμόχωστος καὶ χαύνη καὶ κισσηρώδης τὴν φύσιν, ἔχουσα δὲ ῥαγάδας μεγάλας καὶ διηνεκεῖς, ἀναλαμβάνει εἰς ἑαυτὴν πλῆθος ὑγροῦ, δι' οὗ τοῦ θέρους πληροῦται ὁ Νεῖλος. Ἐν γένει δ' ὅμως ἡ μελάγγειος δεχομένη τὸν ὄμβρον, οὔτε πάνυ αὐτὸν κάτω πέμπουσα ἀπόλλυσιν, οὔτε ὑπὲρ αὐτῆς ἐπιπόλαια τὰ ὕδατα κατέχει (3). Ἔνυδροι δ' ἐλέγοντο καὶ οἱ ἐρυθροὶ βράχοι (4), ἰδίως δὲ τὰ λίαν ἔμπηλα μέρη καὶ τὰ γλυκάζοντα (5). Τὰ δ' ἑτεροχρωματοῦντα τῆς γῆς ὅπως ὦσιν ἔνυδρα δέον νὰ ἔχωσι πλακώδεις τὰς συμφύσεις καὶ πυκνὰς καὶ ἀνομοίας (6).

Τὸ ὑπόγειον τοῦτο ὕδωρ ῥέον ἐπάνω ἀποτελεῖ τὰ ῥυτὰ (7) ἢ ἀπόρρυτα καὶ ἐπίρρυτα (8) καὶ ἀπὸ ῥευμάτων (9), ναματιαῖα (10) καὶ ναρὰ (11) ὕδατα, ἅτινα ἄρα εἶναι πάντα πηγαῖα (12), καὶ δὴ τὰς κρήνας (13) ἢ πίδακας (14) καὶ τοὺς ποταμούς. Τὰ ὕδατα ταῦτα ἔλεγόν τινες προερχόμενα ἐξ ὑπογείων κοιλοτήτων ἢ κοιλιῶν πληρουμένων ἐκ τοῦ ὀμβρίου ὕδατος ἀμέσως, καὶ ὅσων

(1) Γεωπον. II. Ε. 3.

(2) Διόδ. Σικελ. I. 39.

(3) Γεωπον. V. Α. 1-2.—Τοὺς καρκίνους ἔλεγον χρησίμους εἰς τὰ ὕδατα ὡς διανοίγοντας τὰς φλέβας, οὐχὶ ὅμως καὶ τοὺς σκώληκας (Γεωπον. II. Ε. 6.).

(4) Πλίν. 31. 28.

(5) Γεωπον. II. Ε. 7. Πρβλ. Κουλουμ. II. 2. 20. Βιτρούβ. VIII. 1. Πλίν. 31. 3, 28. Ἡρόδ. IV. 198: «Μελάγγαιός τε γὰρ καὶ ἔπυδρος πίδαξι (ἡ Λιβύη)».

(6) Γεωπον. II. Ε. 1, 7. ϛ. 35-41.—Ἡ Ἀττικὴ ἦν λείψυδρος (Πλουτ. Σόλων 21), ἔχουσα ὅμως πολλλὰς δημοσίας κρήνας (Πλουτ. Fr. XVIII. 15). Ἐν τῷ Οἰκονομικῷ τοῦ Ξενοφῶντος (XIX. 6) λέγεται ξηρὰ μὲν ἡ γῆ ἡ περὶ τὸν Λυκαβηττὸν καὶ ἡ ταύτῃ ὁμοία, ὑγρὰ δὲ ἡ ἐν τῷ Φαληρικῷ ἕλει καὶ ἡ ταύτῃ ὁμοία.

(7) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 1. σελ. 353 Θεοφρ. Αἰτ. φυτ. Β. VI. 3. κλπ. Ἱστ. φυτ. Β. II. 11.—Κλπ.

(8) Γεωπον. II. ϛ. 33. Θεόφρ. Ἱστ. φυτ. Ε. IX. 5. Αἰτ. φυτ. Γ. VIII. 3. κλπ.

(9) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 38.

(10) Θεοφρ. Ἱστ. φυτ. Β II. 11. Αἰτ. φυτ. Α. 19. 5. κλπ. Διόδ. Σικελ. II. 38, III. 41. V. 19, 43 κλπ.

(11) Σοφ. ἀπ. 560.

(12) Στράβ. Ιϛ. 750 (6). Θεόφρ. Ἱστ. φυτ. IX. 4. 8. Διόδ. III. 9.

(13) Ὁμ. Ἰλ. I. 14. Ὀδ. Κ. 107 κλπ. Πίνδαρ. Πυθ. I. 39. Κρουνοὶ δὲ = ὁρμητικοὶ πίδακες (Ἰλ. Χ. 208) ἢ δεξαμεναί. Πρβλ. Πλουτ. Συμποσ. IV. Ε. 2: «κρῆναι ἐξίασι κρουνούς».

(14) Ὁμ. Ἰλ. Π. 825. Ἡρόδ. IV. 198 κλπ.

μὲν διὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν εἶναι πολὺ τὸ συλλεγόμενον ὕδωρ, ὥστε «διαρκεῖν καὶ μὴ προαναλίσκεσθαι πρὶν ἐπελθεῖν τὸ ὄμβριον ἐν τῷ χειμῶνι πάλιν», ἡ ῥοὴ εἶναι ἀέναος, «ὅσαις δὲ ἐλάττους αἱ ὑποδοχαί, αὗται δι' ὀλιγότητα τοῦ ὕδατος ξηραίνονται πρὶν ἐπελθεῖν τὸ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὕδωρ, κενουμένου τοῦ ἀγγείου» (1), ἀφ' οὗ καὶ οἱ ποταμοὶ καὶ ἐν γένει αἱ πηγαὶ ῥέουσι μείζονες τοῦ χειμῶνος ἢ τοῦ θέρους (2). Τοιαῦταί τινες ὑδάτων ὑποδοχαὶ εἶναι αἱ τοῦ Δημοκρίτου λιβάδες (3), ἤτοι ὕδατα ὄμβρια διηθούμενα διὰ τοῦ ἐδάφους καὶ ἀμέσως συλλεγόμενα ἐν τόποις στεγνοῖς ὡς ἐν ἀγγείοις, ἤτοι μὴ ὄντα φλεβῶν ἀπόρροιαι, διὸ καὶ λάβρον μὲν τὸ πρῶτον ἔχοντα τὸ ῥεῦμα, συντόμως δ' εἶτα ἐκλείποντα ἂν μὴ πολλὰ ὦσι, καὶ λιβάδας δυνάμεθα νὰ καλῶμεν σήμερον ὑπογείους δεξαμενάς, ὧν ἡ στάθμη (niveau) ἀφαιρουμένου ὕδατος κατέρχεται καὶ αἵτινες τέλος κενοῦνται. Γενικώτερον δ' ὅμως διὰ τῶν λιβάδων ἐνόουν οἱ ἀρχαῖοι — ὥς γ' ἡμῖν δοκεῖ — καὶ ὅ,τι περίπου οἱ νεώτεροι λέγοντες ὕδωρ ἐδαφικόν, ἤτοι δὴ τὴν ἐκ τῆς γῆς συλλειβομένην νοτίδα (4) μήπω φλέβας ἀποτελέσασαν, διὸ καὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ἀναφέρει «εἰς τὴν ὑποκειμένην χώραν (τὴν Ἰνδικὴν) πανταχόθεν (ἐκ τῶν ὑπερκειμένων χωρῶν) συρρεούσας τὰς λιβάδας, ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον ποιεῖν τοὺς τόπους καθύγρους, καὶ γεννᾶν ποταμῶν πλῆθος» (5). Σαφῶς δὲ τῶν λιβάδων διακριτέαι αἱ ἰδίως πηγαὶ (6) (μόνιμοι) (7) συναγόμεναι ἐκ τῶν φλεβῶν (8) «ὡς ὑπονόμοις καὶ διώρυξι συνάγουσι τὸ ὕδωρ οἱ τὰς

(1) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 13. σελ. 349 (10).

(2) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 13. σελ. 349 (8). Γεωπον. ΙΙ. Ϛ. 15-17. Σενέκ. Q. N. III. 6. Πλουτ. Κάμιλλος 3. Διόδ. Σικελ. Ι. 38. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, τοῦ ἡλίου πορρωτέρω γιγνομένου τοῦ χειμῶνος συνίσταται ἡ ἀτμὶς διὰ τὴν ψῦξιν εἰς ὕδωρ (Μετεωρλ. Β. 4. σελ. 360. Ἴδ. καὶ ἀνωτ. σελ. 14).

(3) Fr. Philos. Graec. I. σελ. 273. Γεωπον. ΙΙ. Ϛ. 12-15. Πλουτ. Αἴτ. φυσ. Ε. Πρβλ. Στρβ. Η. 389 (4).

(4) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 4. σελ. 361 (2). Διόδωρ. ΙΙ. 10.

(5) ΙΙ. 37. Πρβλ. Πλουτ. π. τ. μ. δ. δανείζ. 1. 827 Ε: «συναγαγόντες ὥσπερ ἐκ λιβάδων». Κατὰ τὰ Λεξικὰ λιβὰς = ἁπλῶς πηγὴ ὕδατος.

(6) «Ὕδατος πηγαὶ καὶ λιβάδες» Διόδ. Σικελ. ΙΙΙ. 41. Θεόφρ. π. Πυρ. 22.

(7) Κρήνη ἀέναος (Ἡσίοδ. Ἔργ. 595. Ὁμ. Ὀδ. Ν. 109), κρήνη ἀείρυτος (Σοφ. Οἰ. Κ. 470). Ἡ μονιμότης δὲ διατηρεῖται ἡ αὐτὴ ἐὰν μή τι ἐλλείπῃ διὰ τὴν τοῦ ἀέρος περίστασιν ἢ ἐπιθῇ (Γεωπον. ΙΙ. Ϛ. 19).

(8) Πηγαὶ = φλέβες ἀναπτυχθεῖσαι (Γεωπον. ΙΙ. Ϛ. 13).

ὑδραγωγίας ποιοῦντες καὶ οἱ τὰ φρέατα ὀρύσσοντες» (1), αἵτινες πάλιν φλέβες πηγαῖαι (2) ἀποτελοῦνται ἐκ μικρῶν συνιόντων ναματίων (3) καὶ ἐκ τῶν μικρῶν ῥανίδων εἰς ἓν γινομένων καὶ συρρεουσῶν (4), καὶ ὁτὲ μὲν πυκναὶ καὶ δι' ἀλλήλων πεπλεγμέναι, ὁτὲ δὲ ἀραιότεραι διασχίζουσι τὴν γῆν ὡς τὸ σῶμα αἱ φλέβες καὶ αἱ ἀρτηρίαι (5), διότι τὸ ὕδωρ δὲν ἵσταται ἐν τῇ γῇ, ἀλλὰ «ῥήγνυσιν αὐτὴν χωροῦν καὶ ποιεῖται ἑαυτῷ ὁδὸν εὐρυτέραν ἐὰν ᾖ πολὺ» (6) ποικίλας διαπορευόμενον ὁδούς (7). Διόπερ πολλάκις ὕδωρ τι δὲν ἐκφαίνεται παρὰ τὰς ὑπωρείας, ἀλλ' ὑποφοράν τινα κατὰ γῆς ποιησάμενον ἐκθλίβεται εἰς τὸ φανερὸν ἀλλαχοῦ ὡς συμβαίνει εἰς τὴν παρὰ τὴν Ἀκροκόρινθον πηγὴν Πειρήνην (8), εἰς τὴν πηγὴν Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἀθήναις συγκοινωνοῦσαν ὑπογείως μετὰ τῆς πηγῆς τοῦ Φαλήρου (9), καὶ εἰς πολλοὺς ποταμούς (10), καὶ δὴ ἐνίοτε ὑπὸ τὴν θάλασσαν ὡς τὸ ἐν Ἡρακλείᾳ τοῦ Πόντου ὕδωρ (11), τὸ τοῦ λιμένος τοῦ Βρεντησίου (12), ἡ ἐν Ἀράδῳ πηγὴ μικρὸν πρὸ τῆς πόλεως, ἐξ ἧς ὑδρεύοντο οἱ Ἀράδιοι ἐν πολέμῳ (13) καὶ ἄλλα (14). Πολλαὶ δὲ τοιαῦται ἐξαφανίσεις καὶ ἐκ νέου ἀναβλύσεις ὑδάτων καὶ ἀλλοιώσεις τοῦ ποιοῦ αὐτῶν ἀναφέρονται ὀφειλόμεναι εἰς σεισμικὰς δονήσεις (15), ὡς τοῦτο συνέβη εἰς

(1) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 13. σελ. 349 (35) ἑξ. Γεωπον. ΙΙ. Ϛ. 12. Πρβλ. γνώμην Μολγίων περὶ τῶν πηγῶν τοῦ Νείλου (Διόδ. Σικελ. Ι. 37).

(2) Στραβ. ΙΓ. 172 (7).

(3) Θεόφρ. Πυρ. 29· ἢ φλεβίων Στράβ. Η. 379 (21).

(4) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. σελ. 353 (22). Πρβλ. Πλάτ. Φαίδων 112 Α ἑξ.

(5) Γεωπον. ΙΙ. Ϛ. 12: «Καθάπερ γάρ, φασι, καὶ ἐπὶ τῶν ἐμψύχων σωμάτων συμβαίνει τὸ ὅλον σῶμα φλεψὶ καὶ ἀρτηρίαις διειλῆφθαι συνεχέσιν, οὕτω καὶ ἐν τῇ γῇ...». Ἴδ. καὶ Σενέκα Qu. Nat. III. 15. Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 37. Πλάτ. Τίμ. 77 C ἑξ. Τοιαύτην ἰδέαν ἀπεφήνατο ὁ γάλλος γεωλόγος κ. Meunier ἐν Revue Scientifique 22 Avr. 1899, Nº 16: «La question de l'eau à Paris».

(6) Ἱπποκρ. (π. φύσ. παιδ.) Ι σελ. 409.

(7) Πλίν. 2. 66.

(8) Στρβ. Η 379 (21). Πρβλ. Ἀριστοτ. Μετευρλ. Α. 13. σελ. 351.

(9) Πλίν. 2. 106.

(10) Αὐτόθι.

(11) Γεωπον. ΙΙ. Ϛ. 8-9. Πλίν. 27. 2.

(12) Πλίν. 2. 106.

(13) Στραβ. ΙϚ. 754. Πλίν. 5. 17.

(14) Παυσαν. VIII. VII. 2. Πλίν. 5. 17, 35-9. 85.

(15) Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην ἡ περιττὴ ἀτμὶς διὰ τὸν ἐντὸς συμπιεσμὸν σχίζει τὴν γῆν καὶ οὕτω φαίνονται πηγαὶ καὶ ποταμοὶ οἱ πρότερον μὴ φαινόμενοι ἀλλ' ἐγκεκρυμ-

τὰς πηγὰς τῆς Ἀρεθούσης ἐν Χαλκίδι (1), ἐν Αἰδηψῷ καὶ Θερμοπύλαις (2), ἐν Ἀρκαδίᾳ Μαγνησίᾳ Καρίᾳ (3) καὶ ἀλλαχοῦ (4). Διακριτέα δὲ τὰ φαινόμενα ταῦτα ἀπὸ τῶν κανονικῶς διαλειπόντων ὑδάτων, ὧν πολλὰ ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων παραδείγματα (5).

Ἅπαν τοῦτο τὸ ὕδωρ, εἴτε αὐτομάτως, εἴτε δι' ὀχετοῦ, χωρεῖ φύσει πάντοτε πρὸς τὸ κάταντες (6) καὶ συνάγεται ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν πρὸς τὰ ταπεινὰ (7) καὶ τὰ κοιλότατα (8), ὡς οἱ ποταμοὶ ῥέουσιν ἐκ τῶν ὑψηλῶν κατὰ ῥεῖθρον ἐπικλινὲς (9) ἔχοντες καταρράκτας (10) καὶ ἐπὶ τὸ ταπεινότερον ἀεὶ φερόμενοι (11), διόπερ ἐν τοῖς ὑψηλοῖς οὔτε ὕδωρ λάβρον οὔτε πνεῦμα ἐξαίσιον (12), ὑψηλοτέρων δ' οὐσῶν τῶν περικειμένων χωρῶν τῆς Ἰνδικῆς, ταύτης οἱ ποταμοὶ εἶχον ὑδάτων ὑπερβολὴν (13). Διὰ ταῦτα λέγει μὲν ὁ Πλίνιος ὅτι τὸ ὕδωρ χωρεῖ μέχρι καὶ τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν ὠθούμενον ὑπὸ τοῦ (φύσει ἄνω φερομένου) ἀέρος καὶ ὑπὸ τῆς γῆς (βαρυτέρας οὔσης (14),

μένοι τυγχάνοντες (Π. φυτ. 822 б, 823 α, Μετεωρλ. Β. 8. σελ. 366. Σενέκα Q. N. III. 11).

(1) Στραβ. Α. 58 (16).

(2) Στραβ. Α. 60 (20).

(3) Πλίν. 31. 30.

(4) Στραβ. Ε. 240, Η. 389 (4), Θ. 397 (19), ΙΒ. 536 (4), 578 (16). Πλίν. 2. 106, 2. 86. Στράβ. ΙΔ. 671 (5), ΙΕ. 693 (19), ΙϚ. 741 (12). Εὐσταθ. Παρεκβολ. σελ. 388. Παυσαν. IX. 38. 5 καὶ 9. Διόδ. Σικελ. III. 55. Πλάτ. Κρίτ. 111 d. Ἴδ. καὶ Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 13 σελ. 351 (3), Προβλήμ. ΚϚ. 58. Πλουτάρ. ἐκλελ. χρηστήρ. 43. Ἴδ. τὴν μεγάλην διόγκωσιν τοῦ ὕδατος τῆς Ἀλβανίδος λίμνης ἀκμάζοντος τοῦ Τυρρηνικοῦ πολέμου, παρὰ Πλουτάρχῳ Κάμιλ. 3.

(5) Στραβ. Γ. 172 (7). Πλίν. 2. 106 (12). Ἀριστοτ. θαυμ. ἀκ. 53, 54, 89, 138. Πλίν. 31. 30, 28. Πρβλ. Διόδ. Σικελ. Ι. 38, 40, 41. Ἡρόδ. II. 19. Πλίν. 5. 9 κλπ.

(6) Ἱπποκρ. (π. φύσ. παιδ.) Ι. σελ. 409.

(7) Γεωπον. II. Ϛ. 6.

(8) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 2. σελ. 355 (17), Προβλήμ ΚϚ. 5. Πλάτ. Φαίδ. (ἔκδ. Wohlrab) 109 Β, Κρίτων 111 D. Θεόφρ. Π. σημ. ὑδ. κλ. 3.

(9) Στραβ. Α. 52 (7).

(10) Πρβλ. καὶ Διόδ. Σικελ. Ι. 32.

(11) Στρβ. Α. 55.

(12) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚϚ. 36. Ἴδ. καὶ Γεωπον. V. Β. 17. Πρβλ. ἀνωτέρω σελ. 15.

(13) Διόδ. Σικελ. II. 37 Ἴδ. καὶ παρὰ Στράβωνι (ΙϚ. 779.) τὰς ἀφθόνους πηγὰς τῆς Πέτρας, μητροπόλεως τῶν Ναβατιαίων.

(14) Ἴδ. κατωτ. περὶ βαρέος καὶ κούφου.

ἐκπιεζόμενον, εἰς ἣν δὴ αἰτίαν ἀποδίδει καὶ τὴν τῶν πηγῶν, δίκην σιφώνων, ἀναπήδησιν (1), ἀλλά, κατὰ τὸν Δημόκριτον, ἐάν τις ὑψηλὸς τόπος φέρῃ πηγήν, οὐ μακρὰν τοῦ τόπου τούτου ὑπέρκεινται ἀναγκαίως ἕτεροι, ὡς τοῦ ὄρους Σαώκης τῆς Σαμοθρᾴκης (2) καὶ τοῦ Καινοῦ χωρίου πέτρας ἀποτόμου καὶ ἐξαισίως ὑψηλῆς, ἐφ' ἧς πηγὴ ἀναβάλλουσα ὕδωρ πολύ (3), καὶ τοῦ Σαγυλίου ὄρους τῶν Ἀμασίων, ἔνθα ὑδρεῖον δαψιλὲς χρήσιμόν ποτε τοῖς βασιλεῦσιν (4). Ἐν γένει δ' ἐπιστεύετο ὅτι τὸ τοῦ ὕδατος ῥεῦμα γίνεται τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων τῶν πρὸς ἄρκτον, τῆς γῆς οὔσης ἐγκεκλιμένης ἐκ βορρᾶ πρὸς νότον (5), διὸ καὶ πολλοὶ τῶν ἀρχαίων μετεωρολόγων ἔλεγον τὸν ἥλιον μὴ ὑπὸ τὴν γῆν δύοντα, ἀλλὰ περὶ τὴν γῆν περιφερόμενον καὶ ἀφανιζόμενον ὄπισθεν τῶν πρὸς ἄρκτον ὑψηλῶν τόπων (6). Γίνεται δὲ ἡ τῶν ὑδάτων κίνησις κατὰ Πλάτωνα (7), ἕνεκα τῆς ἀντιπεριστάσεως (8), ἤτοι τῶν ῥύσεων διωκουσῶν (σπευδουσῶν νὰ πληρώσωσι) τὰ ὑποχωροῦντα τοῦ ἀέρος διὰ τὸ μηδαμοῦ κενὸν ὑπάρχειν (9), ἢ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (10) «διὰ τὸ ὠθεῖν τὸν ὠσθέντα ἀέρα θάττω κίνησιν τῆς τοῦ ὠσθέντος φορᾶς, ἣν φέρεται εἰς τὸν οἰκεῖον τόπον». Εἶναι δὲ τῶν ποταμῶν ἡ κίνησις κατὰ πρῶτον ὁρμητική, «κατὰ μικρὸν ὅμως παύεται ἡ βία προελθοῦσα τοῦ στόματος» (11), διότι ἐν γένει τὸ ὕδωρ ἐν τῷ ἐπιπέδῳ καὶ ὁμαλῷ λιμνάζον

(1) Πλίν. 2. 66.

(2) Γεωπον. ΙΙ. Ϛ. 10.

(3) Στρб. ΙΒ. 556 (31).

(4) Στρб. ΙΒ. 560 (38).

(5) Πλουτ. ἀρέσ. φιλοσόφ. ΙΙ. Η.

(6) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 1. σελ. 354 (23).

(7) Πλουτ. πλατων. ζητ. Η. Πλάτ. Τίμ. 42 d. Πρбλ. τὴν τῶν Κλεψυδρῶν ἐνέργειαν εἰς Ἐμπεδοκλ. στ. 357 καὶ σελ. 69 ἐν Fr. Philos. Graec. I. Θεόφρ. Ἱδρώτ. 26 Ἀριστοτ. Φυσ. ἀκρ. Δ. 6. σελ. 213.

(8) Ἴδ. καὶ Σενίκα Q. N. II. 7. Ἴδ. τὴν λέξιν καὶ παρὰ Θεοφρ. π. Λειποψυχ. Fr. X. 6.

(9) Πλουτ. πλατ. ζητ. VII. 8. Πλάτ. Τίμ. 80 c. Ἀριστοτ. Φυσ. ἀκρ. Δ. 8. σελ. 215 (15). Πρбλ. καὶ Φυσ. ἀκρ. Δ. 1. σελ. 208. «Ὅτι μὲν οὖν ἔστιν ὁ τόπος, δοκεῖ δῆλα εἶναι ἐκ τῆς ἀντιμεταστάσεως· ὅπου γάρ ἐστι νῦν ὕδωρ, ἐντεῦθεν ἐξελθόντος ὥσπερ ἐξ ἀγγείου πάλιν ἀὴρ ἔνεστιν». Πρбλ. καὶ ἀνωτ. σελ. 8, σημ. 13, 14.

(10) Ἔνθ' ἀνωτέρω

(11) Στρб. Α. 53 (9). Πρбλ. Πλουτ. Π. Πολυφιλ. 93 F. «Οἱ ποταμοὶ πολλὰς σχίσεις καὶ κατατομὰς λαμβάνοντες ἀσθενεῖς καὶ λεπτοὶ ῥέουσιν».

φέρεται βραδύτερον (1), τῆς δὲ ἐπιφανείας δύο ὑδάτων οὔσης τῆς αὐτῆς ἤτοι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου, «δὲν βιάζεται πρὸς ἔκρυσιν διὰ τὴν ἐξ ἴσης ἀντέρεισιν καὶ θλῖψιν» (2).

Πολλῆς δ' ἀφ' ἑτέρου καὶ ἀθρόας οὔσης τῆς πηγῆς τὸ ἐγγύτατον πλεῖστον, εἶτα ἔλαττον ἀεὶ καὶ ἔλαττον, τελευτῶν δ' ὑπεκλείπει, διότι «ἀεὶ τῶν ῥεόντων εἰς ἔλαττον ἡ ἀποτελεύτησις μὴ γινομένης ἄλλοθεν ἐπιρροῆς». Ἐὰν δέ που τὸ ὕδωρ συναντήσῃ τόπον ἔγκοιλον ἢ καὶ ἄλλως ἀνωμαλῆ «ἀθροισμὸν ἢ διάχυσιν εἰς πλείω ποιήσει» (3). Σφοδρότερον δὲ καὶ λαμπρότερον ῥεῖθρον τοῦ ὕδατος εἶναι τὸ διὰ τοῦ στενοῦ, «ἐκβιάζεται γὰρ καὶ διωθεῖ μᾶλλον ἀθρόον» (4). Προσκόπτον δ' ἐνιαχοῦ καθ' ὁδὸν τὸ ὕδωρ σχίζεται ῥέον τὸ μὲν ἐκεῖσε τὸ δὲ δεῦρο καίπερ ὑπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πηγῆς προερχόμενον (5). Καταφερόμενον δ' οὕτω τὸ ὕδωρ καὶ μάλιστα ἀπὸ τῶν ὑψηλοτάτων κατατρίβει καὶ κοιλαίνει τὴν σκληρόγεων καὶ λιθωδεστάτην «ὀρυκτήρων οὐκ ἔλαττον» (6), καὶ τὴν ἐκ τῆς πτώσεως ταύτην δύναμιν τοῦ ὕδατος ἐχρῶντο πρὸς τὰς ὑδραλεσίας (7). Ἡ δὲ τῆς θαλάσσης ῥοὴ γίνεται κατὰ μὲν τὸν Στράβωνα ὡς ἡ τῶν ποταμῶν ἀπὸ τῶν μετεώρων, διὸ καὶ τὸ τοῦ Εὐξείνου πόντου ἔδαφος ἔλεγε ὑψηλότερον τοῦ τῆς Προποντίδος (8), κατὰ δὲ τὸν Ἀριστοτέλην (9) ἡ θάλασσα κινεῖται ταλαντευομένη, φαινομένης τῆς κινήσεως ταύτης ἰδίως κατὰ τὰς στενότητας· κατὰ τὸν Στράβωνα (10) ἡ τῆς θαλάσσης κίνησις εἶναι παλινδρομική τις καὶ κατὰ παλίρροιαν, καὶ κατὰ τὸν Σενέκαν (11) ἡ θάλασσα δὲν ῥέει κατὰ φύσιν ἀλλ' ὑπὸ τοῦ πνεύματος (ἀνέμου) βιαζομένη.

Τοῖς ἀνωτέρω ἕπεται ὅτι ἔσχατος τῶν ὑδάτων τόπος εἶναι ἡ θά-

(1) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚϚ. 36.

(2) Στρβ. Α. 52. Πρβλ. Πλίν. 2. 65, καὶ τὰ τῆς τομῆς Ἰσθμοῦ Αἰγύπτου ἐν Διοδ. Σικελ. I. 33.

(3) Θεόφρ. π. πυρ. VII. 55.

(4) Θεόφρ. Ἀνέμ. 29.

(5) Θεόφρ. Ἀνεμ. 28.

(6) Θεόφρ. Fr. XXX. 2. «Ὁ σταλαγμὸς κατατρίβει» (Ἀριστοτ. Φυσ. ἀκρ. Β. 3. σελ. 253. 15). «Σταγόνες ὕδατος πέτρας κοιλαίνουσι» (Πλουτ. π. παιδ. ἀγωγ. 4. D).

(7) Ἡσύχιος λ. Ὑδρόμυλοι. Στρβ. ΙΒ. 556.

(8) Στρβ. Α. 51.

(9) Μετεωρλ. Β. 1. σελ. 354.

(10) Α. 55 (12). Πλίν. 2. 99. ἑξ.

(11) Q. N. III. 3.

λασσα (1), ἥτις πανταχόθεν τὴν γῆν περιβάλλουσα (2) ἐλέγετο οὖσα ἅπαν τὸ ποτάμιον ὕδωρ (3) ἢ καθ' Ὅμηρον ταύτης μέρη οἱ ποταμοί (4). Ἐν γένει δὲ κατὰ τοὺς ἀρχαίους Φυσικοὺς ὁ ὠκεανὸς εἶναι αὐτὴ ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ σῶμα παντὸς ὕδατος (5), ἤτοι ὁ τοῦ στοιχείου ὕδατος τόπος, ὡς πάντων τῶν ὑδάτων πλεῖστον (6), ὡς ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ ἀέρος. Πάντες δὲ οἱ μαθημάτων πως ἀψάμενοι ἀπεδέχοντο τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὠκεανοῦ (ὄψιν τοῦ ὕδατος) (7) σφαιρικὴν ἔχουσαν ταὐτὸ κέντρον τῇ γῇ (8), καθόσον τὸ ὕδωρ, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, «αὐτῇ τῇ κατὰ βάρος ῥοπῇ τὴν ὄχησιν ἐπὶ τῆς γῆς ποιεῖται» (9), ἤτοι πῖπτον τὸ ὕδωρ ἀεὶ πρὸς τὰ ταπεινότερα, ἀναγκαίως γράφει τὴν σφαῖραν τῆς γῆς, ἀφ' οὗ αἱ ἐκ τοῦ κέντρου τῆς γῆς πρὸς τὸ ὕδωρ φερόμεναι ἀκτῖνες εἶναι ἀποστάσεις βραχύτεραι πάσης ἄλλης. Κατὰ ταῦτα δέ, καὶ ἐπιπέδου τῆς γῆς οὔσης, ὁ Ὠκεανὸς ἤθελε ῥέει ἐχόμενος ὅ,τι μάλιστα τῆς γηίνου ἐπιφανείας (10). Οὔτε δὲ πηγαῖον ἢ ἀπόρρυτον — ὡς ἁλμυρὸν καὶ βαρὺ (11) — οὔτε χειροποίητον (ὡς τὰ φρεάτια) ὂν τὸ θαλάσσιον ὕδωρ ἔχει κύριον πάθος τὸ ἁλμυρόν, οὗ τὸ αἴτιον εὕρισκεν ὁ Ἐμπεδοκλῆς ἐν τῇ ὁμοιώσει τῆς θαλάσσης πρὸς ἱδρῶτα ἁλμυρὸν ὄντα, καλῶν αὐτήν, πρὸς ποίησιν ἴσως λέγων ὡς παρατηρεῖ ὁ Ἀριστοτέλης, ἱδρῶτα τῆς γῆς (12).

(1) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 2. σελ. 355 (17). Πλίν. 2. 68.

(2) Πλίν. 2. 66.

(3) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 3. σελ. 357 (21) καὶ Β. 2. σελ. 355. (18).

(4) Στρβ. Α. 5. Πρβλ. καὶ Α 52 (7): «Τὴν ὅλην θάλατταν τὴν ἡμετέραν λίμνην πρότερον εἶναι συνέβαινε πληρουμένην ὑπὸ τῶν ποταμῶν». «Τοὺς ποταμοὺς οὐ μόνον εἰς ταύτην ἀλλὰ καὶ ἐκ ταύτης φησί τινες ῥεῖν» (Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 2. σελ. 354. Ἴδ. καὶ Πλουτάρ. Ἀρέσκ. φιλοσ. IV. Α. Διόδ. Σικελ. Ι. 37).

(5) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 2. σελ. 354. Πλουτ. ὕδ. ἢ π. χρησ. 7. Ἴδ. καὶ Fr. Phil. Graec. I. σελ. 35, σελ.103.

(6) Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 824 a (10).

(7) Ἔνθ' ἀνωτ. 825 b.

(8) Στρβ. Α. 54 (11). Ἀρχιμήδ. (ἔκδ. Heiberg) II. σελ. 360. Πλίν. 2. 65.

(9) Στρβ. Α. 55 (12).

(10) Ἴδ. Πλίν. 2. 65, καὶ κατωτ. π. βαρέος καὶ κούφου. — Κατὰ τὸν Φαβιανὸν (Πλίν. 2. 105) ὁ Ὠκεανὸς ἔχει βάθος 5 σταδίων (= 2760 μέτρων).

(11) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 20.

(12) Fr. Philos. Graec. I. στ. 258 καὶ σελ. 56. Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 1. σελ. 353 (10), 3. σελ. 357 (25), Π. Φυτ. Β. 824 b. 1. Οὕτω καὶ ὁ Ἀντιφῶν (Πλουτ. Ἀρ. Φιλοσ. IϚ΄).

Τοσαῦτα δ' ὁ Ὠκεανὸς δεχόμενος ὕδατα δὲν πληθύνεται, διότι «τὸ αὐτὸ πλῆθος ὕδατος εἰς πλάτος διαταθὲν ἀναξηραίνεται τάχιον καὶ ἀδήλως, ἢ ἀθρόον ὄν» (1), διὸ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (2) ἡ θάλασσα ἀείποτε μένει ἡ αὐτή, ἐν ᾧ οἱ περὶ τὸν Δημόκριτον ἔλεγον τὸν περὶ τὴν γῆν τόπον ὑγρὸν τὸ πρῶτον ὄντα, ξηραινόμενον δ' εἶτα βαθμηδὸν ὑπὸ τοῦ ἡλίου, καὶ τέλος ἐσόμενον ἅπαντα ξηρόν (3).

Ἐὰν δὲ τὸ ὕδωρ τὸ ὑόμενον ἢ τὸ ἄλλοθεν ῥέον ἢ τὸ ἀπὸ ἐπιτοπίων φανερῶν ἢ λανθανουσῶν πηγῶν προερχόμενον (4) συλλεγῇ ἐντὸς κοιλοτήτων ἐπὶ τῆς γῆς καὶ παύσῃ ῥέον, γίνονται τὰ στάσιμα (5) (συλλογιμαῖα καὶ ὑποστάσεις) τῶν ὑδάτων, ἢ κοῖλα (6) ὡς εἶναι τὰ τελματιαῖα (7) (ἑλώδεα (8) ἢ ἕλεια) (9) καὶ λιμνώδη (10 (λιμναῖα) (11) καὶ τὰ λακκαῖα (12), διαφέροντα ἀλλήλων κατὰ τὸ ποσὸν τοῦ ὕδατος. Εἰς τὰ στάσιμα τῶν ὑδάτων ἀνάγονται καὶ τὰ χειρόκμητα (μὴ αὐτόματα) ἤτοι τὰ φρεατιαῖα (13), ἀντιτιθέμενα

(1) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 2. σελ. 355.— Κατὰ τὸν Πλίνιον (2. 66) τὰ ὕδατα διαπορευόμενα ποικίλας ὁδοὺς δὲν αὐξάνουσι τὸ τοῦ Ὠκεανοῦ ὕδωρ.

(2) Μετεωρλ. Β. 3.

(3) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 1. σελ. 353 (6) καὶ Β. 3. σελ. 356 (10). Θεόφρ. Fr. 39. Τὰ περὶ παθῶν τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ ὑφιζήσεων ἢ συνιζήσεων καὶ ἐξάρσεων τοῦ ἐδάφους κλπ. Ἴδε Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 14, Β. 3. Θεόφρ. Fr. XXX. Στρβ. Α. 49-62, Β. 102 κλ. Πλάτ. Τίμ. 21 Β - 25 D, Κρίτων. 108 Ε ἑξ. Πλουτ. Ἴσιδ. 40-41, ἐκλελ. χρηστ. 43, Ἀρέσκ. Φιλοσ. III. ΙΖ. Διόδ. Σικελ. V. 56. Πλίν. 2. 87-99 ἑξ. Σενέκ. Q. N. III. 27. Κλπ.

(4) Ex suo fonte nativa (Σενεκ. Q. N. III. 3). Πρβλ. Πλουτ. Κάμιλλ. 3. «Τὸ δὲ τῆς Ἀλβανίδος λίμνης, ἀρχὴν ἔχον ἐν ἑαυτῷ καὶ τελευτήν, ὄρεσιν εὐγείοις περιεχόμεννον». — Ὕδωρ αὐτοπαγὲς = ἔχον πηγὰς αὐτομάτους.

(5) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 1. σελ. 353. Θεόφρ. αἰτ. φυτ. Β. VII. 3. Πλίν. 31. 22. Ὑδροστατούμενοι τόποι (Σουΐδας). Aqua, quae stagnat (Σενέκ. Q. N. III. 3) — Ὑδροστάσια.

(6) Πλουτ. Συμποσ. VIII. Ε. π. τ, πρ. ψυχρ. 20. 954 C.

(7) «Τὰ κοῖλα πάντα τέλματα γίνεται» Ξενοφ. Οἰκονομ. XX. 11 (ἐκδ. Dindorf).

(8) Ἱπποκρ. π. Ὑδ. κλ. III. XXVIII, VI. CXXI.

(9) Ἱππ. Ὑδ. II. IX.

(10) Ἔνθ' ἀνωτέρω.

(11) Ἱππ. Ὑδ. III. XLIV. Θεοφρ. Αἰτ. φυτ. Β. VI. 3. Στραβ. Α. 52.

(12) Στραβ. ΙΓ. 873 κλ. Ἀθήν. Γ. 124 f, 125 α.

(13) Ἀριστοτ. ἔνθ' ἀνωτ. Θεόφρ. αἰτ. φυτ. Β. 6. 3. Ἱππ. Ὑδ. XLII. 7. Στρβ. Γ. 172. Ἀθήν. Γ. 123 f. Πλουτ. Συμπ. VI. Δ. Γεωπον. II. ϛ. 33. IV. Β. 4, Ὁ Πλούταρχος (Σόλων 23) λέγει φρέατα ποιητὰ κατ' ἀντίθεσιν φρεάτων φυσικῶν (= ἰδίως κρηνῶν).

τοῦτο μὲν τοῖς κρηναίοις (1), ὡς ὄντα κρηναῖα τεχνητὰ μὴ ἔχοντα ἀπόρρυσιν (ὡς ἐνίοτε καὶ αὐτὰ τὰ κρηναῖα) (2), τοῦτο δὲ τοῖς λιμναίοις καὶ τοῖς ἄλλοις αὐτομάτως (3) στασίμοις, ἅτινα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς κείμενα ἐλέγοντο ἐπιτρεφόμενα καὶ ἀπὸ ἄλλοθεν ῥυάκων καὶ καὶ ἀπὸ τῶν ὄμβρων, ἐν ᾧ τὰ φρεατιαῖα εἶναι τὰ ἐν τῇ γῇ αμέσως ἐξ αὐτῶν καὶ μόνων τῶν φλεβῶν λαμβανόμενα ὕδατα, διὸ καὶ στάσιμα πηγαῖα (4) καλούμενα ἢ ὀρυκτά (5).

Ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω δὲ γνώσεων βασιζόμενοι οἱ ἀρχαῖοι ἵδρυσαν τὴν Ὑδροφαντικὴν ἢ Ὑδρομαστευτικὴν καὶ Ὑδροσκοπικήν (6), ἤτοι τὴν τέχνην τοῦ ἐξιχνεύειν (7) πηγὰς ὕδατος καὶ ὀρύττειν καὶ ἄγειν τὸ ὕδωρ εἰς ἐμφάνειαν (8). Πρὸς τοῦτο δὲ οἱ coria terrae observantes (9) καὶ οἱ τῶν ὑδρείων μεταλλευταί (10), ἤτοι οἱ τὰ φρέατα ὀρύσσοντες ἢ φρεωρύχαι (11) καὶ οἱ τὰς ὑδραγωγίας ποιοῦντες (12) ἤτοι οἱ περὶ τῶν ὑδροφαντικῶν τὴν ἐμπειρίαν εἰληφότες (13)

(1) Πρβλ. καὶ Ἱπποκρ. (π. ἐνυπν.) II. σελ. 10. Θουκυδίδ. II. 48.

(2) Στρβ. Η. 379 (21).

(3) Ἀριστοτ. ἐνθ' ἀνωτ.

(4) Αὐτόθι. Πλουτ. Συμποσ. VI. 4. Ὅθεν νῦν ὕδατα πηγαδιοῦ (Ἴδ. καὶ Ἱππ. π. ὑδ. ἔκδ. Κοραῆ τ. II. σελ. 118).

(5) Ἴδ. Στρβ. Ζ. 308 (19), ΙϚ. 767 (2), ΙΕ. 722 (6).

(6) Ἴδ. περὶ ταύτης Δημόκριτ. ἐν Fr. Philos. Graec. I. σελ. 372 ἑξ. Γεωπον. II. Δ-Ϛ. Πλίν. 31. 26-31. Βιτρούβ. VIII. 1.

(7) Γεωπον. II. Ϛ. 21-22.

(8) Θεόφρ. πυρ. 2. Στράβ. ΙΕ. 721 (6).

(9) Πλίν. 31. 28. — «Δεῖ οὖν ἐκ βάθους τὴν γῆν ἐρευνᾶν, πολλάκις γὰρ εὕρομεν ἄνωθεν μὲν μελάγγειον, κάτωθεν δὲ ἀργιλλώδη γῆν, καὶ πάλιν τοὐναντίον» (Γεωπον. V. A. 3).

(10) Στράβ. ΙΕ. 21 (3). Fodientes (Πλίν. 31. 28).

(11) Πλουτ. Ἡγεμόσ. τ. φιλόσ. διαλέγ. 1. 776 D.

(12) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 13. σελ. 349 (35). Γεωπον. II. Ϛ. 12. Ὁ Ὅμηρος λέγει ἄνδρα ὀχετηγὸν (Ἰλ. Φ. 257). Ὑδραγωγὸν ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος (αἰτ. φυσ. Θ) Διονύσιόν τινα, ἀρχιτέκτονα δὲ τοῦ ὀρύγματος, δι' οὗ τὸ ὕδωρ ὠχετεύετο διὰ σωλήνων εἰς τὴν πόλιν τῶν Σαμίων ἀγόμενον ἀπὸ μεγάλης πηγῆς, ὀνομάζει ὁ Ἡρόδοτος (III. 60) τὸν Μεγαρέα Εὐπαλῖνον Ναυστρόφου. Δεινὸν περὶ τὴν ζήτησιν ὑδάτων ἱστοροῦσι τὸν Ἡρακλέα καὶ πολλοὺς τῶν πάλαι (Πλουτάρχ. Ἡγ. διαλέγεσθ. 1. 776 E). Ἀρχαῖόν τι λεσβιακὸν ψήφισμα ἐπαινεῖ «Ἀθανάδαν ὅτι ἀνὴρ ἀγαθός ἐστι εἰς τὸν δάμον τὸμ Μυτιληναίων διὰ τὸ ἄγην τὸ ὕδωρ ὃ ἐπαγγέλλει εἰς τὸν ναῦον καὶ εἰς τὰμ πόλιν...» (Inscr. graec. insul. Lesbi, Paton, 1899, N. 4).

(13) Γεωπον. II. Ϛ. 1.

καὶ οἱ δεινοὶ περὶ ζήτησιν ὑδάτων καὶ συναγωγὴν (1) ἢ ἐν γένει οἱ ὑδρογνώμονες, ἐποιοῦντο ἐπιθεώρησιν τῶν τόπων, «ἐν οἷς ἂν ἐπιβάλλωνται ζητεῖν ποῖοί τινες ὄντες τυγχάνουσι» καὶ ἐὰν παρουσιάζωσι σημεῖά τινα δηλωτικὰ ὕδατος. Τοιαῦτα δὲ ὑδρογονικὰ (2) σημεῖα ἦσαν τὰ φυόμενα φυτά, ὁ τοῦ ἐδάφους σχηματισμός, τῶν ἐδάφων τὰ γένη καὶ ὁ τοῦ τόπου ἀήρ, ἐὰν δηλονότι ἀχλύς τις (3) ἀνεδίδετο ἐκ τοῦ τόπου, ἢ κατὰ τοιοῦτον ἢ κατ' ἄλλον τρόπον ἀνεκλᾶτο τὸ φῶς ἐν αὐτῷ (4). Μετὰ τὴν ὑδροσκόπησιν (5) ὤρυσσον ἄγοντες εἰς τὸ φανερὸν (6) καὶ ἀθροιζόμενοι τὸ καταμεμερισμένον ὕδωρ (7), διότι, ἀνοιγομένων τῶν τοῦ ὕδατος πόρων, ἅπαν τῶν φλεβῶν τὸ ὕδωρ ῥέει πρὸς τὸ ἄνοιγμα (8). Καὶ ἂν μὲν τὸ ἀναφανὲν ὕδωρ εὑρίσκετο ἔν τινι ἀραιᾷ γῇ ἠρκοῦντο εἰς τὸ ἅπαξ εὑρεθὲν ἵνα μὴ ζητοῦντες πλεῖον ἀπολέσωσι καὶ τὸ ὑπάρχον (9). Ἐν δὲ τῇ ψηφιδώδει καὶ μελαίνῃ καὶ πυκνῇ γῇ ὤρυσσον ὑπονόμους ἑπόμενοι ταῖς λιβᾶσιν, αἵτινες αὐτόθι πολλαὶ καὶ ἐπιπόλαιαι τυγχάνουσι (10). Καὶ εἰ μὲν τὸ ὕδωρ ἐφέρετο κάτωθεν ἐθεώρουν αὐτὸ προερχόμενον ἐξ εὐγενοῦς φλεβός, ἤτοι ἐπίδοσιν κατὰ μικρὸν ποιούμενον καὶ αὐξηθὲν ἕως τινὸς διαμένον ὁμοίως (11). Ὤρυσσον δὲ τότε εἰς βάθος ἕως καταληφθῇ ἡ ῥίζα τοῦ νάματος, ὅπως ἡ ῥοὴ ὑπάρχῃ διηνεκὴς καὶ μόνιμος. Ὅσα δὲ ἐκ πλαγίων ἐφέροντο ταῦτα ἔρρεον ἐν ἀρχῇ λάβρα, ἀλλ' ἐθεωροῦντο ὀλιγοχρονιώτερα τῶν ἄλλων ὡς ἔχοντα τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ χειμῶνος

(1) Πλουτ. ἔνθ' ἀνωτ. 1. 776 D.

(2) Γεωπον. ΙΙ. Ε. 16.

(3) Γεωπον. ΙΙ. Ε. 11-14. Πλίν. 31. 27. Ἀχλὺς = ἡ πρωϊνὴ μόλις ἀδιαφανὴς ὁμίχλη (Ἴδ. Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Γ. 4. σελ. 373, Β. 8. σελ. 367. Θεοφρ. π. ἀνέμ. 35. Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 826 b).

(4) Πλίν. 31. 27.

(5) Ἴδε μεθόδους ὑδροσκοπήσεως ἐν τῇ γῇ ἐν Γεωπον. Δ. 2. ἑξ. Ϛ. 42-47. Ε. 10. Πλίν. 31. 27.

(6) Γῆ, ἧς τὸ ὕδωρ δὲν ἐκκύπτει εἰς τὴν ἐπιφάνειαν (Στράβ. ΙΒ. 358, 8) δεόμενον τεχνητῆς ὀρύξεως, ἐκαλεῖτο ὕφυδρος (= ἀντίθετον τοῦ ἔφυδρος· Ἴδ. Θεόφρ. Ἱστ. φυτ. IV. 4. 5).

(7) Θεόφρ. π. πυρ. 2. Ἴδ. καὶ Στράβ. ΙΕ. 722 (6).

(8) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 37. Ὡς τὸ αἷμα τοῦ σώματος· πρβλ. ἀνωτ. σελ. 346, σημ. 4.

(9) Γεωπον. ΙΙ. Ε. 8.

(10) Γεωπον. ΙΙ. Ϛ. 41.

(11) Γεωπον. ΙΙ. Ϛ. 19. Πλίν. 31. 33.

καὶ τῶν ἐαρινῶν ὄμβρων ἤτοι ὄντα προϊόντα λιβάδων (1). Παρὰ τὴν θάλασσαν δ' ὀρύσσων τις ἐλάμβανε τὸ μὲν πρῶτον ὕδωρ πότιμον, εἶτα δὲ ἁλμυρὸν ἢ διότι τὸ γλυκὺ ὡς κουφότερον ἐπιπολάζει (2) ἢ ὡς μιγνυμένου τοῦ γλυκέος μετὰ τοῦ ἁλμυροῦ ἀνοιγέντων τῶν πόρων τοῦ ὕδατος (3). Διωχετεύετο δὲ τὸ ληφθὲν ὕδωρ πρὸς διαφόρους χρήσεις (ὕδωρ ἐπακτὸν) (4) δι' ὀρυγμάτων (5) καὶ ὀχετειῶν (6) ἢ ὀχετῶν (7) καὶ διωρύχων (8) ἤτοι δι' ὑδραγωγείων (9) καὶ διὰ σωλήνων (ὑδρορρόων) κεραμίνων (10) ἢ μολυβδίνων (11). Πρὸς ἐπάντλησιν (12) τοῦ φρεατιαίου ὕδατος (13) ἐχρησίμευον τὰ κηλώνεια (14), πρὸς ἀνύψωσιν δ' ἐν γένει τοῦ ὕδατος ὑπῆρχον ἐν χρήσει ὄργανά τινα (15) ἁπλᾶ, οἵων ἀναφέρεται ὡς ἐφευρέτης ὁ Ἕλλην Κτησίβιος 150 π.χ., οὗτινος μαθητὴς ἦτο ὁ Ἥρων ὁ Ἀλεξανδρεύς, ὁ τῆς ὁμωνύμου κρήνης ἐπινοητής. Ἐπὶ ρωμαϊκῆς ἐποχῆς ὅτε ἡ ὑδραυλικὴ τέχνη (16) ἔλαβε μείζονα ἀνάπτυξιν (17), ἦτο ἐν χρήσει πρὸς ἀνά-

(1) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 345. Γεωπον. Ε. 9-10, Ϛ. 19-21.

(2) Ἴδ. κατωτ. περὶ βαρέος καὶ κούφου.

(3) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 19, 21, 37. Πλίν. 2. 106.

(4) Ἱπποκρ. π. ὑδ. III. LI. Ἐν τῇ ἀρδεύσει ἰδίως πρὸς διάκρισιν τοῦ ὀμβρίου. Διόδ. Σικελ. II. 54. Πρβλ. τὸ ἐπακτὸν τῆς σελ. 336.

(5) Ἡρόδ. III. 60.

(6) Πλάτ. Τίμ. 77 C ἑξ. Θεόφρ. αἰτ. φυτ. 3. 8. 3, 4. 8. 2, Ἱστορ. φυτ. 6. 5. 2. Fr. 159. Στρβ. ΙϚ. 755 (16). Ἀθήν. Β. 42.

(7) Ὑπονομηδὸν (Θουκυδ. VI. 100). Ὑδρορρόαι καὶ κρουνοὶ (Στρβ. Η. 343).

(8) Πλάτ. Κριτίας 118 D. Διόδ. Ι. 52, II. 13.

(9) Στρβ. ΙΓ. 614. Ἐν Λεσβιακῇ ἐπιγραφῇ (Paton n° 103) ὑδραγώγιον (ἴδ. καὶ ἐπιγρ. ἀρθ. 4, 106).

(10) Πλίν. 31. 31.

(11) Παυσαν. IV. XXXV. 12. Καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τοιούτους σωλῆνας, ἰδίως πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ ὕδατος (Πλίν. 31. 31), ὧν τὴν ὑπὸ τοῦ ὕδατος προσβολὴν εἶχον παρατηρήσῃ.

(12) Ὕδρευσιν (Ὁμ. Ὀδ. Κ. 105, Ρ. 206 κλ. Πλάτ. Νόμ. VIII. 844, Φαίδ. 112 C. Ἀθήν. Ε. 208).

(13) Τὰ φρέατα ἐκτίζοντο οὐχὶ στεγανῶς (Πλίν. 31. 23).

(14) Ξύλα δίκην μοχλοῦ φέροντα ἐπὶ μὲν τοῦ ἑνὸς ἄκρου κάδον, ἐπὶ δὲ τοῦ ἑτέρου μόλυβδον ὡς βάρος. Ἴδ. Ἀριστοτ. Μηχαν. πρβλ. 28.

(15) Διόδ. Σικελ. II. 10.

(16) Ἴδ. Βιτρούβ. Χ. 13.

(17) Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς εἶναι τὰ πλεῖστα τῶν νῦν σωζομένων ὑδραγωγείων (λελαξευμένων ἢ κτιστῶν) χρησίμων πρὸς συλλογὴν ἢ διοχέτευσιν τοῦ ὕδατος.

σπασιν τοῦ πρὸς ἄρδευσιν ὕδατος καὶ τοῦ ἐν τοῖς φρέασι καὶ ὑπονόμοις μεταλλείων ὁ περίφημος τοῦ Ἀρχιμήδους κοχλίας (1). Δεξαμεναὶ καὶ ὑδροθῆκαι (2) κατασκευαζόμεναι ἐχρησίμευον εἰς ἀποθήκευσιν τῶν ὑδάτων ἐν ταῖς πόλεσι (3). Νομικαὶ δὲ διατάξεις ὥριζον τὰ περὶ ὑδραγωγίας καὶ ὑδρειῶν (4).

Γ'

Τὰ πότιμα ὕδατα.

Κατὰ τὸν πυθαγόρειον φιλόσοφον Ἀλκμέωνα (5) αἱ νόσοι γίνονται καὶ ὑπὸ ὑδάτων ποιῶν· κατὰ δὲ τὸν Ἱπποκράτην (6) τὰ ὕδατα «πλεῖστον μέρος συμβάλλεται εἰς τὴν ὑγιείην». Ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς Πολιτικοῖς (7) αὐτοῦ συνίστησι τῇ πόλει τὴν χρῆσιν ὑδάτων ὑγιεινῶν, «καὶ τούτου τὴν ἐπιμέλειαν ἔχειν μὴ παρέργως· οἷς γὰρ πλείστοις χρώμεθα πρὸς τὸ σῶμα καὶ πλειστάκις, ταῦτα πλεῖστον συμβάλλεται πρὸς τὴν ὑγίειαν· ἡ δὲ τῶν ὑδάτων καὶ τοῦ πνεύματος δύναμις τοιαύτην ἔχει τὴν φύσιν, διόπερ ἐν ταῖς εὖ φρονούσαις δεῖ διορίσθαι πόλεσιν, ἐὰν μὴ πάνθ' ὅμοια, μήτ' ἀφθονία τούτων ἢ ναμάτων χωρὶς τά τε εἰς τροφὴν ὕδατα καὶ τὰ πρὸς τὴν ἄλλην χρείαν» (8).

(1) Διόδ. Σικελ. I. 34, V. 37. Ἀθήν. E. 208 f. Στράϐ. Γ. 147.

(2) Ἀθήν. E. 208 α. Αἱ δεξαμεναὶ ἐλέγοντο καὶ φρέατα (Πλάτ. Λάχ. 193. Γεωπον. II. Z. 2).

(3) Πρβλ. Ἀριστοτ. π. χρωμ. 794 б, Διόδ. II. 9. Πλάτ. Κριτίας 117 A. Ἡρόδ. III. 9.

(4) Λείψανα τοιούτων διατάξεων ἀπηντήσαμεν ἡμεῖς παρὰ Πλάτ. Νόμ. VIII. 844, Πλουτάρχ. π. τ. μ. δεῖν δανείζ. 1. 827 E, Σόλων 21, Θεμιστοκλ. 31, Fr. XI. 82. Ἡσίοδ. Ἔργ. Ἡμ. 757 ἑξ. Ἴδ. καὶ ἐπιφυλλίδα «Ἡμέρας» Τεργέστης ἀριθ. 1301, 1899. Πρβλ. καὶ Κρηνοφύλακα ἐν Πολυδεύκῃ VIII. 113, καὶ τὰς ὑπ' ἀριθ. 4, 103, 106, 107, 52 λεσβιακὰς ἐπιγραφὰς ἐν» Inscript. graec. insular. Lesbi etc τοῦ J. Paton, Berolini 1899. Τὰ δὲ περὶ ῥωμαϊκὰς καὶ βυζαντινὰς διατάξεις ἔπιθι τὰ σχετικὰ τῶν νομικῶν βιβλία.

(5) Fr. Philos. graec. II. σελ. 114.

(6) Π. ὑδ. κλπ. III. XXVII, XXXVII, LIII, ἑξ.

(7) H. 11.

(8) Ἴδ. καὶ Πλάτ. Κριτί. 117 A, 118 E. Πρβλ. καὶ Παυσαν. X. IV. 1.

«Ὅπερ δ' ἄριστον (ὕδωρ), λέγει καὶ ὁ Γαληνός (1), τούτῳ χρῆσθαι καὶ παῖδα καὶ νεανίσκον καὶ πρεσβύτην». Τοὺς ἐν Ἰνδίαις ὀλβίους κατοίκους λέγει Διόδωρος ὁ Σικελιώτης «ἀέρα μὲν ἕλκοντας καθαρόν, ὕδωρ δὲ λεπτομερέστατον πίνοντας» (2), αἱ δὲ ἐν Αἰθιοπίᾳ ψυχραὶ πηγαὶ τῇ γλυκύτητι διάφοροι, ἠδύναντο πρὸς ὑγιείαν συνεργεῖν» (3), καὶ μακρόβιοι ἐγίνοντο κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (4) οἱ Αἰθίοπες ἀσθενέστατον πίνοντες ὕδωρ. Ἐκ τούτων δὲ πάντων δῆλον γίνεται ὅτι οἱ ἀρχαῖοι, γνῶσται τῶν ὅρων τῆς ὑγιεινῆς καὶ τούτων ἀκριβεῖς τηρηταί, ἄριστα ἐξετίμων τὴν πρὸς τὴν ὑγείαν συμβολὴν τοῦ ὕδατος ἑνὸς τῶν παραγόντων τῆς ἐπὶ τῶν ὄντων πολλαπλῆς ἐπιδράσεως τοῦ περιέχοντος, ἐν ᾧ ταῦτα διαβιοῦσιν (5). Ἐντεῦθεν δ' ἔχουσι πιθανῶς τὴν ἀρχὴν αὐτῶν καὶ τὰ περί τινων ὑδάτων θαυμάσια ἀκούσματα (6). Ἰδιαίτατα δὲ ἐνδιέφερεν ἡ τῶν ποτίμων ἢ ποτῶν (7) ὑδάτων ἀρετὴ τοὺς ἰατρούς, οἷς καὶ ὀφείλεται κυρίως ἡ τοῦ ποιοῦ τῶν ὑδάτων διάκρισις (8), διότι ἐὰν ὁ ὑγιαίνων ἠδύνατο νὰ πίῃ καὶ τὸ παρὸν ὕδωρ, ἀλλ' ὁ νοσῶν εἶχε πάντως ἀνάγκην τοῦ ἐπιτηδειοτάτου (9). Ἀλλ' ἡ τῶν διαφορῶν (10) τοῦ ὕδατος γνῶσις δὲν ἦν ἀδιάφορος οὐδὲ τῇ γεωργίᾳ, «καὶ γὰρ τὰ ὕδατα οὐ μικρὰν ἔχει μερίδα πρὸς αὔξησιν καὶ τροφὴν τῶν φυτῶν» (11), οὐδὲ ταῖς τέχναις, ἐν αἷς

(1) Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (40).

(2) II. 36.

(3) Διόδ. II. 57.

(4) III. 23.

(5) «Προὔτρεπε δὲ (ὁ Σωκράτης) σφόδρα καὶ ὑγιείας ἐπιμελεῖσθαι τοὺς συνόντας παρά τε τῶν εἰδότων μανθάνειν ὅσα ἐνδέχοιτο, καὶ ἑαυτῷ ἕκαστον προσέχοντα διὰ παντὸς τοῦ βίου, τί βρῶμα ἢ τί πῶμα, ἢ ποῖος πόνος συμφέροι αὐτῷ καὶ πῶς τούτοις χρώμενος ὑγιεινότατ' ἂν διάγοι» (Ξενοφ. Ἀπομνημ. IV. 7. 9.).

(6) Ἀριστοτ. Θαυμ. ἀκ. 169, 112, 170. Θεοφρ. Fr. 162. Rerum natural. script. graec. min. (ἔκδ. Keller) πολλαχοῦ. Πλίν. 31. 9, 10.—Ἡ τῶν ὑδάτων ἀλλαγὴ ἀμεσώτερον ἐθεωρεῖτο ἐπιδρῶσα ἐπὶ ζῴων τινῶν τὸν ὀργανισμὸν (Ἀριστοτ. Προβλήμ. I. 7. π. ζῴων γεν. Δ. 2. σελ. 767).

(7) Ἱπποκρ. (π. ὑγρ. φύσ.) II. σελ. 153.

(8) Ἴδ. καὶ Πλουτ. τῶν ἑπτ. σοφ. συμπ. 158 Β· πρβλ. Πλίν. 31. 21.

(9) Ἱπποκρ. π. Ὑδ. III. XXXIX, I. III. Πρβλ. Σουΐδ. λ. Ὕδωρ. Καὶ σήμερον π. χ. ἐν τῇ κωμοπόλει τῆς Λέσβου Μανδαμάδῳ θεωρεῖται κοινῶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ τὸ ὕδωρ τοῦ Κρηνελλιοῦ (εἰς θέσιν Λαγκάδας) ὡς κατάλληλον δι' ἀσθενεῖς.

(10) Θεόφρ. Αἰτ. Φυτ. Β. V. 1.

(11) Θεοφρ. Αἰτ. φυτ. Β. V. 1. κλπ. Ἴδ. καὶ Γεωπον. V. Α. κλπ.

προϊόντων τινῶν ἡ παρασκευὴ ἐδεῖτο ὕδατος ἐπιτηδείου, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἡ τῆς ψευδοῦς σανδαράκης πλύσις ἐγίνετο ὕδατι γλυκεῖ (1), τὸ δὲ ὕδωρ τὸ κατὰ τὴν Ἱερὰν πόλιν τῆς Μ. Ἀσίας ἐθεωρεῖτο θαυμαστῶς χρήσιμον πρὸς βαφὴν ἐρίων, «ὥστε τὰ ἐκ ριζῶν βαπτόμενα ἐνάμιλλα εἶναι τοῖς ἐκ τῆς κόκκου καὶ τοῖς ἁλουργέσιν» (2), καὶ τὸ κουφότατον ὕδωρ τῆς Πειρήνης ἐν Κορίνθῳ καθίστα τὸν ἐν αὐτῷ βαπτόμενον χαλκὸν ἄριστον, ὅθεν δὴ καὶ κορίνθιον καλούμενον (3), ὀμβρίου δ' ἐδεῖτο ὕδατος καὶ ἡ τῆς γῆς δοκιμή (4).

Τὸ ὄμβριον ὕδωρ, ὡς προϊὸν τῆς τῶν ὑδάτων ἐξατμίσεως ἐλέγετο τὸ λεπτότατον καὶ γλυκύτατον (5) καὶ λαμπρότατον (διαφανέστατον), ἔτι δὲ κουφότερον (6) ὡς ἀερῶδες καὶ πνεύματι μεμιγμένον, καὶ πομφόλυγας ποιοῦν τῇ ἀναμίξει τοῦ ἀέρος (7). Ἐντεῦθεν δὲ μᾶλλον κρατούμενον καὶ πεπτόμενον ὑπὸ τῶν φυτῶν, ἐθεωρεῖτο τούτοις θρεπτικώτερον (8). Ἀλλὰ ἡ πέψις εἶναι ταὐτὸν

(1) Πλίν. 34. 54.—Ἴδ. φύλαξιν σταφυλῶν δι' ὀμβρίοο ὕδατος (Γεωπον. IV. ΙΕ. 13. Διοσκουρίδ. V. 3).

(2) Στράβ. ΙΓ. 360 (14).

(3) Παυσαν. II. III. 3 — Ἴδ καὶ Πλίν. 2. 106 (14), 31. 39 (6) — Πρβλ. καὶ τὰ ὑπερφυσικώτερα παρὰ Πλουτάρχῳ Ἐκλελ. χρηστ. 41, 433 B, ὅτι τὴν ἱερὰν μάχαιραν τοῦ ἐν Ταρσῷ Ἀπόλλωνος ἐκκαθαίρει τὸ ὕδωρ τοῦ Κύδνου, καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ προσπλάττουσι τῷ βωμῷ τὴν τέφραν διὰ τοῦ ὕδατος τοῦ Ἀλφειοῦ, διότι οὐδὲν ἄλλο πηγνύει αὐτήν

(4) Ἴδ. κατωτ. Δοκιμὴν ὑδάτων.

(5) Πλουτ. Συμποσ. I. Θ. 3. Ἐνίοτε ἁλμυρὸν ἢ ἄλλων ποιοτήτων (Θεόφρ. π. σημ. Ὑδ. 25. Πλίν. 2. 42 ἑξ.).

(6) Πρβλ. κατωτ π. βαρέος κ. κούφου. Κατὰ τὸν Πλίνιον (31. 21) ὅτι τὸ ὄμβριον ὕδωρ ἀνέρχεται ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ (ἐννοεῖ τὴν ἀτμίδα γλυκεῖαν οὖσαν), τοῦτο δὲν εἶναι ἀπόδειξις τοῦ κούφου τοῦ τοιούτου ὕδατος, ἀφ' οὗ καὶ οἱ λίθοι ἀνέρχονται (Πλίν. 2. 38).

(7) Πλουτ. Αἴτ. φυσ. Β, Δ. Πρβλ. καὶ Συμποσ. VI. Ϛ. 2. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (Φυσ. Ἀκρόασ. Δ. 7. σελ. 214) τὸ ὕδωρ ἐνδέχεται πυκνοῦσθαι διὰ τὸ ἐκπηρυνίζειν τὸν ἐνόντα ἀέρα. Ἐγνώριζον ἄρα οἱ ἀρχαῖοι τὸν ἐν τῷ ὕδατι διαλελυμένον ἀέρα καὶ τὸ ὑγιεινὸν αὐτοῦ (τὸν οἶνον καὶ τὸ ἔλαιον ἔλεγον ἔχοντα πλείονα ἀέρα ἢ τὸ ὕδωρ· Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΕ. 8, διὸ καὶ κουφότερα. Ἴδ. π. βαρ. καὶ κούφου). Ἐν τούτοις νομίζομεν ὅτι λέγοντες οἱ παλαιοὶ τὸ ὕδωρ μετέχον πνεύματος (Πρβλ. Πλουτ. π. τ. προσώπ. Σελήν. 12. 926 F) ἐνόουν πολλάκις καὶ τὸ δυνάμει ἀεριῶδες τοῦ ὕδατος (Ἴδ. Ἀριστοτ. Φυσ. Ἀκρ. Δ. 7. σελ. 214. Θεόφρ. π. πυρ. II. 7. Πλουτ. Συμποσ. VI. Η. 6. Τὸ παχὺ ὕδωρ ἐκ τοῦ γένους τῆς γῆς, τὸ λεπτὸν ἐκ τοῦ γένους τοῦ ἀέρος Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 824 α, πρβλ. καὶ Ἀριστοτ. Προβλήμ. Α. 53), εἰ καὶ αἱ δύο ἔννοιαι δύνανται σχεδὸν νὰ ταυτίζωνται.

(8) Πλουτ. Αἰτ. φυσ. Β. Θεόφρ. Ἱστ. φυτ. VII. 5. 2. Ἢ ὡς πρόσφατον καὶ

τῇ σήψει (1), διὸ καὶ τὸ εὐκόλως πεπτόμενον οὐράνιον ὕδωρ ἐθεωρεῖτο καὶ ταχὺ τρεπόμενον (2) καὶ σηπόμενον. Ἕνεκα τούτου — ἢ διότι εἶναι πλείστων εἰδῶν ἀτμίδων σύμμιξις (3), καί, κατὰ Πλίνιον (4), πρὸς τὴν γῆν φερόμενον ἐμποτίζεται γηίνων ἀτμῶν — τὸ ὄμβριον ὕδωρ, εἰ καὶ καθαρὸν καὶ ἀμιγὲς καὶ ἄριστον, ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους (5) πονηρὰν ἔχον ὀσμὴν (6) καὶ ἀνάγκην ἑψήσεως (7) καὶ διηθήσεως (8) πρὶν ποθῇ. Καὶ δὲν εἶναι μέν, ὡς νῦν γνωστόν, τὸ ὄμβριον ὕδωρ ὅλως ξένων οὐσιῶν ἀπηλλαγμένον (9),

νέον (Ἀριστοτ. Fr. 215). Διὸ καὶ ὁ Θεόφραστος (Αἰτ. φυτ. Β. V. 5· ἴδ. καὶ Προβλήμ. Ἀριστοτ. Κ. 1) θεωρεῖ ὡς ἁπλῶς ἔθους προϊὸν τὸ ὅτι κατὰ τὸν Ἀνδροσθένην τὰ ναματιαῖα ὕδατα ἐν τῇ Τύλῳ νήσῳ τῆς Ἐρυθρᾶς συμφέρει τοῖς φυτοῖς μᾶλλον τῶν οὐρανίων. Καὶ σήμερον, ὡς γνωστόν, τὸ ὄμβριον ὕδωρ θεωρεῖται ζωογονοῦν τὰ φυτὰ ἀκριβῶς ὡς ἀεριοῦχον.— Τὰ ἁλμυρὰ καὶ νιτρώδη καὶ στυπτηριώδη ἐθεωροῦντο ἀκατάλληλα διὰ τὰ φυτά, πλὴν τῶν φιλούντων τὴν ἁλυκότητα (Θεόφρ. Αἰτ. φυτ. Β. 6. 3, Ἱστ. Φυτ. VII. 5. 2. Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 824 b. Πλουτ. Φυσ. Αἴτ. Α) Κατὰ τὴν ἄρδευσιν σκληρὰ ἐμίγνυντο μετὰ μαλακῶν ὑδάτων (Θεόφρ. Αἰτ. φυτ. Β. 6. 3).

(1) Ἐμπεδοκλῆς (Fr. Phil. Graec. I. στ. 288), Πλουτ. Αἴτ. φυσ. Α, Δ. Ἀριστοτ. Τοπικ. Δ. 5.— Ἐν τῇ πέψει περιελαμβάνετο οὐ μόνον ἡ σῆψις ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν καρπῶν πέψις (Στράβ. ΙΕ. 693. 20) ἢ πέπανσις (Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 3.), ἡ τοῦ γλεύκους εἰς οἶνον μεταβολὴ (Πλουτ. Αἰτ. φυσ. ΚΖ), ἡ τροπὴ καὶ ἡ ἄνεσις (Πλουτ. π. τ. προσώπ. Σελήν. 25, 939 F) ἤτοι ἡ ὀξύτης τοῦ οἴνου (Θεόφρ. π. ὀσμῶν I. 2. Ἴδ. καὶ Πλούτ. Συμποσ. III. Ζ. 1) — καὶ ἐν γένει ἡ νῦν ζύμωσις (πρβλ. τὸ τοῦ Πλουτάρχ. Κεφ. κ. Ῥωμ. 109: «καὶ ὅλως ἔοικε σῆψις ἡ ζύμωσις εἶναι»· ἴδ. καὶ Ἐμπεδοκλ. Fr. Phil. Graec. σελ. 9, στ. 288). Γενικῶς δὲ πάντα ταῦτα εἶναι μεταβολαὶ (Πλουτ. Συμποσ. VIII. Ε.) ἤτοι **κίνησις,** διότι κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (Φυσ. Ἀκρ. Η. 2. σελ. 243. 5) «ἡ μὲν κατὰ τόπον (κίνησις) φορά, ἡ δὲ κατὰ ποιὸν ἀλλοίωσις, ἡ δὲ κατὰ ποσὸν αὔξησις καὶ φθίσις» (ἴδ. καὶ Πλουτ. Κάμιλ. 20). Ἰδέαι ἀντάξιαι τοῦ 19ου αἰῶνος (πρβλ. ἀνωτ. σελ. 328. σημ. 1,2). — Περὶ σήψεως ἴδ. καὶ Γαληνὸν π. ἁπλ. φαρμ. σελ. 38 (40).

(2) Πλουτ. Αἰτ. φυσ. Β. Καὶ σήμερον ἐπὶ ἐναρχομένῃ ὀξινίσει ἢ ἀλλοιώσει τοῦ οἴνου λέγουσι κοινῶς ὅτι ἔγυρε, ἐπῆρε βόλτα (ἴδ. καὶ Γεωπον. VI. Ζ. 2).

(3) Ἱπποκρ. π. Ὑδ. III. XLVI. Ἴδ. καὶ Πλίν. 31. 21.

(4) 31. 21.

(5) Ἔνθ' ἀνωτ. XLVIII.

(6) Ἴδ. κατωτ. περὶ ὀσμῆς ὑδ.

(7) Ἴδ. κατωτ. Γλύκανσιν ὑδάτων.

(8) Τὸ τοῦ Ἱπποκρ. κείμενον ἔχει ἀποσήπεσθαι (ἀποσήθεσθαι, ἀπηθεῖσθαι, ἀποτίθεσθαι; Ἴδ. Ἱππ. ἔκδ. Κοραῆ τ. II. σελ. 129). Ὁ Ἀθήναιος λέγει «διϋλισμένα» ὕδατα (Α. 33 β), ὁ δὲ Ἀριστοτέλης (π. φυτ. Β. 825 a) τὸ ἐν τῇ χιόνι ὕδωρ καλεῖ σεσημμένον. Ἴδ. κατωτ. Γλύκανσιν.

(9) Ἴδ. καὶ Πλίν. 31. 21.— Τὸ ὄμβριον ὕδωρ περιέχει ἰδίως ὀξυγόνον, ἄζωτον καὶ

καὶ δὴ τὸ ὕδωρ τῶν θυελλῶν, τὸ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀστραπαῖον (1) καλούμενον, καὶ τὸ δι' ἀκαθάρτου ἀτμοσφαίρας διελθὸν — διὸ καὶ ὁ Ἱπποκράτης θεωρεῖ ἐν γένει νοσογόνα τὰ πρῶτα ὕδατα ὅταν «ἐξ ἀνυδρίης πολλῆς μέλλῃ ὕδωρ ἔσεσθαι» (2) — ἢ ἐξ ἀκαθάρτων μερῶν συλλεγέν, ἀλλ' ἀνεξαρτήτως τούτων, τὸ ὄμβριον ὕδωρ, πλησιάζον τῷ ἀπεσταγμένῳ, καὶ ὀσμήν τινα ἰδιαιτέραν κέκτηται καὶ γεῦσιν ἔχει ἀηδῆ. Ὡς στεῖρον δὲ ἁλάτων, ἀφαιροῦν ἐκ τῶν ἀνωτάτων τοῦ στομάχου στρωμάτων τὰ ἅλατα, φθείρει, κατὰ τὰ νεώτατα τῆς Ἐπιστήμης πορίσματα, τὰ κύτταρα ἐπιφέρον ἐρεθισμὸν καὶ δηλητηρίασιν καὶ ἐμέτους (3), καὶ εἶναι ἀφ' ἑτέρου λίαν ἐκτεθειμένον εἰς τὰς ἀτμοσφαιρικὰς ἐπηρείας· ἐν δεξαμεναῖς δὲ μάλιστα πρὸς οἰκιακὴν χρῆσιν ἐπὶ μακρὸν στάσιμον διαμένον καθίσταται, ὡς ἦτο καὶ τοῖς ἀρχαίοις γνωστόν, στεῖρον ἀέρος καὶ ἀκάθαρτον (4) καὶ σεσηπός (5). Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην τὸ ὕδωρ χρονιζόμενον καὶ παλαιούμενον γίνεται ποώδες καὶ καταξηραινόμενον μέλαν καθάπερ καὶ τὰ ἐν ταῖς δεξαμεναῖς κονιάματα βρυωθέντα (6).

Κατὰ ταῦτα, ἐπαινεῖ μὲν ὁ Πραξαγόρας παρ' Ἀθηναίῳ (7) τὸ οὐ-

διοξείδιον ἄνθρακος κατὰ διαφόρους ποσότητας ἀναλόγως τῆς θερμοκρασίας καὶ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως. Εἰς 760 ά. πίεσιν καὶ 10^0 θερμοκρ. περιέχει εἰς τὸ λίτρον 0,33 ὀξυγόνου, 0.16 ἀζώτου καὶ 11.85 διοξειδίου ἄνθρακος. Ἀλλὰ τὸ ὄμβριον περιέχει εἰς ἐλάσσονας ποσότητας καὶ θειῶδες ὀξύ, χλώριον, ἀμμωνίαν καὶ ἄλλας ἀτμοσφαιρικὰς ἀκαθαρσίας. Ὁ δὲ ὑδροτιμετρικὸς αὐτοῦ βαθμὸς εἶναι 3^0,5 γαλλ.

(1) Τὸ τοιοῦτον ὕδωρ περιέχει καὶ νιτρικὸν ὀξὺ ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν ὀργανικῶν οὐσιῶν διὰ τῶν ἠλεκτρικῶν ἐκκενώσεων. Τὸ τοιοῦτον δὲ ὕδωρ ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων εὐαρδέστερον (Πλουτ Αἴτ. φυσ. Δ. Συμποσ. IV. Β. 2).

(2) (Π. Χυμ.) Ι. σελ. 134.

(3) Ἴδ. «Neuerte Nachrichten» 27 April. 1900, n^e 4, σελ. 25.

(4) Πλίν. 31. 21.

(5) Ὡς κοινῶς λέγομεν χαμακιασμένον. Διὸ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀναφέρεται ὕδωρ παλαιὸν (Γεωπον. VIII. ΚΖ. 1, ΚΗ. 1. Πλίν. 14. 17)· «Cum aqua pluvia cerrat putrescere, tum dulcendinem acquirit» Oribas. Collect. 5. 16. Τῶν δεξαμενῶν δ' ἰδίως τὸ ὄμβριον ὕδωρ εἶχον οἱ ἀρχαῖοι ἰατροὶ ὑπ' ὄψιν λέγοντες αὐτὸ ἀνθυγιεινὸν (Πλίν. 31. 21). Ἀλλὰ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (Μετεωρλ. Δ. 1) καὶ αὐτὴ ἡ θάλασσα διαιρουμένη ταχὺ σήπεται, ἅπασα δ' οὔ. Ὅτι δὲ αἱ τῶν ἁλάτων διαλύσεις δὲν ἐμποδίζουσιν ὅλως τὴν ἀνάπτυξιν μικροβίων μαρτυρεῖ τὸ ὕδωρ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης (Βλ. Προμηθέα 1892, τ. Ε. σελ. 58).

(6) Π. Χρωμ. 791 β, 796 α, 791 β, 797 β. Γνωστὸν ὅτι αἱ τῶν δεξαμενῶν πλευραὶ βρυοῦνται.

(7) Β. 46 θ.

ράνιον ὕδωρ, ἀλλ' ὑπὸ πολλῶν τοῦτο ἀποκαλεῖται σκληρόν (1), ὁ δὲ Πλίνιος (2) ἐκπλήσσεται διὰ τὴν ὑπό τινων προτίμησιν τοῦ τοιούτου ὕδατος τῶν δεξαμενῶν προσθέτων ὅτι horum sententiam refelli interest vitæ, καὶ ἐν γένει πότιμον ἐθεωρεῖτο τὸ ὄμβριον ὕδωρ μόνον ἐν ἐλλείψει πηγαίων· «Εὐτυχὲς μὲν οὖν σφόδρα τὸ ἔχειν ἀπὸ πηγῆς ὕδωρ· εἰ δὲ μή, τὰ ὄμβρια συναγέσθω» (3)· καὶ ὁ Ἀριστοτέλης δὲ ἐν τοῖς Πολιτικοῖς (4) αὐτοῦ θεωρεῖ ἀναγκαίαν τὴν ἐν τῇ πόλει κατασκευὴν ὑποδοχῶν εἰς τὰ ὄμβρια ὕδατα ἀφθόνων καὶ μεγάλων, χρησίμων ἰδίᾳ ἐν πολέμῳ, ἐὰν μὴ ὑπάρχῃ οἰκεῖον πλῆθος ὑδάτων καὶ ναμάτων· οἱ δὲ Ἀράδιοι (5) στερούμενοι πηγαίων ὑδάτων ἐποιοῦντο τὴν ὑδρείαν αὐτῶν ἐκ τῶν ὀμβρίων καὶ λακκαίων. Συνελέγοντο δὲ τὰ τοιαῦτα ὕδατα διὰ μὲν τὴν πόλιν δι' ὀμβροδεκτῶν, ἐν δὲ ταῖς οἰκίαις δι' ἀγωγῶν ξυλίνων (6), οὐχὶ ἀπὸ τῶν ἐπαύλεων ὅπου πρόβατα καὶ ἄλλα ζῷα τυγχάνουσι πληροῦντα κόπρου τὰς ἐπαύλεις, ἀλλὰ διὰ τῶν δωμάτων, καὶ τούτων ἐπιμελῶς καὶ συνεχῶς καθαριζομένων (7).

Τὰ δὲ ἀπὸ πάγων καὶ χιόνων ὕδατα (8) (καὶ οἱ ἐκ τούτων ἐπιτρεφόμενοι ῥύακες) (9) ἐθεωροῦντο ὑπό τινων τῶν ἀρχαίων φυσιοδιφῶν, ἐκ φυσικῶν ἀγομένων λόγων, χρηστὰ καὶ τῶν ὀμβρίων βελτίω (10), ἀφ' οὗ κατὰ τὸν Θεόφραστον (11) ἡ μὲν χιὼν εἶναι πῆξις τοῦ ποτιμοτέρου ὕδατος, καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ ἀέρος κεκομμένου (12), ὁ δὲ

(1) Αὐτόθι Α. 33 β.

(2) 31. 21.

(3) Γεωπον. II. Ζ. 2.

(4) Η. 11.

(5) Στρβ. ΙϚ. 753. Πρβλ. τὸ τοῦ Πλάτωνος (Κριτίας 118 Ε): «Χειμῶνος μὲν τοῖς ἐκ Διὸς ὕδασι χρώμενοι, θέρους δέ, ὅσα γῆ φέρει τὰ ἐκ τῶν διωρύχων ἐπάγοντες νάματα»

(6) Συνηθεστάτων καὶ νῦν ἐν κώμαις.

(7) Γεωπον. II. Ζ. 2-3.

(8) Ἴδ. καὶ Στράβ. ΙϚ. 742 (13). Πλίν. 31. 21.

(9) Στρβ. Δ. 187 (12)· οὐχὶ καὶ οἱ ποταμοὶ ὡς μακρὰν ὁδὸν πορευόμενοι (πρβλ. Ἱπποκρ. π. Ὑδ. III. LI, VI. CXXI).

(10) Ἴδ. καὶ Πλίν. 31. 21.

(11) Fr. 159. Ἀθήν. Β. 42 θ, πρβλ. καὶ Γ. 123 ἑξ· ἴδ. καὶ Στράβ. ΙΑ. 582 (4): «Ἐν δὲ τῇ χιόνι βώλους πήγνυσθαί φασι κοίλας περιεχούσας χρηστὸν ὕδωρ ὡς ἐν χιτῶνι (ἐν Ἀρμενίᾳ).

(12) Ἴδ. κατωτ. Γλύκανσιν ὑδ.

πάγος εἶναι ὁμοίως τὸ πεπηγὸς κουφότερον μέρος τῶν ὑδάτων, ὅπερ αὐτὸς ὁ κρύσταλλος δηλοῖ κουφότερος ὢν τοῦ ἄλλου ὕδατος (1). Οὕτω δὲ καὶ ὁ Θεόκριτος τὸ ἐκ τῆς λευκῆς χιόνος ὕδωρ καλεῖ ἀμβρόσιον (2). Ἀλλ' ὁ Ἱπποκράτης (3), θεωρῶν βεβαίως τὴν ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ φυσιολογικὴν τῶν τοιούτων ὑδάτων ἐνέργειαν, λέγει τὰ ἀπὸ χιόνος καὶ παγετῶν καὶ κρυστάλλων ὕδατα, οἷα δὴ ἔπινον οἱ Σκύθαι (4), πονηρότερα (5) τῶν ὀμβρίων καὶ τῶν πηγαίων, διότι, προστίθησιν, ὅταν τὸ ὕδωρ παγῇ δὲν ἀποκαθίσταται εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ φύσιν, ἀλλὰ μέρος τι αὐτοῦ ἐκκρινόμενον ἀφανίζεται. Καὶ τοῦτο πειθόμεθα πηγνύοντες ἐν ἀγγείῳ ποσόν τι ὕδατος καὶ λύοντες εἶτα τὸν πάγον καὶ ἀναμετροῦντες τὸ ὕδωρ, ὅτε εὑρίσκομεν τοῦτο κατὰ πολὺ ἔλασσον. Ἐπειδὴ δὲ ἀφανίζεται ἀναγκαίως τὸ λαμπρὸν καὶ κοῦφον καὶ γλυκὺ τοῦ ὕδατος, λείπεται δὲ τὸ βαρύτατον καὶ παχύτατον, διὰ ταῦτα τὰ ἐκ χιόνων καὶ πάγων ὕδατα εἶναι πονηρότατα (6). Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἐν τῷ ἀνωτέρω πειράματι τοῦ Ἱπποκράτους πήγνυται ἅπαν τὸ ἐν τῷ ἀγγείῳ ὕδωρ, ὅτε βεβαίως ὁ προελθὼν πάγος λυθεὶς παρέχει ὕδωρ μᾶλλον τοῦ ἀρχικοῦ ἀκάθαρτον — ὅπερ δὲν συμβαίνει εἰς τὴν χιόνα καὶ τὸν κρύσταλλον τὸν ἐκ πολλοῦ γενόμενον ὕδατος, ὧν τὰ ὕδατα εἶναι ὄντως κουφότερα τῶν μητρικῶν —, ἀλλ' ὅμως γνωστὸν σήμερον τυγχάνει ὅτι τὰ ἐκ τῶν σTακτῶν ἐν γένει ὕδατα στερούμενα ἀέρος (7) καὶ ὄντα ἀπεσταγμένα ἔχουσιν, ὡς τὰ

(1) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 338. σημ. 1.

(2) Εἰδύλλ. ΙΑ. 48.

(3) Π. Ὑδ. III. XLIX, L. Καὶ ὁ Πλίνιος σφόδρα καταδικάζει ταῦτα μετὰ τῶν ὀμβρίων (31. 21).

(4) Ἱπποκρ. π. ὑδ. VI. XCVII.

(5) Νοσοποιὰ (ἴδ. Σουΐδ. λ. πονηρόν)· Ἱπποκρ. Κοραῆ II. σελ. 94.

(6) Ἴδ. καὶ Ἀριστοτ. Fr. 214: «Ὅτι παντὸς ὕδατος πηγνυμένου τὸ λεπτότατον καὶ κουφότατον ἐξατμίζει· σημεῖον δὲ ὅτι ἔλαττον γίνεται ἢ πρότερον, ὅταν τακῇ παγέν. ἀπεληλυθότος οὖν τοῦ ὑγιεινοτάτου ἀνάγκη ἀεὶ τὸ καταλειπόμενον χεῖρον εἶναι» (Αὖλος Γέλλιος 19. 5 — Ἐντεῦθεν δηλοῦται ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης εἰς ἰατρικὰ ζητήματα συμβουλεύεται τὸν Ἱπποκράτην· πρβλ. καὶ ἀνωτ. σελ. 335. σημ. 7.). — Πρβλ. ἀνωτέρω σελ. 12. σημ. 2, καὶ Πλίν. 2. 61 καὶ 31. 21.

(7) Ὅταν ὦσι νωπά, καὶ τὰ νωπὰ νοοῦσιν ἐνταῦθα οἱ ἀρχαῖοι ἢ τὰ ἀμέσως ἀποθηκευθέντα, διότι τὰ ἐν ῥοῇ τεθέντα γίνονται πλέον ῥυτά, ἀέρα καὶ ἅλατα βαθμηδὸν προσλαμβάνοντα (ἴδ. ἀνωτ. σελ. 360 σημ. 8). Καὶ ἡ ἔλλειψις ἰωδίου ἐν τοῖς ἐκ πάγου ὕδασι καθιστᾷ ταῦτα ἀνθυγιεινά. — Ὁ ὑδρομετρικὸς βαθμὸς αὐτῶν εἶναι 2°,5 γαλλ.

ἐπακόλουθα τῆς συνεχοῦς αὐτῶν ὡς ποτίμων χρήσεως. Εὐνόητον δ' ὅτι ἐὰν τὸ τοιοῦτον ὕδωρ προέρχηται καὶ ἐκ χιόνος παλαιᾶς καὶ ἀκαθάρτου, οἷα ἡ τῶν πόλεων, εἶναι συνάμα καὶ ἀπὸ ἀκαθαρσιῶν καὶ ἐπιβλαβῶν ἀερίων νοσοποιόν.

Ἐκ τῶν λοιπῶν ὑδάτων τὰ στάσιμα, συνεχῶς ὑπὸ τοῦ ὀμβρίου ὕδατος ἐπιτρεφόμενα, ἀτμιδούμενα δ' ὑπὸ τοῦ ἡλίου, καθίστανται ἄχροα (θολὰ) καὶ πονηρά, καὶ τοῦ μὲν θέρους εἶναι θερμὰ (1) καὶ παχύτερα (2) καὶ ὀδμὴν ἔχοντα καὶ πνεῦμα ἀναδίδοντα παχύτερον (3), τοῦ δὲ χειμῶνος παγετώδη καὶ ψυχρὰ καὶ τεθολωμένα ἐκ τῆς χιόνος καὶ τοῦ παγετοῦ (4). Πολλῆς δ' ἐν γένει ἀναπιμπλάμενα γῆς ὡς στάσιμα (5) εἶναι εὔσηπτα (6). Ὁ Πλούταρχος (7) λέγει τοὺς ἑλώδεις τόπους τοῦ χειμῶνος ψυχροὺς μὲν παρέχοντας δ' ὅμως ὕδατα οὐδὲν διαφέροντα τῶν ἄλλων ποθῆναι (8), καὶ ὄντως, ὡς γνωστόν, τὰ ἕλεια ὕδατα εἶναι τοῦ χειμῶνος καθαρώτερα ἢ τοῦ θέρους. Τοιαῦτα δὲ στάσιμα ὕδατα εἶναι πλὴν τῶν ἑλωδῶν ἤτοι τῶν τελμάτων (9), ἅτινα ἀκίνητα μένοντα (10) ἐκ τῆς μείζονος δὲ τοῦ θέρους θερμότητος (11) ὄμβρια, ἰδιότητας δηλητηριώδεις, καὶ γνωστὰ εἶναι τὰ δυσάρεστα

(1) Πρβλ. Θεοφρ. Αἰτ. φυτ. V. 20. Ἱπποκρ. (π. Διαίτ. δεύτ.) I. σελ. 667. Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΕ. 6.

(2) Ἱπποκρ. (π. σαρκ.) I. σελ. 437.

(3) Ἱπποκρ. (π. Διαίτ.) I. σελ. 667, (π. Χυμ.) I. σελ. 130 (ὀδμέων ἑλωδέων). Γαλην. Ὑγιειν. Α. σελ. 228. 50. Πρόκειται δ' ἐνταῦθα περὶ ἑλωδῶν ἀναθυμιάσεων. «Εἰς τὰ ἑλώδη βαρεῖα ἡ ὑγρότης διὰ τὸ γεώδης εἶναι» (Ἀριστοτ. Προβλήμ. Α. 18, ΙΔ. 6).

(4) Ἱπποκρ. π. ὑδ. III. XXVIII. Πρβλ. Πλουτάρχ. π. τ. πρ. ψυχρ. 9.

(5) Πρβλ. Ἀριστοτ. π. Φυτ. Β. 823 б.

(6) Πλουτ. Συμποσ. VIII. Ε. Γαλην. π. Ἁπλ. φαρμ. Γ. σελ. 38 (46). Ἴδ. κα Ἀριστοτ. Προβλήμ. Α. 18, ΙΔ. 6.

(7) Π. τ. πρώτ. ψυχρ. 9.

(8) Πλουτ. Συμποσ. VIII. Ε.

(9) Πλίν. 31. 22.

(10) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΙΔ. 12.

(11) «Πᾶν γὰρ τὸ θερμανθὲν καὶ χλιανθέν, ἀεὶ πρὸς μεταβολὴν ἑτοιμότερόν ἐστι» (Συμποσ. VIII. Ε. Κάμιλλ. 20), ἤτοι ἡ πέψις ἀπὸ θερμοῦ, κωλύει δὲ τὴν πέψιν ἡ ψυχρότης (Πλουτ. Αἰτ. φυτ. ΚΖ, Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΕ. 12, 20, ΚϚ. 17), διὸ καὶ πᾶσαν μεταβολὴν (ἴδ. ἀνωτ. σελ. 358 σημ. 1) βοηθεῖ ἡ ὑγρότης, ἐξ ἧς τὸ θερμὸν (Πλουτ. π. τ. προσώπ. Σελήν. 25. 939 F. Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 1. π. φυτ. 825 α. Ἴδ. καὶ ἀνωτ. σελ. 337). Ὅθεν καὶ τὸν οἶνον ἐφύλαττον οἱ ἀρχαῖοι εἰς τὰ ψυχεινὰ τῶν στεγῶν (Ξεενοφ. Οἰκονομ. ἔκδ. Dindorf IX. 3).

σήπονται (1) — ὡς τὰ περὶ τὸν Φάσιν ὕδατα θερμὰ καὶ στάσιμα ὑπὸ τοῦ ἡλίου σηπόμενα καὶ ὑπὸ τῶν ὄμβρων ἐπαυξόμενα (2) —, καὶ τὰ λιμναῖα (3) οὐχὶ ὡς σκληρά, ἀφ' οὗ πολλαὶ λίμναι παρέχουσιν ὕδωρ ἐξαίρετον (4), ἀλλ' ὡς ἕωλα συνήθως καὶ παλαιὰ (5) καὶ ἑλώδη ἐνίοτε (6), ἰδίως εἰς ἃ παντὸς εἴδους ῥύακες ἐκβάλλουσιν (7). Τοῖς τοιούτοις ὕδασι προσθετέα καὶ τὰ λακκαῖα, ἤτοι ἰδίως ὄμβρια ὕδατα λάκκων, διὸ ὁ μὲν Εὐήνωρ παρ' Ἀθηναίῳ (8) ἐπαινεῖ ταῦτα ὡς πότιμα, ὁ δὲ Σράβων (9) ἀναφέρει ὅτι ἐν Ἡρακλείῳ ὑπῆρχον πολλαὶ δεξαμεναὶ λακκαίου ὕδατος ἕνεκα τῆς μοχθηρίας τῶν ὑδάτων τῶν αὐτόθι ὑπαρχόντων φρεάτων. Καὶ ἐθεωροῦντο μὲν τὰ φρεάτια ὕδατα πότιμα (10) καὶ δὴ κατὰ τὸν Πλίνιον (11), — καθαρὰ ὄντα καὶ συχνὰ ἀντλούμενα —, προτιμώτερα τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἐν γένει ἐλέγοντο σκληρά, ἀφ' ὧν ὑδρεύοντο ἐλλείψει κρηναίων (12), διὸ καὶ ὁ Θεό-

(1) Πλουτ. Αἴτ. φυσ. ΚΖ.

(2) Ἱπποκρ. π. ὑδ. V. LXXXIII. πρβλ. καὶ VI. CXXI. Καὶ αὐτὸς ὁ Φάσι. ἐλέγετο στασιμώτατος καὶ ἠπιώτατα ῥέων (πρβλ. Ἱπποκρ. Κοραῆ τ. II. σελ. 232), τὸ ὕδωρ ὅμως αὐτοῦ ἐθεωρεῖτο μὴ σηπόμενον καὶ ὑπὲρ δέκατον ἔτος (Ἀρριαν. Περ. Εὔξειν. Πόντ. 10), εἰ καὶ κατ' ἄλλους τὸ τοῦ Φάσιδος ὕδωρ διαμεῖναν ἐν ἀγγείῳ νυχθήμερον γίνεται οἶνος ἥδιστος (Κτησ. Fr. ἔκδ. Müller σελ. 94).

(3) Ἀθήν. Β. 46 6. Γαλην. Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (30). Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 351. Τὰ ῥέοντα λιμναῖα ἐθεωροῦντο ὡς εἰκὸς χρηστὰ (ἴδ. τοιαῦτα παρὰ Στράβ. Ε. 240. 13, Πλίν. 31. 24, 25. Ἡρόδ. II. 32. Διόδ. I. 37, II. 13).

(4) Πλίν. 31. 21. Κατ' Ἀριστοτ. (Προβλήμ. ΚΓ. 6): «ἐν τοῖς λιμνώδεσιν ἐπιπολῆς ὄντος τοῦ ποτίμου, κάτω δὲ τοῦ ἁλμυροῦ».

(5) Πλουτ. Αἴτ. φυσ. Β. Ἀριστοτ. Fr. 215.

(6) Πρβλ. Παυσαν. I. XXXII. 7: «Ἐν Μαραθῶνι λίμνη τὰ πολλὰ ἑλώδης». κλπ.

(7) Ἱπποκρ. π. Ὑδ. III. LI. — Διακριτέαι αἱ λιμνοθάλατται (Στρβ. Α. 49, ΙΓ. 595), ἀλλὰ καί τινες λίμναι εἶναι ἁλμυραὶ (Στρβ. ΙΑ. 523, 529).

(8) Β. 46 θ.

(9) Γ. 172-173.

(10) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 30. Διόδ. Σικελ. II. 48.

(11) 31. 23.

(12) Στρβ. ΙΒ. 568 (1). Τὰ φρέατα εἶναι τὰ ἀρχαιότατα ὑδρεῖα τῶν πόλεων (Ὁμ. Ἰλ. Φ. 197, Ἡρόδ. VI. 119). Ὁ Πλούταρχος (Σόλων 23) ἀναφέρει ὅτι ἐπὶ Σόλωνος ἐν Ἀττικῇ «οἱ πλεῖστοι φρέασι ποιητοῖς ἐχρῶντο». Ὁ δὲ Θουκυδίδης (II. 48) λέγει: «Οἱ Πελοποννήσιοι φάρμακα ἐσβεβλήκοιεν ἐς τὰ φρέατα (Πειραιῶς)· κρῆναι γὰρ οὔπω ἦσαν αὐτόθι». Πρβλ. καὶ Πλουτ. Φωκίων 18. — Κατὰ τὸν Falkland ὕδωρ βαθέων φρεάτων περιέχει κατὰ μέσον ὅρον 306-831 μ. οὐσιῶν ἐν διαλύσει εἰς 1000000 μ. ὑδ., ἀβαθῶν δὲ (4-6 μέτρων) 3965 μ. Τὸ φρεατιαῖον ὕδωρ καθίσταται μοχθηρὸν καὶ ἐξ ὀργανικῶν οὐσιῶν ἐκ τοῦ ἐδάφους τῆς πόλεως.

φραστος (1) ἀντιτίθησι τῷ ναματιαίῳ τὸ φρεατιαῖον ὕδωρ. Γενικῶς δὲ πᾶν ὕδωρ στάσιμον ἐθεωρεῖτο «μοχθηρὸν πρὸς ἅπαν χρῆμα» (2).

Τὰ δ' ἐν γένει ἐπίρρυτα ἢ ἀπόρρυτα τῶν ὑδάτων τά τε αὐτομάτως ῥέοντα (κρηναῖα) καὶ τὰ ἐξ ὀχετοῦ, τοῦτο μὲν ἀκραιφνῆ μένοντα (3) καὶ μὴ ὑποκείμενα εἰς σῆψιν, πρὸς ἣν συνεργεῖ ἡ στασιμότης (4) — διόπερ καὶ ἐθαυμάζετο τὸ ὅτι περὶ Καππαδοκίαν πολὺ καὶ κάλλιστον ὕδωρ «οὐ σήπεται ἀπόρρυσιν οὐκ ἔχον, πλὴν εἰ μὴ ὑπὸ γῆν ῥέοι» (5) — τοῦτο δὲ διηθούμενα διὰ γῆς (6) καὶ κοπτόμενα καθ' ὁδόν (7), καθιστάμενα δ' οὕτω μαλακώτερα (λεπτὰ καὶ γλυκερὰ) (8) καὶ πνευματωδέστερα, εἶναι ἐν γένει βελτίω τῶν σταcίμων καὶ ψυχρὰ (δροσερά), φεύγοντα δὲ καὶ διακρούοντα τὴν προσφερομένην γῆν διατηροῦνται ἀθόλωτα (9). Διὰ ταῦτα ὁ Ἀριστοτέλης λέγει ὕδατα πότιμα τὰ ἀπὸ γῆς ἢ ἀπὸ ῥευμάτων ἤτοι ἐν γένει τὰ πηγαῖα (10). Εἰς τὰ ἐπίρρυτα ἀνάγονται καὶ τὰ τῶν ποταμῶν (ἀενάων ἢ χειμάρρων) (11) ἢ ὕδατα ποτάμια (12) (πηγαῖα καὶ ἐκ

(1) Αἰτ. φυτ. Β. VI. 3.

(2) Ἱπποκρ. Ὑδ. III. XXXIV.

(3) Ἀρριαν. Περίπλ. Εὐξ. Πόντ. 10. σελ. 375 (ἐκδόσ. Müller Παρισίων).

(4) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 362 — Ὄντως ὕδωρ ῥέον ἢ ἄλλως κινούμενον (ὡς τὸ τῶν μεγάλων λιμνῶν) προσλαμβάνον ὀξυγόνον διατηρεῖται ἄσηπον.

(5) Ἀθήν. Β. 43 e. Πρβλ. ἀνωτ. σελ. 363 σημ. 2.

(6) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 20. Πρβλ. ἀνωτ. σελ. 342.

(7) Θεόφρ. Fr. 159. Ἀθήν. Β. 42 c. Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 20, 31. Ἴδ. καὶ Πλίν. 31. 21.

(8) Ἀριστοτ. π. Φυτ. 823 b.

(9) Πρβλ. Ἡσίοδ. (ἔκδ. Goettling) Ἔργα 595. Ἀθήν. Β. 41 e. Πλουτ. Συμποσ. VIII. E. Πίνδαρ. Fr. 198. Τῆς κρήνης Ἀχιλλείου ἐν Μιλήτῳ τὸ μὲν ῥεῦμα γλυκύτατον, τὸ δ' ἐφεστηκὸς ἁλμυρόν» (Ἀθήν. Β. 43 d) — Ἐντεῦθεν ἡ θέλγουσα ῥοὴ τοῦ χρηστοῦ καὶ ἀναψυκτικοῦ ὕδατος καὶ τὰ ποιητικὰ τῶν κρηνῶν ὀνόματα Χρυσορρόας, Καλλιρρόη, Καλλιρέεθρος, Καλλίκρηνος, πηγὴ παρθένος, χαριεστάτη, κλπ. Ἕνεκα δ' ἀκριβῶς (νομίζομεν) τῆς τιμῆς τοῦ ῥυτοῦ ἢ ναροῦ ὕδατος (κρηναίου ποτοῦ Σοφοκλ. Τραχιν. 14, Φιλοκτ. 21) παρέμεινεν ἐν τῇ κοινῇ τὸ ὕδωρ ἐν γένει νερόν.

(10) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 38.

(11) Ἴδ. Ὁμ. Ἰλ. Ν. 136, Ὀδ. Ε. 88 κλπ.

(12) Στρβ. ΙΕ. 693 (20), Διόδ. III. 9. Χρηστὸν ὕδωρ ἐλέγετο τὸ τοῦ Εὐλαίου ποταμοῦ τῆς Σουσιανῆς, τὸ ἐξ Ἀμφιαράου ὕδωρ τὸ συμβαλλόμενον τῷ ἐν Ἐρετρίᾳ (Ἀθήν. Β. 46 d). Κατά τινα λεσβιακὴν ἐπιγραφὴν (Paton nº 4) ἐπρόκειτο νὰ ἀχθῇ εἰς τὴν Μυτιλήνην ὕδωρ ποταμοῦ.

κρηνῶν (1) ῥέοντα) (2) γλυκέα καὶ μαλακά (3), ἀλλὰ καὶ πρόσφατα καὶ νεογενῆ (4), ἀφ' οὗ κατὰ τὸν Ἡράκλειτον (5) «ποταμοῖς δὶς τοῖς αὐτοῖς οὐκ ἂν ἐμβαίης· ἕτερα γὰρ ἐπιρρεῖ ὕδατα». Ἐνίοτε δ' ὅμως κρήνη τις μοχθηρὰ (6) εἰς τὸν ποταμὸν ἐκδιδοῦσα φθείρει τὸ ὕδωρ αὐτοῦ, ὡς τοῦ Ὑπάνιος, ὅστις «ῥέει ἐπὶ πέντε ἡμερέων πλόον βραχὺς καὶ γλυκὺς ἔτι, ἀπὸ δὲ τούτου πρὸς θαλάσσης τεσσέρων ἡμερέων πλόον πικρὸς αἰνῶς. Ἐκδιδοῖ γὰρ εἰς αὐτὸν κρήνη πικρή» (7), τῆς δ' ἐν Βαβυλῶνι λίμνης τὸ ὕδωρ γίνεται ἐπί τινας ἡμέρας ἐρυθρὸν καὶ τὸ τοῦ Βορυσθένους κατά τινας χρόνους ἰοβαφές (8), διότι ἐν γένει τὰ διάφορα ὕδατα «ξυμμισγόμενα εἰς τωὐτὸ ἀλλήλοισι στασιάζει, καὶ κρατέει ἀεὶ τὸ ἰσχυρότατον» (9), καὶ μεταβάλλεται οὐ μόνον τὰ πικρὰ τῶν ὑδάτων ἀλλὰ καὶ τὰ ἁλυκὰ καὶ ὁλόκληροι ποταμοὶ ὡς ὁ ἐν Καρίᾳ (10). Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ὁ Ἱπποκράτης τὰ τῶν μεγάλων ποταμῶν ὕδατα καὶ δὴ εἰς ἃ ποταμοὶ ἕτεροι ἐμβάλλουσιν, ὡς καὶ τὰ τῶν λιμνῶν εἰς ἃς πολλὰ ἀφικνοῦνται ῥεύματα (11), ὡς ὄντα παντο-

(1) Πρβλ. Διόδ. II. 37, V. 43· Ἀρριαν. Ἰνδική VI. 2. «Αἱ τῶν ποταμῶν ἀρχαὶ γίγνονται νοτιζούσης τῆς γῆς» (Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 4. σελ. 361. 2, καὶ Α. 13. σελ. 349 (35) ἑξ. Ἰδ. καὶ ἀνωτ. σελ. 346). Ἀμέσως ὑπὸ τῶν ὑετῶν πληροῦνται οἱ χείμαρροι (Πασσαν. II. XX. 5), ἢ ἀπὸ τῆς τήξεως τῶν χιόνων ὡς οἱ ἀπὸ τῶν Ἄλπεων καταφερόμενοι (Στρβ. Δ. 187. 12). Ὁ Ὅμηρος λέγει τοὺς ποταμοὺς διιπετεῖς ὡς πληρουμένους πάντας ὑπὸ τῶν ὀμβρίων ὑδάτων (Στρβ. Α. 36).

(2) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 13. σελ. 350, Β. 4. σελ. 360 (30).

(3) Λεπτὰ (Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 14), πλὴν τινων ἐξαιρέσεων· «Καὶ ποταμῶν ἁλμυρῶν ῥεύματα οὐκ ὀλίγα (ἐν Τουρδητανίᾳ)» Στράβ. Γ. 144 (6).— Τὰ ποτάμια ὕδατα περιέχουσι κατὰ μέσον ὅρον εἰς 1000000 μ. ὑδ. 100-300 μ. στερεῶν οὐσιῶν. Ὁ Ῥῆνος π. χ. παρὰ τὸ Στρασβοῦργον εἰς 1000000 μ. ὑδ. 231, 7. στ. οὐσ.

(4) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 2. σελ. 354. Πλουτ. Αἴτ. φυσ. Β. Πρβλ. Πλουτ. π. Εὐθυμ. 20. 477 D, Ἱπποκρ. π. Ὑδ. κλ. VI. CXXI.

(5) Fr. Philos. Graec. I. σελ. 317. Πλουτ. Αἴτ. φυσ. Β., π. ΕΙ. τ. ἐν Δελφ. 18.

(6) Πρβλ. Ἱππ. Ὑδ. III. LI.

(7) Ἡρόδ. IV. 52. Ἀθήν. Β. 43 d. Ἀριστοτ Μετεωρλ. Β. 3. σελ. 359. Πλίν. 31. 29, 30. Παυσν. IV. XXXV. 8. Βιτρούβ. VIII. 3. 11.

(8) Θεόφρ. Fr. 159.

(9) Ἱπποκρ. Ὑδ. III. LII. Στρβ. Α. 52, Θ. 397 (19). Γεωπον. II. 5. 2.

(10) Πρβλ. καὶ Ἀθήν. Β. 42 a. Θεόφρ. Fr. 159. Πλίν. 31. 29 (φθορὰ τῶν ὑδάτων ἐκ βροχῶν).

(11) Πρβλ. ἀνωτ. σελ. 363 σημ. 7.

δαπώτατα ἀλλ' ἅμα καὶ ἐκ μακρῶν ἀγόμενα, λέγει ἀνθυγιεινά (1).

'Αλλ' ὡς ἄριστα τῶν ὑδάτων ἐθεωροῦντο γενικῶς τὰ (πρόσφατα καὶ ἄνευ ἐπικτήτων ποιοτήτων)(2) πηγαῖα τῶν μετεώρων χωρίων καὶ γεηρῶν λόφων (3), ἤτοι τὰ ὀρεινὴν διεξιόντα γῆν καὶ λιθώδη (4) καὶ τὰ ἐκ τῶν πετρωδῶν ὑπωρειῶν τῶν ὀρέων (5), τὰ διὰ πόρου τινὸς ἢ γῆς διηθούμενα καθαρᾶς (6), ἅτινα ἧττον μεμιγμένα τῷ γεώδει καὶ μὴ πολλὴν γῆν ἀποσπῶντα, ἅμα δὲ πρὸς αὐταῖς ταῖς πηγαῖς (7) ῥέοντα καὶ ἄρα ἐκ τοῦ ἀνερχομένου κουφοτάτου ἀποτελούμενα ὕδατος (8), εἶναι ταῦτα ἰδίως ἐκ τῶν ἐπιρρύτων ἀποιότατα, ἤτοι καὶ γλυκέα καὶ ἐν ταὐτῷ λευκὰ (ἀθόλωτα καὶ καθαρὰ) καὶ ψυχρὰ (δροσερά) (9), ἀντιτιθέμενα διὰ ταῦτα πρὸς τὰ συμμιγῆ καὶ θολερὰ τῶν ποταμῶν (10) καὶ ἐν γένει πρὸς τὰ ὕδατα τὰ χώραν μαλακόγειον ἐπιόντα (11). 'Ως διαυγῆ δὲ τὰ ὕδατα ταῦτα ἐθεωροῦντο καὶ ἀδιάφθορα (12) ἤτοι μὴ εὐκόλως τρεπόμενα καὶ σηπόμενα κατ' ἀντίθεσιν ἰδίως τῶν ἑλείων καὶ πεδινῶν τῶν ὄντων θολῶν καὶ ἐφθαρμένων, διόπερ, νομίζομεν, καὶ ὁ Πλούταρχος τὸ ὕδωρ γῆς ἀμίκτου καὶ καθαρᾶς καλεῖ στερρότερον (13). Στερρὰ

(1) 'Ιππ. Ὑδ. III. LI.

(2) Γαλην. Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (30).

(3) 'Ιππ. Ὑδ. III. XXXVI. 'Αθήν. Β. 46 c. Διόδ. ὁ Σικελ. ἀναφέρει «τῶν τοῦ Διονύσου στρατιωτῶν λοιμικῇ νόσῳ διαφθειρομένων (ἐν 'Ινδικῇ), συνέσει διαφέροντα τὸν ἡγεμόνα τοῦτον ἀπαγαγεῖν τὸ στρατόπεδον ἐκ τῶν πεδινῶν τόπων εἰς τὴν ὀρεινήν. 'Ενταῦθα δὲ πνεόντων ψυχρῶν ἀνέμων, καὶ τῶν ναματιαίων ὑδάτων καθαρῶν ῥεόντων πρὸς αὐταῖς ταῖς πηγαῖς, ἀπαλλαγῆναι τῆς νόσου τὸ στρατόπεδον» (II. 38).

(4) Πλουτ. Συμποσ. VIII. E. Οἵα γῆ ἡ ἐκ Silex (Πλίν. 31. 28. Ἴδ. ἐμὴν 'Ορυκτολ. τοῦ Θεοφρ. σελ. 82).

(5) Πλίν. 31. 28).

(6) Γαλην. Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (30).

(7) Διόδ. II. 38. Πρβλ. 'Ιπποκρ. Ὑδ. III. LI καὶ VI. CXXI, καὶ ἀνωτ. σημ. 1.

(8) 'Αριστοτ. π. φυτ. Β. 824 β.

(9) Πλουτ. π. τ. πρ. ψυχρ. 20. 954 C.

(10) Πλουτ. Συμποσ. VIII. E.

(11) Στρβ. Α. 52, IE. 691. Ὄντως τὰ τῶν ὀρέων ὕδατα εἶναι τὰ καθαρώτερα.

(12) Ἴδ. καὶ Γεωπον. XV. B. 2.

(13) Πλουτ. ἔνθ' ἀνωτ. Ἴδ. καὶ π. ψυχρ. 20. 954 C (ὡς τὸ ὕδωρ τῆς Στυγός, ἐπι βλαβὲς ἄλλως). Στερρότερον = ἄρα καθ' ἡμᾶς μονιμώτερον, μὴ τρεπόμενον (ἴδ. σελ. 358 σημ. 1, οὐχὶ δὲ ὡς μεταφράζει ὁ Κοραῆς ('Ιππ. II. σελ. 108) plus dure ἤτοι ἀλυκώτερον.

δὲ καλοῦνται παρ' Ἀριστοτέλει (1) καὶ τὰ ὑπὸ τὴν γῆν ἐν πυκνοῖς καὶ σκληροῖς, ἄρα στεγανοῖς τόποις, ἠθροισμένα ὕδατα, ἀλλ' ἐνταῦθα βεβαίως ὡς ἀντιφερόμενα (ἐν μέρει καὶ ὡς ψυχρά), ὡς οἱ στερροὶ λίθοι, εἰς τὴν διεξιοῦσαν ἀτμίδα τὴν παράγουσαν τοὺς σεισμούς. Ἐκ τούτων δῆλον γίνεται ὅτι ἡ λέξις στερρότης, ἐφ' ὅσον ἡμεῖς γινώσκομεν, δὲν ἐσήμαινε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὴν τῶν ὑδάτων σκληρότητα (= ἁλυκότητα) καὶ καθ' ἡμᾶς οὐδεμία ὑφίσταται διαφορὰ (2) ἐν ταῖς γνώμαις τῶν ἀρχαίων περὶ τῶν ὀρεινῶν ἐν γένει ὑδάτων θεωρουμένων ὑπὸ πάντων ὡς ποτιμωτέρων καὶ ὑγιεινῶν. Πλὴν δὲ τῶν ἀνωτέρω λιθωδῶν τόπων, ὕδωρ ἐλαφρότατον καὶ ἥδιστον ἐθεωρεῖτο ἀναδίδουσα ἡ ἄργιλλος (Πλίν. 31. 37), ὁ δὲ τῶφος (3) ἐλέγετο καθιστῶν τὸ ὕδωρ δροσερὸν καὶ γλυκὺ καὶ ὑγιεινὸν διηθούμενον δι' αὐτοῦ, πρὸς δὲ καὶ τὸ ἐξ ἁδρομεροῦς ἄμμου ἔδαφος καὶ ἐν γένει τὰ ἀμμώδη καὶ οἱ ἐρυθροὶ βράχοι καὶ ἡ μελάγγειος γῆ (4) ἀναφέρονται δίδοντα καλῆς ποιότητος ὕδωρ (5).

Ἐξαιρουμένων τῶν τιμίων τούτων ὑδάτων, ἐκ τῶν λοιπῶν πηγαίων δὲν εἶναι (6) καὶ πάντα χρηστά (7), ἀλλά τινα αὐτῶν ἁλυκὰ καὶ ἀτέραμνα καὶ σκληρὰ καὶ οὐ μόνον μὴ πρὸς πόσιν ἀγαθά, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ πονηρὰ καὶ νοσογόνα (8). Εἰς τὰ τοιαῦτα καταλέγει ὁ Ἱπποκράτης (9), καὶ κατ' αὐτὸν ὁ Γαληνός (10), καὶ τὰ ἐκ πετρῶν ἰδίως ἀναβλύζοντα, ἅτινα θεωρεῖ ἀναγκαίως σκληρά. Λέγων δ' ἐνταῦθα πέτρας ὁ Ἱπποκράτης δὲν νοεῖ τοὺς ἀνωτέρω μετεώρους καὶ γεηροὺς τόπους, ὧν τὰ ὕδατα ἀποκαλῶν ἄριστα δὲν ἀντιφάσκει

(1) Π. φυτ. Β. 823 α.
(2) Ἴδε Ἱπποκρ. ἐκδ. Κοραῆ τ. II. σελ. 108).
(3) = πῶρος, ἴδ. ἐμὴν Ὀρυκτλ. Θεοφρ. σελ. 141.
(4) Γεωπον. V. Α. 1.
(5) Πλίν. 31. 28. Τὰ πετρώματα ταῦτα ὡς θερμὰ (ἴδ. Γεωπον. IX. Δ. 6).
(6) Πλίν. 31. 21. Διὸ καὶ ὁ Πολύβιος (34. 9. 15) λέγει εἰδικώτερον Κρήνη πότιμος.
(7) Ἀθήν. Β. 46 b.
(8) Ἱπποκρ. Ὑδ. III. XXXVII. Γεωπον. II. Ϛ. 2.
(9) Ὑδ. III. XXXV. Ἀθήν. Β. 41 d. Ὁ Ὅμηρος (Ἰλ. Ι. 15, Φ. 257) λέγων «κρήνη μελάνυδρος (= βαθεῖα, ἄφθονος), ἥ τε κατ' αἰγίλιπος πέτρης δνοφερὸν (= πολὺ) χέει ὕδωρ», νομίζομεν ὅτι δὲν ἐννοεῖ τὰ ἐν γένει ἐκ πετρῶν σκληρὰ ὕδατα ἤτοι τὰ ἀχρεῖα τῶν κρηναίων, ὡς θέλει ὁ Ἀθήναιος (ἔνθ' ἀνωτ.). Πρβλ. ἀνωτ. σελ. 333.
(10) Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (30).

ἑαυτῷ, ἀλλ' ἔχει πιθανῶς ὑπ' ὄψιν εἰδικῶς πετρώματα ἀσβεστολιθικὰ συνήθη ἐν Ἑλλάδι, ὧν τὰ ὕδατα εἶναι πολλάκις σκληρότερα (ἐὰν μάλιστα ἀπὸ γύψου) καὶ ἀνεπιτήδεια ἰδίως τοῖς ἀσθενέσι (1), καὶ τοιαύτας πηγὰς ἐννοεῖ ἴσως καὶ ὁ Ἀθήναιος (2) λέγων τὰ κρηναῖα σκληρά, οἷα δηλονότι τὰ ἐν Ἀθήναις καὶ Σικυῶνι. Ἐν τῇ περιπτώσει δὲ ταύτῃ δύναταί τις εἰπεῖν ὅτι οἱ παρ' Ἱπποκράτει γενηροὶ (3) λόφοι, ἀντιτιθέμενοι ταῖς πέτραις, δηλοῦσι τραχείας ψηφῖδας (4) καὶ τόπους πυριγενεῖς, ἰδίᾳ δ' ἔδαφος ἀργιλλῶδες. Οὐχ ἧττον ὅμως, καθ' ἡμᾶς ἔχοντας ὑπ' ὄψιν καὶ ὅτι τὸ σκληρὸν ἀνεφέρετο ἅμα καὶ εἰς τὴν πέψιν (5), ὅτι δὲ ἡ τοιαύτη σκληρότης δὲν εἶναι μόνον τῶν ἀλάτων τοῦ ὕδατος συνέπεια, ὁ Ἱπποκράτης καταδικάζων τὰ πετρωδῶν μερῶν ὕδατα ἔχει πιθανῶς πρὸ αὐτοῦ τὰ ὕδατα τῶν ῥυακίων ἐκείνων, ἅτινα ἐπικλινῆ σκληρὰν χώραν διαπορευόμενα στεροῦνται ἀλατίνων διαλύσεων, κεκτημένα ἐντεῦθεν τὰς πονηρὰς τῶν ὀμβρίων καὶ τῶν ἐκ πακτῶν ὑδάτων ἰδιότητας. Τοιαύτη δέ τις ἐπὶ παραδείγματι πηγὴ εἶναι σήμερον γνωστὴ ἡ τοῦ Γαστάϊν, ἧς τοῦ δηλητηριώδους τὸ αἴτιον, διαφεῦγον τέως τὴν χημικὴν ἔρευναν, ἀπεδόθη λίαν ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ Χόφν εἰς τὴν μεγάλην τοῦ ὕδατος τούτου καθαρότητα (6). Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν δ' ἡμῶν ταύτην λέγοντες οἱ ἀρχαῖοι ὕδατα πετρῶν σκληρὰ εἶχον πιθανῶς

(1) Οἱ ἰατροὶ ἐν ταῖς περὶ τῶν πηγαίων ὑδάτων κρίσεσιν αὐτῶν εἶχον ὑπ' ὄψιν ὡρισμένα τῆς Ἑλλάδος μέρη (ἴδ. Γαλην. Ὑγιειν. Α. σελ. 228. 30. Πρβλ. Ἱπποκρ. ἔκδ. Κοραῆ II. σελ. 108, 6. XXXV) καὶ τὸ ἐπιβλαβὲς ἢ μὴ αὐτῶν ἀνέφερον ἰδίως εἰς τοὺς ἀσθενεῖς, εἰς οὓς ἐδίδετο παντελῶς ἄχυμον ὕδωρ (ἴδ. Σουΐδα: Ὕδωρ παντελῶς ἄχυμον ὡς τοῖς ἰατροῖς δοκεῖ).— Κατὰ τὸν Reichard ὕδωρ ἐκ γρανίτου περιέχει εἰς 1000000 μ. ὕδ. 24 μ. στερ. οὐσιῶν, ὕδωρ ἀμμολίθων 125-225 μ. καὶ ὕδωρ ἀσβεστολίθων 418 μ.

(2) Α. 33 b,c. Ὁ Ἀντιφάνης παρ' Ἀθηναίῳ (Β. 43 a) ἐπαινεῖ τὸ τῆς Ἀττικῆς ὕδωρ.

(3) Ἀντὶ γενηροὶ λέγει ὁ Ἀθήναιος ξηροὶ (κατ' ἀντίθεσιν τῶν ἑλωδῶν;). Ἴδ. Ἱππ. Κορ. τ. II. σελ. 111.

(4) Γεωπον. XV. Β. 2.

(5) Ἴδ. κατωτ. Δοκιμὴν ὕδ. Διὸ ὁ Ἀθήναιος, ὡς εἴδομεν, καλεῖ σκληρὰ καὶ τὰ ὄμβρια.

(6) Πρβλ. «Ἐν δὲ Κύκλωψι τοῖς Θρᾳξὶ κρηνίδιόν ἐστιν ὕδωρ ἔχον, ὃ τῇ μὲν ὄψει καθαρὸν καὶ διαφανὲς καὶ τοῖς ἄλλοις ὅμοιον, ὅταν δὲ πίῃ τι ζῷον ἐξ αὐτοῦ, παραχρῆμα διαφθείρεται» (Ἀριστοτ. Θαυμ. Ἀκσμ. 121). Ἴδ. καὶ Ὕδωρ Στυγὸς σελ. 366 σημ. 13, ἀλλὰ καὶ κατωτ. Δοκιμ. ὕδ.

ἐνίοτε ὑπ' ὄψιν οὐχὶ τὰ ἀσβεστολίθων ἢ ἄλλων εὐδιαλύτων πετρωμάτων ἀλλ' ἀκριβῶς τοὐναντίον σκληρῶν καὶ συμπαγῶν (ἄρα ἧττον γεηρῶν (1)). Εὐνόητον δ' ὅμως ὅτι καὶ τὰ τοιαῦτα τυχὸν ὕδατα ἐθεωροῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς σκληρὰ καὶ ἐπιβλαβῆ κυρίως ἐκ μεμιγμένων ἐν αὐτοῖς οὐσιῶν.—Εἰς τὰ σκληρὰ δὲ τῶν ἐπιρρύτων ἀνάγονται οὐ μόνον καὶ τὰ μαλακόγειον χώραν ἐπιόντα (2), ἀλλὰ καὶ τὰ πολλὴν ὁδὸν διανύοντα (3), καὶ ὧν αἱ πηγαὶ ἀναβλύζουσιν ἐκ γῆς ἔνθα θερμὰ ὕδατα ἢ μέταλλα χαλκοῦ καὶ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ ἢ θείου καὶ στυπτηρίας καὶ ἀσφάλτου καὶ νίτρου, ἐξ ὧν γίγνονται τὰ ὕδατα οὐκ ἀγαθὰ ἀλλὰ καυσώδη καὶ σκληρά (4), καὶ τέλος πονηρὰ (ὡς πότιμα) εἶναι αὐτὰ τὰ θερμὰ ὕδατα τὰ ὡς ἰαματικὰ διαφόρων θεωρούμενα νόσων.

Τὰ θερμὰ ὕδατα (5), σπανιώτερα τῶν ψυχρῶν καὶ θαυμαζόμενα— ἅμα δέ, εἰ καὶ ἁλμυρὰ καὶ βαρέα, οὐχὶ στάσιμα ἀλλ' ἀπόρρυτα, τῆς ἐκ τοῦ θερμοῦ κουφότητος κρατούσης τῆς κατὰ τὴν ἁλμυρίδα βαρύτητος (6) — καὶ θαυμαζόμενα (7), παράγει κατὰ τοὺς ἀρχαίους τὸ ἐν τῇ γῇ πῦρ τὸ καὶ εἰς τὴν τῶν μετάλλων καὶ τῶν ἄλλων οὐσιῶν γένεσιν συνεργοῦν (8), διόπερ, κατὰ τὸν Γαληνόν, καὶ τοιαῦται οὐσίαι εἶναι ἐν τοῖς θερμοῖς ὕδασιν ἐνδιεσπαρμέναι προσδίδουσαι αὐτοῖς φαρμακιώδη τινα ποιότητα (9). Αὕτη δ' ἡ θέρμανσις αὐτῶν γίνεται

(1) Ἐν τῇ περιπτώσει δὲ ταύτῃ ὁ Ἱπποκράτης εἶπεν ἀνωτέρω λίαν ὀρθῶς λόφους γεηροὺς (=μᾶλλον τῶν πετρῶν εὐπροσβλητοτέρους ὑπὸ τοῦ ὕδατος).

(2) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 366, σημ. 11.

(3) Ἱππ. Ὑδ. III. LI, VI. CXXI. Πρβλ. ὅμως καὶ σελ. 364, σημ. 7.

(4) Ἱπποκρ. Ὑδ. κλπ. III. XXXV. Πρβλ. Γεωπον. II. Ϛ. 2,

(5) Ἱππ. VI. CXXI. Ἀριστοτ. π. Φυτ. Β. 825 α, 6.

(6) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 20. Ἴδ. καὶ σελ. 366, σημ. 7.

(7) Πλουτ. Αἴτ. φυσ. ΚΘ.

(8) Πλάτ. Φαίδων 111 D ἑξ. Ἱπποκρ. ἔνθ' ἀνωτ. Στρβ. Ζ. 316 (8), ΙϚ. 764 (44), Ϛ. 276 (10), ΙΒ. 578 (17). Πρβλ. ἐμὴν Ὀρυκτολ. Θεοφρ. σελ. 57. Τῆς ἐκ βάθους θερμότητος ἀποτελέσματα ἐθεωροῦντο καὶ τὰ ἡφαίστεια (Παυσαν. II. XXXIV. 1. Στράβ. Β. 58. 17, Ε. 245, Ϛ. 275-277. Rer. Nat. Graec. Min. Ἀντίγονος CXXX (145).

(9) Γαλην. Ὑγιειν. Α. σελ. 225 (20). Κατὰ ταῦτα καὶ ὁ Ἀριστοτέλης πάντα ἐν γένει τὰ ὕδατα τὰ χυμοὺς ἔχοντα θεωρεῖ ὄντα ποτὲ θερμά, καὶ τὴν γῆν καιομένην λαμβάνουσαν παντοδαπὰς μορφὰς καὶ χρόας (Μετεωρλ. Β. 3. σελ. 359, 5-6, Β. 3. σελ. 358, 2. Πρβλ. π. ζῴ. μορ. 5. 9. σελ. 672: ἐν τοῖς πεπυρακτωμένοις ξηροῖς ἐγκαταλείπεταί τι πῦρ»). Οἱ δὲ νότιοι ἄνεμοι καὶ οἱ θερμοὶ ἐλέγοντο φέροντες

ἢ περιβαλλομένου τοῦ ἐδάφους, ἐν ᾧ τὸ ὕδωρ ῥεῖ, ὑπὸ τοῦ πυρὸς ὡς ἔλεγεν ὁ Ἐμπεδοκλῆς (1) ἢ ἐμμέσως διὰ θερμοῦ πνεύματος ὡς θερμαίνονται οἱ τοῖχοι καὶ τὰ ἀγγεῖα τῶν πυριατηρίων (2). Ἀλλὰ πολλὰ θερμὰ καὶ ἁλυκὰ καὶ πικρὰ ὕδατα (ὡς ἐν Κιθαιρῶνι καὶ Καρίᾳ) ἐπιστεύετο παραγόμενα καὶ δι' ἐπισημάνσεως κεραυνῶν (3) ἢ καὶ διερχόμενα φύσει ἐμπύρους οὐσίας ὡς τὸ θεῖον, ἀφ' ὧν καὶ τοὺς χυμοὺς αὐτῶν προσκτῶνται τὰ θερμὰ ὕδατα. Οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν ἡ διὰ τῶν οὐσιῶν τούτων θέρμανσις ἀφ' οὗ τὸ ὕδωρ ἐπὶ ἀσβέστου χεόμενον ζέει (4). Τῶν τοιούτων ὑδάτων ἄλλα μὲν εἶναι σφόδρα θερμά (5), καὶ ἄλλα ἡσυχῆ θερμά, θεωρούμενα ἐν γένει ὑγιεινά (6), διόπερ καὶ εἰς πολλὰς τοιαύτας πηγὰς ὑπῆρχον λουτρῶν κατασκευαί (7), ἰδίως κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους, εἰς ἃς ἐφοίτων πρός τε τρυφὴν καὶ θεραπείαν νόσων (8) (ἱδρυομένων παρ' αὐτὰ πόλεων) (9), καὶ ὧν ἡ θερμότης ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ εἰς θέρμανσιν λουτρώνων (10). Ἀλλ' ὅμως ἰαματικὰ ὕδατα ἐθεωροῦντο καί τινα ψυχρά, ὡς τὰ ἐν Κωτιλίαις τῶν Σαβίνων, «ἀφ' ὧν καὶ πίνουσι καὶ ἐγκαθίζοντες θεραπεύονται νόσους» (11), καὶ τὰ Ἄλβουλα ὕδατα παρὰ τὰ Τίβουρα καὶ τὰ Λαβανὰ οὐκ ἄπωθεν τούτων ἐν τῇ Νωμαντανῇ (12). Τοὐναντίον δὲ τῶν φύσει θερμῶν ὑδάτων ἔνια εἶναι γλυκέα

ἀτμίδας ἁλμυροτέρας, καὶ τοῦ φθινοπώρου τὰ ὕδατα πλατέα, διὸ καὶ πρῶτα κάτω φερόμενα (Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 3. σελ. 358).

(1) Παρὰ Σενέκᾳ Q. N. III. 24.

(2) Σενέκ. ἔνθ' ἀνωτ.

(3) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΔ. 18. Θεόφρ. Fr. 159. Πρβλ. Ἀριστοτ. Fr. 218: «Θειῶδες ὂν τὸ κεραύνιον πῦρ, ὅταν εἰς τὴν θάλασσαν ἐμπέσῃ, ἐξαλμίζει μὲν καὶ ἀναξηραίνει τὸ πότιμον, πήγνυσι δὲ τὸ γεῶδες καὶ ἁλμυρόν» (Μιχ. Ψελλ. Quest. Var. c. 134).

(4) Σενέκ. ἔνθ' ἀνωτ. Πρβλ. ἀνωτ. σελ. 337.—Ἡ θεωρία αὕτη δὲν ὑπομιμνήσκει τοὺς νῦν πρεσβεύοντας τὴν χημικὴν προέλευσιν τῆς γηγενοῦς θερμότητος;

(5) Ἴδ. καὶ Σενέκ. Q. N. III. 24. Διὰ ψυχροῦ ὕδατος κεραννύμενα πρὸς χρῆσιν.

(6) Στράβ. ΙΒ. 560 (38). Δηλονότι θεραπευτικὰ νόσων καὶ ὑγιεινῆς διαίτης.

(7) Σράβ. Ε. 246 (7).

(8) Στράβ. ἔνθ' ἀνωτ.

(9) Πλίν. 31. 2.

(10) Πλίν. αὐτόθι.

(11) Στρβ. Ε. 228 1.

(12) Στρβ. Ε. 238. 1. Πρβλ. Ἀριστ. Προβλήμ. ΚΔ. 17. Πλίν. 31. 6, ἴδ. καὶ 31. 5, 8.

ὡς τὰ ἐν Αἰγαῖς τῆς Κιλικίας (1) καὶ περὶ Παγασάς, τὰ ἐν τῇ Τρωϊκῇ Λαρίσσῃ καὶ περὶ Μαγνησίαν καὶ Ἀταρνέα, ἐν Μήλῳ καὶ Λιπάρᾳ καὶ τὰ Βασιλικὰ καλούμενα ὕδατα ἐν τῇ πρὸς τὸν Μύσιον Ὄλυμπον Προύσῃ, τὰ Αἰγεσταῖα περὶ Ἀκράγαντα καὶ τὰ ἐπὶ τῆς Ταπροβάνης (Κεϋλάνης) νήσου. Πολλὰ δὲ τῶν ἰαματικῶν τούτων ὑδάτων (θερμῶν ἢ ψυχροτέρων) ἦσαν κυρίως ὕδατα ἱερὰ (2) ὑπερφυσικῆς δηλονότι θεωρούμενα δυνάμεως ὡς βεβαίως τὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ θερμὸν (3) ὕδωρ παρὰ τὸ Μυσαῖον ἄλσος (4). Ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις γνωστῶν θερμῶν πηγῶν ἀναφέρομεν τὸ ἐν Κρανῶνι ὕδωρ, τὰ ἐν Καρούροις σφόδρα θερμὰ ὕδατα, τὰ ἐν Αἰδηψῷ Εὐβοίας, τὰ Σέξτια παρὰ τὴν Μασσαλίαν, τὰ τῶν Βαιῶν (θειώδη ἅμα καὶ στυπτηριώδη καὶ ἁλατώδη καὶ ἀσφαλτώδη καὶ ὄξινα), τὰ παρὰ Νεάπολιν, τὰς χλιαροῦ ὕδατος κρήνας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀπολλωνιατῶν τοῦ Ἄψου ποταμοῦ, τὰ θερμὰ ὕδατα τῶν Φαζημωνιτῶν τοῦ Πόντου, τὰ κατὰ τὴν Ἱερὰν πόλιν καταντικρὺ Λαοδικείας ἄφθονα, ὥστε ἡ πόλις μεστὴ τῶν αὐτομάτων βαλανείων, τὰ ἐν Ἀχαράκοις τῆς Νυσαΐδος, τὰ παρὰ τὴν πόλιν Ἀρσινόην πικρὰ καὶ ἁλμυρά, τὰ ἐν Θερμοπύλαις, τὸ ἀπάντικρυ Κεγχρεῶν Ἑλένης λουτρὸν ὅμοιον ὕδατι ἀρχομένῳ θερμαίνεσθαι, τὰ παρὰ τὰ Ἄστυρα ὕδατα ἀντικρὺ Λέσβου, τὰ θαυμαζόμενα λουτρὰ τῶν Λεβεδίων, τὰ τῶν Τηίων, τὰ τῶν Κλαζομενῶν, τὰ τῆς Φιγαλίας, τὰ ἐν Λέσβῳ, τὰ ἐπὶ θαλάττῃ λίαν ζεστὰ τῆς Ἱερᾶς νήσου, τὰ ἐν Πυρηναίοις, τὰ τῶν Πουτεόλων ἐν Καμπανίᾳ, τὸ ἐν θαλάσσῃ πρὸ Δικαιαρχίας τῶν Τυρσηνῶν ζέον ὕδωρ, τὰ τῶν Μεθάνων θερμά, τὰ ἐν Θρᾴκῃ καὶ πλεῖστα ἄλλα ἐν Ἰταλίᾳ, Σικελίᾳ, Λιπάραις καὶ Μ. Ἀσίᾳ (ἡφαιστειογενοῦς ἢ μὴ προελεύσεως) (5).

(1) Πλίν. 31. 61.

(2) Ὡς τὰ νῦν Ἁγιάσματα. Ἐν γένει δ' ὅμως τὰ θερμὰ ὕδατα ἐθεωροῦντο ἱερὰ (Ἀριστ. Πρβλμ. ΚΔ. 19). Διακριτέα τὰ πρὸς ἱεροὺς σκοποὺς χρήσιμα ὕδατα ἄψαυστα ὄντα δι' ἄλλας χρήσεις (Θουκυδ. ΙΙ. 15, IV. 97). Ἴδε καὶ ἀνωτ. σελ. 357 σημ. 3.

(3) Ξενοφωντ. Ἀπομνημ. ΙΙΙ. 13. 3.

(4) Παυσαν. VII. XXVII. 11, κλπ.

(5) Περὶ πασῶν τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων πηγῶν ἴδε: Ἀθήν. Β. 42c, 43a. Πλουτάρχ. Συμποσ. IV. Δ. 2. Στράβ. Δ. 180, Ε. 244, 246, Ϛ. 275 (9), Ζ. 316, Θ. 425, ΙΒ. 560, ΙΓ. 630, Θ. 428, ΙΒ. 579, ΙϚ. 769. Παυσαν. VIII, VII. 3, II. II. 3, IV. XXXV. 9, VII. V. 10, VII. V. 11, VIII. XLI. 4, X. XI. 4,

Τὰ (πότιμα) πηγαῖα ὕδατα, ἀντιθέτως τῶν (ἰδίως) στασίμων, τοῦ μὲν θέρους εἶναι ψυχρά, θερμὰ δὲ τοῦ χειμῶνος, ὅπερ δείκνυσι τὴν βαθύτητα τῆς πηγῆς αὐτῶν (1). Καὶ κατὰ μὲν τὸν Θεόφραστον (2) ὡς τὰ ἀλειπτήρια καὶ τὰ βαλανεῖα, οὕτω καὶ τὰ ἐκ τῆς γῆς ὕδατα εἶναι θερμότερα τοῦ χειμῶνος ἢ τοῦ θέρους, διότι τὸ ἔξω ψῦχος συστέλλει καὶ συνάγει ἔσω τὸν θερμόν (3). Κατὰ δὲ τὸν Ἱπποκράτην (4) ἡ γῆ οὖσα τὸν χειμῶνα ἰκμαλέα καὶ πιεζομένη ὑπὸ τοῦ τότε ἀφθόνου (5) πίπτοντος ὕδατος καθίσταται πυκνοτέρα μὴ ἔχουσα μηδεμίαν διαπνοήν· ὡς τοιαύτη δὲ εἶναι καὶ εὐθερμοτέρα, διότι πάντα τὰ συμπεπιεσμένα καὶ μὴ ὑπὸ τῶν ἀνέμων ἀναπνέοντα (μὴ ἀεριζόμενα) εἶναι θερμότερα τῶν ἀραιῶς κειμένων, διὸ καὶ ἱμάτια διφθέρινα συνδεδεμένα καὶ κατεσφηνωμένα ἰσχυρῶς κατακέονται ὑφ' ἑαυτῶν ὥσπερ ὑπὸ πυρός (6). Συνάμα δὲ τὸ ἐκ τοῦ ὕδατος πνεῦμα μὴ διαπερῶν τὴν γῆν πυκνὴν οὖσαν ἐπιστρέφει εἰς τὸ

VIII. VII. 3, II. XXXIV. 1. Θεόφρ. Αἰτ. φυτ. Β. V. 1. Ἡρόδ. IV. 90. Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΔ. 16, ΚΕ. 16, Θαυμ. Ἀκ. 81, 102, Μετεωρλ. Β. 8. σελ. 366. Διόδωρ. Σικελ. II. 59, IV. 23, V. 10. Ἀγαθαρχίδ. Ἐκλογ. 6. 80 (ἔκδ. Müller Παρισ. σελ. 167), Εὐσταθ. Παρεκβολ. σελ. 300. Πλίν. 31. 2, 31. 17, 2. 106. Ξενοφ. Κύρου ἀνάβ. IV. V. 15. Κτλ.

(1) Ἱπποκρ. Ὕδ. III. XXXVI. Πρβλ. Ὅμ. Ἰλ. Χ. 151, καὶ Οἰνοπίδην Χῖον παρὰ Διοδώρῳ I. 41. Καὶ ὁ Πλούταρχος λέγων τὰ τοιαῦτα ὕδατα ψυχρότατα ἐννοεῖ τὸ θέρος, διότι τοιαῦτα λέγει τὰ κοιλότατα τῶν φρεαττιαίων (π. τ. πρ. ψυχρ. 20, 954 C. Ἴδ. καὶ ἀνωτ. σελ. 366, σημ. 9).—Καὶ ὄντως πηγαὶ δροσεραὶ τοῦ θέρους εἶναι καὶ βαθεῖαι, ὅθεν καὶ περιέχουσαι διαλύσεις (καὶ μείζονα ἀέρος ποσότητα) καθιστώσας τὸ ὕδωρ εὐχάριστον καὶ ὑγιεινόν. Τοιαῦται δὲ πηγαὶ εἶναι ἰδίως αἱ ἐξ ὑδάτων συλλεγομένων ὑπὸ διαπερατὸν πέτρωμα (ἀσβεστόλιθον ἰδίως), ὅπερ διαρκῶς ἀπορροφῶν ὕδωρ καθίστησι τὴν πηγὴν καὶ μόνιμον.

(2) Π. πυρ. II. 13-19.

(3) Τ. ἔ. συγκεντροῖ ἔσω τὴν θερμότητα τοῦ σώματος, διὸ καὶ ἀποκαίει καὶ πέττει τὸ ψῦχος οὐ προηγουμένως ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός.— Γνωστὸν ὅτι τὸ ψῦχος παράγει αἴσθημα καὶ ἀποτέλεσμα καύσεως. Περὶ τῆς θεωρίας ταύτης τοῦ Θεοφράστου ἴδ. καὶ Θεοφρ. Fr. X. 6, CLXIII. Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 5. σελ. 382 (8), Fr. 212, Προβλήμ. Α. 29, Β. 40, 42, Γ. 5, Η. 11, Θ. 9, ΙΔ. 3, ΚΔ. 8, 13. Πλουτ. Αἴτ. φυσ. ΙΓ, ΚΖ, Ἀρέσκ. Φιλοσόφ. V. Λ, π. τ. πρ. ψυχρ. 11, Συμποσ. VI. Η. 6. Διόδωρ. I. 41. Σενέκ. Q. N. IV. 2. Ἴδ. καὶ ἀνωτ. σελ. 336 καὶ 12. — Διὸ καὶ ἐν τῇ ψυχροτάτῃ χώρᾳ οἱ καῦσοι μᾶλλον γίνονται (Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΙΔ. 3).

(4) (Π. Φύσ. παιδ.) τ. I. σελ. 407-412.

(5) Πρβλ. ἀνωτ. σελ. 345, σημ. 1.

(6) Ὡς γνωστὸν νῦν ἕνεκα τοῦ δυσθερμαγωγοῦ τοῦ ἀέρος. Ἴδ. καὶ Ἀριστοτ. Προβλημ. Α. 37.

ὕδωρ (1), διὸ αἵ τε πηγαὶ καὶ ἡ θάλασσα εἶναι τοῦ χειμῶνος καὶ μείζονες καὶ θερμότεραι. Τοῦ δὲ θέρους τὸ κάτω τῆς γῆς εἶναι τἀνάπαλιν ψυχρότερον, διότι τὸ συνεχῶς ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἑλκόμενον πνεῦμα ἐξέρχεται εὐκόλως τῆς γῆς ἀραιᾶς καὶ κούφης (2), οὕτω δὲ ψύχει ταύτην (3) καὶ τὸ ἐν αὐτῇ ὕδωρ (4). Κατὰ δὲ τὸν Πλούταρχον ὁ ἀὴρ ψυχρὸς ὢν ψύχει καὶ τὸ ὕδωρ, εὐχερῶς μὲν τὸ ὀλίγον, δυσκόλως δὲ ἢ οὐδαμῶς τὸ πολὺ διὰ βάθος, «οὐ γὰρ καθίησιν εἰς ὅλον ὁ ἀήρ, ἀλλ' ὅσα τῇ ψυχρότητι περιλαμβάνει ψαύων καὶ πλησιάζων» διόπερ οἱ μὲν ποταμοὶ εἶναι τοῦ χειμῶνος ψυχρότεροι τῆς θαλάσσης, τῶν δὲ μεγάλων ποταμῶν οὐδεὶς διὰ βάθος πήγνυται, καὶ τὰ κοιλότατα τῶν φρεάτων τοῦ χειμῶνος θερμότερα (5). Ἀλλὰ τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ τῶν πηγαίων ὑδάτων ἀληθῆ τὴν ἐξήγησιν δίδει μόνος ὁ Γαληνὸς ἀνάγων τὸ φαινόμενον εἰς τὸν νόμον τῆς σχετικῆς ὑφ' ἡμῶν ἀντιλήψεως τῆς θερμότητος. «Καθόλου γάρ, λέγει, κατὰ τὴν ἑαυτοῦ διάθεσιν ἕκαστον τῶν σωμάτων αἰσθάνεται τῶν πλησιαζόντων· οὕτω γοῦν ἐὰν μὲν ψυχρὰν ἔχων τὴν χεῖρα καθήσει εἰς σωρὸν πυρῶν (6), αἰσθήσει σαφῶς θερμότητος, ἐὰν δὲ θερμὴν οὐκ αἰσθήσει . . . κατὰ

(1) Πλουτ. π. τ. πρ. ψυχρ. 15. 951 Β.

(2) Ἐκ μικρᾶς (διὰ βελόνης) ὀπῆς ἀσκοῦ ἐντελῶς πεπληρωμένου ὕδατος ἐξέρχεται ὕδωρ, ἡμιπλήρους δ' ἀσκοῦ ὑδρατμός. Ἱπποκρ. (π. φυσ. παιδ·) Ι. σελ. 410. Πρβλ. γνώμην Ἐφόρου περὶ ἀναβάσεως τοῦ Νείλου ἐν Πλουτ. Ἀρέσκ. φιλοσόφ. IV. Α.

(3) Κατὰ τὸν Γαληνὸν (Ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 7. 28): «Ἀραιούμενον τὸ σῶμα ψυχρότερον γίνεται διαπνεομένης ἀμετρότερον τῆς ἐμφύτου θερμότητος».

(4) Οὕτως εἰπεῖν ψῦξις ἐκ τῆς ἐξατμίσεως. Περὶ τοιαύτης ψύξεως ἴδ. ἰδίως Ἀριστοτ. Προβλήμ. Α. 29, Fr. 216. Πλουτ. Συμποσ. VI. Δ. 1. Π. τ. πρ. ψυχρ. 12. Πλίν. 31. 23. Ἐντὸς τῶν ὀρυκτῶν ψυγείων τῆς νήσου Κιμώλου ἔψυχον κεράμια πλήρη χλιαροῦ ὕδατος (Ἀθήν. Γ. 123 e· «Τὸ προθερμανθὲν ὕδωρ ψύχεται μᾶλλον» — Οὕτω νῦν ψύχουσιν ὕδωρ ἐν Ἰνδίαις), ἢ κατὰ Πρωταγορίδην ἐξῃθρίαζον τὰ ὕδατα τὴν νύκτα ἀφ' οὗ πρῶτον ἡλίαζον τὴν ἡμέραν (Ἀθήν. Γ. 124 e. Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 12. σελ. 348), οἱ δὲ περὶ τὸν Πόντον ἁλιεῖς ἐπήγνυον τὸν χειμῶνα θᾶττον τὸ ὕδωρ περιχέοντες ὕδωρ θερμὸν (Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 12. σελ. 349. Θεόφρ. Fr. 171. 8). Θεοφρ. π. πυρ. ΙΙ. 15. Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 34, ΚϚ. 27. Ἱπποκρ. (π. Ὑγρ. Χρήσ.) ΙΙ. σελ. 159.— Πρβλ. τὸ τοῦ Διοδώρου (ΙΙ. 60): Τὸ θερμὸν ὕδωρ οἴνῳ συμμισγόμενον ψύχεται.

(5) Πλουτ. π. τ. πρ. ψυχρ. 12, 20. Συμποσ. V. Ϛ, VI. Δ. Ἴδ. καὶ Ἱπποκρ. (π. φύσ. παιδ.) Ι. σελ. 411. Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΕ. 19. Γαλην. Ἁπλ. Φαρμ. Α. σελ. 7 (25).

(6) Πρβλ. ἀνωτ. σελ. 372, σημ. 6.

τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν χειμῶνι πολλάκις ἢ φρεατιαῖον ὕδωρ ἢ ἄλλως πηγαῖον, ἐφάνη θερμὸν τοῖς ἁπτομένοις, ἀλλ' εἰ προθερμάνας τις τὰς χεῖρας ἅπτοιτο, φανεῖται ψυχρόν» (1).

Μεγάλην δ' εἶχε κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ποιότητος τῶν ὑδάτων καὶ ἡ πρὸς τὸν ὁρίζοντα θέσις τῆς πηγῆς (2) καὶ πρὸς τὰ πνεύματα (ἀνέμους) τὰ θερμὰ ἢ τὰ ψυχρά (3). Οὕτω, τὰ ὕδατα, ὧν ἡ πηγὴ ῥέει ἐκ τῶν ἀνατολῶν καὶ δὴ τῶν θερινῶν (ὅθεν πνέει ὁ Ἀπηλιώτης), ἐπειδὴ ἥ τε θερμότης καὶ τὸ ψῦχος εἶναι ἐν τῇ θέσει ταύτῃ μετριώτερα, ὁ δὲ ἥλιος ἀνατέλλων διαλύει ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν τὴν ἑωθινὴν ὁμίχλην (4), τὰ ὕδατα ταῦτα, ἐὰν ὦσι τῶν μετεώρων καὶ γεηρῶν λόφων ἤτοι μαλακά, εἶναι ἀναγκαίως τὰ ἄριστα πάντων καὶ λαμπρότατα καὶ εὐώδη καὶ κοῦφα (5). Ἐὰν δ' εἶναι ἁλυκὰ καὶ ἀτέραμνα, εἶναι πάντως βελτίω ἑαυτῶν (6). Ὧν δὲ ἡ πηγὴ κεῖται μεταξὺ τῶν θερινῶν ἀνατολῶν καὶ τῶν θερινῶν δυσμῶν, ὅθεν δηλονότι πνέουσιν οἱ ἄνεμοι Θρακίας Ἀπαρκτίας καὶ Μέσης (ἤτοι ἐν γένει ὁ βόρειος) (7) προφυλασσόμενα τοῦ νότου καὶ ἐν γένει τῶν θερμῶν πνευμάτων, ὑπὸ τῶν ψυχρῶν δὲ πνεόμενα (8), εἶναι σκληρότερα καὶ ψυχρότερα καὶ ἀτέραμνα· ἐὰν δὲ καὶ φύσει εἶναι ὕδατα σκληρὰ δὲν γλυκαίνονται, διότι κυρίως ὕδατα γλυκέα εἶναι τὰ τῶν θερμῶν μετεώρων τόπων, ἐν οἷς ἡ ἀτμὶς συμπυκνοῦται (9). Τὸ αὐτὸ δὲ ῥη-

(1) Γαλην. π. Ἁπλ. Φαρμ. Γ. σελ. 39 (50). Πρβλ. τὸ τοῦ Ἀναξαγόρου (Θεόφρ. π. Αἰσθ. 28): «Γνωρίζομεν τῷ θερμῷ τὸ ψυχρόν». Ὁμοία δίδεται καὶ νῦν ἡ τοῦ φαινομένου τούτου ἐξήγησις, τῶν βαθυτέρων τῆς γῆς (μέχρι 6-8 μέτρων) μὴ ἐπηρεαζομένων ὑπὸ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς θερμοκρασίας. Ὁ Ἀριστοτέλης τὸ πρόβλημα Η. 19: Διατί ψυχθέντες μᾶλλον ἀπὸ τῆς αὐτῆς θερμασίας καιόμεθα καὶ ἀλγοῦμεν, ἐξηγεῖ κατὰ τὴν ἀνωτέρω ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου ἀναφερομένην θεωρίαν (σελ. 372, σημ. 3. Ἴδ. καὶ Προβλήμ. Γ. 8)·— Κατὰ τὰ Γεωπονικὰ (V. IB.1) ἡ τοῦ ἡλίου θερμότης κάτεισιν εἰς τὸ ἔδαφος μέχρι 4 ποδῶν, ἐὰν μὴ ἔχῃ ἡ γῆ ῥαγάδας.

(2) Ἱππ. Ὑδ. III. XXXVIII.

(3) Ἱππ. Ὑδ. III. LII. Πρβλ. Γεωπον. II. Ϛ. 19, 21.

(4) Ὁ Ἱπποκρ. λέγει ἀέρα (ἴδ. ἔκδ. Κοραῆ, II. σελ. 71, 127).

(5) Ἱππ. Ὕδ. III. XXXVI. Ἀθήν. Β. 46 d. Πρβλ. Ἱπποκρ. II. XXII. Γαλην. Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (30). Κάλλιστα ὕδατα τὰ τῆς Αἰγύπτου καὶ Λιβύης (μεταξὺ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ), ἔνθα καὶ τὰ οὐράνια τοιαῦτα (Ἱπποκρ. Ὕδ. κλπ. V. LXXVI).

(6) Ἱππ. Ὕδ. III. XXXVIII.

(7) Τὰ πρὸς ἄρκτον (ἴδ. Γαλην. Ὑγιειν. Α. σελ. 228. 30. Ἱππ. ὕδ. II. IX, XXII).

(8) Ἱππ. Ὑδ. II. XV, XX. III. XXXVIII.

(9) Ἀριστοτ. π. Φυτ. Β. 825 a.

τέον καὶ περὶ τῶν ῥεόντων μεταξὺ τῶν θερινῶν δυσμῶν καὶ τῶν χειμερινῶν. Τὰ δ' ἐκ νότου ῥέοντα ἢ χειμερινῆς ἀνατολῆς καὶ χειμερινῆς δύσεως (1) ἢ τῆς δύσεως (2), ὅθεν πνέουσιν ὁ Ἀργέστης, Ζέφυρος καὶ Λὶψ (ἐν γένει ὁ δυτικὸς ἄνεμος), ἐκτεθειμένα εἰς τὰ θερμὰ πνεύματα, τῆς δὲ ἑωθινῆς ὁμίχλης μὴ διαλυομένης ἀμέσως ὑπὸ τοῦ ἡλίου καὶ ἐγκαταμιγνυμένης οὕτω τῷ ὕδατι, εἶναι οὐ λαμπρὰ καὶ ἄφθονα μὲν ὕπαλα δὲ καὶ μετέωρα (ἧττον βαθέα), διὸ τοῦ μὲν θέρους θερμά, ψυχρὰ δὲ τοῦ χειμῶνος (3), πάνυ μὲν πονηρὰ νοτίου ἀνέμου πνέοντος, ἀμείνω δὲ βορείου, καὶ γενικῶς τὰ τοιαῦτα ὕδατα εἶναι καθ' Ἱπποκράτην τῶν ἐπιρρύτων τὰ φαυλότατα. Συντόμως δ' εἰπεῖν κατὰ τὸν Θεόφραστον (4) φαίνεται συμπάσχειν οὐ μόνον τὰ ἐπὶ γῆς ὕδατα τροπαῖς τε καὶ ἐπιτολαῖς, ἀλλ' ἐπ' ἐνίων ἄστρων καὶ αὐτὴ ἡ γῆ καὶ ἡ θάλασσα μεταβάλλει. Εἰς τὰς τοιαύτας δὲ μεταβολὰς δυνάμεθα ν' ἀναγάγωμεν τὴν κατὰ χειμῶνα ἢ θέρος αὔξησιν ἢ ἐλάττωσιν τῶν ὑδάτων, τὸ ψυχρὸν ἢ θερμὸν τῶν πηγῶν τοῦ χειμῶνος ἢ τοῦ θέρους, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀναφερόμενα φαινόμενα. Οὕτω ἐπὶ παραδείγματι ὕδατά τινα μὴ ἐφ' ὑψηλοῦ τόπου κείμενα εἶναι ψυχρότερα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔαρος ἐκ τῶν βροχῶν τοῦ χειμῶνος τρεφόμενα, καὶ ἄλλα τοὐναντίον ψυχρότερα κατὰ τὴν τοῦ κυνὸς ἐπιτολήν (5). Ἐν Ἀθήναις ἡ ἐννεάκρουνος ἦν ψυχροτέρα κατὰ τὰ νεφελώδη θέρη, καὶ τὸ ὕδωρ τοῦ κήπου τοῦ Διὸς κατὰ τὰς ξηρασίας λίαν ψυχρόν, καὶ ἐν γένει τὰ φρέατα θερμὰ κατὰ τὴν ἐπιτολὴν τοῦ Ἀρκτούρου καὶ τοῦ θέρους μετὰ μεσημβρίαν. Πᾶν ὕδωρ ἐθεωρεῖτο γλυκύτερον τοῦ χειμῶνος καὶ ἧττον γλυκὺ τοῦ θέρους, κατὰ δὲ τὰς ξηρασίας (6) ἔτι ἁλυκότερον, καθιστάμενον μετὰ τὸ ἡλιοστάσιον τοῦ χειμῶνος βαρύτερον. Εἰδικώτερον δὲ ἄριστον ὕδωρ ἐλέγετο τὸ ὂν τοιοῦτον ἔν τε τῇ σκιᾷ καὶ τῷ ὑπαίθρῳ (7).

---

(1) Ἱππ. ὑδ. II. IX, III. XXXVIII.

(2) Αὐτόθι II. XXV, III. XXXVIII.

(3) Αὐτόθι II. IX, VI. CXXV· Πρβλ. Ἀριστοτ. Προβλμ. ΚΓ. 25: «Οἱ πρὸς νότον τόποι ἁλικώτερα τὰ ὕδατα».

(4) Αἰτ. Φυτ. Β. XIX. 4.

(5) Ὡς ἐν Πέλᾳ τῆς Μακεδονίας.

(6) Πρβλ. κατωτ. Δοκιμὴν ὑδ.

(7) Ἴδ. περὶ τούτων Πλίν. 31, 28, 29, 23, 30. Ἀριστοτ. Προβλμ. ΚΔ. 2, Θαυμ. Ἀκ. 117. Rerum nat. scr. graec. 159. Πρβλ. καὶ ἀνωτ. σελ. 346.

Δ΄

Δοκιμὴ τῶν ὑδάτων.

Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (1) πᾶσα γῆ οὐκ ἔστι γλυκεῖα· ἐὰν δ' ἐν αὐτῇ ἐμπεριληφθῇ ἐπὶ πολὺ ὕδωρ καθ' ἑαυτὸ γλυκύ, κυριεύουσιν ἐν αὐτῷ τὰ μέρη τὰ γεώδη, ἅτινά εἰσιν ἁλυκά, καὶ καθίσταται ἁλμυρόν, ὡς τὸ τῆς θαλάσσης, ἐν ᾗ ἐνδιέσπαρται τὸ τραχὺ καὶ γεῶδες (2). Τὸ ὕδωρ δηλονότι ἄχυμον ὂν καθ' ἑαυτό (3), ἀλλ' ἔχον δύναμιν πάντων τῶν χυμῶν δεκτικήν (4), δι' οἵας ἂν γῆς πορεύηται τοιοῦτο καὶ εἶναι (5), καὶ ὁμοιοῦται τῇ γῇ καὶ τοῖς τόποις, δι' ὧν διέρχεται πληρούμενον πολλῶν ποιοτήτων (6), καθάπερ γίνεται ἁλμυρὸν τὸ διὰ τῆς τέφρας ἠθούμενον ὕδωρ (7), ὅτε ἡ διάλυσις ἐξίστησι καὶ φθείρει τὸ χρηστὸν καὶ πότιμον (8)· ἤτοι τὸ ὕδωρ (καὶ δὴ τὸ τῶν θερμῶν πηγῶν) φθείρεται ἐκ νιτρωδῶν ἢ στυπτηρίας ἢ θείου ἢ ἄλλου τινὸς

(1) Π. Φυτ. Β. 823 6. Πρβλ. Πλουτ. π. τ. πρ. ψυχρ. 21, καὶ ἀνωτ. σελ. 364.

(2) Πλουτ. Συμποσ. Ι. Θ. 2. Θεοφρ. Fr. 159. Ἀθην. Β. 42 b. Ἴδ. καὶ ἀνωτέρω σελ. 369.

(3) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 369.

(4) Σουΐδ. λ. ὕδωρ.

(5) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 2. σελ. 356 (13), π. αἰσθ. 4. Θεόφρ. Αἰτ. φυτ. VI. 3. Πλάτ. Φαίδ. 112 Α. Μητρόδωρος παρὰ Πλουτ. Ἀρ. φιλοσοφ. III. 16. Πλίν. 31. 29. Βιτρούβ. VIII. 4. Διοσκουρδ. V. ψϛβ΄. Καὶ ἀναλόγως τοῦ χυμοῦ τῶν φυτῶν, ἃ ποτίζουσι (Πλίν. 2. 166, 12).

(6) Πλουτ. αἴτ. φυσ. Β.

(7) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 1. σελ. 353 (15), Β. 3. σελ. 357 (1), Β. 3. σελ. 359. π. αἰσθ. 4. Fr. VI. 222. Γαλην. Ἁπλ. Φάρμ. Δ. σελ. 369 (20).

(8) Πλουτ. αἴτ. φυσ. Α. Θεόφρ. π. ὀσμ. XIV. 65. Ὕδωρ διεφθαρμένον ἐκ τοῦ γεώδους (Διόδωρ. Ι. 60). Διὸ καὶ ἀντιστρόφως ἐδοκίμαζον τὴν γῆν «ἐμβάλλοντες αὐτὴν εἰς σκεῦος καὶ καταχέαντες πότιμον ὕδωρ καὶ τῇ γεύσει τὴν πεῖραν παραδιδόασιν» (Γεωπον. ΙΙ. 1. 4 καὶ V. Ζ. 2, ἔνθα ἀναφέρεται σκεῦος μὲν ὑελοῦν, ὅπως γίνηται φανερὰ ἡ κατάστασις τοῦ ὕδατος, ὕδωρ δὲ ὄμβριον καθαρόν)· πρβλ. Γαληνὸν ἁπλ. φάρμ. Θ. σελ. 118 (45): π. πλύσεως γῆς. Τὴν δοκιμὴν ταύτην ἐποίουν κατὰ τὴν φύτευσιν τῆς ἀμπέλου καὶ εἶναι πρώτη τις γαιῶν χημικὴ ἔρευνα. Ἴδε καὶ παρ' Ἀθηναίῳ (Γ. 121 c): «Πάντας δὲ χρὴ τοὺς ταρίχους πλύνειν, ἄχρι ἂν τὸ ὕδωρ ἄνοσμον καὶ γλυκὺ γένηται».

τῶν τοιούτων (1), ἅτινα ποιοῦσι καὶ τὰς τῶν ὑδάτων ἐπιχρόας (2). Ἐντεῦθεν σκληρὰ ἐλέγοντο τὰ ἐπιόντα χώραν μαλακόγειον (3) καὶ τὰ διὰ μακροῦ ἀγόμενα ὕδατα (4), ὁ δὲ Γαληνὸς (5) μάταιον ἀπέδειξέ ποτε πλουσίου τινὸς τὴν φιλοτιμίαν ἐκ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης τοσοῦτον ὕδωρ κομίσαντος εἰς Ἰταλίαν ὡς πληρῶσαι δεξαμενήν, ἀφ' οὗ ἠδύνατο ἑτοίμως νὰ παρασκευάσῃ τοιοῦτον, ἅλας παμπόλλους ἐμβάλλων ὕδατι ποτίμῳ. Ὅτι δὲ τὸ ἁλμυρὸν ὀφείλεται εἰς μῖξίν τινος δῆλον γίνεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἡ θάλασσα διὰ κηρίνου ἀγγείου διηθουμένη καθίσταται γλυκεῖα ἀποκρινομένου ὡς δι' ἠθμοῦ τοῦ γεώδους (6), καὶ ὅτι «ᾧ τινι ἀτμιδουμένῳ λείπεταί τι, τοῦτο εἶναι γῆς» (7), ἤτοι γεώδης ἐκ βάρους ὑπόστασις (8). Διὸ καὶ ὁ Μητρόδωρος ἔλεγε τὴν γῆν ὑπόστασιν καὶ τρύγα τοῦ ὕδατος (9), κατὰ δὲ τὸν Σενέκα «ex aqua terra fit» (10). Κατὰ ταῦτα δὲ εἰς τὰ πεδία καὶ τὴν θάλασσαν ὁ ἥλιος δι' ὅλης τῆς ἡμέρας θερμαίνων ἕλκει ἀπὸ τῶν ὑδάτων τὸ λεπτομερέστατον καὶ ἐλαφρότατον, καταλείπων ἢ οὐδὲν (ὡς ἐν τοῖς πεδίοις) ἢ τὸ ἁλμυρὸν μόνον (ἐν πεδίοις καὶ τῇ θαλάσσῃ) (11), διὸ καὶ τὰ ὕδατα ἐλέγοντο γινόμενα τοῦ θέρους πονηρότερα (12), ἡ

(1) Γεωπον. II. Ϛ. 2-5. Ἱπποκρ. Ὑδ. III. XXXV.

(2) Θεοφρ. Fr. 159. Παυσαν. IV. XXXV. 8.

(3) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 369, σημ. 2.

(4) Ἱππ. ὑδ. III. LI, VI. CXXI. Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 366, σημ. 1.

(5) Ἁπλ. φάρμ. Δ. σελ. 52 (50) καὶ Α. σελ. 6 (30), 7 (20). Τὰ τοιαῦτα τεχνητὰ διαστέλλει τῶν αὐτοφυῶν ἁλυκῶν (αὐτόθι Α. σελ. 12 [31]).

(6) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 3. Πλουτ. αἴτ. φυσ. Ε.

(7) Ἀριστοτ. Μετρλ. Δ. 7. σελ. 384 (7).

(8) Ἀριστοτ. π. φυτ. 823 α, 824 α.

(9) Πλουτ. Ἀρ. φιλοσόφ. III. 8.— Τῷ 1664 ὁ Boyle καὶ ὁ Margraf ἐνόμιζον ὅτι τὸ καθαρὸν ὕδωρ διὰ παρατεταμένης ἀποστάξεως μεταβάλλεται ἐν μέρει εἰς γῆν.

(10) Q. N. III. 10. Ἐντεῦθεν δ' ἐπίσης πηγάζει ἡ τῶν ἀρχαίων ἰδέα περὶ τῆς μεταβολῆς τοῦ ὕδατος εἰς γῆν.

(11) Ἀριστοτ. π. Φυτ. Β. 823 β, Μετεωρλ. Β. 2. σελ. 355. Οὕτω προῆλθε τὸ ἁλμυρὸν τῆς θαλάσσης ὕδωρ ἐκ τοῦ πρώτου ὑγροῦ κατὰ τὸν Ἀναξίμανδρον καὶ Ἀναξαγόραν (Πλουτ. Ἀρ. φιλοσόφ. III. 16) καὶ Διογένην (Θεόφρ. Fr. 39).

(12) Πλουτ. Αἰτ. φυσ. Θ. «Ἅλς ἐπάγη ῥιπῇσιν ἐωσμένος ἠελίοιο» (Ἐμπεδοκλῆς Fr. Phil. Graec. στ. 257) Πρβλ. γνώμας Ἀναξιμάνδρου καὶ Ἀναξαγόρου παρὰ Πλουτ. Ἀρ. φιλοσ. ΙϚ. Θεόφρ. Fr. XXXIX. Βιτρούβ. VIII. 1. Γαλην. π. φιλοσόφ. ἱστορ. σελ. 433 (40). Ἱπποκρ. (π. φύσ. παιδ.) Ι. σελ. 409. Ἡρόδ. II. 19. Πλουτ. ἀρ. φιλ. IV. Α. Ἱππ. π. Ὑδ. III. XLII, (π. Διαίτ.) Ι. σελ. 667. Θεόφρ. π. Ἀνέμ. 48. Γεωπον. II. Ϛ. 5. Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 350 καὶ σελ. 374.

θάλασσα τοῦ χειμῶνος ἧττον πικρὰ καὶ εἰς τὰς πεδιάδας τὰς μεμακρυσμένας ὕδατος γλυκεροῦ καὶ τῷ ἡλίῳ ἐκτεθειμένας τὰ μὲν ὕδατα ἁλμυρὰ ἡ δὲ γῆ ψαμμώδης (1), καὶ τἀνάπαλιν τῶν ψάμμων τὰ ὕδατα ἁλμυρά (2), καὶ τὰ ἄνω δὲ τῆς θαλάσσης ἐθεωροῦντο ἁλμυρότερα καὶ θερμότερα (ὡς καὶ τὰ τῶν ποτίμων φρεάτων) (3).

Κατὰ τα ἀνωτέρω, οἱ ἀπὸ Πλάτωνος (4) ἐξηγοῦντο τὴν ἁλμυρότητα τῆς θαλάσσης καὶ ἐν γένει τὴν ἁλυκότητα τῶν χυμοὺς ἐχόντων ὑδάτων διὰ τῆς γενικῆς αὐτῶν θεωρίας τῆς ξηρᾶς καὶ ὑγρᾶς ἀναθυμιάσεως. Ἡ ξηρὰ δηλονότι ἀναθυμίασις ἡ ἐκ τῆς γῆς ὡσεὶ καπνὸς ἐξερχομένη καὶ ἡ ὑγρὰ ἡ ἐκ τοῦ ὕδατος ὡς ἀτμὶς ἀναδιδομένη (5) μιγνύμεναι καὶ συμπυκνούμεναι παράγουσι τὰ ἁλυκὰ τῶν ὑδάτων (6). Ἐντεῦθεν δὲ τὸ μᾶλλον ξηρᾶς ἀναθυμιάσεως μετέχον εἶναι ξηρότερον καὶ ἁλμυρότερον καὶ θερμότερον (7).

Λέγοντες δὲ οἱ ἀρχαῖοι ὅτι ὕδωρ τι εἶναι μεμιγμένον (8) γῇ ἢ

(1) Ἀριστοτ. π. Φυτ. Β. 823 б (18). Τ. ἔ. ἐκ τῶν ἁλμυρῶν ὑδάτων ξηραίνοντος τοῦ ἡλίου τὰ μέρη τῆς ὑγρότητος τῆς γλυκείας, ἀπομένει τὸ ἐκ τοῦ γένους τῆς γῆς, καὶ οὕτω γεννῶνται λίθοι καὶ ψάμμοι καὶ ἅλες. Τοῦτο δὲ δὲν συμβαίνει εἰς ὅλως γλυκέα ὕδατα, ἅτινα παντελῶς ὁμοιοῦνται διὰ τῆς θερμότητος τῷ ἀέρι (Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 824 α (37). Πρβλ. σελ. 329, σημ. 3 καὶ σελ. 377, σημ. 10.

(2) Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 825 α.

(3) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 30. Πλίν. 2. 104.— Σημειωτέον δ' ὅτι δὲν ἐθεωροῦντο καὶ πᾶσαι αἱ θάλασσαι τῆς αὐτῆς ἁλμυρότητος, ἀλλ' ὁ μὲν Ἑλλήσποντος ἐπὶ παραδείγματι ἐλέγετο ἧττον ἁλμυρὸς (Θεόφρ. Fr. CLXXII. Ἀθήν. Ζ. 317 f. Τὸν Ἑλλήσποντον λέγει ὁ Ὅμηρος Ἰλ. Η. 26 πλατύν, ἴδ. καὶ Ἀθήν. Β. 41 б), ἡ δὲ Ποντικὴ θάλασσα γλυκυτάτη ὡς ἔχουσα ποταμῶν πολλῶν ἐκρύσεις (Στρб. Α. 50, Ἀρριαν. π. Εὐξείν. Πόντ. 10. σελ. 375. Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 6, Πολύб. IV. 42 κλπ. Ἴδ. ἐμὴν Διατριβὴν τὸ ὕδωρ ὡς γεωλ. παράγ. σελ. 41). Ὄντως δὲ ὁ Πόντος περιέχει 1.58 % στερ. οὐσ. ἡ δὲ Βαλτική, ὡς δεχομένη πολλοὺς ποταμοὺς καὶ μικρὰν πάσχουσα ἐξάτμισιν 0,05 % στερ. οὐσ.

(4) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 3. σελ. 357. Πλουτ. ἀρ. φιλοσ. III. IϚ. κλπ. Τὴν γνώμην τινῶν ὅτι ἡ τῆς θαλάσσης ἁλμυρότης ὀφείλεται εἰς τὴν ὑπὸ τῶν ποταμῶν συγκαταφερομένην γῆν ἐμμιγνυμένην, θεωρεῖ ὁ Ἀριστοτέλης οὐχὶ ὀρθήν, «ἄτοπον γὰρ τὸ μὴ καὶ τοὺς ποταμοὺς ἁλμυροὺς εἶναι».

(5) Ἴδ. σελ. 329.

(6) Συνανάγεται δ' ἐκ τῆς θαλάσσης καί τι ἁλμυρόν, ἀλλ' ἴσον ἁλμυρὸν καταφέρεται μετὰ τοῦ ὕδατος ὥστε ἀμφότερα ἰσάζουσιν (Ἀριστοτ. ἔνθ' ἀνωτ. καὶ π. Φυτ. Β. 824 б. 22).

(7) Μετέχον μᾶλλον τοῦ ἐκ τοῦ γένους τῆς γῆς (γεώδους) Ἀριστοτ. π. Φυτ. Β. 823 б. Ἴδ. καὶ σελ. 369, σημ. 9.

(1) Ὁ Ἐμπεδοκλῆς (Fr. Phil. Graec. I. σελ. 68) ἐκάλει μῖξιν καὶ κρᾶσιν

ἁπλῶς γεῶδες ἐνόουν τοῦτο μὲν τὰς ἐν τῷ ὕδατι διαλελυμένας οὐσίας (σκληρότης), τοῦτο δὲ τὰς ἐν αὐτῷ αἰωρουμένας (θολερότης). Οὕτως ὁ μὲν Πλούταρχος λέγει ὅτι ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐνδιέσπαρται τὸ γεῶδες (2), ὁ δὲ Ἀριστοτέλης καλεῖ πότιμά τινα ὕδατα γεώδη ὡς ἐν τῇ ῥοῇ αὐτῶν συγκατάγοντα γῆν καὶ ἰλύν (3). Σαφῶς ὅμως διέκρινον τὸ σκληρὸν τοῦ θολεροῦ (4) καὶ ἐκάλουν μὲν ἄποτα καὶ θολὰ τὰ στάσιμα ὕδατα, οὐχὶ ὅμως καὶ ἰδίως σκληρά, τὴν δὲ θάλασσαν σκληρὰν μὲν ἀλλὰ καὶ διαφανῆ, ὁ δὲ Θεόφραστος (5) τὸ τοῦ Βορυσθένους ὕδωρ καλεῖ ἰοβαφὲς καὶ καθ' ὑπερβολὴν λεπτόν. Ὁ Πλούταρχος (6) λέγει ὅτι ὁ Νεῖλος «ὑπὸ μαλθακῆς χώρας περιεχόμενος, ἀπολαύει μὲν γλυκύτητος καὶ χυμῶν ἀναπίμπλαται δύναμιν ἐμβριθῆ καὶ τρόφιμον ἐχόντων (=διαλύσεις), συμμιγὴς δὲ φέρεται καὶ θολερός· ἂν δ' ἀναταράττεται καὶ μᾶλλον· ἡ γὰρ κίνησις ἀναμίγνυσι τῷ ὑγρῷ τὸ γεῶδες (ἐνταῦθα = τὴν ἰλύν) (7)· ὅταν δ' ἠρεμήσῃ κάτω ῥέπον διὰ βάρος ἄπεισιν»· καὶ κατὰ τὸν Θεόφραστον (8) τὰ μὲν τῶν ὑδάτων εἶναι σκληρὰ ἢ μαλακά, τὰ δὲ συνεπιφέρουσι γεώδη χυλὸν ὡς τὰ θολερὰ καὶ κοπριώδη, Ὡς δὲ τὸ σκληρὸν ἀντετάσσετο ἰδίως τῷ θολερῷ, οὕτω τὸ γλυκύ (9), εἰς τὰς διαλύσεις ἀναφερόμενον, ἀντιτίθεται τῷ καθαρῷ, εἰς τὰς αἰωρήσεις ἀναφερομένῳ (10). Ὁ δὲ Γαληνὸς (11) τὸ διαλύσεις περιέχον ὕδωρ φαίνεται καλῶν μικτόν, τό τε μικτὸν δὲ καὶ τὸ ἰλυῶδες σύνθετα.

ἐκείνων, ὧν τὰ ναστὰ καὶ οἱ πόροι (τ. ἔ. τὰ κοῖλα καὶ πυκνὰ) σύμμετρα, ὥστε δύνασθαι δ' ἀλλήλων χωρεῖν. Θεωρία ὁμοία τῇ νῦν Διαχύσει.— Πρβλ. Πλάτ. Τίμ. 58 Β.

(2) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 376, σημ. 2. Γεῶδες = ὅ,τι νῦν αἱ ἀνόργανοι οὐσίαι.

(3) Προβλήμ. ΚΓ. 38. Ἴδ. καὶ Πλίν. 31. 22. Πλουτ. αἴτ. φυσ. Α. Γεωπον. ΙΙ. ΚΒ. 3 (ὕδωρ ἰλυῶδες καὶ θολερόν). Στρβ. Δ. 189 (6).

(4) Πλουτ. Fr. XXXIV. 110.

(5) Fr. 159. Ἀθήν. Β. 42 c.

(6) Συμποσ. VIII. Ε.

(7) Πρβλ. καὶ ἀνωτ. σελ. 362, σημ. 5.

(8) Αἰτ. φυτ. Β. VI. 3.

(9) Ἀθήν. Β. 46 c. Διον. Περιηγ. οἰκουμ. ἔκδ. Müller 624, 714. Εὐσταθ. Παρεκβολ. σελ. 351.

(10) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 8: «Καθαρώτερον ἡ θάλαττα . . . τὰ πότιμα γεώδη».

(11) Π. ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 7 (15), σελ. 6 (40).

Σύνθετα δ' ἀποκαλεῖ οὐ μόνον τὰ οὐσίας περιέχοντα ἀλλὰ καὶ τὰ ποιότητας (ὡς ἐπὶ παραδείγματι θερμότητα ἐπίκτητον). Ἑτέρα δὲ τοῦ θολεροῦ ἀπὸ τοῦ σκληροῦ διάκρισις ἦτο τοῦ πρώτου τὸ εὔσηπτον (1). Κατὰ τὰ ἀνωτέρω δηλοῖ μὲν ἡ μῖξις γενικῶς καὶ διάλυσιν καὶ ἀνάμιξιν (2), ἀλλ' ἰδίᾳ τὸ μηχανικῶς μεμιγμένον καὶ θολόν, ἐν ᾧ τό: ἐνδιέσπαρται ἀναφέρεται ἰδίως εἰς τὰς διαλύσεις (3). Αἱ δὲ τοῦ Γαληνοῦ (4) ἐπίκτητοι τῶν ὑδάτων ποιότητες εἶναι βεβαίως καὶ αἱ ἐξ ὀργανικῶν οὐσιῶν καὶ ἄλλων ἀκαθαρσιῶν μοχθηρίαι, αἱ μὴ προερχόμεναι ἐκ τῶν γεωδῶν οὐσιῶν τοῦ ἐφ' οὗ ῥέει τὸ ὕδωρ πετρώματος.

Πρὸς βάσανον τῆς ποιότητος τῶν ὑδάτων καὶ τοῦ ποτίμου αὐτῶν ἐποιοῦντο οἱ ἀρχαῖοι τὰς ἑξῆς δοκιμάς·

α) Στάθμησις τῶν ὑδάτων.—Τῆς δοκιμῆς ταύτης κρίνομεν ἀπαραίτητον νὰ προτάξωμεν γενικά τινα περὶ βαρέος καὶ κούφου παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, συμπληροῦντες ἅμα τὰ περὶ τῶν ὑδροστατικῶν αὐτῶν γνώσεων ἀνωτέρω σημειωθέντα (5).

Ἐν τῇ Φυσικῇ πάντων σχεδὸν τῶν ἀρχαίων φιλοσοφικῶν συστημάτων ἡ τῆς βαρύτητος ἀρχὴ ἐθεωρεῖτο ὥς τις τῶν παραγόντων τῆς Δημιουργίας, καὶ διὰ τῆς πρὸς τὰ ἄνω καὶ κάτω φορᾶς διεκοσμεῖτο τὸ σύμπαν (6). Ἀρίστην δὲ ἐξήγησιν τοῦ βαρυτέρου καὶ κουφοτέρου ἔδωκεν ἡ μεγαλοφυΐα τῶν Ἀτομικῶν εἰπόντων ὅτι τὰ βάρη τῶν ἀτόμων, ὄντων τῆς αὐτῆς ὕλης (7), εἶναι ἀνάλογα τοῦ ὄγκου αὐτῶν,

(1) Πλουτ. Συμποσ. VIII. Ε. Γαλην. ἁπλ. φαρμ. Γ. σελ. 38 (46). Ἴδ. ἀνωτ. σημ. 359, 362, 366.

(2) Πρβλ. τὸ τοῦ Πλουτάρχου (Συμπ. VI. Ε): «Ὅ,τι θολερὸν καὶ γεῶδες ἀναμέμικται».

(3) Πρβλ. τὸ τοῦ Πλουτ. (Συμπ. VI. ϛ.): «Ἐνδιέσπαρται καὶ ἀναμέμικται». Ἴδε καὶ Συμποσ. Ι. Θ. Ἀριστοτ. Fr. 217, καὶ ἀνωτ. σελ. 366.

(4) Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (30).

(5) Σελ. 348-9.

(6) Διογένης Ἀπολλων., Παρμενίδης, Ἡράκλειτος, Ἐμπεδοκλῆς, Στράτων, οἱ Ἀτομικοὶ (ἴδ. Fr. Philos. Graec. I.)· πρβλ. Πλάτ. Τίμ. 53 Α ἑξ. Ἀριστοτ. π. Οὐρ. Γ. 2. Πλουτ. π. τ. προσώπ. Σελήν. XIII καὶ XV, Ἀρέσκ. Φιλοσ. Ι. Δ, ΙΓ, Ἐκλελ. Χρηστρ. 37, 430 D, Fr. I. Διόδ. Σικελ. Ι. 7. κλπ.

(7) Ἀριστ. π. γεν. κ. φθορ. Α. 1. σελ. 314 (8), Α. 5. σελ. 320, Α. 8. σελ. 325, π. οὐραν. Δ. 3. σελ. 308 (10) κλπ. Θεόφρ. π. Αἰσθ. XIII. 71. Πλάτ. Τίμ. 50 ἑξ.

ἄρα τὸ μεῖζον ἄτομον εἶναι καὶ βαρύτερον. Ἐὰν δέ τι σῶμα ἔχῃ βάρος ἔλασσον ἑτέρου σώματος τοῦ αὐτοῦ ὄγκου, τοῦτο δηλοῖ ὅτι τὸ πρῶτον ἔχει πλείονα τὰ κενὰ τοῦ δευτέρου, ἤτοι εἶναι ἀραιότερον (1). Ἐντεῦθεν τὸ μὲν πυκνὸν βαρύ, τὸ δὲ μανὸν κοῦφον (2). Πάντα δὲ τὰ ἄτομα ἔχοντα βάρος (3) φέρονται αἰωνίως πρὸς τὰ κάτω, ἡ δὲ πρὸς τὰ ἄνω φορὰ τῶν μικρῶν ἀτόμων (κούφων) εἶναι ἁπλῶς ἀποτέλεσμα τῆς πλήξεως καὶ τῆς πρὸς τὰ ἄνω ὠθήσεως, ἣν ταῦτα βραδέως πίπτοντα, πάσχουσιν ὑπὸ τῶν μειζόνων ταχέως κινουμένων (4). Ἀνάλογος τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ εἶναι καὶ ἡ ἐν τῷ Τιμαίῳ τοῦ Πλάτωνος (5), καθ' ἥν, πάντων τῶν σωμάτων ὄντων μιᾶς ὕλης, τὸ συνεστὼς ἐκ πλειόνων καὶ μειζόνων τῶν αὐτῶν μερῶν (τριγώνων) εἶναι τὸ βαρύτερον (τὸ ἔχον ῥοπήν), τοὐναντίον δὲ τὸ ἐξ ὀλιγίστων καὶ ἐλασσόνων τὸ κουφότερον (6) (τὸ στερούμενον βαρύτητος) (7). Οὕτω δὲ καὶ ὁ πλείων μόλυβδος εἶναι βαρύτερος ὀλιγοτέρου μολύβδου, ἀλλὰ καὶ τὸ ξύλον κουφότερον μολύβδου. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης, παρατηρῶν ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν πρότερον ἐλθόντων ἐπὶ τὴν σκέψιν τῶν βαρέων καὶ κούφων ὥρισαν μόνον τὸ βαρύτερον καὶ κουφότερον, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ ἁπλῶς κοῦφον καὶ βαρύ (8), ἐξηγεῖ τὸ φαινόμενον τῆς ῥοπῆς (9) διὰ τῆς παραδοχῆς δύο ἁπλῶν κινήσεων φύσει (10), τῆς

(1) Πρβλ. τὰ τοῦ Ἐπικούρου παρὰ Πλουτ. Συμποσ. VIII. Γ. 2.

(2) Ἀριστ. Φυσ ἀκρ. Δ. 9. σελ. 217 (5-25), Θ. 7. σελ. 260 (5-15), π. Οὐρ. Γ. 1. σελ. 299, Φυσ. Ἀκρ. Δ. 5. σελ. 212. Πλουτ. Συμπ. VII. Γ. 2.

(3) Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων θεωριῶν τῆς Ἀτομικῆς σχολῆς. Ἰδ. Πλάτ. Τίμ. 62 C. Πρβλ. Ἀριστοτ. π. Οὐρ. Γ. 1. σελ. 300, Γ. 2. σελ. 300-301, π. Γεν. κ. Φθορ. Α. 5, Φυσ. Ἀκρ. Δ. 7. σελ. 214. Πλουτ. Ἀρέσκ. φιλοσ. I. 12.

(4) Πρβλ. Πλάτ. Τίμ. 62-63: «Τὸν δ' ἄνω (τόπον) πρὸς ὃν ἀκουσίως ἔρχεται πᾶν». Πλουτ. Ἀρ. φιλοσ. I. Δ. Ἀριστ. π. Οὐρ. Δ. 2. σελ. 309.

(5) 56 B-58 B. Θεόφρ. π. Αἰσθ. XVI. 88. Ἀριστ. π. Οὐρ. Δ. 2. σελ. 308 (5 ἑξ.). Πρβλ. π. Γεν. κ. Φθορ. Α. 8. σελ. 325 (25).

(6) Πλάτ. Τίμ. 78 A.

(7) Πλουτ. π. τ. πρ. ψυχρ. 2. Ἀριστοτ. π. Οὐρ. B. 3. σελ. 286 (27).

(8) Π. οὐραν. Δ. 2. σελ. 308.

(9) «Ῥοπῆς βάρους καὶ κουφότητος» Ἀριστοτ. π. Οὐρν. Γ. 2. σελ. 301 (22).

(10) Φυσ. Ἀκρ. Δ. 4. σελ. 211, Δ. 8. σελ. 214 (2), π. Οὐρν. Δ. 1. σελ. 307 (30), Δ. 3. σελ. 310. «Οἰκείᾳ ῥοπῇ» (Πλουτ. π. τ. προσ. Σελήν. VI). Ἤτοι ἐνυπάρχει τῷ σώματι τὸ πρῶτον κινοῦν καὶ οὐχὶ κινεῖται ὑπ' ἄλλου, καθόσον ἅπαν τὸ κινούμενον ἀνάγκη ὑπό τινος κινεῖσθαι (Φυσ. ἀκρ. H. 1-2)· πρβλ. Πλάτ. Τίμ. 28 A, καὶ Ἀριστοτ. Φυσ. ἀκρ. Θ. 3. σελ. 253 (1), Θ. 4. ἑξ.

κύκλῳ καὶ τῆς ἐπ' εὐθείας, ἧς πάλιν δύο μόρια ἡ ἀπὸ τοῦ μέσου καὶ ἡ ἐπὶ τὸ μέσον (1). Εἰ μὲν τὸ σῶμα εἶναι βαρὺ ἔχει τὴν φορὰν φύσει κάτω καὶ ἐπὶ τὸ μέσον, εἰ δὲ κοῦφον ἄνω καὶ ἀπὸ τοῦ μέσου (2). Μέσον δὲ εἶναι τὸ τῶν συγκεντρικῶν τοῦ σύμπαντος σφαιρῶν, ὧν πρώτη ἡ γῆ, περὶ ταύτην τὸ ὕδωρ, περὶ τὸ ὕδωρ ὁ ἀήρ, περὶ τοῦτον τὸ πῦρ (τὸ ὑπέκκαυμα) καὶ περὶ τὸ πῦρ οἱ οὐρανοί (3). Φερόμενα δὲ πρὸς τὸ μέσον τὰ σώματα κινοῦνται ἀναγκαίως πρὸς τὸ κέντρον τῆς γῆς (4), διότι, τῆς γῆς οὔσης σφαίρας (5), τὸ ἄνω καὶ κάτω εἶναι πανταχόθεν ὅμοια (6). Τούτῳ δ' ἕπεται ὅτι τὰ ἐπὶ τὴν γῆν φερόμενα βάρη φέρονται οὐχὶ παρ' ἄλληλα ἀλλὰ πρὸς ὁμοίας γωνίας (7), τὰ δὲ βίᾳ ἄνω ῥιπτόμενα φέρονται πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ ἂν εἰς ἄπειρον ἐκρίψῃ αὐτὰ ἡ δύναμις, οὐδ' εἰς τὸ πλάγιον ῥέπουσιν (8).

Εἶναι δὲ τὰ σώματα βαρέα καὶ κοῦφα ἐν σχέσει πρὸς τὸ περιέχον (9), ἐν ᾧ φέρονται, ὡς ξύλον ταλαντιαῖον εἶναι μναϊαίου μολύ-

(1) Ἀριστοτ. π. Οὐρ. Α. 3. σελ. 270 (30). Πλάτ. Τίμ. 62. Πρβλ. τοὺς Στωϊκοὺς παρὰ Πλουτάρ. Ἀρ. φιλοσόφ. Ι. 12. «Ἡ κατὰ τόπον φορά, τόπου δὲ εἴδη καὶ μέρη τὸ ἄνω καὶ κάτω» (Ἀριστ. Φυσ. ἀκρ. Δ. σελ. 208).

(2) Ἀριστ. Φυσ. ἀκρ. Γ. 5. σελ. 205 (25), Δ. 3. σελ. 211 (5), Δ. 5. σελ. 212 (25), π. Οὐρ. Α. 3. σελ. 269, Δ. 1. σελ. 308. Πλάτ. Τίμ. 63-64. Ὁμοίως οἱ Στωϊκοὶ (Πλουτ. ἀρ. φιλ. Ι. 12). Ἡ κίνησις δ' αὕτη ἐμποδίζεται ἐὰν τὸ βάρος κύκλῳ φέρηται καθάπερ τὸ ἐν τοῖς κυάθοις ὕδωρ· καὶ γὰρ τοῦτο κύκλῳ τοῦ κυάθου φερομένου πολλάκις κάτω τοῦ χαλκοῦ γενομένου ὅμως οὐ φέρεται, κάτω πεφυκὸς φέρεσθαι = ἡ νῦν κεντρόφυξ δύναμις. Οὕτω δ' ὁ Ἐμπεδοκλῆς ἐξήγει τὴν στάσιν τῆς γῆς (Ἀριστοτ. π. Οὐρ. Β. 13. σελ. 295. 17).

(3) Ἀριστ. π. Οὐρ. Β. 3. σελ. 287 (30) Ἴδ. καὶ Φυσ. ἀκρ. Γ. 5. σελ. 205 (16), Δ. 5. σελ. 212 (20), π. Κόσμ. 3. σελ. 293 (2). Πλίν. 2. 4, 69. Πλουτ. Ἐκλελ. χρηστρ. 25. 424 c, π. τ. βίου Ὁμ. Β. 94.

(4) Πλίν. 2. 65. Ἴδ. καὶ Ἀριστοτ. Φυσ. ἀκρ. Γ. 5. σελ. 205, Δ. 4. σελ. 212, π. Οὐρ. Β. 14. σελ. 296 (10 ἑξ.) καὶ σελ. 297 (21), Προβλήμ. ΙΕ. 4. Θεόφρ. π Αἰσθ. XVI. Πρβλ. Πλουτ. π. τ. πρ. Σελήν. VI.

(5) Ἀριστοτ. π. Οὐρ. Β. 14. σελ. 297 (21).

(6) Πλίν. 2. 65. Ἀριστοτ. Φυσ. Ἀκρ. Δ. 1. σελ. 208. Ἐπιστημονικὴ ἀντίληψις τοῦ ἄνω καὶ κάτω λησμονηθεῖσα ἐν τῷ Μεσαίωνι.

(7) Ἀριστοτ. π. Οὐρ. Β. 14. σελ. 296.

(8) Ἀριστοτ. Μηχ. Προβλήμ. 10. Καὶ τὸ μὲν βαρὺ ὅσῳ ἂν ἐγγυτέρω ᾖ τοῦ μέσου θᾶττον φέρεται, τὸ δὲ κοῦφον ὅσῳ ἂν τοῦ ἄνω (Ἀριστοτ. π. Οὐρ. Α. 8. σελ. 277. 28 = Ὅ,τι νῦν λέγομεν ὅτι τὰ σώματα κινοῦνται πρὸς τὴν γῆν μὲ ταχύτητα ἐπιταχυνομένην).

(9) Ἀριστοτ. π. Οὐρ. Α. 3. σελ. 269, Δ. 4. Πλουτ. ἀρ. φιλοσ. Ι. ΙΒ.

6δου ἐν μὲν τῷ ἀέρι βαρύτερον, ἐν δὲ τῷ ὕδατι κουφότερον (1). Ἐντεῦθεν ἡ γῆ, πάντοτε πρὸς τὸ μέσον φερομένη, εἶναι πανταχοῦ βαρεῖα, τὸ ὕδωρ πανταχοῦ βαρὺ πλὴν ἐν τῇ γῇ, ὁ ἀὴρ πανταχοῦ βαρὺς πλὴν ἐν τῇ γῇ καὶ τῷ ὕδατι, καὶ τὸ πῦρ ἐν πᾶσι κοῦφον (2). Ὥστε πᾶν σῶμα καὶ τοῦ σώματος τούτου πᾶν μόριον (3) ἐν τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ (4) ἔχει βάρος πλὴν πυρὸς καὶ αὐτὸς ὁ ἀήρ, διὸ καὶ πεφυσημένος ἀσκὸς ἕλκει πλεῖον τοῦ κενοῦ (5), καὶ πᾶν σῶμα ἔχει κουφότητα πλὴν γῆς, καὶ εἶναι σῶμά τι τόσῳ κουφότερον ὅσῳ πλείονος ἀέρος (6) μετέχει ἢ γῆς καὶ ὕδατος. Ἕκαστον ἄρα σῶμα εἶναι, κατὰ τὸ Ἀριστοτέλην, βαρὺ ἢ κοῦφον ἔν τινι περιέχοντι ὡς τεῖνον ἀείποτε νὰ συναφθῇ τῷ ὁμοίῳ αὐτῷ (7), διότι ἕκαστον τὸ οἰκεῖον ὅμοιον ἐφέλκεται καὶ συνακολουθεῖ ἡ φύσις τοῦ μέρους τῷ ὅλῳ ᾧ συζεύγνυται (8), καὶ ἅπαν ἠρεμεῖ ἐλθὸν εἰς ὃν φέρεται τόπον κατὰ φύσιν (τὸν οἰκεῖον τόπον) (9). Ἡ τοῦ μέρους δ' αὕτη πρὸς τὸ

(9) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΙϚ. 13. Πλουτ. Ἀρ. φιλοσ. III. 15 (κατὰ Μητρόδωρον).

ὅλον αὐτοῦ ἐφέλκυσις δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς πρώτη αἰτία τῆς ἄνω καὶ κάτω φορᾶς τῶν σωμάτων ἤτοι τοῦ βαρέος καὶ τοῦ κούφου (10). Κατὰ ταῦτα, ὁ ἀὴρ φερόμενος πρὸς τὸν ἀέρα, ἐὰν ἐν

(9) Π. Οὐρ. Δ. 4. σελ. 311 (3).

(2) «Πρὸς ἄλληλα γάρ ἐστι βαρέα καὶ κοῦφα» Ἀριστοτ. π. Οὐρ. Α. 3. σελ. 269 (28)· ἴδ. καὶ Πλουτ. Ἀρ. φιλοσ. I. 12.

(3) Ἀριστοτ. Φυσ. Ἀκρ. Γ. 5. σελ. 205, π. Οὐρ. Α. 7. σ. 276, Β. 13. σ. 294.

(4) Ἀριστοτ. Φυσ. ἀκρ. Δ. 3. σελ. 211 (3), Δ. 5. σελ. 212 (33), π. Οὐρ. Δ. 5, Φυσ. ἀκρ. Δ. 1. σελ. 208 (11).

(5) Π. Οὐρ. Δ. 4. σελ. 311 (9). Φυσ. ἀκρ. Δ. 8. σελ. 216 (15). Ἔχων δ' ὁ ἀὴρ βάρος ἐν τῷ ἀέρι δὲν καθιστᾷ κουφότερα μιγνύμενος τὰ ἐν τῷ ἀέρι σταθμιζόμενα σώματα (Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΑ. 18). Ὁ πεφυσημένος ἀσκὸς ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ ἀέρος (=πρώτη τῶν ἀεροστάτων ἀρχή), καὶ ὅμως εἶναι βαρύτερος ἢ κενὸς (Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΕ΄ 13). Διὸ τοῦ ἀέρος κάτω φερομένου ἐν τῷ ἀέρι, τοῦ δὲ πυρὸς ἄνω, τὰ πνεύματα ὑπὸ τοῦ θερμοῦ γινόμενα ποιοῦνται λοξὴν τὴν φορὰν (Προβλήμ. ΚΕ. 14).

(6) Διὸ καὶ τὸ ἔλαιον, πλείστῳ χρώμενον ἀέρι, εἶναι κουφότερον (Πλουτ. π. τ. πρ. ψυχρ. 13. 950 B).

(7) Ἴδ. καὶ Πλάτ. Τίμ. 53 A, 57 B, ἑξ.

(8) Πλίν. 2. 65. Ἐντεῦθεν ἐξήγουν τινὲς τὴν στάσιν τῆς γῆς: Ita terrae, arcentibus cunctis nisi in se, locus non est, ἤτοι σῶμά τι ἔχον ἰδίαν φύσιν καὶ σύστασιν μένει περὶ αὐτό (Πλουτ. π. προσώπ. Σελήν. VIII. Πρβλ. Πλάτ. Τίμ. 57 C, Θεόφρ. Fr. XLVI: Ἀναξαγόρας).

(10) Εἰς τὴν ἐφέλκυσιν ταύτην ἠρκοῦντο πολλοὶ τῶν φιλοσόφων παραλείποντες τὴν

τινι σώματι στερεῷ, ἐν τῷ ὕδατι ἐμβεβαπτισμένῳ, κατέχῃ μείζονα τόπον ἢ αὐτὴ ἡ τοῦ σώματος ὕλη, ἕλκει τὸ σῶμα πρὸς τὰ ἄνω, ἤτοι καθιστᾷ αὐτὸ τοῦ ὕδατος κουφότερον. Ἐὰν δὲ τὸ στερεὸν τοῦτο σῶμα φέρεται κάτω ἐν τῷ ὕδατι περισσότερον ἢ ὅσον ἄνω κουφίζεται ὑπὸ τοῦ ἐνυπάρχοντος ἀέρος, τὸ σῶμα τοῦτο βυθίζεται φερόμενον πρὸς τὴν ὁμοίαν αὐτῷ γῆν (1). Τούτοις δ' ἕπεται ὅτι ἐν τῷ ὕδατι μόριόν τι γῆς κουφιζόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ ἀέρος τοσοῦτον ὅσον πρὸς τὴν γῆν κάτω φέρεται, θέλει ἀναγκαίως αἰωρεῖσθαι. Κατὰ δὲ τὸν Πλίνιον τὰ μὲν ἐλαφρὰ ἐκπιέζονται ὑπὸ τοῦ βάρους τῶν βαρυτέρων (2), καὶ τὰ βαρύτερα στέγουσι τὰ ἐλαφρότερα (3).

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, σῶμά τι φέρεται ταχύτερον πρὸς τὰ κάτω ἕνεκα δύο αἰτιῶν: α) Τὸ διαφέρειν τὸ δι' οὗ. Δηλονότι ἐὰν τὸ συνεχές (4), δι' οὗ τὸ σῶμα φέρεται ὂν διὰ τὴν παχύτητα ἧττον εὐδιαίρετον (5), ἀντιφέρηται καὶ μένῃ, ἐμποδίζει τὴν πρὸς τὰ κάτω φορὰν τοῦ βάρους. Ἐπὶ παραδείγματι τὸ σῶμα Α φερόμενον διὰ τοῦ μέσου Β διανύει διάστημά τι εἰς χρόνον Γ, φερόμενον δὲ διὰ λεπτοτέρου μέσου Δ διανύει τὸ αὐτὸ διάστημα εἰς χρόνον Ε. Τῶν διαστημάτων ὄντων τῶν αὐτῶν, οἱ χρόνοι ἔσονται ἀνάλογοι τῆς ἀντιφορᾶς τοῦ δι' οὗ φέρονται, ἄρα τῆς πυκνότητος αὐτῶν. Ἔστω Β ὕδωρ καὶ Δ ἀήρ. Ὅσῳ ὁ ἀὴρ λεπτότερος τοῦ ὕδατος, τόσῳ τὸ σῶμα Α διέρχεται διὰ τοῦ Δ ταχύτερον ἢ διὰ τοῦ Β· τ. ἔ. ἐὰν ὁ ἀὴρ εἶναι διπλασίως τοῦ ὕδατος ἀραιότερος, ὁ χρόνος Γ ἔσται διπλάσιος τοῦ Ε (6).

μεσότητα τῆς γῆς (Πλουτ. π. προσ. Σελήν. 8. 924 D ἑξ.). Ἀνάλογος ἡ τῷ 1665 ὑπὸ τοῦ Νεύτωνος ἀνακαλυφθεῖσα παγκόσμιος ἕλξις, ἤτοι ἡ κεντρομόλος κίνησις, πρὸς ἣν ἀντιδρᾷ ἡ φυξίκεντρος, δι' ἧς, ὡς εἴδομεν (ἀνωτ. σελ. 382, σημ. 2), ὁ Ἐμπεδοκλῆς ἐξήγει τὴν στάσιν τῆς γῆς.—Ὁ Πυθαγόρειος φιλόσοφος Φιλόλαος, ὁ τὴν γῆν κινήσας, ἔλεγε τὸν αἰθέρα τῆς σφαίρας (=τοῦ σύμπαντος) ὁλκὸν (ἴδ. Fr. Phil. Graec. II. σελ. 6,30).—Πρβλ. τὸ τοῦ Δημοκρίτου (Fr. Phil. Graec. I. σελ. 357) «Τὰ ὅμοια ὁμοίων γνωριστικά».

(1) Ἀριστοτ. π. Φυτ. 823 a ἑξ. Πρβλ. Φυσ. Ἀκρ. Γ. 5. σελ. 205, π. Οὐρ. Α. 8. σελ. 277 (10 ἑξ.).

(2) 2. 66. Ἴδ. καὶ ἀνωτ. σελ. 347, σημ. 14 (=πρῶται ἀμυδραὶ ἰδέαι τῶν ὑδροστατικῶν πιέσεων).

(3) Πλίν. 2. 4.

(4) Πρβλ. τὴν νῦν ἐν τῇ Φυσικῇ συνοχήν.

(5) Ἔχει μείζονα μορίων συνοχήν, ὡς νῦν θὰ ἐλέγομεν.

(6) Ἀριστοτ. Φυσ. Ἀκρ. Δ. 8. σελ. 215.

Λοιπόν, ἐὰν λάβωμεν δύο ἴσα (1) σκεύη καὶ θῶμεν ἐν αὐτοῖς ὕδωρ γλυκὺ καὶ ἁλμυρόν, μετὰ ταῦτα δὲ προσλάβωμεν ᾠὸν καὶ θῶμεν τοῦτο ἐν τῷ γλυκεῖ ὕδατι, εὐθὺς καταδύσεται, ἐνῷ ἐν τῷ ἁλμυρῷ ὕδατι ὑπερνήξεται καὶ ἀναβήσεται ἐπάνω, διότι τοῦ τοιούτου ὕδατος τὰ μέρη δὲν διαζεύγνυνται ὡς τὰ τοῦ γλυκεροῦ ὕδατος (2). Ἐντεῦθεν τὰ τὸ αὐτὸ βάρος φέροντα πλοῖα καὶ οἱ κολυμβῶντες (3) ἐν τοῖς ποταμοῖς καταδύονται μᾶλλον ἢ ἐν τῇ θαλάσσῃ παχείᾳ καὶ βαρείᾳ (4), κρήνης δέ τινος ἐν Αἰθιοπίᾳ τὸ ὕδωρ τόσον ἐλέγετο ἀσθενὲς ὥστε μηδὲν ἐπ' αὐτοῦ ἐπέπλεε μήτε ξύλον μήτε τῶν ὅσα ξύλου ἐλαφρότερα (5). Τουναντίον δὲ τὰ ζῷα ῥιπτόμενα ἐπιπλέουσιν ἐν τῇ νεκρᾷ θαλάσσῃ (6), ἧς τὸ ὕδωρ βαρύτερον «ὥστε μὴ δεῖν κολύμβου, ἀλλὰ τὸν ἐμβάντα καὶ μέχρι ὀμφαλοῦ εὐθὺς ἐξαίρεσθαι» (7), ἤτοι «δίκην πηλοῦ βαστάζει τὰ κουφότερα» (8). Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐκ δύο ὑδάτων τὸ παχύτερον, πλείονος μετέχον γῆς, ἔσται ὑποκάτω τοῦ ἧττον παχέος, μετέχοντος μᾶλλον ἀέρος, ὡς τὸ γλυκὺ ὕδωρ ὑπερέχει

(1) Λέγει ὁ Ἀριστοτέλης ἴσα, ὅπως (ὡς νομίζομεν) ἔχῃ τὴν αὐτὴν ποσότητα ὕδατος καὶ μὴ γεννηθῇ ἀμφιβολία τις τῆς ὀρθότητος τοῦ πειράματος, διότι σύναμα παραδέχεται ὅτι «φέρεται θᾶττον τὸ πλεῖον ἄνω πῦρ τοῦ ἐλάττονος καὶ κάτω δὲ πάλιν ὡσαύτως ὁ πλείων χρυσὸς καὶ ὁ μόλυβδος» (π. Οὐρ. Α. 8. σελ. 277. 4, Δ. 2. σελ. 309. 12) καὶ «ἀνάλογον τὰ μεγέθη τοῖς βάρεσιν» (π. Οὐρ. Α. 6. σελ. 273), καὶ τἀνάπαλιν τὸ πλέον ὕδωρ ἀντερείδει μᾶλλον, διὸ καὶ τὰ πλοῖα γέμειν δοκεῖ μᾶλλον ἐν τῷ λιμένι ἢ ἐν τῷ πελάγει (Προβλήμ. ΚΓ. 3).

(2) Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 824 α, 12-23. Μετεωρλ. Β. 3. σελ. 359 (14)· «Ταὐτὸ δὲ τοῦτο δρῶσι καὶ περὶ τὰς ταριχείας» (ὡς καὶ νῦν). Ἴδ. καὶ Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Δ. σελ. 52 (50).

(3) Πλουτ. Αἴτ. φυσ. Α. Πλίν. 2. 106.

(4) «Διόπερ ἔνιοι τῶν ἐν τοῖς ποταμοῖς γεμιζόντων διὰ ταύτην τὴν ἄγνοιαν ἐζημιώθησαν» Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 3. σελ. 359 (10), Προβλήμ. ΚΓ. 13, Fr. 217. Πλουτ. Συμποσ. Ι. Θ. Πρβλ. Γαλην. ἔνθ' ἀνωτ.

(5) Ἡρόδ. ΙΙΙ. 23. Πρβλ. Στράβ. ΙΓ. 614 (67). ΙΕ. 703 (38). Ὅμοιον ἐλέγετο περὶ τῆς κρήνης καὶ τοῦ ποταμοῦ Σίλλα ἐν Ἰνδικῇ (Διόδ. Σικελ. ΙΙ. 37. Ἀρριαν. Ἰνδικ. VI. 2. Rer. Nat. script. Ἀντίγονος 161. Πλίν. 31. 2. Καὶ ταῦτα δὲ πλείους εἰρήκασι καὶ ἐπὶ πλειόνων ὑδάτων (Ἀντίγονος ἔνθ' ἀνωτ.). Διὰ τῆς ὑπερβολῆς δὲ ταύτης ἐδήλουν τὸ ἄγαν ἐλαφρὸν τοῦ ὕδατος.

(6) Ἀριστοτ. π. Φυτ. Β. 824 α (23), Μετεωρλ. Β. 3. σελ. 359 (17). Πρβλ. καὶ Rer. Natur. script. Ἀντίγ. 166, 165 Πλίν. 2. 106. Ὡς καὶ ἐν τῇ Ἀρεθούσῃ λίμνῃ τῆς Μ. Ἀρμενίας.

(7) Στρβ. Ις. 764 (42).

(8) Καὶ οὐχὶ ὡς φύσει κοῦφον ὑπάρχον, «ὅπερ ἤδη τις εἶπε τῶν παλαιῶν σοφιστῶν» Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Δ. σελ. 52 (43).

τοῦ θαλασσίου καὶ πάντων τῶν ὑδάτων (1). Οὕτως ὁ μὲν Ὅμηρος λέγει ὅτι ὁ ποταμὸς Τιταρήσιος ἐπιρρεῖ τῷ Πηνειῷ ὡς ἔλαιον, ὁ δ' Ἀρριανὸς (2) ὅτι τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ Φάσιδος ἐπιπλεῖ τῇ θαλάσσῃ καὶ δὲν συμμίγνυται, ὥστε «κατὰ μὲν τοῦ ἐπιρρέοντος βάψαντα γλυκὺ τὸ ὕδωρ ἀνιμήσασθαι· εἰ δ' εἰς βάθος τις καθῆκε τὴν κάλπιν ἁλμυρόν» (3), καὶ τοῦ Βορυσθένους τὸ ὕδωρ λεπτὸν ὂν καθ' ὑπερβολὴν γίνεται ἐπάνω τοῦ Ὑπάνιος τοῖς βορείοις διὰ τὴν κουφότητα (4). Ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχρότης ποιεῖ τὸ ὕδωρ βαρὺ καὶ σωματῶδες, διὸ τὰ ποτάμια (5) πλοῖα δύνανται τὸν χειμῶνα νὰ φέρωσι πλείονα γόμον, ἐν δὲ ταῖς κλεψύδραις ἡ ἐκροὴ εἶναι βραδυτέρα τοῦ χειμῶνος ἢ τοῦ θέρους διὰ τὸ πάχος τοῦ ὕδατος (6), καὶ τὸ ψυχρὸν ὕδωρ ἕλκει πλεῖον τοῦ θερμοῦ (7). 6) Τῷ διαφέρειν τὸ φερόμενον, ἐὰν τἆλλα ταὐτὰ ὑπάρχῃ, διὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ βάρους ἢ τῆς κουφότητος. Ἐν τῷ αὐτῷ δηλονότι περιέχοντι τὰ σώματα τὰ ἔχοντα μείζονα ῥοπὴν βάρους (8), ὄντα καὶ τῶν αὐτῶν σχημάτων, διανύουσι ταχύτερον τὸ ἴσον διάστημα τοῦ περιέχοντος, ὡς διαιροῦντα τὰ πλήρη ταχύτερον διὰ τῆς ἰσχύος αὐτῶν (9). Ὁ χρυσὸς ἐπὶ παραδείγματι ὡς στερρὸς

(1) Τὸ δ' ἔλαιον τοῦ ὕδατος. Ἀριστοτ. π. Οὐρ. Α. 3. σελ. 269, π. Φυτ. 824 α (25). Πλίν. 2. 106. Πρβλ. Ἱπποκρ. (π. φύσ. παιδ.) Ι. σελ. 401, Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 37: «Τὸ ἁλμυρὸν διὰ τὸ βάρος καὶ διὰ τὸ τμητικὸν εἶναι κάτω φέρεται».— Τὸ ὕδωρ τῆς Ἀρεθούσης (πηγῆς τῶν Συρακουσῶν) μένει ὑπὸ τὸ θαλάσσιον (Πλίν. 2. 106).

(2) Ἐπιστολὴ κτλ. 10.

(3) Ἴδε πολλὰ τοιαῦτα παραδείγματα παρὰ Πλιν. 2. 106. Ἀλλὰ καὶ ἡ ὁρμή, μεθ' ἧς τὸ ποτάμιον ὕδωρ ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν ἐμποδίζει τὴν ἀνάμιξιν. Οὕτως, ὡς γνωστόν, ὁ Ἀμαζόνιος ποταμὸς τῆς Ν. Ἀμερικῆς δὲν ἀναμιγνύει τὰ ὕδατα αὐτοῦ (διατηροῦντα καὶ τὸ ἑαυτῶν χρῶμα) μετὰ τοῦ Ὠκεανοῦ ἐπὶ ἀποστάσεως 100 λευγῶν.

(4) Θεόφρ. Fr. 159. Ἀθήν. Β. 42 e. Πλίν. 31. 30.— Τοιαῦτα ῥυάκων παραδείγματα ἴδε Πλίν. 2. 106.

(5) Θεόφρ. ἔνθ' ἀνωτ.

(6) Αὐτόθι.

(7) Διότι συγκρίνεται τὸ ψυχρὸν καὶ πυκνοῦται (Πλουτ. Αἴτ. φυσ. Ζ. ἑξ., κ. τ. πρ. ψυχρ. II, XXI, Συμποσ. III. Ε. 2, V. Η. 4. Ἀθήν. Β. 41 b. Θεόφρ. π. Αἰσθ. XII. 59). Ἐλαφρὸν καὶ κοῦφον καὶ ἀνωφερὲς οὐδέν ἐστι τῶν ψυχρῶν (Πλουτ. π. τ. πρ. ψυχρ. 13, 950 D). Τὸ ψυχρὸν συνάγει, τὸ θερμὸν λύει (Πλουτ. βίος Ὁμ. Β. 101. Ἴδ. καὶ ἀνωτ. σελ. 13). Κατὰ τὸν Ἀριστοτ. (π. ζῴ. μορ. Γ. 9. σελ. 672) τὸ λιπαρὸν εἶναι κοῦφον ὡς θερμόν.

(8) Ἀριστοτ. Φυσ. ἀκρ. Δ. 8. σελ. 216 (12), π. Οὐρ. Γ. 2. σελ. 301 (22).

(9) Ἆρα ἐν τῷ κενῷ «ἰσοταχῆ πάντ' ἔσται»; (Ἀριστ. Φυσ. Ἀκρ. Δ. 8. σελ. 216. 20, Λουκρήτ. II. 225 = ὁ πρῶτος νόμος τῆς πτώσεως τῶν σωμάτων ἐν τῇ νῦν Φυ-

καὶ πυκνὸς ἀμέσως βυθίζεται εἰς τὸ ὕδωρ, ἐν ᾧ τὸ ξύλον ἀραιόν (1), φέρεται πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος μέχρι τῆς τοῦ ἀέρος ἐπιφανείας, ἤτοι ἐπιπλέει. Ὁ ἔβενος ἐπίσης βυθίζεται, τουναντίον λίθοι τινὲς ὑπερνήχονται καὶ ῥαχίας (2) τινὸς κούφης ἢ φελλοῦ (κουφοτάτου) (3) τὸ μὲν ἥμισυ καταδύσεται ἐν τῷ ὕδατι τὸ δὲ λοιπὸν ὑπερνήξεται (4). Κατὰ ταῦτα, «εἰ θέλοις αὐλίσκον προσδήσει κύστει καὶ διὰ τοῦ αὐλίσκου ἐμβαλεῖν εἰς τὴν κύστιν γῆν τε καὶ ψάμμον καὶ μολύβδου κνήσματα λεπτὰ καὶ ὕδωρ ἐπιχέας φυσῶν διὰ τοῦ αὐλίσκου, πρῶτον μὲν ἐκεῖνα ἀναμεμίξεται τῷ ὕδατι· ἔπειτα δὲ χρόνῳ φυσόμενα ἐλεύσεται ὅ,τε μόλυβδος ὡς τὸν μόλυβδον καὶ ἡ ψάμμος ὡς τὴν ψάμμον καὶ ἡ γῆ ὡς τὴν γῆν· καὶ ἤν τις αὐανθῆναι ἐάσῃ καὶ περιρρῆξαι τὴν κύστιν σκέψηται, εὑρήσει αὐτῶν τὸ ὅμοιον ἐς τὸ ὅμοιον ἐλελυθός» (5), καὶ κατὰ τὸν Πλάτωνα (6) «τὰ κινούμενα, ἄλλα ἄλλοσε ἀεὶ φέρεσθαι διακρινόμενα, ὥσπερ τὰ ὑπὸ τῶν πλοκάμων τε καὶ ὀργάνων τῶν περὶ τὴν σίτου κάθαρσιν σειόμενα καὶ ἀναλικμώμενα· τὰ μὲν πυκνὰ καὶ βαρέα ἄλλῃ· τὰ δὲ μανὰ καὶ κοῦφα εἰς ἑτέραν ἵζει φερόμενα ἕδραν».

Εἰς τὴν μείζονα δὲ ἢ ἐλάσσονα κατάδυσιν τῶν σωμάτων ἐν τοῖς ὑγροῖς συμβάλλονται οὐχ ἧττον καὶ τὰ σχήματα αὐτῶν (7). Οὕτω

σικῇ, ὁ ὑπὸ τοῦ Γαλιλαίου καθορισθείς). Ἀλλὰ τοῦτο ὁ Ἀριστοτέλης θεωρεῖ μὴ γινόμενον, συμπεραίνει ἄρα ὅτι «οὐκ ἔστι κεχωρισμένον κενόν». Ἐπίσης ἐν τῷ κενῷ «οὐδεὶς ἂν ἔχοι εἰπεῖν διατί κινηθὲν στήσεταί που· τί γὰρ μᾶλλον ἐνταῦθα ἢ ἐνταῦθα; ὥστ' ἢ ἠρεμήσει ἢ εἰς ἄπειρον ἀνάγκη φέρεσθαι, ἐὰν μή τι ἐμποδίσῃ κρεῖττον» (Φυσικ. Ἀκρ. Δ. 8. σελ. 215. 19 = ὁ νῦν νόμος τῆς ἀδρανείας. Ἴδ. καὶ Φυσ. Ἀκρ. Θ. 3. σελ. 253. Μηχ. Προβλήμ. 12. 31).

(1) Κουφιζόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν τοῖς πόροις αὐτοῦ ἀέρος, ἢ κατὰ Πλίνιον (ἴδ. ἀνωτ. σελ. 347 σημ· 14 καὶ σελ. 384 σημ. 2) πιεζόμενον ὑπὸ τοῦ ὕδατος βαρυτέρου.

(2) Ἡ ἐν τοῖς λεξικοῖς σημασία τῆς ῥαχίας δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα. Στερούμενοι μεταφράσεων καὶ σχολίων ἀγνοοῦμεν πῶς ἐξηγοῦσι τὴν λέξιν. Καθ' ἡμᾶς ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῆς κισσήρεως.

(3) Στρϐ. Α. 53.

(4) Ἀριστοτ. π. Φυτ. Β. 823 α-ϐ.

(5) Ἱπποκρ. (π. φύσ. παιδ.) Ι. σελ. 392. Πρϐλ. Ἀριστοτ. Προϐλήμ. ΙϚ. 13. Ἐπὶ τοῦ φαινομένου τούτου στηρίζεται ἡ τῶν βώλων πλύσις (ἴδ. ἐμὴν Ὀρυκτ. Θεοφρ. σελ. 65). Πρϐλ. ἀνωτ. σελ. 57 καὶ Πλουτ. Συμποσ. VIII. Γ. 2.

(6) Τίμ. 53. Α. Πλουτ. Ἐκλελ. χρηστρ. 37. 430 Β. Ἴδ. καὶ Δημόκριτον (Fr. Philos. Graec. I. σελ. 358. 2).

(7) Ἀριστοτ. π. Οὐρ. Δ. 6. Πλίν. 2. 106. Πρϐλ. Ἀριστοτ. π. Οὐρ. Β. 13. σελ. 294 (14). Πλουτάρχ. Ἀρ. φιλοσοφ. III. 15.

τὰ μὲν πλατέα σιδήρια καὶ μόλυβδος ἐπιπλέουσι τοῦ ὕδατος, ἡ δὲ βελόνη ἐλάττων καὶ ἧττον βαρεῖα οὖσα καταδύεται, καὶ ἄλλα ἐπίσης γεώδη καὶ κονιορτώδη, φύσει βαρέα ἐν τῷ ὕδατι, ἐπιπλέουσι τούτου (1). Τό φαινόμενον τοῦτο ὁ μὲν Δημόκριτος ἐξήγει παραδεχόμενος ὅτι τὰ ἐκ τοῦ ὕδατος ἄνω φερόμενα θερμά, πλείονα ὄντα ὅταν πλατὺ τὸ ἐμβαπτιζόμενον σῶμα, ἀντικρούουσιν αὐτὸ ἰσχυρότερον, τοὐναντίον δέ, ὅταν τὸ σῶμα στενόν. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἐπιφέρει τὴν ἑξῆς ἐξήγησιν: «Τὰ μὲν οὖν ἔχοντα πλάτος διὰ τὸ πολὺ περιλαμβάνειν ἐπιμένει, διὰ τὸ μὴ διασπᾶσθαι τὸ πλεῖον ῥᾳδίως· τὰ δ' ἐναντίως ἔχοντα τοῖς σχήμασι διὰ τὸ ὀλίγον περιλαμβάνειν φέρεται κάτω, διὰ τὸ διαιρεῖν ῥᾳδίως· καὶ ἐν ἀέρι πολὺ μᾶλλον, ὅσῳ εὐδιαιρετώτερος ὕδατός ἐστιν· ἐπεὶ δὲ τό τε βάρος ἔχει τινὰ ἰσχὺν καθ' ἣν φέρεται κάτω, καὶ τὰ συνεχῆ πρὸς τὸ μὴ διασπᾶσθαι, ταῦτα δεῖ πρὸς ἄλληλα συμβάλλειν· ἐὰν γὰρ ὑπερβάλλῃ ἡ ἰσχὺς ἡ τοῦ βάρους τῆς ἐν τῷ συνεχεῖ πρὸς τὴν διάσπασιν καὶ διαίρεσιν, βιάσεται κάτω θᾶττον, ἐὰν δὲ ἀσθενεστέρα ᾖ, ἐπιπολάσει». Ἤτοι, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, τὸ μὲν βαρὺ ἐν τῇ πρὸς τὰ κάτω φορᾷ αὐτοῦ ζητεῖ νὰ διαιρέσῃ τὸ μέσον, ὅπερ τἀνάπαλιν ἀνθίσταται εἰς τὴν ῥοπὴν ταύτην τοῦ σώματος καὶ τόσον πλεῖον ὅσον τοῦτο πλατύτερον ὂν (ἢ κουφότερον) δυσκολώτερον διασπᾷ τὴν τοῦ μέσου συνοχήν. Ἐντεῦθεν δὲ παρατηροῦμεν ὅτι τὸ ὕδωρ ἐθεωρεῖτο ἁπλῶς ὡς περιέχον καὶ οὐχὶ ὡς σῶμα, οὗτινος τὸ βάρος ἔδει νὰ παραβάλληται πρὸς τὸ βάρος τοῦ ἐν αὐτῷ βαπτομένου σώματος ὑπὸ ἴσους ἀμφοτέρων ὄγκους. Ἐὰν τοῦτο ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν, ἐκ τῶν ἀνωτέρω περὶ βάρους θεωριῶν τῶν ἀρχαίων, καθ' ἃς ἐκ δύο σωμάτων τὸ βαρύτερον μένει ὑπὸ τὸ κουφότερον καὶ τἀνάπαλιν (2), εἵπετο ἀναγκαίως ὅτι πᾶν ἐν ὑγρῷ ἐμβεβαπτισμένον σῶμα ἀπόλλυσιν ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ βάρους ὅσον ἔχει βάρος ὕδωρ ἴσου ὄγκου πρὸς τὸ σῶμα, ἤτοι τὸ ὑπὸ τοῦ σώματος ἐκτοπιζόμενον (3) ὕδωρ. Ἀλλά τὴν ἀρχὴν ταύτην, ἣν μόλις ὑπενόησεν ὁ

(1) «Ἐπὶ τοῦ ὕδατος γῆ καὶ χρυσὸς διὰ μικρομέρειαν πολλάκις ἐπιπλέουσιν, οὕτως ἐπὶ τοῦ ἀέρος τὸ ὕδωρ (ψακάδες μικραὶ)» Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Α. 12. σελ. 348 (9). Δὲν δύναται οὕτω νὰ ἐξηγηθῇ ἡ τῶν νεφῶν αἰώρησις;

(2) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 384 καὶ σελ. 387.

(3) Διότι κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην τοῦτο μὲν «δύο σώματα ἐν τῷ αὐτῷ» ἀδύνατον (Φυσ. Ἀκρ. Δ. 1. σελ. 209, Δ. 5. σελ. 212, Δ. 6. σελ. 213 = τὸ νῦν ἀδιαχώρητον

Ἀριστοτέλης εἰπὼν ὅτι «ἔθος τοῦ ὕδατος τὸ κουφίζειν πάντα πρὸς τὴν ἰδίαν ἐπιφάνειαν» (1) ἀνεκάλυψε καὶ ἀπέδειξε τὸν 3ον π.Χ. αἰῶνα ὁ τῶν Συρακουσῶν μαθηματικὸς Ἀρχιμήδης (2) «λουόμενος ὥς φασιν (καὶ) ἐκ τῆς ὑπερχύσεως ἐννοήσας τὴν τοῦ στεφάνου μέτρησιν» (3).

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω περὶ βάρους ῥηθέντα τὸ ὕδωρ τὸ μᾶλλον τῷ γεώδει μεμιγμένον ἐθεωρεῖτο καὶ πυκνότερον, ἄρα βαρύτερον (4), κουφότερον δὲ τοὐναντίον τὸ ἄμικτον καὶ τὸ καθαρόν, «πλεῖον γὰρ ἕλκει τὸ ἁλμυρὸν ἢ τὸ πότιμον» (5). Ἐνεδείκνυτο ἄρα τοῖς ἀρχαίοις ἡ τῇ σταθμήσει ἐξέλεγξις τῆς ποιότητος τῶν ὑδάτων. Ὁ Ἱπποκράτης (6) λέγει ὅτι τὰ ὕδατα «ὥσπερ ἐν τῷ στόματι διαφέρουσι καὶ ἐν τῷ σταθμῷ, οὕτω καὶ ἡ δύναμις διαφέρει πολὺ ἑκάστου»· ὁ Ἀθήναιος (7) «σταθμήσας τὸ ἀπὸ τῆς ἐν Κορίνθῳ Πειρήνης καλουμένης ὕδωρ κουφότερον πάντων εὗρε τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα»· ὁ Στράβων (8) τὸ ὕδωρ τοῦ Εὐλαίου ποταμοῦ τῆς Σουσιανῆς λέγει «πάντων ἐλαφρότατον ὥστ' ἐν Ἀττικῇ κοτύλῃ δραχμῇ ἐφολκότερον εἶναι»· ὁ δὲ Ἀρριανὸς (9) τεκμαίρεται τὴν κουφότητα τοῦ ὕδατος τοῦ Φάσιδος ποταμοῦ τῷ σταθμῷ (10). Ἡ στάθμησις δ' αὕτη ἐγίνετο ἀναμφιβόλως διὰ τοῦ ζυγοῦ ὡς συνάγομεν ἔκ τε τοῦ ἀνωτέρω

τῶν σωμάτων), τοῦτο δέ, ἐάν τις «ἐν ὕδατι (ἢ ἐν ἀέρι) τιθῇ κύβον, ἐκστήσεται τοσοῦτον ὕδωρ ὅσον ὁ κύβος» (Φυσ. Ἀκρ. Δ. 8. σελ. 216, 27).

(1) Π. φυτ. Β. 823 α = ἡ νῦν ἄνωσις τῶν ὑγρῶν. Πρβλ. τὸ τοῦ Πλινίου ἀνωτ. σελ. 384 σμ. 2 καὶ 2. 106 (13): «Onera in aqua facilius moveri». Πρβλ. καὶ Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 3.

(2) Ἴδ. Ἀρχιμήδην (ἔκδ. Heiberg) τ. II. σελ. 356-427: Περὶ τῶν ὕδατι ὑφισταμένων ἢ περὶ τῶν ὀχουμένων. Ἴδ. καὶ Στράβ. ΙΓ. 614 (67), ΙΕ. 703 (38).

(3) Πλουτ. ὅτι οὐδὲ ἡδ. ζ. κατ' Ἐπικ. 11, 1094 C. Στέφανον ἐννοεῖ τὸν τοῦ Ἱέρωνος. Ἀλλὰ βεβαίως ἡ τοῦ Ἀρχιμήδους ἀρχὴ εἶναι συνέπεια μελέτης τῶν περὶ βαρέος καὶ κούφου θεωριῶν τῶν ἀρχαίων.

(4) Ἀριστοτ. π. Φυτ. Β. 823 α. 25.

(5) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 3. σελ. 359 (6).— Ἐντεῦθεν ἄρα τὸ φύσει θερμότερον ὕδωρ ὡς θερμὸν ἔσται καὶ ἐφολκότερον, καὶ τἀνάπαλιν τὸ φύσει ψυχρὸν βαρύτερον, ὅθεν δυνάμενον νὰ θεωρηθῇ σκληρότερον.

(6) Π. Ὑδ. κτλ. Ι. Ι.

(7) Β. 436.

(8) ΙΕ. 735 (22).

(9) Περίπλ. Εὐξ. Πόντ. 10.

(10) Ponderis: leves et graves sunt. (aquae). Σενέκ. Q. N. III. 2.

χωρίου τοῦ Στράβωνος καὶ ἐκ τοῦ Θεοφράστου (1) λέγοντος ὅτι τῶν περὶ Πάγγαιον ὑδάτων ἡ κοτύλη εἷλκε τοῦ μὲν χειμῶνος 96, τοῦ δὲ θέρους 46 (ἀττικὰς δραχμάς) (2). Ὅτι ὅμως καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐθεώρουν ἐλάχιστα ἀκριβῆ τὴν μέθοδον ταύτην, δῆλον γίνεται ἐκ τοῦ Ἐρασιστράτου παρ' Ἀθηναίῳ (3) λέγοντος ὅτι «δοκιμάζουσί τινες τὰ ὕδατα σταθμῷ ἀνεξετάστως· ἰδοὺ γὰρ τοῦ ἐξ Ἀμφιαράου ὕδατος καὶ τοῦ ἐξ Ἐρετρίας συμβαλλομένων, τοῦ μὲν φαύλου τοῦ δὲ χρηστοῦ ὄντος, οὐδ' ἥτις ἐστὶ διαφορὰ κατὰ τὸν σταθμόν». Ἡ διὰ τῶν ὑδροστατῶν καταμέτρησις τῆς τῶν ὑδάτων βαρύτητος ἦν ἄγνωστος τοῖς ἀρχαιοτέροις, εἰ καὶ αἱ ὑδροστατικαὶ αὐτῶν θεωρίαι, ἃς ἀνωτέρω ἐξεθήκαμεν, καὶ δὴ τὸ πείραμα τοῦ ᾠοῦ (σελ. 385) ἦγον εὐθὺ εἰς τὴν τοῦ ὑδροστάτου ἐπινόησιν. Τοιοῦτον ὄργανον ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Πρόκλου († 485 μ. Χ.) ἐν τοῖς εἰς Ἡσίοδον ὑπομνήμασιν αὐτοῦ (4), καὶ ἦτο ἡ πρώτη ἐφαρμογὴ τῶν τότε γνωστῶν γενομένων ὑδροστατικῶν ἀρχῶν τοῦ Ἀρχιμήδους, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Castalli (5) δίδων ἐξήγησιν τοῦ ὑδροσκοπίου ἢ βαρυλλίου, ὅπερ ἡ διάσημος φιλόσοφος Ὑπατία († 414 μ. Χ.) ἀσθενοῦσα καὶ ἀνάγκην ἔχουσα ἐπιτηδείου ὕδατος, παρήγγειλε τῷ μαθητῇ αὐτῆς Συνεσίῳ (6). Τὸ ὑδροσκόπιον τοῦτο κατεσκευάζετο συνήθως ἐκ χαλκοῦ καὶ ἀπετελεῖτο ἐκ μικροῦ κυλίνδρου φέροντος διαιρέσεις, καί τινος μικροτέρου κώνου φέροντος ἕρμα, ὅμοιον δηλονότι σημερινῷ ἀραιομέτρῳ, καὶ δὴ τῷ τοῦ Νικολσῶνος.

β) Τὸ κατὰ τὴν πρόσοψιν λεπτὸν ἅμα καὶ διαυγές (7). —

(1) Fr. 159, 161. Ἀθήν. Β. 42 b.

(2) Ὁ Θεόφραστος ἀναφέρει ἁπλῶς τοὺς ἀρθιμοὺς 96 καὶ 46, οὓς θεωροῦμεν δηλοῦντας ἀττικὰς δραχμάς, διότι καὶ ὁ Στράβων, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, ζυγίζει τὸ ὕδωρ τοῦ Εὐλαίου ποταμοῦ δι' ἀττικῆς κοτύλης εὑρίσκων αὐτὸ δραχμῇ ἐφολκότερον. Ἀλλὰ καί, ἂν παραδεχθῶμεν τὸν μετρητὴν τῶν ἀρχαίων 37,076 χιλιόγραμμα, ἡ κοτύλη ($=\frac{1}{144}$ τοῦ μετρητοῦ) ζυγίζει περίπου 257,4 γραμμ., ἤτοι 59 περίπου ἀττικὰς δραχμὰς (ἐὰν 1 δραχμὴ = 4,366 γραμμ.). Ὁ δὲ ἀριθμὸς 59 εἶναι μέσος τις τῶν ἀριθμῶν 96 καὶ 46.

(3) Β. 46 d. Ἴδ. καὶ Πλίν. 31. 23.

(4) 133. Ἴδ. καὶ Πλουτ. Fr. XI. 59 (Εὐσεβ. Εὐαγγελ. Προπαρ. 3. 8).

(5) Τῷ 1628. Ἴδ. Histoire de la Physique Hoefer, σελ. 13.

(6) Ἐπιστολαὶ XV.

(7) Ἀθήν. Β. 46 a.

Ὕδωρ διαυγὲς ἢ λαμπρὸν (ἀκριβῶς καθαρόν) (1). τ. ἔ. ἔχον τὸ λευκὸν αὐτοῦ χρῶμα, καὶ ἅμα ὂν λεπτὸν τὴν ὄψιν (ἤτοι μὴ παχύ) (2), ἐχαρακτηρίζετο ὡς ὕδωρ πότιμον. Γλυκὺ δὲ καὶ καθαρὸν (3) καλεῖ καὶ ὁ Ξενοφάνης (4) τὸ πότιμον ὕδωρ. Μόνη ἄρα ἡ τοῦ ὕδατος διαύγεια ἤτοι τὸ ἀθόλωτον (5) δὲν ἦτο ἐπαρκὲς (6) χαρακτηριστικὸν τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, ἀφ' οὗ κατὰ Πλούταρχον (7) τὸ θαλάσσιον ὕδωρ, ἐν ᾧ ἐνδιέσπαρται τὸ γεῶδες ἐλέγετο διαφανέστατον, ἐπὶ τῆς ἄκρας δὲ τοῦ Κώρυκος ὑπῆρχεν ἄντρον ἔχον πηγὴν μεγάλην, ποταμὸν ἐξιεῖσαν καθαροῦ καὶ διαφανοῦς ὕδατος, ὅπερ ἐκάλουν ὕδωρ πικρόν (8). Οὐχ ἧττον ὅμως λέγοντες οἱ ἀρχαῖοι ὕδωρ διαυγὲς ἢ λευκὸν ἐνόουν πολλάκις ἐν γένει μαλακὸν ἅμα καὶ καθαρὸν (=διαυγὲς) ὕδωρ. ὁ δ' Ἀρριανὸς (9) τὸ γλυκὺ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ Σίνθου τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης λέγει ἁπλῶς λευκόν. Ἐθεωρεῖτο δὲ τὸ τεθολωμένον (turbida) (10) ἢ καθ' Ἱπποκράτην ἄχρουν ὕδωρ, ἐπιβλαβὲς τῇ ὑγείᾳ (11), διὸ καὶ χρηστὰ ὕδατα ἦσαν οὐ μόνον τὰ ὄντα γλυκέα ἀλλ' ἅμα καὶ λευκά (12).

γ) Ἡ τοῦ ὕδατος ὀσμή.—Κατὰ τὸν Γαληνὸν (13) τὸ κάλλιστον ὕδωρ δέον νὰ φαίνηται ἀποιότατον οὐ μόνον πρὸς τὴν γεῦσιν ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ὀσμήν, ἤτοι «οὐδεμίαν ἐμφαίνειν αὐτῷ χρὴ ποιότητα» (14). Ὁ Ἱπποκράτης λέγει τὸ πότιμον ὕδωρ εὐῶδες (15),

(1) Γαλην. Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (30), π. ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 6 (46). Pura (Σενέκ. Q. N. III. 2). Κοινῶς ὕδωρ ἀκράτον (ἴδ. κατωτ. σελ. 401 σημ. 5).

(2) Θεόφρ. Αἰτ. φυτ. Β. VI. 3. Πρβλ. ἀνωτ. σελ. 334.

(3) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 379 σημ. 9, 10.

(4) Fr. Philos. Graec. (21) τ. I. σελ. 106.

(5) Πλουτ. Fr. XI. 59. Γεωπον. XV. Β. 2.

(6) Πρβλ. Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 6 (45).

(7) Συμποσ. Ι. Θ. 1. Αἴτ. φυσ. Η, κλπ. Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 8, 38.

(8) Στρβ. ΙΔ. 617 (5). Πρβλ. ἀνωτ. σελ. 379.

(9) Περίπλ. Ερυθρ. θαλάσ. 38, (αὐτόθι σελ. 287 Σημ.)

(10) Σενέκ. Q. N. III. 2.

(11) Ἱππ. Ὑδ. III. XXVIII. Πλίν. 31. 22.—Τὸ θολὸν ὕδωρ ῥύακος ἔχοντος ἐγχέλεις ἢ μικροὺς σκώληκας λέγει ὁ Πλίνιος ὑγιεινόν.—Κατὰ τὸν Θεόφραστον (π. πυρ. 60) ἡ σαλαμάνδρα ποιεῖ τὰ ὕδατα ὀλέθρια.

(12) Ἱππ. Ὑδ. III. XXXVI. Ἐπιβλαβῆ καὶ τὰ χρόαν τινὰ ἔχοντα ἐρυθράν, κυανήν, ὠχράν, ἰοβαφῆ (Σενεκ. Q. N. III. 2. Ἴδ. καὶ ἀνωτ. σελ. 377 σημ. 2).

(13) Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (30).

(14) Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 6 (46).

(15) Π. Ὑδ. κλ. III. XXXVI.

ὅπερ διὰ τὸ ὕδωρ δηλοῖ τὸ ἄοσμον αὐτοῦ. Πᾶν δὲ ὕδωρ ἔχον ὀσμήν, ἔστω καὶ εὐάρεστον (ὡς τὸ τῆς Χαβούρας ἐν Μεσοποταμίᾳ) (1) ἢ ὡς συνήθως τῷ γάλακτι προσομοιάζουσαν (2), καὶ δὴ κακὴν («καθάπερ ἔνια τῶν ἐσχάτων μοχθηρῶν ὀξύτητος ἢ δριμύτητος, ἢ ἅλμης ἢ σηπεδόνος ἤ τινος ἄλλης κακίας ἀρρήτου») (3), ἐθεωρεῖτο ἀπορριπτέον. Παραδείγματα δὲ δυσωδῶν ὑδάτων ἀπὸ ὑδροθείου βεβαίως καὶ σήψεων — «ἡ κακωδία σῆψίς τις» (4) — φέρονται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὸ ὑπὸ τῇ ῥίζῃ τοῦ Ταφιασσοῦ λόφου ἐν Αἰτωλίᾳ (5) ὕδωρ, τὸ τοῦ Ἀνίγρου ποταμοῦ τῆς Ἠλίας καὶ ἄλλα, ὧν ἡ ἀτμὶς ὀλέθριος τῷ ἀνθρώπῳ καὶ τοῖς ζῴοις (6).

δ) Ἡ τῷ στόματι (7) ἤτοι ἡ διὰ τῆς γεύσεως δοκιμή (8).— Ἡ δοκιμὴ αὕτη ἦτο, ὡς εἰκός, ἡ ἀσφαλεστέρα, κατὰ δὲ τὸν Ἀριστοτέλην (9) μεθύοντες μᾶλλον διαισθανόμεθα τὰ ἁλυκὰ καὶ τὰ μοχθηρὰ ὕδατα, νήφοντες δὲ ἧττον. Τὸ δ' ὡς οἷόν τε ἄμικτον καὶ καθαρὸν ὕδωρ οὐδεμίαν ποιότητα κατὰ τὴν γεῦσιν ἐνδείκνυται (10), ἤτοι εἶναι ὡς δυνατὸν ἄποιον (11) καὶ ἄρα γλυκὺ τοῖς γευομένοις (12), πιεῖν ἡδὺ (13) ἢ οὐκ ἀηδὲς πινόμενον (14), διότι ἡδεῖαν ἔχει γεῦσιν τὸ ὕδωρ «εἰ μηδεμιᾶς προσβάλλοι ποιότητος ἀλλ' ἀκριβῶς ἄποιον φαίνοιτο» (15), καίτοι οὐδὲ τὸ ὕδωρ οὐδ' ἄλλο

(1) Μόνον αὐτὸ ἐν σύμπαντι κόσμῳ (Πλίν. 31. 22, 32. 7).

(2) Πλίν. 31. 22.

(3) Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 6 (47).

(4) Θεόφρ. ἱδρῶτ. 9.

(5) Στραβ. Θ. 427 (8).

(6) Παυσαν. V. V. 8-9. Ἴδ. καὶ Ἀριστοτ. Θαυμ. ἀκ. 81, 102. Στρβ. Η. 347. Διόδ. Σικελ. II. 12. Πλίν. 31. 19. Ἴδ. καὶ ἀνωτ. σελ. 362.— Θειώδεις καὶ στυπτηριώδεις ἐκ τῆς γῆς ἀτμοὺς καὶ ἀέρα ἀπὸ τῶν ἀναπνοῶν φθαρέντα παχὺν καὶ δύσπνουν, πνιγμὸν ποιοῦντα (CO_2) ἴδε Θεόφραστ. π. πυρ. 24, Γαλην. Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (40), Πλίν. 31. 28.

(7) Ἱππ. Ὑδ. I. I. «Γνώμων ἡ γλῶττα» (Ξενοφ. ἀπομνημ. I. IV. 6).

(8) Θεοφρ. Fr. 159. Ἀθήν. Β. 42. Γεωπον. II. ϛ. 45. Ἡ τῆς γλυκύτητος τοῦ ὕδατος δοκιμὴ (Διόδ. Σικελ. III. 43).

(9) Προβλήμ. Γ. 8, 19. Πρβλ. τὸ τοῦ Ἀναξαγόρου (Θεοφρ. π. αἰσθ. 28) γνωρίζειν τῷ ἁλμυρῷ τὸ πότιμον. Σχετικὴ αἴσθησις (πρβλ. ἀνωτ. σημ. 1 σελ. 374).

(10) Γαλην. Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (30).

(11) Ἀθήν. Α. 33c.

(12) Θεοφρ. π. σημ. ὑδάτ. κλπ. 25.

(13) Παυσαν. II. III. 2, III. XXVI. 1. Γαλην. Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (30).

(14) Γαλην. ἔνθ' ἀνωτ.

(15) Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 6 (45).

τι τῶν τεσσάρων στοιχείων τῶν αἰσθητῶν εἶναι εἰλικρινὲς ἀκριβῶς (1). Τὸ γλυκὺ ὕδωρ ἐλέγετο καὶ ἀσθενὲς (2) ἢ θῆλυ (3) καὶ μαλακόν, διάφορον ὂν τῇ γλυκύτητι (4) ἤτοι ἢ ἁπλῶς γλυκὺ ἢ σφόδρα τοιοῦτον (5). Τὸ δὲ γεῶδες ἀπεκαλεῖτο ἁλυκὸν καὶ ἁλμυρὸν καὶ πικρὸν καὶ νιτρῶδες καὶ πλατύ (6), ἢ ἐν γένει παντοδαποὺς ἔχον χυμούς (7), τ. ἔ. σκληρὸν ἢ ὠμὸν (8) καὶ τραχύ. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ «ὕδατος πολλὰ εἴδη ἐστὶ καὶ διάφορα καθ' αὑτά» (9). Ὁ τῶν χυμῶν τούτων γνωστότερος, ὁ καὶ ἰδίως τῷ ποτίμῳ (10) ἀντιτιθέμενος ἦτο βεβαίως ὁ ἁλμυρὸς (11) ἢ ἁλυκὸς — ἔχων πρὸς τὸν γλυκὺν οἵαν σχέσιν τὸ μέλαν χρῶμα πρὸς τὸ λευκὸν (12) — διότι καὶ ἡ θάλασσα εἶναι ἁλμυρὰ καὶ τοιαῦτα πηγαῖα ὕδατα δὲν σπανίζουσιν ἐν Ἑλλάδι (13). Πολλοὶ δ' ἐλέγοντο οἱ βαθμοὶ τῆς ἁλμυρότητος (14), Ταύτης δὲ ὑπερβολὴ (15) ἐθεωρεῖτο ἡ πικρότης διαφέρουσα κατὰ βαθμὸν ξηρότητος (16) καὶ μετὰ τοῦ ἁλμυροῦ πολ-

(1) Γαλην. ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 6 (48). — Ὄντως τὸ ἡδὺ τῆς γεύσεως τοῦ μαλακοῦ ὕδατος εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν ἐν αὐτῷ ἁλάτων, ἀλλ' εἰθισμένοι εἰς τοῦτο νομίζομεν αὐτὸ ἄποιον, ἐν ᾧ τὸ ἀπεσταγμένον εἶναι ἀηδὲς (ἴδ. ἀνωτ. σ. 334 σημ. 5). Οὕτω δὲ ὕδατα πολλάκις ἀρκούντως σκληρὰ θεωροῦνται ὑπὸ τῶν ἐκεῖ διαρκῶς οἰκούντων γλυκέα. Διὸ καὶ οἱ ἀρχαῖοι «τὴν τοῦ ὕδατος μεταβολὴν» ἐθεώρουν νοσώδη (Ἀριστοτ. Προβλήμ. Α. 13, 14). — Τὰ αὐτὰ δὲ ῥητέον καὶ περὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων (Πρβλ ἀνωτ. σημ. 9 σελ. 392).

(2) Ἡρόδ. III. 23.

(3) Θεόφρ. αἰτ. φυτ. Β. VI. 3.

(4) Διόδ. Σικελ. II. 57, III. 68.

(5) Θεόφρ. Ἱστορ. φυτ. Δ. 3. 5.

(6) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 3. σελ. 359, κλπ

(7) Αὐτόθι σελ. 359 (9), π. αἰσθ. 4. σελ. 441.

(8) Γεωπον. II. I. 8, II. Ϛ. 2.

(9) Ἀριστοτ. Προβλήμ. Α. 13. «Variae aquae» Σενέκ. Q. N. III. 2.

(10) Θεόφρ. π. αἰσθ. V. 28.

(11) Γεωπον. ἐνθ' ἀνωτ. κλπ. Salmacidus ἐπίσης (Πλίν. 31. 22).

(12) Ἀριστοτ. π. αἰσθ. 4. σελ. 442 — Ἁλυκὸς ὁ ῥύπτων καὶ ἀποπλύνων (Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. σελ. 16 (26)).

(13) «Ἁλμυρὸν δὲ ὕδωρ καὶ στρυφνὸν οὐ μέγα θαῦμα ἐξευρεῖν» Παυσαν. IV. XXXV. 11. Ἴδε π. χ. Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 3. σελ. 359 (Κρήνη ἐν Χαονίᾳ), Θαυμ. ἀκομ. 138 (ὕδωρ ἐν Ἰλλυριοῖς) κτλ.

(14) Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 824 α. π. χ. τὸ ἐκ τῆς γῆς καὶ τὸ ἐξ ἁλῶν ἁλμυρόν.

(15) Πικρὸν = ἔτι μᾶλλον ῥύπτον μέχρι τοῦ καὶ τραχύνειν ἀνιαρῶς (Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. σελ. 16 (27)).

(16) Τὸ πικρὸν ξηρότερον, διὸ κατὰ τὸν Γαληνὸν ἡ Ἀσφαλτῖτις εἶναι πικρά, διότι ὅ,τι ἂν ἁλυκὸν ἐπὶ πλέον ἐκθερμάνῃς (πρβλ. καὶ ἀν. σ. 378 σημ. 7) ἔσται καὶ πικρόν,

λάκις συναπαντῶσα (ὡς ἐν τῇ λίμνῃ τῆς Παλαιστίνης) καὶ δὴ ἐν τῷ θαλασσίῳ ὕδατι (1), τῷ πλείους χυμοὺς ἔχοντι (2), διὸ καὶ ὁ ἁλυκὸς χυμὸς ἐλέγετο πλησίον ὢν τοῦ πικροῦ (3), τὸ δὲ ἁλμυρὸν ἐκαλεῖτο πολλάκις καὶ πικρόν (4). Τῆς δὲ γλυκύτητος ὁ ἀνώτερος βαθμὸς ἦν τὸ ἄχυμον τοῦ καθ' αὑτοῦ ὕδατος (5). Μεταξὺ τῶν ἄκρων τούτων ὑπῆρχε σειρά τις μέσων χυμῶν, οὓς δυνάμεθα ἡμεῖς νὰ καλέσωμεν ὑπαλυκοὺς (6) ἐν γένει, οἵους ἔχουσι τὰ λιμναῖα ὕδατα καὶ αὐτὰ τὰ πηγαῖα καὶ ποτάμια, ἀφ' οὗ ὁ Ἀνδροσθένης παρὰ Θεοφράστῳ (7) λέγει τὰ ναματιαῖα ὕδατα διαφέροντα τῶν οὐρανίων ἕνεκα τῆς ἁλυκότητος. Ἐντεῦθεν ἁλυκὸν ἐκάλουν μὲν συνήθως τὸ ἁλμυρόν (8), ἀλλ' ἡ ἁλυκότης εἶναί πως γενικωτέρα τῆς ἁλμυρότητος δηλουμένων δι' αὐτῆς πολλῶν μέσων χυμῶν, καὶ πᾶν γεῦσίν τινα ἔχον ὕδωρ ἢ γεώδεις διαλύσεις, ἀλλὰ μὴ ἁλμυρόν, ἐθεωρεῖτο ὥς τι ἁλυκόν, διὸ πιθανῶς καὶ ὁ Θεόφραστος (9) λέγει μόνον ἀτέραμνον τῶν ἁλυκῶν (10) τὸ τῆς Ἀρεθούσης ὕδωρ (11).

ὡς οἱ διὰ θερμάνσεως ἅλες πικρότεροι (π. ἁπλ. φαρμ. Δ. σελ. 52, 53), ἀφ' οὗ καὶ πάντα ξηραίνονται διὰ τοῦ θερμοῦ ἢ τοῦ ἐκτὸς (ὥσπερ εἰς τὰ ἑψόμενα) ἢ τοῦ ἐντὸς (ὡς εἰς ἱμάτιον βεβρεγμένον, οὗτινος τὸ θερμὸν τὸ ἐσωτερικὸν ἀποπνεόμενον συνεξατμίζει τὸ ὑγρὸν) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 5. σελ. 382 (7). Τῆς ξηρότητος ἐπακολούθημα εἶναι τὸ ξηραντικὸν τῶν ἁλῶν.

(1) Μετὰ τὸ χλωριοῦχον νάτριον τὸ μεῖζον ποσὸν τῶν στερεῶν οὐσιῶν τῆς θαλάσσης ἀποτελοῦσι τὰ ἅλατα μαγνησίου, εἰς ἃ καὶ τὸ πικρὸν τῶν πλείστων τοιούτων ὑδάτων ὀφείλεται.

(2) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 35.

(3) Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Δ. σελ. 53 (23). «Τὸ δὲ ἁλμυρὸν καὶ πικρὸν σχεδὸν τὸ αὐτό» (Ἀριστοτ. π. αἰσθ. 4. σελ. 442).

(4) «Ἅλμη πικρή» τοῦ Ὁμήρου (ὀδ. Ε. 323). «Καὶ γὰρ τὸ ἁλμυρὸν καὶ τὸ πικρὸν ἅμα φαίνεται» (Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 35). Ἴδ. καὶ Πλουτ. αἴτ. φυσ. Ε. Ὁ Ἀριστοτέλης τὸ διὰ τῆς τέφρας ὕδωρ καλεῖ ὁτὲ μὲν ἁλμυρόν, ὁτὲ δὲ πικρὸν (π. αἰσθ. 4. σελ. 441, 442). Ἴδ. Διόδ. Σικ. III. 38: «Πικρᾶς ἁλμυρίδος ὕδατα», καὶ I. 60.

(5) Πρβλ. ἀνωτ. σελ. 334 καὶ σελ. 393 σημ. 2.

(6) Ἱππ. π. ὑδ. III. XL.

(7) Αἴτ. φυτ. Β. V. 5.

(8) Ἴδ. καὶ Θεόφρ. π. ἱδρωτ. 4.

(9) Fr. 159. Ἀθήν. Β. 42 c.

(10) Γλυκέων; Ἴδ. Ἀθήναιον ἐκδ. Kaibel τ. I. σελ. 97. — Ἐν γένει ἁλυκὸν ὕδωρ τῶν ἀρχαίων = περιέχον διάφορα ἅλατα (οἷα θεωρεῖ τὰ ἅλατα νῦν ἡ Χημεία).

(11) Ἀρέθουσαι πηγαὶ πολλαί. Ἴδ. Πλίν. 2. 106, 4. 12, 21 κλπ. Πλουτ. Fr. 59. Ἀθήν. Ζ' 278 e. Ὁμ. Ὀδυσσ. Ν. 404 κλπ.

Ὑπὸ τὴν ἀλυκότητα περιελαμβάνετο καὶ ὁ νιτρώδης χυμός (1), ἔχων ὅμως οὗτος εἰδικωτέραν τινα σημασίαν. Ὕδατα νιτρώδη ἐκαλοῦντο κυρίως τὰ θεωρούμενα ὡς ἔχοντα «κονίαν καὶ νίτρον» (2), ἤτοι τὰ ὄντα ὡς τὸ διὰ τῆς τέφρας ἠθημένον ὕδωρ, ἤτοι ὡς τῆς νῦν Χημείας βασική τις ἢ ἀλατώδης διάλυσις (γλοιώδους ἀφῆς, ἢ κατ' Ἀριστοτέλην γλισχρᾶς) (3), διότι νίτρον λέγοντες οἱ ἀρχαῖοι ἐνόουν ἰδίως τὸ ἀνθρακικὸν νάτριον (Na_2CO_3 σόδαν) καὶ ἀνθρακικὸν κάλιον (K_2CO_3 πότασσαν, τέφραν, κονίαν) (4), λιτρώδη δὲ μῖξιν ἔχον ἐθεωρεῖτο ἐπὶ παραδείγματι τὸ γλυκὺ (5) τοῦ Νείλου ποταμοῦ ὕδωρ (6), ὁ δὲ Πλίνιος τὰς νίτρον ἐχούσας διαλύσεις καλεῖ ἐλαιώδεις (κατ' Ἀριστοτέλην λιπαραὶ) (7) καὶ τὸ nitrosus αὐτοῦ δηλοῖ περίπου ὅ,τι παρ' ἡμῖν τὸ ἀλκαλικός (8). Ἀλλ' ὅμως ἡ τῶν διαφόρων φυτῶν τέφρα ὡς καὶ τὰ νίτρα ἐλέγοντο συνήθως γεύσεως ἀνωτέρας κατὰ βαθμὸν τῆς ἀλυκότητος (9) (τραχυτέρας) ἤτοι ἰδίως πικρᾶς (10). Ἐντεῦθεν δὲ καὶ πᾶν ὕδωρ πικρὸν (μαγνησιοῦχον ἄρα) ἐλέγετο ἔχον λιτρώδη ἕξιν (κατὰ Πλάτωνα) (11) ἢ νιτρώδη δύναμιν (κατ' Ἀριστοτέλην) (12)· ἡ δύναμις δ' αὕτη ἐθεωρεῖτο ῥυπτικὴ (13) ἐνῷ ἡ ἀλυ-

(1) Πρβλ. τὸ παρ' Ἀθηναίῳ (Γ. 796-c). «Δυνάμεις δ' ἔχει (τὰ σῦκα). . ὑπονιτρώδεις . . χυλὸν δ' ἀλυκὸν δριμύτητα ἔχοντα ἀναδίδωσι μεθ' ἁλῶν καταπινόμενα . . . χυμὸν δ' ἀλυκὸν ἀναδίδωσι, διότι τὸ μὲν νιτρῶδες ἀπεδείχθη τὰ σῦκα ἔχοντα, ἀλυκώτερον δὲ ποιήσει ἢ δριμύν, ἐκ τῶν ἐπιπινομένων».

(2) Ἀριστοτ. προβλήμ. Α. 38.

(3) Προβλήμ. ΚΓ. 40.

(4) Πιθανῶς καὶ νιτρικὸν κάλιον καὶ νάτριον (= τὰ νῦν νίτρα· ἴδ. ἐμὴν Ὀρυκτολ. Θεοφρ. σελ. 150), διὸ καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον οὐχὶ νίτρον ἀλλὰ νίτρα (Πλάτ. Τίμ. 65 Ε).

(5) Θεοφρ. Fr. 159. Πλουτ. Συμποσ. VIII. Ε. Τὸ γλυκὺ δ' ἐνταῦθα δηλοῖ οὐχὶ πλέον τὸ ὡς δυνατὸν ἄποιον, ἀλλὰ τὴν ὄντως γλυκύτητα τῶν τοῦ Νείλου ὑδάτων. Κατὰ τὸν Διόδωρον (Ι. 40) τὸ ὕδωρ τοῦ Νείλου εἶχεν ὑπερβολὴν γλυκύτητος —. Κατὰ τὸν Πολύβιον (Ἀθήν. Β. 45 c) ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεὺς Φιλάδελφος ἐν ἐπιμελείᾳ εἶχε νὰ πέμπῃ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ Βερενίκῃ ἐκδοθείσῃ τῷ Ἀντιόχῳ τῆς Συρίας ὕδωρ ἀπὸ τοῦ Νείλου ἵνα μόνον τούτου ἡ παῖς πίνῃ.

(6) Θεοφρ. Fr. 159. Ἀθήν. Β. 41 f.

(7) Ἔνθ' ἀνωτ.

(8) Ἴδ. ἐμὴν ὀρυκτολ. τ. Θεοφρ. σελ. 152.

(9) Πλάτ. Τίμ. 65 Ε.

(10) Πλάτ. Τίμ. 65 Ε. Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 40, π. αἰσθ. 4. σελ. 441, 442. Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Α. 15 (21), 16 (5).

(11) Τίμ. 65 Ε.

(12) Προβλήμ. ΚΓ. 40.

(13) Κυρίως καθαρτικὴ ῥύπου, ἀλλὰ καὶ λύουσα ἢ τήκουσα τὰς κοιλίας (Ἀριστοτ.

κότης, οὖσα ἄνευ πικρότητος τραχείας, μετρίως ῥυπτική (1). Παραδείγματα τοιούτων νιτρωδῶν ὑδάτων ἀναφέρονται τὰ περὶ Μηνὸς καὶ Λέοντος κώμας τῆς Φρυγίας (2), τὸ ὕδωρ τῆς Ἀρεθούσης λίμνης ἐν Μεγάλῃ Ἀρμενίᾳ (3), καὶ ἡ νιτρώδης καὶ ἁλμυρὰ λίμνη Θωνῖτις, ἡ κατὰ μέσον τοῦ Τίγριος ποταμοῦ (4).

Κατὰ ταῦτα, τρεῖς ἰδίως ἐθεωροῦντο αἱ τῶν ὑδάτων ποιότητες, ἃς καὶ ἡ τοῦ Ποσειδῶνος τρίαινα ᾐνίττετο, ἡ ἁλμυρὰ (ὡς ἡ τῆς θαλάσσης), ἡ γλυκεῖα (ὁποία ἡ τῶν ποταμῶν) καὶ ἡ μέση (ἡ τῶν λιμνῶν) (5). Τὰ ὕδατα δὲ τὰ στυπτηρίαν ἔχοντα ἢ θεῖον ἢ ἄσφαλτον ἢ σίδηρον ἢ ἄλλον τινὰ χυμὸν μοχθηρόν (6), πικρὸν ἢ ὀξώδη (ὀξύν, κρῆναι ὀξεῖαι) (7) ἐθεωροῦντο σπανιώτερα καὶ τοιαῦτα ἦσαν ἰδίως τὰ θερμά (8). Καὶ στυπτηριώδη μὲν ὕδατα λέγοντες ἐνόουν οὐ μόνον τὰ στυπτηρίαν (9) περιέχοντα, ἀλλὰ καὶ ἐν γένει πᾶσαν οὐσίαν στύφουσαν. Ὁ Ἀριστοτέλης λέγει ὅτι τὰ θερμὰ ὕδατα ἠθοῦνται ἰδίᾳ διὰ στυπτηριώδους γῆς ὡς δηλοῖ καὶ ἡ ὀσμὴ αὐτῶν (10). Θειώδη δὲ ὕδατα ἦσαν κατὰ τοὺς ἀρχαίους οὐ μόνον τὰ θεῖον περιέχοντα, ἀλλὰ καὶ ἄλλας τινὰς οὐσίας, ὧν τὴν ὀσμὴν παρωμοίαζον τῇ τοῦ θείου. Οὕτω κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην ἡ τέφρα ὄζει θείου (11) καὶ τὸ κεραύνιον πῦρ ἐλέγετο θειῶδες (12) ἕνεκα βεβαίως τῆς ὀσμῆς αὐτοῦ ἀποδιδομένης σήμερον, ὡς γνωστόν, εἰς τὸ παραγόμενον ὄζον. Πι-

Προβλήμ. Γ. 17)· πρβλ. Θεοφρ. Ἱστ. φυτ. II. 4. 2. «Τὰ ὄσπρια μὴ γίνεσθαι ἀτέραμνα (ἴδ. καὶ Πλουτ. Συμποσ. VII. Β. 1) βρέξαντα κελεύουσιν ἐν νίτρῳ». Τὰ πικρὰ ῥυπτικώτερα ὥστε καὶ ἐκτήκειν (Θεοφρ. π. αἰσθ. 84, 89). Κατὰ τὸν Μνησίθεον παρ' Ἀθηναίῳ (Γ. 121 d). «Οἱ ἁλυκοὶ καὶ γλυκεῖς χυμοὶ πάντες ὑπάγουσι τὰς κοιλίας, οἱ δ' ὀξεῖς καὶ δριμεῖς λύουσι τὴν οὔρησιν κτλ».

(1) Πλάτ. ἔνθ' ἀνωτ. Ἀριστοτ. ἔνθ' ἀνωτ.

(2) Θεόφρ. Fr. 159. Ἀθήν. Β. 43 b.

(3) Πλίν. 2. 106.

(4) Εὐσταθ. παρεκβ. σελ. 387. — Ὡς νιτρώδη ἐθεωροῦντο βεβαίως καὶ τὰ γλυφὰ ἐν γένει ὕδατα, ὡς τὰ γυψοῦχα κτλ.

(5) Αὐτόθι σελ. 307.

(6) Θεόφρ. π. ἱδρύτ. 13. αἰτ. φυτ. Β. V. 1. Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. σελ. 6. (47).

(7) Ἀριστοτ. π. αἰσθ. 4. σελ. 441.

(8) Πλίν. 31. 2. Σενέκ. Q. N. III. 2.

(9) Ἴδ. ἐμὴν Ὀρυκτολ. Θεοφρ. σελ. 90.

(10) Προβλήμ. ΚΔ. 18.

(11) Αὐτόθι.

(12) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 370 σημ. 3 καὶ τὰ αὐτόθι περὶ τῶν θερμῶν ὑδάτων.

κρὰ δ' ἐλέγοντο πλεῖστα, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, ὕδατα, περιέχοντα βεβαίως μαγνησίου ἅλατα, διάπικρον ὅμως ἀπεκαλεῖτο καὶ τὸ ὕδωρ πηγῶν ἀσφάλτου (1), καὶ ἄλλων πηγῶν παρ' αἷς ἐφύοντο πικρᾶς γεύσεως φυτὰ ὡς τὸ ὕδωρ τῆς λίμνης Sinnaus πικρὸν ἐξ ἀψινθίου (2). Ὄξινα δὲ ὕδατα, οἷα τὰ περὶ Παφλαγονίαν (3), τὸ περὶ τὸν Ἐριγῶνα ποταμόν (4), τὰ ἐν Σικανοῖς τῆς Σικελίας (5), τὸ περὶ Λύγκον (6), καὶ τὸ ἐν Λυγκήσταις (7), τὰ τῆς νήσου Αἰναρίας, τὰ παρὰ τὸ Teanum Sidicinum, τὰ τῶν Σταβοιῶν (ἡμιόξινα) καὶ τὰ τῆς πηγῆς Acidulum ἐν Βεναφράνῳ (8), τοιαῦτα ὕδατα εἶναι τὰ νῦν ὁμοίως ὄξινα καλούμενα, τὰ ἰδίως ἐλεύθερον διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος (CO_2) περιέχοντα (9). Ἀλλὰ ὕδωρ ὀξὺ ἐκάλουν οἱ ἀρχαῖοι καὶ τὸ ἐν γένει ὂν δριμὺ καὶ φθεῖρον τὰ μέταλλα (10). Ὁ Πλίνιος (11) λέ-

(1) Πρβλ. Διόδ. II. 48, καὶ ἀνωτ. σελ. 365 σημ. 7. Ἀσφάλτου καὶ νάφθα πηγαὶ ἦσαν πολλαὶ παρ' ἀρχαίοις γνωσταί, καλούμεναι ἐνίοτε καὶ πηγαὶ ἐλαίου ἢ ὕδατος ἀντὶ ἐλαίου χρησίμου. Ἴδ. Πλίν. 31. 14. Θεοφρ. Fr. 159 κτλ. (ἐμὴν Ὀρ. Θεοφρ. σελ. 212).

(2) Πλίν. 2. 106.

(3) Τὸ ὕδωρ τοῦτο, ὡς καὶ τὸ περὶ Ἐριγῶνα ποταμὸν καὶ τὸ ἐν Ἄνδρῳ (Πλίν. 31. 13), οἱ πίνοντες ἐμεθύσκοντο ὡς ἀπὸ οἴνου, καὶ τὰ τοιαῦτα ὕδατα ἐλέγοντο οἰνώδη (Θεοφρ. Fr. 159. Ἀθήν. Β. 42 e. Πλίν. 2. 100, 106. Βιτρούβ. VIII. 3. Πρβλ. Ἀθήν. Β. 45 c, Ἀντίγονον 180. Μίδου κρήνη οἴνῳ κεκραμένη παρὰ Ξενοφ. Κύρ. ἀνάβ. I. II. 13). Ἐντεῦθεν πιθανῶς ἡ γνώμη ὅτι καὶ τὸ ὕδωρ μεθύει (Γεωπον. VIII. ΛΔ. 1). Τὸ δὲ ὕδωρ τῆς λίμνης Citorius πινόμενον καθίστα τὸν οἶνον μισητὸν τῷ πίνοντι (Πλίν. 31. 13).

(4) Ἀθήν. Β. 43 d. Θεόφρ. Fr. 159.

(5) Ἁλμώδη ἅμα καὶ ὄξινα Ἀθήν. Β. 42 e, Θεόφρ. Fr. 159. Ἀριστ. Μετεωρλ. Β. 3. σελ. 359 (15) = Salmacidi (ἴδ. ἀνωτ. σελ. 393 σημ. 12).

(6) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 3. σελ. 359 (17). Πλίν. II. 106 (10).

(7) Rer. Nat. scr. graec. 180.

(8) Πλίν. 31. 5.

(9) Τοιαῦτα ὕδατα περιέχοντα ἐν διαλύσει μείζονας ποσότητας ἀερίων (καὶ δὴ CO_2) εἶναι βεβαίως καί τινα τῶν ὡς ἀναπηδώντων ἢ παφλαζόντων (Ἀριστοτ. θαυμ. ἀκ. 138, 152) ἀναφερομένων, ὡς τὸ ἐν Tungri τῆς Γαλλίας plurimis bullis stellantem (Πλίν. 31. 8. Ἴδ. καὶ 31. 16, 31. 19), τὸ ἐν τῇ Λεοντίνων καὶ τὸ περὶ τὸν Κώων χύτρινον (Rer. n. Scr. graec. CLIX, CLX).

(10) Παυσαν. IV. XXXV. 12. — Περὶ ὑδάτων θαυμάσια ἴδ. Παυσαν. IV. XXXV. 10, VIII. XXXVIII. 4. Rer. nat. scr. graec. Ἀντίγονος 84, 148, 159, 160, 161, 163, 164, 165, 167, 170, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 181. Ἀριστοτ. Θαυμ. ἀκ. 29, 56, 97, 102, 112, 117, 121, 152, 169. Θεοφρ. αἰτ. φυτ. Β. VI. 4. Στράβ. I. 449 (14), ΙϚ. 764 (45), ΙΕ. 695 (24). Διόδ. Σικελ. II. 12, 37. Εὐσταθ. Παρεκβολ. 292, 293. Πλίν. 2. 106, 34. 5-12 καὶ 16-20. Ἀθήν. Β. 42 c, 43 c.

(11) 31. 2.

γει τὰ τῆς Tungri ἐν Γαλατίᾳ ὕδατα ἔχοντα γεῦσιν σιδηρώδη αἰσθητὴν γινομένην περὶ τὸ τέλος τῆς καταπόσεως (ὕδατα ferruginei saporis). Ἐν γένει δὲ τὰ μὲν τῶν ὑδάτων εἶναι ἥδιστα πινόμενα (1) καὶ ἐρατεινά (2), ὡς τὰ παρὰ Δορύλαιον, τὰ δὲ παντελῶς ἄποτα, ὡς τὰ περὶ Βαίας ἢ Βαίου λιμένα Ἰταλίας (3). Ὡς σωματῶδες δὲ καὶ βάρος ἔχον ἐν ἑαυτῷ ἐξηλέγχετο καὶ τὸ ὕδωρ, ὅπερ «τῶν γευομένων εὐθὺς ποιεῖ πλῆρες τὸ στόμα» (4), καὶ τοιοῦτον ἦτο τὸ ἐν Τροιζῆνι (5).

Αἱ ἀνωτέρω τρεῖς (β, γ, δ) τοῦ ποτίμου ὕδατος δοκιμαὶ ἦσαν αἱ κοινότεραι καὶ ἅμα αἱ δοκιμώτεραι (6). «Τρισὶν αἰσθήσεσι, κατὰ τὸν Γαληνόν (7), κρίνεται ταῦτα (τὰ ὕδατα) γεύσει καὶ ὄψει καὶ ὀσφρήσει», ὁ δὲ Ἀρριανὸς (8) θεωρεῖ περιττὸν πᾶν ἄλλο τεκμήριον τῆς γλυκύτητος τοῦ Πόντου, διότι «τεκμηρίων οὐ δεῖ ἐπὶ τοῖς αἰσθήσει (=ἐνταῦθα ἰδίως τῇ γεύσει) φαινομένοις», καὶ ὁ Πλίνιος (9) λέγει τὴν γεῦσιν τὸν ἀσφαλέστερον τῆς τῶν ὑδάτων βαρύτητος γνώμονα. Ταύταις δέ, ἀλλ' ὡς ἐσχάτη νῦν δοκιμή, δύναται νὰ προστεθῇ ἡ ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ ἐνέργεια τοῦ ὕδατος, ἡ βεβαίως πρώτη πασῶν ἀποφηναμένη περὶ τοῦ ποτίμου ἢ μὴ τῶν ὑδάτων — ὧν διὰ τοῦτο τὸ

(1) Θεοφρ. Fr. 159. Ἀθήν. Β. 43 b. Γαλην. Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (38).

(2) Ἱππ. ὑδ. II. XXII. Ἱμερτὰ τοῦ Ὁμήρου (Ἰλ. Β. 751, Φ. 218).

(3) Θεόφρ. ἔνθ' ἀνωτ. — Τὸ τῆς θαλάττης ὕδωρ ἄποτον καὶ πονηρὸν (Πλουτ. πῶς ἄν τις ἀπ' ἐχθρ. κλ. 86 Ε).

(4) Αὐτόθι.

(5) Τὰ ἀπολιθούμενα καὶ πηγνύμενα ὕδατα, ὡς τὰ τοῦ ποταμοῦ Μουάβιδος ἐν Παμφυλίᾳ (Ἀντίγονος 150), τὰ τοῦ ποταμοῦ Κετοῦ περὶ Κύμην Ἰταλίας, ἐν οἷς τὸ ἐμβληθὲν πρῶτον περιφύεται καὶ τέλος ἀπολιθοῦται (Ἀριστ. Θαυμ. ἀκ. 95), τὸ τῆς Ἱεραπόλεως ἐν Μ. Ἀσίᾳ πηγνύμενον εἰς πῶρον (Στράβ. ΙΓ. 629), πηγῶν τινων ἐν Ἀρκαδίᾳ Εὐβοίᾳ, τοῖς μεταλλείοις Σκύρου καὶ ἄλλα πλεῖστα (Πλίν. 31. 19, 20-3. 17-13. 48-31. 8), εἶναι ὕδατα ἰδίως θερμὰ (Ἀριστ. Προβλήμ. ΚΔ. 11) ἀσβεστοῦχα δίδονται ἐπιφλοιώσεις καὶ καταχρημνίσεις ἀσβεστολιθικὰς (ἴδ. καὶ Ἀντίγονον 177, Ἀριστοτ. Θαυμ. ἀκ. 117). Διακριτέα τούτων τὰ πηγνύμενα ἁλατοῦχα ὡς τὸ τῆς Τάττης λίμνης (Στρβ. ΙΒ. 568) καὶ ἄλλων ἁλάτων ὡς χαλκάνθου κλπ. (Κίονες ἀπὸ σταλαγμῶν ἐν σπηλαίῳ=σταλακτῖται, Ἀριστ. Θαυμ. ἀκ. 59). Πῆξιν (πῆξιν ὕδατος, Ἀριστ. Θ. Α. 138) δ' ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι ἐν γένει τὴν κρυστάλλωσιν καὶ στερεοποίησιν (ἴδ. ἐμὴν Ὀρυκτολ. τ. Θεοφρ. σελ. 383, καὶ ἀνωτ. σελ. 3 σημ. 3).

(6) Πλίν. 31. 21 (2).

(7) Π. ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 6 (45).

(8) Π. Εὔξ. πόντ. 10 σελ. 375.

(9) 2. 38·

σκληρὸν καὶ μαλακόν, τὸ βαρὺ καὶ κοῦφον ἀναφέρεται ἅμα καὶ εἰς τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εὔπεπτον — καὶ ἥτις ἀρχικὴ δοκιμὴ ἐγένετο ὡς εἰκὸς ἡ λυδία λίθος, ἐφ' ἧς ἐβασανίσθη ἡ τοῦ χυμοῦ καὶ τῆς ὄψεως καὶ τῆς ὀσμῆς τῶν ὑδάτων πρὸς τὴν ποιότητα αὐτῶν σχέσις. Ὁ Θεόφραστος (1) λέγει «Ὕδωρ σκληρὸν καὶ ὥσπερ ἄπεπτον καὶ ὠμόν», ὁ δὲ Ἄλεξις παρ' Ἀθηναίῳ (2) «ὕδατος ἀπέφθου κύαθον, ἂν δ' ὠμὸν πίῃ βαρὺ καὶ κοπῶδες». Τοιαῦτα δὲ ὕδατα βαρύνοντα τὸν στόμαχον, ὡς τὸ ἐν Τροιζῆνι, βεβαίως ἀπερρίπτοντο (3), ὡς καὶ τὰ νοσηρὸν χρῶμα δίδοντα τῷ πίνοντι (4). Τὰ ὕδατα τὰ καθαρτικὴν ἔχοντα ἐνέργειαν (τήκοντα) εἶναι βεβαίως ἰδίως τὰ μαγνησιοῦχα, ὡς λῦον δὲ τὰς κοιλίας ἐλέγετο καὶ τὸ τοῦ Νείλου ποταμοῦ λιτρῶδες ὕδωρ (5) καὶ ἐν γένει τὰ νιτρώδη καὶ ἀσφαλτώδη (6), καίτοι ὅ,τε Ἀριστοτέλης καὶ Ἱπποκράτης λέγουσι τὰ νιτρώδη μὴ τήκοντα (7). Ὕδατα βοηθοῦντα τοῖς λιθιῶσιν ἀναφέρονται τὰ ὄξινα (8), τὰ δὲ χρήσιμα κατὰ τῆς λιθιάσεως ἅμα δὲ καθαρτικὰ εἶναι βεβαίως τὰ νῦν ἀλκαλικὰ καλούμενα (9). Ἐν γένει δὲ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ (ἐσωτερικῆς ἢ ἐξωτερικῆς) ἐπιδράσεως τῶν ὑδάτων, ταῦτα διεκρίνοντο εἰς χρηστὰ (utiles) καὶ ἰαματικὰ (medicatae) = ταῦτα ἰδίως τὰ θερμά (10), καὶ εἰς θανατηφόρα (mortiferae) (11), ἅτινα πολλάκις οὐδὲν εἶχον τὸ ἐξωτερικὸν μαρτυροῦν τὸ ἐπιβλαβὲς αὐτῶν, ὡς ἐπὶ παραδείγματι τὸ τῆς Ἀρκαδίας παρὰ τὴν Νόνακριν (12),

(1) Αἰτ. φυτ. Β. 7. 3.
(2) Γ. 122 f.
(3) Πλίν. 31. 22.
(4) Αὐτόθι.
(5) Θεόφρ. Fr. 159. Ἀθήν. Β. 41 f.
(6) Πλίν. 31. 32.
(7) Ἀριστοτ. Προβλήμ. Α. 38. Ἱππ. ὕδ. III. XLII. Ὁ Ἱππ. τοιαῦτα λέγει καὶ τὰ ἁλμυρὰ (ἴδ. ἔκδ. Κορ. II. σελ. 117, καὶ ἀνωτ. σελ. 394 σημ. 2).
(8) Εἰς οὐρολίθους βεβαίως ἀλκαλικῶν οὔρων. — Πλίν. 31. 5.
(9) Εἰς οὐρολίθους ὀξίνων οὔρων — Τοιαῦτα ὕδατα λέγει ὁ Πλίνιος (31. 8) τὰ τῆς Tungri Γαλατίας.
(10) Πλίν. 31. 3, 32.
(11) Σενέκ. Q. N. III. 2.
(12) Πλίν. 2. 106-31. 19. Ταῦτα ἴσως ἐπιβλαβῆ καὶ ἕνεκα τῆς ὑπερβολικῆς αὐτῶν ψυχρότητος καὶ δὴ εἰς κεκμηκότα ὁδοιπόρον. — Ἐνίοτε ὕδωρ τι οὐδὲν τὸ ἐξαιρετικὸν παρουσιάζον θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ λαοῦ δηλητήριον, ὡς τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμίσκου τῆς

ἤτοι τὸ τῆς Στυγός ὕδωρ (1), ἐν ᾧ τοὐναντίον τὸ ὕδωρ τῶν Τεμπῶν τῆς Θεσσαλίας τρῶγον τόν τε χαλκὸν καὶ τὸν σίδηρον (2) καὶ μακρόθεν ἦτο ἀποτρόπαιον. Τοιαῦτα ἄγαν ἐπιβλαβῆ ὕδατα ἀναφέρονται ἐν Ταυρίδι, ἐν Θράκῃ, ἐν Μακεδονίᾳ (3), τὸ δὲ δηλητηριῶδες τῶν τοιούτων ὑδάτων ὠφείλεται βεβαίως οὐ μόνον εἰς ἅλατα, ἀλλὰ καὶ εἰς ὀργανικὰς σήψεις καὶ ἑλώδεις ἀναθυμιάσεις, καὶ εἰς φυτὰ ἔστιν ὅτε δηλητήρια (4).

ε) Ἡ διὰ τοῦ οἴνου δοκιμή. — Ὁ Ἱπποκράτης (5) προσθέτει ὅτι τὰ γλυκέα καὶ λευκὰ ὕδατα «τὸν οἶνον φέρειν ὀλίγον οἷά τέ ἐστι». Τὸ χωρίον σχολιάζων ὁ Κοραῆς (6) λέγει ὅτι ὁ Casaubon ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ τῷ 1600 ἐκδόσει τοῦ Ἀθηναίου ἀναφέροντος τὸ χωρίον τοῦ Ἱπποκράτους, εὗρε τὸν νοῦν τοῦ χωρίου. Ἀλλὰ καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ Lalement ἔν τινι αὐτοῦ ὑπομνήματι δημοσιευθέντι τῷ 1557, καὶ ἐπίσης ὁ Septalius (1590) διεσάφισε τὸ ἀνωτέρω χωρίον. Ἐξηγεῖ δ' ὁ Κοραῆς τοῦτο ὡς ἕπεται: «Il ne faut qu' une très petite quantité de vin pour les alterer». Ἀγνοοῦντες, ὡς εἰκός, τοῦ Lalement καὶ τοῦ Septalius τὰ ὑπομνήματα δίδομεν τῷ ἀνωτέρω χωρίῳ τὴν ἑξῆς πραγματικὴν ἑρμηνείαν. Ὡς γνωστόν, τὸ ἐρυθρὸν τοῦ οἴνου χρῶμα ὀφείλεται εἰς τὴν οἰνοκυανίνην (oenocyanine), ἥτις τῇ παρουσίᾳ βάσεων ἀποκτᾷ χρῶμα πράσινον. Ἕνεκα τούτου ποσότης τις ὕδατος κουφοτάτου, στερουμένου ἄρα ἀλκαλικότητος (βασικῶν ἰδιοτήτων), καὶ δι' ὀλίγων σταγόνων ἐρυθροῦ οἴνου προσλαμβάνει χροιὰν ὑπέρυθρον, ἐν ᾧ ἴση ποσότης ὕδατος κοινοῦ πηγαίου

Μάκρης καὶ τοῦ τῆς Βελόνης ἐν Λέσβῳ. Κατά τινα ὑδρομέτρησίν μου (ἐπὶ ὕδατος τῆς 1 Μαΐου 1901) εὑρέθη τὸ μὲν πρῶτον 68 βαθμῶν, τὸ δὲ δεύτερον 72 (=σκληρά, ἀντιδράσεως ἀλκαλικῆς).

(1) Nec odore differens, nec colore, ἀλλ' ὅμως σῆπον τὰ μέταλλα (Παυσαν. VIII. XVII. 6. Στράβ. Η. 389. 4. Πλουταρχ. π. τ. πρ. ψυχρ. 20. 954 c. Θεόφρ. Fr. CLX (ἀναφέρει ἐν αὐτῷ ἰχθύδια νεκρά). Πλίν. 2. 106, 30. 53, 31. 19. Σενέκ. Q. N. III. 25. Rer. natur. scr. graec. Ἀντίγ. 174).

(2) Πλίν. 31. 19. καὶ 4. 15.

(3) Πλίν. 2. 106, 31.19. Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 392.—Περὶ Κιλικίαν ὑπῆρχεν ὕδατος συστρεμμάτιον, εἰς ὃ τὰ πεπνιγμένα ὄρνεα καὶ λοιπὰ ζῷα ὅταν ἀπεβάφοντο ἀνεβίουν πάλιν (Ἀριστοτ. Θαυμ. ἀκ. 29 = τὸ τοῦ λαοῦ μυθολογούμενον ἀθάνατο νερό).

(4) Πρβλ. ἀνωτ. σημ. 329 σελ. 71.

(5) Π. ὑδ. III. XXXVI. Ἀθήν. Β. 46 c.

(6) Ἱππ. τ. II. σελ. 111.

(ἀσβεστούχου, ἄρα ἀλκαλικῆς ἀντιδράσεως) ἀπαιτεῖ πολὺ πλείονας σταγόνας ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀλκαλικότητος αὐτοῦ (1), διότι αἱ πρῶται σταγόνες καθίστανται πράσινοι προσδίδουσαι τῷ ὕδατι ἀδιόρατόν (2) τινα ὑποπρασίνην ἀπόχρωσιν, διόπερ, νομίζομεν, καὶ ὁ Πλούταρχος (3) λέγει τὸν οἶνον εἰς ὑγρότητα πολλὴν ἐμπεσόντα κρατούμενον καὶ ἀποβάλλοντα τὴν βαφὴν καὶ γινόμενον παντάπασιν ἀβαφῆ καὶ ὑδατώδη. Πιθανῶς δὲ ταύτην ἐπίσης τὴν δοκιμὴν νοεῖ ὁ Πλούταρχος λέγων καὶ ὅτι τὸ ῥαδίως οἴνῳ κεραννύμενον ὕδωρ δοκιμάζουσιν ἄριστον (4). Κατὰ ταῦτα, ἡ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δοκιμὴ αὕτη τῶν ποτίμων ὑδάτων, οὖσα, ὡς γ' ἡμῖν δοκεῖ, προϊὸν τῆς πάλαι ποτὲ ἕξεως τοῦ ἐπιχύνειν ἐπὶ τὸ ὕδωρ τὸν οἶνον κατὰ τὴν κρᾶσιν αὐτῶν (5) — ἀρχαιότατον δὲ παράδειγμα ἀντιδράσεως βάσεων καὶ τὸ πρῶτον βῆμα τῆς νῦν πολυτίμου ὀγκομετρικῆς ἀναλύσεως (6) — διέκρινε τὰ ἀλκαλικώτερα ὕδατα (περιέχοντα ἀνθρακικὰ ἅλατα ἀσβεστίου, καλίου, νατρίου, ἤτοι τὰ τῶν ἀρχαίων γενικῶς ἁλυκὰ καὶ εἰδικῶς νιτρώδη) τῶν μᾶλλον οὐδετέρων (γλυκέων), καὶ ἄρα τὴν τῶν πηγαίων ὑδάτων σκληρότητα (7). Φυσικὸν δ' ἡγούμεθα ὅτι ἡ τοιαύτη τῶν ἀρχαίων ἐξέτασις τοῦ ποτίμου ὕδατος ἦν ὀλίγοις γνωστή, ἰδίᾳ δὲ τοῖς ἰατροῖς τοῖς περὶ τὴν ἀρετὴν τῶν ὑδάτων λεπτολογοῦσιν (8).

Ἐν γένει δ' ὅμως πολλά εἰσι τὰ περὶ κράσεως τοῦ οἴνου καὶ ὕδα-

(1) Ὕδωρ τι τῆς Μυτιλήνης ἀπῄτησεν ἀριθμὸν σταγόνων μέλανος οἴνου τετραπλάσιον ἢ τὸ ἀπεσταγμένον.

(2) Καὶ δὴ εἰς μὴ ὑάλινα (διαφανῆ) ἀγγεῖα, οἷα κυρίως τὰ τῶν ἀρχαίων.

(3) Συμποσ. ΙΙΙ. Γ.

(4) Πλουτ. Fr. XI. 59.

(5) Ἴδ. Ξενοφάνην (Fr. Philos. graec. I. σελ. 106), Θεόφρ. παρ' Ἀθην. (ΙΑ. 782). « Ἐπεὶ καὶ τὰ περὶ τὴν κρᾶσιν ἐναντίως εἶχε τὸ παλαιὸν τῷ νῦν παρ' Ἕλλησιν ὑπάρχοντι· οὐ γὰρ τὸ ὕδωρ ἐπὶ τὸν οἶνον ἐπέχεον, ἀλλ' ἐπὶ τὸ ὕδωρ τὸν οἶνον ». Τῆς ἕξεως δὲ ταύτης νομίζομεν ἐπακολούθημα ὅτι «καὶ ἐπὶ τοῦ ὕδατος ἔταττον οἱ παλαιοὶ τὸ ἄκρατον· Σώφρων· 'ὕδωρ ἄκρατον εἰς τὰν κύλικα'» Ἀθήν. Β. 44 b. Νῦν λέγομεν ὕδωρ ἀκρᾶτον (ἴδ. ἀνωτ. σημ. 1 σελ. 391).

(6) Πρβλ. ἐμὴν Ὀρ. Θεοφρ. σελ. 49 σημ. 10.

(7) Καὶ σήμερον τὴν ἀλκαλικότητα τῶν ποτίμων ὑδάτων μετροῦσιν ὀγκομετρικῶς μεταχειριζόμενοι εὐαίσθητόν τινα εἰς τὰς βάσεις καὶ τὰ ὀξέα οὐσίαν, οἷα ἡ φαινελορθαλεΐνη. Ἔχει δ' ἡ μέτρησις αὕτη μεγάλην σημασίαν ἰδίᾳ πρὸς ἐξέλεγξιν τῶν διὰ τῆς χημικῆς ἀναλύσεως εὑρεθέντων ἀριθμῶν. Ἀλλ' εἰς πρόχειρον ἐξέτασιν δυνάμεθα, νομίζομεν, νὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν δι' οἴνου μέθοδον τῶν ἀρχαίων μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας.

(8) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 356 σημ. 8.

τος ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ῥηθέντα (1), ἡ δὲ τοῦ ὕδατος σκληρότης δὲν ἐθεωρεῖτο ἀδιάφορος πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ κεκραμένου οἴνου. Οὕτως ὁ Ἀθήναιος (2) λέγει τὸ σκληρὸν ὕδωρ συνᾷδον εἰς πάντα ἱκανῶς τεθαλαττωμένον οἶνον (3), ἐν ᾧ εἰς τοὺς ἀθαλάσσους οἴνους εὐθετεῖ τὰ ἀποιότατα τῶν ὑδάτων, διότι τὰ σκληρὰ ὕδατα δύνανται ν' ἀλλοιώσωσι τοὺς οἴνους, εἰς δὲ τοὺς τεθαλασσωμένους τοιαύτη ἀλλοίωσις συνετελέσθη ἤδη, ἢ διότι κατ' Ἀριστοτέλην (4) τὰ ἁλμυρὰ ὕδατα ἐπιπολάζουσι τῷ γλυκεῖ οἴνῳ μᾶλλον ἢ τῷ αὐστηρῷ (γεωδεστέρῳ, γλισχροτέρῳ ἢ βαρυτέρῳ), ὅθεν καὶ τῆς ἐν Τήνῳ κρήνης τὸ ὕδωρ ἐθεωρεῖτο μὴ μιγνύμενον τῷ οἴνῳ (5). Κατὰ τὸν Θεόφραστον ἡ θάλασσα καὶ τὰ νιτρώδη καὶ πικρὰ ὕδατα λυμαίνονται τοὺς οἴνους καὶ τὰ πότιμα «ἐὰν μὴ εὐθὺς χρῆταί τις» (6).

ϛ) Τὸ θερμὸν ἢ τὸ ψυχρὸν τῶν ὑδάτων. — 1. Οἱ ἀρχαῖοι διέκρινον φύσει (7) θερμὰ (ὄντα ὅμως θερμότητος ἀσθενεστέρας καὶ λεπτοτέρας τοῦ πυρός (8), καὶ φύσει ψυχρὰ σώματα. Καὶ φύσει μὲν θερμὰ εἶναι τὰ τῆς ξηρᾶς ἀναθυμιάσεως (9) προϊόντα, ἤτοι τὰ γεώδη

(1) Πλουτ. Συμπ. ΙΙΙ. Θ. 1. IV. Δ. 2, V. Δ. 2, Fr. XI. 59. Ἀθήν. Ι. 27-38, κλπ, κλπ. Κατὰ τὸν Στάφυλον παρ' Ἀθηναίῳ τὴν κρᾶσιν τοῦ οἴνου εὗρεν ὁ Μελάμπους (Ἀθήν. Β. 45 d). κατὰ δὲ τὸν Φιλόχωρον (Ἀθήν. Β. 38 c, Ε. 179 e) ὁ τῶν Ἀθηναίων βασιλεὺς Ἀμφικτύων, πιθανῶς ὡς νόμον ταύτην θεὶς ὅπως περιορίσῃ τὴν μέθην. Κατὰ τὸν Ἐμπεδοκλέα (Fr. Phil. graec. σελ. 10, ϛ. 340) «οἴνῳ ὕδωρ μᾶλλον πέλει ἄρθμιον». Ὁ Πρωτέας παρ' Ἀθην. (Δ. 129 f) ἐπιρραίνει μόνον τὸν οἶνον ὕδατι, ἄλλοι δὲ τοὐναντίον ἐκέρνουν 2 οἴνου πρὸς 5 ὕδατος (Ἀθήν. Ι. 426 e), ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ἄκρων τούτων ὑπῆρχον ποικίλαι μίξεις, ἃς οἱ βασιλικοὶ οἰνοχόοι καλῶς ἐγίνωσκον (Πλουτάρχ. Συμποσ. Ι. Δ. 2. 620 F).

(2) Α. 33 ϵ.

(3) Οἱ ἀρχαῖοι ἐθαλάσσωνον τὸν οἶνον (ἰδίως οἱ παρὰ τὴν θάλασσαν· Πλουτ. αἴτ. φυσ. Ι, Ἀθήν. Α. 32 d, Γαλην. Ὑγιειν. Δ. σελ. 356, 30) ὡς ἐγύψωνον αὐτὸν (Ἀθήν. Α. 33 b).

(4) Προβλήμ. ΚΓ. 26, 27.

(5) Ἀθήν. Β. 43 c.

(6) Θεοφρ. π. ὀσμ. XV. 65.

(7) Ἀριστοτ. Προβλήμ. Α. 41, Γ. 6. Θεόφρ. π. πυρ. VI. 46. Πλουτ. Συμποσ. VI. Ε. Περὶ θερμαγωγοῦ, ἀφετικῆς καὶ ἀπορροφητικῆς δυνάμεως τῶν σωμάτων ἴδ. Πλουτ. Συμποσ. VI. ϛ. Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Γ. σελ. 39 (50), Δ. σελ. 38 (20), Α. σελ. 5 (53), σελ. 9 (43): «Ψυχρὸν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν», «πρῶτον ἢ ἁπλῶς θερμόν», θερμὸν ἢ ψυχρὸν οἰκείῳ θερμῷ ἢ ψυχρῷ (Γαλην. Π. ἁπλ. φαρμ. Δ. σελ. 48 (43), Ἀριστοτ. Fr. 221).

(8) Θεόφρ. π. πυρ. VI. 47.

(9) Θεόφρ. Fr. 159. Ἀθήν. Β. 42 b. Πλουτ. Συμποσ. Ι. Θ. 1, αἴτ. φυσ. Ε, Ζ,

καὶ δὴ τὰ ἁλατώδη ὡς οἱ ἅλες, τὸ νίτρον, ἡ κονία κ.τ.τ. (1). Τοῖς τοιούτοις δὲ προσετίθεντο καὶ τὰ ἐλαιώδη καὶ λιπαρὰ (2) (ὧν τὸ θερμὸν εἶχεν ἀναμφιβόλως αἰτίαν καὶ τὴν ἰδιότητα αὐτῶν τοῦ τρέφειν τὸ πῦρ) (3). Ἐλαιώδη δ' ἐλέγοντο καὶ τὰ ξηραντικὰ τῶν γεωδῶν ἤτοι τὰ νῦν καλούμενα ὑγροσκοπικὰ ἅλατα (4) τὰ ἔχοντα ἕνεκα τούτου γλισχράν (5) τὴν ἀφὴν καθόσον οὐ μόνον ὡς τοῦτ' αὐτὸ ἐλαιώδη ἐθεωροῦντο (6), ἀλλὰ καὶ ἐλέγοντο ἐκδηλοῦντα διὰ τοῦ ὑγροῦ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν φύσει ἐνυπάρχουσαν θερμότητα (7). Θερμὰ σώματα ἐθεωροῦντο ἐντεῦθεν καὶ τὰ στυπτικὰ (8) καὶ τμητικὰ (διαβρωτικὰ) (9) διότι πᾶν δηκτικὸν δριμὺ στρυφνὸν καὶ ξηρὸν ἀφαι-

Η, Α. Ι, Συμπ VI. I καὶ Ι. Θ. 3. Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 10, 11, Προβλήμ. ΚΓ. 39, Θεόφρ. Fr. CLXXI. ἴδ. καὶ ἀνωτ. σελ. 378.

(1) Ἀριστοτ. Προβλήμ. Κ. 29. Πλουτ. Συμποσ. V. I. Θεόφρ. π. πυρ. VI. 46, Χ. 65, 66. — Πολλὰ φύσει θερμὰ τῶν ἀρχαίων σώματα εἶναι ἐκ τῶν νῦν κακῶν τῆς θερμότητος ἀγωγῶν.

(2) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 7. Τὸ ἔλαιον θερμότερον τοῦ ὕδατος (Προβλήμ. Α. 29). Κατὰ τὸν Πλούταρχον (Συμπ. Ι. Θ. 3). τὸ θερμὸν τῆς θαλάσσης εἶναι συνέπεια τοῦ λιπαροῦ.

(3) Πλουτ. Συμποσ. VI. Θ. 2.

(4) Διόπερ καὶ οἱ ἅλες βοηθοῦσι πρὸς τὰς σήψεις (Πλουτ. αἴτ. φυσ. Α, Ι). Πρβλ. ἀνωτ. σημ. 1 σελ. 394.

(5) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 395 σημ. 3.

(6) Ἴδ. ἀνωτ. σελ 395 σμ. 7 «Ἐκ τῶν ἁλῶν ἔλαιον ἀφαιρεῖται» (Ἀριστοτ. Προβλμ. ΚΓ. 9, 15). Πλουτάρχ. Συμπ. Ι. Θ. 3. Ἐντεῦθεν ἡ θάλασσα ἐλέγετο λιπαρὰ Πλουτ. αἴτ. φυσ. Α, Συμπ. Ι. Θ. 2. Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 7, 9), οἱ ἅλες ἐθεωροῦντο βέλτιον παρέχοντες καιομένους τοὺς λύχνους, καὶ τὸ θαλάσσιον ὕδωρ καιόμενον (Ἀριστ. Προβλήμ. ΚΓ. 15, 32. Πλουτ. Συμποσ. VI. Θ. 2. Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 10 (14). Πλίν. 2. 55, 106 (14)· βεβαίως ἐπὶ τῆς ἀνθρακιᾶς ῥιπτόμενα, ἤτοι κατὰ τὸν Θεόφραστον π. πυρ. 67 «ὅταν ἀποσβεννύωσιν»). Καὶ σήμερον θεωροῦσι κοινῶς τὸ θαλάσσιον ὕδωρ μὴ σβεννύον τὸ πῦρ. — Ἡ τῆς θαλάσσης δὲ διαύγεια ἐθεωρεῖτο γνώρισμα τῆς θερμότητός της· καίτοι δὲ γεώδης καὶ βαρεῖα δὲν πήγνυται (πρβλ. σημ. 5 σελ. 398). Πλουτ. αἴτ. φυσ. Η, Ζ.

(7) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 337 καὶ σελ. 370 — Ὄντως γνωστὸν σήμερον ὅτι οὐ μόνον ἡ ἐξ ἀσβεστολίθου κονία (ἄσβεστος CaO) καὶ κεκαυμένη γύψος (CaSO4), ἅτινα ζωηρῶς μεθ' ὕδατος ἑνούμενα αὐτοθερμαίνονται, ἀλλὰ καὶ τὸ νίτρον καὶ τὸ ἅλας αὐτό, ὅταν ἐπ' αὐτὰ ὕδωρ μικρὸν ἐπιχυθῇ, ἐκθερμαίνονταί πως (ἐκ τῆς χημικῆς ἑνώσεως τοῦ ὕδατος μετὰ τοῦ ἅλατος).

(8) Πλουτ. Συμπ. Ι. ϛ. 4 Πρβλ. Συμπ. VI. Β. 2. Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Δ. σελ. 53 (13): «Πᾶσι μὲν γὰρ τοῖς ἁλσὶν ὑπάρχει τι καὶ στυπτικόν» (καὶ τῇ γῇ, Πλουτ. π. τ. πρώτ. ψυχρ. 21, καὶ ἀνωτ. σημ. 1 σελ. 376).

(9) Πρβλ. ὅμως καὶ ἀνωτ. σημ. 1 σελ. 386.

ρεῖ τὸ ὑγρὸν (1) ἄρα εἶναι ξηραντικόν. Ψυχρὰ δὲ σώματα ἐλέγοντο τὰ ἐκ τῆς ὑγρᾶς ἀναθυμιάσεως γινόμενα, ἤτοι πᾶν ἐν ᾧ ἐνυπάρχει ὕδωρ ὥς τι συμφυὲς ἢ ἐπακτὸν ἢ καὶ ὡς στοιχεῖον (2) — ἀφ' οὗ τὸ ὕδωρ ἐθεωρεῖτο φύσει ψυχρὸν —, καὶ τὰ μέταλλα ἄρα καὶ αἱ μεταλλώδεις οὐσίαι αἱ οὖσαι κατὰ τὸν Θεόφραστον (3) τῆς ὑγρᾶς ἀναθυμιάσεως σχηματισμοί (4).

2. Ἀφ' ἑτέρου τὸ θερμὸν τὸ ἀπὸ μαλακῶν καὶ μανῶν σωμάτων ἐλέγετο μαλακώτερον, τὸ δὲ ἀπὸ τῶν σκληρῶν κ~ὶ πυκνῶν σφοδρότερον (5), καὶ σώματα στερεὰ πυρωθέντα (δηλ. ἀλλοτρίαν προσλαβόντα θερμότητα) καθίστανται διὰ σκληρότητα (πυκνότητα) καυστικώτερα ὡς ὁ σίδηρος χαλκὸς λίθος ὄστρακον, ἅτινα τῇ φύσει ψυχρότατα (6), καὶ ἐν γένει κατὰ τὸν Θεόφραστον (7) τὸ σωματωδέστερον καὶ πυκνότερον πυρωθὲν γίνεται θερμότερον, διὸ καὶ ἔνθα ὁ ἀὴρ παχὺς καὶ θολερώτατος ἐκεῖ καὶ πάγοι καὶ καύματα μείζονα (8), διότι τὰ πυκνὰ «στέγουσιν ἐν ἑαυτοῖς μάλιστα καὶ τηροῦσι τὸ θερμὸν» ἤτοι μὴ ἀναλίσκοντα τὴν θερμότητα φαίνονται ὡς μάλιστα θερμά. Κατὰ ταῦτα ἐκ δύο ὑγρῶν τῆς αὐτῆς πυκνότητος, τὸ θᾶττον ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ πηγνύμενον εἶναι καὶ φύσει ψυχρό-

(1) Ἀριστοτ. Προβλήμ. Α. 49, ΚΓ. 7. Ἴδ. καὶ Πλουτ. Βίος Ὁμ. Β. 210 (Ὁμ. Ἰλ. Ο. 390). Πᾶν φυτὸν δριμὺ καὶ δηκτικὸν ἐκαλεῖτο ἔμπυρον καὶ θερμὸν (Πλουτ. Συμπ. III. Β 1. Πλάτ. Τίμ. 65 Ε. Θεόφρ. π. ὀσμ. VII. 33. Ἀριστοτ. προβλήμ. Α. 48), ὡς καὶ πᾶν φυτὸν εὔφλεκτον, ὡς τὰ ἐξ ὧν τὰ πυρεῖα (Θεόφρ. Ἱστ. φυτ. Ε. III. 4, π. πυρ. IX. 63, 64, ὡς ξηρότερα), καὶ ὁ οἶνος θερμὸς (Ἀθήν. Α. 26 b).

(2) Ἴδ. ἐμὴν ὀρυκτολ. τ. Θεοφρ. σελ. 41.

(3) Ἴδ. ἐμὴν ὀρυκτ. Θεοφρ. σελ. 56.

(4) Τὰ μεταλλικὰ σώματα εἶναι τῇ ἀφῇ ψυχρὰ ὡς εὐθερμαγωγά, ἀλλὰ καὶ τὸ ὕδωρ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ψυχρότερον τῆς τε ἀτμοσφαίρας καὶ τοῦ ἡμετέρου σώματος, καὶ ἅμα θερμαγωγότερον τοῦ περιβάλλοντος ἡμᾶς ἀέρος, διόπερ φαίνεται ψυχρότερον. Κατὰ ταῦτα τὰ φύσει ψυχρὰ σώματα τῶν ἀρχαίων εἶναι περίπου τὰ νῦν θερμαγωγά.

(5) Θεόφρ. π. πυρ. IV. 32, 34-36. Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 11. π. ζῴ. μορ. Β. 2. σελ. 648. — Πρβλ. τὸ ἀντίστροφόν πως παρὰ Πλουτ. π. τ. πρ. ψυχρ. 2. 946 c.

(6) Ἐντεῦθεν τὸ τῶν ἰατρῶν: «Πᾶσα γῆ ψύχειν πέφυκε» (Πλουτ. πρ. ψυχρ. 21) καὶ τὸ τοῦ Πλουτάρχου (Συμποσ. VI. Ε). ὅτι ὁ λίθος καὶ δὴ ὁ μᾶλλον πεπυκνωμένος ψύχει (πρβλ. καὶ τὴν ἀνωτ. σημ. 8 σελ. 403), τὸ τοῦ Θεοφρ. (αἰτ. φυσ. III. 7) «ὁ ὑπὸ τὴν γῆν τρόχμαλος ψύχει» καὶ τὸ τῶν Γεωπονικῶν (V. 19. 2). «Πάντες οἱ λίθοι ὄντες ἄνωθεν . . . θερμαινόμενοι ὑπὸ τοῦ ἡλίου . . . καὶ πάλιν διὰ τοῦ χειμῶνος ψυχροὶ» (Ἴδ. καὶ αὐτόθι V. Μ).

(7) Π. πυρ. 47.

(8) Ἴδ. καὶ Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΙΔ. 3. Συνδύασον τὰ ἐν σελ. 372 σημ. 3.

τερον. Δύο δὲ ὑγρά, ὧν τὸ μὲν λεπτότερον τὸ δὲ παχύτερον, πήγνυνται συγχρόνως ἐὰν τὸ μὲν εἶναι τόσον ψυχρότερον ὅσον τὸ ἕτερον πυκνότερον. Ἐντεῦθεν συμπεραίνει ὁ Γαληνὸς ὅτι ἐκ τῆς ταχείας ἢ βραδείας ὑγροῦ τινος πήξεως δὲν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν περὶ τοῦ ψυχροῦ ἢ τοῦ θερμοῦ αὐτοῦ ἐξαρτωμένων καὶ ἐκ τῆς τοῦ ὑγροῦ συστάσεως (1). Ἕνεκα δ' ὁμοίως τῆς πυκνότητος αὐτῶν, καὶ τῶν ἑψομένων (δηλ. ἀλλοτρίῳ θερμαινομένων θερμῷ) τὰ παχύτερα ὑγρά, ὡς τὸ γάλα καὶ ἐν γένει τὰ ροφήματα, μᾶλλον θερμαίνονται τοῦ ὕδατος, διότι «τὸ μὲν λεπτὸν καὶ ῥέον αὐτὸ καὶ μὴ μένον ἔτι δὲ μικρομερὲς οὐχ ὁμοίως καίει· τὸ δ' ἐναντίως ἔχον τούτῳ διὰ τὸν ἀθροισμὸν καίει μᾶλλον καὶ ἰσχυρότερον γίνεται καὶ χρονιώτερον» (2). Ἀλλὰ πᾶν ὕδωρ γεώδεις ἔχον οὐσίας ἤτοι ἐν γένει ἁλυκὸν εἶναι καὶ παχύτερον, καὶ μᾶλλον ἄρα τοῦ θερμοῦ στεκτικόν, διὸ καὶ ἀλλοτρίᾳ (3) ἤτοι ἐξωτερικῇ (4) θερμότητι θερμανθὲν καθίσταται θερμότερον ὕδατος γλυκέος, καὶ ἅμα ψυχθὲν ψυχρότερον (5), ἀφ' οὗ καὶ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (6) «τὸ αὐτὸ καὶ θερμότατον γίνεται καὶ ψυχρότατον», διότι τὸ ψυχρότερον (ὡς πυκνότερον) στέγει μᾶλλον τὸ θερμόν, διὸ καὶ μόλυβδος ἐρίου θερμότερος (ὅταν δὴ θερμανθῇ) καὶ ψυχθέντες μᾶλλον ὑπὸ τῆς αὐτῆς θερμότητος καιόμεθα καὶ ἀλγοῦμεν (7), ἢ γενικώτερον κατὰ τὸν Πλούταρχον «αἱ ὑπερβολαὶ φθείρουσι τὰς δυνάμεις· διὸ τῶν ἐναντίων μᾶλλον ὀρέγονται, καὶ φιλόθερμόν ἐστι τὸ ψυχρὸν καὶ φιλόψυχρον τὸ θερμόν» (8).

Τὰ ἄνω λεπτομερῶς ἐκτεθέντα περὶ τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις θερμῶν καὶ ψυχρῶν κατὰ τὴν ἑαυτῶν φύσιν καὶ μᾶλλον καὶ ἧττον τοῦ θερμοῦ στεκτικῶν (φιλοθέρμων καὶ φιλοψύχρων), εἶναι

(1) Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Α. 9 (46 ἑξ). Γνωστὸν νῦν ὅτι ἕκαστον ὑγρὸν πήγνυται εἰς διάφορον θερμοκρασίαν.

(2) Θεόφρ. π. πυρ. VI. 49.

(3) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 11.

(4) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 5 σελ. 382. Ἔξωθεν θερμότητος κατ' ἀντιδιαστολὴν τῆς φύσει (Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Δ. σελ. 48 (20).

(5) Ἀθήν. Β. 42 d. Θεόφρ. Fr. 159, π. αἰσθ. XII. 59. «Τὸ πυκνὸν καὶ παχὺ ψυχρόν».

(6) Προβλήμ. Α. 8. Ἴδ. καὶ Θεοφρ. π. πυρ. VI. 48, καὶ ἀνωτ. σημ. 6 σελ. 404.

(7) Ἀριστοτ. Προβλήμ. Η. 19. Ἴδ. περὶ τοῦ τελευταίου τούτου φαινομένου καὶ ἐν γένει περὶ τῆς θεωρίας ταύτης τοῦ Ἀριστοτέλους ἀνωτ. σελ. 371 σημ. 1 καὶ σελ. 373.

(8) Συμποσ. III. Β. 1, 648 D, πρβλ. καὶ σημ. 4 σελ. 373.

σχεδὸν πάντα φαινόμενα τῶν νῦν εὐθερμαγωγῶν σωμάτων, ἅτινα τοῦτο μὲν ἄγοντα εὐχερῶς τὴν σωματικὴν ἡμῶν θερμότητα φαίνονται ἡμῖν ψυχρά, τοῦτο δὲ θᾶττον ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ πυρούμενα παρουσιάζονται ἡμῖν θερμότερα τῶν δυσθερμαγωγῶν (1). Ἀλλὰ καὶ αἱ ἐν τῷ ὕδατι ξέναι οὐσίαι αὐξάνουσι μὲν αὐτοῦ τὸ θερμαγωγόν (2), ἀναβιβάζουσι δ' ἅμα τὸν βαθμὸν τῆς ζέσεως αὐτοῦ, ἤτοι τὸ μὲν καθαρὸν ὕδωρ (εἰ καὶ θερμοχωρητικώτερον) εἶναι ἧττον θερμαγωγὸν καὶ ὁ τῆς ζέσεως αὐτοῦ βαθμός εἶναι ὁ ἐλάχιστος (100°K), τ. ἔ. ζέον ὕδωρ καθαρὸν αἰσθανόμεθα ἧττον θερμὸν ζέοντος ὕδατος ἁλατούχου, τὸ δὲ γεώδεις περιέχον οὐσίας ὕδωρ αἰσθανόμεθα θερμότερον. Διὰ ταῦτα, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ Θεόφραστος (3) θεωρεῖ στέγοντα καὶ τηροῦντα τὸ θερμὸν τὸν σίδηρον χαλκὸν κ. τ. τ., ἀφ' ἑτέρου δ' ὁ Πλούταρχος (4) λέγει ὅτι τὸ καθαρὸν ὕδωρ μᾶλλον περιψυχόμενον «κρατεῖται ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ δι' ἀσθένειαν» (5), ὅπερ ἐνταῦθα δηλοῖ καθ' ἡμᾶς ὅτι τῶν καθαρῶν ὑδάτων κατισχύει ἡ ψυχρότης (ἢ ἡ θερμότης) μὴ ἀναλισκομένη, ὥστε ἔλαττον ψυχρὸν (ἢ θερμὸν = θερμοκρασία, οὐχὶ θερμότης) ἀρκεῖ πρὸς ψῦξιν (ἢ θέρμανσιν) αὐτῶν, ἤτοι ταχέως καὶ εὐκόλως ψύχονται (καὶ θερμαίνονται = ταπεινοὶ βαθμοὶ ζέσεως) (6), διότι καὶ κατὰ τὸν Γαληνὸν (7) «ὅσῳ ἂν ᾖ λεπτομερέστερον τοσούτῳ ῥᾶον πάσχει (θερμαίνεται καὶ ψύχεται ἑτοίμως)· λεπτομερέστερον δὲ τὸ γεῶδους ἰλύος ἥκιστα μετέχον».

Κατὰ ταῦτα, τὰ ὡς ἀνωτέρω ὡς ψυχρότερα δοκιμαζόμενα

(1) Ἐντεῦθεν δὲ κατὰ τὴν νεωτέραν Ἐπιστήμην τὰ μέταλλα δὲν εἶναι στεκτικὰ ἀλλὰ τοὐναντίον ἀγωγὰ τοῦ θερμοῦ.

(2) Ὡς καὶ τὸ ἠλεκτραγωγόν, δι' οὗ νῦν δοκιμάζουσι τὴν τοῦ ὕδατος καθαρότητα.

(3) Π. πυρ. IV. 35. Ἴδ. καὶ Γεωπον. V. 19. 2.

(4) Συμποσ. VI. Ε.

(5) Δηλ. τὸ πιάνει τὸ ψῦχος. Πρβλ. Πλουτ. Συμποσ. VI. Θ. 2. «Τὸ ἔλαιον... κρατούμενον ἐκπυροῦται». — Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (π. ζῴ. μορ. Β. 2. σελ. 648) θερμότερον εἶναι τὸ μᾶλλον τὸ ἁπτόμενον θερμαῖνον, τὸ μᾶλλον αἴσθησιν ἐμποιοῦν ἐν τῷ θιγγάνειν, τὸ τηκτικώτερον, τὸ καυστικώτερον, τὸ θᾶττον θερμαινόμενον.

(6) Πρβλ. καὶ Πλίν. 31. 21. «Citissimeque ideo calefiat aqua pluvia, ἐν ᾧ ἡ θάλασσα ἐλέγετο βραδύτερον πηγνυμένη (Πλίν. 2.106 (4), ἴδ. ἀν. σημ. 6 σελ.303.— Γνωστὸν δ' ὅτι καὶ τὸ φρεατιαῖον ὕδωρ ἅπαξ ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ θερμανθὲν δυσκόλως ψύχεται· ἀλλὰ τὸ θολὸν ὕδωρ πήγνυται εἰς ὑψηλοτέραν θερμοκρασίαν τοῦ καθαροῦ.

(7) Ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 10 (6). Πρβλ. καὶ Ὑγιειν. Γ. σελ. 252 (56). Θεόφρ. π. πυρ. VI. 49.

ὕδατα ἐθεωροῦντο καὶ γεωδέστερα (1), καὶ πάλιν τῶν θερμῶν ὑδάτων ἡ θερμότης ἀπεδίδοτο ἐν μέρει εἴς τε τὸ φύσει θερμὸν τῶν ἐν αὐτοῖς οὐσιῶν (2) καὶ εἰς τὴν πυκνότητα αὐτῶν, ἐν ᾧ τὰ συμμέτρως (3) (ἧττον θερμαγωγὰ) θερμαινόμενα καὶ ψυχόμενα λεπτότερα καὶ ὑγιεινά. Ἐπίσης δὲ τὰ ταχὺ θερμαινόμενα (4) ἤτοι τὰ εὐκόλως εἰς ἀτμοὺς τρεπόμενα (5) ἢ ἕψειν ἄριστα (6), καὶ τὰ μᾶλλον (7) περιψυχόμενα ἐλεγοντο τακερά, ἐν ᾧ τὰ μονιμώτερα, ἤτοι τὰ δυσκόλως ἀτμιδούμενα ἢ τὰ ἀνέψανα καὶ ἥκιστα ἕψειν ἀγαθὰ (8) ἐκαλοῦντο ἰδίως ἀτέραμνα (9)· ἐντεῦθεν δ' οἱ ἀρχαῖοι τὰ σκληρὰ ὕδατα ἐκάλουν πολλάκις καὶ ψυχρὰ (πρβλ. καὶ τὴν ἀνωτέρω σημ. 5 σελ. 389).

Τὰ ὡς ἀνωτέρω δὲ καθορισθέντα φύσει ψυχρὰ ἢ θερμὰ ὕδατα ἕνεκα τῶν ἐν αὐτοῖς γεωδῶν οὐσιῶν, διακριτέα σαφῶς τῶν ψυχρῶν ἢ θερμῶν ἕνεκα ὑπερβολῆς ψυχρότητος ἢ θερμότητος (10) (ὀθνείας θερμότητος ἢ πλεονεξίας ψυχρότητος (11), θερμὸν ἢ ψυχρὸν κατὰ συμβεβηκὸς καὶ κατ' ἐπικράτειαν). Ἐὰν δέ ποτε οἱ ἀρχαῖοι ὕδωρ τι γλυκὺ καὶ ἅμα ψυχρὸν (12) ἔλεγον σκληρὸν ἐνόουν τὸ σκληρὸν καὶ σκληροποιὸν καὶ ἀντίτυπον τοῦ ψυχροῦ ἐκπηγνύοντος τὰ

(1) Ἀθήν. Β. 42 c, d.

(2) Κατὰ τὸν Γαλην. (ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 12 (31), ἴδ. καὶ σελ. 378 καὶ σελ. 369, σημ. 9) πάντα τὰ θειώδη κλπ. τῶν αὐτοφυῶν ὑδάτων ἐγένοντο ἐξ ἐπιμιξίας τοῦ ὕδατος ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ φύσει καὶ τοῦ θείου κλπ. φύσει θερμοῦ. Καὶ ἡ θάλασσα δὲ ἐλέγετο θερμὴ (Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 3. σελ. 358, Πρβλήμ. ΚΓ. 7. Πρβλ. Θεόφρ. Fr. CLXXI, 6) ἢ οὔτε ψυχρὰ οὔτε θερμὴ σφόδρα (Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 16, ΚϚ. 30. Πρβλ. Θεοφρ. π. ἀνέμ. 60). καὶ τὰ ἁλυκὰ τῶν ὑδάτων ἧττον ψυχρὰ (Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 7, πρβλ. ἀνωτ. σημ. 6 σελ. 406).

(3) Ἀθήν. Β. 46 b.

(4) Ἀθήν. Β. 42 c. Θεόφρα. Fr. 159. Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 10 (6).

(5) Ἱπποκρ. ὕδ. III. XLI.

(6) Ἱππ. ἔνθ' ἀνωτ. (Ὑπὸ τὴν οὐδετέραν τοῦ ἕψειν ἔννοιαν· ἴδ. Κοραῆν τ. II. σελ. 115-116), Ἱπποκρ. Ἀφορισμοὶ V. 26.

(7) Τὸ μᾶλλον δηλοῖ καθ' ἡμᾶς ἐνταῦθα (κατὰ τὰ ἀνωτέρω) εὐκόλως, δι' ὀλίγης ψύξεως, ἄρα = ταὐτὸν τῷ ταχύ.

(8) Ἱππ. π. ὕδ. III. XLI, XXXVIII, XL.

(9) Ἴδ. λ. εἰς Ἡσύχιον.

(10) Ἀθήν. Β. 42 b· Ἀριστοτ. Προβλήμ. Γ. 5, π. ζῴων μορ. Β. 2. σελ. 648. Οὐχὶ θερμαγωγὰ ἀλλὰ θερμά, διότι ἐθερμάνθησαν, ἴδ. ἀνωτ. σελ. 336.

(11) Γαλην. ἔνθ' ἀνωτ. Α. σελ. 331, σελ. 335, Δ. σελ. 369.

(12) Ἴδ. Ξενοφάνη (Fr. Philos. graec. I. σελ. 106). οὐχὶ φύσει.

ὑγρὰ καὶ μαλακὰ τοῦ σώματος (1). Ἐντεῦθεν ὕδατά τινα ἠδύναντο νὰ θεωρῶνται ψυχρότερα καὶ ἅμα γλυκέα, ὡς τὸ ὕδωρ τῆς παρὰ τὴν Κόρινθον κρήνης τὸ καὶ χιόνος ψυχρότερον (2), τὸ ἐν Λιβύῃ ἐν μέσῳ ἁλὸς ἀνακοντίζον ψυχρὸν καὶ γλυκὺ ὕδωρ, καὶ ἄλλα πηγαῖα μαλακὰ ἅμα καὶ ψυχρὰ ὕδατα (3), ὡς καὶ τὰ τῶν ποταμῶν (4). Διόπερ κατὰ τὴν ἀνωτέρω συνηθεστάτην ἐν τῇ ἀρχαιότητι δοκιμὴν τῶν οὐσιῶν ἐν γένει καὶ τοῦ ὕδατος (ἐπαινουμένην ὑπὸ τοῦ Πλινίου) (5) προσεῖχον ὅπως μή τις ἐπίκτητος ψύξις ἢ θερμότης νοθεύσῃ τὴν φυσικὴν δύναμιν τοῦ σώματος (6). Ἐπιστεύετο δὲ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὅτι τὰ ὕδατα ψυχρὰ κατὰ τὴν πόσιν δὲν εἶναι πολλάκις τοιαῦτα καὶ κατὰ τὴν ἁφήν (7), ὡς τὸ μὲν ὕδωρ τῆς Μαρκίας πηγῆς τῆς Ῥώμης ἐλέγετο δροσερὸν εἰς τὸ πίνειν, τὸ δὲ τῆς Βιργινίας εἰς τὸ ἅπτεσθαι (8).

ζ) Τὰ ὕδατα τὰ βραδέως τὰ ὄσπρια τήκοντα (9) εἶναι μοχθηρά, ἤτοι ἁλμυρὰ καὶ νιτρώδη (10).

η) Ὕδωρ λεπτὸν καὶ γλυκὺ εἰς χάλκεον ἢ ἀργύρεον ἄγγος ἐγχεόμενον οὐ ποιεῖ τὸ ἰῶδες (11) μὴ καταλεῖπον κηλῖδας (12), ἤτοι

(1) Πλουτ. π. τ. πρ. ψυχρ. 18. πρβλ. Συμποσ. VIII. Γ. 2. Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Α. σελ. 11 (20). Διότι ἄλλως τε τὸ ψυχρὸν ἐξηλέγχετο καὶ βαρυσταθμότερον (ἴδ σ. 386), σωματωδέστερον ἄρα καὶ δυσπεπτότερον (ἴδ. σ. 399. Πρβλ. Ἀριστοτ. π. ζ. γεν. Δ. 2).

(2) Ἀθήν. 43 e.

(3) Πλουτ. πρ. ψυχρ. 20. Ξενοφ. Ἀπομνημ. III. 13. 3 (τὸ ἐν Ἀμφιαράου ὕδωρ). Περὶ ποταμῶν χειμερίων ἴδ. Παυσαν. VIII. XXVIII. 2-3, καὶ VII. V. 10. πρβλ. σελ. 372.

(4) Ἀριστοτ. Προβλημ. ΚϚ. 30.

(5) 31. 23. — Οὕτως ἐξετάζουσι νῦν προχείρως τοὺς ἀδάμαντας, ὧν οἱ γνήσιοι εἶναι ψυχρότεροι τῇ ἀφῇ (=φύσει ψυχροί) τῶν ψευδῶν.

(6) Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Α. 5 (54). Διότι κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (π. ζῳ. μορ. Β. 2. σελ. 649) ψύχεται μὲν βραδύτερον τὸ καθ' αὑτὸ θερμόν, θερμαίνει δὲ μᾶλλον τὴν αἴσθησιν τὸ κατὰ συμβεβηκός, καὶ πάλιν καίει μὲν μᾶλλον τὸ καθ αὑτὸ θερμόν, θερμαίνει δὲ κατὰ τὴν ἀφὴν τὸ κατὰ συμβεβηκός· «ὥστε φανερὸν ὅτι τὸ κρῖναι δυοῖν πότερον θερμότερον οὐχ ἁπλοῦν».

(7) Πλίν. 31. 23.

(8) Πλίν. 31 25.

(9) Πλίν. 31. 22. Ἀθήν Β. 46 b. Ὁ Ἀθήναιος ἀναφέρει ἐνταῦθα τὸν Ἱπποκράτην, οὗτινος τὸ ἕψειν (π. ὑδ III. XLI)· λαμβάνει μεταβατικῶς. Ἴδ. καὶ σ. 407 σημ. 6

(10) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 395.

(11) Ἀθήν. Β. 46 b. πρβλ. Β. 42 α.

(12) Πλίν. 31. 22.

δὲν προσβάλλει τὸ ἀγγεῖον ἕνεκα τῆς ἀπουσίας ἀλάτων καὶ ὀξέων (1).

θ) Τὸ ἑψόμενον ὕδωρ ἐὰν καταλίπῃ φλοιὸν ἐπὶ τοῦ ἀγγείου καὶ δὴ πυκνὸν εἶναι σκληρόν (2). Τὰ δ' εὐχερῶς ἀφίνοντα ἴζημα ἦσαν βεβαίως τὰ περιέχοντα ἐν διαλύσει ὄξινον ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον (CaH_2C_2O6, ὕδατα φρεάτων). Ὁ Πλίνιος (3) λέγει ὅτι τὰ ὕδατα τῆς Tungri ἐν Γαλατίᾳ θερμαινόμενα θολοῦνται καὶ τέλος ἐρυθραίνονται (= ἰζήματα σιδηροῦχα).

ι) Εἰς κεράμιον ποτήριον ὕδωρ ἐμβαλόντες ἐῶσι δι' ὅλης μεῖναι νυκτός, εἶτα γενομένης ἡμέρας ὁρῶσιν εἴ τινα ἐντὸς τῆς κύλικος ἔχει γαιώδη περιφέρειαν συστᾶσαν καὶ μελανίζουσαν, καὶ τοῦτο σημεῖον τίθενται τῆς τοῦ ὕδατος φαυλότητος (4). Ὁμοίως φαῦλον τὸ καταλεῖπον ἰλὺν καὶ ψάμμον (5).

ια) Ἡ ἐπὶ τῶν κηλίδων ἐνέργεια. — Τὸ ὕδωρ τὸ ἐκτῆκον καὶ ἐκπλῦνον τὰς κηλίδας ἐλέγετο ῥυπτικόν (6). Ὡς τοιοῦτον δὲ θεωρεῖται σήμερον τὸ διαλῦον τὸν σάπωνα, ἤτοι τὸ γλυκὺ καὶ κοῦφον· ἀλλ' οἱ ἀρχαῖοι ἀντὶ σάπωνος ἐχρῶντο ὡς ῥυπτικοῖς (ῥύμμασι, ῥύποις, σμήγμασι, τρίμμασι) (7) τῇ κονίᾳ (κονιορτῷ = σποδῷ), τῷ νίτρῳ καὶ τοῖς τοιούτοις λιτρώδεσι καὶ πικροῖς (8) ἕνεκα τῆς αὐτῶν δριμύτητος, ἥτις τοὺς πόρους ἀναστομοῦσα καὶ ἀνοίγουσα κατασύρει τὸν ῥύπον (9), διὸ καὶ ἡ τῆς συκῆς τέφρα ὡς δριμεῖα παρέχει κόνιν ῥυπτικωτάτην (10). «Καὶ τέφρᾳ καὶ λίθοις, κἂν μὴ παρῇ δὲ ταῦτα, κονιορτῷ πολλάκις παχύνουσι τὸ ὕδωρ, ὡς μᾶλλον τῶν γενρῶν τῇ τραχύτητι καταπλύνειν δυναμένων τὸν ῥύπον» (11), καὶ «Τὰ ὀθόνια ῥύμμασι καὶ χαλαστραίοις (= νίτροις τῆς Χαλάστρας πόλεως Μακεδονίας)

(1) Πρβλ. ἀνωτ. σελ. 397, σημ. 11.
(2) Πλίν. ἔνθ' ἀνωτ.
(3) Πλίν. 31. 2.
(4) Πλουτ. Fr. XI. XXX.
(5) Ἱππ. π. ὑδ. III. LII. Ἴδ. καὶ Πλίν. 31. 22.
(6) Ἴδ. ἀνωτ. σημ. 2, σελ. 396.
(7) Ἴδ. Σχολ. εἰς Πλάτ. Πολιτ. IV. σελ. 139.
(8) Γαλην. π. ἁπλ. φαρμ. Ε. σελ. 60 (40). Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 396. Ὅθεν ἐκνιτρόω = πλύνω (Ἀθήν. Ϛ. 230).
(9) Πλουτ. Συμποσ. Ι. Θ. 2, VI. Β. Γαλην. ἔνθ' ἀνωτ.
(10) Πλουτ. Συμποσ. V. Θ, VI. Ι. Θεόφρ. Ἱστορ. φυτ. IV. 9. 5. Πρβλ. π. πυρ. 72.
(11) Πλουτ. Συμποσ. Ι. Θ. 3.

πλυνόμενα μᾶλλον ἐκτρίβεται τῶν ὑδατοκλύστων» (1). Ἀλλὰ τοιαύτας οὐσίας περιέχουσι τὰ σκληρὰ ὕδατα καὶ τὸ θαλάσσιον, ἅπερ διὰ τοῦτο ἐθεωροῦντο ῥυπτικά, καὶ ἡ ἐν τῇ θαλάσσῃ λεύκανσις ἦτο συνήθης τῇ ἀρχαιότητι (2). Οὕτω δὲ ἡ Θωνῖτις λίμνη τοῦ Τίγριος ποταμοῦ νιτρώδης οὖσα καὶ ἄποτος ῥήγνυσι τὰς ἐσθῆτας καὶ διαξέει (3), ὡς καὶ ἡ ἐν Παλαιστίνῳ λίμνη (4), τοὐναντίον δὲ θαυμαστὸν ἐθεωρεῖτο ὅτι ἡ Ἀσκανία πότιμος οὖσα τὸ προσενεχθὲν αὐτῇ πλύνει ἄνευ ῥύμματος (5). Οὐχ ἧττον ὅμως ῥυπτικώτερον τοῦ θαλασσίου ἀναφέρεται ὑπὸ πολλῶν τὸ γλυκὺ ὕδωρ, διότι λεπτὸν ὂν «ἐνδύεται καὶ διεξιὸν τοῦ θαλαττίου μᾶλλον ἐκτήκει τὰς κηλῖδας» (6), ὁ δὲ Ὅμηρος (7) ἐποίησε τὴν Ναυσικάαν πλύνουσαν ἐν ποταμῷ καὶ οὐχὶ ἐν τῇ πλησίον κειμένῃ θαλάσσῃ, ὅπερ ἐξηγεῖ ὁ Πλούταρχος (8) λέγων αἴτιον τοῦ μὴ καλῶς πλύνειν τὴν θάλασσαν αὐτὸ τὸ λιπαρὸν αὐτῆς, δυσέκπλυτον ὄν, ἅμα δὲ «τῆς πλύσεως τέλος ἡ ξήρανσίς ἐστι, καὶ μάλιστα φαίνεται καθαρὸν τὸ μάλιστα ξηρὸν γινόμενον», ἐν ᾧ δὲ τὰ τὰ γλυκεῖ πλυθέντα ῥᾳδίως καὶ τελείως ξηραίνονται, τὸ ἁλμυρὸν παραμένει ὡς ἁλώδης ἐπίπαγος λιπαρός (9). Τούτοις ἕπεται καθ' ἡμᾶς ὅτι τὸ μὲν γλυκὺ ὕδωρ ἐχρησιμοποιεῖτο ἐν τῇ γναφείᾳ μετὰ τῶν ῥυπτικῶν οὐσιῶν καὶ δὴ τοῦ στρουθίου (10), τὸ δὲ σκληρὸν καὶ θαλάσσιον (11) μόνον. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ῥύψιν ἀνάγκη ὅπως τὸ ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων καταληφθὲν τραχὺ καὶ ἁλμυρὸν ποτίμῳ καὶ

(1) Πλουτ. Ὑγιειν. παραγγελμ. 22. 134 Ε.

(2) Καὶ νῦν τὰ ἐκ τῆς κρεβατῆς τὸ πρῶτον κοπέντα ὑφάσματα λευκαίνονται εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ αἱ τὸ ἔργον τοῦτο μετερχόμεναι γυναῖκες καλοῦνται λευκάστριαι.

(3) Εὐσταθ. παρεκβολ. σελ. 388.

(4) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Δ. 3. σελ. 359 (22).

(5) Rer. nat. script. Ἀντίγονος 172. Τοῦτο δύναται νὰ ἐξηγηθῇ κατ' Ἀριστοτέλην ὅτι ἐκ τῆς νιτρώδους δυνάμεως ἐκκαυθέντος τοῦ πικροῦ ἔμεινε τοὐλάχιστον τὸ λιπαρὸν καὶ γλίσχρον (Προβλήμ. ΚΓ. 40, Θαυμάσ. ἀκούσμ. 53).

(6) Πλουτ. Συμπ. Ι. Θ. 2. Ἀριστοτ. Fr. 217. Πρβλ. πλουτ. Συμπ. VI. Θ. 3.

(7) Ὀδ. Ζ. 17.

(8) Πλουτ. Συμπ. Ι. Θ. 3.

(9) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 403.

(10) Ῥίζα σαπωνινοῦχος (χαλβαδόξυλον), γλίσχρος (πρβλ. σημ. 5).

(11) Τὸ θαλάσσιον περιέχον ἰδίως καὶ χλωριοῦχον νάτριον ἐθεωρεῖτο δικαίως δυσέκπλυτον καὶ ἧττον ῥυπτικὸν τοῦ μετὰ τῶν ῥυπτικῶν οὐσιῶν γλυκέος ὕδατος.

γλυκεῖ κατακλύσωσιν (1), ἤτοι ἐντεῦθεν ῥύπτει μὲν τὸ πικρὸν ἢ τὸ λιπαρὸν καὶ γλίσχρον, πλύνει δὲ τὸ πότιμον (2).

Κατὰ τὰς ἀνωτέρω τῶν ἀρχαίων δοκιμὰς τὸ πότιμον ὕδωρ δέον νὰ ᾖ κοῦφον τῇ σταθμίσει, λεπτὸν καὶ λαμπρὸν τὴν ὄψιν, ἄποιον τῇ ὀσμῇ καὶ τῇ γεύσει, ἐλαχίστῃ ποσότητι οἴνου ἐρυθραινόμενον, ῥᾷον ὑπὸ τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ πάσχον, ῥᾳδίως τὰ ὄσπρια τῆκον, μὴ τὸν χαλκὸν κηλιδοῦν, μὴ καταλεῖπον ἰζήματα, νωπόν (3), αἵτινες ἰδιότητες ἀληθῶς τὰ μάλιστα χαρακτηρίζουσι τὸ χρηστὸν πότιμον ὕδωρ. Ἀλλ' εἰς τὴν ἀπόφασιν περὶ τοῦ ὑγιεινοῦ ὕδατός τινος ἐλάμβανον ὑπ' ὄψιν οἱ ἀρχαῖοι, ὡς εἴδομεν, καὶ τὸ ἔδαφος τῆς πηγῆς καὶ τὴν πρὸς τὸν ὁρίζοντα θέσιν αὐτῆς, αἵτινες συνθῆκαι, καὶ παραπλήσιαι ταύταις, σπουδαίως λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν καὶ κατὰ τὴν χημικὴν ἐν τῇ νῦν Ἐπιστήμῃ ὕδατός τινος ἀνάλυσιν.

Ε΄.

Γλυκάνσεις τῶν ὑδάτων.

Κατὰ τὸν Ἱπποκράτην (4) τὸ σκληρὸν ὕδωρ γλυκαίνεται καὶ καθαρίζεται, πλὴν τοῦ ἐκ πετρῶν πηγάζοντος καὶ μεταξὺ τῆς θερινῆς ἀνατολῆς καὶ δύσεως ῥέοντος (5). Ἐγίνετο δ' ἡ τῶν ὑδάτων γλύκανσις ὡς ἑξῆς:

(1) Πλουτ. Συμπ. Ι. Θ. 4. Ὡς καὶ νῦν πράττουσι. Ὁ Στράβων (ΙΑ. 523. 1) λέγει. «Λίμνην δ' ἔχει (Μηδία) τὴν Σπαῦταν, ἐν ᾗ ἅλες . . . ὕδωρ δὲ γλυκὺ (ἄκος) τοῖς καπυρωθεῖσιν ἱματίοις, εἴ τις κατ' ἄγνοιαν βάψειεν εἰς αὐτὴν πλύσεως χάριν». Πρβλ. τὴν μεταφοράν. «Ποτίμῳ λόγῳ ἁλμυρὰν ἀκοὴν ἀποκλυζομένην» (Πλουτ. Συμπ. VIII. 4. Ἀθήν. Γ. 121 f).

(2) Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 40. Πρβλ. τοὺς πλυνοὺς τοῦ Μέλητος ποταμοῦ (Πλουτ. π. βίου Ὁμ. καὶ ποιήσ. Α. 2).

(3) Πλίν. 31. 23. Ἴδε ἀνωτ. σημ. 11, σελ. 363 καὶ σελ. 365-6, κλπ.

(4) Π. ὑδάτ. ΙΙ. XV.

(5) Τὸ κείμενον ἔχει οὐ γλυκαίνεται τοῦ οὐ προστεθέντος ὑπὸ τοῦ Κοραῆ (ΙΙ. σελ. 44 ἑξ). Ἴδ. τὰ ἐκ πετρῶν ταῦτα ὕδατα ἐν σελ. 367 — Κατὰ τὸν Ἐπιγένην (Πλίν. 31. 21) ὕδωρ ἑπτάκις φθαρὲν καὶ καθαρισθὲν οὐκέτι φθείρεται.

α) Τῇ ἑψήσει. — Πάντα τὰ ὕδατα ἑψόμενα γίνονται ἀεὶ γλυκέα (1), διὸ καὶ τὸ κουφότατον ὕδωρ τῆς ἀτμίδος καθίσταται γλυκύτερον ὑπὸ τοῦ ἡλίου καιόμενον καὶ ἑψόμενον (2), τινὲς δὲ τῶν ἐν Μέμφει φιλοσόφων ἀπέδιδον τὴν ὑπερβολὴν τῆς γλυκύτητος τοῦ ὕδατος τοῦ Νείλου εἰς τὴν διὰ τῆς κατακεκαυμένης ῥοὴν αὐτοῦ καθεψομένου, «ἅτε φύσει τοῦ πυρώδους πᾶν τὸ ὑγρὸν ἀπογλυκαίνοντος» (3), καὶ κατὰ τὸν Ἐρατοσθένην παρὰ Στράβωνι (4) ἐν τῇ Ἰνδικῇ αἱ τῶν φυτῶν ῥίζαι εἶναι γλυκεῖαι (5) «καὶ φύσει καὶ ἑψήσει χλιαινομένου τοῦ ὕδατος τοῖς ἡλίοις τοῦ τ' ἐκπίπτοντος ἐκ Διὸς καὶ τοῦ ποταμίου», ὡς θερμὴ δ' ἡ ἄργιλλος ἐλέγετο ἀποδίδουσα τὸ ὕδωρ ἐλαφρότατον καὶ ἥδιστον (6). Οὕτως ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς καθίστα τὸ ἀπὸ τοῦ Χοάσπου παρὰ τὰ Σοῦσα ῥέον ὕδωρ, ὅπερ μόνον ἔπινεν, ἐλαφρότατον διὰ τῆς ἀπεψήσεως (7), καὶ τῆς θαλάσσης δὲ τὸ ὕδωρ ἕψοντες ἀφαιροῦσι τὸ ἁλυκὸν καὶ δηκτικόν (8). Ἐγλυκαίνετο δὲ τὸ σκληρὸν ὕδωρ μέχρι τοῦ ἡμίσεος ὄγκου ἑψόμενον. Ἀλλὰ τὸ ἡψημένον ὕδωρ στερηθὲν τῶν ἀλάτων αὐτοῦ, ἰδίᾳ δὲ τοῦ ἐν αὐτῷ ἀέρος, εἶναι, ὡς γνωστόν, μὴ ἡδὺ πινόμενον καὶ δύσπεπτον, διὸ καὶ πιθανώτατον ὅτι τὸ τοιοῦτον ὕδωρ ἐδρόσιζον πάλιν οἱ ἀρχαῖοι ῥίπτοντες αὐτὸ ἐξ ὕψους, ὅτε καθίστατο πάλιν ἀεριοῦχον (9), ὁ δὲ Νέρων καὶ οἱ βασιλεῖς (10) ἕψοντες τὸ ὕδωρ μέχρι ζέσεως, περιεσώρευον εἶτα τῷ ἀγγείῳ χιόνα πολλὴν καὶ ἐποίουν αὐτὸ ψυχρότερον (11). Σημειωτέον δ' ὅμως ὅτι

(1) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 409.

(2) Ἱππ. π. ὑδ. III. XLVII. Ἴδ. καὶ ἀνωτ. σελ. 339.

(3) Διόδ. Σικελ. I. 40.

(4) ΙΕ. 693 (20)· ἴδ. καὶ ΙΕ. 695 (23), Διόδ. II. 36.

(5) Ἐν ᾧ συνήθως αἱ ῥίζαι πικραὶ ὡς ἐφελκομένου τοῦ γλυκέος πρὸς τὰ ἄνω τοῦ φυτοῦ (Ἀριστοτ. π. φυτ. Β. 822 b).

(6) Διὸ καὶ ἡ πρὸς πέψιν τοῦ οἴνου χρῆσις τῆς ἀργίλλου (Πλουτ. Συμποσ. V. Γ. 1).

(7) Πλουτ. π. φυγῆς 6. 601 D, Συμποσ. VI. Ϛ. 1. Ἀριστοτ. Fr. 216, Ἡρόδ. I. 188, Ἀθήν. Β. 45 b. Ὁ Πλίνιος λέγει ὅτι οἱ βασιλεῖς τῶν Πάρθων πίνουσι τὸ ὕδωρ τοῦ Χοάσπου (ἐλαφρότερον τοῦ ὕδατος τοῦ Τίγρεως καὶ Εὐφράτου) καὶ τοῦ Εὐλαίου ποταμοῦ (6. 31, 9 καὶ 31. 21), Κτησίας δ' ὁ Κνίδιος καὶ ἱστορεῖ ὅπως ἕψεται τὸ βασιλικὸν τοῦτο ὕδωρ (Ἀθήν. Β. 45 b).

(8) Πλουτ. αἰτ. φυσ. Ε.

(9) Ἴδ. Πλίν. 31. 23 (2).

(10) Πλίν. 31. 23.

(11) Πλουτ. Συμποσ. VI. Δ. 1.

καὶ τὸ θερμὸν (μετάκερας) ὕδωρ (=εὔκρατον) ἐθεωρεῖτο γλυκὺ ἤτοι οὐχὶ δύσπεπτον (1), καὶ ἅμα ἀναψυκτικώτερον (2) ἕνεκα ἀκριβῶς τῆς θερμότητος αὐτοῦ. «Θερμὸν ὕδωρ ἂν πίωμεν μετὰ τοὺς κόπους καὶ τὰς διατάσεις καὶ τὰ καύματα, χαλάσματος καὶ μαλακότητος αἰσθανόμεθα περὶ τὰ ἐντὸς» λέγει ὁ Πλούταρχος (3), ἐν ᾧ τὸ ψυχρὸν ἐθεωρεῖτο ἐν γένει βαρὺ καὶ κοπῶδες (4). Διὸ καὶ παρ' Ἀθηναίῳ (5) ὁ Κύνουλκος ᾔτησε δηκόκταν, «δεῖν λέγων ἁλμυροὺς λόγους γλυκέσιν ἀποκλύζεσθαι νάμασιν». Εἶναι δὲ ἡ βαρβαρικὴ δηκόκτα (decocta) τὸ ἑλληνικὸν ταύρειον ὕδωρ ἀπὸ τοῦ περὶ Τροιζῆνα ποταμοῦ Ταύρου, παρ' ᾧ καὶ κρήνη τις Ὑόεσσα, ἤτοι ὕδωρ ἄπεφθον ἢ θερμὸν πινόμενον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐν ταῖς εὐωχίαις.

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἡ δι' ἑψήσεως γλύκανσις ἀνεφέρετο οὐ μόνον εἰς τὸ ἀπὸ τῶν γεωδῶν ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ ψυχροῦ σκληρὸν (6) ὕδωρ. Ἐκ τοῦ Ἱπποκράτους δέ, λέγοντος ὅτι τὸ ὄμβριον ὕδωρ ἔχει ἀνάγκην ἑψήσεως πρὶν ποθῇ ὡς πονηρὰν ἔχον ὀσμήν (7), συμπεραίνομεν ὅτι ἡ ἕψησις ἐθεωρεῖτο καὶ ὡς ἀπαλλάττον τὸ ὕδωρ καὶ ἄλλων τινῶν μοχθηρῶν ποιοτήτων (ἀπὸ σήψεων). Γνωστὸν δὲ νῦν εἶναι ὅτι ἡ θερμότης πηγνύουσα τὸ λεύκωμα τῶν ἐν τῷ ὕδατι τυγχανουσῶν ὀργανικῶν οὐσιῶν, καθαίρει καὶ ἐξυγιαίνει ἅμα αὐτό. Κατὰ τὸν Διόδωρον (8) «Εἰ καθεψόμενος ὑπὸ τῶν καυμάτων ὁ ποταμὸς (Νεῖλος) ἐγλυκαίνετο, πολύγονος οὐκ ἂν ἦν, οὐδὲ ποικίλας ἰχθύων καὶ θηρίων ἰδέας εἶχε· πᾶν γὰρ ὕδωρ ὑπὸ τῆς πυρώδους φύσεως ἀλλοιωθέν, ἀλλοτριώτατόν ἐστι ζῳογονίας».

6) Τῇ διηθήσει — Διήθησιν ἢ διύλισιν (9) λέγοντες οἱ ἀρχαῖοι

(1) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 399 καὶ Ἀθήν. Γ. 79 e, 123-124.

(2) Τὸ θερμὸν ὕδωρ καὶ νῦν οὐ μόνον συνιστᾶται εἰς πόσιν μετὰ κάματον, ἀλλὰ καὶ θεωρεῖται ὁμοίως πεπτικώτερον καὶ δροσιστικώτερον τοῦ θέρους πινόμενον.

(3) Ὑγιειν. Παραγγ. 132 D, πρβλ. Γαλην. Ὑιειν. Α. σελ. 228 (30). Ἀλλὰ καὶ εἰς λουτρὰ πρὸς ἀφαίρεσιν κόπων (Διόδ. Σικελ. II. 57). Περὶ λουτρῶν ἴδ. Γαλην. Ὑγιειν. Γ. σελ. 247. Καὶ εἰς τὴν θεραπείαν πληγῶν (ἴδ. Ὅμηρον, κλπ).

(4) Ἀθήν. Γ. 122 f. ἑξ.

(5) Γ. 121 f.

(6) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 406.

(7) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 407.

(8) I. 40.

(9) Ἴδ. καὶ Πλουτ. Συμποσ. VI. Ζ. 1. Ἡρόδ. II. 93. Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 20, κλπ.

ἐνόουν τὴν δι' ἠθμοῦ ἀφαίρεσιν ἀπὸ τοῦ ὕδατος τῶν τε αἰωρουμένων (1) καὶ τῶν ἐν αὐτῷ διαλελυμένων οὐσιῶν. Οὕτως ὁ μὲν Γαληνὸς (2) λέγει ὅτι τὸ ἰλυῶδες ὕδωρ (ὡς τὸ τοῦ Νειλου καὶ τὸ κατ' Αἴγυπτον) διηθούμενον οὐχὶ ἅπαξ ἀλλὰ δὶς καὶ τρὶς διὰ κεραμίνων ἀγγείων καθίσταται καθαρόν, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης (3) θεωρεῖ τὸ τῆς θαλάσσης ὕδωρ γλυκαινόμενον διὰ τῶν πόρων τῆς γῆς διηθούμενον, ὡς μάλιστα δὲ τὰ ὕδατα γλυκαίνοντα ἐλέγοντο, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν (4), τὰ ἐξ ἀργίλλου καὶ τόφφου ἐδάφη. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα οἱ ναυτικοὶ ὅπως ἐν θαλάσσῃ λάβωσιν ὕδωρ γλυκύ, πλάσαντες ἀγγεῖον ἐκ κηροῦ ἔθετον εἰς τὴν θάλασσαν περιδέσαντες τὸ στόμα οὕτως ὥστε «μὴ παρεγχεῖσθαι τῆς θαλάττης· τὸ γὰρ εἰσιὸν διὰ τῶν τοίχων τῶν κηρίνων γίνεται πότιμον ὕδωρ· ὥσπερ γὰρ δι' ἠθμοῦ τὸ γεῶδες ἀποκρίνεται καὶ τὸ ποιοῦν τὴν ἁλμυρότητα διὰ τὴν σύμμιξιν» (5).

γ) Τὰ φαῦλα ὕδατα ἤρεμα ἀφινόμενα ἐν ὑπαίθρῳ ἐκαθαρίζοντο οὐ μόνον ἀπὸ τῶν ἐν αὐτοῖς αἰωρουμένων οὐσιῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν διαλελυμένων ὑφιζανουσῶν (6), διὸ καὶ ὁ Ἀρριανὸς (7) λέγει ὅτι τὸ ὕδωρ τοῦ Φάσιδος ποταμοῦ καταστὰν γίνεται καθαρώτατον ἀποβάλλον τὴν ὡς μολύβδου ἢ κασσιτέρου χρόαν καὶ ἅμα μεταβάλλεται εἰς τὸ γλυκύτερον.

(1) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 379.

(2) Π. ἁπλ. φαρμ. Α σελ. 6. (40).

(3) Ἴδ. ἀνωτ. σελ. 344. «Ἐν τῇ θαλάττῃ πότιμον ἔνεστι καὶ τοῦτο διηθεῖσθαι δύναται» (Ἀριστοτ. π. ζῴων ἱστορ. Θ. 2. σελ. 590).

(4) Σελ. 367.

(5) Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Β. 2. σελ. 354 (3 ἑξ). π. τ. ζῳ. ἱστορ. Θ. 2. σελ. 590. Πλουτ. αἴτ. φυσ. Ε. Πλίν. 31. 37. Πρβλ. Γεωπον. VII. Η. 4 (Διαχώρισις τοῦ ὕδατος ἀπὸ τοῦ οἴνου διὰ χύτρας καινῆς ἀβρόχου). Ἐπαναλαβόντες ἐν σμικρῷ τὸ πείραμα τοῦτο τοῦ Ἀριστοτέλους ἐλάβομεν ἀρνητικὰ ἀποτελέσματα, εἰ καὶ καὶ γνωστὸν τυγχάνει ὅτι οὐσίαι διαλελυμέναι (χρωστικαὶ καὶ ἅλατα) ἐν ὑγρῷ ἀφαιροῦνται διὰ πορωδῶν σωμάτων ὡς ἄνθρακος χώματος πωρώδους κεράμου κλπ., δυσχολώτερον πάντως καὶ ἀτελέστερον αἱ ἁλατώδεις οὐσίαι (φαινόμενα διαπιδύσεως). Πιθανὸν ἐν τῷ βάθει τῆς θαλάσσης καὶ διὰ παχυτέρου σχετικῶς κηροῦ νὰ γλυκαίνηται τὸ ὕδωρ. — Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει ὅτι οἱ ναυτικοὶ λαμβάνουσιν ὕδωρ πότιμον ἐκ τῆς θαλάσσης δι' ὑφασμάτων βρεχομένων ἐν αὐτῇ, ὅτε ἡ ἅλμη ἐξανθεῖ, τὸ δ' ἐκπιεζόμενον ὕδωρ εἶναι γλυκὺ (31. 37).

(6) Γεωπον. II. Ζ. 4. Ἴδ. καὶ ἀνωτ. σελ. 409.

(7) Εὔξειν. Πόντ. 10, σελ. 375.

Ὕδωρ δὲ γλυκὺ ἅμα καὶ ψυχρὸν (1) παρεσκεύαζον τούτῳ τῷ τρόπῳ: «Τὴν ἡμέραν ἡλιάζοντες αὐτό, τῆς νυκτὸς ἀπηθοῦντες τὸ ταχύτατον, τὸ λοιπὸν ἐξαιθριάζουσιν ἐν ὑδρίαις κεραμεαῖς ἐπὶ τῶν μετεωροτάτων μερῶν τῆς οἰκήσεως, δι' ὅλης τε τῆς νυκτὸς δύο παῖδες ὕδατι τὰ τεύχη καταρραίνουσιν, ὄρθρου δὲ καθαιροῦντες καὶ τὴν ὑποστάθμην πάλιν ὑποσπῶντες λεπτόν τε ποιοῦντες αὐτὸ καὶ πρὸς ὑγίειαν οἷον ἄριστον ἐν ἀχύροις τιθέασιν τὰς ὑδρίας, εἶθ' οὕτως χρῶνται χιόνος οὐδ' ἡντινοῦν χρείαν ἔχοντες» (2). Ἐν γένει δὲ τοῖς σκληροῖς ὕδασιν ἐχρῶντο οἱ ἀρχαῖοι ἐὰν ἦσαν διϋλισμένα καὶ πλείονα χρόνον καθεσταμένα (3).

δ) Αἱ ἀκόναι (μολύβδου) καὶ οἱ χάλικες λεπτύνουσι τὸ ὕδωρ, ὅ,τι θολερὸν καὶ γεῶδες ἀναμέμικται, τοῦτο συνάγοντες καὶ κατασπῶντες ἀπ' αὐτοῦ (4).

ε) Τὰ ὕδατα κοπτόμενα (5) (ἀναρύσεις καὶ μετεωρίσεις καὶ κινήσεις ὑδάτων) καθίστανται οὐ μόνον μαλακώτερα ἀλλὰ καὶ πνευματωδέστερα «πρὸς ἀέρα πολὺν ἀνακεραννύμενα» (6), ὑγιεινότερα

(1) Οἱ τρυφῶντες ἦσαν ψυχροπόται (ἴδ. καὶ Ξενοφ. Ἀπομν. III. 13. 3) τοῦ ψυχροῦ ἀναψύχοντος (Παυσαν. VIII. XXVIII. 3). Ἡ δὲ τῶν ψυχρῶν ὑδάτων ἐπιτέχνησις (Ἀθήν. Γ. 124 e) ἐγίνετο καὶ δι' ἐξαρτήσεως τοῦ ἀγγείου ἐν φρέατι, μὴ ἁπτομένου τῆς πηγῆς, καθ' ὅλην τὴν νύκτα (Πλουτ. π. τ. πρ. ψυχρ. 22), ἢ διὰ περισωρεύσεως τῷ ἀγγείῳ χιόνος πολλῆς (Πλουτ. Συμποσ. VI. Δ. 1), ὅτε τὸ ὕδωρ ἐγίνετο ψυχρὸν μὲν στερούμενον δὲ τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ ἐκ χιόνος καὶ πάγου ὕδατος (Πλίν. 31. 23), ἢ δι' ἀκονῶν καὶ χαλίκων (φύσει ψυχρῶν) ἐμβαλλομένων τῷ ὕδατι (Πλουτ. Συμπ. VI. E, π. τ. πρ. ψυχρ. 21. Ἴδ. σημ. 800), ἢ ἐντὸς ὀρυκτῶν ψυχείων (ἴδ. ἀνωτ. σημ. 506) ἢ καὶ χιόνι μίξαντες (Ξενοφ. ἀπομν. II. 1. 30. Ἀθήν. Γ. 123 f, 124 d, Δ. 131 c. Πλουτ. Ὑγιειν. παραγγ. 123 B.

(2) Ἀθήν. Γ. 124 e, πρβλ. σημ. 4 σελ. 373. — Κατὰ τὸν Χάρητα τὸν Μυτιληναῖον ὁ Ἀλέξανδρος ἐν Ἰνδίαις ὀρύξας τριάκοντα ψυχεῖα καὶ πληρώσας ταῦτα χιόνος κα. παρεμβαλὼν δρυὸς κλάδους, ἐφύλαξε τὴν χιόνα ἐπὶ πλείω χρόνον (Ἀθήν. Γ. 124 c)ἰ Τὰ ἄχυρα καὶ θερμὸν ὕδωρ φυλάττει καὶ χιόνα ψυχρὰν (Πλουτ. Fr. XXXIV. 149).

(3) Ἀθήν. Α. 33 b.

(4) Πλουτ. Συμπ. VI. E. Ἀριστοτ. Fr. 213

(5) Θεόφρ. Fr. 159. Ἀθήν. Β. 42 e. Διόδ. Σικελ. II. 58 λέγει ὅτι ἡ περὶ τὴν νῆσον Ταπροβάνην θάλασσα ῥοώδης οὖσα καὶ μεγάλας ἀμπώτεις καὶ πλημμύρας ποιουμένη, γλυκεῖα τὴν γεῦσιν καθέστηκε». Τὰ πρὸς τῇ γῇ μέρει τῆς θαλάσσης γλυκύτερα ὡς μᾶλλον κινούμενα (Ἀριστοτ. Προβλήμ. ΚΓ. 31). — Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς κόψεως ἦτο οὐ μόνον ἡ ἐκ τῆς ἀεριώσεως δροσερότης ἀλλὰ καὶ ἡ μετρίασις τῆς ψυχρότητος τοῦ ὕδατος (Πλουτ. πρωτ. ψυχρ. 15. 951 C. Νῦν λέγομεν ὕδωρ τσακισμένον τὸ ἧττον ψυχρόν).

(6) Πλουτ. πρωτ. ψυχρ. 12. 949 F.

ἄρα (1), διὸ καὶ τὰ βραδυπόρα ὕδατα (2) ἐθεωροῦντο σκληρά (3).

ζ) Ὑγιεινὸν ὕδωρ «ποιεῖ δάφνη τούτῳ ἐμβρεχομένη» (4). Καθ' ἡμᾶς ἡ δάφνη ἐνήργει ὡς τις δεψικὴ οὐσία· γνωστὸν δ' ὅτι ὁ τοῦ ὕδατος καθαρισμὸς διὰ δεψικῶν οὐσιῶν ἦν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων γνωστός, πιθανῶς δὲ καὶ ὁ Μωϋσῆς διά τινος δεψικοῦ φυτοῦ ἐκαθάρισε τὸ ὕδωρ τῆς χώρας Μερρᾶς (5). Αἱ δεψικαὶ οὐσίαι πηγνύουσι τὸ λεύκωμα τῶν ὀργανικῶν οὐσιῶν, ὅπερ κατακρημνιζόμενον συμπαρασύρει καὶ μηχανικῶς αἰωρουμένας οὐσίας (6). Ποιεῖ ἄρα ὅ,τι καὶ ἡ ἕψησις. Ὁ Πλίνιος λέγει ὅτι ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ τὰ νιτρώδη καὶ ἁλμυρὰ ὕδατα ἐκαθάριζον δι' ἀλφίτων (7).

Ἐν Μυτιλήνῃ τῇ 8 Νοεμβρίου 1900.

ΜΙΧΑΗΛ Κ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ
Δ. Φ. Καθηγητὴς τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν.

---

(1) Κατὰ τὴν νεωτέραν Ἐπιστήμην ὁ τοῦ ὕδατος ἀερισμὸς ἐμποδίζει τὴν σῆψιν, ὁ ἀὴρ δὲ θεωρεῖται ὁ τὴν σῆψιν τῶν ῥεόντων ὑδάτων κωλύων. Σήμερον δὲ ὁ βαθμὸς τῆς ἀεριώσεως θεωρεῖται ὡς τις γνώμων τῆς καθαριότητος τοῦ ὕδατος. Ἴδ. Society of chemical Industry, London Section. Sizung 11 Iuni 1908 ἐν τῇ Chemiker Zeitung, 4 Ἰουλ. 1900, n° 53, σελ. 568. Ἐσχάτως προὐτάθη ἡ δι' ὄζοντος ἀπολύμανσις τῶν ποτίμων ὑδάτων (ἴδ. Revue Scientifique 20 Μαΐου 1899, n° 20, σελ. 625), καὶ ἡ δι' ὑπεροξειδίου τοῦ χλωρίου (CfO_2) ἴδ. Δελτίον Βιομηχ. Ἀκαδημ. Ἀθηνῶν Τ. Ε. τεῦχ. 6, σελ. 93.

(2) Γαλην. Ὑγιειν. Α. σελ. 228 (30).

(3) Πρβλ. ἀνωτ. σελ. 377 σημ. 4.

(4) Γεωπον. ΙΙ. Ζ. 3-4.

(5) Ἔξοδ. ιε' (23, 24).

(6) Ἐν Ἰνδίαις ὕδωρ ἑλωδῶν μερῶν καθαρίζουσι διὰ τῶν καρύων Strychnus potatorum, ἐν δὲ τῇ Αἰγύπτῳ τὸ βορβορῶδες τοῦ Νείλου ὕδωρ διὰ πικραμυγδάλων. Πρβλ. Ἱπποκρ. π. ὑδάτ. ἔκδ. Κοραῆ ΙΙ, σελ. 131.

(7) Πλίν. 31. 22. Πρβλ. Γεωπον. VII. ΚΒ.

ΕΛΕΓΧΟΥ ΑΝΑΙΡΕΣΙΣ

Ὅτε πρό τινων ἐτῶν ὁ κ. Γρηγόριος Βερναρδάκις ἐδημοσίευεν ἐν τῇ Ἐφημερίδι τὰς πρὸς τὸν κ. Βάσην ἀπαντήσεις αὐτοῦ ἐπιγράφων αὐτὰς «Βάσης, Κόντος καὶ Σα», ὑπελάμβανεν ἑαυτὸν τελέως ἀναμάρτητον, διὸ οὐδὲν σφάλμα, οὐδ᾽ αὐτὰ τὰ προφανέστατα ἐξελεγχθέντα, συνωμολόγει. Νῦν δὲ ἀναγκάζεται μὲν νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἐσφάλη, ἀγωνίζεται δ᾽ ὅμως πάσῃ δυνάμει κατὰ τὸν διαβόητον ἐκεῖνον Τιμοκρέοντα ν᾽ ἀποδείξῃ ὅτι «ἔντι κἄλλοι πονηροί· οὐκ ἐγὼ μόνα κόλουρις, ἔντι καὶ ἄλλαι ἀλώπεκες». Ἐπὶ τούτῳ ἐπιχειρεῖ ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Παρνασσοῦ νὰ ἐλέγξῃ τὸν κ. Κόντον. Αἰτιολογεῖ δὲ τὴν ἀπόπειραν ταύτην ἐν τέλει λέγων: «Ταῦτα ἔγραψα κυρίως μὲν ἀμυνόμενος, ἀλλὰ καὶ ἵνα ἀποδείξω, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ κ. Κ. ὑποπίπτει κλπ.». Ἡ αἰτιολογία αὕτη σκοπὸν ἔχει νὰ παραστήσῃ καὶ πάλιν τὸν κ. Β. καταδιωκόμενον καὶ πολεμούμενον, ἀλλ᾽ εἶναι ὅλως ἀνακριβής· διότι ὁ κ. Κόντος ἐποιήσατο μέν, καθ᾽ ὃ εἶχε καθῆκον, κρίσιν τῶν ἔργων τοῦ κ. Β. προκειμένου περὶ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ παθὼν ἔκτοτε τοὺς ὀφθαλμοὺς δὲν ἐδημοσίευσεν αὐτήν· οὕτω δὲ οὔτε ὁ Κόντος οὔτε ἄλλος τις τῶν φίλων αὐτοῦ ἔγραψέ τι κατὰ τοῦ κ. Β. μετὰ τὴν εἴσοδον αὐτοῦ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Μάρτυς ἀψευδὴς τούτου ἡ Ἀθηνᾶ, ἐν ᾗ οὐδὲν μετὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη, μέχρις οὗ αὐτὸς ὁ κ. Β. ἐπεβάλετο νὰ ἐλέγχῃ τὸν διευθυντὴν αὐτῆς ἀνωνύμως ἐν ταῖς ἐφημερίσιν. Πρῶτος ἄρα ὁ κ. Β. ἐπεχείρησε νὰ ἐλέγχῃ, ἀνωνύμως τε καὶ οὐχί, τοὺς συναδέλφους αὐτοῦ, ἐπαναγαγὼν οὕτω τοὺς ἄλλοτε ἐπὶ τῆς καθηγεσίας τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἀκμάζοντας ἐν τοῖς καθηγηταῖς ἀγῶνας.

Τοῦ Κόντου κατηγορεῖ ὁ Β. α᾽) ὅτι ἀναγράφων χωρία ἀρχαίων δὲν διορθοῖ, ἀλλὰ καταχωρίζει αὐτὰ ὅπως ἔχουσιν· β᾽) ὅτι παρατιθεὶς

ἀρχαῖα χωρία παρανοεῖ καὶ φθείρει· γ΄) ὅτι γράφων περιπίπτει εἰς γλωσσικὰ σφάλματα· καὶ δ΄) ὅτι διαλαμβάνων περὶ χωρίων σφάλλεται καὶ φθείρει αὐτά.

Α΄

Τῶν κατηγοριῶν τούτων ἡ πρώτη εἶναι προφανῶς ἄδικος καὶ ἄτοπος· διότι ὁ κ. Κόντος γράφων ἐπὶ 40 περίπου ἔτη παρεθηκε μυριάδας χωρίων· εἶναι δὲ καὶ τοῖς τυφλοῖς τὸ λεγόμενον δῆλον ὅτι ἐπικαλούμενος τοὺς μάρτυρας ἐκείνους προσεῖχεν ἑκάστοτε εἰς τὸ κύριον ζήτημα, ὥστε ἂν τῶν παρατιθεμένων χωρίων τινὰ ἔπασχον περὶ ἄλλην λέξιν, οὐχὶ δὲ περὶ ταύτην περὶ ἧς ἦν ὁ λόγος, ἠδύνατο κάλλιστα νὰ παραβλέπῃ αὐτὴν σπεύδων πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ. Τοῦτο ποιοῦσι πάντες οἱ φιλόλογοι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς φιλολογίας.

Οὕτω λ. χ. μέμφεται αὐτὸν ὅτι ἔγραψέ ποτε ἐκ τοῦ Πλουτάρχου Β. Περικλ. 8 «τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν» ὅπως ἔχει ἡ στερεότυπος τῶν καταστημάτων Teubner ἐκδ. Sintenis Τόμ. Α΄ σελ. 306, 20, ἡ τοῦ Bekker Α΄ 253 καὶ ἡ τοῦ Döhner Τόμ. Α΄187,1. Μετὰ μεγάλου δὲ στόμφου καὶ δυνάμεως καυτηριάζων τὴν μεγάλην τοῦ Κόντου ταύτην ἀμάθειαν προστίθησι «Πάντες οἱ φιλόλογοι γνωρίζουσι σήμερον ὅτι ὁ Πλούταρχος τὴν ἀσυνάλειπτον φράσιν «καλῶν καὶ ἀγαθῶν» ἐξήνεγκε κατὰ συναλοιφὴν «καλῶν κἀγαθῶν». (Σημείωσαι φράσιν φιλολόγου «τὴν ἀσυνάλειπτον φράσιν . . . ἐξήνεγκε κατὰ συναλοιφὴν» εἶναι ὡσεὶ ἔλεγε «τὸ ἀσυνάλειπτον δοκέω λέγουσι κατὰ συναλοιφὴν δοκῶ», δέον εἰπεῖν ἀντὶ τῆς ἀσυναλείπτου φράσεως . . . ἐξήνεγκε τὴν συναληλιμμένην κλπ.). «Οὕτω δ' ἐξέδωκεν αὐτὴν καὶ ὁ τελευταῖος ἐκδότης Karl Fuhr». Λοιπὸν πάντες οἱ φιλόλογοι ἐπίστανται τοῦτο καὶ μόνος πάντων τῶν φιλολόγων ὁ Κόντος εἶναι τοσοῦτον ἀμαθὴς ὥστε ἀγνοεῖ καὶ αὐτὰ τὰ ὑπὸ πάντων γινωσκόμενα! Καὶ ἐνθυμήθητε, ὅτι ἐλάνθανεν ἡμᾶς ἐπὶ τοσοῦτον τοιοῦτος ὤν! Ἀλλὰ καταλιπὼν τἀστεῖα παρατηρῶ ὅτι δὲν εἶναι ἀληθὲς τὸ πάντες οἱ φιλόλογοι κτλ., διότι φιλόλογος ἦν βεβαίως καὶ ὁ Bekker καὶ ὁ Sintenis καὶ ὁ Döhner, ἤτοι πάντες οἱ ἐκδόται τοῦ Πλουτάρχου πλὴν τοῦ τελευταίου. Ἀλλὰ καὶ ἄλλος τις ἔτι ἐξέδωκεν ἐπ' ἐσχάτων οὕτω, καὶ ὁ κ. Β. βεβαιότατα δὲν θὰ θελήσῃ νὰ εἴπῃ περὶ αὐτοῦ ὅτι δὲν εἶναι φιλόλογος, διότι οὗτος εἶναι ὁ κ. Gre-

gorius N. Bernardakis, ὅστις γράφει ἐν Πλουτ. Ἠθικ. 271 e καλὴν καὶ ἀγαθὴν γυναῖκα καὶ 860 d καλὴν καὶ ἀγαθήν, πρβλ. καὶ 667 d εὐδοκίμων καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν, 854 c πολλοὺς καὶ ἀγαθούς, 913 a πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς καρπούς, 369 c κακοῖς καὶ ἀγαθοῖς. Καὶ ὅμως ὁ Κόντος ἐδίδαξε τἀληθὲς πρὸ 35 ὅλων ἐτῶν, ἐν ἔτει 1866, Λογ. Ἑρμῇ Τόμ. Α' σελ. 310 εἰπὼν «Μόνον τὸ κατὰ παράθεσιν ἀνὴρ ἀγαθὸς ἦτο παρ' αὐτοῖς εὔχρηστον καὶ τὸ καλὸς κἀγαθὸς ἢ καλός τε κἀγαθός» (1). (Φωτ. Λεξ. σελ. 128, 12 «Καλὸς κἀγαθὸς λέγεται κατὰ συναλοιφήν, οὐχὶ καλὸς καὶ ἀγαθός». Πρβλ. καὶ Σουίδα Τόμ. Β', Μέρ. Α' σελ. 51 Βερν.). Καὶ παρ' Ἡροδότῳ τὸ συναληλιμμένον εὑρίσκεται, Α' 30 παῖδες ἦσαν καλοί τε κἀγαθοί, Β' 143 Πίρωμις δέ ἐστι κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν καλὸς κἀγαθός. Τῶν ἀντιγράφων φερόντων ἐνίοτε παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς τὸ ἀσυνάλειπτον ὀλίγον φροντιστέον. Ἴδε Κόβητον Var. Lect. σελ. 71 καὶ Nov. Lect. σελ. 325 καὶ σελ. 431. Οὐδὲν λέγει ὁ Λοβέκκιος Elem. Τόμ. Β' σελ. 351». Ὁ Κόντος ἄρα ἠπίστατο τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ παρατιθεὶς χωρίον τοῦ Πλουτάρχου ἔγραψεν αὐτὸ ὅπως εἶχεν ἐν ταῖς ἐκδόσεσι. Βλέπετε τὴν ἀμάθειαν αὐτοῦ ποία τίς ἐστι καὶ τοῦ κ. Β. τὴν περὶ τὸ ἐλέγχειν δεινότητα; Ἀλλὰ δὲν αἰσθάνεται, ὅτι τοιαῦτα θέλων νὰ ἐλέγχῃ, φωρᾶται ὅτι δὲν ἔχει τί νὰ ἐλέγξῃ;

Β'

Ἡ δὲ δευτέρα κατηγορία ὅτι ὁ Κόντος παρατιθεὶς ἀρχαῖα χωρία παρανοεῖ καὶ φθείρει αὐτά, θὰ ἦν ἀληθῶς δεινή, ἂν ἀπεδείκνυεν αὐτὴν ὁ κ. Β.· νῦν δ' ὅμως — τοῦτο διατείνομαι ἀδιστάκτως — δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποδείξῃ.

Πρῶτον διότι οὐδεὶς δίκαιος κριτὴς θέλει πεισθῇ τῷ κ. Β. καὶ μετ' αὐτοῦ καταγνῷ τοῦ Κόντου ἄγνοιαν, διὰ τὸν λόγον ὅτι μνημονεύων χωρίου τοῦ Θουκυδίδου Α' 107 ἔγραψεν «ἐς Δωριᾶς τὴν Δωριέων μητρόπολιν» ἀντὶ «ἐς Δωριᾶς τὴν Λακεδαιμονίων μητρόπολιν», (τὸ χωρίον εἶχε γράψει καὶ ἄλλοτε ὁ Κόντος ἐν Ἐφημ. Φιλ. 1879 σελ. 291, ἔνθα κεῖται ὀρθῶς)· ἢ ὅτι διαλαμβάνων περὶ τοῦ ῥήματος τηρῶ

(1) Ἰδὲ Δαβησίου Miscellan. Critica σελ. 452 Κιδδ. Πρβλ. καὶ Κυννῆρον Ξεν. Ἀναβ. σελ. 190 καὶ Βρειτεμβάχιον Ξενοφ. Οἰκονομ. σελ. 58.

καὶ ἀναγράφων τὸ τοῦ Θουκυδίδου Γ' 22 «τηρήσαντες νύκτα χειμέριον ὕδατι καὶ ἀνέμῳ καὶ ἅμ' ἀσέληνον ἐξῆσαν», παρέλιπε τὸ ἀνέμῳ, ἢ ὅτι ἕνεκα τυπογραφικοῦ παροράματος ἐδημοσίευσέ ποτε κάχλικας ἀντὶ κάχληκας, οἰκία ἀντὶ οὐσία, διχηλῶν ἀντὶ διχήλων, παναίσχης ἀντὶ παναισχὴς κττ.

Τὸ εἰς ἀντὶ ἐς, ὃ ἐν χωρίῳ τοῦ Θουκυδίδου κατὰ τυπογραφικὸν παρόραμα ἐτυπώθη ὑπὸ τοῦ Κόντου ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Θ' σελ. 291 καὶ ὃ διὰ τριῶν θαυμαστικῶν συνώδευσεν ὁ κ. Β., διορθοῖ αὐτὸς ὁ Κόντος ἐν τῇ ἀκολούθῳ σελίδι 292 ἀναγράφων τὸ αὐτὸ χωρίον, ὃ μετὰ τοῦ εἰς ἐδημοσίευσεν ὁ Ἀσώπιος «ἀπὸ οἵας λαμπρότητος εἰς (γρ. ἐς) οἵαν ταπεινότητα ἀφῖκτο». Ἀλλ' ὁ κ. Β. πρὸς μόνα τὰ τυπογραφικὰ παροράματα ἔχει ὀφθαλμούς, πρὸς δὲ τὰ κατορθώματα τοῦ Κόντου μύει αὐτούς.

Δεύτερον διότι πολλὰ ψέγει ἢ ἄνευ τινὸς λόγου ἢ συχνότερον διότι δὲν ἐννοεῖ αὐτά. Οὕτω λ. χ. ὅπερ ἀναγράφει πρῶτον, περὶ Κακοηθ. ΙϚ' «τὴν δὲ παῖδα πρὸς τὴν μητέρα φράσαι τὴν ἑαυτῆς ὅτι, ὦ μαμμίδιον, ὁρᾷς, οὐ μίγνυταί μοι κατὰ νόμον Πεισίστρατος», ἔχει κάλλιστα, πλημμελῶς δ' ὁ κ. Β. διατείνεται ὅτι «Ταῦτα εἶνε κακῶς» «ἐκδεδομένα. Τὸ ὁρᾷς ὡς γράφεται μεταξὺ κομμάτων τί θὰ σημαίνῃ; Πῶς θὰ ἔχῃ ἡ σύνταξις; Πόσον εὔκολον εἶνε τὸ ἐπικρίνειν» «καὶ ψέγειν τὰ τῶν ἄλλων! Μεταγραπτέον «ὦ μαμμίδιον ὁρᾷς; οὐ» «μίγνυταί μοι κλπ. ὡς ἐν τῇ ἐκδόσει μου». Ἀλλὰ πρῶτον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ κ. Β. δὲν κεῖται, ὡς λέγει, ὦ μαμμίδιον ὁρᾷς; οὐ μίγνυταί μοι κλπ., ἀλλ' ὦ μαμμίδιον, ὁρᾷς; οὐ κλπ. Ἔπειτα τὸ ὁρᾷς καὶ τὸ πληθ. ὁρᾶτε μεταξὺ κομμάτων κεῖται παρενθετικῶς, ὅπως λ. χ. παρ' Ἀριστοφάνει, Θεσμοφορ. 490-6 «Ταῦτ' οὐδεπώποτ' εἶφ', ὁρᾶτ', Εὐριπίδης, οὐδ' ὡς ὑπὸ τῶν δούλων . . . ταῦθ', ὁρᾷς, οὐ πώποτ' εἶπεν», καὶ Νεφ. 355 «καὶ νῦν ὅτι Κλεισθένη εἶδον, ὁρᾷς, διὰ ταῦτ' ἐγένοντο γυναῖκες», Ἐκκλησιαζ. 102 «Ἀγύρριος γοῦν . . . λέληθε· καίτοι πρότερον ἦν οὗτος γυνή· νυνὶ δ', ὁρᾷς, πράττει τὰ μέγιστ' ἐν τῇ πόλει», Εἰρην. 831 «ἀλλ', ὁρᾶτ', οὔπω πέπαυσθε». Μνημονεύει δὲ καὶ ὁ Ἀθήναιος 50 f στίχον τοῦ Ἄμφιδος «ὁ συκάμινος συκάμιν', ὁρᾷς, φέρει, ὁ πρῖνος ἀκύλους, ὁ κόμαρος μιμαίκυλα», Ἀλεξιδ. (Kock Β' 300) «τοῦτ' ἔσθ', ὁρᾷς, Ἑλληνικὸς πότος». Πλατ. Πρωτ. 336 b «Ἀλλ', ὁρᾷς, ἔφη, ὦ Σώκρατες, δίκαια

δοκεῖ λέγειν Πρωταγόρας...». Ξενοφ. Ἱέρωνι Α' 16 «ἀλλ', ὁρᾷς, ἐκεῖνό γε οὐκ ἂν ἔτι πείσαις ἀνθρώπων οὐδένα ὡς...». Ὅπως τὸ ὁρᾷς, ὁρᾶτε οὕτω λέγεται καὶ τὸ λεύσσετε, εὔδηλον, οἷον Σοφ. Οἰδ. Τυρ 1542 «ὦ πάτρας Θήβης ἔνοικοι, λεύσσετ', Οἰδίπους ὅδε, ὃς...» καὶ Εὐριπ. Φοιν. 1757 «ὦ πάτρας κλεινῆς πολῖται, λεύσσετ', Οἰδίπους ὅδε, ὃς μόνος Σφιγγὸς» κλπ. Καὶ «φιλόσοφός τις εἶ, εὔδηλον, ὃς παρεὶς τοσαῦτα γράμματα Σίμου τέχνην ἔλαβες» παρ' Ἀθηναίῳ Δ' 164. Διὰ τοῦ «ὁρᾷς» τούτου δύναταί τις καὶ πρὸς πλείονας ν' ἀποτείνῃ τὸν λόγον, οἷον Θεσμοφορ. 556 «ἐπεὶ τόδ' οὐκ εἴρηχ', ὁρᾷς, ὡς στλεγγίδας λαβοῦσαι σιφωνίζομεν τὸν οἶνον, (καὶ 496) = προδήλως, ἀναντιρρήτως, φανερὰ, φυσικὰ κττ.

Πλὴν τοῦ ὁρᾷς, ὁρᾶτε, λεύσσετε, εὔδηλον, παραλαμβάνεται ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας καὶ τὸ ὡς ὁρᾷς, ὡς ὁρᾶτε, ὅτε σαφέστερον ἔτι γίνεται ὅτι παρενθετικῶς ταῦτα κεῖνται· πρβλ. Ἀριστοφ. Νεφ. 211 «ἐντεῦθ' ἔνεισιν· ἡ δέ γ' Εὔβοι', ὡς ὁρᾷς, ἡδὶ παράκειται».

Ὅμοιον χωρίον κείμενον ἐν Πλουτ. Ἠθ. 645 e δὲν ἐνόησεν ὁ τελευταῖος ἐκδότης, διὸ μετέθηκε τὸ ὡς παραγαγὼν οὕτω καὶ χασμῳδίαν· «αὐτὸς δ' ἡμῖν, ὡς ὁρᾶτε, ποικίλων χρωμάτων καὶ ἀνθηρῶν τὸ συμπόσιον ἐμπέπληκε» ὃ μετέβαλεν εἰς «αὐτὸς δ' ἡμῖν ὁρᾶτε ὡς... ἐμπέπληκε». Ὅτι προηγεῖται μὲν «θαυμάζω Ἐράτωνα...» ἕπεται δὲ μετὰ μακρὰν περίοδον κατ' ὀνομαστικὴν «αὐτὸς δ' ἡμῖν, ὡς ὁρᾶτε, ... ἐμπέπληκε» οὐδὲν τὸ ἀσύνηθες.

Ἀλλαχοῦ λέγεται τὸ ὁρᾷς ἐρωτηματικῶς, τοῦτο μάλιστα φαίνεται γιγνόμενον, ὅτε ἕπεται ἄλλο ῥῆμα ὡσαύτως δευτέρου προσώπου, οἷον Σοφοκλ. Ἠλέκτρ. 628 ὁρᾷς; πρὸς ὀργὴν ἐκφέρῃ. Εὐριπ. Ἀνδρομ. 87 ὁρᾷς; ἀπαυδᾷς ἐν κακοῖς φίλοισι σοῖς.

Μόνην δὲ ταύτην τὴν χρῆσιν φαίνεται ἐπιστάμενος ὁ κ. Β., διὸ μεταβάλλει παρὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀντιγράφων τὸ παρὰ Πλουτάρχῳ «ὦ μαμμίδιον, ὁρᾷς, οὐ μίγνυταί μοι κλπ.» εἰς «ὦ μαμμίδιον, ὁρᾷς; κλπ.», καίτοι τὸ ἄνευ ἐρωτήσεως ἐκφερόμενον φαίνεται συμφωνότερον τῷ σεμνῷ χαρακτῆρι τῆς κόρης· πρβλ. Kühner Β' 872-3. Μεταβαλὼν δὲ καὶ φθείρας οὕτω τὸ χωρίον μέμφεται τὸν Κόντον σῴζοντα αὐτό. Καὶ ἡμεῖς σήμερον λέγομεν «δὲν πὰν τὰ πράγματα, βλέπεις, ὅπως θέλεις» ἢ «δὲν ἔχει, βλέπετε, ὁ πτωχὸς νὰ πλερώσῃ κλπ.».

Καὶ τὸ δεύτερον χωρίον Ἠθικ. 698 f «χωρὶς εἰ μὴ τὸν Κύκλωπα φήσει τις, ὥσπερ ὀφθαλμὸν ἔχει ἕνα, καὶ πόρον τροφῆς καὶ φωνῆς τὸν αὐτὸν» ἔχει καλῶς ὅπως κεῖται ἐν τοῖς ἀντιγράφοις καὶ παρὰ τῷ Κόντῳ, ὁ δὲ κ. Β. δι' ἄγνοιαν ψέγει αὐτὸ λέγων, ὅτι ἔχει κακῶς διὰ τὴν χασμῳδίαν ἔχει ἕνα, καὶ διὰ τὸν ἐνεστῶτα ἔχει, καὶ «διὰ τὴν ἔλλειψιν πάσης συντάξεως», διὸ πείθεται μὲν τῷ Reiske μεταβάλλοντι ὧδε: «... ὥσπερ ὀφθαλμὸν σχεῖν ἕνα...», προκαλεῖται δὲ τὸν Κόντον λέγων «ἂν ὁ κ. Κ. νομίζῃ ὅτι καλῶς ἔχει τὸ χωρίον, ὡς αὐτὸς ἔγραψεν, ἂς τὸ ἀποδείξῃ, συντάσσων καὶ ἑρμηνεύων αὐτό». Πρὸς ταῦτα παρατηρῶ πρῶτον ὅτι δὲν σημαίνει μέγα τι ὅτι τὸ χωρίον παρέχει χασμῳδίαν, ἀφοῦ χιλιάδες ὅλαι παραδειγμάτων αὐτῆς κεῖνται καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐκδόσει τοῦ κ. Β., εἰ καὶ πολλάκις ἕνεκα τῆς πλημμελοῦς δοξασίας αὐτοῦ περὶ ταύτης ἠλλοίωσε τὴν χεῖρα τοῦ συγγραφέως. Εἶναι δ' ὀφθαλμοφανὲς ὅτι, ἀφοῦ τοσαῦτα καὶ ταῦτα ἀναντίλεκτα χωρία μετὰ χασμῳδίας κεῖνται παρὰ Πλουτ., οὐδεὶς δύναται νὰ ὑπολαμβάνῃ πανταχοῦ τὴν ὕπαρξιν αὐτῆς ἀπόδειξιν φθορᾶς τοῦ κειμένου καὶ δὴ ν' ἀφανίζῃ αὐτὴν ἐκ τοῦ χωρίου τούτου φθείρων τὴν ἔννοιαν. Δεύτερον ὅτι καὶ ὁ ἐνεστὼς ἔχει καλῶς· πρβλ. Πλατ. Ἱππ. Ἐλάσσ. 364 e λέγει ὁ Ἀχιλλεὺς πρὸς τὸν Ὀδυσσέα, 370 e Ἀχιλλεὺς καὶ Ὀδυσσεύς ἐστον . . . Ἀχιλλεὺς ψεύδεται, . . . φησιν . . . λέγει κλπ. Πρὸς δὲ καὶ ἡ σύνταξις, ὅπως ἔχει, ἀπαιτεῖ παρεμφατικὴν ἔγκλισιν, οὐχὶ ἀπαρέμφατον. Τὸ χωρίον συντάσσεται καὶ ἑρμηνεύεται ἄνευ τινὸς μεταβολῆς ὧδε: χωρὶς εἰ μὴ φήσει τις τὸν Κύκλωπα, ὥσπερ ἔχει ἕνα ὀφθαλμὸν (καθὼς ἔχει — καὶ τοῦτο εἶναι ὁμολογούμενον — ἕνα μόνον ὀφθαλμόν), οὕτως (ἔχειν, ἐκ τοῦ προηγουμένου ἔχει) τὸν αὐτὸν πόρον (ἤτοι ἕνα μόνον πόρον) τροφῆς καὶ φωνῆς. Ἐπειδὴ δηλ. ἐν ταῖς δυσὶ προτάσεσι, τῇ ἀναφορικῇ «ὥσπερ ἔχει ἕνα ὀφθαλμὸν» καὶ ἐν τῇ εὐθὺς ἑπομένῃ «καὶ πόρον τροφῆς καὶ φωνῆς τὸν αὐτόν», ἓν μόνον κεῖται ῥῆμα, δῆλον ὅτι ἀναγκαίως τοῦτο ἐκ τῆς ἑτέρας θὰ παραληφθῇ εἰς τὴν ἑτέραν. Τὸ «ὥσπερ ὀφθαλμὸν ἔχει ἕνα» δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ὑποθέσεως, χωρὶς εἰ μὴ φήσει τις, διότι τοῦτο δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴπῃ ἢ μὴ εἴπῃ τις, εἶναι πασίγνωστον, ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον, (ἔχειν) τὸν αὐτὸν πόρον τροφῆς καὶ φωνῆς. Ἡ μεταβολὴ ἄρα τοῦ ἔχει εἰς σχεῖν καὶ ἡ ἐξάρτησις αὐτοῦ ἐκ τοῦ φήσει ὁμοίως τῷ ἔχειν πόρον κλπ. φθείρει τὸν νοῦν τοῦ χωρίου.

Τὸ ἐν Ξεν. Ἀναβ. Δ', δ', 6 «καίειν τὰς οἰκίας» ἔγραψε τῷ 1871 ὁ Κόντος οὕτω καίειν μετὰ τοῦ αι· νῦν ψέγων ὁ κ. Β. διατείνεται ὅτι «πασίγνωστον εἶνε ὅτι ὁ Ξενοφῶν ἔλεγε καὶ ἔγραφεν ὄχι καίειν ἀλλὰ κάειν». Ὁ κ. Β. ἔχει τὴν κακὴν συνήθειαν νὰ παριστᾷ τὰς ἰδίας δοξασίας ὡς πασίγνωστα πράγματα καὶ νὰ ψέγῃ οὕτως ὃν προσπαθεῖ νὰ ἐλέγξῃ ὡς ἀγνοοῦντα τὰ πασίγνωστα ταῦτα. Καὶ ἂν μὲν προέκειτο περὶ ἀληθῶν δοξασιῶν, ἔστω· ἀλλὰ τὸ δυστύχημα εἶναι ὅτι πρόκειται περὶ ἐσφαλμένων. Διότι ὁ κ. Β. φωρᾶται αὖθις λαλῶν περὶ πραγμάτων ἃ ἀγνοεῖ. Ἂν δηλ. διετείνετο, ὅτι πασίγνωστον εἶναι ὅτι οἱ Ἀττικοὶ ἔλεγον κάειν, θὰ ἔλεγέ τι ὑπὲρ οὗ ὑπάρχουσι πολλαὶ μαρτυρίαι, ἀλλὰ λέγων τοῦτο ἰδίᾳ περὶ τοῦ Ξενοφῶντος καὶ παριστῶν αὐτὸ ὡς πασίγνωστον, σφάλλεται.

Παλαιοὶ δηλ. γραμματικοὶ διδάσκουσιν ὅτι ὑπὸ τῶν Ἀττικῶν ἐγίνετο χρῆσις τῶν τύπων κάειν καὶ κλάειν· πρβλ. Μοίρ. σελ. 212 Koch «κλάειν καὶ κάειν μετὰ τοῦ α Ἀττικῶς, μετὰ τοῦ ι Ἑλληνικῶς». Θωμ. Μαγ. σελ. 197, 3 Ritsch. κλάειν καὶ κάειν Ἀττικά, κλαίειν δὲ καὶ καίειν κοινά. Εὐσταθ. σελ. 28, 31 καὶ ἄλλοι (ἴδε Pierson εἰς Μοῖριν σελ. 231 καὶ Sturz ἐν Lex. Xenoph. Τόμ. Β' σελ. 624 καὶ σελ. 748). Καὶ ὁ Cobet ἀποφαίνεται ὅτι καὶ οἱ Ἀττικοὶ καὶ οἱ Ἀττικισταὶ ἔλεγον κλάειν καὶ κάειν οὐχὶ κλαίειν καὶ καίειν. Var. Lect σελ. 47 κλαίοντα: et Atticis et Atticistis reddenda sunt passim κλάειν et κάειν, κλαίειν apud illos non minus est vitiosum quam αἰετὸς aut αἰεί». Πρβλ. καὶ Nov. Lect. σελ. 340. «Felix vitium IV. v. 10 commissum ΚΛΩΝ pro ΚΑΩΝ in verbis κόπτων καὶ κλῶν indactam servavit formam sinceram κάων; solent alias scribae de suo dare καίω, sicuti κλαίω pro κλάω». Περὶ τοῦ αἰεὶ καὶ αἰετὸς ἴδε Wecklein Cur. Epigr. 63 κἑξ. καὶ Meisterhans[3] σελ. 31-33. Ὁ Γ. Δινδόρφιος γράφει ἐν Λεξ. Σοφοκλ. σελ. 260 κλάω] Hac scriptura veteres Atticos usos esse, non κλαίω, testantur Apollonius de adverb. p. 600, 27 τὸ κλάω παρὰ Ἀττικοῖς ἐν μακρῷ τῷ α, aliique grammatici in Thesauro indicati vol. 4, p. 1598. Librarii vero, Homeri lectioni assueti, plerumque diphthongum intulerunt. Sophoclis exempla sunt decem, in quibus omnibus κλαίω scriptum, in formam Atticam ab me mutatum, praeeuntibus Porsono et

Elmsleio, pariterque in Aeschyli et Euripidis tabulis. Frequentia vera rectae scripturae exempla sunt in codicibus Aristophanis, Platonis aliorumque scriptorum Atticorum. Idem de aliis huiusmodi vocabulis dicendum, velut κάω, ἐλάα, ἀεί, quae ipsa quoque in codicibus modo sic modo per diphthongum scribuntur. Πρβλ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Δ΄ σελ 820. Ἄξια παραθέσεως εἶναι καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Sauppe γεγραμμένα ἐν Lexil. Xenophont. σελ. 70 «κάειν formam Xenophonti ubique reddendam dicit Dindorf. An. 1, 6, 1 Vid. Cyr. 3, 5, 5 V. κλάειν. Verbi κάειν cum alii conjuncti exempla contulit etiam Schwidopius Obss. Hell. 11». Καὶ σελ. 75 «κλάειν et κάειν formae nulla vestigia apud Xenophontem esse dicit Poppo An. 3, 5, 3, rarissima Bornemannus Cyr. Schn, 2, 2, 13, ubi Dindorfius, ut nunc solet, κλάειν, Poppo, Born., Hertl., Breit., κλαίειν. Cyr. 2, 2, 14. Libri semel κλάειν habent, alterum bis et in 1, 4, 2. 7, 3, 14». Παρατηρητέον δ' ὅτι καὶ παρὰ τῷ Θεοφράστῳ φέρεται ὁ τύπος κάω-κάομαι (ἀποκάω, ἐπικάω-ἐπικάομαι, περικάω, συγκάομαι). Καὶ ὁ Πολύβιος κατὰ τὸν Ναβῆρον τῆς διὰ τοῦ α ἐκφορᾶς κάω ἐποιήσατο χρῆσιν, Μνημ. 1857 σελ. 118 «Non dubito quin κάειν ubique Polybio reddendum sit, non καίειν, cf. 16, 34. 9. Ὁ Δινδόρφιος ἐξέδωκεν ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασι σελ. 26 (1862 Oxon.) «τοῖς ἰατροῖς παρέχουσι μετὰ πόνων τε καὶ ἀλγηδόνων καὶ ἀποτέμνειν καὶ ἀποκάειν». Ἐσημειώσατο δὲ «ἀποκαίειν» potius quam ἀποκάειν A. ἀποκᾴειν B. Ἀλλ' ὁ Blaydes ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Νεφελῶν (1890) σελ. 343 παρατιθέμενος τὸ χωρίον τοῦ Ξενοφῶντος γράφει «τοῖς ἰατροῖς παρέχουσι — καὶ ἀποκαίειν». Ἀλλ' οὐδεὶς νομίζομεν θὰ τολμήσῃ νὰ κακίσῃ τὸν Ἄγγλον φιλόλογον ὡς ἀγνοοῦντα τὴν Ἀττικὴν συνήθειαν. Οὐδαμῶς ἦν δυνατὸν νὰ μὴ ἐπίστηται αὐτὴν ὁ ἀνήρ. Ὅτι δ' ἐγίνωσκε, δηλοῦται σαφῶς ἐξ ἧς ποιεῖται παρατηρήσεως ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀριστοφάνους Πλούτου σελ. 10 «κλάειν libri, ut videtur, omnes. Atticas formas esse κλάειν κάειν, vulgares κλαίειν καίειν, docet Moeris p. 231· κλάει, κάει, ἀεί, ἀετός Eust. ad Il α΄ p. 21 ἀετός, κλάω Orion ap. Etym. p. 31 ἐλάα. Eust. ad Il. ϐ″ p. 160.

Τοσαῦτα οὗτοι, ἀλλ' ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Λεξικῷ τοῦ Liddell καὶ

Scott λ. ἀποκαίω καὶ λ. καίω λέγεται μὲν ὅτι ὁ Ἀττικὸς τύπος εἶναι ἀποκάω καὶ κάω, μνημονεύονται δ' ὅμως παραδείγματα ἐκ τοῦ Ξενοφῶντος τὸ «ἄνεμος βορρᾶς . . ἀποκαίων πάντα» καὶ «ἀπεκαίοντο αἱ ῥῖνες» καὶ «ἡ χιὼν καίει τῶν κυνῶν τὰς ῥῖνας», τηρουμένης τῆς γραφῆς τῶν κωδίκων, οἵτινες κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Λ. Δινδορφίου ἔχουσι καίει, ἀποκαίω καὶ ἀπεκαίοντο (ἀπεκαίνοντο κτλ.)· δῆλον ἄρα ὅτι ἡ πρότερον ἐπικρατοῦσα πίστις περὶ τῆς παρ' Ἀττικοῖς τῶν δοκίμων χρόνων χρήσεως μόνου τοῦ κάω κλάω ἐσαλεύθη, ὅπως καὶ ἡ περὶ τῆς χρήσεως μόνου τοῦ ἀεὶ ἀετός, ἐπεκράτησε δὲ μείζων σεβασμὸς τῆς παραδόσεως· διότι καθ' ἃ παρατηρεῖ ὁ Blass ἐν τῇ Γραμμ. Kühner-Blass Β' 452 κατὰ τἀντίγραφα ὁ Ξενοφῶν σχεδὸν πάντοτε (fast immer) καίω φαίνεται λέγων, καὶ τέλος αἱ Ἀττικαὶ ἐπιγραφαὶ μόνους τοὺς μετὰ τοῦ αι τόνους παρέχουσιν, οὐχὶ δὲ καὶ τοὺς μετὰ τοῦ α (πρβλ. Meisterhans[3] σελ. 178). Καὶ νῦν ἐρωτῶ τὸν κ. Β., ποῦ εὗρεν ἐκεῖνο τὸ — «πασίγνωστον» περὶ τοῦ Ξενοφῶντος — ψεῦδος;

Τὸ ἐν Ξενοφ. Κυρ. Παιδ. Δ', ε', 51 ἔγραψεν ὁ Κόντος ἐν Ἑλλην. Φιλολ. τῷ 1871 ὧδε: «ἔπειτα δὲ καὶ Κυαξάρῃ ἐκλέξασθε ὁποῖ' ἂν οἴησθε αὐτῷ μάλιστα χαρίζεσθαι». Τοῦτο μεμφόμενος ὁ κ. Β. γράφει «Ἀλλὰ κατάδηλον ὅτι γρ. ἂν οἴΕσθε, διότι γνωστὸν εἶνε ὅτι καὶ τὰ ῥήματα οἴεσθαι δοκεῖν ἡγεῖσθαι κττ. ἐφέλκονται τὸν σύνδεσμον ἄν, ἀνήκοντα κυρίως εἰς τὴν ἐξαρτωμένην ἀπαρέμφατον· πρβλ. Ἀναβ. Γ' α' 17 τί ἂν οἰόμεθα παθεῖν; Ἀπομνημ. Β' ϛ' 38». Πρὸς ταῦτα παρατηρῶ ὅτι ἡ στερεότυπος ἔκδοσις τοῦ Dindorf καὶ ἡ ἐσχολιασμένη τοῦ Hertlein οὕτως ἔχουσιν αὐτὸ «ὁποῖ' ἂν οἴησθε» κλπ., ὥστε οὐδεμιᾶς μομφῆς ἄξιος εἶναι ὁ Κόντος ὅτι παρατιθεὶς τὸ χωρίον παρέλαβεν αὐτὸ ὅπως ἔχει. Δεύτερον ὅτι πέντε ἔτη μετὰ τὴν παράθεσιν τοῦ χωρίου τούτου ἤτοι τῷ 1876, διέλαβε περὶ τοῦ πράγματος ὁ Κόντος, ἤτοι πρῶτον διὰ βραχέων ἐν τῷ Λογ. Ἑρμῇ Ε' σελ. 196 διορθώσας πλημμελῶς ἐκδοθὲν χωρίον Διονυσίου Βυζαντίου «οὐ γὰρ ἄν μοι δοκῇ τοσοῦτον ἐπικρατῆσαι τὸ ἐπιχώριον πάθος — εἰ μή τι μεῖζον ἦν τῆς τοπικῆς ἱστορίας», ἀνθ' οὗ ἔγραψεν «οὐ γὰρ ἄν μοι δοκεῖ τοσοῦτον ἐπικρατῆσαι τὸ ἐπιχώριον πάθος» ἤτοι οὐ γάρ μοι δοκεῖ τοσοῦτον ἂν ἐπικρατῆσαι κλπ. Ἔπειτα διὰ μακρῶν ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Β' σελ. 505-10 εἰπὼν «Πολλάκις ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τὸ μὲν

ἡγούμενον τοῦ ὑποθετικοῦ λόγου τίθεται κατ' εὐκτικήν, τὸ δὲ λῆγον κατ' ἀπαρέμφατον μετὰ τοῦ μορίου ἈΝ συντεταγμένον ῥήματι δοξασίας δηλωτικῷ», μεθ' ὃ παρέθηκε πολλὰ παραδείγματα ἔκ τε ἄλλων συγγραφέων καὶ ἐκ τοῦ Ξενοφῶντος, οἷον Κυρ. Παιδ. Ε' γ' 31 «νῦν οὖν — καλόν τι ἄν μοι δοκοῦμεν ποιῆσαι, εἰ προθύμως Γαδάτᾳ βοηθήσαιμεν» καὶ Ζ' ε' 56 οὐκ ἂν οἴει καὶ ἡμᾶς αἰσχύνεσθαι, εἰ σὲ μὲν ὁρῷμεν ἔξω καρτεροῦντα κτέ.· πρβλ. καὶ βιβλ. Α' ε' 10 καὶ βιβλ. Ε' β' 29. Ἐν Ἀπομνημ. Β' α' 27 κεῖται «ἐξ ὧν ἐλπίζω, εἰ τὴν πρὸς ἐμὲ ὁδὸν τράποιο, σφόδρ' ἄν σε τῶν καλῶν καὶ σεμνῶν ἐργάτην ἀγαθὸν γενέσθαι». Καὶ τέλος παρέπεμψε καὶ εἰς Μνημοσύνην 1875 σελ. 434, ἔνθα διέλαβεν ὁ Κόβητος περὶ τοῦ πράγματος εἰπὼν «Complura huius erroris exempla collegimus in Nov. Lect. pag. 362, ut Aristoph. Vesp. 1404

εἰ νὴ Δί' ἀντὶ τῆς καλῆς γλώττης ποθὲν
πυροὺς πρίαιο, σωφρονεῖν ἄν μοι δοκΕΙC

et in Isocratis Epist. VIII. 9 οὕτω δ' ἄν μοι δοκΕΙτε κάλλιστα βουλεύσασθαι, ubi in libris est (praeter Ravennatem) δοκοῖς et δοκοίης· et in Oratione Isocratis V. 40 ὅτε μὲν ἡ πόλις ἡμῶν — — ἐδυνάστευεν οὐδὲν ἂν ἡγοῦμΑΙ περανθῆναι τούτων, sic solus Urbinas, caeteri omnes ἡγούμην. Urbinas errat cum caeteris I. 12 δι' ὧν ἄν μοι δοκΟΙΗC — πλεῖστον ἐπιδοῦναι, ubi Bekkerus intellexit δοκεῖς verum esse. Attulimus eiusdem mendi nova exempla modo ad Xenophontis *Cyropaediam* supra pag. 393, 19». Καὶ σελ. 339 «Κυαξάρῃ ἐκλέξασθε ὁποῖ' ἂν οἴΗσθε αὐτῷ μάλιστα χαρίζεσθαι. Tralaticium in omnibus libris hoc mendi genus est. Ἂν cum χαρίζεσθαι conjunctum est: itaque οἴΕσθε scribendum. Sexcenties δοκεῖν, νομίζειν, οἴεσθαι, ἡγεῖσθαι cum infinitivis ἂν habentibus componuntur, ut V, 2, 26 οἴεσθαι ἂν-ἐπιβῆναι. V, 2, 29 οἴει ἂν ἰδεῖν. V, 3, 8 οἴει ἂν σὺν ἡμῖν γενέσθαι et sic passim. In his perpetuo turbant libri etiam optimi, Platonis A., Demosthenis S. caeterique omnes. Scribae ἂν cum *putandi* verbo conjunctum esse rati *indicativum* stulte aut in *optativum* aut in *conjunctivum* rifingunt». Πᾶς τις βλέπει ὅτι τὰ γεγραμμένα ἐν τῇ Ἀθηνᾷ ἐμφαίνουσιν

ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν διδαγμάτων τοῦ Κοβήτου καὶ τῶν γινομένων ὑπ' αὐτοῦ μεταβολῶν ἄλλων τε χωρίων καὶ δὴ καὶ τοῦ παρὰ Ξενοφῶντι φερομένου «Κυαξάρῃ ἐκλέξασθε ὁποῖ' ἂν οἴησθε αὐτῷ μάλιστα χαρίζεσθαι». Πάντα ἄρα ταῦτα ὅσα νῦν ἀξιωματικῶς προφέρεται ὁ κ. Β. (ἀλλὰ κατάδηλος . . .) ἐδιδάχθησαν ὑπ' ἄλλων, αὐτοῦ τούτου τοῦ οὕτως ἀτόπως ψεγομένου Κόντου καὶ τοῦ Κοβήτου, ἔτη τινὰ μετὰ τὴν παράθεσιν τοῦ χωρίου ὑπὸ τοῦ Κόντου, ὥστε δὲν εἶναι πρέπον ὁ κ. Β. νὰ παριστᾷ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κοβήτου καὶ Κόντου σήμερον ὡς ἰδίαν καὶ ψέγει τὸν Κόντον δι' ἄγνοιαν τούτων.

Ὅτι δ' ὁ κ. Β. δὲν δικαιοῦται νὰ παραλαμβάνῃ τὰ τοῦ Κοβήτου καὶ Κόντου καὶ δι' αὐτῶν νὰ ψέγῃ τὸν Κόντον, πείθεταί τις καὶ ἐκ τούτου ὅτι δὲν ἐνόησεν ἀρκούντως αὐτά· διότι ἐκεῖνος μὲν διδάσκει ἐν Μνημοσύνῃ 1874 σελ. 157 «Non est graeca compositio πόσον οἴει ἂν ἀναβοῆσαι; sed πόσον ἂν οἴει. Interrogativa τίς, τί, πῶς, πόθεν, πόσος, ποῖος cett. voculam ἂν attrahunt ad sese τίς ἄν, τί ἄν, πῶς ἄν, πόσον ἂν et sim.». Ὁ δὲ κ. Β. διατείνεται ὅτι «γνωστὸν εἶνε ὅτι καὶ τὰ ῥήματα οἴεσθαι, δοκεῖν ἡγεῖσθαι κττ. **ἐφέλκονται** τὸν σύνδεσμον ἄν». Ὥστε κατὰ τὸν κ. Β. ἐν φράσεσιν οἷον σωφρονεῖν ἄν μοι δοκεῖς, εὐθὺς εἰπεῖν ἂν δοκῶ, καλόν τι ἄν μοι δοκοῦμεν ποιῆσαι, κττ., τὰ ῥήματα ἐφέλκονται τὸν πρὸ αὐτῶν κείμενον ἄν! Ἂν δύνασθε, μὴ θαυμάσητε λογικὴν καὶ φραστικὴν ἀκρίβειαν!

Κατὰ τὸ 1871 ἔγραψεν ὁ Κόντος ἐν Ἑλλην. Φιλολ. σελ. 63, στήλ. β', στ. 14 «ἔπειτα δέ κ' αὐτὸς ὀνήσεαι», ὁ δὲ κ. Β. ψέγων νῦν γράφει «ἀλλὰ τίς (sic) δὲν ἀναγνωρίζει ἐνταῦθα τὸ τερατῶδες» «τοῦ κ' αὐτός; Ὁ σύνδεσμος καὶ μετὰ τῆς ἑπομένης ἀπὸ φωνήεν-» «τος λέξεως ὅτι πάσχει κρᾶσιν» (μετὰ πάσης τῆς λέξεως; ἐγὼ ἐνόμιζον ὅτι μετὰ μόνου τοῦ ἀρκτικοῦ αὐτῆς φωνήεντος) «καὶ ὄχι» «ἔκθλιψιν, τίς ἀγνοεῖ;». Ἀλλ' ὁ Κόντος δὲν ἔγραψεν ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ τὸν καὶ μετ' ἐκθλίψεως, ὅπως λέγει ὁ κ. Β., ἀλλὰ τὸ κε, ὅπως σαφῶς ἐμφαίνει ἡ ὀξεῖα ἐπὶ τοῦ προηγουμένου δέ, «ἔπειτα **δέ** κ' αὐτὸς ὀνήσεαι». Ὁ κ. Β. ὑπὸ τῆς σπουδῆς νὰ ἐλέγξῃ τὸν Κόντον καὶ ἀγνοῶν ὅτι μεγάλη συζήτησις ἦν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Γραμματικοῖς περὶ τούτου, ἂν δηλ. τὸ καὶ ἢ τὸ κε κεῖται ἐν τούτοις, δὲν παρετήρησε τὴν ὀξεῖαν, διὸ ἀντιγράφει ἔπειτα **δὲ** κ' αὐτὸς

ὀνήσεαι. Νῦν δὲ πρβλ. Σχόλ. εἰς Ἰλ. (ἔκδ. Dindorf Α΄ σ. 238-9) καὶ Ἡρῳδιανοῦ Β΄ 55, 31 δέ κ' αὐτὸς: τοῦτο διχῶς ἀναγινώσκεται· ὅσοι γὰρ ἡγοῦνται ἐγκεῖσθαι τὸν κὲ ἐγκλιτικόν, ῥωννύουσι τοῦ δέ τὴν ὀξεῖαν, ὡς καὶ ὁ Ἀσκαλωνίτης. Οὕτω γὰρ καὶ τὸ ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ (γ 255) ἀναγινώσκει «ἤτοι μὲν τάδε κ' αὐτὸς ὀίεαι». Ὅσοι δὲ τὸν καὶ κατὰ κρᾶσιν καὶ ἔκθλιψιν, καὶ αὐτὸς - κ' αὐτός, ἐγκλίνουσι τὸν δέ». Ὅμοια Πτολεμαίῳ τῷ Ἀσκαλωνίτῃ ἐδόξαζε καὶ Ἀριστόνικος παρατηρῶν περὶ τοῦ αὐτοῦ χωρίου «τὸ πλῆρές ἐστι κε αὐτός. Ὁμηρικὸν δὲ τὸν κε περιττὸν εἶναι»· καὶ ἐν Σχολ. Τόμ. Β΄ σ. 205 «ὅτι περισσὸς ὁ κέν, καὶ ἔστι τὸ ἑξῆς, ἢ ἐρύσεις ἢ αὐτὸν ἐάσεις· ἡ δὲ ἀναφορὰ πρὸς τὰς τοιαύτας ἀναγνώσεις, ὅτι «πρῶτον (μέν), ἔπειτα δέ κ' αὐτὸς ὀνήσεαι», «μάλιστα δέ κ' αὐτὸς ἀνέγνω». Καὶ ἐν Τόμ. Β΄ σελ. 45, 31 Ἥφαιστος δέ κ'] ὅτι οὐκ ἐκληπτέον τὸν καὶ δίφθογγον, ἀλλὰ τὸν κε· ἔστι γὰρ «Ἥφαιστος δ' ἐμὸς παῖς τεύξει, ὥστε περισσὸν νοεῖσθαι τὸν κε Ὁμηρικόν». Καὶ Σχόλια εἰς Ὀδυσσ. 142, 16 ἐν τῷ στίχῳ γ΄ 255 «ἤτοι μὲν τάδε καὐτὸς ὀίεαι, ὥς κεν ἐτύχθη» λέγεται «κ' αὐτὸς] τὸ πλῆρές ἐστι τῆς συναλοιφῆς κεν ἀντὶ τοῦ δή, τὸ δὲ ὅμοιον ἐν Ἰλιάδι, ἔπειτα δέ κ' αὐτὸς ὀνήσεαι . . . κλπ.». Πρβλ. καὶ Blass, Γραμμ. Kühner-Blass Α΄ 255 «aber Andere κ' (d. i. κε) αὐτὸς mit Aristarch, was ebenfalls möglich».

Ὁ κ. Β. ὀνομάζει τερατῶδες τὸ κ' αὐτός, διότι ἀγνοῶν τὰ πράγματα φρονεῖ πρῶτον ὅτι ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς χωρίοις τούτοις τὸ **κ'** ἐκ μόνου τοῦ καὶ ἦν δυνατὸν νὰ ἔχῃ προέλθει, ἐντεῦθεν καίτοι ἡ πρὸ τοῦ κ' λέξις ἔφερεν ὀξεῖαν, **δέ κ'**, ὑπολαμβάνει ὅτι τὸ καὶ ἔπαθεν ἔκθλιψιν· καὶ δεύτερον ὅτι ὅπως παρ' Ἀττικοῖς οὕτω καὶ παρ' Ὁμήρῳ κανονίζονται τὰ τῆς ἐκθλίψεως. Ἀλλ' ἰδοὺ τί γράφει περὶ τούτων ὁ Ἀσώπιος ἐν Εἰσ. εἰς Ἑλλ. Συν. σ. 441 « Ἐν ᾧ πολλοὶ δέχονται τὸ κ' = καί, ἄλλοι ἐξ ἐναντίας ἀρνούμενοι διόλου τὴν ἔκθλιψιν καὶ κρᾶσιν τοῦ καὶ παρ' Ὁμήρῳ ἐκλαμβάνουσιν ἁπανταχοῦ τὸ κεν. Πολυθρύλητον καὶ πολυομίλητον εἰς ταύτην τὴν φιλονικίαν καὶ δυσαποφάσιστον παρὰ τοῖς φιλολόγοις εὑρέθη τὸ τάδε κ' αὐτὸς ὀίεαι (γ, 255) . . . Εἶναι δὲ ἐκ τῶν πρώτων μὲν εἰς ταύτην τὴν γραμματολογικὴν ἔριδα Οὐόλφιος (Ἀναλ. Β΄ 494), Θείρσιος, Ἅρτουγγ . . . τῶν δὲ μὴ δεχομένων Ἑρμάννος, Σπίτσνερος . . .». Πρὸς τούτοις γράφει ὁ ὑπὸ τοῦ Β. κριτικώτατος πάντων τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων

ἀνακηρυχθεὶς Ἰω. Πανταζίδης ἐν Ὁμ. Λεξικῷ σελ. 331 τάδε «πρὸ φωνήεντος δύναται νὰ πάθῃ ἔκθλιψιν, οἷον κ' ἔτι = καὶ ἔτι, Ψ 526, κ' ἐθέλουσιν σ. 318 κ. α., ἢ διὰ τῆς κράσεως νὰ συγχωνευθῇ μετὰ τῆς ἑπομένης λέξεως εἰς μίαν, οἷον χἠμεῖς ἢ χἠμεῖς (κατὰ δὲ τὸν Δινδόρφιον χ' ἡμεῖς) = καὶ ἡμεῖς Β 238, κ' αὐτὸς γ 255 κ. α.». Περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος διαλαμβάνων ὁ Herwerden ἐν Μνημοσύνης 1884 σ. 114 διδάσκει «ὄφρα ἴδηαι, ἤ ῥά τί οἱ χἠμεῖς προσαμύνομεν ἠὲ καὶ οὐκί». Sic Nauckius edidit pro χ' ἡμεῖς, crasi in Homero inaudita et neutiquam me judice admittenda. Codex Vindobonensis ἡμεῖς, fortasse recte. Quid Alexandrini legerint, e scholiis non apparet».

Ὁ Nitzsch ἐν ταῖς Ἑρμηνευτικαῖς σημειώσεσιν εἰς τὴν Ὀδύσσειαν Τόμ. Α' σ. 185 (ἔτους 1826) γράφει γ 255-8 τάδε «κ' αὐτὸς ὀίεαι. Τὸ κ τοῦτο δὲν εἶναι ἐκ τοῦ μορίου κε ἀλλὰ τοῦ καί, ὅπως καὶ ἐν ζ 282 καὶ ἐν Ζ 260, ἔνθα τὰ Ἑνετικὰ Σχόλια διηγοῦνται, ὅτι μερὶς τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν παρεδέχετο τοῦτο. Ὅτι καὶ ὁ Ἀρίσταρχος ἐποίει τοῦτο, ὅπως ὁ Heyne λέγει, δὲν βλέπω, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ μαθητὴς αὐτοῦ, Πτολεμαῖος ὁ Ἀσκαλωνίτης, ἐναντίαν περὶ τούτου εἶχε γνώμην. Καὶ ἐν ζ 282 παραδέχονται ὀρθότερον ὅτι ὁ λόγος εἶναι περὶ πραγματικοῦ γεγονότος «πιὸ καλύτερα, ἂν καὶ μόνη της τρέχουσα πάνω κάτω ἔχει εὑρεῖ κανένα ἄνδρα». Ἐν τῇ Ἰλιάδι καὶ ἐνταῦθα τὸ «καὶ μόνος του», «καὶ μόνη της», εἶναι τοσοῦτο φυσικόν, μάλιστα ἀναγκαῖον, καὶ τὸ ἂν τοσοῦτον ἐναντίον τῆς φύσεως τῆς προτάσεως, ὥστε οὐδενὸς χρῄζει περαιτέρω λόγου . . .». Ὁ δὲ Spitzner ἐν Ζ 260 σημειοῦται τάδε: «Jam veteres utrum κε an καὶ sit absorptum, studiose quaesiverunt· vid. Schol. Ven. Illam sibi hic reperire visus est Ptolemaeus Ascalonita, aliis contrarium defendentibus». Ἐν δὲ Excurs. XIII, 2 διεξοδικῶς διαλαμβάνων περὶ τοῦ πράγματος ἀποφαίνεται κατὰ τῆς ἐκθλίψεως τοῦ αι τοῦ συνδέσμου καί». Οὔτε καινοφανὲς ἄρα γνησίῳ φιλολόγῳ ἀλλὰ καὶ πολυθρύλητον καὶ πολυομίλητον κατὰ τὸν Ἀσώπιον, οὔτε **τερατῶδες** θὰ ἦν ἀληθῶς τὸ καὶ ἐκτεθλιμμένον παρ' Ὁμήρῳ, ὅπως ὁ κ. Β. ἀγνοῶν πάντα ταῦτα λέγει, ἀφοῦ τοσοῦτοι καὶ τοιοῦτοι ἄνδρες περὶ αὐτοῦ ἐπὶ μήκιστον συνεζήτουν. Πρβλ. ἔτι παρ' Ὁμήρῳ καὶ ὅς μ' ἔθελεν φιλότητι μιγνύμεναι, οὐδέ

σ' οἴω κλπ., ἅτινα ἀλλότρια ὄντα τοῦ Ἀττικοῦ λόγου διδάσκουσι μεγαλοφώνως ὅτι διέφερεν ἱκανῶς ἡ συναλοιφὴ παρ' Ὁμήρῳ τῆς παρ' Ἀττικοῖς.

Ἄλλο δὲ ζήτημα εἶναι ἂν ἡ γνώμη ἐκείνη τοῦ Ἀριστάρχου, τοῦ Πτολεμαίου καὶ τοῦ Ἀριστονίκου καὶ τοσούτων ἄλλων νεωτέρων περὶ τοῦ κε ἐν τούτοις οὐχὶ τοῦ καὶ ἢ περὶ τῆς ἐκθλίψεως τοῦ αι τοῦ καὶ εἶναι σήμερον ἐγκρίσεως ἀξία ἢ μὴ (πρβλ. La Roche, Homerische Untersuch. 283 κέξ. Ὁ van Leeuven ἀρνούμενος τὴν μετὰ τοῦ μέλλοντος σύναψιν τοῦ κε κεν πειρᾶται διὰ μεταβολῶν τοῦ κειμένου νὰ εἰσαγάγῃ ὑποτακτικὴν ἀντὶ μέλλοντος). Ἡμῖν ἀρκεῖ πρῶτον, ὅτι ὁ Κόντος δὲν ἐξέθλιψε τὸ αι τοῦ καὶ ἀλλὰ τὸ ε τοῦ κε, καὶ δεύτερον ὅτι ἀφοῦ ἡ περὶ τῆς ἐκθλίψεως τοῦ αι παρ' Ὁμήρῳ διδασκαλία πρὸ τοσούτων ἐτῶν προηνέχθη, δὲν δύναται ὁ κ. Βερν. ἀγνοῶν πάντα ταῦτα, πολυθρύλητα καὶ πολυομίλητα κατὰ τὸν Ἀσώπιον ὄντα, νὰ ψέγῃ τὸν Κόντον ἀποκαλῶν τὴν ἔκθλιψιν ταύτην παρ' Ὁμήρῳ τερατώδη, ὡς καινοφανῆ καὶ πρωτάκουστον, ἐκτὸς ἂν θέλῃ νὰ ἐπιδεικνύηται πλήρη καὶ τελείαν ἄγνοιαν τῶν Ὁμηρικῶν ζητημάτων, ὅπως ἀτυχῶς ποιεῖ.

Πρὸ 41 ἐτῶν (τῷ 1860) ἔγραψεν ὁ Κόντος «Παρὰ δὲ Ἡσυχίῳ Τόμ. Α´ σελ. 89 Σμιδ. «αἰχμόδετος (1) αἰχμάλωτος. Σοφοκλῆς Αἰχμαλώτισιν». Ἔγραψεν ἄρα ὁ Κόντος τὴν παραπομπὴν ὁλόκληρον ἐκ τοῦ Ἡσυχίου, ὅπως εἶχεν ἐκδώσει ὁ Σμιδίτιος (τῷ 1858) καὶ ὅπως ἐτόνισεν ὁ Nauck Ἀποσπασμ. τῶν Ἑλλήνων Τραγικῶν (1856) ἐπανειλημμένως Αἰχμαλώτιδες, Αἰχμαλώτισιν, ὅστις μάλιστα διαρρήδην προέκρινε τὸν τονισμὸν τοῦτον, σ. 111 εἰπὼν «ἀρτάνη. Anecd. Bekk. p. 447, 7: ἀρτάνη· κυρίως μὲν ἡ (διὰ addit Elendtius) τῶν καλῳδίων ἀγχόνη. Σοφοκλῆς δὲ ἐν Αἰχμαλώτισιν (editur Αἰχμαλωτίσιν) ἐπὶ τῶν δεσμῶν». Ὁμοίως διδάσκει ἔτι τῷ 1871 ὁ Kinkel ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Φοινισσῶν τοῦ Εὐριπίδου στίχ. 564 (σελ. 104) «ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ καθὼς καὶ ἐν 185 τὰ ἀντίγραφα (ἂν δύνηται νὰ συναχθῇ τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἐκ τῆς σιωπῆς τοῦ Kirchhoff) αἰχμαλώτιδας. Ἐν τῇ ἀνατυπώσει τοῦ 1864 ἐτόνισεν ὁ

(1) Ἀντὶ τοῦ ἀτόπως ἔχοντος αἰχμόδετος (διὰ τῆς αἰχμῆς οὐδὲν δένεται) ὁ Meineke εἴκασεν αἰχμέλετος, ὁ δὲ Κόντος αἰχμόληπτος· πρβλ. δοριάλωτος: δορίληπτος = αἰχμάλωτος: αἰχμόληπτος. Τοῦτο δ' ἀληθῶς φαίνεται τὸ γνήσιον.

Nauck ἐνταῦθα (πιθανῶς ἐξ ἀβλεπτήματος) αἰχμαλωτίδας, ἐνῷ ἐν στ. 185 (ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ 1857 καὶ τὸν στίχ. 514) μετὰ τοῦ Kirchhoff αἰχμαλώτιδας». Μετὰ ταῦτα ὁ Κόντος ἐν ἔτει 1874 διέλαβε περὶ τοῦ τονισμοῦ αὐτῆς ταύτης τῆς λέξεως γράψας ἐν Σωκράτους Τόμ. Α' σελ. 290 σημ. τάδε: «Τὸ Αἰχμαλώτησιν, ὅπερ καὶ ἐν ἄλλοις τοῦ Ἡσυχίου τόποις φέρει ὁ κῶδιξ, εἶνε πλημμελὴς γραφὴ τοῦ Αἰχμαλώτισιν ἢ ὀρθότερον Αἰχμαλωτίσιν. Παρὰ Στεφ. Βυζ. σελ. 697, 1 ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις Αἰχμαλώτησι-Αἰχμαλωτίσι ἐξέδωκεν ὁ Μεινέκιος Αἰχμαλώτισι . . . Ἂν ὀρθῶς κρίνωμεν ἐκ τοῦ **αἰχμάλωτος** καὶ **συναιχμάλωτος** δὲν δύναται ἄλλο θηλυκὸν (διὰ τῆς καταλήξεως -ις) νὰ σχηματισθῇ ἢ τὸ ὀξύτονον αἰχμαλωτὶς καὶ συναιχμαλωτίς· πρβλ. συμμαχίς, ἀποικίς, περιοικίς (1) . . .» (2) Σήμερον δὲ μετὰ 27 ὅλα ἔτη ἔρχεται ὁ κ. Β. καὶ γράφει τάδε: «Παρακαλοῦμεν τὸν γραμ-» «ματικώτατον κ. Κ. νὰ μᾶς εἴπῃ ἐκ ποίας ὀνομαστικῆς προέρχεται» «ἡ δοτικὴ πληθυντικὴ αἰχμαλώτισιν. Καὶ οἱ ἀκροθιγῶς ἁψάμενοι» «γραμματικῆς γνωρίζουσιν ὅτι ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ὀνόματος τούτου» «εἶνε μία καὶ μόνη ἡ αἰχμαλωτὶς-αἰχμαλωτίδος, ὅθεν ἡ δοτ.» «πληθ. αἰχμαλωτίσιν . . . Μόνον ἀμαθὴς ἀντιγραφεὺς καὶ γραμ-» «ματικὸς ἀπειρότατος θὰ ἠδύνατο νὰ γράψῃ αἰχμαλώτισιν!! Καὶ» «ὅμως ὁ γραφεὺς τοῦ Λαυρεντ. Κώδικος τοῦ Σοφοκλέους ὀρθότατα» «ἔγραψεν αἰχμαλωτίσιν. Ἔπρεπε δὲ νὰ εὑρεθῇ μαθητὴς τοῦ κ.» «Κ. ἵνα ἑπόμενος τοῖς διδάγμασιν αὐτοῦ μεταγράψῃ τὸν ὀρθῶς»

(1) Τὸ ἑταιρὶς ὅπερ μετὰ τῶν ἄλλων παραδειγμάτων καταλέγεται ἐν Σωκράτει διαγράφει νῦν ὁ Κόντος ὡς ἀλλοῖον.

(2) Τὸν ὀρθὸν τονισμὸν ἐδίδαξε καὶ ὁ Lobeck ἐν Αἴαντι σελ. 88, ἀλλ' ἄνευ ἀποδεικτικῶν λόγων εἰπὼν τάδε: v. 71-72 «τὸν τὰς αἰχμαλωτίδας χέρας δεσμοῖς ἀπευθύναντα» La. Lb. Harl. αἰχμαλώτιδας proparoxytonon, qui non fortuitus videtur error, nam invenitur ita scriptum Eur. Hec. 1096 (Hermanus tacite correxit v. 1067). Plutarch. de Fort. Alex. c. XII, Conon. XIII, Diodor. III 54, XI 61, XVII 37 et 66 quos locos Lud. Dindorfius partim correxit, partim transmisit, sed ortus ex fallaci analogia vocabulorum similiter terminatorum, ἠπειρῶτις, ἡλικιῶτις, πατριῶτις, στρατιῶτις etc. [ὁ κ. Β. νομίζει ὅτι τὸ αἰχμαλώτισι ἡ δοτ. πληθ. ἐτονίσθη οὕτω κατὰ τὸ τὴν αἰχμαλώτισιν!], quorum exemplum sequuntur, quamvis masculino destituta βορεῶτις, κουρεῶτις, μυστηριῶτις. Contrario errore νησιωτίδες scribitur in Scymni Perieget. v. 547 sed recte fortasse εἱλωτὶς Plutarch. v. Ages. III apud Snid. s. v. et Steph. s. ἕλος».

«ἔχοντα τύπον εἰς αἰχμαλώτισιν!!». Βλέπετε πόσον κοσμιώτατα καὶ ἅμα δικαιότατα εἶναι ταῦτα; Μεγάλοι φιλόλογοι, οἷον Schmidt, Nauck, Meineke καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι ἠγνόουν τὸν ὀρθὸν τονισμὸν τοῦ αἰχμαλωτίσιν. Νεανίας ὢν ὁ Κόντος, (οὐχὶ δὲ βεβαίως τότε γραμματικώτατος οἷος ἀληθῶς ἔπειτ' ἀπέβη, ὅπως εἰρωνικῶς ἀποκαλεῖ νῦν αὐτὸν ὁ κ. Β.), ἀκολουθεῖ τῷ 1860 τούτοις, καὶ μετ' αὐτῶν γράφει πλημμελῶς, ἔπειτα βλέπει αὐτὸς τὸ ὀρθὸν καὶ διδάσκει τοῦτο τῷ 1874. Ἀλλὰ καὶ μετὰ 26 ἔτη ἔρχεται ὁ κ. Β. καὶ ἀποκαλεῖ αὐτὸν εἰρωνικῶς γραμματικώτατον, ἀπειρότατον γραμματικόν, κττ.. Ἐπειδὴ δὲ καί τις τῶν μαθητῶν τοῦ Κόντου ἐσφάλη τοῦτο, λέγεται ὅτι ἑπόμενος τοῖς διδάγμασιν αὐτοῦ ἔπαθεν, εἰ καὶ κατ' ἀλήθειαν ὁ Κόντος τἀληθῆ ἐδίδαξεν. Οὕτω διὰ μιᾶς πράξεως καὶ ὁ μαθητὴς ἐλέγχεται καὶ τὰ διδάγματα τοῦ Κόντου παριστῶνται ἐσφαλμένα, ὅπερ φαίνεται ὁ σκοπὸς τῆς ὅλης τοῦ κ. Β. δράσεως.

Ὁμοίως μέμφεται ὁ κ. Β. τὸν Κόντον νῦν ὅτι τῷ 1867 ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ καταχωρίσας χωρίον Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου κατέλιπεν ἀδιόρθωτον τὴν γενικὴν πληθ. τῶν φύκων, εἰ καὶ ὁ Κόντος ἔπειτα τῷ 1882 ἐν ταῖς Γλωσσ. Παρατηρ. σελ. 232 διαλαβὼν περὶ τῆς λέξεως ἐδίδαξεν ὅτι φυκῶν καὶ φύκεσι γραπτέον, ὅτι δὲ «τὸ φύκοις ἀντὶ φύκεσιν ὅμοιον εἶναι τῷ ὤτοις ἀντὶ ὠσί...». Εἶναι ταῦτα δίκαια καὶ ἔντιμα;

Κατὰ τὸ 1871 μνημονεύσας ὁ Κόντος Ὁμηρικοῦ σχολίου γράφει τὴν λέξιν τέλειόν ὅπως αὕτη ἀναγινώσκεται ἐν τοῖς τότε ὑπὸ Βεκκήρου ἐκδεδομένοις Ὁμηρικοῖς Σχολίοις εἰς Ἰλιάδα Τόμ. Α' σελ. 293. Μετὰ 4 ἔτη ἐκδίδωσιν ὁ Dindorf τὰ σχόλια ταῦτα καὶ ἀποκαθίστησιν οὐχὶ ἐξ εἰκασίας τέλεον. Μικρῷ πρότερον διαλαμβάνει καὶ ὁ Κόντος ἐν Σωκράτους Α' σελ. 113-116 περὶ αὐτῶν τούτων τοῦ τέλειος-τέλεος, τελείως-τελέως, τελειοῦν-τελεοῦν, ἀποδεικνύων ὅτι παρ' Ἀττικοῖς γίνεται ὁμοία χρῆσις ἀμφοτέρων. Νῦν ἔρχεται ὁ κ. Β. καὶ ψέγει τὸν Κόντον ὅτι τῷ 1871 ἔγραψε τέλειον ὅπως εἶχεν ἡ τότε ὑπάρχουσα ἔκδοσις. Ἂν ταῦτα λέγωνται δίκαια καὶ λογικὰ πράγματα, ἀφίεται εἰς πάντα νοῦν ἔχοντα ἄνθρωπον νὰ ἐξετάσῃ.

Ἐν ταῖς Γλωσσικαῖς Παρατηρήσεσι σελ. 247 κατεχώρισεν ὁ Κόντος (τῷ 1882) χωρίον τοῦ Ἡρῳδιανοῦ, ἐν ᾧ ἐξ ἀνθρωπίνης μετεω-

ρίας ἔγραψε «τὸ δὲ τάλαν Ἀττικὸν» ἀντὶ «τὸ δὲ τάλαν ὀνοματικόν». Τὸ αὐτὸ χωρίον εἶχε πολὺ πρότερον δημοσιεύσει ὁ Κόντος ἐν Σωκράτους Τόμ. Α' 460 στ. 5 ἄνωθ. (τῷ 1874), ἔνθα κεῖται τὸ ὀρθῶς ἔχον «τὸ δὲ τάλαν ὀνοματικόν». Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐκώλυσε τὸν κ. Β. νὰ σπεύσῃ νὰ συναγάγῃ τὸ συμπέρασμα ὅτι «ὁ κ. Κ. τοὐλάχιστον ὅτε ἔγραφε τὰς Γλωσσικὰς Παρατηρήσεις, οὐδεμίαν προφανῶς (!) εἶχε γνῶσιν τῆς διδασκαλίας τῶν Γραμματικῶν». Ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα τοῦτο θὰ συνῆγέ τις πολὺ δικαιότερον περὶ τοῦ κ.Β., βλέπων ὅτι νῦν πρῶτον ἔχων ὑπ' ὄψει τὸν Ἡρωδιανὸν διορθοῖ τὸ ἐν τῇ ἐκδόσει αὐτοῦ 462 β ἀδιόρθωτον καταλειφθὲν Ἀντίκυρα ἀντὶ Ἀντικύρα, κατέλιπε δ' ὅμως ἀδιόρθωτον τὸ ἐν ἄλλῳ τόπῳ τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ κείμενον Ἀντίκυρα (981 α). Οὕτω καλῶς παρεσκευασμένος ἐπεχείρησε τῇ ἐκδόσει καὶ τοσαῦτα κατορθώσας ἔρχεται νῦν εἰς ἔλεγχον τοῦ Κόντου!

Μνημονεύσας ὁ κ. Κόντος χωρίου τοῦ Ἡροδότου (Β' 115) ἔγραψε τὸν τύπον τὴν ἀλήθειαν, ὁ δὲ κ. Β. ἐλέγχων τοῦτον γράφει τὰ σεμνὰ τάδε: «Νῦν πρῶτον μανθάνομεν παρὰ τοῦ ἀκριβοῦντος τὰ τῆς »
«Ἰωνικῆς διαλέκτου κ.Κ. ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ἔγραψε τὴν ἀλήθειαν! »
«Ἂν τοιοῦτόν τι διέπραττεν ὁ δυσὶ γενεαῖς πρότερον ἡμῶν ἀκμάσας »
«Σκ. Βυζάντιος, τί δὲν θὰ τοῦ ἔψαλλεν ὁ σωτὴρ τῆς πατρίου φωνῆς; »
«Ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ἔγραψε τὴν ἀληθείην (ἀληθηίην) εἶνε πασίγνω »
«στον».

Ἀξιοθαύμαστος ἀληθῶς καὶ πρὸς τούτοις ἀξιέπαινος ὀφείλει νὰ θεωρηθῇ ἡ ἀφέλεια τοῦ κ. καθηγητοῦ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἐξομολογουμένου ὅτι νῦν πρῶτον ἀκούει περὶ τοῦ τύπου τούτου παρ' Ἡροδότῳ, δηλ. ὅτι νῦν πρῶτον μανθάνει τὴν παρ' Ἡροδότῳ κλίσιν τῶν ὀνομάτων τούτων. Ἴσως ἔρχεται ὀλίγον βραδέως ἡ μάθησις αὐτη, ἀλλὰ «κάλλι' ἀργὰ παρὰ ποτέ». Ἀλλ' ἂν πρέπῃ νὰ θεωρηθῇ ἀξιέπαινος ἡ ἀφέλεια, ἀνάγκη νὰ εἶναι ἀξιόποινος ἡ προπέτεια αὐτοῦ ἐπιβαλλομένου νὰ ψέγῃ τὸν ἀπὸ πολλοῦ εἰδότα ταῦτα. Διότι ἡ ἔκδοσις καὶ τοῦ διασήμου φιλολόγου Dindorf καὶ ἡ τοῦ Abicht, ἑνὸς τῶν ἀρίστων τοῦ Ἡροδότου ἐκδοτῶν, καὶ ἡ τοῦ Herwerden ἔχουσι τὸ ὑπὸ τοῦ κ. καθηγητοῦ ἀγνοούμενον τοῦτο, τὴν ἀλήθειαν, (Abicht, Α' σελ. 91, 9, Herwerden Α' 243, 11). Διαρρήδην μάλιστα διδάσκει ὁ Abicht ἐν σελ.

32 ὅτι «τὸ βραχὺ α τῆς ὀνομαστικῆς καὶ αἰτιατικῆς ἐν ὀνόμασιν οἷον ἀλήθεια, ἔννοια, μία, οὐδεμία δὲν τρέπεται εἰς η, ἀλλ' ἐν τῇ γενικῇ καὶ δοτικῇ ἐμφανίζεται ὁμαλῶς τὸ η ἀντὶ τοῦ ᾱ, διὸ ἡ ἀλήθεια ἀληθείης ἀληθείῃ ἀλήθειαν, μία μοῖρα, μιῇ μοίρῃ, μίαν μοῖραν. Καὶ ἐν Σημ. Ἐν τοῖς ἀντιγράφοις ἀπαντᾷ σποράδην η καὶ ἀντὶ τοῦ βραχέος α ἐνίων ἐκ τῶν λέξεων τούτων ἀλήθεια κττ., ἤτοι ἡ ἀληθείη, ἡ ἐννοίη κττ., ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ὀφείλει τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ψευδεῖ τινι ἀναλογίᾳ. **Ὁ ἄριστος Μεδίκειος κῶδιξ διεφύλαξε πολλαχοῦ ὀρθῶς τὸ** ᾰ». Ὁ δὲ ἐπιφανὴς φιλόλογος Dindorf ἐν Comment. de dialecto Herodoti σ. IX γράφει τάδε: Manifesto vero librariorum peccata sunt quae passim in codice uno alteroque leguntur ἀληθηίη, ἀτρεκηίη, ἱρηίη, σιτοδηίη, . . . pro ἀλήθεια . . .» καὶ XI «Littera α, ubi in terminatione nominativi longa est, per omnes casus in η mutatur, ut ἕδρη ἕδρης ἕδρῃ ἕδρην, ἰσχυρὴ ἰσχυρῆς ἰσχυρῇ ἰσχυρήν, ubi brevis, non mutatur nisi in gen. et dat. Sic ἀλήθεια ἀληθείης ἀληθείῃ ἀλήθειαν, εὔνοια εὐνοίης εὐνοίῃ εὔνοιαν, μία μιῆς μιῇ μίαν. Librarii vero duorum illorum casuum forma Ionica decepti litteram η non raro etiam nominativo et accusativo impertiverunt, ἀληθείη ἀληθείην, εὐνοίη εὐνοίην, μοίρη μοίρην, μίη μίην et alia huiusmodi scribentes, ut ἀναιδείην 6, 129; εὐπετείη 5, 20; εὐτελείην 2, 92; ἱρείη 5, 72; 8, 104; Ἱστιαίην 8, 23, 25, 66; Ποτιδαίην 8, 128 (sed Ποτίδαιαν ib 129); πολυτελείην 2, 37; πρεσβυγενείην 6, 51; ὑγιείην 2, 77. Quae vitiosa esse bene perspexit Schweigh. in Lexico s. v. εἷς, μηδείς, μοῖρα et πρόνοια». Ἐντεῦθεν καὶ ἐξέδωκε πανταχοῦ ἐν τῷ Ἡροδότῳ ἀλήθεια. Ὁ Βρεδόβιος ἐν τῷ περὶ Ἰωνικῆς διαλέκτου σελ. 127 (τῷ 1846) παραδέχεται μὲν τοὺς εἰς -είη -οίη περατουμένους τύπους τούτων γνησίους τοῦ Ἡροδότου, διὸ γράφει ἀτελείη, ὑγιείη, ὠφελείη, προμηθείη, ἀσθενείη, εὐηθείη, προνοίη, ἐπιμελείη, ἀδείη, παλιρροίη, εὐμενείη κττ., ἀποβάλλει δὲ τὰ τῶν ἀντιγράφων ἄδειαν, ἐπιμέλεια, ὠφέλεια, εὔνοιαν, διάνοια, ἄπλοια κττ.· ἀλλὰ τύπους εἰς -ηίη οἷον ἀληθηίη, ὅπως γράφει ὁ κ. Βερν., μόνον ἐν τοῖς ἐκ ῥημάτων εἰς -ευω παραγομένοις κρίνει (σελ. 183 κέξ.) γνησίους, βασιλεύω βασιληίη, στρατεύω στρατηίη, μαντεύω μαντηίη, θεραπηίη, δουληίη κλπ., οὐχὶ δὲ καὶ ἐν

τοῖς ἐξ ἐπιθέτων εἰς -ης -εος σχηματιζομένοις, οἷον ἀληθείη «sic constanter est scribendum, ac perverse et ex summa Herodotae orationis ignorantia in recentioribus etiam editionibus ἀληθηίη etc. scriptum invenitur». Αἱ ἐπιγραφαὶ δὲν συμβάλλονται ἀρκούντως εἰς λύσιν τοῦ ζητήματος, διότι εὑρίσκεται μὲν τὸ ἀτε-(λ)είην ἐν ἐπιγραφῇ Κυζίκου (Bechtel 108 B, 3), ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν ταύτῃ ἀναγινώσκεται καὶ τοῖσιΝ, παισὶΝ, ἐγγόνοισιΝ καὶ τὸ ἰσχυρότατον πρυτανΕῖον, γίνεται φανερὸν ὅτι οὐχὶ ἐν καθαρᾷ Ἰωνικῇ διαλέκτῳ συνετάχθη· ἀνεγνώσθη δ' ὅμως καὶ ἀτέλεια ἐν ἐπιγραφῇ Ἐρυθρῶν 199 (τοῦ 394 π. Χ.), ἐν ἄλλῃ τῆς Ζελείας (ἐν ᾗ μάλιστα κεῖται καὶ τὸ γνήσιον Ἰωνικὸν προεδρίΗ) καὶ ἐν ἄλλῃ τῆς Ἐφέσου. Τὸν τύπον τοῦτον ἀναγκάζονται νὰ ἐκλάβωσιν ὡς Ἀττικὸν οἱ τὸ ἀτελείην γνήσιον Ἰωνικὸν ὑπολαμβάνοντες, ἀλλὰ κατ' ἀλήθειαν οὐδεὶς λόγος βιάζει πρὸς τοῦτο, πλὴν ἂν τις ἁπλῶς πιστεύῃ ὅτι πάντες οἱ παρ' Ὁμήρῳ Ἰωνικοὶ τύποι ἀποδοτέοι καὶ τῷ Ἡροδότῳ, ὅπερ ἄτοπον. Πρβλ. καὶ Kühner-Blass Α' 127 στίχ. 3 ἄνωθ. «Ἐν τοῖς ἀφῃρημένοις σαλεύει ἡ παράδοσις παρ' Ἡροδότῳ μεταξὺ ἀμφοτέρων τῶν τύπων: προνοίη, εὐνοίην, παλιρροίην παρὰ τὸ εὔνοιαν 3, 16 (Stein εὐνοίην), διάνοιαν 1, 46. 90. 2,126. 9,45 διάνοια 2, 169, ἀληθείη, ἀτελείη, ὑγιείη, προμηθείη, μεγαλοπρεπείη, ἀτρεκείη, εὐμαρείην κττ. παρὰ τὰ εὐμένεια 2, 45, ἄδειαν 2, 121, 6, ἐπιμέλειαν 6, 105, ἐμμέλειαν 6, 139, περιφάνεια 4, 24 (-ειη πανταχοῦ ὁ Stein)». Ἡ ἀλήθεια ἄρα εἶναι πρῶτον ὅτι **οὐδαμῶς εἶναι πασίγνωστον**, ὡς φρονεῖ ὁ κ. Β., συγχέων τὰ τοῦ Ὁμήρου πρὸς τὰ τοῦ Ἡροδότου, ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ἔγραφε τὴν ἀληθείην· δεύτερον ὅτι τύπος ἀληθηίη, ὃν ὁ κ. Β. ἐγκλείει ἐν παρενθέσει δηλῶν διὰ τούτου ἢ ὅτι τὸ ἀληθηίη προϋπῆρξε τοῦ ἀληθείη ἢ ὅτι ἧττον πιθανὸς φαίνεται αὐτῷ ὁ τύπος οὗτος (1), **οὐδέποτε ὑπῆρξε** παρ' Ἡροδότῳ. Βλέπετε πόσον ἐξαισίως ἐπίσταται τὰ τῆς Ἰάδος ὥστε ἀναλαμβάνει νὰ ψέγῃ καὶ ἄλλους διὰ τὴν ἄγνοιαν ταύτης!

(1) Ὁ κ. Β. δίδωσι τοῖς ἐγκλειομένοις ἐν παρενθέσει σημασίας παραδόξους (πρβλ. ἀνωτέρω σελ. 285), διὸ δὲν δύναμαι νὰ ὁρίσω ποτέραν τῶν εἰρημένων ἐκδοχῶν ἀληθῶς ἀσπάζεται.

Γ΄

Καὶ ἡ τρίτη κατηγορία ἣν κατὰ τοῦ Κόντου ἐπέρριψεν ὁ κ. Β., ὅτι δηλ. γράφων περιπίπτει εἰς γλωσσικὰ σφάλματα, εἶναι ὁμοίως ἄτοπος· διότι πάντα τὰ ἀναφερόμενα ὡς τεκμήρια δῆθεν τούτου εἶναι χωρία, ἃ παρατίθησιν ὁ Κόντος ὅπως φέρονται. Οὕτω λ. χ. μέμφεται αὐτὸν ὅτι ἐν Ἀθηνᾶς τομ. Θ΄ σ. 91 «ἀμνήμων τῶν ἰδίων αὐτοῦ θεσπισμάτων ἔγραφε γήδιον ἐπανειλημμένως ἄνευ ὑπογεγραμμένης (sic!)». Ἀλλ' ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι δὲν ἔγραψεν ὁ Κόντος τὸ γήδιον ἐπανειλημμένως ἄνευ ὑπογεγραμμένου ἰῶτα, ἀλλὰ παρέθηκε δύο Γραμματικῶν χωρία, οὕτως ἔχοντα αὐτό· δὲν ἠδύνατο δὲ νὰ μεταβάλῃ αὐτά, ἐπειδὴ ἐκεῖνοι οὕτως ἐδόξαζον ὅτι ἐγράφετο, ὁ δὲ Κόντος εἶχε πρὸ πολλῶν ἐτῶν περὶ τῶν ὑποκοριστικῶν εἰς -ιδιον διαλάβει ἐκτενῶς ἐν Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν 1879 σ. 129 κέξ. εἰπὼν ἐν σελ. 132 τάδε: «Παρατηρητέον δ' ὅτι καὶ τὰ ὑποκοριστικὰ σκαλμίδιον καὶ δεσμίδιον εὑρέθησαν μακρὰν τὴν προπαραλήγουσαν ἔχοντα (Ἴδε Μεινέκιον Μεν. καὶ Φιλ. Λειψ. σελ. 160 καὶ Λοβέκκιον Στοιχ. Τόμ. Α΄ σελ. 281)· ἔτι δὲ τὸ πορνίδιον ἐν τοῖς Βατράχοις τοῦ Ἀριστοφάνους στ. 1301 καὶ τὸ δακτυλίδιον ἐν τῇ Λυσιστράτῃ στ. 417, ἅτινα ὕποπτα ἐφάνησαν τῷ Φρισχίῳ (Ἀριστοφ. Βατρ. σελ. 394· πρβ. καὶ Δαβησίου Miscellanea Critica σελ. 396· ἔτι δὲ Δοβραῖον Ἀριστοφ. Νεφ. 993 καὶ Βατρ. 1336 καὶ Βουτμαννὸν Διεξ. Γραμ. Τόμ Β΄ σελ. 442 Λοβ.). Ἐν τοῖς Κανόσι τοῦ Θεογνώστου ἀναγινώσκεται σελ. 122, 1 «Τὰ διὰ τοῦ ΔΙΟΝ ὑποκοριστικὰ ἔχοντα ἀπὸ πρωτοτύπου φωνῆς τὸ Η διὰ τοῦ Η γράφει τὴν τρίτην ἀπὸ τέλους, οἷον γῆ γήδιον, κλίνη κλινήδιον, πόρνη πορνήδιον». Ἀλλὰ παντελῶς βάρβαροι εἶναι οἱ τύποι κλινήδιον καὶ πορνήδιον. Οἱ Ἕλληνες διὰ τοῦ Ι ἐξέφερον τὰ ἐκ τῶν εἰς Η ληγόντων ὀνομάτων γινόμενα ὑποκοριστικά, οἷον ἀρχίδιον, δικίδιον κλπ. (Ἴδε Φρίσχιον Ἀριστοφ. Βατρ. σελ. 394). Περὶ τοῦ γήδιον, οὗ ἡ ὀρθὴ γραφὴ εἶνε γῄδιον, ἐποιήσατο λόγον ὁ Λοβέκκιος ἐν Στοιχ. Τομ. Α΄ σελ. 281 καὶ 463 καὶ Τομ. Β΄ σελ. 41». Ὁμοίως διέλαβε μετὰ πολλῶν παραπομπῶν περὶ τοῦ γῄδιον, λαγῴδιον, κῴδιον κλπ. ἐν Δελτίῳ Ἑβδομάδος 28 σελ. 3 τῷ 1884 διδάξας ὅτι «Ἐκ τοῦ κάλως ἐσχηματίσθη ὑπο-

κοριστικόν γραφόμενον συνήθως καλώδιον. Ἀλλ' ἐπειδὴ συνηλείφθη τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ καλωΐδιον, ἀναγκαίως ἔχει νὰ ἐκφέρηται μεθ' ὑπογεγραμμένου ι. Ἐμφερὲς τῷ καλῴδιον ὑπάρχει τὸ ἐκ τοῦ λαγὼς ἢ λαγῶς παραχθὲν λαγῴδιον (= λαγωΐδιον). Πρβλ. καὶ κῴδιον. Σφάλλονται οἱ γράφοντες λαγώδιον καὶ κώδιον.

Ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν Ἀττικῶν Ἐπιγραφῶν ἀπαντᾷ Τόμ. Β', 6', σελ. 226 «καλῴδια ἀδόκιμα» καὶ σελ. 234 «πλὴν μηρυμάτων καλῳδίων καὶ καλῳδ(ίων) μηρύματα» καὶ σελ. 246 «καλῳδίων μηρύματα». Πρβλ. καὶ σελ. 86: καλῴδια καὶ σελ. 225: καλῳδίων, κτλ.

Ἡ ὑγιῶς ἔχουσα ἐκφορὰ εἶναι ἡμῖν παραδεδομένη καὶ ὑπὸ παλαιῶν γραμματικῶν. Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 486, 15 «Καλῴδιον: τὸ σχοινίον σὺν τῷ ι γράφεται». Πρβλ. καὶ σελ. 184, 1 «Τὰ διὰ τοῦ ΩΙΔΙΟΝ οὐδέτερα μονογενῆ προπαροξύτονα διὰ τοῦ ι γράφει τὴν πρὸ τέλους καὶ τὴν πρὸ αὐτῆς διὰ τῆς ΩΙ διφθόγγου, οἷον ζῴδιον, κῴδιον, καλῴδιον, στῴδιον». Ἐπιμελῶς τὰ μαρτύρια τῶν παλαιῶν γραμματικῶν συνέλεξεν ὁ Λαρώχης ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ Homerische Untersuchungen σελ. 209 κέξ. Πρβλ. καὶ Λέντζιον Ἡρῳδ Τόμ. Β' σελ. 529 καὶ 540.

Δικαίως ὁ Herwerden καθάπτεται ἐν τῇ Μνημοσύνῃ (1879, σελ. 370) τοῦ Φρισχίου ἐκδόντος παρὰ τῷ Λουκιανῷ κώδιον καὶ καλώδιον ἀντὶ τοῦ κῴδιον καὶ καλῴδιον... Οὐδὲν ὑποκοριστικὸν ὑπάρχει ἐν τῇ παλαιᾷ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ λῆγον εἰς -άδιον ἢ ώδιον· ὅσα δ' ἔχουσιν Α ἢ Ω ἐν τῇ προπαραληγούσῃ, ἐκφέρονται μεθ' ὑπογεγραμμένου ι, οἷον γρᾴδιον, κρεᾴδιον κλπ. καὶ καλῴδιον κλπ. (Ἴδε καὶ Κόβητον Μνημοσ. 1874, σελ. 357). Καὶ τοῦ ἐκ τοῦ γῆ παρηγμένου ὑποκοριστικοῦ . . . ἡ ὀρθὴ ἐκφορὰ εἶναι γῄδιον, οὐχὶ γήδιον (ἴδε Λοβέκκιον Element. Τόμ. Α' σελ. 463. Πρβλ. καὶ Κόβητον Μνημοσ. 1859, σελ. 121 καὶ Βλαυδήσιον Ἀριστοφ. Εἰρην. σελ. 121)». Τοσαῦτα ὁ Κόντος πρὸ πολλοῦ.

Τελευταῖον δ' ἔγραψε περὶ αὐτῆς ταύτης τῆς λέξεως καὶ ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Δ' σελ. 316 εἰπὼν ῥητῶς «ὡς δ' ἐλέχθη γή-ϊνος οὕτω καὶ γη-ίδιον καὶ κατὰ συναλοιφὴν γῄδιον» καὶ «Ἐσφαλμένη δ' εἶνε ἡ ἄνευ τοῦ ὑπογεγραμμένου ἰῶτα ἐκφορὰ γήδιον». Πάντων τούτων προσποιεῖται ἄγνοιαν ὁ κ. Β., ἵνα ἔχῃ νὰ ἐλέγχῃ!

Συνήθως δ' ὅμως μέμφεται καὶ ἐν τούτοις ὅσα ἀγνοεῖ· διὰ τοῦτο λ.χ. διατείνεται ὅτι «φαίνεται ὅτι καὶ βραδύτερον δὲν ἐνόησεν ὅσον δεῖ καὶ ἐκ τοῦ πλήρους τὴν ἔγκλισιν τοῦ τόνου. Ἰδοὺ δὲ καὶ τούτου ἡ ἀπόδειξις. Ἐν σελ. 373 τοῦ Γ' τόμου τῆς Ἀθηνᾶς γράφει «ὥσπερ αὐτόν (τινες) διαβάλλουσι», ὅπου τὸ τινὲς ἐγκλίνεται καίτοι παρένθετον, χωριζόμενον διὰ τῶν σημείων τῆς παρενθέσεως, τῶν ὁρατῶν τούτων φραγμῶν, τῶν ἀποκλειόντων τὴν συνέχειαν καὶ μονονουχὶ βοώντων ὅτι δὲν πρέπει νὰ γίνῃ ἔγκλισις τόνου. Ἀλλ' ἴσως ὑπολείπεταί τις ἀμφιβολία· ὀφείλει νὰ ἐκριζωθῇ διὰ τῆς ἀκολούθου παρατηρήσεως. Ἐν τῷ Β' τόμῳ τῆς Ἀθηνᾶς σελ. 292 ἐπικρίνων τὸν Σκαρλᾶτον Βυζάντιον γράφει . . . εὐαπόδυτόν (-εὐαπόλυτόν) ἐστιν ἀντὶ τοῦ εὐαπόδυτον (-εὐαπόλυτον) ἐστιν».

Ὅτε ἐπεβάλετο ὁ κ. Β. νὰ γράφῃ τοιαῦτα κατὰ τοῦ Κόντου, ἐπεκαλέσατο, ὡς φαίνεται, οὐχὶ τὴν Ἀθηνᾶν, ἀλλὰ κακόν τινα δαίμονα, διὸ καὶ ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ χεῖρον ῥίπτει αὐτόν. Διότι δὲν κεῖται παρενθετικῶς τὸ τινές, ὅπως ὁ κ. Β. ὑπολαμβάνει τυφλούμενος ὑπὸ τῆς σπουδῆς ἵνα ἐλέγχῃ· ὁ Κόντος γράφει «ἀλλ' ἴσως εἶνε κάλλιον νὰ προστεθῇ ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία, ἵνα ἔχῃ ἡ φράσις (τοῦ Ἀριστοτέλους) ὧδε: οὐχ, ὥσπερ αὐτόν (τινες) διαβάλλουσι, πάσας τὰς πολιτείας καταλύειν», τ. ἔ. ὑπολαμβάνει ὅτι τὸ τινὲς ἔκειτο ἐν τῷ κειμένῳ τῆς Πολιτείας τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ διὰ τοῦτο προστίθησι μὲν αὐτό, ἵνα δ' ὅμως δείξῃ ὅτι εἶναι αὐτοῦ προσθήκη, ἐγκλείει διὰ τῶν σημείων ( ), ὅπως ποιοῦσι πολλοὶ τῶν ἀναπληρούντων χάσματα τοῦ κειμένου ἢ τῶν ἐπιγραφῶν. Ἐννοεῖται δ' ὅτι ἀφοῦ ἐτέθη εἰς τὸ κείμενον, ὀφείλει νὰ κανονισθῇ ὁ τόνος αὐτοῦ, ὅπως ἁρμόζει, ἤτοι νὰ ἐγκλιθῇ ἂν εἶναι ἐγκλιτικόν, νὰ βαρυτονηθῇ, νὰ περισπασθῇ κττ. Κριτικός, ἐκδότης καὶ ν' ἀγνοῇ τοσοῦτον κοινὰ πράγματα!

Ὅπως τὸ «αὐτόν (τινες) οὕτως ἔγραψεν ὁ Κόντος «εὐαπόδυτόν (εὐαπόλυτόν) ἐστιν» δηλῶν διὰ τούτου ὅτι εἴτε τὸ εὐαπόδυτον εἴτε τὸ εὐαπόλυτον ἤθελε συναφθῇ μετὰ τοῦ ἐστίν, πάντοτε ὁ τόνος αὐτοῦ ὀφείλει νὰ ἐγκλιθῇ. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου ὤξυνε τὴν λήγουσαν. Ὁ δὲ κ. Β. ἐκλαβὼν τοῦτο ὡς παρένθεσιν γράφει «Ἀλλ' ὄχι, κ. Κ., σφάλλεσαι· ἡ ἔγκλισις τοῦ τόνου δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἐξ ἀποστάσεως, καίπερ παρεντιθεμένων τοίχων

καὶ φραγμῶν, ἀλλὰ κατὰ συνέχειαν τῶν λέξεων . . .». Θαυμάσιον!

Ὁμοίως ἔγραψεν ὁ Κόντος τὸ τοῦ Ἡροδότου Δ΄ (οὐχὶ Α΄) 7 «γεγονέναι μέν νιν σφέας λέγουσι οἱ Σκύθαι»· ἔνθα πλὴν τοῦ παροράματος νιν ἀντὶ νυν ψέγει καὶ τὸν τονισμὸν τοῦ σφέας, διότι μαθών ποτε τὸ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων κοινῶς διδασκόμενον (πρβλ. Ἡρωδιανοῦ Α΄ 563, 11) ἐξακολουθεῖ φρονῶν ὅτι ὅταν πολλὰ ἐγκλιτικὰ ἀκολουθῶσι, συνεγκλίνονται, ὥστε τὸ τελευταῖον μόνον μένει ἄτονον. Ὅτι δ' ὅμως τοῦτο δὲν εἶναι φυσιολογικῶς δυνατόν, λέξεις ἐγκλινόμεναι ἄλλως, βραχύταται δὲ καὶ ἄνευ τινὸς ἐμφάσεως συνεκφωνούμεναι, νὰ φέρωσιν ἐπὶ πασῶν σχεδὸν τῶν συλλαβῶν ὀξὺν τόνον, λ. χ. εἴ πέρ τίς σέ μοί φησί ποτε· ἤ νύ σέ που κλπ., παρετήρησαν καὶ τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν τινες, πρβλ. Ἡρωδιαν. Β΄ 115, 3 εἴ πώς εὔ πεφίδοιτο (Υ 464): ἡ εὔ ἀντωνυμία ἐν τῇ συντάξει ἐνέκλινε τὸν τόνον . . οὐχ ὃν τρόπον δ' οἴεται ὁ Ἀσκαλωνίτης τὸ **πῶς** (γρ. πώς) πάντως ὀξυνθήσεται, ἐπεὶ ἤδη ἐμελέτησε καὶ ἄλλων ἐγκλιτικῶν ἐπιφερομένων τὸ **πῶ** καὶ τὸ **πῶς** (γρ. πώ καὶ πώς) τοῦτο μὴ πάσχειν . . . οὕτως οὖν καὶ τὸ εἴ πώς εὔ πεφίδοιτο οὐκ ἀναγκαστικὴν ἕξει τὴν ἐπὶ τοῦ **πῶς** ὀξεῖαν (ἤτοι γραπτέον εἴ πως εὔ). Ὁ μέντοι Ἀρίσταρχος γενόμενος κατὰ ταύτην τὴν προσῳδίαν τοῦτο μόνον ἀπεφήνατο, ἐγκλίνοντα δεῖν τῷ τόνῳ καὶ δασύνοντα λέγειν τὴν τρίτην συλλαβήν· σημαίνει γὰρ εἴ πως αὐτοῦ». Καὶ «**τέ νυ οἱ** τόσον ὠδύσαο, Ζεῦ» (α, 62), μία μόνη ὀξεῖα· τὰ γὰρ παράλληλα ἐγκλιτικὰ καὶ μάλιστα ὅτε εἰς φωνῆεν λήγει, προφάσει τῶν δύο βραχειῶν οὐκ ἐγείρει τὸν τόνον». Καὶ ὄντως ἂν μὴ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκφωνῶνται ἐπὶ λέξεων αὐτοτελῶν δύο διαδοχικαὶ συλλαβαὶ ὀξυτόνως, ἤτοι ἂν μὴ λέγηται ἀνήρ μέγας, ἀνήρ ἄλλος, θεός μέγας, τιμή ἄλλη κττ., ἀλλ' ἀνὴρ μέγας, θεὸς μέγας, τιμὴ ἄλλη κττ., πῶς ἠδύναντο νὰ λέγωνται λέξεις βραχύταται, ἐγκλιτικαί, μόρια ἐπὶ πολλῶν ἀλλεπαλλήλων ὀξυνόμενα συλλαβῶν, οἷον ἤ νύ σέ που, εἴ πώς εὔ, μή πώ με κττ.; πρβλ. καὶ τῶν νεωτέρων Göttling σελ. 405, Blass Α΄ 343, Sievers, Phonetik σ. 219 κέξ. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἀγνοεῖ ὁ κ. Β. καὶ μετὰ τοῦ θάρρους τῆς ἀγνοίας ψέγει τὸν Κόντον ἐπιστάμενον αὐτά. Καὶ

ὁ Dindorf δ' οὕτως ὅπως ὁ Κόντος γράφει ἐξέδωκε τὸ χωρίον ἐν σελ. 186.

Ἵνα δὲ πάντες κατανοήσωσι πόσον καλῶς ἐπίσταται ὅσα ἐλέγχει, ἀναγράφω παραδείγματά τινα ἐξ ἧς κατεσκεύασεν ἐκδόσεως τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου.

Ἐν 494 d γράφει «κακῶς δέ τε οἱ πέλει αὐτῇ, 496 b οὐ μὲν γάρ τί που ἐστιν ὀϊζυρώτερον ἀνδρός, 1004 d πῶς ποτε φησιν ὁ Πλάτων, 1113 a οἱ δ' ὅ τι κεν· ἀλλ' ἐν 1131 d ὅ τί ποτ' ἐστὶν, καὶ πάλιν 1145 b ὅ τι περ ἂν αὐτοὺς ἐκφύγῃ, 780 f τουτέστι, ἀλλ' ἐν 500 e τοῦτ' ἐστι, 510 c σύ γ' ἐσσ', 842 d ἀλλ' εἴ τις γ', Ζ΄ 365, 18 εἴ τι μιν, 505 c συκάμινον ἔσθ' ὁ Σύλλας ἀλφίτῳ πεπασμένον, 803 c γελωτοποιοῦντος ἐστι, 547 f πλούσιος τις. Ζ΄ 200, 8 ἀναγράφων τὸν Ὁμηρικὸν στίχον Ω 377 «πέπνυσαι δὲ νόῳ, μακάρων δ' ἐξ ἐσσὶ τοκήων, τονίζει τὸ ἐσσί, ἐν δὲ σελ. 276, 9 καὶ 411, 24 ἀναφέρων πάλιν τὸν αὐτὸν στίχον ἐγκλίνει ἔξ ἐσσι. Οὐδὲν ἔστ' ὄφελος γράφει ἐν Ζ΄ 413, 23 καὶ ἔπειτα εἶπε τις 232 f, καὶ ἤ τ' ἄγνος 641 d, μήτι γε 753 b καὶ 922 c, ἀλλὰ μή τί γε τοῖς υἱοῖς 14 b. Ταῦτα ἀρκοῦσι.

Ὅτι δὲ τὸ σφέας δύναται καὶ νὰ ὀρθοτονῆται καὶ νὰ ἐγκλίνηται κατὰ λόγον τοῦ σημαινομένου, καὶ δὴ οὐδὲν ἥμαρτεν ὁ Κόντος γράψας ἅμα μὲν «γεγονέναι μέν νυν **σφέας** ὧδε λέγουσι οἱ Σκύθαι» καὶ «εἰ **σφέας** αἰεὶ καταλάμψεται», ἅμα δὲ «ἣν . . . ἐπικαλέσωνταί **σφεας**», ταῦτα ἐπίσταται ὁ ἐνθυμούμενος ὅσα περὶ τοῦ τονισμοῦ τούτων διέλαβεν Ἀπολλώνιος ὁ Δύσκολος σελ. 35, 6 «Συμβέβηκε τῶν ἀντωνυμιῶν ἃς μὲν ὀρθοτονεῖσθαι, τουτέστι τὸν κατὰ φύσιν τόνον ἔχειν, ἃς δὲ ἐγκλίνεσθαι». Καὶ σελ. 39, 14 «Αἱ ὑπολειπόμεναι (ἤτοι πλὴν τῶν μονοσυλλάβων σφιν, σφε, μιν, μοι κλπ.) καὶ ὀρθοτονοῦνται καὶ ἐγκλίνονται. Αἱ μὲν οὖν ὀρθὸν τόνον εἰληχυῖαι τὸ πλέον ἕνεκα τοῦ σημαινομένου ὀρθοτονοῦνται . . .».

Ὁμοίως ψέγει τὸν Κόντον ὅτι ἐνίοτε εὑρίσκει ἐν τοῖς πρώτοις δημοσιεύμασιν αὐτοῦ (κατὰ τὸ 1862) ἐγκεκλιμένον τὸ παρενθετικῶς κείμενον «φησὶν ἢ φασίν, οἷον Περσικὰ δέ, φασι, μέτρα αἱ ἀχάναι», καὶ «Ἦν δὲ καὶ ἄδδιξ μέτρον τί, φασι, τετραχοί-

νικον» ὡς εἶναι ταῦτα ἐκδεδομένα παρ' Εὐσταθίῳ. Καὶ τοῦτο ὑπολαμβάνει μέγα τονικὸν ἁμάρτημα, διατεινόμενος ὅτι ὁ Κόντος «ἔχει ἐσφαλμένην ἔννοιαν τῆς λεγομένης ἐγκλίσεως τοῦ τόνου» καὶ «ὁ τρόπος οὗτος τῆς γραφῆς εἶνε ὡς εἰπεῖν ἀδύνατος».

Εἶναι σφόδρα λυπηρόν, ὅτι ὁ κ. Β. οὕτω μικρὰν ἔχει γνῶσιν τῶν φιλολογικῶν πραγμάτων, ὥστε συχνότατα φωρᾶται ἀπειρότατος καὶ αὐτῶν τῶν κατὰ τὸν Ἀσώπιον πολυθρυλήτων καὶ πολυομιλήτων, οἷον εἶναι καὶ τὸ ζήτημα περὶ τῆς στίξεως καθόλου καὶ τοῦ τονισμοῦ τῶν ἐγκλιτικῶς καὶ παρενθετικῶς παραλαμβανομένων ἐν τῷ λόγῳ. Εἶναι δηλονότι γνωστὸν ὅτι καὶ ἐκθλίβεται τὸ βραχὺ φωνῆεν τῆς λέξεως τῆς προηγουμένης τοῦ παρενθετικῶς ἐν τῇ προτάσει κειμένου, καὶ ὅτι μετὰ τὴν ἔκθλιψιν τὸ ψιλὸν τρέπεται εἰς τὸ ἀντίστοιχον δασύ, οἷον Νὴ Δί', ἔφη ὁ Ἀντισθένης. Οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη ὁ Νικήρατος. Δικαιότερόν γ', ἔφη, οἴομαι. Κλεινίᾳ δ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἂν ἐπιτρέψαις; ταῦτ' οὐδεπώποτ' εἶφ', ὁρᾷτ', Εὐριπίδης'· ταῦθ', ὁρᾷς, οὐ πώποτ' εἶπεν κττ. Ὁμοίως εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ κλητικὴ οὕτω στενῶς συνδέεται πολλάκις μετὰ τῶν συνεκφωνουμένων λέξεων, ὥστε αἱ μετ' αὐτὴν ἐκφερόμεναι ἐγκλιτικαὶ ἐγκλίνουσι τὸν τόνον ἐπ' αὐτήν, ὅτι πολλάκις μετὰ τὴν κλητικὴν ἕπεται λέξις οὐχὶ μετ' αὐτῆς, ἀλλὰ μετ' ἄλλης τινὸς λέξεως τῆς προτάσεως συνδεομένη καὶ τοιαύτη οἵα δὲν δύναται νὰ κεῖται οὔτε ἐν ἀρχῇ προτάσεως οὔτε μετὰ στίξιν, οἷον Εὐριπιδ. Ἰφιγ. Αὐλ. 1446 ἀλλ', ὦ τέκνον σοι πείσομαι· λέγεις γὰρ εὖ. Σοφοκλ. Οἰδ. Κολ. 1272 φώνησον, ὦ πάτερ τι· μή μ' ἀποστραφῇς. Ἀριστοφ. Σφηξ. 962 ἄκουσον, ὦ δαιμόνιέ μου, Bergk καὶ Bekker, ἀλλ' ἄκουσον, ὦ δαιμόνιέ, μου μαρτύρων, Blaydes, καὶ ὦ δαιμόνιέ, μοι Reiske κττ., Πάτροκλέ μοι δειλῇ πλεῖστον κεχαρισμένε θυμῷ Τ 287, Εὐριπιδ. Ἀνδρομ. 747 ἡγοῦ, τέκνον μοι, δεῦρ'. . ., Ἡρακλ. Μαιν. 626 σύ τ', ὦ γύναι μοι, σύλλογον ψυχῆς λαβέ, Δημ. ὦ . . . Ἀθηναῖοί που λέγων».

Αἱ δυσκολίαι ἄρα περὶ τὴν στίξιν καὶ τὸν τονισμὸν τούτων εἶναι μεγάλαι, διὸ εἰ καὶ εἰς λύσιν αὐτῶν καὶ οἱ ἀρχαῖοι καὶ οἱ νεώτεροι ἐμόχθησαν, κατ' ἀλήθειαν μικρὰ πάνυ κατώρθωσαν. Οὕτω π. χ. διδάσκει ὁ Ἡρωδ. Β' 76,11 «ἆ δείλ': ἐπεὶ μετὰ τὰς προσαγορευτικὰς ἀνάγκη στίζειν, ὡς καὶ ἡ συνήθεια μαρτυρεῖ στίζουσα μετὰ τὴν

δευτέραν λέξιν, οὐκ ἔστι δὲ πλήρης ἀλλὰ συνήλειπται, οὕτω δὲ ἡμῶν ἀναγινωσκόντων πεπονθυῖαν τὴν λέξιν βαρβαρισμὸς γίνεται, εἴτε ὀξύνοιμεν εἴτε περισπάσοιμεν ἀναγκαίως, ἐκ πλήρους γράφειν τὴν λέξιν ἆ δειλέ, δεῖ, ἵνα καὶ ἡ στιγμὴ καὶ ὁ τόνος ἀναλόγως καὶ Ἑλληνικῶς ἔχῃ. Οὕτω δὲ καὶ Ἀρίσταρχος ἐκ πλήρους, ὡς Δίδυμος μαρτυρεῖ. Τὸ μὲν γὰρ μέτρον οὐκ ἂν δόξαι βλάπτεσθαι τοῦ στοιχείου προστεθέντος, ἐπεί, ὅταν δέῃ ὑγιὲς αὐτὸ παριστάναι, πάλιν ἀφαιρεθήσεται, ὡς «βουκόλε, ἐπεὶ οὔτε κακῷ» (υ 227), «ἦ οὐ μέμνῃ ὅτε τ' ἐκρέμω (Ο 18) . . .». Γράφεται, λέγει, ὁ Γραμμ. συνήθως ἐν ταῖς ἐκδόσεσι μετὰ τὸ δειλὲ ἡ στίξις, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ διὰ κόμματος χωρισμὸς τοῦ λ ἀπὸ τοῦ ἦ μεθ' οὗ ἐσυλλαβίζετο «ἆ δείλ', ἦ μάλα δή σε κιχάνεται αἰπὺς ὄλεθρος», ἀποτελεῖ βαρβαρισμόν, γραπτέον μὲν ἐκ τοῦ πλήρους ἆ δειλέ, ἦ . . ., ἀναγνωστέον δὲ ἄνευ τοῦ ε. Ἀλλὰ τοῦτο προδήλως ἱκανοποιεῖ μόνην τὴν γραφήν, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν προφοράν, ἤτοι τὸν ἀληθῆ λόγον.

Τὸ κακὸν γίνεται χεῖρον ὅταν διδάσκωσι μὲν οἱ γραμματικοὶ ὅτι «ἡ κλητικὴ αὐτοτελὴς οὖσα στιγμὴν ἀπαιτεῖ· διὸ οὐδέποτε αἱ ἐγκλινόμεναι μετὰ κλητικῆς τίθενται, ὅτι μὴ μόνον ἡ μοὶ διὰ φιλοφροσύνην «Πάτροκλέ μοι δειλῇ» Ἀπολλων. περὶ Ἀντων. 53, 16, καὶ «ἀδύνατόν ἐστιν ἐγκλινόμενόν τι ἀρκτικὸν θέσθαι· πῶς γὰρ ἔτι ἐγκλινόμενον τὸ μὴ δυνάμενον τὸν ἴδιον τόνον ἐπί τι προκείμενον μετατίθεσθαι;» αὐτόθι 39, 23· ἀποδείκνυται δ' ὅμως πρῶτον μὲν ὑπὸ τῆς μετρικῆς ὅτι ἐπ' ἀληθείας ἡ στίξις παρὰ τὴν κλητικὴν καὶ παρ' ἄλλας τινὰς λέξεις οὐκ ἦν τὸ πάλαι αἰσθητὴ ἐν τῇ προφορᾷ (Μετρ. Σεμιτέλου σ. 346), ἤτοι ἦν ἀλλοτρία τοῦ προφορικοῦ λόγου, ἐπινόημα δὲ τῶν Γραμματικῶν· δεύτερον ὑπὸ φράσεων, ἐν αἷς ἢ μετὰ τὴν κλητικὴν ἕπεται λέξις ἐγκλινομένη ἢ μεταξὺ τῆς προθέσεως καὶ τῆς πτώσεως αὐτῆς ἢ τοῦ ἄρθρου καὶ τοῦ ὀνόματος κεῖται ῥῆμα παρενθετικῶς. Οὕτω λ.χ. γράφει ὁ Kühner ἐν Γραμμ. Β' 370, Ἀριστοφ. Εἰρ. 75 καὐτὸς καταψῶν αὐτὸν ὥσπερ πωλίον, ὦ Παγάσιόν (,) μοι φησὶ γενναῖον πτερόν. Εὐριπιδ. Ἀλκήστιδι 311 σύ δ', ὦ τέκνον (,) μοι πῶς κορευθήσει καλῶς; Τρῳάσι 387 μόλοις ὦ πόσις (,) μοι. 1081 ὦ φίλος ὦ πόσι (,) μοι . . .». Διὰ τῆς τοιαύτης ἐν παρενθέσει τιθεμένης στίξεως ἐπεθύμει νὰ δείξῃ ὅτι αὕτη δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν ἐκφώνησιν. Πρβλ. καὶ Δημοσθ. πρὸς Λεπτίνην 458, 7

καὶ ὅλως ἐν οἶμαι πολλοῖς, οἷς πράττετε καὶ τοιοῦτό τι συμβαίνειν ἀνάγκη, Κατὰ Κόνωνος 1268 οἱ γὰρ οἶμαι βέλτιστοι καὶ ἥκιστ' ἂν αὐτοί τι ψευσάμενοι . . .». Πλατ. Πολιτ. 564 α ἐξ οἶμαι τῆς ἀκροτάτης ἐλευθερίας δουλεία πλείστη τε καὶ ἀγριωτάτη κττ.

Ἕνεκα τῶν δυσκολιῶν τούτων οὐκ ὀλίγον διαφέρονται ἀλλήλοις οἱ φιλόλογοι καὶ περὶ τῆς στίξεως καθόλου καὶ ἰδιαιτέρως περὶ τῆς στίξεως καὶ τοῦ τονισμοῦ τῶν παρενθετικῶς κειμένων ἐγκλιτικῶν. Οὕτω γράφει ὁ Voemel ἐν τῷ Προλόγῳ τῆς ἐκδόσεως τῶν Δημηγοριῶν τοῦ Δημοσθένους (Hale 1857) σελ. XIV-XVI ὅτι ἐν ταῖς φράσεσι: τί οὖν ἄν τις εἴποι ταῦτα λέγεις ἡμῖν νῦν; ἢ «τί οὖν ἄν τις εἴποι σὺ γράφεις ταῦτ' εἶναι στρατιωτικά; οὐδὲν κόμμα γραπτέον ὅπως καὶ ὁ Buttmann ἐφρόνει· ὅτι ὁ Bekker ἐξήλειψε τὸ κόμμα καὶ ἐκ φράσεων οἷον περὶ Συνταξ. 12 ἤδη δέ τις εἶπεν ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοί που λέγων, Περὶ παραπρεσβείας 197 ἠνάγκαζον οὗτοί μοι δοκεῖ. Ὁ δὲ Ern. Schwabe ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ Aelii Dionysii et Pausaniae Atticistarum fragmenta, Lips. 1890, τίθησι μὲν τὰ κόμματα πρὸ τῶν παρενθετικῶς κειμένων καὶ μετ' αὐτά, ἐγκλίνει δέ, οἷον σελ. 86, 2 τίθεται δέ, φασιν, ἡ λέξις, 86, 5 ἐχρῶντό, φησιν, ἐπὶ τῶν εἰκαίων . . ., 87, 7 καὶ ἄλλως δὲ ἦν, φασιν, ἀγαθὸς δαίμων. . . 87, 15 οἱ δ' αὐτοί, φησι, καὶ ἀστάνδαι Περσικῶς, 88, 18 ἑτέρῳ τινί, φησι, τοιούτῳ . . ., 90, 1 δηλοῖ δέ, φασιν, ἡ λέξις. 91, 7 ἤγετό, φησι, μυστήρια, 93, 17 δηλοῖ δέ, φησι, τοῦτο καὶ Ἡρόδοτος, 95, 4 ὡς γὰρ Ἀμάλθειά, φησι, τροφὸς ἦν τοῦ Διός, 95, 7 καὶ οἱ κυαμεύοντές, φησι, τὰς ἀρχὰς κττ. Ἂν δ' ἡ ἔγκλισις μηδ' ἐν τῷ συνεκφωνουμένῳ λόγῳ εἶναι δυνατή, βαρύνει, οἷον 83, 7 πόλιν Ἑλληνίδα, φησίν, ἐν αὐτῇ Μίλητον κατεσκευάσαντο, 102, 4 ὥσπερ, φησί, κωμικοῦ μὲν ἧδε . . ., 107, 7 εἰ καὶ ἰδίᾳ, φησίν, ἑκατέρους . . . κττ.

Ὁμοίως ὁ Schneider παρ' Ἀπολλ. Δυσκολ. (τῷ 1878) σελ. 92, 9 «ἕνεκα γάρ» φασι, «τῆς ἑνικῆς δοτικῆς ὀξυτονηθήσεται τὸ τώ . . .», 94, 4 «Ἔτι εἰ πᾶσαί», φασι, «δι' ἑνός, καὶ ἡ εὐθεῖα ἓν ἕξει φωνῆεν», καὶ αὐτ. 13 «Πάλιν δὲ καὶ τὴν δοτικὴν γράφειν διὰ τοῦ ε, «ἐπεί», φασι, «καὶ ἡ εὐθεῖα καὶ ἡ γενική», 4, 19 «Ναί, ἀλλά», φασι, «καὶ ἄλλα κατὰ τὸ ἔθος ὀθνεῖα παρεισῆλθον . . .», 21,16 «δέον γάρ»,

φασι, «τὴν σύ παρειλῆφθαι», 29, 4 «ἡ γὰρ ἴ ἀντωνυμία προσέλαβέ», φασι, «τὸ τ, καὶ ἐγένετο τέ . . .» κττ.

Ὁ κ. Β. ἀγνοῶν πάντα ταῦτα ὀνομάζει ἀξιωματικῶς καὶ ἀφοριστικῶς τὴν γραφὴν ταύτην ἀδύνατον. Καὶ ὅμως πάλιν αὐτὸς οὗτος ἐξέδωκε παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ ἄλλα μὲν χωρία ἄνευ τινὸς στίξεως, οἷον 144 c «ἦν γάρ ὥς ἔοικέ τις ἔρως τοῦ Γοργίου...», καίτοι προφανῶς τὸ τὶς μετὰ τοῦ ἔρως καὶ μετὰ τοῦ ἦν, οὐχὶ μετὰ τοῦ παρενθετικῶς κειμένου ὥς ἔοικε συνάπτεται, παρέλιπε δὲ τὸν διὰ κομμάτων χωρισμὸν τοῦ ὥς ἔοικε, ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ ἔχῃ τὸ ἀόριστον τὶς κατόπιν στίξεως. Ὁμοίως γράφει ἐν 6 a «καὶ γάρ οὗτος ἐρωτήσαντος αὐτόν μοι δοκεῖ Γοργίου ἣν ἔχει . . . ὑπόληψιν . . . ἔφησε» συνάπτων τὸ μοι πρὸς τὸ αὐτὸν καὶ ἐγκλίνων αὐτό, εἰ καὶ τοῦτο προφανῶς μετὰ τοῦ παρενθετικῶς κειμένου δοκεῖ συνάπτεται καὶ δὴ ἀμφότερα ἔδει νὰ χωρίζωνται διὰ κομμάτων ἀπὸ τῶν λοιπῶν λέξεων. Ἄλλα δὲ παρενθετικῶς κείμενα χωρίζει μὲν δι' εἰσαγωγικῶν, ἅτε λόγους ἄλλου περιέχοντα, ἀλλὰ παραδόξως οὐχὶ καὶ διὰ κομμάτων, ὥστε ἐγκλίνει οὕτω τὰ δι' εἰσαγωγικῶν κεχωρισμένα ἐγκλιτικά, ὅπερ παντελῶς ἄτοπον· διότι ἂν τὰς λέξεις τοῦ αὐτοῦ προσώπου χωρίζωμεν διὰ κομμάτων, στιγμῶν κλπ. κατὰ λόγον τῆς προφορᾶς καὶ ἐννοίας, βεβαίως τὰς παρεντιθεμένας ἄλλου ἀνάγκη ἔτι μᾶλλον νὰ χωρίζωμεν ἀπὸ τῶν περὶ αὐτάς. Ἢ πῶς δύναταί τις νὰ νοήσῃ ἔγκλισιν τόνου ἐγκλιτικῆς λέξεως οἱασδήποτε ἐπὶ προηγουμένην λέξιν ἣν ἄλλος ἐξεφώνησεν; Μὴ αὐτὸς ὁ κ. Β. δὲν λέγει ἐν σελ. 112 ὅτι ἀνάγκη νὰ συνδέωνται στενῶς τὰ ἐγκλιτικά; Καὶ ὅμως γράφει 146 f «ἕρμαιον' ὁ Νειλόξενος ἔφη 'μοί γέγονεν ἐνταῦθα λαβεῖν ἅπαντας ἡμᾶς» καὶ 553 e «οὐ γάρ' ἔφη 'μου πάλαι καταμαρτυροῦσιν . . .;» κττ. Ἀλλ' εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ παράλειψις τῶν κομμάτων οὐδὲν ὠφελεῖ τὸν κ. Β., διότι διὰ τῶν σημείων τῆς παρενθέσεως ' ' χωρίζονται ταῦτα οὐχ ἧττον ἀλλὰ καὶ ἰσχυρότερον ἢ διὰ τῶν κομμάτων. Ὁ κ. Β. ἄρα ἔπραξεν ἐν τούτοις ἀκριβῶς ὅπερ κατηγορεῖ τοῦ Κόντου καὶ ἐξ οὗ συνάγει τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Κόντος ἔχει ἐσφαλμένην ἔννοιαν τῆς λεγομένης ἐγκλίσεως τοῦ τόνου, ἀφοῦ μετεχειρίσατο ἀκριβῶς ἐκεῖνον τὸν τρόπον τῆς γραφῆς ὃν ἐκήρυξεν ἀδύνατον!

Περὶ τῆς στίξεως καὶ τοῦ τονισμοῦ παρὰ τὰ ἐγκλιτικὰ διέλαβεν

ἐκτενῶς καὶ ὁ Lobeck ἐν Στοιχείων Τόμ. Β΄ σελ. 321 κἑξ., ἀλλὰ κανονισμὸς αὐτῶν, ἅτε ἀγνώστων μὲν τοῖς δοκίμοις συγγραφεῦσιν, ἀλλοτρίων δὲ τῆς ἀληθοῦς, τῆς ζώσης καὶ λαλουμένης γλώσσης, οὔτε ἐπετεύχθη οὔτε δυνατὸν εἶναι νὰ ἐπιτευχθῇ.

Ἡ διδασκαλία ἄρα τῆς διὰ κομμάτων στίξεως καὶ τοῦ χωρισμοῦ τῶν ἐγκλινομένων καὶ παρεντιθεμένων εἶναι τεχνητή, αὐθαίρετος καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀκριβής. Διότι ἐν τῇ ζώσῃ γλώσσῃ τὸ πᾶν ἐν τούτοις ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ταχυτέρας ἢ βραδυτέρας προφορᾶς, ἥτις οὔτε πάντοτε οὔτε παρὰ πᾶσι τοῖς λαοῖς εἶναι ἡ αὐτή· ἡμεῖς λ.χ. προφέροντες πολὺ ταχύτερον τῶν Γερμανῶν λέγομεν 'ς τὸν gαλὸν dόπο, 'ς τὸν bάτο, ἀνdί, ἀμbέλι, ἀνangάζω κλπ., οἱ δὲ Γερμανοὶ τοὐναντίον den Keim, den Tisch, den Prahler, Ente, empor κλπ. Καὶ πάλιν οἱ Γάλλοι allonz, enfants, de la patrie καὶ lavez vouz, enfants, sauvez vouz, enfants κλπ. Ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐξεφώνουν τὰς λέξεις ταχέως, εἶναι γνωστόν, ἐδίδαξα δὲ καὶ ἐγὼ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν Einleitung σελ. 21.

Ταῦτα πάντα ἐλέγχεται ἀγνοῶν ὁ κ. Β., διὸ διαλαμβάνει περὶ αὐτῶν μετ' ἀξιωματικοῦ ἤθους καὶ ὡσεὶ μηδέποτε ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ εἶχον ἐξετάσει τὰ ζητήματα ταῦτα καὶ δείξει τὰς δυσκολίας αὐτῶν.

Καθ' ὃν ἄρα τρόπον ὁ συνήθης τονισμὸς τῶν συνεγκλινομένων δὲν στηρίζεται ἐπὶ ὁμοφώνου τῶν ἀρχαίων παραδόσεως ἢ ἐπὶ τῆς ἀληθοῦς τῶν ἀρχαίων καὶ δοκίμων προφορᾶς, ἀλλ' ἁπλῶς ἐπὶ γραμματικῶν θεωριῶν τῶν μεταγενεστέρων καὶ ἐπὶ συνηθείας, οὕτω καὶ ὁ συνήθης τονισμὸς τῶν παρενθετικῶς κειμένων δὲν στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀληθοῦς προφορᾶς τῆς γλώσσης, ἀλλ' ὁμοίως ἁπλῶς ἐπὶ θεωριῶν καὶ ἐπὶ συνηθείας. Τῇ συνηθείᾳ ταύτῃ ἀκολουθῶ καὶ ἐγὼ γράφων καὶ ὁ Κόντος (φαίνεται δ' ὅτι κατὰ κακὴν τοῦ κ. Β. τύχην, ἵνα δηλ. ἐξελεγχθῇ ὅλως ἄπειρος τῶν περὶ τοῦ τονισμοῦ καὶ τῆς στίξεως ζητημάτων, κατέλιπέ ποτε ὁ Κόντος χωρία τινα ὅπως εὗρεν αὐτὰ ἐκδεδομένα), ἀλλ' οὐδένα θέλομέν ποτε ψέξει ἐπὶ τῇ παραβάσει αὐτῶν, ὅπως ποιεῖ ὁ κ. Β., διότι σφάλματα ἤτοι ἀγνοίας προϊόντα οὐδεὶς δίκαιος κριτὴς δύναται νὰ ὑπολάβῃ αὐτά.

Δ'.

Τῆς δὲ τετάρτης κατηγορίας ἐλάχιστα ἠδυνήθη ν' ἀνακαλύψῃ ὁ κ. Β., ἀλλὰ καὶ ἐν τούτοις σφάλλεται οὐχὶ ὁ Κόντος ἀλλ' ὁ Β. Οὕτω π. χ. τὸ ἐκ τοῦ Εὐσταθίου εἰς Ὁμ. Παρεκβολ. σελ. 967, 35 «Αἴλιος γοῦν Διονύσιος δωριάζειν φησὶ τὸ παραφαίνειν καὶ παραγυμνοῦν πολύ τι τοῦ σώματος . . . Παυσανίας δὲ καὶ αὐτὸς δωριάζειν φησὶ τὸ παραγυμνοῦσθαι. Δωρικὸν γάρ, φησί, τὸ παραφαίνειν τὸ σῶμα . . .» ὀρθῶς παρέθηκεν ὁ Κόντος ἐν Ἀθηνᾶς τομ. Α' 119, ὁ δὲ κ. Β. κακῶς μέμφεται λέγων «Ἀλλ' ἐν τῇ φράσει «Δωρικὸν γάρ, φησί, τὸ παρα-» «φαίνειν» κλπ. τὸ φησί δὲν εἶνε παρενθετικόν, ὥστε νὰ γραφῇ» «μεταξὺ δύο κομμάτων, ὅπως ἔγραψεν ὁ κ. Κ. Μεταγραπτέον» «λοιπὸν ὧδε: Δωρικὸν γάρ φησι τὸ παραφαίνειν κλπ.». Διότι ὁ Εὐστάθιος εἰπὼν ὅτι τὸ παραφαίνειν πολύ τι τοῦ σώματος ὁ Διονύσιος καὶ Παυσανίας εἶπον δωριάζειν ἤτοι ἐδήλωσαν διὰ τοῦ ῥήματος δωριάζειν, ἐπιφέρει ἔπειτα τὴν αἰτίαν, διότι, λέγει, τῶν Δωρίδων ἴδιον (ἦν) τὸ παραφαίνειν τὸ σῶμα. Κατὰ τὴν στίξιν τοῦ κ. Β. τὸ χωρίον σημαίνει: διότι δωρικὸν λέγει τὸ παραφαίνειν, δηλ. τὸ ῥῆμα, τὴν λέξιν παραφαίνειν.

Ὁμοίως μέμφεται τὸν Κόντον ὅτι ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Ϛ' σελ. 183 παραθεὶς τὸ τοῦ Πλουτάρχου 162 e «ἅπαντα δεύτερα τοῦ ζητεῖν τὸν φόνον ἐποιοῦντο» ᾔκασεν ὅτι κακῶς ἔχει τὸ ζητεῖν, διὸ ἐσημειώσατο « . . . τοῦ ζητεῖν (γρ. ἴσως μετελθεῖν)». Ἐντεῦθεν ἐρωτᾷ «Ἀλλὰ τίς ποτε δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι τὸ ζητεῖν προῆλθεν ἐκ τοῦ μετελθεῖν; πῶς καὶ διατί; Καὶ τί ἐμποδίζει ἄλλον τινὰ νὰ εὕρῃ ἄλλο τι συνώνυμον πρὸς τὸ μετελθεῖν καὶ δι' αὐτοῦ ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ ζητεῖν; Διὰ τοιούτων διορθώσεων ἡ κριτικὴ δυσφημεῖται, ὡς ἔλεγεν ὁ μακαρίτης Cobet. Πολὺ ἁπλούστερον καὶ εὐκολώτερον εἶνε νὰ συμπληρωθῇ ὧδε: ζητεῖν ⟨ΤΟΝ ἀπεργασάμενον⟩ ΤΟΝ φόνον». Ταῦτα ἀναγινώσκων ἀνεμνήσθην ἐκείνου τοῦ εἴδους τῶν μονομάχων οἵτινες σπεύδοντες νὰ πλήξωσι τὸν ἀντίπαλον παρέχουσιν ἑαυτοὺς γυμνοὺς εἰς τὰς πληγὰς αὐτοῦ. Εἴδομεν ἀνωτέρω σελ. 297 ὅτι ἀποκρούων ὃ εἶπον ἐγὼ «τὸ υἱιδΕΙΣ πιθανῶς εἶναι παραφθορὰ τοῦ υἱιδΟΙ» διετείνετο ὅτι αἱ καταλήξεις -οι καὶ -εις δὲν

συγχέονται παλαιογραφικῶς. Νῦν δ'ἀποκρούων τὸ τοῦ Κόντου μετελθεῖν δυσχυρίζεται, ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι τὸ ζητεῖν προῆλθεν ἐκ τοῦ μετελθεῖν. Βεβαίως παλαιογραφικῶς δὲν προῆλθε τὸ ζητεῖν ἐκ τοῦ μετελθεῖν οὐδὲ τὸ -εις ἐκ τοῦ -οι. Ἀλλ' ὁ κ. Β. ἐν τῇ σπουδῇ αὐτοῦ ἵνα ἐλέγξῃ τὸν Κόντον παρέβλεψεν ὅτι πλὴν τῆς παλαιογραφικῆς συγχύσεως καὶ ἐναλλαγῆς τῶν λέξεων ὑπάρχει καὶ ἄλλη πηγὴ σφαλμάτων, ἡ διὰ τῶν πλημμελῶν ἀναπληρώσεων, ὅτε δηλ. ἐξιτήλου γενομένης λέξεώς τινος ἢ ὅλης ἢ μέρους τινὸς αὐτῆς, οἷον τῆς ἀρχῆς ἢ τοῦ τέλους ἢ τοῦ μέσου, οἱ μεταγραφεῖς ἢ οἱ ἀναγνῶσται κατ' εἰκασίαν πλημμελῶς πολλάκις ἀναπληροῦσιν. Τὸ καθῆκον τοῦ κριτικοῦ εἶναι τότε, παρατηροῦντος ὅτι ἡ λέξις ἡ κειμένη εἶναι ἀνάρμοστος, νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῶν συμφραζομένων τίς κυριολεκτεῖται ἐπὶ τούτων καὶ νὰ ἐγγράψῃ αὐτήν. Ὁ κ. Β. ἐξέδωκε τὸ χωρίον ὅπως εἶχεν οὐδὲν ὑπονοήσας κακόν· νῦν δὲ διὰ τῆς διορθώσεως τοῦ Κόντου ἐπιστήσας τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπιχειρεῖ νὰ θεραπεύσῃ αὐτό, ἀλλὰ σφάλλεται δεινῶς. Διότι ὅστις μετὰ προσοχῆς διεξέλθῃ αὐτό, βλέπει πρῶτον ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ζητήσεως καὶ εὑρέσεως τοῦ φόνου ἢ τοῦ φονέως, ἀλλὰ περὶ πράγματος ἱκανῶς διαφόρου, ἤτοι περὶ τιμωρίας τοῦ φονέως, καὶ δεύτερον ὅτι διὰ τῆς διορθώσεως τοῦ κ. Β. τὸ χωρίον καθίσταται ἀνόητον. Τοῦτο ἔχει ὧδε: «ἅπαντα δεύτερα τοῦ ζητεῖν τὸν φόνον ἐποιοῦντο διὰ τὴν δόξαν τοῦ Ἡσιόδου Καὶ τοῦτο μὲν ταχέως ἔπραξαν εὑρόντες τοὺς φονεῖς· αὐτούς τε γὰρ κατεπόντισαν ζῶντας καὶ τὴν οἰκίαν κατέσκαψαν». Τὸ αὐτούς τε γὰρ κατεπόντισαν κλπ. ἑρμηνεύει τὸ «τοῦτο ταχέως ἔπραξαν», ὃ πάλιν οὐδὲν ἄλλο ἢ ἐπαναλαμβάνει τὴν ἔννοιαν τῆς προηγουμένης προτάσεως, ὅπως πλειστάκις διὰ τοῦ ποιῶ, πράττω, δρῶ, ἔρδω κττ. γίγνεται. Κατὰ τὴν διόρθωσιν ἄρα τοῦ κ. Β. τὸ χωρίον λέγει τάδε: «ἅπαντα δεύτερα τοῦ ζητεῖν τὸν κατεργασάμενον τὸν φόνον ἐποιοῦντο διὰ τὴν δόξαν τοῦ Ἡσιόδου. Καὶ τοῦτο μὲν (τὸ ζητεῖν) ταχέως ἔπραξαν εὑρόντες τοὺς φονεῖς» ἤτοι ἐζήτησαν τὸν ἀπεργασάμενον τὸν φόνον εὑρόντες τοὺς φονεῖς! Καὶ τὸ ἔπειτα ἐρχόμενον «αὐτούς τε γὰρ κατεπόντισαν καὶ τὴν οἰκίαν κατέσκαψαν» οὐδὲν πλέον ἔχει νόημα, ἀφοῦ εὗρον ὃ μάλιστα ἐζήτουν. Βλέπετε διόρθωσιν!

Τοὐναντίον κατὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ Κόντου ἑρμηνεύεται κάλλιστα: ἅπαντα δεύτερα τοῦ μετελθεῖν (τοῦ τιμωρῆσαι) τὸν φόνον ἐποιοῦντο

. . . καὶ τοῦτο (τὸ μετελθεῖν τὸν φόνον) ταχέως ἔπραξαν εὑρόντες τοὺς φονεῖς· αὐτούς τε γὰρ κατεπόντισαν καὶ τὴν οἰκίαν κατέσκαψαν», διότι τὸ καταποντίσαι καὶ κατασκάψαι εἶναι ἡ τιμωρία.

Ὁ κ. Β. ἐρωτᾷ «τί ἐμποδίζει ἄλλον τινὰ νὰ εὕρῃ ἄλλο τι συνώνυμον πρὸς τὸ μετελθεῖν καὶ δι' αὐτοῦ ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ ζητεῖν;», λέγει δ' ὅτι «διὰ τοιούτων διορθώσεων δυσφημεῖται ἡ Κριτικὴ κατὰ τὸν Cobet». Εἰς ταῦτα ἀποκρίνομαι α') ὅτι βεβαίως οὐδὲν κωλύει νὰ εἰκάσῃ τις ἄλλο ῥῆμα, ἂν μόνον ἡ ἔννοια αὐτοῦ εὐαρμοστῇ τῷ προκειμένῳ χωρίῳ, καὶ ὅτι πρὸς τούτοις ἂν τυχὸν τὸ εἰκασθὲν ἔχῃ ὁμοιότητα πρὸς τὸ παραδοθὲν ζητεῖν μείζονα ἢ τὸ μετελθ-**εῖν** πρὸς τὸ ζητ-**εῖν**, δύναται καὶ νὰ προτιμηθῇ τοῦ μετελθεῖν· β') ὅτι κατ' ἐμὴν γνώμην ἡ κριτικὴ ἐπιστήμη δὲν ἐδυσφημήθη μᾶλλον ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Κόντου γενομένης ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου μεταβολῆς, καθ' ἣν ἀνεγνώσθη μετὰ δισταγμοῦ [μετελθ]εῖν ἀντὶ τοῦ [ζητ]εῖν, ἢ ἐξ ἧς ἐποιήσατο ὁ Κόβητος ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς τοῦ Ξενοφῶντος γράψας «ὅτι μὲν οὖν ἠνία καὶ τὸν Ἀγησίλαον» ἀντὶ τοῦ ἔμηνε· διότι τίς δύναται νὰ μὴ ὁμολογήσῃ ὅτι δυσκολώτατον ἦν νὰ συγχυθῶσιν ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων αἱ λέξεις ἔμηνε καὶ ἠνία; Ἐγένετο δ' ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς τοῦ Ξενοφῶντος καὶ ἄλλη ἀνάγνωσις, ἣν σφόδρα ὁ Κόβητος ἐνέκρινε καλέσας αὐτὴν ἀρίστην διόρθωσιν. Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς κριτικοῦ γεγραμμένα ἐν Nov. Lect. σελ. XXIV «—» «Legitur in Hellenicis III IV 8 ὁ μὲν Ἀγησίλαος ἰδιώτης ἐφαίνετο, ὁ δὲ Λύσανδρος βασιλεύς· ὅτι μὲν οὖν ἔμηνε καὶ τὸν Ἀγησίλαον ταῦτα ἐδήλωσεν ὕστερον· οἵ γε μὴν τριάκοντα ὑπὸ τοῦ φθόνου οὐκ ἐσίγων κτέ., in his ἔμηνε vitiosum esse certum est, sed quod reponebam p. 314. ἠνία non est ipsa Xenophontis manus. Verum vidit I. Pantazides, qui nuper *Emendationes in Xenophontem* graece scriptas Gottingae edidit. Postquam ἔμηνε vitiosum esse demonstravit, διορθωτέον ἄρα ἐκ παντὸς τρόπου, inquit, tum recte ἐκίνει improbat, recte meum ἠνία, ὅπερ τὰ μὲν ἄλλα ἐξομαλίζει, τῇ δὲ παραδεδομένῃ γραφῇ ὡς ἔπος εἰπεῖν οὐδὲν κοινὸν ἔχον ἀπίθανόν ἐστιν. Verum hoc est. Quid igitur est legendum? ἔμοιγε δοκεῖ, inquit, τὸ ΕΜΗΝΕ οὐδὲν εἶναι ἀλλ' ἢ ἀνάγνωσιν ἡμαρτημένην τῆς μόνης ἀληθοῦς καὶ γνησίας γραφῆς ΕΔΑΚΝΕ. Assentior et ambabus ma-

nibus optimam ementationem amplector: ὅτι μὲν οὖν **ἔδακνε** καὶ τὸν Ἀγησίλαον ταῦτα» (1). Ὡς δ' ὁ Κόβητος ἀποβαλὼν τὴν αὑτοῦ εἰκασίαν ἠξίωσεν ἀποδοχῆς τὴν ὑφ' ἑτέρου γενομένην νομίσας ὅτι ἀποκαθίσταται δι' αὐτῆς παρὰ τῷ Ξενοφῶντι ἡ γνησία γραφή, οὕτω πᾶς τις θ' ἀπεδοκίμαζε μὲν τὴν ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου μεταβολὴν τοῦ [ζητ]εῖν εἰς τὸ [μετελθ]εῖν, θ' ἀπεδέχετο δ' ἄλλην ἀνάγνωσιν, ἂν κατωρθοῦτο δι' αὐτῆς νὰ εὐοδωθῇ ἁπλούστερον καὶ πιθανώτερον ἡ ῥῆσις τοῦ Πλουτάρχου. Ἀλλ' ἡ ἀνάγνωσις τοῦ κ. Β. καθιστᾷ αὐτὴν ταραχώδη καὶ ἀλλόκοτον.

Ὅπως ἕκαστος βλέπει, δὲν ἀληθεύει ὁ κ. Β διατεινόμενος ὅτι κατὰ τὸν Κοβητον αἱ διορθώσεις αἱ γενόμεναι ὅταν μόνη ἡ ἔννοια τοῦ πάσχοντος χωρίου λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν, καὶ δὴ αἱ εὐκόλως ὑπ' ἄλλων ἐκβαλλόμεναι, δυσφημοῦσι τὴν κριτικήν. Ταύτην δυσφημοῦσιν αἱ διορθώσεις ἐκεῖναι ὅσαι ἔχονται μὲν ἀληθῶς τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων καὶ νοοῦνται ὁπωσδήποτε παλαιογραφικῶς, ἀλλὰ διαφθείρουσι τὸν νοῦν τοῦ συγγραφέως ἢ τὴν Γραμματικήν, οἷον τὸ ἄπλοοι ναύκληροι ἀντὶ ἀγαθοὶ ναύκληροι, δεῖπνα ἀντὶ δεῖ τινα, ἀπογυμνουμένους ἀντὶ ἀπογιγνομένους, αἷμ' ἀφαιροῦσι ἀντὶ αἷμα φέρουσι, ζητεῖν [τὸν ἀπεργασάμενον] τὸν φόνον κττ. κττ., περὶ ὧν ἐν τῇ ἑξῆς βιβλιοκρισίᾳ ἐκτενὴς ἡμῖν ἔσται λόγος. Αἱ τοιαῦται διορθώσεις γίνονται ἀναντιρρήτως, ὅπως λέγει ὁ κ. Β., «πολὺ ἁπλούστερον καὶ εὐκολώτερον», ἐπειδὴ τὸ πᾶν κατὰ τὴν κατασκευὴν αὐτῶν εἶναι κατὰ τὴν κοινὴν φράσιν μηχανισμός, ἀλλ' ὅτι τὰ κατὰ τὴν κριτικὴν δὲν προάγονται οὕτω, τοῦτο θὰ μοὶ ὁμολογήσῃ, ἐλπίζω, πᾶς σωφρονῶν.

Ὁμοίως δι' ἄγνοιαν ἀποδοκιμάζει ὁ κ. Β. τὴν ἐν Γλωσσ. Παρατηρ. 515 διόρθωσιν τοῦ κ. Κόντου «τὸ γὰρ ἀπροθύμως ἐπαι-

(1) Ποιοῦμεν γνωστὸν τοῖς τυχὸν ἀγνοοῦσιν ὅτι ἡ ἀνάγνωσις ΕΔΑΚΝΕ ἀντὶ τοῦ ΕΜΗΝΕ ἐγένετο ὑπὸ ξένου φιλολόγου πολλοῖς ἔτεσι πρὸ τοῦ Πανταζίδου. Ὁ Sauppe ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ξενοφῶντος Τόμ. IV σελ. XXXI γράφει «ὑνία pro ἔμηνε Cobetus conjecit scribendum Mn. 1. 315. 6, 50. N. 314 commemorans simul viri alicuius docti in Bibl cr. Amstelod. correctiones ὑπηνία et ἐκίνει. Postquam vero I. Pantazides, Emmendatt. in Xen. 8 verum se habere dixit ἔδακνε, ambabus manibus eam emendationem amplexus est Nov. Lect. p. XXIV. Laus inventionis debetur Georgio Gottl. Vebelen, qui Ann. in Hist. gr. (Stuttg. 1819) p. 15 eandem emendationem proposuit».

νεῖν τοῦ ψέγοντα χαίρειν οὐκ ἐπιεικέστερον, ἀλλὰ πρὸς τῷ μὴ **ἐπιεικεστέρῳ** (ἀντὶ ἐπιεικέστερον) ἴσως καὶ χεῖρον». Ὁ κ. Β. διατείνεται ὅτι «Τὸν κ. Κόντον ὤφειλε ν' ἀναχαιτίσῃ ἀπὸ» «τῆς παραδιορθώσεως τὸ ἕτερον ὁμοιότατον ἐκ τοῦ Θεοφράστου» «(περὶ πυρὸς 54) χωρίον «τοῦτο μὲν οὖν πρὸς τῷ μὴ ἀληθὲς» «οὐδ' ἄγαν συνετόν». Δυστυχῶς οὐ μόνον δὲν ἀνεχαίτισεν ἀλλὰ» «καὶ αὐτὸ παρεφθάρη παραδιορθωθὲν (πρὸς τῷ μὴ ἀληθεῖ οὐδ'» «ἄγαν συνετόν). Ἀλλὰ πρὸς τί ὁ ἀντιγραφεὺς ἤθελε μεταβάλῃ» «τὰς δοτικὰς εἰς τὰς πολὺ ἀσαφεστέρας (?) αἰτιατικάς; Πρὸς δὲ τὴν» «ἀξιωματικὴν ἀπόφανσιν τοῦ κ. Κόντου ὅτι «πλημμελῶς εἶνε γε-» «γραμμένον» τό τε παρὰ Πλουτ. καὶ τὸ παρὰ Θεοφρ. χωρίον» «ἀντιτάσσομεν ἡμεῖς ὅτι πλημμελεστάτη εἶνε ἡ διόρθωσις τοῦ κ.» «Κ. ἡ γεννῶσα χασμωδίαν, ἣν ἀναντιρρήτως ἀπέφευγον ἀμφό-» «τεροι οἱ συγγραφεῖς τῶν διορθουμένων χωρίων. Πῶς δὲ ἔχουσιν» «ἀμφότερα τὰ χωρία, θὰ εἴπωμεν τὴν γνώμην ἡμῶν ἐν δέοντι ἢ» «καὶ ἅμα προκληθέντες ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κ. Κ., εἰς οὗ τὴν ἀνάγνωσιν» «συνιστῶμεν ὅσα ἔγραψεν ὁ Wyttenb. ἐν Animadv. σελ. 115 β,» «ὅπου διατηρῶν τὴν γραφὴν τῶν ἀρίστων χ/φων «πρὸς τῷ μακα-» «ρίους καὶ εὐδαίμονας εἶναι τοὺς τετελευτηκότας νομίζομεν» ὑπο-» «νοεῖ εἰς τὸ «πρὸς τὸ μακαρίους» τὸ νομίζειν. Ἀλλ' ἐνταῦθα μᾶλ-» «λον τὸ νομίζομεν ἐξαλειπτέον ὡς ἑρμήνευμα τοῦ ἡγούμεθα».

Πολλὰ ἔχει τις νὰ παρατηρήσῃ ἐν τούτοις· πρῶτον δέν μοι φαίνεται λογικὴ ἡ δισχύρισις τοῦ κ. Β., ὅτι ὤφειλε ν' ἀποτρέψῃ τὸν Κόντον ἀπὸ τῆς διορθώσεως χωρίου πάσχοντος κατὰ τὴν πεποίθησιν αὐτοῦ ἡ ὕπαρξις δευτέρου ὁμοίως ἔχοντος. Κατα τὴν καινὴν θεωρίαν ταύτην τοῦ κ. Β. καὶ τἀτοπώτατα σφάλματα, ἂν μόνον εὑρεθῇ που ὅμοιον αὐτοῖς, ἀνάγκη νὰ τηρῶνται ἀμετάβλητα. Ἀλλ' ἡμεῖς, φρονῶ, ἔργον ἔχομεν νὰ προσάγωμεν ἑκάστοτε τὸν λίθον πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν σπάρτην καὶ οὕτω βασανίζωμεν καὶ εὑρίσκωμεν τὴν ἀλήθειαν· ἂν δὲ αὕτη εὑρίσκηται ἐν ἑνὶ ἢ δυσὶν ἢ καὶ πλείοσι τόποις λελωβημένη, νὰ βοηθῶμεν αὐτῇ κατὰ τὸ ἐνόν οὐχὶ δὲ νὰ ἐγκαταλείπωμεν διὰ τὸν παράδοξον λόγον ὅτι ἐν δυσὶ τόποις πάσχει. Καὶ ἐν τῷ παρόντι ἄρα πρόκειται ἡμῖν νὰ ἐξετάσωμεν τὴν ὀρθότητα τῆς συντάξεως τοῦ «πρὸς τῷ μὴ ἐπιεικέστερον ἴσως καὶ χεῖρον» καὶ τοῦ «πρὸς τῷ μὴ ἀληθὲς οὐδ' ἄγαν συνετόν», οὐχὶ δὲ ν' ἀριθ-

μῶμεν τὰ χωρία. Δεύτερον ὁ κ. Β. ἐπίσταται ὅτι ὁ Κόντος παθὼν τοὺς ὀφθαλμοὺς οὔτε ν' ἀναγινώσκῃ οὔτε νὰ γράφῃ δύναται· λοιπὸν πῶς λέγει ὅτι θὰ εἴπῃ τὴν γνώμην αὐτοῦ «ἐν δέοντι ἢ καὶ ἅμα προκληθέντες ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κ. Κόντου;». Δὲν σημαίνει τοῦτο ὅτι οὐδέποτε θὰ εἴπῃ αὐτήν, ἀφοῦ ὁμολογουμένως ὁ Κόντος αὐτὸς δὲν δύναται νὰ προκαλέσηται αὐτόν; Ὁ Κόντος διέλαβε διὰ μακρῶν περὶ τῆς χρήσεως τῆς πρὸς μετὰ δοτ. ἐν ταῖς τοιαύταις φράσεσι προσαγαγὼν πολλὰ παραδείγματα ἐν οἷς κατόπιν τῆς πρὸς κεῖται ἢ αὐτὴ αὕτη ἡ δοτικὴ τοῦ ὀνόματος μετὰ τοῦ ἄρθρου, ἢ ἂν ἄλλη τις πτῶσις, πάντοτε τὸ ἔναρθρον ἀπαρέμφατον, οἷον πρὸς δὲ τῷ νέῳ καὶ ἁπαλός, γενόμενος πρὸς τῷ σεμνῷ καὶ εὐτράπελος, καί, ζημιούσθω πεντήκοντα δραχμαῖς πρὸς τῷ κακὸς εἶναι δοκεῖν, καὶ πρὸς τῷ γελοῖα εἶναι καὶ θυμὸν ἂν ἐγεῖραι πολλοῖς κττ. Τοὺς δύο τούτους τρόπους καὶ μόνους τούτους ἐπίσταται καὶ ὁ Ἀσώπιος διδάσκων ἐν Εἰσαγωγῇ εἰς Ἑλλην. Συντ. σελ. 720 «Πλατ. Συμποσ. 195 νέος μὲν οὖν ἐστι, πρὸς δὲ τῷ νέῳ καὶ ἁπαλὸς = πρὸς τῷ νέος εἶναι, ὡς ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς λέγει (Φαιδρ. 270) πρὸς τῷ εὐφυὴς εἶναι». Ὁμοίως γράφει ὁ Badham ἐν Μνημοσ. 1884 σελ. 179 «πρὸς τῷ ἀτελῆ δεθῆναι μὲν ἐνιαυτὸν (955 A) lege πρὸς τῷ ἀτελεῖ. Idem est τὸ ἀτελὲς quod τὸ ἀτελῆ εἶναι».

Ταῦτα ἄρα εἶναι νῦν ἀναντίλεκτα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κόντος παρετήρησεν ὅτι μόνα τὰ δύο εἰρημένα χωρία, τὸ τοῦ Πλουτάρχου καὶ τὸ τοῦ Θεοφράστου, οὔτε τὸ ὄνομα κατὰ δοτικὴν οὔτε τὸ ἔναρθρον ἀπαρέμφατον ἔχουσιν, ἤτοι ἐπειδὴ φαίνονται τελείως ἔκτροπα, μετέβαλε τὸ πρὸς τῷ μὴ ἐπιεικέστερον εἰς τὸ πρὸς τῷ μὴ ἐπιεικεστέρῳ καὶ τὸ πρὸς τῷ μὴ ἀληθὲς εἰς τὸ πρὸς τῷ μὴ ἀληθεῖ. Εἴδομεν δὲ ἀνωτέρω σελ. 297-8 ὅτι καθόλου ὁ κανονισμὸς τῶν πτωτικῶν καταλήξεων κεῖται ἐφ' ἡμῖν (1). Ἂν ὁ κ. Β. ἀντιφρονῇ πρὸς τὰ πασίγνωστα ταῦτα, ὤφειλε νὰ ἐκθέσῃ εὐθὺς τοὺς λόγους τοὺς πείθοντας αὐτὸν ὅτι πλὴν τῶν δύο εἰρημένων γνωστῶν τρόπων τῆς συν-

(1) Αὐτὸς ὁ κ. Β. ἐν σελ. XIX τοῦ Α' τόμου διαλαμβάνων περὶ τοῦ κώδικος D λέγει: Tum multae nominum verborum participiorum terminationes omissae sunt, unde intelligitur easdem in archetypo aut defuisse aut compendiis supra scriptis fuisse, quas librarius tum recte tum falso supplevisse existimandus est ... φιλοτι^{μ} = φιλοτιμίαις, ἐθέλου. = ἐθέλουσι p. 32 f δῶρον pro δῶρ'..».

τάξεως τῆς πρὸς ἐν ταῖς φράσεσι ταύταις ὑπάρχει καὶ τρίτος, καθ' ὃν δηλ. παραλείπεται μὲν τὸ ἀπαρέμφατον, τίθεται δὲ μόνον τὸ ἄρθρον κατὰ δοτικήν, τὸ δὲ ὄνομα κατ' ὀνομαστικὴν ἢ αἰτιατικήν, οἷον πρὸς τῷ μὴ ἀληθὲς οὐδ' ἄγαν δυνατόν, πρὸς τῷ μὴ ἐπιεικέστερον ἴσως καὶ χεῖρον. Τοῦτο δὲν ἔπραξεν, ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ συνέστησε τῷ Κόντῳ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ὑπὸ τοῦ Wyttenbach εἰρημένων ἐν Animadv. σελ. 115 b. Ἐγὼ ἔλαβον τὸ βιβλίον καὶ ἐζήτησα νὰ εὕρω τι συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς γνώμης τοῦ κ. Βερν., εὗρον δὲ μετ' ἐκπλήξεως, ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος ἀφοῦ παρέθηκε πολλὰ μόνων τῶν δύο ἐκφορῶν παραδείγματα, προσέθηκεν ὅτι ἓν μόνον παράδειγμα, αὐτὸ τοῦτο τὸ ὑπὸ τοῦ Κόντου διορθούμενον πρὸς τῷ μὴ ἐπιεικέστερον, ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ παρὰ Πλουτάρχῳ «Acusativus **semel** nobis in Plutarcho observatus, ita tamen ut articulus in dativo ponatur . . .». Τὸ ἕτερον 115 b «πρὸς τῷ μακαρίους καὶ εὐδαίμονας εἶναι τοὺς τετελευτηκότας νομίζειν . . . ἡγούμεθα» οὕτω κακῶς παρεδόθη ἡμῖν, ὥστε οὐδεὶς δύναται ἐκ τῆς τοιᾶσδε ἢ τοιᾶσδε αὐτοῦ ἀποκαταστάσεως νὰ συναγάγῃ συμπέρασμά τι ὑπὲρ τῆς νέας χρήσεως, ἣν ὁ κ. Β. ὑποστηρίζει.

Οὐδὲν ἄρα δύναται νὰ συναχθῇ ὑπὲρ τῆς γνώμης τοῦ κ. Β. ἐκ τῶν τοῦ Wyttenbach, καὶ δὴ ἡ σύνταξις πρὸς τῷ μὴ ἐπιεικέστερον, πρὸς τῷ μὴ ἀληθές, εἶναι τοσοῦτον Ἑλληνικὴ ὅσον θὰ ἦν καὶ ἡ τοῦ «τιμᾶται διὰ τὸ δίκαιος» ἀντὶ «διὰ τὸ δίκαιος εἶναι» ἢ «γενόμενος μετὰ τοῦ ξυνετὸς καὶ ἰσχυρὸς» κττ., ὧν προφανὴς ὁ βαρβαρισμός. Ὁ μόνος ἄρα λόγος ὃν κατὰ τῆς διορθώσεως τοῦ Κόντου προσάγει, εἶναι ὅτι γεννᾷ χασμῳδίαν, ἥν, διατείνεται, ἀναντιρρήτως ἔφευγον ἀμφότεροι οἱ συγγραφεῖς, Πλούταρχος καὶ Θεόφραστος. Ταῦτα ἀναγινώσκων ἀναμιμνήσκομαι ἄκων τοῦ ἰατροῦ ἐκείνου ὅστις ἐξυμνῶν ἣν ἐπώλει κόνιν κατὰ τοῦ βηχὸς ἔβησσεν ἀδιακόπως. Ὁ κ. Β. ἀναγράφει πρὸς τῷ **μὴ** ἐπιεικέστερον, πρὸς τῷ **μὴ** ἀληθές, ἐν οἷς τὸ **μη + επ — μη + αλ** — συγκρούονται καὶ ἅμα κηρύττει ὅτι ἀναντιρρήτως ἔφευγον τὴν χασμῳδίαν! Ἀλλ' ὅτι τὸ ἀναντιρρήτως τοῦτο εἶναι μέγα καὶ ἀναντίρρητον ψεῦδος, θέλει δειχθεῖ πασιφανῶς ἐν τῇ εὐθὺς ἐπομένῃ διατριβῇ. Οὐδὲν ἄρα ἀντιτάσσει ὁ κ. Β. κατὰ τῆς διορθώσεως τοῦ Κόντου, ἀλλ' ὅμως κηρύττει αὐτὴν πλημμελεστάτην! Ἐν τέλει παρατηρῶ ὅτι χωρία ἐν οἷς κεῖται ἡ πρὸς

ἐπὶ τῆς σημασίας περὶ ἧς ὁ λόγος καὶ ἐν οἷς πρόκειται μεγάλη χασμωδία, ἀναγινώσκονται καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐκδόσει τοῦ κ. Β., οἷον ἐν «900 d τηνικαῦτα πρὸς τῷ δηνάριΑ Εἶναι καὶ ναῦλα λέγεται», «990 a πρὸς τῷ τΟ Ὄφελος καὶ προῖκα καΙ Ἁπλοῦν ἔχειν . .», «1092 d πρὸς τῷ κενῷ καΙ Ἀβεβαίῳ φορτικὰς φαινομένας...» κτλ.

Ὁμοίως δὲν ἐνόησεν οὐδ' ὅσα ὁ Κόντος κάλλιστα ἐδίδαξεν ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ Ε' σελ. 105 κἑξ. περὶ τοῦ πολλὰ καινὰ τοῦ πολέμου. Καὶ ὅμως εἶναι τοσοῦτον προφανὲς τὸ πρᾶγμα, ὥστε οὐδεὶς μετὰ προσοχῆς ἀναγνοὺς αὐτὰ δύναται νὰ ἀμφιβάλλῃ. Ἰδοὺ τὰ τοῦ Κόντου: 105.

«Ἄξιον ἐπιστάσεως εἶνε τὸ χωρίον τοῦ Θουκυδίδου τὸ ἐν βιβλίῳ Γ', κεφ 30 ἀπαντῶν, οὗ διττὴ ἀνάγνωσις καὶ ἐξήγησις ἐν τοῖς παλαιοῖς μνημονεύεται σχολίοις. «Τὸ καινὸν τοῦ πολέμου: τὸ καινόν οἱ μὲν διὰ διφθόγγου γράψαντες οὕτως ἐνόησαν, τὸ παρ' ἐλπίδα καὶ παρὰ δόξαν ποιοῦν ἐν τοῖς πολέμοις νικᾶν, τουτέστι τὸ ἐπιπεσεῖν ἀφυλάκτως (Γρ. ἀφυλάκτΟΙς) τοῖς ἐχθροῖς· οἱ δὲ διὰ τοῦ ψιλοῦ γράψαντες οὕτως ἐξηγοῦνται, τὸ διάκενον ἔργον τοῦ πολέμου». Τὸ διὰ τοῦ Ε ψιλοῦ προενηνεγμένον κενόν οὔτ' ἐν πολλοῖς οὔτ' ἐν ἀρίστοις κώδιξιν εὑρίσκεται· ἀλλὰ καὶ ἂν ἐν ἅπασιν εὑρίσκετο καὶ μηδεμία ἐν τοῖς σχολίοις μνεία τῆς ἑτέρας γραφῆς ἐγίνετο, ἄνευ τινὸς δισταγμοῦ θὰ ἰσχυριζόμεθα ὅτι τὸ κυκλούμενον ἐν τῷ βίῳ πρὸς ἐμφαντικὴν δήλωσιν παντὸς παραδόξου κατὰ τὸν πόλεμον πράγματος ἢ συμπτώματος παραλαβὼν ὁ Θουκυδίδης ἔγραψε «καὶ μὴ ἀποκνήσωμεν τὸν κίνδυνον νομίσαντες οὐκ ἄλλο τι εἶναι ΤΟ ΚΑΙΝΟΝ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ἢ τὸ τοιοῦτον, ὃ εἴ τις στρατηγὸς ἔν τε αὑτῷ φυλάσσοιτο καὶ τοῖς πολεμίοις ἐνορῶν ἐπιχειροίη πλεῖστ' ἂν ὀρθοῖτο», οὐχὶ δὲ τὸ ἀναρμοστότατον τῷ προκειμένῳ λόγῳ καὶ παντάπασιν ἀδιανοήτως ἔχον τὸ κενὸν τοῦ πολέμου. Μάτην δ' ἀληθῶς ἐπόνησαν ὅσοι τῶν φιλολόγων προεθυμήθησαν πολλὰ καὶ κομψὰ ἐπινοοῦντες νὰ ἑρμηνεύσωσι τὸ οὐδεμίαν εὔλογον ἀπόδοσιν ἐπιδεχόμενον. Ἀναμφίλογον ἡμῖν φαίνεται ὅτι παροιμιακῶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐλέγετο τὸ καινὸν τοῦ πολέμου, ὡς καὶ πολλὰ καινὰ τοῦ πολέμου, οὗ ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Πολύβιος γράφων ἐν ἀποσπάσματι σωθέντι παρὰ Σουίδᾳ «Τῆς σελήνης ἐκλιπούσης ἐπὶ Περσέως τοῦ Μακεδόνος ἐκράτησεν ἡ φήμη παρὰ τοῖς πολλοῖς ὅτι βασιλέως ἔκλειψιν σημαίνει· καὶ τοῦτο τοὺς

μὲν Ῥωμαίους εὐθαρσεστέρους ἐποίησε, τοὺς δὲ Μακεδόνας ἐταπείνωσε ταῖς ψυχαῖς. Οὕτως ἀληθές ἐστι τὸ περιφερόμενον ὅτι πολλὰ καινὰ τοῦ πολέμου». Οὐδὲν δ' ἄλλο ἡ παροιμία αὕτη ἐνέφαινεν ἢ ὅτι πολλὰ τοῦ πολέμου οὐχὶ κατὰ τὸν συνήθη καὶ εἰκότα τρόπον γίνονται ἀλλὰ παρὰ λόγον συμβαίνουσιν, οὐχὶ ἐξ ἀρχῆς προσδοκῶνται ἀλλ' αἴφνης παραπίπτουσιν, ἀπρόοπτα ὄντα ἢ ἀνέλπιστα ἢ ἀνυπονόητα. *Subita belli* εἶπεν ὁ Λίβιος Ϛ', 32 καὶ ὁ Τάκιτος Ἱστορ. Ε', 13. Εὐστόχως ἀπεφήνατο ὁ Ἀρχίδαμος ὅτι ὁ πόλεμος οὐ τεταγμένα σιτεῖται· ἀλλὰ πολλῷ χαρακτηριστικώτερον τῆς φύσεως αὐτοῦ νομίζομεν τὸ παροιμιῶδες ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἀποβὰν πολλὰ καινὰ τοῦ πολέμου. Πολλὰ ἀληθῶς εἶνε τὰ καινὰ τοῦ πολέμου ἤτοι τὰ ἐξαπίνης ἐν αὐτῷ καὶ παρὰ δόξαν γινόμενα, εὐκαιρότατα δὲ καὶ προσφυέστατα δύναταί τις εἰς ταῦτα ἀποβλέπων νὰ ἐπιφωνήσῃ τὸ Εὐριπίδειον:

πολλὰ δ' ἀέλπτως κραίνουσι θεοί.
καὶ τὰ δοκηθέντ' οὐκ ἐτελέσθη.
τῶν δ' ἀδοκήτων πόρον εὗρε θεός.

Οὐ μόνον δ' ἐν τῷ ἀποσπάσματι τοῦ Πολυβίου προκρίνομεν τὴν διὰ διφθόγγου γραφήν, ὅλως ἀπροσδιόνυσον εὑρίσκοντες τὴν διὰ τοῦ Ε ψιλοῦ, ἀλλὰ καὶ παρ' Ἀριστοτέλει «Δοκεῖ δὲ ἡ ἐμπειρία ἡ περὶ ἕκαστα ἀνδρεία τις εἶναι· ὅθεν καὶ ὁ Σωκράτης ᾠήθη ἐπιστήμην εἶναι τὴν ἀνδρείαν. Τοιοῦτοι δὲ ἄλλοι μὲν ἐν ἄλλοις, ἐν τοῖς πολεμικοῖς δ' οἱ στρατιῶται· δοκεῖ γὰρ εἶναι πολλὰ καινὰ τοῦ πολέμου, ἃ μάλιστα συνεωράκασιν οὗτοι. Φαίνονται δὴ ἀνδρεῖοι, ὅτι οὐκ ἴσασιν οἱ ἄλλοι οἷά ἐστιν» (Ἠθικ. Νικομ. Γ', η', 6), καὶ παρὰ Διοδώρῳ τῷ Σικελιώτῃ «καὶ τὸ θαυμασιώτατον, δώδεκα μυριάδας πεζῶν καὶ πεντακισχιλίους ἱππεῖς ὀλίγος ἀριθμὸς πολεμίων προσλαβόμενος ἀπάτην καὶ τόπον ἀπὸ κράτους ἥττησεν, ὥστ' ἀληθὲς εἶναι τὸ λεγόμενον ὅτι πολλὰ τὰ καινὰ τοῦ πολέμου» (Κ', λ', 1) καὶ «ἀληθῆ τὸν λόγον εἶναι ὅτι πολλὰ καινὰ τοῦ πολέμου· ἄγνοια γὰρ καὶ ἀπάτη πολλάκις οὐκ ἐλάττω κατεργάζεται τῆς ἐν τοῖς ὅπλοις ἐνεργείας» (ΚΑ', ϐ', 3) καὶ «ὁ δ' Ἀλέξανδρος τοῖς καινοῖς τοῦ πολέμου καταστρατηγήσας τοὺς Ἰνδοὺς χωρὶς κινδύνου ἐκυρίευσε τῆς πέτρας» (ΙΖ',

πϛ', 1) καὶ «αἱ μὲν οὖν δυνάμεις ἀμφότεραι τὸν εἰρημένον τρόπον ἠτύχησαν ἐξαπατηθεῖσαι κατὰ τὴν παροιμίαν τοῖς καινοῖς τοῦ πολέμου» (Κ', ξζ', 4) καὶ παρὰ Πλουτάρχῳ «ὡς γὰρ πολέμου, καὶ ἀκροάσεως πολλὰ τὰ καινά ἐστι· καὶ γὰρ πολιὰ τοῦ λέγοντος καὶ πλάσμα καὶ ὀφρὺς καὶ περιαυτολογία, μάλιστα δ' αἱ κραυγαὶ καὶ οἱ θόρυβοι καὶ τὰ πηδήματα τῶν παρόντων συνεκπλήττει τὸν ἄπειρον ἀκροατὴν καὶ νέον ὥσπερ ὑπὸ ῥεύματος παραφερόμενον» (Ἠθικ. σελ. 41) καὶ παρὰ Κικέρωνι «Scis enim dici quaedam πανικά, dici item τὰ καινὰ τοῦ πολέμου» (Ἐπιστ. πρὸς Ἀττ. Ε', κ', 3). Παρὰ Διογενιανῷ ἀναγινώσκεται «Πολλὰ κενὰ (ἢ καινὰ) τοῦ πολέμου: ἤτοι διὰ τὸ πολλὰ καθ' ὑπόνοιαν φέρειν ἢ ὅτι Λακεδαιμόνιοι κεναῖς σφενδόναις καὶ νευραῖς ἐψόφουν πρὸς ἔκπληξιν τῶν πολεμίων» (Ζ', 8. Πρβ. καὶ Ἀποστόλ. ΙΔ', 53). Καὶ ἡ μὲν δευτέρα ἐξήγησις ἀνοητοτάτη οὖσα ἀναφέρεται προφανῶς εἰς τὴν διὰ τοῦ Ε γραφὴν (1), ἡ δὲ πρώτη ὀφείλουσα πάντως ν' ἀναγνωσθῇ «διὰ τὸ πολλὰ παρ' ὑπόνοιαν φέρειν» δὲν δύναται ἄλλως νὰ νοηθῇ ἢ ἀναφερομένη εἰς τὴν διὰ διφθόγγου γραφήν. Ἀληθέστατον δ' εἶνε τὸ «Πολλὰ καινὰ τοῦ πολέμου: διὰ τὸ πολλὰ παρ' ὑπόνοιαν φέρειν». Ὡς δὲ λέγει περὶ τῆς τύχης ὁ Πολύβιος ὅτι καινοποιεῖ (Α', δ', 5 καὶ Δ', β', 4), οὕτω περὶ τοῦ πολέμου ὁ Ἡλιόδωρος ὅτι καινουργὸς ὢν θαυματουργεῖ, οἷον «καινουργὸς δὲ ὢν ἀεί πως ὁ πόλεμος τότε τι καὶ πλέον καὶ οὐδαμῶς εἰωθὸς ἐθαυματούργει ναυμάχους τειχομάχοις συμπλέξας καὶ λιμναίῳ στρατιώτῃ χερσαῖον ἐφοπλίσας» (Θ', 6), τουτέστι κατὰ τὸν Κοραῆν: «παραδοξοποιός, καινὰ καὶ ἀπροσδόκητα ἐργαζόμενος».

Καὶ ὄντως τί δύναται νὰ σημαίνῃ «τὰ κενὰ τοῦ πολέμου»; ὁ πόλεμος ἔχει ἢ παρέχει κενά; καὶ πῶς νοητέα ταῦτα; Τοὐναντίον ἡ φράσις τὰ καινὰ τοῦ πολέμου, τὰ καινούργια, τὰ ἀπροσδόκητα τοῦ πολέμου εἶναι κάλλιστα νοητά. Καινὸν τοῦ πολέμου ἦν λ. χ. ἡ ἔκλειψις τῆς σελήνης ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ἔμελλον ν' ἀποπλεύσωσιν ἐκ Συρακουσῶν, ἀλλὰ καινὸν ὁμοίως ἦν καὶ ἡ ἀποστολὴ καὶ ἐμφάνισις τοῦ Γυλίππου ἐν Σικελίᾳ, ἡ τοῦ λοιμοῦ ἐν Ἀθήναις, καινὸν ἡ κατάληψις τῆς Πύλου ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους, καινὸν καὶ ἀπροσδόκητον ἡ

(1) Πρβ. Βάβριον 26, 3:

ὁ δ' ἄχρι πολλοῦ σφενδόνην κενὴν σείων
ἐδίωκεν αὐτὰς τῷ ψόφῳ καταπλήσσων.

ἔρις τοῦ Ἀχιλλέως καὶ Ἀγαμέμνονος ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ πάλιν καινὸν ὁ θάνατος τοῦ Πατρόκλου, τοῦ Λεωσθένους, τοῦ Καραϊσκάκη, ἡ ἐμφάνισις τῶν Αἰγυπτίων ὑπὸ τὸν Ἰμβραῒμ πασᾶν ἐν Πελοποννήσῳ, ὁ ὄλεθρος τοῦ Τουρκικοῦ στόλου ἐν Πύλῳ κττ.κττ. Τῶν καινῶν τούτων δυνατὸν ἔνια νὰ εἶναι καὶ κενά, μάταια, ἀλλ' οὐδὲν πρὸς τὸ πρᾶγμα, ἀρκεῖ ὅτι ταῦτα ἐφάνησαν αἴφνης καὶ παρ' ἐλπίδα, ὡς καινά, καὶ ἐπήνεγκον τροπήν τινα εἰς τὸν πόλεμον. Τοῦτο δὲ ἐδήλου τὸ παροιμιῶδες τὸ καινὸν τοῦ πολέμου.

Ὁ Κόντος ἀπεδοκίμασεν ἄλλοτε πρὸ πολλῶν ἐτῶν τὸν ἀναύξητον παρατατικὸν τοῦ ἀνησυχῶ καὶ ἀδιαφορῶ, εἰπὼν ὅτι ὀρθῶς ἔχει ὁ ηὐξημένος ἠνησύχουν καὶ ἠδιαφόρουν, ἐν δὲ Ἀθηνᾶς Τομ. Α΄ σελ. 107 εἶπεν ὅτι καὶ τὸ ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις ἀνηριστηκότων μεταβλητέον εἰς ἠναριστηκότων, ἀφοῦ τὰ ἀπὸ τοῦ στερητικοῦ α ἀρχόμενα ῥήματα ηὐξάνοντο ἔξωθεν. Ὁ δὲ κ. Β. ἀντιλέγων διατείνεται ὅτι «ἵνα ὁ κ. Κ. ἀποδείξῃ ὅτι εἶνε ἀδύνατος τοιαύτη αὔξησις, »
« ὤφειλεν ὡς νομίζομεν νὰ προενέγκῃ ἓν τοὐλάχιστον ὅμοιον παρά- »
« δειγμα . . . Ἀλλ' ὅμως τῶν ῥημάτων τούτων (ἀδιαφορῶ καὶ »
« ἀνησυχῶ) ὑπάρχει σπουδαία διάκρισις καὶ διαφορά. Τῶν μὲν »
« παρασυνθέτων ὡς τὸ ἀδιαφορῶ ἡ αὔξησις γίνεται μόνον ἔξωθεν. »
« Τῶν δὲ παρασυνθέτων ὡς τὸ ἀνησυχῶ, τ.ἔ. ἀρχομένων ἀπὸ τοῦ »
« ἀν-, ἡ αὔξησις ἐξηρτᾶτο, ὡς φαίνεται. καὶ ἐξ ἄλλων λόγων, πι- »
« θανῶς τῆς συνηθείας, τῆς εὐφωνίας, τῆς σαφηνείας κττ. Δυστυ- »
« χῶς τῶν πλείστων ῥημάτων τῆς δευτέρας ταύτης κατηγορίας »
« (διότι περὶ τούτων ὁ λόγος) οἱ παρῳχημένοι χρόνοι δὲν σῴζονται· »
« τρία μόνον παραδείγματα, ὁμοιότατα πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Κ. »
« κατακρινόμενον ἀνησύχουν, εὗρον, ἅτινα τὸ μὲν ἀνησύχουν »
« ἀποδεικνύουσιν ὀρθῶς ηὐξημένον (sic), πλημμελῆ δὲ καὶ ἀνυπό- »
« στατον τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ κ. Κ. Ἀλλ' ὅμως καὶ τὰ ὀλίγα ὑπάρ- »
« χοντα παραδείγματα ἀρκοῦσιν εἰς τὴν ἐξέλεγξιν τῆς ἀσυστάτου »
« ἀποφάνσεως, καὶ δὴ καὶ ἓν μόνον παράδειγμα θὰ ἤρκει. Ταῦτα »
« εἶνε ὁ παρατατ. ἀνυποδήτουν, ὃν ἀποκατέστησεν ἐν Ψευδολου »
« κιαν. συγγρ. Λουκ. ἢ ὀν. κεφ. 29 ὁ ἐπιφανὴς φιλόλογος Dindorf »
« . . . Δεύτερον τὸ ἀνυπερθέτησεν ὅπερ μνημονεύει ὁ Θησαυρὸς τοῦ »
« Στεφάνου. Τὸ δὲ τρίτον εἶνε τὸ ῥῆμα ἀνηκουστῶ, ὅπερ διασῴζεται »
« ἐν τοῖς παρῳχημένοις χρόνοις καὶ μάλιστα ἐν τῷ ὁμοιοτάτῳ πρὸς »

« τὸ ἀνηριστηκῶς παρακειμένῳ ἀνηκουστηκῶς παρὰ Δίωνι τῷ »
« Κασσίῳ 40, 65, « αἰτίαν ὡς ἀνηκουστηκὼς λαβεῖν ». Ὁ ἰσχυ- »
« ρισμὸς λοιπὸν τοῦ κ. Κ. εἶνε ὅλως ἀνυπόστατος ». Τοσαῦτα ὁ κ. Β., τὰ δὲ πράγματα ἔχουσιν ὧδε:

Τὸν ἀναύξητον τύπον ἀνησύχουν ἐπεχείρησε νὰ ὑποστηρίξῃ ἄλλοτε καὶ ὁ πρεσβύτερος Βερναρδάκις εὐφωνίαν, σαφήνειαν καὶ ἄλλους τοιούτους λόγους προβάλλων. Πρὸς τοῦτον δ' ἀπήντησεν ὁ Κόντος ἐν Σωκράτους Α' 536 κέξ. ἀποδείξας ὅτι ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ συμβαίνει πολλάκις, μάλιστα κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν λέξεων, νὰ συμπίπτωσι πολλοὶ διαδοχικῶς ὅμοιοι κατὰ τὴν νέαν προφορὰν ἡμῶν φθόγγοι, οἷον συνηδίκει, συνηδικήθη, διηπείλει, συνηρτήθη, συνητύχει, διηγρύπνει, ἠκινήτει, ἠλληνίσθη, συνημιλλήθη κλπ., ἀλλ' ὅτι οὐδέποτε διὰ παραλείψεως τῆς αὐξήσεως ζητεῖται ἐν τούτοις ἡ ἀποβολὴ τῶν ὁμοίως νῦν ἠχούντων τύπων τούτων. Ἀλλὰ παρὰ πάντα τὰ προφανῆ ταῦτα ἐπανέρχεται νῦν καὶ ὁ ἕτερος Β. προβάλλων ὁμοίως « λόγους συνηθείας, εὐφωνίας, σαφηνείας κλπ. ». Ἀλλὰ τί σημαίνει ἐν τούτοις συνήθεια; Οὐδέν! Διότι, ἐρωτῶ, ἦν συνήθεια νὰ μὴ αὐξάνωνται ἔξωθεν τὰ ἀπὸ τοῦ ἀν- στερητικοῦ ἀρχόμενα, ν' αὐξάνωνται δὲ τὰ ἀπὸ μόνου τοῦ α ; Ὁ κ. Β. δὲν ἔδειξεν αὐτήν, ὅπως ὤφειλεν, ἀφοῦ ταύτην ἐπικαλεῖται. Οὐδὲ περὶ εὐφωνίας δύναται νὰ γίνηται λόγος μετὰ τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Κόντου. Ὑπολείπονται ἄρα οἱ λόγοι τῆς σαφηνείας· ἀλλ' αὕτη, φρονῶ, ὤφειλε νὰ ἐπιβάλῃ μᾶλλον τὴν αὔξησιν· διότι τότε μόνον τὰ ἀπὸ τοῦ στερητικοῦ ἀν- ἀρχόμενα ἠδύναντο νὰ παραμείνωσιν ἀναύξητα, ἂν ἐξέλειπεν ἡ σαφήνεια αὐτοῦ, ἤτοι ἂν τὸ ἀρκτικὸν ἀν- τούτων, ἐπισκιαζομένης τῆς ἐννοίας αὐτοῦ, ἐξελαμβάνετο ὡς ταὐτὸν τῇ προθέσει ἀν- ἐν τῷ ἀν-άγω, ἀν-αγορεύω, ἀν-αγγέλλω, ἀν-άσσω κλπ. Ἐφ' ὅσον δ' ὅμως ἡ σαφήνεια ὑπῆρχεν, ἤτοι ἐφ' ὅσον τὸ ἀν- συνήπτετο ὡς στερητικὸν μετὰ τοῦ ἀ- τοῦ ἐν τῷ ἀ-μελῶ, ἀ-θετῶ κλπ. καὶ τὸ ἀνήσυχος, ἀδιάφορος, ἀναίσθητος, ἀνησυχῶ, ἀδιαφορῶ, ἀναισθητῶ κλπ. ἦσαν αἰσθητὰ ὡς ἀπὸ τοῦ στερητικοῦ ἀ-, ἀν- ἀρχόμενα καὶ ἀντιδιεστέλλοντο πρὸς τὸ ἥσυχος, διάφορος, αἰσθητός, ἡσυχάζω (ἢ καὶ ἡσυχῶ, ὅπως πολλάκις λέγεται παρ' ἡμῖν) κλπ., πρόδηλον ὅτι μετὰ τῶν λέξεων ἀμελής, ἄδικος, ἠμέλουν, ἠθέ-

του, ἠδίκουν κττ. ἔμελλον νὰ συνάπτωνται ταῦτα καὶ δὴ ν' αὐξάνωνται ἔξωθεν.

Ἀλλ' ἔλθωμεν εἰς τὴν χρῆσιν. Ὁ κ. Β. διατείνεται ὅτι δὲν σῴζονται οἱ παρῳχημένοι χρόνοι τῶν ἀπὸ τοῦ στερητικοῦ ἀν- ἀρχομένων, διὸ τρία μόνον παραδείγματα εὗρεν. Ἀλλ' ἡ ἀλήθεια εἶναι πρῶτον ὅτι τὸ ἀνυποδήτουν δὲν εἶναι Ἕλληνος συγγραφέως, ἀλλὰ Γερμανοῦ ἐκδότου διόρθωσις, καὶ δὴ οὐδὲν ἀποδεικνύει· ἄλλος θὰ ἠδύνατο νὰ διορθώσῃ τὸ ἀνυπόδητον εἰς ἀνυπόδητος ἦν. Καὶ τοῦτο δὲ καὶ τὸ ἀνυπερθέτουν καὶ ἀνηκουστηκὼς ἀνεῦρεν ἐν τῷ Θησαυρῷ. Πηγαὶ ἄρα τοῦ κ. Β. εἶναι τὸ Λεξικόν, οὐχὶ αὐτοὶ οἱ συγγραφεῖς, εἰ καὶ ἄλλοτε ἀποτεινόμενος πρὸς ἐμὲ διισχυρίζετο ὅτι «οἱ φιλόλογοι ὀφείλουσι νὰ ἐξετάζωσι τὰ χωρία», Ἀθηνᾶς Τομ. ΙΒ' σ. 109 σημ.

Δεύτερον ὅτι λέγει μὲν ὁ κ. Β. ὅτι δὲν ὑπάρχουσι χωρία ἐν οἷς οἱ παρῳχημένοι χρόνοι τῶν ἀπὸ τοῦ ἀν- ἀρχομένων ῥημάτων ἀπαντῶσιν, ἀλλ' ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὑπάρχουσιν ἱκανά, εἶχε δὲ παρατηρήσει αὐτὰ ὁ Κόντος, δύο δὲ καὶ δημοσιεύσει πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν Ἀθηναίου Τομ. Ζ' 463-5 τὸ ἠναιδευσάμην καὶ ἠναιδηκότες - ἠναιδευκότες, ἀλλ' ὁ κ. Β. ὁ σφάλματα μόνον θηρεύων τοῦ Κόντου δὲν βλέπει τὰ διδάγματα αὐτοῦ.

Ἀλλὰ καὶ δοκίμου συγγραφέως εὗρεν ὁ Κόντος παράδειγμα ηὐξημένον ὀρθῶς, τὸ ἀπηναισχύντει παρὰ Δημοσθένει 850, 17· καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὸν κ. Β. «καὶ ἓν μόνον θὰ ἤρκει» κλπ., δῆλον ὅτι τοῦτο δοκιμώτατον καὶ ἀναντίλεκτον ὂν κάλλιστα ἀρκεῖ· ἀπηναισχύντηκε ἔγραψε καὶ ὁ ἐκδότης τοῦ Ἡσυχίου Μουσοῦρος ἐν λ. ἀπαιδοίωται, ἀντὶ τοῦ ἀπαναισχύντηκε τοῦ κώδικος. ἀπηναισχύντησας πρὸς πάντας κεῖται καὶ παρὰ Ἱερεμ. Γ' 3 (Κλημ. Ἀλεξ. 146), κατὰ πάσης ἀπηναισχύντηκας κεφαλῆς εἶπε καὶ ὁ Ψελλός, Σάθα, Μεσαιων. Βιβλ. Ε' σ. 428, ἰδού σοι προδήλως ἀπηναισχύντημαι Boiss. σελ. 181, ἀπηναισχύντησε γὰρ ὁ μεμηνὼς Νικηφορ. Γρηγορ. Τόμ. Β' σελ. 1105, ἠναισχύντει Ἰαμβλ. Περὶ τοῦ Πυθαγορ. Βίου § 217, ἀπηναισχύντησε καλὴν ἀναισχυντίαν καὶ Ἰωάνν. Χρυσ. Ὁμιλ. εἰς Ματθ. σελ. 531 β'. Καὶ παρ' Ἰωσήπῳ ΙΖ' 7, 15 ὁ κῶδιξ W ἔχει ἠναξιοπάθει καὶ τοῦτο ἔγραψε πάντως ὁ Ἰώσηπος, διότι τούτου ἡ φθορὰ εἰς ἀνηξιοπάθει νοεῖται εὐκόλως,

οὐχὶ δὲ ἡ τοῦ ἀνηξιοπάθει εἰς ἠναξιοπάθει. Καὶ ἐν τούτῳ μὲν ἓν τῶν ἀντιγράφων ἔσωσε τὸν γνήσιον τύπον, ἐν τῷ ἑτέρῳ δὲ ΙΕ', 3, 2 οὐδὲ ἕν· ἀλλ' ἠναξιοπάθει κεῖται καὶ ἐν τοῖς Αἰσωπίοις μύθοις 148, ἠναξιοπάθει κεῖται καὶ παρὰ Παχυμ. Τόμ. Β' σελ. 387,14, ἀνηξιοπάθει δὲ παρὰ Ζωναρᾷ, Ἐπιτ. Ἱστορ. Τόμ. Α' σελ. 383, 9 (Dindorf)· «Ἠναισθήτει τὰ λοίσθια πνέων» ἀναγινώσκεται παρὰ Παχυμ. Α' 126, 15, ἀλλ' ἀναισθήτουν αὐτ. σελ. 335, 1, πιθανῶς διεφθαρμένον ὑπὸ τῶν μεταγραφέων. Ἠναιδεύσαντο κεῖται παρ' Εὐσταθίῳ σελ. 1932, 59 (πρβλ. Θησ. Στεφ. ἐν λ. ἀπαναιδεύομαι), κατηναιδεύσαντο ἀποκατεστάθη ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐκδόσει Ἄννης τῆς Κομνηνῆς ἀντὶ τοῦ κατεκινδυνεύσαντο «ὀρθῶς ὥς γ' ἐμοὶ φαίνεται» παρατηρεῖ ὁ Κουμαν. ἐν Συναγωγῇ ἀθησ. λέξ. ἐν λ. καταχινδυνεύω· ἀπηναιδεύσατο καὶ ἀπηναιδεύοντο γράφει Νικήτας Χωνιάτ. Μεσαιων. Βιβλ. Σάθα Τόμ. Α' σελ. 94 καὶ ἐκδ. Bonn 287, 1, ἀπηναιδευσάμην δὲ ὁ Εὐστάθιος ἐν Μικροῖς Συγγραμ. σελ. 330, 22. Ἂν ὁ κ. Β. ἤθελε καὶ ἂν ἦν ὄντως τῆς ἀληθείας ζητητής, θὰ εὕρισκεν οὐ μόνον ταῦτα ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου ἠναιδεύσατο καὶ ἀπηναιδευμένην καὶ ἠναισχυντήθην καὶ ἀπηναισχύντηκε καὶ ἀπηναισχύντησας. Νῦν δὲ τὸ μὲν διὰ ῥαστώνην, τὸ δὲ καὶ διότι ἦσαν ἄχρηστα ἢ καὶ ἐπιβλαβῆ αὐτῷ, παρέλιπεν αὐτά.

Χωρία ἄρα ηὐξημένα δόκιμα καὶ μεταγενέστερα ὑπάρχουσιν ἀληθῶς ἱκανά· οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ εἴπῃ ἂν τὰ ἀναύξητα παραδοθέντα ἡμῖν εἶναι γνήσια ἢ διεφθαρμένα. Διότι εἶναι πρόδηλον ὅτι οἱ εἰπόντες ἀνήγκακα, περιέσσευε, ἤτοι οἱ ὑπολαβόντες ὅτι τὸ ἀναγκάζω ἦν σύνθετον μετὰ τῆς ἀνὰ καὶ τὸ περισσεύω μετὰ τῆς περί, οἱ εἰπόντες παρηνόμησα κατὰ τὸ παρημέλησα, ἤφερα κατὰ τὸ ἤνεγκα κττ., οἱ εἰπόντες ὑψηυχενίζετο (Σουίδα σελ. 291 β' ἐκδ. Bekk. (τὸ ὀρθὸν ὑψαυχενίζετο παρὰ Θεοφυλάκτῳ), ἐκαρδιήλγει Γαλην. Ε' 275, ἠδύναντο κάλλιστα νὰ ὑπολάβωσι τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τοῦ ἀναξιοπαθῶ καὶ ἀνηκουστῶ καὶ ἀναριστῶ κττ. καὶ νὰ εἴπωσιν ἀναξιοπάθουν ἢ καὶ ἀνηξιοπάθουν ἔτι, ἀναρίστουν, ἀνηκούστουν, ὅπως κεῖται παρὰ Νικ. Χων. 700, 9 Bonn., ἢ καὶ χεῖρον ἔτι ἀνωσιουργεῖτο αὐτ. 709, 14 κττ., ἀνηκούστησεν· οὐκ ἤκουσεν Βεκκ. Ἀνεκδ, 402, 16 (τοῦτο δὲν ἀποδεικνύει τι, διότι

δύναται νὰ εἶναι εἰλημμένον ἐκ τοῦ Ὁμήρου). Ἀλλ' ὁμοίως εἶναι προφανὲς ὅτι ἡμεῖς, ἂν σωφρονῶμεν, ἤτοι ἂν μὴ θέλωμεν νὰ καταστήσωμεν τὰ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν τελέως ἀκανόνιστα, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀκολουθῶμεν ἐν τούτῳ τοῖς πολλαχῶς ἁμαρτάνουσι μεταγενεστέροις, ἀλλὰ τοῖς δοκίμοις καὶ τοῖς κατὰ τούτους κανονίζουσι τὰ τῆς γλώσσης.

Πρόδηλον δ' ὅτι ἄνθρωπος οὕτως ἄπειρος τῶν τῆς φιλολογίας ζητημάτων δὲν ἠδύνατο κατ' οὐδένα τρόπον νὰ κρίνῃ τὰ κατορθώματα τοῦ Κόντου, τούτου δ' ἕνεκα ἐν σελ. 103 γράφει περὶ αὐτοῦ «Πλὴν τυπογραφικῶν τινων παροραμάτων, ἀναποφεύκτων ἐν παντὶ βιβλίῳ (1), οὐδὲν ἀληθῶς δύσκολον χωρίον ἠδυνήθη νὰ διορθώσῃ ὁ κ. Κ., εἰ καὶ πολλὰ τούτων προετάθησαν καὶ ὑπ' ἐμοῦ εἰς λύσιν. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν εὐκόλως διορθουμένων πλημμελημάτων περὶ τὸν τόνον, τὴν στίξιν κττ. πλεῖστα ἀφῆκεν ἀδιόρθωτα . . .». Ἀλλὰ πρῶτον ὁ κ. Κόντος οὔτε ἔκδοσιν τοῦ Πλουτάρχου ἔκαμεν οὔτε κατ' ἔκτασιν διέλαβε περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ κ. Βερναρδάκι, ὥστε τὸ ὅτι κατελείφθησαν ἀδιόρθωτα πολλὰ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ χωρία, τούτου αἴτιος εἶναι ὁ κ. Βερναρδάκις, οὐχὶ δὲ ὁ Κόντος, ἐχρειάζετο δὲ πᾶσα ἡ τέχνη τοῦ Γοργίου, ἵνα παρασταθῇ ὁ Κόντος ἔνοχος τῶν ἁμαρτημάτων τοῦ κ. Β. (Καὶ τοῦ Ἀντίκυρα ἀντὶ Ἀντικύρα, ὃ κατέλιπεν ἀδιόρθωτον ἐν τῇ ἐκδόσει αὐτοῦ καὶ νῦν πρῶτον διορθοῖ ὁ κ. Β., αἴτιος παρίσταται ὁ κ. Κόντος!). Ἔπειτα παρατηρῶ ὅτι ἡ φράσις «εἰ καὶ πολλὰ τούτων προετάθησαν καὶ ὑπ' ἐμοῦ εἰς λύσιν» εἶναι ὁμοίως δικανική· ὁ κ. Β. ἐκδιδοὺς τὰ τοῦ Πλουτάρχου ὤφειλε νὰ ἐπανορθώσῃ κατὰ δύναμιν τὸ κείμενον, οὐχὶ δὲ νὰ καταλίπῃ αὐτὸ κακῶς ἔχον λέγων ὅτι προέτεινε ζητήματα εἰς λύσιν! Καὶ τρίτον ὅτι εἶναι ἀνάληθες ὅτι ὁ Κόντος μόνον τυπογραφικὰ παροράματα διώρθωσε τῆς ἐκδόσεως τοῦ Πλουτάρχου. Πρὸς ἀπόδειξιν τούτου ἀναγράφω ὀλίγα τινὰ παραδείγματα. Ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Δ' 27 εἰκάζει δοκοῦσιν ἀντὶ τοῦ ἀτόπως ἔχοντος ἐν Ἠθικ. 486 ς' ἀσκοῦσιν. Αὐτ. σελ. 45 προσηγάγετο ἀντὶ τοῦ ἀτόπου προηγάγετο Ἠθικ. 115 δ', Ἀθην. Δ' μελιγάρυας ἀντὶ τοῦ μελιγάρεας Ἠθικ. 405 ς', καὶ Κίρρᾳ ἀντὶ Κίρρῃ. Ἀθηνᾶς Β' 317 τοῦ ῥύγχους ἀντὶ τῆς ὀρυ-

(1) Τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ἣν ἐπικαλεῖται ὑπὲρ ἑαυτοῦ νῦν λησμονεῖ καταχρίνων τὰ τοῦ Κόντου, ὥστε ψέγει τὰ ἀβλεπτήματα, εἰ καὶ πολλάκις ἀλλαχοῦ ὀρθῶς ἐτυπώθησαν.

χῆς Ἠθικ. 670, α κττ. κττ. Καὶ νῦν ἐρωτῶ πάντα τίμιον ἄνθρωπον, εἶναι ταῦτα τυπογραφικὰ παροράματα ὅπως ὁ κ. Β. διατείνεται;

Ἐκ τῶν εἰρημένων κατεδείχθη πασιφανῶς ὅτι ὁ κ. Β. οὐ μόνον ἀτοπώτατα καταγινώσκει τοῦ Κόντου ἄγνοιαν πραγμάτων κάλλιστα ὑπ' αὐτοῦ διδαχθέντων, οἷον αἰχμαλωτίσιν, γήδιον, ὁποῖ' ἂν οἴεσθαι αὐτῷ μάλιστα χαρίζεσθαι, φύκων, καινά, ἠνυσύχουν, καλὸς κἀγαθός, κττ. κλπ., ἀλλὰ καὶ τὸ σπουδαιότατον ὅτι ψέγων τὸν Κόντον φωρᾶται παντάπασιν ἄπειρος τῆς Ὁμηρικῆς διαλέκτου ὥστε ἀποκαλεῖ τερατῶδες τὸ δέ κ' αὐτὸς ἀγνοῶν ὅτι τὰ τῆς ἐκθλίψεως ἔχουσιν ἔν τισιν ἄλλως παρ' Ὁμ. καὶ ἄλλως παρ' Ἀττικοῖς, καὶ ὅτι τὸ κε πολλοὶ παρεδέχοντο ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ ἐν τούτοις. Ὁμοίως φωρᾶται ἄπειρος καθ' ὁλοκληρίαν τῆς νεωτέρας λεγομένης Ἰωνικῆς, ὑπολαμβάνων τὸ ἀλήθειαν ἀνήκουστον παρ' Ἡροδότῳ, ἄπειρος τῆς καθόλου Ἑλληνικῆς ὑποτιθεὶς ὅτι τὸ ἀληθιίην ἦν Ἑλληνικόν, ὅτι τὸ τινὲς ἐν τῷ ἀποβάλλουσί (τινες) κεῖται ἐν παρενθέσει, ὅτι τὸ ὁρᾷς, ὁρᾶτε, λεύσσετε, εὔδηλον (ὡς ὁρᾷς, ὡς ὁρᾶτε) λέγονται παρενθετικῶς μόνον ἐρωτηματικῶς, οὐχὶ δὲ καὶ διηγηματικῶς κττ. κττ. Καὶ σημειωτέον ὅτι δὲν πρόκειται ἐν τούτοις περὶ νεωτέρων θεωριῶν, ἀλλὰ περὶ πραγμάτων γνωστῶν καὶ τῷ Ἀσωπίῳ. Ἐλέγχεται ὅτι, εἰ καὶ διατείνεται ὅτι ὡς φιλόλογος ὀφείλει νὰ ἐξετάζῃ τὰ χωρία, κατ' ἀλήθειαν συμβουλεύεται μόνον τὸ Λεξικόν· διὸ λέγει ὅτι δὲν σῴζονται παρῳχημένοι χρόνοι τῶν ἀπὸ τοῦ στερητικοῦ ἀν- ἀρχομένων. Ἐλέγχεται οὐ σεβόμενος τὴν ἀλήθειαν, λέγων ὅτι πάντες οἱ φιλόλογοι ἐπίστανται ὅτι καλῶν κἀγαθῶν ἔγραψεν ὁ Πλούταρχος, ὅτι ἀναντιρρήτως ὁ Πλούταρχος καὶ ὁ Θεόφραστος ἔφευγον τὴν χασμωδίαν κλπ. κλπ.

Καὶ νῦν τί θὰ πράξῃ; θέλει πεισθῇ ὅτι περὶ πραγμάτων, ὧν οὐδεμίαν ἔχει αἴσθησιν, ἐπιχειρεῖ νὰ συζητῇ καὶ ἐλέγχῃ τῶν ἀπὸ μακροῦ καὶ διὰ μακρῶν ἐξετάσαντα καὶ διδάξαντα ταῦτα; θέλει πεισθῇ ὅτι προσποιούμενος ἄγνοιαν τῶν ὀρθῶν διδαγμάτων τοῦ Κόντου καὶ ζητῶν νὰ ἐλέγχῃ τυπογραφικὰ παροράματα ἢ καὶ διατεινόμενος ἀτόπως ὅτι σφάλλεται ὁ Κόντος περὶ τὴν ὀρθογραφίαν κττ., ἐνῷ κατ' ἀλήθειαν οὐδὲν ἄλλο ἔπραξεν ἢ ὅτι κατέλιπε τὸ αἰχμαλώτισιν ὅπως εἶχον αὐτὸ οἱ ἐκδόται, πράττει ἔργον οὔτε χρηστὸν οὔτε ἔντιμον; θέλει πεισθῇ τέλος ὅτι παρανοῶν ὅσα ὁ Κόντος σαφῶς ἐνόησε καὶ

ἔγραψεν δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ ἐλέγχῃ αὐτόν, ὀφείλει δὲ μᾶλλον νὰ μελετήσῃ καὶ μάθῃ τι, ἂν πρὸς τοῦτο εἶναι ἔτι καιρός; Ὁ ἀνὴρ ὃν αἱ Ἑλληνίδες Μοῦσαι ἔξοχα ἐφίλησαν καὶ ᾧ τοσαῦτα ὀφείλουσι τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, ἐδυστύχησεν ἄλλα τε καὶ ὅτι πρὸς μεγίστην βλάβην τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης ἀπώλεσε τὴν ὅρασιν. Διὰ ταῦτα σήμερον δὲν δύναται ν' ἀναγινώσκῃ καὶ γράφῃ καὶ δὴ καὶ ν' ἀναιρῇ τὰ κατ' αὐτοῦ γραφόμενα. Ἀλλ' ἂν οὕτω κατέστη ἀνίκανος ν' ἀμύνηται κατ' ἀδίκων καὶ ἀτόπων ἐπιθέσεων, ἡ τύχη ἐπεφύλαξεν αὐτῷ καὶ τὴν εὐτυχίαν πρῶτον μὲν ὅτι διασῴζει ἀκμαίας τὰς πνευματικὰς δυνάμεις, δεύτερον δ' ὅτι ἔχει μαθητὰς καὶ φίλους, οἵτινες αὐτὸν ἴσα τῇ κεφαλῇ τιμῶντες καὶ ἀγαπῶντες δύνανται καὶ θέλουσι νὰ μὴ ἐπιτρέψωσι νὰ διασύρηται ὁ πολύτιμος ἀνὴρ καὶ φίλος.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Plutarchi Chaeronensis Moralia, recognovit Gregorius N. Bernardakis, Lips. Teubner.

Καθ' ἃ ἀνωτέρω σελ. 417 εἶπον, προκειμένου νὰ ἐκλεχθῇ ὁ κ. Γρ. Βερναρδάκις καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ὁ σεβαστὸς ἡμῶν διδάσκαλος καὶ φίλος Κ. Κόντος ἐξέθηκεν ἐν τῇ Σχολῇ παρρησίᾳ ἣν μελετήσας τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδεδομένα Ἠθικὰ τοῦ Πλουτάρχου εἶχε σχηματίσει γνώμην. Ἀλλὰ τὰ τότε λεχθέντα δὲν ἐδημοσίευσε δι' ὃν ἐκεῖ εἴπομεν λόγον. Θὰ ἔμενον ἄρα ἀδημοσίευτα ἐν σημειώσεσιν κείμενα, ἂν μὴ ὁ κ. Β. ἐπεχείρει νὰ ἐλέγχῃ καὶ παραβάλλῃ ἑαυτὸν πρὸς τὸν Κόντον. Ποῖά τινα εἶναι τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Β. ἐλεγχόμενα, ἐδείχθη ἐν τοῖς ἀνωτέρω περιφανῶς. Ἀλλ' ἀφοῦ οὗτος οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον τὸ πάθος τοῦ ἀνδρὸς αἰδεσθεὶς ἐπελάβετο τοῦ ἐλέγχου, ὁ Κόντος ἐνόμισεν ἀναγκαῖον νὰ δημοσιεύσῃ ὅσα τότε παρετήρησε κακῶς ἔχοντα ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ

Πλουτάρχου. Ἐντεῦθεν ἐνεχείρισε τῷ διευθυντῇ τῆς Ἀθηνᾶς ἔνια τῶν σημειωμάτων ἐκείνων, ἵνα προσηκόντως κατατάξῃ καὶ δημοσιεύσῃ. Καὶ τὸ ἔργον τοῦτο ἀνέλαβεν ἡ διεύθυνσις ἐπιθυμοῦσα πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ φανῇ χρήσιμος τῇ ἐπιστημονικῇ ἀληθείᾳ. Ἀναντιλέκτως αἱ σημειώσεις αὗται, ἂν αὐτὸς ὁ Κόντος ἐπεξειργάζετο ταύτας, ἄλλην θὰ ἐλάμβανον μορφὴν καὶ πολὺ διδακτικώτεραι θ' ἀπέβαινον· ἀλλὰ καὶ ὅπως νῦν ἐκδίδονται, δὲν θὰ εἶναι, ἐλπίζω, μικρᾶς ὠφελείας πρόξενοι τοῖς φιλομαθοῦσι.

Τὰ σφάλματα τῆς ἐκδόσεως ταύτης εἶναι ἀναρίθμητα καὶ ἀναφέρονται εἰς πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσης. Χάριν τοῦ εὐσυνόπτου κατατάσσω ταῦτα εἰς διαφόρους κατηγορίας, ἤτοι

α΄) εἰς σφάλματα περὶ τὴν κλίσιν καὶ τὸν σχηματισμὸν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων.

β΄) εἰς σφάλματα περὶ τὴν σύνταξιν.

γ΄) εἰς σφάλματα περὶ τὰς διαλέκτους.

δ΄) εἰς σφάλματα περὶ τὴν Ἀττικὴν χρῆσιν.

ε΄) εἰς σφάλματα περὶ τὴν χασμῳδίαν.

ϛ΄) εἰς σφάλματα περὶ τοὺς τόνους καὶ τὰ πνεύματα.

ζ΄) εἰς σφάλματα περὶ τὴν ὀρθογραφίαν.

η΄) εἰς σφάλματα περὶ τὴν στίξιν.

θ΄) εἰς σφάλματα περὶ τὴν φιλολογικὴν ἀκρίβειαν ἤτοι περὶ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ δικαίου ἑκάστῳ.

ι΄) εἰς σφάλματα περὶ τὴν μέθοδον καὶ ἀκολουθίαν.

ια΄) εἰς σφάλματα περὶ τὰς διορθώσεις.

Α΄. **Σφάλματα περὶ τὴν κλίσιν καὶ τὸν σχηματισμὸν τῶν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων.**

Τὰ περὶ τὴν κλίσιν σφάλματα εἶναι πολυάριθμα καὶ στοιχειώδη, πρὸς δὲ καί, ὅπερ χαρακτηριστικὸν τοῦ ὅλου ἔργου, παντάπασιν ἀνακολούθως τὰ αὐτὰ στοιχεῖα ἀλλαχοῦ ἄλλως σχηματίζονται. Οὕτω λ. χ. Τελεσίππης σχηματίζει τὴν γεν. ἐν 339 d, ἀλλὰ Τελεσίππας δὶς 181 a καὶ Τελεσίππαν αὐτ. Ὁμοίως κλίνει τῇ Γενείτῃ ἀλλ' ἡ Γενεῖτα 277 a, b, ἀγνοῶν ὡς φαίνεται ὅτι ἡ ποικιλία τῶν

καταλήξεων -α -αν ἀλλ' -ης -ῃ γίνεται μόνον ὅταν τὸ α εἶναι βραχύ, οὐχὶ δὲ ὅταν διαλεκτικῶς τὸ α μακρὸν ὂν φυλάττηται καὶ ἐν τῇ Ἀττικῇ, οἷον Ἀρεταφίλα -ας -ᾳ, ὅπως γράφει καὶ αὐτὸς ἐν 255 f, Ἀντιγόνα Ἀντιγόνας· πρβλ. καὶ Ἄδα -δας, Διοτίμα -ας κλπ. Ὁμοίως πλημμελῶς γράφει 278 c Ῥουμίνᾳ ἀφοῦ τὴν ὀνομαστικὴν γράφει καὶ τονίζει ἡ Ῥουμῖνα 278 d. Κάμμαν Κάμμας γράφει ἐν 257 e, f, καὶ 258 a, ἀλλὰ Κάμμῃ 768 c. Κίρραν Κίρρῃ ἐν 294 a ἀντὶ Κίρραν Κίρρᾳ. Τὸ μαχαίρῃ διώρθωσεν, ὡς λέγει, εἰς μαχαίρᾳ, τὸ δὲ Κίρρῃ κατέλιπεν ὡς καλῶς ἔχον. Νείλεω ἐκδίδωσιν ἐν 253 f καὶ 254 a καὶ 603 b, ἀλλὰ Νειλέου 349 e καὶ Νείλεος ἐν πίνακι Ζ' 522, ἀλλὰ τίς εἶδέ ποτε τοὺς τύπους τούτους; τὸν Διόνυσον αὐτὸν Εὐβουλῆ ἀντὶ Εὐβουλέα γράφει ἐν 714 c, καὶ τὸν θεὸν Ἐλευθερᾶ 716 b ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Ἐλευθερέα (πρβλ. Ἐλευθερέως 289 a). Ἀλλ' ὡς γνωστόν, μόνον τότε ἡ αἰτ. καὶ γεν. τοῦ ἑν. καὶ πληθ. τῶν εἰς -ευς συνῃροῦντο ἐν τῇ Ἀττικῇ, ὅτε τοῦ -εὺς προηγεῖτο ι, Ἐρετριᾶ Ἐρετριᾶς Ἐρετριῶς Ἐρετριῶν, Μηλιᾶ -ᾶς -ῶς -ῶν, Πλαταιᾶ -ῶς -ᾶς (πρβλ. Κόντον ἐν Ἐφημ. Φιλομ. 1878 σελ. 229 κἑξ. καὶ 273 κἑξ. καὶ 305 κἑξ., Meisterhans-Schwyzer σελ. 141-2 καὶ Blass A' σελ. 448). Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ τὰ εἰς -ιεὺς λήγοντα ταῦτα δὲν συνῃροῦντο ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις, ἤτοι ἐλέγετο τὸν Δωριέα τοῦ Δωριέως κλπ. (πρβλ. Blass A' 448. Meisterhans-Schwyzer 142). Τύποι ἄρα οἷον τὸν Εὐβουλῆ, τὸν Ἐλευθερᾶ εἶναι παντάπασιν ἀλλότριοι καὶ τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Κοινῆς.

Διαρρήδην διδάσκει ὁ Χοιροβοσκὸς σελ. 145,1 «τούτων (τῶν ὑποκοριστ. ὀνομάτων οἷον Κλαυσῦ, Λαρδῦ, Καμμῦ) αἱ δοτικαὶ χωρὶς τοῦ ι εἰσὶν . . . ἐπειδὴ οὐδέποτε ἡ υι δίφθογγος ἐν τέλει λέξεως εὑρίσκεται»· καὶ τοῦτο ἀληθεύει πάντοτε περὶ τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου (περὶ τῆς Ὁμηρικῆς καὶ περὶ τῶν διαλέκτων, ἐν αἷς τὸ υ ἔσῳζε τὴν ἀρχαίαν προφορὰν αὐτοῦ ὡς u, οὐχί). Ἀλλ' ὅμως παρὰ τὴν ῥητὴν διδασκαλίαν ταύτην ὁ κ. Β. συνῃρημένως ἐκφέρει τὴν δοτ. τῶν εἰς -υς -υος, οἷον Λίβυι 257 b, κάνδυι 329 d, Νέφθυι 356 f καὶ 375 c, πίτυι 675 d καὶ e, στάχυι 915 d (ὁμοίως γράφει κυισκομένην 365 c, εἰ καὶ ἡ δίφθογγος υι πρὸ συμφώνου δὲν ἀπαντᾷ) πρβλ. Blass A' σελ. 62. Ἐν Τομ. A' σελ.

οϐʹ ἀναγνωρίζει ὡς γνησίους τοῦ Πλουτάρχου τοὺς τύπους Λακύδῃ, Ἀνδροκύδῃ, ἀλλ' ἐν 668 c μεταϐάλλει τὸ Ἀνδροκύδῃ εἰς Ἀνδροκύδει, καὶ πάλιν κατωτέρω ἐπιλήσμων γενόμενος γράφει Φερεκύδῃ 1064 a.

μελιγάρεας ὕμνους γράφει ἐν 406 a παραπέμπων ἅμα εἰς Πινδ. Ἰσθ. Βʹ 3· ἀλλ' ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Λυρικῶν τοῦ Bergk κεῖται οὐχὶ μελιγάρεας ἀλλὰ μελιγάρϒας, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ μόνον ὀρθόν· πρϐλ. εὔϐοτρυς πολύϐοτρυς -υος, χρύσοφρυς λεύκοφρυς κυάνοφρυς -υος, κάλλιχθυς πολύιχθυς -υος κττ., ἅτινα διδάσκουσιν ὅτι τὰ σῴζοντα τὸ υ ἐν πάσαις ταῖς πτώσεσιν, ὅταν εἶναι ἁπλᾶ, φυλάττουσιν αὐτὸ καὶ ὅταν συντεθῶσιν, διὸ γῆρυς (Δωρ. καὶ Αἰολ. γᾶρυς), γήρυος καὶ μελίγηρυς -υος.

Γνωστὸν εἶναι ὅτι καὶ παρὰ τοῖς παλαιοῖς καὶ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ἐκ κυρίων ὀνομάτων εἰς -ΙΣ ληγόντων ἐσχηματίζοντο γενικαὶ διὰ τοῦ -ΙΟΣ ἐκφερόμεναι, οἷον Ἄφυτις - Ἀφύτιος, Σκῆψις - Σκήψιος, Κρεῦσις - Κρεύσιος, Ζῆνις - Ζήνιος, Συέννεσις - Συεννέσιος, Αἶσις - Αἴσιος, Ἄλϐις - Ἄλϐιος κλπ.· ἴδε Κόϐ. ἐν Nov. Lect. σελ. 338 καὶ ἐν Μνημ. 1873 σελ. 134 καὶ 1876 σελ. 214. Τὴν κλίσιν ταύτην καθ' ἃ καὶ τὴν συνήθη εἰς -εως -ει εὑρίσκομεν ἐν τοῖς ὀνόμασι τούτοις καὶ παρὰ Πλουτάρχῳ κλίνοντι τοῦτο μὲν Λαχέσεως 568 d, ὅπως καὶ οἱ δόκιμοι, Νισίϐεως 563 a, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ φράσει «ἡ Σεμιράμεως μεγαλοπραγμοσύνη τῇ Σεσώστριος . . .» 243c, Λέπτει 143 a, 983 f, Μέμφει 359 b, τοῦτο δὲ τοῦ Μείνιος 354 a, Τιϐούρι 277 f κττ. Εἶναι ἄρα ἀμφότεροι οἱ σχηματισμοὶ γνωστοὶ τῷ Πλουτάρχῳ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοὐλάχιστον τῶν ἀντιγράφων, οἷς φαίνεται ἀκολουθῶν ὁ ἐκδότης. Ἀλλ' ὅμως παρὰ ταῦτα ἐν σελ. 354 c τὸ τῶν ἀντιγράφων Σάει μεταϐάλλει εἰς τὸ διαλεκτικῶς κλινόμενον Σάϊ, καὶ τἀναντία, ὡσεὶ θέλων ν' ἀντισηκώσῃ τὴν βλάϐην, τὸ διαλεκτικὸν Θύμϐριος τῶν ἀντιγράφων ἐν 307 d μεταϐάλλει εἰς τὸ Ἀττικῶς κλινόμενον Θύμϐρεως. Τίνα λόγον ἔχουσιν ἢ τί ἐλέγχουσιν αἱ μεταϐολαὶ αὗται;

Ἐν 193 f ἐδημοσίευσε «Τί οὖν, εἶπεν, Ἀντιγενίδας στένει καινοὺς Τέλληνος αὐλοὺς ἔχοντος; ἦν δὲ αὐλητὴς ὁ μὲν ΤέλληΣ κάκιστος κλπ.», ἀντὶ ΤέλληΝ, ὅπως πρὸ πολλοῦ παρετήρησεν ὁ Dindorf ἐν Θησ. Στεφ. Ἄλλως θὰ εἴχομεν Τέλλης Τέλληνος, ὡς

φαίνεται, κατὰ τὸ μέλας μέλανος, τάλας τάλανος, δελφὶς -ῖνος κλπ.

Φιλάμμωνα ἐξέδωκεν ἐν 1132 a καὶ 1133 b, εἰ καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφ. ἀπεδείχθη πρὸ πολλοῦ ὅτι μόνη ἡ διὰ τοῦ ο γραφή, ΦιλάμμΟνα εἶναι ὀρθή.

Λυκάωνος 300 a, ἀλλὰ Λυκάονα Ζ′ 409, 3. Ἰάσωνι 583 f· ἀλλ' Ἰάσονα 193 b, 871 b. Καὶ ὅμως εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις ὀνόμασι τούτοις Ἰάσων, Μαχάων, Λυκάων, Ἀμυθάων, Φιλάμμων -ονος, Πανδίων -όνος, Ἀρίων -ονος, Ἰξίων -ονος, Ἀμφίων -ονος, Ὀλοοσσὼν -όνος, Παίων -ονος, Μαίων -ονος κττ. διεσώθη ἡ ἀρχαιοτέρα μεταπτωτικὴ κλίσις, ἡ ἐξαφανισθεῖσα καθ' ὁμαλισμὸν ἐν τοῖς μετέπειτα Πλάτων -ωνος, Φωκίων -ωνος, Ἀρίστων -ωνος κτλ. Πρβλ. περὶ τούτου Κόντον ἐν Γλωσσ. Παρατηρ. σ. 207-14. Πρόδηλον δ' ὅτι διὰ τὴν διαφορὰν ταύτην ἡ γραφὴ τῶν ἀρχαιοτέρων τούτων διὰ τοῦ ω εἶναι ἀνορθογραφία ὁποία θὰ ἦν καὶ ἡ τῶν ἄλλων διὰ τοῦ ο, ἤτοι Ἰάσωνος εἶναι τοσοῦτον πλημμελὲς ὅσον θὰ ἦν καὶ Πλάτονος.

ἐπαγγελόμενος κατὰ β′ ἀόριστον ἀντὶ ἐπαγγελλόμενος ἔγραψεν ἐν 195 b, εἰ καὶ ὁ ἀόριστος οὗτος καὶ τοῖς δοκίμοις παντάπασιν ἄγνωστος ἦν καὶ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις σφόδρα ἀμφίβολος· πρβλ. Veitch, Verb. Irreg. ἐν λέξει. Καὶ σημειωτέον ὅτι ἡ ἔννοια εὐοδοῦται κάλλιστα διὰ τοῦ ἐπαγγελλόμενος, διότι ὑπατεύοντι τῷ Φαβρικίῳ προσέπεμψεν ἐπιστολὴν . . ἐπαγγελλόμενος, ἐὰν κελεύῃ κλπ., ἤτοι ὑπισχνούμενος, παρέχων τὴν ὑπόσχεσιν, προσφερόμενος κλπ.

Παντάπασιν ἀνάξιον τοῦ Πλουτάρχου εἶναι τὸ ἐξεώσας ὅπερ κατέλιπεν ὁ ἐκδότης 367 b, τὸ κατεάξας 526 b ὅπερ μόνος ὁ κῶδιξ D παρέχει (πρβλ. Α′ ος′), καίτοι οἱ Ἐνετικοὶ κώδικες ἔχοντες κατάγξας μαρτυροῦσι σαφῶς ὅτι κατάξας εἶναι τὸ γνήσιον, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι οἱ σώσαντες αὐτὸ ἀπαθές· ἀλλ' ὁ ἐκδότης ἀκολουθεῖ τῷ ἀθλίῳ D. Ὁμοίως ἔχει κακῶς καὶ τὸ κατεάξαι 511 c (τὸ ἐν 177 f κατεαγείσης ἐν νόθῳ συγγράμματι κριτέον ἄλλως)· πρβλ. περὶ τούτων Κόντον ἐν Λογ. Ἑρμ. Α′ σ. 75 κέξ.

«ἄσσα δηλῶμαι, πράξω κατὰ πόλεμον ἢ τεθναξοῦμαι» γράφει ἐν 219 d εἰσάγων εἰς τὸ στόμα τοῦ Βρασίδου ἀτοπίαν δεινοτάτην

Διότι ὡς πασίγνωστον τὸ δηλῶμαι ἐκ τοῦ δηλέομαι σημαίνει βλάπτω ἀφανίζω, ὁ δὲ Βρασίδας λέγει «ὅσα θέλω», τ. ἔ. ἄσσα δήλομαι τοῦ δήλεσθαι, ὅ ἐν τῇ ἀνειμένῃ Δωρίδι λέγεται δείλεσθαι, ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ δὲ βέλλομαι, καὶ δὴ εἶναι τῆς αὐτῆς ἀρχῆς τῷ βούλομαι. Περὶ τοῦ δήλομαι πρβλ. καὶ Allen ἐν Curt. Stud. Τομ. Γ′ σελ. 274 «Ceterum formae δηλούμενος, δηλῆται, quas codices nonnunquam exhibent, aperte inscitiae librariorum debentur».

ἠρωτριωμένην ἔγραψεν ἐν Ζ′ 319, 21, ὡσεὶ ἦν δυνατὸν νὰ λεχθῇ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἀροτριόω παρὰ τὸ ἀροτριάω.

Παντάπασιν ἄτοπον εἶναι τὸ ἐν σελ. νϐ′ τοῦ Δ′ τόμου λεγόμενον ὅτι ὁ Σχολιαστὴς εἶπε πάσσει ἀντὶ πήσσει πήγνυσι, διότι τὸ πήγνυμι ἔπηξα ἐγένετο πήσσω ἔπηξα, ὅπως τὸ κατάγνυμι-κατάσσω, τὸ ῥήγνυμι-ῥήσσω (πρβλ. Κόντον ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ Α′ 91 κέξ.), ἀλλὰ πάσσω-πήγνυμι ἀγνοεῖται ὅλως· καὶ ἂν δὲ ὑποτεθῇ ὅτι τὸ Δωρικὸν πάγνυμι ἐγένετο πάσσω, δὲν ἠδύνατο βεϐαίως νὰ γράψῃ αὐτὸ ὁ Σχολιαστής, ὅστις δὲν ἔγραφε Δωριστί. Ὁ ἐκδότης ἄρα φαίνεται τρέψας εἰς τὸ δῆθεν Δωρικὸν πάσσω τὸ κοινὸν πήσσω.

παρωνυχίσιν γράφει ἐν Α′ σελ. πθ′ παρασυρθεὶς ὑπὸ τῆς κοινῇ φερομένης πλημμελοῦς φράσεως «δὲν πρόκειται περὶ παρωνυχίδος», εἰ καὶ ἐν 43 b ἐξέδωκε παρωνυχίαν, παρωνυχίας 73 b, 440 a καὶ 465 a. Παρωνυχίαν εἶπε καὶ Γαληνὸς καὶ ἄλλοι. Τὸ παρωνυχὶς κείμενον δὶς ἢ τρὶς παρὰ τοῖς ἐσχάτοις τῶν Βυζαντιακῶν συγγραφέων ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται νὰ ἐμφανίζηται ἐν ἐκδόσει τοῦ Πλουτάρχου.

Ἐν σελ. 29 τῆς Ἐπετηρίδος 1898 ἐλέγχει τὸν Π. Παππαγεωργίου ὅτι «ἐσχημάτισε τὴν ἀνήκουστον (sic) γεν. Δηιανείρης (ἐν πίν. σελ. 526, 3)», πρότερον δ' αὐτὸς ἐξέδωκε Κίρρης, ὅπως εἴδομεν, ἔτι δὲ καὶ Ἀγλαίην ἐν 778 d καὶ Λευκοθέης ἐν Ζ′ 294, 7.

Διὰ μακρῶν διέλαϐεν ἐν Τομ. Α′ σελ. π′ περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ὀνομάτων ἵλεως, ἀγήρως, ἀνάπλεως, ἀξιόχρεως, συνεπέρανε δὲ ὅτι ταῦτα τὴν αἰτ. τοῦ ἑν. ἐσχημάτιζον εἰς -ων, ἤτοι ἐκλίνοντο κατὰ τὴν ϐ′ Ἀττ. κλίσιν· καὶ ὅμως ἐν 113 a ἐξέδωκεν ἔμπλεοι οὐδὲν παρατηρήσας. Τίκτων ἐξ ἑαυτοῦ καὶ κύων 367 f καὶ τὸ κύειν 376 a, κύει

377b, ἀλλὰ κυεῖσθαι 770a καὶ μετὰ δύο σελίδας 771b πάλιν κύουσα. Καὶ ὅμως διὰ μικρᾶς καὶ ἀεὶ ἐπιτετραμμένης ἡμῖν μετακινήσεως τοῦ τόνου θ' ἀποκαθίσταντο τὰ γνήσια κυῶν, κυεῖν, κυοῦσα καὶ θὰ ἐξέλειπεν ἡ ἄλογος ποικιλία μεταξὺ ἐνεργητικῆς καὶ μέσης φωνῆς, κύω ἀλλὰ κυοῦμαι, ἀφοῦ σήμερον εἶναι ἀποδεδειγμένον ὅτι ἐνεστὼς βαρύτονος κύω δὲν ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων (τὸ κυσαμένη, κύσας κτλ. δὲν προϋποτιθεῖσι κύω, ὅπως οὐδὲ τὸ δόξω ἔδοξε ῥῆμα δόκω ἢ τὸ ἔωσα ῥῆμα ὤθω κτλ.). Ἰδοὺ τί γράφει περὶ τούτων ὁ Blaydes ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἀριστοφάνους Λυσιστράτης σελ. 255 Ἐκύεις] Abs κυῶ. (f. 752 κυεῖν-κυῶ. Thesm. 641 ἐκύησα. Plat. Theaet p. 210 κυοῦμεν (ita omnes mss.). p. 151 κυοῦντα. Symp. 206 E κυοῦντι. 209 C ἐκύει. Plat. Legg. 789 A τὸ κυούμενον. Herod. VI. 68 κυέουσαν. Lucian. D. D. IX. 1. ἐκύει. Quum apud Homerum extent formae κυέουσαν (Il. Ψ 266) et ἐκύει (τ, 117), antiquioram formam esse κυεῖν recte colligere videtur Buttmannus Irreg. Verbs. p. 161. De utraque forma κυῶ et κύω, quorum prior certe in Atticis praeferenda videtur, agit Lobeck. ad Aj. 239 (p. 182-183). Πρβλ. καὶ Λ. Δινδόρφιον εἰς Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. σελ. 250 καὶ εἰς Κυνηγ. σελ. 213. Περὶ τῶν τύπων κυῶ καὶ κύω ἐποιήσατο λόγον ὁ Λοβέκκιος καὶ ἐν τοῖς Παραλειπομένοις σελ. 556 καὶ Schanz ἐν Πλάτωνι Εα σελ. VI.

Τομ. Α΄ σ. ος΄ γράφει «Aliae tamen duplices ac triplices librariis debentur, velut ἀνάλισκον semel: ἀνήλισκον novies, -ἀνάλωκα ter: -ἀνήλωκα quater: -ἠνάλωκα bis: -ἀνάλωμαι ter: -ἀνήλωμαι ter: -ἀνάλωσε undevicies: -ἀνήλωσε sexies: -ἠνάλωσε quater: -ἀναλώθην ter: -ἀνηλώθην semel: -ἠναλώθην semel. Unde scribendum videtur ἀνήλισκον, -ἀνάλωκα vel -ἀνήλωκα, -ἀνάλωσα, -ἀνάλωμαι, -ἀναλώθην». Ὁμολογῶ ὅτι δὲν νοῶ πῶς ἐκ τῶν τοιούτων γραφῶν συνήχθη τὸ συμπέρασμα τοῦτο· ἀλλ' ἔστω ἀφοῦ συνήχθη, ἔδει τοὐλάχιστον νὰ τηρηθῇ πανταχοῦ. Ἀλλ' ὅμως γράφει ἐν 783d ἀνηλωμένον καὶ ἐν 192a καταναλῶσθαι μὲν ἔχει ἡ ἔκδοσις τοῦ Βυττεμβαχίου καὶ Δυβνήρου, κατηναλῶσθαι δὲ ἡ τοῦ κ. Β.· ὁμοίως γράφει ἀνήλωσε 1126e. Τὴν γραφὴν καταναλῶσθαι βλέπει τις καὶ ἐν τῷ Θησ. τοῦ Στεφ., ἔνθα γίνεται μνεία τούτου τοῦ χωρίου τοῦ Πλουτ. Δῆλον ἄρα ὅτι ὁ ἐκδότης συνεπέρανε μὲν ἐν τῷ Προλόγῳ

ὅτι ὁ Πλούτ. ἔγραφεν ἀνάλωμαι καὶ ἀνάλωσα, ἐξέδωκε δὲ ἔπειτα παρὰ τὸ συμπέρασμα ἀνήλωμαι καὶ κατηνάλωμαι καὶ ἀνήλωσα οὐδένα οὐδαμοῦ λόγον δοὺς ποῦ εὗρε ταῦτα ἢ πῶς μετεπείσθη. Ἐν 300 a «ἐκ τοῦ τυχόντος ἑλκειδίου νοσήσας», οὕτως ἐξέδωκεν ὁ ἐκδότης ἀντὶ τοῦ ἑλκυδίου τῶν ἀντιγράφων, πρβλ. Α΄. νδ΄· ἀλλ' ἡ γραφὴ ἑλκυδίου ἄγει ἐπὶ τὴν ἀληθῆ γραφὴν ἑλκυδ(ρ)ίου, διότι ἑλκύδριον ἐλέγετο οὐχὶ ἑλκείδιον (πρβλ. Ἀριστοφάν. Ἱππεῦσιν 907). Ἡ γνώμη τοῦ Schwabe, de Deminutivis 68 ὅτι ἐκ τοῦ ἑλκύδριον χάριν εὐφωνίας ἐγένετο κατ' ἀποβολὴν τοῦ ρ τὸ ἑλκύδιον, εἶναι μὲν πάντοτε δυνατὴ κατ' ἀρχήν, ἀλλ' ἐφ' ὅσον δὲν πιστωθῇ ἀρκούντως ἡ ὕπαρξις τοῦ ἄνευ τοῦ ρ τύπου, ἑλκύδιον, προτιμότερον νὰ ὑποληφθῇ τοῦτο φθορὰ τῶν μεταγραφέων καὶ μᾶλλον κατὰ τὰ πολλὰ εἰς -ύδριον (πρβλ. Lobeck, Proleg. 401 καὶ Κόντου ἐν Λογ. Ἑρμ. Ε΄. σελ. 34 καὶ Ἀθηνᾶς τόμ. Ι΄. σελ. 330) νὰ τρέψωμεν καὶ τοῦτο εἰς ἑλκύδριον. Ἀλλ' εἴτε τῷ Schwabe ἤθελε πεισθῇ τις εἴτε τῷ Κόντῳ, πάντοτε ἡ διόρθωσις τοῦ ἐκδότου ἑλκειδίου οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ φθορὰ τῆς παραδόσεως καὶ γλωσσικὸν σφάλμα.

Καὶ λέξεις τερατώδεις ἔπλασεν, οἷον 958 b πολυλυσιτέλειαν, ἔτι δὲ ἄναυξον 981 f, εἰ καὶ ἀναυξῆ ἐξέδωκεν ἐν 912 a, εὐαυξῆ ἐν 237 f (εὐαυξὴς εἰκάζει καὶ ἐν 724 e σημειώσει). Τὸ ἄναυξον τοῦτο ψεχθὲν ὑπ' ἐμοῦ κατὰ τὴν συνεδρίαν ἐκείνην τῆς Σχολῆς ἐπιχειρεῖ νῦν νὰ δικαιολογήσῃ ἐν Ἐπετηρίδος σελ. 97 διατεινόμενος ὅτι «ἐπειδὴ ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις χωρίοις μεταχειρίζεται (ὁ Πλούταρχος) τὸ ἀναυξές, εἶνε προφανὲς ὅτι ἐνταῦθα ἔγραψεν ἄναυξον, ἵν' ἀποφύγῃ τὴν ἐπανάληψιν τῆς καταλήξεως -ες». Ἀλλ' ἐγὼ δὲν πείθομαι περὶ τοῦ «προφανοῦς» τούτου συμπεράσματος, διότι πρῶτον μὲν πολὺ λογικώτερον φαίνεταί μοι τὸ ἐναντίον συμπέρασμα, δηλ. ὅτι ἐπειδὴ ὁ Πλούτ. ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις χωρίοις μόνων τῶν εἰς -αυξὴς τύπων ποιεῖται χρῆσιν, δῆλον ὅτι καὶ ἐν τούτῳ ὁμοίως ἔγραψεν ἀναυξές, ὅτι δ' ἐφθάρη ὁ τύπος οὗτος ἐνταῦθα. Δεύτερον δὲ βλέπω τὸν Πλούταρχον μεταχειριζόμενον λέξεις ὁμοίως περατουμένας, πρβλ. συνεχὲς καὶ ὁμαλὲς 564 d (ὅπου ἠδύνατο νὰ γράψῃ καὶ συνεχὲς καὶ ὁμαλόν, ἄλλα ὅμοια ἴδε κατωτέρω).

Καὶ τρίτον δέν μοι φαίνεται πιθανὸν ὅτι ὁ Πλούταρχος ἠδύνατο νὰ βαρβαρίσῃ καὶ διαφθείρῃ τὴν γλῶσσαν οὕτως ὥστε νὰ εἴπῃ ἄναυ-

ξον ἀντὶ ἀναυξές, ἢ ἄμαθον, ἄτυχον, ἄμελον, ἄσαφον, ἄφραδον, ἄμιγον, ἄδρανον κττ. ἀντὶ τοῦ ἀμαθές, ἀτυχές, ἀμελές, ἀσαφές, ἀφραδές, ἀμιγές, ἀδρανὲς κττ. Διότι εἶναι γνωστὸν ὅτι ὅπως ἐκ τοῦ αὔξω, αὐξάνω, αὔξομαι, αὐξάνομαι, προῆλθε τὸ εὐ-αυξής, ἀναυξὴς οὕτως ἐκ τοῦ σφάζω, σφάζομαι τὸ αὐτοσφαγής, ἐκ τοῦ μέλω -ομαι τὸ ἐπιμελής, ἀμελής, ἐκ τοῦ στέλλω-ομαι τὸ εὐσταλής, ἐκ τοῦ μίγνυμι -μαι τὸ ἀμιγής, ἐκ τοῦ λείπω -ομαι τὸ ἐλλιπής, ἐκ τοῦ φράζω -ομαι τὸ εὐφραδὴς κττ.· ἀλλ' ἐπίσης εἶναι γνωστὸν ὅτι τὰ εἰς -ης ταῦτα σύνθετα ἐπίθετα δὲν μεταβάλλονται ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ οὔτε εἰς ὀξύτονα εἰς -ός, οὔτε εἰς προπαροξύτονα εἰς ´ - ος, ὅπως γίνεται ἐν τῇ νεωτέρᾳ, πρβλ. Ἀθηνᾶς Τόμ. Α´ σ. 484, 490. Ὁ τύπος ἄρα ἄναυξον εἶναι ὁμοιότατος τῷ ἐπίμελον, ἄμελον, ἄμιγον, εὔσταλον, ἄφραδον κττ. ἢ τῷ ἄτυχος, ἄχαρος, ἄπαχος κττ., ἤτοι ξένος τῆς ἀρχαίας γλώσσης. Δὲν εἶναι ἄρα πρόδηλον, ὅπερ λέγει ὁ ἐκδότης, ὅτι «ἵνα φύγῃ τὴν ἐπανάληψιν τοῦ -ες», ἔγραφεν ὁ Πλούταρχος ἄναυξον, ἀλλ' ὅτι ἀντιγραφεύς τις εὑρὼν συντετμημένως σεσημειωμένην τὴν κατάληξιν τοῦ ἀναυξὲς ἀνέγνω πλημμελῶς -ον ἀντὶ -ες· τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ αὐτὸς ὁ ἐκδότης λέγων ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ Α´ Τόμου ὅτι ἐν τῷ κώδικι D αἱ καταλήξεις φέρονται συντετμημένως (ἰδὲ κατωτέρω).

B´.

Σφάλματα περὶ τὴν σύνταξιν

Καὶ τὰ περὶ τὴν σύνταξιν σφάλματα τῆς ἐκδόσεως ταύτης εἶναι πολυάριθμα, πολλὰ δὲ τούτων καὶ τελέως στοιχειώδη καὶ ἄντικρυς ἀσύγγνωστα· οὕτω λ. χ. σύγχυσιν τῶν τοπικῶν προσδιορισμῶν ἐμφαίνουσι τὰ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου γραφόμενα ἐν 845 a ἐβάδιζεν οἴκοι, ἐν 942 f κομισθέντες αὐτόθι», 413 d πολλαχόθεν τῆς οἰκουμένης χρηστήρια καθειστήκει, 16 f εἰς τὴν νεκυίαν (sic) εἶπεν κττ.

Ἐν σελ. 218 f ἔγραψεν «ἀλλ' οὐ τοῦτο, ἔφη, ὁρᾶν δεῖ, ἀλλ' **οἳ** μαχούμενοι κρείσσονες τῶν πολεμίων ἐσόμεθα» ἀντὶ τοῦ οἱ τῶν

ἀντιγράφων· ἀλλὰ τὸ οἷ δὲν σημαίνει τὴν ἐν τόπῳ σχέσιν, ἣν τὸ μαχούμενοι ἀπαιτεῖ, δ·ό, ἂν μή τις θέλῃ νὰ γράψῃ τὸ ἀπαιτούμενον ᾗ ἢ οὗ, ἀνάγκη νὰ προτιμηθῇ τὸ ἐν τῇ Διδοτείῳ ἐκδόσει κείμενον εἰ, ὅπως μὴ εἶναι σόλοικος ὁ λόγος, ὅπως ἐξέδωκεν ὁ ἐκδότης.

Καὶ 517 d «ἥλιον πολυπραγμόνει ποῦ κάτεισι καὶ πόθεν ἄνεισι· ζήτει τὰς ἐν σελήνῃ καθάπερ ἐν ἀνθρώποις μεταβολάς, ποῦ τοσοῦτον κατανάλωσε φῶς, πόθεν αὖθις ἐκτήσατο...». Ὁ ἐκδότης ἀντὶ τοῦ πρώτου ποῦ εἰκάζει ποῖ, ἀλλὰ τὸ δεύτερον καταλείπει ὡς καλῶς ἔχον. Καὶ ὅμως ἡ ἀντίθεσις καὶ τούτου πρὸς τὸ εὐθὺς ἑπόμενον πόθεν αὖθις ἐκτήσατο καὶ αἱ φράσεις (κατ)αναλίσκω εἰς τὸ δέον, εἰς τὴν στρατιὰν κλπ. διδάσκουσιν ὅτι καὶ ἐν τούτῳ ποῖ γραπτέον.

Ζ' 272, 17 «ἀλλὰ μὲν τό μου γένος ἀπ' ἐμοῦ λαμβάνει τὴν ἀρχήν, τὸ δὲ σὸν ἐν σοὶ λήγει»· πάντες πλὴν τοῦ ἐκδότου βλέπουσι τὴν ἀτοπίαν τοῦ «τό μου γένος», ἀντὶ τὸ ἐμοῦ ἢ τοὐμὸν γένος ὡς ἀντικειμένου πρὸς τὸ σόν. Ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ καταφαίνεται ἡ περὶ ταῦτα ἀδυναμία αὐτοῦ· πρβλ. 560 a ἔτι δ' ἐμοῦ λέγοντος, ὑπολαβὼν . . . καὶ 577 a ταῦτά μου διαλεγομένου . . . διέκρουεν ὁ . . ., ἀνθ' οὗ ἐν σελ. 586 εἰκάζει ταῦτ' ἐμοῦ, καὶ 921 f καὶ ὁ Φαρνάκης, ἔτι μου λέγοντος, τοῦτ' ἐκεῖνο πάλιν..., 940f ἔτι δ' ἐμοῦ σχεδὸν λέγοντος, ὁ Σύλλας ὑπολαβὼν καὶ 942c θαυμάζοντος δ' ἐμοῦ ταῦτα καὶ δεομένου σαφέστερον ἀκοῦσαι, πολλὰ εἶπεν...»

Ἄγνοιαν στοιχειώδη τοῦ συντακτικοῦ ἐμφαίνει καὶ ἡ εἰκασία ἐν 275b «διὸ τὸν αἴτιον καὶ φύλακα ποιοῦνται τῆς εὐδαιμονίας» ἔνθα ἀντὶ τοῦ τὸν εἰκάζει ὁ ἐκδότης τοῦτον. Ἀλλ' ὁ νοῦς εἶναι: διὸ τὸν (ὄντα) αἴτιον τῆς εὐδαιμονίας ποιοῦνται καὶ φύλακα αὐτῆς, οὐχὶ δὲ ὅτι τὸν Κρόνον ποιοῦνται αἴτιον καὶ φύλακα τῆς εὐδαιμονίας, ὅπως φρονεῖ ὁ ἐκδότης, διότι ἀνωτέρω ἐλέχθη «ὅτι καρπῶν ἀρετῆς ἢ γεωργίας ἡγεμὼν ὁ Θεός, ὥστε εἶναι αἴτιος, οὐ ποιοῦνται αὐτὸν νῦν πρῶτον.

Ἄγνοιαν τῆς συντάξεως ἐλέγχει καὶ ἡ εἰκασία αὐτοῦ ἐν 204b «καὶ χαίρειν ἐάσας τὸν ἰατρὸν ἔλαβέ τι τῶν εὐποριστων», ἔνθα τὸ τὶ προσέθηκεν ὁ ἐκδότης· ἀλλ' ὅτι πλημμελῶς, διδάσκουσι τάδε τὰ χωρία: 296e εἰ μὴ τῆς γῆς λάβοι παρ' αὐτῶν, 298e προσέλαβε δὲ καὶ τῶν κεραμίων 366 f εἰς ὃ ποτίμου λαβόντες ὕδατος ἐγχέουσι· πρβλ.

καὶ 526e προκλέπτουσι τῆς ἡδονῆς, 830c τῶν ἐρίων ξαίνοντα, 262a καὶ φορεῖν ἐφηβικὰς χλαμύδας καὶ τῶν ἀνακώλων χιτωνίσκων. Ἔπειτα πόθεν γνωστὸν ὅτι ἔλαβε τὶ καὶ οὐχὶ τινά;

Ἄγνοιαν τῆς συντάξεως τοῦ δοκῶ ἐλέγχει ἡ μεταβολὴ ἡ προτεινομένη ἐν 442 f «δέδοικα δὲ μὴ δόξαιμι παντάπασιν ἐπαγωγὰ καὶ νεαρὰ τῷ λόγῳ περαίνειν. . .», ἐν ᾧ ἀντὶ τοῦ δόξαιμι εἰκάζει ὁ ἐκδότης δόξω μοι, ὅπερ παντελῶς ἀλλότριον τοῦ προκειμένου, ἐπειδὴ τὸ δοκῶ μοι σημαίνει νομίζω, πιστεύω, ἐλπίζω, εἰκάζω, ἤτοι εἶναι ἀεὶ ἐνεργητικόν, τὸ δὲ δόξαιμι (ἄλλοις, ὑμῖν) συνωνυμεῖ τῷ φαίνομαι, νομίζομαι, εἶναι τρόπον τινὰ παθητικόν· πρβλ. 329e ἀλλ' ἐκείνης ἡδέως ἄν μοι δοκῶ γενέσθαι. . . θεατής, 209e ἐγὼ γάρ μοι δοκῶ τῶν τοιούτων βούλεσθαι ἐπάνω εἶναι, 317e νυνὶ δέ μοι δοκῶ τοῦ προβλήματος ὥσπερ ἀπὸ σκοπῆς καθορᾶν, 426 f ἥδιον ἄν μοι δοκῶ μαθεῖν ἢ . . . 646 f ὅτι . . . μεμνῆσθαι μοι δοκῶ Σαπφοῦς λεγούσης κτλ.

Ἔλλειψιν παρατηρήσεως καὶ ἄγνοιαν τῆς συντάξεως τοῦ ἐκδεδομένου συγγραφέως ἐμφαίνει καὶ τὸ ἐν 290d «Βοιωτοῖς δὲ δημοσίᾳ καθαρμός ἐστι κυνὸς διχοτομηθέντος τῶν μερῶν διεξελθεῖν», ἐν ᾧ ὑποσημειοῦται «διὰ τῶν μερῶν Abreschius, τῶν μερῶν διὰ μέσου?». Ἀλλὰ τὴν αὐτὴν σύνταξιν ὁ ἐκδότης ἀλλαχοῦ κατέλιπεν ὀρθῶς ἀμετακίνητον, οἷον 51 a ἢ γὰρ οὐ διεκπίπτει τῶν στενοτέρων πόρων ἢ συνεκπίπτει διὰ τῶν ἀραιῶν, 665 f τῶν δ' ἀραιῶν καὶ πολυπόρων καὶ χαλώντων . . . διεκθεῖ, 916e διεκθέοντα τῶν μανοτέρους (ἐχόντων πόρους) κτλ.

Πολλαχοῦ διώρθωσε τὸ εἰσὶν εἰς ἐστίν, ἵν' ἀποκαταστήσῃ τὴν Ἀττικὴν λεγομένην σύνταξιν· ἀλλ' ἐν 405 f τὸ «ὠλίσθανεν... κατεπίμπλαντο... τὰ συμπόσια» μετέβαλε μετὰ τοῦ Reiske εἰς ὠλίσθανον. . . κατεπίμπλαντο, ἀντὶ ὠλίσθανεν. . . κατεπίμπλατο.

308d «παραγγείλας τῷ παιδὶ Στησιμβρότῳ μὴ συμβάλλειν»· ὀλίγον κατωτέρω ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι κεῖται ἡ ὀρθὴ σύνταξις «τῷ υἱῷ προσέταξε μὴ συμβαλεῖν», ἀλλ' ὁ ἐκδότης οὐδὲν περὶ τούτων, ὡς φαίνεται, αἰσθάνεται, διὸ κατέλιπεν ὡς εὗρε τὸ χωρίον.

212f «ἐπεδείκνυτο νομίζων ἐκεῖνον ἄρξειν τινὸς φιλοφρονήσεως», οὕτω «νομίζων ἄρξειν» ἐξέδωκεν ἐν τούτῳ ὁ ἐκδότης ἀντὶ τοῦ νομίζων ἄρξαι τῶν ἀντιγράφων. Ἀλλ' ἐν 211d «τῷ δὲ τῶν Μακεδό-

νων βασιλεῖ τὸ αὐτὸ ἐρώτημα προσέπεμψε· φήσαντος δ' ἐκείνου βουλεύεσθαι, βουλευέσθω τοίνυν, εἶπεν, ἡμεῖς δὲ πορευσόμεθα» κατέλιπε τὸ βουλεύεσθαι ἀμετακίνητον, εἰ καὶ ἡ ἔννοια προδήλως ἀπαιτεῖ τὸν μέλλοντα βουλεύσεσθαι, πρβλ 202f ἀναγνοὺς ἔφη βουλεύσεσθαι καὶ δώσειν τὴν ἀπόκρισιν, καὶ Ζ' 434, 17 καμπτόμενος δέ πως ταῖς Φοίνικος δεήσεσι βουλεύσεσθαί φησι περὶ τοῦ ἀπόπλου. Ὁμοίως πλημμελῶς ἐξέδωκε 214f «ἀξιοῦντος ἐπεξιέναι καὶ διαμάχεσθαι, οὐκ ἔφη διακωλύειν τοὺς πολεμίους», ἀντὶ διακωλύσειν, ὅπως ἡ αὐτὴ ῥῆσις κεῖται ἀνωτέρω 191d «οὐκ ἔφη διακωλύσειν. . .»· πρβλ. τὰ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου περὶ τῆς συντάξεως ταύτης λεχθέντα ἐν Μνημοσ. 1874 σελ. 34.

768 f «Περίανδρος δ' ὁ Ἀμβρακιωτῶν τύραννος ἠρώτα τὸν ἐρώμενον εἰ μήπω κύει», ἐνταῦθα ὁ ἐκδ. ὑποσημειοῦται «malim κύοι», ὁμοίως καὶ ἐν 231e «ἤρετό τις εἰ τοῖς ἀδελφοῖς μάχεσθαι μέλλει, οὐκ, ἔφη, ἀλλ' ἐπὶ τὴν ἀκλήρωτον τῆς χώρας βαδίζει» ὑποσημειοῦται malim μέλλοι, βαδίζοι· καὶ 794f «πυνθανομένου τίνι πεποιθὼς ταῦτα πράττει» ὑποσημειοῦται malim πράττοι· ἀλλ' ἐν 162a ἐξέδωκεν ἠρόμην αὐτὸν ὅπου τὴν ναῦν οἴεται κατασχήσειν, 871c ἐπηρώτων τὸν θεὸν κοινῇ, εἰ λελάβηκε πλήρεα καὶ ἀρεστὰ τὰ ἀκροθίνια, καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ, οὐδὲν παρατηρήσας. Ὅτι δ' ἀληθῶς οὐδεμιᾶς μετακινήσεως ἦν χρεία, εἶναι πασίγνωστον, πρβλ. Kühner Β' σελ. 1058-9, καὶ Ἀσωπίου ΣΠΑ' 254, § 14, καὶ ΣΠΒ' 815, 818.

Ἐν 208 a φέρεται κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν δοκίμων συγγραφέων «οὐχ ἧττον ᾤετο δεῖν καταμανθάνειν τοὺς τῶν λεγόντων τρόπους ἢ περὶ ὧν λέγοιεν». Ἀλλ' ὁ ἐκδότης ἤκασεν «οὐχ ἧττον . . . ἢ περὶ ὧν **ἂν** λέγοιεν» πλημμελῆ ὑπολαβὼν τὴν ἄνευ τοῦ συνδέσμου ἂν ἐκφοράν. Παράδοξον σφόδρα φαίνεται ὅτι ἀγνοεῖ χρῆσιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τοῖς παισὶ γνωστοτάτην. Ὁ Ἀσώπιος γράφει ἐν τῇ Β' Περιόδῳ τοῦ Συντακτικοῦ σελ. 388 § 29 ἐκδ. Β'. «Τίθεται δὲ εὐκτικὴ ἐπὶ ἀναφορᾶς, ὑποθετικὴν ἐχούσης ἔννοιαν, ἱστορικοῦ χρόνου ἐν τῇ κυρίᾳ προτάσει ὄντος, «ἔγχει ἔλεσκον ἀνδρῶν δυσμενέων, ὅ τε μοι εἴξειε πόδεσσιν» (Ὀδυσσείας Ξ. 290) = ὀστισδήποτε. — «πολλάκι δόσκον ἀλήτῃ τοίῳ, ὁποῖος ἔοι καὶ ὅτευ κεχρημένος εἴη» (Ὀδυσσείας Ξ, 420) — «καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐφόνευον, ὅτῳ ἐντύχοιεν,, καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας κτείνον

τες καὶ προσέτι καὶ ὑποζύγια καὶ ὅσα ἄλλα ἔμψυχα ἴδοιεν» (Θουκ. Ζ΄, 29). — «Κῦρος οὕςτινας μάλιστα ὁρῴη τὰ καλὰ διώκοντας, τούτους καὶ δώροις καὶ ἀρχαῖς καὶ ἕδραις καὶ πάσαις τιμαῖς ἐγέραιρεν» (Ξ. Π. Η΄, α΄, 39). «ὃν ἕλοιεν τῶν ταύρων, ἔσφαττον» (Πλ. Κριτία, 119). Οὕτω καὶ ἀεὶ ἦν, ὅπου τοῖς πλείστοις μέλλοι συνέσεσθαι (Ξ]». Καὶ σελ. 389 § 131 «Τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα δεικνύουσιν ὅτι ἡ μὲν ὑποτακτικὴ ἐν τούτοις τίθεται μετὰ τοῦ ἄν, ἡ δὲ εὐκτικὴ ἄνευ τούτου· ἀπαντῶνται ὅμως καὶ παραδείγματα ἐναντίας χρήσεως ὑποτακτικῆς ἄνευ τοῦ ἂν καὶ εὐκτικῆς μετ' αὐτοῦ». Καὶ § 134. Ἡ εὐκτικὴ μετὰ τοῦ ὅς ἄν, ἱστορικοῦ χρόνου ἡγουμένου εἶναι ἐκ τῶν ἀμφιβαλλομένων· ἀπαντῶνται ὅμως τοιαύτης χρήσεως ἀνύποπτα παραδείγματα ἐν τῷ διηγηματικῷ λόγῳ· Σωκράτης τοὺς λαμβάνοντας τῆς ὁμιλίας μισθὸν ἀνδραποδιστὰς ἑαυτῶν ἀπεκάλει, διὰ τὸ ἀναγκαῖον αὐτοῖς εἶναι διαλέγεσθαι παρ' ὧν ἂν λάβοιεν τὸν μισθὸν (Ξ. Ἀπ. Α΄, ϐ΄, 6).—Ἐλογιζόμην, εἰ ταῦτα προθύμως σοι συλλάβοι με, ὡς οἰκεῖός τέ σοι ἐσοίμην, καὶ ἐξέσοιτό μοι διαλέγεσθαί σοι, ὁπόσον ἂν χρόνον βουλοίμην (Ξ. Π. Ζ΄, ε΄, 49)». Ἀλλ' ἀμφότερα τὰ χωρία τοῦ Ξενοφῶντος προηνέχθησαν ἄνευ τοῦ μορίου ἂν ὑπὸ τοῦ Λ. Δινδορφίου (Ξενοφ. Ἀπ. σελ. 12 καὶ Κύρ. Παιδ. σελ. 356. Ox).

Ἱκανὰ παραδείγματα τῆς ὀρθῶς ἐχούσης χρήσεως παρέθετο ὁ Ἀσώπιος. Δύναται δέ τις καὶ ἄλλα πολλὰ νὰ καταλέξῃ ἔκ τε τοῦ ποιητικοῦ καὶ τοῦ πεζοῦ λόγου. Μνημονεύομεν ἐκ τούτων ἔνια. Ἰλ. Β΄, 188 «Ὅν τινα μὲν βασιλῆα καὶ ἔξοχον ἄνδρα κιχείη, τὸν δ' ἀγανοῖς ἐπέεσσιν (Ναύκιος ἀγανοῖσι ἔπεσσιν) ἐρητύσασκε παραστὰς» καὶ 198 «Ὃν δ' αὖ δήμου ἄνδρα ἴδοι βοόωντά τ' ἐφεύροι, τὸν σκήπτρῳ ἐλάσασκεν ὁμοκλήσασκέ τε μύθῳ», Θουκυδ. Α΄ 138. «Καὶ ἃ μὲν μετὰ χεῖρας ἔχοι, καὶ ἐξηγήσασθαι οἷός τε, ὧν δὲ ἄπειρος εἴη κρῖναι ἱκανῶς οὐκ ἀπήλλακτο.» Πλάτ. Ἀπολογ. 21 «ἴστε δήπου οἷος ἦν Χαιρεφῶν, ὡς σφοδρὸς ἐφ' ὅ τι ὁρμήσειεν κτλ. Καὶ αὐτὸς δ' ὁ ἐκδότης ἐπιλαθόμενος, ὡς φαίνεται, τῆς διορθωτικῆς αὐτοῦ τέχνης ἐξέδωκεν ἀλλαχοῦ ὀρθῶς ἄνευ τοῦ ἄν, οἷον 28d ἔπραττε μὲν ὃ προστάξειεν ὁ παιδαγωγός, 302f αὐταὶ δι' ἑαυτῶν ἔπραττον ὅτου δεηθεῖεν παρὰ δικασταῖς καὶ ἄρχουσιν, 837b ἐπὶ τὸ γράφειν ἃ διανοηθείη ἐτράπετο κλπ. κλπ. Οὕτω δι' εἰκασίας τοῦ ἐκ-

δότου γίνεται ὁ λόγος τοῦ Πλουτάρχου σόλοικος, καί, ὡσεὶ μὴ ἤρκουν οἱ σολοικισμοὶ καὶ οἱ βαρβαρισμοὶ ὅσους ἐνεκόλαψαν αὐτῷ οἱ ἀμαθεῖς βιβλιαγράφοι, ἔρχεται νῦν ἐκδότης καὶ οὗτος ἀτυχῶς Ἕλλην καὶ καθηγητὴς καὶ ὑποβάλλει αὐτῷ καὶ ἄλλους!

Ὁμοίως σολοίκως ἐξέδωκεν 932c «ἐκείνοις γὰρ μόνοις ἔκλειψίς ἐστιν, ὧν ἂν ἡ σκιὰ τῆς σελήνης καταλαβοῦσα τὴν ὄψιν ἀντιφράξαι πρὸς τὸν ἥλιον, ἀντὶ «. . . ἐστιν, ὧν ἂν . . . ἀντιφράξῃ. . .» καὶ Ζ΄ 67, 7 ἐξ εἰκασίας (!), δεῖ δ' ἐκτείνειν ἐπὶ τὰ ὅμοια τὸν λόγον, ὁσαοῦν ἂν ἀπόλοιτο διὰ τὸν γείτονα» ἀντὶ ὁσαοῦν (1) ἂν . . . ἀπόληται.

337e Ὁμοίως σολοίκως ἐξέδωκεν ὁ ἐκδότης τὸν στίχον τοῦ Ἀριστοφάνους «καί κε γυνὴ φέροι ἄχθος, ἐπεί κεν ἀνὴρ ἀναθείῃ» γράψας ἐπεί κεν ἀναθείη ἀντὶ ἀναθείῃ (ἢ ὀρθότερον ἀναθήῃ) ὅπως ὁ Blaydes ἐν Ἱππεῦσι 1056 ἀποκατέστησεν. Ὡσαύτως 773 b. . ., «θεὸς ἀνεῖλε μῆνιν εἶναι Ποσειδῶνος οὐκ ἀνήσοντος, ἕως ἂν τὸν Ἀκταίωνος θάνατον μετέλθοιεν». Καὶ τἀνάπαλιν τὸ ἕως (ἄχρι οὗ) ἄνευ τοῦ ἂν μεθ' ὑποτ., οἷον 40a ἕως ἀπεργάσηται, 52 f ἄχρι οὗ. . . παραδῷ καὶ γένηται, 79a ἄχρι οὗ . . . ἄρξηται, 263 c ἄχρι οὗ παρέλθῃ, 321 d ἕως . . . γένωνται καὶ λάβωσιν, 361 c ἄχρι οὗ . . . ἀπολάβωσι, 391 e ἄχρι οὗ . . . παράσχῃ, 417 e ἄχρι οὗ λάβωσι καὶ τύχωσιν, 495f ἄχρι οὗ . . . δένται, 511 f μέχρι οὗ ... ἀπείπωνται, 513 b, ἕως φθάσῃ ἐκπολεμωθεῖσα κτλ. κλπ.

Ἀφοῦ δὲ τοσαῦτα ἐξέδωκεν ἄνευ τοῦ ἄν, εἰκάζει ἐν 475f «ἕως δ' ἂν ὑπέρσχῃ», ἀντὶ «ἕως . . ὑπέρσχῃ», καὶ 288 c «ἕως δ' ἂν ἀπολυθῇ», ἀντὶ «ἕως δ' ἀπολυθῇ». Ἀλλ' ἂν τὰ πολλὰ τὰ ἄνευ τοῦ ἂν χωρία ἔχωσι καλῶς, πρὸς τί ἡ δι' εἰκασίας μεταβολὴ τῶν δύο τούτων; εἰ δὲ κακῶς, διατί δὲν διωρθώθησαν ὁμοίως πάντα;

Ὁμοίαν ἀνακολουθίαν δεικνύει καὶ ἐν 1140 f «εἴποι τις, ὦ τᾶν, οὐδὲν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων προσεξεύρηται»· ἐν τούτῳ ὁ ἐκδότης σημειοῦται «fort. supplendum μουσ[ΑΝ. Ἴσως δ'] ἌΝ εἴποι τις κλπ.». Ἀλλ' ἐν 1146 a «καθόλου δ' ὅ γε νοῦν ἔχων οὐ τῶν ἐπιστημῶν ἔγκλημα δήπου θείη, εἴ τις αὐταῖς μὴ κατὰ τρόπον χρῷτο» ἐκδοὺς ἄνευ τοῦ ἂν οὐδὲν παρετήρησεν. Ὁμοίως ἐν Ζ΄ 448, 25 «Ἔστι δὲ παρ' αὐτῷ πάσης ἡλικίας κατορθώματα, ὑφ' ὧν πᾶς ὁστισοῦν ἐπαρ-

(1) Τὸ ὁσαοῦν εἶναι τοῦ ἐκδότου εἰκασία, ἀλλὰ διατί νὰ μὴ γράψῃ ὁσοῦν, ἀφοῦ γράφει ὁποιοῦν;

θείη» καὶ Ζ΄ 198, 4, τί γὰρ βλάψειέν που πλείω χορηγεῖν; καὶ 206, 6 οὐδέν ἐστιν ὅπερ πράγματα παρέχοι τῇ εὐγενείᾳ. Ἀλλ᾽ ἐρωτᾶται: Ἐπιτρέπεται νὰ καταλείπωνται ταῦτα παρὰ συγγραφεῖ οἷος ὁ Πλούταρχος, καὶ ταῦτα, ἀφοῦ, ὅπως κατωτέρω θὰ ἴδωμεν, ὁ ἐκδότης ἀγωνίζεται νὰ καταστήσῃ τὸν λόγον αὐτοῦ σχεδὸν ἀκραιφνῶς Ἀττικόν;

Ἄγνοιαν τῆς ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις συντάξεως τοῦ ἂν ἐλέγχει ὁ ἐκδότης καὶ ἐν Ζ΄ 12, 8 «ταύτῃ δοξάσαι, ᾗπερ ἂν καὶ ζητοῦσι φανεῖται πιθανώτερον», ὅπου ἀντὶ τοῦ φανεῖται εἰκάζει φαίνηται· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τὸ πόνημα εἶναι οὐχὶ γνήσιον ἀλλ᾽ ἄλλου τινὸς μεταγενεστέρου, ἐπ᾽ αὐτῶν δὲ ἡ σύνταξις αὕτη τοῦ δυνητικοῦ ἂν μετὰ μέλλοντος ἦν ἐν χρήσει, οὐδὲν μετακινητέον· πρβλ. Κόβητον ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ Α΄ 229 σημ. Πρόσθες ὅτι ὁ νοῦς τοῦ χωρίου ἀλλοιοῦται παντάπασιν.

Ἐν 705 f ἐξέδωκεν «. . ἂν διὰ μιᾶς οἱ πολέμιοι παρελθόντες ἔνδον εἰσὶν» οὐδὲν παρατηρήσας ἢ μετακινήσας, ὁμοίως καὶ 1119 e ὅταν τὰς . . προσηγορίας συναιρεῖτε, καὶ Ζ΄ 288, 14 ὅταν ἔσῃ μάτην φρονῶν, ὁμοίως κατέλιπεν ἐν 1109 e, . . ἄν περ εἰλικρινὲς . . . ἀπέλιπον», εἰ καὶ ὁ Madwig καὶ ὁ Usener δι᾽ εἰκασιῶν ἐξέβαλον τὸν σολοικισμόν. Ὁμοίως γράφει 1111 c ἂν μήτ᾽ ἦλθον ἔχουσαι θερμότητα μήτ᾽ ἐγένοντο . . », εἰ καὶ ὁ Usener τρέψας τὸ ἂν εἰς αἳ (ἄτομοι) ἀπήλλαξε σολοικισμοῦ τὸν συγγραφέα, ὃν ὁ Ἕλλην ἐκδότης ἐγκαταλείπει σολοικίζοντα.

Ὡσαύτως ἀναξία τοῦ Πλουτάρχου εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ ὅπως . . **οὐ** μεθ᾽ ὑποτακτικῆς, 1394 d δέονται . . . καὶ ἀντιβολοῦσιν, ὅπως οὐ ζηλώσῃ τὴν ἐλευθέριον καλουμένην παιδείαν (λόγος χασμωδίας δὲν ἐπέβαλε τὸ οὐ ἀντὶ τοῦ μή). Τὸ ὀρθὸν εἶναι δέονται καὶ ἀντιβολοῦσιν, ὅπως οὐ ζηλώσει τὴν ἐλευθέριον κλπ., διότι ὁ Πλ. φιλεῖ τὴν σύνταξιν τοῦ ὅπως οὐ μετὰ μέλλοντος κατόπιν ῥημάτων φροντίδος, ἀγῶνος κττ. δηλωτικῶν, πρβλ 31 c φυλάττεσθαι . . . ὅπως οὐδ᾽ ἄκων τῷ πάθει περιπεσεῖται, 129 d φυλάττεσθαι . . . ὅπως οὐ περιπεσεῖται τοῖς αὐτοῖς οὐδ᾽ αὐτὸς εἰς τὴν κλίνην καταπεσὼν ὑμνήσει ποθῶν τὴν πολυτίμητον ὑγίειαν», 186 e σκοπεῖν ὅπως οὐκ ἀποδώσει, 412 f καὶ ὅπως οὐ συνάξετε τὰς ὀφρῦς ἐπιχειροῦντες, 407 e φυλάττειν, ὅπως ὑπ᾽ ἀνθρώπων οὐκ ἀπολοῦνται πονηρῶν 702 e πολὺν σκεπτόμενος χρόνον, ὅπως οὐ κλέψουσι . . . ., 705 d

καὶ ὅπως οὐχ ἁλώσονται προσέχοντες, 825a προσήκει τοῦτ' ἰᾶσθαι καὶ προκαταλαμβάνειν, ὅπως τὰ μὲν οὐδ' ὅλως ἔσται, . . . τὰ δ' οὐ λήψεται . . . 865b οὐδ'. . . ἐφρόντισεν . . . ὅπως αὐτὸς . . . οὐ φανεῖται, 1122 πάντα πράττων, ὅπως οὐ διαφεύξεται αὐτόν· πρβλ. καὶ 980f προνήχεται τὸν δρόμον ἐπευθύνων, ὅπως οὐκ ἐνσχεθήσεται οὐδὲ κττ. κττ. Ἐν τοῖς τοιούτοις λόγοις κεῖται ἀλλαχοῦ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ κατὰ τοὺς δοκίμους τὸ ὅπως μετὰ τοῦ μή, μηδέ, μηδὲν καὶ μέλλοντος, οἷον 186c συντιθεμένων ὅπως μηδὲν . . . ἀνοίσουσιν, 713d σκοπῶμεν, ὅπως . . . μηδὲν ἐπάξομεν, 783c ὅπως μηδέτερος ἀπολείψει . . . μηδὲ . . . μεταβαλεῖται, 793a σκοπῶμεν . . . καὶ φιλοσοφῶμεν, ὅπως μηδὲν ἀπρεπὲς μηδὲ βαρὺ τῷ γήρᾳ προσάξομεν ἀγώνισμα κττ.· πρβλ. καὶ Aken, Die Grundzüge der Lehre von Tempus und Modus σελ. 123. Ἡ σύνταξις ἄρα τοῦ «δέονται ὅπως οὐ ζηλώσει» εἶναι Ἑλληνική, τοὐλάχιστον Πλουτάρχειος, τοὐναντίον δὲ ἡ σύνταξις δέονται ὅπως οὐ ζηλώσῃ, ἐν ᾗ κεῖται τὸ ὅπως οὐ σὺν ὑποτακτικῇ, δὲν εἶναι Ἑλληνική, ἀλλ' ἁπλῶς Βερναρδάκειος.

Τοῖς πᾶσι γνωστὴ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ μὴ ἀντὶ τοῦ ἵνα μή, ὅπως μὴ κττ., οἷον «μὴ τὰ μαλακὰ μῶσο, μὴ τὰ σκλήρ' ἔχῃς»· πρβλ. Κόντον ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ Α΄ 155. Ὁ ἐκδότης ἐν Τομ. Α΄ σ. ξε΄ γράφει «μὴ quoque pro ἵνα μὴ hiatus causa, nisi fallor, nonnunquam adhibuisse videtur, velut p. 142 a παῖξαί τι, μὴ φανῇ . . ., 168c ἀντιτάττεσθαι μὴ δόξῃ, 1034a γενέσθαι, μὴ δόξωσι, 1038f ἀφίημι, μὴ δόξω κλπ.». Ἀλλ' ὅτι ὁ Πλούταρχος οὐχὶ πάντοτε, ἵνα φύγῃ τὴν χασμωδίαν, ἀλλ' ἀρχαίᾳ χρήσει ἀκολουθῶν μεταχειρίζεται τὸ μὴ ἀντὶ τοῦ ἵνα μή, ὅπως μὴ κτλ., ἠδύνατο καὶ ὁ ἐκδότης νὰ μάθῃ, ἂν ἐμελέτα μετὰ προσοχῆς αὐτὸν τὸν συγγραφέα, ὃν ἐξέδωκεν· πρβλ. 986b ἐκστήσομαι ὑμῖν, μὴ καὶ παρὰ γνώμην ἐμοὶ δοκῇ χαριζόμενος διαλέγεσθαι, Ζ΄ 92, 3 μὴ ἀτελῆ δεῖ τὸν οἶκον ἐᾶν, μὴ ψόγον ἐπαγάγῃς παρ' ἄλλων, Ζ΄ 176, 9 . . . φυλάττειν, μὴ λάθῃ θηρίον γενομένη κλπ. Ἀλλὰ τὸ παραδοξότερον εἶναι ὅτι ὁ ἐκδότης ἐν 986d ἀντὶ τοῦ σύνει, μή σε ποιήσῃ... εἰκάζει, σύνει, ἵνα μή σε ποιήσῃ..., **εἰσάγων οὕτω καὶ τὴν διαβόητον χασμωδίαν**, ὁμοίως εἰσάγει τὸ ὡς καὶ χασμωδίαν ἐν 1097a χρῆσαι σεαυτῷ, ὡς μὴ δοκῇς ἀπομαλθακίζεσθαι, ἀντὶ

«χρῆσαι σεαυτῷ καὶ μὴ δοκῇς . . .», ἔνθα οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸν καὶ ἔδει νὰ ἐξαλείψῃ.

Ἀπόλυτον ὀνομαστικὴν ἐξέδωκεν ἐν 191d «κατὰ τοῦτο παρατάξας τὸ διαλεῖπον καὶ πρὸς ἴσους ἴσοι ἀγωνισάμενοι ἐνίκησαν» ἀντὶ τοῦ «παρατάξας... καὶ πρὸς ἴσους ἴσοις ἀγωνισάμενος ἐνίκησεν», ὅπως ὁ Βάσης ἐν Ἀθηνᾶς Γ' 271 ἔδειξεν. Ἐν 143f «ἵνα μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ γένηται...»· ἵνα εἶναι Ἑλληνικὴ ἡ σύνταξις, γρ. πῦρ ἐπὶ πυρὶ γένηται, ὅπως ὁ Βάσης Ἀθ. Β' 167 εἶδε παραπέμψας καὶ εἰς 123f. Ἐν 192f ἐξέδωκε σολοίκως «ἐκέλευσε τοὺς μὲν ἐπὶ δεξιᾷ τοῦ βήματος θεῖναι, τοὺς δὲ ἐπ' ἀριστερᾷ», διότι λέγεται μὲν ἐν δεξιᾷ, ἐν ἀριστερᾷ, ἀλλ' ἐπὶ δεξιά, ἐπ' ἀριστερὰ (πρβλ. Θησ. Στεφάν. ἐν λ. ἀριστερά). Ἐν Ζ' 334, 3 ἐξέδωκεν «ἀλλ' οὐ πρέπον ὑπολαμβάνειν θεοὺς ὑπὸ ἀνθρώπων κεκρίσθαι, οὔτε ὑπὸ Ὁμήρου δι' ἄλλων παρίσταται τοῦτο». Καὶ 109e «ὥσπερ γὰρ οὔτ' ἀγαθὸν ἡμῖν ἔπεστιν οὕτως οὐδὲ κακόν», καὶ 409f «οὔτε γὰρ ἦν γαίης μέσος ὀμφαλὸς οὐδὲ θαλάσσης», 390a «ᾗ τὸ κύκλῳ περιφέρεσθαι μόνῃ τῶν σωμάτων κατὰ φύσιν ἐστίν, οὐκ ἐξ ἀνάγκης οὔτ' ἄλλως συμβεβηκός». Ἡ σύνδεσις αὕτη διὰ τοῦ οὐκ-οὔτε, οὔτε-οὐδὲ δὲν εἶναι ἀξία τοῦ Πλουτάρχου, ἀλλ' ὁ ἐκδότης οὐδὲν τούτων φαίνεται αἰσθανόμενος.

Πιθανὸν νά μοι παρατηρήσῃ τις ὅτι ταῦτα εἶναι πράγματα πασίγνωστα· ἀλλὰ μήπως ἐγὼ παριστῶ αὐτὰ ὡς ἀνακαλύψεις; ἀκριβῶς τοῦτο λέγω καὶ ἐγὼ ὅτι τὰ πασίγνωστα ταῦτα δὲν ἔχει ἐν τῇ συνειδήσει ἔμπεδα καὶ ἀμετακίνητα, ὅπως ἔδει ὁ ἐκδότης, ἐντεῦθεν διαφθείρει τὸν λόγον τοῦ συγγραφέως εἰσάγων δι' εἰκασιῶν σολοικισμοὺς εἰς αὐτὸν ἢ ἕνεκα ἀμελείας ἢ ἀγνοίας καταλείπων ὅπως ἔχουσι τὰ προφανῶς ἡμαρτημένα.

Ἐν Τομ. Δ' σελ. νε' μέμφεται τὸν Wilamowitz εἰπόντα «ταλαίπωρε, θνητέ, ὧν οὐδὲν ὀιζυρώτερον», διατεινόμενος ὅτι εἶναι πολλαχῶς πλημμελῆ, ἤτοι διότι ἐτέθη κόμμα μετὰ τὸ ταλαίπωρε, διότι τὸ πληθ. ὧν δὲν ἔχει ποῦ ν' ἀναφέρηται κλπ. Ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ κόμματος θὰ λεχθῶσι κατόπιν τὰ προσήκοντα, περὶ δὲ τοῦ πληθυντικοῦ πρβλ. Ὁμ. Ὀδ. ζ, 150 εἰ μέν τις θεός ἐστι, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν, π, 183, ἦ μάλα τις θεός ἐστι, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν. Ξ 409-10 τὸν μὲν ἔπειτ' ἀπιόντα μέγας Τελαμώνιος Αἴας χερμαδίῳ, τὰ ῥα πολλὰ . . . ἐκυλίνδετο . . . βεβλήκει.

Ω 650 ἐκτὸς μὲν δὴ λέξο . . μή τις Ἀχαιῶν ἐνθάδ' ἐπέλθῃσιν βουληφόρος, οἵ τέ μοι αἰεὶ βουλὰς βουλεύουσι παρήμενοι.

δ 177 μίαν πόλιν ἐξαλαπάξας, αἳ περιναιετάουσιν, ἀνάσσονται δ' ἐμοὶ αὐτῷ.

μ 97 εἴ ποθι μεῖζον ἕλῃσιν κῆτος, ἃ μυρία βόσκει ἀγάστονος Ἀμφιτρίτη.

Εὐρ. Ἑλ. 439 «ἢ καταθανεῖν Ἕλλην πεφυκώς, οἷσιν οὐκ ἐπιστροφαί. Μηδ. 1339 - 40 οὐκ ἔστιν ἥτις τοῦτ' ἂν Ἑλληνὶς γυνὴ ἔτλη ποθ', ὧν γε πρόσθεν ἠξίουν ἐγὼ γῆμαί σε.

Λυσ. ὑπὲρ τοῦ Ἐρατ. φόν. 35 «ἐὰν δὲ γυναῖκα (αἰσχύνῃ), ἐφ' αἷσπερ κλπ.».

Πλάτ. Πολιτ. 554 a «θησαυροποιὸς ἀνήρ, οὓς δὴ καὶ ἐπαινεῖ τὸ πλῆθος». Ἰδὲ καὶ Σταλβαυμ. αὐτ. Σχοίμανν. Ἰσαι. 466.

Παυσ. Ἀρκαδ. Ζ, 4 «παρὰ δὲ τὴν Ἄρτεμιν κατάκειται κύων, οἷαι θηρεύειν εἰσὶν ἐπιτήδειαι»· καὶ Φωκ. Δ, 6 «Κλέων δὲ ἀνὴρ Μάγνης, οἳ τῷ Ἕρμῳ προσοικοῦσιν».

Κλημ. Ἀλεξ. σ. 253 (Α, 328) «οὐ γὰρ γυναικὸς ἀλλ' ἑταίρας τὸ φιλόκοσμον, αἳ τῆς . . οἰκουρίας ὀλίγον φροντίζουσιν.

Κλημ. Ρωμ. σ. 127 ἄνθρωπον, οἵτινες.

Πλούτ. Ἠθ. 534 c. Καὶ μὴν ἐάνπερ ὁ δυσωπῶν ἔνδοξος ᾖ καὶ δυνατὸς (οἳ δὴ μάλιστα δυσπαραίτητοι καὶ δυσαπότριπτοι . . . εἰσίν).

Ἄλλα παραδείγματα εἰς ἑκατοντάδας ἀριθμούμενα εὑρίσκω ἐν ταῖς σημειώσεσι τοῦ Κόντου, ἐλπίζω δὲ ἐν προσεχεῖ τῆς Ἀθηνᾶς τεύχει νὰ δημοσιευθῶσιν ἰδιαιτέρως, ἀφοῦ πρόκειται νὰ διδάξωσι πρᾶγμα γνωστὸν μὲν ἄλλως τοῖς φιλολόγοις, ἄγνωστον δέ τισι καὶ ἰδίᾳ τῷ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγητῇ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων.

Ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἀξία φαίνεταί μοι ἡ σύνταξις τοῦ χωρίου 935 f «ὅρα δὴ πρῶτον, ἂν ᾖ δυνατὸν τῇ σελήνῃ τηλικαῦτα βάθη καὶ τηλικαύτας εἶναι τραχύτητας, ὥστε σκιὰν ποιεῖν τοσαύτην, ἔπειτα κλπ.». Λέγω τοῦ χωρίου τούτου τὴν σύνταξιν ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἀξίαν, διότι ὁ ἐκδότης διὰ μακρῶν ἐπεχείρησε πέρυσιν ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Παρνασσοῦ σελ. 83 κέξ. ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ σύνταξις τοῦ ἀπορηματικοῦ λεγομένου ἐάν, ἂν μεθ' ὑποτακτικῆς, δὲν εἶναι ὀρθή, ὅπως διά τινων ἐκ δοκίμων συγγραφέων παραδειγμάτων ἔδειξεν ὁ Κόντος. Καὶ παράδειγμα μὲν τῆς μεθ' ὁριστικῆς συντάξεως τοῦ ἀπο-

ρηματικοῦ ἐάν, ἂν οὐδὲ ἓν φέρει, θεωρίας δὲ μόνον ἀσυστάτους καὶ ἀνισχύρους προφέρεται· ἔλαθε δ' ἑαυτὸν ὅτι καὶ αὐτὸς οὗτος ἐξέδωκε πρότερον παρὰ Πλουτάρχῳ τὸ ἀπορηματικὸν τοῦτο ἂν μεθ' ὑποτακτικῆς. Καὶ νῦν παραβάλλων τὸ χωρίον τοῦτο «ὅρα, ἄν ᾖ δυνατὸν . . .» πρὸς τὰ ἐν σελ. 91 τῆς Ἐπετηρίδος εἰρημένα ὑπὸ τοῦ κ. Β. «ἂν κατὰ τὸν κ Κόντον γράψωμεν: «ἀμφιβάλλω ἂν τὸ πρᾶγμα ἔχῃ οὕτως» καὶ «σκοπεῖτε ἂν τοῦτο ᾖ ἀληθές», τίς θὰ ἦνε ὁ ὑποκείμενος εὐθὺς λόγος; Ἡ ὑποτακτική; ἀλλ' ἡ ὑποτακτικὴ ἐνταῦθα δὲν δύναται νὰ τεθῇ ἐν ἀνεξαρτήτῳ λόγῳ ὡς παρ' Ὁμήρῳ», παραβάλλων, λέγω, ταῦτα ἐρωτῶ, πῶς συνέταξε τὸ χωρίον τοῦ Πλουτάρχου «ὅρα ἂν ᾖ δυνατόν»; Ὁ κ. Β. διδάσκει ὅτι τὸ ἐάν, ἂν «ἀπαμβλυνθείσης καὶ ἐπισκοτισθείσης τῆς τοῦ ἀοριστολογικοῦ ἂν (=κεν) ἐννοίας, διέσωσε (sic) μόνην τὴν τοῦ ἀπορηματικοῦ εἰ, ὥστε ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ κ Κόντου ἀναφερομένοις παραδείγμασιν ὁ ἐὰν ἰσοδυναμεῖ σχεδὸν πρὸς τὸν ἀπορηματικὸν εἰ, εἶνε δὲ λείψανον παλαιοτέρας χρήσεως, διασωθὲν μόνον ἐπὶ τούτων τῶν ῥημάτων» καὶ «δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ ἐὰν προέρχεται πιθανῶς ἐκ παλαιοτέρων χρόνων, ἀλλ' εἶνε δλως ἀπημβλυμμένη καὶ ἐπεσκοτισμένη οὕτως, ὥστε ἐκ τοῦ ἐὰν (εἰ + ἂν) μόνον ὁ εἰ ἔχει τὴν δύναμίν του, ὁ δὲ ἂν οὐδεμίαν». Ἀλλὰ ταῦτα εἶναι οὕτως ἄτοπα καὶ ἀντιφατικὰ («σχεδὸν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸν εἰ» καὶ ἔπειτα «μόνον ὁ εἰ ἔχει τὴν δύναμίν του, ὁ δὲ ἂν οὐδεμίαν), ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ προενεγκὼν αὐτὰ συνειδώς, ὡς φαίνεται, τὸ ἀσθενὲς αὐτῶν προσέθηκε τὸ πιθανῶς. Ἀλλ' ἂν ἐν τῷ ἐάν, ἂν μόνος ὁ εἰ ἔσῳζε τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἐπὶ Πλάτωνος, Ξενοφῶντος καὶ Δημοσθένους, ὁ δὲ ἂν μηδεμίαν, διατί δὲν συντάσσεται πρὸς ὁριστικήν; Καὶ πῶς ὁ ἐκδότης δύναται ν' ἀποδείξῃ τὴν διισχύρισιν αὐτοῦ ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ ἐὰν προέρχεται πιθανῶς ἐκ παλαιοτέρων χρόνων, ἀλλ' εἶναι ὅλως ἀπημβλυμμένη καὶ ἐπεσκοτημένη κλπ.; Τὴν ἐπισκότησιν τῆς ἐννοίας τῶν μορίων ἐννοοῦμεν ἡμεῖς κατὰ πρῶτον λόγον ἐκ τῆς ἀλλοιωθείσης συντάξεως αὐτῶν· ἐφ' ὅσον δ' ὅμως ταῦτα συντάσσονται κατὰ τὸν αὐτὸν ἀεὶ τρόπον, οὐδεὶς ἀνθρώπων δικαιοῦται νὰ διισχυρίζηται ὅτι ἐπεσκοτήθη ἡ σημασία αὐτῶν. Οὕτω λ. χ. ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις τὸ ἐὰν παραλαμβάνεται καὶ ἀντὶ τοῦ ἀοριστολογικοῦ λεγομένου ἂν, ἤτοι συγχυθέντος τοῦ ὑποθετικοῦ ἂν τῷ ἀοριστολο-

γικῷ ἄν, ἐταυτίσθη τούτοις καὶ τὸ ἐάν, τὸ ἰσοδύναμον τῷ ᾱ῎ν. Ἐντεῦθεν παραλαμβάνεται καὶ ἀντὶ τοῦ ἀοριστολογικοῦ λεγομένου ἄν, ἤτοι καὶ ἐν τοῖς ἀναφορικοῖς καὶ χρονικοῖς λόγοις τοῖς καθ' ὑποτακτικὴν ἐκφερομένοις, ὃ ἐὰν θέλητε, ὅπου ἐὰν εἰσέλθητε κλπ. Τότε ὄντως λέγομεν ὅτι ἠμβλύνθη καὶ ἐπεσκοτήθη ἡ δύναμις αὐτοῦ· ἀλλ' ἐπὶ Πλάτωνος καὶ Δημοσθένους δὲν δυνάμεθα τοῦτο, ἂν μὴ θέλωμεν νὰ διατεινώμεθα ἀναπόδεικτα καὶ ψευδῆ. Καὶ τέλος παρατηρῶ, ὅτι ἂν ἀληθῶς ἐν αὐτοῖς τοῖς δοκίμοις χρόνοις τὸ ἐὰν ᾱ῎ν ἐξησθενώθη τοσοῦτον ὥστε κατέστη μὲν ἰσοδύναμον τῷ εἰ, συνετάσσετο δὲ πάντοτε πρὸς ὑποτακτικήν, διατί δὲν ἐπιτρέπεται καὶ ἡμῖν σήμερον νὰ ποιῶμεν ὁμοίως;

Γ΄. Σφάλματα περὶ τὰς διαλέκτους.

Καὶ τὰ εἰς τὴν Ἰωνικὴν καὶ τὰς λοιπὰς διαλέκτους σφάλματα αὐτοῦ εἶναι στοιχειώδη καὶ αὐτόχρημα ἀσύγγνωστα. Οὕτω λ. χ. γράφει μητίΣΣομαι ἐν Ζ΄ 247, 23, ὅπερ ἄτοπον, ἐπειδὴ τὸ ῥῆμα εἶναι μητίομαι (πρβλ. Κόντον, Ἐφημ. Φιλομαθῶν 1879 σελ. 100). Ὁμοίως ἐξέδωκε πλημμελῶς ἐάΣΣατε Ζ΄ 452, εἰσάγων οὕτως εἰς τοὺς Ὁμ. στίχους (Ο 348 καὶ η 215) ἀνυπάρκτους τύπους.

446 d ἐξέδωκε τὸν Ὁμ. στίχον (μ 169) «ἔπλετο νηνεμίη, κοίμισσε δὲ κύματα δαίμων», ἀντὶ κοίμησε διὰ τοῦ η καὶ ἑνὸς σ ἀγνοῶν, ὡς φαίνεται, ὅτι, καθ' ἃ ἤδη οἱ παλαιοὶ Γραμματικοὶ παρετήρησαν, τὸ κοιμίζω δὲν εἶναι Ὁμηρικόν, ἀλλὰ τὸ κοιμάω. Οὕτω λ. χ. διδάσκεται ἐν τοῖς Ὁμηρ. Σχολίοις (εἰς Π 524) «Αἰολικὸν κοίμησον ἀντὶ τοῦ κοίμισον»· διδάσκει δὲ καὶ ὁ Εὐστάθιος ῥητῶς 1474, 3 ὅτι «διὰ τοῦ η γράφεται ἐν τοῖς ἀκριβεστέροις τῶν ἀντιγράφων» καὶ ἐν 905, 7 ὅτι τὸ κοιμίζειν οὐχ Ὁμηρικόν. Οὐδεὶς ἄρα ἐκδότης δύναται νὰ καταλίπῃ τὸ ἀλλότριον τοῦ Ὁμήρου κοιμίζειν ἐν Ὁμηρ. στίχῳ. Δὲν δύναται δ' ὁ ἐκδότης νὰ διατείνηται ὅτι τοῦτο κατέλιπεν οὕτως, ἐπειδὴ οὕτως ἔγραψεν ὁ Πλούταρχος· διότι πρῶτον οὐδεὶς δύναται ν' ἀποδείξῃ ἐπ' ἀληθείας τοῦτο, καὶ ἐν ἀμφιβολίᾳ πᾶς ἐχέφρων θὰ θελήσῃ μᾶλλον νὰ γράψῃ ὅπως ἡ ἀρίστη παράδοσις διδάσκει καὶ ὅπως νῦν φέρεται ἐν ταῖς Ὁμηρ. ἐκδόσεσιν ἢ ν' ἀκολουθῇ πιθανῶς σφάλμασι τῶν μεταγραφέων. Ἔπειτα ὁ Πλούταρχος ὑποβι-

βάζεται οὕτως εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀθλιωτάτων μεταγραφέων, οἵτινες ἄπειροι ὄντες τῆς Ὁμηρικῆς γλώσσης εἰσῆγον εἰς αὐτὴν ἢ παρεδέχοντο ὡς καλῶς ἔχοντα ἐν αὐτῇ καὶ ὅσα μεμαρτυρημένως δὲν εἶναι Ὁμηρικά. Πρόσθες ὅτι ἄνευ λόγου καθίσταται ἡ Ὁμηρικὴ διάλεκτος οὕτω ποικιλωτέρα καὶ ἀνωμαλωτέρα, ὅπερ προφανῶς ἐπιβλαβές.

442 e ἐξέδωκεν « ὣς τῆς τήκετο καλὰ παρήια δάκρυ χεούσης » ὑφ' ὃ σημειοῦται « δάκρυ χεούσης* : δακρυχεούσης »· ἀλλ' ἀλλαχοῦ βαίνει ἄλλην ὁδόν, διὸ ἐν 26 c ἐξέδωκεν « Ἀτρείδη, νῦν ἄμμε παλιμπλαγχθέντας ὀίω » ἀντὶ πάλιν πλαγχθέντας, ὅπως κατὰ τὸ παράγγελμα τοῦ Scaliger γράφουσι πάντες οἱ νεώτεροι ἐκδόται.

1104 e γράφει « αὐτὰρ ἐγὼ κἀκεῖθι φίλου μεμνήσομ' ἑταίρου » Χ 390, εἰ καί, ὡς γνωστόν, οὐχὶ κἀκεῖθι ἀλλὰ καὶ κεῖθι ἔλεγεν ὁ Ὅμηρος· πρβλ. Σχολ. α 177 ἐπεὶ καὶ κεῖνος] ἐκ πλήρους ὁ καί· τῇ γὰρ ἐκεῖνος οὐ χρῆται, εἰμὴ ἀναγκασθῇ ὑπὸ τοῦ μέτρου. Οὕτως Ἀρίσταρχος. Ο, 45 καὶ κείνῳ, ἐκ πλήρους Ἀρίσταρχος τὸν καὶ σύνδεσμον. 179 καὶ κεῖνος] ἐκ πλήρους τὸν σύνδεσμον Ἀρίσταρχος. Ὁμοίως Π 648 ἐκ πλήρους καὶ κεῖνον αἱ Ἀριστάρχου. Β 402 κἀκεῖθι] Ἀρίσταρχος μετὰ τοῦ ι, καὶ κεῖθι· Μ 348 ἐκ πλήρους τὸν σύνδεσμον καὶ κεῖθι· εἰ δέ σφιν καὶ κεῖθι] ὅτι Ζηνόδοτος γράφει « εἰ δέ σφιν κἀκεῖσε » κτλ. πρβλ. La Roche Textkritik σ. 247.

Ἐν Ζ' 343, 14 γράφει « καὶ πεδία λωτεῦντα ἀντὶ τοῦ λωτεύοντα »· δὲν θὰ ἐξετάσω, ἂν ἡ γραφὴ λωτεῦντα, ἣν ἡ Μασσαλιωτικὴ ἔκδοσις παρεῖχεν ἢ ἡ ἐκ τοῦ Ἀριστάρχου κατερχομένη καὶ σήμερον προτιμωμένη λωτοῦντα εἶναι γνησία· τοσοῦτο μόνον παρατηρῶ ὅτι ὁ Πλούταρχος δὲν ἔγραψε « λωτεῦντα ἀντὶ λωτεύοντα », ἀλλ' ὅπως ἤδη ὁ Lobeck ἐν Element. Α' 518 παρετήρησε « λωτεῦντα ἀντὶ λωτέοντα »· ὅτι τὸ ευο δὲν ἠδύνατο νὰ συναιρεθῇ εἰς ευ, ἠπίστατο καλῶς ὁ Πλούταρχος, ἀγνοεῖ δὲ μόνος ὁ ἐκδότης αὐτοῦ.

Ζ' 431, 18-9 ἐξέδωκε τοὺς Ὁμ. στίχους (Ι, 32-3) « Ἀτρείδη, σοὶ πρῶτα μαχέσσομαι ἀφραδέοντι, ᾗ θέμις ἐστίν, ἄναξ, ἀγορῇ· σὺ δὲ μή τι χολωθῇς » οὐδὲν ὑποσημειωσάμενος. Καὶ ὅμως ἡ γραφὴ ἣ θέμις ἐστίν, καὶ ὑπὸ τῶν ἀντιγράφων μαρτυρεῖται καὶ αὕτη ἐν ταῖς νεωτέραις ἐκδόσεσι (καὶ ἐν αὐτῇ τῇ στερεοτύπῳ τοῦ Dindorf) φέρεται· πρβλ. Lehrs, Quaest. Epicae 44 κἑξ. La Roche Textkrit 273

καὶ Unters. 183. Καὶ ἐκ τοῦ Ὁμηρ. λεξικοῦ Πανταζίδου 279-80 καὶ 298 ἠδύνατο νὰ διδαχθῇ ὁ ἐκδότης τἀληθές.

781 c γράφει, «ὡς δὲ κύνες περὶ μῆλα δυσωρήσονται ἐν αὐλῇ (Κ, 183), ἐν δὲ Ζ', 376, 1 «ὡς δὲ κύνες περὶ μῆλα δυσωρήσωνται ἐν αὐλῇ». Ἂν ἐμνημόνευεν αὐτοῦ καὶ ἀλλαχοῦ, ἴσως παρεῖχε καὶ τὴν γραφὴν δυσωρήσωσιν, ἣν ἐκ τοῦ λεξικοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ Σοφιστοῦ παρέλαβε μὲν πρὸ πολλοῦ ὁ Spitzner, ἀπεδέξαντο δὲ πάντες οἱ μετέπειτα ἐκδόται τοῦ Ὁμήρου. Μόνος ὁ Ἕλλην ἐκδότης φρονεῖ ἄλλα.

Ὁμοίως γράφει 894 b «ἠύτε πορφυρέην ἶριν θνητοῖσι τανύσσει» εἰ καὶ πᾶσαι αἱ ἐκδόσεις τοῦ Ὁμήρου (Ρ 547) παρέχουσι νῦν τανύσσΗ, καὶ συντακτικῶς τοῦτο μόνον εἶναι ἐπιτετραμμένον.

Τόμ. Ζ' σ. 385, 15 ἐκδίδωσι τοὺς Ὁμηρικοὺς στίχους (γ 1-2) ὧδε: «ἠέλιος δ' ἀνόρουσε, λιπὼν περικαλλέα λίμνην, οὐρανὸν ἐς πολύχαλκον, ἵν' ἀθανάτοισι φαείνῃ», καὶ ὅμως πᾶσαι αἱ ἐκδόσεις ἔχουσι τὸ συντακτικῶς ὁμαλὸν φαείνοι, ἀλλ' ὁ ἐκδότης οὔτε φροντίζει ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν γνησίαν γραφὴν οὔτε σημειοῦταί τι. Ἐν 950 f γράφει «ὁ δ' Ἀρχίλοχος ... οὐ κακῶς εἶπε «τῇ μὲν ὕδωρ ἐφόρει δολοφρονέουσα χειρί, τἠτέρῃ δ' ὕδωρ» σημειούμενος ὅτι τἠτέρῃ ἀντὶ τῇ ἑτέρῃ ἔγραψεν ὁ Schneidewin, ἐν δὲ 107 a ἐξέδωκεν «ὥσπερ ἡ παρ' Ἀρχιλόχῳ γυνὴ « τῇ μὲν ὕδωρ ἐφόρει δολοφρονέουσα χειρὶ τἠτέρῃ δὲ πῦρ» σημειούμενος τἠτέρῃ*: τῇ». Καὶ ὅμως εἶναι σήμερον πασίγνωστον ὅτι ἡ διάλεκτος τῶν Κυκλάδων, ἐν ᾗ ἔγραψεν ὁ Ἀρχίλοχος, διέφερε τῆς ἐν Ἰωνίᾳ λαλουμένης κατά τε ἄλλα καὶ κατὰ τοῦτο ὅτι οὐκ ἦν ψιλωτική· πρβλ. Fick ἐν Συμβολαῖς Bezzenberger Τομ. ΙΑ' σ. 245 (1886) «Περὶ τῆς ψιλώσεως τῶν Ἰώνων μόνον ἐπ' ἐσχάτων ἐδιδάχθημεν τἀληθὲς διὰ τῶν ἐπιγραφῶν. Αὗται δεικνύουσιν ἡμῖν ὅτι οἱ Ἴωνες τῶν Κυκλάδων εἶχον τὸ δασὺ πνεῦμα». Πρβλ. καὶ Bechtel, Ἰωνικ. Ἐπιγραφ. σελ. 2-11. 38. 50. Cauer², Delectus, ἀρ. 516 κέξ. Hoffmann, der Ionische Dialect. 525 κέξ. καὶ Smyth, Ionic Dialect. § 400. Ἐν σελ. 111 ἐξέδωκεν ὁ Hoffm. θἠτέρηι.

Καὶ ἐν αὐτοῖς δὲ τοῖς ἀποσπάσμασι τοῦ Ἀρχιλόχου ἀναγινώσκεται ἐτράπεθ' αἱματόεν (9, 8), ἐφίμερος (21, 3, ὁ Schneidewin μετέβαλεν εἰς ἐπίμερος). Γλαῦχ' ὅρα (54, 1, ὁ Bergk εἰς Γλαῦκ' ὅρα), ἐφ' ἡμέρην (μόνος Διογένης ὁ Λαέρτιος ἐπ' ἡμέρην), ἔθ'

ὑμῶν (74, 6), φίλταθ' ἑταίρων (79, 2), οὐκέθ' ὁμῶς (100, 1), ὑφ' ἡδονῆς (102, 1), καθαιρεῖ (116), ἐφ' ἥπατι (131, τὸ δασὺ τούτου μαρτυρεῖ καὶ ὁ Ἀθήναιος 107 f «δασυντέον δὲ λέγοντας τὸ ἧπαρ, καὶ γὰρ ἡ συναλοιφή ἐστι παρ' Ἀρχιλόχῳ διὰ δασέος· φησὶ γὰρ «χολὴν γὰρ οὐκ ἔχεις **ἐφ' ἥπατι**»). Ἡ χρῆσις ἄρα τῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἡ παράδοσις τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ Ἀρχιλόχου καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Ἀθηναίου οὐδεμίαν καταλείπουσιν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀρχιλόχου χρήσεως τοῦ δασέος καὶ ἐν συναλοιφῇ καὶ συνθέσει. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἐκδότης ἐξέδωκε τοῦ Ἀρχιλόχου ῥῆσιν ἐν 658 b ἔχουσαν τὸ ἀφαυανεῖ, ἀλλ' οὐδὲν ὑπ' αὐτῆς ἐδιδάχθη. Τὰς μαρτυρίας ταύτας παρέθηκα οὐχὶ ὅπως διδάξω τι ἄγνωστον, ἀλλ' ἵνα δείξω πόσον γνωστὰ καὶ ἀπὸ πολλοῦ ἐξηκριβωμένα πράγματα εἶναι ταῦτα, ὧν οὐδεμίαν δυστυχῶς φαίνεται ἔχων ἔννοιαν ὁ Ἕλλην ἐκδότης.

Μεγάλην δ' ἄγνοιαν καὶ αὐτῆς τῆς Ἰωνικῆς διαλέκτου τοῦ Ἡροδότου δεικνύει ὁ ἐκδότης γράφων ἐν 863 c ῥῆσιν τοῦ Ἡροδότου ἔχουσαν ὧδε: ἐπεὶ δέ σφεας . . . μεταιτέ**εεν**, ἵνα ἐπὶ προφά**σεως** ἡσυχίαν ἄγωσι», ὑφ' ἃ σημειοῦται ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ἔχει προφάσιος· τὸ ἡσυχ**έαν** ἄρα εἶναι γνήσιον αὐτοῦ· ἐν 869 d κατὰ πόλ**εις** (ἀντὶ κατὰ πόλις), 865 c ἀπαλάΤΤεσθαι, 871 f ἐκ Τεγ**έας**, Ζ' 206, 2 αὐτέων (ἀρσ. γένους(!)) βασιλεύς, 862 e ἀφικόμενοι, ὑφ' ὃ σημειοῦται ὁ ἐκδότης «ἀφικόμενοι R ex Herod. 6, 115: ἀφικομένους»· ἀφίκετο καὶ ἀφικόμενον κεῖται καὶ ἐν 869 d. Ἐν 118 f ἐν τοιοῖσδε πράγμασι ἀμηχανίην ἀντὶ ἐν τοιοῖσίδε πρήγμασι (πρβλ. Smyth Ionic σελ. 382) κτλ.

Παρ' ἐκδότου φιλοτιμουμένου νὰ παρακολουθῇ ταῖς προόδοις τῆς φιλολογίας θὰ προσεδόκα τις, ἵνα καὶ τοὺς ἀσυναλείπτους τύπους μεταιτέειν, ἐνουρέειν (ἐνεμεῖν τε καὶ ἐνουρέειν ἐκ παραλλήλου ἐν Ζ' 204, 24) κττ. μὴ παραλαμβάνῃ εἰς τὰς Ἡροδοτείους ῥήσεις, ἀφοῦ ἀπὸ πολλοῦ εἶναι νῦν ἀποδεδειγμένον, ὅτι οὐχὶ τούτων ἀλλὰ τῶν συνῃρημένων ἐποιεῖτο χρῆσιν ὁ Ἡρόδοτος (πρβλ. πρῶτον Erman, ἐν Κουρτίου Μελέταις Τομ. Ε' σελ. 287 κέξ., Hoffmann Ἑλλην. Διαλ. Γ' 447 κέξ., Smyth, Ionic Dialect. σελ. 233 κέξ. καὶ ἰδίως ἐν σελ. Ι' ἔνθα λέγονται τάδε: Conviced as I am that Herodotos contracted ε+ε, ε+η and ε+ει in εω verbs, I do not hesitate to rank R very high when it perserves the contracted

forms . . .» Οὕτω δ' ὄντως ἐξέδωκε καὶ ὁ Fritsche παρ' Ἡροδότῳ τοὺς τύπους τούτους. Ἀλλὰ παρὰ τοῦ γράφοντος ἤ θέμις ἐστι, κἀκεῖθι, τἠτέρη κττ. οὐδεὶς δύναται νὰ περιμένῃ τοιαύτας ἀκριβολογίας.

Παντελῶς ἀλλότριον τῆς Ἰωνικῆς καὶ Ἀττικῆς διαλέκτου εἶναι τὸ 865 b ἐν ῥήσει Ἡροδότου γραφόμενον οὐδαμᾶ ἀντὶ οὐδαμά· τὸ μακρὸν α ἐν τούτῳ εἶναι ὅλως ἀκατανόητον.

Προσδόκιμον λίαν φαίνεται ὅτι ὁ τὰ τῆς Ὁμηρικῆς καὶ Ἡροδοτείου διαλέκτου οὕτως ἐξακριβώσας, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπίστηται ἀκριβέστερον τὰ τῆς Αἰολικῆς καὶ Δωρικῆς. Δύο παραδείγματα ἔστωσαν ἱκανὰ πρὸς ἀπόδειξιν. Ἐν 110 b γράφει « γενναῖον δὲ καὶ τὸ Λακωνικόν, νῦν ἄμμες . . . ὧν ἄμμες . . . », ἐν δὲ 238 a καὶ εἰσάγει δι' εἰκασίας εἰς τὸ στόμα τῶν ἐν Σπάρτῃ χορευόντων Δωριέων τὸ Αἰολικὸν τοῦτο ἄμμες. Περὶ τούτων διέλαβεν ἐκτενῶς πλὴν τοῦ Ahrens ὁ Κόβητος ἐν Var. Lect. σελ. 18 καὶ Μνημ. 1877 σελ. 102 καὶ 1878 σελ. 123-4. Ἐξέδωκε δὲ ἐν 544 e τὸν αὐτὸν στίχον καὶ ἄμετρον « ἄμμες δέ γ' ἐσόμεθα πολλῷ κάρρονες » (1).

Ἐν 81 d ἐκδίδωσι τὸ Σπαφικὸν ὧδε : «λεπτὸν δ' αὐτίκα χρῷ πῦρ ὑποδέδρομεν». Καὶ ὅμως ἡ παράδοσις τῶν παλαιῶν περὶ τῆς ὐπὰ τῶν Αἰολέων εἶναι ἀναντίλεκτος, διὸ καὶ ὁ Ahrens καὶ ὁ Meister Α' 401 καὶ ὁ Hoffmann Β' 270 - 1 ὐπὰ οὐχὶ ὑπὸ Αἰολικὸν ἀναγνωρίζουσι καὶ ἐξέδωκαν ὐπαδεδρόμακεν, ὅπως καλά τινα ἀντίγραφα παρέχουσιν, οὕτω δ' ἔχει καὶ ὁ Bergk, Γ' 89 (ἔκδ. 4η τοῦ 1882).

Δ'. Σφάλματα περὶ τὴν Ἀττικὴν χρῆσιν.

Ἡ ἔκδοσις Ἕλληνος συγγραφέως τῶν μεταγενεστέρων χρόνων παλαίει κατ' ἀνάγκην πρὸς πολλῷ μείζονας δυσκολίας ἢ ἡ ἔκδοσις Ἀττικοῦ πεζογράφου τῶν δοκίμων χρόνων. Περὶ τῆς γλώσσης τῶν δοκίμων δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἀσφαλέστερον πρῶτον ἐκ τῶν συγχρόνων

(1) Καὶ ἐν 17 c «ἐξέδωκε στενωπὸς Ἄιδου καὶ παλίρροια βυθοῦ», εἰ καὶ προδήλως τὸ μέτρον ἀπαιτεῖ μακρὸν τὸ α τοῦ παλιρροία· τοῦτο διόρθωσεν ὁ Κόντος ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Β' 290. Ὁμοίως διαφθείρει τὸ μέτρον καὶ 169 b Γλαῦκ', ὅρα βαθὺς γὰρ ἤδη κύμασι ταράσσεται» ἀντὶ κύμασιν. Καὶ 614 e «οἷον τόδ' ἔρεξε καὶ ἔτλη καρτερὸς ἀνὴρ» ἀντὶ «οἷον ΚΑΙ τόδ' ἔρεξε . . . » (δ 271), καὶ ἄλλα πολλά.

ἐπιγραφῶν καὶ ἐκ τῶν μέτρων τῶν ποιητῶν, ἐξ ὧν πλεῖστα μανθάνομεν περὶ τῆς χρήσεως τῶν χρόνων ἐκείνων καθόλου καὶ δὴ καὶ περὶ τοῦ συγγραφέως περὶ οὗ ὁ λόγος ἡμῖν ἑκάστοτε. Οὐδεὶς λ. χ. θέλει πεισθῇ ἔχων ὑπ' ὄψιν τὰς ἐπιγραφὰς τῆς ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος ὅτι ὁ Εὐριπίδης ἔγραψεν ἐπληροῦσαν ἢ ἤμην, ὅπως τὰ ἀντίγραφα αὐτοῦ μαρτυροῦσιν. Οὐδεὶς ἀληθὴς φιλόλογος θέλει πεισθῇ ὅτι ὁ Εὐριπίδης ἐν Ἴωνι 1580 ἔγραψεν Ἀργαδε**ῖς**, ὅπως ἠθέλησε νά με διδάξῃ ἀνωνύμως ὁ κ. Β., ἀλλ' Ἀργαδ**ῆς** (1). Δεύτερον ἐκ τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν καὶ λεξικογράφων, οἳ πολλὰ παρατηρήσαντες διδάσκουσιν ἡμᾶς περὶ τῆς χρήσεως ἐκείνων, ὅτι λ. χ. τὸ α' πρόσωπον τοῦ παρατατικοῦ τοῦ εἰμὶ ἦν ἤ, μονογράμματον, ὁ ὑπερσυντέλικος ἔληγεν ἐν τῷ α' ἑν. προσ. εἰς -η, ἐγρηγόρη, ἀπωλώλη, ἐν τῷ γ' πληθ. εἰς -εσαν κττ.

Μανθάνοντες δ' οὕτω τοὺς χαρακτῆρας τῆς ἀρχαιοτέρας καὶ νεωτέρας Ἀτθίδος καὶ ἐπιστάμενοι ὅτι οἱ πεζογράφοι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἔγραφον τὴν γλῶσσαν συνῳδὰ πρὸς τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἔζησαν, δυνάμεθα κατὰ τὴν κρίσιν ἑκάστου τούτων καὶ ἔκδοσιν ἢ διόρθωσιν νὰ ὦμεν βέβαιοι ὅτι τούτου καὶ οὐχὶ ἐκείνου τοῦ τύπου, ταύτης καὶ οὐχὶ ἐκείνης τῆς λέξεως ἐποιήσατο χρῆσιν.

Ἀλλὰ ταῦτα ἐλλείπουσιν ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις· οὔτε διὰ τῶν ἐπιγραφῶν δυνάμεθα εὐκόλως νὰ σχηματίσωμεν πλήρη καὶ βεβαίαν εἰκόνα τοῦ τότε γραφομένου λόγου (2), οὔτε οἱ Γραμματικοὶ ἐπεμελή-

(1) Ἰδοὺ τί γράφει ἐπὶ λέξει: «Ὅπερ δ' ἀκριβολογούμενος ὁ κ. Χατζιδάκης ἀποφαίνεται ὅτι ἡ κατάληξις -ιδεὺς εἶνε χρήσεως περιωρισμένης, ἀείποτε λεγομένη κυριολεκτικῶς ἐπὶ τῶν νεογνῶν» καὶ τοῦτο εἶνε οὐδόλως ἀκριβές. Ἰδοὺ μερικὰ παραδείγματα: Ἐργαδεῖς ἢ μᾶλλον Ἀργαδεῖς εἶνε μία τῶν τεσσάρων ἀρχαίων Ἀττικῶν φυλῶν. Τοῦτο δὲ μαρτυρεῖται καὶ ἐξ ἐπιγραφῶν καὶ ὑπὸ συγγραφέων· ἴδε π. χ. Εὐριπίδου Ἰων. 1580... Στοιχαδεὺς Ναυτεύς...». Πότερον νὰ θαυμάσῃ τις μᾶλλον τὴν λογικὴν τοῦ ἀνθρώπου φέροντος ὡς παραδείγματα τῶν εἰς -ιδεὺς ὀνόματα λήγοντα οὐχὶ εἰς -Ιδεὺς ἀλλ' εἰς -εύς, Ναυτεύς, ἢ ἔστω καὶ εἰς -αδεύς, ἢ τὴν γραμματικὴν αὐτοῦ ἐμπειρίαν διατεινομένου ὅτι παρ' Εὐριπίδῃ κεῖται μετὰ τοῦ ΕΙ Ἀργαδεῖς; Καὶ ὅμως τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Εὐριπίδου εἶναι διάσημον, ἐπειδὴ ἐσώθη ἐν ἐσφαλμένῃ γραφῇ αὐτοῦ ὁ ἀρχαῖος εἰς -ῆς τύπος. Ἰδοὺ τί γράφει περὶ τούτου ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1878 σελ. 135 «In Euripidis Ione vs. 1579 libri exhibent:

Γελέων μὲν ἔσται πρῶτος, εἶτα δεύτερον
ὃ πάντες ἀργα Λῆς τε.

pellucent ΟΠΛΗΤΕϹ ex ὃ πάντες el ΑργαΔῆς ex Αργα Λῆς.

(2) Ὁ ἐκδότης φαίνεται ἐλπίζων ὅτι ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τῶν χρόνων τοῦ Πλου-

θησαν τοῦ λόγου τῶν συγγραφέων τούτων, τὸ δ' ἔτι μᾶλλον καθιστῶν τὴν κρίσιν αὐτῶν δύσκολον εἶναι ὁ τότε ἀνακύψας Ἀττικισμός, ἤτοι ἡ τάσις τοῦ γράφειν τὴν γλῶσσαν οὐχὶ ὁποίαν ἐλάλουν αὐτὴν οἱ τότε Ἕλληνες ἐν ταῖς πόλεσιν, ἀλλ' ὁποίαν ἔγραφον οἱ παλαιότεροι, οἱ δόκιμοι.

Ἀνάγκη ἄρα νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν κρίσιν ἑκάστου τῶν συγγραφέων τούτων ἡ παιδεία καὶ γνῶσις ἣν εἶχε τῶν ἀρχαίων, ἡ μεγάλη ἢ μικρὰ τάσις αὐτοῦ πρὸς τὸ Ἀττικίζειν καὶ ἡ ἱκανότης αὐτοῦ πρὸς ἐπιτυχίαν τούτου ἢ οὐχί. (Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ τούτου γενομένου πάλιν θὰ ὑπολείπηται πολλάκις ἀμφιβολία περὶ πολλῶν· ἠπίστατο λ. χ. καλῶς ὁ Λουκιανὸς ὅτι τὸ ἐκαθέσθην, ἀπαντῶμαι κττ. ἦσαν ἀλλότρια τοῦ Ἀττικοῦ λόγου, καὶ ὅμως ἐποιεῖτο αὐτῶν χρῆσιν). Ἀνάγκη νὰ κατατάσσωνται τὰ πονήματα αὐτοῦ χρονολογικῶς καὶ νὰ ἐξετάζηται μήπως ὅσα ἠπίστατο καὶ μετεχειρίζετο ἐν τῇ νεότητι παρημέλει κατὰ τὸ γῆρας ἢ τἀνάπαλιν· ἀνάγκη τρίτον νὰ ἐξετάζωνται καὶ ἀντιπαραβάλλωνται ἐπιμελέστατα τἀντίγραφα αὐτοῦ, νὰ ὁρίζηται ἡ ἡλικία καὶ ἀξία αὐτῶν καὶ ταξινομῶνται κατ' αὐτάς, νὰ παρέχηται δὲ πιστὴ κατὰ τὸ ἐνὸν εἰκὼν τῶν διαφόρων γραφῶν αὐτῶν, ὅσαι, οὐκ οὖσαι ἁπλῶς ὀρθογραφικὰ σφάλματα, δύνανται ν' ἀποβῶσι χρήσιμα τῇ κριτικῇ, ἵνα δηλαδὴ μὴ μόνος ὁ ἐκδότης ἀλλὰ καὶ πᾶς φιλόλογος δύνηται συνάπτων τὰς διαφόρους τούτων γραφὰς ἢ ὁδηγούμενος ὑπ' αὐτῶν νὰ μαντεύῃ πολλάκις τὴν γνησίαν χεῖρα τοῦ συγγραφέως· ἀνάγκη τέλος νὰ συλλέγωνται καὶ μνημονεύωνται ἐπιμελῶς αἱ ὑπὸ τῶν νεωτέρων κριτικῶν διορθώσεις ἢ παρατηρήσεις εἰς τὸν ἐκδιδόμενον συγγραφέα.

Ὁ Ἕλλην ἐκδότης εὗρεν, ὡς φαίνεται, πολὺ βαρείας τὰς ὑποχρεώσεις ταύτας, καίπερ ἄλλως στοιχειώδεις καὶ ὁμολογουμένως ἀπαραιτήτους, διὸ οὔτε περὶ τῆς χρονολογίας τῶν πονημάτων καὶ δὴ τῆς δυνατῆς κατὰ τοὺς διαφόρους χρόνους μεταβολῆς τοῦ Πλουταρχείου λόγου ἐφρόντισεν, οὔτε πιστὴν καὶ πλήρη εἰκόνα τῶν γραφῶν καὶ τῆς

τάρχου θέλει ἐπιχυθῇ ποτε φῶς ἐπὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ χρῆσιν τῶν τύπων εἰς -έας ἢ -εῖς (βασιλέας βασιλεῖς), διὸ γράφει ἐν σελ. πθ' «Quin etiam si nihil verum est, recte tamen egisse mihi videor, quia in ejusmodi quaestionibus non praejudicare, sed exspectare dum lux quaedam aut ex **titulis** aut aliunde affulgeat, prudentis est . . . .». Οὐδεὶς ἔχων πεῖράν τινα τῶν ἐπιγραφῶν τῶν χρόνων ἐκείνων θέλει ποτὲ συμφωνήσει τῷ ἐκδότῃ τοιαῦτα ἀποφαινομένῳ.

ἀξίας τῶν κωδίκων ἐφιλοτιμήθη νὰ παράσχῃ τοῖς φιλολόγοις, ἀλλὰ πολλὰ ἄλλα προτάξας περὶ ἁπάντων πραγμάτων ἐπήνεγκε τὴν ἀφελῆ ὁμολογίαν «nunc video cum me de codicibus et de Plutarchi sermone disputaturum pollicitus essem, neque hoc neque illud satis illustrare me potuisse». Τομ. Α΄ σελ. XCIII. Εὐχαριστοῦμεν!

Καὶ περὶ τῶν ἐργασιῶν τῶν προγενεστέρων κριτικῶν μικρὸν ἐφρόντισεν, ὅπως ἐν τοῖς μετέπειτα θέλει περιφανῶς ἀποδειχθῆ, ὡμολόγησε δὲ καὶ αὐτὸς εἰπὼν «In adnotationibus emendationes *selectas* aut aliorum aut meas rettuli». Ὥστε οὐχὶ πλήρη εἰκόνα τῶν ἀντιγράφων, οὐχὶ πλήρη εἰκόνα τῶν προγενεστέρων ἐργασιῶν, ἀλλὰ μόνον ἐκλεκτὰς γραφὰς τῶν κωδίκων καὶ ἐκλεκτὰς διορθώσεις ἑαυτοῦ τε καὶ ἄλλων ἀνέγραψεν ἡμῖν ὁ ἐκδότης! Ἀλλ᾿ ἄν τις μὴ ἔχῃ πλήρη πεποίθησιν ἐπὶ τῷ ἀναμαρτήτῳ τῆς κρίσεως αὐτοῦ διακρίνοντος τὰς τῶν κωδίκων γραφὰς καὶ τὰς τῶν κριτικῶν διορθώσεις εἰς ἐκλεκτὰς καὶ οὐκ ἐκλεκτάς, — γνωστὸν δ᾿ εἶναι ὅτι οἱ φιλόλογοι εἴμεθα suspiciosi homines κατὰ τὸν πολὺν Mommsen — οὗτος τί θὰ πράξῃ ἢ τί θὰ μάθῃ;

Ὅτι δ᾿ ἀληθῶς οὐδεὶς σωφρονῶν δύναται νὰ πιστεύῃ αὐτῷ ταῦτα, ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων, ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Ἀπεδείχθη δηλ. ὅτι κακῶς ὁ ἐκδότης ἐξέδωκε πολλαχοῦ ὡς ἐξ ἀντιγράφων ὅ,τι κατ᾿ ἀλήθειαν δὲν κεῖται ἐν αὐτοῖς ἢ τἀνάπαλιν ὡς διορθώσεις ὅσα πράγματι εἶναι γραφαὶ κωδίκων, κττ. Ἐπειδὴ περὶ τούτων μακρὸς ἐγένετο λόγος ὑπὸ Wilamowitz, Kurtz καὶ Βάση ἀλλαχοῦ καὶ ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Η΄ σ. 266 κέξ καὶ Τομ. Ι΄ σελ. 470 κέξ., παρατίθημι ὀλίγα τούτου παραδείγματα χάριν τῶν οὐκ ἐχόντων πρόχειρα τὰ τοῦ Βάση. Ἐν 471d ἐξέδωκεν ὁ ἐκδότης «οὐδὲ τῷ γρίφοις . . . ἐλάφους μὴ λαμβάνοντι μηδὲ οἷς δαίμων . . .», ὁ δὲ Βάσης ἤκασε σῦς ἀντὶ τοῦ οἷς, καὶ ἔπειτα ἐδείχθη ὅτι ὄντως ὗς ἔχει ἡ ἀρίστη παράδοσις. Ἐν 73a ἐξέδωκεν «ὥσπερ ἰατρὸς δριμὺ φάρμακον ἢ πικρὸν ἀναγκαῖον δὲ καὶ πολυτελὲς εἰς πολλὰ καὶ μικρὰ καὶ οὐκ ἀναγκαῖα διελὼν τῇ παρρησίᾳ κατακεχρημένος», ὁ δὲ Βάσης ἤκασεν ὅτι ἐξαλειπτέον τὸ διελών, νῦν δὲ καὶ ὁ ἐκδότης ὁμολογεῖ ἐν Ζ΄ μθ΄ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐν τοῖς ἀντιγράφοις· ἀλλὰ τότε διατί ἐξέδωκεν αὐτό; Πάντως διότι κακὴν ἐποιήσατο κρίσιν καὶ χρῆσιν τῶν ἀντιγράφων.

Τῶν ἐν τῷ προλόγῳ μνημονευθεισῶν γραφῶν τοῦ Βιενναίου κώδικος, ἃς ὡς ἀρίστας παρατίθεται ὁ ἐκδότης, ἄλλαι μὲν δὲν εἰσήχθησαν εἰς τὸ κείμενον, πολλαὶ δὲ κατεχωρίσθησαν μέν, ἀλλ' ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσι λέγεται ὅτι εἰσήχθησαν ἐξ εἰκασίας φιλολόγων. Οὕτω παράδοσις ἀσφαλὴς καὶ βεβαία ὑποβιβάζεται εἰς εἰκασίαν ἁπλῆν! Περὶ ἄλλων δὲ πάλιν τούτων λέγεται ἐν ταῖς σημειώσεσιν ὅτι κεῖνται οὐχὶ ἐν τῷ κώδ. Vind., ὅπως ἐν τῷ προλόγῳ ἐλέγετο, ἀλλὰ παρὰ συγγραφεῦσι νεωτέροις, οἷον τῷ Εὐσεβίῳ, Ψελλῷ, οὕτω δὲ ἀποβάλλουσι τὸ πλεῖστον τῆς ἀξίας αὐτῶν.

Διὰ τὴν ἀτάσθαλον ταύτην τῶν κωδίκων χρῆσιν ἐλέχθη, καὶ ἐλέχθη ὀρθῶς, ὅτι ὁ μέλλων ποτὲ νὰ ἐκδώσῃ ἐπιστημονικῶς τὰ τοῦ Πλουτάρχου, ἀνάγκη νὰ ἐπαναλάβῃ ἐξ ὑπαρχῆς τὸ ἔργον, διότι τὰ τοῦ Ἕλληνος ἐκδότου εἶναι τελέως ἄχρηστα.

Ἀλλὰ πλὴν τῆς πλημμελοῦς χρήσεως τῆς παραδόσεως ἥμαρτεν ὁ ἐκδότης εἰς τὸν Πλούταρχον καὶ ἄλλα δεινότατα ἁμαρτήματα, δι' ὧν κατέστησε τὴν μελέτην τοῦ συγγραφέως τούτου καὶ τὴν ἐξέτασιν τῆς γλώσσης αὐτοῦ παντελῶς ἀδύνατον τοῖς μὴ δυναμένοις νὰ ἔχωσι τὰς παλαιοτέρας ἐκδόσεις. Εἶναι δὲ ταῦτα αἱ ἀσύστατοι καὶ ἀντιφατικαὶ ἀρχαί, ἃς ὑπέθηκεν αὐτῇ. Δισχυρίζεται δηλαδὴ α') ἐν Τόμ. Α' ξα' «formarum varietatem, si quis alius idem adamavit, quod ex hiatus evitandi studio repetendum esse prorsus probabile est; *deinde, ut fere fit, initio ab hiatu facto in eam se consuetudinem adduxit, ut* **nulla re cogente varias formas adhiberet. Neque parum momenti ad rem eandem saepe habuerit** (sic) **temporis sui** (sic) **consuetudo**». Καὶ β') ἐν σελ. XCI ὅτι «Praeterea formas Atticas recepi eas tantum, quarum similes et alibi occurunt velut Ἀκαδήμεια, ἀνθέων, ἄοπλος, γίγνομαι γιγνώσκω, ἔμελλον, ἐνδεᾶ εὐκλεᾶ εὐφυᾶ κττ., ἐπιμέλομαι, ἐδυνάμην, κάω, κεκλειμένος, κονίομαι, μεταμέλομαι, μηδείς, ὀλισθάνει, οὐδείς, πλάνητες, σαλπικτής, Σκιπίων (Ἀττικὸν τὸ Σκιπίων!) Συρακόσιοι alia».

Ἀλλὰ ταῦτα προφανῶς οὐ συνᾴδουσιν ἀλλήλοις. Ὁμολογηθέντος δηλονότι ὅτι ἤρξατο μὲν νὰ ποιῆται χρῆσιν ποικίλων τύπων, ἐπιθυμῶν νὰ φεύγῃ τὴν χασμωδίαν, προέβη δ' ὅμως ἔπειτα καὶ ἄνευ τινὸς ἀνάγκης, ἤτοι καὶ ὅπου δὲν προέκειτο περὶ χασμωδίας, εἰς τὴν ποικιλίαν

ταύτην, καὶ ὅτι καὶ ἡ συνήθεια τῶν χρόνων αὐτοῦ οὐ μικρὸν εἰς τοῦτο συνεβάλετο, τότε ἀπορεῖται τελέως πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ παραλαμβάνῃ τις τοὺς Ἀττικοὺς τύπους παρὰ τὴν τῶν ἀντιγράφων μαρτυρίαν διὰ τὸν λόγον ὅτι ἀλλαχοῦ ἀπαντῶσι παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ οἱ δόκιμοι, ὅπως ποιεῖ ὁ ἐκδότης. Περὶ τῆς χρήσεως τῶν Ἀττικῶν καὶ μεταγενεστέρων τύπων ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου δὲν ἐκφράζεται σαφῶς ὁ ἐκδότης, καίτοι πολλὰ περὶ αὐτῶν λέγει. Φαίνεται ὅτι φρονεῖ ὅτι ὁ Πλούταρχος α) ἐν ἐλαχίστοις τισὶ ποιεῖται ἀείποτε χρῆσιν τύπων μεταγενεστέρων, οὐδέποτε δὲ Ἀττικῶν, οἷον ἐλαία, ἦμην, ὀστέον, (ἀλλ' ἔπειτα συνῆν ἐξέδωκεν ἐν 777 b).

β) Ἐν ἄλλοις ἀττικίζει ἀείποτε οὐδέποτε μεταχειριζόμενος ἀνάττικα, ἂν δὲ τἀντίγραφα αὐτοῦ παρέχωσιν ἡμῖν παρὰ τὰ δόκιμα στοιχεῖα καὶ ἀδόκιμα, ταῦτα ὀφείλονται τοῖς βιβλιαγράφοις καὶ ἀνάγκη νὰ ἐκβάλλωνται ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ Πλουτάρχου οἱ διπλοῖ καὶ τριπλοῖ μεταγενέστεροι τούτων τύποι, καταλειπομένου μόνου τοῦ δοκίμου, οἷον λ. χ. τῶν εἰς -υς -υος ὀνομάτων ἡ ὀνομ. πληθ. ἔληγε κατὰ τὸν ἐκδότην εἰς -υες, ἡ δ' αἰτ. εἰς -υς, ἤτοι ὀνομ. ἰχθύες, μύες, δρύες, σύες ὕες, ἀλλ' αἰτ. ἰχθῦς, μῦς, δρῦς, σῦς ὗς, βότρυς, ἡ δὲ ἅπαξ εὑρεθεῖσα αἰτ. ἰχθύας διορθωτέα εἰς ἰχθῦς, καὶ τὸ ἐν 994 c μύας μεταβάλλει εἰς μυίας. Ὁμοίως, λέγει, ἐσχημάτιζεν ὁ Πλούτ. κατὰ τοὺς Ἀττικοὺς τὴν ὀνομ. πληθ. βόες, ἀλλὰ τὴν αἰτ. βοῦς, ἡ δὲ ὀνομ. πληθ. βοῦς ἡ δὶς ἀπαντῶσα διορθωτέα εἰς βόες, καὶ ἡ ἐν 495 a αἰτιατ. βόας οὐ γνησία τοῦ Πλουτάρχου. Ὁμοίως γράφει ὁ Πλουτ. -είλοῦμαι οὐχὶ ἴλλομαι.

Ὁμοίως ἐν τοῖς ἀνάλισκον - ἀνήλισκον κλπ., ἀνθέων - ἀνθῶν, ἀπεώσατο - ἀπώσατο, ἔωσε - ὦσε κλπ., Ἀπόλλωνα - Ἀπόλλω, Ποσειδῶνα - δῶ, ἀπορροὴ - ἀπόρροια κ. ὁμ., γραμματοφόρος - ηφόρος κ. ὁμ., Δήμητρα - αν κλπ., δοίην - διδῴη, Διοσκούρων - κόρων κλπ., εἰώθεσαν - εἰώθεισαν κ. ὁμ., ἐκάθηρα - ἐκάθαρα κ. ὁμ., ἱδρύθην - ύνθην, κατεκλίνην - θην, ἵλεων - ἵλεω, ἀνάπλεων - ω κλ., καθειστήκει - εστήκει, καθιστᾶν - άναι, ἱστάντες - ῶντες, κυλινδοῦμαι - κυλίνδομαι κλ., κωμῳδιοποιὸς - δοποιός, ξυρεῖν - ξύρεσθαι, οἰδεῖν - οἰδᾶν, πλάνητες - πλανῆται, προύβαλε - προέβαλε κ. ὁμ., σαλπικτὴς - ιστὴς - ιγκτής, Σάραπις - Σεραπεῖον, συνέδεον - ἀνέ-

δουν κλπ., ὑπόθηται - θῆται, ὑπόθοιτο - θοῖτο, χαλκοῦς - χάλκεος - ειος κ. ὁμ., χαριδότης - χαριτοδότης, χρόα - χροιά.

γ) Ἐν τοῖς λοιποῖς ποιεῖται χρῆσιν ἀττικῶν ἅμα καὶ οὐκ ἀττικῶν λέξεων καὶ τύπων. Διατείνεται δηλ. ὅτι ὁ Πλούταρχος, ἵνα δύνηται νὰ φεύγῃ τὴν χασμωδίαν καὶ τὴν κακοφωνίαν, ἔχει ποικίλους τύπους ἐν τοῖς ἑξῆς :

ἄνευ, ἄτερ, δίχα, ἐκτός, μὴ μετά, χωρίς· ἀπέδρα, ἀπέδρασεν· Ἀρχιμήδην - μήδη, Δημοσθένην - σθένη κλπ.· ἄρτι, ἀρτίως, ἔναγχος, νέον, νεωστί· ἀσπαίρειν - σπαίρειν, ἀσπάλαξ - σπάλαξ, ἀσταχύων - σταχύων· ἄφνω αἴφνης ἐξαίφνης ἐξαπίνης - πιναίως αἰφνιδίως αἰφνίδιον· γεγόνει - ἐγεγόνει κλπ.· δεικνύειν - ύναι, ὀμνύειν - ύναι κλπ., οἷς, λέγει, πρόσθες ἀμφιέζειν ἢ ἀμφιάζειν - ἀμφιεννύναι, φράσσειν - φραγνύναι, χοῦν - χωννύναι· δεῖξιν - ἐπίδειξιν· διοίγειν - ἀνοίγειν· ἐβίωσεν - ἐβίω· ἐπείπερ - ἤπερ, ἔξω - ἔξωθεν· ἔχον ἐστὶ - ἔχει· καθάπερ - ὥσπερ· καθῆστο - ἐκάθητο· καίπερ - καίτοι (πρὸ μετοχῆς ἐκ συμφώνου ἀρχομένης)· καταθνήσκειν - ἀποθνήσκειν· ἐπὶ κουρεῖον (στάσει) ἀντὶ - ου· μέχρι - ἄχρι (κατὰ τὸ προηγούμενον)· μὴ ἀντὶ ἵνα μὴ (μετὰ φωνῆεν)· ὀλίγου δεῖν, ὀλίγον ἐδέησε, μικροῦ δεῖν, μικρὸν ἐδέησε· ὄρειος - ὀρεία (θηλ.), ἀγοραῖος - αία· οὐ οὐκ οὐχὶ οὐχ, οὐ : μή· πλησίον ἐγγὺς σύνεγγυς· πορρώτερον (ἀντὶ - τέρω)· πρὶν - πρὶν ἤ· τὰ μὲν - τὰ δέ, ἃ μὲν - ἃ δέ· ταραχὴ - τάραχος, φλυαρία - φλύαρος, ταχὺ - ταχέως - διὰ τάχους - διὰ ταχέων κατὰ τάχος· ὑπολιπεῖς ἦσαν ἀντὶ ὑπόλοιποι· ὑπὸ σκότῳ - ὑπὸ σκότους· ἀδολέσχης - ἀδόλεσχος, ἁλουργὴς - ἁλουργός· γυμνασίαρχος, ἑκατοντάρχης, ἱππάρχης· ἔδοσαν - ἔδωκαν, ἐνεδύσατο - παρεισέδυ, ἦσθα - ἦς, θαρρῶ - θαρσῶ, πράττω - σσω κλπ. ἁρμόζω - ττω, σφάζω - ττω, αὔξω - άνω, πλείονε(α)ς - πλείους, ἐλάττονε(α)ς - ους, Ἰόλαος - εως, τὰς κλεῖς - κλεῖδας (ἅπαξ), λαγὼς - ωός, μάρτυν - μάρτυρα, νεὼς - ναός, οἶδας - οἶσθα, πέτομαι - ἵπταμαι, υἱοῦ - υἱεῖ κλπ., Φερσεφόνη - Περσεφόνη, φῆσαι - φήσειε, εἰκάσαι - εἰκάσειε κλπ., χθὲς - ἐχθές.

Εἶπον «φαίνεται» ὅτι φρονεῖ ταῦτα ὁ ἐκδότης. καὶ εἰκάζω τοῦτο ἐντεῦθεν ὅτι ἐξάρας τὴν τάσιν τοῦ Πλουτάρχου εἰς τὸ ποικίλλειν πο-

λυειδῶς τὸν λόγον ἐπήνεγκεν ἀπὸ σ. ξα΄ κέξ. οὓς ἀνέγραψα διπλοῦς ἢ καὶ πολλαπλοῦς τύπους κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν μέχρι τῆς σελ. πε΄, ἔνθα διαρρήδην διδάσκει «Sunt antem aliae formae, quibus iisdem constanter utitur, velut βραδυτὴς βραδυτῆτος, ἤμην nusquam ἦν . . . ». Καὶ εὐθὺς ἐν τῇ ἑπομένῃ σελίδι πς΄ ἐπιφέρει aliae tamen duplices ac tripliees librariis debentur velut ἀνάλισκον . . . » μεθ' ὃ ἀκολουθεῖ πάλιν ἄλλη ἀλφαβητικὴ σειρὰ τύπων διφορουμένων, περὶ ὧν ὅμως δὲν δηλοῖ σαφῶς καὶ καθαρῶς ἂν ἡ ποικιλία αὕτη εἶναι τοῦ Πλουτάρχου ἢ μή. Ἐκ τῆς ὅλης σειρᾶς τοῦ λόγου ἤκασα ὅτι ὁ ἐκδότης ἐφρόνει ὅτι οἱ τύποι οὗτοι εἶναι ποικίλοι διὰ κακίαν τῶν μεταγραφέων, τοῦ συγγραφέως μόνους τοὺς δοκίμους γράψαντος. Τοῦτο δ' ἔπειθέ με καὶ ἡ παρατήρησις ὅτι λ. χ. τοὺς εἰς -εισαν τύπους τοῦ ὑπερσυντελίκου μετέβαλεν ἐν τῷ κειμένῳ εἰς -εσαν 582 b, 596 f, 400 f, τοὺς κατὰ τὰ εἰς -μι τύπους τοῦ ἵστημι ἀποκατέστησε πανταχοῦ, τὸ οἰδῶντι οἰδῶσαν ἔτρεψεν εἰς οἰδοῦντι οἰδοῦσαν 452 a, 734 e, τὸ σαλπιγκτὴς εἰς σαλπικτὴς 820 b κττ., δηλαδὴ ὅτι ἀποκαθίστη πανταχοῦ τοὺς ὁμαλοὺς δοκίμους τύπους, ἀπέβαλλε δὲ τὴν ποικιλίαν ὡς ἐκ τῶν μεταγραφέων. Ἀλλὰ πρὸς τὸ προφανές, ὡς ἐφαίνετο, τοῦτο συμπέρασμα ἀντέβαινε πάλιν ἡ παρατήρησις ὅτι ἐν ἄλλοις ἐν τῇ αὐτῇ τάξει συγκατειλεγμένοις ἐνέκρινεν εἰς τὸ κείμενον ἀναμὶξ δοκίμους καὶ ἀδοκίμους, οἷον συνδοῦσι καὶ συνδέουσι, περιδέουσι προσδέουσι κττ. Μάλιστα δὲ πάντων τὰ ἐν τῇ σελ. πε΄-πς΄ γεγραμμένα, ἔνθα ἀναγινώσκονται τὰ παράδοξα τάδε :

« Χαλκοῦς : χάλκεος : χάλκειος, χρυσοῦς : χρύσεος : χρύσειος sim. χαλκείοις καὶ λιθίνοις δημιουργήμασι p. 382 c, πίναξ χάλκεος 577 f, τὰ χάλκεα - τῶν ἀγγείων 691 a. χρύσεια χαλκείων p. 1063 locutio proverbialis. Sed paulo post τὰ χάλκεα τῶν ὅπλων vitii convicitur ab insequenti ἢ τὰ χρυσᾶ. - χρύσεος ἑξάπους κολοσσὸς Luc. c. 37. χρυσείου τινὸς κηρυκείου Them. c 26, ubi recte χρυσοῦ Seitenstettensis et F[a]. χρύσεα τρόπαια Sertor. c. 22. τὴν μὲν ἀργυρείων ἐμπλησάμενος Δαρεικῶν, τὴν δὲ χρυσῶν Cim. c. 10. Cf. σιδάρεος p. 399 e. Alterae formae rectae omnibus locis prostant. Simile quod huc referam est κεραμεοῦς : κεράμεος, cujus haec sunt exempla : ἅρμα - κεραμεοῦν Publ. c. 13. κεράμειον ποτήριον Fragm. XI 34. κεραμεᾶ (κεράμεα V¹) p. 544 b. τὰ κεραμεᾶ (κε-

ράμεα Vind. E) τῶν ἀγγείων 691 a. ἀγγεῖα - κεραμεᾶ 952 a. κεράμεα (ABW, κεραμεῖα v. corr. κεραμεᾶ) πάντα Galb. c. 12. κεραμεῶν σωμάτων p. 953 c. κεραμεοῖς σκεύεσιν 461 b. τοῖς κεραμεοῖς (neutr.) p. 828 a. σκεύεσιν - κεραμεοῖς Caes. c. 48. - κεραμεᾶν λεκάνην p. 828 d. κεραμεᾶν (κεραμέαν alii) - σφαῖραν p. 1081 b. κεραμεᾶν latet in κεραμέα νομίζει p. 676 e. κεραμεοῖ (κεραμαιοῖ V[1]. κεραμαῖοι V[2]) σωλῆνες p. 526 b. ἀμφορέες κεράμειοι p. 577 e. Corr. ἀμφορεῖς κεραμεοῖ. Cf. Lobeck. ad Phryn. 147. Ceterum alias huc pertinentes formas habes has: τραγέας p. 294 f. βοέῳ p. 299 a, sed βοείῳ p. 364 f. ἀμφορέες p. 577 e. Κυανέων Cimon. c. 13. - ἀγχινόων Fragm. XVIII, 2. - Ἀλκινόου p. 1069 b. Ἀλκινόῳ 630 c. Sed Ἀλκίνουν p. 603 d. 617 b. δορυξόων Pelop. c. 12. εὐνόως Galb. c. 8 (cf. Herwerd. Lapidum Testimonia p. 52). τῷ ῥόῳ p. 325 a; p. 683 f. Arati formam φλόον adhibet. Adde Pseudoplutarchea Εὐθύνοον p. 139 b. Ἀρχίνοον p. 832 e. . .»

Ὅσῳ μᾶλλον ἀνεγίνωσκον ταῦτα, τοσούτῳ μᾶλλον ἠπόρουν περὶ τῆς ἀληθοῦς γνώμης τοῦ ἐκδότου, ἅτε παρατηρῶν ὅτι τὰ παρατιθέμενα εἶναι ἐν πολλοῖς ὅλως ἀνόμοια καὶ ἀπαράβλητα, ὅπως αὐτὸς ὁ ἐκδότης ἔπειτα ἐδήλωσεν· διότι ἀντὶ τοῦ ἐν 382 c χαλκείοις ἐξέδωκε χαλκοῖς ἐκ διορθώσεως τοῦ Salmasius, καὶ ἀντὶ τοῦ πίναξ χάλκεος ὁμοίως 577 f πίναξ χαλκοῦς ἐξ ἰδίας διορθώσεως, ὁμοίως καὶ 691 a τὰ χαλκᾶ καὶ τὰ κεραμεᾶ, πανταχοῦ ἄρα ἐξέδωκε τοὺς συναληλιμμένους τύπους τοῦ χαλκοῦς καὶ χρυσοῦς, ὅπως καὶ τοῦ κεραμεοῦς, ὁμοίως ἐξέδωκεν ἀμφορεῖς 557 e, ἤτοι πανταχοῦ καὶ ἐν τούτοις παραδέχεται τοὺς Ἀττικοὺς τύπους, τὴν ἁπλότητα. Ἀλλὰ τότε πρὸς τί ἡ παραβολὴ τῶν ἀσυναλείπτων τούτων, ἅ, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων φαίνεται, ὁ ἐκδότης ἔκρινεν ἀλλότρια τοῦ Πλουτάρχου, πρὸς τὸ τοῦ Ἀράτου φλόον, ὃ παντάπασιν ἀλλότριον καὶ τοῦ Ἀττικοῦ πεζοῦ λόγου καὶ τοῦ Πλουτάρχου; ἢ πρὸς τὸ σιδάρεος καὶ Κυανέων, (ἀντὶ τοῦ Ἀρχίνοον ἐξέδωκεν ἔπειτα Ἀρχῖνον ἐξ εἰκασίας τοῦ Taylor) κτλ. ἅτινα διαλεκτικὰ ὄντα εἰσήλασαν εἰς τὴν Ἀττικὴν διάλεκτον καὶ ἐξεφέροντο καὶ ἐν ταύτῃ καὶ ἐν τῇ μετέπειτα Κοινῇ ἀσυναλείπτως; πρὸς τί δ' ἡ παραβολὴ τούτων πρὸς τὸ βοέῳ καὶ βοείῳ ποδί; μὴ ταῦτα ἐξηνέχθησάν ποτε ἐν τῇ Ἀττικῇ ἢ ἄλλῃ τινὶ διαλέκτῳ συναληλιμμένα;

τίς ποτε εἶδε τύπους, οἷον βοοῦς, αἰγοῦς, συοῦς, τραγοῦς κλπ. ἀντὶ βόειος, αἴγειος, σύειος, τράγειος κλπ., ὥστε νὰ εἶναι ὅμοια καὶ παραβλητὰ τοῖς χαλκοῦς, χρυσοῦς, κεραμεοῦς; Ἀλλὰ τότε πῶς λέγει ὁ ἐκδότης alias huc pertinentes formas habes has; Μόνον ἡ πρὸς τὰ ἀσυνάλειπτα ῥόῳ καὶ τραγέας παραβολὴ τοῦ χάλκεος, χρύσεος, ἀμφορέες ἔχει ὀρθῶς, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἐφάνη ἀνακόλουθος ἐκδοὺς ἐκεῖνα μὲν ἀσυναίρετα (ῥόῳ, τραγέας), ταῦτα δὲ συνῃρημένα.

Ἐν τῇ ἑπομένῃ σελίδι ἀνέγνων τάδε τοῦ ἐκδότου «ex formis **vitiosis** duplicibus et triplicibus paucas tantummodo apposui speciminis causa; pleraeque omnes in indice singulari, quem una cum aliis Fragmentorum volumini adnexurus sum, suum locum habebunt . . . in indice tamen eadem et plenius et brevius hujus editionis paginis et lineis commemorata erunt». Καὶ τότε ἤλπισα ὅτι ἐν τῷ πίνακι τούτῳ θὰ εὕρω τὴν λύσιν τῶν ἀποριῶν. Δυστυχῶς ἐψεύσθην τῆς ἐλπίδος, διότι τῆς ἐπαγγελίας ταύτης ἐπελάθετο, ὡς φαίνεται, ὁ ἐκδότης καὶ ὁ τελευταῖος τόμος δὲν περιέχει αὐτόν. Ἐπειδὴ δ' ὅμως καὶ ἐνταῦθα λαλεῖ περὶ formis *vitiosis* duplicibus et triplicibus, ἐπείσθην τέλος ὅτι ἐγὼ μὲν ὀρθῶς ἐνόησα τὴν εἰς τρεῖς κατηγορίας διαίρεσιν καὶ κατάταξιν τῶν τύπων καὶ λέξεων παρὰ Πλουτάρχῳ, ἂν δὲ τοῦ ἐκδότου ἡ ἔκθεσις εἶναι συγκεχυμένη καὶ ἀντιφάσκῃ πρὸς τὰ ἐν τῷ κειμένῳ, τούτου τὴν αἰτίαν ὑπέχει αὐτός, οὐχὶ ἐγὼ ἢ ἄλλος τις, καὶ ὅτι καιρὸς νὰ ἔλθω εἰς βάσανον τῶν ἀρχῶν τῆς διαιρέσεως ταύτης.

Δὲν θὰ ἐξετάσω ἂν αἱ ἀρχαὶ αὗται, προϋποτιθεῖσαι τὸν συγγραφέα καθ' ἅπαντα τὸν μακρὸν αὐτοῦ βίον ἀεὶ ὅμοιον ἑαυτῷ, οὐδεμίαν δὲ μεταβολὴν ἢ ἀνάπτυξιν αὐτοῦ, εἶναι ἀληθεῖς ἢ κἂν πιθαναί· ἀρκεῖ ὅτι ὁ ἐκδότης ἁπλούστερον καὶ εὐκολώτερον καθιστῶν τὸ αὐτοῦ ἔργον ἔθηκε ταύτας, ἀλλὰ παρατηρῶ ἁπλῶς πρῶτον: Ὅτι ἡ πρὸς ἀφανισμὸν τῆς χασμῳδίας γενομένη, ὡς λέγεται, ποικιλία αὕτη φαίνεται οὐχὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον πανταχοῦ γινομένη ἀλλ' ἀλλαχοῦ ἄλλως· διατὶ λ. χ. δεικνύναι - νύειν ὀμνύναι - νύειν, ἀλλ' ἀμφιέννυμι ἀμφιέζειν καὶ ἀμφιάζειν καὶ ἀμφιεννύειν; Ἔπειτα ὅτι ἡ χασμῳδία κατ' ἀμφοτέρους τοὺς τύπους ἢ μένει ἢ οὐδαμῶς ἀλλοιοῦται, πρβλ. ἔδωκαν ἔδοσαν, ἁρμόζω ἁρμόττω, σφάζω

σφάττω, Ἰόλαος Ἰόλεως, Περσεφόνη Φερσεφόνη κλπ., ἐξ ὧν δῆλον ὅτι οὐδὲν ἡ ποικιλία πρὸς τὴν χασμωδίαν. Ἔπειτα ὁμολογῶ, ὅτι δὲν ἐννοῶ τίς ἡ ἀνάγκη τῆς ποικιλίας τοῦ ἀσπαίρω - σπαίρω, τοῦ ἀσταχύων - σταχύων κττ. περὶ τῆς χασμωδίας καὶ εὐφωνίας προκειμένου. Καὶ τέλος ἐρωτῶ: κατὰ τίνα κριτήρια διέγνω ὅτι ἡ μὲν τῶν τῆς γ' κατηγορίας ποικιλία, οἷον τοῦ Δημοσθένην - Δημοσθένη εἶναι Πλουτάρχειος, ἡ δὲ τῶν τῆς β' οἷον τοῦ Ἀπόλλωνα - λω, ἐσήμηνα - ἐσήμανα κτλ. οὐχί; διατί ἐν τῷ Περσεφόνη - Φερσεφόνη, ἔδωκαν - ἔδοσαν, σφάζω - σφάττω, θαρρῶ - θαρσῶ, πράττω - πράσσω εἶναι γνησία ἡ ποικιλία, ἡ δὲ ἐν τῷ Διοσκόρων - Διοσκούρων, ἀπορροὴ - ἀπόρροια, Ποσειδῶ - Ποσειδῶνα, γραμματοφόρος - γραμματηφόρος κττ. οὐχί; Ἡ χασμωδία προφανῶς οὐδὲν ἐπὶ τούτων δύναται, κατὰ τοὺς χρόνους δὲ τοῦ συγγραφέως ταῦτα πάντα ἦσαν συνηθέστατα ἐν τῇ λαλουμένῃ γλώσσῃ. Ἀντικειμενικὸν ἄρα κριτήριον πεῖθον ὄντως ὅτι εἶναι γνήσια μὲν ταῦτα, ἀλλότρια δ' ἐκεῖνα, δὲν ἐξεῦρεν ὁ ἐκδότης. Διότι ἡ β' ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα ἀρχὴ καθ' ἣν παρέλαβε τοὺς τύπους ἐκείνους οἷς ὅμοιοι κεῖνται παρὰ Πλουτάρχῳ, αὕτη προφανῶς δὲν εἶναι ἴδιον γνώρισμα τῶν τῆς β' τάξεως, ἐπειδὴ κάλλιστα δύναται νὰ λεχθῇ καὶ ἐφαρμοσθῇ καὶ εἰς τὰ τῆς γ'.

Δεύτερον διατί ἀναγνωρίσας τοὺς ἑτέρους τούτων ὡς ἀλλοτρίους τοῦ Πλουτάρχου, ἔπειτα ἀντιφάσκων ἑαυτῷ καταλείπει καὶ αὐτοὺς παρὰ τοὺς γνησίους;

Π. χ. παρὰ τοὺς ηὐξημένους τύπους ἀπεώσατο κλπ. καταλείπει ἀπώσαντο 245 c, ἀπωσμένον 925 b, ἀπωσμένοις 924 e. Εἴδομεν δ' ἀνωτέρω ὅτι παρὰ τὰ συμπεράσματα αὐτοῦ ἐξέδωκεν ἀνηλωμένον 783 D καὶ κατηνάλωσε 980 C καὶ ἀνήλωσε 1126 E.

Μόνον τὸ Ἀκαδήμεια κατ' αὐτὸν Πλουτάρχειον· ἀλλ' ἐν 1059 A ἐξέδωκεν Ἀκαδημίᾳ. Διαλαμβάνων ἐν Τομ. Α' πβ' περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ῥήματος ἵστημι, ἀποφαίνεται ὅτι τὸ περιστῶντες ἐν 485 e καὶ ἱστώσης 600 f πιστοῦνται ὑπὸ τῶν ἀντιγράφων καὶ δὴ γνήσια, ἀλλ' ἐκδιδοὺς τὰ χωρία ἐξέβαλεν αὐτὰ γράψας περιστάντες καὶ ἱστάσης. Καὶ ἔπειτα πάλιν ἐν 694 d σημειοῦται «Fortasse ἰῶνται ortum est ex ἱστῶνται (pro ἵστανται cf. Praef. p. LXXXII)»,

ἤτοι ἐνταῦθα εἰσάγει δι' εἰκασίας τὸ ἱστῶνται παραδεχόμενος ὅτι τοῦτο ὅπερ χάριν ὁμαλισμοῦ διέγραψεν ἐκ τῶν ἀνωτέρω χωρίων ἔκειτο ἐν τούτῳ καὶ ταῦτα παρὰ τὴν τῶν ἀντιγράφων μαρτυρίαν! Ὁμοίως ἐν σ. 167 C τὸ καθιστᾶν καταλείπει ἄθικτον, ἵνα φύγῃ τὴν χασμωδίαν πρὸς τὸν ἑπόμενον στίχον ἀρχόμενον ἀπὸ φωνήεντος. Υἱοθετῶν δὲ τὴν ὑπὸ Herw. διόρθωσιν τοῦ ἐν 994 B ἐμπιπλῶντα εἰς -άντα καὶ διορθῶν εἰς ἀνακίρναται τὸ 626 C καταλείπει ἀμετάβλητον τὸ ὑποπιμπλῶνται 289 A καὶ τὸ κιρνώμενον 918 E.

Πρὸς τούτοις παρατηρῶ ὅτι ποικίλοι τύποι ἀπαντῶσι καὶ ἄλλοι ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ οὐκ ὀλίγοι, περὶ ὧν οὐδὲν ἠξίωσε νὰ εἴπῃ ἡμῖν ὁ ἐκδότης, ἂν δηλονότι κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ εἶναι γνήσιοι τοῦ Πλουτάρχου ἢ μή. Ἐπειδὴ δ' ἔθηκε μὲν τὴν ἀρχήν, ὅτι παραδέχεται τοὺς Ἀττικοὺς τύπους, ἂν ὅμοιοι τούτοις ἀπαντῶσι καὶ ἀλλαχοῦ παρὰ τῷ συγγραφεῖ τούτῳ, δὲν ἐμνημόνευσε δὲ τούτων ἐν τοῖς ἀναγραφομένοις ὡς τῆς γ' κατηγορίας, ἐν οἷς ἐπιτρέπεται, ἔστω καὶ ἄνευ τινὸς λόγου καὶ κριτηρίου, ἡ ποικιλία, ἔδει νὰ γράψῃ μόνους τοὺς Ἀττικούς. Νῦν δ' ἀντιφάσκων ἑαυτῷ ἐκδίδωσιν ἀναμίξ, οἷον:

κατακτέννοντας 191 f, ἀλλ' ἐν 224 c κατακτεινόντων, μαχούμενον 1107 F, 822 F καὶ μαχεῖσθαι 729 D. 818 C (δια-) μαχεῖσθαι Τομ. Ζ', σ. 97, 22, ἀλλὰ μαχεσόμενοι 1140 C, μαχέσῃ Τομ. Ζ' σελ 133 B· πέττω 87 A. 648 F. 669 C. 676 B. 683 D. 830 D. 917 D. 938 F. 982 C· ἀλλὰ πέπτω 411 D. 913 A· εὔθυναν 1057 D, ἀλλ' εὐθύνην 40 C. 45 E. 938 C· πεντεκαιδεκέτης 595 B, πεντετηρικὸν προτείνει ἀντὶ -αετηρικὸν 748 F, ἀλλ' ἑκκαιδεκαέτει 754 E, πενταέτιδα 519 C, τριακονταὲξ 388 D, δεκαεννέα 932 B· ἀγωνιεῖται 793 F. 985 C, διαγωνιοῦνται 742 B, μεταχειριεῖται 827 B, συνοικιῶν 245 B, ἀλλ' ἀποτυμπανίσειν 968 E καὶ ἀποθεσπίσουσαν 585 F, καθισόμεθα 583 F, συνερανίσειν 963 B· ἐγκεκλειμένος 14 F. 426 B-C (κλῆθρα 63, B) κρούματα 706 a, ἀλλ' ἐγκατακεκλεισμένον 691 F, ἐγκέκλεισται 364 C, καὶ σημειωτέον ὅτι ῥητῶς εἶπεν σελ. XCI ὅτι μόνον τὸ κεκλειμένος παραλαμβάνει (ἰδὲ ἀνωτέρω σελ. 489), κεχρισμένον 654 e, χρίσματα 646 b· πεινῆν 44 c, 262 f, 524 a, e καὶ διψῆν 686 E. 687 F. 688 F, διψῆν εἰκάζει ἀντὶ -ᾶν 993 C καὶ ἐν νόθῳ μάλιστα 204 D, ἀλλὰ κνᾶν-νᾶσθαι 61 E.

89 E. 1091 E, καταψᾷς 739 D, ῥιγοῦν 524 E· κύω 368 F. 376 A. 771 B καὶ πολλ. κυοῦμαι 770 A· ἀπονίζειν 249 D, ἀλλὰ νιπτομένης 142 A· θᾶττον πολλαχοῦ, ἀλλὰ ταχύτερον 1082 E· ἐξαρπασθέντος 117 B, ἀλλ' ἀναρπαγῆναι 111 D, πρβλ. ἐμφραγεῖσαι 521 D· ἀκραχολία 454 B. 468 B. 810 E, ἀκράχολος ἔγραψεν αὐτὸς ἀντὶ ἀκροχ. 604 B, ἀλλ' ἀκροχολίας 53 E· πρωϊαίτατα 735 E, ἀλλὰ πρωΐτερον 726 B· πανουργέστερον 395 C, ἀλλ' ἀκρατότερον 677 C· ἡ ἄτρακτος 271 F, ἀλλ' ὁ ἄτρακτος 564 A, τὸ θύμιον 940 E. ὁ θύμος 467 C· ἁρμόττει 147 e, ἁρμόζω καὶ ἐφαρμόζω ἀλλαχοῦ· θριγκὸν 85 f, ἀλλὰ τριγχοὺς 94 c καὶ τριγχίων 727 a· φῶς φωτὸς πολλαχοῦ, ἀλλὰ φάους 369 f πῶμα 124 D. 136 F. 648 E. 697 A. 699 C, καὶ (εἰκάζει ἀντὶ πόμα) ἐν 513 D. 521 F. 624 C. 752 B. 734 A, ἐνστήματα 1056 e, κρῖμα εἰκάζει 1121 e, ἀλλὰ κλίμα 365 B πρβλ. καὶ θεματικὸν 1135 C καὶ ὑποθέμασιν 1011 D· ἀνάδομα εἰκάζει ἐν 384 a.

Ἀλλ' ὅταν τις γράφῃ θεματικὸν καὶ ὑποθέμασιν, κλίμα, ὅταν ἐγκρίνῃ παρὰ συγγραφεῖ τινι τὸ μεταγενέστερον δόμα 531 f ἀντὶ τοῦ δοκίμου δῶρον, καὶ εἰκάζῃ ἀνάδομα ἐν 384 a, τότε δὲν δικαιοῦται νὰ μεταβάλῃ τὸ πόμα εἰς πῶμα, διότι πιθανώτατον φαίνεται ὅτι κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους πάντα ταῦτα μετεπλάσθησαν· τοὐλάχιστον οὔτε ὁ ἐκδότης οὔτε ἄλλος τις εἶπεν ἢ ἀπέδειξέ ποτε τοὐναντίον. Ὥστε ἡ εἰσαγωγὴ τῶν ἀρχαϊκῶν τούτων εἰς λόγον βρίθοντα νεωτερικῶν οὐδὲν ἄλλο ἢ καθίστησι τὸν συγγραφέα ἀνακόλουθον ἑαυτῷ καὶ ἀνώμαλον, καὶ τοῦτο αὐθαιρέτως, ἄνευ τινὸς λόγου ἢ μαρτυρίου.

Ἔπειτα πῶς συνέβη ὥστε ὁ εἰσάγων διὰ διορθώσεως τῆς παραδόσεως τῶν ἀντιγράφων πανταχοῦ τοὺς ἀττικοὺς τύπους Διοσκόρων κλ., Συρακόσιος (523 A. 557 B), μέχρι καὶ ἄχρι πανταχοῦ καὶ πρὸ φωνήεντος, ὁ ἀποκαθιστῶν τοὺς εἰς -άνω τύπους τοῦ ὀλισθάνω ἀντὶ -αίνω (διολισθάνοντα 966 F. ἐξολισθανόντων 979 A. ἀπολισθάνειν 1005 D), ὁ εἰκάζων πιόμενος ἀντὶ -πιούμενος (371 F), δελφὶς ἀντὶ -ὶν 984 F, ἠνέσχετο τύπους, οἷον λήσεται 62 B. 596 B, ἀνακωχὴ 526 A, ἀπημφίαζε 406 D παραλλήλως πρὸς τὸ μεταμφιέζουσι 340 E, ἀμφιέννυσι 516 F, μεταμφιεννύουσι 528 B;

Ὁ ἀποκαθιστῶν πανταχοῦ τοὺς εἰς -εσαν τύπους τοῦ ἐνεργ. ὑπερ-

συντ. πῶς καταλείπει ἀπαρατηρήτους τύπους οἷον ἀνάστα 780 c, ἐνσχεθῇ 966 f, 977 e, 985 a, εὔρατο 846 D (εὐράμενος 345 F. 926 A καὶ ψευδοπλουτ. 1136 D); πῶς κατέλιπε τὸ καθὼς 404 e, λούεσθαι 814 e λουόμενος 1094 c, καταιβασία 398 f, τὸ συγγενίδας 265 d, (πρβλ. καὶ Lobeck ἐν Phryn. σελ. 451-2). τὸ παθέων 926 d, τοῦ φάους ἐν 369 f; πῶς τὸ νόας ἐν Ζ' 33, 22, ὅπερ πολλῷ χεῖρον τοῦ βόας (495 a), διότι τοῦτο μὲν ἂν μὴ Ἀττικόν, εἶναι τοὐλάχιστον διαλεκτικὸν (M 137), ἐκεῖνο δὲ ὅλως ἄγνωστον τοῖς ἀρχαίοις; Πῶς ἐξέδωκε κατεάξαι 511 C. κατεάξας 526 B. ἐξεώσας 367 b (εἰ καὶ ὁ W. εἶχεν εἰκάσει ἐξώσας), πάντ' ἀνάξια τοῦ συγγραφέως τούτου; Δὲν καταβιβάζεται δι' αὐτῶν ὁ Πλούτ. εἰς τοὺς ἀθλίους Βυζαντίνους χρονογράφους; Διατί διορθοῖ μὲν τὸ ἀποδέει διαχέει εἰς ἀποδεῖ διαχεῖ, γράφει ἀναδούντων, ἀνέδουν ὑποδούμενον (824 b), ἀλλὰ καταλείπει τὸ συνδέουσι 966 e, περιδέουσι825 e, προσδέουσι 280 f; Ἀγνοεῖ ὅτι τὸ ῥῆμα τοῦτο, μάλιστα σύνθετον, πάντοτε συνῃρημένως ἐξεφέρετο ὑπὸ τῶν Ἀττικῶν; πρβλ. Blass B' σελ. 138, καὶ Cob. Nov. Lect. σελ. 529. «Satis constat Atticos illud verbum per omnes formas contraxisse: Itaque δῶν dicebant non δέων, δοῦσα non δέουσα, δοῦν non δέον, δοῦσι non δέουσι cet. ἔδουν, κατέδουν, συνέδουν non ἔδεον cet. et δοῦμαι, ὑποδοῦμαι, διαδοῦμαι ceteraque omnia. Reddidimus ὑποδῶν Platoni in Protagora p. 321 A pro ὑπὸ ποδῶν, comparantes ἀναδῶν in Aristoph. Pluto vs. 589. Συνδοῦντες est apud Antiphanem Athen. p. 700 c.

τῶν δ' ἀκοντίων

συνδοῦντες ὀρθὰ τρία λυχνείῳ χρώμεθα. et similia complura inter legendum occurrent Sed saepe scribae contractas formas resolverunt et ad aequalium consuetudinem accommodarunt. Δοῦσι veterem Atticam formam in δέουσι mutarunt apud Demosthenem in Orat. LI. 11. τῶν ναυτῶν τοὺς ἀπολειπομένους δέουσι καὶ κολάζουσιν: est autem δέουσι non minus vitiosum quam δέονται, διαδέονται, ὑποδέονται, pro δοῦνται, διαδοῦνται, ὑποδοῦνται, itaque confidenter δοῦσι revoca. Animum addent dubitanti Moeris p. 130. Δοῦσιν: Ἀττικῶς. δεσμεύουσιν: Ἑλληνικῶς et Hesychius: Δοῦσιν: δεσμεύουσι. Etiam simplex δῶν in

lucem vitamque revocandum est apud Demosthemem in Orat. XXII. 60. ὁμοῦ μετοίκους, Ἀθηναίους δέων, ἀπάγων, imo vero δῶν, quemadmodum δοῦσαν pro δεσμεύουσαν e Dinarcho affert Pollux VIII. 72. et δοῦν pro δεσμεῦον in Cratylo legitur p. 419 A. 421 C. Illud ipsum δῶν certa auctoritate fulciet Hesychius:

Δῶν δεσμεύων

Δώομεν ἀποδῶμεν.

Ex his igitur quid sit statuendum de caeteris formis non contractis sicubi in Atticorum scriptis comparent facile est ad intelligendum neque debebant editores in Dione Chrysostomo Orat. XIV. p. 438 πολλάκις οἱ τοῦ νοσοῦντος οἰκέται αὐτοὶ καταδοῦσι τὸν δεσπότην commemorare indoctam Reiskii suspicionem καταδέουσι». Πρβλ. καὶ Μνημ. 1899 σελ. 703 καὶ σελ. 133 καὶ 1881 σελ. 376 καὶ Συμμ. Κριτ. σελ. 526 καὶ Meisterhans 175.

Διατί παρὰ τὴν τεθεῖσαν ἀρχὴν οὐ μόνον τοὺς ἀπὸ τοῦ εὐ- ἀρχομένους τύπους εὕρισκον, εὗρον, εὕρηκα, εὑρέθην κλπ. δὲν τρέπει εἰς ηὑ-, ἀλλὰ τοὐναντίον καὶ τοὺς παραδοθέντας μετὰ τοῦ ηὑ- διαφθείρει εἰς -εὑ-; Διατί γράφει χειροκρασία ἀντὶ χειροκρατία ἐν 332 c, σημειούμενος ἁπλῶς γυναικοκρατία Μ., ἀφοῦ ὁμολογουμένως ἡ δόκιμος χρῆσις ἀπαιτεῖ ἵνα ταῦτα εἰς -κρατία λήγωσιν καὶ οἱ ἐπιμελεῖς ἐκδόται τὰ ὀλίγα, ὅσα παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις εὑρίσκονται εἰς -κρασία, ἀποκατέστησαν εἰς -κρατία;

Ὁ τύπος γυναικοκρασία ἀπαντᾷ καὶ ἐν Ἄγιδι καὶ Κλεομένει τοῦ Πλουτάρχου ΛΓ′ καὶ ἐν Ἀντωνίῳ Ι′. Ἀλλ' ἐν Κάτωνι τῷ πρεσβυτέρῳ Η′ κεῖται «Περὶ δὲ τῆς γυναικοκρατίας διαλεγόμενοι, πάντες, εἶπεν, ἄνθρωποι τῶν γυναικῶν ἄρχουσιν, ἡμεῖς δὲ πάντων ἀνθρώπων, ἡμῶν δ' αἱ γυναῖκες» καὶ ἐν Λυκ. ΙΔ′ «Οὐ γάρ, ὡς Ἀριστοτέλης φησίν, ἐπιχειρήσας σωφρονίζειν τὰς γυναῖκας ἐπαύσατο μὴ κρατῶν τῆς πολλῆς ἀνέσεως καὶ γυναικοκρατίας κλπ.». Πρβλ. καὶ Ἀποφθεγμ. Βασ. καὶ Στρατηγ. 198 Δ. Ἀποκατέστησε δὲ τὸν δόκιμον τύπον ὁ Sintenis καὶ ἐν τῷ Κλεομένει καὶ ἐν τῷ Ἀντωνίῳ. Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου Μέρ. Ε′ σελ. 454 «γυναικοκρασίαν] τῶν Ἀττικῶν ἔφησεν εἶναι ὁ φίλος Σνεϊδέρος (Λεξικ. Ἑλληνογερμ. λεξ. Γυναικρασία) τὸ Γυναι-

κοκρασίαν, ἀντὶ τοῦ Γυναικοκρατίαν· περὶ οὗ ἐπέχειν ἐφείσθω μοι μετὰ τοῦ Στεφάνου, ἄλλως τε, καὶ ἐπειδὴ τούτῳ Πλουτάρχου τῷ χωρίῳ ἐχρήσατο μαρτυρίῳ καὶ ἑτέρῳ τοῦ Στράβωνος. Ἢ γὰρ γραφικῶς ἡμαρτῆσθαι παρ' ἀμφοτέροις ὑποληπτέον, ἢ τοῦ παρακμάζοντος ἑλληνισμοῦ φατέον εἶναι τὴν τοῦ τ καὶ σ τροπήν. Οὐδ' ἔστιν εἰπεῖν ὅμοιον εἶναι τῷ ναυτία καὶ ναυσία· ἐν τούτοις μὲν γὰρ ἡ διαφορὰ τοῦ στοιχείου οὐ διαλλάττει τὴν ἔννοιαν· ἡ δὲ γυναικοκρασία κρᾶσιν (παρὰ τὸ κιρνάω) σημαίνει γυναικῶν, τῆς γυναικοκρατίας κράτος (παρὰ τὸ κρατέω) δηλούσης γυναικῶν. Καὶ ἔστι μάρτυρα τῆς χρήσεως ἀντὶ πάντων ἕνα παρασχέσθαι τὸν Ἀριστοτέλην (Πολιτ. Ε΄ 9, σελ. 229, ἔκδ. Σνεϊδερ.). «Καὶ τὰ περὶ τὴν δημοκρατίαν δὲ γινόμενα τὴν τελευταίαν τυραννικὰ πάντα, γυναικοκρατία τε περὶ τὰς οἰκίας» κλπ. Καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Στράβωνος Μέρ. Δ΄ σελ. 68 «Γυναικοκρασίαν] Οὕτω καὶ αἱ ἐκδόσεις καὶ τἀντίγραφα. Ἄμεινον ἂν γράφοις, Γυναικοκρατίαν (ὥσπερ ἔγραψεν ὁ Ἄγγλος ἐκδότης), κατὰ τό, Ἀριστοκρατία, Δημοκρατία, καὶ τὰ παραπλήσια, εἴγε βούλει σημαίνειν τὸ τῶν γυναικῶν κράτος. Καὶ ὁ μὲν Στέφανος (Πίνακ. σελ. 700) ἐν ἀρχαίοις Λεξικοῖς τὴν Γυναικοκρασίαν εὑρὼν ἐπὶ τῆς περὶ τὰς γυναῖκας ἀκρασίας τῶν ἀνδρῶν, οὐδ' ἐπὶ ταύτης τῆς σημασίας ὀρθῶς εἰρῆσθαι ὑπείληφε. Τῷ δὲ Σνεϊδέρῳ Ἀττικῶς εἰρῆσθαι δοκεῖ τὸ Γυναικοκρασία, ἀντὶ τοῦ Γυναικοκρατία, ταὐτόν τε τούτῳ σημαίνειν, μαρτύρια παρεχόμενος τοῦτό τε Στράβωνος τὸ χωρίον, καὶ ἕτερον Πλουτάρχου ἐν τῷ Κλεομένους βίῳ (§ 33, Μέρ. Ε΄ σελ. 150, ἐμ. ἐκδ.). Ἐμοὶ δὲ φαίνεται, ἢ ἐξωστέον ὅλως εἶναι τῶν Ἑλληνικῶν βίβλων τὸ Γυναικοκρασία ὡς ἀντιγράφων ἁμάρτημα, ἢ τῆς Ἀττικῆς Μούσης ἀποσχοινίζοντας, τῷ παρακμάζοντι Ἑλληνισμῷ ἀναθετέον».

Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου γεγραμμένα ἐν Μνημ. 1876 σελ. 222 Γυναικοκρασία. perperam apud Strabonem et Plutarchum scribitur quum et ratio et usus γυναικοκραΤία requirant, ut δημοκρατία, ἀριστοκρατία. ὀχλοκρατία, θεατροκρατία, et quidquid ad hanc analogiam ex κράτος nascitur. Adjectiva in-ΚΡΑΤΟC a κεράννυμι habent -σ, veluti ἀκρασία, ἑωλοκρασία cett. Communis eruditorum opinio est, praeeunte Wyttembachio in docta annotatione ad Plutarchi Moralia pag. 20. A. *duo* esse

vocabula diversa «γυναικοκρασία *est* (judice Wyttembachio) *in viris, qui nimium mulieribus dediti sunt: γυναικοκρατία in mulieribus, quae imperium obtinent*». Sed exempla quae afferuntur meliora docent. Plutarchus in *Agide et Kleomene* pag. 820 D. τῆς βασιλείας εἰς πολλὴν - γυναικοκρασίαν ἐμπεσούσης, nempe quia Ptolemaei Philopatoris concubina impotenter dominabatur, ὥστε (ut Plutarchus continuo addit) τὰ μέγιστα τῆς ἀρχῆς πράγματα διοικεῖν Ἀγαθόκλειαν τὴν ἐρωμένην τοῦ βασιλέως καὶ τὴν ταύτης μητέρα καὶ πορνοβοσκὸν Οἰνάνθην. et Polybius XIV. 11 (ex Athenaeo pag. 596 f) τοῦ δὲ Φιλοπάτορος βασιλέως Πτολεμαίου οὐκ Ἀγαθόκλεια ἐκράτει; Erat igitur haec γυναικοκρατία turpis et flagitiosa. Deinde ex Plutarchi Antonio affertur pag. 920 D. ὥστε Κλεοπάτραν διδασκάλια Φουλβίᾳ τῆς Ἀντωνίου γυναικοκρασίας ὀφείλειν πάνυ χειροήθη καὶ πεπαιδαγωγημένον ἀπ' ἀρχῆς ἀκροᾶσθαι γυναικῶν παραλαβοῦσα αὐτόν. Sententia est luce clarior: Fulvia dudum Antonium docuerat γυναικοκρατεῖσθαι, id est *muliebri imperio parere* et *uxori esse obnoxium*. Itaque haec quoque erat γυναικοκρατία φανερά. Sic apud Aristotelem in Polit. II, 9. dicitur: ἂν τυγχάνωσιν γυναικοκρατούμενοι καθάπερ τὰ πολλὰ τῶν στρατιωτικῶν καὶ πολεμικῶν γενῶν ἔξω Κελτῶν. Sic Lacaenae imprimis solebant et dicebantur τῶν ἀνδρῶν ἄρχειν, et notum est Lacaenam ad hospitam quae dixerat: ὑμεῖς αἱ Λάκαιναι τῶν ἀνδρῶν ἄρχετε, respondisse: μόναι γαρ τίκτομεν ἄνδρας. Itaque apud Strabonem pag. 251. B, ἔχει γάρ τινα γυναικοκρασίαν· τοῦτο δ' οὐ πάνυ πολιτικόν, quia non de virorum mulierositate sermo est, sed de impotenti matronarum imperio facile intelligitur γυναικοκρατίαν unice esse verum. Senserant hoc Romani quoque, apud quos Cato major consul (suadens ne lex Oppia abrogaretur Liv. XXXIV. 2) λοιδορῶν τὴν ἐπιπολάζουσαν γυναικοκρατίαν ita dixit: ἡμεῖς πάντων ἀνθρώπων ἄρχομεν, ἡμῶν δ' αἱ γυναῖκες· apud Plutarchum in vita *Catonis* cap. 8. Itaque γυναικοκρασία ex κεράννυμι formatum et per se ipsum absurdum est et locum in quo consistat reliquum nullum habet. Solum γυναικοκρατία in usu erat, ut θεατροκρα-

τία, ὀχλοκρατία, δουλοκρατία, πλουτοκρατία, appellatur ὅπου ἂν θέατρον, ὄχλος δοῦλοι, πλούσιοι κρατῶσιν:

Λέγει δὲ ὁ Κόβητος καὶ ἐν Κριτ. καὶ Παλαιογ. Παρατηρ. εἰς Διον. Ἁλικαρν. Ῥωμ. Ἀρχαιολογ. σελ. 127 «Οὐ πρόσω χειροκρασίας. Scribendum χειροκρατίας ut πονηροκρατία, γυναικοκρατία, multaque his similia. Χειροκρασία tam ineptum est ac si quis δημοκρασία vellet dicere. Χειροκρασία iterum legitur pag. 1684. sed emendate pag. 1515 πονηροκρατίαν et pag. 1573. πονηροκρατεῖσθαι». (Πρβλ. καὶ Lobeck ἐν Παρεργ. εἰς Φρύνιχ. σελ. 525 καὶ Schoemann ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἄγιδος καὶ Κλεομένους τοῦ Πλουτάρχου σελ. 265 καὶ ἑξῆς).

Τίνα γνώμην ἔχει περὶ τῶν τύπων γυναικοκρασία καὶ χειροκρασία ὁ ἐκδότης δὲν ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ δηλώσῃ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου. Εἶναι δ' ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι ὁ μὲν Sintenis ἐξέδωκεν ἐν τοῖς Παραλλήλοις τοῦ Πλουτάρχου γυναικοκραΤίαν καὶ γυναικοκραΤίας ἀντὶ τοῦ γυναικοκραΣίαν καὶ γυναικοκραΣίας, ὁ δὲ Βερναρδάκις ἐτήρησεν ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου τοὺς διὰ τοῦ Σ προενηνεγμένους τύπους γυναικοκραΣίαν καὶ χειροκραΣίαν, εἰ καὶ ἔγραψεν ἐν τῷ Προλόγῳ τοῦ Α' Τόμου σελ. XCI «Praeterea tormas Atticas recepi eas tantum, quarun similes et alibi occurrunt velut Ἀκαδήμεια etc.

Διατί παρατιθεὶς στίχους τοῦ Εὐριπίδου 467 a γράφει «τὰ πράγματ' ὀρθῶς ἂν τιθῇ, πράσσει καλῶς» σημειούμενος μὲν ὅτι παρὰ τῷ Στοβαίῳ νδ' 14 κεῖται τὸ ἢν ἀντὶ τοῦ ἄν, ἀλλ' οὐ παραλαμβάνων αὐτὸ εἰς τὸ κείμενον, εἰ καὶ ἀναντιλέκτως τὸ γνήσιον; πρβλ. Kühner-Blass, Γραμμ. Α' 223 καὶ Cob. Μνημ. 1873, 362 καὶ Κόντον ἐν Σωκράτους Τομ. Α' 472 «Οἱ παλαιοὶ δραματοποιοὶ οὐδέποτε τοῦ ἂν ποιοῦνται χρῆσιν, ἀλλ' ἀείποτε τοῦ ἐὰν ἢ ἤν».

Διατί ἐξέδωκεν ἐν 189 b «ἐγώ σε, εἶπεν, ἐντέλλομαι καὶ παρακαλῶ μηδὲν Ἀθηναίοις μνησικακεῖν;» Εἶναι τὸ σε-ἐντέλλομαι ἄξιον τοῦ Πλουτ., καὶ διατί «ὁ Ὅμηρος εἰς τὴν νεκυίαν εἶπεν (16 f)»; εἶναι ταῦτα Ἑλληνικὰ τοῦ Πλουτάρχου ἢ ἁπλῶς τοῦ κ. Βερναρδάκι;

Τὰ εἰρημένα, ὀλίγα ἐκ πολλῶν, ἀρκοῦσι νὰ δείξωσι πᾶσιν, ὅτι καὶ πλημμελεῖς ἀρχὰς περὶ τὴν διάγνωσιν τῶν γνησίων τοῦ Πλουτάρχου ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων αὐτοῦ ἔθηκεν ὁ ἐκδότης καὶ ἀνακολούθως ἐφήρ-

μοσεν αὐτάς· ἐντεῦθεν καὶ ἡ πλήρης καὶ ὡμολογημένη τῆς ἐκδόσεως ἀποτυχία, οὔσης παντελῶς ἀχρήστου εἰς ἐπιστημονικὴν ἐξέτασιν καὶ τῶν νοημάτων καὶ τοῦ λόγου τοῦ Πλουτάρχου.

Ε΄. **Περὶ τῆς χασμωδίας παρὰ Πλουτάρχῳ.**

Περὶ ταύτης φρονεῖ, καθ' ἃ ἀνωτέρω σελ. 450 παρετηρήσαμεν, ὁ ἐκδότης ὅτι ἀναντιρρήτως ἔφευγεν αὐτὴν ὁ Πλούταρχος καὶ ὁ Θεόφραστος. Ἀλλὰ διεξοδικῶς διέλαβε περὶ ταύτης καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἐν τῇ Ἐπετηρίδι σ. 76, ἔνθα διδάσκει ὅτι «ὁ Πλούταρ-» «χος, ἐπειδὴ ἀπέφευγε τὴν χασμωδίαν καὶ τὴν κακοφωνίαν, ὡς ἐκ» «τούτου κατώρθωσε νὰ ἔχῃ προχείρους ἔνθεν μὲν διπλοῦς τύπους» «λέξεων, ἔνθεν δέ, εἰ καὶ σπανιώτερον, καὶ διπλᾶς συντάξεις»· (παράδοξον τοῦτο! ἐπειδὴ ἔφευγε τὴν χασμωδίαν, κατώρθωσε νὰ ἔχῃ τὰ διπλᾶ ταῦτα; ἢ τοὐναντίον ἐπειδὴ εἶχε τὰ διπλᾶ, ἠδύνατο νὰ φεύγῃ τὴν χασμωδίαν;). «Ὅτε ὁ εἷς τύπος παρεῖχε χασμωδίαν ἢ κακο-» «φωνίαν, ἀπέφευγεν αὐτὸν καὶ μετεχειρίζετο τὸν ἕτερον . . . ἀκο-» «λουθεῖ βαθμολογίαν τινά, ἥτις ἐξηγεῖ κατὰ πόσον ἐπέτρεπεν εἰς» «ἑαυτὸν τὴν χρῆσιν καὶ αὐτῆς (sic) τῆς χασμωδίας. Καὶ πρῶτον» «φαίνεται ὅτι καὶ αὐτὴν (sic) τὴν χασμωδίαν ἠνείχετο ἐν ἀπολύτῳ» «ἀνάγκῃ, ὅτε δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἄλλως. Δεύτερον μείζονος χα-» «σμωδίας προετίμα μικροτέραν. Καὶ τρίτον ὅτε ἠδύνατο ἀπέφευγε» «καὶ αὐτὴν τὴν ἐλαφροτάτην χασμωδίαν, π. χ. τὴν ἐκ τῆς συμ-» «πτώσεως τῶν βραχέων φωνηέντων, τῶν ἐκθλιβομένων, ἀποτελου-» «μένην». Περὶ τούτων παρατηρῶ, ὅτι δὲν φαίνονται συνᾴδοντα τῷ ἐν σελ. 102 τῆς Ἐπετηρ. λεγομένῳ ὅτι ἡ διόρθωσις τοῦ Κόντου «πρὸς τῷ μὴ ἐπιεικεστέρῳ ἴσως καὶ χεῖρον» εἶναι πλημμελεστάτη ἡ γεννῶσα χασμωδίαν, ἣν ἀναντιρρήτως ἔφευγον ἀμφότεροι οἱ συγγραφεῖς, ἀφοῦ νῦν ὁ ἐκδότης ὁμολογεῖ ὅτι ὁ Πλούταρχος ἠνείχετο, ἔστω καὶ ἐπὶ ὅροις τὴν χασμωδίαν.

Ὁμοίως δέν μοι φαίνονται ταῦτα συνᾴδοντα οὐδὲ πρὸς τὰ ἐν τῇ Ἐφημερίδι ἄλλοτε διδαχθέντα ὑπὸ τοῦ ἐκδ. ὅτι: «τὸ ἄρθρον εἶναι τόσον» «στενῶς συνδεδεμένον πρὸς τὸ ὄνομα τὸ ὑπ' αὐτοῦ ὁριζόμενον, ὥστε» «θεωρεῖται ὡς μία λέξις, καὶ ἑπομένως δὲν ἀπεργάζεται τὸν λόγον» «χασμώδη . . . διότι πῶς εἶναι δυνατὸν συγγραφεὺς οἷος ὁ Πλού-»

«ταρχος λαμβάνων ἀπειράκις ἀνάγκην τοῦ ἄρθρου ν' ἀποφεύγῃ» «αὐτὸ πρὸ τῶν ἀπὸ φωνήεντος ἀρχομένων ἀπειραρίθμων λέξεων;» Ταῦτα ἔγραψεν ὁ ἐκδ. ἀπαντῶν πρὸς τὸν Βάσην, ὅστις ἐμέμφθη αὐτὸν ὅτι παρὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀρίστων ἀντιγράφων καὶ παρὰ τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ ἐξαλείφοντος πάσῃ δυνάμει τὴν χασμωδίαν ἐξέδωκε μετὰ χασμωδίας «ἣν ἡ ὄσφρησις» ἀντὶ «ἣν ὄσφρησις». Ἀλλ' ἐρωτᾶται: ἐπιτρέπεται ἡ τοῦ ἄρθρου μετὰ τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος τῆς ἀκολούθου λέξεως ἀποτελουμένη χασμωδία, ἀφοῦ κατὰ τὸν πρῶτον νόμον «τὴν χασμωδίαν ἠνείχετο ἐν ἀπολύτῳ ἀνάγκῃ, ὅτε δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἄλλως;» Καὶ διατί δὲν ἠδύνατο πολλαχοῦ νὰ φεύγῃ αὐτὴν διὰ κράσεως; Ἔπειτα παρατηρῶ ὅτι ἐν τῷ ἣν ὄσφρησις δὲν ὑπῆρχεν, εἰσήγαγεν δ' αὐτὴν ὁ ἐκδότης, καὶ ὅτι διαφέρει μεγάλως ἂν τεθείσης ἅπαξ τῆς ἀρχῆς, ὅτι ὅπως ὁ Πολύβιος καὶ ἄλλοι οὕτω καὶ ὁ Πλούταρχος ἔφευγε καθόλου τὴν χασμωδίαν, εὑρίσκοντες πειρώμεθα νὰ δικαιολογῶμεν αὐτὴν ἑκάστοτε, καὶ ἂν ἡμεῖς εἰσάγωμεν αὐτὴν δι' εἰκασίας εἰς τὸ κείμενον τοῦ ἀναντιρρήτως φεύγοντος αὐτὴν συγγραφέως. Τοῦτο προδήλως οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ καταφανὴς παράβασις καὶ καταπάτησις τῆς τεθείσης ἀρχῆς. Καὶ τέλος ὅτι οἱ τρεῖς οὗτοι δῆθεν κανόνες δὲν διακρίνονται ἐπὶ σαφηνείᾳ, ὅπως ἦν ἀναγκαῖον.

Οὕτω λ. χ. λέγεται α) ὅτι «ἐν ἀπολύτῳ ἀνάγκῃ ἠνείχετο τὴν χασμωδίαν, ὅτε δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἄλλως»· ἀλλὰ τίς ἦν ἡ ἀπόλυτος αὕτη ἀνάγκη καθ' ἣν δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἄλλως; Λέγει τὴν παρὰ τὸ πρό, περί, τὸ ἐρωτηματικὸν τί; ἢ λέγει καὶ τὸ ἄρθρον ὁ, ἡ, τό, τά, τὸν καὶ πρὸ φωνήεντος; ἢ καὶ ἄλλα ἔτι καὶ τίνα; Ἀφ' ἑαυτῆς βεβαίως ἡ ἀπόλυτος ἀνάγκη αὕτη δὲν εἶναι πασίδηλος, ὁ δὲ ἐκδότης δὲν ηὐδόκησε νὰ διευκρινήσῃ τὸ φάσμα τοῦτο· β) ὅτι «μείζονος χασμωδίας προετίμα τὴν μικροτέραν», καὶ ἐνταῦθα προφανῶς δὲν εἶναι οἴκοθεν δῆλον, τίνες αἱ μείζονες καὶ τίνες αἱ ἐλάσσονες χασμωδίαι. Λέγει τὴν σύγκρουσιν τριῶν φωνηέντων μείζονα τῆς τῶν δύο; ἴσως· ἀλλὰ θὰ ἴδωμεν ἔπειτα ὅτι καὶ ταύτην συχνὰ καταλείπει ἐν τῷ Πλουτ.· γ) ὅτι «ὅτε ἠδύνατο ἔφευγε καὶ τὴν ἐλαφροτάτην χασμωδίαν, π.χ. τὴν ἀποτελουμένην ἐκ τῆς συμπτώσεως τῶν βραχέων φωνηέντων, τῶν ἐκθλιβομένων». Καὶ ἐν τούτοις πάλιν ἐγὼ παρρησίᾳ ὁμολογῶ, ὅτι δὲν νοῶ διατὶ ἡ χασμωδία ἡ ἐκ τῆς συμπτώσεως τῶν βραχέων καὶ ἐκθλι-

βομένων φωνηέντων ἀποτελουμένη λέγεται ἐλαφροτάτη. Ἐγὼ ἐνόμιζον τοὐναντίον ὅτι χασμῳδία οἷον ἀλλὰ ἐγώ, ἅμα ἡμέρα, ὁ δὲ ἔρχεται, ἄλλος τε ἄνθρωπος, ὅ γε ἀνὴρ κττ. εἶναι βαρυτάτη, ἤτοι ἥκιστα ἀνεκτή, τοῦτο τοὐλάχιστον βλέπομεν ἐν τοῖς δραματικοῖς καὶ παρ' Ἰσοκράτει· ἢ πῶς σταθμᾶται αὐτὴν ὁ ἐκδότης; Ὁμοίως δὲν ἐννοῶ διατί δὲν ἠδύνατο ὁ Πλούταρχος νὰ φεύγῃ πάντοτε τὴν ἐκ τῶν φωνηέντων τούτων, τῶν βραχέων καὶ ἐκθλιβομένων, παραγομένην χασμῳδίαν δι' ἐκθλίψεως, ἀλλὰ λέγεται «ὅτε ἠδύνατο».

Ἔπειτα ἔρχεται τὸ φάσμα τῆς εὐφωνίας ἢ κακοφωνίας· τίνες εἶναι οἱ νόμοι καὶ οἱ κανόνες τοῦ πράγματος τούτου; Εἴδομεν ἀνωτέρω σελ. 469 ὅτι ὁ ἐκδότης νομίζει κακοφωνίαν τὴν ἐπανάληψιν ὁμοίως περατουμένων λέξεων, οἷον «ἀτελὲς μένει καὶ ἀναυξές, ἀνθ' οὐ φρονεῖ ὅτι ὁ Πλούταρχος ἔγραψεν ἀτελὲς μένει καὶ ἄναυξον. Ἀλλ' ὁ Πλούταρχος διαρρήδην κηρύττει τἀναντία λέγων ἐν Ζ' 353-4 περὶ τοῦ Ὁμήρου «ὑπάρχει ὁμοιοτέλευτον σχῆμα παρ' αὐτῷ, ἐν ᾧ τὰ κῶλα εἰς ὁμοίας τῷ ἤχῳ λέξεις τελευτᾷ, τὰς αὐτὰς συλλαβὰς ἐν τοῖς πέρασιν ἔχοντα, οἷόν ἐστι, χρὴ ξεῖνον παρεόντα φιλεῖν, ἐθέλοντα δὲ πέμπειν, καὶ . . . ὅταν δ' εἰς ὀνόματα ὁμοίως κλινόμενα λήγωσιν αἱ περίοδοι ἢ τὰ κῶλα καὶ ταῦτα εἰς πτώσεις ὁμοίας, ὁμοιόπτωτον τοῦτο ἰδίως ὀνομάζεται· οἷόν ἐστιν

ἠΰτε ἔθνεά εἰσι μαλισσάων ἀδινάων, πέτρης ἐκ γλαφυρῆς αἰεὶ νέων ἐρχομενάων, **τὰ δ' εἰρημένα καὶ τὰ τοιαῦτα μάλιστα προστίθησι τῷ λόγῳ χάριν καὶ ἡδονήν. . . .**

Τῆς δ' ὁμοίας χάριτος ἔχεται καὶ ἡ παρονομασία, ὅταν παρὰ τὸ προκείμενον ἕτερον ὄνομα ἐμφερὲς τεθῇ εὐθὺς κατὰ σύμμετρον διάστημα, οἷόν ἐστιν

«οὐδὲ γὰρ Δρύαντος υἱός, κρατερὸς Λυκόεργος δὴν ἦν»·

καὶ ἐν ἄλλῳ

«τῶν ἤτοι Πρόθοος θοὸς ἡγεμόνευεν».

Καὶ 534 f φαίνεται ὅτι δὲν ἀσπάζεται τὴν περὶ ταῦτα μικρολόγον ἐνίων πραγματείαν, διὸ λέγει ὅτι «ἐνίους γοῦν ὁρῶμεν οὐδὲ φωνήεντι συγκροῦσαι φωνῆεν ἐν τῷ λέγειν ὑπομένοντας» καὶ 350 d-e ἔνθα οὐχὶ ἄνευ εἰρωνείας λέγει περὶ τοῦ Ἰσοκράτους «οὐ γὰρ ἀκονῶν ξίφος οὐδὲ λόγχην χαράττων οὐδὲ λαμπρύνων κράνος οὐδὲ στρατευόμενος οὐδ' ἐρέσσων, ἀλλ' ἀντίθετα καὶ πάρισα καὶ ὁμοιό-

πτωτα κολλῶν καὶ συντιθείς, μονονοὺ κολαπτῆρσι καὶ ξυστῆρσι τὰς περιόδους ἀπολεαίνων ἐγήρασε. Πῶς οὖν οὐκ ἔμελλεν ἄνθρωπος ψόφον ὅπλων φοβεῖσθαι καὶ σύρρηγμα φάλαγγος ὁ φοβούμενος φωνῆεν φωνήεντι συγκροῦσαι καὶ συλλαβῇ τὸ ἰσόκωλον ἐνδεὲς ἐξενεγκεῖν;». Πρβλ. καὶ Δημ. περὶ Ἑρμ. 70 «πολλὰ ἐν συναλοιφῇ μὲν λεγόμενα δύσφωνα ἦν, διαιρεθέντα δὲ καὶ συγκρουσθέντα εὐφωνότερα ὡς τὸ «πάντα μὲν τὰ νέα καὶ καλά ἐστιν», εἰ δὲ συναλείψας εἴποις «καλά ἐστιν», **δυσφωνότερον** ἔσται. Τὸ «εἰ δὲ συναλείψας εἴποις καλά ἐστιν» εἶναι γελοῖον. Ἀναγκαίως δ' ἔχει νὰ μεταβληθῇ εἰς τὸ κάλ' ἐστίν, οὐχὶ εἰς τὸ καλά 'στιν, ὡς ἀτοπώτατα ἀνεγνώσθη ὑπό τινος. Ὁ Cobet γράφει ἐν Collect. crit. σελ. 236 Vel caecus videat scribendum esse: εἰ δὲ συναλείψας κάΛ' ἐστιν. Κατὰ τὸν Δημήτριον ἄρα τὸ κάλ' ἔστιν εἶναι **δυσφωνότερον**, τὸ δὲ καλά ἐστιν **εὐφωνότερον.**

Ταῦτα ἀρκοῦσιν, ἵνα δείξωσι πᾶσιν ὅτι σφόδρα ἐπισφαλῆ πράγματα καὶ πάντοτε αὐθαίρετά πως εἶναι τὰ περὶ εὐφωνίας ἢ χασμωδίας λεγόμενα καὶ ὅτι ὁ ἐκδότης ἰδίαις αὐτοῦ γνώμαις καὶ θεωρίαις οὐχὶ δὲ γνησίαις τοῦ Πλουτάρχου ἀκολουθεῖ, ὅταν διδάσκῃ λ.χ. τοιαῦτα ἀντιφατικὰ καὶ ἀνεπιστήμονα πράγματα, οἷον «ὁ Πλούταρχος φεύγει τὰ ὁμοιοκατάληκτα ὅπου δύναται καὶ ὅσον δύναται» σελ. 96 τῆς Ἐπετηρίδος 1901, καὶ ἔπειτα ἐν σελ. 99 διαλαμβάνων περὶ χωρίων ἐχόντων ὁμοιοκατάληκτα, οἷον «φόνων γὰρ ἀντικαταλλασσόμενοι φόνους ὁμοίως μὲν οἷς ἐλάμβανον ἀνῄρουν οὓς ἐδίδοσαν, ἀδικώτεροι δὲ περὶ τοὺς φίλους ἦσαν, οὓς ἀπεκτίννυσαν μηδὲ μισοῦντες» διατείνεται ὅτι ταῦτα προτιμῶνται «ἴσως ἵνα καὶ ἐξωτερικῶς φανερωθῇ ἡ ἰσότης καὶ συμμετρία», καὶ πάλιν σελ. 100 «τοὐναντίον δὲ ἐνιαχοῦ ἐπίτηδες καὶ ἐν γνώσει ἐπιδιώκει τὰ ὁμοιοκατάληκτα, ἵν' ἐξάρῃ καὶ ἀναδείξῃ καὶ ἐπιτείνῃ τὴν ἔννοιαν». Καὶ 99 «τοιούτου ὄντος τοῦ κανόνος ἐννοεῖται ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἐξαιρέσεις».

Ὥστε κατὰ τὴν καινὴν καὶ κενὴν ἅμα διδασκαλίαν ταύτην ὁ Πλούταρχος ἅμα μὲν φεύγει ὅσον δύναται καὶ ὅπου δύναται τὰ ὁμοιοκατάληκτα χάριν εὐφωνίας, ἅμα δὲ παραλαμβάνει αὐτὰ πάλιν χάριν συμμετρίας καὶ ἰσότητος ἤτοι χάριν εὐφωνίας, πρὸς δὲ καὶ ἐπιδιώκει αὐτὰ ἐπίτηδες, ἵνα ἐξάρῃ καὶ ἐπιτείνῃ τὴν ἔννοιαν, ὅπερ βεβαίως δὲν

ἀπαρτίζει κακοφωνίαν, ἀλλ' ἴσως μᾶλλον εὐφωνίαν. Καὶ ὅμως πάλιν τῶν τοιούτων κανόνων ὑπάρχουσι καὶ ἐξαιρέσεις! Καὶ τῶν ἐξαιρέσεων τούτων οὐδεὶς ζητεῖται λόγος!

Ὅτι δ' ἀληθῶς πάμπολλα ἀναγινώσκονται παρὰ Πλουτάρχῳ πάρισα ἢ ὁμοιοτέλευτα, βλέπει ἕκαστος, οἷον τοιαῦτά τοι τὰ πλεῖστα 665 a, τῶν δ' ἄλλων μερῶν ἀμείκτων καὶ καθαρῶν ἐνδιαφερομένων 1078 b, τῇ δ' ὑγρότητι καὶ ξηρότητι καὶ τραχύτητι καὶ λειότητι καὶ μαλακότητι καὶ σκληρότητι 650 b (καὶ σημειωτέον ὅτι κάλλιστα ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τῇ δ' ὑγρασίᾳ καὶ ξηρασίᾳ . . .), συνεχὲς καὶ ὁμαλὲς 564 d (ἔνθα καὶ ὁμαλὸν ἠδύνατο νὰ γράψῃ), 525 d εἰ δυνάμενος οὕτω ζῆν ἀνελευθέ**ρως** καὶ ἀπανθρώ**πως** καὶ ἀμεταδό**τως** καὶ πρὸς φίλους ἀπη**νῶς** καὶ πρὸς πολίτας ἀφιλοτί**μως**, κακοπα**θεῖς** καὶ ἀγρυ**πνεῖς** καὶ ἐργο**λαβεῖς** καὶ κληρονο**μεῖς** καὶ ὑποπί**πτεις** . . .

525 e «πρὸς τὴν ὀνώδη καὶ μυρμηκώδη λέγω ταύτην φιλοπλουτίαν . . .»

525 f τῶν δι' ἀσωτίαν, τῶν διὰ μικρολογίαν καὶ ἀνελευθερίαν.

556 c ἀπολλύουσι καὶ προσδιαστρέφουσι (ὅπου καὶ ἀπολλύασι ἠδύνατο νὰ γράψῃ) ἐμφυτεύοντες τὴν αὐτῶν φιλαργυρίαν καὶ τὴν μικρολογίαν.

527 a τῆς φιλαργυρίας καὶ τῆς ἀσχολίας . . . τὸ γαῦρον καὶ τὸ φιλότιμον καὶ τὸ φιλάνθρωπον.

527 c χρυσοχόων καὶ τορευτῶν καὶ μυρεψῶν καὶ μαγείρων.

527 d ταῦτα παρεώραται καὶ ἠφάνισται, χρυσωμάτων περιφερομένων καὶ ἱματίων πολυτελῶν καὶ ζευγῶν ἐλαυνομένων καὶ προσωπείων.

527 f τὸ σωφρονεῖν τὸ φιλοσοφεῖν τὸ γινώσκειν

528 b ἀλλάσσουσι τοὺς οἰνοχόους, μεταμφιεννύουσι πάντα, πάντα κινοῦσι . . .

663 c διέλεγχε τὴν ἀτοπίαν καὶ περιεργίαν ὁμοῦ μεταλλικὰ καὶ βοτανικὰ καὶ θηριακὰ καὶ τἀπὸ γῆς καὶ θαλάττης. . . Ἠδυνάμην πολλὰς τούτων νὰ πληρώσω τῆς Ἀθηνᾶς σελίδας, ἀλλὰ παραλείπω τοῦτο φοβούμενος μὴ ψεχθῶ, ὅτι πειρῶμαι νὰ δείξω διὰ τοῦ λύχνου τὸν ἥλιον.

Ἀλλὰ καὶ ἂν τις παρὰ πάντα ταῦτα, φύσει εὔκολος, ἤθελε πρὸς στιγμὴν ὁμολογήσει τῷ κ. ἐκδότῃ, ὅτι οἱ τρεῖς αὐτοῦ κανόνες τῆς χασμωδίας ἔχουσι καλῶς παρατηρηθῇ καὶ διατυπωθῇ, πάλιν παρατηρῶ ὅτι, καὶ τοῦτο τὸ δεινότατον πάντων, οἱ νόμοι καὶ κανόνες οὗτοι οὐδ' ἐν ᾗ κατεσκεύασεν ἐκδόσει ἔτυχον ἐφαρμογῆς τινος. Διότι καὶ ὁ ἐπιπολῆς παρατηρῶν βλέπει μετ' ἐκπλήξεως ὅτι ἄλλοτε μὲν καταλείπει τὴν χασμωδίαν, εἰ καὶ πολλάκις ἠδύνατο εὐκόλως νὰ θεραπεύσῃ αὐτήν, ἄλλοτε δὲ τἀνάπαλιν προβαίνει εἰς τοιαύτας συναλοιφάς, αἵτινες εἶναι παντάπασιν ἀλλότριαι τοῦ πεζοῦ τῶν Ἀττικῶν λόγου, ἐνίοτε δὲ καὶ τῆς καθόλου Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἄλλοτε τὴν ἐν τῇ αὐτῇ φράσει χασμωδίαν ἐν τούτῳ μὲν τῷ χωρίῳ ἐπιχειρεῖ νὰ θεραπεύσῃ διὰ μεταθέσεως, διορθώσεως κττ., ἐν ἐκείνῳ δὲ καταλείπει ἀνέπαφον· ἄλλοτε καὶ δύο χασμωδίας καταχωρίζει οὐδὲν παρατηρῶν· καὶ τὸ χείριστον καὶ ἀπίστευτον, ὅτι ἄλλοτε καὶ διὰ διορθώσεως παράγει χασμωδίαν.

πρβλ. γονέων δὲ ὀλιγωρία 59 f, ὀδύρονται δέ, ἂν 289 b, παρὰ πενθεροῦ δέ, ὅτι 266 a, νῦν δέ, εἰ μὴ 157 c, εἰ δέ, ὥσπερ Πολύβιος 325 f, τὸ δὲ ὕδωρ 263 e, ἐγὼ δὲ ὅτι μὲν 316 e. Δημήτριος δέ, ᾧ τῆς 338 a, ἡμέραν δέ, ἐν ᾗ 368 a. γίγνεσθαι δέ, ὅταν 368 c, γένεσιν δὲ Ἡφαίστου 363 d, τῇ δὲ ὀγδόῃ 372 b, Ῥωμαῖοι δέ, οὓς ἂν 550 b, ὁμοίως δέ, ἂν πονηροῦ 558 d, μὴ πειθομένη δέ, ἀπολιπόντος 594 a, οἱ δέ, ὡς θεοφιλεῖς 579 f, Τερψίωνος δὲ ἐκεῖνος 581 a, μηδὲ ὄντα 432 a (ἐξ εἰκασίας ἀντὶ δὲ ὄντα τῶν ἀντιγράφων). ἐὰν δὲ ὅτι 653 a, ἐνταῦθα δέ, ἐὰν μὲν 512 f, εἰσελθόντες δέ, ὅτι δρῶσιν 671 e, πρὸς σὲ δέ, ὦ Φαρνάκη 934 b, ὁ δὲ ἀνάσχ. . . . ἴσως γε ὦ θεοὶ 998 f, νυνὶ δὲ ὅτε μᾶλλον 658 c, εἰσελθόντες δὲ ὅτι δρῶσιν 671 e, ὅρα δέ, εἰ καὶ μελέτης ἕνεκα 703 c, ἐπεὶ δέ, ὥσπερ 708 e καὶ 824 f, παραλογώτερον δέ, εἰ μὴ 1063 f, οὐδέ, ὅταν ὁ Ζεὺς 1065 b, εἰ δέ, ὥς φησι 1076 e, εἰ δέ, ὡς τὸ μὴ ἴσον 1079 c, εἰπεῖν δέ, ὅτι 1110 f, ἔτι δέ, οἷς ἐγκαλεῖ 1117 e, ἔδει δέ, ὡς ἐκεῖνοι 1120 e, ἔτι δ', ὅπως ἐξίκηται . . . τεσσάρων δέ, ὅτι δυσὶ μεμιγμένος . . ., 1078 ab (ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ τὸ δ' καὶ τὸ δέ), ἐκείνων δὲ ὁποτέρου 737 f, ὀλίγα δὲ εἴρηται 765 e, δεῖ δὲ ὥς φασιν 811 f, δέ, εἴ τις τὸ κοι-

νῶς . . . 1062 c, πρὸς ἄλληλα δέ, εἰ μᾶλλον 83 f, διὰ τί δέ, ἂν 28 d, ἐκ δὲ ἀκροάσεως 42 b, μήτε ἄνδρα 525 b, οὔτε ἀριθμοὶ 52 c, χάσμαι τε ὑπνώδεις 45 d, τῷ τε ἤθει 67 d, φαύλους γε ὄντας 71 f, διὰ σὲ εἷλε 340 f, τὰ πέντε εἰκοσιπέντε 388 d, σὲ ὑπομένει 503 b, ὦ φίλε, οὓς Ὅμηρος 600 d, ὦ φίλε Ἀπολλωνίδη 925 a, ὦ φίλε Ἀριστότελες 929 a, ὦ ἑταῖρε, ἡ Λαῒς 759 f, μιμήσομαί σε, ὦ Ἀριστόδημε 1104 a, τί μέλλετε, ἄνδρες ἀγαθοὶ 253 b, ἔλεγε ὅτι 58 f (ἔνθα τὸ ἔλεγεν ὅτι ἦν κάλλιστα δυνατόν), σύναγε ἀργύριον 101 c, μὴ γνῷ σε ὁ ἰατρὸς 1128 d.

55 b ἤ τινα ἐλλέβορον, 557 e ταῦτα γὰρ πάντα ἀληθινὰ ἡγῇ; κατὰ ἔτος 314 c, σύμφωνά ἐστι 31 f, ὅσα ἀκόλουθα 573 e, κρέα ἥδιστα 14 d, ταὐτὰ ὑπὸ 931 c, τὰ πεπραγμένα ἀσπάζονται 56 a, χείρονα ἢ 450 d (κρείττον' εἶναι καὶ χείρονα ἢ . . .), κόσμον ἕνα, ὡς 389 f, Ἑλλάδα ἐλευθερώσας 350 c, ἵνα, ὃν τρόπον 791 b, τίνα αἰτίαν; 289 a, ἑπτὰ ἐτῶν 339 f, δέκα ἔτη 303 d καὶ 1124 c, τρία εἶναι 747 b, ἑπτὰ ἡμέρας 363 d, ἐννεακισχίλια ἔτη 415 d, ἐννέα ἐτῶν 421 c, ἑπτὰ ἔτη 602 e, περιγράφοντα ἑαυτὸν 776 f, καθ' Ἡράκλειτον οὐδὲ θνητῆς οὐσίας δὶς ἅψασθαι κατὰ ἕξιν 392b, (**καθ' Ἡρ. καὶ κατὰ ἕξιν** ἐγγὺς ἀλλήλων!), τὰ σώματα ἔχειν 286 e, εἰς ὄνυχα ὁ πηλὸς 86 a, δάκρυα ἐκπίπτειν 84 d, καὶ ἀέρα, ἴχνη μὲν ἔχοντα ἄττα 1016 f, Βίτωνα ἀπέφηνεν 58 e, πράγματα ἔχων 59 a, σῶμα ἰχῶρα 100 d, λέγοντα, ὡς εἴπερ 814 d, κογχύλια ἔχειν 367 b, τοῦτο ἀδύνατον 94 f, δύο ἠπείρους 97 e, τοῖς δύο εἰς 1078 a (ὁ ἐκδότης εἰκάζει τοῖς δυσίν, ἐν δὲ 1077 d ἔγραψε δύ' ἰδίως), ἄλλο ἢ λόγος 465 b, ἐκεῖνο ἔργον 347 d.

Τὸ αι τοῦ καὶ μετὰ τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος τῆς ἐπιφερομένης λέξεως ἀλλαχοῦ κιρνᾷ, ἀλλαχοῦ δ' οὐχί, οἷον

Κἀγαθὸς 598 d, 1051 c (δίς), ἀλλὰ καὶ ἀγαθὴν 271 e, 369 c, 667 d, 854 c, 860 d, 913 a· κἀγαπῶν 81 a, ἀλλὰ καὶ ἄγαλμα 290 c, κἀδίκων 964 e, ἀλλὰ καὶ ἄγριον 592 a, καὶ ἀδαὴς 405 c· κἄθυεν 475 a, ἀλλὰ καὶ ἄδηλον 756 c· κἀμφιδοξεῖ 75 d, ἀλλὰ καὶ ἀθυμεῖν 92 c, καὶ ἄκαρπον 957 b, καὶ ἀκρατὴς 258 e, καὶ ἀληθὲς 566 c, καὶ ἄλογον 33 f, καὶ ἀμή-

χανον 165 d· κἀνελεύθερον 660 b, 751 b, ἀλλὰ καὶ ἀναμάρτητον 404 c, καὶ ἀνερευνῶσι 508 c, καὶ ἀνόητε 329 f, καὶ ἀνοήτοις 34 b, καὶ ἄπορον 165 d, καὶ ἀπαθὲς 404 c, 721 e, 725 b-c, 824 a, καὶ ἄπιστον 655 f, καὶ ἀπαίδευτον 957 b, καὶ ἄπεπτον 697 a, καὶ ἀπερίσπαστον 603 e, καὶ ἀπηγόρευε 649 e, καὶ ἄπλαστον 580 b, καὶ ἀπογηράσκει 702 c, καὶ ἀποκρύπτεθαι 567 e, καὶ ἀπροσδόκητον 463 b, καὶ ἀργύριον 258 e, καὶ ἀρχαῖς 485 e, καὶ ἄστρα 993 e, 371 b, καὶ ἀτέγκτῳ 15 d, καὶ ἀτόπους 32 f, καὶ ἀτύφως 617 a καὐτόματον 398 b, ἀλλὰ καὶ αὐτόματον 398 b, καὶ ἀφελῶς 686 a, καὶ ἀφίλων 679 b· κεἰ 922 e (ἐν πεζῷ τοῦ Πλουτάρχου λόγῳ!), κἀκ λόγων 933 a, κἀκεῖ 488 b, κἀκεῖνος 30 c, 31 f, 377 c, 397 d, 508 b, 735 c κλπ., κἀμὲ 719 f, 1027 b, κἀν τοῖς 737 b, κἀνδεέστατον ὁ ἄνθρωπος 957 a, κἀνταῦθα 431 a, κἀστεφανοῦτο 804 e, κἀχθὲς (εἰκάζει) 473 e, ἀλλὰ καὶ ἄχαρις 64 a, καὶ ἀψευδῆ 91 d, καὶ ἀψύχοις 660 f, καὶ ἐξ ἀρχῆς 567 e, καὶ ἔργων 92 c· 820 b εἰκάζει κού (ἐν τῷ πεζῷ τοῦ Πλουτάρχου λόγῳ!), ἀλλὰ καὶ ὀδυνηρῶς 567 b, καὶ ὄλισθον 765 c, καὶ ὀργῆς 567 e, καὶ οὐκ ἐδάκρυσας 811 a, καὶ ὀψιγαμίου 493 e.

Ὁμοίως τὸ ἄρθρον ὁ, τὸ, τοῦ, τῷ, τὰ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καταλείπει ἀσυνάλειπτον ὅτε γεννῶνται χασμωδίαι τὸ + ο, ὁ + ο, τὰ + α κλπ., ἀλλαχοῦ δὲ κιρνᾷ, ἐνίοτε μάλιστα καὶ ὅπου οὐδέποτε ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ, πρβλ. ἀνὴρ 136 d, 550 d, 874 b, ἀλλὰ ὁ ἀνὴρ 324 f, οἱ ἄνδρες 25 e, ὁ ἄνθρωπος 957 a, ὁ ἀδελφὸς 385 d, 486 e, 487 d, 488 e, 615 c, 715 b, 726 d, 740 a, 744 c, 747 b, ὁ Ἀμμώνιος 428 a, ὁ Ἆπις 374 b, ὁ Ἀπόλλων 412 c, 33 a· οὑμὸς 15 a, 679 a, 964 c, ἀλλὰ ὁ ἐμὸς 738 b, ὁ ἕτερος 143 b, ἡ ὗς 670 a, 803 d, (ἐνῷ πρόχειρον ἦν αὐτῷ τὸ καὶ παρὰ Πλουτ. εὐχρηστότατον σῦς)· τἀγαθὸν 779 e, 1066 f, 1067 c, τἄγαν 621 d (ἐν τῷ Πλουταρχείῳ λόγῳ!), ἐν 663 f, καὶ εἰκάζει τἄγαν 684 a, ἀλλὰ τὸ ἀγαθὸν 75 c, 109 e, 167 e, τοῦ ἀγαθοῦ 369 f, τῷ ἀγαθῷ 748 d, 374 b, τὸ ἄγαν 66 b, 68 f, 431 a, 437 a, 463 b, 474 c, 529 a, 732 a, 939 b, 946 f, 953 d, τὸ ἀγγεῖον 702 c, 1009 f, τὸ ἀγέννητον 1016 c, τὸ ἄγκιστρον 996 e, τὸ ἄγνωστον 279 a, τὸ ἄγρυπνον 355 b, τὸ ἀγωγὸν

25 c, τὸ ἄγριον 974 b καὶ 451 c, τὸ ἀγυρτικὸν 407 c· τἀδελφοῦ 484 b, 585 d, τἀδελφῷ 74 a, 491 b, ἀλλὰ τῷ ἀδελφῷ 74 a, 471 b, τὰ ἀδελφὰ 676 a, τὸ ἄδηλον 964 d, τὸ ἀδίαντον 649 d, τὸ ἀδικεῖν 964 a, τὸ ἀδίκως 556 f, τὸ ἄδοξον 793 d, τὸ ἀειδὲς 382 f, 948 f, τὸ ἄηθες 1014 a, τὸ ἀήττητον 505 f, τὸ ἄθροισμα 1116 c· τἀκίνητα (εἰκάζει) 756 b, ἀλλὰ τὸ ἀΐδιον 781 a, 392 e, τὸ ἀκέραιον 782 e, τὰ ἀκίνητα 359 f, 585 f, 756 b, τὸ ἀκόλαστον 125 a, 126 b, 136 b, 352 a, 983 a, 998 c, τὸ ἀκμαῖον 657 a, τὸ ἀκόλουθον 804 c, τὸ ἄκρατον 66 b, 621 d, 463 b, 677 d· τἄλευρον 659 a, τἀληθὲς 261 e, 338 f, 406 e, 407 a. e, 448 a, 449 d, 1047 c, τἄλλα 373 e, 604 b, 457 d, 628 f, 1111 d, τἀλλότριον 641 a, 688 c, 961 b, 995 b, τἀλλοτρίου 997 e, ἀλλὰ τὸ ἀλγεινὸν 1026 d, τὸ ἀλγοῦν 447 f, τὰ ἀλείμματα 863 e· τὸ ἄλευρον 289 f (δὶς), τὸ ἀλλότριον 140 f, τῷ ἀλλοτρίῳ 126 c, 404 c, 713 e, τὸ ἀλλόφυλον 995 b, τὸ ἄλογον 83 b, 390 f, 443 b, 444 b, c. f, 448 a. c, 450 b, 567 a, 960 c (δὶς), 591 c, 592 a, 567 a, 969 c (δὶς), τὰ ἄλογα 493 c-d, 998 a, 999 b, τὸ ἀλόγιστον 165 d, τὰ ἀλοώδη 648 c, τὸ ἄλυπον 101 b, τὸ ἄλφιτον 699 b· τἀναγκαῖον 631 b, ἀλλὰ τὸ ἀμαυρὸν 626 e, τὸ ἀμερὲς 1026 d, τὸ ἀμέριμνον 101 b, τὸ ἄμικτον 167 d, τὸ ἀμετάβλητον 953 c, τὸ ἄμορφον 1003 a· τἀνθρώπου 505 d, τὸ ἀνάγνωσμα 675 b, τὸ Ἀναξαγόρειον 679 a, τὸ ἀναφὲς 721 e· τἀνδρὸς 321 b, 508 c, 522 e, 583 b, 677 d. 683 e, 692 b, 830 d, τἀνδρὶ 582 e, 771 e, ἀλλὰ τὸ ἀνθηρὸν 395 b, τὸ ἀνίκητον 337 b, τὸ ἀνόητον 827 a, τὰ ἄνω 84 a, 924 c, τὸ ἄνω 926 b (δὶς), τὸ ἀνωτάτω 701 e, τὸ ἀνωφερὲς 649 c, τὸ ἀνδρεῖον 769 b, τοῦ ἀνδρὸς 27 b, 55 f, 143 b, 331 f, 1070 f, τῷ ἀνδρὶ 139 f, 33 a· τἀπὸ 663 c, 659 d, ἀλλὰ τὸ ἀντίτυπον 407 e, τὸ ἀξίωμα 331 f, 399 b, 414 f, 785 d, 1006 f, τὸ ἀόριστον 731 d, τὸ ἀπαθὲς 397 b, 419 a, 420 e, τὸ ἀπειθὲς 456 f, τὸ ἄπειρον 391 b, 1026 a, τὰ ἀπλανῆ 746 a, τὸ ἄπορον 636 a, τὸ ἀπόρρητον 506 d· τἀργύριον 339 b. c, ἀλλὰ 974 b, τὸ ἀργύριον 303 b, 829 e, τὸ ἄριστον 726 d, 64 b, τὸ ἄρον τὸ ἀρρενωπὸν 335 c, 279 a, τὸ ἄρρητον 565 a, τὰ ἄρρητα 997 b, τὸ ἀρχαῖον 986 c, τὸ ἄστατον 948 b, τὸ ἀστεῖον 67 f,

124 b, τὰ ἄστρα 928 e, τὸ ἀσύστατον 697 a, τὸ ἀσφαλὲς 1062 c, τὸ ἀσώματον 1014 c, τὸ ἄτακτον 373 a, 731 c, τὸ ἄτοπον 926 b· ταὐτὸν 36 b, 565 e, 669 b, 1013 d, 1024 d, ταὐτὰ 244 d, 477 a, 868 e, ταὐτοῦ 931 c-d, 1025 c, 1031 d, τοῦ ταὐτοῦ καὶ τοῦ ἑτέρου 1012 f, τοῦ ταὐτοῦ καὶ τοῦ ἑτέρου 1013 a καὶ d, τὸ ταὐτὸν καὶ τὸ θάτερον 1032 f, τὸ ταὐτὸν καὶ τὸ ἕτερον 391 b, 428 c, τῷ ταὐτῷ καὶ τῷ θἀτέρῳ 1025 f, ἐν ταὐτῷ βιβλίῳ 628 d, ταὐτόματον 586 c, 324 d, 398 b, ταὐτομάτῳ 549 d, ταὐτομάτου 399 a, ἀλλὰ τὸ αὐτόματον 168 a, 1055 c, τῷ αὐτομάτῳ 369 c, τὸ ἀφελὲς 406 c, 580 b, 646 c, 661 c, τὸ ἄφθαρτον 419 a, τὸ ἀφιλόκαλον 672 e, τὸ Ἀφροδίσιον 705 f, τὸ ἀχάριστον 1068 e, τὰ ἄψυχα 659 a· τὸ ἐγκώμιον 30 b, τὰ ἐδάφη 614 b, τὰ ἐκ 667 e, 669 d, τὰ ἐκτὸς 23 f, 35 e, 100 a, 130 b, 467 a, 633 e, 915 a, 1021 b, 1069 c, τὰ ἐκεῖ 924 f, ἀλλὰ πάλιν τοὔλαιον 702 c-d, 695 e, 696 b, 395 e, 411 d, 915 a, τοὔλαττον (εἰκάζει) 1003 e, ἀλλὰ τὸ ἔλαιον 396 c, τοῦ ἐλαίου 702 a, 410 c, 702 a, τῷ ἐλαίῳ 687 a, τὰ ἐλάχιστα 482 a, 614 b, 1022 a, τὸ ἐλεγεῖον 870 e, 1033 e· τἀν πυρὶ 648 c, τοὐναντίον 18 a, 455 b, 610 a, 663 b, ἀλλὰ τὰ ἐν 1064 e, τὸ ἐν 339 b, 517 d (τρίς), τὸ ἐναρμόνιον 744 c, τὸ ἐνδελεχὲς 76 c, 544 b-c, 787 b, 1005 f, τὸ ἐνδόσιμον 420 f, 421 f, 442 c, τὸ ἐναργὲς 735 b, τὰ ἔνδον 587 f, τὸ ἔνδοξον 537 b, 618 a, τὸ ἐνθουσιῶδες 452 c· τοὔνταῦθα 414 a, τἀνταῦθα 593 e, ἀλλὰ τὸ ἔντερον 699 f, 974 b, τὸ ἐντὸς 689 d, 567 b, 912 f, 684 a, τὰ ἐνταῦθα 1001 e, τὰ ἐνταυθοῖ 398 a, τὰ ἐντὸς 131 b, 132 e, 690 a, 694 e, 453 f· τοὐπίγραμμα 14 b, ἀλλὰ τὰ ἔξω 131 b, 516 a, 684 a, τὸ ἐπαγωγὸν 133 c, τὰ ἔπη 396 d. f, 1113 c, 397 b, 404 b, τὰ ἐπὶ 926 a, τὸ ἐπιγάστριον 559 f, τὸ ἐπιδέξιον 67 f, 124 b, τὸ ἐπίκηρον 371 b, 475 d, τὸ ἐπίκυρτον 53 c-d τοὔργον 621 b, 638 e, 699 f, 759 f, 862 b, 978 d, 1001 a, 1093 e, 1127 b, ἀλλὰ τὰ ἔργα 28 a, 67 d, 84 b. e, 452 f, 505 b, 707 f, 868 c, τὸ ἔργον 55 c, 62 f, 86 a, 89 c, 97 a, 287 b, 329 b, 344 c. e, 346 e, 388 c, 395 f, 404 c, 436 b, 451 c, τοῦ ἔργου 436 c, τὸ ἐρώτημα 741 a, θατέρου 391 c κλπ., πρβλ. ἀνωτ. ἐν λεξ. ταὐτοῦ, ἀλλὰ τὸ ἕτερον 1013 d,

τοῦ ἑτέρου 1021 a, 1012 f, τῇ ἑτέρᾳ 626 a, 952 d, τὸ ἔτνος 634 c· θοἰμάτιον 692 a (ἐν τῇ αὐτῇ σελ. καὶ τὸ ἱμάτιον καὶ τῷ ἱματίῳ), τὰ ἱμάτια 35 e, 100 b, 516 f, 247 b, 565 a, 691 f, 961 b, τὸ ἱμάτιον 139 d, 142 c, 168 d, 266 d, 267 c, 319 c, 440 a, 633 b, 1117 f· τοὔνομα 24 a, 675 d, τοὖψον 640 a, τῴδείῳ! (εἰκάζει ἐν τῷ Πλουταρχείῳ λόγῳ) 1033 e.

ὦ ἄνθρωπε ἐξέδωκεν ἐν 320 a, 500 d, 615 a, 644 f, 829 f, 1055 a, ὦ ἄνερ 256 c καὶ ὦ ἄνδρες 595 b, 714 a. Ἀλλ' ὦ 'ναξ 460 e καὶ ὦ 'γαθὲ 560 b, καὶ πάλιν ὦγαθὲ (!!!!) 764 a καὶ πάλιν ἄλλως, ὠγαθὲ ἐν 928 f καὶ 1135 e· ἤτοι κατὰ τὴν σύμπτωσιν τῶν φωνηέντων ὦ - α συμβαίνει α) νὰ μένωσιν ἀμφότερα ἄθικτα, β) ν' ἀφαιρῆται τὸ δεύτερον, γ) νὰ κιρνῶνται καὶ νὰ φυλάττηται ὁ τόνος τοῦ ὦ, καὶ δ) νὰ κιρνῶνται καὶ παραλείπηται ὁ τόνος τοῦ ὦ. Δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι ἂν ἦν δυνατὸν καὶ πέμπτον τι νὰ συμβῇ, θὰ παρεῖχεν ἡμῖν καὶ τοῦτο ὁ ἐκδότης. Ἀλλὰ καὶ οἱ τέσσαρες τρόποι εἶναι ἀρκούντως σαφὴς εἰκὼν τῆς ἀνακολουθίας καὶ ἀτασθαλίας αὐτοῦ. Καὶ ὅμως ἐπὶ τούτοις εἶχε τὸ θάρρος νὰ ψέξῃ τὸν κ. Παππαγεωργίου οὐδ' εἰς τὸ χιλιοστὸν τῶν σφαλμάτων αὐτοῦ περιπεσόντα!

Ἀνέγραψα ἐν τοῖς ἀνωτέρω παντοῖα παραδείγματα χασμωδίας, ἤτοι καὶ τοιαῦτα, ἐν οἷς δὲν ἠδύνατο ὁ Πλούταρχος νὰ φύγῃ αὐτήν, οἷον ὅτε μετὰ τὸ καὶ ἢ μετὰ τὸ ἄρθρον ἕπεται ἢ λέξις δασυνομένη ἢ λέξις ἀρχομένη ἀπὸ μακροῦ φωνήεντος ἢ διφθόγγου, ἢ ὅτε τῷ ἄρθρῳ ἕπεται ἀπαρέμφατον κττ., διότι τότε ἀληθῶς ἡ κρᾶσις ἦν καθόλου εἰπεῖν ἀλλοτρία τοῦ πεζοῦ τῶν Ἀττικῶν λόγου, οἷον καὶ ἁμίλλῃ 639 e, καὶ ἁπλοῦν 444 b, 585 a, καὶ εἰδώλοις 566 c, καὶ εἰκὼν 567 f, καὶ ἑλκώδη 290 a, καὶ εὐπέταλα 648 c, καὶ οἰκείων 486 e, καὶ οἰκουρεῖν 486 a, καὶ ὁρατὸν 374 b, καὶ ὅσων 374 a, καὶ οὐρανῷ 371 b, καὶ ὕδατι 371 b, ἡ ὅρασις 993 b, ὁ οἶνος 565 f, ἡ ἡδονὴ 990 d, τὸ ἁμάρτημα 439 d, τὰ ἁμαρτήματα 468 a, τὰ ὅπλα 583 f, τὰ ἁπλᾶ 661 a, τὸ ἅρμα 155 a, τὰ εἴδη 567 d, τὸ εἰωθὸς 677 f, τὸ ἐρᾶν 749 d, τὸ ἐπαινεῖν 27 f, τὸ ἀγαπᾶν 448 f κτλ. κλπ. Ἐν τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις δὲν ἠδύνατο ὁ Πλ. γράφων κατὰ τοὺς Ἀττικοὺς νὰ φύγῃ τὴν χασμωδίαν διὰ συναλοιφῆς. Ἀλλ' ὁ εἰκάζων ἢ καὶ ἐκδιδοὺς ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Πλουτάρχου τἄγαν, κεί, κού, τῴδείῳ κττ., σαφῶς ἀπέδειξεν ὅτι ἀγνοεῖ πότε ἐπι-

τρέπεται καὶ πότε οὐχί, ἐντεῦθεν ἡ μεγίστη ἀνακολουθία αὐτοῦ ἅμα μὲν ἐκδιδόντος ἀσυναλείπτως μετὰ χασμωδίας τοιαῦτα ὁποῖα παρετέθησαν, καὶ ἄλλα ἄπειρα, ἅμα δὲ πάλιν ἄλλα ἄνευ χασμωδίας, οἷον μεγ' ἦν, μέγ' ἐστίν, τίν' ἐστιν, πόλλ' ἄττ', φῶτ' ἔστιν, ὅθ', πάντ', λείψαν' ἄττα, ἥκισθ', χρῷτ' ἄν, φοβεῖσθ', Ἑλλάδ', γόνατ' ἔχουσαν, παῖζ', παῦ', ἔφη, «οὐκ ἔστ' οἶμαι δ' οὐδὲ δυσπειθὴς» (745 d), δ' ὦ Βόηθε, δ', εἰ μή, ὥστ', εἰ, ἀβέλτερ', ὅς κτλ. κλπ. ἐν πάσῃ σχεδὸν σελίδι!

Ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπιχειρεῖ ἐκθλίψεσιν ἢ ἀφαιρέσεσιν ἀδυνάτοις ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ· προύβαλ' ὁ μὲν 115 a, ἀντὶ προύβαλεν ὁ μέν, εὐπορήσει' ἂν (εἰκάζει) 698 a ἀντὶ εὐπορήσειεν ἂν (πρβλ. La Roche, Homer. Unters. 113 καὶ 242). Ἄλλοτε δὲ μόνῳ τῷ ἀφανισμῷ τῆς χασμωδίας προσέχων περιπίπτει εἰς ἀσύγγνωστα σφάλματα, οἷον ὥστ' ἡ δυσωπία 530 b, μηδέποτ' ὡσαύτως 1115 f, ἐν 668 b εἰκάζει οὐ μὰ Δί' διὰ ἀντὶ οὐ διά. Ἐν 78 e καὶ 545 f ἔγραψεν «ὁ 'κείνου χορός, ἔφη, μείζων, οὑμὸς δὲ συμφωνότερος», καὶ ἐν 90 f . . . οὐδ' ἐπαινεῖ τὴν χρηστότητα, 'κεῖνος . . . ἅπερ παντάπασι βάρβαρα, διότι ὅπως ἡ στοιχειώδης Γραμματικὴ διδάσκει, μόνον κατόπιν μακροῦ φωνήεντος ἢ διφθόγγου γίνεται ἀφαίρεσις. Καὶ σημείωσαι πρὸς τούτοις τὴν ἀνακολουθίαν ἐνταῦθα μὲν ἀφαιροῦντος τὸ ε τοῦ ἐκεῖνος, ἀλλαχοῦ δ' ἐκδιδόντος ἡ ἐκείνης 468 a, ἢ ἐκεῖνον 542 d, ὁ ἐκείνου 750 b, τὰ ἐκείνου 425 f καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἐνιαχοῦ ζητεῖ διὰ μεταθέσεως ν' ἄρῃ τὴν χασμωδίαν, ἀλλ' ἀλλαχοῦ καταλείπει ἀμετακίνητον· οὕτω λ.χ. ἐν 16 c ἀντὶ τοῦ «λόγοι εἰσὶ» εἰκάζει «εἰσὶ λόγοι», ὅπως φύγῃ τὴν χασμωδίαν, ἀλλ' ἐν 362 d ἐξέδωκεν «λόγοι εἰσὶ», παρέπεμψε δὲ εἰς τὸ προηγούμενον χωρίον, οὗ εἶχε προτείνει τὴν διόρθωσιν· 136 e γράφει μετὰ τοῦ Benseler ἄπειρον εἶναι ἀντὶ εἶναι ἄπειρον καὶ 467 f μετ' αὐτοῦ πάλιν, ἐβούλου μᾶλλον εἶναι ἀντὶ ἐβούλου εἶναι μᾶλλον· 166 e εἰκάζει ἢ ναοῦ λάβωνται ἀντὶ λάβωνται ἢ ναοῦ, ἀλλ' οὐκ εἰσάγει εἰς τὸ κείμενον, ἐν δὲ 291 f ἐξέδωκε τὸν δὲ λίθον ἀπὸ τούτου καθαρὸν οὐ νομίζοντες ἀντὶ ἀπὸ τούτου οὐ καθαρὸν . . .», καὶ πάλιν 346 e ἐξέδωκε μὲν κατὰ τἀντίγραφα τοῦ Ἐπαμεινώνδα ἀφείλοντο τὴν Μαντίνειαν, εἰκάζει δὲ «ἀφείλοντο τὴν Μαντίνειαν τοῦ Ἐπαμεινώνδου» ἢ «τοῦ Ἐπαμεινώνδου τὴν Μαν-

τίνειαν ἀφείλοντο», 391 a ἐξέδωκε «δόξαν αὐτοῦ ἰδίαν, εἰκάζει δὲ δόξαν ἰδίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ πάλιν ἐν 545 f ἐξέδωκεν «ἄμεινον δ' ἂν οἶμαι πρὸς τοῦτον αὐτὸν εἴποι φιλόσοφος....» ἀντὶ ἄμεινον δ' οἶμαι ἂν...· 596 d ἐξέδωκεν οὐ λήσεται ὑμᾶς, οὐ πεισθεὶς τῷ Benseler προτείναντι οὐχ ὑμᾶς λήσεται, ὁμοίως οὐκ ἐπείσθη αὐτῷ γράψαντι ἐξέθρεψας μαστῷ ἀντὶ μαστῷ ἐξέθρεψας 609 e, ἐπείσθη δὲ πάλιν ἐν 805 f γράφοντι πρεσβυτέρῳ νέος ἔτι ἀντὶ ..-ῳ ἔτι νέος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐν 826 e προτείνοντι εἶναι γενικώταται ἀντὶ γενικώταται εἶναι καὶ 855 c λάβῃ τινὸς ἀτύχημα ἀντὶ -ῃ ἀτύχημά τινος, οὐδὲ 857 f Αἰγυπτίου λόγον ἔσχον ἀντὶ -ου ἔσχον λόγον, οὐδὲ 954 b φυγαὶ τῆς γῆς εἰσιν ἀντὶ γῆς φυγαί εἰσιν, οὐδὲ 1113 a οἱ πολλοὶ καλοῦσιν ἐπὶ ἀντὶ καλοῦσιν οἱ πολλοὶ ἐπί· 606 c ἐξέδωκε βασιλέα ὄντα ἀνθ' οὗ εἰκάζει ὄντα βασιλέα· 697 d ἐξέδωκε μετὰ χασμωδίας εἶναι ἡδυσμάτων, εἰ καὶ ὁ Doehner προέτεινε τὴν μετάθεσιν καὶ τὸ ἕτερον χωρίον 1020 c, ἐν ᾧ αἱ αὐταὶ λέξεις κεῖνται, δὲν ἔχει χασμωδίαν· 737 a γράφει ἀφεῖναι ἐλευθέρους, ἀλλ' εἰκάζει ἐλευθέρους ἀφεῖναι, ὁμοίως 830 d ἐλεύθεροι ὦμεν εἰκάζων ἁπλῶς ὦμεν ἐλεύθεροι, καὶ 952 b ῥήγνυσθαι ὑπὸ τοῦ ἀέρος εἰκάζων ὑπὸ τοῦ ἀέρος ῥήγνυσθαι· 749 f ἐκβάλλει τὸ αὐτοῦ ἐκ τῆς φράσεως, ὧν ὁ μὲν ἀνεψιὸς αὐτοῦ ἦν πρεσβύτερος, ὁ δὲ Πεισίας αὐστηρότερος τῶν ἐραστῶν· 257 c ἀντὶ τοῦ οἱ πλεῖστοι ἐξέδραμον εἰκάζει οἱ πλεῖστοι συνεξέδραμον καὶ 358 f ἀντὶ ἀνυποθέτου ὑφαίνουσιν εἰκάζει -ου συνυφαίνουσιν, 284 c ἀντὶ λέγεται ἐν χειμῶνι εἰκάζει λέγεται χειμῶνος, 327 a ἀντὶ τῷ Κύρου θρόνῳ ἐνιδρύσας εἰκάζει τοῖς Κύρου θρόνοις ἐν--, 428 f ἐξέδωκε τῶν ἀνωτάτω ἀρχῶν, λέγω δὲ τοῦ ἑνὸς... καὶ ἀταξίας...», ἔνθα ἐκ τῶν τριῶν χασμωδιῶν τὴν πρώτην μόνον, ὡς φαίνεται, κρίνει ἀλλοτρίαν τοῦ Πλουτάρχου, διὸ σημειοῦται τῶν ἀνωτάτων Benselerus· 522 d ἀντὶ τοῦ εἴποι ἂν εἰκάζει εἴποι νὴ Δί' ἄν. Ὡς βλέπετε οὐδ' ἐν τούτῳ ἀκολουθία τις δύναται νὰ παρατηρηθῇ, ἐπειδὴ ὁ ἐκδότης οὐχὶ κατὰ σύστημα ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς στιγμῆς ἑκάστοτε εἰργάζετο.

Καὶ δύο ἐπάλληλοι χασμωδίαι παρατηροῦνται πολλαχοῦ, οἷον καὶ ὁ Ἀνάχαρσις 155 a, καὶ ὁ Αἴσωπος 155 e καὶ 164 b, καὶ ὁ ἀπα-

τηθεὶς 15 d καὶ 348 c, καὶ ὁ ἕτερος 89 a, καὶ ὁ ἐχθρὸς 92 b, πατρίδα ἢ ὕδραν 400 c, ἀποβάλλει ὁ ἐλέφας 403 d, καὶ ὁ Ἰόβας 264 d, καὶ ὁ Ἄμασις 261 d, τοῦ ᾧ ἀκολουθεῖ 449 d, ὁ ἃ ὀφείλει διδούς, πρὸς ὃ ἡ ἄσκησις 584 f, ἐν Κνίδῳ οἱ ἀμνήμονες 292 a, ἄπιοι αἱ ἀχράδες 303 b, καὶ ἡ Ἶσις 362 e, καὶ ὁ Ἑρμαῖος 365 f, καὶ οἱ ἱερεῖς 366 f, διατί ὁ ἱερεὺς 276 d, τὸ οὗ ἕνεκα 435 f καὶ 698 b, ὅτι ἀεὶ οἱ τοῦ Ποσειδῶνος ἱερεῖς 730 d, τὸν Τυφῶνα ἡ Ἶσις 368 e, καὶ ὁ Ἡρακλέων 418 e, καὶ ὁ Ἀμμώνιος 427 e καὶ 743 f καὶ 744 b, ἔφη ὁ Ἐπαμεινώνδας 583 f, καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας 582 e, καὶ ὁ ἐπιτήδειος 657 a, καὶ ὁ ἔξωθεν 692 a, καὶ αἱ ἡμῶν 732 e, ἐμὲ ὁ Ἀμμώνιος 738 a, καὶ ὁ Ὕλας 741 b, καίτοι ἡ ἀπέδειξε 1034 f, καὶ ὁ Ἀνθεμίων 752 e, πανοπλίᾳ ὁ ἐραστὴς 761 b, καὶ ὁ Ἀπολλώνιος 933 f, ἂν ἀποθάνῃ ὁ ἄρρην 989 a, τὸ σῶμα ὁ ἔρως 1004 c, ἐλάττω ἢ ἡμίσεά ἐστι 1022 b, καὶ ἡ ἀφορμὴ λόγος ἀπαγορευτικός, καὶ ἡ ἔκκλισις εὔλογος ἔκκλισις, καὶ ἡ εὐλάβεια 1037 f, ἢ ὁ ἄνθρωπος 1079 b, καὶ ὁ Ἀριστόδημος 1108 a, μὴ γνῷ σε ὁ ἰατρὸς 1028 d, ἢ ἡ εἱμαρμένη 1055 e (τἀντίγραφα ἔχουσιν ἢ εἱμαρμένη, ὁ δ' ἐκδότης ἐξέδωκεν ἢ ἡ εἱμ- μετὰ διπλῆς χασμωδίας).

Ἐκ τῶν παρατεθέντων πρόδηλον ὅτι οὔτε ὁ ἐκδότης ἠκολούθησέ τινι κανόνι οὔτε ὁ ἀναγνώστης δύναται νὰ σχηματίσῃ πλὴν ἴσως ὅτι πλεονάκις ἐν τοῖς τοιούτοις ὁ Πλούταρχος ἔστεργεν ἢ ἔφευγε τὴν χασμωδίαν. Καὶ σημειωτέον ὅτι τῆς τοιαύτης ἀνακολουθίας τὰ παραδείγματα παράκεινται πλειστάκις ἀλλήλοις ἐγγύτατα, ὃ δὲν ἐφροντίσαμεν νὰ καταδείξωμεν ἐφ' ἑκάστων· οὕτω π. χ. 957 a, κἀνδεέστατον, μετά τινας δὲ γραμμὰς καὶ ἄκαρπον καὶ ἀπαίδευτον. Ἐν 448 a τὸ ἄλογον, ἐν δὲ τῷ ἑπομένῳ στίχῳ τἀληθές, καὶ αὐτόματον - ταὐτόματον ὁμοῦ σχεδὸν 398 b κττ. κττ.

Ἄλλοτε εἰσάγει χασμωδίας αὐτός· οὕτω λ. χ. ἐν 152 d ἀντὶ ὡς ἔγραψας εἰκάζει ᾧ ἔγραψας, 359 d ἀντὶ ἀλλ' ὃν καλοῦσιν γράφει ἀλλ' ἢ ὅν, 358 e ἀντὶ τὸν Ὧρον προτείνει τὸν τοῦ Ὥρου, 390 f ἀντὶ ἀρχὴ εἰκάζει ἡ ἀρχή, 566 b ἀντὶ ἶρις θέλει ἡ ἶρις, 469 e ἀντὶ καὶ θάλασσα εἰκάζει καὶ ἡ θάλασσα, 396 f ἀναπληροῖ αὐτὸς οὐκ εὖ τὰ ἔπη, 696 a ἀντὶ καὶ σμικρότατον

ἀνακλᾷ εἰκάζει κἂν σμικρότατον ᾖ ἀνακλᾷ, 831 c ἀντὶ ἕτερος προτείνει ὁ ἕτερος, 645 e ἀντὶ ὡς ὁρᾶτε γράφει ὁρᾶτε ὡς, 912 f ἀντὶ μὴ καὶ διορθοῖ μὴ ᾖ καί, 869 e ἀντὶ αὐτοὶ σχολάζοντες θέλει αὐτοὶ καὶ οἱ σχολάζοντες, 1049 e ἀντὶ λέγει δ' αὐτὸς προτείνει ὁ αὐτός, 986 d ἀντὶ σύνει μὴ εἰκάζει σύνει ἵνα (malim!), ἐν 8 e γράφει καὶ ἀθλητῶν πολεμίων ἀντὶ ἀθλητῶν καὶ πολεμίων, 152 a εἰ ἀτρόποις ἀντὶ εἰ πρῶτος, 366 c, καὶ οἱ ἱερεῖς ἀντὶ οἱ ἱερεῖς ἢ οἱ δὲ ἱερεῖς, 382 b καὶ ὅλως μετὰ τοῦ Bentley ἀντὶ καλῶς, 390 b ἡ ὄσφρησις παρὰ τἄριστα ἀντίγραφα, 590 b εἴτ' ἐγρηγόρει εἴτ' . . . ἀντὶ εἴτ' ἐγρήγορεν, 1097 a χρῆσαι σεαυτῷ, ὡς μὴ . . . ἀντὶ χρῆσαι σεαυτῷ, μή . . .

Ὁ ἐκδότης διατείνεται ἐν Τ. Α' XC ὅτι ἐκείνας μόνον τὰς διορθώσεις ἑαυτοῦ ἢ ἄλλων παρέλαβεν «quae certae indubitataeque ac scriptoris usu . . . confirmatae, mihi videantur, ad severiorem legem meas quam aliorum exigenti». Ἀλλὰ πρὸς τοῦ Ἀριστοτελείου ὀργάνου, καθίστανται αἱ τὴν χασμωδίαν εἰς τὸ κείμενον εἰσάγουσαι αὗται διορθώσεις τοῦ ἐκδότου βέβαιαι διὰ τῆς χρήσεως τοῦ συγγραφέως, ὅπως τοὐλάχιστον παρέστησεν αὐτὴν ἡμῖν ; ἢ πᾶν τοὐναντίον ;

Περὶ τῆς συναλοιφῆς τοῦ ο τῆς προθέσεως προ- μετὰ τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος τῶν μετ' αὐτῆς συντεθειμένων λέξεων διαλαμβάνει ὁ ἐκδότης ἐν Τομ. Α' σελ. πγ'-πδ'· εἶναι δ' ἀληθῶς χαρακτηριστικὸς τῆς ὅλης ἐκδόσεως ὁ περὶ τούτων λόγος τοῦ ἐκδότου, διὸ καταχωρίζω τὸ τέλος αὐτοῦ: «alia sciens et prudens omisi velut προεθίζειν, προεστώς, προεξέπεμπεν ; alia neglexi». Ἀλλὰ τί θὰ διδαχθῇ ὁ ἀναγνώστης ἐκ τῆς μετὰ περισσῆς ἀφελείας ἐκφερομένης ἀμελείας ταύτης ; Ἕνεκα τούτου ὁ ἐκδότης ὅλως ἀνακολούθως ἐκδίδωσι μὲν προὔβαλε 154 a, 258 f, 413 a, προὖχον 345 a, προὔδωκε 311 d, προὖπτον 134 b, 549 b, 587 e, καὶ προτείνει τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ προὔκρινε 331 f, 343 a, προὔλαβε 331 c, 499 c, προυχειρίζοντο 396 c, προυθέσπιζε 421 b, προυβάλλετο 597 b κττ., καταλείπει δὲ προέγνω 255 c, προέχοντος 259 b, προέταξε 268 b, προέφθασε 806 f, προεκινδύνευσε 995 d κτλ. κτλ. Σημειωθήτω δ' ἐν τέλει καὶ τόδε ὅτι ἡ μνεία τοῦ προεστὼς παρὰ τὸ προεξέπεμπε κττ. εἶναι πλημμελής, ἐπειδὴ τοῦτο οὐδέποτε συνη-

ρέθη, καὶ ἐν αὐταῖς δὲ ταῖς διδακτικαῖς γραμματικαῖς διδάσκεται ὅτι ἀεὶ προέστηκα ἐλέγετο παρὰ τὸ προέστην-προύστην.

Ὅτι δὲ καὶ ὁ Θεόφραστος δὲν φεύγει τὴν χασμωδίαν, τούτου τεκμήρια **ἀναντέρρητα** ἔστωσαν τάδε: Αἰτ. Φυτ. Ϛ′ 4,1 Αἱ δὲ ἰδέαι, τοῦτο δὲ ἄν τις καὶ αὐστηρὸς... καὶ ὀξὺς καὶ ὁ ἁλμυρός, καὶ ἐκ τῆς γῆς. 2 ὁ δὲ ἀριθμός... τοὺς δὲ ὡς στερήσεις καὶ ὅσοι σύστοιχοι, πλείονα εἴδη εἶναι ἐκεῖνοι· 3 καὶ ἐπί, αἱ οὐσίαι, εἰ οἷον καὶ ἐκτρέφει τὰ ὅμοια καὶ ἰσχυρότερα, ἔτι δὲ ἕν, τὰ ἐν... καὶ ἀψινθίου, τινὰ οὖσαν. 4 καὶ ἐν τοῖς ζώοις καὶ ἐν τοῖς φυτοῖς καὶ ἔνια, καὶ ἡ γένεσις, ἐπεὶ οὐδ' ἡ ὁμοία κτλ. κλπ. ἐκ μιᾶς καὶ ἡμισείας σελίδος (Teubner) τοσαῦτα παραδείγματα χασμωδίας παρὰ τῷ Θεοφράστῳ ὅστις ἀναντιρρήτως κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ κ. ἐκδότου τοῦ Πλουτάρχου ἔφευγε τὴν χασμωδίαν!

Οὐ μόνον δὲ περὶ τὴν κρᾶσιν καὶ ἔκθλιψιν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν συναίρεσιν ἢ ἀνακόλουθος ἢ ἄτοπος ἀποδείκνυται. Ἐξέδωκε λ.χ. 325 a τῷ ῥόῳ (ἀλλὰ τῷ πλῷ ἐν 586 a καὶ ἀλλ.), παθέων 926 d. Ὁμοίως Ναυσικάα μὲν ἐν 627 a καὶ e, ἀλλὰ Πειρίθους 93 e καὶ Πειρίθῳ 96 c· βοΐδιον 673 e, ἀλλὰ βοίδιον 935 f καὶ Βοίδιον ἐν 1097 e, τὸν οἰστὸν 345 a, ἀλλὰ ἠίθεος 163 b, ἠϊθέους 225 e καὶ 299 a, ἠϊθέων 466 a καὶ ἠϊόνων 324 a (καὶ σημειωτέον ὅτι ἐν Τομ. Ζ′ σελ. 343 γίνεται λόγος περὶ τῆς παρ' Ἀττικοῖς συναιρέσεως αὐτοῦ τούτου τοῦ ι «ἐπὶ τῶν τοιούτων ᾐόνες, Νηρῇδες») κττ. Ὁμοίως πρωὶ 75 e, 519 a καὶ ἀλλαχοῦ, πρωϊαίτατα 652 f καὶ παρὰ ταῦτα οἷς, φθοῖς. Καὶ δι' εἰκασίας εἰσήγαγεν εἰς τὸν λόγον τοῦ Πλουτάρχου ἀσυνάλειπτον καὶ ἀλλότριον καὶ τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Κοινῆς τύπον γράψας ἐν 127 c «καθάπερ οἱ ἄπλοοι ναύκληροι» ἀντὶ τοῦ καθάπερ οἱ ἀγαθοὶ ναύκληροι τῶν ἀντιγράφων.

Καὶ νῦν ἐρωτᾶται ποῖόν τι χρῆμα εἶναι οἱ μυστηριώδεις οὗτοι νόμοι τῆς χασμωδίας καὶ εὐφωνίας, οὓς ἀεὶ ἀνὰ στόμα ἔχων ἐπισείει ἡμῖν ἀδιαλείπτως ὁ ἐκδότης, ἀφοῦ οὕτω συχνά, σχεδὸν συχνότερον, καταλείπει τὴν χασμωδίαν, ἀφοῦ φεύγει καὶ ἅμα ἐπιδιώκει τὰ πάρισα, ἀφοῦ αὐτὸς ὁ ἐκδότης ἐπιλήσμων σχεδὸν ἀνὰ πᾶν βῆμα γινόμενος τῶν θαυμασίων τούτων νόμων οὐ μόνον καταλείπει ἀλλὰ καὶ εἰσάγει δι' εἰκασιῶν εἰς τὸ κείμενον τοῦ συγγραφέως χασμωδίας, καὶ

ἀφοῦ οὐ μόνον ἁπλῆν ἀλλὰ καὶ διπλῆν καὶ πολλαπλῆν καταλείπει χασμωδίαν, καὶ ἀφοῦ καὶ ἀσυνάλειπτα παρὰ τὴν χρῆσιν τῶν Ἀττικῶν καὶ τῶν ἐπιμελεστέρων ἐκ τῶν μεταγενεστέρων παραδέχεται καὶ ἐκδίδωσιν; Ἐν τούτοις δὲν ἀπαιτεῖται φιλολογική, εἰδικὴ μέθοδος, ἀλλ' ἁπλῶς λογική, ὅπως πείσῃ πάντας ὅτι δυοῖν θάτερον, ἢ τὰ λεγόμενα περὶ χασμωδίας καὶ εὐφωνίας κττ. παρὰ Πλουτάρχῳ εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον, ἂν μὴ καθόλου, ματαιολογία ἄσκοπος ἢ ὅτι ἔχουσι μὲν ἴσως ταῦτα κόκκον τινὰ ἀληθείας, ἀλλ' ὁ ἐκδότης οὔτε ἐνόησεν οὔτε ἠδυνήθη νὰ διατυπώσῃ καὶ ἐφαρμόσῃ προσηκόντως τοὺς κανόνας καὶ νόμους τούτους. Ἐκ τοῦ διλήμματος τούτου οὐδεὶς λογικῶς σκεπτόμενος δύναται νὰ ἐξέλθῃ.

ϛ'. Σφάλματα περὶ τοὺς τόνους καὶ τὰ πνεύματα.

Τὰ περὶ τοὺς τόνους σφάλματα ἀριθμοῦνται κατὰ ἑκατοντάδας, καὶ εἶναι πολυειδῆ, ἤτοι ἄλλοτε μὲν λέξεις τονίζονται ἐπ' ἄλλης συλλαβῆς ἢ τῆς προσηκούσης, ἄλλοτε δι' ἄλλου τόνου, ἄλλοτε δ' ἐγκλίνονται ἢ ἀναστρέφονται κακῶς κτλ., συχνότατα δ' ἀναγινώσκεται ἡ αὐτὴ λέξις ἢ ὁ αὐτὸς τύπος, κατὰ δύο διαφόρους τρόπους τονούμενος. Ἀναγράφω τινὰ παραδείγματα ἐξ ἑκάστου γένους: Πολύμνις ἀντὶ Πόλυμνις 579 d καὶ ὦ Πολύμνι 582 b· καὶ ὅμως τὸ Πόλυμνις εἶναι ὑποκοριστικὸν συγκεκομμένον ἐκ τοῦ Πολύμνηστος. ὅπως τὸ Θέομνις ἐκ τοῦ Θεόμνηστος, Θέογνις ἐκ τοῦ Θεόγνητος ἢ Θεογένης, Θέοφις ἐκ τοῦ Θεό-φεστος, Κλέομις ἢ Κλέομμις ἐκ τοῦ Κλεομένης, Κλέοθ(θ)ις ἐκ τοῦ Κλεόθεμις, Ἀρίστοβις, Πόλυβις, Ὄροβις ἐκ τοῦ Ἀριστόβιος, Πολύβιος, Ὀρόβιος, Ἄλεξις ἐκ τοῦ Ἀλέξανδρος, Ἀλεξίλεως, Ἀλεξίμαχος ἢ τοιούτου τινός, κττ. πάντα ὅσον ἔνεστιν ἀνωτέρω τῆς ληγούσης τονιζόμενα, καὶ τοῦτο εὐλόγως, ἀφοῦ ἐκ τῆς κλητικῆς τῆς τονουμένης ἀπωτάτω τῆς ληγούσης ὡρμήθη ὁ ὑποκορισμὸς τούτων. Τὸ Πολύμνις θὰ ἦν τοσοῦτον ὀρθὸν ὅσον καὶ τὸ Ἀλέξις, Θεόγνις, Πολύβις, Κλεόβις κλπ. κλπ.

Βραδύπορον ὅρασιν ἀντὶ βραδυπόρον γράφει ἐν 626 b, οὕτω δὲ συγχέεται τὸ βραδύπορος ὅρασις πρὸς τὸ βραδύπορον πέλαγος 941 b· ὁμοίως εὐθύπορα μόρια καὶ κινήματα 722 c, ἰσόδρο-

μοι μῆνες 892 b, μεγαλήγορον τὸν Πάτροκλον 541 b, μεγαλήγορος ὁ Κῦρος 545 b, τὸ θαρραλέον καὶ μεγαλήγορον 771 c· τότε τονιστέον καὶ δικήγορος, δημήγορος, θεήγορος κλπ. Τοὐναντίον δ'εὑρεσιλόγον πρεσβύτην ἀντὶ εὑρησίλογον γράφει ἐπανειλημμένως ἐν Δ' XLVIII ἀποβάλλων τὸ τοῦ Wilamowitz ὀρθῶς τονούμενον εὑρεσίλογον. Ἀλλ' εὑρεσιλόγος δὲν δύναται νὰ σημαίνῃ ἄλλο τι ἢ λέγειν εὑρέσεις ἢ περὶ εὑρέσεων, ἐνῷ ὁ κ. Β. ἤθελε νὰ δηλώσῃ τὸν εὑρίσκοντα λόγους, ὃ διὰ τοῦ εὑρησίλογος δηλοῦται, ὅπως ὁ Wilamowitz τονίζει· πρβλ. περὶ τοῦ τονισμοῦ τούτων Ἡρῳδιαν. Α' 232 - 4, Göttling, Accent 317 κέξ., Κόντον ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ Ε' σελ. 73 καὶ ἐν Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν 1879 σελ. 148 καὶ ἑξῆς, Wheeler, Accent σελ. 68, καὶ τὰ ἐμὰ ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. ΙΒ' σελ. 345 καὶ ἑξῆς.

τριχόβρωτες ἀντὶ τριχοβρῶτες τονίζει ἐν 853 c, καὶ νεόκρατα ἀντὶ νεοκρᾶτα (νεοκρὰς -ᾶτος) ἐν 677 d, εἰ καὶ ἡ περὶ τούτων παράδοσις εἶναι σαφὴς καὶ ἀναντίλεκτος, καθ' ἣν «τὰ εἰς -ς λήγοντα ὀξύτονα σύνθετα ἀπὸ ῥήματος διὰ καθαροῦ τοῦ -τος κλίνονται, εἴτε εἰς -ας ὦσιν εἴτε εἰς -ης εἴτε εἰς -ως, οἷον κέκραται χαλκοκρὰς χαλκοκρᾶτος, **νεοκρὰς νεοκρᾶτος**, βέβληται ἀβλὴς ἀβλῆτος, προβλὴς προβλῆτος, τέθνηκα ἡμιθνὴς ἡμιθνῆτος, . . . πέπτωκα . . . ἀπτὼς ἀπτῶτος, τέτρωται ἀτρὼς ἀτρῶτος» Χοιροβοσκ. 159, 20. Καὶ ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ Passow ἐν λ. νεοκρὰς μνημονεύεται τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Πλουτάρχου.

Διαρρήδην διδάσκει ὁ Ἡρῳδιανὸς Α' 356,5 ὅτι «Τὰ διὰ τοῦ -ιον τριβράχεα ὑποκοριστικὰ προπαροξύνεται, κτένιον, πτύχιον, πόδιον, θρόνιον . . . εἰ μέντοι ἡ πρώτη τούτων μακρὰ ὑπάρχει, ὑπεσταλμένων τῶν διὰ τοῦ -διον παρηγμένων, παροξύνεται, κλειδ-ίον, παιδ-ίον, δᾳδ-ίον, οὐ γὰρ διὰ τοῦ -διον ἀλλὰ διὰ τοῦ -ιον . . . σφηκίον, χαρτίον, ὠτίον κλπ.». Ὅτι δὲ ἡ διδασκαλία αὕτη εἶναι ἀληθής, ἀποδείκνυται τοῦτο μὲν ὑπὸ τοῦ ὁμοίου τονισμοῦ τῶν τοιούτων ὑποκοριστικῶν ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ, ὅπως πρὸ ἐτῶν παρετήρησα ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ Kuhn Τ. ΛΑ' σελ. 114 κέξ. καὶ ἐν τῇ Einleitung σελ. 36 καὶ ἑξῆς., οἷον κτένι, βόλι, πόδι, ἀλλὰ νησὶ κρασὶ χαρτὶ κλπ., τοῦτο δὲ ὑπὸ τοῦ ὁμοίου τονισμοῦ ἐπὶ τῆς παραληγούσης καὶ ἄλλων πολλῶν εἰς δακτυλικὸν ῥυθμὸν περατουμέ-

νων τύπων, οἷον αὐτίκα, πηλίκος, ἠρέμα, εἰρημένος, σακεσφόρος κλπ., πρβλ. Wheeler, Nominalaccent σελ. 95.

Καὶ ἡ γραπτὴ ἄρα τῶν Γραμματικῶν παράδοσις καὶ ἡ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς μαρτυρία καὶ ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη ἐξευρίσκουσα τὸν λόγον τοῦ τοιούτου τονισμοῦ εἶναι σύμφωνοι, ὥστε οὐδεμία περὶ τούτων ἐγχωρεῖ ἀμφιβολία· ἀλλ' ὅμως ὁ ἐκδότης ἐκδίδωσι παρὰ Πλουτάρχῳ ἅμα μὲν ὀρθῶς σχοινίον 358 d, σακκίον 168 d, φυκία 641 e, ἅμα δὲ κακῶς ζώνια ἐν 154 b, κόσμια 145 e, πέττια 355 d, κλώνιον 641 c. Καὶ ὅμως ἀκριβῶς τοῦτο τὸ χωρίον τοῦ Πλουτάρχου ἔχει ὁ Θησ. τοῦ Στεφ. παράδειγμα τοῦ παροξυτόνου κλωνίον, γράφων «κλωνίον, τὸ, Ramulus surculus. Θεοφρ. Φυτ. Ἱστορ. Γ' 13, 5, Πλουτάρχου Ἠθικ. 641 c...». Ὁμοίως τονίζει κώμιον 753 d. Καὶ ἅμα μὲν ὀρθῶς πλόκια 141 e, ῥάκια 294 a, φλέβια 624 d, ἅμα δὲ πλημμελῶς θυρίον 940 f καὶ 965 b. Τὰ πάντα ἄρα μία Μύκονος.

«Τὰ εἰς -ις λήγοντα θηλυκὰ ὀξυνόμενα, εἰ μὲν ἐν τῇ συνθέσει φυλάσσοι μόνον τὸ θηλυκὸν γένος, καὶ τὸν αὐτὸν τόνον φυλάσσει, εἰ δὲ μεταληπτικὰ γένοιτο καὶ ἀρσενικοῦ, μεθίσταται καὶ εἰς βαρεῖαν τάσιν ἀναγκαίως· σκελὶς περισκελίς, νυχὶς παννυχίς, ἀλλ' ἐλπὶς δύσελπις. Ταύτῃ μὲν οὖν τὸ μὲν καταιγὶς ὀξύνεται, τὸ δὲ μελάναιγις βαρύνεται· οὕτως οὖν καὶ τὸ εὐκλῄϊς καὶ πολυκλῄϊς, καὶ μελαμψῆφις ... λεύκασπις ...». Ἡρῳδιαν. Α' 85, 15 καὶ Β' 13. Göttling 273. Καὶ τὸν λόγον τῆς παρατηρήσεως ταύτης εὗρον οἱ νεώτεροι εἰπόντες ὅτι ὅταν μὲν τὸ ἁπλοῦν οὐσιαστικὸν μένῃ καὶ μετὰ τὴν σύνθεσιν οὐσιαστικόν, οἷον αἰγὶς καταιγίς, σκελὶς περισκελίς, τότε τὸ σύνθετον εἶναι προσδιοριστικὸν καὶ τούτων ὁ τόνος δὲν ἀναβιβάζεται, ὅπως καὶ πολλῶν ἄλλων (πρβλ. κορυστὴς ὑποκορυστὴς χαλκοκορυστής, ἐραστὴς δημεραστὴς κλπ. Göttling 279)· ὅταν δ' ὅμως τὸ οὐσιαστικὸν μετὰ τὴν σύνθεσιν μεταβάλῃ τὴν ἰδίαν φύσιν καὶ γένηται ἐπίθετον, τότε τὸ σύνθετον εἶναι κτητικὸν καὶ τούτων ὁ τόνος ἀναβιβάζεται ὅσον ἔνεστιν ἀνωτέρω, πρβλ. ἀσπίς, λεύκασπις Ἀμαζών, Ἄρης· κνημίς, εὐκνήμιδες Ἀχαιοί· κληΐς, πολυκλήϊς νηῦς κλπ. (πρβλ. L. von Schröder ἐν Περιοδικῷ Kuhn τομ. ΚΔ'

σελ. 101 κέξ. καὶ 107, Wheeler, Nominalaccent σελ. 48). Ἀλλὰ παρὰ πάντα ταῦτα ὁ κ. Β. τονίζει μελαναιγίδας ἐν 692 f.

Χάριεν ἀντὶ χαρίεν 9 d, 22 a καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ, εἰ καὶ ἡ παράδοσις μόνον ἐπὶ τῆς ἐπιρρηματικῆς σημασίας (= χαριέντως) ἐπίσταται τὴν προπαροξυτονίαν· πρβλ. Εὐσταθ. 1088, 8 «Τὸ δὲ χαρίεν δῆτα ὡς ἐπὶ ὀνόματος παροξύνεται, καθὰ δηλοῖ καὶ τὸ χαρίεν πρόσωπον καὶ παρ' Ἀθηναίῳ ἡ νάρκη χαρίεν βρῶμα γίνεται. Καὶ ἀπαιτεῖ τοῦτο ἡ ἀναλογία τοῦ τιμῆεν, φωνῆεν, αἰγλῆεν καὶ τῶν ὁμοίων. Τὸ δὲ προπαροξυνόμενον Ἀττικόν ἐστιν ἐπιρρηματικῶς προενεχθὲν καὶ ἀντὶ τοῦ χαριέντως νοηθὲν παρὰ τοῖς ὕστερον. Ὁ δὲ λέγων «χάριεν μέτωπον προπαροξυτόνως αἰσχύνει τὸ χαρίεν τῆς ἀναλογίας **τῷ βαρβαρισμῷ**».

Πλημμελῶς ἐτόνισεν ἐν 615 a σκολιὰ ἀντὶ σκόλια καὶ σκολιὸν 615 b καὶ c, εἰ καὶ ἡ ἀρίστη παράδοσις καὶ ὁ λόγος ὑπὲρ τοῦ τονισμοῦ σκόλιον συνηγορεῖ (πρβλ. μνιὸς - μνίον, λεπυρὸς - λέπυρον, αἰθὸς αἶθος, ὠχρὸς ὦχρος, ἐχθρὰ ἔχθρα, γαληνὸς - ήνη, κακὴ-κάκη, λευκὴ λεύκη κλπ., ἰδὲ Lobeck, Paralipom. 340 καὶ ἑξῆς). Πλημμελῶς ἐτόνισε καὶ τὸ μίκκον ἐν 1127 a ἀντὶ μικκόν· πρβλ. Ἡρωδιαν. Α' 149 «τὰ εἰς - κος δισύλλαβα τριγενῆ ὀξύνεται, οἷον λευκός, γλαυκός, **μικκός,** τοῖς μικκοῖς μικκὰ δίδωσι θεός, πλὴν τῶν παραληγόντων τῷ ω». Μακρίδος ἐτόνισεν ἐπανειλημμένως ἐν Ζ' 44, εἰ καὶ ὁ Ἡρωδιαν. Α' 99, 13 διαρρήδην λέγει ὅτι «τὰ εἰς - κρις κύρια μὲν ὄντα βαρύνεται, Μάκρις, οὕτως ἐκαλεῖτο Εὔβοια καὶ Ἑλένη νῆσος τῆς Ἀττικῆς καὶ Ἴκαρος νῆσος μία τῶν Κυκλάδων διὰ τὸ μῆκος. Πρόκρις, Ἄκρις...»

Λεοννᾶτοι 344 d ἐτονίσθη πλημμελῶς κατὰ τὰ Λατ. εἰς -ᾶτος, (πρβλ. Fick - Bechtel, Ἑλλην. Λεξ. Κυρ. Ὀνομ. 225 καὶ 185). Πλημμελῶς ἔχει καὶ τὸ Κρήτινον 408 a καὶ τὸ Ἀνάξινος ἐν σημ. 848 a, πρβλ. Κρατῖνος, Μυρῖνος, Δεξῖνος, Φιλῖνος, Ἐργῖνος, Ἀρχῖνος, Καλλῖνος, Ἀρκτῖνος, Ἀλεξῖνος κττ. (πρβλ. περὶ τούτων Göttling, Accent 200 καὶ Kretschmer ἐν Περιοδ. Kuhn Τομ. ΛΑ' σ. 384).

Ὁμοίως πλημμελῶς ἐξέδωκε τὰ κύρια ὀνόματα Λοχαγὸς ἐν 225 e ἀντὶ Λόχαγος, ὅπως καὶ ὁ Θησαυρ. τοῦ Στεφάνου διορθοῖ γράφων «Λοχᾶγὸς . . . quod Λόχαγος potius scribendum, οὕτω δ' ἐξέ-

δωκε παρὰ Πολυβίῳ καὶ ὁ Hultsch σελ. 1165, 30. πρβλ. Συλλ. Ἑλληνικ. Ἐπιγραφ. Boeckh 2852, 5 Λοχήγου· ὁμοίως τονίζει Ἀγαθὴν ἐν 268 d, τὸν Ἀστὸν 970 c, Φελλοῦ 976 c, Χλιαρὸν Ζ′ 289, 2, Χαροποῖο ἐν Ζ′ 353, 4 τὸ Ὁμηρικ. Χαρόποιο (Β 672), ἐπιλαθόμενος ἄλλων ὀρθῶς τονουμένων, οἷον Αἴσχρη 474 b, Εὔκτος 70 a, Γόργος 162 a, Βόηθε 396 f, Βόηθος 720 f καὶ 893 c, Γλαῦκος 556 d, Ἀγαύης 501 c, Κάφισος 724 d, Αἴολος 747 f, Κυάνη 310 b (πρβλ. Κόντον ἐν Ἐφημ. Φιλομ. 1879, σελ. 166). Ἐνῷ δὲ ἐν τούτοις καταβιβάζει παραλόγως τὸν τόνον, ἐν ἄλλοις ἀναβιβάζει αὐτὸν πάλιν παραλόγως, οἷον «Ἑβδομαγένη τὸν θεὸν καλεῖτε» 717 d, καὶ τοῦτο ἐνῷ ἐξέδωκε Κυπρογενοῦς ἔργα ἐν 751 e, Μελησιγενὴς ἐκλήθη Ζ′ 330, 5 καὶ Μελησιγενοῦς 331, 5 (πρβλ. καὶ Ἀπόλλων Λυκιγενής).

«Τὰ εἰς -της δισύλλαβα φύσει ἀρσενικὰ βαρύνεται, οἷον δύτης, πλύτης, πράτης, ψάλτης καὶ ἑξῆς» διδάσκει ὁμοφώνως ἡ παράδοσις τῶν Γραμματικῶν, πρβλ. Ἡρῳδιαν. Α′ 62 καὶ σημ. Ἀλλ' ὁ ἐκδότης ἐν μὲν 296 b τονίζει κατακαῦται, ἐν δὲ 348 f ἐγκαυσταὶ (ἐγκαύτης ἄνευ σ ἦν ὁ ἀττικὸς τύπος πρβλ. Συλλογ. Ἀττ. Ἐπιγρ. Α′ 324 a, 22, ὁμοίως καυτός, ἐκαύθην), πρβλ. ὅσα περὶ τοῦ καύτης ἔγραψεν ὁ Κόντος ἐν Παρνασσῷ Τομ. Ζ′ 708-10. Ὁμοίως ἐξέδωκε πλημμελῶς πωλήτης ἐν 227 f ἀντὶ πωλητὴς παρὰ τὸ παράγγελμα τοῦ Ἡρῳδιαν. Α′ 73, 16, «τὰ εἰς -της ῥηματικὰ ὑπὲρ δύο συλλαβὰς φύσει μακρὰ παραληγόμενα ὀξύνεσθαι θέλει». Δὲν ἀγνοῶ, ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἐξαιρέσεις τῶν κανόνων τούτων ποικιλοτρόπως ἑρμηνευόμεναι· ἀλλὰ δὲν πιστεύω νὰ θελήσῃ ὁ ἐκδότης νὰ δικαιολογήσῃ ὅσα πλημμελῶς ἐτόνισε διὰ τῶν ἐξαιρέσεων, ἐπειδὴ ταῦτα δὲν καταλέγονται ἐν αὐταῖς.

Διαρρήδην διδάσκεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν ὅτι τὸ κηδεστὴς καὶ ἀργεστὴς ἄνεμος, ἀργεστᾶο Νότοιο (Λ 306) ἐπιθετικὰ ὀξύνονται». Ἡρῳδιαν. Α′ 79, 1, καὶ 408, 22 «εἰ δὲ ἀπὸ περισπωμένων κοινῶν γενικῶν ὦσι, προπερισπῶνται, οἷον ἀργεστὴς ἀργεστοῦ, ἀργεστᾶο νότοιο (Λ 306)» καὶ Β′ 74, 39 «. . . ἀργεστᾶο περισπωμένως». Ἔνιοι φαίνεται ὅτι διέστελλον ὡς πρὸς τὸν τονισμὸν τὸ ἐπιθετικὸν ἀργεστὴς τοῦ κυρίου Ἀργέστης, ὅπως τὸ κηδεστὴς τοῦ Κηδέστης (πρβλ. Ἀκέστης), ἀλλὰ πάντες εἶναι

σύμφωνοι περὶ τοῦ ἀργεστᾶο. Μόνος ὁ ἐκδότης παρὰ πᾶσαν τὴν ῥητὴν ταύτην παράδοσιν τονίζει ἀργέσταο Νότοιο Ζ′ 388, 9.

Ὁμοφώνως οἱ παλαιοὶ διδάσκουσιν ὅτι «τὰ εἰς -ου μονοσύλλαβα προστακτικά, ἡνίκα μὲν συντεθῇ μετὰ μονοσυλλάβου προθέσεως, περισπᾶται, οἷον οὗ προοῦ· ἡνίκα δὲ μετὰ δισυλλάβου βαρύνεται, θοῦ ἀπόθου, κατάθου, σχοῦ ἀνάσχου». Ἡρῳδ. Α′ 468, 12. Ἀλλ' ὁ ἐκδότης διαφωνῶν, ὡς φαίνεται, πρὸς τούτους γράφει 497 b ἔνθου ἐν στίχῳ τοῦ Ἀριστοφάνους Ἱππ. 51.

Ὡσαύτως ὁμοφώνως διδάσκουσιν οἱ παλαιοὶ ὅτι ἡ ὑποτακτικὴ καὶ εὐκτικὴ τοῦ παρακειμένου μέμνημαι, κέκτημαι συναιρούμεναι ἐξεφέροντο περισπώμεναι· πρβλ. Ἡρ. Α′ 461, 20, ἐὰν κεκτῶμαι, ἐὰν μεμνῶμαι, 462, 25 μεμνῄμην μεμνῇο, μεμνῴμην μεμνῷο, 463, 2 μεμνῇο μεμνῇτο, μεμνῷο μεμνῷτο· πρβλ. καὶ Χοιροβ. 75, 17. 294, 1. Ἀλλὰ παρὰ πάντα ταῦτα ὁ κ. Β. ἐξέδωκεν «ἐὰν τῆς ἀρετῆς μέμνῃ» ἐν 241 f, καὶ ἐν 1127 b εἰκάζει κάθῃτο, εἰ καὶ ὁ σχηματισμὸς τοῦ καθῄμην καθῇτο κατὰ τὸ κεκτῶμαι κεκτῆται κεκτῄμην κεκτῇτο ἀπαιτεῖ τὸν ἐπὶ τῆς παραληγούσης τονισμόν, καθοῖτο δὲ μετὰ τοῦ ἐπὶ τῆς παραληγούσης τόνου ἔχουσι καὶ τἀντίγραφα τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν Βατραχ. 919. Μίκκυλον γράφει ἀντὶ Μικκύλον ἐν 830 c, καὶ Ζώιλος ἀντὶ Ζωίλος ἐν 677 f· ἀλλὰ τὰ εἰς -λος λήγοντα παρωξύνοντο, ἅτε τῶν πλείστων ὄντων δακτυλικοῦ ῥυθμοῦ. πρβλ. Κόντον ἐν Γλωσσικ. Παρατηρησ. σελ. 59 καὶ Wheeler, Nominalaccent σελ. 62. Ἡ γενικὴ πληθυντ. τῶν Λαρητῶν ἐν 276 f παρὰ τὴν ὀνομαστικὴν οἱ Λάρητες ἐν 277 a ἔχει κακῶς, ὅπως πάντες βλέπουσιν. τιτθὰς γράφει πλημμελῶς ἐν Ζ′ 172, ὁμοίως πλημμελῶς τηθὴν (ἀντὶ τήθην) ἐν 733 c· πρβλ. Ἡρῳδ. Α′ 311, 29 «τὰ εἰς -θη δισύλλαβα βαρύνεται, εἰ μὴ ἰαμβικὰ εἴη τῷ ο παραληγόμενα, μάλθη ὁ κηρός, τήθη, τίτθη . . . σπάθη, σάθη . . . μέθη, λήθη . . . σεσημείωται τὸ κριθὴ καὶ τὸ ποθὴ ἔχον τὸ ο».

Τὸ πλημμελῶς τονιζόμενον ἐν 462 b Ἀντίκυρα ἀντὶ Ἀντικύρα (παράβαλε Ἡρῳδιαν. Α′ 261, 21) διώρθωσεν ὁ ἐκδότης τελευταῖον ἐν τῇ Ἐπετηρίδι ὅπως εἴδομεν ἀνωτέρω (σελ. 433)· ἀλλὰ τὸ περὶ Ἀντίκυραν 981 a κατέλιπεν ἀδιόρθωτον. Πλημμελῶς τονίζει Χρόμιος ἀντὶ Χρομίος παρὰ τὴν ῥητὴν παράδοσιν τῶν ἀρ-

χαίων· πρβλ. Ἡρῳδ. Α΄ 125, 19 «τὰ διὰ τοῦ -ιος τριβράχεα ἐπὶ κυρίων παροξύνεται, οἷον Σχεδίος, Χρομίος, Κλυτίος, Ὀδίος, Δολίος, Τυχίος», καὶ Κόντον ἐν Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν 1879 σελ. 177. ἀκρέμοσι ἐξέδωκεν ἐν 919 b, εἰ καὶ ἡ παράδοσις θέλει ἀκρεμών-όνος, πρβλ. Ἡρῳδ. Α΄ 33, 3. Β΄ 167, 20. 423, 2· Ἀγρύληθεν γράφει ἐν 834 a, εἰ καὶ ἐκ τοῦ Ἀγρυλὴ (πρβλ. Ἡρῳδ. Α΄ 323, 20) σχηματισθὲν οὐδένα λόγον τῆς προπαροξυτονίας ἔχει, πρβλ. Περγασῆθεν, Ἑκαλῆθεν, Ἀλωπεκῆθεν Ἀγγελῆθεν, Βατῆθεν, κττ.

Ἐν 349 e γράφει «τῶν δ' ἄλλων ἑκάστης ἂν πύθῃ τί τῇ πόλει γέγονεν ἐξ αὐτῆς ἀγαθόν, ἡ μὲν ἐρεῖ Λέσβον, ἡ δὲ Σάμον, ἡ δὲ Κύπρον, ἡ δὲ Πόντον Εὔξεινον, ἡ δὲ πεντακοσίας τριήρεις, ἡ δὲ μυρία τάλαντα, προῖκα τῆς δόξης καὶ τῶν τροπαίων». Ἀλλ' εἶναι πασίγνωστον ὅτι οὐχὶ μυρία ἀλλὰ μύρια τάλαντα εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀνήγαγον καὶ ἐφύλαττον οἱ Ἀθηναῖοι· πρβλ. Δημοσθ. Ὀλυνθ. Γ΄ 29 «πλείω δ' ἢ μύρια τάλαντα εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀνήγαγον» Θουκυδ. Β΄ 13, 3 «τὰ γὰρ πλεῖστα τριακοσίων ἀποδέοντα μύρια ἐγένετο». Τὸ ὀρθῶς τονούμενον μύρια ἐξέδωκεν ἐν 852b «ἐκ τῆς κοινῆς προσόδου μύρια καὶ ὀκτακισχίλια καὶ ἐνακόσια τάλαντα».

Ἐν σελ. 672 e ἐξέδωκε «πάλαι γε μὴν ἐδόκεις μὴ πάνυ τι συμφέρεσθαι μηδ' ἐπαινεῖν τοὺς οὐδὲν ἴδιον τῇ ψυχῇ τερπνὸν οὐδὲ χαρτὸν οὐδ' αἱρετὸν ὅλως ἀλλ' **ἀτέχνως** τῷ σώματι παραζῶσαν αὐτὴν οἰομένους τοῖς ἐκείνου συνεπιμειδιᾶν πάθεσι» κέξ., ἀντὶ ἀτεχνῶς = ἁπλῶς, ὅπως ἤδη ὁ κ. Κόντος ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Θ΄ σελ. 443 διώρθωσε.

Κάκιστα ἔγραψεν ἀνθινοῖς 78 a, ἀνθιναῖς 278 a, ἀνθινὴν 304 e, ἀνθινῆς 554 b, ἀνθινοὺς 645 d ἀντὶ τοῦ ἀνθίνοις κττ. τῶν ἀντιγράφ. (παρὰ τὸ δαφνίνου, ῥοδίνοις)· πρβλ. Ἡρῳδ. Α΄ 182 «τὰ εἰς -ινος ὑπερδισύλλαβα τὸ ι βραχὺ ἔχοντα σημαίνοντα μετουσίαν προπαροξύνεται, κρίθινος, δάφνινος..., τὰ μέντοι ἐπὶ καιροῦ ἢ ἀπὸ ἐπιρρήματος ὀξύνεται, θερινός, χειμερινὸς...», καὶ Κόντον Γλωσ. Παρατηρ. σ. 61-2.

Πλημμελῶς εἰκάζει Ἀρχίλλαν ἐν 364 e, διότι τὰ εἰς -λλα λήγοντα θηλυκὰ ἔχουσι τὸ ᾰ βραχύ· πρβλ. Ἀρίστυλλα Τελέσιλλα Πράξιλλα Μέγιλλα Δρόσιλλα Κύδιλλα Μύριλλα Λύσιλλα

Αἴθυλλα Ἄντυλλα Φείδυλλα Κρίτυλλα Κτήσυλλα Μνάσυλλα φθίνυλλα ἕρπιλλα σάτιλλα κλπ. ὅπως ἐδίδαξεν Ἡρῳδ. Α΄ 253-5 καὶ ἰδίως 254 σημ. καὶ Lobeck, Proleg. 120. 128.

Ἀτοπώτατα δ' ἔχει ἡ γραφὴ καὶ κλίσις Χάριλα, Χάριλαν, Χαρίλας, ὅπως γράφει ἐν 293 b, c, d, f, καὶ ἐν Ζ΄ 543 ἀντὶ Χάριλλα Χάριλλαν Χαρίλλης ἢ Χαρίλα Χαρίλας κατὰ τοὺς Φωκεῖς. Φενεστέλλαν πύλην γράφει ἐν 321 f καὶ τὴν Μετέλλαν 505 b, Μετέλλαν δὲ εἰκάζει καὶ ἐν 309 b, ἀντὶ τοῦ Μεταλίαν. Ἀλλ' ἀφοῦ λέγεται Μάρκελλα, Βάλβιλλα, Κάμιλλα, Κώιλλα, Σέρβυλλα, Λούκιλλα, Ῥήγιλλα (1) κατὰ τὸ Τελέσιλλα, Μύριλλα, Κύδιλλα, Πράξιλλα, Ἄνθυλλα, Σίβυλλα, ἅμιλλα, ἄελλα κττ., δῆλον ὅτι καὶ Μέτελλα καὶ Φενέστελλα τονιστέον. Παράλογος εἶναι ὁ τονισμὸς καὶ τοῦ Βουβουλκοὶ (Bubulcus) ἐν 275 a καὶ Λαβεὼν 275 f (Labeo).

Παντάπασιν ἀνελλήνιστος εἶναι ὁ τονισμὸς Ῥωμᾶνος ἐν 312 d, Κοριολᾶνον 318 f, Σιλουᾶνον 311 b, Φουνδᾶνε 452 f (τότε γραπτέον καὶ Ἀδριᾶνος καὶ Ἰουλιᾶνος καὶ Λουκιᾶνος καὶ Διοκλητιᾶνος κλπ.) καὶ παρὰ ταῦτα Ἥρκλανε 539 b. Σήδατε 14 c, ἀλλ' Ὀπτᾶτε 965 d, Κονᾶτος 307 b, καὶ παρὰ ταῦτα πάλιν Ῥηγοῦλον 857 a, καὶ Ζ΄ 168 Ῥεκτός, ὃ καὶ ἄλλως πλημμελές, ἐπειδὴ τὸ e τοῦ rexi recte ἦν μακρὸν (πρβλ. Lindsay, Latin Language σελ. 139 καὶ 498). Τὸ Ῥεκτὸς ἄρα ἀντὶ Ῥῆκτος εἶναι τοσοῦτον ὀρθὸν ὅσον θὰ ἦτο τὸ Φεστὸς ἀντὶ Φῆστος, Τιτὸς ἀντὶ Τίτος κλπ. Πλημμελῶς ἐτονίσθη καὶ τὸ Κυητοῦ ἐν 632 a ἀντὶ Κυήτου = Quiêtus. Τότε διατί δὲν τονίζει καὶ Μοδεστὸς αὐτόθι, ἀλλὰ Μόδεστος καὶ Ὀπτατός, Κονατός, Τιτός, Σηδατὸς κλπ. . . Ἀλλ' ἂν ἐν τοῖς Ἑλλην. εἰς -τος γινομένοις κυρίοις ἀναβιβάζεται ὁ τόνος, διὸ λέγεται Ἄρατος,

(1) Ὁ Lobeck παρατηρεῖ ἐν σημ. 14 σελ. 120 τῶν Προλεγομένων αὐτοῦ ὅτι τὸ Μαξιμίλλα, Πρισκίλλα καὶ καμέλλα ἐφύλαξαν τὸν Λατινικὸν τονισμόν, ὅτι δ' ὅμως οἱ Γραμματικοὶ προτιμῶσι τὸν Ἑλληνικὸν τονισμὸν ἐν τῷ Πρίσκιλλα, Φαλκώνελλα, παραπέμπει δὲ εἰς τὸ ΜΕ.19, 50, ἔνθα ἀναγινώσκονται τάδε: «ἄελλα . . . κανὼν γάρ ἐστιν ὁ λέγων ὅτι τὰ εἰς ΛΑ ὑπὲρ δύο συλλαβὰς ἔχοντα τὴν πρὸ τέλους συλλαβὴν εἰς Λ καταλήγουσαν ἅπαντα προπαροξύνεται, οἷον δίκελλα, μάκελλα, Σίβυλλα, Πρίσκιλλα, Φαλκώνελλα . . . καὶ ἄελλαι φωναὶ παρὰ Σοφοκλεῖ . . .»

Εὔκτος, Ἔλατος, Ἔχετος κττ., διατί οὐχὶ καὶ Φῆστος, καὶ Τίτος καὶ Ῥῆκτος κττ.;

Ἄλλος τόνος ἀντ' ἄλλου.

Αἶραν ἐξέδωκεν ἐν 732 b ἀντὶ αἴραν, πρβλ. Ἡρ. Α΄ 262, 20 «τὰ διὰ τοῦ -αιρα δισύλλαβα βραχυκατάληκτα προπερισπᾶται, σφαῖρα, αἶρα, Δαῖρα». Ὁμοίως Ἀγχίσαι ἀντὶ Ἀγχῖσαι 321 c καὶ τἀνάπαλιν Τρωγλοδῦται 938 a. Τἀνάπαλιν κακῶς, ἤτοι παρὰ τὴν τῶν Ἀττικῶν χρῆσιν προπερισπᾷ ἀποτῖνον ἀντὶ ἀποτίνον. 554 f, διότι τὸ τίνω παρ' Ἀττικοῖς ἔχει τὸ ι βραχύ, παρ' Ὁμήρῳ δὲ μακρὸν ὁμοίως τῷ φθίνω, ἴσος κλπ. (πρβλ. καὶ ξεῖνος-ξένος, στεινὸς-στενός, κᾱλὸς-κᾰλός, μοῦνος-μόνος κλπ.)· διαπῖπτον ὀρθῶς ἐν 1121 e, ἀλλὰ συνεκπίπτον Α΄ κα΄, παραπίπτον 108 b, ἐκπίπτον 681 (δίς), προσπίπτον 641 e, περιπίπτον 692 a, παρεμπίπτον 696 b. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἄλλοτε οὕτως ἐτονίζομεν, ἀλλ' ἀφοῦ ὑπὸ τοῦ Κόντου ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Γ΄ σελ. 308 παρετηρήθη ὅτι ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις διὰ τοῦ ει ἐγράφετο πείπτω, οὐδεὶς ἀληθὴς φιλόλογος δύναται ν' ἀγνοῇ τὴν προσῳδίαν τοῦ ι ἐν τῷ ῥήματι τούτῳ. ἰχθῦν 466 f, 729 d, 730 b καὶ e, ἀλλ' ἰχθὺν 703 f, 667 c, 750 e, 669 c, 440 a, καὶ ἰχθὺς 198 d. κατάξαι ἀντὶ κατᾶξαι τονίζει ἐν Α΄ LXXVI, κατεάξαι δὲ ἐξέδωκεν ἐν 511 c, εἰ καὶ διὰ τὴν συναίρεσιν ἐκ τοῦ καταϜάξαι-καταάξαι ἐλέγετο κατᾶξαι· πρβλ. Ἡρῳδ. Α΄ 522, 16 καὶ Blass Β΄ 345 καὶ Κόντον ἐν Λογ. Ἑρμῇ 1866 Τόμ. Α΄ σελ. 82 «Ἐν τοῖς ἀντιγράφοις παρά τε τῷ Αἰλιανῷ καὶ παρ' ἄλλοις γράφεται κατάξαι. Ἀλλ' ἡ ὀρθὴ γραφὴ εἶνε κατᾶξαι, ἅτε τῆς παραληγούσης φύσει μακρᾶς οὔσης. Ἡρωδ. περὶ Διχρόνων σελ. 361 ἔκδ. Λερσ. β΄». Πρβλ. καὶ Ἐφημ. Φιλομαθῶν 1880 σελ. 116.

«Οὐ σῆς, οὐ κίς, τονίζει ἐν Ζ΄ σ. 73, 17, εἰ καὶ ὑπὸ τοῦ Χοιροβοσκοῦ σελ. 152, 28 (ἔκδ. Hilg). διαρρήδην διδάσκεται ὅτι σὴς γραπτέον «ἐὰν δὲ ὀξύνωνται, διὰ τοῦ τος κλίνονται, οἷον σὴς σητός, θὴς θητός, Γνὴς Γνητός». Χοῖνιξ γράφει ἐν 470 f, ἀλλὰ κάρυξ ἐν 539 c καὶ πάλιν κῆρυξ ἐν 301 c, ὃ ἐν τοῖς διορθωτέοις ἐν Ζ΄ ν΄ μεταβάλλει εἰς κήρυξ· Φοίνιξ δὲ ἐν 4 b, 26 f, 72 b, 607 c, Ζ΄ 414,

15, 415, 19, καὶ φοίνιξ 723c. Καὶ ὅμως ἡ παράδοσις περὶ τῆς βραχείας προσῳδίας τῆς ὀνομαστικῆς τούτων εἶναι ῥητή, καὶ ἀνερχομένη, ὡς φαίνεται, εἰς χρόνους Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου, ὅτε ἐσῴζετο ἔτι καὶ ἡ διάφορος προσῳδία τῶν μακρῶν καὶ βραχέων καὶ αἱ λέξεις κῆρυξ, φοῖνιξ, φαίνεταί μοι ἀνεπίδεκτος ἀμφισβητήσεως· (ἂν ἡμεῖς σήμερον μὴ δυνάμεθα ν' ἀνεύρωμεν τὸν λόγον τοῦ παραδόξου φαινομένου, οὐδὲν πρὸς τὸ πρᾶγμα, τοῦτο δὲν εἶναι λόγος ν' ἀρνώμεθα αὐτό)· διὰ τοῦτο δὲ διδάσκει καὶ ὁ Blass Α΄ 420 «ἐν ταῖς εἰς -ιξ καὶ -υξ λέξεσιν οἷον μάστιξ, κῆρυξ, φοῖνιξ, ἀνάγκη νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἐν τῇ ὀνομαστικῇ πάντως εἶχον βραχὺ ι, υ, εἴτε μακρὸν εἴτε βραχὺ ἦν τὸ φωνῆεν ἐν ταῖς ἄλλαις πτώσεσιν...»· πρβλ. καὶ σελ. 480, καὶ Ἡρωδιαν. Α΄ 524, 31 καὶ 525, 6. Ἀλλὰ καὶ ἂν τυχὸν ὁ ἐκδότης προσκρούων εἰς τὴν ποικιλίαν τῆς προσῳδίας τοῦ υ, ι, βραχέος μὲν ὄντος ἐν τῇ ὀνομαστικῇ, μακροῦ δὲ ἐν ταῖς λοιπαῖς πτώσεσιν, ὅπως προσέκρουσάν τινες τῶν Βυζαντίνων καὶ νεωτέρων Γραμματικῶν, μὴ ἐπείθετο τῇ ῥητῇ περὶ τούτων παραδόσει, πάλιν ὤφειλε, νομίζω, νὰ εἶναι ἀκόλουθος ἑαυτῷ καὶ δὴ νὰ γράφῃ πάντα πανταχοῦ μετ' ὀξείας, οὐχὶ δὲ ἄλλα ἢ καὶ τὰ αὐτὰ ἀλλαχοῦ ἄλλως.

Πλημμελῶς γράφει ἀνιάσαι ἀντὶ ἀνιᾶσαι (Ἰων. ἀνιῆσαι) ἐν 616c. αἰδώ τε συνεργὸν τονίζει ἐν 323e, ἠώ 993e, ἀλλαχοῦ δὲ αἰδῶ καὶ ἠῶ, εἰ καὶ διαρρήδην διδάσκεται ὑπὸ τῶν παλαιῶν Γραμματικῶν ὅτι «ἠῶ καὶ αἰδῶ συνήρηνται ἀπὸ ἠόα καὶ αἰδόα, ὅθεν περισπῶνται», Ἡρωδιαν. Α΄ 416, 11 καὶ Χοιροβοσκοῦ 383, 25 «ἀπὸ τῶν εἰς -ως θηλυκῶν οὖσαι περισπῶνται, οἷον ἡ αἰδὼς τὴν αἰδῶ, ἡ ἠὼς τὴν ἠῶ», πρβλ. καὶ Κόντον ἐν Ἐφημ. Φιλομ. 1879 σελ. 149. Γνωστὸν δ' ὅτι ὁ Nauck ἀντὶ τοῦ ἠῶ δῖαν παρ' Ὁμήρῳ γράφει ἠόα δῖαν.

Ἶζε τονίζει τὸ Ὁμηρ. ἐν 617b, 789e καὶ Ζ΄ 438, 12, ἀλλ' ἐν Ζ΄ 365, 24 γράφει πάλιν τὸ Ὁμηρικὸν «ἑτέρωσε κάθιζον» (Υ 151), ἀλλ' εἶναι προφανὴς ἡ ἀντίφασις τοῦ τονισμοῦ ἶζον καὶ κάθιζον ἀντὶ καθῖζον· (περὶ τοῦ τονισμοῦ τούτων ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἰδὲ La Roche, Textkritik 403-4). ὁ ταὼς τοῦ ταὼ τοῖς ταὼς ἐξέδωκεν ἐν 1044c-d ἀντὶ ὁ ταῶς ἢ ταῶς τοῖς ταῷς, πρβλ. Ἡρωδιαν. Α΄ 245, 7, τὸ δὲ ταῶς ἀπὸ τοῦ ταός, ὥς τινες βούλονται, οὐκ ἠδύνατο εἶναι... ἄνευ λόγου **περιεσπάσθη**» καὶ Β΄ 629, 19 τυφῶς

δὲ τυφῶ καὶ ταῶς ταῶ ἀποβολῇ τοῦ σ Ἀττικῶς, ὥσπερ ὁ ὀρφῶς τοῦ ὀρφῶ καὶ ὁ λαγῶς τοῦ λαγῶ . . .»

Νῖνον ἀντὶ Νίνον ἐξέδωκεν ἐν 753 e, εἰ καὶ ἡ ποσότης τοῦ ι τοῦ μὲν θηλ. ἡ Νίνος μαρτυρεῖται σαφῶς ἐξ ἐπιγράμματος παρὰ Διοδώρῳ Β' 23 «καὶ γὰρ ἐγὼ σποδός εἰμι, Νίνου μεγάλης βασιλεύσας», τοῦ δὲ ἀρσ. ὁ Νίνος ὑπὸ Ὀβιδίου Μεταμορφ. 4, 88. Μεδουλλίναν ἐξέδωκεν ἐν 310 e παρὰ τὴν ῥητὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἡρωδιανοῦ διδάσκοντος Α' 258, 18, «τὰ δὲ Ἰταλικὰ προπερισπῶνται, Σαβῖνα, Φαυστῖνα, Ἰουστῖνα, Κωνσταντῖνα, ἡμῖνα, Πλωτῖνα, Τερῖνα πόλις Ἰταλίας καὶ ποταμὸς ὁμώνυμος . . . Ταρρακῖνα, Τυρακῖναι»· πρβλ. καὶ Ἀγριππῖνα, Παυλῖνα, Μαρῖνα, Αἰκατερῖνα, Μεσσαλῖνα κττ. Πρίσκος παροξυτόνως γράφει ἐν 318b καὶ Πρίσκε 409e· πρβλ. Πρεῖσκος ἐν ἐπιγρ. Κωνστάντζας ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Η' σελ. 345. (Τὸ Πρῖσκος ἔγραψε καὶ ὁ Κόντος πρὸ 35 ἐτῶν μετ' ὀξείας, ἀλλὰ τότε οὕτως ἔγραφον τοῦτο πάντες, ἐπειδὴ εἰσέτι δὲν εἶχον ταῦτα ἐξακριβωθῇ· ὥστε ἐνταῦθα μάλιστα ἐφαρμοστέον τὸ si duo faciunt idem, non est idem).

Πλημμελήματα περὶ τὴν ἔγκλισιν.

Τοῦ Κόντου κατηγορεῖ ἄγνοιαν τῆς ἐγκλίσεως τῶν τόνων, διότι τὸ παρενθετικῶς κείμενον φησὶ φασὶ εὗρεν ἐν τοῖς παλαιοτέροις δημοσιεύμασιν αὐτοῦ ἔστιν ὅτε ἐγκεκλιμένον καὶ διότι τῶν πολλῶν συνεγκλινομένων δὲν ὠξυτόνησεν ὁ Κόντος πάντα πλὴν τοῦ τελευταίου. Ὅτι ταῦτα εἶναι ἄτοποι μομφαί, ἐδείχθη ἀνωτέρω. Ἀλλ' ἡ ἀτοπία γίνεται μείζων, ὅταν τις μάθῃ ὅτι ὁ ἐκδότης περιέπεσεν εἰς πραγματικά, ἀναντίλεκτα περὶ τὴν ἔγκλισιν σφάλματα· οὕτω λ. χ. γράφει 72 a οὐδ' ἑνὸς ἄξιοι εἰμὲν Ἕκτορος ἀντὶ ἄξιοί εἰμεν Ἕκτορος. Τὸ περίφημον τίς τ' ἄρ σφωε θεῶν ἔριδι ἐξέδωκε πλημμελῶς ἐν Ζ' 372, 1 τίς τ' ἄρ σφῶε θεῶν κλπ., ἐν δὲ σελ. 244, 9 γράφει οὐ μέν σφας καὶ 11 ἀλλά σφωε δόλος· πρβλ. Ἡρωδ. Α' 475, 11, ἔνθα αὐτὸ τοῦτο τὸ σφωὲ (Α' 8) μνημονεύεται ὡς ἐγκλινομένως ἐκφερόμενον «τίς τ' ἄρ σφωε θεῶν ἔριδι ξυνέηκε μάχεσθαι; . . .»

Ἐν Ζ' 425, 20-1 γράφει οὔτε κεν αὐτὸς ἐνὶ πρώτοισι μα-

χοίμην οὔτε καί **σε** στέλλοιμι μάχην ἐς κυδιάνειραν, ἀντὶ οὔτε καὶ **σὲ** στέλλοιμι ὅπως καὶ αἱ ἐκδόσεις τοῦ La Roche, Cauer καὶ ἄλλων ἔχουσι, καὶ ὅπως ἡ ἀντίθεσις τοῦ σὲ πρὸς τὸ αὐτὸς ἀπαιτεῖ. Ἐν 231 a ἐπαμφοτερίζει γράφων τοῦτο μὲν πλημμελῶς οὐ γάρ **σοι**, ἔφη, ἰατρῷ χρῶμαι» τοῦτο δὲ ὀρθῶς, διότι, εἶπεν, οὐκ ἐχρησάμην **σοὶ** ἰατρῷ». Τὸ ἐστὶ τονίζει ἀλλαχοῦ ἄλλως ἄνευ τινὸς λόγου, οἷον 139 e εἰ δ' αἰσχρόν ἐστιν, ὥσπερ ἐστίν, ἀλλ' ἐν 668 b ἥδιστον ἀποφαίνουσιν ὥσπερ ἔστιν, καὶ 601c οἰκεῖα τὰ πάντα ποιεῖσθαι καὶ νομίζειν ὥσπερ ἔστι. 376 f ὅσα καὶ τῆς σελήνης φῶτ' ἔστιν, 639 b εἰ δέ τινα τῶν ἐπῶν **ἔστι** σοι πρόχειρα καὶ 920 b ταῦτα . . . προσήκει κἀκεῖθέν ἐστι, 452 c ὁρᾶν ἔστιν, 514 f ἐν τοῖς ἔργοις ἔστιν, κτλ.

Εἴδομεν ἀνωτέρω σελ. 438 ὅτι μεμφόμενος τὸ τοῦ Κόντου «εὐαπόδυτόν (εὐαπόλυτόν) ἐστι» ἔγραψε τὰ ἀβροφρονέστατα ταῦτα: «Ἀλλ' ὄχι, κ. Κ. σφάλλεσαι· ἡ ἔγκλισις τοῦ τόνου δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἐξ ἀποστάσεως, καίπερ παρεντιθεμένων τοίχων καὶ φραγμῶν, ἀλλὰ κατὰ συνέχειαν τῶν λέξεων», εἴδομεν δὲ καὶ ὅτι ἡ μομφὴ ἐστηρίζετο ἐπὶ παρανοήσεως· νῦν δὲ παραβαλέτω ὁ ἀναγνώστης τὰ πομπώδη ἐκεῖνα ῥήματα πρὸς τάδε τοῦ ἐκδότου: 146 f ἕρμαιον» ὁ Νειλόξενος ἔφη «μοι γέγονεν ἐνταῦθα λαβεῖν ἅπαντας ἡμᾶς· 553 e οὐ γάρ» ἔφη «μου πάλαι καταμαρτυροῦσιν . . .», ὅπου ἐγκλίνει ἐξ ἀποστάσεως. Πρβλ. προσέτι Πάππου Ἀλεξανδρέως σ. 1060, 4 ἐκδ. Hultsch «ἐφ' ᾧ λέγεται εἰρηκέναι· δός μοί (φησι) ποῦ στῶ κτλ.», ἔνθα ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς φιλολόγου Hultsch ἐγράφη κατ' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν τρόπον, ὃν ὁ κ. Β. ἔκρινεν ἀδύνατον. Ἄλλα παραδείγματα ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 440.

Σφάλματα περὶ τὴν ἀναστροφήν.

Γαστρὸς ἀπὸ πλείης ἐξέδωκεν ἐν 700 e καὶ 714 a ὑποσημειωσάμενος «ἄπο Schneiderus male. Ὁμοίως Ζ΄ 388, 14 πνοιῇ ὑπὸ λιγυρῇ, καὶ εὐνῇ ἐνὶ μαλακῇ ἐν Ζ΄ 368, 13-7 Ἀλλ' ἐπειδὴ «ὁ Ἀρίσταρχος τοῖς κυριωτέροις συνέταττε τὰς προθέσεις, διὸ ἀναστρέφων ἀνεγίνωσκε Ξάνθου ἄπο δινήεντος . . . ὁ Ἡρωδιανός φησι ὅτι ἐμοὶ μέντοι δοκεῖ τὸ τοιοῦτον ὅλον εἶδος ἀναγινώσκειν κατὰ ανα-

στροφήν» (πρβλ. Ἡρῳδ. Β' 38,18 καὶ Blass ἐν Kühner-Blass Α' 344), φυσικὸν δ' ἀληθῶς φαίνεται νὰ συντάσσηται ἡ πρόθεσις μετὰ τοῦ οὐσιαστικοῦ, τοῦ κυριωτέρου, οὐχὶ δὲ μετὰ τοῦ προσδιορισμοῦ αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ὅταν προηγῆται τὸ οὐσ. ἀναστρέφουσι σήμερον οἱ ἐκδόται καὶ ὀρθῶς. Οὐχὶ ἄρα male, ὅπως ἀγνοῶν ταῦτα πάντα ὁ ἐκδότης ἀποφαίνεται, ἀλλὰ bene, optime ἐτόνισεν ὁ Schneider.

ὃν δία πᾶσα γράφει ἐν 870 f, εἰ καὶ διαρρήδην οἱ παλαιοὶ διδάσκουσιν, ἡγουμένου τοῦ Ἀριστάρχου, ὅτι αἱ προθέσεις ἀμφί, ἀντί, διά (ὁμοίως καὶ οἱ τύποι καταί, ὑπαί, παραί, ὑπείρ) εἶναι ἀνεπίδεκτοι ἀναστροφῆς· πρβλ. Ἡρῳδ. Α' 480, 7 «ἐγκλινόμεναι δὲ καὶ ἀναστρεφόμεναι ὀκτώ, κατά, μετά, παρά, περί, ἀπό, ἐπί, ὑπό, ὑπέρ. Καθόλου δὲ αἱ ἀναστρεφόμεναι δισύλλαβοί τε εἶναι θέλουσι καὶ δίχρονοι . . . σημειούμεθα τὴν διὰ χώραν ἔχουσαν ἀναστροφῆς καὶ μὴ ἀναστρεφομένην . . .» πρβλ. Kühner-Blass Α' 333, καὶ Monro, Homeric Grammar σελ. 167 καὶ πρὸ πάντων Lehrs, Quaestiones Epicae 73 καὶ Wheeler 98 κἑξ.

Σάλος περὶ τὸν τονισμόν.

Τενάγη καὶ βραχέα τονίζει ἐν 590 d, ἀλλὰ βράχεσιν ἐν 981 f. Περὶ τῆς λέξεως διέλαβεν ὁ Κοραῆς ἐν Ἀτ. Δ' 62 καὶ Lobeck ἐν Phryn. 536-7, κατέστησαν δὲ πιθανὸν ὅτι ἐπὶ τοῦ α ὀφείλει νὰ τονίζηται· ἀλλὰ καὶ ἄν τις μὴ πείθηται αὐτοῖς, πάντως ἀνάγκη νὰ τονίζῃ καθ' ἕνα μόνον τρόπον, οὐχὶ δ' ἄλλοτε ἄλλως. Νέκυιαν τονίζει ὀρθῶς ἐν 1093 e ἀντὶ νεκυίαν τῶν ἀντιγράφων, ἀλλ' ἐν 16 f γράφει «Ὅμηρος εἰς τὴν νεκυίαν εἶπεν», εἰ καὶ ἡ ἀναλογία τῶν λοιπῶν εἰς -υια οὐσιαστικῶν ἀπαιτεῖ τὸν τόνον ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης ἢ ἐπὶ τῆς ληγούσης, οἷον αἴθυια, Ἅρπυια, ὄργυια, ἄγυια, Εἰλείθυια, Ὠρείθυια κλπ. καὶ μητρυιὰ ἀγυιὰ ὀργυιά. Κατὰ ταῦτα καὶ ὁ Göttl. 138 καὶ ὁ Lobeck, Phryn. 494 τονίζουσι νέκυια· πρβλ. Χοιροβ. 369, 10 «ἐπὶ τῶν εἰς α βραχυκαταλήκτων εἰώθασιν οἱ Ἴωνες βαρυτονεῖν τὰς λέξεις, ὡς καὶ ἡμεῖς, οἷον ἄγυια, ἅρπυια, Πλάταια· ὅταν δὲ γίνηται ἡ τελευταία συλλαβὴ μακρά, Ἰωνικῷ ἔθει καταβιβάζεται ὁ τόνος, οἷον ἀγυιᾶς, ἁρπυιᾶς, Πλα-

ταιᾶς· ἰδοὺ ταῦτα ἐν τῇ τελευταίᾳ συλλαβῇ ἐπιδέχονται τὸν τόνον». νέκυια ἄρα ἔχει λόγον, τὸ δὲ νεκυίᾱ τοῦ ἐκδότου οὐδένα.

Βαλίαις ἐλάφοις τονίζει ἐν 52 c, ἐν δὲ 959 b ἀναγράφων τὸν αὐτὸν στίχον τοῦ Εὐριπίδου γράφει βαλιαῖς ἐλάφοις· πρβλ. Ἡρωδ. Α′ 123, 16 «τὸ μέντοι λαλιός, πελιὸς ὁ πολιός, σκολιός, φαλιός, **βαλιὸς** ὡς τρισύλλαβα ὀξύνεται· τὸ δὲ Βαλίος ἐπὶ κυρίου παροξύνεται». Ὑπατῶν τονίζει ἐν 1136 d καὶ 1137 d, ὑπάτων δὲ ἐν 430 a, 453 d, εἰ καὶ διαρρήδην διδάσκει ὁ Ἡρωδιαν. Α′ 426, 8 «τὸ μέσαι μεσῶν, ὑπάται ὑπατῶν, νεάται νεατῶν ἐπὶ τῶν χορδῶν περισπῶμεν. Κύρια γάρ εἰσιν αὐτῶν ὀνόματα καὶ διὰ τοῦτο μονογενῆ, τὰ μέντοι γε ἐπιθετικὰ βαρύνεται», καὶ Χοιροβοσκ. 409,15 «ἐπὶ δὲ τῆς χορδῆς ἡ ὑπάτη τῆς ὑπάτης καὶ αἱ ὑπάται τῶν ὑπατῶν περισπωμένως, μονογενὲς γάρ». Βραδυτὴς κεῖται ἐν 548 c, βραδυτῆτα 641 b καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ βραδύτητα 1009 b, ταχύτητος 271 c. Καὶ σημειωτέον ὅτι ἐν Τομ. Α′ LXXV διαρρήδην εἶπεν ἡμῖν ὅτι ὁ Πλούταρχος constanter utitur βραδυτὴς βραδυτῆτος. Τὸν παῖδα καλεῖσθαι Παλαιστινὸν 357 f, ἀλλὰ Παλαιστῖνος, Παλαιστίνου, Παλαιστῖνον ἐν Ζ′ 301-2. Γρανικῷ τονίζει 308 c παρὰ τὸ παράγγελμα τοῦ Ἡρωδιανοῦ Α′ 151, 14· κατ' αὐτὸ δὲ Γρανίκῳ 179 f καὶ Γράνικος-ον 326 f καὶ 327 a. εὔγηρως 343 b, ἀλλ' ἀγήρων 355 a. ὄνωνιν 44 f καὶ 485 a καὶ 621 e, ἀλλ' ὀνωνίδας ἐν 147 d.

Ἐν 317 f τονιζει χλιδῶνας, ἐν δὲ 145 b χλίδωσιν· πρβλ. Ἡρωδιαν. Α′ 24, 15 τὰ εἰς -δὼν δισύλλαβα ὀξύνεται καὶ βαρύνεται. Βαρύνεται μὲν .. σπάδων, χλίδων ...»

θῶπλα ἐν 456 b, ἀλλὰ θὤπλα ἐν Ζ′ σελ. 274 (εἶναι οἱ αὐτοὶ στίχοι τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ), ὁμοίως γράφει τοὖψον 460 a, ἀλλὰ τοὔργον καὶ τἄλλα πολλάκις, τοὔπος ἐν Τομ. Ζ′ σελ. 343, 1, καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ πάλιν προὖχον ἐν 345 a. Ὦ τᾶν γράφει ἐν 73 b καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλ' ὦ τὰν ἐν 622 f, εἰ καὶ διαρρήδην διδάσκει ὁ Ἡρωδ. Α′ 508, 7 τὸ ὦ τᾶν δύο περισπωμένας ἔχει. Ὡς βλέπετε, «ἀρχή μου εἶναι νὰ μὴ ἔχω κάμμίαν ἀρχήν!» Καὶ ὅμως ἐπειδὴ ὁ Κόντος ἐξέδωκεν ἐξ ἀβλεπτήματος «τὸ δὲ τάλαν Ἀττικόν», ὁ ἐκδότης συνήγαγεν, ὅτι «ὅτε ὁ Κόντος ἔγραφε τὰς

Γλωσσικὰς Παρατηρήσεις, οὐδεμίαν προφανῶς γνῶσιν εἶχε τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν!». Βλέπετε συμπέρασμα! Ἀλλ' ὁ Κόντος καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς Παρατηρήσεσι πάμπολλα παρατίθησι χωρία τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν, ὥστε ἀποδείκνυται ψευδὲς τὸ συμπέρασμα· ἡμεῖς δὲ δυνάμεθα πολὺ δικαιότερον ν' ἀντιστρέψωμεν αὐτὸ διατεινόμενοι, ὅτι ὅτε ὁ κ. Β. ἐξεδίδου τοῦ Πλουτάρχου τὰ Ἠθικά, οὐδεμίαν προφανῶς εἶχε γνῶσιν τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν.

Τῆς περὶ τὰ πνεύματα ἀνωμαλίας ἔστωσαν τάδε τὰ παραδείγματα: καταυαίνειν ἐξέδωκεν ἐν 367 d, καθαυανεῖ δὲ ἐν 658 b καὶ ἀφαυαίνει 1094 f καὶ ἀφαυαινόμενοι Ζ' 79, 7. αὗος μὲν μετὰ ψιλῆς 352 e καὶ Ζ' 90, 24, καὶ αὔων 666 a, ἀλλ' αὕη 432 f.

Οἱ παλαιοὶ Γραμματικοὶ οὐ παύονται διδάσκοντες ὅτι «τὸ εἴργω ἐπὶ μὲν τοῦ κωλύω (εἰσιέναι) ἐψίλουν, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐγκλείω ἐδάσυνον» Εὐσταθ. 1387, 3 (πρβλ. εἴργνυμι καὶ εἱρκτή), καὶ τὴν διαφορὰν ταύτην παρετήρησαν πολλαχοῦ οἱ νεώτεροι. Ἀλλ' ὁ ἐκδότης ἐξέδωκεν ὅλως ἀνακολούθως ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ἐννοιῶν δασυνομένους καὶ ψιλουμένους τύπους ἐναλλάξ· οἷον τοῖς δὲ φόβῳ κατεῖργον ἐν 576 a, ἀλλὰ καθειργόμενον ὑπ' ἀνάγκης 445 d, καὶ καθειργομένην 728 e, τοῦ ἀγῶνος εἶρξε κατὰ τὸν νόμον 704 c, ἀλλ' εἶρξε τῆς πόλεως 214 c καὶ εἴρξας τοὺς ἀγάμους τῆς . . . θέας 227 f, καὶ τῆς χώρας εἶργον 293 b, εἴργειν αὐτοὺς καὶ ἀποσοβεῖν 11 f, καὶ εἴργειν τοῦ ἱεροῦ 401 c καὶ εἰργόμενοι τῆς θοίνης 278 f. Ὁμοίως κυμαίνεται καὶ τοῦτο ἄνευ λόγου ἐν τῷ ἔρδειν, γράφων, ἔρδοντ' 21 a, ἀλλὰ «πᾶς γὰρ ἀνὴρ πενίῃ δεδμημένος οὔτε τι εἰπεῖν οὔθ' ἔρξαι δύναται, γλῶσσα δέ οἱ δέδεται». Ἂν ἔρριπτεν ἓν βλέμμα εἰς τὸν Θέογνιν, δὲν θὰ κατέλειπεν ἀδιόρθωτον τὸ βάρβαρον καὶ γελοῖον οὔθ' ἕρξαι. Ὁμοίως ἐξέδωκε δίς, ἤτοι 9 f καὶ 76 c, καὶ τὸ περίφημον τοῦ Ἡσιόδου «εἰ . . . καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο καὶ θαμὰ τοῦθ' ἕρδοις», καὶ ὅμως δὲν εἶναι, νομίζω, σπάνιον βιβλίον ὁ Ἡσίοδος. αὕτως ἐξέδωκεν 639 c, 652 c, 759 b, 947 a, Ζ' 107, 13, 408, 4, καὶ 414, 14· ἀλλ' αὔτως Ζ' 276, 12.

Ἅγνωσι μὲν καὶ Βαγώαις . . . . 65 d, ἀλλ' Ἄγνων 968 d (τἀντίγραφα καὶ ἐνταῦθα ἔχουσι τὸ ψιλούμενον). εὗει 100 e καὶ 527 a, εἰ καὶ τὸ Αἰσχύλειον ἠφευμένος, τὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἀφεύω, τὸ εὔστρα βοῶσιν ὑπὲρ τοῦ δασέος πνεύματος· οὕτω δ' ἔχουσι καὶ αἱ

ἐκδόσεις τοῦ Ἡσιόδου, ὅθεν τὸ χωρίον, ἀλλ' ὁ ἐκδότης δὲν προστρέχει εἰς ταύτας ἔχων, ὡς φαίνεται, πλήρη πεποίθησιν εἰς τὸ ἀναμάρτητον αὐτοῦ.

Πολλάκις ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ κεῖνται ἀντ' ἀλλήλων αἱ ἀντωνυμίαι αὑτὸν καὶ αὐτόν· οἷον 196 e «ἐπεὶ δὲ ἧκον ἄγοντες τὸν ἄνδρα, καθίσας ἐν τῷ συμβουλίῳ παρ' αὐτὸν ἐπὶ τοῦ βήματος, οὕτως ἐχρημάτισε...» ἀντὶ παρ' αὑτόν, πλησίον ἑαυτοῦ· πρβλ. Θεοφρ. Ἀρεσκείας «καὶ εἰσιόντα (τὰ παιδία) φῆσαι σύκου ὁμοιότερα εἶναι τῷ πατρὶ καὶ προσαγόμενος φιλῆσαι καὶ παρ' αὑτὸν καθίστασθαι», καὶ Πλουτ. Ἠθικ. 617 b «ἐπαινοῦμεν δὲ καὶ τὸν Ἀλκίνουν, ὅτι τὸν ξένον ἱδρύει παρ' αὑτόν...»· Λέγεται δὲ καὶ παρ' αὑτόν τινα καθίζεσθαι καὶ αὑτῷ τινα παρακαθίζεσθαι. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῷ περὶ Ἀρεσκείας τοῦ Θεοφράστου ὁ Κόβητος Μνημοσ 1874 σελ. 38 ἀνέγνω «προσαγαγόμενος φιλῆσαι καὶ παρ' αὑτὸν καθίσασθαι» ἀντὶ τοῦ προσαγόμενος καὶ καθίστασθαι. Ἔγραψε δὲ τάδε: «Notus est usus verbi παρακαθίζεσθαι pro *iuxta sese sedere iubere*, ut in nobili loco Leocrateae § 144 pag. 167, 42, ἐχρῆν — εἰ καὶ περὶ οὐδενὸς ἄλλου νόμιμόν ἐστι παῖδας καὶ γυναῖκας παρακαθισαμένους ἑαυτοῖς τοὺς δικαστὰς δικάζειν, ἀλλ' οὖν περὶ προδοσίας γε κρίνοντας οὕτως ὅσιον εἶναι τοῦτο πράττειν. Nihil autem interest inter παρακαθισάμενοι ἑαυτοῖς et παρ' ἑαυτοὺς καθισάμενοι. Καθιστάναι vero et καθίστασθαι plane ab hoc argumento aliena esse quid multis verbis ad demonstrandum opus est?» Ὁμοίως λέγεται καὶ παρίσταμαί τινα, οἷον 207 b «ἀναβὰς ἐπὶ τὸ βῆμα κα παραστησάμενος Ἄρειον τὸν Ἀλεξανδρέα...». Πλημμελῶς ἐξέδωκε καὶ ἐν 278 f «αἷς νομίζοντες καὶ αὐτοὶ θεούς τινας ἐκκεκλῆσθαι παρὰ τῶν πολεμίων καὶ μετῳκηκέναι πρὸς αὑτοὺς ἐφιβοῖντο...» ἀντὶ μετῳκεκέναι πρὸς αὐτούς..., καὶ ἀντιστρόφως 228 f «εἰδότας γὰρ τοὺς μαχομένους πρὸς αὑτοὺς ὅτι φείδονται μὲν τῶν ἐνδιδόντων, ἀναιροῦσι δὲ τοὺς ὑφισταμένους, τοῦ μένειν τὸ φεύγειν ὠφελιμώτερον ἡγήσεσθαι» ἀντὶ πρὸς αὐτούς, ἤτοι τοὺς μαχομένους πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας. Ὀρθῶς εἶναι γεγραμμένον, «μέλλων δὲ τελευτήσειν εἰς τὸ μητρῷον καὶ τὸ βουλευτήριον ἐκέλευσεν αὑτὸν κομισθῆναι» 842 f, ἀλλὰ κακῶς, «τοῦ δ' οἰηθέντος αὑτὸν συλλαμβάνεσθαι καὶ προσπεσόντος καὶ συγκαλυψαμένου, ἀναστήσας αὑτόν....» 845 e.

Ζ΄. Σφάλματα καὶ ἀνακολουθίαι περὶ τὴν ὀρθογραφίαν.

Εὔωνον καὶ εὔκολον ὑπολαμβάνων τὸν διὰ τῆς ἀνευρέσεως καὶ καταδείξεως ὀρθογραφικῶν σφαλμάτων ἔλεγχον, οὐδέποτε θὰ ἐποιούμην λόγον περὶ τῶν πολυαρίθμων καὶ σφόδρα ἀτόπων ἐν ἐκδόσει τῶν καταστημάτων Teubner ἀνορθογραφιῶν τοῦ ἐκδότου, πρῶτον, ἂν μὴ αὐτὸς οὗτος ἐπεχείρει νὰ ψέγῃ δεινῶς τὸν κ. Π. Ν Παππαγεωργίου διὰ παρομοια σφάλματα γράφων ἐν σελ. 27 τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ 1898 «Ἀλλ' ὁ ἐκδότης (Παππαγεωργίου) ἐν οὐ δέοντι εἶνε ἀνακόλουθος καὶ ἀσύμφωνος πρὸς ἑαυτὸν ἐν πλείστοις, οἷον γράφει ἄντικρυς καὶ ἀντικρύς, ἄξαι καὶ ᾆξαι, γελοῖον καὶ γέλοιον, δι' ὅλου καὶ διόλου, διοσημεία καὶ διοσημία, ἐρινύι καὶ ἐρινύει, ἑόρακα καὶ ἑώρακα, λάος διδάσκεται ἐν τῷ κειμένῳ, λᾶος γράφεται ἐν τῷ Ind. (ἄγνωστον διατί), ὁδοιπορεία καὶ ὁδοιπορία, παρόσον καὶ παρ' ὅσον, σύριγξ καὶ σῦριγξ, τἄλλα καὶ τᾆλλα, τοὔπος ἀλλὰ τοὖργον, χρυσῆ καὶ χρύση. Τὸ ἐπίρρημα Ἀθήνησι ἐν σ. 36, 3 γράφει ἄνευ ὑπογεγραμμένης (sic), ἐν δὲ σελ. 424, 2 ὑπογράφει: Ἀθήνῃσι. Ὁμοίως ἀλλαχοῦ. . . . Ἐν Ἀντ. 486 σ. 240, 26 γρ. «Ζηνὸς ἑρκίου»· ἐν Φιλ. 1441 σελ. 393, 18 γρ. ὁ αὐτὸς «Ἑρκείου Διός» καὶ σελ. 28 γράφει ὦνθρωπε (περισπωμένην ἐν τῇ προπαραληγούσῃ κατὰ κρᾶσιν δῆθεν καὶ ἴσως κατὰ τὸν κώδικα). Ἀλλὰ κατὰ τὸν κώδικα (;) γράφει ἀλλαχοῦ ὦ 'ναξ (Οἰδ. Τ. 80 σ. 167, 10. Ἀντ. 563 σ. 244, 23 καὶ ἀλλαχοῦ) ἄνευ κράσεως· ἐν ᾧ ὤφειλεν ἢ νὰ γράφῃ κατὰ κρᾶσιν ὤνθρωπε ἢ νὰ μὴ ἐφαρμόσῃ κρᾶσιν ἀκολουθῶν τοὺς παλαιοτάτους ἐκδότας».

Καὶ δεύτερον, ἂν μὴ προέκειτο περὶ ἐκδόσεως ἀρχαίου συγγραφέως καὶ ταύτης ἐν τοῖς παγκοσμίου φήμης καταστήμασι Teubner. Διότι πρέπει νὰ λεχθῇ διαρρήδην καὶ ἐξαρθῇ προσηκόντως, ὅτι ὅλως ἀλλοίαν σημασίαν ἔχει παρόραμα ἢ ἀνορθογραφία τις ἐν τῷ νεωτέρῳ ἡμῶν λόγῳ καὶ ὅλως ἀλλοίαν ἐν ἐκδόσει ἀρχαίου συγγραφέως· ἐπειδὴ καὶ ἡ κατάληψις τῶν νοημάτων ἐκείνων πολλάκις βλάπτεται, καὶ ἡ ἱστορική, ἐπιστημονικὴ ἐξέτασις τῆς γλώσσης αὐτῶν κωλύεται διὰ τῆς ἀτασθάλου ὀρθογραφίας ἢ καὶ διὰ τῶν ἄντικρυς ἀνορθογραφιῶν τούτων, διὸ καὶ πάσῃ δυνάμει φιλοτιμοῦνται οἱ ἐκδόται ὅπως ὅσον

ἔνεστιν ἄνευ σφαλμάτων καὶ ποικιλιῶν ἐκδιδῶσι τὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων καὶ μάλιστα ἐν τῷ εἰρημένῳ καταστήματι.

Δυστυχῶς ὁ Ἕλλην ἐκδότης ἔβη ἄλλην ὁδόν, διὸ πάμπολλα ἥμαρτεν· οὕτω λ. χ. ἐν Τόμ. Α΄ σελ. LXXXVI-II διαλαμβάνει περὶ τῆς λέξεως χαριδότης ἢ χαριτοδότης, ἀλλ' ἐν 613 e γράφει χαριδώτης, ἐν 1048 c ἐκδίδωσι μὲν χαριδότης εἰκάζει δὲ χαριδώτης. Ὁμοίως γράφει πυτία 553 a καὶ πυτίαι 1029 f ἀντὶ τοῦ πιτύαι τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἄλδου, ἀλλ' ἐν 700 d ἐξέδωκε πιτύαν. πυρίκαυστον 922 a καὶ πυρικαύστοις 953 f, ἀλλὰ καὶ τὸ Ἀττ. πυρίκαυτον Ζ΄ 135, 6. Καβείρους 632 f ἀλλὰ Καβίριχος 597 a καὶ b καὶ c, (πρβλ. Κόβητον, Μνημ. 1878, 22, ἔνθα συνιστᾷ τὸ Καβείριχος. Πάντως ἐν συγγραφεῖ ἀκολουθοῦντι τῇ τῶν Ἀττικῶν ὀρθογραφίᾳ ἀτοπωτάτη ἡ ποικιλία αὕτη). Ὁμοίως γράφει συνήθως φιλόνεικος ἀλλὰ καὶ φιλόνικος 471 e, 532 d, 724 b καὶ ἀλλαχοῦ. Καὶ ἀντιστρόφως τῖσαι μῖξαι μῖγμα μικτὸς μῖξις κττ. παρὰ τὴν ἀρχαίαν χρῆσιν. Χείλεως Χείλεων 871 f καὶ 872 a ἀντὶ Χίλεως ὅπως κεῖται παρ' Ἡροδότῳ· Χίλωνα ἐν 385e ἀλλὰ Χείρωνα 387d, Χείρων 660 f, Χείρωνι 647 a, Χείρωνος 717 e καὶ ἀλλαχοῦ. Τερειναίου 845 c ἀλλὰ καὶ τὸ ὀρθὸν Τεριναίου ἐν 109 b πρβλ. Τεριναῖον κόλπον Θουκ. Ϛ΄ 104 καὶ Cobet, Μνημ. 1873 σελ. 142 «Apud Zenobium Cent. IV. 35 legitur proverbium:

Θᾶττον ὁ τόκος Ἡρακλείτῳ Περιναίῳ τρέχει,

quod interpretatione non eget, sed emendatione, quia et Περιναίῳ nihil est et metrum laborat. Repone:

Θᾶσσον ὁ τόκος Ἡρακλείτῳ τῷ Τεριναίῳ τρέχει,

optimus Comici Siculi vel Italici septenarius est. Τέρινα metrum producit ut Αἴγινα, Βέλβινα, Βέμβινα et similia. Simul Atticum θᾶττον redigendum erat in θᾶσσον. (Πρβλ. καὶ Nov. Lect. σελ. 726 καὶ Collect. Crit. σελ. 150). Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅμως ὅτι πρὸ τοῦ Cobet ἔγραψεν ὁ Finckius «Θᾶττον ὁ τόκος Ἡρακλείτῳ τῷ Τεριναίῳ τρέχει» (ἴδε Meineke εἰς Στέφ. Βυζ. σελ. 617).

Σταγείρων γράφει 605 b, Σταγειρίταις 1126 d, ἀλλὰ Στάγιρα εἰκάζει ἀντὶ Στάγειρα ἐν 1013 d. Οἰκτίρω κατὰ τὴν ἀρχαίαν ὀρθογραφίαν πολλαχοῦ, ἀλλ' οἰκτείρειν 27 d, 107 c καὶ οἰκτείροντες ἐν 996 f, (καὶ σημειωτέον ὅτι ἐν σελ. Ϡγ΄ τοῦ Α΄ Τομ.

ἔκρινεν διορθωτέον μόνον τὸ ἐν 27 d). ἰλίγγου 46 d, ἰλιγγιῶντας 17f ἀλλ' εἴλιγγον 695b. Καφισίας ἐξέδωκεν ἐν 184c, Κάφισος 724d, Καφισόδωρον 761 d, ἀλλὰ Καφεισίας 575 a καὶ d καὶ f, 576 d, 583 d καὶ ἀλλαχοῦ· ἀλλὰ τότε διατί δὲν ἐξέδωκε καὶ πολείτας καὶ τειμὴ καὶ νείκη, καὶ σεῖτος καὶ πείπτω καὶ ῥείπτω καὶ γείνομαι καὶ Σαλαμεῖνα καὶ Εὔρειπος Εὐρειπίδης, καὶ ῥεῖνα καὶ ἀκτεῖνα κττ. ἃ ὁμοίως τῷ Κηφῖσὸς ἐγράφοντο ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων διὰ τοῦ ει ἀντὶ ι; περὶ τούτων ἰδὲ Κόβητον ἐν Μνημ. 1873 σ. 382 «Vera Lectio est: . . . ΚαφΙσία, ut Κηφισός, Κηφισίας» καὶ Κόντον ἐν 'Αθηνᾶς Τόμ. Γ' σελ. 307 «Πολλάκις ἐν τοῖς 'Ηθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου εὑρίσκεται τὸ ὄνομα Καφισίας διὰ διφθόγγου προενηνεγμένον, Καφεισίας (σελ. 595 α' καὶ ε' καὶ ς' καὶ σ. 576 δ' καὶ σελ. 578 δ' καὶ ἀλλαχοῦ). 'Αλλ' οὐδεὶς νῦν ἐγκρίνει οὐδ' ἀνέχεται τὴν γραφὴν ταύτην»· πρβλ. ἔτι Meisterhans - Schwyzer, Γραμμ. 'Αττ. 'Επιγρ. σελ. 50 - 55.

Τὸ ΕὐβίΩτος ἐν 965 c εἶναι πλημμελὴς γραφὴ τοῦ ΕὐβίΟτος ὡς παρετηρήθη ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου λέγοντος «Est aliquoties in libris nonnullis Aristotelis Εὐβίωτος pro Εὐβίοτος»· πρβλ. καὶ Fick - Bechtel Λεξ. Κυρ. 'Ονομ. σελ. 79 - 80. Καὶ τὸ μακροβίΩτος καὶ τὸ θαλασσοβίΩτος εἶναι ἡμαρτημένα, ἀναγκαίως δ' ἔχει νὰ ἐκφέρωνται διὰ τοῦ Ο μικροῦ. 'Ωσαύτως τὸ ὀρθὸν εἶναι ἀποχειροβίΟτος, τουτέστιν ἀπὸ τῶν χειρῶν τὴν βιοτὴν ἔχων ἢ ποριζόμενος. 'Ο Κόβητος γράφει ἐν Μνημοσ. 1881 σ. 368 «ἀποχειρόβιοι: οἱ ἁλιεῖς καὶ χειρώνακτες καὶ ἐγχειρογάστορες οἱ τεχνῖται. Legendum: 'ΑποχειροβίοΤΟΙ]: ἁλιεῖς, Piscator apud Herodotum III. 43: καίπερ ἐὼν ἀποχειροβίοτος. Vitiosae formae sunt ἀποχειρόβιος et ἀποχειροβίωτος. Xenophon Cyrop. VIII. 3. 37: ἦ καὶ οἴκοι τῶν πλουσίων ἦσθα; καὶ ὁ Φεραύλας εἶπε. Ποίων πλουσίων; τῶν μὲν οὖν σαφῶς ἀποχειροβιώτων, ubi ἀποχειροβιότων corrigendum».

Σημειωτέον δ' ὅτι ἐκ τοῦ ὀνόματος βιοτή, ἐξ οὗ παρήχθη τὸ ῥῆμα βιοτεύω, ἐσχηματίσθη καὶ ἐπίθετον βιοτικός, ὃ κακῶς πάντες σχεδὸν ἐγράφομεν πρότερον διὰ τοῦ ω, βιΩτικός. Πρβλ. Herverden Lap. Test. II 482, 28 «ἐν ταῖς βιοτικαῖς δαπάναις. Vocabulum apud scriptores hodie non obvium, optime formatum a βίοτος (cf.

θυμικός, alia sexcenta) nescio an reponendum sit apud illos ubicumque significatur *quae ad victum* pertinent, v. c. apud Diod. Sic. II, 19, ubi editur χρεῖαι βιωτικαί. Contra ars vivendi recte βιωτική audit apud M. Antonin. VII 61, i. e. ἡ πῶς βιωτέον τέχνη». Καὶ Κοραῆν ἐν Πλουτ. Μέρ. Γ' σελ. ξδ' «Παράγωγον τοῦ Βίος εἶναι τὸ Βίοτος, καὶ τούτου τὸ Βιοτικός, ἐπιθ. συνώνυμον τοῦ Πλούσιος καὶ Ὁμηρικοῦ, «ἀφνειὸς βιότοιο» Σημείωσις. Ἔλαβε τοῦτο τὴν ἀρχὴν ἴσως ἐκ τούτου: βιοτικὸν ὠνόμαζον οἱ παλαιοὶ τὸν ἐπιστήμονα τῆς τέχνης τοῦ ζῆν, τὸν ἐξεύροντα νὰ προμηθεύεται τὰ πρὸς τὸν βίον. Λέγει ὁ Ἀριστοτέλης περὶ τοῦ αἰγωλιοῦ τοῦ ὀρνέου. «Τὴν δὲ διάνοιαν βιοτικὸς καὶ εὐμήχανος». Εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Γάλλου μεταφραστοῦ τὸ εὑρίσκω, Βιοτικός· εἰς ἄλλας ἐκδόσεις γράφεται διὰ τοῦ ω Βιωτικός. Ὁ Σνεϊδέρος εἰς τὸ Λεξικόν του κρίνει τρόπον τινὰ ἀδιάφορον τὴν γραφήν. Ἴσως ὅμως εἶναι ὀρθοτέρα ἡ διὰ τοῦ ο, ἂν ὄχι δι' ἄλλο, διὰ κἂν τοῦ Ἡσιόδου τὸ

Ὥς κε τοι ὡραίου βιότου πλήθωσι καλιαί.

Τοῦ Βιοτικὸς ἡ παραγωγὴ ἀπὸ τὸ Βίοτος εἶναι κατὰ τὸ Κτηματικὸς ἀπὸ τὸ Κτήματα. Ὅπως ἂν ἦναι, τὸ Βιοτικὸς τοῦ Ἀριστοτέλους σημαίνει τῶν Γάλλων τὸ industrieux, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὰ εὑρισκόμενα εἰς τὸν αὐτὸν συνώνυμα, Εὐβίοτος, Εὐμήχανος πρὸς τὸν βίον, καὶ μονολεξεί, Βιομήχανος».

Ἀλκμέων σημειοῦται ὁ κ. Β. ὡς διόρθωσιν ἑαυτοῦ ἀντὶ ἀλκμαίων ἐν 602 d, ὁμοίως 805 c, ἐν δὲ 858 λέγει ὅτι Ἀλκμεωνίδας ἔγραψεν ὁ Herwerden ἀντὶ ἀλκμαιωνίδας, ὁμοίως ἐξέδωκε καὶ 863 a Ἀλκμεωνίδας, Ἀλκμεωνιδέων 862 c· ἀλλ' ἐν 889 c ἐξέδωκεν Ἀλκμαίων, ἔτι δὲ 902 b καὶ 905 a καὶ Ἀλκμαίωνα Z' 306, 14· πρβλ. περὶ τούτων Κόντον ἐν Ἀθην. Τομ. Γ' σ. 346 καὶ Γλωσσ. Παρ. 218. Θαλιάζουσιν 712 f, θαλιάζειν 746 e, ἀλλὰ θαλειάζουσι 357 e (ἐν τῷ Θησ. τοῦ Στ. μόνη ἡ διὰ τοῦ ι γραφή, θαλιάζω, ἐγκρίνεται). ἐπικάμπειον ἀντὶ ἐπικάμπιον ἐξέδωκεν ἐν 594 b καὶ ἁρμάτειοι τροχοὶ ἐν 2 d, ἁρμάτειον νόμον 335 a, 889 f, ἀλλ' Ἁρμάτιον νόμον 1133 e, ἁρμάτιος νόμος αὐτ. f (δίς). (Μόνον τὸ ἁρμάτειος ἐγκρίνει ὁ Dindorf ἐν τῷ Θησαυρῷ). «παρόρια 366 b, ἀλλὰ ὑπορείοις 268 f (ἐν τῷ Θησ. τοῦ Στεφ. ἀποβάλλεται ὁ σχηματισμὸς ὁ εἰς -ειος).

Φίδων ἀντὶ Φείδων 772 d (δίς). Ἀντωνομασία ἀντὶ ἀντονομασία γράφει ἐν Ζ´ 349, 19, παρονομασία δὲ ὀρθῶς αὐτ. 354, 19. Ὁμοίως γράφει 906 b «ὥσπερ τὰς κριθὰς τὰς διστίχους καὶ τριστίχους» ἀντὶ διστοίχους καὶ τριστοίχους· πρβλ. τριστοιχεί, μεταστοιχί, καὶ Κόντον ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Α´ σελ. 84 καὶ Dindorf ἐν Θησ. Στεφ. ἐν λ. τρίστοιχος.

στενοτέρων γράφει ἐν 51 a, ἀλλὰ στενώτατος 306 c καὶ κενωτέραν 41 d. ὑψόροφον 22 d, ἀλλ᾽ ἐν 329 e χρυσωρόφῳ. πλόιμος 274 f ὀρθῶς, ὅπως καὶ πλοϊμώτατα 676 a ἀλλ᾽ ἐν 852 c πλωΐμους· πρβλ. τὰ ὑπὸ τοῦ Dindorf ἐν τῷ Θησαυρῷ λεχθέντα: πλώϊμος ὁ, ἡ, Navigabilis, Navigationi aptus, s. idoneus: ut πλώϊμοι νῆες ap. Thuc. non semel [Thucydidi nunc ubique πλόιμος e libris optimis restitutum: v. 1, 7, 28, 50, 52; 2, 13], necnon ap. Dem. [p. 1290, 1; 1294, 24; 1295, 6. Sed his quoque in locis πλόϊμος praebuerunt libri meliores]. Τῇ διὰ τοῦ Ο μικροῦ ἐκφορᾷ πλόϊμος συνηγορεῖ καὶ ὁ Herwerden ἐν Stud. Thucyd. σελ. 112 καὶ ὁ Stahl ἐν Quaest. Grammat. ad Thucyd. pertin. σελ. 46 καὶ ἄλλοι. Ἀντὶ λέκυθον γραπτέον λέκιθον 668 b· ὁ ἐκδότης φαίνεται συγχέων τὸ λέκιθος πρὸς τὸ λήκυθος. φρενετίζων γράφει 693 a καὶ φρενετισμοῖς Ζ´ 133, 2, τὸ δὲ ὀρθὸν φρενιτίζων 1128 d (φρενῖτις φρενιτικὸς φρενιτίζω). γαλιάγκωνα μὲν διὰ τοῦ ι ἐν 359 e, ἀλλὰ γαλεάγκωνας 520 c μετὰ τοῦ ε. περιηγέσι ἐξέδωκε μετὰ τοῦ Reiske ἀντὶ περιαυγέσι τῶν ἀντιγράφων 404 d, ἀλλὰ περιαγὲς 494 b.

Ἐν 683 f γράφει «ἔφασαν 'ὑπέρφλοια' λέγεσθαι τὰ μῆλα διὰ τὴν ἀκμήν· τὸ γὰρ ἄγαν ἀκμάζειν καὶ τεθηλέναι φλοίειν ὑπὸ τῶν ποιητῶν λέγεσθαι. Καὶ τὸν Ἀντίμαχον οὕτω πως φλοίουσαν ὀπώραις εἰρηκέναι τὴν τῶν Καδμείων πόλιν». Ἐν δὲ 735 d ἐξέδωκεν «. . . ὅτε μάλιστα χλωρὰν καὶ φλύουσαν, ὡς Ἀντίμαχος ἔφη, τὴν ὀπώραν γεννωμένην . . .», ὑποσημειοῦται δὲ ἁπλῶς «em. Valckenarius: φλειοῦσαν vel φλοιοῦσαν cf Kinkel Fr.p.287». Ἀλλ᾽ ὁ Valcken. ἐν Φοινίσσ. 832 ἔγραψεν «. . . φλοίουσαν . . . nisi tamen Antimachus scripserit φλύουσαν».

πάντη 86 e, 161 f καὶ ἐν πολλοῖς ἔτι ἄλλοις χωρίοις, ἀλλὰ πάντῃ 261 f (ἀνθ᾽ οὗ διορθωτέον πάντα, ἤτοι πάντα πρὸς

χάριν ἐνδιδοὺς τοῖς στρατευομένοις, ὅπως καὶ ὁ Βάσης παρετήρησεν), ἔτι δὲ 388 c, 416 d (δίς), 420 c καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ. Οὐδαμῆ 171 a, 823 b καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλ' οὐδαμῇ 189 c, 611 d. μηδαμῆ 50 f, ἀλλὰ μηδαμῇ 1032 c, 1024 d καὶ ἀλλαχοῦ. ἡσυχῆ 63 e, 295 f, 335 b καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ, ἀλλ' ἡσυχῇ 827 b, 921 a καὶ ἀλλαχοῦ. εἰκῆ 6 c, 65 f, 86 a, 1016 b καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ, ἀλλ' εἰκῇ 1142 e. πῆ, οἷον 436 a ἐν τῇδε πῆ, ἄλλῃ πῆ 328 c, 1016 b εἰκῆ ταύτῃ πῆ (σημειώσεως ἀξία ἡ ἀνακολουθία ἐν τῇ γραφῇ τῶν συνεκφερομένων τούτων ὁμοίων ἐπιρρημάτων), πῆ 168 b, 359 a καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ, ἀλλὰ πῇ Ζ′ 31, 21, πῃ Ζ′ 34, 4 καὶ ἀλλαχοῦ. λάθρα 269 d, 356 c, 847 f, 834 e, 871 c, ἀλλὰ λάθρᾳ 65 c, λάθρῃ 789 d, λάθρᾳ Ζ′ 45, 1. ὅπη 589 f, 740 d, 762 a, 755 e, 1023 e καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ ὅπῃ 112 f, Ζ′ 173, 2, 174, 24, 385, 5. Καθόλου δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ καθ' ὁλοκληρίαν συγχέονται τὰ ἐπιρρήματα ταῦτα, οἷον ἡσυχῆ καὶ ἡσυχῇ, ἀπάντη καὶ ἀπάντῃ κττ. Καὶ ὅμως περὶ αὐτῶν πολλὰ ἐδίδαξαν οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοί, ἃ συνέλεξε καὶ ὁ La Roche ἐν ταῖς Unters. σελ. 180 κέξ. τῷ 1869, καὶ ταῦτα ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν ἐπιστήμων ἐκδότης δὲν δύναται νὰ παρέχῃ τοῖς ἀναγνώσταις αὐτοῦ τὰ τῶν ἀρχαίων κείμενα οὕτως ἀτάσθαλα.

πρᾶος 31 a, πραότητι 13 d, πράως 57 e, 35 d, πραότης 37 a καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ, ἀλλὰ πρᾴως 728 f, Ζ′ 84, 19, πρᾷος Ζ′ 139, 9. ῥάθυμον 276 a, ῥαθύμως 555 d, ῥάθυμος 763 b, ἀλλὰ ῥᾳθυμεῖν 711 a, ῥᾳθυμεῖς 463 f. σφαδάζοντες 10 c, σφαδάζων 1099 f, ἀλλὰ καὶ τὸ ὀρθὸν σφαδᾴζεις 280 f, σφαδᾴζουσαν 362 e, σφαδᾴζων 522 c καὶ σφαδᾴζει 550 f. ζῷα ἐν 637 b, ζῳοτοκεῖν 637 c καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ, ἀλλὰ ζώων 635 d καὶ ζωότητος 1001 b. Ὁμοίως ζῳγράφος - φῶ - φία - φήματα ἐν 786 b, 863 e, 879 a καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ ζωγράφος - φῶ κλπ. ἐν 57 c, 58 b, 58 d, 58 f, 64 a, 65 c καὶ ἀλλαχοῦ. σῶον 786 f, 984 e, σῷα δὲ 773 d. Τρωάδος 605 b, Τρωὰς (τὰς) 113 f ἀντὶ Τρῳάδος, Τρῳάς, ὅπως ὑπὸ πολλῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν διδάσκεται, πρβλ. Βεκκήρου Ἀνεκδ. 1257 τὸ μὲν γὰρ Τρῳαὶ καὶ δμῳαὶ καὶ θῳαὶ ἔχουσι τὸ ι προσγεγραμμένον κατὰ τὴν παραλήγουσαν, τὸ δὲ Τρῶες, δμῶες, θῶες οὐκ ἔχουσι . . .», καὶ Μεγ. Ἐτυμ. 770, 31

Τρῳὰς . . . λέγει δὲ ὁ τεχνικὸς ὅτι ἔχει τὸ ι, ἐπειδὴ εὕρηται κατὰ διάστασιν Τρωϊάδας γυναῖκας κλπ.· πρβλ. Κόβητον ἐν Μνημοσύνῃ 1873, 53, καὶ La Roche, Unters. 214-5. Ἐν 29 a γράφει τὸ Ὁμ. (Α 129) «αἴ κέ ποθι Ζεὺς **δώσι** πόλιν Τροίην εὐτείχεον ἐξαλαπάξαι». Καὶ ὅμως ἀλλαχοῦ γράφει τὰς ὑποτακτικὰς ταύτας μετὰ τοῦ ι, οἷον ἄγῃσι (104 e) καὶ Ζ' 425, 2, λάβῃσι 494 d, ἀνέχῃσι 780 f, πέμπῃσιν 1056 b, θάνῃσι Ζ' 407, 12 καὶ 414, 17, φορέῃσι 422, 16, φιλέῃσι 423. 6, τάμῃσι 440, 29. Γνωστὸν δ' εἶναι ὅτι πολὺς λόγος ἐγένετο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν περὶ τῆς γραφῆς δῷσι ἢ δῶσι, καὶ καθ' ἃ μανθάνομεν ἐκ τοῦ Ἡρῳδιανοῦ καὶ σολοικισμὸν κατέγνωσάν τινες τοῦ ποιητοῦ «ἀντὶ ἑνικοῦ πληθυντικῷ χρησαμένου ῥήματι», πρβλ. Ἡρῳδ. Β' 24, 5.

κώδια ἐξέδωκε 294 f, κώδιον 842 c, γηδίου 488 d, ἤτοι ἐξέδωκεν αὐτὸ τοῦτο, δι' ὃ εἶχε τὸ θάρρος νὰ ψέξῃ τὸν Κόντον, ὅτι παρατιθεὶς χωρίον Γραμματικοῦ αὐτὴν ταύτην τὴν ἔλλειψιν τοῦ προσγεγραμμένου ι πλημμελῶς διδάσκοντος, κατέλιπεν αὐτό, καθ' ὃ εἶχε χρέος, ἀμετακίνητον! Ὁμοίως γράφει κρεαδίου 236 f (πρβλ. Κόντον ἐν Ἀθηνᾶς Α' 316, La Roche, Unters. 209-10).

ὕννιν γράφει ἐν 271 b, ἀλλ' ὕνεως 670 a. ἅδην 281 f, 530 e καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλ' ἀδδηφαγίᾳ-αν 635 a, 643 f. ῥυσσοῦ ῥυσσότητα 1057 f, 1058 a, ἀλλὰ ῥυσὰ 735 d καὶ ῥυσότητα 611 e. Ἁλικαρνασσεὺς 212 c, Ἁλικαρνασσὸς 339 a, ἀλλ' Ἁλικαρνησέος 604 f καὶ Ἁλικαρνασέων 868 a. Σαρδαναπάλλου Ζ' 232, 14, ἀλλαχοῦ δὲ Σαρδανάπαλος, οἷον 326 f, 330 f καὶ ἀλλαχοῦ. Κρομμυῶνος 970 a, Κρομυωνία δὲ ἐν 987 f. Ἰλισσὸν 749 a καὶ Ζ' 511. Κνωσσίοις ἐν 303 b καὶ ἐν πίνακι Ζ' 511. Τοὐναντίον δὲ Πύρανδρος ἀντὶ Πύρρανδρος (πυρρὸς) ἐν 313 b, καὶ πάλιν κορυφαγεννῆ ἀντὶ κορυφαγενῆ ἐν 381 f.

Δίυλοι 345 e ἀντὶ Δίυλλοι, ἀλλὰ Δίυλλος ὀρθῶς ἐν 862 b. Δερκυλλίδας δὲ 219 f καὶ 227 f. Ὅτι ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ΛάριΣα οὐχὶ δὲ ΛάριΣΣα, ἐδιδάχθη τρανῶς ἐν τῇ Ἐφημ. τῶν Φιλομ. 1880 σελ. 370, ἀλλ' ὁ ἐκδότης ἀφροντιστῶν ἐξέδωκεν ὅπως εὗρε ΛάριΣΣαν ἐν 211 e καὶ Ζ' 514. Ὁμοίως γράφει ἐννακισχιλίους 305 b, ἐννακισχίλια 415 d, ἐννακισχιλίων 416 c ἐννάκις 989 a, ἐννακόσια 1047 d, ἔννατον 1016 f, ἀλλὰ ἐνακόσιοι 733 a, ἔνατον

351 a καὶ ἀλλαχοῦ, ἐναταίοις 288 b. Καὶ ὅμως μόνον τὸ Ἰων. εἴνατος, εἰνακόσιοι, εἰνακισχίλια, εἰνάκις ἀρκεῖ νὰ διδάξῃ πάντας ὅτι μόνη ἡ δι' ἁπλοῦ ν γραφὴ τούτων εἶναι Ἀττική. κινάμωμα 990 b καὶ κινναμώμοις 693 c, εἰ καὶ ἐπιγραφικῶς εἶναι μεμαρτυρημένη ἡ διὰ διττοῦ νν γραφή, πρβλ. Dittenberger, Sylloge Α΄ ἀρ. 170 στιχ. 60 κινναμώμου μναῖ δύο.

Ἐν 596 b γράφει «φήμας τοιαύτας ῥυείσας διακενῆς», 514 f τὸ γὰρ μάτην καὶ διακενῆς οὐχ ἧττον ἐν τοῖς λόγοις ἢ ἐν τοῖς ἔργοις ἔστιν, 814 c οἰδεῖν ποιεῖ καὶ φρυάττεσθαι διακενῆς τοὺς πολλούς, καὶ 874 b τί οὖν ἐδέοντο τὴν γῆν ὀρύσσοντες διακενῆς ἔχειν πράγματα . . ., ἀλλ' ἐν 961 d οὐ διὰ κενῆς ἀλλ' ἐπὶ σωφρονισμῷ, καὶ ἀλλαχοῦ ὁμοίως. μηδ' ὅλως 669 e, ἀλλὰ καθόλου 676 b. ἤ που 44 f, ἀλλ' ἤπου 937 b καὶ μήπου 463 e, μακρῷ δὲ χεῖρον εἶναι τὸ μέν τοι 952 f, διότι τὸ μέντοι, καίτοι κττ. γράφονται ἐν τοῖς τῶν Ἀττικῶν συγγραφέων ἔργοις ἀείποτε ἡνωμένως. Καὶ ὅμως ὁ τηλικαῦτα σφαλεὶς ἐμέμφθη τὸν Παππαγεωργίου γράψαντα διόλου καὶ δι' ὅλου, παρ' ὅσον καὶ παρόσον!

Καὶ νῦν ἐρωτᾶται, ἐπετρέπετο ἀνθρώπῳ τοσαῦτα σφαλέντι εἰς Ἕλληνα συγγραφέα ἐκδιδόμενον ἐν τοῖς καταστήμασι Teubner νὰ ψέγῃ ἄλλον ὅστις οὐδὲ τὸ χιλιοστὸν ἐσφάλη τούτων; Τὴν προσήκουσαν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο θὰ δώσῃ, δὲν ἀμφιβάλλω, πᾶς φιλαλήθης καὶ δίκαιος ἀναγνώστης.

Περὶ τοῦ ζητήματος δὲ ἂν ταῦτα εἶναι τυπογραφικὰ σφάλματα ἢ μή, τοσοῦτο μόνον παρατηρῶ ὅτι δὲν ἀπαντῶσιν ἐν πάσῃ τάξει λέξεων, οὕτω λ. χ. τὸ ὑπογεγραμμένον ι δὲν λείπει καὶ ἀπὸ τῆς ἐνδοτικῆς τῶν πρωτοκλίτων καὶ δευτεροκλίτων ὀνομάτων ἢ ἀπὸ τῆς ὑποτακτικῆς, τὸ ει ἀπαντᾷ μόνον ἢ ἀντὶ τοῦ ῑ ἢ ἐν καταλήξεσιν, οἷον -ειος- ιος κλπ., τὸ διττὸν σσ εὕρηται ἐκεῖ μόνον ὅπου μέχρι πρὸ ὀλίγων ἔτι δεκαετηρίδων ἐγράφετο, οὐχὶ δὲ ἐν πάσῃ λέξει ἐχούσῃ σ μεταξὺ φωνηέντων. Ὁ περιορισμὸς δὲ τῶν ἀνορθογραφιῶν τούτων ἐν ὡρισμέναις τάξεσι λέξεων πρότερον διὰ τοῦ ει, διὰ τοῦ σσ, διὰ τοῦ η ἀντὶ ῃ κτλ. ἀληθῶς γραφομένων, τὸ πλῆθος αὐτῶν καὶ ἡ γνωστὴ πᾶσι προσοχὴ καὶ ἀκρίβεια τῶν Γερμανῶν στοιχειοθετῶν ἀποκλείουσι, νομίζω, πᾶσαν ὑπόνοιαν περὶ τυπογραφικῶν παροραμάτων.

Η΄. Σφάλματα περὶ τὴν στίξιν.

Τὰ περὶ τὴν στίξιν σφάλματα εἶναι ἄπειρα, δὲν θὰ ἐμνημόνευον δὲ οὐδ' αὐτῶν, ἂν μὴ ἔβλεπον τὸν ἐκδότην ἐπιχειροῦντα νὰ ψέγῃ τὸν Κόντον διὰ τὴν ἄλλως οὐ πλημμελῆ στίξιν ἐν τοῖς παρενθέτοις, καὶ ἂν μὴ ἐβλάπτετο πολλάκις διὰ τῆς πλημμελοῦς στίξεως αὐτοῦ ἡ ἔννοια τῶν χωρίων. Πρόδηλον δ' ὅτι, ἂν ἐν τῷ νεωτέρῳ καὶ δὴ γνωστοτέρῳ ἡμῖν λόγῳ ἡ χρῆσις τῶν κομμάτων εἶναι πολλάκις ἀναγκαία καὶ ἐπιβάλληται ἡμῖν ἡ ὁμαλὴ γραφὴ αὐτῶν, ἐν τῷ ἀρχαίῳ λόγῳ ὁ ἑρμηνευτικὸς αὐτῶν σκοπὸς εἶναι πολὺ σπουδαιότερος καὶ δὴ ἡ ὁμαλὴ χρῆσις αὐτῶν ἀπαραίτητος. Ὁ ἐκδότης ἄλλοτε μὲν ποιεῖται πολλήν, ἄλλοτε μικρὰν ἢ καὶ οὐδεμίαν χρῆσιν τῶν κομμάτων, πολλάκις δὲ τὴν αὐτὴν ῥῆσιν ἄλλοτε ἄλλως στίζει κττ. Οὕτω λ. χ. 185 e τῶν δὲ Ἀθηναίων αὐτὸν προπηλακιζόντων 'τί κοπιᾶτε' εἶπεν 'ὑπὸ τῶν αὐτῶν πολλάκις εὐχρηστούμενοι;' Καὶ 541 e οὐκ ἐφείδετο λέγειν 'τί, ὦ μακάριοι, κοπιᾶτε, πολλάκις ὑπὸ τῶν αὐτῶν εὖ πάσχοντες;' καὶ 812 b εἰπεῖν 'τί, ὦ μακάριοι, κοπιᾶτε πολλάκις εὖ πάσχοντες;' Εἶναι τὸ αὐτὸ ἀνέκδοτον, ὅπερ τρὶς καταχωρισθὲν τριχῶς ἐστίχθη.

Ὁμοίως 950 f, τῇ μὲν ὕδωρ ἐφόρει δολοφρονέουσα χειρί, τἠτέρῃ δὲ πῦρ· καὶ 1070 a τῇ μὲν ὕδωρ ἐφόρει δολοφρονέουσα χειρὶ τἠτέρῃ δὲ πῦρ. 456 b «οὔ τοι πρέπει τὸ σχῆμα· τοὺς αὐλοὺς μέθες καὶ θὦπλα λάζευ καὶ γνάθους εὐθημόνει» καὶ Ζ΄ 274, 23 οὔτοι (sic) πρέπει τὸ σχῆμα, τοὺς αὐλοὺς μέθες, καὶ θῶπλα (sic) λάζευ καὶ γνάθους εὐθημόνει». Ζ΄ 357, 18 ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ Θηβαίου Τειρεσίαο χρύσεον σκῆπτρον ἔχων» καὶ 398,11 ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ Θηβαίου Τειρεσίαο, χρύσεον σκῆπτρον ἔχων· Ζ΄ 407, 9 αὖθις δ' ἀμπνύνθη· περὶ δὲ πνοιὴ Βορέαο . . . καὶ Ζ΄ 454, 19 αὖθις δ' ἀμπνύνθη, περὶ δὲ πνοιὴ Βορέαο. 777 c «ὁ μὲν γὰρ εἰς ἀρετὴν διὰ φιλοσοφίας τελευτῶν σύμφωνον ἑαυτῷ καὶ ἄμεμπτον ὑφ' ἑαυτοῦ καὶ μεστὸν εἰρήνης καὶ φιλοφροσύνης τῆς πρὸς ἑαυτὸν ἀεὶ παρέχεται τὸν ἄνθρωπον

«οὐ στάσις οὐδέ τε δῆρις ἀναίσιμος ἐν μελέεσιν»

οὐ πάθος λόγῳ δυσπειθὲς οὐχ ὁρμῆς μάχη πρὸς ὁρμὴν οὐ λογισμοῦ πρὸς λογισμὸν ἀντίβασις οὐχ ὥσπερ ἐν μεθορίῳ τοῦ ἐπιθυμοῦντος καὶ τοῦ μετανοοῦντος τὸ τραχὺ καὶ ταραχῶδες καὶ τὸ ἡδόμενον, ἀλλ' εὐμενῆ

πάντα καὶ φίλα καὶ ποιοῦντα πλείστων τυγχάνειν ἀγαθῶν καὶ ἑαυτῷ χαίρειν ἕκαστον». Ἅπας ὁ λόγος οὗτος ἓν μόνον ἔχει κόμμα τὸ μετὰ τὸ ἡδόμενον! Ἐνθυμήθητε δὲ ἡλίκον θὰ εἶναι τὸ θάρρος τοῦ ἀνθρώπου τούτου, ὅστις τηλικαῦτα κατορθώσας (τῷ 1893) ἔγραφεν ἔπειτα (τῷ 1898) περὶ τοῦ Παππαγεωργίου «ὁ ἐκδότης σπανιώτατα μεταχειρίζεται τὴν στίξιν, θεωρῶν ὡς φαίνεται αὐτὴν περιττὴν ἢ φρονῶν ὅτι οἱ ἀναγνῶσται πρέπει νὰ ἀναγινώσκωσι τὸ κείμενον ὡς τὰς ἐπὶ τῶν λίθων παλαιὰς ἐπιγραφάς» Ἐπετηρ. Β΄ 25.

328 f «ὦ παῖδες ἀπωλόμεθ᾽ ἂν εἰ μὴ ἀπωλόμεθα». 224 e «οὔτι ἔμοιγ᾽ ἔφη ʽδοκεῖʼ», 236 b Κατεπάτει, ἐπιλέγων ʽδιὰ ταῦτα ἐχθὲς οὐδ᾽ ἐπὶ ψιάθου ὑπνωκέναιʼ· πρὸς τί ἡ μετὰ τὸ κατεπάτει στιγμή; διατί δὲ τὰ εἰσαγωγικὰ ἐν οὐχὶ εὐθεῖ λόγῳ; 725 b ἂν δ᾽ ὠμὸν διαμένῃ καὶ τοῖς ἄλλοις . . . βοηθεῖ· 763 d εἰ θνητὸν νομίζουσι, μὴ τιμᾶν ὡς θεόν, εἰ δὲ θεὸν ἡγοῦνται μὴ θρηνεῖν. 802 c ἐρωτηθεὶς πότερον αὐτὸς ἢ Περικλῆς παλαίει βέλτιον ʽοὐκ ἂν εἰδείη τιςʼ εἶπεν. 758 c ἢ πῶςʼ ἔφη ʽλέγομεν, ὦ Ζεύξιππεʼ; 210 b ʽἀλλ᾽ ἐγὼʼ εἶπεν ʽἐμαυτὸν ἐθίζωʼ· 475 b οὐδὲν πέπονθας δεινὸν ἂν μὴ προσποιῇ· 525 c «θαυμάζω σ᾽ ὦ Φωκίων᾽ εἶπεν ʽὅτι οὕτως ἀριστᾶν δυνάμενος πολιτεύῃʼ. 681 b διὸ καὶ θαυμάσειεν ἄν τις οἶμαι μάλιστα...» Εἴδομεν δ᾽ ἀνωτέρω σ. 444 ὅτι ἄνευ στίξεως ἐξέδωκεν καὶ τὸ «ἦν γὰρ ὡς ἔοικέ τις ἔρως τοῦ Γοργίου», «καὶ γὰρ οὗτος ἐρωτήσαντος αὐτόν μοι δοκεῖ Γοργίου ἣν ἔχει ὑπόληψιν . . . ἔφησεν.

Πρὸς ταῦτα παράβαλε 187 ab κρινόμενος δὲ θανάτου, πρὸς τὸν συκοφάντην» «οἷα ποιεῖς, ὦ ἄνθρωπε» εἶπε «πολέμου περιεστῶτος, τὴν πόλιν περὶ ἐμοῦ πείθων βουλεύεσθαι καὶ μὴ μετ᾽ ἐμοῦ»· καὶ 207 a τοῦ δὲ Ἀντωνίου τὰ μὲν χρήματα κατέχοντος, ἐκεῖνον δὲ τῆς ἀπαιτήσεως ἀμελεῖν, εἰ σωφρονεῖ, κελεύοντος, ἐκήρυττε τὰ πατρῷα καὶ ἐπίπρασκε· 360 e γίγνονται γὰρ ὡς ἐν ἀνθρώποις καὶ δαίμοσιν (γρ. κἀν δαίμοσιν), ἀρετῆς διαφοραὶ καὶ κακίας· 361 f ἀγνοοῦντι δ᾽ αὐτῷ καὶ ἀποροῦντι, ποῦ καθίδρυται καὶ διηγουμένῳ τοῖς φίλοις τὴν ὄψιν, εὑρέθη πολυπλανὴς ἄνθρωπος Σωσίβιος, ἐν Σινώπῃ φάμενος ἑωρακέναι τοιοῦτον κολοσσόν, οἷον ὁ βασιλεὺς ἰδεῖν ἔδοξεν· 827 f «νυνὶ δ᾽ ὑπὸ τρυφῆς καὶ μαλακίας ἢ πολυτελείας οὐ χρῶνται τοῖς ἑαυτῶν, ἔχοντες, ἀλλὰ λαμβάνουσιν ἐπὶ πολλῷ παρ᾽ ἑτέρων, μὴ δεόμενοι· τεκμήριον δὲ μέγα· τοῖς γὰρ ἀπόροις οὐ δανεί-

ζουσιν, ἀλλὰ βουλομένοις εὐπορίαν τιν' ἑαυτοῖς κτᾶσθαι· καὶ μάρτυρα δίδωσι καὶ βεβαιωτὴν ἄξιον, ὅτι ἔχει πιστεύεσθαι, δέον ἔχοντα μὴ δανείζεσθαι. Τί θεραπεύεις τὸν τραπεζίτην ἢ πραγματευτήν; ἀπὸ τῆς ἰδίας δάνεισαι τραπέζης· ἐκπώματ' ἔχεις, παροψίδας ἀργυρᾶς, λεκανίδας· ὑπόθου ταῦτα τῇ χρείᾳ· τὴν δὲ τράπεζαν ἡ καλὴ Αὐλὶς ἢ Τένεδος ἀντικοσμήσει τοῖς κεραμεοῖς, καθαρωτέροις οὖσι τῶν ἀργυρῶν . . .». Ὅτι ἡ στίξις ἡ χωρίζουσα τὸ ἄξιον ἀπὸ τοῦ πιστεύεσθαι εἶναι πλημμελὴς καὶ βλάπτει τὴν ἔννοιαν, προφανές· ὁμοίως κακῶς ἐτέθη ἄνω στιγμὴ μετὰ τὸ λεκανίδας ἀντὶ ἐρωτηματικοῦ σημείου. Καὶ 336 a «ἃ τῷ μὴ μαθόντι χρῆσθαι κίνδυνός ἐστιν, οὐ δύναμις οὐδὲ κόσμος, ἀλλ' ἔλεγχος», ἀντὶ «ἃ τῷ μὴ μαθόντι χρῆσθαι κίνδυνός ἐστιν οὐ δύναμις, οὐδὲ κόσμος ἀλλ' ἔλεγχος», ὅπως ἤδη ὁ Βάσης ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Γ' 414 ἐδίδαξεν· 200 ab χωρίζεται δι' ἄνω στιγμῆς ἡ μετοχὴ ἀπὸ τοῦ ῥήματος, ὥστε τὸ πρῶτον μέρος μένει ἄνευ ῥήματος «παρελθὼν εἰς τὸ τεῖχος . . . συμβουλεύοντος . . . ὅπως μὴ διαβαίνοντες οἱ πολέμιοι προσμάχωνται τοῖς χώμασιν· ἔφη «γελοῖον εἶναι κλπ.

Πρόδηλον δ' ὅτι, ὅτε ἐν τῷ λόγῳ κατὰ πρόληψιν τὸ ὑποκείμενον τῆς ἐξηρτημένης προτάσεως (εἰδικῆς ἢ ἐρωτηματικῆς) προτάσσεται τοῦ εἰδικοῦ ἢ ἐρωτηματικοῦ μορίου καὶ τίθεται ὡς ἀντικείμενον τῆς κυρίας, οἷον λέγουσιν ἡμᾶς ὡς ἀκίνδυνον βίον ζῶμεν, τὸ κόμμα τιθέμενον πρὸ τοῦ μορίου καὶ χωρίζον τὸ λογικόν, τὸ ἀληθὲς ὑποκείμενον ἀπὸ τοῦ ῥήματος αὐτοῦ παραβλάπτει τὴν ἔννοιαν. Εἰς τὸ σφάλμα τοῦτο περιπίπτει πολλάκις ὁ ἐκδότης, οἷον 651 f τὸν δ' οἶνον ἐπιθυμῶ μαθεῖν, ὁπόθεν ὑπόνοιαν ἡμῖν τοῦ ψυχρὸς εἶναι παρέσχεν. 331 d «ὥστ' εἰπεῖν Ὅμηρον, ὅτι τῷ αὐτῷ μέτρῳ τὴν μὲν Ἀγαμέμνονος ἀνδραγαθίαν κεκόσμηκε, τὴν δ' Ἀλεξάνδρου μεμάντευται». Ὁμοίως πλημμελῶς ἐν 494 f «τὰς δ' ἀλεκτορίδας ἐν τοῖς ὄμμασι καθ' ἡμέραν ἔχομεν, ὃν τρόπον τὰ νεόττια περιέπουσι . . .» καὶ 523 d «καίτοι πολλοὺς ἂν εἴποι τις, ὅτι μᾶλλον ἐθέλουσι πλουτεῖν καὶ κακοδαιμονοῦντες ἢ μακάριοι γενέσθαι δόντες ἀργύριον», 633 b «θαυμάζω σου τοὺς ὀφθαλμούς, ὅτι οὐκ ᾄδουσι, τοῦ μυκτῆρος αὐτοῖς ἐνδεδωκότος», 651 e «τὴν δὲ ψιλότητα τίς ἂν εἴποι, ὅτι θερμότητος οὐχὶ μᾶλλον ψυχρότητός ἐστι τὸ πάθος, ὁρῶν . . .;» κττ. Ἐν πᾶσι τούτοις χωρίζεται διὰ κόμματος ἀπὸ τοῦ ῥήματος τὸ ὑποκείμενον αὐτοῦ. Τὴν ὀρθὴν ἐκφορὰν εὑρίσκει

τις ἐν 101 c οὐχ ὁρᾷς τοὺς νοσοῦντας ὅτι τῶν βρωμάτων τὰ καθαρώτατα καὶ πολυτελέστατα δυσχεραίνουσι καὶ διαπτύουσι . . . ;».

Ὁμοίως κακῶς ἔχει ἡ στίξις ἐν προτάσεσιν οἷον 693 d «ἡ γὰρ αὐτοῦ τοῦ πυροῦ διαπόνησις εἰς τὸν ἄρτον οὐδὲν ἕτερον ἢ κάθαρσις οὖσα, θέασαι μεθ' ὅσης γίγνεται πραγματείας», 638 d «ἡ γὰρ πάλη μοι δοκεῖ τῷ παλεύειν, ὅπερ ἐστὶ δολοῦν καὶ καταβάλλειν δι' ἀπάτης κεκλῆσθαι», καὶ 629 f τὰ τ'ἄλλα θαυμάζειν τῶν Περσῶν, καὶ ὅτι..., 699 e ταῦτ' οὐ δεῖται ποτοῦ τὸ παράπαν οὐδ' ὀρέγεται, διὰ τὸ τῶν μορίων ἑκάστῳ σύμφυτον ὑπάρχειν τὴν κτέ., 1098 d οἱ ἄνθρωποι τῆς ἡδονῆς τὸ μέγεθος, καθάπερ κέντρῳ καὶ διαστήματι, τῇ γαστρὶ περιγράφουσιν, ἐν 549 f πρῶτον οὖν ὥσπερ ἀφ' ἑστίας ἀρχόμενοι πατρῴας, τῆς πρὸς τὸ θεῖον εὐλαβείας, 1101 f καί τε γέρων καὶ γρῆυς (sic), ἐπὴν χρυσῆς Ἀφροδίτης μνήσωνται, καὶ τοῖσιν ἐπηέρθη φίλον ἦτορ. Καθόλου εἰπεῖν οὐδεμία σελὶς εἶναι ἀπηλλαγμένη κηρῶν περὶ τὴν στίξιν. Πολλάκις δὲ τίθησιν ἐρωτηματικὸν ἐν οὐ δέοντι, οἷον 179e ἀχθείσης παιδίσκης πρὸς αὐτὸν περὶ ἑσπέραν βαθεῖαν, ἠρώτησεν ' ὅτι τηνικαῦτα ; (πρβλ. 188 c, ἠρώτησε τοὺς κομίζοντας τί δήποτε, πολλῶν Ἀθηναίων ὄντων, αὐτῷ μόνῳ δίδωσιν Ἀλέξανδρος.).

Θ΄. **Σφάλματα περὶ τὴν φιλολογικὴν ἀκρίβειαν.**

Ἂν ἡ φιλολογία ἐγένετο ὄντως ἐπιστήμη, ἂν ἠδυνήθη νὰ καταστῇ κρηπὶς ἀσφαλὴς πασῶν τῶν ἱστορικῶν λεγομένων ἐπιστημῶν, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν μεγάλην ἀκρίβειαν, μεθ' ἧς οὐ μόνον τὰ φαινόμενα ἐπιμελῶς ἐρευνᾷ καὶ ὁρίζει, ἀλλὰ καὶ τὸν χρόνον καὶ τὸν τόπον καὶ τὰ πρόσωπα τὰ κατορθώσαντα ἑκάστοτέ τι μικρὸν ἢ μέγα ἐπιμελῶς καὶ ἀκριβῶς ἀναγράφει. Τῶν πραγμάτων τούτων δεινὸς καταφρονητὴς φαίνεται ὁ τελευταῖος ἐκδότης τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου, ἅτε πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα οὐχ ὡς ἔδει παραστήσας καί, τὸ μέγιστον ἁπάντων, πάμπολλα ἀναγράψας ὡς ἴδια εὑρήματα, καίπερ πολὺ πρότερον ὑπ' ἄλλων ἐξηυρημένα ἢ κείμενα ἐν αὐτοῖς τοῖς κώδιξιν οὕς, ὡς λέγει, ἐμελέτησε καὶ παρέβαλεν. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ πρὸ 5 ὅλων ἐτῶν σαφῶς καὶ διαρρήδην κατηγορήθη ἐπὶ σφετερισμῷ καὶ ἀπάτῃ ὑπὸ τοῦ Wilamowitz ἐν ταῖς Anzeigen τῆς Γοττίγγης 1896 σ. 333 κέξ., ὅτι «Ζητεῖ οὕτω **ν' ἀπατήσῃ** τὸν ἀναγνώστην αὐτοῦ . . . », καὶ «περὶ

τῆς ἀληθείας τῶν πραγμάτων **ἠπάτησεν** ἐν τούτῳ ὅπως **ἀπειράκις** τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ». Καὶ «οὐδαμῶς δ' ἀνεκτὸν εἶναι ὅταν ὁ Βερναρδ. διὰ τῆς προσθήκης ἀστερίσκου ζητῇ νὰ πείσῃ ἡμᾶς νὰ ὑπολαμβάνωμεν ὅτι σειρὰ διορθώσεων κειμένων ἤδη ἐν μέρει παρὰ τῷ *Wyttenbach* καὶ τῷ *Hutten*, εἶναι καρποὶ τῆς κριτικῆς αὐτοῦ ἐργασίας». Τούτοις ὅμοια τὰ τοῦ E. Kurtz (Philolog. Wochenschrift 1896 σελ. 292), «Ὡς ἤδη καὶ πρότερον, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ὑστέροις τόμοις σφετερίζεται ὅλως ἀδίκως ὁ Βερναρδάκις εἰκασίας πολὺ πρὸ αὐτοῦ ὑπ' ἄλλων γενομένας, οἷον IV, 224, 13 (Madvig), 239, 10 (Döhner), 255, 3 (Emperius), 412, 12 (Reiske), 454, 1 (Kock καὶ Madvig), V, 166, 15 (Madvig), VI, 18, 3 (Hirschig), 88, 23 (Xylander), 108, 6 (Hutten), 227, 22 (Wyttenbach), 293, 11 (Rasmus). Ἑτέραν ἤδη πρότερον ἐλεγχθεῖσαν συνήθειαν διετήρησεν ὁ Βερναρδάκις τήνδε, ὅτι διορθώσεις κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνηκούσας τούτῳ ἢ ἐκείνῳ τῷ γνωστῷ κριτικῷ τοῦ Πλουτάρχου ποικίλλων πως ἢ ἐπικοσμῶν (διὰ μεταβολῆς τοῦ τόνου, παραλείψεως τοῦ ἄρθρου, μεταθέσεως κττ.) παριστᾷ ἁπλῶς οὕτως ὡς ἰδίας, οἷον IV 223, 12 **πάθος** ἀντὶ τοῦ **πλῆθος** (Döhner **τὸ πάθος**), 226, 14 **ἄμμον** ἀντὶ τοῦ **μᾶλλον** (Wyttenbach **ψάμμον**), 293, 6 ⟨καὶ παίζοντας⟩ (ὅπερ ὁ Madvig ἐμβάλλει πρὸ τῆς ἄλλης μετοχῆς), 380, 14 **μάλκῃ** ἀντὶ τοῦ **μαλακῇ** (Döhner **μαλκῇ**), VI, 112, 20 ⟨**ἔρως**⟩, ὅπερ ὁ W. καὶ ὁ Reiske ἐμβάλλουσιν εἰς ἄλλην θέσιν τῆς αὐτῆς προτάσεως». Μείζονες καὶ δεινότεραι τούτων μομφαὶ οὐδέποτε ἐξηνέχθησαν κατ' ἐκδότου. (Πρβλ. καὶ Ἀθηνᾶς Τομ. Ε' σ. 543 καὶ Ι' σ. 472. Μέγαν δ' ἀριθμὸν σφετερισμῶν καὶ ἄλλων τεκμηρίων κακῆς πίστεως θέλει εὕρει ὁ ἀναγνώστης εὐθὺς κατωτέρω).

Βεβαίως ὁ ἐκδότης δύναται νὰ ἐπικαλῆται τὴν συνέμπτωσιν διισχυριζόμενος ὅτι εὗρε μὲν αὐτὸς ὅσα ἔκειντο ἐν κώδιξιν ἢ ὅσα ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ εἶχον δημοσιεύσει, εὑρὼν δὲ δὲν ἔλαβε τὸν κόπον νὰ ἐξετάσῃ ἂν ἔκειντο ἤδη ἐν τοῖς κώδιξιν ἢ ἐν τοῖς πονήμασι τῶν ἀρχαιοτέρων· καὶ ἔσται ἀληθῶς εὐχῆς ἔργον, χάριν τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος, ἂν ταῦτα ἢ ὅτι ἂν κρίνῃ καλὸν προφερόμενος δυνηθῇ νὰ πείσῃ

πάντες ὅτι εἶναι ἀθῷος τῶν δεινῶν τούτων κατηγοριῶν. Εἶναι δὲ μάλιστα σφόδρα λυπηρὸν ὅτι δὲν ἐξετέλεσε τὸ καθῆκον αὐτοῦ τοῦτο, ὅπως ὤφειλε, μέχρι σήμερον. Διότι ἡ δικαιολογία ἣν ἐν τῷ Ζ΄Τόμῳ παρέσχε τοῖς ἐπιστήμοσι «quod conjeci, confirmat unus codex» ἢ «conjecturam meam confirmat unus codex», δικαίως ἐξελήφθη ὑπὸ τοῦ Kurtz ὡς ὑπεκφυγή· ἢ διατί δὲν ὠνομάσθη ῥητῶς ὁ κῶδιξ; μὴ ἐγνώσθη νέος τις μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν εἰκασιῶν ἐκείνων ἐπιβεβαιῶν αὐτάς; Ἀλλ' ἂν τοῦτο εἶναι ἀληθές, διατί δὲν ἀνήγγειλε πᾶσι τὸ γεγονὸς τοῦτο, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ σιγῶν;

Ὁμοίως ἄτοπος εἶναι καὶ ἡ ἐν τῇ Ἐφημερίδι δημοσιευθεῖσα ἄλλη δικαιολογία αὐτοῦ, καθ' ἣν «καὶ ἓν πνεῦμα μιᾶς λέξεως ἂν ἀλλάξω, ὀφείλω ν' ἀποδώσω τὴν διόρθωσιν εἰς ἐμαυτόν». Διότι κατὰ τὴν καινὴν θεωρίαν ταύτην καὶ ὁ εἰσαγαγὼν τὴν ἐπάλειψιν τῆς μηχανῆς τῶν ἀτμόπλων δι' ἐλαίου θὰ ἠδύνατο νὰ σφετερίζηται πᾶσαν τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ Papen ἢ Φούλτωνος, καὶ ὁ εἰσαγαγὼν τὴν λείανσιν τῶν τυπογραφικῶν δοκιμίων θὰ ὑφήρπαζε μετὰ τοῦ αὐτοῦ δικαιώματος τὴν ἐφεύρεσιν τῆς θείας τέχνης τοῦ Γουτεμβέργου. Μέχρι σήμερον ἡ ἱστορία ἄλλως ἔκρινε, διὸ καὶ δὲν παρέσχεν ἡμῖν παραδείγματα τοιούτου σφετερισμοῦ, ἐλπίζω δὲ τὸ ἐπ' ἐμοὶ νὰ μὴ ἐπίδω τοιαῦτα ἐν τῷ μέλλοντι πράγματα, ὁποῖα ἡ καινὴ θεωρία τοῦ κ. ἐκδότου ἀνακηρύσσει. Πρόσθες ὅτι ἐν τοῖς πλείστοις **οὐδὲν** μετέβαλεν, ἀλλ' αὐτὰ ταῦτα τὰ ἐν τοῖς κώδιξιν ἢ τὰ ὑπ' ἄλλων ἐξηυρημένα παρέλαβε καὶ ὡς ἴδια παρέστησεν, καὶ ἔπειτα ἐξελεγχθεὶς ἐξακολουθεῖ σιωπῶν. Ἂν ὁ κ. ἐκδότης φαντάζηται ὅτι τὸ φιλολογικὸν αὐτοῦ μεγαλεῖον εἶναι τηλικοῦτον, ὥστε ἀπαλλάσσει αὐτὸν πάσης ὑποχρεώσεως τοῦ νὰ δώσῃ λόγον τῆς οὕτω ῥητῶς καταγγελθείσης διαγωγῆς αὐτοῦ, ἀπατᾶται σφόδρα. Ἂς ἐνθυμηθῇ ὅτι, ὅταν καταρχόμενος τοῦ ἐπιστημονικοῦ αὐτοῦ σταδίου ὁ τότε ἄσημος καὶ ἄγνωστος Γρηγόριος Βερναρδάκις κατηγόρησε τὸν διάσημον καὶ πασίγνωστον Κόβητον ὅτι ἔκλεψε διορθώσεις τοῦ Κοραῆ, ὁ ἥρως ἐκεῖνος δὲν παρημέλησεν, ἀλλὰ τάχιστα ἀπετρίψατο τὴν ὕβριν ἀποδείξας περιφανῶς ὅτι κατ' ἀλήθειαν δὲν εἶχε κλέψει καὶ ὅτι ἄδικος ἦν ἡ κατηγορία. Νῦν δ' ἡ ἐπὶ σφετερισμῷ κατηγορία τοῦ κ. ἐκδότου ἐξηνέχθη διαρρήδην καὶ διὰ παραδειγμάτων ἐστηρίχθη ὑπ' ἀνδρῶν δια-

σήμων, ὁ δὲ κ. ἐκδότης παραδόξως σιγᾷ συνομολογῶν, ὡς φαίνεται, τούτοις.

Λέγω παραδόξως, διότι ἄλλοτε μὲν προκειμένου περὶ ἀπαντήσεως εἰς τοὺς ἐπιστημονικοὺς ἐλέγχους τοῦ Βάση, ἐνόμιζεν ὅτι δὲν συνεβιβάζετο πρὸς τὴν φιλοτιμίαν αὐτοῦ ἡ βραδύτης, διὸ καὶ διισχυρίζετο ὅτι τούτου ἕνεκα ἐβράδυνεν ἡ ἀπάντησις, διότι διεκόπη ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἀθηνᾶς πρὸς αὐτόν· νῦν δὲ προκειμένου ν' ἀπαντήσῃ εἰς ἐλέγχους ἐξενεχθέντας ὑπὸ ξένων καὶ τούτους οὐχὶ μόνον ἐπιστημονικοὺς ἀλλὰ καὶ ἠθικούς, ἡ φιλοτιμία ἐπιτρέπει αὐτῷ νὰ σιωπᾷ ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη. Καὶ ὅμως εἶναι καὶ τοῖς τυφλοῖς τὸ λεγόμενον δῆλον ὅτι παραλείπων τοῦτο τὸ καθῆκον αὐτοῦ καὶ ὡς λογίου καὶ ὡς ἀνθρώπου οὐ μόνον ἐξακολουθεῖ νὰ εὑρίσκηται ὑπὸ τὸ βάρος δεινῆς κατηγορίας — τοιαῦτα ἁμαρτήματα δὲν παραγράφονται — ἀλλὰ καὶ γίνεται αἴτιος, ἵνα περιάπτηται μεγάλη καταισχύνη τῷ Ἑλληνικῷ ὀνόματι καὶ τῷ Ἑλληνικῷ Πανεπιστημίῳ. Ἀνάγκη ἄρα καὶ ἀνάγκη ἀμείλικτος ἐπιβάλλει αὐτῷ, ἂν φρονῇ ὅτι εἶναι ἀθῷος, νὰ σπεύσῃ τάχιστα νὰ ἑρμηνεύσῃ ἄνευ ὑπεκφυγῶν, ἀλλὰ σαφῶς καὶ καθαρῶς, ὁποία τις εἶναι ἡ ἀλήθεια τῶν πραγμάτων (καὶ τοῦτο μάλιστα ἐν Γερμανικῷ τινι φιλολογικῷ περιοδικῷ, οὐχὶ ἔν τινι Ἑλληνικῇ ἐφημερίδι), ἄλλως δὲν ἔχει — τοῦτο ὀφείλει νὰ ἐννοήσῃ καλῶς — δὲν ἔχει, λέγω, θέσιν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ὅπως καὶ αὐτοὶ οἱ διὰ τῆς ἰδίας ψήφου εἰσαγαγόντες αὐτὸν εἰς τὸ ἀνώτατον ἡμῶν ἐκπαιδευτήριον θέλουσι πάντως μοι συμμαρτυρήσει.

Δυστυχῶς πολὺ φοβοῦμαι ὅτι θὰ εἶναι αὐτῷ ὑπό τι δύσκολον ν' ἀπολογηθῇ πειστικῶς — τοῦτο δέ, φαίνεται, ἐλέγχει καὶ ἡ μακρὰ σιωπὴ αὐτοῦ —, διότι τἀλλότρια ὅσα ἐξελέγχεται σφετεριζόμενος οὐ μόνον εἶναι πολυάριθμα, ὥστε ἀνάγκη νὰ κάμῃ οὐχὶ χρῆσιν ἀλλὰ κατάχρησιν μεγίστην τῆς συνεμπτώσεως, ἀλλὰ καὶ κεῖνται οὐχὶ ἐν ἀγνώστῳ τινὶ κώδικι ἢ ἐν ἀγνωστοτέροις περιοδικοῖς ἢ προγράμμασι κττ., ὥστε νὰ ἐπιτρέπηταί πως ἡ ἄγνοια αὐτῶν (εἰ καὶ κατὰ δίκαιον λόγον οὐδέν, ἀπολύτως οὐδὲν ὀφείλει νὰ εἶναι ἄγνωστον τῷ ἀναλαμβάνοντι τὴν ἔκδοσιν συγγραφέως τινὸς τῶν εἰς αὐτὸν ἀναφερομένων), ἀλλ' ἐν κώδιξιν γνωστοῖς ἢ ἐν λεξικοῖς κοινοτάτοις, οἷον ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου, ἐν τῷ τοῦ Liddel and Scott, ἐν τῷ τῶν Κυρίων ὀνομάτων τοῦ Pape, ἐν τῷ εἰδικῷ τοῦ Πλουτάρχου τῷ ὑπὸ Wyttenbach συντεταγμένῳ κττ.. ἢ ἐν περιοδικοῖς

πασιγνώστοις, οἷον ἐν τῇ Μνημοσύνῃ, ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ τοῦ πολλοῦ Κόντου, ἢ ἐν ταῖς ἐκδόσεσι τῶν Ἠθικῶν, ἤτοι τῇ Διδοτείῳ, τῇ τοῦ Wyttenbach κλπ. Ἀπορεῖται ἄρα πῶς δύναται ἐκδότης τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου ν' ἀγνοῇ τὰ ἐν τοῖς κώδιξι, τὰ ἐν ταῖς ἐκδόσεσιν ἢ τῷ λεξικῷ τοῦ συγγραφέως τούτου περιεχόμενα, πῶς τὰ ἐν τῷ Θησαυρῷ κτλ. Ἂν ἀληθῶς ἠγνόει ταῦτα, τότε κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι κάκιστα παρεσκευασμένος ἀνέλαβε τὴν ἔκδοσιν ἐκείνην. Τοῦτο δ' ὅμως δὲν φαίνεται πιθανόν, ἢ τοὐλάχιστον δὲν θὰ ὁμολογήσῃ ὁ ἐκδότης, ἐπειδὴ ἐπανειλημμένως ἐμέμφθη ἄλλους ὅτι δὲν ἐμελέτησαν τὸν Πλούταρχον ὅσον αὐτός, διατεινόμενος ὅτι ἀνίπτοις χερσὶν ἐπεβάλετο ὁ Wil. νὰ διορθοῖ τὰ τοῦ Πλουτάρχου καὶ «ἂν ὁ Βάσης μελετήσῃ τὸν Πλούταρχον, ὅπως ἐγώ . . .». Ἀλλὰ ἀφοῦ πάντα ἐμελέτησε καὶ μάλιστα ἐπιμελῶς, πῶς ἠγνόει ταῦτα καὶ πῶς παρίστα ὡς ἴδια τἀλλότρια;

Ἐν 914 a φέρεται «τὴν δὲ θάλατταν ἡ θερμότης κωλύει πυκνοῦσθαι, δι' ἣν οὐδὲ πήγνυται· μαλακὴ γὰρ ἔοικεν εἶναι ἡ πύκνωσις». Σημειοῦται δ' ὁ ἐκδότης «μάλκη*: μαλακὴ ib. εἶναι ἡ] add. θερμότης ἡ (omiserim ἡ) ψυχρότης δέ». Κατὰ τὸν κ. Β. ἄρα λέγει ὁ Πλούταρχος «τὴν δὲ θάλατταν ἡ θερμότης κωλύει πυκνοῦσθαι, δι' ἣν οὐδὲ πήγνυται· μάλκη γὰρ ἔοικεν εἶναι ἡ (θερμότης, ψυχρότης δὲ) πύκνωσις». Ἀλλ' ἐν τῇ Διδοτείῳ ἐκδόσει εἶναι γεγραμμένον «μαλκὴ γὰρ ἔοικεν εἶναι ἡ πύκνωσις», μεταφράζεται δὲ Ρωμαϊστὶ «Videtur enim densatio esse causa ut res obrigescat». Ὁ κ. Β. ἄρα τὸν τόνον μόνον τοῦ μαλκὴ μεταβαλὼν ἐσφετερίσατο τὴν ἀλλοτρίαν διόρθωσιν. (Γνωστὸν δ' εἶναι ὅτι οἱ ἐν τῇ Δύσει Ἑλληνισταὶ ἀγωνιζόμενοι νὰ τηρῶσιν ἐν τῇ προφορᾷ τὴν διάφορον τῶν φθόγγων προσῳδίαν σφάλλονται πολλάκις περὶ τὴν θέσιν τῶν τόνων· ἀλλὰ τὰ σφάλματα ταῦτα δύναται νὰ διορθώσῃ καὶ μαθητὴς Γυμνασίου παρ' ἡμῖν). Πρὸς δὲ τούτοις παρατηρητέον ὅτι ὁ κ. Βερν. ἀγνοῶν τὴν σημασίαν τῆς λέξεως μάλκη, ἥν, ὡς λέγει, ἐξ εἰκασίας ἀποκαθίστη, διασκευάζει οὕτω τὴν Πλουτάρχειον ῥῆσιν, ὥστε ἀποβάλλει μὲν ἐν αὐτῇ ἡ λέξις μάλκη ἣν ἔχει ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ σημασίαν, λαμβάνει δ' ἑτέραν ὅλως ἐναντίαν αὐτῆς· διότι μάλκη δὲν εἶναι ἡ θερμότης, ὡς νοεῖται ἡ λέξις ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Πλουτάρχου κατὰ τὴν Βερναρδάκειον διασκευήν, ἀλλὰ τὸ ψῦχος ἢ ῥῖγος, ἡ ὑπὸ κρύους ἢ ὑπερβάλλοντος ψύχους νάρκη

ἤ τι τοιοῦτον, ὡς δηλοῦται ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ Νικάνδρου λέγοντος Θηρ. 382 «ὅτ' ἐν παλάμησιν ἀεργοῖς μάλκαι ἐπιπροθέωσιν ὑπὸ κρυμοῖο δαμέντων» (Πρβλ. καὶ στ. 724 καὶ 'Αλεξ. 540). Φέρεται δ' εἰς τὸ χωρίον τοῦτο σχόλιον ἔχον ὧδε «μάλκαι: τὴν μάλκην φησὶ Νίκανδρος ἐν Γλώσσαις ῥῖγος περὶ τοὺς πόδας καὶ χεῖρας, καὶ ὑποδήματα τίθησιν

πνεύματος ἀργαλέοιο πόνοιό τε μαλκίοντος.

Δημήτριος δὲ διεσπάσθαι διὰ τὸ ῥῖγος. Ἡμῖν δ' ἀρέσκει νῦν μαλκᾶν ναρκᾶν, δι' οὗ τὸ ψῦχος σημαίνει. Καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ Νίκανδρος ὁτὲ μὲν ἐπὶ ψύχους ὁτὲ δὲ ἐπὶ τοῦ ναρκᾶν κέχρηται· καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ ψύχους ἐν τῇ Σικελίᾳ τὸν τρόπον τόνδε,

ὄμβρῳ τε κρυμῷ τε δέμας θ' ὅτε δάμνατο μαλκόν.

ἐπὶ δὲ τοῦ ναρκᾶν μόνον ἐν τοῖς Κιμμερίοις εἶπεν. Ἄλλως. μάλκαι: μαλακίαι, δυσκινησίαι διὰ τὸ κρύος. καθ' ὑπερβολὴν δὲ λέγει. οἱ δὲ μάλκαι τὰ χίμετλα, ἤγουν τὰς ῥήξεις τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν». ('Αντὶ τοῦ ὑποδήματα ὀρθῶς ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Λοβεκκίου καὶ Κοβήτου ὑποδείγματα, ὑπ' ἄλλων δὲ τὸ μαλκᾶν ναρκᾶν μετεβλήθη εἰς τὸ μάλκαι νάρκαι). Πρβλ. καὶ Σχόλ. εἰς στίχ. 724 «καὶ εἰς τὰ ἰσχία δὲ μάλκη, ὅ ἐστι ῥῖγος, ἐμπίπτουσα κατέβαλε τοὺς δεσμοὺς τῶν μελῶν». Λέγεται δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἄρατον Σχολίοις Φαιν. 294 «τὸ δὲ ναύτῃ μαλκιόωντι ναρκῶντι τῷ ναύτῃ. μάλκη δέ ἐστιν ἡ ἐκ ψύχους χειρῶν καὶ ποδῶν ἐπανάστασις, ἃ δὴ καὶ χίμετλα λέγονται».

Ἄξιον μνείας νομίζομεν καὶ τὸ κείμενον ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα «μαλκίστατον ψυχρότατον»· «τόδε μοι μαλκίστατον ἦμαρ». Παρατηροῦμεν ἐν τέλει ὅτι ὁ Βυττεμβάχιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν 'Ηθικῶν τοῦ Πλουτάρχου Τομ. Δ' σελ. 694 ἔγραψεν «μαλακὴ—πύκνωσις. Puto auctorem scripsisse, μάλαξις γὰρ ἔοικεν εἶναι ἡ θερμότης, ἡ ψυχρότης δὲ πύκνωσις». Ἄστοχος εἶναι ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Βυττεμβαχίου, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἐν αὐτῇ τεθειμένη λέξις ἐπ' ἐννοίας ὅλως ἐναντίας ἧς ἔχει ἐν τῇ 'Ελληνικῇ γλώσσῃ. Φαίνεται δ' ὅτι ἐκ τῆς ἀστόχου ταύτης τοῦ Βυττ. ἀναγνώσεως παρέλαβεν ὁ κ. Β. ὅσα ὡς ἰδίαν αὐτοῦ ἀναπλήρωσιν τοῦ χωρίου προέτεινεν ἡμῖν, ἀγνοῶν ὅτι τὸ μάλκη ὅλως ἀλλοίαν ἔχει σημασίαν καὶ ὅτι οὕτως ἔφθειρε τελέως τὸν νοῦν τοῦ χωρίου, οὗτινος ἐτόλμα νὰ προβάλλῃ ἑαυτὸν ἰατρόν!

Τὸ ἐν 406 a μελιγάρεας ἐπηνώρθωσεν ὁ Κόντος εἰς μελιγάρυας

ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Δ΄ σ. 368 τῷ 1892, ἔπειτα δὲ τῷ 1896 ἐν τῷ Ζ΄ τόμῳ σελ. να΄ ἐν τοῖς διορθωτέοις διορθοῖ αὐτὸ καὶ ὁ ἐκδότης, ἀλλὰ περὶ Κόντου οὐδεὶς λόγος. Ὅτι εἶχε γνῶσιν τῆς Ἀθηνᾶς, δῆλον ἐκ τούτου ὅτι δύο ἢ τρεῖς ἄλλας τοῦ Κόντου διορθώσεις μνημονεύει.

Ὁμοίως ἀποκατέστησεν ὁ Κόντος ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Β΄ 290 τῷ 1890 τὸ παλιρροίᾳ, τοῦτ' αὐτὸ ποιεῖ καὶ ὁ ἐκδότης ἔπειτα ἐν Ζ΄ μθ΄ (1896), ἀλλὰ καὶ πάλιν περὶ Κόντου οὐδεὶς λόγος.

Αὐτόθι ἐτόνισεν ὁ Κόντος ὀρθῶς τὸ νεῶρες ἀντὶ νεωρὲς τοῦ ἐκδότου, νῦν δὲ καὶ ὁ ἐκδότης γράφει «rectius esse νεῶρες suadet Arcadius». Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχεν ὁ Ἀρκάδιος ὅτε ἐξεδίδοτο ὁ Α΄ Τόμος; ἢ μήπως συνέβη τῷ ἐκδότῃ ἐκδιδόντι τὸν Πλούτ. ἀκριβῶς ἐκεῖνο ὅπερ ἀτοπώτατα κατηγόρησε τοῦ Κόντου, «ὅτε ἔγραφε τὰς Γλωσ. Παρατηρήσεις, οὐδεμίαν προφανῶς εἶχε γνῶσιν τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν» (ἀνωτ. σ. 433); Οὕτω φαίνεται. Γνωστὸν δ' εἶναι ὅτι πρὸ μακροῦ χρόνου παρετηρήθη ὑπὸ τῶν ψυχολογούντων ὅτι ἐκείνας μάλιστα τὰς κακίας σπεύδουσι πολλοὶ νὰ ἐπιρρίψωσιν ἐπ' ἄλλους, ὅσας αὐτοὶ κέκτηνται. Τῆς ἀληθείας ταύτης ἀνεμνήσθην καὶ ὅτε ἀνέγνων ὅσα ὁ κ. ἐκδότης διεκήρυξε διὰ τῆς Ἐφημερίδος Κορομηλᾶ μεγαλοφώνως περὶ τῶν ἑταίρων τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας ὅτι «οὐδὲν προσενεγκόντες εἰς τὴν ἐπιστήμην ἀλλ' ὡς παράσιτοι ἐκ τῶν ψιχίων ξένων τραπεζῶν σιτιζόμενοι (sic)...»! καὶ ὅσα ἔγραφε περὶ ἐμοῦ «πρὶν εἰσέλθῃ (εἰς τὸ Πανεπιστήμιον) εἶρπε καὶ ἐσύρετο κατὰ γῆς ὡς χαμαιλέων ἐνώπιον πάντων», καὶ «ὁ Χ. συνειθισμένος νὰ κακουργῇ ἐν λόγοις», καὶ «οὕτως ἐννοεῖ αὐτὸ καὶ ὁ Χ. ἀλλὰ διαστρέφει τὸ πρᾶγμα ἐκ προθέσεως ἐπὶ συκοφαντίᾳ παριστάνων τὸ χιλίων ζευγαριῶν χωράφι κλπ., (ἰδὲ ἀνωτ. σ. 277 κέξ.) κττ. κττ. Βλέπετε! ἂν δύνησθε, μὴ θαυμάσητε τὴν δικαιοσύνην καὶ τὸ θάρρος αὐτοῦ!

209 e ἐξέδωκε μὲν ὁ Βερναρδάκις «τῶν δὲ φίλων φαμένων ὡς αὐτὸς εἴη αἴτιος, τρέσας τὸ τοῦ καλοῦ φίλημα, τοῦ μὴ ἐντὸς φιλήματος ἐλθεῖν, καὶ εἰ μὴ ἀποδειλιάσει, ἥξειν ἐκεῖνον», ἐσημειώσατο δὲ «φίλημα, τοῦ μὴ ἐντὸς φιλήματος*: φιλήματος». Ἀλλ' ὅλως ἀδύνατον θὰ ὑπῆρχε τῷ ἐκδότῃ ν' ἀποκαταστήσῃ ἀρτίαν τὴν προκειμένην ῥῆσιν, ἂν μὴ εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ εἰρημένα ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἐν τῷ Ἀγησιλάῳ κεφ. 11 «Σὺ γὰρ αἴτιος, οἱ συνήθεις ἔφα-

σαν, οὐχ ὑποστάς, ἀλλὰ τρέσας τὸ φίλημα τοῦ καλοῦ [καὶ φοβηθείς]· ἐπεὶ καὶ νῦν ἂν ἔλθοι σοι πεισθεὶς ἐκεῖνος ἐντὸς φιλήματος· ἀλλ' ὅπως αὖθις οὐκ ἀποδειλιάσεις». Καὶ ὤφειλε μὲν ὁ ἐκδότης νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι εὑρὼν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τοῦ Πλουτάρχου τὸ ἐντὸς φιλήματος ὠφελήθη πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν ἐκ τῆς ῥήσεως ἐκείνης ἐκρυέντων· ἀλλ', ἵνα μέγα τὸ κατόρθωμα αὐτοῦ φανῇ, προσεποιήσατο ἄγνοιαν ὧν εἶπεν ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ Ἀγησιλάῳ.

212 d φέρεται «τοὺς δ' ὑπεναντιουμένους αὐτῷ φανερῶς μὲν οὐκ ἐτάραττε· διαπραττόμενος δ' ἕπεσθαί τινας ἀεὶ στρατηγοὺς καὶ ἄρχοντας ἐξ αὐτῶν ἐπεδείκνυε κτέ.». Ὁ ἐκδότης ἐξέδωκεν «διαπραττόμενος δὲ πέμπεσθαί τινας ἀεὶ στρατηγούς», καὶ ἐσημειώσατο «πέμπεσθαι*: δ' ἕπεσθαι». Τὴν ἀληθῆ γραφὴν παρέχει ἡμῖν αὐτὸς ὁ Πλούταρχος λέγων ἐν τῷ Ἀγησιλάῳ 20 «τοὺς δ' ὑπεναντιουμένους αὐτῷ φανερῶς μὲν οὐκ ἔβλαπτε, διαπραττόμενος δὲ πέμπεσθαί τινας ἀεὶ στρατηγοὺς καὶ ἄρχοντας ἐξ αὐτῶν ἐπεδείκνυε». Τοῦτο παρετήρησε πρὸ πολλοῦ ὁ Κόβητος ἐν Collect. Crit. σελ. 488 γράψας «pag. 208 d τοὺς δ' ὑπεναντιουμένους . . . . veras scripturas servat Vita Agesilai ἔβλαπτε pro ἐτάραττε et πέμπεσθαι pro ἕπεσθαι». Οὐδὲν ἄρα καινὸν εὗρεν ὁ ἐκδότης.

Ἐν 228 c ἡ συνήθης γραφὴ εἶναι «οὐδείς, ὦ ξένε, γίνεται μοιχὸς παρ' ἡμῖν'. ἐκείνου δ' ὑπολαβόντος, 'ἂν οὖν γένηται', ταὐτὸν ἔφη ὁ Γεραδάτας, πῶς γὰρ ἄν, ἔφη, μοιχὸς ἐν Σπάρτῃ γένοιτο . . .». Ἀντὶ τούτων ὁ Β. ἐξέδωκε: «Οὐδείς, ὦ ξένε, γίνεται μοιχὸς παρ' ἡμῖν'. ἐκείνου δ' ὑπολαβόντος «'ἂν οὖν γένηται', 'ταῦρον' ἔφη ὁ Γεραδάτας 'ἐκτίνει μέγαν, ὃς ὑπερκύψας τὸ Ταΰγετον ἀπὸ τοῦ Εὐρώτα πίεται'. Θαυμάσαντος δ' ἐκείνου καὶ φήσαντος 'πῶς δὲ ἂν γένοιτο βοῦς τηλικοῦτος;' γελάσας ὁ Γεραδάτας, 'πῶς γὰρ ἄν', ἔφη, 'μοιχὸς ἐν Σπάρτῃ γένοιτο . . . ;» Ὑπὸ ταῦτα σημειοῦται ὁ ἐκδότης «ταῦρον*: ταὐτόν· ἐκτίνει μέγαν - - - γελάσας ὁ Γεραδάτας addidi ex Vit. Lyc. c. 15 nisi quod pro Γεράδας scripsi Γεραδάτας». Ἀλλὰ πολὺ πρότερον ἐδίδαξεν ὁ Wyttenb. ἐν Πλουτ. Ἠθικ. Τομ. Α' μερ. β' σελ. 910 «Ταὐτὸν ἔφη] non dubium est quin ταῦρον ἔφη vera sit lectio et reliqua dicti pars exciderit, quod plenius exstat in Vita Lycurgi p. 49 d et hinc in versione explevit Xylander. Παρέχει δὲ καὶ ἡ μετάφρασις τοῦ Dübner «quid autem si

aliquando existeret? [Taurum, inquit, pendere cogitur tantae magnitudinis, ut capite trans Taygetum porrecto ex Eurota biberet κλπ. Ἀλλότρια ἄρα προφέρεται πάλιν ὡς ἴδια. Ὅτι δὲ καὶ ἀντὶ τοῦ «ἂν οὖν γένηται» ὀφείλει νὰ γραφῇ μετ' ἐρωτηματικοῦ «ἂν οὖν γένηται;», δὲν παρετήρησεν ὁ ἐκδότης, εἰ καὶ ὑπὸ τῆς μεταφράσεως ἠδύνατο νὰ ὁδηγηθῇ.

235f «Βοῦλις καὶ Σπέρχις Λακεδαιμόνιοι πορευθέντες . . .» ὑποσημειοῦται ὁ ἐκδότης ὅτι αὐτὸς ἔγραψεν «Βοῦλις καὶ Σπέρχις, ἀντὶ βοῦρις καὶ σπέρτις τῶν ἀντιγράφων. Νῦν δὲ πρβλ. Θησαυρ. Στεφ. ἐν λ. Βοῦλις «Βοῦλις in Βοῦρις corruptum apud Plutarchum· καὶ ἐν λ Βοῦρις» Βοῦρις lectio vitiosa· v. Βοῦλις. bei Plut. . . . Καὶ ἐν τούτοις ἄρα ὁμοίως ἥμαρτεν.

235f «Ἐρωτηθεὶς Λάκων ὁποῖός ἐστι Τυρταῖος ὁ ποιητής, ἀγαθός, εἶπε, κακκονῆν νέων ψυχάς», τὸ κακκονῆν λέγει ὁ ἐκδότης ὅτι εὗρεν αὐτὸς ἀντὶ τοῦ κακάνειν τῶν ἀντιγράφων. Ἀλλ' ἐν 959 b ἐκδιδοὺς τὸ αὐτὸ ἱστόρημα λέγει ὅτι τοῦτο εὗρεν ὁ Herwerden ἀντὶ κακύνειν. Ὥστε καὶ ἐν τούτῳ οὐκ ἴδια ὡς ἴδια προφέρεται. Σημειωτέον δ' ὅτι πρὸ πολλοῦ ὁ Βυττ. γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθ. τοῦ Πλ. Τ. Α΄ σ. 940 «Verum, aut proximum vero est Mez. κακκονεῖν, acuere» καὶ Τομ. VI. σελ. 1199 «Turnebi est conjectura ἀκονεῖν: Mezeriaci κακκονεῖν: non improbanda: quamquam forma ἀκονᾶν in usu est.» Πρβλ. Schoemann ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἄγιδος καὶ Κλεομένους τοῦ Πλουτάρχου σελ. 176 κ.ἑ. Καὶ ἐν τῇ Διδοτείῳ ἐκδόσει τῶν Ἠθικ. τοῦ Πλουτάρχου σ. 1174, 3 εἶναι γεγραμμένα «ἀγαθὸν ποιητήν, ἔφη, νέων ψυχὰς κακκονεῖν· πρβλ. καὶ «κακκανῆν S.: κακκανὴν Codex, Τομ. IV Sintenis» Παραλ. Βίων Πλουτάρχου σελ. ζ΄. Βλέπετε καὶ ἐν τούτῳ ποῖον ἦν τὸ κατόρθωμα τοῦ ἐκδότου! Ἐπέδειξεν ἡμῖν ὡς ἴδιον εὕρημα ὅ,τι πολλοὶ ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ εἶχον εὕρει καὶ διδάξει!

Ἐν 241d ἐξέδωκε «κακά τευ φάμα κακκέχυται· ἢ ταύταν ἀπόθευ ἢ μὴ ἔσο»· ἐσημειώσατο δὲ «τευ Cobetus: τοι- ἢ ταύταν* ταύταν». Ἀλλὰ πολλοῖς ἔτεσιν πρότερον ὁ Βαλκενάριος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Θεοκρίτου Ἀδωνιαζουσῶν σελ. 260 ἔγραψεν: In his Laconicis legendum: Κακά τευ φάμα κακκέχυται· ἢ ταύταν ἀπώθευ (ἀπωθεῦ), ἢ μὴ ἔσο». Malus rumor de te sparsus est: vel hunc

a te depelle vel morere: ad firmandum ἀπώθευ (ἀπωθεῦ), unius, Sophoclis fortasse, utar versu, certe perditae Tragoediae, quem habet Cicero ad Atticum L. XIV, Ep. XXII, (etsi illi iuvenes)

ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τόνδ᾽ ἀπωθοῦνται ψόγον. Aliis bonis hanc vituperationem depellunt.

Πᾶς βλέπει ὅτι ὁ Βαλκενάριος καὶ τὸν διαζευκτικὸν σύνδεσμον ἢ πρὸ τοῦ ταύταν προσέθηκε καὶ τὸ τυ εἰς τὸ τευ μετετύπωσεν. Ἀναλήθη δὲ λέγει ὁ Βερναρδάκις λέγων ὅτι αὐτὸς μὲν τὸν διαζευκτικὸν σύνδεσμον προσέθηκεν, ὁ Κόβητος δὲ πρῶτος τὸ τυ εἰς τὸ τευ μετέβαλε. Δὶς ὁ διαζευκτικὸς σύνδεσμος εἶναι τεθειμένος καὶ ἐν σελ. 241 a «κακὰ φάμα τευ κακκέχυται· ἢ ταύταν νῦν ἔκνιψαι ἢ μὴ ἔσο» καὶ παρὰ τῷ Στοβ. Ἀνθολ. PH΄, 13 «κακὰ φάμα τευ κακκέχυται· τὺ ὦν ἢ ταύταν ἀπότριψαι ἢ μηδαμοῦ φαίνευ». Συχνὴ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ εἶναι ἡ τοιαύτη ἐκφορὰ οἷον «ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τᾶς», «ἢ λέγε τι σιγῆς κρεῖττον ἢ σιγὴν ἔχε», «ἢ δεῖ χελώνης κρέα φαγεῖν ἢ μὴ φαγεῖν», «ἢ μένοντα ἀποθανεῖν ἢ νικᾶν», «ἢ καλῶς ζῆν ἢ τεθνηκέναι», (πρβλ. Σοφ. Αἴ. στ. 479 «ἀλλ᾽ ἢ καλῶς ζῆν ἢ καλῶς τεθνηκέναι τὸν εὐγενῆ χρή»), «ἢ φρονεῖν ἔλασσον ἢ δύνασθαι δεῖ μεῖζον», «ἢ χρὴ τραγῳδεῖν πάντας ἢ μελαγχολᾶν» κτλ.

Τὴν ὑπὸ τοῦ Βαλκεναρίου γενομένην μεταβολὴν τοῦ ἀπόθευ εἰς τὸ ἀπώθευ (ἀπωθεῦ) ἐνέκρινε καὶ ὁ Βυττεμβάχιος ἐν τῷ Πλουταρχείῳ Λεξικῷ σελ. 241. Καὶ ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1860 σελ. 145 «κακά τοι φάμα κακκέχυται· ταύταν ἀπόθευ ἢ μὴ ἔσο, ubi τευ pro τοι emendandum est et ἀπωθεῦ pro ἀπόθευ, ut apud Tragicum est «ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τόνδ᾽ ἀπωθεῖται ψόγον» et saepius alibi. (Πρβλ. καὶ Collect. crit. σελ. 491). Λέγεται ἀπωθεῖσθαι δύσκλειαν, αἰσχύνην κτλ. Ἐν τῷ ποιήματι τοῦ Σόλωνος τῷ καλουμένῳ Σαλαμῖνι φέρεται «Ἴομεν εἰς Σαλαμῖνα, μαχησόμενοι περὶ νήσου ἱμερτῆς, χαλεπόν τ᾽ αἶσχος ἀπωσόμενοι», ἀλλὰ παρὰ τῷ Ἡσιόδῳ Ἔργ. 760 φέρεται καὶ «Φήμη γάρ τε κακὴ πέλεται, κούφη μὲν ἀεῖραι ῥεῖα μάλ᾽, ἀργαλέη δὲ φέρειν, χαλεπὴ δ᾽ ἀποθέσθαι», ἔνθα ἡ κακὴ φήμη παρίσταται ὥς τι φορτίον, ὃ δυσκόλως τις ἀποτίθεται ἢ ξεφορτώνεται. Παρατηρητέον δ᾽ ὅτι ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἀνε-

γνώσθη μὲν τευ ἀντὶ τοῦ τοι καὶ ἀπωθεῦ ἀντὶ τοῦ ἀπόθευ, ἀλλὰ δὲν προσετέθη πρὸ τοῦ ταύταν ὁ διαζευκτικὸς σύνδεσμος ἤ. Νοεῖται δ' ἡ οὕτω προενηνεγμένη ῥῆσις ὧδέ πως· «ταύτην (τὴν κακὴν φήμην) ἀποτρίβου· εἰ δὲ μὴ ἀφανίζου, (ἀφανὴς ἢ ἄφαντος γίγνου)».

277 f «ἀλλ' ἐν Τιβοῦρι διέτριβεν»· καὶ ἐν τούτῳ λέγει ὁ ἐκδότης ὅτι τὸ Τιβοῦρι ὀφείλεται αὐτῷ ἀντὶ τοῦ τῇ βούριδι τῶν ἀντιγράφων· νῦν δὲ πρβλ. Παπ. Λεξ. 1522 Bei Plutarch Τιβοῦρι. (Γράφε δὲ Τίβουρι, ἀφοῦ λατινιστὶ ἦν Tibur καὶ οὐδεὶς λόγος πρὸς καταβιβασμὸν τοῦ τόνου).

247d «Πόλλιν ἡγεμόνα καὶ Δελφὸν καὶ Κραταίδαν Λακεδαιμονίους λαβόντες», ὑφ' ἃ σημειοῦται «Δελφὸν καὶ Κραταίδαν Meursius: ἀδελφὸν κραταίδα· cf. Phot. Bibl. 137 b 21. 141 a 7. Müller. Fragm. 1, p. 356». Ἀλλ' ἐν 296 c «Πόλλιν ἡγεμόνα καὶ Δελφὸν ἔχοντας», ὁ ἐκδότης λέγει ὅτι ἔγραψε Δελφὸν ἀντὶ τὸν ἀδελφὸν τῶν ἀντιγράφων. Καὶ ὅμως οὕτως ἔχει καὶ ἡ μετάφρασις Dübner σελ. 362, 8 «Polli et Delpho ducibus»· πρβλ. καὶ Wyttenb. Πλουτ. Ζ' σελ. 8 καὶ 65. Ἔπειτα ἀφοῦ ἀνωτέρω 247 d ὡμολόγησε καὶ αὐτὸς ὅτι ἄλλος πρότερον εἶχε διορθώσει, πῶς νῦν ἐν 296 c λέγει ὅτι αὐτὸς διώρθωσεν ;

300 b «μόνοι τῶν Λυκάωνος (sic) παίδων Ἐλευθὴρ καὶ Λεβεάδος οὐ μετέσχον . . .» ἀντὶ Λεβεάδος εἰκάζει ὁ ἐκδότης Λέβαδος. Ἀλλὰ πρβλ. Διδοτ. σελ. 369 Eleuther et Lebadus, καὶ Παπ. Λεξ. ἐν λ. Λεβεάς.

302 a «ἦλθεν Ἄρσηλις ἐκ Μυλασέων»· καὶ τὸ Μυλασέων οἰκειοποιεῖται ὁ ἐκδότης, λέγων ὅτι ἔγραψεν οὕτως ἀντὶ μυλέων. Νῦν δὲ πρβλ. Παπ. Λεξ. σελ. 959 «Μυλέων f. l, in Plut. qu. 45. vgl. Μύλασα. In Plut. qu. Graec. 45 ist nach Mein. statt ἐκ Μυλέων zu lesen ἐκ Μυλασέων· καὶ Wyttenb. Μυλέων⟩Μυλασέων Xyl.

Αὐτόθι διατείνεται ὅτι ἔγραψε Λαβρανδέως ἀντὶ Λαβραδέως hic et infra. Ἀλλὰ πρβλ. Wyttenb. Τομ. Ζ' 72 Jupiter Labrandensis memoratur Herodoto - Stephan Byz. voce Λάβρανδα.

408 c «Ἀθηνᾶς Αὐξιληρίας», ὑφ' ὃ εἰκάζει Αὐξιλιαρίας. Ἀλλὰ καὶ ἡ μετάφρασις τοῦ Dübner ἔχει *Auxiliariae* καὶ ὁ Wyttenb. ὁμοίως.

309 b «Μεταλίαν τὴν θυγατέρα», ἀνθ' οὗ εἰκάζει Μετέλλαν·

ἀλλὰ καὶ ἡ μετάφρασις τοῦ Dübner ἔχει Metellam, ὁμοίως καὶ ὁ Wyttenb. καὶ ὁ Παπ. ἐν λεξ. κελεύουσι ν' ἀναγνωσθῇ Μετέλλα.

310 c «Ἀρούντιος» λέγει ὅτι ἔγραψεν ἀντὶ ἀρνούτιος τῶν ἀντιγράφων· ἀλλὰ πρβλ. Παπ. λεξ. σελ. 142 καὶ ἡ μετάφρασις τοῦ Dübner (παρὰ τῷ Διδότῳ) ἔχει ἐν σελ. 381, 49 Aruntius.

314 d Φαλερίους ἀντὶ Χαλερίους διατείνεται ὅτι εὗρε καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὸ κείμενον «λοιμοῦ κατασχόντος Φαλερίους»· νῦν δὲ πρβλ. Διδότου μεταφρ. σ. 386, 40 «Faleriis grassante peste...»

Ὁμοίως διατείνεται ὅτι ἀποκατέστησεν αὐτόθι Λουπέρκα ἀντὶ τουπέρκα, ἀλλὰ καὶ ἡ μετάφρασις τοῦ Διδότου σελ. 386, 43 ἔχει Valeria Luperca.

325 e «πυρὶ δὲ καὶ σκότει φοβερῷ καὶ ὄρφνῃ καὶ ξίφεσι βαρβάροις...»· τὸ ὄρφνῃ λέγει ἀποκατέστησεν ὁ ἐκδότης ἀντὶ τοῦ ὀρφνῇ τῶν ἀντιγράφων. Ἀλλὰ καὶ ὁ Wyttenb. ἐν λεξ. Πλουτ. οὕτως τονίζει οἷον σ. 1134, II. 325 e, 953 a καὶ ὁ Θησαυρ. τοῦ Στεφάνου.

348 b «ἐπικῆς μὲν οὖν ποιήσεως ἡ πόλις οὐκ ἔσχηκεν ἔνδοξον δημιουργὸν οὐδὲ μελικῆς», ὑφ' ὃ σημειοῦται ὅτι αὐτὸς εὗρε τὸ ἐπικῆς ἀντὶ τοῦ της τῶν ἀντιγράφων· ἀλλὰ πρβλ. Wyttenb. ποιήσεως] praeponendum ἐπικῆς, ut monuit etiam Reisc.

360 b ἐκδοὺς Παγχώους καὶ Τριφύλλους ᾔκασε Παγχαίους· ἀλλὰ πολὺ πρὸ αὐτοῦ ἐδιδάχθη τἀληθὲς ἐν Θησ. Στεφάνου λ. Πάγχαιος ex Euemero Plut. quoque Mor. p. 360 a, ubi corrupte ἐν Πάγχοντι et Παγχώους pro ἐν Παγχαίᾳ et Παγχαίους».

367 a «εἰ δὲ ταῦτα μὴ λέγεται παρὰ τὸ εἰκός, εἰκότως οὐδ' ἐκεῖνον ἄν τις ἀπορρίψειε τὸν λόγον κλπ.»· ὑφ' ὃ σημειοῦται «παρὰ τὸ εἰκὸς* παρ' αὐτοῖς». Ἀλλὰ καὶ παρὰ Διδ. 448, 53 κεῖται παρ' εἰκός.

371 b «Βέβωνα δέ τινα» ἔγραψε, λέγει, ὁ ἐκδότης, ἀντὶ τοῦ τῶν ἀντιγράφων βεβῶνα. Ἀλλὰ καὶ ὁ Θησ. τοῦ Στεφάν. ἔχει Βέβωνα καὶ τὸ λεξ. τοῦ Παπίου καὶ ἡ ἔκδοσις τοῦ Διδότου σελ. 454, 5. 8, κεῖται δὲ Βέβωνα καὶ μετὰ δύο σειρὰς 371 c καὶ ἡ ὀνομαστικὴ Βέβων 376 b.

375 d «οὕτω καὶ Πλάτων φησὶ τὴν ὁσίαν δηλοῦν τοὺς παλαιοὺς 'ἰσίαν' καλοῦντας». Ὁ ἐκδότης εἰκάζει ἐσσίαν ἀντὶ ἰσίαν, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Θησ. τοῦ Στεφ. διδάσκεται τἀληθές, πρβλ. «ἰσία

ex Platonis Cratylo p. 401 c affert Plut. Mor. p. 375 d, cui ἐσίαν voc. a Platone etymologiae causa fictum restituendum ex Platone.

385 c «ἐπεὶ δὲ τοῦ φιλοσοφεῖν, ἔφη, τὸ θαυμάζειν καὶ ἀπορεῖν, εἰκότως . . .»· ὁ ἐκδότης εἰκάζει ἀρχὴ ἀντὶ τοῦ ἔφη. Ἀλλὰ πρὸ αὐτοῦ ὁ Κόβητος ἐν Μνημοσ. ἔτους 1878 σελ. 14 ἔγραψεν «Optime haberet τοῦ φιλοσοφεῖν ἡ ἀρχὴ (vel τὸ αἴτιον) τὸ θαυμάζειν καὶ ἀπορεῖν ἐστι».

392 d ὅ τ' ἐχθὲς εἰς τὸν σήμερον τέθνηκεν, ὁ δὲ σήμερον εἰς τὸν αὔριον ἀποθνήσκει». Ὁ ἐκδότης ἐξέδωκεν, ὡς αὐτὸς λέγει, ὅ τ' ἐχθὲς ἀντὶ τοῦ ὁ τεχθεὶς τῶν ἀντιγράφων. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἔκδοσις τοῦ Διδότου σελ. 479, 2 ἔχει ὅ τε χθές· πρβλ. καὶ 473 d «ὥσπερ ἕτερον ὄντα τὸν ἐχθὲς τοῦ σήμερον».

393 e «ἐκστάσεις δ' αὐτοῦ καὶ μεταβολὰς πῦρ ἀφιέντος, αἳ αὐτὸν ἀνασπῶσιν ὡς λέγουσιν»· οὕτως «αἳ αὐτὸν ἀνασπῶσιν» ἔγραψε, λέγει, ὁ ἐκδότης, ἀντὶ τοῦ τῶν ἀντιγράφων «ἑαυτῶν ἅμα σπῶσιν»· κατόπιν ἐξηλέγχθη, ὅτι τὸ ἀνασπῶσιν εἶχεν εὕρει καὶ ἀποκαταστήσει ὁ Mezeriac, ὁ δὲ θέλων νὰ δικαιολογήσῃ τὸν σφετερισμὸν τῶν ἀλλοτρίων προήνεγκε τὴν παράδοξον ἀρχήν, καθ' ἣν «καὶ ἓν πνεῦμα μιᾶς λέξεως ἂν ἀλλάξω, ὀφείλω ν' ἀποδώσω τὴν διόρθωσιν εἰς ἐμαυτόν». Ἔστω· ἀλλ' οὐκ ἔδει νὰ μνημονευθῇ καὶ τοῦ ἄλλου ἡ διόρθωσις, ἵνα ἐφαίνετο τί ἑκάτερος εἰσήνεγκε;

395 b «ἐθαύμαζε δὲ τοῦ χαλκοῦ τὸ ἀνθηρὸν ὡς οὐ πίνῳ προσεοικὸς οὐδ' ἰῷ»· τὸ ἰῷ διατείνεται ὁ ἐκδότης ὅτι ἔγραψεν αὐτὸς ἀντὶ τοῦ ἴῳ τῶν κωδίκων· ἀλλὰ καὶ ἡ μετάφρασις τοῦ Dübner παρέχει non situi aut *aerugini* similem.

398 c «ἔνιοι δέ φασιν ἐκ Μαλιέων ἀφικέσθαι ..»· ὁ ἐκδότης ὑποσημειοῦται «ἐκ Μαλιέων* (ἐκ Μαλιαίων Clem. Alex. p. 358 Pott. ubi pro Σιδῶνος leg. Ποσειδῶνος): εἰς Μαλεῶνα». Ἀλλὰ πρὸ αὐτοῦ ὁ Meineke ἐν Στεφ. Βυζαντ. σελ. 409 ἐδίδαξε τἀληθὲς εἰπὼν «ubi legendum ἐκ Μαλιέων», καὶ ὁ Κόβητος ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ τομ. Α' σελ. 504.

447 e «οἴεσθαι λόγων εἶναι δυεῖν διαφοράν»· τὸ λόγων, λέγει ὁ ἐκδότης, ἔγραψεν αὐτός, ἀντὶ τοῦ διὰ (ἐκ διττογραφίας προελθόντος)

λόγων. Ἀλλὰ καὶ ἡ Διδότειος σελ. 543, 1 ἔχει «οἴεσθαί τινα λόγων εἶναι διττὴν διαφοράν».

453 e «μεθ' ὑγιείας ἕξιν ἐμποιοῦσα χρηστήν»· τὸ μεθ' ὑγιείας ἀντὶ τοῦ μετ' εὐνοίας τῶν ἀντιγράφων ἔγραψε, λέγει, ὁ ἐκδότης· ἀλλὰ καὶ ἡ Διδότειος σελ. 550, 9 παρέχει μεθ' ὑγείας.

542 b «λανθάνει γὰρ οὕτω τὸν ἀκροατὴν τοῖς ἰδίοις ἐπαίνοις συνυποδυόμενος»· τὸ συνυποδυόμενος ἀντὶ συναποδυόμενος ὀφείλεται, ὡς λέγει, τῷ ἐκδότῃ· ἀλλὰ καὶ ὁ Θησ. τοῦ Στεφ. ἐν λ. συνυποδύεσθαι μνημονεύει τοῦ χωρίου τούτου καὶ διορθοῖ.

553 d «ἐμπεσεῖν τῷ κτείναντι τὸν Μίτυν καὶ ἀνελεῖν»· τὸ Μίτυν λέγει ὁ ἐκδότης ὅτι ἔγραψεν ἀντὶ τοῦ μίτιον· ἀλλὰ καὶ ἐν Θησ. τοῦ Στεφ. ἐν λ. Μίτιος λέγεται «Mitius quidam Argivus memoratum Plut. Mor. p. 553 d, quod scribendum Μίτυς . . . .».

550 f κεῖται «ἂν εἰς τὰς χηλὰς μαλακιῶσι», σημειοῦται δ' ὁ Βερναρδάκις «malim μαλκίωσιν». Ἀλλ' ὁ Γ. Δινδόρφιος διαλαμβάνων μετὰ πολλῆς ἀκριβείας ἐν τῇ τρίτῃ Λιψιακῇ ἐκδόσει τοῦ Δημοσθένους Τομ. Α΄ σελ. V περὶ τοῦ ῥήματος μαλκίω καὶ τῆς γινομένης διαφθορᾶς αὐτοῦ ὑπὸ τῶν βιβλιαγράφων δοξάζει ὅτι καὶ τὸ φερόμενον παρὰ Πλουτάρχῳ μαλακιῶσι εἶνε ἐσφαλμένη ἀνάγνωσις τοῦ μαλκίωσι (Παράβαλε καὶ Ἑλληνικὸν Λεξικὸν Λιδδέλλου καὶ Σκότου ἐν λέξει μαλκίω). Πολὺν λόγον περὶ τοῦ προκειμένου ῥήματος ποιεῖται ὁ Κόβητος ἐν Var. Lect. σελ. 130 κ.ἑ ἰσχυριζόμενος ὅτι μόνος ὁ τύπος μαλκίω, ὅμοιος ὢν τῷ ἰδίω, κονίω, μηνίω, χρίω, ἔχει ὑγιῶς, πλημμελεῖς δ' εἶναι αἱ ἐκφοραὶ μαλκιεῖν, μαλκιῆν, μαλκιᾶν, μαλακιῶ, μαλακιεῖν, μαλακιῆν. Παρατιθέμεθα τὰ γεγραμμένα ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς κριτικοῦ ἐν Nov. Lect. σ. 777 «Notavimus jam alibi de antiquo verbo ΜΑΛΚΙΩ μαλκίω, in quo ubique vitiando scribarum natio conspiravit. Namque aut μαλκιῶ, μαλκιῶν, μαλκιῶσα dare solent pro μαλκίω, μαλκίων, μαλκίουσα, (eodem erroris genere quo μηνιᾶν, μηνιῶν, μηνιῶσα sequioribus usitata sunt pro μηνίειν, μηνίων, μηνίουσα antiquorum), aut, quasi a μαλακὸς formata forent, a de suo inserunt μαλακιῶ scribentes et μαλακιῶν et μαλακιῶσα. Non miraberis igitur V. 2. in libris esse μαλακιῶσαι τὰς ῥῖνας, nec probabis qui μαλκιῶσαι reponunt, nam μαλκίουσαι unico verum est». Καὶ τὰ ἐν

Μνημοσ. 1884 σελ. 434 «μαλΑκίει τε καὶ ἀπαγορεύει. Exempta una literula scribe μαλκίει. Verbum vetus et satis inepte ab Aeliano recoctum ΜΑΛΚΙΕΙΝ aut raro aut numquam e scribarum manibus integrum elabitur, sed corrumpitur in μαλκιεῖν μαλακιεῖν, μαλακιοῦσαν, μαλακιοῦσαι, μαλακιῆν et sim. cf. V. 12, IX. 4, IX. 16 ubi nunc emendate scriptum est μαλκίει, μαλκίειν, μαλκίουσαν. Καὶ ἐν Var. Lect. σελ. 131 μεταβάλλει τὸ παρὰ τῷ Ἀράτῳ κείμενον μαλκιόωντι εἰς τὸ μαλκίοντι γράφων «Hinc satis tuto ARATO in *Phaenomenis* vs. 294 suam manum restitues, si scripseris:

τότε δὲ κρύος ἐκ Διός ἐστι
ναύτῃ μαλκίοντι κακώτερον.

pro vulgata μαλκιόωντι». Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου εἶναι γεγραμμένον μαλκιεῖν: τὸ ὑπὸ ψύχους συνεσπάσθαι τὰς χεῖρας, «καὶ μαλκίετον μαλκῶς καὶ ἀσθενῶς ἔχετον. ἐπιεικῶς δὲ τοὺς ὑπὸ κρύους κεκμηκότας (Cobet ἐσκληκότας) μαλκιῆν λέγουσι». Καὶ ἐν τῷ τοῦ Φωτίου μαλκιῆν· ὑπὸ κρύους κατεσκληκέναι καὶ δυσκίνητον εἶναι» καὶ μαλκίειν· τὸ ναρκηκέναι τὰς χεῖρας ὑπὸ κρύους» (Πρβλ. καὶ Κραμ. Ἀν. Παρ. Τομ. Δ' σελ. 186, 4.) Ἐν τοῖς εἰς Ἡσίοδον Σχολίοις Ἔργ. 528 φέρεται «μυλιόωντες δὲ, διεστραμμένοι καὶ συγκαμφθέντες ὑπὸ τοῦ κρύους, ἢ τὰ χείλη κινοῦντες ὑπὸ τῆς ψυχρότητος. Κράτης δὲ γράφει μαλκιόωντες», ὃ ὁ Κόβητος ἐν Var. Lect. σελ. 131 μετατυποῖ εἰς τὸ μαλκίοντες.

575d «πέρα τοῦ δέοντος ἐδόκουν Βοιωτιάζειν». Τὸ Βοιωτιάζειν ἔγραψε, λέγει ὁ ἐκδότης, ἀντὶ Βοιωτίζειν· νῦν δὲ πρβλ. καὶ Θησ. Στεφάνου ἐν λ. Βοιωτιάζω· (πρβλ. καὶ λεσβιάζειν, σιφνιάζειν κλπ.).

594 b «βούλεταί σοι διαλεχθῆναι οὑτοσὶ Θεόκριτος» οὕτως ἔγραψε, λέγει, ἀντὶ οὑτοσὶ ὁ Θεόκριτος. Ἀλλὰ πρὸ αὐτοῦ ἐδίδαξεν ὁ Doehner, Quaest. Plut. Particula altera p. 38 «Cum articulo unicum est p. 594 b οὑτοσὶ ὁ Θεόκριτος, qui loco mihi articulus valde suspectus et fortasse expugendus est»· πρβλ. καὶ Κόβητον ἐν N. L. σελ. 629.

604 e «γῆς, δέλεαρ ἔχοντες τήνδε συνθηρεύομεν» τὸ δέλεαρ ἔγραψε, λέγει, ἀντὶ τῆς δὲ ἔλεαρ· ἀλλὰ καὶ ἡ Διδότειος ἔχει «γῆς,

δέλεαρ», καὶ ἀπὸ πολλοῦ ἡ γραφὴ αὕτη ἐξηυρέθη. Λοιπὸν πρὸς τί ταῦτα;

690 b φέρεται «Διὰ τίν' αἰτίαν τὸ φρεατίδιον ὕδωρ ἀρυσθέν, ἐὰν ἐν αὐτῷ τῷ τοῦ φρέατος ἀέρι νυκτερεύσῃ, ψυχρότερον γίνεται». Ὁ ἐκδότης μεταβαλὼν τὸ φρεατίδιον εἰς τὸ φρεατιαῖον, ἐσημειώσατο «in lemmate φρεατιαῖον scripsi pro φρεατίδιον». Ἀλλ' ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου λ. φρεατιαῖος κεῖται «Plut. Moral. p. 954c, «Καὶ γὰρ τῶν ῥυτῶν ὑδάτων τὰ πετραῖα καὶ ὀρεινὰ ψυχρότατα καὶ τῶν φρεατιαίων τὰ κοιλότατα» [ibid. p. 912 c, et in lemmate p. 690 b, ubi olim φρεατίδιον pro φρεατιαῖον]. Ὁ Σχαιφῆρος ἔγραψε σημείωσιν εἰς τὸ τοῦ Βαστίου παλαιογραφικὸν ὑπόμνημα σ. 704, ἐξ ἧς παρατιθέμεθα τάδε: «ubi aliquod adjectiva in -ιδιος, quae ex hoc nata fonte, in Graecitatem fraudulenter irrepserunt, Graeca esse jure negat substituitque genuinam formam -ιαῖος. Ex horum numero sunt etiam ναματίδιος Codicis Vindob. B. in Alciphr. III, 13, pro quo Wagnerus bene dedit ναματιαῖος et φρεατιαῖος. Conf. Schneider. Lex. v. φρεατιαῖος. Καὶ τὸ φρεατίδιον ἄρα εἶχε διορθωθῆ πρότερον.

690 d «ὅταν οὖν ὑποπλασθῇ ὑπὸ τῆς πηγῆς», ὁ ἐκδότης σημειοῦται «ὑποπλασθῇ ὑπὸ τῆς πηγῆς] fort. ἀποσπασθῇ τῆς πηγῆς». Ἀλλὰ καὶ ὁ Wyttenb. πρὸ πολλοῦ ἔχει «ἀποσπασθῇ ἀπὸ τῆς πηγῆς», ὅπως παρετήρησεν ὁ Κόντος ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Θ' σ. 89.

714 c «ὥσπερ οἶμαι καὶ τὸ ἐνθάδε Πρυτανεῖον καὶ Θεσμοθετεῖον». Τὸ Θεσμοθετεῖον ἀντὶ Θεσμοθέσιον λέγει ὁ ἐκδότης ὅτι ἀποκατέστησεν· ἀλλὰ πρὸ αὐτοῦ ἔγραψεν ὁ Κόντος ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Γ' σελ. 305 ὅτι «ἀναμφισβήτητος εἶνε ἡ ἐκφορὰ θεσμοθετεῖον, ἀμφίβολος ἡ θεσμοθέσιον, ὅλως δ' ἀνυπόστατος ἡ θεσμοθέτιον».

722 a «ψήγμασι μικροῖς καὶ θραύσμασιν», τὸ θραύσμασιν ἀντὶ θραύμασιν ἔγραψε, λέγει, ὁ ἐκδότης· ἀλλὰ καὶ ὁ Wyttenb. ἐν τῷ τοῦ Πλουτ. λεξ. μόνου τοῦ τύπου θραῦσμα μνημονεύει.

667 c «τῆς Εὐβοίας ὁ Αἰδηψός, οὗ τὰ θερμὰ χωρίον ἐστὶ. . .»· τὸ Αἰδηψὸς λέγει ὅτι ἔγραψεν ἀντὶ γάληψος· ἀλλὰ καὶ ἡ Διδότειος σελ. 810, 39 παρέχει «τῆς Εὐβοίας ὁ Αἰδηψός» καὶ τὸ λεξικὸν τοῦ Παπίου σελ. 33 Αἰδηψὸς παρὰ Πλουτ. Συμποσ. Δ' 4.

753c «ἄμυν' οὖν διὰ πλειόνων νῦν ἐρῶν»· τὸ ἄμυν' οὖν ἀντὶ ἀμύνει εἶναι τοῦ ἐκδότου, ὡς λέγει. Ἀλλὰ καὶ τοῦ Διδότου ἡ μετάφρασις σελ. 920, 25 ἔχει defende amorem.

756 f «ἂν οὖν τὸν Ἔρωτα τῶν νενομισμένων τιμῶν ἐκβάλλωμεν, οὐδ' αἱ τῆς Ἀφροδίτης κατὰ χώραν μενοῦσιν»· τὸ οὐδ' αἱ ἀντὶ οὐδὲ ἀποκατέστησε, λέγει, ὁ ἐκδότης· ἀλλ' ὁ Κόβητος πρότερον ἐν Μνημοσ. 1874, 107 ἔγραψεν «οὐδὲ scrib. οὐδ' αἱ».

774 e ἐξέδωκε «Φῶκος Βοιώτιος μὲν ἦν τὸ γένει, ἦν γὰρ ἐκ Γλίσαντος» ἐσημειώσατο δὲ «em. X: κλείσαντος. Illuc ducit quod paulo post legitur in Urb. ἐγγίσαντι pro ἐν κλείσαντι ceterorum». Ἐν δὲ 775 b ἐξέδωκε μὲν «τὸ ἐν Γλίσαντι μνῆμα τοῦ γέροντος», ἐσημειώσατο δὲ «ἐν Γλίσαντι*: ἐγγίσαντι». Μέγα ἀληθῶς τοῦτο κατόρθωμα ὅτι διώρθωσεν ὁ Βερναρδάκις τὸ ἐν τῷ δευτέρῳ χωρίῳ σφάλμα. Ἀλλὰ πρῶτον μέν, ἐπανορθωθέντος τοῦ ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ πταίσματος, εἰκότως πρέπει νὰ νομίζηται ὅτι καὶ τὸ ἐν τῷ δευτέρῳ εἶναι ἐπηνωρθωμένον· ἔπειτα δὲ παρατηροῦμεν ὅτι καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Βυττεμβαχίου γενομένῃ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου φέρεται μὲν «τὸ ἐν Κλείσαντι μνῆμα τοῦ γέροντος», κεῖται δὲ ἐν τῇ μεταφράσει «monumentum senis Phoci *Glisante* positum» ἤτοι ἐν Γλίσαντι, τουτέστιν αὐτὸ τοῦτο, ὃ μετὰ τοσαῦτα ἔτη ἀποκατέστησεν ἡ κριτικὴ δεξιότης τοῦ Β.

793 a «φιλοσοφῶμεν ὅπως μηδὲν ἀπρεπὲς μηδὲ βαρὺ τῷ γήρᾳ προσάξομεν ἀγώνισμα», τὸ προσάξομεν ἔγραψε, λέγει, ὁ ἐκδότης ἀντὶ προσάξωμεν. Ἀλλὰ πολὺ πρότερον ὁ Κόντος ἐν Λογ. Ἑρμῇ Α' 107 ἐπηνώρθωσε τὸ χωρίον τοῦτο γράψας «ἀλλὰ γραπτέον ἄνευ οὐδενὸς ὄκνου ἐπάξομεν, ὡς καὶ τῷ ἐν Εἰ Πρεσβυτ. Πολιτ. ΙΗ' 1 (968, 44) «ἐκεῖνο σκοπῶμεν ἤδη καὶ φιλοσοφῶμεν, ὅπως μηδὲν ἀπρεπὲς καὶ βαρὺ τῷ γήρᾳ προσάξωμεν ἀγώνισμα» προσάξομεν ἀντὶ τοῦ προσάξωμεν».

786 b ἀπημβλυμμένας ἐξέδωκε, λέγει, ὁ ἐκδότης ἀντὶ ἀπημβλυμένας· ἀλλὰ πολὺ πρότερον εἶπε τοῦτο ὁ Κόντος ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Α' 399 κἑξ.

Τὸ πλημμελῶς γεγραμμένον 972 f «Τὸν δὲ ἐν Αἰγύπτῳ παιδεραστοῦντα χῆνα καὶ τὸν ἐπιθυμήσαντα Γλαύκης κιθαρῳδοῦ κριὸν» μετεβλήθη ὑπὸ τοῦ Βυττεμβαχίου εἰς τὸ ΑἰγΕΙῳ. Ὁ Ἰακώψιος

γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ περὶ Ζώων συγγράμματος τοῦ Αἰλιανοῦ Τομ. Β΄ σελ. 187 «Ἐν Αἰγείῳ. Scribe Αἰγίῳ cum b. —ἀργίῳ a. Ap. Athen. XIII p. 606 C, ubi eadem historia, ἀγείῳ legebatur; nunc Αἰγίῳ. Ap. Plin. X. 22. s. 26. *Argis* olim. Ap. Plutarchum T. II p. 972 F. τὸν ἐν Αἰγύπτῳ παιδεραστοῦντα χῆνα, Wyttenbachius mutavit in τὸν ἐν Αἰγείῳ». — Πρβλ. καὶ Schweighaeuser ἐν Animadver. in Athen. Τομ. Ζ΄ σελ. 290 «Ἐν Αἰγείῳ δὲ παιδὸς ἠράσθη χήν. Pro mendoso Ἀγείῳ in quo nil mutant membranae, Αἰγίῳ scripsi cum Aeliano, lib. V. de Nat. Anim. c 29, ubi eadem res traditur. Sed rectius etiam foret ἐν Αἰγίῳ: nam Αἴγιον proprie scribitur Achaici illius oppidi nomen». Ὁ Βυττεμβάχιος εὗρε τὴν ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου τεθεῖσαν λέξιν ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ, ἀλλ᾽ ἐσφάλη περὶ τὴν ἐκφορὰν αὐτῆς γράψας τὴν παραλήγουσαν διὰ διφθόγγου. Παρετηρήθη δὲ καὶ ὑπ᾽ ἄλλων, εἶναι δὲ καὶ τοῖς παισὶ νῦν γνωστὸν ὅτι ἡ παραλήγουσα τοῦ ὀνόματος τούτου ἐξεφέρετο διὰ τοῦ ι. Ὁ Βερν. ὅλως ἀμνημονῶν τῆς ὑπὸ τοῦ Βυττεμβαχίου γενομένης ἀναγνώσεως λέγει ὅτι αὐτὸς ἀποκατέστησε παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ τὴν ἀληθῆ γραφὴν Τομ. Α΄ σελ. XLIX «ib. f. ἐν Αἰγίῳ scripsi ex ἐν Αἰπῶ: ἐν Αἰγύπτῳ. cf. Ael. 5, 29. Athen. p. 600 b Plin. 10, 26» καὶ Τομ. Ϛ΄ σελ. 48 «Αἰγίῳ Aelianus (5, 29): αἰπῶ» Δίκαιον καὶ εὔλογον ἦτο πρῶτον μὲν νὰ δηλωθῇ ὅτι ὁ Βυττεμβάχιος ἀναγνοὺς ἐν Αἰγείῳ ἀντὶ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ εὗρε τὴν λέξιν ἧς ὁ συγγραφεὺς ἐποιήσατο χρῆσιν· ἔπειτα δὲ νὰ λεχθῇ ὅτι φέρεται καὶ γραφὴ ἐν αἰπῶ, ἐν ᾗ τὸ ΓΙ τῆς ἀληθοῦς γραφῆς μετέπεσεν εἰς τὸ Π (ΑἰΓΙῷ αἰΠῶ), ὃ καὶ ἀλλαχοῦ συνέβη. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ Τόμ. Α΄ σελ. 217-218 «Ὄψει δὲ πανταχοῦ τὰς στιγμὰς καὶ τὰς γραμμὰς τὰς λεπτοτέρας πάλαι ἠφανισμένας καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν ὅλως διαφέροντα Γ—Τ—Π—ΓΙ—ΤΙ κτέ. καὶ «Ἐν τῇ Παυσανίου Περιηγήσει τῆς Ἑλλάδος Γ. 14, 2 φέρει τἀντίγραφα: «οἱ τάφοι τῶν ἀγιπαδῶν» καὶ μετ᾽ ὀλίγα: «ἐν ἀπαδῶν» καὶ § 3: «τῶν μνημάτων ἃ τοῖς ἀπάδαις πεποίηται». Περὶ δὲ τῶν ἐν Σπάρτῃ βασιλέων ὁ λόγος, οὓς ἴσμεν ὑπὸ τῶν πολιτῶν Ἀγιάδας καὶ Εὐρυπωντίδας καλουμένους. Ἐμφανὲς τοίνυν τὸ σφάλμα ΑΠΑΔΩΝ καὶ ΑΠΑΔΑΙC, ἀντὶ τοῦ Ἀγιαδῶν καὶ Ἀγιάδαις, τὸ δὲ Ἀγιπαδῶν οὐδὲν ἄλλο ἢ

γι
Ἀπαδῶν· διώρθωσέ τις τὸ σφάλμα, ὁ δὲ μεταγράψας οὐ συνεὶς ἀμφότερον παρέλαβε». Καὶ 217 «Ἐν τοῖς τοῦ Στράβωνος σελ. 427 ἐφέρετο «ὁ βασιλεὺς Αἰπάλιος» ἀντὶ Αἰγίμιος. Ὁρᾷς ὅπως ὁ Αἰγίμιος ἀπώλετο, τὸ γὰρ ΓΙ εἰς Π μετέπεσε, τὸ δὲ Μ εἰς ΛΑ». Ἴδὲ καὶ Kramer ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Στράβωνος Τομ. Α΄ σελ. LXXXV. Ἐγράφη δὲ καὶ ΗΠΟΥ ἀντὶ τοῦ ΗΓΙΟΥ, περὶ οὗ ἴδε Overbeck, Die antik. Schrfqu. σελ. 86, 455 Ἐν τῷ λεξ. Σουίδα κεῖται «ἀνάρπαστοι· οἱ ἀμύητοι, οἷς τελεταὶ καὶ ὄργια οὐκ ἐγένοντο». Πᾶς τις κατανοεῖ ὅτι ἡ ἀληθὴς γραφὴ εἶναι ἀνορΓΙαστοι, ὃ κακῶς ἀναγνωσθὲν μετέπεσεν εἰς τὸ ἀνόρΠαστοι ἀνάρΠαστοι (ἴδε Kuster. εἰς Σουίδ. Τομ. Α΄ Μερ. α΄ σελ. 365 ἐκδ. Bernh.).

982 d «ἐκλαπέντων δὲ τῶν σκύμνων, ὃς ἂν εὐθὺς ἀναδὺς . . . ἀπέκτεινε». Τὸ ἐκλαπέντων ἀποκατέστησε, διατείνεται, ὁ κ. Β., ἀντὶ τοῦ ἐκλιπόντων· ἀλλ' ἤδη ἐν τῷ λεξ. τοῦ Πλουτ. σελ. 1721 ἐδίδαξεν ὁ W. «ἐκλέπω — aor. 2 pass. ἐκλεπεὶς e corr. II, 982 c». Ἐκεῖνος ἄρα ἐποιήσατο τὴν εἰκασίαν ὅτι ὁ παθ. β΄ ἀόρ. τοῦ ἐκλέπω ἁρμόζει τῇ ἐννοίᾳ τοῦ χωρίου οὐχὶ ὁ ἐνεργητικὸς τοῦ ἐκλείπω, ὁ δὲ Β. ἔλαβε τὴν ἀλλοτρίαν διόρθωσιν ἁπλῶς ἐνθυμούμενος ὅ,τι σήμερον καὶ οἱ μαθηταὶ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων ἐπίστανται, τ.ἔ. ὅτι ἐλέγετο λέπομαι ἐλάπην λέλεμμαι ὡς κλέπτομαι ἐκλάπην κέκλεμμαι καὶ πλέκομαι ἐπλάκην πέπλεγμαι καὶ βρέχομαι ἐβράχην (μεταγ.) βέβρεγμαι. Ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1881 σ. 367 εἶναι τάδε ὑπὸ τοῦ Κοβήτου γεγραμμένα «ἀπελέπη: ἀπελεπίσθη. Λέπω habet λαπῆναι, ἐκλαπῆναι, ἐκλαπήσεται, quod ex Erotiano olim Hippocrati reddidimus. Hesychius:

λαπῆναι: λεπισθῆναι.

Itaque ἀπελΑπη emendandum. Graeci veteres dicebant λέπω λέμμα, λοπός, ἀπολέπω, ἐκλέπω. Graeculi λεπίζω ἀπολεπίζω, ἐκλεπίζω, λέπισμα sim. (Καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Διδότου 1202, 17 ἀναγινώσκεται «ἐκλεπ[ισθ]έντων»). Τὸ ἐκλεπέντων ἄρα καθ' ἃ καὶ τὸ μαλκὴ καὶ τοσαῦτα ἄλλα ἦσαν ἤδη πρὸ πολλοῦ ἐξηυρημένα καὶ γνωστά. Ἥρπασε δ' ὁ Β. τὰ εὑρήματα ταῦτα καὶ μετατυπώσας μὲν τὸ ἐκλεπέντων εἰς ἐκλαπέντων, ἀναβιβάσας δὲ τὸν τόνον τοῦ μαλκὴ παρέστησεν αὐτὰ ὡς ἰδίας διορθώσεις. Οὐδαμῶς δυνα-

τὸν θὰ ὑπῆρχε τῷ Βερναρδάκι ν' ἀποκαταστήσῃ τὰς ὀρθὰς γραφάς, ἂν μὴ εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ ὑφ' ἑτέρων ηὑρημένα. Αἱ δ' ἐπανορθώσεις, ἃς αὐτὸς ἐποιήσατο, δύνανται εὐλόγως νὰ νομισθῶσιν οἱονεὶ τυπογραφικῶν σφαλμάτων διορθώσεις.

Δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ κακισθῶμεν ὑπό τινος ὡς λίαν σπουδάζοντες περὶ πρᾶγμα οὐχὶ πολλῆς σπουδῆς ἄξιον. Ἀλλ' ἡμεῖς δὲν ἐλέγχομεν ἁμάρτημα τοῦ κ. Β. δι' ἀμέλειαν ἢ ἀνεπιστασίαν συμβάν, ἀλλ' ἀδίκημα ἐκ προνοίας ὑπ' αὐτοῦ γενόμενον σφόδρ' ἐπιθυμοῦντος νὰ νομίζηται διορθωτὴς ἡμαρτημένης γραφῆς ὁ μεταβολήν τινα ποιησάμενος τῆς ὑφ' ἑτέρου εὑρεθείσης ὀρθῆς, ἵνα δύνηται ἀδεῶς καὶ εὐχερῶς αὐτὸς νὰ σφετερίζηται ἀξιολόγους ἄλλων διορθώσεις ἐπανορθῶν σφαλμάτια αὐτῶν δυνάμενα ὑπὸ τοῦ τυχόντος νὰ ἐπανορθωθῶσι.

Ἔπειτα πῶς νὰ πιστευθῇ διατεινόμενος ὅτι ἐποιεῖτο διορθώσεις καὶ ταύτας ἄντικρυς δαιμονίας πρὸ τοῦ διεξέλθῃ ὁλόκληρον τὸν συγγραφέα, ὃν ἐπεβάλετο νὰ ἐκδώσῃ; Καὶ ὅμως τοῦτο ἀληθῶς διατείνεται, ὅταν γραφὰς κάλλιστα σῳζομένας ἔν τινι χωρίῳ τοῦ ἐκδιδομένου συγγραφέως δισχυρίζηται ὅτι δι' εἰκασίας ἀποκατέστησεν ἐν ἄλλῳ κακῶς παραδεδομένας. Πολλάκις δηλαδὴ καθ' ἃ ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Α', 630 ὑπὸ τοῦ Κόντου ἐδιδάχθη, ἐν τοῖς ἀντιγράφοις φέρεται γραφὴ πλημμελὴς ἢ ἀνάρμοστος, οἷον ὑπ' ἄλλων τ' ἐς (Ἱπποκρ. Τομ. Α', σ. 263), παιδεύεσθαι (Πλουτ. Ἠθικ. σελ. 41a), διαφθειρομένους (Λυκούργ. κατὰ Λεωκρ. § 40), ῥοπάλου (Ξενοφ. Ἑλλην. ϛ', δ', 36) κτλ., ἡ δ' ὀρθὴ ἢ ἁρμόζουσα καὶ γνησία σῴζεται παρ' ἄλλῳ συγγραφεῖ ἢ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως ἢ μνημονεύεται ὑπὸ γραμματικοῦ τινος, οἷον οὐ πλαδῶντες (Γαλην. Τόμ. ΙΖ', β', σελ. 595), ἐπτοῆσθαι (Πλουτ. Ἠθικ. σελ. 28d), περιφθειρομένους (Σουίδ. σελ. 840 Βεκκ.), ῥόπτρου (Ἁρποκρατ. σελ. 270, 12) κτλ.

Ἐν τῷ Θεαιτήτῳ τοῦ Πλάτωνος σελ. 175 c ἔχουσι τἀντίγραφα «ἰλιγγιῶν τε ἀφ' ὑψηλοῦ κρεμασθεὶς καὶ βλέπων μετέωρος ἄνωθεν ὑπὸ ἀηθείας ἀδημονῶν τε καὶ ἀπορῶν καὶ βαρβαρίζων γέλωτα Θρᾴτταις μὲν οὐ παρέχει οὐδ' ἄλλῳ ἀπαιδεύτῳ οὐδενί», ὅπερ ὅλως ἀνάρμοστον. Τὸ ὀρθὸν βατταρίζων ἀποκατέστησεν ὁ Πιέρσων ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Μοίριδος σελ. 197 ἐκ τοῦ παρὰ Θεμιστίῳ ἀπαντῶντος σελ. 273 a «ὄψει γὰρ αὐτὴν ἰλιγγιῶσαν εὐθέως καὶ λυγιζομένην καὶ

βατταρίζουσαν καὶ οὐκ ἔχουσαν ὅτι χρήσηται. (Πρβλ. καὶ Κόβητον ἐν Μνημ. 1862 σελ. 424). Εἶπε δ' ὁ Θεμίστιος καὶ σελ. 252 c «ἀλλὰ βατταρίζοι τε καὶ ὑλακτοίη».

Ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ Ἀριστοφάνους Λυσιστρ. 399 φέρεται «τοιαῦτ' ἀπ' αὐτῶν ἐστιν ἀκόλαστ' ᾄσματα ἢ ἄσματα». Ἐν δὲ τοῖς Βεκκήρου ἀνεκδότοις σελ. 367, 18 καὶ ἐν τοῖς Βαχμ. Ἀν. Τομ. Α', σελ. 57, 7 κεῖται «Ἀκόλαστος ὄχλος Εὐριπίδης ἔφη, ἀκόλαστον δὲ σῶμα Σοφοκλῆς, Ἀκολαστάματα δὲ λέγουσι κατακόρως οἱ Ἐπικούρειοι. Πλὴν καὶ Ἀναξανδρίδης κέχρηται τῇ λέξει καὶ Ἀριστοφάνης». Ὀρθῶς ὁ Δοβραῖος (*Adversar.* Tom. Β'. σελ. 245) μεταπυπώσας τὸ ἀκολαστάματα εἰς τὸ ἀκολαστάσματα ἀποκατέστησεν αὐτὸ καὶ ἐν τῇ Λυσιστράτῃ τοῦ Ἀριστοφάνους. Λέγει δὲ καὶ ὁ Κόβητος ἐν Nov. Lect. σελ. 428 κ ἑ. «Apud Aristophanem vetus scriptura ΑΚΟΛΑΣΤΑΣΜΑΤΑ inter scribarum manus abiit in ἀκόλαστ' ᾄσματα in Lysistrata vs. 399.

τοιαῦτ' ἀπ' αὐτῶν ἐστιν ἀκόλαστ' ᾄσματα,

cui tandem Dobraeus ἀκολαστάσματα reddidit, eadem opera apud Grammaticum Bekkeri nihili vocabulum ἀκολαστάματα in ἀκολαστάσματα emendans, rectissime omnia, ut vides».

Ὁμοίως τούτοις ῥῆσις ἀνωνύμου ποιητοῦ μνημονεύεται ἐν δυσὶ τόποις τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου ἐν τῷ ἑνὶ μὲν σελ. 497 a μετὰ σφάλματος «ψάμμος ἢ κόνις ἢ πτερὰ ποικιλοθρόων οἰωνῶν τόσσον οὐκ ἔχει ἀριθμόν», ἐν τῷ ἑτέρῳ δὲ 1067e ὁ ἄνευ σφάλματος «οὐ ψάμμος, ἢ κόνις, ἢ πτερὰ ποικιλοτρίχων (ποικιλοθρόων) οἰωνῶν τόσσον ἂν χεύαιτ' ἀριθμόν». Τὴν ὑγιῶς ἔχουσαν ἐκφορὰν γινώσκουσιν ἤδη οἱ φιλολογοῦντες καὶ ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Βεργκίου γενομένης Συλλογῆς τῶν Λυρικῶν ποιητῶν, ἐν ᾗ εἶναι γεγραμμένον σελ. 1063 (1853) «τόσσον ἂν χεύαιτ' ἀριθμόν». Ὁ δὲ Βερναρδάκις ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθ. τοῦ Πλουτάρχου Τομ. Α' σελ. XLVIII ἔγραψε «497 a οὐκ ἂν χεύαιτ' scripsi vestigia scripturae pr. m. ἀχλευταὶ premens: οὐκ ἔχει»· ἀδυνατοῦμεν νὰ νοήσωμεν πῶς τηλικοῦτον ἐτόλμησε τόλμημα ὁ Βερναρδάκις καταπατῶν ἄντικρυς τὴν ἀλήθειαν ἐν πράγματι οὗ προχειρότατος ὁ ἔλεγχος. Πᾶς ἄλλος εὐθὺς καὶ ἁπλοῦς τὸ ἦθος ὢν θὰ ἐποιεῖτο τοιάνδε τινὰ παρατήρησιν: «φέρεται καὶ ἐσφαλμένη γραφὴ ἀχλευταί, ἐν ᾗ σῴζονται πάντα σχεδὸν τὰ γράμματα τῆς ἄλλοθεν γνωστῆς

ἤδη οὔσης ἀληθοῦς· ἀ(ν)χ[λ]ευ[τ]αι(τ)»· οὐδέποτε δὲ θὰ ἔλεγεν ὅτι αὐτὸς ἐξεῦρε τὴν ὀρθὴν γραφὴν ἂν χεύαιτ' λανθάνουσαν ἐν τῇ πλημμελεῖ ἀχλευταὶ φοβούμενος εἰκότως μὴ τοιοῦτό τι τερατευόμενος ἀλαζὼν καὶ φέναξ ὑποληφθῇ· δικαίως δὲ μέλλει ἀπατεὼν νὰ νομίζηται καὶ ὀνομάζηται ὁ λέγων ὅτι αὐτὸς εὗρε γραφήν, ἥτις οὐ μόνον ἀπὸ πολλοῦ γνωστὴ τοῖς φιλολόγοις ὑπάρχει, ἀλλὰ καὶ ὅλως ἀδύνατον ἦν νὰ εὑρεθῇ ὑπ' αὐτοῦ. Ἀνενδοιάστως ἀποφαινόμεθα ὅτι καὶ τοῦ Βεντληίου ἀγχινούστερος κριτικὸς δὲν θὰ ἠδύνατο ἐκ τῆς ἡμαρτημένης γραφῆς ἀχλευταὶ νὰ ἐξιχνεύσῃ τὴν ἀληθῆ ἂν χεύαιτ'. Ἐδήλωσε μὲν καὶ ὁ Βερν. ἔπειτα ἐν Τομ. Γ' σ. 288, 20 ὅτι ἐπηνώρθωσε τὸ χωρίον τοῦ Πλουτάρχου ἐκ τοῦ ἑτέρου τόπου, ἔνθα ἀδιαφθόρως εἶναι προενηνεγμένον, ἀλλ' ἄν τις ἐπεχείρησέ ποτε νὰ καταπατήσῃ ἐκ προνοίας τὴν ἀλήθειαν, οὐδαμῶς ἀπαλλάττεται τῆς μομφῆς οὐδὲ τυγχάνει συγγνώμης, διότι ἔπειτα ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ τῇ ἀμάχῳ δυνάμει αὐτῆς.

Ὁμοίως χωρίον τοῦ φιλοσόφου Ἡρακλείτου εἶναι πλημμελῶς μὲν ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου γεγραμμένον 362 a «Ἅιδης καὶ Διόνυσος οὗτος ὅτε οὖν μαίνονται καὶ ληραίνουσιν», ὀρθῶς δ' ἐν τῷ Προτρεπτικῷ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως σελ. 30 «ὡὐτὸς δὲ Ἅιδης καὶ Διόνυσος, ὅτεῳ μαίνονται καὶ ληναΐζουσιν». Ὁ κ. Βερν. ἐξέδωκεν ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου «Ἅιδης καὶ Διόνυσος ὡὐτὸς ὅτεῳ μαίνονται καὶ ληναΐζουσιν», ἐσημειώσατο δὲ «ὡὐτὸς W: οὗτος. ὅτεῳ—ληναΐζουσι scripsi ex Clem. Alex. Protr. p. 30 Pott: ὅτε οὖν—ληραίνουσιν». Ἀλλὰ πολλοῖς ἔτεσι πρὸ τοῦ B. (1857) ἀποκατέστησε τὴν ἀληθῆ γραφὴν ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Πλουτάρχου ὁ Μουλλάχιος ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων Τόμ. Α' σελ. 326, ἔνθα εἶναι τάδε γεγραμμένα «Cf. Plutarchus de Isid. et Osir. cap. 28, vol. IX p. 139: Καὶ μέντοι Ἡρακλείτου τοῦ φυσικοῦ λέγοντος Ἅδης καὶ Διόνυσος οὗτος, ὅτε οὖν μαίνονται καὶ ληραίνουσιν [leg. ὡὐτὸς ὅτεῳ μαίνονται καὶ ληναΐζουσι]». Λέγεται δὲ καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου λ. ληναΐζω Heraclitus ib p. 30: Διόνυσος ὅτεῳ μαίνονται καὶ ληναΐζουσιν (ληραίνουσιν ap. Plut. Mor. p. 362. A)», καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Λιδδέλλου καὶ Σκόττου λ. ληραίνω: but in Heraclit. ap. Plut. 2. 362 A, f. l. for ληναΐζω, cf. Clem. Al. 30», καὶ ἐν τῷ τοῦ Πασ-

σοβίου λ. ληναΐζω «während b. Plut. mor. p. 362 A. ληραίνουσιν (st. ληναΐζουσι) steht». Γραφὴν ἄρα ἀποκατασταθεῖσαν πρὸ πολλοῦ καὶ κειμένην ἐν τοῖς λεξικοῖς διισχυρίζεται ὁ ἐκδότης ὅτι ἀποκατέστησεν αὐτός.

Ἐν 526 b «κακεῖνοι πάλιν παισὶ...» τὸ πάλιν εἰσήγαγε, λέγει, ὁ ἐκδότης, ἀλλ' ἤδη ὁ Wil. παρετήρησεν ὅτι κεῖται καὶ παρὰ τῷ Dübner,

1070 a «τῇ μὲν ὕδωρ ἐφόρει δολοφρονέουσα χειρὶ τἠτέρῃ δὲ πῦρ»· τἠτέρῃ εὗρε, λέγει, ὁ ἐκδότης ἀντὶ τοῦ τῇ τῶν ἀντιγράφων, ἐπελάθετο δὲ ὅτι ἀνωτέρω 950 f παραθεὶς τὸ αὐτὸ χωρίον ἔγραψε «τἠτέρῃ Schneidevinus» ἀντὶ τοῦ τῇ ἑτέρῃ τῶν ἀντιγράφων.

1090 b «οὐκ ἔστιν ἄφοβον καὶ ἄκυμον διεξαγαγεῖν» ὑπὸ τοῦτο σημειοῦται «malim ἀκύμονα». Ἀλλὰ πολὺ πρότερον ὁ Κόβητος ἐν Μνημοσ. 1873, 334 παραθεὶς τὸ χωρίον τοῦτο ἐσημειώσατο «corrige ἀκύμονα».

1093 c «ἢ τὰς γῆς Περιόδους Εὔδοξος» τὸ τὰς γῆς Περιόδους ἀποκατέστησε, λέγει, ἀντὶ «τοῦ τὰς περιόδους»· νῦν δὲ πρβλ. Διδότου 1337, 25 ἢ γῆς περιόδους Εὔδοξος.

1135 d «Εἰρηκὼς περί τε τῆς πρώτης μουσικῆς καὶ τῶν πρῶτον εὑρόντων αὐτὴν...» εἰκάζει ὅτι ἀντὶ τοῦ πρῶτον γραπτέον πρώτων. Ἀλλ' οὕτως πρώτων, εἶναι γεγραμμένον ἐν τῇ Διδοτ. σελ. 1388, 14. Ὅμοιον σφάλμα κεῖται καὶ ἐν Ζ' 397, 18 «Τίς οὖν τοῦτο πρῶτοΝ ἀνεφώνησεν; Ὅμηρος εἰπὼν...». Πάντες βλέπουσιν ὅτι καὶ ἐν τούτῳ γρ. τίς οὖν τοῦτο πρῶτοΣ..., μόνος ὁ ἐκδότης δὲν ἐνόησεν αὐτό, διότι, ὡς φαίνεται, δὲν εἶχεν αὐτὸ ἡ Διδότειος ἔκδοσις.

Ζ' 258,10 «σήμαιν' ὅτου τ' εἶ χὠπόθεν», τὸ χὠπόθεν ἔγραψε, λέγει, ἀντὶ χ' ὠπόθεν. Ἀλλ' ἡ γραφὴ αὕτη εἶναι τοῦ Πόρσωνος, διὸ ἄλλοι τε καὶ ὁ Ναύκιος γράφει χὠπόθεν.

Ζ' 289,14 «μὴ στέγων τὴν ἐπίτασιν τῶν ἐρώτων ἐπεδίωκε...»· «τὴν ἐπίτασιν τῶν ἐρώτων», ἔγραψε, λέγει, ἀντὶ τῶν ἐρώτων, παραβαλὼν τὸ ἐν σ. 81, 32. Ἀλλὰ καὶ ἡ Διδότειος Ε' σ. 83, 18 ἔχει «μὴ στέγειν τῶν ἐρώτων τὴν ἐπίτασιν», καὶ αὐτὸς ἀνωτέρω Ζ' 285. 18 ἐξέδωκε μὴ στέγουσα τὴν ἐπίτασιν τῶν ἐρώτων. Ἀγνοῶ πῶς κρίνει τὰ τοιαῦτα ὁ ἐκδότης, ἀλλ' ἐγὼ καὶ μετ' ἐμοῦ, φρονῶ, πᾶς ἀληθὴς Ἕλλην λυπούμεθα σφόδρα ὅτι ταῦτα διαπράξας

ἐξέθηκεν εἰς τοιαύτας ὕβρεις τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα.

684 c ἐξέδωκε μὲν ὁ Βερναρδάκις «μόνον ἀνανθές ἐστι τὸ τῆς συκῆς φυτόν», ἐσημειώσατο δὲ «ἀνανθές*: ἄνανθες». Ἀλλὰ πολλαῖς πρὸ τοῦ Βερναρδάκι δεκαετηρίσιν ἐπηνωρθώθη ἡ περὶ τὸν τόνον πλημμέλεια ἐν τῷ Πλουταρχείῳ Λεξικῷ ἔνθα λέγεται σελ. 1715 «ἀνανθὴς ita leg. cens. Reisk. II 684 c ubi vulg. leg. ἀνάνθιον». Φανερώτατον παντὶ ὑπάρχει ὅτι μόνον τὸ ὀξυτονούμενον ἀνανθὴς ἔχει ὀρθῶς, οὐ τὸ οὐδέτερον ἄνανθες. Πρβλ. εὐανθής, πολυανθής, δυσανθής, νεανθής, λευκανθής, μελανθής. Καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ δὲ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Α΄ σελ. 472 παρατίθενται τοῦ ἐπιθέτου ἀνανθὴς ἄλλα τε μαρτύρια καὶ τὸ τοῦ Πλουτ. Ἠθικ. σελ. 684 c. Καὶ ὁ Doehner μνημονεύων τὸ χωρίον τοῦ Πλουτάρχου ἐν Quaest. Plut. Μέρ. Β΄ σελ. 31 γράφει «μόνον ἀνανθές ἐστι τὸ τῆς συκῆς φυτόν. Καὶ εἶναι μὲν βάρβαρον τὸ ἄνανθες, ἀλλὰ πολλῷ βαρβαρώτερον αὐτοῦ ὑπάρχει τὸ **ἄναυξον**, περὶ οὗ ἀποφαίνεται ὁ Βερναρδ. ὅτι παρελήφθη ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἀντὶ τοῦ ἀναυξὲς χάριν εὐφωνίας (ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 469) καὶ ᾧτινι ἐγὼ ἓν μόνον ἀληθῶς ὅμοιον δύναμαι νὰ προσαγάγω παράδειγμα, λέγω τὸ ἐκ τοῦ φραγκορρωμέϊκου ἰδιώματος «μαζὶ μὲ τ' ἀκεῖνον **τὸν εὔσεβον** . . . τοῦ ὁποίου εἴμεσθα πολλὰ κρατημένοι (=tenuti) . . . μὲ τοὺς ἐπίλοιπους ἀμπελούργους», ἐν Σάθα Παραρτήματι 89 κεφ.

513 f ἐξέδωκεν ὁ Βερναρδάκις «Βακχὶς θεόν σ' ἐνόμισεν, εὔδαιμον λύχνε» ἐσημειώσατο δὲ «εὔδαιμον: Kock: εὐδαῖμον». Τὸ βιβλίον τοῦ Kock ἐξεδόθη τῷ 1888ῳ ἔτει. Ἐπηνωρθώθη δὲ τὸ εὐδαῖμον μεταβληθὲν εἰς τὸ εὔδαιμον πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου τούτου ἐν τῷ Σωκράτει 1874 σελ. 278 κέ. ἔνθα εἶναι τάδε γεγραμμένα «Ἡ κλητικὴ τῶν ἐκ τοῦ δαίμων συνθέτων ἐπιθέτων ἐτονίζετο ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης, οἷον δυσδαίμων-δύσδαιμον, κακοδαίμων-κακόδαιμον, κοιλιοδαίμων-κοιλιόδαιμον, ὀλβιοδαίμων-ὀλβιόδαιμον, εὐδαίμων-εὔδαιμον. Χρησμ. παρὰ Στεφ. Βυζ. σελ. 334, 6: ὄλβιε καὶ δύσδαιμον· ἔφυς γὰρ ἐπ' ἀμφοτέροισι. Ἀριστοφ. Σφ. 1: οὗτος, τί πάσχεις, ὦ κακόδαιμον Ξανθία; Ὄρν. 672: ἀλλ', ὦ κακόδαιμον, ῥάμφος ὀβελίσκον ἔχει. Πρβλ. καὶ 890, 1569, 1604. Εἰρ. 363. Ἱππ. 7, κτλ·

Ἀθήν. Γ', 52 «γάστρων, ἔφη, καὶ κοιλιόδαιμον ἄνθρωπε» Ἰλ. Γ, 182: ὦ μάκαρ Ἀτρείδη, μοιρηγενές, ὀλβιόδαιμον. Αἰσχύλ. Προμ. 647: ὦ μέγ' εὔδαιμον κόρη. Φέρεται δ' ὅμως καὶ γρ. εὐδαίμων καὶ πλημμελὴς εὐδαῖμον. Κακῶς ἐν Ἀποσπάσματι ἀνωνύμου ποιητοῦ παρὰ Πλουτάρχῳ Ἠθικ. σελ. 621, 52 γράφεται: Βακχὶς θεόν σ' ἐνόμισεν, εὐδαῖμον λύχνε, περὶ οὗ οὐδένα λόγον ποιεῖται ὁ Μεινέκιος οὔτ' ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκδόσει τῶν ἀποσπασμάτων τῶν κωμικῶν (Τόμ. Δ', σελ. 671) οὔτ' ἐν τῇ μικρᾷ (σελ. 1236). Πρβλ. καὶ Γλωσσ. Παρατηρ. σελ. 157 «Ἡ κλητικὴ τῶν ἐπιθέτων εὐδαίμων, δυσδαίμων, κτλ. εἶχεν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τὸν αὐτὸν τύπον τῷ οὐδετέρῳ γένει, οἷον εὐδαίμων, ὦ εὔδαιμον, δυσδαίμων, ὦ δύσδαιμον, κακοδαίμων, ὦ κακόδαιμον (καὶ τρισκακόδαιμον), ὀλβιοδαίμων, ὦ ὀλβιόδαιμον, κοιλιοδαίμων, ὦ κοιλιόδαιμον—. Ἁμαρτάνουσιν ὅσοι τῶν νέων Ἑλλήνων λέγουσιν εὐδαῖμον πάτερ καὶ εὐδαῖμον μῆτερ, κτλ. καὶ ὁ Οἰκονόμος γράφων ἐν τοῖς Σωζομένοις Φιλολογικοῖς Συγγράμμασιν «Ὦ νέε τῆς νέας Ἑλλάδος ἡγεμὼν καὶ φροντιστὰ καὶ τροφέ, τρισευδαῖμον βασιλεῦ, ὁποῖον ἔχεις τὸ ὕψος τοῦ ἐνδοξοτάτου διορισμοῦ Σου!». — Κακῶς ἐν ἀποσπάσματι ἀνωνύμου ποιητοῦ παρὰ Πλουτάρχῳ γράφεται «εὐδαῖμον λύχνε» ἀντὶ τοῦ εὔδαιμον καὶ ἐν τῇ Παραφράσει τοῦ Λυκόφρονος «ὦ δυσδαῖμον Ἀχιλλεῦ» ἀντὶ τοῦ δύσδαιμον. Ἐν τοῖς Λόγοις τοῦ Θεμιστίου ἀνεγινώσκετο κοινῶς «ὦ πάτερ, ὦ εὐδαῖμον Κωνσταντῖνε», ὅπερ ἐπηνωρθώθη μεταβληθὲν εἰς τὸ εὔδαιμον. Εἶπε δὲ καὶ ἀλλαχοῦ ὁ Θεμίστιος ὦ εὔδαιμον Κωνσταντῖνε». Γνωστότατον δ' εἶναι τὸ σκῶμμα τοῦ Στρατονίκου, ὃ μνημονεύεται ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς τοῦ Ἀθηναίου σ. 352 b «ἐν Σικυῶνι δὲ πρὸς νακοδέψην γεγενημένον, ἐπεὶ ἐλοιδορεῖτό τι αὐτῷ καὶ κακόδαιμον ἔφη, νακόδαιμον ἔφη».

273 d «ἐπίφθονόν ἐστι καὶ φιλαπεχθῆμον» καὶ σελ. 1100 d «φιλαπεχθῆμον γάρ». Ὁ Βερναρδάκις ἔγραψε μὲν ἐν ἀμφοτέροις τοῖς χωρίοις φιλαπέχθημον, ἐσημειώσατο δὲ ὅτι αὐτὸς ἐπηνώρθωσε τὴν ἐσφαλμένην γραφήν· ἀλλ' ἐν τῷ Σωκράτει 1874 σελ. 271 εἶναι τάδε γεγραμμένα « Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον προπαροξύνονται τὰ οὐδέτερα τῶν ἐπιθέτων ἀσχήμων, εὐσχήμων, φιλειδήμων, φιλεγκλήμων, φιλοθεάμων, φιλοικτίρμων, φιλαπεχθήμων, ἀπράγμων, μεγαλο-

πράγμων, πολυπράγμων, ἀπολυπράγμων, φιλοπράγμων, παγκαταπύγων, ἀμφώδων, ἀτεράμων, οἷον ἄσχημον, εὔσχημον, φιλείδημον, φιλέγκλημον, φιλοθέαμον, φιλοίκτιρμον, φιλαπέχθημον, ἄπραγμον, μεγαλόπραγμον, πολύπραγμον, ἀπολύπραγμον, φιλόπραγμον, παγκατάπυγον, ἄμφωδον, ἀτέραμον. Πλάτ. Νομ. Ζ', σ.797 β' «κεῖσθαι τό τ' εὔσχημον καὶ ἄσχημον» κλπ. Στράβ. Α', β' 29 «καὶ τὸ φιλείδημον τοῦ ποιητοῦ καὶ τὸ φιλέκδημον.Γ',δ',19 «ἐξ ἑαυτῶν δ' οὐ πολὺ μὲν προσφέρονται τὸ φιλείδημον» Πολύβ.σελ.813,23Ούλσχ. «τὸ δὲ Τιμαίου φιλεπίτιμον καὶ φιλέγκλημον οὐδεὶς ἂν ἀποδέξαιτο».'Ωριγέν.Τομ. Γ' σελ. 87 «ἐμφαίνεται οὕτως τὸ φιλέγκλημον». Πλουτ. Ἠθ. σελ 818,30 «τὸ φύσει φιλοθέαμον ἐν ἑκάστῳ καὶ φιλόσοφον τῆς ψυχῆς» σελ. 859, 2 «τὸ φιλήκοον καὶ φιλοθέαμον».Περικλ. Α', 2 «ἐπεὶ φιλομαθές τι κέκτηται καὶ φιλοθέαμον ἡμῶν ἡ ψυχὴ φύσει». Αἰλ. Ποικ.'Ιστορ. Α' 30 «τὸ φιλοίκτιρμον ὑπερφιλήσας». Πλουτ. Ἠθικ. σελ. 1175, 5 «πρὸς τὸ φιλάνθρωπον καὶ φιλοίκτιρμον». 'Αλλ' ἐν τοῖς εἰς τὴν 'Οδύσσειαν σχολίοις σελ. 319, 7 Δινδ. γράφεται «καὶ ἄλλως δὲ φιλοικτίρμον τὸ θῆλυ». Ψευδοδημοσθ. Προοιμ. ΛϚ' σελ. 1445 «εἰ δὲ μὴ φιλαπέχθημον ἦν». 'Αλλ' ἐν τοῖς 'Ηθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου ἀναγινώσκεται σελ. 337, 21 «ἐπίφθονόν ἐστι καὶ φιλαπεχθῆμον» καὶ σελ. 1346, 3 «φιλαπεχθῆμον γάρ». Θουκυδ. Β', 63 «τὸ γὰρ ἄπραγμον οὐ σῴζεται μὴ μετὰ τοῦ δραστηρίου τεταγμένον καὶ τὰ ἑξῆς». Πρβλ. καὶ Γλωσ. Παρατηρ. σελ. 154.

'Ο Herwerden ἐν Plut. et Luc. σελ. 10 ἐπανορθοῖ τοὺς τύπους Κυναίγειρον καὶ Κυναίγειρος τοὺς ἀπαντῶντας ἐν σελ. 305 b, c μεταβάλλων αὐτοὺς εἰς τοὺς ὑγιῶς ἔχοντας Κυνέγειρον καὶ Κυνέγειρος, οὓς βλέπομεν καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Β. κειμένους. Ἔγραψε δ' οὗτος καὶ ἐν σ. 347 d Κυνέγειρος καὶ Τομ. Ζ' σ. 232,15 Κυνεγείρου, ἐσημειώσατο δὲ «Κυνέγειρος*: κυναίγειρος καὶ κυναιγείρου: correxi»· ἀλλ' εὐλόγως, νομίζομεν, δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι τῇ διορθώσει τῶν δύο πρώτων τύπων παρομαρτεῖ αὐτομάτως πως ἡ διόρθωσις τῶν δύο δευτέρων. 'Ο Keil ἀπεφαίνετο ἐν Anal. Epigr. et Onomatol. σελ. 203 (1842) ὅτι ἡ διὰ διφθόγγου ἐκφορὰ Κυναίγειρος εἶναι ὀρθή, πλημμελὴς δ' ἡ διὰ τοῦ Ε Κυνέγειρος. 'Αλλ' οὐδεὶς ὑπάρχει νῦν ὁ μὴ πεπεισμένος ὅτι τὸ ἐναντίον εἶναι ἀληθές. 'Ο Γ.

Δινδόρφιος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν εἰς Αἰσχύλον Σχολίων «σελ. 2 κυνεγείρῳ Μ. Hic quoque in apographis et editionibus interpolatum Κυναιγείρῳ. Recta nominis ab κύων et ἐγείρω formati scriptura Κυνέγειρος est, qua usi sunt Cornelius in Anthologia Palat. 7, 117, et Paulus Silentiarius ibid. 118. Eadem Herodoto 6, 114. aliisque scriptoribus, quos memoravi in Thesauro, restituenda, quorum codices inter utramque scripturam fluctuant» (πρβλ. καὶ σελ. 418, 4). Ποιεῖται δὲ λόγον περὶ τοῦ πράγματος ὁ Δινδόρφιος καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λουκιανοῦ Τόμ. Γ′ σελ. V. Καὶ ὁ Κόβητος δ' ἐδίδαξεν ὅτι διὰ τοῦ Ε ἐξεφέρετο τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὄνομα οὐχὶ διὰ τῆς διφθόγγου AI ἐν Var. Lect. σελ. 121 «Lucullo 1 Κυναίγειρος quamquam nomen habet παρὰ τὸ τὰς κύνας ἐγείρειν, tamen praeterquam apud poëtas corrupto nomine circumambulat et apud alios multos et in Comparat. Aristidis et Catonis 2», καὶ ἐν Collect. crit. σελ. 286 «pag. 244. 13. ὁ ΚυνΑΙγειρος ἐκεῖνος perpetuus fere in libris error ut ἀναίδην pro ἀνέδην, ἐπικαίρως pro ἐπὶ κέρως et sim. Reponendum ubique est ΚυνΕγειρος παρὰ τὸ τὰς κύνας Ἐγείρειν» (πρβλ. καὶ Herwerden ἐν Μνημοσ. 1879 σελ. 369 καὶ 1866 σελ. 403 καὶ Bergk, Griech. Litterat. Τομ. Γ′ σελ. 278). Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐξέδωκε μὲν ὁ Βερναρδάκις Τομ. Ζ′ σελ. 232, 15 «μὴ σύ γε νομίζεις ὅτι Ξέρξης εὐγενέστερος ἦν Κυνεγείρου;» διορθώσας αὐτός, ὡς λέγει, τὴν πλημμελῆ ἐκφορὰν Κυναιγείρου, ἀλλὰ πολλοῖς ἔτεσι πρότερον ἐγράφη ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ σελ. 160 (1866) «Ἐν τῷ ὑπὲρ Εὐγενείας τοῦ Ψευδοπλουτάρχου Ι′, 2 (Τομ. Ε′ σελ. 69, 46) γραπτέον «μὴ σύ γε νομίζεις ὅτι Ξέρξης εὐγενέστερος ἦν Κυνεγείρου; ἀντὶ τοῦ μὴ σύ γε νομίζῃς . . . Κυναιγείρου». Πρβλ. καὶ Λόγ. Ἑρμ. 1876 σελ. 94.

Ἔγραψεν ὁ Βερναρδάκις ἐν 695 a λιποψυχίαν καὶ λιποθυμίαν ἀντὶ τοῦ λειποψυχίαν καὶ λειποθυμίαν καὶ σελ. 870 d λιποταξίας ἀντὶ τοῦ λειποταξίας καὶ σελ. 872 c λιποταξίαν ἀντὶ τοῦ λειποταξίαν καὶ Τόμ. Ζ′ σελ. 401, 1 λιποθυμοῦντος ἀντὶ τοῦ λειποθυμοῦντος καὶ σελ. 447, 21 λιποτάκταις ἀντὶ τοῦ λειποτάκταις καὶ σελ. 92, 5 ἐλλιπεῖ ἀντὶ τοῦ ἐλλειπεῖ. Ὑπῆρχε χρόνος καθ' ὃν ἐνομίζετο ὀρθὴ ὑπό τινων καὶ ἡ διὰ διφθόγγου

ἐκφορὰ τῶν ἐκ τοῦ λείπω συνθέτων λέξεων οἷον λειποτάξιον (λειποταξίου) λειπόνεως κτλ., ὡς δηλοῦται ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Maetzner γεγραμμένων ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ λόγου τοῦ Λυκούργου κατὰ Λεωκράτους σελ. 332· ἀλλ' ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ Κοβήτου κατέστη ἀναμφήριστον ὅτι μόνη ἡ διὰ τοῦ στοιχείου ι γραφὴ τῶν τοιούτων λέξεων ἔχει ὑγιῶς· πᾶς δέ τις νῦν καὶ μετρίως πεπαιδευμένος γινώσκει ὅτι λιπόνεως, λιποψυχῶ κτλ. ἐλέγετο ἀείποτε ὑπὸ τῶν παλαιῶν, οὐδέποτε δὲ λειπόνεως, λειποψυχῶ κτλ. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ σελ. 216 «Ἐνίοτε ἀντὶ βραχέος Ι τὸ ΕΙ ὄψει ἀμαθῶς γράφοντας, οἷόν ἐστι τὸ σελ. 281 «ἐκλύσεις ἄγουσι καὶ λειποθυμίας». Οὔ σε λανθάνει, ὦ φίλτατε Κόντος, ὅτι οὐδέν ἐστιν Ἑλληνικὸν ὄνομα ἐκ τοῦ λειπο- σύνθετον. Σύγκειται γὰρ τὰ τοιαῦτα πάντα ἐκ τῶν ἁπλῶν καὶ συνεσταλμένων, οἷον ἐκ τοῦ φεύγειν ὁ φυγόπονος καὶ ἐκ τοῦ δάκνειν ὁ δακέθυμος, οὕτως οὖν ἐκ τοῦ λείπειν ἡ λιποθυμία καὶ τὸ λιποτάξιον καὶ τἆλλα πάντα. Διαφθείρεται μὲν ταῦτα ἐν τοῖς ἀντιγράφοις ὀλίγου δεῖν πᾶσιν· ἀλλ' ἥ τε ἀναλογία καὶ τὰ τῶν ποιητῶν μαρτύρια διδάσκουσι τἀληθές, ὡς ὁ Ἐμπεδοκλῆς·

εἰ δ' ἔτι σοι περὶ τῶνδε λιπόξυλος ἔπλετο πίστις.

καὶ ὁ Καλλίμαχος

τῇ καὶ λίπουρα καὶ μόνωτα θύεται.

καὶ ὁ Ἀντιφάνης ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς (σελ. 304)

τὰ δ' ἐγχέλεια γράψομαι λιποταξίου.

Τὸ μὲν ἀντίγραφον τὸ παλαιότατον τὸ ἐν Βενετίᾳ (ἐξ οὗ πάντα τἆλλα γέγονε καὶ δὴ καὶ ἡ Ἐπιτομὴ) λειποταξίου φέρει, ὁ δὲ Πόρσων διώρθωσεν. Εὑρήσεις ἐν τῷ τοῦ Στεφάνου Θησαυρῷ καὶ τὸ Λιποδρανεῖν καὶ τὸ Λιποδρανὴς καὶ τὸ Λιποδεής, σὺ δέ, οἶμαι, γελάσας διαγράψεις ὡς ἐκ τοῦ Ὀλιγοδρανέειν καὶ Ὀλιγοδρανὴς καὶ Ὀλιγεδεὴς παρεφθαρμένα» καὶ σελ. 217 «Γράφουσι — καὶ ἐκ τοὐναντίου ἐλλειπὴς (113) καὶ Μαιανδρείους» κλπ. καὶ ἐν Miscel. crit. σελ. 215 «Pervulgato errore in libris Strabonis scribitur λειπανδρεῖν λειψυδρία, et apud alios λειποτάξιον, λειποψυχεῖν et alia multa. Quod ratio suadet, id loci poetarum luculenter demonstrant in his omnibus primam esse brevem, et unice verum esse λιψυδρία, λιπανδρεῖν, ut λιποτάξιον, λιπο.

ψυχεῖν, λιπόξυλος, λιπόναυς, λίπουρος et cett. eiusdem compositionis ad unum omnia. Καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν λόγων τοῦ Ὑπερείδου σελ. 57 κἑ. ἐκδ. Β' «Itaque confidenter ex Thucydide λειποστράτιον et λειποψυχεῖν et quidquid est huius modi expellemus, quoniam et ex analogia certa et ex Poëtarum locis compertum est haec omnia primam syllabam correptam habuisse, ut in Callimachi senario apud Scholiast. Aristoph. Av. 873:

τῇ καὶ λίπουρα καὶ μόνωτα θύεται — In Aeginetico, qui Isocratis nomine circumfertur, legitur § 39: τετρωμένον αὐτὸν καὶ βαδίζειν οὐ δυνάμενον, ἀλλ' ὀλιγοψυχοῦντα ἀπεκόμισα ἐπὶ τὸ πλοῖον φέρων ἐπὶ τῶν ὤμων: haec est Codicis Urbinatis scriptura ἀλλ' ὀλιγοψυχοῦντα, in reliquis est ἀλλὰ λειποψυχοῦντα. In utraque lectione aliquid veri inest, nam genuinum est· ἀλλὰ λιποψυχοῦντα, ut apud Thucydidem IV. 12: τραυματισθεὶς πολλὰ ἐλιποψύχησε, non quod editur ἐλειποψύχησε. Sequiorum verbum est ὀλιγοψυχεῖν, quod non significat animi deliquium pati, sed pusilli animi esse et metu perculsum». (Πρβλ. Var. Lect. σελ. 66 καὶ 85 καὶ Nov. Lect. σελ. 78 καὶ 333, καὶ Herwerden ἐν Stud. σελ. 126). Περὶ τοῦ λιψυδρία ἐσφάλη ὁ περιφανὴς κριτικός· διότι μόνη ἡ διὰ διφθόγγου αὐτοῦ ἐκφορὰ εἶναι ὀρθή, ὡς σαφῶς ἀπεδείχθη ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. Γ' σελ. 388 κ.ἑ. Παρατηρητέον δ' ὅτι τὸ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου φερόμενον σελ. 694 c «λειποθυμοῦντος» ἐπηνωρθώθη ὑπὸ τοῦ Doehner ἐν Quaest. Plut. Μέρ. Γ σελ. 10 ἔνθα εἶναι γεγραμμένον «λιποθυμοῦντος (cf. Cobet. N. L. p.78 sq.) οὖν αὐτοῦ καὶ ἀπολιπόντος κτἑ.». Ὁ χρηστὸς Γερμανὸς ἐνόμισε καλὸν νὰ δηλώσῃ ὑπὸ τίνος ἐδιδάχθη τὴν ὀρθὴν ἐκφορὰν λΙποθυμοῦντος. Παράδοξον φαίνεται ὅτι ὁ Fritzschius ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λουκιανοῦ Τόμ. Γ' β σελ. 86 ἔχεται ἀπρὶξ τῆς γραφῆς λειπόνεως σημειούμενος «λειπόνεως libri omnes etiam A, nullus λιπόνεως». Δὲν ἐπείσθη ὁ ἀνὴρ τῷ Herwerden λέγοντι ἐν Μνημ. 1879 σελ. 314 «In vicinia spero fore ut Fritzschio placeat Luciano reddere formam unice veram λιπόνεως pro λειπόνεως». Ὅτι ἐξεφέρετο διὰ τοῦ στοιχείου ι τὸ ἐπίθετον ἐλλιπὴς καὶ ἀνελλιπής, πλημμελῶς δ' ἔχει ἡ διὰ δι-

φθόγγου ἐκφορὰ ἐλλειπὴς καὶ ἀνελλειπής, πᾶς τις νῦν καὶ ὀλίγον χρόνον περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀσχοληθεὶς γινώσκει. Ὁ Doehner γράφει ἐν Quaest. Plut. Μέρ. Γ´ σελ. 27 «ἀνελλιπής, quam vocem usurpavit Aelian. v. h. I, 33 et Clem. Protr. p. 70, 31, P., ubi vitiose ἀνελλειπής, rectius Paedag. II p. 247, 23 ἀνελλιπῶς (Cfr. Wyttenb. ad Plut. Mor. p. 49 b et Lobeck. Paralipp. p. 472 et 550». Πρβλ. καὶ Ἰώσηπον Τόμ. Δ´ σελ. 235 Niese κτλ. Διαρρήδην λέγεται ἐν τοῖς Κανόσι τοῦ Θεογνώστου (Kram. Ox. Τόμ. Β´ σελ. 47, 2 καὶ 93, 16) ὅτι διὰ τοῦ ι γράφεται τὸ ἐλλιπής.

Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ 1876 σελ. 42 κ.ἑ. «Ἀντὶ τοῦ ἐλλειπὴς καὶ ἀνελλειπὴς γραπτέον ἐλλιπὴς καὶ ἀνελλιπής, ἀνυποστάτου οὔσης τῆς διὰ διφθόγγου γραφῆς. Φέρεται δ' ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ ἀλιπής, ἐκλιπής, ἀνεκλιπής, ἐπιλιπής, θυμολιπής, (=λιπόθυμος), περιλιπής, σαρκολιπής, (=λιπόσαρκος), ὑπολιπής, ψυχολιπής. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἶναι ἐσχηματισμένα καὶ τὰ ἐπίθετα ἀστιβής, εὐστιβής, ἡλιοστιβής, μονοστιβής, (στείβω) καὶ ἀειλιβής, μονολιβὴς (λείβω) καὶ ἀνηλιφής, διηλιφής, μιλτηλιφής, ὑπηλιφής, ἀνυπηλιφής, πισσαλιφὴς (ἀλείφω) καὶ ὁμοστιχὴς (στείχω). Μάτην δ' ὑπερμαχοῦσί τινες τοῦ λειποτάκτης καὶ λειποτακτῶ καὶ λειποταξία ἢ ἁπλῶς δογματίζοντες ἢ ἥκιστα πειστικοὺς λόγους προβαλλόμενοι. Ἡ μαρτυρία τῶν ἀντιγράφων, ὅταν ἀπορία περὶ τῆς γραφῆς λέξεώς τινος ἀνακύπτῃ, ὀλίγου ἀξία ὑπάρχει, οἱ δὲ προχείρως αὐτοῖς πιστεύοντες οὐδὲν σχεδὸν διαφέρουσι τῶν τυφλοῖς ὁδηγοῖς ἀκολουθούντων. Σαφῶς καὶ ἄλλοθεν καὶ ἐκ τῆς τῶν ποιητῶν χρήσεως δηλοῦται ὅτι καὶ προτασσόμενον τὸ λείπω ἐν συνθέσει ἀείποτε κατὰ συστολὴν ἐξεφέρετο, οἷον λιποτάξιον, λιπόξυλος, λιποναύτης, λίπουρος, λίφαιμος, λιποψυχῶ, λιποτελῶ κτλ. Ἐν τῇ Ὀρθογραφίᾳ τοῦ Χοιροβοσκοῦ (Kram. Ἀνικ. Ὀξ. Τόμ. Β´ σελ. 239, 6) ἀναγινώσκεται «Λείπω. Λέγει ὁ Ὦρος ὅτι πάντα (τὰ) παρὰ τὸ λείπω διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου γράφεται, οἷον λειπόνεως, λειποταξία, λειποτάξιον, λειποστράτιον. Ὁ δὲ Ὠριγένης διὰ τοῦ Ι λέγει γράφεσθαι, οἷον λιποτρόφια παρὰ Νεοπτολέμῳ, ἐλλιπέες παρ' Εὐφορίωνι, λιποκτέανος, λιποναῦται, λιποταξίου παρ' Ἀριστο-

φάνει». Ἀντὶ τοῦ Ἀριστοφάνει εἴκασεν ὁ Μεινέκιος Ἀντιφάνει ἐν Analect. Alexandr. σελ. 162.

Τὸ ῥῆμα λιποτελεῖν κεῖται ἐν Λοκρικῇ Ἐπιγραφῇ ἐκδοθείσῃ ὑπὸ τοῦ Ι. Οἰκονομίδου σελ. 54 στ. 14 «Ὅστις κα λιποτελέῃ», περὶ οὗ ποιεῖται ὁ ἐκδότης τὴν παρατήρησιν τήνδε σελ. 122 «ΛΙΠΟΤΕΛΕΕΙ = λιποτελέῃ ἤτοι μὴ ἀποφέρῃ τὸ τεταγμένον τέλος. Πρωτοφανὴς μὲν ἡ λέξις, οὐ μὴν καὶ ἡ σύνθεσις. Συνιστῶμεν δὲ τὴν χρῆσιν οὐ μόνον τοῦ ῥήματος τούτου, ἀλλὰ καὶ τοῦ προϋποκειμένου ἐπιθέτου λιποτελὴς εἰς δήλωσιν τοῦ ὀφείλοντος τῷ δημοσίῳ τακτόν τι τέλος ἢ ἄλλην οἱανδήποτε κατὰ νόμον τελουμένην εἰσφοράν». Νοεῖ τις κάλλιστα τὸ λιποτελεῖν, ἂν λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ χωρία τοῦ Ξενοφῶντος Κύρ. Παιδ. Γ, α, 1 «ἐννοήσας ὅτι ἀδικοίη καὶ τὸν δασμὸν λιπὼν καὶ τὸ στράτευμα οὐ πέμπων» καὶ 34 «ἀντὶ μὲν τῶν πεντήκοντα ταλάντων ὧν ἔφερες δασμὸν διπλάσια Κυαξάρῃ ἀπόδος, ὅτι ἔλιπες τὴν φοράν».

Ἐν τῷ Ὀρέστῃ τοῦ Εὐριπίδου στ. 1305 ἀπαντᾷ «τὰν λιποπάτορα λιπόγαμον θ', ἃ πλείστους», ἐν δὲ Ἀποσπ. τοῦ Ξενάρχου παρ' Ἀθηναίῳ σελ. 225 c «δόξας καταπίπτει καὶ λιποψυχεῖν δοκῶν». Πρβλ. Ψευδοπλάτωνα ἐν Ποιητ. Λυρ. Bergk σελ. 616 ἔκδ. γ΄ «Ἀνέρα τις λιπόγυιον ὑπὲρ νώτοιο λιπαυγὴς» καὶ Νικάνδ. Ἀλεξ. στ. 537 «Ἦν δὲ λιπορρίνοιο ποτὸν δυσάλυκτον ἰάψῃ» καὶ Epigramm. Graec. Kaibel 241, 9 (σελ. 90) «Μητρὶς ἡ λιπάδελφος· ἐρημωθεῖσα δὲ τέκνων» καὶ Epigraph. Graec. etc. Kaibel (1890). 2131 (σελ. 518) «Εἰπεῖν τίς δύναται σκῆνος λιπόσαρκον ἀθρήσας». Πολλαὶ τοιαῦται λέξεις φέρονται ἐν τοῖς Διονυσιακοῖς τοῦ μετὰ Χριστὸν ἀκμάσαντος ποιητοῦ Νόννου «οἷον λιπορρίνοιο (Α, 44), λιπόσκια - λιπόσκιος - λιπόσκιον (Β,93 Ι,186, 328 ΙΑ΄ 167), λιπόπτολιν (Γ, 296 Θ, 78), λιπόπατρις - λιπόπατριν - λιπόπατρι (Γ, 303, 344, 358 Δ, 41, 63, 222 Ι, 103), λιπογλώσσοιο (Δ, 325), λιπότριχι - λιπότριχος (ΙΑ, 510, ΙΘ΄ 202) λιποσθενέων - λιποσθενὲς (ΙΔ΄, 101, 336), λιπόχροα (ΙΘ΄, 65). Καὶ ἐν τῇ Μεταβολῇ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου ποιεῖται χρῆσιν τοιούτων λέξεων ὁ Νόννος λέγων «λιπαυγέος Θ, 2 λιπαυγέες, Ι, 180 λιποβλεφάροιο Ι 6, λιπόσκιον - λιπόσκια Α, 169, Ζ, 85, Μ, 51, Ι, 40. λιποφεγγέϊ - λιποφεγγέας Ι, 29,

Κ, 36, Μ, 181, Λ, 128 λιποφθόγγοιο Λ, 158. Εἶναι δὲ ταῦτα κατειλεγμένα ὑπὸ τοῦ Schneider ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Μεταβολῆς τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου σελ. 287.

Παρετηρήθη ἐν τῷ Σωκράτει 1874 σελ. 290 ὅτι τὸ παροξύτονον αἰχμαλωτίσιν ἔχει ὑγιῶς, πλημμελὲς δ' εἶναι τὸ προπαροξύτονον αἰχμαλώτισιν. Ἔγραψε δὲ καὶ ὁ Βερναρδάκις παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ σελ. 322 d αἰχμαλωτίσι ἀντὶ τοῦ αἰχμαλώτισι. Καὶ ἄλλαι δ' ὀρθαὶ ἢ δόκιμοι ἐκφοραί, ἃς ἀποκατέστησεν ὁ Βερναρδάκις ἐν τοῖς Ἠθ. τοῦ Πλουτάρχου, λ.χ. ἀνδρείᾳ (σελ. 339 c), Συρακοσίοις (σελ. 1090 e καὶ ἀλλαχοῦ), κρεοδαισία - κρεοπωλικῆς - κρεοδαίτης-κρεοδαίτην (σελ. 634 a καὶ 644 b), προσσχούσης (σελ. 312 b), πῶμα (σελ. 124 d καὶ ἀλλαχοῦ), εἶναι σαφῶς δεδιδαγμέναι ἐν Ἑλληνικοῖς συγγράμμασιν, Ἑλλην. Φιλολ. 1871 σελ. 31 κ.ἑ. (καὶ 48), Ἐφημερ. Φιλομαθ. 1881 σελ. 36 κ.ἑ. καὶ σελ. 67 κ.ἑ., Γλωσσ. Παρατ. 1882 σελ. 544, Ἑβδ. 1884 Δελ. 39 σελ. 3. Ἀλλ' ὁ ἐκδότης οὐδαμοῦ μνημονεύει τούτων, προσποιεῖται δ' ὅτι διορθοῖ κριτικῶς ὅσα σήμερον οὐδὲν ἄλλο δύνανται νὰ ὑπολαμβάνωνται ἢ κοινότατα ὀρθογραφικὰ σφάλματα.

Ὁ Βυττεμβάχιος ἐν τῷ Πλουταρχείῳ Λεξικῷ σελ. 133 - 134 καταλέξας ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Πλουτάρχου πολλὰ μαρτύρια τῆς διὰ διφθόγγου ἐκφορᾶς ἀνδρεία ἐπιφέρει «ἀνδρία pro ἀνδρεία I. 140 F, 274 A. II. 97 E. (al. MSS ει.) 177 E. 183 B, 201 B)». Οὐδεμία νῦν δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία ὅτι μόνη ἡ διὰ τοῦ ΕΙ ἐκφορὰ ἔχει ὑγιῶς, ἧς ἱκανὰ μαρτύρια ἔχομεν ἐξ ἐπιγραφῶν. Πρβλ. Ἑλλ. Ἐπιγρ. Boeckh ἀριθ. 1386 (Τόμ. Α' σελ. 669) «σωφροσύνης τε καὶ ἀνδρείας ἕνεκα» καὶ 2059, 44 (Τόμ. Β' 127) «πρὸς ἀνδρείαν [τε] εὔτολμον κ.τ.ἑ. Ἀττικ. Ἐπιγρ. Β, α' ἀρ. 471, 59 (τόμ. Β' α' σελ. 276), τη[ν] εὐταξίαν αὐτῶν καὶ ἀνδρείαν» Συλλ. Ἑλλ. Ἐπιγρ. Dittenb. ἀριθ. 246, 73 (σελ. 358) «αἱ τῶν νεωτέρων ψυχαὶ πρὸς ἀνδρείαν ἁμιλλώμεναι» καὶ 247, 35 (σελ. 362) «τῆς ἰδίας δόξης» καὶ ἀνδρείας» Ἐφημ. Ἀρχαιολ. 1885 σελ. 194 «ἀνδρείας παράδειγμα». Ἐν ἐπιγραφῇ παρὰ Kaibel Inscript. Graec. etc. ἀρ. 1121 (σελ. 302) «ἀνδρΗας ἕνεκεν». Ἄξια ἀναγνώσεως εἶναι ἃ ὁ Ναύκιος ἔγραψε περὶ τοῦ τύπου ἀνδρεία ἐν Stud. Euripid. Μέρ. Β' σελ. 62 καὶ ὁ Stahl ἐν Quaest. Gram. σ. 39.

Περὶ τοῦ Κρεώφυλος περὶ οὗ γίνεται λόγος ἐν Ἐφημερίδι Φιλομαθῶν 1881 σελ. 69, παρατηροῦμεν ὅτι ὁ τύπος οὗτος ἀπαντᾷ καὶ Ἐπιγραφῇ, Collitz Samml. Griech. Dial. Inschr. Τόμ. Γ΄ σελ. 427, 120.

Ὡς φέρεται παρὰ Πλουτάρχῳ συνήθως ὁ διὰ διφθόγγου προενηνεγμένος τύπος ἀνδρεία, οὕτω καὶ ὁ ἑταιρεία. Ὁ Βυττεμβάχιος ἐν τῷ Πλουταρχείῳ Λεξικῷ σελ. 694 μνημονεύσας πολλὰ χωρία, ἐν οἷς φέρεται ὁ τύπος οὗτος ἐπάγει «ἑταιρία II. 583 A. I. 445 A. lectio f.- εἱ 606 E». Ὁ Βερναρδάκις ἐξέδωκε μὲν σελ. 583 a «ἐπεὶ γὰρ ἐξέπεσον αἱ κατὰ πόλεις ἑταιρεῖαι τῶν Πυθαγορικῶν στάσει κρατηθέντων», ἐσημειώσατο δὲ «ἑταιρεῖαι* : ἑταιρίαι». Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ σφάλμα εἶναι διωρθωμένον ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν Collectan.critic. σελ. 447, ἔνθα παρατιθέμενος τὰ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου εἰρημένα γράφει «ἐπεὶ γὰρ ἐξέπεσον αἱ κατὰ πόλεις ἑταιρεῖαι τῶν Πυθαγορείων». Πολλοὶ τῶν φιλολόγων ἐποιήσαντο λόγον περὶ τῶν τύπων ἑταιρεία - ἑταιρία, οἷον Poppo ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκδόσει τοῦ Θουκυδίδου Μέρ. Β΄, β, σ. 251 καὶ Μέρ. Γ, β, σ. 809, Lobeck ἐν τῷ εἰς Αἴαντι ὑπομνήματι σελ. 256 ἔκδ. γ΄, Ellendt ἐν τῷ Σοφοκλείῳ Λεξικῷ Τόμ. Α΄ σελ. 692, Voemel ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δημοσθένους Δημηγοριῶν σελ. 120, Blaydes ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Αἴαντος σελ. 155 καὶ ἄλλοι. Ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις καὶ οἱ μὴ περισσῶς τετριμμένοι περὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν γινώσκουσιν ὅτι μόνη ἡ διὰ διφθόγγου ἐκφορὰ ἔχει ὑγιῶς. Ὁ Γ. Δινδόρφιος γράφει ἐν τῷ Σοφοκλείῳ Λεξικῷ σελ. 194 «ἑταιρία sodalitas amicitia. Aἴ. 683 «ἄπιστός ἐσθ' ἑταιρείας λιμήν, ubi in apogr. multis ἑταιρίας, frequenti etiam in aliorum scriptorum codicibus diversitate. Quae grammatici nonnulli sic distinxerunt ut ἑταιρεία factionem (τάξιν), ἑταιρία amicitiam significet, de quo v. Thesaur. vol. 3 p. 2118. Sed veteres ἑταιρεία solo usi esse videntur ab adjectivo ἑταιρεῖος ducto, ut ἀνδρεία, quod ipsum quoque non raro ἀνδρία scribitur, ab ἀνδρεῖος. Quam rationem commendant loci poetarum in Thesauro indicati p. 2117, in quibus metrum diphthongum postulat, nusquam vocalem simplicem. (Πρβλ. Nauck ἐν Mel. Gréco-Rom. Τόμ. Δ΄ σελ. 231 καὶ Sauppe, Lexicolog. Xenophont. σελ. 54). Ὁ Keller ἐν τῇ ἐκ-

δόσει τῶν Ἑλληνικῶν τοῦ Ξενοφῶντος σελ. 424 γράφει «II 4, 21 κηδεστείας καὶ ἑταιρείας pro κηδεστίας καὶ ἑταιρίας scribendum censet A. Nauck; item V 2, 25 ἑταιρειῶν pro ἑταιριῶν»(1). Ἐν Ἐπιγράμματι κατακεχωρισμένῳ ἐν Ποιητ. Λυρικ. Bergk Τόμ. Γ' σελ. 439 φέρεται «Γλαῦκος ἑταιρείης ἀντὶ πολυχρονίου» καὶ ἐν Παλατ. Ἀνθολ. Θ' 446 «εὖνοι ἑταιρεῖαι, κρυπτὰ δόμοισιν ἄχη» καὶ παρὰ Νόννῳ Διονυσ. ΙΑ', 119 «ποῖον ἑταιρείης γέρας ἔλλαχες». Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα κεῖται «ἑταιρεία ἡ συνήθης ὁμόνοια καὶ φιλία. Βάβριος «Θέντο μετ' ἀλλήλοισιν ἑταιρείην μύε δοιώ, οὐ καθ' ὁμὰ ζώοντες — ἑταιρεία καὶ τὸ τάγμα καὶ ἑταιρειάρχης ὁ τῆς ἑταιρείας ἄρχων»· πρβλ. Cob. Μνημ. 1873 σελ. 22 καὶ 1882 σελ. 413 καὶ ἐν Collect. crit. σελ. 149.

Εἴδομεν ὅτι ὁ Κόβητος μνημονεύων τοῦ χωρίου τοῦ Πλουτάρχου ἔγραψεν «αἱ κατὰ πόλεις ἑταιρεῖαι» ἀντὶ τοῦ ἑταιρίαι. Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ διὰ διφθόγγου εἶναι προενηνεγμένον τὸ ὄνομα τοῦτο ὑπὸ τοῦ Κοβήτου, ὡς ἐν Μνημοσύνῃ 1877 σελ. 161 «pag. 77· ἄλλην (ἐπιδεικνύουσαν) ταραχώδεις φατρίας πεπαυμένας. Non est Graecum φατρίας et φρατρίας a loci sententia abhorret. Lege ταραχώδεις ἑταιρείας, ut pag. 67. τὴν δὲ τῶν ἀνοσίων ἑταιρείαν εὐφραῖνον, et pag. 74. τὰ τῶν στάσεων χαλεπά, νόμων ὀλιγωρίαν, ἑταιρείας ἀτόπους, et passim apud alios in turbis civilibus hominum improborum et seditiosorum *sodalicia* ἑταιρεῖαι appellantur». Ἀλλ' ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ Ἑλληνισμῷ ἐλαμβάνετο ἡ λέξις φατρία ἐπὶ τοιαύτης ἐννοίας· ἐλέγετο δὲ καὶ φατριάζω καὶ φατριασμός. Παράδοξον ἡμῖν φαίνεται ὅτι ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς τοῦ Ξενοφῶντος δὲν μετέβαλε τὸ ἑταιρίας (II, 4, 21) καὶ τὸ ἑταιριῶν (V, 5, 25), εἰ καὶ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις φέρεται καὶ γραφὴ ἑταιρείας καὶ ἑταιρειῶν. Καὶ ὁ Susemihl ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Πολιτικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους ἔγραψε σελ. 529 «καὶ ἐν Ἀβύδῳ ἐπὶ τῶν ἑταιριῶν» προκρίνας τοῦτο τοῦ ἐν τοῖς κώδιξι κειμένου ἑταιρειῶν. Ὁμοίως καὶ ὁ Niese ἀτιμάσας τὴν ἐν τοῖς ἀντιγράφοις σῳζομένην ὀρθὴν ἐκφορὰν ἐξέδωκε παρὰ τῷ Ἰωσήπῳ Τόμ. Β' σελ. 48, 18 «μετὰ τῆς ἑταιρίας» καὶ σελ. 57, 6 «καὶ τὴν ἐφθονημένην ἑται-

(1) Περὶ τοῦ κηδεστία διέλαβεν ὁ Κόντος ἐν Γλωσσ. Παρ. 129 κέξ. καὶ ἀπέδειξεν ὅτι διὰ τοῦ ι ἐξεφέρετο, οὐχὶ διὰ τοῦ ει.

ρίαν» καὶ σελ. 114, 18 «τῆς ἑταιρίας». Πολλοῦ θαυμασμοῦ ἄξιον φαίνεται ὅτι ἀνὴρ περισσῶς περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα τετριμμένος ὁ Stahl πλημμελῆ ὑπολαμβάνει τὴν διὰ διφθόγγου ἐκφορὰν τῆς προκειμένης λέξεως λέγων ἐν Quaest. Grammat. σελ. 40 ἔκδ Β' «Aperte falsum est ἑταιρείας III 62, 5 in paucis libris traditum (cf. Herodian. II 512, 22), nec probatur discrimen quod inter ἑταιρίαν amicitiam, et ἑταιρείαν, sodalicium, Lob. ad. Soph. Ai. 682 et Dind. in Steph. Thes. statuunt». Πρὸς ταῦτα ἀντέλεξεν ὁ Schulze ἐν Quaest. Epic. σελ. 526 «ἑταιρεία 'factio'— ab ἑταιρεύεσθαι. Stahlii de hac scriptura dubitatio (qu. gr. Thuc.² 40) dissipatur cretico ἑταιρεία Cauer² 121 C 38 (nunc Mus. It. III 657 κέξ.) καὶ ἑταιρηία Mus. It. II 629 col. II 12». Παρὰ τῷ Ἡροδότῳ φέρεται 5, 71 «προσποιησάμενος ἑταιρηίην τῶν ἡλικιωτέων», ὅπερ ἐμφαίνει ὅτι Ἀττικιστὶ ἐλέγετο ἑταιρεία. Πρβλ. ἀνδρηίη - ἀνδρεία, βασιληίη - βασιλεία, δουληίη - δουλεία κλπ. Πρβλ. καὶ Vömel ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δημοσθένους Δημηγοριῶν σελ. 121.

Ὁμοίως ἐξέδωκεν ὁ Βερν. 349 a «καὶ νὴ Δί' οἱ τριήραρχοι τοῖς ἐλαύνουσιν ἄλφιτα παρασκευάσαντες, ὄψον δὲ κρόμμυα καὶ τυρόν, ἐνεβίβαζον εἰς τὰς τριήρεις· οἱ δὲ χορηγοὶ τοῖς χορευταῖς ἐγχέλεια καὶ θριδάκια καὶ σκελίδας καὶ μυελὸν παρατιθέντες εὐώχουν ἐπὶ πολὺν χρόνον», ἐσημειώσατο δὲ «κρόμμυα*: κρόμυα» καὶ «ἐγχέλεια*. ἐγχέλια». Δεξιωτάτου ἀληθῶς κριτικοῦ ἔργον εἶναι νὰ ἐπανορθοῖ τοιαῦτα γραφικὰ σφάλματα οἷον τὸ κρόμυα· ἀλλ' ἀδίκως ὁ Βερναρδάκις ἀντιποιεῖται τῆς ἐπὶ τῇ ἰάσει τοῦ σφάλματος τούτου δόξης· διότι πολλαῖς πρὸ τοῦ Βερναρδάκι δεκαετηρίσι διώρθωσεν αὐτὸ ὁ Βυττεμβάχιος ποιούμενος τὴν εἰκασίαν τήνδε (Πλουτ. Ἠθικ. Τόμ. Β' σελ. 430) «ἐλαύνουσιν — τυρὸν] Forte: ἐλαύνουσι σῖτον μὲν ἄλφιτα παρασκευάσαντες, ὄψον δὲ κρόΜΜυα καὶ τυρόν». Φαίνεται δ' ὅτι ὁ Βυττεμβάχιος ἐνόμισεν ἀναγκαίαν τὴν προσθήκην τοῦ σῖτον ἀποβλέπων εἰς τὸ τοῦ Ξενοφῶντος Κύρ. Παιδ. Α', 2, 8 «φέρονται δὲ οἴκοθεν σῖτον μὲν ἄρτον, ὄψον δὲ κάρδαμον». Ἡ διὰ τοῦ διττοῦ μ ἐκφορὰ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ὀνόματος ἔμεινεν ἀβλαβὴς ἐν ἄλλοις τοῦ Πλουτάρχου χωρίοις, ἐξ ὧν μνημονεύομεν τὸ σελ. 153 e «ὁ δὲ προπίνων τὴν θάλατταν Ἀμάσιδι βάρβαρος ἐδεῖτο τῆς Πιττακοῦ βραχυ-

λογίας, ἣ πρὸς Ἀλυάττην ἐχρήσατο προστάττοντά τι καὶ γράφοντα Λεσβίοις ὑπερήφανον, ἀποκρινάμενος οὐδὲν ἀλλ' ἢ μόνον κελεύσας κρόμμυα καὶ θερμὸν ἄρτον ἐσθίειν», ἔνθα τὸ κρόμμυα ἐσθίειν εἶναι παρειλημμένον πρὸς δήλωσιν τοῦ κλαίειν ἢ δακρύειν (ἴδε Βυττεμβάχιον εἰς Πλουτ. Ἠθικ. Τόμ. Ϛ' σελ. 954, πρβλ. καὶ Σημειώσ. εἰς Διογ. Λαερτ. Τόμ. Α' σελ. 259 Huebn.). Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Δ' σελ. 1995 εἶναι τάδε γεγραμμένα «Gemino autem ap. Aristoph. [Ach. 550, 1099 Eq. 600, al.] et alios Comicos, postulante geminationem τοῦ μ lege metrica [Κρόμμυον in quorumvis scriptorum codicibus non raro simplici μ scribitur, cuius formae nulla extra Homerum auctoritas est — »]. Σημειωτέον δ' ὅτι ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐλέχθη κρομμυοξυρεγμία Εἰρ. στ. 529 «Τοῦ μὲν γὰρ ὄζει κρομμυοξυρεγμίας». Γνωστὸν δ' ὑπάρχει καὶ τὸ κύριον ὄνομα Κρομμυὼν γνωστότατον καὶ τὸ Κρομμυωνία ὗς, ὃ ὁ Βερναρδάκις ἐπιλαθόμενος τῆς κριτικῆς αὐτοῦ τέχνης γράφει δι' ἑνὸς μ σελ. 987 f.

Τὸ δ' ἕτερον γραφικὸν πταῖσμα ἐγχέλΙα, ὃ λέγει ὁ Βερναρδάκις ὅτι αὐτὸς διώρθωσεν, εὑρίσκομεν διωρθωμένον ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Γ' σελ. 133, ἔνθα κεῖνται τάδε «Plut. Mor. p. 349,A'. «Οἱ δὲ χορηγοὶ τοῖς χορευταῖς ἐγχέλεια . . . παρατιθέντες εὐώχουν. Ita Wyttenb. tacite: olim ἐγχέλια». Γνωστότατον τοῖς φιλολόγοις ὑπάρχει ὅτι διεφθάρησαν ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων τό τε πληθυντικὸν ἐγχέλεια καὶ τὸ ἑνικὸν ἐγχέλειον μεταβληθέντα εἰς τὸ ἐγχέλια καὶ τὸ ἐγχέλιον. Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1240, 22 «Ἀριστοτέλης δὲ διὰ τοῦ ι εἶπεν ἔγχελις, ὅθεν Ἀντιφάνης ὑποκοριστικῶς ἔφη τὰ ἐγχέλια γράψομαι λιποταξίου»· ἀλλ' ἡ ὀρθὴ γραφὴ τοῦ στίχου τοῦ Ἀντιφάνους ὡς διδάσκει καὶ τὸ μέτρον εἶναι «τὰ δ' ἐγχέλεια γράψομαι λιποταξίου». Πρὸ πολλοῦ δ' ἐπηνωρθώθη ἡ ῥῆσις αὕτη τοῦ Ἀντιφάνους. Ἐκ τοῦ ὀνόματος ἔγχελυς (ἐγχέλεις) ἐσχηματίσθη τὸ ἐπίθετον ἐγχέλειος, οὗ τὸ οὐδέτερον ἐγχέλειον τέμαχος καὶ πληθυντικὸς ἐγχέλεια τεμάχη. Ἐν Ἀποσπάσματι τοῦ Φερεκράτους παρ' Ἀθηναίῳ 96 b φέρεται «καὶ δῆθ' ὑπάρχει τέμαχος ἐγχέλειον ὑμῖν», ὑπὸ δὲ τοῦ Εὐσταθίου λέγεται ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1231, 17 «φησὶ γοῦν καὶ Αἴλιος Διονύσιος ὅτι ἔγχελυς τὸ ἑνικόν, ἐγχέλεις

δὲ τὸ πληθυντικόν, καὶ ἐγχέλεων καὶ ἐγχέλεσιν· ἐγχέλεια δὲ τὰ τεμάχη φησὶ τῶν ἐγχέλεων». Ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις Ἀχαρν. 1043 κεῖται «τἀγχέλεια: Ἢ λείπει τὰ κρέα, ἵν' ᾖ τὰ ἐγχέλεια κρέα, ἢ λέγει τὰς ἐγχέλεις». Ὁ δὲ Βλαϋδέσιος σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀχαρνέων σελ. 420 «Τἀγχέλεια] Sc. κρέα. Sic ὀρνίθεια, βόεια etc». Ὡς δὲ λέγεται ἐγχέλεια οὕτω καὶ θύννεια παρ' Ἀριστοφάνει Ἱππ. 354: θύννεια θερμὰ καταφαγών», περὶ οὗ ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἱππέων σελ. 258 ποιεῖται τὴν παρατήρησιν τήνδε: Θύννεια] Sc. κρέα aut potius τεμάχη. Sic ὀρνίθεια, βόεια, ἐγχέλεια, κύνεια, ὄνεια, λαγῷα, κίχλεια, ἄρνεια etc.». Πρβλ. τὸ περὶ ἐλλείψεων σύγγραμμα τοῦ Βοσσίου σελ. 233 καὶ 466 Schaef. Ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους ς΄, 47 μνημονεύονται πολυπόδεια κρέα· πρβλ. καὶ 33 «ἥμερα κρέα, θήρεια κρέα, σύεια, χοίρεια, ὀρνίθεια, πολυπόδεια, περδίκεια, λαγῷα». Ἀλλ' ὁ ἀττικὸς τύπος εἶναι πουλυπόδεια, ὡς παρετηρήθη καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τομ. ς΄ σελ. 1409 «Usitata Atticis forma Πουλυπόδειος est. Sic πουλυπόδειον et πουλυπόδεια, intellecto κρέας vel. κρέα, in frr. Philyllii ap. Athen. 3, p. 86, E, Anaxandridis 4, p. 131, C, Ephippi 7, p 322, E; 9 p. 403, C. Quibus in locis in codici πολυπόδειον πολυπόδιον πουλυπόδιον scriptum est». Περὶ τῆς παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς χρήσεως τοῦ τύπου πουλύπους ἐποιήσατο λόγον ὁ Κόβητος ἐν Var. Lect. σελ. 305· πρβλ. καὶ Εὐστάθ. 1541, 22,

Ὡς δ' ἀνεγνώσθη κακῶς ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου ἐγχέλια ἀντὶ τοῦ ἐγχέλεια σελ. 1084 b, οὕτω φέρεται καὶ «δούριον ἵππον» καὶ σελ. 604 a «ὁ δὲ τοὺς περιτρέχοντας ἔξω καὶ τοῦ βίου τὸ πλεῖστον ἐν πανδοκείοις καὶ πορθμίοις ἀναλίσκοντας εὐδαιμονίζων», ἀλλὰ σελ. 679 c «οἱ δὲ συνεχέστερον κατὰ τρεῖς ἢ τέτταρας ἀναλαμβάνοντες, ὥσπερ πορθμεῖα τὰ συμπόσια κοῦφά τε ποιοῦσι». Καὶ ἐν ἄλλοις δὲ τόποις τοῦ Πλουτάρχου ἀπαντᾷ ἡ ὑγιῶς ἔχουσα ἐκφορά· εὑρίσκεται δὲ καὶ δούρειος γεγραμμένον παρά τε τῷ Πλουτάρχῳ καὶ παρ' ἄλλοις. Ὁ Βερναρδάκις ἔγραψεν ἐν τοῖς ἐν ἀρχῇ παρατεθεῖσι χωρίοις τοῦ Πλουτάρχου δούρειον καὶ πορθμείοις, ἐσημειώσατο δ' ὅτι αὐτὸς ἐπηνώρθωσε τὰς ἐσφαλμένας γραφάς. Ἡ λέξις πορθμεῖον-πορθμεῖα εἶναι νῦν ἐν Ἑλλάδι οὕτω γνω-

στή, ὥστε καὶ οἱ παῖδες οἱ τὰ στοιχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης διδαχθέντες ἐπίστανται τὴν ὀρθὴν αὐτῆς ἐκφορὰν (πρβλ. τὸν Ἰωνικὸν τύπον πορθμήιον). Οὐδεὶς δὲ τῶν φιλολογούντων ἀγνοεῖ ὅτι ἐν τοῖς ἀντιγράφοις συνεχύθησαν αἱ τῶν οὐδετέρων ὀνομάτων καταλήξεις ΕΙΟΝ-ΙΟΝ καὶ εἶα-ία. Εὑρίσκεται δὲ πλημμελῶς γεγραμμένον ἀσώτιον ἀντὶ τοῦ ἀσωτεῖον καὶ ὁμακόϊον ἀντὶ τοῦ ὁμακοεῖον καὶ σκιάδιον ἀντὶ τοῦ σκιάδειον (σκιαδεῖον), ἄνδρια ἀντὶ τοῦ ἀνδρεῖα κτλ. καὶ τοὐναντίον χαλκεῖον ἀντὶ τοῦ χαλκίον. Πρβλ. Λόγ. Ἑρμ. Τομ. Α΄ σελ. 215 καὶ 217. Συχνότατα δὲ γίνεται χρῆσις ὑπὸ τῶν νέων Ἑλλήνων τοῦ δούρειος ἵππος καὶ ὑπ' οὐδενὸς ἀγνοεῖται ἡ διὰ διφθόγγου ἐκφορὰ τοῦ ἐπιθέτου τούτου. Πρβλ. δούρΗος ἵππος ἐν Ἐπιγραφῇ παρὰ Kaibel Inscr. Graec. etc. σελ. 332. Ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ κεῖται XV, 14 «πᾶσι σοφοῖς τ' ἀσόφοις τε» δορήϊον ἔμμεναι ἕδρην». Περὶ τῶν τύπων δούρειος - δούριος γίνεται λόγος ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τομ. Β΄ σελ. 1657, ἔνθα μνημονεύεται καὶ τὸ διὰ τοῦ ι προενηνεγμένον δούριος, τὸ ἀπαντῶν παρ' Ἀριστοφάνει Ὄρνισι στ. 1128 ὡς καὶ τὸ δούριον τὸ κείμενον ἐν Ἀνθολ. Παλατ. XI, 259 (πρβλ. καὶ Schulze ἐν Quaest. Epic. σελ. 102).

Παρατηρητέον δ' ὅτι ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου ὀπτανεῖον (σελ. 50 e) καὶ ὀπτανείοις (σελ. 94 b) καὶ ὀπτανείων (σελ. 823 E καὶ 1093 f). Καὶ ὁ μὲν Hercher μετετύπωσε τὸ ὀπτανεῖον εἰς τὸ ὀπτάνιον καὶ τὸ ὀπτανείοις εἰς τὸ ὀπτανίοις, ὁ δὲ Βερναρδάκις ἐτήρησε τὰς παραδεδομένας γραφάς. Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 629, 7 φέρεται «Ὀπτανεῖον δεῖ γινώσκειν, ὅτι διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου γράφεται· σημαίνει δὲ τὸ μαγειρεῖον· πρῶτον μέν, ὅτι λέγεται ὀπτανήϊον· δεύτερον δέ, τῷ λόγῳ τοῦ βαλανεῖον. Λέγει δὲ ὁ Ἡρωδιανὸς καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν τῇ Καθόλου, ὅτι παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς καὶ διὰ τοῦ Ι γράφεται καὶ προπαροξύνεται, οἷον ὀπτάνιον». Μόνον τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡρωδιανοῦ διδασκόμενον ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὄνομα «καὶ διὰ τοῦ Ι γράφεται καὶ προπαροξύνεται» ἔχει ὑγιῶς. Ἀποφαίνεται δὲ καὶ ὁ Φρύνιχος σελ. 276 Lob. «Μαγειρεῖον: τὸ μὲν μάγειρος δόκιμον, τὸ δὲ μαγειρεῖον οὐκέτι, ἀντὶ δὲ τούτου ὀπτάνιον λέγουσιν, τῆς μὲν δευτέρας συλλαβῆς ὀξυτονουμένης, τῆς δὲ τρίτης συστελλομένης». Ἡ διὰ τοῦ ι

ἐκφορὰ τοῦ προκειμένου ὀνόματος ἀποδείκνυται ἀληθὴς οὖσα ἐκ τῆς χρήσεως τῶν ποιητῶν. Ὁ Βαλκενάριος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Εὐριπίδου Φοινισσῶν Τομ. Α' σελ. 284 Λψ «ad eam normam scripta conferuntur a Comicis τἀρτοπώλιον, et τοὐπτάνιον· hoc quidem saepe perverse scriptum prostat in Comicorum locis apud Athen. L. III, p. 102 f. Damoxenus: Ἐγὼ γὰρ εἰς τοὐπτανεῖον οὐκ εἰσέρχομαι scribendum εἰς τοὐπτάνιον.— Philemonis locum emendavit R. Bentley. Em. in Philem. p. 115. L VII, p. 290. D. Hegesippus Adelphis:—ἐὰν δὲ δὴ λάβω Τὰ δέοντα, καὶ τοὐπτανεῖον (lege: κᾀς τοὐπτάνιον) ἁρμόσω μ' ἅπαξ» (πρβλ καὶ Kidd εἰς Dawes. Miscel. crit σελ. 396 ἔκδ. Β'). Λέγει δὲ καὶ ὁ Κόβητος ἐν Var. Lect. σελ. 89 «ὀπτανεῖον quoque in Luciano inveteravit: legitur τοὐπτανεῖον 42, 30; 70, 35 et alibi, quamquam liquido constat τοὐπτάνιον esse dicendum; docet hoc Phrynichus p. 276, confirmant poetarum testimonia, in quibus saepius Graeculorum fraus ἐπ' αὐτοφώρῳ deprehenditur, qui non dubitant scribere «ἐγὼ γὰρ εἰς τοὐπτανεῖον οὐκ εἰσέρχομαι» Athen. III. p. 102. f. quo iure istic omnes τοὐπτάνιον reponunt, eodem ubique in eadem re utendum». (Πρβλ. καὶ Λοβέκκιον εἰς Φρύνιχ. σελ. 276 καὶ Βλαϋδ. εἰς Ἀριστοφ. Εἰρ. σελ. 254 ἔτι δὲ Θησ. Στεφ. Τομ. Ε' σελ. 2117). Οὐδεὶς δὲ τῶν περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀσχολουμένων ἀγνοεῖ νῦν ὅτι καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς ἀπαντᾷ ἡ διὰ τοῦ Ι ἐκφορὰ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ὀνόματος. Ὁ Kock γράφει ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Γ' σελ. 743 «ὀπτάνιον etiam lapides, Riemann. Rev. de philol. VIII 64». Ἴδε καὶ Meisterhans ἐν Gramm. d. Att. inschr. σελ. 42 ἔκδ. Β'. Ἄξιον μνείας εἶναι ὅτι παρὰ τῷ Ἰωσήπῳ Τομ. Ε' σελ. 43, 16 Niese φέρεται «ἀλλὰ καὶ τοῖς αὐτοῖς ὀπτανίοις — χρώμενοι διετέλουν», δὲν μνημονεύεται δὲ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου διάφορος γραφή. Παρατηροῦμεν ἐν τέλει ὅτι ὁ Βυττεμβάχιος λέγει ἐν τῷ Πλουταρχείῳ Λεξικῷ σελ. 1122 ὀπτανεῖον — Potius scr. ὀπτάνιον Valcken. Phoen. p. 252, ὁ δὲ ἐκδότης ὁ εἰσαγαγὼν τὸ Ἀκαδήμεια, τὸ πῶμα καὶ τοσαῦτα ἄλλα Ἀττικὰ εἰς τὸν λόγον τοῦ Πλουτάρχου καταλείπει τὸ ἀνάττικον ὀπτανεῖον ἀμετάβλητον.

Ὁ Βερναρδάκις ἐξέδωκε σελ. 849 a «τοῖς ἐλθοῦσιν ἐκ Λεβαδείας κήρυξιν», ἐσημειώσατο δ' ὅτι ἀποκατέστησε τὸ Λεβαδείας ἀντὶ τοῦ Λεβαδίας ὁ Westermannus. Οὐδεὶς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις εἶναι οὕτως ἀμαθὴς ὥστε νὰ μὴ γινώσκῃ ὅτι ἐλέγετο ὑπὸ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων Λεβάδεια ὡς Δεκέλεια, Κορώνεια καὶ ἄλλα πολλά. Ἐν τοῖς τοῦ Ἡρωδιανοῦ Τόμ. Β΄ σελ. 543 Lentz λέγεται «Λεβάδεια πόλις Βοιωτίας: ΕΙ». Ἡ ὀρθὴ γραφὴ Λεβάδεια ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς, ὡς μανθάνει τις ἐκ τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Στεφάνου Τομ. Ε΄ σελ. 147, ἔνθα εἶναι καὶ τάδε γεγραμμένα «Vitiosam esse scripturam Λεβαδία, non infrequentem in libris, ostendit etiam gentile Λεβαδεύς». Πολλάκις εὑρέθη γεγραμμένον Λεβαδία κτλ. ἀντὶ τοῦ Λεβάδεια κτλ. (ἴδε Schubart καὶ Walz εἰς Παυσ. Τόμ. Γ΄ σελ. 436 καὶ Kramer εἰς Στράβωνα σελ. 280 καὶ Δινδόρφιον εἰς Κλήμεντα σελ. 427) Ἐν τῇ Ἑλληνικῶν Παθημάτων Θεραπευτικῇ τοῦ Θεοδωρήτου ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Γαισφόρδου σελ. 372, 24 «οὐ πόρρω γάρ που τῆς Χαιρωνείας Δελφοὶ καὶ Λεβαδία» καὶ σελ. 389, 33 «καὶ ἡ Λεβαδία καὶ ὁ Τροφώνιος», εἶναι δὲ σεσημειωμένον ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ὅτι φέρεται ἐν ἀντιγράφοις καὶ γραφὴ Λεβάδεια. Περὶ τοῦ παρὰ Νικηφόρῳ τῷ Γρηγορᾷ Τόμ. Α΄ σελ. 251, 16 κειμένου «ἄχρι τῶν περὶ Λεμβαδίαν ἢ (Λεβαδίαν) τε καὶ Ἁλίαρτον τηρούμενος κτέ» καὶ τοῦ παρὰ Κωνσταντίνῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ Τόμ. Γ΄ σελ. 392, 4 «Λεβαδία, Κορώνεια Βοιωτίας» οὐδὲν φροντίζομεν.

Καὶ τοῦτο δὲ νῦν γνωστότατον ὑπάρχει ὅτι ἡ ὑγιῶς ἔχουσα ἐκφορὰ εἶναι Δικαιάρχεια οὐχὶ Δικαιαρχία. Κακῶς εἶναι προενηνεγμένον τὸ ὄνομα τοῦτο διὰ τοῦ ι παρ' ἄλλοις τε καὶ τῷ Διοσκορίδῃ «ἡ ἐν Δικαιαρχίᾳ τῆς Καμπανίας καὶ Σικελίᾳ» καὶ τὸ ἐκ Δικαιαρχίας (Τόμ. Α΄ σελ. 765 καὶ 771). Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλληλων τοῦ Πλουτάρχου Τόμ. Γ΄ σελ. 387 Δικαιαρχείᾳ. Ἐξ ΗΔ, ΑΤ, Δικαιαρχίᾳ. Ἔστι δὲ πόλις Ἰταλικὴ Σαμίων ἄποικος, ἡ νῦν καλουμένη Pozzuolo, ἐν δὲ ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων (κη΄ 13) Ποτίολοι παρὰ τὸ Ῥωμαϊκὸν τῆς πόλεως ὄνομα Puteoli (πρβλ. καὶ Kreuzer ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλωτίνου Τομ. Α΄ σελ. xc). Ἄξια παραθέσεως εἶναι τὰ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Β΄ σελ. 1471 γεγραμμένα «Δικαιάρχεια — Apud Pausaniam, Plu-

tarchum, Strabonem — aliosque scribitur Δικαιαρχία, cuius formae auctoritas nulla est. Recte Δικαιάρχειαν ap. Philostratum — Antiphilum in Anth. Pal. 7. 379: Εἰπὲ Δικαιάρχεια, τί σοι τόσον εἰς ἅλα χῶμα βέβληται· ubi codex δικαρχία. Philipp. ibid. 9, 708. Ἀλλὰ Δικαιάρχεια διηπείρωσε θάλασσαν. Recte has formas distinguit Suidas: Δικαιάρχεια πόλις. δικαιαρχία δὲ ἡ δικαίως ἄρχουσα». Πρβλ. καὶ Κόβ. ἐν Miscel. crit. σελ. 214 «Αἰγιάλεια, Ἀλεξάνδρεια, Ἀντιγόνεια, Ἀντιόχεια, Ἀπάμεια, Ἀρσάκεια, Ἀττάλεια, Βουκεφάλεια, Εὐκρατίδεια, Εὐμένεια, Εὐπατόρεια, Θεσσαλονίκεια, Καισάρεια, Κασάνδρεια, Λυσιμάχεια, Σελεύκεια, Φαρνάκεια, Φιγάλεια, Φιλαδέλφεια, Ψυττάλεια. Tantum non ubique libri et veteres nostri in his formis -ΙΑ pro -εια substituunt». Καὶ ὁ Πασσόβιος δὲ διδάσκει τὸ ἀληθὲς ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης Τόμ. Α΄ σελ. 687 λέγων: Die Schreibung Δικαιαρχία ist falsch, vgl. Anth. 7, 379. 9, 708.

Θαυμαστὸν ἡμῖν φαίνεται ὅτι μετέβαλε μὲν ὁ Βερναρδάκις τὸ ἐν σελ. 295 e Καλαυρίαν εἰς Καλαύρειαν, κατέλιπε δ' ἀμετάβλητον τὸ ἐν σελ. 846 d Καλαυρίαν καὶ τὸ ἐν σελ. 851 c Καλαυρίᾳ. Ἀναμφήριστον ὑπάρχει ὅτι ὁ παλαιὸς καὶ δόκιμος τύπος εἶναι ὁ διὰ τῆς διφθόγγου προενηνεγμένος, οὗ καὶ ὁ Καλλίμαχος ἐποιήσατο χρῆσιν «Μέσφα Καλαυρείης ἦλθεν ἐς ἀντίδοσιν» (ἀποσπ. 221) καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος «καί τε Καλαύρειαν μετὰ δῆθ' ἅμα νίσσεται ἵπποις» (Ἀργ. Γ΄. 1243). Νεώτερος ποιητὴς τούτων Διονύσιος ὁ Περιηγητὴς ἐχρήσατο τῷ ὁμοίῳ τῷ Ἐρέτρια τύπῳ Καλαύρια στίχ. 499 «Αἴγιλά τ' ἠδὲ Κυθηρα Καλαύριά τε τρηχεῖα». Ἄξια ἀναγνώσεως εἶναι τὰ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου γεγραμμένα Τόμ. Δ΄ σελ. 869 καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ot. Schneider ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τόμ. Β΄ σελ. 464. Ὅτι διὰ διφθόγγου τὸ πάλαι ἐξεφέρετο τὸ ὄνομα Καλαύρεια δηλοῖ τρανῶς καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ παρηγμένον Καλαυρεάτης - Καλαυρεᾶται, ὃ καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς ἀπαντᾷ· πρβλ. Παρώρεια Παρωρεάτης κτλ., ἰδὲ Σωκρ. Τόμ. Α΄ σελ. 86.

Ἐσχηματίσθησαν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ πάμπολλα ἐπίθετα εἰς -ειος ἐκ κυρίων ὀνομάτων προσώπων δηλωτικῶν, οἷον Εὐριπίδειος,

Εὐκλείδειος, Βρασίδειος, Πυθαγόρειος, Κλεινίειος, Γοργίειος, Ὁμήρειος, Ἀρχιδάμειος, Αἰσώπειος, Πιττάκειος, Ἀριστοφάνειος, Διογένειος, Ἡράκλειος Παχήτειος, Κρατήτειος, Εὐπολίδειος, Ἀννικέρειος, Κυδώνειος, Φειδώνειος κτλ. Συχνάκις δὲ τὰ τοιαῦτα ἐπίθετα καὶ ἐν τῷ ἀρσενικῷ, θηλυκῷ καὶ ἐν τῷ οὐδετέρῳ γένει διαφθείρονται ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων ἐκφερόμενα διὰ τῆς καταλήξεως -ιος -ιη -ιον -ια, οἷον Ἀρχιδάμιος, Ἐπικούριος, Πυθαγόριος, Πιττάκιον, Διογένιον κτλ. Ἐγράφη δὲ καὶ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου Πιττάκιον, Διογενίῳ, ὧν ἡ ἐπανόρθωσις εὐκολωτάτη. Ἐν σελ. 736 d σημειοῦται ὁ Βερναρδάκις «Διογενείῳ (sc. γυμνασίῳ)* διογενίῳ». Ἀλλὰ πρβλ. Θησ. Στεφ. Τομ. Β' σελ. 1509 «Διογένειος ὁ ἡ — Inscr. Attic. ap. Boeckh vol. I p. 456: Οἱ περὶ τὸ Διογένειον (sc. γυμνάσιον) συνάρχοντες. Pollux 10, 60: Ἀθήνησι δὲ ἦν ὑπὲρ ὑδρείου τινός, οὗ τὸ ὕδωρ ἐπεξεχεῖτο, ποίημα καὶ ἀνάθημα Διογένους, ὃ καὶ Διογένειον ἀναλογεῖον ἐκαλεῖτο». Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Κοβητος ἐν Μνημ. 1878 σελ. 32 μετέβαλε τὸ Πιττάκιον σελ. 858 d εἰς τὸ Πιττακεῖον τεμενικὸν ὑπολαβὼν τὸ ὄνομα.

Ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου ἀπαντᾷ σελ. 614 e ἡ Αἰσώπειος γέρανος, σελ. 790 c ἡ Αἰσώπειος ἀλώπηξ, σελ. 490 c ἡ Αἰσώπειος ἀλεκτορίς». Ὁ Βερν. ἐξέδωκεν ἐν σελ. 157 b 'ὥσπερ ὁ Αἰσώπειος κύων', ἐσημειώσατο δὲ «Αἰσώπειος scripsi: αἰσώπιος». Τοσοῦτος λόγος περὶ τῶν τοιούτων ἐγένετο ὑπό τ' ἄλλων καὶ δὴ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου, ὥστε καὶ οἱ ἄκρῳ δακτύλῳ Ἑλληνικοῖς παιδείας ἁψάμενοι γινώσκουσιν ὅτι Ἑλληνιστὶ λέγεται Αἰσώπειος, Ἀρχιδάμειος, Ἐπικούρειος κτλ., δυσανασχετοῦσι δ' ἂν ἴδωσι παρά τινι Αἰσώπιος, Ἀρχιδάμιος κτλ. Εὐλογώτατα δὲ νῦν δύναται νὰ νομισθῇ ὅτι ὁ ἐπανορθῶν τοιαῦτα σφάλματα οἷα τὸ Αἰσώπιος, Διογενίῳ, Πιττάκιον, ἤ τι ἢ οὐδὲν διαφέρει τοῦ διορθωτοῦ τυπογραφικῶν σφαλμάτων. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ Τομ. Α' σελ. 215 «Ποσάκις ἐν τοῖς τοῦ Κλήμεντος εὑρίσκεται Ἐπικούριος, Πυθαγόριος, τὸ Μεγάλλον μύρον — καὶ ἕτερα πολλὰ τοιαῦτα. Καίτοι τίς ἀγνοεῖ ὅτι Ἐπικούρειος καὶ Πυθαγόρειος δεῖ λέγειν καὶ ὅτι τὸ μύρον τὸ περιβόητον ἀπὸ τοῦ Μεγάλλου Μεγάλλειον καλεῖται; Οὐδεὶς δήπου. Τί οὖν τούτοις οὐ χρώμεθα καὶ τοῖς ἀντι-

γράφοις τοῖς πᾶσιν ὁμοίως ἐσφαλμένοις μακρὰ ἐρρῶσθαι φράζομεν;».

Ὡς ἀνεγνώσθη κακῶς ἐγχέλιον-ια ἀντὶ τοῦ ἐγχέλειον-εια καὶ πουλυπόδιον-ια ἀντὶ τοῦ πουλυπόδειον-εια καὶ δούριος ἀντὶ τοῦ δούρειος κτλ., οὕτω καὶ ἕρκιος ἀντὶ τοῦ ἕρκειος, ἁρμάτιος ἀντὶ τοῦ ἁρμάτειος, παρόρια ἀντὶ τοῦ παρόρεια, καθάριος ἀντὶ τοῦ καθάρειος, ἀσφάλιος ἀντὶ τοῦ ἀσφάλειος. Ὅτι τὸ ἐκ τοῦ οὐδετέρου ἕρκος παρηγμένον ἐπίθετον ἐξεφέρετο διὰ διφθόγγου, ἕρκειος (ἢ κατά τινας ἑρκεῖος), ἀπεδείχθη σαφέστατα ἐν τῇ Ἀθηνᾷ 1892 σελ. 153. Γνωστοῦ δ' οὕτω τοῦ πράγματος τῷ 1892 καταστάντος ἐκάκισεν ὁ Βερναρδάκις ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Παρνασοῦ 1898 σελ. 27 τὸν Πέτρον Παππαγεωργίου ὅτι ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν εἰς Σοφοκλέα σχολίων 1888 ἔγραψεν ἐν ἑνὶ μὲν τόπῳ «Ζηνὸς ἑρκίου», ἐν ἑτέρῳ δὲ «Ἑρκείου Διός». Ἀλλὰ παντὶ ἄλλῳ ἁρμόζει νὰ ποιῆται τοιούτους ἐλέγχους οὐχὶ δὲ καὶ τῷ Βερναρδάκι ὅστις ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου πάμπολλα ἐκφέρει διττῶς οἷον Καλαύρειαν-Καλαυρίαν-Καλαυρίᾳ, ἁρμάτειος-ἁρμάτιος, πυτία-πιτύαν, ἴλιγγος-εἴλιγγον κτλ. ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 536 κέξ. Ὅτι ἡ ὑγιῶς ἔχουσα ἐκφορὰ εἶναι ἁρμάτΕΙος διδάσκεται ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τομ. Α β σελ 1994, ἔνθα γίνεται μνεία καὶ τῶν χωρίων τούτων τοῦ Πλουτάρχου ἢ Ψευδοπλουτάρχου. Σημειωτέον δ' ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ ἄλλα ἐπίθετα εἰς -ειος ἐξ ὀνομάτων παρηγμένα σημαινόντων πράγματα οἷον ἀκάτειος, ἀγκύρειος, δούρειος κτλ. (ἴδε Ἑβδομ. 1884 Δελτ. ἀριθ. 23). Ὁ Βερναρδάκις κατέλιπεν ἀμετάβλητον τὸ ἐν σελ. 366 b τὰ ἔσχατα καὶ παρόρια, εἰ καὶ γνωστότατον ὑπάρχει ὅτι μόνον τὸ παρόρΕΙα εἶναι ὀρθόν. Ὁ Βάστιος ἐν Ἐπιστολ. Κριτικ. γράφει σελ. 22 (1819). Verba βίον ἐνόριον ad sensum recte transferuntur per vitam montanam; verum ἐνόριος non significat montanus, sed: qui intra fines, intra terminos est. Scribendum est ἐνόρειον. Similia verbi ὄρος (mons) composita sunt ὑπόρειος et παρόρειος, de quibus cf. Henr. Steph. Thes. T. II p. 1462. Bene hic notat: «In vetere lexico scribitur etiam παρόριος, sed perperam». Grammaticorum canon, quemadmodum eum Pseudo-Herodianus in suis ἐπιμερισμοῖς, nondum typis excusis praescripsit, hic est: Τὰ παρα τὸ ὄρος, ὁ βουνὸς (ὀνόματα) διφθογγί-

ζονται· οἷον ὄρειος τόπος, ὑπόρειος οἶκος καὶ τὰ ὅμοια· τὰ δὲ παρὰ τὸ ὅρος, ὁ ὁρισμός, ἰωτίζονται· μεθόριον οὐδετέρως συνόριον, ὁμόριον καὶ ὅμοια». (Πρβλ. καὶ Ἀθην. Τομ. Δ' σελ. 154 καὶ 157).

Ὅτι μόνος ὁ διφθογγογραφούμενος τύπος ἀσφάλειος ἔχει ὑγιῶς παρετηρήθη πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου. Ποιούμενος οὗτος λόγον ἐν Var. Lect. 86 κ.έ. περὶ λέξεων, αἵτινες τὴν δίφθογγον ΕΙ ἔχουσαι ἐν τῇ παραληγούσῃ εἶναι κακῶς προενηνεγμέναι παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ διὰ τοῦ στοιχείου Ι, ἔγραψεν «In Thes. c. 36. commemorat Ποσειδῶνα cognomine Ἀσφάλιον, in Lycurgo 12, ἄνδρια Cretensium pro ἀνδρεῖα, 21 καθαριότητος pro καθαρειότητος. 28. κρυπτία pro κρυπτεία. in Cimone 4, ἐν τῇ Πλησιανακτείῳ στοᾷ pro Πεισιανακτείῳ, in Pompei. 31. Σπαρτακίοις pro Σπαρτακείοις. 32 Ὑψικρατία pro Ὑψικράτεια, In Lysandro 18. τὰ Λυσάνδρια pro Λυσάνδρεια ect.». Τὴν παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ ἐσφαλμένην ἐκφορὰν ἀσφάλιον ἐπηνώρθωσε καὶ ὁ Μεινέκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Στοβαίου Ἐκλογῶν Τομ. Β' σελ. IX, ἔνθα λέγει ὁ ἐπιφανὴς φιλόλογος «Ἀσφάλιον δὲ Ποσειδῶνα] Scripsi Ἀσφάλειον et καὶ addidi ante Ποσειδῶνα. Eadem forma restituenda Plutarcho Thes. 36. Θεοῦ, ὃν Ἀσφάλιον καὶ γαιήοχον προσονομάζομεν, et Anatolio in Theolog. Arithm. p. 56 «ἡ ὀγδοὰς Ἀσφάλεια καλεῖται, leg. Ἀσφάλειος, non Ἀσφάλιος ut voluit Heeren». Ἔγραψε δ' ὁ Κόβητος καὶ ἐν Miscel. crit. σ. 111 «Ποσειδῶνος ἀσφαλίου ἱερόν. Barbarum est ἀσφάλιος ut μεγάλιος et καθάριος. Graecum est ἀσφάλΕΙος, ΜεγάλΕΙος, καθάρΕΙος. Aristophanes noto loco: οἷς Ποσειδῶν ἀσφάλειός ἐστιν ἡ βακτηρία». Παραθέμενος ταῦτα ὁ Βερναρδάκις ἐν Symbol. crit. in Strab. σελ. 20 ἐπιφέρει «Decreta haec dogmatica in ceteris quoque scriptis suis saepissime repetit, sed nemo sentit, quia nusquam argumentis utitur, quae lectoribus persuadeant; dummodo ne pro argumento habeatur id, quod adjectiva καθάρειος et ἀσφάλειος (nam de μεγαλεῖος, ut de ἑταιρεῖος nulla controversia est) hic illic non semper metro postulante cum penultima longa reperiuntur». Εἰπὼν δὲ καί τινα ἄλλα ποιεῖται ἐν τέλει τὴν παρατήρησιν τήνδε: «His et similibus respectis, nonne rectius et probabilius erit dicere, nonnulla ex iis,

ut καθάριος, δούλιος, ἀσφάλιος, παρθένιος διφορεῖσθαι et pro metro aut producere aut corripere penultimam?».

Ὁ Κόβητος οὐδαμῶς σωφρονισθεὶς ἐκ τοῦ ἐλέγχου τοῦ Βερναρδάκι ἔγραφε καὶ πάλιν ἐν Μνημοσύνῃ 1878 σελ. 117 «Thesei cap. 36, 28, τοῦ Θεοῦ —, ὃν ἈσφάΛΙΟΝ καὶ Γαιήοχον προσονομάζομεν. Quod certa analogia postulat ἈσφάΛΕΙΟΝ confirmat auctoritas poëtarum. Aristophanes in Acharn.

οἷς Ποσειδῶν ἈσφάλΕΙόΣ ἐστιν ἡ βακτηρία.

et sic omnino ubique sitne-ΕΙΟΣ an-ΙΟΣ scribendum non ex libris, sed ex Graecitatis usu ac ratione constituendum. (Πρβλ. Herwerden ἐν Μνημοσ. 1887 σελ. 65).

Οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν ἂν ὁ Κοραῆς ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡλιοδώρου Τόμ. Β΄ σελ. 207 (1804) ἐδόξαζεν ὅτι διττὸς ὑπῆρχε τύπος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ Ἀσφάλειος καὶ Ἀσφάλιος. Ὀρθῶς εἶναι ἐκδεδομένον παρὰ τῷ Ἀππιανῷ σελ. 1143, 3 Mendels. «ἀσφαλείῳ Ποσειδῶνι». Πλημμελῶς δ' ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου φέρεται «Ἑρκείου Διὸς τοῦ ἀσφαλίου». Τὴν ἡμαρτημένην γραφὴν βλέπει τις καὶ ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου 554, 19 καὶ 912, 54 καὶ 1242, 5. Ὅτι ἐδιφθογγογραφεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπίθετον ἠδύνατο ὁ Βερναρδάκις νὰ διδαχθῇ ἐκ μαρτυρίων ἰσχυροτάτων, ἃ ἐκ νομίσματος καὶ ἐξ ἐπιγραφῶν κατεχώρισεν ὁ Λ. Δινδόρφιος ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τομ. Α΄ β σ. 2309 «ἀσφάλειος — Numus Rhod. ap. Eckhel D. N. vol. 2, p. 605: Ποσειδῶν Ἀσφάλειος. Inscr. ap. Ross, Inscr. fasc. 2, p. 18 n. 107 s. C. I. vol. 2, p. 1509, n. 2347, h: Ποσειδῶνος Ἀσφαλείου vol. 3 p. 210, n. 4443, 2. Pollux 1, 24 Θεοὶ ἀσφάλειοι». Προστίθεμεν τούτοις τὸ ἀπαντῶν ἐν ἐπιγραφῇ κατακεχωρισμένῃ ἐν Δελτ. Ἑλλην. Ἀλληλογραφ. 1882 σελ. 454 «Ποσειδῶνι Ἀσφαλείῳ». Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Βλαϋδεσίου εἰρημένα ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Ἀχαρνέων σελ. 347 — «Schol. ad 510. Ἐνταῦθα δὲ (ἐν Ταινάρῳ) ἦν καὶ Ποσειδῶνος ἱερὸν ἀσφαλείου. Heliodorus VI. 7 «καὶ Ἑρμῆς μὲν κερδῷος, Ποσειδῶν δὲ ἀσφάλειος συνέμποροι καὶ πομποὶ γίγνοιντο. Inscriptio Aegis reperta (ap. Beaufort Karamania p. 301), καὶ Ποσειδῶνι ἀσφαλείῳ καὶ Ἀφροδίτῃ Εὐπλοίᾳ». Ὁ εἰς -ΙΟΣ περατούμενος τύπος φέρεται παρὰ

τῷ Ὀππιανῷ ποιητῇ μεταγενεστέρῳ Ἁλιευτ. στ. 680 «γαίης δ' ἀστυφέλικτα Ποσειδάων ἐρύοιτο | ἀσφάλιος ῥιζοῦχα θεμείλια νέρθε φυλάσσων». Τὸ χωρίον τοῦ Ὀππιανοῦ ἐμνημονεύθη ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τομ. Α' β σελ. 2315, ἔνθα ὁ Λ. Δινδόρφιος γράφει τάδε: Ex Pausania 7,21, 7,ubi al. Ἀσφάλιος, ut 3,11,9, vel. Ἀσφάλειος, quod v. aliena autem a prosa forma Ἀσφάλιος, et eximenda Plutarcho et Straboni 1, p. 57, Aristidi vol 1, p. 17, Stobaeo Ecl. vol. I. p. 22». Βλέπει δέ τις ὅτι πρὸ τοῦ Κοβήτου ἐπηνώρθωσεν ὁ Λ. Δινδόρφιος τὴν παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ καὶ τῷ Στράβωνι ἐσφαλμένην γραφὴν καὶ πρὸ τοῦ Μεινικίου τὸ παρὰ τῷ Στοβαίῳ πλημμελῶς γεγραμμένον.

Εὑρέθη κύριον ὄνομα Ἀσφάλιος ἐν ἐπιγράμματι παρὰ Kaibel Epigr. Graec. 750 (σελ. 305) «Ἀσφαλίου μήτηρ». Πολλὰ δ' ὑπάρχουσι κύρια ὀνόματα ὁμοίως τῷ Ἀσφάλιος παρηγμένα, οἷον Ἀμέλιος. Ἀβλάβιος, Εὐθάλιος, Εὐτύχιος, Εὐστάθιος, Εὐμάθιος, Εὐγένιος, Εὐσέβιος, Εὐστέφιος, Ἐπιφάνιος, Εὐμένιος κτλ. Ὁ Lobeck, ἐν Παραλειπ. σ. 246 «ὁμογένιος Dionys. Antt. VI. 21 pro quo ὁμόγνιος dici solet, εὐγένιος, quod Hesychius interpretatur εὐγενής, nisi huic forte nomen proprium propositum fuit, cuius generis ea est propria terminatio, Εὐγένιος, Εὐσέβιος, Ἐπιφάνιος, nec solum in hac terminatione sed universe; δρακόντειον αἷμα, τὸ δὲ Δρακόντιος, λεόντειος δορὰ τὸ δὲ κύριον Λεόντιος Choerobosc. in Anecd. Cram. II 285. Γερόντιος etc. v. Comm. ad Aj. p. 115».

Παρατηροῦμεν ἐν τέλει ὅτι ὅμοιον τῷ Ἀσφάλειος εἶναι τὸ συγγένειος, οὗ κατὰ τὸν Πολυδεύκην ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Εὐριπίδης. Πολυδ. Γ', 5 «καὶ Ζεύς τις συγγένειος, ὁ τὰ τῆς συγγενείας δίκαια ἐφορῶν παρ' Εὐριπίδῃ».

Περὶ τὰ μέσα τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ἐδίδαξεν ὁ Κόβητος ὅτι δὲν ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων «τὸν δῆμον Πιτθεύς, τὸν δῆμον Θορίκιος κτλ., ἀλλὰ τῶν δήμων Πιτθεύς, τῶν δήμων Θορίκιος κτλ.». Τὸ δίδαγμα τοῦ ἐπιφανοῦς κριτικοῦ κείμενον ἐν Var. Lect. σελ. 385 ἔχει ὧδε· «In vita *Periclis* cap. 3 scribit: Περικλῆς γὰρ ἦν τῶν μὲν φυλῶν Ἀκαμαντίδης, τῶν δὲ δήμων Χολαργεύς, quo modo nemo umquam veterum est locutus. Forma

Attica apparet in *Aristide* cap. 1. Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου φυλῆς μὲν ἦν Ἀντιοχίδος, τῶν δὲ δήμων Ἀλωπεκῆθεν, ubi vulgata lectio erat τὸν δὲ δῆμον tralaticio errore, quem numquam commiserunt veteres, at saepe iis Graeculi affricant. Quam magna copia locorum est ubi ita scribitur ut in Platonis *Euthyphrone* pag. 2 B. ἔστι δὲ τὸν δῆμον Πιτθεύς, in hoc loco et similibus omnibus corrigendum esse τῶν δήμων et ratio docet et boni libri saepissime confirmant. Recte nunc editur in *Themistocle* cap. 1. Νεοκλέους Φρεαρρίου τῶν δήμων, nisi quod Athenienses τῶν δήμων fere praeponere solent. Vide Dindorfium ad haec verba Demosthenis p. 1003, 15 εἰπέ μοι, Βοιωτέ, πόθεν νῦν Ἀκαμαντίδος φυλῆς γέγονας καὶ τῶν δήμων Θορίκιος; ubi omnes codices τὸν δῆμον de more exhibent, unus S, ut solet, veram lectionem servat solus». Πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτεσιν ὕστερον ἀπεφήνατο γνώμην ἐναντίαν τῆς τοῦ Κοβήτου ὁ Βερναρδάκις εἰπὼν ἐν Symbol. crit. et palaeograph. in Plut. vit. parall. et moral. σελ. 124 «*Oratorum Vitae* 1 init. τὸν δῆμον Ῥαμνούσιος. Et hic et alibi libri inter τὸν δὲ δῆμον et τῶν δὲ δήμων variant. Mihi accusativus praeferendus videtur». Ἀλλὰ πρῶτον μέν, ὡς ἀδύνατον ὑπάρχει νὰ ῥηθῇ Ἑλληνιστὶ «τὴν πόλιν Ἀθηναῖος», οὕτως ἀλλοτρία τοῦ Ἑλληνισμοῦ φαίνεται οὖσα ἡ ἐκφορὰ «τὸν δῆμον Ῥαμνούσιος» κτλ. Ἔπειτα δ' ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ἦτο ἡ ἐκφορὰ αὕτη νενομισμένη ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἀναγκαίως ἔχει νὰ ὑποληφθῇ ὅτι οἱ βιβλιογράφοι εὑρίσκοντες γεγραμμένην τὴν ἑνικὴν αἰτιατικὴν τὸν δῆμον μετέβαλλον αὐτὴν εἰς τὴν πληθυντικὴν γενικὴν τῶν δήμων, ὅπερ παντελῶς ἀπίθανον.

Μακρὸς λόγος περὶ τοῦ πράγματος ἐγένετο ἐν τῇ Ἀθηνᾷ 1892 σελ. 157-161 καὶ ἀπεδείχθη οὕτω σαφῶς καὶ ἐναργῶς ὅτι τῆς πληθυντικῆς γενικῆς ἐποιοῦντο οἱ Ἕλληνες χρῆσιν ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐκφορᾷ, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Βερναρδάκις ἠναγκάσθη ἀθετήσας ἣν προτοῦ εἶχε γνώμην νὰ γράψῃ ἐν τοῖς Βίοις τῶν δέκα Ῥητόρων Τομ. Ε' σελ. 146, 1 (1893) «τῶν δὲ δήμων Ῥαμνούσιος», καὶ σελ. 167 «τῶν δὲ δήμων Κοθωκίδης» κλπ. Ἀνέγνω δὲ καὶ ἐν σελ. 190, 22 «τῶν δὲ δήμων Κολλυτεὺς» καὶ ἐσημειώσατο «Westermannus: τὸν δὲ δῆμον». Εἶναι δὲ καὶ τοῦτο ἐκ τῆς Ἀθηνᾶς εἰλημμένον ἔνθα

λέγεται σελ. 158 «Γραπτέον δὲ καὶ σελ. 848 δ' «τῶν δὲ δήμων Κολλυττεὺς» ἀντὶ τοῦ «τὸν δὲ δῆμον Κολλυττεὺς» (Ἴδε Βιογρ. Οὐεστερμ. σελ. 312)», ἀλλὰ περὶ Κόντου οὐδεὶς λόγος.

Παρατηρητέον δ' ὅτι εὑρέθη καὶ ἐν ἐπιγραφῇ «τῶν δὲ δήμων Ἀχαρνεύς», ὡς ἐδηλώθη ἐν τῇ Ἀθηνᾷ 1898 σελ. 537.

668 c «κεράμιόν τε γὰρ πωλοῦσι τιμῆς ὅσην οὐκ ἂν ἑκατόμβη βούπρῳρος ἄλφοι κατακοπεῖσα», περὶ τούτων παρατηρεῖ ὁ Κόβητος ἐν Μνημοσύνῃ 1874, 185 ex antiquo poëta sumpsit Plutarchus quod in Symposiacis dixit, ἑκατόμβη βούπρῳρος ἄλφοι». Ὁ ἐκδότης ἐκδιδοὺς μὲν τὸ χωρίον ἐν Τόμῳ Δ' σελ. 162, 24 οὐδὲν παρατηρεῖ, μόνον δ' ἐν Τομ. Ζ' σελ. νβ' ἔγραφε τάδε: «verba ἑκατόμβη βούπρῳρος ἄλφοι poëtae esse videntur».

Ἐν τοῖς σφάλμασι τοῖς περὶ τὴν φιλολογικὴν ἀκρίβειαν καταλεκτέον καὶ τόδε ὅτι πολλάκις φθείρει τὴν παράδοσιν ἀποδιδοὺς κριτικοῖς ὅσα κατ' ἀλήθειαν εἶναι γραφαὶ κωδίκων, καθ' ὃν τρόπον ἔφθειρεν αὐτὴν παριστῶν ὡς ἴδια εὑρήματα ὅσα ἔκειντο ἐν τοῖς κώδιξιν, διότι προδήλως ἄλλην ἀξίαν ἔχει λέξις ἢ τύπος διασωθεὶς ἐν τοῖς ἀντιγράφοις καὶ ἄλλην δι' εἰκασίας εὑρεθείς· τοῦτο οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ φθορὰν τῆς παραδόσεως, (πρβλ. Ἀθηνᾶς Τομ. Η' σελ. 271)· λ.χ. ἐν 526 c ἀναφέρει ὡς εἰκασίαν τοῦ Reiske ἀνδρὸς ἀντὶ ἂν ἀνδρός· ἀλλ' οὕτως ἔχουσι τὰ ἄριστα ἀντίγραφα, ὁ Vind. καὶ Barb. Ἐν 527 b «εἰ Καλλίας ὁ πλουσιώτατος»· τὸ ὁ λέγει ὁ ἐκδότης ὅτι προσέθηκεν ὁ Stegmann, ἐνῷ κεῖται ἐν τῷ κώδικι D, ὅπως ἔδειξεν ὁ Wil., καθὰ καὶ ἐν 527 b τίς ἡ χρῆσις . . . τὸ ἡ, ὅπερ κεῖται καὶ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις καὶ ταῖς ἐκδόσεσι, λέγει ὅτι προσέθηκεν αὐτός, ὅπως καὶ τὸ τὰ ἐν 528 a «οἷς πάντα τὰ τοῦ πλούτου», ὅπερ μόνος ὁ κῶδιξ D παραλείπει· 527 f ἔγραφε, λέγει, ἀβέλτερ' ὃς ἀντὶ ἀβέλτερος· ἀλλὰ καὶ ὁ κῶδιξ V ἔχει ἀβέλτερε, καὶ τοῦτο μόνον ἀπαιτεῖται ὑπὸ τῆς συντάξεως καὶ τοῦ νοήματος, οὐχὶ καὶ τὸ ὃς τοῦ ἐκδότου.

Ἐν Τόμῳ Α' σελ. οε' διαλαμβάνων περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ πληθ. τῶν εἰς -υς -υος ὀνομάτων, οἱ ἰχθύες ὀνομ. ἀλλὰ ἰχθῦς αἰτ., διδάσκει «quod p. 994 c legitur μύας corrigendum ut videtur μυίας». Ἀλλὰ πρῶτον τὸ χωρίον ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπει τὴν εἰσαγωγὴν τῆς λέξεως μυῖα, διότι περὶ ἄλλων ζῴων οὐχὶ περὶ μυιῶν ἐκεῖ ὁ λόγος. Τὸ χωρίον ἔχει ὧδε: ὅμοιον ὡς εἴ τις τὸν Νεῖλον ὁρῶν

πλημμυροῦντα καὶ τὴν χώραν ἐμπιπλάντα γονίμου καὶ καρποφόρου ῥεύματος μὴ τοῦτο θαυμάζοι τοῦ φερομένου, τὸ φυτάλμιον καὶ εὔκαρπον τῶν ἡμερωτάτων καὶ βιωφελεστάτων καρπῶν, ἀλλ' ἰδών που καὶ κροκόδειλον ἐννηχόμενον καὶ ἀσπίδα κατασυρομένην καὶ **μύας**, ἄγρια ζῷα καὶ μιαρά, ταύτας λέγει τὰς αἰτίας τῆς μέμψεως καὶ τῆς τοῦ πράγματος ἀνάγκης». Αἱ μυῖαι οὐ κατασύρονται ὑπὸ τοῦ Νείλου πλημμυροῦντος οὐδὲ εἶναι ἄγρια ζῷα, ὡς γνωστόν, δῆλον ἄρα ὅτι οὐ περὶ μυιῶν ὁ λόγος, καὶ ἡ εἰκασία τοῦ ἐκδότου οὐδένα νοῦν ἔχει. Ἔπειτα ἐκδιδοὺς τὸ χωρίον ὑποσημειοῦται «μύας] μυίας alii codd.»· ὥστε δὲν εἶναι ἀληθῶς εἰκασία αὐτοῦ «corrigendum ut videtur μυίας», ὅπως ἔλεγεν ἡμῖν ἐν τῷ Προλόγῳ, ἀλλ' εἶναι γραφὴ κωδίκων, ὅπως μανθάνομεν ἐκ τῆς ὑποσημειώσεως ταύτης νῦν. Μήπως ὅτε συνέγραφε τὰ σχοινοτενῆ προλεγόμενα δὲν εἶχε μελετήσει τοὺς κώδικας; ἀλλὰ τότε πῶς διελάμβανε περὶ αὐτῶν; ἢ μήπως ἀκριβῶς διὰ τοῦτο ἠναγκάσθη νὰ εἴπῃ ἐν τέλει neque hoc neque illud satis illustrare me potuisse; ἀλλὰ πάλιν τότε πῶς ἐτόλμα ν' ἀναλαμβάνῃ ἔκδοσιν ἐν τοῖς καταστήμασι Teubner; δὲν ᾐσθάνετο ὅτι τοῦτο ποιῶν ἐξετίθει εἰς τὴν χλεύην καὶ τοὺς προπηλακισμοὺς τῶν ἀλλογενῶν τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα;

Ὁμοίως ἐν τοῖς σφάλμασι τοῖς περὶ τὴν φιλολογικὴν ἀκρίβειαν καταλεκτέον καὶ τοὐναντίον ἁμάρτημα ὅτι εἰκασίας κριτικῶν ἐκδίδωσιν ὡς γραφὰς κωδίκων, οὐδὲν σημειούμενος· οὕτω δὲ φθείρει τελέως τὴν παράδοσιν καὶ καθίστησι τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ καθ' ὁλοκληρίαν ἀναξιόπιστον· οἷον ἐν 527 f «εὐδαιμονίαν θεατῶν δεομένην», αἱ λέξεις θεατῶν δεομένην εἶναι εἰκασία τοῦ Reiske, ἀλλ' ὁ ἐκδότης ἐξέδωκεν αὐτὰς ὡς παράδοσιν τῶν ἀντιγράφων οὐδὲν σημειούμενος.

525 a «ἑώρακας ἢ ἐρῶντα δυσποτμώτερον;» τὸ ἢ ἔγραψεν ὁ ἐκδότης ἐξ ἰδίας εἰκασίας ἀντὶ τοῦ ἆρ' τῶν ἀντιγράφων οὐδὲν ὑποσημειωσάμενος, ὅπως ὁ Wil. ἀπέδειξεν. Ἀλλὰ τότε τίνος πίστεως ἀξία ἡ ἔκδοσις αὐτοῦ; 527 b «ἀλλ' ἄπλουτος ὁ πλοῦτός ἐστιν, ὥς φησι Θεόφραστος, καὶ ἄζηλος ἀληθῶς»· οὕτως ἔχει ὁ κῶδιξ V· ἀλλ' ὁ ἐκδότης παρίστησιν ὑμῖν ὅτι ἡ παράδοσις εἶναι «ἀλλὰ τυφλὸς καὶ ἄπλουτος», ἐνῷ εἷς μόνος κῶδιξ, ὁ D ἔχει οὕτως. Πάντα τὰ περὶ τὰς γραφὰς τῶν κωδίκων ἁμαρτήματα τοῦ ἐκδότου δὲν ἐγένοντο μέχρι

τοῦδε γνωστά· ἂν δ' ὅμως κρίνῃ τις ἐξ ὅσων ἀπεκαλύφθησαν ὑπὸ τοῦ Paton ἐκδόντος βραχέα τινὰ τῶν Ἠθικῶν μετὰ τὸν κ. Β. καὶ ἀντιβαλόντος μετὰ προσοχῆς τοὺς κώδικας, φόβος ὑπάρχει μὴ εἰς πολλὰς χιλιάδας ἀνέλθωσιν ὅσα δι' ἕνα ἢ ἄλλον λόγον ἥμαρτεν εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ Πλουτ. ὁ νεώτατος ἐκδότης αὐτοῦ.

Ὡσαύτως τοῖς περὶ τὴν φιλολογικὴν ἀκρίβειαν σφάλμασι συγκατελεκτέον καὶ ὅτι ἀποδίδωσι διορθώσεις ἄλλοις ἢ τοῖς ἀληθῶς εὑροῦσιν, ἢ ἀποδίδωσιν αὐτοῖς ἄλλα τῶν ἀληθῶς ὑπ' αὐτῶν ἐξηυρημένων, οἷον 732 d ἐξέδωκεν «ἅπαντα τἀγέννητα πρῶτον ἦλθ' ἅπαξ» ἀντὶ τοῦ παραδεδομένου «ἅπαντα τὰ γένη τὸ πρῶτον ἦλθεν ἅπαξ», ἐσημειώσατο δὲ «Nauckius (p. 313): τὰ γένη τοῦ—ἦλθ' Valckenarius: ἦλθεν». Κατὰ τὴν σημείωσιν τοῦ ἐκδότου μόνον τὸ ἦλθεν ἐπηνώρθωσεν ὁ Βαλκενάριος οὐχὶ δὲ καὶ τὸ τὰ γένη τό, ἀνθ' οὗ κακῶς γράφει ὁ Βερναρδάκις τὰ γένη τοΥ. Ἀλλ' ἐν τῇ περιφήμῳ διατριβῇ τοῦ Βαλκεναρίου σελ. 222 κεῖνται τάδε: Apud eundem *Plutarchum* latuit idcirco *Sophoclis* versus I. 11, p. 782. D. in istis, ἅπαντα τὰ γένη τὸ πρῶτον ἦλθεν ἅπαξ. Quis dubitet *Sophoclis* esse senarium:

ἅπαντα τἀγέννητα πρῶτον ἦλθ' ἅπαξ

adhibitum ἐπὶ τῶν ὅτι πρότερον ἦν ἀπιστουμένων εἰ γέγονε νῦν?».

Πᾶς τις ἀναγνοὺς ταῦτα θὰ ὁμολογήσῃ, δίκαιος ὢν ἀνήρ, ὅτι ὁ Βαλκενάριος ὑπῆρξεν ἀληθῶς ὁ διορθωτὴς τῆς ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ Πλουτάρχου φερομένης γραφῆς· διότι οὗτος κατενόησε μὲν τὴν πλημμέλειαν αὐτῆς, μετέγραψε δ' αὐτὴν οὕτως, ὥστε νοητὸς ἀπέβη ὁ Σοφόκλειος στίχος. Εἰκότως δ' ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Γ. Δινδορφίου ἐν τῷ Σοφοκλείῳ Λεξικῷ σελ. 2 «ἅπαντα τἀγέννητα πρῶτον ἦλθ' ἅπαξ, ut Valck. correxit quod apud Plutarchum Mor. 732d legitur τὰ γένη τό». Ἂν δ' ἄλλος τις ἔπειτα μετετύπωσε τὸ ὑπὸ τοῦ Βαλκεναρίου γραφὲν τἀγέννητα εἰς τὸ δι' ἑνὸς Ν προενηνεγμένον τἀγένητα εὐαρμοστότερον τοῦτο τῇ ῥήσει τοῦ Σοφοκλέους εὑρών, δίκαιον μὲν εἶναι νὰ μὴ ἀμνημονῆται τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' οὐδαμῶς προσῆκον φαίνεται ν' ἀπονέμηται αὐτῷ ἡ ὅλη διόρθωσις καὶ νὰ μνημονεύηται μὲν αὐτὸς ὡς διορθωτὴς τοῦ ἐν τῷ Σοφοκλείῳ στίχῳ γραφικοῦ πταίσματος, μηδεμία δὲ μνεία νὰ γίνηται τοῦ ἀληθοῦς πατρὸς τῆς διορθώσεως. Εὐκολώτατον, νομίζομεν, ἦν νὰ δηλωθῇ ὅτι ὁ Βαλκενάριος

ἔγραψε τἀγέννητα, ἀντ' αὐτοῦ δ' ἔπειτα ὁ Ναύκιος τἀγένητα. Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅμως ὅτι πολλοῖς πρὸ τοῦ Ναυκίου ἔτεσιν ἀπεφήνατο ὅτι τοῦ τἀγέννητα ὀρθότερον τἀγένητα ὁ Ἐλλένδετος ἐν τῷ Σοφοκλείῳ Λεξικῷ σελ. 5 «ἅπαντα τἀγέννητα πρῶτον ἦλθ' ἅπαξ — ex Valckenari conjectura; vulgo ap. Plut. sympos II probl. 9 τὰ γένη τὸ legitur. Fortasse etiam hic rectius scribitur τἀγένητα».

105 f «Τί οὖν ποιεῖς πλέον; οὐδέν· ἡ λύπη δ' ἔχει»· ὑφ' ὃ σημειοῦται «ποιεῖς πλέον Meinekius: πλέον ποιοῦμεν». Ἐν δὲ Τόμῳ Ζ' σελ. μθ' γράφει περὶ τοῦ αὐτοῦ χωρίου «scr. vid. τί οὖν ποιοῦμεν; οὐδέν, deleto πλέον ut glossemate». Ἀλλὰ πρὸ τούτων ὁ Κόβητος ἐν Μνημοσ. 1873, 363 ἐδίδαξεν «τί οὖν πλέον ποιοῦμεν; οὐδέν, ἡ λύπη δ' ἔχει» κλπ. Tenebatur manifestus interpolator sed Criticorum socordia elapsus est. Philemo dixerat «τί οὖν πλέον ποιοῦμεν; ἡ λύπη δ' ἔχει κλπ., respondit homuncio nescio quis: οὐδέν· irrepsit in textum».

Ἐν 825 b ἐξέδωκεν «ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Προναίας», ἐσημειώσατο δὲ «Kaltwasserus: προνοίας». Ἀλλ' ὁ Βυττεμβάχιος σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου Τομ. IV. σελ. 305 «Προνοίας forte Προναίας P. Wesseling. ad Diod. Sic. T. I p. 415». Εἶναι δ' ὁ Wesseling ἀρχαιότερος τοῦ Kaltwasser, ἀλλ' ὁ ἐκδότης ἀντὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Wyttenbach ἔχει ὑπ' ὄψει τὴν μετάφρασιν τοῦ Kaltwasser. Ἐν τῇ ἐκδόσει Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου γενομένῃ τῷ 1746 ἔτει εἶναι ὑπὸ τοῦ Οὐσσελιγκίου τάδε γεγραμμένα «Ortum videtur hoc mendum, quod Minervae Προνοίας titulus, quem Athenis atque alibi habuisse novimus, videtur aptior, quam quidem Προναίας. Durat hinc in Parthen. Erot. C. 25 . ubi de Harmoniae monili, «τοῦ τότε κειμένου ἐν τῷ τῆς Προνοίας Ἀθηνᾶς ἱερῷ» et Plutarch. Praecept. Reipub. Gerend. p. 825 b «καὶ πάλιν τῶν φίλων τινὰς καὶ οἰκείων ἱκετεύοντας ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Προνοίας ἀνεῖλε». Utrobique, cum Delphis ea sint acta, verum est Προναίας».

Ἐν 494 b φέρεται «τὸ μὲν σχῆμα περιαγὲς ὡς ἁλιευτικοῦ κύρτου καὶ πρόμηκες ἀπεργάζεται», ἐν δὲ 404 d εἶναι γεγραμμένον «ἐν κατόπτροις ἐπιπέδοις τε καὶ κοίλοις καὶ περιηγέσι» κατὰ τὸν Ῥείσκιον, ὡς λέγεται, ἐν τῇ σημειώσει ἀντὶ τοῦ περιαυγέσι.

'Αλλ' ὁ Βυττεμβάχιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν 'Ηθικῶν τοῦ Πλουτάρχου Τομ. II σελ. 656 ἐδίδαξε τἀληθὲς εἰπὼν «περιαυγέσι] Manifestum est, legendum esse περιΑγέσι ut in versione correximus. Nec Reiskium fugit, nec dubitabit qui legerit T Hemsterhusii animadvertionem apud Musgraviam ad Eurip. Suppl. 653». (Πρβλ. Hermann ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Αἰσχύλου Τομ. Β΄ σελ. 206). Γράφει δὲ ὁ Βυττεμβάχιος καὶ ἐν τῷ Πλουταρχείῳ Λεξικῷ σελ. 1234 «περιαγὴς ex emend. Reisk. II 404 c». ΠεριΑγέσι ἄρα οὐχὶ περιΗγέσι διώρθωσεν ὁ Reiske. Παντὶ δὲ φανερὸν ἀποβαίνει ὅτι εὐκολώτερον ἦτο νὰ μεταπέσῃ τὸ περιαγέσι εἰς τὸ περιαυγέσι ἢ τὸ περιηγέσι. Συνεχύθησαν δὲ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις καὶ αἱ λέξεις εὐαυγὴς-εὐαγὴς καὶ εὐαύγεια-εὐάγεια, ὡς ἐδίδαξεν ὁ Κόβητος ἐν Μνημοσ. 1877 σελ. 377 καὶ Κόντος ἐν 'Αθηνᾶς Τομ. Α΄ σελ. 316. Καὶ ἄλλοι δὲ ἐποιήσαντο λόγον περὶ τῆς συγχύσεως ταύτης.

Οὐκ ἔλασσον δὲ περὶ τὴν φιλολογικὴν ἀκρίβειαν σφάλλεται καὶ ὅταν φωρᾶται παντελῶς ἄπειρος ὧν ἄλλοι πρότερον ἐδίδαξαν, ὥστε σήμερον εἶναι πασίγνωστα. Εἶναι δὲ ταῦτα πάμπολλα· οὕτω λ. χ. ἐν 500a «οὐ Μέλητον οὐδ' Ἄνυτον οὐδὲ Καλλίξενον ἐπείγει συκοφάντην, οὐκ ἀφαιρεῖται πλοῦτον, οὐκ ἀπείργει . . .». Τὸ ἐπείγει ἔγραψεν ὁ ἐκδότης ἀντὶ τοῦ ἐπεί τι τῶν ἀντιγράφων· ἀλλ' ἡ Διδότειος ἔκδοσις ἔχει ἐπάγει καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ὀρθόν, ὅπως ὑπὸ τῆς ἐννοίας φανερὸν γίνεται· πρβλ. Κοβητ. ἐν Λογ. 'Ερμῇ Α΄ 510 «Μεμνημένος δέ τις ὅτι ἐν τοῖς διὰ σημείων καὶ πλοκῶν γεγραμμένοις τὸ αγ καὶ εγ σχεδόν τι οὐδὲν τῆς ει διαφέρει, ῥᾳδίως εὑρήσει τἀληθές».

696 b «Ἔτι δὲ κινούμενον (δηλαδὴ τὸ ἔλαιον) ἥκιστα ψοφεῖ τῶν ὑγρῶν . . . καὶ μὴ μόνον ἀκράτητον διαμένει καὶ ἄμικτον»· τί σημαίνει τὸ ἀκράτητον ἔλαιον, οὐδεὶς ἀνθρώπων δύναται νὰ νοήσῃ· διὰ τοῦτο ὀρθῶς ἐγράφη ἐν τῷ Θησ. τοῦ Στεφ. ἄκρα[τη]ον ἤτοι ἄκρατον.

Σελ. 72 e ἐτήρησε τὴν παραδεδομένην γραφὴν «ἥκιστα δὲ προσήκει νουθετούμενον ἀντινουθετεῖν καὶ παρρησίᾳ παρρησίαν ἀντεκφέρειν», εἰ καὶ ἦτο ἐπηνωρθωμένη ὑπὸ τοῦ Cobet γράψαντος ἐν Μνημοσύνῃ 1873 σελ. 361 «lenissima correctione veram lectionem

reducis, quae est ἀντΕΙϹφέρειν. Quis nescit K et IC sic confundi solere?».

Ἐν 74b ἐξέδωκεν 'ἐγῷδ' ὃ φεύγεις, οὐ τὸ μὴ κλύειν κακῶς,
ἀλλ' ἐγγὺς Ἕκτωρ ἐστί· οὐ μένειν καλόν'.

Οὔτε παραλαβὼν οὔτε μνημονεύσας τὴν πρὸ πολλοῦ γνωσθεῖσαν ἀληθῆ γραφὴν «ἀλλ' ἐγγὺς Ἕκτωρ ἐστί· θυμαίνειν καλόν. Ὁ Cobet γράφει ἐν Μνημοσύνῃ 1873 σελ. 361 «res ipsa clamat ΘΥΜΑΙΝΕΙΝ poetam dedisse, quod est in aliis libris sed temere spretum est. Quam nihil in talibus scribae sapiant satis apparet vel ex uno ἐνηΘούμενος pro ἐνΝΟούμενος». (Πρβλ. καὶ Nov. Lect. σελ. 333). Οὐδ' ἡ διαβόητος χασμωδία ἐστί· οὐ ἠδυνήθη νὰ διδάξῃ αὐτὸν τὴν βλάβην τοῦ χωρίου.

Πυρικάους ἐξέδωκε κακῶς ἐν 406 e «πυρικάους ὀνομάζουσα τοὺς αὑτῆς πολίτας», ἀντὶ πυρκόους, ὅπως καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου κεῖται καὶ ἐν τῷ τοῦ Passow διαρρήδην λέγεται τὸ πυρικάους ἐσφαλμένη ἀνάγνωσις ἀντὶ πυρκόους.

241 a «κακὰ φάμα τευ κακκέχυται· ἢ ταύταν νῦν ἔκνιψαι ἢ μὴ ἔσο» οὕτως ὁ ἐκδότης, ἀλλ' ἡ ὀρθὴ γραφὴ εἶναι . . . ἢ ταύταν νυν ἔκνιψαι κλπ.· πρβλ. Στοβ. Ἀνθολ. ρθ' 83 «κακὰ φάμα τευ κακκέχυται· τὺ ὧν ἢ ταύταν ἀπότριψαι» κτλ. καὶ Λογ. Ἑρμ. Α' 147 «τὺ ὧν ἢ ταύταν ἀπότριψαι κλπ. Τὸ σφάλμα διωρθώθη καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου ἐν λέξει ἐκνίπτω «ἢ ταύταν νῦν (scr. νυν) ἔκνιψαι», ἀλλ' ὁ ἐκδότης οὐδὲν ἐφρόντισεν.

Ἐν 967 f ἐξέδωκεν «ἢ κοίλης μύρμηκες ὀχῆς ἐξ ὤεα πάντα θᾶσσον ἀνηνέγκαντο' καί τινες οὐκ 'ᾠὰ' γράφουσιν ἀλλ' 'ἐὰ' ὡς τοὺς ἀποκειμένους καρπούς, ὅταν εὐρῶτα συνάγοντας αἴσθωνται καὶ φοβηθῶσι φθορὰν καὶ σῆψιν, ἀναφερόντων»· ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ἀνοήτου ἐὰ γραπτέον ἤια, ὅπερ τῇ ἐννοίᾳ κάλλιστα ἁρμόζει, (τοὺς καρποὺς ὅταν αἴσθωνται εὐρῶτα συνάγοντας καὶ φοβηθῶσι φθορὰν καὶ σῆψιν), ὅπως κεῖται ἐν τῇ Διδοτείῳ σελ. 1184.

565 c «ὅρα . . . τὰ ποικίλα ταῦτα καὶ παντοδαπὰ χρώματα τῶν ψυχῶν· τὸ μὲν ὄρφνιον καὶ ῥυπαρὸν . . .» γρ. τὸ μὲν ὄρφνινον· πρβλ. Θησ. Στεφ. ἐν λ. ὄρφνινος καὶ Ἀθηνᾶς Τ. Δ' σελ. 293, 315.

761 e «Ἀδμήτῳ παραθητεῦσαι μέγαν εἰς ἐνιαυτόν», γρ. «Ἀδμήτῳ πάρα θητεῦσαι . . .», ὅπως ἤδη ἐν τῷ Θησ. τοῦ Στεφάν.

κεῖται· πρβλ. Ἰθάκην κάτα κοιρανέουσιν (Φ 346), ποταμὸν πάρα βοσκομενάων (Ο 691) κλπ. καὶ Ἰωάννου Ἀλεξανδρέως Τονικῶν Παραγγελμ. 26, 15.

Ἐν 11 b ἐξέδωκε «τῶν ἐθνῶν κατὰ κεφαλὴν εἰσφερόντων ἄργυρον». Ἀλλ' ὁ Cobet, Μνημοσ. 1873 σελ. 357 ἤκασεν . . . ἀργύριον, καὶ τοῦτο προδήλως εἶναι τὸ ὀρθόν.

Ἐν 12 b «τὰ μὲν τῶν παίδων πλημμελήματα μικρὰ καὶ παντελῶς ἐστιν ἰάσιμα, παιδαγωγῶν ἴσως ὀλιγωρία καὶ διδασκάλων παραγωγὴ καὶ ἀνηκουστία». Ἀντὶ τοῦ παραγωγὴ ὁ Cobet Μνημοσ. 1873 σελ. 358 εἰκάζει παρακοή, ὃ καὶ τὸ μόνον ὀρθόν, διότι οἱ παῖδες δύνανται νὰ παρακούσωσι τῶν διδασκάλων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ νὰ παραγάγωσιν.

601 b «ἆρ' οὖν ξένοι καὶ ἀπόλιδές εἰσιν Ἀθηναίων οἱ μεταστάντες ἐκ Μελίτης εἰς Διωμίδα, ὅπου καὶ μῆνα Μεταγειτνιῶνα καὶ θυσίαν ἐπώνυμον ἄγουσι τοῦ μετοικισμοῦ τὰ Μεταγείτνια . . .»; ὅτι οὐκ εἰς Διωμίδα, ἥτις παντάπασιν ἀνύπαρκτος, ἀλλ' εἰς Διόμειαν μετέστησαν ἐκ Μελίτης κλπ., ἠδύνατο ὁ ἐκδότης νὰ μάθῃ καὶ ἐκ τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Στεφάνου.

Πασίγνωστον εἶναι τὸ σύνθετον παιδοποιεῖν-εῖσθαι λεγόμενον ἐπὶ μόνων τῶν γονέων καὶ τὸ διὰ δύο λέξεων λεγόμενον παῖδα ποιεῖσθαι λεγόμενον ἐπί τε τῶν γονέων καὶ τῶν υἱοθετούντων, τῶν εἰσποιουμένων· ἀλλ' ὁ ἐκδότης ἐξέδωκε 1000 d «ὥσπερ ὁ μὴ τεκὼν παιδοποιεῖται τὸν ἄριστον», ὅπερ οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ σημαίνῃ ἢ «ὥσπερ ὁ μὴ τεκὼν τεκνοποιεῖται τὸν ἄριστον», ἤτοι «ὁ μὴ τεκνοποιησάμενος τεκνοποιεῖται τὸν ἄριστον». Δῆλον ἄρα ὅτι ἵνα μὴ παραδοξολογῇ ὁ Πλούταρχος, ἀναγνωστέον «ὥσπερ ὁ μὴ τεκὼν παῖδα ποιεῖται τὸν ἄριστον», τουτέστιν «ὥσπερ ὁ μὴ γεννήσας παῖδα υἱοθετεῖ τὸν ἄριστον». Τὸ χωρίον ἐπηνωρθώθη καὶ ὑπὸ τοῦ Βυττεμβαχίου ἐν τῷ Πλουταρχείῳ Λεξικῷ σελ. 1161, ἔνθα λέγεται «παιδοποιέομαι adopto II 1000 D. Sed leg. divisim παῖδα ποιέομαι ut Paus. VII 1». Πρβλ. καὶ Πασσόβιον ἐν Λεξ. Ἑλλ. Γλώσ. λ. παιδοποιῶ. Λέγεται Ἑλληνιστὶ υἱὸν ποιεῖσθαι, παῖδα ποιεῖσθαι, παῖδα ποιεῖσθαι ἐκ τῶν φίλων (περὶ οὗ ἴδε Κόβητον ἐν Μνημοσύνῃ 1874 σελ. 430), ποιεῖσθαί τινα υἱόν, ποιεῖσθαί τινα παῖδα καὶ ἁπλῶς ποιεῖσθαί τινα (= υἱοθετεῖν τινα) καὶ παθ. ποιεῖσθαι ὑπό τινος

πεποιῆσθαι, ποιηθῆναι, περὶ οὗ ἐγένετο λόγος ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν Μνημ. 1862 σελ. 120, ποιητός, ποίησις (υἱοθεσία). Παραλαμβάνεται καὶ τὸ τίθεσθαι ἀντὶ τοῦ ποιεῖσθαι, ὅθεν λέγεται καὶ θετὸς (= ποιητὸς) καὶ θέσις (= ποίησις). Πρβλ. υἱοθεσία, υἱοθετῶ, υἱοθετήσω, θυγατροθετῶ καὶ θυγατροποιία (Κουμανούδ. Συναγ. Ἀθησ. Λεξ. σελ. 159).

Ἐν τοῖς Νόμοις τοῦ Πλάτωνος ἁπαντᾷ σελ. 929 c «τὸν δ' ἀποκηρυχθέντα ἐάν τις τῶν πολιτῶν υἱὸν βούληται θέσθαι, μηδεὶς νόμος ἀπειργέτω ποιεῖσθαι· τὰ γὰρ τῶν νέων ἤθη πολλὰς μεταβολὰς ἐν τῷ βίῳ μεταβάλλειν ἑκάστοτε πέφυκεν· ἀποκηρυχθέντα δὲ ἄν τις δέκα ἐτῶν μὴ ἐπιθυμήσῃ θετὸν υἱὸν ποιήσασθαι κτλ.». Ὁ Κόβητος γράφει ἐν Μνημ. 1862 σ. 120 «Τίθεμαι igitur priscum est, ποιοῦμαι novum, sed significat utrumque verbum plane idem, *adoptare* aliquem, unde *adoptio* et filius *adoptivus*; olim θέσις, et θετὸς υἱὸς (unde υἱοθεσία) dicebatur, postea ποίησις et ποιητὸς υἱὸς (unde et δημοποίητος). Itaque medium ποιεῖσθαι υἱὸν est *adoptare* filium et passivum ποιοῦμαι, ἐποιήθην, πεποίημαι est *adoptor* et *adoptatus sum*». Παρὰ τῷ Σουίδᾳ κεῖται «υἱῶσαι τὸν παῖδα υἱὸν ποιῆσαι αὐτὸν θετόν, καὶ υἱώσατο ἀντὶ τοῦ υἱὸν θετὸν ἐποιήσατο· καὶ υἱώσει τῇ υἱοθεσίᾳ, καὶ τὰς υἱώσεις τὰς υἱοθεσίας, ἡ χρῆσις παρ' Αἰλιανῷ πολλή».

1122 a «ἀλλ' ἐκ τῆς Στοᾶς αὐτῆς τελευτῶντες ὥσπερ Γοργόνα τὴν ἀπραξίαν ἐπάγοντες ἀπηγόρευσαν». Ἀντὶ τοῦ ἀτόπου ἀπραξίαν ὁ Westermann εἴκασεν εὐφυῶς ἀταραξίαν, ἅτε ταύτης συνᾳδούσης τοῖς ἀπὸ τῆς Στοᾶς· πᾶς ἄλλος ἐκδότης θὰ ἥρπαζεν ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ τὴν τῷ πράγματι ἐξαισίως εὐαρμοστοῦσαν λαμπρὰν εἰκασίαν ταύτην, ἀλλ' ὁ κ. Β. προτιμᾷ τὸ παράλογον ἀπραξίαν, φρονῶν, ὡς φαίνεται, ὅτι τοῦτο ἦν ὁ χαρακτὴρ τῶν ἀπὸ τῆς Στοᾶς φιλοσόφων.

840 c ἐκδίδωσι τὸ βάρβαρον Προβαλλουσίου, εἰ καὶ γνωστὸν τὸ ὀρθὸν Προβαλισίου (Προβάλινθος), προέτεινε δὲ καὶ ὁ Westermann Προβαλεισίου, ὅπερ καθ' ἃ ἄλλοι τε καὶ ὁ Κόντος ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Γ' σελ. 306 ἐδίδαξαν, ἐγράφη ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ἀντὶ Προβαλισίου. Τοῦτο δ' ὤφειλεν ὁ ἐκδότης ἄνευ τινὸς ἐνδοιασμοῦ νὰ

γράφη, ἀφοῦ ἐν πᾶσι τῇ τῶν δοκίμων ὀρθογραφίᾳ οὐχὶ τῇ τῶν μεταγενεστέρων ἀκολουθεῖ.

261 f ἐξέδωκε «ἱστόρηται γάρ, ὅτι τοὺς μὲν ἄρρενας παῖδας ἤσκει κόμαις καὶ χρυσοφορεῖν». Ἐσημειώσατο δὲ «κόμαις] κομᾶν M» Ὤφειλε νὰ καταχωρίσῃ εἰς τὸ ἔδαφος τὸ ὑγιῶς ἔχον κομᾶν. Πρβλ. Cobet Μνημ. 1863 σελ. 267 «Proferam unum ut mendum eximam. Plutarch. de mulierum virtutibus pag. 261 f: τοὺς μὲν ἄρρενας παῖδας ἤσκει κόμαις (leg. κομᾶν) καὶ χρυσοφορεῖν».

892 b ἐξέδωκεν «οἱ ἀπὸ τῶν μαθηματικῶν», ἐσημειώσατο δ' ἁπλῶς ὅτι ὁ Beck εἴκασεν «οἱ ἀπὸ τῶν μαθημάτων», δὲν ἐτόλμησε δὲ καὶ νὰ παραλάβῃ αὐτὸ εἰς τὸ κείμενον, εἰ καὶ ὁμολογουμένως τὸ μόνον ὀρθὸν καὶ δυνατόν.

910 f «καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῆς θαλάττης, ὅταν μηδὲν αὐτὴν κινῇ, ἠρεμεῖ, ἀνέμου δ' ἐμπνέοντος βιαίου παρὰ φύσιν, τότε ἐξ ὅλης κυκλεῖται». Πῶς ἡ θάλαττα κυκλεῖται, οὐδεὶς ἐπίσταται, πάντες δὲ πῶς κυκᾶται· τοῦτο παρέχει ὁ κῶδιξ D, ἀλλὰ δὲν παρέλαβεν ὁ ἐκδότης, εἰ καὶ πρόδηλον. Πρβλ. Κόντον ἐν Ἀθηναίῳ Τομ. Η' σελ. 283 κέξ.

57 b «ἀλλ' ἀπαγαγὼν πόρρω κυκλοῦται καὶ πρόσεισιν, οἷον ἀψοφητὶ θρέμματος ἐπιψαύων καὶ ἀποπειρώμενος», ὁ ἐκδότης ὑπολαμβάνει ὅτι στίχον ποιητοῦ τινος ἀπαρτίζουσιν αἱ λέξεις «πρόσεισιν... θρέμματος». Ἀλλὰ περὶ τούτου γράφει ὁ Κόβητος ἐν Μνημ. 1873 σελ. 359 «Post pauca Hercher edidit» πρόσεισιν, οἷον ἀψοφητὶ θρέμματος, et ex Plutarchi verbis quae forte numeris iambicis composita sunt, πεζότατον senarium nobis procudit» καὶ 360 «Illum ipsum inficetum senarium, de quo dicebam πρόσεισιν ὥσπερ ἀψοφητὶ θρέμματος, nunc video *ex* Wyttenbachi *officina prodiisse*».

152 c «Εὔδαιμον πτολίεθρον ἑνὸς κήρυκος ἀκοῦον» σημειοῦται ὁ ἐκδότης «ἀκοῦον nescio quis: ἀκούειν». Καὶ ὅμως ἡ διόρθωσις δὲν ἐξεδόθη ἐν ἀποκρύφῳ τινὶ βιβλίῳ ἢ ἔν τινι Γυμνασίου προγράμματι, ἀλλ' ἐν τῇ πασιγνώστῳ Μνημοσύνῃ 1875 σελ. 406, ἣν πᾶς γνήσιος φιλόλογος καὶ μάλιστα ἐκδότης ὀφείλει νὰ μελετᾷ διαρκῶς.

Τῶν μεγίστων δὲ καὶ ἄντικρυς ἀσυγγνώστων φιλολόγῳ καὶ ἐκδότῃ καὶ τούτῳ Ἕλληνι σφαλμάτων περὶ τὴν φιλολογικὴν ἀκρίβειαν εἶναι

καὶ ἡ παράδοξος, ἡ καταπληκτικὴ τοῦ ἐκδότου ἀπειρία τῆς ἀρχαίας δοκίμου γραμματείας, δι' ἣν ἐκδιδοὺς ῥήσεις τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Ἡσιόδου, τοῦ Πινδάρου, τοῦ Ἡροδότου, τοῦ Θουκυδίδου, τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Δημοσθένους κλπ. ἢ οὐδαμῶς ἀναγνωρίζει ἤ, τοῦτο συχνότερον, οὐδαμῶς ζητεῖ νὰ προσαρμόζῃ αὐτὰς πρὸς τὰ κείμενα τῶν συγγραφέων τούτων, εἰ καὶ εἶναι ἀναντίλεκτον ὅτι ὁ ἐκδιδοὺς συγγραφέα τινά, μάλιστα μεταγενέστερον, καθῆκον ἔχει ν' ἀνιχνεύῃ καὶ δεικνύῃ εἴ τις ἀρχαιοτέρα ῥῆσις περιέχεται ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ, εὑρὼν δὲ νὰ ἐκδιδῷ ὅπως ἡ νεωτέρα κριτικὴ ἔχει ἀποκαταστήσει τὸ κείμενον τοῦ ἀρχαιοτέρου ἐκείνου, ἐκτὸς ἂν ἀποδεικνύηται ἄλλοθεν ὅτι οὕτως, ἠλλοιωμένον, ἀνεγίνωσκεν αὐτὸ ὁ μνημονεύων συγγραφεύς. Εἴδομεν ἀνωτέρω ὅτι ἀπένειμε τῷ Πινδάρῳ τὸ βάρβαρον μελιγάρεας. Γεύματος χάριν ἀναγράφω ὀλίγα ἔτι τοῦ ἁμαρτήματος τούτου παραδείγματα.

977 f «τῶν δικτύων οὖν τὸ γένος ὀρθῶς Ὅμηρος πανάγραν προσεῖπεν»· πανάγρΑν οὔτε εἶπεν οὔτε ἠδύνατο νὰ εἴπῃ ὁ Ὅμηρος, ἀλλὰ λινοῦ πανάγρου Ε΄ 487. Τοῦτο διωρθώθη ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου, ἀλλ' ὁ ἐκδότης οὔτε τὸ Ὁμηρ. χωρίον ἐφιλοτιμήθη νὰ εὕρῃ καὶ κατ' αὐτὸ διορθώσῃ τὸ κακῶς ἔχον παρὰ Πλουτάρχῳ, οὔτε εἰς τὸ λεξικὸν ἔλαβε τὸν κόπον νὰ ῥίψῃ βλέμμα.

Τομ. Ζ΄ σελ. 404, 12 ἐκδιδοὺς τὰ τοῦ Ὁμήρου

«ἐν δὲ σθένος ὦρσεν ἑκάσ**του**
καρδίῃ, ἄλληκτον πολεμίζειν ἠδὲ μάχεσθαι»

σημειοῦται «Λ, 11, Ξ 151, ubi Ἀχαιοῖσιν δὲ μέγα σθένος ἔμβαλ' ἑκάστῳ Homerus». Ἀπίστευτον τοῦτο, ἀλλ' ἀτυχῶς πρόκειται ἀναντίλεκτον, ὁ κ. ἐκδότης οὐκ ἐπίσταται τοὺς Ὁμ. στίχους Β΄ 451-2

«. . . ἐν δὲ σθένος ὦρσεν ἑκά**στῳ**
καρδίῃ, ἄλληκτον πολεμίζειν ἠδὲ μάχεσθαι!»

Ζ΄ 345, 11 «τὰς ἀνάρθρους φωνὰς τοῖς ἐγγραμμάτοις ἐξετύπωσαν, ὡς τὸ φυσᾶν καὶ τὸ πρίζειν καὶ τὸ μυκᾶσθαι καὶ τὸ βροντᾶν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια». Πρόκειται περὶ τῶν ὠνοματοποιημένων λέξεων παρ' Ὁμήρῳ, καὶ τὸ πρίζω οὔτε παρ' Ὁμήρῳ κεῖται οὔτε ὠνοματοποιημένον εἶναι, ἀλλὰ τὸ τρίζω τετριγότες· φαίνεται ὅτι ὁ ἐκδότης ἢ δὲν ἔχει λεξικὸν τοῦ Ὁμήρου ἢ διὰ φυγοπονίαν δὲν ἀνοίγει αὐτό, πάντως τὰ τοῦ Ὁμήρου ἔπη δὲν εἶναι τὸ προσφιλὲς αὐτοῦ ἀνάγνωσμα.

Ζ′ 394, 24 ἐξέδωκεν ἄμετρον τὸν Ὁμηρικὸν στίχον «Ζεύς, ὅστ' ἄνδρεσσι κοτεσσάμενος χαλεπήνη», ἀντὶ «Ζεὺς ὅτε δὴ ἄνδρεσσι . . .». Ὁμοίως ἐν 604b «πόντος ἁλός, ὃ πολεῖς ἀέκοντας ἐρύκει» ἀντὶ «πόντος ἁλὸς πολιῆς, ὁ πολέας ἀέκοντας ἐρύκει», ὅπως ὁ Βάσης ἤδη παρετήρησεν. Ἄλλα παραδείγματα ἰδὲ ἀνωτέρω σελ. 485 καὶ σημ., ἔτι δὲ κατωτέρω σελ. 604.

527a ἐξέδωκεν «εὔει ἄτερ δαλοῦ καὶ ἐν ὠμῷ γῆραϊ θῆκεν» ὑποσημειοῦται δὲ «δαλοῦ καὶ ἐν ὠμῷ] δαλοῖο καὶ ὠμῷ Hesiodus»· ἀλλ' ἐν 100e ἐξέδωκε τὸν αὐτὸν στίχον ὧδε:

«εὔει ἄτερ δαλοῦ καὶ ὠμῷ γῆραϊ δῶκε»

ὑποσημειωσάμενος ἁπλῶς «Hesiod. D, 705». Οὕτως ὁ ἀναγνώστης ἔχει τρεῖς ὅλας ἐκφορὰς «δαλοῦ καὶ ἐν ὠμῷ γῆραϊ θῆκεν», «δαλοῖο καὶ ὠμῷ» καὶ «δαλοῦ καὶ ὠμῷ γῆραϊ δῶκε». Καὶ σημειωτέον ὅτι ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ κῶδιξ Vind. ἔχει δαλοῖο καὶ ἐν ὠμῷ.

Ἐν 270e-f ἐξέδωκε «δολερὰ μὲν τὰ εἵματα, δολερὰ δὲ τὰ χρώματα», ἐν δὲ 646b ἐκδιδοὺς τὴν αὐτὴν τοῦ Ἡροδότου ῥῆσιν γράφει «ὡς δολερὰ εἵματα καὶ χρίσματα» (οὕτως ἀντὶ τοῦ χρίματα, ὅπως παρὰ Κλήμεντι κεῖται) καὶ πάλιν 863e «ὡς δολερὰ μὲν τὰ ἀλείμματα δολερὰ δὲ τὰ εἵματα τῶν Περσέων ἐστί». Ὅτι καὶ τὸ χρώματα (ὃ εἰκάζει καὶ ἐν 646b) καὶ τὸ χρίσματα εἶναι κακαὶ γραφαὶ ἀντὶ τοῦ χρίματα, ἀγνοεῖ ὁ ἐκδότης, εἰ καὶ διὰ μακρῶν ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ Τόμῳ Α′ σελ. 471 ἐξετάσαντος αὐτὰ ταῦτα τὰ χωρία τοῦ Πλουτάρχου. Ὅτι δὲ καὶ τὸ ἀλείμματα ὅπερ ἐκ διορθώσεως τοῦ Τυρνήβου παρέλαβεν ἀντὶ τοῦ χείματα τῶν ἀντιγράφων εἶναι παραδιόρθωσις, δὲν ἐνόησεν, καὶ ὅμως τὸ χείματα τῶν ἀντιγράφων ὑποδεικνύει τὴν ἀληθῆ γραφὴν ἤτοι χ⟨ρ⟩είματα ἀντὶ χρίματα.

Ἐν 701a ἐξέδωκεν «ὅθεν οὐκ ὀρθῶς οἱ λέγοντες

'ἔτος φέρει οὔτις ἄρουρα'

τὰ καθ' Ὁμήρου λέγουσι»· ὑφ' ὃ σημειοῦται «proverbium vid. (sic!) esse cf. Hom. ι 357». Ἀλλὰ πῶς ἐκ τοῦ Ὁμηρικοῦ «καὶ γὰρ Κυκλώπεσσι φέρει ζείδωρος ἄρουρα οἶνον ἐριστάφυλον . . .» ἦν δυνατὸν νὰ παραχθῇ ἡ παροιμία ἔτος φέρει κλπ., οὐδεὶς ἀνθρώπων βλέπει. Ὁ Ὅμηρος λέγει ὅτι τοῖς Κύκλωψι φέρει ἡ ζείδωρος ἄρουρα, ἡ δὲ παροιμία τἀναντία, ὅτι οὐχὶ ἡ ἄρουρα ἀλλὰ τὸ ἔτος φέρει, καὶ

ὅμως ὁ ἐκδότης αὐτόθι εὑρίσκει τὴν πηγὴν αὐτῆς! Τὴν παροιμίαν ἔδειξεν ὁ Κόντος ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Ε΄ σελ. 176 κειμένην παρὰ Θεοφρ. Φυτ. Ἱστορ. Η΄ ζ΄, 6 καὶ Φυτ. Αἰτ. Γ΄ κγ΄ 4. Τῆς παροιμίας ταύτης μνείαν ποιεῖται καὶ ὁ Meineke ἐν τῇ τρίτῃ ἐκδόσει τῶν Βουκολικῶν σελ. 464.

311 d «Πρίαμος Πολύδωρον ἐξέθετο εἰς Θρᾴκην μετὰ χρυσίου πρὸς Πολυμήστορα τὸν γαμβρόν· ὡς δ' ἐγγὺς ἦν τοῦ πορθεῖσθαι ἡ πόλις, μετὰ τὴν ἅλωσιν ἀπέκτεινε τὸν παῖδα, ὡς ἂν κερδήσῃ τὸν χρυσόν». Ὁ ἐκδότης δὲν ἔλαβε τὸν κόπον νὰ διεξέλθῃ τὴν Ἑκάβην τοῦ Εὐριπίδου, διὸ καὶ τὸ χωρίον τοῦτο δὲν ἐνόησεν· τίνα νοῦν ἔχει «**ὡς δ' ἐγγὺς ἦν** τοῦ πορθεῖσθαι ἡ πόλις, **μετὰ** τὴν ἅλωσιν ἀπέκτεινε...»; οἱ δύο οὗτοι προσδιορισμοὶ εἶναι τελέως ἀσυμβίβαστοι καὶ ὅμως φαίνονται προσδιορίζοντες ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ῥῆμα, ἀπέκτεινε. Γραπτέον ἄρα ὧδε: ... Πολυμήστορα τὸν γαμβρόν, ὡς ἐγγὺς ἦν τοῦ πορθεῖσθαι ἡ πόλις· μετὰ δὲ τὴν ἅλωσιν ἀπέκτεινε κλπ. Ἂν μὴ πείθηται ὁ ἐκδότης, ἀναγνώτω Εὐριπίδου Ἑκάβ. 4 κἑξ. «... Πριάμου τε πατρός, ὅς μ', ἐπεὶ Φρυγῶν πόλιν κίνδυνος ἔσχε δορὶ πεσεῖν Ἑλληνικῷ, δείσας ὑπεξέπεμψε Τρωϊκῆς χθονὸς Πολυμήστορος πρὸς δῶμα, Θρῃκίου ξένου· ἐπεὶ δὲ Τροία θ' Ἕκτορός τ' ἀπόλλυται ψυχὴ πατρῴα θ' ἑστία κατεσκάφη, κτείνει με χρυσοῦ τὸν ταλαίπωρον χάριν ξένος κλπ.». Τοιαῦτα κατεργάζεται ἡ ἄγνοια τῶν πηγῶν.

Ἐν 526 f γράφει «γυμνάσια δ' οἷσιν ἐνετράφη Δίρκης θ' ὕδωρ παρώδευται» κατασκευάσας οὕτω τερατώδη στίχον. Καὶ ὅμως παρ' Εὐριπίδῃ ἐν Φοινίσσαις 368 κεῖται «γυμνάσιά θ' οἷσιν ἐνετράφηΝ, Δίρκης θ' ὕδωρ» ὁ ἐκδότης οὔτε τὴν πηγὴν τοῦ στίχου ἐζήτησεν οὔτε τὸν νοῦν αὐτοῦ καὶ τὸ μέτρον ἐνόησε, διὸ ἔγραψε κακῶς καὶ κατεσκεύασε τερατώδη στίχον, αὐξήσας αὐτὸν κατὰ μίαν λέξιν τοῦ Πλουτάρχου παρώδευται, ὅπως ἤδη ὁ Wil. παρετήρησεν.

64 c «συσσωφρονεῖν γάρ, οὐχὶ συννοσεῖν ἔφυ»· ἀλλὰ παρ' Εὐριπ. Ἰφ. Αὐλ. 407 κεῖται «συσσωφρονεῖν σοι βούλομ' ἀλλ' οὐ συννοσεῖν»· ὁ ἐκδότης παρέπεμψε μὲν εἰς Εὐριπίδην, ἀλλὰ περὶ τῆς διαφορᾶς τῆς παραδόσεως παρ' ἑκατέρῳ οὐδὲν παρετήρησεν, ὅπως ὤφειλεν.

Ἐν τῇ Διδοτείῳ ἐκδόσει τῶν Ἠθικ. τοῦ Πλουτ. φέρεται σ. 49, 34 «Καὶ τὸ τοῦ Πλάτωνος· οὐκ ὀκνητέον ἀεὶ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἁμαρ-

τανόντων ἀναφθέγγεσθαι, Ἦ που ἆρ' ἐγὼ τοιοῦτος;» καὶ σ. 105, 45. «Ὁ μὲν οὖν Πλάτων, ὁσάκις ἀσχημονοῦσιν ἀνθρώποις παραγένοιτο, πρὸς αὐτὸν ἀπιὼν εἰώθει λέγειν, Μή πη ἆρ' ἐγὼ τοιοῦτος;» καὶ σ. 154, 28 «εἶτα, ὥσπερ ὁ Πλάτων ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις ἁμαρτήμασιν εἰώθει λέγειν ἀπιών, Μήπου ἆρα ΚΑΙ ἐγὼ τοιοῦτος;» καὶ σελ. 562, 20 «Ἂν δὲ κἀκεῖνό τις ἐπιφθεγγόμενος ἀεὶ τὸ τοῦ Πλάτωνος «Ἦπου ἆρ' ἐγὼ τοιοῦτος;». Ὁ Hercher ἔγραψεν μή που ἀντὶ τοῦ ἦπου ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ καὶ ἀντὶ τοῦ μή πη ἐν τῷ δευτέρῳ, ἐν δὲ τῷ τρίτῳ ἐξήλειψε τὸν καὶ σύνδεσμον. Τῷ Hercher συνεφώνησε καὶ ὁ Βερναρδάκις, ὅστις καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ χωρίῳ ἀποκατέστησε τὸ μή που ἀντὶ τοῦ ἦ που. Ἀλλὰ κακῶς ἐξηλείφθη ἐκ τοῦ τρίτου χωρίου ὁ σύνδεσμος καί, ὅστις προφανῶς εἶναι ἀναγκαῖος ἐν τῇ ῥήσει τοῦ Πλάτωνος, πλημμελῶς δ' ἔχει ἡ ἄνευ αὐτοῦ ἐκφορὰ τῆς ῥήσεως ταύτης. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν Μνημοσύνῃ 1873 σελ. 362 λέγων: «p. 88 E. Ὁ Πλάτων ὁσάκις ἀσχημονοῦσιν ἀνθρώποις παραγένοιτο πρὸς αὐτὸν εἰώθει λέγειν: μή πη ἆρ' ἐγὼ τοιοῦτος; rectius legitur p. 129 D. μή που ἆρα καὶ ἐγὼ τοιοῦτος; Plato ipse κἀγὼ dixerit et καὶ ad sententiam necessarium est». Πρβλ. καὶ Ἐπικτητ. Διατριβ. Β', κα' 9 «Μή που ΚΑΙ αὐτὸς εἷς εἰμι ἐκείνων; καὶ Στοβ. Ἀνθολ. ΚΓ', 13 Πλάτων συνεβούλευεν, . . . ἐπιστρέφειν πρὸς ἑαυτοὺς καὶ σκοπεῖν μὴ ΚΑΙ αὐτοὶ τοῖς αὐτοῖς ἐσμεν ἔνοχοι. Ἀμφοτέρων τῶν χωρίων τούτων γίνεται μνεία ὑπὸ τοῦ Βυττεμβαχίου ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου Τομ. VI σελ. 337.

Περιφημότατον κατέστη καὶ παντὶ φιλολογοῦντι γνωστότατον ὑπάρχει τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐν τῷ Φαίδρῳ σελ. 243 Δ «ἐπιθυμῶ ποτίμῳ λόγῳ οἷον ἁλμυρὰν ἀκοὴν ἀποκλύσασθαι», ἀλλ' ὁ ἐκδότης δὲν ἐφιλοτιμήθη νὰ εὕρῃ τὸ χωρίον τοῦ Πλάτωνος ἐν 706 d, εἰ καὶ ὁ Πλούταρχος διαρρήδην ὠνόμασε τὸν Πλάτωνα, εἰπὼν . . . «ὥς φησιν ὁ Πλάτων».

Ἐν 347 a γράφει «Ὁ γὰρ παρὰ τὴν Ῥαχίαν αὐτὴν τῆς Πύλου» καὶ ἐν τῷ πίνακι ὁμοίως, ἐκλαμβάνων πλημμελῶς τὸ ῥαχία κύριον ὄνομα, εἰ καὶ ἐκ τοῦ Θουκυδίδου Δ' 10 οὐδὲν τοιοῦτον συνάγεται, τοὐναντίον μάλιστα διαρρήδην ἑρμηνεύει ὁ Φώτιος «ῥαχίαν οἱ Ἀττικοὶ τὴν ἀκτὴν καὶ τὸν τόπον ᾧ προσαράττει το κῦμα».

Οὕτως ἐν τούτοις μὲν κατασκευάζει ἐκ τοῦ προσηγορικοῦ ῥαχία τὸ ψευδὲς κύριον Ῥαχία, ἐν δὲ 362 d δι' ὁμοίαν τῶν πηγῶν ἀμέλειαν ἐκλαμβάνει κύριον ὄνομα Πέρσου, ἤτοι λέξιν Περσικήν, ὡς ἐπίθετον τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, διὸ ἐν τῷ χωρίῳ «καὶ γὰρ Πλάτων τὸν Ἅιδην ὡς ἀδούσιον τοῖς παρ' αὐτῷ γενομένοις καὶ προσηνῆ θεὸν ὠνομάσθαι φησὶ» σημειοῦται ὅτι ἔγραψεν ἀδούσιον ἀντὶ τοῦ τῶν ἀντιγράφων αἰδοῦς υἱὸν εὑρὼν αὐτὸ καὶ παρὰ Ξενοφῶντι. Ἀλλ' ἐν Ξενοφῶντι Κύρ. Παιδ. Ζ' δ' 1 κέξ. κεῖται «Ἀδούσιον Πέρσην ἄνδρα!». Ὁ ἐκδότης δὲν εἶδε τὸν Ξενοφῶντα, ἀλλ' ἔλαβεν αὐτὸ ἐκ τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Στεφάνου, ἐν ᾧ πασῶν τῶν λέξεων τὰ ἀρκτικὰ στοιχεῖα μεγαλογραφοῦνται, ἐντεῦθεν ἡ ἀπάτη. Παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ κεῖται ἀδούσιον· ἀρεστόν, σύμφωνον, καὶ ἐν Συλλ. Ἀττικ. Ἐπιγρ. Δ' σελ. 66 κεῖται ΑΔΟΣΙΟ[Σ] καὶ ἐν ἐπιγραφῇ Θεσπιῶν ἀνεγνώσθη Ϝαδώσιος. Ἀλλ' ὁ ἐκδότης εἶναι φιλόλογος καὶ κατὰ τὴν διισχύρισιν αὐτοῦ (Ἀθηνᾶς ΙΒ' 109 σημ.) ὀφείλει νὰ ἐξετάζῃ τὰ χωρία!

Δὲν ἀναγνωρίζει οὐδὲ τὰ τοῦ Δημοσθένους ἐν 323a εἰδὼς ὅτι «μεγάλη ῥοπὴ μᾶλλον δ' ὅλον ἡ τύχη παρὰ πάντ' ἐστὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα», ὅπως ἤδη ὁ Βάσης ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Γ' 412 (τῷ 1891) παρετήρησεν. Ἐν τοῖς διορθωτέοις Τομ. Ζ' σελ. ν' (τῷ 1896) ὁμολογεῖ τοῦτο καὶ ὁ ἐκδότης, ἀλλὰ παραπέμπει εἰς τὸν Wyttenbach. Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχεν ὁ Wyttenbach ὅτε ἐξεδίδετο ὁ β' τόμος τῶν Ἠθικῶν ὑπὸ τοῦ κ. Β.; Ὁμοίως δὲν ἀνεγνώρισε τὸ τοῦ Δημοσθένους ἐν 333c «πέρας μέν ἐστιν ἅπασιν ἀνθρώποις ὁ θάνατος» ὅπως ἔδειξεν ὁ Βάσης αὐτ., σημειοῦται δὲ καὶ ὁ ἐκδότης ἐν Τομ. Ζ' ν' «Demosthenis sunt», ἀλλ' οὐδεμιᾶς μνείας ἀξιοῖ τὸν Βάσην.

938d «ἀλλὰ σύ, τὸν Ἀρίσταρχον ἀγαπῶν ἀεὶ καὶ θαυμάζων, οὐκ ἀκούεις Κράτητος ἀναγιγνώσκοντος «Ὠκεανός, ὅσπερ γένεσις πάντεσσι τέτυκται ἀνδράσιν ἠδὲ θεοῖς, πλείστην ἐπὶ γαῖαν ἵησιν», ὑφ' ὃ σημειοῦται» versus (δηλ. ἀνδράσιν ἠδὲ θεοῖς, πλείστην ἐπὶ γαῖαν ἵησιν) abest ab Homeri editionibus». Ἀλλὰ πῶς ἠδύνατο νὰ κεῖται παρ' Ὁμ., ἀφοῦ ἦν ἁπλῶς προσθήκη κατ' ἀνάγνωσιν τοῦ Κράτητος;

Ὁμοίαν ἄγνοιαν τῶν πηγῶν ἤλεγξα καὶ πέρυσιν, παρατηρήσας ὅτι ἀδίκως κατειρωνεύετο τοῦ Kurtz ἐκδόντος, «ἁπλᾶ τοί ἐστι τῆς ἀληθείας ἔπη» ὅπως εἶπεν ὁ Αἰσχύλος (παρὰ Στοβαίῳ Ἀνθ. Α' 245 ἐκδ. Meineke), ὁ δὲ Βερναρδ. ἀγνοῶν πόθεν ἐλήφθη, ἔγραψεν

«Ἡ γνώμη αὕτη μετεσκευάσθη ἐπὶ τὸ καλλιεπέστερον πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς γνωστῆς «ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφη». Ὡς φαίνεται, ἀδύνατον νὰ ἔλθῃ εἰς συναίσθησιν ἑαυτοῦ καὶ νὰ πεισθῇ ὅτι οὕτως ἀπείρως ἔχων τῶν φιλολογικῶν πραγμάτων δὲν δικαιοῦται νὰ προβαίνῃ εἰς τὸ μέσον καὶ ζητῇ νὰ ἐλέγχῃ ὅσα ἄλλοι μὲν ὀρθῶς ἐδίδαξαν, αὐτὸς δὲ οὔτε ἐπίσταται οὔτε, ὡς φαίνεται, δύναται νὰ μάθῃ!

Γ΄. Σφάλματα περὶ τὴν μέθοδον καὶ ἀκολουθίαν.

Ἐπειδὴ ἀναντίλεκτον εἶναι ὅτι πάσης ἀληθοῦς ἐπιστήμης βάσις εἶναι ἡ μέθοδος καὶ ἀκολουθία, διὰ τοῦτο παντὸς ἐπιστημονικοῦ ἔργου πρῶτος καὶ κύριος χαρακτὴρ ἀνάγκη νὰ εἶναι ἡ μέθοδος καὶ ἡ λογικὴ ἀκολουθία. Δύναται νὰ μὴ περιέχῃ ἀνακαλύψεις καὶ ἐφευρέσεις, νέα ἐπινοήματα, νὰ μὴ καταλήγῃ εἰς θετικόν τι κττ., καὶ ὅμως ἂν εἶναι μεθοδικῶς καὶ μετὰ λογικῆς ἀκολουθίας καὶ σειρᾶς συντεταγμένον, νὰ εἶναι ἀνεκτόν, ἐνίοτε δὲ καὶ ἄξιον λόγου. Ἀλλ' ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύναται νὰ τύχῃ συγγνώμης ἔργον ἔχον μὲν τὴν ἀξίωσιν ὅτι εἶναι ἐπιστημονικόν, οὐδεμιᾶς δ' εὐμοιροῦν ἀληθοῦς ἀρχῆς καὶ ἀκολουθίας, ἀλλ' ἀλλαχοῦ ἄλλα ἑκάστοτε διδάσκον. Τὸ λυπηρὸν τοῦτο θέαμα εἴδομεν μέχρι τοῦδε πολλάκις, ἀφοῦ τὸ ὅλον πονημα μίαν ἀποτελεῖ ἀντίφασιν. Ὅρα τὰ περὶ τῶν τόνων, περὶ τῶν πνευμάτων, περὶ χασμωδίας, περὶ ὑπογεγραμμένου ι, περὶ ὀρθογραφίας κλπ. κλπ. εἰρημένα. Πλὴν ἀλλ' ὅμως ἔστω καὶ ὡς ἐκ περισσοῦ θέλομεν δείξει τοῦτο καὶ ἐν τοῖς ἀκολούθοις.

Ἵνα δικαιολογήσῃ ὃ διέπραξε σφάλμα δι' εἰκασίας εἰσαγαγὼν παρὰ τὰς περὶ χασμωδίας διισχυρίσεις αὐτοῦ χασμωδίαν εἰς τὸν λόγον τοῦ Πλουτάρχου, οἷον ἦν ἡ ὄσφρησις, διετείνετο ἐν τῇ πρὸς τὸν Βάσην ἀπαντήσει αὐτοῦ, ὅτι «τὸ ἄρθρον εἶναι τόσον στενῶς συνδεδεμένον πρὸς τὸ ὄνομα τὸ ὑπ' αὐτοῦ ὁριζόμενον, ὥστε θεωρεῖται ὡς μία λέξις (sic) καὶ ἑπομένως δὲν ἀπεργάζεται τὸν λόγον χασμώδη». Ἀλλ' αὐτὸς οὗτος παρὰ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ ταύτην ἐκέρασε καὶ τοιαύτας κράσεις οἷον τἄγαν, ἐν τὠδείῳ κττ., αἵτινες οὐδέποτε ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ ἐφάνησαν. Καὶ ὅμως ἂν ἀληθῶς τὸ φωνῆεν τοῦ ἄρθρου μετὰ τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος τῆς ἀκολούθου λέξεως θεωρῶνται ὅτι ἀπαρτίζουσι μίαν λεξιν, διατί ὅπως λέγεται πολλάκις τὸ οα,

ῳῳ οω ἐντὸς λέξεως ἀσυναλείπτως, πρβλ. εὔνοα, εὔπλοα, εὔχροα, ἄχροα κττ., τῷ ζῴῳ, ἀγνοῶ κλπ., νὰ μὴ λέγηται καὶ τῷ ᾠδείῳ, τὸ ἄγαν κττ.; Καὶ δεύτερον διατί δὲν εἶναι ἀνεκταὶ αἱ τοῦ ἄρθρου χασμῳδίαι ἐν τοῖς δραματικοῖς ποιηταῖς; Διότι ὁ ἐκδότης οὐδὲν ἔχει ἔμπεδον ἐν νῷ, ἑκάστοτε δὲ διατείνεται καὶ ἐκδίδωσιν ὅ,τι ἂν ἐπέλθῃ αὐτῷ ἐξ ὑπογείου.

Ἐν Τόμῳ Α΄ σελ. οθ΄ καταλέγει τὸ λεᾶναι 496 a καὶ ἐπιλεάνῃ 915 a ἐν τοῖς εἰς -αινω ῥήμασιν, ἅτινα πάλαι μὲν ἐσχημάτιζον τὸν ἀόριστον εἰς -ηνα-ηνάμην, ἔπειτα δὲ καθ' ὁμαλισμὸν εἰς -ανα -ανάμην, οἷον ἐσήμηνα-ἐσήμανα, ἔφηνα-ἔφανα, ὕφηνα, -ὕφανα κτλ. Ἀλλ' ἐσχηματίζετό ποτε ἐν τοῖς Ἀττικοῖς καὶ τοῦ λε(ι)αίνω ὁ ἀόριστος οὕτω καὶ ἐπεγένετο ἐν αὐτῷ μεταβολή τις ὅπως ἐν τοῖς ἀναγραφομένοις ἄλλοις; Ὡς φαίνεται, ὁ ἐκδότης ἐφαρμόζει ἣν ἐν τῇ Ἐπετηρίδι Παρνασοῦ σελ. 79 ἐν. ἔτ. τίθησιν ἀρχὴν «Παρακαλῶ τοὺς ἀναγνώστας, ἄν τινα παραδείγματα διαλαθόντα με δὲν κατέλαβον ἣν χώραν ὤφειλον, αὐτοὶ νὰ κατατάξωσιν αὐτὰ εἰς τὴν προσήκουσαν». Ἐγὼ ἐνόμιζον ὅτι τοῦτο ἦν καθῆκον τῶν συγγραφέων οὐχὶ τῶν ἀναγνωστῶν· ἀλλ' ἔστω καὶ τοῦτο νέον δίδαγμα τοῦ κ. Β. Τίς δ' ἡ προσήκουσα τῷ λεᾶναι τάξις ἐν τῇ ἀπεραντολογίᾳ ταύτῃ;

Ὁ κῶδιξ Vind. εἶναι ὁμολογουμένως ὁ ἄριστος τῶν κωδίκων τοῦ Πλουτάρχου· ὁ ἐκδότης ἐξαίρων ἐν Τόμ. Α΄ σελ. μα΄ κέξ. τὴν ἀρετὴν τούτου ἀναγράφει πολλὰς αὐτοῦ ἀρίστας γραφάς, ἀλλ' ἔπειτα ἢ ἐκδίδωσιν ἀντ' αὐτῶν διορθώσεις ἢ παραμελεῖ τελέως· πρβλ. Ἀθηνᾶς Τομ. Ι΄ σελ. 471.

Ἐγχριπτόμενος γράφει ἐν 52 c, ἀλλ' ἐν 959 ἐκδιδοὺς τὸν αὐτὸν στίχον τοῦ Εὐριπίδου (Ἱππολ. 218) γράφει ἐγχριμπτόμενος, καὶ ὅμως μόνον ἐγχριμπτόμενος μετὰ τοῦ μ παρέχουσι τἀντίγραφα τοῦ Εὐριπίδου καὶ μόνος ὁ μετὰ τοῦ μ τύπος, χρίμπτω χρίμπτομαι, φαίνεται βεβαίως παραδοθείς, ὅπως καὶ κάμπτω οὐχὶ κάπτω.

179 c «Ἐπεὶ δὲ διανεχθέντος αὐτοῦ πρὸς Ὀλυμπιάδα τὴν γυναῖκα καὶ τὸν υἱὸν ἧκε Δημάρατος ὁ Κορίνθιος, ἐπυνθάνετο, πῶς πρὸς ἀλλήλους ἔχουσιν οἱ Ἕλληνες· καὶ ὁ Δημάρατος, «πάνυ γοῦν, ἔφη, σοὶ περὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων ὁμονοίας ὁ λόγος ἐστίν, οὕτω πρὸς σὲ τῶν οἰκειοτάτων ἐχόντων»· τὸ χωρίον ἐξεδόθη κακῶς, ὅπως σαφῶς διδάσκει τὸ αὐτὸ ἱστόρημα ἐν 70 c «ἐλθεῖν Δημάρατον εἰς Μακεδονίαν

λέγουσι καθ' ὃν χρόνον ἐν διαφορᾷ πρὸς τὴν γυναῖκα καὶ τὸν υἱὸν ὁ Φίλιππος ἦν· ἀσπασαμένου δ' αὐτὸν τοῦ Φιλίππου καὶ πυθομένου πῶς πρὸς ἀλλήλους ἔχουσιν **ὁμονοίας** οἱ Ἕλληνες, εἰπεῖν τὸν Δημάρατον» κλπ. Ὁ ἐκδότης ἐξέδωκεν ἀμφότερα τὰ χωρία, ἀλλ' οὐδὲν εἶδεν οὐδ' ἐσημειώσατο. Τοῦτο λέγεται φιλολογικὴ ἔκδοσις ἀρχαίου συγγραφέως!

Ἐν 342 b «. . . Ἀλέξανδρος οὐδὲν ἠρώτα παιδικόν, οἷον . . . ἢ πῶς ὁ βασιλεὺς κεκόσμηται» ὑποσημειοῦται ὁ ἐκδότης «ὁ deleverim». Ἀλλ' ἐν 504 a ἐξέδωκε «περὶ σοῦ δὲ τί χρὴ λέγειν ὦ Ζήνων τῷ βασιλεῖ;» οὐδὲν παρατηρήσας· ὁμοίως ἐν 209 a τοῦ βασιλέως. Πρόκειται, ἐννοεῖται, ἀπανταχοῦ ἐν τούτοις περὶ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν.

352b, 371c γράφει ἐν Ἑρμοῦ πόλει, 353a καὶ 364c ἐν Ἡλίου πόλει, ἀλλ' ἐν 552a ἐν Μεγαλοπόλει. Περὶ τοῦ συνθέτου Μεγαλόπολις ἀντὶ τοῦ κατὰ παράθεσιν ἐκφερομένου Μεγάλη πόλις διέλαβον πολλοὶ μέχρι τοῦδε, οἷον Lobeck, Element. Β' σελ. 379· Groskurd, ἐν Στράβ. Β' σελ. δ' εἰπὼν (τῷ 1831) «ἡ συνήθης γραφὴ τῶν ἐκδόσεων Μεγαλόπολις εἶναι πλημμελής· λεκτέον Μεγάλη πόλις, ὅπως ἐν ΙϚ' 1, 5 κεῖται. Οὐ μόνον τὸ μέτρον, ἀλλὰ καὶ τὸ λογοπαίγνιον ἐρημία μεγάλη καὶ Μεγάλη πόλις ἀπαιτεῖ τὴν κατὰ παράθεσιν ἐκφορὰν τοῦ ὀνόματος Μεγάλη πόλις. Καὶ ὁ Παρισιακὸς δὲ κῶδιξ 1393, πιθανώτατα δὲ καὶ ἄλλοι ἔτι παρέχουσι τὴν ἀληθῆ γραφήν, διὸ καὶ ὁ Κοραῆς οὕτω γράφει . . .». Καὶ ὁ Κοβητος Miscel. Critica σελ. 220 «Exemplo esto ex Stephano Byzantio . . . Μεγάλη κώμη· ἐκ τῶν δύο δὲ ἡ παραγωγὴ Μεγαλοκωμήτης, Μεγάλη πόλις, ut in senario comico apud Strabonem: ἐρημία μεγάλη 'στὶν ἡ Μεγάλη πόλις, cuius τὸ ἐθνικὸν est Μεγαλοπολίτης . .». Κόντος ἐν Λογ. Ἑρμῇ Τόμ. Α' σελ. 318. «Τὸ σύνθετον Μεγαλόπολις εἶνε μεταγενέστερον. Οἱ παλαιοὶ ἔλεγον πάντοτε κατὰ παράθεσιν Μεγάλη πόλις, Μεγάλης πόλεως κτλ., ὡς Νέα πόλις, Νέας πόλεως κτλ. (πρβ. Ἡροδ. Β' 91: ἐγγὺς Νέης πόλιος. Πρβλ. καὶ Ζ' 123 καὶ Θουκυδ. Ζ' 50), οὐχὶ Νεάπολις Νεαπόλεως κτλ. Τὸ Μεγαλοπολίτης ἐγένετο ἐκ τοῦ Μεγάλη πόλις, καθάπερ τὸ μικροπολίτης ἐκ τοῦ μικρὰ πόλις κλπ.». Δὲν ἐπιτρέπεται δὲ τῷ ἐκδότῃ νὰ εἴπῃ ὅτι ἐξέδωκε κατὰ τοὺς μετα-

γενεστέρους Μεγαλοπόλει, ἐπειδή, καθ' ἃ εἴδομεν, ἀγωνίζεται νὰ ἐξαττικίζῃ τὸν λόγον τοῦ Πλουτάρχου. Ὁ ἐκδιδοὺς ἄρα Ἀλκμέων, Συρακόσιοι, πῶμα, Ἑρμοῦ πόλει κττ. κττ. ὤφειλεν, ἂν ᾐσθάνετο τὴν ἀνάγκην τῆς ἀκολουθίας, νὰ γράφῃ καὶ Μεγάλῃ πόλει.

Ἐν 432 f «'αὔη' γὰρ 'ψυχὴ' καθ' Ἡράκλειτον» ἀλλ' ἐν 995 e ἐπιλαθόμενος τούτου γράφει «'αὐγὴ ξηρὴ ψυχὴ σοφωτάτη' κατὰ τὸν Ἡράκλειτον», οὐδὲν δὲ σημειοῦται περὶ τοῦ αὐγὴ ἢ τοῦ ἑρμηνεύματος ξηρὴ κττ. Καὶ ὅμως ὁ Κόβητος μακρὸν λόγον περὶ τούτου ἐποιήσατο ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ Α' 187 κἑξ., ἀπέδειξε δ' ὅτι καὶ τὸ αὐγὴ καὶ τὸ αὐτὴ εἶναι πλημμελὴς ἀνάγνωσις τοῦ αὔη, καὶ τὸ ξηρὴ ἑρμηνεία αὐτοῦ. Εἶναι ταῦτα ἐπιστημονικὴ ἐργασία ἢ ὅπως ὁ Wilamowitz εἶπεν opera mercennaria;

584 e ἐξέδωκεν «ἕνεκα κενῶν δοξῶν» ἀντὶ ἕνεκεν τῶν ἀντιγράφων· ἀλλ' ἐν 660 a «πραγμάτων εἵνεκεν καὶ χρεῶν», 135 f «ἕνεκεν τοῦ μεγάλα δικαιοπραγεῖν», 729 e «μελέτης ἕνεκεν τοῦ δικαίου», 257 a «τῶν τ' ἄλλων ἕνεκεν καὶ μάλιστα», 1061 b «παιδιᾶς ἕνεκεν μηδὲ ῥᾳστώνης».

563 f ἐξέδωκε χρόᾳ ἀντὶ χροιᾷ τῶν ἀντιγράφων, ὁμοίως δὲ σημειοῦται καὶ 916 b χρόαν*: hic et infra χροιάν· ἀλλ' ἐν 640 b ἐξέδωκε ῥοιὰς οὐδὲν παρατηήρσας, καὶ πάλιν ἐν 653 a ῥόαις οὐδὲν σημειωσάμενος, μόνον δ' ἐν 723 c ἐκδοὺς ῥοιαῖς ὑπεσημειώσατο «malim ῥόαις».

748 f ἐξέδωκε μὲν πενταετηρικόν, εἴκασε δ' ὅτι πεντετηρικὸν ἴσως γραπτέον· ὁμοίως 852 b ἐκδοὺς πενταετηρίδας ἔγραψε κάτωθι «malim πεντετηρίδας», ἀλλ' ἐν 754 e ἐξέδωκεν ἑκκαιδεκαέτει, ἐν 519 c πενταέτιδα οὐδὲν παρατηρήσας· ἐν 844 b ἔγραψεν ἐξ εἰκασίας πενταέτιδος ἀντὶ πενταετίδος, Ζ' 152, 1 δεκαετῆ οὐδὲν περὶ τοῦ ἀνεκθλίπτου α εἰπών.

889 b «Πλάτων μετὰ τὴν τῶν ἀπλανῶν θέσιν πρῶτον φαίνοντα λεγόμενον τὸν τοῦ Κρόνου, δεύτερον φαέθοντα τὸν τοῦ Διός, τρίτον πυρόεντα τὸν τοῦ Ἄρεως, τέταρτον ἑωσφόρον τὸν τῆς Ἀφροδίτης, πέμπτον στίλβοντα τὸν τοῦ Ἑρμοῦ, ἕκτον ἥλιον, ἕβδομον σελήνην». Καὶ 889 c «'Πλάτων καὶ οἱ μαθηματικοὶ ἰσοδρόμους εἶναι τὸν ἥλιον τὸν ἑωσφόρον τὸν στίλβοντα'»· ἀλλ' ἐν 941 c ὅταν οὖν ὁ τοῦ Κρόνου ἀστήρ, ὃν Φαίνοντα μὲν ἡμεῖς» καὶ 1028 f Στίλ-

βωνα δὲ καὶ Φωσφόρον ἐν διατόνοις». Οὕτω τὰ αὐτὰ πράγματα ἐν τούτῳ μὲν παριστῶνται διὰ μετοχῶν τετραμμένων εἰς προσηγορικά, φαίνοντα, φαέθοντα, στίλβοντα κλπ., ἐν ἐκείνῳ διὰ μετοχῶν τετραμμένων εἰς κύρια Φαίνοντα, καὶ ἐν ἄλλῳ πάλιν διὰ τοῦ τύπου αὐτῶν τῶν κυρίων ὀνομάτων εἰς -ων-ωνος, Στίλβων Στίλβωνος. Καὶ σημειωτέον ὅτι οὐ μόνον ἡ ποικιλία αὕτη καὶ ἀνωμαλία γίνεται ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ἀποδεκτὴ ἀλλὰ καὶ οὐδὲν περὶ αὐτῆς παρατηρεῖται.

Ἐν 1124e «καὶ τὸν ὑπὲρ γῆς καὶ ὑπὸ γῆν χρυσὸν ἀρετῆς ἀντάξιον» ὑποσημειοῦται ὁ ἐκδότης «malim ὑπὸ γῆς cf. Plat. Legg. p. 728a», ὁμοίως ὑπὸ γῆς καὶ 92e. Ἀλλ' ἐν 17d ἐξέδωκε «μή μ' ἀπολέσῃς ἄωρον· ἡδὺ γὰρ τὸ φῶς λεύσσειν· τὰ δ' ὑπὸ γῆν μή μ' ἰδεῖν μ' ἀναγκάσῃς», εἰ καὶ παρ' Εὐριπίδῃ Ἰφ. ἐν Αὐλ. 1218 (ἐκδ. Nauck) κεῖται οὐχὶ ὑπὸ γῆν ἀλλ' ὑπὸ γῆς· ἔγραψε δὲ καὶ ὁ Κόβητος ἐν Λογ. Ἑρμῇ Τομ. Α' σελ. 481 «Τοῖς δὲ φιλοχρύσοις καὶ φιλοπαρύφοις καὶ φιλολίθοις οὔτε ὁ ὑπὲρ γῆς καὶ ὑπὸ γῆν χρυσὸς αὐτάρκης κλπ. γραπτέον «ὑπὸ γῆς»· ἔστι δὲ τοῦτο τὸ τοῦ Πλάτωνος ἐκ τῶν Νόμων σελ. 728a ὃ πάντες ἔχουσι διὰ στόματος: Πᾶς γὰρ ὅ τ' ἐπὶ γῆς καὶ ὑπὸ γῆς χρυσὸς ἀρετῆς οὐκ ἀντάξιος»· πρβλ. καὶ Ἀπολογ. Πλάτ. 18b ἔστι τις Σωκράτης, σοφὸς ἀνήρ, τά τε μετέωρα φροντιστὴς καὶ τὰ ὑπὸ γῆς ἅπαντα ἀνεζητηκώς.

Ἐν Ζ' 176,7 ἐξέδωκε «πᾶσαν ἐπιθυμίαν χαλεπὴν κοιμήσαντα», ἐν δὲ 672f τὸ ὀρθὸν «ὅταν δ' ἐκεῖνα κορέσωσι καὶ κοιμίσωσι, ἐν 714d καὶ διώρθωσε τὸ κατακεκοιμῆσθαι εἰς κατακεκοιμίσθαι «ἔδοξαν ἡμῖν οἱ . . . λόγοι κατακεκοιμίσθαι», πρβλ. καὶ 979e κοιμιζόμενοι κλπ. Καθόλου ἡ ἀκολουθία καὶ ὁμαλότης δὲν εἶναι, ὡς φαίνεται, προσφιλὴς αὐτῷ.

Ἐν τῇ παλαιᾷ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ὑπάρχει ῥῆμα ἀροῦν - ἀροῦσθαι. Ἐσχηματίσθη δ' ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ Ἑλληνισμῷ καὶ ῥῆμα ἀροτρεύειν ἐκ τοῦ ὀνόματος ἄροτρον καὶ ἀροτριᾶν, περὶ οὗ γίνεται λόγος ὑπὸ τοῦ Πιέρσωνος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Μοίριδος σελ. 22-23 καὶ ὑπὸ τοῦ Λοβεκκίου ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Φρυνίχου σελ. 254 καὶ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν Μνημ. 1860 σελ. 430. Ἀδοκιμώτερον τοῦ ἀροτριᾶν εἶναι τὸ ἀροτριοῦν, οὗ τὸν παθητικὸν παρακείμενον καὶ μέλλοντα βλέπει τις ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ Ἡσαϊ. 7, 25 «καὶ πᾶν

ὅρος ἠροτριωμένον ἀροτριωθήσεται». Ὁ Πλούταρχος ποιεῖται χρῆσιν τῆς δοκίμου ἐκφορᾶς ἐν Σερτωρίῳ VIII «οὐ μόνον ἀροῦν καὶ φυτεύειν παρέχουσιν ἀγαθὴν καὶ πίονα χώραν» καὶ ἐν Καμίλλῳ III «κατέβαινε διὰ τῶν ἀρουμένων καὶ φυτευομένων ἐπὶ τὴν θάλασσαν». Λέγει δὲ καὶ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς σελ. 64e «οὐδ' ἀροῦν τὴν γῆν ὡς οἱ βόες». Ἀλλ' ἐν Τομ. Ζ' σελ. 73, 22 Βερναρδ. κεῖται «ἵν' ἀροτριΑσῃ» καὶ σελ. 319, 21 «ἅπερ οἱ Μυσοὶ ῥιπτοῦσιν εἰς ἠροτριΩμένην χώραν. Καὶ ὅμως οὔτε παράλογος οὔτε ὑπερβολική, φρονοῦμεν, θέλει φανῇ τινι ἡ ἀξίωσις ἡμῶν, ὅτι ὁ ἐκδότης ὤφειλεν ἤτοι νὰ γράψῃ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς χωρίοις τὸν αὐτὸν τύπον, ἢ τοὐλάχιστον νὰ δηλώσῃ ἣν περὶ αὐτῶν εἶχε γνώμην, οὐχὶ δὲ σιωπηρῶς ν' ἀνατυποῖ τὰ ἀντιμαχόμενα ταῦτα, ὅπως εὗρεν αὐτά.

ΙΑ'. **Σφάλματα περὶ τὰς διορθώσεις.**

Καθ' ἃ μέχρι τοῦδε πολλάκις εἴδομεν, ὁ ἐκδότης καὶ γραφὰς τῶν κωδίκων καὶ διορθώσεις ἄλλων παρίστησιν ὡς ἰδίας αὐτοῦ διορθώσεις. οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ πλημμελεῖς εἰκασίας ἄλλων ἀποδέχεται καὶ ἀστόχους αὐτὸς προβάλλει. Τούτων παραδείγματά τινα ἐπιθυμῶ ν' ἀναγράψω, ἅτε οὐ μόνον ἀστοχίαν μεγάλην ἀλλὰ καὶ ἄντικρυς ἄγνοιαν τῆς γραμματικῆς καὶ ἄλλων κοινοτάτων πραγμάτων ἐλέγχοντα.

Οὕτω λ. χ. ἐν 622f εἰκάζει ὅτι ὁ Πλούταρχος ἔγραψε «τοῦτο καὶ τὸν Λυδὸν ἐπῆρε Κανδαύλην τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς ἐπισπάσασθαι θεατὴν εἰς τὸ δωμάτιον τὸν οἰκέτην **οὗ**»· ὥστε κατὰ τὸν ἐκδότην ὁ Πλούταρχος ἐποιήσατο χρῆσιν τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας οὗ. Ἄν τις ἐπὶ πολλὰ ἔτη περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀσχολούμενος δοξάζῃ, ὅτι ἐρρήθη ἢ ἠδύνατο νὰ ῥηθῇ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου τὸν οἰκέτην οὗ ἀντὶ τοῦ τὸν οἰκέτην αὐτοῦ ἢ τὸν αὐτοῦ οἰκέτην, οὗτος ἐξελέγχεται σαφῶς δυσμαθέστατος ὢν καὶ ὅλως ἀνεπιτήδειος εἰς φιλολογικὰς σπουδάς. Ὁ Πλούταρχος ποιεῖται χρῆσιν τῆς δοτικῆς οἷ σελ. 403c «καὶ τοῦθ' οἱ ἔφη διδόναι καὶ προσαναιρεῖν» καὶ σ. 762f «καὶ τὸ θάρρος ἐκκέκλασται καὶ κατακέκοπταί οἱ», πρβλ. καὶ σελ. 109d «ὀρέξαι οἱ γραμματίδιον»· ἀλλὰ τῆς γεν. οὗ οὔτε ὁ Πλούταρχος οὔτε ἄλλος τις τῶν πεζογράφων, δοκίμων (πλὴν Πλάτωνος) καὶ μεταγενεστέρων ἐποιήσατο χρῆσιν, ὥστε ἡ ἐξ εἰκασίας εἰσαγωγὴ

αὐτῆς εἰς τὸν λόγον τοῦ Πλουτάρχου εἶναι ἀσύγγνωστον σφάλμα πολλὴν ἐλέγχον ἀκρισίαν τοῦ εἰκάζοντος.

Τοῖς πᾶσι γνωστὸν τυγχάνει ὅτι πολλάκις οἱ Ἕλληνες ποιοῦνται χρῆσιν τοῦ «καὶ τί δεῖ . . .» οἷον «καὶ τί δεῖ καθ' ἓν ἕκαστον λέγοντα διατρίβειν» (Ἰσοκρ. πρὸς Νικοκλ. 45), καὶ «τί δεῖ λέγοντα διατρίβειν» (Ἰσοκρ. Ἀρχιδ. 21 καὶ Εὐαγ. 31) καὶ «τί δεῖ λέγειν περὶ τῶν κοινῶν» (Ἰσοκρ. περὶ Ἀντιδ. 161) καὶ «τί δεῖ λέγειν πολλά» (Ἀθην. 381 e) κτλ., πρὸς δὲ καὶ ὅτι ἐν πλαγίῳ λόγῳ συνήθως λέγουσιν ὅ τι, οἷον «οὐκ οἶδ' ὅ,τι δεῖ πλείω λέγοντα διατρίβειν» καὶ «ἣν οὐκ οἶδ' ὅ,τι δεῖ διὰ μακροτέρων ἐπαινεῖν» (Ἰσοκρ Πανηγ. 97, 106) καὶ «περὶ ὧν οὐκ οἶδ' ὅ,τι δεῖ πλείω λέγοντα διατρίβειν» (Ἰσοκρ. Παναθ. 105) καὶ «οὐκ οἶδ' ὅ,τι δεῖ μακρολογεῖν (Ἰσοκρ. Ἀρχιδ. 111) καὶ «οὐκ οἶδ' ὅ,τι δεῖ πλείω λέγειν (Διον. Ἁλικ. Ρωμ. Ἀρχαιολ. 12) κλπ. Ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς τοῦ Ἰσοκράτους (Η', 8) κεῖται «περὶ ὧν οὐκ οἶδα τί δεῖ πλείω λέγειν». Εἶπε δὲ καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ περὶ Παίδων Ἀγωγῆς συγγράμματος 8 Β οὐκ οἶδ' ὅ,τι δεῖ πλείονα λέγοντα διατρίβειν». Πρβλ. καὶ 166 f «τί δεῖ μακρὰ λέγειν» καὶ σελ. 107 d «τί δεῖ καὶ λέγειν» καὶ σελ. 158 b «τί δὲ τοῦτ' ἐκεῖνον ἐρωτᾶν ἔδει» (καὶ σελ. 68 d «οὐδὲν οὖν δεῖ περὶ τούτων λέγοντα μηκύνειν»)· ἀλλ' ὁ ἐκδότης πλανηθεὶς ἐκ τοῦ οἶδ' ὅτι, εὖ οἶδ' ὅτι κλπ. ἐξέδωκε καὶ ἐν τῷ περὶ Παίδων Ἀγωγῆς συγγράμματι «οὐκ οἶδ' ὅτι δεῖ πλείονα λέγοντα διατρίβειν». Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν σελ. 11 b φέρεται «νῦν δὲ ᾔσθημαι σαφῶς, ὅτι ὁ πορφύρεος Ὁμήρου θάνατος οὗτός ἐστιν» ἀλλ' ὁ Κόβητος ἐν Μνημ. 1873, σελ. 357 περιγράψας τὸ οὗτος ἀνέγνω «νῦν δὲ ᾔσθημαι σαφῶς, ὅ,τι ὁ πορφύρεος θάνατός ἐστιν».

Ὁμοίως γίνεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ χρῆσις τοῦ δι' ὅ,τι ἐπὶ τῆς ἐννοίας δι' ἥντινα αἰτίαν, ὡς παρὰ Λυσίᾳ κατ' Ἀγορ. 76 «ἔρεσθε αὐτὸν δι' ὅ,τι φησὶν Ἀθηναῖον ποιηθῆναι»· πρβλ. καὶ Ἀριστοφ. Πλούτ. 19 «ἢν μὴ φράσῃς ὅ,τι τῷδ' ἀκολουθοῦμέν ποτε». Περὶ οὗ γίνεται λόγος ἐν τῇ Βεκκηρείῳ ἐκδόσει τοῦ Ἀριστοφάνους Τομ. Ε' σελ. 11. Ἀλλ' ἀντὶ τοῦ δι' ὅ,τι ὁ ἐκδότης τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου ἔγραψε διότι, οἷον 210 b πρὸς οὖν τὸν πυθόμενον διότι σφοδροῦ χειμῶνος ὄντος ἀχίτων περιέρχεται κ.τ.έ» καὶ 222 a «Ἱπποκρατίδας πρὸς τὸν τῆς Καρίας σατράπην ἐπιστείλαντα, διότι Λακεδαιμόνιος ἀνὴρ ἐπιβουλευόντων τινῶν συνειδὼς τὴν

ἐπιβουλὴν κατεσιώπησε κτέ., καὶ σελ. 228 a «Πρὸς δὲ τὸν θαυμάζοντα, διότι τὸν γεγαμηκότα ἀπεῖρξε μὴ συγκοιμᾶσθαι τῇ γεγαμημένῃ κτέ.» καὶ σελ. 231 b «ἀνακαλεσαμένων δ' αὐτὸν τῶν ἐφόρων καὶ πυνθανομένων διότι γελᾷ, εἶπε κτέ.»· πρβλ. καὶ 226 e, πρὸς γοῦν τοὺς ἐπιζητοῦντας διὰ τί ταῦτα συνεστήσατο κτέ.» καὶ 228 d «Πυνθανομένου δέ τινος διὰ τί μακρὰς οὕτως καὶ εὐτελεῖς ἔταξε κτέ.» καὶ «ἄλλου δ' ἐπιζητοῦντος διὰ τί πυργομαχεῖν ἀπεῖπε» κ.τ.λ. Καὶ 232 e «Λάκων ἐρωτηθεὶς δ' ἣν αἰτίαν τὰς τοῦ πώγωνος τρίχας ἐπὶ πολὺ κομᾷς;». Τὸ χωρίον τοῦτο ἐγράψαμεν ὡς κεῖται ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ κ.Β. Ἐν τῇ τοῦ Δυβνήρου φέρεται «δι' ἣν αἰτίαν τὰς τοῦ πώγωνος τρίχας ἐπὶ πολὺ κομώσας ἔχεις;», ἐν δὲ τῇ τοῦ Βυττεμβαχίου δι' ἣν αἰτίαν τὰς τοῦ πώγωνος τρίχας ἐπὶ πολὺ κομώσας ἔχει» ἄνευ τοῦ ἐρωτηματικοῦ. Μόνη αὕτη ἡ κατὰ τρίτον πρόσωπον ἐκφορὰ ἄνευ τοῦ ἐρωτηματικοῦ ἔχει ὑγιῶς, «Λάκων ἐρωτηθεὶς δι' ἣν αἰτίαν τὰς τοῦ πώγωνος τρίχας ἐπὶ πολὺ κομᾷ ἢ κομώσας ἔχει», οὐχὶ δὲ καὶ ἡ κατὰ δεύτερον μετὰ τοῦ ἐρωτηματικοῦ «Λάκων ἐρωτηθεὶς δι' ἣν αἰτίαν τὰς τοῦ πώγωνος τρίχας ἐπὶ πολὺ κομᾷς ἢ κομώσας ἔχεις;». Πᾶς τις κατανοεῖ ὅτι μετὰ τὸ «δι' ἣν αἰτίαν δὲν δύναται νὰ ἐπενεχθῇ δεύτερον πρόσωπον μετὰ τοῦ ἐρωτηματικοῦ. Ὅπως δ' ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἔγραψε διότι καὶ ὅτι ἀντὶ δι' ὅτι καὶ ὅ τι οὕτω καὶ ἀντιστρόφως ἀλλαχοῦ πάλιν ὅ τι ἀντὶ ὅτι, οἷον 201 e ἀντὶ τοῦ «τῶν δὲ πρεσβυτέρων τοὺς ἡττημένους κακιζόντων, τί πεφεύγασιν οὓς τοσαυτάκις ἐδίωξαν» ἤκασε «κακιζόντων ὅ,τι πεφεύγασιν», ὅπερ ἀτοπώτατον. Τίνι δὲν ἀποβαίνει φανερὸν ὅτι μόνος ὁ αἰτιολογικὸς σύνδεσμος ὅτι εὐαρμοστεῖ τῷ χωρίῳ τούτῳ; πρβλ. σελ. 231 a «μεμφομένου δέ τινος αὐτὸν τῶν φίλων, διότι ἰατρόν τινα κακῶς λέγει» καὶ Θουκ. Β' 21, 3 «ἐκάκιζον ὅτι στρατηγὸς ὢν οὐκ ἐπεξάγοι».

Ἐν 14 c φέρεται κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Διδότου «Τὸ μὲν οὖν πάσας τὰς προειρημένας συμπεριλαβεῖν παραινέσεις εὐχῆς ἴσως ἔργον ἐστί· τὸ δὲ τὰς πλείους ζηλῶσαι καὶ αὐτὸ μὲν εὐμοιρίας δεόμενόν ἐστι καὶ πολλῆς ἐπιμελείας· ἀνυστὸν δ' οὖν ἀνθρωπίνῃ φύσει καθέστηκεν». Οὕτω δ' εἶναι τὸ χωρίον προενηνεγμένον καὶ ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1873 σελ. 358, ἔνθα ὁ Κόβητος γράφει «τὸ μὲν οὖν πάσας τὰς προειρημένας συμπεριλαβεῖν παραινέσεις ΕΥχῆς ἴσως ἔργον ἐστί·

τὸ δὲ τὰς πλείους ζηλῶσαι — ἀνυστὸν — ἀνθρωπίνῃ φύσει καθέστηκεν. Pro εὐχῆς Hercher τύχης substituit. Satius erat non tangere. Opponuntur inter se εὐχὴ et τὸ δυνατὸν sive τὸ ἀνυστόν, ut εὐχὴ sit votum, quod optari potest, sed obtineri et perfici non potest, ut apud Platonem de Rep. p. 456 b οὐκ ἄρα ἀδύνατά γε οὐδὲ εὐχαῖς ὅμοια ἐνομοθετοῦμεν. Plura dabit Stalbaum. ad libr. V. de Rep. p. 450 d «διὸ δὴ καὶ ὄκνος τις αὐτῶν ἅπτεσθαι μὴ εὐχὴ δοκῇ εἶναι ὁ λόγος». Ὁ Βυττεμβάχιος ἐξέδωκε μὲν κατά τινα τῶν ἀντιγράφων «Τὸ μὲν οὖν πάσας τὰς προειρημένας συμπεριλαβεῖν παραινέσεις εὐχῆς ἴσως ἔργον ἐστί», ἐσημειώσατο δὲ «Sane multo melius est quam εὐχῆς ἴσως ἢ παραινέσεως quod reliqui omnes habent». Ἡ χείρων δ' ὅμως γραφὴ αὕτη ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ κ. Β. Τόμ. Α΄ σελ. 32, ἔνθα φέρεται μὲν «τὸ μὲν οὖν πάσας τὰς προειρημένας συμπεριλαβεῖν εὐχῆς ἴσως ἢ παραινέσεως ἔργον ἐστὶ», γίνεται δὲ ἡ παρατήρησις ἥδε «τὰς προειρημένας] fort. auditur ὑποθήκας». Κεῖται μὲν ἐν σελ. 31 «βραχέα δὲ προσθεὶς ἔτι περιγράψω τὰς ὑποθήκας», ἀλλ' ἀτοπώτατον εἶναι νὰ ὑποληφθῇ ὅτι ἐλέχθη μετὰ μίαν σελίδα «τὰς προειρημένας» κατ' ἔλλειψιν τοῦ ὑποθήκας. Ἔπειτα δὲ ἡ ῥῆσις «τὸ μὲν οὖν πάσας τὰς προειρημένας ὑποθήκας συμπεριλαβεῖν εὐχῆς ἴσως ἢ παραινέσεως ἔργον ἐστὶ» καὶ ἄλλως γελοία εἶναι, ἅτε ἐμφαίνουσα ὅτι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα (τὸ συμπεριλαβεῖν πάσας τὰς προειρημένας, κατὰ τὸν κ. Βερν. ὑποθήκας) εἶναι μὲν ἴσως ἔργον εὐχῆς, δύναται δ' ὅμως νὰ εἶναι καὶ παραινέσεως. Ὅπερ μάχεται ἄντικρυς τῆς ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἐν τοῖς ἑξῆς λεγομένοις.

Ἐν 8 e κεῖται «πόλεμος δ' ἐσκιατραφημένων σωμάτων ἕξιν οὐ δέχεται, ἰσχνὸς δὲ στρατιώτης πολεμικῶν ἀγώνων ἐθὰς ἀθλητῶν καὶ πολεμίων φάλαγγας διωθεῖ». Ἀντὶ τοῦ ἀθλητῶν καὶ πολεμίων ὁ ἐκδότης εἰκάζει «καὶ ἀθλητῶν πολεμίων»· ἀλλὰ τοῦτο νοῦν μὲν οὐδένα εὐαρμοστοῦντα τῷ χωρίῳ δίδωσι, χασμωδίαν δὲ μόνον γεννᾷ ἣν ἀλλαχόθεν μὲν ἐκβάλλει, εἰς τὸ χωρίον δὲ τοῦτο ἔλαθεν ἑαυτὸν εἰσάγων. Ἀντὶ τούτων γρ. «ἀθλητῶν ἀπολέμων» καὶ τὸ πᾶν ἕξει καλῶς.

Ἐν 152 a «ἐμοὶ μέν, ἔφη, δοκεῖ μάλιστ' ἂν ἔνδοξος γενέσθαι καὶ βασιλεὺς καὶ τύραννος . . . . εἰ ἀτρόποις χρῷτο τοῖς νόμοις τῆς πατρίδος»· τοῦτο εἶναι παραδιόρθωσις τοῦ ἐκδότου, ἀντὶ τοῦ πρῶτος

ἢ τρόποις τῶν ἀντιγράφων. Ὅτι δ' ἡ ἀληθὴς γραφὴ εἶναι πρῶτος, διδάσκει ὁ Ξενοφῶν λέγων ἐν Κύρου Παιδ. Α' γ' 18 . . ἐν Πέρσαις δὲ τὸ ἴσον δίκαιον νομίζεται, καὶ ὁ σὸς πατὴρ **πρῶτος** τὰ τεταγμένα μὲν ποιεῖ τῇ πόλει, τὰ τεταγμένα δὲ λαμβάνει . . .»· πρβλ. καὶ 155 d «ὁ δὲ Βίας ἐν ᾧ τοιοῦτός ἐστιν ὁ δεσπότης δι' αὑτὸν οἷος ἔξω διὰ τὸν νόμον», δι' οὗ δηλοῦται ὅτι ὁ Βίας τοῦτο μάλιστα πάντων ἐξῆρεν, ὅτι ὁ ἀληθὴς ἄρχων πρῶτος καὶ ἐφ' ἑαυτὸν ἐφαρμόζει τοὺς νόμους, ὅτε φύσει ἕπεται καὶ ἡ ἐπὶ τοὺς ἄλλους ἐφαρμογή. Ὅτι δὲ διὰ τῆς παραδιορθώσεως ταύτης εἰσήγαγε καὶ χασμωδίαν (εἰ ἀτρ-), ἥν, διατείνεται, ἔφευγεν ὁ Πλούταρχος, τοῦτο δὲν παρετήρησεν, ὡς φαίνεται.

315 f «ὁ δ' Ἀπόλλων ἀνεῖλεν»· καὶ τοῦτο παραδιόρθωμα τοῦ ἐκδότου ἀντὶ τοῦ ἀνεῖπεν, διότι τὸ «ἀνειπεῖν τὴν Πυθίαν» ἀλλότριον ὂν τῶν δοκίμων ἐλέγετο ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων καὶ δὴ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πλουτάρχου· πρβλ. Κόβητον ἐν Λογ. Ἑρμῇ Α' 507-8, καὶ Πλουτ. Ρωμύλ. ΚΗ, 5 οἷς τὴν Πυθίαν ἀνειπεῖν.

Πασίγνωστος εἶναι ἡ σημασία τοῦτο μὲν τοῦ κόνις κονίω ἀκονιτί, «ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε» κττ., τοῦτο δὲ τοῦ κονία, κονιάω, τάφοι κεκονιαμένοι κττ.· πρβλ. δημοσίᾳ μὲν ἡ πόλις ἡμῶν τὰς ὁδοὺς ἀγαπᾷ, καὶ κρήνας καὶ κονιάματα καὶ λήρους (Δημοσθ. Περὶ Συντ.). Ὁ ἐκδότης ἐν Τόμ. Α' σελ. νη' ἀναγράψας τὸ χωρίον τοῦ Πλουτ. Κάτων. Πρεσβ. κεφ. 4 «τῶν δ' ἐπαύλεων αὐτοῦ μηδεμίαν εἶναι κεκονιαμένην», γράφει «corr. κεκονιμένην»! τ. ἔ. ἔτρεψεν ἀκριβῶς εἰς τὸ ἐναντίον, διότι ὁ Κάτων διὰ λιτότητα κατέλιπε τὰς ἐπαύλεις αὐτοῦ ἄνευ κονιάματος τ. ἔ. οὐχὶ ἀσβεστωμένας, ὡς λέγομεν νῦν· ὁ δὲ ἐκδότης λέγει ὅτι δὲν κατέλιπεν αὐτὰς «σκονισμένας»· ἀλλὰ τότε οὐ μόνον πολλοὶ θεράποντες θὰ ἦσαν ἀναγκαῖοι, ἀλλὰ καὶ πνέοντος ἀνέμου οὐδαμῶς θὰ κατωρθοῦτο. Ἔπειτα διατί κατέλιπεν ἀδιόρθωτον τὸ ἐν Συγκρίσει Ἀριστείδου καὶ Κάτωνος Δ' «μήτ' οἰκίας κεκονιαμένης δεηθῆναι»; Διότι δὲν ἐμελέτησεν ὃν ἀνέλαβε νὰ ἐκδώσῃ συγγραφέα.

Ἐλέχθη ἀνωτέρω σ. 453 ὅτι ἐλέγετο «τὰ καινὰ τοῦ πολέμου» οὐχὶ «τὰ κενὰ» καὶ ὅτι ὁ Κόντος πρὸ πολλοῦ εἶχε διδάξει τἀληθὲς ἐν τῷ Λογ. Ἑρμῇ· ἀλλ' ὁ ἐκδότης 41 b ἐξέδωκεν «ὡς γὰρ πολέμου, καὶ ἀκροάσεως πολλὰ τὰ κενά ἐστι· καὶ γὰρ πολιὰ τοῦ λέ-

γοντος καὶ πλάσμα καὶ ὀφρῦς καὶ περιαυτολογία, μάλιστα δ' αἱ κραυγαὶ καὶ οἱ θόρυβοι καὶ τὰ πηδήματα τῶν παρόντων συνεκπλήττει τὸν ἄπειρον ἀκροατὴν καὶ νέον ὥσπερ ὑπὸ ῥεύματος παραφερόμενον». Τὴν ἀνορθογραφίαν ταύτην πειρᾶται νῦν ἐν τῇ 'Επετηρίδι σελ. 104 νὰ δικαιολογήσῃ λέγων «ἵνα παραλίπω τοὺς ἄλλους, ὅτι παρὰ Πλουτάρχῳ «τὰ κενὰ τοῦ πολέμου» γραπτέον δι' Ε, δεικνύουσι τὰ συμφραζόμενα καὶ δὴ τὰ ἑπόμενα «ἡ κενὴ δόξα, τὸ πληροῦσι καὶ τὸ πολὺ καὶ κενὸν τῆς λέξεως. 'Αληθῶς δὲ κενὸν τοῦ πολέμου οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἡ κενὴ δόξα καὶ ὑπόληψις, ἣν συλλαμβάνει τις, αἱ κεναὶ ὑποψίαι καὶ οἱ κενοὶ φόβοι, οἵτινες εἶνε ἡ αἰτία καὶ ἡ πηγὴ τῶν πανικῶν». 'Αλλ' ὅτι ἀληθῶς δὲν εἶναι ταῦτα μόνα τὰ καινὰ τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ ἄλλα οὐ μόνον κενὰ καὶ μάταια ἀλλὰ καὶ πραγματικὰ καὶ ἀληθῆ καὶ δεινά, ἐδείχθη ἀνωτ. σ. 455-6 πασιφανῶς. Ὅτι δ' οὐδὲ τὰ συμφραζόμενα δεικνύουσιν ὄντως ὅτι διὰ τοῦ Ε γραπτέον «τὰ καινὰ τοῦ πολέμου» παρὰ Πλουτ., πείθεται ὁ ἀναγνώστης ἀναγνοὺς αὐτὰ μετὰ προσοχῆς: Ὁ Πλούταρχος δηλ. λέγει ὅτι ἐν ταῖς ἄλλαις τοῦ βίου πράξεσι καλὸν εἶναι νὰ ἐξετάζηται πλὴν τῶν λόγων καὶ ὁ τρόπος τῶν λεγόντων· τοὐναντίον δὲ τοὺς περὶ φιλοσοφίας λόγους ἀνάγκη νὰ ἐξετάζωμεν αὐτοὺς καθ' ἑαυτοὺς ἀφίνοντες κατὰ μέρος ἣν ἔχομεν περὶ τοῦ λέγοντος αὐτοὺς γνώμην. Διότι, χρώμενος μεταφορᾷ τινι, ἤτοι ὁμιλῶν οὐχὶ κυριολεκτικῶς ἀλλὰ δι' εἰκόνος καὶ δὴ ὡς ἔγγιστα, ἐπιφέρει, ὅτι ὅπως τοῦ πολέμου οὕτω καὶ τῆς ἀκροάσεως πολλὰ εἶναι τὰ καινά, ἤτοι ὅπως κατὰ τὸν πόλεμον, οὕτω καὶ κατὰ τὴν ἀκρόασιν πολλὰ δύνανται νὰ συμβαίνωσιν, ἀπροσδόκητα, ἀνυπολόγιστα, ἀπρόβλεπτα, κωλύοντα ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ ὀρθῶς κρίνειν τὰ λεγόμενα, ἂν μὴ ἐκβάλλωμεν αὐτά. Τῶν πολλῶν τούτων καινῶν καὶ ἀπροσδοκήτων καταλέγει ἑξῆς ὁ συγγραφεὺς ἔνια ἀληθῶς κενὰ καὶ μάταια· ἀλλ' ἐντεῦθεν οὐδαμῶς ἀποδείκνυται ὅτι μόνον κενὰ συμβαίνουσι κατὰ τὸν πόλεμον ἢ κατὰ τὰς ἀκροάσεις, ὅπως ὁ ἐκδότης ὑπὸ τῆς πρὸς ἀντιλογίαν τάσεως αὐτοῦ παρήχθη νὰ πιστεύσῃ παρανοῶν τὸ χωρίον. Ἔπειτα, ἂν ταῦτα εἶχον ὅπως λέγει ὁ ἐκδότης, τί θέλει τὸ ὑπὸ τοῦ Κόντου μνημονευθὲν (ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 455) καινουργὸς πόλεμος καὶ καινοποιεῖ;

225 f «ἔπειτα ἀγαγὼν (τοὺς σκύλακας) εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἔθηκεν ἀκάνθας καὶ λιχνείας τινάς, ἀφῆκε δὲ καὶ λαγών», ἀντὶ τοῦ ἀκάν-

θας εἰκάζει τενθείας· ἀλλὰ πρβλ. Ἀριστοφ. Σφ. 968 «οὗτος γὰρ ὁ Λάβης καὶ τραχήλι' ἐσθίει καὶ τὰς ἀκάνθας, κοὐδέποτ' ἐν ταὐτῷ μένει». Ἄκανθα ἄρα ἐδήλου καὶ ὀστοῦν, ὅπερ ἐβάλλετο καὶ τοῖς κυσί, καὶ δὴ οὐδὲν μετακινητέον. Περὶ τῆς παλαιογραφικῆς ὁμοιότητος τοῦ ἀκάνθας καὶ τενθείας παρατηρῶ ὅτι αὕτη δὲν εἶναι πολὺ μείζων τῆς τοῦ ζητεῖν - μετελθεῖν. Καὶ ὅμως ὁ ἐκδότης ἐκείνην μὲν δὲν βλέπει, διὸ κηρύσσει ἀδύνατον τὴν γένεσιν τοῦ μετελθεῖν ἐκ τοῦ ζητεῖν, ταύτην δὲ δέχεται, εἰ καὶ παντάπασιν ἄνευ λόγου ἐκβάλλει τὸ ἀκάνθας.

293 c «κατέλαβε γὰρ αὐτὸν ἐκ τοῦ τραύματος ἄρτι τεθνηκότα καὶ κεκηδευμένον ὑπὸ τοῦ παιδός, ᾧ ὄνομα ἦν Αἴξ, ὡς λέγουσι». Ἀντὶ τοῦ παιδὸς εἰκάζει ἐπιπολαίως τῆς παιδός· ἀλλὰ τότε γίνεται ὁ λόγος σόλοικος, ὑπὸ τῆς παιδός, ᾧ ὄνομα . .

312 a «Μάρκελλος . . τὰ πολλὰ κυνηγίῳ προσέκειτο» ἀντὶ, τοῦ προσέκειτο εἰκάζει ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνάγκης προσανέκειτο· πρβλ. 387 f τηνικαῦτα προσεκείμην τοῖς μαθήμασιν ἐμπαθῶς, Θουκυδ. Α' 93, 5 ταῖς ναυσὶ μάλιστα προσέκειτο, Ϛ' 89, 3 τῷ δήμῳ προσεκείμην μᾶλλον, Ζ' 29, 2 τῇ πόλει προσέκειτο, καὶ 89, 3 οἱ πολλοὶ αὐτῶν τῷ τοιούτῳ προσέκειντο. Ὁμοίως ποιεῖται χρῆσιν τοῦ προσκεῖσθαί τινι καὶ ὁ Ἡρόδοτος καὶ ἄλλοι ἀρχαῖοι· πρβλ. καὶ προσεδρεύειν τινί, προσταλαιπωρεῖν τινι, ὅλον εἶναι ἔν τινι, προσευκαιρεῖν τινι (Ζ' 289, 13 χορείαις προσευκαιροῦσαν), προσέχειν τινί. Ἐν ᾧ δὲ τὸ προσκεῖσθαι εἶναι οὕτω συχνὸν καὶ ἔχει τοσαύτας ἀναλόγους ἐκφράσεις, τὸ προσανακεῖσθαι εἶναι σπανιώτατον, οἷον 314 a «παραγενόμενος κυνηγεσίαις προσανέκειτο», ἀλλ' ἀκριβῶς τούτου ἕνεκα εἶναι πλημμελὲς νὰ μεταβάλληται δι' εἰκασίας τὸ σύνηθες εἰς τὸ σπάνιον.

Ἐν 314 b φέρεται «ἐπιστολὰς ἐχάραξε καὶ βρόχῳ τὸ ζῆν ἀνήρτησε». Σημειοῦται δ' ὁ Β. «ἀνήρτησε] περιέγραψε Stob. 64,38 ἀνήρπασε?» Νοσεῖ μὲν προφανῶς ἡ παραδεδομένη γραφὴ «βρόχῳ τὸ ζῆν ἀνήρτησε», ἀστοχωτάτη δ' εἶναι καὶ μεγάλην ἄγνοιαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐλέγχει ἡ εἰκασία. «βρόχῳ τὸ ζῆν ἀνήρπασε». Διότι, ὡς πᾶς τις μὴ παντελῶς Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἄπειρος ὢν εὐκόλως κατανοεῖ, ἀτοπώτατον εἶναι νὰ λεχθῇ «βρόχῳ τὸ ζῆν ἀναρπάζω» ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ «βρόχῳ τὸν βίον καταλύω» ἢ «βρόχῳ τὸν βίον καταστρέφω».

Ὅ,τι ἁρπάζει ἢ ἀναρπάζει τις, λαμβάνει καὶ ἔχει μεθ' ἑαυτοῦ· τὸ ἱστόρημα, ἐν ᾧ κεῖται ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ῥῆσις μνημονεύεται καὶ ἐν τῷ Ἀνθολογίῳ τοῦ Στοβαίου 64, 38 μετὰ διαφορῶν περὶ τὴν λέξιν οὐκ ὀλίγων. Φέρεται δὲ παρὰ τῷ Στοβαίῳ «ἐπιστολὰς ἐχάραξε, καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῶν ἐρώτων βρόχῳ τὸν βίον περιέγραψε», ὅπερ ἔχει κάλλιστα. Ἐν τῷ περὶ Ποταμ. κλπ. συγγράμματι, τῷ εἰς τὸν Πλούταρχον ἀναφερομένῳ, ἀπαντᾷ Τομ. Ζ' σελ. 296, 2 Βερν. «ἡ δ' ἀθυμίᾳ συσχεθεῖσα βρόχῳ τὸν βίον περιέγραψεν» καὶ σ. 299,15 «καὶ διὰ λύπης ὑπερβολὴν βρόχῳ τὸν βίον περιέγραψεν» καὶ σελ. 311,19 «ἡ δὲ λύπῃ συσχεθεῖσα βρόχῳ τὸν βίον περιέγραψεν». Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Πολέμωνος παρ' Ἀθηναίῳ σελ. 388 c «ἀγχόνῃ τὸ ζῆν περιγράψας», περὶ οὗ ὁ Preller ἐν τῇ Συναγ. τῶν Ἀποσπ. τοῦ Πολέμωνος σελ. 102 ποιεῖται τὴν παρατήρησιν τήνδε: «ἀγχόνῃ τὸ ζῆν περιγράψας de violentiore exitu vitae, cf. Plato Axioch. p. 366 C ὥστε ἔγωγε μὲν παρὰ ἀκαρῆ διέγραψα τὸν βίον, Ioseph. Antiqq. I. 3, 4. περιγράψασθαι (codd. παραγράψασθαι, usitatissimo vitio, v. Wesseling. ad Diod. I. 41) αὐτοχειρίᾳ τὸν βίον, Plut. de Fluv. VII. 5. ἡ δ' ἀθυμίᾳ συσχεθεῖσα βρόχῳ τὸν βίον περιέγραψεν, ubi codd. παρέτριψεν, ib. IX. 4. διὰ λύπης ὑπερβολὴν βρόχῳ τὸν βίον περιέγραψε». Ὡς δ' εἶπεν ὁ Πολέμων «ἀγχόνῃ τὸ ζῆν περιγράψας» οὕτω Διόδ. ὁ Σικελ. 4, 34, 7 «ἀγχόνῃ τὸν βίον καταστρέψαι». Πολλάκις γίνεται χρῆσις τοῦ ῥήματος περιγράφειν ἐπὶ μεταφορικῆς ἐννοίας, καθ' ἣν συνωνυμεῖ τῷ ἀφανίζειν, ἀπολλύναι, καταλύειν, καταστρέφειν, ἀναιρεῖν κτλ. Μνημονεύομεν δύο παραδείγματα ἐκ τῶν Ὀνειροκριτ. τοῦ Ἀρτεμιδ. σ. 36,6 Herch. «τέλεον περιγράφουσι καὶ ἀναιροῦσι τὰ προκείμενα» καὶ σελ. 239, 10 «πᾶσαν ἀθετεῖ καὶ περιγράφει προσδοκίαν». Ὁ Cobet γράφει ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ Τομ. Α' σελ. 484 «Τὸ δὲ περιγράφειν καὶ τὸ διαγράφειν κυρίως μὲν τίθεται ἐπὶ τοῦ τὰ γεγραμμένα ἐξαλείφειν, τροπικῶς δ' ἐπὶ τοῦ ἀφανίζειν ὁτιοῦν καὶ ἐκποδὼν ποιεῖσθαι, ὡς παρὰ τῷ Κλήμεντι σελ. 309: ἄρδην ἐκκόπτεται κακία καὶ περιγράφεται ἀδικία, καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις πολλαχοῦ». Εἴπομεν ὅτι κάλλιστα ἔχει τὸ «βρόχῳ τὸν βίον περιέγραψε», ὅπερ ὁ ἐκδότης ἐξέδωκε μέν, ὡς εἴδομεν, πολλαχοῦ παρὰ Πλουτάρχῳ, ἀλλ', ὡς φαίνεται, δὲν ἐνόησε, διό, εἰ καὶ παρὰ Στοβαίῳ εὗρεν, δὲν ἀπο-

κατέστησεν ἐν τῷ λελωβημένῳ χωρίῳ 314 b, ἀλλ' ᾔκασεν ἀτόπως ἀνήρπασε. Τί δὲ ῥητέον περὶ τοῦ «βρόχῳ τὸ ζῆν ἀνήρτησε»; Δὲν φαίνεται ἀπίθανον ὅτι ἦτο κατ' ἀρχὰς γεγραμμένον «βρόχῳ ἑαυτὴν (ἢ αὑτὴν) ἀνήρτησε». Τῆς ἐκφορᾶς «ἀναρτῶ ἐμαυτὸν βρόχῳ» γίνεται μνεία ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου ἐν λέξει ἀναρτῶ. Ἄνευ τῆς δοτικῆς βρόχῳ εἶναι εἰρημένον ἐν 253 c «ἡ μὲν γυνὴ συγκλείσασα τὸν θάλαμον αὑτὴν ἀνήρτησε», καὶ παρὰ τῷ Ψευδοπλουτάρχῳ Βί. τ. δεκ. ῥητ. 841 a «ὁ δ' ἐκλιπὼν τὸν ἀγῶνα αὑτὸν ἀνήρτησε» καὶ παρὰ τῷ Λουκιανῷ Πλοί. ἢ Εὐχ. 43 «ὥστε πολλὰς γυναῖκας οὐ φερούσας τὸν ἔρωτα καὶ ἀναρτᾶν ἑαυτὰς» καὶ Ὄν. ἢ Ἀλεκτ. 14 «αἱ δὲ ἀπειλοῦσιν ἀναρτήσειν ἑαυτὰς ἀμελούμεναι» καὶ παρὰ τῷ Ἀπολλοδώρῳ Α, 8, 3 «Μετὰ δὲ τὸν Μελεάγρου θάνατον Ἀλθαία καὶ Κλεοπάτρα ἑαυτὰς ἀνήρτησαν» καὶ 2, 7, 7 «Δηιάνειρα δὲ αἰσθομένη τὸ γεγονὸς ἑαυτὴν ἀνήρτησεν». Ἐλέχθη δ' ὑπὸ τοῦ Ἀπολλοδώρου καὶ «Ἰοκάστη μὲν ἐξ ἀγχόνης ἑαυτὴν ἀνήρτησεν» (3, 5, 9).

Ὅπως δ' ἐνταῦθα ὁ κ. Β. παρέβλεψε κακῶς τὸ τοῦ Στοβαίου ὀρθῶς ἔχον περιέγραψεν, οὕτω τἀνάπαλιν πεισθεὶς τῷ Ἀβρεσχίῳ ἐξέδωκε 339 c «βέλει πληγεὶς τὸν ὀφθαλμὸν» ἀντὶ τοῦ τῶν ἀντιγράφων «εἰς τὸν ὀφθαλμὸν» καὶ 341 c «πληγῆναι τὸν μηρὸν» ἀντὶ τοῦ «εἰς τὸν μηρόν»· ἐν δὲ 180 e ἐτήρησε μὲν τὴν παραδεδομένην γραφὴν «πληγεὶς εἰς τὸ σκέλος», ἐσημειώσατο δὲ «εἰς deleverim».

Ἀλλ' ἑλληνιστὶ ἐλέγετο οὐ μόνον πληγῆναι τὸν ὀφθαλμόν, πληγῆναι τὸν μηρὸν κλπ. ἀλλὰ καὶ πληγῆναι εἰς τὸν ὀφθαλμόν, πληγῆναι εἰς τὸν μηρὸν κτλ., ὡς ἀπεδείχθη τρανῶς ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τομ. Δ´ σελ. 500 κ.έ. Φέρεται δὲ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου καὶ τόδε τὸ χωρίον σελ. 29 f «πύκτου πληγέντος εἰς τὸ πρόσωπον» καὶ 517 e «παίει τὸν Κηφισόδωρον εἰς τὸν λαγόνα». ἅτινα, ὡς φαίνεται, δὲν εἶδεν ὁ ἐκδότης. Ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐλέχθη μὲν ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου 20, 5 «ὅτι δὲ τρωθείη τὸν μηρὸν ἐγχειριδίῳ» ἀλλὰ 25, 4 «ἐτρώθη μὲν γὰρ Ἀλέξανδρος εἰς τὸν ὦμον». Ἱκανὰ παραδείγματα τοῦ πληγῆναι ἐς—ἔχομεν νὰ καταλέξωμεν ἐκ τῶν Ἱπποκρατείων. Ἀπαντᾷ ἐν αὐτοῖς Τομ. Α´ σελ. 664 «Ὁ τὴν κεφαλὴν ὑπὸ Μακεδόνος λίθῳ πληγεὶς» καὶ σ. 734 «Παιδίον ὑπὸ ὀρέος πληγὲν τὴν γαστέρα», ἀλλὰ σελ. 665 «Τῷ Ἀβδέλῳ πληγέντι

ἐς τὸν νῶτον» καὶ «ὁ Αἰνιήτης ἐν Δήλῳ ἀκοντίῳ πληγεὶς ἐς τοὔπισθεν τοῦ πλευροῦ κατὰ τὸ ἀριστερὸν μέρος» καὶ σελ. 710 «ἐπλήγη καταπέλτῃ ἐς τοὔπισθεν» καὶ σελ. 736 «πληγεὶς ὀξέϊ βέλεϊ ἐς τοὔπισθεν» καὶ σελ. 737 «ὁ δὲ ἐς τὸν ὀφθαλμὸν πληγεὶς ἐπλήγη μὲν κατὰ τοῦ βλεφάρου». Πρβλ. σελ. 723 «ἐπλήγη κατὰ τοῦ μετώπου» καὶ 736 «παρὰ τὸν βουβῶνα πληγεὶς τοξεύματι» (καὶ σελ 732 «ἐπὶ γαστέρα δὲ ἐτρώθη» καὶ σελ. 730 «λιθῳ ἐκ χειρὸς βληθεὶς κατὰ τὰς ῥαφάς»). Γίνεται χρῆσις ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις καὶ τοῦ «Ἀρίστιππος ἐς τὴν κοιλίην ἐτοξεύθη» Τομ. Α΄ σελ. 663. Πρβλ. Συλλ. Ἑλλ. Ἐπιγρ. Boeckh Τομ. Β΄ σελ. 882 «Ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχος ἐ[φ]έσταλκεν ὅτι τραυματίαι γενόμενοι ἐν τῇ μάχῃ εἰς τὸν τράχηλον». Κατ' οὐδένα ἄρα τρόπον δύναται νὰ διαγραφῇ ἡ εἰς.

Ἐν 479 b «ἀδελφὸς δὲ πολεμῶν ἀδελφῷ καὶ κτώμενος ὀθνεῖον ἐξ ἀγορᾶς ἢ παλαίστρας ἑταῖρον οὐδὲν ἔοικεν ἄλλο ποιεῖν ἢ σάρκινον καὶ συμφυὲς ἑκουσίως ἀποκόψας μέλος ἀλλότριον προστρίβεσθαι καὶ προσαρμόττειν», παρέλαβε κακῶς τὸ προστρίβεσθαι ἐκ τοῦ Στοβαίου ἀντὶ τοῦ προστίθεσθαι τῶν ἀντιγράφων. Διότι πάντες βλέπουσιν ὅτι δὲν πρόκειται περὶ προστριβῆς ἀλλὰ περὶ προσθήκης ὅπερ ἔπειτα καὶ διὰ τοῦ προσαρμόττειν ἀκριβέστερον ἐκφράζεται.

Ἐν 499 c φέρεται «τῶν δ' ἐκεῖ σοφῶν οὐδεὶς ζηλωτὸς οὐδὲ μακαριστός ἐστιν, ἂν μὴ ζῶν ἔτι καὶ φρονῶν καὶ ὑγιαίνων τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν πυρὶ διαστήσῃ, καὶ καθαρὸς ἐκβῇ τῆς σαρκὸς ἐκνιψάμενος τὸ θνητόν». Εἰκάζει δ' ὁ Βερναρδάκις ἐκτριψάμενος ἀντὶ τοῦ ἐκνιψάμενος, δι' οὗ πάλιν φανερῶς τοῖς πᾶσιν ἐλέγχεται ἀγνοῶν χρῆσιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης κοινοτάτην· διότι τὸ ἐκνίπτεσθαι κεῖται καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας, οἷον ἐν τοῖς Λακαινῶν ἀποφθέγμασι «κακὰ φάμα τευ κακκέχυται· ἢ ταύταν νῦν (γρ. νυν) ἔκνιψαι ἢ μὴ ἔσο». Ἐν δὲ τοῖς ἐκ τοῦ Τέλητος παρατεθειμένοις ὑπὸ τοῦ Στοβαίου Ἀνθολογ. 108, 83 ἀπαντᾷ «κακὰ φάμα τευ κακκέχυται· τὺ ὦν ἢ ταύταν ἀπότριψαι ἢ μηδ' ἁμῖν φάνευ», προκρίνει δὲ τοῦ ἔκνιψαι ὁ Βαλκενάριος τὸ ἀπότριψαι ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Θεοκρίτου Ἀδωνιαζουσῶν σελ. 260 c λέγων «Deinde sincerum puto illud: τὺ ὦν ἢ ταύταν ἀπότριψαι, ἢ μηδ' ἁμῖν φάνευ· *tu itaque vel dilue crimen*, quod contra te dicitur, vel fuge meum adspectum. Inustas etiam animo maculas *eluere* dice-

bant Ἀπορρύψασθαι. Sed objecta crimina *diluere*, Ἀποτρίψασθαι. Ἀπότριψαι ab interprete reddi potuit in Plutarcheis ἔκνιψαι, ut scripsit Demosth. in Olynth. I p. 5 § 17, ἵνα — τὴν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις ἀδοξίαν ἀποτριψώμεθα, hoc in Scholiis redditur, ἐκκαθάρωμεν καὶ ἀποπλύνωμεν — in quibus legitur ad. Or. c. Midiam p 347 § 186 «τῆς κατηγορίας ἀποτρίψασθαι τὴν φήμην». Παρατηρητέον δ' ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον δύναται νὰ λεχθῇ ἑλληνιστὶ «μηδ' ἁμῖν ψάνευ» ἀναγκαίως δ' ἔχει ν' ἀναγνωσθῇ μηδαμᾷ (ἢ μηδαμοῦ) φαίνευ, ὡς ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν Μνημ. 1860 σελ. 146 (πρβλ. καὶ Λόγ. Ἑρμ. Τόμ. Α΄ σελ. 147).

Τοῦ ῥήματος ἐκνίψασθαι ἐπὶ μεταφορικῆς σημασίας ποιεῖται πολλάκις χρῆσιν Φίλων ὁ Ἰουδαῖος Τομ. Α΄ σελ. 221 Λιψ. «τὰ μὲν σώματα λουτροῖς καὶ καθαρσίοις ἀπορρύπτονται, τὰ δὲ ψυχῆς ἐκνίψασθαι πάθη, οἷς καταρρυπαίνεται ὁ βίος, οὔτε βούλονται οὔτε ἐπιτηδεύουσι». Τομ. Β΄ σελ. 68 «ὁ μὲν γὰρ πρὸς τῷ μηδὲν ἐπεξεργάσασθαι κακὸν καὶ τὰ παλαιὰ ἐκνίψασθαι δικαιώσας γεγηθὼς προσίτω» καὶ σελ. 194 «Ἔτι γὰρ ἡμῖν ἔθη τὰ γυναικῶν ἐπιπεπόλακεν, οὔπω δυνηθεῖσι τὰ μὲν ἐκνίψασθαι, πρὸς δὲ τὴν ἀνδρωνῖτιν μεταδραμεῖν ἑστίαν» καὶ σελ. 306 «τὴν κοιλίαν ἐκπλυνεῖ, τουτέστιν ὅλον τὸ ἐπιθυμίας ἔδος ἐκνίψεται». Τομ. Γ΄ σελ. 22 «Τὸ δὲ ἐκνίψασθαι τούτων ἕκαστον» κτέ. καὶ σελ. 27 «ἐκνιψάμενοι καὶ ἀπολουσάμενοι τὰ καταρρυπαίνοντα ἡμῶν τὸν ἄθλιον καὶ δυσκλείας γέμοντα βίον» καὶ σελ. 118 «ἐκνίψασθαι τὰ καταρρυπαίνοντα ἡμῶν τὸν βίον» καὶ σελ. 166 «ἄπειρα μέν ἐστι τὰ καταρρυπαίνοντα τὴν ψυχήν, ἅπερ ἐκνίψασθαι καὶ ἀπολούσασθαι παντελῶς οὐκ ἔνεστιν» καὶ σελ. 182 «Οὕτω γὰρ ἐκνιψαμένη τὰ καταρρυπαίνοντα καὶ τοῖς φρονήσεως λουτροῖς χρησαμένη καὶ καθαρσίῳ ἔμελλε φαιδρύνεσθαι» καὶ σελ. 259 «οὕτως γὰρ μεγαλαυχίαν — ἐκνίψαιτ' ἄν». Πρβλ. καὶ σελ. 274 «τῶν κηλίδων ἀνάμεστον ἐκνίψαι καὶ ἀπολοῦσαι βίον». Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου Γ, 17, 7 «φόνου δὲ ἄγος ἐκνίψασθαι μὴ δυνηθέντα» καὶ ὑπὸ τοῦ Πολυβίου Κ, 12, 6 (σελ. 1036, 1 Hultsch) «ἐξ ὧν ὁ περιθέμενος οὐδέποτε μὴ τὸν ἰὸν ἐκνίψηται» καὶ ὑπὸ τοῦ Ψευδορφέως Ἀργοναυτ. 1237 «ὅταν ἐκνίψησθε μύσος θείοισι καθαρμοῖς» καὶ ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους κατὰ μέλλοντα 274, 140 «οὐδέποτ' ἐκνίψει σὺ τἀκεῖ πεπραγμένα σαυτῷ».

Παρὰ τῷ Φιλοστράτῳ σελ. 234 ἀπαντᾷ «κἂν ἐκνίψηται τοῦ φόνου»,ὃ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου λ.ἐκνίπτω εἶναι γεγραμμένον «κἂν ἐκνίψηται τὸν φόνον». Ἐσχηματίσθη δὲ ἐκ τοῦ ῥήματος τούτου μετὰ τοῦ μορίου δυς τὸ ἐπίθετον δυσέκνιπτος, οὗ καὶ αὐτοῦ μεταφορικὴ γίνεται χρῆσις, Κερκίδ. παρὰ Στοβ. Ἀνθολ. Δ, 44 «ἀνέρες ὧν τὸ κέαρ παλῷ σέσακται καὶ δυσεκνίπτῳ τρυγός», Πλάτ. Πολιτ. σελ. 378 e «ἃ ἂν τηλικοῦτος ὢν λάβῃ ἐν ταῖς δόξαις, δυσέκνιπτά τε καὶ ἀμετάστατα φιλεῖ γίγνεσθαι», Αἰλιαν. π. ζῴ. ΙϚ', 1 «εἰ μέλλει μένειν ἡ ἐκ τοῦ ζῴου χρόα δευσοποιὸς καὶ δυσέκνιπτος», Γαλ. Ϛ', 652 «δυσέκνιπτος γάρ ἐστιν ἱκανῶς ἡ ἐκείνης ποιότης» καὶ ΙΕ', 889 «φαίνεται δὴ χολὴ δριμεῖα δυσεκνιπτοτέρα περιέχεσθαι κατὰ τὴν γαστέρα», Θεμιστ. σελ. 249 c «ἐμπέφυκεν αὐτοῖς— δυσέκνιπτόν τι καὶ ἀμετάστατον μῖσος», Ἀχιλ. Τάτ. Ϛ', ια' «Ζηλοτυπία γὰρ ἅπαξ ἐμπεσοῦσα ψυχῇ δυσέκνιπτόν ἐστιν», Θεοδωρητ. Τομ. Δ' σελ. 321 Schulze «ταύτῃ τοι καὶ δυσέκνιπτος αὐτῶν ἡ διδασκαλία». Ὁ Gatakerus ἐν Advers. Miscel. σελ. 841 ἐμνημόνευσε ῥῆσιν τοῦ Βασιλείου ἐν ᾗ φέρεται «δυσέκνιπτον καὶ οἱονεὶ ἐγκεκαυμένον τὸν ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν ἀνεμάξατο σπίλον». Ἀπαντᾷ δὲ παρὰ τῷ Γαληνῷ καὶ τὸ ἐπίρρημα δυσεκνίπτως, Τομ. Η' σελ. 36 «οἷον ἀναπεπομένης δυσεκνίπτως εἰς τοὺς χιτῶνας αὐτῆς» καὶ Τομ. Ι σελ. 518 «καὶ χυμοὺς μοχθηροὺς ἐμπεπλάσθαι δυσεκνίπτως τῇ γαστρὶ» καὶ Τομ. ΙΒ' σελ. 539 «μοχθηροῖς χυμοῖς ἀναποθεῖσι δυσεκνίπτως εἰς τοὺς χιτῶνας τῆς γαστρός». Ἐν Τόμ. Ε' σελ. 25 ἀπαντᾷ «ὃς γὰρ ἁμαρτάνειν ἐθισθῇ χρόνῳ πολλῷ, δυσεκλήπτως ἔσχε τὴν κλεῖδα τῶν παθῶν», ἀνθ' οὗ ὁ Marquardt ἐν τῇ ἐκδόσει Μικρῶν Συγγραμμάτων τοῦ Γαλ. Τομ. Α' σελ. 19 ἀνέγνω «ὥσπερ γὰρ ὁ ἁμαρτάνειν ἐθισθεὶς χρόνῳ πολλῷ δυσεξάλειπτον ἔσχε τὴν κηλῖδα τῶν παθῶν»· ἀλλ' ἴσως εἶναι κάλλιον νὰ μετατυπωθῇ εἰς τὸ δυσεκνίπτως. Εὑρέθη δὲ πλημμελῶς γεγραμμένον καὶ δυσέκλειπτον ἀντὶ τοῦ δυσέκνιπτον, ὡς παρετηρήθη ὑπὸ τοῦ Jacobs ἐν τῇ ἐκδόσει Ἀχιλλέως τοῦ Τατίου σελ. 856. Ἐν τοῖς εἰς Πλάτωνος Ἀλκιβιάδην Σχολίοις τοῦ Ὀλυμπιοδώρου σελ. 50 Creuzer φέρεται «Ζητητέον δὲ διατί τὸ φιλότιμον πάθος πλέον πάντων ἐστὶ δυσέκριπτον, ὃ μετατυποῖ ὁ ἐκδότης εἰς τὸ δυσέκνιπτον, ἀλλὰ γραπτέον πάντως δυσέκρΥπτον. Πρβλ. Κοραῆν εἰς Ξενοκρ.

καὶ Γαλην. περὶ τῆς ἀπὸ τῶν Ἐνυδρ. τροφ. σελ. 153 «Δυσέκρυπτον]. Ταύτην τῆς κατὰ Μόσχαν ἐκδόσεως τὴν γραφὴν προειλόμην τῆς παρὰ τοῖς ἄλλοις Δυσέκνιπτον, οὐχ ὡς ἕτερόν τι σημαίνουσαν, ἀλλ᾽ ὡς πιθανῶς ἀμεληθεῖσαν τοῖς ἀντιγραφεῦσι διὰ τὸ ἧττον εἶναι γνωστὴν τῆς ἑτέρας. Δι᾽ ὃ οὐδὲ ἐν τοῖς Λεξικοῖς που κατακεχώρισται τὸ Δυσέκρυπτος». Ὁ Πολυδεύκης λέγει Α, 33 «ἄλλης δὲ χρείας καθήρασθαι, μίασμα ἐκνίψασθαι, ἄγος ἀποπέμψασθαι, μύσος λύσασθαι, ἀπολύσαθαι, ἀποτρίψασθαι, καὶ 44 «Λέγοις ἂν περὶ βεβαίου βαφῆς — ἀνέκπλυτος - ἀνεξάλειπτος, ἀνέκρυπτος, ἀνέκνιπτος. — Περὶ δὲ τῆς ἐναντίας — ἔκπλυτος, εὔρυπτος, εὐέκρυπτος, εὐέκπλυτος, εὐέκνιπτος. — Τὸ δὲ ἔργον ἐκπλῦναι, ἐκνίψαι, ἐκρύψαι, ἀπορρύψαι».

Ἀπαντῶσιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ τὰ ἐπίθετα δυσαπόνιπτος, εὐαπόνιπτος, ἀναπόνιπτος, δυσαπόρρυπτος. Γαλ. Τομ. ΙΓ΄ σ. 112 «παχύνει γὰρ ἅπαντα καὶ συνάγει τοὺς χυμοὺς καὶ δυσαπονίπτους ἐργάζεται», (Πρβλ. καὶ Θησαυρὸν Στεφάνου ἐν λ. δυσαπόνιπτος), Βεκκ. Ἀνεκδ. σελ. 817, 12 «τῶν ξηρῶν εὐαπονίπτων ὄντων», Θωμᾶ Μάγ. σελ. 86, 2 «λέγε οὖν δευσοποιὸς βαφή, μὴ ἀναπόνιπτος, εἰ καὶ Συνέσιος ἐν Ἐπιστολῇ (62 σελ. 205 d) — χρῆται καὶ ἀμφοτέροις λέγων· ὅταν ἁμάρτῃ δευσοποιά τε καὶ ἀναπόνιπτα», Ζηνοβ. 1, 47 καὶ Διογενιαν. 1, 46 «ἐπὶ τῶν δυσαπονίπτοις ὀνείδεσσιν ἐνεχομένων». Σημειωτέον δ᾽ ὅτι παρὰ τῷ Διογενιανῷ φέρεται καὶ γραφὴ δυσεκνίπτοις. Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα ἄλλα μὲν τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι «Αἰσώπειον αἷμα — ἐπὶ τῶν δυσαπονίπτοις ὀνείδεσσι ΣΥΝεχομένων», ἄλλα δὲ δυσαπορρΙπτοις, ὅπερ προφανῶς εἶναι πλημμελὴς γραφὴ τοῦ δυσαπορρΥπτοις· τοῦτο δ᾽ εὖ ποιῶν ἀποκατέστησεν ὁ Βεκκῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Σουίδα (Πρβλ. καὶ Ῥουγκένιον εἰς Τιμ. Σοφιστ. Λεξ. Πλάτ. σελ. 76 κ. ἑ.).

Ἐν τῇ ῥήσει τοῦ Πλουτάρχου «ἂν μὴ ζῶν ἔτι καὶ φρονῶν καὶ ὑγιαίνων τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν πυρὶ διαστήσῃ, καὶ καθαρὸς ἐκβῇ τῆς σαρκὸς ἐκνιψάμενος τὸ θνητὸν» παρίσταται τὸ θνητὸν ὥς τις ἀκάθαρτος ὕλη ῥυπαίνουσα τὸν ἄνθρωπον, ἣν δύναται οὗτος νὰ ἐξαλείψῃ ἢ ἀφανίσῃ ὡς διὰ νίψεως ἢ πλύσεως ἤτοι ἧς δύναται ν᾽ ἀπαλλαγῇ οἱονεὶ ἐκνίπτων ἢ ἐκπλύνων αὐτήν. Καὶ ἂν δ᾽ ἐφέρετο διττὴ γραφὴ ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Πλουτάρχου, ἐκνιψάμενος καὶ ἐκτριψά-

μενος ὅπερ ἀπίθανον ἡμῖν φαίνεται, οὐδαμῶς θὰ ὠκνοῦμεν νὰ προκρίνωμεν τὴν πρώτην.

Γίνεται δὲ καὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐκνίπτω ἢ κατὰ δόκιμον ἐκφορὰν ἐκνίζω χρῆσις ἐπὶ μεταφορικῆς ἐννοίας, οἷον Εὐριπιδ. Ἰφιγ. Ταύρ. 1224 «Ὡς φόνῳ φόνον μυσαρὸν ἐκνίψω». Παρατηροῦμεν ἐν τέλει ὅτι ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου 616 d καὶ «ὃν (τῦφον) πολὺ μᾶλλον οἶμαι προσήκει τῆς ψυχῆς ἢ τὸν πηλὸν ἀπονιψαμένους τῶν ποδῶν ἐλαφρῶς καὶ ἀφελῶς παρὰ πότον ἀλλήλοις συμφέρεσθαι».

Ἐν 554 c «ὥσπερ γὰρ Ἡρόδικον . . . εἰς φθίσιν . . . ἐμπεσόντα καὶ μίξαντα πρῶτον ἀνθρώπων γυμναστικὴν ἰατρικῇ φησὶν ὁ Πλάτων μακρὸν ποιῆσαι τὸν θάνατον αὐτῷ καὶ τοῖς ὁμοίως νοσοῦσιν· οὕτω καὶ τῶν πονηρῶν . . .» ὁ ἐκδότης εἰκάζει ἢ φησιν· ἀλλὰ τότε τὸ «ὥσπερ γὰρ Ἡρόδικον κλπ.» μένει παντελῶς μετέωρον, ὅπως καὶ ὁ Βάσης ἐν Ἀθηνᾶς Ζ′ 477 παρετήρησεν.

Ἐν σελ. 651 c ἐξέδωκε «πάντα γὰρ ἐξανθεῖται τὰ τοιαῦτα τῷ θερμῷ, χαράσσοντι καὶ ἀναστομοῦντι τὴν ἐπιφάνειαν». Ἐσημειώσατο δὲ «Ἐξανθεῖται*. ἐξωθεῖται. Quod R proposuit ἐξανθεῖ apud Plut. plerumque transitivum est». Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα φωρᾶται ὁ ἐκδότης οὐ μελετήσας τὸν Πλούταρχον, ἐπειδὴ οὐχὶ ὀλιγάκις κεῖται παρὰ τῷ συγγραφεῖ τούτῳ τὸ ῥῆμα ἐξανθεῖν ἐπὶ ἀμεταβάτου διαθέσεως, οἷον Ἠθικ. σελ. 396 a «τὸν δ' ὑφιστάμενον αὐτοῦ διὰ πλῆθος ἐξανθεῖν» καὶ σ. 637 b «αἵματος πολλοῦ καὶ νεκρῶν ἀτάφων ἐν τῇ γῇ κατασαπέντων, πλῆθος ἀττελέβων ἐξήνθησε» καὶ σελ. 692 c «ἐξανθεῖ γὰρ καὶ ἀποπνεῖ διερωμένου πολλάκις» καὶ σελ. 935 a «χρυσόν τε καὶ ἄργυρον οὐκ ἐν βάθει διεσπαρμένον, ἀλλὰ πρὸς τοῖς πεδίοις ἐξανθοῦντα πολὺν» καὶ Τομ. Ζ′ σελ. 175, 18 «τὸ ἐπιθυμητικὸν ἐξανθοῦν ἐπικρατεῖ καὶ δυναστεύει» καὶ Ἀντων. 86, 2 «πλὴν οὔτε κηλὶς ἐξήνθησε τοῦ σώματος οὔτε ἄλλο φαρμάκου σημεῖον» καὶ Θησ. 6, 5 ἐξήνθησαν αἱ κακίαι». Περὶ τοῦ «πᾶν τὸ πεδίον ἐξήνθησεν ἁλμυρίδα» καὶ τὸ «σῶμα φλόγα ἐξήνθησε» ἐγένετο λόγος ὑπὸ τοῦ Λοβεκκίου ἐν τῷ εἰς Σοφοκλέους Αἴαντα ὑπομνήματι σελ. 78 ἔκδ. γ′. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο ἀλλὰ καὶ τοῦ ῥήματος ἐξανθεῖσθαι, ὅπερ ὁ ἐκδότης ἐγκρίνει παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ, οὐδὲν κεῖται παράδειγμα παρ᾽ οὐδενὶ συγγραφεῖ. (Παρὰ Θεοφρ. Ἱστ. Φυτ. 6, 4. 2 ἐφέρετο ἄλλοτε διττὴ γραφὴ ἐξανθοῦται καὶ **ἐξανθεῖται**,

ἀλλ' ἤδη πρὸ πολλοῦ ὁ Linck ἀποκατέστησε τὸ ὀρθὸν ἐξακανθοῦται «εἶθ' οὕτως ἀποτραχύνεται καὶ ἐξακανθοῦται» ὁ καυλὸς τοῦ ἀσφαράγου). Ὤφειλε δέ, νομίζομεν, πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ μνημονεύσῃ μαρτύρια τῆς παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ ἢ καὶ παρ' ἄλλοις Ἕλλησι χρήσεως τῆς μέσης φωνῆς τοῦ ῥήματος τούτου, οὐχὶ δὲ νὰ διαφθείρῃ τὸν λόγον τοῦ συγγραφέως ἐγκρίνων τύπους τελέως ἀνελληνίστους αὐτὸς ὁ παντὶ σθένει πειρώμενος νὰ ἐξαττικίσῃ αὐτόν. Διότι εἶναι βέβαιον ὅτι ἑλληνιστὶ ἐλέγετο μόνον κατ' ἐνεργητικὴν φωνὴν ἐξανθεῖ, ἐξήνθησε(ν), ἐξήνθηκε(ν), βάρβαρον δὲ καὶ ἀνελλήνιστον εἶναι τὸ εἰς ῥῆσιν τοῦ Πλουτάρχου ἐμβληθὲν ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ἐξανθεῖται.

Ἐν 666 b «τὸ γὰρ ἀντερεῖδον καὶ τῷ ἀντερείδειν πάσχον οὐκ ἀπαντᾷ τοῖς προσφερομένοις, ἥκιστα δὲ τοῖς ὑπὸ λεπτότητος καὶ ὠκύτητος τοιαύτης ὥσπερ ὁ κεραυνὸς διιπταμένοις» ἀντὶ τοῦ διιπταμένοις εἰκάζει διαπταμένοις· ἀλλ' εἶναι πρόδηλον ὅτι παντελῶς ἀνάρμοστος τῷ νῷ τοῦ χωρίου εἶναι ὁ ἀόριστος. Ἔπειτα ἐρωτᾶται ἂν ὁ ποιητ. ἀόρ. ἐπτάμην εἶναι ἀνεκτὸς παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ.

721 f γράφει «ἔστι δὲ κακόφωνος σφόδρα (ὁ σίδηρος) καὶ τῶν μεταλλικῶν κωφότατος»· ὑποσημειοῦται δὲ «μετάλλων ?». Καὶ πάλιν ὁ ἐκδ. φωρᾶται ἀγνοῶν τὰ τοῦ Πλουτ.· διότι ὅπως ἡ ἀρχαιοτέρα χρῆσις οὕτω καὶ ἡ τοῦ Πλουτ. ἀποβάλλουσι μὲν ὃ διορθῶν δῆθεν εἰκάζει μετάλλων, συνιστῶσι δὲ τὸ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις μεταλλικῶν· πρβλ. 663 c «διέλεγχε τὴν ἀτοπίαν καὶ περιεργίαν ὁμοῦ μεταλλικὰ καὶ βοτανικὰ καὶ θηριακὰ καὶ τἀπὸ γῆς καὶ θαλάττης εἰς ταὐτὸ συγκεραννύντος». Αὐτὰ ταῦτα ἐν 954 d καλεῖ μεταλλευόμενα, οἷον, «καὶ πολλὰ τῶν μεταλλευομένων καταριθμοῦσι στυπτικὴν αὐτοῖς παρέχοντα καὶ σχετικὴν εἰς τὰς φαρμακείας δύναμιν». Μέταλλα δὲ λέγων ὁ Πλούταρχος νοεῖ πανταχοῦ ὅ,τι λέγομεν νῦν μεταλλεῖον ἢ μεταλλουργεῖον ἢ ὀρυχεῖον, οἷον 262 d «χρυσείοις ἐντυχὼν μετάλλοις», 263 a «οὐ κατέλυσε τὴν περὶ τὰ μέταλλα πραγματείαν», 318 b «πᾶσα γῆ πᾶσα θάλαττα καὶ ποταμοὶ καὶ μέταλλα καὶ λιμένες», 324 e «καὶ ὅσα γῆ φέρει καὶ θάλαττα καὶ νῆσοι καὶ ἤπειροι καὶ ποταμοὶ καὶ δένδρα καὶ ζῷα καὶ πεδία καὶ ὄρη καὶ μέταλλα . . .», 367 b «διὸ πολλὰ μὲν ἐν τοῖς μετάλλοις καὶ τοῖς ὄρεσιν εὑρίσκεται μέχρι νῦν κογχύλια ἔχειν», 434 a «καὶ μετάλλων ἴσμεν ἐξαμαυρώσεις γεγονέναι

καινάς, ὡς τῶν περὶ τὴν Ἀττικὴν ἀργυρείων καὶ τῆς ἐν Εὐβοίᾳ χαλκίτιδος», 434 b «νῦν δ' ἠφάνισται καὶ μόλις ἶνες ἢ τρίχες ἀραιαὶ διατρέχουσιν ἐν τοῖς μετάλλοις», 498 e «οὐ μὴν ἀλλ' ὥσπερ ἐν τοῖς μετάλλοις πολλῇ συμπεφυρμένον γῇ καὶ κατακεχωσμένον ὅμως διαστίλβει τὸ χρυσίον», 526 b «ὥσπερ τῶν μυῶν τῶν ἐν τοῖς μετάλλοις τὴν χρυσῖτιν ἐσθιόντων», 843 d «ἔκρινε δὲ καὶ Δίφιλον ἐκ τῶν ἀργυρείων μετάλλων τοὺς μεσοκρινεῖς».

Ἐπὶ τὴν εἰκασίαν ταύτην ἦλθεν ὁ ἐκδότης ἐπειδὴ ἐπὶ τὴν χρῆσιν τοῦ Πλουτάρχου δὲν προσέσχε τὸν νοῦν, ὅπως ὤφειλεν, ἠπατήθη δ' ὑπὸ τῆς νεωτέρας χρήσεως, ἐν ᾗ λέγομεν μέταλλα τὰς μεταλλικὰς οὐσίας· τὸ σφάλμα τοῦτο παρετήρησε καὶ ὁ κ. Βάσης ἐν Ἀθηνᾶς τομ. Ϛ' σελ. 391. Εἶναι δ' οὕτω προφανὲς καὶ ὁ ἔλεγχος αὐτοῦ τοσοῦτον κατάδηλος, ὥστε πᾶς ἄλλος ἢ θ' ἀνεγνώριζε καὶ θὰ ἀνωμολόγει αὐτὸ διαρρήδην, ἤ, ἂν μὴ εἶχε τὴν γενναιότητα ταύτην, τοὐλάχιστον θὰ ἐσιώπα· τὸ πρῶτον ὑπισχνεῖται ἡμῖν πολλάκις ὁ κ. Β. λέγων ὅτι «ἐγὼ πρῶτος θ' ἀναγνωρίσω τὴν ἀλήθειαν»· ἀλλὰ πόσον ἀληθεύει διατεινόμενος ταῦτα, γίνεται σαφὲς ἐκ τῆς ἀπαντήσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Βάσην ἐν ᾗ λέγει τάδε: «Εἰς τὸ ἐν σελ. 721 f χωρίον: » «ἔστι δὲ κακόφωνος ὁ σίδηρος καὶ τῶν μεταλλικῶν κωφότατος» ὑπε- » «σημείωσα: «i. e. μετάλλων?», ἀνθ' οὗ ἐτυπώθη κακῶς «μετάλ- » «λων?». Διὰ τῆς ὑποσημειώσεως ταύτης ἤθελον νὰ ἐρωτήσω ἂν τὸ » «συνήθως ὡς ἐπίθετον λαμβανόμενον μεταλλικῶν ἰσοδυναμεῖ πρὸς » «τὸ οὐσιαστικὸν μετάλλων ἐφ' ἧς σημασίας καὶ παρὰ τοῖς μεταγε- » «νεστέροις καὶ παρ' ἡμῖν κεῖται. Τὴν παρατήρησιν ταύτην ἐθεώ- » «ρησα ἀναγκαίαν, διότι ἐν οὐδενὶ Λεξικῷ οὐδ' ἐν αὐτῷ τῷ Θη- » «σαυρῷ σημειοῦται τὸ μεταλλικῶν ὡς οὐσιαστικόν. Διὰ ταύτην » «δ' ἀκριβῶς τὴν αἰτίαν εἰς ἕτερον προηγούμενον χωρίον σελ. 663 c: » «ὁμοῦ μεταλλικὰ καὶ βοτανικὰ καὶ θηριακὰ . . . εἰς ταὐτὸ συγ- » «κεραννύντος» οὐδὲν ἐσημείωσα, διότι δηλ. ἐν μὲν τῷ πρώτῳ χω- » «ρίῳ φαίνεται καθαρὰ ἡ ὡς οὐσιαστικοῦ χρῆσις τοῦ μεταλλικῶν, » «ἑπομένως ἠδυνάμην νὰ ἐρωτήσω ἂν τὸ μεταλλικῶν ἰσοδυναμεῖ » «πρὸς τὸ οὐσιαστικὸν μετάλλων· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ χωρίῳ δὲν » «φαίνεται οὕτω καθαρὸς ὁ οὐσιαστικὸς χαρακτὴρ τοῦ μεταλλικά. » «Οὕτως ἔπραξα ἐγὼ καὶ διὰ τούτους τοὺς λόγους . . . ». Ταῦτα ἀναγνοὺς ἀνεμνήσθην τῶν λόγων τοῦ Ἀριστοφάνους «ὅταν τι τούτων

τῶν σοφισμάτων ἴδω, πλεῖν ἢ 'νιαυτῷ πρεσβύτερος ἀπέρχομαι».

Εἶναι ἀληθῶς ἔξοχος ὁ κ. Βερν. περὶ τὰς προχείρους ταύτας, ἃς ὀνομάσωμεν αὐτὰς οὕτως, ἀπαντήσεις. Εἰς πάντα ἔλεγχον ἐξευρίσκει ταχέως ἀπάντησίν τινα, ἂν δὲ αὕτη ἔχῃ ἰσχύν τινα ἢ ἂν εἶναι εὐεξέλεγκτος, ἂν ἡ δικαιολογία περιέχῃ πλείονα καὶ μείζονα ἁμαρτήματα ἢ τὸ δικαιολογούμενον, περὶ τούτου οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ. Ἀρκεῖται τῇ προχείρῳ θεραπείᾳ τῆς στιγμῆς, καὶ ὅταν αὖθις ἐξελεγχθῇ, πάλιν θὰ γράψῃ ὅ,τι ἡ στιγμὴ ὑπαγορεύσῃ αὐτῷ. Πολλὰ μέχρι τοῦδε εἴδομεν τούτου παραδείγματα· ἀλλ' οὐδὲν βλάπτει, ἂν ἑνὶ παρακολουθήσωμεν ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα καθαρῶς δηλωθῇ ἡ παλαιστικὴ τέχνη αὐτοῦ.

Ἐπιβαλλόμενος νά μ' ἐλέγξῃ εἰπόντα ὅτι τὰ εἰς -ιδεὺς ἦσαν ὑποκοριστικὰ καὶ ἐδήλουν νεογνὰ τῶν ζῴων παρελάμβανεν ἐκ τοῦ Ἐτυμολογικοῦ τοῦ Κουρτίου ἀταλαιπώρως (πρβλ. Ἀθηνᾶς ΙΒ' σελ. 99) καὶ παρετίθει παραδείγματα οἷον Ναυτεύς, Ἀργαδεύς, Στοιχαδεύς, Μαιαδεύς. Ἐξελέγχεται ἐπὶ τῇ ἐπιπολαίῳ παραλαβῇ καὶ ἀναμείξει τῶν ἀπροσδιονύσων τούτων, ἀλλ' ἀντὶ ἀναγνωρίσεως καὶ ἀνομολογίας τῶν σφαλμάτων τούτων ἢ κἂν σιγῆς ἐξευρίσκει ταχέως ἀπάντησιν «ἐμνημόνευσα, διισχυρίζεται, πολλὰ . . . . . κατὰ τὸ ὑπόδειγμα πάντων τῶν μέχρι τοῦδε περὶ τοῦ εἴδους τούτου τῶν **ὑποκοριστικῶν** πραγματευθέντων, τ. ἔ. καὶ εἰς -ιδεὺς λήγοντα καὶ εἰς **-αδεὺς** καὶ εἰς **-εὺς** . . . ὑπάρχει τις διαφορὰ ἐν **τῇ χρήσει** μεταξὺ τῶν καταλήξεων τούτων; ἃς τὴν δείξῃ ὁ κ. Χ.». Ἐλέγχεται καὶ πάλιν ἐπὶ τοῖς πολλοῖς καὶ ἀσυγγνώστοις ἐν τούτοις ἁμαρτήμασιν, οἷον ὅτι δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι πάντες διέλαβον ὁμοῦ περὶ πάντων τῶν ληγόντων εἰς -εὺς -ιδεὺς κλπ., ὅτι οὐδεὶς εἶπέ ποτε ὑποκοριστικὰ τὰ λήγοντα εἰς -εύς, ὅτι κακῶς τίθησι κατάληξιν -αδεύς, ἐπειδὴ τὰ εἰς -αδεὺς περατούμενα ἐκ θεμάτων εἰς -αδληγόντων σχηματιζόμενα ἔχουσιν οἵαν τὰ εἰς -εὺς σημασίαν, οὐχὶ δὲ ἰδίαν· ὅτι ὑπάρχει ἀληθῶς διαφορὰ ἐν τῇ χρήσει τῶν καταλήξεων τούτων διδασκομένη καὶ ἐν τῇ στοιχειώδει γραμματικῇ κττ. Ταῦτα πάντα εἶναι τοσοῦτον προφανῆ, ὥστε πᾶς τις ἴσως θὰ ἐπίστευεν ὅτι ἔμελλε νὰ συνειδῇ καὶ συνομολογήσῃ τὸ σφάλμα αὐτοῦ. Καὶ ὅμως πᾶν τοὐναντίον, ταχέως ἔρχεται ἄλλη ἀπάντησις, ἐννοεῖται χείρων τῶν προτέρων, ἀλλ' οὐδὲν πρὸς αὐτόν. Ὁ κ. Χ., λέγει, «κακουργεῖ

ἐν λόγοις», διαστρέφει τὰ νοήματά μου κττ., «διότι ἐγὼ ἀναφέρω τὴν κατάληξιν -εὺς μόνον εἰς τὰ ὀνόματα ὅσα ἐμνημόνευσα ῥητῶς» «δὲν ἐννοῶ πάντα ὅσα δι' αὐτῆς σχηματίζονται» κτλ. Βλέπετε ἄνθρωπον! Ἀλλὰ πῶς δύναταί τις νὰ διαλαμβάνῃ περὶ καταλήξεων, περὶ εἴδους ὑποκοριστικῶν, νὰ διατείνηται ὅτι δὲν ὑπάρχει διαφορὰ ἐν τῇ χρήσει αὐτῶν κτλ., καὶ ἔπειτα νὰ δισχυρίζηται ὅτι μόνα ὅσα παραδείγματα ἀνέγραψεν εἰς -εὺς νοεῖ μετὰ τῆς σημασίας ταύτης; Τίς ἄλλος ἄνθρωπος ἐλάλησέ ποτε περὶ τούτων οὕτως; Ἔπειτα καὶ τοῦτο ἄν τις ὡμολόγει, εἶναι τὸ Ναυτεύς, Στοιχαδεύς, Ἀργαδεύς, ἅτινα ἀναγράφει, ὑποκοριστικά; Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν πρῶτον ὅτι ὁ κ. Β. ἀνάγκῃ νὰ ἔχῃ μεγίστην πεποίθησιν ἐπὶ τῇ ἐπιπολαιότητι τῶν ἀναγνωστῶν αὐτοῦ, διὸ προφέρεται αὐτοῖς τοιαύτας προχείρους ἀπαντήσεις, ἔπειτα δὲ ὅτι ἡ ἑκάστοτε ἀνασκευὴ τούτων εἶναι τοσοῦτον ἀνιαρὰ καὶ ἄκαρπος, ὥστε ἐξαντλεῖ τὴν ὑπομονὴν καὶ τοῦ ἐπιμονωτάτου συζητητοῦ.

Τοιαύτην πρόχειρον ἀπάντησιν ἐχάλκευσεν ἡμῖν καὶ ἐνταῦθα δισχυριζόμενος ὅτι ἔγραψε μὲν «i. e. μετάλλων?», ἐτυπώθη δὲ μόνον «μετάλλων?» καὶ ὅτι διὰ τῆς ὑποσημειώσεως ταύτης ἤθελε νὰ ἐρωτήσῃ, ἂν τὸ μεταλλικῶν ἰσοδυνάμει τῷ νῦν μετάλλων. Ἀλλὰ παραλείπων τὸ ἀπίθανον τῆς ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ στοιχειοθέτου παραλείψεως τῶν γνωστοτάτων αὐτῷ σημείων i. e. παρατηρῶ ὅτι πανταχοῦ ἀλλαχοῦ τὰ μετὰ ἐρωτηματικοῦ ἐν ταῖς σημειώσεσι συνοδευόμενα καὶ τοῦ νεωτάτου ἐκδότου τοῦ Πλουτάρχου καὶ πάντων τῶν ἄλλων ἐκδοτῶν εἶναι εἰκασίαι αὐτῶν, ἤτοι λέξεις, τύποι λέξεων, γραφαὶ καθόλου, αἵτινες κατὰ τὴν γνώμην αὐτῶν ἔκειντο ἄλλοτε ἐν τῷ ἐκδεδομένῳ βιβλίῳ, διὸ προτείνουσιν, ἔστω καὶ διστακτικῶς, τὴν ἐπαναφορὰν αὐτῶν. Τοῦτο ποιεῖ, ὡς εἶπον, καὶ ἀλλαχοῦ πανταχοῦ καὶ δὴ καὶ ἐν τούτῳ ὁ κ. Β. Ἔπειτα τίς ἡ ἀνάγκη νὰ ἐρωτηθῇ, ἂν τὸ μεταλλικῶν ἰσοδυνάμει πρὸς οὐσιαστικόν; Ἢ διατί δὲν ἠρώτησε τοῦτο καὶ περὶ τοῦ μεταλλευομένων ἐν 954 d; Τὰ ἐπίθετα καὶ αἱ μετοχαὶ παραλειπομένου τοῦ οὐσιαστικοῦ τίθενται πολλάκις καθ' ἑαυτά· ἀλλ' οὐδεὶς ἐρωτᾷ ἂν ἰσοδυναμῶσιν οὐσιαστικοῖς. Πρβλ. οἱ πλούσιοι, οἱ παχεῖς, οἱ ἀγαθοί, οἱ κακοί, οἱ πονηροί, οἱ ἔχοντες, τὸ λεγόμενον, τὸ φατιζόμενον κττ. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὁμολογήσωμεν τοῦτο, ἠδύνατο ὁ κ. ἐκδότης νὰ ἑρμηνεύσῃ τὴν κατὰ τὴν

ἀρχαίαν καὶ δόκιμον χρῆσιν κειμένην λέξιν μεταλλικῶν διὰ τῆς λέξεως μετάλλων, λαμβάνων τὸ μετάλλων ἐπὶ τῆς μεταγενεστέρας καὶ νεωτέρας σημασίας, ἥτις οὕτω διάφορος τῆς ἀρχαίας εἶναι καὶ δὴ ἀγνοεῖται ἐν τῇ σημασίᾳ ταύτῃ ὑπὸ τῶν πλείστων ἀλλογενῶν ἑλληνιστῶν; καὶ δὲν ἔλαβε πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι τοῦτο ποιῶν ἔμελλε νὰ πλανήσῃ τοὺς ἀλλογενεῖς τοὐλάχιστον ἀναγνώστας αὐτοῦ; Ἂν ὁ κ. ἐκδότης δι' οἱονδήποτε λόγον ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ παρατηρήσῃ τι περὶ τῆς σημασίας τῆς λέξεως μεταλλικῶν, δὲν ἠδύνατο κατ' οὐδένα τρόπον νὰ γράψῃ μετ' ἐρωτηματικοῦ ἐν ὑποσημειώσει «μετάλλων?» διότι τοῦτο θὰ παρεῖχεν ἀφορμὴν εἰς παρανοήσεις, ἂν δὲ ἤθελε νὰ ἐρωτήσῃ ὃ λέγει, ἠδύνατο συντομώτατα νὰ γράψῃ «μεταλλικῶν: estne substantivum?». Ἀλλ' εἶναι πρόδηλον ὅτι πάντα ταῦτα εἶναι τεχνάσματα καὶ ταῦτα κακῶς συνερραμμένα ἐπὶ τῷ μόνῳ σκοπῷ, ἵνα καλύψῃ τὸ ἁμάρτημα αὐτοῦ.

753 e ἐξέδωκε μὲν ὁ Βυττεμβάχιος «ἂν — σχεδὸν ἡμεῖς οὗτοι τοσούτοις γυναικὶ πρεσβυτέρᾳ καθάπερ οἱ φοίνικες ἢ σῦκα* καὶ ἄωρον ἄνδρα περιάψωμεν», ᾔκασε δὲ «καθαπερεὶ φοίνικι συκάμινον, ἄωρον ἄνδρα π.». Ὑπὸ τοῦ Δυβνήρου ἐξεδόθη «(εἰ) σχεδὸν ἡμεῖς ἔτεσι τοσούτοις γυναικὶ πρεσβυτέρᾳ, καθάπερ οἱ φοίνικες ἢ σῦκα (ἐρινάζονται, πρώθηβον) καὶ ἄωρον ἄνδρα περιάψομεν». Ὁ Βερναρδάκις ἔγραψεν ἐν Symbol. crit. et Palaeogr. etc. σελ. 114 «C. 8 init. orationem vitiosam et mancam ita restituendam puto: κινδυνεύομεν ἀναστρέφειν ἀτόπως καὶ γελοίως τὸν Ἡσίοδον, ἂν ἐκείνου λέγ[οντ]ος (hoc cum Madvigio), 'Μήτε τριηκόντων ἐτέων —', σχεδὸν ἡμεῖς ἔτεσι τοσούτοις γυναικὶ πρεσβυτέρᾳ, καθάπερ οἱ φοίνικας καὶ σῦκα [ἐρινάζοντες, vel ἐρινεοῖς (cf. p. 700 f), νεώτεΡΟΝ] καὶ ἄωΡΟΝ ἄνδρα περιάψωμεν. — Idem (Duebnerus) deinde complevit: καθάπερ οἱ φοίνικες ἢ σῦκα [ἐρινάζονται, πρώθηβον]; sed ut alia omittam, adiect. πρώθηβος apud Plut. non reperitur». Οὐδεὶς δύναται νὰ μὴ θαυμάσῃ τὸ περινούστατα γεγραμμένον «νεώτεΡΟΝ καὶ ἄωΡΟΝ», δι' οὗ ἐμφαίνεται ὅτι ἐξερρύη ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Πλουτάρχου τὸ ἐπίθετον νεώτεΡΟΝ διὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς τελευταίας αὐτοῦ συλλαβῆς πρὸς τὴν τοῦ ἄωΡΟΝ. Ἀλλὰ τοῦτο ἀδύνατον ἦτο νὰ συμβῇ· διότι τὸ ἐναντίον μόνον ἦτο δυνατόν. Δηλαδὴ ὅταν ἐν τῷ λόγῳ ὑπάρχωσι δύο λέξεις ἔχουσαι τὰ ἐν ἀρχῇ γράμ-

ματα ἐμφερῆ, τότε ἡ πρώτη δύναται νὰ ἐκπέσῃ· ὅταν δ' ὑπάρχωσι δύο λέξεις, ὧν τὰ ἐν τέλει εἶναι ὅμοια, τότε μόνη ἡ δευτέρα ἐνδέχεται νὰ ἐκρυῇ. Γελοιότατον δ' εἶναι νὰ ὑποληφθῇ ὅτι ἔγραψε μὲν ὁ βιβλιογράφος τὰς τρεῖς συλλαβὰς τῆς λέξεως νεώτεΡΟΝ, ἀποπλανηθέντων δὲ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς τελευταίας συλλαβῆς ΡΟΝ πρὸς τὴν ὁμοίαν συλλαβὴν τῆς λέξεως ἄωΡΟΝ παρέλιπε τὴν λέξιν ἐκείνην, ἥτις ἦτο ἤδη ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένη πλὴν τῆς τελευταίας συλλαβῆς, ἥτις ἔμελλε πάντως καὶ αὐτὴ νὰ γραφῇ. Καθ' ὃν δὲ χρόνον ὁ Βερναρδάκις συνέταττε τὰς μνημονευθείσας Συμβολάς, ἐδόξαζεν ὅτι ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἢ «καθάπερ οἱ φοίνικας ἢ σῦκα ἐρινάζοντες» ἢ «καθάπερ οἱ φοίνικας ἢ σῦκα ἐρινεοῖς (δηλ. περιάπτοντες)». Ἀλλὰ ταῦτα μάχονται ἰσχυρότατα ἀλλήλοις· διότι τὸ ἐρινάζειν οὐδαμῶς ἄλλως γίνεται ἢ διὰ τοῦ περιάπτειν ἐρινὰ συκαῖς· τούτου δ' ἐναντιώτατον εἶναι τὸ περιάπτειν σῦκα ἐρινεοῖς. Οὐδέποτε σῦκα περιάπτονται ἐρινεοῖς, ἀλλ' ἀείποτε ἐρινὰ συκαῖς, ὡς λέγει καὶ ὁ Πλούταρχος σελ. 750 f «καὶ τὸ τῶν [ἀγρίων] ἐρινεῶν, ἃ ταῖς ἡμέροις περιαπτόμενα συκαῖς ἀπορρεῖν οὐκ ἐᾷ τὸν καρπόν, ἀλλὰ συνέχει καὶ συνεκπεπαίνει». Τὸ ῥῆμα ἐρινάζειν, παρηγμένον ἐκ τοῦ ὀνόματος ἐρινόν, γινώσκομεν μάλιστα ἐκ τοῦ Θεοφράστου, ὅστις ποιεῖται χρῆσιν καὶ τοῦ παθητικοῦ ἐρινάζεσθαι καὶ τοῦ ἠρινασμένον καὶ τοῦ ὀνόματος ἐρινασμὸς καὶ τοῦ συνθέτου ἐπιθέτου ἀνερίναστος (π. Φυτ. Ἱστορ. Β', 8 καὶ π. Φυτ. Αἰτ. Β' 9). Γίνεται δὲ μνεία ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου καὶ τοῦ ῥήματος ὀλυνθάζειν (π. Φυτ. Ἱστορ. Β', 8, 4 καὶ π. Φυτ. Αἰτ. Β', 9, 15), ὃ ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ ὄλυνθος ὡς τὸ ἐρινάζειν ἐκ τοῦ ἐρινόν. Κάκιστ' εἶναι γεγραμμένον ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου «ἐρινάζειν· συκᾶς περιάπτειν τοῖς ἐρινοῖς εἰς τελεσφορίαν», ὀρθῶς δὲ ἐν τῷ τοῦ Φωτίου «ἐρινάζειν· ὀλύνθους περιάπτειν ταῖς ἡμέροις συκαῖς, ἀπὸ τῶν ἐρινεῶν καὶ ἀγρίων συκῶν· ἐξ ὧν οἱ λεγόμενοι ψῆνες μετεισέρχονται εἰς τὸν τῶν ἡμέρων συκῶν καρπὸν καὶ κρατύνουσιν αὐτόν, ὥστε μὴ ἀπορρυῆναι τῶν δένδρων». Καὶ ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 653, 57 «ἀφ' οὗ κατὰ Παυσανίαν ἐρινάζειν τὸ περιάπτειν ταῖς ἡμέροις συκαῖς ὀλύνθους ἤτοι ἐρινούς, φησίν· ἐξ ὧν οἱ λεγόμενοι ψῆνες μετεισέρχονται εἰς τὸν τῶν ἡμέρων συκῶν καρπὸν καὶ κρατύνουσιν αὐτὸν ὥστε μὴ ἀπορρυῆναι τοῦ δένδρου». Παρὰ τῷ Σουίδᾳ

φέρεται «ἀνερίναστος - καὶ ἀνερίναστος συκῆ ἡ μὴ προβέβληνται (προΣβέβληνται) οἱ ἐρινεοί. ἐρινεὸς δέ ἐστι τῆς ἀγρίας συκῆς ὁ καρπός, ὃν καὶ ἀπαρτῶσι(1) ταῖς ἡμέροις, ὡς ἂν οἱ ἐξ αὐτῶν καλούμενοι ψῆνες εἰς τοὺς ὀλύνθους μεταστάντες τελεσφορηθῆναι τούτους παρασκευάσωσι. τοῦτο δὲ ἐρινάζειν λέγεται». Κεῖται δὲ καὶ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 108, 11 ἀνηρίναστος — ἀπὸ τῶν συκῶν τῶν μὴ κρατουσῶν τὸν καρπὸν διὰ τὸ μὴ ἐπιβληθῆναι αὐταῖς τοὺς ὀλύνθους ἀπὸ τῶν ἐρινεῶν. Τοῖς γὰρ ὀλύνθοις τῶν ἀγρίων συκῶν φύεται θηρία ἐμπίσιν ὅμοια, ἃ προσαγορεύουσι ψῆνας. Τούτων οἱ γεωργοὶ λαβόμενοι ἐφάπτουσι τῶν κλάδων ταῖς ἡμέροις συκαῖς, ὅπως αὐτῶν ὁ καρπὸς μὴ ἀπορρέῃ. Ἐνδυόμενον γὰρ εἰς τοὺς φήληκας τὸ θηρίον στερεοῖ τούτους καὶ πεπαίνει» (Πρβλ. καὶ Ἡσυχ. λ. ἀνηρίναστος). Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου εἰρημένα Α', 193 «τοὺς (φοίνικας) συκέων τρόπον θεραπεύουσι τά τε ἄλλα, καὶ φοινίκων, τοὺς ἔρσενας Ἕλληνες καλέουσι, τούτων τὸν καρπὸν περιδέουσι τῇσι βαλανηφόροισι τῶν φοινίκων, ἵνα πεπαίνῃ τέ σφι ὁ ψὴν τὴν βάλανον ἐσδύνων, καὶ μὴ ἀπορρέῃ ὁ καρπὸς ὁ τοῦ φοίνικος. Ψῆνας γὰρ δὴ φορέουσι ἐν τῷ καρπῷ οἱ ἔρσενες, κατάπερ δὴ οἱ ὄλυνθοι». Ἄξια ἀναγνώσεως εἶναι τὰ περὶ τοῦ προκειμένου πράγματος ὑπὸ τοῦ Βαιρίου σεσημειωμένα ἐν τῇ Β' ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου Τομ. Α' σελ. 389 κ.ἑ. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐλέχθη καὶ «περιάπτουσί τε τὰ ἐρινὰ πρὸς τὰς συκᾶς οἱ γεωργοί, καὶ φυτεύουσι πλησίον ταῖς συκαῖς ἐρινεοὺς» ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους π. Ζῳ. Ἱστορ. Ε', 32. Πρβλ. καὶ «ἐκ γὰρ τῶν ἐπικρεμαννυμένων ἐρινῶν ψῆνες ἐκδυόμενοι κατεσθίουσι» καὶ «τοῦτο δὲ ποιοῦσιν ὅπως οἱ ψῆνες οἱ ἐκ τῶν ἐρινῶν τῶν ἐπικραννυμένων γινόμενοι διοίγωσι τὰ ἐπὶ τῆς συκῆς» (Θεφρ. π. Φυτ. Ἱστορ. Β', 8, 1 καὶ π. Φυτ. Αἰτ. Β', 9, 5).

Ἐγένετο δὲ χρῆσις καὶ τοῦ συνθέτου ῥήματος ἐξερινάζειν ἐπὶ μεταφορικῆς ἐννοίας ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους, οὗ ἡ ῥῆσις μνημονευομένη ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου 76 d, ἔχει ὧδε: «πέπων ἐρινὸς ἀχρεῖος ὢν ἐς βρῶσιν ἄλλους ἐξερινάζεις λόγῳ». Ποιεῖται δὲ περὶ αὐτῆς λόγον ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1205, 2 γράφων «καὶ ὅτι ἐκεῖθεν καὶ ῥῆμα ἐρινάζειν παρὰ Σοφοκλεῖ, ἔνθα τὸν καρπὸν

(1) Ἴσως γρ. ἐπαρτῶσι (πρβλ. ἐπικρεμαννύναι τινὶ) ἢ περιαρτῶσι, προσαρτῶσι· πάντως τὸ ἀπαρτῶσι ταῖς ἡμέροις δὲν εἶναι Ἑλληνικόν.

τῷ τοῦ δένδρου ἐκάλεσεν ὀνόματι, εἰπὼν «πέπων ἐρινὸς ἀχρεῖος ὢν εἰς βρῶσιν ἄλλους ἐξερινάζεις λόγῳ»· παροιμιακὸν δὲ αὐτοῦ τὸ νόημα, ὅμοιον τῷ: ἀπαίδευτος ὢν πῶς ἂν ἑτέρους παιδεύσειας;». Μετ' ἀκριβείας περὶ τοῦ χωρίου τοῦ Σοφοκλέους διέλαβεν ὁ Μεινέκιος ἐν τῇ Γ' ἐκδόσει τῶν Βουκολικῶν ποιητῶν σελ. 7. Καταχωρίζομεν δ' ἐνθάδε ἐξ ὧν εἶπεν ὁ σοφὸς ἀνὴρ τάδε: In Sophocleo loco, ut hoc addam, verba ἀχρεῖος ὢν ἐς βρῶσιν interpolatoris esse videntur, non poetae, cuius fragmentum ita constituentum suspicor πέπων | ἐρινὸς ἄλλους ἐξερινάζεις λόγῳ i. e. tu ignavae et inutilis caprifici instar aliis ut item ignavos et inutiles se praestent oratione persuades — Cobetus Var. Lect. p. 289, qui praeter ἀχρεῖος reliqua pro genuinis habuit, locum ita edidit πέπων ἐρινὸς ὢν | ἐς βρῶσιν ἄλλους ἐξερινάζεις λόγῳ, quod interpretatur φαῦλος ὢν ἄλλους ἐκφαυλίζεις. At sublata voce ἀχρεῖος; quid ἐς βρῶσιν significet, vix intellegas».

Εἴδομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τίνι τόπῳ ὁ Βερναρδάκις ἐπειράθη ἄλλοτε ν' ἀποκαταστήσῃ σώαν τὴν πεπηρωμένην χρῆσιν τοῦ Πλουτάρχου περὶ ἧς ἡμῖν πρόκειται. 'Αλλ' αἱ δεύτεραί πως φροντίδες σοφώτεραι. 'Αληθῶς δὲ σοφώτερον βουλευσάμενος ὁ Βερναρδάκις κατώρθωσεν ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου ν' ἀποφήνῃ ἀρτίαν τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ῥῆσιν διασκευάσας αὐτὴν οὑτωσί· «ἂν — σχεδὸν ἡμεῖς ἔτεσι τοσούτοις γυναικὶ πρεσβυτέρᾳ, καθαπερεὶ φοίνικας ἢ σῦκ' ἐρινεοῖς, ὄμφακα καὶ ἄωρον ἄνδρα περιάψωμεν». Τὸ «ὄμφακα καὶ ἄωρον ἄνδρα», ἐν ᾧ ὡς ἐξήγησις ἢ διασάφησις τοῦ ὄμφακα ἐπιφέρεται τὸ ἄωρον, προηνέχθη ὑπὸ τοῦ Ρεισκίου ἐν εἰκασίᾳ ἥν ποτε ἐποιήσατο οὗτος γράψας «Φοίνικες ἢ Σύροι ὄμφακα καὶ ἄωρον ἄνδρα». Ἕρμαιον νομίσας ὁ Βερναρδάκις τὸ ἐν τῇ εἰκασίᾳ ταύτῃ κείμενον ὄμφακα ἥρπασεν αὐτό· διότι ἐπορίζετο οὕτω λέξιν ἧς ἐδεῖτο, λέξιν τελευτῶσαν εἰς τὴν αὐτὴν συλλαβήν, εἰς ἣν καὶ ἄλλη λέξις φερομένη ἐν τῇ ῥήσει τοῦ Πλουτάρχου· δεξιώτατα δ' οὕτω ἀνεπλήρωσε τὰ ἐλλείποντα ἀναγνοὺς «φοίνικας ἢ σῦΚΑ (ἐρινεοῖς, ὄμφαΚΑ) καὶ ἄωρον ἄνδρα». Ἑνὸς μόνου στοχαζόμενος ὁ Βερναρδάκις πῶς νὰ παραστήσῃ πιθανὴν τὴν ὑπ' αὐτοῦ γινομένην ἀναπλήρωσιν οὐδαμῶς συνεῖδεν ὅτι κατὰ τὴν διασκευὴν ταύτην δεινῶς ὁ Πλούταρχος παραδοξολογεῖ λέγων ὅτι γίνεταί τι, ὅπερ οὐδέποτ' οὔτ' ἐγένετο οὔτε γίνε-

ται. Γνωστότατος εἶναι ὁ ἐρινασμὸς ὅστις συνήθης καὶ πάλαι ἦτο καὶ νῦν ὑπάρχει. Ὑπηγόρευσε δ' αὐτὸν αὐτὴ ἡ φύσις, καὶ οἱ ἐρινάζοντες περιῆπτον καὶ περιάπτουσιν ἐρινὰ ἤτοι ἄγρια σῦκα ἡμέροις συκαῖς πρὸς τελεσφορίαν τῶν καρπῶν. Ἀτοπώτατον δ' εἶναι νὰ λέγηται ὅτι περιάπτονται βάλανοι φοινίκων ἢ ἥμερα σῦκα ἐρινεοῖς ἤτοι ἀγρίαις συκαῖς, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο ἐμφαίνει ἢ ὅτι καὶ οἱ καρποὶ τῶν ἀγρίων συκῶν τελεσφοροῦνται καὶ ἐδεστοὶ ἀποβαίνουσιν, ἂν περιδεθῶσιν αὐταῖς βάλανοι φοινίκων ἢ ἥμερα σῦκα. Καὶ ἄλλως δέ, ἂν τὸ «ὄμφακα καὶ ἄωρον ἄνδρα περιάπτειν γυναικὶ πολλοῖς ἔτεσι πρεσβυτέρᾳ» κρίνηται ὅμοιον τῷ «φοίνικας ἢ σῦκα περιάπτειν ἐρινεοῖς», ὁ μὲν ὄμφαξ καὶ ἄωρος ἀνὴρ παραβάλλεται βαλάνῳ φοίνικος ἢ σύκῳ ἡμέρῳ, ἡ δὲ πολλοῖς ἔτεσι πρεσβυτέρα γυνὴ καὶ πεπαιτέρα συγκρίνεται ἀγρίᾳ συκῇ. Ταῦτα ἐσφάλη ὁ ἐκδότης, διότι ἀγνοεῖ πῶς συντάσσεται τὸ ῥῆμα περιάπτω, καὶ ἐνῷ λέγεται Ἑλληνιστὶ περιάπτω διάδημα τῷ τραχήλῳ, λίθους τῷ βραχίονι, αἰσχύνην τῇ πόλει κττ., ὁ Βερναρδάκις φρονεῖ ὅτι ἐλέγετο τοὐναντίον «περιάπτω τὸν τράχηλον διαδήματι, τὸν βραχίονα λίθοις, τὴν πόλιν αἰσχύνῃ κλπ., διὸ ᾔκασε καὶ περιάπτομεν συκᾶς ἐρινεοῖς, ἀντὶ περιάπτομεν συκαῖς ἐρινεούς.

Ἐν 766 e «καὶ τὰς καλὰς ταύτας καὶ ἱερὰς ἀναμνήσεις καλοῦμεν . . . τί ἂν κωλύοι . . .» εἰκάζει «καίτοι τὰς aut κεἰ τὰς» ἀντὶ τοῦ «καὶ τάς»· ἀμφότερα πλημμελῆ, διά τε τὴν ἐναντιωματικὴν ἔννοιαν, καὶ ὅμως, καὶ εἰ, καὶ διὰ τὴν κρᾶσιν τοῦ καὶ μετὰ τοῦ εἰ εἰς κεἰ, ὃ οὐχὶ πεζολογικόν.

781 e φέρεται «καὶ Ἀριστόδημος ὁ Ἀργεῖος εἰς ὑπερῷον οἴκημα θύραν ἔχον ἐπιρρακτήν, ἧς ἐπάνω τιθεὶς τὸ κλινίδιον ἐκάθευδε μετὰ τῆς ἑταίρας». Σημειοῦται δ' ὁ ἐκδότης «ἧς] deleverim». Κατὰ τὴν γνώμην ἄρα αὐτοῦ ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου «καὶ Ἀριστόδημος ὁ Ἀργεῖος εἰς ὑπερῷον οἴκημα θύραν ἔχον ἐπιρρακτήν, ἐπάνω τιθεὶς τὸ κλινίδιον ἐκάθευδε μετὰ τῆς ἑταίρας». Θαυμαστὸν φαίνεται ὅτι ὁ κριτικώτατος ἀνὴρ οὐδαμῶς προσέκρουσε τῇ σολοίκῳ συντάξει «εἰς ὑπερῷον οἴκημα — ἐκάθευδε μετὰ τῆς ἑταίρας». (Πρβλ. καὶ «ὁ Ὅμηρος εἶπεν εἰς τὴν νεκυίαν» ἀνωτ. σελ. 470). Παντὶ δὲ φανερὸν ἀποβαίνει ὅτι δὲν δύναται τὸ ἐπίρρημα ἐπάνω νὰ εἶναι ἐστερημένον τῆς εἰς ἀπαρτισμὸν τῆς ἐννοίας ἀναγκαίας οὔσης γενικῆς.

Καλῶς, νομίζομεν, θὰ εἶχεν ὁ λόγος τοῦ Πλουτάρχου, ἂν ἐξεφέρετο ὧδέ πως: «καὶ Ἀριστόδημος ὁ Ἀργεῖος εἰς ὑπερῷον (ἀναβαίνων) οἴκημα θύραν ἔχον ἐπιρρακτήν, (ταύτ)ης ἐπάνω τιθεὶς τὸ κλινίδιον ἐκάθευδε μετὰ τῆς ἑταίρας».

Ἐν 857 d «οὗ δ' Ἕλληνες ἀνθρώπους καταγεγηρακότας, οὐδαμοῦ ταύτην προὔθεντο τὴν εὐλάβειαν» ἀντὶ τοῦ καταγεγηρακότας εἰκάζει κάρτα γεγηρακότας, περιττῶς καὶ ἅμα πλημμελῶς, διότι τὸ μὲν καταγηράσκειν εἶναι συχνότατον ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ, (καταγεγηράκασιν Ἰσοκρ. Ἑλένη 1)· περὶ δὲ τοῦ κάρτα ἰδὲ Cobet. Var. Lect. σ. 302 «Eiusdemmodi est κάρτα, quod pessime verbis Atticis inseritur 70, 24· τὸ λάσιον καὶ κάρτα ἐκκεντοῦν, aut 52, 3· κάρτα οὐ φρενήρης, quod quis non rideat?». Πρβλ. καὶ Βυττεμβάχιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου Τόμ. VI σελ. 1034. Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπίρρημα ἀπαντᾷ καὶ παρὰ Φίλωνι τῷ Ἰουδαίῳ Τόμ. Β' σελ. 108 Λιψ. «ἀσινεῖς κάρτα καὶ πάνυ δοκίμους χαρακτῆρας». Ἐκ τοῦ πεζοῦ λόγου τῶν Ἀθηναίων ἓν μόνον παράδειγμα τοῦ ἐπιρρήματος τούτου μνημονεύεται τὸ ἐν τῷ Τιμαίῳ τοῦ Πλάτωνος 25 d «πηλοῦ κάρτα βαθέος ἐμποδὼν ὄντος», ὃ ἀποκατέστησεν ὁ Βεκκῆρος ἐκ κώδικος ἀντὶ τοῦ πρότερον φερομένου «πηλοῦ καταβραχέος». Ἱκανὸν λόγον περὶ τοῦ προκειμένου ἐπιρρήματος ἐποιήσατο ὁ Rutherford ἐν *The New Phrynichus* σελ. 8.

6 c ἐξέδωκε μὲν ὁ Βερναρδάκις «οἱ δ' αὐτοσχέδιοι τῶν λόγων πολλῆς εὐχερείας καὶ ῥᾳδιουργίας εἰσὶ πλήρεις, οὔθ' ὅθεν ἀρκτέον οὔθ' ὅπου παυστέον ἐστὶν εἰδότων», ἐσημειώσατο δὲ «ὅπου scripsi: ὅποι». Ἀπορεῖ τις εἰκότως τίνος ἕνεκα ὁ θαυμάσιος κριτικὸς ἐνόμισεν εὔλογον νὰ μετατυπώσῃ τὸ ἐπίρρημα ὅποι εἰς τὸ ὅπου· διότι τότε ὁμολογουμένως θὰ ἐφαίνετο ἀναγκαία οὖσα ἡ μεταβολὴ αὕτη, ἂν ἦτο ἀναμφισβητήτως ἀποδεδειγμένον ὅτι κατὰ τὴν νενομισμένην παρὰ τοῖς Ἕλλησι συνήθειαν, σύμφωνον ὡς τὰ πολλὰ οὖσαν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων, λέγεται μόνον παύομαί που ἢ παύομαι ἔν τινι, οὐχὶ δὲ καὶ παύομαί ποι ἢ παύομαι εἴς τι. Ἀλλὰ δὲν ἔχει οὕτω τὸ πρᾶγμα. Εἶναι δὲ τοιαύτη ἡ σημασία τοῦ ῥήματος παύομαι, ὥστε παντὶ μὴ ἀτριβεῖ τῆς Ἑλληνικῆς φωνῆς ὄντι ἀποβαίνει παραχρῆμα αἰσθητὸν ὅτι κατὰ τρόπον διαλέγεται ὁ ποιούμενος χρῆσιν τοῦ παύομαί ποι ἢ παύομαι εἴς τι. Ἵνα δὲ πᾶσι καταφανὲς γένηται ὃ λέ-

γομεν, μηδεμιᾶς μηδενὶ περὶ αὐτοῦ ἀμφιβολίας καταλειπομένης, ἐπάναγκες ὑπολαμβάνομεν νὰ ἐξετάσωμεν ῥήματα συνωνυμοῦντα τῷ παύομαι τὸ λήγω καὶ τὸ τελευτῶ.

Τὰ ῥήματα παύομαι καὶ λήγω εὑρίσκονται πολλάκις ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἀδιαφόρως τεθειμένα, ὡς ἐν τῷ τοῦ Εὐριπίδου (Ἱκέτ. 951) «παύσασθ', ἀλλὰ λήξαντες πόνων ἄστη φυλάσσεθ' ἥσυχοι μεθ' ἡσύχων» καὶ ἐν ἄλλοις χωρίοις. Λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 940, 40 «Τὸ δέ, ἔληγε μένος, οἱ μεθ' Ὅμηρον ἔληγε μένους ἐροῦσιν ἄν, τοιαύτῃ συντάξει χαίροντες. Ἔστι δὲ τὸ μὲν ἔληγε μένος ἀντὶ τοῦ ἔπαυσε, τὸ δὲ ἔληγε μένους ἀντὶ τοῦ ἐπαύσατο» καὶ 1237, 39. «Τὸ δὲ ἔληγε ποτὲ μὲν αὐτὸ καθ' αὑτὸ λέγεται, ποτὲ δὲ καὶ σύνταξιν ἐπιδέχεται, καὶ αὐτὴν ἢ μετὰ γενικῆς, ὡς τό, οὐδ' Ἀγαμέμνων λῆγ' ἔριδος ἤγουν ἐπαύετο, ἢ μετὰ αἰτιατικῆς, ὡς νῦν, οὐ Σκάμανδρος ἔληγε τὸ ὃν μένος, ὅμοιον ὂν τῷ, μὴ πρὶν παῦε τεὸν μένος». Ὅταν δ' ὑπάρχῃ ἀνάγκη νὰ δηλωθῇ ἡ τοπικὴ σχέσις, παραλαμβάνεται ἡ αἰτιατικὴ μετὰ τῆς προθέσεως εἰς, οἷον Θεόκρ. ΙΖ', 1 «Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα καὶ ἐς Δία λήγετε, μοῖσαι», Ἡρόδ. Δ, 39 «λήγει δὲ αὕτη, οὐ λήγουσα εἰ μὴ νόμῳ, ἐς τὸν κόλπον τὸν Ἀράβιον», Πολύβ. Γ', 4, 2 «ὅ τε γὰρ χρόνος ὁ πεντηκοντακαιτριετὴς εἰς ταῦτ' ἔληγεν» καὶ Ε, 31, 2 «κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, εἰς ὃν ἐλήξαμεν», Διον. Ἁλικ. π. συνθ. ὀνομ. σελ. 144, 2 Schaef. «μηδὲ δὴ ἄρχεσθαι πολλάκις ἀπὸ τῶν αὐτῶν μηδὲ λήγειν εἰς τὰ αὐτά», Θεμιστ. 235 c «ἀλλὰ πολλάκις Ἀριστοτέλει προθύσας εἰς τὴν Πλάτωνος ἔληγεν ἱερουργίαν», Προκόπ. Τόμ. Α' σελ. 17, 7 «ἀλλ' εἰς αὐτὸν μάλιστα τὸν κύκλον τῶν ὀρῶν ἔληγε», Φώτ. Βιβλιοθ. σελ. 328, 32 «λήγει δὲ ἐς τὰ ἀρχαῖα Γάδειρα» κτλ. Συχνὸν παρὰ τοῖς γραμματικοῖς εἶναι τὸ λήγει εἰς φωνῆεν, λήγει εἰς δίφθογγον κτλ. Κεῖται δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ σελ. 448 e «ἢ ἀπὸ Διὸς ἄρχεσθαι, Διοκλῆς, ἢ Ἑρμοῦ, Ἑρμόδωρος· ἢ λήγειν, εἰ τύχοι, εἰς νικος». Ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Ψευδαισχίνου (10,11) ἀπαντᾷ «κἀγὼ μὲν ἄλλο οὐδὲν ἢ ὅποι λήξει ἡ τοσαύτη ἀναισχυντία προσμένων λίθινος ὑπ' ἀπιστίας ἐγεγόνειν». Πρβλ. καὶ Λογγ. π. ὕψ. III, 4 «Ἦ δῆλον, ὡς σχολαστικὴ νόησις ὑπὸ περιεργίας λήγουσα εἰς ψυχρότητα», κτλ. Λέγεται δὲ καὶ καταλήγω εἴς τι καὶ ἀπολήγω εἴς τι, οἷον

Πλουτ. Φαβ. VI, 9 «ἐμβάλλουσιν αὐτοῦ τὴν δύναμιν φέροντες εἰς τὰ καταλήγοντα τῆς Καμπανίας εἰς πόλιν Κασιλῖνον», Διόδ. Σικελ. Κ', 2, 5 «ἀρξόμεθα μὲν ἀπὸ τῆς εἰς Λιβύην διαβάσεως Ἀγαθοκλέους, καταλήξομεν δ' εἰς τὸν ἐνιαυτὸν καθ' ὃν συμφρονήσαντες κοινῇ κτέ.», Γαλην. Τομ. ΙΘ' σελ. 226 «εἰς ὃν κατέληξεν ἡ ἀρχαία Ἀκαδημία», Σιμπλ. Ὑπομ. εἰς Ἀριστ. Τόμ. Ζ' σελ. 195,28 «ὅταν, ἀφ' οὗ τόπου τὸ ἕτερον ἄρχεται, εἰς ἐκεῖνον καταλήγῃ τὸ λοιπόν». (Πρβλ. καὶ σελ. 627, 5 καὶ 628, 30), Πολυδ. Ε', 69 «κεφαλὴν ἔχει μικράν, ἐλαφράν, κατωφερῆ εἰς στενὸν καταλήγουσαν», Φώτ. Βιβλιοθ. σελ. 499, 27 «ἄλλοτε δὲ ἄρχεται μὲν τοῦ πατρός, καταλήγει δὲ εἰς τὸ πνεῦμα» (Πρβλ. καὶ σελ. 142,5 179, 32, 217,41) κτλ., Ἀθην. σελ. 458 a «στίχον εἰπεῖν Ὁμηρικὸν ἀπὸ τοῦ ἄλφα ἀρχόμενον καὶ εἰς τὸ αὐτὸ στοιχεῖον καταλήγοντα». Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτ. ἃ ὁ Β. ἐξέδωκεν, ἀναγινώσκεται ἡ χρῆσις αὐτη, οἷον 496 a «εἰς δὲ σάρκα πιδακώδη καὶ πόροις ἀτρέμα λεπτοῖς διηθοῦσαν ἀπολήγων» καὶ 933 b «συστελλομένη τε κατὰ μικρὸν εἰς ὀξὺ τῇ κορυφῇ καὶ λεπτὸν ἀπολήγει πέρας». Πρβλ. καὶ Κλήμ. 222 «εἴς τι χρειῶδες ἀπολῆγον ἢ εἰς μήτραν ἢ εἰς ἀπηυθυσμένον», Θεμιστ. 280 b «πόρρωθεν δὲ ἐδόκει τοῖς θεωμένοις εἰς μίαν τελευτὴν ἀπολήγειν», Σωραν. π. Γυν. παθ. σελ. 18,15 Erm. «πρὸς δὲ τὸ ὕπερθεν μέρος εἰς τὴν καλουμένην ἀπολήγει νύμφην», Φωτ. Βιβλ. 188, 3 «οὐ μὴν οὐδὲ κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον, ἥτις εἰς τὴν πυργοποιίας ἀπολήγει τόλμαν». Ἐλέχθη δὲ καὶ «ἀρξόμεθα ἀπὸ τῶν κατασταθέντων Ἀθήνησι τριάκοντα τυράννων, καταλήξομεν δὲ ἐπὶ τὴν Ῥώμης ἅλωσιν ὑπὸ Γαλατῶν» (Διοδ. Σικ. ΙΔ' 2, 4) καὶ «πρὸς αὐτὸ καταλήγουσιν αἱ τοῦ Μέλανος διαχύσεις» (Πλουτ. Πελοπ. ΙϚ'). Πρβλ. καὶ Θεμιστ. 245 d «καὶ τελευτῶν δὴ κατέληξεν εἰς τοὺς συνήθεις ὁμιλητάς», τουτέστι κατήντησεν. Ὡς δ' ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Ψευδαισχίνου ὅποι λήξει, οὕτως ὑπὸ τοῦ Αἰσχύλου Χοηφ. 1075 «ποῖ καταλήξει μετακοιμισθὲν μένος ἄτης;» Σημειωτέον δ' ὅτι Διόδωρος ὁ Σικελιώτης εἶπεν ἐπὶ μεταβατικῆς διαθέσεως «Θεόπομπος δ' ὁ Χῖος τὴν τῶν Ἑλληνικῶν σύνταξιν κατέστροφεν εἰς τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν καὶ εἰς τὴν περὶ Κνίδον ναυμαχίαν, γράψας βίβλους δώδεκα· ὁ

δὲ συγγραφεὺς οὗτος ἦρκται μὲν ἀπὸ τῆς περὶ Κυνὸς σῆμα ναυμαχίας, εἰς ἣν Θουκυδίδης κατέληξε τὴν πραγματείαν».

Ἄλλο ῥῆμα συνωνυμοῦν τῷ παύομαι εἶναι τὸ τελευτῶ. Πολλὴ δὲ χρῆσις γίνεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τοῦ τελευτῶ εἴς τι. Ὁ Ἡρόδοτος εἰπὼν Δ΄ 39 «λήγει δὲ αὕτη, οὐ λήγουσα εἰ μὴ νόμῳ, ἐς τὸν κόλπον τὸν Ἀράβιον» λέγει μετ' ὀλίγα «τὸ δὲ ἀπὸ Φοινίκης παρήκει διὰ τῆσδε τῆς θαλάσσης ἡ ἀκτὴ αὕτη παρά τε Συρίην τὴν Παλαιστίνην καὶ Αἴγυπτον, ἐς τὴν τελευτᾷ». Ἐκ πολλῶν παραδειγμάτων ἃ ἔχομεν πρόχειρα τοῦ τελευτῶ εἴς τι καταλέγομεν ἔνια, Ἱπποκρ. Τομ. Β΄ σελ. 502 Erm. «τελευτῶσι γὰρ αἱ φλέβες αἱ τοῦ ἀνθρώπου πᾶσαι ἐς τοὺς δακτύλους τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν», Θεόφρ. Ἀποσπ. 12, 28 «πόθεν δ' ἄρξασθαι χρὴν καὶ εἰς ποῖα τελευτᾶν;», Διον. Ἁλικ. π. τ. Θουκ. Χαρακ. 12 «πρόσεστι δὲ τούτῳ καὶ τὸ μὴ εἰς ἃ δεῖ κεφάλαια τετελευτηκέναι τὴν ἱστορίαν», Γαλην. Τομ. Α΄ σελ. 13 «καὶ τὸ μὲν ἐμὸν γένος ἀπ' ἐμοῦ ἄρξεται, τὸ δὲ σὸν εἰς σὲ τελευτήσει», Πλουτ. Καμίλλ. 17, 4 «ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ θεοῦ καὶ τελευτῶν εἰς τὰ θηρία». (Πρβλ. Θησ. Στεφ. λ. τελευτῶ). Ὑπὸ τοῦ κωμικοῦ Πλάτωνος ἐρρήθη Ἀποσπ. 173, 6 Kock «ἄρξομαι ἐκ βολβοῖο, τελευτήσω δ' ἐπὶ θύννον». Ὡς δὲ λέγεται ἡ λέξις λήγει ἢ καταλήγει εἰς φωνῆεν κτλ., οὕτω καὶ ἡ λέξις τελευτᾷ εἰς φωνῆεν κτλ. Σημειωτέον δ' ὅτι ἡ παραλήγουσα ἐκαλεῖτο ἐνίοτε καὶ παρατέλευτος (ἢ παρατελευταία). Πρβλ. παρατελευτῶ. Ὁμοίως δὲ τῷ ἀπολήγω ἐλέχθη καὶ ἀποτελευτῶ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους Πολιτ. Ε, 5 (Τομ. Α΄ σελ. 571, 40 Διδ.) «Καὶ ἐν Κῷ μὲν πολιτικωτέρα ἐγένετο ἡ ὀλιγαρχία, ἐν Ἴστρῳ δ' εἰς δῆμον ἀπετελεύτησεν, ἐν Ἡρακλείᾳ δ' ἐξ ἐλαττόνων εἰς ἑξακοσίους ἦλθεν» ἤγουν κατήντησε. Πολλάκις δὲ γίνεται χρῆσις τοῦ τελευτῶ εἴς τι ἐπ' ἐννοίας, ἣν ἡμεῖς παριστῶμεν διὰ τοῦ καταντῶ εἴς τι, ὡς παρά τ' ἄλλοις καὶ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ Ἠθικ. 644 a «ἀλλ' ἄτοπα καὶ κυνικὰ καὶ τελευτῶντα πολλάκις εἰς λοιδορίας καὶ ὀργὰς» καὶ 660 b «ὁ γὰρ σύνδειπνος — λόγων κοινωνὸς ἥκει καὶ παιδιᾶς καὶ φιλοφροσύνης εἰς εὔνοιαν τελευτώσης» καὶ 663 f «εἴ γε πλησμονὴ μὲν ὅταν εἰς φθοράν τινα τελευτήσῃ καὶ νόσον, ἔβλαψεν». Εὑρίσκεται δὲ τὸ ῥῆμα τελευτῶ συντεταγμένον καὶ ἐπιρρήματι δηλοῦντι τὴν εἰς τόπον σχέσιν, οἷον

Αἰσχ. Χοηφ. 528 «καὶ ποῖ τελευτᾷ καὶ καρανοῦται λόγος»; (Πρβλ. καὶ Πέρσ. 735), Πλ. Νόμ. 630 C: «ποῖ δὴ τελευτᾷ νῦν ἡμῖν οὗτος ὁ λόγος»; (Πρβλ. καὶ Συμπ. σελ. 181 e) καὶ Πολιτ. 403 c «οἷ γοῦν δεῖ τελευτᾶν, τετελεύτηκεν». Καὶ παρ' Ἀριστείδῃ Τόμ. Δ΄ σελ. 524 Dind. «ποῖ οὖν τοῦτο ἐτελεύτησεν»; καὶ παρὰ Φωτίῳ Βιβλιοθ. σελ. 75,38 «ὡς αὐτός τε προείποι καὶ τὸν πόλεμον, ὅτι γενήσεται καὶ ὅποι τελευτήσοι».

Τὸ ῥῆμα τελευτῶ ἐγένετο ἐκ τοῦ ὀνόματος τελευτή, ᾧ συνωνυμοῦσι τὸ πέρας καὶ τὸ τέρμα· παρήχθησαν δ' ἐκ μὲν τοῦ πέρας τὸ περαίνω καὶ περατῶ -οῦμαι, ἐκ δὲ τοῦ τέρμα τὸ τερματῶ -οῦμαι καὶ τερματίζω. Παραλαμβανόμενον ἀμεταβάτως τὸ ῥῆμα περαίνω εὑρίσκεται συντεταγμένον καὶ αἰτιατικῇ μετὰ τῆς προθέσεως εἰς ἐπὶ τοιαύτης ἐννοίας, οἵαν ἐμφαίνει τὸ τελευτῶ εἴς τι· οἷον Ἀριστοτ. π. Ζῴ. Γενέσ. Βιβλ. Α΄ κεφ. γ΄ «αἰδοῖον ἀπὸ τούτων περαῖνον εἰς τὸ ἔξω» καὶ π. Ζῴ. Ἱστορ. 1, 11 «περαίνουσι δὲ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ εἰς τὸν ἐγκέφαλον», Γαλην. Τόμ. Β΄ σελ. 337 «περαίνει δ' εἰς τὴν ῥίζαν αὐτὴν οὐ νεῦρον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀρτηρία καὶ φλέψ», Τόμ. Γ΄ σελ. 694 «Ἐκδέχεται δὲ τοῦτον ἠθμῷ τινι προσεοικὸς ὀστοῦν, εἰς τὴν ὑπερῴαν περαῖνον» κτλ. Ἀπαντᾷ δὲ καὶ περαίνω ἐπί τι καὶ περαίνω πρός τι, ὡς διδάσκεταί τις ἐκ τῶν Λεξικῶν. Πολλάκις δὲ γίνεται χρῆσις τοῦ περαίνω πρός τι ὑπὸ τοῦ Σιμπλικίου ἐν τοῖς εἰς τὰ Φυσικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους ὑπομνήμασιν. Ὡς δὲ λέγεται ἡ λέξις τελευτᾷ εἰς φωνῆεν κτλ., οὕτω καὶ ἡ λέξις περατοῦται εἰς φωνῆεν κτλ. οἷον «αἱ ἀντωνυμίαι εἰς ο περατοῦνται» «τὴν παραλήγουσαν εἰς ος περατουμένην» κτλ. Πρβλ. καὶ περαιοῦσθαι εἴς τι «κατὰ τοὺς παλαιοὺς πᾶν μέτρον εἰς τελείαν περαιοῦται λέξιν»· πρβλ. Γλωσσ. Παρατηρ. σελ. 389 κ. ἑ. Ἐρρήθη δὲ καὶ τερματοῦσθαι εἴς τι ἢ πρός τι, ὡς παρ' Εὐσταθίῳ ἐν ταῖς εἰς Διονύσιον τὸν Περιηγητὴν Παρεκβολαῖς σελ. 246, 5 (Διδ) «Σκύθαι αὐτὴν ἀμφινέμονται καὶ εἰς αὐτὴν τερματοῦνται» καὶ σελ. 334, 3 «τερματοῦται πρὸς τὰ κατὰ δύσιν Γάδειρα».

Κατάδηλον ἐκ τῶν διειλημμένων κατέστη ὅτι σύνηθες ἦτο τοῖς Ἕλλησι νὰ λέγωσι λήγω ἢ καταλήγω εἴς τι καὶ τελευτῶ εἴς τι. Ἠδύνατο δ' ὡς εἰκὸς νὰ λεχθῇ «οὔτ' ἀφ' ὅτου δεῖ ἄρχεσθαι οὔτ' εἰς

ὅ,τι δεῖ λήγειν (ἢ καταλήγειν) εἰδότων» ἢ «εἰς ὅ,τι δεῖ τελευτᾶν εἰδότων». Πᾶς δέ τις κατανοεῖ ὅτι οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει νὰ μεταβληθῇ ἡ σύνταξις, ἂν ἀντὶ τοῦ λήγειν ἢ τελευτᾶν παραληφθῇ τὸ παύεσθαι, καὶ ὅτι κάλλιστ' ἔχει ἡ ῥῆσις «οὔτ' ἀφ' ὅτου δεῖ ἄρχεσθαι οὔτ' εἰς ὅ,τι δεῖ παύεσθαι εἰδότων» ἤτοι «οὔτ' ἀφ' ὅτου ἀρκτέον οὔτ' εἰς ὅ,τι παυστέον ἐστὶν εἰδότων», οὗ οὐδὲν διαφέρει τὸ παρὰ ψευδοπλουτάρχῳ κείμενον 6 c «οὔθ' ὅθεν ἀρκτέον οὔθ' ὅποι παυστέον ἐστὶν εἰδότων». Εὑρέθησαν δὲ καὶ παραδείγματα ἐν οἷς τὸ παύομαι εἶναι συντεταγμένον μετὰ τῆς προθέσεως εἰς ἢ πρός· Δίων. Κάσσ. Βιβλ. ΟΒ', 22, 6 «καὶ ἐς αὐτὸν ἡ οἰκία ἡ τῶν ὡς ἀληθῶς Αὐρηλίων αὐταρχοῦσα ἐπαύσατο», Πολυδ. Β',191 «τὸ δὲ πλατὺ νεῦρον, ὃ πρὸς τὴν πτέρναν παύεται ἀπὸ ἰγνύος ἀρξάμενον, τένων». Πρβλ. καὶ Α', 255 «τουτὶ δὲ τὸ βιβλίον ἐκ θεῶν ἀρξάμενον εἰς τὴν ἱερὰν γεωργίαν παύεται». Παρὰ τῷ Φωτίῳ κεῖται Βιβλ. σελ 35, 42 «ἄρχεται μὲν ἀπὸ τῆς Αἰνείου ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἐκ Τροίας καθόδου — διέρχεται δὲ καθεξῆς, ΑΠΟπαυόμενος εἰς τὴν τοῦ Ἀντωνίνου,—σφαγήν». Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι τὸ παρ' Ἡρῳδιανῷ Ἱστορ. Βιβλ. Α', 16, 13 ἁπαντῶν «ἐπειδὴ ἐς αὐτὸν ὁ ἐνιαυτὸς ἄρχεταί τε καὶ παύεται». Γνωστότατον δ' εἶναι τὸ παῦ' ἐς κόρακας. Τὴν ἀδιάφορον χρῆσιν τοῦ λήγειν εἴς τι καὶ παύεσθαι εἴς τι βλέπει τις παρὰ τῷ Γαληνῷ λέγοντι «ὅσοι μὴ λήγουσιν εἰς ἀπυρεξίαν» καὶ «τοὺς μὴ λήγοντας εἰς ἀπυρεξίαν», καὶ «τοὺς εἰς ἀπυρεξίαν παυομένους» καὶ «τοὺς μὴ παυομένους εἰς ἀπυρεξίαν» «ὅσοι μήτ' εἰς ἀπυρεξίαν λήγουσιν», καὶ «τῶν εἰς ἀπυρεξίαν παυομένων» καὶ «μὴ παυσάμενος εἰς ἀπυρεξίαν» (Τόμ. ΙΖ a σελ. 219 κ. ἑ. καὶ 233) καὶ «εἰς ἀπυρεξίαν δὲ μὴ παυόμενον» καὶ «εἰς ἀπυρεξίαν παυόμενος» (Τόμ. Ζ' σελ. 354-355). Εἶπε δ' ὁ Γαληνὸς καὶ «ἐάν τ' εἰς ἀπυρεξίαν, ἐάν τ' εἰς καλουμένην ἔνδοσιν ἥκωσιν» (Τόμ. ΙΖ a σελ. 221).

Ἐμηκύναμεν τὸν λόγον, ἵνα σαφῶς ἀποδείξωμεν ὅτι ὑγιῶς ἔχει τὸ «ὅποι παυστέον ἐστὶν» καὶ πεισθῇ πᾶς τις ὅτι ἄπειρος τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις ἀνελλήνιστον ὑπολαμβάνων τὴν ἐκφορὰν ταύτην μετατυποῖ τὸ ὅποι εἰς τὸ ὅπου.

Παρεθέμεθα ἐν τοῖς ἄνω μαρτύρια τῆς χρήσεως τοῦ λήγω εἴς τι καὶ καταλήγω εἴς τι. Εὔκολον δ' ὑπάρχει καὶ ἄλλα πολλὰ νὰ μνημονευθῶσιν. Ἀλλ' ἐν Ἰλιάδος Ι, 97 φέρεται «ἐν σοὶ μὲν λήξω

σέο δ' ἄρξομαι», περὶ οὗ ποιεῖται λόγον ὁ Εὐστάθιος γράφων «δηλοῖ δὲ προεκθετικῶς ὅτι ἀπὸ σοῦ ἄρξομαι δημηγορῶν καὶ εἰς σὲ καταλήξω, ἤγουν σὲ ἀρχὴν καὶ τέλος τοῦ λόγου ποιήσομαι,—ἀρξάμενος τῆς συμβουλῆς ἐκ τοῦ βασιλέως καὶ εἰς αὐτὸν περάνας αὐτήν». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ Α΄ 57 «οἷον ὅπου ὁ πρῶτος ἔληξεν, ἐκεῖθεν ἄρχεσθαι τὸν ἐχόμενον» καὶ Ι, 88 «ἀποτομὴν ἔχουσα ἀπὸ τοῦ ἀπείρου καὶ καταλήγουσα ἐν πέρασι». Πρβλ. καὶ Πολύβ. ΙΙΙ, 4, «ἐνθάδε που λήγειν ἂν ἡμᾶς ἔδει καὶ καταστρέφειν ἅμα τὴν διήγησιν καὶ τὴν πραγματείαν ἐπὶ τὰς τελευταίας ῥηθείσας πράξεις κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν». Ὁμοίως ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Φωτίου Βιβλιοθ. σελ. 35, 36 «ἐν οἷς καὶ ἡ ἱστορία τελευτᾷ». Οὐδεὶς τῶν περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀσχολουμένων ἀγνοεῖ ὅτι πολλὰ ῥήματα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ εὑρίσκονται ἄλλοτε μὲν συντεταγμένα αἰτιατικῇ μετὰ τῆς εἰς προθέσεως ἢ ἐπιρρήματι δηλοῦντι τὴν εἰς τόπον σχέσιν, ἄλλοτε δὲ δοτικῇ μετὰ τῆς ἐν προθέσεως ἢ ἐπιρρήματι ἐμφαίνοντι τὴν ἐν τόπῳ σχέσιν. Ἀρκούμεθα δ' ἐν τῷ παρόντι ποιοῦντες γνωστὸν ὅτι ὁ Γαληνὸς ἐν Τόμ. Θ΄ σελ. 780 πρῶτον μὲν εἶπε «δῆλον ὡς ἐν ἀμφιβολίᾳ καταστησόμεθα», ἔπειτα δὲ «πρόδηλον ὡς εἰς ἀπορίαν καταστησόμεθα».

Ἐν 160 d κεῖται «ἐτύγχανε γὰρ εἰς Ταίναρον ἀπεσταλμένος ἔκ τινων χρησμῶν, τῷ Ποσειδῶνι θυσίαν καὶ θεωρίαν ἀπάγων». Ἐσημειώσατο δ' ὁ Βερναρδάκις «malim ἀπάξων». Γινώσκων ὁ κ. Βερναρδ. ὃ διδάσκονται οἱ εἰς τὰ διδασκαλεῖα φοιτῶντες παῖδες, ὅτι τὰ κινήσεως σημαντικὰ ῥήματα συντάσσονται μετοχῇ μέλλοντος πρὸς δήλωσιν τοῦ τελικοῦ αἰτίου, προσέκρουσε τῇ μετοχῇ τοῦ ἐνεστῶτος (ἢ τοῦ παρατατικοῦ) ἀπάγων, ἤκασε δ' ὅτι ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου χρῆσις τῆς μετοχῆς τοῦ μέλλοντος ἀπάξων. Ἀλλ' οὐδεὶς τῶν περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀσχολουμένων ἀγνοεῖ ὅτι κάλλιστ' ἔχει ἡ παραδεδομένη γραφή, διαφθείρει δέ τις τὸ χωρίον τοῦ Πλουτάρχου, ἂν μεταβάλῃ τὸ ἀπάγων εἰς τὸ ἀπάξων. Ὡς λέγεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ πέμπω ἢ ἀποστέλλω τινὰ ἄγοντα, πέμπω τινὰ φέροντα κτλ., οὕτω καὶ ἀποστέλλομαι ἀπάγων, ἀπέσταλμαι ἀπάγων, «ἐτύγχανε γὰρ εἰς Ταίναρον ἀπεσταλμένος— τῷ Ποσειδῶνι θυσίαν καὶ θεωρίαν ἀπάγων». Ὁμοίως λέγεται ἥκω φέρων ἢ ἄγων, ἔρχομαι φέρων ἢ ἄγων, ἀφικνοῦμαι φέρων

κτλ.· Πλατ. Πρωταγ. 322 «Ἑρμῆν πέμπει ἄγοντα εἰς ἀνθρώπους αἰδῶ τε καὶ δίκην», Ἡροδ. Η', 103 «ταύτην μὲν ἀποστέλλει ἄγουσαν αὐτοῦ τοὺς παῖδας εἰς Ἔφεσον», Σοφ. Αἴ. 827 «πέμψον τιν' ἡμῖν ἄγγελον κακὴν φάτιν Τεύκρῳ φέροντα», Εὐριπ. Μηδ. 950 «πέμψω γὰρ αὐτῇ — λεπτόν τε πέπλον καὶ πλόκον χρυσήλατον παῖδας φέροντας», καὶ Ἰφιγ. Τ. 615 «τόνδε πέμψομεν δέλτον φέροντα», Θουκ. Α' 128,6 «Ἔπεμψε δὲ καὶ ἐπιστολὴν τὸν Γογγύλον φέροντα αὐτῷ» Αἰσχ. Ἀγαμ. 522 «ἥκει γὰρ ἡμῖν φῶς ἐν εὐφροσύνῃ φέρων» καὶ Ἑπτ. 40 «ἥκω σαφῆ τἀκεῖθεν ἐκ στρατοῦ φέρων», Σοφ. Οἰδ. Τ. 86 «τίν' ἡμῖν ἥκεις τοῦ θεοῦ φήμην φέρων;» καὶ Ἀντιγ. 1172 «τί δ' αὖ τόδ' ἄχθος βασιλέων ἥκεις φέρων;» καὶ Ἠλέκ. 666 «σοὶ φέρων ἥκω λόγους» καὶ Αἴ. 790 «ὡς ἥκει φέρων Αἴαντος ἡμῖν πρᾶξιν ἣν ἤλγησ' ἐγώ», Εὐριπ. Ἑκάβ. 1213 «ἢ ζῶντ' ἦλθες Ἀργείοις ἄγων;» καὶ Φοινισσ. 1086 «ἥπου ξυμφορὰν ἥκεις φέρων», Φιλοστεφ. Κωμ. Ἀποσπ. Τόμ. Δ' σελ, 589 Mein. «Τὸν ἐξ Ἀθηνῶν τὸν καλούμενον Πέρας, — ἥκω δεῦρ' ἄγων», Ἀντιφαν. Τόμ. Γ' σελ. 36 «εἰς ἀγρὸν ἦλθεν φέρων ποτ' ἰχθυοπώλης μαινίδας καὶ τριγλίδας», Ἀλεξ. Τόμ. Γ' σ. 449 «ἥξω φέρουσα συμβολὰς τοίνυν ἅμα», Θουκ. Ε' 76, 3 «καὶ ἀφικνεῖται πρόξενος ὢν Ἀργείων Λίχας ὁ Ἀρκεσιλάου παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων δύο λόγω φέρων ἐς τὸ Ἄργος» καὶ ϛ', 8, 1 «οἱ τῶν Ἀθηναίων πρέσβεις ἧκον ἐκ τῆς Σικελίας καὶ οἱ Ἐγεσταῖοι μετ' αὐτῶν ἄγοντες ἑξήκοντα τάλαντα ἀσήμου ἀργυρίου, Πλάτ. Φαίδ. σ. 117 a «ἧκεν ἄγων τὸν μέλλοντα δώσειν τὸ φάρμακον». Πρβλ. καὶ Κρίτ. σελ. 43 c Σωκ.— «ἀλλὰ τί δὴ οὕτω πρῴ ἀφῖξαι; Κρ. Ἀγγελίαν, ὦ Σώκρατες, φέρων χαλεπήν», τουτέστιν ἀφῖγμαι φέρων. Παρατηρητέον δ' ὅτι παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ ἀπαντᾷ Χοηφορ. 659 «πρὸς οὕσπερ ἥκω καὶ φέρω καινοὺς λόγους», ὅπερ εἶναι οἱονεὶ ἐξήγησις τοῦ ἥκω φέρων. Ἄξιον δὲ σημειώσεως νομίζομεν τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου εἰρημένον Α, 69 «Ταῦτα δὴ ὦν πάντα πυνθανόμενος ὁ Κροῖσος ἔπεμπε ἐς Σπάρτην ἀγγέλους δῶρά τε φέροντας καὶ δεησομένους συμμαχίης». Πολλοῦ θαυμασμοῦ ἄξιον φαίνεται ὅτι ὁ Βερναρδ. ἀγνοεῖ καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀσωπίου γεγραμμένα ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν σύνταξιν σ. 614 § 82 «Ἀναντίρρητον δὲ φαίνεται ὅτι διὰ τοῦ ἐνεστῶτος ἐξηγεῖται σαφέστερον ἡ βεβαιότης τοῦ σκοποῦ, ὡς ἦλθεν ἀγγέλλων = ἦλθεν ἀγγελῶν. Προ-

ἦλθε δὲ τοῦτο ἐκ περιστάσεων ἔνθα κυρίως ἡ Μετοχὴ δὲν ἐξηγεῖ τὸν σκοπὸν ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ τελεσθῇ ἀφ' οὗ τελεσθῇ ὑπὸ τοῦ ῥήματος σημαινομένη ἐνέργεια, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον διὰ τῆς Μετοχῆς καὶ τοῦ ῥήματος ἐκφέρονται δύο ἐνέργειαι συγχρόνως ἀρχίζουσαι· οὕτω, π. χ. τὸ (Ἡρ. Θ', 4) ὁ Μαρδόνιος πέμπει ἐς Σαλαμῖνα Μουρυχίδην φέροντα τοὺς αὐτοὺς λόγους, κτλ. παριστᾷ τὸν Μουρυχίδην ἔχοντα τοὺς λόγους ἐπάνω του, ἐκ τῆς στιγμῆς τῆς ἀναχωρήσεώς του, ὡς τόσα γράμματα· οὕτω παρὰ Σοφοκλεῖ «πέμπει μέ σοι φέροντα τάσδ' ἐπιστολὰς (Αἴ. 781. Ἴδε καὶ Θουκ. Α' 116. Ε', 76, Ϛ', 7, 8 κτλ.)· ὅθεν τὸ ἥκει φέρων ἢ ἄγων καταντᾷ ἦλθεν ἔχων (Θουκ. Α', 9) ἦλθεν ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ, ἦλθε μετὰ τοῦ, κτλ. (Αἰσχ. Ἑπτ. 40. Εὐρ. Ὀρ. 852, κτλ.), σημαινομένων οὕτω δύο συγχρόνων ἐνεργειῶν». Παρατηροῦμεν ἐν τέλει ὅτι παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ φέρεται Οἰδ. Κ. 784 ἥκεις ἔμ' ἄξων, οὐχ ἵν' ἐς δόμους ἄγῃς, ἀλλ' ὡς πάραυλον οἰκίσῃς», οὗ ἡ ἔννοια ὅλως διάφορος τοῦ ἥκεις ἄγων.

Οὐδεὶς δύναται νὰ μὴ ὁμολογήσῃ ὅτι ὁ ποιούμενος ἔκδοσιν ποιητοῦ ἢ συγγραφέως ὀφείλει μὲν νὰ μὴ κινῇ γραφὴν φερομένην ἐν τοῖς ἀντιγράφοις, ἂν μὴ σαφῶς φωρᾶται πλημμελὴς ἢ ἄτοπος οὖσα, ὀφείλει δὲ νὰ μὴ ἔχῃ ἄλλοτ' ἄλλην γνώμην περὶ τῆς αὐτῆς ἐκφορᾶς καὶ ἐνιαχοῦ μὲν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένου συγγραφέως ἢ ποιητοῦ νὰ ἐγκρίνῃ αὐτήν, ἀλλαχοῦ δὲ νὰ μεταποιῇ ἢ μεταβολὴν αὐτῆς εἰσηγῆται. Μομφῆς δ' ὡς εἰκὸς ἄξιος φαίνεται ὁ ἐκδότης ἐκεῖνος ὅστις, ἄμοιρος μὲν παιδείας, ἄμοιρος δὲ κρίσεως ὤν, κινεῖ μὲν εἰκαίως παραδεδομένας γραφάς, αἵτινες οὐδαμῶς ἐξελέγχονται ἀνελλήνιστοι ἢ ἀσύστατοι οὖσαι, ἀμφιδοξῶν δὲ περὶ ἐκφορᾶς πολλάκις ἀπαντώσης, ὁτὲ μὲν ἀποδέχεται αὐτὴν ὡς ὑγιῶς ἔχουσαν, ὁτὲ δὲ μεταγράφει ὡς ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων διαφθαρεῖσαν. Μεμπτότερος δὲ πάντως ἀποβαίνει, ἂν μετατυπῶν ἔν τινι χωρίῳ ἐκφορὰν ἐν ἄλλοις οὐκ ὀλίγοις ὑπ' αὐτοῦ ἐγκεκριμένην μηδαμῶς κρείττονα μηδ' ἀποδεκτοτέραν αὐτὴν ἀποφαίνῃ. Συχνοτάτη ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ εἶναι ἡ σύνταξις ῥήματος μετ' ἀπαρεμφάτου ἐχούσης τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον ὅπερ καὶ τὸ ῥῆμα· ὅταν δ' ὑπάρχῃ ἀνάγκη τὸ κοινὸν ἀμφοτέρων ὑποκείμενον νὰ νοηθῇ ἐπὶ τῆς ἀπαρεμφάτου κατ' ἀντίθεσιν ἢ κατ' ἀντιδιαστολήν, γίνεται χρῆσις τῆς πρὸς τοῦτο ἐπιτηδείας ἀντωνυμίας κατ' ὀνομαστικὴν πτῶσιν. Τῆς χρήσεως ταύτης φέρομεν παραδείγματα ἐκ τῶν

Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου τὸ ἐν 792 c «Δαρεῖος ὁ Ξέρξου πατὴρ ἔλεγεν αὐτὸς αὑτοῦ παρὰ τὰ δεινὰ γίγνεσθαι φρονιμώτερος» καὶ τὸ ἐν 815 f «ὁ γὰρ ἀποστήσας τὴν πόλιν αὐτὸς εἶναι (ἔφη) τοὺς μὲν φίλους πείσας τοὺς δ' ἐχθροὺς βιασάμενος». Πρβλ. καὶ 172 d «τῶν μὲν λόγων ἔφη κύριος αὐτὸς εἶναι, τῶν δὲ πράξεων τὴν τύχην μετὰ τοῦ βασιλέως». Καὶ ἐν ἄλλοις δὲ χωρίοις ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Κοβήτου αὐτὸς ἀντὶ τοῦ αὑτὸν ἢ αὐτόν. Ἔγραψεν ὁ ἐπιφανὴς κριτικὸς ἐν Μνημοσύνῃ 1878 σελ. 26 «613 b (Ὁ Πεισίστρατος) ἔφη, βούλεσθαι μὲν αὐτὸς πεῖσαι τοὺς παῖδας, ἐπεὶ δὲ δυσκόλως ἔχουσιν αὐτΟΝ ἐκείνοις πείσεσθαι. Periit oppositio et αὐτὸν soloecum est. Correxerim: βούλεσθαι μὲν αὐτΩΙ πείΘΕCΘΑΙ τοὺς παῖδας, — αὐτΟC ἐκείνοις πείσεσθαι. Saepe in huiusmodi compositione pro αὐτὸς scribae αὐτὸν substituunt. Diogen. Laërt. II. 34. Σωκράτης ἔλεγε τοὺς μὲν ἄλλους ἀνθρώπους ζῆν ἵν' ἐσθίοιεν, αὐτΟΝ δὲ ἐσθίειν, ἵνα ζῴη. Plutarchus pag. 961 b. Κλεομένης ὁ βασιλεὺς παρὰ πότον εὐδοκιμοῦντος ἀκροάματος ἐρωτηθεὶς εἰ μὴ φαίνεται σπουδαῖον ἐκέλευσεν ἐκείνους σκοπεῖν, αὐτΟΝ γὰρ ἐν Πελοποννήσῳ τὸν νοῦν ἔχειν. Manifestum est utrobiquo αὐτΟC reponi oportere». (Πρβλ. καὶ Var. Lect. σελ. 361 καὶ Nov. Lect. σελ. 237 καὶ Μνημ. 1875 σελ. 119 καὶ 1880 σελ. 236). Ἐξέδωκε δὲ καὶ ὁ Βερναρδάκις «ἐκέλευσεν ἐκείνους σκοπεῖν, αὐτὸς γὰρ ἐν Πελοποννήσῳ τὸν νοῦν ἔχειν» καὶ «ἔφη βούλεσθαι μὲν αὐτὸς πεῖσαι τοὺς παῖδας, ἐπεὶ δὲ δυσκόλως ἔχουσιν, αὐτὸς ἐκείνοις πείσεσθαι καὶ ἀκολουθήσειν» («αὐτὸς Cobetus: αὐτὸν). (Ἀλλ' ἐμμελέστερον ἔχει ὁ λόγος ἐκφερόμενος ὡς μετεγράφη ὑπὸ τοῦ Κοβήτου, ἤγουν «βούλεσθαι μὲν αὐτῷ πείθεσθαι τοὺς παῖδας — αὐτὸς ἐκείνοις πείσεσθαι»). Καὶ ἐν 961 b «ἐκέλευσεν ἐκείνους σκοπεῖν, αὐτὸς γὰρ ἐν Πελοποννήσῳ τὸν νοῦν ἔχειν» («αὐτὸς Porphyrius: αὐτόν»). Ἀλλαχοῦ δὲ καταλείπει ἀμετάβλητον τὴν αἰτιατικήν, ὡς ἐν 592 e «Παυσαμένης δὲ τῆς φωνῆς, βούλεσθαι μὲν αὐτὸν ὁ Τίμαρχος ἔφη θεάσασθαι περιστρέφοντα, τίς ὁ φθεγγόμενος εἴη» καὶ ἐν Τόμ. Ζ' σελ. 432, 5 «τοὺς γὰρ ἄλλους ἐξαρκέσειν ἤ, κἂν πάντες φύγωσιν, αὐτόν γε σὺν τῷ ἑταίρῳ μενεῖν καὶ μαχέσεσθαι». Πρβλ. καὶ σ. 323, 14 «χρησμὸν ἔλαβεν αὐτὸν ἔσεσθαι τῆς νίκης ἐγκρατῆ». Καὶ τοῦτο μὲν δὲν εἶναι ἴσως θαυμαστόν. Πάντως δ' ὅμως παράδοξον εἶναι ὅτι ἐν ἄλλῳ τόπῳ τοῦ Πλουτάρχου νομίζει τῆς αἰτιατικῆς

ἑαυτὸν προκριτέαν τὴν ὀνομαστικὴν αὑτὸς ἢ καὶ τὴν αἰτιατικὴν αὑτόν! Ἐν Τόμῳ Ζ' σελ. 429, 6 φέρεται «καὶ πολλὰ μὲν πεποιηκέναι ἑαυτόν, τὸ δὲ γέρας οὐ παρὰ τούτων, ἀλλὰ παρὰ τοῦ κοινοῦ τῶν Ἑλλήνων εἰληφέναι», σημειοῦται δ' ὁ ἐκδότης «ἑαυτὸν] malim αὑτὸς aut quidem αὑτόν». Ἀλλὰ πολλὰ ἀπαντῶσι καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου χωρία ἐναντιούμενα τῇ γνώμῃ τοῦ Βερν., οἷον Τομ. Α' σελ. 131, 18 «Ἐν δὲ τοῖς φαύλοις οὐ παρίησι τὸ πρωτεῖον, ἀλλά φησιν, ἂν ἐκεῖνος ᾖ δύσκολος, αὑτὸν εἶναι μελαγχολικόν· ἂν ἐκεῖνος δεισιδαίμων, αὑτὸν θεοφόρητον· ἐρᾶν ἐκεῖνον, μαίνεσθαι δ' αὑτόν».

Περὶ τοῦ «βούλεσθαι μὲν αὑτὸν ὁ Τίμαρχος ἔφη θεάσασθαι κτέ.» ἐποιήσατο ὁ Βερναρδάκις τὴν βραχυτάτην τήνδε παρατήρησιν «αὐτὸν] i. e. se»). Ἀλλ' ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου παραλαμβάνεται καὶ ἡ αἰτιατικὴ τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας ἐπὶ ἀπαρεμφάτου ἐχούσης τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον τῷ ῥήματι, ᾧ εἶναι συντεταγμένον, οἷον 792 c «Ὁ δὲ Σκύθης Ἀτέας (ἔλεγεν) μηδὲν οἴεσθαι τῶν ἱπποκόμων διαφέρειν ἑαυτόν», καὶ Τομ. Ζ' σελ. 415, 23 «τούτων φησὶ διδάσκαλον ἑαυτὸν τοῦ νεανίσκου γεγονέναι», 429, 6 «καὶ πολλὰ μὲν πεποιηκέναι ἑαυτόν, τὸ δὲ γέρας οὐ παρὰ τούτων, ἀλλὰ παρὰ τοῦ κοινοῦ τῶν Ἑλλήνων εἰληφέναι». Πρβλ. καὶ 185 d «Τῶν γὰρ Ἑλλήνων (ἔλεγεν) ἄρχειν Ἀθηναίους, Ἀθηναίων δ' ἑαυτόν», καὶ 87 f «Φωκίων ἑαυτὸν ἔφησε τοῦτον εἶναι», καὶ 197 a «τοῦ δὲ Φιλίππου λαβεῖν ὁμήρους ἀξιοῦντος, ἐκεῖνον μὲν γὰρ εἶναι μετὰ πολλῶν Ῥωμαίων, ἑαυτὸν δὲ μόνον Μακεδόσι». Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ τόπῳ εἶναι τρὶς μὲν τεθειμένη ἡ αἰτιατικὴ τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας, δὶς δ' ἡ ὀνομαστικὴ αὑτός, 54 c «ἐν δὲ τοῖς φαύλοις οὐ παρίησι τὸ πρωτεῖον, ἀλλά φησιν, ἂν ἐκεῖνος ᾖ δύσκολος, αὑτὸν εἶναι μελαγχολικόν· ἂν ἐκεῖνος δεισιδαίμων, αὑτὸν θεοφόρητον· ἐρᾶν ἐκεῖνον, μαίνεσθαι δ' αὑτὸν — ἀλλ' ἔν γε τοῖς χρηστοῖς τοὐναντίον. αὑτός φησι ταχέως τρέχειν, ἵπτασθαι δ' ἐκεῖνον· αὑτὸς ἱππεύειν ἐπιεικῶς, ἀλλὰ τί πρὸς τὸν ἱπποκένταυρον τοῦτον;». Συνήθης ἄρα εἶναι ἡ χρῆσις τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας ἐπὶ τούτων, ἀλλ' ὁ κ. Βερναρδάκις ἀγνοῶν ὅτι ἔχει ὀρθῶς ἡ αὐτοπαθὴς ἀντωνυμία ἐν τῇ ῥήσει «καὶ πολλὰ μὲν πεποιηκέναι ἑαυτόν, τὸ δὲ γέρας κτέ.» ἐσημειώσατο «malim αὑτὸς aut quidem αὑτόν». Ὡς δ' ὑπάρχουσι χω-

ρία τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου, ἐν οἷς φέρεται ἡ ἑνικὴ αἰτιατικὴ τῆς ἀντωνυμίας αὑτὸς καὶ ἕτερα ἐν οἷς κεῖται ἡ ἑνικὴ αἰτιατικὴ τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας, οὕτω καὶ χωρία, ἐν οἷς γίνεται χρῆσις τῆς πληθυντικῆς αἰτιατικῆς τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας, καὶ ἄλλα, ἐν οἷς ἀπαντᾷ ἡ πληθυντικὴ αἰτιατικὴ τῆς ἀντωνυμίας αὑτός, οἷον σελ. 353 a «οὐ βούλονται δὲ τὸν Ἆπιν οὕτως ἔχειν οὐδ' ἑαυτούς», καὶ 1120 d «'οὗτοι' φησὶν 'ἄνθρωπον εἶναι καὶ ἵππον καὶ τοῖχον οὐ λέγουσιν, αὑτοὺς δὲ τοιχοῦσθαι καὶ ἱπποῦσθαι καὶ ἀνθρωποῦσθαι'». (Πρβλ. Τομ. Ζ' σελ. 258, 23). Ἐξέδωκε δ' ὁ Βερναρδ. καὶ ἐν 944 d «Ἐκ δὲ τῶν βελτιόνων ἐκείνων οἵ τε περὶ τὸν Κρόνον ὄντες ἔφασαν αὑτοὺς εἶναι καὶ πρότερον ἐν Κρήτῃ τοὺς Ἰδαίους Δακτύλους» ἀντὶ τοῦ αὐτούς, καὶ 247 f «Διὸ καὶ νομίζουσιν αὑτοὺς Ἀθηναίους τε διὰ τὰς μητέρας κατὰ γένος προσήκειν καὶ Σπαρτιατῶν ἀποίκους εἶναι», ἀνθ' οὗ ᾔκασε μόνον αὑτούς, ἤτοι ἐν μὲν τῷ προτέρῳ τῶν δύο τελευταίων χωρίων ἔγραψεν αὑτούς ἀντὶ τοῦ αὐτούς, ἐν δὲ τῷ ὑστέρῳ ἐτήρησε μὲν τὸ αὐτούς, ᾔκασε δὲ αὑτούς. Εὑρίσκεται δὲ καὶ ἐν τῷ Κράσσῳ τοῦ Πλουτάρχου ἡ αἰτιατικὴ αὑτούς, ἣν μετατυποῖ ὁ Κόβητος εἰς τὴν ὀνομαστικὴν αὑτοὶ ἐν Nov. Lect. σελ. 237 λέγων «ut apud Plutarchum in Crasso XXIII. ὀλίγοι ἀπήγγειλαν ἀπολωλέναι τοὺς ἄλλους ὑπὸ τῶν πολεμίων, αὑτοὺς δὲ μόλις ἐκφυγεῖν, non est Plutarchus tam negligens et Graecitatis ignarus, ut non scripserit αὑτοὶ δέ». Πρβλ. καὶ Collect. crit. σελ. 354 «αὑτοὺς μὲν οὖν εἶναι ἀπὸ τούτων, ἐκείνους δὲ ἀπὸ ἑτέρων. Pendent haec ex verbo φασί, quod praecedit. Itaque postulat Graecitatis ratio et usus, ut dicatur αὐτΟΙ μέν, ἐκείνΟΥΣ δέ, sed saepenumero vidi, et hic illic multis exemplis demonstravi, in talibus indoctos scribas solere nominativos in accusativos convertere. In F. diserte scriptum est αὐτοὶ μέν: idem in suo libro Kiessling. repperit sed unice verum id esse non sensit».

Ἐπισκοποῦντες τὰ ἄνω εἰρημένα βλέπομεν ὅτι ἐν ἄλλοις μὲν τόποις ὁ Βερναρδάκις μετέβαλε τὴν αἰτιατικὴν αὑτὸν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν αὑτός, ἐν ἄλλοις δὲ κατέλιπεν αὐτὴν ἀμετάβλητον καὶ ὅτι ἀνέγνω μὲν αὑτοὺς ἀντὶ τοῦ αὐτούς, προέκρινε δὲ τοῦ ἑαυτὸν ἔν τινι τῶν παρατεθέντων χωρίων τὸ αὑτὸς ἢ αὑτὸν ἀμφιβάλλων περὶ

τῆς ὀρθότητος τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας. Παραδοξότατον ἡμῖν φαίνεται ὅτι ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ λόγου πλοκῇ ὁ Βερναρδάκις ἀρέσκεται μὲν τῇ πληθυντικῇ αἰτιατικῇ τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας, ἀπαρέσκεται δὲ τῇ ἑνικῇ αἰτιατικῇ τῆς ἀντωνυμίας ταύτης καὶ ἀποστέργει μὲν τὴν πληθυντικὴν αἰτιατικὴν αὑτούς, ἀσμενίζει δὲ τῇ ἑνικῇ αἰτιατικῇ αὑτόν.

Τῆς συντάξεως, καθ' ἣν τίθεται ἡ ἑνικὴ αἰτιατικὴ τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας ἐπὶ ἀπαρεμφάτου ἐχούσης τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον τῷ ῥήματι, ᾧ εἶναι συντεταγμένη, ἀπαντῶσιν ἱκανὰ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου μαρτύρια, ἐξ ὧν ἀναμφίβολος ἀποδείκνυται ἡ παρὰ τῷ συγγραφεῖ τούτῳ χρῆσις τῆς συντάξεως ταύτης. Ποιεῖται δ' ὁ Πλούταρχος χρῆσιν καὶ τῆς ἑνικῆς αἰτιατικῆς τῆς τοῦ δευτέρου προσώπου αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας λέγων, 715 b «εἶτ', ἔφη, περὶ τούτων μὲν οἴει καὶ σεαυτὸν ἱκανῶς ἂν εἰπεῖν πρὸς ἡμᾶς· πρὸς δὲ πραγματικὴν καὶ πολιτικὴν σκέψιν ἀθέτως ἔχειν διὰ τὸν οἶνον;» καὶ 995 a «εἰ δὲ λέγεις πεφυκέναι σεαυτὸν ἐπὶ τοιαύτην ἐδωδήν, ὃ βούλει φαγεῖν πρῶτον αὐτὸς ἀπόκτεινον κτέ.». Προσκρούσας δ' ὁ Βερναρδάκις τῇ αὐτοπαθεῖ ἀντωνυμίᾳ ἐν τῇ ῥήσει «καὶ πολλὰ μὲν πεποιηκέναι ἑαυτόν, τὸ δὲ γέρας κτέ.» κατέδειξεν ὅτι ἀγνοεῖ τὴν τοῦ Πλουτάρχου συνήθειαν, ἣν ὤφειλε παντὸς ἄλλου μᾶλλον αὐτὸς ν' ἀκριβοῖ· καὶ θαυμαστὸν μὲν πάντως εἶναι ὅτι προσέκρουσεν ἐκφορᾷ ἀναμφισβητήτῳ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ οὔσῃ, ἀλλὰ θαυμαστότερον ἴσως ὑπάρχει ὅτι θελήσας νὰ μεταποιήσῃ τὴν αὐτοπαθῆ ἀντωνυμίαν ἑαυτὸν δὲν ἠρκέσθη τῇ μεταβολῇ αὐτῆς εἰς τὴν ὀνομαστικὴν αὐτός, ἀλλ' ἔκρινεν εὔλογον νὰ μετατυπώσῃ αὐτὴν καὶ εἰς τὴν αἰτιατικὴν αὑτόν, ἥτις κατ' οὐδένα τρόπον δύναται νὰ προκριθῇ τῆς ἑνικῆς αἰτιατικῆς τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας, ὡς πάντες ἐπίστανται οἱ μὴ τελέως ἀπαίδευτοι ὄντες.

Ἀποροῦμεν τῇ ἀληθείᾳ τί νὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου ὅστις ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ λόγου πλοκῇ ἐγκρίνει μὲν τὴν πληθυντικὴν αἰτιατικὴν αὑτοὺς - ἑαυτοὺς καὶ ἀποδοκιμάζει τὴν πληθυντικὴν αἰτιατικὴν αὐτούς, ἀποδοκιμάζει δὲ τὴν ἑνικὴν αἰτιατικὴν ἑαυτὸν καὶ ἐγκρίνει τὴν ἑνικὴν αἰτιατικὴν αὑτόν, ἀμνημονῶν μὲν ἢ καὶ ἀφροντιστῶν τῆς συνηθείας τοῦ Πλουτάρχου, καθ' ἣν οὐχὶ ἅπαξ ἢ δὶς κεῖται παρ' αὐτῷ ἡ ἑνικὴ αἰτιατικὴ τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας,

οὐδαμῶς δ' ἐνθυμούμενος ὅτι ἀποδοκιμάσας ἀλλαχοῦ τὸ φερόμενον παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ αὐτὸν μετέβαλεν εἰς τὸ αὐτός. Εὐλόγως δύναταί τις νὰ ἐρωτήσῃ αὐτόν, τίνι λόγῳ πειθόμενος δοξάζει, ὅτι ὁ Πλούταρχος δὲν ἠδύνατο μὲν νὰ εἴπῃ «(ὁ Πεισίστρατος) ἔφη βούλεσθαι μὲν αὐτὸς πεῖσαι τοὺς παῖδας, ἐπεὶ δὲ δυσκόλως ἔχουσιν αὐτὸν ἐκείνοις πείσεσθαι», ἠδύνατο δὲ νὰ εἴπῃ «καὶ πολλὰ μὲν πεποιηκέναι αὐτόν, τὸ δὲ γέρας οὐ παρὰ τούτων, ἀλλὰ παρὰ τοῦ κοινοῦ τῶν Ἑλλήνων εἰληφέναι», καὶ ὅτι ἠδύνατο μὲν νὰ εἴπῃ «τούτων φησὶ διδάσκαλον ἑαυτὸν τοῦ νεανίσκου γεγονέναι» κτλ., δὲν ἠδύνατο δὲ νὰ εἴπῃ «Καὶ πολλὰ μὲν πεποιηκέναι ἑαυτόν, τὸ δὲ γέρας κτέ.». Ἀλλὰ λογικὴν ἀκολουθίαν παρὰ τοῦ ἐκδότου αἰτεῖν σημαίνει, ὡς φαίνεται, οὐδὲν ἄλλο ἢ Ἀρκαδίην αἰτεῖν.

Ἐν 982 e φέρεται κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Βερναρδάκι «οἱ δὲ βάτραχοι περὶ τὰς ὀχείας ἀνακλήσεσι χρῶνται, τὴν λεγομένην ποιοῦντες ὀλολυγόνα, φωνὴν ἐρωτικὴν καὶ γαμήλιον οὖσαν· ὅταν δὲ τὴν θήλειαν ὁ ἄρρην οὕτω προσαγάγηται, κοινῇ τὴν νύκτα παραμένουσιν· ἐν ὑγρῷ μὲν γὰρ οὐ δύνανται, μεθ' ἡμέραν δὲ δεδίασιν ἐπὶ γῆς μίγνυσθαι· γενομένου δὲ σκότους, ἀδεῶς συμπλέκονται προϊόντες».

Ὁ λόγος οὗτος εἶναι ἅμα μὲν εὐκρινέστατος, ἅμα δ' ἀτοπώτατος. Εἶναι εὐκρινέστατος καθ' ὅσον σαφέστατα καὶ ἐναργέστατα ἐξ αὐτοῦ διδασκόμεθα πρῶτον μὲν ὅτι ἡ συνάντησις τῶν βατράχων, τοῦ ἄρρενος τὴν θήλειαν προσαγαγομένου, γίνεται ἐν ὑγρῷ ἤτοι ἐν ὕδατι ἡμέρας ἔτι οὔσης, ἔπειτα δ' ὅτι οἱ βάτραχοι μένουσιν ἐν τῷ ὕδατι μέχρι τέλους τῆς ἡμέρας, ὅτε γενομένου σκότους προέρχονται ἐκ τοῦ ὕδατος εἰς τὴν γῆν καὶ συμπλέκονται ἐπ' αὐτῆς. Εἶναι δ' ἀτοπώτατος καθ' ὅσον λέγεται ἐν αὐτῷ «κοινῇ τὴν νύκταν παραμένουσιν», ὅπερ, ἐπειδὴ ἡ συνάντησις τῶν βατράχων γίνεται ἡμέρας ἔτι οὔσης, δὲν δύναται νὰ νοηθῇ ἄλλως ἢ «κοινῇ οἱ βάτραχοι παραμένουσιν ἐν τῷ ὕδατι τό τε ὑπόλοιπον μέρος τῆς ἡμέρας, καὶ τὴν ἐχομένην νύκτα οὐδαμῶς ἐξ αὐτοῦ ἐξερχόμενοι καθ' ἅπαντα τὸν χρόνον τοῦτον». Τοῦτο δὲ καὶ ψευδέστατον ἐξελέγχεται, διότι γενομένου σκότους ἤτοι νυκτὸς ἐπελθούσης ἐξέρχονται οἱ βάτραχοι ἐκ τοῦ ὕδατος, καὶ ἀνοητότατα αἰτιολογεῖται· διότι γελοιότατον ἀληθῶς εἶναι νὰ λέγηται ὅτι διὰ τοῦτο ΕΝ ΤΩι ΥΔΑΤΙ οἱ βάτραχοι παραμένουσι τό τε ὑπόλοιπον μέρος τῆς ἡμέρας καὶ τὴν ἐχομένην νύκτα, διότι ἐν ὑγρῷ

ἤτοι ΕΝ ΥΔΑΤΙ δὲν δύνανται νὰ μιγνύωνται. Οἱ βάτραχοι δυσανασχετοῦσι πάντως μένοντες ἐν τῷ ὕδατι, διότι ἀδύνατος ἀποβαίνει ἐν αὐτῷ ἡ μεῖξις ἢ συνουσία αὐτῶν καὶ δὲν περαίνεται τὸ ἔργον οὗ ἕνεκα ὁ ἄρρην τὴν θήλειαν προσηγάγετο· μένουσι δ' ὅμως ἐν τῷ ὕδατι κατ' ἀνάγκην ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ἡμέρα, διότι φοβοῦνται ἡμέρας οὔσης ἐπὶ γῆς νὰ μιγνύωνται. Κατέστησε δ' ἀτοπώτατον τὸν λόγον τοῦ Πλουτάρχου ὁ Βερναρδάκις ἀναγνοὺς «κοινῇ τὴν νύκτα παραμένουσιν» ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις φερομένου «κοινῇ τὴν νύκτα περιμένουσι», ὅπερ ἔχει ὑγιέστατα, προσηκόντως δὲ νοούμενον ἀποφαίνει τὸν λόγον κάλλιστον καὶ ἐμμελέστατον. Εἶναι δ' ἡ σύνθεσις τοῦ λόγου τοιαύτη ὥστ' οὐδαμῶς κινδυνεύει ἀνὴρ ἔμπειρος τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων νὰ παρανοήσῃ τὸ «κοινῇ τὴν νύκτα περιμένουσι». Τὸ ῥῆμα περιμένω ἔν τε τῇ παλαιᾷ καὶ ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ λαμβάνεται καὶ ἀμεταβάτως καὶ μεταβατικῶς· ὅθεν λέγεται μὲν ἀμεταβάτως περιμένω τὴν νύκτα, πέντε ἡμέρας, τῆς αἰτιατικῆς ἐμφαινούσης χρόνον, ὅτε σημαίνεται τὸ περιμένω κατὰ τὸν χρόνον τῆς νυκτός, τῶν πέντε ἡμερῶν, λέγεται δὲ μεταβατικῶς περιμένω τὴν νύκτα τῆς αἰτιατικῆς παριστώσης τὸ ἀντικείμενον, ὅτε δηλοῦται τὸ προσδέχομαι ἢ καραδοκῶ τὴν νύκτα, τουτέστι «περιμένω τὴν νύκτα» ἐρχομένην τρόπον τινὰ πρός με, ὃ ἄλλως λέγεται περιμένω νὰ ἔλθῃ ἡ νύξ. Προφανέστατον δ' ὑπάρχει ὅτι ἐπὶ ταύτης τῆς ἐννοίας εἶναι εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Πλουτ. τὸ «κοινῇ τὴν νύκτα περιμένουσιν» ἤτοι ὁμοῦ περιμένουσι νὰ ἔλθῃ ἡ νύξ, ὅτε δύνανται ν' ἀποπληρώσωσι τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν· διότι ἐν μὲν ὑγρῷ ἤτοι ἐν ὕδατι δὲν δύνανται νὰ μιγνύωνται, ἡμέρας δ' οὔσης φοβοῦνται ἐπὶ γῆς νὰ πράττωσι τοῦτο· γενομένου δὲ σκότους ἤτοι νυκτὸς ἐπελθούσης, ἣν εἰκότως περιέμενον, προέρχονται ἐκ τοῦ ὕδατος εἰς τὴν γῆν καὶ ἀδεῶς ἐπ' αὐτοῦ μίγνυνται. Ὡς δ' ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου «κοινῇ τὴν νύκτα περιμένουσιν», οὕτως ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου Ϛ', 56 «περιέμενον Παναθήναια τὰ μεγάλα» καὶ ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους σελ. 93, 14 «καὶ παραχειμάζειν ἔδει καὶ περιμένειν τὴν ὡραίαν» καὶ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος (ψευδοπλάτωνος) Ἐπιστ. Ζ σελ. 326 a «περιμένειν ἀεὶ καιρούς» καὶ σελ. 327 d «Τίνας γὰρ καιρούς, ἔφη, μείζους περιμενοῦμεν τῶν νῦν παραγεγονότων θείᾳ τινὶ τύχῃ;» Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν σελ. 768 d εἶπεν ὁ Πλούταρχος « 'ταύτην' εἶπεν

ʽἐγὼ τὴν ἡμέραν, ὦ φίλτατ' ἄνερ, προσμένουσα σοῦ χωρὶς ἔζων ἀνιαρῶς». Γίνεται δὲ ὁμοία χρῆσις καὶ τοῦ ῥήματος ἀναμένειν οἷον ἐν Ὀδύσ. τ, 342 «ἄεσα καί τ' ἀνέμεινα ἐΰθρονον Ἠῶ» καὶ παρ' Ἡροδ. Ζ', 54 «ἀνέμενον τὸν ἥλιον ἐθέλοντες ἰδέσθαι ἀνίσχοντα», ἔτι δὲ τοῦ ἁπλοῦ μίμνειν ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσιν οἷον Ἰλ. Θ 561 «ἑσταότες παρ' ὄχεσφιν ἐΰθρονον Ἠῶ μίμνον» καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἐν 209 c «τρεψάμενος δὲ περὶ Λυδίαν» ἀντὶ τοῦ περὶ εἰκάζει παρά, ἀγνοῶν ὅτι συχνοτάτη εἶναι ἡ περὶ ἐν ταῖς τοιαύταις φράσεσιν· ἀναγράφω τινὰ παραδείγματα ἐξ αὐτῆς τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ, οἷον 69 c περὶ Θήβας . . διῆγεν, 111 c ἱστοροῦσι περὶ τὸν Πόντον γιγνόμενα, 162 e ἐτύγχανε δὲ Λοκροῖς ἡ τῶν Ῥίων . . θυσία καὶ πανήγυρις ἣν ἄγουσι . . . περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον, 244 b δρῶσι Φωκεῖς περὶ Ὑάμπολιν, 224 f στέμματα . . λαβοῦσαι περὶ τὴν ἀγορὰν ἀπήντησαν τῷ Ἀριστοτίμῳ, 298 a Τίς ἡ περὶ Θρᾴκην Ἀραίνου ἀκτή; 301 a πόθεν ἐν τῇ Βοιωτίᾳ περὶ τὸν Ἐλεῶνα ποταμὸν Σκάμανδρος ὠνομάσθη; 302 e ἐπιθεμένου δὲ τοῦ Ζειποίτου περὶ τὸ καλούμενον Φάλιον αὐτοῖς, 303 e πολλὰς ἀπέκτεινε περὶ τὸν τόπον τοῦτον, 324 a περὶ τὸ Κάσπιον πέλαγος, 341 b περὶ τὴν Ὑρκανίαν λίθῳ τὸν τράχηλον (πληγείς), 410 a περὶ τὴν Τρωγλοδυτικὴν γῆν πεπλανημένος, 414 a περὶ τὸ Πτῷον (ἦν), 418 b οἱ περὶ τὰ Τέμπη γιγνόμενοι καθαρμοί, 421 a περὶ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν . . ἐντυγχάνοντα, 434 a τῶν περὶ τὴν Ἀττικὴν ἀργυρείων, 435 c τοῖς περὶ τὴν Κιλικίαν συμβέβηκε παθεῖν, 499 b τὸν περὶ Μηδείαν θερίζοντα Περσῶν βασιλέα, 513 b Ἀλκιβιάδης περὶ Μίλητον ὤν, 583 b διατρίβοντι περὶ Θήβας. Πρβλ. καὶ Ἀριστοτ. Πολιτ. Β' 7 (Τόμ. Α' σελ. 515, 9 Διδ.) «φασὶ γὰρ τὸν Λυκοῦργον, ὅτε τὴν ἐπιτροπείαν τὴν Χαρίλλου τοῦ βασιλέως καταλιπὼν ἀπεδήμησεν, τότε τὸν πλεῖστον διατρῖψαι χρόνον περὶ τὴν Κρήτην διὰ τὴν συγγένειαν» καὶ (σελ. 515, 21) «τέλος δ' ἐπιθέμενος τῇ Σικελίᾳ τὸν βίον ἐτελεύτησεν ἐκεῖ περὶ Κάμικον», καὶ Θουκ Η' 64 «περὶ μὲν οὖν τὴν Θάσον τἀναντία τοῖς τὴν ὀλιγαρχίαν καθιστᾶσι τῶν Ἀθηναίων ἐγένετο» κλπ. κλπ. καὶ Κόντον ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Ζ' σελ. 11-6. Οὕτω καλῶς ἐμελέτησεν ὁ ἐκδότης τούς τε ἄλλους Ἕλληνας συγγραφεῖς καὶ ἰδιαιτέρως αὐτὸν ὃν ἀνέλαβε νὰ ἐκδώσῃ!

Σημειωτέον δὲ ἐν τέλει καὶ τόδε ὅτι ἀπερισκέπτως κινῶν ὁ ἐκδότης

τὴν παραδεδομένην γραφὴν οὐδαμῶς ᾐσθάνετο ὅτι ἀναγινώσκων παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ «Τρεψάμενος δὲ παρὰ Λυδίαν Τισσαφέρνην» διέφθειρε τὴν ἱστορίαν, διότι κατὰ τὴν γραφὴν ταύτην ὁ Ἀγησίλαος ἐτρέψατο τὸν Τισσαφέρνην ἐγγὺς ἢ πλησίον τῆς Λυδίας, οὐχὶ ἐν τῇ Λυδίᾳ. Ἀλλὰ σαφέστατα ὅ τε Ξενοφῶν ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς Γ, 4, 21 κ.ἑ. (καὶ ἐν τῷ Ἀγησιλάῳ Α, 29 κ.ἑ.) καὶ ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ Ἀγησιλάῳ κεφ. 10 διδάσκουσιν ὅτι ἐν τῇ Λυδίᾳ ἐγένετο ἡ τροπὴ τοῦ Τισσαφέρνους ὑπὸ τοῦ Ἀγησιλάου.

Ἐν 914 c φέρεται «Διὰ τί τῷ οἴνῳ θάλασσαν παραχέουσι κτ.ἑ;» ὁ δ' ἐκδότης ἀπειρότατος ὢν τοῦ Ἕλληνος λόγου προσέκρουσε τῷ παραχέουσιν, διὸ ἤκασε περιχέουσι. Ἀλλὰ τίς εἶδέ ποτε ἢ θὰ ἴδῃ οἴνῳ θάλασσαν περιχεομένην φύσει τοῦ πράγματος ἀδυνάτου ὄντος; Ἡ παραδεδομένη γραφὴ τῷ οἴνῳ θάλασσαν παραχέουσι ἔχει ὑγιέστατα καὶ νοεῖται κάλλιστα, οὐδενὶ δὲ τῶν παιδείας ἀντιποιουμένων συγχωρεῖται ν' ἀγνοῇ τὴν χρῆσιν ταύτην, ὅταν μάλιστα ληφθῇ πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι λέγεται καὶ οἶνος ἀπαράχυτος, τουτέστιν οἶνος, ᾧ οὐ παρακέχυται θάλασσα ἤτοι θαλάσσιον ὕδωρ.

Τοῦ ῥήματος παραχεῖν πολλάκις γίνεται χρῆσις ἐν τοῖς Σερβιλίου Δαμοκράτους Λειψάνοις (Διδ.) οἷον σ. 100, 32 «Γλυκεῖ διαχέας ταῦτα [τὰ] δύο μίγματα, παράχει κατὰ μικρὸν τοῖς ζέουσι τῆς χύτρας» καὶ σελ. 103, 75 «θραύων παράχει κύπρινον διὰ οἴνου βραχὺ» καὶ σελ. 104, 113 «οἶνον παραχέων λεῖα ποίησον καλῶς» καὶ σελ. 105, 29 «οἶνον παραχέας λευκὸν αὐστηρὸν βραχὺ» καὶ σελ. 110, 77 «Τούτοις παραχέας ὄξος εὐῶδες βραχὺ λέαιν' ἐφ' ἱκανὸν ἐν θυείᾳ μείζονι» καὶ σελ. 120, 78 «Ὕδατος δὲ τάρκοῦν παραχέας ἕψει μέχρι ἡ σὰρξ ἀποστῇ ῥᾳδίως τῶν ὀστέων» καὶ σελ. 128, 330 «Λέαιν' ἐπὶ πολύ, παραχέων χρηστὸν βραχὺ ἔλαιον ἱκανῶς πρόσφατόν τε καὶ γλυκύ». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἡροδότῳ Δ', 75 «Αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν, ὕδωρ παραχέουσαι, κατασώχουσι περὶ λίθον κτέ.» Παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ φέρεται καὶ τὸ ἐνεργητικὸν Περὶ Ὑλ. Ἰατρ. Δ, 155 «ἔνιοι δὲ ἀντὶ τοῦ ὕδατος θάλατταν παραχέοντες. πλύνουσιν· οἱ δὲ τῇ τελευταίᾳ πλύσει μελίκρατον παραχέουσι», καὶ τὸ παθητικὸν Περὶ Ὑλ. Ἰατρ. Α, 155 «χυλίζεται δὲ τὰ φύλλα παραχεομένου οἴνου παλαιοῦ ἢ ὕδατος ὀμβρίου». Πρβλ. καὶ Β, 65 «θεραπεύεται ὁ πρόσφατος μαλαχθεὶς ὡς στέαρ, παρα-

χεόμενος ὕδατι» Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου οὖρον παραχεῖν καὶ οὖρον παραχεόμενον ἐν Αἰτ. Φυτ. Γ', 9, 3 καὶ ιζ', 5. Τὸ παθητικὸν φέρεται καὶ ἐν τοῖς τοῦ Φανίου παρ' Ἀθηναίῳ σελ. 31 f «γλεύκει παραχεῖται ἐπὶ χοῦς πεντήκοντα εἷς θαλάσσης» Ἐκ τοῦ ῥήματος παραχέω ἐγένετο τὸ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ μνημονευόμενον παράχυμα 172, 13 «Ὁ χωρὶς παραχύματος οἶνος, οἷον ἐψήματος» καὶ τὸ ἐν τοῖς Γεωπονικοῖς κείμενον παραχυτέον 7, 26, 1 «Γάρου κοτύλας δ' παραχυτέον καὶ ῥοιᾶς φύλλα, καὶ λύουσι τὴν νοτίαν», καὶ τὸ ἀπαράχυτος οὗ ποιεῖται μνείαν ὁ Διοσκορίδης Περὶ Ὕλ. Ἰατρ. Ε', 9 «οἱ δὲ καλούμενοι ἀπαράχυτοι, ἔχοντες δὲ ἔψημα μεμιγμένον, κεφαλῆς εἰσι πληρωτικοὶ» καὶ ὁ Γαληνὸς Τομ. Ι' σελ. 832 «λαμβάνειν δ' ἀπαραχύτους, οὕτω δ' ὀνομάζουσιν οἷς οὐ μέμικται θάλασσα, μεγίστην βλάβην ἡγουμένους ἐφ' ὧν μέμικται γενήσεσθαι» καὶ Τομ. ΙΓ' σελ. 721 «λεάνας κατ' ἰδίαν καὶ μίξας οἶνον ἀπαράχυτον», καὶ ὁ Ἐρωτιανὸς σελ. 64, 15 Kl. «οἶνον αὐτίτην· τὸν ἀπαράχυτον». Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος «ἀπαράχυτος οἶνος· ᾧ οὐ προστέθειται θάλασσα» (Πρβλ. καὶ Goeller εἰς Δημήτρ. περὶ Ἑρμην. σελ. 133). Ἐν τοῖς Αἰθιοπικοῖς τοῦ Ἡλιοδώρου Ε, 16 εἶναι εἰρημένον «ὕδατος ἀπαραχύτου φιάλην προτείνας ὁ Ναυσικλῆς», περὶ οὗ ὁ Κοραῆς ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡλιοδώρου Τομ. Β' σελ. 181 ποιεῖται τὴν παρατήρησιν τήνδε «Ἀπαραχύτου] Κατεχρήσατο τῇ λέξει· ἐπὶ γὰρ οἴνου ἀκράτου, ᾧ μὴ παρακέχυται ὕδωρ (καὶ τοῦτο θαλάσσιον) τέθειται τὸ Ἀπαράχυτος· ἐνταῦθα δὲ ὕδωρ ἀπαράχυτον εἴρηκεν, ᾧ μὴ παρακέχυται οἶνος, καθ' ὁμοιότητα τοῦ πρόσθεν εἰρημένου (σελ. 84) Ὕδωρ ἄκρατον». Σημειωτέον δὲ ὅτι καὶ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἐγένετο χρῆσις τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπιθέτου ἐπὶ μεταφορικῆς ἐννοίας ἐν Ἠθικ. σελ. 968 c «ἐγὼ δὲ μᾶλλον ἐν τοῖς ἀφ' αὑτοῦ καὶ ἀδιδάκτοις τοῦ θηρίου πάθεσι καὶ κινήμασιν, ὥσπερ ἀκράτοις καὶ ἀπαραχύτοις, ἐμφαινομένην ὁρῶ τὴν σύνεσιν». Ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς τοῦ Ἀθηναίου 27 a ἀπαντᾷ «ἴδιον δ' αὐτοῦ τὸ μὴ δοκεῖν ἀπαρέγχυτος εἶναι», περὶ οὗ γράφει ὁ Κασαύβων ἐν Animad. in Athen. σελ. 63 «At pro ἀπαρέγχυτος, rescribendum esse ἀπαράχυτος, verum non est. Scio Galeni dictionem esse ἀπαράχυτος, sed nihil propterea mutandum: nam et παραχεῖσθαι dixerunt, et πα-

ρεγχεῖσθαι. Infra hoc libro: γλεύκει παρεγχεῖται περὶ τοὺς πεντήκοντα εἰς θαλάσσης». Ἀλλ' ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ φέρεται καὶ γραφὴ παραχεῖται, ἥτις προεκρίθη ὑπὸ τοῦ Δινδορφίου καὶ τοῦ Μεινεκίου· Ἡ μετοχὴ τοῦ παρεγχεῖσθαι κεῖται ἐν σελ. 26 b «ἡδὺν γὰρ εἶναι τὸν οἶνον, παρεγχεομένης θαλάσσης». Πρβλ. καὶ Ἀριστοτ. Μετεωρλ. Βιβλ. Β', 3, 35 «ἀλλὰ καὶ ἐάν τις ἀγγεῖον πλάσας θῇ κήρινον εἰς τὴν θάλασσαν, περιδήσας τὸ στόμα τοιούτοις, ὥστε μὴ παρεγχεῖσθαι τῆς θαλάττης», καὶ Σερβιλ. Δαμοκράτ. σελ. 117, 147 «Τήξας δὲ ταῦθ', [οὕτως] παρέγχει μαλάβαθρον» καὶ Γεωπον. Ζ' 36 «ταῦτα κόψας παρέγχει οἴνου εὐώδους λευκοῦ τὸ ἀρκοῦν» καὶ Η' 23 «ὅταν δὲ ἀναζέσῃ καὶ ἀποκαθαρθῇ, παρεγχέομεν ἑψήματος εἰκοστόπεμπτον μέρος» κτλ.

Παρατηρητέον δ' ὅτι ὁ ἀπαράχυτος οἶνος ἐκαλεῖτο καὶ ἀθαλάσσωτος ἢ ἀθάλασσος κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν τεθαλασσωμένον, ὅστις ὠνομάζετο καὶ ἁλικρὰς ἤτοι θαλασσομιγής. Τῶν μυριολέκτων τούτων οὐδεμίαν, ὡς βλέπετε, ἔχει αἴσθησιν ὁ ἐκδότης, διὸ διαφθείρει τὸ παραχέουσιν εἰς τὸ περιχέουσιν. Τοῦτο λέγεται παρασκευάσαι ἔκδοσιν ἀρχαίου Ἕλληνος συγγραφέως ἐν τοῖς καταστήμασι Teubner!

Ὁ ἐκδότης ποιεῖται πολλάκις χρῆσιν μηχανικῆς τινος, ἐπιτραπήτω μοι ἡ λέξις, κριτικῆς. Ἐπειδὴ δηλονότι ἔμαθεν ὅτι πολλάκις οἱ μεταγραφεῖς πλημμελῶς ἀναγνόντες τὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν ἔγραψαν ἄλλ' ἀντ' ἄλλων ἢ ὑπερβάντες δι' ὁμοιότητα συλλαβὰς ἢ λέξεις τινὰς παρέλιπον αὐτάς, καὶ ὅτι εὐφυὴς κριτικὸς δύναται οὐχὶ σπανίως ὑπὸ τὰ μεταβεβλημένα ταῦτα οὐ μόνον νὰ μαντεύῃ τὰ πρότερον ἐν τῷ κειμένῳ ἀναγινωσκόμενα ἀλλὰ καὶ γράψας ἐκ παραλλήλου τά τε ἠλλοιωμένα καὶ τὰ κατ' αὐτὸν γνήσια νὰ δεικνύῃ πῶς ἐκ τούτων προῆλθον ἐκεῖνα (ὅρα Κόβητον ἐν Λογ. Ἑρμῇ Α' 205-6, 255 κέξ., 451 κέξ., 486 κέξ., 516 καὶ ἀλλαχοῦ), διὰ τοῦτο πολλάκις γράφων κεφαλαίοις γράμμασι λέξεις ἢ τύπους ζητεῖ νὰ παραγάγῃ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον τὸν ἕτερον ἐκ τοῦ ἑτέρου, ἀδιαφορεῖ δὲ ἂν ἡ ἔννοια ἀπαιτῇ τοῦτο ἢ μή, καὶ ἂν ἡ Γραμματικὴ καταπατῆται ἢ μὴ κττ. Οὕτω λ. χ. ἀντὶ τοῦ ἀγαθοὶ ναύκληροι εἰκάζει ἄπλοοι ναύκληροι. Βεβαίως τὸ ΑΓΑΘΟΙ καὶ τὸ ΑΠΛΟΟΙ παλαιογραφικῶς, ὡς λέγεται, ἐλάχιστον διαφέρει· ἀλλὰ πρῶτον τί πρᾶγμα εἶναι οἱ ἄπλοοι

ναύκληροι; ἔπειτα ἠδύνατο ὁ Πλούταρχος νὰ γράψῃ τὸ ἀσυνάλειπτον ἄπλοοι ἀντὶ τοῦ συνῃρημένου ἄπλοι; Ἦσαν τότε οἱ ἀσυναίρετοι τύποι τῶν εἰς -οος ὀνομάτων ἐν χρήσει; Δὲν βοᾷ ἡ Γραμματικὴ καὶ ἡ ἱστορία τῆς γλώσσης κατὰ τῆς παραδιορθώσεως ταύτης; ὁ ἐκδότης ἀδιαφορεῖ περὶ τούτων, ἀρκεῖ ὅτι ἐποιήσατο εἰκασίαν κατὰ τοὺς κανόνας τῆς τέχνης, ὅτι ἐδείχθη κριτικός!

Τῆς δεξιότητος ταύτης παράδειγμα εἴδομεν ἀνωτέρω (σελ. 446-9) τὸ τοῦ Πλουτάρχου σελ. 162 e, ἔνθα ᾔκασεν ὅτι γρ. «ἅπαντα δεύτερα τοῦ ζητεῖν ΤΟΝ (ἐργασάμενον ΤΟΝ) φόνον ἐποιοῦντο διὰ τὴν δόξαν τοῦ Ἡσιόδου. Καὶ τοῦτο μὲν ταχέως ἔπραξαν, εὑρόντες τοὺς φονεῖς· αὐτούς τε γὰρ κατεπόντισαν ζῶντας καὶ τὴν οἰκίαν κατέσκαψαν», τουτέστιν «ἅπαντα δεύτερα **τοῦ ζητεῖν τὸν ἐργασάμενον τὸν φόνον** ἐποιοῦντο διὰ τὴν δόξαν τοῦ Ἡσιόδου. καὶ **ἐζήτησαν μὲν ταχέως τὸν ἐργασάμενον τὸν φόνον εὑρόντες τοὺς φονεῖς·** αὐτούς τε γὰρ κατεπόντισαν ζῶντας καὶ τὴν οἰκίαν κατέσκαψαν . . .». Πεπρωμένον ἦν νὰ παρασταθῇ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος ἐκδότου ὁ Πλούταρχος τοιοῦτον λῆρον λέγων, οἷον οὐδείς ποτ' ἄνθρωπος ὑγιαίνων τὸν νοῦν εἶπεν. Πρβλ. καὶ τἀνωτέρω σελ. 630-1 εἰρημένα περὶ τοῦ νεώτεΡΟΝ-ἄωΡΟΝ. Καὶ ἐν ἄλλῳ δὲ τόπῳ τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου ἐποιήσατο ὁμοίαν εἰκαίαν εἰκασίαν, καθ' ἣν ἀναγκάζεται ὁ Χαιρωνεὺς φιλόσοφος ν' ἀσχημονῇ περὶ τὸν Ἕλληνα λόγον. Γνωστότατον ὑπάρχει ὅτι πολλάκις γίνεται χρῆσις ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τοῦ δοκῶ μοι, τουτέστι φαίνομαι ἐμαυτῷ ἤτοι νομίζω, ὡς ἐν τῷ Συμποσίῳ τοῦ Πλάτωνος ἀρχ. «Δοκῶ μοι περὶ ὧν πυνθάνεσθε οὐκ ἀμελέτητος εἶναι» καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ. Λέγει δὲ καὶ ὁ Πλούταρχος πολλάκις τὸ δοκῶ μοι ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης, ὅπως ἀνωτέρω σελ. 472 εἴδομεν· ἀλλ' ὅμως, εἰ καὶ προφανέστατον εἶναι ὅτι τὸ δοκῶ **μοι** δὲν δύναται νὰ σημαίνῃ φαίνομαι **ἄλλοις** ἢ νομίζομαι **ὑπ' ἄλλων,** ἔγραψεν ὁ ἐκδότης δόξω **μοι** ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ φανῶ ἄλλοις ἐν τῷ χωρίῳ «δέδοικα δὲ μὴ δόξαιμι παντάπασιν ἐπαγωγὰ καὶ νεαρὰ τῷ λόγῳ περαίνειν ψαλτήρια διεξιὼν καὶ λύρας καὶ πηκτίδας καὶ αὐλούς», ἔνθα προσκρούσας τῷ κατ' εὐκτικὴν προενηνεγμένῳ ῥήματι δὲν μετέβαλεν αὐτὸ εἰς τὸ δόξω, ἀλλ' εἰς τὸ δόξω **μοι,** πάντως διότι ἐμφερέστερον τοῦτο εἶναι τῇ παραδεδομένῃ γραφῇ ἢ ἐκεῖνο. Ἀλλὰ

πᾶς τις κατανοεῖ τὴν μεγίστην ἀτοπίαν τῆς ῥήσεως «δέδοικα δὲ μὴ δόξω **μοι** παντάπασιν ἐπαγωγὰ καὶ νεαρὰ τῷ λόγῳ περαίνειν κτέ.», ὅπερ οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ σημαίνῃ ἢ «δέδοικα δὲ μὴ νομίσω παντάπασιν ἐπαγωγὰ καὶ νεαρὰ τῷ λόγῳ περαίνειν κτέ.». Ἀδύνατον δ' εἶναι νὰ νοηθῇ ἀντὶ τοῦ «δέδοικα δὲ μὴ νομισθῶ (ἢ φανῶ) παντάπασιν ἐπαγωγὰ καὶ νεαρὰ τῷ λόγῳ περαίνειν κτέ», ὡς ἐπάναγκες ὑπάρχει νὰ ἐκληφθῇ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ καὶ ἐξελήφθη ἀληθῶς ὑπὸ τοῦ ἐκδότου.

Ὁμοίως ἔγραψεν, ὡς ἀνωτέρω σ. 597 εἴδομεν, ἐν 500 a «οὐ Μέλητον οὐδ' Ἄνυτον οὐδὲ Καλλίξενον ἐπείγει συκοφάντην (ἡ κακία)» ἀντὶ τοῦ ἐπεί τι τῶν ἀντιγράφων· βεβαίως τὸ ΕΠΕΙΓΕΙ καὶ ΕΠΕΙΤΙ ἐλάχιστον διαφέρουσι καὶ εὐκολώτατον ἦν νὰ συγχυθῶσιν, ἀλλὰ τίνα νοῦν δύναται νὰ ἔχῃ τὸ ἐπείγει συκοφάντην; περὶ τούτου οὐδὲν μέλει αὐτῷ· ἀρκεῖ ὅτι ἐποιήσατο εἰκασίαν κατὰ τοὺς κανόνας τῆς τέχνης. Ἂν ἠπίστατο ὅσα ὁ Κόβητος ἐδίδαξεν ὅτι τὸ ΑΓ καὶ τὸ ΕΓ οὐδὲν διαφέρει πολλάκις (ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 597) τοῦ ΕΙ, ἴσως θὰ προέβαινε μέχρι τοῦ ἀληθοῦς· νῦν δ' ὅμως ἀρκεῖται τῇ μηχανικῇ ταύτῃ κριτικῇ. Αὐτὸ τοῦτο ἤλεγξα καὶ πέρυσι τοῦ ἐκδότου γράψαντος ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ παρελθόντος ἔτους σελ. 73 ῥῆσίν τινα τοῦ Τέλητος (παρὰ Στοβαίῳ Γ' 177 - 8), ἵνα, ὡς αὐτὸς λέγῃ, «ἀπαλλάξῃ αὐτὴν τῆς ἐπαπειλουμένης φθορᾶς», ἣν ἠθέλησε νὰ ἐπενέγκῃ αὐτῇ κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ ὁ Wilamowitz μεταβάλλων αὐτήν. Ἡ ῥῆσις αὕτη ἔχει ὧδε: «Καὶ σὺ δ' αὐτός, ὦ Ζεῦ, πλοῦτον ἀνθρώποις ἀναγκαῖον ἀπέφηνας, ὃς σῶμ' ἔδωκας ἐσθήτων δεόμενον, οὐ θριξίν, ὡς τὰ ἄλλα, καὶ δοραῖς σκεπόμενον, τροφὴν δ' οὐ πόαν οὐδὲ ταὐτόματα, ἀλλ' ἀεὶ δεῖ τινα πρίασθαι τὸ ζῆν». Ὁ νοῦς τοῦ χωρίου εἶναι ἀρκούντως σαφής· πρόκειται ν' ἀποδειχθῇ ἡ χρησιμότης καὶ ἀναγκαιότης τοῦ πλούτου· ἐντεῦθεν κατόπιν ἄλλων ἐπιχειρημάτων, ἅτινα ὁ πλοῦτος ἐν τοῖς μέχρι τοῦδε ὑπὲρ ἑαυτοῦ προσήνεγκεν, ἐπικαλεῖται νῦν καὶ αὐτοῦ τοῦ Διὸς τὴν μαρτυρίαν. Ἐπειδή, λέγει, τὰ μὲν ἄλλα ζῷα περιέβαλες θριξὶ καὶ δοραῖς, τὸν δὲ ἄνθρωπον ἀφῆκας γυμνὸν ὥστε νὰ ἔχῃ ἀνάγκην ἐνδυμάτων καὶ δὴ καὶ χρημάτων εἰς ἀγορὰν αὐτῶν, καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις ζῴοις παρέσχες πόαν καὶ ἄλλα ἄνευ δαπάνης τινός, ἀλλ' αὐτόματα, ἀφ' ἑαυτῶν παρεχόμενα, τοὐναντίον δὲ τῷ ἀνθρώπῳ οὐδὲν τούτων, διὸ ἔχει ἀνάγκην νὰ προ-

μηθεύηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀντὶ χρημάτων, ἐπειδὴ ἔπραξας ταῦτα, δῆλον ὅτι καὶ σὺ ὁ ἴδιος διὰ τούτων ἀπέδειξας πόσον εἶναι ἀναγκαῖος καὶ ἀπαραίτητος ὁ πλοῦτος εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ὅμως τὸ σαφέστατον τοῦτο χωρίον δὲν ἠδυνήθη ὁ κ. Βερναρδ. νὰ νοήσῃ! Ἰδοὺ πῶς ἑρμηνεύει αὐτὸ ἐν σελ. 75 «Ἀφ' οὗ τροφὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶνε ἡ αὐτοφυὴς πόα οὐδὲ τὰ οἴκοθεν παρεχόμενα εἰς τὰ ἄλλα ζῷα βρώματα, εἶνε βεβαίως παρεσκευασμένα τινὰ σιτία, δι' ὧν ἐξαγοράζει τὴν ζωὴν ὁ ἄνθρωπος». Ἀλλ' ὁ πλοῦτος θέλων ν' ἀποδείξῃ τὴν ἑαυτοῦ χρησιμότητα δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ εἴπῃ ὅτι τροφὴν τῷ ἀνθρώπῳ ἔδωκεν ὁ Ζεὺς σιτία παρεσκευασμένα, δι' ὧν οὗτος ἐξαγοράζει τὴν ζωήν, ἀλλ' ὅτι ἀεὶ δεῖται χρημάτων, δεῖται αὐτοῦ τοῦ χρησιμωτάτου καὶ ἀναγκαιοτάτου πλούτου εἰς ἀγορὰν τροφίμων, ἐνδυμάτων κλπ. Ἐπὶ τούτου κεῖται τὸ βάρος τῆς φράσεως, οὐχὶ ἐπὶ τῶν παρεσκευασμένων σιτίων δι' ὧν δῆθεν ἐξαγοράζει τὴν ζωὴν ὁ ἄνθρωπος. Τὸ πρίασθαι τὸ ζῆν δηλοῖ ἄρα οὐχὶ ἐξαγοράζειν τὴν ζωὴν (καὶ παρὰ τίνος θὰ ἐξαγοράζῃ αὐτήν;) ἀλλὰ πρίασθαι τρόφιμα, ἵνα ζήσωσιν, «ν' ἀγοράσουν νὰ ζήσουν».

Ὁ Wilamowitz νοήσας καλῶς τὸ χωρίον, παρετήρησεν ὅτι τὸ τινὰ (δεῖ τινα πρίασθαι) ὡς ὑποκείμενον τοῦ πρίασθαι παρέλκει, ἀπαιτεῖται δὲ μᾶλλον νὰ δηλωθῇ καὶ τονισθῇ τὸ ἀνθ' οὗ ἡ ὠνὴ τῶν τοῦ βίου, νὰ ἐξαρθῇ αὐτὸς οὗτος ὁ πολυτίμητος καὶ ἀπαραίτητος πλοῦτος· διὰ ταῦτα ἔτρεψε τὸ τινὰ εἰς τὸ τινὸς γράψας «ἀλλ' ἀεὶ δεῖ τινος πρίασθαι τὸ ζῆν = ἀλλ' ἑκάστοτε ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι ἀνάγκην ν' ἀγοράσωσι τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀντί τινος (δηλ. ἀντὶ χρημάτων, νὰ ἔχωσι τὸ χέρι εἰς τὴν σακκούλλαν). Ὅτι δὲ τοῦ συγγραφέως ὁ νοῦς κάλλιον καταφαίνεται οὕτω, πασίδηλον.

Ἀλλ' ὁ κ. Β. προθυμούμενος, ὡς αὐτὸς λέγει, ν' ἀπαλλάξῃ αὐτὸ τῆς ἐπικειμένης φθορᾶς, ἐπεχείρησε μὲν νὰ θεραπεύσῃ, πράγματι δὲ διέφθειρεν αὐτὸ προτείνας νὰ γραφῇ «ΔΕΙΠΝΑ ἀντὶ τοῦ ΔΕΙ ΤΙΝΑ» καὶ οὕτω κατασκευάσας τὴν ἀνήκουστον φράσιν «ἀλλ' ἀεὶ δεῖπνα πρίασθαι τὸ ζῆν». Μεγάλας θὰ ὡμολόγουν χάριτας τῷ δυναμένῳ, εἴτε ὁ Βερν. εἴτε ἄλλος τις οἱοσδήποτε εἶναι οὗτος, νά μοι εἴπῃ τίνα δύναται νὰ ἔχῃ νοῦν τὸ χωρίον τοῦτο: «Ὁ Ζεὺς τοῖς ἄλλοις ζῴοις ἔδωκε πόαν, καθόλου ταὐτόματα, τοῖς δ' ἀνθρώποις ἀεὶ (!) δεῖπνα πρίασθαι τὸ ζῆν», τ. ἔ. κατὰ τὸν κ. Βερν. «ἔδωκας σιτία παρε-

σκευασμένα (ἅτινα αἴφνης διὰ τῆς διορθώσεως ἐτράπησαν εἰς δεῖπνα), ἵνα ἐξαγοράζῃ τὴν ζωὴν ὁ ἄνθρωπος. Ἀλλὰ τότε, ἀφοῦ ὁ Ζεὺς ἔδωκε δεῖπνα ἀεί, τίς ἡ χρεία τοῦ πλούτου; Οὐδεμία! διατί δ' ἔμελλε νὰ γένηται ἰδιαιτέρα μνεία τοῦ εἰδικοῦ δεῖπνα καὶ οὐχὶ τοῦ γενικοῦ τροφῆς, ἀπαιτούσης παρασκευὴν (οὐχὶ ὅπως ἡ πόα καὶ ταὐτόματα) καὶ πρὸ πάντων πλοῦτον; Ἡ ἀντίθεσις εἶναι καὶ τυφλῷ τὸ λεγόμενον δήλη: ἐνδύματα καὶ τροφὴν διὰ τὰ ἄλλα ζῷα ἔδωκας τρίχας, δοράς, πόαν καὶ λοιπὰ αὐτόματα, ἐνδύματα καὶ τροφὴν διὰ τοὺς ἀνθρώπους οὐδὲν ἕτοιμον. Ἀπαραίτητος ἄρα ἀεὶ ὁ πλοῦτος κατ' αὐτὴν τὴν θέλησιν τοῦ Διὸς οὕτω πλάσαντος τοὺς ἀνθρώπους. Ἐν τοιαύτῃ ἄρα ἀντιθέσει καὶ λογικῇ σχέσει τίς ἡ χρεία, τίς ὁ λόγος τῆς μνείας τοῦ εἰδικοῦ δεῖπνα; Προφανῶς οὐδείς, ἀλλ' ὁ κ. Βερν. ἀγωνιζόμενος ν' ἀποδείξῃ τὴν ψευδῆ διισχύρισιν αὐτοῦ, ὅτι οὐδεμία τῶν τοῦ Wilamowitz διορθώσεων εἶναι ὀρθή, σπεύδει, σφάλλεται καὶ περιπίπτει εἰς τηλικαῦτα ἁμαρτήματα, σχηματίζει ἀνελληνίστους καὶ παραλόγους φράσεις καὶ ταύτας ὡς γνησίας θέλει νὰ ὑποβάλλῃ τοῖς Ἕλλησι συγγραφεῦσι. Καὶ ἐν τούτῳ εὑρὼν ἀεὶ ΔΕΙΤΙΝΑ δὲν ἀντέσχεν εἰς τὸν κριτικὸν πειρασμὸν ὥστε νὰ μὴ συνάψῃ τὸ ΤΙ εἰς Π καὶ οὕτω νὰ παραθῇ ἡμῖν μαγείρου δίκην ἀεὶ δεῖπνα, ἀδιαφορῶν ἂν περὶ τούτων πρόκειται ἢ μὴ καὶ ἂν ἔχῃ νοῦν ἢ μή.

Ἔτι ἓν παράδειγμα. Ἐν σελ. 79 τῆς Ἐπετ. γράφει ὁ κ. Βερν. τάδε: «Σχολ. Ἰλ. Ζ. 211 ʽοἱ γοῦν συνεχῶς ἀφροδισιάζοντες τὸ τελευταῖον αἷμα ἀφιᾶσιν. Τὸ γὰρ μεταβαλλόμενον ἀναλώσαντες τὸ ἀμετάβλητον ἐξέλκουσινʼ. Οὕτως ἐξέδωκε τὸ χωρίον ὁ Maas ἐξ εἰκασίας τοῦ Wilamowitz· τὰ χ/φα παρέχουσιν ʽαἷμα φέρουσιʼ, ἀνθ' ὧν γρ. αἷμα ἀφαιροῦσιν, ὡς κατωτέρω εἶπεν ἐξέλκουσιν». Καὶ ἐν τούτῳ ἔβλαψε τὸν κ. Βερν. ὁ κριτικὸς αὐτοῦ δαίμων· ἐπειδὴ μαθὼν ὅτι τὸ ΑΙ καὶ τὸ Ε διὰ τὴν ὁμοίαν προφορὰν ἀπειράκις συγχέονται ὑπὸ τῶν μεταγραφέων (πρβλ. Κόβητον ἐν Λογ. Ἑρμῇ Κόντου σελ. 211-212) ἐνόμισεν ὅτι τὸ αἷμα φέρουσιν ἠδύνατο εὐκολώτατα νὰ προέλθῃ ἐκ τοῦ αἷμ' ἀφαιροῦσι, διὸ καὶ εὐθὺς ᾔκασεν ὅτι οὕτω γραπτέον. Ἀλλά μοι φαίνεται ὅτι τὸ αἷμα ἀφιᾶσιν, ὅπερ ἐξ εἰκασίας τοῦ Wilam. ἐξέδωκεν ὁ Maas, εἶναι Ἑλληνικὸν καὶ εὔληπτον, σημαίνει προφανῶς αἷμα χύνουσιν ἀφ' ἑαυτῶν (πρβλ. δάκρυα ἀφιέναι).

τὸ δὲ αἷμα ἀφαιροῦσιν, ὅπερ εἰκάζει ὁ κ. Βερν., λεγόμενον οὐχὶ ἐπὶ τοῦ ἰατροῦ τοῦ φλεβοτομοῦντος κτλ. ἀλλ' ἐπὶ τοῦ προϊεμένου, τοῦ χέοντος τὸ ἑαυτοῦ αἷμα (τὰ ἑαυτοῦ δάκρυα κτλ.) εἶναι παντάπασιν ἀνελλήνιστον καὶ ἀντάξιον τοσούτων ἄλλων παραδιορθώσεων. Ἢ διατί ὁ κ. Βερν. δὲν παρέθηκε χωρία ἐν οἷς τὸ ἀφαιρεῖν ἐπὶ τοῦ προΐεσθαι, ἀφιέναι λέγεται; Δὲν σᾶς φαίνεται ὅτι λέγων ὁ κ. Βερν. περὶ τοῦ Κόντου ὅτι «ἡ ἄκριτος αὕτη μεταβολὴ ἀσκεῖται μᾶλλον ὑπὸ ἀκρίτων τινῶν κριτικῶν τῶν νεωτέρων χρόνων» ἔλεγε ταῦτα ἐπ' ἀληθείας περὶ ἑαυτοῦ; Προτιμότερον θὰ ἐνόμιζον ἐγὼ νὰ διορθωθῇ τὸ αἷμα φέρουσιν εἰς αἷμα ἐκφέρουσιν. Ἀλλ' ἄν τε αἷμα ἐκφέρουσιν ἄν τε αἷμ(α) ἀφιᾶσι γράψῃ τις, πάντοτε ἔχει τὸ νόημα τοῦ Σχολιαστοῦ, μόνον διὰ τοῦ αἷμα ἀφαιροῦσιν, ὅπερ ᾔκασεν ὁ καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἀπομακρυνόμεθα παρασάγγας ὅλους τοῦ νοῦ τοῦ Σχολιαστοῦ.

Συχνότατα δ' οὐδὲν παρατηρεῖ ἢ παρατηρεῖ μέν τι ἀλλὰ καταλείπει τὸ ὑπάρχον, εἰ καὶ ἡ γραφή, ἣν ἐκδίδωσιν, οὐ μόνον ἀνάττικος ἀλλὰ καὶ ὅλως ἀνελλήνιστος εἶναι, οἷον 632 e μαστροπείαν καὶ συναγωγίαν καὶ προαγωγείαν (ἔνθα παρατήρησον καὶ τὰ τρία ὁμοιοτέλευτα)· ἐν 307 f ἐξέδωκεν οἱ θυγατριδαί, ὡσεὶ ἦν ποτε δυνατὸν νὰ λεχθῇ ὁ θυγατριδὴς -οῦ, ἁπλῶς δ' ᾔκασεν θυγατριδοῖ.

Καὶ οἱ τυφλοὶ τὸ λεγόμενον βλέπουσιν ὅτι ἐν τῇ φράσει «Ἀργείους δὲ Σωκράτης φησὶ τῇ Εἰλιονείᾳ κύνα θύειν διὰ τὴν ῥᾳστώνην τῆς λοχείας» (277 b), ἀντὶ τοῦ ἀνηκούστου Εἰλιονείᾳ πρέπει τάχιστα νὰ γραφῇ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀμιώτου προταθὲν (πρβλ. καὶ λ. Passow) Εἰλειθυίᾳ, ἀλλ' ὅμως ὁ ἐκδότης κατέλιπε τὸ Εἰλιονείᾳ ἀμετακίνητον. Ἀλλὰ τότε ἀπορεῖται τίνα λόγον ἔχουσιν αἱ νεώτεραι ἐκδόσεις καὶ πῶς ἐτόλμησεν ὁ τοσοῦτον δειλὸς ἐν τούτοις νὰ φανῇ τοσοῦτον τολμηρὸς ἐν ἄλλοις, ὥστε καὶ ἰδίας αὐτοῦ, ἀτόπους μάλιστα, διορθώσεις νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὸ κείμενον. Ὁ ἐκδότης λέγει πρὸς ἡμᾶς διαβεβαιούμενος ἐν Τομ. Α΄ σελ. XC ὅτι «Emendationes aut meas aut aliorum plerumque recepi, ubi non modo mihi sed etiam aliis persuasun erat textum esse corruptum». Καὶ νῦν ἐρωτῶ αὐτόν, δὲν πείθεται ὅτι τὰ χωρία ταῦτα εἶναι διεφθαρμένα; Ἂν μή, τότε ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι πρὸς πᾶν ἄλλο ἔργον ἢ πρὸς ἔκδοσιν συγγρα-

φέως ἦν κατάλληλος· ἂν δὲ πάλιν πείθηται, διατὶ κατέλιπε τὰ τέρατα ταῦτα;

Δὲν δύναται δέ τις νὰ μὴ ἐκπλήττηται, ὅταν παρὰ τὰς στοιχειώδεις καὶ ἀνηκούστους ταύτας ἐλλείψεις ἀπαντᾷ ἑρμηνευτικαῖς δῆθεν λεπτολογίαις τοῦ ἐκδότου παντάπασιν ἀλλοτρίαις ἐκδόσεως κριτικῆς καὶ ταύτης μικρᾶς, ὡς πολλάκις ὠνόμασεν αὐτήν. Οὕτω λ. χ. 596 c «ταῦτα τοῦ Χάρωνος εἰπόντος, εὐχόμεθα τοῖς θεοῖς καὶ παρεκαλοῦμεν ἀλλήλους», ὑφ' ὃ σημειοῦται «εὐχόμεθα] imperfectum. cf. p. 18 d». 612 b «ἐπεὶ δὲ τὸ ἀπιστεῖν χαλεπώτερόν ἐστιν αὐτοῖς ἢ τὸ πιστεύειν, τὰ μὲν ἐκτὸς οὕτως ὡς οἱ νόμοι προστάττουσιν ἔχωμεν, τὰ δ' ἐντὸς ἔτι μᾶλλον ἀμίαντα καὶ καθαρὰ καὶ σώφρονα», ὑφ' ὃ σημειοῦται «σώφρονα] intell· ἔχωμεν». 664 c «ὥσπερ εἴ τις οἴοιτο τοὺς κοχλίας ποιεῖν τὸν ὄμβρον, ἀλλὰ μὴ προάγειν μηδ' ἀναφαίνειν», ὑφ' ὃ ἡ σημείωσις «προάγειν] subjectum est τὸν ὄμβρον». 756 c «τί οὖν διαφέρει τὴν περὶ τοῦ Διὸς δόξαν ἢ τῆς Ἀθηνᾶς ἢ τοῦ Ἔρωτος εἰς ἀμφίβολον 'τῷ λόγῳ' θέσθαι ἢ καὶ ἄδηλον;» ὑφ' ὃ ἡ ἑρμηνευτικὴ σημείωσις «ἢ καὶ ἄδηλον] i. e. ἢ καὶ εἰς ἄδηλον». 769 c «καθάπερ δὲ λόγῳ ποίησις ἡδύσματα μέλη καὶ μέτρα καὶ ῥυθμοὺς ἐφαρμόσασα...», ὑφ' ὃ ἡ ἑρμηνευτικὴ σημείωσις «ἡδύσματα] praedicatum est; cf. p. 347 f» κττ.

Δὲν ἔχει, διατείνεται, χῶρον ἐπαρκῆ ἵνα γνωρίσῃ ἡμῖν τὴν παράδοσιν, καὶ ἔπειτα ἔχει πλεῖστον πρὸς τοιαύτας διορθώσεις, οἷον Ἀκαδήμεια, ταὐτόματον, τἀναγκαῖα, ταὐτὸ ἀντὶ Ἀκαδημία, τὸ αὐτόματον, τὰ ἀναγκαῖα, τὸ αὐτὸ καὶ ταῦτα πλειστάκις. Καὶ σημειωτέον ὅτι οὐδεμίαν ποτὲ χρῆσιν ἐξηκρίβωσεν, οὐδὲν ἴδιον δίδαγμα προφέρεται, ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ εἶπον, ὥστε ἠδύνατο ἐν τῷ μακρῷ Προλόγῳ νὰ εἴπῃ γενικῶς ὅτι ἀποκατέστησε τὰ ἀπὸ πολλοῦ πᾶσι τοῖς φιλολόγοις γνωστά. Νῦν δὲ παρίστησι καὶ τοῦτο μυριάκις τὰ τῶν ἄλλων ὡς ἴδια εὑρήματα· οὕτω π. χ. μεταβάλλει σχεδὸν πανταχοῦ τὸ Συρακούσιοι εἰς Συρακόσιοι, τὸ αἰχμαλώτισιν εἰς αἰχμαλωτίσι, τὸ εὐδαῖμον εἰς εὔδαιμον, τὸ ἀνδρία εἰς ἀνδρεία, τὸ κρεω- εἰς κρεο-, τὸ λειπο- εἰς λιπο-, τὸ Μουνυχία εἰς Μουνιχία, τὸ Κυναίγειρος εἰς Κυνέγειρος, τὸ Ἀλκμαίων εἰς Ἀλκμέων κτλ. κτλ., καίτοι, καθ' ἃ ἐδείχθη ἀνωτέρω σ. 569 κεξ., πολὺ πρότερον ὁ Κόντος διέλαβε περὶ αὐτῶν ἐν Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν,

ἐν Σωκράτει, ἐν Ἕλληνι Φιλολόγῳ, ἐν Παρνασῷ, ἐν Ἀθηνᾷ, ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλ' οὐδεμιᾶς ἠξίωσεν αὐτὸν μνείας ὁ ἐκδότης.

Ὁμοίως μεταβάλλει τὸ αἰσώπιος εἰς Αἰσώπειος κτλ. κτλ. ἀναγράφων ταῦτα πανταχοῦ ὡς ἰδίας εἰκασίας καὶ αὐξάνων οὕτω τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν καὶ ἐπιδεικνύμενος τὸ πλῆθος τῶν εἰκασιῶν καὶ κατορθωμάτων. Καὶ ὅμως, καθ' ἃ εἴδομεν ἀνωτ. σ. 586 κέξ., εἶναι γνωστότατον τοῖς φιλολογοῦσιν ὅτι μυριάκις ἐν τοῖς ἀντιγράφοις ἐπίθετα λήγοντα εἰς -ειος ἐκφέρονται πλημμελῶς διὰ τῆς καταλήξεως -ιος, οἷον ἀριστοφάνιος, ζηνοδότιος, ἀριστάρχιος, ἐπικούριος, ἀρχιδάμιος κλπ. Πολὺν λόγον περὶ τοῦ πράγματος ἐποιήσατο ὁ Κόβητος ἐν Nov. Lect. σελ. 76 κ.ἑ. καὶ σελ. 332 καὶ ἐν Miscel. Crit. σελ. 208 κ.ἑ. Παρατιθέμεθα ἐνταῦθα τὰ ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς κριτικοῦ γεγραμμένα ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ: «Ex nominibus propriis in -OC et -HC exeuntibus formantur κτητικὰ in -ειος inumerabili multitudine, ut Ὅμηρος Ὁμήρειος, Ἡσίοδος Ἡσιόδειος, praesertim in nominibus scholarum et sectarum Ἀριστάρχειος, Ἀριστοφάνειος, Καλλιμάχειος, Κρατήτειος, Θεοδώρειος, Ἀπολλοδώρειος, Ἡροφίλειος, Ἐρασιστράτειος, Ἐπικούρειος, et quid non?

Habent hoc scribae librorum praesertim antiquissimorum ut in his pro -ειος substituant -ιος. In Athenaei Codice Marciano pervetusto *constanter* legitur Ἀριστοφάνιος, Καλλιμάχιος, Ἐπικούριος sim. Eadem labes Strabonis libros infecit. Editores saepe emendant, saepius etiam inemendatum relinquunt. Ita Ὁμήρειον reponunt, nec parcunt formae ἐπικούριος, si quando occurrit. Sed nihil mali suspicantur in πόλεμος Παχήτιος, ὕδατα Σέξτια, μέτρα Φειδώνια, Ἀτροπάτιος Μηδία, (μνήματα) Λελέγια, Ἰασόνια sim., aut in Ἀρσάκιος ex Ἀρσάκης aliisque de genere hoc sexcentis. Sunt tamen omnia haec perinde vitiosa: ut pars belli appellatur ὁ ἈρχιδάμΕΙΟΣ πόλεμος (Harpocrat. in v. ubi plerique libri ἀρχιδάμΙος exhibent), sic alia pars ΠαχήτΕΙΟΣ πόλεμος appellari debet et παχήτιος nihil est».

Πολλάκις δὲ ἁπλᾶ ὀρθογραφικὰ σφάλματα, ἤτοι πράγματα περὶ ὧν οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία καὶ παραμελούμενα θεωροῦνται σήμερον ὡς παροράματα, παρίστησιν ὡς διορθώσεις, λ.χ. 716 f «οὕτως ἀηδὲς» ἀντὶ οὕτω ἀηδὲς, 442e δάκρυ χεούσης*: δακρυχεού-

σης, 675a ἆθλα τοῦ Ἀχιλλέως ἀντὶ ἄθλα τοῦ Ἀχιλλέως. 747 f Δῶρός τε Ξοῦθός τε καὶ Αἴολος ἱππιοχάρμης, ἐφ' ὅ ἡ κριτικὴ σημείωσις «Αἴολος *: αἰόλος». 1084 b «μηδενὶ φάναι» ἀντὶ «μηδενὶ φᾶναι. 938 d ἴησιν*: ἵησιν, 304 e ἀνθινὴν*: ἀνθίνην, (οὕτω διέστρεψε τὴν ὑγιῶς ἔχουσαν παράδοσιν!) κτλ. κτλ. Ἂν ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα εἶναι κριτικαὶ διορθώσεις, τότε οἱ διδάσκαλοι ἐν τοῖς δημοτικοῖς καὶ Ἑλληνικοῖς σχολείοις εἶναι οἱ γονιμώτατοι πάντων ἀνθρώπων κριτικοὶ ἅτε καθ' ἑκάστην πλείστας τοιαύτας ἀνορθογραφίας τῶν μαθητῶν αὐτῶν διορθοῦντες.

Ἐπειδὴ δ' ὁ Κόντος διεξερχόμενος τὴν νεωτάτην ἔκδοσιν τοῦ Πλουτάρχου πολλάκις προσέκρουε μὲν ἐσφαλμένοις χωρίοις, ᾔκαζε δὲ εὐστόχως τὴν ἀληθῆ χεῖρα τοῦ συγγραφέως, διὰ τοῦτο πολλὰς ἐποιήσατο εἰκασίας, ἃς ἀναγκαῖον κρίνω νὰ γνωρίσω τοῖς φιλολόγοις, πεποιθὼς ὅτι ἀρίστην παρέχω συμβολὴν εἰς μέλλουσαν, προσεχῶς πάντως, ἐπιστημονικὴν ἀληθῶς ἔκδοσιν τοῦ Πλουτάρχου.

1 d, οἵτινες Ἀρχίδαμον τὸν βασιλέα ἑαυτῶν ἐζημίωσαν χρήμασιν, ὅτι μικρὰν τὸ μέγεθος γυναῖκα γάμῳ λαβεῖν ὑπέμεινεν, ὑπειπόντες ὡς οὐ βασιλέας, ἀλλὰ βασιλείδας παρασχεῖν αὐτοῖς διανοοῖτο». Ὅτι τὸ βασιλείδας ἀντὶ τοῦ ὑποκοριστικοῦ βασιλείδια ἔχει κακῶς, ἐδίδαξεν ὁ Κόντος πρῶτον διὰ βραχέων ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Β' 291 εἰπὼν ὅτι εἶναι γελοιότατον ἐν τῇ ῥήσει ταύτῃ τὸ βασιλείδας, ἔπειτα διὰ πολλῶν ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Θ' σελ. 134 κἑξ. Ὁ δ' ἐκδότης παρὰ πάντα λόγον λαμβάνων πρὸ ὀφθαλμῶν μόνα τὰ ὀλίγα ἐν Ἀθηνᾶς Β' 291 διατείνεται ἐν Ἐπετ. Παρνασ. 1900 σ. 67. τάδε:

«Ἴδιον παντὸς εὐσυνειδήτου κριτικοῦ εἶνε, πρὶν ὀβελίσῃ καὶ ἀναθεματίσῃ τὸ κατὰ Κ. γελοιότατον «βασιλείδας» νὰ ἐρευνήσῃ πρότερον οὕτως ὥστε νὰ πεισθῇ ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ λεχθῇ ὑπὸ Ἑλληνικοῦ στόματος τὸ βασιλείδας, ἀλλὰ μόνον τὸ βασιλείδια. Ἀλλὰ καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς ἐρεύνης ταύτης πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἐν τῷ ἀρχετύπῳ κώδικι ὑπῆρχε βασιλείδια ὅπερ πασίδηλον καὶ πᾶσιν εὔληπτον, βιβλιογράφος δέ τις ἄδηλον διατί μετέβαλεν εἰς τὸ ἱκανῶς ἄγνωστον βασιλείδας; Πεπαλαιωμένη σήμερον καὶ ἀσύστατος (διότι εὐκόλως ἐξελέγχεται διὰ τῶν ἀψευδῶν ἀριθμῶν) πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ γνώμη καθ' ἣν οἱ ἀντιγραφεῖς εἰκῇ δῆθεν καὶ ἀκρίτως μετέβαλλον τὰ παραδεδομένα· ἡ ἄκριτος αὕτη μεταβολὴ ἀσκεῖται πάν-

τοτε μᾶλλον ὑπὸ ἀκρίτων τινῶν κριτικῶν τῶν νεωτέρων χρόνων (ὅπερ ἐπίσης εὐκόλως δύναται νὰ ἀποδειχθῇ διὰ τῆς συγκρίσεως τῶν ἀψευδῶν ἀριθμῶν). Οἱ ἀρχαιότεροι ἐσέβοντο καὶ εὐλαβοῦντο τοὺς κώδικας πολὺ πλέον ἡμῶν. Ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον. Τὰ χειρόγραφα πάντα παρέχουσι βασιλ(ε)ίδας· ἡ δὲ γραφὴ αὕτη προφανῶς ἐξελέχθη, διότι ἀποτελεῖ εὐρυθμοτέραν παρήχησιν πρὸς τὸ βασιλέας, ὅπερ ἐπίσης τετρασύλλαβον (ἐν ᾧ τὸ βασιλείδια πεντασύλλαβον) καὶ δὴ ὁμοιοκατάληκτον καὶ ὁμοιότατον, καὶ ἑπομένως ἐκρίθη ἁρμοδιωτέρα πρὸς τὸν σκοπόν. Ἀλλὰ καὶ γραμματικῶς ἡ λέξις οὐδόλως εἶνε ἀσύστατος, ὥστε νὰ θεωρῆται γελοιοτάτη ὑπὸ γραμματικοῦ, οἷος ὁ κ. Κ.».

Εἰς ταῦτα παρατηρῶ κατὰ σειράν· πρῶτον: Δὲν ἐχαρακτήρισεν ὁ Κόντος γελοιότατον τὸ βασιλείδας ἀπολύτως καὶ δὲν εἶπεν ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ λεχθῇ ὑπὸ Ἑλληνικοῦ στόματος, ἀλλ' ἀπεκάλεσεν αὐτὸ οὕτω προκειμένου περὶ τοῦ χωρίου τούτου τοῦ ψευδοπλουτάρχου, ἐν ᾧ προδήλως πρόκειται περὶ ὑποκοριστικοῦ τύπου, καὶ οὗτος ἀπαιτεῖται, οὐχὶ ὁ πατρωνυμικὸς βασιλείδας· ὁ δὲ κ. Β. ἢ δὲν ἐνόησεν ἢ προσποιεῖται ἄγνοιαν, ἵνα φαίνηται ὅτι ἐλέγχει τὸν Κόντον ἀγνοοῦντα δῆθεν τὴν λέξιν, ἐνῷ ἐκεῖνος ἐν Θ'. τόμῳ σελ. 139 κέξ. οὐ μόνον τὴν λέξιν ἀναγράφει, ἀλλὰ καὶ τὰ χωρία ἐν οἷς ἀπαντᾷ παρατίθησιν.

Δεύτερον: Καθ' ὃν τρόπον ὁ κ. Γρ. Βερναρδ. ἐν τομ. Α' σελ. ιθ' ἔγραψεν ὅτι «Tum multae nominum verborum participiorum terminationes omissae sunt, unde intelligitur easdem in archetypo aut defuisse aut compendiis supra scriptis significatas fuisse, quas librarius tum recte tum falso supplevisse existimandus est . . . φιλοτι$^{\mu}$ = φιλοτιμίαις, ἐθέλου = ἐθέλουσι . . .», οὕτω δύναταί τις νὰ ὑπολάβῃ ὅτι ἐγένετο καὶ ἐν τούτοις (βασιλείδια — βασιλείδας) καὶ ταῦτα πιθανώτατα, ἀφοῦ, ὡς καὶ αὐτὸς ὁμολογεῖ, τὰς καταλήξεις πολλάκις οἱ ἀντιγραφεῖς ἔγραφον οὐχὶ ἐκ τοῦ πλήρους ἀλλὰ συντετμημένας. Πρβλ. καὶ Κόβητον ἐν Λογ. Ἑρμῇ Κόντου σ. 495-6 «Καὶ τόδε παλαιογραφικῆς δεῖται ἐμπειρίας καὶ τριβῆς τὸ σελ. 326 ἐσφαλμένον: 'καθάπερ ὁ τῆς ἄγρας ἐρωτικὸς ζητήσας ἀνιχνεύσας ἐρευνήσας κυνοδρομήσας αἱρεῖ τὸ θηρίον, οὕτω καὶ τἀληθὲς γλυκύτητι φαίνεται ζητηθὲν καὶ πόνῳ πορισθέν'. Φέρε δή, ὦ φίλτατε Κόντος, θηρευτικὸς ὢν ἀνιχνεύσας καὶ ἐρευνήσας αἷρει μοι τὸ ἐν τούτοις κεκρυμμένον σφάλμα. Συνεῖδες ἤδη τὸ κακῶς ἔχων. Ἀντὶ τοῦ γλυκύτητι

τί ἀναγνωστέον; Δῆλον ὅτι γλυκύτατον, οὐ γάρ; Πῶς δὲ γέγονε τὸ περὶ τὴν γραφὴν ἁμάρτημα; Ἀρ' οὐ μέμνησαι πῶς οἱ εἰς τάχος γράφοντες γράφουσι τὸ γλυκύτατον, γλυκύτατα, καὶ τὸ γλυκύτητος, γλυκύτητι, γλυκύτητα, καὶ πάντα τὰ τούτοις ὅμοια; Ἐπιτιθέασι γὰρ τὰ δύο τ τῇ προπαραληγούσῃ ὀξεῖαν παραγράφοντες, ὥστε τὸ γλυκύτατον τοῦ γλυκύτητι μηδὲν ὅλως διαφέρειν (γλυκυ^ττ΄)».

Ἐκ τούτων βλέπει ἕκαστος ὅτι κάλλιστα ἠδύνατο τὸ βασιλείδια, ὅπερ δὲν ἦτο βεβαίως τῶν συχνοτάτων καὶ γνωριμωτάτων λέξεων, ὅπως διατείνεται ὁ κ. Β., νὰ διαφθαρῇ εἰς τὸ βασιλείδας, ὡς τὸ γλυκύτατον εἰς γλυκύτητι.

Τρίτον: «Πεπαλαιωμένη, λέγει ὁ κ. Βερν. . . . . ὅπερ ἐπίσης εὐκόλως δύναται ν' ἀποδειχθῇ διὰ τῆς συγκρίσεως τῶν ἀψευδῶν ἀριθμῶν». Λοιπὸν εὑρήκαμεν τὸν ποθούμενον! Ἡ στατιστικὴ (τοῦτο βεβαίως εἶναι οἱ ἀψευδεῖς ἀριθμοὶ καὶ ἡ σύγκρισις αὐτῶν) θὰ διδάξῃ ἡμᾶς ὅτι οἱ μεταγραφεῖς δὲν μετέβαλλον τὰ παραδεδομένα εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε καὶ ὅτι ἄκριτοί τινες κριτικοί, οἷος λ.χ. βέβαια ὁ Κόντος, πιστεύουσι τοὐναντίον καὶ ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης στηρίζουσι τὰς κριτικὰς αὐτῶν διορθώσεις! Καινὴ ἀληθῶς καὶ θαυμασία ἡ διδασκαλία αὕτη τοῦ κ. Βερν., ἀλλ' ἅμα καὶ κενὴ καὶ ἀνταξία μόνον τῶν κατὰ τὸν κ. Βερναρδ. ὑπὸ τοῦ Διὸς δοθέντων ἡμῖν δείπνων καὶ τῆς παλαιστικῆς δεινότητος αὐτοῦ. Διότι ἐρωτῶ, τί θὰ ἀποδείξῃ ἡμῖν ἡ στατιστικὴ τοῦ κ. Β.; Ὅτι πλείονα χωρία διετήρησαν οἱ μεταγραφεῖς ἀλώβητα ἢ διέφθειραν; Καὶ τίς εἶπέ ποτε τοὐναντίον, ὥστε νὰ εἶναι ἀναγκαία ἀπαρίθμησις τούτων πρὸς διάγνωσιν; τὸ ζήτημα δὲν εἶναι περὶ τοῦ ποσοῦ τῶν λελωβημένων καὶ ἀλωβήτων, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἂν ἐξ ἀμαθείας, ἐξ ἀβλεψίας, ἐξ ἀμελείας καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων λόγων μετέβαλον πολλὰ οἱ ἀντιγραφεῖς καὶ ἂν μεγάλοι κριτικοὶ οἷον, Ἐλμσλήϊος, Πόρσων, Βαλκενάριος, Κοραῆς, Βοίκχιος, Κόβητος, Κόντος, Ναύκιος καὶ ἄλλοι ἥρωες τῆς ἐπιστήμης ἀποκατέστησαν εἰς τὸ ὑγιὲς πλεῖστα πεπονθότα. Ὅτι δὲ οὗτοί τε καὶ ἄλλοι τούτων ὑποδεέστεροι παρὰ τὰ θαυμασίως ἐξηυρημένα ἐσφάλησαν, ὡς ἄνθρωποι, καί τινα, πολλὰ ἢ ὀλίγα κατὰ λόγον τῆς παιδείας καὶ φύσεως αὐτῶν, τοῦτο εἶναι μὲν ἀληθές, ἀλλ' οὐδαμῶς ἀποδεικνύει ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν τὸ βασιλείδια νὰ διαφθαρῇ εἰς βασιλείδας ἢ ὅτι ὁ Κόντος εἶναι ἄκριτος κριτικός, ὅπως ὁ κ. Β. λέγει. Πρὸς τὴν ἀπόδειξιν ταύτην

ὀφείλει νὰ προσαγάγῃ ἄλλα τεκμήρια οὐχὶ δὲ τοιαύτας ἀοριστολογίας.

Τέταρτον: «Ἡ γραφὴ βασιλείδας, λέγει ὁ κ. Β., προφανῶς ἐξελέχθη, διότι ἀποτελεῖ εὐρυθμοτέραν παρήχησιν πρὸς τὸ βασιλέας, ὅπερ ἐπίσης τετρασύλλαβον (ἐν ᾧ τὸ βασιλείδια πεντασύλλαβον) καὶ δὴ ὁμοιοκατάληκτον καὶ ὁμοιότατον, καὶ ἐπομένως ἐκρίθη ἁρμοδιωτέρα πρὸς τὸν σκοπόν». Καὶ τοῦτο καινὸν ἀλλ' ἀτυχῶς καὶ κενὸν δίδαγμα καὶ κατ' ἀλήθειαν οὐδὲν ἄλλο ἢ τῶν προχείρων ἀπαντήσεων, ὅπως ὠνομάσαμεν αὐτὰς ἀνωτέρω σ. 628. Διότι εὐθὺς γεννᾶται ἡ ἀπορία ἂν χάριν τοιούτων τοῦ λόγου τεχνασμάτων ἠδύνατο νὰ παραμεληθῇ ἡ ἀκρίβεια τῆς ἐκφράσεως. Ἐγὼ καὶ μετ' ἐμοῦ, φρονῶ, πάντες οἱ φιλόλογοι νομίζομεν τοῦτο ἀπολύτως ἀδύνατον, ὁ δὲ ἐκδότης ὁ πιστεύων, ὡς φαίνεται, τοῦτο ὤφειλε ν' ἀποδείξῃ τὴν διισχύρισιν αὐτοῦ διὰ παραθέσεως ἀρχαίων χωρίων, ἐν οἷς καὶ ἐπὶ τοιούτων ἔτι ἀντιθέσεων παραλαμβάνεται οὐχὶ ἡ κυρία λέξις καὶ ὁ καταλληλότατος τύπος, ἀλλὰ χάριν εὐρυθμοτέρας παρηχήσεως, χάριν τοῦ ἰσοσυλλάβου καὶ ὁμοιοκαταλήκτου κττ. ἡ ἀκατάλληλος ἤ, ἔστω πρὸς χάριν αὐτοῦ, ἡ διφορουμένη λέξις ἢ ὁ διφορούμενος τύπος. Ἀλλ' ἵνα μὴ μοχθήσῃ ζητῶν τἀδύνατα, παρατίθημι ὀλίγα παραδείγματα, ἐν οἷς πᾶς τις βλέπει ὅτι εἶναι ὅλως ἀδύνατον νὰ ἐφαρμοσθῶσιν αἱ καιναὶ καὶ κεναὶ θεωρίαι τοῦ κ. Β.· πρβλ. οὐ μήτηρ ἀλλὰ μητρυιὰ ἢ μήτηρ οὐ μητρυιά, οὐχ υἱὸς ἀλλ' υἱωνός, οὐχὶ νέος ἀλλ' ἀρχαῖος ἢ παλαιός, οὐ νῦν ἀλλὰ πάλαι, οὐκ ἐγὼ ἀλλὰ σύ, οὐχ ἡμεῖς ἀλλ' ἐκεῖνοι, οὐ τῆτες ἀλλὰ πέρυσιν ἢ προπέρυσιν, οὐ πάρεργον ἀλλ' ἔργον κττ.

Κατὰ ταῦτα οὐδεμία κατ' ἀρχὴν ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῶν τοιούτων τοῦ λόγου τεχνασμάτων προτίμησις τοῦ βασιλείδας ἀντὶ τοῦ βασιλείδια. Ἀλλ' ἔστω, δῶμεν ὅτι θὰ ἐλαμβάνετο πρὸ ὀφθαλμῶν ἡ παρήχησις, τὸ ἰσοσύλλαβον, τὸ ὁμοιοκατάληκτον κλπ., πάλιν ὁμολογητέον ὅτι τὸ βασιλείδας τότε μόνον θὰ ἠδύνατο νὰ προτιμηθῇ τοῦ βασιλείδια, ἂν ἀληθῶς ἦν κατὰ πάντα ἰσοδύναμον αὐτῷ, οὐχὶ δὲ ἂν ἢ εἶχεν ὅλως διάφορον σημασίαν, τοῦ μὲν ὄντος πατρωνυμικοῦ, τοῦ δὲ ὑποκοριστικοῦ, ἢ ἐὰν εἶχεν ὁμοῦ καὶ τὴν ὑποκοριστικὴν καὶ τὴν πατρωνυμικήν, ὅπως θέλει ὁ κ. Β.· διότι, ἂν μὲν εἶχεν ἀμφοτέρας τὰς ἐννοίας, θὰ ἠδύνατο εὐλόγως ὁ Ἀρχίδαμος νὰ ἑρμηνεύσῃ αὐτὸ ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ νὰ ἐκφράσῃ δίκαια παράπονα, ὅτι ἄνευ αἰτίας ζημιοῦται·

ἂν δ' εἶχε μόνην τὴν πατρωνυμικήν, τότε ἔτι μᾶλλον παράλογος ἡ ζημία φαίνεται, ἐπειδὴ βεβαίως βασιλείδας ἤτοι βασιλόπαιδας, βασιλόπουλλα ἔμελλε νὰ γεννήσῃ ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος.

Πέμπτον: «Καὶ γραμματικῶς, προστίθησιν ὁ κ. Β., ἡ λέξις οὐδόλως εἶνε ἀσύστατος, ὥστε νὰ θεωρῆται γελοιοτάτη ὑπὸ γραμματικοῦ οἷος ὁ κ. Κόντος». Ἀλλά, καθ' ἃ ἤδη παρετηρήθη ἀνωτέρω, ὁ κ. Κόντος δὲν ἔψεξε τὴν λέξιν βασιλείδης αὐτὴν καθ' ἑαυτήν, (εἶπον ἀνωτέρω ὅτι ἀνέγραψε τὴν λέξιν ἐν Ἀθηνᾶς Θ' 139 κέξ. καὶ τὰ χωρία ἐν οἷς ἀπαντᾷ, ἀλλ' οὐδὲν περὶ αὐτῆς κακὸν εἶπε), ἀλλὰ τὴν χρῆσιν αὐτῆς ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἐπὶ ὑποκοριστικῆς ἐννοίας, ὥστε ὁ Βερν. δὲν ἐλέγχει ὅ τι εἶπεν ὁ Κόντος, ἀλλ' ὅ τι αὐτὸς παρενόησεν. Τοῦτο φαίνεται συναισθανόμενος καὶ αὐτός, διὸ ἐπιφέρει ὅτι «ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ὑπάρχουν πάμπολλα εἰς -ίδης οὐσιαστικὰ οὐ μόνον προσηγορικὰ ἀλλὰ καὶ κύρια, πατρωνυμικὰ μὲν τὴν κατάληξιν καὶ τὴν ὄψιν, ὑποκοριστικὰ καὶ σκωπτικὰ κατὰ τὴν ἔννοιαν». Ἀλλ' ὅτι μὲν ὑπάρχουσι πολυάριθμα εἰς -ίδης ὀνόματα πατρωνυμικὰ καὶ δεκάδες τινὲς προσηγορικῶν, ἐπιστάμεθα πάντες, ἀφοῦ πρὸ πολλοῦ χρόνου διέλαβον περὶ αὐτῶν ἄλλοι τε καὶ Lobeck, οὗ τρεῖς καὶ ἡμίσειαν σελίδας παραλαμβάνει καὶ παρατίθησιν ὁ κ. Β., ἀλλ' ὅτι ταῦτα εἶναι ὑποκοριστικὰ κατὰ τὴν ἔννοιαν, ὅπως προστίθησιν, ἵνα οὕτω δικαιολογήσῃ τὸ βασιλείδας ἐν τῇ ψευδοπλουταρχείῳ ῥήσει ἀντὶ τοῦ βασιλείδια, τοῦτο εἶναι πάλιν καινὸν ἀλλ' ἅμα καὶ κενὸν αὐτοῦ δίδαγμα. Διότι οὐδὲν ὧν παρέθηκεν ὁ Lobeck καὶ ὁ κ. Βερναρδάκις παραδειγμάτων εἰς -δης (-ίδης -άδης) ἔχει ἐπ' ἀληθείας ὑποκοριστικὴν ἔννοιαν. Ὁ κ. Βερναρδάκις ἀναμιγνύει καὶ τὰ εἰς -ις -ιδος καὶ τὰ εἰς -ας -άδος, ἀλλὰ δὲν πρόκειται περὶ τῆς σημασίας καὶ τῆς χρήσεως τούτων. Ὁ Lobeck εἰς τούτων τὴν γένεσιν οὐχὶ εἰς μόνην τὴν χρῆσιν καὶ τὴν σημασίαν, περὶ ἧς ἡμῖν ὁ λόγος, ἀποβλέπων παρατίθησι παραδείγματα τούτων τε καὶ τῶν εἰς -δοῦς καὶ τῶν εἰς -ιδεύς, ἀλλὰ διαρρήδην προστίθησιν ὅτι ταῦτα πάντα διαφέρουσι σημασιολογικῶς (ut diversae rerum species vocalium vicissitudine inter se distinguantur). Προκειμένου ἄρα οὐχὶ περὶ τῆς ἐτυμολογικῆς γενέσεως, ἀλλ', ὅπως ἐν τῇ προκειμένῃ ἐξετάσει τοῦ βασιλείδας-βασιλείδια, περὶ τῆς σημασιολογικῆς χρήσεως καὶ διαφορᾶς αὐτῶν, ἡ ἀνάμειξις τῶν διαφόρων τύπων καὶ καταλήξεων εἶναι τῶν

συνήθων παραλογισμῶν τοῦ κ. Β. Εἰς τὸ ἁμάρτημα τοῦτο περιέπεσεν οὗτος καὶ ὅτε προπέρυσιν ἀνωνύμως ἔγραφε κατ' ἐμοῦ ἀναμιγνύων ἐν τῷ λόγῳ τῷ περὶ τῶν εἰς -ίδης καὶ -ιδεύς, περὶ ὧν προέκειτο, τὰ περὶ τῶν εἰς -δοῦς καὶ -εύς (Ναυτεύς, Ἀλαλκομενεύς), καὶ ἔπειτα διισχυριζόμενος ὅτι οὐδεμία ἐν τῇ χρήσει τούτων ὑπάρχει διαφορά, προκαλούμενος μάλιστα ἐμὲ νὰ ἀποδείξω ἂν ὑπάρχῃ! Διὰ τὴν ἀπαραδειγμάτιστον δὲ ἐπιπολαιότητα ταύτην ἠλέγχθη ἐν Ἀθηνᾶς Τόμῳ ΙΒ' σελ. 95 κεξ., ἀλλ' ἀτυχῶς οὐδὲν ὠφελήθη ἐκ τοῦ ἐλέγχου ἐκείνου, διὸ ἐπαναλαμβάνει πάλιν καὶ ἀναμιγνύει τὰ εἰς -δης, -ις -ιδος, -ας -αδος καὶ διατείνεται ἀναποδείκτως ὅτι τὰ εἰς -ίδης ἐδήλουν καὶ ὑποκορισμόν. Διότι τότε μὲν γράφων κατ' ἐμοῦ παρέβαλε παραλόγως τὴν χρῆσιν τοῦ -πουλλος πρὸς τὴν τοῦ -ιδεύς, ὅπερ ἤλεγξα πλημμελὲς (αὐτ. σ. 110-2) δείξας ὅτι ἡ χρῆσις ἑκατέρας καταλήξεως (-πουλλος καὶ -ιδεὺς) εἶναι πολλαχῶς διάφορος, νῦν δὲ παραβάλλει τὴν κατάληξιν -πουλλος πρὸς τὴν -ίδης, πάλιν ἐσφαλμένως· διότι ἡ ἡμετέρα -πουλλος σημαίνει καὶ ὑποκορισμὸν καὶ καταγωγὴν (σπιτόπουλλο (ἐπὶ ἀψύχων), χηνόπουλλο καὶ Βασιλόπουλλος, Νικολόπουλλος κ.τ.λ.), ἀλλ' ἡ ἀρχαία -ίδης οὐδέποτε ἐδήλου ὑποκορισμόν, ἡ παραβολὴ ἄρα τούτων ὡς ἰσοδυνάμων ἄτοπος, καὶ κακῶς ὁ κ. Β. ἐπιχειρεῖ νὰ ἑρμηνεύσῃ τὰ εἰς -ίδης διὰ τῶν εἰς -πουλλος, καὶ ν' ἀποδώσῃ τοῖς εἰς -ίδης ὑποκοριστικὴν ἔννοιαν κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ εἰς -πουλλος (1).

Ἐγὼ τότε θὰ ὁμολογήσω τῷ κ. Β. καὶ μετ' ἐμοῦ, φρονῶ, πᾶς νοῦν ἔχων ἐπιστήμων, ὅτι τὰ εἰς -ίδης εἶχον ὑποκοριστικὴν ἔννοιαν, ὅταν εὕρῃ καὶ ἀναγράψῃ χωρία καὶ παραδείγματα ἀρχαίων, ἐν οἷς σαφῶς καὶ καθαρῶς νὰ ἐμφαίνηται ὁ ὑποκορισμός, οὐχὶ δὲ ὅταν γελοιότατα παρερμηνεύῃ τὰ τῶν ἀρχαίων, οἷον Τίμωνος τοῦ Φλειασίου τὸ «γραμμοδιδασκαλίδην ἀναγωγότατον ζωόντων», διὰ τοῦ «δασκαλαράκος, δασκαλάκος, δασκαλάκι». Διότι ἂν τὸ γραμμοδιδασκαλίδης σημαίνῃ δασκαλάκι, ἂν τὸ κλεπτίδης, κλωπίδης σημαίνῃ κλεφτόπουλλο, κλεφταράκος, ἂν τὸ Ἐρασμιονίδης δηλοῖ μορφούλλης, τὸ

(1) Ἡ καταγωγὴ δὲν ἐμφαίνει πάντοτε ὑποκορισμόν, πρβλ. Κρονίδης, Αἰακίδης (ὁ Αἴας καὶ Ἀχιλλεύς), Τελαμωνιάδης, παῖδες Ἀχαιῶν, ἰατρῶν παῖδες, τῶν φρονίμων τὰ παιδιά· ὁ ἡγεμὼν τῆς Κρήτης Γεώργιος εἶναι βασιλόπουλλο, ἀλλ' ἅμα καὶ ὑψηλότερος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ κατὰ τὸ ἀνάστημα.

φθειροκομίδης ψειριαρέλλι, ὅπως θέλει ὁ κ. Β. ἄνευ οὐδενὸς λόγου, τότε καὶ τὸ Οὐρανὸς ἀκμονίδης, ὁ Ἡρακλῆς Βοαγίδας, τὸ στρατωνίδης, μισθαρχίδης, ὀφρυανασπασίδης, τὸ Αἰακίδης, Ἕκτωρ Πριαμίδης κ.τ.τ. θὰ εἶναι ὁμοίως ὑποκοριστικά; Ἢ θὰ εἴπωμεν ὅτι ἔνια τούτων ἔχουσιν ὑποκοριστικὴν καὶ ἄλλα πατρωνυμικὴν σημασίαν, ὅπως λ. χ. τὰ ψαλιδόπουλλον καὶ Νικολόπουλλος, ἢ ὅτι τὸ αὐτὸ ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἀμφοτέρας τὰς σημασίας ἄλλοτε ἄλλην, ὡς παρ' ἡμῖν τὸ β(Β)ασιλόπουλλο(ς); Ἀλλὰ τότε ἐπιβάλλεται νὰ ἀποδειχθῇ ἐπὶ προφανῶν καὶ ἀναντιλέκτων ἡ χρῆσις αὕτη· τὴν ἀπόδειξιν δὲ ταύτην δὲν προσήγαγεν ὁ κ. Β. Ἀλλ' ἀντ' αὐτῆς προσεπάθησε νὰ συγχύσῃ καὶ ἀναμείξῃ τὰ ὑπ' ἄλλων πρότερον ἡρμηνευμένα καὶ διεσταλμένα, περιπίπτων εἰς τὸ ἁμάρτημα, ὅπερ λέγει ὁ Ἱπποκράτης «εἰσί τινες οἳ τέχνας πεποίηνται τῷ τὰς τέχνας αἰσχροποιεῖν», καὶ περιοριζόμενος εἰς ἀφορισμοὺς καὶ παρερμηνείας, ἀντί, καθ' ἃ ἐπιστημονικὴ μέθοδος ἐπέβαλλεν αὐτῷ, νὰ ζητήσῃ ν' ἀποδείξῃ πρότερον τοὺς ἀσυστάτους δισχυρισμοὺς αὐτοῦ.

14 a «ἵνα πρὸς τὸν τούτων βίον ὥσπερ κάτοπτρον ἀποβλέποντες ἀποτρέπωνται» γρ. . . . ὡς πρὸς κάτοπτρον . . .», ἵνα ἔχῃ Ἑλληνικῶς. Ὅμοιον σφάλμα καὶ ἐν 360 e καὶ 417 b «γίγνονται γὰρ ὡς ἐν ἀνθρώποις, καὶ δαίμοσιν ἀρετῆς διαφοραὶ καὶ κακίας», ἔνθ' ἀντὶ τοῦ καὶ δαίμοσι γρ. κἀν δαίμοσι.

14 a Ἀντὶ τοῦ «ὡς οἵτινες τοῖς ἁμαρτάνουσιν υἱοῖς ἐπιτιμῶντες τοῖς αὐτοῖς ἁμαρτήμασι περιπίπτουσιν . . . λανθάνουσι» γρ. ὡς εἴ τινες . . . περιπίπτουσι . . . λανθάνουσι.

61 f ἀντὶ τοῦ «ὀργίζῃ; κόλασον. ἐπιθυμεῖς; ὤνησαι. φοβῇ; φύγωμεν. ὑπονοεῖς; πίστευσον» γρ. . . . ὑπονοεῖς; ἀπίστησον.

64 e Ἀντὶ τοῦ «ὁρᾷς τὸν πίθηκον; οὐ δύναται τὴν οἰκίαν φυλάττειν ὡς ὁ κύων, οὐδὲ βαστάζειν ὡς ὁ ἵππος . . .» γρ. . . . οὐδὲ βάρη βαστάζειν. πρβλ. Μνημοσ. 1874, 447, Διονυσ. Ἁλικαρ. Β' 78, 25 καὶ 390 (Jacobs).

Ἐν 75 f φέρεται «Ἀλλ' ὀρθῶς μὲν εἴρηται τὸ 'πρὸς στάθμῃ πέτρον τίθεσθαι, μή τι πρὸς πέτρῳ στάθμην'. Οἱ δὲ μὴ τιθέμενοι τὰ δόγματα πρὸς τοῖς πράγμασιν ἀλλὰ τὰ πράγματα πρὸς τὰς ἑαυτῶν ὑποθέσεις ὁμολογεῖν μὴ πεφυκότα καταβιαζόμενοι πολλῶν ἀποριῶν ἐμπεπλήκασι τὴν φιλοσοφίαν». Κατ' οὐδένα τρόπον δύναται νὰ λεχθῇ

Ἑλληνιστὶ «Οἱ δὲ μὴ τιθέμενοι τὰ δόγματα πρὸς τοῖς πράγμασιν ἀλλὰ τὰ πράγματα πρὸς τὰς ἑαυτῶν ὑποθέσεις». Ἐπειδὴ δὲ προφανῶς ὑγιέστατ' ἔχει τὸ πρὸς τὰς ἑαυτῶν ὑποθέσεις, ἀνάγκη πᾶσα μεταβληθείσης τῆς δοτικῆς πράγμασιν εἰς τὴν αἰτιατικὴν πράγματα ν' ἀναγνωσθῇ «οἱ δὲ μὴ τιθέμενοι τὰ δόγματα πρὸς τὰ πράγματ' ἀλλὰ τὰ πράγματα πρὸς τὰς ἑαυτῶν ὑποθέσεις». Τὸ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ κείμενον «πρὸς στάθμῃ πέτρον τίθεσθαι μή τι πρὸς πέτρῳ στάθμην» μνημονεύεται καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀποστολίου Συναγ. Παροιμ. ΙΔ′ 88 a (Παροιμιογρ. Ἑλλ. Τομ. Β′ σελ. 625), Λέγει δὲ ὁ Βέργκιος περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ τετάρτῃ ἐκδόσει τῶν Λυρικῶν Ποιητῶν Τομ. Γ′ σελ. 740 «Πρὸς στάθμῃ πέτρον τίθεσθαι μή τι πρὸς πέτρῳ στάθμην·.. vel propter correptum vocabulum στάθμη comico poetae tribuendus». Περὶ τῆς μετὰ δοτικῆς συντάξεως τῆς προθέσεως πρὸς γίνεται παρατήρησις ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τομ. Ζ′ σελ. 644, ἔνθα εἶναι τάδε γεγραμμένα: «Et in proverbiis πρὸς στάθμην πέτρον τίθεσθαι,—. Quod Plutarchus [Mor. p. 75, F] mutata construct. dicit, πρὸς στάθμῃ πέτρον τίθεσθαι, μή τι πρὸς πέτρῳ στάθμην». Φέρεται δὲ καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Γαζῆ Τομ. Γ′ σελ. 100 «Τὸ δὲ «πρὸς στάθμην πέτρον τίθεσθαι», ὅπερ ὁ Πλούταρχ. εἶπε καί, «Πρὸς στάθμῃ πέτρον τίθεσθαι», καί, «Μή τι πρὸς πέτρῳ στάθμην». Ὁ Πλούταρχος κάλλιστ' ἠπίστατο ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ τίθεσθαι πέτρον οὕτως ὥστε νὰ συμφωνῇ ἢ προσαρμόζηται στάθμῃ διὰ μόνης τῆς ἐκφορᾶς «πρὸς στάθμην πέτρον τίθεσθαι» ἠδύνατο νὰ δηλωθῇ, οὐχὶ δὲ καὶ διὰ τῆς «πρὸς στάθμῃ πέτρον τίθεσθαι». Οὐδαμῶς δ' ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν ὅτι ἡ γνησία γραφὴ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ῥήσεως εἶναι «πρὸς στάθμην πέτρον τίθεσθαι, μή τι πρὸς πέτρον στάθμην». Ὑπῆρχε δὲ καὶ Δωρικὴ παροιμία «τὸν λίθον ποτὶ τὰν σπάρτον (ἢ σπάρταν) ἄγειν», ὡς δηλοῦται ἐκ τῆς ῥήσεως τοῦ Βασιλείου, Πρὸς τοὺς νέους κεφ. Δ′ «καὶ συναρμόζειν τῷ τέλει προσῆκε κατὰ τὴν Δωρικὴν παροιμίαν τὸν λίθον ποτὶ τὰν σπάρτον ἄγοντας» καὶ ἐκ τῆς ῥήσεως Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, Ἐπιστ. ΛΗ′ «τὸν λίθον ποτὶ τὰν σπάρταν ἄγων, ὡς ἡ παροιμία». Πρβλ. καὶ Σχόλ. Εὐριπ. Ὀρέστ. 537 «Σπάρτον δὲ τὸ σχοινίον, ὡς παρ' Ὁμήρῳ σπάρτα λέλυνται καὶ ἡ σπάρτος ἐπὶ θηλυκοῦ, ἀφ' οὗ τὸ .... τὴν (τὰν) λίθον ποτὶ τὰν σπάρτον ἄγε»· καὶ Σχολ.

Ἀπολλ. Ῥοδ. Γ΄, 322 «καὶ ἡ Δωρικὴ παροιμία τὸν λίθον ποτὶ τὰν σπάρτον ἄγοντα». Παρ' Ἰωάννῃ τῷ Χρυσοστόμῳ φέρεται Ὁμιλ. ΛΕ΄ εἰς Α΄ πρὸς Κορ. «πρὸς τὴν σπάρτην τὸν λίθον ἄγειν», παρὰ δὲ Γρηγορίῳ τῷ Παλαμᾷ λέγεται «καὶ λίθος ποτὶ σπάρταν εὐθετεῖται, οὐ σπάρτα ποτὶ λίθον συνδιατίθεται», ὡς διδάσκει ὁ Leutsch ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἑλλ. Παροιμιογράφων Τομ. Β΄ σελ. 775.

84 d «οὐ γὰρ ὑπὸ τῶν λόγων δεῖ τοῦ φιλοσόφου μόνον . . . τὴν καρδίαν στρέφεσθαι καὶ δάκρυα ἐκπίπτειν, ἀλλ' ὅ γε προκόπτων ἀληθῶς μᾶλλον ἔργοις καὶ πράξεσιν ἀνδρὸς ἀγαθοῦ καὶ τελείου παραβάλλων ἑαυτόν, ἅμα τῷ συνειδότι τοῦ ἐνδεοῦς δακνόμενος καὶ δι' ἐλπίδα καὶ πόθον χαίρων καὶ μεστὸς ὢν ὁρμῆς οὐκ ἠρεμούσης οἷός τ' ἐστὶ κατὰ Σιμωνίδην . . . τρέχειν». Πλημμελῶς ἔχει ἐν τούτῳ τὸ οἷός τ' ἐστὶν ἀντὶ τοῦ οἷός ἐστιν· ὁμοίως 203 d «οἷός τε ἦν ἀποσφάττειν ἅπαντας», οὐκ ἦν δυνατός, ἀλλ' εἶχε τὴν προθυμίαν, τὴν ἐπιθυμίαν νὰ σφάξῃ πάντας. Ὁμοίως ἐν 735 c «ἀλλ' ὁρῶ, εἶπεν, ὑμᾶς οἵους τ' ὄντας ἤδη σκιαμαχεῖν . .» ἀντὶ οἵους ὄντας σκιαμαχεῖν, καὶ 860 f ἀφελέσθαι τοίνυν Λακεδαιμονίους μὴ δυνάμενος τὴν Ἀθηναίων ἐλευθέρωσιν ἀπὸ τῶν τυράννων αἰσχίστῳ πάθει κάλλιστον ἔργον οἷός τ' ἐστὶν ἀφανίζειν καὶ καταισχύνειν, ἀντί «οἷός ἐστιν. .»· πρβλ. ὅσα ἔγραψε περὶ τούτων ὁ Κόντος ἐν Ἐφημερ. Φιλομαθῶν 1879 σελ. 1 καὶ 17 καὶ 37 καὶ 56 καὶ 69· τὸ ὀρθὸν οἷος μετὰ τοῦ ἐστὶ καὶ ἀπαρεμφάτου κεῖται ἐν 62 f «οὐδεὶς γάρ ἐστι ῥᾳδίως πλούσιος οὐδὲ βασιλεὺς οἷος εἰπεῖν», καὶ 578 b «ἐπανελθὼν δ' ἐκεῖθεν οἷός ἐστι τὸν Δίρκης ἀναζητεῖν τάφον», 734 f «ἐκ καπνοῦ κἀθελὼν ἠμαυρωμένον οἷος ἦν ἐκκαθαίρειν καὶ λαμπρύνειν», 762 d «ἀλλὰ καὶ τὸν 'αἰχματὰν κεραυνὸν' οἷος ὢν ὑπομένειν», 771 e «λευκὸν ἱμάτιον λαβὼν οἷός ἐστιν ἡγεῖσθαι δι' ἀγορᾶς πρὸς τὸν θεόν», κτλ.

99 c ἐν τῇ ῥήσει «ὥσπερ αἰνίττεται τὸ πῦρ ὑπὸ τοῦ Προμηθέως μερισθὲν ἄλλο ἄλλῃ διασπαρῆναι» γρ. «ὥσπερ αἰνίττεται τὸ τὸ πῦρ . . . διασπαρῆναι».

113 b «τινὲς δὲ τῶν βαρβάρων καὶ μέρη τοῦ σώματος ἀποτέμνουσι, ῥῖνας καὶ ὦτα καὶ τὸ ἄλλο σῶμα καταικίζοντες ...». Καὶ τοῦτο παρενόησεν ὁ ἐκδότης, διὸ ἔστιξε καὶ ἐξέδωκε κακῶς. Γρ. «. . . καὶ μέρη τοῦ σώματος ἀποτέμνουσι, ῥῖνας καὶ ὦτα, καὶ τὸ ἄλλο σῶμα καται-

κίζονταΙ»· τὸ «ῥῖνας καὶ ὦτα» εἶναι ἑρμηνεία, εἰδίκευσις τοῦ «μέρη τοῦ σώματος», τὰ δὲ ἑξῆς ἀποτελοῦσιν ἄλλην πρότασιν διὰ τοῦ καὶ συνδεομένην πρὸς τὸ ἀποτέμνουσιν ὡς ἰσοδύναμον, τὸ ἄλλο σῶμα αἰκίζονται. πρβλ. 117 f μάτην δὲ ἑαυτοὺς καταικισάμενοι ταῖς κακουχίαις· καὶ λεξικ. Πλουτ. ἐν λ. αἰκίζω.

140 b Ἀντὶ τοῦ «τὸ συνακολασταίνειν καὶ παροινεῖν οὐ μεταδιδόασι ταῖς γαμεταῖς. .» γρ. τοῦ συνακολασταίνειν. . . ὅπως εὐθὺς κατωτέρω «λογιζομένην ὅτι παροινίας καὶ ἀκολασίας καὶ ὕβρεως αἰδούμενος αὐτὴν ἑτέρᾳ μεταδίδωσιν».

156 b Ἀντὶ τοῦ ναῦν ἐν τῷ «μᾶλλον ἀρχιτέκτων μέμψαιτ' ἂν ἡμᾶς ἔργον αὐτοῦ μὴ ναῦν μηδ' οἰκίαν ἀποφαίνοντας, ἀλλὰ τρυπῆσαι ξύλα καὶ φυρᾶσαι πηλόν» γρ. ναόν.

162 a Ἡ παραδεδομένη γραφὴ εἶναι «ἠρόμην αὐτὸν ὅπου τὴν ναῦν οἴεται κατασχήσειν· ὁ δὲ πάντως μὲν εἰς Κόρινθον, πολὺ μέντοι καθυστερεῖν». Ἐπειδὴ γελοιότατον εἶναι ἡ μὲν ἐρώτησις νὰ γίνηται διὰ τοῦ ὅπου, ἐπιρρήματος δηλοῦντος τὴν ἐν τόπῳ σχέσιν, ἡ δ' ἀπόκρισις διὰ τοῦ εἰς Κόρινθον, ἀνάγκη πᾶσα νὰ μεταβληθῇ τὸ ὅπου εἰς ὅποι. Γίνεται δ' οὕτως ὁ λόγος ἐμμελέστατος· «ἠρόμην αὐτὸν ὅποι (=εἰς ὅντινα τόπον) τὴν ναῦν οἴεται κατασχήσειν· ὁ δὲ πάντως μὲν εἰς Κόρινθον, πολὺ μέντοι καθυστερεῖν» Εἶπε δὲ καὶ ὁ Θουκυδίδης Δ', 42 «ἐπετήρουν τὰς ναῦς οἷ κατασχήσουσι», ἀνθ' οὐ κακῶς παρὰ Θωμᾷ τῷ Μαγίστρῳ σελ. 310,13 εἶναι γεγραμμένον «ᾗ κατασχήσουσιν». Πρβλ. καὶ Σοφοκλ. Φιλοκτήτ. στ. 270 «κατέσχον δεῦρο ναυβάτῃ στόλῳ». Ἔτι δὲ καὶ Ὁμηρ. Ὕμν. εἰς Δήμητρα «νηῒ θοῇ Θορικόνδε κατέσχεθον».Τοῦ κατασχεῖν εἰς- ποιεῖται χρῆσιν ὁ Πλούταρχος καὶ ἀλλαχοῦ οἷον: Ἀριστείδ. 5. «εἰς Μαραθῶνα παντὶ τῷ στόλῳ κατέσχε» καὶ Κικερ. 39 «Κατασχὼν δ' εἰς Βρεντέσιον ἐνταῦθα διέτριβε», καὶ Κλεομεν. 31 «Κλεομένης δὲ πλέων ἀπὸ Κυθήρων εἰς νῆσον ἑτέραν, Αἰγιαλίαν, (Αἴγιλα) κατέσχεν», κτλ. (ἴδε Ἔλδιον εἰς Πλουτ. Τιμολ. σελ. 354). Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ Πολυβίῳ 1, 25, 7 «κατέσχον εἰς Μεσσήνην» καὶ 5, 71, 2 «κατασχὼν εἰς τὴν Γαλάτιν (Γαλααδῖτιν)», καὶ παρὰ Διονυσίῳ τῷ Ἁλικαρνασσεῖ Ρωμ. Ἀρχαιολ. σελ. 73 «εἰς Ἰταλίαν κατασχοῦσαν ἐπίσταται» καὶ σελ.112 «κατέσχον εἰς Λωρεντόν». Πολλὰ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος χρήσεως παραδείγματα εἶναι κατειλεγμένα ἐν τῷ Θησαυρῷ

τοῦ Στεφάνου. Τομ. Δ' σελ. 1341 Διδ. (Πρβλ. καὶ Στούρζιον ἐν Λεξ. Ξενοφ. Τόμ. Β' 717 καὶ Βλαϋδέσιον εἰς Σοφοκλέους Φιλοκτήτην σελ. 55). Ἐλέχθη δὲ καὶ «κατασχὼν ἐπὶ τὴν Ἀβαρνίδα» ὑπὸ τοῦ Ξενοφ. Ἑλλ. 1,2,29, πρβλ. καὶ «διάρας εἰς τὴν Λιβύην κατέσχεν ἐπὶ τὸν Ἆπιν» κτλ. Οὐδεὶς δ' ἀγνοεῖ ὅτι πολλαχοῦ ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων συνεχύθησαν τὰ ἐπιρρήματα ποῖ-ποῦ καὶ ποῖ-ποῦ καὶ ὅποι-ὅπου. Περὶ τῆς συγχύσεως ταύτης πολλάκις ἐποιήσατο λόγον ὁ Κόβητος. Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς κριτικοῦ γεγραμμένα ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1859 σελ. 57 «Quam saepe vidimus in Atticorum libris vitiose scribi ποῦ, που, ὅπου et sim. ubi ποῖ, ποι et ὅποι requiri certum esset. Noli mirari istius modi vitia. Photio teste Ποῖ significat εἰς τίνα τόπον· τὸ δὲ ποῦ ἐν τίνι τόπῳ καὶ εἰς τίνα τόπον. Sic dudum invaluerat apud omnes, vitiose illud qvidem, sed invaluerat. Photius ipse paulo ante ποῖ θεῖς; interpretatur ποῦ τρέχεις; Habes erroris originem, qvi multis locis nobis corrigendus superest». Θαυμάσιον εἶναι τὸ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουΐδα εἰρημένον «Ποῖ ἀντὶ τοῦ ποῦ Σοφοκλῆς ⟨Αἴ. 1006⟩» Τεῦκρος πρὸς τὸν νεκρὸν Αἴαντος «ποῖ γὰρ μολεῖν με δυνατὸν εἰς ποίους βροτούς, τοῖς σοῖς ἀρήξαντ' ἐν πόνοισι μηδαμοῦ;».

Ἐν τοῖς Βατράχοις τοῦ Ἀριστοφάνους στ. 188 ἄλλα μὲν ἀντίγραφα ἔχουσι «ποῦ σχήσειν δοκεῖς;», ἄλλα δὲ «ποῖ σχήσειν δοκεῖς;», ὃ εὐλόγως προεκρίθη ὑπὸ τοῦ Δινδορφίου καὶ ἄλλων.

Οὐκ ὀλίγα παραδείγματα τοῦ σχεῖν ἐς- ἐμνημονεύθησαν ὑπὸ τοῦ Βλαϋδεσίου ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Βατράχων σελ. 230.

Σημειωτέον δ' ὅτι ἐφέρετό ποτε πλημμελῶς παρὰ τῷ Δημοσθένει σελ. 916,37 «εἴ τις οἰκῶν Ἀθήνησιν ἄλλοθί που σιτηγήσειεν ἢ εἰς τὸ Ἀττικὸν ἐμπόριον», ὃ ἐπηνωρθώθη πρὸ πολλοῦ μεταβληθὲν εἰς τὸ «εἴ τις οἰκῶν Ἀθήνησιν ἄλλοσέ ποι σιτηγήσειεν ἢ εἰς τὸ Ἀττικὸν ἐμπόριον»· ἴδε Βοιμέλιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δημοσθένους Δημηγοριῶν σελ. 155, ἔνθα γίνεται λόγος καὶ περὶ τῆς συγχύσεως τῶν ἐπιρρημάτων πανταχοῖ-πανταχοῦ.

164d Ἀντὶ τοῦ «καὶ τῷ σοφωτάτῳ πιστευτέον Ὁμήρῳ» γρ. . . . πειστέον.

190d Ἀντὶ τοῦ « . . πόσοι εἰσὶν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὅσοι, εἶπεν,

ἱκανοὶ τοὺς κακοὺς ἀπείργειν» γρ . . . ἀπερείκειν (ἢ δωρικῶς ὅσοι . . . τὼς κακὼς ἀπερείκην).

Πλημμελῶς ἐξέδωκεν ἐν 190 f «τί δὲ ἐκεῖνος, εἶπεν, ἐμοῦ μείζων, εἰ μὴ δικαιότερος καὶ σωφρονέστερος;» ἀντὶ «τὶ δαί . . .» ὅπως ἐξέδωκε τὴν αὐτὴν ῥῆσιν ἐν 213 c.

181 b Κακῶς εἶναι γεγραμμένον «καὶ τοὺς Θεσσαλοὺς ὅτι τὴν ἀρίστην κεκτημένοι οὐ γεωργοῦσι» ἀντὶ τοῦ . . . γῆν ἀρίστην· καὶ ἐν 725 d φέρεται «εὔσηπτα μᾶλλόν ἐστι τὰ στάσιμα καὶ κοῖλα, πολλῆς ἀναπιμπλάμενα γῆς, τὰ δὲ ῥέοντα φεύγει καὶ διακρούεται τὴν προσφερομένην». Ἀναγνωστέον δὲ «διακρούεται γῆν προσφερομένην. Περὶ τῆς ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ γῆν καὶ τὴν ἱκανὸς λόγος ἐγένετο ἐν τῷ Περιοδικῷ συγγράμματι Ἀθηναίῳ 1877 σελ. 426.

184 a « . . . ἔθυσε καὶ τὰς πόλεις τὰς ὑφ' ἑαυτοῦ στεφανηφορεῖν ἐποίησεν». Ἄτοπος ἡ πρὸς γεν. σύνταξις τῆς ὑπὸ ἐπὶ τῆς ἐννοίας ταύτης, γρ. ὑφ' ἑαυτῷ, ὅπως κεῖται 211 a «πολλὴν τῆς Ἀσίας ὑφ' ἑαυτῷ ποιησάμενος διέγνω . . .». Ὅμοιον σφάλμα καὶ 647 b «τήν τε γὰρ καρύαν οὕτως ὠνόμασαν, ὅτι πνεῦμα βαρὺ καὶ καρωτικὸν ἀφιεῖσα λυπεῖ τοὺς ὑπ' αὐτῆς παρακεκλιμένους», ἀντὶ τοὺς ὑπ' αὐτὴν ἢ-ὑπ' αὐτῇ. πρβλ. Κόντου Γλωσσ. Παρατηρ. 69-72.

198 f «ἐμοῦ δέ, ἔφη, ἐρωτᾶν βούλομαι μᾶλλον τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τί ἀνδριὰς οὐ κεῖται Κάτωνος ἢ διὰ τί κεῖται»· Καὶ τοῦτο ἀσύντακτον καὶ πλημμελές, διότι κειμένης τῆς γενικῆς Κάτωνος πρὸς τίνα λέξιν συντάσσεται ἡ ἐν ἀρχῇ γενικὴ ἐμοῦ; Ἵνα ἔχῃ ὁμαλῶς, ἐκβλητέον τὸ παρέγγραπτον Κάτωνος.

191 d «εἰ γάρ τι καλὸν ἔργον πεποίηκα, τοῦτό μου μνημεῖόν ἐστιν· εἰ δὲ μηδέν, οὐδ' οἱ πάντες ἀνδριάντες». Ὅτι τὸ ἐστὶν ἄτοπον, βλέπουσι πάντες πλὴν τοῦ ἐκδότου, εἰ καὶ 215 a ἀναγράφει τὴν αὐτὴν ῥῆσιν ἔχουσαν τὸ ὀρθὸν ἔσται.

205 a ἐν τῷ «ἦν γὰρ ἡ τοῦ Μετέλλου ἀκόλαστος. . . .» προσθετέον τὸ μήτηρ μετὰ τὸ Μετέλλου, διότι ἄλλως δὲν ἐννοεῖται, (πρβλ. καὶ Βάσην Ἀθηνᾶς Γ' 272).

207 f «Τῶν δὲ Εὐρυκλέους κατηγόρων ἑνὸς. . προαχθέντος εἰπεῖν . . 'εἰ ταῦτά σοι. . οὐ φαίνεται μεγάλα, κέλευσον αὐτὸν ἀποδοῦναί μοι Θουκυδίδου τὴν ἑβδόμην·' διὸ ὀργισθεὶς ἀπάγειν ἐκέλευσε . . .», ἀσύντακτον καὶ ἀνόητον ἐξέδωκεν ὁ ἐκδότης τὸ χωρίον στίξας δι' ἄνω

στιγμῆς μετὰ τὸ ἑβδόμην, διότι πᾶς ὁ προηγούμενος λόγος δὲν ἀπαρτίζει κυρίαν πρότασιν. Γραπτέον: προαχθέντος εἰπεῖν '. . κέλευσον . . . ἀποδοῦναί μοι Θουκυδίδου τὴν ἑβδομην', διοργισθεὶς ἀπάγειν ἐκέλευσε . . . » (Πρβλ καὶ Βάσην ἐν 'Αθηνᾶς Τόμ. Γ' 273).

214 c «εἰ οὖν τοῦτον ἀνέλοιμεν, ῥᾷστα καὶ τοὺς ἄλλους ὑποχειρίους ποιήσειν· ἄφρονας γὰρ εἶναι καὶ οὐδενὸς ἀξίους»· γρ. . . .ἀνέλοιεν, διότι ὁ λόγος εἶναι πλάγιος, ὅπως δηλοῦσι τὰ ἑξῆς ἀπαρέμφατα· ἄλλως θὰ εἶχεν ὧδε: εἰ γὰρ τοῦτον αἱρήσομεν (ἢ ἀνέλοιμεν) ῥᾷστα . . . ποιήσομεν (ἢ ποιήσαιμεν ἂν) . . . », (ἰδὲ καὶ Βάσην ἐν 'Αθηνᾶς Γ' 273).

215 e «Τίνες αἳ τὸν τόπον κατοικοῦσι γυναῖκες;» γρ . . . . αἱ . . κατοικοῦσΑΙ γυναῖκες;.

229 d φέρεται «φαμένου δὲ . . . . . . 'σὺ τοίνυν' ἔφη 'ἐκποδὼν μοι κατάστηθι». 'Ατοπώτατον ὂν τὸ κατάστηθι μετατυπωτέον εἰς τὸ μετάστηθι· «'σύ τοίνυν' ἔφη 'ἐκποδών μοι μετάστηθι». 'Ομοιότατον τούτῳ εἶναι τὸ Εὐριπίδειον (Φοιν. 40) «ὦ ξένε, τυράννοις ἐκποδὼν μεθίστασο», οὗ ἐποιήσατο χρῆσιν καὶ Διογένης ὁ Σινωπεὺς ὡς ἱστορεῖ Διογένης ὁ Λαέρτιος (6,55) λέγων περὶ αὐτοῦ «ἀριστῶν ἐλάας, πλακοῦντος εἰσενεχθέντος, ῥίψας φησίν, ὦ ξένε, τυράννοις ἐκποδὼν μεθίστασο». Γνωστότατον δὲ τοῖς φιλολογοῦσιν ὑπάρχει ὅτι συχνάκις ἐν τοῖς ἀντιγράφοις συνεχύθησαν αἱ προθέσεις μετὰ καὶ κατά. (ἰδὲ Κόντον ἐν 'Αθηνᾶς Τόμ. ς' σελ. 247 κἑξ.).

241 d-e «Χίων φυγάδες ἐλθόντες εἰς Σπάρτην πολλὰ Παιδαρήτου κατηγόρουν· μεταπεμψαμένη δὲ αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ Τελευτία καὶ ἀκούσασα ὧν ἐνεκάλουν, ἐπεὶ ἐδόκει αὐτῇ ἁμαρτάνειν ὁ υἱός, ἐπέστειλεν 'ἁ μάτηρ Παιδαρήτῳ. ἢ βελτίονα πρᾶσσε ἢ αὖθι μένε ἀπογνοὺς τὰν ἐς Σπάρταν σωτηρίαν»· τὸ χωρίον δὲν ἐνόησεν ὁ ἐκδότης· πῶς ἀφοῦ μετεκαλέσατο αὐτὸν ἡ μήτηρ καὶ ἤκουσεν ὧν ἐνεκάλουν, ἐπέστειλε νὰ μένῃ ἐκεῖ; διορθοῦται καὶ νοεῖται κάλλιστα, ἂν ἀντὶ τοῦ ἀνοήτου αὐτόν γράψωμεν αὐτούς· καὶ σημειωτέον ὅτι τὸ ὀρθὸν κεῖται ἤδη ἀρκούντως σαφῶς ἐν τῇ μεταφράσει τοῦ Διδότου «accivit *eos* Teleutia». 'Αλλὰ καὶ τὸ Παιδάρητος, ὅπερ ἐξ ἰδίας εἰκασίας ἀντὶ τοῦ Παιδάρετος τῶν ἀντιγράφων ἐξέδωκεν ὁ ἐκδότης εἶναι ἀδύνατον, ἐλέγχει δ' ἅμα μεγάλην ἄγνοιαν τῶν Ἑλληνικῶν διαλέκτων, ἅτε Δωριέως ὀνομαζομένου Ἰωνικῷ ὀνόματι, Παιδά-

ριτος ἀντὶ ΠαιδάρΑτος, πρβλ. Ἄρατος ἀλλ' Ὁμ. Ἀρήτη. Τὸ ὀρθὸν εἶναι γνωστὸν καὶ ἐξ ἐπιγραφῶν, ἤτοι Πεδ- άριτος ἐκ Τεγέας (Συλλογῇ Ἑλλ. Ἐπιγρ. Collitz 1237 b), ὅπερ εἶναι σύνθετον ἐκ τοῦ πεδὰ- καὶ -αριτος (πρβλ. ἀρι-θμὸς), καὶ δὴ ταὐτὸν τῷ Ἰωνικῷ Μετ-ήριτος· (πρβλ. καὶ Κλε-άριτος, Μεγ-άριτος Τιμ-άριτος, Καλ-ήριτος παρὰ Fick-Bechtel 138).

249a «πυθόμενος δ' ὁ Ἀννίβας καὶ διώξας τοὺς μὲν καταλειφθέντας ἀνεῖλεν· οὐδὲ τῶν ὀρῶν ἐπιλαβόμενος . . . » γρ. . . . καταλΗφθέντας, ἵνα ἔχῃ νοῦν. Ἐν 134c διώρθωσεν ὁ Hercher ὅμοιον σφάλμα, ἤτοι ἔγραψεν ἐναπολΗψεις ἀντὶ ἐναπολΕΙψεις.

251a Ἀντὶ τοῦ «Καὶ γὰρ αὐτὸς ἦν φύσει θηριώδης, καὶ τοῖς φυλάττουσι τὴν ἀρχὴν . . . περιεώρα . . » γρ. . . . αὐτός τ' ἦν . . »

297f «Δοκοῦσι δὲ τῶν Ἀλεξίδας τῆς Ἀμφιαράου θυγατρὸς ἀπογόνων εἶναι», ἀντὶ ἈλεξίΔας γρ. Ἀλεξίλας.

Ἀντὶ τοῦ «εἰς ἀρετὴν καταδυσαμένους τὸν βίον», ὅπερ ἐξέδωκεν οὐδὲν ὑποπτεύσας ὁ Β. ἐν 24d, ὁ Κόντος ἐν Ἀθηνᾶς Τ. Β΄ σ. 290 ἔδειξεν ὅτι τὸ ὀρθὸν εἶναι «καταΛυσαμένους τὸν βίον, παρατηρήσας ὅτι καταλύεσθαι τὸν βίον» λέγεται καὶ νοεῖται εὐκόλως, τὸ δὲ καταδύεσθαι τὸν βίον εἶναι παντελῶς ἀνόητον· πρόσθες ὅτι ἀόριστος κατ-εδυσάμην ἀντὶ τοῦ κατ-έδυν εἶναι ἀνάττικος, καὶ ὅτι τὸ χωρίον ἔκειτο διωρθωμένον ἐν τοῖς ἀποσπάσμασι τῶν Ἑλλήνων Τραγικῶν Nauck, ὥστε μικρὸς κόπος ἀπῃτεῖτο, ἵνα ὁ ἐκδότης ῥίψῃ βλέμμα εἰς τὸ βιβλίον ἐκεῖνο καὶ ἐκδώσῃ ὀρθῶς. Καὶ ὅμως οὔτε τῇ ἐννοίᾳ τοῦ χωρίου, οὔτε τῷ ἀορίστῳ ἐδυσάμην προσέκρουσεν, οὔτε τὸν κόπον ἔλαβε νὰ ἴδῃ πῶς εἶναι ἐκδεδομένον ὑπὸ τοῦ Nauck

337c «ἄφελε τὴν ἀρετὴν τοῦ εὐτυχοῦντος, καὶ πανταχοῦ μικρός ἐστιν», οὕτως ὁ ἐκδότης, ἀλλὰ τὸ ὀρθὸν εἶναι « . . . καὶ πανταχοῦ μικρὸς ἔσται»· πρβλ. 459a μὴ κλαῖε καὶ λήψῃ, 462d μὴ οὕτως . . ἀλλ' ὑπ' αὐγὰς θεῶ καὶ πολύ σοι βέλτιον φανεῖται, 472b ἐντὸς γενοῦ καὶ κατόψει, 862f μένε, καρκίνε, καί σε μεθήσω, Ζ΄ 131,18 λάβε γάρ, ἔφη, τοὺς ἐμοὺς ὀφθαλμούς, καὶ θεός σοι φανήσεται, 1058c εὖξαι τί βούλει, πάντα σοι γενήσεται. Καλῶς ποιῶν ὁ Hercher ᾔκασεν ἔσται ἐν 73b «ἀποπεμψάσθω τὴν ἑταίραν ἢ παυσάσθω κυβεύειν, καὶ τἆλλα θαυμαστὸς ἡμῖν ἄνθρωπος ἔσται», ἀλλ' ὁ νεώτατος ἐκδότης ἐξέδωκεν ἐστὶν οὐδὲν φροντίσας τῆς ἐννοίας. Καὶ ὅμως εἶναι

γνωστότατον τὸ σχῆμα τοῦτο τοῦ λόγου, ἐπειδὴ πολλάκις καὶ ὑπὸ πολλῶν ἐγένετο μέχρι τοῦδε περὶ τούτου λόγος· ἀλλ' ὁ ἐκδότης ὑπὸ μανδραγόρου φωρᾶται καθεύδων. Πρβλ. Κόβητον ἐν Var. Lect. σελ. 644 ἐκδ. β' «ἐξαιρεῖτ' οὖν, ὦ Ἀθηναῖοι, τὰς τοιαύτας φύσεις καὶ τὰ τῶν νέων ζηλώματα ἐπ' ἀρετὴν προτρέψασθε. Est in argumentatione vitium neque haec adhortationem continere debebant, sed consilium: ἐὰν οὖν τὰς τοιαύτας φύσεις ἐξαιρῆτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, προτρέψεσθε τοὺς νέους ἐπ' ἀρετήν, Haec igitur sententia renascetur si unam litterulam correxeris: ἐξαιρεῖτ' οὖν — καὶ προτρέψεσθε. Nota haec est dicendi forma ut in φράζε καὶ πεπράξεται, et in vetere oraculo

ἄκρον λαβὲ καὶ μέσον ἕξεις

et altero, quod Philippi Macedoni est editum

ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου καὶ πάντα κρατήσεις» (Πρβλ. καὶ σελ. 144 καὶ Μνημ. 1874 σελ 114 καὶ 1882 σελ. 60). Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ ἄλλα πολλὰ μαρτύρια τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος χρήσεως ἔχει νὰ καταλέξῃ τις ἔκ τε τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ μεταγενεστέρου Ἑλληνισμοῦ. Σοφοκλ. Ἠλέκτ. 1207 «πιθοῦ λέγοντι κοὐχ ἁμαρτήσει ποτέ» καὶ Τραχιν. 470 «πιθοῦ λεγούσῃ χρηστὰ κοὐ μέμψει χρόνῳ γυναικὶ τῇδε», Εὐριπ. Τρ. 725 «ἀλλ' ὣς γενέσθω καὶ σοφωτέρα φανεῖ», ᾧ ὅμοιον τὸ ἐν Ἡρακλ. 958 «δεῖ σε κατθανεῖν κακῶς καὶ κερδανεῖς ἅπαντα», Ἀριστοφ. Εἰρ. 1248 «πλάστιγγα πρόσθες καὶ σταθμὸς γενήσεται», καὶ Ὄρν. 764 «φυσάτω πάππους παρ' ἡμῖν καὶ φανοῦνται φράτερες», Κρατίν. Ἀποσπ. 144 Kock «ἔχε σιγὰν καὶ πάντα λόγον τάχα πευσει», Ἀλεξ. ἀποσπ. 1 «συγγενοῦ τρέχων Πλάτωνι καὶ γνώσει λίτρον καὶ κρόμμυον», Φιλιππίδ. ἀποσπ. 18 «Εὐριπίδου μνήσθητι καὶ ῥᾴων ἔσει», Κωμ. ἀποσπ. ἀδέσπ. 478 «πείσθητί μοι, καὶ πῖθι καὶ ῥᾴων ἔσει», Ἡροδ. Δ,79 «ἕπεσθαι καὶ ὑμῖν ἐγὼ δέξω», Πλάτων. Θεαιτ. 149 b «ἐννόησον δὴ τὸ περὶ τὰς μαίας ἅπαν ὡς ἔχει καὶ ῥᾷον μαθήσει ὃ βούλομαι», Ἀριστείδ. Τομ. Α σελ. 551 «ἔκκοψον τὸ τεθνηκὸς τῆς ψυχῆς καὶ γνώσει τὸν Θεόν» καὶ σελ. 667 «ταῦτ' οὖν αὐτὸν παραμυθείσθω καὶ ῥᾷον οἴσει», Ἰωσήπ. Ἰουδ. Ἀρχαιολ. 6, 13, 9 «ζήτησον οὖν τὸ δόρυ τοῦ βασιλέως καὶ τὸν φακὸν τοῦ ὕδατος καὶ μαθήσῃ», Ἀρτεμιδ. Ὀνειροκριτ. σελ. 205,19 Herch. «καὶ τοῖς τρόποις δὲ τοῖς εἰρημένοις — πρόσεχε καὶ οὐχ ἁμαρτήσῃ» καὶ

σελ. 212,17 «τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὀνείρων παρατήρει πάντων καὶ οὐχ ἁμαρτήσει» καὶ σελ. 241,7 «Θῦσον καὶ θεραπευθήσει», Γαλην. Τομ. ΙΒ' σελ. 404 «συνεχῶς δὲ ἐπιξύρα τὸν τόπον καὶ τριχοφυήσει», Ἀθην. σελ. 422 d «σὺ δέ μοι πάρεχ' ἐσθίειν καὶ σκορόδοις οὐ χρήσομαι» καὶ σελ. 577 f «ὀσφράνθητι καὶ εἴσῃ παρὰ τἆλλα διαφορὰν ὅσην ἔχει», Μάξ. Τύρ. σελ. 69,51 Διδ. «ἄφελε τῷ λόγῳ τὴν περιβολὴν ταύτην — καὶ τὸ καταλειπόμενον ὄψει» καὶ σελ. 77,19 «τοῦτό μοι φύλαττε τὸ σύνθημα καὶ ὄψει μὲν τὴν μαντικήν, συνήσεις δὲ τὴν ἀρετήν, γνωριεῖς δὲ τὴν ἑκατέρου ἐπιμέλειαν καὶ κοινωνίαν καὶ πολιτείαν» καὶ σελ. 103,5 «Φεῖσαι τοῦ φυτοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ Διός, ἀνάμεινον τοὺς καρπούς, καὶ ἐρασθήσῃ δικαιότερον» καὶ σελ. 155,5 «Μυήθητι, ἐλθέ, ἐπίβηθι τοῦ χωρίου, λάμβανε τὰ ἀγαθὰ καὶ οὐ ποθήσεις ἄλλο μεῖζον» καὶ σελ. 17, 15 Ἄφελε Ἀθηναίων τὸν ἐπὶ Μαραθῶνα δρόμον καὶ τὸν ἐκεῖ θάνατον καὶ τὴν Κυνεγείρου χεῖρα καὶ τὴν Πολυζήλου συμφορὰν καὶ τὰ Καλλιμάχου τραύματα, καὶ οὐδὲν Ἀθηναίοις καταλείΠεις (γρ. καταλείΨεις) σεμνόν. Πρβλ. καὶ σελ. 42, 38 «μηδὲν τὸ παρὰ τὴν ἀξίαν φοβηθῇς καὶ πλουτήσεις, κἂν Ἱππόνικος ᾖς, νικήσεις κἂν Κλέων ᾖς, αἱρήσεις κἂν Μέλητος ᾖς», Βιογρ. Westermann σελ. 349,13 «δότε μοι ἕτερον σῶμα καὶ μελετήσομαι (μετεμβήσομαι), Ἀλέξ. Τραλλ. Τομ. Α' σελ. 373 Puschm. «ἀνάγνωθι τὸ 'Περὶ τροφῶν' Γαληνοῦ καὶ εὑρήσεις», Φωτ. Ἐπιστ. σελ. 247 «μηδενὸς ἀμέλει τῶν πρακτέων καὶ καλὰς καὶ μεγάλας ἐλπίδας θερίσεις». Ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Βατράχων σελ. 481 ἐμνημόνευσε χωρίον Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἔχον ὧδε: «τὸν κόσμον ἀντίθες ἅπαντα καὶ τότε ὄψει καθέλκουσαν τὴν Παύλου ψυχήν». Ὅμοιον τοῖς κατειλεγμένοις παραδείγμασιν εἶναι τὸ ἁπαντῶν παρ' Ἱπποκράτει Α' σελ. 283 Erm. «ἀπὸ δὲ τούτων τεκμαιρόμενος τὰ λοιπὰ ἐνθυμεῖσθαι καὶ οὐχ ἁμαρτήσῃ». Μετεβλήθη δ' εὐλόγως ὑπὸ τοῦ Κοβήτου τὸ ἁμαρτήσῃ εἰς τὸ ἁμαρτήσεαι ἐν Μνημοσύνῃ 1860 σελ. 81. Ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις Σφηξ. 1322 κεῖται «Πλάτων Σκευαῖς· ἅψαι μόνον οὐκ ἂν ἄκρῳ τῇ μορσίμῳ, ἵνα σου πατήσω τὸν Σθένελον μάλ' αὐτίκα», ἀνθ' οὗ ἀναγινώσκει ὁ Kock ἐν τῇ Συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τομ. Α' σελ. 635,128 «ἅψαι μόνον κἂν ἄκρῳ τοῦ Μορσίμου, καὶ ξυμπατήσω τὸν Σθένελον μαλ' αὐτίκα»·

μνημονεύει δὲ τῆς τοιαύτης ἐκφορᾶς παραδείγματά τινα ἐκ κωμικῶν ποιητῶν καὶ παρατίθεται τὸ τοῦ Ἀνδοκίδου περὶ Μυστηρ. 70 «ὑπομνησάτω καὶ ἀπολογήσομαι».

Ἐντυγχάνει δέ τις τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος συντάξει καὶ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, οἷον Ματθ. Η, 8 «ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγῳ καὶ ἰαθήσεται», ἀνθ' οὗ ἐν Λουκ. Ζ',7 φέρεται «εἰπὲ λόγῳ καὶ ἰαθήτω ὁ παῖς», καὶ Ἰακώβ. Ἐπιστλ. Δ' 8 «Ὑποτάγητε οὖν τῷ Θεῷ, ἀντίστητε δὲ τῷ διαβόλῳ καὶ φεύξεται ἀφ' ὑμῶν· ἐγγίσατε τῷ Θεῷ καὶ ἐγγίσει ὑμῖν» καὶ 10 «ταπεινώθητε ἐνώπιον τοῦ κυρίου καὶ ὑψώσει ὑμᾶς», καὶ Πρὸς Ἐφεσ. Ε', 14 «ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστός», καὶ Πρὸς Γαλάτ. Ϛ', 2 «ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε καὶ οὕτως ἀναπληρώσετε τὸν νόμον» καὶ Ϛ', 4 «τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἕξει», καὶ Ἀποκαλ. Β', 10 «γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς» καὶ Δ', 1 «Ἀνάβηθι ὧδε καὶ δείξω σοι ὅσα δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα». Πασίγνωστον δὲ τὸ «ἔλεγχε σοφὸν καὶ ἀγαπήσει σε, δίδου σοφῷ ἀφορμὴν καὶ σοφώτερος ἔσται». Π. Δ. Παροιμ. Θ' 9.

Ὅμοιον τοῖς παρατεθειμένοις χωρίοις εἶναι τὸ ἀπαντῶν ἐν ἀγγείοις χαῖρε καὶ πίει (χαῖρε καὶ πίει σύ, χαῖρε καὶ πίει τήνδε, χαῖρε καὶ πίει με, χαῖρε σὺ καὶ πίει εὖ, χαῖρε σὺ καὶ πίει εὖ, σὺ χαῖρε καὶ πίει εὖ τοι, χαῖρε καὶ πίει με ναίχι), τουτέστιν χαῖρε καὶ θὰ πίνῃς, εὔχομαί σοι νὰ χαίρῃς, τούτου δ' ὑπάρχοντος θὰ πίνῃς. Ὀρθῶς τὸ πίει ἐξελήφθη ὑπὸ τοῦ Panofca μέλλων, μάτην δ' ὁ Κούρτιος ἐν Stud. Τομ. Δ' σελ. 194 ἐναντιοῦται τῇ ἐκδοχῇ ταύτῃ ἀποφαινόμενος ὅτι τὸ πίει εἶναι προστακτικὴ ἐνεστῶτος **πιέω-ῶ** καὶ παρατηρῶν ὅτι τὸ χαῖρε καὶ πίει ἐμφερὲς ὑπάρχει τῷ παρ' Ἀλκαίῳ χαῖρε καὶ πῶ. Ἀλλ' οὐδεὶς πείθεται ἐξ ὧν λέγει ὁ Κούρτιος περὶ τοῦ ἐνεστῶτος πιέω-ῶ ὅτι εἶναι οὗτος συστατὸς οὐδέποτε ὑπάρξας ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ οὐδὲ δυνάμενος νὰ ὑπάρχῃ. Ἱκανῶς δὲ καὶ ἐκ τῆς προσθήκης τοῦ τοι καὶ τοῦ ναίχι μηνύεται ὅτι τὸ πίει εἶναι μέλλοντος χρόνου οὐχὶ δ' ἐνεστῶτος προστακτικῆς, ἐπειδὴ τὰ μόρια ταῦτα οὐ συνάπτονται τῇ προστακτικῇ. Τὴν μελλοντικὴν φύσιν τοῦ πίει ἐμφαίνει καὶ ἡ γνησία δίφθογγος ΕΙ καὶ ἡ προσθήκη τοῦ Σ, χαῖρε καὶ πίεις (πρβλ. Kretschmer, Ἐπιγρ. Ἀγγείων σελ. 195), δι' οὗ σαφέστερον ἐχαρακτηρίζετο τὸ β' πρόσωπον.

Προστακτικὴν εἰς -εις οὐδεὶς οὐδέποτε εἶδεν (πρβλ. οἶσθα-Σ, ἐγρήγορθα-Σ). (1)

Περίφημον κατέστη τὸ «δός μοι πᾶ στῶ καὶ τὰν γᾶν κινήσω (κινησῶ), ὃ ἱστορεῖται ὅτι ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμήδους. Παρὰ τῷ Τζέτζῃ εἶναι γεγραμμένον Β΄ 130 «ἔλεγε δὲ καὶ δωριστὶ (ὁ Ἀρχιμήδης), φωνῇ Συρακουσίᾳ «πᾶ (πᾷ) βῶ, καὶ χαριστίωνι τὰν γᾶν κινήσω πᾶσαν» καὶ Γ΄, 60 «βοῶν, ὅπα (ὅπᾳ) βῶ καὶ σαλεύσω τὴν (τὰν) χθόνα», παρὰ δὲ τῷ Σιμπλικίῳ φέρεται κατ' ἐνεστῶτα Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτέλ. Φυσικ. 255 (σελ. 1110,5 ἐκδ. Diels) «τὸ σταθμικὸν ὄργανον τὸν καλούμενον χαριστίωνα συστήσας ὁ Ἀρχιμήδης—ἐκόμπασεν ἐκεῖνο τὸ «πᾷ βῶ καὶ κινῶ τὰν γᾶν», ὡς καὶ παρὰ Πάππῳ τῷ Ἀλεξανδρεῖ σελ. 1060, 4 Hultsch (Ἀρχιμ. Τομ. Β΄ σ. 465, 10 Heib.) «ἐφ' ᾧ λέγεται εἰρηκέναι· δός μοι (φησὶ) ποῦ στῶ καὶ κινῶ τὴν γῆν». Παντὶ φανερὸν ἀποβαίνει ὅτι μόνον ἡ κατὰ μέλλοντα ἐκφορὰ ἔχει ὑγιῶς. Ὀλίγιστα παραδείγματα εὑρίσκονται τῆς χρήσεως τοῦ ἐνεστῶτος ἐν τῇ προκειμένῃ συντάξει οἷον Ἱπποκρ. (Ψευδιπ.) Β΄ σελ. 425 «διάκαιε τὰς φλέβας καὶ ὑγιὴς γίγνεται» καὶ 624 «ἔπειτα κάθισον ἡμέρας τέσσερας καὶ ἐξέρχεται τὸ ἀποσαπὲν». Πρβλ. καὶ σελ. 422 «οἶνον καταρροφεῖν τὸ μὲν πρῶτον κεκρημένον, ἔπειτα ἄκρητον θαμινὰ διδόναι καὶ παύεται», ὃ δύναται νὰ νομισθῇ πλημμελὴς ἀνάγνωσις τοῦ παύΣεται. Τῷ πρώτῳ παραδείγματι ὅμοιον τὸ ἐν τοῖς εἰς Εὐκλείδην Σχολίοις ἁπαντῶν Τ. Ε σ. 245 Heib. «ποίησον οὖν τὰ ἓξ καὶ τὰ τέσσαρα μίαν εὐθεῖαν καὶ γίνονται ι΄». Ἀλλ' οὔτ' ἐν τούτῳ τῷ χωρίῳ ἦτο δυνατὸν νὰ τεθῇ τὸ ῥῆμα εἰσὶ οὔτ' ἐν ἐκείνῳ τὸ ἐστίν. Παρ' Ἡροδότῳ Δ΄,80 φέρεται διττὴ γραφὴ «σὺ δέ μοι ἀπόδος τοῦτον καὶ ἐγώ σοι τὸν σὸν Σκύλην παραδίδωμι» καὶ «σύ τέ μοι ἀπόδος τοῦτον κτέ.», ἀνθ' οὗ ὀρθῶς ὁ Σχαιφῆρος ἔγραψε «σύ τ' ἐμοὶ ἀπόδος κτέ.». Ταύτην δὲ μόνην τὴν γραφὴν ἡμεῖς ἐγκρίνομεν, καθ' ἣν εἶναι συνδεδεμένα τὰ δύο μέρη τῆς ῥήσεως διὰ τῶν συνδέσμων ΤΕ-ΚΑΙ. Ἐν τῷ Ἀξιόχῳ τοῦ Ψευδοπλάτωνος μνημονεύεται χω-

(1) Ἡ γνώμη τοῦ κ. Schulze ἐν Quaest. Epicae σελ. 388 σημ. 3 ὅτι τὸ πίει προῆλθεν ἐκ συγκολλήσεως τοῦ πί(ε) + εἶ (= ἴθι), φαίνεταί μοι ἀπίθανος, διότι τὸ εἶ τοῦτο οὔτε βέβαιον εἶναι οὔτε μετά τινος προστακτικῆς φαίνεται συγκολληθὲν ἐν τῇ γλώσσῃ ἡμῶν. Προδήλως δ' ἁπλουστέρα εἶναι ἡ ἐκδοχὴ τούτου ὡς μέλλοντος, ἀφοῦ ἀποδείκνυται ὅτι ἡ σύναψις προστακτικῆς καὶ μέλλοντος εἶναι συνηθεστάτη.

ρίον τοῦ Ἐπιχάρμου ἔχον ὧδε 366 c «ἁ δὲ χεὶρ τὰν χεῖρα νίζει· δός τι καὶ λάβοις τι», ὃ πολλαχῶς ὑπὸ τῶν κριτικῶν μετεγράφη. Ὑπὸ τοῦ Ἀρηνσίου καὶ ἄλλων ἀνεγνώσθη» δός τι καὶ λάβοις τί κα» τουτέστιν «δός τι καὶ λάβοις ἄν τι. Τοῦτο δ' ὁμοίαν ἔννοιαν ἐμφαίνει τῷ «δός τι καὶ λήψει τι».

Ἐν σελ. 380 f φέρεται «ὡς Λήμνιοι κορύδους (ἐτίμησαν), τὰ τῶν ἀττελάβων εὑρίσκοντας ᾠὰ καὶ κόπτοντας». Ἀνάρμοστον τῷ προκειμένῳ χωρίῳ ὂν τὸ «κόπτοντας» μεταβλητέον εἰς τὸ κάπτοντας, καθ' ἃ ἐγράφη καὶ ἐν τῷ Περιοδικῷ συγγράμματι Πλάτωνι Τομ. ς' σελ. 31. Πρβλ. Ἀριστοφάνη Ὄρν. 245 «ἐμπίδας κάπτεθ'» κτλ. Καὶ ἀλλαχοῦ τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου διεφθάρη ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων τὸ κάπτοντες μεταβληθὲν εἰς κόπτοντες, οἷον σελ. 788 a «ἂν δὲ πρὸς τῷ πυρὶ καθημένους ὁρῶσι τὸν κύαμον κόπτοντας, οὐδὲν αὐτῶν ἡγήσονται διαφέρειν». Ὁ Κοραῆς σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Πολιτικῶν τοῦ Πλουτάρχου σελ. 125 «τὸν κύαμον ΚΟΠΤΟΝΤΑΣ]. Μῶν ἦν, ΚΑΠΤΟΝΤΑΣ, παρὰ τὸ κάπτειν, τὸ ἐσθίειν (ὅθεν τὸ ἐν τῇ συνηθείᾳ χάπτω); Οὐκ ἂν ἰσχυρισαίμην». Ὁ Κόβητος ποιούμενος λόγον περὶ τοῦ χωρίου τοῦ Πλουτάρχου ἐν Μνημοσύνῃ 1878 σελ. 31 γράφει «Quid sit 'si videant vos fabas TUNDERE' qvod interpres dedit, intelligi non potest. Emenda: τὸν κύαμον ΚΑπτοντας. Cf. Var. Lectt. pag. 247. κάπτειν in κόπτειν depravari ostendimus ibid. pag 58. cf. Scholiastam ad Aristophanis *Ecclesiaz.* 45. ὑποπίνοντες γὰρ ΕΚΑΠΤΟΝ φρυκτοὺς ἐρεβίνθους. Ἐν Var. Lectt σελ. 58 εἶναι ὑπὸ τοῦ Κοβήτου τάδε εἰρημένα «τὰς ῥᾶγας ἔκοπτον: vulpeculae uvas non ἔκοπτον, sed lubentius ἔκαπτον, opinor. Recurrit ἔκαπτον III, 60,2 § 2». Πρβλ. καὶ Μνημοσ. 1875 σελ. 330 «Idem Hesychius servavit: ὠβεοκόπτας: τοὺς ὄφεις. sed non uno nomine forma haec mihi olim suspecta est: ex κόπτειν ὀρτυγοκόπος et similia multa nascuntur. Deinde qvid est ᾠὰ κόπτειν? Angues, credo, ova non ἔκοπτον, sed ἡδέως ἔκαπτον, unde ὠβεοκάπτας appellatos esse arbitror.

353 e ὅλως δὲ καὶ τὴν θάλατταν ἐκ πυρὸς ἡγοῦνται καὶ παρωρισμένην, οὐδὲ μέρος οὐδὲ στοιχεῖον ἀλλ' ἀλλοῖον περίττωμα διεφθορὸς καὶ νοσῶδες.» Ἀδιανόητον εἶναι τὸ «ἀλλ' ἀλλοῖον περίττωμα

διεφθορὸς καὶ νοσῶδες», θεραπεύεται δ' εὐθὺς ὡς γραφῇ «ἀλλ' οἷον περίττωμα . . .», ὅπως καὶ ὁ Βάσης παρετήρησεν.

356 c 'Αντὶ τοῦ «διὰ τοῦ Τανιτικοῦ στόματος εἰς τὴν θάλασσαν, ὃ διὰ τοῦτο μισητὸν ἔτι νῦν καὶ κατάπτυστον ὀνομάζειν Αἰγυπτίους» γρ. . . . νομίζειν, πρβλ. Κόντον ἐν 'Αθηναίου Τομ. Ζ' σελ. 156-7.

357 f «οὐκ ἔστιν ὑπόμνημα τοῦ περὶ 'Οσίριδος πάθους». Δὲν εἶναι Ἑλληνικὸν τὸ «περὶ Ὀσίριδος πάθος», ἀλλὰ τὸ «περὶ Ὄσιριν πάθος». 'Αλλαχοῦ εὗρε καὶ ἐξέδωκεν ὁ ἐκδότης τὸ ὀρθὸν οἷον 421 c «δαιμόνων ἔφασκεν εἶναι πάθη μεγάλα καὶ ταῦτα δὴ τὰ περὶ Πύθωνα», ἀλλὰ δι' ἔλλειψιν παρατηρητικότητος οὐδὲν ὑπ' αὐτοῦ ἐδιδάχθη, κατέλιπε δ' ὅπως εὗρεν ἀμφότερα. Τοῦτο λέγεται ἔκδοσις φιλολογικὴ καὶ κριτική, ἐφ' ᾗ δύναταί τις νὰ κομπάζῃ!

360 f 'Αντὶ «Καίτοι μεγάλαι μὲν ὑμνοῦνται πράξεις ἐν 'Ασσυρίοις Σεμιράμιος, μεγάλαι δ' αἱ Σεσώστριος» γρ . . . . μεγάλαι δὲ Σεσώστριος, ὅπως καὶ ὁ Βάσης εἶδεν.

360 f 'Αντὶ τοῦ «ἀκούομεν δὲ καὶ Ὁμήρου τοὺς μὲν ἀγαθοὺς διαφόρως θεοειδέας καλοῦντος» γρ. . . . διαφερόντως, ὅπως φαίνεται νοήσας τοῦτο καὶ ὁ Βυττ. ἑρμηνεύσας ἐν τῷ λεξικῷ διὰ τοῦ praecipue.

395 f «καὶ ὁ Θέων εὖγ', εἶπεν, ὦ παῖ, καὶ καλῶς· σκόπει δ' εἰ βούλει . . .». Οὐχὶ «εὖγ' ἀλλ' εὖ τ' . . . καὶ καλῶς» ἔγραψεν ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὅπως καὶ ἐν 243 f εὖ τε καὶ καλῶς· πρβλ. εὖ καὶ καλῶς 58 b καὶ 58 f. Κακῶς ἔχει τὸ εὖγε καὶ ἐν Ζ' 18, 18, ἔνθα κεῖται εὖγε ἀντὶ εὖ γε, οἷον «καὶ περίεστιν εὖγε ποιῶν» ἀντὶ «περίεστιν εὖ γε ποιῶν».

403 f «μισογύνου γὰρ Ἡρακλέους ἱερόν ἐστιν ἐν τῇ Φωκίδι, καὶ νομίζεται τὸν ἱερωμένον ἐν τῷ ἐνιαυτῷ γυναικὶ μὴ ὁμιλεῖν»· ἀντὶ τοῦ ἱερωμένον ἐκ τοῦ ἱεροῦσθαι, ὃ παντάπασιν ἀνάρμοστον τῇ ἐννοίᾳ τοῦ χωρίου, τονιστέον τὸν ἱερώμενον ἀπὸ τοῦ ἱερᾶσθαι = εἶναι ἱερέα, οὗ χρῆσιν πολλάκις ποιεῖται καὶ ὁ Πλούταρχος, οἷον 843 b Μήδειος ὃς τὴν ἱερωσύνην Ποσειδῶνος 'Ερεχθέως εἶχε καὶ Φιλίππη, ἥτις ἱεράσατο τῆς 'Αθηνᾶς, 843 e ἡ καταγωγὴ τοῦ γένους τῶν ἱερασαμένων τοῦ Ποσειδῶνος, 276 d ἢ συνιερᾶται μὲν ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ κλπ., πρβλ. Κόντον ἐν 'Αθηνᾶς Τομ. Ι' σελ. 538-9.

433 b 'Αντὶ τοῦ «ἄλλα γὰρ ἄλλοις οἰκεῖα καὶ πρόσφορα, καθά-

περ τῆς μὲν πορφύρας ὁ κύαμος», γρ. . . . ὁ κύανος ἢ κυανός, πρβλ. Ἡρῳδ. Α΄ 179, 20.

474 d «ἡδὺ μὲν ἄν τι φέρῃς, ὀλίγον δ' ἄχος ἂν ἀπολείπῃς» ὁ ἐκδότης σημειοῦται «ἀπολείπῃς] intell. μέ». Τὸ χωρίον διορθοῦται εὐκολώτατα ὧδε: ὀλίγον δ' ἄχος ἂΝ Μ' ἀπολείπῃς, ἤτοι μετὰ τὸ Ν παρελείφθη τὸ Μ.

493 c ἀμφιδοξοῦντας ἡμᾶς ζητεῖν ἐν ἵπποις καὶ κυσὶ καὶ ὄρνισι, πῶς γαμοῦμεν αὐτοὶ καὶ γεννῶμεν καὶ τεκνοτροφοῦμεν . . .»· ἀφοῦ προηγεῖται τὸ ζητεῖν, ἡ ἀπορία, δῆλον τοῖς πᾶσιν εἶναι ὅτι γραπτέον: πῶς γαμῶμεν αὐτοὶ . . . τεκνοτροφῶμεν . . .»· ὁμοίως γραπτέον καὶ 758 c «ἢ πῶς ἔφη, λέγωμεν, ὦ Ζεύξιππε;», οὐχὶ δὲ πῶς λέγομεν μετὰ τοῦ ἐκδότου. πρβλ. 986 b καὶ τίνα τοῦτον, ὦ Κίρκη, προσαγορεύσωμεν;

514 c «Ὁ δ' ἀδολέσχης τοὐναντίον, ἂν μέν τις ἐμπέσῃ λόγος, ἐξ οὗ μαθεῖν τι δύναται καὶ πυθέσθαι τῶν ἀγνοουμένων, τοῦτον ἐξωθεῖ καὶ ἐκκρούει, μισθὸν οὕτω δοῦναι βραχὺν τῷ σιωπῆσαι μὴ δυνάμενος». Ἀντὶ τοῦ τῷ (σιωπῆσαι) ὁ Emperius ᾔκασε τό, ὁ δὲ ἐκδότης τοῦ. Ἀλλ' εἶναι πρόδηλον, ὅτι οὔτε τὸ τῷ οὔτε τὸ τοῦ παρέχει τὴν ἀπαιτουμένην ἔννοιαν, ἥτις εἶναι: . . . . μὴ δυνάμενος δοῦναι οὕτω μικρὸν μισθὸν (τοῦ μαθεῖν ...) δηλ. τὸ σιωπῆσαι, τὴν σιωπήν, νὰ κρατήσῃ ἐπὶ στιγμὴν κλειστὸν τὸ στόμα.

531 e «σὺ μέν, εἶπεν, αἰτεῖν ἐπιτήδειος εἶ καὶ μὴ λαμβάνειν, οὗτος δὲ λαμβάνειν καὶ μὴ αἰτῶν», ἀντὶ τοῦ καὶ μὴ λαμβάνειν ὁ ἐκδότης ᾔκασε καὶ κατεχώρισεν εἰς τὸ κείμενον καὶ μὴ λαμβάνων. Ἀλλὰ τὸ φυσικὸν θὰ ἦτο τόδε: σὺ μέν, εἶπεν, καὶ αἰτῶν ἐπιτήδειος εἶ μὴ λαμβάνειν, οὗτος δὲ λαμβάνειν καὶ μὴ αἰτῶν».

545 a Ἀντὶ τοῦ «. . . ὁ Ἐπαμεινώνδας 'ἡμεῖς μέν γ' ὑμᾶς βραχυλογοῦντας ἐπαύσαμεν» γρ. «ὑμεῖς μέντοι γ' ὑμᾶς . . .», ὅπως ἐν 193d κεῖται «οὗτοι μέντοι, εἶπεν, ὑμᾶς βραχυλογοῦντας ἔπαυσαν».

553 c φέρεται «καὶ Πομπήιος Μάγνος ἐν Ῥώμῃ Στράβωνος ἦν υἱός, οὗ τὸν νεκρὸν ὁ Ῥωμαίων δῆμος ὑπὸ μίσους ἐξέβαλε καὶ κατεπάτησεν»· ἀλλ' ἀδύνατον εἶναι νὰ μὴ προσκρούσῃ τις τῷ «ὑπὸ μίσους ἐξέβαλε καὶ κατεπάτησε», διότι δὲν δηλοῦται πόθεν ἐξέβαλε τὸν νεκρὸν τοῦ Στράβωνος ὁ δῆμος τῶν Ῥωμαίων. Ἂν δὲ μὴ τὸ ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει τοῦ Πλουτάρχου ἀσαφῶς εἰρημένον διελευκαίνετο ἄλλοθεν,

οὐδεὶς θὰ ἠδύνατο νὰ νοήσῃ αὐτὸ προσηκόντως. Ἀλλ' ἐξ ὧν λέγει ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ Πομπηίῳ κεφ. Λ΄ «ἐκκομιζόμενον τὸ σῶμα κατασπάσαντες ἀπὸ τοῦ λέχους καὶ καθυβρίσαντες», μανθάνομεν ὅτι ἐκ τοῦ λέχους, ἤτοι τοῦ φερέτρου ἐξέβαλε τὸν νεκρὸν τοῦ Στράβωνος ὁ δῆμος τῶν Ῥωμαίων· ἐπειδὴ δὲ δὲν δύναται νὰ λεχθῇ ἁπλῶς ἐξέβαλε, προσυπακουομένου τοῦ ἐκ τοῦ λέχους, νομίζομεν πιθανώτερον ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου «ὑπὸ μίσΟΥΣ (ἐκ τοῦ λέχΟΥΣ) ἐξέβαλε καὶ κατεπάτησε». Καὶ ἐν ἄλλοις δὲ χωρίοις τοῦ Πλουτάρχου δηλοῦται ὑπὸ τοῦ ὀνόματος λέχους τὸ φέρτρον ἢ φέρετρον ἤτοι ἡ νεκροφόρος κλίνη ἢ ὁ νεκροφόρος σκίμπους, οἷον ἐν Τιμολ. 39, 1 «οἱ μὲν ἰσχυροὶ τὰ σώματα καὶ νέοι διαλαβόντες τὸ λέχος ὑπεδυσαν καὶ παρεκόμιζον», καὶ Ὄθων. 14, 4 ἐξεκόμιζον ἐν τοῖς ὅπλοις οἱ φθάσαντες ὑποδῦναι καὶ βαστάσαι τὸ λέχος ἐπιγαυρούμενοι καὶ ἐν Νομ. 22, 1 καὶ ἐν Αἰμιλ. Παύλ. 39, 4.

558e δι' ἣν αἰτίαν αἰγὸς τὸν ἠρυγγίτην λαβούσης εἰς τὸ στόμα, ὅλον ἐφίσταται τὸ αἰπόλιον . . .». Ἂν ὁ ἐκδότης ἦν παρατηρητικώτερος, θὰ παρετήρει τὴν ἀντίθεσιν τὴν μεταξὺ τοῦ αἰγὸς καὶ ὅλον τὸ αἰπόλιον, καὶ ἂν εἶχε μελετήσει ὃν ἀνέλαβε νὰ ἐκδώσῃ συγγραφέα, θὰ διώρθου ἐκ τοῦ 700 d «ὅ μιᾶς αἰγὸς εἰς τὸ στόμα λαβούσης ἅπαν ἐφίσταται τὸ αἰπόλιον», καὶ 776 f «τὸ ἠρύγγιον λέγουσι μιᾶς αἰγὸς εἰς τὸ στόμα λαβούσης, αὐτήν τε πρώτην ἐκείνην καὶ τὸ λοιπὸν αἰπόλιον ἵστασθαι».

Πλημμελῶς ἐξέδωκε Λεωβάτης ἐν 605 f ἀντὶ Λεωβώτης, καὶ ἐν 224 c Λάβωτος ἀντὶ Λαβώτας· πρβλ. Fick-Bechtel σελ. 83 ἔνθα καὶ Λαβώτας, Οἰβώτας, Συβώτας, Εὐρυβώτας κλπ.· πρβλ. καὶ τὸ Ὁμ. συβώτης. Πρβλ. καὶ τὰ ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ Τομ. Α΄ σελ. 503 ὑπὸ Κοβήτου εἰρημένα. «Ὁ δὲ Παυσανίας προειπὼν Γ. 2,1: 'τὸ γένος τὸ Εὐρυσθένους καλοῦσιν Ἀγίδας (γρ. Ἀγιάδας)', ἐπάγει § 4: 'τοὺς δὲ ἐφεξῆς βασιλεύσαντας τῆς οἰκίας ταύτης Δόρυσσον τὸν Λαβώτα καὶ Ἀγησίλαον Δορύσσου δι' ὀλίγου τὸ χρεὼν ἀπέλαβε'. Δοκεῖ δὲ καὶ οὗτος οὐ Δόρυσσον ἀλλ' ἀττικιστὶ Δορύσσουν γεγραφέναι. Ὡς θαυμάζων γράφει ὁ Παυσανίας Γ. 2, 3: 'Λεωβώτην δέ οἱ τίθεται τὸ ὄνομα (ὁ Ἡρόδοτος) ἀλλ' οὐ Λαβώταν'. Ἀλλ', ὦ μέλε, οὗτος μέν ἐστι Δωρικὸς ὁ τύπος, ἐκεῖνος δὲ Ἰωνικός, ὡς γαμέτρας καὶ γεωμέτρης, καὶ ἄλλα πολλά».

655 e φέρεται «Τοῦ νέου οἴνου Ἀθήνησι μὲν ἑνδεκάτῃ μηνὸς κατάρχονται, Πιθοίγια τὴν ἡμέραν καλοῦντες—παρ' ἡμῖν δ' ὁ μὲν μὴν καλεῖται Προστατήριος, ἕκτῃ δ' ἱσταμένου νομίζεται θύσαντας ἀγαθῷ δαίμονι γεύεσθαι τοῦ οἴνου μετὰ ζέφυρον». Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἐξέπεσε τὸ ὄνομα τοῦ μηνός. Πλήρης ἡ ῥῆσις ἐκφερομένη ἔχει ὧδε «Τοῦ νέου οἴνου Ἀθήνησι μὲν ἑνδεκάτῃ μηΝΟΣ (ΑνθεστηριῶΝΟΣ) κατάρχονται, Πιθοίγια τὴν ἡμέραν καλοῦντες». Πρβλ. σελ. 735 e «καὶ μὴν οἴνου γε τὸν νέον οἱ πρωιαίτατα πίνοντες Ἀνθεστηριῶνι πίνουσι μηνὶ μετὰ χειμῶνα· καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡμεῖς μὲν ἀγαθοῦ δαίμονος, Ἀθηναῖοι δὲ Πιθοίγια προσαγορεύουσι» (Ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. λ. Πιθοίγια).

Εἴδομεν ἀνωτ. σελ. 536 ὅτι οὐ μόνον ὁ τύπος πυτία εἶναι ἐγκεκριμένος ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκι ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου, ἀλλὰ καὶ ὁ πιτύα. Ἐν σελ. 700 d ἐξέδωκε μὲν «ἥ τε καταπίνουσα φώκη τὴν πιτύαν ἁλισκομένη», ἐσημειώσατο δὲ «Μ: πίτυν ἀναλισκομένη». Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς τοῦ Ὁμήρου Παρεκβολαῖς σελ. 619,41 «κυρίως ὀπὸς καλεῖται ἡ τὸν τυρὸν συμπήττουσα πυετία», καὶ μετ' ὀλίγα «ὀπὸς ἡ πυτία». Ὁ δὲ Μοῖρις ἀποφαίνεται σελ. 290 «ὀπὸς Ἀττικῶς. πυτία Ἑλληνικῶς». Ὁ τετρασύλλαβος τύπος πυετία εἶναι παλαιότερος· ἐποιήσατο δ' αὐτοῦ χρῆσιν ὁ Ἀριστοτέλης, ὡς παρετήρησεν ὁ Pierson ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Μοίριδος σελ. 291, καὶ ὁ Νίκανδρος Ἀλεξ. 68. 323· νεώτερος δὲ ὁ τρισύλλαβος πυτία, ὅστις φέρεται παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ καὶ παρ' ἄλλοις. Ἐπειδὴ δ' ἐκ τοῦ τετρασυλλάβου τύπου προῆλθεν ὁ τρισύλλαβος φανερὸν γίνεται ὅτι ἡ πρώτη συλλαβὴ αὐτοῦ ἐγράφη διὰ τοῦ Υ, ἡ δὲ δευτέρα διὰ τοῦ Ι, πλημμελῶς δ' ἔχει ἡ ἀπαντῶσα ἐνίοτε ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν Ἑλλήνων ἐκφορὰ πιτύα. Ὁ Pierson ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Μοίριδος δοξάζων ὅτι ἀμφότεροι οἱ τύποι εἶναι ὀρθοὶ παρέθετο μαρτύρια ἑκατέρου· ἔγραψε δὲ ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Πλουτάρχου Ἠθικ. σελ. 700 d πιτύαν ἀντὶ τοῦ πίτυν. Ἀλλ' ἀναγκαίως ἔχει νὰ ἐπανορθῶται πανταχοῦ ὁ τύπος πυτία ὡς γίνεται καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τομ. ϛ' σελ. 2291.

Ὡς δὲ γράφεται πλημμελῶς πιτύα ἀντὶ τοῦ πυτία οὕτω καὶ μιστύλη—μιστυλᾶσθαι ἀντὶ τοῦ μυστίλη—μυστιλᾶσθαι. Ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου φέρεται σελ. 135,9 «παρὰ δὲ τοῖς Ἀττικοῖς μιστυλᾶσθαι κατὰ δευτέραν συζυγίαν περισπωμέ-

νως τὸ διὰ μιστύλης, ὅ ἐστι διὰ κοίλου ἄρτου, ζωμὸν ἀρύεσθαι, ἴσως δὲ καὶ τὸ ἐν μικροῖς ἀρτίσκοις, ὡς δηλοῖ τὸ «μεμιστυλημένοι ἐπ' ὀλιγίστοις ἀλφίτοις»· καὶ σελ. 1476, 62 «αἱ δέ γε μυστίλαι ὧν ἡ μὲν ἄρχουσα διὰ τοῦ Υ, ἡ δὲ παραλήγουσα διὰ τοῦ ἰῶτα, ψωμοί εἰσι κοῖλοι, οἷον μύστρα κατὰ Αἴλιον Διονύσιον — καὶ μυστιλᾶσθαι, φησί, τὸ οὕτως ἐσθίειν». Ἴδε Σχαιφῆρον εἰς Γρηγόρ. Κορ. σελ. 559. Ἐποιήσαντο δὲ καὶ ἄλλοι περὶ τοῦ πράγματος λόγον· ἔτι δ' ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀριστοφάνους Πλούτου σελ. 69, ἔνθα εἶναι καὶ τάδε γεγραμμένα «Simili errore λιγυσμῶν pro λυγισμῶν exhibet A. in Ran. 795. et Μιτυλήνη pro Μυτιλήνη libri in Equ. 834. Haud aliter inter συβίνη et σιβύνη, πυτίνη et πιτύνη, et alia similia fluctuant lectiones in codicibus». Ἄξια ἀναγνώσεως εἶναι καὶ ἃ ἔγραψεν ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Ἱππέων σελ. 107-108. Εὑρέθη δὲ καὶ ἀντὶ τοῦ πέρυσι γεγραμμένον πέρισυ· ἰσχυρίζεται δ' ὁ Τζέτζης ἐν Κραμ. Ὀξ. Ἀνεκδ. σελ. 361 ὅτι οὕτως ὀφείλει τὸ ἐπίρρημα τοῦτο νὰ ἐκφέρηται· ἀλλ' ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος εἶναι ἀτοπώτατος. Ἐγένετο λόγος ὑφ' ἡμῶν περὶ λέξεων διττῶς γραφομένων καὶ παρετηρήθη ὅτι ὀρθῶς μὲν ἔχει ἡ ἐκφορὰ πυτία καὶ μυστίλη—μυστιλᾶσθαι, πλημμελῶς δ' ἡ πιτύα καὶ μιστύλη—μιστυλᾶσθαι. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἄλλη λέξις διττῶς ἐκφερομένη· εἶναι δὲ τὸ ὄνομα Λιτυέρσης—Λυτιέρσης. Ἀλλὰ τοῦ ὀνόματος τούτου νομίζεται ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ε′ σελ. 338 ὀρθότερος ὁ τύπος, οὗ ἡ μὲν πρώτη συλλαβὴ γράφεται διὰ τοῦ Ι, ἡ δὲ δευτέρα διὰ τοῦ Υ. Ἴδε καὶ Fritzsch εἰς Θεόκριτον Τομ. Α′ σελ. 335. Ἐν τέλει παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ Τζέτζου εἰρημένα ἐν Κραμ. Ὀξ. Ἀνεκδ. Τόμ. Γ′ σελ. 371, 27 «Ποιτίαις: Ἀριστοτέλης καὶ ἕτερος πιτύαις (πυτίαις) γράφουσιν, αὐτὸς δὲ ποιτίαις γράφω κατὰ τὸν Ἀλκίφρονα ῥήτορα» (Πρβλ. καὶ Σειλῆρον Ἀλκίφρ. σελ. 396).

660d Ἀντὶ τοῦ «Ἐλαφηβολίων γὰρ ὄντων εἰς Ὑάμπολιν ἀφικνουμένους ἡμᾶς εἱστία Φίλων ὁ ἰατρός . . .» γρ. . . . ἀφικομένους.

678 f Ἀντὶ τοῦ «ἔμοιγ' οὖν οὔτ' ἄρτος οὔτ' οἶνος ἐπιλείπων . . δοκεῖ . . .» γρ . . . . ἐμοὶ γοῦν.

721 e Ἀντὶ τοῦ «ὦ φίλε Βόηθε . . . οὐκ ὀρθῶς πρὸς σωτηρίαν καὶ κίνησιν ὑποτίθεσθαι» ὅπως ἔχουσι τὰ ἄριστα ἀντίγραφα, γρ. . . ὑποτίθεσαι, οὐχὶ ὑποτίθεσθε, ὅπως ὁ ἐκδότης.

730 a Ἀντὶ τοῦ «οὐκ ἦν . . οὔτε πόλιν οἰκεῖν οὔτε καρπῶν ὄνασθαι» γρ . . . . οὔτε καρπῶν ὀνίνασθαι.

730 b «Οὔτε γὰρ τρίγλαν ἔστι δήπου ληιβότειραν οὔτε σκάρον τρυγηφάγον οὔτε κεστρεῖς τινας ἢ λάβρακας σπερμολόγους προσειπεῖν, ὡς τὰ χερσαῖα κατηγοροῦντες ὀνομάζομεν· ἀλλ' οὐδ' ὅσα γαλῇ καὶ μυίᾳ κατοικιδίῳ μικρολόγως ἐγκαλοῦμεν ἔχοι τις ἂν αἰτιάσασθαι τὸν μέγιστον ἰχθῦν». Πιθανώτατον φαίνεται ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου . . . γαλῇ καὶ μυὶ κατοικιδίῳ, ὡς ἐν σελ. 733c «καὶ μὴν ἔν γε τοῖς Μενωνείοις σημεῖον ἡπατικοῦ πάθους ἀναγέγραπται τὸ τοὺς κατοικιδίους μῦς ἐπιμελῶς παραφυλάττειν καὶ διώκειν».

Τοῦ κατοικίδιος μῦς—κατοικιδίοι μύες ἐγένετο χρῆσις καὶ ὑπ' ἄλλων καὶ ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ λέγοντος Τόμ. ΙΒ' σελ. 263 «οὐδ' εἰ τὸ τῶν κατοικιδίων μυῶν ἀποπίπτειν ποιεῖ ἀκροχορδόνας». Πρβλ. Ἡσύχ. λ. σμίνθα. Λέγεται δὲ καὶ κατοικίδιος ὄρνις, κατοικίδιος αἴλουρος κτλ. Ἀντίκειται δὲ τῷ κατοικιδίῳ μυὶ ὁ μῦς ὁ ἀρουραῖος ἢ ἀρουρίτης. (Ἴδε Ἄλβερτον εἰς Ἡσυχ. λ. σπάλαξ).

Καλῶς κεῖται τὸ ὄνομα μυῖα ἐν σελ. 728 a «μόνα τῶν συνοίκων μυῖα καὶ χελιδὼν οὐχ ἡμεροῦται πρὸς ἄνθρωπον οὐδ' ἀνέχεται ψαῦσιν οὐδὲ κοινωνίαν ἔργου τινὸς ἢ παιδιᾶς, ἡ μὲν μυῖα φοβουμένη τῷ πάσχειν κακῶς καὶ διασοβεῖσθαι πολλάκις, ἡ δὲ χελιδὼν τῷ φύσει μισάνθρωπος εἶναι καὶ δι' ἀπιστίαν ἀτιθάσευτος ἀεὶ καὶ ὕποπτος».

753 b φέρεται «ἐρᾶται γὰρ αὐτοῦ νὴ Δία καὶ καίεται». Ἐπειδὴ ἀπιθανώτατον εἶναι ὅτι ὁ Πλούταρχος ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ ἐρᾶται ἀντὶ τοῦ ἐρᾷ, ἀναγκαίως ἔχει ν' ἀναγνωσθῇ «ἐρᾷ ΤΕ γὰρ αὐτοῦ νὴ Δία . . .», ὡς ἐγένετο καὶ ὑπὸ τοῦ Μεινεκίου ἐν τῇ τρίτῃ ἐκδόσει τῶν Βουκολικῶν ποιητῶν σελ. 212. Πολλάκις ἐν τοῖς ἀντιγράφοις συνεχύθησαν ὁ σύνδεσμος ΤΕ καὶ ἡ κατάληξις ΤΑΙ· οἷον ποιεῖ τε-ποιεῖται, κουφιεῖ τε-κουφιεῖται, εὕρισκέ τε-εὑρίσκεται, οἷόν τε-οἴονται διαθρυλεῖται-διαθρυλεῖ τε, ἐργάσηται-ἐργάσῃ τε, κλπ. (ἴδε Λογ. Ἑρμ. 1876 σελ. 97 καὶ 99 καὶ 169 κἑξ., καὶ Περιοδ. Ἀθήν. Τομ. Ε' σελ. 492 κ.ἑ). Περὶ τοῦ οἴονται-οἷόν τε ἴδε καὶ Κοραῆν εἰς Ἀριστ. Ἠθικ. σελ. 330. καὶ Βυττεμβ. ἐν Λεξ. Πλουτ. σελ. 1100.

777 d Ἀντὶ τοῦ «ἡ δ' Οὐρανία καὶ Καλλιόπη καὶ ἡ Κλειὼ χαίρουσι κλπ.» γρ. ἡ δ' Οὐρανία καὶ ἡ Καλλιόπη καὶ ἡ Κλειώ.

790 b-c γράφει «εἰ δ' οὐκ ἄξιον ταῦτα λέγειν περὶ Ἀγησιλάου... μηδὲ τῆς ἐξ Ἀρείου Πάγου βουλῆς Σόλωνα.. διὰ τὸ γῆρας ἐξάγωμεν, οὐκοῦν μηδὲ Περικλέα συμβουλεύωμεν ἐγκαταλιπεῖν τὴν δημοκρατίαν»· τὸ εἰ ἐξάγωμεν ἀντὶ τοῦ εἰ ἐξάγομεν εἶναι πλημμελές, ὅπως ἐμφαίνει καὶ ἡ σύνδεσις αὐτοῦ διὰ τοῦ μηδὲ πρὸς τὸ παραλειφθὲν ἐστί, (εἰδ' οὐκ ἄξιόν ἐστι... λέγειν μηδ'.. ἐξάγομεν, οὐκοῦν....).

856 b Ἀντὶ τοῦ «ἂν χρήμασι φάσκῃ μὴ δι' ἀρετῆς κατειργάσθαι τὴν πρᾶξιν» γρ. ... μὴ δι' ἀρετὴν..»

Ἐν 952 d ἀπαντᾷ «ἐγώ μοι δοκῶ μηδὲ τὴν γῆν ἄμοιρον εἰκότων καὶ πιθανῶν ἀποφαίνειν, ποιησάμενος ἀρχὴν ᾧ μάλιστα Χρύσιππος ὑπὲρ τοῦ ἀέρος κέχρηται».

Καὶ ὁ Πλούταρχος καὶ ἄλλοι μεταγενέστεροί τε καὶ παλαιοὶ συντάττουσι τὸ δοκῶ μοι ἀπαρεμφάτῳ ἐνεστῶτος, οἷον Πλούτ. Ἠθικ. σελ. 317 c «Νυνὶ δέ μοι δοκῶ τοῦ προβλήματος ὥσπερ ἀπὸ σκοπῆς καθορᾶν» καὶ σελ. 349 c «ὧν τὰς νίκας ὁρᾶν μοι δοκῶ προσερχομένας» καὶ σελ. 724 a «καίτοι δοκῶ μοι μνημονεύειν ἐν τοῖς Ἀττικοῖς ἀνεγνωκὼς ἔναγχος» καὶ Ψευδοπλουτ. σελ. 209 e «ἐγὼ γάρ μοι δοκῶ τῶν τοιούτων βούλεσθαι ἐπάνω εἶναι»· Λουκ. π. παρασ. 25 «ὥστε καὶ αὐτὸς ἤδη βούλεσθαι δοκῶ μοι παράσιτος εἶναι» καὶ 45 «οὔπω γε μὴν δοκῶ γιγνώσκειν πῶς κτέ.» καὶ 46 «ἐγὼ γὰρ οὐδ' αὐτοῦ μοι δοκῶ τοῦ Ἀχιλλέως τεκμαίρεσθαι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ χείρω εἶναι»· Γαλην. τομ. Α' σελ. 93. «οὐδέπω καὶ νῦν μοι δοκῶ γνῶναι δύνασθαι»· Ἡροδοτ. Β'. 93 «ἐγώ μοι δοκέω κατανοεῖν τοῦτο»· Εὐριπ. Βακχ. 915 «καί μὴν ὁρᾶν μοι δύο μὲν ἡλίους δοκῶ, δισσὰς δὲ Θήβας»· Ἀριστοφ. Εἰρ. 61 «ὡς φωνῆς ἀκούειν μοι δοκῶ» καὶ 177 ἀτὰρ ἐγγὺς εἶναι τῶν θεῶν ἐμοὶ δοκῶ»· Ξενοφ. Κυρ. Παιδ. Α,6,20 «Οὐκ ἀπείρως μοι δοκῶ αὐτοῦ ἔχειν»· Πλατ. Σοφιστ. 229 c «ἀγνοίας δ' οὖν μέγα τέ μοι δοκῶ καὶ χαλεπὸν ἀφωρισμένον ὁρᾶν εἶδος» καὶ Κρατύλ. 398 c «καὶ ἐγώ μοι δοκῶ, ὦ Σώκρατες, τούτου πάνυ σοι σύμψηφος εἶναι» καὶ 402a «Τὸν Ἡράκλειτόν μοι δοκῶ καθορᾶν παλαί' ἄττα σοφὰ λέγοντα» καὶ Συμποσ. σελ. 172a «Δοκῶ μοι περὶ ὧν πυνθάνεσθαι οὐκ ἀμελέτητος εἶναι» κτλ. (Ἴδε Στούρζιον ἐν λεξ. Ξενοφ. τόμ. Α'. σελ. 758. καὶ Ἄστιον εἰς Πλατ. Τομ Ι'. σελ. 252).

Ἐν πᾶσι τούτοις τοῖς χωρίοις τὸ δοκῶ μοι (ἐμοὶ δοκῶ) εἶναι συντεταγμένον ἀπαρεμφάτῳ ἐνεστῶτος, διότι ὁ λόγος εἶναι περὶ παρόντος πράγματος· οἷον «νομίζω ὅτι ὁρῶ» «νομίζω ὅτι καθορῶ» κτλ. Ἀλλ' ἐν τῇ ῥήσει τοῦ Πλουτάρχου «ἐγώ μοι δοκῶ — ἀποφαίνειν ποιησάμενος ἀρχὴν κτέ.» γίνεται λόγος περὶ μέλλοντος πράγματος καὶ ἐμφαίνεται προδήλως τοιαύτη τις ἔννοια, οἵα θὰ ἐδηλοῦτο διὰ τοῦ μέλλοντος ἀποφανῶ. Ὅθεν ἐπάναγκες εἶναι ν' ἀναγνωσθῇ «ἐγώ μοι δοκῶ μηδὲ τὴν γῆν ἄμοιρον εἰκότων καὶ πιθανῶν ἀποφανεῖν, ποιησάμενος ἀρχὴν κτέ». Εὑρίσκεται δὲ καὶ ἐν ἄλλοις τόποις τοῦ Πλουτάρχου τὸ δοκῶ μοι συντεταγμένον ἀπαρεμφάτῳ μέλλοντος, οἷον Δημοσθ. καὶ Κικερ. Σύγκρ. 1. «ἐκεῖνο μοι δοκῶ μὴ παρήσειν ἄρρητον» καὶ Ἠθικ. σελ. 968f. καὶ σελ. 973e «οὐ δοκῶ μοι παρήσειν» καὶ σελ. 763b «ἄρρητον ἐάσειν μοι δοκῶ» καὶ 1101a «ἐκεῖνό μοι δοκῶ λήψεσθαι παρ' αὐτῶν» καὶ 741d ἐγώ μοι δοκῶ προβαλεῖν αὐτοῖς κτέ.» (Πρβλ. καὶ Ναύκιον ἐν Mél. Gréco — Rom. Τομ. Ϛ'. σελ. 137). Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Φωτίου Ἐπιστολ. σελ. 198. Βαλ. «οὐκ ἐάσειν μοι δοκῶ», καὶ ὑπὸ Διοσυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως π. Συνθ. Ὀνομ. Δ', 32 «ταῦτα μὲν οὖν ἐάσειν μοι δοκῶ», καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου τόμ. Α'. σελ 771 «ἐάσειν μοι δοκῶ» καὶ τόμ. Β'. σελ. 154 «δοκῶ μοι κατὰ τοὺς κωμῳδιοποιοὺς ὥσπερ ἀποδιδράσκοντα αὐτὸν ἕλξειν εἰς τοὺς ῥήτορας» καὶ σελ. 492 «ἐγὼ μὲν ὑπὸ σπουδῆς μοι δοκῶ τὸ τελευταῖον πρῶτον ποιήσειν», καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου Χαρακτ. Η'. «δοκῶ μοί σε εὐωχήσειν καινῶν λόγων», καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰσοκράτους Φιλιππ. 72 «ὃν ἤδη μοι δοκῶ δηλώσειν», καὶ ὑπὸ τοῦ Αἰσχίνου κατὰ Κτησιφ 53 «ταῦτα μὲν οὖν μοι δοκῶ καὶ τἆλλα τὰ τούτοις ὅμοια ὑπερβήσεσθαι». Κεῖται δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Τόμ. Α'. σελ. 163,8 Dind. «Προσθήσειν μοι δοκῶ καὶ τὴν Ἀριστάρχου λέξιν». Πολλὰ παραδείγματα τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος συντάξεως εἶναι κατειλεγμένα ὑπὸ τοῦ Βλαϋδεσίου ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Ἀχαρνέων σελ. 156 καὶ ἐν τῇ τῶν Βατράχων σελ. 485. Ὁ Σχαιφῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ περὶ Συνθέσεως Ὀνομάτων Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως σελ. 55. ἐμνημόνευσεν ἐκ τοῦ Πλουτάρχου τὸ «οὔ μοι δοκῶ προήσεσθαι». Παρὰ Δίωνι τῷ Χρυσοστόμῳ Τόμῳ Β' σελ. 466 b φέρεται «καὶ τοὺς μὲν ἄλλους σιγήσειν μοι δοκεῖ», ὃ ὑπό τ' ἄλλων καὶ τοῦ Λ. Δινδορφίου μετεβλήθη εἰς τὸ

«καὶ τοὺς μὲν ἄλλους σιγήσειν μοι δοκῶ» (Ἴδε Γεέλιον ἐν Adnot. in Dion. Chrysost. Rel. Orat. σελ. 349. Πρβλ. καὶ Βοισσονάδην εἰς Φιλοστρ. Ἡρωϊκ. σελ. 330 καὶ εἰς Ἀρισταιν. σελ. 547). Ὁ Κόβητος γράφει ἐν Μνημοσ. 1882 σελ. 59. «Epist. 30 § 5. pag 630. Ταῦτά μοι δοκεῖ φράσειν καὶ τούτων ἀξιώσειν εὐαγγελίᾳ δικαίαν χάριν Ἀντιπάτρῳ παρὰ σοῦ δοθῆναι. Non congruit cum δοκεῖ μοι futurum φράσειν et ἀξιώσειν. Corrigendum: ταῦτά μοι δοκΩ φράσειν. . . Deinde pro εὐαγγελίᾳ quod nihil est, repone Graecam formam εὐαγγέλια».

Ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασι τοῦ Ξενοφῶντος Β', 7, 11 ἔχουσι τἀντίγραφα «νῦν δέ μοι δοκῶ εἰς ἔργων ἀφορμὴν ὑπομένειν αὐτὸ ποιῆσαι», ὃ ἐπηνωρθώθη ὑπὸ τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου μεταβληθὲν εἰς τὸ ὑπομενεῖν». Ὅμοιον τῷ Ξενοφωντείῳ χωρίῳ εἶνε τὸ Ἀριστοφάνειον Πλούτ. 1186 «Τὸν οὖν Δία τὸν σωτῆρα καὐτός μοι δοκῶ χαίρειν ἐάσας ἐνθάδ' αὐτοῦ καταμενεῖν». Κεῖται δὲ καὶ ἐν τῇ Ἀναβάσει τοῦ Ξενοφῶντος Α, ζ, 4 «ἂν δὲ ταῦτ' ἀνάσχησθε, τἆλλα καὶ αἰσχύνεσθαί μοι δοκῶ οἵους ἡμῖν γνώσεσθε τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ ὄντας ἀνθρώπους», ἀνθ' οὗ ὁ Κόβητος ἐξέδωκε «καὶ αἰσχυνεῖσθαί μοι δοκῶ», καθ' ἣν ἀπεφήνατο γνώμην ἐν Nov. Lect. σελ. 414. Τῷ Κοβήτῳ γινόμεθα σύμψηφοι καὶ ἡμεῖς οὐδαμῶς ἀγνοοῦντες ὅτι ἄλλοι ὑπερεμάχησαν τῆς παραδεδομένης γραφῆς. Τῆς ὑγιῶς ἐχούσης ἐκφορᾶς παρέχει ἡμῖν παράδειγμα ὁ Ξενοφῶν λέγων Κυρ. Παιδ. Ζ', 2, 28 «ὥστε τῷ Ἀπόλλωνι ἄλλα μοι δοκῶ χαριστήρια ὀφειλήσειν».

Ὀρθῶς ἐν τοῖς τοῦ Τέλητος παρὰ Στοβ. Ἀνθολ. ϞΕ' § 21, ὑφηγησαμένου τοῦ Pflugk εἶναι ἐκδεδομένον ὑπὸ τοῦ Μεινεκίου «ἐγώ μοι δοκῶ, ὦ Φιλίσκε, γράΨειν πρὸς σὲ προτρεπτικὸν» ἀντὶ τοῦ γράΦειν· πρβλ. καὶ Κόβητον ἐν Var. Lect. σελ. 206.

Κακῶς παρὰ τῷ Γαληνῷ ἀναγινώσκεται Τόμ. Θ' σελ. 768 «διό μοι κἀγὼ δοκῶ καταπαύειν ἐνταῦθα τὸν ἐνεστῶτα λόγον» ἀντὶ τοῦ καταπαύCειν, ὃ ἐσώθη ἀβλαβὲς ἐν Τόμ. Ε' σελ. 477 «δοκῶ μοι καταπαύσειν ἤδη τὸν ἐνεστῶτα λόγον ἐν τῷδε». Πρβλ. Τόμ. Α' σελ. 93. «τοῦτόν μοι δοκῶ προσθήσειν ἐγὼ» καὶ Τόμ. Β' σελ. 20 «δοκῶ γάρ μοι δείξειν τὰ περὶ τὴν φυσικὴν» καὶ Τόμ. Δ' σελ. 646 «καί μοι δοκῶ — πρὸς τὸν κράτιστον Μαρῖνον ἐρεῖν τι χρησάμενος ἀρχαῖς εἰς τὸν λόγον κ.τ.έ.» καὶ Τόμ. Η' σελ. 49 «τοῦτ'

ἐγώ μοι δοκῶ διδάξειν ἀναγκαιότατον ὄν εἰς τὴν προκειμένην πραγματείαν».

Ἐν τῷ Πρωταγόρᾳ τοῦ Πλάτωνος σελ. 340 a ἀπαντᾷ «δοκῶ οὖν μοι ἐγὼ παρακαλεῖν σε, ὥσπερ ἔφη Ὅμηρος τὸν Σκάμανδρον πολιορκούμενον ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως τὸν Σιμόεντα παρακαλεῖν». Ποιούμενος δὲ περὶ αὐτοῦ λόγον ὁ Σαύπιος (ἐν Platons Ausgewählte Dialoge Μέρ. Β΄ σελ. 95 ἐκδ. Β΄) γράφει «παρακαλεῖν. Gewöhnlich steht bei δοκῶ μοι (ich gedenke zu-)der Inf. fut. (Theaet. 183 d: «ἀλλά μοι δοκῶ πείσεσθαι αὐτῷ), aber auch das Präsens (Phaedr. 230 e: ἐγὼ μέν μοι δοκῶ κατακεῖσθαι, Aristoph. Vesp. 177: ἀλλ' εἰσιών μοι τὸν ὄνον ἐξάγειν δοκῶ). So ist auch hier παρακαλεῖν als. Inf. Praes. zu nehmen, da von unmittelbar Gegenwärtigem die Rede ist. Der Aufruf wird nach dem längeren mit ὥσπερ eingeleiteten Satze wiederholt». Ἐν τῷ Φαίδρῳ ἄλλα μὲν τῶν ἀντιγράφων φέρουσι «δοκῶ μοι κατακείσεσθαι», ἄλλα δὲ «δοκῶ μοι κατακεῖσθαι». Προεκρίνετο δ' ἐν παλαιοτέροις χρόνοις ὁ ἐνεστὼς ὡς κείμενος ἐν τοῖς ἀρίστοις τῶν κωδίκων. Ὁ Ἄστιος σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος τόμ. Ι΄ σελ. 251 «Pro κατακείσεσθαι libri praestantissimi habent κατακεῖσθαι, quod quum de re jam constituta ac praesente agatur, recte Bekkerus et Stallbaumius alteri praetulerunt». Ἀλλὰ νῦν οὐδεὶς ἴσως φιλόλογος ὑπάρχει, ὅστις δὲν εἶναι πεπεισμένος ὅτι ὁ Πλάτων ἔγραψε κατακείσεσθαι, ὅλως ἀτόπου ὄντος τοῦ κατακεῖσθαι. Τὸν μέλλοντα δὲ παρέλαβε καὶ ὁ Ἰρσχίγγιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. Α΄ σελ. 700, 45 καὶ ὁ Σχάνζιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. Ε΄,b σελ. 5, 28. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν Nov. Lect. σελ. 245 «Aegrius etiam ferendum est quod Platonis nitidissima scripta huius modi naevis ex eruditorum perversa opinione inquinantur. In Phaedro pag. 230 E. pertinaciter servant ἐγὼ μέν μοι δοκῶ κατακεῖσθαι, quamquam nihil potest esse certius quam κατακείσεσθαι, etiam si omnes Codices contra tenderent, emendari oportere, ut Heindorfius dudum et sensit et demonstravit more suo paucis sed luculentis exemplis ἐπεὶ οὐ πολύμυθος οὐδ' ἀφαμαρτοεπής, sed eximio viro temere obloqui solent illi, qui ne suspicantur quidem quanta Graecitatis

interioris intelligentia in viro tam acuto quam modesto insit. Δοκῶ μοι suapte natura futurum postulat ubi quis quid *paret facere*, quid jamiam facturus sit dicit, quemadmodum δοκεῖ μοι praesens tempus vel aoristum adsciscit, si quis quid censet esse faciendum. Optime Heindorfius in Euthydemo p. 288 C. ἐγὼ οὖν μοι δοκῶ πάλιν ὑφηγήσεσθαι reposuit pro ὑφηγήσασθαι, nam propemodum idem est καὶ ταῦτα μὲν ἀφήσειν μοι δοκῶ et καὶ ταῦτα μὲν ἀφήσω, et Socratem dicere oportere ἐγὼ οὖν πάλιν ὑφηγήσομαι sequentia declarant ὅθεν γὰρ ἀπέλιπον τὸ ἑξῆς τούτοις πειράσομαι διελθεῖν. Locutio δοκῶ μοι cum futuro omnium scriptorum usu trita est et veterum et sequiorum, et ne in his quidem librarii nisi raro turbant, ut nubes exemplorum possit undique colligi, sed melius Luciani aut Juliani locis, quibus Heindorfius utitur, dedignabimur uti, quum in optimo quoque veterum affatim sit exemplorum».

Εὔκολον δ' ἦτο νὰ μεταπέσῃ τὸ κατακείΣεΣθαι εἰς τὸ κατακεῖσθαι· ἀνεγνώσθη δὲ κακῶς καὶ κεῖσθαι ἀντὶ τοῦ κείΣεΣθαι παρὰ Διονυσίῳ τῷ Ἁλικαρνασσεῖ, ὡς διδάσκεταί τις ἐξ ὧν λέγει ὁ Κόβητος ἐν Observ. ad Dion. Halic. Antiq. Rom. σελ. 136 «Aristodemus Cumanorum tyrannus pag. 1329 cives jubet arma omnia in templis deponere: κεῖσθαι δ' αὐτὰ παρὰ τοῖς θεοῖς ἐν καλῷ. Nondum deposita erant; itaque κείσΕCθαι verum est».

Ἐν τῷ ἑτέρῳ χωρίῳ τοῦ Πλάτωνος οὐδεμία ἀνάγκη ὑπάρχει νὰ ὑποληφθῇ ὅτι τὸ δοκῶ μοι εἶναι συντεταγμένον ἀπαρεμφάτῳ ἐνεστῶτος, διότι ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ ἐγίνετο χρῆσις τοῦ καλῶ-καλεῖν καὶ παρακαλῶ-παρακαλεῖν, ὡς καὶ τοῦ τελῶ-τελεῖν κτλ., οὐ μόνον ἐπὶ ἐνεστῶτος ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μέλλοντος· ὅθεν τὸ «δοκῶ οὖν μοι ἐγὼ παρακαλεῖν» ἰσοδυναμεῖ τῷ «δοκῶ οὖν μοι ἐγὼ παρακαλέσειν». (Πρβλ. Βλαϋδέσιον εἰς Ἀριστοφ. Ἐκκλησ. σελ. 125). Ὡς ὁ Πλάτων εἶπε «δοκῶ οὖν μοι ἐγὼ παρακαλεῖν σε», οὕτως ὁ Μένανδρος ἐν ἀποσπάσματι παρ' Εὐσταθίῳ σελ. 1647, 58 «Ἐξακεῖσθαί μοι δοκῶ τὸ δίκτυον. Ἔνθα τὸ ἐξακεῖσθαι εἶναι Ἀττικὸς μέλλων ἀντὶ τοῦ ἐξακέσεσθαι (Ἴδε Κόβητον ἐν Nov. Lect. σ. 63).

Τὸ ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐξάγειν μετετυπώθη ὑπὸ τοῦ Ἐμσληίου ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Εὐριπίδου Μηδείας σελ. 284 εἰς τὸ

ἐξάξειν, ὃ ἐνεκρίθη καὶ ὑπὸ τοῦ Βλαϋδεσίου ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Σφηκῶν. Καὶ παντὶ μὲν φανερὸν ὑπάρχει ὅτι εὐκολώτατον ἦτο ν' ἀναγνωσθῇ πλημμελῶς ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων ἐξάΓειν ἀντὶ τοῦ ἐξάΞειν, ἀλλ' ἄλλην γνώμην περὶ τοῦ προκειμένου χωρίου τοῦ Ἀριστοφάνους ἀποφαίνεται ὁ Κόβητος ἐν Μνημοσύνῃ 1875 σελ. 317 γράφων «Vesp 177. ἀλλ' εἰσιών μοι τὸν ὄνον ἐξάγειν δοκῶ. Fieri non potest ut haec ita a Comico scripta fuerint: δοκῶ μοι cum *praesenti* tempore junctum ὁρᾶν, ἀκούειν, εἰδέναι μοι δοκῶ *opinionem* denotat, ut latine *videre*, *audire*, *scire mihi videor*, id est OPINOR *me scire*, *audire*, *videre*. Praeterea μοι — δοκῶ non possunt tribus verbis interpositis disjungi. Denique non Bdelycleo ipse asinum educit foras, sed servulo ut id faciat imperat. Omnes has difficultates removebis ubi rescripseris: ἀλλ' εἰσιών μοι τὸν ὄνον ἔξαγ' ΕΝΔΟΘΕΝ. Erat in versiculi exitu evanida scriptura aut perrosus liber ut appareret tantum ΕΞΑΓΕΝΔΟ***, et sic nescio quis vulgatam ἐξάγεΙν δοΚΩ de suo commentus est» (πρβλ. καὶ Nov. Lect. σελ. 246). Πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Κοβήτου ἀντιτασσόμενος ὁ F. W. Schmidt ἐν Krit. Stud. Τόμ. Γ' σελ. 44 εἰκάζει ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους «ἀλλ' εἰσιών μοι τὸν ὄνον ἔξαγ', εἰ δοκεῖ». Παρατηροῦμεν δ' ὅτι τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Κοβήτου «Praeterea μοι — δοκῶ non possunt tribus verbis interpositis disjungi» ἀνάληθες ἐξελέγχεται ἐκ τοῦ ἐν ταῖς Βάκχαις τοῦ Εὐριπίδου στίχ. 915 φερομένου «καὶ μὴν ὁρᾶν μοι δύο μὲν ἡλίους δοκῶ» καὶ ἐκ τοῦ ἐν τῷ Πολιτικῷ τοῦ Πλάτωνος 291b «καὶ μέντοι μοι νῦν, ὦ Σώκρατες, ἄρτι δοκῶ κατανενοηκέναι τοὺς ἄνδρας».

Ἐν τοῖς Ὄρνισι τοῦ Ἀριστοφάνους στιχ. 1578 κεῖται «διπλασίως μᾶλλον ἄγχειν μοι δοκεῖ». Μεταβάλλει δὲ τὸ δοκεῖ εἰς τὸ δοκῶ ὁ Σχαιφῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ περὶ Συνθέσεως ὀνομάτων Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως σελ. 55 λέγων· «Denique cum infinitivo praesentis idem Vesp. v. 177·—ἀλλ' εἰσιών μοι τὸν ὄνον ἐξάγειν δοκῶ, ut facile suspiceris, etiam Av. v. 1578 scribendum esse: διπλασίως μᾶλλον ἄγχειν μοι δοκῶ» (πρβλ. καὶ Δινδόρφ. εἰς Ἀριστοφ. Τόμ. Γ' σελ. 653). Ἀλλὰ κάλλιστ' ἔχει ἡ γραφὴ «ἄγχειν μοι δοκεῖ», ἂν δ' ἀναγνωσθῇ δοκῶ ἀντὶ τοῦ δοκεῖ, ἀναγκαίως ἔχει νὰ

μετατυπωθῇ καὶ τὸ ἄγΧειν εἰς τὸ ἄγΞειν, ὡς παρετήρησε καὶ ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Ὀρνίθων σελ. 159.

Ἐκ τῶν ἐν τοῖς ἄνω διειλημμένων πᾶς τις, νομίζομεν, ἀδιστάκτως πείθεται ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τὸ δοκῶ μοι συντάσσεται ἀπαρεμφάτῳ ἐνεστῶτος ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας, ἐφ' ἧς εἶναι νενομισμένη, ὡς ἡ φύσις τοῦ πράγματος ὑπαγορεύει, ἡ μετ' ἀπαρεμφάτου μέλλοντος σύνταξις αὐτοῦ. Καὶ παρεστήσαμεν μὲν ὅτι ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐκφορᾷ μετέπεσεν ἐνίοτε κατὰ πλημμελῆ ἀνάγνωσιν τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ μέλλοντος εἰς ἀπαρέμφατον ἐνεστῶτος, λέγομεν δὲ νῦν ὅτι, καθ' ἃ ὑπελήφθη ὑπό τινων, καὶ ἡ ἐναντία μεταβολὴ ἐγένετο ἐν χωρίῳ Ἀριστοφάνους, ἤτοι τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ ἐνεστῶτος τίκτειν μετεβλήθη ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων εἰς τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ μέλλοντος τέξειν». Ὁ Κόβητος γράφει ἐν Nov. Lect. σελ. 256 «Prorsus absonum et inauditum est in Attico quidem sermone futurum τέξειν, quod vitio irrepsit in Thesmophor. 509. ἄπελθ', ἄπελθ', ἤδη γάρ, ὦνερ, μοι δοκῶ τέξειν. Sibylla ita loquebatur et Pythius Apollo in oraculis et Dii immortales et heroës, mulierculae Atticae τέξομαι solebant dicere. Rectissime igitur Hirschigius τίκτειν emendavit, quod et Graecum est et rei, quae agitur, unice convenit. Non *parituram* sese sed *parere* clamat, ut virum sine mora extrudat foras». Εἶναι δ' ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι καὶ σημείωσις ὑπὸ Κοβήτου κατακεχωρισμένη ἔχουσα ὧδε: Δοκῶ μοι ubi significat *videor mihi*, id est *puto me*, assumere et praesens et praeteritum tempus ex ipsa rei natura sequitur: cum futuro coniunctum significat quod supra diximus, de quo usu recte monet Schneider. ad Xen. Memor. II.7.11, ubi δοκῶ μοι dicit esse *consilium*, *propositum*, *decretum mihi est*, verissime si attenderis semper poni de ea re, quam quis statim facere paret, quam quis sine mora facturus sit. Socrates in Phaedro ubi dixit δοκῶ μοι κατακείσεσθαι continuo humi decumbit, et sic qui dicit ταῦτα μὲν οὖν μοι δοκῶ ὑπερβήσεσθαι, Aeschines in Ctesiph. § 53. statim ad aliud argumentum transit. In Memorabilibus l. l. certum est legi debere νῦν δέ μοι δοκῶ ὑπομενεῖν αὐτὸ ποιῆσαι, non ὑπομένειν».

Παρατηρητέον δ' ἐν παρόδῳ ὅτι ὁ Κόβητος ἐν τῇ ῥήσει τοῦ Ἀρι-

στοφάνους ἔγραψεν «ἤδη γάρ,ὦνερ, μοι δοκῶ»,ὡς εἶναι γεγραμμένον καὶ ὑπὸ τοῦ Φρισχίου ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Θεσμοφοριαζουσῶν· ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Ἐγγήρου καὶ τοῦ Βλαϋδεσίου ἐγράφη «ἤδη γάρ, ὦνέρ, μοι δοκῶ», ὑπὸ δὲ τοῦ Βεκκήρου καὶ τοῦ Δινδορφίου καὶ τοῦ Μεινεκίου καὶ τοῦ Βεργκίου «ἤδη γὰρ ὦνέρ μοι δοκῶ». (Ἴδε τὰ ὑφ' ἡμῶν εἰρημένα ἀνωτ. ἐν σελ. 440-5).

Ἐν 711 d ἀπαντᾷ «ὅτι, καὶ Σαπφοῦς ἀναλεγομένης καὶ τῶν Ἀνακρέοντος, ἐγώ μοι δοκῶ καταθέσθαι τὸ ποτήριον αἰδούμενος».

Οὐχὶ ἅπαξ ἢ δὶς ἐν τῇ Ἐκκλ. Ἱστορ. Σωκράτους τοῦ Σχολαστικοῦ ἀντὶ τοῦ «παραλείψειν μοι δοκῶ», ἢ δοκῶ μοι παραλείψειν,ὧν τοῦτο μὲν κεῖται παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ σελ. 554, ἐκεῖνο δὲ παρὰ τῷ Λουκιανῷ Κατάπλ. 26, λέγεται «παραλιπεῖν μοι δοκῶ» (σελ. 459 καὶ 715 καὶ 771 καὶ 800 καὶ 835 Hussey). Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἀλλότριον τοῦ γνησίου Ἑλληνισμοῦ καὶ κατ' οὐδένα τρόπον πειθόμεθα ὅτι καὶ ὁ Πλούταρχος ἐποιήσατο χρῆσιν τοιαύτης ἐκφορᾶς. Ἠπίστατο οὗτος κάλλιστα ὅτι κατὰ τὴν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ νενομισμένην συνήθειαν τὸ δοκῶ μοι, ὅταν ὁ λόγος γίνηται περὶ μέλλοντος πράγματος, συντάσσεται ἢ ἀπαρεμφάτῳ μέλλοντος ἢ ἀπαρεμφάτῳ ἀορίστου μετὰ τοῦ δυνητικοῦ μορίου ἄν, οὐχὶ δ' ἄνευ αὐτοῦ. Παραδείγματα τῆς πρώτης συντάξεως ἐκ τοῦ Πλουτάρχου ἐμνημονεύσαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν· παρατιθέμεθα δ' ἐνθάδε ἐξ αὐτοῦ καὶ τῆς δευτέρας μαρτύρια. Ἠθικ. σελ. 329 e «ἡδέως ἄν μοι δοκῶ γενέσθαι τῆς καλῆς καὶ ἱερᾶς νυμφαγωγίας θεατής» καὶ σελ. 426 f «ἥδιον ἄν μοι δοκῶ μαθεῖν» καὶ σελ. 920b «ἡδέως ἄν μοι δοκῶ πυθέσθαι». Διάφορον τούτων εἶναι τὸ ἐν σελ. 985 e «Ὅτι νὴ Δία καλὴν ἄν μοι δοκῶ γενέσθαι φιλοτιμίαν πρὸς τοὺς Ἕλληνας». Ἐρρήθη δὲ καὶ ὑπὸ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως σελ. 203 «Ἐγὼ δ' ἄν μοι δοκῶ καὶ μέτρον ἐπιθεῖναι φωνῇ (Κοβ. φωνῆς) τοῖς σώφροσιν» καὶ ἕτερα τούτῳ ὅμοια ὑπὸ παλαιῶν τε καὶ μεταγενεστέρων. Οὐκ ὀλίγα τοιαῦτα παραδείγματα εἶναι παρατιθεμένα ὑπὸ τοῦ Βλαϋδεσίου ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἀριστοφάνους Λυσιστράτης σελ. 21 καὶ τῇ τῶν Ἀχαρνέων σελ. 156. Τούτων οὕτως ἐχόντων ἐπάναγκες φαίνεται νὰ ὑποληφθῇ ὅτι ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίῳ τοῦ Πλουτάρχου ἢ ἀπώλετο τὸ μόριον ἂν ἢ μετέπεσε τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ μέλλοντος εἰς τὸ τοῦ ἀορίστου. Τὸ δεύτερον φαίνεται ἡμῖν πιθανώτερον καὶ ἀναγινώσκομεν τὴν Πλου-

τάρχειον ῥῆσιν ὧδε «ἐγώ μοι δοκῶ καταθήσεσθαι τὸ ποτήριον αἰδούμενος». Πρβλ. κατακείσεσθαι-κατακεῖσθαι. Εὑρίσκεται δὲ καὶ παρ' ἄλλοις κατὰ πλημμελῆ ἀνάγνωσιν τὸ δοκῶ μοι, τοῦ λόγου ὄντος περὶ μέλλοντος πράγματος, συντεταγμένον ἀπαρεμφάτῳ ἀορίστου χωρὶς τοῦ μορίου ἄν. Παρὰ τῷ Πλάτωνι Εὐθυδ. σ. 288c φέρεται «ἐγὼ οὖν μοι δοκῶ καὶ αὐτὸς πάλιν ὑφηγήσασθαι». Παρὰ δὲ τῷ Ἀριστοφάνει Ὄρν. 671 «ἐγὼ μὲν αὐτὴν καὶ φιλῆσαί μοι δοκῶ». Ἀλλὰ παρ' ἐκείνῳ μὲν ἀποκατέστησεν, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ὁ Εἰνδόρφιος τὸ ὑφηγήσΕσθαι ἀντὶ τοῦ ὑφηγήσΑσθαι, παρὰ τούτῳ δ' ἀνεγνώσθη ὑπὸ Σεαγήρου «ἐγὼ μὲν αὐτὴν κἂν φιλῆσαί μοι δοκῶ», ὃ ἐνεκρίθη ὑπό τε τοῦ Δινδορφίου ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀριστοφάνους τόμ. Γ'. σελ. 615 καὶ ὑπ' ἄλλων. Περὶ ἀμφοτέρων τῶν χωρίων τούτων ποιεῖται λόγον ὁ Κόβητος ἐν Nov. Lect. σελ. 245-6, ἔνθα καὶ ἄλλα εἶναι γεγραμμένα, ἃ ἐμνημονεύσαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (σελ. 689), καὶ τάδε· «Ut in caeteris fere omnibus sic in hac quoque dictione futuro Graeci stubstituunt aoristum cum particula ἄν, quod Aristophanis causa admoneo, ne quis dubitet in Avibus 671 ἐγὼ μὲν αὐτὴν καὶ φιλῆσαί μοι δοκῶ, amplecti quod multi commendarunt κἂν φιλῆσαι». Ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ὀρνίθων σελ. 80 σημειοῦται «nescio an praestet καὶ φιλήσειν μοι δοκῶ». Ἐν τῷ Εὐθυδήμῳ τοῦ Πλάτωνος ἔγραψεν ὁ Σχάνζιος (Πλάτ. τόμ. Ζ'. σελ. 24, 3) «ἐγὼ οὖν μοι δοκῶ κἂν αὐτὸς πάλιν ὑφηγήσασθαι», καθ' ἣν ἀπεφήνατο γνώμην ἐν Nov. Comment. σελ. 78.

Καὶ ἐν τοῖς Ἑταιρικοῖς διαλόγοις τοῦ Λουκιανοῦ ΙΓ', 4 ἀντὶ τοῦ «ἐκθανεῖν γὰρ ἄν μοι δοκῶ» ἀνεγνώσθη ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων «ἐκθανεῖν γάρ μοι δοκῶ» παραλιπόντων μετὰ τὸν σύνδεσμον γὰρ τὸ δυνητικὸν μόριον ἄν, ὅπερ πολλάκις ὑπ' αὐτῶν ἐγένετο. Μεταγράφομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου εἰρημένα ἐν Var. Lect. σελ. 206 «in Dialogo 13. §4. ἐκθανεῖν γάρ μοι δοκῶ. Eiusdemmodi error in Stobaeo commissus ostendet quam inepte haec dicantur. Fragmentum est lectu iucundissimum Teletis in *Florileg*. 95, 21. Crates, inquit, apud sutorem sedens legebat Aristotelis προτρεπτικόν. Ἀναγινώσκοντος δ' αὐτοῦ τὸν σκυτέα ἔφη προσέχειν ἅμα ῥάπτοντα καὶ τὸν Κράτητα εἰπεῖν· ἐγώ μοι δοκῶ, ὦ Φιλίσκε, γράφειν εἰς σὲ

προτρεπτικόν. Dixerat philosophorum lepidissimus γράψειν πρὸς σέ, et Lucianus ἐκθανεῖν γὰρ ἄν».

Παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ εἶναι ὀρθῶς μὲν γεγραμμένον τόμ. Α΄ σελ. 117 «ὀρθῶς ἄν μοι δοκῶ ποιῆσαι παραλιπών» καὶ σελ. 825 «ἥδιστα δ' ἄν μοι δοκῶ τοῦτ' ἐπιτιμηθῆναι», καὶ τόμ. Β΄. σελ. 214 «οὕτω μοι δοκῶ πάντ' ἂν ἔλαττον εἰπεῖν ἢ βούλομαι»· πλημμελῶς δὲ τόμ. Α΄ σελ. 119 «τούτου μοι μνησθῆναι δοκῶ τὰ νῦν ἐν καιρῷ». Ὃ εὐκολώτατ' ἐπανορθοῦται προστιθεμένου τοῦ ἂν μετὰ τὸ μνησθῆναι «τούτου μοι μνησθῆναι ἂν δοκῶ».

Ὑπάρχει καὶ χωρίον τοῦ Πλάτωνος, ἐν' ᾧ κατὰ σόλοικον σύνταξιν κεῖται μὲν τὸ δυνητικὸν μόριον ἄν, εἶναι δὲ κατὰ μέλλοντα χρόνον προενηνεγμένον τὸ ἀπαρέμφατον, Κρατύλ. σελ. 391a «δοκῶ μοι ὧδε ἂν μᾶλλον πεισθήσεσθαι», μετετύπωσε δὲ τὸν μέλλοντα πεισθήσεσθαι εἰς τὸν ἀόριστον πεισθῆναι ὁ Κόβητος ἐν Μνημοσ. 1874 σελ. 248. Φέρονται δ' ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τοῦ Πλάτωνος καὶ ἄλλαι γραφαί, ἃς μνημονεύει ὁ Σχάνζιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. Β΄ σελ. 13.

Διάφορον τῶν προκατειλεγμένων παραδειγμάτων εἶναι τὸ ἀπαντῶν ἐν τῇ Πολιτείᾳ τοῦ Πλάτωνος σελ. 336, d «καί μοι δοκῶ, εἰ μὴ πρότερος ἑωράκη αὐτὸν ἢ ἐκεῖνος ἐμέ, ἄφωνος ἂν γενέσθαι», τουτέστιν «καὶ νομίζω ὅτι, εἰμὴ πρότερος ἑωράκη αὐτὸν ἢ ἐκεῖνος ἐμέ, ἄφωνος ἂν ἐγενόμην».

Παρατηρητέον δ' ὅτι παραλαμβάνεται ἐνίοτε ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐκφορᾷ καὶ ἀπαρέμφατον ἐνεστῶτος μετὰ τοῦ μορίου ἄν, οἷον Πλατ. Ἀπολογ. σελ. 34d «ἐπιεικῆ ἄν μοι δοκῶ πρὸς τοῦτον λέγειν λόγον κτέ.»· Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. Γ΄a, 28 «τοιούτοις ὑπηρέταις— ἀηδῶς ἄν μοι δοκῶ χρῆσθαι» καὶ μετ' ὀλίγα «τούτους ἄν μοι δοκῶ καὶ ἁμαρτάνοντας ῥᾷον φέρειν» καὶ Ε΄, 5, 27 «καὶ χρήματα οὕτως ἄν μοι δοκῶ ἥδιόν σοι δωρεῖσθαι ἢ παρὰ σοῦ οὕτω λαμβάνειν»· Ἀριστείδ. Τόμ. Α΄, 134 «οὐκ ἄν μοι περιεργάζεσθαι δοκῶ» καὶ σελ. 829 «καὶ μὴν οὐδὲ Σόλωνος ἔξω τοῦ νόμου ποιεῖν ἄν μοι δοκῶ μνησθείς»· Γαλην. Τόμ. Α΄ σελ. 93 «οὐδέπω καὶ νῦν μοι δοκῶ γνῶναι δύνασθαι» Ἴδε καὶ Στούρζιον ἐν Λεξ. Ξενοφ. Τόμ. Α΄ σελ. 758.

Ἐν τῷ Οἰκονομικῷ τοῦ Ξενοφῶντος Ε΄ 11 φέρουσι τἀντίγραφα «καὶ ταῦτά μοι δοκῶ ἡδέως ἑκάτερα ἀκούειν σου», μετετυπώθη δὲ

ὑπὸ τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου καὶ ἄλλων τὸ ἀκούειν εἰς τὸ ἀκούσειν ἀλλ' ὑπὸ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων ἐλέγετο ἀείποτε ἀκούσεσθαι, οὐδέποτε ἀκούσειν, ὅπερ εἶναι ἴδιον τοῦ παρηκμακότος Ἑλληνισμοῦ. Ἴδε Λόγ. Ἑρμ. Τόμ. Α' σελ. 135 κέ. Ὁ Σχαιφῆρος ἐν τῇ Ἐκδόσει Γρηγορίου τοῦ Κορίνθου σελ. 1063 γράφει: Sequitur § 11 in Schneideri quidem editione: καὶ ταῦτά μοι δοκῶ ἡδέως ἑκάτερα ἀκούσειν σου. Schneiderus: «—vulgatum ἀκούειν «corrigere non dubitavi». Sed ubinam, quaeso, vir egregius futurum ἀκούσω legit? Ego quidem non memini legere nisi formam mediam ἀκούσομαι. Walckenarius in Phalarideis p XXII.: «Ἀκούσομαι· ἀκούσεσθαι quorumvis erant Graecorum in usu: futurum activum ἀκούσω· ἀκούσειν veteribus erat inusitatum». Iam intelligent tirones causam eorum, quae satis Λακωνικῶς, quod meum tunc erat cacoëthes, ne nunc quidem expugnabile illud, notavi Melet. Crit. I. p. 128. Quod si cui vulgata in Xenophonte scriptura displiceat, (iurene id fiat, dubites) inserat post ταῦτα particulam ἄν». Καὶ ὑπερμαχεῖ μὲν τῆς παραδεδομένης γραφῆς ὁ Βρειτεμβάχιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ξενοφῶντος Οἰκονομικοῦ κτλ. σελ. 55-56, ἀλλὰ πιθανώτατον φαίνεται ὅτι ὁ Ξενοφῶν ἔγραψε «καὶ ταῦτ' ἄν μοι δοκῶ ἡδέως ἑκάτερα ἀκούειν σου», ὡς ἀνεγνώσθη καὶ ὑπὸ τοῦ Σαυπίου ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ξενοφῶντος Τόμ. Ε'. σελ. 26.

Καὶ τοῦτο δ' ἄξιον σημειώσεως ἡμῖν φαίνεται, ὅτι ἀπαντῶσιν ἐνίοτε ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ Ἑλληνισμῷ ῥήσεις, ἐν αἷς τὸ ὑποκείμενον τοῦ δοκῶ μοι δὲν νοεῖται, ὡς ἡ φύσις τοῦ πράγματος ὑπαγορεύει, καὶ ἐπὶ τῆς συντεταγμένης αὐτῷ ἀπαρεμφάτου, ἀλλ' ἀτόπως καὶ παραλόγως ἔχει αὕτη ἕτερον ὑποκείμενον κατ' αἰτιατικὴν πτῶσιν τεθειμένον. (Ἴδε Ἰακώψιον εἰς Ἀχιλ. Τάτ. σ. 436 καὶ Σμιδίτιον ἐν Attic. Τομ. Δ' σελ. 154).

Λαβόντες ἀφορμὴν ἐκ χωρίων τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου διελάβομεν ἐκτενῶς πως περὶ τῆς συντάξεως τοῦ δοκῶ μοι καὶ ἱκανῶς, νομίζομεν, τὰ κατ' αὐτὴν διεσαφήσαμεν (πρβλ. καὶ Ὅθ. Σνειδῆρον εἰς Ἰσοκρ. Τομ. Β' σελ. 129 καὶ Σμιδίτιον ἐν Attic. Τομ. Α' σ. 260 καὶ Τομ. Β' σελ. 96 καὶ Τομ. Δ' σελ. 154). Ὀλίγα δέ τινα προσθέντες θὰ καταπαύσωμεν τὸν λόγον. Ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου σελ. 442 F φέρεται «δέδοικα δὲ μὴ δόξαιμι παντάπασιν ἐπα-

γωγὰ καὶ νεαρὰ τῷ λόγῳ περαίνειν, ψαλτήρια διεξιὼν καὶ λύρας καὶ πηκτίδας καὶ αὐλούς». Προσκρούσας δ' ὁ Βερναρδάκις τῇ εὐκτικῇ δόξαιμι εἴκασε δόξω μοι. Κατὰ τὴν γνώμην ἄρα ταύτην ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου «δέδοικα μὴ δόξω μοι παντάπασιν ἐπαγωγὰ καὶ νεαρὰ τῷ λόγῳ περαίνειν κ.τ.έ.». Ἐπάναγκες δὲ προφανῶς ἀποβαίνει, ἀποδεκτῆς τῆς ἀναγνώσεως ταύτης γενομένης, νὰ νομίζηται ὅτι οὐ μόνον τῆς κατ' ἐνεστῶτα τῆς ὁριστικῆς ἐκφορᾶς δοκῶ μοι χρῆσιν ὁ Πλούταρχος ἐν πολλοῖς τόποις τῶν Ἠθικῶν ἐποιήσατο, ἀλλὰ καὶ τῆς κατ' ἀόριστον τῆς ὑποτακτικῆς δόξω μοι ἐν ἑνὶ χωρίῳ ἐπὶ τοιαύτης μάλιστα ἐννοίας, οἵαν ἐκείνη οὐδέποτ' εἶχεν οὐδ' ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ ἔχῃ· διότι τὸ δοκῶ ΜΟΙ, ὡς ἤδη παρετηρήσαμεν καὶ ὡς πᾶς τις καὶ τὸν κοινὸν νοῦν ἔχων εὐκολώτατα κατανοεῖ, διὰ τὴν προσκειμένην τῷ ῥήματι ἀντωνυμίαν τοῦ πρώτου προσώπου κατ' οὐδένα τρόπον ἦτο δυνατὸν νὰ παραληφθῇ ἀντὶ τοῦ φαίνομαι (ΑΛΛΩ ΤΙΝΙ δηλονότι ἢ ἄλλοις τισίν).

957 f φέρεται «τὰ γοῦν θερμὰ τῶν ὑδάτων ἀκέσιμα καὶ πρὸς θεραπείαν εὐαίσθητα». Ἀνάρμοστον ὂν τὸ «εὐαίσθητα» μεταβλητέον εἰς τὸ εὔθετα· πρβλ. Τομ. Ζ' σελ. 159, 14 «Γέρων ἀνόητος ὥσπερ τρίβων παλαιὸς εἰς οὐδέν ἐστιν εὔθετος». Ἐγράφη δὲ καὶ ἐν τῷ Παρνασσῷ 1883 σελ. 676 «ἀλλ' ἴσως ἡ γνησία ἐκφορὰ εἶναι «πρὸς θεραπείαν εὔθετα». Εὑρέθη δὲ καὶ δυσαισθησίην γεγραμμένον ἀντὶ τοῦ δυσθεσίην. Πρβλ. καὶ Πάππ. Ἀλεξ. σ. 62,17 «ἐκθησόμεθα δέ 'φησιν' τῶν δείξεων τὴν μάλιστα πρὸς τὴν χειρουργίαν εὔθετον».

980 f ἀντὶ τοῦ «καὶ οὐ πρότερον καθίησιν ἢ συναισθανόμενον ἐκπτῆναι τὸν τροχίλον» γρ. . . . συναισθόμενον.

990 f φέρεται «καὶ γὰρ αἰγῶν ἐπειράθησαν ἄνδρες καὶ ὑῶν καὶ ἵππων μιγνύμενοι καὶ γυναῖκες ἄρρεσι θηρίοις ἐπεμάνησαν». Οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι ἡ γνησία γραφὴ εἶναι «καὶ γὰρ αἰγῶν ἐπειράθησαν ἄνδρες καὶ οἰῶν καὶ ἵππων κλπ.». Πολλάκις ἐν τοῖς ἀντιγράφοις συνεχύθησαν τὸ ΟΙ καὶ τὸ Υ, ὡς παρετηρήθη ὑπό τ' ἄλλων καὶ τοῦ Κοβήτου ἔν τε τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ Τομ. Α' σελ. 493 καὶ ἐν ἄλλοις βιβλίοις. Καὶ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου σελ. 130 d ἐφέρετό ποτε «ὡς ἀνοιστόν ἐστι», ἀνθ' οὗ ὁ Στέφανος ἀποκατέστησε τὸ

ὀρθὸν ἀνυστόν· ἴδε Βυττεμβάχιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου Τομ. VI σελ. 839.

988 b «ὥσπερ ἡ σὴ γυνή, σοῦ πολεμοῦντος, οἴκοι κάθηται πρὸς ἐσχάρᾳ πυρός, οὐκ ἂν οὐδ' ὅσον αἱ χελιδόνες ἀμυνομένη . . .» γρ. «οὐκ ἂν οὐδ' ὅσον αἱ χελιδόνες ἀμυνΑμένη . .»

1097 d «ὥστ' εἴ τις ἐξεῖλε τὸ σιτάριον . . . δόξαν ἂν παραστήσαι»· γρ. εἴ τις ἐξέλοι τὸ σιτάριον . . . δόξαν ἂν παραστήσαι.

1074 d ἀντὶ τοῦ «ἀλλά, μὴ δοκῇ ταῦτα λογικωτέραν ἔχειν τὴν ἀπορίαν, ἀψώμεθα τῶν φυσικωτέρων» γρ. Ἀλλ' ἵνα μοι δοκῇ . . . ἀψώμεθα.

1105 b φέρεται «καίτοι ταῦτα μέν, ὥσπερ ἔφην, οὐ πάνυ πολλοὶ δεδίασι, μητέρων ὄντα καὶ τιτθῶν δόγματα καὶ λόγους μυθώδεις». Κατὰ τὴν γραφὴν ταύτην ὁ Πλούταρχος λέγει «οὐ πάνυ πολλοὶ δεδίασι, μητέρων ὄντα καὶ θηλαστριῶν δόγματα καὶ λόγους μυθώδεις, ἤτοι δόγματα ἃ ἤκουον παρὰ μητέρων καὶ θηλαστριῶν, πάντως καθ' ὃν χρόνον ἐγίνετο ὁ θηλασμός, ὅπερ ἀτοπώτατον. Ὁ λόγος τοῦ Πλουτάρχου ἀπαλλάττεται τῆς ἀτοπίας, ἂν τὸ τιτθῶν μεταβληθῇ εἰς τὸ τηθῶν. Συνεχύθησαν δὲ καὶ ἀλλαχοῦ τὰ ὀνόματα τήθη (=μάμμη) καὶ τίτθη (=θηλάστρια ἤτοι βυζάστρια) ὡς ἐδηλώθη ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀλληλογραφίας 1877 σελ. 180.

Ζ' 51,12 Ἀντὶ τοῦ «'οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε'. Τὸν ἀπὸ τοῦ ῥᾴστου βίου λέγει» «γρ. ... τὸν ἀπὸ τοῦ ῥᾴστου βίΟΝ λέγει».

Ἐν Τόμ. Ζ' σελ. 72,5 κεῖται «'ἀδηκτοτάτη' δ' ἀβρωτάτη». Λέξις ἀβρωτάτη κατ' οὐδένα τρόπον ἠδύνατο νὰ ὑπάρχῃ οὔτ' ἐν τῷ παλαιῷ Ἑλληνισμῷ οὔτ' ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ. Φέρεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐπίθετον ἄβρωτος-ον, ὅπερ τίθεται καὶ ἐπὶ τῶν ξύλων τῶν μὴ βιβρωσκομένων ἢ ἐσθιομένων ὑπὸ τῶν ξυλοφάγων θηριδίων, ὡς παρὰ τῷ Θεοφράστῳ π. Φυτ. ἱστορ. Βιβλ. Ε, 1, 2 «τὰ δὲ μετὰ τὴν πέπανσιν τῶν καρπῶν ἄβρωτα διαμένει κἂν ἀλόπιστα ᾖ· πλὴν ὑπὸ τὸν φλοιὸν ὑποδυόμενοι σκώληκες ἐπιπολῆς ἐγγράφουσι τὸ στέλεχος, οἷς καὶ σφραγῖσι χρῶνταί τινες· ὡραῖον δὲ τμηθὲν τὸ δρύϊνον ἀσαπές τε καὶ ἀθριπηδέστατον (γρ. ἀθριπήδεστον) γίνεται καὶ σκληρὸν καὶ πυκνὸν ὥσπερ κέρας». Παρὰ τῷ Ἡσιόδῳ ἀπαντᾷ Ἔργ. 435 «δάφνης δ' ἢ πτελέης ἀκιώτατοι ἱστοβοῆες», περὶ οὗ λέγεται ἐν τοῖς Σχολίοις σελ. 278, 1 Λιψ. «τὸ δὲ ἀση-

πτον ἐδήλωσεν εἰπὼν ἀκιώτατον· ὁ δὲ Πλούταρχος ἐξηγήσατο τὴν αἰτίαν λέγων· εἶναί τι θηρίδιον ὃ καλεῖται κίς, διεσθίον τὰ ξύλα»· καὶ στ. 420 «τῆμος ἀδηκτοτάτη πέλεται τμηθεῖσα σιδήρῳ ὕλη», εἰς ὃ φέρεται σχόλιον ἔχον ὧδε: σελ. 263, 16 «ἀδηκτοτάτη δὲ ἀβρωτάτη, ὅτι τότε σκώληξ οὐκ ἐσθίει τὴν ὕλην κτέ.». Πρβλ. καὶ σελ. 262,31 «ἀδηκτοτάτην, δηλοῖ τὴν ἀθηροτάτην — Λέγοι δ' ἂν καὶ τὴν ἄβρωτον ὑπὸ τῶν ἐγγινομένων θηριδίων τοῖς φυτοῖς ὡς ἀδηκτοτάτην οὖσαν, οἷον θριπῶν καὶ τερηδόνων ἃ διεμφύεται (ἃ δὴ ἐμφύεται) τοῖς δένδρεσι, σηπομένης τῆς ἐν αὐτοῖς ὑγρότητος» καὶ σελ. 265, 19 «τῆμος ἀδηκτοτάτη, ὅτε δένδρα, τοῦτο γὰρ ἡ ὕλη, σιδήρῳ τμηθέντα ἀδηκτότατά ἐστιν, ἤγουν ἄβρωτα τοῖς ἐγγινομένοις θηριδίοις τοῖς δένδρεσι».

Ὅτι τὸ ἀβρωτάτη εἶναι ὑπερθετικὸς τύπος, δὲν ὑπάρχει οὐδεμία ἀμφιβολία· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀναμφίβολον εἶναι ὅτι ἐκ τοῦ ἐπιθέτου ἄβρωτος ὑπερθετικὸν μόνον ἀβρωτότατος ἠδύνατο νὰ σχηματισθῇ, οὐχὶ δὲ καὶ ἀβρώτατος ὅπερ τελέως βάρβαρον. Οὐδεὶς δὲ νομίζομεν θὰ ὑπολάβῃ ὅτι ἐκ τοῦ ἀβρωτότατος ἐγένετο κατὰ συγκοπὴν ἀβρώτατος ὡς ἐδοξάζετο ἄλλοτε περὶ ὁμοίων ἐκφορῶν (ἴδε Ναίκιον εἰς Χοιριλ. σελ. 273 κέ.). Ἐξ ὧν διέλαβεν ὁ Γ. Δινδόρφιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Θεμιστίου σελ. XV καὶ ὁ Λοβέκκιος ἐν τοῖς Παραλειπομένοις σελ. 38 γινώσκουσι πάντες οἱ περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀσχολούμενοι ὅτι οἱ τύποι εὐαλώτατος, εὐχειρότατος, ζηλότατος, ἀξιοθεώτατος, εὐφωρότατος, ἀλλοκώτερον, ἀδιαρθρότερα κτλ. εἶναι γραφικὰ πταίσματα ἀντὶ τοῦ εὐαλωτότατος, εὐχειρωτότατος, ζηλωτότατος, ἀξιοθεατότατος, εὐφωρατότατος, ἀλλοκοτώτερον, ἀδιαρθροτώτερον κτλ... Ὁ Κόβητος γράφει ἐν Μνημ. 1885 σ. 250 Galen. Tom XVIII 2. pag. 28: διὰ τὴν ἔνδειαν τοῦ πνεύματος — εὐφωροτάτη ἡ διάθεσις γίγνεται. Aperte mendosum est εὐφωροτάτη. Quidquid *facile deprehenditur* εὐφώρατον dicitur, itaque εὐφωρατοτάτη reponendum. Quam saepe εὐφώρατος in libris corrumpatur, ostenderunt Hemsterhusius et Dindorfius ad St. Th.» Πρβλ. Δινδόρφιον Λουκ. Τομ. Α΄ σελ. XXI. Καὶ τὸ παρ' Ἡσυχίῳ κείμενον «νεωχμάτην: νεωτάτην» μετεβλήθη ὑπὸ τοῦ Ἐρρίκου Στεφάνου εἰς τὸ νεοχμοτάτην». Φέρεται δὲ παρὰ τῷ Ἡσυχ. καὶ καλλινοτάτη· κρήνη καλῶς ῥέουσα, ὅπερ νομίζεται μὲν ὑπὸ τοῦ Ἰ. Οἰκονομίδου ἐν

Ἐποικ. Λοκρ. Γραμ. σελ. 79 ὅτι καλῶς ἔχει, ἀλλ' εἶναι ἀναντιλέκτως πλημμελὴς ἀνάγνωσις τοῦ καλλιναωτάτη, ὡς παρετηρήθη ὑπὸ παλαιοῦ κριτικοῦ. Πρβλ. καὶ Θησ. Στεφ. λ. καλλίναος. Εὑρέθη δ' ἐν τοῖς ἀντιγράφοις καὶ ἀφροντιστέον ἀντὶ τοῦ ἀφροντιστητέον καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ἐνομίζετο δ' ὑπό τινων ὅτι καὶ τὸ ἀθριπηδέστατος ἐσχηματίσθη κατὰ συγκοπὴν ἐκ τοῦ ἀθριπηδεστότατος. Ἀπαντᾷ δὲ πολλάκις ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸ θριπηδέστατος, οὗ καὶ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου γίνεται μνεία ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1403,38 «ὁ δ' αὐτὸς λέγει καὶ ὅτι θριπήδεστα ξυλήφια τὰ ὑπὸ θριπῶν βεβρωμένα, ὡς ἀπὸ τοῦ ἔδω, οἷς ἐχρῶντο, φησίν, οἱ σφόδρα οἰκονομικοὶ ἀντὶ γλυπτῶν σφραγίδων· τινὲς δ' αὐτὰ πεντεσυλλάβως θριπηδέστατα εἶπον». Καὶ ὑπερμαχεῖ μὲν τῆς ἐκφορᾶς θριπηδέστατος καὶ ἀθριπηδέστατος ὁ Φρίσχιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Θεσμοφοριαζουσῶν σ. 156 (1838), ἀλλ' ὁ Κόβητος καὶ ὁ Δινδόρφιος ἰσχυρίζονται ὅτι γραφικὰ πταίσματα εἶναι τὸ θριπηδέστατος καὶ ἀθριπηδέστατος ἀντὶ τοῦ θριπήδεστος καὶ ἀθριπήδεστος (Κοβ. Var. Lect. σελ. 86 καὶ 363 καὶ ἐν Nov. Lect. σελ. 403. Δινδ. εἰς Λουκ. Τομ. Β΄ σ. XV). Ὁ Herwerden ἐν Lapid. Testim. σ. 54. «Θριπήδεστος T. N. p. 262 et passim, nusquam vitiosa forma θριπηδέστατος». Πρβλ. καὶ Σουίδαν «ἀκηλίδωτον ἄσπιλον, ἀκήρατον, ἀκηλιδότερος δέ». Καὶ νομίζεται μὲν ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου ὅτι τὸ συγκριτικὸν τοῦτο ἐσχηματίσθη ὡς ἐξ ἀπολύτου ἄκηλις, ἀλλὰ πιθανώτερον φαίνεται ὅτι ὁ Σουίδας ἠπατήθη ἐκ πλημμελοῦς ἀναγνώσεως τοῦ ἀκηλιδΩτότερος.

Ζ΄ 82, 1 «'αἰνεῖν' δέ τινες παραιτεῖσθαι παρέλαβον, ὥσπερ 'ἐπαινὴν Περσεφόνειαν'». Ἵνα ταῦτα ἔχωσι νοῦν, γρ. «ὥσπερ ἐπαινὴν Περσεφόνειαν τὴν παραιτητήν», ὅπως σαφῶς διδάσκει ἄλλο χωρίον τοῦ Πλουτάρχου, ὅπερ ἐξέδωκε μὲν ὁ ἐκδότης, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔθος οὔτε ἐνεθυμήθη οὔτε παρέβαλε πρὸς τοῦτο· πρβλ. 23a «οὕτω δὲ καὶ τὴν 'ἐπαινὴν Περσεφόνειαν' ἔνιοί φασιν ὡς παραιτητὴν εἰρῆσθαι».

Ζ΄ 82, 23 τὸ «ἔστι γὰρ οὗτος ἱκανὸς συλλήπτωρ, ὧν ἐνεργοῦμεν ὥσπερ καὶ δύσμαχος παροφθεὶς» μεταγραπτέον . . . ὥσπερ καὶ δύσμαχος πολέμιος παροφθείς. . ,

Ζ΄ 210, 11 «τὴν δικαιοσύνην τὴν αὐτῆς ἀρχὴν ἀποκεκεῖσθαι» ἀντὶ τοῦ βαρβάρου ἀποκεκεῖσθαι ὁ ἐκδότης εἰκάζει ἀποκεκτῆσθαι, ἀλλὰ τὸ Λατ. justitiam originem sumpsissae, ἤτοι τὴν ἀρχὴν ἢ γένεσιν λαβεῖν ἄγει ἐπὶ τὸ ἀποκεκυῆσθαι.

Ζ΄ 368, 13-7 «Νῦν μὲν δὴ μάλα πάγχυ, Μελάνθιε, νύκτα φυλάξεις, εὐνῇ ἐνὶ μαλακῇ καταλέγμενος, ὥς ἐπέοικε» (χ 195-6)· τὸν γὰρ ἐν δεσμοῖς ὄντα ἀνηρτημένον ἐν κοίτῃ μαλακῇ ὑπνώσσειν λέγει»· γρ. πρῶτον κατὰ τὰ ἀνωτέρω σελ. 530 παρατηρηθέντα εὐνῇ ἔνι μαλακῇ, διότι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν παλαιῶν «Ἀρίσταρχος τοῖς κυριωτέροις συνέταττε τὰς προθέσεις» (Σχολ. εἰς Β 839), καὶ δεύτερον ὑπνώΣειν, διότι δὲν πρόκειται περὶ ὑπνώττοντος, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὸ χλευαστικώτερον περὶ μέλλοντος νὰ κοιμηθῇ ὅπως ἦν δεδεμένος καὶ ἀνηρτημένος, διὸ καὶ τὸ φυλάξεις ἑρμηνεύει.

Τὰς διορθώσεις ταύτας καὶ ὅσας ἄλλας ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ Ἀθηνᾷ ἐποιήσατο ὁ κ. Κόντος οὐχὶ ἔκδοσιν παρασκευάζων τοῦ Πλουτάρχου, ἀλλ᾽ ἁπλῶς μελετῶν καὶ κρίνων τὴν τοῦ κ. Βερν. ἔκδοσιν· ὁ κ. ἐκδότης ἠσχολήθη, ὡς αὐτὸς λέγει, ἐπὶ ἔτη περὶ ταύτην καί, ὡς εἰκός, ὤφειλεν, ἅτε αὐτὴν ταύτην τὴν κατὰ τὸ ἐφικτὸν τελείαν ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου σκοπὸν ἔχων, καὶ δι᾽ εἰκασιῶν καὶ δι᾽ ἀντιβολῆς τῶν ἀντιγράφων καὶ διὰ μελέτης πάντων τῶν περὶ Πλουτάρχου γεγραμμένων καὶ διὰ παντὸς μέσου νὰ καθαρίσῃ κατὰ τὸ ἐνὸν τὸν λόγον τοῦ Πλ. ἀπὸ πάσης κηλῖδος. Καὶ ὅμως εἴδομεν ποῖαί τινες εἶναι αἱ διορθώσεις καὶ καθόλου ὁποῖα καὶ ὁπόσα εἶναι τὰ κατορθώματα ἢ μᾶλλον τὰ ἁμαρτήματα αὐτοῦ. Δὲν ἀμφιβάλλω, καλῶς ἐπιστάμενος τὰ παρ᾽ ἡμῖν, ὅτι τούτων τὰ μὲν θὰ κηρυχθῶσιν ἀσήμαντα, τὰ δὲ θὰ δικαιολογηθῶσι διὰ τῆς παραδόξου μέν, συνήθους δὲ παρ᾽ ἡμῖν φράσεως, ὅτι «βεβαίως ἐσφάλη ὁ ἐκδότης, ἀλλὰ τίς δὲν ἐσφάλη;» Εἰς τοῦτο παρατηρῶ πρῶτον ὅτι διαφέρει σφάλμα σφάλματος καὶ ὅτι ἄλλην βαρύτητα ἔχει ἀβλέπτημα προελθὸν ἐξ ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας ἢ μετεωρίας καὶ ἄλλην ἁμάρτημα περὶ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσης, καὶ περὶ αὐτὴν τὴν μέθοδον, ἧς διατείνεται μὲν ὅτι ποιεῖται χρῆσιν, ἀληθῶς δὲ καταπατεῖ ἀδιαλείπτως. Ἔπειτα ὅτι ἄλλο σφάλματα ἀνθρωπίνης καὶ δὴ πάντοτε περιωρισμένης διανοίας καὶ ἄλλο σφάλματα χαρακτηρισθέντα ὡς ἠθικῶς ἀσυγχώρητα καὶ ὑπὸ ξένων ἐπιστημόνων.

Ὁ κ. ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἐπεβάλετο ν᾽ ἀπολύσῃ καθηγητὴν τοῦ

Ἐθν. Πανεπιστημίου, πολλοῦ λόγου ἄξιον, διότι, ὡς λέγει ἐν τῇ πρὸς τὸν Βασιλέα ἐκθέσει αὐτοῦ, ἐξέθηκε πρὸ τῶν ξένων τὴν Ἑλλάδα δι' ὧν ἔγραψε περὶ τῆς παρ' ἡμῖν δημοσίας ἐκπαιδεύσεως καὶ περὶ τῆς ἀναμείξεως εἰς αὐτὴν τῶν πολιτικῶν κομμάτων. Ἀλλ' ἆρά γε ἐξέθηκεν ὀλιγώτερον τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα ὁ ἐκδότης, ὅστις τοιουτοτρόπως ἐξετέλεσε τὴν ἔκδοσιν τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου, ὥστε ἀπεκλήθη ἀπατεὼν καὶ σφετεριστὴς ἀλλοτρίων εὑρημάτων καὶ ὅστις ἐξηλέγχθη περιφανῶς λεηλατήσας πρὸς ἐπίδειξιν κριτικῆς δεινότητος τοὺς κώδικας, τὰ λεξικά, τὰς προγενεστέρας ἐκδόσεις κλπ. κλπ.;

Ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἔβλαψε τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην ὁ κ. Βερναρδ. Ἔσχε δηλ. τὴν μεγάλην τιμὴν ν' ἀναλάβῃ ἔκδοσιν ἀρχαίου συγγραφέως καὶ καταστῇ οὕτω συνεργάτης τοῦ Dindorf, Nauck, Bergk, Bekker, Blass, Meineke, Kaibel καὶ τοσούτων ἄλλων τῆς ἐπιστήμης ἡρώων, ἀλλ' οὔτε ἐφιλοτιμήθη οὔτε ἠδυνήθη νὰ φανῇ ἀντάξιος ἐκείνων· διὸ οὐ μόνον κατεδικάσθη ἡ ἔκδοσις αὐτοῦ ὅσον οὐδεμία ἄλλη ποτέ, καὶ ἀληθῶς δ' οὔτε ἐξῆλθέ ποτε οὔτε φόβος ὑπάρχει νὰ ἐξέλθῃ ἄλλη χείρων ἐκ τῶν καταστημάτων Teubner, ἀλλὰ καὶ ἐνῷ κατὰ φυσικὸν λόγον ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἔδει νὰ ὦμεν οἱ καταλληλότατοι πάντων εἰς παρασκευὴν ἐκδόσεως τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, μάλιστα τῶν μεταγενεστέρων καὶ μεσαιωνικῶν, τοῦ λοιποῦ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀποτυχούσης οὕτως οἰκτρῶς τῆς πρώτης ἀποπείρας οὐδενὶ Ἕλληνι θέλουσι τὰ καταστήματα ἐκεῖνα ἐπιτρέψει ἄλλου συγγραφέως ἔκδοσιν. Πόσον δὲ ἐπιβλαβὲς εἶναι τοῦτο καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην καὶ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα, δυσκόλως δύναταί τις νὰ κατανοήσῃ ἀρκούντως. Τοῦτο δὲ μάλιστα πάντων λυπεῖ ἡμᾶς καὶ θὰ λυπήσῃ βεβαίως καὶ πάντα φιλόπατριν Ἕλληνα.

Προσθῆκαι καὶ διορθώσεις.

Περὶ τῶν εἰς -ειᾰ ἀφῃρημένων, περὶ ὧν διελάβομεν ἀνωτέρω σελ. 433-5, διαλαμβάνει καὶ ὁ Meister ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ Die Mimiamben des Herodas σελ. 844-5 λέγων πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τάδε: «ἔν τισιν αἱ καταλήξεις -η καὶ -ην εἰσεχώρησαν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν λαλουμένην διάλεκτον, ὅπως ἐν τῷ κνύζη (Ἀνακρ. 87), ἐν τοῖς

κατωτέρω ἐξετασθησομένοις ἀφῃρημένοις ἐκ τῶν εἰς -ες θεμάτων, οἷον ἀτελείη, ἀληθείη κλπ. . . . Τῶν ἀφῃρημένων, οἷον ἀλήθεια, ἀληθείη (ἀληθίη) δὲν διεσώθη (ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ Ἡρώδα) χαρακτηριστική τις κατάληξις· πιθανῶς ὁ Ἡρώδας μετεχειρίσατο τοὺς τύπους εἰς -είη (-ίη), (οὕτως ἐγὼ μετ' ἄλλων ἀνεπλήρωσα ἀλη[θείην] Ζ' 32)· πρβλ. τὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις λυρικοῖς (Renner 169 κἑξ.) ἀληθείη Μιμνέρμ. 8, 1, ἀναιδείην Ἀρχιλόχ. 78, 5, ἐπιπειθείη Σημωνιδ. 1, 6, προμηθείην Ξενοφ. 1, 24 κλπ. . . . Παρὰ τῷ Ἡροδότῳ (Bredow 186, Fritsch 19 κἑξ.), οἱ τύποι εἰς -είη -είην εἶναι συχνότερον παραδεδομένοι τῶν εἰς -εια -ειαν. Οἱ Γραμματικοὶ διδάσκουσιν (Ἰωανν. Γραμματ. παρὰ τῷ Ἄλδῳ 240 b): 'αἱ ἐναλλαγαὶ τοῦ α βραχέος εἰς η τῶν μεταγενεστέρων (Ἰώνων) εἰσί· ἀλήθειαν, ἀληθείην', καὶ Σχολ. εἰς Σοφοκλ. Ἠλέκτραν 990 'τῆς νεωτέρας Ἰάδος ἐστὶ τὸ λέγειν τὴν προμήθειαν προμηθίαν (γρ. -ίην) καὶ τὴν εὐέπειαν εὐεπίαν (γρ. -ίην) καὶ τὰ τοιαῦτα».

Ἀλλ' ὅταν τις ἐνθυμηθῇ ὅτι τὰ ἐκ τῶν Ἐλεγειακῶν καὶ Ἰαμβογράφων παραδείγματα εἰς -είη -είην οὐδὲν ἀληθῶς ἀποδεικνύουσιν, ἅτε δυνάμενα νὰ ἐκληφθῶσιν ἐπικοὶ τύποι, καὶ ὅτι κατὰ τὰ λεχθέντα ἐν σελ. 434 ὁ ἄριστος Μεδίκειος κῶδιξ διεφύλαξε πολλαχοῦ ὀρθῶς τὸ α, καὶ ὅτι πολλοὶ καὶ διάσημοι ἐκδόται ἐξέδωκαν ταῦτα μετὰ τοῦ α, τότε βλέπει ἕκαστος ὅτι τὸ μὲν πασίγνωστον τοῦ κ. Β. (ἀνωτέρω σελ. 433) οὐδαμῶς εἶναι βέβαιον, τὸ δὲ ἄγνωστον καὶ ἀνήκουστον κατ' αὐτὸν εἶναι κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Ἡροδότου πιθανώτερον τοῦ ἑτέρου.

Τοῖς ἀνωτέρω σελ. 443 καταλεχθεῖσι προσθετέον καὶ τὸ ἀναγινωσκόμενον ἐν Ἡρῳδιανῷ Α' 324, 15, «ἐν μέντοι, φησί, τοῖς ἀκριβεστέροις ἀντιγράφοις» καὶ Σχολ. Ἰλ. Α', 93, 6. Dind. «αὕτη δέ» φησι «φοξίχειλος Ἀργείη κύλιξ». Καὶ τὸ τοῦ Πάππου ἀνωτέρω σελ. 697 «ἐκθησόμεθα δέ 'φησιν' τῶν δείξεων». Καὶ τὸ ἄλλο ἀνωτέρω σελ. 678 παρατεθὲν χωρίον Πάππου σελ. 1060 εἶναι ὑπὸ τοῦ Hultsch ὧδε ἐκδεδομένον «. . . δός μοί (φησι) ποῦ στῶ καὶ κινῶ τὴν γῆν».

Γράφει δ' ὁ Κόβητος καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν λόγων τοῦ Ὑπερείδου σελ. 38 «φράζουσαν (φράζοντος), ὦ σκαιότατε, σοι σαφέστατα...» ἀνθ' οὗ ὑπ' ἄλλων γράφεται «φράζουσαν (φράζοντος) ὦ σκαιότατέ

σοι σαφέστατα...» ἢ «φράζοντος, ὦ σκαιότατέ, σοι σαφέστατα...» πρβλ. καὶ τὰ ἀνωτέρω σελ. 692-3 σεσημειωμένα περὶ τοῦ ἤδη γάρ, ὦνερ, μοι δοκῶ ἢ ὦνέρ, μοι δοκῶ ἢ ὦνέρ μοι δοκῶ.

Τοῖς ἀνωτέρω σελ. 456-9 εἰρημένοις περὶ τῆς αὐξήσεως τῶν ἀπὸ τοῦ στερητικοῦ ἀν- ἀρχομένων προστίθημι καὶ μαρτυρίαν Γραμματικοῦ, σφόδρα τιμωμένου ὑπὸ τοῦ κ. Βερναρδάκι (πρβλ. ἀνωτ. σελ. 293), τοῦ Μ. Ἐτυμολόγου, διδάσκοντος ἐν σελ. 101, 16 «ἀναισχυντῶ: οὐκ ἔχει τὴν ἀνὰ πρόθεσιν, ἀλλὰ τὸ α στερητικόν, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀναίτιος, ἀνήκοος· ὥστε οὐκ ἀλόγως ἡ ἔξωθεν κλίσις». Συνίστησιν ἄρα τὴν ἔξωθεν αὔξησιν, ἠναισχύντει, λέγων ὅτι αὕτη εἶναι ἡ λόγον ἔχουσα. Θαυμάζει ἄρα ὁ κ. Β. τὰ διδάγματα τοῦ Μ. Ἐτυμ., ἀλλ' οὐκ ἀκολουθεῖ αὐτοῖς.

Σελ. 632 σημ. δὲν δύναται νὰ λεχθῇ Ἑλληνιστὶ «ὃν καὶ ἀπαρτῶσι ταῖς ἡμέροις». Συνήθως ἐπὶ τοιαύτης ἐννοίας παραλαμβάνεται τὸ ῥῆμα περιάπτειν· λέγεται δὲ καὶ προσαρτᾶν καὶ περιαρτᾶν ὡς παρὰ τῷ Πολυδεύκει Α´ 242 «ἃ (ἐρινὰ) προσαρτῶσι ταῖς συκαῖς, ὅπως μὴ ἀποπίπτῃ ὁ καρπός· τὸ δὲ τὰ ἐρινὰ συλλέγειν ἢ περιαρτᾶν (συκαῖς ἐρινάζειν καὶ τὸ τὰ σῦκα συλλέγειν) συκάζειν λέγουσιν» Πιθανώτατον δὲ φαίνεται ὅτι καὶ ὑπὸ τοῦ Σουίδα ἐλέχθη «ὃν καὶ περιαρτῶσι ταῖς ἡμέροις».

Τοῖς ἀνωτέρω σελ. 612 εἰρημένοις περὶ τῆς ἀντωνυμίας οὗ προστίθεμεν τάδε:

Ἐν σελ. 623a ἀναγνοὺς ὁ Βυττεμβάχιος «Τοῦτο καὶ τὸν Λυδὸν ἐπῆρε Κανδαύλην τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς ἐπισπᾶσθαι θεατὴν εἰς τὸ δωμάτιον τὸν Γύγην· βούλονται γὰρ . . .» ἐποιήσατο τὴν παρατήρησιν τήνδε: «Κανδαύλην — Γύγην Nomina haec desunt in libris scriptis et editis ante Stephanum. loco prioris est spatium: loco prosterioris, την, unde Xyl. fecit οἰκέτην». Ὁ δὲ Βερναρδάκις ἐξέδωκε μὲν «τοῦτο καὶ τὸν Λυδὸν ἐπῆρε Κανδαύλην τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς ἐπισπᾶσθαι θεατὴν εἰς τὸ δωμάτιον τὸν* *τὴν οὐ βούλονται γὰρ ὑπ' ἄλλων μαρτυρεῖσθαι», ἐσημειώσατο δὲ «lac. 4-5 Vd 7E την οὐ Supplent τὸν Γύγην S. τὸν οἰκέτην X. τὸν οἰκέτην οὐ?»

Τῆς ἑνικῆς δοτικῆς τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας τοῦ τρίτου προσώπου οἱ πολλοὶ πεζολόγοι Ἀττικοί τε καὶ μεταγενέστεροι ἐν οἷς καὶ ὁ Πλούταρχος ἐποιήσαντο χρῆσιν, ὀλίγιστοι δὲ τῆς ἑνικῆς

γενικῆς οὗ· ὅθεν ἀπιθανώτατον ἡμῖν φαίνεται ὅτι εἶπεν ὁ Πλούταρχος τὸν οἰκέτην οὗ.

Περὶ τῆς ἑνικῆς γενικῆς οὗ λέγει Ἀπολλώνιος ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν τῷ περὶ Ἀντωνυμίας σελ. 97, 1 «Συμφανὲς ὡς καὶ ἀπὸ τῆς σου ἡ οὗ πρωτότυπος γενήσεται. — Τὴν μὲν οὖν χρῆσιν παρ' Ὁμήρῳ οὐκ ἐνὸν εὑρέσθαι, παρὰ μέντοι Ἀττικοῖς· καὶ γὰρ Πλάτων συνεχῶς ἐχρήσατο, οἵτε κωμικοὶ καὶ τραγικοί. Ὁ μέντοι Ζηνόδοτος καὶ τὸ ἀπὸ ἕο χειρὶ παχείῃ διὰ τῆς ου ἔγραφεν, ὅπερ παραπεμπτέον οὐχ ὡς μὴ πρωτότυπον ἀλλ' ὡς μὴ σύνηθες». Παρὰ τῷ Πλάτωνι ἀπαντᾷ Πολιτ. σελ. 373e «πρὶν δὲ λυθῆναι αὐτοῦ τὴν θυγατέρα, ἐν Ἄργει ἔφη γηράσειν μετὰ οὗ» καὶ σελ. 614b «ἔφη δέ, ἐπειδὴ οὗ ἐκβῆναι τὴν ψυχήν, πορεύεσθαι μετὰ πολλῶν» καὶ σελ. 617c «τὸν δὲ παρ' αὐτὸν πεσόντα ἕκαστον ἀναιρεῖσθαι, πλὴν οὗ» καὶ Συμποσ. 174d «καὶ περιμένοντος οὗ κελεύειν προϊέναι εἰς τὸ πρόσθεν». Ἐρρήθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους Οἰδ. Τυρ. 1257 «μητρῴαν δ' ὅπου κίχοι διπλῆν ἄρουραν οὗ τε καὶ τέκνων», ἀνθ' οὗ παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ Ἱκέτ. 67 κεῖται «ὤλετο πρὸς χειρὸς ἕθεν», ὡς ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Πόρσωνος ἀντὶ ἕο εν. Περὶ τῆς παρὰ τῷ Πλάτωνι χρήσεως τῆς ἑνικῆς γενικῆς τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας τοῦ τρίτου προσώπου πολλοὶ τῶν νεωτέρων φιλολόγων ἐποιήσαντο λόγον. Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀσώπιος ἐν τῇ Δευτέρᾳ Περιόδῳ τοῦ Συντακτικοῦ σελ. 101 § 13 ἔκδ. β' «Τῆς ἀντωνυμίας ἵ ἐκ τοῦ ἑνικοῦ ἀριθμοῦ σώζονται μόνον αἱ πλάγιαι οὗ, οἷ, ἕ. — Ἐκ τούτων δὲ τὸ μὲν οὗ καὶ ἓ σπανίως ἀπαντῶνται παρ' Ἀττικοῖς, ἐξαιρουμένων τινῶν χωρίων τοῦ Πλάτωνος, ποιητικῶν τῶν ΠΛΕΙΣΤΩΝ, καὶ πάντοτε σχεδὸν κατὰ πλαγίαν ἀντανάκλασιν, ὅ ἐστιν ἐπὶ ἀπαρεμφατικῆς καὶ μετοχικῆς συντάξεως, ἢ ἄλλως ἐν ἐξαρτήσει λόγου»· καὶ § 14 «ἡ δὲ ἐν χρήσει πλαγία (ἀντανάκλασις) ὡς ἐν τοῖς ἑπομένοις . . . . τὸν Σωκράτη πορεύεσθαι ὑπολειπόμενον, καὶ περιμένοντος οὗ κελεύειν προϊέναι εἰς τὸ πρόσθεν (Πλ. Συμπ. 174) — πρὶν δὲ λυθῆναι αὐτοῦ τὴν θυγατέρα ἐν Ἄργει ἔφη γηράσειν μετὰ οὗ (Πλ. Πολιτ. Γ', 393) κτέ.»· καὶ σελ. 173 § 138 «Ἐκ τῆς τριτοπροσώπου τὸ μὲν οὗ ἔμεινε παρ' Ἀττικοῖς σχεδὸν ἄχρηστον. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ποιητικῶν παρὰ Πλάτωνι χωρίων (σελ. 101), φαίνεται μοναδικὸν τὸ (Πλάτ. Πολιτ. Ι', 617) πλὴν οὗ». Περὶ τῆς ὀνομαστικῆς ἵ ἐγένετο λόγος ὑπὸ τοῦ

Στουρζίου ἐν Opusc. σελ. 269 καὶ ὑπὸ τοῦ Γ. Ἑρμαννοῦ ἐν Opusc. Τομ. Η′ σελ. 89 καὶ ὑπὸ τοῦ Γ. Δινδορφίου ἐν Θησ. Στεφάν. Τομ. Δ′ σελ. 481, καὶ ἐν λεξ. Σοφοκλ. σελ. 228 καὶ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν Nov. Lect. 114 κέξ., καὶ ἐν Mnemos. 1877 σελ. 231. (Ἴδε καὶ Οὔλιγον ἐν τῇ ἐκδόσει Διονυσίου τοῦ Θρᾳκὸς σελ. 152).

Περὶ τῆς ἑνικῆς δοτικῆς οἷ γράφει Ἀπολλώνιος ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν τῷ περὶ Ἀντωνυμίας σελ. 105 «Οἷ. Συνήθης Ἀττικοῖς καὶ Ἴωσι. πεζολόγοι ἐχρήσαντο Πλάτων καὶ Ξενοφῶν. εἴρηται ὡς ὀρθοτονουμένη περισπᾶται, τῶν συζύγων ὀξυνομένων. Αἰολεῖς σὺν τῷ F.»

Ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ Φωτίου σελ. 317, 3 φέρεται «οἷ περισπωμένως ἀντὶ τοῦ ἑαυτῷ. — Συμποσίῳ· οἱ μὲν γὰρ εὐθὺς παῖδά τινα τῶν ἔνδον ἀπαντήσαντα. καὶ οὗ ἀντὶ τοῦ αὑτοῦ. Πολιτείᾳ· πλὴν οὗ». Κεῖνται δὲ ταῦτα καὶ παρὰ τῷ Σουίδᾳ, ὅστις ἐπιφέρει «Ἀππιανός· ἐπεὶ δὲ ἦν οἱ τὸ κακὸν τέχνης κρεῖττον καὶ μέντοι καὶ ἐπικουρίας τῆς ἐκ θνητῶν συμμάχων δυνατώτερον». Λέγεται δ' ὑπὸ τοῦ Σουίδα καὶ «Οἷ ἀντὶ τοῦ αὑτῷ δασύνεται· τὴν κεφαλὴν Πομπηίου κομισθεῖσάν οἱ».

Τῆς γενικῆς οὗ μόνος ὁ Πλάτων ἐκ τῶν Ἀττικῶν πεζολόγων ἐποιήσατο χρῆσιν, τῆς δὲ δοτικῆς οἷ πολλά τις μαρτύρια ἔχει νὰ καταλέξῃ ἐκ τοῦ Πλάτωνος καὶ Ξενοφῶντος· ἀπαντᾷ δ' αὕτη καὶ παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ καὶ παρὰ τῷ Ἀντιφῶντι καὶ παρ' ἄλλοις Ἀττικοῖς ῥήτορσιν. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν Nov. Lect. σ. 114 «In Platonis Symposio p. 174 E. scribae dederunt τὸν μὲν γὰρ εὐθὺς παῖδά τινα ἔνδοθεν ἀπαντήσαντα ἄγειν: veram scripturam primus omnium Porsonus (ad Eur. Med. 734) eruit ex Photio v. οἷ περισπωμένως ἀντὶ τοῦ ἑαυτῷ, ὀξυτόνως δὲ τὸ οὗτοι. Συμποσίῳ· Οἱ μὲν γὰρ εὐθὺς παῖδά τινα τῶν ἔνδοθεν ἀπαντήσαντα — Postea eadem scriptura in optimis libris reperta est, nisi quod παῖδά τινα ἔνδοθεν servant omnes, quum potior sit Scholiastae lectio παῖδά τινα τῶν ἔνδοθεν»· καὶ ἐν σελ. 685 «In § 29. pro εἰπεῖν ὅτι ὑϊκὸν αὐτῷ δοκοίη πάσχειν ὁ Κριτίας verissima mihi lectio esse videtur: ὅτι οἱ ὑϊκόν τι δοκοίη πάσχειν. Pronomen οἱ tritum apud antiquiores saepe a scribis omittitur, saepe in αὐτῷ mutatur, aut alio quo modo corrumpitur. In Anabasi, I. I, 1 scribendum est ἐβούλετό οἱ τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι, ubi pronomen libri omnes omittunt, quemadmodum et I, II, 8, III, I. 5, VII I.

38a. multis omittitur indicante Bornemanno. Vix elapsum est in Memorab. I, II, 32. ὅτι θαυμαστόν οἱ δοκοίη εἶναι». (Πρβλ. καὶ Κοίνιον εἰς Γρηγ. Κορ. σελ. 84 Σχαιφ. καὶ Γεβαυῆρον εἰς Λυσ. Τομ. Α' σελ. 68-69). Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἀντωνυμία ἐξερρύη καὶ ἐκ χωρίων δύο τοῦ Ἱπποκράτους σελ. 263 Φοεσ. «Γυναικὸς οἰκείης μουσοεργὸς ἦν πολύτιμος παρ' ἄνδρας φοιτέουσα, ἣν οὐκ ἔδει λαβεῖν ἐν γαστρί, ὅκως μὴ ἀτιμοτέρη εἴη· ἠκηκόει δὲ ἡ μουσοεργός, ὁκοῖα γυναῖκες λέγουσι πρὸς ἀλλήλας, ἐπὴν γυνὴ μέλλῃ λήψεσθαι ἐν γαστρὶ οὐκ ἐξέρχεται ἡ γονή, ἀλλ' ἔνδον μένει· ταῦτα ἀκούσασα ξυνῆκε καὶ τοῦτο ἐφύλασσε αἰεί, καίκως, ὡς ᾔσθετο οὐκ ἐξιοῦσαν τὴν γονήν, ἔφρασε τῇ δεσποίνῃ». Ἀποκατέστησε δὲ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς χωρίοις τὴν πλήρη ἐκφορὰν ἐξέρχεταί οἱ καὶ ἐξιοῦσάν οἱ ὁ Κόβητος ἐν Μνημοσύνῃ 1860 σελ. 162 ἐκ τοῦ Ἀρισταινέτου λέγοντος σελ. 90 Βοισ. «Πολύτιμον τὸ Μελισσάριον παρ' ἄνδρας πλουσιωτάτους ἐφοίτα· ἣν οὐκ ἔδει λαβεῖν ἐν γαστρί, ὅπως μὴ διὰ παιδογονίαν ἀτιμοτέρα γένοιτο τοῖς συνοῦσι.—Ἀκηκόει δὲ ἡ μουσουργὸς ὁποῖα γυναῖκες λέγουσι πρὸς ἀλλήλας, ὡς, ἐπειδὰν ἐν γαστρὶ γυνὴ λήψεσθαι μέλλοι, οὐκ ἐξέρχεταί οἱ παντάπασιν ἡ γονή, ἀλλ' ἔνδον ἐμμένει. Ταῦτα τοίνυν ἀκούσασα, ξυνῆκεν ἐμφρόνως, καὶ διεφύλαττεν ἀεὶ τὸ ῥηθέν· καὶ ὡς ᾔσθετο [τὸ] συμβὰν οὕτως, οὐκ ἐξιοῦσάν οἱ τὴν γονήν». Ἐν πολλοῖς ὁ Ἡρόδοτος χωρίοις ἐποιήσατο χρῆσιν τῆς ἑνικῆς δοτικῆς οἷ, ἀλλ' ἔνια τούτων εἶναι ἐν ἅπασι σχεδὸν τοῖς ἀντιγράφοις προενηνεγμένα ἄνευ τῆς δοτικῆς. Περὶ τῶν χωρίων τούτων γίνεται λόγος ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1884 σελ. 153 «VI. 35: ξεινισθέντες ὑπ' αὐτοῦ ἐξέφαινον πᾶν τὸ μαντήιον. Recipe ex R et B correcto: πᾶν οἱ τὸ μαντήιον», καὶ σελ. 250 «VII. 15: «Ἀρτάβανος δὲ οὐ πρώτῳ κελεύσματι πειθόμενος. Multo potior est Vaticani Codicis scriptura: οὐ ΤΩ πρώτῳ ΟΙ κελεύσματι πειθόμενος», καὶ σελ. 255 «VII. 99: Artemisia ἐστρατεύετο οὐδεμιῆς ἐούσης ἀναγκαίης. R οὐδεμιῆς οἱ ἐούσης. Praeterea scribendum: CΥΝεστρατεύετο».

Πολλοὶ τῶν μεταγενεστέρων συγγραφέων ποιοῦνται χρῆσιν τῆς ἑνικῆς δοτικῆς οἷ, Τέλης, Ἀρριανός, Παυσανίας, Ἀππιανός, Λουκιανός, Γαληνός, Φιλόστρατος, Αἰλιανός, Δίων Κάσσιος, Λιβάνιος, Θεμίστιος, Προκόπιος καὶ ἄλλοι. Εὑρίσκεται δὲ παρὰ τῷ Ἀρριανῷ καὶ ἡ ἑνικὴ

γενικὴ οὗ, περὶ ἧς γίνεται λόγος ὑπὸ τοῦ Ἐλλενδέτου ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἀναβάσεως τοῦ Ἀρριανοῦ Τομ. Β' σελ. 378.

Ὁ Βοινῆρος γράφει ἐν Act. Semin. Philol. Erl. Τόμ. Δ' σελ. 30 «Ex poëtarum consuetudine formas οὗ et οἷ cum praepositionibus junxit; cf. ὑπὸ οἱ An. 1, 12, 10. 5, 21, 3. παρὰ οἱ 5, 20, 7. 7, 12, 2. 7, 24, 4. ἐν οἷ 7, 20, 1. πρὸς οὗ 3, 9, 5, ἀπὸ οὗ 7, 7, 4. 7, 12. 3. ἐξ οὗ Ind. 9, 2. ὑπὲρ οὗ Ind. 20, 4; in Anab. 7, 20, 5 (καὶ ἀπὸ ἑαυτοῦ τὸν Ἴκαρον τῇ τε νήσῳ καὶ τῷ πελάγει τὴν ἐπωνυμίαν ἐγκαταλιπεῖν) Krueg. ἀπὸ οὗ conjecturam praeposuit, cum Arr. in Anab. pronomen reflex. ἑαυτοῦ cum praepositionibus non conjungat; ad defendendam codicum lectionem ex tactic. libro locum afferre possum: 12, 11 οὗτός ἐστιν ὁ μάλιστα ἐς πυκνότητα τοὺς πρὸ ἑαυτοῦ τεταγμένους ξυνάγων». Συχνάκις ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Ἀρριανῷ τὸ ἅμα οἷ ὡς παρέστησεν ὁ Βοινῆρος ἐν σελ. 31-2, ἔνθα καὶ ἄλλα οὐκ ὀλίγα μαρτύρια τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος δοτικῆς ἐκ τοῦ Ἀρριανοῦ μνημονεύονται. Τῷ παρὰ τῷ Ἀρριανῷ ἀπαντῶντι χωρίῳ «οὐκ ἂν περιίδοι μίαν οἰκίαν ἐμπρησθεῖσαν τῶν ὑπὸ οἷ τεταγμένων ἀνθρώπων» (Ἀναβ. Α, ιβ', 10) ὅμοιον εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ Σουΐδα μνημονευόμενον σελ. 1053 β' «τῶν ὑπὸ οἷ τεταγμένων τῶν ὑφ' ἑαυτῷ· ὁ δὲ Καῖσαρ τὸν γενναιότατον ἡγεμόνα κελεύει τῶν ὑπὸ οἷ τεταγμένων ἡγήσασθαι στρατιωτῶν». Παρατηρητέον δ' ὅτι φέρεται παρὰ τῷ Ἀππιανῷ Ἐμφυλ. 66 «Ῥοδίων δὲ οἱ μὲν ἐν λόγῳ μᾶλλον ὄντες ἐδεδοίκεσαν, Ῥωμαίοις μέλλοντες ἐς χεῖρας ἰέναι, ὁ δὲ λεὼς ἐμεγαλοφρονεῖτο, ἐπεί οἱ καὶ παλαιῶν ἔργων πρὸς οὐχ ὁμοίους ἄνδρας ἐμνημόνευον», σημειοῦται δ' ὁ Μενδελσὼν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀππιανοῦ σελ. 989, «οἱ delebat Schw. vel σφίσι s. αὐτοῖς legebat». Ἀλλ' ὁ Κόβητος ἀναγινώσκει ἐν Μνημοσ. 1882 σελ. 223-24 «ἐμεγαλοφρονεῖτο ἐπὶ οἷ» λέγων «Lenissima correctio caliginem hujus loci dispellet. Scribendum: ὁ δὲ λεὼς ἐμεγαλοφρονεῖτο ἐπὶ οἷ καί, id est ὁ δῆμος ἐφρόνει ἐφ' ἑαυτῷ μέγα». Παραδείγματα τῆς δοτικῆς οἷ προθέσει συντεταγμένης ἐκ τῆς Ἀττικῆς ποιήσεως παρατιθέμεθα τὸ τοῦ Εὐριπίδου Ἠλ. 924 «εἰ δοκεῖ τὸ σωφρονεῖν ἐκεῖ μὲν αὐτὴν οὐκ ἔχειν, παρ' οἷ δ' ἔχειν», καὶ τὸ τοῦ Λυγκέως παρ' Ἀθην. σελ. 132 Α «παρέθηκε πίνακα γὰρ μέγαν, ἔχοντα μικροὺς πέντε πινακίσκους ἐν οἷ», ὡς ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Δινδορφίου

ἀντὶ τοῦ ἐν ᾧ (Πρβ. Κόβητον ἐν Nov. Lect. σ. 114). Περὶ ὁμοίων ἐκφορῶν ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσι κειμένων γίνεται λόγος ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. Β΄ σελ. 429.

Τῆς ἑνικῆς γενικῆς οὗ, ἧς πολλάκις ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Ἀρριανός, φέρομεν μαρτύριον καὶ ἐκ τοῦ Ἀππιανοῦ σελ. 914. 19 Mend. «ἐν δὲ τῇ Ἰταλίᾳ ὁ Καῖσαρ ἐν ὕβρει θέμενος ἀντὶ οὗ Δέκμον ᾑρῆσθαι στρατηγὸν ἐπ' Ἀντωνίῳ κτέ.». Κεῖται δὲ καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ζωναρᾶ σ. 1488 «Οὗ ἀντὶ τοῦ αὐτοῦ· τὸν βίον οὗ κατέστρεψεν»· γίνεται δὲ τούτου μνεία καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ε΄ σελ. 2352.

Εἴπομεν ὅτι πολλοὶ πεζολόγοι Ἀττικοί τε καὶ μεταγενέστεροι ποιοῦνται χρῆσιν τῆς ἑνικῆς δοτικῆς τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας τοῦ τρίτου προσώπου· ἀλλ' ὑπὸ μὲν τῶν Ἀττικῶν τίθεται ἥ τε ἑνικὴ δοτικὴ οἷ καὶ ἡ πληθυντικὴ σφίσι(ν) ἐπὶ πλαγίας ὡς λέγεται ἀντανακλάσεως, ὑπὸ δὲ τῶν μεταγενεστέρων καὶ ἐπὶ ἐπαναλήψεως ἁπλῶς τρίτου προσώπου ἄνευ ἀντανακλάσεως κατὰ μίμησιν τῶν Ἰώνων, ὅτε ὑπὸ τῶν Ἀττικῶν συγγραφέων παραλαμβάνονται αἱ δοτικαὶ αὐτῷ καὶ αὐτοῖς. Ὁ Λ. Δινδόρφιος ἐκδοὺς ἐν τῇ Κύρου Παιδείᾳ τοῦ Ξενοφῶντος Γ΄, β΄, 26 «Συνέφασαν» ἀντὶ τοῦ «συνέφασάν οἱ» ἐσημειώσατο (σελ. 141) «Συνέφασαν] Delevi adjectum ab librario inutile pronomen, ut Anab. 3, 1, 5; 7, 8, 10, quod sic dici non potuisse ab scriptore Attico animadverterat jam Heindorfius. Recentiorum exempla attulimus ad Thes. Steph. v οὗ, vol. 5. p. 2354 B». Φέρεται δ' ὅμως παρὰ τῷ Ξενοφῶντι ἡ πληθυντικὴ δοτικὴ σφίσι ἀντὶ τῆς αὐτοῖς ἐν Ἀνάβ. Δ΄, δ΄, 33 «ἐζήτουν δὲ καὶ ταῖς ἑταίραις ἃς ἦγον οἱ Ἕλληνες ἐμφανῶς συγγίγνεσθαι· νόμος γὰρ ἦν οὗτος σφίσι», καὶ Ἑλλην. Α, ζ΄, 5 «οὐ γὰρ προυτέθη σφίσι λόγος κατὰ τὸν νόμον» (πρβλ. Ῥεδάντζιον εἰς Ξενοφ. Ἀνάβ. Τόμ. Β΄, σελ. 85 ἐκδ. δ΄).

Ὁ Κόβητος γράφει ἐν Var. Lect. σελ. 301 «Ac primum quidem illam labem dicendi et confusionem indicabimus, qua omnes sequiores laborare videbis, quum Atticis Ionica inepte inserunt et utramque dialectum olim certissimis finibus circumscriptam ridiculum in modum commiscent». καὶ «Sic mihi quidem perinepta solent videri, quae scripta sunt in

hunc modum, quale est 47, 1. Χρὴ αὐτίκα μάλα παρεστάναι τὸν Ἀπόλλωνα ἢ οἴχεσθαί οἱ τὴν δόξαν τῆς τέχνης, aut § 34. τὴν κωμῳδίαν αὐτῷ παρέζευξα καὶ κατὰ τοῦτο πολλήν οἱ μηχανώμενος τὴν εὔνοιαν, aut 68, 21. εἰ δὲ καὶ πάντως διέγνωστό οἱ ἀπαλλάττεσθαι, et 47, 4. ἥκειν εἰς Ἄρειον πάγον, ἐκεῖ δὲ τὴν μὲν Δίκην ἀποκληροῦν σφίσι τὰ δικαστήρια, et 70, 24. ὀρέγοντάς σφισι τὸ ἔκπτωμα et § 14. ἀναγιγνωσκέσθω σφίσι τὸ πινάκιον et similia, pro αὐτῷ et αὐτοῖς more Ionico HOMERI et HERODOTI posita, quod vitium frequens est admodum apud sequiores imprimis in PAUSANIA, APPIANO, DIONE CASSIO. Semel hoc vitium in XENOPHONTE apparet, qui in Asia et Peloponneso usum patriae dialecti non ab omni labe purum servare potuit per tot annos. Legitur in Hellenicis I. VII. 5. οὐ γὰρ προὐτέθη σφίσι λόγος pro αὐτοῖς»· καὶ σελ. 369 «Puerilis est observatiuncula PAUSANIAE III. 2 3 Ἡρόδοτος Λεωβώτην οἱ (male pro αὐτῷ) τίθεται τὸ ὄνομα καὶ οὐ Λαβώταν» (Πρβ. καὶ Σμιδίτιον ἐν Attic. Τόμ. Α′ σελ. 228). Παρατιθέμεθα καὶ τὰ γεγραμμένα ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς κριτικοῦ ἐν Μνημοσ. 1859 σελ. 166 «Perinepto errore et Philostratus et multi alii ex Herodoti lectione, ut opinor, retinuerunt Ionicum usum, quo σφῶν, σφίσι, σφᾶς et saepe οἱ ponuntur pro αὐτῶν, αὐτοῖς, αὐτοὺς et αὐτῷ. Scatet Philostratus exemplis v. c p. 29 etc.» καὶ «et passim alibi idem error recurrit, nam error est et gravis et ridiculus. Peccant eodem modo et alii, praesertim Flavius Iosephus et Pausanias et Aelianus, de quibus alio tempore dicam»· καὶ 1875 σελ. 249 «(Libanius) Pag. 73. 8. καὶ τελευτήσαντι δέ οἱ δακρύων μετέδωκα. Habent hoc Graeculi ut οἱ et σφίσι more Herodoteo pro αὐτῷ et αὐτοῖς ponant immemores sese id sedulo agere ut ἀττικῶς scribere videantur»· καὶ 1882 σελ. 236 «Sed longe plurima habet (Appianus) Herodotea. Pro αὐτῷ, αὐτοῖς, αὐτοὺς dicit οἱ (οἱ), σφίσι, σφᾶς. pag. 41. ὁ γάρ οἱ συνάρχων οὐ συνέθετο, pag 198. καί οἱ — εἴκοσιν ὑπηρέτας ἔδωκαν *et EI legatos XX addiderunt*, et pag. 52 ἐν ἀπορίᾳ σφᾶς (αὐτοὺς) ἐποίει, et passim alibi».

Τοῖς ὑπὸ τοῦ Κοβήτου γεγραμμένοις προστίθεμεν τὰ ὑπὸ τοῦ

Ἐρουερδῆνος εἰρημένα ἐν Μνημοσ. 1881 σελ. 158 «Post pauca sequitur Herodoteum illud quod apud Procopium saepe recurrit χρῆν γάρ οἱ γενέσθαι κακῶς. Her. I, 8. IV, 79. IX, 109 Vid. mox. p. 134, 9, ubi saltem Attice pro οἱ dedit αὐτῷ et II, 22, 3. 179, 13».

Ἐγράψαμεν ὅσα ἐνομίσαμεν ἱκανὰ περὶ τῆς ἐν τῷ Ἀττικῷ λόγῳ καὶ τῷ μεταγενεστέρῳ Ἑλληνισμῷ τηρήσεως τῆς ἑνικῆς δοτικῆς τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας τοῦ τρίτου προσώπου. Καλὸν δ' ἡμῖν φαίνεται νὰ ῥηθῶσί τινα ἐν προσθήκης μέρει περὶ Ξενοφωντείου χωρίου, εἰς ὃ εἶναι γεγραμμένον ὑπὸ Ἕλληνος κριτικοῦ παράδοξον σχόλιον. Ἐν τῇ Ἀναβάσει τοῦ Ξενοφῶντος Α, α, 1 φέρεται καθ' ἅπαντα τἀντίγραφα «ἐπεὶ δὲ ἠσθένει Δαρεῖος καὶ ὑπώπτευε τελευτὴν τοῦ βίου, ἐβούλετο τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι», οὐδὲν δ' αὐτῶν ἔχει. τὴν γραφὴν «ἐβούλετό ΟΙ — παρεῖναι», ἥτις ἀπαντᾷ δὶς παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ λέγοντι Τομ. Β', σελ. 786 Δινδ. «οὕτω δέ τι χρηστὸς ἦν ὁ Δαρεῖος καὶ φιλόστοργος, ὥστ' ἐβούλετο τοὺς παῖδας ἀμφοτέρους αὐτῷ παρεῖναι· ἐπειδὴ δὲ ἠσθένει Δαρεῖος καὶ ὑπώπτευε τοῦ βίου τελευτήν, ἐβούλετό οἱ τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι» καὶ σελ. 788 «καὶ λέξει ἀνεμφάτῳ χρῆται ὁ ἀφελὴς ἀνὴρ καὶ σχήματι καὶ ῥυθμῷ, ὥσπερ ἔχει καὶ ἐνταῦθα, ἐπειδὴ δὲ ἠσθένει Δαρεῖος καὶ ὑπώπτευε τοῦ βίου τελευτήν, ἐβούλετό οἱ τὼ παῖδε ΑΜΦΩ παρεῖναι». Ὁ Κυννῆρος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ξενοφῶντος Ἀναβάσεως (1852) σελ. 1. «ἐβουλετο] Zeun. ex Aristide p. 506 ἐβούλετό οἱ; idem Arist. p. 503 ἐβούλετο αὐτῷ: unde patet eum haec pro arbitratu suo scripsisse». Ἀλλ' οὐδεὶς εὖ λογιζόμενος πείθεται ὅτι εὗρε μὲν ὁ Ἀριστείδης παρὰ τῷ Ξενοφῶντι κείμενον τὸ «ἐβούλετο, τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι», προσέθηκε δ' αὐτὸς μετὰ τὸ ἐβούλετο τὴν ἀντωνυμίαν οἱ. Οὐδεμία ἀμφιβολία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ὅτι ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος «ἐβούλετό οἱ τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι, καθ' ἃ καὶ ὁ Κόβητος ἀπεφήνατο ἐν Nov. Lect. σελ. 685. Ἀναφέρεται δ' ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ ἡ ἀντωνυμία οἱ εἰς τὴν ἀπαρέμφατον παρεῖναι, ὡς εἶναι συντεταγμένη τῇ μετοχῇ παρεόντας παρὰ τῷ Ἡροδότῳ Α', 153 «λέγεται Κῦρον ἐπείρεσθαι (Κοβ. ἐπειρέσθαι) τοὺς παρεόντας οἱ Ἑλλήνων». Ὁ Ναβῆρος γράφει ἐν τῇ Μνημοσ. 1893 σελ. 1 «Xenoph. Anab. 1, 1. 1: ἐπεὶ δ' ἠσθένει Δαρεῖος καὶ ὑπώπτευε τε-

λευτὴν τοῦ βίου, ἐβούλετό οἱ τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι. Haec ita edi solent, cum tamen dixeris Graecitatis rationem postulare τὴν τελευτήν. Accedit quod Aristides Art. Rhetor. p. 519 habet hoc ipsum τὴν τελευτήν, quod si contra Xenophontis codicum auctoritatem non recipiendum esse contenderis, *respondeo* et idem ex Aristide p. 503 et 506 *receptum esse* pronomen οἱ, quod Xenophontis libri non exhibent». Ὁ δὲ Πανταζίδης σημειοῦται ἀταλαιπώρως ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἀναβάσεως τοῦ Ξενοφῶντος σελ. 68 «τελευτὴν] ὁ Νάβερ (Mnemosyne 1893, 1) τὴν τελευτὴν ἐκ τοῦ Ἀριστ. ῥήτ. 519 καὶ ἑνὸς χειρογράφου. ἐβούλετο] Νάβερ (ἔ. ἀ.) ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐβούλετό οἱ». Παρανοήσας ὁ Πανταζίδης τὸ σαφέστατα ὑπὸ τοῦ Ναβήρου εἰρημένον ὑπέλαβεν ὅτι ὑπ' αὐτοῦ ἀνεγνώσθη ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Ξενοφῶντος ἐκ τοῦ Ἀριστείδου ἐβούλετό οἱ ἀντὶ τοῦ ἐβούλετο· ἀλλὰ πᾶς τις γινώσκει ἢ ἀπόνως δύναται νὰ μάθῃ ὅτι ἡ ἀνάγνωσις αὕτη ἐγένετο πολλαῖς πρὸ τοῦ Ναβήρου δεκαετηρίσι. Δεινότατον τῇ ἀληθείᾳ εἶναι ν' ἀγνοῇ ὁ Ἕλλην κριτικὸς πρᾶγμα γνωστότατον ὑπάρχον ἢ εὐκολώτατον ὂν νὰ γνωσθῇ. Καὶ ὁ Κρύγῆρος δ' ἐξέδωκεν ἐν τῇ Ξενοφῶντος Ἀναβάσει σελ. 2 (1826) «ἐβούλετό οἱ τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι». Εἶναι δ' οὕτω προενηνεγμένον τὸ χωρίον τοῦτο καὶ ἐν Ἑλληνικοῖς βιβλίοις, οἷον ἐν τῇ τοῦ Ραγκαβῆ Ἑλληνικῇ Χρηστομαθείᾳ Τομ. Α' σελ. 154 (1853) καὶ ἐν τῇ τοῦ Ἀσωπίου Δευτέρᾳ Περιόδῳ τοῦ Συντακτικοῦ σελ. 101 § 15 (1858).

Τὸ ἐν σελ. 466 μνημονευθὲν ἐπαγγελλόμενος (ἀντὶ ἐπαγγελόμενος τοῦ κ. Β.) φέρεται καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Βυττεμβαχίου καὶ Δυβνήρου.

Διαγραπτέον τὸ ἐν σελ. 545, 8-9 «ὁμοίως . . . σημείου».

Σελ. 636 προσθετέον ἔτι Διογεν. Λαερτίου Α' 57 «οἷον ὅπου ὁ πρῶτος ἔληξεν, ἐκεῖθεν ἄρχεσθαι τὸν ἐχόμενον».

Τοῖς ἀνωτέρω σελ. 677 εἰρημένοις προσθετέα ἔτι τὰ πασίγνωστα ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου Ματθ. Ζ' 7 «Αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε, κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται».

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Ἀνωτ. σελ. 463 εἶπον ὅτι ἡ κρίσις αὕτη κατηρτίσθη ἐκ τῶν σημειώσεων τοῦ κ. Κόντου· ἀλλ' ἀφοῦ ἤρξατο ἡ τύπωσις, καὶ ὑπ' ἐμοῦ προσετέθησάν τινα καὶ ἄλλα ἐγράφησαν καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ κ. Κόντου.

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Σελ. 642, 25. Τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Πλάτωνος εἶναι διάφορον τῶν ἄλλων· διότι ἐν αὐτῷ γίνεται ἐρώτησις μὲν διὰ τῆς ἀντωνυμίας τί (= τίνος ἕνεκα), ἀπόκρισις δὲ διὰ τῆς μετοχῆς φέρων.

Σελ. 709, 27, καὶ Α΄, ϐ΄ 8. «οἱ δ' ἐκ τῆς πόλεως ἐϐοήθησαν σφίσιν».

Σελ. 709, 29 ἐν τῇ ἑϐδόμῃ τῶν τοῦ Πλάτωνος Ἐπιστολῶν σελ. 329 δ΄ ἀπαντᾷ «ἐγίγνετο γάρ οἱ (=αὐτῷ) τὸ μὲν ἐμὲ φυγεῖν ἀπ' αὐτοῦ καλὸν οὐδέν». Ἀλλὰ πᾶσαι αἱ ἐπιστολαὶ αὗται εἶναι νόθαι συνταχθεῖσαι ἐν τοῖς μετὰ τὸν Πλάτωνα χρόνοις.

Σελ. 640, 19. Ἀνθ' οὗ ἐγράφη ὑπό τινων «παῦ', ἐς κόρακας».

Ἀθην. Τομ. Α΄, σ. 412, 32. Παρατηρητέον ὅτι ἐν Δελφικῇ ἐπιγραφῇ (Collitz, Sammlung der griech. Dialect. etc. Τομ. Β΄, σελ. 644, 2501, 10) φέρεται «ὑπίσχομαι τῶν γεγραμμένων μὴ ἀπογράψ(ε)ν». Γίνεται δὲ περὶ τούτου ἡ παρατήρησις ἥδε (σελ. 646) «Das verbum im sinne von ἐξαλείφειν und διαγράφειν». Ἐκλαμϐάνεται δ' ἐφ' ὁμοίας ἐννοίας καὶ τὸ τῇ ΕΚ προθέσει συγκείμενον ἐκγράφω, καθ' ἃ διδάσκεται ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Γ΄ σελ. 387, ἔνθα εἶναι τάδε γεγραμμένα· «Ἐκγράφω, Expungo, Andocid· p. 10, 36: Ἢ εἴ τις μὴ ἐξεγράφη, quod Reisk. int., Expunctus est ex aerariis. Dionys. Epit. 18, 22: Ἂν ταῦτα λέγοντες ἐκγράφωσί με τῆς βουλῆς»

Ἀθην. Τομ. Β΄, σ. 586 7, ἐπηνωρθώθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κοραῆ μεταϐληθὲν εἰς τὸ μεθηρμήνευσα ἐν τῇ Τυπογραφικῶν Ἁμαρτημάτων Διορθώσει (Στράϐ. Τομ. Δ΄ σ. 547).

Ἀθην. Τομ. Ϛ΄ σελ. 216, 25 ἐγράφη «ὁ δεσπότης ἀπ(ὸ) τὸ Δαμαλᾶ δὲν εἶχε γνῶσι μήτε μυαλᾶ», λέγεται δὲ καὶ «δὲν εἶχε νοῦ(ν) μήτε μυαλᾶ». Ὁ Ἠλίας Σταθόπουλλος γράφει ἐν τοῖς Ἐπεισοδίοις τοῦ ποιητικοῦ Διαγωνισμοῦ κτέ. σελ. 82 «Ὁ Δεσπότης ἀπὸ τοῦ Δαμαλᾶ δὲν εἶχε γνῶσιν μήτε μυαλά, τὰ μικρὰ δὲν ἤθελε τὰ μεγάλα γύρευε, τράϐα (γρ. τραύα) γεροδιάϐολε, γύρισε χερόμυλον, κοῦνα τάραπόπουλον». Ὁ δὲ Κοραῆς λέγει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Στράϐωνος

Τομ. Δ', σελ. 162 «Τροιζήν] Ἡ νῦν καλουμένη Δαμαλᾶς. Ταύτης τὸν Ἐπίσκοπόν ποτέ φασιν, οὐκ ἀγαπῶντα τοῖς λεπτοῖς τῶν ἰχθύων, ἐθελῆσαι ἐπὶ μειζόνων ἄγραν αὐτὸν ἐκπλεῦσαι· ἐν δὲ τῇ ἁλιείᾳ ὑπὸ βαρβάρων πειρατῶν ἁλόντα εἰς Λιβύην ἀχθῆναι, κἀκεῖ δουλεύειν, ὁτὲ μὲν ἀλήθοντα ὁτὲ δὲ τοῦ δεσπότου τὸ νήπιον κατακοιμίζοντα. Διὸ καὶ ᾠδὴν ἔτι καὶ νῦν ᾄδεσθαι παρὰ τοῖς ποτὲ Τροιζηνίοις τοῦ γαστριμάργου Ἐπισκόπου τὴν τύχην ἐπισκώπτουσαν, ἣν ἀντέγραψεν ὁ Ἄγγλος περιηγητὴς (Chandler, Voyag. dans l'Asie, ect. T. III p. 245) οὕτως ἔχουσαν· Πίσκοπε τοῦ Δαμαλᾶ, Μήτε νοῦν, μήτε μυαλά. Τὰ μικρὰ δὲν ἤθελες τὰ μεγάλα 'γύρευες. Τράβα τὸ χερόμυλο. Κούνα τάραπόπουλο.

Ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν 1879-80, γίνεται μνεία τῶν διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου προενηνεγμένων λέξεων Μειξιάδης σύμμεικτος κτλ. (πρβ. καὶ σελ. 146). Ἡ παλαιὰ καὶ γνησία γραφὴ εἶναι ἔμειξα, μέμειγμαι, μεῖξις κτλ. Μειξιάδης σύμμεικτος κτλ. Διάφορα τούτων εἶναι τὸ πολείτης ὁπλείτης κτλ. ἐν οἷς κατὰ συνήθειαν ἐπιπολάσασαν ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις τὸ μακρὸν Ι ἐξεφέρετο διὰ τῆς διφθόγγου ΕΙ (πρβ. Ἀθηνᾶν Τομ. Γ' σ. 306 κἑξ.). Ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Βύρωνι 1878 σελ. 537 ἐγένετο λόγος περὶ τοῦ ἐν τῷ Ὀρθογραφικῷ τοῦ Ἀσωπίου σελ. 52 μνημονευομένου ὀνόματος ὁμιλέτης· ὁ Ἀσώπιος ἠπατήθη ἐκ τοῦ γεγραμμένου ἐν τῇ Διεξοδικῇ Γραμματικῇ τοῦ Βουττμανοῦ § 119 σημ. 7 «wie ὁμιλέτης für ὁμιλητὴς Cratin. ap. Heph. p. 48»· ἀλλ' ὁ τύπος ὁμιλέτης (ὁμιλετὴς) προῆλθεν ἐκ πλημμελοῦς ἀναγνώσεως ὡς ἐδηλώθη καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Λοβεκκίου γενομένῃ δευτέρᾳ ἐκδόσει τοῦ δευτέρου τόμου τῆς μνημονευθείσης Γραμματικῆς σελ. 397 «ὁμιλέτης ist falsche Lesart». Ὅμιλε ταῖς — ὁμιλετὴς (ὁμιλέτης)· ἴδε Μεϊνέκιον ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Β', σελ. 192-193 καὶ Κόκκιον ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Α', σελ. 107.

Ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Πλάτωνι 1880 σελ. 286 γραπτέον διαδιδρᾴσκον.

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

Σελ. 299 στίχ. 14 γραπτ.: mercennariam ἀντί: mercenariam
» 303 » 8 (κάτωθεν): ἐξαλειπτέα τὰ ἀπὸ τοῦ: «Ἐν XI, 365» μέχρι τοῦ «designato».

»	329	»	30	γραπτ.:	σελ. 327	ἀντὶ	σελ. 1.
»	331	»	26	»	σελ. 332	»	σελ. 6.
»	339	»	20	»	σελ. 336 σημ. 5	»	σελ. 10 σημ. 6.
»	»	»	»	»	σελ. 337	»	σελ. 11 σημ. 9.
»	»	»	26	»	σελ. 336	»	σελ. 10.
»	340	»	23	»	σελ. 327	»	σελ. 1.
»	»	»	33	»	σελ. 327	»	σελ. 1.
»	341	»	23	»	σελ. 336 σημ. 10	»	σελ. 10 σημ. 11.
»	345	»	27	»	σέλ. 340	»	σελ. 14.
»	347	»	36	»	σελ. 341	»	σελ. 15.
»	348	»	35	»	σελ. 334	»	σελ. 8.
»	349	»	15	»	τῇ .. ταύτῃ δυνάμει	»	τὴν .. ταύτην δύναμιν.
»	361	»	32	»	σελ. 355	»	σελ. 335.
»	»	»	33	»	σελ. 338 σημ. 4	»	σελ. 12 σημ. 2.
»	»	»	36	»	σημ. 9	»	σημ. 8.
»	369	»	20	»	φαρμακώδη	»	φαρμακιώδη.
»	372	»	6	»	τὸ θερμὸν	»	τὸν θερμόν.
»	»	»	12	»	κατακαίονται	»	κατακέονται.
»	»	»	35	»	σελ. 337 καὶ 338	»	σελ. 336 καὶ 12.
»	376	»	12	»	σελ. 362	»	σελ. 364.
»	»	»	15	»	σελ. 334	»	σελ. 369.
»	378	»	14	»	(1)	»	(8).
»	383	»	19	»	(1)	»	(9).
»	384	»	12	»	Τῷ	»	Τό.
»	»	»	19	»	αὐτοῦ	»	αὐτῶν.
»	394	»	31	»	σημ. 1	»	σημ. 2.
»	397	»	26	»	σημ. 11	»	σημ. 12.
»	398	»	30	»	δίδοντα	»	δίδονται.
»	»	»	35	»	σελ. 329	»	σελ. 3.

Σελ.	399	στίχ.	29	γραπτ. :	σελ. 365 σημ. 13	ἀντὶ	σελ. 394 σημ. 2.
»	400	»	35	»	σελ. 397 σημ. 2	»	σελ. 329 σελ. 71.
»	403	»	21	»	σημ. 16 σελ. 393	»	σημ. 1. σελ. 394.
»	»	»	28	»	ῥιπτόμενον	»	ῥιπτόμενα.
»	409	»	25	»	σημ. 10	»	σημ. 11.
»	»	»	30	»	σημ. 13 σελ. 395	»	σημ. 2 σελ. 396.
»	415	»	2	»	παχύτατον	»	ταχύτατον.
»	»	»	24	»	σελ. 404 σημ. 6	»	σημ. 800.
»	»	»	25	»	σελ. 373 σημ. 4	»	σημ. 506.
»	416	»	10 κάτ.	»	ClO_2	»	CFO_2.
»	»	»	13 κάτ.	»	1900	»	1908.

Τῆς σελίδος 362 ὁ τοῦ κειμένου τελευταῖος στίχος ἀναγνωστέος πρῶτος.

Σελ. 417, 2 ἀντὶ «αὐτοῦ» γρ. «αὑτοῦ».

» 425, 13-4 ἀντὶ «τόνους» γρ. «τύπους».

» 427, 21 «ἂν δύνασθε» γρ. «ἂν δύνησθε» ὅπως κεῖται ἐν σελ. 552, 27.

» 440, 1 ἀντὶ «οὕτως ὅπως ὁ Κόντος γράφει ἐξέδωκε» γρ. «οὕτως, ὅπως ὁ Κόντος γράφει, ἐξέδωκε».

Σελ. 444, 10 κάτωθ. ἀντὶ «γάρ' ἔφη 'μου» γρ. γάρ', ἔφη 'μου.

» 449, 4 κάτωθ. ἀντὶ θὰ μοὶ ὁμολογήσῃ γρ. θά μοι ὁμολογήσῃ.

» 480, 4 ἄωνθ. ἀντὶ ὅρα ἀν ᾖ . . . γρ. ὅρα ἂν ᾖ . .

» 492, 3 ἄνωθ. ἀντὶ sunt antem γρ. sunt autem.

» 535, 5 κάτωθ. ἀντὶ «ἐν ἐκδόσει ἀρχαίου συγγραφέως» γρ. «ἐν ἐκδόσεσιν ἀρχαίων συγγραφέων».

Σελ. 712, 28, Ἐξαλειπτέον τὸ χωρίον τοῦτο· διότι ἐμνημονεύθη προσηκόντως σελ. 641, 6, ἔνθα προσθετέον τὸ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου Τομ. Ζ' 212, 17 Βερν. κείμενον «ἀλλὰ μὴν τό μου (sic) γένος ἀπ' ἐμοῦ λαμβάνει τὴν ἀρχήν, τὸ δὲ σόν ἐν σοὶ λήγει».

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1901

Κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἐγένοντο ἱκαναὶ συνεδρίαι τῆς Ἑταιρείας ἡμῶν, ἐν αἷς ἐγένοντο ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις ὑπὸ τῶν Ἑταίρων Σπ. Βάση, Γ. Παππαβασιλείου, Μ. Πανταζῆ, Γ. Ν. Χατζιδάκι καὶ Ι. Σβορώνου.

Ἀνεκοινώσατο δὲ ὁ μὲν κ. Σπ. Βάσης περὶ πατρικῆς ἐξουσίας παρὰ Ῥωμαίοις, περὶ τοῦ νομίμου τῆς τῶν περὶ τὸν Κατιλίναν καταδίκης, περὶ τῆς ἐν τῇ πολιτικῇ ἱεραρχίᾳ τῶν Ῥωμαίων τάξεως τῆς δημαρχίας, περὶ τοῦ σφαλεροῦ τῆς ὑπολήψεως, ὅτι τὸ *gn* ἔχει ἐκτατικὴν δύναμιν, περὶ τῆς τοῦ Ὁρατίου φιλοσοφίας καὶ τῆς σημασίας τῶν ἐν Ἐπιστ. Ι, 1, 13 κέ. στίχων, περὶ τῶν ἓξ τελευταίων στίχων τοῦ 65ου ποιήματος τοῦ Κατούλλου (ἰδὲ τοῦδε τοῦ τόμου σελ. 92 ἑ. καὶ ἐν τῷ προσεχεῖ τόμῳ).

Ὁ δὲ κ. Γ. Παππαβασιλείου κριτικὰς παρατηρήσεις 1) εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς παπύρους, 2) εἰς Διονύσιον Ἁλικαρνασσέα, 3) εἰς τοῦ Πλουτάρχου τὰ Ἠθικά.

Ὁ δὲ κ. Μ. Πανταζῆς τεκμήρια τοῦ νόθου τῶν Πλάτωνος Νόμων ἐκ τοῦ τρίτου βιβλίου αὐτῶν καὶ ἐπανορθωτικὰ εἰς αὐτό. Συνήγαγε δὲ τὰ τῆς νοθείας τεκμήρια ἔκ τε τῆς γραμματικῆς καὶ τῆς ῥητορικῆς κατασκευῆς τῆς λέξεως καὶ ἐκ τῶν λεγομένων, πολλαχοῦ πολλαχῶς διαφωνούντων πρὸς τὰ τοῦ Πλάτωνος.

Ὁ δὲ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις α΄) περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ παρακειμένου καὶ τοῦ ὑπερσυντελίκου, ἔχω γράψει, εἶχα γράψει, ἔχω γραφῆ, εἶχα γραφῆ ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ (ἐδημοσιεύθη ἀνωτ. σελ. 262 κέξ.)· β΄) περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐξισώσεως τῆς προσῳδίας ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ (ἐτυπώθη ἀνωτ. σελ. 247 κέξ.)· γ΄) περὶ τῶν ἀναυξήτων φαινομένων τύπων οἰακοστρόφουν, οἰωνιζόμην κλπ. (τυπωθήσεται ἐν τῷ προσεχεῖ τόμῳ)· δ΄) περὶ τῆς ὀρθογραφίας τῶν τύπων τιμὲς ἢ τιμαίς, φλέβες κλπ. (δημοσιευθήσεται ἐν τῷ προσεχεῖ τόμῳ).

Ὁ δὲ κ. Ι. Ν. Σβορῶνος περὶ τῆς σημασίας τῶν λέξεων ὁλότραχον, ὁλοκότινον, ἡλιοσεληνᾶτον, τράχωμα, χάραγμα καὶ χαράτσι.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Προεδρεῖον

Πρόεδρος	Κ. ΚΟΝΤΟΣ
Ἀντιπρόεδροι	ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ
Γραμματεὺς	ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

Σύμβουλοι

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ
ΡΗΓΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΑΣΗΣ
Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
Δ. ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ
ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΠΑΝΤΑΖΗΣ

Ἐπιμεληταὶ τοῦ περιοδικοῦ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ
ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΑΣΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Εὐεργέται τῆς Ἑταιρείας

† ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ Ι. ΝΕΓΡΟΠΟΝΤΟΥ

Δωρηταὶ τῆς Ἑταιρείας

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Σ. ΚΟΝΤΟΣ
ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΣΤΕΡΓΙΟΓΛΙΔΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
† ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1901

ΕΠΙΤΙΜΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

EDUARD ZELLER
† JOHANNES SCHMIDT
A. KIRCHHOFF
S. NABER
H. VAN HERVERDEN
TH. MOMMSEN
IWAN VON MÜLLER
B. DELBRÜCK
WILH. WUNDT
MAX HEINZE
FRANZ SUSEMIHL
HERMANN DIELS
ADOLF MICHAELIS
SALOMON REINACH
OTTO BENNDORF
C. M. FRANCKEN
J. J. HARTMANN
BERNHARD SCHMIDT
WILH. CHRIST
† G. KAIBEL
N. WECKLEIN
VAN LEEUWEN
J. VAHLEN
FR. BLASS
DOM. COMPARETTI
R. KEKULE V STRADONITZ
A. CONZE
GEORG TREU
G. PERROT
U. KOEHLER
R. DARESTE
HENRI WEIL
E CAILLEMER
P. FOUCART
R. C. JEBB
W. G. RUTHERFORT
WILLIAM GOODWIN
BASIL D. GILDERLEEVE
C. JORDAN
ÉMILE PICARD
U. VON WILAMOWITZ-MOELLENDORFF

ΣΥΝΕΔΡΟΙ ΚΑΙ ΤΑΚΤΙΚΟΙ

ΑΘΑΝΑΣΑΚΗΣ Γ. Ν., Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ ΔΗΜ., Καθηγ. τῆς Ἀστρονομίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ διευθ. τοῦ Ἀστεροσκοπείου.
ΑΚΥΛΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Καθηγητής.
ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι., Καθηγητὴς ἐν Ἀγρινίῳ.
ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Καθ. τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς.
ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ, Καθηγητής.
ΒΑΛΑΚΗΣ ΠΑΥΛΟΣ
ΒΑΣΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ, Καθ. τῆς Λατ. φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΒΑΣΙΚΥΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Σέρραις.
ΒΙΤΑΛΗΣ ΒΑΣΙΛΑΣ, Διδάκτ. Μαθ.
ΒΟΓΙΑΤΖΙΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Σχολάρχης ἐν Λαυρίῳ.
ΒΟΛΩΝΑΚΙΣ Μ., Καθηγητής.
ΒΟΡΤΣΕΛΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Γ., Τμηματάρχης τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως.
ΒΟΥΛΓΑΡΙΣ ΓΕΩΡΓ., Καθηγητής.
ΒΟΥΡΔΟΥΜΠΑΚΙΣ ΑΝΔΡ., Καθηγητὴς ἐν Χανίοις.
ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ ΕΜΜ.
ΓΑΖΕΠΗΣ ΓΕΩΡΓ., Καθηγητής.
ΓΕΝΕΡΑΛΗΣ ΕΜΜ., Καθηγητής.
ΓΕΩΡΓΑΚΑΚΙΣ Δ. Καθηγητής.
ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΕΥΣΤΡ., Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΓΙΔΟΠΟΥΛΟΣ Σ., Καθηγητὴς ἐν Καλαβρύτοις.
ΓΟΥΔΗΣ Δ., Καθηγητής.
ΓΟΥΛΑΝΔΡΗΣ ΜΑΤΘΑΙΟΣ, Σχολάρχης ἐν Γαυρείῳ.
ΓΡΑΤΣΙΑΤΟΣ Γ., Γυμνασιάρχης.
ΔΑΓΚΛΗΣ ΧΡ., Σχολάρχης.
ΔΕΛΛΙΟΣ Ι, Διευθυντὴς Λυκείου.
ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ Ν., Γυμνασιάρχης
ΔΡΑΚΟΝΤΙΔΗΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ.
ΔΟΜΒΟΪΤΗΣ ΣΕΡΑΦΕΙΜ.
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΓΕΩΡ , Καθηγητής.
ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚ.
ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ, Καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΖΑΓΓΟΓΙΑΝΝΗΣ Δ. Κ.
ΖΟΛΙΝΔΑΚΙΣ ΠΑΥΛΟΣ Μ., Καθηγητὴς ἐν Κρήτῃ.
ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ Π. Α., Γενικὸς ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ ὑφηγητ. τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ ΚΟΣΜΑΣ Π , Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΚΑΤΣΟΥΡΟΣ Ι., Σχολάρχ. ἐν Νάξῳ.
ΚΑΦΕΖΕΖΗΣ Σ.
ΚΑΨΑΛΗΣ ΓΕΡΑΣ., Σχολάρχης.
ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ Ι.
ΚΕΦΑΛΑΣ ΜΙΧΑΗΛ,
ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ἀρχιμ., διευθυντὴς τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς.
ΚΟΙΚΙΛΙΔΗΣ ΚΛΕΟΠΑΣ, Καθ. τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ θεολογικῆς Σχολῆς.
ΚΟΚΑΛΗΣ Σ., Γυμνασιάρχης.
ΚΟΝΤΑΙΑΣ Π., Σχολάρχης.
ΚΟΝΤΑΡΑΚΙΣ Ι., Καθηγητὴς ἐν Ἡρακλείῳ.
ΚΟΝΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Σ., Καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΚΟΣΜΑΣ Κ., Σχολάρχης ἐν Πειραιεῖ.
ΚΟΥΣΗΣ ΕΛΕΥΘ. ΤΡΙΑΝΤ., Γυμνασιάρχης ἐν Ἄρτῃ.

ΚΟΥΣΟΥΛΑΣ Ι., Σχολ. ἐν Ἀθήναις.
ΛΑΒΔΑΣ ΚΩΝΣΤ., Σχολάρχης.
ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ ΞΕΝ., Καθηγητής.
ΛΑΜΨΑΣ ΔΗΜΗΤΡ.
ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων
ΛΙΒΑΔΑΣ Μ., Ὑφηγ. τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.
ΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛ., Γραμ. τοῦ ὑπουργ. τῶν ἐσωτερικῶν, ὑφηγ. τοῦ Ρ. δικαίου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡ. Α., Διευθυντὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορ. Σχολῆς.
ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ ΗΛ., Καθηγητής.
ΛΩΡΕΝΤΖΑΤΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Καθηγητὴς ἐν Κεφαλληνίᾳ.
ΜΑΝΔΑΛΟΣ Π.
ΜΑΡΑΣ Χ.
Martini Edgar, Dr Phil.
ΜΕΝΑΡΔΟΣ ΣΙΜΟΣ, Δικηγόρος.
ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Θ., πρώην Ἐπιθεωρητὴς τῶν δημ. Σχολείων Ἀττικῆς.
ΜΙΧΕΛΗΣ Γ., Δικηγόρος ἐν Χαλκίδι.
ΜΟΜΦΕΡΡΑΤΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας.
ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ., Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΜΠΑΞΕΒΑΝΑΚΙΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Σ., Καθηγητὴς ἐν Σύρῳ.
ΜΠΑΡΤ ΓΟΥΛ., ἐν Ἀθήναις.
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΡΗΓΑΣ, Καθ. τῆς ἀνατομ. ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.
ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Π. Καθηγητής.
ΝΟΥΣΚΑΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Σχολάρχης Ἀταλάντης.
ΞΑΝΘΑΚΙΣ Κ., Σχολάρχης.
ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ Δ., Ἔφορος ἀρχαιοτήτων ἐν Κρήτῃ.
ΞΥΛΙΝΑΚΙΣ ΑΧΙΛΛΕΥΣ, Καθηγητὴς ἐν Χανίοις.
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς.
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΛΕΟΝΤΙΟΣ, Διδάκτωρ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.
ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, Καθηγητὴς τοῦ ἐν Σέρραις γυμνασίου.
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΘΩΜΑΣ, Καθηγητὴς ἐν Σμύρνῃ.
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Π., Διευθυντὴς τοῦ ἐν ἐν Κρήτῃ Διδασκαλείου.
ΠΑΪΖΗΣ Π., Γυμνασιάρχης ἐν Λευκάδι.
ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ Γ., Γυμνασιάρχης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝ., καθηγητής.
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠ., Καθηγητής.
ΠΑΝΤΑΖΗΣ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ Ι., πρώην γυμνασιάρχης, νῦν δὲ Ὑφηγ. τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΠΑΝΤΕΛΑΚΙΣ Κ., Ἐπιθεωρητὴς τῶν Σχολείων ἐν Κρήτῃ.
ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Ἀθήναις.
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΣ, πρώην γυμνασιάρχης Μυτιλήνης.
ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ Ν.
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Θ.
ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΑΘ., Σχολάρχης.
ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ Π., Πρόεδρος τοῦ μετοχικοῦ ταμείου.
ΠΑΠΑΠΑΥΛΟΥ ΛΕΩΝΙΔΑΣ, Καθηγητὴς ἐν Σέρραις.
ΠΑΠΠΑΣΤΕΡΓΙΟΥ Ι., Σχολάρχης.
ΠΑΣΧΑΛΗΣ ΔΗΜ., ἐν Ἄνδρῳ.
ΠΑΣΧΑΛΗΣ ΕΥΣΤ., Σχολάρχης ἐν Τεργέστῃ.
ΠΕΡΔΙΚΑΡΙΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Τμηματάρχης τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἐν Κρήτῃ.
ΠΙΖΑΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Καθηγητὴς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.
ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ Γ. Μ., Καθηγητής.
ΡΑΛΛΗΣ ΜΑΛΛΙΑΚΑΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΡΕΝΤΙΦΗΣ Ι., Σχολάρχης.
ΡΩΜΑΙΟΣ Κ.
ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΣ Κ., Καθηγητής.

ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ, Διευθυντὴς τοῦ ἐν Λαρίσῃ Διδασκαλείου.
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ ΑΝΤ., Σχολάρχης.
ΣΑΛΛΟΥΣΤΙΟΣ Γ., Καθηγητής.
ΣΒΟΡΩΝΟΣ Ι., Διευθυντὴς τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου ἐν Ἀθήναις.
ΣΕΡΤΣΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Καθηγητὴς τοῦ Παγκυπρίου.
ΣΙΔΕΡΗΣ Π., Καθ. ἐν Σάμῳ.
ΣΚΙΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ, Ὑφηγητὴς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΣΟΥΛΟΣ Σ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Καθηγητής.
ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΛΟΣ ΝΙΚΟΛ., Σχολάρχης ἐν Αἰγίῳ.
ΣΤΑΜΑΤΕΛΛΟΣ, Ἐπιθεωρητὴς δημοτικῶν Σχολείων.
ΣΤΑΥΡΙΑΝΟΣ Κ., Καθηγητὴς τοῦ ἐν Πάτραις Ἀρσακείου.
ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων.
ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ ΜΙΧ., Καθηγητὴς ἐν Μυτιλήνῃ.
ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΓΕΩΡΓ., Γυμνασιάρχης ἐν Σμύρνῃ.
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΣ.
ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΣ ΑΧΙΛΛΕΥΣ, Σχολάρχης ἐν Λαρίσῃ.
ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΛΟΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου.
ΤΣΙΡΙΓΩΤΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ Γ., Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΦΙΛΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Καθηγητής.
ΦΟΥΝΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ, Διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Λυκείου.
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Π., Δικηγ. ἐν Σμύρνῃ.
ΧΑΪΝΑΣ Α., Δικηγόρος ἐν Χαλκίδι.
ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, πρώην Γυμνασιάρχης ἐν Ἀθήναις.
ΧΑΡΑΣΟΒΙΤΣ Γ.
ΧΑΡΔΑΒΕΛΛΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Καθηγητής.
ΧΑΤΖΗΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Καθηγητής.
ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν., Καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΧΟΥΛΟΥΒΑΙΑΣ Γ., Σχολάρχης.
ΧΟΥΡΜΟΥΖΗΣ ΚΛΕΑΝΘΗΣ, Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΟΠΟΥΛΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, Καθηγητής.
ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΟΠΟΥΛΛΟΣ ΞΕΝ., Καθηγητὴς ἐν Αἰγίῳ.
ΨΑΛΤΑΚΙΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Ἐπιθεωρητὴς ἐν Ἀμφίσσῃ.

Α΄ ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΦΡΑΣΕΩΝ

α΄ Ἑλληνικῶν

Α

B

Γ

Δ

Ε

Z

H

Θ

Λ

Μ

Ν

Ξ

Ο

Π

Ρ

Υ

Φ

β' Λατινικῶν

Β' ΠΙΝΑΞ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΔΙΟΡΘΟΥΜΕΝΩΝ

α' Ἑλλήνων

β΄ Ῥωμαίων

Γ΄ ΠΙΝΑΞ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ